Collegii Romani Societ. Iesu Cat. inscript. Ex Bibl. Mutch.

NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, SCRIPTORIS VERE CATHOLICI, ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ LIBRI DECEM ET OCTO.

SACRATISS. ROM. REGIS FERDINANDI liberalitate, opera verò ac ſtudio doctiſſ. viri Ioannis Langi, Conſiliarij Regij, è Græco in Latinum ſermonem tranſlati, nuncque denuò caſtigatiores, & Scholiis ad marginem permultis ſuperadditis, auctiores in lucem editi.

Quorum eximia vtilitas, præ cæteris Eccleſiaſticorum ſcriptorum hiſtoriis hactenus editis, cùm in Ioan. Langi ad S. R. Maieſt. tum ipſius Nicephori, lucubrationis huius ſuæ initio ſtatim adiecta Præfatione, ſatis luculenter exponitur.

Acceſſit locuples rerum & verborum in his memorabilium Index.

Adiecimus quoque ad Nicephorum, Magni Aurelij Caſsiodori Tripartitam, quam vocant, Hiſtoriam, luculenter à mendis propè infinitis cum ſuo indice repurgatam.

In his annotationibus Ioan. Langi nihil reperi quod corrigendum videatur. Jac. Seguerus.

BIBLIOTECA NAZ. VITT. EM. ROMA

PARISIIS,

Apud AEgidium Gorbinum, ſub inſigne Spei, prope collegium Cameracenſe.

1562.

A Sacratiſsimo & lectiſsimo Principi, Domino D
FERDINANDO, ROMAN. PANNON. BOEM.
& Slauor. Regi Auguſto, Infanti Hiſpaniarum, Archiduci Auſtriæ, Duci Burgundiæ, Sileſiæ, &c. Comiti Tirolis, Flandriæ, &c.

Principi & Domino ſuo benigniſsimo

A Deo Opt. Max. ~~Ioannes Langus~~ incolumitatem diuturnam, pacem tranquillam, & felicitatem ſempiternam precatur.

NICEPHORI Calliſti, ſcriptoris catholici, Eccleſiaſticę hiſtoriæ decē & octo librorū è Græco tranſlationē, Maieſtatis tuæ, Rex inclyte, iuſſu mihi mandatam, & Dei tandē Opt. Max. ope ad finē ſuum perductā, apud Maieſtatē
B tuam officioſe exhibeo & repræſento. Quo in Opere non tam doctrinam, aut eloquentiam, quę in me vel nulla, vel ſanè quàm exigua eſt, oſtentandā mihi, quàm curam & fidem, quæ in Eccleſiaſtico interprete ſumma requiritur, pręſtandam eſſe duxi. Quam laudem an aſſequutus ſim, affirmare ipſe non auſim: ſtudio certè pietatis eam conſectatus ſum ſedulò & diligenter. Eius rei penes Maieſtatem tuam, & bonos pioſque viros, qui ex animo & ſincerè, non ſcriptis dictiſq; modò, verùm etiam rebus & factis ipſis, religionem Chriſtianā profitentur, quibus nimirum ſolis liber hic ab autore ipſo eſt edit⁹, iudiciū eſto. Enimuerò, niſi me opinio mea fallit, Nicephorianū hunc priſcatum Eccleſiæ rerum codicem, rebus temporibúſq; noſtris valde vtilem, commodum, neceſſariumque adeò fore puto. Nam & cenſuram corruptorum apud nos morū, veluti antiquus diſciplinæ Chriſtianę magiſter, aget: ordinū omnium hominibus
C omnibus, ſimul & virtutū, quæ imitemur, & vitiorū, quæ vitemus, exēpla illuſtria, & cū pietatis ſempiterna præmia, tū infidelitatis perpetua ſupplicia ꝓponēs: & ad ordinandā conſtituendāq; Rēpub. Eccleſiaſticā ciuilibus atq; inteſtinis diſsidiis admodū cōuulſam & labefactatā, viā oſtendet: quēadmodū antiquitùs diſſenſiones in Eccleſia multifariā exortæ, legitimis quietiſque conſiliis ſopitę ſint & cōpoſitæ, Synodorū aliquot œcumenicarū acta exhibēs. Quę omnia ſummos orbis Chriſtiani Principes non noſſe tantū, ſed identidē ſecū in animo voluere, continuéq; ob oculos habere, cōmunis omniū noſtrûm ſalutis, & totius Reipub. magnopere intereſt. Non ꝙ iſta antehac in libris, monumentiſq; literarū aliis, & in Euſebij Pāphili Eccleſiaſtica, quā Rufinus vertit, & ea quę vocatur Tripartita hiſtoria, tradita atq; expoſita non ſint: ſed apud Nicephorū noſtrū omnia ordine meliore, delectúq; & iudicio acriore, dilucidius & copioſius, ab antiquis ſcriptoribus ſumpta, oratione perpetua referuntur: ita vt ſi alius Operis huius vſus non eſſet, illa ſaltē te plurimùm id prodeſſet, ꝙ editioni veteris hiſtorię, quā dixi, Eccleſiaſticę nimis ſæpe acciſæ & obſcuræ, permultū affert lucis. Qua de re plura mihi facere verba, opus non eſt: quandoquidē Nicephorus ipſe, in initio ſtatim Lucubrationis huius ſuæ, vtilitatē eius ꝑ cæteris Eccleſiaſticorū ſcriptorū hiſtoriis, luculēter ſatis ſtilo eſt ꝓſequutus. Ipſe quidē, ſingulari prouidētiæ diuinæ beneficio, hoſce Nicephori libros, Græco ſermone cōpoſitos, elegantiſsiméq; manu deſcriptos, tēporibus noſtris reſeruatos, ad nos peruenisse arbitror. E Declarat hoc ſatis rei euentus. Quū nāq; ante annos multos, ex Budenſi regia bibliotheca, quā Matthias Coruinus, Pannonū Rex, pulcherrimā, Græcis & Latinis libris lectiſsimis refertā, inſtituit, ſurrepi⁹, diu in priuati hominis bonis fuiſſet: & poſtea p milites Turcicos, in miſerabili caſu & direptione Pānoniæ, inter reliquā prædā Cōſtātinopolim deportatus, in foro ibi ſcrutario vęniſſet, perq̄ cōmodè accidit, vt à Chriſtiano, eodēque ſtudioſo homine emptus, poſtliminio in eandē Pannoniā ſit reuerſus. Vbi tandē in dominium præclari & eruditi viri, Georgij Logi Iuriſcōſulti, Vratiſlauienſiū ſanctæ Crucis, & diui Ioannis, eccleſiarum Præpoſiti & Canonici, Maieſtatis tuæ F Conſiliarij, conceſsit: vnde nobis, Maieſt. tua iubente, eius Latinè vertēdi poteſtas eſt facta. Accidit ꝓterea paulo ante id tēpus, vt Luteti; Pariſiorū in Francia, regiis typis, Euſebij ipſius Pāphili & reliquorum Eccleſiaſticorū ſcriptorū hiſtorię, vnde & Tripartitam ſuam Caſsiodorus Senator decerpſit, & Nicephorus noſter bona ex parte, pleraque loca & argumenta, arbitratu ſuo, in opus hoc ſuum congeſsit, in publicum græcè ederentur. Deo hoc ſic diſponente, vt libris eiuſmodi græcè & latinè vulgatis, plurium teſtimonio editionum

A magis atque magis veterum in Eccleſia Chriſtiana rerum geſtarum veritas atque certitudo confirmetur:& ea vtilitas,quam pij omnes ſperamus, votiſque omnibus experimus, ad temporum noſtrorum Eccleſiam,& populum Chriſtianum vniuerſum,ordinum in eo omnium moribus pariter caſtigandis,erroribus legitimè tollendis,& doctrinis piè conformandis,perueniat. Ita enim viros religionis noſtræ ſtudioſos mecum arbitraturos eſſe opinor, quum à lectione Oracnlarium veteris & noui Teſtamenti literarum ſacroſancta diſceſſerint,vix extare opus aliud, quod cum ampliore certioreque ad veræ pietatis noſtræ myſteria addiſcenda, & vitam moreſque in melius mutádos, vſu atque fructu omnis generis ordinis & ætatis homines poſsint nocturna verſare manu, verſare diurna. Quatenus veluti in auguſtiſsimo ſplendidiſsimoque Eccleſiç amphitheatro,ſic in hiſtoriarum ſacrarum hiſce monumentis præclariſsimis atque ſanctiſsimis, omne vtriuſque ſexus genus, ordo omnis,ſtatus & ætas omnia, pulcherrima in

B Chriſtiani ſtadij curriculo,ſanctè & fortiter, pro immortalitatis & vitæ cœleſtis ampliſsimis præmiis,decertandi, atque rectam ſinceramque religionem aduerſis iuxtà & ſecundis rebus, per fidẽ non fucatam,charitatem operantem, & ſpem inconcuſſam,cum bona & pura conſcientia,patienter atque conſtanter exercendi documenta propoſita habet. Quid eſt enim Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ volumen aliud, quàm prædictionum, doctrinarumque,& promiſsionum Seruatoris & Domini noſtri Ieſu Chriſti,ſanctorumque eius Apoſtolorum & Prophetarum, ſancta & admiranda repręſentatio,exequutio,oblatio,cœleſtiſque pietatis veriſsimum gymnaſium? quod omnibus omnium philoſophorum porticibus, Lyceis & Academiis tantum præſtat,quantum mors vitæ,cœlo terra,Deo homo cedit. In ſacro Actorum apoſtolicorum diui Lucæ Euangeliſtæ libro, Chriſtianũ pectus,gentis profeſsioniſque ſuæ incunabula, cũ ingenti animi voluptate & admiratione contemplatur. Auctus porrò & incrementa eius non alibi,quàm in ſacra Eccleſiæ hiſtoria perſpexerit. Per

C quàm autem piis hominibus iucundum: eis verò qui magiſtratum, non Eccleſiaſticum modò, verùm profanum etiam & ſecularem gerunt, à Deo ſibi mandatum, quàm maximè opus eſt, poſteaquam quibus ſtudiis Eccleſia adoleuerit,& eò maieſtatis amplitudiniſque,diutinis incrementis, vt metuendum fortè ſit,ne magnitudine propemodum ſua laborare incipiat, peruenerit, cognitum habeant, vt eiſdem ſtudiis non ſolùm florentem conſeruandam, ſed etiam collabentem religionẽ inſtaurandam eſſe intelligant. Magnam ab humanitatis & bonarum artiũ ſectatoribus ineunt gratiam,& multam conſequũtur gloriam, qui ex veterum Græcorum & Latinorum ſcriptorum literis,antiquitatis cognoſcẽdæ gratia,recõditi quidquam de numiſmatibus,coronis,veſtimentis, cõuiuiis,& moribus, rebuſque priſcorum Græcorũ, Latinorum & Barbarorum etiam populorũ, aliis in lucem proferunt,atque declarant: quive de coloſſo,columna, ſtatua, arcu triũphali, aut inſcriptione vetuſta quapiam,aliquid indicant atque exponunt. Gratũ id eſſe ſolet doctis & ſtudioſis omnibus.itaque ſcripta eiuſcemodi in manibus ſedulò habent,legũt,admirantur,exoſculantur,in ma- D gno precio habent,antiquarios ipſos in cœlũ laudibus vehunt. Quod quum homines noſtri tanto animi ſtudio & affectione in rebus profanis & terrenis,eiſque non admodum neceſſariis, quandoque etiam parũ vtilibus, & planè inanibus, faciant: quanta pietate eos conuenit excipere atque verſare ſacræ hiſtoriæ codicẽ, in quo ſacroſanctæ antiquitates, primordia & augmẽta Eccleſiæ Dei & Reipub. Chriſtianæ oſtenduntur, theſauri cœleſtes & æterni,omnis generis martyriorũ & certaminũ coronæ,myſticæ menſæ epulationes, ſanctarum animarum ſempiterna monumenta, virtutum diuinarum, captum humanum ſuperantium, effigies & ſigna,cum immortalitatis ipſius certiſſimorum præmiorum ſpe indubitata proponuntur,frequentantur,celebrantur? Quæ cũ eis,quas diximus,mũdanis, fluxis & caducis rebus collata, nihili prorſus illas eſſe arguũt & conuincũt. Quo plus gratię veris iſtis antiquariis noſtris debemus, quòd venerãdę Eccleſiaſticę vetuſtatis memoriã, in literas relatam ad nos tranſmiſerunt. Eam verò E propè omnem Nicephoriani iſti libri cõplectuntur. Quod ſi Auguſto Cæſari, principi fortunatiſſimo,ſub cuius auſpicatiſsimo Imperio, aureo ſeculo,& optata pace atque tranquillitate orbi vniuerſo conciliata, autor & donator pacis æternæ, Dei filius Dominus Ieſus Chriſtus, Saluator noſter,ex virgine homo,ſalutis & immortalitatis noſtræ gratia naſci dignatus eſt: ſumma quoque illa felicitatis pars diuino munere contigiſſet, & in ea is tẽpora incidiſſet, vt & ipſe Chriſto nomine dato,Chriſtianus princeps eſſet, & Chriſtianis populis imperaret, libentiſsimè medius fidius in ſenatu Rom. ipſe bonã Eccleſiaſtici operis partẽ recitaſſet,& in prouincias ditionis ſuę deſcriptã, ordinibus omnibus legendam atque cognoſcendã miſiſſet. Nam in euoluendis vtriuſque linguæ autoribus (quod de eo Suetonius Tranquillus ſcriptum reliquit) nihil æquè ſectatus eſt,quàm exempla publicè vel priuatim ſalubria, eaque ad verbũ excerpta,aut ad domeſticos,aut ad exercitũ, prouinciarúmque rectores, aut ad vrbis magiſtratus, prout quique monitione indigerent,miſit. Libros F etiam totos & ſenatui recitauit, & populo notos per edictum fecit. Quanto credibilius eſt, Eccleſiaſticis eum myſteriis initiatum,Chriſtianúmque Imperatorem factũ, non pauca quædam ex ſacro hoc codice exempla petita:ſed vel integrũ ipſum opus,cum ciuibus omnis ordinis ſuis,ad publicos eorũ ſimul & priuatos vſus, veritatis cõteſtandæ, ſempiternæque incolumitatis conſequendæ cauſa,quouis modo communicaturum,vulgaturúmque fuiſſe? Non continuiſſet princeps optimus, intra domeſticos aulæ Imperialis parietes libros tales,qui ad vniuerſalẽ Eccleſiæ & Reipub Chriſtianæ doctrinam & diſciplinam ſunt compoſiti, ſed cõmunis publicique omnino iuris eſſe voluiſſet. Bonorum eos & piorum virorum calculo, quales à principio ſtatim laudauimus, comprobatum iri, dubium nõ eſt. Quin etiam ſi extra aleam inuidiæ & obtrectationis ita ſint poſiti, vt ſibi à genuinis contentioſorũ hominũ, qui Chriſtianiſmi virtutẽ & profeſsionem in controuerſis diſputationibus,perpetuiſque rixis, altercationibus & iurgiis collocant,minimè timendum eſſe putẽt: ſub Re-

A giæ tamen Maieſtatis tuæ auſpicio latinè verſi publicantur. Conuenit enim, volumen de vera ſinceraque pietate conſcriptum, ſub Principis eius nomine potiſsimùm edi, qui pietatem ſtudioſiſſimè colit, eandemque ſaluam & auctam eſſe ſummopere cupit. Cuius ſtudij Maieſtas tua Regia, immò orbis Chriſtianus vniuerſus, per Maieſtatē tuam peramplos diuinitùs percepit fructus. Siquidem quòd Turcica immanitas veluti diluuium quoddam in Germaniam omnem non exundauit; & quòd nobis à tyrannide ea, patria noſtra ſalua eſt, idipſum, ſecundum diuinam benignitatem & clementiam, ſi ſincerè rectèque iudicare volumus, virtuti Maieſtatis tuæ ferimus acceptum. Libet namque, libet, Rex Ferdinande, beneficia ſummi Dei, ope operaque Maieſtatis tuæ nobis præſtita, gratis animis recognoſcere: quod niſi faciamus, extremæ meritò impietatis crimen committamus. Regnum enim Maieſtatis tuæ niſi in hæc tempora difficillima & periculoſiſsima, cum moleſtia quidem, labore, & ærūna Maieſtatis tuæ in-
B finita: commodo autem, emolumento, & vtilitate noſtra maxima, incidiſſet: quorſum nō iam barbaries Scythica excurriſſet? Aſſerēti Maieſtati tuæ Pannoniæ regnum, optimo & apertiſsimo iure ad eam deuolutum, plurima ſe ab aduerſariis, tyrannidem ibi ſæuam affectantibus, & crudelitatem exercentibus, obtulere impedimenta, quibus iuſto aliquoties bello obuiam eſt itum. Acceſſere à finitimis principibus & populis, à quibus Maieſtatem tuam adiutam oportuit, parum fidæ ſocietates. Superuenit tandem Rex Turcicus, qui non ſemel omnibus ſuis copiis & viribus connixus, ex poſſeſsione Pannoniæ Maieſtatem tuam deturbatam voluit. Verùm ea fuit Maieſtatis tuæ in tuendo iure ſuo fortitudo, & ea in arcendo à Germaniæ & Italiæ ceruicibus ſæuiſsimo hoſte conſtantia, & tam præſens diuini numinis in Maieſtate tua, populiſque tutelæ eius commiſsis, auxilio defenſiuneque ſua ſeruandis, præſidium, vt conatus propè Barbari tyranni omnis, præterquàm quòd ei perfidia regni affectatorum proditione commodauit, fruſtra fuerit. Quater, Maieſtate tua re-
C gnāte Scythicus princeps ex Thracia p Maieſtatis tuæ infideles ſubditos euocatus, perinde atq; olim Perſarū reges in Græciam, omnibus vndique contractis copiis, exercitibuſque ſuis in Pannoniam, & aduerſus Germaniam, maximam ſuſcepit belli expeditionem. Quater itidem non tam Maieſtatis tuæ marte, quàm potenti manu Dei, magnificè eſt repulſus. Atque ille ea ſpe aduerſus nos bellum toties mouit, vt nihil ſe in Pannonia & Germania cuncta reliqui facturum putaret, quod ſub iugum dominationis ſuæ ſuperbiſsimæ non mitteret, ſibique parēre cogeret. O immenſum erga Maieſtatem tuam, Dei amorem: ô tempeſtiuè cœlitùs miſſum præſidium: ô ſummam erga ciues ſubditoſque Maieſtatis tuæ, Diuini numinis pietatem & miſericordiam: quod nos vnà cum Maieſtate tua, ope ſua à monocerotis huius cornibus liberanit. Prodeat hic aliquis, & regem, principémve aliquem, toto eo tempore, quo non ſolùm Ottomanorum familia in Aſia & Europa rerum potita eſt, ſed etiam Turcicum nomen orbi innotuit, proferat, quē toties ad hunc modū præſens Deus præſidio ſuo ſit tutatus. Immò aliquem ſaltem ex

Chriſtianis nominet regem, qui ſe ætate noſtra D
dominatori iſti Aſiæ opponere ſit auſus. Vſqueadeò totam Turcici belli moles in Maieſtatis tuæ caput, & ceruices noſtras, populis & principibus vicinis ceſſantibus, periculumque noſtrum inſpectantibus, incubuit. Proinde ſempiternas benignitati diuinæ, pro tanto illius in nos fauore & beneficio, agere debemus gratias: cuius propitium magis nobis, quàm ſeculis aliis fuit numen. Quum primùm in Europam ex Aſia gens Turcica ciuili Græcorum bello pertracta eſſet, & nondum ad tantam vel dimidia ex parte potentiam perueniſſet, bis cum ea primus ex Principibus Chriſtianis Sigiſmundus Boemus, Pannonum, mox etiam Boemorum Rex, & poſtea Romanorum quoque Imperator, bello eſt congreſſus, ſed infœliciter. Poſt hunc Vladiſlaus Iagellonius, Pannoniæ itidē, & præterea Poloniæ Rex, belli fortunam aduerſus Turcas prælíis aliquot tentauit. & fortiter ille primùm, nec minus proſperè rem geſsit: ſed tandem denuò cum illis, remiſſo induciis, ad quas eos petendas coegerat, nuncio, Martis aleam exper- E
tus, copiis hoſtium eorum longè maximis obrutus, cum ingenti ſuorum clade, pulchram ſubijt per vulnera mortem. Græcorum hic Imperatorū & Principum, Scanderbecchio Caſtriota excepto, clades potius quàm expeditiones, & Venetorum item Turcica prælia omitto. Ludouici verò Iagellonij, Pannonum Boemorumque regis, Maieſtatis tuæ ſororij, iuuenis fortiſsimi, meminiſſe ſine lacrymis nequeo, quem prima ſtatim Turcicæ expeditionis congreſsione hoſtis oppreſsit. Cæterùm in Maieſtate tua, eiuſdemque populis conſeruandis, gratè & libenter, ſicuti decet, diuinum agnoſcimus auxilium: cui tum demum locum eſſe maximè comperimus, quum humano præſidio deſtituimur. Id autem nō in Maieſtatis tuæ rebus geſtis tantùm, verùm etiam in optimi & excellentiſsimi Principis, Caroli Quinti Imperatoris Romani, Maieſtatis tuæ fratris germani, expeditionibus, à piis & prudētibus viris animaduerſum eſt, & obſeruatum. Cuius tot & tanta, contra potentiſsimos & acerrimos hoſtes, neceſsitate quadam ſemper ſuſcepta bella, nō tam viribus & co- F
piis, quę Maieſtati ſuę Imperatorię fuere non pœnitendæ, quàm Dei Zebaoth opitulantis præſidio, quo Princeps is nunquam non ſuccenturiatus fuit, proſperè ſunt confecta atque expedita. Illud ſiquidem ſatis de Maieſtate eius, hominibus prudentibus, & cœleſtis numinis iudicium & benignitatem piè obſeruantibus, conſtat: quum in ſtatum eum Maieſtatis ſuæ res rediguntur, vt pro comploratis & deſperatis habeantur, tum demū Maieſtatem diuinam, vim potentiamque ſuam oſtendere: & ita momentorum viciſsitudinem repentinam atque inopinatam inſtituere in Imperatore ſuo ſolere, vt is de improuiſo, præter hoſtium & hominum aliorum opinionem, expectationemque omnem ex victo & contempto, victor & triumphator glorioſus euadat. Teſtatur hoc ad Ticinum bello Mediolanenſi captus Gallorum rex Franciſcus, qui quum ſibi propter opes, copiaſque ſuas de victoria aduerſus Maieſtatem Imperialē videretur eſſe certus & ſecurus, proindeque Cæſaris res quas acciſas & afflictas eſſe arbitrabatur, cōtemneret, pro triumphis,

A quos de Carolo iam ſpirabat & meditabatur, breui temporis conuerſione, captiuitatis iugum ex prælio commiſſo reportauit: Deo nimirum Cæſari ſuo ſuppetias ferente, & Cæſarianorum ducum conſilia gubernante. Idem declarat Gallici exercitus apud Neapolim admirādus profectò caſus. Venerant in Neapolitanum regnū, quarto à Ticinēſi clade anno, ſexaginta milliū ex equitib⁹ & peditibus Gallorū conſcriptæ copiæ, Arces, oppida, & loca pleraq; omnia, deditione magis quā vi in ea ditione receperāt. Caietana arx, & vrbs Neapolitana, tantū deditionē facere recuſabāt. Itaq; Neapolis obſidione graui premi cœpta eſt. Et ſatagebat rerū ſuarum quàm maximè præſidium ei impoſitum, nullaque iam propè ſalutis ſpes videbatur, eſſe reliqua: quum ita Gallicana caſtra morbi contagioſi vis affligere, & Cæſarianorum impreſſio vrgere atque accidere cœpit, vt tandē ex tā numeroſo & frequenti exercitu, ęgrè quadringēti milites integri & ſalui euaſerint. Sic Deus omnipotens ſuo citra omnem ferè humanarum virium opem, Cæ-
B ſari regnum Neapolitanum à Gallis recuperauit & reſtituit. In expeditione nauali Numidica, aduerſa tempeſtate in mari interiiſſe Carolus exiſtimatus eſt: ſed eum tutelare numen Dei, Hiſpaniis ſuis breui ſaluum reddidit. Poſt varia rurſus tentata conſilia, & bella Cæſari eidem illata, populóſque eius ad defectionem ſolicitatos, quid Franciſco regi inſuper profuit, copiis ſuis numeroſiſſimis atque inſtructiſsimis, quadripartitò diuiſis, quatuor eodem tempore ductis Maieſtatis Imperatoriæ ditionibus arma, bello non indicto, eo molimine inferre, quaſi diebus paucis Cæſarem regnis prouinciiſque ſuis omnibus eiiciendi conſilium cepiſſet? Quid ille tum effecit aliud, quàm quòd vindictam in ſe diuinam à Cæſaris partibus prouocauit? Proximo motu Germanico, principes & populi quidam ita arma aduerſus Maieſtatem ſuam ſumpſerant, ita opprimendi eius conſiliis, viribus, opibus, tormentiſque belli omnibus, Giganteo more rationem inierant, vt ne fugę quidem locum & tempus relinquere Maieſtati ſuæ velle viderentur. At Deus bone, quanta, Deo Cæ-
C ſarem bene adiuuante, conatus tam audaces & nefarios, rerum eſt conſequuta mutatio? Quàm contra animi ſententiam, temerariorum hominū, iuſto iudicio Dei, cœpta ceſſere omnia? Cuiuſmodi belli, ſeu rebellionis potius euentus, in rebus etiam nouis aduerſus Maieſtatem tuam, Rex generoſiſsime, à perditis nonnullis temerè motis, Deo eodem procurante (ita enim, ſicuti res eſt, ſemper dicendum) extitit. Licuiſſet tum vtrique veſtrûm, iure manifeſto, ſecundum Imperiales conſtitutiones, & ſacrarum literarum exempla, ſeueritatem in perduellionis reos exercere, & lege in eos agi iubere: vt intelligerēt homines, quid ſibi illud Salomonis oraculare velit verbū: „Sicut rugitus leonis, ita & tremor regis: Qui prouocat eum, peccat „in animā ſuam. Et rurſus illud: Timeto regem, & „cum ſeditioſis ne commiſcearis. Sed maluerunt „Maieſtates veſtræ, pro religione & pietate ſua excellenti, ad imitationem & exemplum diuinę benignitatis, omiſsis Iuliis legibus, mitius in reos peractos conſulere, & per paucorum legitimam pœnam & caſtigationē, quæſtione grauiſsima paternè defungi: non aliud ea re ſpectantes, quàm vt eiuſmodi paucissimorū capitum coercio hominū D eſſet metus & terror plurimorum. Et quando remunerationis diuinæ, qua cœleſte numen Maieſtatis tuæ pietatem compenſat, pauca ſaltē ex multis documenta attingere nobis viſum eſt: nō prętereundum illud quoque, à Deo Maieſtati tuæ inſigne conceſſum donum, quòd Maieſtas tua, ex vnius nobiliſsimæ & pudiciſsimæ fœminæ, reginæ Annæ, Maieſtatis tuæ coniugis chariſsimæ (cuius principis æterna in Deo pace fruentis, virtutis & ſanctitatis recordatione, etiamnum Maieſtatis tuę ſubditi populi omnes recreātur) matrimonio, fœcundæ prolificationis, non modò apud reges, & magnates viros, ſed etiam apud priuatos homines, exemplo raro & mirifico, tot vtriuſque ſexus liberos ſuauiſsimos ſuſceperit: de quibus dubium eſt, fœlicius ne prognati, an melius edocti atque educati ſint. Præclariſsimum mehercules & hoc fœlicitatis ſpecimen, cuius prouentum à ſolo Deo eſſe manifeſtum eſt, vt ſcilicet illuſtriſsima domus Auſtriacæ familia, tum principes bonos & pios orbi Chriſtiano donet, tum reges atque dy- E naſtas alios coniugiis auſpicatis cohoneſtatos, ſibi conciliet: eoſque ipſos arcta inter ſe ſanctioris affinitatis neceſsitudine, publicæ pacis atq; quietis conſtituendæ, ſtabiliendæque gratia, coniūgat. Eſt hoc quodammodo peculiare Auſtriacorum Archiducum, vt per liberos ſuos, in gentes & familias alias, quaſi coloniis è domo ſua deducēdis, miſſos, pomeria ditionis ſuæ proferāt, & regnum, Deo fortunante, propagent. Non hic quidquam Maieſtatis tuæ auribus datur, neque ad aſſentationem verba componuntur: ſed reipſa & veritate cogente, benignitatem æterni & clemētis in Maieſtatem tuam, & ſubditos eidē populos omnes, Dei ſummam: qui Maieſtatem tuam, eiuſdemque germanum, Carolum Imperatorem, tantos videlicet & tales Principes, vt temporibus noſtris rei Romanæ præeſſent, dedit: eorundemque non diſſimiles hæredes atque ſucceſſores filios, viuas parentum ipſorum & abſolutas imagines, ſpectatæ iam virtutis, induſtrię & pietatis iuuenes, cum pari poteſtate & gratia eſt daturus, curſim ſaltē perſtringimus: vt ne ingratæ mentis horrendo vitio F à maieſtate diuina, bonorum omnium conciliatrice, condemnemur. Exigit id à nobis profeſsionis noſtræ & pietatis officium, vt gratiam eius & munificentiam in nos tantam gratè agnoſcamus. Veluti enim in importuoſo & vaſto pelago, vndique ſæua procella & tempeſtate Typhonica ingruente, fluitantibus, rectorem nauis peritum: ſic in orbe noſtro vniuerſo, multis difficultatibus infeſto, propter varios graueſque, caſus periclitantibus, principes prudentes, & omni genere heroicarum virtutum florentes, diuina prouidentia nobis attribuit. Abhorret profectò ab illa recordatione animus, qui ſtatus Rerumpub. futurus fuerat, ſi in aliorum, quàm in veſtram diuorum fratrum poteſtatem ſcepitra Romana incidiſſent: neque enim domi, neque foris illę conſtitiſſent.

O fortunatos nimium, ſua ſi bona norint,
Agricolas.

rectè Maro exclamat, & ſententiæ ſuæ pulchrè & grauiter explicat rationem. Nos verò terque quaterque beatos (vt verbis eiuſdem poetæ vtar) ſi nobiſcum ipſi fœlicitatis noſtræ cumulum gratis

A piisque animis conſideremus, qua nobis ſub Ma-
ieſtatum veſtrarum regimine & imperio æquo
cum omni omnium vtilitatum commoditatúmq;
copia plurifariã, ſi velimus, perfrui datur. Romani
hominis præclara illa ſunt verba: Non eſſe præ-
ſtabilius aut pulchrius munus deorum, quàm ca-
ſtum & diis ſimillimum principem. Ea verba non
rectius ſanè in Traianum, de quo dicta ſunt, quàm
in maieſtates veſtras, quæ illũ cùm virtutibus om
nibus aliis æquarunt, tum ſanctitate & vero cultu
Dei longiſsimè ſuperarunt, quadrant. Et ſenten-
tiam iſtam veram eſſe, experientia ipſa, & tempo-
rum omnium ſtatus apertè declarat. Nunquã cer-
tè res hominũ florentiores, quàm ſub bonis: nun-
quam deteriores, quàm ſub malis principibus fue
re. Et quo præſtantius eſt Dei donum, rex pius &
prudens: hoc rarius ſeculis omnibus hominũ ge-
neri contingit. Ex omni populi Dei regum nume
ro (nã Moſen, Ioſuem, Samuelem, & paucos quoſ-
dam duces & iudices, qui reges ipſos præceſſerũt,
recenſeru ſuperſedeo) ſi Dauidem, quem Domi-
nus virum iuxta cor ſuum inuenit: ſi Solomonem
B ſapientem, qui tamen à ſeipſo ſtultè degenerauit:
ſi Ezechiam pium, & religioſum Ioſiam excipia-
mus, quod iudicium de aliis omnibus ſanctorum
virorum erit? Idem ſi de Romanis imperatoribus,
ab Auguſto Cæſare vſque ad Conſtantinum Ma-
gnum, fecerimus: atque quum Auguſto ipſi, nec-
non Tito, orbis terrarum deliciis, & ei quem pau-
lo antè nominauimus Traiano, Marco Philoſo-
pho, Aleſandro Seuero, qui tot in aula & conſilio
ſuo habuit egregios Iuriſconſultos, & perpaucis
aliis, virtutis & bene geſtæ Reipu. laudem tribue-
rimus, num cæteros pleroſque omnes tanquam
orbis terrarum faces, & generis humani portenta,
non execrabimur? A Cõſtantini temporibus nõ-
nulli extitere principes, religionis & beneficẽtiæ
ſtudiis inſignes: quidam hæreſibus nimis addicti,
alij ignaui, aut crudeles. Fuere aliqui, inter Græcos
præcipuè, qui ne nominati quidem debeant. Ger-
mania imperatores plurimùm laudatos protulit.
In primis autem Maieſtatis tuæ genti inclytæ, vel
domi vel militię celebres, vel etiam pacis ſimul &
C belli ſtudiis præſtãtes, religionis certè laude prę-
claros, omnes debemus principes. Nihil ex ea ꝓ-
diit Sardanapalicum, nihil tyrannicum, nihil Iela-
belicum. Ita nanque Auſtriaci Duces & impera-
tores regimine poteſtatis ſummæ ſunt vſi, vt recti
atque honeſti cuſtodes ſe, & iuſtitiæ miniſtros at-
que interpretes, adminiſtrationiſque ſibi creditæ
nõ dominos, ſed fiduciarios, ſiue depoſitarios eſſe
iudicantes, collocatum depoſitúmque apud ſe re-
gnum, Regi regum & Domino dominantium re-
poſcenti, bona fide reſtituẽdum, rationémque de
eo reddendam eſſe ſcirent. Neque illis vllo loco
& tempore memoria, iuxta Agathonis præceptũ,
excidit, hominibus ſe, quũ & ipſi homines eſſent,
imperare, & ſecundum leges imperare, deniq; nõ
perpetuò imperare. Et quia primam ſibi curam de
religione & cultu Dei propagando ſumpſerant,
Academiam vnam Viennæ Auſtriæ, alteram Fri-
burgi Briſgoiæ inſtituerunt, vt ibi iuuentus vnà cũ
humanitate pietatem veram addiſceret. Ad hæc
præmia bonis liberaliter tribuentes, & pœnas ma
lis legitimè irrogantes: ne dum hiſce parcerent, il
lis nocerent, veriti: atque imperium in ſeipſos ma

ximè exercẽtes, tum autem cogitationes & actio- D
nes omnes ſuas ad laudem, honorem, & gloriam
Dei, & ad bonũ publicum referentes, perpulchrè
fauſtis populorum ſuorum acclamationibus, titu
liſque ſuit reipſa ſatisfacientes, reſponderũt. Con
uenire etiam ſibi optimi principes putauere, vt ne
ſubditis ſuis virtute inferiores aut deteriores eſ-
ſent: & quod per edicta propoſita fieri à ciuibus
vellent, id ipſi primùm factis exequerentur, vt re-
ctè de quolibet eorum Sincerianum illud pronun
ciari poſſet:

Publica nimirum tum res ſibi conſtat, & æquum
Imperium, quum rex quod iubet, ipſe facit.

Neque alia magis appellatione ſunt gauiſi, quàm
vt teſtificatione certa benignitatis pietatiſque eo-
rum à ciuibus patres appellarentur. Ea animis eo-
rum nihil fuit gratius, acceptius, iucundius. Talem
honorem apud Homerum Vlyſsi, comites Græci,
& apud Virgilium Aeneæ ſocij Troiani habent.
Ille nanque à ſuis πατὴρ ἤπιος, hoc eſt, pater beni-
gnus, audit: iſte verò,

—— Et tu pater optime Teucrûm.

Didicerant pij reges, in Cyri regia inſtitutione a- E
pud Xenophontem repetiri, Nihil principem bo
num intereſſe bono patri. Patres quippe prouida
de liberis ſollicitudine, vt ne quid eis bonorũ de-
ſit, procurare: & Cyrum in medium conſulere, vt
ciues ſui quàm maximè beati ſint, & ſulices. Inde
adeò ſactum, vt Archiſtrategorum Auſtriæ fami-
lia, per tot ſecula à progenie in progeniem, & à ge
neratione in generationẽ, Deo eam propter man
datorum ſuorum obſeruationem, benedictione
& gratia ſua complectente & magnificante, du-
rauit: duraturáque, eodem Deo adiuuante, ſit,

In freta dum fluuij current, dum montibus umbra
Luſtrabunt, conuexa polus dum ſidera paſcet.

quum magnorum quandoque & potentium re-
gum ſtirpes, ſeculum vnum non exceſſerint: aut
certè vix ad tertiam, vel quartam, vt in Moſaicis le
gitur oraculis, generationem, iuſta Dei vindicta,
peruenerint. Verùm enimuerò ſicuti in terris ni-
hil poteſt melius eſſe, atque expetibilius, principe
bono: ita nihil è diuerſo, prauo dominatore dam-
noſius eſt, atque deterius. Neque inter cæteras vl-
tionis diuinæ plagas, quibus viſitare & coercere F
ingratum, rebellem & impium populum Deus ſo
let, minimam affert cladem imperijs princeps ma
lus. Nõ eſt opus hoc in loco vel veteribus, vel re-
centibus exemplis. Res apertior eſt, quàm vt ne-
gari poſſit. Et horrendæ de ea ſunt in diuinis re-
ſponſis ſententiæ. Propter peccata populi, regna-
re facit hypocritam. Propter peccata terræ, multi
principes eius. Dabo pueros principes eorum, &
effœminati dominabuntur eis. Sed cum gratiarũ
actione ſumma Deus Opt. Max. meritò laudãdus
eſt, qui ætate noſtra populum ſuum, quantumuis
graues commeritum ęrumnas, à principibus con-
ſeruauerit (vt cum Eſaia dicam) infidelibus, ſocijs
furum, ſequentibus munera, ſequentibus retribu-
tionem, pupillo non iudicantibus, & cauſam vi-
duæ ad ſe non admittentibus: à principibus (quod
apud Ezechielem eſt) quaſi lupis rapientibus prę-
dam, effundentibus ſanguinem, perdentibus ani-
mas, ſectantibus lucra. Optimè ſanè factum, quòd
rei Romanæ ſumma duobus diuis fratribus, Ca-
rolo & Ferdinando, diuinitùs commiſſa eſt, cum

A vtriuſque liberorum, eorundémque ſucceſſorum
ſpe optima. Patiatur benignè Maieſtas tua, hoc
ſic nos repetere, & publicitùs ſincero & grato a-
nimo profiteri. Virtutes verò Maieſtatis tuæ alias
hic commemorare, conſilium non eſt: cùm quòd
parum mihi ad opus tantum ſit virium, ſileréque
de re magna, quam pro dignitate perſequi neque-
as, præſtet: tum quòd eas ipſas virtutes pleraſque
Nicephorus in Præfatione ſua, qua lucubratio-
nem hiſtoriæ iſtius Andronico maiori Palæolo-
go Conſtantinopolitano Imperatori conſecrat,
B luculenter veluti in ſpeculo expreſsit. Aut enim
Andronicos Cæſar, ſicuti eum hiſtoricus noſter
ornamentis ſuis depingit, virtute pleraque omni
colenda, Maieſtati tuæ quàm ſimillimus fuit: aut
in perſona illius, talem eum eſſe, qualem ipſe de-
ſcripſit (qui philoſophorum de magnis principi-
bus orationes & libros componentium, & quo-
rundam etiam hiſtoricorum mos eſt) debere eſſe
oſtendens, Maieſtatis tuæ tot & tanta decora con
formauit: veluti animo iam tum præſagiens, ſub
eius principis nomine Opus ſuum Latinè verſum,
C aliquando vulgatum iri, quem ipſe Græcè laudi-
bus ſuis veriſsimè ornarit. Qua in re niſi in ean-
dem mecum ſententiam pedibus ibunt æqui cen-
ſores omnes, quibus vel per tranſennam dome-
ſtica Maieſtatis tuæ conſuetudo inſpecta eſt, nihil
prorſus reluctor, quin leuis, vanus, & futilis ha-
bear. Reliquum porrò eſt, vt publico religio-
nis noſtræ ſacroſanctæ nomine Maieſtatem tuam
orem, quo ea, pro pietate ſua, liberalium artium,
humanarúmque literarum, atque linguarum po-
tiſsimum ſtudia, ſine quibus pietatem ipſam ſin-
ceriorem frigeſcere oportet, præmiis honoribúſ- D
que propoſitis, aucta & honeſta eſſe velit. Perin-
de namque atque homines noſtri per ingluuiem
ſeſe literis eiuſmodi ingurgitaſſent, incraſſatique,
impinguati, & dilatati (vt Moſaica locutione v-
tar) eſſent, ita ab eis per nauſeam abhorrere inci-
piunt: aut fortaſſe quòd minus quæſtuoſa ſint, ea
deſerunt, atque deſpiciunt. quorum alterum, in-
grati erga Deum, cuius munus literæ tales ſunt:
alterum, puſilli per ſeipſum: vtrunque autem im-
probi animi eſt, ne dicam impij. Cauſæ huius pau
cis mentionem apud Maieſtatem tuam feciſſe ſat E
eſt, quod & ipſa ſe æquitate ſua commendat, &
Maieſtas tua ſua ſponte ad bonas piáſque artes or
nandas propenſa eſt: & procliuis, vt modò tem-
pora nobis, ſicuti cœpere, pacata currere pergant.
Sic Maieſtatis tuæ pietatem, promiſsionem habē-
tem præſentis vitæ & futuræ, in altero etiam ſe-
culo, & regno cœleſti, inter ſanctos principes, im-
mortalitate diuina Deus remunerabitur. Et in hoc
interim mundo, ſupra eas, quas retulimus, à Ma-
ieſtate cœleſti, Maieſtati tuæ Regiæ tributas do-
tes, eidem concedet longæuitatem facilem, con- F
ſiliorū & actionum omnium ſucceſſum proſperū,
domi adminiſtrationem regnorum tranquillam,
foris contra hoſtes omnes victoriam optatam, &
filiis Maieſtatis tuæ regiminis ſucceſsionem cer-
tam & pacatam: ita vt vnà cum paternæ & auitæ
virtutis & pietatis hæreditate, Maieſtatis illi tuæ
ſceptra obtineant, & nati natorum, & qui naſcen
tur ab illis. Id quod ita fore, benignitate diuina fre
ti, ſperamus, votiſque cunctis optamus & com-
precamur.

AD AETERNAM SAPIENTIAM, pro Nicephori Calliſti Xanthopuli Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ editione, G. Logi Sileſij Votum,

AVrea in æterno Sapientia numen Olympo,
Aeterna æterni mens animúſque Dei:
Omnia quæ nutu vna regis:quæque vna creaſti,
Quæ mare,quæ tellus,quæ vagus æther alit:
Aerios montes,ridentia prata, ſolúmque
Frugiferum,fontes lenè ſonantis aquæ,
Et fluuios latè irriguos,tum ſtagna,lacúſque,
Siue ſuprà tellus,ſiue ea ſubter habet:
Squamigerũ omne pecus,ſalis horrida mōſtra profundi,
Et volucres,pennis qui ſupera alta ſecant:
Sideráque,ingentis mundi quæ machina torquet,
Cœlicoláſque domos,cœlicolúmque genus:
Et nemora arboribus denſiſſima,luſtra ferarum,
Seu iuga celſa illas,ſeu caua vallis habet.
Hinc hominem,partem diuinæ mentis,opúſque
Ritè tuum,effigiem condis & ipſa tui.
Indiga nil noſtri,tantum ex bonitate profunda,
O bonitas nullis æquiparanda bonis.
Quem licet æthereas eadem ex bonitate videre
Diis ſimiles,meritis,te tribuente domos,
Nicephorus cuius virtute & numine plenus,
Nanque tuam huic præſens mẽtem animúmq; dabas,
Sidereo ad templum quod ſeſe æquabat Olympo,
Et Conſtantinus nunc quoque in vrbe manet.
At nunc,indignum ô facinus,ſcelera impia,diris
Fœdatum à Turcis,impia ſacra gemit.
Virgineo à partu repetens,& origine prima,
Ad ſua perpetuum tempora duxit opus.
Grandiáque arcani verbi myſteria pandens,
Ad ſuperos certa nos docet ire via.
Atque à ſinceris zizania frugibus arcens,
Nos alit æterno nectare & ambroſia.
Eloquio Graius:ſed docti munere Langi,
Auſonio didicit nunc ſimul ore loqui.
LANGI diua potens,quem multo inſignis honore,
Siue ſoluta canat,ſiue ligata pede.
Ille diu ex oculis hominum ſublatus,& aura,
In tenebris iacuit ſquallidus,atque ſitu.
Quem Logus à charo diuinum munus amico
Accipit,hæc cuius carmina nomen habent.
Qui pius antiſtes,Auguſto vbi Vacia templo
Vicina ben nimium eſt regia Buda tibi.
Hæc ille Auguſtus,auguſta in templa ſacerdos
Ingrediens,ſupplex te Sophia alma colit.
Atque ait: A ſacris procul hinc,procul eſte prophani:
Ite procul,ſuperis non niſi caſta placent.
Si dea,ſi noſtro aſſueris veneranda labori,
Alite quo dextro prodeat iſtud opus:
Magnanimi auſpicio Ferdinandi regis,& ære,
Aurea cuius honos ſidera laude ferit:
Regis Romani,qui nobis aurea fœlix
Secula nunc condit,aurea reſtituit.
Ille tuum ante alios nam ſanctum numen adorat,
Et nihil huic caſta eſt relligione prius:
Ritè tibi hic Pario ſtatuet de marmore templum,
Sacráque reſtituet priſca,decúſque tibi,
Pulchra Odera in ripa,multa quæ flauus arena
Amne cito Breſlæ mœnia amœna lauat.
Latinis nuſquam quæ conceſſura Mycænis,
Ardua turrigerum tollit in aſtra caput:
Inſula quæ Vatis magni de nomine dicta,
Qui ſacro æthereum tinxit in amne Deum.
In medio Pater almus erit,dehinc Filius,& qui
Spiritus æquali numine vtrunque refert.
Vnum ſub triplici numen qui nomine regnant,
Quique tuum Sophia nomine nomen habent.
Montis Auentini princeps,Habsburgia proles
Maxima,& à magno ducta Leone domus.
Quos infra veteris Auſtriacæ quæ gentis origo,
Romani imperij te duce frena regit.
Cæſaris hinc magni,ſed veſtrum numen adorans,
Accedet poſt hunc Regis & effigies.
Quos circa ſobolis magna generoſa propago
Auſtriacæ Heroes qui decora alta domus.
Nomen aui Regis referent inſigne: Philippus,
Qui natu eſt maior Carole magne tibi.
Magdalis hinc coniunx,Romani filia regis,
Augeat vt nymphas candide Bethi tuas.
Alterius dehinc nomine aui,cui regna Bohemi
Clara ſoli parent,Maximus Aemylius.
Heſperia in magna magni cui filia nupſit
Cæſaris,vt veſtrum hinc augeat vſque genus.
Pannonia hinc Princeps,frater Fernande,paternum
Nomen habens,ſancta ſtabis in æde dea.
Quales Tyndaridæ gemini,ſeu pectore fido
Quis certet pugnis,ſeu mage certet equis.
Carolus hinc minimus natu,verùm indole magnus:
Nam curſu ad metam fertur & ipſe ſuo.
Dij quantum eſt animi in puero,& virtutis auitæ?
Ignis agit iam nunc pectora in alta decus,
Ante diem & raptus Ioannes filius infans,
Scilicet vt vobis præuius aſtra paret.
Hinc natæ innumeræ,magnis quæ Regibus ortæ,
Nupſerunt magnis Regibus & Ducibus.
Inter quas diuis ſimilis effulget Elyſa,
Bethis quæ aurifero nomen ab amne tulit.
Sarmathia regi quæ nupta haud omine dextro,
Ante diem Elyſias vidit Elyſa domos.
Fœlices genitis,qualis Ieſſeia proles
Aeterno in ſolio regia ſceptra gerit.
Veſtibulo in medio,atque adytis,foribúſque ſuperbis,
Cælabit docti dein manus artificis,
Res geſtas foris atque domi,veſtra inclyta facta,
Marmore cum Pario ſectile ſtabit ebur.
Gallorum vt Cæſar domuit,Libiaq; tyrannum,
Tot populos domuit nobilis Italia.

Regnatorem Aſia, noſtris dum ſæuit in oris,
Compulerit turpi mox dare terga fuga:
Charo ſubueniens fratri, noſtróque labori,
Dum graue perpeſſa eſt Pannonis ora iugum.
Hinc ope iam fratris, ſimilia tractus in arma,
Cúmque ſuis domuit vrbibus vtque duces:
Cum rapidum pedibus tranſmitteret impiger Albim
Inſolitas fluuio tunc ſibi dante vias.
Regis Romani mox his longo ordine pugnas
Adiunget, longum quas numerare foret.
Aerias vt Pannonia diſiecerit arces,
Déque feris ſibi tot fixa trophæa Getis.
Iniuſtum vt toties ſtrauit pelléque tyrannum,
Tradidit hic diris ſéque ſuósque Getis.
Impius & ſæuo potuit ſeruire tyranno,
Fax patriæ, & regni ſanguinolenta lues.
Belláque, quæ longum mihi ſit recitare, per orbem
Fælici amborum geſta ſub imperio.
His tamen adijciet, noſtrum dum Carolus orbem,
Et regit hunc mundum, quòd dedit ipſe nouum
Ignotum antè alijs mundum, ſua ſidera nouit,
Quique ſuos coluit numina falſa deos.

Qui quòd te nouit iam, quòd veneratur, adorat,
Omne tuum, atque pij eſt Cæſaris illud opus.
Hinc illi pleno fundis largiſsima cornu
Aurea inexhauſta munera diua manu.
Hoc primum, ſocio mox Cæſare & auſpice magno,
Iam tibi prædico Turca ſuperbe malum.
Conſtantini vrbem ſacri, tuáque inclyta templa
Auferet è manibus, barbaricóque iugo.
Europa victor ſternens, Aſiaque tyrannum,
Quem terra atque maris exuet imperio.
Tu modò diua faue cœptis tam fortibus, vnà
Et facias: nanque hoc munus opúſque tuum.
Tunc tibi quot ſacris fumabunt ignibus aræ,
Et cadet ante tuos victima quanta pedes?
Quæque ſacerdotes caſti tibi carmina dicent?
Et tua tam miſero turba ſoluta iugo?
Ipſe ego dona feram, ſacro velatus amictu,
Et tua voce pia numina magna canam:
Et manibus palma, ramóque inſignis oliuæ,
Ingrediar templi limina ſancta tui.
Adſis ô Dea magna, pióque aſsiſte labori,
Aeterna æterni ménſque vigórque Dei.

F I N I S.

CVINAM PRINCIPI Nicephorus hanc hiſtoriam Eccleſiaſticam dedicauerit, Annotatio.

Nicephorus Calliſtus ſub Andronico maiore, & Michaele filio eius, Andronicóque minore, Michaelis huius filio, Palæologis, Imppp. Cõſtantinopolitanis, vixit ante annos plus minus trecentos. Et opus hoc hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Andronico maiori, Michaelis maioris qui Latinos ex imperio Conſtantinopolitano eiecit, filio dedicauit. Colligitur id ex ipſius Nicephori verſiculis, qui in Conſtantinopolitanorum imperatorum catalogo carmine compoſito vltimi reperiuntur:

Στεῤῥὸς Μιχαὴλ. Παλαιολόγος μέγας
Ὃς Λατίνους ἔξωσε τῆς Κωνσταντίνου.
Τῆς εὐσεβείας Ἀνδρόνικος ὁ στύλος,
Ἀσύγκριτος νοῦς, ἴσον μηδὲν φέρων,
Λαμπρὸς Μιχαὴλ Παλαιολόγος τρίτος,
Ὄντως βασιλεὺς καὶ λόγοις καὶ πρακτικοῖς.
Ἀνδρόνικος νέος συνδρομὴ τῶν χαρίτων
Οὕσπερ φυλάττοις εἰς χρόνους ἀπειρίτους
Λόγος παλαιὲ παντάναξ παντοκράτωρ.

Hoc eſt:

Magnus Palæologos Michael, & potens,
Byzantis vrbe qui Latinos expulit:
Pietatis Andronicus inclytum decus,
Natura lecta mens ſecunda nemini:
Clarus Palæologus Michael tertius,
Dictis & actis imperator optimus.
Flos Andronicus Gratiarum iunior.
Longiſſimis quos ſoſpita temporibus
Omnipotens rex omnium vetus Loge.

RERVM ET VERBORVM IN ECCLESIASTICA HISTORIA NICEPHORI CALLISTI MEMORABILIVM

Index.

ABaeue prophetæ reliquiæ. 399 d
Abares à Turcis pulſi, ad Iſtrum nouas ſedes occupant. 555 e d. ea Oriente in Europam ſub Iuſtiniano veniunt. 575 d
Abarum gentis primordia 575 d f in Greciam irruptio. 568 e f item in Thraciam. 574 e
Abaſagi Chriſtiani facti. 543 d e
Abbas diſcipulus Ephraim. 248 f epiſcopus & martyr. 215 f
Abdas epiſcopus Ignis templum apud Perſas demolitur. 447 f
Abdæ Perſidis epiſcopi miracula. 447 e martyrium. 447 f 448 a
Abdechalas martyr. 215 a
Abdelas epiſcopus & martyr. 215 f
Abdelitarum cum Chagano bellum. 575 e
Abdieſus diaconus, epiſcopus & martyr. 215 e
Abiathar Iudęorum Pontifex. 49 b
Abibus S. Stephanum ſepulturæ mandat. 441 a
Abilius epiſcopus Alexandrinus. 79 f
Abimelech Iudæorum Pontifex. 49 b
Abimelech generale & commune regum Palæſtinorum nomen. 295 c d
Abitus Chalcidis monachus. 352 e
Ablabius ſophiſta. 444 c Nouatianorum Nicææ epiſcopus. ibid.
Aboras fl. 558 d
Abraham diſcipulus Ephraim. 248 f Hebręorum progenitor. 19 a
Abrahæ benedictiones. 20 a fides & iuſtificatio. ibid.
Abrahæ poſteris cur per Moſen lex data. 17 e
Abrahames monachus Antioch. 352 f
Abramius epiſcopus & martyr. 215 f
Abrilli memoria. 247 d
Abundantius ſeditionem Alexandrinam ob epiſcopi electionem ortam mitigat. 444 f 445 a
Acacius Amidenus epiſcopus donariis eccleſiæ conflatis, Perſarum captiuos redimit. 450 f
Acacius Berrœus epiſcop⁹. 337 e 364 c 367 b f 399 a 418 d
Acacius Berrœus epiſcopus, Flauiani ad Roman. legatus. 377 e
Acacius Cæſareæ Paleſtinæ epiſcopus 236 d 245 e 267 e 315 e 272 e
Acacius epiſcopus Conſtantinopolitanus. 494 c 511 b 513 b
Acacius Conſtantinopoli aduerſarios epiſcopos varias ob cauſas excommunicat. 276 f
Acacius orphanotrophus. 511 b Felicis nomen in ſacro albo inducit. 518 c
Acacius ſymboli Seleuciæ oblati autor. 279 b exauthoratur. 518 c
Acacij contra ſymbolum Nicęnum diſceptatio. 274 a b
Acacij Cæſarienſis noua fidei formula in ſynodo recitata. 474 e
Acacij poſt lapſum pœnitentia. 275 f contra ſymbolum Nicænũ impius conatus 278 f martyrium 432 d ſepultura 273 d
Acacij epiſcopi mors. 518 e
Acacio dignitas à Felice epiſcopo Rom. abrogata. 244 a 517 a
Acaciani exauthorantur & excommunicantur. 275 d 296 f
Acaciani cur à Macedonianis reiecti. 296 f 297 a
Acaciani per vim epiſcopos qui Conſtantinopoli fuere, ſententiæ ſuæ aſſentiri cogunt. 276 e
Acacianorum de inæqualitate filij hæreſis. 280 e
Acephali hæretici. 583 a
Aceptimas Cyri monachus. 352 f eius martyrium. 215 d u
Aceſij Nouatianorum epiſcopi de die feſto in ſynodo Nicæna decretum. 200 d
Achemenides Chriſtianiſmum apud Varanem regem liberrimè defendit. 448 e
Achemenides camelorum in Perſia cuſtos. 448 d eius egregia contra Varanem regẽ dicta & facta. ibid.
Achæus Macrini iudex. 142 d
Achæorum cum Troianis bellum. 181 e
Achillas Alexandriæ epiſcopus. 320 f Arij ſectator. 188 f
Achillas presbyter Alexandrinus. 152 b
Achilleum Conſtantinopolis granarium. 467 f
Achimaas Iudæorum Pontifex. 49 e
Achirob Iudæorum Pontifex. ibid. b
Achrido ciu. 552 a
Acylis fl. 183 a
Adaarmanis res geſtæ. 558 f 559 a
Adamantius medicus ex Iudæo Chriſtianus factus. 445 e
Adami lapſus. 17 e
Adane regio. 251 a
Adaulphus equitum domeſticorum præfectus. 429 f ſuorum fraude occiſus. 430 a
Addar Vincentij presbyteri conſobrinus. 400 b
Addæi cædes. 555 a
Addam Manichæus. 150 f
Adelphius Arabiſſi epiſcopus per ecſtaſim locum Ioannis Chryſoſtomi in cœlo inquirit. 423 f 424 a
Adelphius hæreticus. 329 a b thuſianiſta. ibid. a
Adelphianorum hæreſis. 329 b
Adiabenorum regio. 215 d 251 d
Adolius epiſcopus. 324 b
Adoptio filiorum Dei per Chriſtum in baptiſmo. 326 b e
Adorare reges apud Perſas moris eſt. 214 a
Adrazanis cum Areobindo ſingulare certamen. 483 b
Adulterarum apud Romanos pœnæ. 376 a
Aedeſius Tyri presbyter. 213 c epiſcopus. 324 b
Aedeſius Indorum regis Ganymedes. 213 a b
Aedeſius diaconus. 453 e
Aegypti diœceſis. 369 b
Aegypti eccleſiæ ab Arianis infeſtatæ. 338 e
Aegyptius propheta falſus perduellis opprimitur. 63 b
Aegyptij monachi Petri apoſtoli temporibus. 56 f in inſulam ab Arianis deportati. 339 b c
Aegyptiorum epiſcoporum ad Leonem Imper. ſupplicatio. 494 f apud vulgum exiſtimatio. 338 f
Aegyptiorum ſimulacra diffluentia. 307 a
Aela vrbs. 251 f
Aelia ci. dicta Hieroſolyma. 91 d
Aelienſis bibliotheca. 218 c
Aelij Hadriani imperium. 91 b e & 94 c
Aeliurus epiſcopatum Alexandrinum violentè occupat. 495 a Eutychianorum monachorum ſententia laudatur. 512 f
Aeliuri exilium. 511 b mors 514 d vide Timotheum Aeliurum.
Aemylianus Aegypti præfectus 141 d eius martyrium. eodem.
Aemylius Beneuenti epiſcopus. 427 f
Aequinoctium vernum ante 9. Calend. April. 384 e
Aeſculapij ad Aegas tẽplum. 209 e eiuſdem templum à Conſtantino dirutum. 213 b
Aetherij cædes. 555 e
Aetius Antiochenus doctor. 250 f Antiochia expulſus. 250 d
Aetius Arii diſcipulus. 193 a eiuſque ſectę aſſertor & propugnator acerrimus. 326 a
Aetius Galli familiaris 251 a Eunomianæ hæreſis author. 316 e
Aetius Lydæ epiſcopus. 193 b
Aetius presbyter. 315 f
Aetius à ſophiſta domo eiectus. 250 e
Aetius Syrus. 250 e Arianus. 365 b
Aetius epiſcopatum ſibi oblatum contempſit 250 f medicus factus gratuito ægrotos ſanat. ibid. e hoſtis veritatis indicatur. 245 e Bonifacium Libyæ ducem apud Valentinianum accuſat. 482 a
Aetius per tranſactionem Comitatus dignitatem accipit. 440 b
Aetius propter penuriam artifex factus 250 e ab exilio reuocatur. 288 d
Aetii pietas in matrẽ 250 d hęreſis. 267 a 288 d 280 c d
Aetii hæreſis Conſtantinopoli examinatur. 275 f damnatur. 372 d
Aetii aduerſus Bonifacium dolus 482 d exilium. 252 a
Aetii præfecti Rom. cædes. 245 a
Aetio diaconatus adimitur. 276 f
Aetio ſuaſore prorſus ſe Ariani à catholicis ſeiunxere. 250 f
Aetiani hæretici. 326 a
Affinitatis violatæ memorabile exemplum. 21 d
Afflictiones ſanctorũ quàm neceſſariæ. 349 e 427 e
in Afflictionibus Eccleſiæ ſemper exultandum. 424 a
in Afflictionibus tolerandis pii vel pœnas cõmeritorum luunt, vel ad patientiam exercentur. 371 c
Agabus propheta. 62 b
Agapæ martyrium. 161 b
Agapetus Macedonianorum epiſcopus. 443 b
Agapius Cæſarienſis epiſcopus. 152 f
Agapius Euſtathii martyris filius 93 d Seleuciæ epiſcopus Antiochiam tranſlatus. 466 b
Agapii cum Marino contentio. 383 a

Agapetus epiſcopus ad orthodoxam fidem cum ſuis conuerſus. 443 b c
Agapetus monachus Apameenſis. 352 f
Agapitus Pont. Max. 535 d e
Agarenorum in Meſopotamiam eruptiones. 510 d
Agathangeli martyrium. 160 f
Agathon epiſcopus Rom. 535 e 519 e
Agathonice martyr. 97 f
Agelius Nouatianorũ epiſcopus. 319 f 388 e 370 b proſcribitur 323 a ab exilio reuocatur. ibid. a eius ſanctitas. 323 a
Agelius vitæ ſanctitate quàm diſputationis contentione clarior. 370 b
Agelo Procopij tyranni proditor. 351 f
Agnoetæ hæretici. 382 d
Agnoetarum hæreſis. 583 d e 586 c
Agnus verus Paſchæ. 37 e
D. Agnetis reliquiæ. 442 e f
Agonales ludi. 92 d
Agricolaus. 179 a
Agrippa Iudæorum rex. 52 e 80 f
Agrippa iunior Iudæorum rex. ibid.
Agrippæ regis cum Paulo acta. 64 f & 65 a eius de hiſtoria Ioſephi Iudæi teſtimoniũ. 58 b
Agrippinus epiſcopus Alexand. 92 f 128 d
Aiar Biroli; epiſcopus ret cum coniuge concubuit, & tres ex ea filios ſuſcepit. 399 b
Aiax monachus. ibid. b
Aiacia ſepulchrum. 281 b c
Aithalas Arij ſectator. 188 f
Aithalas presbyter & martyr. 213 f
Alamundarus Seuerianos refellit. 528 b
Alamundarus rex ad fidem Chriſtianam conuerſus. 528 b Romanos prodit 564 b Saracenorum philarchus terram ſanctam depopulatur. 528 b
Alamundari Scenitarum ducis contra Rom. res geſtæ. 540 d
Alani pop. 482 e
Alaphij memoria. 247 d e
Alarichus diuinitus ad Romam diripiendam inſtigatus. 429 e petit ſe ducem Romanorum conſtitui. 429 e vrbem Romam expugnat ac diripit. 430 b 435 a
Alarichi Gothorum ducis res geſtæ 429 a b cum Fridigerno bellum. 357 d e f contra Romanos res geſtæ. 429 e 433 b mors 430 b
Alba cio. 265 e
Albinus Iudææ præfectus. 70 d
Alcibiades. 111 e
Alcibiades Apamæus, eiuſque contra Helceſitarum hæreſes diſputationes. 131 f
Alcibiadis martyris hiſtoria. 110 f
Alcimus Iudæorum Pontifex. 49 d
Alemanni à Gratiano Imp. debellati. 373 f
Alemannorum in Galliam eruptio. 361 d
Alexandra coniunx regia Alexandri. 21 f ab inferis ſola oratione Georgij martyris reuocata. 161 e
Alexander Antiochiæ & Hieroſolymæ epiſcopus 452 f 466 b primus Chryſoſtomi nomen ſacris libris inſcripſit. 413 b
Alexander epiſcopus Alexand. 189 a 320 f
Arium à communione fidelium excludit. 188 f
Alexandri epiſcopi Alexandrini ad Conſtantinopolitanum epiſcopum de Arij dogmate epiſtola. 189 f item alia ad omnes epiſcopos, de Arianis. 191 c d
Alexander epiſcopus Hieroſol. 194 a 135 f
Alexandrini Hieroſolymitani epiſcopi epiſtolæ 126 c martyrium. ibid. d 297 a
Alexander Ariſtoboli filius à Scipione ſecuri percuſſus. 22 d
Alexandri Ariſtoboli filij res geſtæ ibid. a
Alexander epiſcopus Arium cum ſectatoribus ſuis ab Eccleſia proſcribit. 188 f eius cum Ario presbytero de doctrina Chriſtiana contentiones. 188 d contra Arium precatio. 230 b
Alexander Baucalis presbyter, Arianæ hæreſis primus autor. 188 f
Alexander Cappadocum antiſtes. 465 a 128 a
Alexander epiſcopus Conſtantinopolitanus 189 e 196 b eius contra Arianos diſputatio 197 d e mors. 236 e
Alexander hæreticus. 214 f
Alexander Hieroſolymis Narciſſo in epiſcopatu ſactus ſucceſſor. 125 e
Alexandri martyrium. 141 f eius cineres contumelioſè à Chagano Hunno tractatæ. 174 f
Alexander imperator Roman. 129 e in domeſtico ſacello Abrahami & Chriſti ſeruatoris ſtatuas habuit. 130 e d
Alexander Macedo in deorum numerum relatus. 313 b
Alexandri Mammææ filij imperium. 20 f
Alexandri ad Antinoitas epiſtola. 126 a
Alexandri regis crudelitas. 21 e f eius cum Ptolemæo Lathuro bellum. ibid. e parricidium. ibid. e
Alexander Medicus martyr. 110 b
Alexander Pont. Rom. 91 e
Alexandri Seueri in Chriſtianos beneuolentia. 130 e
Alexandria Aegypti metropolis. 183 b
Alexandriæ in epiſcopi electione magna orta ſeditio. 489 e 444 f
Alexandriæ ſolus epiſcopus concionator. 387 b
Alexandrina bibliotheca. 107 b 128 d
Alexandrinæ eccleſiæ duo œconomi creati. 412 b
Alexandrinæ eccleſiæ Pontifices. 79 f 188 b quando ſecularia negotia tractare cœperunt. 445 a
Alexandrinæ eccleſiæ ſub Athanaſio tranquillitas. 338 a vnio 515 a
Alexandrinæ mulieris pro conſeruanda pudicitia certamen. 165 a
Alexandrina ſynodus. 294 b pro Athanaſio coacta 260 e quid de verbis ſubſtantiæ & ſubſiſtentiæ decreuerit. 294 d
Alexandrinum diluuium. 311 e
Alexandrinus tumultus aduerſus Chriſtianos immaniſſimus. 133 a
Alexandrini epiſcopi priuilegia. 460 d
Alexandrini ſupra alios homines ad ſeditiones prompti. 445 a 494 a
Alexandrinorum contra ſynodum Chalcedonenſem & Proterium tumultus. 494 a clades. 91 d
Alexandrinorum ciuium paucitas. 144 d
Alexandrinorum hæretici à Cyrillo omnes vrbe eiecti. 445 a
Alexandrinorum in Dionyſium epiſcopum ſuum pietas 133 d peſtis 144 e d propter Nili inundationem metus. 390 b
Alexandrini Chriſtiani ab Arianis crudeliter inſectati. 338 d
Alexandrinorum Chriſtianorum à fide vera, propter martyrij metum defectio. 131 f
Alexandrinorum epiſcoporum cum Paulo Samoſateno diſputationes. 148 a
Alexandrinorum epiſcoporũ ſucceſſio 79 f 91. f 111. d 130. a 132. f 151. e 320. f 135. e 377. e
ἀλεξιφάρμακον herba ex ſtatua Chriſti prouenit qua curauerat mulier illa quæ in profluuio ſanguinis à Chriſto ſanata eſt. 143 b
Alexionis memoria. 247 d
Alexij Comneni imperium. 466 e
Alpes Cottiæ. 438 b Iuliæ 264 e ab Eugenio occupatæ. 391 c
Alpes Suſacenſes. 264 6
Alypius epiſcopus Conſtantinopolitanus. 189 d
Amalaſuntha Theoderichi ſoror. 541 e eius imperium. 542 f 543 a
Amantius epiſcopus Arianus. 344 e ſanctiſſimæ trinitatis oppugnator. ibid. d. Imperialium cubiculariorum præfectus 531 b Theocrito amico imperij coronam imponere conatur. ibid. eius cædes. ibid. e
Ambroſius Cæſarienſis presbyter & martyr. 130 d
Ambroſius Mediolanenſis antiſtes. 354 f hominem ethnicum à Gratiano damnatum liberat 395 d inuitus in epiſcopum Mediolanenſem eligitur. 341 f Mediolanenſium ſeditionem ſedat. ibid. e Theodoſiũ Imp. ob tyrannidem excommunicat. 393 f
Ambroſius epiſcopus Mediolanenſis militari manu in templo captus. 374 b
Ambroſius optimi epiſcopi exemplũ. 346 a 395 a b e
Ambroſius Valentinianorum acerrimus hoſtis 127 a eius ad Valentinianum dictum animoſiſſimum. 374 c
Ambroſij baptiſmus. 345 f contra Iuſtinam diſputationes. 374 a cum Theodoſio excommunicato colloquium. 394 d
Ambroſij in bonis ſtudijs prouehendis ſedulitas ac liberalitas. 158 e
Ammonius. 350 b
Amphilochia Baſilij. 333 e
Amphilochius Chalcedonenſis ſynodi contradictor. 496 b eius cõtra Arianos pugna. 366 d
Amphilochius Cyzicenus epiſcopus Nicæam tranſlatus. 466 a
Amphilochius Iconij epiſc. 333 d 367 f 369 b
Amphilochius Maſſalianorum hæreticorum inſectator. 329 a
Amphilochius fidei noſtræ propugnaculũ. 114 f.
Amphion epiſcopus Nicomediæ. 199 e
Amphilochius monachus. 314 f
Amphion ſincerioris pietatis ſtudioſus. 199 e
Amyci cum Argonautis prælia. 182 e
Amon Tabennenſiotes monachus. 347 c diuina virtute vltra Lycum foſſam tranſfertur 219 d eiuſdem in coniugio caſtitas. 219 b eius anima ab Antonio monacho in cœlum ferri viſa. 219 e
Ammonius grammaticus. 351 d 378 e Laodiceæ epiſcopus. 418 d
Ammonius Longus. 412 a Iſidori apud Theophilum deprecator. 413 c eius cum Epiphanio colloquium. 415 b c
Ammonius monachus. 310 b Origenis præceptor. 127 a
Ammonius παρώτης cognominatus. 350 c d
Ammonius crudeliter interficitur 446 a
Ammonius in martyrum numerum à Cyrillo relatus. ibid. a poſt mortem Thaumaſius dictus. ibid. a poſt mortem à Theophilo inimico laudatus. 416 d
Ammonij contra Oreſtem pugna. 445 f
Ammonij epiſcopi martyrium. 162 a b facetè dicta. 350 d mors. 416 d
Ammonij poetæ de bello Gotthico ſcriptũ. 409 b c
Ammonij ſcripta. 127
Anabaptiſmi damnatio. 339 f
Anabaptiſmus Eunomianorum. 386 d

Anabaptiſmos proſus in eccleſia non ſubſiſtit. 326 d
Anacletus Pontifex. 79 c
Anaclua Pontifex Iudæorum. 49 e
Ananus Caiphæ ſocer, Pontifex Iudæorum. ibid.
Ananus ſiue Ananias mortis Iacobi Iuſti autor. 70 d e
Anano Pontifici abrogatus pontificatus. ibidem.
Ananias epiſcopus Alexand. 79 f
Ananiæ & Saphiræ horrendum fatum. 47 f
Anatad. 248 f 249 a
Anaſtaſia ciuitas, olim Daras vocata. 519 d
Anaſtaſia domus. 365 d e
S. Anaſtaſiæ hiſtoria. 483 f 484 a martyrium 361 a reliquiæ. 442 f eius templum precibus Marciani illæſum in Conſtantinopolitano incendio conſeruatum. 497 d
Anaſtaſij epiſcopi Antiocheni contra Aphthartodocitarũ hęreſim ſcriptum. 554 b eocomium 553 e f exilium 557 d lucubrationes 582 e martyrium. ibid. d
Anaſtaſius epiſcopus Hieroſol. 502 a
Anaſtaſius epiſcopus cor Sinaita dictus. 582 a
Anaſtaſius Dicurus Zenonis in Imperio ſucceſſor. 520 e f
Anaſtaſius Imperator à Macedonio ad Chriſti tribunal euocatus. 522 c d clauſulam, Qui crucifixus, &c. hymno additam voluit. 533 b
Anaſtaſius Rom. Imp. Manichæorum ſectæ addictiſsimus. 521 e Aurargenteum ſuſtulit. 530 e
Anaſtaſius Imp. viuens, in ſacro codice expunctus, & Hieroſolymis anathemati ſub iectus. 528 e in imperio Rom. ariſtocratiam inſtituit. 533 b
Anaſtaſij Imperatoris cum Longino exule bellum 528 e d item cum Vitaliano. 529 f
Anaſtaſij imperium ſeueriſsimum 533 a in Euphemium epiſcopũ odium vnde 521 d in Ioannem Tabenneſium ingratitudo. 522 d in Macedonium inuidia. 528 f 522 a 533 e magnificentia. 530 b mors 535 e 535 a b
Anaſtaſij cũ Iuſtiniano contra hæreſim Aphthartodocitarum contentio. 133 f 554 a
Anaſtaſius pacificus & verè Chriſtianus princeps. 520 f 521 a
Anaſtaſius Pontifex Rom. 426 a
Anaſtaſius ſynodum Sidoniam contra Flauianum & Heliam cogit. 525 b
Anaſtaſij mors ab Helia prædicta. 527 b
Anathema in Arianos. 327 b
Anathemata. 238 b
Anatolius Alexandrinus epiſcopus 152 d patriarcha. 483 e 493 f dignus iudicatus qui more omnes ſcholam Ariſtotelicam inſtrueret. 152 d
Anatolij dijs gentilium oblata ſacrificia. 563 b eruditio 152 d graue ſuppliciũ. 563 e lucubrationes. 152 d porticus. 471 f
Anazarbus ciuitas terræmotu corruit. 536 e reſtauratur. ibid. d
Ancyræ propter receptum Marcellum magnus tumultus exoritur. 257 e in delubro quodam ſynaxis. ibidem e
Ancyranæ eccleſiæ Baſilius presbiter. 295 c
Ancyrani confeſſoris martyrium. 292 e
Andragathius Maximini tyranni dux 374 d in fluuio ſe ſubmergit. 375 c d
Andreæ apoſtoli acta & martyrium. 70 e f Euangelium 77 b e eius oſſa Conſtantinopolim tranſlata. 292 e f
Andreas apoſtolus Bizantij chriſtum prædicauit. 189 e
Andreæ apoſtoli poſt Chriſti aſcenſionem ſedula prædicatio. 198 e
Angeli victoriæ Romanorum nuncij & adiutores. 449 f
Angelorum miniſteria. 585 f in natiuitate Chriſti ſaluatoris hymnus. 27 a
Angelitarum hæreſis. 585 f
Anibalianus Dalmatius. 262 d
Anicetus Pont. Max. 91 e 93 e 103 b
Animarum immortalitas. 354 a ex inferis in paradiſum reductio. 39 f
Animarum Pythagoricæ tranſmigrationes. 310 f 311 a
Animarum ſanctarum ante reſurrectionem ſedes & habitatio. 39 f 40 a
Aninas martyr Chriſti. 215 a
Anna Mariæ Deiparæ virginis mater ſanctiſſima 13 e eius infœcunditas. ibid. d
Annæ pontificatus. 38 b
Annas diuina vltione punitus. 51 e
Anterotes epiſcopus Rom. 132 d
Anthemius Occidentis Imperator 491 f Orientalis imperij adminiſtrator. 435 e
Anthemius Trallianus nobilis architectus. 546 e
Anthemij cum Troilo ſophiſta familiaritas. 435 c d
Anthiæ martyrium. 93 f
Anthimus Nicomedienſis epiſcopus egregius exorciſta. 156 e capitis ſupplicio pro fide Chriſtiana affectus. 161 f
Anthimus Troparıorum poëta. 498 e
Anthimi epiſcopi martyrium. 156 e hæreſis. 538 f
Anthimo epiſcopatus ab Agapeto abrogatus. 539 d e
Anthropomorphitarum hæreſis. 328 d 411 e f 412 e cum monachis Longis diſsidium. 412 e
Anthropophagi. 72 a
Anthropophagis Matthæus ductu ſpiritus ſancti prædicauit. 72 a
Antichriſti aduentus ſub Seuero Imp. expectatus. 118 c à Iuda hiſtorico ex Daniele propheta prædictus ibid.
de Antichriſti nominis calculo Irenæi teſtimonium. 84 f
Antichriſti reuelatio. 106 f 107 a
Antiforum Antiochiæ ædificium. 120 e
Antigonus ab Herode pontificatu deiectus. 49 e
Antigonus regnum Iudææ Parthorum auxilio recuperat. 22 f
Antigoni Ariſtobuli filij res geſtæ. ibid. infelix cum Herode & Soſio conflictus. ibid.
Antinous deus 313 c eius commenta. 92 c d agones. ibid. d
Antiochena clades diu à Zoſimo prædicta. 536 e
Antiochena fides in Caria confirmatur. 325 b
Antiochenæ fidei ſymbolum. 274 a formula 257 e
Antiochenæ filiæ, ne ſtupro & idololatria contaminentur, ſe in flumen præcipitant. 159 f
Antiochena ſynodus. 223 a 237 e 294 a 237 e
Antiochenorum epiſcoporum ſucceſsio. 79 f 224 e 256 f 91 f 159 b 158 f 310 f
Antiochena ſynodus, in qua Nicænum ſymbolum ſtabilitur. 315 f
Antiochenæ ſynodi ad Iouianum Imperatorem ſcriptum. ibid.
Antiocheni concilij epiſcopi. 238 c monachi 352 c ab Arianis proſcripti. 342 b
Antiochenus Patriarches ad eccleſiam magnam primum officium tranſtulit. 466 b
Antiocheni martyres variis ſuppliciis affecti. 159 b
Antiocheni patriarchæ diœceſis. 107 f
Antiocheni Pontifici à Chryſoſtomo reconciliati. 403 d
Antiochenum conciliabulum. 280 c ab Eudoxio congregatum. 267 e
Antiocheni conciliabuli formula. 297 f
Antiochenarum virginum martyrium. 219
Antiochenorũ ad Deũ pro mitiganda Theodoſij Imperatoris ira ſupplicationes. 396 f 397 a
Antiochenorum in Iulianum Imperatorem ſcommata. 303 e item in Maximum philoſophum. 311 e
Antiochia à Choſroe Perſarum rege capta 544 a à Iuliano hæremita ad Chriſtianam religionem conuerſa. 337 e à Theodoſio amplificata 474 e à Tiberio Cæſare multis ædificiis ampliſsimis exornata. 30 d e
Antiochia Mygdoniæ, olim Niſibis dicta. 196 e à Sapore Perſarum rege expugnatur. 159 e
Antiochia peſte crudeliſsima vexata. 545 e ſępenumero terræmotibus quaſſata. 496 e 536 a b c 563 b 568 b à Traiano liberata. 90 f
Antiochia Theopolis à Iuſtiniano vocata. 460 e 536 c
Antiochiæ in Caria formula fidei Antiochenæ confirmatur. 315 b
Antiochiæ monachorũ contra ſynodũ Chalcedonenſem tumultus. 515 f
Antiochiæ poſt Antonini mortem omnis idololatria à Chriſtianis eſt demolita. 175 a b propter eiectum iniquè Euſtathium orta ſeditio 224 a alia propter tributum. 399 b
Antiochiæ Pſephium reſtitutum. 471 e f
Antiochiæ ſedes apoſtolica. 292 f
Antiochiæ templum à Iuliano direptum. 305 d
Antiochiæ tres eodem tempore Chriſtiani epiſcopi. 196 e 362 b
Antiochiæ triginta Arianorum concilium aduerſus Athanaſium congregatur. 261 a
Antiochus Epiphanes Iudæos debellat. 21 a
Antiochi Epiphanis cum Ptolemæo bellum. 20 f cum Iudæis. 21 a
Antiochus presbyter proſcribitur. 334 f
Antiochus Sedetes. 21 e
Antiochus Soter à Tryphone occiditur. ibidem.
Antiochi mors. 431 e
Antiochi regis fœdiſsima apud Iudæos tyrannis 21 a luxus & intemperātia. ibidem a mors. ibid. b
Antipater Herodis regis pater. 25 a Iudææ procurator. ibid. d Idumæis prædonibus captus. 24 e Romana ciuitate à Cęſare donatus. 21 d eius mors. 22 e 24 f
Antiphonarum in eccleſia inſtitutio. 410 b
Antonini Caracallæ imperium. 125 e
Antonini Caracallæ nomen vnde. 119 e
Antoninus Heliogabalus Imperator Roma. 131 b
Antonini Heliogabali imperium. 135 b
Antonini Pij acta 94 e imperium 93 a leges 94 e pro Chriſtianis ſcriptum. 93 a
Antonini Veri imperium. 100 a
M. Antonius Cæſar. 91 f eius contra Germanos & Sarmatas bellum. 105 f 106 a
Antonius Germenſis epiſcopus. 457 e inſidiis Macedonianorum interfectus. ibidem e
Antonius Magnus in Aegypto monachus 217 f eius ſomnium. 317 f

Antonij abbatis ad Didymum præclarè dictũ 350 b eius abſtinentia & temperantia 353 f ſcitè dictum 218 e cum Conſtantino Imp. amicitia 217 f caſtitas 219 a verecundia ibi. monaſtica politia 218 a inſignis pietas 337 f vita 217.218.219.
Antonij monachi vita ab Athanaſio deſcripta. 218 e
Antonij in Cleopatram amor. 23 a 24 f
Anub monachus, eiuſque ſanctitas. 247 b
Anylinus proconſul. 177 b
Apamea ciu. 114 b diuina ope contra Choſroem Perſarum regem ſeruata 544 b e miſerè vaſtata. 544 e
Apameenſium monachi. 352 f item zeugmatis. ibidem
Apelles Marcioniſta 115 f monachus Aegyptius. 347 e
Apellis ſecta & opinio. 116 a
Aphacis mons. 209 e
Aphraates. 332 e
Aphraatis cum Valente Imperatore contentio. 337 e pietas ibid b e miracula. 337 d e
Aphrica à Vandalis deuaſtata. 482 d
Aphthartodocitarum hæreſis. 532 b e d e f.
Apocalypſis Ioannis 20 a f 145 f 146 a b e
Apocalypſis Petri liber. 387 e
Apollinaris cur ab Eccleſia deſciuerit, ſuamque hæreſim inſtituerit. 317 d
Apollinaris excommunicatur. 327 d e poſt pœnitentiam recipitur. ibid. f
Apollinaris epiſcopus Alexand. 550 a
Apollinaris epiſcopus Hierapolitanus. 140 d e Montaniſtarum refutator. 113 f eius lucubrationes 105 e contra Montanum diſputationes. 112 b
Apollinaris hæreticus Athanaſio amiciſſimus, 327 e
Apollinaris hæreſis 363 d 317 e eius refutatio. 372 f 361 a damnata. 372 e
Apollinaris carmina 327 e cum Vitali ſocius ibidem a
Apollinaris hæretici cum Epiphanio amicitia 327 a vita ibid a b e d hiſtoria. 106 b
Apollinaris impia dogmata. 328 a 363 a eius libri per diuerſas inſcriptiones attributi aliis. 323 e
Apollinaris Syri de Athanaſij in Alexandrina eccleſia ſucceſſione ſcriptum. 222 e
Apollinares Syri duo omnium eloquentiſſimi 251 a 301 b eorum lucubrationes ibidem e
Apollinares ob conſuetudinem Epiphanij ſophiſtæ excommunicantur. 251 b
Apollinariſtæ ad eccleſiam catholicã à Theodoto reducti 457 e ſincerè ſe ad eccleſiam catholicam conferunt. 363 b
Apollinariſtarum hæreſis. 251 e
Apollo Daphnæus. 303 f
Apollinis Daphnæi templi conflagratio. 303 a
Apollinis Didymæi oraculum. 178 b
Apollo Pythius. 211 b
Apolloniæ in perferendo martyrio conſtantia. 134 e
Apollophanes philoſophus. 127 e
Apollonius Alexandrinus. 94 d
Apollonius monachus. 247 a 348 e
Apollonius ex mercatore factus monachus. 348 f
Apollonius Tyanæus impoſtor 85 d eius cõtra Cataphrygas diſputationes 114 d e martyrium. 115 b
Apollo monachus Aegyptius. 348 a
Apoſtoli non ſunt pro diis habendi, cũ Chriſti tantum ſerui fuerint. 172 a b.
Apoſtoli plerique vxorati. 75 a & b
Apoſtolorum acta quo conſilio à Luca conſcripta. 76 e
Apoſtolorum ad gentiles ad Chriſtum conuerſos epiſtola. 188 a f
Apoſtolorum duodecim electio & catalogus. 74 f doctrina 384 f in docendo atque ſcribendo ſimplicitas. 77 d
Apoſtolorum quiſque in quibus orbis partibus Euangelium prædicarint. 79 b
Apoſtolorum ſucceſſores. ibid. e
Appion archidiaconus. 292 a ſcriptor eccleſiaſticus. 118 f
Appionis contra Iudæos pro Cæſare acerbitas. 51 f
Aqua diuinitùs ignem alit & auget. 545 b à Narciſſo in oleum verſa. 125 e
Aquila Aegypti præfectus. 213 d e Ponticus. 107 b imperium Martiano prædicit. 486 a
Aquilæ ſcripta 126 f in Chriſtianos crudelitas. 124 d
Aquileia ab Aſpare capta. 439 f ab Attila expugnata. 483 e
Aquilinus Bibli epiſcopus. 473 b
Araignon Dei. 379 e
Arabia felix & magna. 211 f
Arabiæ felicis deſcriptio. 254 a
Arabum annuæ feriæ. 209 e
Arabum hæreſis de animarum immortalitate. 151 d
Arabianus ſcriptor eccleſiaſticus. 118 f
Ararat Armeniæ mons. 252 e ab incolis ſic appellatus. 252 e
Arbogaſtes Valentiniani iunioris interfector 390 f iræ impatiens ibidem f præfectũ copiarum confodere niſus eſt. ib. d. ſibiipſi infert manus. 392 f
Arca Noæ. 252 e eiuſdem reliquiæ ibid.
Arcadia Arcadij ex Eudoxia filia. 432 e 406 d
Arcadiæ virtutes. 435 e
Arcadius monachus. 478 b
Arcadius Orientis Imperator. 402 a Theodoſij Magni filius. 147 f Auguſtus renunciatus. 170 b filio Theodoſio Iſdigerdem Perſarum regem moriens curatorem deſignat. 435 b virgis caſtigatus præceptori ſtruit inſidias. 376 d
Arcadius in ſanctorum numerum relatus. 411 e
Arcadij ad Gainam legatio. 407 e d cum Gaina pax. ibid.
Arcadij Imper. Rom. liberi ex Eudoxia nati 406 d de Gaina victoria 409 a forum 443. f mors 431 f 432 e liberi ibidem e 435 b e
Arceſilai vxor monocula ſanatur. 537 a
Archelaus Iudææ princeps conſtituitur. 29 b parentis ſui in regno Iudææ ſucceſſor. 30 a
Archelai exilium. ibid.
Ardazanes Perſarmeniorum dux. 358 b
Ardaburius 301 b eius contra Perſas res geſtæ 449 e magnanimitas 439 e cædes. 501 b
Ardaburium ducem cum filio eius Aſpare aduerſus Ioannem Theodoſius mittit. 439 e
Ardaburium Ioannes capit ibid.
Ardaburio Zeno capit amputauit. 501 e
Ardaburius & Aſpar duces Ariani. ibid. f
Areobindus & Germanus duces claſſis Theodoſij. 482 e f
Ardazanes ab Areobindo victus. 483 b
Arelatenſe concilium. 177 f
Arelatenſium ciuitas à Gerontio obſeſſa. 438 e
Areobindus Gotthus Theodoſij contra Genſericum dux. 482 e f Ardazanem Perſam monomachia vincit, 483 b
Areobindi Romanorum ducis contra Perſas res geſtæ. 430 b
Areopagitæ. 59 b
Aretas Cœleſyriæ rex. 21 f eius res geſtæ 22 a cum Antipatre familiaritas. ibid. e
Arethas martyr. 538 a b
Arethuſa ciu. 224 e 192 b fons 552 b
Argæus mons. 382 a
Argentuaria Galliæ opp. 364 e f
Argonautæ Græcorum. 182 b
Argonautarum in Græciam reditus. 182 f cũ Amyco certamina maritima. 182 b e latrocinia & prædæ. 182 f
Argyropolis ciu. 452 d ab Andrea apoſtolo ad Chriſti fidem conuerſa. 189 e Chryſopoli oppoſita 452 d ſic eam Atticus nominari oportere dixit ibidem.
Ariadna 511 a Romani imperij cum Dioscoro gubernatrix 520 e Patricio Aſparis filio deſponſata. 501 b item Zenoni. ibid. e
Aricmeſius, deinde Zeno dictus. 501 e
Ariminenſis ſynodus. 255 b 263 d 269 f 276 a
Ariminenſis ſynodi ad Conſtãtinum Imper. literæ 270 f & 271 a eius ſynodi acta in ſynodo Romana reiecta. 343 e
Arius presbyter & ſacrarum literarum doctor Alexandriæ ordinatus. 188 d hæreticus, Meletij ſectator. ibid e à Petro Alexandrino epiſcopo excommunicatus ibid. e Nicænis decretis apud Conſtantinopolim ſubſcribit. 230 b precationibus Alexandri epiſcopi expugnatur. 236 e ab Achilla Alexandrino epiſcopo in eccleſiam, erroris gratia impetrata, recipitur. 188 e d
Arius cum ſectatoribus ſuis excommunicatur. 188 f 199 d 203 d ab Athanaſio Alexandria exigitur 226 e d in ſanctorum communionem ab Alexandro epiſcopo non admittitur. 194 a b ab exilio reuocatur 221 e Alexandriam reuerſus contemnitur. 229 f à Conſtantino Imp. in aulam reuocatur. 225 d
Arij hæreſis. 188 d 190 b 280 e. 316 e 365 a
Arij hæretici pernicioſæ contentiones. 189 a eius conſilio Conſtantino Imperatore oblata 223 e cum Alexandro epiſcopo contentiones 188 d cum epiſcopis pernicioſa diſſenſio 191 b ad Euſebium Nicomedienſem epiſcopum epiſtola. 192 f repentina atque horrenda mors. 250 d
de Arij morte variæ opiniones. ibid.
de Ario eiuſq; ſectatoribus, Conſtantini conſtitutio. 205 e
Ariani reliquis hæreſibus improbiores. 192 e dominantur. 172 d
Ariani [illegible] 340 f
Ariani hæretici ad arma atque vindictam promptiſſimi. 410 a catholicos in proceſſione vi adoriuntur ibid. in Nicæna ſynodo damnantur. 270 e 372 d vnam Alexandriæ eccleſiam Conſtantino intercesſore petũt 257 b rerum ſuarum ſatagentes, Eunomianis ſe coniungunt. 366 b clericos & monachos Antiochenos Neocæſaream proſcribendos curant. 342 b ſtatuto cauent ne poſthac quæſtiones ſeceſſionis & diſſidiorum cauſæ proponantur. 383 b Gregorio epiſcopo Alexandrino repudiato, Georgium ei ſubſtituunt. 239 a Macedonianos iam reſipiſcentes perſequuntur 323 b item Alexandrinos catholicos 336 e cum dogmatibus ſuis à Mace-

donianis damnantur 353 c in Baſilij abſentia Cappadociam totam occupare conantur 332 a paſsim epiſcopatibus ſuis abeūt. 336 a
Ariani à publicis conuentibus à Theodoſio Imp. prohibiti 366 d e in cōuentu prouinciali centum epiſcop. excōmunicati. 191 f diſsidentes à Plintha reconciliati. 383 b iis quos perſequuti ſunt, inferiores exiſtimati. 342 e cum dogmatibus ſuis à macedonianis damnati. 323 e 344 c a d
Ariani epiſcopi. 197 a Porphyriani dicti. 205 c
Arianorum impia dogmata. 198 c 201 d in Aegypto imperium. 338 e 398 b monachomachia. 338 e f
Arianorum hæreſis multarum in eccleſia turbarū cauſa. 370 a in duas factiones diſſecta, 376 f
Ariani vecordi confidētia & impetu Nectarij ædem incendunt. 371 e
Arianorum ſtatutum .383 b
Arianorum hæreſis patrum conſtantia expugnatur. 201 c
Arianorum diſsidia 382 f in Nica Thraciæ ciuitate ſynodus. 271 h hymnodię 409 f contra monachos Aegypti magna impietas. 339 b aduerſus Athanaſium criminationes. 226 f contra eundem inſidiæ. 261 a in Eunomianos conuicia. 366 b in catholicos crudelitas. 330 b in Nouatianos odium. 323 a h extra vrbem Antiochenam conuentus. 377 f poſt Cōſtantini mortem animoſitas. 235 cum Melitianis contra catholicos conſenſus. 225 a cum catholicis in vrbe Conſtantinopolitana propter epiſcopi electionem tumultus. 237 a contra Athanaſium atque Paulum epiſcopos fraudes. 241 b c doloſum conſilium, vt Orientales epiſcopi ſeleuciæ, Occidentales Arimini congregentur. 269 d
Arianorum canon à Chryſoſtomo refutatus. 418 f
Arianorum contra Nicæna decreta figmentum. 225 a fraus in ſuo ipſorum dogmate damnando. 203 a in Nicæno concilio condemnatio. 199 c
Arianorum profeſsio fidei, in Nicæno concilio lacerata 199 f libri publico Conſtantini edicto combuſti. 205 e
Arianorum excommunicatio. 324 f
proſcriptio. 199 c
Arianorum eccleſia à Neſtorio incenſa. 457 e
in Arianos anathema. 317 b
ab Arianis in Oriente catholici maximè afflicti. 371 b in exilium acti. 281 b
Arianæ hæreſis ſectatores. 183 f
Ariana hæreſis ex tota Libya à Iuſtiniano eiecta. 142 c eius confutatio. 192 a in vrbe Conſtantinopolitana propagatio. 235 f 236 a
Arianiſmus cur tantopere in Oriente propagatus. 365 b
Ariſtio. 90 a
Ariſtides orator. 94 d
Ariſtidis viri ſanctiſsimi facta. 90 b
Ariſtobulus hiſtoricus. 117 f
Ariſtobulus primus ſibi diadema impoſuit. 49 d
Ariſtobulus Pontifex dolo cæſus. ibid. Ariſtobulus libertate donatur. 22 c
Ariſtobuli regis res geſtę. 21 d 22 a cū Hircano bellum. ibid. f &. 22 a infelix conflictus. 24 c
Ariſtobuli Alexandri ex Salina filij res geſtę. 21 f parricidium. ibid a & b mors, 22 c ſepultura. ibid
Ariſtocratia Iudæorum. 20 f
Arma ſpiritualia fidelium. 533 b
Armenia maior Perſis à Philippo Imperatore tradita. 558 a à Scenitarum gente miſerè depopulata. 528 b
Armeniacum bellum. 168 e
Armenij ad Chriſtum quomodo conuerſi. 213 d
Armeniorum hæreſes. 587 b f
Aron primus Iudæorum Pontifex. 49 b
Arſacidarum ordo. 576 a
Arſacius Chalcedonenſis epiſ. 416 a
Arſacius epiſc. Cōſtantinop. 425 b eius mors 226 a 425 d miracula. ibid.
Arſacius moritur. 431 c defunctus exauthoratur, 428 f
Arſenicus epiſc. 324 b filiorum Theodoſij præceptor. 376 b ad pacificationem Alexādriam à Zenone miſſus. 518 b
Arſenius Tripolitanus epiſc. Antiochiam tranſlatus. 466 d
Arſenij cum Athanaſio contentio. 228 d encomium. 376 d e
Arſenium viuum exhibens Athanaſius falſum à ſe crimen refellit. 228 a
Arſeſius monachus. * 350 b
Artabani regis mors. 20 e
Artemilla baptizatur. 62 c
Artemij ducis & Auguſtalis Antiochiæ martyrum. 292 c
Artemiſius menſis. 536 a
Artemius Iuliani imp. percuſſor. 310 c
Artemonis hæreſis. 112 b c d 150 a
Artziburus Sergij canis 588 f eius ieiunium. 588 e f
Aſceses monachus. 437 c inter impudicæ mulieris illecebras linguam ſuam mordicus conſcidit. 160 c d
Aſcetæ ſcitum de monachis dictum. 246 d
Aſcetriarum antiquus ſtatus. 56 d
Aſcetriarum puellarum perſecutio & martyria. 156 e
Aſcholius epiſc. Theſſalonicēſis. 364 f 367 b veri epiſcopi exemplar. ibid. b
Aſclepas Gazæorum epiſc. 239 f 243 f à Gazæis Conſtantio intercedente receptus. 257 e
Aſclepiades epiſc. Antiochenus. 111 e 116 b 132 f Arianus 344
Aſclepiades Nouatianorum epiſcopus quinquaginta annorum. 432 d
Aſia ab vndecim præſidibus olim gubernata. 405 e
Aſia minor maximis terræmotibus concuſſa. 30 d
Aſiana diœceſis. 369 b
Aſiani propter paſchæ celebrationem à pontifice damnati. 385 a
Aſianorum epiſcoporum Epheſiæ congregatorum de circulatoribus ſcriptum. 512 d
Aſpar angelo Dei duce per lacum itinere facto Rauennam capit. 419 f
Aſparis cædes. 501 e
Aſſentationis pernicioſæ memorabile exemplum. 54 a
Aſſyrij populi. 252 a
Aſſyriorum regnum. 20 d
Aſtacenus ſinus. 330 b
Aſtacus. 173 f
Aſterius Cappadox Ariani diſcipulus. 232 a Orientis præfectus 404 c ex ſophiſta Chriſtianus factus. 232 b
Aſterij hæreſis. ibid. b in Gregorium epiſcopum Antiochenum tumultos, 567 c f in Chriſti martyres pietas. 142 f
Aſterij ſenatoris Romani præclara facta ibidem f
Aſterio magiſtratus abrogatus. 567 e f
Aſtrologorum errores. 531 f
Aſtronomiæ Proteleſmaticæ ſtudium epiſcopis olim prohibitum. 238 c
Aſtyages Medorum rex. 20 d f
Aſyla Eutropij inſtinctu abrogata. 406 a b
Atalarichi mors. 543 a
Ataxia & ordinis confuſio in eccleſia vitanda. 204 a
Athanaricus Chriſtianos inter populares ſuos crudeliſsimè perſequitur. 358 a
Athanarichi Gothi cum Fridigerno bellum inteſtinum. 357 d
Athanaſius epiſcopus Alexand. 310 f 319 b c notarius & diaconus 222 f 197 a Alexandri epiſcopi Alexādrini in epiſcopatu ſucceſſor. 222 e
Athanaſius Anazarbi epiſcopus. 193 b
Athanaſius Ancyran. epiſc. 278 d 315 f
Athanaſius Magnus fortiſsimus hęreſum expugnator 567 a à concilio repudiatur 243 c à Conſtantino iam morituro, ab exilio reuocatur. 233 a Alexandriæ latitat. 297 c ab Alexandrino præfecto in exilium mittitur. 325 c d Alexandriam reuertens, Arianos eccleſiis exigit, eiſque orthodoxos ſubſtituit 258 d ab Arianis grauiter accuſatus 227 f multis calumniis ab Arianis afficitur 226 d e ab Arianis & Græcis magiæ inſimulatur 266 b ab Arianis illuſtratur. 185 c apud imperatorem accuſatur 316 e apud Conſtantium falſo criminatus 260 e à tribus Orientalibus epiſcopis apud Conſtantem accuſatus 241 b vt contumax damnatur 228 c accuſatus, à Conſtantino imp. abſoluitur 227 d e à Conſtantio in integrum reſtituitur 257 d cum Euſtathianis communicat. ibid. b
Athanaſius Conſtantij literis ab exilio reuocatur 255 e f auerſo Nilo nauigans, perſecutorum manus effugit 297 b c calumniis Euſebianorum circumuentus, ad Treuiros relegatur 229 e cum annis aliquot latuiſſet, ſubitò Alexandriæ apparet, 288 c diuina prouidentia à virgine conſeruatus 288 f eccleſiæ ſuæ à Valente reſtituitur 325 e ex Gallia Alexandriam reuocatur 236 b falſum ſtupri crimen à ſe amolitur 236 b idolomaniæ alexandrinæ abolitionem, prædicit 266 h in corrupto iudicio ad Cęſarem Conſtantinum appellat. 228 b e in ſpecu ſex annis latitat 266 a Origenis ſcriptis plurimùm adiuuatur. 414 a per ludum adhuc ephebus, à pueris epiſcopus creatur 225 e Romam fugit 239 a ſæpenumero diuinitùs pericula præſentia effugit 265 f vitam Antonij monachi deſcripſit. 218 e
Athanaſij ad amicos de formula fidei epiſtolæ 282 c ad Conſtantinum imperatorem preces 228 f ad Iouianum de ſinceriore fidei profeſsione ſcriptum 316 b apud Conſtantem querimoniæ 241 a b cum Maximo Hieroſol. epiſcopo colloquium 258 c cū Valente & Vrſicio arianis amicitia 259 a b de arij periurio & interitu ſcriptum 230 e de arianorum improbitate ſententia 205 b de Virginitate liber 218 f liberè ad Theodoſium imp. dictum. 490 d
Athanaſij diaconi Hieroſolimi martyrium. 490 a encomium 213 a fuga 240 e 260 e exilium 297 b ſcitè dictum ibid. in ægyptum glorioſus reditus 257 e f in Syriæ antiochiam profectio. 256 f
Athanaſij innocentia ab Vrſicio & Valente declarata. 259 e
Athanaſij liber ſynodalis. 196 b ſub Conſtantio res & ærumnæ 265 e mors. 338 b
Athenais Leontij philoſophi filia doctiſſima 451 c à patre exhæredata. 431 e Theodoſio matrimonio copulatur. ibid. d

Athenienſium ſeditio & rebellio 30 c
Athenodotus epiſc.alexandrinus 130 a
Athenodotus epiſc.Conſtantinop. 189 d
Athenodotus Origenis diſcipulus 130 e
Atho mons 350 e
Attalus ab Honorio ad imperij Rom. ſocietatem innitatus 430 a. ab Honorio cum ſuis victus.ibid.a.eius contra alarichū bellum 430 a.b cædes. 110 a
Attalus martyr. 108 e
Attali ealium 700 b.martyrium 110 b
Atticus epiſc.Conſtantinopolitanus 425 e ex Macedoniano orthodoxus factus ibidem e perſecutionem in pleraſque eccleſias cō citar. 425.f 426 a
Atticus ſuperſtitionum acerrimus hoſtis.452 b horam mortis ſuę prædicit. 452 e f
Attici epiſcopi ad Calliopium ſcriptū. 452 b a ad Cyrillum de Chryſoſtomo in epiſcoporum numerum recipiēdo epiſtola. 453 e ad Petrum & Aedeſium diaconus de Chryſoſtomo ſcriptum.454 a in Ioannitas odiū 425 f in pauperes liberalitas. 452 a mors 456 c
Attilæ Hunnorum regia aduerſus Rom.bellum.483 a mort. ibidem
Atys deus. 315 b
Adaucti martyrium. 159 a
Audiani hæretici 328 d
Audus Augari Edeſſenorum principis filius ſanatur. 51 d
Augarus Chriſtum ſibi à pictore formari curauit. ibid. f à morbo incurabili liberatur ibid.d
Augari toparchæ ad Chriſtum epiſtola. 51 e
de Augari rebus libri conſcripti, Edeſſæ ſeruantur. 52 a
Auguſtulus Occidentis imp. 492 a
Auguſti Cæſ. in Aegyptum impetus. 24 f mors. 30 d
Auguſti Cæſ. temporibus Rom. imperium fuit in ſummo flore. 104 f
Auguſto Cæſari de ſucceſſore datū ab Apolline oraculum. 30 e
Auitus imp.Occidentalis. 491 f
Aurelianus eccleſiæ Epiphanienſis diaconus. 525 e
Aurelianus imp.148 e 151 c epiſcopis præ ceteris prærogatiuam conceſſit. 148 e
Aureliani imp. contra Chriſtianos impietas. 148 f
Aurelius alexander imp.Rom.130 e f eius erga viros doctos amor.ibid.mors crudelis. 148 f.
Aurelius Cyrenius martyr. 125 d præfectus ſummi apud Gordianum ordinis. 142 a
Aurum puriſſimum. 854 a
Authus epiſcopus. 324 b
Autonomi martyris in ſinu Nicomedię templum. 580 c
Autorum prophanorū lectio Theologia neceſſaria. 152 b
Auxentius Addæ filius. 400 b Eaſcholaris 497 f Mediolanenſis epiſc. 248 c Arianus 245.b 344 f 345 a monachus 478 c
Auxentij confeſſio 178 e martyrium 161 a mors. 345 c
Auxumis ciuitas. 252 a
Auxumitæ populi 851 f Græcorum ſacrorum conſectatores 554 e ad Chriſtianam religionem conuerſi. ibid.
Aziora Iudæorum pontifex. 49 e
Azadanes diaconus & martyr. 815 e
Azadis eunuchi Perſarum regis martyrium. 215 b
Azarethi contra Rom.expeditio. 541 e
Azarias Iudæorum pontifex. 49 e
Azarene prouincia à Romanis vaſtatur. 449 e
Azymorum dies. 37 e

B.

Babylas epiſcopus & martyr antiochenus. 132 f
Babylas martyr Nicomedienſis. 133 a eius martyrium. 151 d 304 b e 469 e
Babylæ martyris oſſa in Daphnæum templū tranſlata.304 b e d item Antiochiam.ibid.c
ob Babylę cineres oraculum Daphnęum obmutuit. ibid.a b
Babylianus epiſcopus. 148 b
Babylonica captiuitas. 10 d eius captiuitatis finis. ibid.f 20 d
Bacchides Antiochi impietatis miniſter occiditur. 21 a b
Bacchus impuritatis deus. 473 f
Bacchi andiogyni ſtatua. 291 d
Bacchi martyrium. 161 b
Baccho hymnus ab Epiphanio decantatus. 327 d ibid.
Bacchylus epiſcopus Corinthi. 111 f
Bacutius dux. 392 e d
Baptiſmus Ioannis. 31 b
Baptiſmus per ignem. 124 d
Baptiſmus Iudæis poſt fidei inſtitutionē conferendus. 443 d 446 f
Baptiſmus à Iudæo lucri gratia ſæpe reiteratus. ibidem f
Baptiſmus hæreticis non iterum communicandus, 140 e f
Baptiſmi cæremoniæ, 98 c vnda & cæremonię 178 d in Theſſalia tēpus & cęremonię. 386 f noua formula ab hæreticis conficta. 101 c d
Baptiſmi verba à Deutericho Ariano præuaricata. 118 a b
Baptiſmi ſacramentum Iudæo cum harena, deficiente aqua, communicatum. 97 f
Baptiſmi ſacri improba reiectio. 329 b
in Baptiſmo adoptamur filij Dei per Chriſtum. 528 a
Baptizati per ludum, non deſuò rebaptizandi. 222 f
Baptizatorum myſtica veſtis. 368 f
Baptizatur Iudæus à pueris. 96 b c
Baptizandi noua ratio ab Eunomio tradita. 326 a
Barachiæ ſacerdotis filij. 48 f
Barbarij ducis res geſtæ. 392 d
Barbas epiſcopus antiochenus. 444 d
Barbas quidam non abſque miraculo ab epiſcopo ariano baptizatus 522 b
Barbaſimes epiſc. & martyr. 215 f
Barcaba propheta. 100 f
Barchuchebæ Iudæorum ducis res geſtæ. 91 e
Barcoph propheta. 100 f
Bardas Cæſar. 591 e
Bardeſanes. 249
Bardeſanis Cyri ſcripta, 105 d & hæreſis ibid.
Barnabę apoſtoli oſſa in Cypro ſub arbore inuenta. 529 d
Barnabæ ſerui Ieſu Chriſti prædicatio & acta. 58 e epiſtola 118 a
Barnabæ epiſtolæ ficticiæ. 77 b
Barſaba Iuſtus venenum bibit ſibi nequaquā nociuum. 89 f
Barſæ Edeſſeni epiſcopi exilia. 335 b
Barſanuphius Aegyptius monachus. 548 b
Barſili populi. 575 d
Bartholomæus Matthæi Euangelium Hebraico ſermone expoſuit. 117 e
Bartholomæi apoſtoli prædicatio 70 f martyrium. 71 a b
S. Bartholomæi oſſa apud Daras repoſita. 529 d
Baſileus amaſeæ epiſcopus. 196 e
Baſilias hoſpitalis domus. 358 e
Baſilides hæreticus. 100 f 130 d Chriſtianorū carnifex, ad Chriſtum conuerſus factus eſt martyr. 124 f
Baſilidiani hæretici. 103 c
Baſiliſcus Harmatij filius. 513 f ex Cæſare fit ſacerdos & epiſcopus Cyzicenus. ibid. eius martyrium. 432 a b
Baſiliſcus tyrannus propter hęreſim à Daniele Stylite liberè obiurgatus. 497 f
Baſiliſcus Leonis imp. contra Vandalos dux 500 f Romanorum claſſem prodit 501 a eius ducea Zenoni conciliantur. 513 f 514.a
Baſiliſci claſsis à Genſericho incenſa. 501 a
Baſiliſci res geſtæ 511 a b tyrannis ibid. hæreſis 116 a circulares literæ aduerſus Chalcedonenſe concilium, 514 b 111 d eius cędes. 513 f 514 a
Baſilius ancyranus epiſcopus.332 e 245 e 267 e 278 d 315 e ancyram Galatiæ reducitur 160 c exauthoratur. 377 e
Baſilij ancyrani cū Photino diſputatio 365 e martyrium 392 e
Baſilio ancyrano epiſcopatus abrogatur. 243 f 244 a
Baſilius Cilix Eccleſiaſticæ hiſtoriæ ſcriptor. 14.a
Baſilius Cretenſis epiſcopus Theſſalonicam tranſlatus. 466 a
Baſilius Macedo. 591 e
Baſilius Magnus Cappadociæ epiſc. 382 d à Valente proſcriptus. 333 a
Baſilij Magni encomium 330 e f 331 a b perſecutiones 182 d pietas 352 e ſcripta 333. a b Aſcetica Euſtathio Sebaſtienſi epiſcopo aſcripta 425 e de ſcriptis Dionyſij Alexandrini iudicium 147 e in profeſsione fidei conſtantia 332 c miracula 332 f
Baſilij Magni cum Gregorio Nazanzeno arctiſsima amicitia 330 e item cum Chryſoſtomo. 404 f
Baſilius Porphyrogeneta. 466 b
Baſilius presbyter, & poſtea epiſ.331.e columna veritatis 354 c Iuliani imp.condiſcipulus. 285 d e Theologorum eloquentiſsimus.302 e epiſcopo cedens in Pontū proficiſcitur 332 a à Valente exilio damnatur. 332 e
Baſilij Amphilochia 333 e in Iuliani edictum contra libros Chriſtianorum reſponſum. 301 e cum Euſebio Cæſarienſi contentio. 331 f reconciliatio. 332 c contra Arianos diſputatio. 332 d de cognitione diuina atque humana ſententia. 354 c
Baſſa fœmina ſanctiſsima. 478 b
Baſtiano epiſcopo Epheſio epiſcopatus abrogatus. 508 d
Baſſones 352 c
Baſumar Flauiani epiſc.percuſſor. 508 a
Baſſus monachus. 352 c
Beatitudinis veræ ſcopus. 580 c
Belliſarij res geſtæ. 540 a d & contra vandalos. 541 a de Vandalis victoria 542 b triūphus ibid. alius de Vitige. 543 c
Benedictio epiſcopalis. 408 f 417 d
Benedictio peregrinantibus ab epiſcopis data. 368 c d
Beneuolus Valentiniani imp. ſcriba. 374 b ex thodoſi ſecretarij pulcherrimum exemplum. ibid.c
Beniamin diaconus ob confeſsionē fidei ſincerioris biennio incarceratus. 448 a
Beniamin illuſtre per grauiſsima ſupplicia martyrium. 448 f 449 a
Beniamin monachus Aegyptius. 348 d & eius miracula. ibid.
Beniamin epiſco.Hieroſol. 98 a
Benus monachus Aegyptius. 347 a
Berathaſia locus. 399 c

Berillus Boſtrēſis ſcriptor eccleſiaſticus. 128 d
Beritus oppidum. 478 b
Beritus ſtudiorum iuris magiſter. ibid. b
Berrhœa ci. incendio deformata. 544 a
Berrhœa eadem quæ Chaleb. 465 a
Beryllus hæreticus ab Origene ad veram Euangelij doctrinam reductus. 131 c
Berylli Boſtrenſis epiſc. errores. 131 c
Bethania vicus. 208 f
Bethelea vicus. 351 d
Bethlebem ciuitas. 25 d
in Bethlebem &: in Nazaret Ioſeph & Maria poſſeſsiuncula habuere. 27 d
Bibliadis generoſitas. 509 b
Biblia quando à ſeptuaginta interpretib. in Græcum tranſlata. 49 c d
Bibliorum variè tranſlationes Origenis tempore. 126 c
de Bibliorum libris canonicis, Origenis iudicium. 129 a
Bibliotheca Alexādrina. 128 c d. Elięſis. ibid c. Hieroſolymitana. ibid c. Ptolemęi. 107 b S. Sophię apud Conſtantinop. inſignis. 14 f Theodoſij. 436 c
Bigamorum reiectio. 387 d
Bitherebis oppidum. 440 c
Bithera ciuitas munitiſsima. 95 c
Bitya oppidum. 330 b
Blachernæ ſuburbana Conſtantinopolis regio. 499 a 436 b 579 b reſtauratur à Conſtantino. 6 f
Blandilla martyr. 108 c eius conſtantia. 110 c in perferendis cruciatibus tolerantia. 108 f
Blandillæ martyrium. 110 c d
Blaſus Perſarum rex. 528 f
Blaſti hæreſis. 118 a
Bocbchi iudęorum pontifex. 49 b
Bombycum in Perſica copia. 576 c
Bonæ deæ ſacra. 474 a
Bonifacij Libyæ ducis cum Genſericho bellum. 482 d cum Vandalis amicitia. 452 c
Bonifacius presbyter. 427 f Rom. pontifex. 457 a
Bononia Galliæ. 438 b
Bonoſus Pont. max. 557 c
Briſon Auguſtæ eunuchus vulneratur. 410 b
Briſon philippotum epiſc. 418 d
Britanius epiſc. Scytharum. 314 b contra Valentem Nicænam fidem defendit. 342 d in exilium actus & reuocatus. 342 c
Britanio à Conſtantino in gratiam receptus. 263 f
Britanionis tyrannis. 260 a b
Britannorum ſeditiones. 438 b
Brochri locus. 423 c
Bruti mors. 22 c
Bucalis Arianæ hæreſis primus autor 158 f
Buddæ hæreſis circa principia. 150 f
Bulgarorum ad Chriſtianiſmum conuerſio 591 c
Burgundiones ab Hunnis infeſtati, Chriſtianam religionem complectuntur. 467 c d
Burgundionum de hunnis victoria. 467 d c
Buſiridis martyrium. 291 b
Bytharia. 530 a
Byzantium opp. liberę conditionis, antea Lygos dictum. 180 f
Byzantij à Conſtantino debellati. 181 a
Byzantij primodia. 187 b Vide Conſtantinopolim.
Byzantiorum epiſcoporum ſucceſsio. 189 b c Vide Conſtantinopolim.

C

CAath regio. 575 f
Cabades Perſarum rex. 540 d ad fidem Chriſtianā conuerſus. 529 b c bellum contra Anaſtaſium ob denegatam ſibi pecuniam renouat. 529 a vaoſis beneficio ex carcere liberatur, & Nephthalitarū regnum recuperat. 528 c f
Cabadis Perſarum regis res geſtæ. ibid. e f de vxorum communione lex. ibid. e cum Romanis pax. 529 a
Cabad regnum à Perſis abrogatum. ibid. a
Cabaonis Maurorum ducis res geſtæ. 541 b
Cænophrurium caſtellum. 151 c cæremoniæ myſticæ cur Iudæis à Deo datæ. 17 f
Cæremoniarum in eccleſia diuerſitas vnde 387 d
Cæremoniarum etiam apoſtolorum tempore magna fuit in eccleſia diuerſitas. ibid. f
Cæremoniarum veteris Teſtamenti vſus 17 e f 18 a b
Cæſarea Philippi ciuitas. 142 f
Cæſarienſis ſcholæ inſtitutio. 153 a
Cæſarius Gregorij Nazanzeni frater & Theodoſij imp. aulę magiſter. 396 f 397 ab eī in vxorem pietas. 441 f
C. Cæſar Iudæorum templa ſuis ſtatuis exornat. 53 b
C. Cæſaris mollicies atque animus effœminatiſsimus. ibidem f
C. Cæſaris effigiem in templo Iudæi nolunt erigere 55 a b
Caiphæ palatium. 209 b
Caius ſcriptor eccleſiaſticus. 128 d 105 c 118 d epiſcop. Hieroſolymitanus 111 c Arij ſectator. 191 c
Calamitati nullius inſultandum. 230 f
Calandion epiſ. Antiochenus. 505 f eius exilium. 516 a
Calemerus agricola Eleutheronolis præfectus. 440 c
Caligulæ imperium. 52 d
Callicrates epiſcopus Claudiopolitanus. 315 c 324 b
Callirhoe fluuius. 29 c
Calliſtus 471 c pontifex. 111 d
Calliſti apud Conſtātinopolitanos porticus. 471 c
Calapodius. 522 b
Caluariæ mons. 264 a
in Caluariæ locum noua Hieruſalem à Conſtantino ædificata. 208 d
in Caluariæ loco infideles, in Chriſti contumeliam Veneris templum erexerunt. 207 a
Camelopardalis animalis elegans deſcriptio. 253 c
Campania ab Alarico depopulata. 430 b
Candaces Aethiopum reginæ eunuchus ad Chriſtianiſmum conuerſus. 50 c
Candidus ſcriptor eccleſiaſticus. 118 f
Candidi in terram ſanctam profectio 498 f
Canis humana voce loquitur. 63 c
Canis cæci mirabilia vaticinia. 554 f
Canis apud Armenios feſtum. 588 f 589 a
Canones eccleſiaſtici. 369 c
Canonum non tam verba quàm mens eſt inſpicienda. 464 f
Canonici libri noui Teſtamenti. 118 a
de Canonicis ſcriptis noui Teſtamenti Nicephori iudicium. 75 d c 76 a b c
Capargamala ciuitas. 441 a
Capernaum ciuitas. 208 f
Capito epiſc. Hieroſol. 111 c
Capitolij Rom. conflagratio. 85 c
Capitolini Thraciæ pręfecti crudelitas. 291 d
Cappadocum monaſteria. 352 d
Captiui olim eccleſiaſticis bonis ab hoſtibus redempti. 450 f 451 a b
Carbunculi morbus. 168 c
Cari interitus. 151 c
Carinus. ibid. c eius interitus. 151 c
Carmina funeralia. 281 f
Carnis abuſus 27 b mortificatio. 348 c
Carnifices martyrum virtute atque conſtantia ad fidem conuerſi. 159 c
Carpocrates hæreticus impurus, impudens & voluptuarius. 101 a
Carponas Arij ſectator. 188 f 191 c
Carpus martyr. 97 f
Carrę Craſsi clade nobiles. 309 a b
Carterij Macedoniani cum Eutropio diſceptatio. 382 c
Carthago à Genſericho capta. 491 f expugnata 482 c Romano imperio ſubiecta. 542 c
Caryophyllum. 253 a
Caſpiæ anguſtiæ. 522 c
Caſsianus epiſc. Hieroſol. 111 c
Caſsij Syriæ prætoris res geſtæ. 22 c d e mora ibid. c
Caſtalius fons oracularis. 304 b
Caſtratio ſpontanea. 260 d
Caſtor Agrippa. 100 f
Caſtori atque Polluci templum Antiochiæ à Tiberio ædificatum. 30 d c
Catechesis ſiue inſtitutio ante baptiſmum. 446 f. 443. d
Catharorum hæreſis. 498 b
Cathegius. 417 f
Catholicus Africæ. 177 a
Cataphrygæ hæretici. 105 c 113 b c 114 d
Cæſarea ciuitas 306 c Romanis vectigalis à Tiberio facta 30 c à Iuliano in ordinem redacta. 287 c
Cæſares epiſcoporum poteſtatibus in eccleſiaſticis rebus ſubiecti. 232 d
Cecilianus Carthaginenſis epiſc. 177 c
Cecropius Nicomedienſis epiſc. 368 f
Cedron torrens. 208 c
Celadion epiſc. Alex. 91 f
Celer aulæ apud Anaſtaſium imp. præfectus. 521 a
Celeſtinus pont. max. 457 a
Celſus epiſcopus. 324 b
Cenſus vniuerſalis ſub Auguſto in orbe actus. 25 c
Cerdebæi contra Iudæos res geſtæ. 21 c
Ceraboris martyrum. 93 c
Cerauuubuli. 106 b
Cerdo epiſc. Alexandrinus. 79 f eius hæreſis 105 b
Cereris Eleuſinæ ſacra myſtica. 117 c
Cerinthus hæreticus. 109 c 115 b
Cerinthi hæreſis. 86 d 146 a
Ceſsij Flori Iudæorum procuratoris auaritia. 80 c
Cete. 253 b
Chaganus Hūnorum dux. 574 c f eius in Macedonia res geſtæ. 579 c d item contra Romanos 574 c contra Turum 575 c cū Taugaſtanis fœdus 576 a in Alexandrini martyris cineres impietas 574 f de Abdelitis ſiue Ephthalitis in oriente victoria. 575 c
Chagani barbaricus faſtus & inſolentia. 575 a
Chaleb ciuitas. 465 a
Chalcedon quaſi ſuburbanus Conſtantinopolis vicus. 487 a
Chalcedonis muri à Valente diruti. 322 a reſtaurati. 312 c
Chalcedonenſis ſynodus. 486 f
Chalcedonenſis ſynodi doctrina. 525 f 487 f 488 a f 489. 502 c d non ab omnibus comprobata. 521 b c 527 b c 539 c d
Chalcedonenſis ſynodi canones. 508 c f 488 c f oppugnatio 583 b 535 c damnatio 511 c 511 f 515 c f
Chalcedonenſis ſynodus à Timotheo Aeluro diffamata 492 b à Iuſtiniano ſemper defenſa 539 a ab Aeluro & Amphilochio dānata 496 b omnium epiſcoporum calculo confirmata. 494 c d

Chalcedonenſis ſynodi oppugnatores ab Anaſtaſio imp. dignitatibus priuati. 521 b c
contra Chalcedonenſem ſynodum à monachis Antiochiæ grauis mota ſeditio. 522 f
Chalcidis ſolitudinis monachi. 352 b
Chapharchon vicus. 351 d
Charebæ. 572 a
Chariſtus epiſcopus. 324 b
Charitonis confeſsio. 151 c
Chazinzarij hæretici. 588 d
Chelcias Iudæorum pontifex. 49 c
Cheremonis Stoici libris Origenes plurimū delectatus. 127 c
Chiliaſtarum hæreſis. 90 a
Chinniæ martyrium. 161 b
Choſroes Perſa diuinis miraculis ad Chriſtianiſmum conuerſus. 545 d Mauricij imp. ope in regnum ſuum reducitur. 571 d Sergio crucem auream dedicat. 572 a
Choſrois contra Ro. bellum. 543 f de bello Romanis non inferendo lex. 563 a
Choſrois Perſæ in Oriente res geſtæ. 559 e f
Choſrois Aſiatonij diuinationes. 574 b c nocturnæ viſiones. 574 c ad Mauricium imp. fuga. 571 b clades. 562 f mors. 563 a
Choſroe diſcus aureus S. Sergio voti cauſa inſcriptus. 572 b c
Chreſtus Nicææ epiſcopus. 199 c
Chriſtus ab initio mundi hominibus cognitus. 17 a verus deus & homo. 37 c d ſtatim ab Adamo patribus veteris teſtamenti per figuras fuit cognitus. 19 f 20 a
Chriſtus cur & quomodo Ioſephi dicatus filius. 49 a cur primis hominibus non tam clarè vt nobis innotuerit. 17 b c
Chriſtus cur à Ioanne baptizatus. 31 c quare dicatus filius hominis. 17 e
Chriſtus à domino vnctus Moſis teſtimonio. 18 c verisſimus ſeruator noſter, in quo nihil neque imaginatium, neque fucatum. 18 f verus ſacerdos ac pontifex. ibid. quomodo ſacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech. ibid. ſecundum carnem tantum paſſus. 526 b
Chriſtus Dei filius carnifer, & homo deifer. 373 c d xij annos natus cum legis doctoribus diſputat. 29 a
Chriſtus intra quod tempus, & ſub quib. doctrinæ ſuæ curſum peregerit. 38 b
Chriſtus miraculis fidem diuinitatis ſuę confirmauit. 31 b
Chriſtus quomodo patri conſubſtantialis dictus. 202 c d Petri erga ſe amorem cur toties explorare voluerit. 43 b an extremam horam nouerit, diſceptatur. 382 d diſcipulorum ſuorum pedes cur lauare voluerit. 37 e f
Chriſtus captus, ad diuerſos ludibrij cauſa ductus eſt. 38 e f
Chriſtus crucifigitur, & inter ſceleratos deputatur. 39 b cur in publico loco crucifixus. 40 a b
Chriſtus non tantum vt homo, ſed vt deus etiam iuxta carnem eſt paſſus. 39 d
Chriſtus quànam ratione tertio à morte die reſurrexit. 44 a poſt reſurrectionem cur tam multis ſe manifeſtare voluerit. 40 c
Chriſtus quo myſterio quadrageſimo à reſurrectione die ad cœlos aſcenderit. 44 b
Chriſtus cur die L. à reſurrectione, ſpiritum ſanctum demum miſerit. ibid. c
Chriſtus à Cæſ. Tiberio contra ſenatus Ro. ſententiā in deorū numerum relatus. 52 b
Chriſtus verus & fidelis martyr. 111 a
Chriſtus ipſe in ſanctis martyribus, vt in mēbris ſuis patitur. 109 a
per Chriſtum ſumus filij Dei baptiſmo adoptati. 526 b
Chriſtus per contemptum Galilæus à Iuliano apoſtata appellatus. 298
Chriſti nomen veteribus Hebręis cognitum, & in magno honore habitum. 19 e
Chriſti nomen à Moſe in veteri Teſtamento apertè expreſſum. ibid. f
Chriſti ſeruatoris aduentu Romanum auctū imperium. 281 c
Chriſti genealogiæ diſſonantia apud Euangeliſtas vnde nata. 131 b
Chriſti genealogia ex Africano deſcripta. 25 f
Chriſti natalis dies quando primum inſtitutus. 553 a
Chriſti incarnatio. 17 e 26 f 25 b 458 d e 506 b 532 b
Chriſti duplex natiuitas, diuina & humana. 16 d 460 f circumciſio. 27 b
Chriſtus in domo Ioſephi circumciſus. ibid. d
Chriſti pueri exilium in Aegyptum. 28 d
Chriſti de Ioanne Bap. teſtimonium. 31 f
Chriſti in templo oblatio. 27 b
Chriſti humanitatis ac diuinitatis vera ac certa indicia. 34 f
Chriſti erga parentes obedientia. 29 a
doctrina. 33 e
Chriſti doctrina non eſt noua. 87 c
Chriſti doctrinæ finis & tempus. 34 a miracula varia. 35 c d e f
Chriſti miracula non omnia ab Euangeliſtis ſunt conſcripta. ibid. e
Chriſti transfiguratio. ibid. f variæ vnctiones. 37 a pontificatus & ſacrificium. 459 f œconomia in mundo. 18 a monarchia. 522 b ſacerdotium ſempiternū. 19 b regnum ſempiternum. 18 a in vrbem Hieroſolymitanam triūphalis ingreſſus. 37 a paſsio. 506 b mors illuſtris. 40 a ſepultura magnifica. 40 a b
Chriſti ſeruatoris ſepulchrū magno miraculo inuentum. 207 b 208 a
Chriſti ſepulchrum à Conſtantino imp. reſtauratum. 207 a b c
Chriſto ſepulchro obruto, infideles Veneris ibi templum erexerunt. 207 a
Chriſti reſurrectio. 31 f 40 a 506 b
Chriſti reſurrectionis certa indicia. ibid. b c d
Chriſti poſt reſurrectionem apparitiones & miracula. 42 a
Chriſti reſurrectio ſanctarum mulierum atque diſcipulorum teſtimoniis comprobata. 41 a
Chriſti reſurrectionis feſtum quomodo & quando celebrandum. 104 f
Chriſti reſurrectio cur non perinde vt mors eius aperta ac manifeſta fuerit. 40 c
Chriſti in terra poſt reſurrectionem, mille annorum regnum. 89 f
Chriſti corpus poſt reſurrectionem diuinū ibid. f
Chriſti deſcenſus ad inferos. 36 f 39 e
Chriſti anima apud inferos nō retenta ibid. e
Chriſti in cœlum aſcenſio 43 d
Chriſti tunica indiſſolubilis. 190 b
de Chriſti imperio oraculum in templo Hieroſolymitano inuentum. 81 c
Chriſti in hilarioribus conuiuiis inuocatio. 300 b
Chriſti negatores ab Eccleſia reſipiſcentes ſuſcipiendi. 110 a
Chriſti ſaluatoris effigies & ſtatura. 45 a facies ab Augari pictoribus exprimi non potuit. 52 f
Chriſti & matris eius effigies ad Perſarum regem perlata. ibid. f 52 a
Chriſti crucifixi imago martyribus oſtenſa. 124 f
in Chriſto reuera duæ naturæ 448 c 506 a 508 d 525 f 583 f
Chriſto ab Auguſto ara in Capitolio erecta. 30 c multa templa à Conſtantino ſacrata. 182 a
Chriſtiani ab omnibus dignitatibus à Iuliano remoti. 300 d in infamiam & odium publicum coniecti 108 c permiſſione diuina afflicti. 165 a
Chriſtiani hominis vita. 124 a
Chriſtiani hominis profeſsio in quibus potiſsimum conſiſtat. 19 e f
Chriſtianorum origo. ibid. d nomen Antiochiæ primùm natum. 51 a
Chriſtianorum nomen ab autore ſanctificatum. 18 e f
Chriſtianorū nomen & eccleſia ab ipſa Chriſti apparitione exortum, ſed profeſsio eorum ab exordio mundi celebrata eſt. 19 d
Chriſtianū nomen veteribus etiam ante Chriſtum competit. ibid. e
Chriſtianorum fides viuidiſsima. 19 c
Chriſtianorum maxima apud Alexandrinos perſecutio. 123 d item ſub Nerone. 68 c Diocletiano repentina. 163 c Domitiano. 84 c Seuero 122 d Traiano. 87 c in Perſide. 214 a
Chriſtianorum contra ſatanam arma ſpiritualia. 133 b
Chriſtianorum cum Iudæis de religione vera, in vrbe Ro. colloquium. 273 d
Chriſtianorum diſsidia ex ignauia & temporum felicitate nata. 155 a
Chriſtianorū oratoria in templa mutata. 154 f
Chriſtianorum in rebus proſperis ignauia. 155 a
Chriſtianorum Parnes. 166 f
Chriſtianis infideles mundi caſus aſcribunt. 93 b mēbra mutilantur, ne morte ſupplicij finem aſſequantur. 159 d
Chriſtiana religio omnium antiquiſsima. 16 e 19 c 20 b non eſt arte dialectica ſuffulta. 197 a b
Chriſtiana religio homines etiam feros ad humanitatem excolit. 316 f
Chriſtiana libertas. 384 e
Chriſtianiſmus non ab hominibus, ſed à Deo venit. 112 f
Chriſtianiſmi mirifica propagatio. 179 f incrementa. 90 c 254 c
Chriſtophorus martyr. 133 c
Chryſampelus epiſcopus. 324 b
Chryſanthus Britanniæ vicarius, inuitus epiſcopus à Nouatianis creatus. 444 a b etiam defunctus, Nicænæ ſynodi decretis miraculoſe ſubſcripſit. 203 b c
Chryſanti Nouatiani epiſ. mors. 446 e
Chryſaphius eunuchus. 479 a 486 d relegatur. 474 c
Chryſaphij in Flauianum odium. 472 f mors. 474 c
Chryſogoni ad Anaſtaſiam epiſtola. 434 b
Chryſoſtomus theologorum eloquentiſsimus. 302 e
Chryſoſtomi cum Siſinio diſputatio. 389 d eius epiſtolæ à Baſilio & Gregorio commendatæ. 333 f
Chryſoſtomi orationes, quas ἀνδριάντας inſcripſit. 396 e
Chryſoſtomi ſacri ordines 404 f mors 431 c Vide Ioan. Chryſoſt.
Chryſopolis ciuitas. 452 d 179 c
Chubdan ciuitas ab Alexandro Magno condita. 576 c
Ciborum in eccleſia Dei delectus. 292 c
Ciborum delectus varius in ieiuniis à diuerſis obſeruatus. 386 a b
Cinaron locus. 446 c
Circenſes Indi. 437 a 544 b
Circeſium oppidum. 553 d

Circumciſio Chriſti in domo Ioſephi facta. 27 b
Clerus epiſcopus Ptolem. 119 c
Claudianus poeta. 483 b
Claudius imperator Rom. 148 d 151 b
Claui Chriſti crucifixi. 208 c
Clauium eccleſiæ poteſtas. 394 a
Clearchus præfectus. 322 b
Clemens presbyter Alexandrinus. 126 b
Clemens Alexandrinus contextos. 102 a
Clemens Pantæni in ſchola Alexandrina ſucceſſor. 117 e
Clementis Alexãdrini facta & lucubrationes. 117 d a
Clementis Ancyrani epiſcopi martyrium. 106 c
Clementis pontificis parentes & genus. 67 f 79 f ſcripta 82 d vita & martyrium. ibidem b
Clementis ad Corinthios epiſtola. 107 d & alia in Corinthiaca eccleſia lecta 104 b
Cleobiani hæretici. 103 b
Cleomedes pugil in deorum numerum relatus. 315 c
Cleopater epiſcopus Arianus. 44 a
Cleopatra regina. 21 e quibus artibus in Cæſaris manus deuenerit. 24 f
Cleopatræ & Antonij amor. 23 a 24 f clerici à Iuliano in ſenatum lecti. 293 f
Cnaphei epiſ. Antiocheni impietas. 501 d exilium. 511 e
Cœleſtinus pont. max. 465 f eius ad Neſtoriũ literæ. 460 a
Cœleſyriç monachi. 312 b
Cœmiteria Chriſtianorum à Gordiano permiſſa. 142 b
Cœna paſchalis. 37 e
Cœnæ Dominicæ prima inſtitutio. ibid. e f Vide Euchariſtiam.
Colluthus. 190 a
Columbæ auſpicio Fabianus factus epiſcopus Rom. 132 e
in Columbæ ſpecie cur ſpiritus ſanctus, dum Chriſtus baptizaretur, ſit viſus. 31 c
Comatius Procopij tyranni proditor. 321 f
Cometa ante mortem Conſtantini imp. viſus. 232 f item ſub Theodoſio. 390 b
Comitatenſes. 340 b
Comitatus. ibid.
Conipres monachus Aegyptius. 347 d
Commendaticiarum literarum teſſeras Iulianus inſtituit. 298 a
Commentioli Rom. ducis contra Chaganum Hunnum res geſtæ. 574 f item contra Perſas. 570 d
Commẽtioli contra Barbaros res geſtæ. 578 f
Commodus imperator. 111 d 112 e
ad Communionem profugi epiſcopi à Romano epiſcopo admiſſi 239 f Vide Euchariſtiam
Conſilia quatuor vniuerſalia. 492 e ſeptem prima œcumenica. 5 d
Conciliorum vtilitas atque neceſſitas. 204 d Vide ſynodos.
Conciones ad Populum Rom. in eccleſia nõ habitæ. 387 a b
Concordię ſtudium in eccleſia diligenter cõſeruandum. 194 e f 195 a b e
Concubitus illiciti à Conſtantino prohibiti. 180 e
Confeſsio peccatorũ priuata. 380 f 381 a b c d
Confeſsio peccatorum ante Euchariſtiam neceſſaria. 347 f
Confeſsionis Chriſtianę memorabilia exempla. 448 c
In Confeſsione mulier à diacono compreſſa. 381 b
Congiaria quando Romæ dari ſoluta. 299 f
Coniugij neceſſitas. 200 e
Coniugij atque cœlibatus collatio. 56 d
Coniugij leges à Conſtantino latæ. 180 d
Coniugalis caſtitatis memorabile exemplum. 219 b
Coniugia ſacerdotum. 386 d
Conon abbas. 550 d
Conon Apameus epiſcopus inſignis bellator. 528 d eius aduerſus Philoponum diſputationes. 584 c
Cononitarum hæreſis, 586 a
Conſcientiæ carnificina. 509 c
Conſcientiæ bonæ hilaritas. 417 a
Conſtantia Phœnicum ciuitas. 211 c d
Conſtantinopolis primordia. 181 e 187 c d e bonum augurium. 187 d e
Conſtantinopolis à Conſtantino denominata. 181 e noua Roma dicta. 187 c d 369 a b alter paradiſus. 2 a
Conſtantinopolis ciuitas Mariæ virgini ſacrata. 205 f diuina prouidentia à barbarorum inſidiis conſeruata. 408 e à Gotthis vaſtata. 408 e ab Andronico Palęologo reſtaurata 5 f 6 & f
ad Conſtantinopolis encænia epiſcopi Nicęnæ ſynodi à Conſtantino imperatore inuitati. 205 f
Conſtantinopolis vrbs imperialis, à Chriſtianis per Andronicum imperatorem recepta. 8 d
Conſtantinopoli commune imperatorũ ſepulchrum. 233 d palatiũ imperiale ab Andronico imperatore conſtructum. 7 a
Conſtãtinopoli tumultus in Anaſtaſium imperatorem excitatus. 535 d
Conſtantinopoli prædones eiecti. 2 a
Conſtantinopoli propter Eutychetis errores ſynodus prouincialis coacta. 471 d templum à Ioannitis incenſum. 421 a ob receptum Macedonium. 240 d e propter epiſcopi electionem 237 a
Conſtantinopolitanæ vrbis laus. 9 c 181 e for namenta. ibid.
Conſtantinopolitanæ in fidei negocio contentiones. 229 f 455 d
Conſtantinopolitanæ ſedi iuriſdictio integra in concilio Epheſi reſtituta. 513 d
Conſtantinopolitanæ plebis tumultus. 547 f alius propter leniorem in idololatras iudicum ſententiam. 563 e item contra Mauritium imperatorem ſeditio. 579 b
Conſtantinopolitani imperij terminus. 187 d
Conſtantinopolitani epiſcopi primatus 489 d 369 a b 508 d
Conſtantinopolitana in epiſcopi electione ſeditio noua. 239 b e
Conſtãtinopolitana quinta ſynodus vniuerſalis. 550 e d
Conſtantinopolitanum concilium. 370 a b 539 e f 229 b e 364 e 366 a eius decreta. 473 b 369 a 550 e confirmatio. 511 f
Conſtantinopolitanum concilium aduerſus Seuerum & Zooram. 539 f
Conſtantinopolitanum incendium. 467 e f 497 b 540 e f
Conſtantinopolitanorum epiſcoporum ſucceſsiones. 189 b 535 d e 538 f
Conſtantia Licinij Cæſaris vxor. 162 d 186 f 285 e
Conſtantiæ Conſtantij vxoris mors. 265 e
Conſtantinianæ thermæ. 419 a
Conſtantia Palæſtinæ Gazeis à Iuliano ſubiecta. 287 c d
Conſtans Romanorũ ad Perſas legatus. 562 e
Conſtãs Chlorus. 162 d Imperator ex monacho creatur. 162 f 438 b Italiæ atque Africę imperium recuſans, Britannia & Gallia cõtentus viuit. 163 c d
Conſtans à Conſtantino patre Imperator declaratur. 162 d
Conſtans Imp. Chriſtianorum fautor. 163 c conſtanter profeſsionem fidei conſubſtãtialis retinuit. 254 e
Conſtantia in Drepano ſomnium. 162 f
ad Conſtantium de reſtitutione Athanaſij & Pauli literæ. 251 d e f libido. 162 e f mors. 163 d mores & vita. ibid. d cædes. 260 a 438 c
Conſtantinæ Auguſtæ & filiarum eius cædes. 581 e epithaphium. ibidem e
Conſtantinus epiſcopus Conſtantinopolitanus. 189 d
Conſtãtinus Conſtãtis ex Helena filius. 162 f 163 a Conſtantis ſucceſſor. 186 b ſeipſum Chriſti fidelibus exemplar, quod imitentur, viuum proponit. 172 d
Conſtantinus in Diocletiani aula diu educatus. 186 a à patre in Romanorum Imperatorem coronatur. 163 c
Conſtantinus Imp. concilij Nicæni prę ſes. 198 f 199 a Iudæis infenſiſsimus. 204 e baptizatur. 186 e 322 e 531 f 172 b 280 f 172 f
Conſtantinus concordiæ atque vnitatis inſignis amator 231 d in vrbe Conſtantinopolitana Sophiæ ſeu ſapientiæ Dei templum ædificat. 240 f
Conſtantinus iniurias Chriſtianorum in Maxentio tyranno perſequitur & vlciſcitur. 169 b ob amorem Chriſtianorum Diocletiano ingratus. 163 b e Græcorũ atque hæreticorum lingua indignis modis experitur 173 a contumelioſis Zoſimi ſcriptis afficitur. 531 b falſo crudelitatis erga ſuos accuſatur. 172 f
Conſtantinus num Criſpũ filium atque Fauſtam vxorem occiderit, dubitatur. 531 e
Conſtantinus multorum ſanctorum templa diuerſis locis ſacrauit. 187 b Romani imperij vexillum in Chriſti ſignum mutauit. 173 f
Conſtãtinus imperij ditiones inter filios diuidit. 232 e Nicænam ſynodum inſtituit. 197 f amplificandæ religioni Chriſtianæ totus incumbit. 206 e viduis virginibusque ſacris ſumptus ex publico conſtituit. 206 a ſuam valetudinem innocentium infantum vitę poſtponit. 171 f idolorum templa & ſtatuas diruit. 211 a Chriſti ſepulchrũ ab infidelibus dirutum atque contumelia affectum reſtituit. 207 a b
Conſtantinus Imp. lepra inficitur 171 liberatur. 172 b
Conſtantinus à Licinij inſidiis diuinitus ſeruatus. 178 b moriturus Athanaſium ab exilio reuocari iubet. 232 f 253 a locum qui Olea dicitur, magnis ædificiis exornat. 189 d
Conſtantinus Pogonatus. 554 c
Conſtantini Imp. ortus, genus, ac parentes. 181 e eius vita breuiter deſcripta. 190 a encomium. 171 e 233 d 8 b 367 f
Conſtãtini imperium. 162 d cum Licinio. 466 a 591 b
Conſtantini virtutes. 179 b ſtatura & forma. 255 e pietas. 171 f erga Chriſtianos inſignis humanitas. 163 b liberalitas & munificẽtia. 531 c d erga Theophilum Indum munificentia. 231 d e f promouendæ religionis ſtudium. 216 f erga Athanaſium maleuolẽtia. 231 e
Conſtantini baptiſterium Romæ diu aſſeruatum. 172 e
de Conſtantini baptiſmo diſcrepant autores. 172 f
Conſtantini Imp. de Ario, ſectæque eius popularibus, & libris eorundem conſtitutio. 205 c item alia pro Chriſtianis. 170 de A-

rianorum libris comburendis 205 d item de immunitate clericorum. 176 f de epiſcoporum connubiis. 177 e pro Chriſtianis edictum. 175 f aliud de bonis eccleſiæ atque Chriſtianis reſtituendis. 176 e leges atque pro Chriſtianis actiones. 172 e 180 d 186 f
Conſtantini contra Iudæos lex 254 d item contra hæreſes omnes. 231 d e
Conſtantini Imp. portatilis eccleſia. 209 e viceunallia. 205 e donatio. 180 b 288
Conſtantini priuilegia Chriſtianis conceſſa. 176 e
Conſtantini Imp. cũ Sylueſtro Pontifice colloquium. 172 a ad Arium epiſtola. 255 d item alia ad Alexandrinos, de Ario atque Nicænæ ſynodi decretis. 204 e ad Alexandrũ epiſcopũ Alexandriæ & Ariũ. 194 f ad Aſianos de celebratione Paſchæ. 185 e d ad Cecilianum Carthaginenſem epiſcopum. 177 a ad Euſebium Pamphili de eccleſiarum ſtructura. 206 d de libris eccleſiaſticis comparandis. 206 e ad Macarium de Chriſti monumento 207 b ad Perſarum regem Saporem pro Chriſtianis 216 e ad Tyri epiſcopos de ſynodo Conſtantinopolitana. 229 a ad Viſum catholicum Africæ. 177 a
Conſtantini Imp. ad vnionem eccleſiaſticam exhortatio. 195 a 195 d e ad epiſcopos in Nicæno concilio congregatos, de iocunda concordia oratio. 198 b e
Conſtantini imp. ieiunia. 172 a pia in vrbe opera. 170 b forum. 181 f 230 e 497 e Porphyretica columna. 230 e porticus. 181 d regia magnificè inſtituta. ibid. ſtatua. ibid. f alia cũ vexillo crucis. 170 b thermæ. 441 b tyrannis. 438 b 429 b contra Byzantina bellum. 181 a item contra Iulianum. 280 f cum Maximino. 173 e de Byzãtiis victoria. 181 b alia de Maxentio. 189 e f 186 f de Licinio. 179 e 186 f 187 a
Conſtantini & Conſtantij ad Arelatenſes fuga. 438 e
Conſtantini Magni ſtatua Conſtantinopoli reſtauratur. a e
Conſtantini Copronymi Imperatoris in Mariam virginem contumeliæ. 190
Conſtantini Cæſaris teſtamentum. 233 a mors. ibid. 280 f 281 a 286 d ſepultura. 235 e
Conſtantini Imp. oſſa transferuntur in alium locum. 273 d
Conſtantini iunioris in Occidente imperiũ. 239 f ad Alexandrinos pro Athanaſio epiſtola. 236 b cædes. 238 d 259 d
Conſtantini iunioris corpus in Alſam fluuium deiectum. 236 e
Conſtantini Laidy patricij domus à furioſa plebe incenſa. 580 a b
Conſtantini Porphyretica ſtatua. 233 d
Conſtantius Gallus Cæſar in Oriente. 284 a
Conſtantius Iuliani apoſtatę pater 262 d imprudenter à Iuliano in Cæſarẽ creatus. 281 a b e in ſocietatem imperij ab Honorio aſſumptus, 438 a b
Conſtantius patris ſui egregius imitator. 284 a b per vnanimem Athanaſij condẽnationem, inter Orientales & Occidentales vnionem fidei conciliare contendit. 261 b
Conſtantius princeps Chriſtianiſſimus. 281 b ab epiſcopis ſeductus. 284 a epiſcopos antea reſtitutos denuò extrudit. 280 e ante bellum ciuile moritur. 286 e
Conſtantij Imp. in Athanaſiũ ſimultas. 240 e
Conſtantij laus à Gregorio Nazianzeno decantata. 254 f 255 a
Conſtantij cum Liberio de Athanaſij fide colloquium. 269 e in fide lapſus. 255 a ad eccleſiam Alexandrinam pro Athanaſio literæ. 257 f ad Philippicum vrbis præfectum de Paolo epiſcopo eiiciẽdo epiſtola. 240 e alia item ad Auguſtonicę, Thebaidis & Libyæ præfectos, pro Athanaſio reſtituendo. 258 e ad Antiochenos cõtra Eudoxium literæ. 267 f ad ſynodum Armenienſem reſponſio. 271 f cum Maxentio bellum. 169 e item contra Magnentium. 264 d cum eodem prælium. 284 e d triumphus. 264 f funus. 281 e f 282 a b
Conſtantij Galli res geſtę. 264 e f
à Conſtantio Gallo horrenda viſa prodigia. 264 a
Conſubſtantialis verbum magnas excitauit tragœdias. 261 e
Conſubſtantialis verbi ſignificatio. 318 explicatio. 343 f
Conſubſtantialitatis verbũ nõ eſt nouum aut recenter inuentum. 203 b
de Conſubſtantiali verbo noua inter epiſcopos contentio. 223 d
Conſuetudinis præſcriptio in eccleſia catholica. 14 d
Contobaditarum hæreſis. 585 d e
Corinthiorum ſeditiones. 107 d terræmotus. 536 e
Cornelius epiſcopus Antioch. 95 f
Cornelius epiſcopus Rom. 111 d 132 e eius decretum. 129 d cum Nouato de pœnitentibus in eccleſiam recipiendis diſceptatio. 200 e
Coturni libris Origenes plurimũm eſt delectatus. 117 e
Corruptio in ſacris literis duo ſignificat. 552 a
Coſmas ad pacificationem inſtituendam Alexandriam à Zenone miſſus. 518 b
Coſmæ Epiphanienſis epiſcopi aſtutum facinus. 524 d e
Cotiæ alpes. 438 b
Creandi verbum quot modis in ſcripturis accipiatur. 244 d
Creſcens philoſophus Iuſtini mortis fuit cauſa. 95 a
Creſcentis Cynici philoſophi cum Iuſtino martyre diſputatio. 94 e f
Criſpus Heraclij præfectus. 589 d
Criſpus Conſtantini Imp. filius cum patre baptizatur. 172 b
Criſpi pro Chriſtianis leges. 173 b mors. 180 f
Chriſpion monachus. 351 d
Chriſpionis archidiaconi mors. 415 b
Cronion centum & decem annorum monachus. 350 b
Cronius philoſophus. 117 e
Crux Chriſti ab Helena inuenta. 207 e f in nummis Conſtantini impreſſa. 180 e à Gallo Hieroſolymis in cœlo viſa. 264 a à Conſtantino in cœlo viſa. 182 a 182 d 181 b 210 d
Crucis Ieſu Chriſti exaltatio. 208 b
Crucis exaltationis dies anniuerſarius. 228 f
Crucis victricis efficacia. 186 d 182 e f
Crucis vexillum contra Maximinum à Conſtantino erectum. 173 e f 174 a
Crucis armatura fretus Theodoſius hoſtes aggreditur. 391 e
in Crucis ligno Apameæ miraculum editũ. 544 b
ad Crucis ſignũ multi ægrotãtes ſanati. 210 e
Crucis ſignaculo dæmones à Iuliano fugati. 286 f
Crucis ſigna in fronte à Turcis contra peſtẽ geſtata. 572 f
Crucis tria trophæa Conſtantinopoli à Conſtantino locis celebribus ſtatuta. 210 d e
Crucis atque afflictionis fructus. 427 b 349 e 571 e
Crucis ſupplicium abolitum. 180 e
in Cruce ſemper exultandum. 434 d e
Cubitus apud Aegyptios non in Grecorum delubra, ſed in Chriſtianorũ templa Conſtantini temporibus delatus. 180 a
Cucuſus locus. 424 f
Culices & muliones diuinitùs Perſis vrbem Niſibim expugnantibus immiſſi. 260 a
Cuonis fl. 175 d e f 176 a
Curatores poſſeſſionum Imperatorum. 177 b
Curs Scytarum dux. 562 e
Cuſum opp. 261 e 260 d
Cyri opp. 352 f
Cyriacus epiſcopus Conſtantinopolitanus. 571 e 580 b 582 e
Cyrini Chalcedonenſis epiſcopi in Chryſoſtomum odium. 415 f mors. 431 e
Cypriana tempeſtas. 542 b
Cypriana dies apud Lybias feſtus. ibid.
Cyprianus magiæ ſtudioſus. 333 b
Cyprianus lectione Tertulliani plurimum eſt delectatus. 118 e
S Cyprianus Vandalorum cladem prædixit. 542 b martyrio coronatur. 133 b
Cypriani templum à Vandalis demolitum. 542 b
Cypris Antipatri vxor. 22 e
Cyrenius Syriæ præfectus. 25 e d eius dignitas. ibid. d
Cyrillia ſcripta. 271 a
Cyrillianus epiſcopus Alexand. 444 e f 189 a
Cyrillus epiſcopus Antiochenus. 153 f
Cyrillus Hieroſolymitanus epiſcopus. 245 a 272 e 311 a 367 b 327 f 372 e
Cyrillus in epiſcopatũ Hieroſolymitanũ reſtituitur. 280 f
Cyrillus per ſeditionem in epiſcopum Alexandrinum creatus. 444 f 445 a
Cyrillus Alexãdrinus in ſynodo Epheſia Romani Pontificis locũ tenens. 460 d e ſuum de Chriſoſtomo errorem corrigit. 456 a Chryſoſtomi nomen epiſcoporum matriculæ inſcribit. ibid. b libros aliquot Chryſoſtomi deleuiſſe falſo creditur. ibid. e
Cyrillus epiſcopus Iudæis Chriſti veritatem prędicat 308 e propter famem, Eccleſię aulæis, veſtimentis & donariis venditis, egenis ſubuenit. 278 b ab Acacio epiſcopatu orbatur. 278 e cum ſuis proſcribitur. 461 e
Cyrilli cum Oreſte contentio. 445 e item cum Iudæis. 445 b e & cum Leone Pont. Max. 506 e ad Atticum epiſtola. 454 e item ad Neſtorium. 487 f 488 a ad eundem de duabus in Chriſto naturis. 505 f 506 a ad Leonis Rom. epiſcopi epiſtolam in ſynodo Chalcedonenſi reſponſum. 506 f ad Ioannem Antiochenum de Mariæ virginitate epiſtola. 506 e alia ad Felicem Papam. 527 e item ad Acacium. ibid. contra Neſtorij hæreſim ſcripta. 459 e aliæ lucubrationes. 444 f
Cyrilli epiſcopi libri à Timotheo Aeluro deprauati. 494 e eius mors. 471 f
Cyrilli Romanorum ducis cõtra Vitalianum & Hunnos res geſtæ. 529 f 530 a
Cyrilli diaconi Heliopolitani cædes. 291
Cyrilli Hieroſolimitani epiſcopi condemnatio. 278 a mors. 376 e
Cyrillo Hieroſolymitana eccleſia adempta. 280 f 461 e d
Cyrus vrbis præfectus. 435 d
Cyrus Panopolites poeta inſignis. 483 b 417 d
Cyrus ex præfecto vrbis Conſtantinop. factus epiſcopus. 471 d
Cyrus rex à Medis ad Perſas tranſtulit imperium. 20 a

Cyzicenorum in Chriſtianos odium.297 d ad Iulianum propter templorum reſtaurationem legatio. 297 d
Cyzicenſium templum ab Hadriano conditum.91 e

D

Daci à Traiano victi. 90 f
Dacora vicus. 382 a
Dadaſtana ciu. 318 a
Dadoes hæreticus. 328 f
Dæmoniacus Conſtantinopoli cladem Eugenij prædicit. 393 a
Dæmoniaci in Nicomedia inſania. 269 b
Damabius epiſcopus. 324 b
Damaſus eccleſiæ Romanæ præfectus. 354 f
Dalmatia ab Alaricho vaſtata. 429 b
Dalmatius Cæſar. 227 a
Dalmatius Antiochiæ adminiſtrator. 227 a b
Dalmatij cædes. 259 e 284 e
Dan Phœniciæ ciuitas. 306 e
Daniel Carrarum epiſcopus. 473 b
Daniel Nicopolitanus epiſcopus Ancyram tranſlatus. 466 a
Daniel Stylites.497 e eius miracula. ibid. e
Damaſus Pont. Max. 373 a 344 e 345 a 338 e 344 e
Damaſi Pontificis ad Paulinum epiſcopum catholicæ fidei profeſsio.373 a ad Orientales eccleſias ſcriptum.372 e de Romani ſynodi decretis epiſtola. 345 a
Damaſi orthodoxia. 363 e
Damianiſtrarum hæreſia. 585 e f 586 a
Daniel columella. 513 b e
Daniel monachus. 247 e
Daphnes lucus. 301 f 426 b 520 e 544 a
Daphnæ templum à Gallo imperatore conſtructum.304 a eius conflagratio. 305 a
Daphnæus Apollo. 303 f
Daphnæum oraculum. 304 b
Daphnem cur Ladonis fluuij filiam poetæ finxerint. 303 e
Daràs caſtelum. 559 a Romanis reſtitutum. 571 f
Daras ciuitas Anaſtaſia Imperatoris nomine vocata. 529 d
Darius Arſamus Perſarum rex. 20 e
Darij Hiſtapis leges. 576 b e
Daſſarites lacus. 552 b
Datius Patricius. 320 d
Dauidis regij prophetæ ſepulchrū 21 d 209 b
Dauidis poſteros Veſpaſianus in Hieroſolymæ expugnatione præcipuè occidi iubet. 84 d e
Dauidis poſteri vt interficiantur, à Domitiano inquiruntur. 85 a
Dauſas epiſcopus & martyr. 215 f
Decennius Cæſar. 264 d
Decennius Imperator. ibidem
Decij in Chriſtianos crudelitas. 132 f 133 a
Defunctorum memoria. 216 a
in Defunctos num anathema facere liceat. 550 e
Delphicum oraculum Chriſto nato prorſus conticuit. 30 e
Demetrianus epiſcopus Antiochenus. 150 b 151 f eius mors. 147 e
Demetrius hiſtoricus. 117 f
Demetrius epiſcopus Alexand. 125 b e 123 a 132 e eius mors. 130 a
Demetrius Peſsinuntius epiſc. 416 d
Demetrij epiſcopi in Origenē furor & inuidia. 125 b
Demetrius propter fidem Chriſtianam crudeliſsimè mactatur. 261 d
Demophilus epiſcopus Conſtantinopolitanus. 330 a Arianorum apud Conſtantinopolitanos princeps. 376 e 330 a eccleſiis Conſtantinopoli excedit, & extra vrbem conuentus inſtituit. 365 f
Deſpotes ſeptem gentium & ſeptem orbis climatum dominus. 575 f
Deus gratiam ſuam etiam indignis largitur. 447 a b
Dei gratiæ qui capaces homines. 2 e f
Dei longanimitas Iudæos fruſtra ad pœnitentiam vocant. 80 e 84 b
Dei ſubſtantia qualis. 202 e d viſiones vbique horrendæ. 172 b
Deorum gētilium turpiſsima flagitia.473 e f 474 a
Deorum in numerum qui relati. 312 e
Deuterius Arianus baptiſmi verborum præuaricator. 528 a
Diabolus diſsidiorum in eccleſia autor.515 e
Diabolus materiæ princeps à Manichæis iudicatus. 150 d
Diabolus idololatriæ autor & propagator. 188 a
Diaconorum ordinatio. 48 b
Dianius Cæſareæ Cappadocum epiſcopus. 218 e
Didymus Alexandrinus monachus. 350 b 353 a
Didymus Alexandrinus doctor, & Eccleſiaſticus ſcriptor cęcus, naturę miraculū.249 f
Didymus Alexandrinus in viſione Iuliani apoſtatę cædem vidit. 320 d hoſtis veritatis iudicatur. 245 e
Didymi Alexandrini libri.250 e cædes. 438 b
Didymi epiſcopi Aegyptij martyrium. 162 a
Didymion epiſcopus. 324 b
Dierum obſeruatio ac feſta. 144 e
Digamia à Valentiniano digamo conceſſa. 346 e
Diluuium Alexandrinum. 322 e
Diocæſarea ciu. 342 a
Diocles epiſcopus. 324 b
Diocletianus Imp. 152 e Imperio ſe abdicat. 163 f 186 e vno Soteriorum die eccleſias Chriſtianorum omnes diruit. 449 b e
Diocletiani imperium quale. 162 e in Nicomediam profectio. 162 f 163 a
Diocletiani imperatoris facta. 151 d crudelitas in Chriſtianos. 162 b 155 d erga Cōſtantinum odium ex illius pietatis amore natum. 163 b
Diocletiani aduerſus Chriſtianos edicta.155 e mors. 163 f
Diodorus Ciliciæ epiſcopus.367 f Manichæorum inſectator. 152 a
Diodorus Tarſenſis epiſcopus. 364 b 367 b 369 b
Diodorus fortiſsimus pro Chriſti grege athleta. 316 e
Diodori Tarſenſis epiſcopi theologia. 403 f
Diœceſium ordinationes. 369 b
Diogenes epiſcopus Conſtantinopolitanus. 189 e
Diogenes Cyzici epiſcopus. 508 a
Dionyſius Alexandriæ epiſcopus. 98 a 130 a 130 f 133 d e
Dionyſius Alexādrinus pro Chriſtianis apud Aegypti præfectum cauſam dicit.141 d in Libyam relegatur. 141 e f
Dionyſij Alexandrini epiſtolæ 147 a b e d varia ſcripta.145 b 147 e contra Nepotis hæreſim diſputationes.145 d e errores. 147 d mors. 148 e
Dionyſium Alexandrinum à martyrio conſeruauit Deus. 133 d
Dionyſius Areopagita Apoſtolorum diſcipulus. 491 d Pauli cohortatione factus epiſcopus. 105 e
Dionyſij Areopagitæ philoſophi in Chriſtū fides.59 d imperium. 85 d martyrium. 59 d & lucubrationes. ibid. e f
Dionyſij Corinthij ſcripta.103 d eius epiſtolæ adhuc viuentis ab æmulis deprauatæ. 804 b
Dioniſius Magnus epiſcopus Alexandrinus. 132 f
Dioniſius Mopſueſtienſis epiſcopus. 466 d
Dionyſius Pompeiopolitanus epiſcopus. ibidem d
Dionyſius Romanus epiſcopus. 149 a e 152 e
Dionyſij Paſchales epiſtolæ. 144 a 150 b
Dionyſio templum Antiochiæ conſtructum. 30 d inceſtuum. 259 a
Dionyſius Orientis dux. 494 d
Dionyſio muliebri mancipio dedicata ſtatua. 291 d
Diophantus epiſcopus. 324 b
Dioſcorus epiſcopus Alexandrinus. 472 a 535 e in concilio Chalcedo. ab Euſebio Dorylæo accuſatus.502 d in ſynodo Chalcedonenſi ignorantiam ſuam faſſus. 487 e
Dioſcorus Hermopolis epiſcopus. 412 b
Dioſcorus Longus. 412 a b
Dioſcorus monachus. 347 e f 350 b eius in Scythopolim profectio. 412 f
Dioſcorus ſynodi Conſtantinopolitanæ pręſes.472 f hęreticus iudicatus.503 e f cur in concilio Chalcedon. damnatus. 487 f 488 a 505 a e d 518 c d
Dioſcori ad principes & ſenatoris viros prouocatio.504 d cum Theophilo bellū. 412 f 415 a impietas. 472 a in Flauianum crudelitas.473 a 486 d exiliū. 489 e mors 416 e
per Dioſcorum epiſcopi in ſynodo Chalced. damnati reſtituuntur. 507 e
Dioſpolis ciu. 193 b
Diſciplinæ domeſticæ memorabile exemplum.97 b
Diſputationes de rebus diuinis quomodo inſtituendæ. 1 e
Diſsidia Chriſtianorum ex ignauia & temporum felicitate nata. 155 a
Diſsidia in eccleſia Chriſti obſunt Euangelio. 177 d e
Diſsidiis inteſtinis eccleſiarum Euāgelij hoſtes maximè delectantur. 198 e
Diuinationes atque prognoſticationes legibus damnatæ. 355 d e
Dius epiſcopus Hieroſol. 125 f
Dolichianus epiſcopus Hieroſol. 121 e
Domētia Phocæ Imperatoris filia Priſco nupta.589 b
Dometius epiſcopus Conſtant. 189 e
Dominica Valentis imp. vxor. 332 e eius contra Gotthos res geſtę. 361 a
Domitianus epiſcopus Hierapolitanus.571 d
Domitianus Melitinenſis antiſtes. 571 d
Domitianus agnatos Chriſti propter inopiam contempſit. 85 a b primus Romanorum imp. ſe dominum Deumque dici voluit. 84 e
Domitiani crudele imperium. Ibidem d
In Chriſtianos crudelitas. 84 d
Domitiani ducis laus. 571 e d
Domnę virginis martyrium. 256 d e f
Domnus epiſcopus Antiochenus. 330 b 473 b 148 e
Domitij monachi martyrium. 291 b
Domninus epiſcopus Antiocheni. 550 a
Donatus Euræ epiſcopus ſerpentem peſtiferum occidit. 397 d
Donati epiſcopi miracula. ibid. d e f
Dormientium ſeptem hiſtoria. 470 a
Dorotheus martyr. 156 b
Dorotheus Antiochiæ epiſcopus Arianus. 376 f aulicus & Chriſtianus eccleſiæ multum profuit. 154 e C X X annorum epi-

ſcopus. 444 d Arianæ religionis præfectus..ibid. d Euſebij Pamphili præceptor. 552 b propter ſuam pertinaciam ex Antiochia Conſtant.tranſlatus. 444 d
Dorotheus presbyter Antioche. 552 a eunuchus natura. ibidem a
Dorotheæ mulieris pro conſeruanda pudicitia certamen. 165 a
Dorothei monachi Aegiptij vita.548 b ei⁹ dū carnis mortificatione ſcitè dictum. ibid. e martyrium. 291 d
Doſitheus Hieroſolymitanus epiſcopus Cõſtantinop.tranſlatus. 466 e
Doſitheus Seleuciæ & Tarſenſis epiſcopus. 465 b
Doſitheani hæretici. 103 b
Dracones. 251 e
Draconis leges. 91 b
Dracontius epiſcopatu priuatur. 278 e
Dracõtij Pergameni epiſcopi exauthoratio 277 d
Drepanum,ſeu Drepana ciu. Heleaopolis dicta. 182 a
Drepani deſcriptio. 162 e f
Drinus fl. 552 e
Ducennarij principes. 159 e
Dunaan. 558 e
Dyrachium terręmotu corruit.536 e egregiis ædificiis ab Anaſtaſio imp. exornatur. 520 f

E

EBionis doctrina.190 hæreſis. 86 e
Ebionitarum hæreſis. 107 b 127 a
Eccleſia cur virgo incorrupta à veteribus dicta. 103 b
Eccleſia per diſpenſationem ſe quandoque temporibus accommodat. 481 f
Eccleſia vna in toto terrarum orbe congregata. 205 a
Eccleſię magna poſt Maximini mortem tranquillitas. 175 d
Eccleſiæ primitiuæ in cæremoniis magna diuerſitas. 385 e f 386.387
Eccleſiæ reſtaurandæ difficultas. 171 e
Eccleſiæ vnio atque concordia in primis cõſectanda. 171 e
in Eccleſia etiam Apoſtolorum tempore obſeruationes fuerunt diuerſæ. 387 f
in Eccleſia quæ variantium cæremoniarum cauſa. 387 d
Eccleſiarum ante Diocletianum pax. 262 b
Eccleſias ſuas Germani cur Kirchen vocitēt. 174 d
Eccleſiaſticæ diſciplinæ neceſsitas. 73 a b
Eccleſiaſtica libertas. 180 e immunitas. 180 d 217 f 258 e
Eccleſiaſtica pax quæ potiſsimum probanda. 415 e
Eccleſiaſtica poteſtas. 394 a b 151 d 158 d
Eccleſiaſticæ poteſtati etiam Imperatores olim ſubiecti. 132 d
Eccleſiaſticę quęſtiones nõ temerè ſunt promulgandæ. 194 e
Eccleſiaſtici canones. 369 e
Eccleſiaſticorum virorum in primitiua eccleſia catalogus. 102 b c
Eccleſiaſticis bonis captiui ab hoſtib. redempti. 450 f 451 a
Edeſſa ciuitas à Iuſtino Imperatore reſtaurata.556 d per Taddæum ad Chriſtianiſmum conuerſa. 51 e
Edeſſæ clades ex fluuij inundatione. 536 e
Edeſſenæ vrbis expugnatio. 544 d
Edeſſenorum eccleſiaſtici extra vrbem conuentus.335 b fames. 249 d
Educatio ingenua non eſt negligenda. 376 e
Educationis puerilis memorabile exemplū 152 f
Egeſippi de Iacobo Iuſto teſtimonium. 69 e f
Egeſippi ſcripta. 103 a
Egnatius Antiochenus vide Ignatius.
Eleazar Iudæorum pontifex. 49 b e 58 c
Elebecus Theodoſij imp. dux. 396 f
Eleemoſyna cum delectu diſtribuenda.452 b inter pauperes qua ratione diuidēda.422 d
Eleemoſynæ deſtinata pecunia diuini iuris eſt. ibidem d
Eleemoſyna eccleſiis afflictis mittēda. 104 a
Eleemoſyna in viris eccleſiaſticis Chriſtiano populo gratiſsima. 450 d
Elephantes. 253 b
Elephantina ciu. 46 :8
Elesbaan Aethiopum dux Pſeudo moyſē bello inſectatur. 538 c
Eleuſius Cyzicenus epiſcopus. 272 e 167 a Macedonij ſectator. 296 f
Eleuſis Cyzici epiſcopus ad Arianiſmum à Valente coactus.322 e Nouatianorum eccleſiam dirutam reſtituit. 288 d
Eleuſius epiſcopus propter pietatis opera à Iuliano ex Cyzico expellitur. 297 d
Eleuſij Cyziceni epiſcopi exauthoratio.277 a in concilio diſputatio. 275 e pœnitentia. 522 e
Eleuſio epiſcopo Cyziceno dura de reſtituē do Nouatianorum templo propoſita conditio. 297 f
Eleutheropolis. 551 c 399 d
Eleutherius diaconus. 103 b
Eleutherius epiſcopus Conſtantinop. 189 e
Eleutherius pont. max. 91 e 111 d ante ætatem maturam multis honoribus exornatus. 93 e
Eleutherij martyrium. ibidem e
Eli Iudæorum pontifex. 49 b
Eliaſeph Iudæorum pontifex. ibidem e
Eliezer Iudæorum pontifex. ibidem b
Elinæus Iudæorum pontifex. ibidem e
Eliſabeth ætate prouecta peperit Ioannem iam in vtero ſanctificatum. 24 a
Eliſei prophetæ cineres profanati, 291 e
Eulogius epiſcopus Alexand. 574 a 583 e
Elogius Edeſſæ epiſcopus. 364 d
Elogij piorum apud Edeſſam ducis cum Modeſto præfecto colloquium. 135 f
Elpidius epiſcopus. 324 a
Elpidius presbyter occidentalium epiſcoporum ad orientales internuncius. 344 a
Elpidius Satalenorum epiſcopus. 277 e
Elpidius vltione diuina punitus. 305 f
Emanuel Palæologus eccleſiam catholicam turbatam reſtituit. 6 a
Emanuel Palæologus optimi atque abſolutiſsimi principis exemplar. 3 a b
Emanuel Palæologus parētis in imperio ſucceſſor. 2 d eius aula morum pietate monaſterio perſimilis. 4 e
Emanuelis Palæologi cum Conſtantino magno collatio. 8 b
Emanuelis Palæologi imperatoris infantia. 2 b peritia adoleſcentis. ibid. c pietas 6 a temperantia.3 e f virtutes atque ornamenta animi. 4 e f 2 e f
Emaus ci. 306 f
Emeſa ciu. 167 e 291 e
Empuſa. 566 d
Emi oppidi primordia. 185 a
Encænia Chriſtianorum. 186 f
Encratitarum hæreſis. 101 d 105 c d
Enthuſiaſtæ hæretici. 328 f
Eortaſius epiſcopus. 324 a
Eortaſij Sardiani epiſcopi exauthoratio 277 d
Epheſinum contra Neſtorium concilium. 460 b c d e eius acta in concilio Chalcedonenſi prædatorio lecta. 503 a
Epheſini concilij confirmatio. 511 f
in Epheſino concilio multi epiſcopi actis ſubſcribere coacti. 503 a b
Epheſini patriarchatus iura per Aeliurum reſtituta. 513 a
Epheſij per temporum impugnitatem epiſcopos à Chriſoſtomo ordinatos exigūt. 426 a
Epheſiorum puerorum martyrium. 283 e
Ephratas Abaſgus eunuchus. 543 e d
Ephraim famis tempore eleemoſynam pauperib. à diuitib collectam diuidit. 249 d
Ephraim monachus.259 f [illegible]. 248 f
Ephraim ſimulatione inſaniæ, quo minus epiſcopus conſecraretur effugit. 249 e
Ephraim Syrus . 247 e 245 e 248 d 579 a eius caſtitas.249 b facetè dictum. 249 e
Ephraimum Baſilius Magnus admiratus eſt. 248 f
Ephrem epiſcopus Hieroſol. 92 e
Ephthalitarum cum Chagano bellum. 575 e d
Epicureorum ſecta. 301 a
Epidamnus terræmotu corruit. 536 e
Epimenidis Cretenſis oracula à Paulo apoſtolo lecta 302 d
Epiphanius epiſcopus Salaminius. 158 e Theophili ſectator. 414 a b Origenis libros in prouinciali ſynodo damnat. 414 c d e f
Epiphanius ſophiſta Laodicenſis apollinarium amicus. 251 b
Epiphanius ſophiſta Laodiceæ hymnum in Bacchi laudem cantauit. 327 d
Epiphanius Tyri epiſcopus. 524 e
Ioanni Chriſoſtomo epiſcopatus abrogationem atque exilium prædicit. 415 d
Epiphanij Conſtantienſis in Cypro epiſcopi pietas. 398 b
Epiphanij cum Ammonio Longo colloquium.415 b c cum Apollinari hæretico amicitia. 327 a
Epiphanij de abolēdis Origenis ſcriptis decretum, ab epiſcopis ſynodi Cõſtantinop. approbatum. 414 e f
Epiphanij erga Ioan. Chryſoſtomum ſimultas.415 a 414 f mors. 415 d
Epiphanij Panarium, de hæreticis opus. 383 b
Epiſcopalis benedictio. 408 f 417 b
Epiſcopalis hoſpitalitatis memorabile exemplum. 151 a
Epiſcopalis iuriſdictio. 417 b
Epiſcopalis libertatis exemplum. 151 d e
Epiſcopalis vnctio. 356 e
Epiſcopatus ardua & diuina res. 480 e
Epiſcopatum adminiſtrare bonum eſt opus. 452 e
Epiſcopatum multi boni viri olim recuſarūt. 345 f
ab Epiſcopatu vno num in alterum tranſire liceat. 464 f
Epiſcopatus pecunia redempti. 426 a
Epiſcopus æruſcator. 149 b
Epiſcopi à ſuis conſeruati memorabile exēplum. 235 d e
Epiſcopi veri officium. 468 b 435 a
in Epiſcopi viuentis locum alius nequaquā ſubſtituendus. 427 d
Epiſcopi canonica electio. 404 c 132 d 204 a 196 b 344 b conſecratio. 372 b
Epiſcopum quatenus integrum ſanumque eſſe conueniat. 350 e
Epiſcopi olim publica vectura in profectionibus eccleſię vſi. 177 f
Epiſcopi olim vacati.481 a quibus tribus olim conſecrati. 426 e
Epiſcoporum ambitio. 267 f
Epiſcoporum delicta propter offendicula ſedulò ſunt tegenda. 198 e

In Epiſcoporum electionibus potiſsimùm ſpectanda. 372 e
Epiſcoporum eſt, doctrinas eccleſiarum diligenter obſeruare. 345 b
Epiſcoporum in Imperatores olim magna poteſtas. 135 d
Epiſcoporū in primitiua eccleſia paupertas. 396 a
Epiſcoporum tranſlationes. 461 a à Cœleſtino Pontifice comprobatæ. 461 f
Epiſcoporum tranſlationes quæ legitimæ. 482 e
de Epiſcopis non transferendis canon. 463 e
Epiſcoporum occidentalium cum orientalibus diſsidia 245 a ad Iulium Ro. antiſtitem literæ 240 a matrimonia 386 d contra Athanaſium & Paulum epiſcopos tecbnæ atque inſidiæ 241. e f 242. 243. 244. ab
Epiſcoporum Orientalium cum Occidentalibus inſidiæ. 243 d
Ereanius epiſcopus Hieroſol. 321 a
Eridanus fl. 183 a
Eros epiſcopus Antioch. 91 f
Eſdras Moſen & alios veteris teſtamenti libros reſtituit. 107 c
Eſther Ioſephi ex Salome filia. 48 f
Ethnicorum autorum lectio Theologis neceſſaria. 152 b 302 f
Ethnicorum idololatriæ damnatio. 473 e
Ethnicorum libri à Paulo apoſtolo diligenter prelecti. 302 d
ab Ethnicis interdū de rebus ſacris ſunt quædam manifeſtata. 208 d
Euagrius diſcipulus atq; archidiaconus. 353 b epiſcopus Conſtantinopolitanus à catholicis contra Arianos electus. 330 a 376 f
Euagrius Macariorum diſcipulus. 246 a 355 e
Euagrius monachus ſomnio admonitus, inſidias necis ſibi ſtructas effugit. ibid. b
Euagrij Aegyptij monachi vita eleganter deſcripta. ibid. a
Euagrij cum Ammonio ſocietas. ibid. e exilium. 330 b 362 b
Euagrij Epiphanienſis epiſcopi de liberorum ſuorum amiſsione conqueſtio 173 e eius de Seuero ſcriptum 554 d e facetè dicta 350 d
Euagrij hiſtoria Eccleſiaſtica. 14 b
Euagrij monachi lucubrationes. 394 f 353 c d
Euangelica doctrina quibus rebus in orbe propagata. 100 c d
Euangelicæ doctrinæ ſynopſis. 31 f
Euangelicæ prædicationis ſumma. 36 f
Euangeliſtæ nō omnia Chriſti miracula ſcriptis ſunt complexi. 35 c
Euangeliſtæ quatuor cur ſuas hiſtorias conſcripſerint. 75 d e
Euangeliſtarum concordantia à Tatiano conſcripta. 101 e
Euangeliſtarum in conſcribendo Euangelio ordo. 118 b
Euangeliſtarum in genealogia Chriſti diſſonantia. 131 b
Euangeliū Hebræo & Syriaco ſermone conſcriptum. 103 c
Euangelium, quod ſecundum Hebræos inſcribitur, non eſt canonicum. 77 a
Euangelij prædicatio libera per mundum vniuerſum. 52 e
Euangelij prædicatio atque defenſio nequaquam in verborum ornatu poſita. 197 e
Euangelia quatuor quibus rationibus conſcripta 259 a b
Euareſti pontificatus. 91 e
Eubula baptizatur. 62 c
Eucarpius epiſcopus. 324 a
Euchanius hæreticus. 387 f
Euchariſtia in manus olim cōmunicantibus data 409 e 394 a item morientibus. 409 d
435 a b
Euchariſtiæ communis participatio, charitatis & vnitatis Eccleſiæ certiſsimum ſymbolū. 120 e d
Euchariſtiæ communionem Maſſaliani inter adiaphora poſuerunt. 328 f
Euchariſtiæ etiam apud hæreticos conſeruatio. 583 b
Euchariſtiæ reliquiæ pueris innocuis Conſtantinopoli olim datæ. 549 e
Euchariſtiæ ſacræ vtraque ſpecies in loco ſacratiore templi ſeruata. 419 c
in Euchariſtia verum Paſcha exhibetur. 37 f
Eucherij Stilicõnis filij mors. 429 c
Euchytæ hæretici. 328 e
Eudocia cum liberis Roma in Africam à Genſericho tranſlata. 491 e Hunerio Genſerichi filio nupta. ibid.
Eudocia per Euthymium ad fidem orthodoxam conuerſa. 492 d Pulcheriæ reconciliata. ibidem a
Eudocia rerum in Theodoſij aula potitur. 475 e
Eudocia ſenior ab errore Eutychiano ad orthodoxiam redacta. 492 d
Eudociæ apud Antiochenos ſtatua. 474 e
Eudociæ in Palæſtinam profectio. 474 e 431 d e 492 b 474 e
Eudociæ largiſsima eleemoſyna. 476 a
Eudociæ pietas. 474 f 475 f mors 492 f
Eudoxia altera Dalida. 428 e Arcadij Imp. Rom. vxor 406 d diaconiſſa 472 b e ad Maximum vleiſcendum, Genſerichum ex Aphrica Romam inuitat. 491 d benedictionem à Longis fratribus accipit. 411 f cum filia Placidia Byzātium miſſa 492 b Eutropium cubicularium apud Arcadium accuſat. 406 d e Theodoſij laudes carminibus deſcripſit. 451 b
Eudoxia Valentiniani tertij vxor. 451 e vi à Maximo ſtuprata. 491 c
Eudoxiæ in Chryſoſtomum odiū. 411 b 418 d e mors 431 c argentea ſtatua. 418 c
Eudoxiæ vtua moueri viſa. 431 d
Eudoxius Aetianus. 267 b Arianus. 320 e f
Eudoxius epiſcopus Antiochenus. 321 b exauthoratur. 271 d
Eudoxius epiſcopus Conſtantinopolitanus. 278 e 428 b epiſcopos multos Conſtantinopoli authorat. 276 f
Eudoxij Conſtātinopolitani epiſcopi mors. 310 a
Eudoxius Germaniciēſis epiſcopus. 238 c 241 e 245 e
Eudoxius Germanicienſis, Antiochenus & Conſtantinopolitanus epiſcopus. 465 a b arte aulica epiſcopatum Antiochenum inuadit. 267 b populariū ſectæ conciliabulum Antiochiæ cogit. ibid. c
Eudoxij contra ſymbolum Nicænum impios conatus 278 f impiæ opiniones ibidem e exilium. 272 a
ab Eudoxio orthodoxi epiſcopi Antiochia expulſi. 267 e
Eugenius à ſuis captus ad Theodoſium ducitur. 392 f
Eugenius ab aſtronomis ad tyrannidem ſtimulatus. 391 a
Eugenius epiſcopus Nicænus Arianus. 265 a alpes Iulias præſidio impoſito occupat 391 e primùm ludimagiſter, deinde Imperialis ἀντιγραφεὺς, Occidentale inuadit imperium. 391 b
Eugenij cum Theodoſio Imp. bellum. 391 b de eodem victoria 392 b e martyrium 161 a mors. 592 f
Eulalius epiſcopus Antiochenus. 321 a
Eulalius Cæſareæ Cappadocum epiſc. 277 e
Eulalii Amaſeni epiſcopi cum Arianis contentio. 364 a
Eulampiæ atque Flampii martyria. 161 a
Eulogius philoſophus. 502 e Edeſſæ epiſcopus. 367 f
Eulogij monachi ſanctitas. 347 f exilium. 336 a
Eulyſius. 427 f
Eumathius epiſcopus. 324 a
Eumenes epiſcopus Alexand. 91 f
Eumolpius epiſcopus. 314 b
Eunomius Aetij ſectator. 251 a ab Eudoxio Cyzici epiſcopus deſignatur. 322 f proſcribitur. 381 f
Eunomius anima & corpore leproſus. 356 a cur Cyzico diſceſſerit. 326 e
Eunomius Halmyride Cæſaream Cappadocum transfertur. 382 a nouam baptizandi rationem excogitat. 326 a b
Eunomij cadauer effoſum. 403 b
Eunomij contra Baſilium ſcripta. 382 a cum Eudoxio cōtentio hæreſis. 326 c 328 a 372 d humanitas 310 a contentiones 326 b mors 382 a
Eunomij libri cremati. 403 b
Eunomiano baptiſmo baptizati ſine baptiſmo legitimo obierunt. 326 d
Eunomianorum baptiſmus qualis. 326 c d cū Arianis familiaritas vnde. 366 b
Eunomianorum diſſectio. 381 b
Eunomio eutychiani hæretici. 382 c
Eunomiotheophroniani hæretici ibid. e
Eunuchiſmus à Iuſtiniano interdictus. 543 d
Euodius Antiochenæ eccleſię epiſcopus. 68 a 79 f
Euolcius diaconus proſcribitur. 334 f
Euodius diſcipulorum Ieſu Chriſti ſucceſſor. 48 e
S. Euphemiæ martyrium. 483 b 577 d
S. Euphemiæ phanum. 486 f Chalcedone templum. 407 d
S. Euphemiæ ſepulchrum miraculis clarum. 487 b
Euphemiæ templum à Conſtantino epiſcopo Conſtantinopolitano ædificatum. 189 e
in Euphemiæ templo ſynodus Chalcedonenſis habita. 486 f 487 e
Euphemius epiſcopus Conſtantinopolitanus ab Anaſtaſio Imp. proſcriptus 521 b e poſt mortem in integrum reſtitutus. 540 a
Euphemij epiſcopi Conſtantinopolitani authoritas. 519 b canonica electio. 318 f
Euphraſiæ virginis egregium facinus. 160 a b
Euphraſis epiſcopi interitus. 536 b
Euphrates epiſcopus. 257 a
Euphrates fl. 552 b 558 d eius ortus 252 c
Euphrates & Tigris fluuij ex Paradiſo profluunt. 252 d
Euphratenſia regio. 252 c
Euphræmius Orientis præfectus, in epiſcopū Antiochenum electus. 536 e
Euphremius Antiochiæ epiſcopus. 544 a
Euphronius epiſcopus Antiochenus. 237 c 256 f 321 a
Euphronius Cappadociæ epiſc. 214 e
Eupolemus ſcriptor. 117 f
Eupſychius hæreticus 382 c d ab Eunomio in exilio laudatus. ibidem
Eupſychij Cæſarienſis martyrium. 192 e
Eupſychianorum ſecta. 382 a
Euripidis fabulæ à Paolo apoſtolo diligenter perlectæ. 302 d a
Europa à Scythis direpta. 407 a
Euſebia Conſtantij vxor. 281 d
Euſebia diaconiſſa Macedoniana. 441 e
Euſebiæ ſepultura. ibid. f 442 c
Euſebius Alexandrinus Laodiceæ epiſcopus. 312 b

Euſebius Cæſarienſis Arianus. 565 a b 199 b
Euſebij Cæſarienſis ad Conſtantinum Imp. in concilio Nicæno oratio. 198 a eum Baſilio diſsidium. 331 f reconciliatio. 152 b
Euſebius Chalcidenſis epiſcopus. 364 c d
Euſebij Conſtantinopolitani epiſcopi ex vno epiſcopatu in alios trāſlationes 137 b mors 239 b
Euſebius Conſtantioi Imp. archieunuchus. 225 f
Euſebius Dorylæus. 472 d 488 d 501 d eius contra Dioſcorum Alexandrinum in ſynodo Chalcedonenſi actiones. 502 d e f 503 504 a b
Euſebius Dorylæus epiſcopus exauthoratur. 473 a b
Euſebius Emeſenus. 237 d 238 d 245 e
Euſebius eunuchus. 289 d
Euſebius eunuchus Arianorum anteſignanus. 225 f
Euſebij eunuchi cædes. 288 d
Euſebij eunuchi inſidiis Callos Cæſar trucidatus. 264 f
Euſebius Longus 412 a b monachus Antiochenus. 352 e
Euſebius Nicomediæ epiſcopus. 199 b ab exilio reuocatur. 212 c f
Euſebius Nicomedienſis, Arij amicus. 191 c d e 195 d 385 b Athanaſij aduerſarius 223 b Conſtantinopolitanus epiſcopus declaratur. 324 a ſubſcriptionem ſuam in Nicæno decreto fraudulenter inducit. 225 a b
Euſebij Nicomedienſis epiſcopi ad Paulinū epiſtola. 193 c de perſona filij Dei ſententia. ibid d
Euſebio Nicomedienſi propter Arianiſmum epiſcopatus ademptus. 199 e
Euſebius Pamphili. 193 a b 199 f Arianus fuiſſe Nicephoro videtur. 153 e 199 c f 244 c d
Euſebius Pamphili cur in anathema Arianorum decreto ſynodali adiectum conſenſerit. 201 f
Euſebij Pamphili contra Marcellum ſcripta 244 c de Chriſti natiuitate opinio 458 d e de Conſtantij Imper. pietate teſtimonium 331 e eruditæ atque lucubrationes. 13 f 153 a 161 f 128 d de ſubſtantia filij Dei ſententia 221 d de ſynodi Nicænæ actis ſcriptum. 201 f 196 d mors 236 d
Euſebium Pamphili Cæſarea Antiochiam Ariani traductum volunt. 224 b
ab Euſebio Pamphili profeſsionis fidei Chriſtianæ formula in ſynodo Nicæna oblata. 202 a
Euſebius Phœnix Manichæorum acerrimus inſectator. 151 a
Euſebius Samoſatenus proſcribitur. 134 a ecclesias in ſuo exilio viſitat ibid. b ab exilio reuocatur. 364 e eccleſiis ſacrorum antiſtites creat. ibid. martyr pro perſequutoribus moliere moriens orat. ibid. d
Euſebij Samoſateni mors. ibid. d
Euſebij Scholaſtici Gainea. 409 b
Euſebius Vercellenſis epiſcopus. 248 d 261 e 294 a
Euſebius Vercellenſis veri epiſcopi exēplar. 296 e
Euſebius epiſcopus Conſtantioi Imp. literis Byzantium vocatus. 232 c
Euſebius monachus. 350 b
Euſebius ob Arianiſmum à Socrate defenditur. 244 f 245 a per cauſam Antiocheni templi encæniorum, concilium epiſcoporum conuocat. 237 b
Euſebij aduerſus Athanaſium calūniæ. 236 d martyrium. 289 c
Euſebianorum contra Marcellum Ancyranū odium atque inuidia. 232 c in vrbe Conſtantinopolitanos conuentus. 229 e
Euſtathius Antiochenus epiſc. 321 a
Euſtathij Antiocheni epiſcopi encomium 224 b exilium. 248 d 330 a de concilio Nicæno ſcriptum. 220 f aut aliud de ſubſtantia Dei 221 d e epiſcopatus abrogatur 223 e per calumniam ſtupri inſimulatus, & condemnatur. 223 e f
Euſtathius BerrhϾ in Syria antiſtes. 591 b 461 a b 508 a
Euſtathius Epiphanienſis Syrus hiſtoricus. 481 b
Euſtathius rhetor. 580 a b
Euſtathius Sebaſtiæ epiſcopus. 278 d e 247 f antea monachus 247 f Macedonii ſectator 296 f in ſynodo Gangrenſi cur damnatus. 277 f Romam ablegatur. 323 e
Euſtathii Sebaſtienſis epiſcopi ſtatuta. 277 f de ſpiritu ſancto opinio. 279 b exauthoratio 277 c ordo atque ceremoniæ. 247 f
Euſtathius inuitus à prouincialibus epiſcopis & populi cōſenſu factus Antiochenus epiſcopus. 196 b
Euſtathii cineres Antiochiam perlati. 114 d
Euſtathius epiſcopus Conſtantioi iuſſu exilio mulctatur. 224 a
Euſtathii epiſcopi ad Conſtantinum in Nicæno concilio oratio 198 a cōſtantia 93 e pietas. 352 d e
Euſtathiani hæretici. 257 b 280 b
Euſtathiani catholicæ Eccleſiæ ab Alexandro Antiocheno epiſcopo coniuncti 453 a ſuos ſibi conuentus cogentes, Antiochiæ ab eccleſia ſeceſsionem faciunt. 224 d
Euſtochius epiſcopus Hieroſolymitanus. 550 b 324 b
Euſtratius Flauiadis epiſcopus. 426 b patriarcha Antiochenus. ibidem
Euſtatii hiſtoria. 160 f martyrium. 160 f 161 a
Euthaliorum contra Peroſem regem res geſtæ. 528 e
Euthymius Longus. 412 a
Eutyches abbas. 472 a
Eutyches in ſynodo prouinciali cū ſuo dogmate damnatur 472 d e reſtituitur. 473 a propter contumaciam in concilio Chalcedonenſi damnatur. 488 a 507 f item in Epheſino. 513 d
Eutychetis errores. 587 d hæreſis 472 d 503 e 585 c refellitur. 525 f
Eutychius Eunomianus. 326 b
Eutychius epiſcopus Conſtantinopolitanus. 148 a 550 e
Eutychius ob rerum innouationes omni dignitate priuatus. 552 e
Eutychius à Iuſtiniano moriente reſtitutus. 554 d
Eutychius ab exilio reuocatus. 557 c
Eutychianus epiſcopus Rom. 151 e
Eutychiani monachi ſanctitas & miracula. 219 f
Eutychianorum in Aegypto monachorum de Aeluri cœptis ſententia. 512 f
Eutychianiſtarum hæreſis. 582 f
Euthymius monachus. 457 e eius vita 477 f miracula ibi. f contra Neſtoriū conſilia. 460 d
Euthymius patriarcha. 591 e
Eutropia Maximiani Herculii vxor. 184 e
Eutropius lector veluti incendiarius excarnificatus. 425 a
Eutropius præpoſitus 403 b & Theodoſii cubicularius. 404 e 406 a
Eutropius archieunuchus apud Arcadium fit patricius & conſul. 402 e fit Cyprum relegatur 406 e ab Eudoxia propter conuicia apud Arcadium accuſatur. ibidem e ob immodicum veſtimentorum ornatum capitis ſubit ſupplicium 406 d e in carcere expirat. 412 a
Eutropii & Carterii Macedoniani diſceptationes. 381 e f
Eutropii contra aſyla edictum. ibid. lex contra aſylorum immunitatem. 406 a b
Eutropii nomen ex conſulum Romanorum catalogo eraſum. ibid. e
Eutropis portus. 580 a
Excommunicatio monachi etiam illegitima à Theodoſio non contempta. 437 b
Excommunicationis neceſsitas. 394 a b
Expiationes vrbium. 143 b c
Ezechias prædonum dux ab Herode interfectus. 22 a
Euzoius Antiochenus epiſcopus. 280 b 295 b 316 e 296 d 320 f 358 e
Euzoius Arianæ hæreſis ſectator 188 f damnatur. 340 b
Euzoius Conſtantinopolitanus epiſcopus. 189 d
Euzoius diaconus ab Alexandro epiſcopo exauthoratus. 225 a
Euzoii confeſsio Conſtantino Imper. oblata. ibid. f

F

FAbianus epiſcopus Antiochenus. 132 e 130 b
Fabianus epiſcopus Rom. 132 a
Fabianus columbæ auſpicio antiſtes Romanus creatur. ibid a
Fabianus martyr. ibid e & 133 b
Fadus Iudææ præfectus. 54 a
Fames crudelis. 168 d 317 e 330 d 491 b
Fames ingens ſub mortem Auguſti Cæſaris. 30 d
Fames ſub Claudio Imp dira. 53 f 54 a
Fames ſumma in Hieroſolymæ obſidione. 82 a 83 b
Fauſta Conſtantini vxor. 164 b 173 a
Fauſtinus epiſcopus. 324 a
Fauſtus diaconus 141 d epiſcopus Arianus 344 e eius martyrium. 162 a
Felix epiſcopus Conſtantinop. 189 e
Felix epiſcopus Rom. 151 e 266 f 517 a
Felix Romanus epiſcopus Acacio epiſcopo dignitatē literis abrogat. 517 b eius mors. 368 e
Felix Iudææ præfectus. 62 a
Felicis in Chriſtum blaſphemia. 305 f & eius obitus. 306 a
Felicis nomen ab Euphemio in epiſcoporum catalogum repoſitum. 519 b
Feſti Romani ſenatoris facta. 527 d
Feſtorum dierum ratio. 144 d e
Ficus à Chriſto infructuoſa maledicitur. 37 e
Fides in tentationibus exercetur. 256 e
Fidei arma ſpiritualia. 131 b
Fidei Chriſtianæ conſentientia atque concordis commoditates. 515 b
Fidei conſenſus in eccleſia Chriſti pernecesſarius. 194 d
Fidei formula ab epiſcopis Orientalibus Cōſtanti oblata. 241 c d e f
Fidei formula Seleuciæ propoſita. 244 a b in Syrmienſi conuentu cōpoſita. 261 b c 270 d 265 b
Fidei formularum ſiue ſymbolorum numerus. 276 e
Fidei orthodoxæ formula non temerè mutanda. 489 b e 505 d
Firmianus Cæſareæ Cappadocum antiſtes. 148 a eius cum Origene familiaritas 130 f contra Samoſatenum diſputatio. 148 c
Firmus Cæſareæ Cappadocum epiſcopus. 468 e
Flauia noua ciuitas. 92 e

Flauia Domitilla in inſulam ſub Domitiano relegata. 84 f
Flauiæ Domitillæ in fidei confeſsione conſtantia. ibidem f
Flauianus Antiochenus epiſcop[9]. 248 d 361 f 369 f 372 e 376 f 403 e Antiochenorum ad Theodoſium exaſperatū legatus 396 d cū Maſſalianis contentio. 359 a b
Flauiani Antiocheni epiſcopi exilium. 512 d mors. 416 b
Flauianus Antiochenus monachus, primus hymnum Gloria patri & filio, &c. cecinit. 357 d
Flauianus epiſcopus Conſtantinop. 471 f
Flauianus epiſcopus à Paulinianis apud Imperatorem accuſatur. 377 a epiſcopatu ſe abdicat 377 b exauthoratur. 473 a
Flauianus pro grege Chriſti decertat. 336 c poſt mortem in integrum reſtituitur. 540 a
Flauiani contra Arianos argumēta. 535 f 537 a eum Xenaia contentio 523 e exilium ibid. a 525 e mors 473 b 474 b 486 d 508 a
Flauiani corpus Conſtantinopolim tranſlatum. 474 d
Flauiani præfecti Rom. encomium. 391 b
Flauitas Conſtantinopolitanus epiſcopus. 518 d in epiſtolis ſuis ſynodalibus bilinguis. 519 a
Flauites Gotthus rem ſtrenuè gerendo conſulatum meruit. 409 a
Flauiæ ſycophantia. 518 c repentina mors. ibidem c
Flauius Clemens Domitiani Imp. patruelis. 84 f
Fletus vallis. 508 e
Florianus Imperator. 151 c
Florini hæreſis. 112 a
Florus vrbis Alexandrinæ præfectus. 490 a
Flori Iudæorum procuratoris auaritia. 80 e
Fœminæ capite raſo. 545 a
Fœminæ Marcionis hæreſim ſequutæ martyrio coronantur. 141 f
Fontis miracula. 499 c d
Fortitudinis officium. 354 b
Fortunæ apud Conſtantinopolitanos templum 298 b in martyrium Ignatij Antiochiæ redactum. 469 d
Fortunæ volubilitatis atque incōſtantiæ memorabile exemplum. 575 a
Forum cleri. 180 d
Francorum in Galliam irruptio. 238 f
Fraternæ charitatis officium. 480 d
Fridigernes poſt victoriam in Arianam hæreſim prolapſus. 357 d e
Fridigerni inteſtinum cum Athanaricho Gotho bellum. ibidem
Frigidus fl. 392 e
Frumentius Indorum apoſtolus. 212 f 213 a b Indorum regis quæſtor. ibid. b
Fugere in perſecutionibus quatenus liceat. 591 a 595 b 296 b
Fulgor cruciformis in cœlo viſus. 430 f
Fulvianus baptizatur. 72 b e conſecratur in epiſcopum ibid. liberatur à ſpiritibus immundis. ibidem.
Fundanus Aſiæ proconſul. 105 a
Funeralia carmina. 281 f
Fures diuinitùs per miraculum vincti, & ad meliorem frugem reducti. 220 e
Furti pœna. 560 f

G

Gabinij contra Alexandrum Ariſtoboli filium res geſtæ. 82 b
Gadiabes epiſcopus & martyr. 215 f
Gæon fl. Paradiſi. 553 a
Gagalica ciuitas incenſa. 559 b
Gainas dux Arianis eccleſiam in vrbe Conſtantinopolitana ab Arcadio petit. 406 f 407 e à Ioanne Chryſoſtomo liberè accuſatur 406 e Conſtātinopolim diripere conatur 408 e transfuga ad imperium aſpirat. 408 ibid. 407 b
Gainas ab Arcadio victus & cæſus. 409 a
Gainæ cum Chryſoſtomo apud Arcadiū colloquium 407 f 408 a res geſtę 407 a contra Trigibildum expeditio ibid. b in Chersoneſum nauigatio 408 e in Romanos bellum. 406 f
Gainæ interfecti caput Conſtantinopolim miſſum. 409 a
Galatarum monaſteria. 312 d
Galbæ imperium. 81 d
Galbij in terram ſanctam profectio. 498 f
Galla Honorij ſoror ab Alaricho rapta. 438 a Valentiniani Imp. filia. 346 f
Galerius 162 e Cæſar creatur. 162 f 163 f
Galerij genus. 162 d e
Gallia à Vandalis occupata. 482 d
Gallicus morbus. 306 a
Gallienus Imp. Rom. 142 a 152 b Chriſtianorum perſecutionem inhibuit. 142 a
Galieni pro chriſtianis reſcriptum. 142 a
Galilæus per contemptum Chriſtus à Iuliano appellatus. 298 b 287 f
Galilæorum hæreſis. 103 e
Gallinaria inſ. 248 e
Gallus Aegypti præfectus. 532 e
Gallus Hoſtilianus Imperator. 148 b 151 b tēplum Daphnæ ædificat 304 a Iulianum ab idololatria auocat. 251 a
Gallus crucem relucentem in cœlo Hieroſolymis vidit. 264 a
Gamaliel verus & ſincerus conſiliarius. 48 a
Gamaliel & Abibus d. Stephanum ſepeliunt. 441 a
Gamaliel Pauli apoſtoli præceptor. ibid. a
Gangra ciuitas. 522 e
Gangrenſis ſynodus. 277 b & f 248 a
Garamantides aues. 254 a
Gaudentius. 427 f
Gaugalius mons. 547 c
Gazæorum contra Conſtantienſes res geſtæ. 287 d
Gazæorum ouale. 211 c
Gazæ portus. 287 d
Gelaſius Cæſareæ Cappadocum epiſcopus. 367 f 164 a
Gelimer Vandalorum rex. 541 f
Gelonius epiſcopus. 324 b
Genealogiæ Iudæorum ab Herode rege cōbuſtæ. 26 d
Genealogiarum apud Iſraelitas ratio. 26 a
Gennadius epiſcopus Conſtantinopol. 442 f 494 c nullum ſacerdotem cōſecrauit, qui pſalterium non edidiciſſet. 498 e
Gennadij ad Eleutherium martyrem epiſtola. 498 e
Gennadio ſpectrum crudele oblatum. 498 d
Genſerichus Vandalorum dux. 485 b c 485 d
Genſerichus Africæ rex. 485 e Arianus. 501 a
Genſerichi cōtra Theodoſium bellum 482 e ad Theodoſium de pace legatio ibid. f cū Marciano amicitia 486 a de Bonifacio Libyæ duce victoria 485 d in Aphrica res geſtæ ibid. f item contra Romanos res. 541 a 491 f mors 541 a
Gentium ad Euangelium vocatio atque receptio. 58 c d
ex Gentibus an fideles obſeruandæ legis onere grauandi ſint, grauis diſceptatio ibidem.
à Gentilibus quoque interdum de rebus ſacris manifeſtata. 208 d
Georgius Alexandrinus epiſc. eccleſias Aegyptias malè tractauit. 260 e f
Georgius Alexandrinus epiſcopus exauthoratur & excommunicatur. 275 d
Georgij epiſcopi Alexandrini crimina, 269 e
Georgius Arianus presbyter, Platonicus philoſophus. 444 d eius in catholicos crudelitas. 266 c cædes. 289 a
Georgius Laodiceæ epiſcopus 258 e eius ad conuentum epiſcoporum in Ancyra epiſtola 267 d hæreſis 280 d
Georgij martyris hiſtoria. 161 b
Gepidarum eruptiones. 482 b
Gerara torrens. 311 e
Geræ opp. 417 f
Germa ciu. terræmotu concuſſa. 352 c
Germanicus iuuenis martyr. 96 a
Germanicus epiſcopus Hieroſolymitanus. 125 f 132 f
Germanus epiſcopus Adrianopolitanus Cōſtantinopolim tranſlatus. 466 d
Germanus epiſcopus, Dionyſij Alexandrini hoſtis & calumniator. 141 e
Germanus militarium in Libaneſia ordinum ductor 567 e contra voluntatem Orientis præfectus factus. 567 e d
Germanus Theodoſij contra Genſerichū dux 485 c à iudicibus damnatus, & magnis bonorib. à Mauricio perſequutus. 568 e
Germani Romanorum ducis præclara de Perſis victoria. ibid.
Germanorum rebellio. 375 e
Gerontius Maximum ad Imperialem dignitatem ſuſtulit. 438 c f
Gerontius Nicomedienſibus mirificè charus 410 e
Gerontij rebello geſtæ. 438 e f 439 a
Gerontio epiſcopatus Nicomedienſis abrogatus. 410 d
Getſemani ager Chriſti precationibus deputatus. 58 a
Gildonis tyranni Aphricani hiſtoria. 432 e
Gilo. 566 d
Ginas Ariana hæreſi maximè infector. 407 e
Gladiatorum ſpectacula Romæ prohibita. 180 a
Gloriæ inanis contemptus. 475 e
Glyceriæ martyris in Heraclea templū 574 a miracula 576 f
Glycerius Occidentis Imperator. 493 a
Glycerij impoſtoris fraudes à Georgio martyre ſublatæ 161 e
Glycerij presbyteri martyrium. 156 e f
Gnoſtici hæretici. 101 a
Godoliæ mors. 49 e
Gōlinduch poſt martyrium ſuperſtes iouēta. 573 d e
Gougidiſclus Alanorum dux bellicoſiſsimus 485 c
Gōgidiſeli Vandalorū regis res geſtæ. 541 a b
Gontaris Vandalorum rex. 485 c 541 a
Gordia Philippici vxor. 566 f
Gordius epiſc. Hieroſol. 125 f
Gordiani Cæſaris imperium. 132 c
Galieni pro Chriſtianis reſcriptum. 142 a
Gordius. 132 f
Gorgonia Gregorij Cæſaris ſoror in ſanctorum numerum relata. 333 e
Gorgonius aulicus & Chriſtianus eccleſiæ multum profuit 154 c
Gorgonius martyr. 156 b
Goronnes Perſarum dux. 437 e
Gorpiæus menſis. 136 f
Gortæani hæretici. 103 b
Gotthinianorum hæreſis. 182 f
Gotthi olim Scythæ dicti. 564 b
Gothi ab Hunnis pulſi 357 b e Valente Imp. permittente in Thracia conſident. 357 b c

Gotthorum de Valente Imp. victoria. 359 d diuerſæ eruptiones. 482 b in Italiam irruptio 419 a b item in Thraciam 358 b c 543 d 354 f 355 a

Gotthorum in vrbe Conſtantinopolitana eccleſia. 408 c

Græcæ religionis obſeruationes. 299 d e f

Græcarum artium ſtudia Chriſtianis vtiliſſima. 301 f

Græcarum diſciplinarum magna vtilitas. 302 c d e f

Græcia ab Abarum gēte miſerè vaſtata 568 f item ab Alaricho. 419 a b

Græciſmus. 251 a 223 d

Græciſmum ad poſteros tranſmittere Iulianus apoſtata conatur. 298 d

Græcorum cum Iudæis bellum. 90 d

Græcorum dies feſti interdicti ab Imp. 180 a

Græcorum ſuperſtitiones. 245 e

Grando miraculoſa. 430 e f

Graniani Serenij ad Hadrianū Imp. pro Chriſtianis epiſtola. 92 f

Grata Valentiniani Imp. filia 346 f

Gratianus Ro. Imp. 361 a b 346 f 320 e 438 b

Gratianus Imp. venationis ſtudioſiſſimus. 395 d

Gratiani cum Alemannis bellum. 373 f de Alemannis apud Argentariam victoria 364 e de reſtitutione epiſcoporum reſcriptum 362 c in occidente res geſtæ. 364 e f

Gratiani imperatoris literis Orientales epiſcopi in Occidentem vocati. 371 d

Gratiani miſeranda cædes. 374 d

Gratiani Imperatoris, vt quam quiſque vellet ſequeretur religionē, conſtitutio. 361 b

Gregoras Heraclij legatus. 589 e

Gregorius Aegypti epiſcopus. 466 d

Gregorius Agrigentinus. 550 c

Gregorius Alexandrinus epiſc. 237 d 238 c d e hæreticus. 365 b

Gregorius armata manu in eccleſiæ Alexandrinæ poſſeſſionem perducitur. 238 f

Gregorio Alexandrino epiſcopatus abrogatur. 243 f 244 a

Gregorius Antiochenus epiſcopus grauiſſimè apud Imperatorem accuſatus 567 f abdicatus reſtituitur. 568 a

Gregorij epiſcopi Antiocheni laus. 557 c ad Imperatorem & concilij iudicium prouocatio. 558 a

Gregorius hierarcha Antiochenus. 566 c

in Gregorium epiſcopum Antiochenum tumultus ab Aſterio concitatus. 368 c d

Gregorius Armeniæ maioris epiſcopus. 196 e d. Gregorius in Armenia crudeliter à Teridate tractatus. 213 e

Gregorius Beryti epiſcopus. 193 b

Gregorius Laodicenſis, Arianus, Manichæorumque acerrimus inſectator. 111 a

Gregorio Laodiceni epiſcopatus abrogatur. 244 a 243 f

Gregorius Magnus epiſcopatum primarium deponit publicæ pacis gratis. 367 f

Gregorius cognomento Mirificus. 143 d e 213 d Origenis diſcipulus. 130 e

Gregorius Nazianzenus 153 b 254 f Iuliani condiſcipulus 285 d e Conſtantinopoli in æde priuata catholicam fidem docet 365 d in epiſcopum Conſtantinopolitanum eligitur 331 e f 366 a 367 d eius ad Nectarium epiſtola 327 f contra Iulianum ſcriptum 313 e contra Monophyſitarum hæreſim diſputationes 585 a cum Baſilio Magno amicitia arctiſſima 330 e f de duabus in Chriſto naturis opinio. 583 f de vtilitate prophanarum literarum ſententia. 302 f

Gregorij Nazianzeni laus 301 b 330 f 331 a miracula 365 d ſcripta 333 b virtutes 338 a

Gregorij epiſcopi Neocæſarienſis miracula. 143 d e

Gregorius Nyſſenus epiſcopus, Baſilij frater 333 a eius coniugium & ſcripta. ibidem b

Gregorij Piſidis aduerſus Monophyſitarum hæreſim diſputationes. 585 a

Gregorius Saſimorum & Cappadocum epiſcopus. 465 b

Gregorius Syracuſanus epiſcopus Nicæam tranſlatus. 466 a

Gregorius theologus. 333 d eius eloquentia. 302 e

Gregorij Theopolitani epiſcopi ad milites ſeditioſos oratio. 569 a contra Seueri hæreſes diſputatio 573 a in ora. 567 e 574 a

Gregorius Theopolis epiſcopus. 558 e

Gregorij tres in Dei Eccleſia præclari. 333 e

H

Hadrianus epiſcopus Antioch. Eudoxij ſucceſſor. 273 d exilio damnatus. ibidem

Hadrianus Imp. 91 b in deorum numerum relatus. 313 c

Hadrianus Imper. curioſitatem explorator. 106 e

Hadriani Cæſaris res geſtæ. 91 b e ſtatua ibid. pro Chriſtianis ad Minutium Fundanum reſcriptum. 92 e

Hadriano Cęſari oraculum ad Caſtalium fontem datum. 304 a

Hadrianopolis ciuitatis primordia. 91 e

Hæreſes ex eccleſia tollendæ. 204 d

Hæreſes ſeptem primæ. 103 e

Hæreſium abolendarum via ac ratio. 102 a

ex Hęreſibus oriuntur multa etiam in eccleſia commoda. 471 d

Hæretici à publicis conuentibus coercendi. 318 e caucndi. 192 d fugiendi. 94 a b

Hęretici etiam quidam inter orthodoxos viſus non temerè enumerati. 154 b

Hæretici in eccleſia primi, etiā manifeſti impoſtores. 100 e f

Hæretici, inſtrumenta ſunt diaboli ad can-guendam veritatem. ibidem

Hæretici ſunt veluti chamæleontes. 191 c

Hæretici multi fidem ſuæ doctrinæ martyrio confirmarunt. 114 b

Hæretici non ſunt rebaptizandi. 140 d e f

Hæretici ſtudioſè veterum libros deprauant. 123 a

Hæreticorum conuincendorum ratio. 148 e

ex Hæreticorum diſſentione Eccleſia catholica creſcit. 403 a

Hæreticorum extra vrbem Conſtantinopolitanam conuentus. 381 f

Hæreticorum falſas opiniones noſſe iuuat. 140 d

Hæreticorum libri damnati & combuſti. 199 e

Hæreticorum qui in Oriente extiterunt catalogus. 361 a b

Hæreticorum reſipiſcentium anabaptiſmus. 140 e

Hæreticorum reuocationes publicè audiendæ. 140 e

Hæreticorum ſub Conſtantino exercitio. 177 b

contra Hæreticos quomodo procedendum. 370 c d e

Halonyſus locus. 381 a

Harmatius Cæſar. 513 e f 514 a

Harmatij ducis aduerſus Zenonem in Thraciam profectio 513 f 514 a cum Zenone familiaritas. ibid.

Harmonius. 249 a

Harmonij hæreſis. ibidem

Hebionitarum hæreſis. 86 c

Hebræum Euangelium. 103 e

Hebræi quomodo ſacra accipiant Biblia. 307 e

Hebræorum laus & dignitas. 59 e

Hecebolius Conſtantinopolitanus ſophiſta 300 e 231 f Iuliani imp. præceptor. 285 b

Hecebolij à fide Chriſtiana defectio, atque eius pœnitentia. 300 d

Helceſitarum hæreſis. 131 e

Helena Adiabenorum regina inopiæ pauperum in Iudæa ſubuenit. 53 f 54 a

Helena Conſtantini mater ad Chriſtianam religionem conuerſa. 173 d e

Helena crucis Ieſu Chriſti inuentrix. 207 e f

Helena in Hieruſalem multa templa excitauit. 108 e ſpeluncam vbi Chriſtus natus eſt exornauit. 458 f

Helena Conſtantij vxor. 162 d e f 163 a

Helenæ ad Conſtantinū filium literæ. 175 e d

in Helenæ honorem duę ciuitates à Conſtantino ædificatæ. 210 a

Helenæ Conſtantini matris pietas. 207 e f

S. Helenæ pietatis opera 209 e f ſtatua in Daphnæ loco à Conſtantino Imp. erecta 303 f 304 a item aliæ in ſuburbanis Aeliæ locis. 54 a

Helenopolis ciu. 581 a

Helenopolis Bithyniæ ciu. 232 e

Helenopolitanæ thermæ. 232 e

Helenoponti maris nomen vnde. 210 b

Helenus Ciliciæ epiſcopus. 148 a

Helianus epiſcopus. ibidem b

Helias Anaſtaſij mortem præuidit. 327 b

Helias hierarcha Hieroſol. 525 e 523 d 524 f eius ad Imperatorem literæ. 525 c

Helias epiſcopus Hieroſolymitanus ex epiſcopatu eiectus. 326 e

Helię Hieroſolymitani epiſcopi exiliū. 522 d

Helias monachus Aegyptius. 347 d

Heliæ Thesbytæ templum. 208 f

Heliodor⁹ epiſc. epiſcopatu ſuo abire, quàm amatorium ſuum poema abolere, maluit. 386 c

Helio patricius Rom. 440 b

Helion Romanorum ad Perſas legatus. 450 e

Heliopolis ciu. 291 b 141 b e d

Heliopolitæ in Phœnicia virgines ſuas ante legitimas nuptias proſtituerunt publicè. 291 e

Helladius epiſcopus 367 f 410 e Arij ſectator. 192 e

Helladius grammaticus. 378 c

Helladius Ponti epiſcopus. 369 b

Helladij varia homicidia. 179 a

Helladius Arianæ hæreſis ſectator. 188 f

Hellanicus hæreticus. 193 a Tripolitanus epiſcopus. ibid. b

Hellas monachus Aegyptius. 347 d

Hemerobaptiſtarum hæreſis. 103 e

Heraclas Origenis ſocius. 126 d

Heraclas epiſ. Alexand. 130 a martyr 113 d e

Heraclas philoſophus. 128 f ſcholæ theologicæ apud Alexādrinos præfectus. 129 f 130 a

Heraclas presbyter philoſophico habitu inceſſit. 128 a

Heraclea ciu. 236 e incenſa. 359 b

Heraclides Chronius monachus. 246 a

Heraclides Epheſius abſens Theophili iudicio d. mnatus. 417 e

Heraclides martyr. 124 c

Heraclides Nicomedienſis epiſcopus. 420 c d

Heraclides poſſeſſionum Conſtantini Imp. curator. 177 b

Heraclides quatuor annis in carcere detentus. 426 a

Heraclitus ſcriptor Eccleſiaſticus. 118 f

Heraclius epiſ. Hieroſolym. 280 f 321 a 324 b

cruce Domini terræ motu concuſſam ferreis operibus reſtaurat. 210 f
Heraclius Heraclij filius, claſsis contra Phocam præfectus. 589 b
Heraclius Tyrius Herculis ſacerdos baptizatur. 277 a
Heraclij Imperatoris res geſtæ. 591 a
Herculis poſt parricidia patrata luſtratio. 173 e
Herculius imperium Romanum fruſtra repetit. 164 b
Herculius magnus Chriſtianorum hoſtis ac perſequutor e 165 b e poſt mortem magna ignominia affectus. 164 b
Herculij in Demetrium crudelitas. 161 d
Herennius epiſcopus Hieroſol. 280 f
Hermes hæreticus 328 f ſcriptor eccleſiaſticus. 232 a
Hermæ liber quem Paſtorem inſcribit, non eſt canonicus. 77 a
Hermippi martyrium. 160 e
Hermo epiſcopus Hieroſol. 311 b
Hermogenes propter blaſphema ſcripta excommunicatus. 444 b
Hermogenes rhetor 94 d Syriæ præfectus. 277 b
Hermogenis contra Paulum epiſcopum Cõſtantinopolitanum res geſtæ. 239 e d contra Perſas facta. 540 d perpetua cum Perſis pax 540 e mors. 239 d
Hermocratis martyrium. 160 e
Hermolai epiſcopi martyrium. ibidem e
Hermon epiſcopus Hieroſolymitanus. 151 f
Manichæus. 150 f
Hermopolis ciu. 307 a
Herodes Antipas 29 b Aſcalonita 24 e Galilææ princeps 29 b Idumæus 24 e Tetrarcha 96 d Iudæorum proſelytorum genealogias combuſsit 26 e d Mariamnem vxorem & amicos ſuos occidit. 23 a b
Herodes à patre dux Galilææ declaratur 21 d ab Auguſto Iudæorum rex Romæ conſtituitur 22 f 25 a apud Antonium accuſatur. 22 e
Herodes moriturus innocentiſsimos viros poſt mortem quaſi inferias occidi iubet, ne deſit luctus. 29 f
Herodes primus Iudæorum rex aduena 24 d Pontificatum & ſacerdotia Iudæorum venalia habuit. 25 a b
Herodis genus 24 e f ambitio & regnandi cupiditas 28 a cum Antigono varia certamina 22 f 23 a erga ſuos magna crudelitas 23 a b in Bethlehemeticos filios immanitas. 28 d item in Iudæos. 25 a
Herodis regis natalitiũ 32 a natura & indoles 22 d e inceſtus 31 e vxores 22 e f
Herodis regnum in quatuor tetrarchias diuiſum. 29 b
Herodis regis mors omnium crudeliſsima. 28 d e 29 c d e
Herodi ab Auguſto Iudææ regnum confirmatum. 23 a
Herodianus hiſtoricus. 94 d
Herõ epiſcopus Antiochenus 91 f 324 a martyr. 224 e
Heronis epiſcopi apoſtatæ mors miſeranda. 306 a
Heros epiſcopus Alexandrinus. 79 f
Heruli Chriſtiani facti. 543 b
Heſſæorum hæreſis. 103 e
Heſychas Hilarionis diſcipulus 247 d monachus. 351 e
Heſychij martyrium. 162 a
Hexaplum opus Bibliorum. 126 e
Hierapolis Phrygiæ ciuitas 70 f 571 d
Hieratius epiſcopus. 324 b
Hierax 445 e 148 a Cyrilli ſtudioſiſsimus 445 e Oreſtis iuſſu verberib' tractatur. ibi.
Hieremiæ fouea. 207 b
Hieroglyphicæ literæ crucis formam referentes, in euerſione templi Serapidis inuentæ. 379 a
D. Hieronymi mors. 438 e
Hieroſolyma Aelia dicta. 91 b e d quando captæ 25 a ab Antiocho 84 e item ab Herode & Soſio. 22 f à Pompeio 22 b à Veſpaſiano. 80 d
Hieruſalem noua in Caluariæ loco à Conſtantino ædificata. 208 d
Hieroſolymæ grauis obſidio 81 d e 82 a b c excidium. 80 e 91 b
Hieroſolymitanæ vrbis excidium à Chriſto Iudæis prædictum. 84 a
Hieroſolyma vrbs omnium clariſsima. 308 f muniſsima 81 d Chriſtianę doctrinę fons 527 a Græcorum facta habitatio. 91 e
Hieroſolymitana precationis ergo profectio 264 b quando incœpta 353 e 463 a 216 a 229 f
Hieroſolymitana ſynodus. 258 e
Hieroſolymitanæ vrbis varia nomina. 305 f
Hieroſolymitanum templum in Caluariæ loco ędificatum, dedicatũ. 228 e à Iudæis inſtinctu Iuliani reſtauratũ. 307 d f 308 a
Hieroſolymitani templi gratia epiſcoporum conuentus in Cæſarea Palæſtinæ habitus. 227 d
in Hieroſolymitani templi reſtauratione varia viſa miracula. 308 a b e
Hieroſolymitani patriarchæ diœceſis. 527 f
Hieroſolymitanorum poſt Chriſtum epiſcopi. 92 a
Hieroſolymitanorum epiſcoporum catalogus cur non extet. 91 f
Hieroſolymitanorum epiſcoporum ſucceſſio 80 a 111 e 132 f 151 f 321 a 177 e 417 b 550 a
Hierotheus apoſtolorum diſcipulus. 493 d
Hierothei fides ac pietas. 59 d
Hilarion Heſychæ pręceptor & amicus. 351 e
Palæſtinus monachus. 247 b
S. Hilarionis monachi hiſtoria. 290 f diſcipuli 351 e in Palæſtina memoria 247 d miracula ibidem d mors & ſepultura. ibid. d
Hilarius epiſcopus Hieroſolymitanus. 321 a 280 f
Hilarius Pictauienſis epiſcopus. 265 e ab exilio reuocatur. 296 e
Hilarij Pictauienſis encomium. 248 d in prędicando Euangelio ſtudium ardentiſsimũ. 296 e f ſcripta. ibidem.
Hiliſſus caſtellum. 532 b
Himenæus epiſcopus Hieroſol. 135 a
Himerius ſophiſta. 311 d
Hippolytus ſcriptor eccleſiaſticus. 128 d
Hippolyti Portuenſis ſcripta. 127 a
Hiſpania à Vandalis vaſtata. 482 d
Hiſtoriæ conſcribendæ libertas. 14 b
Hiſtoriæ cùm prophanæ tum ſacræ ingens vtilitas. 13 a b
Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ quo ſtudio & qua fide ab aliis conſcriptæ. 13 a f
Homeritæ pop. 212 f 554 d e ad Chriſtianiſmum à Theophilo Indo conuerſi. 251 e
Hominis fragilitas. 171 e
Homines monſtroſi 390 d in ſues diuina vindicta conuerſi. 213 d
Honoria Honorij filia. 432 d
Honorichus Vandalorũ rex. 517 e eius in orthodoxos crudelitas. 541 a
Honorius Theodoſij Magni filius. 346 f Occidẽtis Imperator. 402 b monarchiam Romæ lata lege tollit. 402 e
Honorij de Attalo victoria. 430 a mors 432 e
Hormiſdas epiſcopus Rom. 535 d e
Hormiſdas Perſarum rex. 563 a eius res geſtæ. 570 d
Hormiſdas captus, & in cuſtodiam coniectus excæcatur. 571 a b obtruncatur. 570 e 571 b
Hoſius confeſſor. 262 a
Hoſius Cordubenſis epiſcopus. 243 d in Aegyptum atque Aſiam ad conciliandam eccleſiæ concordiam à Conſtantino miſſus 194 e primus de ſubſtantia & ſubſiſtentia mentionem in Eccleſia fecit. 294 a
Hoſius Nicænæ ſynodi promulgator. 196 a tormentis coactus, tribus Arianorum fidei formulis ſubſcripſit. 262 a
Hoſij Cordubæ epiſcopi pietas atque conſtantia. 196 e
Hoſij oratoris facta. ibid. a
Hoſpitalitatis epiſcopalis memorabile exemplum. 351 a
Hoſpitalitatis leges atque officia. 251 b e
Hoſpitij violati exemplum. 21 e d
Huldas Hunnorum dux. 429 a
Huldericus Honorichi filius. 492 b
Hulderichus Vandalorum rex. 541 f
Humanæ victimæ. 134 e f 300 f
Hunni populi. 357 a b
Hunni Caſpij in Romanorum agros eruptionem faciunt. 530 a
Hunni ad Chriſtianiſmũ à Chryſoſtomo cõuerſi 405 e item à Theotimo. 398 a
Hunni Sabeti olim vocati. 522 e
Hunnorum contra Rom. imperium bellum. 482 f item cum Burgundis. 467 e
Hunnorum in Orientem eruptio. 522 c 402 d in Thraciam 429 a 519 f 510 d
Hyginus Pont. Max. 91 a
Hymenæus Hieroſolymorũ epiſcopus 148 a 151 f
Hymnodiæ Arianorum. 409 f
Hymnorum canendorum ratio ac via. 56 f
Hypatiæ doctiſsimæ fœminæ cædes. 446 b
Hypatij contra Vitalianum Thracem res geſtæ 529 f cædes 540 e
Hyperechius epiſcopus. 324 a
Hyphaſis fluuius è paradiſo profluit. 553 a
Hyphaſis vnda febribus medetur. ibid.
Hyrcanus à Parthis captus 24 f redimitur. 23 a ab Herode occiditur. ibid.
Hyrcanus obſidionẽ Hieroſolymæ redimit. 21 d
Hyrcanus Romana ciuitate à Cæſare donatus. 21 d
Hyrcanus Salinæ & Alexãdri filius ignauus, in Pontificem electus. 21 f
Hyrcani res geſtæ. ibid. d cum Ariſtobulo bellum. ibid. f 22 a cum Herode amicitia 24 a mors 21 d
Hyrcano pontificatus à Cæſare confirmatur. 22 d
Hythius epiſcopus. 324 a

I.

IAcobus apoſtolus Ioſephi filius. 48 f
Iacobus frater Domini, primus epiſcopus Hieroſolymitanus. 49 b 91 a
Iacobus Iuſtus, cur frater Domini indicatus. 49 b
Iacobi apoſtoli duo. ibid. e
Iacobi apoſtoli euidens prædicatio. 48 f epiſtola 70 e non canonicè ſcripta. 76 e
Iacobi fratris Domini thronus. 143 e d laus 69 f
Iacobi filij Alphæi acta & martyrium. 71 d
Iacobi Iuſti martyrium. 103 b
Iacobi apoſtoli mors. 49 f 50 a 54 b 69 e f
Iacobus Niſibis epiſcopus. 196 e 498 a & eius miracula. ibid.
Iacobus Niſibenus monachus. 496 a
Iacobus Perſa ex Chriſtiano ethnicus 449 a reuerſus ad Chriſtianiſmum martyrio coronatur. ibidem
Iacobi Perſarũ presbyteri perſecutiones. 515 a

Iacobus Zanzalus. 587 c
Iacobi epiſcopi precibus Niſibis ciuitas reſtauratur. 259 f
Iacobitarum ſecta. 582 f 587 c d
Iadeus Iudæorum pontifex. 49 c
Ianuæas Alexander. 49 d
Ibas Edeſſenus epiſcopus 508 a eius ſcripta concilio Conſtantinopolitano damnata. 550 f 551 a
Iberia regio. 211 f 361 e
Iberiæ princeps cum tota familia ad religionem Chriſtianam conuerſus. 512 b
Iberus fluuius. 361 c
Iberes Armeniæ populi per mulierem captiuam ad Chriſtianiſmum conuerſi. 511 e
Icar regio & mons. 575 f
Iconium Lycaoniæ metropolis. 333 d e
Iculus Iudæorum Pontifex. 49 c
Idolorum vſus. 143 a
Idololatriæ author & propagator ſathã. 188 a
Idololatriæ inceptiæ. 378 a abolitio 180 a 241 e f
Idololatræ caſuum fatalium clades Chriſtianis aſcribere ſoliti. 168 b
Iebus ciuitas. 3 5 f
Ieiunium Arzibari. 588 d e
Ieiunium ante Paſchæ ferias. 386 a poſt Pentecoſtẽ 260 f ante baptiſmum 446 f 467 d quadrageſimæ 551 b diuturnum. 471 a
Ieiunium qua ratione in ciborum delectu apud diuerſos obſeruatum. 386 a b
Ieiunij tempore carnium eſus in piſcium penuria à Iuſtiniano conceſſus. 554 f 555 a
Ieiunij magnus dies. 593 c ſuperſtitio. 110 f 111 a
de Ieiunij obſeruatione grauis contentio. 120 b
Ieiunij diuerſa apud diuerſos tempora. 386 a 385 f
Ieiunia Romanorum. 387 d
Ieſus Gamalielis filius, Iudæorum pontifex. 49 e
Ieſu, ſeu Ioſue, filius Nauæ. 545 e
Ieſus Phabi filius, Iudæorum pontifex. 49 c item Sea filius. ibidem
Ieſus Ioſedec filius Iudæorum pontifex. ibidem c
Ieſu nomen cur in veteri teſtamento Nauæ filio inditum. 18 d
Ieſu nomine quid intelligendum. 27 b
Ignatius epiſcopus Antiochenus. 79 f 88 b patriarcha. 591 e 466 a
Ignatius antiphonarum in eccleſia autor. 410 b
Ignatij Antiocheni epiſcopi res 88 e cum beſtijs pugna. ibidem martyrium. 89 e
Ignatij reliquiæ Roma Antiochiam trãſlatæ. 469 d
Ignauiæ deteſtatio. 436 e
Ignis cœleſtis in terram prolapſus. 431 a
Ignis delubrum apud Perſas ab Abda epiſcopo dirutum. 447 f
Ignis pro Deo à Perſis cultus. 447 e 562 f
Ignoti Dei ara. 379 b e
Illus tyrannus. 520 b imperium contra Zenonem affectat. ibidem
Illi ducis contra Zenonem res geſtæ. 511 h
Illyricæ ſynodi decreta. 343 e f ad epiſcopos Aſianos de Trinitatis conſubſtantialitate ſcriptum. 344 a
in Illyrico conuentus epiſcoporum propter Trinitatis conſubſtantialitatem conuocatus. 343 a b
Imagines ſanctorũ ex eccleſia à Xenaia Hieropolitano epiſcopo eiectæ. 555 f
Imaginum ſacrarum vſus 143 c 306 e abrogatio. 591 c
Immeres gens bellicoſiſsima. 529 e Chriſtianiſmum amplectitur. ibid.
Imperatoris ſãctiſsimi deſcriptio. 1 c d e 5 e f 510 b 566 a
Imperatoris eſt, ſibi primùm, deinde ſubditis imperare. 4 b c
Imperatores quid potiſsimum oruet. 2 a
Imperatores certa Dei prouidentia generantur hominibus. 1 f
Imperatores epiſcoporum poteſtati in rebus eccleſiaſticis olim ſubiecti. 531 d
Imperium curarum & ærumnarum nomen. 263 f
Imperij ſtatus felix ac bonus. 2 f
Imperij cuſtos timor Dei. ibidem
Imperij adminiſtrãdi præcepta & leges 560 a
Imperij adminiſtratio non penes ſubditos, ſed principem. 320 e
Imperia Deus ſuo præſidio conſeruat. 407 a
Imperiale ſceptrum ſplendidi cuiuſdam ſeruitij ſignum. 3 a
Imperialis aula Emanuelis Palæologi, morũ pietate monaſterio perſimilis. 4 e
Iodæ eunuchi martyrium. 556 d
Indi Homeritæ. 215 f
Indi Sabæi. ibid. f
Indi interiores ex inſperato ad Chriſtum cõuerti. ibidem f
Indorum idololatria. ibid. f
Infelicitati nullius inſultandum. 230 f
Iniuriarum humanarum recordatio cur altius mortalibus inſideat. 553 f
Innocentius Pont. Rom. 377 e 426 f 426 e
Innocentius apud Alarichũ orator. 429 e
Innocentij Pontificis Rom. ad clerum Conſtantinopolitanum pro Chryſoſt. epiſtola 427 b literæ quibus Arcadium Imp. Atticũ, &c. anathemati ſubijcit. 428 d
Ioas Iudæorum Pontifex. 49 e
Ioathamus Iudæorum Pontifex. ibid.
Ioachim Iudæorum Pontifex. ibid.
Ioachim Mariæ virginis Deiparæ pater ſanctiſsimus. 23 e
Ioachim Iudæorum Pontifex. 49 c
Ioannes Baptiſta Chriſti cõſobrinus. 49 a ante natiuitatem ſuam Chriſtum ſaluatorem mũdi veneratur & adorat 24 a Chriſti præcurſor, præclarè ſuo munere functus 31 d à prima ſtatim ætate vitam ſolitariã amauit 28 f Herodis inceſtum apertè reprehendit. 31 d via ſanguinarias Herodis in infantes innocentiſsimos ſæuientis manus effugit. 28 f
Ioannis baptiſmus 31 b doctrina. ibid. a prædicatio 30 f laudes à Chriſto decantatæ 31 f prope Iordanem domicilium. 208 f vitæ auſteritas 29 f in prædicatione pœnitentiæ ardens ſtudium. 30 f
Ioannis Baptiſtæ cineres prophanati. 593 e
S. Ioãnis Baptiſtæ in Septimo tẽplũ. 400 a 391 e
Ioannes apoſtoli duo. 76 a
Ioannes apoſtolus hæreditatem à Zebedæo parente ſibi relictam, Caiphæ Pontifici diuendit. 48 e f
Ioãnis apoſtoli epiſtolæ. 146 b in Pathmũ relegatio 73 a 84 e ex Pathmo liberatio. 85 e
Ioannis apoſtoli epiſtolæ & apocalypſis. 89 e 76 d f 84 f 102 f
de Ioannis Apocalypſi Dionyſij Alexandrini iudicium. 145 f 146 a b e d
de Ioannis Apocalypſi Irenæi iudicium. 107 f 108 a
Ioannis apoſtoli miracula. 115 b
Ioannes apoſtolus Quartodecimanos in Aſia Paſcha celebrare docuit. 385 e
Ioannis Euangeliſtæ domus. 47 c 48 e 37 d e filij 75 b c mors 58 e
Ioannis apoſtoli Euangelium, epiſtolæ & apocalypſis. 119 c d
Ioannes qua ratione ad Euangelium ſuũ ſcribendum ſit adductus. 75 c 72 b
Ioannes cur poſtremo loco ſuum Euangeliũ ſcripſerit. 75 e 118 b c
Ioannis apoſtoli ex hominum conſortio deceſſus qualis. 43 e
Ioannis Euangelium in ſpecu quodam ſub templi Hieroſolymitani fundamentis, Iuliani Imp. temporibus inuentum. 308 d
Ioannes epiſcopus Alexandrinus 519 e eius exilium. 525 d
Ioannes presbyter Antiochenus epiſcopatũ reiecit oblatũ. 592 f cũ ſuis dãnatur. 461 b
Ioannis Antiocheni epiſcopi ad Neſtorium ſcripta. 460 a b in Epheſo contra Cyrillũ & Memnonem facta. 461 b c
Ioannes Apameæ epiſcopus. 364 b
Ioannes Armeniarum copiarum dux. 174 b
Ioannes Cappadox epiſcopus Conſtantinopolitanus. 535 e
Ioannes Caulinus epiſcopus Rom. 553 d
Ioannes Chryſoſtomus diaconus Antiochenus 333 f inuitus epiſcopus Cõſtantinopolitanus factus 404 c acris criminum cenſor 404 b cleri reformator. 405 b liberorum Theodoſij in baptiſmo ſuſceptor & compater. 417 a b 462 f hæreſium plurimarum expugnator. 409 b c Origene multo felicior. 464 d
Ioannes Chryſoſtomus concionibus ſuis efficit, vt Eudoxia ademptam Calliopæ viueam reſtitueret. 415 e
Ioannes Chryſoſtomus inuitus epiſcopalibus officiis fungitur. 427 d
Ioannes Chryſoſtomus exul eccleſiarum curam gerit 424 d à Cyrino epiſcopo Chalcedonenſi grauiter inſectatur 416 a ab Eudoxia apud Arcadium accuſatur 415 e f Seueriani conuicijs laceratur 417 a concilio ab Eudoxia conuocato condẽnatur 418 d e ab exilio reuocatur 417 a percuſſores ſuos accuſatos à ſupplicio liberat. 420 f 421 a Epiphanio mortem prænunciat. 415 d
Ioannes Chryſoſtomus eo quòd vitia acriter taxaret, à multis odio habitus 410 f indicta cauſa proſcriptus 427 c e & cauſa indicta damnatus 428 d Cucuſum in exilium miſſus. 420 e
Ioannes Chryſoſtomus propter vitiorum reprehenſionem multorum cõtra ſe odium concitauit. 405 d Scythas ab Arianiſmo ad orthodoxam fidem conuertit ibid. e idololatriam in Phœnicia tollit. 405 e eleemoſynæ dandæ modum præſcribit 425 d in exilio etiam Chriſtianiſmum propagauit. 421 f
Ioannis Chryſoſtomi parentes. 403 d præceptores 403 f encomiũ 405 a b 403 d e 479 b c
Ioannis Chryſoſtomi nomen quando primũ in epiſcoporũ matriculam inſcriptũ 453 e 456 b eius nomen in epiſcoporum Occidentalium album relatum. 425 e
Ioannis Chryſoſtomi in dicendo magna libertas 406 b e in Arcadiũ dictũ 418 f 419 a ad Gainam legatio 408 f cũ Baſilio magno amicitia 404 f in Gainã ducẽ dicteria 406 e
Ioannis Chryſoſtomi obtrectatorũ gratia ſynodus Conſtantinopoli cogitur. 414 d
Ioannis Chryſoſt. querela de ſuorũ ex eccleſia Conſtantinopolitana eiectione. 419 b
Ioannis Chryſoſt. eloquentia 403 f 404 a cũ Gaina apud Arcadiũ colloquiũ. 407 f 408 a ſcripta 404 f 405 a 431 d cũ Siſinio diſputatio 389 c contra Eudoxiã cõciones 415 e f cõtra faſtũ potentũ homilia 406 b ad Cõſtantiũ presbyterũ ſcriptã 414 b ad Cyriacũ epiſcopũ epiſtolæ 431 e ad Olympiadẽ epiſtolæ 431 d cõtra Eutropiũ oratio. 426 b

Ioannis Chryſoſtomi dictio atticiſmum refert. 479 c
Ioannis Chryſoſtomi phraſis & ſtylus ab Iſidoro laudatus. 479 b
Ioannis Chryſoſtomi libri non ſunt à Cyrillo deleti. 458 c
Ioannis Chryſoſtomi opera diuinitùs ſeruata. ibidem
Ioannis Chryſoſtomi ærumnæ. 424 e exiliū 425 d 426 f 429 f du exilij loco querelæ. 424 f in reditu ad populum oratio. 427 c d
Ioannes Chryſoſtomus in die exaltationis crucis obiit. 432 b
Ioannis Chryſoſtomi tumulus immobilis. 468 e
Ioannis Chryſoſtomi corpus Conſtantinopolim tranſlatum. 468 d e f 469 a
Ioannis Chryſoſtomi cadauer in epiſcopali throno collocatum, pacem populo precatur. 469 c
Ioanni Chryſoſtomo Petrus & Ioannes apoſtoli morituro apparuerunt. 431 f eū presbyter conſecraretur, columba capiti incedit. 404 f
Ioanni Chryſoſtomo in ſynodo Conſtantinopolitana epiſcopatus abrogatur. 426 c reſtituitur. 427 a
in Ioannem Chryſoſtomum multi percuſſores ſubornati. 420 e f
Ioannes Calybetes monachus. 498 e
Ioannes Chuziutes monachus. 536 f eius miracula. 537 a
Ioannes Gosdi & Procouueſi epiſcopus. 465 b e
Ioannes Hieroſolymitanus epiſcopus. 376 e 403 c 95 a 441 c 526 f 527 a
Ioannes epiſcopus Hieroſolymitanus contra Anaſtaſij ducis expectationem orthodoxiam pro concione deprædicat. 526 f 527 a
Ioannes Hyrcanus. 49 d
Ioannis Ieiunij archiepiſcopi Conſtantinopolitani mors. 577 e ſanctimonia. ibidem
Ioannes Lariſſeus epiſcopus Synnadem trāſlatus. 486 e
Ioannes monachus Aegyptius. 347 b 348 d 391 e d eius vaticinia. ibidem b
Ioannes Maiumæ epiſcopus Alexandriam tranſlatus. 466 a
Ioannes Miſericors Cyprius, Alexandrinus epiſcopus. 589 e
Ioannes Philoponus Ariſtotelicus inſignis. 584 a Tritheitarum hæreſis præfectus. 586 e
Ioannis Philoponi cum Conone diſputationes. 584 c de Monophyſitarum hæreſi nugæ. 584 d contra Græcos & ethnicos ſcripta. 586 b refutationes. 585 a
Ioannes presbyter, & eius ſcripta. 107 a
Ioannes Rhetor hiſtoricus. 496 f
Ioannes Tabennesiotes ſe epiſcopatum Alexandrinum non recepturum iurat. 514 e
Ioannis Tabennesiotæ apud Romanos actiones. 517 e exilium. 522 d
Ioannis Cyri ducis res geſtæ. 52e d
Ioannis Damaſceni lucubrationes. 383 b
Ioannis Eleemoſynarij epiſcopi Conſtantinopolitani ſanctitas. 577 e f
Ioannis Palati epiſcopi exilium. 523 f
Ioannis Palæologi Imperatoris mors. 2 d
Ioannitæ monachi. 419 a militari manu in conuentibus ſuis malè tractantur. 425 b Conſtantinopoli templum incendunt. 421 a
Ioannitarum incrementa. 419 e perſequutio. 421 b e d
Ioannitus Magnus. 453 b 591 e
Iodas Iudæorum Pontifex 49 e
Ionatas Anani filius, Iudæorum Pontifex. 49 d in ſeditione cæſus. 63 a
Ionathæ cum Romanis amicitia, & cum Antiocho fœdus. 21 e
Ionicus Clementis Alexandrini præceptor. 517 d
Iotas Iudæorum Pontifex. 49 c
Iordanis fontes. 142 f
Ioſedec Iudæorum Pontifex. 49 c
Ioſeph Mariæ ſponſus, vir iuſtus. 24 b eiuſdem cum Maria tribus. 26 f antequam Mariæ virgini deſponderetur, vxorem & liberos habuit. 48
Ioſephi ſponſi Mariæ virginis integritas. 23 e
Ioſeph epiſcopus Hieroſolymitanus. 92 a
Ioſeph Perſa martyr. 215 e
Ioſephus Antipatri filius. 22 e
Ioſephus Camæ filius Pontifex. 49 e
Ioſephus hymnorum ſcriptor. 591 d
Ioſephus Iudæorum Pontifex. 49 e
Ioſephi hiſtorici in hiſtoria ſcribenda fides & integritas. 58 a b de Chriſto luculentiſsimum teſtimonium. 44 f eius libri à Veſpeſiano deſcripti atque conſeruati. 85 d
Ioſephi de Hieroſolimorum excidio iudicium. 83 a laus. 54 f
Ioſes Ioſephi filius. 48 f
Ioſaphat valis. 508 e
Ioſue Chriſti ſeruatoris typus. 18 d
Ionianus Pergenſis epiſcopus. 335 a
Ionianus imperator. 300 c 314 d e concordiæ amantiſsimus. 315 e Chriſtianos in integrum reſtituit. 318 a propter græciſſantes imperium recuſat, 314 e idolorum cultum abrogat. 378 e
Ioniani Imp. vita deſcripta. 318 d e Chriſtianç virtutes. 317 d cōtra Perſas res geſtæ. 314 c conſtitutio, qua matrimonium Veſtalium prohibetur. 318 a mors. 318 a
Ionius Illyrici præfectus. 429 a
Ionius Italiæ præfectus. 429 e
Iozarus Iudæorum Pontifex. 49 e
Ira ex voluptatibus naſcitur. 314 a
Irenetcæ officium. 96 d
Irenæ cum Conſtantino imperium. 466 a 591 b
Ireuæ Spiridonis filiæ miracula. 220 d 161 b
Irenæus grammaticus. 294 e eius de Atticiſta liber. ibidem
Irenæus Tyri epiſcopus. 473 b Polycarpi auditor. 106 d 116 e eiuſdem lucubrationes. ibidem e f
Irenæus pacis ſtudioſiſsimus. 120 d
Irenæi erga religionem & fidem ardens ſtudium. 107 f
Irenæi ad Florum & Blaſtum ſcripta. 116 d cautio, ne ſcripta eius à notariis deprauarentur. ibidem d
Irenæi tempore in Eccleſia Chriſti miracula virtute diuina facta. 106 d
Ireulon Gazæ epiſcopus. 315 f
Iſaac epiſcopus Hieroſolymitanus. 589 e
Iſaac Perſarum epiſcopus & martyr. 215 f
Iſaacius in vinculis Valentis mortem prædicit. 359 d
Iſaci monachi Conſtantinopolitani ad Valentem pro catholicis oratio. 359 b
Iſauri Phœnicen & Cariam inuadunt. 429 a
Iſauriense concilium. 265 d
Iſchyræ & Athanaſij iudicium. 228 c
Iſidorus Cyri epiſcopus. 364 d 367 f
Iſidorus Mileſius inſignis architectus. 546 e
Iſidorus Peluſiotes. 456 b 478 d
Iſidorus ſolitarius. 347 e
Iſidori de phraſi & ſtylo Chryſoſtomi iudicium. 479 b pro Chryſoſtomo defenſio. ibidem e & b vita. 478 e d ſcripta. 478 c
Iſdigerdes Perſarū rex, Theodoſij tutor. 435 d
Iſmaelus Phabi filius, Iudæorum Pontifex. 38 b 49 a
Iſmaelitæ Saracenorum nomen ſibi imponunt. 35e d
Iſmaelitarum ceremoniæ cum Iudæis communes. 356 e
Iſtri pons ſaxeus. 182 a
Ithyphalli turpites nudati in publicum prodeunt. 378 b
Iudas apoſtolus, Ioſephi filius. 48 f frater Domini ſecundū carnem. 85 a epiſcopus Hieroſolymitanus. 92 a
Iudas Galilæus Iudæos ad defectionem ob tributi exactionem ſollicitat. 25 a e
Iudas Machabæus Pont. Max. 49 d
Iudæ apoſtoli epiſtola. 78 e
Iudæ cum Romanis pax & fœdus 21 b c erga religionem & cultum diuinum ardens ſtudium. ibidem. b rebellio contra cenſum & deſcriptionem vindicata. 48 b
Iudæ Gaulanitidis ſeditio. 25 e
Iudæ hiſtorici lucubrationes. 118 d
Iudæ Iſcariotis auaritie & proditio. 38 d
Iudæ Taddæi acta & martyrium. 71 e f
Iudæa quādiu ſub eduenis regibus. 80 b c d
Iudææ tetrarchiæ. 22 e
Iudæus Conſtantinop. in deſperato caſu paralyticus, per baptiſmū ſanatur. 443 d harena pro aqua baptizatur. 97 f
Iudæus Homerites pſeudomoyſes. 538 a
Iudæus inſignis flammæ diuinitùs conſeruatus. 498 e 549 e
Iudęus per ludum baptizatus. 98 b
Iudæus quidam lucri ſpe captus, ſæpenumero baptiſmum reiteret 446 f
Iudęi ad reſtitutionem templi Hieroſolymitani extimulati. 307 d
Iudæi C. Cæſaris effigiem in templo ferre nolunt. 53 a b
Iudæi Chriſto nato à Romanis ſubiugati. 535 a b Chriſtianis ſemper infenſiſsimi. 445 b circa natiuitatem Chriſti in ſeruitutem à Romanis redacti 24 d
Iudæi corporalium rerum & typorū ſtudioſi ſpiritum & veritatem non curant. 388 d
Iudæi è Bibliis dicta de Chriſto quædam ſuſtulerunt. 102 f
Iudæi ex alexandria eiecti. 445 a e in Babylonicam captiuitatem à Nabuchodonoſore ducti. 20 d
Iudæi in Chriſti contumeliam infantem in cruce excarnificant. 446 d nocturnam ex inſidiis cædē Chriſtianis moliuntur. 445 d
Iudæi Nazarenorum religioni ſemper fuere infenſiſsimi. 173 e d
Iudæi Diocæſareæ rebellantes, à Gallo coerciti. 264 d
Iudęi per Syluestrum ad Chriſtianiſmum cōuerſi. 173 d
Iudæi propter Chriſti cædem multas pertulere clades. 53 a
Iudæorum ariſtocratia. 20 f aduerſus Romanos rebellio. 80 d bella ciuilia. 21 a contra Græcos bellum. 90 d contra Samaritanos ſeditio. 62 e cum Chriſtianis de Chriſtiana religione in vrbe Roma colloquium. 173 d cum Hieracc contentio. 445 b ex captiuitate Babylonice libertas. 20 f
Iudæorum extrema impietas à Deo vindicata. 82 f
Iudæorum genealogiæ ab Herode combuſtæ. 26 d
Iudæorum hæreſes. 103 c in Chriſtianos magna crudelitas. 549 b 102 ſiu Chriſtianos apud Conſtantinopolitanos tumultus. 582 d libertas & prærogatiua. 20 c in Peſchæ feriis cruenta ſeditio 62 e nonę clades ſub Traiano apud Alexandriam Cyrenenſ. & in Aegypto. 90 d

Iudæorum oligarchia. 80 f pertinacia. 441 c 445 d
Iudæorum regum adulterinum catalogus. 80 e
Iudæorum ſacerdotia & vnctio abolita. 25 b
Iudæorum ſeditio & bellum inteſtinum. 82 c ſeditiones. 51 a ſub Claudio Imperatore calamitates. 62 e ſub Adriano clades crudeliſsima. 91 b item ſub Nerone. 80 b
Iudæorum veterum Paſcha. 185 c vide Paſcha.
Iudæis vectigalia a Pompeio impoſita. 22 b
Iudæis longanimitas Dei fruſtra ad pœnitentiam vocauit. 80 e 84 b
Iudaici belli à Tito geſti initia. 49 f ſigna. 81 a
Iudicis corrupti memorabile exemplum. 228 d
Iudices Iudæorum duodecim. 20 d
Iudicij iniqui contra Euſtathium proceſſus. 223 f
Iuliæ alpes. 264 c ab Eugenio occupatæ 191. e.
Iulianus epiſcopus Alexandrinus. 111. e.
Iulianus Antiochiæ certum rerum venalium precium inſtituit. 303 b c
Iulianus Boſtrenſis epiſcopus. 314 c
Iulianus monachus ad Edeſſam. 247 c
Iulianus epiſcopus Hieroſolymitanus. 111 a
Iulianus Halicarnaſſeus multarum hæreſum author. 583 b
Iulianus Martiani patricius. 486 b
Iulianus Sabas monachus, in viſione Iuliani Imperatoris cædem vidit. 310 d
Iulianus Imperator à militibus lectus. 285 f
Iulianus apoſtata magnus & necromanticus. 311 d 285 c d
Iulianus Iudæorum fautor. 307 b
Iulianus diuinationis peritiſsimus. 285 d ariolorum ſacris initiatur ibidem. c propter ſuſpicionem Conſtantij de ſe conceptam fit monachus. ibidem. c Fortunæ publicè Conſtantinopoli ſacrificat. 298 b idololatriam Græcorum reſtaurat. 298 d e 299 d 287 b Iudæos ad templum Hieroſolymitanum reſtituendum extimulat. 307 d in ipſa idolomania ſpectris diabolicis côterritus, ſignaculo crucis ea fugat. 286 f Conſtantij funus curat. 286 e apud Cyzicenos pios perſequitur. 297 e res eſculentas venales ſacrificiorum ſanguine polluit. 293 b iuuentuti Chriſtianæ liberalibus Græcorum ſtudiis interdicit. 301 b Chriſtianorum libros proſcribit. 301 c à Chriſtianis ſub prætextu Perſici belli ingentem pecuniam extorquet. 300 c Valentiniano atque aliis Chriſtianis martyrij honorem inuidet. 350 c 298 c totus in hoc incumbit, vt Chriſtianiſmo abrogato, Græciſmum confirmet. 299 d Chriſtianos ab aula atque omnibus dignitatibus remouet. 300 d clero annonam ſuam adimit. 288 b ſacras Chriſtianorum ædes diripit. ibid. c 290 b propter odium Chriſtianiſmi ius legatorum violat. 292 f Chriſtianiſmum eradicare penitus conatur. 297 c f 298 b clericos in ſenatum legit. 285 f inſtituta Chriſtiana in cultum idolorum innexit. 298 d Maximi philoſophi conſilio à Chriſtiana religione defecit. 285 e fidem Chriſtianam ariolorũ côſuetudine adductus abiecit. ibidem a in locum ſtatuæ Chriſti, ſuam repnuit. 406 d ſuam imaginem depingi ad deorum ſimulacra curauit. 299 d e moriturus Chriſti vindictam agnouit. 311 a diuinitatem affectat. 314 c lethaliter vulneratur. 310 a Tarſi tumultuatur. 314 d 318 a
Iulianus in deorum numerum à Libanio relatus. 312 ſicut Chriſto adeò infeſtus. 312 e
Iuliani Cæſaris imperium. 264 f educatio, præceptores. 285 b, & ſtudia. 284 c res geſtæ 284 c in Galliam profectio. 273 d aduerſus Gallos res geſtæ in Thraciam profectio. 286 c aduerſus Perſas expeditio. 303 b 305 b 309 a
Iuliani culpa pernicioſè cum Perſis bellatũ. 314 f
Iuliani præclaræ victoriæ. 280 f
Iuliani Imp. barba ab Antiochenis deriſa. 301 c
Iuliani à Chriſtiana religione aperta defectio. 286 b c haruſpicina. 314 b leges eccleſiaſticæ impiis ſacerdotibus propoſitæ. 298 f ad Arſacium Pontificẽ epiſtola. ibid. f contra Antiochenos oratio. 301 d in viua ſimul & mortua ſanctorum corpora crudelitas. 293 e de ſacris literis iudiciũ. 315 d ſuprema in Chriſtũ blaſphemia. 311 b 309 b contumeliæ ad Arſacium Armeniorum ducem. ibidem b
Iuliani præfecti in Chriſtum & vaſa templi contumeliæ. 290 b
de Iuliani Imperatoris morte oraculum. 318 b
Iuliani cædes. 310 a 311 b 314 a 320 a funus. 281 f 314 d
Iuliano imperatore in terris nihil prodigioſius atque monſtroſius. 314 a
Iuliano ſacrificanti horrenda apparent prodigia 286 f
in Iulianum Imp. ros crucis forma decidit. 286 d
Iulius Aphricanus. 131 & eius ſcripta. ibid. b
Iulianus Apameus. 113 f
Iulianus eremita. 337 a eius miracula. ibid. f
Iulianus, Iuliani Imperatoris auũculus. 289 c
Iulius epiſcopus Romanus. 196 b 138 c 239 b 320 f
Iulius Arianæ hæreſis ſectator. 188 f 191 e
Iulij Cæſaris mors. 22 c 135 d
Iulij Maximini in Chriſtianos crudelitas. 130 c
Iulij Romani epiſcopi ad Alexandrinos pro Athanaſio epiſtola. 156 b ad Antiochenum conciliabulum reſponſum. 540 f 141 a mors. 264 f 255 a
Iuriſiurandi violati vindicta. 528 c
Iuſta Valentiniani Imp. filia. 246 f
Iuſtificationis formula in Abraham. 20 a
Iuſtina Valentiniani ſenioris vxor. 346 d
Iuſtinæ Arianæ contra Ambroſium diſputationes. 373 f 374 a
Iuſtinæ virginis pudicitia. 133 b
Iuſtinæ Auguſtæ mors. 375 d
Iuſtiniana. 552 b
Iuſtiniana ciuitas. 559 a
Iuſtiniana prima & ſecunda ciuitas. 560 c f
Iuſtinianus à Iuſtino in Imperij ſocietatem acceptus. 538 e f Chalcedonẽſis ſynodi acerrimus defenſor. ibidem
Iuſtinianus Rom. Imp. architecturæ peritiſſimus. 547 d in Libya centum & quinquaginta oppida conſtruxit. 545 a
Iuſtiniani fides & pietas. 554 c immanis auaricia. 546 b prodigalitas. ibid. c contra Perſas res geſtæ. 562 d e 561 a de Perſis victoria. 563 a item de Vandalis. 542 a b contra Seuerum conſtitutio. 539 f ſomnium. 542 a mors. 554 b ſepultura. 555 a
Iuſtiniani memoria anniuerſaria celebrata. 554 d
Iuſtiniani iunioris imperium. 553 b c
à Iuſtiniano crux aurea S. Sergio dedicata. 572 b
Iuſtinopolis ciu. 560 e
Iuſtinus dux, Iuſtini Imperatoris cognatus. 555 c eius cædes. ibidem d
Iuſtini Cæſaris imperium. 555 b ignauia & auaricia. 555 b 558 c in eccleſias liberalitas. 560 d magnificentia in reſtaurandis ædificiis. 556 d de fida Chriſtiana & concordia eiuſdem ſcriptum. 556 a mors. 560 d
Iuſtinus phreneticus. 559 d
Iuſtinus philoſophus diuina gratia ad Chriſtum conuerſus. 102 f
Iuſtinus philoſophus & martyr, Chriſtianæ religionis verus propugnator. 94 d f ſuũ martyriũ prænidit atque prædixit. ibid. e f
Iuſtini philoſophi cum Creſcẽte Cynico diſputatio. 94 e ſcripta. 102 d facta. 92 b pro Chriſtianis, ad Adrianum apologia ibid. martyrium. 94 e
Iuſtitiæ officium. 314 b
Iuſtus epiſcopus Alexan. 91 f
Iuſt⁹ epiſcopus Hieroſolymitanus. 80 a 92 a
Iuſtus Conſtantij iuſſu cæſus. 346 e
Iuuenalis epiſcopus Hieroſolymitanus. 487 e f
Iuuenalis Hieroſolymitani epiſcopi laus ac lucubrationes. 60 f
Iuuenali epiſcopat⁹ reſtituitur. 490 e iuuenis puellæ pudicitiam morte ſua redemit. 160 c
Iuuentij martyrium. 293 d
Iupiter parricida. 473 f
Iouis ſpurciſsimi flagitia. ibidem a
Iouis Ammonis ſimulacrum ac oraculum. 167 b à Chriſtianis demolitum. 175 b
Iouis templum Antiochiæ ædificatum. 30 d

L

LAbarum Romanorum vexillum. 429 b
Labarum, præcipuum Rom. ſignorum vexillum, in crucis formam mutatum. 173 f
Labdas epiſc. Hieroſolymitanus. 151 f
Labyrinthus paruus. 112 b falſo Origeni aſcriptus. ibidem b
Lætus Aegyptiorum proconſul. 559 a
Laici contra Arianos diſputatio. 197 b
Lagodius. 458 e
Laicis in Nicæna ſynodo loquendi etiam data facultas. 186 d
Lampſacenum concilium, eiuſque decreta. 221 c
Lateranenſe apud Rom. palatium. 182 b
Latorius Meliteneſis epiſcopus. 333 f Maſſalianorum Domicilia incendit. 328 f
Latronianus. 577 f
Laurentius epiſcopus Conſtãtinopolitanus. 189 d
Laurentij martyris reliquiæ. 442 e
Lazari mora quatriduana quid deſignet. 44 b
Lazari reſuſcitatio. 306 a
Lebes epiſcopus Hieroſol. 92 a
Lectio prophanorum autorum theologis neceſſaria. 152 b
Leo à Zozimo manſuefactus. 517 e
Leo Pont. Max. 474 b
Leo Tribunitius, Romanorum Imp. 491 f
Leonis Armenij res geſtæ. 591 c
Leonis epiſcopi Rom. epiſtola in ſynodo Chalcedonenſi lecta. 506 d 507 d
Leonis Romani epiſcopi cum Cyrillo in ſynodo Chalcedonẽſi diſceptatio. 506 e f ad Martianum & concilium Chalcedonenſe ſcriptum. 488 a
Leonis Imperatoris circulares ad epiſcopos literæ. 495 e in Vandalos expeditio. 50 f
Leonis Iſauri res geſtæ. 591 b
Leonis minoris imperium. 502 b
Leonis principis erga Antiochenos liberalitas. 496 f
Leonis Sapientis imperium. 466 a res geſtæ. 591 e
Leonis ſenioris Imp. mors. 522 a

Leonis tomus cum Chalcedonenſibus decretis damnatus. 511 f
Leoni cœleſtis imperiũ Romanorum promiſſum. 499 e
Leonas ſynodi Seleuciæ celebratæ præſes. 273 e
Leonides Origenis pater martyrio coronatur. 122 e
Leontia Auguſta. 580 d
Leontius Ancyræ minoris Galliæ epiſcopus. 389 b 324 b 418 d
Leontius epiſcopus Antiochenus. 256 f adhuc presbyter ſeipſum caſtrauit. 260 d
Leontij epiſcopi Antiocheni diuinantis pulchrè dictum. 257 d
Leontius Comanenus epiſcopus. 311 e
Leontius Laodicenſis epiſcopus. 560 d
Leontius martyr. 523 f 114 a
Leontij martyris in Tripolis regione templum. 513 f
Leontius Nouatianus Rom. epiſcopus Symmachi impunitatem impetrat. 375 e
Leontius Pampreṗes tyrannus. 516 b
Leontius presbyter. 210 e
Leontius tyrannidis affectator. 510 b
Leontij monachi contra Monophyſitarum hæreſim diſputatiuncula. 581 a ſanctitas. 312 e
Lepræ ſanguinarium atque horrendum remedium. 171 f
Leui epiſcopus Hieroſolymitanus. 92 a
Lex cur diuinitùs conceſſa hominibus. 17 c f
Lex Iudæis, Abrahæ poſteris, per Moſem cur data. 17 e
Lex pædagogus verus. 17 f
Legis obſeruandæ onere an fideles ex gentibus grauandi ſint, grauis diſputatio. 53 d
Leges Antonini Pij. 94 e Conſtantini contra Iudæos. 254 e
Libanius Syrus ſophiſta. 403 d 285 b Baſilij & Gregorij Nazanzeni præceptor. 331 d Ioannis Chryſoſtomi preco. 403 d
Libanius Iulianum deum facit, dæmonem appellat. 312 f
Libanij Sophiſtæ contra pædagogos ſuos oratio. 285 b alia in funere Iuliani. 310 a 311 d
Libanij ſophiſtæ leuitas & vanitas. 311 f
Libanij ſophiſtæ libri à Iuliano apoſtata diligenter perlecti. 285 b c
Libanio ſophiſtę Iuliani apoſtatæ cædes prędicta. 310 f
Libanus mons. 209 e
Liberius ex Berrhœa reducitur. 288 e
Liberius epiſcopus. 341 a
Liberius Rom. epiſcopus. 320 f 265 a exulaturus donum quingentorum aureorum à Conſtantio ſibi miſſum reijcit. 266 f
Liberij epiſcopi confeſsio fidei. 268 d cum Conſtantio de Athanaſij fide colloquium 286 e
Liberij & Occidẽtalium epiſcoporum ad catholicos Orientales epiſtola. 324 a b
Liberij Romani epiſcopi exilium. 268 d
Libertas eccleſiaſtica. 180 o
Liberi arbitrij ratio. 17 e
Libya in Romanorum poteſtatem redacta. 542 a
Libyci hæretici. 147 d
Licinius à Conſtãtino bello victus. 179 à Maxentio & Conſtantino Cæſar factus. 164 b
Licinius apoſtata oracula de belli euentu cõſulit. 179 b e
Licinij imperiũ. 186 f 187 a cõtra Conſtantinum ter nouæ. 178 a contra idololatras egregia facinora. 175 b
Licinij encomium. 171 c in Anacoritam crudelitas. 178 e ſitẽ in Chriſtianos. 187 a fœda tyrannis. 178 contra Chriſtianos leges. ibi. d in Chriſtianos odium. ibidem c pro Chriſtianis edictum. 170 e 175 f interitur. 179 e
Licinij ſtatuæ deiectæ, atque omnis eius deleta memoria. 179 d
Ligandi poteſtas. 394 b
Lilius Mauritij Imperatoris interfector. 585 b
Linguæ vſus legitimus. 579 a
Linguis excisis martyres aptè loquuti. 529 e
Linus Pontifex. 79 e
Liſarbis regio. 528 f
Lizicianorum hæreſis. 591 e
Longinus philoſophus. 117 e
Longinus ab Anaſtaſio imperatore in exilium miſſus. 520 f 521 a in bello captus, & in triompho Conſtantinopolim tractus. 528 d
Lõginus Zenonis frater fruſtra ad imperium aſpirat. 510 e
Longini contra Anaſtaſium Imperatorẽ bellum. 528 e d cædes. ibidem d
Longobardorum eruptiones. 485 b
Longi fratres. 510 b
Longorum monachorum cum Anthropomorphitis diſsidium. 415 d cũ Theophilo bellum. 412 c f
Lucas Euangeliſta, pictor præclarus. 143 e 436 b 491 a
Lucas Chriſti & matris eius, Petri itẽ & Pauli apoſtolorum effigies depinxit. 74 c
Lucas Euangeliſta apoſtolorum acta quando & quouſque deſcripſerit. 67 d
Lucas ſuum Euangelium Pauli iuſſu conſcripſit. 75 a
Lucas quo conſilio ſuum Euangelium ſcripſerit. 76 e item Acta. ibidem
Lucæ Euangelium à Paulo laudatum. 119 b
Lucæ Euangeliſtæ prædicatio & acta. 74 d eius oſſa Conſtantinopolim tranſlata. 192 f
Lucernæ & carmina funeralia. 281 f
Lucernarum in eccleſia geſtatio. 410 a
Luciani Antiocheni epiſcopi martyrium. 161 f
Lucianus Conſtantinopoli in locum Eudoxij ſurrogatus. 403 b
Lucianus martyr. 250 e
Lucianus Ex ſorore nepos ab Eunomianis deficit, & ſuam ſibi inſtituit hæreſim. 403 b
Luciani martyrium. 167 e diſcipuli Ariani. 210 e
Luciani martyris corpus Helenopolim tranſlatum. 210 b
Luciani martyris fides. 258 e
Lucifer Calaritanus epiſcopus. 294 a
Lucifer epiſcopus ab Euſebio Vercellenſi diſiungitur. 296 d
Lucifer hæreticus. 241 e
Lucifer Sardous epiſcopus. 248 d
Luciferianorum in Oriente hæreſis. 292 d 361 f
Lucius Arianorum Alexandriæ epiſcopus. 316 e 588 a
Lucius Alexãdrinus epiſcopus Arianus. 362 b Arij ſectator. 191 e
Lucius epiſcopus Rom. 151 e
Lucius epiſcopus à Samoſatenis contumelia afficitur. 334 e f ab exilio Adrianopolim reuocatur. 217 e vinctus in carcere necatur. 260 d
Lucius martyr. 95 d
Lucius Quintus Iudæorum præfectus. 90 e
Lucij cum monachis Aegyptiacis concertatio. 339 a
Lugdunenſium martyrum commendatoriæ pro Irenæo ad Eleutherium epiſcopũ Ro. litteræ. 107 f 108 a
Lunæ promontorium. 253 b
Lupanaria Romę à Theodoſio abrogata. 375 f
Lupus Aegypti præfectus. 90 d
Lycus pugil diuina virtute à Neſtore victus 521 e
Lycchnedus lacus. 352 b
Lycus epiſcopus Edeſſenus. 335 e
Lycus fl. 519 d Gregorij miraculo repreſſus. 143 e
Lygos opp. 180 f
Lyſanias in patrium regnum ſuccedit. 22 f
Lyſanias ptolemæi Minæi filius. 22 f
Lyſias. 579 a

M

MAcarij Aegyptij miracula. 245 f
Macarius Alexandrinus, vinctus Tyrũ ducitur. 227 e
Macarius Hieroſolymitanus epiſcopus. 189 b 193 b 196 b 321 a 217 c 550 a Arianæ hæreſis ſectator. 188 f
Macarij monachi Aegyptij duo pietate inſignes. 245 f 314 a 348 e f 355 e
Macarij de ſucceſſore & poſteritate ſolicitudo. 224 e f
Macarius hæreticus. 193 b Politicus. 245 f presbyter. 383 e
Macrontichos Anaſtaſij Imperatoris opus. 550 b
Macedonius Anachoreta. 397 a
Macedonius epiſcopus Conſtantinopolitanus. 236 f 321 b
Macedonius Conſtãtinopolitanus orthodoxorum acerrimus perſequutor. 172 f ab Anaſtaſio Imp. proſcriptus. 521 b c Anaſtaſiũ imp. iam mortuũ ad Chriſti tribunal euocat. 521 e d Cõſtantinopolitano epiſcopatu priuatur. 278 e malis artibus epiſc. Conſtantinopolitanus factus 240 e Conſtantij imperatoris ac multorum bonorum virorum odium erga ſe concitat. 273 e grauiter ab Anaſtaſio imperatore infectatur. 533 c
Macedonius cur tantopere ab Anaſtaſio imperatore odio habitus. 521 f
Macedonius epiſcopus poſt mortem in integrum reſtitutus. 540 a 240 d
Macedonius Mopſueſtiæ Ciliciæ epiſcopus. 241 e
Macedonij Conſtantinopolitani in orthodoxos crudelitas. 261 b
Macedonij miracula. 522 e hæreſis 279 b 372 d in Spiritum ſanctum blaſphemiæ. 278 e exhortatio. 276 f 277 a exilium. 522 a vita ſolitaria. 278 e
Macedonij ſectatorum perſequutio. 522 b cædes. ibidem b e martyrium. 592 a 201 a
à Macedonio epiſcopo Conſtantinopolitano fidei formula etiam deſcripta. 523 e
in Macedonium criminationes ab Anaſtaſio imperatore ſubornatæ. 523 a
Macedoniani monachi. 399 e ab Antiochenis ex eccleſia eiecti. 457 e à Theodoſio epiſcopo Synnadæ perſequuti 443 a à Liberio ad communionem admiſsi. 324 a
Macedoniani quoque Marathonij dicti. 279 e d
Macedoniani cur ſe ab Acacianis & homouſianis ſegregarint. 296 f 297 a
Macedonianorum diſsidia. 381 e perſecutiones. 325 f cum Paphlagonibus bellum. 273 b e
Macedonianorũ libellus de profeſsione fidei Liberio oblatus. 323 d
Macedonianorũ errores. 376 b e 316 f ad Iouianum ſupplicationes. 315 d
Macedonianorũ hæreſis poſt Conſtantij imperatoris mortem repullulat. 296 f
Macedonianorũ cum Liberio epiſcopo con-

cilistio. 362 c
Macellum locus in Cappadocia. 184 c
Machometi primordia. 591 a
Macrinus imperator Rom. 132 b per ſeditionem creatus. 141 b
Macrini militis martyrium. 142 d
Macri a Baſilij magni ſoror. 151 c
Magia Iuliani poſt eius mortem in publicum prodncta. 311 d
Magi orientales Chriſti munerantur. 27 d per Perſidem omnem in Chriſtianos ſæuiunt. 215 d
Magorum dona Chriſti regnaturi ſacerdotium indicatum. 28 b
Magorum in Marutham fraudes. 447 c cum Marutha contentio. 447 b c
Magiſtratibus obediendum. 89 b c 96 f
Magna Quinta. 463 f
Magnetis lapidis vis. 489 f
Magnus largitionum comes. 340 b quæſtor imperatorius Arianorũ fautor maximus. 338 c Beryti eccleſiam incendit. 340 b cogit catholicos vt Arianiſmum amplectantur. 340 d
Magnus argentariæ menſæ præfectus. 519 b
Magnentius in Occidente tyrannis. 25 a b in Romanos crudelitas. 264 b interitus. ibid. d
Maiorianus occidentis imperator. 491 f
Maiuma ciu. 587 d 399 b Gazæorum nauale. 211 c d
Malchus Aegypti monachus. 351 c
Malchi martyrium. 141 f
Malchion monachus. 148 a 351 d Sophiſticæ ſcholæ, Græcarumque diſciplinarum apud Antiochenos præceptor. 148 d è conſpectu fratrum raptus, eiſdemque redditus. 351 d
Malchionis presbyteri contra Samoſatenum diſputatio. 148 d
Malichus Antipatri interfector. 22 c ab Herode interfectus. ibidem
Mamas Dioſcorianus. 514 c
Mamantis martyris templum. 581 c
Mambræ vallis. 347 b quercus. 209 b
Mamæ martyris templum. 284 d
Mammææ Alexãdri matris pietas. 130 c 131 c
Mammiani præclara apud Antiochiam ædificia. 510 d
Manaſſes Iudæorum Pontifex 49 d
Mandatarij epiſcoporum 196 c
Mandra Simeonis. 477 c
Manetis hæreſis 150 c 151 a ſectatores. 150 f interitus. 150 f
Manichæorum hæreſis. 150 c eius expugnatores. 151 a b
Manna eſurientibus piis de cœlo miſſa. 491 b
Manuum impoſitio in creandis eccleſiæ miniſtris. 152 c 152 f
Manuum impoſitione datus ſpiritus ſanctus. 275 a
Mantacunes hæreticus. 587 f
Maran diſcipulus Ephraim. 248 f
Marathonius Nicomedienſis epiſcopus. 272 c 279 c
Marathonij hæreſis. 279 b
Marcellinus epiſcopus Ro. 151 c
Marcellus martyr. 124 d
Marcellus epiſcopus Ancyranus. 239 f eius hæreſes. 245 c eius ſcripta vbique à Catholicis lacerata. 232 c
Marcelli Ancyrani epiſcopi defenſio. 244 c
Marcelli Apam. epiſcopi martyriũ. 379 f 380 a eius ad martyres epiſtola. ibidem c
Marcello Ancyrano epiſcopo in cõuentu epiſcoporum Conſtantinopolit. dignitas adempta. 232 a
Marcellus hæreticus. 241 d damnatur. 372 d in Ancyranum epiſcopatum ab Occidentalibus reſtituitur. 244 b
Marcionis hæreſis. 101 c 102 c 104 c 105 c 111 b 115 c 141 f
Marcus Alexandriæ epiſcopus. 68 a 91 f
Marcus Arethuſæ epiſc. 241 b eius confeſsio fidei in Syrmienſi conuentu oblata. 265 b martyrium. 291 d
Marcus Britanniæ tyrannus. 438 b
Marcus epiſcopus Conſtantinop. 189 d e
Marcus euangeliſta Petri interpres. 90 a primus in Aegypto Euangelium prædicauit. 55 f qua occaſione ſuum euangelium conſcripſerit. 76 b 55 e 75 c 118 b 90 a
Marci euangeliſtę prædicatio & acta. 74 c martyrium. ibid.
Marci euangelium à Petro dictatum. 129 b
Marcus epiſcopus Hieroſol. 91 a
Marcus monachus Aegyptius. 348 c 478 d
Marcus Scytarum epiſcopus. 468 b
Marcus hæreticus. 101 c
Marci Antonini de inſtitutione imperiali liber. 94 c
Marci monachi lucubrationes. 479 c
Mareoticus lacus. 196 b
Mare ardens. 411 a
Maris Chalcedonis epiſcopus. 199 c 2,76 b hæreticus. 365 b mira libertate Iulianum apoſt. tum reprehendit. 298 b
Mardonius eunuchus. 319 f 185 b
Mardarij martyrium. 161 a
Marea lacus. 219 c
Mareas epiſcopus & martyr. 115 f
Mareotis lacus. 348 f
Maria & Ioſeph eiuſdẽ fuere tribus. 16 f ſub ſponſalium nomine Ioſepho commiſſa à ſacerdotibus. 23 c ante natiuitatem eſt conſecrata à Deo, vt ederet mundo ſuum redemptorem. ibid. e
Maria virgo D. Elizabethæ conſobrina. 49 a mulus cõtumelus à Conſtantino imp. affecta. 590
Mariæ virginis cognatio atque cõſanguinei. 49 a parentes, natiuitas & educatio ſancta. 15 c d mores. 61 b forma & ſtatura. 61 b c ætas & vitæ totius anni. 48 d humilitas & vaticinatio de Chriſto. 24 b virginitas. 506 c conceptio ab angelo prædicta. 23 d ætas & aſſumptio. 60 f miracula. 471 d
Mariæ purificationis dies inſtituitur. 552 a itẽ aſſumptionis. ibidem b
Mariæ virginis ex hominum conſortio deceſſus. 493 b c d c exequiæ. 60 d
Mariæ virginis tumulus, & imago à S. Luca depicta. 493 a 436 b
Mariæ virginis corpus in Paradiſum tranſlatum 60 c f
Mariæ virginis zona. 474 d 491 f veſtimenta ad Leonis Magni tempora ſeruata. 493 c
Mariæ virgini rotundum templum à Leone imperatore ædificatur. 499 a aliud ad Fontem. ibidem b 500 a
Mariæ virginis veſtis à Palæſtina Conſtantinopolim tranſlata. 498 f
in Mariam virginem blaſphemiæ diuinitus vindicatæ. 577 c
Mariæ Magdalenæ in Chriſtũ beneficia. 37 a
Maria Aegyptiaca. 537 d
Maris lacus. 348 f
Mariana Arcadij ex Eudoxia filia. 406 d
Mariamna Philippi apoſtoli ſoror. 71 a
Mariamnis Herodis vxor. 22 c
Mariamnus monachus Antiochenus. 352 c
Marina Arcadij filia. 432 c
Marina moniales Olympiadis cognata. 425 b
Marinæ virtutes. 436 c
Marinus Beryti epiſcopus. 524 c 177 d
Marinus. Thrax Conſtantinopolitanus epiſcopus. 376 c f
Marini cum Agapio contentio. 383 a b hæreſis. 383 f
Marini Syri aduerſus Vitalianum Thracem res geſtæ 530 a
Marolas. 352 c
Martis adulteria. 474 a
Marcianus Chalcidis monachus. 351 c f
Marcianus epiſcopus Conſtantinopolitanus, Nouatianus. 388 f
Marcianus Lampſacenus epiſcopus. 367 a
Marcianus epiſcopus. 324 b
Marcianus imperator à Pulcheria renunciatus. 483 d e
Marcianus eccleſiæ œconomus. 498 a
Marcianus vir tribunitius. 481 d
Marcianus Nouatianus filiarum Valentis imperatoris præceptor. 323 a
Marciani Nouatiani epiſcopi de Sabbatio facetè dictum. 383 d 261 c d
Martiani imp. vita eleganter deſcripta. 485 a b c
Martiani Rom. imper. præclaræ virtutes. 486 b contra Vandalos res geſtę. 485 d orthodoxa confeſsio. 526 c cum Genſericho amicitia. 486 a cõtra Zenonem expeditio. 519 e f contra Perſas res geſtæ. 558 b c
Martianus poſt bellum à ſuis deſertus, factus eſt presbyter. 550 a
Martiani mors. 491 f 4.3 c
Martiano imperium omine prædictum. 485 c 486 a
Martini Sabarienſis ſiue Pannonij hiſtoria. 248 c
Martyrem verum quid faciat. 446 a
Martyres Alexandrini propter tormenta varia à Chriſto deficiunt. 133 f
Martyres Antiocheni variis ſuppliciis affecti. 159 b
Martyres in Phrygiæ oppido, incendio conſumpti. 156 c d in diuerſis locis crudeliter tractati. 156. 157. 158. 159
Martyres feris obiecti nõ ſunt laniati. 157 b c
Martyres Catholici coniũgi cum hæreticis martyribus noluere. 114 b
Martyres imperatorum domeſtici. 156 c
Martyrum varia ſupplicia. 158 c d e ſub Diocletiano varia tormẽta. 135 d e f 156 a b c d e
Martyrum diuina alacritas. 158 a conſtantia in confeſsione fidei in maximis tormentis. 135 a b
Martyrum conſtantia carnifices etiam ad fidem conuerſi. 159 c
Martyrum conſtantia Iuſtinus philoſophus ad Chriſtianiſmum conuerſus. 91 c
Martyrum viginti millia in natali Chriſti occiſa 156 f
Martyrum cadauera inhumaniter tractata. 110 d
Martyrum defunctorum honor. 469 f memoria. 121 a
Martyrum ſtigmata à piis deoſculata. 205 a
Martyrium viri præclariſsimi, qui edictum imperiale contra Chriſtianos propoſitum conſcidit. 156 b
pro Martyrum obitis Deo agẽdæ gratię 380 e
Martyrius epiſcopus Hieroſol. 324 b 245 c 502 a
Martyrius Marcianopolitanus epiſcopus. 369 b à Cnapheo de ſuo epiſcopatu detruſus. 501 c f
Martyrij martyrium. 161 c
Martyropolis ciuitas proditione capta. 570 b c reſtituta. 578 f
Martij Turbonis contra Iudæos res geſtæ. 90 d
Maruthas Meſopotamiæ epiſcopus Romanorum ad Perſas legatus. 447 b c d Chriſtianiſmi apud Perſas propagator. 447 d e
Maruthæ miracula. 447 e

Marbothei hæretici. 105 b
Maſſalianorum hæreſis. 328 e f
Maſſalianorum domicilia à Latoio epiſcopo incenſa. 328 f
Maternus. 177 d
Mathematicam & Aſtronomiam apoteleſmaticam tractare epiſcopis religio olim erat. 238 e
Mathematicorum error. 131 f prædictiones legibus damnatæ. 355 e
Matrimonium ſacerdotum in Niceno concilio à Paphnutio comprobatum. 200 c
Matrimonij contrahendi leges à Conſtantino latæ. 180 d
Matrimonia ſacrarum virginum à Iouiano interdicta. 311 a b
Matthæi Euãgeliſtę & apoſtoli acta. 75 a martyrium. ibidem e
Matthæi Euãgellum Hebraicè ſcriptum. 75 e 129 b 90 a à Bartholomæo Hæbraico ſermone ex poſitũ. 117 c ſub corpore Barnabę apoſtoli effoſſi in Cypro inuenium. 129 e
Matthias in locum Iudæ proditoris ſurrogator. 47 e
Matthias Theophili filius pontifex Iudæorum. 49 e
Matthias epiſcopus Hieroſol. 92 a
Matthię Euangelium. 77 b acta & martyrium. 71 f de carnis concupiſcentia præceptum. 87 b
Mathiæ Aſſamanæi filij contra Antiochum res geſtæ. 21 b
Maturi martyrium. 109 f
Mauia Saracenorum regina. 361 a
Mauiæ Saracenorum reginæ contra Romanos bellum. 356 a
Mauricius in præfectura orientis Iuſtiniani ſucceſſor. 563 f Imperator Rom. 565 d
Mauricius in maieſtatis violatæ reos non ſeuerus. 566 e
Mauricij imperatoris electio & renunciatio. 564 e cum Conſtantina Auguſta nuptiæ. 565 e f mores & inſtituta. 566 b in Conſtantinopolitanos ſeditioſos lenitas. 579 c ex vrbe Conſtantinop. fuga. 580 b liberalitas & opera. 581 f & 482 a contra Chaganum Hunnũ expeditio. 574 f in Europa res geſtæ. 574 d in vltimo vitæ actu pietas & animi fortitudo 580 e cædes. ibidem e
Mauricij imperatoris mors multis prodigiis prænunciata. 578 a
Mauricij imperatoris militum & cognatorũ cædes. 581 b
Mauricij ducis in oriente præclaræ res geſtę. 563 f 564 a
Mauricio quibuſdã prodigiis imperium prędictum. 565 d
Mauricio imp. numinis irati viſio oblata. 579 d
Mauri Palęſtinorum infidelium coloni. 545 d
Maxentius Herculij filius Romæ à militibus Auguſtus renunciatur. 164 a
Maxentius magiæ ſtudioſiſsimus. 164 d ſub Chriſtiani nominis prætextu fœdiſsimam exercuit tyrannidem. 164 e d
Maxentij cum Conſtantino bellum. 169 b e inſignis crudelitas. 164 c d libido & idolomania. ibidem d e f interitus. 162 d 169 f
Maximianus epiſcopus Conſtantinop. 463 a & eius mors. ibid. f
Maximian' Herculius imperator Rom. 155 d
Maximianus imperio ſe abdicat. 163 e f 186 c
Maximiani Herculij imperium. 162 e
Maximiani mors. 163 f 164 a
Maximilla prophetiſſa. 113 e 114 a 115 a mors. 114 a
Maximinus Alexandrinus epiſcopus. 148 d 149 a 151 e 91 f
Maximinus Treuerenſis epiſcopus. 245 e
Maximinus ad imperandum planè fuit ineptus. 171 c
Maximinus diuina vindicta morbo grauiſsimo vexatus. 165 e per eandem grauiter punitus. 167 f magorum impoſturis turpiter deceptus. 173 e magos iugulat. 174 b
Maximini Cæſaris imperium. 132 e cum Armeniis bellum. 168 e odium in Licinium. 171 c in Chriſtianos crudelitas. 130 c 132 e mors. 135 e 166 c 174 b f contra Chriſtianos edictum. 168 a
Maximini filij cum idololatris miſerè trucidantur. 175 b e
Maximini fuga omnium turpiſsima. 174 b horrendus morbus. 174 f
Maximini imperium. 165 d in Chriſtum atq; ſuos fideles contumeliæ. 167 d e pœnitentia. 163 f pro Chriſtianis edictum. 166 b c per hypocriſim vi extortum. 170 d o 174 e
Maximini ſtatuæ poſt eius mortem deiectæ. 175 a
Maximini tyranni memoria vbique damnatur. 175 a
Maximini martyriũ. 293 b mors. 166 c 174 b 174 f 175 a
Maximino tyranno ſublato, Chriſtianiſmus in oriente refloreſcit. 175 e
Maximus Aeliæ epiſcopus. 238 e
Maximus epiſcopus Alexandrinus. 151 e
Maximus epiſcopus Antiochenus. 811 a
Maximus Dioſpolis & Hieroſolymorum epiſcopus. 461 a
Maximus epiſcopus Hieroſol. 331 f 461 a 237 c 321 a
Maximi Hieroſolymitani epiſcopi & confeſſoris cum Athanaſio colloquium. 258 e
Maximus epiſcopus Seleucenus. 404 a
Maximus presbyter. 141 d ſcriptor eccleſiaſticus. 118 f
Maximus epiſcopus exauctoratur. 275 e
Maximus à Gerontio ad imperium euectus. 438 e
Maximus Britanniæ tyrannus. 373 f
Maximus philoſophus Cynicus. 367 e excõmunicatur. 368 a 369 e
Maximus philoſophus Epheſinus. 285 c magus. ibid. c
Maximi philoſophi Epheſini ſtudio Iulianus apoſtata à vera religione defecit. 285 c
Maximus Saporis Perſarum regis archimagus. 214 f
Maximus tyrannus à Theodoſio victus ac captus. 375 c
Maximus tyrann'. 404 d eius ad Valentinianum iuniorem literæ. 374 e contra Valentinianum iuniorem bellum. 374 f in Gallia res geſtæ. 374 e mors 491 e miraculum ingens. 529 b c
Mazabenes epiſcopus Hieroſolymitanus. 133 a
Mazaca ciu. 287 e
Mela epiſcopus. 350 f
Melana fœmina ſanctiſsima. 478 b
Melchitarum hæreſis. 587 e
Meletius Antiochenus antiſtes. 315 f 379 f 367 a
Meletius Antiochenæ eccleſiæ gubernator à Sapore factus. 363 e proſcriptus. 334 a
Meletius Sebaſtiæ epiſcopus. 196 c 278 a
Meletius Sebaſtię & Antiochenus epiſcopus. 465 b
Meletius ab Eudoxio proſcriptus. 280 a à Conſtantio in exilium actus. 280 b
Meletius epiſcopus, ſimul & manus indicio & voce libera trinitatẽ ὁμοούσιον deprædicat. 279 f
Meletij cum Paulino contentio atque concordia. 363 d exilia. 356 c 325 e mors. 367 e
Meletij epiſcopi corpus Antiochiam tranſlatum. 369 e
Meletius epiſcopus ex Ariano fit orthodoxus 279 e ab exilio reuocatur. 296 e
Meletius hæreſiarcha à Petro Alexandrino antiſtite excommunicatus. 188 e in Aegypto nouos motus concitat. 254 f
Meletius Ponticus. 152 b
Meletius perfectiſsimi in artibus hominis exemplar. 152 b
Melitius propagandę hęreſis ſuę cauſa temerè ſibi manus imponẽdæ authoritatem rapit. 188 c 200 b
Melitiani hæretici. 194 b 254 f
Melitianorũ aduerſus Athanaſium apud Cõſtantinum criminationes. 226 f cum Arianis contra catholicos conſenſus 254 f 255 a cum Paulinianis apud Antiochenos diſsidium. 365 d de eccleſiarum præfecturis decertatio. 255 a
Melitinenſis diœceſis. 369 b conuentus. 277 d ſynodus. 278 a
Melito Sardianus epiſcopus. 93 d
Melitonis de Canonicis veteris teſtamenti libris iudicium. 105 b defenſio pro Chriſtianis ad Antoninum imp. 104 e
Melitonis eunuchi mors. 119 e
Memnoni epiſcopo dignitas à Ioan. Antiocheno ademta. 461 e
Memnonias. 471 e
Menander hæreticus. 106 e
Menander Symonis magi, hæreſiſque eius diſcipulus & ſucceſſor. 86 a
Menandri Samaritani impoſtoris facta. 86 b
Menas epiſcopus Conſtãtinop. 339 c Arij ſectator. 588 f 191 e
Mendacij pœna. 160 f
Menedemi martyrium. 330 e
Menophantus Epheſi epiſcopus. 199 c Arianus. 265 a 365 b
Menophanto Epheſio epiſcopatus abrogatur. 244 a
Mercurius Iuliani imp. percuſſor. 310 d e
Mercorij Sozomeni hiſtoria eccleſiaſtica. 14 a
Meredis epiſcopi martyrium. 215 f 516 a
Meretriculæ contra Euſtathiũ epiſcopum calumniæ & periurium 283 f
Meroe opp. 292 a
Metopius Tyrius philoſophus. 212 f
Meſenorum regio. 252 c
Meſopotamia ab Agarenis vaſtata. 511 d item à Scenitarum gente. 528 b
Meſopotamiæ deſcriptio. 252 d
Mediolanenſis ſynodus. 265 b
Mediolanenſium in epiſcopi electione diſſidium. 345 e
Medorum regni primordia. 10 d
apud Medos ſeptem populi ordines. 576 a
Megalopolis. 369 b
Metasa primum ad Romanos allata. 554 f
Methodij patriarchæ res geſtæ. 591 d
Metræ ſenis martyrium, eiusque in eodem conſtantia. 134 b e
Metrani in martyrio perſeuerando conſtantia. ibid. a b
Metrodorus hęreticus. 97 e martyr. ibidem e
Metrophanes epiſcopus Conſtantinop. 189 e 351 b Probi imperatoris nepos. 189 b
Michaelis Amoræi imperium. 591 d c
Michaelis Archangeli variæ apparitiones. 185 d 187 c mors. 591 e
S. Michaelis templum in Sosthenio ædificatum. 187 c templa à Conſtantino ſacrata. 185 c
Michaelis Rancabæ mors. 591 b
Michææ prophetæ reliquiæ. 397 d

ſepulchrum. ibidem
Milas ex Perſico milite factus epiſcopus. 216 a
Milas mortuorum excitator coronatur martyrio. 216 a b
Militaris diſciplinæ conſeruatio. 567 a
Militaris licentię exemplum. 425 e 567 d
Militaris rebellionis & ferocitatis exemplū. 585 b
Millenariorum hæreſis. 90 a
Miltiades Romanus epiſcopus. 177 e 111 b 189 b 224 d
Miltiadis apologia pro Chriſtianis. 114 d
Milnius poos. 169 e
Minodorus epiſcopus. 304 b
Minutius Fundanus Aſię proconſul. 92 e
Miraculum à Conſtantino viſum. 169 d
Miracula Chriſti potiſsima. 35 f
Miracula in eccleſia Irenæi temporibus diuina virtute facta. 106 d
Miracula varia ab Apoſtolis edita. 48 a
Miraculis editis Chriſtus ſuam diuinitatem declarauit. 35 b
Mirtha à Perſis adorata. 189 e
Mithrij euerſio. 378 b
Moderator philoſophus. 127 e
Modeſti aduerſus Marcionem hæreticū ſcripta. 104 c d magna in catholicos crudelitas. 130 e
Modogiſcli Alanorum ducis in Hiſpaniam eruptio. 482 e
Moggos diuerſorum libellis apud Felicem pontificem accuſatus. 517 d
Moggi ad Acacium Conſtantinopolitanum literæ. 516 d
Momus conuiciorum inuentor & autor. 10 e
Monachus inter impudicæ mulieris illecebras, linguam ſuam mordicus conſcidit. 360 e d
Monachi Aegyptij Petri apoſtoli temporibus 56 a ea perſequutionibus orti. 217 e nō temerè peculiarem ſibi ſumpſere habitum. 246 b olim ferè omnes longæui. 352 c
Monachi ſolitudinis Chalcidis 352 e
Monachorum apud Galatas & Cappadoces multitudo. 352 d
Monachorum circulatoriorum in Chryſoſtomum odium. 411 a
Monachorum habitus myſticè interpretatus. 246 b
Monachorū in terra ſancta ritus ac cæremoniæ. 475 b c
Monachorum omnium commune cōcilium atque inſtitutum. 351 f
Monachorum ſanctitas plurimos ex gentilibus ad Chriſtianiſmum perduxit. 352 e d
Monaſtica diæta. 217 d
Monaſteria olim fidelium ſcholę. 56 b e
Monaſtica Antonij politia. 217 e
Monaſtica obedientia. 349 f
Monaſtica vita quas ob cauſas inſtituta. 354 a
Monaſticæ vitæ incommoda. 248 a b deſcriptio. 216 f
Monaſticorum operum omniū quinque cauſæ. 354 a
Mongi Alexādrini epiſcopi inſolentia & impietas. 518 a eius nomen ex epiſcoporum catalogo ab Eupbemio eraſum. 519 b
Monoceros. 253 e
Monophiſitę hæretici. 583 a etiā Theopaſchitæ dicti, iidem. 587 d
Monophiſitarum hæreſis. 581 d 591 a
Monophyſitarum hæreſis contraria Neſtorij hæreſi. 585 b
Monſtra marina. 378 e d
Monſtroſi homines. 390 d
Montanus. 111 e hæreticus. 105 e
Montani hæreſis. 112 b 113 b 113 d e f 223 d
Montani hæretici diuinationes. 113 e
. nona ieiunia & coniugiorum ſolutio. ibid. e mors. 114 a
Montaniſta falſo ſe confeſſorem Chriſti iactitat. 114 f
Montaniſtæ plures ſe martyres habere iactitant. 114 b
Montaniſtarum Paſcha. 184 e
Mopſi fontes. 280 f 286 d
Mopſocrenæ. 280 f
Mortificatio carnis. 348 f
Mortuus ad fidem reſurrectionis confirmandam reſuſcitatus. 145 f
Mortuorum memoria. 110 a
Mortuorum reſurrectio. 470 a
in Mortuos num anathema iacere liceat 550 e
Moſes antiquorum omnium antiquiſsimus. 107 f
Moſes Chriſtum in veteri teſtamēto ſuis nominibus aperte expreſsit. 18 d
Moſes veterum omnium antiquiſsimus. 101 f
Moſis miracula. an e
per Moſem cur lex Abrahæ poſteris data. 17 e
Moſes Aegypti monachos. 352 e
Moſes Aethiops Aegyptius. 348 e ex prædone factus monachus. 349 a
Moyſes falſus ab Elesbano Aethiope debellatus. 518 e
Moyſes falſus in Creta emicuit. 538 a 467 a b
Moſes ab epiſcopis Catholicis cauſibus Saracenorum epiſcopus creatus. 356 d ab exilio reuocatus Mauiæ auxilio in epiſcopatum reſtituitur. 356 b c
Moſes menſam ad Boream collocare iuſsit. 354 e
Moſis monachi Aegyptij miracula. 349 a b cum Lucio Alexandrino epiſcopo cōtentio. 356 e
Moſaici libri lacerati, ab Eſdra ſacerdote reſtituti. 107 c d
Mucciti pup. 575 d
Mulæ humana voce loquutæ. 441 b
Mulier Gigantea & mirandæ magnitudinis. 536 d
Mulier pœnitentiam agens Conſtantinopoli à diacono compreſſa. 381 b
Mulieres egregiæ de pudicitia conſeruanda concertantes. 165 a
Mulieres religionis gratia virilem habitum mentitæ. 348 a
Mulierculæ quædā vi adactæ, ſummas Chriſtianis fœditates falſo impingunt. 167 d
Mulsunes Perſis Niſibim expugnantibus diuinitùs immiſſi. 260 a
Muſani eccleſiaſtici doctoris ſcripta. 105 e
Muſonius epiſcopus defunctus etiam, ſynodi Nicænæ decretis non abſque miraculo ſubſcripſit. 203 e
Mutationes in republica vitandę. 10 e
Mygdonius ß. 219 f
Myrmena Aochtopophagorum ciuitas. 72 a

N

NAamanis Scęnitarū ducis ad Chriſtianiſmum conuerſio. 572 f
Narciſſus epiſcopus Arianus. 261 a
Narciſſus epiſcopus Hieroſol. 111 e 119 f
Narciſſus Irenopolis Ciliciæ epiſcopus. 241 b
Narciſſus Neroniadis epiſcopus. 260 d
Narciſſus ex ſuo epiſcopatu fugatus. 125 f
Narciſsi epiſcopi miracula. 111 e d
Narciſſo Irenopolitano epiſcopatus abrogatur. 244 a
Narcæ eunuchi in Italia res geſtæ. 541 e
Narcis Perſarum ducis contra Romanos res geſtæ. 449 e Romanorum ducis de Perſis præclara victoria. 571 d e
Narſis Rom. Choſroe ducis cōtra Varamum res geſtæ. ibidem
Nanos perdici ſimilis. 390 d
Natalis confeſſoris hiſtoria. 122 f 123 a
Naucratius Baſilij magni frater. 333 c
Nauæ filius Chriſti ſeruatoris typus. 18 d
Naue filio ſuli cur Ieſo nomen inditum. ibidem. d
Nazaret ciui. 25 d 109 a
Neamus epiſcopus Hieroſolymitanus. 574 a 589 e
Nebri populi. 357 b
Nectarius Conſtantinopolitanus epiſcopus. 403 e 372 b eius mors. 405 e
Nectarius epiſcopalem functionem addiſcit. 369 c d
Nectarius Thraciæ epiſcopus. 369 b
Nectarius vir profanus, & nondum baptizatus, in epiſcopum Conſtantinopolitanum eligitur. 368 c
Nectarij cum Gerontio diſsidium. 410 e
Nectarij domus Conſtātinopoli incenditur. 375 c
Negra ciu. 538 a
Neon Seleuciæ epiſcopus. 314 a 277 e
Nephaſmecmana. 399 e
Nepthalitarū contra Perozē res geſtæ. 528 e
Nepos epiſcopus Hieroſolymitanus. 577 e
Nepos occidentis imperator. 492 a
Nepotis hæreſis. 145 d e
Neri Iudæorum pontifex. 49 e
Nero primus inter imperatores Romanos Chriſtianorum perſecutor. 69 b
Neronis crudelitas & vita flagitioſiſsima. 68 f 105 a
Neronis impulſu Hieruſalem à Veſpaſiano cincta obſidione. 80 d
Neronis mors. 69 b 81 d
Neruæ imperium. 85 e
Neſtabi martyrium. 290 e
Neſtoris cum Lydæo pugile certamen. 161 e martyrium. 289 e
Neſtorius Blemmyarum captiuus. 462 e
Neſtorius epiſcopus Antiochia trāſlatus Cōſtantinopolim. 457 d
Neſtorius hæreticus in Epheſino concilio damnatus. 513 d
Neſtorius in ſummis ęrumnis vt reſipiſceret, animum inducere non potuit. 463 b e
Neſtorius in ſynodo Epheſina damnatus. 461 a
Neſtorius nū ad Chalcedonenſem ſynodum vocatus, ambigitur. 486 e num in Samoſateni & Photini hæreſim inciderit, à Socrate dubitatur. 458 f 459 a
Neſtorius Samoſateni & Photini hęreſim seducere viſus. 458 b quarto condemnationis ſuæ anno Oaſim deportatus. 461 d
Neſtorius ſui erroris à Cyrillo per literas admonitus. 459 e
Neſtorij à vera pietate defectio. 457 f 458 a ad Thebeum præfectum epiſtola. 463 e
Neſtorij epiſcopi Antiocheni inſolentia. 417 d ex barbarorum ciuitate ad Panias vrbem profectio. 463 f fucata pœnitentia. 461 e hæreſis 417 f 458 a 459 e 317 e f 525 f
Neſtorij in Mariam virginē blaſphemia. 457 f 458 a
Neſtorij lingua ante mortē à vermibus corroſa. 463 e
Neſtorij ſuam hæreſim defendentis pertinacia. 460 a b e poſt condemnationem facta. 462 b varia exilia 463 a mors crudelis. 462 d
Netrita mons. 219 e
Nicæa in Thracia ſynodus ab Arianis coacta. 272 b

Nicæa

Nicæa in terræmotu concuſſa. 322 b reſtaurata. 91 b
Nicęna fides catholica eſt, & apoſtolica. 324 e 2 1 2 a 315 d e f 342 d e
Nicarete monialis medicinæ perita. 425 e
Nicarete virgo Chriſtianæ vitæ exemplum. ibidem.
Nicæna ſynodus. 201 e f 202 239 a b 200 f 2 2 a b e 203 d e f 221 268 f 294 e
Nicæna ſynodus Paſchæ celebrandi errores introduxit. 385 e
Nicęnæ ſynodi apparatus. 197 f 198 a
Nicęnæ ſynodi celebratæ tempus. 206 c
Nicænæ ſynodi decreto miraculo ingẽti duo etiam defuncti epiſcopi ſubſcripſere. 203 b
Nicænæ ſynodi decreta. 358 d ab Arianis damnata. 270 e ſola in Oriente & Occidente ſeruata. 343 d
Nicęnæ ſynodi de non transferendis epiſcopis conſtitutio. 224 e
Nicænæ ſynodi encomium. 372 f progreſſus. 198 f
Nicęnum ſymbolum. 199 b 267 b 317 b 315 c d
Nicænum ſymbolum ab Occidentalibus eccleſiis receptum. 245 b antiquitus ſemel tantum in anno cantari in eccleſia ſolitum 517 d in Antiochena ſynodo ſtabilitũ 315 f item in ſynodo Chalcedonenſi. 505 d n
Nicæni concilij canones legitimi. 427 d confirmatio. 569 f 27 451 e
Nicæni ſymboli de ſpiritu ſancto ſupplemẽtum. 369 e
Nicæni concilij ſynodalis ad Alexandrinos & Aegyptios epiſtola. 203 d
Nicephorus Chryſoſt. ſtudioſiſsimus. 40 a cur eccleſiaſticam poſt alios hiſtoriam conſcripſerit. 13 d
Nicephorus Epheſius epiſcopus Conſtantinopo im tranſlatus. 466 c d
Nicephorus metropolitanus Gangrę epiſcopus. 466 e
Nicephorus nondum ſextum & trigeſimum annum egreſſus, præſentem abſoluit hiſtoriam. 16 c
Nicephori C[illegible] ſti ętas. 466 c d
Nicephori hiſtoria eccleſiaſtica quæ tempora complectatur. 9 f
Nicetas Gotthus martyr. 358 a nicetes. 96 d
Nicetæ ducis contra l hocim res geſtæ 589 c
Nicocles Lacon Iuliani imperatoris præceptor. 25 b
Nicolaos hæreticus. 1[illegible] e
Nicolaus Myſorum epiſcopus. 296 e eius miracula. 221 c d
Nicolaus patriarcha Conſtantinopolitanus. 591 e
Nicolaitarum hæreſis. 86 f
Nicomachus philoſophus. 127 e
Nicomas Iconii epiſcopus. 148 a
Nicomedia ab Hadriano imperatore reſtaurata. 91 b e
Nicomedienſe incendium. 269 b
Nicomedienſis terræmotus. ibid. a
Nicon epiſcopus Nicænus Hierapolim tranſlatus. 466 a
Nicopoli ciu. 126 f 306 f
Niger fl. 575 d
Nilammon monachos apud Geras in epiſcopum eligitur. 417 f dum in epiſcopum cõſecratur, moritur. 417 f
Nilus ea præfecto vrbis monachus factus. 479 d
Nilus fl. ex paradiſo profluit. 253 b eiicitur. 144 b
Nili inundatio. 144 c 390 a b
Nili inopinato incremento multi ad Chriſtũ conuerſi. 390 a
Nili p cubit⁹ mẽſuratio. 180 a ſacrificia. 390 a

Nilus monachus. 457 c 478 d
Nili Aegyptij epiſcopi martyrium. 162 a
Nili epiſcopi Conſtantinopolitani vita & ſcripta. 479 d
Niſibis ciu. 449 e à Martiano obſeſſa 558 iterũ à Romanis. 450 f 451 a à Sapore Perſarum rege expugnata. 259 e Iacobi epiſcopi precibus reſtauratur. ibid. e f
Niſibis Mygdoniæ ciuitas poſtea Antiochia dicta. 196 c
Nitria mons. 353 e monaſterium 350 e
Nitrienſium monachorum cõtra Oreſtem pugna. 445 f
Nox atra. 252 e
Nomades. 17 c
Nonnus epiſcopus Edeſſenus. 457 e
Nouatus cur ab eccleſia ſecedẽs, hæreſim ſuã inſtitueret. 319 e
Nouati cum Cornelio epiſcopo Romano de pœnitentib. in eccleſiam recipiendis diſceptatio. 200 e
Nouatiani à Neſtorio perſecuti. 457 e ab Arianis cur odio habiti. 313 b
Nouatiani apud Conſtantinopolitanos epiſcopi. 388 e
Nouatiani Conſtantinopoli affliguntur. 321 f
Nouatiani cum orthodoxis ὁμοούσιον pariter profitentur. 273 a b
Nouatiani quàm aliæ hæreſes pacatiores. 389 e quibus in rebus à Catholicis diſsideant. 452 e
Nouatianorum de Paſchatis feſto canon 383 e diſsidia 385 e 388 e Catholicis contra Macedonium conſenſus. 273 b
Nouatianorum eccleſia. 321 f
Nouatianorum eccleſia dirata, ab Eleuſio Cyziceno reſtituitur. 288 d
Nouatianorum gratia pœnitentia ſolennis in eccleſia inſtituta. 380 f 381 a
Nouatianorum eccleſia in Conſtantinopolitano incendio illæſa cõſeruata. 467 f 468 a
Nouatianorum hæreſis. 137 e 329 d perſecutiones. 273 c 444 e ſeueræ obſeruationes. 387 d
Nouatianorum ſynodus Sangari celebrata. 383 d
Nouatianorum templa à Macedonio deſtructa. 273 a
Nouatianis Alexandriæ & Romæ eccleſiæ ademptæ. 444 e
Numenius. 127 e
Numerianus. 151 c
Numeriani mors. 251 d
Numerorum lauacrum. 140 c d
Nunychiæ in Gerontium maritũ pietas. 438 f
Nuptię ſpirituales. 1[illegible] e
Nymphæum Conſtantinopoli in Theodoſij foro. 322 b

O

OBedientia monaſtica. 349 f
Obediendum magiſtratibus. 96 f
Occaſio rei gerendę non temerè eſt negligenda. 519 f
Occidentales eccleſiæ Catholicæ. 364 f 365 a
Ocij deteſtatio. 436 e
Odoacer rex. 492 a
Oeconomia reſtitutionis generis humani. 44 d
Oedipi & Sphingis fabula. 253 f
Olea Conſtantinopolis regio. 182 d 456 d
Olibrius occidentis Imperator. 491 e f
Oligarchia Iudæorum. 10 f
Oliueti mons. 264 a
Olympias altera Thecla. 422 f
Olympias apud Optatum tanquam incendiaria cauſam dicit. 422 f cum Chryſoſtomi perſecutoribus communicare recuſat. 423 a

S. Olympiadis abbatiſſæ vita eleganter deſcripta. 422 a b c
Olympiadis exilium. 423 a in pauperes liberalitas. 423 a b in Theophilum benignitas. 422 c mors 423 b monaſterium Marinæ cognatæ relictum. ibid. b ſepultura 423 e reliquiæ Conſtantinop. tranſlatę. ibide
Olympianus epiſcopus Conſtantinopolitanus. 189 d
Olympius Palæſtinæ dux. 526 e
Olimpius ſophiſta idololatras ad ſacra ſua defendenda cohortatur. 378 d e
Olympio epiſcopo ſtruuntur inſidiæ. 260 d
Olympio magiſtratus ademptus. 516 e f
Onagri deſcriptio. 253 f
Onerimus epiſcopus Conſtant. 189 e
Onerimi martyrium. 85 d
Onias Iudæorum pontifex. 49 d in Heliopolitarum agro templum Hieroſolymitano ſimile ædificauit. ibid. d Tobiæ liberis vrbe expulſis ſeditionem concitat. 81 a
Oniæ Pontificis ad Ptolemæum fuga. 81 a
Opilius Macrinus Imp. Rom. 129 d
Optati præfecti de incendiariis crudeles quæſtiones. 421 e f
Oppianus poeta. 94 d
Optimus Agdamenæ & Antiochiæ epiſcopus. 465 c 333 f 369 b
Optimus Piſidiæ monachus. 354 e epiſcopus. 387 f
Or monachus Aegyptius. 347 e
Oraculum de belli euentu Licinio datum. 179 b e de Iuliani Imp. morte 318 b in ruinis muri Chalcedonenſis repertum. 322 a Iuliano datum. 305 e
Orandum pro principibus. 259 a 337 c 495 b 165 f 166 a
Oratio Eccleſiæ concors efficaciſsima. 158 f 106 a b 256 b 259 f 343 e 365 c 392 a 464 c d 465 c
Oratoria Chriſtianorum in templa mutata. 154 f 155 a
Oreſtes præfectus Alexandrinus. 445 e
Oreſtes Occidentis Imperator. 491 a ſaxo ab Ammonio vulneratus. 445 f
Oreſtis cum Cyrillo epiſcopo contentiones. ibid. martyrium. 161 a
Orgia Græcorum abolita. 180 a
Oribaſius Iuliani apoſtatæ medicus. 311 b
Orientales eccleſiæ à Theophilo Indo ordinatæ. 251 e f
Orientales eccleſiæ in religione ſemper diſcordes. 365 a
Orientales populi ad Chriſtum à Theophilo Indo conuerſi. 251 d n
Orientalium antiſtitum ad Occidentales contra Arianos ſcriptum. 371 a
Orientalium eccleſiarum turbæ. 272 e contra Athanaſium & Paulum epiſcopos technæ atque inſidiæ. 241 e f 242 243
Orientalium epiſcoporum cum Occidentalibus inſidiæ. 243 d e f
Origenes Adamantius multorum ſtylis ac lucubrationibus confoſſus. 151 b ab Alexandro epiſcopo Hieroſolymitano in presbyterum creatus. 132 f adoleſcentulus affectat martyrium. 123 a adoctrina Marcellum Galatam & Porphyriũ literas Chriſtianas defendit. 381 c Cæſareæ Palæſtinæ cum magna quotidiã inuidia pſbiter creatur. 129 e cõmentarios in ſ. crã ſcripturã edidit, Ambro. ei notarios & ſũptus ſuppeditãte. 128 e
Origenes conuincendorum hæreticorũ gratia in Græciã profectus. 129 e cuius inſtinctu ſuos libros conſcripſerit. 127 a b
Origenes egregius hæreticorum confutator 131 b Hebraici ſermonis ſtudioſiſsimus. 126 e hæreticis propè omnibus materiam

erroris prębuiſſe creduntur. 151 d
Origenes libros innumerabiles, qui hodie non extant, conſcripſit. 125 d e
Origenes monachus. 35 b parentem pro fide Chriſtiana captum ad martyrium adhortatur. 123 b
Origenes philoſophorum omnium ſcriptis plurimùm delectatus. 127 c
Origenes quo conſilio philoſophicas & prophanas literas ſit conſectatus. 128 a 130 a b quod verbis docuit, factis etiam aliis demonſtrauit. 123 f ſacras literas in Eccleſia docuit, antequam eſſet factus presbyter. 128 c
Origenes ſcholę Chriſtianę apud Alexandrinos catechiſtes. 123 e [illegible] ipſum propter regnum Dei caſtrauit. 125 a
Origenes vocabulum Deigenitrix quàm probè expoſuerit. 458 c
Origenis abſurda atque impia dogmata. 551 c ad ſacras literas ſtudium, 123 a apud philoſophos autoritas. 117 b contra Arabum hęreticos diſputationes. 132 d contra Celſum Epicureum libri 130 b de canonicis Biblioſum libris iudicium. 129 a de trinitate traditio. 194 b
Origenis diſcipuli. 131 d 124 b 13[illegible] e
ob Origenia dogmata Conſtantinopolitana ſynodus congregata. 55[illegible] c d
Origenis dogmata potiſsimùm à Macario epiſcopo Hieroſolymitano euulgata. ibid. a
Origenis encomium 131 e horrendus lapſus. 132 a b in Arabiam profectio. 128 b in Eſaiam & Ezechielem lucubrationes. 130 a in tradendis diſciplinis facilitas. 13[illegible] f in vrbē Romanam profectio. 128 d
Origenis libri à Baſilio Magno & Gregorio Nazanzeno diligenter lecti. 331 e ſub Epiphanio in ſynodo prouinciali damnati. 414 b e itē à monachis Aegyptiacis. 412 a & à Theophilo. 414 c
Origenis lucubrationibus Athanaſius plurimùm adiutus. 414 a
Origenis patrimonium fiſco illatum. 123 e
Origenis paupertas. 124 a res 122 e ſcripta 128 e 130 a b 244 f
Origenis ſcripta à Theotimo Scythico epiſcopo defenduntur. 414 e
Origenis vita auſteriſsima. 124 a b
in Origenem anathema. 551 e
Origeniſtę. 412 c
Origeniſtarum hęreſis. ibid. e
Ormiſdas epiſcopus Rom. 54[illegible] a
Orothei hęreſis. 382 f
Oſtienſis portus. 419 d
Othonis imperium. 81 d
Otreius Melitinenſis epiſcopus. 369 b
Oxyrynchum opp. 331 b
Ozi Iudęorum Pontifex. 49 b

P

Pachomij monachi leges & ordo. 346 a b c d e f ſymbolum atque monumentū. ibid. b
Pacorus Parthus. 22 f
Pęanes Chriſtianorum. 166 f
Pęſius monachus. 146 a
Palatij Conſtantinopolitani deſcriptio. 7 a
Palęſtina à Sarracenis & Perſis miſere depopulata. 518 h
Palęſtinę monachi. 351 b
Palęſtinorum monachorum ad Alciſonem de ſtatu Syrię & Palęſtinę eccleſiarum ſcriptum. 524 b
Palęſtinorum monachorū ad Alciſoné de rebus Flauiani & Xenaię ſcriptum. 513 a
Palladius. 41[illegible] f
Palladius epiſcopus Antioch. 519 c
Palladius Aegypti pręfectus Theonę armatus eccleſiam occupat. 339 d
Palladius Helenopolis & Aſpunę epiſcop. 465 c
Palladius curſor velociſsimus. 45[illegible] c
Palladij epiſcopi mors. [illegible] 9 c ſcripta. 354 c
Palladij Aegypti pręfecti in orthodoxos impietas. [illegible] 8 c
Palmarum apud Scythopolim copia. 41[illegible] f
Palmarū folia in vſum monachorū cedūt. ib. f
Pambonis hiſtoria. 338 f 339 a
Pamphilus presbyter & martyr. 153 a. 130 d
Pamphili Cęſarienſis martyrium. 165 a
Pamprepes. 520 b
Pan deus Arcadię. 253 d impuriſsimus. 474 a cur deus à gentilibus creditus. 151 d e
Pan deus à Pauſania poſt Medicum bellum dicatus. 211 b
Pancratius Petri apoſt. diſcipulus. 88 b
d. Pancratius Siculorum apoſtolus. 68 b
Panemos menſis. 335 a
Panius mons. 142 f
Panoplię ſiue armaturę ſignaculis crucis efficacia. 174 a
Paoſophius Nicomedienſiū epiſcopus. 41[illegible] c
Panteleemonis martyrium. 180 d
Pantęnus epiſcopus. 124 c 128 a 130 a theologiæ [illegible] Alexādrinę pręfectus. 117 b
Panichium opp. 406 e 299 f
Paphlagones Nouati dogma moribus ſuis cōuenicns receperunt. 329 e
Paphlagonum contra Macedonianos pręliū. 27[illegible] b c d
Paphnutius monachus. 246 a
Paphnutius Aegyptius epiſcopus. 196 d
Paphnutius Thebaidis epiſc. martyr. 1[illegible]6 e
Paphnutij Thebęi epiſcopi de cęlibatu ſacerdotum in Nicęno concilio ſententia. 500 e
Papias epiſc. Hieropolitanus. 80 a 88 b eius facta. 89 d
Papylus martyr. 97 f
Papyrij caſtellum. 520 b
Papyrij epiſcopi mors. 119 e
Parabolę Saluatoris ex quatuor Euangeliſtis coll[illegible]. 36 b
Paradiſus ſanctarum animarum ante reſurrectionem communem, ſedes. 39 f
Paradiſi felicitas. 254 a
Paradiſi locus, & elegans deſcriptio. 252 f
Pardali. 253 c 324 b
Parentum primorum lapſus. 17 c
Paris Perigenet & Romanus epiſcop. 485 b
Parthenij Helleſpontiaci epiſcopi ſanctitas & miracula. 221 d
Parthorum imperium. 20 e ſeōtra Romanos bella. 162 e
Parthorum regibus Arſacidarum nomina impoſita. 20 e
Parum Labyrinthus falſo Origeni aſcriptus. 11 b
Paſcha verum Chriſtus trophęo crucis diabolum deuicit. 386 d
Paſcha verū in euchariſtia exhibemus. 37 f
Paſcha Iudęorum. 37 e 384 a 3[illegible] c
Paſcha legale. [illegible] c
Paſcha Nouatianorum. 483 e f Montaniſtarū. 384 e Samatianorum. 384 b
Paſcha ab initio moribus magis quàm legibus obſeruatum. 385 a
Paſchę celebrandi errores in Nicęna ſynodo non ſublati. ibid. e
de Paſchate vno eodemque tēpore celebrando decretum. 504 a
Paſchę celebratio inter adiaphora numeranda. 383 e
Paſchę feſtum non cum Iudęis, ſed die Dominico habendum. 112 d e 204 f
Paſchę celebritatem apoſtoli Chriſtianis liberam reliquerunt. 384 c
Paſchatis feſti ni quo tempore celebrandum, à multis diſputatum. 115 119 a b c d e 144 a 152 d 8[illegible] c d e f
Paſchatis celebrandi in Occidente tempus requętatio. 329 c
Paſchatis celebrandi conſenſus. 200 a 204 d 387 c
ob Paſchatis celebrationem illegitimā Aſiani à Pontifice damnati. 381 a
Paſſalion diaconus. 441 d
Paſſinon. 554 f
Paſsinicus epiſcopus. 324 b
Paſtoris liber, & Irenęi de eo iudicium. 107 a
Paſtoribus renunciata Chriſti natiuitas. 27 a
Paternę in filios pietatis memorabile exemplum. 393 d e
Patientię corona. 427 b
Patiētię in afflictionibus conſolatio. 427 b c
Patriarchatus conſtitui. 367 a
Patriarchatuum ſiue diœceſium ordinatio. ibid. b
Patricius pręfectorum Conſtantini ſicarius. 177 b
Patricij conſulis exilium. 501 c
Patricio conſuli Ariadna in matrimonium data. ibidem b
Patropaſsianorum hęreſis. 241 e
Patrophilus Seleucię epiſcopus. 178 d
Patrophilus Scythopolitanus epiſcopus. 194 a 199 d 238 d 178 d 263 a 272 e exauthoratur & excommunicatur. 271 d
Patrophilus Scythopolitanus epiſcopus Arianus. 365 b 261 a
Paulinę prędicationis ſumma. 65 c
Paulinus Antiochenus epiſcopus. 348 d 125 e 396 d Arij diſcipulus. 193 c
Paulinus Nolę epiſcopus. 492 a
Paulinus in Cappadociam relegatus, capitali ſupplicio afficitur. 451 e
Paulini hęreſis. 365 b 363 e 386 b
Paulini Tyri epiſcopi pietas. 175 e
Paulinianj cum Meletianis communicare nolunt. 280 b
Paulini cum Meletio di[illegible]um. 363 d e
Paulini Antiocheni [illegible] mors. 376 f
Paulinianiſtę hęretici. 242 b
Paulinianorum aduerſus catholicos conuentus 376 [illegible] cum Meletianis apud Antiochenos diſſenſio. 365 d
Paulonas. 248 f
Pauli apoſtoli forma, totiuſque corporis habitus. 69 d laus ab Origene decantata. 119 e
Paulus omnibus apoſtolis pręferendus, licet in eorum catalogo non numeretur. 75 a
Paulus apoſtolus qua ratione omnibus omnia factus 454 c
Pauli apoſtoli naufragium. 66 a miracula 59 a & 61 e 66 c
Paulus apoſtolus num fuerit coniugatus, à multis dubitatur. 75 c
Paulus apoſtolus cur vxorem ſuam non circūduxerit in ſuis peregrinationibus. 71 b
Pauli apoſtoli prędicatio & acta. 58 c
Pauli actorum liber fictitius. 77 a
à Paulo epiſtolę ad diuerſos quomodo & quo conſilio ſcriptę. 67 b c
Pauli apoſtoli ad [illegible] b. epiſtola [illegible] 88 d 129 c
Pauli ad Hebręos epiſtola à Luca in linguam Gręcam verſa. 118 a
Pauli epiſt. ad Hebr. cū canonicè ſcripta. 76 f
Pauli ad Timotheū epiſtola. 67 b & Titū. ibi.
Pauli Apocalypſis. 3[illegible] c
Pauli pugna cum [illegible] Iudęis [illegible] cauſam dicit 63 f accuſatus apud [illegible] c
Pauli apoſtoli vincula. [illegible] a & [illegible] c ad [illegible] e appellatio. [illegible] 4

Paulus priore Neronis iudicio abſoluitur. 66 f
Pauli apoſtoli martyrium. 67 a b e 68 f
Paulus Alexandrinus hæreticus. 125 e
Paulus epiſcopus Conſtantinopolitan. 237 a 239 f 321 b
Paulus epiſcopus Conſtantinopolitanus à Conſtantio in exilium actus. 240 e proſcribitur. 239 e in Cucuſum relegatur. 260 d reuocatur. 239 a
Paulus epiſcopus Conſtantinopolitanus Macedonianorum opera ſtrangulatur. 260 d
Pauli epiſcopi Conſtantinopolitani apud Cõſtantium querimonia. 241 a b exilium & cædes. 257 a
Pauli Conſtantinopolitani martyris oſſa Cõſtantinopolim tranſlata. 369 e
Pauli Emeſeni epiſcopi pacificandi in eccleſia ſtudium. 461 f
Paulus ex Epheſino epiſcopatu eiectus. 514 e reſtituitur. 513 a
Paulus Euphraſius epiſc. Antioch. 555 f
Paulus monachus Apameenſis. 352 f
Paulus monachus Cœleſyriæ. ibid. e
Paulus Neocæſareæ epiſcopus. 196 e ambarũ manuum vſu Licinij improbitate orbatus. ibidem.
Pauli Nigri hæreſis. 585 a
Pauli Nouatiani epiſcopi encomium. 446 e eius cum Iudæo contentio. 446 f 447 a
Paulus philoſophus ac monachus Zeugmatenſis. 352 f
Paulus Samoſatenus epiſcopus Antiochenus 151 f 147 b excommunicatur. 148 e ab errore conuerſus, iterum lapſus. ibid. b
Pauli Samoſateni doctrina. 190 d e mores atque improbitas. 149 a hæreſis. 147 f 149 d de regno Chriſti falſa opinio. 532 b c cum Alexandrinorum epiſcopo atq; alijs presbyteris diſputatio. 148 b c
Pauli Samoſateni hæreſis damnatur. 372 e
Paulus cognomento Simplex, Antonij diſcipulus. 218 f
Paulinus Treuirorum Galliæ epiſc. 265 e
Paulinus Tyri epiſcopus. 193 b
Paulus epiſc. à concilio repudiatur. 243 b
Paulus quingentorum Aſcetarũ abbas. 349 e
Paupertate cur interdum pij premãtur. 452 b
Paulinicus Zelenus epiſcopus. 355 e
Pax Chriſti quàm efficax. 144 f
Pacis templum à Petronce epiſcopo Conſtantinopolitano ad mare ędificatum. 189 d
Pazus vicus. 319 f 383 e d e
Peccatum ad mortem. 312 f 452 e
Peccati horrenda pœna. 17 c d
Peccati originalis grauitas. ibidem
diua Pelagia. 457 e
Pelagius Laodiceę epiſcopus. 367 f 369 b 355 f proſcribitur. 334 a
Pelagius pontifex Rom. 557 e
Pelagius ob affectatam imperium à Zenone interfectus. 520 d
Pelargus vrbis Conſtantinopolitanæ regio. 467 f
Pelei martyrium. 162 a
Pentadia Timaſij coniunx. 406 b
Pentacles Roſianus archiepiſc. 466 e
Pepuziani hæretici. 153 d
Pepuzitarum Paſcha. 384 e
Perennij in Chriſtianos crudelitas. 155 e
Perinthus ciu. 574 e
Periurij diuinitùs vindicati memorabile exẽplum. 135 e
Peroris regis cõtra Hunnos res geſtæ. 528 e f
Perſeę arboris in medicina vſus. 307 a
Perſarmenij pop. 558 b
Perſarmeniorum ad Iuſtinum profectio. ibi.
Perſecutio Chriſtianorũ ſub Aureliano. 148 f ſub Decio. 132 e ſub Maximiano. 132 e ſub Diocletiano. 155 c d 162 b c ſub Maximino 150 e in Perſide omnium grauiſsima. 214 a ſub Seuero 121 d ſub Valeriano. 141 e d e f
Perſecutionum neceſsitas. 445 e
Perſecutionibus Chriſtianorum diuinitùs finis impoſitus. 165 e
Perſecutionibus Eccleſia Chriſti auctior ſemper facta. 100 e d
Perſæ ad Chriſtũ quomodo conuerſi. 447 b c
Perſæ ad Daras & Niſibim victi. 540 d item à Romanis. 571 d e 450 d e
Perſæ à Romanis capti, & bonis eccleſiaſticis ab Acacio epiſcopo redempti. 450 f
Perſarum regni primordia. 50 d e
Perſarum regnum ad Parthos trãſlatum. ibi. e
Perſarum religio crebris Romanorum legationibus vehementer aucta. 447 b
Perſarum in Chriſtianos crudelitas. 449 c d
Perſarum martyres. 215 f
Perſarum legati à Iuliano in Chriſtianorum odium violati. 292 f
Perſarum aduerſus Hormiſdam rebellio 570 f in Romanorum agros excurſio. 437 d cũ Roman. bella. 162 e 519 c 540 d 558 d 582 b
Perſarũ cũ Romanis centum annorum induciæ. 435 b pax 574 b contra Iulianum Imp. res geſtæ 309 d e f cum Traiano Imp. bellum. 90 f
in Perſide Chriſtianiſmus à Marutha propagatus. 447 d
Pertinax epiſc. Conſtantinop. 189 d
Pertinacis imperium. 122 e
Peſtis dira. 568 f 311 e 491 a 545 e
Peſtis ingens apud Alexandrinos. 144 f ſub Veſpaſiano. 85 e
Peſtis tẽpore charitatis officia exercenda erga ægrotos. 144 f 145 a
Peſtilentiæ infidelibus ſunt pœnæ, fidelibus pietatis probatio. ibid.
Petri erga Chriſtum amor cur toties exploratus. 45 b
Petri apoſtoli ſtatura & corporis forma 69 e prædicatio & res geſtæ. 67 f & 50 f
Petrus apoſtolorũ anteſignanus & princeps. 55 d eius epiſtolæ. 129 b e
Petrus apoſtolus Chriſti manibus baptizatus. 48 c
Petri apoſtoli cum Simone mago colloquiũ. 63 d de ſpiritu ſancto concio. 47 e
Petri apoſtoli Euangelium ab hominibus falſò ſparſum. 77 a
Petri & Pauli apoſtolorum memoria & ſolennitas quando inſtituta. 127 e
Petrus apoſtolus Romanus & Alexandrinus epiſcopus. 454 f
Petri apocalypſis. 387 e
Petrus apoſtolus ab Herode incarceratus, liberatur ab angelo. 54 e Romę martyrio coronatur. 67 e 68 f eius ſepulchrum. 209 a
Petri in eccleſia Romana ſucceſſores. 79 e
Petrus de Ioãnis obitu ſtudioſè loquitur. 43 e
Petrus primus Pontifex Rom. 79 e
Petri Aegypti præfecti de Mauricij morte vaticinium. 581 c d
Petrus Aegyptius monachus. 351 e
Petrus epiſcopus Alexandrinus. 151 e martyr. ibid. f 310 f eius cum Theophilo contentio. 413 b
Petrus Alexandrinus epiſcopus ab Aegypti præfecto in carcerem coniectus. 338 b c eius contra Melitium & Arium diſputationes. 188 e d de Lucij in Alexandrinos crudelitate ſcriptum 339 d mors. 581 d martyrium 162 a 167 e 188 e d
Petrus Baſilij Magni frater. 354 a
Petrus Cnapheus epiſcopus Antiochenus. 505 d 516 b 512 e
Petrus Cnapheus ex epiſcopatu Antiocheno eiectus. 514 c d
Petri Cnaphei quatuor in eccleſia inuenta. 501 f 505 a hæreſis 587 a b mors 519 c
Petrus Damaſcenus. 524 e
Petrus Galata monachus. 352 e
Petrus Gazæ ſiue Maiomæ epiſcopus. 490 d
Petrus Iberus monachus. 524 a
Petrus Moggus epiſcopus Alexandri. 514 e f
Petrus Moggus Chalcedonenſem ſynodum damnat. 516 a b Timothei epiſcopi ſepulchrum violat. ibid. b
Petrus Mauricij Imperatoris frater, Europæ præfectus. 579 b
Petrus Sebaſtienſis epiſcopus, Baſilij Magni frater. 353 c Athanaſij in eccleſia Alexandrina ſucceſſor. 358 b
Petrus Diocletiani domeſticus martyrio coronatur. 156 c
Petritarum hæreſis. 586 b
Peucentius poſt Maximini tyranni mortem turpiter tractatur. 175 b
Phadæus Iudæorum Pontifex. 49 c
Phalli. 474 a
Phalli turpiter nudati in publicum producti. 378 b
Phantaſmanis eunuchi pietas. 581 c
Phariſæorum hæreſis. 103 e
Pharnabazus Parthus. 22 f
Phaſaelus Antipatri filius. 22 c Hieroſolymæ præfectus. ibidem d
ad Phennęſia metalla orthodoxi ab Arianis damnati. 341 d
Phetochanis Perſarum ducis cædes. 571 a
Pheroras Antipatri filius. 22 e
Philagrius epiſcopus. 324 b
Philadelphienſis ſynodus. 294 c
Phileas Thmuitarum epiſcopus. 158 b
Phileæ epiſcopi de Alexandrinis martyribus ſcriptum 158 e martyrium. ibid. 162 a b
Philetas epiſcopus Antiochenus. 131 f
Philippus apoſtolus. 119 d
Philippus Herodis filius, Ituræ & Trachonitidis regionis princeps conſtitutus. 29 b
Philippus epiſcopus Hieroſol. 92 a
Philippi apoſtoli filiæ propheticum habuere ſpiritum. 89 f
Philippi apoſt. ꝑdicatio, 70 f martyriũ 71 a b
Philippi apoſtoli vxor & liberi. 75 c
Philippi Euangeliſtæ quatuor filiæ propheteſſæ. 62 b
Philippi diaconi cum Simone mago diſputatio. 50 d
Philippus Sidites Byzantinum petit epiſcopatum. 461 d eius pietas 456 e ſcripta. ibi. e
Philippus ex Apamea Aſiæ in Eudoxiopolim epiſcopus mittitur. 465 c
Philippus Aſiæ rector. 97 a
Philippi præfecti Conſtantinopolitani prudentia. 240 c d
Philippus Imp. 122 d poſt cõfeſsionẽ atq; pœnitentiã in eccleſiã ab epiſc. admiſſus. ibid. d
Philippus primus ex Imperatoribus Romanis Chriſtianus. ibidem e
Philippi Rom. Imp. res geſtæ. 518 a
Philippicus militari tumultu inſectatus. 568 a
Philippici res bene geſtæ. 566 f 571 f 570 a
Philippio Mineus. 22 f
Philippion Ptolemæi filius. 22 d
Philippopoli epiſcoporum concilium congregatur. 243 e
Philo Iudæus monachorum quorundã Chriſtianorum inſtituta deſcripſit. 217 e
Philo de monachis in Aegypto ſcripſit. 56 a
Philogonius ex cauſidico factus epiſcopus Antiochenus. 189 b 191 b 193 b 351 a
Philogonij epiſcopi mors. 196 b
Philogonius hæreticus. 193 a

Philonis laus. 52 e cum Petro apoſtolo colloquium. 55 f lucubrationes, earumque cõmendatio. 57 b
Philonis & Ioſephi Iudæi collatio. 58 f
Philonis de vita contemplatiua libri. 56 a
Philoponus Ariſtotelicus inſignis. 584 a b
• vide de Ioan. Philop.
Philuromi martyrium. 158 h
Philoſophia quandoque mendacium admittit. 481 b
Philoſophi Chriſtiani vita. 124 a
Philoſophiæ vtilitas. 416 d e
Philoſophi multi à Valẽte Imp. occiſi 355 a b
Philoſophi etiam de Chriſtiana religione, diſputant, ſed improbo conſilio. 197 b
Philoſophorum gentilium contra orthodoxos tumultus. 378 b
Philoſophicus habitus à multis ſub Valente abiectus. 355 e
Philoſtorgius inept⁹ Eunomij laudator. 382 a
Philoſtorgius ſcriptor eccleſiaſticus. 382 a ei⁹ de amne Tigride ſcriptum. 252 b
Philoxeni contra Heliam & Flauianum odiũ. 525 c
Phinees Iudæorum pontifex. 49 b f
Phiſon fluuius è Paradiſo profluit. 253 a
Philumena Pythoniſſa Apellis. 116 a
Philumenæ prophetia. ibid. b
Phlacitus Antiochiæ epiſcopus. 224 c 156 f 321 a 237 e
Phocas Rom. Imp. 589 e f 580 d
Phocæ Imperatoris contra Heraclium & Nicetam bellum 589 c in rebus gerendis infelicitas. 582 a b importunitas & crudelitas. ibid. c 589 b c
in Phocam & genus eiuſdem poſt mortem maximè ſæuitum. 589 b
Phœnicia vtraque à Scenitarum gente miſerè depopulata. 528 b
Phœnicum idololatria à Chryſoſtomo abrogata. 405 e
Phœnicum virgines ante legitimas nuptias ad ſtuprum proſtitutæ. 180 a
Phœnix auis. 213 f
Photinus epiſcopus. 324 b
Photini hæretici pertinacia 263 f cum Baſilio Ancyrano diſputatio. ibid. f
Photini Sirmienſis epiſc. hæreſis. 261 f 241 d damnatur. 372 d 261 f 262 a
Photini exilium. 263 e in Phocam Imperatorem odium. 589 d
Photius patriarcha. 591 c Tyri epiſcopus. 508 a
Phrauitas epiſc. Conſtant. 518 d
Phrygiæ oppidum propter Chriſtianam confeſſionem ab infidelibus incẽdio conſumptum. 159 a
Phryges Nouatianorum hæreſim recipiunt. ibid. e f
Phrygum regio temperatiſsima. ibid. e conuenticula. 231 f hæreſis 105 c d 113 d 114 b Paſcha. 384 e
Phyſcon monachus. 351 d 415 b
Piammon monachus Aegyptius. 348 d
Pictori, qui Seruatorem Iouis habitu pinxit, manus exaruit. 498 b
Pierius presbyter Alexand. 158 b
Pietas imperiorum fundamentum. 435 c præcipuum imperij præſidium. 440 d e victutum omnium fundamentum. a d
Pietatem veram plerunque res ſecundæ ſequuntur. 179 e
à Pilato templi theſaurus in aquæductuũ ædificationem conſumptus. 53 d
Pilatus Iudæę poſt Archelaum factus procurator. 50 b
Pinna epiſcopus. 142 a
Pinytus epiſcopus Cnoſius. 103 f
Pionius celeberrimus martyr. 97 c
Pior monachus Aegyptius. 349 f eius ſanctitas. 350 a
Pitholaus à Caſſio interfectus. 21 e
Pityrion monachus. 346 a
Pius Pont. Max. 91 e
Piorum in cruce probatio. 427 a b
Placidia Theodoſij magni ex Galla filia. 346 f Conſtantio duci nupta. 438 a item Olibrio patricio. 491 e
Placidiæ pietas, atque in fide cõſtantia. 166 e d
Placillæ Auguſtę pietas ac ſanctitas erga Deum & homines. 395 f
Placillæ ſtatua à plebe furibũda deiecta. ibi. b
Placillæ Auguſtæ mors. ibidem
Plato Myrmecentium epiſcopus. 72 a
Platonis de rerum cauſis ſententia. 444 c itẽ de mortuorum reſurrectione. 480 b
Plinius iunior, Chriſtianorum apud Traianũ defenſor. 87 f
Plinthas Arianos diſsidentes conciliat. 383 b
Plotini ſchola. 175 a
Plutarchus epiſcopus Conſtantinopolitanus. 189 e martyr 123 d 124 c
Pluuia ex cinere. 496 f 497 a
Pluuia in ſumma ſiccitate à Deo per aſsiduã precationem impetrata. 105 f 106 a
Pœnitentia lapſorum Chriſtianorum. 166 e
Pœnitentiæ veteris formula. 73 d
Pœnitentiæ ceremonia in eccleſia Rom. 381 a
Pœnitentia ſolennis propter Nouatianos in eccleſia inſtituta. 380 f
Pœnitentiæ veræ exempla. 97 b c 394 a b
Pœnitentiæ libellus. 121 f
per Pœnitentiã homo reuocatur ad vitã 436 f
de Pœnitentibus in Eccleſiã recipiendis Cornelij epiſcopi Rom. cum Nouato diſceptatio. 200 e
Pœnitentiarij in eccleſia Dei presbyteri 380 e
Polybius epiſcopus. 82 f
Polycarpus Antaptiſtenæ & Nicopolis epiſcopus. 461 c 89 a b
Polycarpus Conſtantinop. epiſc. 189 d
Polycarpus Smyrnæus epiſc. 80 a 86 f
Polycarpus in ſomnis videt, quo mortis genere eſſet obiturus. 96 e
Polycarpus Irenæi præceptor. 116 c Ioannis apoſtoli diſcipulus. 88 b
Polycarpi laus. 93 f cum Aniceto pontifice colloquium. ibidem. cum eodem communio 381 b ad Philippenſes epiſtola. 94 b ad Deum, dũ martyrio coronatus, oratio 97 b martyrium 95 f 96 e 119 e 385 b
Polychronius Arianus. 544 e
Polychronius Apameous epiſc. 417 e
Polychronius presbyter decrepitus. 442 a b
Polycrates Epheſiorum epiſcopus. 111 f eius de celebratione Paſchatis ſententia. 119 d
Pompeius primus Romanorum Iudæos domuit. 22 a
Pompeius Hieroſolymam depopulatur. ibid. & 22 a b
Pompeij bellum contra Tigranem Armeniæ regem. 22 a cædes 140 e
Pompeiopolis in Cilicia terræ hiatu abſorpta. 543 e
Pontianus epiſcopus Rom. 132 d
Pontica diœceſis. 369 b Pontici poeti. 510 c
Põtica marty. variis torm̃ẽtis cruciati. 159 b c
Pontificatus Romani exordia & incrementa. 64 c f
Pontifices Iudæorum ab ipſo Aaron vſque ad captam vrbem. 49 b
Pontificum Rom. ſucceſsio. 69 79 c f 91 e
Pontificum & ſacerdotum in Hieruſalem ſeditio cruentiſsima. 62 f 63 a
Pontificũ Iudæorũ diſsidia & ſeditiones. 80 b
Pontius Pilatus Archelai è regno expulſi in tetrarchia ſucceſſor. 50 a b vltione diuina manus ipſe ſibi intulit. 53 a
Pontij Pilati ambitio. 39 a aduerſus Chriſtum acta quæ olim circũferebantur, fictitia. 30 b
Porphyrius epiſc. Antioch. 443 a 426 b
Porphyrius Libanio deuia. 313 d
Porphyrius ſophiſta 311 f Chriſtianorum inſectator. 127 e eius furtiua & illegitima in epiſcopum Antiochenũ ordinatio. 426 c in Ammonium & Origenem calũniæ. 127 e f
Porphyrius cur Chriſtũ abnegarit, & in Chriſtianiſmum ſit inuectus. 312 c
Porphyriani hæretici. 201 c
Potamiena martyr. 124 d
Poteſtas omnis à ſolo Deo. 205 c
Pothini Lugdunenſis martyrium. 109 c
Potiti hæreſis. 116 a
Prapidij monachi ſanctitas. 352 c
Paryllius epiſc. Hieroſol. 441 d 457 b
Prædictiones atque diuinationes legibus interdictæ. 555 c
Prædonum impunè Hieroſolymis graſſantiũ horrendos tumultus. 63 a
Præſagia futuri imperij à Iuliano viſa. 283 f 286 a
Praſini. 580 c
Praſinorum Conſtantinopoli factio. ibid. b
Præſentium ordines. 535 c
Precationis vis & efficacia. 105 f 106 a 356 h 159 e f 361 e 464 d 419 f 392 a
Precationũ in diuerſis eccleſiis varietas. 387 e
Preces Eccleſiæ vnanimes efficaciſsimę. 258 f
Presbyteri in eccleſiis catholicis pœnitentiarij. 380 a
Priapus deus omnium impuriſsimus. 474 a
principis Chriſtiani inſtitutio. 435 f
Principis abſolutiſsimi exemplar. 3 a
Principis eccleſiaſticæ diſciplinæ ſeſe ſubmittentis memorabile exemplum. 5 8 d
Principis decentis pulcherrimum epitaphiũ, bonus ſucceſſor. 565 a
pro Principum ſalute aſsiduè orandum. 495 h
Priſcus Mauritij Imper. in Europa dux. 574 c
Priſcus Romanorum dux de manubiis Byzãtij accuſatus. ibid. f
in Priſcũ militaris tumultus concitatus. 567 b
Priſci Rom. ducis cum Domẽtia nuptię 589 b inſolentia. 567 b contra Barbaros res geſtæ 578 b cum Chagano pacta. 574 c f 575 a in Phocæ mortem conſpiratio. 589 b martyrium. 141 f
Priſcianus epiſcopus. 375 d
Priſcilla propheteſſa. 213 c
Proclus epiſcopus. 324 a
Proclus Iuſtiniani Imp. quæſtor. 540 d
Proclus monachus. 457 d epiſcopus Conſtantinop. 148 a 442 d e 463 f eo quòd ſelectũ Cyzici Conſtantinopolitanum epiſcopatum ſuſceperit, multorum inuidia notatus. 464 c
Proclus præter opinionem omnium ex Thalaſsio Illyrici præfecto epiſcopum Cæſarienſem facit. 468 c
Proclus Philippi Sidetis in archiepiſcopatu Byzantino competitor. 463 d
Proclus placidi epiſcopi memorabile exemplum. 464 b
Procli epiſcopi Conſtans. res geſtæ. ibid.
ad Proconneſia metalla Chriſtiani ab Arianis damnati. 341 d
Procopius tyrannus. 359 a 321 f captus ad Valentem ducitur. 321 f 322 a ſub Diocletiano martyrio coronatur. 161 c
Procopij Cæſarienſis ſcripta. 540 c cum Valente bellum. 321 f 322 a ſupplicium. ibid.
Proculus hæretic⁹ 112 b Chryſ. diſcipul⁹. 456 d
Proculi hæreſis. 112 b mors. 471 f
Probatius eunuchus Alexãd. epiſcopus. 316 c
Probianus medicus podagricus ſanatur. 182 c

Probus epiſcopus Conſtantinop. 189 e
Probus epiſcopus Chalcedonen. 574 c
Probus Imperator Rom. 131 e
Prodigia diuina in Chriſti paſsione exhibita. 39 d
Prodigia dita. 30 c d 81 a 169 d 181 ab 390 d 408 c 430 e f 431 a 471 ab 486 a b,c 578 a
de Prodigioſis caſibus theologicum iudiciū. 431 b
Prodigioſæ vites poſt vindemiam germināt. 286 c
Proditionis pœna. 321 f 571 a
Prophanæ literæ theologis neceſſariæ. 151 b
Prophanarum literarum magna vtilitas. 302 f
Prognoſticationes multis legibus damnatæ. 355 e
Probæreſius ſophiſta. 338 d
Prophetæ in ecſtaſi non diuinant. 114 e
Prophetarum ſcripta lacerata, ab Eſdra ſacerdote integritati reſtituta. 107 c
Prophetica dona in eccleſia, Iuſtini philoſophi temporibus. 102 f
Proſtibula Romę à Theodoſio abrogata. 575 f
Protorectus Cęſarienſis presbyter & martyr. 150 d
Proterius Alexandriæ epiſcopus à ſynodo Chalced. lectus. 489 c in baptiſterio à percuſſoribus obrutus. 495 e
Proterij epiſcopi Alexandrini martyrium. 494 e f
Protogenes epiſcopus Sardicēſis. 148 a 243 d
Protogenes Carrarum epiſcopus. 564 d
Protogenis facta. 336 b c miracula 356 b exilium. ibidem b
Prouerb. Funem omnem mouere. 589 b
Prouerb. A prima linea. 2 c
Prouidentia diuina in mediis malis opem benignè fert. 536 b
Prouidentia diuina paternè ſimul caſtigamur & erigimur. 169 a
Prudentiæ officium. 354 b
Pſalmodiæ. 399 b
Pſalmodiæ Arianorum. 409 f Syrorum 249 a à Chryſoſtomo iuſtitutæ 430 a à mulieribus decantatæ 327 e apud veteres non eadem. 387 e
Pſalmorum Dauidicorum cōmendatio. 498 e
Pſathyrianorum hæreſis. 382 f
Pſeudabares pop. 575 a
Pſeudomoyſes. 538 a
Pſephium Antiochiæ reſtitutum. 478 a
Pſittaci auis deſcriptio. 253 f
Ptolemæus à matre Cleopatra fugatur. 21 e
Ptolemæus martyr. 95 d
Ptolemæi bibliotheca. 107 b inceſtæ nuptiæ & parricidium. 22 d
Ptolemæi Lathuri contra Alexandrum res geſtæ. 21 e
Publiæ abbatiſſæ ſanctitas. 293 a
Publius epiſcopus Hieroſol. 111 e
Publij epiſcopi martyrium. 103 d e
Publius monachus Zeugmatenſis. 352 f
Pudicitiæ conſeruatæ memorabile exemplū. 160 a b
Puer Conſtantinopoli mirificè in aërem ſublatus, & inde remiſſus. 478 a
Pulcheria Arcadij Imp. Rom. ex Eudoxia filia 408 d 432 e Martianum poſt Theodoſij mortem renunciat. 483 c à Septimo in aulam imperialem reducta. 474 d priuatam in Septimo vitam complectitur. 472 e
Pulcheriæ principis religioſiſsimæ laudes. 436 a virtutes 435 d e pietas & liberalitas. 435 f vaticinia diuinitùs reuelata. 442 a
Pulcheriæ Auguſtæ dux. 492 f 493 a
Pulcheriæ ſororum virtutes. 436 e
Pulcheriæ mors. 476 b 493 e
Pururum hæreſis. 498 a
Purpuræ tinctio. 252 a
Puſices Sapotis Perſarum regis artificum pręfectus martyrio coronatur. 215 a
Putubaſtes monachus. 350 b
Pyrenæi montes. 361 e
Pythagorica animarū tranſmigratio. 310 f 311 a
Pythagoricum ſilentium. 180 f

Q

QVadrageſimale ieiunium. 386 a
Quadrageſimali tempore in piſcium penuria Iuſtinianus carnibus homines veſci permiſit. 154 f 555 a
Quæſtiones eccleſiaſticæ nō temerè promulgandę. 194 d 195 a
Quartodecimani hæretici. 120 e 384 b
Quadratus epiſc. 103 c propheta. 80 a
Quadrati viri ſanctiſsimi facta. 90 b
Quintiano Gazæo epiſcopatus abrogatur. 243 f 244 a
Quintæ fœminæ conſtantiſsimæ martyrium. 134 b
Quirini Chalcedonenſis epiſcopi in Chryſoſtomum odium. 416 a

R

RAis catechomena. 124 d
Rebellionis vindicatæ exēpla. 30 c 54 a
Reformatio cleri & eccleſiæ. 6 b
Reges ſacerdotali munere functi. 20 f oleo vncti typū geſſerunt veri regis Chriſti. 18 e
Reſurrectio mortuorum à Platonicis deriſa. 480 b
Retitius. 177 d
Reucreutius Phœniciæ & Tyri epiſcopus. 465 b
Rhinocutura locus. 350 f
Rhinocurura catholica. 351 b
Rhodos terræmotu quaſſatur. 130 a
Rhodonis aduerſus Marcioniſtas ſcripta. 116 a contra Marcionem certamen. 112 b
Rhutenorum ad Chriſtianiſmum conuerſio. 191 e
Ritus & cæremoniæ veteris teſtamenti ſymbola noui teſtamenti fuere. 19 f
Rhodiorum coloſſus. 85 c
Roilas Scytha cum copiis ſuis fulmine cœleſti extinctus. 437 d 464 e
Romanus monachus. 352 e
Romanus cantor carminis. 471 d
Romanus epiſcopus profugos epiſcopos ad communionem admittit. 219 f
Roma figuratè à Petro Babylon dicta. 55 f ab Alaricho obſeſſa. 429 d e fraude & perfidia ab Alaricho capta. 438 a ab eodem direpta. 430 b à Gothis expugnata. 543 a 430 b 413 b 429 d item à Genſericho 491 e à Totila. 541 b
Romæ olim ſeptem tantum diaconi. 387 a duo eodem tempore Pontifices cōcordes. 168 e
Romæ conciones in eccleſia ad populum nō habitæ. 387 b
Romani epiſco. authoritas. 180 b 465 b 502 d prærogatiua. 148 e 140 b 237 c
Romani à Perſis & Varacho duce debellātur. 161 e Gotthorum obſidionem auro redimunt. 429 e
Romanorum Pontifices vnde. 79 c f
Romanorum epiſcoporum catalogus. 107 d 111 d 151 e 320 f 417 a
Romanorum in electione epiſcoporum ſeditio. 127 f ieiunia. 386 a 387 d
Romanorum contra Perſas res fortiter geſtæ 309 d 449 d e 529 e 558 d de Perſis præclara victoria. 450 e 571 c 570 c d pax 574 b item cum Cabade pax. 529 a
Romanorum ſub Iuliano innumeræ calamitates. 321 b fames & peſtis dira 429 d ſynodus prouincialis. 540 a
Romanæ eccleſiæ primi epiſcopi. 67 c f 68 a vetus priuilegium. 139 f 140 a
Romanum concilium propter Auxentium epiſcopum coactum. 341 a
Romani concilij acta. ibidem a b
Ros crucis forma in Iulianum decidit. 286 d
Rubri maris duo ſinus. 251 f
Rufinus apud Arcadium præfectus prętorio. 402 c imperium affectat. eodem
Rufinus Eccleſiaſticę hiſtorię interpres. 304 f
Rufini cum Theodoſio colloquium. 394 b perpetua cum Perſis pax. 540 c cædes. 402 c d
Rufini caput haſtæ infixum. 402 e
Rufus abbas. 530 d
Ruga Scytha cum ſuis militibus vltione diuina extinctus. 464 c d

S

SAba Arabiæ metropolis. 212 f
Sabbas philoſophus. 525 e
Sabbas Aelienſis epiſcopi ad Iuſtinianum legatus. 549 b
Sabbas monachus. 525 c 478 b orator & deprecator Palæſtinorū apud Iuſtinianum. 549 e
Sabbas hæreticus. 328 f eius mors. 549 d
Sabbatius ex Iudæo Chriſtianus factus. 383 d contra iuriſiurandi religionem illegitimè epiſcopus ordinatus. 444 b Nouatianus epiſcopatum ambit. 445 c f propter Paſchæ diem Iudaico more celebrandum, à Nouatianorum eccleſia ſecedit. 452 b Euangelicam lectionem adulterat. 443 f
Sabbatius Chriſtianus factus, cum Iudęis Paſcha celebrat. 383 c d e
Sabbatij ſepulchrum. 452 e
Sabæi pop. 211 f
Sabellij Libyci hæreſis. 113 d
Sabellij hæreſis. 188 c 223 d 294 d 147 e damnatur. 262 a 272 d
Sabelliani hæretici. 585 f
Saberi populi. 522 c 575 d
Saberorum in Orientem eruptiones. 522 c
Sabinianus Pont. Max. 589 e f
Sabinus epiſcopus & martyr. 225 f Heracleæ Thracię Macedonianorum epiſcopus. 243 e
Sabini acta ſynodalia. 297 b
Saborius Perſarum rex, 164 a
Sacerdotes olim erant reges vncti. 18 e
Sacerdotes oleo vncti, figurā geſſerunt Chriſti. 18 e
Sacerdotum vnctio à Manoele Palæologo reformata. 6 b
Sacerdotum coniugia 386 d nundinatio. 555 e
Sacerdotalis dignitas eorum tantum eſt, qui ad eam ſunt vocati. 454 d
Sacerdotalia functio. 495 e
Sacramentum corporis & ſanguinis Chriſti communicantibus dandum in manus 394 a 409 e miraculoſe in lapidē verſum. 409 e
Sacramenti ſanguinis & corporis Chriſti prima inſtitutio. 37 f reliquiæ pueris innocentibus olim datæ. 549 d e
Sacramenti altaris vtraque ſpecies in loco templi ſacratiore ſeruata. 419 e
Sacramenta altaris morientibus communicata. 452 a b
Sadoc Iudæorum Pontifex. 49 b
Saddoci Phariſæi ſeditio. 25 e
Saducæorum hæreſis. 103 e
Saenes ſua omnia quàm Chriſtum abnegare maluit. 448 e
Salambria monachus. 465 e
Salamines monachus. 352 c d 415 b
de Salomonis ſapiētia Iconæi iudicium. 107 a

de Salomonis prouerbiis Egeſippi & aliorũ antiquiſsimorum authorũ iudicia. 103 c d
Salianus Conſtantis dux. 255 d
Saluia Alexandri regis coniunx. 51 f
Salome agri. 56 f
Salome Ioſephi vxor 49 a obſtetria in bethlehem. ibidem
Salophaciolus epiſc. Alexãd. 514 e eius mors. ibidem f
Saltatorum ſpectaculum ſabbato Alexandriæ exhibitum. 445 b
Saluſtius epiſcopus Hieroſol. 548 b Iuliani imper. præfectus. 304 d e martyr. 524 f
Samaritanorum de Paſchate celebrando ſententia. 384 b
Samaritanorum hæreſis 103 c contra Iudæos ſeditio. 62 e
Samoſatenus excommunicatur. 248 d e damnatur. 262 a
Samoſatenorum in fidei ſynceriorís amatores odia. 234 e vide Paulum Samoſatenum.
Samuel propheta, ſacerdos, & populi iudex. 49 b
Samuelis prophetæ oſſa 442 f propheticum. ibidem.
Sanctus martyr. 108 d e f 109 a b c d e
Sancti martyrium. 109 e f
Sancti non pro diis colendi, cum ferri tantũ fuerint altiſsimi. 172 a
Sanctos ſuos etiam defunctos Deus glorificat. 469 e
Sanctorum adorationes à Xenaia epiſcopo Hierapolitano prohibitæ. 525 f
Sanctorũ veneratio vnde nata. 143 c d in quibus conſiſtat. 17- a
Sanctorum imagines vnde, atque cur antiquitùs erectæ. 143 c d
Sanctorum monuměta vnde culta. 178 e 143 c
Sanctorum reliquiæ olim circumuectæ. 550 b
Sanctorum memoria. 477 e
Sangaris fl. 329 f ſangarum op. 383 d
Sangari martyrium. 304 d
Sangaris epiſcopi mors. 119 e
Sangarienſis ſynodi decreta. 383 d
Saphiræ & Ananiæ horrendum fatum. 47 f
Sapientiæ Dei templum à Conſtantino excitatum. 240 f incenſum 413 b
Sapores epiſcopus & martyr. 515 f
Sapores Gratiani Imp. dux. 362 d
Sapores Gratiani conſtitutionis de religione promulgatæ executor. 363 e
Sapores Perſarũ rex Niſibim expugnat. 259 e eius contra Chriſtianos edictum. 555 b
Saraceni olim Iſmaelitæ. 356 d
Saraceni à Moſe ad Chriſtũ conuerſi. 356 c d e
Saraceni metu correpti in Euphrate ſubmerguntur. 450 a
Saracenorum origo & antiquitas. 356 d contra Romanos res geſtæ. 450 a
Sardicenſe concilium. 543. 544. b e 260 c
Sareas Iudæorum Pontifex. 49 c
Sari præfecti militaris contra Alarichum res bello geſtæ. 430 b
Sarmates Arianæ hæreſis ſectator. 188 f 191 e
Sarmatæ à Conſtantino victi. 180 a
Sarmatæ ab imperij finibus à Iuliano repulſi. 346 b
Saturninus hæreticus. 100 f 103 c 105 d
Saul primus Iudæorum rex. 20 d
Saulus Chriſtianorum maximus perſecutor. 50 a conuertitur. ibid. b
Sauromatæ gens barbara & informis. 346 c
Sauromatum cum Romanis bellum. ibid. c d
Scaurus Cœleſyriæ ad miniſtrator. 22 a
Scenitæ Perſæ. 559 a
Scenitarũ in Meſopotamiã eruptiones. 528 b
Sciriti amnis periculoſa exundatio. 536 c
Scortatio à Conſtantino prohibita. 180 c
Scriptura diuina non nouis, ſed receptis vocabulis eſt explicanda. 205 f 203 a
Scythæ Caucaſei & Boreales. 575 c
Scythæ Pariſtrij à Conſtantino ſubacti. 182 a
Scythæ ab Arianiſmo ad orthodoxam fidem à Chryſoſtomo conuerſi. 405 e
Scythæ vnum tantum habent epiſcopũ. 327 a
Scytharum cum Arianis contentio. 342 d in Romanorum agros irruptio. 407 a
Seas ſummus Cabadis regis amicus. 558 f
Sebaſtiæ ciuitatis deſcriptio. 179 a
Sebaſtienſes quadraginta martyres. ibid. a
Sectarum ſectiones. 388 d
Secũdus Apollonij martyris accuſator. 115 b c
Secundus Arianus. 199 c 191 e 203 e
Secundus Ptolemaidis epiſc. 199 c in concilio Niceno excommunicatur. 201 a
Sedetion epiſcopus Conſtantinop. 189 e
Seditio Iudæorum cruentiſsima. 61 f 63 a
Seditionis vindicatæ exemplum. 30 b 54 a
Seiani in Iudæos odium. 53 a
Selam Iudæorum Pontifex. 49 c
Seleucenum concilium. 255 c 269 c d eius acta. 273 e
Seleucenæ ſynodi ad Imperatorem legatio. 575 e
Seleucia ciu. 559 b direpta. ibidem
Selinas Gotthorum epiſcopus. 382 f
Seneca epiſcopus Hieroſol. 92 a
Senioribus honos tribuendus. 97 b
Seoſes ſummus Cabadis Perſarum regis fautor. 518 f
Septem dormientium hiſtoria. 470 a
Septuaginta interpretes. 156 f
Septuaginta Chriſti diſcipuli quomodo & à quibus baptizati. 48 d
Septuaginta diſcipulorum vocatio. 33 d
Septuaginta interpretũ elegãs hiſtoria. 107 b
Septuaginta interpretũ tranſlatio qualis. ibi. b
Sepulturæ apud Chriſtianos honor 128 f 169 a
Sepulturæ honos martyrib⁹ denegat⁹. 110 d e
Serapidis ſacra 378 b templum. ibid. b poſt Græcorum fugam à Chriſtianis receptum. 378 e
Serapidis templi deuaſtatio prædicta. 379 b
Serapion epiſcopus Antioch. 111 e 115 d 194 c
Serapion à Chryſoſtomo accuſatus, in exiliũ mittitur. 411 d
Serapion Heracleæ epiſcopus. 418 b
Serapion Magnus. 350 b
Serapion monachus. 346 a 347 c pater decem millium monachorum. ibid.
Serapion Thmuæus epiſcopus. 245 e
Serapionis monachi multo ſudore victum ſibi parabant. 347 f
Serapionis archidiaconi ſuperbia. 411 d
Serapionis egregia dicta. 354 c
Serenus martyr. 124 c
Sergia monaſterij Olympiadis apud Conſtantinopolim præſes. 413 b
S. Sergio crux aurea à Choſroe dedicata. 572 a
Sergiopolis per Sergium martyrem à Perſarum impetu defenſa. 545 c
Sergius diaconus. 582 e
Sergius Conſtantinop. epiſc. ibidem.
Sergius patriarcha Cõſtãtinopolitanus. 423 c hæreticus. 589 a
Sergius proconſul à Paulo ad Chriſtum conuerſus. 58 e
Sergij martyrium. 561 b templum. 498 e
Seruatoris templum in Lateranenſi à Conſtãtino conditum. 168 b
Seuera Valentiniani Imp. vxor. 346 d
Seuerianus Gabalanorum epiſc. 411 b
Seuerianus epiſcopus Scythopolitanus. 425 f à Theodoſio occiſus. 490 e
Seuerius Arethuſij epiſcopi aſtutum facinus. 514 d e
Seueriani inſolens atque impium dicterium. 411 d cum Chryſoſtomo amicitia 411 c in Ioannem Chryſoſtomum conuicia 417 a mors 431 c
Seueriani hæretici. 101 e
Seuerus à Nephalio monaſterio pulſus. 524 a
Seuerus epiſcopus. 324 b eius ſcripta in Conſtantinopolitana ſynodo damnata. 539 f
Seueri epiſcopi hæreſis à Gregorio Theopolitano epiſcopo exterminata. 573 a
Seuerus ἀκέφαλος Antiochen⁹ epiſcopus. 553 f 535 f in Chalcedonenſem ſynodum inuehitur. 535 e
Seueri Antiocheni epiſc. perfidia. 554 a cum Alamundaro diſputatio. 528 b
Seuerus Conſtantinopolim euocatus. 539 b
Seueri epiſcopi Conſtantinopolitani ſynodales literæ 524 b ad Iuſtinianum & Theodoram epiſtolæ. 539 b
Seuerus monachus Aegypti. 352 e
Seuerus Occidentis Imperator. 491 f tyrannis eccleſiaſtica. 528 d mors. 164 a b
Seuero epiſ. Antiocheno lingua, Iuſtino Imp. iubente, excindi debuit. 535 f
Seueritarum hæreſis. 186 e
Sextuplum Bibliorum opus. 126 a
Sextus ſcriptor eccleſiaſticus. 118 f
Sibyllæ Erythrææ de extremo in terris iudicio vaticiniũ. 595 item de inuentione ſanctæ crucis. 208 e
Sicariorum Hieroſolymis horrendus tumultus. 63 a
Siccitas ingens. 381 c 430 f 491 a
Sida ciuitas. 536 b
Sidena ciu. 486 a
Sigiſmundus ab Heberſtein, baro Auſtriacus. 357 a
Silentiariorum ſchola. 520 a
Siluæ fons. 209 b
Simeon Columella monachus. 457 a
Simeon diſcipulus Ephraim. 248 f
Simeon epiſc. Hieroſol. 95 a 80 a
Simeõ Ioãnis Chryſoſt. vitã deſcripſit. 404 f
Simeones. Laodiceæ epiſcopus. 466 a futurũ terræmotum prædicit. 548 e f
Simeones hæreticus 358 f in ſomnis ad Felicẽ Pontificem miſſus. 517 f
Simeones monachus Antioch. 555 e
Simeones monachus Apameenſis. ibid.
Simeones monachus ſanctiſs. 492 a b
Simeones propter ſtuprum illatum falſo accuſatur. 548 c d
Simeonis Cleopæ longæuitas. 87 d martyriũ. ibid c
Simeonis Stylitis ſiue Columellæ hiſtoria. 573 a miracula ibid. b
Simeonis Stylitis cadauer Antiochiæ tranſlatum. 477 a b
Simeonis apud Edeſſam noua viuendi ratio. 548 b de Chriſto vaticiniũ 27 c 566 d laus. 27 b c pietas 566 d
Simeonis Magiſtri de Simeonis Stylitæ vita lucubrationes. 573 d
Simiæ deæ ſimulacrum ad perpetuã fœditatis idolomaniæ memoriã conſeruatum. 379 a
Simiarum variæ ſpecies. 253 d
Siminus epiſcopus Rom. ad Zenonẽ legatus. 517 b c ob legationis præuaricationem dãnatus. 517 f 518 a
Simon Boethi filius, Pontifex Iudæorũ. 49 c
Simon Camythi filius Iudæorum Pontifex. 38 c 49 d e
Simonis Cananæi nuptiæ. 509 a
Simo Cleopæ filius, Hieroſolymorum epiſcopus. 84 d
Simon hæreticus. 100 a 112 a
Simon Herodis ſocer Pontifex. 49 a
Simeon Ioſephi filius. 48 f

Simon leproſus, pater Lazari. 37 a
Simon magus, apoſtolorũ apertiſsimus hoſtis. 68 c eius artes & ſtudia. 50 d præſtigiæ. 63 d hæreſes, & c. 55 b mors. 68 d
Simon à genere Ptolemæo in conuiuio occiditur. 21 e
Simonis contra Condebæũ ducẽ res geſtę. ib.
Simonis Zelotis res & martyrium. 71 e
Simoniani hæretici. 503 b
Simonium locus. 68 d
Simplicius epiſcopus Rom. 517 a
Simulacrorum materia precioſior in pauperum vſum expenditur. 378 f
Simultas inter eccleſiarum antiſtites Origenis tempore maxima. 129 f
Sinamons. 311 e
Siricius epiſc. 403 c Pont. Rom. ibidem
Sirmis vicus. 552 e
Sirmienſe concilium. 276 a b e propter Photiani hæreſim coactum. 261 f 262 a
in Sirmienſi conuentu triplex fidei formula ab Arianis compoſita. 262 b
Sirmienſis concentus Latina fidei formula. 270 d
Sirmienſis fidei ſymbolum Ariminini lectum. 276 c item Conſtantinopoli. 276 e
Sirmienſi ſymbolo Occidentales epiſcopi quatenus & quomodo ſubſcripſerint. 272 a b
Sirmium à Perſis captum. 559 f
Sirmius Germinius. 277 b
Siſinnius Conſtãtinopolitanus epiſcopus Nouatianus. 385 f 416 d
Siſinnius Cyzicenus epiſcopus. 419 f
Siſinij epiſcopi facetiæ. 489 a in Leontium Ancyranum epiſcopum facetè dictum. 489 b e de Eutropio ſomnium. 422 a mors. 444 a 457 d
Siſinius presbyter. 456 e
Siſinij cum Chriſoſtomo diſputatio. 489 e eruditio. 488 f natura & mores. 488 f 489 d e
Sittas Martyropolis proditor. 570 a b crucifigitur. 571 e
Slauinorum in Thraciam eruptio. 574 e
Smyrnæorum eccleſiæ ſcriptum ad eccleſias Ponti. 95 f
Soba. 49 a
Socrates ſcriptor Eccleſiaſticæ hiſtoriæ fuit Nouatianus. 153 c 244 f 245 a ob Græcorũ deorum contemptum damnatus. 302 e
Socratis de Ioanne Chryſoſtomo teſtimonium. 469 d
Socratis Eccleſiaſtici ſcriptoris de Neſtorio iudicium. 458 b pro Euſebio Pamphili apologia. 244 c f
Sodomitarum coercio. 554 f
Sogdoane regio. 575 f
Sogor gens. 575 d e
Sol à Perſis adoratus. 214 b e 259 e
Solis defectus ſub Auguſti mortem. 30 d
Solomon Antiochiæ presbyter. 519 e
Solon epiſcopus. 350 f ex mercatore factus monachus. 351 b
Solonis leges. 91 b
Somnium Siſinij de Eutropio. 422 a item Theodoſij Imp. 365 a 392 a
Sopater philoſophus. 271 a colloquium cum Conſtantino Imp. inſtituit. 273 b
Sophia Iuſtini imper. iunioris coniunx. 555 e
Sophiæ ad Choſroem literæ. 559 e
S. Sophiæ in vrbe Conſtantinopolitana templum. 537 a 540 f deformatum. 540 c f à Iuſtiniano reſtauratum. ibidem. 6 d
S. Sophiæ templi apud Cõſtantinopolim ſtructura. 546 e
S. Sophię apud Conſtantinop. inſignis bibliotheca. 14 f
Sophroniæ ad conſeruandam pudicitiam inſignis certamen. 165 a b
Sophronius Pompeiopolit. epiſc. 315 e Macedonij ſectator. 296 f
Sophronij Pompeiopol. auaritia. 277 d exauthoratio. ibid. de mutatione ſymboli fidei præclare dictum. 274 f
Sophronius Tyri epiſcopus. 466 d
Soræi. 580 e
Soſij contra Antigonum res geſtæ. 22 f
Sosthenium locus. 182 b 187 e
Soſthenium à S. Michaele Michaelium dictum. 182 e
Sotas exorciſta. 115 d
Soter Pont. Max. 91 e
Soterichus Ceſareæ epiſcopus. 525 b eius contra Fauianum odium. 525 e
Sphingis deſcriptio. 253 e
de Sphinge & Oedipo fabula. ibid. f
Spiridon Cyprius epiſcopus martyr. 196 e philoſophum argutum verborum ſimplicitate conuincit. 197 c Tryphilium epiſcopum propter verborum in concionando nouitatem reprehendit. 221 a
Spiridonis hiſtoria. 220 b hoſpitalitas. 221 b
Spiritus ſanctus cur quinquageſimo demum à reſurrectione die apoſtolis miſſus. 44 e in ipſo Pentecoſtes die quomodo apoſtolis datus. 47 d cur in columbæ ſpecie ſit viſus, dum baptizaretur Chriſtus. 31 c
Spiritus ſancti efficacia atque officia. 44 e
an Spiritum ſanctum conſubſtancialem patri & filio profiteri oporteat. 342 f
Stachys Argyropolitanus epiſ. 189 e
Statua Chriſto à muliere Cæſarienſi erecta. 143 a b
Statuæ Antonini tyranni vbique demolitæ. 171 a
Statuarum ſacrarum vſus. 143 c 306 e
Stauracij mors. 591 b
Staurolatrarum hæreſis. 588 d
Stella à Magis in oriente viſa, qualis fuerit. 27 e
Stella prodigioſa. 408 b e alia ſub Theodoſio imp. viſa. 390 b
Stellæ in cœlo medio die viſæ. 430 f
Stemeiſchaganus Hunnus Chagani contra Scythas dux. 575 c
Stephanus epiſco. ex Amaſena Conſtantinopolim tranſlatus. 466 a
Stephanus epiſcopus Antioch. 351 a 256 f legatis Rom. inſidiatus epiſcopatu priuatur. 256 f 257 a à pueris trucidatur. 501 f
Stephanus Laodicẽſis epiſcopus profanarum artium longè doctiſsimus. 152 e
Stephanus epiſcopus Rom. 151 e
Stephanus Germanicenſis epiſc. 364 e
Stephanus monachus Aegyptius. 349 c d
Stephanus patriarcha. 591 e
Stephani apoſtoli prędicatio & miracula. 49 f martyrium. ibidem
D. Stephani reliquiæ è Paleſtina Cõſtãtinop. tranſlatæ. 441 b
D. Stephani apoſtoli ſepultura. ibid. a
D. Stephano Conſtantinop. templum à Pulcheria ædificatum. 441 e item Hieroſolymæ. 476 a b
Stheoclus epiſcopus. 324 b
Stilico apud Honorium præfectus prætorio. 402 c imperium affectat. ibid c
Stiliconis res geſtę. 429 b e mors. 402 c 429 e
Strudæ. 552 b
Struditarum templum. 527 b
Studius epiſcopus Conſtantinop. 498 c
Subſiſtentię nomen in ſacris quomodo vſurpandum. 294 d e
Subſtantiæ variæ definitiones. ibid. e
Subſtantiæ verbũ ab Arianiſantibus ex ſymbolo deletum. 270 e
Subſtantiæ verbum malè intellectum magnas in eccleſiis excitauit tragœdias. 270. 271. 276 d e f
Subſtantiæ nomine in ſacris quid intelligendum. 294 d e
de Subſtantiæ & ſubſiſtentiæ verbis Alexandrina ſynodus quid decreuerit. ibid. a
Sudæus Iudæorum Pontifex. 49 e 213 d
in Sues, homines diuina vindicta conuerſi. 213 d
Supplicatio pro ſerenitate & clementia aeris impetranda. 417 a b
Supplicationes belli temporibus pro victoria inſtituendæ 449 f
Supplicationes ob terræmotũ Conſtantinop. inſtitutæ. 471 a item Romæ ob Conſtantini de Maxentio victoriam. 170 e
Surum op. à Choſroe expugnatum. 544 a
Suſacenes. 264 e
Suſacis mons. 245 a
Suſannæ hiſtoria à Iulio Africano reiecta. 131 b
Syluanus Ciliciæ epiſcopus Romam legatur. 323 c
Syluanus epiſcopus Conſt. cauſarum controuerſarum iudicium non clero, ſed laicis, ne ordinatione vtereotur, committit. 465 e
Syluani Emeſenæ eccleſię antiſtitis martyriũ. 161 f 162 a
Syluanus Philippopolis primũ, deinde Troadis epiſc. 465 c
Syluanus Scythopoli combuſtus. 549 e
Syluanus Tarſenſis epiſcopus. 315 e damnatur. 277 f eius contra Acacium pro ſymbolo Niceno diſceptatio. 274 a
Syluanus epiſc. cum. XXXIX ſociis apud Gazam Palæſtinæ, propter fidei confeſsionem mactatur. 162 a 167 e
Syluanus monachus. 351 e
Syluanus nauem latam onerariam immobilem è littore in mare oratione promouit. 465 d ſparteis calceis cſt Conſtantinop. vſus. ibid. d
Syluanus Gallorum occidentalium tyrannus. 264 d eius interitus. ibid. d
Syluerius epiſc. Romanus. 543 b
Syluester Pont. Max. 189 b 224 d 164 a Deum ſolum inuocandum eſſe, non ſanctos, docet. 172 a
Syluestri pontificis ad Conſtantinum iam baptizandum oratio. 171 a b cum Iudæis de religione diſputatio efficaciſsima. 173 d
Symeon Metaphraſtes. 476 f
Symeon monachus. 247 e
Symeon Perſidis epiſcopus calumnioſè apud Saporem regem accuſatur. 213 f 214 a
Symeonis apud Perſarũ regem facta. 214 a b e martyrium. 314 e f
Simeones Stylites, ſiue Columella, primus in columna vitæ monaſticę inſtitutum inuenit. 476 e
Symeonis Columellæ ætas longæua. 476 f ad Baſilium epiſcopum de pietate Leonis & chalcedonenſi ſynodi epiſtola. 496 b ad Eudociam literæ. 492 d
Symeonis corpus vſque ad Euagrij tempora integrum conſeruatum. 477 b
Symeonis Mandra. 477 c templum. ibid. torques ferreus. ibid.
Symeonis monachorum obedientia. 477 e
Symeonis hiſtoria à Theodorito deſcripta. 476 d
Symmachus Bibliorum interpres. 127 a
Symmachus Ebionita. ibid a
Symmachus epiſcopus Hieroſol. 111 e
Symmachus ab accuſatione à Leontio epiſcopo liberatus. 375 a

Symmachus vir conſulatis ibid. d crimınıs peduellionis atque læſæ maieſtatis reus factus. ibidem
Symmachi ſcripta. 128 f 127 a 375 d
Symmachi pontificis in ſulegatos in Sardiniam epiſcopos pietas. 341 c f
Symmacho epiſcopatus à Thenderieho confirmatus. 318 a 375 d
Sinerus. 116 a
Syoeſius vt philoſophus ſtudiis & ludis deditus. 480 e
Syneſius ex philoſopho epiſcopus factus. 480 a cur adeò epiſcopatum reformidarit. 481 d e
Syneſius vxorem propter epiſcopalem dignitatem dimittere recuſat. 481 a
Syneſij ad Eutropium fratrem epiſtola. 480 e lucubrationes. ibidem b c vita. ibidem a b
Synnada ciuit. 443 a
Synodi quatuor vniuerſales. 491 e
Synodalium decretorum exequutiones. 199 e
Synodorum decreta à Conſtantino firmata. 180 d e
Synodorum frequentia ad eccleſiaſtica diſſidia tullenda. 427 e
Synodorum legitima congregatio. 472 d
Synodorum multitudo eccleſ. obeſt. 537 d
Synodorum ſacrarum vſus & vtilitas. 205 d
Syriæ deſcriptio. 212 c
Syriacum Euangelium. 103 c
Syrorum pſalmodiæ. 249 a

T

TAbenna inſula. 246 f
Tabennesiotarum monachorum origo. 246 a b leges. 248 d
Tacitus imperator Rom. 151 e
Tadæi prædicatio & res geſtæ. 51 c d
Taiſan Taugaſtanorum princeps. 576 b
Tapharum opp. 231 e
Taprobana inſula. 253 a
Tarbula virgo cum ſtupro vitam redimere poſſet, mori maluit. 215 d
Tarbulæ virginis martyrium. ibid. a
Tarſenſis conuentus. 325 b
Tatiana fœmina ſanctiſsima. 478 b
Tatianus Encratitarum hæreſis autor. 501 d
Tatianus Martiani patricius. 486 b
Tatiani martyrium. 292 a 300 f 301 a ſcripta. 95 a 101 d
Taugaſt Turcorum ciu. 575 c ab Alexandro Magno condita. 576 e
Taugaſtanorum cum Chagano fœdus. 576 a b
Taugaſtanorum ritus & mores. ibidem
Tauſeſia ciuit. 560 b
Taurus in nummis Iuliani imperatoris. 303 e
Tauri forum. 497 c
Teiæ ducis contra Rom. res geſtæ. 543 e
Telemachus Arianus. 344 e
Telemachius monachus dum Romę dirimere certamen gladiatorum parat, martyrio afficitur. 401 b
Telemachius in martyrum numerum relatus. ibidem e
Telmiſus vicus. 352 e
Teleſphorus Pont. Max. 91 e
Teleſphorus Rom. epiſcopus. 107 d & eius martyrium. ibidem d
Temperantiæ officium. 154 b
Templa diuerſa à Conſtant. imp. ædificata. 182 a b c d
Templa multa à Conſtantino ædificata. 187 b e
Templa Dei vera 415 e
Tentationis tempore declaratur vera in Chriſtum fides. 256 e
Terbelis Bulgarorũ dux. 560 e ei⁹ leges ibi. f
Terebynthus 290 b
Terentius Tomitanus epiſcopus. 369 b
Terentij in Armenia res egregiè geſtæ. 358 a in Valentem imp. liberè dictum. ibid. e f
Teridatis erga D. Gregorium crudelitas. 215 d e
Terræmotus Nicomediæ grauiſſ. 268 f
Terræmotus ingens. 307 f 311 c 382 e 431 a 470 e 496 d e 530 a 532 a b e 543 d 548 e 563 a b 568 b
Terræmotu Aſiæ minoris vrbes concuſſæ. 30 d
Tertullianus factus montaniſta, 118 d
Tertulliani hæreſes. 107 f ſcripta. ibidẽ 118 e
Tertullus orator, accuſator Pauli. 64 e
Tetraditarum hæreſis. 585 f
Tetrapylum Antioch. ædificium. 520 f
Tetrarchiæ Iudææ. 25 e
Thabor mons. 209 a
Thalaſsius Illyrici pręfectus in epiſ. Cęſarienſem electus. 468 e
Thames Ioſephi ex Salome filia. 48 f
Thaumaſius in martyrum numerum relatus 446 a
Thebaſa vicus. 247 e
Thebuthes hæreticus. 103 b
Theclæ templum Seleuciæ à Zenone ædificatum. 313 e
Themiſonis auaritia. 104 f
Themiſtius philoſophus Agnoetarum hæreticorum dux. 586 e adulatorum hoſtis. 317 e Iouiani imperatoris præco. 317 e
Themiſtij philoſophi conſularis ad Iouianũ oratio. 317 e 355 e
Theocritus quidam contra Iuſtinum imperator electus. 535 b
Theocriti cædes. ibid. e
Theoctiſtus epiſcopus Cæſarienſis. 128 e
Theoctiſtus monachus. 478 b 155 e
Theoctiſtus presbyter. 383 b
Theodorichus Scythicorum ordinum dux. 564 b
Theodorichi Oſtrogothorum regis res geſtæ. 520 b ad Iuſtinum imp. pro Arianis legatio. 540 a
Theodiſtus abbas. 478 b
Theodora conſtantini vxor. 164 e Herculij filia. 183 f Iuſtini imp. vxor. 529 e
Theodoſa procera. 161 e d
Theodora ſub virili habitu in monaſtica vita pœnitentiam agit. 337 c eius contra ſynodum Chalcedonenſem odium. 339 a
Theodorij Byzantij hiſtoria eccleſiaſtica. 14 a
Theodorus Aſcidas Euſtuchij aduerſarius. 530 d
Theodori Cappadocis in Origenem liuor. 151 b e
Theodorus Cœleſyriæ monach. 352 e
Theodorus Comitatenſis. 355 b c
Theodori ducis martyrium 178 f
Theodorus medicus Rom. ad Chaganũ Hunnum legatus. 571 a
Theodorus Mirificus cognominatus. 130 e
Theodorus Mopſueſtienſis epiſcopus. 40. f 437 b Arianorum antagoniſta. 437 b
Theodori Mopſueſtienſis ſcripta damnata. 550 f 551 a
Theodorus Palæſtinus Origenis diſcipulus. 130 e
Theodori Pergenſis martyrium. 178 f 179 a
Theodorus Perinthi epiſcopus. 241 b 245 e Arianæ hæreſeos propugnator. 365 b
Theodoro Perinthio epiſcopatus abrogatur. 244 a
Theodorus Pſaltes grauiſſimè excarnificatur. 304 e
Theodorus Scribo epiſcopus Alexandrinus. 589 c 457 a b
Theodorus epiſcopus Heracleot. 238 e
Theodori epiſcopi martyrium. 162 a b
Theodorus Thrax epiſc. Arianus. 281 a
Theodori tyranni cædes. 528 d
Theodorus Tyro martyr. 293 b
Theodoritus Cyri epiſc. 352 f 473 b
Theodoritus eccleſię vaſorum cuſtos, & martyr 590 b
Theodoritus eccleſiaſticus ſcriptor 457 b
Theodoritus Cyri epiſc. proſcribitur. 461 e
Theodoritus poeta. 478 d
Theodoriti de hæreſibus liber. 383 b hiſtoria eccleſiaſtica. 14 c
Theodoriti Cyri epiſcopi ſcripta in ſynodo Conſtantinopolitana damnata. 551 a
Theodoriti Syri lucubrationes. 479 f
Theodoſiolus. 438 e
Theodoſius imp. ab Ambroſio epiſcopo excommunicatur. 394 a
Theodoſius Rom. imp. ab Aſcholio æger baptizatus, conualeſcit. 364 f
Theodoſius imp. à barbarorum inſidiis diuinitùs conſeruatus. 437 f à Deo pluṙimùm dilectus. 464 c à Gratiano imperij conſors lectus. 361 d à patre fuſtibus cædi iuſſus. 380 a
Theodoſius imp. ab equo delapſus moritur. 481 d
Theodoſius Arcadij imp. Rom. ex Eudoxia filius. 406 d
Theodoſius belli tempore ciuib. extraordinaria tributa imponit. 396 b
Theodoſius ſuis calligraphus. 436 a philoſophus inſignis. ibid. e
Theodoſius Chriſtianiſsimi principis exemplum. 436 e cœnobiorum princeps. 585 d
Theodoſius imp. concilium ducibus hæreſium euocatis Conſtantinopoli cogit. 370 b
Theodoſius crucis armatura fretus, cum barbaris manus conſerit. 391 e eccleſiaſticus tyrannus vi a Dorothei man⁹ effugit. 490 e hæreticos ab hominum frequentia in loca priuata proſcripſit. 358 c
Theodoſius non fuit acer hæreticorum perſequutor. 381 f
Theodoſius imp. hoſtes ſuis preci. magis quàm armis vicit. 464 e
Theodoſius idololatriæ acerrimus hoſtis. 437 b e
Theodoſius illegitimam monachi excommunicationem contempſit. ibid. b
Theodoſius iunior Chryſoſtomi per baptiſmum filius adoptiuus. 411 a
Theodoſius latrocinia ac fœda lupanaris Romæ ſuſtulit. 375 f per iram lapſus, crudeliſſimam patrauit cædem. 392 f
Theodoſius imp. quibuſuis literis facile ſubſcribere ſolitus. 431 f 451 a
Theodoſius imp. Romanę vrbi multũ profuit. 575 f
Theodoſius imp. ſucceſſorem ſuum diuina reuelatione vidit. 483 d
Theodoſius Synnadæ epiſcopus Macedonianos tyrannicè perſequitur. 443 a
Theodoſij imp. ad Chryſoſtomum defunctum literæ. 468 f
Theodoſij ad Senetum & Antiochum epiſtolæ. 539 c aduerſus Eugenium expeditio. 391 b
Theodoſij Arcadij filius pupillus. 419 b
Theodoſij bibliotheca. 436 e contra Arianos edictum. 366 f cõtra Genſericum bellum. 482 e contra hæreticos conſtitutiones. 370 e f contra Maximinum tyrannum in Italia res geſtæ. 375 a de Maximo victoria atque triumphus. 375 c d contra Neſtorium edictum. 465 e contra Perſas bellum. 449 d e f 450 a b e præclara de Perſis vi-

ſtoria. 450 e 483 b cum Ambroſio colloquium. 394 d cum Attila pax auro coempta. 483 a cum Ruffino colloquium. 394 b de conciliorū authoritate dictum. 525 e de proceſſu ſynodorū lex 472 f de diaconis cōſtitutio. 381 e item de euertendis idolorum templis conſtitutio. 377 f
Theodoſij de Eugenio victoria. 398 e f de Ioanne tyranno. 452 f de Nicæna, eademque apoſtolica fide cōſtitutio. 365 e de Nili ſacrificiis intermittendis ad Aegyptios reſcriptum. 390 a
Theodoſij imp. Rom. educatio. 435 b egregia dicta. 436 f erga Placillam vxorem iam defunctam amor. 396 a erga ſuos humanitas atque benignitas. 371 d e
Theodoſij imp. excommunicati pœnitentia. 395 a
Theodoſij ſurum. 352 b hæreſis. 158 e
Theodoſij impietas à Romanis Pontificibus accuſatur. 177 b e
Theodoſij imp. humanitas & manſuetudo. 464 b e in Antioch. odium. 396 c d item in Flauianū. 472 e in Oriente res geſtæ. 364 f item in Thracia. 361 c d
Theodoſij in ſummo vitæ diſcrimine preces. 392 a
Theodoſij inuiuris contra adulteras lex. 376 b natiuitas. 409 b de filiorum educatione dictum. 376 e
Theodoſij imp. moritori, quæ filiis reliquit, mandata. 402 b
Theodoſij imp. Rom. mors. 400 d
Theodoſij Mauritij imp. filij cum Germani filia nuptiæ. 579 a
Theodoſio Mauritij filio oblatum imperium. ibidem f
Theodoſij imp. pietas. 395 e ſummum. 392 a virtutes. 456 d
Theodoſio viſione diuina ſu ſumma imperium nunciatum. 362 a
Theodoſij monachi mors. 547 b
Theodoſianorum hæreſis. 585 e
Theodoſiupolis ab Eunomio ab immani Perſarum vi conſeruata. 437 e
Theodotus. 117 e f Arij diſcipulus. 193 a
Theodoti Byzantij coriarij hæreſis. 112 b d
Theodotus Hieropol. epiſcopus. 364 e vita monaſtica celebris fuit. ibidem e
Theodotus Laodiceæ epiſc. 193 b 365 b
Theodotus epiſcopus corporum ſimul & animorum medicus. 152 f.
Theodoti mors. 114 a
Theodotiani hæretici. 112 f 115 a
Theodotioo Epheſius. 107 b
Theodotionis ſcripta. 126 e f
Theoduli martyrium. 291 a 300 f 301 a
Theodulo epiſcopo ſtruuntur inſidiæ. 260 d
Theogois Nicææ epiſcopus. 199 e Arianorum anteſignanus. 236 a Nicænus hæreticus. 365 b ab exilio reuocatus in epiſcopatum reſtituitur. 221 f
Theognis ſubſcriptionem ſuam in Nicæno decreto fraudulenter inducit. 225 a b
Theognidi Nicæno epiſcopo propter Arianiſmum adamptus epiſcopatus. 199 e
Theologi profanorum autorum lectio pernecesſaria. 302 e f
Theon philoſophus. 446 b
Theonas epiſcopus Alexandrinus. 151 a Arij ſectator. 191 e
Theonas Marmaricæ epiſcop 199 e Arianus. 203 a in Nicæno concilio excommunicatur. 201 e
Theonas monachus Aegyptius. 347 c d
Theopaſchitæ. 501 e
Theopaſchitæ & Monophyſitæ iidem. 97 d
Theopaſchitarū hæreſis. 586 d origo. 587 a b c
Theophaniorum vnda in ſacrum lauacrum quando primùm infuſa. 502 a
Theophilus Alexandrinus epiſc. 376 e 377 a 403 e
Theophilus epiſcopus Alexand. Chryſoſtomi obtrectator. 406 f infidus Theodoſij amicus duplici corde. 404 d ad epiſcopatum Conſtant. vocatur. ibidem d Anthropomorphitarum errorem refellit. 411 f eoſdem aduerſus monachus Longos concitat. 412 d
Theophili Alexandrini epiſcopi auaritia. 412 e in Iſidorum odium. 413 a b cum Petro archipresbytero contentio. ibidem a mors. 444 e
Theophilus epiſcopus Antioch. 91 f
Theophili Antiocheni epiſcopi facta & ſcripta. 104 b
Theophilus Cæſarienſis epiſcopus. 111 e f
Theophilus Caſtabalenus epiſcopus. 323 e 325 e
Theophili Caſtabaleni epiſcopi hiſtoria. 277 f
Theophilus Gottorum epiſcopus. 276 b
Theophili epiſcopi cum monachis à Sceti reconciliatio. 377 d e
Theophili imperat. res geſtæ. 591 d
Theophilus Indus Arianiſmo addictus. 251 d propagandæ fidei gratia ad Orientales miſſus. 251 d
Theophili Indi exilium. 252 a miracula. 252 f res geſtæ. 165 e virtutes atque ſtudia. 251 d e
Theophilus Iudæorum pontifex. 49 e
Theophilus à Longis fratribus apud Eudoxiam accuſatur. 415 f eius acta Conſtantinop. deleta. 415 b
Theophili aduerſus Heraclidem Epheſium iudicium. 417 e cum Dioſcoro & fratribus eius bellum. 412 e f in Chryſoſtomum inſidiæ. 413 f 414 a b
Theophili, omniū calculo damnatus. 415 a b
Theophili mors. 431 e
Theophronius Eunomianus. 326 b 382 b
Theophronij hæreſis. 382 e
Theophylactus Sebaſtiæ epiſcopus Roſiam translatus. 466 b
Theopiſtus Euſtatij martyris filius. 93 d
Theopolis ciuitas. 539 a b antea Antiochia dicta. 460 e 556 e
Theopompus Nouatianorum epiſc. 444 e
Theudæ rebellio atque ſeditio. 48 a capitis pœna vindicata. 54 a
Theudatus Occidentis imp. 543 a
Theuderichus Conſul & Thraciæ dux. 520 e
Theuderichi ducis mors. 483 a
Theuderichus Gottorum princeps. 520 b eius mors. 529 d
Theuderichus Arianus amaſium ſuum propter defectionem iugulat. 528 a
Theuderichi contra Attilam res geſtæ. 481 a contra Zenonem imperatorem bellum. 519 d in Romanos liberalitas. 527 f 528 a mors. 543 a
Theotecnus Cæſareæ Palæſtinæ epiſcopus. 148 a 155 e f
Theotecnus impoſtor. 167 a b
Theotecnus Logiſta Antiochenus idolomaniæ & perſecutionis Maximini adminiſter. 167 a b eius ad Macrinum vt fortiter martyrium perferat, cohortatio. 142 d
Theotecni apoſtatæ miſeranda mors. 306 b . 275 b e
Theotimus epiſcopus Hunnis Romanorum Deus appellatus. 397 f
Theotimi Scythici epiſcopi pro Origene defenſio. 414 e miracula. 397 f
Thermoo epiſcopus Hieroſol. 151 f
Thermopylarum anguſtiæ. 264 e
Theſſalonicenſium in Comitatenſes tumultus. 393 e
Thomas Apamenus epiſcopus. 544 b
Thomæ Didymi incredulitas. 42 e Euangelium. 77 b acta & martyrium. 71 c d
Thomas epiſcopus Conſtantinop. 580
Thomæ epiſcopi Apamæ in Chosroëm reſtum libere dictum. 544 b e
Thomas Manichæus. 150 f
Thomas monachus Cœleſyriæ, ſibi ipſi & Anaſtaſiæ mortem prædicit. 548 f
Thomæ monachi Cœleſyrienſis honorifica ſepultura. eod. b feſtus dies apud Antiochenos. ibid.
Thracia à Rhuila vaſtata. 437 d itē à Vitaliano 529 f ab Abarum & Slauinorum gente. 574 e ab Hunnis aut Maſſagetis. 510 d
Thraciæ præfecturæ ſex. 405 b e
Thraſea martyr. 115 b
Thraſeæ Eumeniæ epiſcopi mors. 119 e
Thyrſus martyr. 442 a eius reliquiæ. 442 e
Tiberia Thraciæ ciuitas à Tiberio Cæſ. ædificata. 30 d
Tiberias ciuit. 208 f
Tiberius Imp. declaratur. 30 d 559 d 560 a
Tiberius Cæſar non temerè mutandos eſſe publicorum numerū adminiſtratores putauit. 30 e
Tiberij imperatoris ſtatura, mores & virtutes. 561 b
Tiberius Mauritio filiam ſimul & imperium committit. 524 f multa templa ædificat. 30 d e
Tiberius per Pilatum de rebus Chriſti certior factus, eum in deos retulit. 52 a
Tiberij de Mauritij ſurrogatione oratio. 564 d e nocturna viſio 565 d prudentia. 30 a res geſtæ. 564 e contra Perſas bellum. 30 d 561 e mors. 565 a
Tigranis Armeniæ regis contra Pompeium bellum. 22 a
Tigris fl. 305 e 558 d à Philoſtorgio eleganter deſcriptus. 252 b
Tigris & Euphrates fluuij ex Paradiſo ſcaturiunt. 252 d
Tigris eunuchus presbyter. 416 d tanquā incendiarius crudeliter ab Optato tractatus. 421 f
Til flu. 575 d
Timæus epiſcopus Antiochenus. 151 f
Timaſij exilium. 406 b
Timocles poeta. 498 d
Timoſtratus ab Alamundaro captus 540 d
Timotheus Aelurus Cyrilli librorum deprauator iudicatus. 494 e malis artibus Alexandrinum epiſcopatum occupat. 494 b e f 495 a cum ſuis damnatur. 494 f 495 a
Timothei impoſtura. 367 a b exilium eod. b ab exilio reuocatio. 511 b
Timotheus Archidiaconus in epiſcopum Alexandrinum eligitur. 444 e
Timotheus Alexand. epiſcopus. 348 a 367 a 369 b eius mors. 376 e
Timotheus Apollinaris diſcipulus cum dogmate ſuo damnatur. 372 d
Timotheus Celo & Littohunes epiſcopus. 522 d
Timotheus Conſtant. epiſcopus, homo in religionis ſtudio inconſtantiſſimus. 535 e eius ſynodales literæ. 524 b
Timotheus Macedonij ſucceſſor. 588 d
Timotheus Pauli diſcipulus. 67 b in ſenere Mariæ virginis. 493 d
Timothei apoſtoli oſſa Conſtantinop. translata 293 e f
Timotheus presbyter Arianus, Origenis ſectator. 444 d
Timotheus Salophaciulus Alexandriæ epiſcopus. 464 a

ſcopus 494 e
Timothei cadauer Conſtantinop. perlatum. 29 a
Timothei epiſcopi ſepulchrum à Moggo violatum. 516 b
Titus Boſtrenſis epiſcopus. 345 e 315 f 478 b Manicheorum inſectator. 351 a à Iuliano ea Cyzicenorum vrbe eiectus. 297 f 298 a
Titus epiſcopus Conſtantinop. 189 e
Titus Veſpaſianus amauit literas ac viros literatos. 85 c d Iudæorum cladem ex animo eſt miſeratus. 83 f
Titi Vaſpaſiani cõtra Iudæos res geſtæ. 81 d e 85 e d mors. ibid. d
Tobias epiſcopus Hieroſol. 92 a
Tobiæ liberi vrbe ab Onia põtifice eiecti. 28
Tomos Scytarum metropolis. 342 d
Totilæ contra Rom. res geſtæ. 543 b a
Traianus. 559 a
Traianus Valentis imp. contra Gotthos dux. 558 e f
Traiani Cæſ. in Chriſtianos crudelitas. 87 c f 88 a 90 f 91 a imperium. 85 a iuſtitia & æquitas. 90 f
Traiani Cæſaris res geſtæ. ibidem
ad Traiani vſque tempora eccleſia ab hæreticis incorrupta. 87 e
Traiani vita. 578 f
Traſamundus orthodoxorum hoſtis acerrimus. 341 e
Traſamundi Vandalorum ducis in Catholicos crudelitas. 527 f ad Theudericum legatio. 541 e f
Tribum alia tribo commiſcere, lege prohibitum. 26 f
Tributum ciuibus à Theodoſio imp. extraordinariè impoſitum. 396 b
Trigibildus Gotthus Phrygiæ rector. 407 b
Trigibildi ratiocinas, 409 b cum Gaina bellum. 407 b
Trimmythus inſula. 210 b
Trinitatis conſubſtantialitas. 342 f 345 a
Trinitatis declaratio. 31 e d
Trinitatis inæqualitas Philippopoli introducta. 241 e
ob Trinitatis inæqualitatem epiſcoporum diſputationes contentioſiſsimæ. 245 e f
Trinitatis myſteria. 588 b e 294 b 171 f 371 a
Trinitatis ſanctiſsimæ ineffabilis Theologia. 26 e
Triphon interfecto Antiocho, Syriæ regnum inuadit. 21 e
Triphillius Ledrenſis epiſc. inter cõcionandum à Spiridone obiurgatus. 221 a
Tritheitarum hæreſis. 584 b 586 a b c
Trocundi ducis contra Zenonem res geſtæ. 511 b
Troianorum cum Achæis bellum. 18 e
Troilus Sophiſta Anthemij familiaris. 435 a
Turbonis contra Iudæos res geſtæ 90 d
Turci cruce contra peſtis crudelitatem in fronte ſignati. 571 f
Turcæ prædones Conſtantinopoli eiecti. 2 b
Turcorum ciuile bellum. 575 a dij. ibidem. religio. ibid. f
Turũni contra Chaganum res geſtæ. 575 e f
Tyancum catholicorum epiſcoporum concilium. 325 a
Tyranniones martyrium. 161 f 162 a
Tyrannus Antiochiæ epiſcopus 251 f
Tyranni diuinam vindictam in ſe atque ſubditos ſua impietate prouocant. 168 b a
Tyranni propter Chriſtianorum perſecutionem in maximas interdum clades inciderunt. 165 b c d
Tyrannorum internecione tranquillitas ad Chriſtianos ſemper peruenit. 179 d
Tyrannorum plerumque cruentus exitus. 535 d
Tyria ſynodus 219 b
Tzuodaes Perſarum ciui. 529 a

V

VAlens epiſcopus Hieroſol. 221 e excõmunicatur. 271 a poſt pœnitẽtiam ab orthodoxis ad Arianiſmum lapſus. ibidem b
Valentis Ariani cum Athanaſio amicitia. 259 a eius libellus pœnitentiæ Iulio Romano epiſcopo oblatus. ibidem b 266 a
Valens Rom. imperator. 300 e alter Herodes. 355 c d iudex iniquiſsimus Pharao 337 e Catholicæ eccleſiæ infenſiſsimus. 356 d idololatra. 378 a cum casa ab hoſtibus comburitur. 359 d
Valentis imperatoris cõtra Gothos bellum. 358 c d contra eoſdem pugna. 359 c d de monachorum militia lex. 339 a b crudelitas. 355 b c 334 a
Valentis Rom. imperatoris in Chriſtianos crudelitas à multis bonis viris apertè accuſatur. 559 a
Valens ab Eudoxio Ariano baptizatur. 320 e
Valens toti orienti propter Arianiſmum grauis. 341 e
Valentis ad Athanaſium ſcriptum. 259 e apud Conſtantinopolitanos lauacra. 323 a aquæductus. 322 b
Valentis thermæ Antiochiæ à Theodoſio reſtauratæ. 474 f
Valenti Morſię epiſcopatus abrogatur. 244 a
Valentinus Emeſenus. 352 e
Valentinianus imp. 300 e 361 a b 342 f
Valentinianus iunior in Imp. quadrimulus lectus. 546 d
Valentinianus tertius Rom. imp. in Occidente conſtitutus. 440 b 481 f
Valentinianus à Iuliano in exiliũ actus. 320 e à Maximo interfectus. 491 e
Valentinianus Sarmatas à finibus imperij repellit. 346 b
Valentiniani iunioris cum Maximo tyranno bellum. 375 a mors. 390 a
Valentiniano iuniori amiſſum imperium reſtituitur. 375 d
Valentiniani ſenioris digamia. 346 d e de Digamia lex. 346 e cõtra Procopium bellum. 322 d item cum Sauromatis. 346 b c de conſubſtantialitate trinitatis conſtitutio. 343 b in conſeruanda pura religione ſtudium. 378 a ſomnium. 346 d vita. 491 e mors. 346 e
Valentiniani hæretici. 101 b
Valentiniana hæreſis 116 c 127 a
Valentius presbyter. 427 f
Valerius Aurelianus imp. 148 d
Valerius Gratus. 38 b
Valerianus imp. 141 b 151 b à magis ſeductus factus eſt idololatra. 141 c à barbaris captus, & in ſeruitutem redactus. 142 e
Valerianus imp. primus Chriſtianorum fautor. 141 e
Valeriani imp. cũ Perſis bellũ infelix. 151 b e apud Perſas dura ſeruitus. 142 e magna in Chriſtianos crudelitas. 141 c d e
Vallis ſicius. 208 a
Vallis Ioſaphat. 208 a
Vandalorum cum Rom bellum. 341 a eruptiones. 482 b c in Aphricam eruptio. 482 b c item in Hiſpaniam & Libyam occidentalem. 541 a
Vandalorum in orthodoxos, eorúmque templa, nefanda crudelitas. 541 d
Varachi Perſarum ducis contra Romanos bella 162 a
Varadatus monachus 496 a 498 a
Varanes magnus Chriſtianorum perſecutor. 447 f 448 a b
Varami contra Narſen res geſtæ. 571 b a d itẽ contra Rom. 570 f fuga. 371 a
Vdis fl. 375 d
Venationes principum laxamenta. 395 d
Venus dea impudiciſsima. 473 f
Veneris templum in Caluariæ loco in Chriſti contumeliam à gentibus eſt ædificatum. 207 b
Veneris templum ad Libanum montem à Conſtantino dirutum. 213 b 209 e
Verbum & filius Dei homo factus. 17 f
Verbum & filius Dei ſubinde caliginoſam hominum maliciam diſcuſsit. eod. a
Verbi Dei incarnatio. 371 f 375 a
Verborum affectatio in fidei atque eccleſiæ negocio fugienda. 389 d a
Verbis omnis ſcripturã diuinam explicare, religio eſt. 202 f 203 a
Verina Baſiliſci ſoror. 507 a b Tarſum in Ciliciam relegatur. 519 f
Verina Zenonis ſocrus. 510 a eius mors. ibi.
Veritatis ſimplex oratio. 197 b c d
L. Veri imp. mors. 94 c
Veroniani cædes. 438 b
Veſalia Germaniæ ciu. 529 f
Veſauia ciui. eod. b
Veſpaſianus in expugnatione Hieroſolymæ poſteros Dauidis ad cædem requiri iubet. 84 d
Veſpaſiani imperium. 81 d
Veſpaſiano cõtra Iudæos à Nerone commiſſa. 80 d
Veſtalium matrimonia à Iouiano prohibita. 315 a b
Veſuuij montis ſub Tito conflagratio. 85 c
Vetius Epagathus, egregius iuuenis. 108 c d
Viæ ducum. 416 b
Vicarij præfectorum. 177 b
Vicelia Germaniæ ciuic. 529 f
Victor pontifex Romanus. 111 d 112 b Aſianos excommunicat. 120 a eius cõtra hæreticos certamina. 111 a b
pro Victoria Deo potiſsimùm gratiæ agendæ. 438 f
Viduæ publicæ Conſtantini imperatoris edicto nutritæ. 206 a
Vienna Galliæ. 390 f
Viennenſiũ martyrum commendatoriæ pro Irenæo ad Romanum epiſcopum literæ. 107 c 108 b Irenæi lucubrationes. 107 e f
Vigilius epiſcopus Romanus. 541 b 550 a eius in Eutichiũ inuidia. ibid. e f exilium. 550 b
Viminatium inſula. 578 f
Vincentius epiſcopus. 217 a presbyter. 420 b
Vindictę diuinæ memorabilia exempla. 155 f
Virgines ſacræ publico ſumptu iuxta Conſtantini decretum nutritæ. 206 a
Virginitatis conſeruatæ memorabilia exempla. 153 b 160 a b c
Viridiani cædes. 438 a
Virtutes omnes quaſi catena coniunctæ. 2 d
Virtutum omnium fundamentum pietas. 2 c
Viſſegotthorum eruptiones. 482 b c d
Vita proba doctrinæ piæ reſpondens, facillimè ſummum bonum aſſequitur. 478 c
Vitæ humanæ fragilitas. 571 c
Vitaliani Thracis aduerſus Anaſtaſium Imp. bellum. 529 f cædes. 535 c
Vitalis Antioch. epiſcopus. 189 b Apollinaris hęretici ſocius. 327 c Apollinariſtis Antiochiæ præfectus datus. 363 f
Vitalis epiſcopus Rom. pontificis ad Zenonem legatus. 517 b c a ob legationis præuaricationem damnatus. 517 f 518 a

Vitalis epiſcopi à Chriſtiana fide defectio. 327 b mira ſanctitas. 363 f
Vites prodigioſe poſt vindemiam germinât. 386 c
Viliani Romanorum ducis contra Perſas res geſtæ. 450 b
Vitigis Choſroem Perſam in Romanos concitat. 541 f 544 a
Vlphilas Gothorum epiſcopus. 357 c eius magna authoritas. ibidem f
Vlpia baſilica. 171 d
Vlpianum op. 560 c
vmbra ſium repellens. 351 f
Voiguri pop. 575 d
Vnctio epiſcopalis. 356 c d ſacerdotum & regum. 18 c
Vnctio ſacra à Petro Gnapheo epiſcopo Antiocheno ioncota. 501 f 505 a
Vota monaſtica. 349 c f
Vptarus Hunnorũ dux crapula crepuit. 467 c
Vranius Tyri epiſcopus. 267 c exauthoratur & excommunicatur. 275 d
Vrbanus pontifex. 151 d 155 d
Vrbaſij martyrium. 330 c
Vrbium expiationes. 145 c
Vrias Iudæorum pontifex. 49 c
Vrſicius Arianus. 145 b Damaſi in pontificatu competitor. 344 c poſt pœnitentiam ab orthodoxia ad Arianiſmum lapſus. 271 b excommunicatur. 271 a
Vrſicius & Valens veri Protei. 269 f
Vrſacij & Valentis Arianorum cum Athanaſio amicitia. 259 a ad Athanaſium ſcriptum. 259 c pœnitentiæ liber. 266 c 259 b
Vrſicio Singidonis epiſcopatus abrogatur. 244 a
Vſthazanes Saporis Perſarum regis pædagogus. 214 b c religionem Chriſtianam abiurat. ibidem
Vſthazanis publica apud Saporem regẽ peccati confeſsio. 214 c martyrium. 214 d
Vxorum communio Cabadis Perſarum regis lege conceſſa. 558 c

X

XEna fœmina ſanctiſsima. 478 b
Xenaias Perſa ex ſeipſo natus presbyter. 522 c
Xenias ex ſeruo clericus, ex clerico per fucum Hierapolis epiſc. factus. 522 e f 555 b c imaginẽs Chriſti & ſanctorum eius venerari prohibuit. 522 e f
Xeniæ aduerſus Flauianum inimicitiæ. 523 e
Xenophon ex ſenatore monachus. 478 b
Xenophontis laus. 415 d
Xiſtus epiſcopus Rom. 92 c 151 c

Z

ZAbdæa regio. 215 f
Zabdas epiſc. Hieroſol. 151 f
Zachæus epiſcopus Hieroſol. 92 a
Zacharias abbas Gesaræ. 440 f
Zacharias Cæſareæ epiſcopus. 526 f
Zacharias epiſcopus Hieroſol. 589 c
Zacharias Palæſtinæ monachus. 351 c
Zacharias Rhetor 426 e
Zachomus Saracenorum tribunus ad Chriſtum conuerſus. 356 f
Zachariæ prophetæ oſſa reperta. 440 c f 441 a
Zadeprami contra Choſroem res geſtæ. 575 a
Zadeprami caput ad Choſroẽ miſſum. ib. a b
Zarethas Perſarum dux terram ſanctam depopulatur. 518 b
Zebenus epiſcopus Antiochenus. 299 d c
Zelotypiæ vitium. 353 b exemplum. 87 a
Zenobia regina. 147 f
Zenobius diſcipulus Ephraim. 243 f
Zenobius Sydonenſis presbyter & martyr. 161 f 162 a
Zenobij martyrium. 162 a
Zeno Gazæ ſiue Maiumæ epiſcopus. 404 f
Zeno Aegypti monachus. 351 c 399 b e centum annos natus. 399 e prius Arcemeſius dictus. 501 c
Zeno Rom. imp. 481 c flagitioſiſsimus. 510 c 502 b Verinæ ſocrui ſtruit inſidias. 510 a Theclæ protomartyri Seleuciæ templum ædificat. 513 e
Zenonis imp. ad Felicẽ pont. epiſtola. 517 cõtra Martianum expeditio. 519 c f contra Scythas bellum. 519 d cum Baſiliſco contentio. 513 f 514 a cum Harmatio familiaritas. 513 f henotica ad Alexandrinos conſtitutio. 515 a in Thracia motus. 513 c f martyrium. 290 c miſeranda mors. 510 c f
Zenonis tyranni & nefandã in honos viros crudelitas. 510 d
Zephyrinus epiſcopus Rom. 111 d
Zeugma op. 334 c
Zeugmatius cæcus concionator. 352 f
Zeugmatenſium monachi. 352 f
Zeuxippus Conſtantinopolitanus tyrannus. 189 c eius lauacrum. 240 c
Zoilus. 471 c
Zoilus epiſcopus Alexand. 519 c 550 a
Zonras monachus Syrus. 539 f
Zoſimæ leo ferus paret. 537 c
Zoſimæ vita à Sophronio epiſcopo deſcripta. 557 a
Zoſimus cladem Antiochenã præuidit. 536 c
Zoſimi de Conſtantini liberalitate & munificentia teſtimonium. 531 c in Conſtãtinum Cæſarem contumeliæ ibid. a
Zoticus Oſtrenus exorciſta. 115 a presbyter. 115 f
Zoſimus Pont. Max. 457 a

FINIS

DEDICATIO OPERIS, LAVDES (ANDRONICI SENIORIS PALAEOLOGI) *piiſsimi & ſancti Imperatoris complectens.*

A E Ccleſiaſtica Hiſtoria compoſita, multorúmq; & admirandorum virorū rebus geſtis à me ſcriptis, nemini profectò Opus id, quàm tibi, rectius conſecratim, Imperator, Principum omnium Chriſti amantiſsimo atque humaniſsimo: qui omnes prorſus virtutes compleaos, nihil rerum pulcherrimarom & excellentiſsimarum prætermiſiſti. Et quū permulta atque adeò innumerabilia tua ſint præclarè facta, orationem noſtram longè ſuperantia, ma-

Imperator virtutibus omnibus, & ornamentis plurimis clarus.

B nu diuina cōſilium omne tuum & factum dirigēte: tum, vt mihi quidem videtur, & rectè quiſpiā dixerit, omnium maxima & illuſtriſsima eſt pietas, egregiumque in Eccleſiā Chriſti ſtudium, & flagrās atque incredibilis in eādem amor, & quas eius nomine reportaſti, victoriæ & tropæa. Quæ ſanè pietas, immenſis ſæuientis impietatis fluctibus, immanibúſque conflictantiū ventorum procellis huc atque illuc quodámodo graui iactarione agitata, beneficio tandem tuo, qui rebus omnibus aliis poſthabitis, hoc vnum curaris maximè, tutò ad tranquillum portum tuum annauit atque applicuit. Et nunc integra, veluti recenti ſitu abiecto, & priſtina veteriqoe venuſtate recepta, ſeu potius ſalſugine, quam ex tempeſtate conceperat, orationis tuæ ſuauiſsimo ſonitu repurgata atque reiecta tibi diuino orbis rectori atque gubernatori, ſacróque (ſic enim dicendum) auſpici & cu-

Idem potiſsimum ſincerā pietatem, oppoſitam de eo prauis ſectis, reſtituit.

C ratori, condignas refert gratias, claram veluti & ingentem emittēs vocem, omnes nos per te ſaluam atque inuiolatam retinentes pietatem, conſtanter firmitérque in ſincere fidei ſententia, opinione de diuino numine erronea, ita vt cōueniebat, lōgiſsimè repudiata, conſiſtere. Verùm enimuerò, ſi deliberatione habita, res tuas à primo initio ſingillarim proſequi, quaſúe radices actionum tuarū, quæ omnia ſapienter conſtituit diuina prouidentia, egerit, exponere vellem, in immenſum oratio excreſceret: & hiſtoriam potius, quàm operis dedicationem inſtituere viderer. Sed quum aliud ſcribēdi conſilium mihi ſit propoſitum, paucas quaſdam res tuas in præſentia attingere, atque

Ex plurimis pauca tantū prædicare Imperatoris res in hac Præfatione attingenda.

oratione perſtringere, eſt viſum: reliquis ſuo loco & tempori, pro eo atque decet, rectè reſeruatis, D præſertim quum id quod nunc quoque dicere inſtitui, propter abundantem atque exuberātem rerum copiam, me ad nouam quandam redigat inopiam: ita vt etiā ea quæ cupio, perficere, atque ſtylo exequi nequeā: eo quòd perinde atque in prato vario, innumeriſque amœnitatibus ſcatenti, ad ſe quæque res me pertrahant, eiſque tractandis retinere conentur. Cæterùm orationi meæ modum imponam: quæ non longior futura eſt, quàm vt qualemcūque ſaltem mei erga te amoris & deſiderij ſignificationē exhibeat: & ego egregiam in te voluntatem meam, quæ ad hoc vſque tempus tecta occultáque fuit, cum libertate propalàm declarem. Tuæ verò manſuetudinis atque humanitatis fuerit, vt me placidè aſpiciat, atque fiduciam animo meo addat. In primis verò, ſi qoid minus rectè in hoc opere à me dictum fuerit, vt mihi E ignoſcat: hiſtoriámque meam, pro iudicij ſui acrimonia, addendo atque adimendo repurget. Quicquid enim calculus tuus accuratius emendauerit, id & mihi & omnibus aliis gratum certūque habebitur: propterea quòd ex omnibus, quicunque fuere, tibi maximè perſpicere talia, & deprehendere, promptitudine & acrimonia naturæ, Dei dono contigerit: & quòd diſſerere atque diſputare, moderationē iuſta, & timore multo adhibito, de rebus diuinis explicatè noris. Præterea quòd mente concipere, & ore diſerto eloqui, id quod viſum eſt, inſupérque idipſum propè diiudicare, ita vt alterum ab altero pernoſcatur, optimè poſsis. Neque quiſquam reperitur eſſe tam audax & temerarius, qui poſt limam, iudiciúmque tuum, digitū adhibere ſcriptis ſuſtineat. Itaque rebus mul- F tis omiſsis, inde tandem orationem de rebus tuis ordiar. Quum enim veluti quiſpiam eorum, qui ſingulari Dei dono dati ſunt, optimorum & nobiliſsimorum illorum virorum, naſci, & imperium in homines vniuerſos ſuſcipere deberes, magni conſilij angelus, ac potius rerum vniuerſarum pater atque rector, conſilium agitauit: & ad eos qui cum illo eiuſdem ſunt naturæ & honoris, Faciamus (inquit) rurſum hominem ad imaginem noſtram, & ſimilitudinē primi illius qui dudū diffluxit. Et editus es, diuina quadam vi & natura, ſpiritu vitæ tibi afflato, qui vitalis aliis virtus, primitiæque, & quaſi qoidam alios generis † princeps in orbe noſtro futurus eras. Qua in re, illa, perinde atque inſtrumento & autore vſa eſt patre tuo, qui maiorum ſuorum ſplēdore, nobilitate, ampli-

Beneuolētia captatio. Opus hoc Imperatoris iudicio ſubmittitur.

Quomodo de rebus diuinis diſputandū.

Iudicium acre principis.

Imperator prouidentia certa Dei genitus.

† videlicet.

A tudine gloriæ arte imperatoria,opibus,adhæc pru
dentia, fortitudine , & naturæ vi , antiquiſsimos
quoſque ſuique & noſtri temporis principes ob-
ſcurauit.Nec illi,quum antea res multas pro Ro-
manis egiſſet, aliam ob cauſam Deus imperiale
tradidit ſceptrum , quàm vt tu facile & incruen-
tum obtineres imperium, pietate & facinoribus
omnibus bonis futurus lõgè clariſsimus:eis quip-
pe te[illegible]s veriſsimè Imperator declaratur. Quan-
doquidem verò tibi quoque , qui imperiũ in vni-
uerſos e manu Dei fueras ſuſcepturus , ſeu potius
ante natiuitatem receperas , Imperialem domum
& aulam inſtrui oportuit,quæ ſanè tam ingens &
amplum deceret Imperium:ea quoque, quemad-
modũ primo illi Adam orbis vniuerſus, & qui-
cunque tandem fuit paradiſus ille,cõdigna præpa
rata eſt.Ea verò erat noua Edem,terreſtre cœlum,
paradiſi veluti primarium exẽplar,patria quidem
tua,commune autem Chriſtianorũ omnium do-
micilium,vrbium videlicet omnium regina.Simu
latque enim ipſe ex materno prodiiſti thalamo,
prædonum examen,quòd eam longo tempore af
flis erat,inde eſt expulſum,terrore quodammodo
perculſum atque acciſum : germanúmque planè
hæredem,Imperatorem , & conditorem eius,ve-
B ritum:qui ſanè prædones, exitum atque fugã ac-
celerantes,tanquam coruſcanti enſe tuo eiecti,a-
lius aliò profugit.Ad eum modum illa per te no-
bis omnibus repurgata,& tibi nutricia atque edu
catrix facta eſt , duabus his rebus in te atque illa
diuinitùs benignè præſtitis.Neque enim illa,quæ
nuper admodũ liberam lucem videre cœperat, in
alio quopiã,quàm in te vno,debitam gloriam cõ-
ſequi potuit:qui maximè quidem ad gloriam Dei
propagandam proceſſeris, & ſumma omnium di
gnitate honoris auctus ſis:neque etiam tibi præ il
la condignius contingere potuit domiciliũ & ha-
bitatio . Quapropter, ſicuti Deus ſolitus eſt lon-
gius etiam antea magnarum rerum iacere funda-
menta,itidem meritò quoque tum id eſt ab eo fa-
ctum . Sedenim , vt quum etiamnum faſciis pue-
rilibus inuolueris , & à nutrice curareris,futuram
rerum gratiam exultans,atque (vt ſic quiſpiam di
car)ſub ſiliens, graui atque imperiali corporis ha-
bitu exhibueris: atque inter quotidianam mem-
C brorum fingendorum compoſitionem , ſenilem
quodammodo præte ferens prudentiã , excellen-
tem in te pietatẽ,ſicuti Ioannes,exultans , & eum
qui tibi in vndis luſtralibus gratiam conceſsit ado
rans,oſtenderis.Atque alias res tuas , donec ex in-
fantia ad puerilem perueniſti ætatem,quid dicere
attinet?præterquàm quod(vt in prouerbio eſt) à
prima linea,in primis pietas,amor Dei, & huma-
nitas tibi ſtudio fuit:quum quidem & alia omnia,
quæ cura & laude digna ſunt,concurrerent : & tu
ætate ſimul , ſapientia & gratia proceederes , non
quidem quòd incrementa hæc in te caperent ,ſed
quòd ſimul ſeſe proferrent,atque exhiberent:fir-
mitatémque cum ętate,morum grauitate, & cul-
tura augeſcente, aſſumerent . Atque equidem ad
pulchrum bonũmque fundamentum,pietatẽ ip-
ſam,fortitudo primùm acceſsit: hãc conſecuta eſt
prudentia , deinde temperantia etiam effloruit,
Aduenit ad has iuſticia quoque . aurea hæc prorſ-
ſus , quam multi complicare & connectere ne-
queunt,catena . Eam verò tu omnium pulcherri-

Quæ res Imperatorem maximè decorant.

Imperatoris huius patria Conſtantinopolis, Paradiſus alter.

Latinos Imperatores qui Conſtantinopoli ſexagenta ppè annos regnum obtinuere, deſignat.

Imperatoris Andronici infantia.

Pueritia.

Adoleſcentia.

Virtutũ omnium fundamentum pietas.
Virtutũ aliarum acceſsio.
Virtutum catena

mè concinnans, nouam quandam & admirãdam D
planè perfeciſti virtutum harmoniã & concen-
tum.Nam quæ in iis vel abundant,vel deficiunt,
vitiis ſcilicet ipſis reiectis,media es complexus, &
vnam prorſus ex eis tanquam vniuerſalem virtu-
tem confeciſti. Atque, vt quas medio tempore
geſsiſti res tuas , in compendium redigam , poſt-
quam diuinæ ſententiæ placitum eſt,vnum te Im
perij gubernaculis prędere,fatali decreto , è vita
communis omnium noſtrûm propugnator atque
Imperator , tuus autem pater ſimul & inſtitutor,
emigrauit: quũ quidem prius Romanorum Impe
rium, ſicut à centro circulum , propagaſſet impe-
ratoriis artibus , reportatis ab hoſtibus victoriis,
necnon aliis magnarum rerũ adminiſtrationibus
ingentẽ apud omnes qui ſub ſole ſunt homines,
gloriam cõſequutus. Tu autem,Princeps pręſtan-
tiſsime, vbi ſolus Imperium es adeptus , confe-
ſtim copias tuas,pro ipſo Deo , primùm in aciem
produxiſti:opibus tuis omnibus,quas à Deo acce
peras, à primis (quod dicitur) carceribus, pro eo
qui te Imperatorem vnxit,vſus . Itaque, ſicuti di-
cere cœpi,quũ veram religionem noſtram,nouis E
inductis rebus, per adulterinas & abſurdas doctri
nas, in diſcrimen adductam eſſe cerneres ,ſtudio-
ſiſsimè eã & ſapientiſsimè tutatus es.Quod nam- *
que perſpectũ tibi optime eſſet,ad Imperij præ-
ſidium ſolam pietatem, & rei diuinæ ſedulum cul
tum ſufficere , reliqua autem cum his comparata
nihil eſſe,diuinam planè & ſapientiſsimam con-
cepiſti ſententiam . Proinde per eiuſmodi rerum
adminiſtrationem , magnam à Deo iniiſti gratiã:
& à teipſo illi ſatis præbuiſti cauſæ , vt perfacilè
precanti tibi aurem ſuam inclinaret , actionibus
omnibus tuis præiret, Imperiumq́ue tibi firmaret
atque conſtitueret : videlicet vt rectiſsimè, atque
ordine optimo adminiſtratio eius procederet,in
rebus omnibus te aptiſsimè dirigens:atque vt ali-
quis dicat, viuam imaginem , & ſtatuam Imperij
pulchram omnino & Imperialem , ad incredibi-
lem & excellentiſsimam venuſtatẽ expoliens.Sic
enim puto,Dei benignitatẽ hominibus non con-
tingere,niſi ſeipſos factis ſuis ea dignos exhibue-
rint: quæ tu quòd optima præſtitiſti , in primis vt F
gratioſus apud Deum ſis,conſequutus es.Quapro
pter cernere erat,quicquid eſſet mali , id è medio
tolli: bona autem vniuerſa ad manus eſſe , vtilita-
tem publicam non morari,& tempora ipſa ſub te
nouo atq; commodo Imperatore renouari & re-
pubeſcere. Atque equidẽ rerum bonarum pleræ-
que ſua ſponte aderant , pleræque mox affuturæ
erant. Acceſsit ſpes rebus præſentibus longè me-
lior.Nam ſicuti iubar quoddã è ſublimi relucens,
vbique terrarum , affluentem tibi diuinitùs gra-
tiam abundè demiſiſti , eamq́ue propter cœleſtiũ
donorum varietatem perinde atque flumen co-
pioſum profudiſti. Et quum gloria abũdares , ne-
quaquam ad deſidiam & vitam molliorem te de-
miſiſti,ſed rebus honeſtis dedidiſti. Neque pur-
pura ſumpta,Imperium in teipſum exercere omi-
ſiſti : & ratione tanquam freno vſus,Imperij ad-
miniſtrationẽ philoſophicis inſtitutis tempera-
ſti , timore Dei illi tanquam cuſtode & opitulã-
tore impoſito.Porrò quum probè tibi cognitum
eſſet , principes viros non facilè admoneri ſe pa-
ti, neque doctrinã atque inſtitutionẽ admittere:

Michael Palaeologus Imperator mortuus.

Succeſſor eius in imperio Conſtantinopolitano Andronicus filius.
Huic pietas & religio ab initio Imperij in primis curæ fuit:
Imperij præſidium, pietatis cultus.
Diuini numinis erga Andronicũ gratia & fauor.
Ampliſsima pietatis præmia diuinitùs oblata.
Qui homines gratia Dei ſint capaces.
Bonus felixque Imperij ſtatus.
Verus Imperator.
Timor Dei Imperij cuſtos. Tribuuntur Andronico præcipua Imperatoria virtutes.
** Quod hic per Nicephorũ obſcurius indicatur,id à Baptiſta Egnatio apertiſsime paucis declaratur . Michael Palaeolog⁹ (inquit) Lugdunum ad Conciliũ venit, quod Gregorius X Pontifex indixerat,ſeſeque illi cũ Romano Pontifice conuenit Ex quo ſtatim inuidiã Græcanica gentis contraxit , vt vix mortuo iuſta perſoluerint, & locum ſepulturæ negauerint.*

A eam tu in primis tibi in conſilium adhibuiſti, & Imperij tui, perinde atque domus cuſtodem, & magiſtrum optimum, cõſtituiſti. Quin potius tibi hac minimè opus fuit. Quid enim apud te eſt, quod aliunde didiceris, aut importatum acceperis? qui ingenij naturæq; tuæ bonitate omnia producas, & quicquid boni eſt, veluti fructum quempiam generoſum & maturum, in lucem proferas? Sed nec illud Imperio ſuſcepto egiſti, vt te ciues & ſubditi tui metuerent tantùm: verùm timorem cum charitate temperatum eſſe voluiſti. Proinde quum te homines tui cum admiratione dilexere, quòd minus eſſe terribilis, neque arbitrio tuo viuere, & pleraque omnia ſtatuere videreri, tum ipſe eos magis etiã dilexiſti: quibus reuera extitiſti,

veluti pater optimus.

quẽadmodũ ille dixit. aut, ꝙ magis in te cõpetit.

Rex bonus, atque idem fortis bellator, in armis.

Hunc verſum Alexander Magnus omnib. Homericorũ carminum iudicauit eſſe optimum.

Nam quod ſceptrum Imperiale, ſplendidi cuiuſdam ſeruitij ſignum eſſe, & coronam precioſiſsimam, nihil à lapillis, quæ in littore maris ſunt, differre putares: quamuis hæc, diuinę quædam res, & B immenſorum arcanorúmque myſteriorum imagines ſint, purpurã ipſam pro vilibus pannis habens, florémque eius moleſtum et triſtem iudicans, moderatum nouo quodam modo in rebus ſecundis animum obtinuiſti: nequaquã eis, ſicuti, plerique, exultans atque ſuperbiens. Quæ tua moderatio maximè Deo grata fuit: eadẽ quoque publicæ lætitiæ, & ſolennibus conuentibus cauſam præbuit, multam animis omniũ voluptatem immittens. Quum namq; optimus, & ſupra alios maximè generoſus eſſes, haudquaquam ad res minus decentes declinaſti: verùm conſtãter in factis laudatis perſtitiſti, prudentiæ ſcilicet & iudicij rationibus adductus. Inſuper verò circa pulcherrimas quaſq; res ambitioſus, ritè omnia atq; ordine peregiſti. Formam ſiquidem atque habitum præ te ferens tyrannide dignum, animo mitis admodũ atq; humanus es, conſpectu ipſo ſtatim omnes, vt ita dicam, benignè excipiens: & nouo quodam moſe, orationiſque tuæ gratia atque illecebris, fluminis inſtar profluentibus, vniuerſos, perinde atque

Bona corporis in Imperatore.

C magnes lapis ferrum, ſuſpenſos tenens. Decentiſſimum verò quoque tibi corpus, & excellentiſsimum, rerum vniuerſatũ architectrix natura conformauit: vt ſanè quiſpiam exiſtimet, non principum ſolùm, ſed etiam hominum ferè omnium te abſolutæ formæ ideam atque ſpecimen, iuxta Platonem, & venuſtatis omnis archetypũ atque primarium exemplar eſſe. Robur inſuper & fortitudo corporis, partiumque õmniũ & membrorum proportio, aptáque & temperata conſtitutio, ætatis quoque flos & vigor, omnia ſimul concurrentia, ſuprà quàm dici poteſt, optimam in te conficiunt temperaturam & harmoniam: haud aliter quàm ſi in parte qualibet natura tibi præſens inſideat, menſurarúmque & magnitudinum rationibus artificioſiſsimè omnia, & perinde atque lyram coagmentatione compoſitionéque conuenientiſsimè cõformet. adeò vt in te vno, propter tot & tanta, quæ in te ſcatentia protuliſti bona, cõmunis natura iactare ſe & gloriari poſsit, tanquam in excellentiſsimo generis noſtri, vt ita dicam, donario, in quo illa munificentiã ſuam oſtentarit. Itaque conſtanti exercitio rerũ honeſtarum

Adumbratur in hoc Imperatore, virtutibus ornamentiſque pluriſque omnibus abſolutũ optimum principis exẽplar

& pulcherrimarum, cum generoſa animi alacritate D tibi propoſito, ignis planè ardens, aut ſecuris diſſecans, † aut ſphæra, quod dicitur, ſeu globus quidam per præcipitium, fuiſti: omnibus cognoſcendis incumbens, omnia etiã facilè mente concipiens. Et quæ ſemel audita vel lecta diſcis, tam tenaci memoria complecteris, vt in ferreis pugillaribus, quæ in cordis tui tabulis conſcripſiſti, inciſa eſſe videãtur: tam ſolida firmàque tibi eſt memoria. Portò attẽtione, & mentis ſagacitate, ſcientiam & eruditionem omnem breui ſuperaſti, naturæ magnitudine eas virtutes cunctas re ipſa exhibens, idque melius multo, quàm qui longiſsimo etiam tempore operam illis nauarunt. Vnde illa tua eſt prouidentia, & vſitata mentis conſideratio, necnon ſingularis morum gratia & affabilitas. Vnde etiam violentorum laborum contra naturæ leges & corporis neceſsitates, tyrãnis quędam & dominatio, imperiiſque quæ tibi pręſtatur, obſeruantiæ contemptus, atque aliæ inſuper primariæ virtutes, ſupra naturæ humanæ captum diuinitùs tibi inſitæ. Quales ſunt & nocturnæ & diurnæ ſtationes, cùm vel Deum orationibus placas, vel pro repub. defendenda excubas, vel etiam E iura ciuibus reddis: ita vt qui te conſpiciunt, non viro te, ſed potius viri ſtatuæ conferant, frigus ex æquo & æſtum tolerantẽ. Vſqueadeò te vnum atque eundem in eis omnibus præbes, tanquam inuictum, & ad naturæ momenta immobilem: cum omnibus quidem familiarius viuentem, omnibus autem te omnis, & omnigenum ſuauémque admodum & placidum exhibẽtem, multámque atque eam meram atque ſinceram, vt apud Platonem eſt, libertatem ſubditis, perinde, atq; vinum temperantem. Ac veluti inter curas & labores natus, tanquam habitus eorum in naturam abierit, magis etiã illis delectaris, quàm alij ſocordia, delicus, atque aliis eiuſmodi, quibus aſſueuerũt, minimè laudatis ſtudiis. Quod ſi hæc quoque dicenda ſunt, perſæpe ego te vidi non quotidie cibum ſumẽntem, verùm & binos & ternos tranſmittere dies, ita vt nonnunquam quidem ſolo pane & oleribus incoctis, aliquando verò pomis quibuſdam veſcereris. Et tempore plurimo ſola aqua tibi F potus fuit. Quibus omnibus non ad ſufficientiam aut ſatietatem es vſus, ſed celeriter omnino ea deguſtata mox remoueri iuſsiſti, vt ſcilicet mẽs tibi abſq; ſordibus maximè pura permaneret, intellectualibus ſpiritualibúſque & diuinis redundans cogitationibus: ſimúlque vt facilius vigilantia conſtaret, rectiúſq; negotia pleráq;, ex præſcripto diuino, matutino ſimul & meridiano, nec mĩnus nocturno etiam tempore perageres. In multam namque noctem, ac potius, vt plurimum, ad illuceſcentẽ vſque diem vigilans: & demum cubitum vadẽs, ſtatim rurſus excitus ſurrexiſti, haud aliter quàm ſi tibi nocturna veſtimenta grauia atque moleſta eſſent. Sed enim ne tum quidem à laboribus tibi remiſsio fuit, per ſomnum nimirum & inſomnia te exercenti, & nominis gloriæq́ue noſtræ augmenta atque incrementa infatigabilibus momentis & imaginationibus animi, viſionibúſque nocturnis meditanti, &, quoad eius fieri potuit, complenti atque perficienti: adeò vt admirationis cauſam hominibus præberes, diuiniorem quandam naturam te, ſomni atque fatigationis

† Ἢ σφαῖρα κατὰ κρημνοῦ.

A expertem eſſe,ſuſpicantibus.Et quum quàm longiſsimè,& ,vt aliquis dicat,iuxta diametrum,à voluptatibus & ignauia abſuiſti:tum quotidianæ vitæ diſciplinam & ſeueritatem maximè es conſectatus.Vnde tibi bona corporis habitudo , & valetudo ſecunda maximè fuit. Et qui hac in te elaborant,nugatores meri viſi ſunt,Aſclepiadæ quidam de Hippocrate præceptore gloriantes , nec minus qui Galeni lucubrationes euoluunt.Qui ſanè quum valetudinis tuæ curatores eſſent , à ſuis ipſi morbis & ægritudinibus magis,ad te accedentes,liberi atque integri diſceſſere : quippe qui ad ſummam accuratiſsimámque valetudinis tuendæ rationem perueneris.Et neque Medici tui,neque illi ipſi qui eis artis ſuæ præcepta tanquam magiſtri & duces tradiderunt , prorſus quidquam habuerunt,quod aduerſus præſcriptum degendæ ad ſalubritatem vitæ tuum opponerent . Plutarchus quidem Chæruneus Romanum Imperium laudibus vehēs,pulchrè dixit,eas quæ antehac dudum per graues motus & certamina inter ſe diſſenſiſ-
B ſent , virtutem & fortunam , via aliquando tandem,propter vrbem Romanam ſolam,pactis cōuentis per fœdus initum,in gratiā rediiſſe,vt omnium humanarum rerum longè pulcherrimum opus abſoluerent atque perficerent.Mihi verò rectè quoque exiſtimare in mentem venit , in te etiam vno,Imperator optime,veram pietatem cultúmque Dei , atque opes felicitatémque humanam,quæ inter ſe ſemper depugnarunt , ſemel ad concordiam redactas eſſe:eo quòd pietas felicitatem veluti vi quadam ad ſe pertraxerit,eámq; omnino peſſum ire non ſiuerit : ſiue potius, vt equidem puto , quòd Deus tandem neceſsitatem eis impoſuerit , vt ſimul coniungerentur atque contemperarentur : & vt ille ab vtraque,eo quod vtrioſque eſſet proprium recepto,hominibus omnibus nouum & verè admirandum perficeret emolumentum & auxilium, firmamentum nimirum quoddam ſtabile , & elementum , vt ita dicam,ſextum & ſempiternum,in diuinis rebus labaſcentibus,& per naufragium peſſum euntibus, tam horrendæ fluctuationis & erroris,ingentem,
C ſupremam,veréque ſacram anchoram te,ſacris ſimul & prophanis exhibens,vt in te aliis quoque qui tecum ſunt,ſolidam ſtabilitatem repræſentaret.Et profectò ea quæ huc atq; illuc circumagebantur,& circumferebantur,maximam te totiſsimámque perfugij ſedem,in mūdum pacis vnum, & rectioris fidei profeſsionis,ſeu rerum adminiſtrationis , minimè hallucinantem aut labantem orbem habuere. Quin illud etiam ſtuduiſti,vt nō corpori modò , verumetiam animo purpurā circumdares. Siquidē tu omnium propè,qui te præceſſerunt , Imperatorum vnus,ipſi tibi imperaſti: & reuera † ſummæ poteſtatis Imperator , quū ✶ vitioſas tumultuantium atque imperium ſibi vendicantium affectuum perturbationes è domicilio animi tui eieciſti : tum rationi,a imperio eo quod penes paucos optimates eſt , tradito,viuam teipſum virtutis imaginem, ad certam ciues tuos imitationem inſtituens , propoſuiſti. Nam animi moderatione in acie contra ignauiam oppoſita, non ſolum hominum , verumetiam perturbationum animi ſimul & corporis omnium Imperator meritò cenſeris . Quamobrem conſpicere licet,humanitatem tuam ad ſummum perueniſſe. D Nam bella quoque quæ geris, perhumana ſunt: & placabilitas virilem præ ſe fert fortitudinem. Porrò benignitas & munificentia quam maximè ad vtilitatem publicam ſpectant. Ira autē admodū eſt placabilis. Animus nanque tuus ad iracundiam,vt ita dicam,ſterilis: & ad ardorem eum qui ex flagranti vehementia prouenit , cælebs & immobilis eſt,quamuis bonorum omnis generis ferax & fœcundus . Legibus verò ferendis , moribúſque corrigendis quàm recta apud te inſtituta eſt ratio ? qui improborum impetum legitimis iuſtitiæ præceptis cohibes: & vbique terrarum honeſtum bonúmque,haud aliter quam decantatus ille Triptolemus in terram ſemina coniecit,ſeris. Quis igitur hominibus improbis te eſt formidabilior ? aut ærumnoſis placabilior, atque clementior ? Quis ſupplicantibus benignior, & ad miſericordiam propenſior ? qui etiam , niſi quæpiam obſtet neceſsitas,precātium optata præuenire ſolitus es . Neque verò à me iſta ad gratiam, aut per adulationem prorſus dicta ſunt. Quomodo enim id faciam,quum neque res ipſas,vt ſunt , verè ex- E
ponere queam , excellenti pulchritudinis earum præſtantia victus? Verùm hæc ita ſe habere , tum diuina quę tibi obtigere dona,tum actiones,quas in Imperium tuum contuliſti , omnes comprobant . Nec minus id quoque illa ſatis declarant. Quis etenim,quàm tu,religione pura & ſimulationis neſcia,vel Deum magis glorificauit, vel flagrantiorem pro eo ardorem oſtendit ? Quis ſinceriorem fidem in diſcrimen coniectam, tanta æmulatione & zelotypia aſſectatus eſt , aut ſacram menſam repurgauit? Quis etiam,vt eruditio omnis ſumma caperet incrementa, effecit ? Quis ita virtutem extulit , aut optimos quoſq; honoribus auxit?Quis Dei miniſtris,aliíſque item qui ei chari ſunt,& omnibus propè,pro cuiuſque dignitate, debitum honorem tribuit ? Quis porrò tanta attentione,inſigniq; religione, & decenti moderatione,vt Imperialis aula nihil ab aſceterio , pietatiſque exercendæ ſchola differret , procurauit? quis ſic æqua ſtateræ lance rempub. gubernauit? Quis ita vel iuri dicendo inſtitit, vel maleficia coercuit ? vſqueadeò,vt multam ſe tibi debere gra- F
tiam illi etiam profiterentur,qui è iudicio victi,& calculo tuo damnari abiere. Cuius tanta fuit cum peritia ſimplicitas, & cum clementia prudentia? quibus virtutibus vnà cum humanitate maximè enites,ingentem quandam ſerenitatem in animo ſimul & vultu præferens , ſenſim quandoque,ceu fluctibus quibuſdam , horreſcentem , nec tamen vllam tempeſtatis ſignificationem præbentem. Cæterùm orationis opportunitatē,ſilentij commoditatem,linguæ lepòrem , familiarium colloquiorum inſtar olei prorſus & mellis profluentem ſuauitatem,aut verborum tuorum Muſicum planè concentum,quis rogo eloquatur ? Sententiarum autem denſitate,prætereà verborum perſpicuitate & copia.

(*Hyberni veces fluuij de more ruentes*,
Homerus dixiſſet) quis te diuinitùs locupletior fuit? Quapropter euenit,vt te verba faciente,omnes prorſus quaſi numine aliquo afflērur, moderatáque inſania percellantur,& bacchari incipiāt, ſimúlque vel inuiti exiliant: & vocibus tuis rapti,

Verum Imperator.

Imperialis aula pietate morum Monasterio persimilis.

A ita ducantur, vt retrocedere nolint, ſed veluti affixi tibi videantur, perinde prorſus atque à Sirenibus demulſi. Rectè ſanè quiſpiã te mare dixerit, quòd alios ſuper alios verborũ fluctus denſè excitet, aut certè ingentem aliquam aquarum vim: quæ, ſi in eam alicunde lapillus incidat, ex obſcuro cẽtro, ſeu potius circino, eóque, ſi ita vis, liquido, alium ſuper alium circulũ, ſenſim admodum intumeſcentem, ac deinde propter alium influentem, paulàtim donec ad ſummũ perueniat, deficientem atque euaneſcẽtem, mirabiliter circumſcribat: potiſsimum verò, quum tibi de reb. diuinis eſt ſermo. Quis nanque alius habet vel mentem & ſententiam oratione atque lingua meliorẽ, vel orationem quæ illis ratione meliore ſubſeruiat, vel linguã etiam quę bene admodũ & acutè (totũ dè & ſuauiter poëta dixiſſet) verbis in orbẽ reductis conceptã animo ſententiã proferat: atq; verũq; iis, ita vt decet, expediat, & id quod in animo lateat in apertum tranſmittat? Equidem vnum illud de te dicã, quum concionantem audio, alius ex alio, & orationis tuę illecebris Deo, * ple-

[illegible]

B nus efficior, nec hominem me loquẽtem, ſed mirificè aliquẽ è cœlo proſpectantem, & noua quædam atq; diuina, quę cõmunia hæc quidem longè excedant, ſublimia autem & arcana myſteria cõtineant, renunciantem, audire puto. Adeò vt Deum orandum duxerim, qui mihi aurem aliã addat, ſicuti quidem Prophetæ videtur, vt mihi cum lepôre vrbano verborũ tuorum gratia abundè influat. Quod quidem omnib. etiã cõtingere arbitror, qui firma & cõſiſtenti ſunt mẽte: neq; omnino tales, qui demulceri & flecti verbis huiuſmodi nequaquàm poſsint. Quos ſanè neq; Orpheus ille, decantata ſua lyra, frequenter eã plectro percurrens, vt puto, aliqua ex parte permulſerit: quã quidem lyram irrationales etiam naturas ſono ſuo trahentem, ei affingunt Græci. Iam pręter alia iſtud quale eſt? quod nullius ſanguinem, qui * imperio ob maieſtatem læſam obnoxius fuerit, effundere volueris? Quod tu quidẽ te ita facturũ eſſe non iureiurãdo cõfirmaſti, verùm cœleſti prudentia optimum eſſe, maximéque Imperio cõuenire iudica-

[illegible]

C ſti, qui nimirum & vitæ † & necis poteſtatem penes ſolum Deum eſſe ſcias. Incruentã enim prorſus, cædiſque purã ſolam Imperij tui adminiſtrationem, vniuerſum iactat æuum, quæ vitam fœlicẽ & bonorum omniũ prouentum producit. Quod quidem cernere licet quum in aliis exundantibus cõmoditatibus, tum in eo quòd ætate tua magna rurſus ingenia & artes nobiliſsimæ reuixerunt, & per proſperum ſucceſſum ad ſummum peruenerunt, nõ tuã quidem, ſed illatũ planè gratia, vt ſimul & teſtis earũ eſſes, & ſpectator: qui quum iudicare de rectè factis, tum reponere ea atq; remunerari maximè poſsis. Neq; ſanè affirmare dubitarim, tua gratia primarios qui apud nos ſunt viros, ſub Imperio tuo editos eſſe. Si nanq; vberem fructuum prouentum, ſicuti dicitur, temperata cõſtitutio atque tenuitas circũfuſi aëris efficit: præclararum profectò artium & præſtantium ingeniorum incrementum benignitas, honorificentia & humanitas principis elicit. Qualis nunc eorum eſt copia: quã iudicio, liberalitate & munificentia tua tantopere proficere, adaugeri, & ad cœlũ vſq; tolli cõſpicimus. Quod quidẽ in eloquẽtia maxi-

† [illegible]

[illegible]

D mè videre eſt, vt propè noſtrorũ temporũ Græci, cũ ipſis artis eius inuentorib. certent, proindéque † primas ex ſecundis ferãt, ita vt ſententiis omnium videtur: quãuis omnes iſti te atq; actionib. tuis laudãdis occupati, inferiores hac in parte reperiantur. Longè enim orationis & eloquentiæ vim omnẽ ſuperas. in tãtum virtutib. excellere ſtuduiſti. Demaratus ille Corinthius, quum Alexandrum Suſis vidiſſet, præ lætitia illachrymãs, ingenti dixit voluptate & gaudio, qui ante id tẽpus obiiſſent, orbatos, quòd Alexandrũ in Darij throno ſedentem nõ viderint: prætetea, quòd pars aliqua adhuc terræ obſcura & ſole carens reliqua eſſet, quæ eundem Alexandrum non conſpexerit. Ego verò dixerim, laudem iſtã, quam alius tempore occupauit, in te multo magis cõpetere. Atque ille dicto eodem Alexandrum quidem ornauit: ad tuã autem præſtantiſsimã Imperij adminiſtrationem reſpiciens, laudem tantam retulit. Quòd ſi & hoc dicere oportet, quàm inſigni animi lætitia caruiſſe putas, ſeptenarium diuinorũ religionis noſtræ virorum cõuentum, quòd te ſimul cum eis coruſcantem, veluti ingentem opum acceſsionem, nõ

† [illegible]

Septem primaria œcumenica Concilia.

E viderint? Potiſsimùm verò primum illum, qui trinitatis myſterio eſt cohoneſtatus, quòd te aſſeſſorẽ, ſeu potius throni ſimul & Imperij poſt ſe ſtatim ſucceſſorem germanũ non habuerit, profeſsionis fidei noſtræ ducem, & reuera patrem tuũ Cõſtantinum, magnũ apud Chriſtianos nomen? Nõ tãta ſiquidem inimicorũ multitudo irruiſſet, verborum peruerſa verſutia ſinceritatem fidei miſcens atq; concutiens. Enimuerò ſingulari quadã prouidẽtia Deus te, nulla re illis inferiorẽ, quemadmodum quoddam pondus æqualis momẽti in lance opponens, conuenientémque magnitudini Imperij mentem ſimul & morum dignitatem tribuẽs, eóque experiẽtiæ & bonitatis progreſſum, rerũ adminiſtrationi temporib. noſtris præfecit, vt eas quàm optimè gubernares, nec nos prorſus peſſum iremus. Quis enim ſuffeciſſet alius, qui tot & tantis malis vndequaq; circumfluentibus obuiam iret, quàm tu ipſe, qui fortitudine & prudentia & Dei cultu iuſtus es iudicatus, temporibúſq;

Cõſtantinus Magnus.

F noſtris alter quidam Noë aut Moſes exiſtimatus, ſcapha & ligno, crucem adumbrãtibus, ex æruminarum fluctib. ſubducens, & populũ tuũ à perſequutorib. eripiens, & percutiens iis atque ſubmergens perſequentes, atque per manum Dei tropæa vbique excitans, magnificámque mundi nauem magnificè crucis velo noui orbis ſemina conſeruantem gubernans: aut ignis quoque columna prorſus habitus, veluti nouum Iſraëlem, nos cœleſte videlicet ſemen, ad veram pietatem producens: aut ſanè liquor ſeu ſuccus ſacer, aut ſal quidam diuinus, vt Euãgelicè dicam, ſuo planè tempore nobis iã fatiſcentib. atq; diffluẽtib. iniectus? Sed quid ago? Si enim quãplurima dicẽdo vel minimã partem rectè factorũ tuorũ attingere poſſem, nihil prorſus difficultatis aut moleſtiæ orationi adeſſet. Quandoquidem verò verba, etiamſi omniũ longè optima in mediũ proferãtur, cedere tamen plurimùm rebus ipſis neceſſariò oporteat, ne ea accumulando vltra modũ progredi videar: vbi pauca quædã addidero, ad argumentũ hiſtoriæ propoſitum deſcendam. Quæ enim tibi Deus exuberãti manu bona cõceſsit, & quã munificen-

Andronicus, alter Noë & Moſes.

Arca Noë et virga Moſa Crucis fuere figura.

A tiæ gratiā proliaè præſtitit,quiſnam ſatis vel oratione proſequi, vel mente concipere queat? quãnis vnà cum Gratiis & Muſis omnibus, & plurib. quam quas Homerus dixit,capillóſq; noſtros numero æquantib. linguis,inſiſtens,res tuas exequẽdas ſibi proponat. Adeò enim nihil ſibi dixiſſe videbitur,vt pœnitentia poſtea,qui ſemel dicendũ ſibi quidquam ſumpſerit,ducatur. Mihi verò ſatis fuerit,vbi ea quę pietatis erga Deum tuæ ſunt, dixero,quamprimum orationem in ſummam redigere. Itaque Eccleſiam catholicam & vniuerſalem reb.nouis turbatam in veterem ſtatum reſtituiſti,doctrinam illegitimam atq; impuram omnem ab ea repuliſti: templum à diuinæ doctrinæ cauponib.& deprauantibus hæreticis, non quidem triplicato flagello,ſed veritatis verbo,ſiue + cognatæ diuinitatis triplicitate repurgaſti, pia æmulatione pro diuina menſa flagraſti: vehementius pro ſpiritu ſpiraſti, quare ille quoque tibi accuratam certámque diuinitatis cognitionẽ inſpirauit: doctrinã ſtabiliuiſti, cõſtitutiones de ea tuliſti,ingentibus ſeptis veram pietatẽ vallaſti,quod dirutum fuerat reſtituiſti,atq; id apta mẽbrorum

Laus pietatis restituta, & doctrina Christiana ab hæreticis opinionibus repurgata. Nam Andronicus patruus suo Michaeli de religione acta rescidit.

† [illegible]

Reformatio cleri.

B partiúmque omnium coagmentatione redintegraſti. Neque deinceps apud nos noua illa nomina audiuntur, Paulus & Cephas & Apollos: ſed vnus eſt vbiq; & in omnib. Chriſtus. Adhæc vnctionem ſacerdotalem adulterinum quiddã reſonantem, flagranti ardore ſinceriorem & puriorẽ auro reddidiſti: atq; lege & literis propoſitis, continentiam morum & pecuniæ contemptum docuiſti. Quapropter nũc reipub.ſacrũ * eſt ſacerdotale miniſterium, quod ſuperioribus temporibus paulatim diſciplinæ & morũ corruptela adulteratũ deprauatúmq; fuerat. Eccleſiæ formam & habitum,ſemper amplius quiddam excogitans,& imaginẽ pulcherrimè ad primarium exẽplar expoliens,ornaſti. Conuentus Eccleſiaſticos lætiores effeciſti,non ſolum ingẽti lucernarum copia, quæ in orbem per catenas ſerpunt & emicant,intellectualiúmque ordinum & numerum & ſplendorem referunt,& veluti aſtriferum in multa nocte atq; cœleſtem tractũ ſecundi,vt ita dicam, atque intelligibilis firmamenti exhibẽt: in quorum

** [illegible] Reformatio Eccleſiæ.*

Ornamenta & donaria eiuſdem. [illegible]

C medio ipſe perinde atque,quod auditu nouũ atq; mirum eſt,plenilunius ſol reluces: verumetiã reb. aliis,quibus numen diuinum lætari ſolet,& vaſis quibuſdã nouã ſpeciem atq; formã horrore proſſus plenã præ ſe ferentibus. Quis porrò eloquatur,quã præſtantib. & variis ſacris veſtibus puro auro precioſisque & reſplendẽtib. lapillis & margaritis ornatis,nihil planè ad magnificentiã reliqui faciens,hierarchiã ſeu epiſcopatũ noſtrum illuſtraueris? per quæ omnia incredibilis, plurimúſq; flagrans tuus in Eccleſiã Chriſti amor & deſiderium magnopere declaratur. Quid igitur eſt? Talis tu quidẽ in ornãda atq; defendẽda ea,quæ materię expers & intellectualis eſt Eccleſia, verã pietatem dico, appares: erga eam verò quæ ex materia iſta cõſtructa eſt,nõ eodem es affectus modò? Id verò longè abeſt. Quemadmodũ enim illã iam collabentẽ & peſſum euntẽ,quãtum potuiſti opẽ cõferens,nõ lapidib.& lateribus,ſed ſpiritualibus ſuffultã columnis,patrũ ſcilicet doctrinis & ſanctionib.confirmaſti: ſic & hanc erexiſti. Hoc inquam cogitationẽ mẽtis excellens & immenſum

opus,hanc incredibilem formam,ſempiternæ au D læ imaginẽ,cõmune hominum, dicam etiã angelorum, delectamentũ & ſpectaculum, + hoc diuinum Dei verbi Sapiẽtiæ inquam palatium: hãc quoque baſilicam temporũ vi affectam,& imminentium cacuminũ mole veluti in genua inclinatam & labefactatam,adhibita ei aurea dextra, ad ſtabilem & certũ reſtituiſti ſtatũ: ad eũ modũ ædificio omni firmato,vt in poſterum nulla temporum iniuria detrimẽti quicquam ei afferre poſsit. Nam ſaxis iniecticiis & pulchrè politis ea parte vtraq; eã reſtauraſti, ſtructura ſolida & ferè adamantina ita longiſsimè in altũ excurrente,vt totũ opus propter ſummam conuenientiam & coagmentationẽ, ſaxum vnũ eſſe videatur. Et totũ tu quidem hoc templum ſolida ſtabilitate cõfirmaſti: maximè tamen eam ædificij partem,quæ ad orientem ſolem ſpectans, ſenſim quodammodo à reliquis partib. abrupta eſt,& diſiuncta. Nec manũ tãtum operi iſti adhibuiſti,ſed ad reliqua etiã diuinam & immortalẽ tuam curam & ſolicitudinem rebus his impendens,adleciſti. Siquidem ad has etiam artes ſapientis animi intelligẽtia & ma E gnitudine, admodum es appoſitus. Et opus hoc omnino,quod diximus,non ea ſolum quæ à ſeculo condita extitere, verũetiam decantatiſsimũ illum Semiramidis bitumine cõpactum murũ longè ſuperauit. Verùm enimuerò priſcũ quoque diuini huius delubri cõditorem,ex ære in ſtatuã pulcherrimã arte fictorũ diffuſum,atque in columna aurigationẽ ſiue gubernationem exequẽtem, vnà cum galea ſuperba & habitu magnifico dextrãq; graue quiddam & terribile minanti, equo etiam ingenti naribus & fremitu vim planè ſpirante, iuba quoque per aurã ludente, & iuxta Homericũ equum,in ſublimi campo laſciuiente: aut etiam, iuxta Pegaſum illum, volandi opinionẽ præbente, à temporũ inordinata circumuolutione & motu ratione parum nitenti, longa & continua aëris iniuria ita perculſum,vt quæ continere viſus fuerat, crucem videlicet & orbem, quibus ſtatuatis terram omnẽ & mare ipſum per crucem ei ſubiectum eſſe indicauerat,ex ceſſatione ignaua è manu eius exciderint: & hunc inquã artificio quo- F dam incredibili, perinde atque quodã ſtimolo & flagello,aureo ſceptro excitãs, vt fortiter curſum ſuũ vrgeret, & vna cũ ſole,immobili motu,in ſempiternũ perequitaret, procuraſti. Sed ſi exactè oratione perſequi pergam,quibúsnam tẽplis temporum iniuria ruinam minantibus, aliiſque publicis operibus,atque in primis vrbis ipſius mœnibus, quæ circumcirca eam,inueſtigantium modo,cingunt,& ea ſenili ſitu ad pubeſcentẽ iuuentam reuocant,muris adamãtinis robur firmũ adieceris, tempus me id memorantẽ deſtituet. Cæterùm veritatem verbis meis aſtruere poſſunt vtraque ſacra Apoſtolorũ templa, & Dei genitricis ædes cũ cœleſti pulchritudine certans,quam Bizantij Blachernas vocãt,& propè vrbis ipſius fana omnia, ſub te & per te ad immenſam magnitudinẽ & formam excitata, & tantũ nõ clara voce ſincerũ deſideriũ, fidem,& amorẽ erga Deum tuum,præconũ more, deprædicantia, temporibúſq; futuris deprædicatura. In quibus omnib. meritò admirationi ſit animi tui magnitudo, tãtæque pecuniæ impenſa: præſertim quũ in tanta munificentia tua li-

Inſtauratio ſacri ſanctæ Sophiæ templi Conſtãtinopoli.

† [illegible]

Inſtauratio ſtatuæ equeſtris Conſtãtini Magni, altera manu globum cum infixo crucis ſigno continẽtis. Quod ſymbolũ eſt, orbis terrarũ per crucẽ domiti.

Aliorũ tẽplorũ & publicorum Cõſtantinopoli operum reparatio.

A beralitas ipſa ſe non proferat & venditet. Quum
nanque tua ipſe opera, ita vt quodlibet illorum
excellentiſsimum eſſet, extruere poſſes, maluiſti
tamē honeſtum factum tuū, ei qui omnia cernit,
intimóſque cordiū receſſus perſpicit, conſecrans,
in aliorum operibus reſtaurandis magnificā libe-
ralitatē declarare: ſubnaſcentē inde paulatim fa-
ſtum & tumorem, vt equidē puto, ſapientiſsimè
ſupprimens. Etenim ſi quis per partes ſuas ſingil-
latim quæ in eiuſmodi ſtructuris perfeciſti opera
in vnum cumulū congerat, omnes longè poſt te
relinquas, qui munificētiam ſuam in eis oſtende-
runt. Quòd ſi ſpecimen aliquod magnanimitatis
tuæ ſit indicandū, in conſpectum omniū profera-
tur (oratione enim præſtantiam & impenſam im
menſam explicare non eſt) regia ea, quam pro eo
atque fieri maximè potuit, ædificaſti, vt ſcilicet il-
la & loci ipſius ſitu & ſolida firmitate, nec non
exacta pulchritudine, ita vt cōuenit, cōſpicua ſit,
dignum mehercules mente & lingua, dicā quoq;
manu & prudētia tua, opus. Adhæc & quod qua-
B tuor columnis fundaſti, & tanquam fulcris firma
ſti ſolarium, inſigne prorſus ſpectaculum, vt ex ſu
periore eo loco, tanquā ſublimioris cuiuſdam na-
turæ quiſpiā proſpiciēs, nos reſpicias: Deum quo-
que hac in parte imitatus, pro miſericordia & bo-
nitate ſua hominib. ſe immiſcentē. Nam quid ma
gis cōueniebat, te, qui magnus principū aliorum
Princeps es, quàm regiam hanc domū extruere,
quam tu quidem nō tibi magis quàm nobis om-
nibus penitus excitaſti, opus minimè ſilentio di-
gnum: imò quod ſilentiū potiùs propter admira-
tionis excellentiā mandauerit, & pulchritudinis
fulgore quàm celerrimè loca omnia peruaſerit:
magnitudine quidem illud ſupra multa, forma au
tem & firmitate ferè ſupra omnia eſt, ingenti &
multa luce abundantiàque ſplendoris coruſcans,
portarúmque & propylæorum ſeu veſtibulorum
amœnitate & gratia, quandocunq; accedentibus,
obuiās ſimul, & eos benignè excipiēs, & ambula-
tionibus intus atque xyſtis, quos columnæ quædā
Gigātibus ſimiles decenter & pulchrè inter ſe or
dine diſtantes, diſtinguūt, longè latéque ſpaciari,
atque oculos paſcere permittēs. Porrò marmoris
C gratiā & fulgorem, quod etiā in villos, vt ita dicā,
conformatum eſt, & zonas ſeu cincturas, quas to-
tum opus præ ſe fert, ei ſimul intextas, quomodo
quiſpiam dicat? Præterea verò, quod ſolo inſtratū
eſt, & quod pars murorum omnis quaſi quoddā
peplū variè diſtinctū cōplectitur. Quod derepen-
tè vidēs, mare quoddā eſſe dicas, lenib. vbique in-
tumeſcens fluctibus, & ſenſim quodāmodo hor-
reſcens: vſqueadeò, vt cōfeſtim veſtem ſubducas,
ne fimbria eius humore inficiatur. Eā porrò ſtru-
cturæ partē quę ſupra caput eſt, cœlo ipſi propter
latè & copioſè diffuſum aurū, nec nō æthereo ali-
cui tractui, igne multo relucenti atque coruſcanti
cōpares. Verùm quomodo tantū & tam lōgi tem
poris & multi laboris opus verbis tā breuiter ex-
plicetur, quod neq; oratio vlla, neque oculus, imò
neque mens aliqua, quę quidē in eiuſmodi reb. ſit
exercitata, ſatis cōplectatur? Mihi certè vnū illud
dicere ſuffecerit: quāuis multæ & ferè innumera-
biles regiæ aulæ ſuperioribus temporib. ſpēdidè quā
ambitioſè & magnificè ſint cōſtructæ, hāc tamē
ipſam inter omnes temporum omniū, calculis, vt
ita dicā, omnibus primas ferre magnitudine, pul- D
chritudine, firmitatéque ædificationis, & conue-
nienti rationique reſpondenti modo: magnifica
verò atque ſuperba coagmētatione, lapillorumq;
incruſtatione, atque rotundū variis formis, & re-
bus ferè omnibus quibus ædificiū tantū exornari
æquū eſt, naturā quoq; ipſam ſuperare. Sed de ope
ribus tuis hactenus. Et quū tātus princeps ſis, Im-
perator optime, atq; eò glorię perueneris, cui nam
rectè cōferri poſsis? Ego quidē Plutarchū quoque
illum, qui virorum clarorū collationibus magnus
fuit, arbitror, ſi adhuc ſuperſtes eſſet, operæ pre-
cium ſe facturum eſſe exiſtimaturū fuiſſe, ſi ſtudio
ſuo, in quod per vitā omnē libenter incubuit, ſu-
perſediſſet, eo † quòd idoneū, quem tecū cōponeret
atque conferret, nō inueniret. Verùm Adamo illi
& Noæ & Abrahamo, præterea Ioſepho & Iob,
Moſæ, Ioſuę, Sāſoni, Samueli, Dauidi, & Solomo-
ni, & qui eius generis fuere aliis: inſuper Cyro illi,
Dario, Alexādro, aut aliis quibuſdā, Iuliis etiā for
taſſe & Auguſtis & Cæſarib. cōparari poſſes. Sed
ſatis conſtat, te huius quidem Imperiū in omnes,
aliorum autē bonā ſpem, atque in Deū amorē, cæ- E
terorum verò moderationē, & in rebus duris cō-
ſtantiam: alicuius porrò fortitudinē, æquanimita-
tem, manſuetudinē & modeſtiā: alicuius item ſa-
pientiæ vim: prorſus verò omniū, eam quæ Impe-
ratori, Principi, populique & reipub. adminiſtra-
tori cōpetit, virtutē habere: ita vt veluti quædam
noua, atq;, vt ita dicā, inimitabilis mixtura Impe-
rium tuū ſit conſtitutū: quòd videlicet hos quidē lon
gè præterieris, cū his autē certes: à quib. autē non
multum abſis, dicere nō habeo. Atq;, vt breuiter
dicam, quidquid in quolibet iſtorū, præcipuū atq;
præclarū, vel Dei munere datum, vel præſtātis na
turæ beneficio comparatū fuit, id tu quaſi quædā
bona atq; ſedula apis magno ſtudio collectū atq;
comportatū, admirando quodammodo miſcuiſti
atque temperaſti: & propterea ✶ Imperatorio cu
bito omnes es ſupergreſſus, Imperio tuo perinde
atq; non imitabili archetypo, primarióque quo-
dam exemplari omnib. exhibito. Quapropter &
illud facilè dicere auſim, te quicquid eſt rerū bo-
narū atque honeſtarum, partim quidē imitatū per
æmulationem eſſe, partim verò ingenij & natu- F
ræ præſtātia ſuperaſſe: quæ autē huc uſque à quo-
piā inuētæ non fuiſſent, eas & inueniſſe, & in lucē
produxiſſe: &, quoad eius fieri potuit, cernere vo-
lentib. oſtendiſſe: proindéque, quòd per virtutes
& pręclaras res omnes, ad ſummum quoque per-
uaſeris, omnes longè viciſſe. Itaque longiorem
etiam tibi vitam, qui bona omnia, pro eo atque
decuit, omnino in vnum collegeris, obtigiſſe exi-
ſtimo: vt ea temporis diuturnitate, ad incremen
tum gloriæ hoc tibi accederet: quòd, quum a-
pud nos certiorem ſtabilioremque ſedem & ſta-
tionem optimè fixeris, ſedula imitatione lau-
dum virtutúmque tuarum, quæ inimitabiles fe-
rè ſunt, aſſequi eas non potuerimus. Nam veluti
quidam arcanorū † ſacrorum princeps es, & ma-
giſter virtutum omnium optimus, perinde atque
eam ob cauſam Deus, natura adminiſtra & du-
ce, ſplendidè atque magnificè te, vt non ſolum pu
blica imperij columna, verumetiam omnium hu-
manorum bonorum diuinitùs exhibita ſtatua &
imago eſſes, propoſuerit. Sed enim omnibus eis,

Palatiū Imperiale ædificatū ab Andronico constructum.

Imperium p̄ quaq;. [illegible]

† [illegible] *Sūma Imperatoris laus, qui ſingulas optimorum quorumque Principū veterum virtutes, ipſe vniuerſas omnes ſit conſequutus.*

✶ [illegible]

Imperator longæuus. Septuagenario enim maior mortuus eſt.

† [illegible]

A quos diximus, omiſsis: vbi te vni ſolummodo cõparauero, orationis curſum ſiſtam, qui me ſemper propter meũ erga te amorẽ & deſiderium latenter tranſuerſum agit, & ſenſim extra modum producit: propterea quod animo ſemper id quod prætermiſſum eſt, præſtantius eſſe eo quòd dicendũ elegimus, videtur. Adeò magnitudine ſua æqualia ſunt omnia, neque pro ſe quodq; aliud alij de victoria partibúſq; primis cedere conſtituit. Itaque ex ingenti copia ad dicendi inopiã recido, & mihi abundãs exuberantia in inſignem indigentiã cedit. Plus etiã negocij mihi, quid omittendum ſit, quàm eis qui laudes tuas mecũ perſequendas ſtatuerunt, quid dicẽdum ſit, faceſsit. Vnus ſanè quidem, vt ita dicam, mihi pro omnib. ſufficiet, cum quo etiã fortaſſe, pro ea quæ tibi cũ illo intercedit cognatione & ſimilitudine, libẽter te conferri patiere. An verò is alius ſit quàm Conſtantinus ille, magnũ apud omnes momentũ & nomẽ? Cõſtantinus, cuius memoriã veluti ſpiritum quendã ineſſe omnib. oportet, qui in neceſsitate ſumma B tam magnificè & tam fortiter opem nobis tulit. Conſtantinus, artibus Imperatoriis magnus, prudentia incõparabilis: ardore autem erga Deũ, magniſque rebus geſtis, & certaminib. pro vera pietate ſuſceptis, ſupra omnes, quemadmodũ ſol ſuper aſtra alia relucens. An tu verò, Princeps optime, non certa illius es imago? Nõ ſpeculum mediusfidius ita primariũ imaginis exẽplar reddit, ſicuti tu diuinũ animæ illius ſpecimen exprimens, atq; illũ admodũ referẽs, refulges: nõ aliter quàm germanus filius patrẽ ſuũ repræſentat. Atq; equidem, quamuis audaciã meã te improbaturũ ſciã, qui maximè fugere & cauere talia ſoles, dicere illud tamen audacter ſanè non dubitem: (quod te rogo vt patiare, & rationem mecũ conſideres, qui te filium Dei per gratiã & Chriſtũ Domini, præter cæteros, maximè eſſe ſciam) imaginem te illius per omnia ſimilẽ eſſe, qui verè piam illius formã & vim characterémq; animalis ſiue Imperatoriæ eius ſubſiſtentiæ apertè obtineas. Id verò ſic conſideremus. Accepit ille, patriis moribus relictis, à C Deo Imperiale ſceptrũ: & diuina potentia maximè fretus, ſceleſtos & pernicioſos tyrãnos, in cœlo victoriæ tropæo viſo, deuicit. Tu quoq; ad eundem modum, ſumma rerũ ſuſcepta, & victrici armatura nõ ſemel, ſed cõtinuè inſpecta, atq; in manib. geſtata, ſeu potius in corde tuo, vt per quã ſolã & viuas & ſpires & mouearis, circumlata, itidẽ vt ille, fortiter aduerſarios ſuperaſti, quicunq; opponere ſe tibi ſunt auſi, inuictóque Marte de eis triumphũ egiſti. Quis nanq; te aſpicere ſaltẽ ſuſtinuit, forti manu Dei & excelſo brachio ſuffultum & confirmatũ? Excitauit ille & extruxit Deo vrbem Imperialẽ, eandémq; ad formã & magnitudinem ingentem extulit, non ſolũ neceſſariis reb. abũdè, verumetiã ſuperfluis magnificè exornans, nec non tropæa de prædonibus, qui multo tẽpore ei incubauerãt eiectis, ſtatuẽs. Liberaſti hanc tu quoq; ab eis qui eam occupauerãt latronibus, nouámque eam & iuueneſcẽtem reddidiſti, mœnib. ſolidis circumcirca ea vallata, aliíſque eius ædificiis perpulchrè & ambitioſè extructis, quæ læta vbique lætè ſeſe oculis omniũ ingerũt & conſurgũt: effeciſtique adeò, vt ſuo, itã vt appellatur, reſpondeat nomini, qui alter ſcilicet conditor eius es & Deus * tutelaris. Ille fidei dogma confirmauit, & linguas malè ſentientiũ confudit, iniuſtitiã D in ſublime loquentes: & perinde atque alter quidam Abraham, trecentis decem & octo vernaculis contractis, præ ſe egit Arianos furentes, perſequens eos atque confringens, germanúmq; & natiuum ius filio, decreto ſuo, & autoritate ſtabiliuit. Non creaturam, ſicuti homines deſipientes opinati ſunt, ſed ὁμοούσιον, hoc eſt, conſubſtantialem patri eum eſſe: nec non imaginem, ſed eam illi per omnia ſimilem, & characterem ſeu figurã ſubſiſtentiæ paternæ ſtatuens, & patrem reuera principij expertem patrem, id ipſum ſcilicet verè exiſtentem faciens, & congruentem, ita vt æquũ eſt, dignitatem ei tribuens. Tu verò quid? An nõ eundem cum illo curſum de connaturali ſpiritu tenuiſti? Nanque cõcilio coacto non equidem vernaculorum quorundam, ſed Eccleſiæ primogenitorum noſtratium, veluti quidam nouus Abrahã, beatam rurſus hoſpitio excepiſti Trinitatem, & phalanges † eorũ qui è lingua laborarũt, diſturbãs, proceſsionem vnde ea proueniat liquidò de- E claraſti: ex ſolo videlicet Patre, vnde etiam exiſtẽtiam ſuam inexcogitabili modo, verumtamen vt genitus habet Filius. Proinde & illud cum fiducia dicere auſim, quod illi antea de filio per gratiam datum eſt, id tibi poſtea de ſpiritu inſpiratũ eſſe: ita vt in hac quoque parte, quantum permiſſum eſt, æquam laudem habeatis, in æqualibus & eiſdem rebus mirificè æqualem atq; eundem conſequuti honorem, inſigni nimirum erga diuinum numen ſtudio & deſiderio, nec non rerum actarum magnitudine. Itaque nihil me ab inſtituta veritatis ratione diſceſſurum puto, ſi illi quidẽ hoc tribuero, fundamentum quodammodo eum rectorum Eccleſiæ dogmatum & eſſe perhiberi: te verò cuidam pulcherrimo faſtigio & claui atque ſigillo integro comparem: & vtrunque ingens iſtud veræ pietatis momentum ex patrum præſcripto conſeruare, atque id non in pleraſque terræ partes, ſed loca vbique omnia propagare, & tanquàm buccina promulgare dicam. Quandoquidem ille vtramque Chriſti generationem, tu F verò poſtremum teſtamentum ſigillo conſignas tuo. Enimuerò an tu quidem in rebus quas diximus ex æquo cum illo certas: morum autem conſuetudine, clementia, magnanimitate, miſericordia, humanitate, præterea ſyncera & ſimulationis ignara in Deum religione, atque Dei miniſtros pietate: inſuper actionum magnificentia, operúmque ambitioſo ſplendore: denique, quod maximum eſt, flagranti erga Deum amore, adeò ſanè, vt omnem, ſicuti in prouerbio eſt, propterea mouerit funem, orationibus, legibus, & exemplis propoſitis, vt religionis cultus incrementa ſua caperet, & res noſtræ quàm rectiſsimè ordinarẽtur, aliqua ex parte illo inferior ſecundas fers? Id verò tantũ abeſt, vt niſi quod medium interceſsit tempus, interuallum quoddam feciſſet, nihil prorſus impedimenti obſtaret, quo minus alter in altero ſitus eſſet: & alter ab altero, atq; adeò per alterũ, in publico obambulãs, propter indiſcretã ſimilitudinẽ ita cognoſceretur, vt per eã ſimilitudinẽ, dum vterque alter ipſe veſtrûm prorſus eſſe à quolibet iudicaretur, vtérnam eſſet mõ ſatis conſtaret, quẽadmodũ aëris & aquæ inter ſe commiſtæ partes.

Comparatur Imperator Conſtantino Magno, & cum eodem confertur.

Conſtãtinopolis Deo à Conſtantino conſtructa.

* πολιοῦχος

Concilio generali Nicæno tractis & decemocto in ter ſuere patres. Decretũ eius Synodi, cui Cõſtantinus præfuit.

† Γλωσσαλγῶν.

Imperatoris iſtius doctu, in Concilio Epiſcopi Orientales ſpiritũ ſanctũ ex ſolo patre contra Occidentales, procedere ſtatuerunt. Sed nõ longè poſt, abnepote eius Ioanne Palæologo Imperatore auctore, in Florentina Synodo, anno Do. 1439. Græci in Latinorũ ſententiã pedibus diſceſſere, ita vt ſpiritum ſanctum ex patre & filio procedere profiterẽtur. Quum perſuaſum eis eſſet, Latinos Deum patrẽ vnicam filij & ſpiritus ſancti cauſã credere: duo verò principia, duaſve cauſas in cõſubſtantiali Trinitate exiſtere.

A Quin & illud, atque audacter quidem, non tamē præter modum dicetur, eiſdem te cum illo gloriȩ & ornamentorum, item ſtatus ſimul & ordinis, apoſtolicæque planè vocationis, vnà cum diuino illo, & quod ſucceſsionē neſciat, regno & Imperio, præmiis & honoribus ſanè quàm ſplendidè Deum dignatū eſſe. Sed enim num rectè & dignè ſatis oratio Imperatorē meum depinxit? An etiam, id quod diligētes & laudati pictores faciūt, colores inſuper alios adūcere opus eſt? At quænā verba tantā & animi & corporis pulchritudinem deſcribent? Ego quidem fieri id poſſe non puto, etiamſi ſimul omnes in locū eundem cōueniant, Plato ille cum magnifica & mente & lingua, & Demoſthenes cum ea quæ orationi eius ſubſidet vi & grauitate: & Thucydides, & Ariſtides, quorū alter cum pondere verba proferre, alter ea elocutione, quam imitari non ſit, dicere nouit: vterique ſanè, & propè ſoli, ad ſummum facta verbis exæquare periti. Sed neque Apelles & Lyſippus, qui optima colorū temperatura artem pingendi magnoperè excoluerūt, B & propè animatas propoſuerunt tabulas, nec ſanè Phidias aut Myron, & ipſi artifices egregij, qui ære & ſaxis mores & ingenia virorū indicare, & in ſculpturis operibúſque ſuis, ſubſidentes ipſis imaginibus eorum quorum formas adumbrarunt, virtutes ſimul ſatis bene exprimere potuerunt. Verùm & iſti omnes, ſiquidem adeſſent, orationib. atque imaginib. & ſtatuis ſuis pulchritudinem & magnificentiā eam rerum omnium, quæ extrà ſaltem in Imperatore meo coruſcant, deſcribere aut adumbrare omnino, quamuis nouos verborum atque artis & flores & colores adhiberent, non poſſent. Niſi quis in materiā immortalem & viuam, radicéſque ſempiternas & pondus ſtabile atque immotum habētem, pulchrè effigiem corporis tui imprimere norit: & Thracium fortè Atho, aut aliud quiddam, quod à cœleſti ſublimitate ſecundum in terris ſit, Olympum videlicet, aut Caucaſum, aut Parnaſſum, qui conuenientem ac congruam latitudinem & ſublimitatem, accommodata quoque membra & articulos artifici præbere poſsit, in euidentem ſpeciem tuam conformans, ita ſimulachrum verè C tuum, quod tam pulchrum & magnificū eſt, exhibeat. Id quod hactenus fieri nullo modo potuit. Aurum porrò & argētum, adhæc æs & ebur, ligna præterea, tinctura & lapilli, vt exiguæ quædam & venales effigies, quæ furtis ſunt obnoxiæ, & tempore intereunt & corrumpuntur, quónam modo tibi, quod debetur & conuenit, præſtent? Itaque hoc ipſum, quòd à nemine diuinum & animæ & formȩ ſpecimen tuum dignè, & pro eo atque decet, depingi aut delineari queat, in ſummā tibi laudem & gloriam cedat: & ſit perinde atque in tabula inſcriptio, effigies, columna, atque adeò Imperij tui ſtatua inimitabilis. Ad omnia hȩc vnū illud breuiter addam, quòd ſi tibi nihil rerū aliarum adeſſet, quas quidē benignitate & dono Dei habes innumerabiles, ipſum ſanè veræ pietatis ærarium atque domicilium, quod, quæcunque aliquis mente concipere poſsit, bona prorſus continet omnia, nouum hoc tabernaculum, alterā Siō, nouum ſanctuarium Dei, alterā & eam duplicem arcam, pulcherrimum totius orbis oculum, ſeu potius cor eius, rerum omniū opportuniſsimā, atque (vt ſimpliciter dicam) quicquid eſt in terris optiD mum omne, magnam hāc & Imperialem vrbem Conſtantinopolim dico: quòd eam per te habemus, & quòd eò perueneris, vt certò Eccleſiæ decorem ſuū nitorémque reſtitueres, viis omnibus quæ ad errorem ferunt conciſis: ſola ea ſatis tibi eſſe poſſent ad præclarum decus & ingentem gloriam vnà cum æuo ipſo, & quàm quiſquā vel excogitare vel eloqui poſsit longius duraturam, atque ad immenſam quandam, quæ non pudefiat, ſpei erga Deum ſimul & libertatis fiduciā. Hæc ego de rebus hiſce quæ philoſopher & dicam, habeo: qui ſub te tanto principe & prȩſide & curatore dego, beatam & felicem Imperatorio modo meditante atque exercente philoſophiam, & res Chriſtianas in proſpero ſtatu & ſucceſſu adminiſtrante, quemadmodum inquit Ariſtonus. Cæterùm, Imperatorum omnium humaniſsime, ſuſcipe orationē hanc noſtram, vnum quiddam ex eis quæ apud te ſunt rebus prȩclaris: atque id quidem breuiter admodum & tenuiter, veram ſcilicet pietatē proſequentem. Non enim inſtituti noſtri eſt, ſingillatim res omnes tuas cōmemorare, E quæ dudum à multis vel iam celebratæ ſunt, vel adhuc celebrabuntur, & futuris ſeculis cōmemorabuntur. Et quidē quæ ab aliis prætermiſſa ſunt, alij inuere: * & omnia ab omnib. & prætcrita & dicta ſunt. Poſteaquam enim permulti ſe ad res tuas commemorādas, perinde atque in altum mare demiſerunt, hic quidem multa, ille autē plurima, quidā nonnulla, atque alius alia variè recenſuerunt. Nemini quidem omnium tanta inceſsit audacia, vt ad omnia deſcribēda ſe cōferret: quod id fieri omnino nō poſſe, rectè ab omnibus iudicatum ſit. Quemadmodum & nos partem quandam perhumani Imperij tui, egregium in Eccleſiam Chriſti ſtudiū & pietatē tuam, nobis dicendam propoſuimus: quippe qui Eccleſiaſticæ hiſtoriæ librum recens à nobis conſcriptū, dedicandū tibi ſtatuerimus. Cui enim alij eū cōſecraremus? Quum namque viſum nobis eſſet, hiſtoriam eam omnē in vnū conferre codicem, priorémque, & eam ſimul quæ omiſſa eſt, in ordinem vnum diſponere, à multis & variis ſcriptorib. in operibus pluribus ſparſim quodammodo tractatam, calcuF lo & iudicio tuo optimo eam exhibendam duximus. Ac ſiquidem ſentētia tua cōprobata fuerit, rectè ſe res habebit. Sin minus, perinde atq; nunquā extiterit, meo ipſius & omniū ferè iudicio cēſebitur. Progreditur autē mihi opus hoc, pro eo atq; fieri potuit, initio ſumpto à deſcenſu è cœlis atq; † intrāſitiuo ȩ paterno ſinu, motu & tranſitu anteſecularis & Filij & Verbi æterni principióq; carētis Dei & Patris Domini & Dei & Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti, in plures diuiſum tomos. Procedit verò ad eū qui conueniebat locū, ſatis longè ante noſtra tempora reſiſtēs atque ſuſpenſum, facili atq; æquali maximè ductu, quali ſcilicet eloquutione, dictione & cōpoſitione ſcripta eiuſmodi potiſsimū cōponi decet. Quapropter admitte quæſo benignè ad te hiſtoriā hanc: quā, ſicuti dictū eſt, ad calculū tuū producimus, ac potius venerando & Imperiali vertici tuo, cum timore, veluti quandā coronā imponimus: non equidē in pratis aliquibus fluuiis & quàm celerrimè defloreſcentibus, neq; ex floribus marceſcētibus decerptā ne-

Amplificatur rhetoricè Principis ac ſuæ laudes.

Laus vrbis Conſtantinopolitanæ.

Ex per Andronicū Græci retinuerint. Eccleſiæ reformatio cōmendatur.

Pietas & religio Imperatoris, præcipuè inter virtutes eius reliquas effertur laudib.

* [illegible]

Opus hoc Imperatori dedicandū offertur.

Quæ tempora cōplectatur hæc hiſtoria.

† ἀμεταβάτῳ κινήσει.

Dedicatur Eccleſiaſtica hiſtoria Imperatori Andronico, & veluti corona capiti eius imponitur.

A que etiã ex pellucidis lapidibus ſulgore quodam & auri ſplendore ſuaue quiddam & gratum relucentibus, conſertam atque compoſitam: quæ res celeriter hinc & inde voluṫę trãſferuntur, & nunc quidem hunc, nunc verò illũ perinde atq; in ſomnis ad breue tempus deliniũt atq; demulcent: ſed ex æterno paradiſo quodam & floribus immortalibus collectam, qui neque tempore, neque ſanè ſenio vllo intereant & euaneſcant, verùm diuino quodam modo & ſpirituali odore picti atque imbuti ſint, & aliquid de ſtillante rore montis Hermon delibauerint. Hãc coronam, pro eo atq; fieri potuit, conteatã, ſummæ ſublimitati tuæ adaptamus: quam, vt puto, ingens etiam æuum, maxima tua certamina & labores veritum, cõſeruabit immarceſcibilem. Etiamſi aliquando lingua quæpiã impotens, atque caſtigatio & mens contomelioſa, vt ſcriptura inquit, in cœlum gloriæ tuæ blaſphemare, atq; tela in aërem mittere, & verba vmbra quadam, quod in Tragœdia eſt, tollere atque B erigere cœperit, quod quidem minus aliquem vnquam auſurum eſſe puto: ſed vbi viderit te ea eſſe coronatum & exornatum, os eius obturabitur, & in iuſticiam in ſublime loqui ipſe ſtatim redargutus ſuperſedebit, captúſque oculis prodibit, vt qui intendere eos in eiuſmodi ornamentum tuum, & quæ inde cum gratia prominet & lucem & vim nequeat. Varios illa ſanè & omnigenos florẽ coruſcantes & aureos habet colores, quam aliquis aptiſsimè agri hortum herbarum omniũ feracem dixerit. Pluſsimum verò illis mirificè abũdat, qui pullulantes candeſcunt. & qui purpurea ſpecie florent, quique nitore ad nigredinem magis vergentes, quàm maximè relucent. Sunt verò ij ea quib. corona tibi quàm pulcherrimè contexta atq; conſerta eſt. Hierarcharũ ſtola, vitæ ſanctitate ſupra ſolem ipſum coruſcans: & Martyrum vera & veneranda purpura, ſanguine eorum proliæ tincta atque rigata: inſuper lucis conciliatrix nigreſcens & diuinitùs contexta veſtis, illis admodum congruens, qui ad vitam angelicã contendunt atque aſpirant. Ex quibus Chriſti Eccleſia, aureum prorſus virtutibus circumamicta ornatũ, veluti quædã C ſponſa, rem omnium pulcherrimam vniuerſitatis huius exhibet atque repræſentat Regi & Imperatori. Eorum labores & certamina liber iſte cõmemorat: per quem tibi vt illis honore & dignitate æquali, & hanc ea eis conſertam coronã imponimus, qui reb. omnib. optimus es, & natura ſimul atque anima regius & imperialis. Hunc tibi nuncupamus atque dedicamus, quũ quidẽ antea corona gloriæ magnopere ſis exornatus: quam hîc etiamnum quaſi quendam futuræ illius & ſempiternæ arrabonem, & veluti prœmium, hanc inquam precioſiſsimam Imperij coronam, mirificarum virtutum, certaminũ, atque laborum tuorum, perinde atque brabium, coronarum largitor Chriſtus tibi, qui pulcherrima trophea, & ſplendidam, tuo ipſius reſpondens † nomini, victoriæ mercedẽ tuliſti atque ſtatuiſti, donauit. Ergo age tu, qui ſolus natura, ſicut ille dixit, omnia, quæque diuinæ, quæque externæ ſunt doctrinæ, præcipuè verò propter eximium & ſedulum in res quaſque pulcherrimas ſtudium tuũ, quæ in diſciplinis ſunt arcana magis & ſublimiora, noſti, vtere ingenio tuo, & materiam adhibe igni incomparabilis tuæ eruditionis & iudicij: ſeu potius ad amuſsim tuam D accõmoda & explora lucubrationẽ iſtam. Quamnis ſperem (nam quod antea rectè dixi, id nunc quoque à me dicetur) nullum fore tam præfractũ & audacem, vt ſcilicet poſt cenſuram tuam, vel digitum ſcripto huic adhibere audeat. Improbas verò & inuidas linguas, veneno parricidæ ſerpentis conſumi & interire permitte. Quis nanque, rogo, in te rebus omnibus incomparabilem, quod male diceret, habuit? (O diuina vindicta & tonitrua & fulmina cœlitùs cadentia.) De quo, propter diuinam & magnificam mentem, actionúmque magnitudinem & põdus, neque encomiũ laudemq; condignam & decentem inuenire licet, quũ quidem plurimi plurima dixerint, multúmque diu operæ & ſtudij in rebus tuis poſuerint: qui ſanè omnes inferiores eis eſſe ſunt deprebenſi, cœlum attingere conantes, aut ſuam ipſorum vmbram comprehendere contendentes: quæ quo magis ei impẽdeant, eo cedat magis, & diffugiat. Quid ais? Reprehenderéne & carpere conſtituiſti eum, qui E ex ſeipſo prorſus natiuam obtinet gloriam & dignitatem, & quem honor & amplitudo maximè ſatellitio quodam ſtipantes illuſtrant atque exornant: ad quẽ neque ille qui apud Græcos pro Deo cultus eſt conuiciorum inuentor atque autor Momus, non modò non propius accedere, ſed ne reſpicere quidem prorſus audeat? Quin potius Momus deinceps nullus extat, vt qui interierit atque diſſluxerit, in hoc ſolo ne tantillum quidem quod perſtringeret habens. Cæterùm ego quidem iſta. Tuum autem fuerit Princeps optime, vt conſideres atque perpẽdas ſenſim omnia, & æquũ conſtantémque iudicij tui calculum mihi adhibeas. Dei enim planè tua fuerit ſententia. Qui verò me ipſum in certamen maximum coniecerim, nunc demum ſugientia me perſequi, & à tergo fluentium aquarum ire, comperio. Quæ res veniã profectò meretur. In qua nimirum, vt equidem puto, quilibet fallatur, qui ſcilicet ſe in certamen tantum demittere conetur: vnde tamen, propter res propè incomprehẽſibiles atque inexpugnabiles, euadere non poſsit. Ipſe verò Rex regum & Do- F minus dominantium Chriſtus, qui ſanguine ſuo Eccleſiam ſuam ſacrauit, & firmiter conſtruxit, & te illi virum iuxta cor ſuum auxiliatorem & defenſorem germanum purpura decoratum conſtituit, pium Imperium tuum in infinitos æui annos cuſtodiat: atque id in ſtabili & immota lætitia, inter omnes qui circũcirca ſunt, donec prorſus cuncti ſub pedibus poſiti conterantur, inimicos, in maius excreſcens ſeruet, maiorémque aliã ſuper aliam gloriã ſubminiſtrans confirmet: atque adeò te, liberos & genus omne, ipſamque hanc vrbem, cuius es tutor & conditor, in perpetuũ florere faciat, vt tandẽ bonis omnibus abundè accumulati, in decãtatas illas aureas † Ennas Romani conſcẽdamus. Poſt lõngũ verò tempus, prouectúmque demũ & molle, quod ad infinitũ propè pertingat, ſeniũ, illo quoq;, quod ſucceſsionẽ neſcit, ſempiterno regno & imperio te dignetur: atque in illa primogenitorum Eccleſia in eundem thronum, & numerum, cum fidei principe Imperatore reſerat, diutinorum pro Chriſti Eccleſia & grege ſuſceptorum laborum, ita vt decet, honores & fructus condignos percepturum.

Flores eius coronæ, & operis præſentis materia: Epiſcopi, Martyres, Monachi.

† Andronici vocabulum.

Precatio ad Deũ pro Imperatore.

† Nouã & cæleſtẽ Hieruſalem. Eſt apud Cicer. in actione Verrina 6. Enna oppidũ in vmbilico Siciliæ ſitũ, ſolo fertiliſsimo: & ob id Cereri ſacrũ. Chriſtiani porrò ad aureas Ennas, cæleſtẽ patriã aſpiramus.

PRIMI TOMI CAPITA.

1 *Proœmium autoris, conſilium quo ad opus præſens conſcribendum animũ adiecerit. præterea breuiter totius voluminis argumentum perſtringit.*

2 *De vetuſtate Chriſtianæ religionis, & de diuinitate atque æternitate filij: & vt ante legem, & poſt legem latam, ſanctis & piis patribus myſterium de diuinitate Chriſti perſpectum fuerit.*

3 *Quam ob cauſam non citius Seruator Chriſtus, ſed in poſtrema temporum ætate, hominem aſſumpſerit: & de perpetuo & ſempiterno eius regno.*

4 *Quod nomina Dei, eiuſdémque hominis verbi, Chriſtus ſcilicet & Ieſus, longè antea ab ipſo vſque Moſe ſymbolicè, & ſub certis indiciis in honore & precio fuerint: propterea & ſacerdotes ipſi, & reges, & prophetæ, Chriſti, per adumbrationem quandam ſunt dicti.*

5 *Quòd Chriſti doctrina, & vita ex præſcripto Euangelij Chriſtiana, cum ipſo hominum genere extiterit, & quòd ea antiquitùs in ſanctis & Deo dilectis hominibus efficax fuerit: quod ipſum & Abraham declarauit, fide iuſtificatus ante circuncifionem.*

6 *Hiſtoria breuis ſuccinctè res Hebraicas exponens, vſque ad Herodem aduenam, ſeu alienigenam, qui Iudæorum regnum obtinuit. quæ hiſtoria prophetiam illam declarat: Non deerit princeps ex Iuda, & dux ex fœmore eius, donec veniat cui repoſitum eſt, & ipſe erit expectatio gentium.*

7 *De ſancto Ioachimo & Anna, & de natiuitate atque educatione ſanctiſsimæ Dei genitricis in templo, & vt deſponſata Ioſepho fuerit.*

8 *De annunciatione ſanctiſsimæ Dei genitricis: de ſancta Eliſabeth, eiúſque vteri geſtatione: & de conturbatione ſponſi Ioſeph, propter diuinam & ſupernaturalem Ieſu conceptionem.*

9 *De genere Antipatri & Herodis, & de Hyrcano, & Ariſtobulo pontificibus: & vt à Cæſare Auguſto Herodes Iudæorũ rex creatus, propterea quòd aduena eſſet, tribus Iudæorũ ab Eſdra cõſcriptas igni cõbuſſerit, atque Pontificatũ venalẽ emere volẽtibus propoſuerit.*

10 *De ea quæ ab Auguſto Cæſare, Cyrenio præſide, facta eſt deſcriptione: & quæ de Cyrenio Ioſephus ſcribat, item de Iuda Galilæo.*

11 *Epiſtola Iulij Africani hiſtorici ad Ariſtidem, de ea quæ apparet eſſe in genealogia Chriſti diſſonantia apud Mathæum & Lucam Euangeliſtas.*

12 *De admiranda & diuina natiuitate Domini noſtri Ieſu Chriſti: item de eiuſdem circunciſione, & obuiatione, quæ ei honoris cauſa in templo facta eſt. Item commemoratio de Simeone, qui eum vlnis ſuis excepit.*

13 *De ſtella, quæ præter omnem opinionem in Oriente ad natiuitatem Chriſti apparuit: & de muneratoribus Magis, & de Herodis dolo.*

14 *De fuga Seruatoris in Aegyptum, & cæde infantum, quam Herodes in Bethleem fecit: de antecurſore Ioanne, & de doctrina Seruatoris in templo, quũ duodecim eſſet annorum.*

15 *Vt Herodes primus immiſſa diuinitùs plaga violenter mortuus ſit: hiſtoria ex decimoſeptimo libro Antiquitatum Ioſephi excerpta.*

16 *De Tetrarchiis filiorum Herodis: & vt Archelao ex Hieroſolymorum tetrarchia à Cæſare deiecto, Pontius Pilatus duodecimo anno Imperij Tiberij ſucceſſor in illius tetrarchia factus ſit.*

17 *De obitu Auguſti Cæſaris, & quæ ſub eo acciderint: & de Tiberio qui ei ſucceſsit, reriũque ſub Tiberio actarum ex parte quadam commemoratio.*

18 *De præconio & doctrina Ioannis Baptiſtæ, & de baptiſmo Chriſti, inſuper & de teſtificatione Ioannis.*

19 *Vt Ioannes Herodem in faciem arguerit, propter Herodiadem: & vt is in conuiuio capite truncatus, ad inferos, prædicaturus ibi, proceſſerit.*

20 *De turpiſsima filiæ Herodiadis morte, & Herodis obitu, & quæ de eo Ioſephus commemoret: & vt idem Baptiſtam magnis ornet laudibus.*

21 *De tentatione Seruatoris, & de electione duodecim & item ſeptuaginta diſcipulorum, & de Euangelij prædicatione.*

22 *Quis finis ſit præceptorũ Euangelicæ doctrinæ, quæ parabolarum vis, quòd ſcilicet per opera & cõtemplationem ad diuinam & perfectam ducamur charitatem, Deo ſimiles facti, & cohæredes Chriſti.*

23 *Quænam opera in Euãgelio deſcripta, Chriſtũ perfectũ hominem, quæ item perfectũ Deũ eſſe declarent.*

24 *Breuis commemoratio admirãdorum & ſupernaturalium miraculorum Domini noſtri Ieſu Chriſti, in quatuor Euangeliis expreſſorum, quæ quidem miracula certiſsimum diuinitati eius perhibent teſtimonium.*

25 *De diuina transformatione Seruatoris, & de mirifico miraculo in amico Lazaro exhibito.*

26 *Parabolarum omnium Seruatoris commemoratio.*

27 *Vt triginta tribus annis expletis, Seruator Bethaniam venerit: & de muliere meretrice, & de palmarum ramis, item de exareſcente ficu.*

28 *De myſtica cœna, de diuino Lauatore, & de Chriſti precatione.*

29 *De Anna & Caipha pontificibus, & de tempore doctrinæ Seruatoris.*

30 *De proditione Iudæ, de diuinis cruciatibus Chriſti Ieſu, & ſalutari cruce eiuſdem.*

31 *Ex diuinis paſsionibus quænam Chriſto, vt Deo eidémque homini, & quæ vt Deo aſcribere cõueniat: & de Chriſti, quoad animam, deſcenſu ad inferos: quando & quomodo eos quoque qui apud inferos vincti fuerant, ſolutos liberauerit.*

32 *Demõſtratio clara, ex eis quæ acciderũt ſupernaturalibus miraculis, quòd Dominus ex mortuis reſurrexerit*

33 *De ſanctis mulieribus vnguentum ferentibus, quoties ad viuificum Chriſti ſepulchrum acceſſerint.*

34 *Quoties & quibus ex Apoſtolis apparuerit: vt primùm ſcilicet Lucæ & Cleopæ, deinde veſperi vndecim diſcipulis clauſis ianuis vidẽdum ſe præbuerit: & vt poſt dies octo, ab Apoſtolo Thoma ſit contrectatus.*

35 *Vt poſthac ad mare Tiberiadis Petro, Thomæ, & Nathanaeli apparuerit, in captura piſcium: vbi etiam cibum cum eis capit.*

36 *Vt poſtremò in Galilæa ſit viſus: & quum in montem Oliuarum conſcendiſſet, receptus in cœlũ ad dexteram Dei conſederit.*

37 *Quæ ratione triduana Domini fuerit reſurrectio, quæ item quadrageſimo pòſt die in cœlos aſcenderit.*

38 *Quali ratione quinquageſima quidem poſt reſurrectionem, decima autem poſt aſcenſionem die, paracletus, diuinus videlicet Spiritus, ſubſtantialiter apud Apoſtolos ſit verſatus.*

39 *Quòd & ipſe Ioſephus Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti in decimooctauo libro Hiſtoriarum ſuarum mentionem fecerit, & quibus de eo verbis ſit vſus.*

40 *De diuina oris corporiſque figura & forma Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti.*

ECCLESIASTICAE HI-
STORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS PRIMVS.

CAPVT I.

A NICEPHORVS Calliſti filius Eccleſiaſticã hiſtoriam compoſuit, initio ab ipſa ſtatim Seruatoris noſtri IESV Chriſti apparitione in carne ſumpto: opus id præclarum & lectoribus gratum fore ratus. Quòd ſi enim nõ in paruis humilibúsq; rebus habetur, quin potius ſumma laude & veneratione dignũ ducitur, ſi quis hiſtoriã prophanã pulchro ordine colligẽs proponat, fructumque & vtilitatẽ eius ſtudij in medium profe-

Vtilitas cũ profana, tũ ſacra hiſtoria.

B rat, eam cognoſcere volentibus: multo profectò laudabilius cenſeri debet, res geſtas ſacras in publica monumenta, quæ omnibus cognoſcẽte liceat, referre, doctrinamq; facilem & ſalubrem publicitùs profuturam conſtituere. Equidem maximam deberi gratiam eis exiſtimo, qui hiſtorias & res communes priuato ſuo labore ſibi cõſcribendas ſumunt. Illi ſiquidem, quod in eis eſt vtile & admirandum, non apud ſe tanquam priuatas opes retinent: ſed publicæ vtilitati, edendis eis, inſeruire malunt, adminiſtros prorſus ſe diuinæ prouidentiæ exhibentes, qui in vno ſcilicet opere varij generis res geſtas, perinde atq; in publico ærario reponentes, perſcribant. Facilè quippe cuiuis eſt,

C ex huiuſmodi publico monumẽto exempla capere, atque ex aliorũ erratis actiones ſuas probè cõſtituere, & ad variã rerum mutationem nõ variare opinionibus: ſed potius, quoad eius fieri queat: eorum qui rebus rectè ſunt vſi, facta imitari, & virtutem. Porrò ſi in conſultationibus ſeniorum conſilia excellunt, & experientiæ vſum propter temporis diuturnitatẽ præſtare neceſſe eſt: quódque dicitur, quicquid vetuſtate commẽdetur, venerabile id eſſe oportet: hiſtoriam omnino, vt quæ & diuturnitate temporis, & plurimarum rerum vſu valet, plurimi faciendam eſſe conſtat: in primis verò ſacram, ingentem nimirum fructum atque vtilitatẽ omnibus ſimul & Eccleſiis & negotiis ſuppeditantem. Namque, ita vt æquum

D eſt, omne genus vitiorum ea ipſa traducens & damnans, quàm longiſsimè reiicit, malóſque & impios iuſtis conuiciis execratur: & magnos laudatóſque viros, qui in rebus religioſis noſtræ maximis, excellenti virtute & pietate plurimum ſtudij poſuerunt, verbis ampliſsimis, laudúmque præconiis, quaſi quibuſdam coronis exornans, admirandos imitandóſque aliis efficit. Quibus quoque rebus poſteritatem ipſam pulcherrimè excitat, & ſanctiſsimis operibus & factis, decentique & recta de diuino numine opinione, eorũ virorum laudem æmulando conſectari cohortatur. Quapropter & nos iudicio noſtro eos qui ſacra hiſtoria ſcribenda, ad publicam vtilitatem tantum contulerunt ſtudij, comprobantes, æmulatione ad eandem materiam tractandam prouecti ſumus, non nos quidem egregia virtutis noſtræ

Conſilium, quo ad hiſtoriã Eccleſiaſticã ſcribendam, author eſt adductus

E facta oſtentantes, neque eloquentiam orationis vi & vbertate freti iactitantes: ſed animum, quantum quidem fieri potuit, ad eos qui ante nos res Eccleſiaſticas ſcripſerunt conuertentes, inſtitutum quidem & propoſitũ eorum in primis complectendum duximus: ſed non itidem ſcripta eorundem omnia ad publicam vtilitatem facere iudicauimus. Quidam enim ex eis ſanæ doctrinæ non adhærentes, multis in rebus non ſatis idonei dictorum ſuorum teſtes eſſe videntur. vnde factum, quòd quamplurimi etiam ea quæ ab illis verè ſunt dicta, propter inſanas eorum opiniones, in dubium vocaor. Nonnulli autem, quum ſemel à verbo fidei diſceſsiſſent, & ad aduerſas ei partes defeciſſent, etiamſi poſtea eos æqua & decentia ſapere contigerit, aduerſandi

Iudicium eorũdẽ de prioribus ſacra hiſtoriæ ſcriptoribus.

F tamen eis, à quibus aliquando diſſenſerant, ſtudio, permulta in ſcriptis ſuis prætermittentes, nõ prorſus cõſtantem & ſolidã obtinuere apud lectores fidem, quantũuis viribus eloquentiæ & ſcribẽdi acumine excellentes, atq; egregio erga Chriſtũ deſiderio & ardore, inter noſtri nominis homines, primas ferre contendentes. Etenim Euſebius Pamphili ſtatim à Chriſti temporibus vſque ad Conſtantini Magni tempora, quæ in Eccleſiis acta ſunt, proſequitur, ex Philone, Ioſepho, Clemente στρωματεῦ, (hoc eſt, contextore) Egeſippo, Hippolyto, Papia, & aliis ordine Eccleſiaſticis ſcriptoribus, hiſtoriam mutuatus. In qua hiſtoria cacoethes hæreſeos eius apparet: quãuis quibuſdam rectè ſentire videatur, ex eo id aſſeuerãtibus,

A quòd & ipſe primæ Synodo interfuerit, & τῷ ὁμοουσίῳ (hoc eſt, conſubſtantiali) cõſenſerit: quodq́; conuiciis reprehendens inceſſerit eos, qui Filium Dei creaturã eſſe opinãtur. Mercurius porrò Sozomenus, qui & Salaminius dicitur: item qui Cyri epiſcopus fuit ſapiens Theodoritus, quique idẽ tertiam impugnauit Synodũ: item Deo inuiſus Philoſtorgius: præterea cognomine quidem, ſed animo minus καθαρὸς, id eſt, purus Socrates, finẽ illius, initium ſuorum facientes operũ, vſque ad tempora Theodoſij iunioris hiſtoriam produxerũt: materia eadem, neſcio quo conſilio, omnes ſibi propoſita. Qui quidem in rebus quibuſdam variè inter ſe diſſentiunt: & Epiſcoporum inter ipſos cõtentiones, pro eo atque cuique viſum eſt, commemorant. Omnes etiam iſti varias quaſdam & nouas res, ab aliis minimè dictas, hiſtoriis ſuis inſeruerunt. Deinceps verò, Theodorus lector Byzantius, & Baſilius Cilix, & qui † prætor prouinciam geſſit Euagrius, ſuperiorũ ante ipſos temporum res prætergreſſi, & tempora ſua ſtylo proſequuti, B eorum quos modò diximus hiſtoriis, ſuas coiunxerunt, operis difficultatem reformidantes: nonnulli etiam è vita inter ſcribendum excedentes, inſtitutum opus minimè compleuerũt. Ipſe quidem Euagrius illuſtri dignitate prædims, hiſtoriã vſque ad Iuſtini ætatem deducit, maxima ex parte res prophanas tractans: quarum argumenta & materiã ex Euſtathio Syro, Zoſimo, Priſco, Iuanne, Procopio Cæſarienſi, Agathia, qui illis temporibus ordine inſignes fuere oratores, & præterea ex aliis non pœnitendis hiſtoricis, decerpſit. Cæterùm omnes iſti multa non ſatis idonea & commoda importunè recenſent: non pauca verò, quæ neceſſariò ſcribenda erant, prætermittunt: ſiue id conſultò affectibus ducti fecerunt, ſeu quòd non omnia attingere potuerunt, timore quodã & indignatione rerũ perculſi: quódque fortaſſe eis non perinde ſtylo indulgere de rebus rectè conſtitutis licuit, atque nunc, quum Eccleſia ampliſsimè dicendi & ſcribendi libertate vtitur, quam ſanè libertatem in noſtro hoc opere in primis vſurpabimus. Enimuerò Euſebius trecentos & aliquot C præterea annos eſt complexus. Socrates autem & Theodoritus, nec minus Sozomenus, centũ ferè & quadraginta, à primo ſcilicet Conſtantini Magni anno, quum is Cæſar eſt renunciatus, vſq; ad decimũſeptimũ Theodoſij iunioris annũ. Deinceps porrò & ipſe Euagrius tẽpus proſequitur annorum circiter centum & quadraginta: vt hiſtoria à Chriſto nato omnis, quã ij quos nominauimus hiſtorici conſcripſerunt, ſimul & ſeorſim nõ minus temporis, quàm ſexingentorum annorum complectatur. Eorum autẽ quæ poſtea ſubſequuta ſunt temporum res Eccleſiaſticas, ad hanc vſq; ætatem, quum nec pauciores nec minores quàm illæ eſſent, nemini vni qui hiſtoriam ſcribere potuerunt, in mentem venit, vnius operis voluminehis cum illis coniunctis, complecti atque comprehendere: neſcio ſocordiáne & imbecillitate ingenij rem tantam omittenti, an à magnitudine & difficultate argumẽti abhorrenti. Quippe temporum ſimul rerúmque hiſtoriis carptim & obiter in multos variósque ſcriptores & volumina coniectis, ardua & difficilis earum eſt cognitio & memoria, aliis ſcilicet alio loco rebus multifariã & ſparſim deſcriptis. Ego verò labore & tempore multo, affectione & ſententia cuiuſque inquiſita, faciendum mihi putaui, vt argumentum & materiam omnem, vnam hiſtoriam Catholicæ Eccleſiæ mihi proponerem, &, Deo bene iuuante, eam in vnum opus redigerem. Et primùm ea quæ ab iis ſcriptoribus, qui ante nos fuerunt, tradita ſunt, ſtylo, quantum fieri poterit, noſtro perſequi conabimur: at ſi quid ſuperfluum, & vetuſtate iam præſentibus temporibus & ipſi materiæ inutile viſum fuerit, id prætermittemus: quæ verò ſententiæ & doctrinæ neceſſariæ ſunt, eas ſuo loco collocabimus. Præterea quæ deeſſe iudicabimus, ſcriptis illorum addemus: & quæcunque cognitione digna eorum quiſquam, aliis omittentibus, annotauit, operi noſtro intexemus. Dabimus etiam operam, vt diſſentientes illorũ opiniones ad conſuetudinem Eccleſiæ, quæ temporum præſcriptione inualuit, dirigamus atque accommodemus. Quicquid inſincerum adulterinúmque fuerit, repudiamus, & ſermone ſimplici & aperto rectam ſanámque fidei doctrinam cum legitima libertate profitebimur. Deinceps & ea quæ conſequentibus præterita omiſſáque ſunt temporibus, adiicere ſtudebimus, non ita longè ante ætatis noſtræ tempus hiſtoriæ finem impoſituri. Ea verò, vt equidem puto, plurimum lectoribus prodeſſe poterit: minimum certè moleſtiæ verſare eam volentibus afferet. Cuius enim ex ea tanquam ex fonte vberiore, ingentem vtilitatem haurire licebit. Satis enim cõſtat, quum plures ſint Eccleſiaſticorum hiſtoricorum ſparſim ſcripti libri, non facile eſſe eos comparare & conſequi, ei qui ſacrã hiſtoriam omnem perlegere & cognoſcere velit. Præterea varietas ſtyli & elocutionis, tum etiam librorum multitudo, efficiũt, vt ardua admodum & difficilis legentibus, eueniat rerum cognitio. Opus verò perpetuum, vnoque ſcripturæ contextu compoſitum, res certas vndequaque narrationibus dilucidis commemorans, facilem omnibus & promptam exhibet lectionẽ: & propter eundẽ elocutionis tenorem, cõſequentem quoq; rerum ipſarum cognitionẽ, tanquã quandam catenã omni ex parte ordine ſuo coaptatã, mirabilitérq; inter ſe contextã, & veluti procurrentẽ. Deniq; tantum noſtram hanc hiſtoriam aliis præſtare puto, quantum parti totũ præſtat, & interpolato continuum opus. Quicquid autem eſt tam vtilis libri, id non ita facilè, ſed multo ſanè cum labore, quum adhuc à pueris ad auguſtum † ipſius Dei Verbi Sapientiæ templum eſſemus, & plurima ex eis quæ ibi ſunt, voluminibus & commentariis peteremus, collegimus. Quam verò aliam ipſi Æternæ Sapientiæ referremus gratiam, quæ maxima in nos prolixè contulit beneficia, & nos amœnitate deliciiſque ſuis perfrui eſt paſſa, domicilium ibi & manſionem multo tempore nobis præbens, & pietatem quaſi cuiuſdam obſtetricis & nutricis præſtans, atque ad id nos ætaris & profectus deducens: quàm vt res eius, fortaſſe autẽ dicendũ Catholicæ Eccleſiæ, omnes, quãtum fieri poſsit, vno volumine comprehenderemus, & id publicè omnibus in communem vſum venden dum collocaremus? elocutionis pondus, verborúmq; ornamẽta minus conſectãtes: ſed oratione pura, res apertas, vt ab initio in Eccleſiis ſunt ge-

D E F

Quos authores ſequatur, & quid tractet in libris hiſce author

Præſcriptio conſuetudinis Eccleſiæ Catholicæ.

Commoditas hiſtoriæ iſtius legendæ.

Quantum opus hoc aliis eiuſdem generis hiſtoriis præſtet.

† τῆς τοῦ θεοῦ λόγου σοφίας.

Volumen iſtud Nicephorus Conſtantinopoli ad templum Sophiæ, vbi bibliotheca inſignis, & Monachorũ Aſceteriũ fuit, compoſuit.

† ὁ ἀπ' ὑπάρχων ὕπαρχος *Fuit in patria Epiphaneẽſis.*

Libertas in hiſtoria ſcribenda.

A ſtæ, cuiuis exponere conãtes. Quod vt facere poſſemus, quantum eruditionis noſtræ tenuitas permiſit, cum cura & fide, quæ de rebus veterũ temporum in monumẽta ſunt relata, perquiſiuimus. Verùm enimuerò quũ ea nobis ſit propoſita ſcribendi materia, vt dilucidior res omnis fiat, de toto opere præmittendum aliquid duximus. Sciendum itaque, totum hoc volumen nobis in decem & octo tomos eſſe diuiſum.

Argumentum & materia XVIII. librorũ iſtorum,

I Horum primus res geſtas Seruatoris noſtri Chriſti Ieſu cõplectetur, vt ſcilicet ille à proprio throno† intranſitiuè excitus, propter incomparabilis bonitatis affectionẽ & miſericordiam, aſſumpta ex Maria Virgine carne, & * terreno vitæ curſu quàm optimè confecto, per ſalutarem paſſionem atque naturam omnem ſuperantem reſurrectionem, ad paternum rurſus aſcenderit ſolium, reconciliatione noſtra ſuo ipſius patri perfecta atque abſoluta.

† ἀμεταβάτως.

* περίγειον πολιτείαν.

II Secundus ea quæ ad Spiritum Sanctum pertinent, comprehendet. Quas ille ſcilicet res per ſacros Apoſtolos peregerit: quibúſq; illi rebus ge- B ſtis, qualem finem vitæ quiſque eorum cæperit, ſacroſancta nobis ſcripta relinquentes. Quæ ea ſint ſcripta, & quæ in eis vera, ſincera, & ᵃ teſtamentaria.

ᵃ διαθήκια.

III Tertius primos Apoſtolorum ſucceſſores exponet, vbi & quomodo ſalutaris doctrina per orbẽ vniuerſum peragrarit, quas calamitates & clades Hieroſolyma propter cędem Seruatoris Chriſti Ieſu pertulerint: quos rurſus tanquam hæredes miniſterij ſui, quæ item literarum monumẽta Apoſtolorum ſucceſſores poſt ſe relinquentes, martyrio pro Chriſti nomine ſint coronati. Et quæ iam tum primùm emerſerint aduerſus ſalutarem doctrinam hæreſes.

IIII Quarti tomi argumentum erit: Quinam falſæ & adulterinæ doctrinæ extiterint duces, quóſque contra eos Eccleſiaſticos ſcriptores & doctores, quæ omnia bene diſponit & dirigit diuina Prouidentia excitarit, Apoſtolicis donis excellentes viros, ſimúlque & vita & doctrina illorum euertẽtes inſanas opiniones. Qui iſti fuerint, & quæ tũ de quæſtione celebrandi Paſchatis ſint diſsidia C exorta.

V. Quinti materia erit, ſub Seuero & Decio Imperatoribus Eccleſiarũ perſequutio. Præterea qui multum ſapientia valuit ipſe Origenes, quæ eius vita fuerit, quæ ſcripta. Tum qui in Oriente & in Occidẽte ſanctiſsimi martyres ſacroſanctum pro Chriſto certamẽ fortiter pertulerint. Item de Cypriano Africæ epiſcopo. Item de Dionyſio, qui Alexandrinæ præfuit Eccleſiæ. Item de Chriſtianis, qui in perſequutione ſub Decio pietatem abiurarunt, hiſtoriam texet.

VI Sextus commemorabit hæreſes varias, quarum autores fuere, impius Manes, impurus Nouatus, Apollinaris, & Samoſatenus Paulus. Deſcribet etiã res Dionyſij Alexandriæ epiſcopi. Et qui magnarum vrbium vſque ad Eccleſiarum oppugnationem permãſerint Epiſcopi. Oſtendet quoque, qui tum temporis Eccleſiaſtici ſcriptores, & aliter in diuina ſapientia clari viri floruerint.

VII Septimus contentionem & rixas noſtrorũ expediet Epiſcoporum, vnde illi à diuina ad tempus excidentes gratia, in magna inciderunt pericula. Deinde de exitialibus tyrãnis, Diocletiano & Ma D ximiano, Maxentio & Maximino, & Lycinio, quã crudeliter illi in gregem Chriſtianum ſæuierint tractabit. Poſtremò, quomodo magnus & Apoſtolis ipſis par Conſtantinus, diuina ope ab iis victoriam reportans, pacem Eccleſiis conciliarit: & primus Chriſtianorũ Imperator creatus, magnificè cognominem ſibi vrbem conſtruxerit.

VIII Octauum tomũ ſibi vẽdicabit idem ipſe Apoſtolis non inferior Cõſtantinus: & res quæ eo imperãte Eccleſiis acciderunt. Res item impij Arij & primam quæ Nicææ eſt celebrata, Synodum. Et quemadmodum res Chriſtianæ incrementum cæperint. Item de angelica Monachorũ vita, vnde initiũ ſumpſerit, & quos habuerit authores. Item quæ Ariani contra veræ pietatis ſectatores, & maximè aduerſus magnum Athanaſium moliti ſint & fecerint. Præterea de beata Helena, & piis eiuſdem Deóque gratis operibus: & vt finita vita, vnà cum filio Conſtantino, in cognomine ei vrbe ſit ſepulta, idem narrabit.

IX Nonus res filiorum ſacroſancti Conſtantini, & in primis ea quæ Eccleſiis ſub Conſtantio E euenerunt, perſequetur. Item qui viri tum & in recta & in peruerſa doctrina florẽtes fuerint. Item qui eo tempore Monaſtica vita per Palæſtinã & Ægyptũ excelluerint. Item de diuerſis Synodis, & variis profeſsionis fidei expoſitionibus & formulis tractabit.

X Decimus porrò complectetur res Deo inuiſi Iuliani, vt ille à recta pietate deſciſcens, & ad Græcorum idolatriam deficiens, variis ſubinde modis perſequutionem contra nos concitarit: & vt bello Perſis illato, malus malè perierit. Aliqua etiam is tomus ex parte res piiſsimi Imperatoris Iouiniani comprehendet, quo modo ſcilicet magno animo rectam doctrinã propagans, vitã finierit.

XI Porrò qui hunc conſequetur vndecimus tomus, copiosè teſtabitur, quæ Eccleſiæ ſub Valentiniano & impio Valente pertulerint. Item de magnis Eccleſiæ orthodoxæ luminaribus, & qui ex aduerſo eiſdem extiterint oppugnatores, oſten- F det. Præterea vt ordo Monaſticus in immenſum creuerit. Item quæ gentes Chriſtianiſmum ſuſceperint: poſtremò, vt Valens incendio perierit.

XII Duodecimo tomo deſcribentur Gratiani & Valentiniani iunioris, & ex Hiſpania oriundi Maximi Theodoſij res. Item ſecundum vniuerſale ſanctum Conciliũ: & vt pietas Chriſtiana in maius ſit prouecta, templis vbique quæ idolis conſecrata fuerant euerſis. Inſuper de eius tẽporis grauibus hæreſiarchis: & ſanctis etiam piiſque in eccleſia noſtris hominibus.

XIII Tredecimus tempora Arcadij & Honorij prolixè exponet. Prætereaq; res aurea lingua præſtantis viri, Chryſoſtomi ſcilicet. Et quæ inſuper ea ætate Eccleſiæ contigerint, accuratè proſequetur.

XIIII In quartodecimo tomo argumentum nobis Theodoſius iunior, & omniũ admiratione digna fœmina Pulcheria ſuppeditabit. Et acta concilij tertij Epheſi coacti commemorabit. Et præterea epiſcoporum ſucceſsionem, qui maximis quibúſque Eccleſiis præfuerunt. Commemorabitur etiam Eutyches & Dioſcorus hæretici. Item Eudocia & Pulcheria, reginæ ſeu Imperatrices. Denique qui ea tempeſtate in Palæſtina,

A & alibi Deo placentem vitam, monaſticem ſcilicet, optimè ſunt profeſsi & ſequuti.

XV Hunc qui ſequetur decimusquintus, hæc complectetur. Celeberrimi Imperatoris Martiani & Leonis magni res, & quartæ Synodi acta, omnia ea abundè exponens: & inſuper, quæ Antiochiæ & Alexandriæ in ſeditione euenere. Item quæ circa adiectionem terſancti hymni ſunt facta.

XVI In decimoſexto erunt res Zenonis & Baſiliſci, huiúſque circulares literæ. Et quæ tempore Anaſtaſij Dicori Eccleſiæ euenerũt. Deinde res quoque Seueri, Petri Gnaphei, Petri Mõgi, Timothei Æluri, & aliorum inſuper hæreticorum. Et item quæ denuo per ſeditionem de quarta ſancta Synodo ſunt acta, accuratè proponet.

XVII Decimusſeptimus ex rebus Iuſtini primi, & ſucceſſoris eius maximi Iuſtiniani, & actis quintæ ſanctæ Synodi conſtabit. His adijcientur Belliſarij res geſtæ. item Iuſtini iunioris res. Et qui eodẽ tempore vita angelica clari fuere Monachi.

XVIII Decimus & octauus tomus clarè explicabit, quæ ſub Tiberio & Mauritio Imperatoribus in eccleſijs ſunt acta. item res Hormiſdæ, Choſroæ, & Chagani Perſarum: & vt Mauritius pœnas Deo perſoluens, gladio perierit. Deinde quædam commemorabũtur de ſingularib. quibuſdam diſsidiis B & hæreſibus, ſcilicet Monophyſitis, Tritheitis, Agnoetis, & Theopaſchitis. item de Iacobitis, & Armeniis, & præterea quæ in iis ipſis hæreſib. fuere diſsidia. Poſtremò quàm turpiter Phocas, qui Mauritio ſuccedens crudeliter tyrannidem geſsit, ſit iugulatus.

Et hæc quidẽ accuratius clariúſque toti operi præmittere voluimus, eo conſilio, vt animis lectorum propoſitum argumentum eo perſpectius eſſet. Ne cui autem hiſtoriam noſtram deprauare facile eſſet (cõſueuerũt enim multi aliena ſcripta ex arbitrio ſuo, prout eis eſt viſum, digerere atque diſponere) primas ſiue capitales literas tomorũ, qui quidem tomi annorũ ſuorum numerũ quiſq; expreſſum continent, ita poſuimus, vt certioris ti dei gratia nomẽ & cognomen noſtrũm referant atque cõplectantur. Quamobrẽ peto, ſi quæ à nobis per totum hoc opus rectè ſunt expoſita, vt ea C extra inuidiã ſint collocata, quæ optimis quibuſq; rebus pręcipuè imminere cõſueuit. Sin verò in aliĩ quibus ignorãtia lapſi ſumus, ea vt ab aliis, qui & doctrinæ & eloquentiæ, atque etiam experientiæ virtute pollent, corrigantur. In iuuenili enim ætate opus hoc conſcribere aggreſsi ſumus, idémque nondũ ſextum & trigeſimum annum egreſsi perfecimus. Quãdoquidem autem abundè omnia ea quæ opus eſſe putauimus, hucuſq; præfati ſumus, agedũ diuini numinis ductu rem ipſam, vnde maximè conuenit, ordiamur: in primis hiſtoriæ nobis firmamentum, ipſam ſcilicet veritatem, conſectandam proponentes.

Prima decem & octo tomorũ iſtorum litera, hoc eſt, ἀκρο-στιχὶς, compoſita, nomẽ authoris in Græco exemplari exprimunt, [illegible]. Scopus hiſtorico propoſitus eſt veritas.

CAPVT II.

Chriſtianiſmus à conditi mundi initio extitit.

RES Chriſtianorũ à prima ſua origine repetere, qui ſint, vnde, & quo modo tanta cæperint incrementa, eóque magnitudinis & gloriæ peruenerint, intempeſtiuum, atque adeò ſuperuacuum eſſe puto, vt in præſentia de eis perquiratur. Quũ D ſacra oracula & acta, innumerabiléſque aliæ ex ordine res, apertè ſatis & accuratè declarent, longiſsimè antè, & ab initio, cúmque ipſis conditi mundi principiis, dogma noſtrum vnà eſſe iactum & fundatum, ſeu potius vltra tempora & ſecula omnia id extitiſſe: ſiquidẽ ad autorem & ducẽ profeſsionis & fidei noſtræ Deum verbum Dominũ noſtrũ Ieſum Chriſtum reſpicere oporteat. Quandoquidem enim duplex cõſiderandum venit myſterium, & alterum quidem tanquã quoddam caput contemplamur, quod ſcilicet ad æternã, principio carẽtem, ſeculáque omnia præcedentem generationem refertur: alterum autem quaſi poſterius quiddam, vt ita dicam, & vltimũ ſpectamus, quod nimirum ad inferiorem hanc & poſtremis tẽporibus ex virgine incarnationem factam, terrenámque cõuerſationem & vitam pertinet: prius illud exponere, & accuratius oratione perſequi, minimè omniũ conuenit. De eo enim ſi quis diſſerere inſtituat, quum oratio talis extra propoſitũ opus ſit, tum plus operę & negotij, q̃ opus ipſum, & ea de quibus tractare decreuerimus, exhibeat. Siquidẽ, quum neque tempus, neque ſeculũ ei my E ſterio interceſſerit, & proinde neq; adeſſe illi, neque contemplari & eloqui id quod ſupra intelligentiam noſtrã eſt, conceſſum ſit: quicquid id eſt, tuto ſilentij præmio permittemus: ac potius ingeniis noſtris, ne in talib. reb. curioſitatem nimium exerceant, imperabimus, vtpote ſenſu, ratione, & acumine mẽtis noſtræ longè ſuperioribus. Nobis verò ſatis fuerit, ſola è diuinis ſcripturis adducere teſtimonia: vt, In principio erat verbum, & verbũ erat apud Deum, & Deus erat verbũ. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factũ eſt nihil, quod factum eſt. Et inſuper ſcire, quòd Deus † ſemper exiſtens, principióque carens, & ſecula præcedẽs: ita vt ipſi ſoli cognitum eſt, ante ipſa ſecula gignit ſuum ipſius Filium, verum Deum verbum, ſupra omnis intelligentiæ & deprehẽſionis captũ, & ſupra mẽtis ſeoſum & cogitationẽ, cognitionemq; omnẽ: ſimulq́ue ſanctiſsimũ ſuum profert Spiritum, non vt genitum illum, ſed vt procedentem, Deum & ipſum perfectũ atque ὁμόϑεον, hoc eſt, cõſubſtantialẽ illis, & * eiuſdem planè virtutis & po F teſtatis. Et quòd tres iſti vnum ſunt, vna natura & eſſentia & poteſtas, cum quibus & per quos ſimul & angelicas poteſtates & mundum hunc vniuerſum produxit & condidit, quum is antea non extiterit: & pręterea id quod in viſum cadit cõſpicitúrq; omne, quódq; anima agitatur, & q anima caret. Atq; hæc quidẽ de ſuperno Chriſti, perſuaſionis & fidei noſtræ principis, genere, ipſiúſq; ſublimi dignitate & natura, nobis dicta ſufficiãt. Quæ enim reb. tãtis explicãdis idonea ſuppeditet oratio? pro eo atq; diuinũ id quoq; oſtendit oraculũ.

Duplex Chriſti natiuitas, diuina & humana.

ὁ λόγος προ-[illegible] ἀρ-[illegible]

Ineffabilis ſanctiſsimæ Trinitatis Theologia.

† ὁ ὢν ἀεὶ [illegible]

[illegible]

** Totus & lingua & mente & cogitatione horreo, quando de Deo verba facio. De Deo autem cum dico, vnum vos. et [illegible] lumen, & tria. Tria quidem, iuxta proprietates ſiue ſubſiſtentias ſeu perſonas: vnum verò ſecundum rationem eſſentiæ ſiue deitatis. Diſtinguntur enim inſeparabiliter, & coagmentantur ſeparabiliter. Vnum nanque in tribus Deitas ipſa, & ipſa tria vnum, in quibus Deitas, ſeu quæ Deitas ſunt. Gregor. Theologus. Vnus Deus, tres perſonæ, vna eſſentia, potentia, ſapientia, bonitas, vna & indiuiſa Trinitas. Deus, Dominus, Paracletus, Genitor, genitus, regenerans. Ab vno omnia. A quo, per quem, in quo omnia. Vnus à ſe, vnus ab vno, vnus ab ambobus, Ip à ſe, Ip ab altero, Ip ab vtroque. Pater, Filius, Spiritus ſanctus. Vna pater, λόγος, παράκλητος, eſſentia, vna virtus, vna beatitudo, à quo, per quem, & in quo beata ſunt omnia, quæcunque beata ſunt. Auguſtinus.*

A Generationem verò eius, inquiẽs, quis enarrabit? Neque enim quiſquam Patrem, pro eo atque decet, ſatis cognouerit, præterquam Filius: neque rurſum Filium, præterquam qui illũ genuit Pater. Ad quem, vt eſt apud veterem Moſen, + loquens Pater in creatione vniuerſi huius: Faciamus, inquit, hominem ad imaginem noſtrã, & ſimilitudinem. Hunc ipſum ſanè, quicunque virtute & in Deum pietate aliis præſtare primis temporib. dicti ſunt, vt Abraham & Moſes, & inſuper quicunque ante & poſt eos iuſti morũ mutatione fuerunt Prophetæ, & alij Deo placiti & grati homines, mentis oculis ſincerè & clarè contemplati, prolixè cognouerũt, & tanquam germano Dei filio præſtantiſſimum pietatis honorem tribuerunt. Ille porrò perſuaſionem fidémque eiuſmodi remunerans, & patris & ſui cognitionem perfectiorẽ abſolutiorémque illis adauxit. Eſt quippe vetus oraculare verbũ, neminẽ eorum qui antiquitùs Deo placuerunt, ſine fide in Chriſtum finem vitæ conſequutum eſſe. Siquidem per coniecturam id colligere licet, ex multifariam viſionibus, quas aliàs B aliis accumulauit, pro eo atque eas quiſque ferre potuit. Atque equidẽ in hominis ſpecie ipſi Abrahæ frequentius, progenitiſq; ex eo apparuiſſe creditur, quandoq; per ſe ipſum, quandoq; per adminiſtros ſuos angelos, oraculis eos admonẽs, & docens de rebus optimis. Quod quidẽ cuiuis vel inde facile eſt exiſtimare & credere. Angelũ enim Dominum, vel etiã Deum appellare, conſuetudo ſcripturæ non eſt: ſed ita ſimpliciter, nudo ſcilicet nomine, angelum: illum verò ſemper inſignibus & excellentibus extollit & celebrat nominibus, Deúmque & Dominũ apertè & clarè vocat. Itaq; Verbum, quod colimus, æternum, & ſeculis temporibúsq; vniuerſis antiquius fuiſſe, & veteribus olim, etſi non omnibus, quibuſdã tamen, in myſterio apparuiſſe, paucis hiſce dictum eſſe ſatis ſit.

† ετνωλογῷ-μενον. Chriſtus filius Dei omnib. ab orbe condito piis hominibus cognitus.

Idẽ ſanctis patribus apparuit.

Gen. 18. Hoc exquiſitè & luculenter in Tryphone ſuo tractat S. Iuſtinus.

CAPVT III.

C Minimè verò mirari oportet, non dudum antea, ita vt nũc, omnibus hominibus & gentib. Chriſtum innotuiſſe. Doctrina enim Chriſti omnium conſummatiſſima atq; perfectiſsima, omniúq; ſapientiæ & virtutis genere abſolutiſsima, non apta, opportuna & congruẽs omnino veterũ hominũ vitæ & moribus fuit. Quandoquidem à primis ſtatim initiis, qui incorruptibilẽ ſeniúque expertem & beatã vitã acceperat, primus videlicet homo, & generis noſtri autor, minimũ diui præcepti memor, immortalẽ fatali commutauit vita. Qui verò ex eo ſunt progeniti, longè deteriores, vno atque altero excepto, agreſtem quandã, ferã & propè beluinã omnes, appetitionũ ſuarum impetu ducti, egerũt vitã. Non itaque illi vrbes cõdidere, nõ artibus aut doctrinis ſcientiiſque ingenia excoluere, longè etiam à legibus diuiniſq; cultibus & iuſtificationibus abſuere. Virtus porrò & philoſophia ne de nomine quidem apud eos notæ fuere: ſed perinde atque quidam Nomades, palãtes in ſolis lucis vixere, & inſita ſibi à natura rationis ſemina corrumpentes, ac vitioſitatem maliciámque omnẽ * ex liberi arbitrij ſententia re- D fingẽtes, quicquid eſſet peſsimum, timore depoſito peregere: vſque adeò, vt quandoque quidẽ ad mutuas cædes & homicidia inter ſe armati cõſurgerẽt, aliquãdo verò Deo bellũ inferre inciperẽt, ſupérque terram munitiones & muros cõſtruere aduerſus cœlum, & caput ad id illidere, ac in tantum denique inexpugnabilem vim & potentiam in ſe prouocare atque excitare auderẽt, vt adcoercendã eorũ ſimul & præfractã temeritatem, & inane inutiléque cœptũ, tanquã pernicioſam nocentis herbę ſyluam per vniuerſam terrã effuſam, Deus nunc immenſis aquarum diluuiis vindicare, * nunc horrendis ignis imbribus & immanibus fulminum ictibus compeſcere, & violentũ malignitatis eorũ impetũ opprimere aggrederetur. & præterea fame ſimul & peſte, & variis bellorũ generibus ad indecentem & importunã malorũ molitionem tollendam vteretur: tantámque animorum (vt ita dicã) luem, impunè omnia depaſcentem, grauitérque inualeſcẽtem, efficaciorib. repugnaret remediis & pœnis. Poſteaquam igitur tanta malignitas, vitiorúmque omniũ grauedo, perinde atque damnoſa quædam ebrietas, per omnes ferè E eſt graſſata, caliginémq; eorũ animis offudit, ipſum omniũ optimum Dei Verbum magnitudine bonitatis propriæ coactum, nunc per naturę legẽ, nunc per angelorum aduentũ & præſentiã, quandoque etiam per ſe ipſum myſticis quibuſdam & arcanis apparitionibus paucis quibuſdam qui antiquitùs pietate & amore Dei clari extiterunt viris, alicubi ſe exhibuit, hominis forma aſſumpta: quòd aliter id ipſis aſpicere conceſſum non eſſet. Quum porrò ſatis ad eum modum per diuinos illos viros in multos homines pietatis cultúſq; Dei coniecisset ſemina, & gens tali cultui dedita paulatim in dies magis magiſque in vnum coaleſceret corpus, & quaſi germẽ quoddã radice ſua, Abrahamo niti cognoſceretur, ei genti quæ & antiquitùs, & nõ ita pridẽ vita & morib. ritè exculta eſſet, legem per Moſen, perinde atque quendam ducem & manuductorẽ, ad præſtantiorẽ pietatẽ, Deíque cultũ, tradidit: ſymbola & ſigna, figuráſq; & imagines ſabbati & circũciſionis, & alia quædam elemẽta ſeu principia diuinorũ conſiliorum F & cõtemplationũ, myſticáſque prętere ceremonias, nõ apertas illas & claras, ſed obſcuras, tenues & vmbratiles illis oſtendens, & præbens. At vbi deinceps lege vbique diuulgata, ex dura illa & agreſti vita homines paulatim ad humanitatẽ ſunt exculti, & ad philoſophãdũ animũ adiecerũt, inuicémque amicitias colere, & conſuetudinẽ inter ſe habere cœperunt (pædagogo & doctore lege quaſi regula vtentes, ſeque erudientes) atque in primis firmior ſtabiliórque Dei patris noticia apud eos radices egit, aptíque iam & idonei tanquam ad ſemina maiora Dei cognitionis ſuſcipienda fuerunt: tum idem illud rurſum, quod antea virtutis ſemina ſeuerat, Dei Verbum principij expers, ſeculáque præcedens, quandoquidem aliter fieri non potuit, vt hominum genus tandem prorſus ab infuſa ei liberaretur execra-

Quare primum hominibus filius Dei Chriſtus Ieſus, non ita dari, vt nobis, innotuerit.

Parentũ noſtrorum primorum lapſus.

Prima ſtatus hominum ruditas & malitia.

** Ex abre-ογνώμονος μοῦ.*

Verbum & filius Dei ſubinde caliginoſam hominum malitiam diſcuſsit.

Lex Iudæis, Abrahæ poſteris, per Moſen data.

Verbum & filius Dei homo factus

* *Homo doctus abundè*
Linguis diſſectus, vndis atque imbribus ignis,
Et lege ſcripta tabulis, & carmine vatum,
Crimenum haud potuit primi depellere vincla, &c.
Greg. Nazanz.

A tione & pernicie, & ad immortalem illam atque beatam reduceretur vitam, poſtremis temporibus, Romanorum Imperio orbem obtinente, natura & conditione noſtra accepta, nulla re à noſtra (fatalib. + duntaxat peccati inquinamẽtis exceptis) differente, ea & fecit & perpeſſum eſt, quæ æquum erat Deum facere corpore, in hac vita, peregrè verſantem. In qua ille natiuitatem mirificam, opinionémque omnem excellentem, cõuerſationémque inſolitam, & doctrinam nouam, omnique naturæ miraculo ſuperiorem mortẽ & ſepulturam & reſurrectionem rediuiuã exhibuit. Quæ omnia ſingillatim vaticiniis prophetarum prædicta fuerant, & promulgata. Quemadmodũ & regnum eius in fine ſeculi diuinus Daniel ſpiritu liberiore & puriore perſpectu, & hiſce verbis humano more viſionem eam deſcripſit: Spectabam, inquiens, donec throni ponerentur, & antiquus dierum conſedit. Et commemorans res ipſe ſuas, infert rurſus: Iudicium conſedit, & libri aperti ſunt. Et deinceps: Spectabam, inquit, & ecce cum nubibus cœli tanquã filius hominis veniens, & vſque ad antiquum dierum peruenit, & in conB ſpectum eius adductus eſt, & ipſi traditus eſt principatus & robur & regnum, & omnes populi tribus, & linguæ ſeruient ipſi. Poteſtas eius poteſtas ſempiterna, quæ non præteribit, & regnum eius non corrumpetur. In quem verò alium hæc quadrent, quam prorſus in Seruatorem noſtrũ Chriſtum, hominis filium, propter poſtremam ipſius per aſſumptam carnem [a] humanitatem, per oraculum propheticum nominatum?

† πλὴν τῶν ἀδιαβλήτων πα-θῶν. Oeconomia Chriſti in mundo.

Regnũ Chriſti ſempiternum.

Tanquam filius hominis.

Quare Chriſtus dicatur Filius hominis.

a Et propter Adam, & propter virginẽ, ex quibus extitit, ex illo quidẽ tãquam primo maiorũ parente, ex hac autẽ tanquã matre, lege & non lege generationis.
* Theolog.

Numinis ergo
Submittens decus, immutabilis, æthereiſque
Aetheris effugiet, hominum ſub lege creatus?
Non hominum de more tamen, caro matris ab aluo
Virginis intacta: ſancta (mirabile dictu,
Credere quod nequeant infirmi) prodiit idem
Et Deus & mortalis homo, dum iungit in vnum
Naturam geminam, hanc manifeſtam, illámque latentem,
Qua Deus vſque fuit, nobis alteram ille recepit,
Viſceribus Deus humanis cum conciperetur,
Vnum vtrinque, Deus, rex Chriſtus nomine notus,
Atque Deo mortalis homo ſit ſubſtitit ipſe.
Gregor. Theologus.

C

CAPVT IIII.

Reliquum eſt vt demonſtremus, ipſum æternum principióq; carentem Deum verbum non ſolum antiquitùs piis, Deóq; charis hominibus cognitum, ſuóq; tẽpore apud nos corporaliter, tanquam * peregrinum, verſatum fuiſſe: verumetiam diuinas eius appellationes, Ieſu ſcilicet, & Chriſti, non nobis ſolis, ſed & veteribus prophetis in maximo habitas eſſe honore. Primùm ſiquidem magnus ille Dei ſpectator Moſes, quum imagines & ſymbola ſignaque quædam arcana & noua, iuxta typum & figuras quæ ei in monte diuinum oſtẽderat oraculum, inſtitueret, Pontificem Dei fratrem ſuum Aaronem promulgauit: excellentémque ei honorem, præeminentiam, & gloriam tribuẽs, Chriſtum & vnctum Domini pronunciauit: & nomen id illi accommodauit, arcanè per myſterium celebrans & cohoneſtans apD pellationem eam, illúdque diuinando adumbrãs, diuinum quiddam & excellens eſſe, * ducem & principem. Porrò Ieſu quoq; cognominationẽ ipſe primus diuino afflatus ſpiritu, quum nunquã antea hoc nomen auditum fuiſſet, filio Nauæ ſoli ſapienter indidit: veluti præcipuum, & regio diademate præſtantiorem perfectiorémque honorẽ illi habens, quem per ſymbola cognouerat, poſt obitum ſuum imperiũ in omnes ſuſcepturũ eſſe. Imaginem enim Ieſus Nauæ filius, Seruatoris noſtri ferebat: qui vnus poſt Moſen atque conſummationem ſymbolici vmbratiliſque cultus illius, regnum veræ & illuſtris pietatis, manifeſtò ſuſcepit. Moſes itaque, vt dixi, diſtinctis Seruatoris noſtri appellationibus, quas ſummo honore & gloria extulit & condecorauit, pontifici quidẽ, Chriſti: ſucceſſori verò ſuo duci, Ieſu nomen magnificentiſsimè, non ſine arcano & ingenti myſterio, tribuit. Quin & alij poſt illum prophetæ, apertè & ſignificanter admodum, Seruatorem Chriſtũ nominarunt. Spiritus enim, inquit Hieremias, ante faciem noſtram: Chriſtus Dominus comprehenſus eſt in corruptionibus eorũ. Et Dauid: Aſti-E terunt, ait, reges terræ & principes conuenerunt in vnum, aduerſus Dominum, & aduerſus Chriſtũ eius. Quibus verbis deinceps illa infert: Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Hoc ipſum porrò Chriſti veneratione dignum nomen, non ſolum eos qui ſacerdotio cohoneſtati eſſent, facticio exornauit oleo, idq; per ſymbolum: ſed & reges ipſos. Diuino enim hoſce inungentes ſpiritu, quibus id fuerat commiſſum, Chriſtos per imaginem & faciebãt, & vngebant. Quandoquidem & regibus omnino typi quidam & figuræ inerant, veri regni & poteſtatis Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti in omnes. Cæterũ & prophetas quoſdam Chriſtos eſſe, diuini ſpiritus inſtinctu percepimus. Etenim ij omnes, ad vnicum Pontificem omnium, & creaturę omnis regem ſolúmque prophetarum Prophetam, Seruatorem Chriſtum, reſpectum ſuũ habuerunt. Id illud clariſsimè oſtendit, quòd nulli omnium Põtificum, Regum, & Prophetarum, qui ſymbolicè huius nomine vncti honoratique ſunt, tanta diuinæ virtutis vis fuit & poteſtas, quantam ſcilicet Dominus F noſter Ieſus, & reipſa verè + Chriſtus, natiuam & propriam eam habens, oſtendit atque exhibuit. Sed nulli etiam ex omnibus hoc contigit, vt eos qui ſe illis vt ſubditos ſubiecerunt, imaginario & vmbratili nomine Chriſtianos cognominarent: quum illi tamen ad ingentẽ gloriam & honorem proceſsiſſent. Iam nec alij cuipiam tantus etiam poſt obitum attributus eſt cultus, & venerationis honor, vt pro eius nomine ipſam quoque vitam aliqui nõ grauatè vilem habuerint, amiſerintq;. Inſuper neque circa quenquam à mundo condito, tantus motus & concuſsio habitabilis terræ, quantus circa eum fuit. Enimuerò fieri neutiquã poſſe, vt vis & virtus typi atque imaginis tantum perficiat, quantum nimirũ veritatis ipſius repræſentatio & exhibitio, ea quæ in Seruatore noſtro eſt perſpecta poteſtas, manifeſtiſsimè comprobat & declarat. Qui quidem quum nihil eorum quæ magnifica & præſtabilia habentur, à quopiam acceptiſſet: ſed neque genus + fortaſſe ex ſacerdotũ

* ἰησεῦς. Iudi nomen Ieſu.

Ieſus typum Seruatoris noſtri geſſit.

Seruator noſter apertè Chriſtus à prophetis dictus.

Sacerdotes olim & reges, Chriſti.

Prophetæ etiam quidã.

Seruatoris noſtri Chriſti Ieſu ſupra reliquos omnes præſtantia.

Solo noſtro verò Chriſto Chriſtiani dicti.

† Saluator noſter Chriſtus dicitur, propter Deitatem. Ea ipſa namque vnctio eſt humanitatis, non efficaria ſicuti alios Chriſtos, ſed ...

* ἐνδήμως. ...

Chriſti nomen veteribus Hebræis cognitũ, & in magno habitum honore.

† τὸ χριστὸς. Seruator noſter veriſsimus & ipſiſsimus eſt Chriſtus, in quo nihil imaginarium aut fucatum reperitur.

A ordine duxiſſet, neque opibus aliquibus ad regnū euectus eſſet: neque pro propheta, vt veteres illi, ſe geſſiſſet, neque dignitate aliqua à Iudęis auctus eſſet, quamuis per ſe ipſum reuera omnia à Patre, & non per ſymbola aut figuras haberet: Chriſtus tamen prę omnibus illis maximè eſt renunciatus, atque declaratus: & cum orbe habitabili vniuerſo cognomen ſimul ſuum, ſimul & veneranda & ſancta inſtituta moreſque ſuos cōmunicauit: non vmbras, typos, & imagines, vt antea factum fuerat, rerum pulcherrimarum, ſed manifeſtas ipſas & veras virtutes exhibēs, vitamque quandam ſublimem & cœleſtem, vnà cum veritatis dogmatibus, eis ipſis qui ſacris eius initiati eſſent, relinquens, ipſiſſimus ſcilicet & veriſſimus Chriſtus, perfectiſsimum Dei verbum, qui nō facticio perinde atque reliqui ſed diuino naturaliter vnctus eſſet ſpiritu. Cuius rei certiſsimam fidem facit illud Eſaiæ verbum: Spiritus Domini ſuper me, propterea quòd vnxit me: & quæ ſequuntur. Ruſus illud diuini Dauidis: Propterea vnxit te Deus, Deus tuus, oleo exultationis, prę cōſortibus tuis. B Vbi id etiā quòd longiſsimè eis præſtet, qui quōdam imaginariè vncti fuerant, ſatis ſubindicat & deſcribit. Idem Dauid alibi quoque: Tu es ſacerdos in æternum, ſecundū ordinē Melchiſedech. Qui introducitur, non factitio oleo ad ſacrotum miniſterium vnctus, neq; quicquam ad Hebræorum ſacerdotiū pertinens: qui Catalogum & generis concatenatā continuationē ſolenniter perſcribebantur. Quapropter ſecundum ipſius ordinem, non autem iuxta aliorum qui ſymbola, typos & figuras acceperant, ritum, Chriſtus & Pontifex, recepto iureiurādo, Seruator noſter eſt promulgatus. Vnde illum quoque corporaliter vnctū, neque ex ſacerdotali tribu natum, qui attentè & diligenter hiſtorias legendo obſeruarit, inueniet: quippe qui ab ipſo Deo & patre, ante ſecula condita, ſempiternum ab æterno & in æternum ſacerdotium, tanquam munus quoddam & honorem præcipuum obtineat. Illud quoque non minus eſt incorporeæ diuinitúſque aduenientis vnctionis ſignū & indicium, quòd hunc ex omnibus vnum, C per omnem terram, Barbari ſimul & Græci, Chriſtum nominant. Et qui iam inde à tēporibus eius, ad hunc vſque diem, in eum credunt, vt verū Deū & Regem vnicumque Pōtificem Dei & Prophetam eum colunt & venerantur: quique († quod orationem & rationem omnem excellit) nomine eius cenſentur, perſuaſum illud habent, vt non labiis tantum & verborum ſtrepitu illū, ſed omni prorſus animi affectione & virtute colant: vſque eò, vt de facili conſilium capiant & ſtatuant, & ipſam propter eum ponere animam & vitam.

Chriſtus ſacerdos ſecundum ritum Melchiſedech.

Chriſti ſacerdotium ſempiternum.

Chriſtianorum in Chriſtū fides viuidiſſima.

† τὸν λόγō ... [illegible]

CAPVT V.

SVb hæc, doctrinam Seruatoris noſtri non nouam ac recētem, poſterioribúsue temporibus à quopiam, qui minimum multis præſtet, inſtitutam: ſed potius, quantum dicere poſſum, à prima hominum origine, lege naturæ, antiquitùs à piis Deique amantibus, & iuſtis viris, rectiſsimè tractatam: diſciplinæque eius, morē, vnà cum pietatis & religionis dogmatibus, tempore, generi D humano æqualem cognitum, & nō nuper admodum inuentum atque excogitatum eſſe, æquum eſt viſum aſtruere. Et quòd nos quidem recentes omnino, nouo nomine, vt Chriſtiani vocemur, heri quodammodo & nudius tertius aucti ſimus, ſatis conſtat. Cæterùm quòd in ipſa Seruatoris apparitione, quæ clara & illuſtris prorſus coaluit gens, non exigua illa & infimum locum obtinēs, neque in vno aliquo orbis angulo collocata, ſed quę ferè vniuerſam peruaſerit terram: ob eamque diuina inuicta futura eſt & incolumis, ad eius ſpecimen, cuius nomine gloriatur, eiuſdémque mores & inſtituta, longè etiam antea cōformata ſit, quoad eius fieri poterit, oſtendere conabor. Id quod prophetæ etiam cuidam, vt quod omnino futurum eſſet, diuino ſpiritu illuſtratus videret, & quaſi mente cōſtet natus prædiceret, cōtigit: Quis audiuit talia, & quis ſic vidit? Si parturiit terra die vno, & ſi gens progenita eſt nixu vno. Deinde ſuturam quoque indicat appellationem: Seruientibus autem mihi, inquiens, indetur nomen nouū, E quod benedicetur in terra. Genus equidem Hebræorum veneratione dignum, eſt prorſus, vetuſtate nimirum inſigne & præſtans. In eo genere raros quidem illos, ſed tamen in Deum amore, iuſticia, & cæteris virtutibus excellētes viros fuiſſe, publicis ſcriptorum monumentis eſt teſtatum, & ante & poſt vniuerſale orbis diluuium. Inter eos Seth, & Enos, & alij, ipſe Noë cum liberis nepotibúſque & poſteris ſuis: atq; horum vnus etiam Abraham fuit, quem progenitorē ſuum Hebræi gloriabundi iactant: cumq; iis vnà, qui cognatione genus illius attingunt, & amplum iuſtitiæ, religionis & pietatis in Deum teſtimonium reportarunt. Quòd ſi quis ab ipſo Abraham, & poſterioribus ab eo temporibus, ratione inita ad primū vſque hominem recurrat, quamuis non nominis ipſius appellatione, ſed tamen re omnes ipſa, de quibus teſtatum aliquid ſit, Chriſtianos inueniet. Quicquid enim complectitur Chriſtiani nomen, F vt ſcilicet obtineas fidei & doctrinæ Chriſti cognitionem, vt ſobrietate, temperantia & iuſticia polleas, vt ſanctiorem vitam virtutemq; virilis & magni animi perpetuo tenore conſtanter contines, interitúſq; & impauidus in profeſſione pietatis in Deum per omnia perſiſtas: id omne non minus atque nos, illi quoque præſtare ſtuduerūt. Non enim illis admodum curæ fuit vel circumciſio, vel ſabbatorū feſtorúmque dierum cæremonia, vel etiam alimentorum & ciborum obſeruatio & delectus, aliarúmque rerum diſcrimen, quæ Moſes primus vt ſymbola & imagines inſtituens, poſteris ſuis per manus tradidit: & ne nobis quidē obſeruandi ea neceſsitas impoſita eſt. Certò autē & liquidò illis conſtitit, Ipſum Chriſtum Deum viſum eſſe ab Abrahamo, eundem reſpōſa dediſſe Iſaac, colloquutum eſſe cum Iacob: cum Moſe autem, & qui poſt eum fuerunt Prophetis, ſermonem contuliſſe: pro eo atque id ſacræ indicāt ſcripturæ. Quam ob cauſam & illos omnes obſcura quadam & tenui nominis ſui appellatione dignatus eſt. Iuxta illud oraculare verbum: Noli tangere Chriſtos meos. Et itero aliud: Et in prophetis meis ne malignemini. Vt iam ſummatim dicere

Ex hoc capite pij omnes diſcere poſſūt quid ſibi velit Paulina illa concluſio: Arbitramur fide iuſtificari hominem abſque operibus legis. Roma. 3.

Chriſtianorū nomen ab ipſa Chriſti apparitione extitit: ſed profeſſio eorum à mundo condito celebrata eſt.

Chriſtianorum ortus.

Veteres ſine nomine quidem, ſed reuera Chriſtiani.

In quibus rebus conſiſtat Chriſtiani hominis profeſſio & fides.

Sine operibus legis. Rom. 3.

Ritus & cæremonia veteris teſtamēti ſymbola & vmbra rerum aliarum fuere. Veteres chriſtum cognouerunt.

A & colligere liceat, quã antiquitùs Abrahæ oſtendimus fuiſſe erga Deum pietatem & religionem, eam non aliam fuiſſe ab ea quam nuper per doctrinam ipſe ſuam Chriſtus in omnes vbique vulgauit gentes. Neque huic rationi quidquam illud obeſt, quòd is longo pòſt tempore circumciſionem acceperit. Ante hanc enim ipſam fide iuſtificatum eum fuiſſe, teſtimonio ſcripturæ comprobatum eſt. Quod per illud aſtruitur: Credidit autem Abraham Deo, & imputatum eſt ei ad iuſticiam. Portò eidem etiámnum incircumciſo, oraculo diuino (fuit antè id ipſum Dei verbum Chriſtus) de eis qui eodem quo ipſe modo in futurum iuſtificari deberent, talibus eſt renunciatum verbis: Et benedicẽtur in te omẽs tribus terræ. Quòd ſanè ipſum in nobis conſummatum eſſe, ſatis conſtat. Sicut enim ille fide, quam apparenti ſibi Verbo Deo habuit, iuſtificatus, priſtina vita pátriáque religione relicta, ac profeſsione pietatis omni, in vnicum rerum omnium gubernatorem & Dominum Deum collata, non Moſaicæ illum legis cæ-

Eadem fuit Abrahæ fides, cum ea quam Chriſtus ipſe docuit.

Iuſtificatio Abrahæ.

Sicuti Abraham, ita & Chriſtiani iuſtificantur.

Fides iuſtificans. Iuſtificationis formula in Abraham.

B remoniis, ſed virtutis factis coluit: itidẽ & in præſentia, eundem ipſum pietatis erga Deum ritum, per habitabilem terram omnem, apud ſolos Chriſtianos in vſu eſſe, manifeſtò ſatis apparet. Vt iam nihil obſtet, quin colligere inde & cõcludere poſſimus, vnam eandémq; & nũc eſſe, & olim fuiſſe vitam, & nobis Chriſtianis, & qui antiquitùs ex præſcripto Dei vixerunt omnibus: neque nouum aut peregrinum eſſe inſtitutum noſtrum, ſed (ſiquidem liberius dicendum eſt) primum hunc eſſe & ſolum verúmque Dei cultum, qui per Chriſtũ eſt: qui cultus olim quidẽ tenuiter & obſcurè ſit exhibitus, nunc verò tanquam quædam fax lucidior orbi vniuerſo illuxerit.

Chriſtiana pietas & religio omniũ antiquiſſima.

* *Hæc quæ eſt in præputio fidei, finem coniungens principio, & prima & nouiſſima facta eſt. Etenim & ante circumciſionem erat in Abraam & in reliquis iuſtis, qui placuerunt Deo. Et rurſus in nouiſſimis temporibus orta eſt in humano genere per Domini aduentum. Iren. lib. 4. cap. 42.*

CAPVT VI.

C HAEc quũ ita ſe habeant, neceſſarióq; hic ſint præmiſſa, deinceps ab apparitione Seruatoris ſecundum carnem, tanquam auſpicata & felici viæ duce, adiutorem atque autorem ipſum principio carens Dei Verbum, initio eius quæ de eo ſuſcepta eſt orationis præficientes, ne ſcilicet à veritate aberremus, hiſtoriam ordiemur. Paulo verò altius res ipſa repetenda. Gens Iudæorum, vt dictũ eſt, priuſquã diuina prouidẽtia Moſes dux ei præfectus eſſet, libera quodammodo & ſui iuris fuit: & progenitorem iactans iuſtum Abraham, tenui cognitione numinis aliis antecelluit populis. Hęc poſtquam in Aegyptum venit, per Ioſephum, in ſeruitute ibi fuit annos quadringentos. Inde autem illã eduxit Moſes: qui miraculis & prodigiis edendis, in tantum ſupra ipſius naturæ captũ pollebat, vt etiam colloquio Dei frueretur, ab eóque rerum agendarũ conſilia & rationes peteret. Præfuit ergo genti ille, ac rex ipſe & idem ſacrorum Antiſtes ius populo dixit. Rerum tamẽ ſacrarum curam Aaron ſortitus eſt, cõmunicata ei per Moſen tali functione, qui Aaronis frater fuit. Poſt D hunc autem ſucceſſor eius Ieſus Nauæ filius, rerũ adminiſtrationẽ ſuſcepit. Deinde rem Iudaicam principes rexerũt, Iudices dicti: qui numero duodecim fuerunt, per ſucceſsionem ordine in defunctorum locum ſurrogati. Poſtea talem rerum adminiſtrationem ægrè ferentes Iudæi, regem ſibi creari depopoſcerũt. Et Saul primus eis à propheta Samuele rex vnctus eſt, idque Deo per oraculũ iubente. Huic Dauid ſucceſsit. Dauidi filius Salomon. Deinde ordine alij reges, vigintiquatuor numero, qui quidem rebus Iudaicis annos quadringentos quadraginta octo prçfuerũt. Poſtea quum Babylonis Nabuchodonoſor bellicam cõtra eos expeditionem ſumpſiſſet, vnà cum vrbe templũ eſt euerſum, & populus Babylonem captiuus ductus ad annos ſeptuaginta. Quum equidẽ Chaldæi ſiue Babylonij antea idẽ quod Iudæi perpeſsi fuiſſent à Medis, bello illis illato, qui ad trecentos vſque annos ferè regnum eorum tenuerunt. Medorum verò regem vltimum, cui Aſtyagis nomen E erat, Cyrus Perſa bello oppreſsit, imperiúmque à Medis ad Perſas tranſtulit. Cæterùm & ij non minus quàm ducentis viginti annis imperio potiti, vſque ad Darium Arſanum, ab Alexandro Macedone eo ſunt exuti. Qui regno in Monarchiæ formam redacto, poſt duodecimũ rerum ſuarum geſtarum annũ, vita excedens, amicis ſuis Macedonibus, quorum pars Ptolemæi cognominabãtur, regnum reliquit. Ij per ſucceſsionẽ tredecim numero, Perſarum res obtinuerunt annos ducentos nonaginta tres. Arſaces porrò Parthus Ptolemæo vltimo, qui etiã Dionyſius dicebatur, Cleopatræ patri, in qua poſtrema Macedonum apud Aegyptios defecit regnum, bellum intulit, Parthisque Perſarum imperium tradidit. Nec ita multo pòſt Macedonum ditio in Romanorum peruenit poteſtatem: & inde Parthorum regès nomen quoq; Arſacidarum habuere. Porrò qui ab Arſace progeniti regnũ obtinuere, vſque ad Artabanũ peruenerunt, rerum adminiſtratione annis ducentis ſeptuaginta retenta. Poſt Artabanum verò, Choſroæ genus Perſis imperauit. Artaxerxes enim pa- F ter Choſroæ Magus, dolo Artabanum aggreſſus occidit: primúſque inter Perſas cidarim ſumpſit, vnde & apud ipſos celebre Magorum nomẽ fuit. Alexander autem Mammeæ filius Romanum adminiſtrauit imperium, quum Parthus adhuc Perſis eos præeſſet. Enimuerò Iudæi à Dario primo, ſeu (vt alij tradunt) à Cyro, poſt annos ſeptuaginta, captiuitate ſoluta, libertate donati, vrbem ſimul ſuã & templum, quæ Dauid & Solomon conſtruxerant, reſtaurarũt: & patriis ſacris, ritibus, atque cæremoniis operati ſunt, non regia (vt antehac) poteſtate & adminiſtratione, ſed paucorum optimatium gubernatione vtentes. Sacerdotes enim res eorum rexerunt. Et ad aliquod vſq; tempus ſatis feliciter atque ordinè res eorũ gerebantur. Poſtea verò inter potentiores Iudæorum ſeditio incidit, quo tempore Antiochus Epiphanes de cuncta Syria aduerſus Ptolemæum ſextum bello decertabat. Cauſa verò ſeditionis erat, quòd ne

Iudaicarum rerum ſynopſis, & commemoratio breuis.

Captiuitas Iudæorũ Babylonica.

Regnũ Aſſyriorũ, Medorũ, Perſarum.

Dariũ iſtũ Arſami filium alij dicunt. Iuſtin. lib. 10.

Macedonũ Chronographo, Ptolemæi in Aegypto regnaſſe traduntur an. 296. Parthorum.

Chronici ſcriptores Medorum Imperium durasse notant annis 285. vel, vt alij volunt, 292. Perſarũ, an. 231. Choſroæ genus.

Libertas Iudæorũ ex captiuitate Babylonica.

Oligarchia & Ariſtocratia. 1. Eſra 6.

Notabilis ſeditionis cauſa, apud Iudæos.

Fuit is Ptolemæi Euergetes ſecundus.

* *Iuſtinus lib. 13. de Perdicca loquens: Inter principes, inquit, prouincias diuidit ſimul vt remoueret æmulos, & munus imperij beneficij ſui faceret. Primo Ptolemæo Aegyptus, & Africa, Arabiaque pars ſorte venit, & cætera.*

A mn optimatium æquali & eiuſdem ſortis homini
ſubiici aut parére voluerit. Er Onias quidem Poo
tifex, Tobiæ liberis vrbe expulſis, ſuperior erat.
Iiſi verò Antiochum Epiphaoem aduerſusvrbem
duxere, iamptidem ſua ſpoote coofilia eo animo
agitantem, & tanquam cupiditatem parturiētem,
vt vrbe eorum potiretur. Ducibúſque illis vrbem
cepit, prædam multam egit, templo quoque Dei
ſpoliato: & religionem omnem cum victimis &
ceremnniis ſuſtulit, ad annns tres cum dimidio.
Prætetierant tū anni trecēti quinquaginta quin-
que, ex quo populus Babylone redierat. Sedeoim
Onias ad Ptolemæum profugit, qui tum ab An-
tiocho diſsidebat, & in Heliopolitarū agro vrbē
aliam & templum condit, ſtructura omni ad eam
quæ Hieroſolymis erat, cōformata. Aotioch⁹ por
rò ex luxuria & intemperātia maiorem in modū
arrogans, Iudæis perſuadet, vt patrios titus deſpi-
ciant, ſues ad aras pro victimis immolent, infan-
tes incircumciſos relinquant, denique vt cultum
legis omoem tanquam rem nihili deſpuaot, man-
B dar. Bacchides autem quidam, impietatis eius ad-
mioiſter erat, vir qui ad ſummam inſaniam oihil
feciſſet reliqui. Hunc Matthias Aſſamonæi filius
(fuit is ex ſacerdotibus vous, ex vico cui oomen
erat Modeim ortus) armatis ſecum quinque filiis
occidit: & per metum, loca ſuperiora capit. Vode
poſtea manu armatorum cōtracta deſceodit, prę-
lióque commiſſo Aotiochum viocit, fœdiſsiméq;
vrbe expellit. Is popularibus ſuis, vt princeps, nō
inuitis præeſt: breuiq; moritur, Iudæ maximo na-
tu filio rerum adminiſtratiooe relicta. Iudas por-
rò Antiochum timeos (minimè enim illum quie-
turum putabat) militem ex popularibus conſcri-
bit: & primus legatis Romam miſsis, cum Roma-
nis ducibus pacem fœdúſque paciſcitur. Idem pro
ioſigni pietate ſua templum ſimul repurgat, & va
ſa noua ad ſacrificiorum vſum procurat. Interea
Antiochus moritur, & fili⁹ eius (Antiochi ei quo-
que nomen fuit) cum maximo exercitu contra Iu-
dæos progreditur, prælióque commiſſo retroce-
dit, & partem copiarum ad obſidionem vrbis re-
linquit. Ibi Iudæ in præliis omnibus virtus in pri-
mis eoruit. qui qnum fortiter dimicās, mulros ex
C hoſtibus ferro cecidiſſet: tādem ipſe quoque cæ-
ditur, cumque eo frater Ioannes. Eius ſedenim po
teſtas ad Ionatham, fratrē qnoque eius, peruenit:
qui magis etiam confirmara cum Romanis ami-
citia & ſocietare, fœdus inſuper cum Antiochi fi-
lio inir: apnd quem quum pro hoſpitij atque ami-
citię iure verſaretur, à turore eius Tripbone neca-
tur. Simon porrò frater in locum eius ſuccedit:
& rem ſtrenuè gerēs, Antiocho ſe belli ſocietate
coniungit, contra Triphonem, qui ei bellum intu
lerat, ducenti. Cæterùm quum Antiocho in Tri-
pbone opprimendo egregiam nauaſſet operam,
poſtea illum minimè amicum ſibi eſſe cngnouit.
Ille enim Cendebæo duce miſſo, & terram Iudæā
vaſtare, & Simonem captū ad ſe adducere inſsit.
Sedenim Simon Cendebæum cum exercitu plu-
rimorum millium aduenientem, prælio & cōfli-
ctu omni fortiſsimè viocit, popularéſque ſnos à vi
& impetu Macedonnm liberat, poſt annos centū
ſeptuaginta*: & pōtifex creatur. Sed breui. Poſtea
& ipſe Simoo à genero Ptolemæo in cōuiuio in-
terimitur. Ptolemæus ſanè vxorem quoque eius,

Bella ciuilia Iudæorum. 1. Mach. 1.

Idolum etiā templo impoſuit. Ioſeph. lib. 12. cap. 6.

Antiochi fœdiſsima apud Iudæos tyrannis.

Hic Matathias in libro Machabæorum.

1. Mach. 8.

Antiochus Eupator.

Antiochus Soter. Triphō, interfecto Antiocho, regnū Syriæ inuaſerat. Iuſtin. lib. 36.

Exemplum violati iuris hoſpitij.

Antiochus Sedetes. Item violata ſocietatis belli. Ioſeph. lib. 13. cap. 12.

** Ex quo ſcilicet ab Ægyptiis regnare cœperunt & Syris.*

& duos filios, io vincula coniicir: & percuſſores, D
qui Ioannem rertiū filium (erat huic quoque Hyr
cani nomen) necarent, diſponit. Sed ille Hieroſo
lyma profugiens, ſtructas ſibi cædis inſidias effu-
git: & paterno per ſucceſsiooem pootificatu ac-
cepto, gratiisque per ſacrificia Deo actis, quaota
poteſt celeritate cōtra Ptolemæum progreditur,
anxiliū matri & fratribus laturus. At illos Prole-
mæus, vt Hyrcano ægrè faceret, occidit. Porrò An
tiochus iunior indignatione ſimul & recordatio-
ne earum rerū quæ à Simone Hyrcani patre per-
peſſus fuerat, commotus, aduerſus Hieroſolyma
exercitum iterum ducit. Hyrcaous antem, Daui-
dis recluſo ſepulchro, obſidionem vrbis trecen-
tis redemit talentis. Poſt hæc, quū proſperis vte-
retur rebus, & longè latéque ditionem ſuam pro-
pagaret. Ariſtobulo & Antigono filiis eius cū eo
rem militarem adminiſtrantibus, inuidia popula-
rium qnàm maxima contra eum eſt exorta: qui ta
meo apertè contra eum ſuſcepto bello, occubue-
re. Sedenim Hyrcanus, qui & Ioaooes dictus, ſatis
felicitet peracta vita, quinq; relictis filiis, & opti-
mè repub. annis triginta tribus geſta, vitam finit. E
Eius deiode maximus natu filius Ariſtobulus, ad-
mioiſtratiooem rerum confeſtim in regni formā
redigit, & primus ſibi diadema imponit, poſt ao-
nos quadringentos ſeptuaginta & voum, & men
ſes tres, ab eo tempore, quū populus ſeruitute Ba-
bylonica liberatus, in patriam ſnam rediit.ª Atque
hic quidem matrem fame eoecat: mox quoq; fra-
trem, quem maximè dilexerat, Antignoum. quo-
modo autē ea cædes peracta ſit, Ioſepho eam cō-
memoraodam relinquimus. Sedeoim quum non
vltra vnum annum rebus præfuiſſet, moritur. Cu-
ius vxor fratres eius ex cuſtodia & vinculis emit-
tit: & alterum, qui ætate grandior videbatur, Ale-
xandrum nomioe, regem conſtituit: qui mox alte
rum, regnum affectantem, trucidat: tertium verò,
qui ocioſam ſibi delegerat vitam, priuatum agere
patitur. Alexander iſte, cum Cleopatræ filio Pto-
lemæo, cognomento Lathuro, prælio congreſſus
fortiter victoriam reportauit: & Ptolemæus à ma
tre Cleopatra pulſus, in Aegyptum profugit. Ale-
xander autem, qunm populares grauibus affeciſ-
ſet iniuriis, adeò vt octingeotos in crucem egerit, F
quartana febri confectus, vitam finiens, coniugi
Salinæ, quæ etiam Alexandra dicta eſt, regnū re-
liquit. Eodem tēpore & Damaſceni Aretam Par-
thum contra Ptolemæum ducunt, & Cœleſyriæ
regem cooſtituunt: qui victoria cōtra Iudæos po-
titus, inde ex pactis conuentis retroceſsit. Salinæ
duo erant filij, quos Alexandro progennerat. Ex
iis ætate prouectiorem, cui Hyrcani nomen indi-
tum erat, defidem, & ad res gerendas minimè ido
neum, pontificatu cohoneſtat: alterum verò Ari-
ſtobulum, propter animi & corporis vigorē, pri-
uatum eſſe iubet. Qui deinde, quū mater Alexan-
dra grauiter ægrotaret, occaſione ea arrepta: &
eorū manu, quorū ſibi ſtudia cōciliauerat, coacta:
magnáque pecuniæ vi parata, regem ſeipſum re-
nunciauit. Et Alexandra, priuſquam rem pro arbi
trio ſuo compoſuiſſet, è vita migrauit. Et cōflictu
inter fratres commiſſo, ab Hyrcano ad Ariſtobu-
lum multitudo defecit. Ita Hyrcanus vel inuitus
fratri regno cedit, & priuatam ſibi vitam degen-
dam ſumit. His ita geſtis, quùm multis aliis, tum

Exemplum crudeliſsimū hoſpitij & affinitatis violatæ.

In feſto tabernaculorū Antiochus Hyrcano in holocauſtum taurū dono dedit. Ioſ.

Hyrcanus Idumæā ſubegit, & Iudaicis legib⁹ eā viuere permiſit. Idem Ioſeph.

ª Ariſtobulus parricida.

Hic etiam primus apud Hebræos peregrinum militem alere cœpit. Lib. 13. c. 28

Alexander iſte propter crudelitatē Trucida cognominatus eſt. Ioſeph.

Sub Alexādra Phariſæi rēpubl. Iudæorū adminiſtrarūt. Idem.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

A maximè Antipatro, qui Herodis pater erat, metus inceſsit. Inimicitias enim cõtra Ariſtobulum gerebat, Hyrcano quàm maximè amicus. Et ex Idumæis genus trahens, opibus & ſplẽdore apud eam gentem facilè princeps erat. Is itaque Hyrcano autor fuit, vt ad Aretam Syriæ regem ſe cõferret, & auxilia ab eo ad regnum recuperandum peteret. Et Aretas quidem Hyrcano ſubſidiũ ferens, regnum & ipſam vrbem illi reſtituiſſet, niſi Pompeius aduerſus Tigranem in Armenia bellum gerens, id prohibuiſſet. Ad quem Antipater & Hyrcanus profecti, ei perſuadent, vt Ariſtobulum cõtemnat, & ſe Hyrcano, qui iniuria eſſet affectus, coniungat. Ita Ariſtobulus vnà cum vxore & liberis vincitur, Hyrcanus autem in regnum reſtituitur: quum quidem ✶ Pompeius vrbem ipſam deuaſtaſſet, & res ſacras arcanaſque in tẽplo omnes exploraſſet, vectigálq; Romanis pendendum Iudęis impoſuiſſet. Pompeius verò Ariſtobulum, & Alexandrum filium eius, Romã ſecum ducens, profectus eſt: Scauro adminiſtratione Cœleſyriæ permiſſa. Eidem Pompeio, idoneus & vtilis viſus eſt Antipater Romanorum exercitui, bellum cõ-B ſtra Arabes gerẽti, & inopia rerum neceſſariarum laboranti, quòd is per Hyrcanum commeatum in caſtra ſubueheret. Interea Ariſtobuli filius Alexãder à Pompeio profugit: & ſatis magna collecta manu, negocium periculúmq; faceſsit Hyrcano. Sed à Gabinio captus, poſtea quietus fuit. Enimuerò Gabinius Hyrcano cura templi demãdata, reliquam rerũ adminiſtrationem ditioni optimatiũ commiſit, & gentem vniuerſam in quinque conuentus diſtribuit: Iudæique vnius tandẽ dominatione liberati, deinde optimatium gubernatione tirè regebantur. nec multo poſtea intercedente tẽpore, & Ariſtobulus Roma profugus, exercitu ex eis qui nouandis rebus ſtuderent collecto, graui pugna cũ Hyrcano decertauit: ſed Romanis Hyrcano opem ferentibus, à Gabinio, qui tum pro cõſule exercitui præerat, Ariſtobulus & victus & captus, & vnà cum filio Antigono Romam rurſus abductus eſt. Hyrcanus autem & Antipater, Gabinio, qui tum † ad Ægyptum quæ ad Euphratẽ eſt, caſtra habebat, pecunias, frumentum, arma, & auxiliares copias ſummittere nõ intermittebãt. De-C indeCraſſus quidem Gabinio, huic autem ſucceſſit Caſsius. Hic autore & ſuaſore Antipatro, quicunque eſſent factionis Ariſtobuli, atq; inter hos Pitholaum, interficit. Antipater verò ex Arabia vxorem ducit, Cyprim nomine, ex qua quatuor filiorum fuit pater, quorum nomina erant: Phaſaelus, Herodes rex, Ioſephus, & Pheroras. Sedenim potentiſsimos quoſque muneribus ſibi cõcilians, potiſsimum per coniugem ſuam, Aretæ Arabum regi ſe familiariter inſinuauit. Et Ariſtobulũ timens, liberos ſuos illi, depoſiti inſtar, commiſit. Cæſar porrò, quum Pompeius Roma ✶ ad Ionium profugeret, Ariſtobulum libertate donatũ, in Syriam dimiſit. Sed effugere non potuit, quin veneno necaretur à Pompeianis: cuius cadauer in Melita repoſitum, ab Antonio poſtea paterno illatum eſt monumẽto. Filius quoque eius Alexan-D der à Scipione, Pompeij iuſſu, ſecuri percuſſus eſt. Huius filiam, filiúmque Antigonum, Philippion Ptolemæi filius ſuſcepit: & puellæ amore captus, matrimonio ſibi eam iunxit, eáque illi mortis cauſa extitit. Pater nanque huius Ptolemæus, conſuetudine coniugali cum Alexandra congreſſus, propter illius amorem filium necauit. Et deinceps, ꝓpter coniugium eius, fratribus eiuſdem curatoris affectionẽ & officium benignè exhibuit. Verùm enimuerò, quum Cæſar Pompeio deuicto, bellũ in Syria & contra Mithridatis filium gereret, Antipater ei auxilium tulit: in quo bello ille vtraque re eximius, hoc eſt, & conſilio & manu promptus viſus eſt. Itaque & ipſe, & Hyrcanus à Cæſare Romana ciuitate eſt donatus. quin & Pontificatũ Cęſar Hyrcano confirmauit, & Antipatrum totius Iudææ procuratorem conſtituit: eo modo vtrunque, ob auxilium operámque ſibi nauatam, remunerans. Antipater ſanè Herodem filium, quindecimum agẽtem annum, ducem Galilææ illicò declarat: Phaſaelum autem vrbi Hieroſolymitanę † immittit. Herodes ergo, ab initio ſtatim, indolis E & naturæ ſuæ induſtriam oſtẽdens, Ezechiã prædonum ducem interficit. At Iulio Cęſare à Caſsio & Bruto interempto, in Syriam Caſsius venit copias militares, quæ tum ad Apamæam erant, recepturus. Cui tributum in earum regionum vrbibus colligenti, non minima lucri pars Herodes fuit. Et quum Malichus quidam Antipatrum Herodis patrem veneno ſuſtuliſſet, ipſe quoque ab Herode filio occiſus eſt. Vt verò Caſsius quoq; ab Antonio & Auguſto Cæſare cæſus eſt, & Auguſtus quidem Italiam obtinuit, Antonius autem Aſiam recepit, venerunt Hieroſolymis ad Antonium legati, Herodem & fratrẽ eius accuſantes, quòd ſcilicet nomine tantum regis Hyrcano relicto, ipſi per vim, rerum in Iudæa potirentur. Herodes porrò ſibi metuens, pecunia Antonium aggreſſus, expugnat, adiuuante Hyrcano: cuius ex filia neptem Mariamnem Ariſtobulo progenitã, poſt obitum vxoris, quam ex Arabia duxerat, Herodes matrimonio ſibi iunctam habebat. Multis itaque Herodem, fratréſque eius accuſantibus, ita querelis eorum animum Antonius attendit, vt in quatuor ditiones vniuerſum paternum regnum diuiſum, fra-F tribus traderet. Cæterùm Ariſtobuli filius Antigonus, qui apud Philippionem Minæum fuit, poſtq̃ ille è viuis exceſsit, & Lyſanias in patrium ſucceſſit regnum, perſuadet Pacoro & Pharnabazo (Parthi hi fuerũt) ſub mille talentorum ſponſione, vt ſe in patriam reducant, Hyrcanum autem peſſundent. Atque hic quidem, nulla interpoſita mora, in Iudæam irruptionem facit: illi verò breui Hyrcano & Phaſaelo captis, Antigono rerũ omnium adminiſtrationem tradunt. Herodes autem fuga ſibi conſulens, & Romã ad Cæſarem profugiens, ſeruatur: atque ibi Antonij teſtimonio commendatus Senatui & Cæſari, rex Hieroſolymorum à Cæſare deſignatur. Itaque vt Roma reuerſus, exercitũ ab Antonio (circa Syriam is erat) accepit, variis certaminibus cum Antigono congreſſus, ſæpius repellitur. Poſtea autẽ Soſio adducto, & multa cæde facta, vi magna Hieroſolyma capit. Et ſacri templi rebus à direptione conſeruatis, Antigonum vinctum Soſio tradit, illúmq; hic ſtatim ad

* *At Cn. Pompeius captis Hieroſolymis victor ex illo fano nihil attigit. In primis hoc, vt multa alia ſapienter, in tam ſuſpicioſa & maledica ciuitate locum ſermoni obtrectatorum non reliquit. Nõ enim credo religionem & Iudæorum & hoſtium impedimento præſtantiſsimo Imperatori ſed pudorem fuiſſe. Cicer. pro L. Flacco.*

Antipater Herodis pater. — *Ioſeph. Arabũ regẽ dicit, de bell. Iudaic. libro 1. cap. 12.* — *Ioſeph. libro 14. cap. 9.* — *Paulo poſt M. Craſſus auide ad bellũ Parthicũ, pecunias, quas Põpeius non tetigerat, è tẽplo abſtulit.* — *Ioſeph. libro 14. cap. 14.* — *Hãc nõnulli inferiorem Syriã vocãt.* — *Romanorũ primus Cn. Põpeius Iudæos domuit, templumq́ue iure victoria ingreſſus eſt. Inde vulgatũ, nulla intus Deũ effigie vacuam ſedẽ, & inania arcana. Tacit. lib. 21.* — *Sed ut infelicites aduerſus Parthos pugnauit. Perit in eo prælio filius eius, & ipſe cum vniuerſo ferè exercitu. Plutarchus in Craſſo, & Pompeio.* — *† πρὸς αἴγυπτον τὴν πρὸς εὐφράτῃ.* — *Caſsius Syriæ prætor, Parthos Syria expulit. Eutrop. lib. 6.* — *Suſcepit præterea ex eo filiã Salomẽ.* — *✶ πρὸς τὸν ἰόνιον.* — *Egeſip. lib. 1.*

Ptolemæi ſceleſta nuptiæ & parricidium. — *Antipater Iudææ procurator. Muros vrbis Hieroſolymitanæ is refecit.* — *† Tanquam præfectum.* — *Antipatri mors.* — *Alij Mariamnẽ Alexandri filiã fuiſſe dicunt. Tetrarchæ Iudææ.* — *Antigonus regnũ Iudææ Parthorũ auxilio recuperat.* — *Lyſanias Ptolemæi Minæi, qui ad Libanum habitauit, filius.* — *Herodes primus ex alienis Iudæa rex.*

A Antonium ducit. Herodes porrò rurſum ſuſpectā habens & metuens Antigoni generis nobilitatē, ne ſcilicet ille Romā profectus, iura ſua apud Senatum exponeret, & Romani ſe quidem vt priuatum & aduenam reiicerent: illi verò, aut ſaltem filiis eius regnum redderent: perſuadet, corrumpítque pecunia Antonium, vt Antigonum occidat. Sic ille confeſtim ſecuri percutitur. Hyrcanus verò & ipſe à Parthis redemptus, ad Herodem confugit: & ille quidē eum in precio primùm habuit, ſuſpectum autem poſtea ſibi interemit. Poſtquā verò fratrem quoq; Mariamnæ coniugis ſuæ, quē Pontificem arte quadam, per ſpeciem tutelæ & curæ, creauerat, æſtatis tempore in ſolio lauātem & natantem ſuffocauit: vnus ipſe dominus & rex cunctæ Iudææ factus eſt. Primùm equidem Antonius illi regnum autoritate ſua confirmauit. Simulatque verò ille Cleopatræ deſiderio & amore captus eſt, & Cæſar Auguſtus ad Actium prælio cōmiſſo eum fortiſsimè deuicit, atque is in Syriam peruenit, ac paulo pòſt Antonius & Cleopatra viuere deſierunt: ipſe quoque Auguſtus Hero
B di diadema impoſuit, regémq; totius Iudææ promulgans, quū plures ei alias adiecit regiones, tum Arabiæ etiam procurationem cōmiſit. Sedenim vt ſerenas ſecundáſque eius res fortuna indignās acerbis domi caſibus vindicarit, vtque ab vxore aduerſa pari experit, ciuium, familiarium, cognatorúmque ſuorum ſanguine pollutus, nunc dicendi locus nō eſt. Atque hæc ſic expoſui, vt prophetiam dilucidam clarámque producerem, quæ dicit: Non deficiet princeps ex Iuda, nec dux ex fœmore eius, donec veniat is cui repoſitū eſt, & ipſe eſt expectatio gentium. Vt nanque, qui a Iuda generis cōiunctionem traxere Principes defecerint, & vt Herodes ex Idumæis aduena Hebræis rex præfuerit, ſatis eſt declaratum, quum ſcilicet finē exitúmque ſuum prophetia eſt conſequuta: ſicuti paulopòſt longius progreſsi, apertioris cognitionis gratia exponemus. Quum enim Auguſtus Romam reuerſus, Romanorum imperium in vnius redegiſſet poteſtatem, quadrageſimū ſecūdum eo Imperij annum agente, & quum per vniuerſum
C Imperium edictum promulgatum eſſet, vt in ſua quiſque vrbe recenſeretur atque deſcriberetur: tū etiam Saluator noſter Ieſus Chriſtus natus eſt, idque eo qui opinionem fidémq; omnem ſuperat modo. Quę verò genitrix, & qui partus ipſius fuerit modus, inde iam, quàm fieri poterit breuiſsimè, dicam.

Antonius hunc ſecuri percuſsit: Ioſeph. Ioſeph libr. 14. cap. vlti.

Herodi ab Auguſto Cæſare regnum Iudææ confirmatur. Herodes Mariamnē vxorem, & amicos neceſſarios ſuos occidit. Ioſeph. lib. 15. cap. 9.

Quā ob cauſam hæc res Iudaicæ ſint expoſitæ.

Prophetia de Meſsia natiuitate et aduentu, impleta.

CAPVT VII.

POſt eaquā enim perfici atque exhiberi debuit ingens illud, naturámque omnem longè ſuperans myſterium, opus fuit prorſus inſtruere & præparare vas, quod eum qui incomprehenſibilis eſt comprehenderet. Inuenta itaque eſt beata virgo Maria, dignum Deúmque decens Verbi domicilium, etiam ante natiuitatem Deo conſecrata, atque ex membris ſenilibus & longè à naturæ feruore alienis, tanquam quidam diuinitùs datus fructus producta.[a] Ioachim & Anna parentum erāt nomina. Ambo accuratiore, iuxta præſcriptum legis, vita præſtantes & clari, nec nō primis quibuſque & ſplendidiſsimis nobiliſsimiſque genere cō
D numerati. Vitam autem ad ſenectutem, ſine prole edita, produxerant. Erat enim ad liberorum procreationē Anna aluo infœcunda. Et quum ob ſterilitatis cauſam non haberet communes cum matronis & matribus à lege tributos honores, exemplo matris Samuelis ipſa quoque fit ſupplex Deo, & in templo ſedulò verſatur: ne ſcilicet à benedictionibus legis excluderetur, ſed vt ei matri eſſe liceret, orans: ac quod paritura eſſet, ipſi Deo dicaturam ſe eſſe vouens. Sedenim diuino nutu, ad eā quam petierat gratiam[d], Anna confirmata atque * roboratā, poſtquam puella è maternis prodiit locis, Mariam eam ſtatim nominauit, ænigmate latenter à Deo acceptam gratiam declarans. Vt verò infans à lacte materno iam abborruit, & mammam attingere noluit, promiſsionem mater adimplet:[e] & in templum aſcendens, iuxta votum, eam Deo conſecrat, tertium iam tum ætatis agētem annum. Et ſacerdotes quidem tum eam tanquam ſanctius quoddam donarium ſuſcepere, & puellam in ſacrario fouendam eſſe duxere, ad antiqui illius Samuelis ſimilitudinem. Itaque illa, vt res diuina, intacta, & ſacroſancta, in tēpli ſanctio- E
re loco & adytis ipſis viuebat. Poſtquam autem adoleuit, conſilium ſacerdotes agitarunt, quid de ea ſtatuerent, ne in ſacrum eius corpus admittere quicquam viderentur. Sacrilegium nanque prorſus ſe commiſſuros putabāt, ſi viro eam cōiungerent: atque in ſeruitutem coniugalis legis redigeretur, quæ ſemel Deo dicata eſſet. E diuerſo autem puellam eo ætatis flore, in ſacratiore templo verſari, nec permiſſum lege putabāt, nec rem ſatis honeſtam & decoram eſſe videbant. Sæpe itaque & multū re deliberata, diuinitùs eis per inſpirationē oſtenditur, vt eam alicui, qui ad templum ſedulò eſſet, ſponſæ nomine committerent. Eum verò talem eſſe debere, cui rectè virginitatis cuſtodia demandaretur. Porrò non alius ipſo Ioſepho viſus eſt eſſe magis idoneus, ad ſolorum ſponſalium coniunctionem contrahendam: quippe qui propinquitate generis eam cōtingeret, (eiuſdem enim tribus erant) inſuper verò & ſenio & boneſtate morum iampridem bonæ fidei exiſtimatio- F
nem conſecutus eſſet *.

Mariam virginem magnā ante Chriſtum Ieſum filiū eius natū anno xv. genitam eſſe, Chronici ferè omnes memorant.

De ſanctificatione virginis Dei genitricis ſententia eſt Gregorij Theſalo-

gi, in homilia Paſchali. Chriſtus ſecundū omnia, præter peccatū, fit homo, è virgine prognatus, carne ſimul & anima prius per ſpiritum purgata. Oportuit enim & natiuitatē honorari, & virginitatē prahonorari.

a Parētes dei genitricis virginis Mariæ.

d Maria virgo naſcitur.

e In tēplum præſentatur.

Sub ſponſaliorum nomine Ioſepho committitur.

* *Homo iuſtus, & ad teſtimonium coniugalis ſemper manſuræ virginitatis electus. Auguſtin. Non coniugij, ſed cuſtodia gratia ad teſtimonium rei futuræ, non nothum ſine illegitimum videlicet accidiſſe Chriſtum in carne pronunciam obaudiam: ſed veritatis atteſtatione ſine viro genitum in Spiritu ſancto certè diſpenſatam fuiſſe. Epiphan. contra Antidicomarianitas. Hoc autem exemplo magnificè fidelibus inſinuatur coniugibus, etiam ſeruata pari conſenſu continentia, poſſe permanere vocarique coniugium, non permixto corporis ſexu, ſed cuſtodito mentis affectu. Auguſtinus de conſenſu Euangel. lib. 2. cap. 1. Ioſephus ſenex admodum fuit, octuaginta plus minus natus annos, & ſex ex priore coniuge habuit liberos. Epiphan.*

CAPVT VIII.

ITaque in Nazareth cum Ioſepho domicilium illa habens, ab archangelo Gabriele lætum accipit nuncium: Aue, dicēte, gratia plena, Dominus tecum. & ſimul cum ea ipſa voce † intranſibiliter æternum & ante ſeculare Verbum Dei deſcendit, & conditionem naturámq; noſtram inenarrabili naturam-

Maria verbum Dei diuinitus concipit.

† ἀμεταβάτως [illegible]

A que ſuperante modo ſubit, ſupra mẽtis intelligen
tiæque noſtræ captum, maſſæ & fermẽto huma-
no mixtum atque temperatum. Et angelus quidẽ
ſalutatione legationéque functus, ab ea diſceſsit.
Ipſa verò feſtinabunda ad oram montanam con-
ceſsit, ſimul & fœtum præter opinionem ſibi ab
angelo denunciatum conſiderans, & id quod de
ſe accidiſſet cognoſcere feſtinans: prætetea, vt co
gnatam ſuam Elizabeth ſalutaret & alloqueretur,
quæ & ipſa, præter ætatem, in ſextum iam men-
ſem, Ioannem in vtero grauida geſtabat. Putabat
denique illam, quòd prouectioris eſſet ætatis, no-
ui quicquam ſibi dicturã, annunciaturámq; eſſe,
de noua fœtus ſui conceptione. Adit itaque eam,
& ſalutat. Infans autem illius ſextum iam implẽs
menſem, ſuauiter ſubſilit & exultat: ſamulúſque
in vtero concluſus Domino, qui & ipſe in vtero
geſtabatur, debitum adorationis honorẽ ſanctius
dicat: & ore materno quaſi mutuo ſumpto, ſu-
pra naturæ captum vaticinatur, matrem eam Do
mini vocans, ſimúlque inter mulieres benedictã:
B nec minus ventris fructum, qui ab ea geſtabatur,
ad quem ſcilicet nihil virilis ſeminis eſſet colla-
tum, benedictum. Inde porrò & ipſa, id quod
propoſuerat quæſiueratque cõſecuta, diuino ſub-
ſeruiens ſpiritui, inani gloria & arrogantia quàm
longiſsimè ſemota, quum ſe ipſam beatam prædi
cat, tum id quod futurum eſſet, aperiiſsimè præ-
nunciat. Quum autem in moribus eſſet, vt virgi-
nes, quum partus grauidæ mulieri & iam partu-
rienti immineret, ſecederẽt: tertium cum ea ver-
ſata menſem, quod iam ex immenſa illa conſter-
nationis atque admirationis addubitatione ma-
gis magiſq; aliquid remitteret, domum ſuam re-
uertitur. Interim ei venter tumeſcere, & Ioſeph
de ea, quod minus deceret, ſuſpicari, myſterium
ignorans: quin etiam occultam ab ea diſceſsionẽ
meditari, quòd vir iuſtus eſſet, & rem actam eli-
minare atque vulgare nollet. Sed confeſtim ta-
lia cogitanti, cum læto nuncio aſsiſtens Angelus,
dubitationem eam ſeni ſoluit. Oportebat enim
clariſsimo gratiæ receptaculo & vaſi, nihil repre-
henſionis, indignitatis & iniuriæ inferri: quod ni-
mirum vel ipſius ſolis radiis ſit ſplendidius & illu
C ſtrius. Porrò & filium Dauid illum Angelus vo-
cat, per inſinuationem declarans, vnde exoptatus
ſpectatúſque ille proditurus eſſet. Ipſam quo-
que ſponſam coniugem nominat, quaſi diceret:
Caue, te cogitatio deliberatione vlla conturbet,
vt vereare, ne Deum offendas, tanquam adulterã
vxorem domi cohabitantem habens. Tantum e-
nim à piaculo & macula omni abeſt, vt etiam lon
gè ſupra naturam ſit iſta in vtero fœtus geſtatio.
Ne igitur dubites, aut timeas ipſam recipere, quã
tu (quantũ in te eſt) repudiaſti & extruſiſti. Quin
gaudio exilire te magis decet, & animũ lætitia &
voluptate, quæ naturã excellit, adimplere. Quod
enim, inquit, in ea editũ eſt, ex ſpiritu ſancto eſt.

Eliſabethã cognatam viſitat.

Eliſabeth eã excipit.

Vaticinatio Mariæ.

Maria domum reuertitur.

Ioſephum à Maria ſponſa diſcedere meditãtem, Angelus in officio retinet.

Quare angelus Mariam Ioſephi coniugẽ dixerit.

CAPVT IX.

Prophetia de aduentu Meſsiæ in Chriſto adimpleta.

NVnc ſanè neceſſarium mihi eſſe
videtur, ita vt pollicitus ſum, vt
oſtendam, ad finem exitúmque
ſuum prophetiam illam perue-
» niſſe: Non deficiet princeps ex
» Iuda, nec dux ex fœmore ei', do
» nec veniat cui repoſitum eſt, & ipſum eſſe expe- D
ctationẽ gentium. Quæ prophetia, de Saluato- »
re noſtro hoc liquidiſsimè profert. Tunc enim il- »
le aduenit, quum Iudæorum duces in Romanorũ »
poteſtatem redacti defecerunt, & ſceptro impe- »
rióque eorum patuerunt. Sub iugum enim ſerui-
tutis ab illis miſsi, tributum illis ſoluerunt, & vnà
cum aduentu Chriſti prima illa deſcriptio & cen
ſus eſt actus. Oportebat enim in deſcenſu Regis
cœlorum in terram, etiam terræ Principes ſuum
miniſterium & munus ei præſtare. Verũenim-
uerò nihil obſtat, quo minus denuò per cõpen-
dium hiſtoriam percurramus: vt & ea quæ præ-
miſſa ſunt, certius clariúſq; intelligantur. A tem
poribus Moſæ, & quæ illum præceſſere, vt antea
dixi, à ſuis principibus, qui ex tribu Iudæ genus du
cerent, gens Iudæorum olim regio more regeba-
tur, donec Auguſtus vnus ſolúſque Imperator, eſt
renunciatus: ſub quo primus Herodes, aduena &
alienigena, à Romanis demandatum ſibi Iudæo-
rum regnum accepit. Fuit in paterno genere, vt
Ioſephus opinatur, Idumæus: materno autem,
Arabs. Antipater enim, huius pater, ex Arabia vxo E
rem Cyprim duxit: quæ eum quatuor filiorum pa
trem fecit, quorum vnus Herodes fuit. Vt autem
Africano videtur, qui & ipſe magnam eſt in ſcri-
bendis hiſtoriis laudem conſequutus: Antipater
(ſic ipſe ſcribit) Herodis pater, filius Herodis cu-
iuſdam Aſcalonitæ fuit, ſacerdotis cuiuſpiam ſer-
ui, cui in templo Apollinis ſacrorum cura deman
data fuerat. Huius filium Antipatrum adhuc te-
nerum, prædones Idumæi captũ apud ſe retinue-
runt. Redimere enim pater eum, propter pecu-
niæ inopiam, nõ potuit. Itaque quòd apud eos eſt
educatus, pro Idumæo habitus eſt. Poſtea verò in
Hyrcani Iudææ Pontificis amicitiam peruenit, &
in certaminibus illius aduerſus fratrem Ariſtobu
lum commodus compertus eſt: regnúmque eius
admodum à fratre acciſum, in libertatẽ aſſeruit.
Deinde autem Romanis in rebus omnibus ſe vti-
lem & induſtrium, quum aduerſus Ægyptios &
Arabes bello occupati eſſent, præbuit. Et poſtquã
Ariſtobulus quidem à Pompeio turpiter victus,
Romam miſſus, & Iudæorum natio ſeruitute op-
preſſa eſt: beneficio fortunæ huic cõtigit, vt pro- F
curator Palæſtinæ fieret. Et quum deinceps Hyr-
canus quoque à Parthis captus, in quo vltima di-
gnitatis Pontificiæ conſtitit ſucceſsio: & Antipa-
ter Herodis pater, qui inde magis magiſque cre-
uerat, Malichi cuiuſdam dolo necatus eſſet: is ipſe
Herodes, magnam vim pecuniæ Romanis duci-
bus largitus, eorúmque ſe imperata facturũ pol-
licitus, regnum ab eis traditum accepit. Quum e-
nim Cæſar Auguſtus, cum ingenti exercitu, pro-
cellæ & fulminis inſtar, impetum in Ægyptum fa
ceret, eo cõſilio, vt Cleopatram, ad quam poſtre-
mam Macedonica Ptolemæorum ab Alexandro
poteſtas & ditio pertigit, & ipſum Antonium il-
lecebris eius detentum debellaret & caperet: He-
rodes iſte ſe ei coniunxit, paratus quæcunque illi
placerent, præbere & ſuppeditare: frumentum, ar
ma, & pecuniæ numerum ingentem, & quæcun-
que præterea poſſet præſtare auxilia. Ibi Ægyptus
& Cleopatra in poteſtatem Cæſaris & Romano-
rum venit, duodecimo anno poſtquam Auguſtus
Imperium ſuſcepit. Huic ſanè Herodi, quum Ro-
mans

Repetuntur breuiter Antipatri & Herodis res.

A mam veniſſet, & Auguſtus referre ei aliquã pro præſtitis ſibi officiis gratiã vellet, de Romani Senatus cõſilio & voluntate, diadema impoſuit, & regem Iudææ creauit. qui Hieroſolymis potitus, quòd ſciret Iudæos generis obſcuritatẽ, quòd ſcilicet aduena eſſet, &[a] præterea crudelitatẽ naturæ eius, ingeniũq; ferox quàm maximè aduerſari & odiſſe: quoſdã ex ciuibus vrbe exegit, quoſdã per iniuriã malè tractauit, nonnullos etiã ferro necauit, templũ denique ſpoliauit, & vrbẽ vaſtauit ac diripuit.[b] Ad hæc tanta facinora illud quoq; flagitioſiſsimè addidit: Publicas enim tribuũ deſcriptiones omnes, quæ ab ipſo vſque Eſdra durauerãt, furore percitus flãmis cõſumpſit.[c] Illud peſſimũ omnino ſecutus cõſiliũ, vt qui eo nomine arroganter ſuperbirent, de cætero ignorarent, vnde quiſq; genus traheret, qui indigenæ, quiue inquilini, (quos γιώρας, hoc eſt, aduenas etiam, & alienigenas vocãt) eſſent. Qui quùm ſtultè admodũ & ſordidè de rebus huiuſmodi iudicauit, tum Pontificis quoque magnificẽtiorẽ veſtẽ ipſe primus arcæ incluſit, ſignóq; annuli muniuit:[d] quibuſcũq; etiã viliſsimis nũdinari volentibus, hoc pacto Põ-
B tificatũ venalẽ, annuis redditibus & penſionibus, præteritis ſpretíſq; qui generis vetuſtate celebres eſſent, proponẽs. Idémque & de Põtificia veſte, & de ſacerdotiis ipſis, filiũ quoq; ei[e] Archelaũ, quíque poſt illũ à Romanis Iudæorũ obtinuerũt Imperium, feciſſe, Ioſephus tradit. Hęc porrò, ne quiſquam putet tanquã per digreſsionẽ, obiter & extra propoſitũ a me dicta eſſe.[e] Sunt enim etiã propter alterius Prophetiæ, quæ apparitione & aduẽtu Saluatoris impleta eſt, declarationem, & propter veram temporum obſeruationem adducta.
* Hebdomades enim, quæ apud Danielem ſunt, eo tempore Chriſto Imperium obtiuẽre, numerum ſuum complenerunt: in quibus, ſimulátque finitæ eſſent, clariſsimè[f] Iudæorum vnctionem ſublatũ iri, ſpectator Dei prædicit propheta: id quod aduẽtu Chriſti in terrã eſt factum, atq; completum.

** Si hebdomades Danielis computentur à ſecundo anno Artaxerxis Longimani, aut circiter, vſque ad mortem & reſurrectionem, & quod eam conſequutum eſt regnum Chriſti & iuſtitiam ſempiternam, & perpaucos inſuper annos, completa illa certa ratione*
C *numerantur. Reſultant enim ex 70. hebdomadibus anni 490. Aut certè de duobus ſaltem aut tribus annis ambiguitas reliqua eſt. Cæterùm certior adhuc computatio fuerit, ſi 70. iſtæ ſeptimanæ exordiũ ſumant à 32. anno Darij Hyſtaſpis filij, quo anno muri Hieruſalem ſunt abſoluti. 2. Eſdr. 5. & 6. Reperiuntur namque vſque ad Chriſtum natum anni 490.*

a Crudelitas Herodis in ciues ſuos.
b Herodes templũ, poſt captiuitatẽ Babylonicã à Zorobabel et Eſdra ædificatũ funditus deruit. Et maximis ſumptibus, ſummaque magnificentia, aliud ſecundũ formã prioris illius quod Salomon extruxerat, denuò condidit. Ioſeph. lib. 15. cap. 11. de Bell. Iudaic. libr. 1. c. 27. Idem Simonem ſocerum ſuũ ſacerdotem promouit, & Matthiã Theophili filium Põtificem deſignauit. Idẽ lib. 17 cap 5.
c Idẽ, vt obſcuritatem natalium ſuorum tegeret, deſcriptiones tribuum & genealogias Iudæorũ cõbuſſit.
d Pontificatũ dẽ & ſacerdotia Iudæorũ venalia habuit.
e Chriſto nato Danielis Hebdomades impletæ ſunt.
f Iudæorũ vnctio abolita.

CAPVT X.

AGebatur tum annus à mundo cõdito quinquies milleſimus quingenteſimusquintus, ab Auguſti Imperio quadrageſimus ſecũdus, & à Macedonicæ ditionis ſolutione vigeſimus octauus: quum Saluator noſter, ſub eo qui tum agebatur cenſu.[b] Cyrenio Syriæ pręſidente, in Bethlehem natus eſt. ita vt etiam per prophetiam eſt prædictum.

b Cyrenium alij Cyrinum nominant. Fortaſſe autem Cenſorinus fuit. C. enim Martius Cenſorinus cum C. Aſinio Gallo conſulatum geſſit, Anno ab vrb. condit. 746. Paulo antè verò, anno 742. Coſſ. fuere M. Valer. Meſſala & P. Sulpitius Quirinus, quẽ multi Cyrenium hunc fuiſſe putant.

a Variãt in annotatione anni huius natiuitatis Chriſti Chronographi, et temporũ obſeruatores. Nam quidã etiam Chriſtum natum eſſe aſſerunt, anno à mundo condito 3944. nonnulli 3962. Quidam etiam 3979.

Exiit itaque edictum cenſus & deſcriptionis: D
inuitóſque etiam, in ſerena illa tranquillitate pacis, quæ[c] ex vnius imperio obuenerat, patriã quemq; ſuam petere, ibique cenſeri atque deſcribi coëgit.[d] Cum aliis porrò & Ioſeph, vnà cum Maria, admiratione inter mulieres omnes digniſsima, ad ciuitatem ſuam Bethlehem, intra Iudææ fines ſitam (quippe qui ex Dauide genus traheret) eſt profectus: eam quam tum incolebat, Nazareth ſcilicet, relinquens. Erat ea illi aliena, ſed ibi tum domicilium habebat: quòd Iudææ regio, proximis continuis bellis, nunc in huius, nunc in illius poteſtatem tranſiſſet. Edictum autem Cæſaris, in ſuam ciuitatem ipſum Ioſephũ coëgerat, ne quid de vaticinante prophetia illa intercideret: Et tu Bethlehem, terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda.[e] Cenſus & deſcriptionis huius, quæ grauis admodum Iudæorum genti fuit, & ipſe veritatis conſectator Ioſephus in decimo octauo hiſtoriarum ſuarum libro meminit, hiſce verbis:[f] Cyrenius, vir Senatorius, geſtis ordine aliis magiſtratibus, quùm alia omnis generis digni-
E tate clarus fuit, tum ad conſulatum etiam peruenit. Is cum paucis in Syria erat, à Cæſare eò miſſus, vt ius diceret, iuſticiámq; populo adminiſtraret, & præterea cenſum ibi ageret. Et poſt pauca deinceps: Iudas Gaulanites, ex oppido Gamala oriundus, Saddoco Phariſæo partibus ſuis adiuncto, ad ſeditionem & defectionem plebem ſollicitabat, cenſumque nihil aliud quàm meram prorſus ſeruitutem afferre prædicabat, populúmq; ad libertatem aſſerendam cohortabatur. In ſecundo quoque belli Iudaici libro, ita inquit: Vir quidam Galilæus, Iudas nomine, populares ad defectionem ſollicitauit, maledictis probroſè illos inſectans, ſi Romanis tributum pendere perſeuerarent, & ſecundum Deum mortales ferrent dominos. Cui Lucas in ſacris Actis conſona quoq; ſcribit: Poſt hunc, inquiens, extitit Iudas Galilæus, in diebus deſcriptionis, & per defectionem auertit populum multũ. Periit autem ipſe, & omnes quicunque ab eo perſuaſi fuerant, diſperſi ſunt.

c Monarchia commendatur.
d Ioſeph, cum ſponſa ſua Maria in ciuitatẽ Bethlehem, vt ibi cẽſeatur & deſcribatur, contendit.
e Cenſus vniuerſalis ſub Auguſto, in orbe actus.
f Seditioſi quidam & rebelles contra hunc cõſpirarũt, & male perierunt.

F

CAPVT XI.

QVandoquidem autem diui euangeliſtæ[a] Matthæus & Lucas, genealogiam Chriſti variè prodiderunt, & non pauci, qui talibus rebus perſequendis magni claríque habiti ſunt, de ea diſſonantia integros libros compoſuerunt: ego prætermiſſis aliis, Africano hiſtorico vtar autore, qui aliorum opiniones, vtpote quæ ad veritatem non pertingant, reprehendens atque refellens, quam ipſe à vetuſtioribus acceptam, in Epiſtolis de Euãgeliorum diſſonantia ad Ariſtidem expoſuit, inde tranſlatam verbis ipſius in opus hoc inſeram ſententiam. Nomina eiuſdem gentis & familiæ in Iſraël numerabantur, cenſebantúrque vel natura, vel lege. Et natura quidem, legitimis & naturalibus liberis patribus ſuis ſuccedentibus: lege autem, alio ſobolem, ſub nomine fratris ſine liberis defuncti, creante. Quoniam enim nondum ſatis manifeſta data fuerat ſpes reſurrectionis, futuram promiſsionem mortali quadam

a Concordantur Matthæus & Lucas Euangeliſtæ, de variante genealogia Chriſti.

A imirabantur reſuſcitatione, ne nomẽ mortui prorſus intercideret. Er quum ex eis qui in genealogiá eam relati ſunt, quidam vt legitimi & naturales germaniq́ue filij patribus ſucceſſerint, quidam verò ex aliis quidem procreati, aliorum antem nomine, quaſi per adoptionem ſcilicet cenſi ſint, vtrorumq́ue facta eſt mentio: & eorum videlicet qui genuiſſent, & eorum qui quaſi genuiſſent. Sic neque hoc, neque illud Euangelium, vel à naturę, vel à legis neceſsitudine atque coniunctione genus deducẽs & numerans, falſi quicquam habet. Implicata enim inter ſe ſunt genera, & quod à Salomone, & quod à Nathan deſcendir, repræſentatione eorũ qui liberos non creaſſent, ſecundisq́ue nuptiis ac reſuſcitatione ſeminum: vt rectè iidem quandoq; huius & illius filij fuiſſe exiſtimati ſint, quum quidem ij viderentur eſſe, illi antem eſſent patres: & vtraque generis commemoratio veritate nixa, ad ipſum Ioſephum, multipliciter quidem illa & variè, ſed tamen certò deducatur. Porrò vt clarius maniſeſtiúſque ſit, quod modò dictũ eſt, B mutationem ipſam generis exponam. A Dauide per Solomonem progeniem dinumerádo, tertius à fine, iuxta Matthæum, reperitur Matthan, qui Iacob genuit, patrem Ioſephi. A Nathan antem Dauidis filio, iuxta Lucam, itidem tertius à fine eſt Melchi: cuius filius Eli, ipſius Ioſephi pater eſt. Quum itaque quaſi ſcopus nobis ſit propoſitus Ioſeph, oſtendendum venit, quomodo vterque ipſius pater dicatur: ipſe videlicet Iacob à Solomone, & Eli à Nathan genus ducentes. Simúlque quomodo primùm duo iſti Iacob & Eli fratres, & ante hos, eorũ patres Matthan & Melchi, ſeorſim alter poſt alterum, eandem ducendo vxorem, vterinos procreauerint fratres: lege videlicet non prohibente, mulierẽ, vel per repudiũ, vel per prioris mariti obitum viduam, alij nubere. Itaque ex Eſtha (hoc enim nomen mulieris fuiſſe traditur) primus Matthan à Solomone originem trahens, Iacob generat: Matthan autem mortuo, Melchi ad ipſum Nathan genus referẽs, viduam relictam, ipſe quidem eiuſdem tribus, ſed non eiuſdem generis, ſicuti antea dixi, vxorem duxit, & ex ea filiũ Heli ſuſcepit. Hoc modo, diuerſorum duorum geC nerum Iacob & Heli extitiſſe, eoſdémque vterinos reperiemus fuiſſe fratres. Quorum fratrum alter, alterius, Heli ſcilicet, qui nulla creata prole deceſſerat, vxore ducta, tertium ex ea ſuſcepit Ioſephum filium: iuxta naturam quidem & rationem ſibi ipſi (proptereáque ſcriprum eſt, Iacob autem genuit Ioſeph) iuxta legem autem, ipſi Heli, ei enim frater Iacob ſemen ſuſcitauit. Quapropter & ex quæ de eo texitur genealogia, irrita non eſt. Quam genealogiam Matthæus euangeliſta dinumerans, Iacob autem (inquit) genuit Ioſeph: Lucas verò, Qui erat, vt putabatur (nam & hoc addit) Ioſeph, qui fuit Heli, qui Melchi. De generatione enim ea quæ ex conſuetudine & præſcripto legis eſt, ſignificantius quicquam dicere non potuit. Et verbum, Genuit, in hac parandorum quaſi per adoptionem liberorum ratione, per omnia ad finem vſque ſubticuit, relatione generis vſque ad ipſum Adam, qui fuit Dei, per recenſionem facta. Poſthæc Herodis genus ordine Africanus proſequutus, à propinquis & cognatis Chriſti ea que ſequuntur accepta, ad hunc modum exponit.

Herodes Iudeorũ, proſelytorũ, &c. genealogias Vulcano diſſerunt.

Quum Hebraicarum familiarum genealo D giæ in ſcripta relatæ, in archiuis & publico tabulario, atque in his etiam eorum qui ad proſelytos & aduenas, vſque ad Achior Amanitem, & ipſam Rhut Moabitidem, quique ad eos † qui ex Ægypto promiſcuè prognati prodierunt, referebãtur, aſſeruarentur: Herodes, quòd nihil ad eum Iſraëlitarum genus pertineret, & quòd obſcuritatis ſuę ſibi conſcius eſſet, ea ipſa genealogiarũ monimẽta combuſsit. tum demum ſe nobilem genere & illuſtrem vulgò fore putans, ſi neq, alius quiſquá ex publico ſcripto genus ſuum ad ipſos Patriarchas aut proſelytos, ipſoſque etiam alienigenas promiſcuos, qui γειῶραι, vocabãtur, referre poſſet. Pauci ſanè diligentes homines, priuatos ſibi ipſis genealogiarum commentarios, aut nomina ipſa memoria tenentes, aut ea ab exemplaribus petentes, ſtudio eo delectati, condiderunt: per quos nobilitatis memoria eſt conſeruata. In eos commentarios inciderunt, de quibus diximus, δεσπόσυνοι, E ſeu δεσποσυνοὶ, hoc eſt, Dominici ſeu Domicelli & heriles cognominati, propter eam quæ illis cum Seruatore interceſsit generis coniunctionem: qui ex Nazaris & Chochaba Iudææ vicis, frequentius reliquam terram viſentes, eiuſmodi genealogiam etiam ex diurnarum rerum libris, quoad poterãt, vulgarunt. Cæterùm, ſiue ita, ſeu aliter ſe res habeat, dilucidiorem expoſitionem alius quiſquam non inuenerit: vt mihi quidem, & vnicuique qui æquo candidóque ingenio præditus ſit, videtur. Eam verò ipſi quoque probare, quãuis nullo certo teſtimonio ſit confirmata: quòd ſcilicet certius aut verius quicquam afferri nequeat. Ipſum ſanè quidem diuinum ſacrúmque Euangelium, omni ex parte verum eſt. Sed illæ quoq; in fine eius, quam diximus, epiſtolæ, addit: Matthan à Solomone proueniens, genuit Iacob. Matthan mortuo, Melchi à Nathan ortum ducens, ex coniuge eius procreauit Heli. Vterini itaque ſunt fratres Heli & Iacob. Heli, abſque ſobole ſuſcepta, defuncto, Iacob ei ſemen reſuſcitauit: & Ipſum Io- F ſephum ſibi ipſi quidem iuxta naturam, ipſi autem Heli iuxta legem, genuit. Sic amborum Ioſeph filius fuit. Hæc quidem ſic Africanus. Certò autem colligere quoq; licet, Mariam ipſam ex eadem, quæ Ioſephi fuit, fuiſſe tribu. Quandoquidẽ ex præſcripto legis Moſaicæ, tribũ alia tribu commiſcere prohibitum eſt. Vt nanque hæreditates & ſucceſsiones bonorum à tribu in tribum non transferrentur, ex eadem gente & familia nuptiarum coniunctiones contrahi debere, legiſlator decreuit.

† γῆρ τ' ἀλλ' ἀλλόφυλον ... ἐπιμίκτων.

Matthæi & Lucæ de genealogia Christi concordantia.

Maria & Ioſeph eiuſdem tribus fuere.

CAPVT XII.

VErum enimuerò, edicto cogente, quum Ioſeph ſimul cum ſponſa Maria pondus ventris naturam ipſam ſupergreſſum, leniter admodum ferente, in patriam ſuam, vt ibi cenſeretur, iret, neque dum ad domum perueniſſent, in agrum quendam diuerterunt, qui ager Salomæ erat. Vigeſimus autem & quintus tum menſis Decembris erat dies, quum ibi ineffabile pietatis & amoris erga genus humanum tuæ, Verbum Dei, maximúmque inenarrabilis

Mirifica Saluatoris noſtri natiuitas.

A partus perficitur myſterium. Tugurium humile, & præſepe ad iumenta excipienda conſtructum, cœli & terræ Regi genito hoſpitium præparatum fuerat. Hunc ibi faſciæ circumuoluũt: & quòd honoratior in diuerſorio locus non eſſet, in præſepi omnium altor reponitur. Neceſſe enim erat, quã plurimis ad cenſum & deſcriptionẽ confluentibus, multam poſterius aduenientibus locorum reliqui penuriam. Itaque hoſpitij inopia ad eũ modum laborantem opificem rerum omnium Deũ verbum, inanimantium præſepe excepit. Ibi paſtores, greges ſuos noctu cuſtodientes, præſentia angelica circumfulſit: & quum in timorẽ eos ſpectaculum id coniecisſet, timorem eum rurſum ilicò poſuerunt, Angelo propius ad eos accedente, & futuram orbi lætitiam, per eum qui genitus eſſet, indicante. Cuius ſermonem fides ſtatim vera atque diuina eſt conſequuta. Namque vnà cum illo innumerabilis cœleſtium virtutum ac poteſtatum multitudo, circum tuguriolum volitans, laudem omnium ſummam Domino concinebant: B Gloria, dicentes, in excelſis Deo, & in terra pax, in hominibus bona voluntas. Hoc modo, quum duplex eſſet, Deus † idémque homo Verbum, humilimè ſimul & magnificẽtiſsimè primordia primi ipſius in terram per natiuitatem deſcenſus exhibuit: atque vt certò ſuam cum Iudæis cognationem confirmaret, hominis more Moſaicæ legi, ita vt decebat, debitum ſuum tribuit ritum. Et die octauo, [e] Dominica ſcilicet, circumciditur in Bethlehem, in domo Ioſephi, & ibi nomen Ieſu accipit (ſalutem porrò id ſignificat) pro eo atque, antequã conceptus eſſet, id nomen diuinus per oraculum præſcripſerat Gabiel. Deinde & purificationis expectat tempus. Poſtquam verò ſtatus, denario numero quater reuoluto, aderat dies, vt maſculus, & qui primus omnino & ſolus vuluam adaperuiſſet, [f] in Hieroſolymitanũ à parentibus deportatur templum: vt ibi, iuxta receptum morem, ſacrificium offerret, par turturũ, aut pullos duos columbarum: ſobrietatem ſcilicet, temperantiã, & ſimplicitatẽ in omnibus ſubindicans: ibi ſanè aderat, qui ſpiritu ferebatur Simeon, & C grandæua Anna: eúmque, qui in curru Cherubin vehitur, ſenilibus Simeon excipit manibus. Ambo verò quum infantem paruulũ viderent in materno ſinu ſubſilientẽ, magnũ Iſraëlis in eo perſpiciebant Deum. Et poſtquam de eo quæ debebant prædicaſſent, & id quod futurum erat, quãuis ſub inuolucro, apertiſsimè tamẽ, oſtendiſſent, vt ſcilicet in multorum poſitus eſſet ruinã ſimul & reſurrectionẽ, & in ſignum cui cõtradiceretur: denique vt virginalem animam, propter eum doloris gladius olim pertranſiturus eſſet: carnis vinculis deinde ſunt ſoluti. Hunc Simeonem, fama eſt, ex eis fuiſſe vnũ, qui virtute, dignitate, vitæque ſanctitate excelluerunt. qui quum aliquando illi prophetæ Eſaiæ oraculo legẽs incumberet, quod ait: Ecce virgo vterum geſtabit, & concipiet filiũ: & de diuini eius reſponſi fide ambigeret, [g] Angelum ita fluctuanti ei aſtitiſſe ferunt, cum oraculo eiuſmodi: Non illum prius vitæ huius vinculis ſolutum iri, quàm id, de quo credendo addubitaſſet pro foribus primo quoque tẽpore appropinquãs, & oculis ipſe ſuis cõſpectum, teſtimonio ſuo confirmaret. Quam ob cauſam ad tantũ ſenium pro-

Ex paſtoribus renunciatur.

Angelorũ hymnus.

† Idem etiam Cui⁹ hic perſtringitur primum iſti homulo in terram aduẽtum. In ſimilitudine enĩ hominũ factus, & habitu inuentus vt homo. Phil 2. Et ſic, quia forma Dei accepit formã ſerui, vtrũq; Deus, vtrũque homo. Atque hoc totũ & Deus dicitur propter Deum, & homo propter hominẽ. Ambr. de myſter. incarnat. libr. 4. cap. 21.

e Circumciſio Chriſti.

f Oblatio eius in tẽplo.

g Oraculo diuino Simeon certior redditus eſt, ſe Chriſtũ Dominum viſurũ eſſe.

nectus, quũ Chriſtum Domini oculis ſuis conſpe- D xiſſet, eundémque in vlnis geſtaſſet, carnis mole protinus ſolutus atque liberatus eſt.

CAPVT XIII.

Deinde parentes, puero Ieſu recepto, domum in Nazareth ſunt reuerſi. Congruebat enim, quũ per quadraginta dies [a] Bethlehemitæ ſcilicet munus ſuum, in cẽſu & deſcriptione, eo loco ritè obiiſſent, vt ad domicilium ſuum in Nazareth redirent: propter eam, quæ tum ibi eis erat, ſubſtantiam & poſſeſsionẽ. Vtrobique enim habitabant, quòd vtroque loco prouentum aliquem, vt conijcere licet, haberent. Porrò duobus elapſis annis, poſt ſpontaneã illam ſeminisque expertem conceptionem, vterique geſtationẽ, quum in domicilio [b] Bethlehemitico virgo Dei mater eſſet, ſeu potius (vt alij tradunt) duobus ante diuinã natiuitatẽ annis, patria relicta ſe in viã [c] Magi Perſici dedere: atque itinere peracto, quũ etiamnum in præſepi faſciiſque iaceret Chriſtus, & ſimul in caſa illa di- E uerſorij verſaretur Dei genitrix, in Bethlehẽ aduenere: quod quidem certius eſt. Sapiẽtes autem ij, nobilitatéq; generis & opibus inſignes fuere. [d] Stellã quippe in regione ſua conſpexerant, nõ ex illis vnam, quæ à primordio rerũ firmamento cœli affixæ ſunt: neque ex eis, quæ prodigio & quaſi ænigmate regum ſucceſsiones prænunciãt. & dolia, barbatæ, trabes, iacula, & cometæ, ſeu crinitæ, pro formarum varietate nominãtur: quarum ſanè omniũ ortus ab exhalationibus, quæ ſupra aerem circum æthereã cœleſtémque amplitudinẽ effuſæ accẽduntur, ſubſtantiam capit, (vt quidẽ illi, qui eiuſmodi rebus inquirendis laudẽ ſibi & gloriam cõpararunt, tradũt.) Nõ itaq; ſtellã eius generis illi viderant, ſed nouã planè & inſolitã, ad terrã vergentem, & plurimũ relucentem, perſimilemque adeò reliquis cœli aſtris: neque aliis, quã qui ſideribus cognoſcẽdis operã dediſſent, cõſpicuã & apparentem. Et illa quidẽ nõ breui, ſed duos ante an- F nos, quàm Chriſt⁹ natus eſſet, exorta apparuit, ne quis duobus poſt natiuitatẽ annis editam putet. [f] Sed enim Magi, cùm nouo iſto apparentis ſtellæ ſpectaculo in ambiguã conſiderationem cõiecti eſſent, & de ea diu multũque inquirendo deliberarent: habeléntque ſimul veterẽ illum Balaã, qui de ea, quod futurũ erat, numine afflatus cecinerat: & fortaſſe etiã ab eis quos in veneratione atque admiratione habuere, ſacerdotibus, paulatim per doctrinã, ad myſteria eius quæ rationẽ omnẽ excellit, Dei verbi natiuitatis, deducti † eſſent: maximè verò Deus ipſe animos eorũ ad hoc excitaret: prouidéq; ſummi omniũ regis Chriſti nati prouidentia ſtellã, perinde atque animatã quandã intelligentiæque participẽ vim, ex perſide Iudæã verſus moueri intelligerent: tanquã viæ duce vſi præcedente ea, omnib. poſtbabitis reb. ponè ſunt ſequuti. Et iam prope Iudæã, ipſamque adeò Hieruſalem erant, quũ viæ dux ſtella, quò (vt equidẽ puto) natiuitas ea, quæ opinionẽ fidẽque omnẽ ſuperat, fama increbreſceret, manifeſtaq; fieret, de tẽpore diſparet. Quũ ergo ambigui illi de natiuitate regẽs nati regis inquirerent. (Ab Oriẽte enim, dicẽtes,

a In Bethlehem ſimul & in Nazareth Ioſephũ & Mariam poſſeſsiũculã habuiſſe coniectura eſt.

b Hãc ſententiam ſequitur Epiphanius contra Alogos.

c Magi orientales Chriſtũ munerantur.

d Gẽtis Perſarum Magi ſunt, in obſeruatione rerũ ſub omniũ impoſturis, incantationibus, naturalibusq; cõtra rerũ conſenſionibus vacantes. Huiuſmodi præſtigiis quoq; videtur ſtuduiſſe Balaam, qui à Balaac euocat⁹ eſt, vt quibuſdam verbis malediceret Iſraeli. Ille verò: Exorietur (inquit) ſtella ex Iacob, & exurget homo ex Iſrael, &c. Num. 24. Quapropter locũ Iudææ quærentes, in cordatiõe veteris hiſtoriæ venerunt, vt cognoſcerent, vbi natus eſſet rex Iudæorũ. Baſil. in Serm. natalis Domini.

f Quomodo in cognitionẽ nati Chriſti, Magi peruenerint.

† Fortaſſe verò, cùm apparitione Domini aduerſaria poteſtas reddita eſſet infirmior Magi etiam efficaciã ſuã abolitã eſſe ſentiẽtes, magnamq; poteſtatẽ nato regi atteſtãtes, propterea mo- neratione ſua puero adoratione honorẽ præſtiterunt. Idem ibid.

A venimus, vt congruentem illi cultũ & adorationem piè perſoluamus) cũcta vrbs tumultu impleretur: maximè verò, qui tũ regnũ ibi obtinebat, Herodes * conturbatur. Metuebat enim regno: & plurimũ, ne id ei abrogaretur, ſolicitus erat. Itaq; Iudæorũ ſacerdotes ad ſe cõuocat, accuratiusq́ue ſingula percunctatur: & potiſſimũ, vbinam Chriſtum apud ipſos naſciturum, prophetæ vaticinati eſſent, inquirit. Hic illi Bethlehem Iudææ indicãt, & prophetam Michæam teſtem laudant, vt verbis ſuis fidem aſtruerent. Celebrat autem, laudibúſque Bethlehem ille effert, progreſſurũ inde Iſraëlis ducem diuino inſtinctu prædicens. Tũc Herodes ſecretis colloquiis ſolicitè & diligenter tẽpus perquirit, ex quo noua illa illuxiſſet ſtella: occultéque & latẽter cũ Magis ſermone cõmunicato, ire quidẽ illos, & eũ qui natus eſſet inquirere, quumq; inuenisſent, ad ſe reuerti iubet: vt quùm magnifico illos viatico adiutos domũ ſuã remitteret, tũ ipſe quoque profectus iuſtũ recens genito regi honorẽ præſtaret. Illi igitur inſidioſis Herodis verbis decepti, Hieroſolymis exeunt, & rur-
B ſum in ſtellam viæ ducem incidũt: quæ ab Oriẽte eis præcedens, in Iudæa euntibus euanuerat. Admodũ ſanè læti, atque incredibili voluptate repleri, rurſum ductũ illius ſequũtur. Poſtquã autẽ ſtella ſupra domunculam conſtitit, & quaſi loco firmius affixa, immota permanſit, vbi ſcilicet & mater ipſa & diuiniſſimus eius filius erant: ibi latẽre quod quærebant, rectè exiſtimantes, lõgius progredi ſuperſedent. Vt autem in domum ſunt ingreſsi, matrem & puerum conſpexerunt, in obſcura, humili, & paupere caſa viuentes, & in rebus omnibus ad ſummam parſimoniam & frugalitatem nihil reliqui facientes. At puer ipſe, præter ætatem quaſi exultans, & intelligens exceptionẽ officiúmque, quod per dextrarum porrectionem fiebat, adorationémque Magorum, & munera itẽ eorũ agnoſcendo admittebat, quæ munera Deum * ipſum & regem eſſe declarabant. hunc ſiquidem aurum, illum autem thus indicabat: myrrha porrò mortem, mea cauſa ſuſceptam, adumbrabat. Sedenim quum eum, pro eo atque æquum fuerat, adoratione proſequuti eſſent, dextréque admodũ
C & auſpicatò ſalutaſſent, & vt filium Dei & rerum omnium regem honoraſſent: in ipſo diuerſorio ſibi pernoctandum eſſe ſtatuerunt, tanquàm familiaritatem cum eo conſuetudinem ſtudioſè ambientes, & eximium quiddam ipſis (ſicuti decebat) cõciliare ſtudentes. Sedenim ea ipſa nocte Angelus, qui dux viæ eorũ fuerat, illos oraculo admonuit, vt Herodis inuidi congreſſum fugerent. Ita factũ, vt per aliam viam in ſuam reuerterentur regionem, videlicet, vt quàm celerrimè in Perſarum regionem doctores & nuncij tantæ rei venirent: & præterea, vt tyranni inhiberetur furor: ſimúlq; vt ipſe conatum ſe eſſe, quæ perfici non poſſent, intelligeret.

** Trigeſimo tertio anno regni Herodis nat⁹ eſt Ieſus. Trigeſimo quinto aduenerunt ad eũ Magi, & trigeſimoſeptimo mortuus eſt Herodes. Epiph. contra Alogos.*

Quid Magorum munera in Chriſto Seruatore deſignauerint.

* *Regem Deúmque annunciant*
Theſaurus & fragrans odor
Thuris Sabæi, at myrrheus
Puluis ſepulchrum prædocet.
Prudentius.

CAPVT XIIII.

IN ipſa quoque Magorum abitione, Ioſeph in ſomnis oraculo diuino admonitus eſt, vt citra moram & cunctationem, matre & puero receptis, quò tyranni cædem euitaret, [a] celeriter in Ægyptum profugeret: ibique tam diu moraretur, donec, qui pueri animæ inſidiaretur, ipſe animam exhalaret. Et Ioſeph quidem id facit, [b] trienniúque apud Ægyptios exilium tolerat. Nec multo pòſt, Herodes turpiter vitã finit. & Ioſeph rurſum diuino reſponſo commonitus, vnà cũ matre, & ſupra naturæ captũ genito filio, in ſuam reuertitur [c] patriam. Enimuerò Herodes, quũ voto ſuo excidiſſet, cœptúmq; ei conſiliũ minus ſucceſsiſſet, [e] quũ vindictæ in Magos cupiditate, à quibus ſibi illuſum eſſe putabat, incenſus, tum periculo regni amittendi cõcitatus, cõtra infantes, qui nihil ei iniuriæ intuliſſent, indignationẽ irámq; omnẽ euomit, & aduerſus naturã omnem inſurgit. [d] Bethlehemiticos enĩ pueros vniuerſos, qui bimuli teneriorésve eſſent, edicto interficiendos ſancit: in cõmuni & vniuerſali innocentiũ cæde, ſimul occiſurum ſe eſſe eum, cui per æmulationem inſidias
E ſtruebat, exiſtimans: & lugere eiularéque omnes alios (proh hominem ab omni miſericordiæ humanitatiſque ſenſu alienũ) volens, vt ipſe modò metu omni leuaretur. Obſeruauerat is certò ſtellæ exortũ, quòd eam biennio antè à ſe in Perſide viſam Magi dixiſſent: atque inde coniectura accepta, extra ſenſum affectionémque omnem poſitus, infantes contrucidauit. Quod profectò quiſpiam ne aduerſus inanima quidem commiſerit. Quippe tenellos flores conſpiciens, per commiſerationem ab eis excidendis ſe abſtineret: neq; carpere (vt ita dixerim) pergeret, quæ comprehendi non poſſent. Porrò eam infantiũ cædem, Hieremias etiã multis antea temporibus vidit & prædixit, Rachelẽ inducens deplorantem liberos ſuos, minimèque conſolationẽ vllã, propter immanitatem facinoris Tragici, admittentem. Deus autẽ, quum inhibere facile poſſet, ineffabili tamen ratione & conſilio, per bonitatẽ ſuam, id permiſit. Et Seruator quidem, ita vt dictum eſt, in Ægypto exulabat. Filius autem Zachariæ Ioãnes, in cuius
F natiuitate patris vox ſoluta eſt, quum prius ab illo Ioannis nomen in tabula fuiſſet exaratum, alterum cum dimidio annum agebat: [g] & vnà cum matre Elizabetha in ſpelunca quadam ad regionẽ montanam ſaluus conſeruabatur, fortaſſe Herodis ſanguinariam effugiens manum. Atque inde in ſolis locis libẽter verſari ſolitus, angelóſq; duce vſus, in remotiores ſyluarũ receſſus ſeceſsit. [h] Ibi tenerioribus arborũ frondiúmque ſummitatibus pro cibo, cameli pilis pro tegumento, pelliceáque inſuper zona vtebatur: quoad vſq; inde progreſſus, Iſraëli ſe exhibuit, clara efficacique voce pœnitentiam prædicans, & per baptiſmum homines quaſi manu ducens ad Chriſtum. Ieſus autẽ creſcebat ſapientia & gratia, atque ita quidẽ, vt paulatim magis magiſque virtutes ex eo luceſcerẽt, nõ tamẽ incrementũ aliquod caperẽt. Quum autem duodecimum iam ageret annũ, aſcẽdit ſimul cum matre & Ioſepho Hieroſolyma, feſtũ ibi Paſchæ celebraturus. Quod vbi peractũ eſt, illi quidẽ reuerti, Ieſus autem latenter in templo manere: & quòd præceſsiſſe eum in comitatu putarẽt, domũ

a Exilium pueri Chriſti in Ægypto.
b Biennij, Epiphan.
c Ætatis Chriſti anno ſexto ſere cõpleto.
Reditus eiuſdẽ ab exilio.
d Herodes infanticida.
Herodes Phariſæos, quia ſinẽ regni ſui adeſſe prædixerant, necauit, omnémque vxoris ſuæ cognationem ferro ſuſtulit. Ioſeph lib. 17. capite 3. Vbi innocentium quoque cædi perſtringere videtur. Pheroram fratrẽ eodem veneno necauit.
e Auguſtus Cæſar, quũ audiſſet, inter pueros, quos in Syria Herodes rex Iudæorũ intra bimatum iuſſit interfici, filiũ quoque eius occiſum, ait: Melius eſt Herodis eſſe porcum, quã filium. Macrob. libr. 2. Saturn. c. 4.
g Ioãnes baptiſta à primis ſtatim annis vita ſolitaria in eremo aſſueuit. Sylueſtris eiuſdem vita.
h ἄκρα δρυῶν quæ in Euãgelio dicuntur ἀκρίδες, quæ nomine etiã locuſtæ appellantur.

Chriſt° 12. annos natus in téplo Hieroſolymitano cũ doctoribus legis diſputat.

A ipſi ire. Sic eis ille totũ triduum inuiſus fuit. Poſtea autem ſe eis, admodum fatigatis & dolẽtibus, exhibuit in templo ſedens, & cum doctoribus legis diſputans. Quibus ille, quùm propter quæſtiones, quas nouas inueniebat, tum quòd obſcura & abdita loca ſcripturæ declararet, admirationi fuit. Ad eum porrò quũ mater, ex affectu eo quo vnicè eum proſequebatur, diceret: Cur hoc ſic, fili, feciſti, vt tantum parentibus dolorem conciliares? ſic enim illa ſimul eius qui putabatur eſſe, patris meminit: ille natiuum germanúmque patrem ſenſim demonſtrans, Oportere ſe (reſpondit) verbis operibúſque patris vacare & incumbere, atq; in illis potius quàm aliis locis verſari. nihil quippe illius in terris templo eſſe præſtãtius. Sic ille tum abiit perfectam expectans ætatem: parentibus, quæ decebat, tribuens, & competentem illis ſubiectionem exhibens, virtutibúſque diuinis omnibus, operibúſque mirificè pollens: nihil tamẽ quæ opinionem fidémque ſuperarent. edens miraculorum, donec trigeſimum expleret annum. Et de

Parentibus debitum honorẽ exhibet.

B his quidem ſatis.

CAPVT XV.

Herodis regno quatuor filiy, eorumq; Tetrarchiæ. Herodes iſte etiam Antipas dictus. Herodes præter vxores alias, Mariãnem ex fratre nepotem, & alterã neptem filiam Simonis Pontificis Samaritanam, in matrimonio habuit.

Herodes verò furoris ſui percipiẽs fructus, in toto corpore diuinitùs prouenietibus plagis affligitur, & malus malè perit. Huius regnũ poſtea in quatuor diuiſum eſt tetrarchias. Quatuor enim reliquit filios. Et Archelaus quidem Iudææ princeps conſtitutus eſt, Herodi Gallilæa attributa. Philippus porrò Ituræã & Trachonitidem regionem conſequutus eſt: quarto verò, Lyſaniæ ſcilicet, Abilene obtigit. Quomodo autem poſt iniuſtiſsimam illam cædem, diuina vindicta Herodem hunc, bellum Deo mouentem ſit vlta, quaſi proœmiũ (quod dicitur) futurorum malorũ exhibens, operæpreciũ eſt cómemorare. Atq; equidem domeſticas eius calamitates, & qui ex vxore, liberis, eiſque qui genere ei propinqui fuerũt, accidêre caſus ſanguinarios, cædéſque nefarias, quæ

Salome Herodis regis ſoror, Mariãnæ filios Alexandrũ & Ariſtobulũ parricidij apud fratrem accuſauit: quos ille proximo in vincula coniectos, deinde innocentes laqueo necari iuſsit.

C omnes omniũ Tragœdiarũ actiones lõgè poſt ſe relinquant, quum eas luculenter veritatis amator Ioſephus in iudaica temporũ ſuorũ hiſtoria commemorarit, in præſentia exponere tempeſtiuũ & commodum nõ eſt. Vt verò impius ille ſuſcepto aduerſus Deum bello, diuino mulctatus flagello, ex hominibus exceſſerit, æquum omnino eſt ex eiuſdem hiſtorici cognóſcere verbis: qui in decimoſeptimo Antiquitatũ libro, vltimum vitæ eius actũ ita proſequitur. Herodi autẽ morbus etiã atque etiam adaugebatur, vindictam atq; ſuppliciũ pro flagitiis ſceleribúſq; eius ab eo ſumente Deo. [a]Lentus ei inerat ignis, nõ tam magnũ contrectantibus oſtendens inflammationẽ, quàm intrinſecus ſæuã efficiens vexationẽ. Ab hoc malo † granis ſumendi cibi proueniebat cupiditas, quẽ quidẽ nõ licebat illi nõ ſubminiſtrare. Accedebat inteſtinorũ exulceratio, potiſsimumq; coli acres & acerbi dolores. Item inflãmatio humida, & quaſi pellucens in pedibus. Nec abſimilis in imo vẽtre extabat excruciatio. Præterea & pudendorum putredo, vermes procreans. Itẽ ſpiritus ardua & difficilis intenſio, multũ moleſtiæ acerbitatíſq; afferens, grauitate & dolore reſpirationis, frequẽtiáq; anhelitus. Inſuper rigor & diſtenſio membrorũ omnium, cum vehementia & vi intolerabili. Itaque, qui numine afflantur, diuini, quiq; prædicere talia pro ſapientia habent, Deum pœnam à rege, ob plurima eius impia facta, ſumere renunciabãt. Hæc quidem eo quo diximus loco annotat Ioſephus. Sed enim in ſecundo quoque libro belli Iudaici, perſimilia ad hunc modum ſcribit. Corpus eius omne morbus complexus, variis admodũ doloribus diſtinebat. Febris id affligebat nõ admodum vehemẽs, prurituſ extrinſecus obtinebat intolerabilis. Erant coli cõtinui dolores, in pedibus tumores tanq̃ hydropis extabant: accedebat imi ventriculi incenſio, & membri pudendi putredo vermes generans. Ad hæc & directa arduáque & difficilis grauiſque ſpiratio: conuulſioneſq; membrorũ omniũ. adeò vt diuini pœnã ſcelerum tot morbos eſſe dicerent. Ille porrò cum tot tantiſq; cõflictans malis, nihilominus vitã retinere cona-

a Plaga & morbi diuinitus Herodẽ immiſsi.

† [illegible]

D (right margin, beside "rens, grauitate")

E batur: incolumitatémque ſperãs, curationẽ valetudinis meditabatur. Itaque Iordane tranſmiſſo, aquis calidis ad Callirhoen, quæ in Aſphaltiten lacum influunt, & propter dulcedinẽ potioni commodæ ſunt, vtebatur. Ibi quũ medicis viſum eſſet corpus eius calido oleo fouere, in labrũ demiſſum oculos loco ſuo ſponte motos atque ſolutos amiſit. Quũ autẽ fruſtra ſoluto corpore inde reuerteretur, tumultúſq; à famulis moueretur, plagã huiuſmodi agnouit: & deinceps ſalute deſperata, militibus quinquagenas viritim dracgmas numerari, & ingentẽ pecuniã ducib. atque amicis dari iuſſit. Ipſe porrò in reditu Hierichontẽ peruenit, inſania iam correptus, & tantũ nõ morti ipſi quicq̃ minitãs. Hic prioribus ſuis ſceleribus infandũ adiicit flagitium. Cõuocatos enim ex quoque totius Iudææ vico inſignes præcipuóſque viros, in locũ qui Hippodromus dicitur, recludi iubet. Tum Salome ſorore & Alexa viro ei° acciris: Scio, inquit, Iudæos propter mortem meã feſtos per lætitiam acturos dies. Ego autem per aliorũ luctũ complorari, & ſplendidas habere exequias poſſum, ſi vos

F iuſsis meis & dictis audientes eſſe voletis. [b] Viros hoſce qui in cuſtodiam ſunt coniecti, ſimulatque expirauero, circũfuſis militibus, celerrimè cõtrucidate, vt cuncta Iudæa cunctæque familiæ in funere meo lachryment. Et poſt pauca verba idem Hiſtoricus ait: Rurſum verò quũ † inedia tuſsique conuulſiua diſtineretur, dolorũ impatiẽs fatalem mortem præuenire ſtatuit: [c]acceptóque malo, cultrum quoque popoſcit. conſueuerat enim eo per reſectionẽ purgato, veſci. Deinde circumſpiciẽs, ne quis, qui eum inhiberet, adeſſet, dextram ſuſtulit, tanquam ſibi ipſi eam allaturus. Inſuper idem Ioſephus memoriæ mandauit, quum paulo ante mortẽ natiuũ germanúmq; filiũ iam tertiũ, quòd antea duos per cædẽ ſuſtulerat, necari iuſsiſſet, eũ confeſtim vitam cum magno dolore & cruciatu finiiſſe.

b Herodes moriturus, plurimos egregios eoſq; innocẽtes viros poſt mortem ſuam cædi iubet, quaſi inferias.

† [illegible]

c Idem ſibi manus afferre voluit.

Fuit is Antipater, quẽ ei adhuc priuato Doſis coniunx genuerat.

CAPVT XVI.

Hic igitur Herodis obitus fuit, iuſtã pœnam ab eo ſumentibus iis, quas Seruatori tetenderat, inſidiis: per quas & in Bethlehẽ nouũ innocẽtiũ infantum examen crudeliſsimè

a Archelaum Herodis filium, Iudaæ regem, & sororem Archelai Cappadocum regis filiam, Alexandri fratris sui relictā viduā, contra leges vxorem duxit.

b τετραρχία...

c Archelai exiliū Viennæ Galliæ, vbi etiam mortuus est. Pilatus Iudææ Præses.

A concidit. Huic autem [a] Archelaus ſucceſsit filius, quod ipſe etiam Euangeliſta dicit, quum inquit. Audiens autem Ioſeph, quòd Archelaus pro Herode patre ipſius regnaret, &c. Quòd enim nuper admodum ille mortem obiiſſet, nondum in plures ditiones regnum fuerat diuiſum. Conſentit verò cum his etiam quem antea nominauimus ſcriptor, ex teſtamento Herodis patris, & iudicio Auguſti Cæſaris, inquiens, Iudęorum regnum Archelaum conſequutum eſſe: fratres autem eius [b] trientem quemque reliqui paterni regni obtinuiſſe. Atque illi ſuas quidem quiſq; adminiſtrarunt tetrarchias.[c] Archelaus autem nono exacto anno, regno pulſus, Pontium Pilatū in tetrarchia ſua ſucceſſorem habuit, duodecimum imperante Tiberio annum: vt idipſum idem ſcriptor ſubindicat. Duodecimo Tiberij anno, inquiens, procurator Iudææ cōſtitutus eſt Pilatus, Tiberio quàm maximè amicus atque familiaris: totóſque annos decem procurationem eam, ad ipſum propè Tiberij obitum, obtinuit. Vt inde facile ſit colligere,

B figmentum eſſe, quæ de actis monumentiſque Pilati contra ſeruatorem noſtrum editis ſunt iactata: vtpote quum ea longo tempore poſteriora reperiantur, tempúſque ipſum ante alia præcipuè mendacium redarguat. Siquidem ea ipſa acta & monumēta, ſalutarem paſsionem & necem, quæ temerario auſu Chriſto eſt illata, in ſeptimum imperantis Tiberij annum referunt: quo tempore nondum Pilatus Iudææ præfuit, vt Ioſephus ipſe ſcribit: duodecimo ſcilicet demum anno eum Iudææ præfectum eſſe, apertè aſtruens. Ac de his hæc ſic dicta ſint.

Acta, quæ ſub nomine Pilati aduerſus Chriſtum olim circumferebantur ficititia.

CAPVT XVII.

CÆſar autem Auguſtus quàm plurimis præclarè feliciterq; geſtis rebus clarus, primúſque ipſe Monarcha renunciatus, prouectiore iam ætate ad oraculū Pythij Apollinis venit: & ſacrificio omnium maximo quod Hecatombe dicitur, dæmo

C ni oblato, quæſiuit, quiſnā poſt eū Romanū adminiſtraturus eſſet imperiū? At quū nullū ederetur reſpōſum, alterū quoq; adiecit ſacrificiū, denuoq; rogauit: Quid ita oraculū pluribus verbis vti ſolitum, nunc tandem obticuiſſet? Tum illud, parua interpoſita mora, ad hunc modum reſpondit:

Quur oracula Delphorum, Christo nato, prorſus conticuit.

Παῖς Ἑβραῖος κέλεταί με, θεοῖς μακάρεσσιν ἀνάσσων,
τόνδε δόμον προλιπεῖν, καὶ ἄϊδος αὖθις ἱκέσθαι,
λοιπὸν ἄπιθι σιγῶν ἐκ βωμῶν ἡμετέρων.
Suidas, in dictione Αὔγουστος.

Me puer Hebræus, diuos Deus ipſe gubernans,
Cedere ſede iubet, triſtemque redire ſub Orcum:
Aris ergo dehinc tacitus abſcedito noſtris.

Tali reſponſo accepto, Cæſar Romam eſt reuerſus, [b] atque ibi in Capitolio aram maximā extruxit, cum eiuſmodi latina inſcriptione: Ara primogeniti Dei. Hoc imperāte, Athenienſes ſeditionē rebellionémque primùm ſunt moliti.[c] Cæterùm quum breui pœnas excitati tumultus dediſſent, à cœpto deſtiterūt. Is quoq; Romanorū ciuiū cenſu acto, numerū iniit: inuenitq; miriades tredecim, bis mille & triginta ſeptem. Sed enim quū quadraginta tres, ſiue, vt aliis placet, [d] quadraginta ſeptē

b Ara ab Auguſto, Chriſto in Capitolio collocata.

c Exemplū ſeditionis & rebellionis vindicatæ.

d Quinquaginta ſeptē. Euſeb. lib. 1. hiſtor. eccleſ. cap. 9.

vnus ipſe Imperator fuiſſet, & ſupra ſeptuaginta D quinque annos vitæ totius curſum produxiſſet, [e] morbo tandē oppreſſus, inter homines eſſe deſiit.[f] Quo tempore ſolis traditur fuiſſe deliquiū: & fames prętetea maxima, vt ſcilicet denariis multis vnus frumēti cōpararetur medimus. Vbi porrò ille ita vitam finiit, Tiberius priuignus eius Romanum ſuſcepit Imperium. Sub quo quatuordecim minoris Aſiæ vrbes terræmotu concidiſſe, memoriæ proditum eſt: quarum nomina ſunt, Epheſus, Magneſia, Sardis, Moſthene, Hierocæſarea, Philadelphia, Tmolus, Timus, Myrina, Cyme, Apollonia, Hyrcania, Dia, Cibyra. Tiberius porrò maximis copiis contra Perſas progreſſus, legationibus eorum ceſſit, bellū ſoluit, & tributū eos pendere coëgit. Ac illi quidē imperata fecere. Ipſe autē ab expeditione ea reuertens, Antiochiā diuertit: quā ſplendidius magnificētiúſq; exornare conſtituēs, muro firmo & inexpugnabili cinxit, porticus extruxit, columnis æreis, ſtatuis, aliiſq; ædificiis variis exornauit. Templa quoq; Ioui, Dionyſio, Caſtoriq; & Polluci ædificauit. Plurimàq; præterea alia illum opera ibi perfeciſſe ferunt. Opus quoq; E eius eſt Iudææ celebris vrbs Tiberias, & quæ in Thracia eſt Tiberia. Expulſis autem qui Cæſareæ Cappadocum poſt Archelaum tyrannidem exercebant, vectigalem eam Romanis fecit. Porrò ad vrbiū rectores ac magiſtratus ſcripſit, ſi quid fortè eum contra leges mandare contingeret, eos id approbare & exequi, vtpote per inſcitiam commiſſum, non debere. Morem quoque illū habuit, vt non facilè aut celeriter magiſtratus & præfecturas mutaret, aut adminiſtrationem eis abrogaret, qui rerumpublicarum gubernationem ſortiti eſſent. Eiuſque rei quibuſdam cauſam inquirētibus, reſpondit: Natura eſſe omnes, qui rerum adminiſtrationi pręſint, pecunię cupidos, plurimūq; ſtudij ad rem magis magiſque augendam eos collocare. Cæterùm ſi diutius in magiſtratu verſentur, ſegniores ad quæſtum faciendum fieri: itidem vt muſcas, quæ ſi longius corporū vlceribus inſideant, minus graues aut moleſtæ fiunt, quippe ſa- F nie vlcerum ad ſatietatem vſque refertæ: & eum qui vlceribus ſcateat, durius acceptū afflictumq; iri, ſi ſaturis iā repulſis, famelicas alias ad vulnera admittere velit. Is quoq;, vt dixi, Pontium Pilatū, pro Archelao filio Herodis, ducem, non regem, in Iudæam miſit, duodecimo Imperij ſui anno.

e Auguſti mors.

f Ecclipſis ſolis, & fames ſub Auguſto.

Terræmotus ſub Tiberio. Exiſtimatur is eſſe, qui in paſſione Chriſti accidit. Plin. lib. 2. cap. 84. Cornel. Tacit. libro. 2. Tiberij Cæſaris res.

Notabile Tiberij & prudens conſilium.

Conſilium ſcitum, non temerè mutandos eſſe publicorum munerum adminiſtratores.

CAPVT XVIII.

VErùm enimuerò, quintum decimum annum Tiberio imperante, tertiū verò Pilato Iudææ præſidente, tribúſq; tetrarchis, videlicet Herode iuniore, Philippo & Lyſania, Archelai quidem fratribus, Herodis autē filiis, ditiones ſuas regētibus: nec nō Anna & Caipha pontificatū per vices ſuas adminiſtrātibus: iuxta diuinitùs afflatū Euangeliſtam, verbum Domini ſuper Ioannē Zachariæ filium, qui trigeſimū iam annum, & paulo longius in ſolitudine vixerat, factum, vt in Iudæa baptiſmum pœnitentiæ prædicaret, ei iniunxit. Et præſtò erat Ioannes: homo quidem ille aſpectu primo viſus, cæterū mente ipſa & animo diuinus

Ioannis Baptiſtæ prædicatio.

A prorſus atque magnificentiſsimus,& vt quiſpiam dicat, Angelus corpore aſſumpto, vni ſincerè,omnióque vacans Deo, moribus puris, & ab omni mundana vanitate alieniſsimus. Non poſſeſsio illi, non alimenta aliqua erant: cæterùm innocentia ſanctitáſque vitæ,& mens nullis obnoxia affectionibus, animúſque ſimplicitate ornatiſsimus. Nec ille hominem quenquam aut comitatum ſecum ducendo trahebat: at circumcirca omni omnium virtutum genere, perinde atq; ſatellitio plurimo conſpicuus rex, circumdatus erat. Stabat itaque ille ad omnes diuinum planè os aperiens, competẽtem vnicuique, eámque diuinitùs inſpiratam doctrinam proponens,

Melléque depromens dulcem magis ore loquelam.

Doctrina diuersa Ioannis ſumma.

Siquidem diuitibus & opulẽtis, eleemoſynam & miſericordiam commẽdabat: Principibus viris & magiſtratibus, æquas iuſticiæ proponebat leges: publicanis, tributorúmque exactoribus, ne cuipiã graues eſſent & moleſti, néve quidquam præter conſtitutum peterent, lenitatẽ ſubiiciebat,& clementiam: ſtipendia autem facientes, militiamque ſectantes, ne proximos ſuos concuterent, arté ve
B & dolo malo per ſycophantiam circunuenirent, ſed vt quiſque eorũ ſtipendio ſuo cõtentus eſſet, cohortabatur. Iuuenes porrò moderationem affectionum, & cõtinentiam perturbationum docebat: ſenibus omnibúſque aliis mente acri valentibus, prudentiam deprædicabat, & ad vberiorẽ eos Dei cognitionem adducebat. Poſtremò apertè, ne id quenquam latêret, declarans confirmabat, ſe præmiſſum eſſe ei qui iam propè adeſſet, Seruatori Christo, ad occupandas quamprimum, expediendaſque vias illius, pœnitentiæ diſciplina, & aquæ baptiſmo. Illum autem ipſum iamiam affuturum, qui igne & ſpiritu ſancto baptizaturus, atq; triticum, & eos qui inutilem & infructuoſam atque adeò palearem vitam egiſſent, diſcreturus eſſet. Ad hunc modum præuia Verbi vox, ad ſe accedentes, Iordanis fluuij vndis, præcedente peccatorum confeſsione, immittebat, præcidaneiſque expiationibus per aquam purgabat: & aduenienti illi reponebat, certóque reſeruabat. Quum & expectatus ipſe Ieſus ex Galilæa progreſſus, tanquã
C vnus è vulgo aduenit, baptiſmũ ſubiturus: fortaſſe quidem, vt contactu ſuo vndam ſacraret & benediceret: reuera autem, ſimul & baptiſtã ipſum diuinum attingentem verticem ſanctificaret, & aquam fide ſubituris ſpiritum ſuum cõmunicaret: fidémq; faceret, mandatũ à Deo eſſe baptiſmi Ioannis miniſterium dudum ad iuſticiã, id admirantibus & recipiẽtibus datum.[a] Itaq; quum manu eius tingitur & baptizatur, qui terra genitus eſſet: tum vndis abluitur ille, qui natura inuiolatus, ſolúſque mundus & purus eſt, nimirum me à peccato repurgans. Sed enim huius tantæ & tam ſublimis, quæq; naturam ipſam ſuperet, ſummiſſionis & humilitaris, maximum illum naturámq; itidem ſupergrediẽtem retulit honorem, quòd ei ex vndis prodeunti portæ cœli aperiũtur,[b] & ſpiritus ſanctus columbæ ſpecie ſuper ipſum deſcendit, perpetuóque in ipſo corporaliter manet. Factum id, quum propter volucris ipſius puritatẽ, tum quòd ea olim diluuij finẽ læto prædixit nuncio.[c] Traxit quippe illa tum quoq; ſecũ, in eum qui teſtimonio cõprobatur è cœlo fulminis ſono

Palea ſunt apoſtatæ. Frumentum ij qui ad dominum fide fructificant. Iren. Baptiſmus Ioannis.

Quare Chriſtus à Ioãne baptiſatus.

a Portæ quæ ob delictum nobis clauſæ fuerant.

b Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ ſuper Chriſtum baptiſatum deſcendit.

c Exẽplum exaltata hu-

patris vocem, clarè & diſertè, filiũ hunc dilectum D & vnigenitum, volũtatémque ſuam in hoc vno, beneplacitúmque omne & benedictionem eſſe, promulgantem. Hic igitur Ioannes, maior omnibus ipſiſsimæ veritatis teſtimonio cõfirmatus, baptiſmi miniſterio, ita vti decuerat, quàm optimè defunctus, ſpõſa Christo ſponſam Eccleſiam decentiſsimè ampliſsiméque deſpõſauit, agnum Dei Chriſtum voce clariſsima mundi totius peccatum corpore ſuo, quod affectionibus deterioribus omnibus careret, tollentẽ: non tantùm Andreæ & Petro, omnibúſque qui tum cum eo conuerſabantur, ſed & toti mundo, & omnibus deinde generationibus hominum deſignauit: filium illum Dei, & Deum Verbum, cœlitùs propter ſalutem omnium demiſſum, datorémque ſpiritus, & adoptionis filiorum Dei principium & fontẽ, omnibus illi credentibus, ſpectator ipſe Dei annuncians. Et amicum quidem ſe eius, pro excellẽti illius in genus humanum caritate eſt profeſſus: ſed ita tamen, vt œconomiæ & adminiſtrationis eius rationem ne infimam quidem & minimam, propter naturalem tenuitatẽ, diſquiſitionem in- E uenire poſſet. Id ille ore claro & diſerto omnibus deprædicauit, & perſuadere eſt conatus.

militatis, & honorata ſubmiſsionis.

Præclarè Ioannes munere ſuo functus.

CAPVT XIX.

Qvandoquidẽ verò decebat, quẽadmodum iis qui in corporibus verſantes viuũt, corporalẽ Christi præſentiã prædicauerat, quo eis opus munúsq; tale omni ex parte perfectum conſtaret: vt ad inferos quoque meater, & ibi etiam animabus cõcluſis, iamiam per fidem aduenientem ſalutem & liberationem annunciaret: ea ipſa de cauſa Herodem manifeſtè in faciem reprehendit, qui propria reiecta coniuge, (filia hęc erat Arabum regis Aretæ) amoribúſque eius nuncio remiſſo, vanam & effœtam erga Herodiadẽ affectionem rebus omnibus anteponebat. Hanc ille, quum vxorem eſſe ſciret fratris † Philippi, contra legis cõſtitutionem (ſemẽ enim habebat ex fratre) & quidem eo adhuc ſuperſtite, vt Ioſepho videtur, duxerat. De F illis enim hoc ſolis facere permittitur, qui non procreatis liberis excedũt è vita: idque prouidentia conſilióque eo factum, vt fratribus ſemen reſuſcitaretur. Itaque Ioannes delictum id arguere non ceſſabat. Ille verò quamuis antea eum libenter audiuiſſet, quòd admiratione ſimul & veneratione dignum virum eſſe, compertum haberet: tamen vehementioribus Herodiadis amoribus, quibus erat captus, ſermones cohortationéſque eius poſthabens, in cuſtodiam hominem demiſit. Is porrò, quum ſe breui vita exceſſurũ videret, duos ex diſcipulis ſuis ad Ieſum mittit, opinionem eorum quam de ſe habebant aboliturus. Maiorem enim multò Christo Ioannem eſſe putabant. Chriſtus verò nihil ad interrogata reſpondens: miracula eos, quę virtute ipſe ſua ederet, Ioanni renunciare iubet. Et quum iam illi in veriore opinione confirmati eſſent, volens Chriſtus & aliis circumſtantibus veritatem indicare, Ioannẽ laudibus vehit, maximam illi tribuens dignitatẽ, & maiorem omnib' qui ex muliere geniti eſſent,

Ioannes iniuſtum Herodis adulteriũ reprehendit. Herodes hic Antipas cognominatus regnauit annos 24.

† Defuncti Tertull. Habuit filiam ex illa, non alia. Id.

Teſtimoniũ Chriſti de Ioanne.

A præſtantioréma; propheta eſſe declarat. Deinde
aſſentationis ſuſpicionem anſerens, minorem
quidem ſe, iuata eorum opinionẽ, maiorem ve-
rò rurſus illo io regno cœlorum vocat. Poſthæc
conuiuium Herodes natali ſuo die parat. In hoc,
cùm largior comporatio, tum omnis generis de-
liciæ affuere: quibus & inceſtæ illius puella eſt ſu-
periñducta, infractos & iodecẽtes corporis motus
& ſaltationes, quum quidem & virgo eſſe exiſti-
maretur, & regis filia, in tot virorum conſpectu
eahibens: rem modeſtis & pudicis oculis nõ tan
tum ingratam prorſus, ſed effugio etiam dignam.
Sed arbor ea fructu cognoſcitur. Tantæ autem
impudicæ ſaltationis fuere illecebræ, vt, quanuis
illa non poſceret, Herodes tamen (proh regiam
illam munificentiam) cum ea regnum diuiſum
communicare voluerit, irritandámque eam ad id
duxerit. At illa, viperæ ſoboles, à matre edocta, rẽ
longè maiorem, regníſque omnibus præſtantio-
rem. Ioannis caput, precium omne ſuperans, pe-
tit. Ille autem, quaſi iuriſiurãdi religione obſtri-
B ctus: re autem ipſa acri Herodiadis, cui ſatisfactũ
volebat, amore diſtentus, eueſtigiò ſerro caput
Ioannis amputat: & id etiamnum cruore rabido
& puluere reſperſum, & lanci impoſitum, in con
uiuium omni luxuriæ genere diffluens, inſerri iu-
bet: ſpectaculum conuiuis quidem ipſis inamœ-
num & triſte, matri verò puellæ gratum & iucun
dum. Admodum enim optauerat, quæſiueràtque
caput id, quod ei, quas concupiuerat, rebus ea ſen
tentia & libidine ſua vti inhibebat, ita reſectum
ſpectare: & linguam zelo & æmulatione ſancta
velut cote acutiorẽ redditam, poſtremò mutam
deſpicere. Atq; ſic ille quidem eſt occiſus: capút-
que eius longè præſtantiſsimum, mollioris ſalta-
tionis præmium, Mænadi illi & furibundæ, tan-
quam munus honorificentius datum. At ipſa Io-
annis reprehẽſionem quodammodo etiam poſt
capitis reſectionem verita, coniungeréque id rur
ſus reliquo corpori timens, apud ſe remotis arbi-
tris, in abſtruſiore regiæ loco ſepeliendum duxit:
truncum autem ipſum abiicere quópiam iuſsit.
Eum porrò ſolum diſcipuli eius furtim ſublatũ,
C cum ſolenni veneratione in celebri quodam ſe-
peliere loco. Enimuerò Ieſus quum ea quæ Io-
anni accidiſſent, audiuiſſet, magnum de eo conce
pit mœrorem: & nauigio conſcenſo, in locis de-
ſertis verſatus eſt, ſolitariæ vitæ trãquillitate eum
dolorem ſolans. Ioannes igitur præter res alias,
quibus pulcherrimis pollebat, martyrio quoque
pro Chriſti nomine cohoneſtatus, cœlorum, qui-
bus dignus erat, conſequutus eſt domicilium: tri-
ginta & duobus annis, & menſibus inſuper ſex,
munere in terris ſuo expleodo peractis.

Conuiuium in natali die Herodis magnificum.

Saltatio puellæ meretricia.

Indigniſſima Ioannis cædes.

En quomodo perdit iuſtus, quaſi nõ eſſet Deo dilectus.

Sepultura Ioannis.

Chriſtus in ſolitudinem ſecedit.

CAPVT XX.

Herodiadis mors.

FVribunda ſedeoim, & adultera,
inceſtáque adeò illa, quæ quidẽ
Herodis habebatur, reuera autẽ
Phillippi erat coniunx, vita lon
gius acta, quum prius filiam &
ſaltatricem acerbo fato ſublatã
vidiſſet, deinde ipſa quoque deceſsit: futuri ſeculi
iudicio & ſupplicio reſeruata, meras ibi quàm ci-
ciſsimè diuinæ iræ feces, intolerabiliſq; indigna-
tionis Domini calicem hauſtura. Filiæ autem eius D
(dignus enim eſt, qui memoriæ cõmendetur) ta-
lis fuit obitus. Eundum ei quópiam brumali tem
pore erat, & fluuius traiiciendus: qui quum glacie
cõſtrictus coagmentatúſq; eſſet, pedes eum trãſi-
bat. Glacie autem rupta (idque non ſine Dei nu-
mine) demergitur illa ſtatim capitetenus: & inſe-
rioribus corporis partibus laſciuiens, mollúſque
ſe mouens ſaltat, non in terra, ſed in vndis: caput
verò ſceleſtum frigore & glacie concretum, dein-
de etiã conuulneratum, & à reliquo corpore, non
ferro, ſed glaciei cruſtis reſectũ, in glacie ipſa ſal-
tationem lethalem eahibet: ſpectaculóq; eo om-
nibus præbito, in memoriam ea quæ fecerat, ſpe-
ctantibus reuocat. Herodem porrò ipſum non
multo pòſt, vindicta diuina, quanuis tardior len-
tiórque vt plurimum eſſe ſolita, itidem proſequi-
tur: tam immanẽ, vt equidem puto, nefarij ſcele-
ris impuritatẽ pręcipuè ægrè ferens. Quòd enim
Herodes alieno prorſus, propter vehementem a-
crémque adulterę amorem, ab vxore erat animo,
domo eam exegit. Hæc verò tantã contumeliam
non ferens, ad patrẽ ſuũ ſe contulit, (Aretam autẽ
Arabum regem hũc fuiſſe, ſuprà meminimus) & E
illi tam proteruum deſpectum, aliàque omnia ad
minimum vſque recenſens, vindictam tam indi-
gnæ mulierique non ferendæ rei petiit. Ille verò
non minus ſuam q̃ filię contumeliam eam eſſe iu
dicans, contractis copüs ſuis omnibus, bellũ He-
rodi infert: exercitum eius concìdit, regionẽ om-
nem igni vaſtat, hominum vim magnam capit &
abducit: omnibúſque rebus ea ſententia cõfectis,
in regnum ſuum redit. Atque hæc quidem nõ ſo-
lùm ſacrorum Euangeliorum liber, verumetiam
veritatis amans Ioſephus teſtimonio ſuo confir-
mat, Herodiadis mentionẽ faciens: vt ſcilicet He
rodes viuo adhuc fratre, cõiugem illius, opera ſua
ab eo abalienatam, ſibi ipſi cõiunxerit, in matri-
moniúmque & domum duxerit: eam autem quę
ei legibus nupta fuerat, Aretæ regis Arabiæ Pe-
træę filiam repudiauerit. Et vt propter adulteram
Ioanne cæſo, bellum Aretæ, tãquam filia eius ar-
morum cauſam præbuiſſet, intulerit: in quo bello
vniuerſas Herodis copias contrucidatas eſſe com F
memorat. Atq; id ita accidiſſe addit, propter Ioan
nis temerariam & nefandam cædem. Ioannẽ por
rò iuſtiſsimum fuiſſe teſtatur, & baptiſmi mẽtio-
nem facit: de rebus eius per omnia Euãgelia con
ſona ſcribẽs. Refert quoque, propter Herodia-
dem regno Herodem excidiſſe: cum qua exilio
quoque ſit mulctatus. Exulaſſe autem eos Vien-
næ: quæ vrbs Galliis finitima, occidentem verſus
eſt ſita. In decimooctauo Antiquitatum ſanè li- »
bro, hiſce verbis de Ioanne memorat. Quibuſdã »
Iudæis Herodis exercitus per iuſtam vindictam à »
Deo conciſus eſſe viſus eſt, vt pœnas is penderet »
Ioanni, qui Baptiſta cognominatus eſt. Occidit e- »
nim hunc Herodes vt virum bonum, qui Iudæos »
virtute exercenda, iuſticia colenda, pietatéque in »
Deum pręſtanda, ad baptiſmum conuenire iube- »
bat. Tum demum enim gratum acceptúmq; Deo »
docebat eorũ fore baptiſmum, ſi nõ tantum pec- »
cata quædam per confeſsionem deprecarentur, »
verumetiam mũdiciei & puritati corporis anima »
ſimul iuſticiæ cultu repurgata, aliiſque virtutibus »
omnibus ſtuderent. Valde enĩ oratione eius per- »

Filia itidem eius ſaltatricis obitus per quàm acerbus.

Quibus rebus peccamus, iiſdem plerunq; pœnas damus.

Aretas Arabũ rex contumeliã filiæ ſuæ ab Herode per repudiũ illatam, bello vindicat. Ioſeph. lib. 18.

Herodes exilio mulctatus. Ioſeph. lib. 19. ca. 7.

Ioſephi de Ioanne Baptiſta teſtimonium.

A mouebantur. Herodes ſedenim eloquentiam viri, quòd hominibus perſuadendis efficax eſſet, ſuſpectam habẽs: & rem in defectionem euaſuram timens (omnia enim de conſilio Ioannis Iudæi facturi eſſe videbãtur) multo melius eſſe duxit, antequam quicquã ab eo nouatum eſſet, hominem occupare, & è medio tollere, quàm vt rerum mutatione facta, tum primum in ipſo tumultu & periculo pœnitentia duceretur. Itaque ille, propter huiuſmodi Herodis ſuſpitionem, in cuſtodiã Macherontem conijcitur, atque ibi cæditur. Hæc Ioſephus.

CAPVT XXI.

Apud inferos etiã Ioannes aduentum Saluatoris prædicauit.

Itaque Ioannes etiam iis qui apud inferos erant, præcurſor aduenit, præſentiam ibi quoq; Chriſti annuncians. Ieſus autem diuino ſpiritu ſolus in ſolitudinẽ agitur: atque ibi ocio pietatis vacans, ieiunus prorſus dies noctéſque quadraginta cõtinuas B perſiſtit, oratione mentíſque agitatione atq; contẽplatione refocillatus atque cõfirmatus. Quum autem naturæ congruenti affectione afficeretur, faméque percelleretur, ſua ſponte oppugnãdum ſe tentatori permiſit. Qui diuinã aggreſſus mentem & intelligentiam, mentis quoque & intelligentiæ prætextum, experiri tentareque eam volens, attulit. Atque cum tribus, eíſque potentiſſimis congreſſus affectibus, primùm quidem, Si filius (inquit) Dei es, ita vt ſuſpicor, iube in panes verti lapides iſtos. Deinde verò in pinnaculũ templi ductum, vt ſe deijciat pręcipit, nihílque periculi ei rei ſubeſſe ſubijcit: confeſtim congruentem quoque prophetiã adducens. Adhæc, inanis quoque gloriæ cupiditate eum capere ſtudet, & cũcta ei regna oſtẽdit, daturúmque ſe illi ea pollicetur, ſi procidens ſe adoraret: periculũ ſcilicet faciens, exhibendæ declarandæque diuinitatis. Poſteaquã autem in rebus omnibus tẽtatori oracula ſcripturæ obijciens reſtitit. Sathanam à ſe repulit: & non modò, quas modò diximus, concertationum, ſed etiam omnium aliarum incurſionum oppugnationúmque illius victor deſcendit, humana conC ditione ſuperior omniũ virtutum perfectionúmque diuini ſpiritus applauſu comprobatus: atque Angelici ſatellitij, pro eo atque decebat, miniſterio cohoneſtatus, ſolitudinem relinquit, & ad Iudææ atque Galilææ ciuitates accedit, omnémque Iſraëlis gentem viſitans, ad pœnitentiam & reſipiſcentiã omnes cohortatur: appropinquare iam, atque adeò præſto eſſe regnũ cœlorum, læto pręc dicãs nuncio. Atque inde initio Euangelij facto, & quaſi quibuſdam communis naturæ ſacris primitũs primordiiſque iactis, Deus Verbũ, non longè ab eius concionis tempore, duodecim ſacros deligit diſcipulos, quos Apoſtolos etiã, præcipuo quodam honore proſequẽs, nominat. Horũ Andreas primus, vtpote à præcurſore in diſciplinam cooptatus, à quo etiam de rebus Chriſti accuratè edoctus fuerat: & cum hoc Petrus frater, patrem, nauigium, & quicquid præterea habuerant reliquum, abijcientes, ſe ei coniungunt. Deinde Iacobus & Ioãnes Zebedæo progeniti, quos etiam filios tonitrus cognominauit: itidem vt illi facientes, patrémq; & nauigium relinquentes, eum

Tentatio Chriſti in deſerto.

Victoriam à tẽtatione reportãtẽ Angeli miniſtrant.

Duodecim Apoſtolorũ delectus.

ſequuntur. Philippus quoq; à Bethzaida, vicinam D Andreæ & Petro domum habens, hoſce cõſequutus, diſcipulus eſſe iubetur. Deinceps Thomas, qui & Didymus dictus eſt: ſeptimúſq; Bartholomæus eum comitantur. item Matthęus, ex publicanis: & Simon Cananæus. His accedit Alphæi filius Iacobus: & Iudas † Iacobi germanus, qui frater Domini cognominatus eſt: vterque autem ſponſi, Ioſephi ſcilicet, filij fuere. Vltimus porrò & duodecimus Iudas fuit, qui & Iſcariotes dictus eſt. Inſuper verò alios quoque legit ſeptuaginta: quos & ipſos in ciuitatem & regionẽ omnem binos ante faciem ſuam, quò poſtea ipſe iturus fuerat, dimittit. Hiſce duodecim & ſeptuaginta Dominus in ſocietatem arctiorem accitis atq; delectis, fidelibus vtebatur miniſtris, Euangelijq; coopératiis: ſenſimque cum eis arcana, ineffabilia, deificáque prorſus cõmunicabat ſacra, magis magíſque eos ad perfectionem producens, ac nõ aliter atque propriis filiis vtẽs, omnem ciuitatem atque regionem perambulabat. Et primùm quidem ad eã quæ peculiaris ei eſſe videbatur, Iſraëlis acceſſit gentem. Æquum quippe erat, benè atE que benignè facere incipiẽtem, primùm apud familiares ſuos benignitatis iacere fundamenta: ac ſic deinceps eos quoque qui remotiores eſſent, in effuſam atque ſuperfluentem recipere gratiam.

† Iacobus iſte alter eſt à Iacobo Alphæi, primus ab Apoſtolis Hieroſolymorũ epiſcopus creatus. Cuius extat epiſtola Canonica.

Septuaginta item diſcipulorum vocatio.

Prædicatio vtrorumque.

CAPVT XXII.

Diſciplina Chriſti, qua diſcipulos ſuos erudijt.

Beneficẽtia porrò eius in ſermonibus & factis omnibus egregiè eſt ſpectata. Siquidem ſapiẽtiſſimum Verbum Dei ſermonibus perfectæ ſapientiæ & ſanæ intelligentiæ, nec non naturã ſuperãtibus ſpiritus vitæ legibus diſcipulos ſuos certò & accuratè exercebat: vt eos ad cõtemplationem & cognitionem Dei, præterea ad actiones Deo placitas, imitationémque diuinã adduceret, paulatim eis virtutis colores adũbrãs: factis verò prodigiorũ & miraculorũ immenſorũ magnitudinem cognitionis diuinæ confirmans, vt crederent, fidéque certa aſſentirẽtur à ſe prædicatæ veF ritati, perſuadebat. Atque per fidem & ſpem perfectionis conceptã eos producens, ac per vtranq; conſeruans atque protegens, ad pręcipuã & ſummam virtutem, amorem ſcilicet Dei, prouehebat. Enimuerò ad eum modum familiaribus auditoribus ſpectatoribúſque ſuis edoctis, factiſque & doctrinis per fidem, vt par erat, confirmatis, corroboratiſq;, in orbem eos vniuerſum mittit, animámq; rectam omnem per doctrinam eorũ erudit, ſibi ipſi familiariter adiungit, &, quoad eius fieri poteſt, deificat, † iuſticiáque dignam efficit. Accuratiorem ſane exactiorémq; Euangelicæ doctrinæ orationem, & magnificam miraculorum Chriſti, & ſingillatim quæque exponentem commemorationem, quaternio diſcipulorum, eorundémq; Euangeliſtarũ Chriſti, repræſentat. Aequũ verò mihi videtur, hæc denuò perſequi: & nõ illa quidem, quaſi præſentis ſint inſtituti aut propoſiti, vt fuſius, ſed ſummatim tantum perſtringãtur, peropus eſſe duco: itidem vt in arte & diſciplina omni neceſſe eſt, finẽ & vtilitatẽ eius cognoſcere, ſiquidem nõ ocioſè, & quaſi aliud agens quiſ-

Doctrina fidei, ſpei, charitatis.

Hoc eſt, iuſticia idoneã.

Synopſis doctrinæ Euangelicæ.

A piam doctrinæ et incumbere velit. Sicuti igitur in alijs, ita in hoc quoque ſtudio, eos qui ex præſcripto Euangelij vitam ſibi agendam cōſtituerunt, finē eius in primis, videlicet quæ nam vtilitas eos qui per id ad perfectionem conſequendam aſpirant, conſequatur, ſcire cōuenit. Itaque quemadmodum doctori omni ille finis propoſitus eſt, vt diſcipulum, quoad eius fieri poteſt, diſciplinæ cōmunicatione ſibi reddat perſimilem: itidem præceptori Chriſto Ieſu, qui reuera ſummè bonus eſt, cōſtitutum ſcilicet eſt, quantum humana permittit conditio & fragilitas, vnumquemque per Euangelium ad ſe accedentem ſibi ipſi cōformare, atque ita conformatos filios ſuo exhibere patri, & hæredes quidem Dei, cohæredes verò per eam adoptionem quæ gratia obtigit, ipſius vnigeniti & primogeniti Ieſu Chriſti cōſtituere. Quapropter ad hunc tam magnū & mirificum Euangelij finem, & tam inſignis adoptionis honorem ſpectantes, vnumquodque ſeorſum præceptum eius ad animum adducere, & penitius perſpicere debemus. Horum ſiquidē aliqua rationalem animæ partem repurgāt, longèque ignorantiā inſci-

Finis & ſcopus doctrinæ Chriſti.

Vt nos ſcilicet filios & hæredes Dei, & cohæredes Chriſto efficiat.

Præcepta Euangelica τὸ formant animæ noſtræ partem τὸ λογικόν.

B tiámque omnem exigentia, quicquid eſt in rationis noſtræ cogitationibus vanitatis, abijciunt atq; repellunt: & pro eis cognitionem Dei amantem, Deóque gratam, prudentiámque cum ratione recta inducunt. Quædā verò ferociores animi affectus ordinant atque conſtituunt: incompoſitos enim, inobedientes & rebelles, quaſi catenis conſtringunt, irámque & vociferationem vehementiorem atq; deformiorem omnem, præterea blaſphemiā & maledictionem vel diminuentia, vel prorſus eximentia tollunt: morem verò mitē & manſuetum, animúmque æquum & fortē, ritè atque ordine omnia exequentem, ſubſtituunt. Nōnulla autem, cum cura & diligentia ſeruata, partē animæ cupiditati obnoxiā erudientia, cōponunt: ſtuprū, omnémq; aliam impuritatē & immunditiem, & (vt vno verbo ſimpliciter dicam) omnē cordis malā affectionē atq; perturbationē abolēt & extinguūt: puritatē verò, ſobrietatem, tēperantiā, pudorem, omniq; appetitu malo carentē conſtantiam, denique innocentiam & mūdiciem, atque omni carnis ſimul & ſpiritus cōtaminatione

Partim τὸ θυμῶδες.

Partim τὸ ἐπιθυμητικόν.

Eadem præcepta, pro ſe quodq;, ſenſus & partes hominis omnes, ſpiritus efficacia ſingulatim erudiunt.

C & inquinamento vacuam caſtitatē introducunt. Omnia denique, aliud alium ſenſum, pædagogorum more, erudiunt atque inſtruunt, & linguā rectè formant atque frenant. Omnia etiā ea præcepta, per ſpiritum efficaciā ſuam conſequuta, ritéq; & cum iudicio in animo cōcepta, alacres & viuidos exequutores eorū efficiunt, bonos ſcilicet & iuſtos, placidos ſimul & æquos, item miſericordes & Dei amantes: &, vt ſummatim dicam, iniuſtitiam & iniquitatem quamque nos omnino ex corde eijcere, atque eas auerſari: iuſticiā verò omnem & virtutem, iuxta proportionem cōformationis & ſimilitudinis ad Doctorem ipſum, exercere & meditari docent: vt deinde quum iam ad diſpoſitionē affectionémque cordis, atque adeo ad boni habitum pertigerint, & ea quantum fieri poteſt obſeruarint, non amplius peccare poſsint: quippe ad perfectionem, quanuis humana capit, compoſiti atque deducti, perinde ſcilicet atque ipſe qui eis præiit rerum optimarum magiſter & præceptor. Cæterùm ad eum modum per effectricem cognitionē præceptorum ad perfectionem perductis, procliuis faciliſque fit, per effectricem eam vim, ad contemplatricem ſublimitatem tranſitus. Si quis enim præcepta rectè exequēdo, per timorem Domini, implet, eum ille ſimul diuina dulcedine & caritate dignatur. Ita is demum

Ad habitū deducta efficiunt, vt homo nō peccet.

Per virtutem actiuā, ad contemplatiuam eſt tranſitus.

D effectricis operum virtutis, tanquam præmium, iuxta profectus proportionem, reuelationis diuinorum myſteriorum percipit fructus. Et quas res ne audire quidem poteſt, quum ab effectrice virtute ocioſus abeſt: eas, per opera aditū ſibi faciēs, clarè & euidenter contemplatur. Et quæ intelligendo nō aſſequitur per interpretationem expoſita, ab operum effectrice remotus, ea effectricē perſequens ipſe quam optimè interpretatur, compóſque fit rerum arcanarum, & ineffabilium omnino per contemplationem: ac diuinarum ſcientiarum altitudinem aggreſſus, eas inquirit, ſapientiæque profundo liberè atque ſine periculo innatat. Itaq; is parabolas & ænigmata ad ædificationem diſcentium eodem proponit ſpiritu, & quaſi gradus & aſcēſus in corde ſibi per mentis acumē cōſtruit: res obſcuras, abſtruſas, & abditas ſapien-

E tiæ Dei, ſanctè ſimul & myſticè contemplans. Sed enim præcepta & parabolæ Euangeliorum, quatenus ea breuiter dici poſſunt, in his quę perſtrinximus ſunt ſitæ. Effectores nanque operū atque contemplatores, veróſque philoſophos, qui Apoſtolicam planè vitam degēdam eligant, imò fratres etiam & participes Chriſti, eos qui iuxta ea præcepta ad perfectionē pertingunt, efficiunt. Porrò fieri efficique non poteſt, vt hominis natura & tenuitas proprio concita motu & vi natiua, vel ad perfectionem effectricis virtutis pertingat, vel ad altitudinem contemplationum aſpiret: niſi quis in intimo corde ſuo Saluatorem Dominū, vt Deum perfectum, atque eadem cum patre potētia & virtute, eundémque hominem perfectū, tanquam quoddam firmiſsimum [a] fundamentū iecerit: atque eo adiutore vtens, ſedulò oret, vt ei ſimul & operum effectio, & arcanorum contemplatio rectè ſuccedat. Quod ſanè tum quidē ipſe per ſeipſum Dominus Ieſus ſuis oſtendit ſectatoribus: deinceps verò & omnes omnium hominū

F nationes, per ſacra Euāgelia docuit, videlicet, Deū ſe & ſimul hominem perfectum eſſe clarè & diſertè aſtruens. Id nos quoque in primis conſiderantes, Deum ipſum & Dominum, eundémque hominem perfectū profiteri oportet, & per præcepta eius probè inſtructos, ad diuinā illam contendere & anhelare perfectionem.

a Fūdamentum vera potestatu actiuæq; ſimul & contemplatiuæ virtutis eſt, vt Chriſtū Saluatorem verum Deum, eundémque verum hominē credas & profitearis.

CAPVT XXIII.

VErùm enimuerò, quòd perfectꝰ natura homo Dominus ſit, citra tamen naturæ inquinationem & ſordes, apertè aſtruit nouem illa menſium, qua in vtero geſtatus eſt, fœtura, natiuitas eius, educatio, baptiſmus, tentationes, fames, ſitis, labores, fatigationes, lachrymæ, angores, ſomnus, tædium, & quæcunque ſunt hominum naturales & irreprehēſibiles affectiones: adhęc alapæ, colaphi, flagra, cōtumelię, irriſiones [b], ſputus, ſannę, ludibria, & reliqua eiuſmodi: præterea crux, claui,

Indicia veræ humanitatis in Chriſto.

b Imperato ore expuit [illegible] ſpus. Lect.

A acetum, fel, lancea: poſtrema denique mors, funus, & ſepultura. Atque hæc quidem à diſcipulis, tum ad confirmandam carnis eius fidē, ſunt ſpectata: poſteris autē ex ordine omnibus ea ſacrorum Euangeliorum ſcripta exhibent atque repræſentant. Itaque omnia, Seruatorem verum eſſe hominem, ſatis indicant. Quòd verò idem perfectus Deus, extra confuſionem & contaminationē omnem, (vt qui ad ſubſiſtentiam ſuam diuinam, humanam inſeparabili modo naturā ſuſceperit, peculiaréſque eius naturæ conditiones ſibi proprias reddiderit, neque dedecere ſe quicunque illi ſunt naturales & irreprehenſibiles affectus putauerit) manifeſtò declarat: primùm expers ſeminis è virgine natiuitas: & qui circa eam auditi ſunt, cœleſtis & angelicę militiæ, Gloriam canentis, magnifici hymni: ſtella itineris Magorum dux, horúmque ſecretò res magnas inſinuans munerario & adorario: præterea circa baptiſmum eximia Ioannis teſtificatio: eáque longè ſublimior, quæ cœlis apertis prorupit, paterna vox: & qui inde in colūbæ ſpecie ſuper ipſum deſcēdit ſpiritus, vocē eam B in eum qui baptizabatur peculiariter trahens filium dilectum cœlitùs intonās: & alia multa, quæ ſingillatim recenſere præſentis operæ non eſt. Satis porrò ea quæ dicta ſunt, diuinitatis eius fidem fecerint illis, qui perſpicere eam & intelligere ſolidè poſsint. Cæterùm, vt craſſus quoque iſte & tenebris obſitus mundus illuſtraretur, & homines in caligine verſantes immenſam incredibilis & pluſquam infiniti diuini in genus humanum amoris lucem conſpicerent, diuitiáſque bonitatis eius cognoſcerent, prodigiis & miraculis longè maximis edendis, fidem hominum luculētius adaugens & confirmans, magis atque magis per ea † Deus idémque homo Verbum diuinitatem ſuam comprobauit.

Iudicia aperta diuinitatis in eodem.

Miraculis Christus fidem diuinitatis ſuæ confirmauit.

† [illegible]

CAPVT XXIIII.

ET ſingula quidem ſeorſim miracula, quibus diuinitas eius eſt declarata, in præſentia oratione cō C plecti & explicare, tantum abeſt vt noſtræ, qui & temporibus & moribus lōgiſsimè ab eorū abſumus contemplatione, ſit facultatis: vt ne ipſi quidem diuini Euangeliſtæ, quæque ſingillatim, quæ viderunt, referre potuerint: perinde atque radiorum ſolis, & fluctuum ſibi ipſis confertim ingruentium, rationem & numerum inire omnino nō eſt. Illis ſiquidem celeberrima quæque, vt quæ fidem maximè apud auditores habitura eſſent, cōmemorare ſatis fuit: maximam eorum partem, quòd non facilè in vulgus probabilia eſſent, mundóve, & qui huius ſtudiis tenentur, craſsioríque mente ſunt, vt crederentur, perſuaderi poſſent, perſequi ſuperſedentibus. Huc enim referri illud arbitror: Si omnia ſingillatim perſcribātur, ne ipſum quidem mundum recepturum eſſe, qui ſcribendi eſſent, libros. Proinde & nos eorum quæ ad præſentem narrationem ſunt accommodata, compendioſè exponendorū delectu habito, ad reliqua inſtituti noſtri ordine perſequenda progrediemur. Quænam igitur ſunt, quæ certam plenamque diuinitatis Ieſu faciunt fidem? Aqua in vinum ſolo verbo verſa: febris verbo itidem propulſata, quâ D apud Petri ſocrum, quâ apud Regij hominis puerum curatio: leproſorum volūtate ſola purgatio, claudorum item mādato ſolo ſanatio: multorum etiam à natiuitate cæcorum illuminatio: ſurdorū, eorundémque vel difficulter vel omnino non loquētium, linguæ ſimul & auditus articulata & clara expeditio: membra quæ longiore temporis ſpacio ſoluta fuerant, ad officiū ſuum reducta, quùm in eo qui à quatuor baiulis ex tecto per tegulas funibus demiſſus fuerat, tum in eo quoq; qui ad probaticā Solomonis trigīta & octo annos æger decubuerat: aridarū manuū laxata vincula: eorū qui in terram corporis inclinatione vergerēt, directa reſtitutio: plurimorum dæmonum præſidia & caſtra vno impetu in fugā verſa: lunatici morbi expiatio: fluxus ſanguinis occulto fimbriæ veſtis cōtactu conſiſtens: Centurionis puer expectato & iam imminēte periculo liberatus: Iairi filia à morte reducta: multifariam variorúmq; malorum ſpirituum propulſatio & eiectio, atque vnà cum grege porcorū in vndis ſubmerſio. Iam quinque panibus, duobúſq; piſcibus quinquies mille viri ad E ſatietatē vſque refecti, horúmque reliquiæ duodecim cophini: ac ſeptem rurſum panibus quater mille paſti alij, & ſportæ ſeptem, quæ inſigni ſuperfuerunt miraculo: in mari nō alia quàm in ſolido pauimēto deambulatio, nec ipſius ea tātum, verumetiam Petri Apoſtolorum * principis, ipſius Ieſu cohortatione ſuſcepta: vehemētis increpatio procellæ, quæ mare pacauit, atque ex tempeſtate ſæua ad malaciam & trāquillitatem ſummā reduxit: hydropici venter nutu contractus, atque ad ſtatum ſuum reductus: ciuitas quoque Naim, quæ elatum viduæ filium rediuiuum cōſpexit: atque, vt ſemel dicam, varij & omnis generis corporum languoris & imbecillitatis auxilium præſens & curatio.

Euangeliſtæ non omnia Chriſti miracula ſcriptis ſuis ſunt complexi.

Recenſentur plurima quædam miracula eius.

** κορυφαίου.*

CAPVT XXV.

SEd enim diuinorum miraculorū omnium ad fidē diuinitatis eius faciendā potiſsimum, maximū, F & euidentiſsimum eſt, in montem cum diſcipulis aſcēſus ille, & corporis ad diuinæ ſimilem formam mutatio: cuius ſpectatores vt tenuibus admodum veſtigiis fierent, præcipui ex diſcipulis, honore tanto digni reputati, obtinuerunt, Petrus, & Zebedæi filij. Orante enim eo, inſtar ſolis, multóque etiam clarius, facies eius reluxit, ac veſtes perinde atque lux reſplenduerunt. Ex imo autem inferorum receſſu legis adminiſter Moſes apparens, & ſimul Helias ex occultis latebris exiſtens, præſtò fuere. Vterque porrò cum eo colloquuti ſunt de migratione eius per crucem, quam breui peracturus fuerat in Hieruſalē. Cæterùm, qui per tā ſublimis miraculi conſpectū arcanis illius ſacris initiati eſſent, magnitudine eius cōſternati, tum id quidem ſilentio texēre, ſupra naturæ captum id arbitrantes eſſe. Quum autem poſtea eo maius vidiſſent prodigium, ipſam ſcilicet ex mortuis reſurrectionē eius: tum demum & hoc vnà cum aliis, manifeſtioris certioriſque fidei faciendæ & cōfirmandæ gratia, omnibus promul-

Potiſſima Seruatoris noſtri miracula.

Metamorphoſis & transfiguratio eius.

Reſurrectio ipſius Chriſti à mortuis.

Lazari reſuſcitatio.

A gerunt. Præcellit porrò & illud, quod in amico Lazaro, ex vico Bethania orto, Marthę & Mariæ, quę ei inſeruiebãt, fratre præſtitit. Eo iamiam morituro, ad Ieſum germanæ nuncium mittunt, qui ei id ſignificet, opémque eius imploret. At ille, gloriæ id ſibi fore ſciens, cum diſcipulis familiarius colloquitur, ac paulo pòſt Lazarum obdormiuiſſe, lætarique ſe eis dixit eorum cauſa, quòd ibi tum nõ affuerit. Vt verò defunctus ille quartum iam dié in ſepulchro clauſus iacuit, pręſtò adeſt Seruator: & quum ſorores multa miſerabiliter cum lachrymis proloquutæ eſſent, ad monumẽtum tandem accedit, & lapidem auferre iubet. Ille autem, neruis in compage & connexione corporis diffluentibus iam putreſcebat, grauitérque olebat. Seruator porrò, quum orationi incubuiſſet, atq; acrius infremuiſſet, inuocato cœlitus paterno auxilio, Lazare veni foras, inclamat. Itaque defunctus, perinde atque viuens, & amico ſemper aſsiſtens, cõſequitur. & ſepulcralibus faſciis ligatus, celeberrimum omnibus ſpectaculũ prodit, vinculiſque eis ſolutus domum vadit. Multitudine autem tumul- B tuante, ac Pontificibus & ipſius & Lazari occidẽdi cõſilium rationémq; quærentibus, Hieroſolymis relictis, inde ſecedit: & finitimũ, qui Ephrem dicitur, incolit locum. Ac noua quidem & ſupra naturam omnem poſita miracula, ſic ſe habent.

CAPVT XXVI.

Parabola Saluatoris apud Matthæum.

Fortaſſe autem non intempeſtiuum fuerit, oratione breui & ea quę ille per parabolas loquutus eſt, quoad eius fieri poteſt, clarioris intelligentiæ cauſa referre Itaque prima apud Matthæũ parabola eſt, ſemen, pro eo atque decebat, in terram cadens, partim trigecuplum, partim ſexagecuplum, atque etiam centuplum germinans. Secunda, ager zizania ſuperinſita habens: cui ob id, vt parceretur, dignũ viſum eſt. Sequitur ſinapis granum, in altam arborem excreſcens. Et farinæ fermentum, tribus ſatis exceptum. Item magno cõparatus ager, propter defoſſum ibi auri theſaurũ. C Pretioſa itẽ illa margarita, quam lucri cauſa mercator emit. Præterea omne genus piſcium, ſagenâ piſcatoris concluſum. Poſtea centum ille ouium grex: & ouis vna, quæ longius inde aberrans, bono paſtori ſeruata eſt. † Decem milium debitor talentorum. Operarum mercede cõductio, in inæquali æqualitate ad æquitatem deducens quod videbatur iniquum. Duo filij, qui à patre vocati, & in vineam ſuam miſsi, * ordine inuerſo opus faciunt. His ſuccedunt peſsimi agricolæ, qui herili filio necem crearunt. Inſuper rex magnificas filio nuptias ſtruens, & cum conuiuis ex tempore conquiſitis conuiuium celebrans. Item quinæ & prudentium & fatuarum virginum lampades, vel ardentes, vel extinctæ. Paterfamiliàs prudẽter ſeruis ſuis talenta diuidens. Et paſtor prudẽter oues ad dextram & ſiniſtram ſegregãs. Et has quidem Matthæus habet. Marco verò quatuor tantũ ex his referre, in mentem venit. Inæqualem ſcilicet reditum duplicis ſeminis: & eos qui patrẽfamiliàs ſuadendo orant, vt zizania euellere permittat: Sinapis arborem, & vineæ hæredem peſsimè à ſeruis cæſum. Lucas porrò plurimas cõgerit: & in- D ter reliquas, has quoque exponit. Primùm, de eo qui domum ſuper petrã firmiter conſtruit, & non in arena fundamenta iacit. De eo qui à domino p grandioris debiti remiſsionem magno affectus eſt beneficio, vnde eo plus atque vehementius eum amare debuerit. Deinde viator, qui in prædones incidit, & à Samaritano curaturam obtinuit. Adhæc, is qui intempeſta nocte accedit, & importunitate, quod petit, impetrat. Item pater puero cogenti, non res malas, vt lapidem, aut ſcorpionem, tribuens. Præterea ſpiritus malignus domum ſcopis purgatam inueniens, & in eam cum aliis ſeptem immigrans, prioribúsque deteriora faciens. Obſerua mihi & ſeruum, qui ex nuptiis dominum redeuntem expectat. Nec minus & ficum, quæ tertium iam annũ ſtercorationem admiſerat: quòd autem fructum non tulerit, ab agricola exciſa ſit. Alteram item ficum ſterilitatis ergò exareſcentem. Inſuper mulierem ſcopis domum purgantem, & ob drachmæ inuentionem vicinas vocantem, maiorémque in modum gaudentem. Eſt præterea luxu perditus filius com- E miſerantem patrem complexus, adoptionémque paternam præter ſpem & opinionem conſequutus. Diſpenſator item bonæ laudatæque iniquitatis, qui ſingulari prouidáque ſolertia, aliam gratiam ſibi ex debitis pecuniis parauit. Pauper quoque Lazarus, vlceribus ſcatens: immiſericórſque rurſus diues, in media camini flamma aquæ rorem petens. Inſuper publicanus, pectus ſummiſſo atque humili animo plangens, & cœlum ſuſpiciens: Phariſæus ediuerſò, vano tumore ſublatus, humi decidẽs. Minarum diſtributio in decem ſeruos facta. Atque in his quidem parabolæ conſiſtunt. Cum quibus ille & alia quædam per obſcuram inſinuationẽ implicuit, vetus & nouum teſtamentum ſignificans, & ſimul futuri regni abſolutam perfectionẽ, ſimul incrementum doctrinæ & prædicationis optimè per ea adumbrãs: tantiſper dum imperfecti etiamnum, nec dum abſolutioribus ſacris ſatis initiati eſſent diſcipuli.

Apud Lucam.

Apud Marcum.

† μυρίων.

** ἐναλλαγμένῳ.*

CAPVT XXVII.

Deſcenſus Chriſti ad inferos.

F Deinceps, quum triẽnalis temporis filij Dei I terris, doctrina ſua promulganda, cõuerſatio finem ſuum haberet, oportetétque ipſum pro eo atque à mundi conſtitutione præfinitum conſtitutúmque, atque oraculis ſanctarum ſcripturarum prædictum fuerat, vitam ſuam pro mundi vita & ſalute ponere, necnon per mortem ad inferos deſcendere, vt dignos idoneóſque, qui videlicet conſtanter in fide perſeueraſſent, in vitam, ipſúmque adeò paradiſum, tanquam princeps & autor vitæ æternæ reduceret: quúmque eius rei gratia ſummum Dei Verbum iam perfeciſſet omnia, ac diſcipulis ſuis læto ſignificaſſet nuncio, appropinquare regnum cœlorum: à Satana quoque captis libertatem, eiſque quorum animi tenebris obfuſcari atque incredulitate deprauati eſſent, ingens lumen affuturum annunciaſſet, ad prædicandum annum Domini acceptum, & diem retributionis, conſolationem verò

Summa prædicationis Euangelicæ.

A rò lugentibus in Sion: receptis ſecum, quos ſacris myſteriiſque ſuis imbuerat, accedit ad Bethaniam vicum, qui Hieroſolymis ad ſtadia maximè quindecim abeſt. Ibi eum Simon leproſus hoſpitio excipit, quem apocryphi libri patrem Lazari fuiſſe apertè tradunt. Apud hunc, quum cibum caperet, conuiuam ſimul, quem non ita pridem in vitam reſtituiſſet, Lazarum habuit. Ibi quoque Lazari ſoror Maria humaniter excepto Ieſu, tanquam Deo, propter rediuiuam reſtitutionem fratris, vnguento precioſo caput eius imbuit. Quemadmodum ſcilicet & alia antehac circiter medium prędicationis tempus: atque iterum alia mulier quæ vitam meretricio quæſtu tolerauerat, paulo ante paſsionem extra Hieroſolyma vnguento ingentis ponderis & precij, pedes Ieſu lauit, ſepulturæ adumbrans & repræſentans myſterium. Quæ ſanè mulier, quibus multos in perditionis attraxerat lubricitatem, capillis, tanquam ſpongiis, pedes eius exterſit: vnguentúmque lachrymis miſcens, graui peccatorum eſt catena liberata. Deinde, vt competentem debitúmque finem ſcripturæ de eo proditæ haberent, pullo ſubiugalis iumenti, qui throni Cherubin vehitur, inſidens, patentibus portis Hieroſolyma ingreditur. Ibi multitudo ⋆ honorem eum qui ex itinere aduenientibus debetur, deproperans, quaſi cuidam præſtanti, hominémque ſuperanti, reueráque Domino & Regi, carmina publicitus canit. Puerorum præterea tenerorum cateruæ circa eum congregantur, diuinos pæanas & victoriæ carmina accinentes: atque ex his alij veſtimenta humi ſternunt, alij olearum & palmarum ramos frangentes, partim pedibus eius ſubiiciunt, partim manibus quatientes, magnificis ei applaudunt apprecationibus, perinde atque triumphatori & victori cuiquam: Oſanna, dicentes, filio Dauid: Benedictus qui venit in nomine Domini, Deus Dominus, & apparuit nobis. Atque ita vociferabantur longiùs eum producentes, donec cum laude & gloria in templum eſt ingreſſus. Vnde ille ⋆ rerum ſacrarum nundinatores, ſanctarúmque cæremoniarum & myſteriorum deprauatores, flagello, cum libertate plurima ac poteſtate maxima, ad inuidiam vſque, & furibundam illam eorum inſaniã, expellens, ſceleratos & impios euertit. Iræ deinde cedens (iam enim in cædem eius ruebant, tanquam mundum ipſum poſt eum euntem conſpicati) Hieroſolymis Seruator precationis ergò egreditur. Poſtea verò, interpoſita aliqua temporis mora, eò reuertens (manè tum erat) quum fames ei inceſsiſſet, quod ſcilicet proprium humanæ conditionis erat, ad quandam diuertit ficum: cui quum nullus ineſſet fructus, vltima ſtatim ei per execrationem imprecatur, vtpote quæ autor primum & dux tranſgreſsionis fuerit. Atque illa humore protinus omni prorſus exareſcente, arida omnib⁹ exhibetur. Quod ſanè in eo ſpectatiſsimum omnibus modis diuinitatis opus fuit. Etenim, ſicuti naturalis ſimul & hominis & idem Dei voluntas, ita ſimul & hominis & Dei efficacia atq; actio, in ipſo eodem cõſpiciebatur. Vtraque nanque natura, quę propria ei eſſent, ſimul & volebat & efficiebat, cum alterius naturæ ſcilicet cõmunicatione. Neq; enim ſeorſim & abſq; cõmunicatione, vtraq; natura natiua & propria munia faciebat: verùm & diuinitas cum humanitate, D & rurſum humanitas cum ipſa diuinitate, quæ cuiuſque eſſent officij, ſupra naturæ captum efficiebant. Siquidẽ quemadmodũ propria diuinæ ſublimitatis munera filio hominis † cõmunicata: itidẽ rurſum naturales hominis imbecillitates Deo Verbo maniſeſtè, per quandã quaſi remunerationem redditæ ⋆ ſunt, propter eam quæ per ſubſiſtentiã eſt vnionem. Fortaſſe autem ficus iſta exareſcens, inuolucro quodã ſynagogæ Iudæorũ ſterilitatẽ, ferendorúmque fructuũ inopiam expreſſit. Et profectò omnis anima rationalis incredulitati & diffidentiæ in Chriſtum obnoxia, etiamſi legibus literæ tanquã ſoliis admodum florere exiſtimetur: tamen ſi lege fidei in Chriſtum qua illa maximè nutritur & fouetur, excidat, longè à benedictione Dei diſsita, exareſcit.

In domo Simonis Leproſi Chriſtus à Maria vnguento vnguitur.

Simonis Lazari pater.

A tribus mulieribus Chriſtus vnctus eſt. Vnde nonnulli dixerunt, tres Marias fuiſſe.

Triumphalis Chriſti in vrbem Hieroſolymam ingreſſus.

⋆ [Greek, illegible]

⋆ Nundinatores.

Eijcit è templo Hieroſolymitano emptores & venditores Chriſtus.

Ficus infructuoſa ad verbum Chriſti areſcens.

De pomo ſicut primi parentes noſtri guſtarunt.

Idẽ Chriſtus Deus & homo, vtriuſque naturæ efficacia ſimul & actione, & diuinitatis miracula edidit & humanitatis imbecillitates exhibuit.

† [Greek, illegible]

⋆ [Greek, illegible]

Ficus iſta exareſcens & infructuoſa, Synagoga floribus quidẽ ſed ſterilis, typus eſt.

CAPVT XXVIII.

SVb hæc cœna paratur in domo, vt aiunt, Ioannis Euãgeliſtę: quam ille, poſſeſsione ſua (non exigua autẽ ea E fuit) in Galilæa Caiphæ, eius temporis Iudææ Pontifici vendita, (cuius gratia etiam illi notus extitit, ſicuti ipſe alicubi ſacro ſuo teſtimonio aſtruit) in locis circum Sion mõtem ſitis cõparauerat. Ibi igitur diſcipuli apud hominem certum, priuſquã Azymorum inſtaret dies, ita vt illis mãdatum præſcriptúmque fuerat, legis paſcha inſtruunt. Verũenimuerò, quum peropus eſſet, paraſceues die ad veſperam, vt lex præcipit, agnum immolari: nihilominus tamẽ eo verum agnum qui iamiam pro nobis paſcha immolandus erat in cruce, prę̨uenire, & typũ imaginẽmque legalis paſchatis cõplere, circiter quintæ diei veſperam oportebat. Opinio ſanè obtinet, quùm multis aliis, tum Chriſoſtomo præcipuè comprobata, irrationalẽ tum agnũ primùm, ita vt par erat, Chriſtũ cũ diſcipulis omnino ediſſe: Deinde quũ ad myſticã arcanáq; illam cœnã cõſediſſet, parua interpoſita mora conſurrexiſſe, veſtimenta (vtpote quæ eum fortaſſe grauarẽt, & in miniſterio obeundo impedirent) ſtatim depoſuiſſe, linteum ſibi circũcinxiſſe, atque ita prõptè & alacriter diſcipu F lorũ pedes lauiſſe: vt ſimul & nouã ſummiſsionis atque humanitatis oſtenderet ſublimationem, & per ſymbolum atque ſignum ipſis propriè cõpetere mẽtis corporiſque expiationẽ & purgationem declararet. Inſuper verò illud eis innuẽs, pedes eorum ad profectionẽ in gentes, aptos atque idoneos eſſe. Adhæc, obſcurè etiam, diuinorum pedum, pacem læta prædicatione annũciantium, pulchritudinem inſinuãs. Quum verò rurſum diſcubuiſſet, myſticum tradidiſſe ſacrificiũ horrendorum ſimul & viuificorũ noſtrorũ myſteriorum pane † fermentato, & vino ex vite expreſſo. Eáque quum per gratiarum actionem & ſanctificationem benedixiſſet, diſcipulis dediſſe. & quũ verè corpus & ſanguinẽ ſuum eſſe, quaſi fide ſua interpoſita, confirmaſſet: accipere & participare eos illa, quippe ⋆ nulla re à diuina carne ſuã diſcrepantia, iuſsiſſe: atque id, ad eundem modũ, in futurũ deinceps fidelibus faciendũ, ad ſincerã euidẽtémq; ſui memoriam, per manus tradidiſſe.

Ioãnis Euãgeliſtæ dom⁹ Hieroſolymis.

Extrema Paſchalis Chriſti cœna.

Verus agn⁹ Paſcha.

In ea cœna primùm legale paſcha editur.

Pedes diſcipulorum lauantur.

Lotionis eius myſterium.

Paſcha verũ in Euchariſtia exhibetur.

† [Greek, illegible]. hoc ſic vt ab homine Græco dictũ.

⋆ [Greek, illegible]

A Itaque quum quibus oportuit cœleſtibus myſticíſque ſermonibus conuiuas ſodaléſque ſuos inſtituiſſet, nouáſque & arcanas res proloquutus eſſet, aduentúmque Spiritus, qui à Patre (filióque) procedit, ſecretiore ac ſanctiore modo eis ſpopondiſſet, nouū denique poſtremò omniū teſtamentū expoſuiſſet, in Getſemani agrum oraturus vnà cum illis egreditur. Atque ibi humanam imbecillitatem declarans, precatione, ſiquidem Patri ita viſum eſſet, vt ab eo mortis poculū abiret, deprecatur. Diſcipuli ſanè grauedine ſomni preſsi, ſegnes admodum eſſe, & quomodocúque vbi ſors tulit, concidentes, quiſque obdormire, ipſe verò magiſter eos deprehendens obiurgare, & præcipuè Petrum, aliis feruentiore acriorémq;, & qui conſtanter ſe in periculis perſtiturum eſſe fuiſſet pollicitus.

Chriſtus in horto ad Getſemane precabundus orat.

CAPVT XXIX.

Cire autem conuenit, diuinam ſcripturam innuere, Seruatorem ipſum omnem doctrinæ ſuæ curſum ſub Anna & Caipha pontificibus abſoluiſſe: quandoquidē intra iſtorū Pontificatus rerūmque adminiſtrationis annos, totum Ieſu doctrinæ tempus ad finem ſuū peruenit. Initium enim docendi Annæ pontificatu fecit, & munus id vſque ad Caiphæ adminiſtrationem cōſummauit[b]. Tempus autem doctrinæ Seruatoris omne non totum expleuit quadriennium. Quum enim conſtitutiones legis paulatim ſolutæ interirent, præter alia etiam is qui ex maiorum ſucceſsione per ſanctioris vitæ mores excellebat Dei cultus, ſacrúmque miniſteriū collapſum intercidit. A ducibus enim & præſidibus, qui temporibus quiſq; ſuis Roma mittebantur, aliàs alij miniſterium ſacrum pecunia comparantes, non vno longius anno in eo perſeuerabant. Quòd autem id verum ſit, teſte Ioſepho vtar, qui poſt Annam quatuor per ſucceſsionem pontifices vſque ad Caipham fuiſſe, in Antiquitatibus ſuis hiſce verbis prodit: C Valerius Gratus Anano pontificatu abrogato, Iſmaëlum pontificem creat, † Phabi filium. Sed & huic quum paulo pòſt dignitatem eā ademiſſet, Eleazarum Anani pontificis filium pōtificem deſignat. Anno porrò exacto, & iſto quoq; à pontificatu reiecto, Simoni Camithi filio ſacram adminiſtrationem tradit. Verùm & huic honorem eum obtinenti, non annuo longius tempus fuit: cui Ioſephus, qui & Caiphas dictus eſt, ſucceſsit. Ex his igitur conſequitur, non prorſus quadriennij integri Seruatoris noſtri doctrinæ fuiſſe tempus, quum quatuor annis quatuor pontifices, ab Anna vſque ad Caiphæ ordinem & creationem, annuo functi ſint miniſterio. Caipham verò ipſum Pontificem eius anni, in quem ſalutifera incidit paſsio, fuiſſe, ſcripta Euangelica atteſtantur. Vnde & hæc illi, de tempore Chriſti doctrinæ, quæ modò propoſita eſt, conſona eſſe obſeruatio, liquidò oſtenditur.

B *Intra quod tempus Saluator doctrina ſua curſum peregerit.*

Cæſaris procuratores pro ſua libidine & auaritia ſacerdotium conferebant. Eutrop. li. 1. cap. 12.

† Alij legūt Iabi fil. Ioſeph. li. 18. cap. 7.

d De quadriennij iſtius obſeruatione Nicephorus Euſeb. lib. 1. capo 10. eſt imitatus. Verū ex cā 18. huius lib. 3. & cā Luc. uiā cōuenit. Et Valerius Gratus ante annos ferè x. priuſquā Pilatus Roma in Iudæam præſes miſſus eſt, quinta eius præfectus fuit. Quid verò eodē tēpore Hieroſolymis Gratus fecerit, quū ibi certū obtineret a ... *miniſtrationem Pilat. De alio itaq; tempore, Ioſephi verba iſta ſunt* D *accipiēda. Et autori ipſi in ca. 18. atq; præcipuè Luc. c. 3. hac in re fidei habenda. Hoc etiam declarat ca. 4. lib. 2. infra.*

CAPVT XXX.

B hoc ipſo Caipha, & improbo ſcribarum conſilio corruptus Iudas Iſcariotes, & quaſi morbo auaritiæ correptus, qui dicendorum tacēdorúmque ac rerū prætereà omniū cum reliquis diſcipulis particeps à Seruatore factus fuerat, quū alienū ſeipſum & expertem diuinæ gratiæ, per excellentem malignitatem ſuam reddidiſſet, poſt lotionē ipſam, atque ✱ arcanorum † ſacrorū initiationem, vitalémque ipſum panem, viuus etiamdum in poteſtatem inimici captus peruenit, cui ſe antea quoq; voluntatis animíque deſtinatione dediderat[e]. Itaque ab apoſtolorum choro ſeiunctus, quæ cum ſcribis & phariſæis inierat pacta conuenta adimplet. Cohorte enim cum tribuno & multitudine ea quæ rapinis & latrociniis gaudet, adducta, quibus quidem laternæ & faces accenſæ & fuſtes in manibus erant, oſculo Dominum prodit, & abit. At ille captus, vt ouis innocens ad mortem fertur. Neque enim contentionem vllam ſubindicans, neque percuſſorum impetum ægre ferens, placido quietóque animo trahentes ſequebatur. Nec id ille tantum præſtitit, ſed & feruidiorem diſcipulis aliis Petrum, qui gladium ſtrinxerat, obiurgat, ferrum in loculos ſuos reponere iubet: tum autem Pontificis ſerui, cui Malchi nomen erat, reſectam aurem reſtituit: non inopia aut imbecillitate hæc ſe pati, quippe cui legiones quamplurimæ auxiliares, ſi vellet, præſto eſſent, ſed arbitrio alterius ea permittere: & ſuperari in præſentia, vt quæ in ſcripturis eſſent conſtituta, legitimum debitúmque caperent finem, teſtatus. Sic itaque abductus ad Annam primùm: deinde ad Caipham, qui eius anni Pontificatum ſortitus fuerat, ducitur. Atque ibi iureiurando obſtringitur, vt profiteretur an ipſe ſit expectatus ille Chriſtus. Vt autem quod verum erat, Pontifex audiuit (non grauatè enim Chriſtus ſe Dei filium eſſe profitebatur) confeſtim veſtem diſcindit, impium atque blaſphemum vocat, dignúmque morte præiudicat. F His à Pontifice dictis, in caput ei plagæ impinguntur, facies conſpuitur, atque per noctem totam omni ludibrij genere per vinum & temulentiam importunorum hominum, probríſque & contumeliis afficitur. Porrò autem quum illuxit, manibus eum vinctis ad Pilatum ducūt. Et iam dies erat, præſeſq; pro tribunali cōſederat. Ibi Iudæi tanquā rabie agitati, eum circunſiſtunt, conuiciiſque proſcindunt: ille contrà ſilentio & placabilitate eorum obturat & refellit accuſationē. Pilatus verò tam acerbum, ab omniq; humanitate alienum latratum totum audiens, quænam eius cauſa eſſet, rogat. Seruator autem eum ceſponſo non dignatur. Interim clamor, ad crucem eū cōdemnandū eſſe, minaci horribiliq; voce de-

† μετὰ τὸν ψωμὸν καὶ τὸν ζωτικὸν ἄρτον.

Iudas Iſcariotes Chriſtum prodit.

Chriſtus capitur. E

[illegible]

A Caipha damnatur

[illegible]

Apud Pilatum.

✱ Auguſtinus apoſtolos reliquos in cœna Dominica panem Dominum, Iudam verò panem Domini contra Dominum ſumpſiſſe, ſcribit. In Ioan. tract. 59. Si Dominus hoc (Euchariſtiam) quod iſti cauendum putant, vellet intelligi, nō ipſe ſuo traditori dediſſet quod in ſuam ille perniciem ſua culpa dantis, cum dignus indignus accepit. Id. lib. 1 de adult. coniug. ad Pollent. cap. 27.

A poſcentium, exaudiebatur. Ille autẽ, quùm à coniuge ſua Procle per internuncium, ne quid aduerſi contra hominẽ iuſtum decerneret, admonitus, tum ſua ipſe cõſcientia perculſus, abſoluere eum contendit: nihil enim capitalis afferebatur criminis. Sed enim ad Herodẽ, qui, tum Hieroſolymis diuerſabatur, eũ mittit: vt ille anquireret, ſi quid capitali ſupplicio dignum cõmiſiſſet. Vt verò ne ille quidem quicquã inuenit, apud Pilatum rurſus ſiſtitur. Tum illi crimen ei + capitis intendũt, tanquam regem ſeipſum cõſtitueret: & Pilatũ ad abſoluẽdũ propenſum, contra Cęſaris amicitiam facturum, ſi eum dimitteret, dicunt. Quod vbi Pilatus audiuit, metuens ne malã à Tiberio iniret gratiam, proindéque pręfecturæ dignitate excideret: atq; honorem retinendi, hominibúſque placendi ſtudio victus, flagellum de collo eius ſuspendit, & ſãguinariis carnificibus flagellãdum permittit. Etiam rurſus in prætorio Saluator erat: multitudóque & viliſsimi quique ex plebe, impunitatẽ ſibi quodcũque vellent aduerſus eum faciẽdi, ſumpſerant. Ibi ex impuris illis quidã veſtimenta ei detrahunt, atque chlamydẽ coccineam in morẽ purpu-

B ræ circũdãt [a]. Prætetea corona ſpinea caput eius tanq̃ regis coronant, & arundinẽ ſceptri loco in manib. reponunt. nõnulli genib. flexis adorationẽ geſtu ei offerunt, Aue rex Iudæorũ, cum riſu cõtumelioſo ingeretẽtes. Aliqui arundine caput pulſantes, plauſum addunt. Erant qui colaphis maxillas eius cędẽtes, irriſionémque naſo per ſannas ſuſpẽſo iungentes, quærerent, Vaticinare Chriſte, quis eſt qui te percuſsit [b]? Poſtea ſuis ipſum veſtib. rurſum indutum, crucẽ in humeros tollere iubẽt, & extra portã producunt [c]. Poſteaq̃ autem ad Caluariæ locũ eſt ventum, ibi crux cõpingitur, Seruator in eã ſuſtollitur, clauis affigitur, & à prætereũtibus plurimis cõuiciis exagitatur. Vt verò maleficus etiã exiſtimaretur eſſe, duos latrones ad partẽ vtranque eodem ſupplicij genere torquent. Titulus porrò ſupra caput eius poſitus, condemnationis cauſam triplici literarum genere indicabat [d]. Ex prædonib. verò alter, ipſum qui ſic cõdemnatus eſſet, Deum profeſſus, paradiſum rapit, eúmq; per vim ingreditur: alter autẽ, vt blaſphemus de-

C ſpicitur. Cæterùm quum omnia iam cõſummata eſſent, Sitio, inquit. illi porrò ad malitiã celeres [e], acetum felle mixtũ cõfeſtim afferũt: quibus olim in locis aridis ſiti preſsis, petra fontẽ prouoluens, aquã ſuminiſtrauerat. ✱ Et fel præbẽt, qui mel antiquitus ſuxerant [f]. Poſtremò, quum voce magna conclamaſſet, & in manus Patri ſpiritum cõmendans depoſuiſſet, vitã finit. Et corpus mortuũ aliquandiu ita pendebat: quũ ex militibus quidã, Iudæorum genti gratificaturus [g], latus eius lancea perforat: ex quo vulnere ſanguis & aqua, præter opinionem omnem, profluxit. Quum verò metu homicidarum omnes profugiſſent, ſola ibi aderat mater, & quẽ diligebat diſcipulus, qui omnia quę vel ante vel poſt mortem eius geſta eſſent, oculis ipſi ſuis ſpectarunt: ſanguinémque & aquam è latere eius, quaſi adhuc viuentis, recens profluentẽ, religioſè ſimul & honorificè admodum vaſculo exceperunt. Deinde & Deipara mater, diſcipuli mater dicitur: cui à ſe multum amato filius eam commendans, vt pietatem quam parentibus debent liberi, ei præſtaret, iniunxerat.

Ad Herodẽ mittitur, ... Manifeſtũ hoc.

Damnatur ad flagra.

a Irridetur
b Ad ſupplicium crucis ducitur.
c Crucifigitur.
d Inter ſcelestos reputatur.
Ieſus verbũ Dei incarnatum ſuſpenſum eſt ſuper lignum. Iren.
Patibulũ verò Dei ſtatera ſua nullũ fuit. Tertull.
** Felle & aceto potatur.*
Moritur.
Latus eius perforatur.
Tertullianus in Apologetico, cap. 21 de Paſsione & morte Chriſti: Ponſtio, ... Pontio Pilato Syriam tũc ex parte Romana ... primores Iudæorum ... ſuffragio ... in crucem Ieſum dedi ſibi extorſerunt. Prædixerat & ipſe ita facturos. Parũ hoc, ſi nõ & prophetæ retrò ... Tamẽ ſuſfixus, multa mortis illius ... ſigna. Nã ſpiritũ cum verbo ſponte dimiſit ... Eodẽ momẽto dies medium orbẽ ſignante ...

CAPVT XXXI.

D

EՏNimuerò affectiones & perpeſſiones, quas diximus, Chriſto nõ vt puto homini, ſed vt Deo, eidémque homini carne accidẽre [h]. At quæcunque ſupra humanæ naturæ conditionem, & ante mortem, & poſt depoſitionem de cruce, ſepulturámque ipſam magnificè, vt Deum decet, in eo euenere, citra controuerſiã, certò & euidenter ipſius declarant diuinitatem. Quænam verò ea ſunt? Tenebræ denſæ, & propè contrectabiles, à ſexta vſque ad horam nonam. Sol [i] non ordine aut ratione naturæ, ſed quòd creatori eũ pateretur, per deliquium extinctus, & rurſum relucens: terræmotus immanis, petræ ruptæ, tẽpli velũ ſciſſum, monumẽta aperta, & mortui è ſepulcris exilientes: multíſque ſibi notis, qui ſcilicet digni atq; idonei viſi fuerant, manifeſtò apparẽtes: nec nõ reſurrectionẽ eius, qui eos excitauerat, certiſsimè cõprobãtes [k]. Ipſe enim iuſticiæ ſol Chri-

E ſtus, anima ſola per mortem à corpore ✱ ſegregata, apud inferos iuſtorum animis præſtò fuit: & dux itineris ad paradiſum ferẽtis præijt, lucis princeps viæque ductor eis perinde atque latroni factus. Eadem nanque die, ac potius eadem hora ab inferis rediit: vt quidem quum alij nonnulli, tum is cui aurea lingua nomen indidit, in primis hæc accuratius certiúſque expoſuere. Nec enim rationi conſonum erat, animam eius apud inferos retineri: qui nihil prorſus à primi parentis maledictione & exitio ſecũ attuliſſet [a]. Subitò verò, &, vt ita dicam, fulgetri celeritate, dignos atque idoneos, luce ſummè coruſcantis Deitatis illuſtrans, ac immẽſa potentia ex caliginoſis illis, ſoléque carentibus latebris reducens: & principibus ibi tenebrarum, ducibúſque malorum, diuinæ poteſtatis ſplendore, & angelicarum cohortium militia quaſi obtritis, + nullo tempore, & labore nullo, atque (vt ſemel dicã) eo qui ſolum Deum decet modo, in momento vno, ad ſacra immenſaque luce relucẽtia paradiſi ✱ tabernacula traduxit, eáque tabernacula, perinde atque quoſdã arrabones & primitias earum quæ in cœlis aliquan- F

te ſole, ſubducta eſt. Deliquium vtique putauerunt, qui id quoque ſuper Chriſto prædicatum non ſcierunt. Et tamen eũ mũdi caſum relatum in archiuis veſtris habetis, &c.

h Diuina ꝑ digna in paſſione Chriſti exhibita.
i Defect⁹ iſte ſolis mirabilis erat & prodigioſus. Auguſtin.
k Deſcenſus eius ad inferos.

Piarum animarum in Paradiſum reductio.

† ...
Paradiſus, ſanctarũ animarum ante reſurrectionẽ communem, ſedes.

✱ *Quid fecit Chriſti paſſio? quid fecit mors? niſi corpus ab anima ſeparauit, animam verò à verbo non ſeparauit. Aug. ſuper Io tract. 47. Chriſto Domino omnia tradita ſunt, & poteſtas in cœlo & in terra, à Patre videlicet. Tum verò tradita & data, cùm Verbum caro factum eſt. Vt quemadmodum in cœlis primas (τὰ πρωτεῖα) habuit verbum Dei, ſic & in terris primas obtineret vt homo iuſtus, qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius: primas quoque eorum quæ ſub terra ſunt ferret, Primogenitus ipſe mortuorum factus, vt viderent omnia regem ſuum, & in carnem Domini incurreret paterna lux, & à carne eius ſplendida veniret in nos, ac ſic demum veniret homo in incorruptibilitatem lumine paterno circumdatus. Irenæus libro quarto cap. 37. Hic videre eſt cauſam deſcenſus Chriſti ad inferos, & fructum primogenituræ eius ex mortuis.*

✱ *Propheticum quoque (προφητικὸν) adeſt Abrae. id eſt prophetarum domicilium, & dignam habitationem vnaquaque gens percipit, etiam ante iudicium. Irenæus libro ſecundo, cap. 64. Cur non capiat (ὑποδοχὴν) ſinum Abrae dici temporale aliquod animarum receptaculum, in quo iam delinietur futuri imago ac candida quædam vtriuſque iudicij proſpiciatur. Tertullianus aduerſus Marcion, libro 4.*

A do, poſt communem ſcilicet illā reſurrectionem omnium, condignis atque idoneis paratæ ſunt, manſionum, ſempiternorúmque hærediorum, ita vt par erat, eis donauit. Et quemadmodum nuda anima nudis apud inferos animabus, eo quo dictum eſt modo, Saluator veſpertina paraſceues diei hora præſens affuit, reſurrectionémque quodámodo ſubindicauit: ſic rurſum tertia pòſt die, quum profundum etiamnum vna ſabbatorū eſſet diluculum, ac ſol quidem tum circa paradiſum in Edem oriretur, altioráque & ſublimiora montiū iuga attingeret: circa noſtrum autem horizōtem ſeptima, vt ſic dicam, aut etiam octaua obtineret hora nocturna, + cum vitæ principe, Deo ſimili, animato, & purè intellectuali corpore ex ſepulcro prodiens, ita vt antea prænunciauerat, reſurrexit.

Reſurrectio Christi.

† μετὰ ζωαρχικοῦ καὶ θεοειδοῦς ἐμψύχου τε καὶ νοεροῦ σώματος.

Mors Chriſti illuſtris.

CAPVT XXXII.

ATque equidē Deus ipſe, idémque homo, non in angulo aut occulto quopiam loco, non etiam obB ſcuro vel tempore vel modo, eſt defunctus: ſed in ligno ſublimè ſublatus, gentibus ſimul & Iudæis ſpectantibus, & quidem in loco atque die celebri & inſigni feſti Paſchæ, + vitā finiit. Nec minus ſepulcrum magnificum illi fuit: hominis quippe opulenti, & nouum, nupérque adeò in lapide exciſum. Quale & funus, ipſaque ſepultura fuit. Aloë ſiquidē & myrrha admodum cōmiſtæ, corpus mortuum ſindone & linteis exceptum cōplectebantur: atque arctiſsimè cōtinentes vſque adeò conſtringebant, vt omnia ea corpus vnum eſſe exiſtimarentur: quòd quouis glutine ea quæ diximus aromata, cuicunque iungātur rei, arctius potentiúſque eam conſtringere poſsint. Et quēadmodum mors & ſepultura Chriſti irrefragabilem in conſpicuo peractæ loco fidem ſunt conſequutæ: itidem ſanè conſequens erat, decebātque reſurrectionem eius, ad fidem faciendam, certum quiddam abſolutúmque habere, vt omnibus modis firmam indubitatamq; dignis & idoneis perſuaſionem credulitatémque aſtrueret. Itaq; qui C ſubſtantiam noſtram, excepto peccato, ſuſceperat, viuificas & ſalutares perpeſsiones in conſpectu omniū ſuſtinuit, ita vt recēſuimus. Cæterùm vitalē triduanámq; ex mortuis reſurrectionē ſuā, nō oībus prophanis ſimul & ſacris eodem modo perſpiciendam permiſit: ꝙ nec æquum, nec ſublimis, diuini, & iuſti iudicij Dei eſſe creditum ſit, impuris ingratíſque oculis talia committere, & peruerſitati cordis in periculum & experientiam rurſum ſanctum Iſraëlis tradere, vt in ancipiti dubiáque conſiſtentes opinione, quēadmodum etiā antea, & in cogitationibus variantibus non rectū adhibentes iudicium, eum reprobarent atque repudiarent. Illis verò qui mentem rectam & cor quàm maximè purum obtinerent, claram, & ab omni ancipiti dubitatione alienam reſurrectionem ſuam exhibuit, fidéque certa comprobauit: primùm quidem à matre & reliquis conſpectus mulierib⁹, deinde à delectis diſcipulis, aliàs aliis, ꝑ dies quadraginta viſus, ac verbis nouis atq; inſolitis, ſimúlque ſignis & prodigiis naturā ſuperantibus, omnem illis (quantum fieri potuit) ſoluens atque adimēs reſurrectionis ambiguitatem. Nō his au- D tem ſolis, ſed aliis quoque miraculis ſepulcrum conſequutis, fidē reſurrectionis ſuæ confirmauit. Quæ verò ea ſint, agedum dicamus. Primùm, ſigillum ſepulcro impreſſum, quod intactum permanſit: & cuſtodia militaris illa, & genere alienigena, quæ in propinquo ſigillū id obſeruabat. Præterea ingens ille lapis ad os ſepulcri appoſitus, qui inde defluēs, ac potius manu & robore angeli deuolutus, (quod ſanè in his omnib⁹ opinionem omnē excellit) ne ipſe quidem vel minimū ſignum ſuū corrupit. Traditum enim nobis eſt ab antiquis, Iudæos lapidē eum qui in ſalutiferū illud ſepulcrum pro operculo poſitus fuerat, ad ſummū monumēti labrū, petrámque infernè illi ſe cōiungentē, ferramentis quibuſdā fabrili lapicidarum arte perforaſſe, ferrúmque ingens à fabro ex propinquo acceptū, per vtrúque foramen immiſiſſe, & in circi ſiue annuli formā circumegiſſe: atque ita firmiter capitibus cōmiſsis, omni ex parte quaſi vinculum circūduxiſſe, vt lapis, qualicūque modo, loco ſuo reuelli, aut ſaltem ratione aliqua moueri (niſi arte quapiā & vi adhibita, neceſſariò aut ferrū con- E fringeretur, aut petra perrumperetur) nō potuerit. Atque ad hunc modū cum magna cura, atque etiā ſigno appreſſo, quum ſepulcrum firmiſsimè cōmuniiſſent, cuſtodia inſuper cōpetēti adhibita, eos abiiſſe. Quapropter, quum nihil prorſus de ſignis illis motū mutatúmve eſſet, & lapis + abſq; fragore & ſonitu inde defluxiſſet, (qui quidē magnus fuiſſe perhibetur) ita vt vnguenta afferētibus mulieribus, & diſcipulis ipſis accedētibus, locum is, vbi corpus depoſitum fuerat, magnitudine ſua apertè indicarit: quis non euidentem hanc & irrefragabilem reſurrectionis + probationem atque demonſtrationem agnoſcat? Et talia quidem ſunt hæc reſurrectionis Seruatoris indicia apertiſsima. Sindonis verò & linteorū, ipſiúſque adeò, ſi placet, in capite ſudarij, rurſum qualia? Hæc etenim myrrhæ, & aloæ, & itē viuifico corpori illi cōpacta, & quaſi vnū corpus, vnguētorum vi atq; efficacia, facta, haudquaq corpus furtim auferri permiſere, iuxta Iudæorū inſanā dementiā. Quomodo enim corpus ipſum nudantes, hęc fures ſic detraxiſſent? quū ſepulcralia lintea inta- F cta, & decētet, perinde atq; ei circundata fuerant, ſuo quęq; loco reperta ſint? Et ſudarium nō temerè, ſed in vno capitis ſcilicet loco, ritè circumuolutū iacuerit? Certum itaq; eſt, ac perſuaſum omnibus, qui intelligere cognitionémque aſſequi & rectè ſapere volunt, Dominū non ſolùm die tertio cū corpore ſurrexiſſe, ſed etiā cum corpore tenui ac leui: nec amplius mortali & corruptibili & craſſo, vt antea, ſed prorſus incorruptibili & immortali, atq; (vt ſemel dicam) ſpirituali magis & diuiniore, quódq; + ſimul Deus eſſet, (nam ſic dicere auſim) captū ſeorſus oīs excellēte, veſtitúq; & alimēto, quo nō indigeret, ſuperiore, ita vt & clauſas fores naturaliter pertranſiret: quanuis mirifica * ratione ſummiſsionis atq; cōformationis, eis quos ſibi in arctiorē cōſuetudinē acciuerat, cōſpect⁹ ſit, & latus fiſſuráſq; clauorū cōtrectari ſi-

Signa euidētiſsima Chriſti reſurrectionis.

† ἀψοφητί.

** [illegible]*

Corpus Chriſti poſt reſurrectionem diuinum.

** [illegible]*

** [illegible]*

Vt reſurrectio crederetur, talem ſe exhibebat Chryſoſt. Ex diſpēſatione non ex debita corpori ſui gloria ſed in prima figura cernebatur. Cypr. Sed neq; eādem gloriam quam antea oſtēdit Apoſtolis, illis oſtendit. Sed quod videre conſueuerant, hoc viderūt & dilecta eſt claritatis plenitudo, quæ in ſe erat perfecta. Id.

** Perfectus Chriſtus eſt, non propter deitatē modò, quauis nihil perfectius, ſed etiā propter carnem aſſumptā, quæ à deitate vncta, & idem quod vnctio facta eſt, adeóq; condeus (ὁμόθεος) facta. Greg. Theolo.*

A nerit,cibúmq́; cæperit,ac piſces &mel guſtauerit, non ille quidem quòd eſuriret, ſed vt fidem reſurrectionis nouæ faceret,&phantaſmatis opiniõné aboleret, ineffabili quodam modo præter naturã alimento à diuinitatis igne conſumpto.

CAPVT XXXIII.

a Sanctarũ mulierũ de reſurrectione teſtimonia.

Neque verò minus ad veram certámq́; reſurrectionẽ confirmandam faciunt, mulierum vnguenta ferẽtium teſtimonia. Nam & hæc fidem apud Deum merẽtur. In Chriſto nanque Ieſu neq; maſculus,neq; fœmina, neque ſeruus,neq; liber: ſed vnus, in dignis atq; idoneis, atq; adeo in omnib. Dominus:vna fides,vnus ſanctus ſpiritus,qui efficit atque operatur pro arbitrio & voluntate ſua, omnia.Itaque quẽadmodum recti integríque homines,per quos & mundus vniuerſus euangelica ſagena captus eſt:& ſecundũ hos alij,ſecundas in fide veritatíſque cognitione ferẽtes,qui præ cæteris propter fidẽ egregiam ſuſciperentur digni viſi

Hæc ex hagiographis decerpta.

B ſunt:ſic & mulieres plurimæ credẽtes,& neceſſaria ei miniſtrãtes, à Chriſto ſunt admiſſæ. In quibus omnib. [b] celeberrima eſt Maria Magdalis orta,quæ quidẽ antea ſeptem ſpiritibus afflata atq; detenta,eíſq; ab Ieſu liberata,de cætero cõuerſandum viuendúmque ſibi cum curatore ſuo putauerat.Quapropter cum genitrice Dei,& Salome,& alia Maria ſponſi Ioſephi filia,ex Cleophæ fratris eius,qui ſine liberis procreatis deceſſerat, cõiuge procreata,atq; cum aliis familiarem cõſuetudinẽ habens,obſequi & miniſtrare Chriſto & diſcipulis eius non intermiſerat [c]. Magdalenã porrò iſtã Chananeæ illius filiam eſſe quidam prodiderunt Cum eis autẽ,quas diximus, alia rurſum Maria erat,Iudæ Ioſeph filij,vnius ex duodecim † coniunx : quam etiã minoris Iacobi & Ioſæ matrem nõnulli memorant.Item Ioanna filiorũ Zebedæi, Iacobi & Ioãnis mater [e].Has ꝙ matri Ieſu,nec minus ipſimet Seruatori omnib. officiis præſtãdis fideles eſſent,aliæ plures ex Galilæa ſequebãtur,ad veſtimentorũ vſum reliquúmque miniſteriũ per-

b Nomenclatura earũ. Maria Magdalena.

c Ex Chananæa illius filia habita eſt.

† Maria Iuda Apoſtoli coniux. Malim legere,mater. Salomon & Iudas Iacobi,ac proinde & Domini frater,Euſeb. lib.3. ca. 10. nepotes ex filio atq; & diaconos, ex qua illum ſuſcepit, habuiſſe ſcribitur. Verũ cũ coniugem, ſi Maria nominata fuit, aliã à matre Iacobi & Ioſa,&c.fuiſſe neceſſe eſt.

C cõmodę.Hæ igitur deſiderio magiſtri flagrantes, metu autẽ perſequutorum ſeſe cohibẽtes,in ſabbato quietæ eſſe,vt decebat,cogebãtur.[f] Veſpere autẽ ſabbatorũ,hoc eſt,poſt ſabbata omnia, (conſueuere autẽ Iudæi ipſos dies ſeptẽ ſabbata vncare)poſt totius videlicet hebdomadis peractũ circuitum, & poſt mediæ noctis horas vnius ſabbatorum,ipſa nimirũ illuceſcente Dominica:Maria Magdalena, & alia Maria (Dei verò genitricẽ hãc eſſe,ſacri nobis prodidere libri) vt reliquis feruidiores,vehementioréſq; affectæ dolore, vnguẽta quædã ritè præparata habentes adueniebãt,de Iudæorum cõſuetudine Ieſum vncturæ,atq; ex matutino tempore cõploraturæ,lachrymíſque adeò animorũ mœrorem exatiaturæ.Ecce aũt lapidem cõſpiciunt longè à foribus deuolutũ [g], angelúmque ei inſidentẽ,lucis fulgore oculos perſtringentem:bonóq; animo eas eſſe,atq; eueſtigiò redeuntes, myſtis diſcipuliſque cũ lætitia reſurrectionẽ renunciare mihi iubentẽ [h]. Reuertẽtibus itaque illis obuius fit Chriſtus,ſaluere eos iubens:Petróque & diſcipulis dicere, vt primo quoque tempore in Galilæam,deſideratũ ipſum viſuri,irent.Atque illę quidem ſtupore multo perculſæ,ita abiere.

e Diſcrepãtia iſta à cap.3. lib.ſequen.

f Veſpere autẽ Sabbati, &c. quõ accipiẽdum.

Duæ Mariæ Chriſtũ ſpectaturæ ad monumentum eunt.

g Hæ angelum ibi cõſpiciunt.

h Eiſdẽ apparet Chriſtus.

D Prima hæc poſt reſurrectionem duabus Mariis apparitio atque exhibitio facta, quàm Matthæus & Marcus deprædicant. Illæ igitur,vt dicere cœpi,abiere, timore à ſeipſi diſſidẽtes, neque quidquam eorũ quæ vidiſſent [i].Magdalena certè quidem,ſicuti Ioannes ſcribit, deſiderio tabeſcẽs, ad monumẽtum rediit, iterúmque lapidẽ ſublatum videns(ſomnũ enim ſeu viſionem ſibi vidiſſe viſa fuerat) confeſtim cucurrit , Petro & Ioanni, qui reliquis acriores calidioréſq; erãt Apoſtolis, ſublatum quidem è monumento eſſe Ieſum, ſe autẽ vbi locorum eſſet ignorare,annunciatura.Illi porrò ſoliciti atque anxij cõfeſtim ad ſepulcrum accurrere, atque intus ritè locóque ſuo ſepulcralia lintea cõpoſita cernere,& verborũ quæ is qui reſurrexerat proloquutus fuerat, meminiſſe,reſurrectioníque fidem habere,cæterùm propter metum rurſum ſeipſos cohibere:Maria autẽ ſtans ad monumentũ flere,&dubitans ambigere,vbinam corpus eſſet. Tum ibi humana ſpecie angeli duo, alter quidẽ ad capitis locum, alter autem inferiore parte,ſedẽtes,quænam luctus fletúſq; eius cauſa eſſet eam rogant.Quibus illa reſpondet:nõ ad-

i Maria Magdalena denuò ad ſepulcrũ currit.

Petrus item & Ioannes.

Mariæ Magdalenæ angeli duo apparent.

E eſſe eo loco Dominũ,ſeque vbinam poſitus eſſet neſcire.His dictis, à tergo ei præſto adeſt Seruator.Angeli autem eo viſo, ilicò conſurgunt . Illa porrò angelorũ aſſurgẽtium ſtatu exterrita,cõuertitur, Ieſúmque aſtantem videt . cæterùm hortulanum eum eſſe exiſtimãs,(in horto enim monumentum erat) ad interrogationẽ eius modicæ fidei profert vocem: Si tu,inquiẽs,illum inde ſublatum quópiam deportaſti,dic ſodes vbi locorum ſit,& ego illum tollã. Sed enim Dominus amentiam incredulitatémq; eius vna appellatione corrigit & emẽdat.Ibi illa ſtatim cõſuetam dulcémque agnoſcens vocem ex lætitiæ abundantia,magiſtrum eum vocat,& myſterio fidem adhibens, vitales pedes ſubitò contingere parat.Eámque ille quòd tam craſſa etiamnum mente eſſet, ne ſe tangeret,donec ad Patrem reuerteretur, inhibet. Tum enim eos,qui ſpiritu adhærere adiungíque ei poſſent,poteſtate ea frui debere,dixit.Itaq; Ma-

Apparet & ipſe Dominus.

F gdalena ter ad ſepulcrũ venit, & bis Chriſtum vidit:primũ,cum ipſa Dei genitrice,vt diuus cõmemorat Matthæus: ſecundò autẽ & tertiò,ſola,vt quidẽ diuinus ſcribit Ioãnes. Iam verò & quartò aduenit.erant autẽ cum ipſa,Maria Iacobi,Ioãna, Salomæ,& aliæ plures quæ à Galilęa venerãt ſole recẽs admodũ orto.Quibus,iuxta diuum Lucã,coruſcantibus ſtolis præſtãtes humana ſpecie angeli dicunt,Viuentẽ nihil habere cũ mortuis per curioſitatem negocij.Reſurrexiſſe enim,&non adeſſe eum in monumento,teſtificantur: verbáque eius in memoriam reuocare, atque diſcipulis abeuntes eadem indicare iubent . Ita demum illæ cũ feruidiſsima Magdalena reuerſę,vndecim illis, prætereáque aliis omnibus,quæ viderant,renunciant.At illi muliercularũ verba pro nugis habentes,animum ad credendum inducere non potuerunt.Et iam fama viribus magis magíſq; ſumptis, paſsim vnà cũ die Ieſum ex mortuis reſurrexiſſe, increbreſcebat : quũ Pontifices,& qui in Concilio alicuius eſſent nominis & exiſtimationis, conſilium texunt:& argento dato milites corrũpunt, vt perſuadere omnibus conarentur,quũ ipſi ſom-

Quoties Maria Magdalena ad ſepulcrũ Chriſti venerit.

Mulieres diſcipulis reſurrectionem Chriſti renũtiant.

Milites ſepulchri cuſtodes pecunia corrupti, corpus Chriſti furto ſublatũ eſſe mentiuntur.

A no profundiore conſopiri eſſent, diſcipulus corpus defuncti magiſtri rapniſſe. quod ad hunc vſq; diem, apud eos Euangeliſta falſò iactari dicit.

CAPVT XXXIIII.

De apparitione Chriſti poſt reſurrectionē, & miraculis eiuſdem.

DEinceps, qnoties diſcipulis apparuerit, quibúſque ſignis & miraculis, eis perculſis cognitus ſit, ne ipſis quidē, qui ſuis ipſorum oculis ea ſpectarunt, in publica monumēta referri oportere viſum eſt, ſublimi Deúmque decente terrore ſimul & admiratione, facilis compendiariæque orationis occaſionem illis præbente: quippe quibus illud ſtudio fuerit, vt ea tantum exponerēt, quæ ad fidem non ſatis idoneis parúmqne credulis hominibus faciendam ſufficerent, plurima autem ſecuritate ſilentij committerēt. Diebus enim, diuinus inqnit Lucas, quadraginta ex interuallis ſe illis exhibens, & quidem nō ſine miraculis & prodigiis, quæ regni Dei eſſent, læto recenſuit nuncio. Primum itaque, ſicuti antea dictum eſt, mulieribus,

Apparuit mulieribus. Petro.

B vtpote fide feruentioribus ac deſiderio cordis magis flagrantibus, conſpectus eſt. Deinde Simoni Petro, & ipſi ſingularem ardorem erga magiſtrum obtinenti, in primiſque linguæ lubrico lapſo, atque maiorem in modum ſupra alios rerū ſuarum ſatagenti. Ac eadem ipſa, tertia qnidem illa, ſed prima reſurrectionis die, à Luca & Cleopa, iter carpētibus, quum veſpere ad cœnam cum eis conſediſſet, per panis nimirum fractionē, cognitus eſt: qui, quum è cōſpectu eorū euanuiſſet, ipſi cœna relicta, nulláq; mora interpoſita, eo ipſo tempore cum feſtinatione Hieroſolyma reuerſi ſunt: atque in cœnaculum, vbi & cœna peracta fuerat, & tum diſcipuli metu percuſſorum cōfertim conuenerant, quàm primum aſcenderunt. Ibi eis apparitio Chriſti Simoni Petro exhibita, aliáque de ipſa Magdalena, de lapide, & de angelis, præſtātiſsimis veſtimentis coruſcantibus, magna cum voluptate renunciata ſunt. Et ipſi vicisſim, quod illis in itinere eueniſſet, & vt eum panem frangentem cognouiſſent, commemorarunt. Se-

Lucæ & Cleopæ.

Nō Lucam hunc, ſed Nathanaelē fuiſſe, arbitratur Epiphanius.

Ipſis vndecim diſcipulis.

C denim non exigua quoq; tum ibi excitata eſt turba ab eis, qui inter ſe ancipites adhuc erant. Cæterùm illis ita ambigentibus, propter earum rerum quæ dicebantur nouitatem, circa eius ipſius diei ſerum, veſpera increbreſcente, quum fores firmiter clauſæ manerent, (metuebant enim, ne quis clàm ingrederetur) derepentè in ipſorum addubitantium medio conſiſtens Dominus, ſerenā tranquillitatem animis eorum immittit: ac turba ſedata, pacem eis more ſuo apprecatur, manus quoq; & pedes præterea & diuinum latus contrectandum permittens, fluctuantem eorum de reſurrectione opinionem diſſoluit, & plenam illis certámqne facit fidem, vt firmiter cōſtantérque crederent, ſe eum ipſum, qui clauis nuper admodum transfixus fuerat, non ſpiritum eſſe. Quomodo enim ſpiritus carne & oſsibus vteretur? ſicuti illi illum habere viderent. aut quomodo attactum admitteret, qui prorſus incontrectabilis eſſet? Itaque ego, inquit, ſum, nō prorſus omníque ex parte mutatus. Atq; equidem primus nunc primitias Paracleti vobis in faciem ſpirans, Accipite, dico, Spiritum ſanctum, per quem poteſtatem etiā D tribuo ſoluendi ligandíque quicunque peccauerint homines. Conuenit autem vos ſcire, id quod ſępenumero vobis à me eſt dictū, ſic omnia oportuiſſe fieri: Chriſtúmque ex pręſcripto literæ pati, & ad gloriam ſuam reuerti. Vt autem non oculis modò ipſis, auditúque & tactu, verùm etiam guſtatu fidei confirmationem habeatis, q; ſcilicet nō ſpectrum, ſed ego ipſe ſim, qui in ligno quidem mortuus, & in ſepulchro clauſus fuerim, inde autem diuina vi & potentia euaſerim: ſi quid vobis in promptu eſt cibi, proferatur. Atque illi partem piſcis aſsi, & mel fauo ſuo mixtum, ei apponunt. Itaque in conſpectu omnium, manibus, quę propoſita erant, carpens, edit: & præterea potum deguſtat, ex mortuis corporis reſurrectionem cōfirmans. Et talem quidem Seruatoris apparitionem & exhibitionē apud diſcipulos, diui Lucas & Ioānes optimè in Euangeliis ſuis promulgarunt. Ea autem quæ porrò ſequuntur, tonitrua filius intonuit. Thomas nāq;, cui & Didymi cognomē erat, veſpertino ſpectaculo Chriſti nō aderat. Quapropter quum reliqui diſcipuli cum gaudio aduenientī ei apparitionē annunciarent, moleſtè eum ſermonem ferebat: atq; iniuria ſe affici putans, animo propter fluctuantē opinionis ambiguitatē in partes varias diuidebatur. nō modò vt annunciantibus non crederet, verùm etiā illum reſurrexiſſe negaret. Quî enim id, homo quum eſſet, faceret? Quin & obnixè cōtra aſſeuerantes contendebat, ſe non crediturū, niſi manibus ipſe ſuis clauorum fiſſuras attingens, manúmq; intra latus immittēs, rem ipſam per cōtrectationē certò deprehenderet. Poſtq̄ autem deinceps octaua aduenit dies, foribus modo ſuo ritè occluſis, ſectatoribus Chriſti omnibus ſimul ibi metu congregatis, (aderat autem cū eis & Thomas) rurſum Ieſus ſine ſtrepitu omni adeſt, taciteq; ſpirituali, & vt vno verbo dicā, diuino corpore illo, nullo obſtante impedimēto, in medio eorum aſtans, cōſuetam ſibi vocē profert. Deinde & Thomæ dubiā ambiguitatem adimens, & per illum apud alius omnes certa firmáq; iaciens reſurrectionis ſundamēta, manus ſimul & pedes ipſúmque latus oſtentat, accuratéque & diligenter pertractare iubet clauorum veſtigia, & quæ ſatis alta erat, lateris fiſſurā. Itaq; in F tantū illius fides ea cōtrectatione eſt cōfirmata, vt voce magna & Dominū & Deū ipſum pfiteretur.

Eiſdem ſpiritum ſanctū aſſlat. Poteſtas ligandi & ſoluendi.

Chriſtus in cōſpectu diſcipulorum ſuorū edit.

E

Thomas Didymus incredulus.

Denuò Chriſtus Apoſtolis cōgregatis apparuit.

Thomæ ſe cōtrectandum præbuit.

CAPVT XXXV.

POſtea rurſum Petro, Thomæ, & Nathanaeli, Zebedæi liberis, & duobus præterea aliis, in Tiberiadis mari capiēdis piſcibus occupatis, cernitur. Nox verò tota illis abierat, quum admodū laboraſſent, nihil autem prorſus eius quod ſperaſſent conſequuti eſſent. Cæterùm vnà cum diluculo Ieſu apparente, & verriculum ad dextram immittere laxatéque iubente, tanta vis piſcium extrahitur, vt ſagenam pertrahere non poſſent. Piſcium igitur immenſa opinionémque excedente captura, quiſnā eſſet, qui in littore aſtabat, cognoſcitur. Et Petrus continuò natat. (circiter enim ducentos cubitos à terra aberant). Ardenti namque de-

Apparuit iterum diſcipulis quibuſdā piſcantibus.

Plurimorū & maximorum piſcium captura per miraculum.

A ſiderio concitus ille, quum linteolo quod ei tum ſubitò tempus ſuppeditauerat, lumbos circumcirca cinxiſſet, vndis inatans, ſuauiſsiméque ſubinde aquam ſpiritu attrahens atq; remittẽs, ad Chriſtum contẽdit. Reliqui verò † naui piſcatoria remigantes, ad littus appellunt. E naui itaq; digreſsi, deſideratum illum ſuauiter ſalutant, & amplectũtur. Et ecce, in ſolo prunas & piſcem cũ pane poſitum cernunt, ſanctorum ſcilicet angelorum, vt puto, manibus ientaculum præparatũ. Iubentur præterea & ex recens captis piſcibus aliquid afferre ad epulas. At illi conſcenſo nauigio, rete pertrahunt piſcibus confertum, & numero & magnitudine præſtantibus. ad cẽtum enim quinquaginta & tres erant. Mirandũ autẽ erat, quum tot & tanti illi eſſent, reticulũ ruptum prorſus nõ eſſe: adeò vt eo ipſo prodigio, certò illis Dominũ eum eſſe, conſtaret. Quapropter magna inter ſe affecti ſunt voluptate atque leticia: & ille cum eis ex eo quod propoſitum fuerat, communicauit cibum. Enimuerò, quum admirãdum illud ✶ ientaculum finẽ B ſuũ haberet, nõ ſemel, ſed iterũ ac tertiò Dominus Simonem interrogauit, an ſe plus aliis diligeret? non ille quidem reſcire hoc volẽs, (quomodo enim id ei opus eſſet, qui manifeſta compertáque etiam quæ nondũ facta eſſent, haberet? ſed vt per triplicem expreſſam profeſsionẽ triplici mederetur negationi. Vt autem ille celerrimè amorẽ eſt profeſſus, hactenus audiuit ſe ✶ legitimũ verũq; officium præſtiturum eſſe, quatenus re ipſa & opere rationales oues paſceret. Id verò tum demũ fore, ſi animam quoque, ſicuti ipſe, pro illis ponere vellet. futurum enim, vt ipſe ouibus præfectus, itidem per crucem Deum glorificaret. Id namque innuit verbum illud, iuniorem ipſum quidẽ, quocumque voluiſſet, iuiſſe: ſenem autem alij manus ad vinciẽdum præbiturum, viamque ad mortem ferentem, quam natura, vitam quàm longiſsimè producere cupiens, abhorreret, iturum. Intellexit ille quæ dicta fuerant, & diſcipulum eum † qui ſuper pectus Domini recubuerat, ponè ſequentem vidit. Itaque & de fine obitúq; eius quæſiuit. Cæterùm Dominus, eo quòd temerè & fruſtra arcana C inſcrutabilis iudicij Dei inquirere & inueſtigare vellet, acrius obiurgato: Si eum, inquit, volo in præſenti vita cum corpore manere, donec veniã, (caſum Hieroſolymorum, aut ſecundum aduentum ſuum ſcilicet innuens) quid id ad te? Tu, quẽadmodum tibi conſtitutum eſt, itidem vt ego, ad crucis mortẽ te para. De Ioanne verò, aut aliquo aliorum, non tibi, ſed mihi curæ erit. Atq; inde fama increbuit, diſcipulũ iſtũ mortem nõ viſurum. Quam quidẽ multorũ opinionẽ tanquã importunã, minusq; verã ipſe corrigẽs, Nõ dixit ei, inquit, Ieſus, quòd moriturus nõ ſit: moriturus eſt enim eo, quo Dei genitrix, modo: confeſtim verò reuiuiſcet ac reſurget, incorruptibili ſcilicet corpore alterum magiſtri expectaturus aduentum.

Margin: † ἀκατίῳ. Cibus diuinitus præparatus. — ✶ τὸ ἄριστον. Christus de amore erga se Petro certior fieri volt. Quid sibi velit triplex interrogatio. ✶ τὸ γνήσιον. — Mors sua Petro prædicta. — † ἀνέπεσεν. Petrus de Ioanne quoque obitu curiosè inquirit. — Ioannis apostoli, ut Mariæ Deiparæ mortem decessit. Postremum se discipulis Christus exhibuit. — a Et existente nunc formã

C A P V T X X X V I.

DEinde iuxta ſublimem Matthæum ab eis conſpicitur in Gallilææ mõte, & ibi à patre poteſtatẽ ſummã cœli & terræ ſibi, iuxta [a] humanitatẽ ſcilicet traditã eſſe confirmat. eosq́ue cohortatus, proficiſci ad gentes omnes iu- D bet, arcanis ſacris initiaturos: baptizaturóſque in nomen patris & filij & ſpiritus ſancti, credentes, præceptaque ſeruaturos omnia: ſe quoque futurum cum eis per dies omnes, ad conſummationẽ vſque ſeculi præſentis, pollicetur. Poſtea per Bethaniã eus in montẽ olearũ ducit, & promiſsionẽ ſpiritus promittit, in Hieruſalem videlicet ſedentibus, expectantibúſque, donec cœlitùs diuinorũ omnis † generis armorum ſpirituali apparatu inſtruerentur. Et quũ præcipua mandata & munera functionis Apoſtolicę concionãs expoſuiſſet, benedictiunémque eis, pro eo atque decebat, largitus eſſet, ſpectantibus eis, lucidiſsima nube circundatus, [b] in cœlos ✶ ſublatus eſt: & cum ea, † quã receperat, acceſsione Deificata, reuerſus ad dextrã patris conſedit. Ne autẽ ea res mœrorem eis crearet, (quòd non iniquum eſſet eos magiſtro orbatos, immenſo corripi dolore) & hoc ipſum paſtori bono curę fuit. Angelos enim duos demiſit, qui reditum eius in cœlos indicarent, admirandáque & ineffabili eos implerent lætitia, ſic illum cum illuſtri magnificentia rediturum annunciantes. E Itaque adoratione peracta, libentes domum redeunt, & in cœnaculo illo Paracleti expectãt aduentum. Precatio autem eorum erat exercitium, vt diuus Lucas teſtatur. Catalogo namque vndecim diſcipulorũ recenſito, deinceps addit: Et omnes iſti vnanimes conſtãter orationi & precationi incumbebant, vnà cum mulieribus, & ipſa Maria matre Ieſu, cúmque ipſius fratribus, tantiſper dum paracletum decimo ab aſcenſione, quinquageſimo autem à triduana reſurrectione die, ſubſtantialiter deſcendentem acciperent.

quam & admirabile & ſtupore plenum eſt, carnem noſtram ſurſum ſedere, & adorari ab angelis & archangelis & Cherubim & Seraphim. hoc ſæpe in mente mecum verſans, exceſſum patior, & magna de genere humano imaginor. Magna quippe video & clara exordia, multum Deo ſatagente pro natura noſtra. Chryſoſtomus Hebr. 2.

Margin: † τὸν ἅγιον παράκλητον. b Aſcenſio Chriſti in cælum. † εἰς μὲν καθόλου ... Theolog. ✶ Vt corpus non iam in terrenis, ſed in cæleſtibus, & in patris dextera collocaret. Ruffinus. Hæc euangelica ſacramenti & humanæ ſpei veritas eſt, humanã naturam corruptibilemque carnem, per huius gloriæ demutationem in æternam eſſe transformatam ſubſtantiam. Hilar. pſal. 143. Vnigenitus filius ſi quæritur, in ſinu Patris Euangelico ſpiritu reperitur. Ambro. de incarn. Do. ſacra. ca. 15. Reuera ma-

C A P V T X X X V I I.

F

VErùm enimuerò, fortaſſe quiſpiam eorum qui diſcendi ſtudio nullum refugiũt laborem, & eiuſmodi rebus inquirendis delectãtur, dixerit, quam ob cauſam tertio quidem die Domini reſurrectio, reditus autẽ in cœlum quadrageſimo peracta ſit: decimo porrò deinde, à ſancta autem reſurrectione quinquageſimo, Spiritus diuinus, ita vt promiſſus fuerat, miſſus in Apoſtolos deſcenderit. Arbitror enim nihil temerè & caſu aliquo, ſine ſingulari quapiam conſideratione, à Seruatore verbo, cum ratione & ordine decẽti, vt par eſt, exequenti omnia, factum eſſe: niſi quòd propter cognitionis incomprehenſibilis difficultatẽ, humanæ mentis ea ſuperant captum. [b] Mihi quidem nonnihil ſuper intelligentiã ipſam & noticiã audenti, Vniuerſitatis huius Dominus reſurrectionem ſuam propterea in diem tertium contuliſſe videtur: quum tres præcipui ordines, ſiue ætates hominũ vitæ, ex quo patria noſtra eiecti ſumus,

Margin: Vt quidem coniectura colligere licet, poſt dies duos Hieroſolyma ſunt reuerſi in Sabbato. Huius enim gratia & Sabbati habebant viam, vt diuus Lucas dicit. Eſt autẽ Sabbati iter, paſſus bis mille, quantum videlicet caſtra à tabernaculo teſtimonij aberant: quẽadmodum diuinus conſtituit Moſes. Sancta porrò & diuina aſcenſio die quin-

to eſt facta. Niceph. b Θεωρία & contemplatio, quãnam ratione tertio à morte die Chriſtus reſurrexerit.

A numerentur, eorum nimirum qui ante legem datam, deinde qui ſub lege ipſa, poſtremò qui poſt eos extitêre (qui etiam vitæ, quæ per gratiam eſt, participès ſunt) quòd is qui pro ſalute omnium mortem obeundam ſuſceperat, reſtituere triduanam mundo [e] vaſtitatem & direptionem debuerit, vnicuique parti earum ætatum quaſi ſigno impreſſo, libertate à corruptione & pernicie, accommodata conuenientique proportione deſcenſus ad inferos, ſeu potius corporalis in ſepulchro manſionis mortificationiſque ſuæ, confirmans. Quod ſi cui placeat, generis humani [d] in principia elementaque ſua reſolutionem, eiuſdémque [e] reſtitutionem, ad cauſam Dominicæ reſurrectionis referre: & propterea quòd ea à perfectrice rerum cunctarum Trinitate effecta ſit, tribus, à Domino omnium, diebus mortem eſſe abolitam, affirmare: ab eo quoque noſtra non diſſentiet contemplatrix conſideratio.[f] Lazarus ſiquidem, mundanæ corruptionis elementatiſque reſolutionis & regenerationis typus & exemplar, B in fatalem ac morti etiãnum obnoxium reſtituitur ordinem, quem in elementaribus eodem numero principiis ipſe Chriſtus conſtituerat. [g] Quadrageſimo autem die ad cœlos paternúmque reuertitur thronum Dominus: quòd & les, rerum futurarum exemplar & figura, iis qui ex corruptione progeniti eſſent, per hunc numerum, quaſi ſacrum ductorem, aditum & ingreſſum ad ſacra adyta permittit. Eam ſcilicet ob cauſam etiam nunc ✶ primogenitus ex mortuis factus Chriſtus, immortalitatémque creaturę ſuæ per reſtitutionem aſſerens, ad ſupercœleſte nullâque manu factum, nec non † omnium ſacrorum ſacratiſsimum ipſius ſanctum ſanctorũ ſplendidè ac magnificè contendens recipitur.

e ἀνάστασιν.

d ἀναστοιχείωσιν. e ἀνάστασιν.

f Quatriduana Lazari mors quid deſignet.

g Quo myſterio quadrageſimo à reſurrectione die Chriſtus cælos aſcenderit.

✶ Primogenitus mortuorum & princeps vitæ Dei. Nam Deus tranſiuit in hominem, vt homo tranſiret in Deum. Iren. lib. 4. cap. 39.

CAPVT XXXVIII.

C CÆterùm quinquageſimam diẽ reperio, non ſolum quòd ipſa ſacra, è radice ſacra ortum ducat, ex illa nimirum die, ſua ipſius circulari in ſe ipſam reuolutione emergens, qua die, ab omnibus quæcunque voluiſſet operibus, ſeu † in peregrinatione ſua, ſeu in mundi ✶ conſtitutione effectis, creator ipſe cõquieuit: verumetiam, quòd typum & imaginem impleuit perpetuæ illius omniſque veſperæ expertis remiſsionis diei. Quapropter etiam eis qui iuſta veterem literam viuebant, tanquam per vmbram exhibita, libertatem rerum omnium concedebat, circulari annorum curſu in numero iſto conſiſtente: eiſque rebus, quæ tum agebantur, indicantibus, poſt ſeptimanum hunc ſatis ac ſeruituti obnoxiæ vitæ noſtræ circuitum, aduenturam eſſe diem illam, qua in antiquum nos ſtatum recipi, priſtinámque & cœleſtem libertatẽ reſtitui oporteret. Quum itaque & nunc Spiritus ſancti aduentus ita comparatus ſit, vt nouum nobis vitæ modum præſcriberet, & ad illam ipſam diem, ex obſcura & caliginoſa præſentis vitæ nocte, nos excitaret: ideo in hac ipſa aduenit ille die. Decima autem ea eſt poſt aſcẽſionem dies, quòd, ſicuti ſeptenaria in ſeipſam per circuitum reuerſa, quinquageſimam remiſsionis diem profert: itidẽ & tertia in ſeipſam reuoluta, hanc ipſam nobis ſacram ſubſtantialis Spiritus aduentus diem creat. D Erat quippe hoc ſic conſequens & conſentaneũ, non tantùm † propter diuinam rerum omnium principis trinitatem, verumetiam quòd ingẽs hoc reſuſcitationis & reſtitutionis mũdi opus ✶ quod tertium in trinitate eſt Verbum: arcana admodũ, vt paulò antè memorauimus, ratione peregit. Dictum præterea à nonnullis eſt, decima ab aſcẽſione die Spiritum, alium quippe paracletum, propterea veniſſe, quòd reuertente cum Deificata humanitatis acceſsione Deo Verbo, ex nouenaria ✶ principum angelorum claſſe, ordo quilibet ſeorſim accedens, acceſsioni ei Deificatæ vnà cum Diuino Verbo, debitam ſacrarit atque præſtiterit adorationem: quippe quæ res reconciliationem generis noſtri, ſapientiſsimè optiméque adminiſtrarit: & poſtea iuxta promiſsionem, diuinũ miſſum eſſe Paraclerum. Ad hunc quidem modum nobis hæc dicere in mentem venit. nihil enim temere, aut citra ſingularem inſignis conſiderationis contemplationem, Verbum fecit atque impleuit. Si quid verò eſt alterius arcani myſterij, abditarũ ſecretarúmque rerum Ieſu amplitudine dignum, id E illi viderint, quibus profundam altitudinem rerũ ineffabilium diuinitúſque peractarum, acrioribus contemplationis oculis perſpicere eſt conceſſum.

Conſideratio pia, quur quinquageſimo à reſurrectione die, Spiritũ ſanctum Chriſtus Apoſtolis miſerit.

Quid ita decimo ab aſcẽſione die Spiritum ſanct. aduenerit.

c reſtitutionem generis humani.

✶ [Greek illegible] *Deſcripta ſunt hæc ex veteribus Græcis theologis. Quid verò ad ea dicent noſtra ætatis theologi, qui carnem Chriſti glorificatam, &c. in ordinem creaturarum redigunt, & adorationemque eius in dubium vocant? Agunt in cœleſtibus paſchalia gaudia ipſi angelici ſpiritus, & reſurgentis Domini gloriam admirantur. lætantur & delectantur in eo, quod forma ſerui reuerſa ſit in formam Dei, & eminentis humilitatis ad depoſita altitudinis rediens maieſtatem. Cypr. Sermon paſchal. Inde Theologus, Paſcha Domini dicit eſſe* [Greek illegible]*: hoc eſt, honorem ſiue decus Trinitatis.*

CAPVT XXXIX.

ATque equidẽ quæ de Chriſto, in ſacrorũ Euangeliorum librum relata ſunt, vt ea quã breuiſsimè exponi potuerũt, ad hũc ſeſe habẽt modum. Reliquũ nunc eſſe puto, F Ioſephum quoq; veritatis amantem apud Hebræos hiſtoricum, in medium producere, & quæ is in decimooctauo Antiquitatum libro de Seruatore noſtro Ieſu Chriſto ſcripta reliquerit, primo huic hiſtoriarum libro, tanquam coronidem apponere. Quum enim de præcurſore Ioanne, ea quæ paulo antè recenſuimus, expoſuiſſet, deinde de Chriſto verbis hiſce ita ſcribit: „Extitit eo tempore Ieſus, vir ſapiens, ſiquidem virum eum dicere fas eſt. Erat enim operum, opinionem fidémque omnem excedentium, effector: & hominum eorum qui libenter veritatem complecterentur, magiſter. Multos enim ſimul & ex Iudæis, & ex Græcorum ſuperſtitione, in diſciplinam ſuam aſciuit. Chriſtus is fuit. Et quum eum principum apud nos virorum delatione, Pilatus crucis ſupplicio affeciſſet, non tamen, qui ante eũ erant complexi, conſectari ſuperſederunt. Apparuit quippe, illis tertio pòſt die ſuperſtes ac rediuiuus. Quandoquidem diuini prophetæ & hoc & alia, de eo admiranda, vaticinati fuerãt. Et ad hodiernum vſque diem, quæ ab eo eſt cognominata

Luculentiſsimum Ioſepho hiſtorici de Saluatore noſtro teſtimonium.

A

CAPVT XL.

Effigies & ſtatura Chriſti.

PORrò effigies formæ Domini noſtri Ieſu Chriſti, ſicuti à veteribus accepimus, talis propemodum, quatenus eam craſſius verbis cõprehendere licet, fuit. Egregio is viuidóque vultu fuit. Corporis ſtatura ad palmos prorſus ſeptem. Cæſariem habuit ſubflauam, ac non admodum denſam, leniter quodammodo ad criſpos declinantem: ſupercilia
†† nigra, non perinde inflexa. Ex oculis ſubflaueſcentibus mirifica prominebat gratia. † Acres ij erãt, & * naſus longior. Barbæ capillus flauus, nec admodum demiſſus. Capitis porrò capillos tulit prolixiores. Nouacula enim in caput eius non aſcendit, neque manus aliqua hominis, prçterquàm matris, in tenera duntaxat ætate eius. Collum fuit ſenſim decliue, ita vt non arduo & extento nimium corporis ſtatu eſſet. Porrò tritici † referens colorem, non rotũdam aut acutam habuit faciem, ſed qualis matris eius erat, paulùm deorſum verſum vergentem, ac modicè rubicundam: grauitatem
B atque prudentiam cum lenitate coniunctam, placabilitatémque iracundiæ expertem, prç ſe ferentem. Perſimilis denique per omnia fuit diuinæ & immaculatæ ſuæ genitrici. Ac hæc quidem hactenus. Complectitur autẽ primis hic hiſtoriarũ Liber, annos triginta tres: initio ſumpto à quadrageſimo ſecũdo Auguſti Cçſaris iã ſeneſcentis Imperij anno, quo Dominus noſter Ieſus Christus cum carne, ex ſancta proceſsit virgine: fine autem in decimum octauum Tiberij Cæſaris imperantis annum deſinente. Qui quidem à mũdo con-
* dito. Quinquies milleſimus quingenteſimus trigeſimus octauus, à natiuitate autem Domini trigeſimus tertius fuit.

† ὑποχαροποί.
** ἐπίῤῥινος.*

σιτόχροος. De colore tritici matureſcentis hoc intelligendũ quo cum modica fuſcedine rubeſcit.

Primi huius libri anni.

Neoterici Chronologi admodum, à veteribus diſcrepant. Quorum quidam hũc annum mundi conditi conſent eſſe 3995. Theodorus Bibliãder ponit 4012.

†† *Gen. 49. de Iuda dicitur, χαροποὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἀπ' οἴνου. Fului oculi eius à vino. Fuerunt & Domino Christo oculi χαροποί, id eſt fului, ſplendeſcentes, nigroris habentes aliquid. Theodorus Gaza fuluos vertit in Ariſtotele, qui leonem oculos habere ſcripſit χαροπούς.* * *Hic mihi ingenuè fatendum eſt, cùm ingentem eſſe viderem inter veteres & nouos Chronologos & temporum obſeruatores diſſonantiam, annis à condito mundo notandis, me in Nicephori noſtri priore editione libris vbique mille annos detraxiſſe, vt notatio eius & computatio propius ad recentiorum quas è ſacris Biblijs acceperunt rationes, accederet. Sed in poſteriore iſta & accuratiore editione, millenos eos annos vbique reſtitui, ita vt in Græco exemplari poſitos reperi. Feci id ea potiſsimùm adductus ratione, quòd & Lactantium & Auguſtinum viderem ſcripſiſſe, ætate eorum ſextum mundi millenarium cucurriſſe. Lactantius lib. inſtit. 7. cap. 14. Sciant, inquit, philoſophi, qui ab exordio mundi ſeculorum millia enumerant, nondum ſextum milleſimum annum eſſe concluſum, quo numero expleto conſummationem fieri neceſſe eſt, & humanarum rerum ſtatum in melius reformari. Auguſt. de ciuit. li. 20. cap. 7. de mille annis Apocalypſeos ſcribens: In vltimis, inquit, annis mille iſta res agitur, id eſt, ſexto annorum miliario, tanquam ſexto die, cuius nunc ſpacia poſteriora voluuntur, ſecuturo deinde ſabbato, quod non habet veſperam. A qua ratione non multum annotatio Nicephori annorum mundi diſcrepat.*

* *Nicephorus, atque alij itidem authores, paſſionem Chriſti Ieſu Saluatoris noſtri, in decimumoctauum imperantis Tiberij annum referunt: quo anno Conſules fuere Fur. Camill. Aruntius Scribonianus, & Cn. Domitius Aenobarbus. At Lactantius Inſtit. diuinar. lib. 4. Tiberij, inquit, anno quindecimo, id eſt, duobus Geminis Conſulibus, ante diem ſeptimum Cal. Apriliam, Iudæi Chriſtum cruci affixerunt. Eorum conſulum integra nomina fuerunt, C. Rubellius Geminus, & C. Fuſius Geminus. Lactantius Tertulliani ſententiam eſt ſecutus, cuius hæc verba ſunt in lib. aduerſus Iudæos: Tiberij quintodecimo anno imperij paſſus eſt Chriſtus, annos habens quaſi 30, cùm pateretur, &c. Quæ paſſio perfecta eſt ſub Tiberio Cæſare, Coſſ. Rubellio Gemino, & Rufino Gemino, menſe Martio, temporibus Paſchæ, die octauo Cal. April. die prima Azymorum, quo agnum vt occiderent ad veſperam, à Moſe fuerat præceptum.*

SECVNDI TOMI CAPITA.

1 *Vt poſt aſcenſionem Domini, Matthias pro Iuda in numerum duodecim Apoſtolorum ſit cooptatus.*

2 *De Spiritus ſancti ipſa die Pentecoſtes ſubito aduentu, & de miraculis per Apoſtolos editis.*

De fidelium vnanimitate & vita, & de ſeptẽ diaconorum ſeu miniſtrorum electione.

3 *De electione Iacobi fratris Domini. Et expoſitio de genere Ioſephi, ſponſi Mariæ, & Ioannis Baptiſtæ, necnõ ſanctiſsimæ Dei genitricis: ex ſcriptis Clementis collectoris, Euodij, & Hippolyti, qui Apoſtolorum ſucceſſores fuerunt, decerpta.*

4 *De Pontificibus Hebræis, qui ab ipſo Aaron, ad Iacobum primum Hieroſolymitanum epiſcopum, & captiuitatem Hieroſolymorum vſque, ordine ſucceſſerũt.*

5 *De Stephano primo martyre, & Paulo organo electo.*

6 *De Philippo vno ex ſeptem diaconis, & de Simone Mago. Item de Eunucho Candaces reginæ Aethiopum. Item de miraculis diui Petri. Præterea de Cornelio Centurione, & eis qui ex Ethnicis animum applicuerint Chriſto. Et vt Antiochiæ Barnabas & Paulus primi fideles ipſos Chriſtianos cognominauerint.*

7 *Ea quæ ab Augaro, in ciuitate Edeſſa, per Apoſtolũ Thaddæum ſunt acta: & de imagine Seruatoris Chriſti, nulla manu interueniente, picta.*

8 *Vt Tiberius Cæſar, rebus Seruatoris Chriſti ex literis Pilati cognitis, ſit permotus: & quæ de eo Tertullianus memoriæ commendarit.*

Vt Caius Tiberio ſucceſſerit, & de Philonis ad eum legatione, & quæ de Caio Philon & Ioſephus memorent, & vt inde Romanorum in Iudæos furor & rabies coorta ſit. 9

Quæ mala Iudæis conciliauerit atque intulerit Pilatus, & vt is illata ſibi ipſi manu interierit. 10

De Imperio Claudij Cæſaris, qui Caio ſucceſſit: & de fame, quæ ſub ipſo inualuit, & de Theuda impoſtore. 11

Martyrium Iacobi apoſtoli, filij Zebedæi: eiuſdémque fratris Ioannis Theologi. 12

Vt Agrippa, qui & Herodes dictus eſt, perſequutione in Apoſtolos cœpta, diuinam ſtatim vindictam ſit expertus. 13

De Simone Mago, eiúſque hæreſi, & vt ei reſtiterit in primis Romæ diuus Apoſtolus Petrus. 14

De Euangelio Marci, & vt in Aegypto & Alexãdria ab eo primùm Monachorum vita ſit inſtituta. 15

Qualia ſapientiſſimus Philon memoriæ prodiderit, de eis qui primùm in Aegypto Chriſti philoſophiam profeſſi ſint & exercuerint. 16

De Philonis ſcriptis, & de moribus eiuſdem. 17

De Ioſephi veritatis conſectatoris libris, & quales eius quoque mores fuerint. 18

Vt Paulus gentes ad profeſſionem fidei Chriſtianæ perduxerit: & de quæſtione mota de lege Moſaica à Gentibus ſeruanda. & quid Hieroſolymis congregatã 19

Apoſtoli de ea per Epiſtolam decreuerint.

20 *De ſacroſancti praeconis Pauli in Macedonia rebus geſtis: & de Dionyſio Areopagita, librîſque eiuſdem.*

21 *Vt ipſa Dei genitrix natura lege mortua, ad cœleſtia tabernacula corporaliter ſit tranſlata.*

22 *Ex Dionyſio Areopagita, vt diui Apoſtoli, cum ipſius filio, ad producendum Dei genitricis funus, ex vltimis terra finibus vniuerſi conuenerint. & de Iudaeo, cui manus exareſcens decidit, quòd loculos ſeu pheretrũ Diuae Virginis impiè & irreuerenter contrectarit.*

23 *Qualia etiam Iuuenalis Hieroſolymitanus de ſacroſancta aſſumptione puriſſimae Dei genitricis memoret: & de eiuſdem forma, moribúſque.*

24 *Vt diuus Paulus ex Oriente in Occidentem tranſierit: & inde rurſus in Orientem migrarit, diuinum & Angelicum annuncians ſermonem. & vt Epheſo mari in Syriam vadens, Hieroſolyma peruenerit.*

25 *Vt idem Paulus Epheſi ſub praeſide Hieronymo, ad beluas damnatus, cum eiſdem depugnauerit, & diuino auxilio victor euaſerit.*

26 *De ſeditione Hieroſolymis ſub Claudio orta, & de impudenti audacia ſacerdotum ſub Nerone & Felice: & de praedonibus ſicariis, nec non pſeudopropheta Aegyptio.*

27 *De Petri apoſtoli miraculis, & item Simonis Magi praeſtigiis: & vt vtrunque Nero Roma expulerit.*

28 *Vt Paulus Hieroſolymis quum eſſet, ſeſe tempori & loco prudenter accommodarit, in eo quod ibi iuxta veterem legis ritum vixit. & vt grauis catena vinctus à tribuno concionabundus, quae ei acciderint, diſſeruerit. Item vt Caeſaream ad praeſidem Felicem ſit deductus, in cuſtodiámque coniectus.*

29 *Vt Paulus cum eis qui Hieroſolymis venerant, ſe defendens diſputarit. De Felice & Druſilla: item de Feſto, qui Felici ſucceſſit, apud quem liberè cauſa dicta, appellauit Caeſarem.*

30 *De Agrippa & Bernice: & de concione, quam apud eos Paulus habuit.*

31 *De traiectione Pauli in Italiam, & de naufragio eiuſdem.*

32 *Vt in inſula Melita manum Pauli vipera morſu violarit de Publio, aliiſque Pauli miraculis.*

Vt inde Paulus naui Alexandrina, per Syracuſas Romam venerit: & cum primariis ibi Iudaeis ſermones diſputando contulerit. Et vt apud Neronem ſe ſtiterit, & tum quidem abſolutus fuerit: bienniúmque Romae permanens, regnum Chriſti, citra impedimentum, cum multa libertate praedicarit. 33

Vt poſtea Roma excedens, rurſus ad praedicandi munus ierit: & denuò Romã venerit, martyriúmque ſubierit. & de diuinis eius Epiſtolis. 34

De peregrinationibus Petri apoſtoli. & de ſacro Clemente, & genere eius: & vt ipſe quoque poſtea Romã venerit. 35

De miraculis Apoſtolorum Romae editis. De interitu Antichriſti Simonis: & vt Petrus & Paulus Romae martyrij certamen abſoluerint. 36

De crudelitate & turpitudine Neronis: qualia quidam ex Eccleſiaſticis ſcriptoribus noſtris de eo, déque ſacro obitu ſanctorum Apoſtolorum memoriae prodiderint: & de diuina eorum vultus faciéique figura. 37

Quomodo frater Domini Iacobus certamen pro Chriſto peregerit. 38

De Andrea & Bartholomaeo ſacroſanctis Apoſtolis, quomodo martyrio pro Chriſto ſint cohoneſtati. 39

De Thoma, Iacobo Alphaei, Simone Zelote, Iuda, qui & Lebbaeus eſt dictus: & de Matthia, qui in locum proditoris eſt ſubrogatus. 40

De ſancto Apoſtolo & Euangeliſta Matthaeo. 41

De ſancto Apoſtolo & Euangeliſta Ioanne, & de diuina eius aſſumptione. 42

De ſanctis Apoſtolis & Euangeliſtis Marco & Luca, qui ex numero ſeptuaginta diſcipulorum fuerunt. 43

Qui ſint duodecim Chriſti diſcipuli & Apoſtoli, & qui ex eis matrimonium contraxerint. 44

Qui ex Apoſtolis teſtamentarios ſiue Canonicos reliquerint libros. & de ſacroſanctis quatuor Euangeliis, ex quibus cauſis ſint ſcripta, atque de eorum ordine. Itẽ de Apoſtolorum actis, Catholiciſque & aliis ſanctorũ Apoſtolorum epiſtolis. 45

De Teſtamentariis libris quibuſdam in dubium vocatis, vt poſtea robur & autoritatem obtinuerint. Item de ſpuriis & adulterinis, omninóque reprobandis ſcriptis. 46

A ECCLESIASTICAE HI- D

STORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS SECVNDVS.

CAPVT I.

[illegible]

Quæ primo libro ſint dicta.

PRIMO libro, quæ opus fuit, de Verbi diuinitate, & doctrinæ Chriſtianæ antiquiſsima origine, quòd videlicet inſtitutum ex præſcripto Euangelij viuendi, vnà cum ipſo mundo extitit: à veteribus Deo dilectis hominibus, quaſi per vmbram frequentatum: B præterea quòd appellationes Seruatoris noſtri in magnum antiquitùs fuerint honorem, & quomodo Iudæorum regnum iam inde ab initio ad Herodem vſque ſit deductum: tum autem de apparitione & præſentia Seruatoris Chriſti in terris, ſimúlque de vita & inſtitutis eius: inſuper de Apoſtolorum electione, de baptiſmo, diuina paſſione, reſurrectione, & reditu eius in cœlos, denique de reſtitutione mundi expoſuimus. Deinceps ea quæ poſt aſcenſionem Seruatoris acta ſint, breuiter percurremus, rebus Apoſtolorum geſtis ſuauiter immorantes, vbinam & quomodo ſalutiferum Verbum per habitabilem orbem increbuerit, quaslibet etiam vniuſcuiuſque eorum per ſpiritum effectiones & opera, & quem quiſque vitæ finem habuerit, quas ve ex gentibus conſtituerit C Eccleſias, poſtremò quibus functionis ſuæ illi reliquerint ſucceſsiones. Eáque partim ex diuinis literis colligem*, partim ex aliis hiſtoricis, vt ſeſe quiſque locus dabit, afferemus. Itaque ſacri & diuini Apoſtoli, quum ex monte Oliueti in domum Ioánis Euangeliſtæ ad Sion ſitam, (vbi quoque Dei genitrix à virgine eodémque diſcipulo ſeruata vſque ad vitalem obitum eius, vt antiquitùs fama obtinet, vixit) reuerſi eſſent, orationíque & precationi vacarent, paulo pòſt, quum eò centum & viginti conueniſſent homines, Petrus, concione habita, primus duodenarium Apoſtolicæ electionis numerum ſupplendũ eſſe arbitratur: & ex ſeptuaginta illis, qui & ſermone & opere illuſtres eſſent, duos producit, vt ex eis alter pro Iuda, qui ſuum ipſe prodiderat Magiſtrum, locum miniſterij ſortiretur. Iuſtus & Matthias delecti iſti erant. Quum autem ſortes miſſæ eſſent, adhibita congruenti oratione, vt, qui idoneus Verbi miniſterio eſſet, cœleſti ſuffragio & indicio declararetur, ſors in Matthiam peruenit, Ita ſacratus ille numerus ſuppletur, Matthiáſque impoſitione manuum duodecim Apoſtolis adſcribitur.

Quæ hoc libro dicenda ſint.

Matthias in locum Iudæ proditoris ſurrogatur.

Ipſo die Pentecoſtes Apoſtoli Spiritum ſanctũ accipiunt.

ETiam decima, ab aſcẽſione: quinquageſima autem, ab reſurrectione adderat dies, omnéſque vnà in cœnaculo congregati erant. Quum derepentè tertia diei hora ſonitus ingens, tanquam vento ſubito & vehementi flante, exauditur, totámque is complet domum: & linguæ igneæ pari cum diſcipulis numero diſpertitæ, in vniuſcuiuſque vertice conſidere videtur. Itaque illi ſanctiſsimo Spiritu pleni, variis linguis gloriam Dei loquuntur, diuinitatémque Ieſu eis qui confluebant, deprædicant. Accurrebat enim, inquit, multitudo ad fulminis ſonitum, & circum domum eam currebat, E varietatem audiens linguarum. Aderãt quippe tum ibi propter diei celebritatem, ex omni propè orbe, Parthi, Medi, & Elamitæ, Syri ſimul & Arabes,* Romani & Iudæi, Phryges & Cappadoces, &c. Et illi vſqueadeò miraculo eo ſunt conſternati, quòd quidam loquentes intelligerent, quidam verò minus, vt ebrietatẽ quoque eis probroſè obiicerent, & vario multiplicique percunctãtium colloquio conuiciarẽtur. Ad quos diuus Petrus, diuino aperto ore, cauſam varietatis linguarum indicans, non vinum id, ſed Spiritum ſanctum eſſe dicebat, qui† per ſpectatorem Dei Iohel promiſſus eſſet: Extremis videlicet diebus, cum à Deo ſuper carnem omnem effuſum iri. Oraculúmque id allegans, firmiſsimis ſermonibus Seruatoris res geſtas confirmabat: omnéſque cohortabatur, vt per pœnitentiam reſipiſcerent, in ſalutifero Ieſu nomine baptizarentur, & ſpiritum acciperent. Ipſis enim, liberíſque eorum, & quos præterea Dominus vocaſſet, promiſsionem peculiarem eſſe, confirmabat. Et confeſtim ad tria millia hominum ad diui- F num accedunt baptiſmum, qui etiam inde per cõmunionem in doctrina ſimul & oratione, atque etiam menſæ participatione cum Apoſtolis perſeuerabant. Et quum multa miracula per diuos apoſtolos ederentur, timor animum omnem occupabat. Multi porrò facultates ſuas vẽdentes, ad Apoſtolorum pedes ponunt: & quæ ad neceſſarium vſum eſſent, duntaxat capiunt. Communia quippe omnia erant omnium, & vno viuebant in loco: neque cuiquam dicere licebat, ſe quicquam habere proprij. Quod ſanè quum Ananias & Saphira audendum ſibi putarent, vt qui diuino mentiri eſſent Spiritui, repentina morte tolluntur. In templo quoque conueniebant, laudibus Deum vehentes, & cibum cordis ſimplicitate communem habentes. Quamplurimi autem ad diuinum admittebantur lauacrum, & diuina vis atque virtus Apoſtolos cõſequebatur, nihil prorſus erat malorum, quod non præſentia & attactu illorum celerrimè diffugeret. Itaque pro foribus & ſub dio in plateis deponebantur, qui diuturnis confecti erant mor-

Concio Petri ad multitudinem.

† [illegible]

Ea concione tria millia hominum ad Chriſtum cõuerſa.

Cœnobium Chriſtianorum.

Anania & Saphira horrendum fatum.

CAPVT II.

Miracula per Apoſtolos edita.

A bis: vt ſaltē vmbrę Petri participes facti, ab ea qua premebantur ægritudine liberarentur. In quibus ille quoque fuit, qui à natiuitate ſua claudus, ad tēplum decumbebat. attactu enim Apoſtolicarū manuum, artubus recuperatis exilire eſt viſus. Inde verò contra eos inuidia exoritur, quæ nomen Ieſu profundo ſilentio premendum hortabatur. Illis autem id haudquaquam tolerandum fuit. Quū ergo multa cum libertate Verbū publicitùs prædicarent, in publicam coniiciuntur cuſtodiā. Cæterùm per angelos inde educti, & templum ingreſſi, idem quod antea facere pergunt. Deinde ab Anna & Caipha cōcilium cogitur. & qui facilè apud eos princeps erat Gamaliel, nō prohibendum Apoſtolorum opus eſſe ſuadebat: hortabatúrq;, coaleſcere & obtinere id neceſſariò oportere, ſi ita Deo viſum eſſet: etiámque atque etiam videndum eis eſſe dicens, ✶ ne bellum contra Deum ſuſciperent. Theudam quoque quendam, & Iudam Gallilæum in medium afferebat, qui cen-

Christianorum perſequutio.

Gamaliel verax & ſincerus conſiliarius.

μὴ θεομαχεῖν.

Rebellio contra cēſum & deſcriptionē vindicata.

B ſui & deſcriptioni primæ, multitudinis manu coacta, reſtitiſſet: &, quòd contra voluntatē Dei conatu ſuo veniſſet, periiſſet. Tum illi Apoſtolos plagis mulctandos curant: & abſolutis, nequid poſthac in nomine Ieſu vel dicerent, vel facerent, præcipiunt. Sed enim quum ingens magis magiſque ad fidem cōflueret multitudo, indignatio in ea & murmur Græcorum exoritur, quòd viduę eorum deſpicerentur. Ita Stephanus, & cum eo ſex viri, diuini participes ſpiritus, precatione & manuum impoſitione ad miniſterium publicum delecti ordinantur. Ipſi verò Apoſtoli ſoli ſibi verbo vacandum eſſe ſtatuunt.

Septem diaconorum ordinatio.

CAPVT III.

a Iacob⁹ frater Domini, primus Hieroſolymis Epiſcopus eligitur.

b Epiphanius aduerſus Nazaræos ſcribit Iacobū hūc primogenitū filiū Ioſephi, non ex Maria virgine matre, ſed ex coniuge alia ſuſceptum et ſanctificatū fuiſſe: Eidēq; fratres addit Ioſen, Iudam & Symeonem, itidem vt Hippolytus. Hoc ipſum quoque Epiphanius ſcribit aduerſus Antidicomarianitas.

c Iacobi duo.

d φῶς.

e Ex Euo-

SAnè quidem & [a] Iacobū, qui frater Domini dicebatur, quòd ſponſi Ioſephi fili⁹ is, & mater Ieſu ſpōſa Ioſephi eſſet, propter excellētem eius virtutē & præcipua alia ornamēta, Iuſtū ab omnibus cognominatū, primum Hieroſolymitanæ eccleſię epiſcopū creant. Teſtatur hoc Clemēs cōtextor in ſexto Diſpoſitionū libro, ad hunc modū ſcribens: Petrus & Iacobus & Ioānes, quos Dominus præcipuo dignatus fuerat honore, poſt aſcenſionem

C eius, gloriam non affectarūt: ſed Iacobum Iuſtum epiſcopum Hieroſolymorū legerūt. In ſeptimo autem eiuſdē argomenti libro hæc quoque de eo cō memorat: Iacobo Iuſto, & Ioanni, & Petro poſt reſurrectionem Dominus cognitionē & ſcientiā tradidit. Hāc illi reliquis Apoſtolis, atq; ij rurſum aliis ſeptuaginta, quorum vnus quoque Barnabas fuit, tradiderunt. [c] Duo autē fuēre Iacobi: alter Iuſtus, qui ex templi pinnaculo deiectus, & à fullone fuſte ad necem vſq; cæſus eſt: alter autē, qui capite eſt ab Herode plexus. Iuſti porrò iſtius & Paulus mentionem facit, ſcribens: Alium autē ex Apoſtolis quenquā nō vidi, præter Iacobū fratrē Domini. Porrò diuinus Euodius, qui & ipſe Apoſtolorū ſucceſſor fuit, in commentariis ſuis, præcipuè autē [e] in Epiſtola quam [d] Lumē inſcripſit, hæc quoque poſuit: Chriſtus, inquiēs, manibus ipſe ſuis Petrū tantúmodo baptizauit. Petrus porrò Andreā, & filios Zebedæi. Ij deinceps reliquos Apoſtolos.

D Septuaginta autē illos Petrus & Ioānes Theolog⁹ dictus, baptizarunt. Adiicit is præterea illa. A baptiſmo vſque ad paſsionem Chriſti interceſsiſſe annos tres: à paſsione verò, reſurrectione, & aſcēſione eius in cœlos, vſque ad lapidationē Stephani, annos ſeptē: à Stephani deinde martyrio, vſque dum Paulū lux circūfudit, menſes ſex. Inde vſq; ad ſanctæ Dei genitricis deceſſum, annos tres. Cæterùm tēpus omne à natiuitate Chriſti, vſque ad Dei genitricis migrationem, annos fuiſſe dicit quadragintaquatuor. Totius autē vitę eius, annos quinquagintanouem. Siquidem trimula quum eſſet, in templum eſt præſentata, & ibi in ſanctis ſanctorum traduxit annos vndecim. Deinde verò ſacerdotū manibus Ioſepho ad cuſtodiā eſt tradita: apud quem quū menſes peregiſſet quatuor, ab angelo Gabriele lætū illum accepit nunciū. Peperit autē Mundi ipſius Lucem, annum agēs quindecimum, xxv. die mēſis Decembris. Deinceps annos peregit triginta tres, quos etiā æternū & ante ſeculare Verbū, & filius eius in terris exegit. Poſt cru-

d id quadā, ad hiſtoriā Euangelicā illuſtrandā pertinentia.

Virginis matris ætas, & vita totius annis.

E cis autem ſuppliciū illud, in domo Ioannis annos impleuit vndecim: vt ætatis eius anni ſimul collecti, ſint quinquaginta & nouem. In ea ipſa Ioannis domo primum Paſcha myſticum cōuiuiū Dominus cum diſcipulis inſtituit. Inde hymno dicto in montem Oliuarum exierunt, ad villam Getſemani. Ibidem propter metum Iudæorum diſcipuli claudebantur. Ibidem etiam foribus clauſis, quū reſurrexiſſet, ab ipſis eſt viſus: quum in faciē quoque eorum inſpirauit, & Spiritū eis ſanctum dedit. Ibi octauo pòſt die Thomæ fides eſt cōfirmata: eò Spiritus ſanctus ſpecie linguarum, ipſa Pentecoſte aduenit. Ibidem Iacobum Iuſtum primū Hieroſolymorum epiſcopum Apoſtoli ſuffragiis ſuis deſignarunt, & Stephanum cum reliquis ſex Diaconis legerunt. Hanc porrò domum Ioannes fertur comparaſſe poſt mortem patris ſui Zebedæi, qui quidem propriæ nauis rector fuiſſe perhibetur, celebris inter Gallilææ incolas vir. Decedēs autem in Gallilæa, filiis ambobus Iacobo & Ioanni hæreditatem reliquit. Ioannes igitur partē ſuā, quæ ex hæreditate ei ceſſerat, Caiphę eius anni Pōtifici vendiderat. Quapropter per venditionis eius

Domus Ioannis Euangeliſtæ Hieroſolymis ad montē Sion ſita.

[illegible]

F addictionem, notus quoque ei erat: ſicuti ipſe in Euāgelio ſuo dicit. Alienata autem ad eum modū, quæ ei obuenerat in Gallilæa, poſſeſsione, aliā domum Hieroſolymis ad ſanctam (ita enim dicta erat) Sion, ſibi comparauit, in qua deinde puriſsima mater Chriſti, ad extremum vſque diem ſuum vitam peregit. Conſimiliter verò & frater Iacobus fecit. nam & is bonis ſuis in Galilæa alienatis, Hieroſolymis fuit, atque ibi ſalutare Verbū duodecim tribubus Iſraël prædicauit. Nō importunū equidē, vt puto, fuerit, præſenti inſerere hiſtoriæ, quæ diuinus Hippolytus Portuenſis epiſcopus, de Iacobo fratre Domini memoriæ mandata reliquit: Ioſeph, inquiens, faber ex vxore ſua Salome (quæ quidē filia fuit Aggæi, fratris Zachariæ prophetæ, eiuſdémque Ioannis baptiſtæ patris: Zacharias verò & Aggæus filij erant Barachiæ ſacerdotis) quatuor ſuſcepit filios, Iacobum, Simeonem, Iudam, & Ioſen: & item filias duas, Eſther & Thamar ita vt Salome ipſa, & Ioannes baptiſta, duorū fratrum liberi fuerint. Etenim Aggæus filius quidem eſt Barachiæ, patruus autem Ioannis.

[illegible]

Ex Hippolyto Portuēſi epiſcopo, de Ioſepho ſpōſi Mariæ ex priore coniuge ſua Salome liberis.

Similiter

A Similiter & Zacharias frater quidem Aggæi, patruus autem Salomæ Ioſephi coniugis. Salomen porrò dico, non illam in Bethleem obſtetricem (illa enim Bethleemitica, conſobrina Elizabethæ erat, & item ſanctæ virginis Mariæ, vt hoc factũ Lucæ Euangelium indicat) Siquidem tres fuere ſorores Bethleemiticæ, filiæ Matthan ſacerdotis, & Mariæ coniugis eius, ſub Cleopatræ & Caſoparis Perſę regno, ante Herodis Antipatri filij regnum. Primæ Mariæ, ſecundæ Sobæ, tertiæ Annæ nomẽ erat. Nupſit prima in Bethleem Maria, & peperit Salomem obſtetricem. Nupſit quoque ſecunda itidem in Bethleem Sobe, & genuit Elizabetham. Nupſit poſtremò & tertia Anna in terra Gallilęa, & protulit Mariam Dei genitricem, ex qua nobis exortus eſt Chriſtus, ipſa veritas. Ita vt Salome iſta obſtetrix, & Elixabeth, & Dei mater, trium ſororum reperiantur filiæ. Proinde Ioannes baptiſta, & Ieſus verus Deus noſter, conſobrini eſſe dicuntur. Ioſephi verò filius Chriſtus eſſe dicitur, B ꝙ filiorum eius frater eſſet, propter conſeruationem familiarem & cognationem Aggæi, fratris Zachariæ ſacerdotis. Atque hæc quidẽ Hippolyt*.

De cognatione beatæ Mariæ virginis.

Maria virgo & Elizabetha conſobrinæ.

Chriſtus itẽ Saluator & Ioannes baptiſta conſobrini ſunt.

* *Iacobus, qui appellatur frater Domini cognomento Iuſtus, vt nõnulli exiſtimant, Ioſephi ex alia vxore, vt autẽ mihi videtur, Mariæ ſororis matris Domini, cu' Ioan. in lib. ſuo meminit, fili' Hieron.*

CAPVT IIII.

EGo verò etiam, qui Pontifices, ab ipſo Aaron incipiens, ad Iacobum iſtum fratrem Domini, & ad captam vſque vrbem fuerint, hiſtoriæ huic attexam. Iacob ipſius tertius filius fuit Leui, huius autem Caath, huius rurſum [a] Abraham alter, ex quo Moſes & Aaron geniti ſunt. Et Moſes quidẽ dux profectionis populi Iſrael ex Ægypto fuit. [b] Aaron autem primus Pontifex à fratre Moſe eſt vnctus. Primus itaque Aaron, ſecondus Eleazar, tertius Phineas, quartus Eliezer, quintus Bochchi, ſextus Oxi, ſeptimus Eli, octauus Achitob: ſub quo vates Samuel, ſimul propheta & ſacerdos & iudex populi fuit. Nonus Ahimelech, quem vnà cũ ſacerdotibus, Saol, propter Dauidem benignè ab eo acceptum, occidit. Decimus Ahiathar, qui vnus ex cæſis illis ſacerdotib. ſaluus ſuperfuit. Vndecimos Sadoc, ſub quo templum à Solomone con- C ſtructum eſt. huic ſucceſsit Achimaas, illi rurſum tredecimus Azarias. Hunc ſequutus Ioram: illum Iodas, qui annos centum & triginta vixit, & Godoliam Dauidis genus extinguere volentem interemit. Huic ordine ſucceſſerunt Axiotá, Phadæus, Sudęus, Iculus, & vigeſimus Ioathamus: hunc ſequutus Vrias, qui temporibus Achaz & Ezechiæ ſacris præfuit, illum Neri, Ioas, Selá, Chelcias, qui ſub pio Ioſia pontificatum adminiſtrauit. Poſt hunc fuit Sareas: deinde Ioſedec, ſub quo populus à Nabuchodonoſor captiuus eſt abductus: poſtea Ieſus Ioſedec filius, ſub quo Iudæi è captiuitate à Cyro liberi dimiſsi ſunt. is vnà cum Zorobabel Iudæorum genti præfuit. Huic ſucceſsit Ioachim, ſub quo Eſdras leges recognouit. Hunc ſequutus triceſimus Eliaſeph. Illi † Ioachaz, in quem tes ipſius Eſther & Mardochæi inciderunt. Deinde fuerunt [c] Ioannes, Iadæus, quo tempore templũ in Garizim ædificatũ eſt, Onias [d], Simon Eleazar: ſub quo ſacra Biblia de Ptolemæi ſecundi conſilio à ſeptuaginta duobus interpretib. in Græcum ſunt tranſlata ſermonem. Manaſſes, [e] Onias, Simon. Quadrageſimus numero Onias, [f] Ieſus, & Onias alius: quo tempore populus ab Anthiocho Epiphane grauiter eſt afflictus. [g] Alcimus, quem quum non eſſet ex tribu ſacerdotali genitus, Antiochus, Onia cæſo, põtificem conſtituit. Poſt hũc fuit Onias, Oniæ filius, qui in Ægyptũ profugiens, templum ibi Hieroſolymitano ſimile in Heliopolitarum agro extruxit. Poſt hunc quadrageſimuſquartus ex Aſamonæi filiis, Iudas Machabæus: cui ordine ſucceſſerunt, Ionathas frater, rurſus Simon frater: Ioannes, qui & Hyrcanus dictus: Ariſtobulus, qui primus diadema ſibi impoſuit: Iãnæas, cui etiam Alexandri nomen fuit. Quinquageſimus porrò fuit Hyrcanus, ſub quo Pompeius Romanus dux vrbe vaſtata, ſacra quoq; templi donaria inſpexit. Quinquageſimus primus Antigonus, [h] qui Parthos propter Hyrcani inimicitias aduerſus templum adduxit, & ab Herode pontificatu deiectus eſt. Quinquageſimus ſecundus Anaelus ab E Herode, quum non eſſet ſacerdotalis generis, põtifex creatus eſt. Quinquageſimus tertius Ariſtobulus, quem Herodes, Anaelo reiecto, ſubſtituit: idémque rurſus Ariſtobulo dolo cæſo, Anaelum reſtituit. Anaelo Ieſus [i] Phabi filius ſucceſsit, deinde Simon Herodis † ſocer Pontifex fit; poſt hunc Matthias, deinde Ioſephus, cui Iozarus ſucceſsit. Sexageſimus porrò fuit Eleazarus, ſub quo Herodes peſsimè periit. Ei verò ordine ſucceſſerunt, Ieſus Seæ filius, [k] Ananus Caiphæ ſocer, Iſmaelus filius Phabi, Eleazarus Anani filius, Simon Camythi filius. Sexageſimus ſeptimus fuit Caiphas, qui etiã Ioſephus dictus eſt, ſub quo pro nobis ſalutiferam mortem Dominus obiit. [l] Poſt hunc Ionathas Anani filius, Theophilus eius frater, Simon Boethi filius, deinde Ionathas Anani filius, poſt hunc frater eius Mathias, mox Elinæus: rurſum Ioſephus Camæ filius: quẽ inſequutus eſt [m] Ananus Anani filius, qui Iacobum fratrem Domini, primum Hieroſolymorum epiſcopum interemit. Huic quoq; magna dicendi libertate vſus Paulus: Percuſſurus eſt te Deus, dixit, paries dealbate. Ei porrò ſucceſſit Gamalielis filius Ieſus, huic Mathias Theophili filius: ſub quo, octauo Claudij Cęſaris anno, bel- F lum contra Romanos ſuſceptum, initium habuit. Poſtremus omnium Phinæus fuit, ſub quo vrbs, templum, & gens cuncta à Tito capta, omnéſq; & templi & legis res prorſus extinctæ corruerunt. [n] Atque hæc quidem ſic ſe habent. Nos verò ad Apoſtolicarum rerum hiſtoriam ex diuerticulo redeamus.

a Amram is dicitur Exod. 6. Num. 3.
b Catalogus Pontificum Iudæorum, & Hieroſolymitanorũ, vſque ad Iacobum fratrẽ Domini, inde ab Aarone ſumpto.
c Poſt Ioannem iſtum alij Iudam ſummum ſacerdotem ponunt. qui Ieſum fratrem ſuum germanum Hieroſolymis in templo interfecerit.
† Hunc alij Iudam vocant. Ioſeph lib. 11. cap. 8.
d Hic Iuſtus appellatus.
e Apud alios Onias iſte non verè fuit, ſed Manaſſe Simon ſubſtituitur.
f Hic etiã Iaſon dict'. Hunc Antiochus facere ...

ſtituit, & id Oniæ, & id eſt Menelaus dictus, conceſsit. Vnde ſeditio mota, propter Iaſonem & Menelaum fratres.
g Alchym' à Lyſia ſummus ſacerdos conſtitutus.
h Pacorus Parthorum rex Iudæis bellum indixit. Antigonus à Parthis, victis & captis Faſelo & Hyrcano, rex conſtituitur. Faſel' ſibi mortem conſciuit, Antigonus Hyrcano, aures præſcidit. Egeſip. li. 1. Ioſeph. lib. 14. cap. 24.
i Alij habent, Sabetis fil.
† vel ſocer.
Ananum Cyrenius ſummum Pontificem conſtituit. Ioſeph. li. 18 cap 3.
k Iſmaelem Iabi filium, Valeri' Gratus Anano amoto pontificem creauit, vt ſuprà lib. 1. ca. 29.
l Sed non Pontificatus huius tempore. Nam hic in annum à Chriſto nato aetate 22. inceſsit. Anno porrò Chriſti 35. idem Caiphas pontifex fuit, quũ Chriſtus pro nobis, &c.
m Pro Anano in Euange. legitur Annas, & in Act. apoſt. Ananias.
n Initium belli Iudaici, & finis. a Stephani martyrium.

CAPVT V.

STephano plurima Spiritus gratia erat, multaq; is prodigia edebat. & quum eloquentia multum valeret, concionariq; non ceſſaret, omnibus Seruatoris & Domini cultũ ſuadens, furore Iudæi accẽdũtur. [a] A quibus ingenti vi lapidum obrutus, primus ipſe pro Chriſto mortuus, στέφανον, hoc eſt coronam accepit. Cæterùm quum adhuc ſpiraret, diuina illuſtratus gloria, cœlos apertos, & Seruatorem ad dextram Dei ſtantem, ſéque confirmantem vidit. Itaque ipſe anima tota ad deſideratum

A illum anhelans, pro percuſſoribus ſuis, ne eorum peccata Deus in rationem aliquam computaret, orans, ita ad Deum migrauit. Maxima verò inde & prima a Iudæis Eccleſiæ Hieroſolymitanæ coorta eſt perſequutio. Porrò diſcipuli omnes, extra duodecim illos, per Iudæam & Samariam diſperſi ſunt. Quidam etiam eorum ad Phœnicen, & Cyprum, & Antiochiam vſque peruenere, nondum illi gentibus ipſis fidei Verbum communicare auſi, ſolíſque tantum Iudæis id annunciantes. Tum Paulus quoq; Tarſo ciuitate ortus, quum in lege patria (phariſæus enim erat) accuratè & diligenter à præceptore Gamaliele eruditus eſſet, æmulatione legis flagrans, eámque Apoſtolico marte admodum concuti videns, multum detrimenti Eccleſiis afferebat. Ac primùm quidem cædis Stephani ſuaſor fuerat, eorúmque veſtes, qui lapides in illum iecerant, ſeruauerat. Deinde in domos fidelium impetu, tanquam agreſtis quæpiam & immanis fera, faciens, viros ſimul & fœminas vinctas trahebat, & in carcerem conĳciebat. Sed is poſtea, ſerius aliquanto, ingentes admodum minas ſpirans, epiſtolaſque à ſacerdotibus, impunè ei fore quidquid aduerſi, arbitrio ſuo, in Eccleſiam Damaſcenam contuliſſet, petens: Electionis vas, non ex hominibus, neque per

B homines, ſed per reuelationẽ Ieſu Chriſti & Dei patris, qui illum ex mortuis ſuſcitauit, maximúſque Apoſtolus deſignatur. Quum quidem cœleſti lumine oculi eius perſtricti atque extincti, & voce cœlitùs ab inſtituto ſuo retractus eſſet, Saul, Saul, dicente, quid me perſequeris? Hic, quum ei Ananias per Arcanam reuelationem manus impoſuiſſet, viſum recipit: & in animo ſuo longè etiam magis illuſtratus, confeſtim, quam antea contra nos ferociter ſpirabat, tam acriter pro nobis ſtare incipit, ita vt celerrimè omnibus qui cum eo ſermonem ſererent, aſtrueret, atque ex ſcripturis probaret, Chriſtum verum eſſe Deum. In tantam autem apud populares ſuos, qui in perplexibili oratione ſummam & ineuitabilem defenſionem collocabant, peruenit inuidiam, vt per dolum oc-

C cultè cædem ei ſtruerẽt, eaq; de cauſa ad portas ciuitatis Damaſci in inſidiis excubarẽt. Sed enim diſcipuli techna ea cognita, è muro eum in ſporta demiſerũt. Qui quum Hieroſolyma perueniſſet, periculumq; ne, vt ei cum diſcipulis conuenire liceret, feciſſet, fraudulenter eum illi agere credentes, auerſabãtur, neque perſuaderi poterãt, eadem eũ cum ipſis ſentire. Certò quippe ſciebãt, quàm aduerſus illis fuerit, qui veluti ignem prorſus cõtra Eccleſias ſpirarit. Ac niſi Barnabas, clarus in ſeptuaginta illorum aſcripto ordine vir, oratione ſua, vera eſſe, quæ ille præ ſe ferret, confirmaſſet, & quæ illum facientem vidiſſet, teſtificatus eſſet, re infecta abiiſſet. Itaque Barnabæ ſuaſu admittitur: qui deinde, eadem quæ alij faciens, Hieroſolymis diſputabat, argumentiſque Chriſtum verum Dei filium eſſe cõfirmabat. Cæterùm quum Græci ei aduerſarentur, cædemq; homini molirentur, diſcipulorum prouidentia Cæſaream deducitur. Inde porrò Tarſum mittitur, Chriſti Eccleſiam adaugens, & aliquos illi credentes ſemper adiĳciens. Sed de his poſtea.

Perſecutio eccleſiæ Hieroſolymitanæ.

Saulus Chriſtianorũ perſequutor primarius.

Idem vas electionis.

Conuerſio Pauli.

Inſidiæ Iudæorum Damaſcenorum aduerſus Paulum. Et Paulus è muro demiſſus effugit.

Idem ab Eccleſia Hieroſolymitana ſuſcipitur.

CAPVT VI.

PErſequutione in primis contra Stephanum excitata, Philippus ex his vnus, qui cum Stephano ad diaconatum erant electi, per diſperſionẽ eam in Samariam erat edendorum miraculorum vi oppidò quàm pollens. Siquidem tantum ab ea virtute valuit, [a] vt & Simoni, arti ſuæ nuncium remittere perſuaſerit, qui magicis præſtigiis longo tempore populum ſeduxerat. Vſque adeò enim impoſturis & incantamentis homines ceperat, & tam celebrem ea ætate magica arte famam conſequutus fuerat, vt Simonem illi magnã virtutem Dei eſſe arbitrarentur. Is igitur Simon talis quum eſſet, mirificis tamen Philippi rebus, quas ſupra opinionem fidémque hominum edebat conſternatus, [b] baptiſmum vnà cum reliqua Samaria ſubit, & verbotenus profeſſionem & fidem in Chriſtũ egregiè ſimulat: [c] id quod & alij, qui abominandã eius ſectam † erant complexi, faciebant, fraude & dolo autoris ſui venenum peſtiferum in ipſis occultatum, quoad poſſent, eis qui id ſuſcipiebant,

E communicantes. qui tamen poſtea, quum malitia peruerſitaſque eorum deprehenſa eſſet, meritò ſunt reiecti. Quemadmodum & Simon iſte à Diuo Petro, qui impoſitione manuum Spiritum cõtribuebat, manifeſtò deprehenſus eſt, gratiam eam venalem eſſe arbitrari: eóque nomine, vt nulli rei homo reprobatus atque repulſus eſt. Itaque ille æmulatione percitus, contra Apoſtolos eorúmque doctrinam ſe armauit. Porrò, quum diuina prædicatio inſtar incendij per omnem iam ſerperet terram, [e] Candaces Æthiopum reginæ (patrio quippe more gens ea à muliere regebatur) Satrapa, diuina diſpoſitione, primitiæ ex gẽtibus in Chriſtum credentibus fit. Quum enim in Philippum iter ex viſione facientem incidiſſet, & per vaticum Eſaiæ prophetæ oraculum, arcanis ſacrorum noſtrorum myſteriis ab eo initiatus & baptizatus fuiſſet, in patriam ipſe ſuam reuerſus, primus in Æthiopia hominibus Dei Seruatoriſq; noſtri cognitionem læto attulit nũcio. Per quem prophetia illa reipſa eſt adimpleta: [f] Æthiopia prior porriget manus Deo. Atque in iis quidem

F res Pauli, quas paulò antè perſtrinximus, conſiſtebant. Petrus autem Lyddam & Aſſaronem veniens, Æneam triginta octo annos lecto affixum, verbo ſolo ſanat ac reſtituit. Ioppæ autem quũ eſſet, eúmque inopes & viduæ circunſtantes, pro defuncta Tabitha, veſtes aliáſque res, quas eis Dorcas, pro eo atq; debebat, dederat, oſtẽdentes ſupplicarẽt: dicto citius illam quidẽ reſuſcitat, multitudinem autẽ eam omnem ſacro initiat lauacro. Deinde Cæſareæ centurioni Cornelio officium ſuum præſtat, quum linteum illud à quatuor partibus supernè demiſſum vidiſſet. Ita Cornelio, & qui cum eo erant, per doctrinã initiatis omnibus, gratia Spiritus ſancti ſuperuenit, & linguarum varietate gratia ea manifeſtò apparet. quibus ad eum modum mirificè peractis, diuinum deinde illi per aquam cõſequuntur lauacrũ. Enimuerò Petro reuertenti, qui Hieroſolymis ex circumciſione erant, gratiam ipſam non ſatis intelligentes, maximopere ſuccenſebant, quòd ſalem diuinum arcanáque myſteria, viris præputio obductis communicaſſet. Qui ſanè rem eã edocti

a Philippus diaconus Simonẽ Magum cõuertit in Samaria.

b Simon baptizatur, & fidem Chriſtianã ſe colere egregiè fingit.

c Simonis iſtius hæreſis quam hypocrita omnes & ſimulatores confeſſãtur.

d Omnes qui quoquo modo adulterant Veritatẽ, & perniciẽ Eccleſiæ lædũt, Simonis Samaritani magi diſcipuli & ſucceſſores ſunt.

† Simonis hypocriſis à Petro deprehenſa.

e Candaces Æthiopũ reginæ Eunuchus à Philippo ad chriſtianiſmum perducitur.

f Æthiopia præueniet manum eius Deo. hoc eſt filij Æthiopiæ currunt ad expandendum manus ſuas in oratione coram Deo. Pſal. 67.

Αἰθιοπία προφθάσει χεῖρα αὐτῆς τῷ θεῷ. Diuo Patri res.

Gẽtes quoq; ad cõmunionem Euangelij & pœnitentiã recepta.

A ſtatim conquieuere, animis eorum admiratione conſternatis, quòd Deus etiam gentibus pœnitentiam conceſſerit ad vitam. Qui verò paſsim diſperſi erant in Phœnicia, & Cypro, & Antiochia, fidem ſolis Iudæis prædicabant. Cyprij tamen quidam, & Cyrenij, Antiochiæ, diuina eis opitulante manu, multitudinem ingentem numeroque ſuperiorem, ad fidem adduxerant. Quod quum Eccleſiæ Hieroſolymitanæ innotuiſſet, Barnabam Antiochiam mittere properat qui ſanè diuina refertus gratia, Tarſenſi conquiſito Paulo, cum eo Antiochiam proficiſcitur. Atque ibi anno toto docentes, innumerabilem ad Chriſtum pertrahunt multitudinem. Ibique primùm diſcipulos Chriſtianos vocari debere ſanciunt. Sed enim Agabus, vnus ex his qui cum eis erant prophetis, famem futuram prædicit. Paulus porrò & Barnabas fratrum miniſterio ſubſeruituri, propter famem ingruentem, paſsim in loca omnia mittuntur.

Fideles primum Antiochiæ Christiani nominari cœpti. Prædictio famis futuræ.

CAPVT VII.

B

NEceſſarium quoque, vt ſciatur, illud eſt, quòd Seruatoris noſtri diuinitas, & operũ ſupra fidem & opinionẽ omnium effectrix virtus, per terram vniuerſam decantata: multos quoque ex longinquiſsimis regionibus, ſanationis incurabilium morborum ſpe permouerit. Vnde Toparcha Augarus ditionem ſuam vltra Euphratem cum laude adminiſtrans, eo quòd incurabili torqueretur morbo, quum nomẽ Ieſu celebre per terram increbreſcens audiſſet (teſtificabatur nimirum fama & res ipſa) ſupplex ei per epiſtolam fit, liberationem à morbo eo rogans. Ille verò ad eum quidem venire ſuperſedit, per epiſtolam tamen manibus ſuis ſcriptam ei reſpondit: Oportere ſe, commemorans, quum quæ ei à Patre imperata eſſent perfeciſſet, ad eum reuerti. Profectione verò ea cõfecta, ex ſectatoribus ſuis vnũ Taddæum nomine, ad illum miſſurum, qui quum morbum

Augaros peimus vet. Euſeb. lib. 1. cap. 13.

Augarus Edeſſenorũ princeps, morbo incurabili detentus, ad Chriſtũ ſcripſit.

Chriſti ad eum reſpõſũ.

C illum ſanaturus, tum vitæ ſibi ſuiſq; melioris adminiſter futurus eſſet. Itaque poſt reſurrectionẽ à mortuis, & aſcenſionem in cœlos, Thomas ex duodecim vnus, diuino quodam motu, Taddæũ, qui ex ſeptuaginta illis eſſe, cognitus eſt, ad Edeſſam, præconẽ & Euangeliſtam mittit, vt per eum quæ Chriſtus promiſerat, omnia exitum ſuum conſequerentur. Atque ibi Taddæus quum eſſet, Tobiæ cuiuſdam hoſpitio exceptus, omnem curabat valetudinem. Quod vbi audiuiſſet Augarus quæ ei à Ieſu per epiſtolam ſcripta fuerant, in memoriam reuocans, ſtatim illum acceſſit: cuius quũ faciem conſpexiſſet, & ad ſplendorem inde emicantis lucis obſtupuiſſet, in conſpectu primariorum circa ſe virorum procidens, adorationis reuerentiam Taddæo præſtat, diligentérque, an eius qui epiſtolam ad ſe miſiſſet Ieſu, diſcipulus eſſet, inquirit. Tum ille, eius ſe eſſe dicit: proptereáque venire, vt + fidei fide digna præſtaret. Quòd ſi in priore perſeueraret ſententia & fide, maiora eum viſurum, & optata cordis eius ad debitum finem ſuum peruentura. Augarus verò: Ea eſt, inquit, fides & perſuaſio mea, vt etiam nõ dubitarem, exercitu coacto, cõtra eos qui illum in crucem egerunt, bellum ſuſcipere: niſi à Romanis, ✱ quibus colla ipſi ſubmittimus, metus & periculum immineret. Taddæus verò: Dominus noſter Ieſus, inquit, manu & auxilio humano non indiget, qui voluntate Patris ſui completa, ad ipſum eſt reuerſus. Augarus rurſum: Sed ego, ait, ipſi patrique eius, quæ fidei ſunt rependerem. Si hoc ita eſt, infert Taddæus: En tibi in nomine Ieſu Chriſti manum meam impono. Simulque cum attactu, & morbus profugiens euaneſcit: & ipſe breui momento, qualis ante morbum fuerat, agnoſcitur. Ac non ipſe modò, verumetiam Audus filius eius pedum morbo laborans, multique præterea alij ciuitatis eius, variis conflictantes morbis, oratione ſimul & attactu, celeriter grauamine omni liberantur. Poſt hæc conuocata ad concionem ciuitate omni, Apoſtolus obtam ſalutis noſtræ Seruatori Chriſto + functionem omnem exponit, perfectionibus eos ſacris imbuit, ad ſacrum admittit lauacrum, ſacerdotes, quos opus erat, creat: alia omnia ritè & ordine cõſtituit, vrbémque omnem Deo conſecrat. Quum verò ab Augaro ad Apoſtolum deinde pecuniæ mitterentur, accipere eas renuit. Si enim, inquiẽs, noſtra reliquimus, quomodo accipiemus aliena? Porrò Augari epiſtola ad Chriſtum, quam per Ananiã expeditum & celerem curſorẽ miſit, ✱ quoad craſsiore modo concipi potuit, verbis ſuis hanc complexa eſt ſententiam. Quum de te curationibúſque tuis audirem, te ſine remediis & herbis, ſolo verbo, cæcis viſum, claudis pedes ſuos, leproſis corpus mundum, & qui diuturnis premũtur morbis congruẽtem valetudinem, & quidem gratuitò præbere, aliaque multa viribus noſtris maiora efficere opera, in mentem mihi venit, alterum te duorum iſtorum eſſe arbitrari: vel Deum, qui cœlis relictis ad nos deſceſſeris: vel ſaltem Dei filium, res tantas ſupra fidem & opinionem omnem gerentem. Itaque te hoc ſcripto oro, vt ne moleſtum tibi ſit, ad me venire, méque, qui iam dudum affligit, inueterato morbo liberare. Perſuaſum porrò habeo, quum Iudæi iniquo erga te ſint animo, non optima eos de te capere conſilia. Mihi verò oppidum eſt modicum quidem illud, nec admodum celebre, vtrique tamen noſtrûm percommodum. Poſtquàm autem Augarus ſcripto ſuo perſuadere ei quod voluiſſet non potuit, deſperato Ieſu, propter reſponſum acceptum, aduentu, quid caperet conſilij incertus, eo tamen quo in Chriſtum tenebatur deſiderio perculſus, pictorẽ eximium ad eum miſit, eique vt diligenter & accuratè faciem eius in pictura effingeret, imaginémque pro deſiderato illo ſibi afferret, imperauit. Et ille quidem venit, atque in loco ſublimiore ſtans, pingere Chriſti vultum, vt decebat, conabatur. Quum verò cœptum opus non ſuccederet (diuinus quippe ſplendor & gratia in vultu eius coruſcans impedimẽto erat) re ea cognita Saluator textum lineum petit, in eóque prius loto faciem ſuam exprimit, & ad Augarum mittit. Dicitur quoque Perſarũ rex, manu ingenióq; promptum pictorem miſiſſe, & per hunc, feruenti fidei deſiderio, ſimul & ipſius Chriſti, & quæ eum diuino modo genuit, matris, quàm celerrimè imaginem depictam accepiſſe. Atque hæc qui-

Taddæus vnus è ſeptuaginta, iuxta Chriſti promiſſũ, à Thoma Edeſſam mittitur, à quo Augarus & filius eius Audus ſanati, & ſacra Chriſtiana accipiunt.

ἐκ ὄψεως τοῦ λόγου.

D *✱ Λιτανεύω τοῖς ἀγγέλοις. Eſt hoc ſummiſsionis Orientaliũ populorũ Græcorum, & Ruthenorũ.*

| ἱερουργίας.

E *Ciuitas Edeſſenorũ per Taddæum Chriſtianiſmũ ſuſcipit.*

✱ ὡς ἐν βαρβάρῳ καταλαβεῖν.

Epiſtola Augari toparchæ ad Chriſtum.

F

Augarus pictorem ad Chriſtũ, qui eius formam depingat, mittit. Chriſti imaginem ſuam in lineũ textum impreſſam, pictorẽ ſcilicet arbitratorem, ad illũ remittit.

Ad perſonã quoque regẽ Chriſti & matris eius effigies perlata.

A dem ex tabulariis & archiuis ciuitatis Edeſſæ, quæ tum regia adminiſtrabatur poteſtate, ſunt deſumpta. Fuerant enim in publica librorum monumenta relata. Et libri de Augari rebus conſcripti, hæc quoque complectebantur, ex Syrorum lingua trãſlata. Quæ à me etiam rectè hoc loco opinor eſſe expoſita.

CAPVT VIII.

ET iam vbique terrarum mirifico Verbo diſſeminato, ſermonibus omnium reſurrectio, aſcenſio, & alia diuinam potentiam teſtantia miracula publicè ferebantur. Cõſuetudo autem iam inde à plurimis annis obtinebat, vt qui præfecturas aut prouincias ſortiti eſſent, res nouas, quæ ſub eis accidiſ-

Tiberius Cæſar per Pil. Pilatum de rebus Ieſu Chriſti certior factus eum etiam contra Senatus Rom. ſententiam, in deos retulit.

B ſent ſingulas, ſummum Imperium habenti Cęſari ſignificarent, vt illum nihil prorſus rerum omniũ laterer. Itaque de reſurrectione ex mortuis, aliiſq; prodigiis Ieſu Chriſti, Tiberio Cæſari ſcribens Pilatus: quum res eius pleraſque, tum, quòd ex mortuis rediuiuus, ſibique ipſi ſuperſtes, Deus iam à multis, & quidem præcipuus inter alios Deus eſſe crederetur, renunciauit. Quam rem Tiberius ad Senatum Romanum retulit. Senatus autem, nõ eſſe deliberandum de ea cenſuit, ſub illo quidẽ prętextu, quòd ille non priùs, veteri more, ipſius Senatus ſententia, in Deos eſſet relatus: re autẽ ipſa, quòd diuinæ doctrinę diſciplina humano prorſus non indigeret auxilio. Sed enim etiamſi ſenatus ad eum modum verbum de Seruatore reieciſſet. Cæſar tamen in ſententia ſua perſiſtit, ſalutarique prædicationi impedimento non fuit. Scriptũ hoc nobis reliquit Tertullianus, vir inſignis, accuratáque legum & actorum Romanorum peritia clarus, in ea quę ab ipſo latina quidem lingua ſcripta, in græcam verò translata eſt, pro Chriſtianis Apologia. in qua hæc quoque commemorat, ita ſcribens: Vt de origine aliquid retractemus eiuſmodi legum, vetus erat decretum, ne quis Deus ab Imperatore conſecraretur, niſi à Senatu comprobaretur. Tiberius ergo, cuius tempore nomen Chri-

Tertulliani teſtimoniũ.

C ſtianum in ſeculum introiuit, annunciatam ſibi ex Palæſtina veritatem dogmatis iſtius (ibi enim prima initia ſumpſerat) ad Senatum retulit, cum prętogatiua ſuffragij ſui. Senatus, quia ipſe non probauerat, reſpuit. Cæſar in ſententia manſit, comminatus mortem Chriſtianorum accuſatoribus. Cœleſti nimirum prouidentia, per ordinationem atque diſpoſitionem competentem, hoc illi ſuppeditante, vt nullo obſtante impedimento, Euangelij Verbum per terras paſsim omnes curſum ſuum teneret. Sic ſcilicet vi & efficacia cœleſti ſalutare Verbum, quaſi quoddam ſolis lumen, vniuerſum habitabilem orbem prorſus illuſtrauit. Confeſtim nanque, iuxta diuinarum ſcripturarũ præſcriptum, in omnem terram exiuit ſonus diuinorum Euangeliſtarum, & Apoſtolorum eius, & in fines orbis verba eorum. Proinde per vrbes & vicos omnes, copioſiſsimæ meſsis inſtar, frequentiſsimæ numeroſiſsimæque paſsim Eccleſiæ ſunt conſtitutæ: & qui maiorum ſuorum succeſsione,

Promulgatio Euangelij libera per vniuerſum orbem.

D veteriſque erroris & idolorum ſuperſtitionis contagione, animis ſuis erant infecti, diuina Chriſti vi atque virtute intercedente, per ſectatorum diſcipulorúmque eius doctrinam, ſimul & miracula, tã quam à grauibus moleſtiſque dominis liberati, vinculiſque duriſsimis ſoluti, omnem illam diabolicorum deorum multitudinem conſpuerunt, vnúmque & ſolum Deum eſſe confitentes, qui omnia condidiſſet, eum ipſum veræ pietatis legibus, diuinóque & ſobrio cultu, per Seruatorem noſtrũ generi humano illato, coluerunt.

CAPVT IX.

C. Caligula Imperator.

TIberius autem annis viginti duobus cum dimidio, Imperio adminiſtrato, Caio moriens id relinquit. [a] Hic confeſtim Agrippæ diademate impoſito, regem eũ E Iudææ creat. Philippi quoque & Lyſaniæ tetrarchias eidem tum attribuit. neq; ita multo pòſt Herodis quoque regnum, qui Ioannẽ occiderat, addit: Herode ipſo vnà cum Herodiade vxore, plurimis de cauſis, [b] vt & Ioſepho videtur, perpetuo in occidente exilio mulctato. Ea ætate & Philo floruit, vir non tantum apud noſtros, verumetiam apud profanos philoſophos celebris. Genere is Iudæus fuit, inter ciues & magiſtratus Alexandrinos clarus. Quantus ille quidem in patriis diſciplinis fuerit, quantóue in eas labore incubuerit, ipſa res declarat. Quantus verò etiam in liberalibus externæ philoſophiæ artibus, quid attinet dicere? Platonis nanque & Pythagoræ inſtitutum ſummoperæ æmulatus, omnes ſui temporis philoſophos longè ſuperaſſe dicitur. Hic res Iudaicas ſub Caio quinque libris eſt complexus, in quibus etiam væſanam eius dementiam, & quæ ille contumelioſiſsimè improbiſsiméque in Imperio ſuo egerit, & quas ſub eo Iudæi pertulerint calamitates, perſequitur. Illorum nimirum gratia orator quoque Romam venit, quum apud [c] Caium pro Iudæis patriiſque eorum legibus & moribus orationem haberet, riſum inde, & præ- F terea nihil retulit. Parum verò abfuit etiam, quin de vita quoque ibi periclitaretur, quemadmodum eius in decimooctauo hiſtoriarum libro circa finẽ [d] Ioſephus meminit. Seditione, inquit, Alexãdriæ inter Iudæos ibi incolentes & Græcos orta, terni ab vtraque factione oratores lecti, apud Caiũ aderant. Vnus horum Appion fuit. [e] Is quum multa acerbè in Iudæos dixiſſet, tum illud quoque adiecit, quòd Cæſaris negligerent atque deſpicerent honores. Quum enim alij populi omnes, qui ſub Romano eſſent Imperio, aras & templa Caio cõſtruerent, rebuſque aliis omnibus, vt Deum, venerarentur: ſolis Iudæis abſurdum videri, ſtatuis eum honorare, aut per nomen eius iurare. Hæc aliaque multa quum Appiõ dixiſſet, quibus Caiũ, pro ingenio eius vt par erat, elatũ iri ſperabat, Philo princeps legationis Iudæorum, magna gloria vir, & philoſophiæ non imperitus, Alexandri Alabarchi frater, per defenſionem obiecta diſertè refellit. Exploſit autem eum Caius, abire à ſe ſtatim iubens. Atque ille ira percitus

a Agrippã Caius Cæſar è vinculis liberatum, regem tetrarchiæ Philippi & Lyſaniæ fecit. Ioſeph. lib. 15. cap. 15. de bell. Iudai. li. 2. cap. 5.

b Lib. 9. cap. 7.

c Fuit is Romæ apud Caium pro Iudæis Alexandrinis orator: ſed parum ab eo eſt humaniter acceptus.

e Initio Caligula ſe popularem oſtendit, munificumque & ſummæ humanitatis. Deinde verò luxu, amentia, atrocitate, auaritia, & vitiis omnibus, monſtrum exhibuit.

d Ioſephi ea de re teſtimonium.

e Iudæi iuſſi à C. Cæſare effigiem eius in téplo locare, arma potius ſumpſere. quo motu, Cæſaris mors ... Tacit. lib. 21.

A videbatur graue quiddam in eos decreturus eſſe. Philo porrò contumelioſe reiectus, exiit, & ad eos qui ſecum erant Iudæos, [f]Fidendum eſſe, inquit, animúmque ſumẽdum. Caium enim iratum quidem eis eſſe, reipſa autem Deum aduerſus illum iam auditorem adeſſe, & liberatorem. Hæc quidẽ Ioſephus. Sed & ipſe Philo ſingillatim quæ in legatione illa acciderunt, commemorat: ex quibus equidem alia prætermittam, & illa tantum oratione perſequar, per quæ perſpicuum fiat, quæcunq; nõ multo pòſt Iudæis accidere, [g] propter piacularem temeritatem, quam in Chriſto necando exhibuerunt, accidiſſe. Itaque ille primum refert, [h] Seianum quendam, qui plurimùm apud Imperatorem Tiberium autoritate valuit, illud in primis ſtuduiſſe, vt funditùs tota gens Iudæorum deleretur. Deinde Iudææ præſidem Pilatum, ſub quo piaculum illud in Chriſtum eſt commiſſum, ſtante adhuc Hieroſolymis templo, nouum quiddam atque inſolens contra leges, ſanctiones, moréſque eorum feciſſe, eóſque per id in magnam

B conturbationem & motum conieciſſe. Poſt Tiberium autem idem memorat, Caium Imperio ſuſcepto, quum plurimis Iudæorum gentem contumeliis iniuriíſque affeciſſe, tum maximis etiã detrimentis atque cladibus afflixiſſe. Quæ vt omnes ea ipſius oratione intelligerent, commodius eſſe duxi, eam hic referre. Verba eius hæc ſunt: Tanta motũ Caij erga omnes, præcipuè verò in Iudæorum gentem, quibus grauiſsimè erat infenſus, fuit peruerſitas, vt in pleriſque vrbibus, ab Alexandria exorſus, oratoria eorum ſignis & ſtatuis imaginis formæque ſuę complens, ſibi ipſi arrogaret atque dicaret. Quæ enim ab aliis ſacrata erant, concupiſcens ipſe vi occupabat. Templum autem ſanctæ ciuitatis, quod ſacroſanctum, inuiolatum, + & à direptione omni liberum permãſerat, improprium mutaret & transformaret delubrum, Iouis id illuſtris, noui Dei, Caij nominari iubens.

[f] [illegible] [g] Propter nocentiſsimam Chriſto cædẽ maximas quaſque Iudæi pertulere clades. [h] Seianus Iudæis infenſus. Perſtringuntur calamitates Iudæorũ quas ſub Tiberio et Caio pertulerunt, extremo excidij vrbis Hieroſolymitanæ proœmia. Tumultus Iudæorũ ingens propter Cæſaris ſtatuas in templum à Pilato inductas. Ioſeph. de bello Iud. lib. 2. cap. 5. Egeſip. lib. 2. cap. 5. De hoc ca. [illegible] Caius templa Iudæorum ſtatuis ſuis impleuit. [illegible]

C

CAPVT X.

INnumerabiles inſuper alias calamitates orationem omnem ſuperantes Iudæis Alexandrinis accidiſſe, idem Philo, ſub eo quem diximus Caio, in ſecũdo libro, cui titulus eſt De virtutibus, ★ ſermone aſsimulato commemorat, cui & Ioſephus conſentit: itidem à Pilati, & in Seruatorem commiſsi piaculi tẽporibus, calamitates Iudæorum initium ſumpſiſſe memorans. Qualia igitur & is in ſecundo Iudaici belli libro ſcribat, audire eſt operæprecium: Pilatus, inquit, à Tiberio procurator in Iudæam miſſus, noctu velatas tectáſq; Hieroſolymam infert Cæſaris ſtatuas: ſigna ea vocãtur. Quæ rei nouitate interdiu maxima à Iudęis turba eſt excitata. Qui enim propius aſsiſtebant, ad conſpectum earum conſternati ſunt, tãquam apertè legibus eorum proculcatis: quippe ſimulachrum aliquod in ciuitate habere, illis religio erat. Hæc ſi quis Euangelicis addat verbis, veritatem ipſam inueniet, celeriter enim eos vindicta eſt conſequuta, propter eam, quam apud Pilatum inſolenter ediderat vocem: non alium ſe, clamantes, habere regem, præter quàm Cæſarem. D Paulò pòſt alia quoq; calamitate preſſos, idẽ Ioſephus ſcribit: Poſt hæc, dicens, aliam quoque turbam conciuit Pilatus, ſacro theſauro (cui nomen Corbona) in aquæ duct[us] conſtructionem conſumpto, qui quidem ad trecẽta dirigebantur ſtadia. Aegrè ferebat eam indignitatem multitudo, & præſente Hieroſolymis Pilato, tribunal circumſiſtentes vociferabantur. Ille porrò, quòd Iudæorum præuidiſſet tumultum, turbæ eorum milites armatos, qui militaribus operti eſſent veſtibus, immiſcens, ferro quidem petere quenquam prohibuit, fuſtibus autem vociferãtes pulſare præcepit: eiúſque rei cauſa ſignum, vti cõuenerat, [è] pro tribunali dedit. Quapropter Iudęi ad eum modum verberibus cęſi, multi plagis ſunt interempti, multi etiam à ſuis inter tumultũ protriti interierunt. Multitudo porrò ipſa ad cladem eam exanimata conquieuit. Alias item innumerabiles, nouandis rebus, excitatas calamitates, idẽ Hiſtoricus perſequitur, per quas aſtruit atq; probat, quod à perpetrato in Saluatorem piaculo, nũquam & in vrbe ipſa, & in Iudæa omni, eſſe deſierint ſeditiones, tumultus, pugnæ, aliorúmque intolerabilium cladium aliæ ſuper alias incurſiones, donec poſtrema omnium vrbis ſub Veſpaſiano obſidio eos inuaſit, ac prorſus exinanit. Atque eorum quæ Iudæi in Chriſtum commiſerunt, talem illi diuturnitùs ſunt experti vindictam, ſenſim eos carpentem. Verùm enimuerò & ipſe Seruatoris iudex Pilatus, quũ ſub Tiberio (quòd Maria Magdalena Romam adierat, & Seruatoris res ibi retulerat) maximis affectus eſſe dicitur contumeliis, tum Caij temporibus poſtea extrema calamitate oppreſſus eſſe fertur: quemadmodum id tradunt, qui Græcorum Olympiadas, quæque in eis acta ſunt, compoſuere. Ad eas enim neceſsitatis anguſtias variis aduerſiſque caſibus eſt redactus [b] vt manus ipſe ſibi attulerit, & ſui ipſius vindex ipſe factus ſit: vltione diuina (ita enim coniicere oportet) breui eum conſequente. Id quod & de Anna, & de Caipha, aliiſque item ſcribis & Phariſæis dicitur: qui & ipſi dignas variáſq; dederunt pœnas, eius, quam Chriſto intulerunt, iniquæ & iniuſtæ necis. F

Sacer templi theſaurus à Pilato in aquæductum ædificationẽ conſumptus.

Seditiones populares, di uina vindicta ſunt. E

[b] Pilatus vltione diui na manus ipſe ſibi attu lit. L. Vitellius Syriæ præfectus, Pilatũ propter Iudæorum accuſationem Romam ire iuſsit, & Marcellum Iudæa præfecit. Ioſeph. lib. 18. ca. 11. Reliquos etiã Chriſti Saluatoris perſequutores male diſperiiſſe.

CAPVT XI.

DEinde nondum quatuor prorſus exactis annis, Caius, qui tum Imperiũ tenebat, furore correptus, & vſque adeò eſt effœminatus, vt veſtimentis, plicaturis, aliiſq; ornamentis mulieribus vteretur. + quapropter in balnæis cæſus, Claudio ſucceſſori Imperium reliquit. ſub quo ingens illa fames fuiſſe ſcribitur, quam etiam Agabus prophetiæ dono clarus futuram prædixerat. Eáque de cauſa Barnabas quoque & Paulus ex Antiochia fratribus per miniſterium ſuum victum ſummittebant. Quo tempore etiam Adiabenorum gentis regina, Helena nomine, Ioſepho teſte, ingenti pecunia frumento in Ægypto comparato, indigentibus id tranſmittebat. Huius ſanè Helenæ, cuius, quem modò diximus, hiſtoricus

Caij cædes. De ea hiſtorici variant. [illegible]

Fames in Iudæa, & ſub Claudio.

In margine: [illegible]

Helenae Adiabenorum reginae in fame pauperum in Iudaea, subuentio.

A meminit, ſtatuæ illuſtres in ſuburbanis Æliæ locis longo poſt tempore ſunt viſæ. Iidem Ioſephus & Theudæ impoſtoris & malefici, de quo in Actis quoque Apoſtolorum mentio fit, meminit hiſce verbis: Quum Fadus Iudææ præeſſet, impoſtor quidam Theudas nomine, perſuadet ingenti hominum multitudini, vt facultatibus ſuis ſecum receptis, ad Iordanem fluuium ſe conſequerentur: dicebatur enim propheta eſſe. Is, quòd ſe iuſſu ſuo fluuium eum diuiſurum, faciléque eis tranſitum præbiturum eſſe polliceretur, multos ſeduxit. Cæterùm Fadus eos ea veſania nõ diu frui paſſus eſt. Turmam enim equitum in eos immiſit, qui illos ex improuiſo oppreſſos, partim trucidant, partim captiuos abducunt. Ipſe quidem Theudas viuus in eorum peruenit poteſtatem, eiúſque necati caput Hieroſolyma perlatum eſt.

De Theuda impoſtore ſeditioſo, ex Ioſepho.

Exemplum vindictæ ſeditionis & rebellionis.

CAPVT XII.

B HVic deinceps hiſtoriæ idem Ioſephus magnam illam famẽ addit, ſicuti & Lucas in Actis, ea ipſa fame, Apoſtolorúmque miniſterio expoſito, illud deinde infert: Eo autem tempore, ſub Claudio videlicet, Herodes rex (quem Agrippam Ioſephus nominat, Lucas autem Herodem vocat, quòd fortaſſe binominis fuerit) manus in nonnullos ex Eccleſià, vt eos affligeret, iniecit. Occidit autem Iacobum fratrem Ioannis, gladio. De quo Clemens quoque στρωματεὺς, ſeu contextor, memoria quiddã dignum in ſeptimo Diſpoſitionum libro, ex maiorum cõmemoratione acceptum ſcripſit: Quod is, qui illum ad martyrium ducebat, quum eum generoſè admodum, & magna cum conſtantia ad ſupplicium ire videret, ſe quoque Chriſtianum eſſe profeſſus ſit. Vterque igitur, inquit, ſimul abducti ſunt. Atque inter eundem, noxam ſibi ille à Iacobo remitti rogauit. Iacobum porrò paululum deliberaſſe: móxque ad illum, Pax tibi, dixiſſe: oſculúmque ad vocem eam addidiſſe, & ſic vtrunq; capite truncatum eſſe. Herodes autem, vt ſacra in-

C quit Scriptura, quum gratam eſſe Iudæis Iacobi cædem videret, Petrum itidem comprehenſum, grauique catena vinctum, in cuſtodiam coniecit, eidémq; ſupplicium itidem capitale molitus eſt. Et perfeciſſe ille impiam illam cædem, niſi angelus noctu adueniens, vinculis illum liberaſſet, & in priſtinum prædicandi verbi miniſterium reduxiſſet. Atque equidem res diuinæ diſpoſitionis de Petro, ſic ſe tum habuere. Cæterùm vindicta conatum Herodis in Apoſtolos nefarium perſequutura, minimè ceſſabat: ſed quæ aliàs vt plurimum tardior eſſe conſueuit, tum præſtò ſtatim affuit.

Iacobi Apoſtoli martyrium.

Spiculator qui Iacobũ ad ſuppliciũ duxit, Chriſtianus factus, & cum eodem decollatus eſt.

Petrus per angelum è carcere liberatus.

CAPVT XIII.

QVum etenim poſt eum, qui dictus eſt, in Apoſtolos ſuſceptum conatum, Cæſaream veniſſet, celebri quodam die, ſplendida ornatus veſte, magna vocis contentione vehementius copioſiúſq; D pro tribunali ad populum verba fecit. Ad cuius orationem quum plebs adclamaſſet, Dei vox, non hominis: confeſtim, vt ſacræ literę inquiũt, Angelus occulta plaga eum mulctauit:[a] vnde etiã à vermibus corroſus atq; cõſumptus, animã egit. Enim uerò prętet alia, illud quoq; mirari mihi in mentẽ venit, quòd Hebræorũ hiſtoricus[b] Ioſephus, in vniuerſum diuinæ ſcripturę conſona ſcribere videtur. Qualia nanque de Herodis obitu in decimonono Antiquitatũ libro[c] memoret, verbis ipſius referre libet. Tertius, inquit, annus, ex quo totam Iudæam regebat, peractus fuerat, quũ is Cæſareæ, quæ antea Stratonis turris vocata fuerat, eſſet, edebat ibi in honorem Cęſaris, pro cuius ſalute, feſtos quoſdam inſtituerat dies, ſpectacula. Confluebat tum ex ea prouincia, eorum qui magiſtratus & honores gerebant, ad eum multitudo. Porrò ſecundo ſpectaculorum die, veſtem ex argento miro artificio contextam induit, & in theatrum cum prima luce venit. Ibi primis ſolarium radiorum ictibus argentum illuſtratum, mirandum in E modum coruſcabat, metuendum atque horrendũ quiddam inſpicientium oculis ſplendore ſuo inferens.[d] Itaque aſſentatores hinc & inde, vocibus ne ipſi quidem bono futuris, acclamabant: Deum enim appellabant, & vt beneuolus propitiúſque eis eſſet, rogabant: Si hucuſque eum vt hominem veriti eſſent, de cæterò humana natura ſuperiorẽ præſtantiorémque profeſſuros eſſe, pollicentes. Non increpuit eos rex, neque tam impiam aſſentationem eſt amolitus. Sed paulo pòſt inflatum caput ſuum ſuſtulit,[f] & angelum funiculo cuidam inſidentem conſpexit. ⋆ Statim hunc ex malis illis eſſe, qui aliquando boni fuiſſent, cognouit. Itaque immenſus illius pectus dolor, ventrémque cruciatus, cum vehementia ſumma inuaſit. & ad amicos conuerſus: En ego, inquit, Deus veſter, vitam relinquere cogor, Parcis ipſis derepentè emẽtitas in me voces veſtras coarguentibus: & qui modò à vobis immortalis ſum dictus, nũc ad mortem abducor. Sed accipiendum venit, quod Deo eſt viſum, fatum. Non obſcuram tamen nos, ſed F feliciotis ſplendidioriſque ſortis exegimus vitam. Hæc vbi dixiſſet, dolores eum intenſiores cruciabant. Quapropter magna celeritate in regiam eſt deportatus. Et fama apud omnes paſsim increbuit, paulo pòſt eum omnino moriturum eſſe. Tum multitudo omnis vnà cum coniugibus & liberis, ſumptis patrio more ſaccis, locíſque omnibus fletu & luctu repletis, Deo pro ſalute regis ſupplicarunt. Et quum in ſublimiore cubiculo is decumberet, & inde homines ſupinos procumbentes proſpiceret, ne ipſe quidem lachrymas cõtinere potuit. ac quinque continuos dies ventris doloribus confectus, vitam finiuit: ætatis quinquageſimum quartum, regni ſeptimum agẽs annum. Quatuor quidem ille ſub[g] Caio regnauit annos, tetrarchia Philippi trib. annis adminiſtrata, Herodis autem quarto anno recepta. Tres porrò reliquos annos ſub Claudij imperio conſumpſit. Dignus certè quidem eſt Ioſephus iſte admiratione, qui ſic diuinis conſona literis ſcribat.

Claudius Agrippæ regnum cõfirmauit, cum Herodis imperium &

Lyſaniæ addens. Herodem Agrippæ fratrẽ Chalcidis regem conſtituit, Ioſeph. lib. 19. cap. 4. de bel. Iudai. lib. 2. ca. 4. Idem Herodes ſacerdotum & templi adminiſtrationem à Claudio impetrauit. Ioſeph. libro. 20. cap. 4. Eodem mortuo, regnum eius Agrippæ iuniori Claudius tradidit. quo ad vſque ad vaſtationẽ Hieroſolymorũ obtinuit. Ibid. cap. 9.

a Horrenda miſerandaque Herodis mors.

b Ioſephi teſtimoniũ.

c Cap. 7. de bell. Iud. lib. 2. cap. 4.

d Illuſtre exemplũ perniciosæ impudentium adulatorũ aſſentationis.

e Sub Herodis nomine Lucas Agrippam ſeniorem in Actis deſcribere videtur.

Act. 12.

f Herodes angelum videt.

** [illegible]*

g Claudius poſtea Agrippæ iuniori Philippi tetrarchiam Trachonitidẽ conceſsit.

A

CAPVT XIIII.

QVum ad eum modū perſuaſio & fides in Seruatorem per omnem propagaretur terram, antiquus ille generis ſalutisque noſtræ hoſtis, arte quadam vrbem eam, in qua tum ſummum eſſet imperium, præripere atque occupare contédens, Simonem vico Girthon ortum, qui antea Orientem peragrans, incantamentis eum atque impoſturis compleuerat, eò mittit, ibique ille breui ciues (paucis exceptis) magica ſua arte ſeducit. Eò autem impietatis peruenit, vt quum Deus eſſe crederetur, tum ſtatua magnifica in flumine Tiberi inter duos pontes honoraretur, cum inſcriptione tali: Simoni Deo ſancto. Atque ita Deus nó tantùm apud Samaritanos, verùm in aliis quoque nationibus † princeps Deus colitur. Quin & Helena quædam comes eius, quæ Tyri Phœnicum, antehac in lupanari corpore proſtituto quæſtum fecerat, parem cum eo honorē conſequuta, * principis intelligentiæ nomen obtinet. Hęc ſic in defenſione profeſsionis noſtræ ad Antoninum, philoſophus idémque martyr Iuſtinus commemorat. Quibus ſimilia quoque ſcribit in primo ſuo cótra hæreſes libro, Irenæus Lugdunenſis epiſcopus. Vterque autem non longè poſt Apoſtolorū tempora vixit: de quibus ſuo loco, quæ par eſt, exponemus. Hæreſum porrò omniū dux & princeps Simon iſte habetur. Vnde in hodiernum vſque diem, qui eius ſunt ſectæ & opinionis, ſobriū, & ſincerum Chriſtianæ philoſophiæ inſtitutum egregiè aſsimulantes, renunciaſſe quidem idolorum errori videntur: nihilominus tamen eam retinere cótendunt, ſimulachra & imagines Simonis & Helenæ iſtius erigentes, libationibúsque & ceremoniis eos colere ſtudentes. Horum res turpiſsimæ, ſtuporem & cóſternationem mentis hominibus afferunt. Quippe quæ tales ſint, vt tantum abſit vt ſtylo ſcriptis rectè mandari poſsint, vt propter obſcœnæ fœditatis exuberantiam, nullum eas modeſtū & pudicum os eloquatur. Quicquid enim extare aut cogitatione concipi poteſt, quod turpitudine quauis ſit imputi*, id omne hæreſis iſta omnium ſceleſtiſsima atque nefandiſsima longè ſuperauit, hominibus miſeris, peccatiſque oneratis mulierculis imponens. Tantum parentem, autorem, & ducem, aduerſarium magnis Chriſti diſcipulis, iam inde ab initio humanæ ſalutis inſidiatrix verſuta illa vis obiecit. At diuina è diuerſo gratia & īexpugnabilis virtus, miniſtris ipſa ſuis ſedulò aſsiſtens, tantorum malorū facem vbique incendium ſpargentem, quàm celerrimè extinxit, ſublimitatem omnem quæ ſe aduerſus cognitionem Dei efferret, diſijciens atque peſſundans. Quapropter nihil eorum quæ tum temporis ſuccreſcere cœperunt malorum, ad ſtatum & vigorem ſuū peruenit. Veritatis enim ipſius lux, mirificè reſplédens, coruſcabat, & recens cœlitùs relucens ineluctabile vigebat verbum, Apoſtolorum cócionibus & inſtitutis magis magisque inualeſcens. Proinde & magus iſte, gratiá miſer venalem eſſe exiſtimās, primùm in Iudæa à diuo Petro, tanquam luce clariore, mentis oculos perſtrictus, maxima éaque maritima profectione ſuſcepta, ex Oriente Occidentem verſus migrat, Romanámque vrbem præoccupat. Atque ibi quum cœptis ſuis maximè ſuprema inſeruiret poteſtas, breui admodum tempore vſque adeò res ex ſententia ſuccedūt, vt quum ſibi incantationibus & præſtigiis totam cóciliaret vrbem: tum ſtatua poſita, vt dictum eſt, diuini ei tanquam Deo exhiberentur cultus & honores. Sedenim nó diu illi fraude ea vti conceſſum eſt. nam ſub eodem Claudij Imperio, quæ omnia ſapienter propter ſummum in genus humanum amorem dirigit Prouidentia, quaſi anteſignanum & inſuperabilem atque inuictum fidei propugnatorem, * qui virtutis ardoriſq; gratia primas inter Apoſtolos diuinitùs eſt conſequutus, Petrum, perinde atque cōtra feram agreſtē & perniciosam, excitauit. Is nō ſecus atq; fortis & generoſus Dei dux, diuinis inſtructus armis occidentalibus ex Oriente ſupercœleſte perſert lumē, arcanum ſcilicet de Chriſto myſteriū, & regnum cœlorum læto promulgat nuncio. Atque ad hunc modum quum in Occidente Euangelica reluceret lucerna, ilicet Simon ipſe vnà cū fraude & ſeductione ſua, cōſeſtim extinctus euanuit.

B C D E

Simon Magus Romam venit, Diuinos honores ei [illegible].

*† πρῶτον [illegible]. Helena comes [illegible]. Nonnulli hāc Selen vocāt. * ἐννοίας.*

Simon iſte hæreſeon omnium autor. Hæreſis omnium ſpurciſsima & fœdiſſima, quæ Chriſti nomine tamquam obtentu & prætextu quodam ad flagitia et ſcelera omnia [illegible] abutitur.

Deus Simoni iſtius magna Apoſtolos oppoſuit, & Petrum præcipue.

Petrus Apoſtolorū princeps.

[illegible Greek] Πέτρον.

CAPVT XV.

TAntum autem in auditorū animis pietatis reliquit lumen Petrus, vt auditis contenti eſſe, & in iis quę ſine ſcripto, de diuino verbo addidiciſſent, permanere non poſſent. Quam ob cauſam Marcum, qui tum Apoſtolum conſectabatur, magna animorum contentione obteſtantur, vt monumentum aliquod traditæ ſine ſcripto diſciplinæ, in literas relatū, eis relinqueret: neq; prius inde diſcederet, quàm id quod rogatus eſſet, perfeciſſet. Quo cognito Apoſtolus, diuini inſtinctu ſpiritus, perquàm eſt tam eximia eorum virorum delectatus volūtate & cupiditate: proindéq; ſcriptum id iudicio ſuo comprobauit, & vt in Eccleſiis legeretur, conſtituit. Hanc quippe cauſam ſcripti à Marco Euangelij extitiſſe, Clemens in ſexto Diſpoſitionum tradit. Atque his conſona Hierapolitanus cōmemorat Papias. Proptereàque Petri, quod ſecundum Marcum eſt dicitur Euangelium. Meminit porrò Marci in priore epiſtola ſua Petrus, quam Romę agens compoſuiſſe fertur, in qua etiam figuratè Romá Babylonem nominat, ita inquiens: Salutat vos ea quæ in Babylone eſt, coëlecta, & Marcus filius meus. Quē Lucas quoque in Actis Ioannem vocat. Dicunt præterea diuinum hunc Marcum, primùm in Ægyptum & Alexandriam miſſum, Euangelium quod conſcripſit prædicaſſe, Eccleſias ordinaſſe, atque ei quæ ibi eſt Chriſtianorum monachorum ſolitariæ vitæ leges dediſſe. Tanta autem virorum & mulierum à primo ſtatim initio confluxit multitudo, vt exercitij ſtudiíque eorum philoſophiam, inſtitutum, mores, vitam, rationémque conuerſationis omnem, in ſcriptum retulerit, in vtroque philoſophiæ genere celeberrimus Philo: quem ad colloquium Petri, Romæ diuinum Verbum concionantis, fama eſt perueniſſe.

F

Rogatu auditorū Petri, Marcus ſectator eius Euāgelium ſcripſit, à Petro deinde cō probatum.

Roma figurate à Petro Babylō dicta

Marcus idē in Actis Ioannes.

Marcus primus ī Ægypto Euangeliū prædicauit, & monaſterium ibi inſtituit.

Philo cū Petro Romæ collocutus.

A

CAPVT XV.

Philo de monachis Chriſtianis in Aegypto ſcripſit περὶ βίου θεωρητικοῦ. περὶ ἱκετῶν.

NOn tantum verò is quaſi numine afflatus, proſequitur inſtitutum eius temporis Apoſtolicorum ex Iudæis, vt videtur, progenitorum virorũ: ſed id quoque iudicio ſuo cõprobat, quando etiam tum plurimæ veterum Iudæorum conſuetudines obtinerent. Aſſeuerat quoque verbis diſertis, nihil ſe veritate ducere prius aut antiqui, neque quidquam ea ſepiſo rei ipſi addere conſtituiſſe. Quapropter ſcriptum id, canones & regulas, quæ etiamnum in Eccleſia ſeruantur, liquidò continet. Inſcriptio autẽ libri eſt, & titulus * De vita contẽplatrice, ſiue † de ſupplicibus. Eos autẽ qui vitam eiuſcemodi ampleai eſſent, θεραπευτὰς, hoc eſt, cultores ſeu curatores vocat. vel quòd ita tum appellarentur, nondum Chriſtianorum nomine latè diffuſo: vel propter purum ſincerúmque Dei cultum: vel quòd tanquam medici, exercerent, curarent, atque colerent eorum qui ad eos veniſſent, animos, omni eos vitiorum perturbatione liberantes: vel aliam quamcunque ob cauſam. neque enim de eo contendere neceſſarium eſt [c]. Hos à principio, quum Chriſtiana philoſophia initiarẽtur, dicit, rem familiarem facultatésq; ſuas relinquere ſolitos eſſe: ac deinde nuncio omnibus vitæ huius curis & ſolicitudinibus remiſſo, extra muros in ſemotis aliquibus agris & hortis, aut etiam montibus, verſari atque viuere, diſsimiliúmque omnium conſuetudinem tanquã pernicioſam auerſantes, vitam propheticam flagranti atque feruenti fide meditari atque æmulari. Non ſolum autem eo in loco, verùm etiã alibi in orbe hoc genus fuiſſe ſcribit. Decebat quippe ſummi boni & Græciam & Barbariam participes fieri, in Ægypto tamẽ & maximè circa Alexandriam inſtitutum hoc frequẽtari. In vnaquaque autem ſolitaria, inquit, manſione ſacram domum reperias, quam [d] σεμνεῖον hoc eſt honeſtatis grauitatíſque locum, & monaſterium vocant: in quo ſcilicet ab aliis ſeiuncti & ſolitarij, † honeſtæ ſanctæque vitæ myſteriis imbuuntur. Eò nihil infertur vel frumenti, vel potus, vel etiam alterius rei ad neceſſarium corporis vſum pertinẽtis. Sermones tantum & leges, dictáque prophetarũ atque hymnus diuinitùs inſpiratos ibi meditantur, atque etiam alia quibus doctrina & pietas augeſcens, * ſummum conſequitur bonum. Interuallum porrò temporis ab ipſo diluculo ad veſperam vſque, in exercitio eos continet. Sacris enim incũbentes literis, in patria ſedulò deſudant philoſophia. Ac quaſi fundamentum primum iacientes ipſam continentiam, reliquas ei ſuperſtruunt virtutes, neque ante ſolis occaſum, alicui ex eis panem aut potum ſumere licet. Virtutis enim ſtudium luce dignum, ita vt par eſt: contrà autem ad tenebras pertinere eas, quæ ad neceſſarium corporis vſum ſumuntur, curas iudicant [e]. Sunt autẽ qui poſt tres aut plures dies demum cibi reminiſcuntur, quibus videlicet maior doctrinæ ineſt cupiditas. Nonnulli etiã ita lætantur, deliciíſque affluunt circa ſapiẽtiæ epulas, plurimas ſuppeditantes doctrinas, vt duplicatum etiam id tempus ſe abſtineant, & ſexto vix die de neceſſariò alimento participare conſueuerint. Expoſitiones porrò D ſacrorum oraculorum per allegorias arcanas occultáſque ſententias, & anagogas ſiue contemplatrices & myſticas intelligentias inſtituunt. Studiũ ſiquidem, & quaſi lex philoſophorum iſtorũ animanti perſimile eſt, cuius corpus dictũ literæ anima autem ſit abſtruſa in ea atque inuiſibilis mẽs & intelligentia. Sunt quoque apud eos & mulieres ſolitariæ, θεραπευτρίδες, hoc eſt cultrices dictę quæ ſacrã hanc vitã & inſtitutum ſectãtur: quarũ pleræque modeſta & ſobria ſenectute ornatæ, puritatem & virginitatem non neceſsitate, ſed ſpõtanea animi deſtinatione colunt, nullámque corporis voluptatum curam aut rationem habentes, non mortalium, ſed immortalium liberorum gignendorum cupiditatem obtinẽt, quales liberos ſola ex ſeipſa Dei amans anima procreare poteſt. Verùm enimuerò quum duo ſint hominum vitę inſtituti genera: vnius nimirum, eiúſque inferioris coniugalis conſuetudinis: alterius autem ſupermundanæ & angelicæ, Deo videlicet dilectæ virginitatis, ac ſolitariæ puriorísque conuerſationis: ſi quis legitimũ ac impollutum ſequatur matrimonium, longè ille quidem à reprehenſione E abeſt, ſed pauciora ei cõtingunt chariſmata & dona. Sobriè enim pudicéque & is viuere dicitur, & trigecuplum virtutis fert fructum, difficulter certè quidem ſexagecupulum. Cui verò ſincerè Angelicam vitam degere ſit datum, etiam ſi ea aſpera ſit & ardua, facilè tamen ei fuerit ſexagecuplũ, atque etiam centuplum ferre fructum, certò ſcilicet ad perfectionem & ſummũ bonum collimanti. Scripta autem iis eſſe dicit veterum, qui autores & duces profeſsionis eorum extitere, & multa monumenta ideæ & formæ eius quæ allegoriis delectatur poſt ſe reliquerunt, virorum: iis illi quaſi archetypis, primiſque exemplaribus vtẽtes morem modúmque eum imitãtur. Ea porrò monumenta, diuina Apoſtolorum Euangelia, & Pauli Epiſtolas eſſe puto, interpretationem antiquarum ſcripturarum rectam continentes. Non ſolùm autem, inquit, cõtemplationi vacant, ſed nonos etiam hymnos, carmina, & laudes in Deum omni genere grauiorũ numerorum atque rhythmorum componunt. Videbitur fortaſſe cuipiam, F Philonem non hæc de Euangelicæ vitæ inſtitutis dixiſſe, vt quæ aliis quoque accommodari queant: ſed is certum indubitatúmque eſſe ſibi perſuadeat, noſtram illum depinxiſſe viuendi cõſuetudinem. Quum ad hodiernum vſque diem, nõ apud alios quàm apud noſtros homines regulas tales viuendíque mores conſeruari compertũ ſit: conuentus ſcilicet in vnum, & ſeorſum quidẽ mulierum, ſeorſim etiam virorum, frequentatas conuerſationes, ſolitáque & ſtata exercitia, quæ etiam nunc nos ſoli, & maximè vnà cum inedia cibíque abſtinẽtia, cum precibus, & cum diuinorum oraculorũ meditatione, & peruigiliis & orationibus, ſalutiferæ Paſsionis feriis, atque etiã ante eas ferias celebrare conſueuimus. Addit inſuper Philo & illud: Solere apud nos ita cãtari hymnos, vt quum vnus certis conſeruatis numeris, ritè atque decenter præeat, reliqui tacitè illum audientes, hymnorum tandem extremas partes concinant. Præterea tẽporibus ſuis illos humi in herba ſtipadio iacere ſolitos, vinum prorſus, vt ipſius

Ieſus hebraico ſermone Curator dicitur ſiue medicus & Saluator. & ob hoc fortaſſe ... primi dicti ſunt, quàm Chriſtianorũ cognomen fideles obtinuerũt. Ab Antiochia namque ſicuti veritate argumentũ habet, diſcipuli & eccleſia Dei vniuerſa, Chriſtiani dici cœperũt. Reperias eum rei argumentũ ſi Philonis cõmentarios legeris in libro eius quẽ de Ieſſæis inſcripſit.

B

Qui horũ vitam cõſuetudinẽ & laudes expoſuit, & monaſteria quæ in regione circa Mareotam lacũ habuere cõmemorãs, nõ de aliis quàm Chriſtianis primis, hiſtoriam texuit, non ut peregrinis. Epipha. 9. De Nazareis.

C

c Chriſtianorũ, nõ ſolũ Monachorũ hominũ, inſtituta & mores.

d σεμνεῖον, nõ ſolũm Monachorũ, ſed hominũ Chriſtianorũ communes oratoria.

† ... ſiue puritatis ...

** ...*

e Ieiunium. Sacrarum literarũ ſtudium.

Antiquum Aſcetarũ ſtatum.

Collatio cõiugalis & cœlibis vitæ.

Libri Chriſtianorũ & Monachorũ ſanctorum.

Nouũ teſtamentum, veteris eſt expoſitio.

Nondu aliis quàm Chriſtianis hominibus canones hos Philo ſcripſit.

Peruigilium Chriſtianorum in paſſionis Chriſti feriis.

A verbis vtar, oō attigiſſe, oeque quidquam ſanguinei guſtaſſe refert. Porum quippe illis ſuiſſe aquã tantum, cibum autem cum pane ſalem & byſopum. Adhæc morem quoque Eccleſiis præſidentium magiſtratuum deſcribit: atque io iis, quum cæterorum mioiſtrorũ muoia, tum ſummæ omniom Epiſcopalis dignitatis ſublimitatem. Quod verò hæc Philo de primis pietatis præconibus & traditis ab eis aotiquitùs moribus ſcripſerit, ſatis ei perſuaſum fuerit, qui diligẽter & accuratè, quã diximus, hiſtoriam eius viri legere voluerit.

CAPVT XVII.

Philo porrò ipſe & verbis eſt copioſus, & ſeotentiis diffuſus: exponeodis autẽ per arcanã & myſticam interpretatiooẽ diuinis ſcripturis altus & ſublimis, pluriſariàm ſacrorum oraculorũ texeos enarrationem. Oſtendit id partim in cómeotariis ſuis in Geneſim, quibus titulum indidit, B Sacrarum legũ allegoriæ: partim in diſtinctionibus, ambiguitatibus, & ſolutiooibus earum ſcripturarum, quæ in quæſtiooem trahũtur, ſummatim & per capita relatis. Sunt præterea aliæ quoque eius ſeorſim editę lucubrationes. De agricultura duæ. De ebrietate totidem. Alia item variorum titulorum ſcripta: quale eſt, Quas res mens ſobria per orationem vel precetur, vel deprecetur. Item de linguarum confuſiooe ✶. De rebus experendis & fugieodis. De natura & inuẽtione. De his quæ in diſciplinis ſimul conuenire debeãt, ſiue de Eocyclopædia & diſciplinarum orbe. Alius præterea liber, Quis ſit rerum diuinarum hæres, vel de ea quæ fit in æqualia aut inæqualia ſectione. Item de tribus virtotibus. Item de iis quorum mutãtur nomina, & quibus ex cauſis mutantur: in quo ſe quoque ſcripſiſſe de teſtamento priore & poſteriore teſtatur. Compoſuit etiã librum de ſeceſſu & vita ſapientis. Alium quoque de Gigaotibus, de rebus Moſę: & quòd ſomnia diuinitùs accidãt, libros quinque. Atque hæc equidem ſunt, quæ io Geneſim ab eo ſcripta, ad nos pueoerũt. In Exo- C dum verò, quæſtionum ſolutionúmque quinque libros eius eſſe cognouimus. Vnum de tabernaculo, voũ de Decalogo. De iis quę ſub ſpecie legum lata ad Decalogum referũtur, libros quatuor. De ſacrificiis animalium, & quæ ſint ſacrificiorum genera, librũ vnum. Item de propoſitis io lege præmiis, honoribus ſcilicet & pœnis. Iooeniuotur etiam ſioguli eius libri: vt de Prouidentia, Contra Iudæos, ✶ de Republica: Alexander, ſiue de animantibus irratiooalibus rationẽ habẽtibus. Item, ſeruos eſſe malos omnes. Et qui hunc conſequitur, Omnibus modis bonos liberos eſſe. Secundũ hos, ✝ de vita contemplatrice, ſeu de ſupplicibos eſt cõpoſitus: vnde ea traoſtulimus, quæ de Apoſtolis & primis Chriſtianorum inſtitutis & moribus ſuprà diximus. Hebraicorum quoq; nominum in lege & prophetis ioterpretationes eius, eſſe perhibentur. Itaque Philo iſte, Caio imperãte, quum Romam veoiſſet, libros de Caij amẽtia & vecordia compoſuit, quos per ✝ vrbanitatem & ironiam, De virtutibus inſcripſit. Eos deiode Claudij temporibus quum in Senato ibidem recitaſſet, taota fueruot io admiratiooe, vt digni iodicari ſiot, qui in bibliothecam Palatinam referreotur. D

Philonis lucubrationes.

✝ Suidas, philonis … lucubrationes …

CAPVT XVIII.

Eodem porrò ſeculo, paulo pòſt & Ioſephus floruit, & ipſe vir Iudæus genere, & ex ſacerdotib⁹ ortus. Tantum autem diſciplinarom doctrina excelluit, vt ſummam & patriæ & Græcæ lioguæ peritiam ſit cooſequutus. Multa is qooque volumina reliquit. Machabæorum certè libros, eius eſſe ferunt: potiſsimúmq; eum qui inſcriptus eſt, ✝ Animum rationémque eſſe, quæ ſummũ in homine obtineat imperium. Antiquitates Iudaicas viginti libris eſt cõplexus. Septem autẽ de bello Iudaico Hieroſolymorúmque euerſione cõpoſuit, qoos fama fert, Titũ Cæſarem ✶ manuum ſuatum deſcriptiooe comprobatos, publicari vbique, atque etiam io Romana bibliotheca reponi iuſsiſſe. Edidit etiam alios duos de Antiquitate libros, io quibus Hebræos primus hominum omnium extitiſſe, ſcriptáque eorum cæteris vetuſtiora eſſe ait. Præterea cõtra Appionẽ gram- E maticum, qui tum orationes aduerſus Iudæos iouectiuas ſcripſerat: & cõtra alios itidem, qui patria Iudæorum gentis inſtituta & mores calũniari auſi fuerant, refutationes. Io quarum refutationum oratione prima numerum teſtamentariorũ ſeu canonicorũ veteris, quod dicitur, ioſtrumenti librorum iniens, ✶ qui apud Hebræos maiorũ traditione recepti ſint, & citra ambiguitatem atque controuerſiam omnem pro legitimis veríſq; habeantur, hiſce verbis docet: [a] Non multa voluminum nobis ſunt millia, diſſonantium inter ſe atque pugnantium. Sed vinginti tantum & duo libri, acta temporum omnium complecteotes, qui quidem iuſtis de cauſis, diuioo afflatu ſcripti eſſe credũtur. Horum quioque ſunt Moſæ, legéſque ipſas atque humani geoeris propagationem atque ſucceſsionem ad illius obitum vſque contineot, quod tempus nõ ita multum à ter mille annis abeſt [b]. Deinceps verò à Moſæ morte vſq; ad Artaxerxis, qui apud Perſas Xerxi ſucceſsit, tegnum, qui poſt Moſen fuerunt, prophetæ, res temporib⁹ eis geſtas, ſunt perſequuti libris tredecim. Qui verò ſunt reliqui quatuor, hymoos & laudes F in Deum compoſitas, & præcepta hominum vitæ habent. Ab Artaxerxe autẽ ad noſtram vſque ætatem perſcriptæ quidem ſuot res vniuerſæ: ſed nõ eam libri tales, quam illorum qui eos præceſſerunt apud oos meruetuot fidem: propterea quòd non tam certa atque explorata prophetarum poſteriorum ſit ſucceſsio. Satis porrò res ipſa declarat, qua religione oos libros noſtros adire atque verſare ſoleamus. [c] Quũ enim tot iã ſecula pterierint, nemo vnquam inuentus eſt, qui vel addere quidqoam, vel detrahere, vel mutare deniq; in ſacroſanctis oraculis auſus fuerit. Omoibos quippe, ab ipſo ortu, Iudæis ingeoitum eſt, diuinitos proditam editam eam eſſe doctrinã credere, io eáque cooſtaoter perſeuerare, atque adeò, ſi opus ſit, pro ea etiam non grauatè ipſam adire & perferre mortem. Ad finem autẽ vigeſimi Aotiqoitatum libri indicat, quatuor ſe cõpoſiturum libros de Deo: quæ Iudæorum de eo ſiot patriæ

Ioſephi lucubrationes.

Infrà lib. 3. cap. 11.

Veſpaſianus Iotapata oppido ſubacto Ioſephũ cepit eũ Romã ad Neronẽ mittere ſtatuit. At ille imperiũ Rom. ipſi Veſpaſiano & Tito deberi poſt Neronẽ diuinãs, eu perſuaſit, vt captiuũ ſe in caſtro ſecũ retinerent. Apud quos deinde Romæ magno fuit honore. Statua etiam ei propter hiſtoricũ ſtylũ notorũ, vbi publicata eſt poſita. Suid.

a Ioſephus de Canonicis veteris teſtamenti libris.

b Euſe. lib. 3. ca. cap. 10.

Theodor⁹ Bibliãder à mũdo condito ad Moſe obitũ, numerat annos 2455.

A opiniones, De ſubſtantia eius, Ex de legibus: Quapropter apud eos quædam permiſſum ſit facere, quędã verò ſint prohibita. Alia inſuper à ſe edita eſſe idem ipſe in operibus ſuis aſſeuerat. Verùm in fine Antiquitatum, in Iuſtinum quendã, ex Tiberiade, qui de eiſdem, quibus ipſe temporibus & rebus, minus vera ſcripſit, ſtylo inuehens, quum alia permulta ei vitio dat, tum hiſce vtitur verbis: Non equidem, inquit, itidem atque tu, de mea ſolicitus ſum hiſtoria. Sed imperatoribus ipſis ſcripta mea obtuli, quum res ipſæ geſtæ propemodũ adhuc cernerentur. Conſcius enim ipſe ſum mihi me veritatis cõſectandæ præcepta cõſeruaſſe. Cuius quum me teſtimonium cõſequuturũ ſperarem, non me fefellit opinio. Quum multis nanque aliis hiſtoriam meam legendam exhibui, ex quibus nonnulli in bellũ ipſum etiam inciderũt, quemadmodum Agrippa rex, & quidam cognati eius: tum Imperator Titus, adeò per ſcriptorum meorum monuměta tantummodo rerum geſtarum cognitionem in homines vulgari voluit, vt manus ſuæ annotatione hiſtoriam conſignatã publicari præceperit. Rex præterea Agrippa ſexaginta B & duas ſcripſit epiſtolas, quibus fidei atque veritatis hiſtoriæ meæ perhibet teſtimonium. Ex quibus duas quoque apponit. Tantopere autẽ hiſtorico, rebus geſtis ad imitationem Thucydidis ſcribendis, ſtilo enitet, vt neminẽ in ea laude primas ferre patiatur. Siquidem nouis ſubinde gaudens argumẽtis, cum facilitate multa, nihil de artis vigore remittẽs, ſuauis admodum & lætus incedit: & quum mirifica eius eſt eloquutio, tum in concionibus gloriam & laudem meruit ſingularem. Philo certè quidem philoſophiæ plurimum operæ nauaſſe, at Ioſephus oratorum ſacra magis coluiſſe videtur. Et ille ad Platonem, hic ad Thucydidem reſpexit. Sed de Philone & Ioſepho ſatis. Ad ordinem enim & contextum actorum Apoſtolicorum redire nos conuenit, vt per compendium ſummarim ea percurramus.

Librorũ eius ſinceritas.

Ioſephus veritatẽ in primis eſt ĩ hiſtoria ſcribenda conſectatus.

His Agrippa, vſque ad Hieroſolymorũ excidiũ durauit Herodis Agrippa (de quo Luc. in Act. circa finẽ ſcribit) filius.

Ioſephi ſtylus.

Collatio Philonis & Ioſephi.

CAPVT XIX.

Acta Pauli & Barnabæ.

C POſteaquam Paulus & Barnabas miniſterium fratrum cõpleuẽre, & Hieroſolyma reuertẽre, à Spiritu ſancto ambo deſignantur atque deligũtur, ad quod vocati fuerant opus. Ac per Seleuciam, in inſulam Cyprum, ipſamque Salaminem veniunt, Iudæis Diuini Verbi Euãgelium annunciantes: Ioanne, cui & Marci nomen fuit, eis inſeruiente: qui deinde à Perga reuerſus eſt Hieroſolyma. Paphi autem Helymas magus, qui idẽ Bariesus eſt, increpatione acriore Pauli oculos ad cæcitatem vſque perſtringitur. Et proconſul Sergius cõcionibus Pauli credit. Indę porrò Antiochiam Piſidiæ peruenit, & in Synagoga ſaluriferum verbum prædicat. Et iam ex gentibus ad fidei profeſſionem accedunt non pauci. Opportuno autem tempore oblato, Paulus rurſum concionatur. Ad quem quum infinita confluerer turba, æmulatione maligna Iudæi accẽduntur, & Paulo aduerſantes reſiſtunt. Ille verò ardoris & zeli melioris plenus, auerſari quidem ipſos, & ſe ad gentes conuertere dicit. Itaque ingens coorta eſt lætitia, quæ ita D recipiebantur, gentium. Iudęi autem techna quadam, multitudinem eorum qui honores gerebãt, primariorũ virorum cõcitant, lapidibúſque Apoſtolos petere atque perſequi perſuadent. Quare Apoſtoli inde Iconium, deinde Lyſtrã, mox Derben profugiunt. Poſtea reuertuntur Lyſtram, & Iconium, & Antiochiam. Peragrant inde Piſidiã & Pamphiliam. & ex Perga deinceps Antiochiã maiorem perueniũt, atque ibi fratribus gentium fidem exponunt. Poſtmodum Iudæi quidam exoriuntur, ex præſcripto legis Moſaicæ, eos ex gentibus ad fidei profeſsionem accederent, primũ circũcidi, atque ita demum in Chriſtum credere, totámque Moſæ legem ſeruare debere, contendentes. Barnabas igitur & Paulus Hieroſolyma petũt, quæſtionem eam ad maiorem gentium Apoſtolos relaturi. Atque ibi in conuentu multorũ, Petrus legis iugum deprecatur: & Iacobus cõcionãs edicit, non eſſe faceſſendam moleſtiam eis qui ex gentibus fidem ſuſciperent: ſed per epiſtolam illis ſignificandum, vt ſe à contaminatione eorum quæ idolis eſſent ſacrificata, à fornicatione, & à ſuffocatis abſtineant. Ita cum Paulo & Barnaba, E Iudas qui etiam Barſabas dictus eſt, & Silas, ad fratres Antiochenos legantur: eiſdémque, quæ Apoſtoli Hieroſolymis decreuiſſent, per epiſtolã inſinuant. Neq; ita multa pòſt, Antiochia illi rurſum diſcedũt. Porrò Paulus & Barnabas † offenſa & exacerbatione intercedente ſeiunguntur. & Barnabas quidem Marco aſſumpto in Cyprum traiicit, Paulus autem Sila ſibi adiuncto Syriam petit: Lyſtrámq; & Derben peragrans, Timotheũ quoque ſuſcipit, Gręci quidem patris, fidelis autem Iudææ matris filium. Quem ſanè propter Iudæos, conſilium pro tempore capiens, & illorum ſe ingeniis accommodans, quum ipſe circumciſionem abrogaret, nihilominus tamen circuncidit. Omnes nanque ex Iudæis fideles, patrem eius Græcũ hominem eſſe ſciebãt. Itaque illi ciuitates paſsim adeunt, & Apoſtolica decreta promulgãt. In Phrygia autem & Galatia, atque etiã in † Myſia, quum verbum prædicaſſent, in animo habent prouinciã quoque Bithyniam adire: ſed quo minus id faciãt, Spiritus eis obſiſtit. Cæterùm Troade quũ eſſent in ſomnis Paulo admonito, Macedoniam inde petunt. F Et naui egreſsi per Samothracem & Neapolim, & in primam Macedonicæ oræ ciuitatẽ Philippenſium coloniã perueniunt. Inde porrò Theſſalonicam, & finitimam ei Berrhœam, mox quoque Athenas adeunt: ac deinceps occidentẽ verſus, Euangeliũ anunciantes, proficiſcuntur. Enimuerò epiſtola illa quæ Hieroſolymis ad eos qui Antiochiæ in Syria & Cilicia, locíſq; aliis oĩbus ad fidẽ ſe ex gẽtibus cõtuliſſent, per Silam miſſa eſt, in hæc verba eſt cõcepta: Quandoquidem audiuimus, quòd quidam venientes vos turbarint, dicentes, oportere vos circuncidi, legémque ſeruare, quibus id non mandauimus: viſum eſt Spiritui ſancto & nobis vnanimiter congregatis, nihil vobis vltra imponere oneris, prætetquam hęc neceſſaria, vt vos abſtineatis ab immolaticiis ſimulacrorum, & ſanguine, & fornicatione, & ſuffocato. A quibus vos cuſtodientes, bene agetis: Valete. Miſimus antẽ Iudam & Silam, primarios ex fratribus viros, cum Barnaba & Paulo, dilectis nobis fratribus, hominib⁹ qui animas ſuas pro no

Serg. Paulus Proconſul à Paulo ad Chriſtum cõuerſus.

Gentium ad fidem Euangelicam receptio.

Diſceptatio an fideles ex Gẽtibus obſeruandæ legis onere grauãdi eſſent.

Deciſio eius.

† παροξυσμοῦ γινομένου. Offenſo inter Paulum & Barnabã.

οἰκουμένης κρόμενοι.

Exemplum apoſtolicæ diſpenſationis. † κατὰ τὴν μεσίαν ἄνω τῶν λέγων

Epiſtola apoſtolorum & presbyterorũ Hieroſolymis Antiochiam ad fideles ex Gẽtibus data. Act. 15.

A mine Domini noſtri Ieſu Chriſti denouerunt, vt verbis hiſce vos conſolarentur.

CAPVT XX.

Pythonis ſpiritus à Paulo ex puella pulſus Philippis.

Paulus in carcerem ducitur.

Porrò quum Philippis eſſent, purpuræ venditrix, è ciuitate Thyatirorum fœmina, ad diuinũ accedit lauacrum. Et ſpiritus Pythonis, iuſſu Pauli ex puella profugit. Cuius dominis, quum ſpes quæſtus eius, quem ex ea capiebant, eſſet præciſa, illicet plagæ & vincula Apoſtolos atripiunt, & cataſtæ pedes eorum admodũ conſtringunt. Sed enim intempeſta nocte preces ab eis fiunt, quas qui in eodem carcere vincti erant, exaudiunt. Ac Deus quidem terram mouet & concutit: fores autem, clauſtra, & vincula omnia ſoluuntur. Cuſtos porrò carceris fores omnes apertas conſpiciens, ipſe ſibi attuliſſet manus, niſi eum voce ſua Paulus cohibuiſſet, omnes adhuc intus eſſe dicẽs. Ita cuſtos lucerna arrepta, carcerem ingreditur, & quid ſibi
B faciendum ſit, rogat. Tum illi ei Verbum deprædicant, & ipſe recentes eorum vibices ſub calida lauat aqua: pro qua ab illis diuinum ſimul lauacrum. Itaque is cum ſuis omnibus lætus Chriſto ſeſe dicat. Deinde illi bene manè magiſtratus primariorúmque virorũ iuſſu carcere emiſsi, per Amphipolim & Apolloniam, Theſſalonicam peruenniunt. Ibi Iudæi infideles tumultum in vrbe mouẽt, & Iaſoni, qui eos benignè hoſpitio exceperat, negocium faceſſunt. Nec minus & Berrhœæ ſimilia eis accidunt. Sed Paulus à fratribus ad mare deductus, Athenas venit. Eam vrbem ſimulacrorum cultui deditam cernẽs, ſermones & cum eis qui ex ſynagoga erant Iudæis & cum philoſophis Epicuræis ſimul & Stoicis confert. A quibus tanquam + nugigerulus, inaniúmque verborum ſator, & peregrinorum deorum annunciator, cõuiciis grauiter exagitatur: & comprehenſus, in ſupremum ibi iudicium, Areopagum, ſeu Martis vicum nominãt, producitur, atque ad iudicũ ſubellia ſiſtitur. Nouem ij erant, ſapientia, virtute, ge-
C nere & opibus omnibus aliis præſtantiores habiti, & ad iudicium munus obeuodum, prout quiſque eorum viſus eſt optimus, ad tribunal lecti. In medio horum cõſiſteus, ſuperſtitionem eorum, aræque eius quæ apud eos Ignoto Deo conſecrata erat, annunciat: ſeque eius apoſtolum & legatum eſſe aſſerit, quem & Dominum & creatorem cœli & terræ, quòd ſcilicet per eum conſiſtãt omnia, ipſeque nullius rei indigens, & nulli omnium materiæ ſimilis ſit, laudat. Illis inſuper addens, nulla eum alia re quàm piis bonorũ operibus, & veritatis cognitione coli: & peccata quidẽ, per ignorantiam huc vſque à nobis commiſſa eum diſsimulare atque remittere, de cætero autem reſipiſcendum, & verbis fidei cedendum eſſe. Ac iudicãdi quoq; eum poteſtatem propterea recepiſſe dicit, ipſum ſcilicet Ieſum Chriſtum, qui diuinis prorſus factis & operibus Deus perfectus, & idẽ perfectus (citra tamen peccatum) homo declaratus, pro omnibus crucifixus ſit, & à mortuis reſurrexit, omnibúsque ſpectantibus ad ſuum in cœlũ redierit patrẽ, rerum nimirum vniuerſarũ Deum. Quibuſdam itaque, quòd reſurrectionem ab eo audirent, res tota ludibriũ & fabula videtur. qui- D
dam autem verbis eius credentes, eum ſectantur. In quibus & Dionyſius Areopagita ille fuit, vnus ex ſapientibus illis & delectis viris. Tanta autem fuit in Chrſtum fides, vt non modò dignus diuino lauacro eſſet, ſed etiam ipſius Pauli manibus Athenienſium deſignaretur epiſcopus, mirificis prorſus atque diuinis chariſmatibus & donis pollens: Vixit is etiam familiarius cum diuino viro Hierotheo: quorum vtrique res ſummas Paulus, vt eis, in tertiũ vſque cœlum & paradiſum ipſum raptus, initiatus fuerat, de Theologia, Deique Verbi ratione ſcilicet, necnon cœleſti hierarchia, rerúmque omnium abſoluiſsima diſpoſitione atque ordinatione, communicans tradidit. quas res Dionyſius poſtea etiam in ſcripta retulit. Qui porrò, verbo pietatis verique cultus magnificè prædicando, magna vſus eſt libertate, multóſque annos in partibus occidentalib᷒ Chriſtum glorificãs, ad multam peruenit ſenectutem, & pro ipſo martyrij corona eſt cohoneſtatus. Ferunt autem eum, caput ſuum, quod gladio reſectum fuerat, in manibus gerẽtem, ad duo millia paſſuum tuliſſe: ibique id, in quam inciderat, mulieri tanquam depo E
ſitum tradidiſſe. Quæ autem ille ſcripta, ſublimi rerum diuinarum contemplatione, ſententiis, & eloquutione, admiranda prorſus & excellentia, longéq; ab iis quæ pro hominũ captu edita ſunt, diſsita compoſuerit, ſic ſe habent. Primũ quidem opus de Diuinis nominibus conſcripſit, tredecim capitibus: in quo ad centũ quoq; alia capita ſunt adiecta diuinæ ſapientiæ plena. Secundus ab eo liber ſcriptus eſt, cui titulũ fecit, De cœleſti + hierarchia, capita habens quindecim. Tertius de Eccleſiaſtica hierarchia, capitũ ſeptem. Quartus de arcana ſeu myſtica Theologia, quinque capitum. Reliquit etiã epiſtolas decem, quarum poſtrema Euangeliſtæ Ioanni, qui ſupra pectus Domini recubuit, eſt ſcripta. Atque hęc quidem eius ſcripta hodie quoque circũferuntur. Ipſe autẽ aliarum quoque lucubrationũ ſuarum mentionem facit, quales ſunt, quæ ab eo Theologicæ diſpoſitiones ſunt nominatæ. Item ſymbolica Theologica. prętereà de Angelicis proprietatibus & ordinibus. F
Cõmentarius de Anima. De iuſto & diuino iudicio. De diuinis hymnis. Item de iis quæ vel intelligentia vel ſenſu deprehenduntur. Cõmentarij autem iſti omnino viſi nõ ſunt, neque nobis, neq; iis qui ante nos fuerunt, cogniti. Sed de Dionyſio operibúſque eius hæc ſatis ſint.

Cuſtos carceris cum ſuis baptizatur, & in Chriſtum credit.

Acta Pauli Athenis.

Areopagitæ.

Concio Pauli apud Areopagitas Athenis.

Dionyſius Areopagita.

Hierotheus.

Dionyſii martyrium. Et in eodem martyrio miraculũ inſigne.

Dionyſii Areopagitæ ſcripta.

† Quã Hierarchiam nominat, vno verbo ſummatim rerũ ſacrarũ omnium diſpoſitionẽ ordinatã ab ſolutámq; dicit. Et quo hierarchiam vocat, nomine aſſlatũ, diuinumq; virũ, ſacra cognitionum peritum ſignificat. Dionyſ. Areopag.

CAPVT XXI.

EO tẽpore,[a] quũ Claudius quintum imperaret annum, & immaculatam Dei Verbi matrẽ mortem obire oporteret (quãdoquidem & filius eius, verũ ſe hominem eſſe probans atque confirmans, + ad grandiorem exoletæ ſenectutis ætatem non peruenit) vndeſexageſimum illa agens annum, nuncium à filio, per Angelũ[b], de migratione & aduentu ad ſe eius, ita vt antea quum ipſe ad eam venturus fuerat, accipit. Itaque migratione ſua ad * hunc modũ cognita, immenſa repletur lætitia,) quid enim dulcius ei, quàm vt cum fi-

a Agiographum.

† ἐν ἥλικίᾳ.

b Migratio & aſſũptio Dei genitricis in cœlum

b Hier. 9. Paulam & Euſtochiũ. Ne ſi venerit veſtris in manib᷒ illud apocryphum de tranſitu Mariæ beatæ glorioſæ ſemperq; virginis, dubia pro certo recipiatis. quod multi Latinorũ pietatis amore ſtudio legẽdi charũ amplectũtur praſertim cũ ex his nihil exprimi põt pro certo, niſi q̃ hodierna die migrauit è corpore.

A lio & rege ſuo eſſet, contingeret) lumen ad eam infertur, domus purgatur, genere propinqui, vt par erat, accerſuntur, ritéque & ordine quæ ad tranſitionem eam pertinent, præparantur: nuncium etiam illa, quem acceperat, iis qui cum ea erant, exponit, & præterea victoriæ mortis tropæum (erat autem palmæ ramus) monſtrat. Etiam tempus inſtabat, quum in Sion ſuper humiliore lecto reponitur. & aderat Ioannes, qui eam domi ſuæ fouerat: & præterea quidquid Hieroſolymis erat fœminarum celebriorum, quæ vel amoris neceſsitudine, vel generis propinquitate ei cõiunctæ eſſent. Tum virgini diſcipulo & itidem aliis ipſa virgo præcipit, vt duas eius tunicas vicinis viduis, quæ præter cæteras propenſiore erga eam amore atq; pietate fuiſſent, donent. Sub hæc vis lachrymarũ ingens ex oculis omniũ profluit, orbitatẽ ſuã migratione illius complorantiũ. Deinde cœlitùs filius eius, cum innumerabili angelorum exercitu deſcendit, animam illius ſanctam prorſus & diuinam aſſumpturus: & tonitrus atq; nymbi ſonitu confeſtim ex finibus omnibus ſuos

Morti & funeri virginis matris Apoſtoli Chriſti aſſuerunt.

B congregat diſcipulos. Hæc quũ immaculata prorſus virgo ſciret, vnicuique quæ optaret, precatur, benedictione omnes dignatur, † & extremis illos vocibus cõpellat, Vale dicens: migrationémq; ſuam nõ luctu eos, ſed gaudio potius proſequi iubet: & quæ ad exequias ſepulturámque eius pertinerent, ſuauiter & lætè exponit. Deinde Petrum ad ſe venire iubet, mox reliquos etiam Apoſtolos vocat, ardentes habentes faces: & mirificè exultans, labiáque aperiẽs, gratias filio agit: atque in lectum rurſum repoſita, manus reuerenter & grauiter, ita vt illa decebat, eleuat, & venerandũ prorſus ſoléque ipſo purius corpus pulchrè cõponens atque conformans (videbat enim illum angelorũ gloria circumcirca tanquam ſatellitio ſtipatum) cum voluptate & miraculo: Fiat mihi rurſum ſecundum verbum tuum, inquit, atque ita in charis illius manibus, perinde atque obdormiens, beatã deponit animam.

† [Greek marginal note, illegible]

CAPVT XXII.

C Oeterùm ne temerè videar conuentus Apoſtolorum in dormitione Dei genitricis meminiſſe, neceſſarium eſſe duxi, [a] proferre ea quæ Dionyſius Areopagita, in tertio capite ad Timotheũ Epheſium epiſcopum ſcribit, quod caput tales habet inſcriptiones: Quæ precationis ſit vis, de beato Hierotheo, & de religione atque Theologica hiſtoria. Verba eius hæc ſunt de Hierotheo: Cõgreſſus etiam eſt cum hierarchis diuino numine

a Teſtimonium Dionyſii Areopagitæ.

» afflatis, quum & ego & ipſe, alíique multi ex ſan-
» ctis fratribus noſtris, ad ſpectaculum [b] diuini il-
» lius & ſalutiferi corporis conueniſſemus. Aderat
» ibi Iacobus quoque frater Domini, & item [c] Pe-
» trus theologorum coryphæus & princeps. Dein-
» de poſt id ſpectaculũ, viſum eſt, vt hierarchæ om
» nes, pro ſe quiſque vt poſſet, hymno cantato, infi
» niti potentem diuinæ virtutis bonitatem cõcele-
» braret. Meminiſti tu ſatis, vt ibi ſecundum theo-
» logos ipſos, omnes alios ſacros myſtas longè ſuperarit, totus à ſeipſo ſecedens, totus mente extra ſeipſum degens, & prorſus conuenientia eis quæ canebat patiẽs, [d] ita vt à quibus audiebatur & cõſpiciebatur, ſimul & nõ cognoſceretur: numine afflatus, & diuinus hymnorũ cantor iudicatus. Sed quid tibi de iis, quæ tum ſancti illi viri theologati ſint, dicam? Quum, niſi mei quoq; ipſius ſim oblitus, meminerim, me multos hymnos & partes quaſdã diuinitùs inſpiratarum illarum laudum, te canente audire? Hæc Dionyſius. Apoſtoli autem, & qui præterea ibi aderãt, viri egregij, lectum corona circundantes, reuerẽter illam exoſculantur. Ad quam deinde quàm plurima fiunt miracula. cœci nanque, præter ſpem expectationémq; omnem, oculis ſuis ſolem cernũt, ſurdis auditus ſuus datur, claudi greſſus recipiunt: & vt ſemel dicam, omne morbi genus attactu ſolo prorſus cedit & profugit. Deinde cereis ardẽtibus prælatis, & vnguentis floribúſque ſparſis, atque Angelis cœlitus [e] pheretrum vel præeuntibus, vel ſtipantibus, vel etiã cõſeqoẽtibus, diuinis patribus & Apoſtolis mirifica quædam carmina [f] cõcinentibus, intellectualis illa atque ſpiritualis arca, ex Sion in Getſemani, Apoſtolicis eam geſtãtibus manibus fertur. Atenim in hanc tantam lætitiam, moleſtũ

b [Greek marginal note]
c [Greek marginal note]

D Monſtratur ſepulcrũ eius veneratiõibus nobis vſque ad præſens 7 valle Ioſaphat medio. quæ valle eſt inter mõtem Sion & montem Oliueti poſita, in quo ſepulta fuiſſe prædicatur. Sed nunc vacuũ eſſe mauſoleũ cernentibus oſtenditur. Hæc idcirco dixerĩ, quia multi noſtrorũ dubitãt vtrum aſſũpta fuerit ſimul cũ corpore, an abierit relicto corpore. Hieron.

E & durum quiddam incidit, quod ſilentio prætereundum non ſit. Quum enim diuinũ illud tabernaculum, ita vt dictum eſt, ad Getſemani portaretur, vbi Dei genitrix ſepeliri ſe mandauerat: Iudæi inuidia tabeſcẽtes, quum occultare non poſſent, eum qui in mẽtibus eorum fouebatur, liuoris affectum produnt. Inter quos aliis quidam cõfidentior, furibundúſque magis, (erat autem ex ſacerdotum ordine) quum ſacrum tabernaculum portaretur, impetu quodã præter rationem percitus, in id ferebatur, humi proſternere ſacram illam arcam, atque peſſundare in animo habẽs. Sedenim vindicta nequaq̃ moratur [f]. Nãque ab vlnis manus illius reciſæ, ex pheretro dependent. At quæ diuina natiuitate ſua, lætitia habitabilem orbem omnem repleuerat, ne in obitu quidem cuipiam moleſtiæ aut ærumnæ alicuius cauſa futura erat. [g] Porrò is cui hoc eũtigerat, quũ malus quidem, ſed tamen non prorſus deſperatus & incurabilis eſſet, pœnitentiæ ritè prætendit remedium: & quoniam manus quas non habebat, protendere nequid, lachrymas profert, & ſimul cum ea reſipi-

e Epiphan. aduerſ. Antidicomarianitas, non ſe poſſe affirmare & diſcere ſcribit, de genitrice Dei, vel quòd immortalis permanſerit, vel quòd vitam morte cõmutarit.

f Ex Iudæis ſacerdoti cuidã pheretrũ Dei genitricis impetuoſe inuadẽti, manus decidũt, & ex pheretro dependent.

F ſcentiæ diſciplina, cura quoque adeſt. Pheretrum enim conſiſtit, & manus ad reſectionẽ, vnde deciderant, accommodatæ (Petri id iuſſu factũ) confeſtim priſtinũ ſtatũ ſuum recuperant. Vbi autem ad Getſemani peruentum eſt, ſepulturæ quidẽ illa, filium imitata, traditur: [h] per illum autem ad diuina tabernacula, ad ipſum ſcilicet Paradiſum, vbi & vitæ arbor conſita eſt, ratione ea, quam qui hæc fecit, Deus nouit, transfertur.

g Manus eidẽ mox, per pœnitentiam reſipiſcẽti, reſtituuntur.

h Corpus diuinæ virginis diuinitùs in paradiſum translatum. Quod, quia Deo nihil eſt impoſſibile, non nos de beata Maria factum abnuimus.

CAPVT XXIII.

P Orrò vitalis & ſalutiferi tabernaculi huius tranſlationem, quũ multi alij diſertis verbis clarè deprædicant, tum omnium maximè Iuuenalis Hieroſolymorũ epiſcopus: magnus ſanè diuinóq; afflatus numine vir, ex vetuſta traditione, rem hanc ſic geſtam, ſcriptis ſuis cum fide confirmat. Dicit enim, totum triduum Apoſtolos ad monumentum

Cõfirmatur id autoritate Iuuenalis epiſcopi Hieroſolymitani.

Quemadmodum per omnia ſana fide pro more de fide non opinari oportet, quā inuiolabile [illegible] quod ſine periculo inferunt. Hieronym.

Quod Maria ſepulta non ſit cum carne [illegible] corporum non cernat, quæ neq; [illegible] fuerit, neq; fornicata fuerit, neq; adulterium commiſerit, ſed neque aliquod [illegible] ſed impolluta permanſerit. Epiphanius aduerſus Marcion.

† [illegible] Poſt hic [illegible] aſſumptionem.

Diuæ Dei genitricis mores. Statura & forma.

A menrum id, diuinorum hymnotum carmina audientes, perſeueraſſe. Accidit autē rurſum, vt Thomas ab eis abeſſet: videlicer vt nota perſpectaq; diuæ genitricis fieret aſſumptin, itidem vt antea filij eius, pro eo atq; decebat, poſt diem tertiū reſurrectio ingenti afficiebatur dolnre, neq; quiero animo eſſe poterat Thomas, quippe qui tāti boni non fuiſſet particeps. Sacer autē ille chorus, iniquum eſſe iudicans, ſi ille qnoq; diuinum virginis matris corpus non ſpectaret atque complecteretur, aperiri monumentū iubet. Quod quidem vbi ita eſt factum, deſideratū illud corpus non cōparuit. Sepulcralia tantum lintea ritè compoſita, loco ſuo manebāt: itidem vt filij quoque eius in ſepulcro relicta. Quæ & ipſe, & qui cum eo aderāt, cum veneratione exoſculati, incredibilique voluptare, odotiſque ſuauitate repleti, ſepulchrū quidem ad priſtinum conformant modum: miraculum autem ipſum quaſi per manus ſubinde poſteris traditum, ad nos quoque trāſmiſerunt. Quod verò diuinum hoc Dei genirticis tabernaculum reſurrectutū fuerat, prophera quoq; Dauid præ-
B dixit: Exurge, inquiens, Domine, tu & arca ſanctificationis tuæ. Inde fama eſt, non ita pridem ſanctiſsimæ virginis quoque ſacra primùm celebrari cœpta eſſe. Mores autem, formæque & ſtaturæ eius modus, talis, vt inquit Epiphanius, fuit. Erat in rebus omnibus honeſta & grauis, pauca admodum eàque neceſſaria loquens, ad audiendum facilis, & perquàm affabilis, honotem ſuū & venerationem omnibus exhibens. ſtatura mediocri: quāuis ſint, qui eam aliquantulum medincrē longitudinē exceſsiſſe dicant. Decenti dicendi libertate aduerſus homines omnes vſa eſt, ſine riſu, ſine pertutbatione, & ſine iracundia maximè. Colore fuit triticum referente, capillo flauo, oculis acribus, ſubflauas, & tanq̄ oleæ colore pupillas in eis habens. Supercilia ei etāt inflexa, & decenter nigra: naſus longior, labia florida, & verborū ſuauitate plena: facies nnn rotunda & acuta, ſed aliquanto longior, manus ſimul & digiti longiores. Erat denique ſaſtus omnis expers, ſimplex, miniméque vultum fingens, nihil molliciei ſecum trahens, ſed humilitatem præcellērem colens. veſti-
C mentis, quæ ipſa geſtauit coloris natiui contenta fuit: id quod etiānum ſanctū * capitis eius velamen oſtendit. Et, vt paucis dicā, in rebus eius omnibus multa diuinitus inerat gratia. Aetas autem eius ſic ſe, vt antea dixi, babuit. Nunc ad Apoſtolica acta reuertamur.

** μαφόριον.*

CAPVT XXIIII.

Acta Pauli Aquila Priſcilla.

PAulus Athenis diſcedens, Corinthum venit. Ibi in Aquilam aulæorum textorem, & Priſcillam cōiugem eius, qui nuper admodū Roma venerant, incidit. Edicto enim Claudij, omnes ex Italia Iudæi eiecti erant. Cum iis Paulus diphtheras faciebat. Iudæi autē Pauli doctrina audita, ei reſiſtunt. Quapropter is ira percitus: Sanguis, inquit, veſter ſuper vns: à quo ipſe purus, ad gētes proficiſcar. Ibi quoq; ſynagogæ princeps Criſpus, vnà cū coniuge & liberis, diuinū ſuſcipiunt baptiſmū. Annū porrò integrū cum dimidio Corinthi Paulus fuit, & Gallio Achaïæ proconſul à tribunali Iu- D
dæos repellit. idémq;, quum Soſthenes verberaretur, pro nihilo eā tem habuit. Paulus verò inde ꝓfectus, in Syriam nauigat. Epheſum autē quum veniſſet, manere quidem ibi tēpore aliquo cogebatur: feſtū autem diem proximum Hieroſolymis peragere cupiens, inde abiit, & mari Cæſareā Paleſtinę pēruenit. Inde Hieroſolyma ꝓfectus mox Antiochiā Syriæ rurſum tēdit. Vnde deinde egreſſus, Galatiam & Phrygiam, eccleſias viſitans, peragtat. Apollos verò quidam, patria Alexādrinus, eloquentiæ vi pollens argumētis demonſtrationibúſque certis atq; firmis omnibus demonſtrabat, Chriſtum eum eſſe qui ab ipſis expectaretur. Hic Epheſo profectus, Corinthū appulit, atq; ibi magna cum libertate fidei verbum deprædicauit. Interea Paulus ex terra Syria Epheſum venit: & qui ibi adhuc Spiritum ſanctum eſſe neſciebant, eū manuū illius impoſitione abundè ſuſcipiunt, peregriniſque ſermonibus & linguis loquuntur. Biennium totum in Aſia Paulus peregit in cuiuſdam ſchola, cui nomen Tyranno etat. Ibi omnes & Iudæos & Græcos ad Verbum audiēdum per-
E traxit. Fama porrò inauditorū antea miraculnrū eius increſcebat, adeò vt ſudaria quædam & ſemicinctia (tenues videlicet faſciæ) quæ corpus eius attigiſſent, quū morbos curarēt, tum dæmonibus formidoloſæ eſſent. Erant præterea Sceuæ cuiuſdam ſacerdotis filij ſeptē, qui nomine Pauli dæmones adiurare & expellere audebant: qui ita fugati, Paulum ſe quidem ſcire, illos autem minimè noſſe, dicunt: atq; cum impetu in illos inſiliētes, eos conuulnerāt. Quapropter res ea audita, omnibus timorē incutit. Mox etiā qui * ex curioſis artibus viuebant, libros ſuos vendentes, precium eorum ad quinque † myriades denariorum redigūt. His porrò ita actis, in animo habebat Paulus per Macedoniam petere Achaïam, & inde reuerti Hieroſolyma, deinde Romā etiā videre. Quum autem adhuc in Aſia eſſet, Timothem & Eraſtum in occidentem miſit. Ibi tum Demetrius faber argētarius, qnòd aurei, quns faciebat, dij, Paulo illos deſpicere perſuadente, negligerentur, tumultum non paruū Epheſi excitat: Actum eſſe de Diis, pe-
F riclitarique ētiā templum, quę apud ipſos colebatur, Dianæ, quiritans. Vulgus itaque furore & indignatinne percitum, Magna, Epheſiorum Diana: & impetu beluino quoſdā ex Pauli ſectatoribus cōprehendit. Ac niſi Alexander ſcriba conſiſtens, ſublata in altum manu, ſuauibus multitudinē demulſiſſet verbis, fortaſſe Paulum ipſum etiam interemiſſent. Qui Epheſo diſcedēs, in Macedoniā proficiſcitur, Eccleſias confirmans. Atque inde in Græciam venit. Cæterùm quum ibi à Iudæis ei ſtruerentur inſidiæ, rurſum per Macednniā renertitur. Sequebātur eum Sopater, Ariſtarchus, & Timotheus. Tychicus autē & Tropbimus Aſiani, qui præceſſerant, Troade eos expectabant. Paulus porrò vnà cum Luca (erant tum Azymorum dies) Philippis Troadem & ipſe venit. Ibi die Sabbatorum vna, quum Paulus concionem longam haberet, & oratio in mediā noctem producetetur, adoleſcens quidam Eutychus, qui in feneſtra quadā ſedebat, verborum ſuauitate delibutus, & in ſomnū profundiotem delapſus, ex tertia cōtignatione decidit, & moritur. Ei verò Pau-

Apollos.

Miracula Pauli.

** ἐκ τῶν περίεργα πραξάντων.*

† Quinquaginta millia argenti.

Eutychum mortuū Troade, Paulus in vitam reſtituit.

A lus incumbens, bono animo eſſe, minimeque eos tumultuari iubet, eſſe adhuc in homine animam dictitãs. Ita iuuenis incolumis & ſaluus, multum eis qui congregati fuerant, præbuit lætitiæ & iucũditatis. Et colloquio ad aurorã vſque producto, inde abit, atq; Mitylenem, mox Samum venit: & Trogyllij quum manſiſſet, inde Miletũ adit, Hieroſolymitanum iter vrgens. Miletũ porrò ſacerdotes Epheſiorum eccleſiarúmque epiſcopos accerſit, morémque & vitam eis ſuam commemorat, vt videlicet nihil eis earũ rerum quæ profuturæ fuerãt, indicare intermiſerit, pœnitentiámque & fidem in Chriſtũ priuatim & publicè teſtificatus docuerit. Proinde eis hortatur, vt & ſe & greges, in quibus eos Spiritus ſanctus Epiſcopos conſtituiſſent, attentè curarent, vt vigilarent, ſedulóque cohortationũ præceptorúmque ſuorum, quę eos triennio toto docuiſſet, meminiſſent, & vt lupos eccleſiis graues iamiam aduenturos cauerent. Multiſque pręterea commodis atque vtilibus rebus expoſitis, cum multo planctu, vix tandem ab B eis auellitur: & cum ingenti deſiderio, ipſe ſimul & † prӕbés & excipiens oſcula, in nauem deducitur. Itaq; in inſulam Coo defertur. Deinde Rhodum, atque inde per Patara in Phœnicem ſecũdis ventis peruehitur. Relictâque ad ſiniſtrã Cypro, rectà in Syriam nauigat. Tyrum porrò quum applicuiſſet, rurſum naui Ptolemaidem, ac inde Cæſaream Palæſtinæ venit. Hic hoſpitio Euangeliſtæ Philippi, qui vnus ex ſeptem diaconis erat, excipitur. ei quatuor filiæ fuẽre, quas Deus oraculari & prophetico dono dignatus erat. Apud hũc quum plures dies maneret Paulus, eò etiã Agabus propheta ex Iudæa venit, corrigiũſque zonæ Pauli, manus pedéſque vinciens ſuos, numine afflatus: Hæc, inquit, Spiritus ſanctus prædicit: Ad hũc modũ virum hunc Iudæi in Hieruſalem ligabũt, & in manus gentium tradent. Quapropter quum Paulum multi à profectionu Hieroſolymitana dehortantes diſtinerent, tantum abfuit vt ille perſuaderetur, vt nõ modò vinciri vellet, verùm etiã mortem obire pro nomine Ieſu Chriſti paratum ſe eſſe contenderet. Eis autem qui cum eo erant, C vt voluntas Domini fieret, inferentibus, dimiſſus ille Hieroſolymam venit.

Concio Pauli quã Mileti ad Epiſcopos Epheſios habuit.

† φιλῶν καὶ φιλούμενος.

Philippi euãgeliſtæ quatuor filiæ prophetiſſæ. Agabus propheta.

CAPVT XXV.

VErùm enimuerò qui profectiones Pauli deſcripſerunt, quum quàmplurima alia eum ſimul & feciſſe, & paſſum eſſe, tum hoc quoq; quum Epheſi eſſet, de eo memorię mãdarunt. Quũ enim ibi principem locũ Hieronymus obtineret, multa cum libertate Paulus eſt concionatus. Quare Hieronymus ille bene quidem & diſertè dicere, ſed orationem eius non eſſe eorum temporũ, teſtatus eſt. Plebs quidem certè, per inſolentiam & furorem, Paulo compedibus iniectis, carceri eum includit, vt leonibus vorandus obiiceretur. Ibi rũ Eubula & Artemilla, clarorum Epheſi virorũ coniuges, fidem edoctæ à Paulo (noctu enim ad eum veniebant) diuini lauacri gratiã ab eo petunt. Itaque virtute diuina atque angelici ſatellitij miniſterio, caliginem noctis, exuberãtia ſplendoris illuſtrante, Paulus ferreis compedibus liberatus, il- D las diuino baptiſmo ad littus maris initiat: & quũ id nemo omnium, quibus cuſtodiæ cura mãdata fuerat, ſenſiſſet, ad vĩcula rurſum ſua, in quibꝰ leonibus eſca aſſeruabatur, redit. Sed enim ingẽti magnitudine & robore intolerãdo, leo, cõtra ipſum immiſſus, in arenam quidẽ ille procurrit: ſed mox ad pedes Pauli conſedit. Et quum iiſdem aliæ immanes feræ immitterentur, ne tãgere quidem vllã ſacrũ corpus ad orationem erectum atque cõpoſitum, ſuſtinuit. His ita actis, de repente fragore multo vehemens quædam ſupra † naturæ ordinem grãdo decidens, multorum ſimul & virorum & ferorũ animalium cõminuit capita, ipſiúſque etiam Hieronymi aurem amputat: qui deinde cum ſuis per Paulum Deo conciliatus, ſalutiferum ſuſcipit lauacrũ. Leo autem ille profugus, in montes proximos euadit: & Paulus inde in Macedoniam & Græciam tranſmittit. mox rurſum per Macedoniã vadens, Troadem & Miletum cõtendit. Atque inde tandem Hieroſolyma proficiſcitur. Mirandum verò non eſt, Lucam hanc Pauli cum beluis pugnam reliquis eius actis non inſeruiſſe. Nam etiam ſi ex Euangeliſtis ſolus Ioannes E Lazari reſuſcitationem commemorat, minus tamen de fide veritatéque eius ambigendum. Scimus enim, nõ omnes omnia ſcribere, credere, & noſſe. Sed vti vnicuique largitus eſt Dominus, & vt cuilibet diuidit & diſpenſat Spiritus, ita etiam intelligit, credit, & ſcribit ſpiritualiter ea quę ſunt Spiritus.

Paulꝰ Epheſi in carcerẽ coniectus.

Eubulã ibidem & Artemillam cum marito baptizat.

Θηριομαχία, hoc eſt pugna cũ feris, Paulo. de qua. 1. Corin. 15.

† ὑπὲρ φύσιν

Lucas hãc Pauli cũ beſtijs pugnã ni loquutus, actis eius nõ iſeruit.

CAPVT XXVI.

QVum ad eum modum Paulus ab Hieroſolymis omnem circumcirca regionem ad Illyricum vſque peragraret [a], Claudius Iudæos Roma exigit, Qui quũ adhuc ſceptra Romani imperij gereret, ipſis Paſchæ feriis Hieroſolymis tanta ſeditio & tumultus in plebe extitit, vt eorũ tantum Iudæorum, qui vi ex templo exire volentes, circa fores eius ſe inuicem premebant & collidebant, myriades tres proculcatæ inter ſe & enectæ ſint [b]. Quapropter feſtum id populo omni in ingen- F tem eſt conuerſum luctum, & ferè ad domos omnes dolor is & planctus peruenit. Multa quoque præterea Iudæi eo tempore experti perpeſsique ſunt mala. Hiſce porrò de rebus Ioſephus quoq; ſcribens, ad hũc modum refert: Claudius autẽ Agrippam Agrippæ filiũ, Iudæorum regẽ creat, & Felicẽ regioni omni Samariæ & Galilææ, & eius inſuper quæ extrema ſeu trans Iordanem dicitur, procuratorẽ conſtituit. Qui Claudius imperio tredecim annis & mẽſibus octo adminiſtrato, deceſsit; & Neronẽ filium ſucceſſorẽ relinquit. Neronis porrò tẽporibus [d], Fœlice Iudææ præſidente, idem Ioſephus in xx. Antiquitatũ libro, de ciuili inter ſe ſacerdotũ factione atq; ſeditione, propemodum hiſce verbis cõmemorat [e]: Exoritur autem & Pontificũ ſeditio cõtra ſacerdotes & primores plebis Hieroſolymitanæ. Atq; quilibet temerariorum nouandarúmq; rerum ſtudioſorum hominũ coacta manu, dux erat. Itaq; cõgreſsi inter ſe, quũ cõuiciis atq; maledictis alij alios proſciadebant, tum lapidibus quoq; ſe inuicem petebãt.

a Claudiꝰ calamitates Iudæorũ graues & varia ſub Claudio.

b Seditio inter Iudæos & Samaritas exorta: vnde latrocinia prouenerunt. Quadratus ſeditioſos principes in crucẽ egit. Ioſeph. lib. 20. c. 11. & 12. Tacit. lib. 12.

c Hoc ſic ibidẽ reperitur apud Euſeb. lib. 2. ca. 19. Initiũ tantũ tumultus ibi allegatur. Seditio autẽ ipſa ſicuti à Ioſepho cõmemoratur, nõ adducitur.

d Felix Iudææ præfectꝰ Druſillã Agrippæ ſororẽ, Azizi Amaſenorum regis cõiugẽ, vxorẽ duxit, Ioſeph. eodẽ cap. 14. Antonius Felix Claudij libertus, ſ Iudæa per omnẽ ſæuitiã ac libidinem ius regiũ ſeruili ingenio exercuit: Druſilla Cleopatræ et Antonij nepte ſ matrimoniũ accepta. Tacit. lib. 21.

e Seditio Hieroſolymitana inter Pontifices et ſacerdotes ſub Nerone.

A Neque qui hæc prohiberet, quiſquam aderat, ſed hæc omnia quaſi in vrbe, rutore magiſtratúque omni carente, per vim impunè fiebãt. Tanta porrò Põtificibus inceſsit impudentia & audacia, vt non verereotur ſeruos ſnos ex vrbe in prædia & villas, decimas eas quæ ſacerdotibus debebantur, direptũ mittere. Qoapropter euenit, vt ex ſacerdotibus nonnulli ad eam penuriã redigereotur, vt inedia in conſpectu multorum morerẽtur: vſque adeò factioſorũ vis & iniuria iuri & æquitati omni præualuerat. Idem ipſe hiſtoricus, ruſum eiſdem temporibus exorium prędonũ quoddam geous refert, qui (vt ipſe inquit) interdiu atque in media vrbe obuios interimebãt. Potiſsimũ enim diebus feſtis ſe mediæ plebi immiſceores, & ſicas ſub veſtibus tectas habentes, + aduerſarios confodiebant. Deinde eos quoq; qui ad cædem eam illos ſubornarant, per ſpeciem ægrè eam indignitatem fereotium, aggrediebantur. Itaque factum, vt eo prætextu bonæ fidei habiti, deprehendi nõ poſſeot. Primùm equidem illi Ionathan pontificem trucidanere, & poſt eum quotidie cõplures: & periculo ipſe periculi timor grauior erat, quum B pro ſe quiſque, ſicuti in bello, in horas mortẽ expectaret. Deinde illa quoque infert: Maiore inſuper calamitate Iudæos affecit ꝓpheta Ægyptius. Adueniẽs enim in regionem eorum homo præſtigiator, & qui prophetæ ſibi fidem arrogaret, ad triginta millium, quos ſeduxerat, hominum multitudinem cogit. Eos ex ſolitudine in mõtem qui Oliuatũ eſt dictus, ducit. Ex eo loco + ĩ animo habeat Hieroſolyma vi capere: ſuperatóque Romanorum præſidio, tyrannidẽ ſibi in populo, ſatellitio eo, quod ſecum impetum in vrbem facturum eſſet, fretus vendicare. Sed enim conatũ eius præuenit Felix. nam is Romanorum copias vnà cum Hieroſolymitanæ plebis auxiliis, contra eum ducit: & pugna commiſſa, Ægyptius ſtatim in fugam vertitur, & q̃ plurimi in exercitu eius vel cędũtur, vel capiuntur. Hęc Ioſephus in ſecundo de captiuitate Iudaica hiſtoriarum libro refert. Huius autem Aegyptij & acta Apoſtolorũ mentiooem faciunt, vbi Iudæorum multitudo ſeditionem contra Paulum excitat. Dicit enim ad eum tribunus: C Non tu Aegyptius ille es, qui paucis ante diebus tumultu per ſeditionẽ concitato, in ſolitudinẽ ad quatuor millia hominum ſicariorum eduxit?

Alias Hieroſolymæ ſicariorum ... ſub veſtibus ... *+ Iosephus, pueritio, ...* *Ionathas põtifex caſus.* *Aegyptius pſeudo propheta per ... opprimitur.* *+ ... poterat.*

CAPVT XXVII.

NEronæ aũt imperãte, Simon magus Romę miracula p̃ ĩpoſturas & pręſtigia edebat. Canem autẽ maximũ pro foribus catenis vinctum habebat, per quẽ ad ſe venire volẽtes, ſi ei minus placuiſſent, arcebat. Aduenit porrò magnus ille Petrus ad Simonẽ viſendum: qui canem eum efferatum & horrendũ in ſe ferri videns, quum autorẽ eundem ante aduentũ ſuum, mortis permultis fuiſſe, qui ingredi voluiſſent, intellexiſſet, vinculis eum ſoluit, atque humana voce annunciare hero ſuo, Petrum Chriſti ſeruum adeſſe, iubet. Canis porrò quo iuſſus fuerat modo, nũcium perfert. Ad eam rem, qui tum cum Simone erant, conſternati obſtupuerunt. Quibus ille: nihil noui eſſe, ſe quoque eadem facere poſſe dixit. Itaq; cauẽ exire, & Apo D ſtolum ad ſe vocare iubet. Petrus accitus ingreditur. Ibi in colloquio mutuo multa inter ſe verba faciũt. Miraculis equidem & variis prodigiorum operibus Simon longè ſuperatur. Qua propter multi ex illis ad Chriſtũ accedunt, atq; baptiſmũ ſubeunt. Enimverò & Simon ipſe, dæmonum ei inſeruientium opera, multa admiranda faciebat. Nam vt ſtatuæ mouerentur curabat, & in ædibus vaſa atq; inſtrumẽta domeſtica ſe ſponte propria hinc inde transferebant, & ipſe flammis circũdatus nõ vrebatur. Ferebatur quoq; volans in aëre. Ex lapidibus, fuco hominibus obiecto, panes faciebat. Draconis quoque formam induebat, & in varias animantium ſpecies mutabatur: duplici facie indutus cõſpiciebatur, in aurum ſeſe totũ trãſformabat, fores vectibus & clauſtris probè communitas & occluſas dicto aperiebat, vincula ferrea diſrumpebat, in conuiuiis omnifariàm formularum ſimulacra exhibebat, vt plurimæ ante eum præcederẽt vmbræ efficiebat, quas defunctorum dudũ eſſe animas nugabatur. Nec ipſe modò, ad quam vellet, transformabatur ſpeciem: verùm e- E tiam alios quos voluiſſet, in variatũ animantium formas mutabat. Quoſdam autem, quum planũ eum & ſcurram eſſe coargoere & conuincere tẽtarent, amicitiæ prætextu ſimulato, bouem ſacrificans ad epulas inuitabat, & inde multiformibus eiſq; incurabilibus morbis & immanibus dæmonibus ſubiiciebat. Hæc atque his ſimilia, quum diuus quidem Petrus verè ac reipſa, Simon autem falſo & impoſturarum fuco facerent, Nero vtrũque euocat: & quum, quod melius eſſet diſpicere poſſet, tum quidẽ, vt inſolentium prodigiorũ nõ effecto res, ambos, tanquam errones & ſcurras, Roma expellit. Poſtea autem animum ad impoſtorem & impurum Simonẽ, quippe & ipſe impius, maximè confert.

Simon Magus Romæ præſtigiis homines ſeducit. *Canis pro foribus eius excubans humana voce loquitur.* *Colloquium Petri cum Simone. Inde inter ſe miracula edendo certant.* *Impoſtura & præſtigia Simonis Magi, perinde atque Protei cuiuſdam.* *Nero vtrũq; Roma exigit.*

CAPVT XXVIII.

IIſdem temporibus, Paulus vnà cũ diſcipulis ſuis, clitellis iumentis impoſitis, Cæſarea aſcendit Hieroſolyma: & die ſequenti ad diuum Iacobum hierarcham & F presbyteros veniens, eos ſalutat, & quæ Deus per ipſum apud Gẽtes effeciſſet, expooit. Illi porrò gloriã primùm Deo ferebãt: deinde Paulum admonebant, quàm plurima eſſe Iudæorum fidelium millia, qui legis zelo & æmulatione perciti, de eo certiores facti eſſent, quaſi omnes doceret à lege deficere, circũciſionem abolere, & patrios mores negligere. proindéque autores ſuaſoréſque ei erant. vt conſilio + ad tẽpus accommodato, purificaretur, & ex legis præſcripto caput raderet, ne ſcilicet legem abrogare videretur. Atque ille quidem ita purificatus, templum ingreditur: Iudæi autem Aſiani eo conſpecto, ira vehementiore ducti, manus ei inſerũt. & alius alium cohortati, tanq̃ eum qui templum ꝓphanaret, inde extrahunt, & occidere moliuntur. Cæterùm cohortis Tribunus, tumultu eo ciuitatis audito, magna cum celeritate accurrit, & Paulum ex percuſſorum manibus raptum, grauibus duabus catenis vinctum, in caſtra ducit, & q̃ eum

Paulus Hieroſolyma venit. *+ ... Diſpenſatio apoſtolica.* *A Iudæis Aſianis ubi in tẽplo per tumultum capitur.*

A Ægyptium illum eſſe, de quo paulò antè diximus, opioaretur, idipſum ınquirit. Ille auté Tarſenſem ſe ex Cilicia eſſe dicit. Deinde quũ eum in gradus ſtatuiſſet, cauſam dıcere iubet. Ibı Paulus ſtans, de rebus ſuis cõmemorat, ꝙ ſpectatum ſcilicet ſatis eſſet, zelo ſe & æmulatione patriæ legis flagranté, apud Gamalielem cæremonias eius accuratè & diligẽter didiciſſe: acceptiſq; à ſenioribus epiſtolis, Damaſcum, vt ibi in vincula, qui Chriſtum prædicaſſent, cooiiceret, contendiſſe. Immenſam verò tum cœlitùs lucem circũ ſe coruſcaſſe, vocémque inauditã antea ad ſe delatam eſſe: excæcatũ inde circuiſſe, viſum poſtea rurſus ab Anania recepiſſe, deniq; baptiſmo cõſignatum, Ieſu Chriſto nomé dediſſe. Hæc omnia quum referret, magis etiã magiſq; tumultuari multitudo incipit: tollendũ eum eſſe, neq; talem hominé viuere debere, clamitãs. Tum tribunus Paulũ flagris cædit. At ille, quum Romanum ſe ciuem eſſe diceret, plagis lıberatur. Deinde; cum prima luce Tribunus, rem omné certius cognoſcere volens, Põtifices &. conſiliũ euocat: atq; ibi, quum Paulus rurſus cõcionaretur, ab

Cauſam apud Iudæos dicit.

B Anania in os verberatur. Quem Paulus Pontificé eſſe neſciés, quum parietem eum dealbatũ vocat, tum illegitimũ iniquúmque ei iudiciũ obiicit. deinde † conſilio quodã pro tempore capto, Phariſæum ſe nominat: & ꝙ mortuorum reſurrectionem prædicet, propterea ſe in ius trahi dicit. Hoc modo, Phariſæorũ ſibi, nihil eum criminis admiſiſſe credentiũ, conciliat ſtudia: & Tribunus veritus, ne quid multitudo, quod minus deceret, faceret, eum abducit. Noctu verò Chriſtus Paulo aſsiſtens, forti animo eſſe iubet: eúmq; ſicuti Hieroſolymis, ita Romæ quoque de ſe teſtificaturum eſſe dicit. Erant auté quidam qui iuramento cõfirmauerant, perſuaſuros ſe quidé ſacerdotibus, vt Paulum è ciuitate producerẽt, ipſos verò ad eum necandũ paratos fore. Quod quum Paulus cognouiſſet, (nã id ad eum ſororis eius filius detulerat) Tribuno ſignificat. Ille portò, Claudius ſcilicet Lyſias (ita enim vocabatur) duobus cẽturionib⁹, ducentiſq; haſtatis, & ſeptuaginta equitibus diuinum cõmittit Apoſtolũ, vt noctu iumentis vehentem, Cæſaream cum epiſtola ad Felicem ducerẽt.

† μετίδε τό τε.

Conſpiratio quorundã Iudæorũ in necem Pauli.

C Et ille, quum eos qui Hieroſolymis veniſſent, excepiſſet, expectaturúmque ſe, qui eum accuſarẽt, dixiſſet, in Herodis prętorio aſſeruari illum iubet.

Paulus Cæſareã ad Felicem ducitur.

CAPVT XXIX.

QVinq; dies interceſſere, quũ ſeniores Hieroſolymis eò veniũt, Ananias põtifex & orator quidam Tertullus nomine: qui quũ alia multa Paulo accuſans, nugis ſuis & loquentiæ conuenientia obiicit: tum vt peſtiferũ & ſeditioſum hominem conuiciis proſcindit, prophanantẽ ſanctom ſanctorum, & templũ ipſum. Inſuper etiã, magni & grauis criminis loco adiicit, anteſignanũ hũc eſſe Nazaræorũ ſectæ. Paulus verò facilè criminib⁹ aliis oratione ſuaui confutatis, colere ſe Deum, iuxta eam quã illi dixiſſent ſectã: neque ſeüs quæ in lege prophetis ſint, dictis refragari: neque aliter q̃ accuſatores conuiciatoréſque ſuos credere conſtituiſſe. annunciare etiã mortuorum qui vel piè, vel impiè vixiſſent, reſurrectionẽ, qua de re potiſsimũ in præſenti cauſa iudiciũ ſit, profitetur. D

Accuſatur apud Felicẽ Paulus.

Paulus ſe defendit.

Quibus auditis, Felix iudiciũ ad Lyſiæ tribuni aduentum cõperendinat. Qui tribunus quàprimùm veniſſet, cauſam ſe iterum auditurũ dicit. Paulum autem in cuſtodiã mittit, neque quenquã ad eum adire, quæque ei vſui eſſent, ſubminiſtrare volentem, prohibet. Cæterùm paulo pòſt Felix vnà cũ Druſilla vxore accerſitum Paulum, de ſalutifero. Verbo concionantẽ audit. Itaque metu ex cõcione eius cõcepto, Felix paulatim eum abſoluebat. Profeſsionem verò fidei ſuſcipere volens, pecunias ſe ab eo accepturum ſperabat: eámq; ob cauſam frequenter cum eo accito, familiarius libentiúsque ſermones conferebat. Enimuerò biennio exacto, Portius Feſtus à Nerone ſucceſſor Felici mittitur: qui quũ Cæſarea Hieroſolyma aſcenderet, Ananias pontifex, Paulũ vt eò vocaret rogat, eo nimirum cõſilio, vt in itinere clàm ferro ille à cõiuratis trucidaretur. Feſtus petitionẽ eam reiiciens, eos Cęſareãm, vbi cõtrouerſia decideretur, venire iubet. Eò quum Feſtus & presbyteri veniſſent, Paulus pro tribunali crimina ſibi ab eis obiecta, tanq̃ araneãrum telam ſoluit, nihil ſe vel in le E gem, vel in templum admiſiſſe pulcherrimè demonſtrans. Ac Feſtus quidẽ, vt Iudæis gratificaretur, Hieroſolyma Paulũ venturũ eſſe dicit. Id verò ille deprecatur, ad Cæſaris tribunal ſe ſtaturũ atteſtans. Nemini quippe fas eſſe, hominẽ ad Cæſarẽ prouocantẽ, Iudæis per gratiã donare. Adhũc modum quũ Paulus techna quadam Feſtũ conſtrinxiſſet, ille re in conſiliũ relata atq; delıberata, tandem: Cæſarem, inquit, appellaſtı, ad Cæſarẽ ıbis.

Felix pecuniam apud Paulum captat.

Portius Feſtus cauſam Pauli audit.

Paulus ſuſpectũ Feſti iudicium habens, Cæſarẽ appellat.

CAPVT XXX.

INterea Agrippa rex, vnà cum Bernice coniuge Cęſareã ad Feſtũ venit. Atq; ibi quum plures dies moraretur, Feſtus cauſam Pauli regi exponit, vt ſcilicet is vinctus à Felice relictus fuerit, & vt presbyteri & pontifices, officium iudicis aduerſus eum implorarint: vt denique pro tribunalı hominẽ accuſatoribus præſentibus ſtatuerit, atque ibi nihil criminis in reo, quãtum ſuſpicari licuerit, cõpertum ſit, præterquam ꝙ quęſtiones quædã de religione F ipſorũ, & de quodã Ieſu defuncto, quem Paulus viuere aſſereret, & ab accuſatoribus ei obiicerentur. Et quũ ipſe dubius ancépſque de iudicio hoc fuerit, Paulũ ad cognitionem Cæſaris prouocaſſe. Hic Agrippa: Peruelim, inquit, & ipſe virũ audire. & Feſtus: Cras audies, ait. Itaq; maximo cũ † apparatu prima luce Agrippa cũ Bernice frequẽs conuocat auditoriũ. Et aderant ibı etiã Feſti iuſſu, quicunq; in ea vrbe fuere viri clari. Itaque Paulus vinctus adducitur. Tum ibi Feſtus ſermonẽ exorſus: Agrippa rex, & quicunq; in cõuentu hoc adeſtis, inquit, hic ille eſt, quem Iudæorũ multitudo, tumultu ingenti concitato, ad me veniens è viuis tollendũ eſſe omnibus modis contendit. Ego verò, quum nihıl eum morte dignum cõmiſiſſe animaduerterim, & ipſe iudicium Auguſti appellauerit, eò mittendũ eſſe duxi. Quum verò nihıl certi, quod de eo ſcribam, habeam, ad iudiciũ tuum produxi, rex Agrippa: vt cauſa cognita, tãdem habeam, quid de eo Cæſari ſignificem. Admodum enim abſurdũ mihi videtur, vinctum quenquam

Agrippa rex cũ vxore Bernice Cæſareã ad Feſtum venit.

† φαντασία.

A mittere, & noo ſimul cauſam vioculorum iodicare velle. Tum Agrippa ad Paulum: Permittitur tibi, ioquit, de te ipſo quod viſum eſt, dicere. Ibi Paulus cooſuetudioe fortaſſe quadam, maou exteota, verba fecit. Et primùm arte quadam prudeoter Agrippam, vt virum iuſtum, conſuetudioúmque & quæſtiooum Iudaicarum egregiè peritum, laudare ooo omiſit. Deinde felicem ſe eo nomioe, quòd in talem auditorem cauſæ ſuæ incidiſſet, iudicauit. atque huiuſmodi præfatiooe præmiſſa, res ſuas exponens: Ab ineuote ætate, ioquit, accuratè & diligenter io patria Phariſæorum ſecta educatus & doctus ſum. Ac oe ouoe qnidem alia de cauſa ad tribunal ſto, quàm quòd mortuorum reſurrectionem futuram eſſe doceo, quam Deus olim patribus promiſit. Quod quidem ad nomen Ieſu Nazareni pertinet, zelum & defenſionem patriarum legum ſpirans, multa quæ non decuerunt admiſi, eáque omnia apertè facere ſum viſus. Teſtatut id vniuerſa Hieruſalem: per multi enim à me, qui poteſtatem eam

B à ſacerdotibus acceperam, io cuſtodias ſunt coniecti. Tantum autem io me furor is exuberauerat, vt etiam in lõgioquiores vrbes ſim profectus, perſequens, omnique (quod dicitur) fune moto, euertere ſectam hanc contendens. Itaque Damaſcum quum iter facerem, meridie ipſo lux ſole illuſtrior cœlitùs me circunfulſit. Cuius ſplendoris magnitudine oculos perſtrictus, & pruinde caligioe obſitus, in terram decidi. Ad hæc vox de cœlo audita, quæ Chriſtum perſequi vetabat, & mox vt exurgerem iubebat: eam ob cauſam viſiooem mihi talem oblatam eſſe iodicans, vt me teſtem produceret, earum, quas ſciret, quáſque paulò pòſt iodicaturus eſſet, rerum: vt ſcilicet cæcorum aperirem oculos, & homines à tenebris ad lucem, & à poteſtate atque imperio Satanæ ad Chriſtum coouerterem, remiſsiunem peccatorum, hæreditatémque inter ſanctificatos, per eam quę in ipſum eſt, fidem & perſuaſiooem recepturos. Viſioni porrò tali, quæ naturam omnem longè ſupergrederetur, non morem gerere, religio erat. Itaque Iudæi ſimul & Geotibus,

C vt per reſipiſcentiam & pœniteoriam ad Deum conuertaotur, dignáque pœniteotiæ opera perficiant, annuocio, nihil prorſus extra prophetas & ipſum Moſen docens, oimirum quòd Chriſtus, qui paſſus ſit, & primus ex mortuis reſurrexerit, lucem Gentibus, vitámque & ſalutem æternam proprio ſuo denũciet populo. Hæc quum Paulus cum diſerta facilitate diceret, Feſtus, vtpote aoimalis quidam homo, qui oon ſatis ea quæ ſpiritus ſuot aſſequeretur, ſtultitiamque adeò & inſaoiam eſſe ſuſpicaretur, tanquam per multas literas mẽte captum, oeque ſatis quæ diceret intelligentem, cum coouicio Paulum ridebat. Cui ille, ooo loſaoire ſe, ſed veritatis & ſobrietatis verba loqui aſſeuerat. Quemadmodum id regi ipſi, ad quem hæc liberè diceret, probè cognitum eſſet: quem nihil earum rerum laréret, omnibus quæ prophetæ annuociarunt credentem. Ibi ad eum Agrippa perhumaoiter: Modica ex parte, inquit, mihi, vt Chriſtianus fiam, perſuades. At ille: Mihi verò in primis apud Deum in optatis eſt, non ſolùm modica, verumetiam maxima ex parte, oon te ſolùm, verũetiam qui orationem meam hodie audierunt omoes, tales fieri, qualis ego ſum: extra viocula dũtaxat iſta, quibus & obſtrictus ſum, catenatum. D

CAPVT XXXI.

AGrippa autẽ, & qui cum eo erant ex cooſeſſu ſtarim conſurgentes, & ſeorſim cooſiſtentes, Nihil (inquiuot) homo iſte, quod vinculis aut morte dignum ſit, facit. Ad quod Agrippa adiicit, abſoluendum eum fuiſſe, oiſi Cæſaream appellaſſet. Ea porrò de cauſa in Italiam ei nauigandum eſſe, decernitur. Ita Iulio cuidã ex cohorte Auguſta cum mittitur. Nacti autem nauem adramyttioam, in eam conſceoduot. Porrò cum Paulo erat Lucas, & Ariſtarchus ex Macednoia Theſſalonicenſis. Inde Sidonẽ ſunt delati. mox progredientes, iuxta Cyprum nauigant: & deioceps Ciliciæ & Pãphiliæ mari tranſmiſſo, ad Myra Lyciæ appellunt. Ibi Alexandrioa naui io Italiam teodente, inueota, Iulius vioctos io eam imponit. Et ad Goidum quum propius acceſsiſſet, præter Cretã, iuxta Salmonam vehitur. Dehinc ad oram, cui Booi portus nomeo eſt, deferuntur, à quo non longè oppidum erat, Laſæa dictum. Et quum periculoſa eſſet nauigatio, Paulus oauem tempeſtate ad iacturam vſque, vectoréſque de vita ipſa ſummè periclitaturos præmooens, non trãſmittendum iode ſuadet. Sed Centurio in eo guberoatorem nauis, magis quàm Paulum audiebat. Quapropter inde, ꝙ portus ad hyemandum non ſatis idooeus eſſet, diſcedunt: & Noto ſpirante, Aſſo ſuperata, Cretam prætereuehuntur. Mox ventus exoritur typhooicus & turbulentus, quem procelloſum Eurum, ſeu Euro aquilonem vocant. Itaque naui ab eo rapta, quum contrà oiti non poſſeot, tempeſtati aliquaotum cedentes, feruntur. Et ad inſulam quandam paruam, quæ Clauda dicitur, curſu directo, vix ſcapham conſequuntur. Eáque io nauim ſublata, nauim ipſam quàm poſſuot firmiſsimè, contra incurſiooes & procellas fluctuum ciogentes, inſtruuot & communiunt. Deiode ne in Syrtes, quæ dicuotur, inciderent veriti, velo laxato vehuntur. Et turbulentiſsima coortã hyeme & tempeſtate, tertio demùm die iacturam faciuot, & manibus ipſi ſuis omoia nauis armamenta in pelagus proiiciunt. Quum autem diebus pluribus neque ſol neque aſtra in cœlo cooſpicereotur, immaniſque præterea immineret tempeſtas, omnis ſpes ſalutis præciditur. Eáque de cauſa vectores cibi abſtioeotia & ioedia longiore macerantur. Atque ibi Paulus: Decebat, inquit, vos mihi morem gerere, & è Creta non ſoluere. Sic eoim tempeſtatis huius ioiuria & iactura careretis. Sed nuoc quoque quieto vos bonóque eſſe in beo animo. Præter oauim enim nulla vectorũ intercidet anima. Hac eoĩ ipſa oocte Angelus Dei, quẽ colo, mihi aſsiſtẽs, timorẽ me abiicere iuſsit, Oportet enim, dicẽs, apud Cæſarẽ te ſiſti. Et ꝙ † gratioſus apud Deum es, vectores ſimul omnes tibi ille donat. in ioſulam autẽ vos quandam eiici neceſſe eſt. Quartadecima deinde ſuperuenit nox, & illi in Adriatico affligũtur mari: atq; altitudinẽ inquirẽtes vndę, ad vigĩti paſſus iouenıũt.

Paulus Romã nauigat.

† κεχάρισται σοι πάντας ὁ θεός.

A Et ne in aſpera incidereut loca meruẽtes, quatuor è puppi anchoris profectis, diem ✳ à Deo precibus optant. Tum demum nautæ ſcapham è naui iu mare proiicinnt, & fugæ conſilium capiunt. Centurio autem Pauli ſuaſu, funes ſcaphæ incidi iuber, eámque ventis auferendam committit. Et priuſquàm illuceſceret, Paulus omnes, vt cibum capiant, hortatur, ne capillum quidem vnicum è capite eorum omnium deciſurum pollicens. Ipſeque primus Deo quas decebat gratiis ſacratis, cibum ſumit: quòd itidem vectores reliqui, qui ducenti & ſeptuaginta ſex erant, faciunt. Vt autem dies illuxit, terram quidem dinoſcere nequeunt: ſinum verò conſpiciunt littus habẽtem. Subductis itaque ancoris, gubernaculorúmque remiſsis iuncturis, & artemone aliqnantulũ ſublato, ſpirantis venti vi ad littus tendunt. Et prora quidem integra permaner, pupis autem fluctuum violentia ſoluitur. Milites porrò illud con ſilij capiunt, vt vinctos omnes interimant, ne ex eis quiſquam natando euadat. Centurio aurem, propter Paulum, cædem eam inhibet: & pro ſe quenque, vt poſſet, conſulere ſibi iubet.

* Ἡμέραν γενέσθαι ηὔχοντο.

Naufragiũ.

B

CAPVT XXXII.

ET confeſtim omnes [a] in littus euaduut. Inſulæ nomen [b] Melita erat: cuius incolæ barbari quidem illi, non parum tamen curæ & benignitatis naufragis exhibent. Itaque propter imbrẽ copioſiorem, & frigus vehementius, pyrã illi ingẽtem accendunt, & circumcirca conſident. Ibi quum Paulus multa ſarmenta congeſta pyræ imponeret, & [c] vipera, quæ in dumis eis latebat, calore eo excitata proreperet, manum eius illa mordicus arripit. Quod vbi Barbari, ita ſcilicet feram eam ex manu illius dependere, conſpiciunt, non bonum eũ eſſe virum, ſed homicidã, & immanem quempiam, qui etiam ſi ſæuæ tempeſtatis vim euaſiſſet, præſentem tamen à venenoſo ſerpente ictus, ne diutius viueret, vindictam ſentiret, ſuſpicantur. Sed enim nihil inde periculi Paulo accidit. nam ſerpẽtem excuſſum in flam C mam coniicit. Illi verò exiſtimantes eum e veſtigiò vel ex incenſione arſurum, vel exanimatum peſſum iturum, improba venenati morſus contagione: vt aliter rem euenire viderũt [d], puppi, quod dicitur, ad inhibendum citatiorem curſum impulſa, longè diuerſa de eo loqui incipiũt, diuiniſque eum proſequuntur honoribus. Agri & prædia inſulæ eius, Publij, primum ibi tenentis locum, erant: qui per triduum ad ſummam hoſpitalitatem nihil faciens reliqui, benignè eis facit. Cæterùm copioſam is humanitatis eiuſmodi reportat gratiam. vehementes enim febres, & dyſenteria, quæ mala Publij patrem dudum vexauerant [e], attactu Pauli pelluntur. Alij præterea quàm plurimis afflicti morbis, dolore & cruciatu ſtatim omni, priſtinæ reſtituti valetudini, leuantur. Vnde magnus Paulo honor prouenit, vectoribúſque quæ ad nauigandi vſum pertinerent, abundè ſubminiſtrantur.

a Πρύμναν ἀνακρούεσθαι, hoc eſt, puppem impellere, vt ſenſim retrocedere, nauigio nõ inuerſo. Qui enim ſe ita ſedens recipit, puppim remigando impellit. id quod propterea facit, ne pro palam fugere, dum ſe paulatim ſubducit, videatur, et ne tergũ hoſtib' obuertat. Prouerbialiter autẽ eſt, ſententiã priſtinã ſenſim mutare. Suid.

b Paulus cũ reliquis vectoribus in Melitẽ inſulam enatat.

c Vipera venenoſa ictu ſuo Paulo nõ nocet.

d πρύμναν κρουσάμενοι τὰ ἐναντία λέγειν ἤρξαντο.

e Miracula à Paulo in Melita edita.

CAPVT XXXIII. D

IBi verò etiam aliud nauigium Alexandrinum, Caſtoribus, diis falſis, quorum imagines præ ſe ferebat, conſecratum hyemabat. Quemadmodum enim Chriſtianam pietatem colentes nauium gubernatores, naues ſuas ſanctis quibuſdam dedicant, inſcriptionéque id teſtantur: itidem olim, pro eo atque volebant, falſò creditis diis, picturis eas inſcribebant. Hac igitur naui, tertio pòſt mẽſe, diuus Paulus conſcenſa, Syracuſas, deinde Rhegium, atque inde perendino die Puteolos perfertur. Ac poſtremò ſaluus Romã peruenit. Verumenimuerò fratres quidam, Pauli aduentu cognito, vſque ad Appij forum & Tres tabernas (quæ loca extra vrbẽ Romam ſunt ſita) obuiam ei proceſſerant. Romę porrò Centurio cæteros quidem vinctos, quibus oportuit, tradit: Paulum verò ſecum ipſe retinet. Triduo pòſt Paulus primoribus Iudæorum ad ſe vocatis, oratione confirmat, nulla in re patriam legem ſe præuaricatum eſſe: cæterùm quum vin- E ctus in Romanorum manus eſſet traditus, illíque cauſa cognita, ſe abſoluendum iudicaſſent, populares autem ſui vehementius eum perſequuti eſſent, neceſſariò ſe eò deſcendiſſe, vt Cæſarem appellaret: Nõ equidem, inquit, quòd gentem meã in quopiam accuſem: ſed potius, vt vos viderem atque alloquerer. Quam enim circundatam mihi cernitis, propter ipſam Iſraëlis ſpem gero catenã. Qui ipſi quoque ſuſpicionem amouentes, nihil ſe quidquam mali vel ſermonibus vel literis de eo accepiſſe: paratóſque eſſe, res, de quibus dicturus eſſet, audire, teſtantur: ſcire ſe, vbique ſectæ Chriſtianæ contradici, allegantes. Deſignatur ergo dies, & illi omnes adſunt. Tum ibi die integro Paulus de Chriſto, atque eius regno orationem habet: atque ex lege & prophetis, ad locum quemque congruentem afferens teſtificationem, probationes adducit. Illi porrò partim quidem obſequuntur, paulatimque ſermones eius complectuntur: partim verò, vt dictis eius fidem haberent, non adducuntur, & ſic in diuerſas opiniones ſciſsi diſcedunt. Deinde Feſti literis Neroni redditis, Paulus ad tribunal F eius ſiſtitur: & defenſionibus diſertis, admodúmque prudenter ad perſuadendum accommodatis, variam illam & verſutam feram, non ille quidem populares ſuos perſtringens, ſed crimina tantum ſibi obiecta refellens, effugit. Ex eo tempore biennium Paulus Romæ permanſit, mercede operis ſui viuens: omnes quæ, ad ſe venientes perhumaniter exceptos, duplici, in primis tamen diuina & cœleſti alimonia fouens. Atque ad hunc modum cum magna ſimul & animi & linguæ libertate regnum Dei, & Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM, nullo interueniente impedimento, prædicans, Euangelium omnibus annunciauit,

Paulus Romam peruenit.

Idẽ ibi apud Iudæos de doctrina Euãgelica diſſerit.

Idem priore Neronis iudicio abſolutus.

Euangelium toto biennio Romæ prædicat.

A

CAPVT XXXIIII.

HActenus ſacer & diuinus Apoſtolus & Euaogeliſta Lucas hiſtoriam actorum Apoſtolicorũ ſcripſit. Deioceps porrò eccleſiaſticorum aperta veſtigia ſequentes, reliquas hiſtoriæ noſtræ res, Deo cooſiſi, exponemus: & Spiritus ſancti inſtinctu, qoæ ſuperſunt, adiiciemus.[a] Ac tum quidem abſolutus à Nerone Apoſtolus, ad concionum miniſterium ruſum eſt profectus. Quum autem iterum in vrbem Rumanam veoiſſet,[c] martyrio ibi vitam fioiiſſe creditur. Non mirum quippe erat, Neronem, quòd ab initio humanitate quadam præditus eſſet, facilè Pauli pro doctrina ioſtitutæ defenſiooi acquieſcere: poſtquam autem idẽ in impia atque nefaria flagitia tanquam in ſcopulos impegiſſet, ad alias aliorum cædes quoque Apoſtolorum adiicere. Itaque tom primùm, ſicuti dictum eſt, dimiſſus,[d] priorem ad Timotheũ ſcripſit epiſtolam,[e] quem epiſcopum antea Ephesi cõ-

B

ſtituerat. In hac taoquam ✝ io forma adumbrata, ratiunem & vitam Hierarchicam copioſè exprimit, qualibus moribus eſſe cõueniat eos, qui Chriſtianis ſacris præeſſe volunt, ſpiritus afflatu ſcribens. Non ſolum autem Timotheo, & per illũ Eccleſiis Chriſti omnibus, ſed etiam ſacro Titn aliam epiſtolam ſcripſit: quem ante hac ioſulæ Cretæ epiſcopom ordinatum, ibi reliquerat, vt ſi quid in Euangelica prædicatiooe ſua adhuc deeſſet, ille adimpleret. Ad Coriothios etiam, Epheſios, Galatas, Coloſſeoſes, Philippeoſes, Theſſalonicenſes, prætetea ad Iudæos, & Romaoos, & pleroſque alios quos eum adire Spiritos ſaocti vis & gratia iuſſerat, quóſque per fidem in Chriſtum Euangelicam magnificè regeoerat, quæ præſens oratione ſua dilucidè docuerat, eadem per compẽdium abſens in memoriam reuocãs, epiſtolas dedit. Ita verò ea quuque quæ ſecretioris myſterij, magíſq; abſtroſa antea ſilentio prætericrat, poſtea per ſacra ſcripta ſua, aut grãdioris ſapientiæ verbis accuratè & diluridè declaranit: aut ſaltem (vt ita dicã)

C

parabolarum more & ſpecie, tanquam per æoigmata adumbrauit: neque propter eos qui ad res diuinas audiendas idonei foturi eraot, ea occultans: neque propter ineptos atque indignos, dilucidè prorſus & apertè, ad contemptum euitandom, exponeos. Quum autem denuò, vt dictum eſt, poſt longam variámque profectionem & curſum, Romam venit, morte ibi pro Chriſto eſt mulctatus: quo tempore quum adhuc vinctus eſſet, poſteriorem ad Timotheum compoſuit Epiſtolã: In qua, quom priotem defenſionem ſuam oſtendit, tum eam quæ iam ſibi imminebat martyrij conſummarionem declarat. In prima enim, inquit, defenſione mea nemo mihi affuit, ſed omnes me deſtituerunt, ne id illis imputetur. Dominus autem mihi præſtò fuit, & confortauit me, vt per me prędicatio impleta perficeretur, eámque omnes gentes audirent: & liberatus ſum ex ore leonis. Neronem ita, propter ſæuum & ferocem eius animum, deſigoans. Et quum in ſpiritu ſciret, iamiam ipſius pro Chriſto adeſſe mortem, ſimile quiddam infert: Et liberabit me Dominus ab omni opere malo, & conſeruabit in regnum ſuum cœleſte: martyrium impendens ſignificans. Id quod ſignificãtios

D

in eadem ipſa, diuino inſtinctu, prædicit Epiſtola. Ego enim iam, inquieos, delibor & offeror, tempúſque reſolutionis meæ inſtat. Indicat porrò in hac poſteriore vltimáque ad Timotheum epiſtola, Lucam ſibi affuiſſe: in ptiore aotem defeoſione, ne eum quidem ipſum. Vnde colligi rectè poteſt, Apoſtolorum acta diuum Lucam vſque ad id ipſum tempus perſcripſiſſe, hiſtoriámq; omnem & acta eorum magnificè, tantiſper dũ Paulo prius adfuit, proſequutum eſſe. Atque hæc quidem tecẽſui, illud oſtendere volens, Paulum teſtimonium ſuum, quod Lucæ perhibet, non ad id quod ille de aduentu Pauli Romam in actis ſuis ſcripſit, ſed in poſterius ✱ tempos referre. Toto enim ferè orbe peragrato atque triginta & quinque annis Euangelico pro Chriſto certamine peracto, quum poſtremò iterum Romæ eſſet, & in corypbæum præcipuúmque Apoſtolorum Petrum incideret, voà cum illo ſibi immortalitatis coronam accepit.

Lucas acta ſua Apoſtolica adprouentum Pauli in vrbẽ Ro. aduentũ continuauit.

✱ Quę ſcilicet tempore poſteriorẽ ad Timotheum dedit epiſtolam, & vinculis à Nerone conſtrictus ſuit.

CAPVT XXXV.

E

NOn minus etenim Petrus quoq; orbe peragrato, & iis qui ex circuncifiooe erant, omoibus, in Palæſtina & Syria & vbique ferè terrarum prædicatione promulgata, quum ſub Nerunis imperio Romam, propter deteſtaodum illum Simonem, qui publicis inſcriptionibus Deum ſe vocare, prædicationémque Chriſti euertere eſt auſus, veoiſſet, factíſque illum ſimul & ſermooum vi coarguiſſet: atque Romaootum Eccleſiæ, primùm quidem Lino, deinde Aoacleto, & poſt hos tertiò, ad mortem vadeos, ſapieotiſsimo Clementi claues commiſiſſet, ad Deum migrauit. Is porrò vnà cum Simone, taoquam prodigiorum effector, à Nerone Roma pulſus, Hieroſolyma rurſum & Orientales ciuitates petiit: & orbem miraculis illuſtrans, in Fauſtinum & Fauſtinianum, ſiue Nicetã & Aquilam incidit, qui filij quidem clariſsimi viri Fauſti Romani, Cæſarem geoere attingẽtes, fra-

F

tres autem Clementis erant. Hos quum ab Simonis præſtigiis prodigioſis abduxiſſet, ciuitates viſebat, Simonis ſemina vbique radicitùs euellens. Deinde verò etiam factum Clementem ad ſe pertraxit, eúmque ſibi ad arcanas obſcuráſque illius de anima & reſtitutione hominis, aliíſque rebus ingeotibus quæſtiones, per appoſitas ſolutiones ritè & præſenti aoimo reſpondens, atque ioſuper miraculis multis, & ſecretioris ſapientiæ vi familiarius coniunxit. Multis verò deinceps annis & Marthidiam, nobilem matrem eorum, quã in inſula quadam ex naufragio ærumnoſè viuentem reperit: quippe quæ Roma Athenas liberorum ſuorum doctrioæ gratia vnà cum illis nauigans, naufragium paſſa fuerit: quum illi quidem alius aliò diuina prouidentia iocolumes euaſere, ipſa verò in inſulam eiecta, in ſeruitute vitam egit. Hanc diuus Petrus ibi inuentam, quum ad ſpectandas vitiferas columnas diuertiſſet, eúmque (quos diximus) liberi illius rtes ſequerentur, matrémque ſuã præter ſpem & expectatinnem omnem cognoſcerent, diuino regenerauit baptiſmo. Vt autem & pater eorum Fauſtus Roma ad vxorẽ & liberos quę-

Petrus & Paulus Romæ martyrio coronati.

Primi Ro. Eccleſiæ Epiſcopi.

Diui Petri acta.

Clemens Rom. epiſcopus. Pater eius, & fratres.

Mater eiuſdem.

Diuus Clemens cũ duobus fratribus, & deinde parẽte vtroque, comes & ſocius Petri, prædicando in orbe Euãgelij fuit.

A rendos profectus, Ægyptúmqne, Syriam & Phœnicen peragrans, diuino qnoque outu in Petrum ſuóſque incidit, & itidem vt illi, ſacrum ſuſcepit lauacrum, vnà cum illis Apoſtolum per orbem comitatus eſt. Ita illi longo tempore veri certiq; rerum eius geſtarum pręcooes fuere, ſimúlque cum eo Chriſtum prædicarunt. Petrus porrò ad eũ modũ per orbem habitabilem paſsim vadens, eccleſias vbiq; conſtituit. Et Rumanũ, qous ſupra diximus, ſucceſſoribus commiſit: Lino videlicet, Anacleto, & tertio ſacro Clementi. Ipſe quidem Clemens ſe à Petro in obitu eius lectnm dicere, & à Petro ſecundum nnmeraru videtur. Allj autem quartum eum à Petro eſſe referunt, in quibus etiã eſt Euſebius Pamphili. Alexandrinæ autem Marcum præfecit: in cuius ſacro miniſterio, Nerone octauum imperante annum, Anianus ſucceſsit. Porrò Antiocbenam primùm Euodio, deinde tenera ✶ numine afflato Deúmque ferente Ignatio regẽdam tradidit: quem Ignatium tenellum etiãoum, tanquam ſimplicem & integrum, manibus ſuis ſublatum Chriſtus exhibuit: atque ſimplicitatem integritatémque diſcipulis oſtendere & commendare volens, Niſi ei ipſi ſimiles fierent, nequaquam illos in regnum, quod tum prædicabatur, peruenturos eſſe dixit. Siculorum verò eccleſiæ B Panctatinm: aliiſque regiooibos, inſulis, & vrbib⁹ Epiſcopos alios, qui ab eo ſacram Chriſti diſciplinam accepiſſent, præpoſuit. Ad hunc modum ipſu in Palæſtina, Syria, Phœnice, Ponto, Galatia, Cappadocia, Bithynia, breuiter in totius Aſię & Europæ oris, omoibúſque adeò qui in diſperſione erãt Iudæis & Græcis Euangelio Chriſti virtute & vi verbi (ſignis & miraculis accedentibus) promulgato, extremis Neronis temporibus Romam, vrbiũ omnium reginam, quum ibi quoque Paulus eſſet, peruenit.

Primi epiſcopi eccleſiæ Rom.

Alexandrinæ.

Antiochenæ θεοφόρῳ τῷ ἐπισκόπῳ.

Sicula.

Poſtremis Neronis temporibus Petrus Romã peruenit.

CAPVT XXXVI.

C SEd enim quum ibi mirificis amborum miraculis tanta ad Chriſtiaoiſmum confluerct multitudo, vt onmerus eius ioiri nõ poſſet: Nero penes quem ſumma rerum erat, ad improba impiáque delapſus flagitia, ea re cognita, cootra ipſam diuini cultus armatur pietatem: & percuſſoribus diſpoſitis, tot fideles ferro necat Romanos, vt etiã Senatus admodum iam propter paucitatem ſui ordinis bominum imbecillis, alias ſuper alias accumulatas cædes ægrè ferret. Inde Simooi admodũ Apoſtolos perſequenti, aditus liber ad Senatum & Neronem datus. Atque is omnem (vt in prouerbio eſt) mouet funem, vt illorum etiam nomina è medio tolleret, tanquam qui cædis tantæ multitudinis autores fuiſſent. Itaque Nero Apoſtolis infenſus, planum Simonem ipſe quoque planus eſt complexus. Quum igitur Petrus Simoni reſiſtens, cum eo ſæpe conflictatus eſſet, tumórq; impietatis in malefico illo ſupra modũ excreuiſſet, poſtremò quàm licentioſiſsimè io conſpectu omnium Romæ ad Petrum, Tu verò qnid ais? inquit: proptereáne Chriſtus tuus magnus eſt, quod à terra cœlos conſcendit? quin & mihi id facere procline eſt. Et confeſtim manibus extenſis, ſurſum verſum, dęmonibus eum, quibus ſe permiſerat, ducẽtibus, ferebatur. [c] Petrus autem admodum anxius eſſe, & cum Deo in corde per precatiooem colloqui: & tandem ſpiritu plenus, poteſtates illas quæ nefarium hominem in ſublime attollebant, iocrepare, & vt ab eo diſcederent iubere. At ille ſtatim D præceps deorſum verſum fertur, & humi alliſus, mortuúſque rumpitur. Ibi ex populo qui antea Simonem diuinos vſurpantem honores laudibus celebrauerant, ſubito ita proſtratum videotes, laudéſque pristinas per palinodiam recantantes, ingẽti claraq; voce, Vnus eſt magnns Deus, acclamant, quem Petrus & Paulus apertè & clarè prædicaot. Locus ſanè ipſe, in quem luctuoſum hoc ſpectaculum iocidit, ad hodiernum vſque diem, Simonium vocatur, etiamnum Simonis Antichriſti perniciẽ & interitum declarans. [d] Et erant ibi nonnulli, qui eum reuicturum eſſe opinarentur, & ob id diutius in publico iacuit. Cæterùm vbi iã cadauer diffluere, maléque olere cœpit, re deſperata, in occultis illum ſepeliere lucis. Nero autem certior factus à Petro & Paulo Simonem peremptum eſſe, Petrũ quidem pedibus ✶ ſurſum verſum ſublatis (nam id E ita petierat: ſimul quòd ſe indignum reputaret, qui itidem vt Magiſter ſuus, recto corporis ſtatu pateretur: ſimul vt leuior expeditiórque ei io cœlum eſſet curſus) [e] in crucem egit. Paulnm verò gladio feriens occidit, eodem tempore, eodémq; die. Sepulti autem ſunt in Oſtienſi, quæ dicitur, via, trigeſimo & ſeptimo poſt ſalutiferam Chriſti paſſionem anno. Ferunt autem Paulum Neroni antea teſtatum eſſe, ſe illi tertio à cęde ſua die viuum repræſentaturum. Quod vbi eſt factum, in cooſternationem illum coniecit. Et qnum poſt mortem Paulus, ita vt prædixerat, [f] certò & verè illi aſsiſteos, liberè Chriſtum verum eſſe Deum profiteretur, neque veram ſalutem in alio quàm Ieſu nomine eſſe oſtenderet: illum quldem dicunt cooatum eſſe, minimè autem (quòd viſio ea repentè euanuerit) comprehendere Paulum potuiſſe.

Perſequutio Chriſtianorum ſub Nerone.

Simon magus Romæ modis omnib⁹ agit, vt Apoſtoli è medio tollantur.

c Petri oratione Simon dæmonum ope in cælos euolans, humi ſternitur & moritur.

✶ ἀνάμβανζε

d Dicat Simon qui ſe magnã virtutem Dei, & mercenculam ſuam Spiritum ſanctum appellaret, quomodo tempore certo Romæ debitam naturæ per ſucceſſionem ad ſe delatam perſolueret, quando in medio ipſa vrbe concidens extinctus eſt? Epiphani. aduerſus Simonem, hære. ††

e Martyriũ Petri et Pauli.

f Paulus tertio à morte ſua die Neroni apparuit.

†† *ſim. Cùm Simon ſe Chriſtũ diceret, & tanquam filium ad patrẽ ſe volando aſſereret poſſe conſcendere, atque elatus ſubito magicis artibus volare cœpiſſet, tunc Petrus ſixis genibus precatus eſt Dominum, & precatione ſancta vicit magicam leuitatem, & velut vinctum illum de ſublimi aere depoſuit, & præcipitio in ſaxo eludens crura eius confregit, &c. Auguſtinus in ſermonibus de ſanctis. Idem Aug. epiſt. 86. de ieiunio diei Sabbati agens. Eſt quidem, inquit, & hæc opinio plurimorum, quamuis eam plerique falſam perhibeãt, quòd Apoſtolus Petrus Romæ cum Simone mago die Dominico certaturus, propter ipſum magnæ tentationis periculum pridie cum eiuſdem vrbis eccleſia ieiunauerit, & conſequuto tam proſpero glorioſóque ſucceſſu, eundem morem tenuerit, eumque imitatæ ſint nonnullæ occidentales Eccleſiæ.* F

CAPVT XXXVII.

ET dini quldem Apoſtoli ita martyrij curſum perfecere. Nero autem qno magis Imperij eius creuere vires, eo deterior factus, ad nefandiſsima quæque ſcelera eſt prolapſus, armis etiam contra eã quæ Deu præſtatur pietatem ſumptis. Illius verò improbitatem, morúmque importunitatem percurrere, nequaquam præſentis videtur eſſe operæ. Quicunque autem hominis peruerſitatem, apertúmque furorem perſpicere velit, is monumenta

Perſtringitur pro... flagitioſiſſimæ & probroſiſſimæ Neronis vita.

A hiſtoriarum, quæ multa à multis de rebus eius cũ fide & cura ſuot compoſita, cõſulere poterit. Quũ enim permultorum interitus autor extitiſſet, adeò ſe cædium piaculis contaminauit, nihil rerum omnium cum ratione & modo faciens, vt poſtremò ne chariſsimis quidem capitibus parceret: & citharæ muſicíſque carminibus operam nauans, atque indecentibus prorſus, infamibus & meretriciis motibus ludens, ridiculéq; prorſus in theatro publicè ſaltans, neque quidquam omnium quę Deo ingratæ inuiſæque ſunt rerum intentatum relinquens, primus ipſe acerbiſsimus Verbi veræ pietatis hoſtis extaret: & denunciatis ei quæ contra illum ſtructæ erant inſidiis, matrem ipſe ſuam, fratrem & coniugem ferro ſuſtulerit: & innumerabiles præterea ex clariſsimis Romanæ vrbis ciuibus, qui etiam genere ſibi propinqui eſſent, variis ſuppliciorum generibus perquàm crudeliter interemerit. Ad quæ omnia illud etiam addidit, vt primus ipſe Imperatorum omnium, impietatis eius

Obitus Neronis.

B quæ aduerſus Deum ſuſcepta eſt, primitias tulerit. Itaque ad ſummam eius inſaniam hoc fuit reliquum, vt mente per intemperias captus, manus tandem ipſe ſibi afferret: quatuordecim annis, præter paucos admodum menſes, Imperio cum ignominia & probro ſummo adminiſtrato. Cuius etiam Tertullianus, Romanus ſcriptor, mentionem facit hiſce verbis: Conſulite commentarios veſtros: illic reperietis primum Neronem in hanc ſectam tum maximè Romæ orientem, Cæſariano gladio ferociiſſe. Sed tali dedicatore damnationis noſtræ etiam gloriamur. Qui enim illum ſcit, intelligere poteſt, non niſi aliquod bonum à Nerone damnatum. Ad hunc modum primus iſte Dei oppugnator renunciatus, ad cædem Apoſtolorum eſt actus. Et Paulus quidem Romæ capite plexus, Petrus autem crucifixus eſſe, eodem tempore traduntur. Rem hanc confirmat Petri & Pauli hucuſque etiam obtinens in eodem ibi cœmiterio monumentum. Atque hæc quidem, quem paulo antè allegauimus, Tertullianus. Sed non minus & alius ſcriptor Eccleſiaſticus, Caius nomine, qui Zephyrini Romani epiſcopi tempore viuens, contra Proclum Cataphrygas hęreſis ducem ſcripſit, de locis vbi ſacra tabernacula eorum Apoſtolorum repoſita ſunt, hæc refert. Ego verò Apoſtolorum tro-

Primus is inter Rom. Imperatores Christianorũ fuit perſequutor.

Eodem tempore Romæ Petrus & Paulus martyrium consummarunt.

C pæa demonſtrare poſſum. Si enim in Vaticanum aut Oſtienſem viam ire velis, Apoſtolorum qui eccleſiam hanc fundarunt, tropæa inuenies. Quod autem eodem tempore ambo martyrium ſubiere, dudum Dionyſius Corinthiorum epiſcopus ad Romanos ſcribens, ita aſtruit: Sed & vos per talem doctrinam & cohortationem, plantationem Romanæ & Corinthiæ Eccleſiæ à Petro & Paulo conſitam, contemperaſtis. Ambo enim & Corinthi apud nos verbum ſerentes, eadem docuerunt: & iſthic in Italia apud vos, quum eadẽ ſimul promulgaſſent. † eodem tempore martyrio ſunt perfuncti. Cæterùm hæc propterea ſunt adducta, vt certiore fide res Apoſtolicæ hiſtoriæ confirmarentur. Non enim ignoro, eſſe quoſdã qui dicunt, vno exacto anno, die eodẽ, martyrio Paulũ quoque finem vitę cepiſſe. Staturam autem & corporis formam diui Apoſtoli, quãtum per deſcriptionem ſimpliciorem aſſequi licet, talem habuere. Petrus equidem non craſſa corporis ſtatura fuit, ſed

Feſtum apoſtolici nobis reddit hic dies triumphi. Pauli atque Petri nobilis cruore. Vnum vtrumque dies pleno tamen innouatus anno Vidit ſuperba morte laureatũ. Prudentius.

† [illegible]

Statura & forma diui Petri,

quæ aliquanto eſſet erectior, facie ſubpallida & alba admodum: capilli & capitis & barbæ criſpi & denſi, ſed non admodum prominentes fuere: oculi quaſi ſanguine reſperſi & nigri. ſupercilia prope euulſa: naſus autem longior ille quidem, non tamen in acumen deſinens, ſed preſſus, ſimúſq; magis. Paulus autem corpore erat paruo & contracto, & quaſi incuruo, atque paululum inflexo, facie candida, annóſque plures præ ſe ferente, & capite modico: oculis multa inerat gratia, ſupercilia deorſum verſum vergebant: naſus pulchrè inflexus, idémque longior: barba denſior, & ſatis promiſſa: eáque non minus quàm capitis coma, canis etiam reſperſa erat. Ambo autem Chriſti diſcipuli, quum inſpicerentur, diuinum quiddam præ ſe ferebant: Spiritu ſancto & diuina gratia ita referti, vt qui eos viderent fideles, ex aſpectu ſolo arcanam quandam & latentem conciperent gratiam, moréſque & vitam vnà cum fide ritè cõformarent, & in melius conuerterent. D

Item diui Pauli.

CAPVT XXXVIII. E

SEd hæc, de primoribus Chriſti diſcipulis ſint ſatis, quorum martyriis expoſitis, quum ad hunc locum peruenerimus, conſequens eſſe videtur, & reliquorum decem, vitæ finem in ſecundo hoc Tomo perſtringere: non quòd eodem tempore beatum felicémque exitum omnes ſint cõſequnti, ſed id fieri oportere duximus, vt & ★ compendioſa & dilucida nobis conſtet hiſtoria. Deinde qui eorum coniugium ſint complexi, quique ſincera eccleſiæ ſcripta reliquerint, memoraturi, finémque ita ſecundo huic ſacræ Hiſtoriæ volumini impoſituri: vt ſcilicet poſt primum, qui Chriſti res omnes continet, ſecundum hũc de duodecim Apoſtolorum actis abſoluamus librum: quanuis longius nobis inſtituta excreſcat hiſtoria. Sedenim poſt Petri & Pauli obitum, Iacobi, qui frater Domini eſt nominatus, & Eccleſiam Hieroſolymitanam primus ab ipſo Seruatore Chriſto, ſeu (vt quidam volunt) ab ipſis poſtea Apoſtolis ſibi commiſſam adminiſtrandam ſuſcepit, Obliáſque, F † hoc eſt Iuſtus appellatus eſt, mortem exponam. Quod enim diuus Paulus Iudæorum dolum, per Feſtum, & prouocationem ad Cæſarem, effugiſſet: illi quæ in Paulum ſtructæ non proceſſerant, eas in Iacobum conuertunt inſidias. Qualem autem is habuerit finem, Hegeſippus, qui primæ ſucceſsionis Apoſtolorum temporibus vixit, in quinto Commentariorum ſuorum libro ad hunc modum recenſet. Suſcipit autem eccleſiam vnà cum Apoſtolis adminiſtrandam, frater Domini Iacobus, qui ab omnibus Iuſtus cognominatus eſt, ab ipſius Domini ad noſtra vſque tempora. Plures equidem hoc nomine fuere Iacobi: ſed iſte ex ipſo matris ſuæ vtero ſanctus fuit, vinum & ſicerã non bibit, neque de animante quopiam comedit, nouacula ſuper caput eius non aſcendit, oleo vnctus non eſt, balneo quoque minimè vſus. Huic vni in ſancta ſanctorum ingredi fas erat: neque veſtem laneam vllam, ſed lineam tantum geſtabat. Solus quãdoque in templum ibat, ibique in genua procumbere, & pro remiſsione peccatorum populi.

Propoſitio dicendorum.

★ [illegible] [illegible]

Martyrium Iacobi fratris Domini.

† Dictus etiam Oblias hoc eſt munimentum populi & iuſtitia.

A orare comperiebatur. Genua quidem eius cameli inſtar per callum induruerāt, propterea quòd ſemper ea inflecteret, orans ad Deum. Quum itaque multi etiam ex principibus fidem amplecterentur, tumultus concitatus eſt à Iudęis, ſcribis & phariſæis: qui eò periculi rem deueniſſe dicebant, vt populus omnis Ieſum pro expectato illo Chriſto haberet. Quare ad Iacobum cõuenientes, inquiũt: Cohortamur te, vt cohibeas populum, qui de Ieſu ipſo ſeductus eſt. Chriſtum eum eſſe exiſtimās. Diſſuade, quæſumus, iis qui ad diem Paſchæ huc venêre, opinionem & fidem de Ieſu, Tibi enim paremus omnes, & cum populo vniuerſo teſtificamur te iuſtum eſſe, neque perſonarum rationem habere. Perſuade ergo multitudini, ne de Ieſu erret. Cunctus enim populus & omnes nos tibi obtemperamus. Conſiſte in templi pinnaculo, vt quum ex ſuperiore loco omnibus ſis conſpicuus, tum verba tua ab omni exaudiantur multitudine. Propter feſtum enim Paſchæ conuenerunt tribus omnes, vnà cum gentibus. Statuerunt igitur, qui dicti ſunt ſcribæ & phariſæi, Iacobum in pinnacu B lum templi, & vociferati ſunt dicentes: O Iuſte, tibi omnes obtemperare debemus: & quandoquidem populus fide ſua de Ieſu crucifixo ſeduct⁹ errat, annuncia nobis, * quod ſit Ieſu oſtium. Ille verò voce magna reſpõdit: Quid me de Ieſu filio hominis interrogatis? Ipſe ſedet in cœlis, ad dextram magnæ virtutis & poteſtatis, venturúſq; eſt in nubibus cœli. Ibi, quum multis de certa indubitatáque fide ſatisfactum eſſet, gloriabantur lęti de Iacobi teſtimonio, & dicebant, Oſanna filio Dauid. Scribæ autem ipſi & Phariſęi inter ſe dicebāt: Malè fecimus, qui tantum Ieſu procurauimus teſtimonium. Verum age aſcēdamus, & deiiciamus eum, vt populus conterritus, nõ credat ei. Et ſimul exclamarunt dicentea: O, ò, & Iuſtus ipſe per errorem ſeductus eſt. Itaque pinnaculum aſcendentes, Iuſtum ipſum peſſum dederunt, & alius ad alium dixit, Obtuamus eum lapidibus: & inceperũt eum lapidare. Quum autem lapidibus ictus nondum mortuus eſſet, ſed cõuerſus genua poſuiſſet, dicens: Obſecro te Domine Deus pater, remitte C ipſis, neſciunt enim quid faciunt: ſic, inquam, quũ lapides in eum iacere pergerent, vnus ex ſacerdotibus, filiis Rechab, de quibus teſtificatus eſt propheta Hieremias, exclamās: Deſiſtite (inquit) quid facitis? Iuſtus ipſe pro vobis orat. Et fullonũ quidam, ligno quo veſtes complanabat arrepto, caput Iuſti comminuit. atque ille ita martyrio eſt defunctus, anno ſeptimo Imperij Neronis: & ſepultus eſt in loco quodam iuxta templum, monumentúmque eius adhuc ibi manet. Verus is teſtis Iudæis ſimul & Græcis fuit, Ieſum eſſe Chriſtum. Poſtea ſtatim Iudæorum oppugnatio, vrbíſq; Hieroſolymitanæ obſidio cœpit. Tam mirificus autē iuſtitiàque clarus fuit Iacobus, vt etiam prudentiores apud Iudæos viri, in piaculum aduerſus eum perpetratum, cauſam Iudaici belli ex profeſſo referant. Quemadmodum id ipſe quoque Ioſephus ſcriptis ſuis teſtatur, alicubi ita dicens: Iudæis autē hæc acciderunt, propter Iacobum Iuſtum, qui frater erat Ieſu, qui dictus fuit Chriſtus, vltione diuina vindicandum. Eum, quum iuſtiſſimus eſſet, Iudęi interemerunt. Sed in vigeſimo Antiquitatum, mortem eius hiſce verbis exponit: Cæſar Feſti morte audita, Albinum in Iudæam pręfectum mit D tit. Ananus autem iunior, quem Pontificatum iniiſſe diximus, moribus confidens, & audax admodum, ex ſecta Saducæorum erat, qui in iudiciis ſupra omnes alios Iudæos ſæui ſunt, & crudeles. Talis itaque quum eſſet Ananus, oportunum idoneúmque tempus ſe, Feſto defuncto, quum adhuc Albinus in itinere eſſet, nactum eſſe exiſtimans, Iudicum conſilium cogit: & fratre Ieſu, qui dicebatur Chriſtus, Iacobo ei nomē erat, quibuſdamque aliis in iudicium productis, & actione legum præuaricatarum inſtituta, vt lapidarentur effecit. Quicunque autem in vrbe ęquiores legúmque peritiores videbantur eſſe, grauiter id tulere. Et ad Imperatorem clàm legatos miſere oratum, vt ille ad Ananum, ne talia faceret, ſcriberet: eum quippe nec antea rectè feciſſe aſſeuerantes. Nonnulli etiam Albino obuiam proceſſere, Alexandria iter facienti: eúmque docuere, non licuiſſe Anano, citra eius ſententiam & voluntatem, conſilium iudicij faciendi gratia cogere. Albinus porrò verbis eius perſuaſus, ad Ananum animo commoto ſcri- E pſit, pœnaſque ſe ab eo ſumpturum minatus eſt. Quin & Agrippa rex, eam ob cauſam pontificatũ ei, quem tres adminiſtrauerat menſes, ademiſſe, eúmque Ieſu Damnæi filio dediſſe videtur. Et Iacobi quidem res ſic ſe habuere. Huius eſſe creditur prima inter Catholicas epiſtola, ad omnes Eccleſias: vt ipſius quoque Iudæ, magnificè cum libertate multa ſcripta. quamuis vtriuſq; vetuſtiores mentionem nullam faciant.

Quidam eadem Iacobi in tertium Neronis Imperij annum referunt: ſecundum ſcilicet, poſtquā Paulus vinctus Romam eſt abductus.

Fuere, qui eadem eam cauſam Hieroſolymitanæ expugnationis fuiſſe dixerunt.

Albinus Iudææ præfectus.

Ananus, ſiue Ananias, mortis Iacobi author.

Ananus Pontificatu abrogatus. Ieſum hunc filium Gamalielis fuiſſe, diximus ſuprà eodem ca. 4.

CAPVT XXXIX.

POſt hunc & Andreas, coryphæi Petri frater, qui primùm Dominum Ioannis indicio cognouit, germanumq; ſuum ad eundem adduxit: ritè verò, & vt decebat prorſus, à prima vocatione vſq; ad Chriſti in cœlum aſcenſionem, veſtigiis eius inſiſtens, officio ſuo functus eſt. Et cœlitùs in ſpecie ignearum linguarum Spiritus ſancti gratia ac- F cepta, ſorte quoque ei prouincia ea obtigit, vt ad Gentes mitteretur: in Cappadociam ſcilicet, Galatiam & Bithyniam: Quibus ille peragratis, ad eam quoq; acceſſit quæ Anthropophagorum dicitur, & ad Scytharum ſolitudines, ad vtrunque Põtum Euxinum, oráſque ſeptentrionales & auſtrales, ad ipſum quoque Byzantis ſolum. Vbi eccleſiæ à ſe primùm inſtitutæ, primum epiſcopum diuum Stachyn pręfecit. Deinceps Thraciam, Macedoniam, Theſſaliam, & Achaiā peragrauit. In quibus prouinciis omnibus, longo tempore, ſermonibus diuinis, ſigníſque, & prodigiis mirificis Chriſtum glorificans, tandem à proconſule Ægæato in crucem quoque eſt actus: illo ei crimine obiecto, ꝙ coniugem eius Maximillam, fratrémque Stratoclem, impietatem eius deteſtari docuiſſet, & ad Chriſti fidem adduxiſſet. Philippus autem, & Bartholomæus, Syriam & Aſiam ſuperiorem ſortiti ſunt. Atque in eorum locorum ciuitatibus omnibus, fidei fundamentis iactis, tēpla conſtruxerunt, ſacerdotéſque & epiſcopos eis præfecerũt, Philippus etiam Aſiæ vrbibus peragratis, Hierapolim Phrygiæ peruenit, ciuitatem opulentem atque ce-

Andreas Apoſtoli acta, & martyrium.

Philippi & Bartholomæi.

** τίς ἡ θύρα τοῦ ἰη.*

† ἐκ ἀμοιβαίας. Solenne hoc etiam noſtra ætate fuit in Lituania & Samogitia. Mariamna Philippi.

A lebrē,†nominique ipſi ſuo reſpondentem. Adeò autem idolis addicta erat, vt etiam viperam, impuram veneooſamque feram, ſacrario incluſam, tanquam Deum magnifico præcipuóque cultu venuraretur, ſacrificiiſque quibuſdam foueret, & tota illi mirificè addicta eſſet. Sedeoim quum eò Apoſtolus peruenifſet, vnà cum ſorore ſua Mariamna, quæ eum, quum dodum vitam per virginitatem ſibi exigeodam ſtatuiſſet, comitabatur: ſtatim idolorum cultus in ea regiooe extinctus, & inſolentia incolentium ibi dæmondm eſt labefacta. Siquidem viperinos ille Deus, quem diximus, ex domicilio ſuo erupit: & quaſi ab ardente igoe profugit. Ilicet, qui illū tanto ſtudio coluerāt, pudore affecti ſeſe occultaot. Cæterùm quum quamplurima à Philippo & Mariamna miracula ederentur, ſeditio in multitudine exoritur. Partim enim Bartholomæi & Philippi Deo adhærebant (ex propinquo enim Bartholomeus Philippo à Domino auxilio miſſus fuerat) partim verò dæmoniacæ, per aoticipationem cooceptæ præſumptioni ioreoti permanebant; qui etiam conjuratione & coitione

Martyrium eorum Apoſtolorum.

facta, cum impetu prorſus in Apoſtolos irruunt, B eiſque arreptis, Philippom quidem tanquam victi inani quādam io columoa capite ſuſpenduot, Bartholomæum autē directum io lignū ſub crucis formaguot. Atque illi talibus affecti ſoppliciis, ad preces conuertūtur. Cedebat autem ſtatim locus, in multam altitudioem ſubſidens, ſimúlque multitudo demergebatur, atque ita in ſummum tota vrbs decidit periculum. Ibi, qui reliqui erant, ſeotieotes perniciem & cladem, eam vindictam eſſe eius, quæ in ſacros Chriſti miniſtros contomelioſè partata fuerat iniuria, confeſtim omnes fidem Chriſti ſuſpiciunt: & Bartholomæus ab eis vinculis ſoluitur, qui Philippo ſanctè fortitérque tum martyrio defuncto, ſepulturæ bonore præſtiro, & vrbe tota illuſtrata, Chriſtóque dicata, aliquanto pòſt tempore Vrbanopoli prouinciæ Ciliciæ in crucem rurſus actus, ad vnicè deſideratum Chriſtum migrauit.

C

CAPVT XL.

Diui Thomæ acta.

QVomodo autem Thomæ, qui & Didymus dictus eſt, vehementiſſimum in Chriſtum amorē prætereamus? qui Æthiopes & Indos ſortit*, à profectiooe ea abbortens, ſeſe ſubducebat: oigróſque & deformes earum gentium vultus, prætereáque caligiooſas atqoe intractabiles earum mentes auerſans, iter ad eos ſoum differebat. Apertè igitur & clarè ei, is qui pulchritudine & forma præſtat, aſsiſtit, eúmque ad miniſterium ſuum capeſſendum cohortatur. Et vt certum ſecurúmque redderet, cùm eo ſe per vitam omnem futurū, auxiliúmque in certaminibus laturum pollicetur. Quin etiam cuidā ex Æthiopibus, quibos ex mercatura lucris inſeruiens eſt vita, vt vendatur effecit, atque ita ei aditum ad Æthiopes facit. Inde in notitiam Smindæi, regionis eius priocipis, regnū illi cœlorum ſtudioſiſsimè parans, perueoit: & miraculis prodigiiſque maximis Parthos, Medos, Indos, ipſóſque Æthiopes in admiratiooem adducit. D Adhæc, quicunque io extrema Orientis ora, & ad vltimum Oceanum colunt: ioſulam quoq; quam Taprobanem vocant, gentémque Brachmaoum, prædicatione verbi illuſtrat. Templiſque vbique maximis, aliiſque pro eo atque decēbat rebus omnibus ſanctè ordioatis, poſtremò lanceis laıos confoſſus, ad eum cuius ipſe pertrectauerat latus, peruenit.

Martyrium eius.

Iacobi Alphæi res.

Porrò Iacobus etiam Alphæi filius, & ipſe ex duodecim illis vous, iuxta eius, qui eum regebat ſpiritus ſaocti voluntatem & ductum, ab Apoſtolorum corpore ſeiunctus, Gazæ primùm, deinde Eleutheropoli, & in vicinis ibi eorundem populorum cioitatibus verſans, maxima quæque miracula edit: & cœleſtibus ſpiritus ſancti ſermonibus ab eo pacata quadam & inermi vi ad geotes delatis, teſtimonium regni Chriſti maxima incremeota capit. Poſthæc ad Ægyptios extremámque eorum regiooem perueniens, & Chriſtum Seruatorem & Deum eſſe annuncians, ad vrbem tādem cui Oſtracinæ nomen eſt, adit. Atque ibi quum ſatis loogo tempore vixiſſet, periculiſque & certaminibus plurimis cooflictatus eſſet, taodem ad cō- E firmandam eorum quos docuerat ſalutem, cruci ipſe quoque à quibuſdam, qui Verbo fidei aduerſabantur, affigitur: vt & in ipſo ooo ita multum imitatio mortis Magiſtri ſui abeſſet.

Cædes eiuſdem.

Simonis Zelotæ res.

Operæ preciū etiam fuerit, Simonem Cana Galilææ ortum, qui propter flagrātem io Magiſtrum ſuum ardorem, ſummámque Euāgelicæ rei per omnia curam, Zelotes cogoominat* eſt, hic referre. Accepto enim is cœlitùs aduenieote ſaocto ſpiritu, Ægyptū, Cyrenem, & Aphricam, deinde Mauritaniam, & Libyam omnem, Euangelium deprædicans percorrit: eandémque doctrioam etiam ad occidētalem Oceanum, inſuláſque Britanicas præfert. Permultis verò ſigoorum & prodigiorum miraculis, diuináque doctrina Chriſtum, ita vt debuit, celebrando, innumerabilibuſque inſuper erumnis & afflictionibus obuiam eūdo, poſtremò & ipſe incredibili quadam lętitia mortem per crucem ſubiens, ad Magiſtrum ſuum tranſiit.

Martyrium eiuſdem.

Iudæ Thaddæi acta.

Non minus & diuus Iudas, oō Iſcariotes ille, ſed alter, cui duplex cognomen fuit, Thaddæi ſcilicet & Lebbæi, filius quidem Ioſephi, frater autem Iacobi, qui è pinnaculo templi deiectus fuerat, Iudæam, Iturum & F Gallilæam, Samariam & Idumæam, deinde Arabiæ ciuitates, nec oon Syriæ & Meſopotamiæ regiones, ſagena Euangelij cepit. Poſtremò Edeſſam peruenit, Augari ciuitatem, vbi antea alter quoq; Thaddæus ex ſeptuagiota illis vnus Chriſtum docuerat. Atque qoom ibi, ſi quid adhuc ex alterius illius miniſterio deeſſet, pulcherrimè expleuiſſet, Chriſtomque, ſimul & diuiois concionibus & operibus admirandis glorificaſſet, morte pacifica & quieta ad illum commigrauit.

Mors eiuſdē non violenta.

Matthiæ res.

Matthias porrò, qui iacturam duodenarij Apoſtolorum numeri ſarſerat, primam Aethiopiam adiit, atque ibi à feris, infeſtis, immanibuſquu gentibus multa pertulit. Quom verò, quæ oportuit, & verbis & factis diuino Eoangelio annunciando præſtitiſſet, & Chriſto magnam homioom multitudinem accumulaſſet, animo intrepido & forti martyrij coronam † ſuſcepit.

Martyrium eiuſdem.

† Lapidibus penè obrutus ad poſtremū ſecuri percuſſus.

A

CAPVT XLI.

Matthæi acta.

Antropophagi.

MAtthæus autem, ex publicanis aſſumptus, ignea lingua non minorem quam primarij Apoſtoli gratiam conſequutus, ſacrorum Euangeliorũ hiſtoriam primus Hebræis ſcripſit. Is quoque ſanctus Apoſtolus, profectionibus multis ex alia regione atque gente in aliam ſubinde migrans, Euãgelio prædicando perfectis, ad poſtremum Spiritus ſancti ductu ad Antropophagorum terram, in ciuitatem cui nomen eſt Myrmenæ, peruenit: in qua Platone, ſectatore ſuo, Epiſcopo declarato, ipſe in quendam ciuitati proximum collem conſcendens, vt ſibi gẽtis eius ſalus reuelaretur, orat. Hoc ita agenti Apoſtolo, Dominus Ieſus formoſi pueri ſpecie aſsiſtens, quum pacem illi precatur, tum virgam in manus ei dat. Eam, quum deſcẽdiſſet, in vrbe ad eccleſiæ, quam ipſe & Andreas cõ-B ſtruxiſſet, portam plantare iubet, in arborem magnam & excelſam ilico euaſuram, fructúmq; plurimum magnitudine ſimul & ſapore aliis longè ſuperiorẽ laturam: fontem præterea copioſum & pellucidum, cum leni ſuſurro, ex radice eius erupturum eſſe pollicitus. in quo quicunque Antropophagi lauiſſent, eorum ſimul & vultus ad formam decentiorem compoſitum, & corda agreſti feritate poſita, ad placabilitatem & lenitatem conuerſum, protſúſque eos in melius mutatum iri. Deſcendenti igitur, ciuitatis eius Princeps vnà cum coniuge & filio (Fuluianorum patri & filio, Fuluianæ autem matri nomina erant) obuius fit. Malignis autem illi excruciabãtur ſpiritibus. Quibus quum manus ſtatim impoſuiſſet, dæmones illi turbatores profugerunt. Pangit verò & virgam illam, & confeſtim ea in arborem exereſcit: ſimúlque à radice vndam, quum aſpectu amœnam, tum potioni commodam, ſcatentem profert. Hoc tam inſigni miraculo multitudo conſternata, quum eò confluere: ille è ſuperiore loco, patria eius gentis C lingua, ſalutiferum eis annunciat Euangelium. Et ſtatim ex intimo animi affectu, in eo ipſo fonte, ſacro lauantur baptiſmo: fructúque itidem arboris illius guſtato, omnium pulcherrima illa mutatione perfruuntur. Fuluianus verò ſtatim pœnitentia ductus, & quòd multitudinem ad Apoſtolum confluere videret, æmulatione ſiniſtra accenſus, grauiter id ferre, manúmque militarem ad eum comprehendendum mittere. Quæ quum re infecta rediret, ipſemet quamplurimis ſecum ductis, contra Apoſtolum it: atque inter eundum plaga inuiſibili ictus, viſum amittit. Ibi multis precibus Apoſtolo exorato, oculorum quidem vim priſtinam recipit, cor autem eius induratum cæcúmq; permanet. Nulla enim interpoſita mora, Apoſtolum clauis longis terræ affigi iubet, picíque & bitumini miniſtri eius multa ſuperaccumulãtes ſarmenta, materiámque aliam facile ignem corripiẽtem iniicientes, ab inferiore parte eam accendũt. Verùm ea res præter ſpem & expectationem in roris euadit refrigerium. Quod vbi multitudo vidit, Matthæi Deo aggregatur. Princeps autem diuerſò præſtigias eſſe, quæ Apoſtolo accidebant, credens, & ira exardeſcens, quos ex argento & auro habebat facticios Deos (duodecim autem erant)

Martyrium Matthæi.

afferri iubet: eiſque circum Matthæi pyram diſpoD ſitis, vt videlicet eorum ope ignis officium ſuum faceret, incendere illã præcipit. Ita ſarmenta quidem flammam corripiunt, incendium autem aduerſus Deos conuertitur, eóſque comminuit diffluentes. Vnde ſimulacrum tanquam ſerpentis ardentis proſilit: & à tergo Principis prorepens, cũ ingenti ſibilo eum perſequitur, ita vt non facile illi eſſet in regiam ſuam cõfugere. Quapropter deſperatis rebus omnibus, ille denuò ad Apoſtolum conuertitur, eúmque, vt ab impetu conſequentis eum ſerpentis liberetur, obſecrat. Apoſtolus autẽ, quòd hora iam inſtaret qua ad deſideratum ſibi Chriſtum tranſiret, rebus omnibus poſtpoſitis, ignem increpat. atque is repentè extinguitur, & ſerpẽs ille euaneſcit. Principi autem extremis, quæ oportuit, mandatis expoſitis, omnibúſque precatione confirmatis, in pace emittit ſpiritum, & ad Chriſtum tranſit. Cuius quidem ſacrum tabernaculum in aureo repoſitum lecto, ſplẽdidiſque inuolutum veſtibus, palatio Fuluianus infert. Idque E arcæ ferreæ, plumbo inſuper probè communitæ incluſum, demittere in mare iubet, hoc ſic cogitans: Si is, qui illud ab igne conſeruatum tutatus eſſet, ab vndis quoque vt in ferrea vrna poſitum ſupernataret, vindicaret, ſe diis ſuis omnibus repudiatis, vni quem ille prædicaſſet Deo, per pietatis cultum ſeruiturum. Quum ergo ita in mare proiiceretur, ſtatimque diuina id cœlitùs gubernante manu in littore rurſum exponeretur: populus vniuerſus vrbe effuſus, Platone epiſcopo præeeũte, hymnis laudibuſque à Matthæo prædicatum concelebrat Deum. Fuluianus verò rebus omnibus poſthabitis, ſacrum ſuſcipit baptiſmũ, & Matthæi ſibi nomen arrogat, occulto quodam arcanóque Apoſtoli ductu. Simulque, qui eius imperio ſubditi erant, omnes patriam ſuperſtitionem reiicientes, diuinum complectuntur lauactum. Deinde poſt annos tres, epiſcopus quoque Plato ad ſempiterna conſcendit tabernacula. Porrò Fuluianus adhuc viuente epiſcopo, alij regnum conceſsit: & ipſe ſummiſſæ humilitatis habitu aſſumpto, quũ ſecretioribus Chriſtianorum initiatus eſt ſacris, tũ F presbyteri dignitatẽ à diuo ſuſcepit Platone. Poſt cuius ex hac vita deceſſum, ab ſancto Apoſtolo per nocturnam viſionem admonitus atque conſecratus, Epiſcopalem quoque aſſumpſit honorẽ. Et quum ritè ſacro miniſtraſſet Euangelio, multóſque per fidem lucrifeciſſet Deo, vitam quoque hanc meliore alia commutauit.

Miraculum in corpore defuncto.

CAPVT XLII.

** ἐπιστήθιος. Acta diui Ioannis Apoſtoli et Euangeliſtæ.*

SVpereſt nobis Ioannes dilectus ille, quique ſupra* pectus Magiſtri recubuit, diſcipulus: cuius profectiones, in eiſque miracula diuináque opera edita, mirificóſque & arcanos de Deo ſermones, ſicuti & aliorum diſcipulorum & Apoſtolorum res geſtas, ſingillatim exponere, præterquam quòd virium noſtrarum nõ eſt, ab inſtituto quod in manibus habemus opere alienum etiam eſſe arbitror. Sed enim hiſtoriarũ monumenta produnt, diuiniſsimum hunc Euangeliſtam, poſt Ieſu in cœlum aſcenſum, cum matre Dei in ea quam ad Sion fuiſſe

A fuiſſe ſcripſimus, domo ſua viaiſſe, vſque ad illius
ad Dominum migrationem: Poſtea autem in A-
ſiaChriſtum per Euangelium promulgaſſe,ibique
templum Dianę ſolo æquaſſe.Cæterùm perſequu
tionis ſubDomitiano tempore exilio damnatum,
& in inſulam Patmum relegatum: decimoquarto
Imperij illius anno,Spiritu ſancto plenum,Euan-
gelium ibi ſuum ſublimem in modum intonuiſſe
ſactámque & diuinitùs inſpiratam Apocalypſim
protuliſſe. Qui deinde poſt Domitiani obitum
Ephesum in Aſiam reuerſus, quæ ibi ſuêre eccle-
ſias rexit,templa conſtruens, clerum omnem do-
cens , eccleſiarúmque ſacros miniſtros inſtinctu
Spiritus ſancti ad perfectionem inſtituens. Et
quum aliquando in ciuitate quadam eſſet, adole-
ſcentémque vultu quidem liberali & honeſto , a-
nimo tamen & ingenio feruido conſpexiſſet, Epi
ſcopum loci eius intuitus,Hunc(inquit)tanquam
depoſitum tibi cura & diligentia ſumma , ſub
Chriſto atque Eccleſia eius teſte,commendo.At-
B que ille quidem illum , nihil ſe in eo excolẽdo re-
rum omnium prętermiſſurum pollicitus,ſuſcepit.
Ioannes autem Epheſum rediit. Epiſcopus porrò
ille adoleſcentem domi ſuæ fouebat,& ad cogni-
tionis & doctrinæ lucem ducebat.Procedente au
tem deinceps tempore,attentiorem illam diligen
tiam & curam remittit, perinde atque ſupremum
& perfectum Chriſti ſignaculum ei iam impreſ-
ſiſſet.Ille autem quum ante tempus poteſtati ſuæ
permiſſus eſſet,atque inſuper ab æqualibus ſuis o-
cio corruptis,præfractis , maliſque artibus imbu-
tis,& diſciplinæ omnis impatientibus corrumpe-
retur,primùm propter illicita intempeſtiuáq; con
niuia prædatũ ab eis dicitur,ac mox iterũ ac tertio
ad perpetrãda maleficia mutatur. Deĩde verò quo
lõgius,eo quoque magis ſceleribus atque flagitiis
aſſuefactus,perinde atq; equus robuſtus frenis ru-
ptis in barathrũ fertur. Et quẽ iam ſpe omni me-
liore excidiſſet,ſalutémq; ipſe ſuam cõploraſſet,la
tronum prædonúmque complectitur vitam,ipſé-
que adeò maleficorum manipulo tanquam dux
C præeſt: & alios feritate, cædiúmque immanitate
longè ſuperans , impetum ſubinde in viatores ex
improuiſo factitat . Intercedunt anni aliquot, &
Apoſtolus rurſum ibi adeſt. Qui ad Epiſcopum:
Age,inquit,quod tibi,Chriſto teſte aduocato, cre
didi,mihi depoſitum redde.Ibi ille obſtupeſcit,pe
cuniámque à ſe, quam non accepiſſet , per ſyco-
phantiam exigi putat.Fidem certè quidem Ioanni
dicenti non habere, prorſus non licebat: neque
rurſus ad ea credẽda,quorũ ſibi cõſcius non eſſet,
induci poterat.Vt autẽ adoleſcentẽ ille,animámq;
eius flagitabat, altè admodũ ſuſpirio ducto illacry
mans: Iamdudũ, inquit,ille mortuus eſt. perditus
enim, & modis omnibus pernicioſus homo erat:
& vt caput tibi malorum eius indicem, prædo. nã
Eccleſia relicta,& monte quodam occupato,prę-
donum ducit manum. Tum Apoſtolus veſte ſciſ-
ſa,& capite ſuo cum eiulatu & planctu multo pul
ſato:Egregium ſanè cuſtodem,inquit,animæ fra-
tris conſtitui.Sed equus mihi detur,& dux itineris
aliquis adſit.Confeſtim itaque ex eo loco ab eccle
ſia ire pergit: & quum ad regionem deſignatam
perueniſſet , ab exploratoribus illius comprehen-
ditur : neque fugere cupiens , neque quicquam

Quindecimo imperanti anno.

Exemplum notabile, quãtum vel ad impietatẽ intermiſſa, vel ad religionem ſincerè obſeruata diſciplina eccleſiæ valeat.

Ioannes epiſcopo certo in nouum liberalis ingenij inſtituendũ cõmendauit.

Iuuenis is à ſeipſo per Epiſcopi negligentiam degenerat, & dux tandem prædonũ fit.

deprecans. Quinimò ea de cauſa veniſſe ſe di- D
cit,ſéque ad ducem eorum deduci petit. Ille por-
rò tum ita forrè,vt armatus erat , in via ſtabat. Vt
autem Ioannem paulatim ad ſe venientem co-
gnouit , quàm celerrimè poteſt retrocedit. Ioan-
nes autem ſenectæ ſuæ , rerúmque aliarum om-
nium oblitus,illum conſequitur,ingenti voce cla-
rè inclamans : Quid me fugis , iuuenis ſenem,pa-
trem tuum fili , nudum atque inermem armatus?
faceſſat metus:adhuc tibi vitę ſpes eſt reliqua.Ego
pro te Chriſto rationem reddam : ac ſi opus fue-
rit,ipſe pro tua animam meam ſtatim proiiciam.
Conſiſte,méque à Chriſto miſſum tibi crede. Tũ
ille,his auditis,primùm conſiſtit,oculis in terram
demiſsis: deinde arma deponit , ac tremore mul-
to correptus acerbiſsimè lamentatur : acceden-
témque complectitur Apoſtolum , & lachrymis,
quod potuit,noxam deprecatur, genibúſque fle-
xis dextram ad ſinum Apoſtoli extendit. Tum
Ioannes, iureiurando addito , ſalutem , noxæque
remiſsionem illi à Seruatore pollicetur : dextram E
eius per pœnitentiam iam expiatam deoſculatur,
eúmque in Eccleſiam reducit.Ibi frequentibus o-
rationibus , ieiuniiſque continuis cum eo vacans,
ſuauíque verborum Syrene tumorem animæ il-
lius tanquam incantatione curans , non prius ex
eo loco abiit,quàm valentem illum & firmũ pror
ſus Eccleſiæ reſtituit. Magnum mediusfidius ille
hoc Eccleſiis pœnitentiæ ſpecimen,pulcherrimũ-
que regenerationis exemplum,atque adeò tropęũ
reſuſcitationis atque reſtitutionis ante communẽ
illam reſurrectionẽ conſtituit.Quod ſic Clemens
ὁ στρωματεύς,ſeu contextor,in commentatio eo qui
inſcriptus eſt,Qui diues ſaluus fiat,ad memoriam
poſteritatis ſcriptum reliquit. Verum enimuerò,
quum ad hunc locum peruenerimus,neceſſarium
eſſe duxi,ſacram quoque tranſlationem diui iſtius
Apoſtoli perſequi.Quum enim dudum tranſitio-
nẽ ſuam ad Deum,diémque & horam eius præui-
diſſet,presbyteris miniſtriſq; eccleſiæ,& præterea
quicunque flagranti eſſent fide fratrib.aſſumptis,
extra Epheſiorum vrbem progreditur: & cum eis
in vicinum quendam tumulum , quò frequenter
ire precationi operã daturus ſolebat, conſcendit: F
ibi vehementius orans, Eccleſias Deo cõmendat.
mox ſarculis quibuſdã & ligonib. celeriter ſepul-
chrũ ſibi fodi præcipit: deinde eos qui ſũ aderant,
arcanis de Deo verbis & pręceptis optimis de fide,
ſpe,& potiſsimũ dilectione(quippe dilectus ipſe)
erudit.Et corda eorũ cõfirmans, Seruatori Verbo
cõmendat. Poſtremóque illis in Domino ſaluere
& valere iuſsis , vbi ſe crucis ſigno communiſſet,
in monumentum deſcendit : operculúmq; ei im-
ponere,& id firmius cõmunire,deniq; reuerti eos
poſtea,ſepulchrũ aperire , diligentérq; perſpicere
mandat.Hoc modo quũ ille, vt veſtib. ſepulchra-
libus amictus erat,in foſſam deſcendiſſet,ſéque ad
obitum compoſuiſſet , ſtatim eo qui iuſtis debe-
tur,ſopitur ſomno: quum quidem ad multã ſene-
ctutem poſt paſsionem Seruatoris Chriſti ſexage
ſimooctauo anno perueniſſet . Oportet enim nos
ipſi , ac potius Chriſto , & ſapienti credere
Chryſoſtomo ,ad teſtificandam mortem eius il-
lud adducenti:Et non dixit ei Ieſus,illum moritu-
rum non eſſe:ſed,Si illum volo manere donec ve-

Reuocatur atque reducitur ad frugem bonam iuuenis perditus.

Eximium reſipiſcentiæ exemplum.

Pœnitentiæ vera formula.

De migratione Ioannis Euangeliſtæ ex hac vita.

A niã (Hieroſolyma videlicet euerſurus: vixit enim ad id vſque tempus, atque etiam aliquanto, ad Traiani ſcilicet ætatem, longius) quid ad te? Et Ioannes quidem ita diem ſuum obiit. Dei autem ineffabilis atq; inueſtigabilis gloria, ea quam ipſe ſolus nouit, hora illuceſceos, corpus eius terrenum & corruptile in immortale & incorruptibile (ô miraculum ingens) tranſmutauit, & in diuinum paradiſum, itidem vt omnib. laudib. celebrandã Dei genitricem, quæ per gratiam mater eius fuit, recepit. Decebat quippe & ipſum, qui matris loco incorruptam, ſempérque virginem habuiſſet, & dilectus in primis mirificè Chriſto fuiſſet, fratérque adeò immortalitatis promptuarij extitiſſet, paulatim quodammodo immortalitatis participem fieri. Porrò die ſequenti, quibus id commiſſum fuerat, ita vt præceptum acceperant, ad monumentũ venerunt: operculóque eius auulſo, nihil ibi aliud quàm ſepulcralia lintea repererunt. Atq; hæc quidem de Ioanne.

Exponitur locus ille, Si volo eum manere donec veniam: Ioan. vlt.

B *De diuorum Apoſtolorum Petri, Pauli, Ioannis martyriis, Tertull. de Præſcriptionibus hæreticorum: Felix, inquit, eccleſia, cui totã doctrinam Apoſtoli cum ſanguine ſuo profuderunt: vbi Petrus paſſioni Dominicæ adæquatur, vbi Paulus Ioannis exitu coronatur: vbi apoſtolus Ioãnes, poſteaquam in oleum igneum demerſus, nihilque ibi paſſus, in inſulam relegatur. Loquitur autem de eccleſia Romana.*

Nonnulli aſtruere volunt, Virginem Mariam iam reſuſcitatam beata cum Chriſto immortalitate in cœleſtibus veſtiri. Quod & de beato Ioanne euangeliſta nos miniſtro, cui virgini à Chriſto virgo commiſſa eſt, plurimi aſſeuerant, quia in ſepulcro eius (vt fertur) non niſi manna inuenitur, quod & ſcaturire cernitur. Veruntamen quid horum verius cenſeatur, ambigimus. Melius tamen Deo totum, cui nihil impoſsibile eſt, committimus, quàm aliquid temerè definire velimus autoritate noſtra, quod non probamus. Hieronymus.

CAPVT XLIII.

Acta ſacti Marci euangeliſtæ.

CÆterùm Marcum quoque & Lucam, etiamſi inter Septuaginta illos numerentur, adiungere tamé iſtis viſum eſt, quòd alter quidem Petri, alter autem Pauli fuerit diſcipulus. eóſque vt Euangeliſtas, C maximis duobus Euangeliſtis connumerare conuenit. Sed enim de Marco, eiúſque in Ægypto prędicatione, in hoc ipſo libro antea à nobis ſatis eſt dictum. Is enim Petri ✶ ex ſorore nepos, imperante Tiberio, Ægypto & Libiæ Barbariæque vniuerſæ, Chriſti verbum euangelizans annunciauit, Euangelium ſuum dictante atque comprobante Petro ſcripſit, apud Cyrenæos & Pentapolitanos quàm plurima admiranda fecit, eccleſias conſtruxit: clerum & epiſcopos, atque alia inſuper quæ opus erant, ritè & ordine conſtituit. Et tandem Alexandriam eſt reuerſus: vbi cum quibuſdam fratribus, in loco cui Buceli nomen erat, habitauit, liberè Chriſtum deprædicans. Atque tum ibi cultores idolorum repentè impetum in eum faciũt, funibus pedes conſtringunt, atque ita crudelem in modum per vrbem raptant. Itaque corpus eius ſaxis alliſum, admodum conſcinditur, & ſanguis ex eo abundè profluit. Deinde carceri virum ſanctum includunt. Ibi ei apparet Dominus, futuram illi gloriam renuncians. Denuò autem ex carcere extractum, per plateas immaniſsimè trahunt. Atque ad hunc modum raptatus, tandem ſpiritum

✶ ἀδελφιδοῦς.

Martyrium eiuſdem.

D Deo commendat: corporis ingentibus gratiis, animæ virtutibus mirificè collucentibus atque correſpondentibus. Fuit autem is ſtaturæ & ✶ ętatis ſtatæ, atque ſemicanus. Lucas autem Antiochiæ, quæ in Cœleſyria eſt, ortus, medicus ſimul & pictor egregius, Thebis, quæ vrbs ſeptem habuit portas, ad Paulum venit: atque ibi nuncio errori patrio remiſſo, ad Chriſtum acceſsit, pro corporum curatore animarum medicus factus. Euangelium is ſuum Paulo præeunte ſcripſit, atque itidem Apoſtolorum acta. Cum Paulo autem Romæ quum fuiſſet, in Græciam eſt reuerſus, plurimóſque ibi diuinæ doctrinæ & cognitionis luce illuſtrauit, & tandem à diuini verbi contemptoribus ✶ ex fructifera oleæ arbore ſuſpenſus, quòd aridi ligni vnde crux fieret copia non eſſet, Deo ſpiritum commẽdauit: quum octnaginta, vt dicitur, annos natus eſſet. Vbi autem corpus eius inter alia cõplura monumenta ſepultum eſſet, fidelium oratione eſt indicatum. Salubria enim Deus collyria cœlitùs in monumentum eius demiſit: ad indicium, vt opinor, curæ ſanationiſque eius. Vnde etiam ſepulchrum eius à fidelibus omnibus eſt cognitũ. Fertur is quoque primus, Chriſti, & quæ eum ita vt E Deum decebat genuit, matris atque item principum Apoſtolorum effigiem pingendi arte adumbraſſe. vnde in omnem deinde habitabilem orbẽ tam venerandum & precioſum opus eſt illatum. Reliquias quidem certè eius, honore quouis dignas, Conſtantius, Conſtantini magni filius, per Artemium, maximum illum martyrem, Thebis, ſicuti etiam qui primus ad Apoſtolatum eſt vocatus, Andreæ, Patris ex Achaia, & itidem Timothei apoſtoli ex Aſiæ Epheſo, in cognominem patri ſuo vrbem tranſlatas, templo ſanctis Apoſtolis ſacro intulit. Verùm de diuinis Chriſti diſcipulis hæc dicta ſufficiant. In tertio enim deinde libro, de reliquis Apoſtolis, eorúmque ſucceſſoribus, & quæ quiſque eorum reliquerit ſcripta, hiſtoriam texemus. In præſentia illa perſequenda veniunt, quinam fuerint Chriſti Apoſtoli: qui ex iis coniuges fuerint, qui rerum à Chriſto geſtarum monumenta ediderint, qui etiam epiſtolas: quę item ſcripta, vt irrefragabilia & teſtamentaria, Eccleſia receperit: quæ etiam vt ſpuria & adulterina eiecerit. F

✶ μετάῤῥε ἡλικίᾳ μεσαιπόλιος.

Diui euangeliſtæ Lucæ res.

Martyrium eiuſdem.

✶ ἐπὶ καρποφόρου ἐλαίας δένδρου.

Lucas Chriſti, & matris eius, Petri quoque et Pauli Apoſtolorum effigies depinxit.

Diuorũ Lucæ, Andreæ & Timothei corpora, Conſtãtinopolim perlata.

CAPVT XLIIII.

ATque equidem duodecim fuerunt Apoſtoli: ſeptuaginta autem diſcipuli. Et præter hos, innumerabiles alij. Quandoquidem verò multi, qui fuerint Apoſtoli ignorant, faciendum putaui, vt ſacra eorum nomina ſcripto huic insererem. Coryphæus itaque & princeps chori eius, eſt Petrus. Secũdus, frater eius Andreas. Tertius, Iacobus, qui Zebedæi eſt dictus. Quartus, Ioannes frater eius, dilectus ille, & virgo, qui ſupra pectus Magiſtri recubuit. Quintus, Philippus. Sextus, Bartholomę⁹. Thomas, ſeptimus, deinde euãgeliſt. Matth. octauus. Nonus poſt hos, Iacobus Alphæi filius: non alter ille frater Domini. Decimus, Iudas, qui

Apoſtoli 12.

A item Taddæus,atque etiam Lebbæus eſt dictus: is filius quidem fuit Ioſephi ſpoſi,frater autem Iacobi quem fratrem Dei dixere. Vodecimus horũ, Simon Zelotes.Duodecimus,proditor Iudas: qui quum ioexplebili auariciæ cupiditate crepuiſſet, Matthias duodenarium expleuit numerum. Et ij qoidem ſunt reuera Chriſti diſcipuli. Paulus verò,electionis vas,neque inter duodecim,neq; inter ſeptuaginta receoſetur : ſed io omnibus is eſt, & aore omnes,& cum omoib.quippe qui cœlitùs vocatus ſit,& ſupra omnes præcipuè diuioo Euangelio propagaodo laborauerit. Ex his cooiugium ſuor amplexi,vt quidem Clemens contextor, in tertio libro eorum commẽtariorum quos *ſτρωμα-τεῖς* inſcripſit,tradit:io oppugnatores oamque coniugij actius inuehens, ſic verbis hiſce vtitor. Ao iſti tandem Apoſtolos quoque reiicient? Petrus ſiquidem & Philippus liberis creãdis operam dederunt. Philippus porrò filias etiam ſuas viris in matrimonium locauit. Paulus quoque non veretur in epiſtola qoadam ⁎ comparem ſuam ſaluta-

Quinam ex Apoſtolis coniuges fuerint.

[illegible]

B tione compellare: quam quidem ille propterea ſecum non circumduxit,vt facilius ei expedioúſq; eſſet Verbi mioiſterium. De diuo ſanè Petro,in ſeptimo quoque eorum quos diximus,libro: Beatus Petrus,inquit, quom vxorem ſuam ad mortẽ abduci videret, ſimul & ingenti eſt voluptate affectus, ⁎propter vocationem eam, reditúmq; in patriam eius. & pulchrè admodum eam alloquutus atque cohortatus eſt,ac de oomine quoque ita cõpellauit: Memioeris,ô mea,Domini obſecro. Et talis quidem beatorum homioum coniugij fuit ſtatus: tam perfecta eorum qui ſibi eſſent chariſsimi inter ſe,animorum affectio. Sed & Polycrates,eccleſiæ Epheſiorum epiſcòpus,ad Victorem Romanum epiſcopum ſcribẽs, Philippi,filiarúmq; eius, atque Ioaonis Euangeliſtę meminit,hiſce quodãmodo verbis: Etenim in Aſia magna profeſsioois noſtræ conquieſcunt & dormiunt ⁎initia,quę reſtituentur atque reſuſcitabuntur die extremo aduentus Chriſti, in quo cum gloria è cœlo veniet, & ſanctos omnes reſuſcitabit: Philippus videli-

[illegible]

[illegible]

C cet,ex duodecim Apoſtolis vous, qui Hierapoli dormit: & duæ item filiæ eius,quæ virgines conſeooerant. Et alia præterea filia eius,quæ in ſpiritu ſancto vitę curſum peregit,Epheſi quieſcit. itidẽque Ioannes qui ſupra pectus Domiui recubuit: quíque,quòd ſacrorum antiſtes eſſet, ⁎ inſigne Epiſcopale geſtauit,teſtis & doctor egregius, Epheſi †dormit. Quio & Caius,cuius pauloante meminimus,his ſimilia ad Proclum quendam ita ſcribit: Poſt huoc,propheti ſſæ quatuor, Philippi filię, Hieropoli io Aſia fuere: vbi earum, patríſque etiã eſt ſepulchrum. Mentionem itidem in actis Apoſtolicis diuus Lucas facit alterius Philippi,non Apoſtoli,filiarum, vt prophetici illæ ſpiritus gratia fuerint coodecoratæ, quum Cæſareæ Palæſtinæ adhuc cum patre ſuo eſſent, in hæc verba ſcribẽs: Veoimus Cæſaream,& ingreſsi in domum Philippi euangeliſtæ,vnius ex ſeptem,apud eum manſimus. ei erant filiæ quatoor prophetantes. Multis autem, eíſque magois apud nos viris,noo videtur Paulus coniugem habuiſſe: ídque ex verbis eius, quibus virginitatem & cœlibatum commeodat, colligunt,quum dicit: Peruellem equidem omnes eſſe,vt ego ſum. Illud verò, Saloe mi[illegible] & tu compar: non mulieri,ſed viro cuipiam, ita fortaſſe no- D minaro,dictum potaot.

[illegible]

† Supra dictũ eſt, tranſlatum eũ eſſe in cœleſtia.

An ſanctus Paulus coniunx fuerit.

CAPVT XLV.

De legitimis & Canonicis Apoſtolorũ ſcriptis.

HVcuſqoe de duodecim Apoſtolorum oominibus, & qui inter eos mariti fuere,diximus. De iis verò qui ſcripta poſt ſe reliquerunt,quæ legitima & teſtamẽtaria habentur,& de ſacris quatuor Euangeliis,ac diuinis Apoſtolorum actis,tom autem de epiſtolis catholicis, ſimul & aliis, inſuper & de ordine earum, atque etiam quæ Eccleſia vt ootha & illegio ma repodiauerit, reliquum eſt vt ſcribamus. Ac primùm quidem de diuinis Euangeliis eſt dicendum. Itaque de rebus Seruatoris & Domini noſtri,duos ex duodecim Apoſtolis tantum, hiſtoriam ſcripſiſſe ſcimus, Matthæum & Ioannem. Et ex ſeptuaginta illis itidem duos, Marcum & Lucam. Omoes autem iſti neceſsitate qua- E dam ad ſcribendum adducti eſſe videntur. Statim enim primus Matthęus publicanus,Hebræis ſalutifero Verbo prædicato, quandoquidem aliò ad geotes ire maturabat,ſermone patrio euangelium ſuum, quindecimo poſt Chriſti aſcenſionẽ anno ſcripſit: atque id eis relinquẽs,abſeotiã ſuã profectus ſcripto præſenti compenſauit. Longo deinde intercedente tempore,Marcus & Lucas euangelia ſua,iuſſu Petri & Pauli compoſuerunt. Ioaones autem,qui prius ſine ſcripro verbum deprædicaſſet, poſt trigiora ſex à Chriſti aſcẽſione anoos, poſtremus omnoim creditur ad ſcribendum deſcendiſſe,tali ei pręhita cauſa & occaſione. Trium priorũ Euangeliſtarum libri paſsim iam publicati erãt. Qui quum in Ioannis quoque manus perueniſſent, recipiẽdos eos eſſe ceoſuit,fidẽ illis veritatis atteſtatus: deſiderari tameo in eis quędã dixit,quę Seruator initio prædicationis geſsiſſet. Eteoim tres illi,res ttãummodo Chriſti vnius anni, à vioculis Ioaonis exorſi, proſeqoootur: id quod in F principiis ſcriptorum ſuorum indicant. Siquidem Matthæus poſt expoſitum quadrageſimalu ieiunium,& quæ id conſequuta eſt tentationem, ab eo tempore ſcriptum ſuum rexit. Audiens enim, inquit,Ieſus, quòd Ioannes traditus eſſet, reuerſus eſt ex Iudæa in Gallilæam. Cooſimiliter & Marcus ſcripſit: Poſtquàm autem traditus eſſet Ioanoes, venit Ieſus in Gallilæam. Itidem porrò & Lucas,priuſquam res Chriſti oarrare iocipit,de Ioaone & Herode, quomodo is illum io carcerem cooiecerit,commemorat: ac deinceps Chriſti acta expooit. Proinde apoſtolus Ioanoes,rogatus,tempus quod Ioanois viocula præceſsit, & res io eo à Seruatore actas,io euangelium ſuum retulit. Atque id ipſe diſertè & variè oſtendit, aliquaodo quidem dicens: Hoc initium miraculorum ſuorum fecit Ieſus. Nonnuoquam autem inter medias Ieſu res, Baptiſtæ tantum faciens mentionem, pluribúſque eas perſequens, vt ibi, Quum ille adhuc baptizaret in Ænoo ciuitate prope Salim: & alibi item, quum illud iofert, Nondum enim Ioanoes cooiectus erat in carcerem: hoc apertè cooſirmat.

Euãgelium Matthæus hebraice ſcripſit.

Qua ratione Ioannes ad euangelium ſuum ſcribendum ſit adductus.

Epiphanius contra Ebionitas ſcripſit Euangeliũ Ioannis etiã ex Græco in Hebræũ ſermonem trãſlatum in Gazophylacio Iudæorũ aſſeruatũ eſſe apud Tiberiadem.

A Satis igitur conſtat, Ioannem quidem res Chriſti ante Baptiſtæ vincula vt plurimùm proſequutum eſſe. reliquos autem tres, quę poſt id tempus ab eo ſunt actæ, ſcripſiſſe. Quaprupter quibus iſta accurata ratione obſeruabuntur, minimè diſsidere inter ſe Euangeliſtę videbuntur: ſi hic quidem priores Chriſti res, quas illi prætermiſerant, complectitur, illi autem poſteriores commemorant. Oſtendit id ſatis, quòd Ioannes quidem Seruatoris genealogiam carnalem præteriit, à Matthæo & Luca antehac expreſſam. Theologiam autem & diuinã generationem eius, tanquam illa longè præſtantiorem, & ſibi à Spiritu ſancto reſeruatam, ab initio Euangelij ſui explicat. Fortaſſe autem & alias quaſdam cauſas afferre quis poſſit, quare Ioannes Euangelium ſuum ſcribendi conſilium cœperit. Quòd enim illi præcipuum illud reſuſcitati Lazari miraculum, maximum futuræ reſurrectionis ſpecimen omiſerunt, neque veram illam Theologiã principiíque carẽtem generationem, tum autem
B neque ſuprema morituri Saluatoris mãdata, teſtamenti inſtar obtinentia attigerunt, ſatis cauſæ habuiſſe videtur, quur ad illa tria euangelium ſuum adderet.

Qua occaſione Marcus Euangeliũ ſuum ſcripſerit.

Marcus autem, qua adductus cauſa ſuum quoque ſcripſerit, paulo antè in quindecimo libri huius capite retulimus. Quum enim Petrus aduerſus Simonem fortiter rem gereret, vaſtitatíque illius obuiam iret, ac ſimul occidentali oræ lucẽ inferret, tantum concionum ſuarum in animos auditorum immiſit deſiderium, vt viua voce contẽti eſſe non poſſent. Quamobrem illi Marcum, qui tum Apoſtolum comitabatur, rogarunt, vt conciones à Petro habitas, in monumentum ſcriptis relatas, ipſis relinqueret. Delectatus eſt Apoſtolus tam propenſo illorum deſiderio, & Marco euangelium dictauit, atque vt id in Eccleſiis deinceps legeretur ſanxit. Talem cauſam euangelij ſecundũ Marcum recenſet Clemens, in ſexto Diſpoſitionum libro: atque itidem Hierapolitanus epiſcopus Papias.

Quo conſilio ſuum quoq; Lucas ediderit.

Lucas porrò in initio ſtatim ſcripti ſui conſilium, quo ad ſcribendum peruenerit, expo-
C nit. Dicit enim: Plures quidem, de quibus ipſe certò edoctus eſſet rebus, temerè ſcribere auſos fuiſſe: ſe autem dubiis ancipitibúſque libris reiectis, & ſermonum veritatis certitudine percepta, quippe qui cum Paulo & cæteris Apoſtolis vixerit, illorúmque hiſce de rebus colloquiis, conuictu, & familiari conſuetudine ſit adiutus, neceſſariò ad conſcribendum euangelium adductum eſſe. Hæc germana ſunt & natiua Apoſtolorum euangelia, iam inde ab initio promulgata, & quæ indubitatæ certæque fidei in Eccleſia habentur.

Acta apoſtolorum à Luca etiam compoſita.

Lucas verò & actorum Apoſtolicorum compoſuit librum, Pauli (vt aiunt) iuſſu. Atque equidem duo ex duodecim, & duo item ex ſeptuaginta diſcipulis & Apoſtolis, quatuor euangeliorum ſcripturam abſoluerunt.

De epiſtolis Catholicis.

Porrò diuus Iacobus, frater Domini, duodecim tribubus vnam Catholicam conſcripſit epiſtolam: duas itidem Petrus, & tres diuinus Ioannes: vnam autem Iudas, Iacobi, fortaſſe autem & Domini dicendus, frater. quas numero ſeptem vniuerſas, vt germanas atque natiuas, dudum Eccleſia recepit, & in numerum Noui teſtamenti vernaculorum librorum quàm maximè retulit: ſicuti etiam quatuordecim diui Pauli epiſtolas, qui

Ioã Paulinis.

ſimul & verborum & ſententiarum apparatu inſtructiſsimus, nihil ſibi præterea ſcribendum eſſe D duxit, quum quidem innumeros de rebus arcanis & ineffabilibus potuiſſet componere libros, quippe qui in tertium vſque cœlum raptus, & in paradiſum diuinis voluptatibus affluentem ſublatus, maximas ibi, quę dicere non eſt, res audiuerit.

Apocalypſis Ioannis.

Deinde & Ioannis Apocalypſim nouimus Eccleſiæ poſtremùm traditam. Alia autem, præter hæc, omnia illegitima ſunt, & adulterina. Ordo autem librorum ſimul, quum cauſam editionis autoréſque eorum exponerem, à me recenſitus eſt.

CAPVT XLVI.

Qvandoquidem verò apud antiquos quidam, ex eis libris quos retulimus, Eccleſiæ certò traditos, obeliſco quoſdam confoderunt: de ea quoque re vbi pauca dixerimus, & quę Euſebius Pam E
phili tradiderit adduxerimus, ſecundo huic tomo finem imponemus.

De ſcriptis Canonicis noui teſtamẽti, quorũ authoritas in dubium eſt vocata.

Ac de quatuor quidem quę dicta ſunt Euangeliis, nemo adhuc ad hunc vſque diem controuerſiam mouit, omnéſque ea germana & natiua eſſe ſunt profeſsi. Idem quoque de Actorum libro dicendum. De quibus autem addubitatum ſit, hæc ſunt. Prima inter Catholicas Iacobi, fratris Domini: & ſeptima Iudæ, fratris eius: item poſterior Petri epiſtola. De his enim anceps apud antiquos fuit opinio. Præterea ex tribus quę dicũtur eſſe Ioannis, extra primam, reliquis duabus aliquandiu non integra data eſt autoritas. nam alterius Ioannis presbyteri eſſe creditæ ſunt, qui Epheſi poſt Ioannem Eccleſiæ præfuerit: vt

Duo Ioannes.

Papias Hierapolita dicit, duo monumenta Epheſi eſſe memorans, vnius atque alterius Ioannis: quorum vnius, Presbyteri dicti, diſcipulum ſeipſum nominat. Recenſens enim Apoſtolorum ſeniores, & duorum iſtorum meminit, ita inquiẽs: Quod ſi quando quiſpiam, qui ſeniorum Apoſtolorum ſectator fuiſſet, adueniſſet, illorum requirebam verba & ſententias, quid ſcilicet Andreas F dixiſſet, aut Petrus, aut Philippus, aut Iacobus: aut quid Ioannes, Matthæus, aut alius quiſquam Domini diſcipulorum: quæ item Ariſtion, aut Ioannes presbyter. Non enim libris tantum me, quantum viua voce adiuuari credebã. Eius igitur presbyteri eccleſiæ Epheſiorum ſecundam & tertiam epiſtolam, & Apocalypſim inſuper, nonnulli eſſe

ſporr ōro- οπμ.

*ſomniarunt, Pauli autem epiſtolarum, præterquam quæ ad Hebræos eſt, omnes indubiæ, certæque permanſere autoritatis.

De epiſtola ad Hebræos.

Et Clemens Romanus, quùm mentionem eius ipſius epiſtolæ facit, tum authoritatibus etiam locorum quorundã qui in ea ſunt, decenter vtitur. Vnde ſatis apparet, non nouam eius eſſe editionem, rectéq; inter reliqua Pauli ſcripta cenſeri. Cauſa quidem, quod de eius autoritate ſit addubitatum, illa eſſe videtur: quòd non itidem, vt in aliis ſuis epiſtolis fecit, diuus Paulus nomen ei ſuum præfixerit. Id verò factum, ne in ipſo ſtatim procœmio, tanquam ab eis deſciuiſſet, eos perturbaret. Quapropter rectè nomẽ ſuũ omiſit, præſertim quũ ſermone patrio ad Hebręos eã Apoſtolus ſcriberet.

Hebraicè ſcripta.

Quam deinde alij quidẽ à Luca Euangeliſta, alij vero à Clemente, quod

A verisimilius eſt, verſam eſſe aſſerunt. Perſimilis enim eſt epiſtolæ ad Hebræos ſtylus, per omnia, Clementis epiſtolæ. Sententiæ præterea vtriuſq; non admodum inter ſe differunt. Sedenim libri ij, tametſi cõtrouerſi ab antiquis ſint habiti, poſtea tamẽ in omnibus quæ ſub cœlo ſunt Eccleſiis, autoritatem ſacroſanctam & irrefragabilem obtinuerunt, & tanquam principia atque elementa pietatis noſtræ ſempiterna permanſerunt. Cæterùm illegitima & adulterina omnino ſcripta eſſe, ſcire debemus: Prædicationem, quæ dicitur, Petri, & quod ſecundum eũ eſt Euangelium: Actorum item eius librum, & quæ ſub nomine eius circunfertur Apocalypſim. Accepimus verò inter ambiguæ quoque autoritatis ſcripta eſſe, actorum Pauli librum: & eum qui Paſtoris habet titulum, quem Hermæ quidam aſcribunt ei, cui in epiſtola ad Romanos Paulus ſalutem nunciari iubet. Nonnullis autem is admodum videtur eſſe neceſſarius, eis præcipuè qui prima pietatis diſcũt rudimenta, multũ afferens maturi fructus & vtilitatis. Non pauci quidẽ certè apud antiquos eo ſunt vſi. Inter adſciticia etiam eſt Barnabæ, quæ

Illegitima & adulterina ſcripta.

B circumfertur, epiſtola: & quæ dicuntur Apoſtolorum doctrinæ. Eodem quoque loco habẽdum, ſecundum Hebræos Euangelium: quo in primis, qui in Chriſtum ex Hebræis crediderũt, ſunt delectari. Verùm enimuerò neceſsitas quædam nobis impoſita erat, vt mentionem inferremus librorum eorum, qui vel ea profeſſo per veram cõſtantémque traditionem ab Eccleſia accepti, vel controuerſæ quidem fuere autoritatis: plurimorum tamen temporum vſu & præſcriptione comprobari, in teſtamentariorum atque canonicorũ ſcriptorum numerum relati ſunt: vt ſcilicet norimus, quæ legitimæ & propriæ ſint Eccleſiæ ſcripturæ, & quæ item ab ea quæ falſo nominatur ſcientia, in primariorum referuntur Apoſtolorũ nomina, Petri puta, & Thomæ, & Matthiæ, & fortaſſe aliorum etiam quempiam, Euangelia & acta Apoſtolorum complectentes. quales ſunt, quæ Andreæ & Ioannis præferunt nomina: qua-

C rum nullus Apoſtolicorum ſucceſſorum, aut Eccleſiaſticorum deinceps ſcriptorum mentionem facit. Stylus quoque earum longè ab eloquutione & more Apoſtolico abeſt. Et inſtitutum etiã atq; ſentẽtia earum, expectationi ei quam titulus promittit, minimè reſpondet, & à recta ipſius veritatis doctrina longiſsimè excidit. Vnde aſtruere licet, ſcripta talia à viris dæmonum malorum instinctu potius agitatis eſſe conficta. Quam ob cauſam ea vt adſciticia & adulterina, attingenda non ſunt, ſed omnino potius deteſtanda, & modis omnibus quàm maximè fugienda: atq; de aliis illis tãtùm, vt diuinitùs inſpiratis incumbendum, atque ſimpliciter ita vt etiam ſcripta ſunt credendum. Diuini ſiquidem Apoſtoli, ſanctitate vitæ ſupra naturæ captum conſpicui, & omni genere virtutis in animis ſuis exornati, quamuis alioqui ore rudi ſermonéque incompto, fiduciam tamen ex conceſſa eis cœlitùs vi & gratia ſpirantes, Magiſtri ſui doctrinam oratione ad perſuadendum compoſita promulgare neque ſciuerunt, neque adeò tentarunt. Sed Spiritus ſancti res longè maximas efficiente virtute, & miraculorum operibus demonſtrationum & probationum loco vtentes, & artificioſæ vel loquutionis vel ſcriptionis rationem nullam habentes, cœleſtem diſciplinam annunciarunt. Idque ita fecerunt, quòd ſe maiori cuidã, quàm quod hominum aſſequeretur captus, mini-

Simplici & rudi ſermone atque ſtylo in doctrina & ſcriptis ſuis vſi ſunt Apoſtoli.

ſterio inſeruire ſcirent. Cæterum de Clemente & Deifero Ignatio, Polycarpo, & Iuſtino, aliiſque Apoſtolorum ſucceſſoribus, & quæ ſcripta ij Eccleſiæ reliquerint, in ſequenti commemorabimus hiſtoria. Atque equidem acta Apoſtolorum & obitus, quo ex duodecim illis quiſque ad Deum tranſierit, ſcriptáque eorum germana & canonica, ſic ſe, vt diximus, habent. Finem verò iam ſecundo quoque tomo huic, qui neceſſariò in tantam à decimonono Tiberij, vſque ad quartumdecimum Neronis annum, quo Apoſtolorum principes Petrus & Paulus martyrij receperunt coronam, euaſit magnitudinem, impono. Continet autem annos triginta ſeptem: quum quidem à mundo condito quinquies milleſimus quingẽteſimus ſeptuageſimus* quintus, à Chriſti autem natiuitate lax. omnino peractus eſſet annus. E

Quot annos liber hic complectatur.

** Secundũ recentiores Chronicos 4048.*

Annus à natiuitate Chriſti Saluatoris 70, incidit in tempus Imperij Cæſarum Ser. Sulpit. Galbæ menſium 7. M. Syluij Othonis menſ. 3 dier. 5. & A. Vitellij menſ. 8. dier. 10. F

TERTII TOMI CAPITA.

1 *Qui primi ſanctorum Apoſtolorum fuerint ſucceſſores.*

2 *De iis qui poſt Apoſtolos Romæ, Alexandriæ, Antiochiæ, & Hieroſolymis præfuerint eccleſiæ: aliíſque itē viris Apoſtolicis pollentibus donis.*

3 *Quæ cauſa Romanis fuerit, Iudæis belli inferendi. Quanto tempore Iudæi poſt Chriſtum bello impetiti non ſint. Et vt fideles homines per reuelationem admoniti Hieroſolyma reliquerint, & Pellam migrarint. Et quā to tempore alienigenæ ex Herode progeniti, apud Iudæos regnum obtinuerint.*

4 *Vt ante bellum Iudaicum maxima ſeptem prodigia diuinitùs cladem Hieroſolymitanam portenderint.*

Et poſt Neronē Galba & Otho & Vitellius, & dein de Veſpaſianus Romanis imperarit: & particularis cōmemoratio calamitatum, quæ ſub Veſpaſiano Hieroſolymis acciderunt.

6 *Ex quinta hiſtoria Ioſephi de captiuitate Iudaica expoſitio, vt fames Iudæos afflixerit.*

7 *De muliere Iudæa, quæ ſuum ſibi puerum deuorauit in obſidione Hieroſolymitana.*

8 *De verbis Chriſti, quibus Hieroſolymis exitium prædixit: & de hiſtoria Ioſephi.*

9 *Vt poſt Hieroſolyma capta, Simeon Cleopæ filius Epiſcopus ibi creatus ſit. De Domitiani crudelitate: & de cognatis Seruatoris noſtri ſecundum carnem.*

10 *Ex Egeſippo, quòd ad id vſque tempus, qui familia & generis Dauid fuere, inquiſiti ſint, & occiſi.*

11 *Obitus Veſpaſiani, Titi, Domitiani, & Neruæ: & de imperatore Traiano.*

12 *De Menandro, ſecundo à Simone Mago hæreſiarcha.*

13 *De hæreſi Ebionitarum.*

14 *De Cerintho hæreſiarcha.*

15 *De hæreſi Nicolaitarum, vt ea à Nicolao vno ex ſeptem Diaconis orta extiterit.*

16 *Vt Simeon Cleopæ martyrium ſubierit: & vnde hæreſes à principio in Eccleſiam Chriſti inuaſerint.*

17 *De perſequutione ſub Traiano, & quale edictum is contra Chriſtianos promulgauerit.*

18 *Martyriū ſancti Clementis Romani, & de libris eius.*

19 *Vt diuinus Ignatius ex Antiochia Romam delatus, propter Chriſtum beſtiis deuorandus obiectus ſit: & de Epiſtolis eius.*

De Papia Hierapolita: & quæ ab eo, præter communem opinionem, memoriæ ſint prodita. 20

De Quadrato & Ariſtide, Apoſtolicis planè viris, qui pro defenſione fidei noſtræ Apologias ſcripſerunt. 21

Quæ etiam ſub Traiano Iudæis acciderint clades. 22

De Traiani moribus & operibus, ſtructuriſq; eius, quas Antiochiæ fieri curauit: & de quinque martyribus fœminis. 23

De Imperio Aelij Adriani, & de ſuprema ſub eo Iudæorum internecione. 24

Qui ea ætate maximis quibuſque eccleſiis Epiſcopali miniſterio præfuerint. 25

De Iuſtino philoſopho, eodémque martyre: & de Apologetico euſdem Antonino exhibito. Præterea de Egeſippo & Melitone. 26

Vt Adrianus edicto pro Chriſtianis publicè propoſito vetuerit, ne in nos indicta & non iudicata cauſa ſæuiretur. 27

De ſucceſſore Adriani Antonino, vt & ipſe præfectis in Aſia ſuis ſcripſerit, & perſequutionem Chriſtianorum prohibuerit. 28

De ſancto Euſtathio, qui & Placidas dictus fuit. Item de ſancto Eleutherio Illyrici epiſcopo. 29

Quædam de Polycarpo Apoſtolico ſucceſſore memoriæ commendata. 30

De ſucceſſione eius temporis Imperatorum, rebúſque eorum geſtis. 31

Vt Iuſtinus philoſophus religione Chriſtiana, & ſcripto, & ſine ſcripto, egregiè defenſa, martyrio pro Chriſti nomine ſit exornatus. 32

De aliis martyribus, quorum ipſe Iuſtinus in ſingulari quodam libello meminit. 33

De aliis, qui in Aſia martyrio fortiter ſunt perfuncti. 34

De martyrio Policarpi epiſcopi Smyrnæi. 35

De aliis martyribus, qui eodem ipſo tempore vnà cum Polycarpo, martyrio vitam finierunt. 36

De duobus Iudæis, altero qui per arenam, altero qui à pueris mirificè eſt baptizatus. 37

A ECCLESIASTICAE HI- D STORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS TERTIVS.

CAPVT I.

RECTE equidẽ, vt puto, nobis ſecundus tomus eſt abſolutus, qui Apoſtolica acta & ſcripta, ita vt decuit cõplexus, * ſecũdo loco primas præ reliqꝫ tulit. In tertio autem, qui nũc nobis in manibus eſt, primã il B lorum ſucceſsionem exponemus: quomodo ſcilicet diuini Verbi prædicatio per vniuerſum orbẽ increbuerit, & qui viri maximis quibúſq; eccleſiis præfuerint. Cõtinebit is quoque eam, quæ totam vbique Iudæorum gentem, metropolimque eorum Hieroſolyma ſuſtulit, internecionem: necnõ eccleſiaſticos ſcriptores atque doctores, qui poſt occidionem eam floruerũt, & qui ex illis certamine fortiter & generoſè peracto martyrij tulerunt coronam, quive rurſus falſo nominatæ ſcientiæ præierunt duces.

Dicendorum propoſitio.

Itaque diui Apoſtoli, ſicuti diximus, per omnem diſperſi terram, prouincias orbis ad Euangelium prædicandũ ſorte partiti ſunt. Petrus quidẽ Hieroſolymis primùm, deinde Galatiæ & Bithyniæ, nec non Aſiæ ſuperiori, Cappadociæ & Italiæ cunctæ verbum prædicauit. Ioannes autẽ in Aſia annis pluribus quum docuiſſet, diem tandẽ ſuum obiit. Andreæ porrò, quæ ſunt ad Euxinum oræ, Scythia vniuerſa, Byzantiũ, Macedonia, & Græciæ continens, prouinciæ fuere. Thomas verò Parthis, Indis, & inſulæ Ta- C probanæ Euãgelium promulgauit. Aegyptum & Lybiam alius, alius item extremas Oceani regiones & inſulas Britanicas ſortitus eſt. Quas prouincias propè omnes tanquam cœleſtis quædam volucris, Paulus orbem habitabilem circumcirca peragrans, peruolauit: & ab Hieroſolymis exorſus, vſque ad Illyricum ſumma cura & fide veræ pietatis doctrinã diſſeminauit, firmiſsimáque eccleſiæ fundaméta iecit.

In quibus orbis terrarum partibus ex Apoſtolis quiſq; Euangelium prædicauerit.

Horum autem * æmulatores adeò multi fuere, vt eos numerare facile non ſit, qui nimirum abundè ſatis & de Verbo & de Spiritu quum percepiſſent, vt fundatas ab illis ipſi cõſtruerent eccleſias, idonei iudicati ſunt, qui Domini paſcerent gregem, atq; in Apoſtolorum ſuccederẽt locum, accuratè probéque ab illis ipſis Apoſtolis eruditi. Quapropter ij quoque magno animo ſalutifera regni cœlorum ſemina paſſim ſeuerunt. Acri enim vehementíque veræ philoſophiæ amore perciti, primũ iuxta ſalutare præceptum egenis ſubſtantiam facultatéſque ſuas diſtribuêre: ac deinde pia quadam ambitione ducti, aliis quoq; inobedientibus adhuc fidei verbo gẽtibus, diuinorum oraculorum prodidere doctrinam. Atque vbi in recens iactis fundamentis, eccleſiiſque inſtitutis, paſtores ordinaſſent, aliò ipſi ſe cõtulere. Et gratia Dei miraculis vberrimè diffuſa, † nationes ſimul totas ad fidem pertrahebat.

*Succeſſores Apoſtolorũ * ζηλωταί.*

Longum autem eſſet omnes, quicunque primæ Apoſtolorum ſucceſsionis tempore, per habitabilem orbẽ paſtores eccleſiarum Apoſtolicam & Euãgelicam ſuſcepêre functionem, ſingillatim recenſere. Satis autem fuerit ex multis paucos referre, quos etiam monumenta Apoſtolicæ eccleſiæ indicauere. Primus equidem diuus Paulus, cõplurium in Epiſtolis ſuis meminit, quos & cooperarios & commilitones vocat. E Sed & Lucas non paucos nominatim laudat: qualis Timotheus ille eſt, qui primus Epheſi ſortitus eſt eccleſiam, ſicuti & Titus Cretæ. qualis etiã Barnabas, & Lucas ipſe, Marcus & Creſcens, qui in Galliis eccleſiam rexit. Præterea ex Areopagitis ſapiẽtiſsimus Dionyſius, qui etiam Athenis metropolitanæ præfuit eccleſiæ. Linus itẽ, & ſacer Clemẽs, diuinus Ignatius, admirandus Apollos. Item ſeptuaginta illi omnes, atque etiam alij, quos oratione recenſere facile non eſt.

CAPVT II.

QVi verò magnarum eccleſiarum præſides fuére, ij ſunt. Poſt Petrũ Romæ primus epiſcopatum ſuſcepit Linus: cuius Paulus in ea quam Roma ad Timotheum ſcripſit epiſtola, mentionem facit. Hic quum annis duodecim Epiſcopale adminiſtraſſet miniſterium, Veſpaſiano filioq; eius Tito imperantibus, Anacleto id relinquens, vita exceſſit. F Secundo porrò imperij Titi anno, Anacleto, qui totidem annis magnificè Eccleſiam ibi gubernauerat, ſucceſſit ſapiens ille Clemens, illuſtri genere clarus, & ad Cæſarum gentem ortum ſuũ referens: de quo paulò pòſt plura. Hunc cooperarium ſuum fuiſſe, ad Philippenſes ſcribẽs teſtatur Paulus: „Cum Clemente, inquiens, & reliquis cooperariis meis, quorum nomina in libro vitæ cõſcripta ſunt.“

Petri ſucceſſores in Eccleſia Romana.

In Alexãdrina autem eccleſia, poſt diuum Marcum euãgeliſtam, Epiſcopatũ primus obtinuit Anianus. Quarto autẽ imperij Domitiani anno, quũ viginti duos annos eccleſiæ præfuiſſet, vita eſt defunctus. Poſt hũc Abilius ſedẽ eam recepit: qui quum eã tredecim ritè gubernans annis obtinuiſſet, Cerdoni eam ſucceſſori reliquit.

Succeſſores Marci in Eccleſia Alexandrina.

Antiochenam autem, poſt Petrum & Lucam, primus Euodius gubernauit. Ab hoc ſecundus fuit Ignatius. is quum annos nouẽ Epiſcopatum decenter omnino ibi adminiſtraſſet, Romæ tertio Traiani anno beſtiarum dentibus eſt commolitus. Huius ſucceſſoris, numero ab Apoſtolis tertij, nomen erat Heros. In Hieroſolymitano ve-

Petri & Lucæ in Antiochena.

Iacobi fratris Domini in Hieroſolymitana. ** ἀνεψιός.* *Cleopam fratrē fuiſſe Ioſephi ſponſi virginis matris, Egeſipp° cōteſtatus eſt. Infra cap. 9.* *Polycarpus Smyrnæ epiſcopus.* *Papias Hierapolitanus.* *Quadratus propheta.*

A rò epiſcopatu, quem frater Domini Iacob triginta annos tenuerat, poſt Hieroſolymorū euerſionem, Simeon Cleopæ filius, qui * patruelis Seruatoris fuiſſe dicitur, illi ſucceſsit. Tertius ibi ex ordine Iuſtus, eorum qui ex Iudæis tum crediderant vnus, epiſcopus fuit. qui quidem Epiſcopi ad Traiani vſque tempora functionem ſuam perduxerunt, quum adhuc in viuis eſſet dilectus ille diſcipulus. Quo tempore & Polycarpus Smyrnæ in Aſia floruit, ab eo ipſo Ioanne epiſcopus creatus. Papias quoque tum Hierapolita, in ſua ipſe patria Epiſcopatus magiſtratu eſt functus: vir quum eloquentia clarus, tum ſacrarum literarum quàm maximè peritus. Sed & Quadratus ea ætate prophetico dono, vnà cū Philippi filiabus emicuit: & alij præterea plures, Apoſtolica gratia illuſtres atque conſpicui, Apoſtolorúmque ſucceſsionem ſortiti. Verùm de Clemente, Ignatio, Polycarpo & Papia, quę par erit, deinceps in hoc ipſo libro narrabimus. In præſentia enim ea tantum, quæ ad primam Apoſtulorum ſucceſsionem pertinēt, oſtendere inſtituimus.

B

CAPVT III.

Clades Iudæorum ſub Nerone, impendentis eorum excidij quaſi proœmia.

NVnc verò operæpretium eſt referre, quomodo Iudæorum aduerſus Romanos motū ſit bellum: quæ cauſæ ſimul & prodigia Hieroſolymorum pręceſſerint euerſionem: & quomodo tandem ea vrbs perpetratę in Chriſtum impietatis, inſanæque vecordiæ pœnas luens, ſit euerſa. Atque equidem quę ſub imperio Neronis, & ante id Felice poſt Pilatum Iudæam prouinciā obtinente, Iudæis acciderint clades, quum Pontifices ciuilibus armis contra ſe inuicem & aduerſus primores ciuitatis armarentur, & vnuſquiſq; eorum ad res nouas ſpectans, ducem ſe ipſum conſtitueret, nemine id prorſus prohibente: quúmq; ſumma eſſet & Auiſtitum impudentia, & rebellium ſicariorum licentia: tum autē quum Pontifex Ionathas & multi inſuper alij præclari viri clàm occiderentur, denique quum pſeudopropheta Ægyptius quamplurimis ſeductis triginta millia hominum perderet, & reliqua in perturbato ciuitatis ſtatu, nemine vel imperandi vel parendi officium præſtante, committerentur, in proximo expoſuimus libro. Decimo ſanè imperij Neronis anno [a] maximū exortum eſſe bellum, magnámque vniuerſę Iudæorum genti [b] accidiſſe calamitatem, Ioſephus commemorat: & pręter plurima alia detrimenta, circiter decem millia eorum qui honores magiſtratúſque apud Iudæos geſſerunt, flagris conciſos Hieroſolymis, & tandem in crucem actos à Floro: grauem prætetea tumultū contra Iudæos per omnem Syriam motum eſſe tradit, quum ex vniuerſa gente plerique à ciuitatum incolis non aliter atque ab hoſtibus tam crudeliter cæderentur, vt paſsim in ciuitatibus loca omnia conſpicerentur iacentium inſepultorum cadauerum plena, puerorum ſimul & ſenum, mulierū quoque, quarum ne pudendæ quidem partes contectæ fuiſſent. Et quamuis tota ea prouincia innumeris eſſet referta cladibus, omnem tamē caſum atque calamitatē [c] longè ſuperabat, quæ propter perpetrata cuique ſcelera, per minas denunciata

C

a Lib. 20. c. vlt. de bel. Iudaic. lib. 2. cap. 13. *b Seditio et inteſtinū bellum obortum in ſingulis ciuitatibus, loca omnia in Iudæa ſanguine & cadaueribus īplenit. Ioſeph. de bello Iud. lib. 4. cap. 9. Egeſip. lib. 4 cap. 6. Tacit. lib. 21 de auaritia & crudelitate Ceſtij Flori Iudææ procuratoris.* *c μείζονα δὲ τῶν Ἰουδαίων τῶν λιμῶν τε [?] τῶν ἱερῶν ... ἀνατέτατο.* *d Veſpaſiano Iudæa cura à Nerone commiſſa.*

fuerat[l] euerſio. Hæc quidem bellum præceſsiſſe, D Ioſephus ſcribit. Sed enim quum Iudęi apertè Romanis rebellarent, Nero contra eos ita exarſit [d]: & Veſpaſianum filiúmque eius Titum ex Achaïa & Italia cum exercitu valido & inſolenti aduerſus Hieroſolyma, vrbis eius obſidione illis mandata, miſit. Veſpaſianus porrò ex pleriſque, quas à Iudæis retulit victoriis, gloria parta, bellū id magis magíſque proſequutus eſt [e]. & Iudæi nō tantum contra Romanos, verumetiam contra Chriſtum ipſum arma ſumpſerant. Et quum innumeras Romanis tetenderunt inſidias, tum Chriſtianorum cædibus ſunt lætati. Id quod ſatis indicauit Stephanus ipſe, Zebedæi filius Iacobus, eiq; cognominis ipſius Domini frater, atque alij quāplurimi. Si qui verò adhuc erāt reliqui, perſequutione eorum Iudæa ſunt expulſi [f]. Quinimò plebs Hieroſolymitanę eccleſiæ vniuerſa, arcanis quibuſdā & diuinis reſponſis, quæ probatis quibuſdam ibi viris per ſecretam reuelationem reddita ſunt, admonita, ante ipſum bellū ciuitate exceſsit: & in oppidum quoddam cui Pella nomen erat, ita vt iuſſa fuerat, commigrauit: vt ſcilicet à piis diuiníſque viris omnibus derelicta ipſa Hieroſolymorum ciuitas, tanquā cathedra & primaria metropolis, finitimáque ei Iudæa, quòd cōtra Chriſtum diuinóſq; eius Apoſtolos mala quamplurima perpetraſſent [g], diuinam exciperēt vindictam, vniuerſaque eorum natio ex hominū numero tolleretur *. Annis ſedenim quadraginta poſt aſcēſionem Seruatoris in cœlos, Iudæi aperto bello oppugnati non ſunt [h]: quòd Deus illis pœnitentiæ tempus præberet, eóſq; ad reſipiſcendum vita, doctrina, admirandíſque operibus diuorum Apoſtolorum inuitaret. Quum autem minimè vt conuerterentur curarent, tanquam clauſtro quopiā & obice ſublato, diuinitùs ingruentem ſibi internecionem, iuſto iudicio Dei, in ſeipſos pertraxerūt [i]. Enimuerò annos centū ſub aduenis fuerūt regibus [k]. Herodes enim primus annis triginta ſeptem eorum regnum tenuit, poſt hunc Archelaus filius eius annos nouem: cui frater eius † Herodes ſuccedens, is qui Baptiſtam gladio ſuſtulerat, viginti quatuor annos regnauit. Deinde Agrippa, qui & Herodes * nominatus eſt, & Iacobum interemit, annos ſeptē: atque huius ſucceſſor filius eius fuit Agrippa & ipſe, iunior ſcilicet, appellatus: apud quem liberè pro ſe Paulus cauſam dixit. Viginti autē & tres annos is regnum adminiſtrauit, quoad vſque occidione Hieroſolyma prorſus interiere.

E

F

e Rebellio Iudæorū aduerſus Romanos, & Deū ipſum. *f Chriſtiani diuinitùs admoniti Hieroſolymis, ante eius excidiū Pellam cōmigrarūt.* ** Regnū ab Antonio Herodi datum, veſtor Auguſtus auxit: & gentem Iudæorū coercitā liberi Herodis quadripartitò tenuere. Sub Tiberio quoq; C. Cæſaris morimotum Iudæorum derunt. Claudius defunctis regibus, aut ad modicū redactis, Iudæam prouinciā equitibus Rom. aut libertis permiſit. Duranit tamen patientia Iudæis, vſq; ad Ceſtiū Florū procuratorē: ſub eo bellū ortū. Tacit. lib. 21.* *g Diuina vltio in Iudæos.* *h Longanimitas Dei ſruſtra Iudæos ad pœnitētiā inuitantis.* *i Quandiu ſub aduenis regibus Iudæa fuerit.* *k Regū eorum catalogus.* *† Antipa.* ** Priſcus.*

CAPVT IIII.

CÆterùm ſigna mirifica apertis quibuſdā indiciis cladem iamiam aduenientem pręcedebant, vt etiam Ioſephus in ſexto Hiſtoriarum libro oſtendit. Miſerādam igitur plebem, inquit, ſeductores illi à Deo longè aberrantes, tum ſuadendo decipiebant, certíſque & claris indiciis deſolationem & vaſtitiem futuram apertè indicātibus, nec animum adhibebant, nec fidem habebāt: ſed tanquam fulmine afflati atq; conſternati, qui neque oculos, neque mentem haberent, prædictio-

De bel. Iud. *Hieroſolymitanū excidium Petrus quoq; et Paulus apoſtoli ſermonibus ſuis prædixerunt. Lact. lib. 4. ca. 21.*

A nes Dei contemnebant. Sed quænam tandem ea fuere ſigna? Stella equidem crinita gladio perſimilis, anno toto ſupra vrbem lucere viſa eſt. Die Azymorum quodam, Aprilis menſis nono, hora quoque noctis oona, lucis ſplendor aram & templum ipſum ita illuſtrauit, vt dies clara eſſe videretur: atque is ſpleudor ad dimidiã durauit horã. Porta vrbis ad Oriẽtẽ ſpectãs, ex ſolido ære facta, quę propter ponderis magnitudinẽ vix circa crepuſculum à viginti clauſa erat viris, ferreis ſuffulta vectibus, altiſsimiſque in ſolo firmata palis, circiter horam noctis ſextam ſua ſpõte viſa eſt aperiri. Aote ſolis quoque occaſum io nubibus ſublimes currus & acies emicãtes, vrbéſque obſidentes apparuere. Die etiam quodã apud illos feſto, Scęnopegia vocant, quum ſacerdotes noctu more ſuo ad ſacrum miniſterium ſuum obeuodum ireot, fragorem & motum quendã ſeoſiſſe, ac deinceps vocem ingentẽ audiſſe traduntur, quæ migraodum iode eſſe denũciaret. Quarto ante bellũ aono vir quidam oomioe Ieſus, agreſtis admodũ, & infimæ ſortis homine (cui Aoani nomẽ erat) B prognatus, quũ ingens pax & tranquillitas in vrbe eſſet, derepẽtè io templum ingreſſus: Vox, inquit, ab Oriente, vox ab Occidẽte, vox à quatuor ventis, vox ſuper Hieroſolyma & ipſum tẽplum, vox ſuper ſpõſos & ſpooſas, vox ſuper pupulum omnem. Die autem ouctúque hæc vociferãs circuibat. Quapropter nõnulli tam ingrato ſermone eius commoti, comprehenſum eum plagis mactarunt. Ille verò minimè mouebatur, neq; quicquam de ſeipſo verebatur, & verba ea iam ſibi cõſueta inclamare pergebar. Quin etiam ad Romanum prǽſidem adductus, quum itidem ibi verberaretur, nõ aliud proloquutus eſt verbum, neque etiam lachrymas emiſit: ſed miſerandum tantum in modum lamẽtans, ad plagam vnamquamque, Væ væ Hieroſolymis, exclamauit. Bos quoq; Azymorum die feſto ad ſacrificium io medium adducta templum, ſpectantibus omnibus agnum edidit. Idem ipſe Ioſephus aliud quiddam magis admirandum refert. Oraculum videlicet quoddam in ſacris tẽpli monumentis inuẽtum eſſe, eo ipſo tempore * ex popularibus eorum quẽdam vniC uerſo orbi imperaturum. Et Ioſephus quidem reſponſum id ad Veſpaſianum imperatorem retulit. Sed ille Romanæ tantum vrbis, oon vniuerſi terrarum omnium orbis imperium obtinuit. Rectius itaque oraculum tale Seruatori & Domino noſtro accommodetur, ad quem & illud Pſalmi reſponſum à Patre refertur: Poſtula à me, dicente, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſsionem tuam terminos terræ. Cuius etiam diſcipulorum vox in omnem exiuit terram, & ad terminos orbis verba eorum. Atque his ita præmiſsis, ad hiſtoriam ipſam deueniamus.

Portenta & prodigia excidium Hieroſolymitanũ deſignantia.

Euenerãt prodigia, quæ neq; hoſtijs neq; votis piare fas habet gẽs ſuperſtitioni obnoxia, religionib. aduerſa. Viſæ per cœlum concurrere acies, rutilantia arma & ſubito nubiũ igne collucere templũ. Expaſſæ repente delubri fores. Et audita maior humana, vox: Excedere deos. Simul ingẽs motus excedentiũ, quæ paucis in metum trahebant. Tacit. vt ſuprà.

** ἐγχώριοι.*

Oraculum è templo Hieroſolymitano de Chriſti Imperio repertũ.

Percrebuerat Oriente toto vetus et conſtans opinio, eſſe in fatis, vt eo tempore Iudæa profecti rerum potirentur. Id de imperatore Romano, quantũ euentu poſtea paruit, prædictum, Iudæi ad ſe trahentes, rebellarunt: cæſóque propoſito, legatum inſuper Syriæ cõſularem ſuppetias ferentem rapta aquila fugauerunt. Suet. in Veſpaſ.

Pluribus perſuaſio inerat, antiquis ſacerdotum literis contineri, eo ipſo tempore fore vt valeſceret Oriens, profectique Iudæa rerum potirentur. Quæ ambages Veſpaſianum ac Titum prædixerant. Tacitus.

CAPUT V.

D NEro quũ quatuordecim annos imperaſſet, Galbæ, Ottoni & Vitellio turpiter Imperio relicto, vitam finiuit. atque ij etiam vnius anoi & menſium ſex tempore, cæſi diſperierunt & Veſpaſiano, qui tum cõtra Hieroſolyma magna gloria victor bellum gerebat, imperium reliquere. Vbi à militaribus copiis imperator renuociatus, filio Tito bellum Iudaicum mandauit: ipſe autẽ, quanta potuit celeritate, Romã cõtendit. Porrò quanta in omnes Iudææ partes mala peruenerint, quibúsve cladibus vbique gens Iudęorum ſit conflictata, quàm varia etiã mortis ſpecie, in primis verò fame & ferro, multa millia omnis ætatis hominum iorerierint, & quæ ſeorſim oppida obſeſſa fuerint: poſtremóque, quum vndequaque omnes ipſa Hieroſolyma tanquã in propugnaculum inexpugnabile confugiſſent, †† quæ auditu quoq; tolerabilia nõ ſunt, pertulerint. Itẽ, qui belli totius fuerit apparatus, aut quæ ſeorſim cuiq; tum dura E atque acerba acciderint: denique vt deſolationis abominatio, pro eo atq; dudum à prophetis prædictum fuerat, in celeberrimo illo templo, quod quidẽ incendio fœdè vaſtatum eſt, ſteterit: ea omnia ex Ioſephi hiſtoria peti poſſunt. Illud certè, quidẽ modis omnibus indicare conuenit, eundẽ ipſum hiſtoricum alicubi referre, ad ter centenas myriades hominum multitudinis ex vniuerſa Iudæa, ipſis Paſchæ feriis Hieroſolyma confluxiſſe, atque eam ibi perinde atque in cuſtodia & carcere circunclusam & obſeſſam eſſe [a]. Æquum enim erat, eis ipſis diebus, quibus tanto ſtudio ad Chriſti Seruatoris beoefactoríſque omniũ cædem furibundè acti fuerant, virúmque ſanguinarium & homicidam ſummis illius beneficiis præpoſuerant, regnum quoq; eius (Cæſari addicti) proteruè reiecerant, propter eum quem in Seruatorem euomuerant rabidum furorem, diuinam experiri vindictam, extremúmque ſubire exitium, atque ita condignam factis ſuis reportare gratiã & compenſationem. Atque equidem prætereundum etiam eſſe duxi, quas illi vel à ferro, vel ab aliis belF li tormẽtis acceperint clades: & eas tantum perſequar calamitates, quas rerũ omnium inopia & fame ſunt perpeſsi. Sic enim abundè ſatis, qui hiſtoriam hanc aliquando legent, omnibus oſtendam, non ita diu * patratæ † in Seruatorem veſanæ & proteruæ procacitatis, condignã cunctatam eſſe vindictam. Porrò calamitatẽ eam planè Tragicam, nobis in quinto libro Hiſtoriarum ſuarum Ioſephus clarè exponit, hiſce propemodum verbis.

Galbæ, Ottonis, & Vitellij Imperiũ. Veſpaſiani Imperium.

Obſeſſorum Iudæorum Hieroſolymis numerus. † ἀμφὶ τριακοσίας μυριάδας, hoc eſt, tricies cẽtena millia hoĩm.

a Multitudinẽ obſeſſorũ omnis ætatis virile ac muliebris ſexus, ſexcentena millia fuiſſe accepimus. Tac. vt ſuprà.

** τῆς εἰς τὸν σωτῆρα παρανομίας.*

† Eo q́ contumeliam intulerint ſuper amãtiſſimum & probatiſſimum Dei filium. Lactan.

†† Hieroſolymorum vrbem munitiſſimam fuiſſe, teſtatur Tacitus lib. 22. Sed vrbem arduã ſitu opera moleſq; firmauerant, &c. Alia intus mœnia regia circumſepta, conſpicuóque faſtigio turris, Antonia in honorem M. Antonij ab Herode appellata. Templũ in modum arcis, propriíque muri, labore & opera ante alios. Ipſæ porticus, queis templum ambiebatur, egregium propugnaculum. Fons perennis aquæ, &c. Præuiderant conditores ex diuerſitate morum crebra bella: inde cuncta, quanquam aduerſus longam obſidiõ. Et à Pompeio expugnatis metus atque vſus pleraq; monſtrauerat. Atq; per auaritiam Claudianorũ temporũ empto iure muniendi, ſtruxere muros in pace tanquam ad bellum magna colluuie & cæterarum vrbium clade aucti. Hæc Tac. vt ſuprà.

A

CAPVT VI.

Opulentioribus ſanè quidẽ, quòd in vrbe manſerant, exitio fuit. Non pauci enim ſub prætextu initi de fuga conſilij, propter opes ſuas trucidabantur [a]: & vnà cum fame ſeditioſorum creſcebat væcordia. Et indies vtriſque adaugebantur calamitates. In publico equidẽ nullum erat frumentum. Quare impetu in domos facto, eas ſcrutati, farra inquirebant. Quæ, ſiue inueniſſent, poſſeſſores tanquam ea pernegaſſent, verberabant: ſeu nõ inueniſſent, nihilominus tamen veluti ea maiore cura & diligentia occultaſſent, torquebant. Indicium autem vel habere, vel non habere eos frumenta, corpora ipſa miſerorũ faciebant: quæ quicunque adhuc robuſtiora haberent, abundare alimentis videbantur: qui autem iam contabuiſſent, præteribãtur. Ac præter rationem eſſe prædones iudicabant, ſi eos ferro necarent, qui primo quoquo tẽpore penuria eſſent interituri. Multi clàm poſſeſsiones ſuas modio vno, ſiquidem ditiores B eſſent, tritici: ſin indigentiores, hordei permutabant. Deinde in abditiſsima quæque ædium conclauia ſeſe abdentes, quidam propter famẽ ſummam, frumentum ipſum inelaboratum edebant. Quidam verò, prout neceſsitas extrema timórq; cohortabantur, id in panis formam redigebant: neque vſpiam menſa proponebatur, ſed ex igne ipſo extracta, adhuc incocta & cruda frumẽta rapiebant. Miſerandæ profectò tales fuere epulæ, & dignum lachrymis prorſus ſpectaculum. Potẽtiores nanque abundabant, ſuperioráque omnia habebant: imbecilles autem & inopes lugebant, & lamentabantur. Fames porrò quũ reliquas omnes antecellit ærumnas, tum pudorem etiam tollit. Nam quæ in rebus aliis obtinet verecundia, ea in famis & inediæ miſeria proculcatur. Siquidem mulieres ex virorum, liberi ex patrũ, & quod omnium luctuoſiſsimũ eſt, matres ex infantum ore cibum rapientes, extrahebant. Et quum dulciſsima in manibus earum pignora marceſcerent, ex-C tremas tamen illis vitæ ſuſtinendæ reliquias auferebant. Ac ne ſic quidem cibum furtim capientes latẽre potuerunt. Paſsim enim ipſis, raptíſque eorum cibis, ſeditioſi prædones imminebãt. Vbicunque enim illi ædes clauſas conſpexiſſent, ſumpto inde indicio, cibum intus capi exiſtimãtes, ſtatim foribus perfractis, cum impetu in eas inſiliebant: & tantum nõ ex ipſis faucibus miſerorum minutiſsima fruſta excutientes, reddere cogebant. Verberibus afficiebãtur ſenes, epulas ſuas propugnãtes: capillis raptabantur mulieres, cibos quos habebant occultantes. Nulla caniciei, nulla teneræ ætatis erat commiſeratio: ſed puellos vnà cum ciborum fruſtis, quos in ore habebant, in ſublime ſublatos, ſolo allidebant. Si qui autem impreſsionem atque impetum eorum præueniſſent, & id quod illi rapturi fuerãt deglutiiſſent, tum illi tanquam iniuria affecti, ferociores crudelioréſq; fiebant, & grauiſsima ad cibum inquirendũ tormentorum cruciatuúmque genera excogitabant ✶. Meatus nanque pudendorum calamitoſis hominibus eruo immiſſo obturabant. Quibuſdam in arcana ſedium loca (id quod auditu horrendum D eſt) perticas acutas per vim immittebãt, vt vel panem vnum, vel occultatæ farinæ pugillũ indicarent. Carnifices autem illi non omnes egebãt: & iniuria violentiáq; eorum, propter neceſsitatem, iuris æquitatíſque locum obtinuiſſent, ſed væcordiam ſuam palàm præ ſe ferentes, alimentum tãquam viaticum ſibi rapinis in futurũ tempus parabãt. Ac ſi qui noctu ex vrbe clàm in Romanorum caſtra & munitiones, ad olera herbáſq; agreſtes colligendas prorepſiſſent, quum miſeri illi ſe hoſtium cuſtodias fallendo euaſiſſe crederent, in latrones eos incidebãt, qui eis quod attuliſſent diripiebant: & quum ſæpe miſerrimi illi mortales, horrendo Dei inuocato nomine, prædonibus ad pedes eorum prouoluti ſupplicarent, vt minimã ſaltem partem pabuli, quod extremo adito periculo attuliſſent, eis redderent, nihil prorſus recipiebant. Quin bene etiam ſecum agi putabant, ſi ad eum modum diſpoliati, non contrucidarẽtur. His deinceps alia ſubiungit, dicens: Iudæis porrò & exitus ad fugam omnis præcluſus, & ſpes ſalutis prorſus præciſa erat. Fames autem inualeſcẽs, paſsímque per domos & familias populum depa-E ſcens creſcebat. Domus mulierum & infantũ cadaueribus plenæ erãt. In angiportubus paſsim ſenes mortui iacebant. Pueri autem & adoleſcentes intumeſcentibus corporibus, tanquam idola & ſimulacra in foro circũeuntes, vbicunque quẽque caſus occupaſſet, concidebant. Sepelire verò genere ſibi aut neceſsitudine alia cõiunctos, imbecilli non poterant: valentiores autẽ horrebãt, quum propter cadauerum multitudinem, tum quòd ipſimet de vita ſua incerti eſſent. Multi verò etiã eis quos ſepeliebant, immoriebantur. Multi in loculos ſuos & ſepulchra prius deſcẽdebant, quàm extrema adeſſet neceſsitas. Neque plãctus vllus, neque eiulatus in eiuſmodi cladibus erat: ſed fames affectiones tales præpediẽs ✝ redarguebat, ſiccis oculis & ore hianti, ✶ qui ægrè moriebantur, alios ſe in morte præuenientes inſpiciebant. In vrbe altum erat ſilentiũ, & noctu plurima mortis imago: veruntamen tãtis ærumnis & cladibus prædones longè erant grauiores. Sepulchra enim effodientes, cadauera ſpoliabant: & detractis illorum veſtibus, cum riſu etiam progrediebantur. F Gladiorum acies in cadaueribus experiebantur: quoſdam etiam qui humi ſtrati iacebant, atq; etiã tum paululum ſpirabant, enſes periclitaturi confodiebant. Si qui verò ſupplices, illos, vt ſibi præ famis intolerantia mortem inferrent, obſecrarẽt, eos contumelioſè relictos præteribãt. Et qui tam miſerè expirabant, ad templum ipſum continuè cum dolore, viuos relinquentes ſeditioſos, reſpectabant. Ac primùm quidem publico ſumptu cadauera, propter intolerandum fœtorem, ſepeliebantur: quum verò iam tumulandis eis libitinarij nõ ſufficerent, è muro in foſſas proiiciebãt. Quas Titus aliquãdo circumiens, quum corporibus repletas, & redundantem ex diffluentibus illis mixtum tabo & ſanie cruorem cerneret, ſuſpirauit: & manibus ſublatis, Deum eſt teſtatus, non ſe tãtæ cladis autorem eſſe. Sub hęc quædã alia in medio commemorans, illa deinde infert. Committere omnino nequeo, quin quod animus iubet, proferam. Ita enim iudico: ſi Romani bello vindicare nefarios homines cunctati eſſent, vrbem

a Fames ſumma Hieroſolymis in obſidione.

b Simõ, Ioannes, & Eleazarus, inteſtino bello duces, templum arcẽ & ciuitatem ſanguine & cæde eorum replerũt. Ioſeph. lib. 6. bell. Iud. c. 5. Tac. lib. 21. Pertinaciſsimus quiſque illuc perfugerat, eoq; ſeditioſius agebant. Idem. Multo tempore captiuo ſtatu Iudaicæ principes extitere, qui Chriſtos ſe eſſe dicerent, non tantũ, vt obſidentibus Romanis Hieroſolyma tres illas fuerunt factiones. Hieronymus.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

✝ [illegible] ✶ [illegible]

Titus Imperator cladem Iudæorũ ex animo miſeratus eſt.

A ipſam aut hiatu terræ, aut inundatione interitu-
ram,aut certè Sodomæ fulmina experturã fuiſſe.
Multo enim, quàm qui talia olim ſunt perpeſsi,
tulit gentem deteriorem, & impiam magis, pro-
pter cuius væcordiã populus ſimul vniuerſus in-
teriit.Rurſus in ſexto libro ad hunc modum ſcri-
bit:Innumerabilis prorſus eorum multitudo fuit,
qui fame in vrbe perierant,quibus incredibiles di
ctu acciderunt ærumnæ.In qualibet enim domo,
vbi vmbra ſaltem aliqua ciborum appareret,bel-
lum gerebatur : & qui arctiſsima inter ſe amoris
neceſsitudine erãt coniuncti, manus conferebãt,
ſibi inuicẽ calamitoſas miſeræ vitæ reliquias eri-
pientes.Cæterùm ne morientibus quidem, quòd
nihil eſcarum haberent,fides habebatur. Nã præ-
dones, animas quoque iam agentes excutiebant,
ne quis eorum,cibi quicquã in ſinu habens,mor-
tem aſsimularet.Illi porrò + præ inopia inſanien
tes,ſicuti rabidi hiantéſque canes, in ædes inſilie-
bant, & huc atque illuc currentes ferebantur . Et
fores,ebriorum hominum more,identidem im-
pellentes, ⁎ propter impotẽtiam animi,vna ea-
B démq; hora bis,quãdoque ter, in eaſdem irrum-
pebant ædes.Atque quum iam neceſsitas eos fru
ges omnes conſumere coegiſſet, collectis etiam
rebus eis quæ impuriſsimis quibuſque animanti-
bus ad cibum accommodæ non ſunt, veſci ſuſti-
nuerũt. Siquidem ad poſtremũ ne à cingulis qui-
dem & calciamentis abſtinuere , & pelles ſcutis
detractas macerarunt & comederunt.Nonnullis
etiã veteris fœni reiectamenta eſcæ fuere.Et fue-
re qui collectas quiſquilias parui põderis quatuor
Atticis vendiderint.

CAPVT VII.

SEd quid ego famis inuerecundã
impotentiam in rebus inanimis
perſequor : ac nõ potius factum
tale commemoro, quale neque
apud Græcos, neque apud Bar-
baros vnquam eſt animaduer-
ſum,horrendum quidem dictu,horrendum verò
& auditu? Atque equidem,ne prodigia quædam
C hominibus aliis recẽſere viderer,libens profectò
tam calamitoſum facinus præteriiſſem,niſi innu-
meros eius apud populares quoque meos haberẽ
teſtes . Et tenuem ſanè frigidámque à patria mea
inirem gratiam,ſi verbis non proſequerer, quod
illa reipſa perpeſſa eſt,malum. Mulier quædam
erat,quæ trans Iordanem habitauerat, Maria no-
mine , Eleazaro patre nata , in vico cui nomen
Bathechzor (ſignificat id hyſopi domum) & ge-
nere & opibus clara.Hæc,quum Hieroſolyma cũ
reliqua multitudine confugiſſet,ibidẽ eſt obſeſſa.
Facultates eius alias tyranni rapuerant,quas ⁎ va
ſis collectis patria excedens,ſecum in vrbem tu-
lerat.Si quid autem ex rebus repoſitis precioſio-
ribus ei fuerat reliqui,& ſi quam præterea habue-
rat annonam, id omne ſanguinarij illi ſatellites,
qui quotidie in domicilium eius impetum facie-
bant,abſtulerant.Itaq; grauis indignatio mulier-
culæ inceſsit:& quum perſæpe raptores cõuiciis
proſcidiſſet, diríſque deuouiſſet,poſtremò in ſe-
ipſam acerbius eſt cõmota . Quúmque non eſſet
qui eam vel per iracundiam ,vel per commiſera-
tionem interimeret,difficiliórque ei aliquid fru- D
menti aliis conquirendi labor fieret, (ægrè enim
id iam ex omni parte inueniebatur) & fames per
viſcera & medullas omnes magis graſſaretur, fa-
méque ipſa grauius etiam ira excãdeſceret, animi
indignatione vnà cum vrgente neceſsitate in cõ-
ſilium aſſumpta, + contra ipſam naturam infeſta
fertur.Nam filio,qui adhuc lactens erat, arrepto,
O te infantem,inquit,bello,fame & ſeditione in-
teſtina miſerum,ad quam te ſpem reſeruabo? Si-
quidem apud Romanos,ſi ſub eis ſit viuendũ, ſer
uitus te manet : ſeruitutem autẽ ipſam præuenit
fames. Quibus calamitatibus duriores etiam ſunt
ſeditioſi iſti prædones.Itaque age,mihi matri tuæ
eſca,prædonibus vindex Erinnys,& ⁎ vitæ mor
talium fabularum ſermonúmq; materia eſto:quæ
vna adhuc Iudæis reſtat calamitas.Vix hæc fuerat
eloquuta,& filium necat,eiúſq; ad ignẽ aſſi partẽ
dimidiã edidit : ptẽ alterã occultatã ſeruat. Nulla
intercedit mora, & latrones illi adſunt,& nidorẽ
infandũ ſentiũt.Quapropter ei,niſi quãprimũ qđ
paraſſet cibi proferret,cædem minantur.Illa antẽ
partem ſe eis bonam reſeruaſſe dicit: & reliquias
ſimul filij affert.Illi porrò ⁎ horrore confeſtim E
& mentis conſternatione occupati,ad conſpectũ
talẽ obſtupeſcunt. Atq; illa:Meus hic eſt,inquit,
natiuus germanúſq; filius:meum hoc opus:man-
ducate.nam & ipſa iam manducaui: neq; vel mol
liores fœmina,vel ⁎ miſericordes magis matre
ipſa ſitis. Quod ſi vobis pietas obſtat, meámque
propterea auerſamini victimã,maneant apud me
cibi eius,quo iam paſta ſum,reliquiæ . Sic illi tre-
mẽtes abeunt,ad hoc vnũ facinus timidi: & ægrè
de epulis eiuſmodi matri ipſi cedũt. Repleta ili-
co tota eo piaculo vrbs : & ob oculos quiſque eo
ſcelere ſibi poſito,tanquam à ſeipſo patratũ eſſet,
exhorreſcebat . Proinde ad mortẽ eo procliuius,
qui fame premebantur,properabant : beatóſque
eos vocabant,qui prius deceſsiſſent, q̃ tantum au
diuiſſent & vidiſſent malũ. Deinde Ioſephus nu-
merum multitudinis eius quæ vel fame vel ferro
occubuit, colligens,[a] centum myriadas hominũ
interiiſſe : factioſos autẽ & prædones,qui ex cla-
de fuerunt reliqui,à ſeipſis inter ſe poſt vrbẽ euer
ſam interemptos:quicunque autem ex iuuentute F
ꝓceritate & forma corporis præſtitiſſent,ad triũ-
phum reſeruatos: reliquam turbã eorum qui de-
cimumſeptimum exceſsiſſent annum, vinctã ad
Ægypti opera miſſam : plurimos quoque in pro-
uincias,vt in theatris & ſpectaculis vel ferro ne-
carentur,vel beſtiis obiicerentur,diſtributos:qui
verò intra decimumſeptimũ annum fuiſſent, ca-
ptos,& ſub corona venditos eſſe.Iſtorúmque tã-
tum numerũ,præter eos quos diximus, ⁎ ad no-
uem myriadas perueniſſe dicit. Atq; hæc ita acta
ſunt,ſecundo imperatoris Veſpaſiani anno.

CAPVT VIII.

HÆc iniuriarum atque contume-
liarum Seruatori illatarum præ-
mia fuere, & autoramenta.Quòd
ſi quis hiſtorici eius narrationi,
oracula Seruatoris noſtri Ieſu
Chriſti adiecerit, admiranda ei
res videbitur. Veram enim claramque fuiſſe præ-

De pertinacia obſeſſorũ Hieroſolymis Iudæorũ Tacit⁹: Arma,inquit, cũcti qui ferre poſſet, & plus quã pro numero audebant. Obſtinatio viris fœminiſq; par. Ac ſi transferre ſedes cogerentur,maior vitæ metus quàm mortis.

a Euſeb.li. 5. ca.8. ... hoc eſt, vndecies cẽtena millia: alij tantũ centum myriadas, hoc eſt, decies cẽtena millia habẽt vt Ioſeph. ipſe lib. 7. cap. 26. & hic Nicephorus, qui Ioſephũ ex primario exemplari allegat.

⁎ Hoc eſt, ad nonaginta millia.

Clades & ex cidium vrbis Hieroſolymitanæ à Seruatore Chriſto certò prædicta.

A dictiouem,diuinámque ptæcognitionem,eorum quæ vitinte diuina prænunciata fuerát, reperiet. Quæ enim futura erant, ea tanquam ptæſentia præuidit atque prædixit. ſiquidem illarbrymás aliquando, ſicuti ſacrorum Euangeliotum ſcripta reſtantur, ad Hieroſolyma conuerſus, hær dixit: Si eognouiſſes & tu, in die hac, ea quæ ad pacem tuam ſunt: nunc autem abſcondita ſunt ab orulis tuis. Quoniam venient dies in te,& circunducent tibi inimici tui vallum, & circundabuor te, & rompriment te vndiquaque. & ſolo æquabűr te, & libetos tuos. Et alibi rurſus, de popolo: Erit enim,inquit,neceſsitas ingens in terta, & ira adnerſus populum bunc: & cadent in ore gladil, & captiui durentur ad geutes omnes,& Hieruſalem ronculr..bitur à genribus,donec impleantur rempora gẽtium.Et tursũm: Quum videritis circumdatam ab exercitu Hieruialem, tum ſcitote quòd appropinquauerit vaſtities & deſolatio eius. Et iterum: Væ autem geſtantibus vterum, & lactantibus,in diębus illis. Orate verò,ne fuga veſtra incidat in hyemem, neque in Sabbatum.

B Erit enim tum afflictio magna,qualis antea à mũdo condito hucuſque non fuit,neque poſtea futura eſt. Verùm enimuerò,quauis hæc Seruator noſter ita prædixerit,plurifariamque medio tempore amoris erga genus humanum ſui bonitatẽ exhibuerit,& non breue pœnitentiæ tempus cõceſſerit,vt meliora cõſilia & rationem rectiorem ſequuti,per reſipiſcentiá vindictam procacis, qua illum affecere,contumeliæ effugerent: atque inſuper Apoſtolicam viuendi rationem & doctriná magnificam cum admirandorum prodigiorum ſignis dederit,eámque bonitatem ad quadraginta extenderit annos: internecionem denique eam populo antè,eis quæ diximus oſteotis,portenderit: illi tamen longè etiam peiores facti, non tantum Seruatorem cognoſcere per cõtemptum noluerunt,verumetiam de prima lege ipſa minus recte ſenſerunt,nihil protſus ex iniquitate & peccato omni relinquẽtes,quin id nudo (quod dicitur) capite patrarent. Quapropter longanimitate Dei repudiata, + internecione omnes in profundum maliciæ & perditionis demiſsi ſunt barathrum.

Longanimitas Dei Iudæos plurimos annos varie ad reſipiſcentiam alliciẽs, nihil apud eos egit.

Iudæorũ internecio, & panolethria. πανώλεθρία τῶν ἀγαθῶν τῆς ...

** Deus ipſum Ioſephũ hiſtoricũ,Iudæũ infidelẽ,tanquã locupletẽ claſsicũq; teſtem ad veritatẽ Euangelicam confirmandam produxit.*

C Hæc omnia qui volet, facilè cognoſcere poterit, ſi diligenter animum ad res quaſque à Ioſepho hiſtorico cum multa gratia & venuſtate ſcriptas attenderit. Ego verò in primis,omnia rectè diſponentis atque adminiſtrantis ✱ Dei magnitudinem admiror, qui hominem ex infidelibus Iudæum ita excitauerit, eidémq; diſertam ſuauémque linguam conceſſerit, vt ille, ita vt oportuit, Iudaicam hiſtoriam quàm rectiſsimè memoriæ mandaret: videlicet, vt ne quis contra teſtimoniũ eius venire poſſet: & præterea, quod quidem eſt maximum, vt; ex hoſtibus etiam extaret aliquis, qui conſona Chriſti prædictionibus atteſtaretur. Quis autem Ioſephus iſte fuerit, quos libros ſcripſerit, quo genere, quáve inſtitutione fuerit, in proximo ſatis expoſuimus libro. Et Iudæorum quidem res hunc habuere exitum. Nobis autem, vt ad reliquas quæ ſuperſunt propoſitæ hiſtoriæ res reuertamur, tempus eſſe videtur.

CAPVT IX.

D IArobus frater Domini, ita vt antea eſt dictum, martyrio ꝓ ipſo eſt functus [a]. Quum verò Hieroſolyma ſunt euerſa, à mundo condito quinquies milleſimus quingenteſim⁹ ſeptuageſimusnonus, ab aſcẽſione Domini antẽ quadrageſimus agebatur annus. Tum diſcipuli & Apoſtoli, qui adhuc in vita erant, idem ſequuti conſilium, ex locis omnibus vnà cum iis qui genere iuxta carnem, Chriſti ꝓpinqui eſſent (multi autem adhuc ſupererant) cõuenerunt,& quẽnam Iacobo ſucceſſorẽ apertè ſurrogarent, cum tuta deliberarunt. Atque equidem omnes in [b] Simeonem filium Cleopæ, cuius etiam ſacrum meminit Euangelium, oculos coniiciunt,eique epiſcopalem ſedem cõmittunt, quem Simeonẽ Egeſippus [c] patruelem Ieſu fuiſſe memorat [d]: Cleopas enim ſponſi Ioſephi frater fuit. Enimuero [e] Veſpaſianus Hieroſolymis captis, ne quis ex tribu regia clàm ꝓfugeret, quicunque à Dauide genus deducerẽt, diligenter inquiri iuſsit. Vnde rurſum nõ exigua perſequutio

E aduerſus Iudęos eſt coorta. Et ea calamitas lõgius proceſsit. Nã & [f] Domitianus Veſpaſiani filius, qui poſt Titum Romanis imperauit, multos ex illuſtribus ſummóq; loco natis Romanis ciuibus, præter rationem omnem occidere,& bonis omnibus mulctare, & exilio damnare eſt aggreſſus. Atque [g] is poſt Neronem ſecundus Deo bellum mouit, perſequutionémque grauẽ aduerſus Chriſti fideles, quum quidem Veſpaſianus pater eius nihil atrocius in nos ſtatuiſſet, excitauit. Quo tẽpore & [h] apoſtolus Ioannes adhuc in terris verſans, propter pietatem cultúmque Chriſti, ab eo in inſulam Patmum circunſcriptus eſſe memoratur, vbi ille ſacrã illam Euangelij ſui detonuit vocem, & ſimul ipſam ſcripſit Apocalypſim [i]. De qua Apocalypſi Irenæus Lugdunenſis epiſcopus in quinto aduerſus hæreſes libro, eo loco vbi de calculo nominis Antichriſti, q ibi fertur, tractat, hæc ſcribit: Si temporibus iis palàm nomen illius promulgari deberet, per hunc profectò qui Apocalypſim ipſam & reuelationem vidit, dictũ eſſet.

F Non enim ante multa tempora, ſed noſtra propè ætate, circiter Domitiani imperij finem, reuelata eſt. Non modò autem profeſsionis fideique noſtræ homines, ſed multo etiam magis, qui alieno à nobis ſunt animo, acerrimam illam ſub Domitiano perſequutionẽ,& eos qui tum maximè floruerunt homines, teſtificationémque & martyrium eorum cõſcripſerunt, ſatiſq; certò & tẽpus ipſum indicarũt. Nam poſt plures alios, ✱ quintodecimo imperatoris eius anno [k], Flauiam etiã Domicillam, + Flauij Clementis Romanorum conſulum vnius ex ſorore, neptim, propter eius de Chriſto teſtificationem, in inſulam quandam Pontiam relegatam eſſe commemorarunt.

a Capta, excisa, & ſolo æquata eſt Hieroſolymorum vrbs, anno Domini 71. Septẽbris menſis die 8. Ioſeph. lib. 7. ca. 26. Titus, ad perdomandã Iudæã relictus, nouiſsimam Hieroſolymorũ oppugnationem ... Septẽbris ... ca... Tranquil. in Tito. Secundũ nonnullos Chronographos, Hieroſolyma capta eſt anno mũdi 4050. à natali Saluatoris 72.

b Simeõ Cleopæ filius Hieroſolymorũ Epiſ. eligitur.

c ἀνέψιον.

d Hoc ſupra lib. 2. cap. 31. Cleophas dictus. Et alius hoc Simeon fuerit ab eo quẽ ſuprà eſt notatum Ioſephi filium Iacobo Iuda & Ioſa fratet.

e Veſpaſianus ad cædẽ poſteros Dauidis requiri iubet.

f Perſequutio Chriſtianorũ ſub Domitiano.

g Primus Domitianus, Dominũ ſe & Deũ appellari iuſsit: Dominus & Deus noſter ſic fieri iubet. Tranquil. Vxorẽ ſuam ſuã, Auguſtã. Eutrop.

h Ioannes euãgeliſta ab eo in inſulã Patmũ relegatus.

i Irenæus de Apocalypſi Ioannis, & calculo nominis Antichriſti.

† Flauij Clementis, qui patruelis Domitiani fuit, Tranquillus in Domitiano meminit: ſicuti & perſequutionis Chriſtianorum, ſub Iudaici fiſci nomine: Præter cæteros inquit, Iudaicus fiſcus acerbiſsimè actus eſt, ad quem deferebantur, qui velut profeſsi Iudaicã intra vrbem viuerent vitam: vel diſsimulata origine, impoſita genti tributa non pependiſſent, &c.

*k Flauia Domicilla propter Chriſtum in inſulam ſub Domitiano deportata. Eutrop. li. 9. in fin. * Qui & vltimus fuit*

A

CAPVT X.

a Poſteri Dauidis ve interficiãtur à Domitiano imperatur.

VT autem eos quoq; [a] qui ex Dauidis genere ortum habebāt, interficere decreuit: traditum memoriæ eſt, ex hæreticis quoſdam nepotes Iudæ, eo nomine quòd genus ex Dauide ducerēt, in ius traxiſſe. Fuerat autem Iudas frater Domini, ſecundum carnē: Ioſephi quippe filius. Qua de re Egeſippus ita ſcribit: Supererant adhuc generis & familiæ Domini † nepotes ex filio Iudæ, qui frater Domini iuxta carnem dictus eſt. Eos, quòd gētis Dauidis eſſe delati fuiſſent, Euocatus ad Domitianum adduxit. Metuebat enim, ita vt antehac Herodes, aduentum Chriſti. Itaque eos ille, eſſéntne familiæ Dauidis, [b] rogat. Quod quum eſſent ꝓfeſsi, rurſus ab eis, quæ eorum eſſent opes & diuitiæ, quærit. Atq; ei illi reſpondent, nō amplius eis eſſe quàm nouem millium denariorum patrimonium commune, quod diuiſum ex parte dimidia ad quemque eorum pertineret: neq; id in pecunia numerata, ſed in æſtimatione & precio vndequadraginta agri iugerum cōſiſtere. Vnde quum tributū penderent, tum ipſi † manibus ſuis opus facientes, ſumptus tolerarēt. Deinde manus ſuas oſtēdunt, vt corporis duritia & callis continuò labore ductis, operas ⁎ ſuas comprobarent. De regno autem Chriſti, quale id eſſet, vbi & quãdo habiturū eſſet initium, interrogati: Nō mundanum id, neque terrenum, ſed cœleſte & angelicum fore teſtantur, in ſeculi conſummatione: quum aduenīens ille cū gloria viuos & mortuos iudicaturus, & cuique iuxta ſtudia & facta ſua præmiū redditurus eſſet. Sedenim re ita comperta, Domitianus ipſe illos nō condemnat: ſed tenuitate illorū cōtempta, ſimul & liberos eos dimittit, & edicto propoſito perſequutionem eccleſiarum inhibet. Ita illi abſoluti, eccleſiis, vt teſtes ſimul & agnati Domini, præfuerunt: & pace reddita, vſq; ad Traiani tēpora peruenerunt. Hæc Egeſippus. Sed & Tertullianus Domitiani mentionem facit: Tētauerat, inquiēs, & Domitianus, portio Neronis de crudelitate, eadem quæ ille facere. Sed, vt opinor, aliquid habēs rationis & prudētiæ, maturè deſtitit, reuocatis etiam iis quos in exilium egerat.

† Iuuel ida.

b Domitianus agnatos Seruatoris reperiens propter inopiam contempſit & abſoluit.

Iam Iudæos quoq; acerbiſſimè vexauit, cum quæſitiſſime quæſiuiſſet ex genere Dauid, atq; interfeciſſet: ne quis eſſet qui ſperaret futurum eſſet ex ſemine Dauid, dum prophetarum iactitur & creditur, qui regnum poſſet adipiſci. Eutrop.

† αὐτουργικῶς.

⁎ αὐτουργίαν.

B

C

CAPVT XI.

a Peſtilentia famoſa ſub Veſpaſiano.

IMperante autem Veſpaſiano, [a] ingentem peſtilētiam Romæ graſſatam eſſe dicunt, ita vt diebus plurimis quotidie ſupra decē hominum millia extinguerētur. Quo tempore fama etiã fert, Rhodios coloſſum æreum centū & viginti ſeptē pedum Ioui in vrbe ſua dedicaſſe. Romæ capitolium, quod cōflagrauerat, Veſpaſianus reſtituit: qui imperio annis decem adminiſtrato, moriens filio Tito id reliquit. Sub hoc [b] mons Veſuuius ruptus, tãtū euomuit incendij, vt regionē proximam ciuitatéſque vicinas prorſus ſuſtulerit. Maximopere is contendebat Romam breui tempore beatam reddere, & felicem. ſtudium enim ſapientiæ, liberaliúmque artium diſciplinam plurimùm amauit. Ioſephum, vt virum egregium & præclarum, in ſummum habuit honorem. Cuius etiam libros † manibus ſuis deſcriptos[c], in Romanam bibliothecam repoſuit. Sed enim quum annos duos imperium tenuiſſet, & æſtiuo tempore interdiu iter faciens, plurimū è naribus ſanguinem emiſiſſet, atque inde animo defectus fuiſſet, Domitianus frater eius imperandi cupiditate victus, [d] veneno eum ſuſtulit, atque adhuc ſpirantem in loculos funeri paratos impoſuit. Hic porrò impiè, &, vt paucis dicam, [e] improbè prorſus imperium adminiſtrās, & ſeipſum ſecundum à Nerone veræ pietatis ſtudioſorum hominum perſequutorem conſtituens, non paucos necauit: vt paulo antè diximus. Sub huius enim imperio [f] & Timotheus, & Oneſimus, & Dionyſius Areopagita, curſum ſuum pro Chriſto in martyrij ſtadio abſoluerunt [g]. Eius ætate ⁎ Apollonius quoque Tyaneus vixit, quem hiſtoriæ produnt Roma Byzantium veniſſe, atque ibi dæmoniacis quibuſdam præſtigiis atque incantationibus magnam vim ſerpentum & ſcorpionum fugaſſe, & præterea ferociſsimos quoſque equos frenaſſe, aliáque multa prodigioſa feciſſe. Hunc, quòd Neruæ charus eſſet, Domitianus, quum prius totondiſſet, mox coniecit in cuſtodiam. Sed quum Domitianus per quindecim annos imperium geſsiſſet, à coniuratis occiſus [h], Neruæ id inuitus reliquit. Itaque Senatus actis eius abolitis, exules reuocauit, eiſque bona ſua reſtituit[i]. Tum quoque Ioannem Apoſtolum ex Patmo, quò relegatus fuerat, Epheſum rediiſſe, atque ibi eccleſias rexiſſe ferunt. Sedenim & Nerua quum anno vno & paulo diutius imperaſſet, defunctus [k] Traianum habuit ſucceſſorem: ſub quo adhuc diſcipulus ille, qui ſupra pectus Domini recubuit, in Aſia vixit. Teſtantur hoc Irenæus Lugdunenſis Epiſcopus, & Alexandrinus Clemens contextor, qui ambo fidei verbum admodum promulgarunt. Horum alter in ſecundo aduerſus hæreſes libro, hæc verba facit: Et omnes presbyteri, quæ cum Ioanne diſcipulo Domini in Aſia ſermones contulerunt, teſtes ſunt, hæc à Ioanne tradita eſſe. Manſit enim cum eis vſque ad Traiani tempora, & verus eſt certúſque teſtis earum quæ ab Apoſtolis traditæ ſunt rerum. Clemens verò, in capite eo cuius titulus eſt, Qui diues ſaluus fiat, tempore hoc diſertè indicato, & hiſtoria, quam antea narrauimus de prædone per reſipiſcētiam ſeruato expoſita, hæc quoque infert ita ſcribens: Audi fabulam, non fabulam, ſed orationem veram de Ioanne Apoſtolo nobis proditam, & memoria conſeruatam. Poſteaquam enim tyranno (Domitianum autem prorſus dicit) defuncto, ex īſula Patmo Epheſum rediit: & quæ ſequuntur.

b Mons Veſuuij Campania conflagrat, ſub Tito.

D

† ἰδίαις χερσὶ τὰς βίβλους.

c Tranquillus ſcribit, Titū velociſsimè notis excipere ſolitū cū amanuenſibus ſuis per iocū ludumq; certantē, imitari chirographa quæcūq; vidiſſet: ac profiteri ſæpe ſe maximū falſarium eſſe potuiſſe. Non mirum itaq; fuerit ſi libros ipſe ſeptem Ioſephi de bel. Iudai. manu ſua deſcripſerit.

d Titi Veſpaſiani mors.

e Crudele Domitiani imperium.

f Cædes Chriſtianorū

E

⁎⁎

g Apollonius Tyaneus impoſtor.

h Nerua imperium.

i Ioānes Apoſtolus ab exilio reuocatus

k Imperiū Traiani.

F

⁎ Hunc cùm Domitianus punire vellet, repentè is in iudicio diſparuit. Lactan. libro quinto cap. 3.

⁎⁎ Nerua omnes qui impietatis in Deos rei fuerant, Chriſtianos ſcilicet, abſolui voluit. Et edicto vetuit, ne ſerui deinde dominos criminarentur, ne ve liceret aut impietatis (Chriſtianiſmi) aut Iudaica ſecta quempiam deinde inſimulari. Dionyſius.

Nerua pueros & puellas egenis parentibus natos, ſumptu publico per Italiam ali iuſſit: Eutrop.

A

CAPVT XII.

Menãder Simonis Magi, hæreſisq; eius diſcipul⁹, & ſucceſſor.

SVb eodem imperio, poſt Simonem illum Magum, inſignẽ diabolicæ operationis & efficaciæ armaturam exhibuit Menãder, diſcipulus eius, Samaritanus itidem vt ille, impoſtoris certè & carminum præſtigiis lõgè magiſtrum poſt ſe relinquens. Sibi ipſi enim Seruatoris noſtri vẽdicabat honorem, ſeque è cœlo ſalutis hominum ergò demiſſum eſſe nugabatur. Illud etiam docens: neminem vnquam aliter ex certamine cum mundi architectis angelis congreſſum, victorem abiturum, quàm ſi diſciplinam magicarũ præſtigiarum ſuam omnem probè teneret, & quem ipſe tradidiſſet baptiſmum ſubiret. Quo baptiſmo ſi quẽ dignatus eſſet, eum expertem ſenectutis, ſempiternam & immortalem vitam victurum eſſe dicebat. Meminit huius, quem modò nominauim⁹ Irenæus, & item ea philoſophis martyr & teſtis optimus Iuſtinus, Simonis illius atque Menandri huius mentionẽ faciens, atque ita dicens: Menander quidam, & ipſe Samaritanus, in vico Capparatenſi ortus, Simonis diſcipulus, non minus quàm ille dæmoniorum furore afflatus, permultos Antiochiæ viuens magica arte ſeduxit, qui etiam ſectatoribus ſuis nunquam eos morituros eſſe perſuaſit. Erant etiamnum illius diſcipuli nonnulli, qui hoc idem profitentur. Verùm enimuerò diabolicæ planè hoc erat ſolertiæ, per tales Magos, qui Chriſtianorum ſibi, prætextus gratia, nomen ſumpſiſſent, ingenti diuinæ pietatis myſterio magicarum præſtigiarum inurere calumniam, atque Eccleſiaſtica de animarum immortalitate & mortuorum reſurrectione dogmata traducere atque euertere.

Baptiſmus Menandri.

B

Diabolus per Simonis & Menãdri hæreſim vehementiſsimè Chriſtianiſmum oppugnauit.

CAPVT XIII.

Ebionis hæreſis.

C

ATque illi quidem ita homines ſeducebant. Alij porrò, quum homines à profeſsione & fide in Chriſtum filium Dei omnino abſtrahere non poſſent, tenuiorem de eo opinionem induxerunt. Hebionæos hos, maiores nominarunt: dignos prorſus qui appellationem eam obtinerent, directè & certò mentis eorum inopiam & mendicitatem declarantem. ita enim apud Hebræos mendicus vocatur. Siquidem purũ amantem hominem Chriſtum eſſe docuerũt, morum proficiente acceſsione iuſtificatum: qui ex Maria genitus primùm extiterit, & ex cõgreſſu Ioſephi initiũ ſumpſerit: & præterea, quòd non facile quiſquam per ſolam fidem in Chriſtum ſaluus fieret, niſi etiam legis cæremonias ſeruaret, & eam viuendi rationem ſequeretur. Hæreſi hac & ſecta in duas partes diſſecta, alteri quidem, quę modò diximus, ſenſerunt: alteri autem admiſerunt quidem illi, ea Spiritu ſancto & Maria virgine Chriſtum natum eſſe: eundem autem quòd antea ab æterno fuerit, Verbum & ſapientiã principio carentis & æterni Dei eſſe pernegarunt. Proindéque & ij in eadem cum alteris illis verſati ſunt impietate. Itidem enim vt illi, legis cultum & obſeruationem plurimum complectebantur, Ilicet & Apoſtoli epiſtolas omnes, apoſtatam & deſertorem Paulum appellantes, reiiciebant: & ſoli quod ſecũdum Hebræos erat, Euangelio adhærere perſeuerabant. Et quum Sabbatum aliámque eorum obſeruationem omnem ex æquo cũ illis ſeruarent, nihilominus & nobiſcum Dominicos dies ad Chriſti reſurrectionis memoriam colebant.

Per ſolã fidẽ hoc eſt ſine cæremoniis legis iuſtificatio eſt, per cõtrariam rationem.

Duplex Ebionitarum ſecta.

D

CAPVT XIIII.

Hæreſis Cerinthi.

EAdem ætate & Cerinthũ quendam alterius hæreſis ducẽ fuiſſe, ſcriptor eccleſiaſticus Caius commemorat, ita dicens: Sed & Cerinthus per reuelationes velut à magno Apoſtolo ſcriptas, verborum portenta nobis tanquam per angelos ei tradita mentitus inducit, poſt reſurrectionem aſtruens terrenum futurũ Chriſti regnum: & carnem tum primas obtinentẽ, denuò cupiditatibus in Hieruſalem inſeruiturã. Atque quum ſacrarum Dei ſcripturarum ſit hoſtis, ſeducere homines volens, mille tamen annorũ nuptiarum celebritatibus deſtinatum refert. Eius etiã Dionyſius Alexãdrinus in 11. Promiſsionum de Ioannis Apocalypſi libro meminit: Cerinthum, dicens, qui & à ſe nominatam Cerinthianam hęreſim inſtituit, condignum idoneúmque figmento ſuo nomen ſibi vulgo arrogare voluiſſe. Diſciplinæ quippe eius illam fuiſſe doctrinam: Terrenum Dei regnum fore: & quarũ rerum ipſe, qui corporis ſui amans & admodum carnalis eſſet, cupiditate teneretur, ventris videlicet, & earum quæ ſub ventre ſunt partium voluptatis & exuberantiæ, in eis tanquã in ſomnis vitam peractum iri: hoc eſt, in epulis, compotationibus, coniugiis, & quibus hæc plauſibiliora gratioſioraque fore largiúſque prouentura putauit, diebus feſtis, ſacrificiis, & victimarũ mactationibus. Hæc Dionyſius. Irenæus autem, quum alia etiam plura vertiginis plena deliramenta eius in primo contra hæreſes libro propoſuit, tum in tertio eiuſdem operis de eo memoria dignam hiſtoriam recenſet, quam per traditionem Polycarpi Smyrnæi epiſcopi ſe accepiſſe dicit. Quum nanque aliquando Ioannem Apoſtolum balneo vti oporteret, atque is futurum cognoſceret eò quoque Cerinthum ingreſſurum, quanta potuit celeritate inde refugit, ne ſub eodẽ quidem tecto vnà cum illo manere iuſtum eſſe opinatus. quod etiam iis qui cum eo erant perſuaſit: Fugiamus, inquiens, ne balneum concidat, in quo veritatis inimicus Cerinthus lauat.

E

Regnũ Chriſti in terra, mille annorũ poſt reſurrectionem. Chiliaſtarũ ſiue Millenariorũ origo.

F

Ioannes apoſtolus præſentiam & conſpectum Cerinthi maximè fugit.

CAPVT. XV.

Nicolaitarũ hæreſis.

PRæter has, quarta quoque à Simone breui tempore, quæ Nicolaitarum dicitur hæreſis, viguit: cuius & Ioannes in Apocalypſi meminit. Autor eius fuit Nicolaus, eorum vnus qui vnà cũ Stephano ad pauperũ curam & miniſteriũ in Actis Apoſtolicis ſunt delecti. Is, vt Alexãdrinus Clemẽs in 3. Contextio. lib. ait, quũ formoſam haberet vxorem, eique poſt Seruatoris aſſumptio-

A nem, ab Apoſtolis zelotypiæ crimē obiectū eſſet, in medium productā, quicunq; vellet, ducere eam iuſsit: eiq; facto congruens quoq; adiecit dictum, ⁎ Abutendū eſſe carne, inquiens. Quo quidem ille verbo, vt ego puto, non aliud, q̃ carne ad illegitimas voluptates non vtendum, neque appetitiui libidinum eius indulgendum eſſe inſinuauit. Qui autem hæreſim eius cõplexi ſunt, factum ſimul dictúmq; eius † ſine iudicio ſequuti, impodenter fornicatione vtuntur. Sedenim Nicolaus, cū nulla alia muliere q̃ coniuge ſua conſueuit: & ex liberis quos genuit, fœminæ quidē in virginitate conſenuerūt, filium autem in ⁎ incorrupto cœlibatu quoque permanſiſſe ſcimus. Quæ quum citra controuerſiam ita ſe habeant, ſatis apparet, ꝙ ille vxorem, propter quā zelotypus viſus eſſet, in medium Apoſtolorū produxit, id velut ⁎ repudiationem affectionis carnalis fuiſſe: eúmque ⁎ per abuſum carnis, continentiam, & accuratam voluptatum compreſsionē docuiſſe. Quippe qui iuxta Seruatoris præceptum, duobus heris, voluptati ſcilicet & Domino, inſeruire noluerit. Ferūt autem & Mathiam docentem ita tradidiſſe: Expu-

De vero abuſo carnis egregia doctrina & exemplū.

Matthiæ Apoſtoli præceptū optimum.

B gnādam quidem eſſe carnē, aliterq; ea q̃ ipſa fert vtendum, neque ei quicquam ad voluptatem indulgendum: animam autem per fidem & cognitionem veram alendam atque augendam. Hæc de illis, qui à principio veram & ſinceram fidei doctrinam adulterare quum conati eſſent, ſtatim tamen diffluxerunt, compendioſè diximus: ſuo loco etiam de reliquis dicturi.

** *De carnis huiuſmodi abuſu illuſtris eſt etiam ſententia apud Cic. lib. 1. de Leg. Quum animus cognitis perceptiſque virtutibus à corporis obſequio indulgentiáque diſceſſerit, voluptatémque ſicut labem aliquam dedecoris oppreſſerit, omnémque mortis dolorisque timorem effugerit, ſocietatémque caritatis coierit, tum omnibus ſe natura coniunctum duxerit, cultúmque Dei & puram religionem ſuſceperit, & exacuerit illam vt oculorum ſic ingenij aciem ad bona deligenda, & reiicienda contraria, quæ virtus ex prouidendo eſt appellata prudentia, quod eo dici aut cogitari poterit beatius?*

CAPVT XVI.

Perſequutio Chriſtianorū ſub Traiano.

C NEro quidem primus perſequi Chriſtum eſt exorſus, Domitianus ſecundus, tertius Traianus: ſub quo & priuatim & publicè, per vrbes vniuerſis inſurgētibus populis, antiquitùs traditum eſt, ingentem contra nos concitatam fuiſſe perſequutionem. Quo tēpore Simeonem quoque, patruo Ieſu Cleopa, & Maria coniuge eius, quam & ſororem (quippe veluti ⁎ cõſponſam, atque adeò filiam) Dei genitricis fuiſſe dicunt, non ex Anna & Ioachimo, ſed ex Salome & Ioſepho editam, vt dictum eſt, progenitum martyrij curſum abſoluiſſe cõſtat: cui etiam poſt Iacobum Hieroſolymitanæ eccleſiæ ſedes commiſſa fuerat. Simeon iſte à quibuſdam hæreticis, velut vnus poſterorum Dauidis (nam ad id vſque tempus inquirebantur) & regalis tribus Iudæ, ipſiúſque adeò Chriſti agnatus, delatus eſt: & propter eum, quòd liberè pulchram profeſsionem profiteretur, grauis æmulatio & inuidia Principibus inceſsit. Hic quum diebus pluribus dura verbera, quæ ei Atticus per tormenta inferebat, fortiter pertuliſſet, pari cum Chriſto ſupplicio eſt affectus. Nanque in crucem ſublatus, ad illum moriens tranſijt: quum quidem centum & viginti peregiſſet annos. Scribit ſanè Egeſippus, quum eo tempore Iudæi regiæ ſtirpis & tribus inquirerentur, ipſius quoque Simeonis accuſatores, ꝙ videlicet ex eis eſſent, captos eſſe.

Martyrium Simeonis epiſcopi Hieroſolymitani.

D Quòd ſi quis veræ rationi atque obſeruationi inſiſtat, rectè profectò Simeonem hunc ex illis fuiſſe dicat, qui Dominum ſuis ipſorum oculis viderint, & auribus audierint. Apertum nimirum indicium eſt, longæuitas ipſius: & quod diuinorum Euangeliorum ſcriptura, Mariæ Cleopæ, ex quo hunc prognatum eſſe ſuprà diximus, mentionem facit. Idem hiſtoricus & aliorum quorundam, qui ab agnato Seruatoris fratre vno, cui Iudæ nomē fuerit, progeniti ſunt, meminit, quos ad eam quoque ætatem vixiſſe dicit: poſt id, quod antè expoſuit, quorundam ſub Domitiano pro fide in Chriſtum peractum martyrium. Scribit autem ad hunc modum: Venerunt igitur & præfuerunt eccleſiæ omni, velut martyres & teſtes, † gentiles quoque Domini: & pace eccleſiis reddi-

Simeon iſte annos 120. vixit.

E ta, vſq; ad Traianum Cæſarem manſerunt: donec etiam, quem diximus, Simeon Cleopæ filius, Domini patruelis frater, per calūniam ab hæreticis eodem modo apud Atticum conſularem delatus eſt. Qui dies multos tortus, ita martyrium obiit, vt omnes, atque ipſe etiam Atticus, mirarentur, hominem centum & viginti annos natum, tantū perferre tormenti. Et is tandem in crucem agi eſt iuſſus. Paululum autem hiſtoricus digreſſus, vbi ea quæ cõmemorata ſunt dixit, deinde & illa addit: quòd ad ea vſq; tempora, Eccleſia pura & incorrupta permāſerit virgo, in locis obſcuris & caliginoſis adhuc, ſi qui tum extiterunt qui ſanam doctrinam ſalutiferæ prædicationis corrumpere ſunt conati, deliteſcentibus. Poſtquā autem ſacer Apoſtolorum chorus diuerſo mortis genere vitā finijt, generatióque eorum præteriit, qui auribus ipſi ſuis diuinam ſapientiam audiuerant: tum primùm impiorum ſeductorum, per ⁎ peregrinorū doctorum deceptionem, coitio & cõſpiratio initium cepit. Qui deinde nullo iam ex Apoſtolis reliquo, nudo (vt dicitur) capite contra veritatis prædicationem, falſò nominatam cognitionem pro-

Eccleſia vſq; ad tempora Traiani, perinde atq; virgo, ab hæreticis incorrupta fuit.

Hæreticorū origo.

F mulgare ſunt auſi. Et hæc quidē Egeſippus. Nos porrò reliquum Traiani imperium hiſtoriæ huic ſubiungamus.

CAPVT XVII.

PErſequutio igitur tum ad ſummum peruenerat: adeò vt etiam Plinius Secundus, inter prouinciæ rectores præcipuus, ꝙ tantā martyrum eſſe videret multitudinē, ad imperatorē ſcribendū, & turbā tantā eorū qui pro fide cæſi eſſent, ei ſignificādam duxerit. Illo etiam addito quicq̃ non ſceleris contra leges Chriſtianos cõmittere, præterquam quòd cum primo diluculo conſurgentes, Chriſtum tanquā Deum laudibus celebrent, à ſceleratis omnibus flagitiis alieniſsimi. Quibus verbis Traianus flexus, ei reſcripſit: Chriſtianorum quidēm gentem non inquirendā eſſe,

Plinius Iunior de Chriſtianorū perſequutione.

Reſcriptum Traiani de eiſdem.

A oblatos verò puniri debere. Proinde vis & perſequutio ea aliquatenus quidē cohibita eſt: non tamen res Chriſtianorum, ab inſidijs eorum qui illos affligere cōſtituiſſent, tutæ prorſus fuere. Alicubi enim populus ipſe, alicubi verò & præſides locorum cōtra nos inſurgebant. Et quanuis * publicè in vniuerſum perſequutio mandata & promulgata non eſſet, ſeorſim tamen per prouincias ea exercebatur, vt ſic quoq; quamplurimi fierent martyres. Hæc Tertullianus in defenſione ſua, quam Romana conſcripſit lingua, commemorat hiſce propè verbis: Atqui inuenimus, inquiſitionem quoq; in nos prohibitam. Plinius enim Secūdus, quum prouinciam regeret, damnatis quibuſdam Chriſtianis, quibuſdam gradu pulſis, ipſa tandem multitudine perturbatus, & quid de cętero ageret neſcius, conſuluit tunc Traianum imperatorem, allegans, præter obſtinationē non ſacrificandi, nihil ſe ſcelerati de eis cōperiſſe. Inſinuās quoque & illud: Surgere atque cōuenire ſummo mane Chriſtianos, & Chriſtum tanquam Deum carminibus laudare: & ad conſeruandam eorum B diſciplinā, homicidium, adulteriū, fraudem, perfidiam, & cætera ſcelera prohibere. Ad quæ Traianus reſcripſit, Chriſtianos inquirendos non eſſe, oblatos autem puniendos.

** προφανῶς καθολικῶς.*

CAPVT XVIII.

Eo tēpore adhuc Romę Clemens enituit, & Ignatius eccleſiā Antiochenam rexit. Papias autē Hierapoli ſcriptis edendis operā dedit. Vixit etiā Pancratius, & Smyrnenſiū antiſtes Polycarpus. quorum illi quidē Petri diſcipuli: Polycarpus autem, eius qui ſupra pectus Domini recubuit, ſectator fuit. Clemens porrò Romæ illuſtri loco natus, genúſq; ſuum ad imperatores Romanos referēs, † Fauſti cuiuſdam & Matthidię filius, varijs Gręcorum diſciplinis eruditus, atq; in omni genere ſcientiarum ſummè exercitatus, Apoſtolorum principis familiaris fuit, ſicuti antea à me dictum eſt: à quo arcana Chriſti ſacra edoctus, Euangeliū promulgauit. Quum autem imperata Traiani non faceret, in ciuitatem quandam obſcuram & deſola- C tam * Cherſoni vicinam eſt relegatus. Multiſq; caſibus propter Chriſti confeſſionē conflictatus, tandē ancora ferrea è collo eius ſuſpēſa, in altum mare proijcitur. De quo, ſupra opinionē præſentis memoriæ quiddā accidit. Siquidem mari diebus ſeptem ad tria millia paſſuum diuiſo, multi eò eunt, & martyris corpus exoſculantur, templo diuina virtute excitato. Et quum aliquādo mare, vt aſſolet, diuiſum eſſet, populúſque ſtata ibi ſacra peregiſſet, atq; inde rurſus reuerteretur: euenit, vt per parentū obliuionem illic puer quidam relinqueretur. Atque vbi mare in ſeſe redijt, puer tenellus etiānum vndis eſt obrutus. Deinde quū rurſum fluctus receſſiſſent, parentes eò acceſſere, & puellū ſaluum & validum loculis ſancti martyris aſsidentē repererunt. Qua re cognita, intellexerunt, eum per inhabitantē ibi gratiā ſotum, & citra nocumentū à feris marinis conſeruatū eſſe.

Clementis Romani martyrium.

† Alij habent Fauſtini.

** χερσῶνι παραπλησίαν. Cherſonenſem alij vocant. Miraculū ingēs de corpore Clementis defuncti.*

Clementis Romani ſcripta

*** Clemens iuſſu Traiani in inſulā eſt deportatus: in qua duo millia Chriſtianorum ad ſecanda marmora damnatorum inuenit.*

Quapropter Apoſtolo, quem decuit atque oportuit, honore habito, cum puero ſuo domum ſunt reuerſi. De Clemente hoc antea quoq; diximus. D Epiſtolam huius nomine editā, magnam & admirandam, Euſebius Pamphili attingit: quā Romanæ eccleſiæ nomine, Corinthijs, quum apud eos tum ſeditio eſſet, ſcripſit. eā & antiquitùs & ſuo tēpore publicè in eccleſia lectā dicit, in qua multis ſententijs epiſtolę Pauli ad Hebręos vtitur. Fuit & alia ſub huius nomine epiſtola, priori illi lōgè impar: quā veteres ignoraſſe, idē Euſebius ſcribit. qui porrò & exigua eius ſcripta, quæ Petri & Appionis eſſe ait dialogū reprobat, quæ nimirū ſincerā certámq; Apoſtolicæ orthodoxiæ formā retinere negat. Ego verò illi, ſi de eis quę nunc apud nos Clementina dicuntur, ſentit, nō aſſentior: ea enim Eccleſiæ recepta ſunt. Si verò præterea aliqua ſint alia, nihil refragor. Hunc autē & Apoſtolicarum conſtitutionum, & ſacrorum quoque canonum, autorem eſſe credimus. Cæterùm de epiſtola ad Hebręos anceps eſt opinio, hiccine an Lucas Euangeliſta eam tranſtulerit à Paulo, cuius natiua & propria eſt, primùm dictatam. E

Canones apoſtolici Clementis.

De Epiſtola ad Hebræos.

CAPVT XIX.

Dvi Clemētis res ſic ſe habuere. Ab omnibus autē celebratus Ignatius, ſecūdus in Antiochena eccleſia Petri ſucceſſor, quū Traiani, qui tum Antiochię erat, nō deſineret reprehendere ſuperſtitionē, vinctus Romam vt ibi leonibus eſca obijceretur, ſi fidē Chriſti non abiuraret, miſſus eſt: & Aſiam cum firma militū cuſtodia vinctus peragrans, eccleſiáſq; oppidatim adiēs, ſermonibus familiaribus & cohortationibus cōfirmabat. Et quoniā tum primū hæreſes paulatim liberius ſe proferre auderēt, vt ſibi ab eis cauerent, doctrinæque Apoſtolicarū traditionum cōſtanter inſiſterent, admonebat. Quod vt illis certius perſuaderet, in literas cohortationes ſuas referendas eſſe duxit. Itaq; Smyrnæ quū eſſet, vbi Polycarpus eccleſiam regebat, epiſtolā vnam ad Epheſiorum eccleſiam dedit, Oneſimi paſtoris mentionem faciens. Aliam autē Magne- F ſiæ ad Mæandrum ſitæ ſcripſit, in qua Epiſcopi cuiuſdam Damæ meminit. Aliam item ad eccleſiā quæ Trallis fuit, miſit, cui tum Polybius præfuit. Quartā porrò ad Romanam ſcripſit eccleſiā, cum ampla exhortatione, ne quod martyrio eius obijcerent impedimentū: néve propter animorū imbecillitatem quicquam agerent, vt ipſe cōcepta optatáq; ſpe ſua excideret. Operæpreciū verò eſt, verba aliqua linguę illius, ad fortitudinis & fidei eius magnitudinē declarandā, hiſtorię huic apponere. Scribit enim ad hunc modū: Ab ipſa Syria Romā vſq;, terra marique, diu noctúq; cum beſtijs mihi depugnandū eſt, cum decem videlicet leopardis: hoc eſt, militari manipulo, qui beneficijs affecti longè etiā deteriores fiunt. Verùm iniurijs eorum magis etiā magiſq; erudior. Verùm tamen ea de cauſa iuſtificatus nō ſum. Quàm velim mihi iam adeſſe, quæ in me deſtinatæ paratæque ſunt beſtiæ, quas etiam vt quamprimum reperiam opto. Eas per aſſentationem & palpationem demulcebo, vt me quàm celerrimè deuorent. Atque etiā ſi id facere nolēt, ego eas vim illis inferēs incitabo. Date

Ignatij Antiocheni epiſcopi res.

Epiſtolæ iv.

Pectus martyrij cupidiſſimum.

A mihi quæſo hāc veniam. Quid mihi expediat,noui. Nūc enim demùm diſcere incipio, nihil optare aut deſiderare rerum omnium & inuiſibilium & viſibilium,niſi vt ad Ieſum Chriſtum veniam. Ignes, cruces, beſtiarum cohortes, diſsipationes oſsium, membrorum conciſiones, totius corporis commolitiones,& diaboli tormenta & ſupplicia in me progrediantur, vt modò ad Ieſum Chriſtum perueniam. Atq; hæc Smyrnæ ſcripſit. Quū autē Troade eſſet, per literas cum Philadelphiæ eccleſia colloquutus eſt. Epiſtolam quoque ad Smyrnæos dedit,& aliam item ſeorſim ad epiſcopum eorum Polycarpum,ſimul & vt virum diuinum honorans,& velut Apoſtolico paſtori(quippe & ipſe paſtor bonus)gregem cōmendans: additis quoque precibus, vt curam illius habere, & quæ optima eſſent,eum docere vellet. In epiſtola ad Smyrnæos,verbis quibuſdam inſignibus de Chriſto vtitur:quæ vnde deſumpſerit, non ſatis ſcio.Ego verò etiā poſt reſurrectionē in carne,inquit, eum vidi, credóque eum eſſe. Et quum ad Petrum & eos qui cū eo erant venit,eíſque dixit, Accipite, contrectate, & videte me non eſſe dæ-
B monium incorporeum: ſtatim eum tetigerunt, & crediderunt. Sed & ipſe Irenęus martyrium èius nouit, & epiſtolarum eius Polycarpus mentionem facit. Irenæus de eo ſic ſcribit: Quemadmodum noſtrorū quidam dixit, propter profeſſionem atque teſtificationem de Deo ad beſtias condemnatus: Frumentum ſum Dei, & per beſtiarum dentes commolor, vt purus ſincerúſque inueniar panis. Polycarpus autem in epiſtola ſua ad philippenſes,hiſce verbis,eius meminit: Obſecro igitur vos omnes,vt magiſtratibus obediatis, & omnem patientiam exerceatis, quam ad oculum vidiſtis, non ſolùm in beatis viris Ignatio & Ruſo & Zoſimo,ſed etiam in aliis noſtræ profeſſionis hominibus,atque adeò in ipſo Paulo,& reliquis Apoſtolis:illud perſuaſum habentes,quòd
C illi omnes non in vanum cucurrerint, ſed in fide & iuſticia: & quòd in debito deſtinatóque eis loco ſint apud Dominum,cui etiam compaſsi ſunt. Non enim præſens complexi amauerunt ſeculū, ſed eum qui pro nobis mortuus eſt, & qui propter nos à Deo eſt reſuſcitatus. De epiſtolis eius ita ſcribit: Scripſiſtis mihi & vos, & Ignatius, vt quum quis in Syriam ierit,literas ad vos perferat. quod quidem curabo, opportunum nactus tempus. Et rurſum: Epiſtolas Ignatij ab eo ad nos miſſas, & alias item, quas nobiſcum habuimus, ita vt iuſsiſtis,ad vos miſimus. Quæ quidem literis hiſce noſtris ſunt adiūctæ,quibus multum adiuuari poteritis. Complectuntur enim fidem, & patiētiam,& ædificationē omnem, quæ ad Chriſtum noſtrū refertur. Romæ porrò quum prius varia tormenta pertuliſſet, neque quicquam de conſtanti decentique ſua ſententia remiſiſſet, poſtremò in medio theatro duobus leonibus obiectus, martyrio eſt defunctus. & carnes quidem eius atque oſſa teneriora beſtiæ deuorarunt:quęcunque autem firmiora reliqua fuere, multo deinceps tempore Roma Antiochiam ab ſodalibus ſectatoribúſque eius ſunt perlata. Hæc de ipſo diuino Ignatio.

Preclarū exemplum τῆς ὑπαρχίας, hoc eſt, obedientiæ quæ magiſtratibus debetur.

Locus ſanctorum poſt obitum.

Ignatij martyrium.

CAPVT XX. D

PApias verò Hierapolitanus, & ipſe vita Apoſtolica clarus fuit, multáque Eccleſiæ ſcripta reliquit: quorum quinq; tantū,quæ Dominicorū ſermonū expoſitionē inſcripſit,circunferuntur. Eorum Irenæus quoque mentionem facit, ita inquiens: De iis Papias, Ioannis quidem auditor, Polycarpi autem ſodalis, vir priſcus,ſcripto teſtatur, in quarto voluminis ſui libro. Quinq; enim compoſuit. Papias porrò ipſe, in prooemio ſcriptorū ſuorum, ſe oculis ſuis Apoſtolos non vidiſſe, ſed fidei profeſsionem ab eis qui illis noti atq; familiares fuerint, addidiſſe, hiſce verbis innuit: Non grauabor enim, inquit, quęcunq; à presbyteris rectè didici, ac rectè memini, veritatem eorū interpratione cōfirmans, tibi exponere. Minimè enim iis ſum, vt multi, delectatus, qui multa dicerēt, ſed qui vera docerent: neque qui aliena, ſed qui à Domino, & ab eis quibus cum ipſa veritate cōſuetudo fuit, de fide tradita præcepta commemorarēt. Quod ſi quando aliquis presbyterorum ſectator E aduenirét, eorum ipſorum requirebam ſermones quid ſcilicet Andreas, quid Petrus dixiſſet: quid Thomas, aut Philippus, aut Simon, aut Iacobus; aut quid Ioānes, aut Matthęus, aut quid alius quiſquam Domini diſcipulorum: aut quid etiam Ariſtion, & Ioānes presbyter, & ipſi diſcipuli Domini dicant. Non enim tantum me libris adiuuari, quantū viua & præſenti voce, arbitratus ſum. Notandum porrò eſt, bis eum in ſcripto hoc Ioannis nomine vti: primò quidem vbi Apoſtolorum nomenclaturam inſtituit, vt dilectum illum intelligere liceat: ſecundo autē loco, Ariſtionem & Ioannem adiicit, & presbyterum vocat. Cuius quidā ignorātes †commune cum Apoſtolo nomen, poſteriores duas Ioannis epiſtolas, & Apocalypſim, Apoſtolo ipſi adſcripſerunt. Epheſi nāque presbyter quoque iſte vixit, vbi etiam nunc duo extare dicuntur monumenta, quę eodem nomine Ioannis feruntur. Quandoquidem autem idem Papias quoque admiranda quædam in libris ſuis refert, à deceſſoribus ſuis per manus ſibi F tradita, agedū de eis quoq; pauca dicamus. Statim enim Philippum, eum qui Hierapoli fuit, & filias ꝓphetiſſas, vt antea dictū eſt, habuit, vnū ex duodecim Apoſtolis, non ex ſeptē illis diaconis, quos in Actis recenſet Lucas, fuiſſe memorat: & ſe cum filiabus eius colloquutum eſſe ait, vnde intellexerit ætate ea mortuum quendam reſurrexiſſe. De Barſaba ſanè quidem, qui Iuſtus cognominatus in Actis dicitur, illud refert: ꝙ veneno peſtifero hauſto, nihil ſenſerit per Domini gratiā detrimēti. Sed & alia plurima ex maiorum ſine ſcripto traditione accepta, vt parabolas & doctrinas Seruatoris quaſdam, & item alia fabuloſè quodam modo commemorat. Mille quoque annorum poſt mortuorum reſurrectionem fore dicit Chriſti regnū, corporaliter in hac terra producēdum. quod illum ignorantē promiſsiones arcano quodam myſterio eſſe editas, ita craſsius accepiſſe credo: quippe qui mente acri non fuerit, id quod ex oratione eius coniicere licet. multos tamen in eādem æmulationem, vetuſtatem viri admiratos,

Papiæ Hierapolitani antiſtitis res De verbis Domini. libri eius.

† τὸ ὁμώνυμον.

Philippum Apoſtolum filias prophetantes quoq; habuit.

Mille annorum Chriſti in terris poſt reſurrectionē regnum.

Qui opiniones & hæreſis eius ſunt, χιλιασταί, hoc eſt, milleonarij dicuntur.

A perttaxit: ſicuti Irenæus, & ſi quis pręterea alius eiuſdem cum illo eſt ſentētiæ & opinionis, oſtendit. Quin alias etiam ſe, ab eis qui dicti ſunt, Ariſtione & presbytero Ioanne, traditiones habere dicit: ad quas ſtudioſos reűciés, quæ de Marco & Matthæo euangeliſtis tradit, neceſſario hic perſequenda eſſe putaui. Ita enim ſcribit: Hoc quoque Ioannes presbyter dixit: Marcus, quòd Petri eſſet interpres, quæ memoriæ commendauerat, certò & diligēter conſcripſit, non tamē ſeruato dictorum factorúmque Chriſti ordine. Non enim audiuit, neque conſectatus eſt Dominum: ſed poſterius: vt dixi, Petri diſcipulus fuit: qui quidē ex vſu auditorum doctrinam ſuam promulgauit, non ordine ſermones & oracula Domini commemorauit. Quapropter minimè hallucinatus eſt Marcus, ſic pleraque ſcribens, vt ea memoria fuerat conſequutus. Vnum enim hoc ſibi in ſcribendo propoſuerat, ne quid eorum quæ audiſſet, omitteret, né ve á veritate aberraret. Matthæus verò ſermone Hebraico librum ſuum cōpoſuit: quem deinde, vt quiſque potuit, eſt interpretatus. Vtitur idem Papias teſtimoniis & autoritatibus ex priore

Hoc Euangeliū ſecūdū Hebræos cōtinet. Euſeb. lib. 3. ca. vlti.

B Ioannis, & itidem ex priore Petri epiſtolis. Addit præterea ✶hiſtoriam aliam, de muliere, quæ multis criminibus apud Dominum per calumniam ſit delata. Et Papiæ quidem ſcripta ad hunc ſe habent modum.

CAPVT XXI.

Quadratus & Ariſtides, viri Eccleſiaſtici.

Floruit autem eo tēpore diuinus quoque Quadratus: cui nihil eorum donorum, quæ Apoſtolicos decent ſucceſſores, defuit. Itidem verò & Ariſtides, vir ætate ea ingenti fidei noſtri æmulatione & ardore flagrans. Ambo doctrina, feruore, & vitæ Chriſtianę moribus pares: ambo etiam orationes ad Ælium Hadrianum, qui Traiano in imperio ſucceſsit, quibus Chriſtianum dogma defendunt, compoſuerunt, quum improbi quidam homines eccleſias vrgere atq; perſequi

C aggrederentur. In quibus orationibus videre eſt, non exigua eorū virorum ſplendidæ mentis Apoſtolicæq; & rectæ doctrinæ indicia. Quadratus quidem certè priſcam ſinceritatem & fidē ſuam ſatis declarat iis ipſis quæ ſequuntur verbis:

» Seruatoris autē noſtri opera ſemper præſto fue-
» re. Ingens eſt enim eorum qui ab eo ſanati ſunt,
» multitudo. Multi qui à mortuis reſuſcitati ſunt,
» non ſolùm quum curarentur & exuſcitarentur,
» ſed poſtea etiam viuentes continuè apparuerunt: & nō tantùm quum Saluator in terris verſaretur, verùm poſt diſceſſum quoque eius longo vixerūt tempore, adeò vt nonnulli etiam ad noſtram durauerint ætatem.

CAPVT XXII.

Chriſtianiſmus floruit.

AC res quidem noſtrę ita florebant, quotidianúmque incrementum capiebant, radicibus Apoſtolicorum virorū, qui tum multi in vita erant, doctrinæ altè actis, & ſanctorū martyrum ſanguine vbertim rigatis. Iudæorū autem natio frequentibus, aliiſq; ſuper alias accumula- D tis cladibus admodū accidebatur. Decimusoctauus imperij Traiani agebatur annus, quum Iudęorū rurſus excitatus eſt motus: qui quod reliquum eius populi fuit, ſuſtulit. Quum etenim grauis & ſeditioſus eos afflaſſet ſpiritus, qui irā vindictámque vehemētius commouit, tumultum aduerſus ciues ſuos Græcos in ciuitate Alexādrina, in Ægypto, & vicina ei Cyrene conciuerunt. Quo deinde paulatim gliſcente, qui proximè conſequutus eſt, anno, maximum cōflarunt bellum ✶. Tenebat tum cum imperio prouinciam Aegyptum Lupus. Et primùm quidē Iudæi ſuperiores eſſe: Græci autem ex turpi & fœda fuga cōgregati, ex improuiſo Iudęos, Alexādriæ adoriri, & partim ferro cædere, partim captiuos abducere. Itaque qui Cyrenæ erant, ſubſidio tali amiſſo, cunctam percurrunt Aegyptum, quam Lupus adhuc adminiſtrabat: & quam poſſunt, impunè inferunt cladē. Ea re permotus Traianus, Martiū Turbonem eò cum valido mittit exercitu, qui cum Iudæis cominus congrederetur: & claſſem maritimam, peditum equitúmq; cōſequuntur auxilia. Martius por-

Noua Iudæorū clades ſub Traiano apud Alexandriā & Cyrenē, atq; in Aegypto.

Iudæi hic ducem habuerunt Andream.

Lupus Aegypti præfect[a].

Martius Turbo.

E rò breui multis variiſque certaminibus cōmiſsis, bellóque fortiter confecto, plurimas myriadas Iudæorum, non Cyrenaicorum ſolùm, verùm Aegyptiorum quoque, qui regi ſuo Lucæ (ita enim dicebatur) auxiliaria tulerant arma, cōtrucidat. Veritus autem Traianus, ne illi quoque qui in Meſopotamia erāt, pari modo popularibus ſuis bellum inferrent: Lucio Quinto mandat, vt prouinciam ſuam Iudæis oppreſsis repurget. Quapropter ille occultè copiis militaribus cōparatis, illos aggreſſus, tantam eorum ferro concīdit multitudinem, quanta nō facile ſub numerū cadere poſsit. Eámque ob cauſam Lucium prouinciæ Iudææ præfecit imperator: ſicuti id quoq; profani Annalium ſcriptores memoriæ prodidere.

Iīdē in Meſopotamia.

Lucius Quintus Iudææ præfectus.

✶ *In motu iſto Iudæi cædibus contenti non fuerunt, ſed humanis carnibus veſci cœperunt. Cypry etiam ab eis ingenti clade, duce Iudæorum Artemione, ſunt affecti. Iudæi conſpiratione facta, poſſim ducēta & quadraginta millia hoīm cōtrucidarūt. Dio. Oroſ.*

CAPVT XXIII.

Iam ſtudioſus autem fuiſſe fer- F tur [a] Traianus iuris & iuſticiæ, & tam ab improbitate alienus, vt aliquando enſem ſtrictū pręfecto vrbi in conſpectu omniū dederit, atq; dixerit [b]: Cape ferrum hoc, & ſiquidem rectè imperium geſſero, pro me: ſin aliter, contra me hoc vtere. Idem Dacos vicit, & de eis triumphauit [c]. Sub eo quoq; Perſę ad Antiochiā vſque excurrerant: eiq; vrbi per pacis cōditiones captæ, tributum ſimul & præſidiū impoſuerant. Continuò ſuis auxiliū fert imperator: & quum ad fines eorū veniſſet, + per notas illis ſcribens, clàm ſignificat, vt præſidiū quod ibi Perſarum rex reliquiſſet, ne cateru ſe ad auxilium eis ferendū, Perſicúmque metum tollēdum, præſtò adeſſe. Illi, quod iuſſi fuerāt, faciunt [d]. Et ipſe cum Perſis prælio congreſſus, rege eorum cæſo, clariſsimáque reportata victoria, quē voluit eis regē dat. Et inde in eā vrbē victor ingreſſus, multis eam ædificiis exornat, multos etiam Chriſtianos

a Traianū principes æquitas.

b Ego quidē in me, ſi vīm velitis vti poſcerat, enſē præfecti manum armaui Traianum apud Plin. inuenit ī Panegyrico. Traian⁹ quoque ad amicos dixit: Talem ſe eſſe īperatorē priuatis & ciuibus, qualem ſibi ipſe imperatorē priuatus optaſſet. Idem fiſcum lienem vocauit: q eo creſcēte, reliquæ artus tabeſcerent.

c Decebalo eorum duci pacem dedit.

d ἀποστάτας ἐποίησαν.

d Traianus Antiochiã à Perſis captam recuperauit. e Martyriũ quinque virginum Antiochenarum. f Miraculũ de earum cineribus.

A interimit. In quibus, [e] & quinque virgines fidem
palàm profitentes comburit, & oſsibus earum ad
ſummum combuſtis, cineribuſque æri commiſtis,
ahena quædam & alia vaſa fieri curat, eáque pu-
blico lauacro, quod ipſe magnificentiſsimè con-
ſtruxerat, dicat. [f] Verùm enimuerò quicunque eò
lauatum ingrediebãtur, quamprimùm calidas at-
tigiſſent aquas, caligine ſimul & vertigine corre-
pti, cum impetu inde procurrebant & concide-
bant. Cauſa verò eius mali cognita, Traiaous vt a-
lia ex ære puro vaſa balueo parentur, mandat: prio
ra autem illa in fornacibus conflata, in quinq; trãſ
format ſtatuas, eáſque virgiuum combuſtarũ for-
ma & habiru pro balneo collocat.

CAPVT XXIIII.

Aelij Hadriani imperium. b nepotis ex ſorore ſua. Dom. c Hoc eſt, quinquies cẽtena & octoginta millia. c Extremũ Hieroſolymorum excidium, & gentis Iudæorum internecio ſub Hadriano. d Iul. Seuerus in Iudæã miſſus ab Hadriano, arces 50. deruit, & vicos 980. ferro & igni vaſtauit: Dom. Oroſ. libro 7. cap. 13. Ariſtonem Pellæum hiſtoriarũ ſcriptorem. e Reſtituta Hieroſolyma Aelia dicta. f Hadriano polis ciuitas.

VNdeuiginti annis, & menſibus
ſex, Traianus imperium admini-
ſtrauit: & moriens, id Hadriano
[b] ſororis ſuæ viro reliquit. Publi-
B ca is ſtatim ciuitatibus remittit
debita, & vectigalia multa Ro-
maois donat, vnde ei iu vrbe diuini decreti ſunt
honores, Nicæam & Nicomediam, quæ motu ter
ræ multum detrimenti cœperaut, firmo circuudat
muro. Leges quoque ad Draconis & Solonis A-
thenienſium legiſlatorum imitationem promul-
gat. Rebellaſſe etiam ſub ipſo Iudæos, & templum
Hieroſolymis reſtituere voluiſſe, dicunt. Qua de
cauſa Hadrianus [c] quiuquagiota & octo myria-
das eorum vno die interfecit: & quæcunque ex
vetuſtis ædificiis reliqua adhuc fuerãt, diruit pror-
ſus, [d] & ſolo ita æquauit, vt ne lapis quidem ſuper
lapidẽ permaueret, & oraculum Seruatoris ad exi
rum ſuum perductum, verborum eius certitudinẽ
corroboraret. ciuitatiſque totius pomeriis pluri-
mùm contractis, denuò eam ſuo ſub uomine exci
tauit: & appellatione ſua ei impoſita, [e] Æliam vo-
cauit, atque iu ipſo templi adyto ſtatuam ipſe ſuã
collocauit. Quam ſi quis oon ineptè ahominatio-
nem deſolationis uomioet, in loco ſancto, iuxta
C Seruatoris dictum, ſtãtem, minimè is iudicio meo
errarit. Solis autem Græcis incolendam eam de-
dit. Idem Hadrianus templum etiam Cyzici extru
xit, maximum & celeberrimum: & item vrbem
eam quæ hodie quoque nomen eius obtinet, [f] Ha-
drianopolim. Quæ verò & Ariſton Pellæus de po
ſtrema Iudæorum obſidioue literis prodiderit, cõ
modum fuerit ex verbis eius cognoſcere. Porrò
rebellione atque defectiooe Iudæorum longius
rurſum progreſſa, Rufus Iudææ præfectus, acce-
ptis ab Imperatore militaribus copiis, & vecordia
eorum, pro occaſioue bene gerendæ rei, ſubiude
vſus, infeſtis contra eos ſignis eſt progreſſus: &
plurima paſsim millia virorum ſimul & fœmina-
rum, atque etiam puerorum concidit, belliq́ue iu-
re loca eorum direpta iu poteſtatem ſuam rede-
git. Dux Iudæorum tũ Barchochebas erat, quod
nomen ſtellam ſignificat: cætera vir ſaoguinarius
& prædator: ex nomiue autem ſuo perditis man-
cipiis prodigioſè perſuaſerat, cœlitùs ſe lucem de-
miſſum eſſe, quæ afflictos atque oppreſſos illuſtra
ret. Quam maximè autem bello flagrante, decimo
octauo imperij Hadriaoi auuo, ad Bitheram ciui-
tatem muuitiſsimam, oec ita longè à Hieroſoly-

Barchochebas perduellis iſte, Iuſtinum philoſophum & martyrem teſte, apud Euſeb. libr. 4. cap. 8. Chriſtianos ſolos, niſi

D mis ſitam, quum diuturnior obſidio inſtituta, re-
belléſque & rerum nouarum ſtudioſi, fame
ac ſiti ad extremum exitium redacti eſſent, & qui
eis rantæ væcordiæ autor fuiſſet, diguas per
viu dictam dediſſet pœnas, gens tota ex eo tem-
pore, vicinam in circuitu Hieroſolymis reginnem
prorſus attingere prohibita eſt. idque ſic conſtitu
tioue & ſanctione Hadriani factum: qui hoc ſic
iuſsit, vt illi ue aſpicere quidem ex loco quopiam
editiore patrium ſolum poſſent. Ad hũc modum
vrbs Hieroſolymorum Iudaicum populum, anti-
quiſsimos ſuos colonos, internecione ſumma a-
miſit, & poſtea ab aduenis culta atque inhabita-
ta, vt Romana planè ciuitas, io Imperatoris Ælij
Hadriani honorem Ælia eſt appellata. Ac ſic qui-
dem etiam ſub hoc Iudæi extremum contra Chri
ſtum per furorem perpetrati piaculi luêre ſuppli-
cium. Nos autem rurſum ad diuinorum virorum
deſcendamus ſucceſsiouem.

Chriſtũ abnegaſſent, atque blaſphemiis inceſſerent, ad grauiſsima ſupplicia trahi iuſsit. Habuit et nos quoque noſtra in Germania ſuum Barchochebam, ſtellæ inſignib' ſuperbum.

CAPVT XXV.

Romani Pontifices.

DVodecimo imperautis Traiani E
anno, quum Euateſtus põtifica-
tum Romæ octo anuos geſsiſ-
ſet, Alexander quiutus à Paulo
& Petro ſucceſſor eccleſiam re-
gendam ſuſcepit. Qui tertio Ha-
driani imperij anno, decennio in Epiſcopali fuu-
ctione expleto, Xyſto eam conceſsit. Duodecimo
porrò Hadriani anno, quum Xyſtus decennium
itidem eccleſiæ præfuiſſet, Teleſphorus ei ſucceſ-
ſit. Verùm & hoc vndecimo pontificalis miniſte-
rij ſui auno, vita per martyrium defuncto, vt Ire-
oæus inquit, Hyginus prouinciam eius eſt ſorti-
tus: primo imperij Antonini, qui Pius eſt dictus,
anuo. Hygino porrò poſt quartum anuum mor-
tuo, Pius ſucceſsit. Atque huic rurſum Anicetus,
vigeſimo imperantis Pij anno. Anicetus autem
vndecim annis eccleſia Romaua adminiſtrata, So
teri eam reliquit. Cui poſt annos octo Eleutherus
eſt ſuffectus, duodecimus à Petro ſucceſſor, quum
decimumſeptimum annum M. Antonius cum fi- F
lio Romanum regeret imperium. † In Alexandri-
oa eccleſia Primus, quartus ab Apoſtolis epiſco-
pus fuit. Ei, quum duodecim anuos põtificale obi-
iſſet munus, Hadriano tertium imperãte annum,
Iuſtus eſt ſurrogatus. Circiter duodecimum autẽ
eiuſdem imperij annum, anuo præterea vuo &
menſibus aliquot intercedentibus, eccleſiæ eius
adminiſtrationem Eumenes eſt ſortitus, quum
quidem Iuſtus vndecim ei præfuiſſet annis. Eume
nes verò tredecim annis epiſcopatum tenuit. Cui
Marcus ſuccedẽs, decem annis curam paſtoralem
geſsit. Marco Celadion ſuffectus, qui quatuorde-
cim aunis epiſcopatu fuuctus, ſucceſſorem habuit
Agrippinum, nonum eccleſiæ eius ab Apoſtolis
epiſcopum. ✶ Apud Antiochenos poſt Heronem,
eccleſiam rexit Cornelius. Huic quinto Apoſtoli-
cæ ſucceſsionis gradu Eros ſucceſsit, deinde ſextus
Theophilus, & poſt hunc ſeptimus Maximinus.
Hieroſolymitanorum autem epiſcoporum tem-
pora literis mandata nou ſuut, quos breuis admo-
dum æui fuiſſe couſtat, quindecim ex ordine, vt
quidem memoria ſine ſcripto eſt proditum, He-
braici generis omnes, rectéq; officio ſuo fuuctos,

Pius annis 15. cathedrã obtinuit.

† Alexandrina eccleſia epiſcopi. M. Aelius Antoninus Philoſophus, & L. Aelius Cõmodus Verus, Diui fratres æquo iure imperium adminiſtrarunt annis 11. M. Antoninus ſolus annis 4. cum Commodo filio itidem annis. ✶ Antiocheni epiſcopi.

Hieroſolymitani.

A quòd Chriſti doctrinam & profeſsionem probè tenuerint. Quę res effecit, vt ad epiſcopatum eum ab eccléſia Hieroſolymitana, quæ ab Apoſtolorū tempore ex fidelibus Iudæis ferè tota conſtabat, & vſque ad extremam obſidionem perdurabat, ſint delecti. Eorum itaque epiſcoporum qui ex circuncisione Chriſtianam profeſsionem ritè ſunt complexi, & mutuis Iudæorum ſeditionibus atq; veſaniæ fuerunt reliqui, catalogum à primordio exponere conuenit. Primus itaque fuit Iacobus, frater Domini dictus: ſecundus, Simeon: tertius, Iuſtus: quartus, † Zachæus: quintus, Thobias: ſextus, Beniamin: ſeptimus, Ioannes: octauus, Matthias: nonus, Philippus: decimus, Seneca: vndecimus, Iuſtus: * Lebes, duodecimus: Ephrem, tredecimus: quartuſdecimus, Ioſeph: & quindecimus, Iudas. Quibus poſt euerſionem vrbis, ex gentibus ſucceſsit Marcus. Tot Hieroſolymis ab ipſis vſq; Apoſtolis, ad eum quem diximus Iudam, ex circūciſione fuerūt epiſcopi. Totidem, vt expoſuimus, aliarum maximarum eccleſiarum gubernatores.

† *Alij Zachariam nominant.*

* *Alij Laui vocant.*

B CAPVT XXVI.

HAc ipſa ætate Hadriani, Iuſtinus etiam ex philoſophis martyr, inter præcipuos eſt habitus, germanus & ſincerus verę philoſophię amator, & in Græcorum diſciplinis egregiè exercitatus. Sed enim quis qualiſve fuerit, & quemadmodū à Græcorum erroribus ad germanam philoſophiá tráſierit, commodiſsimum fuerit ex ipſius verbis recognoſcere. Quùm enim aduerſus Græcos & gentiles pro Chriſtianis orationes ſcripſit, quibus repugnare atq; refragari illi non potuerūt: tum Romæ, vbi vitam degebat, Antonino Pio Imperatori & Senatui Romano pro nobis Apologiam exhibuit, ita eam inſcribens: Imperatori Tito Ælio Hadriano Antonino Pio Auguſto, & Veriſsimo filio Philoſopho Cæſari, & Lucio Philoſophi Cęſaris, & Pij adoptione filio, amatoribus doctrinæ, ſacróque Senatui & populo Romano vniuerſo, pro C eis qui ex omni hominum genere iniquiſsimè inuidia laborant & affliguntur: Iuſtinus † Priſcus Bacchij filius, Flauia noua ciuitate Syrię Palæſtinę oriundus, orationem atque deprecationem hanc obtuli. Et in eadem oratione ſe non temerè, ſed iudicio ad Chriſtianam profeſsionem perueniſſe, ita refert: Ego quidem, qui Platonicis delectarer diſciplinis, quum Chriſtianos calumnioſe deferri audirem, viderémque eos impauidos interritóſq; eſſe ad mortem, & quæcunque horrenda mortalibus videntur: conſideraui ipſe mecum, fieri omnino non poſſe, vt illi in flagitiis deliciiſque viuerent. Quotus enim quiſque voluptatis conſectator & libidinoſus, quique humanarum carnium dapibus delectetur, bono ſibi mortem eſſe putet? vt per eam cupiditatibus deliciiſque ſuis priuetur: & non potius illud agat, vt ſemper hanc vitam viuat, magiſtratúſque & leges fallat, nedum ſeipſum ad cædem offerat? In Apologia ea illud quoq; ſcribit: Non abſurdum verò fuerit, Antinoi quoque hic meminiſſe, qui non ita pridem deceſsit, quem omnes veluti Deum per timorem colere ſuſtinuerunt: quum quidem omnes probè ſcirent, &

Iuſtini Philoſophi & martyris res.

Apologia eius pro Chriſtianis tradita.

Alij legūt, Priſci Bacchij filius.

Martyrum conſtantia et fortitudine ad Chriſtianiſmum adductus eſt Iuſtinus.

Antinous cinædus forma puer Hadriano in delitiis fuit. Et in Ac-

D quis fuerit, & vnde prouenerit. Antinoi eius & Egeſippus mentionem inſert, qui & ipſe eiſdem temporibus florens, permultas Apoſtolicas traditiones in hiſtoriis ſuis, quarum quinque reliquit libros, recenſet, ſimplici dicendi genere clarè doctrinam Apoſtolicam exponens. In quibus, quùm tempora quib. enituit oſtendit, tum de iis qui primùm idola & ſimulacra ſtatuerint memorat. ac deinceps ad hunc modum inſert: Quibus cenotaphia, ſepulchrorúmque ſimulacra, & templa, ad hoc vſque tempus conſtruxerunt. Quorum vnus etiam eſt Antinous, Hadriani Cæſaris ſeruus. Huius ſunt ludi agonales, Antinoij dicti, & ætate noſtra acti. Vrbem quippe cognominem ei Hadrianus condidit. Temporibus quoque eis, pari cum iis quos diximus vitæ inſtituto, parìque in eccleſiam ardore, Sardianus epiſcopus Melitō fuit: quē ſatis patet, ea quoque ętate floruiſſe. Indicat id defenſio eius, quam pro Chriſtiano dogmate ad Verum ſcripſit, luculētam admodum & vtilem, orationis vrbanitate & perſuadendi virtute auditorē maximè mouens atque afficiens.

Ipſo mortuo, princeps in vrbem Antinoū condidit. Tēplum quoq;, ſtatuas, & ſacerdotes inſtituit, falsò ſe mortuū aſſeuerans Deum.

Agones Antinoij.

Antinoum iſtum, ſecundum quoſdā autores, Hadrianus in magnum ſacru Deo conſecrauit.

Melito epiſcopus Sardianus, Apologiam quoque pro Chriſtianiſmo ſcripſit.

E CAPVT XXVII.

MEmoriæ mandauit ſapiētiſsimus Iuſtinus, Hadrianum pro Chriſtianis literas à Graniano Serenio ad ſe ſcriptas accepiſſe: periniquum eſſe, quòd illi vociferationi populi donarentur, nullóq; iuſto prætextu indicta cauſa necarentur. Quapropter reſcriptum is ad Minutium Fundanum Aſiæ proconſulem miſerit, neminem de cætero occidi iubens, niſi legitima iuſtáque præceſsiſſet accuſatio. Reſcriptúmque id in librum ſuum de verbo ad verbum retulit, hæc præfatus: Poſſumus hoc à vobis ex reſcripto maximi & illuſtriſsimi Cæſaris Hadriani patris veſtri, qui ita vt per ſupplicem libellum rogauimus, iudicia exerceri iuſsit, petere: idque non tam quòd ab Hadriano mandatum ſit, quàm quòd iuſtam eſſe petitionem noſtram ſciamus. Subiecimus autem epiſtolę Hadriani exemplum, vt hac quoque parte, veritate nos niti cognoſcatis. Quæ epiſtola ex Romana in Græcam F linguam tranſlata, hanc complectitur ſententiam. Hadrianus Cæſar Minutio Fundano: Literas à Serenio Graniano, viro clariſsimo, cui tu in prouincia ſucceſsiſti, accepimus. Inquirenda nobis res prorſus eſſe videtur, ne homines innocentes opprimantur, néue calumniatoribus occaſio graſſandi præbeatur. Quòd ſi prouinciales tui, perſequutiones aduerſus Chriſtianos ſuas, proceſſu legitimo pro tribunali probare poſſunt, vnam eam ſequantur viam, neque ſolis petitionibus atque vociferationibus vtantur. In primis enim conuenit, ſi qui ad accuſandum accedere velint, te cauſam legitimè cognoſcere. Itaque ſi quis eos detulerit, atque probauerit contra leges quicquam commiſiſſe, tu pro delicti qualitate ita ſententiam aduerſus eos feres, vt mehercules, qui calumniæ cauſa crimen cuiquam intēdiſſe compertus fuerit, pro maleficij grauitate, in eum modis omnibus animaduertas. Reſcriptum Hadriani pro nobis editum, tale fuit.

Reſcriptum Hadriani Imperatoris pro Chriſtianis.

A

CAPVT. XXVIII.

POſtquam verò is vno & viogiuti aouis imperio adminiſtrato, oaturæ debitum perſoluit, Antooiuus Pius ei ſucceſsit: ad quem, & ad Seuatum Romanum Iuſtiuus apologiam ſuam Chtiſtiauos defendens conſcripſit. A quo ille, & ſimul ab aliis quamplurimis frattibus, qui à prouincialibus in Aſia couuiciis & iuiuriis grauibus contumelioſiſsimè exagitabantur, permotus, literas publicè ad Aſiæ populos dedit, quas itidem inſerere hiſtoriæ noſtræ eſt viſum. Imperator Cæſar Marcus Antelius Autoniuus Augoſtus, Armenicus, Pootifex maaimns, Ttib. poteſt. xv. Coſ. iij. Aſiæ populis ſalutem. Equidem ſcio, diis quoque ipſis curæ eſſe, ne tales homiues lateant. Multo enim magis illi vindicauerint eos qui ſacrificare illis nolint, quàm vos, qui contra eos tumultnm commo-

Reſcriptum Antonini Pij Imperat. pro eiſdem.

B uetis: opinionem quoque eorum quam de vobis couceperunt, vt atheos vos, nullorúmque prorſus deorum crimineutur, confirmantes. Quibus præſtabilius etiam eſt, dum accuſari arguíque videotur, pro Deo ſuo mori potius, quàm iu vita manere. Proiudéque victores euadunt, animas ipſi ſuas citius proiicieutes, quàm vt à vobis perſuaſi, quod vos vultis, faciaut. De terræ motib. autem, qui vel fuere, vel adhuc fiunt, uon importunum fuerit, vos, qui ea de cauſa animos deſpondiſtis, admouere, vt ſcilicet res veſtras cum rebus illorũ conferatis. Atque illi quidem liberioribus maioribúſque erga Deum ſunt animis: vos autem toto hoc tempore, quo cauſas eorum ignorare videmini, Deos & res alias uegligitis, & Chtiſtianos à cultu immortalis Dei quem illi veoerantur arcetis, & ad mortem vſque perſequimini. Cæterùm de iis antea quoque multi prouiuciarum rectores diuo Patri uoſtro ſcripſerunt. Quibus ille, reſcripſit, nihil moleſtiæ faceſſendum eſſe illis, prætetquam ſi quid coutra Imperium Romanum moliti eſſe deprehenderentur.

Infideles, ca... mundi ... Chriſtianis adſcribere ſolebant.

C Quin & ad me multi de eis literas dederunt: quibus de Patris mei, quem mihi imitandum eſſe duxi, ſeutentia reſcripſi. Si verò quiſpiam perſeuerauerit cuiquam Chriſtianorum, quòd talis ſit, negocium exhibere, delatus quidem crimine abſolnetur, qnamnis talis eſſe cõpertus ſit: delator autem ipſe pœnas dabit. Propoſita eſt hæc epiſtola Epheſi, in coouentu publico Aſiæ. Hæc ſic & Antoninus pro Chriſtiaois reſcripſit.

CAPVT XXIX.

ANrequam autem eiuſmodi ederentur literæ, permulti dicuntur egregiè certamen pro Chriſto pertuliſſe: quorũ vnus etiam fuit victoria clarus martyr Euſtathius. Is ſub Traiaoo prætoriam gereus dignitatem, Placidas dicebatur, & geuere & opibus illuſtris. Qnum verò plurimis euiteret ornameotis, poſtremò cœleſti qnoqoe vocatiooe eſt cohoneſtatus. Etenim io ſolitudine quadam venãti Chriſtus cerui cornibus inſidens apparuit, eúmque arcanæ ſapientiæ conſilio ad ſe pertraxit, &

Diui Euſtathij martyrium.

ſimul quæ ei euentura eſſent prædixit. Itaque baptizatus cum tota domo ſua, Chtiſto ſe dedidit. D Verùm enimuerò occulta & arcana eaploratione atque excuſsioue, rebus omnibus ſtatim eſt oudatus. Nam opibus honoribúſque omuibus proiectis, vxore etiam & liberis longo tempore caruit. Atque ita erumnis ferendis, veluti alter quidam Iob factus: poſtea, quemadmodum & ille, Seruatoris diſpoſitione, vnà cum vxore & filiis Agapio & Theopiſto, ad priſtinam reſtitutus eſt felicitatem & gloriam. Multis deinde victoriis ab hoſtibus reportatis, quibus maguo terrori erat, quũ Rômæ eſſet apud Hadrianum, qui de rebus multis eum eſt percouctatus, quòd dæmonibus ſacrificare recuſaret, in æreum taurum igue caodẽtem vnà cum coniuge & liberis couiectus, vitam ibi morte commutauit: quum quidem illis ſic martyrio defunctis, ne pilum quidem ignis conſumpſerit, nec detrimeutum aliud attulerit. Ea ipſa ætate præſtanti virtute iuueuis Eleutherius, in Illyrico erat. Romæ is quoque ortus, matre Anthia, quam E magnus ille Paulus ad profeſsiouem Chriſtiauam perduxiſſe fertur. Illa verò filium quoque religiouis eius hæredem fecit, & Aniceto Romano epiſcopo tradidit: à quo ſacras literas edoctus, ſacro cleri uumero iuſeritur, & quintodecimo ætatis anno diaconi gradum conſequitur: mox triẽnio pòſt presbyter creatur. & deinde viginti oatus aooos Illyrici epiſcopus deligitur, vita priore ſignis miraculiſque ingeutibus edeodis tranſacta. Vbi verò quamplurimis ad Chriſtum perductis, ab Hadriano accerſitus, fidem Chriſti couſtantiſsimè deſendit, primũ in lectũ ferreum ignitũ repouitur, deinde in aheuum oleo & aruina feruenti plenum cõiicitur, atque mox in foco igue couſerto collocatur. Quum autem his tormeutis omuibus ſuperior eſſet, in fornacem igue ad ſummum calefactum, qui + primum Ceraborem opificem eius, quòd Chriſti complexus eſſet fidẽ, exceperat, protruditur. Porrò Eleutherius ex cuſtodia deinceps eatractus, indomitiſque equis alligatus, huc atque illuc trahitur: & vi diuina vinculis eius ſolutis, mõtem quendam conſcendit, atque ibi aliquãdiu verſatur, cum feris quas cicures reddebat habitans. F Atque quum Dei præcepta promulgaſſet, & quingentos ad diuiuum perduxiſſet lauacrum, rurſum iu couſpectum Imperatoris pertractus, beſtiis obiicitur: & quum ab iis quoque ſalnus conſeruaretur, ex militibus duo impetum in eum faciunt, atque occidunt. Mater etiam filio vitam finieuti circumfuſa, itidem vt ille, martyrij corooam excipit.

Sancti Eleutherij martyrium.

Is ante iuſtã ætatem clericus, diaconus, presbyter, & epiſcopus propter inſignem virtutem & pietatẽ creatus.

πρῶτον ... Alij Coreborũ vocant.

Matris eius Anthiæ martyrium.

CAPVT XXX.

ADhue Auicetus Romæ eccleſiam gubernabat, quum Polycarpus, Irenæo referente, propter quandam quæ de Paſchate inciderat quæſtionem, Romam venit, atque ibi cum Aoiceto familiariter eſt colloquutus. Sed & alia Irenęus de Polycarpo commemorat: quę præſenti operi adiũgere pium eſſe iudico. In tertio enim contra hæreſes libro, hæc ita de eo refert. Polycarpus verò nõ modò ab Apoſtolis inſtitutus, cum multis eorum vixit, qui Dominum ipſi viderunt: ſed etiam per Apoſtolos, Smyrneoſi eccleſiæ in Aſia epiſcopos

Polycarpus Romæ apud Anicetum fuit.

Egregium de Polycarpo Irenæi teſtimonium.

A ordinatus eſt. Quem & nos in prima noſtra ætate vidimus. diutius enim vixit, & in multa ſenectute cum magna gloria magnificentiſsimè martyrio obito, è vita exceſsit, ea ſemper docens quæ ab Apoſtolis didicerat, & quæ Eccleſia tradit, quæ videlicet ſola ſunt vera. Teſtãtur hoc eccleſiæ Aſianæ omnes, & qui ad hunc vſque diem in Polycarpi ſucceſſere locum, quod fidei maioris certiórq; veritatis teſtis fuerit, quam Valentinus & Marciõ, & item alij inſanarum opinionum autores. qui quum Romam ſub Aniceto perueniſſet, multis ex eis qui dicti ſunt hæreticis perſuaſit, vt ad eccleſiã Dei redirent, vnam & ſolam hanc veritatem, quã eccleſia tradiderit, ſe ab Apoſtolis accepiſſe prædicans. Extant adhoc qui ex eo audiuerint, Ioannem Domini diſcipulum Epheſi lauatum aliquando iuiſſe. Cæterùm quum in balneis Cerinthum vidiſſet, illotum inde profugiſſe, atque dixiſſe: Fugiamus obſecro, ne balneum, in quo Cerinthus veritatis inimicus eſt, concidat. Ipſe quoque Polycarpus, quum ei Marcion in conſpectum veniret, &

Piis Chriſtianis cum hæreticis nihil eſt commercij.

B diceret, Noſce nos: reſpondit, Noſco, inquiẽs, noſco primogenitum Sathanæ. Tanta apoſtoli & diſcipuli eorum religione fuerunt, vt ne verba quidem communicarent cum quopiam eorum, qui veritatem adulterant atque deprauant. vt Paulus etiam dixit: Hæreticum hominem poſt vnam atq; alteram admonitionem deuita, ſciens quòd ſubuerſus eſt qui eiuſmodi eſt, & delinquit, proprio iudicio ſuo condemnatus. Eſt autem & epiſtola Polycarpi longiſsima ad Philippenſes ſcripta, ex qua, qui voluerint, quique ſalutis ſuæ curam geſſerint, ſimul & ſpecimen fidei illius, & doctrinam veritatis diſcere poterunt. Hæc de eo Irenæus. Multis autem teſtimoniis prioris epiſtolæ Petri • Polycarpus, in ea ipſa quam modò diximus, epiſtola ſua vtitur.

CAPVT XXXI.

Antonini Pij elogia dona.

T. Aurel. Antoninus Pius, Hadriani gener, ab eodẽ in filiũ adoptatus fuit: ſicuti & ab hoc M. Antoninus gener. L. autẽ Annius Antoninus nepos Antonini Pij fuit. M. Antoninum, qui & philoſophus dictus, L. Anniũ Antoninũ Verum imperij ſociũ ſibi adſciuit. Et tum primùm Rom. reſpub. duobus æquo imperantibus paruit, quum antea ſingulos ſemper habuiſſet Auguſtos. Vterumque Hadrianus iuſſu Antoninus Pius adoptauit.

C ANtoninus Pi⁹ viginti tres imperauit annos: & imperium Romanũ decedẽs Marco Ælio filio, & ipſi Antonino dicto, & Lucio fratri ei⁹ reliquit. Pi⁹ porrò iſte Alexãdriç, Antiochiæ, & in multis aliis celebribus vrbibus lauacra, aliaque plurima publicitùs ædificia, Romæ quoque magnum aquæductũ conſtruxit. [a] Atq; abrugata veteri C. Iulij Cæſaris lege, qua Senatorio viro de bonis ſuis teſtari non permiſerat, niſi dimidiam eorum partem, qui pro tempore ſuiutus eſſet, Principi relinqueret: omnibus, per conſtitutionem, liberam dedit poteſtatem de facultatib. ſuis, ita vt vellent, diſponendi. Marcus aut filius eius iuſtam illam legẽ tulit, qua parentibus liberi ab inteſtato ſuccedunt. Idémq; ſanxit, vt filio, qui in teſtamento præteritus, à parentibus ⁎ debitam gratiã non retuliſſet, quadrans paternæ † hæreditatis deiur. Non diutius autem quàm vndecim annis [b] Luci⁹ in imperio vixit. Antoninóq; philoſopho id reliquit, qui & ipſe octo propè annis imperauit: & quum vnum & ſexaginta circiter ætatis annos expleuiſſet, [c] ad Vẽdobonã deceſsit. Iis imperantibus, multi & apud Græcos præclari extiterunt poetæ: oratores quoq; & Medici, omnis denique Philoſophiæ periti viri. in quibus Hermogenes rhetor, & Ariſtides orator nobi D lis, Galenus, Oppianus poeta, Alexandrinus Apollonius, eiúſque filius Herodianus, Grammaticæ artis autores, atque item alij fuere, quos longum eſſet in præſentia enumerare. Illud ſcire conuenit, [d] Marcum Antoninum filio ſuo inſtitutionis Imperialis librum à ſe cõpoſitum reliquiſſe, omnis generis profanorum exemplorum & diſciplinç plenum. Non apud Græcos verò tantum inſignes tũ, verumetiam in profeſsione noſtra plurimi maximique, de quibus in ſequenti agemus hiſtoria, floruere viri.

⁎ ἀχαριστία.

† Hodie legitima dicitur.

a Lex de Senatoriorũ teſtamentis. b L. Ver⁹ apoplexia interijt inter Altinum & Cõcordiam, cum fratre in vehiculo ſedens.

c M. Philoſophus in Pãnonia obijt ad Vendobonam, quam nonnulli Viennam eſſe volunt.

d Magna hunc diligentia curáque educauit, accitis vndique viris doctrina claris, maximáque propoſita mercede, vt quoties pro ſe quiſque filij ingenium atque excollerent. Herodianus.

CAPVT XXXII.

EO tempore adhuc Iuſtinus, cuius paulo antè ſecimus mentionem, E enituit. & quum, quos diximus, Principibus aliam etiam pro dogmate noſtro defenſionem obtuliſſet, & contra oppugnatores Græcos & Iudæos, in faciem eorum Chriſtianæ profeſsioni patrocinatus eſſet, atque etiam hæreticorum vanam linguæ loquacitatem, nocentémque mentis inſaniam luculentis orationibus retudiſſet, fidem noſtram firmis adamantiniſque propugnans rationibus, abundéque veritatem certitudinémque eius demonſtrans, corona martyrij ſeipſum exornauit. Cui Creſcens quidam philoſophus, vita morúmque æmulationibus Creſcentẽ, quòd pleraque perperam faceret, falſóque in profeſsionem noſtram criminans inueheretur, Iuſtinus conuiciſſet, cum improbis quibuſdam qui magiſtratus gerebant, atque itidem cum aliis, ille conſpiratione contra Iuſtinum facta, tormentis quamplurimis eum affecit, & poſtremò gladiis etiam confecit, veræ prorſus ſapientiæ ſe- F ctatorem. Ita ille ad deſideratum ſibi Chriſtum tranſijt. Quæ autem paſſurus foerat, ea antea quoque in ea, quam diximus, poſteriore defenſione diuinans prædixit, ad hunc modum ſcribens: Ego quidem inſidias & † fuſtuarium expecto à quopiam, qui alicuius ſit nominis, vel ab ipſo etiam Creſcente inſipiente, ⁎ arrogantiæ quippe magis quàm ſapientiæ amante. Indignus namque eſt, qui philoſophus & ſapiẽtiæ amator dicatur: propterea quòd publicè de rebus quas ignorat, videlicet quòd Chriſtiani athei prorſúſque ſine Deo & impij ſint, aſſeuerat, ad gratiam & libidinem eorum qui ab eo ſunt in errorem ſeducti, id faciens. Si enim doctrinam Chriſti, quam non attigit, reprehendendo proſcindit, improbiſsimus eſt: idiotis atque indoctis hominibus multo deterior, qui ſæpe de rebus quas ignorant, loqui, & falſo teſtificari ſuperſedent. Sin Chriſtianam profeſsionem didicit, aut amplitudinem eius nõ intellexit: aut certè intellexit, & ne Chriſtianus eſſe ſuſpectus fiat, nos criminatur. itaque longè adhuc eſt importunior, nihil ingenui & liberalis ingenij habens, vtpote inepta & abſurda opinione vir, timoriq; ſor

Iuſtini Philoſophi martyrium.

Idem martyrium ſuum prænoſcit, & prædicit.

⁎ φιλοψόφου καὶ φιλοκόμπου.

† ξύλῳ ἐμπαγῆναι.

Vtinam hæc de idiotis ſeculi noſtri dicere liceret.

Creſcens philoſophus Cynicus Iuſtini martyris cauſa fuit.

A dido obnoxius. Hæc Iuſtinus. Quod autem iuxta ſuam ipſius prædictionem à Creſcente, qui autor initæ contra eum coniurationis fuit, ſublatus ſit, Tatianus ſatis teſtatur, vir egregius, qui primam ætatem Græcorum diſciplinis docendis conſumpſit, magnámque in eis laudem eſt conſequutus, quique nõ pauca memoria digna nobis etiam ſcripta reliquit. Is itaque in oratione ſua ad Græcos ita ſcribit: Et Iuſtinus admiratione omnium digniſſimus, rectè eos de quibus diximus, perſimiles eſſe prædonibus exclamauit. Deinde aliis quibuſdam, de philoſophis, rebus expoſitis, infert: Itaq; Creſcens ab ineunte ætate in magna verſatus vrbe, + laſciuia quidem in pueros, omnes exuperabat. Auaritiæ autem valde deditus erat. Qui verò aliis mortis contemptum ſuadebat, ita eam ipſe metuebat, vt Iuſtino mortem, veluti magnũ aliquod malum, concinnauerit: propterea quòd ille veritatem prædicans, philoſophos helluones atque impoſtores eſſe coarguit. Atque hæc quidem Iuſtino martyrij cauſa fuit.

CAPVT XXXIII.

B IDem verò in Apologia ſua, aliorum quoq; ante ſe martyrũ meminit. & argumento propoſito percommodè ſubſeruiens, illud etiam addit. Mulierculam rerum malarum vſu temerariam, viro itidem luxurioſo iũctam fuiſſe. Vt autem ea myſticam Chriſti profeſsionem alicunde perdidicit, quùm ipſam moderatam continentémque vitam complexam eſſe, tũ idem quoque marito ſuaſiſſe: propterea quòd illi æternum illum ignem, quæ impudicis & voluptuariis paratus ſit, indicaret, & ſubinde promiſſiones quoq; æternorum bonorum proponeret. Sed enim quum multa ſæpe dicendo, nihil apud eum efficeret, & ille in procaci petulantia ſua permaneret, mulierem improbus moribus ſuis à ſe alienauit. Illa enim impium eſſe iudicans, cum tali deinceps viro conſueuiſſe, qui præter naturæ leges modis omnibus per libidines varias voluptatem
C conſectaretur, ſecedere ab eo conſtituit. Vt verò eam propinqui, pro autoritate ſua, ab eo conſilio ſunt dehortati, ſpémque ei fecerũt, virum in melius mutatum aliquãdo iri, manere cum eo eſt coacta. Poſtquam verò maritus Alexãdriam profectus, longè etiam deterior factus eſſe dictus eſt: mulier verita, ſi de cæterò eodem cum illo lecto eadémque menſa vteretur, ne impietatis quoque eius fieret particeps, miſſo illi repudij libello, ab eo ſeiuncta eſt. Ille porrò quum coniugis ſuæ cauſa lætari debuiſſet, quæ ſcilicet priori ſuæ vitæ nũcium remiſiſſet, ſimúlque ebrietatem, laſciuiã, & (vt vno verbo dicam) improbitatem omnem, vt amplius cum ſeruis aliiſque turpis quæſtus gratia impudicis non congrederetur, nec in libidinũ cœno volutaretur, valere iuſſiſſet, ipſi quoq; vt meliora ſequeretur ſuaſiſſet: tantum abeſt vt id fecerit, vt ab ipſa ſtatim diſceſsione, accuſationis libellum, Chriſtianam eam eſſe, Imperatori obtulerit. Mulier porrò citata, ſupplici quoque libello Principi dato, petiit ſibi permitti, vt rem familiarẽ ſuã primùm conſtituere, ac deinde accuſationi ei reſpondere poſſet. Quod quum illa impetraſſet, ma

D ritus accuſatione abolita, illam quidem dimiſit: ad Ptolemæum autem quendam, qui illam pietatis profeſsionem docuiſſet, eſt conuerſus. Eum dolo aggreſſus, vt in vincula coniiceretur, effecit. Centurioni enim cuidam ſibi amico perſuaſit, vt Ptolemæum arreptum, hoc tantũ interrogaret, an Chriſtianus eſſet. Illum quippe veritatis amantem, miniméque fraudulentum aut mendacem, ſtatim ſe Chriſtianum eſſe profeſſurum. Itaque in vincula ille coniectus, longo tempore à cẽturione eſt tortus. Poſtremò, vbi ad Vrbicium præfectum adductus, & ab eo interrogatus eſt, propterea quòd Chriſti doctrinam conſectatus, bene ſibi eſſet cõſcius, diuinæ virtutis doctrinam eſt profeſſus. Qui enim neget, vel quia profeſsionem damnet, id faciat: vel quia indignum ſe & alienum à re tanta eſſe ſciat, non profiteatur. Neutrũ autem veri Chriſtiani eſt. Vrbicius igitur propter eam profeſsionem duci Ptolemæum iuſsit, Lucius autem quidam, & ipſe Chriſtianus, tum ibi aſtabat: qui improbato atque damnato iniquo Vrbicij iudicio, Quæ malùm ratio hæc eſt? inquit. Numquid iuſſa mis maleficij vir hic admiſiſſe conuictus eſt? An,
E quòd Chriſtiani nomine tantum is gaudet & gloriatur, propterea ad puniendum eum commotus es? Non hoc decet Imperatorem Pium, non Imperatoris filium Philoſophum. Non ita, vt ſacro Senatui conuenit, iudicas Vrbici. Et ille non aliud ad Lucium dixit, quàm eum quoq; talem ſibi, qui hactenus latuiſſet, videri. Idque ille quum maximè aſſeueraſſet, abduci eum ſimul præcepit. Cui ſe gratiam quoq; ille debere profeſſus eſt: à malis quippe dominis ſe liberari, & ad Deum patrem & regem optimum tranſire. Ad quos tertius alius itidẽ acceſsit, in quem ſupplicio quoque eſt animaduerſum. His ita commemoratis, Iuſtinus ea quę ſuprà expoſuimus, ſubiicit verba: ego quidem inſidias & fuſtuarium expecto, &c. Multa verò is quoque diuina probè inſtructus doctrina, edidit ſcripta, cœleſti ſapientia ſupremáque ſciẽtia referta. De quibus in eo qui ſequitur Tomo, cõmodè dicemus.

CAPVT XXXIIII.

F MVltos verò & alios martyres in Aſia fuiſſe cõſtat, priuſquam M. Aurelius Antoninus Iuſtini aliorúmque Chriſtianorum libellis permotus, epiſtola, quam paulo antè retulimus, ad Aſiæ populos miſſa, perſequutionem cohibuit: quo tempore in maximis Aſiæ motibus & ingenti tumultu, Apoſtolorum ſectator Polycarpus martyrio eſt defunctus: qui poſt Bucolum admirandorum operum effectorem, Smyrnæorum eccleſiæ præfuit. Martyrium verò eius, in ſcripto hodie quoque circumfertur, quod in perſona eius quam in Aſia rexit eccleſiæ, ad eccleſias Ponti editum, extremum eius vitę actum clarè exponit. Vnde aliqua noſtro quoque operi inſerere placuit. Verba eius hæc ſunt. Eccleſia Dei quæ Smyrnæ eſt, eccleſiæ Dei apud Philomelium, omnibúſque vbique ſanctæ Catholicæ eccleſiæ parœciis, miſericordia, pax, & charitas Dei patris, & Domini noſtri Ieſu Chriſti multiplicetur. Scripſimus vobis fratres de martyrib⁹, & beato Polycarpo: qui veluti ſigno ſuo fidei pro-

Ptolemæus mulieris eius catechiſtes, deferẽte marito martyrio afficitur.

Chriſtianus homo veritatẽ loquitur, & Chriſtianiſmum non tegit.

Ptolemæo martyri Lucius martyr adiungitur. Spectatũ ingenua & Chriſtianæ libertatis dicendo exemplum.

Tertius quoque ſuperioribus duobus additur martyr.

Martyrium ſancti Polycarpi.

Scriptum eccleſiæ Smyrnæorum ad eccleſias Ponti.

A feſsioni impreſſo, per martyrium ſuum perſequutionem cohibuit. Et initium ſcribendi faciũt ante Polycarpum, de martyribus aliis, quorum egregia admirantur certamina, quibus illi ſpectatores ad admirationẽ extitere. Quidam eorum ita flagris ad interiores vſque venas & arterias ſunt cæſi, vt in abditis ſinubus ſecreta corporis mẽbra & ipſa viſcera conſpicerentur. Quidam humi teſtis marinis aliiſque acutis ſpiculis conſtratis, ſuper ea collocati, atque hinc & inde raptati ſunt. Et mox plurimis omnis generis pœnis, tormentis & cruciatibus afflicti, poſtremò beſtiis ſunt obiecti. In primis verò martyrio enituiſſe dicunt Germanicum, qui diuina adiutus gratia, inſitum corpori mortis metum ſuperauit. Quum enim proconſul ſubducere eum ex reliquorum martyrum numero vellet, parcendum eſſe ætati florenti & formæ excellenti præ ſe ferens, nihil id moratus eſt adoleſcẽs, ſed magna animi cupiditate beſtiam in ſeipſum pertraxit, eam tantum non per vim irritans atque B concitans, vt ſcilicet quàm celerrimè ab improbis impiorum hominum liberaretur moribus. Tam fortiter certè & pulchrè per mortẽ propter Chriſtum martyrium ſuum abſoluit, vt eum multitudo demiraretur, & ad virtutem totius Chriſtianorum gentis cum ſtupore conſternaretur. Requirebatur autem Polycarpus.

Supplicia aliorum martyrum.

Germanicus iuuenis & martyr generoſiſsimus.

CAPVT XXXV.

QVod quum ille cognouiſſet, conſtantiã robúrque animi retinens, manere in ciuitate ſua, & expectare eos qui illum abducturi erant, conſtituit. Sed enim presbyterorum eccleſiæ, quas multas prætendebant, precibus victus, in agrum quẽdam non longè ab vrbe ſitum conceſsit: atque in eo cũ paucis habitans, continuè ieiuniis & orationibus incumbebat, pacem omnibus per orbem eccleſiis optans: id quod ei aliàs quoq; ſemper diu noctúque facere in more erat. C Ibi triduo antè quàm cõprehenderetur, noctu ſomnium, ſeu potius viſionem vidit: orante ſcilicet eo, culcitram, quam capiti ſupponere ſolebat, ignem derepẽtè concipere, omnémque conflagrare. Quo viſo conſternatus, è lecto ſurrexit, & rem eis qui ſecum erant expoſuit: debere ſe certò per ignem, vita poſita, ad Chriſtum migrare, dicens. Magno autem ſtudio inquirebatur: & qui cum eo erant, intima animi amoríſque erga eum actione expugnati, in alium eum abducunt agrum. Confeſtim verò etiam qui eum perſequebantur, ad manſionis eius locum adſunt. Et iam veſpera erat, & ipſum ſuperior ædium locus habebat: vnde facile in domum aliam tranſire, & inſidias perſequutorũ effugere poterat. Sed id facere noluit, verbum illud vſurpans: Fiat voluntas domini. Itaque læto hilaríque prorſus vultu deſcendit, ſuauique ſermone, ac compoſito blãdóq; more & geſtu, liberaliter illos ad cœnam inuitat. Illi porrò haud aliter quàm ſi amici eſſent, cibo copioſo, ſomno deinde & quiete laxiore, ex itineris labore feſſi, ſe recreant. Ipſe autem ſine timore omni, Chriſti gratia plenus, orationi intentus erat: ita vt multi ex illis qui eum audiebant, ſtupentes mirarentur, pœnitentiaq; afficerẽtur, ſi au-

Polycarpus in ſomnis videt, quo ſupplicij genere martyrium ſit obiturus.

D tores ipſi fierẽt, vt tã venerandus & pius ſenex occideretur. De quo, id quod diximus ſcriptũ hæc ſic infert. Poſtquam tandem precationẽ finiit, in qua omnium qui aliquando ſecũ vixiſſent, humiliũ & magnorum, clarorũ & obſcurorũ hominum, omniúmque adeò in orbe toto Catholicarum eccleſiarum fecit mentionem: quum iam proficiſcendi adeſſet hora, aſino eum impoſitum, in ciuitatem duxerunt, quum quidẽ magnũ eſſet Sabbatũ. Proceſſerunt autem ei ſtatim obuiã, ✝ Irenarcha Herodes, & pater huius Nicetes, qui in vehiculũ ſuũ ei tranſlato aſsidentes, ita ſuadebant: Quid rogo mali eſt, ſi dicas, Domine Cæſar: & ſi ſacrifices, talúſque ita maneas? Ille autem primùm eis non reſpondit. Inſiſtentibus autem amplius: Non ſum, inquit, facturus quod ſuadetis. Tum illi, quòd ei quę vellent non perſuaſiſſent, grauibus virum increparunt verbis, & cum impetu ex vehiculo deturbarunt. quo caſu, in crure eſt grauiter læſus. Nihil autem rebus omnibus commotus, aut commutatus, in ſtadium ſuũ eſt progreſſus. & progredienti E è cœlo vox intonuiſſe fertur: Fortis eſto, & viriliter age Polycarpe. Atque qui hanc edidit vocem, inuiſibilis quidem ille fuit: ſed plures ex hominibus noſtris, qui tum ibi aderant, eam exaudierunt. Vt autem eò peruenit, an ipſe Polycarpus eſſet, primùm à Proconſule eſt interrogatus. Qui eũ etiam, quaſi cum eo paciſcens, cohortatus eſt, vt ætatis ſuæ haberet rationem, per Cæſaris fortunas iuraret: ea quæ antea feciſſet, per pœnitentiam aboleret: ac ingẽti voce exclamaret, Tolle atheos Deorúmque contemptores. Quum autem ad ea verba nõ permoueretur, neceſsitatem ei imponere Proconſul perrexit, vt fortunam & honorem Cęſaris, quem diminuiſſet, reſtitueret, & Chriſtum conuiciis inceſſeret. Quod ſi feciſſet, ſtatim eum liberatum iri promiſit. Tum ad ea Polycarpus dixit: Octuaginta & ſex annos ei inſeruio, neque vlla ab eo ſum affectus iniuria. Quomodo ergo animum inducere poſsim, vt per blaſphemiam ei maledicam, qui me ſaluum fecit, Regem meum? Quod ſi diſsimulas, me quis ſim, noſſe, Chriſtianum me eſſe ſcito: atque ſi ſtudio habes profeſsionem noF ſtram cognoſcere, da locum & tempus opportunum, eámque addiſce. Hic Proconſul: Plebi hoc, inquit, perſuade. Et rurſus Polycarpus: Te equidẽ, ait, ✶ ægrè veneratione aliqua dignor. Præceptum enim habemus, magiſtratui & poteſtatibus debitum exhibendi honorem, ſiquidem diuinæ pietatis cultui non aduerſetur. Cum plebe autem, quæ nulla ratione ducitur, quæ mihi eſt communio? Deinde Proconſul: niſi reſipiſcere vellet, beſtiarũ ei furentem impetum minatus eſt. Ad quem ille: Accerſe, inquit, eas: nunquam enim reſipiſcẽtiam eſſe, mihi ſatis probabitur, à melioribus ad deteriora tranſitum: ſed eam quæ à perniicioſis ad iuſta & ſancta opera fit, mutationẽ. Ibi rurſum iudex igne eum terruit. Et ille: Qui mihi (inquit) ignem, qui hora vna extinguitur, minabundus infers, prorſus ignorare videris, eum qui in gehenna impietatis ſectatoribus pręparatus eſt ignem ſempiternũ. His atque aliis quamplurimis hinc atq; inde prolatis dictis, fiducia ſtatim vir ſanctus repletur, vſqueadeò vt iudex ipſe ſtupeſcens, lætum illius vultum atque impauidum animum admiraretur. Atque ille præconẽ ter ad populũ proclamare iuſsit,

Irenarcha, huius officij eſt, tranquillitatem publicam ſeruare, & raptoribus ſcortatoribus... L. ... & munere & honor. Hi ... poteſtas, qua ... Tales in Principum ... dicuntur C. de ... ſtationar.

Præceptum ... & obedientia magiſtratibus debita.

Vera pœnitentia.

Polycarpum

A Polycarpum magoa cū libertate ſe Chriſtianum profiteri. Tum cuncta multitudo Græcorū, & Iudæorū maximè, qui Smyrnam incolentes, io eiuſmodi turbis admodū tumultuaotibus ſubſeruire conſueuerāt, vociferanonibus coofuſis & obſcuris acclamarūt: Pater Chriſtianorū, qui Deos noſtros abolet, quiq; oec ſacrificia nec adotaodi atq; colendi hooorē eis præſtare iubet, ad ignem condemnetur. Eamq; ſeoteotiā Philippum+ Aſiæ rectorem, vt ferre maturaret, rogarunt. Oportebat nāq; virum prophetici ſpiritus, viſione ſua nō excidere. Ac quum id ille annuens permiſiſſet, dicto citius res ad exitū ſuū eſt perducta. Eueſtigiò enim ex populo ocioſa & inutilis turba, tumultuariis actiooibus gaudens, & præterea Iudæorū Smyrnēſium gens, Chriſtianorum inimicis quā promptiſsime extrema etiā quæq; ſubminiſtrās, ex propinquis officiois & balneis, ligna, ſarmenta, aliáq; omnem quæ iocēdio idonea atq; accommoda eſt materiā, rapientes, cōgerunt atq; accendūt. Poſtquam flāma multum iam excreuiſſet, veſtibus po B ſitis Polycarpus, calceamēta quoq; dettabere ſibi tentat: quod quidē antea oō fecerat, præpeditus ſcilicet atq; præuentus ſemper à ſois. Optimo enim viuendi ioſtituto atque diſciplina, etiam ante caniciem à familiaribus cobooeſtatus atque cultus fuerat. Ne verò corpus eius tum attiogerent, quicunq; ſuperfuere fideliū, corporis ea parte quā oportuit à ſeipſo velata ac tecta, in ignem eſt progreſſus: inſigois alicuius arietis inſtar, ſicuti victima & holocauſtū quoddam è magno grege Deo productus, talia ferè ad verbū prius precatus: ô Deus & Domioe omnipotens, dilecti & benedicti filij tui Ieſu Chriſti pater, per quem cogoitionem tui accepimus: Deus angelorū atque poteſtatum, vniuerſæq; creaturæ, ac totius generis iuſtorum, qui in cōſpectu tuo viuuot: Beoedico te, qui dignatus me ſis die hac & hora, vt reciperem partem in oumero martyrū, de calice Chriſti, in reſurrectiooem vitę eternæ cū anima & corpore, in immortalitate & incorruptione Spiritus ſancti. C Io quibus martyribus ſuſcipi me optarim io conſpectu tuo hodie, velut hoſtiā pinguem & acceptam: quēadmodum præmaoifeſtans atq; adimpleos præparaſti, Deus verax, & fallere neſcius. Quapropter te de omnibus laudo & benedico, & glorifico per ſempiternū pontificem Ieſum Chriſtum, dilectū filium tuū, per quem tibi ſit cū ipſo in Spiritu ſancto gloria, honor & laus in ſecula: Ameo. Deioceps ea quæ ſequuntur, epiſtola illa, quam diximus, infert: Vt igoem bomioes acceoderunt, & iogens illuxit flamma, miraculū viſum eſt ab eis quibus id quidē videre datū eſt: ex quibus aliqui ſeruati ſuot, qui ea quæ accidiſſeot, reliquis anouuciarent. ereoim igois fornicis ſeu cameræ ſpeciem præbuit, qui quaſi velū nauigij vēro inflatum corpus omoe circumdedit martyris. Prętereavero & odor ſuauis, ceu thuris, alteriúſve precioſi aromatis fragraotis ad nos eſt perlatus. Ad extremū, quum bomioes viderēt ignem nullam habere vim io martyris caroem, præceperunt cuidam, vt ab exteriore parte cuſpide virū ſaoctū coofoderet. quo facto, tanta vis ſanguinis effluxit, vt ignis violentiam omoem extingueret. Permultos ſanè ſtupor admitaotes iouaſit, tantū intereſſe inter prophanos & ſanctos viros: quorum vous hic fuerit, admiratione dignus, Apoſtolicus D planè & propheticus vir. Ille porrò qui bonis ſemper ioſidiatur, quum tam celebre martyrium eſſe, & virum eū ab ineunte ætate irreprehenſibili viuendi ratione vitam tranſegiſſe, & poſtremò victoriæ coronā & brabium retuliſſe ceroeret, quā potuit maximo ſtudio laborauit, vt ſacro illius corpore nos exciderēmus. Quidam eoim Niceten Herodis patrem, fratrem autem ⁎ Darcæ ſubornarunt, vt præſidi perſuaderet, ne ita martyris cadauer integrū relinqueret: periculum eſſe dicentes, oe crucifixo illo relicto, iſti buoc taodem colere incipereot. Ita ſuggeſtione Iudæorum corpus igni traditur. Sectatores autem illius, collectis oſſium reliquiis, auro quouis precioſioribus, ſibi eas, quo decuit atque oportuit loco, velut theſaurum conſeruatuot. Et ab eo tempore, cum exultatiooe memoria eius eſt celebrata. Et res quidem celeberrimi Polycarpi talem habuere fioem, vnà cum duodecim illis ex vrbe Philadelphia martyribus, qui ſacrum itidem ſtreouè compleuere certameo.

Margin notes: τὸν ἀσιάρχην Rufinus vertit munerarium. — Exemplū de noſtra diſciplina & honore eius, quo ſenioribus debetur, &c. — Oratio Polycarpi extrema, [illegible]. — al. Dalca. — XII. Martyres Philadelphens.

CAPVT XXXVI. E

EAdem hac ętate apud Smyrneos & alia diuerſa martyria fuiſſe, epiſtola ſæpius allegata declarat: io quibus & Metrodorus quidā Marcionis errorem ſequutus, presbyter autem eſſe iudicatus, viuus combuſtus eſt. Præterea inſignis ille martyr Pionius, cuius quidem vel priuatā profeſsionem, vel publicam io mediis populis diceodi libertatem, & fidei defenſiooem, præterea tempore perſequutionum hoſpitalem beoignamq; eorum qui ad ſe cōfugereot exceptionem, & quum io carcere eſſet, pauidorum plenas conſolationis cohortationes, tormēta etiam, clauorum fixuras, ignis cruciatus, omoiſq; generis pœnas & excarnificatiooes, denique ſempiterna memoria dignā mortem, qui cognoſcere velint, eos ad eā quæ ſæpe dicta eſt teſtificationem remittimus. Non enim oobis vacat, cyatho voo certamioum ſaoctorum martyrum mare metiri. F Eodem ipſo aono & Pergami Carpum epiſcopum, & Papylum diaconum, & mulierem Agathoniceo, morte pulchra cum aliis quàm plurimis martyrio perfūctos eſſe, memoriæ proditum eſt.

Margin notes: Metrodorus Marcionis ſecta martyr. — Pionius celeberrim' martyr. — Martyres Carpus, Papylus, Agathonice.

CAPVT XXXVII.

ADhuc autem M. Aurelio Antonino imperiū adminiſtrāte, quod rum accidit, nō prætereundū eſt ſileutio. Iudæus enim quidam in ſolis aridiſq; locis iter faciens, cōmuniter cū viatoribus Chriſtianis pſalmos canebat. Quum verò morbo repētino ita affligeretur, vt crederetur moriturus, atque ibi io locis illis permāſurus eſſe, magoa contentioue viatoribus ſuis obſecraodo inſtitit, ne eum ita præſidio omoi deſtitutum relinquerent, ſed vt diuini lauacri participem facereot, ac deinde abireot. Vt autem illi, neque qui præſtare hoc poſſet, (ſacerdote enim opus erat) oeque aquæ copiam adeſſe, quæ in baptiſmo perficiendo, &

Margin note: Iudæus in locis aridis cū Chriſtianis iter faciens, propter extremam valetudinis neceſſitatem, harena pro aqua baptiſatur.

A conſuetudine antiqua, & lege certa & inuiolata requirerentur, cauſati ſunt, & propterea in tantarum rerum penuria petitioni eius nō annuerunt: Iudęus porrò in ſententia ſua permanſit, & iureiurando eos, vt ſibi ſatisfacerēt, adegit. Illi itaq; detractis homini veſtibus, arena quæ ibi erat, pro aqua vſi, in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, tertiùm arena in eum coniecta, baptizarunt. Per hanc tam inſolitam & admirandam ſacrorū myſteriorum initiationem, imbecillitate omni tanquam vinculo quodam is ſolutus, longè melius quàm illi validus iam prorſus iter fecit. Poſtquam autem domum ſunt reuerſi, rem eam ad Dionyſium Alexandriæ epiſcopum retulerunt. Ille verò admiratione ſtupens, eccleſiam de ea conſuluit. Cui viſum eſt, aqua inſuper ad eum modum initiatum, iuxta eccleſiæ traditionem abluēdum eſſe: vt ita, quod ſacro ei deeſſet, ſarciretur. Simile quiddam accidiſſe etiam ſub Athanaſio Magno, hiſtoriæ tradunt. Verùm æuo etiam noſtro idem factum eſſe nouimus. Chriſtianorum pueris Hebræus puer familiaris erat: & quùm eis ad mare co B lentibus natandi inceſsiſſet cupiditas, conſequutus eſt eos Iudæus. Hunc per ludum pueri nudum ad mare ſtantem baptizarunt, principiò ſtatim nō inuitum: poſteaquam verò & tertiam diuini numinis appellationem nominarunt, & ſimul tertiā merſionem peregerunt, extrema lineæ veſtis textura diſciſſa, & qui circa hæc frequentarue, imaginario amictu facto, in capite eius arcanam myſticámque galeam adumbrarunt: deinde pro cereo dextram ligno tenui armantes, quę eius ſacri &ritus ſunt, myſteria omnia abſoluerunt: poſtremò & circum vicinum templum pſallentes obambularunt. Vt verò etiam templum ingreſsi ſunt, D diuinam receperunt †remunerationem. Idem porrò ex æquo, qui ita baptiſmo initiatus erat, fecit. Quā rem per diligentem inquiſitionem cognitam, qui ibi ſacris præfuit, ad eccleſiam Conſtantinopolitanam renunciauit. Eò puer etiam eſt accitus: quū quidem Iudæi, ne id fieret, multa molirentur. Atque ibi quoque decretum, vt etiam in illo quod deeſſet, iuxta myſterij exequutionem compleretur. atq; id ita eſt factum. Qui puer, vbi ad iuſtam ætatem peruenit, in ſacerdotij ordinem eſt allectus: & ⋆ædimus ſeu cuſtos maximi tēpli factus, etiamnum ibi viuit. Hoc loco finem quoque tertio huic hiſtoriarum libro impono, qui annos continet centum & duos: initium quippe ſumpſit à Galbæ & Otthonis & Vitellij imperio: exitum autem ad Marci Veri, filij Antonini primi, imperij E finem habet: quum à mundo condito, quinquies mille †ſexingenti & ſeptuaginta ſeptem: à diuina autem Domini incarnatione & natiuitate, centū & ſeptuaginta duo anni præteriiſſent.

Idem poſt talem baptiſmum conualuit.

In Iudæo ex aqua baptiſmus additus.

Nicephori ipſius ætate puer Iudæus per ludum à pueris Chriſtianis cum cæremoniarū omnium obſeruatione baptizatus. Cæremonia circa baptiſmum obſeruata ſolum.

ἀντίδωρον.

Puer is denuò baptiſatus.

νεωκόρος.

† Iuxta nonnullos Chronicos 4149.

QVARTI TOMI CAPITA.

1 *Præfatio: de quibus rebus & antea dixerit, & deinceps in quarto hoc libro ſit dicturus.*

2 *De hæreſiarchis, qui eo tempore ſe in eccleſiam Chriſti intulerunt, Saturnino & Baſilide.*

3 *De Valentino, Cerdone, Marcione Pontico, & Marco.*

4 *De Tatiano & Seuero, & de hæreſi Encratitarum.*

5 *Vt gratia Dei hæreticorum conatus diſcuſſerit: quùm multa alia eis impedimenta obiiciens, tum viros doctos, eloquentes & pios in eccleſia excitans. Item Catalogus Eccleſiaſticorum eius temporis ſcriptorum.*

6 *De libris, quos Iuſtinus inter martyres philoſophus compoſuit.*

7 *De Egeſippo, & ſcriptis eius.*

8 *De Dionyſio Corinthiorum epiſcopo, & epiſtolis eius.*

9 *De Theophilo Antiochiæ epiſcopo, & de Modeſto, eorúmque ſcriptis.*

10 *De Melitone Sardenſi epiſcopo, & opuſculis eius.*

11 *De Apollinari Hierapolita: item de Muſano & Bardeſano Syro, & de ſcriptis eorum.*

12 *De Caio, & Tertulliano: qui ſcripſit, quum diui Marci tempore in Germania exercitus ſiti laboraret, Deum precibus noſtrorum militum exoratum pluiſſe, hoſtéſque fulmine conciidiſſe.*

13 *De Irenæo Lugdunenſi epiſcopo, vt eius quoque ætate prædictiones & vaticinia diuinitùs, quæ propè fidem excellerent, ſint edita.*

14 *Vt Irenæus ſcripturarum diuinitùs inſpiratarũ meminerit: & de Apocalypſi Ioannis, & de ſeptuaginta interpretum tranſlatione.*

15 *Quæ idem de Catalogo Romanorum epiſcoporum ſcripſerit, & vt Deo dilecti Viennenſes martyres Irenæum Eleuthero Romano epiſcopo commendarint.*

16 *De ſanctorum martyrum in Gallia literis: & de maxima, qua ibi afflicti ſunt, perſequutione.*

17 *De Vetio, Sancto, Pothino, Alexandro, Bibliade, Blandina, & aliis: vt ſcilicet certamen pro Chriſto ſuſtinuerint, & deinceps in fluuium ſint abiecti.*

18 *Qualis viſio Attalo martyri apparuerit, propter aliũ martyrem, qui duram nimis & ſordidam vitam degebat: & vt Chriſti martyres facile lapſis gratiam fecerint, veniámque conceſſerint.*

19 *Qui tum temporis in excelſis epiſcopalis dignitatis ſedibus extiterint.*

20 *Catalogus autorum & ducum falſo nominatæ ſcientiæ, qui poſtea extiterunt: & qui Eccleſiaſtici viri illis reſtiterint.*

De Artemone & Theodoto ſutore, qui docuerunt 21
Chriſtum purum fuiſſe hominem, & vt ij primi ſcripturas corrumpere inceperint. & de Anatolio confeſſore.

De hæreſi Mõtani, quæ quidem hæreſis Cataphrygas, 22
hoc eſt, Phrygum, ſeu ſecundum Phryges, nominatur.

De Apollinari Hierapolita, quæ is contra eam ſcri- 23
pſerit.

Quæ etiam Miltiades, vir Eccleſiaſticus, aduerſus hãc 24
ſcripſerit.

Quòd & Apollonius Romanus, contra eam ipſam 25
hæreſim pugnauerit.

Hunc ipſum Apollonium Romæ martyrium pertu- 26
liſſe.

Vt Serapion Antiochiæ epiſcopus Montanum refel- 27
lerit, & de libris eius.

Vt Marcionis hæreſis & ſecta in multas ſit diſſecta 28
partes, & quàm monſtruoſas opiniones ca protulerit.

De Rhodone, quæ contra Marcionem conſcripſerit: & 29
de aliis eiuſdem opuſculis.

De ſchiſmate & diſsidio Romæ propter Blaſtum & 30
Florinum exorto, & quæ ad eos Irenæus ſcripſerit, & de aliis eiuſdem libris.

De Hyppolyto Portuenſi epiſcopo, & de ſcriptis eiuſ- 31
dem.

De Pantæno Alexandrino philoſopho, viro Apoſto- 32
lico, & de diuino prorſus ſacrarum literarũ ſtudio eius.

De Clemente contextore, & operibus eius: & quæ de 33
diuinis ſcripturis ille dixerit.

De Tertulliano & Caio, Eccleſiaſticis ſcriptoribus. 34

De aliis multis Eccleſiaſticis ſcriptoribus, ſcilicet Iu- 35
da, Heraclito, Maximo, Candido, Appione, Sexto, Arabiano, & aliis.

De diſſenſione, quæ tum de Paſchate eſt exorta. De 36
Synodis propterea coactis, & vt omnes ad concordiam ſint redacti.

De diſſenſione Aſianorum propter Paſcha: & quæ 37
ea de re Polycrates Epheſius epiſcopus Victori Romano ſcripſerit.

Vt Victor permotus fuerit, ciuitates Aſiaticas, pro- 38
pter feſtum Paſchæ, ab vnitate Eccleſiaſtica ſegregare.

Vt pacis ſtudioſiſsimus Irenæus eccleſiis tranquillitatẽ 39
& concordiam reſtituerit, exempla ſucceſſorum ſanctorum Apoſtolorum commemorans.

A ECCLESIASTICAE HI- D
STORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS QVARTVS.

CAPVT I.

RIMA quidē Apoſtolorū ſucceſsio in diuino Polycarpo, vſq; ad Antonini poſterioris tempora, qui & Philoſophus nominatus eſt, & Lucij Veri frater & in Imperio cōſors fuit, durauit. Ac diui Apoſtoli ſimplici in docendo oratione vſi, ſtupeſcendis miraculorum factis orbem terræ, ita vt decuit, ſibi ſubdidere, cœleſti vi atque virtute, & ſpiritus demonſtrationibus omnia efficientes. Qui verò eis succeſſere, aliquanto illis inferiores, virtutem eorum aſſequuti non ſunt: propè tamen vitæ ſplendore ad eos acceſſere, non ita ſimplicem, vt magiſtri eorum, orationem conſectantes. Et primus ſanè Hiſtoriæ huius liber, ſicuti par fuit, Chriſti res omnes expoſuit. Secūdus, Apoſtolorum & diſcipulorum eius, quantum licuit, geſta proſequutus eſt. Tertius, primam illorum ſucceſsionem compendioſè recenſuit. In quarto hoc, qui nobis eſt in manibus, commemorabimus, qui poſt illos improbi & impoſtores, noſtra abuſi doctrina, gregi Chriſtiano plurimùm attulere detrimenti. Eis nimirū veluti perniciosis animarū inſtrumētis & perditionis adminiſtris, honeſti pietatiſque inimicus ille, quum ſe C contra eccleſiam, aliud eius impugnandæ ſtratagema aggreſſus, armaret, eſt vſus. Et quos è diuerſò Dei prouidentia illis oppoſuerit viros, qui contra impias illorum hæreſes fortiter rem gerentes, verbiſq; veritatis pugnantes, facilè cœpta eorum compreſſere: nominaque eorum doctorum, & ſcripta, & cum qua quiſque hæreſi ſit congreſſus, quæque præterea memoratu digna Eccleſiæ reliquerint monumenta, apponam. Deinde illuſtria ſanctorū Martyrum certamina exequar. Et quem finē, quæſtio antiquitùs de feſto Paſchæ orta acceperit: prærerea de aliis quibuſdam viris, Apoſtolicis dotibus claris, commemorabo. Et ſic, Deo adiuuante, extremam quoque huic libro imponam manum. Initium porrò inde ſumendum.

Verus Antonini filius, & præterea Diui fratres in imperio ſimul dicūtur. B

Rerum dictorum breuis repetitio.

Dicendorū in hoc libro propoſitio.

CAPVT II.

Iam verbum ſalutis per omnem peragrabat terram, orbémq; ipſum, quoad eius fieri potuit, occupabat. Et fidei doctrina altius in piorum hominum cordibus radicibus actis, firmum habebat fundamentum, ex Apoſtolica videlicet doctrina & vita, & quæ inde profluxerunt miraculis: tum autem ex Apoſtolorum ſucceſſorum ſermonibus & libris, qui propter veritatem eorum inexpugnabilem refelli nō potuere: inſuper verò ex generoſorum etiam martyrum certaminibus, & luctis. + Perſequutiones enim lætiorem quoque & florentiorem reddidere eccleſiam. Communis autem pietatis & religionis noſtræ aduerſarius & hoſtis, quietus eſſe non potuit: Quum enim cerneret, per omnes paſſim regiones Eccleſias luminarium inſtar clarè atque ſplendidè, per eam quæ eſt in Seruatorem & Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum fidem, relucentes admodum florere atque vigere, ſaluti hominum [a] inimicisſimus, quum iamdudum omnes expertus artes, externis perſequutionibus funditùs eas eſſet extirpare conatus, vbi cœptum ſuū fortiter repulſus & martyrum ſanguine propè ſuffocatus, fruſtra eſſe vidit, aliā rem via tentandam eſſe exiſtimans, dolum talem excogitauit, vt viri seductores & impoſtores, Chriſtianum ſibi vſurpantes nomen, ſimul & quos cepiſſent fideles in foueam perditionis impellerent: & qui technas illorum ignorarent, eis ſani & ſalutaris verbi diſcēdi ſtudium & deſiderium corrumperent & deprauarent. [b] Primùm igitur contra nos excitauit Simonem: deinde Menandrum, Cerinthum, & Nicolaum, de quibus in ſuperioribus diximus libris. Paruo deinde interuallo, temporibus eis quæ iam commemorauimus, monſtra alia exhibuit. A Menandro namque, ambiguæ bicipitiſque contagionis viperina vis exorta, duarum hæreſum progenuit duces, [c] Saturninum & Baſilidem. quorū hūc Alexādria, illū Antiochia produxit: & alter in Ægypto, alter autē in Syria exoſas Deo aperuere ſcholas. Irenæus Saturninum, eadem quæ Menandrū, ementitum eſſe dicit: Baſilidem autem portentoſas confinxiſſe fabulas, & arcanarum ineffabiliúmque rerum præ ſe ferentem ſcientiam, latentem earum ſenſum & inuentionem in infinitum extendiſſe. Et quum eò tempore quamplurimi Eccleſiaſtici viri obuiam illis, à recta ratione petitis argumentis, euntes, Apoſtolica obtinerent decreta: fuere quoque inter eos, qui in libris ſuis contra inſidias taliū hæreſum + præſeruatiua præcepta reliquerint. In quibus & Caſtor Agrippa, reprehenſionem Baſilidis importunitatis edidit: præſtigiáſque eius & arcana proferens, in Euāgelium viginti & quatuor libros eum compoſuiſſe ait: Barcabámque & Barcoph prophetas, * qui in rerum natura nunquam fuerint, ad barbarorum hominum terrorem ſibi conſtituiſſe, Pythagoricum ſilentium induxiſſe, & res + nullo in diſcrimine ponere docuiſſe: perinde atque tempore exigente, abſque exceptione omni præciſè fidē abiurare, & guſtare quæ idolis ſint mactata, liceret. Atque equidem de Baſilide Irenæus itidem agens,

Quibus rebus in orbe propagata ſit.

Euangelica doctrina.

οἱ γὰρ διωγμοὶ τὴν ἐκκλησίαν φαιδροτέραν εἰργάσαντο.

E *a Diabolus, quum tyrannorum crudelium perſequutione Euangelium opprimere non poſſet, fraude & verſutia hæreticorum euertere id eſt aggreſſus.*

b Primi in eccleſia hæretici, craſſi, ac potius Epicuri & impoſtores manifeſti.

F *c Saturninus & Baſilides hæretici. Saturninus etiam Chriſtum phantaſmate paſſum eſſe docuit, & reſurrectionē negauit. Tertull. de hære. Caſtor Agrippa aduerſus Baſilidē ſcripſit.*

† προφυλακτικὰς λόγους

** ἀνυπάρκτους.*

† ἀδιαφόρως.

A [d] pudendum errorem eius pulchrè in apertú produxit. Æqualem cuius idem fuiſſe refert [e] Carpocratem, eorum qui Gnoſtici appellantur [f], autoré & ducem: quem non puduit propalàm artem magicam exercere, quam pater eius Simon clàm & ſubdolè profeſſus fuerat. [g] Gloriam is aucupabatur, & ſeſe efferebat artibus curioſis, per eos quos ipſe cóficiebat amores, per ſomniorum viſiones, & per aſſeſſores dæmones. Docebat quoque, omnem eos oportere perpetrare turpitudinem, qui ad perfectionem arcanorum ſacrorum ſuorú peruenire vellent: neque fieri poſſe, vt quiſpiam eos effugeret, qui mundi principes apud eos appellarentur, niſi infandis fœditatibus omnibus ſatisfeciſſet.

g Idem Carpocrates, vnam dixit eſſe in ſuperioribus virtutem principalem, ex hac prolatos angelos: Chriſtum non ex virgine, ſed ex ſemine Ioſeph hominem genitum, virtute & iuſtitia aliis præſtantiorem: & ſolam eius animam in cælum receptum. Tertullianus.

CAPVT III.

Atque ij ſub Hadriani imperio extitere. Sub Pio autem Antonino, eccleB ſiæ Romanæ Hygino præſidente, idé Irenæus[a] Valentinum & Cerdonem hæreſum ſuarum autores fuiſſe ſcribit: qui Marcionis quoque erroris duces extiterint, & Romæ vterque domicilium Inuiſi Deo dogmatis conſtituerint. Scribit autem ad hunc modum. [b] Valentinus enim venit Romam ſub Hygino, inualuit autem temporibus Pij, durauitque vſque ad Anicetum. [c] Cerdon verò, qui ante Marcionem fuit, & ipſe ſub Hygino, qui in vrbe Roma nouus erat epiſcopus, in eccleſiam venit, & pietatem profitens atque reſipiſcens, ita ibi manſit, vt aliquando occultè doceret, aliquando auté rurſus ſe pœnitere confiteretur: nónunquam etiá coargueretur de his quæ perperam doceret, atque etiam à fratrum cœtu excluderetur. Hæc in tertio aduerſus hæreſes libro. In primo autem, de Cerdone etiam ita refert: Cerdon verò quidam, à ſectatoribus Simonis impietatis ſuæ occaſionibus C ſumptis, Romam venit ſub Hygino, nouum locú epiſcopalis ſucceſsionis ab Apoſtolis ſortito: ibique docuit, eum qui à lege & prophetis prædicatus eſt Deum, non eſſe patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti. hunc quippe noſci, illum eſſe ignotum: & alterum quidem iuſtum, alterum autem bonum eſſe. Cui Marcion ſuccedés, doctrinam eam adauxit, ſine pudore & verecundia omni blaſphemans. Valentini autem immenſum & profundum pelagus Irenæus facile emenſus, intimis obſcuræ & erroneę populique ſeductricis ſyluæ ſpeluncis incubantem impoſturarum ſerpétem, vbi dudum abſtruſus latuerat, extraxit, & nudum in apricú produxit locum. Quo tempore Marcum etiam fuiſſe dicit, nequitię magicę peritiſsimum. Quorum deteſtanda ſacra talibus oſtendit verbis: Etenim quidam eorum thalamum nuptialem conſtituunt, & arcanum quoddam initiandi genus celebrant, adiectis nonnullis ſuper eis qui initiantur votis & precationibus: & ſpirituales nuptias, quas faciunt, eſſe dicunt, ad ſimilitudinem supernorum coniugiorum. Alij ad aquam eos ducunt, & baptizantes hæc verba addunt: In nomine ignoti patris omnium, in veritate matre omnium, & in eo qui deſcendit Ieſu. D Sunt etiam qui Hebraica inſuper afferunt nomina, ad eorum qui initiantur terrorem, & conſternationem maiorem.

Item Marcion Cerdonis discipulus.

Item Marcus.

Spirituales nuptiæ.

Eiuſdem baptiſmus.

b Valentinus, vſque ad triginta æonum fœtus, tanquam Aronia ſcrofa examen diuinitatis effudit: & Chriſtum in ſubſtantia corporis noſtri fuiſſe negauit. Tertull. Cerdon duo introducit initia, id eſt, duos deos: vnum bonum, & alterum ſæuum, &c. Chriſtum item verum hominem, & verè paſſum eſſe negauit. Idem.

CAPVT IIII.

Poſt Saturnini & Marcionis, Encratitarum hæreſim conflatam eſſe tradunt: cuius princeps fuiſſe fertur Tatianus, qui diſcipulus Iuſtini martyris fuiſſe perhibetur. Sed tantiſper dum cum illo erat, nihil rerum huiuſmodi protulit. Poſtquam verò ille martyrio eſt defunctus, rumore diſciplinæ inflatus, tanquam aliis ſcientia ſuperior, peculiarem cœpit promulgare doctrinam: iiſdem vt Valentinus, ſecula inuiſibilia producens: & eadem quæ Saturninus & Marcion de nuptiis, corruptione, & fornicatione, nugando effutiens: E à ſe ipſo quoque cauſam nouam ſalutis Adæ eſt commentus. Cuius ſucceſſor Seuerus, hæreſim illius magis etiam adaugens, cauſam arripuit, quur ſectatoribus illius ad ſe pertractis, à ſuo ipſe nomine Seuerianos eos vocaret. Legem quidem, prophetas, & ipſa Euangelia ij quoque recipiunt: propriis quibuſdam interpretationibus, prout eis eſt viſum, ſacras ſcripturas accómodantes. Apoſtolú auté Paulú maledictis & conuiciis proſcindétes, Epiſtolarum eius librú, & item Apoſtolorum acta prorſus reiiciút. Tatianus porrò iſte quatuor Euangeliorú cóciliationem & concordantiam fecit, eique libro nomen *διὰ τεσσάρων* impoſuit, qui longo etiam durauit tempore. Ferunt eum quoque quædam Apoſtoli tranſtuliſſe atque immutaſſe loca, vt ſcilicet inelaboratam eloquutionis expoliret ſimplicitatem. Magnam præterea librorum vim is reliquit: in quibus maximè celebratur, quæ ad Græcos ſiue gentes ſcripta ab eo eſt oratio. In ea, veterum temporum memoriam ac priſcos perſequés, omF nium antiquiſsimum fuiſſe Moſen oſtendit: ſicuti & me legere memini. Hæc de ſecta Tatiani, ſeu mauis Seueri, dicta ſufficiant.

Tatianus, Encratitarú hæreſis autor.

Encratitæ autem dicuntur, quaſi cótinentes.

Exemplum ſcientia inflante.

αἰῶνες Valentini.

Primi hominis ſalus.

Et poſtea à Seuero Seuerini dicti.

Alia eiuſdem ſcripta.

Concordantia quatuor Euangeliorú Tatiani. Quaternionem dicere Latini poſſes.

Veterum omnium antiquiſsimus Moſes.

CAPVT V.

Ad hunc modum temporibus illis hęreſes ſuppullularút: & perſas vetus generis noſtri hoſtis, hæreticos quidem miſerabiliter in ius ſuú & perditionem pertraxit. Apud gétes autem, ſuis ipſe porrétoſis turpibúſque fœditatibus, maximam contra Chriſtianum nomen, & ſaluriferi Verbi doctrinam, grauiſſimæ infamię calumniam induxit: vt qui nondum ad fidei noſtræ profeſsionem eſſent pertracti, impiam admodum de nobis conciperent ſuſpicionem, quaſi nefandis libidinibus, matribus ſororibúſque noſtris commiſceremur, impuróque prorſus ſceleratæ vitæ genere contaminaremur.

Diabolus per impuras, impudentes & impias hæreſes, Chriſtianiſmum admodum apud infideles traducit.

Prouidentia diuina hæreſes per ſeipſas, vnà cũ infamia Chriſtiano nomini obiecta, extincta.

A Sed non diu hæreticos tulit, qui ſalutis noſtræ curam gerit Deus. Nam adulterina eccleſiæ dogmata, quæ paulatim emicuerant, breui ſunt extincta, & à ſeipſis inter ſe abolita, quum alij ſuper alios nouis rebus ſtuderent, atque inter ſe conflictarentur: non aliter quàm fluctuum commotiones inſurgentes ſubinde, atque decidentes, in varias multiplicéſque abeunt formas, & poſtremò vt nihil eorum appareat euaneſcunt.

Eccleſia florens.

Contrà, veritatis ipſius cauſa tum incrementa ſua capiebat, magiſque indies augebatur, acceſsionem quandam & robur certum ex hæreticorũ inſultu ſumens. Semper enim ſibi conſtabat Eccleſiæ catholicæ ſplendor & ſtatus: & grauitas eius, modeſtia, libertas, diuinus vitæ morúmque diſciplinæ ordo, doctrinæque ſinceritas, apud Græcos ſimul & barbaros mirificè relucere cernebatur.

Optima abolendarũ hæreſum ratio, quam noſtra etiam ætas vtinam ſeruaret.

ἀνωμαλία.

Atque illis vt † inobſequentibus tempore diffluentibus, ſimul etiã coorta in doctrinam noſtram inuidioſa calumnia diffluxit: ſolaque quam nos profitemur fides & doctrina, ſincerorúmque dogmatum philoſophia, in

B graui ſimul & moderato ſtatu ſuo pulchre atque decenter perſtitit, vt deinceps nemo facile per calumniam contra eam infame quicquam & indecorum proferre auderet.

Veteres eam ſedulò retinuerunt.

Quam rem veteres, ſi qui aliquando aduerſus eccleſiæ Catholicæ doctrinã inſurgerent, in primis ſtudio habuerunt, propter impurorum & prophanorum hominum ⁎ vaniloquentiam.

κενοφωνίας.

Et hoc quidem ſic ipſa gratia & prouidentia Dei multis, ita vt decuit, modis efficiebat: nihilominus tamen illa alios quoque, qui eiuſmodi deliramenta oppugnarent, in medium produxit, cum pernicioſis illis & conſceleratis pedem collaturos, & non tantum editis libris, verumetiã ſine ſcripto firmiſsimis demonſtrationum atque rationum probationibus, impiarum hæreſum mẽdacia debellaturos.

Deus etiam hæreſum oppugnatores excitauit.

Catalogus primorũ eccleſiaſticorũ, virorum qui monumẽta ſcriptorũ poſt ſe reliquerunt.

In quibus poſt Clementẽ, Ignatium & Polycarpum, primus Iuſtinus ex philoſophis martyr fuit, de quo in proximo, qui hũc præceſsit, libro diximus. Poſt eum Egeſippus laudem multam obtinuit. Ab hoc tertius Dionyſius, Corinthiorum epiſcopus. Quartus, Antiochenus

C Theophilus. Deinde Philippus, & Modeſtus, Meliton, Apollinaris, & Muſanus. Secũdum hos duodecimũ locum conſequutus eſt Bardeſanes Syrus. Qui ſanè omnes plurima variáque reliquerũt ſcriptorum monumenta: de quibus, quantum poterimus, in præſenti dicemus tomo. Sicuti in reliquis quoque faciemus: nec memoriam illorum qui hoſce ſunt ſubſequuti, intercidere patiemur. Faciemus etiam deinceps mentionem Pantæni, & Alexandrini Clementis, qui à volumine ſuo cognominatus eſt στρωματεύς, ſeu contextor: præterea Rhodonis & Miltiadæ, Apollonij & Serapionis, Irenæi & Hippolyti, & cæterorum vſque ad ipſum doctiſsimum Origenem: qui orationis virtute, doctrina, monumentiſque librorum plurimùm profeſsioni Chriſtianæ contulerunt momenti. De Papia quidem, Quadrato, Ariſtide & Caſtore antea diximus. Nunc de Iuſtini libris agamus.

CAPVT VI.

Iuſtini Philoſophi & martyris ſcripta.

PErmulta is quidẽ edidit ſcripta: D quæ autem ad nos peruenerunt, hæc ſunt. Ad Antoninum Pium & liberos eius, Romanúmq; Senatum, pro fide noſtra, oratio. Altera quoque eiuſdem argumẽti, ad Marcum Verum Antonini ſucceſſorem defenſio. Oratio item alia ad Græcos ſcripta, in qua multa de natura dæmonum facit verba: quæ ſanè diu multúmque, & apud Græcos ſapientes, & apud noſtros agitata eſt quæſtio. Liber rurſus alius ad Græcos editus, cuius titulus eſt, ⁎ Confutatio. Itẽ liber de monarchia Dei, cuius argumenta & locos non ſolum ex noſtrorum, verumetiam profanorum autorum libris decerpſit. Præterea liber qui inſcribitur, Pſaltes. Scholiũ de anima, in quo quæſtionibus variis Philoſophorum Græcorum expoſitis, opiniones quaſdam apponit, aduerſus quas rationes ſuas ſe aliquando producturum, ſententiamque ſuam alio commentario expoſiturũ pollicetur.

Ἔλεγχος.

Iuſtinus de Marcione hæretico.

Liber contra Marcionem Ponticum compoſitus, in quo, ſicuti & in oratione ad Antoninum Imperatorem, hæc quoque ſcribit: Marciõ E Ponticus hodie quoque ſectatores ſuos docet, alium quẽdam maiorem eo qui creauit omnia, eſſe Deum, qui etiam per omne genus hominum, dæmonum fretus auxilio, permultis perſuaſit, vt blaſphema dicerent, & pernegarent factorem totius huius vniuerſi patrem eſſe Chriſti, ſed alium quẽdam iſto maiorem hunc creaſſe profiterẽtur.

Marcionis hæreſis.

Atque omnes qui ab iis prouenerunt, quemadmodũ diximus, Chriſtiani vocantur: haud aliter quàm, quum philoſophis non ſint communia dogmata, quod tamen Philoſophiæ dicitur, commune omnibus eſt nomen. Quibus verbis poſtea illud addit: Eſt autem nobis contra omnes hæreſes volumen compoſitum, quod vobis, ſi voletis, legendũ dabimus. Edidit quoque ad Iudęos dialogum, quẽ Epheſi quum eſſet, Tryphoni, celebri apud Hebræos viro, quem etiam in eo ſecum diſſerentem introducit, dicauit.

Per diuinã gratiam Iuſtinus à Philoſophia ad Chriſtianiſmum perductus.

In eo clarè profitetur, diuina gratia ſe ad fidei noſtræ profeſsionem eſſe pertractum: proindéque quum multum ſtudij in philo- F ſophorum diſciplinis conſumpſiſſet, animo ſe percupido ad veritatis inquiſitionem decurriſſe.

Teſte Iuſtino, Iudæi plurima contra Chriſtianos ſunt machinati.

Dicit quoque multa Iudæos contra Chriſti doctrinam inſidioſe molitos eſſe, huiuſmodi ad Tryphonem verbis vtens: Non modò autem non egiſtis, ſuper eis quæ malè feciſtis, pœnitentiam: ſed viros eximios delectos Hieroſolymis in omnes orbis partes miſiſtis, qui Chriſtianam ſectam vt atheam & deos abolentem, impietatiſque manifeſtæ compertam eſſe dicerent: eáque omnia de nobis, quæ qui nos ignorant, loquuntur, recenſerent. Quapropter non vobis tantum ipſis, verùm aliis etiam prorſus omnibus hominibus iniquitatis eſtis authores.

Prophetica dona in eccleſia, Iuſtini tempore.

Scribit præterea, ætate ſua dona prophetica in eccleſia Dei enituiſſe. Aſſerit etiam, Apocalypſim ex profeſſo Ioannis eſſe.

Apocalypſis Ioannis Apoſtoli eſt.

Iudæi è Biblus dicta de Chriſto quædam ſuſtulerunt.

Redarguit denique Tryphonem acriter, quòd Iudæi multa prophetarum dicta, manifeſtè de Chriſto vaticinantia, ſuſtulerint. Aliæ quoque plures eius extiterunt lucubrationes. Adeò autem ſcripta eius veteribus in precio fuere, vt Irenæus in quarto aduerſus hæreſes libro, dicta

Præclarè dicta Iuſtini.

A quædam eius referat, dicens: Rectè verò Iuſtinus in libro aduerſus Marcionem inquit: Quin Domino ipſi fidem non haberem, ſi alium quàm rerum conditorem Deum promulgaret. Ruſus in quinto eiuſdē operis: Rectè Iuſtinus dixit, Quòd ante Domini aduentum non auſus fuerit Satanas blaſphemare Deum, quippe qui nondum cōdem nationem ſuã ſciret. Iuſtini ſcripta ſic ſe habent.

CAPVT VII.

Egeſippi ſcripta.

EAdem ætate & Egeſippus viguit Quinq; is libris integrã & ſimplicem Euangelicę profeſsionis reliquit doctrinam: in quibus ſatis indicat, multos ſe cōuenisse, quum Romam proficiſceretur, epiſcupos, a quibus vnam eandémque doctrinam acceperit. Mentionem etiam facit Clementis ad Corinthios epiſtolæ, cuius loca quædam recēſet. Commemorat quoque, vt in epiſcopi eorum Primi colloquium peruenerit: atque inde Romã traiecerit, quum epiſcopatum ibi Anicetus teneret. B Cuius diaconum Eleutherum memorat, qui Soteri ſucceſsit, ſicuti is Aniceto. In vrbibus porrò omnibus ſanam ſe teſtatur inueniſſe prędicationem, quemadmodum ſcilicet lex, prophetæ, & Dominus ipſe docuerit. Meminit itidem initiorũ hæreſum quarundã, ita inquiens: Poſteaquã Iacobus Iuſtus martyrio eſt defunctus, ſicuti & Dominus, idem ob verbum: in locum eius, patrui eius Cleopæ filius Simeon eſt ſuffectus, quem omnes Domini fratrem + patruelem ſecundum eſſe retulerunt. Propterea autem Eccleſiam vocauerũt virginem, quòd nōdum eſſet inanibus, & vanis corrupta doctrinis. Primus eam deprauare cœpit, ꝙ in petitione epiſcopatus repulſam tuliſſet, ⋆ Thebutes, vnus è ſeptē hęreticis, & + plebeius: à quibus & Simon eſt, vnde Simoniani dicti: & Cleobius, vnde Cleobiani: & Doſitheus, vnde Doſitheani: & Gorthæus, vnde Gorthæani: & Maſbatheus, vnde Maſbotheni. Ab iis autem & Menãdriani, & Marcioniſtæ, & Carpocratiani, & C Valentiniani, & Baſilidiani, & Saturniniani. Hi pro ſe quiſque, proprias ſeorſim induxerunt opiniones. Ab iis Pſeudochriſti, pſeudoprophetæ, pſeudapoſtoli, qui vnitatem Eccleſiæ diuiſerunt, perniciuſis ſermonibus aduerſus Deum & aduerſus Chriſtum eius. Scribit verò de Iudæorum quoque hæreſibus, dicens: Fuerunt autem variæ quoque in circumciſione inter filios Iſrael aduerſua tribum Iuda & Chriſtum ipſum, ſententiæ & ſectę: videlicet Heſſęorum, Gallilęorum, Hemerobaptiſtarum, Maſbotheorum, Samaritanorum, Saducæorum, Phariſæorũ. Scribit inſuper alia plurima, quorum partem antea ſuo quæque loco adducentes retulimus. Atq; in iis quædam ex Hebræo & Syriaco Euangelio, & de Hebraica lingua affert. Tum autē ſatis indicat, à Iudæis ſe ad Chriſtianiſmum perueniſſe. Mentionem quoq; aliarum rerum facit, ex Iudaica ſine ſcripto traditione. Et virtute omni refertam ſapientiã Prouerbia Solomonis vocat: non ipſe verò tantum, ſed & Irenæus, & plerique omnes qui vetuſtate ſunt inſignes. De iis autem libris qui Apocryphi dicuntur, dicit, ætate ſua ab hæreticis quibuſdam ea quæ ſunt conficta, illis eſſe clàm inſerta. D

Egeſippus de quorundã primis hereſib⁹.
† ἐπὶ τῷ λόγῳ.
Eccleſia adhuc incorrupta & virgo.
⋆ al. Thebuthis.
+ ἐν τῷ λαῷ.
Septem primæ hæreſes.
Hæreſes Iudæorum.
Euangelium Hebræorum. Egeſippi & antiquorũ de paræmiis Solomonis iudiciũ. Item de libris Apocryphis.

CAPVT VIII.

Dionyſij Corinthij ſcripta.

AB hoc ad Dionyſium Corinthiũ oratio conuertenda, qui eccleſię eius loci præfuit: & non ſolùm pio & ſancto labore eis qui curę eius fuerant commiſsi, ſed etiam qui in lōginquis eſſent regionibus, plurimùm profuit, omnibus ſeipſum facilem præbens, & epiſtolas Catholicas ad eos ſcribens: quarum vna ad Lacedęmonios eſt, catecheſim & inſtitutionem orthodoxiæ rectioriſque doctrinæ cũtinens: cuius titulus eſt, De pace & vnitate. Secundam ad Athenienſes dedit, qua eos ad ſincerã fidem complectendam excitat, cum legitima obiurgatione: quòd parum eſſent ad accuratũ Euangelicæ doctrinæ & vitæ inſtitutum intenti, quippe qui prorſus ferè à ꝓfeſsione Chriſtiana deſciuerint, ex quo in eorum temporum perſequutione Publius epiſcopus eorum è vita martyrio conſignata exceſſit. cui Quadratum ſucceſsiſſe, eccle- E ſia gubernanda, commemorans, ſtudio diligentiaque eius conuentus fidelium denuò agi cœpiſſe, & fidei igniculos rurſus excitatos eſſe, dicit. In ea epiſtola quoque indicat, Pauli cohortatione Dionyſium Areopagitam epiſcopatum eccleſiæ Athenienſium ſuſcepiſſe. Scripſit aliam quoque ad Nicomediæ eccleſiam, in qua Marcionis hæreſim vehementer impugnans, eccleſiaſtico canoni inſiſtit atque innititur. Ad Gortinios etiã, & reliquas per Cretam eccleſias alia circumfertur, in qua, quùm epiſcopum eorum Philippum, quòd eccleſiam ſuam fortitudinis & virtutis omnis laude florētem ritè gubernauit, commendat: tum in fine eos hortatur, vt ſibi à fraude & peruerſitate hæreticorum caueant. Amaſtridi porrò & Pōticis eccleſiis ſcribens, Bacchilidę, & Elpiſti, qui eum ad ſcribendum ſint cohortati, & Palmæ epiſcopi mentionem infert. In ea epiſtola, multas ſcripturarum ſolutiones & declarationes exponi: multa de caſtitate & cōiugio refert. Iubet etiam omnes qui à quacunque hæreſi, delicto, & F peccato, per pœnitētiam conuertantur, ad eccleſiã benignè recipi. Has conſequitur, quæ ad Gnoſios, eſt data epiſtola: in qua epiſcopum Pinytum admonet, + ne cœlibatus onus tanquam neceſſarium fratribus imponat, ſed infirmitatis multorum rationem habeat. Ad quam ille reſcribens, quùm virum eum admiratur, laudat, & complectitur: tum ab eo maturiores firmioreſque petit literas, quibus illis meliorem ſolidioremq́ue cibũ impertiat, ne puerilibus innutriti alimentis, in lactis nutricatione conſeneſcãt. Per quã epiſtolam

Peccatores ob pœnitentiam agentes in eccleſiã recipiendi.
De cœlibatu locus notandus.

† Μὴ τὸ βαρὺ φορτίον τῆς ἁγνείας, ὡς ἐπάναγκες, ἐπιτιθέναι τοῖς ἀδελφοῖς, τῆς δὲ τῶν πολλῶν ἀσθενείας καταστοχάζεσθαι.

De onere cœlibatus diui Ignatij extant ſententiæ. Si quis poteſt in caſtitate manere, ob carnem Dominicæ honorem, citra gloriationē maneat. Decet autem & nubentes & nuptas de ſententia Epiſcopi coniugium inſtituere, vt nuptiæ iuxta Deum contrahantur, nō ſecundum fœdam libidinem. Cœlibatus iugum nemini impoſueris. Eſt enim res periculoſa, & cuſtoditu, cum obtinetur, difficilis, quando ex neceſſitate ſeruatur. Iuuenibus nuptias permittas, priuſquam meretriciis amoribus corrumpantur. In Gnomologico Græco, libro primo, cap. 14.

Pinytus epiſcopus Gnoſius.

A non modò Piuytus ortbodoxam rectamque fidem,ſed & eloquentiã, diuinamque prudentiam & curam ſuam,qúam de gregis ſui profectu & vtilitate geſſit,ſatis declarat. Sed ad Sorerem quoque Rumanæ vrbis epiſcopum epiſtolam dedit, ex qua per pauca hic iuſerere placuit,de conſuetudioe eccleſiarum,quæ vſque ad perſequutionem durauit. Eam quum ipſe quoque apptobet,ita reſerr: Iam inde ab initio hæc vobis eſt conſuetudo,vt fratres omoes vario beneficiorum geoere afficiatis:& eccleſiis multis, quæ paſsim ſunt in vrbibus,ſubſidium mittatis: per quod iamdudum & egenorum peouriã recreatis,& fratres in metallis opus facientes alleuatis,morémque Romanum à maioribus acceptũ Romani retinetis. Quẽ oou modò conſeruauit,ſed adauxit etiam,beatus epiſcopus veſter Soter,quum liberaliter munera ſanctis ſummittendo,tum fratres ad nos redeuntes,vt filios ſuos pater amantiſsimus,ſermonibus beatis cohortando. In ea ipſa epiſtola, & Clementis ad Corinthios epiſtolę meminit,ſuperio-

Vetus Romana Eccleſia conſuetudo, Eccleſias & afflictos Chriſtianis eleemoſynã mittendi.

Epiſtola Clemẽtis Romani Corinthijs in eccleſia lecta.

B ribus temporibus more antiquo in Eccleſia eam legi ſolitam ſignificans, ioquit: Hodieroũ tranſegimus Dominicum diem, quo epiſtolam veſtrã legimus, quam etiam deinceps ſemper cohortatioois inſtitutiooíſque noſtrę gratia legemus: itidem vt alteram illam à Clemente ad oos ſcriptã.

Epiſtola Dionyſij Corinthij adhuc viuẽtis ab emulis deprauata

Inſuper & de epiſtolis ipſe ſuis, tanquam callidè deprauatis,ita ſcripſit: Epiſtolas enim fratrum rogatu ſcripſi,ſed eas diaboli apoſtoli zizaoiis cõpleuerunt,quædam quidem expungentes,quædã autem insereotes. Quibus Væ illud eſt repoſitum. Non mirãdum certè,ſi etiam Dominica ſcripta noooulli corrumpere ſunt auſi: quando noſtris,etiam illis longè diſsimilibus,inſidias ſtruxerunt. Eſt etiam epiſtola eius ad Chryſophoram, fidelem ſororem: cui ille conuenientia ſcribens, ratiooali eã exatiauit alimento. Hæc de Diooyſio.

CAPVT IX.

Theophili Antiocheni ſcripta.
† Alij habent Anatolium.

C THeophili autem Aotiochiæ epiſcopi ad † Autolycum tres ſeruntur Inſtitutionũ libri. Er aduerſus Hermogenis hæreſim liber,iu quo multis vtitur teſtimoniis ex Ioannis Apocalypſi. Extaut eius quoque ſcripta alia,diuinis referta doctriois. Cæterùm ea tempeſtate,quum hæretici zizaoiorum more,in ſiocera & pura ſemente Eccleſiæ,valde ſuccreſcerẽt,eccleſiarum per orbem Epiſcopi illos periode atque ſylueſtres feras propellendo arcebaor,aliquaodo quidem ſcriptis ad fratres exhortatiouibus & pręceptis,noonunquã verò etiam ſola verborum vi io faciem hoſtibus ad eos euertẽdos congreſsi: quãdoque libris editis,denſis atque certis confutationibus eos perſequentes. Ex quibus etiã vnus eſt,de quo ouncagimus,Theophilus,fortis ſanè propugnator: quem cõtra Marcionem ſtrenuè rem geſsiſſe,errorémque eius & fraudem in pubicum produxiſſe, ex libris eius qui adhuc circunferuntur, ſatis apparet. Sed noo is modò contra Ponticum Marcionem depugnauit: ſed & Philippus,quem paulo antè ex Dionyſij verbis,epiſcopum Gortynæ fuiſſe didicimus,luculentum aduerſus euodem edidit librũ,

Libri eius aduerſus Marcionem.

Item Philippi Gortynæ epiſcopi.

D ſicuti & Irenęus: & Modeſtus,qui præ cæteris maximè impoſturas eius & deprehendit, & redarguit. Quin & plures alij certamen contra eum ſuſceperũt: quorum monumenta ad hoc vſq; tempus à ſtudioſis ſuot conſeruata.

Irenæi. Modeſti.

CAPVT X.

EIſdem temporibus Melito quoq; Sardeoſis, & Apollinaris Hierapolitanę eccleſiarũ epiſcopi,eloquentia ſimul Apoſtolicáque doctrina in primis floruere: qui ambo ſeorſim apud Marcum Antoninum iuniorem,Chriſtianam defendentes religionem,orationem habuere. Melito ſanè duos de Paſchate compoſuit libros,io quorum prioripio, quo tempore eos cõſcripſerit,oſtendit hiſce verbis: Sub Seruilio Paulo Aſiæ Procuoſule,quo tẽpore Sangaris martyrium obiit, quæſtio magna Laodiceæ, de Paſchate,quod tẽpeſtiuè in eos, iocidit dies,eſt exorta,hæc quoq; à me ſunt perſcri-

Scripta Melitonis & Apollinaris.

E pta. Iſtorum librorum Clemeos quoq; Alexandrinus meminit, in ſuo de Paſchate opere, quod ſe prupter Melitonem compoſuiſſe teſtatur. Prętetea Melitonis liber circũferrur,de Politia & ꝓphetis,item de Eccleſia,alius de die Domioico,alius de Natura & figmento hominis inſcriptus. Item de Obedientia fidei: de Seuſibus, eorũmq; ſedibus. Alius præterea, de Anima & corpore. Rurſus,de Lauacro & veritate. De fide,& de oatiuitate Chriſti. Ioſuper de Prophetia, & de Hoſpitalitate. Item is qui dicitur Clauis. de Diabolo.de Apocalypſi Ioannis. de Incorporato Deo. Ad hos accedit liber Antooino oblatus, in quo de rebus noſtris talia quædam memorat. Quod antea nunquam eſt factum, id nũc tandem fit, vt cultores Dei affligaotur, & edictis propoſitis per Aſiam proſcribantur. Impudentiſsimi eoim ſycophantæ,& qui alieois bonis animum per cupiditatem & auariciam adiecere,occaſione ex principum cõſtitutiooibus arrepta, diu oocttúque propalàm excutiunt & rapiunt eos qui nihil admiſe-

Defenſio Melitonis pro Chriſtianis ad Antoninum imperatorem.

F re mali. Ac ſiquidem hæc iuſſu tuo fierent, probarentur ſanè. Iuſtus eoim princeps nihil iniuſti ſtatuerit vnqoam: & nus æquo libentíque auimo cædium eiuſmodi ferremus honorem. Et te illud modò rogaremus,vt ipſe prius rem diſpiceres, autoréſq; tantæ pertinaciæ inquireres, atq; ex æquo & booo decerneres ſuppliciõ oe & morte, an ſalute & quiete ſint digni. Sin autem te quoq; ſcieote coostiturio & ſanctio hæc eſt promulgata, vt oouò prorſus more,igne & laceratiooe in corpora ciuium ſæuiatur,quud antea ne aduerſus barbaros quidẽ hoſtes facere decuit: multo magis obſecrandus oobis es,oe oos in iam aperta & publica violeotia & direptione deſpicias. Poſthæc etiam illa refert: Philoſophia ooſtra aotea quidẽ inter barbatos viguit. Et quum in Romani imperij prouincũs,ex maioribus tuis, Auguſto Cęſare rerum potiẽte,effloreſceret, admodum imperio tuo commodauit. Ex eo nanque rempore in immenſum res Romana creuit: cuius tu ſucceſſor optatus factus, diutiſsimè imperium adminiſtrabis,ſi vnà cum filio tuo,philoſophiam iſtam,quæ cum imperio quaſi ſimul outrita, & cum Augu-

Chriſtiana religione promulgata Romanũ imperium ad ſummum floreſcere ſub Auguſto principe petentit.

A ſto incrementa ſua cepit, conſeruaueris. Ea quippe & à maioribus ruis, præ cæteris religionib⁹, eſt habita in precio. Profeſsiouem porrò uoſtram Reipublicæ bono eſſe, illud iu primis iodicat, ꝙ vigorem ſuum habere cœperit vigente masimè imperio: & quòd in Auguſti terum admiuiſtrationem nihil aduerſi inciderit, ſed ediuerſò proſpera omuia & præclara ex arbitrio & voto omnium ſucceſſerint. Soli reperti ſunt Nero & Domitiauus, qui ab inuidis & malè conciliaris quibuſdam hominibus perſuaſi, profeſsiouem uoſtram calumniç expoſitam eſſe voluerunt. A quibus, more iniquiſsimo, per illos impudẽris ſycophantiæ profluxit mendacium. Sed euim pij parentes tui, imperitiam illorum correxerunt, multis ſæpe reſcriptis eos obiurgantes, qui de nubis præter leges & æquitatem, quicquam ſtatucre aut tẽtare ſuiſſent auſi. Inter quos auus tuus Hadrianus, quum ad alios plures, tum ad Fundanũ Aſiæ proconſulem, ea de re ſcripſit. Parer quoque tuus, tecũ imperij res adminiſtrãs, in edicto eo quodad ciuitates, nominatim verò ad Lariſſæos, & Theſſalonicẽſes, & Græcos omnes, ue quid rerum no B uarum fieret, dedit, de uobis ſcripſit. Te verò amplius etiam, qui de religione noſtra eãdem quam illi, immo vcrò humanitati & philoſophiæ accõmodatiorem obtines ſententiam, facturum eſſe perſuaſum habemus, quæ petimus, omnia. Hæc ille iu oratioue ad Antoninum. In eis autem, quas ſcripſit, Eclogis & ſcripturarum compendiis, ſtatim à principiu, Oneſiphoro cuidam eo opere inſcripto, veteris inſtrumenti extra controuerſiam poſitos libros recenſet. Eum autem virum laudibus vehit, quòd & fide probata fuerit, & molium ſtudij in ſcripruris addiſcendis poſuerit. Hieroſolyma autem ſe ea gratia profectum eſſe aſſerit, vt certa ibi de libris eis comperitet. Itaque numerum & uomeuclaturam eorum proferens: Quinque, inquit, ſunt Moſæ libri, Geneſis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuterouomium: Ieſus Nauæ, Iudicum, Ruth, Regum quatuor, Paralipomenon duo, Pſalmorum Dauidis liber: Solomonis prouerbia, ſiue Sapientia: Eccleſiaſtes, Canticum canticorum, Iob: Prophetarum, Eſaiæ, Hieremiæ, & duodecim prophetarum liber: Daniel, Ezechiel, Eſdras. Deinde inſert: Ex quibus Eclogas selectãſ- C que ſeutentias & doctrinas collegi, in ſex libros digeſtas. Hæc de Melitone.

Nero & Domitian⁹ Christianorũ perſequutores.

Melito de Canonicis ve teris teſtamẽti libris.

CAPVT XI.

APollinaris autem, quum multa alia, tum hęc quoque feruntur. Ad Antoninum pro fide oratio. Quinque libelli, iu quibus cum Græcis ſeu Gentilibus agit. De veritate liber vnus & alter. Ad Iudæos item libri duo, & quæ præterea contra Phrygum hæreſim compoſuit: quæ non longè pòſt res uouas in eccleſiam induxit, tum primùm autem pullulare cœpit, ex quo Moutanus cum pſeudoprophetiſsis ſuis à vera fidei via declinauit. De Apollinari Hierapolitano tantum. Muſani autem, cuins antea meminimus, pulcherrimus extat Dehortatorius liber, ad quoſdam fratres ab eo compoſitus, qui præter rationem ad ſectam Encratitarum deflexerãt: quę eis qooque temporibus exorta, nouam pernicio- D ſamque hæreſim & opinionem in orbem intulit. Ducem eius & autorem fuiſſe, hiſtoria uoſtra antea Tatiauum, Iuſtiui Martyris auditorem, propagatorem autem Seuerum, indicauit. De Encratitis Irenæus quoque ita ſcribit: A Saturnino & Marcione Encratitæ nomiuari, cœlibatum docuerunt, ſimul & primam Dei creationem reiiciẽtes, & tacitè eum qui ad hominum propagationem maſculum & fœminã creaſſet, accuſautes. Iidem quoque abſtinendum eſſe ab eis quę ipſi animata dicunt, inſtituerunt: † malam referentes gratiã, qui cuncta creauit, Deo. Pernegãt etiam primi hominis ſalutem. Hæc quoque de Muſano. Ea ipſa tempeſtate, quum Phrygum aliorúmque etiã hæreſes in Meſopotamia exundarent, Bardeſanes Syrus, quum linguarum aliarum, tum Syri ſermonis peritiſsimus, præterea verò hæreticis refellendis exercitatiſsimus, aduerſus Marcionẽ & alios quoſdam, quinque variantium inter ſe dogmatum autores, ſtreuuè cum eis congreſſus, Dialogos, & inſuper alia plurima ſcripta, ſermoue ſuo vernaculo edidit: quæ, quòd fortiter fidei verbũ propugna- E rent, plures eius auditores iu Græcam tranſtulere linguam. In iis liber eſt, quem ad Antoninum de fato conſcripſit, ſatis iu eo Patrem Verbi exprimẽs. Sed & alia opuſcula eum occaſione ex perſequutioue accepta, edidiſſe ferunt. Atq; hic quidem Valẽtini primùm ſectator fuit: quem quum improbaſſet, fabuloſaſque eius doctrinas & opiniones ſatis refelliſſet, ipſe quidem ſibi ad perfectionem & finem rectæ fidei peruenisse eſt viſus: non omnino tamen veteris opinionis ſuę, quæ iu habitum abierat, ſordes abſterſit.

Apollinaris libri. Hæreſis Cataphrygas.

Montanus hæreticus.

Muſani Eccleſiaſtici doctoris ſcripta

Encratitarũ hoc eſt, continentiũ hæreſis, prohibentiũ nubere, iubẽtiũ abſtinere à cibis, &c. 1. Timo. 4.

† ἀχαριστοῦντες τῷ θεῷ. Primi hominis ſalus.

Bardeſanis Syri ſcripta eccleſiaſtica.

Hic ex Valentino, cuius diſcipul⁹ fuit errore, per cõtagionem ubi nihil ægritudinis contraxit.

CAPVT XII.

SEd & alij plures Chriſtiano planè animo pro fide noſtra decertarunt, & aduerſus hæreſes depugnarunt: eccleſiæque ſtatu & moribus receptis, aliiſque quæ vel ſcriptis, vel ſine ſcriptis à maioribus accepiſſent, iu literas relatis, libros plurimos poſteritati reliquerunt. Quibus [a] Caius & Tertullianus meritò ſunt annumerandi, qui plurima certè & pulcherrima ediderunt ſcripta: quæ F ſingillatim recenſere, præſentis inſtituti nõ eſt [b]. Tertullianus porrò iſte presbyter fuit, patre centurione natus: cuius lectione Cyprianus plurimùm eſt delectatus [c]. Et, quòd eloquentia admodum polleret, multos ſub Seuero imperatore cõpoſuit libros. Sed poſtea propter cleri Romani inuidiam, ad Montani eſt delapſus dogma. Et libros aliquot aduerſus eccleſiam, Montani opinionem defendens, edidit. Scripſit etiam de continentia, de perſequutione, de ieiunio, de monogamia, de ectaſi libros ſex: cõtra Apollonium ſeptem, & plures alios. Quibus Apologiam pro fide ad Senatum Romanum addidit, in qua cõmemorat: [d] Quum Marcus Antoninus bellum cõtra

a Caius ſcriptor Eccleſiaſticus.

b Tertullianus.

c Magiſtrũ eum appellare ſolitus.

d Milites Chriſtiani ſub M. Antonino meritis, pluuiã in ſumma ſiccitate, & victoriã in vltima ſpe deſperatione, à Deo precatione ſua imprecarunt ac victoria Antoninus Marcomãnicũ bellum cõfecit, & Pãnonias Marcomannis, Sarmatis, Vãdalis, ſimul & Quadis extinctis, liberauit. Oroſ. lib. 7. c. 15. Iul. Capitol. Eutr.

A Germanos & Sarmatas gereret, aciémque aduerſus hoſtes ſtrueret, exercitum eius omnem, propter ſitim grauem & diuturnam, ad rerum omniũ inopiam & deſperationẽ perueniſſe, ac legionem noſtram in genua more noſtro procubuiſſe, precantem, atque Dei opem implorantem: eámque rem vt nouam & inſolitam, hoſtibus terrorẽ ingentem incuſsiſſe. Atque illis ad eum modũ orantibus, aliud inſuper maius, præter opinionem & expectationem, accidiſſe. Quum enim frequẽtibus fulminum ictibus hoſtes pulſos: tum qui ea ſunt ſubſequuti, multa denſorũ imbrium vi, exercitum iamiam ſiti & aquæ penuria interiturum, recreatum & reſtitutum eſſe. Tam efficaces ſcilicet noſtrorum fuiſſe preces. Hanc rem † profani etiam hiſtorici tradidere, qui de Romanis imperatoribus ſcripſerunt: non illi quidem precibus noſtrorum miracula tanta adſcribentes, (quomodo enim id facerent, qui alienis protſus à nobis ſunt animis?) ſed qui partium noſtratum ſunt, aut B nobis fauent, nulla deprauati affectione, † ſimpliciter & verè hominibus id factum noſtris tribuunt. Ex quibus Apollinaris memoriæ mandauit, Imperatorẽ ſtatuiſſe, vt legio ea quæ ex Chriſtianis conſtaret militibus, * prærogatiua quadã principem in exercitu obtineret locum, aliiſque ſemper præiret copiis. cui idem etiam imperator nomen † Ceraunoboli, hoc eſt fulminatricis impoſuit. Sed & Tertullianus ſatis idoneus & locuples eius rei fuerit teſtis, qui ſcribit: Marci prudẽtiſsimi imperatoris etiam tum literas extitiſſe, quibus illam Germanicam ſitim, quum iamiam aquarum penuria exercitus periturus eſſet, Chriſtianorum militum precationibus impetrato imbri diſcuſſam conteſtatur. Eundémq; imperatorem capitis quoq; pœnam, & quidem tetriorem conſtituiſſe dicit Chriſtianorum accuſatoribus. Ac deinceps ſubiungit: Quàm igitur ſunt iniqui iudices iſti, qui in nos ſolos inquirunt, impii, iniuſti, crudeles? quos Veſpaſianus † ſeruari nõ iuſſerit, quanuis Iudæorum victor? Ob quos Traianus ex parte leges fruſtratus ſit, vetando inquiri Chriſtianos? Quos neque Hadrianus, quanquam cu-C rioſitatum omnium explorator, neque qui appellatus eſt Pius, proſequendos ſanxerit? Caius autẽ ſub Zephyrino, aduerſus Proclum Montani ſtudioſum, dialogo compoſito, in quo temerariam eius audaciam taxat, quòd nouam induxerit prophetiam, maximam eſt conſequutus laudem & gloriam.

† Fulmen de cælo precibus ſuis contra hoſtium machinamentum extorſit, ſuis pluuia impetrata, cum ſiti laborarent. Iul. Capitolinus in Marco philoſ.

* Diui fratres tanti Chriſtianæ legionis beneficij memores, per reſcriptum etiam Chriſtianam religionem confirmarunt, Chriſtianos accuſari vetuerunt, & eiſdem conditionem cum cæteris eſſe in honoribus adipiſcendis conſtituerunt. Conſtitutio eorum perſtringitur. l. generaliter. §. final. ff. de decuri. Eis, qui Iudaicam ſuperſtitionẽ (Chriſtianam profeſſionem intellige) ſequuntur, Diui Verus & Antoninus, honores adipiſci permiſerunt: ſed & neceſſitatem eis impoſuerunt, quæ ſuperſtitionem eorum non læderent. Vlpianus.

[Marginal notes: † [Greek, illegible] — Vnã legionẽ Chriſtianam nomine id impetraſſe, Diony. autor eſt. Suidas tamen omnẽ in Iulianum quendam magũ tranſtulisse videtur. — † [Greek, illegible] — † [Greek, illegible] Seruari h.e. diſtinctum, ſicut apud Tertull. Me inferſus ſerua. Cay ſcripſit.]

CAPVT XIII.

D CÆterùm Irenæus Lugdunẽſis ciuitatis, quam Rhodanus præterfluit, epiſcopus, Pothini, qui nonaginta annos natus cum reliquis in Gallia martyrib⁹, de quibus paulo pòſt agemus, vitam finiuit, ſucceſſor: in tenera ſua ætate Polycarpi auditor fuit, & multa variaq; memoria digna reliquit monumenta. Sed quinque eius extant libri, quibus titulum fecit, Confutatio & euerſio falſo nominatæ † ſcientiæ. In ſecundo porrò libro diſertè aſtruit, adhuc ſuo tempore in eccleſiis plurima extitiſſe diuinæ & admirandæ virtutis indicia. Ita enim inquit: Tantum abeſt vt exuſcitandorum mortuorum dono, per orationem, quemadmodũ ipſe Dominus & Apoſtoli fecerũt, careãt, vt perſæpe, neceſsitate interueniente, inter fratres, eccleſia eius loci omni orante, & ieiunio accedẽte vbertate, ſpiritus in corpus defuncti reuerſus, homóque precibus ſanctorũ donatus ſit. Et rurſum: Quod ſi per phãtaſiam tantum, & quaſi fuco obiecto, hæc Dominum feciſſe dicent, ad propheti- E ea illis ſcripta deductis, oſtẽdemus, omnia iſta ita de eo prædicta, proindéq; etiam certò facta eſſe, ipſúmque ſolum Filium eſſe Dei. Quapropter in eius quoque nomine veri germaníque eius diſcipuli, accepta ab eo gratia, aliis hominib⁹ benignè facere, ſicuti ab eo quiſque donum eſt conſequutus, perſeuerant. Nam quidam dæmones profligant: aliqui futura prænunciant, viſionéſque & reſponſa habẽt prophetica. Nõnulli ægrotis ſubueniunt, & manuum impoſitione eos reſtituunt. Iam verò, ſicuti diximus, mortui etiam reſuſcitati ſunt, qui ſatis diu inter nos fuerunt ſuperſtites. Quid enim dicam? quum numerũ donorum Dei inire non ſit, quæ per orbem terrarum omnem Eccleſia à Deo accepta, in nomine Ieſu Chriſti, ſub Pontio Pilato crucifixi, quotidie populis benefaciendo exhibet & præſtat? neque quempiam defraudãs, neque argentũ emungens. Sicuti enim gratuitò à Deo accepit, ita etiam gratuitò ea di- F ſpenſat. Similia quoque alio loco profert: Sicuti multos audimus fratres in Eccleſia prophetica dona habentes, variis per Spiritum linguis loqui, hominúmque occulta in lucem, vtilitatis eorum gratia, proferre, & myſteria arcanáque Dei conſilia declarare. Hæc hactenus.

[Marginal notes: Irenæus Polycarpi diſcipulus. — Eiuſdẽ libri. — † Gnoſticorum hæreticorum videlicet. — Tempore Irenæi in eccleſia adhuc virtutes diuinæ & miracula vigeuere.]

CAPVT XIIII.

FAcit is etiam ſacræ ſcripturæ mentionem, & teſtamentariorum eius librorum, primo loco quatuor Euãgelia recenſens, ita ferè ſicuti nos in fine ſecũdi Tomi expoſuimus. In quinto autẽ argumentorum eius quod dictũ eſt libro, Ioãnis quoque Apocalypſis, epiſtolæque eius, & item Petri epiſtolæ meminit. De Apocalypſi verò & hæc ſcribit: Hæc ſic habent, atque in omnibus emendatis & antiquis exemplaribus numerus iſte inuenitur. Teſtificantur hoc etiam illi qui Ioannem de facie viderunt: verbáque inſuper ipſa declarãt numerum nominis beſtiæ, iuxta Græcorum cal-

[Marginal notes: Canonici noui teſtamenti libri. — De Apocalypſi Ioãnis.]

A culum, per eas quę in ea ſunt literas eſſe expreſſū.

De reuelatione Antichriſti.

Et rurſum: Nos equidem nō periclitabimur de nomine Antichriſti quicquam certò aſſeuerare & confirmare. Quod ſi enim hac ætate nomen eius propalàm prædicatum oporteret, per eum id indicatum fuiſſet, qui Apocalypſim & reuelationem ipſam vidit. Non ita dudum nanque is viſus eſt, noſtra propè ætate, circiter Domitiani imperij finem. Mentionem etiam Irenæus facit Sapientiæ Solomonis. Recipit quoque eum qui dicitur Paſtoris librum, cuius illo vtitur teſtimonio & autoritate: Rectè igitur ſcriptura dicit: Crede in primis vnum eſſe Deum, qui omnia creauit & perfecit. Meminit item Presbyteri cuiuſdā Apoſtolicæ vitæ viri, cuius nomen nō exprimit. Ego autem Ioānem alterum eſſe puto, qui Epheſi fuit, Presbyter ita cognominatus: cuius etiam enarrationes & dicta memorabilia multa ſcriptis ſuis inſerit. Meminit præterea Clementis, & Iuſtini, eorúmque loca quędam allegat. Quæ is autem de Septuaginta interpretum tranſlatione diuini-

Sapientia Solomonis.
Autoritas in Paſtore.

B tùs inſpiratarum ſcripturarum ſcribat, æquum viſum eſt ipſius verbis referre. Itaque Deus homo factus eſt, & ipſe Dominus ſaluauit nos, virginis ſignum exhibito. & non ſicuti quidam dicunt, perperam transferre ſcripturam auſi: [a] Ecce adoleſcentula vterum geſtabit, & pariet filium: ita vt Theodoſion Epheſius, & Aquilas Pōticus, Iudæi proſelyti ambo verterunt: quos ſectati Ebionitæ, ex Ioſepho eum prognatum eſſe dicunt. Et paulo pòſt inquit: Priuſquam Romani imperium in Iudæos haberent, & Macedones adhuc Aſiam obtinerent, [b] Ptolemæus Lagi bibliothecam, quā Alexandriæ magnificè inſtruxerat, ingenti ſtudio omnis generis bonorum librorum copia exornare contendens, à Hieroſolymitanis petiit, vt ſibi habere liceret in Græcam linguam eorum ſcripturas trāſlatas. Tum illi, quòd Macedonibus adhuc ſubiecti eſſent, ex ſenioribus ſuis, ſcripturarū ſacrarum & vtriuſque ſermonis peritiſſimos ſeptuaginta viros ad eum miſerunt, Deo hoc ſic diſponēte. Ptolemæus autem, de quolibet eorum [c] ſeorſim periculū facere volens: ſimúlque timens

Alma.
a De loco illo Eſaiæ, Ecce virgo concipiet, & pariet filium. Eſa. 7.

b De Septuaginta interpretum hiſtoria.
c Hieron. in præfat. in Pentateuchon, Eos baſilica interpretes. Septuaginta [illegible] ſcribit non prophetas. Ariſteas & Ioſephus, [illegible]

C ne ex conuentione, per verſionem ſuam, ſcripturarum veritatem celarent & ſupprimerēt, ſeiunctos eos, eūdem librum omnes vertere iuſſit. Idq; in omnibus voluminibus fecit. Deinde quum illi apud Ptolemæum conuenirent, & verſiones ſuas inter ſe cōferrent, ſimul & Deus eſt glorificatus, & ſcripturæ eo modo ad noticiam & cognitionem hominum peruenerūt. Euenit enim, vt omnes omnium tranſlationes à principio ad finē vſque, eiſdem loquutionibus & verbis ſint conceptæ: adeò, vt hodie quoque gētes omnes perſuaſum habeant, de cōſilio Dei ipſius verſas eſſe ſcripturas. Neque mirandum eſt, Deum hoc ita ordinaſſe, qui etiā ſcripturis in populi captiuitate ſub Nabuchodonoſor amiſsis, quum poſt annos ſeptuaginta Iudæi in terram ſuam, Artaxerxis Perſarum regis temporibus, reuerſi eſſent, Eſdræ ſacerdoti è tribu Leui inſpirauit, vt omnes qui in-

Eſdras Moſis & aliorū libros ſacros reſtituit.

In Irenæo, de inquiſitione numeri & nominis Antichriſti timidè ſimul & ſollicitè agente, circa finem libri quinti, illud maximè obſeruandum, quòd fatidico ſpiritu exempli gratia tria iſta nomina numerum 666. repræſentantia lectori proponit, λατεῖνος, τειτάν, εὐάνθ. Non enim hæc inſigni carent myſterio.

terciderant prophetarum libros denuò compo- D
neret, & leges Moſaicas populo reſtitueret. Atq; hæc quidem de diuinis ſcripturis dixit, Cap. 15. In tertio autem aduerſus hæreſes libro, per catalogum epiſcopos Romanos recenſet, vſq; ad Eleutherum, qui Soteri ſucceſſit. Eleutherum porrò duodecimum per ſucceſſionem ab Apoſtolis facit. Enumerat autem eos, ſicuti nos quoque prius in nomenclatura eorum recenſuimus. Vbi verò de Clemente pluribus agit, ſeditionis etiam Corinthiæ, & epiſtolæ Clementis meminit. Perlongam enim, inquit, eccleſiæ Corinthi epiſtolam eccleſia Romana ſcripſit, ad pacem & concordiam diſſidentes reducens, fidémque eorum, & quam ab initio ab Apoſtolis accepiſſet traditionem renouās. Vnum porrò, poſt Clementem, ex Romanis epiſcopis Teleſphorum, magna gloria martyrium ſubiiſſe inquit. & poſtremò infert: Nunc autem duodecimo loco ab Apoſtolis epiſcopatus ſortem ordine & doctrina ſua obtinet Eleutherus, & Apoſtolorum in eccleſia traditio & veritatis prædicatio ad nos quoque peruenit. Quo autem ardore erga fidem diuinamq; profeſsionem

Clemens & Teleſphorus Ro. epiſcopi martyres.

E fuerit Irenæus, abundè teſtatur epiſtola, quā Viēnenſes & Lugdunenſes martyres, quum adhuc in carcere incluſi affligerentur, ad Eleutherum Romæ epiſcopum, & Irenæum, qui tum presbyteri dignitate fulgebat, commendantes dederunt. Cōmendatio ea ſic habet. Saluere te, rebúſque omnibus ſemper lætari optamus, pater Eleuthere. Literas haſce noſtras vt ad te perferret, fratri & participi noſtro Irenæo perſuaſimus. Quē rogamus, vt tibi commendatum habeas, egregium ſcilicet teſtamenti Chriſti æmulatorem. Quod ſi ſciremus, ex loco & honore aliquo iuſticiæ laudē cuiquam parari, vt presbyterū eccleſiæ, quī ipſe eſt, eum in primis tibi commendaremus. Fit & aliorum Irenæi pulchrorum operum mentio, vt ſunt quædam ad Blaſtum, & Florinum, & Marcianum

Cōmendatoria litera Viēnenſiū martyrū ad Ro. epiſcopum & Irenæo.

F ſcripta: & diſputationum liber. Et item qui ab eo inſcriptus eſt De ſcientia, ad Græcos, admodum neceſſarius liber. Et ea quę de Paſchate ab eo ſunt dicta: de quibus poſtea loco ſuo dicemus. Hæc de diuino Irenæo.

CAPVT XVI.

QVandoquidem autem Irenæi & Viennenſium [a] Gallicanorúmque martyrum fecimus mētionem, æquum viſum eſt, de conſtantia fortitudinéque eorū pauca referre. Decimusſeptimus agebatur imperij Antonini Pij annus, quū in omnibus terræ partibus turbulento perſequutionis Chriſtianæ ſpirante vento, populiſq; per vniuerſum orbem præcipiti audacia aduerſus nos inſurgētibus, plurima martyrū millia ꝓpter Chriſtum mortem obiere: ſicuti hoc facilè eſt ex iis quę apud certas gentes ſunt facta, coniectura aſſequi.

a De martyribus ſanctis, qui ī Gallia fortiſſimè ꝓ Chriſto mortem cruciatibus magnis obiere. Alij hæc martyria in tēpora diuorū fratrum Veri et Antonini, orientē bello Marcomannico, ad quod ſe ambo imperatores parabāt, referunt.

Teſtantur id quoque ſcripta ea, in quæ tam egregia illorum æternáque memoria digna certamina ſunt relata. Verum enimuerò alius quiſquam, hiſtoria ſcribenda, ad memoriam poſteritatis, ſtylo indulgens, trāſmittat victorias & triūphos ab hoſtibus deuictis reportatos, Imperato-

A rias ducum artes, conſilióque ſimul & manu res
prudenter & fortiter geſtas, ac ſtrenuorum mili-
tum pro coniugibus liberis & patria ipſa certami
na obita, ſanguinémque pro ſalute eorum multis
prælijs abundè profuſum. Oratio autem noſtra
de moribus & inſtitutis vitæ & religionis Chri-
ſtianæ ſuſcepta, impreſsiones aduerſus veritatem
factas, & pacatiſsima egregiarum animarum præ-
lia, admirandámq; & omnem naturæ captum ſu-
perantem fortitudinẽ & virtutem eorum qui ma
gis pro pietate veróque Dei cultu, quàm pro cha
riſsimis ſibi capitibus rem ſtrenuè geſſerunt, tro-
pæáque & victorias aduerſus inuiſibiles hoſtes
partas, coronáſque triumphales perſequetur: at-
que ea omnia veluti in columna, nõ ærea illa, aut
marmorea, ſed adamantina prorſus inſculpet, ad
memoriam poſteritatis omnis ſempiternã. Exi-
mium porrò ea tempeſtate martyrij tanquam ſta
dium Gallia prouincia erat: in qua præter cæteras
duæ ſunt metropolitanæ vrbes, Lugdunũ & Viẽ-
na, quas reliqua earum locorum regione emẽſa,
B fluuius Rhodanus perſtringit. Martyriorum autẽ
eorum commentarium, vrbium earum eccleſiæ
illuſtres, eccleſiis quæ in Aſia & Phrygia fuere, mi
ſere, tali præfatione vſæ. Qui Viennæ & Lugdu
ni in Galliis habitãt, ſerui Chriſti, in Aſia & Phry
gia eãdem nobiſcum redẽptionis fidem & ſpem
habẽtibus fratribus, Pax, & gratia, & gloria à Deo
Patre & Domino Ieſu Chriſto, Domino noſtro.
Deinde præfationi eiuſmodi, aliis quibuſdam ver
bis additis, tale ſcribendi initium faciunt. Affli-
ctionum ærumnarúmque noſtratum magnitudi-
nem, & tantam gentium aduerſus ſanctos iram,
atque eas quas beati martyres ſuſtinuerunt cala-
mitates, ad plenum perſcribere, neque noſtræ eſt
facultatis, neque id à quoquã fieri poſſe putamus.
Omnibus enim ſuis copiis in nos irruit aduerſa-
tius: & in initio ſtatim ipſo apparuit, nihil fore
teriori nobis † præſentiam eius. Expertus eſt ge-
nus omne perſequutionis & afflictionis, aſſuefa-
ciens atque exercẽs ſuos aduerſus Dei miniſtros.
ſiquidem non ædibus tantum, balneis, & foro no
bis, ſed publico quoque prorſus, necubi noſtrûm
quiſquam appareat, interdixerunt. Verùm con-
C tra eos pro nobis gratia Dei depugnãs, infirmos
quidem confirmauit, ſtabiles autem eis oppoſuit
columnas: eos videlicet homines, qui per tole-
rantiam omnem, mali illius impetum in ſeipſos
pertraherent: quique conferre pedem, omne con
tumeliæ & ſupplicij genus ſuſtinere, & quæ plu-
rima eſſent, perpauca & exigua eſſe ducere poſ-
ſent, & ita ad Chriſtum venire feſtinarent: rebus
ipſis oſtendentes, indignas eſſe paſsiones tempo-
ris huius, ad futuram gloriam. Primùm quippe
conſertim vniuerſi, quæ eis à multitudine infer-
rentur, pertulere, contumelioſas inclamationes,
verbera, volutationes, rapinas, lapidationes, & car
ceres: omnia deniq; alia, quæ ferocienti multitu-
dini contra inimicos & hoſtes facere in mentem
venire ſolent.

Scriptũ eccleſiarum Gallicanorum ad eccleſias Aſiæ & Phrygiæ, de earũ martyrijs.

Diabolus per ſequutiones piorũ hominum autor.

† παρουσίαν.

CAPVT XVII.

Einde ſcriptũ id exequitur, ſanctos
ad tribunum abductos, atq; ibi in-
terrogatos, in carcerem coniectos
eſſe. Atque inter eos Vetium quen-
dam Epagathum, quum ætatis flore vigentẽ, tum D
fide omnique bonorum operum genere pollen-
tem, tantam multitudinem abduci ægrè tuliſſe, &
ſe ad defenſionem eorum obtuliſſe, atq; ob tam
pulchram profeſsionem cum aliis ſimul abreptũ
eſſe. Decẽ verò periculi magnitudine victos, mar
tyrio renunciaſſe: & ſanctis timorem ingentem
reliquiſſe, admodum metuentibus propter dubiũ
futuri caſus exitum, ne ſcilicet de eo quoque peri
clitarentur, vt Chriſto exciderent. Eorum tamen
numerũ alios paulatim expleuiſſe. Optimos quoſ
que ex vtraque eccleſia delectos, & cum martyri-
bus ipſis ex gentibus ſeruos vnà comprehenſos,
eóſque flagrorum vi & neceſsitate coactos, con-
tra nos ementitos eſſe Thyeſtis cœnas & Oedipi
concubitus, aliáque item plurima vulgaſſe, quæ
neque auditu neque dictu credibilia eſſent: neq;
etiam vnquam poſt homines natos, quòd facta
eſſent, fidem obtinuiſſent. Quarum rerum infa
mia vulgò iactata, omnes (inquit) cõtra nos ſunt
efferati. Et qui hactenus propter familiarem con
ſuetudinem & humanitatem moderatiores fue-
rant, grauem in nos fremebundi acceperunt ani- E
mum. Quapropter cruciatus orationis vim om
nem ſuperantes ſancti martyres pertulerunt, ſata
na ſummo ſtudio contendente, vt ab eis quoque
blaſphemiæ quicquam proferretur. Precipuè au-
tem multitudinis ipſius & militum & Præſidis fu
ror incubuit in Sãctum, eccleſiæ Viennenſis dia-
conum: in Maturum, recens quidem illum illu-
minatum, ſed generoſum & fortem decertatorẽ:
in Attalum Pergamenum genere, columen & fir-
mamentum Gallicorum Chriſti fidelium: & in
Blandillam, quæ ſtatu quidem ſerua fuerat, inge-
nium autem & animum habuit perquàm libera-
lem. In ea nimirum exhibuit atque repræſentauit
Chriſtus, quæ apud homines vilia, ingrata, nul-
liúſque adeò precij habeantur, ea apud ſe in maxi
mum eſſe honorem, propter egregiam in ſe pio-
rum animorum affectionẽ & amorem. Quum
enim omnes metuerent, heráque etiam eius car-
nalis * maximopere de ea eſſet anxia & ſolicita,
(aderat nanq; & ipſa, fortiter certamini pro Chri
ſto incumbens) ne illa naturæ imbecillitate, vel
ſolam liberiorem profeſsionẽ non perferret, tan- F
to eam animi robore conſortatam eſſe tradunt,
vt tortores, qui ſibi inter ſe ſuccedentes à matuti-
no tempore ad veſperam vſque virgis & fuſtibus
eam ceciderant, animos deſponderent, victóſque
ſe profiterẽtur, quid rerum deinceps de ea agerẽt
dubij. Obſtupeſcentes etenim, mirabãtur ſpiri-
tum prorſus in ea remanere, cuius corpus circun-
quaq; conſciſſum & apertum eſſet. At illa, perin-
de atque ab ineunte ætate certaminibus eſſet ex-
ercitata, perdurabat: laxamẽtúmq; ei, & (vt ita di-
cam) † indolentia plagarum & cruciatuum erat,
quòd ſubinde [a] Chriſtianã ſe eſſe proclamaret [b].
Sãctus verò & ipſe tanta animi præſentia, & tam
generoſe & fortiter ſe carnificibus oppoſuit, plu
ſimámq; eorum ſæuitiã & pœnis incutiẽdis feri-
tatem adeò ſuperauit, vt ab illis interrogatus, non
gentem ſuam, non patriã, non nomen, non aliud
quicquam, ſed vnicum hoc in certamine & lucta
tormentorum omni, Chriſtianum ſe eſſe diceret:
quum quidem illi ſe ex eo, propter tam graues ac
intolerabiles cruciatus, degenerem aliquẽ nobis-
que

Vetius Epagathus egregius homo. Decem Chriſtiani à martyrio abhorruerunt.

Eorum vicẽ ſanctis martyres doluerũt.

Serui infideles, vt de chriſtianis fœdiſſima quæque flagitia confiterẽtur, torti.

Eo modo chriſtiani in infamiã & odiũ publicum cõiecti.

Primarij martyres: Sãctus Diaconus, Maturus, Attalus, Blãdilla.

** ἀγωνιῶσα Admirãda Blãdilla in perferendis omnigeneris tormentis tolerantia.*

† ἀναλγησία.

a Maximopere pij ſanctiq; homines Chriſtiano nomine ſunt glorianti, & delectati.

b Mirifica etiam ipſius Sancti patientia.

A que infauſtam atque ominoſam vocem audituros ſperarent. Itaque cõtentione illa cruciatuum ſummorum inferendorum fracta, ad poſtremum æreas ſquamas candentes molliſsimis & tenerrimis quibuſque martyris membris aſperſerunt, & agglutinarunt. Atque ita ex illis quidem ſic aduſtis, nidor & aruina profluebat: ipſe verò conſtans & immotus permanebat, fidéque ſtabilis, & aqua vitæ ex cœleſti fonte promananti conſperſus atque recreatus, magis magiſque confortabatur.✶ Ac corpus totum inter ſe membris congruens, martyr erat: vnum totum vulnus, vna totum cruenta vibex, contractum prorſus, & ab humana ſpecie, exteriore ſua parte, alieniſſimum. In quo ipſemet CHRISTVS patiens, gloriam & laudem ingentem perficiebat, & aduerſarium proculcabat. Apertum quippe reliquis omnibus exhibuit exemplum, nihil ibi eſſe terribile & metuendum, vbi adſit Dei patris dilectio: nihil erumnoſum atque dolendum, vbi CHRISTI gloria. Aduerſarij ſanè quidem incredibili animorum tumore & incenſione laborantes, ita demum ſe ſuperiores fore ſunt opinati, ſi ex
B interuallo deinceps eadem inferrent tormenta. Martyres enim ipſos vel cruciatibus tantis victos in impietatem eorum conceſſuros: vel ſuppliciis immanibus immortuos, grauem reliquis allaturos eſſe timorem & terrorem exiſtimarũt. Quod vbi facere ſunt aggreſsi, adeò ſunt ſpe ſua fruſtrati, vt ille corpore tormentis doloribúſque omnibus releuato, confeſtim reſtitutus, vſum membrorum formámque integram ita receperit, vt quæ ei iterum ſunt illatæ pœnæ, non excruciatio, ſed ſanatio atque reſtitutio eſſe viderentur, cœlitùs videlicet ei allato auxilio. Cæterùm Bibliadem etiam quandam produxerunt, eámque flagris crudelem in modum conſcindentes, perſuadere illi conabantur, vt ſacra noſtra deteſtandum piaculum eſſe diceret. Illa autem veluti è ſomno excitata, longè aliud, diuerſúmque magis quàm ipſi expectantes volebant, profeſſa eſt, illud inſuper adiiciens: Quomodo verò homines iſti infantes vorent, qui etiam ab animantium ratione carentium ſanguine abſtineant? Ac talia quum
C & pateretur & diceret generoſo admodum animo, ordini martyrũ eſt allecta. Enimuerò poſtquam quæſitores iſti & carnifices, virtute Chriſti ad hunc modum infirmiores eſſe comperti, atque martyrum impreſsione & tolerãtia proſtrati ſunt, vt in carcere eos affligerent, conſilium ceperunt. Ita illi terra horrentium tenebrarum caligine & pedore excruciantur, & pedum diſtractio ad quintum vſque fidicularum foramen extenditur. Quapropter multi in vinculis ſunt ſuffocati: multi ægrè viuentes, ſpiritum cum dolore traxerũt, omni prorſus humano deſtituti auxilio. Fuerunt etiã, qui ſimulatque in carcerẽ ſunt coniecti, quòd grauem eius ſquallorem non ferrent, deceſſere, CHRISTO IESV variis Martyres modis glorificante. Pothinus autem † Lugdunenſis Eccleſiæ epiſcopus, vir imbecillus, vt qui nonaginta ſupergreſſus eſſet annos, & naturali quidem infirmitate ægrè corpori vitalem auram ſuppeditaret, ſpiritu autem propter obeundi martyrij deſiderium eſſet validiſsimus, ad

Καὶ τὸ σωμάτιον μάρτυς ἦν τῶν συμβεβηκότων. q. d. totũ ſic vertere poteſt: Ac corpuſculum ipſum crudelitati teſtimonium perhibebat: vel, Earũ rerum quæ acciderant, teſtis erat.

Chriſtus ipſe in ſanctis martyribus, vt membris ſuis, patitur.

Corpus Sancti a tortoribus fœdiſſime excarnificatũ, formæ ſuæ decorique reſtitutum.

Bibliadis generoſitas.

Martyres in carcere ſquallore & pedore excruciati.

Pothini epiſcopi martyrium.

† Ἰουλίου μὲν ἀναγνώστης. Euſeb. lib. 5. c. 1. Nonagenarius martyr.

tribunal eſt pertractus, corpore tenui & ſoluto, D perinde atque vaſculo quopiam animam vix retinens. Atque ibi conſiſtens, quum pulchram profeſſus eſſet profeſsionem, à tribuno, quiſnam eſſet Chriſtianorum Deus, interrogatus: Quum Chriſtianus, inquit, fueris, ſcies. Quapropter violentius quoque ſtatim acceptus, plagas tulit. Qui enim propius ei aſtabant, manibus pedibúſque in eum inſilientes, ſumma contumelia canos eius affecerunt: qui verò longiùs remoti fuerant, quæcunque locus ſubminiſtrabat tela, in eum coniecerunt. Omnes quidem certè flagitium ſe & piaculum committere exiſtimarunt, ſi quid inſolentiæ peruicacis & petulantiæ proteruæ in eum intermitterẽt: eóque modo ſe deos ſuos vindicare putauerunt. Deinde, quum ægrè iam ſpiraret, in carcerem eſt demiſſus. vbi biduo pòſt, ſpiritum Deo decedens commendauit. † Porrò qui CHRISTVM abnegauerant, vt malefici in martyrum cuſtodiam coniecti, quòd viderent illos quidem iucundius relucere ac lætius florere, hilaréſque gloria & gratia abundantes, nec non ſuauitatem odoris CHRISTI redolentes, vnguento ſcilicet quodam, ſicuti non- E nullis viſum eſt, ita delibutos, vt vincula eorum quaſi comptorum ſponſorum ornatum decentem præ ſe ferrent: ſeipſos autem deformes ac malè olentes probríſque obſitos, vindicémque intra ſe & carnificem conſcientiam in animis gerentes. qui videlicet vt illiberales parúmque viriles homicidij ſibi ipſis crimen impingentes, omnium præſtantiſsimũ nomen reiecissent: ex martyrum conſpectu confirmabantur, ſéque ab eis recipi rogabant. Atque illi eos non grauatè, nullam prorſus ſuſpicionem reliquam faciẽtes, ſuſceperunt. Ex eo tempore martyria variè ſunt diuiſa, atque diſtincta. Ex multiformibus nanque & verſicoloribus floribus coronã illi texentes, Chriſto eam obtulerunt, & maximum illud immortalitatis præmium receperunt. Maturus quidem, & Sanctus, Blandilla & Attallus, in publicũ producti, & in amphitheatro beſtiis obiecti, eoſdem ſunt angores experti: plurimíſque tormentis ſuperatis, tandem in ſedili ferreo, cui ignis eſſet ſuppoſitus, ſunt collocati, vbi ex corporibus eorum aduſtis nidor ingens redditus, carnifices cõ- F pleuit. Qui tantum ex conſtantia martyrum conceperè dolorem, vt patientiam illorum tanquam furiis agitati exuperare contenderent. Ac Sanctus quidem & Maturus certamine tanto obito, eo die curſum ſuum abſoluerunt, & gladio cæſi, veluti victimæ DEO ſunt oblati. Blandilla autem in ſtipite diſtenta, beſtiis eſca eſt propoſita: faciémque ſupplicij eius qui pro ea eſt crucifixus referens, magnũ cõcertatoribus ſuis præbuit deſiderium, in ſorore ſua habitum & formam exoptati illius inſpicientibus. Quare illud quoque exhibebat, ac veluti perſuadebat, qui pro CHRISTI gloria patiatur, eum paſsionibus participem eſſe viuentis Dei. Sed enim quum beſtiæ eam non attingerent, ad alium reſeruata eſt agonem, vt ſimul & multis variiſque colluctationibus deuicto perplexo illo ſerpente, certum conſtantis fortitudinis exemplũ fratribus fieret, vilis ipſa & imbecillis, & inuictum habens propugna-

† Chriſti negatorum fide Chriſtiana abnegata, tãquam maleficis in carcerẽ coniecti, quũ martyrum optatã ſortẽ admirantur, tum vicẽ ipſi ſuam miſerantur. Conſcientia carnifex.

Nõ grauatè iſti à Martyribus in gratiam & conſortiũ recepti.

Sanctus & Maturus in Domino obdormiunt.

Blandillæ agon.

A torem Chriſtum, diuerſiſque aduerſarium certaminibus debellans, immortalitatis coronam reportaret. Secundum hanc, Attalus in theatrum ducebatur, cui tabella præferebatur, cum inſcriptione huiuſmodi: Hic eſt Attalus Chriſtianus. Erat autem is ex clarorum virorum ordine, firmam ſanámque obtinens conſcientiam, atque in certaminibus pro CHRISTO ſuſceptis probè exercitatus, & conſtans veritatis teſtis. Quo producto, quum petulantius plebs tumultuaretur, Præſes eum, vt ciuem Romanum, in cuſtodia aſſeruari iuſsit, donec Cæſaris de eo atque aliis exploraſſet ſententiam. Interea qui antea negatione mortui fuerant, ſpiritum vitæ reſipiſcentia recèperunt: & quos extinctos eiecerat, eos reuiuiſcentes mater eſt complexa. Ij dulciore doctrina accepta, ab eo qui non vult mortem peccatoris, virtutem & robur ad perpetiendum aſſumpſerunt. Nam allato à Cæſare reſcripto, quicũque ex Chriſtianis Romani eſſent, gladio ſunt cæſi: cæteri beſtiis ſunt obiecti, aut aliis grauibus **B** ſuppliciis affecti. Primi autem omnium, qui antea pœnitentia vſi fuerant, inquirebantur. Spes quippe quæſitoribus erat, eos denuò captum iri. Verùm illi partim martyrum aggregati ſunt ordini, partim perditionem ſequuti: illi nimitum, qui indigni parúmque firmi fuerant, & de religione noſtra minus rectè ſenſerant. Martyrum catalogo aſcriptus etiam eſt Alexander, artis medicæ peritus, & in Galliis omnibus notus. erat enim multa dicendi libertate præditus, & Apoſtolicæ gratiæ non expers. Et tribunali aſsiſtens, ac nutu martyres cohortans, deprehenſus & ipſe eſt veluti certamina parturire. Itaque iudici delatus, & capitis damnatus, vnà cum Attalo beſtiarum feritati eſt obiectus. Sed quum nihil aduerſi ab eis ſenſiſſent, pluribus defuncti certaminibus, poſtremò & ipſi vt victimæ ſunt cæſi: Alexander quidem, nihil proloquutus: Attalus autem, quum in ferreo ſedili vreretur, nidórque ab eo proditet, illud tantum Romana lingua præfatus, En hoc ipſum eſt humana veſci carne, quod **C** vos facitis: nos verò neque homines voramus, neque præterea mali quidquam facimus. Interrogatus etiam, quod Dei eſſet nomen? reſpondit, Deus nomen non habet, vt homo. Poſt hos omnes, vltimo † gladiatorum die, cum Pontico puero quindecim propè annos nato, generoſa Blandilla eſt producta. Ij per ſimulacbra deorum iurare iuſsi, non paruêre. Quapropter multitudinis animis aduerſus eos efferatis, permultis ſunt excruciati tormentis. Et puer quidem ſuppliciis tantis cedens, reddidit ſpiritum. Blandilla verò poſtrema, veluti mater generoſa, excita, quæ liberos victores ad regem ſuum præmiſiſſet, feſtinabat & ipſa per mortem exultans, veluti ad nuptiale conuiuium: & non ad beſtiarum, quibus obiicienda erat, lacerationem. Itaque poſt flagra, poſt beſtias, poſt ahenum, ad vltimum reticulo incluſa, tauro agreſti & feroci eſt obiecta: & quum diu multúmque à belua ea eſſet iactata, tandem & ipſa eſt magnificentiſsimè iugulata. Cuius tantam demirati fortitudinem immaniſſimi illi perſequutores, haud vnquam apud eos viſam eſſe mulierem tot & tanta ſupplicia perpeti, teſtati ſunt. His ita peractis, denuò **D** contumelioſa iniquiſsimorum hominum iniuria ſæuire in martyrum corpora cœpit. Quòd nanque ab illis eſſent ſuperari, id in maiorem euaſit iram. Proinde & eos qui in carcere mortem obierant, & eos qui variis & exquiſitis ſuppliciis excruciati fuerant, ne quis eorum ſepulturæ honorem ſortiretur, canum nocturnis ſimul & diurnis tradiderunt cuſtodiis. Præterea quæ à beſtiarum feritate & ignis violentia ſuperfuerant reliquias, comminutas illas & in carbones redactas, capita quoque & reſectamenta eorum per dies plures aſſeruanda diligentius militaris manus excubiis mandarunt. Ac impij milites partim dentibus in eos ſtridebant, vt per furorem defunctorum quoque reliquiis inſultarent: partim in ludibrium cadauera vertebant. Si qui verò viderentur eſſe aliis æquiores, probosè, vbi Deus eorum eſſet, quidve illis religio eorum, cui animas ipſi ſuas poſthabuiſſent, prodeſſet, requirebant. Grex autem fidelium in magno fuit mœrore & luctu, quòd humare martyrum cadauera non liceret. Neque enim ad hoc eis nox **E** profuit, neque auro ea redimere potuerunt: nedum precibus vllus locus eſſet apud eos, quibus id maximum lucrum eſt viſum, ſi illa ſepultura arerent. Sub hæc ſcriptum, quod diximus, infert. Itaque corpora ſanctorum illorum omni genere ludibrij & probri traducta, & ſex diebus ſub dio iactata, poſtea autem combuſta atque in cineres redacta, ab iniquis hominibus in Rhodanum fluuium ibi præterlabẽtem ſunt ſparſa, vt nihil prorſus eorum in terris amplius eſſet reliquũ. Et hoc ſic fecerunt, perinde atque Deum deuincere, aut regenerationem eorum præpedire poſſent: vt nequam (ſic illi dicebant) reſurrectionis ſpem habeant, qua ipſi adducti, peregrinam nobis & nouam inducunt religionem, & dura acerbáque omnia deſpiciunt, prompti prorſus & parati cum gaudio adire mortem. Videamus nunc, an ſint reſurrecturi, & ſi poteſt eis opem ferre Deus eorum, & è manibus noſtris eos eripere? **F** Atque hęc quidem commentarius ille refert. Facili autem coniectura & ratione conuenienti colligere licet, quæ in reliquis etiam prouinciis ſint acta, quanta ve tum martyrum extiterit vbique multitudo.

CAPVT XVIII.

IN commentario eo aliud quiddam memoratu dignum traditur, quod ad multorum vtilitatem, ſi hiſtoriæ huic inſeruiſſem, minimè id ĩuidioſum mihi fore duxi. Alcibiades quidã martyrũ choro adſcriptus, ſqualidam planè & duram agebat vitam, & ſolo pane & aqua victitãs, à cæteris cibis omnibus abſtinebat. Quem morem quum in carcere quoque ſeruare pergeret, Attalo, qui & ipſe poſt primum obitum certamen eò coniectus fuerat, res ea

Attali certamen.

Negatores Chriſti ab eccleſia matre reſipiſcentes ſuſcipiuntur.

Ex Martyribus Romani gladio iugulati, alij beſtiis obiecti.

Nonnulli denuò Chriſtũ abnegarunt.

Alexander medicus Martyr.

Attali cædes

† τῶν μονομαχιῶν.

Item Pontici pueri.

Item Blandillæ.

Tortores ipſi à Martyribus victi.

Cadauera ſanctorũ martyrum inhumaniter tractata.

Sepulturæ honor martyribus denegatur.

Corpora eorũ in cineres redacta, & in amnem Rhodanũ disiecta.

Ea crudelitate tyranni ſperantes à ſpe reſurrectionis abſterrere ſuos omnes.

Alcibiades martyr duriori victu viuit, ab Attalo martyre in carcere admonitus, de ſeueritate ea remittenda, propter horum delectum vincit. Exemplum memorabile.

A eſt reuelata. Is porrò illum admonnit, non rectè facere, qui creaturis DEI nnn vteretur, & multis exemplum ſcandali atque offendiculi fieret. Proinde Alcibiades poſthac nullo diſcrimine, omne genus cibi, citra ſatietatem tamen cæpit: & gratias Deo egit, qui qnod ei defuiſſet, ita expleuiſſet. Minimè nanque ab eis aberat gratia Dei, ſed Spiritus ſanctus erat cum eis, omnia conſulens atque dirigens in melius. De enrundē martyrū æquitate atque humanitate, ſcriptura ea quā diximus, talia memnrat: In tantum videlicet æmulatores fuiſſe Ieſu Chriſti, vt quum in tāta eſſent glnria, ſæpiúſque martyrij agonem obirent, Chriſtiqne adeò ſtigmata circunferrent, neque ſeipſi martyres vocarent, neque nobis permitterent vt ens nnmine en cnmpellaremus. Quòd ſi quis noſtrûm vel in epiſtolis, vel in ſermonibus martyres eos nnminaſſet, acrius id reprehēdebant: perlibēter martyrij appellatinnem cedentes Chriſto, vero & fideli martyri atqne teſti, eidémq; primogenito ex mnrtuis, & duci autnríque vitæ Deo. Ad-B dit prætetea illud, q etiam defunctorum memnriam celebrarint: illos ſcilicet eſſe martyres, quos Chriſtus ad ſe traxiſſet: ſe autem viles eſſe, & nullius rei homines, dicentes. Orationes qunque pro ſe fieri petierunt, vt & ipſis certamine cum laude defungi liceret. Qni quum libertare multa freti, rebus ipſis martyrij virtuté præſtarent, nnmen tamen ſunt deprecati: timnre Dei ſub potēti manu eius humiliati, à qua ſatis deinde ſunt exaltati. Et ipſi quidem defenderunt omnes, accuſarunt autē neminem Snluerunt itidem omnes, ligarunt neminē: atque pro eis qui ſe ſummis affeciſſet malis, ſunt precati, itavt id antea fecerat Stephanus. Deinceps ſcriptum id hiſce de eis vtitur verbis. Maximum illis bellum cōtra aduerſarium fuit, per charitatis ſinceritatem, vt belua illa ſtrangulata, quns pri᷒ ſibi deuoraſſe videbatur, viuns redderet. Nō enim glnriati ſunt ſuper delinquentium caſu: ſed quibus ipſi abundarūt gratiis & dnnis, de eiſdem indigentibus cōmunicarunt. Et materna prorſus habentes viſcera, mnltas prn eis ad patrem profuderunt lachrymas. Vitam petierunt, & dedit eis, quā proximis ſuis impertierunt. Et nmnes victo-C tes ad Deum tranſierunt. Pacem ſemper complectentes, & pacem nobis cōmendantes, in pace ad Deum peruenerunt. Non laborem aut dolorē matri, neque ſeditinnem aut bellū fratribus: ſed gaudium, pacem, cōcnrdiam & charitatem relinquentes. Hæc addidi, tum prnpter ſincerā piāmque ſanctnrum illnrum virorū erga lapſos affectinnem: tum prnpter inhumanū immiſericnrdémque eorum animū, qui poſtea ſuperbè & crudeliter mēbris Chriſti inſultarunt, nullámque enrū per compaſsinnis virtutem habuerunt rationem. Qni ſanè etiamſi tum quidquam aut nfficiosè fecerunt, aut rectè ſtatuerunt, nō continnò tamen ſibi placeant, vel ſupercilia erigant. Cæterùm quum iam tum primùm apnd Phryges Mnntanus, & Alcibiades, & Thendotus, prophetarum opinionem paſsim fama nbtinuiſſent (quòd enim ea quoque tempeſtate varia dnna Dei in multis flnrerēt Eccleſiis, mnltis illi viſi ſunt chariſmatum eorum participes eſſe, proindéqne prophetiæ fidem meruere) & ſententiæ plurimorum de eis variarent, qui in Gallia fuere fratres, pium rectúmque de eis D iudicium ſuum, in ſcriptum, quod ſæpe diximus, retulerunt, eidémque quaſdam eorum qui cnmmemnrati ſunt matryrum epiſtnlas inſeruerunt, quas illi ex vinculis & carcere ad fratres in Aſia & Phrygia de nonnullis Eccleſiaſticis quæſtinnibus dederunt. Atqne hæc quidem hactenus.

Admiranda ſanctorum martyrum ſummiſsio & humilitas, nomen martyrū repudiantiū. Christus verus & fidelis martyr.

Memoria defunctorum Martyrum. 1. Petri. 5.

Abſoluta & perfecta Christiana professio ex absoluta omnique virtutum præstantia erat in Euangelicis hominibus. Quod summa & Christianismi præstantissimorum martyrum pectora.

Aduerſarius quo ſanctificata ſibi gloriā arrogātiam ſuperbè lapſis auerſantur, & ab Eccleſia arcent.

Gallicani martyres ex ipſo carcere iudicium de Montano & prophetis eius ſuum in Aſia & Phrygiam perſcripſerunt.

CAPVT XIX.

ANtoninus autē Veri frater, ſeptem annis & quatunr menſibus Romano adminiſtrato imperin, Commndn id reliquit. Cuius decimo annn, Eleutherus Soteris ſucceſſnr Romæ epiſcnpatum tenuit. Cui deinde, quum tredecim præfuiſſet annns, Victnr eſt ſurrogatus. Hic eccleſiam ibi decem gubernanit annis: & ſucceſſorem Zephyrinum habuit, nnno imperij Seueri annn. Zephyrino, qui decem & octo annis eccleſiam Romanam rexit, Calliſtus eſt ſuffectus: qui eam quinque annis adminiſtratam, Vrbano E ſncceſſori reliquit. In Alexandrina eccleſia Agrippinns duodecim annos epiſcnpatnm geſsit. Ei Iulianus ſucceſsit: qui decem annis mnnere ſacro obenndo expletis, Demetrium ſucceſſorem recepit. Apud Antinchenos poſt Maximinum, qui vndecim annis eccleſiæ gubernator ſuit, Serapinn epiſcnpus creatus eſt, nctauus ab Apoſtolis ſucceſſor. Qui ſatis diu cum laude eccleſiæ præfuit, & eam Aſclepiadi regendam reliquit. Eiſdem tempnribus Hieroſnlymis, in ſancta Sinn, * adhuc admirandus ille Narciſſus ſacroſancto fungebatur munere, quindecimum obtinens ſnceſsionis locum, à ſecunda, qnæ ſnb Hadriann facta eſt, eius vrbis euerſione: ex quo, poſt eos qui ex circunciſione ibi fuerunt, epiſcopos, Marcum primum ex gentibus regendæ eccleſiæ præfectum eſſe, antea diximus. Cui Caſsianus, ſicuti ſucceſsinnes eius eccleſiæ tradunt, eſt ſuffectus. Hnic autem Publius, Publio Maximus, Maximn † Iulianns. cui ordine ſncceſſerunt: Caius, Symmachus, Caius alter, Iulianus item alter, Capitn, Valens, Dnlichianus, & ab Apoſtolo- F rum ſucceſsinne trigeſimus Narciſſus. Cæſareæ pnrrò Paleſtinæ epiſcopale munus tum habuit Thenphilns. In Græcia autem, Corynthi Baechylus epiſcnpus fuit, Epheſi verò Pnlicrates, & alibi alij, vt par erat, quamplurimi, Commndn, ac deinde Seuero Rnmanū imperium adminiſtrantibus. De iis nunc ſatis.

M. Antoninū 19. annos imperaſſe, ſcribit Euſeb. lib. 5. c. 9

Epiſcopi Romani.

Euſeb. lib. 5. cap. vlt.

Alexandrini.

Antiocheni.

Hieroſolymitani ab vrbe iterū euerſa ex gentibus lecti. Euſeb. lib. 5. cap. 12.

† Alij Iulianū habēt.

Epiſcopus Corinth. Item Epheſini.

* *In perſequutione ſub Seuero, Narciſſus epiſcopus Hieroſolymitanus annos aliquot in ſolitudine latuit. Quo tempore interim in ordine ſubſtituti ſunt, Dius, Germanion, Gordius, vt infra libro quinto, capite decimo ſcribitur, vbi alia huius ſeceſſus affertur cauſa. Alij autores in hoc catalogo Symmachum & Caium alterum non recenſent. Eáque ratione Narciſſus, quum è ſolitudine reuerſus Epiſcopatum recepit, à Marco quindecimus, ab Apoſtolis trigeſimus fuerit Hieroſolymorum epiſcopus.*

A

CAPVT XX.

HÆreſibus autem, quas diximus, diuinorũ,quos retulimus, vicorum virtute &doctrina prorſus euulſis,zizaniorũ ſator alias inſuper ſeminare nõ ceſſauit. Sed & priorum illarũ multi adhuc reſtabant ſurculi,puræ agrorũ Chriſti ſationi officientes,multę etiam derepentè tum primùm ioitium ſumẽtes producebãtur [a].Omnes tamẽ à Simone & Saturnino,atque ab abſurda & importuna ſcientia Cerinthi ortũ traxerunt. Artemon & Montanus tum primum pullulabant,& tanq̃ ſerpentes uberæ interitum ſpirantes,venenatorum reptilium more,per Phrygiã in Aſia proouoluebantur. Marcionis autẽ ſecta diſſecta atq; diuiſa erat. Quidam etiam Romæ vigebant, vt Florinus & Blaſtus,qui & ipſi nouas opiniones de vero veritatis Verbo induxerunt.Et Florinus quidem,q̀ in petitione presbyterij repulſam tulerat:Blaſtus autem,nõ ob diſsimilem quoque cauſam. Quilibet verò eorum officina ſeorſim cõtra veram pietatẽ

a Primi hæreſeon autores.

Artemō & Montanus hæretici in Phrygia. Marcion. Florinus & Blaſtus.

B inſtituta, permultos ex eccleſia in errorem ſuum pertraxit. Sed enim contra Artemonem, eiúſque ſucceſſorem Theodotum Byzantium coriarium, qui illius errorem multum prouexit,beatus [b] Victor depugnauit. Redarguit quoque importunitatem eorũ liber,qui paruus Labyrinthus dicitur, quem nonnulli ab Origene compoſitum eſſe autumant: ſed eos ſtylus & eloquutionis forma refellit [c]. Montano porrò tanquam inexpugnabile propugnaculũ Deus obiecit Hierapolitanæ eccleſiæ antiſtitem Apollinarem,virum eximium,qui ad diuinæ doctrinæ cognitionem profanas etiam diſciplinas adiecerat. Aduerſus hunc quod ſcripſerunt Miltiades, Apollonius, Serapion Antiochenæ eccleſiæ epiſcopus,& alij complures:ſicuti & contra [d] Proclum, eiuſdem hæreſeos anteſignanum,Caius,quem antea quoque nominauimus [e]. Marcionis autem opinioni, eiúſque diuiſioni, ſapientiſsimus reſtitit Rhodon. Ad Florinum autẽ, &Blaſtum,qui Romę ſchiſmatis & diſſidij duces fuere,ſępe nobis nominatus Irenęus cohortatio-

b Victor Ro. epiſcopus, Artemonem & Theodotũ refutauit. Paruus Labyrinthus. c Montanũ Apollinaris impugnauit, & alij.

d Proclum Caius. e Marcionis ſectam Rhodon. Florinum & Blaſtum Irenæus.

C nes ſcripſit: vt nuncio vanis atq; inanibus ſermonibus & cõcertationibus remiſſo,Apoſtolicis inhærerẽt traditionibus.Enimuerò rectè me factu rum eſſe puto, ſi pernicioſorum eorum hominũ illegitima & adulterina dogmata expoſuero, & quantum licebit eis præclaros illos viros oppoſuero,qui validis atque inuictis diuinorum oraculorum argumentis,ſuperfluas & inutiles illorum nugas & deliramenta fortiter confutarunt.

CAPVT XXI.

Hæreſis & deliramentũ Artemonis

ARtemon igitur,qui & Artemas dictus eſt, eadem quæ nos,de Deo vniuerſitatis huius ſenſit,conditorem eum eſſe rerum omnium dicens. Dominum autem noſtrũ Ieſum Chriſtum aſſeruit merum eſſe hominem, ex virgine natum, & virtute prophetis præſtantiorem. Atque eadem hæc Apoſtolos quoque prædicaſſe aſſeuerauit, perperàm exponens atque deprauans diuinarum literarum ſenſum. Succeſſores autem eorum diuinitatem D tribuiſſe Chriſto, quum antea Deus non fuerit, dixit. Coriarius verò quidam Byzantius Theodotus nomine,diſcipulus eius,alterius ſectæ princeps extitit, & multo adhuc peiora eſt commentus. Præclaram autem rem ſe facere exiſtimauit, quòd autoritatem diuinitùs inſpiratis literis abrogauit, & eas quas ipſemet recepit,corrupit.His Victor epiſcopus Romanus, veluti doctrinam fidei adulterantibus generoſè reſtitit, coriariúmque ab Eccleſia proſcripſit. Qui paruum Labyrinthum compoſuit ſcriptor, hos redarguit, aſſerentes ſe eiuſmodi doctrinam ab Apoſtolis & ſucceſſoribus eorum accepiſſe, veritatémque vſque ad Victoris tempora, qui decimus tertius à Petro Romanæ vrbis epiſcopus fuit, obtinuiſſe, & à ſucceſſore eius Zephyrino corruptam fuiſſe. Verba eius ſic habent. Et fortaſſe id quod illi docebant, veriſimile fuiſſet, niſi eis refragarentur primùm diuinæ ſcripturæ,deinde fratrum quorundam Victoris tempore presbyterorum libri, quos illi & ad gentes & aduerſus hæreſes pro veritate ſcripſerunt: Iuſtini inquam & Mil- E riadis,Tatiani,Clementis,& aliorum compluriũ, in quibus omnibus diuinitas Chriſto tribuitur. nam Irenæi,Melitonis,& reliquorum,quis ignorat ſcripta Chriſtum Deum eundémque hominem deprædicare? Pſalmi etiam & carmina quæcũque iam inde à principio à fidelibus ſunt cõpoſita,Verbũ dei Chriſtum laudibus celebrãtia deitatem ei tribuunt. Quomodo igitur eccleſiaſtico dogmate à tot annis deprędicato defendi poteſt, vſque ad Victoris tẽpora doctrinam hanc, vt ipſi dicũt,in eccleſiis obtinuiſſe? Quomodo etiã non erubeſcunt, hæc contra Victorem comentientes? quum certò ſciant, Theodotũ coriarium,qui poſt Artemonẽ,pater & princeps huius diuinitatẽ negantis defectionis fuit, & Chriſtum primus purũ hominem eſſe dixit, à Victore eſſe à cõmunione repulſum? Si enim Victor eadẽ quæ illi ſenſiſſet, (ſicuti illorum docet blaſphemia) quomodo is Theodotum hęreſis eius inuentorẽ eiecisset? Ad hæc,illa adiicit: Scripturas quidẽ ſacras abſque timore & pudore omni adulterarũt,antiquos fidei canones abrogarunt,Chriſtũ ignorarunt. Nec illi F quid diuinæ literæ dicãt quærunt, ſed Euclidẽ foc caſſe & Galenũ adorant.Et paulo pòſt:Propter eã cauſam ſcilicet diuinis literis manus iniecerunt,emendare ſe & caſtigare eas dicentes: & ſubdola improbitate ſimplicẽ ſacrarum ſcripturarũ vim & ſententiã deprauarunt, ſapientiores ſeipſo ſpiritu ſancto iactantes.Memoriæ etiã prodidit,non vno conſenſu hoc eos feciſſe. Aliter enim Theodotum,aliter Aſclepiodotum, aliter quoque Hermophilum, Apollonidẽ rurſum aliter ſcripſiſſe. Quem liber etiam illorũ caſtigationem propriorum ſcriptorum edidiſſe: idque variantiũ & diſſidentium inter ſe exemplarium diſcordantiam iudicare. Quoſdam etiam iſtorum refert, non deprauaſſe ſcripturas: ſed lege & prophetis procſus abnegatis & abolitis,per iniquam & impiam planè doctrinam, ſub † gratiæ obtentu, ad extremum perditionis delapſos. Idem ſcriptor,qui librum eum aduerſus illos edidit, de eis quiddam etiam commemorat, quod huic operi inſerere eſt viſum. Natalem enim quendam ex ge-

Theodotus Byzãtij ſutor.

Aduerſus hos ex paruo Labyrintho refutatio.

Hæretici eſſe ſucceſſores Apoſtolorum primùm Chriſto diuinitatẽ tribuiſſe, & ſcripturas apoſtolicas deprauaſſe, negati ſunt.

† προφάσει χάριτος.

Theodotiani illi Natali, egregio Chriſto confeſſori, pecunia expugnato perſuaſerunt, vt eorum hæreſi præeſſet.

A neroſis & intrepidis cōfeſſoribus vnum, dicit ab Aſclepiodoto, & Theodoto alio quodā argentario, qui Theodori illius, poſt Artemonē ſectę eius ducis, diſcipuli fuere, deceptum perſuaſúmq; eſſe, vt mercede condicta, (factū id propter confeſſionis eius laudem & celebritatem) ſodalitati eorū præeſſet, eóſq; illi cētum & quinquaginta + denarios diurnos daturos pollicitus eſſe. Itaq; quum in coetū hæreſi eſſet, in ſomnis ei aliquoties Chriſtus, verus animarum medicus aſsiſtēs, vt ſe à tali errore & ſeductione alienaret, hominem eſt cohortatus. Minimè enim illum, φ paſsionum ſuarū teſtis & martyr fuiſſet, ab eccleſia ſegregatū perire voluit. Illo quoque adiecto, nō illum pro iſtorum opinionibus, ſed pro Euāgelicis dogmatibus, ſtrenuè decertaſſe. Minus tamen ille viſioni obſequutus eſt, honore eo, quem ſe, φ deceptis atque ſeductis hominibus præiret, habere credidit, captus: & fortaſſe lucri quoq; ſplendore, vt homo, ineſcatus. Itaq; noctu rurſus ei Saluator inſiſtens, graues per Angelos flagris intulit plagas. Tū demum ille experientia edoctus, quantū malū ſit, +

B ſe Deo opponere: ſacco ſumpto, & cinere cōſperſus, q̄ celerrimè cum ipſo diluculo ad eccleſiā confugit, & ad Zephyrini eccleſiæ Romanæ præſidis pedes prouolutus, orationem atque deprecationem pro ſe ad Deum generis humani amatorem fieri rogauit: publicè in media plebe vibices, quas acceperat, plagarum oſtentans. Eum verò ita eiulantem & quiritantem miſeratus ille, manu porrecta ad pœnitentiam facile quidem recepit, ægrè tamen ad communionem admiſit.

CAPVT XXII.

MOntanus autē, vico quodam cui nomen eſt Ardaba ortus, hæreſim quæ dicitur Cataphrygas inuenit: & ambitione honoris atque dignitatis percitus, & arrogantia cupiditatéque primatus ſtimulatus actus (ô abſurdā & importunā blaſphe-

C miam) Paraclerū ſe & diuinum ſpiritum nominauit. Mulierculas duas, coniuges ſuas, Priſcillam & Maximillā, prophetiſſas ſuas vocauit, earúmq; ſcripta ꝓpheticos libros eſſe dixit. Maligno autē ſpiritu plenus, ſicuti & duę illæ mulieres, noua quędam & inſolentia dicere cœpit: inſania apertè, & dæmonū intemperiis actus. Cæterùm vt adulterinus ille ſpiritus fidē ſibi pararet, quædā ꝑ illos, ★ cōiecturis ductus, prædicebat & diuinabat, ſeducens pleroſque, & à recta via auertēs promiſsionúmq; tumēti magnitudine inflans: beatóſq; eos pronuncians, qui de ſe quāuis abſurdè, magnificè tamē ſentirent. Non admodum tamen multis ex Phrygibus fuere, qui ab eo erant ſeducti. Vniuerſalem porrò & quæ ſub cœlo eſt eccleſiā omnē, omni pudore abiecto, impudentiſsimus ille dæmon calūniis proſcindere non ceſſauit. Ea hæreſi paſsim vulgata, qui in Aſia fuere fideles, ſæpe multis in locis regionis eius conuentus egere, recens exortā peregrinámq; inquirentes doctrinā: & tandem ſectā eam, vt impiam & execrandā damnatam, è Catholica eccleſia eiecerunt, atque à cōmunione propulerunt. Idē Montanus nonorúmquoq; ieiuniorū, præter eccleſiæ cōſuetudinē, autor fuit:

D & de ſoluendis dirimendíſq; coniugiis legē tulit. De diuina autē Trinitate, & mundi creatione eadem nobiſcū docuit. Nonnulli tamen ex ſectatoribus eius poſtea, tres diuinitatis ſubſiſtentias vnū eſſe ſunt opinati: eundē eſſe patrem, & filiū, & ſpiritū ſanctū, dicentes. vnde etiam Sabelliū ex Libya, principia hęreſis ſuæ ſumpſiſſe ferunt. Porrò qui Montani diſciplinā ſecuti ſunt, Mōtaniſtæ ab eo dicuntur. Vocatur quoq; Cataphrygas, ſeu ſecundū Phryges hæreſis, ab ipſa gente ſcilicet. Appellantur etiā Pepuziani, à vico quodā, quem ille Hieruſalem vocare ſolitus erat. Priſcillæ verò & Maximillæ prophetiam, fide & veneratione ſacroſancto præferunt Euangelio. De quibuſdam ſanè eorum myſteriis nonnulli non pauca vulgarunt, quæ illi non agnoſcunt, ſycophanticè ea aduerſus ſe excogitata eſſe affirmantes.

CAPVT XXIII.

LVculenter ſanè, id quod antea retulimus, cōtra hanc ſectam ſcripſit Apollinaris Hierapolita, qui E ſtatim in pricipio ſcripturę ſuæ, ſe aduerſus eam argumētis quoque & cōfutationibus ſine ſcripto depugnaſſe oſtendit. Librum autem eum ad Abercium quēdam ſcripſit, talē exorſus prefationem: Chariſsime Aberci Marcelle, Mandato à te, vt aliquid aduerſus Alcibiadis, fortaſſe aūt dicēdū, Montani hæreſim, cōponerem, aliquandiu deliberabundus & hæſitans me continui: nō equidem, φ minus mendaciū redarguere, veritatiq; patrocinari poſſem: ſed φ veritus ſim & cauerim, ne cui viderer ſcripto & lucubratione mea aliquid ad Euangelij & noui teſtamēti libros addere: quibus certè, qui ſibi ex præſcripto Euangelij vitam degendam conſtituit, neque adiicit, neque adimit quicquam. Quum autē nuper Ancyram Galatiæ, & in eccleſiam eius loci, quæ nouæ iſtius, non vt ipſi dicunt, Prophetiæ, ſed potius, vti oſtendetur, F pſeudoprophetiæ nomine eſt decātata, veniſſem, pro virili mea, Domini gratia ſuppeditante, de eis ipſis, & quæ ab eis obiicebantur omnibus, diebus pluribus eccleſiæ, omnia diſputās diſſerui. Quod quidē, aduerſariis repugnantibus, eccleſiæ pergratum accidit. Oſtēdit pręterea, quod rogatu quorundam, dialogum & diſputationem tum ibi habitam in ſcriptum retulerit, Zotici cuiuſdā Oſtreni presbyteri mētionem faciens. Deinde poſt breuem digreſsionem, res Montani, qui fuerit, vnde prodierit, & quæ delirans nugatus ſit, exponit: ad eum ferè modum, ſicuti nos de eo paulo antè ſcripſimus. Atq; hæc quidem, fraudē ſeductionémq; eius arguens, in primo libro diſſerit. In ſecundo autem, de obitu eius ita refert. Quādoquidem verò + prophericidas nos vocant, quòd immenſas prophetiarum eorum ambages non recipimus (eos ſe nanq; iactant eſſe, quos populo miſſurū ſe Dominus promiſit) reſpōdeant nobis, per immortalē Deum: Eſtne quiſpiam, ô viri boni, ex omnibus iis qui à Montano, eiúſque vxoribus ꝓnuncientes docere cœperūt, qui perſequutionem à Iudæis paſſus, & à legis tranſgreſſoribus occiſus ſit? Sed neq; quiſq̄ eorū cōprehenſus, aut ꝓ lege ipſa crucifix⁹, neq; in Iudæorū ſynagogis flagellis

Hæreſis Montano Cataphrygas.

Priſcilla & Maximilla prophetiſſæ.

Sabellij Libyci hæreſis ortus.

Apollinaris Montaniſtarū refutator.

Veteres ſimul de, ... & pie de rebus diuinis ſcripſerunt.

Zoticus Oſtrenus presbyter & Iulianus Apamen., ſpiritum Maximillæ cohibere ſunt aggreſſi. Euſeb. lib. 5. ca. 16.

Interitꝰ Mõtani, Maximillæ, & Theodoti.

A cæſus eſt. Aliã autẽ mortẽ obiiſſe Mõtanus & Maximilla dicontor. A ſpiritu naoque veſaoo vterq; agitatus, ſeipſum ſeorſim ſuſpendit, eóque modo ad ioſtar Iudæ proditoris vitam finiit. Sicuti etiã primus propheriatum eorom defenſor, admirandus ille Theodotus, quum ſe ſeductionis ſpiritui commendaſſet, poteſtatique eius permiſiſſet, iactatus, atque ſublatus in cœlum, ac rurſum delapſus peſsimè periit. In eodem libro aſtruit, diuinos quoſdam viros periculum feciſſe, vt Maximillæ ſpiritum maligoum redarguerent, vanitatíſque cooiuncerent: ſed ab aliis impeditos eſſe, qui dæmoni ei ſubſeruierunt. Progrediens deinceps, ex ipſo tempore prophetias eiuſdem falſas fuiſſe oſtendit. Tredecimum, diceos, præteriiſſe annum, oihilque earum rerum quæ ipſa diuinauerat, accidiſſe. Neque enim vel io vniuerſo orbe, vel in regione aliqua bellum fuit: ſed & Chriſtianis ex miſericordia & gratia Dei, pax & tranquil-

Maximillæ ꝓphetiæ falſæ.

Montaniſtæ plures ſe martyres habere iactitarunt.

B litas data. Io tertio porrò libro, gloriantes eos, quòd plures apud ſe ſint martyres, idque certum eſſe indicium prophetici, ſicuti ab eis dicitur, ſpiritus refellit. Hoc verò ipſum longè omnium, inquit, eſt falſiſsimum. Siquidem & aliarum hæreſûm nonoullæ quamplurimos habent martyres, noo ideo tameo pedibus in illorum imus ſententiam. Ac primi ſtatim à Marcionis ſecta Marcioniſtæ dicti, plurimos habere martyres feruotur: veruntameo Chriſtum ipſum, iuxta veritatẽ oon profitentur. Et paulo pòſt: Ptoinde quum Chriſtiaoi ex eccleſia, ad martyrium & profeſsionem veræ fidei & pietatis, vnà cum eis martyribus qui Phrygum hæreſis dicti ſunt, vocãtur, ſeorſim, nec aſſentientes eis, neque cum eis communicantes, moriũtur, propterea quòd ooliot in Montani mulierculariúmque eius ſpiritus ſeotẽtiam concedere. Id autem verum eſſe, quod noſtro quoq; æuo Apamææ, quæ ad Meandrum fluuium ſita eſt, accidit, exemplum declarat, io Caio & Alexandro ab Eumenia martyribus, qui de recta fidei ſeotentia & opinione decertarunt.

*Catholici martyres non iungũt cũ hæreticis martyribus noluere * πρὸς αὐτὰς μαρτυρῆσαι. Niceph. ἀντὶ αὐτῆς. Euſeb. lib. 5. ca. 16.*

C *Pſeudopropheta, qui neq; timore neq; tremore ducitur in cõſternatione animi fruſtra, à non voluntaria incipit inſcitia, & in voluntariam deſinit animæ inſaniam. Euſeb. lib. 5. cap. 17.*

CAPVT XXIIII.

IDem ſcriptum Milriadis ſcriptoris quoque meminit, qui & ipſe cõtra eandem hæreſim doctè ſcripſerit, dicta quædam eius ad hunc propè modũ citans. Hæc quum io cõmentatio quodam Milriadis fratris, in quo aſſerit & probat, prophetas non in ecſtaſi & conſternatione loqui oportere, iouenifſem, in epitomen & cõpendium redegi. Progrediens deinde oratione ſua, noui teſtamẽti prophetas enumerat, io quibus etiã Ammiam quandã, & Quadratum receoſet. Talem autem prophetã ex omnibus eis qui vel in veteri, vel in nouo teſtameoto, + ſpiritu ſont acti, nullũ iodicate poterũt: neque vel Agabũ, vel Iudam, vel Silam, neq; etiam Philippi filias, aut ⋆ Philadelphenſem Ammiam, aut Quadratum, aut quoſdam alios quicquã ad ſe ptinere gloriabũtnt. Paulo pòſt deinde: Ac ſiqui-

Euſeb. lib. 5. cap. 17. Propheta in ecſtaſi non di mmãt, iuxta Miltiadem. Propheta nouũ teſtamẽti.

† τῶν πνευματοφορη-θέντων.
** τὴν ἐν φιλαδελφείᾳ.*

dem poſt Quadratum & Ammiam, ſicuti iacti- D tant, Mootani mulieres dooom propheticũ acceperuot, quioam alij poſt Mootanum & eius vxores per ſucceſsionẽ id acceperint, oſtẽdant. Oportere enim chariſma propheticũ in omni eccleſia eſſe, vſque ad ſupremũ Chriſti aduẽtum, Apoſtolus arbitratus eſt. Sed quem nobis iodiceot, oõ habent. Decimusquartus nanque iam agitur annus, ex quo Maximilla mortua eſt. Hæc quidem is ſcriptor. Miltiades aotẽ iſte, alia etiam nobis ſtudij diligentiæq; ſuæ de rebus ſacris reliquit monumenta. Vnum ſiquidem librum ad Græcos, alterũ verò ad Iudæos perquàm eruditè compoſuit: ſed & tertium ſcripſit ad priocipes, defenſiooem pro ea quam complexus eſt philoſophia inſtituens.

Miltiadis ſcripta. Apologia eiuſdem pro Chriſtianis.

CAPVT XXV.

VErùm enimuerò & Apollonius, ſcriptor eccleſiaſticus, orationibus editis hęreſim Cataphrygas tum vigentem oppognauit, quũ falſas eorum prophetias ad verbum refellens, tum vitam & mo E res autorũ eius erroris traduceos his, quæ ſequuntur, verbis. Hic ille eſt, qui matrimonia dirimere docuit: hic, qui ieiuoia legibus latis ſanxit: hic, qui Pepuzam & Tyminm, parua Phrygiæ oppida, vbi quos vndequaque ad ſe pertraxiſſet homines contrahere & congregare voluit, Hieruſalẽ oominauit: hic, qui æruſcatores & pecuoiarum exactores inſtituit: qui ſub prætextu & nomine oblationis, auaritiæ ſordes & munerũ emũctiones, arte quadam inueoit: qui ſalaria verbum eius prædicaoribus numerauit, vt per ventris curã doctrina eius iooaleſceret atq; cõfirmaretur. Atq; hæc de Montaoo. deinceps, quæ eriam de prophetiſsis eius dicar, audi. Oſtẽdimus igitur has ipſas primarias ꝓpheriſſas, ex quo ſpiritu ſunt repleræ, à viris ſuis ꝓfugiſſe. quî ergo fit, vt tam impudẽter Priſcã virginem appellaotes, mẽtiantur? Deinde hæc quoque addit. Non tibi videtur ſcriptura omnis prohibere, oe ꝓphetæ munera & pecunias accipiãt? F Quum itaq; egregiam iſtã prophetiſſam aurũ, argentum, & veſtem pretioſam accipere viderim, quomodo eã noo deteſter & abomioer? Et paulo pòſt, de quibuſdam confeſſoribus eorũ hæc dicit. Præterea Theomiſon inexplebilis auariciæ vir, qui ꝙ ⋆ profeſsionis ſigillum perferre oõ potuit, magna pecuniæ vi vincula ſua redemit: quo ille nomioe, quũ ſummiſsius ſe gerere deberet, glorioſius pro martyre venditauit. Auſus is etiam eſt ad imitationẽ Apoſtoli, Catholicã ad vniuerſos cõſcribere epiſtolã: in qua, ſi diis placet, eos docet ꝗ melius ꝗ ipſe de fide ſunt perſuaſi: & vaniloquentiæ verba defeodit, ſimúlque blaſphema & impia in Domioũ & Apoſtolos ſanctámq; eccleſiã verba effundit. Sub hæc quoodam apud eos martyrem Alexandrum redarguit, qui vt prædo captus, & ⋆ domini appellatione ſolutus atq; dimiſſus, familiariter eiſdem in ædibus cùm prophetiſſa vixit, eique pecuniam iogẽtem quæſiuit. Cuius, inquit, prędas & latrocinia, aliaque audacia facinora, propter quæ eſt excruciatus, noo opus eſt nos commemorare, quum ea in acta publica relata ⋆, Curia habeat. Itaque iſtorum quis cui noxam re-

Apollonius contra Montanum.

Ornãtur virtutibus ſuis prophetiſſæ Montani.

*Theomiſon Montaniſta falsò ſe cõfeſſorẽ Chriſti iactitauit. * ὁμολογίαν σημεῖον, hoc eſt, martyrũ. Simuliter & Alexãder.*

** τῷ κυρίῳ ὀνόματι.*

** ὁ ἀρχεῖον.*

A mitteret? vtrum propheriſſa martyri latrocinia, an martyr prophetiſſæ auariciæ lucra? Rurſum de prophetis, quorũ nomine ipſi ſibi gloriantes placent, hæc inſert. Quòd ſi negant propheras ſuos munera capere, illud confiteantur, ſi conuicti fuerint eos dona recepiſſe, non eſſe prophetas: & innumerabilibus id exemplis probabimus. Pernecesſarium autem eſt, omnes prophetæ fructus explorare & excutere. Dic rogo mihi, num prophera ceruſſa fucatur? propheta ſtibio linitur? propheta formam excolit? propheta rabulis & talis ludit? propheta fœnerat, & lucro ſtudet? Ad hæc idem Apollonius in opere ſuo illud indicat, quòd quadrageſimo pòſt anno ſcriptum id condiderit, ex quo Montanos aſsimolatã & dæmoniacã prophetiam inſtituit. Memoriæ quoq; tradidit, Zoticum Oſtrenum, cuius antea quoque mẽtionem fecimus, quum iam Maximilla prophetare apud Pepuzam cœpiſſet, dæmonium id conuincere inſtituiſſe: prohibitum tamen ab eis eſſe, qui ſectæ illius addicti fuere. Meminit quoque Thraſeæ cuiuſdam martyris. Præterea ex veterum traditione

Zoticus Oſtrenus exercitata.

Thraſeas martyr.

B ſe accepiſſe ſcripſit, Chriſtum Apoſtolis præcepiſſe, vt ne ante duodecimum annum Hieroſolymis diſcederent. Vtitur quoq; in multis locis teſtimoniis ex Apocalypſi Ioannis peritis, quem etiam mortuum exuſcitaſſe Epheſi dicit. Scribit inſuper alia quædam, fraudem & errorem eiuſmodi hæreſis explanans.

Apoſtoli poſt Aſcenſionẽ Chriſti, 12. annos Hieroſolymis manſere.
Ioannes apoſtolus mortuũ reſuſcitaſſe.
Apollonius Romæ martyrio defunctus ſub Cõmodo.

CAPVT XXVI.

IDem hic Apollonius, in omni genere doctrinæ & ſapiẽtiæ clarus, Romæ martyrij perfecit curſum. Nam ſub Commodo per vniuerſum orbẽ pax & tranquillitas religioni noſtræ data eſt, & ſalutiferum verbum omnem animam ex omni genere hominum ad verum Dei cultũ perduxit: & Romæ totæ domus & familiæ ſimul ad fidem ſinceram peruenerunt. Quomodo autem id ferret is, qui pulchris ſanctiſque rebus ſemper inſidiatur? Quapropter quum multa alia contra nos fraudolenter excogitauit, rum ſceleſtum quendam,[a] ad

C ſuam ipſius fraudem propenſum inſtigauit, vt Apollonium ad tribunal protraheret, accuſationẽque cõtra eum inſtitueret. Is portò delator, quòd non legitimè actionem intẽdiſſet, Perennio ſententiam ferente, cruribus eius fractis, debitas luit pœnas: ex cõſuetudine quadã, quæ cõtra eos Romæ inualuit, qui res tales ad iudices deferrent.[b] Ipſe autem martyr, quum in Senatu Romano, iudice ita ſtatuente, rationem profeſsionis fidei ſuæ oratione luculenta reddidiſſet, de ſententia Senatus ✶ capitali affectus ſupplicio, è vita migrauit. Qui verò certius accuratiúſque res eius cognoſcere velit, eum ad martyrium eius, quod in literas relatum eſt, reiicimus.

a Seuẽdinius [illegible] fuit: Hieron. de viris illuſt. qui Apollonium Senatorẽ vrbis Rom. fuiſſe ſcribit.
Perennius præfecti[illegible] [illegible] interfecit. Lãprid. Heroibus.
b Suppliciũ delatorum [illegible] quod [illegible] apud noſtros [illegible] [illegible] ſeruaretur.

✶ *Eo quòd lex Romæ eſſet, non debere abſolui hominem Chriſtianum, qui pro tribunali cauſam dixiſſet, niſi propoſitum mutaret. Euſebius lib 5. cap. 21.*

CAPVT XXVII.

SCriptorum verò quæ Aollinaris contra hæreſim Cataphrygas cõpoſuit, etiam Serapion, quem Antiochiæ ad Orontem Maximini in epiſcopatu ſucceſſorem fuiſſe indicauimus, meminit in epiſtola quadã † ad Cariconem & Pontium ita ſcribens: Vt verò intelligatis, quæ in toto orbe eſt fraternitatem, deteſtari efficaciã ordinis & ſectæ eius, quæ nouæ prophetiæ dicitur, literas beatiſsimi Claudij Apollinaris Hierapolitani in Aſia epiſcopi ad vos miſi. In eadẽ Serapionis epiſtola & annotatiões, ſiue ſubſcriptiones plurium epiſcoporum recenſentur, quorum quidam ita ferè manu ſua ei ſubſcripſit: Aurelius Cyrenius martyr, opto vos valere. Quidam hoc modo: Ælius Publius Iulius, Debelti coloniæ Thraciæ epiſcopus: Viuit Deus, qui in cœlis eſt, quòd beatus Sotas, qui eſt Anchiali, dæmonium Priſcillæ eiicere voluit: ſed hypocritæ id nõ permiſere. Et alij complures Epiſcopi calculo & ſententia ſua literas eas comprobantes, ſuis ipſorum manibus eis ſubſcripſerunt. Et Montani quidem atque Cataphrygas hæreſis, ſic ſe habuit. E

D *Serapion Antiochenus.*

† Euſeb. Caricũ habet, lib. 5. ca. 19. Item Ponticũ. Alij etiam Carinum habẽt.

Sotas exorciſta.

CAPVT XXVIII.

MArcion autem Ponticus, cuius antea quoq; meminimus, Cerdonis impietatem adauxit, & quatuor ſubſtantias ingenitas verborum portentis confinxit. Ex quib. vnum quidem bonum, eundemq; incognitum appellat, & Patrem Chriſti dicit: ſecundum verò iuſtum & conditorem, prauum tamen nominat. Præterea materiã malam dicit: & ab alio malo perfectam atque abſolutam. Et conditorem malo ſuperiorem, materiã accepiſſe, & condidiſſe omnia: & quidem ex puriſsimo quoq; cœlum & alia excolantem feciſſe refert, ex craſsiore autem parte paradiſum, atque ex gleba eius Adam: cui ex propria ſubſtantia animam indiderit, vnde † perpetua illa pugna inter corpus & animam extet. Meliorem verò etiã ſerpentem creatore ipſo fingit, ipſumq́ue adeò ſerpentem honore etiam proſequitur. Blaſphemiis

Marcionis hæreſis.

† [illegible]

F & impiis verbis inuehitur in Patriarchas & Prophetas. Ex Euangeliis ſolum id quod ſecundum Lucam eſt, reiecta tamen Genealogia, recipit. Nouem tantum Apoſtoli epiſtolas probat, atque in iis reſecat loca quàm plurima. Vetus Teſtamẽtum & Prophetas abiicit omnino, veluti ab alieno editos Deo. Chriſtum phantaſia tantũ & ſpecie hominem fuiſſe nugatur. Tollit etiam è vita reſurrectionem. Idem, Caim & Sodomitas Salutem conſequutos eſſe ſcribit, quòd ad Chriſtũ apud inferos acceſſerint. Abel autem, Enoch, Noẽ, Patriarchas, Prophetas, & reliquos iuſtos, quòd ad illum non venerint, apud inferos manere. Sed & alia quamplurima, contra Deum, per inſaniã mentis elatrauit: quæ ſilentio cõmendanda duximus. Sectatores autem eius in multas diuiſi ſunt ſectas. ✶ Apelles enim quidam, illius quatuor ingenitis, alium addidit igneum: & libro à ſe compoſito, Philumenæ prophetia, nomen indidit. Chriſto autem corpus tribuit non humanum, ſed † ex eius qui apud ipſos eſt mundi ſubſtantia.

✶ Igitur de calcaria, vt dici ſolet, in carbonariũ, à Marcione ad Apellẽ hoc eſt, à malo præceptore ad eius diſcipulum. Tertullianus.

Apelles Marcioniſta.

† [illegible]

A

CAPVT XXIX.

Rhodon aduerſus Marcioniſtas.

Ontra hos, eorúmque varias ſectas, Rhodun Aſianus genere, Tatiani, de quo antea dictum eſt auditor, librum cõpoſuit: quùm impietatem eorum refellẽs, tum autores eorum diſſectionis accuratè recenſens. Propterea, inquit, diſcurdes inter ſe ſunt, quòd ſententiam † quæ conſiſtere atque extare nequaquam poteſt, tuentur atque defendunt. Ex cohurte enim eorum progreſſus Apelles vita ipſa & ſenio venerationem quandam cunſecutus, vnum principium profitetur: Prophetias autem ab aduerſario prouenire ſpiritu dicit, dictis atque reſponſis virginis à dæmonio agitatæ, cui nomen Philumena fuit, perſuaſus. Alij autem, ſicut & ipſe Marcion, duo principia inducunt: ex quibus ſunt Potimus & Baſiliſcus: Ponticum illũ Lupum ſecuti, qui nudis verbis, ac ſine omni demonſtratione atque probatione, duo principia cõſtituit: Synerus verò tria poſuit. Scribit itidẽ Rhodun, ſe cum Apelle congreſſum atque colloquutũ

[illegible]

Philumena Pythoniſſa Apellis. Apellis ſecta & opinio.

B eſſe. Apellem namquẽ prouecta iam ætate, quum ſe Catholicis Chriſtianis immiſcuiſſet, multa perperam dixiſſe. Atque etiam aſſeruiſſe, omnes homines in crucifixum † credentes ſaluos fieri, ſi modò bonis operibus explorati probatíque ſint. Deinde omnem eius opinionem recenſens: ita infert. Qoum autem ei dicerem, Vnde hanc habes demonſtrationem ſeu finitionem? aut quomodo vnum principium eſſe aſſerere potes? Dic nobis. Tum ille: Prophetiæ, inquit, quæ nihil prorſus verè dicant, ſeipſas refellunt: quippe diſsidentes inter ſe, falſæ, & ſibi ipſis aduerſæ. Quomodo autem vnum ſit principium, neſcire ſe, ac tantummodo ſic moueri & adduci, dixit. Deinceps iuramento eum, vt verum diceret, adegi. Et ille iuratus, vera ſe dicere, inquit: ignorare autẽ, quomodo ſit vnus ingenitus Deus: ſed tamen ſe ita credere. Itaq; eũ riſi, & reieci, quòd pro doctore ſe gereret, & doctrinam ſuam confirmare & defendere non poſ-

† Euſeb lib. 5. cap. 13. [illegible], hoc eſt ſperãtes. Idem Apelles dixit, Prorſus op° non eſſe rationem fidei inquirere, ſed vt ſua quemq; perſuaſione perſeuerare debere. Id. ibid.

C ſet. Rhodon iſte, in libro quem ad Calliſtionem ſcripſit, Romæ Tatiani ſe diſcipulum fuiſſe ſignificat. A quo opus editum eſſe commemorat, in quo tectos & obſcuros diuinarum literarũ locos ſe illuſtraturum expoſiturúmque pollicitus ſit. Ipſéque Rhodon, proprio quodam ſcripto, ſe problematum & propoſitionum illius ſolutiones explanaturum promittit. Ferũtur etiam varij eius libri in Hexaemeron. Apelles autem, quem diximus, multa etiam contra Moſaicam legem compoſuit, plurimum ſtudij ad eam euertendam collocans. Hæc Rhodon aduerſus diuiſionem Marcionis opinionis conſcripſit.

CAPVT XXX.

Æterum aduerſus Florinum & Blaſtum, Romę rei eccleſiaſticæ hoſtes indicatos, qui caſu quodam à petitione presbyterij excideutes, zelotypia quadã & ęmulandi ſtudio, Marcionis errori inuoluti, & eccleſiaſticas ſanctiones deprauare conati ſunt, Irenæus adhuc ſuperſtes duas ſcripſit epiſtolas: & alteram ad Blaſtum, de ſchiſmate & diſsidio: alteram ad Florinum, de Monarchia, ſiue Deum non eſſe autorẽ malorum, inſcripſit, quòd is propugnator eius erroris fuiſſe ſit viſus. Qui deinde propter variantẽ ſententiæ inſtabilitatem, etiam in Valentini hæreſim protractus, cauſam Irenæo præbuit, vt is aliud componeret opus, cuius titulus eſt, de Ogdoade ſeu octonario: in quo opere ſe primam apoſtolorum ſucceſsionem attigiſſe oſtendit. Ad finem verò eius libri, annotationem ſanè quam ſcitam adiecit, quam hoc loco referre non intempeſtiuum eſſe iudicaui. Verba eius hæc ſunt. Adiuro te, quĩ hunc librum deſcripſiſti, per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, & per glorioſum aduẽtum eius, quo venturus eſt iudicare viuos & mortuos, vt cõferas quod tranſcripſiſti, & caſtiges ad exemplar vnde deſcripſiſti, accuratè: & iuramentum hoc, vt itidem deſcribas, & exemplo tuo apponas. Non ocioſe ſanè huc ſic adiecimus, vt ſcilicet exemplũ propoſitum habeamus, qua cura & prouidentia ſacri illi & boni viri cauerint, ne veterum ſcripta deprauarentur. In epiſtola verò ad Florinum con- E

D

Irenæi ad Florinũ & Blaſtum ſcripta.

Cautio Irenæi ne ſcripta ſua à notariis deprauarentur.

uerſationis ſuæ cum Polycarpo meminit, ad hunc ſcribens modum. Hæc dogmata, Florine, vt parcè & modeſtè dicam, nõ ſunt ſanæ ſententiæ. Hæc dogmata diſſona & diuerſa ſunt ab eccleſia, quæ eis obſeqnentes in maximam coniiciunt impietatem. Hæc dogmata, ne illi quidem, qui ab eccleſia ſunt excluſi hęretici, vnquã promulgare ſunt auſi. Hæc dogmata, qui ante nos fuere, quíque cũ Apoſtolis conuerſati ſunt presbyteri, tibi non tradidere. Vidi enim te, quũ puer adhuc in inferiore Aſia apud Polycarpum eſſem, ſplendidum habere locũ in Imperiali aula, & famam laudémque apud eũ aucupantem. Melius namque eas res, quam quæ proximè acciderunt, memoria teneo: † quòd res quas à pueris didicimus, cum anima coaleſcentes, eidem prorſus vniuntur. Itaque dicere poſſum locum in quo cõſidens beatus Polycarpus diſſeruit: progreſſus quoque & ingreſſus eius, vitę modum, & corporis formam: orationes etiam quas ad multitudinem habuit: præterea familiarem conſuetudinem, ſicuti ipſe narrauit, quæ ei cum Ioanne & reliquis qui Dominum oculis ſuis videre, interceſ- F ſit: quomodo etiam dicta eorum, & item Domini ipſius, quæ illi ex eo audierant, recitarit: item, quæ de virtutibus & doctrinis eius dixerit: vt denique Polycarpus omnia à ſpectatoribus ipſis vitæ Verbi accepta, & ſcripturis conſonantia memoriter referre ſolitus ſit. Hæc tum per eam quæ mihi cõceſſa eſt Dei miſericordiam, diligenter & ſtudioſe audiui, memoriæ mandans, non in charta, ſed in corde meo: quæ etiamnum ſemper per gratiam Dei ſincerè in intimo verſo atq; reuoluo animo. Et profectò affirmare & teſtari poſſum in conſpectu Dei, quòd ſi quid tale audiuiſſet beatus ille & Apoſtolicus presbyter, exclamans, & aures obturans, frequentiúſque vſurpatum illud ſibi verbum vociferans, dixiſſet: O bone Deus, in quæ tempora me conſeruaſti, vt hæc ſuſtineam? ex eo etiam profugiſſet loco, vbi vel ſedens, vel ſtans huiuſmodi audiuiſſet ſermonem. Sed & ex epiſtolis eius quas vel ad vicinas eccleſias, eas confirmans, vel ad fratres quoſdam, eos inſtruens & docens, dedit, puritas doctrinæ eius colligi poteſt.

Irenæus auditor Polycarpi et [illegible]

Antiquitùs ſancti viri hæreticorũ impias voces audire non ſuſtinuerũt.

A Hæc de iis qui Romæ eccleſiam oppugnarunt, ab ea ſegregati.

CAPVT XXXI.

Hippolyti Portuenſis epiſcopi ſcripta.

TEmporibus Seueri Hippolytus etiam † Portuenſis epiſcopus, floruit. qui quùm alia plurima ſcripta prudenter & doctè edidit, tū de Paſchate librum compoſuit, in quo deſcriptione temporum & veluti Faſtorum inita, & Canone annorum ſedecim de Paſchate propoſito, rationem temporū vſque ad primum annum Alexandri deducit. Catalogus librorum eius ſic habet. Liber in Hexaemeron: & alter poſt Hexaemeron, refutatorius cōtra Marcionem: in Canticum canticorum, in partes Ezechielis, de Paſchate, Opus contra hæreſes omnes longè vtiliſsimum, de aduentu Antichriſti, de reſurrectione, & alia plurima: in Zachariam, de Pſalmis, in Eſaiam, in Danielem, de Apocalypſi, de Prouerbiis, de Saul & Pythone: de laudibus Domini noſtri Ieſu Chriſti, in quibus cum Orige-
B ne colloquitur. Quædam porrò ſcripta eius quum † reprehenſione nō careant, martyrio poſtea pro Chriſti nomine abſoluto, ignorantiæ eius maculam detriuit atque deterſit. Vnde Origenem aiunt initium commentariorum in ſacras ſcripturas ſcribendorum ſumpſiſſe. Hæc de ✱ Hippolyto.

CAPVT XXXII.

Pantænus Theologicæ ſcholæ Alexandrinæ præfectus.

PAntænus etiam ſapientia clarus, ſub Commodo, diuinæ apud Alexandriam præfuit ſcholæ, iam inde ab antiquo ſacrarum ibi literarum ſtudio florenti: quod ſanè ad multa etiam durauit tempora, multis inter ſe in omni genere diſciplinarū æmulatione concertantibus. Inter veteres illos Pantænum hunc in primis celebrem fuiſſe ferūt, qui ſcilicet ex Stoicorum philoſophorum familia ad noſtram tranſierit profeſsionem. Tam ſtudioſus autem propagandi diuini verbi fuit, vt Chriſtū etiam Orientalib. populis prædicauerit, & ad In-
C dos vſque peruenerit. Permulti ſanè eo tempore extiterunt viri generoſis prorſus animis, qui cum magna laude diuino & Euangelico ſemini vbique terrarum ſerendo & amplificando incubuerunt. In quibus & hic noſter fuit, qui tam longam atq; difficilem profectionem non detrectauit. Refert is, apud quoſdam fideles Matthæi Euangelium ibi inuentum eſſe, à Bartholomæo Hebraico ſermone expoſitum: quod in multa tempora formas literarum eius, qui id primùm ſcripſit, illæſas conſeruarit. Hic multis præclarè ad finem vſque vitæ actis illuſtris, ſacræ Alexandrinæ ſcholæ præiit, ſimúlque & viua voce & doctis commentariis diuinorum dogmatum ſcripturas explicuit.

CAPVT XXXIII.

Clemens Alexandrinus presbyter, eiuſdem ſtudij conſectator.

EOdem temporum curriculo & Clemens presbyter, qui στρωματεὺς ſeu Cōtextor cognominatus eſt, Alexādriæ eidem ſtudio cum Pātæno incubuit, eundémque curſum & viuendi inſtituto & docendi conſuetudine tenuit. Patrem cer-
tè librorum ſuorum, In Diſpoſitionibus quas vocat, ſuis, Pantænum memorat. Et in primo libro στρωματέων, ſeu contextorum, obſcurè hunc mihi deſignare videtur, quum præclaros Apoſtolorum ſucceſſores enumerat, ſic ſcribens: Libri porrò qui à me ſcribuntur, non ſunt ad oſtentationem inſtituti, ſed monumenta memoriæ gratia ad ſenectutem compoſita, vt ſint obliuionis remediū, ſimulacrúmque euidens, & adumbratio dilucidæ & viuidæ illius doctrinæ, quam dignatione Dei audiui & didici à beatis illis & præſtantibus viris: quorū quidem alius in Græcia Ionicus fuit, alius autem in magna Græcia, alius rurſum in Cœleſyria, tu verò in Ægypto, alius alij porrò in Oriente. Ibíque alius in Aſſyria, alius in Palæſtina Iudæus à maioribus ſuis. In vltimum deinde incidi, qui reliquorum omnium vi atque virtute princeps fuit in Ægypto: atque ibi, quæ antea latuerāt repertis, alia inquirere deſiit. Illi ſiquidem veritatē diuinæ doctrinæ conſeruarunt, & traditionem ſtatim à Petro & Iacobo & Ioanne & Paulo, ſanctis

Præceptores Clementis.

E illis Apoſtolis, ✱ velut filij à patribus ſucceſsione per manus acceperunt. eandémque † Deo ducēte, ad nos quoque tranſmiſerunt, apud nos itidē maiorum ſuorum ipſorúmque Apoſtolorum ſemina deponentes. Pantæno Clemens ſuccedens ſcholā rexit, quam etiam eo tēpore Origenes adhuc puer frequentauit. In volumine Contextorum, primū librum vſque ad Commodi obitum deducit, tanquam annales conſcribens. Contextorum verò octo ſunt libri: totidem, quos Diſpoſitionum, ſeu informationum vocat, vbi magiſtri ſui, ſicuti dictū eſt, Pantæni mentionem facit, dictata quædā eius & traditiones recenſens. Scripſit quoque ad Græcos ſiue gentes librum exhortatorium, & tres alios libros, quos Pędagogos nominat. Alium item lectu dignum, & doctè compoſitum, cuius titulus eſt. Qui diues ſaluus fiat. Præterea ſcriptum aliud, in quo de Paſchate diſſerit. Item homilias de ieiunio, de obtrectatione. Rurſum cohortationem ad patientiam. Alium quoque ad recēs illuminatos. Inſuper eum qui Eccleſiaſticus canō ab eo eſt inſcriptus: & quem contra iudaizantes ad Alexandrum epiſcopum edidit. In Contextorum li-
F bris non ſolum pleraque ex diuinis literis ſternit atque contexit, verumetiam ſi quid apud Gręcos eſt ſcitu dignum, affert. Et ſimul Græcorū atq; barbarorum dogmata, nec non falſo nominatæ ſcientiæ hæreſiarcharum & philoſophorum opiniones explicans, multiiugam omnis generis doctrinæ exhibet inſtitutionem. Quapropter ex varietate materię, meritò illi talem ſortiti ſunt inſcriptionem. Vtitur in eis teſtimoniis Eccleſiaſtici Sirach, nec non Barnabæ, & Clementis epiſtolæ. Mentionem etiam facit libri Tatiani ad Græcos, & Caſsiani, qui & ipſe annales temporúmque rationes ſcripſit: ſicuti etiam Philonis, & Ariſtobuli, & Ioſephi, & Demetrij, & Eupolemi, Iudaicorū ſcriptorum. Ex quibus aſtruit & probat, Moſen antiquiſsimis quibuſque Græcorum vetuſtiorem eſſe. Omnes certè libri viri eius, eruditione & doctrina vtili ſunt referti. Indicat quoque in libro primo, ſe proximè ad Apoſtolorum ſucceſsionē acceſſiſſe, & ſimul commentarios ſe in Geneſim relicturum pollicetur. In libro de Paſchate, coactū

Clemens Pantæni in ſchola Alexandrina ſucceſſor.

Scripta eius.

Moſes antiquorum omnium antiquiſſimus.

A ſe eſſe à quibuſdam dicit, vt quas à ſeniosibus preſbyteris acceperat hiſtotias & traditiones, ibi exponeret: Melitonem nominans, Itenæum, & alios quoſdam, quibus etiam quædam dicta ſua adſcribit. In libris verò Diſpoſitionum, totius ſcripturę teſtamentasiorum ſiue Canonicorum librotnm, vt bteuiter dicam, compendioſam inſtituit enumerationem: non prætetmittens etiam, qnibus contradicimr, ſcriptutas: vt Petri Apocalypſim, & Barnabæ epiſtolam, Epiſtolam ſanè ad Hebræos Pauli eſſe cenſet, Hebræis Hebsaico ſermone ſcriptam: à Luca antem ambitioſa ſplendidè verſam lingua, Gtæcis eſſe expoſitam. Ac rectè quidem illum dicis, qui mos ei in aliis fuerat, Pauli nomen epiſtolæ ei non præfixiſſe. Quòd enim Iudæi tum præſumptione quadam ſuſpectum eum haberēt, ne ſtatim in ipſa præfatione illorū à lectione abſterreret animos, prudenter feciſſe, qni nomen ſnum prætermiſerit. Quapropres eundem eſſe inquit otationis ductum in epiſtola ad Hebtæos, & in Apoſtolorum actis. Alibi quoque ſcribit: Porrò
B ſicuti beatus dixit psesbytet, quandoquldem dominus apoſtolus Omnipotentis, ad Hebræos eſt miſſus, humilioris ſummiſsionis gratia Paulus, vt qui ad gentes legatus eſſet, nō ſcribit ſe Hebtæorum apoſtolum, honore eo Domino cedens: ſuperfluum prætetea eſſe ducens, quum gentiū pſęco & apoſtolus eſſet, etiam ad Hebræos epiſtolā dare. De Euangeliotum otdine autem, ſicuti à veſuſtioribus accepit, primùm ea edita eſſe dicit, quę genealogias perſequuntnt. Matci autem Euangelium, eiuſmodi† diſpoſitione atque otcaſione ſcriptum. Qnum Pettus Euangelium viua voce prædicaſſet, ſectarores eius & familiares, qui plures fueſe. Marcum, comitem eius ſedulum, dictorúmque eius vim & virtutem senenrem, hortatos eſſe, vt cōciones illius in ſcriptum referrat: id eum ita feciſſe, librúmque eum illis dediſſe. Petrum porrò quum id reſciuiſſet, neque impediiſſe vt is vulgaretur, neque admodum præcepiſſe. Ioannem autē poſtremum, qnum animaduertiſſet, qnòd ab aliis quibuſdam in Euangeliis corporalia ſatis eſſent
C expoſita, diuino ſpititu vehementius agitatum, vt ſpiritualia, & quæ Theologiæ atque diuinitatis propria ſunt, accuratè proferret, ſuum compoſuiſſe Euangelium. Hæc de Clemente.

Canonici libri noui teſtamēti iuxta Clementem. Euſeb. addit Iudæ & Catholicas epiſtolas. De epiſtola ad Hebræos.

Ordo quatuor Euangeliorum.

οἰκονομίᾳ.

CAPVT XXXIIII.

Tertullianus & eius ſcripta.

EAdem tempeſtate & Tertullianus, quem antea diximus, presbyter poſt Victorem & Apolloniū Romanis accēſetus: Carthagine in Africa ortus, patre centurione Proconſulari. Hic acris & ingenioſus admodum, ſub Seuero maximè floruit, & multos condidit libros. De quo & Paulus à Concordia, Italus, memoriæ mādauit, vidiſſe ſe etiámnum iuuenem, Romæ beatiſsimi Cypriani notarium ſuperſtitem, iam grandæuum: atque ex eo andiuiſſe, nullam ferè diem prętetiſſe paſſum eſſe Cyprianum, ſine Tertulliani lectione: identidem verba iſta vſurpantem, Cedo magiſtrum, Tertullianū videlicet deſignando. Is ad ſtatam mediamque ætatem, in eccleſia catholica presbyter, plura aduerſus Montani dogma conſcripſit. Poſtea verò in illius delapſus errotem, pluses ruſum libsos pro illo compoſuit. In quibus nouæ etiam prophetiæ D mentionem facit, eamque ob cauſam & peculiarē contra eccleſiam Catholicam librum edidit. Scripſit alium quoque† de pudicitia. alium de Monogamia. Item de perſequutione. alium de ieiunio. præterea de Ecſtaſi ſeu conſternatione libros ſex: ſeptimum aduerſus Apollonium, & plures alios. Vixit autem ad ætatem decrepitam. Floruit quoque ſub Zephyrino Romæ epiſcopo Caius, Antonino Seueri filio imperante. Is aduerſus Proclum, Montani ſtudioſum, diſſertationem copioſiſsimā compoſuit, temerariæ audaciæ & nouæ prophetiæ nomine eum arguens: in quo volumine tredecim tantum diui Pauli epiſtolas numerat. Quæ enim ad Hebræos eſt, decimam quartam, negat eſſe Pauli germanam: illud addēns, eam etiam a Romanis vſque ad præſens non eſſe pro Paulina habitam. Hæc quoque de his dicta ſufficiant.

Huius lectione Cyprianus eſt delectatus.

Montaniſta factus Tertullianus.

† De exhortatione caſtitatis.

Caij ſcripta.

Epiſtolam ad Hebræos non eſſe Pauli.

CAPVT XXXV.

MVltorum prętetea Eccleſiaſticorum virotum commentatij, qui E vetuſtate facile primas obtinuetunt, egregium de fide & vita Christiana ſpecimen & ſtudium complectentes, ſunt celebrati, quùm aliorum quorundam, tum eius qui eo tempore cum teliquis enituit, Iudæ hiſtorici, qui in hebdomadas Danielis plurimum opetæ collocauit, & optimum de eis opus à ſe compoſitum teliquit. Siquidem veluti hiſtoriam inſtituēs, ſcripturam eam vſque ad decimum Seueti annum producit. In eo libro apertè psæ ſe fert, in ea ſe fuiſſe ſententia, vt decantatum Antichriſti aduentum, temporibus eis in expectatione eſſe, & appropinquare crederes. Auxit verò eam opinionem, multorúmque mentes vt rem tantam expectatent cō turbauit, acerrima quæ tum mota eſt perſequutio. Non pauca etiam Heraclitus vir diuinus compoſuis, qni primus enarrationes ſibi in Apoſtolum ſcribendas duxit. Maximus autem, ſupes quæſtio- F ne illa, quæ hæteticis in ote eſt, Vnde ſit malicia & vicioſitas: & item de eo quòd materia creata ſit, ſolutiones atque deciſiones irrefragabiles edidit. Sed & Candidus, quùm plurima alia elaborauit, tum in Hexaemeron commentarios ſcripſit: in quo argumento itidem Appion magno ſtudio eſt verſatus. Sextus quoque reſurrectionem ſcriptis ſuis cum magna laude comprobauit: & Arabianus inſuper in aliis quibuſdam ſactis argumentis multum laboris & operæ poſuit. Multorū prætetea aliorum ſcripsorum plusima & maxima literatum monumenta ſuns vulgata, qnorum neque tempora, neqne argumenta ſingillatim (nam id inſtituto præſenti, hiſtoriæque noſtræ non admodum conuenit) commemoranda duximus. Atque ij quidem ante Origenem ſcriptores eccleſiaſtici, quùm ſacram hiſtoriam doctrinámq; ordine per ſucceſsionem continuarunt, tum in eos qui nugis ac deliramētis deptauare rectam fidei doctrinam in animum induxerant, cominus atque in faciem illis congreſsi, quaſi diuina tela coniecerunt: ita ru sum omnium Deo id psouidentia ſua diſponente, vt poſt Apoſtolos eorundémque ſucceſſores,

Iuda hiſtoricus in hebdomadas Danielis lucubratio.

Aduentus Antichriſti ſub Seuero expectatus. Eccleſiaſtici ſcriptores, Heraclitus, Maximus, Candidus.

Appion. Sextus. Arabianus.

A turſum martyrum ſanguine & doctrina, nec non ſanctioris vitæ ſplendore, res Chriſtianæ confirmarentur: & ad ſummum, vt immotæ & inexpugnabiles eſſent, ſtabilirentur. De iis ſatis.

CAPVT XXXVI.

Quæſtio de tempore celebrando Paſchatis, inter Aſiaticas & Occidentales eccleſias.

Enimuerò circa finem Imperij Cõmodi, inter Orientales & Occidẽtales eccleſias non parua incidit quæſtio. Eccleſiæ namque Aſianę ex traditione veruſta, quæ ad eas vſque ad id tempus tranſmiſſa erat, quartum decimum diem lunæ obſeruandum eſſe neceſſariò duxerunt: quando & Iudæi ex pręſcriptu legis agnum mactare, & Paſcha ſuum mãducare ſoliti ſunt. Perinde atque neceſsitas prorſus quædam impoſita eis eſſet, in quencunque diẽ hebdomadis incidiſſet, eo ipſo die ſtata coſuetáque ſoluerentur ieiunia, & (vt ſemel dicam) vnà cum Iudæis, apud ipſas quoque, ſacrum noſtri Paſchatis myſterium celebraretur. Reliquæ verò per Orientem, & item per Occidentem eccleſiæ, non B licere id ita facere aſſeuerabant: ſed potius obtinẽte tum, quam antiquitùs ex Apoſtolorum traditionib. continuatam accepiſſent, conſuetudine ſtãdum eſſe. Non enim decere alio, quàm reſurrectionis Dominico die, †ieionio reiecto, Paſcha celebrare. Hoc verò modo controuerſia & diſsidio multò maximo in eccleſiis vſque adeò exorto, vt inter ſe ſibi, aduerſariorum partes, vtrinque antiquitùs traditam conſuetudinem obtinere debere contendentibus, ſumerent, conuentus Epiſcoporum variis in locis ſunt acti. Vbi quum in eandem conceſsiſſent ſententiam, poſtea omnib. vbiq; eccleſiis decretum ſiue edictum ſcriptum promulgarunt & propoſuerunt, vt de cætero, nõ alio quàm Dominico die, tremendum reſurrectionis & Paſchatis myſterium, ieiunio tum ſoluendo, celebraretur. Circunferũtur etiamnum celebratarum eo tempore Synodorum literæ, quæ variarum hinc C & inde eccleſiarum epiſcopos deſignant: Romanæ ſcilicet Victorem, Hieroſolymitanæ Narciſsũ, Cæſareæ Palæſtinæ Theophilum, Tyriæ Caſsium, Ptulemaidis Clarum. Eædem literæ, Ponti eccleſiis tum præfuiſſe indicant antiquiſsimum Palmã: Galliæ autem & regionum quæ ad Rhenum flumen ſunt, Irenæum: Corinthi autem, Bacchylum: & prouinciarum aliarum alios, qui vno ſuffragio & ſententia omnes, Dominico die Paſcha celebrandum ſanxerunt, Narciſſus ſanè, & Caſsius, Palæſtini. & Clarus à Ptolemaide, & qui præterea in eandem conuenere Synodũ, quum primùm quãplurima de traditione, quam initiò ab Apoſtolis ſumptam vſque ad tempora ſua conſeruarant, expoſuiſſent, circa finem Synodalis decreti, hæc quoque addidere. Epiſtolæ huius noſtræ, facite vt ad eccleſias omnes exempla mittantur: ne ſcilicet rei atque participes ſimus eorum, qui facile animas ſuas decipiunt atque ſeducunt. Certiores autẽ vos facimus, eodem prorſus die Alexandrię, quo apud vos, Paſcha celebrari. literas namque ea de re ad illos dedimus, atque illi itidem ad nos ſcripſere, ita vt vno conſenſu ſimul ſanctum hunc peragamus diem. Ad omnes igitur vnum hoc præſcriptum & regula eſt diuulgata.

[illegible] Tunc enim ieiunare chriſtiani deſinunt.

Deciſio eius quæſtionis, vt ipſo reſurrectionis domini die, Paſcha Chriſtiani celebrent.

CAPVT XXXVII.

D

Aſiani recepto more Paſcha 14. Martij menſis ſibi celebrandum eſſe putant.

Aſiani autem ſentẽtiam adhuc ſuã retinebãt, & ſe ad finem vſq; traditiones Apoſtolicas defẽdere oportere opinabantur. Sententiæ eorũ primarius potiſsimũ propugnator erat Polycrates, eccleſię Epheſiorum antiſtes. Hic magnus & apoſtolicus vir habitus, traditionem & autoritatem Apoſtolicam ad tempora ſua durantem, Victori epiſcopo & eccleſiæ vrbis Romanæ declarans, ad huncmodum ſcripſit. Nos profectò diem hunc intemeratum atque inuiolatum, neque addentes neque auferentes quicquam, peragimus. In Aſia namque † ingentia primordia dormiũt ac conquieſcũt, quæ quidem reſurgent in aduentus Domini noſtri die: quo die cum gloria è cœlis veniet, & exuſcitabit omnes ſanctos: Philippus videlicet ex duodecim Apoſtolis vnus, qui Hierapoli obdormiuit: duæq; filiæ eius, ad decrepitam vſque ętatem virgines: & alia præterea filia eius, in Spiritu ſancto curſu vitæ abſoluto, Epheſi quieſcit. Itidem & Ioannes, E qui ſupra pectus Domini recubuit, quique ſacerdos creatus Pontificium inſigne, petalum ſcilicet, ſiue auream in fronte laminam, martyr ſimul & doctor geſtauit, Epheſi obiit. Pręterea Polycarpus Smyrnenſis epiſcopus & martyr, item Thraſæas Eumeniæ epiſcopus, idémq; martyr, Smyrnæ morte ſopiti ſunt. Quid Sangarim epiſcopum & martyrem dicam, qui Laodiceæ mortuus eſt? Præterea beatus Papyrius, & Meliton eunuchus, qui per Spiritum ſanctum vita peracta Sardis humatus eſt, viſitationem è cœlis expectans, in qua à mortuis reſurget. Iſti omnes retinuerunt & ſeruarunt decimumquartum diem Paſchatis, iuxta Euangelium, nihil tranſgredientes, ſed præſcripto canonum fidei inſiſtentes. Ego quidem veſtrûm atque adeò omnium minimus Polycrates, iuxta * cognatorũ meorum, ex quibus quoſdam ſum cõſectatus (ſeptem namque cognati mei Epiſcopi fuere, ego octauus ſum) traditionem ambulo. Et cognati mei ſemper diem hunc † quando Iudæorum populus azyma condiit, celebrarunt. Ego, inquam, fratres, ſexaginta & quinque annos natus in Domino, F qui cum totius orbis fratribus hac de re contuli, & ſcripturam ſanctam omnem perlegi, nihil moueor aut perturbor minacibus denunciationibus & terroribus. Nam qui me longè maiores fuere, pluś obediendum eſſe Deo quàm hominibus edixere. In fine portò, epiſcoporum omnium qui ſententiæ ſuæ conſentientes affuerunt, meminit, ſic ſcribens. Poſſem quidem epiſcoporum, qui mihi affuere, edere nomina, quos ità vt voluiſtis, accerſens euocaui: ſed eorum nomina ſi aſſcriberem, multitudo eorum in immenſum excreſceret. Illi autem tenuitatis meæ probè conſcij, epiſtolam ſententia ſua comprobarunt: non ignorantes me non fruſtra canos circumferre: tum autem vitam me ſemper in Ieſu Chriſto egiſſe ſciunt.

μεγάλα στοιχεῖα. Polycratis Epheſij antiſtitis verba ad Victorem Ro. epiſcopũ. Sancti homines in Aſia ſepulti.

** συγγενῶν. † Euſeb. li. 5. c. 24. ἣν ὁ λαὸς ἤρνυε τὴν ζύμην. Niceph. addit, ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων. Legendũ tamen ἄζυμα, pro τὴν ζύμην puto. Et apud vtrumque autorem notatur τὴν ζύμην pro ἄζυμα ſcripſiſſe credo, ad Græcorum ſententiam aſtruendam, qui in eucharistia pane fermentato vtuntur.*

CAPVT XXXVIII.

QVINTI TOMI CAPITA.

1 *Succincta eorum quæ antè dicta ſunt repetitio, & dicendorum iſto tomo expoſitio.*

2 *De perſequutione ſub Seuero, in qua Leonides pater Origenis, propter Chriſtum mortem ſubiit.*

3 *De Origenis à puero ſtudiis atque exercitiis, & vt etiamnum adoleſcẽs ſermone veritatis nihil habuerit antiquius, & vt ſeſe ad certamen pro Chriſto ſubeundum præparauerit.*

4 *De inſtitutione & educatione eius, qui eius conſuetudine & doctrina vſi ſint. Et vt decem & octo natus annos, Alexandriæ fidelium præfuerit ſcholæ, clari prorſus nominis adoleſcens.*

5 *Vt vitam attigerit philoſopho perfectiorem, & præſcripta euangelica accuratiſſimè ſeruarit.*

6 *Qui ab eo ducti & edocti, martyrij coronis ſint exornati.*

7 *De diſcipula eius Potamiana martyre.*

8 *Origenem ſuſtinuiſſe, vt ſeipſum caſtraret, vt ſcilicet cœlibem peragere poſſet vitam.*

9 *De admirandis Narciſſi Hieroſolymorum epiſcopi miraculis.*

10 *Vt Alexander Cæſareæ epiſcopus, oraculo diuino ad Hieroſolymorum epiſcopatum ſit traductus, viuente adhuc deceſſore eius Narciſſo: vtq́ duo ſimul epiſcopi eccleſiam ibi rexerint. & de Alexandri ſcriptis.*

11 *De Origenis in ſacris literis profectu, & de ſextupla ab eo dicta ſcripturarum tranſlatione.*

12 *De Symmacho interprete, & diſcipulis Origenis,*

13 *Quæ Porphyrius de ſingulari Origenis in eloquentia & omnis generis artium doctrina ſtudio ſcribat: quæ ipſe quoque Origenes de philoſophicis ſtudiis ſuis commemoret.*

14 *Quòd in Arabiã Origenes quoque venerit, & quòd Cæſareæ nondum presbyter ſacras literas publicè in eccleſia exponendo tractarit.*

15 *De Beryllo Boſtrenſi. De Ambroſio: & quæ Origenes ſcripta ſacrarum literarum Alexandriæ expoſuerit.*

Quomodo ipſe Teſtamentariarum ſiue Canonicarum 16
Veteris & Noui teſtamenti ſcripturarum meminerit.

De Mammæa Imperatoris Alexandri matre. 17

Vt in Palæſtina Origenes ad presbyteri honorem ſit 18
euectus, & qui ſucceſſores eius in ſchola Alexandrina fuerint,

Quos ſacræ ſcripturæ libros in Palæſtina ſit interpre- 19
tatus: & de aliis eiuſdem libris.

Quùm de aliis eius diſcipulis, tum de Gregorio mira- 20
culis edendis claro: & quanto in precio Origenes apud magnos ea tempeſtate Epiſcopos fuerit.

De ſcriptore Iulio Africano, librísque eiuſdem. 21

De Berylli errore, & reſipiſcentia. 22

De hæreſi in Arabia exorta, eorum qui animas mor- 23
tales eſſe aſſeuerant.

De hæreſi Helceſaitarum. 24

Catalogus Imperatorum Romanorum, vt alius alij 25
ordine ſucceſſerit: & vt primus Imperatorum Philippus Chriſtianus ſit factus.

Qui tum magnarum vrbium epiſcopi floruerint. 26

De perſequutione ſub Decio: & vt Cyprianus epiſco- 27
pus Carthaginenſis martyrio ſit affectus.

Quæ Dionyſio Alexandriæ epiſcopo in ea perſequu- 28
tione ſub Decio acciderint.

De iis qui tormentis victi ſub Decio, Chriſti religionẽ 29
abiurarunt.

De iis qui tum martyrium pertulerunt, Metra ſene, 30
Quinta fœmina, Apollonia virgine, Serapione, Iuliano, Beſa, Macare, & aliis.

De aliis martyribus, qui certamen ſuum obierunt A- 31
lexandriæ, & in Palæſtina.

Vt Origenes ad tribunal martyrij conſiſtens, pietate 32
Chriſtiana abiurata, à ſeipſo degenerarit.

De Origenis erroribus & blaſphemiis, & vt ſub Gallo 33
vitam finierit.

A ECCLESIASTICAE HI- D STORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS QVINTVS.

CAPVT I.

AGEDVM quæ reliqua ſunt, his adiungere pergamus, vt ſerio ſua oratio noſtra progrediatur, integrúmq; ſacræ hiſtoriæ corpus contexatur. Ac primū quidem librum voluminis hui9 rectè ſanè, & vt par fuit, capiti

Dictorū breuis repetitio.

B omnium Chriſto dedicauimus. Secundum ſectatoribus eius, ſacris autoribus, ducibúſque noſtris, itidem meritò conſecrauimus. Tertium primi eorum ſucceſſores ſortiti ſunt. In quarto autem eos commemorauimus, qui vel certaminibus egregiis martyres, vel eruditis ſcriptis doctores, erroris munitiones atque falſo nominatam ſcientiam expugnarunt: qui etiam eccleſiaſtici fuerint ſcriptores, quibúſue illi poſt ſe relictis commentariis deceſſerint: tum autem, quænam de quæſtione Paſchatis acta atque decreta ſint. Quintus porrò liber iſte, res eruditiſſimi Origenis, qui & Adamantius dictus eſt, plenisſimè expediet: quos ille pro vera pietate adierit labores: vnde, & qui fuerit: & vt quam plurimum ſtudij ad res diuinas conferens, permultos ad certamen pro Chriſto obeundum excitauerit: quàm item multos amatores atque ſectatores ſtudioſos duplicis philoſophiæ ſuę habuerit: quæ in ſeipſo auſus ſit, cœlibatum atque virginitatem

Dicendorū propoſitio.

C conſeruare volens. vt denique ad poſtremum ſeductori dæmoni obſequutus, & à recta via aberrarit, & à ſana doctrina exciderit. Complectetur præterea alia quoque: grauem videlicet illam ſub Decio perſequutionem, eccleſiarúmque ſacrarum antiſtites, & quæ in eis acciderint res inopinatę & admirandæ. Initium autem inde ſumendum.

CAPVT II.

COmmodo imperium adminiſtrante, res Chriſtianæ pacatæ † tranquillęque fuere. Poſtquā autem ille ex inſidiis cæſus eſt, & Pertinax breui admodum tēpore imperauit, atque huic (ſicuti diximus) Seuerus ſucceſsit: tum quoque ſatis bono loco res noſtræ fuêre, indiésq; fidei profeſsio augmenta ſua cæpit, eorum quos recenſuimus eccleſiaſticorum doctorum ſcriptis atque doctrinis illam prouehentibus, idque in maximis quibuſque potiſsimum vrbibus, nimirum Alexandriæ, Antiochiæ, Aeliæ, & per Palæſtinam omnē, Epheſi, Cæſareæ, & occidentem verſus Theſſalonicæ, Athenis, Corinthi, in Galliis, & Romæ maximè. ✶ Vniuerſæ enim multitudines & domus totæ ad finem accedebant, quidúis facere & pati paratæ, quàm vt quidquam contra religionem noſtram agerēt, aut nouarent. Quod vbi Seuero minimè tolerandum eſt viſum, inſignem ſtatim contra eccleſiam omnem mouit perſequutionem. Et ſubitò per omnem terrarum orbem eximia inſtituta ſunt martyria, maximè verò in Aegypto & Libya atque Thebaide. Alexandriæ porrò veluti ſtadium veræ pietatis conſtitutum, vbi fortiſsimi quique & optimi delecti martyres, variis atque exquiſitis tormentorum generibus mirificiſque impreſsionibus exceptis, à Deo, cui chari fuere, præmia & coronas acceperunt. Quo tempore & Leonidem, Origenis E patrem, obito pro Chriſti nomine martyrio è vita exceſsiſſe tradunt, gladio videlicet cæſum, quū filium admodum adhuc puerum relinqueret. Quātus autem Origenes fuerit, & quo ſtudio animiq; deſtinatione in ſacras literas incubuerit, citra inuidiam exponi poſſe puto: non ſolum quòd celebris is vir apud nos ſit, verumetiam quòd ingentem, vita ſua, quamuis ad finem non integra prorſus, famam & gloriam poſt ſe reliquerit. Verumenimuero ſingulari ocio opus eſſet, ad vitam eius omnem literis memoriæ mandandam. Sed nos è multis quæ de eo ſunt tradita, plurima reſecantes, aliqua tantum hiſtoriæ huic inſeremus. vt res tanti viri ſtudioſis incognitæ non ſint: quæ ſanè iudicio multorum dignæ viſę ſunt, vt vel ab ipſis incunabilis repetitæ, memoriæ traderentur.

† Propter Diuorum ſcilicet fratrum reſcriptum.

Eccleſia Chriſtiana floret.

Perſequutio ſub Seuero imperatore. In Aegypto potiſſimum.

Leonides Origenis pater martyr.

Origenis res.

CAPVT III.

STarim namque ab initio, tenera exacta ætate à patre diuinis imbutus eſt literis. Cui illa prima cura F fuit, vt filius ✶ non ſucciſiua, ſed iuſta opera, vnà cum Cyclicis diſciplinis eas addiſceret. Quapropter ante earum diſciplinarum exercitium, quotidie ab eo, ex ſacris ſcripturis promiſsiones & certa loca, quæ memoriter didicerat, requirebat: quæ res minimè præter iudicium & voluntatem pueri fuit. Mirifica enim cupiditate magis in hæc ſtudia, quàm in Græcorum artes ferebatur: vſque adeò, vt nō contētus eſſet ex ſacris oraculis, quæ ſimplicia & non ita difficilia ſunt, diſcere: ✶ ſed curioſitate vteretur, & abditos eorū ſenſus ſcrutari conaretur, ſubindéque quidnā arcani ſenſus in litera lateret, percunctando patri negocium faceſſeret. Is porrò apud ſeipſum ea de cauſa cum admiratione ſtupebat, & valde gaudebat, quòd Deus ſe patrem tali dignatus eſſet filio. Et quandoq; priuatim ſimulabat ſe eū acrius obiurgare, ne quid ſupra ætatē ſuā & ſimplicē ſenſum ſcrutaretur admonēs. Tātopere verò admiratione ei9 eſt cōſternatus, maximas ſe datori bonorū Deo gratias debere ꝓfeſſus,

Exemplum puerilis inſtitutionis pulcherrimum.

A vt ſæpenumero dormienti aſsiſteret puero, pectúſ
que eius nudatum ✱ cum veneratione multa deo-
ſcularetur, perinde atque in eo diuinus Spiritus
domicilium ſuum haberet. Beatúmque prorſus ſu
tam † felici prolificatione iudicabat. Quæ res ma-
gnam præbuit cauſam & occaſionem, vt puer fidē
ſacráſque literas ab ineunte ætate aſſequeretur, &
rectè admodum educaretur, eundem & patrem
& præceptorem habens, magnámque de ſe præ-
bens expectationem. Hæc atque item alia his ſimi
lia de puerili ætate Origenis ſunt prodita.

✱ oſculatur. † beatus. Euſebius ha- bet pectOrigenis & o- ſculatū & proſpicuū, patrem.

Poſtquam verò decimo Seueri imperantis an-
no, Lætus Aegypto præfectus eſt, & Demetrius
Alexandriæ Iuliano in Epiſcopatu ſucceſsit, eccle-
ſiarúmq; perſequutio admodum inualuit, ac mul-
ti certaminibus magno animo obuiam euntes, co
ronas reportarunt: tantam dicunt martyrij cupi-
ditatem Origeni inceſsiſſe, quū in iuuenili admo-
dum adhuc ætate eſſet, vt exultans iā ardore quo-
dam incredibili, pericula pro Chriſto toleranda
adiret. Et finiuiſſet ille iam tum martyrio vitam,
niſi alia diuinæ prouidentiæ ratione, vtilitatis mul
B torum gratia, mater eius interceſsiſſet. Illa enim
in cubiculū eius ingreſſa, ſupplex ei fuit, vt ne, ma-
terno ſuo erga eum animo & amori parcens, ægrā
ſeira relinqueret, & intolerabili luctui & mœrori
obiicere perſeueraret. Vbi verò pater eius captus
& in vincula cōiectus eſt, maior eum etiam amor,
acriúſq; martyrij deſiderium inuaſit, indies id (vt
ita dicam) ardore & igne nouo excitante atq; ac-
cendente. Quapropter quum ita animatum Orige
nem eſſe mater videret, omnem eius veſtem recō
didit, neceſsitatémque ei domi manēdi impoſuit.
Hic quùm aliud facere non poſſet, alipten & vn-
ctorem certaminis ſe patri præbuit, & frequenter
cohortatorias ad illum literas ſcripſit, inter alia
verba iſta vſurpans: Suſtine, & ne quid alterius ſen
tentiæ aut conſilij noſtra cauſa capias vide. Atque
hoc primum ſit euidentiſsimum, à primis (quod
dicitur) carceribus, germanæ fidei, ſincerique eius
erga Deum animi, ſpecimen atque indicium.

Lætus Aegypti Præfect. Origenes adoleſcentulus martyriū affectans.

Curſum ad martyrium eius mater inhibet.

Patrem in carcere Origenes ad martyrium animat.

C

CAPVT IIII.

PAtre eius, ſicuti diximus, vita per
martyrium pro Chriſto defuncto,
nondum prorſus ſedecim annos na
tus, quum apud matrem cum aliis
ſex natu minoribus liberis eſſet, & [a]
quod patrimonium eius omne imperiali fiſco il-
latum fuerat, vnà cum ſuis ærumnoſe in magna re
rum neceſſariarum anguſtia & penuria viueret, [b]
Diuino ei ſuccurrente numine, incredibile conſe-
quutus eſt auxilium. Siquidem mulier quædam
ingentibus diuitiis & copiis clara, & aliter quoq;
Alexandriæ celebris, magni nominis virum Antio
chenum genere, & inter hæreticos Alexandrinos
primarium, conſectans, atque complectens, ado-
ptato ſibi filij loco Origene, quùm maximi eum
fecit, tum ei ſuiſq; omnibus ad quotidianum vſum
liberaliter & copioſè omnia ſuppeditauit. Familia
riter ergo cum [c] Paulo (hoc enim nomen mariti
eius mulieris erat) viuens, nunquam à conſueta ſi-
bi deflexit precatione, communicare preces cum
Paulo hæretico nolens: eccleſiaſticáſque ſanctio-
nes accuratiſsimè ſeruans: quum quidem ad Pan-

a Patrimonium eius fiſco illatum. b Paupertati eius diuinitus ſubſidium venit. Origenes à fœmina locuplete Alexandriæ adoptatus. c Apud Euſebium lib. 6.cap.3. eſt, Paulum iſtū à fœmina adoptatū, & Origenem cum eo apud

D lum permulti frequentarent, non ſolum qui ex
Græcorum eſſent ſuperſtitione, ſed etiam noſtri
homines. Grçcorum porrò diſciplinis iampridem
à patre imbutus, magis etiam in Pauli ſchola pro-
ficiebat.[e] Proinde poſtea ex earum doctrinarum
diſciplina, cui præibat, abundè res familiaris ei ſup
petebat. Poſteaquam autem perſequutionis timo
re omnibus expulſis, nullus Alexandriæ ſacrorum
oraculorum enarrator fuit, multi ex gentibus ad
Origenem accedentes, Verbum Dei ſunt profeſ-
ſi: multique illorum patria ſacra deteſtari, partim
vt familiariter cum eo viuerent, partim vt ſemper
ei adeſſent, præ rebus omnibus ſtudio ſibi habue-
runt. Ex iis primus eſſe perhibetur [f] Plutarchus,
quùm vitæ ſanctitate, tum martyrij corona cla-
rus. Alter ab hoc Heraclas recenſetur, Plutarchi
ipſius frater: qui tantum de ſe verioris philoſo-
phiæ ſtudij ſpecimen præbuit, vt poſtea in eccle-
ſia Alexandrina Demetrio ſucceſſor ſit ſurroga-
tus.[g] Porrò decimumoctauum agens annum Ori-
genes, ſcholæ Catechiſtes in vrbe Alexandrina
eſt præfectus. Et quū ibidem ſub [h] Aquila præfe-
cto perſequutio maximè exundans incrudeſce-
E ret, magnum conſequutus eſt nomen apud eos
qui Chriſti nomine cenſentur: quòd & notos ſi-
bi & ignotos familiariter excipiens complectere-
tur: & qui in vinculis erant, ſedulò viſitaret, alacri-
tatem eorum excitans & adaugēs: tum autem, eos
qui ad mortem raperentur, cum multa fiducia &
libertate produceret atque exoſcularetur. [i] Qua-
propter ſæpe eſt factum, vt ex gentibus plebes fu
rore correpta, lapidibus eum obruere contende-
rit. Sed illum præter expectationem, cœlitùs dex-
tra Dei præſenti ope eſt tutata. quemadmodum
etiam ſæpe aliàs, propter ſummam alacritatem li-
bertatémque diuini verbi docendi, inſidiis experi-
tum conſeruauit. Tantus porrò aduerſus huminē
extitit motus, vt plebe ethnica procurante, non
contemnenda militum manus, in ea vbi habitabat
domo verſaretur, & turbam eorum qui ab illo in
ſacris diſciplinis inſtituerentur, ſeruaret. Denique
vſque eò perſequutio aduerſus eum inualuit, vt
per vrbem omnem, domum domo mutans, clàm F
circuiret, multitudinis eius gratia, quæ doctrina
eius adducta ad diuinam acceſſerat profeſsionem.
[k] Siquidem non verba ſolum, ſed facta etiam eius
certiſsimum grauiſsimæ philoſophiæ eius fuere
indicium. Prorſus namque, orationi vita congruēs
reſpondebat. Quam ob cauſam etiam vi & ope di
uina auxiliante, multos ad ſe pertraxit, innumeróſ
que habuit imitatores.

illum verſatum fuiſſe. d Idem cum hæretico habitans, eccleſiaſtica inſtituta ſeruat. e Idem mercede doctrinæ ſumptus efferat.

f Familiares & diſcipuli eius. Plutarchus martyr.

Heraclas frater eius. g Origenes ſchola Chriſtianæ catechiſtes, 18. agens annum. h Aquila Aegypti præfectus.

i Perſequutionem grauem Alexādrina ſuſtinet Origenes.

k οἷον γὰρ τὸν λόγον, τοιόνδε φασὶ τὸν τρόπον καὶ οἷον τὸν τρόπον, τοιόνδε καὶ τὸν λόγον ἐπεδείκνυτο. Itaque ille qualem orationem talē quoque vitam: & qualem vitam, talem etiam orationē exhibuiſſe dicitur. Euſeb. lib. 6.cap.3.

CAPVT V.

ENimuerò vbi quamplurimos ad
ſe diſcipulos confluere, munere
Catechiſtę vnà cū ſchola ea à De-
metrio ſibi cōmiſſa, vidit, abſur-
dum (ita vt par erat) arbitratus, [a]
prophanarū literarū eruditionē
ſacræ cōmiſcere doctrinæ, illicò externarum artiū
ſtudiū poſthabuit: quippe quæ tātopere vtiles eſſe
nō poſſēt, & diuerſa ſacris oraculis afferre ſolerēt.
Deinde generoſo & virili, planéq; (vt amplius quid-
dam dicā) philoſopho animo, ne externo quopiā

a Idē profanas literas repudiat. Vita doctrinæ in Origene reſpōdit.

Et libros Græcarum artiũ vendit.

A ſubſidio indigere videretur, quæcunque ei erant, Græcorum librorum ſumma elegantia & venuſtate concinnata volumina, venalia propoſuit, & quatuor obolorum in diem quemuis precium ſibi ab emptore pendendorum eſt ſtipulatus. Vnde plurimo tempore ad eum modum philoſophari perſeuerabat: cauſam & materiam omnem, quę al licere eum ad res nouas & illicitas poſſet, atque cõcupiſcentiam indecentem longe à ſe propellens.

Chriſtiani philoſophiæ vita.

Et die ſudoribus vt plurimum peracto, noctu etiã multo incumbebat labori, maximam eius temporis partem meditatione diuinarum ſcripturarum conſumens. Si quando etiam ſomnus obiter degu ſtandus eſſet, non in ſtrato aliquo, ſed in nuda humo iacens, eo parciſsimè vtebatur, ieiuniis plurimùm aliiſque philoſophicis exercitiis conſtantiſſimè ſemper intentus.

Præceptorũ Christi ſimplex iuxta literam obſeruatio.

Ex Seruatoris præceptis illa maximè ſeruanda eſſe iudicabat, quæ prohiberẽt duas habere tunicas, aut calceamentis vti, aut animum futurarum rerum cura & ſollicitudine macerare vetarent. Eáque ipſa ſeruauit accuratè, in frigore & nuditate, etiam præter ætatem, vitam exi-

B gens. Illis quoque rebus animi ſui promptitudinẽ & ardorem ſatis declarauit, quòd regiones multas temporibus multis peragrãs, nullis vſus ſit calceis: vinóque prorſus, aliiſque rebus, extra neceſſarium alimentum, abſtinuerit: vſque adeò, vt periculum & perniciem corpori ſuo conciliarit. Atque hoc modo viuens, exemplóque ſuo optimum viuendi inſtitutum oſtendens, in admirationem quidem ſui extulit omnes. Eos autem qui dare aut communicare quicquam cum eo volebãt, familiares ſuos, auerſatus eſt.

CAPVT VI.

Ex ſectatoribus Origenis martyres.

COmplures ſanè ex ſectatoribus ſuis, atque etiam ex eis qui adulterinæ erant doctrinæ, ad eũdem philoſophandi amorem excitauit. In quorum intimis animis ita diuinum fidei verbum inſeuit, vt maturum vberémque deinceps caperet fructum: in tantum, vt ex eis quidam, perſequutionum tem

C poribus martyrij coronis ſint illuſtrati. Primus quidem, quem diximus, Plutarchus fuit: qui quum ad ſupplicium duceretur, parum abfuit quin Origenes quoque ab illius occideretur ciuib. vt qui autor necis illius dictus eſſet. Idque factum profectò eſſet, niſi eum rurſum (quæ res eius omnes dirigebat) diuina Prouidentia cuſtodiuiſſet.

Plutarchus.

*Serenus. Heraclides. Heron. a Neophitus videlicet. * In ſacro baptiſmo ſuſcepta.*

Secundus ab hoc martyr fuit Serenus, qui ex ſchola illius profectus, ſpectatam fidei conſtantiam in igne apertè exhibuit. Heraclides porrò tertium obtinuit locũ, quum adhuc in ſacra inſtitueretur doctrina, vtpote catechumenus. Quartus Heron, ⋆ ſymbola adhuc & ſigna diuinæ lucis* circumferens. vtrique ij gladio ſunt percuſsi.

Serenus alter.

Quintus ordine, ſcholæ illius alumnus, priori illi cognominis, Seren⁹ alter, poſt quamplurima tormentorum diſcrimina, per capitis reſectionem, pro veræ pietatis præmio, diuinã gloriæ ſuſcepit coronam.

Baſilides.

Sextus deinde Baſilides, qui decantatam illam Potamiænam, ex commiſeratione ab impudicorum multorum petulanti iniuria vindicauit.

CAPVT VII.

D

Rais catechumena. Baptiſmus per ignem.

EX fœminis autem ſeptima eſt Rais, quæ adhuc de fide & ſacris noſtris inſtituebatur, & baptiſmo (ſicuti alicubi ipſe dicit) per ignem ſuſcepto, martyrium compleuit.

Potamiæna.

Octaua porrò Potamiæna, cuius adhuc celebris eſt apud populares ſuos fama: vt ſcilicet plurima, contra amatores, pro pudicitia & virginitate ſua tuenda, ſubierit certamina, (accedebat enim in ea ad florentis animæ pulchritudinem, etiam forma, & vigor vultus ingenui & liberalis ſummus) & conſtanti generoſitate ſua, poſt intolerabilia tormenta ſatis oſtenſa, ad poſtremùm vnà cum matre Marcella, in ignẽ coniecta mortem obierit.

Marcella mater eius.

Fertur equidem, Aquilam iudicem, quum corpus eius primùm grauiter flagris fuſtibúſque cecidiſſet, minatum ei eſſe, iuuenibus petulantibus ſe eam ad contumeliam daturum: eámque, quidnam ex propoſitis conditioni-

E bus per optionem eligeret, interrogaram, paululũ ſecum tacitam deliberaſſe, & per quàm generoſum animo præſenti reſponſũ dediſſe: ⋆ per quod, moribus eorum, impium quiddam proloquuta viſa eſt.

[Greek marginal note, illegible] Niceph. [illegible] Euſeb lib. 6 cap. 5. Baſilidi carnifici ſuo martyrium prædicit moritura Potamiæna. Chriſtiani olim non iurarunt. Eundem Baſilidem martyrium.

Itaque, quum illicò ſententia damnationis contra eam lata, à Baſilide ad locum ſupplicij abduceretur, & multitudo conuicia atque impudica verba per iniuriam in eam cõiiceret, Baſilides per commiſerationem humanius erga eam affectus, turbam iniurioſorum hominum arcens, ab ea remouit ac propulit. Ibi illa curam officiúmque tale gratum habens, Baſilidem confidere, & bono animo eſſe iuſsit: breui ſe ad Dominum ſuum euntẽ, condignam ei relaturam gratiam. Hæc quum ita dixiſſet, pix ignita per totum eius corpus diffuſa, vitam ei ademit. Non multum deinde interceſsit temporis, & à Baſilide iuramẽtum non vili de cauſa inter commilitones ſuos exigebatur. Ille verò, non licere ſibi prorſus iurare, aſſeuerauit. Chriſtianum enim eſſe, & id ſe propalàm omnibus profiteri. Commilitones porrò primùm eum ludere, & ad contumeliam noſtram ea verba proferre ſunt opinati. Vt autem id perſeueranter confirmauit, ad Aquilam eſt productus: apud quem vbi idem diſertis verbis eſt profeſſus, ilicet in vincula eſt cõ-

F iectus. Ad quem quum fratres quidam viſendum irent, & cum ſtupore tam repentinam eius mirarentur mutationem: ille eis retulit, vt Potamiæna, tertio antè die, læto planè & liberali animi corporiſque ſtatu ſibi inſiſtens, & capiti ſuo coronam imponens, dixerit: deprecatam ſe eſſe pro eo Deũ, neque preces eas fruſtra fore, breuíque ſe eum ſecum habituram.

Potamiæna ei apparet.

Itaque fratres ⋆ ſigillum ei Chriſti circumfuderunt: poſtridiéque eius diei gladio percuſſus, martyrium pro Chriſto abſoluit. Non ipſe verò tantum, ſed & multi alij confertim Alexandriæ, in ea quę dicta eſt perſequutione, ad Chriſtum tranſiiſſe, memoriæ ſunt proditi: quum quidem eodem quo Baſilidi modo, Potamiæna eis in ſomnis apparens, ad meliora eos eſſet cohortata. Et ij quidem ab Origene catechiſta eo tempore de fide inſtituti, diuinum ſic cõſecuti ſunt immortalitatis præmium.

Græci Chriſtiani baptiſmum [Greek, illegible] ſignaculum dixere. Alias inde martyribus. [Greek, illegible] Signaculum crucis, aut baptiſmum potius intelligo.

A

CAPVT VIII.

QVum ad hunc modum Origenes Adamantius Alexandrinæ fidelium ſcholæ præiret, rem quandam aggredi auſus eſt, imperfectæ quidem illam & iuuenilis mentis, ſed fidei caſtitatiſque firmitatem & ſtabilitatem ſatis declarantem. Quoniam enim adhuc iuuenis, non ſolum viris, ſed & mulieribus docendo ſalutare prędicabat verbum, volens calumniam omnem fœdæ ſuſpicionis pręcidere, & ſimplicius dicto illo Saluatoris intellecto, Sunt eunuchi quidam, qui ſeipſos caſtrarunt propter regnum cœlorum, adimplere id re ipſa in animo habens, ſeipſum caſtrauit: ſumma cura & diligentia familiares ſuos id factum celare ſtudēs, quod tamen difficile factu erat. Permultis enim ea res innotuit. Quam vbi etiam loci eius epiſcopus Demetrius reſciuit, quùm facinus tale eſt admiratus, tum feruorem tantæ fidei non improbandum eſſe ducens, bono eum eſſe animo, nihilque eam ob rem metuere iuſsit. Atque tum quidem tali erga eum animo fuit epiſcopus. Procedente verò deinceps tempore, quum hominem vbique celebrari laudaríq; videret, humano quodam affectu ſeductus, ad epiſcopos ſcribens, premere atq; obſcurare famam eius eſt conatus, cœprúmq; huiuſmodi abſurdum in literis ſuis expuſuit. Cæterùm quum in Palæſtina, Hieroſolymorum & Cæſareæ epiſcopi, gloria & dignitate cęteris pręſtabiliores, Origenem maiore dignum duxiſſent honore, eáque de cauſa per manuum impoſitionem in presbyterorum ordinem cooptaſſent, ex eo tempore gloria eius creſcente, nominéque & laude virtutis atque ſapientiæ apud omnes ferè homines maximè inualeſcente: Demetrius, quia non haberet quod in tanto viro reprehenderet, id quod ille aliquando per iuuenilem imperitiam fecerat, ad grauem traxit calumniam: & aliquantum etiam eos qui illū dignitate presbyteri ornauerant, notauit. Verùm ſerius hęc Demetrius eſt exorſus. ille enim impigrè cum omnibus qui ad ſe venirent, doctrinam cōmunicabat, tempus omne & ſtudiū diſcipulis ſuis impertiens. Interea Seuerus decem & octo annis imperio flagitioſè adminiſtrato, Antoninum Caracallam filium ſuum ſucceſſorem habuit.

Origenes ſeipſum propter regnum Dei caſtrauit.

B

Id factum Demetrius Alexandrinus epiſcop⁹ primum non ægre tulit.

Poſtea autē gloria Origenis inuidens, quum is in Palæſtina presbyter creatus eſſet, ſcriptis traducit.

C

Antoninus Caracalla Seuero in imperio ſucceſſor.

CAPVT IX.

EA tempeſtate Alexander, ex illis vn⁹ qui plurima in perſequutione ſub Seuero pro vera pietate ſuſtinuerant, à Deo ſeruatus, adminiſtrationem eccleſiæ Hieroſolymitanæ ſuſcepit: Narciſſo, qui ibi mun⁹ id geſſerat, adhuc ſuperſtite. De quo Narciſſo eius loci homines quùm multa alia admiranda opera memorāt, tum hoc etiam in literas relatum tradunt. Dicunt enim, ad veſperā Paſchæ oleum ad vſum lucernarum defeciſſe: quod quum populus ægrè ferret, Narciſſum mandaſſe, vt eius rei miniſtri ex propinquo puteo aquam haurirēt, atq; ad ſe afferrent. Hoc ſic facto, illū precatū eſſe, aquæ benedixiſſe, & germana certaq; fide, vt in lucernas infūderetur, iuſsiſſe. Quare vt iuſſerat peracta, diuina vi & efficacia aqua derepentè in olei naturam colore & qualitate verſa, igni nouā quādam clarioremque lucē præbuit. Ex quo tempore id oleum à multis miraculi gratia diutiſsimè eſt ſeruatū. Plura præterea de vitæ eius inſtituto memoratu digna referunt, in quibus & illud præclarum eſt. Homines quidā mali, qui per flagitia omnia & ſcelera innumera vitam exegerant, conſtantiam & ſeueritatem viri nouerant. Itaque iudiciū eius timentes, ne in fœdo deprehenſi facinore, quas meriti eſſent, luerent pœnas, fallaciam quandam anteuertentes comminiſcuntur, & grauem ei impingunt calumniam. Atque vt opinionem ſe vera dicere apud homines conſequerentur, ſycophantiam periurio confirmant: diris quoque ſeſe, ſi fallerent, deuouentes: primus quidem, vt igni cō flagraret: ſecundus, vt ſontico deteſtabilique morbo periret: tertius verò, vt oculis priuaretur. Et quanuis illi calumniam iuramenti & execrationis obtentu contexiſſent, nemo tamen eis fidem habebat: quippe omnibus Narciſſi caſtitas & virtus ſpectata erat. Ille autem, quum improbitatem tantam hominum eorum ferre nequiret, aliterq; à negociis ſemotam, quietam, philoſophicamq; vitam perſequeretur, multitudine, arte quadam decepta, profugit, atque annis multis non comparuit. Et ille quidem ita vitam, ac deinde diſceſsionem inſtituerat. Cæterum magnus ille vindictæ oculus nequaquam cunctabatur, ſed quàm celerrimè peſtiferos & perniciosos illos homines comprehēſos, malis eis quibus ſeipſos iuramēto interpoſito obſtrinxerant, maximè deuinxit. Primus igitur nulla propè de cauſa, ſcintilla vnica à lucerna proſiliente domo ſuccenſa, vnà cum omnibus genere ſibi propinquis, atque etiam cum ſubſtantia omni, miſerabiliter præter opinionem omnem comburitur. Secundus morbo grauiſsimo, qui totum eius corpus inuaſit, corripitur. Tertius porrò, quum tā grauem & durum in illis exitum rei videret, & celeritatem omnia ſpeculantis diuinæ vindictæ cōſideraret, quæ communiter inter ſe, per dolum & maliciam, contra virum optimum confinxiſſent, ſtatim eſt profeſſus: neque luctus lacrymarúmque prius modum fecit, quàm vna cum illis oculorum vim & aciem diffluere ſenſit. Sic illi dignum periurij tulere precium.

Alexander Hieroſolymis Narciſſo in epiſcopatu [illegible].

Narciſſus epiſcopus aquā in oleū vertit.

D

Eidem flagitioſi quidam homines calumniam intendunt, eāq; certo ſuo malo, iuramento confirmāt.

E

Narciſſus Hieroſolymis profugiens, annos plurimos latitat.

Exemplum periurij diuinitus vindicati in Narciſſi calumniatoribus.

F

CAPVT X.

QVum verò Narciſſus profugus longo tempore non appareret, eccleſiarum antiſtitibus viſum eſt, alium ſuffragiis creare epiſcopum. Ita illi Dium quendam Hieroſolymorum præficiunt eccleſiæ: cui, quòd non multo pòſt deceſsit, Germanion ſucceſſor ſufficitur. Atque huic ruſum tertius ſuccedit Gordius. Sub quo Hieroſolymis ſubitò, veluti ex quadā reuiuiſcentia præſtò adeſt[a] Narciſſus, epiſcopatúmque eccleſiæ ibi, fratribus plurimùm cogentibus, recipit. Multū porrò venerationis ei acceſſerat, ex philoſophico illo ſeceſſu: & pręter alia plurima bona, etiā ex vindicta illa nefariorū hominū, qua eū etiā abſentē Deus fuerat dignatus. Quādoquidem autē propter ętatē decrepitam (iam enim centū & ſex annos vixerat) miniſteriū ſuū obire nequibat.

Abſente Narciſſo Epiſcopo Hieroſolymis creatus Dius,

Germanion, Gordius.

a Narciſſus rurſum epiſcopatū ſub reuerſus accipit.

Idem 106. annos natus.

b Alexander ex coepiscopus & collega adiungitur.

A [b] Alexandrum, quem diximus, alterius ecclesiæ episcopum, vnà cum Narcisso, prouidentia & dispositio diuina Hierosolymitanæ ecclesiæ præficit, noctu per visionem ei designans omnia. Qua etiam ille, veluti diuinum aliquod oraculum persentiens, ex ipsa Cappadocia, vbi episcopatum gerebat, exiitus,[c] Hierosolymitanam profectionem [d] precationis ergò, atque vt res ibi peractas cognosceret, suscepit. Itaque fratres Hierosolymis, affectione amica & pia, Alexandrum domum redire passi non sunt: ex alia videlicet, quæ eis noctu fuerat oblata, & idem bonis ibi omnibus denunciauerat, reuelatione. Acceperant etiam, quum extra portas obuiam ei bonoris ergò progressi fuissent, cœlitùs vocem, dicentem:[e] Quem vobis gratia diuina misit, eum vltro suscipite episcopum. Hoc vbi sic factum est, finitimis episcopis etiam, qui circumcirca ecclesias regebant, designationi ei acquiescendum esse visum est. Quamobrem rogantes, vt ibi maneret, ei necessitatem imposuerunt, annuente etiam ipso Narcisso. Eiusmodi communis cum Narcisso episcopatus administrationis, Alexander quoque ipse in epistola ad[f] Antinoitas

c Profectio Hierosolymitana precationis ergò suscepta ab Alexandro Cappadocū Antistite.
d [illegible]
Et Hierosolymorum mutuus creatur, & episcopus diuina ordinatione creatur.

B ab ipso scripta, circa finem bisce verbis meminit. Salutat vos Narcissus, qui ante me locum episcopatus huius tenuit: & nunc ad centum & sex annos vita extracta, orationibus mecum incumbit, roborans vos mecum vt consentientes idem sapiatis. Mentionem etiam [g] Alexander Asclepiadę facit, qui Antiochiæ Serapioni successit, cuius paulo antè quoque in hæresi secundū Phryges meminimus. Verba eius sic habent: Alexander seruus & vinctus Iesu Christi, beatę Antiochenorū ecclesię in Domino salutē. Facilia mihi & leuia Dominus custodiæ meæ tempore, vincula effecit, quū intellexissem, sanctæ vestræ Antiochenæ ecclesiæ Episcopatum, diuina prouidētia, Asclepiadæ propter eximiā fidē maximè idoneo, demandatū esse. Eam epistolā per Clemētem, quē etiā commēdat, se ad eos mittere, hisce verbis indicat. Literas hasce, domini fratresque mei, ad vos misi, cum[h] Clemente presbytero beatissimo, insigni spectatáq; virtute

f Antino', [illegible] Aegypti vrbi, in honorem Antinoi, vt supra dictum est, ab Hadriano Imper. condita. Vocatur etiā Antinoia, & Hadrianopolis.
g Asclepiades episcopus Antiochen.
h Clemens presbyter Alexandrinus.

C prædito viro, quem vos nouistis, atque etiam amplius cognoscetis. Is quū hic esset, per prouidētiā & * visitationē Domini, cōfirmauit atque auxit ecclesiam Dei. Idem Clementis quoque & Pantæni, vt familiarium sibi virorum in epistola ad Origenem meminit, ita scribens: Hæc enim voluntas Dei, vt scis, fuit, vt quæ à maioribus nostris ad nos peruenit amicitia, sarta † tecta, seu potius feruentior firmiórque esset. Patres siquidem agnoscimus beatos illos, qui nos præcesserunt, viros: cum quibus nos breui fore peruelim, Pantænum dico, illū verè beatum & dominum: & sacrum Clemētem dominum meum, & benè de me meritum: & si quis præterea fuit eiuscemodi, per quos omnibus modis optimum Dominum & fratrem meum cognoui. Scripsit quoque aliam ad Antiochenos epistolam, aliam itidem ad Origenem, & rursum aliā contra Demetrium pro Origene: quòd videlicet Origenem, Demetrio bonum ei perhibente testimonium, presbyterum crearit. Sed & aliæ eius ad alios circunferuntur epistolæ. In persecutione autem sub Decio, Alexāder rursum ad Præfecti productus tribunal, causam dicendo iudicij periculū subiit, graui & propè decrepita senectute venerā-

** [illegible] Pantænum.*
† [illegible]
Alexandri Hierosolymitani episcopi epistola.

dus: Cæsaream que ductus, atque ibi aliquandiu in D carcere seruatus, coronam martyrij reportauit.

Einsdē martyrium.

CAPVT XI.

Origenes Romæ etiā fuit.

ORigeni autem Romanæ vrbis visendæ, quum ibi Zephyrinus ecclesiam regeret, cupido incessit. Vbi quum non ita diu mansisset, & inde Alexandriam rediisset, doctrinę atque institutioni, vt catechistes, ibi præfuit: Demetrij rogatu adductus, vt eo maiore studio operi ei incumberet. Quum verò animaduerteret, abstrusiori se scripturæ sensui scrutando atque eruendo, ita vt volebat, vacare non posse, quòd ne respirarē quidem liberius ei liceret, per eos qui quotidie à sole orto ad vesperā vsque scholam eius frequentabant: faciendum sibi putauit, vt tantam multitudinem diuideret: & Heraclam, ex sectatoribus suis præcipuum, virum doctissimum, qui in disciplinis philosophicis & sacrarum literarum eruditione plurimum colloca-

Idem socium sibi & coöperarium doctrina † scholæ Alexandrinæ assumit Heraclam.

E uerat studij, sibi in instituendo socium & adiutorem asciscerer. Ita factum, vt primum laborē eorum docendorum, qui fidei elementa nuper assequuti essent, illi demandaret: sibi ipsi verò prouinciam eos instituendi qui perfectiores essent, diuinámq; doctrinam veluti in habitum deduxissent, reseruaret. Vsque eò autem accuratam sacrorum oraculorum inquisitionem & studium produxit, vt Hebraicam etiam addisceret linguam, & Hebraicos libros ad prima exemplaria descriptos cōquireret: insuper etiam omnes translationes eorū qui sacras scripturas verterunt, & à vulgata interpretatione discesserunt, inuestigaret: Aquilæ denique, Symmachi, & Theodotionis editiones, ex occultis abstrusisque terræ recessibus, vbi lōgissimo latuerant tēpore, in lucē proferret. Ex quibus omnibus opus quòd ab eo Hexaplum siue Sextuplū inscriptum est, cōposuit: Cuius operis quæ vis & ratio sit, ex sequentibus intelligetur verbis. Translationes sacrę scripturæ, quæcunque extatent, col-

Origenes Hebraicè addiscit.
Translationes sacræ scripturæ conquisiuit. Opus Bibliorum Hexaplum.

F legit. Primam quidem septuaginta interpretū, deinde eorum qui post Christum natum fuere, Aquilæ Iudęi cuiusdam, qui eam Græcè vertit, post hūc Symmachi, aliam rursus Theodotionis, & aliā deinceps innominati atq; incerti cuiuspiam autoris: qui sanè omnes Hebraici & Græci sermonis egregiè periti fuēre. Quarum translationum quandam se * Nicopoli, quæ septētrionē versus sita est, atque aliam alio loco inuenisse scribit. In Psalmorū autem Hexaplis, post quatuor celebriores editiones non quintam solum, sed & sextam, atque adeò septimam trāslationem se apposuisse ostēdit, Hierichunte in dolio, temporibus Antonini Seueri filij, repertas. Hasce igitur interpretationes atque editiones veterum inter se compositas, atque in vnaquaque pagina vnà cum Hebraici exemplaris annotatione digestas, proposuit. Vnde certus scripturæ sensus, translationúmque consensus vel dissensus certò intelligi queat. Et sic ille nobis hexapla, siue sextupla reliquit exemplaria: quum quidē antea seorsim Aquilæ, Symmachi, Theodotionis, & Septuaginta interpretum translationem in volumine * quod Tetrassum, siue quadruplum nominauit, composuisset.

** [illegible] Euseb. lib. 6. cap. 17. Est enim ad Actiū promontorium ab Augusto Cæsare extructa Nicopolis. Est item non longè ab Emmaus sita eiusdem nominis ciuitas.*
** [illegible]*

A

CAPVT XII.

Symmachus interpres Ebionita fuit.

SCiendum porrò, Symmachum interpretem Ebionitarum ſectę fuiſſe, quæ (ſicuti in ſuperiorib° expoſuimus) inopes quaſdam & mendicas opiniones de Chriſto induxit: illum ſcilicet purũ eſſe hominem, & ex Ioſeph & Maria principium & ortum ſumpſiſſe, legémque Iudaico more obſeruari oportere confirmãs. Edidit quoque Symmachus in ſacrum Matthæi Euãgelium commentaria, ex quo hæreſim ſuam aſtruere & ſtabilire videtur. Ea verò commentaria Symmachi vnà cum eiuſdem ſcripturarum verſione, Origenes ſcripſit ſe à quadam fœmina Iuliana recepiſſe: quæ quidẽ fœmina eos libros ab ipſo autore acceptos, apud ſe reſeruauerit. Interea & Ambroſius quidam hæreſi Valentini admodum infectus, ab Origene cõuictus, veritatiſq; luce mentem illuſtratus, ad ſinceram fidei doctrinam tranſiit. Et alij verò permulti, quorũ aures oratione doctrinàque ſua Origenes permulſerat, vndiquaq; ad eum conueniebant, periculum de perſecta eius doctrina facturi. Atq; in iis nõ pauci quoq; ex hæreticis, pleriq; verò etiam ex viris præclaris & illuſtribus, qui vtrãque philoſophiam purè addidiciſſent, magno ſtudio ad eum confluebant. Et quos ille idoneos eſſe ad mathematicas diſciplinas percipiendas videbat, eos ad Geometriã, Arithmeticam, aliáſque liberales artes producebat. Inſuper autem & ad philoſophorum ſectas cognoſcendas inſtruebat, dogmata eorum illis exponẽs, & commentarios in res quaſuis edẽs: ita vt apud philoſophos quoque magnus haberetur. Quod ſi qui eſſent paulo rudiores, eos artes Cyclicas docebat, magnam inde vtilitatem comparari ad ſacrarum diſciplinarum doctrinam perhibẽs. Proindéque & ſeipſum neceſſitate quadam ad prophanas literas diſcendas deſcendiſſe teſtatus eſt. Confirmant hoc qui eo tẽpore cum eo enituere philoſophi, in quorũ libris multa eius inuenitur mentio. Quandoque etiam illi libros ei ſuos dedicarunt, nõnunquam autem eos iudicio eius ſummiſerunt.

Ambroſiũ quondã à Valentini errore Origenes ad orthodoxiam perduxit.
Plurimos eius ſectatores & diſcipulos.
B *Eos præcepta eiuſq; in liberalib° artibus exercuit.*
Artes eiuſmodi ad Theologiã doctrinam vtiles.
Origenes apud Philoſophos etiã magni habitus.

C

CAPVT XIII.

Porphyrius Chriſtianorũ infectator.
[illegible] Euſe. lib. 6. c. 19

ET quid opus eſt aliis? quando & Porphyrius ⋆ Siculus, qui plurimum ſtudij ad id contulit, vt in Chriſtianos inueheretur, & literas diuinas perinde atque nihil eſſent, reprehenderet & aboleret, mentionem inferens eorum qui in eis elaborarunt, earúmque ſecretiorem ſenſum expoſuerunt, quum nihil argumenti & verborum inopia haberet, quod contra noſtra dogmata criminãdo afferret, ad conuicia ſe conuertens, & enarratores eorum carpens, inter eos Origenem, quem in tenera ætate viderat, proſcindere conatur. Qua tamen in re commendationem illius legitimam vel ingratis affert, nunc quidem vera memorando, quum ſcilicet aliud quidquam dicere non poſſet: nunc verò mendacia confingendo, vbi ſe latẽre & fallere poſſe ſperaret. Siquidem eum vt Chriſtianum criminatur: rurſum verò, quũ philoſophicè viuentem deſcribit, admiratur. Verum quæ de eo commemoret, rectius ex ipſius verbis intelligentur. Flagitioſę improbitatis Iudaicarum literarum nõ abrogationem, ſed ſolutionem quidam ſe inuenturos ſperantes, magna animorum alacritate ad expoſitiones & enarrationes ſe contulerunt, abſurdas illas, ineptas, & ſcripturis ipſis minimè cõgruentes, & non tam defenſionẽ peregrinæ diſciplinæ, quàm quæſtum & laudem autoribus ipſis afferẽtes. Magno enim faſtu, apud Moſen, pleraque obſcurè dicta, atq; ænigmata prorſus eſſe, præ ſe ferentes: & diuinorum oraculorũ, quæ arcanorum ſenſuum & myſteriorum ſint plena, autoritatem eis tribuentes, iudicio eorum arrogantiæ præſtigiis faſcinato, enarrationes eiuſcemodi inſtituunt. Et paulo pòſt. Huius verò abſorditatis autor eſt Origenes, in quem ego adoleſcentulus admodum incidi, magna tum gloria virum: ſicuti etiamnum magnum eius eſt, propter ea quę poſt ſe reliquit librorum monumenta, apud eos pręcipuè qui talia docent homines, nomen. Quum enim Ammonij, qui ætate noſtra in maximo fuit precio, auditor eſſet, plurimùm in eloquentia & diſciplinis omnibus apud eum magiſtrum eſt progreſſus: viuendi autem inſtituto, contrariam illi ſequutus eſt viam. Ammonius nanque Chriſtianus, & à Chriſtianis parẽtibus educatus, poſtquã ſapere cœpit, philoſophiámque attigit, illico ad legitimam viuendi rationem ſe contulit. Origenes autem Græcus, & Græcis eruditus diſciplinis, animum ad barbarã appulit temeritatem, in qua ſeipſum ⋆ doctrinámque ſuam ad quæſtum expoſuit: Chriſtianè quidem ille & legitimè ex inſtituto profeſſionis eius viuẽs, in perſuaſione autem religionis atque in ſtudiis lucubrationibúſq; ſuis Græcos conſectans, & Græcorum dogmata peregrinis ſubiiciens fabulis. Semper enim verſatus eſt ĩ Platone, Numenio, Cronio, Apollophane, Longino, Moderato, Nicomacho. Plurimum etiam operæ in eorum libris poſuit, qui inter Pythagoricos excellũt. Vſus quoque eſt Chæremonis Stoici & Cornuti libris, ex quibus allegoricũ eorum quæ apud Græcos ſunt myſteriorum enarrandi morem didicit, & ſcripturis Iudaicis accommodauit. Hæc Porphyrius, in tertio eorum quos contra Chriſtianos ſcripſit librorũ, refert. In quibus ea quidem quæ de multiiuga viri eruditione commemorauit, vera ſunt: alia verò apertiſſimè mentitur. Quid enim ille, more ſycophantæ, non comminiſceretur, qui contra Chriſtianos ita eſt debacchatus? Auſus quippe eſt, Origenem affirmare à Græcorum ſuperſtitione trãsfugiſſe: Ammonium verò contrà à veræ pietatis inſtituto ad peregrinam religionem tranſiiſſe: quum Origeni Chriſtiana profeſſio patria prorſus fuerit, ſicut de eo ſtatim à principio retulimus: Ammonius autem ad extremum vſque ſpiritum cõſtanter perſuaſionem fidei in Chriſtũ retinuerit. Quemadmodum id lucubrationes eius, quibus magnam laudem & gloriam eſt cõſequutus, manifeſtò teſtantur: præcipuè verò commentarius eius, qui de Moſę & Ieſu conſonantia inſcriptus eſt: ac deinde alij, qui eiuſdẽ generis apud ſtudioſos aſſeruantur. Atque hæc propterea adduxi, vt ſimul & ſycophantiam calumniatoris refellerem, & quantus in externis diſciplinis Origenes fuerit oſtẽde-

D *Verba eius de Origene.*

E *Ammonius Origenis præceptor.*

[illegible]

F *Exigantur ad veritatis examen verba impij Porphyrij.*

Ammonij ſcripta.

A rem. Quo nomine, ꝙ ſcilicet nimium in eas operæ & ſtudij collocaret, quum à nonnullis reprehenſus eſſet, talibus ad eos in quadã epiſtola vſus eſt verbis. Poſteaq̃ totus diuinarũ literarũ doctrinę incubui, famáque de iudicio ac ſtudio meo increbuit, proindéq; frequenter ad me aduenerunt, nunc quidem hæretici, nunc autem Gręcarum literarum ſtudioſi, & philoſophi in primis, viſum mihi eſt, & hæreticorũ dogmata, & philoſophorum, quæ ſe de veritate afferre pollicentur, placita perſcrutari. Qua in re imitati ſumus, qui nos pręcedens multis plurimum attulit vtilitatis, Pantænum, non parum artibus profanis inſtructum: & qui nunc in ordine eſt Alexandrinorum preſbyterorum, Heraclam, quem ego operam talibus literis nauantem apud philoſophiæ magiſtrum reperi: quum quidem quinque annis ille prius ſectator philoſophi eius fuiſſet, quàm ego diſciplinis talibus vacare inciperem. Quam ob cauſam quum antea communi veſtitu vſus fuiſſet, eo depoſito, poſtea philoſophi habitum ſumpſit, quẽ B etiam ad hunc vſque diem gerit. Hæc de ſtudio Græcarum artium ſuo Origenes refert.

Quo conſilio Origenes philoſophicas & prophanas literas magno ſtudio ſit conſectatus.

Heraclas presbyter philoſophorũ habitum geſſit.

CAPVT XIIII.

POrrò quum ex Arabia literæ venirent, vt verbi doctrinam cum principe regionis eius communicaret, profectus eſt eò, ea ipſa de cauſa. Sed non diu ibi moratus, Alexandriam rediit. Atqui inde rurſus propter motus bellicos ſecedens, Ægyptúmque itidem propter armorum diſcrimen ſuſpectam habens, in Palæſtinam ſe recepit. Ibi quum Cæſareæ degeret, epiſcopi Palæſtini legatione quoque ad eum miſſa, ei permiſere, vt de ſacris literis diſſereret, & publicè eas in eccleſia interpretaretur, quamuis nondum presbyteri honorem eſſet conſequutus. Id quod comprobatur ex ſcriptis eis, quæ Demetrius malè erga Origenem affectus, vt paulo antè meminimus, epiſcopis Pa- C læſtinis miſit. in quibus ſcriptis, præter alia, illud erat: Nunquam antè auditum, nunquam factum eſſe, vt præſentibus Epiſcopis laici concionarentur. Quapropter illi, & potiſsimũ Alexander Hieroſolymitanus & Theoctiſtus Cæſarienſis antiſtites, defenſionẽ eius rei ad eum ſcripſerunt, non vera illum dicere aſſeuerantes. Vbi enim, inquiũt, reperiuntur idonei homines, qui doctrina ſua ꝓdeſſe fratribus poſsint, ſi illi ſanctorum epiſcoporum iuſſu & permiſsione per cohortationes ad populum verba faciant, id offendiculo nõ eſt: ſicuti apud Larãdos Euelpis à Neone, Iconij Paulinus à Celſo, Synadæ Theodorus ab Attico, omnibus illis beatis fratribus inuitati fecerunt. Veriſimile autem eſt in aliis quoq; locis, quod nos ignoramus, itidẽ eſſe factum: Tanto in honore Origenes nõ ſolùm apud ciues & prouinciales ſuos, ſed etiam apud externos epiſcopos fuit. Cæterùm quum ei aliquando Demetrius ſcripſiſſet, Alexandriam reuerſus, docendi ibi munus laborémque ſolitũ obiuit. Sed enim ad ea vſque tẽpora quãplurimi alii eloquẽtia & doctrina viri clari floruere, quorum ſcripta & epiſtolas in bibliotheca apud Æliam, ad ætatem ſuam cõſeruatas eſſe, Euſebius Pamphili memoriæ prodidit: vnde ſibi argumen- D tum & materiam eccleſiaſticæ hiſtoriæ componendæ ſuppeditatam eſſe ait. Eam bibliothecam idem refert inſtructam eſſe ab Alexandro, qui ibi vnà cum Narciſſo, ex diuino reſpõſo, epiſcopalẽ adminiſtrauit prouinciam.

Origenes in Arabiam vocatur.

Item in Palæſtinam.

Ibi ab epiſcopis rogat' nõdum presbyter ſacras literas in eccleſia docuit. Defenſio eius rei.

Origenes Alexandriam ad munus ſuũ obeundũ reuerſus.

Multi viri ſcriptores doctiſsimi eloquentiſsimi. Bibliotheca inſignis Hieroſolymis ab Alexandro inſtituta.

CAPVT XV.

VErùm enimuerò quum permulti libris edendis eniterent, plurimáque eccleſiæ componerent monumenta, in quibus contra hæreſes maximè decertarunt: inter quos etiam Beryllus Boſtrenſis Arabs, qui elegantia vtiliáque ſcripta poſt ſe reliquit, & ⋆ Hippolitus Portuenſis epiſcopus, & Caius, ſcriptores eccleſiaſtici fuere, quorum antea quoque nobis facta eſt mentio: Origenes etiam ipſe ad enarrationes ſcripturæ cõponendas animum contulit, Ambroſio quodam eum ad id ſtudij & laboris excitante. qui ſanè nõ E admonitionibus verborum & cohortationibus tantum eſt vſus, ſed liberaliter etiam ſumptus cõgruentéſque impẽſas ei ſuppeditauit. Septem etenim ei attribuit ⋆ celeres notarios, qui certis deſignatis horis, in ſcribendi opera ſibi inuicem ſuccedebant. Ad hos totidẽ addidit alios, qui dictata illius ⋆ formis pulchrioribus in libris accuratè deſcriberent. Aderant etiam puellæ in ſcribendo probè exercitatæ, quibus omnibus Ambroſius ex facultatibus ſuis quotidie abundè ſumptus præbuit. Quinetiam aliis pluribus modis ille alacritatem viri, in tali diuinarum literarum ſtudio, ſedulò auxit, vt libentius prolixiúſque, ſic inuitatus, in editionem commentariorum ſuorum incumberet. Æquum autem eſſe puto, quæ ſtudiorum ſuorũ monumenta reliquerit, in præſentia recenſere. Alexandriæ quidem conſcripſiſſe dicitur in Euangelium Ioannis libros ſex. † In totũ Euangelium, libros viginti duos. In nono autem eorũ quos in Geneſim ſcripſit libro (duodecim autem F edidit) eos qui nonum præceſſerunt, Alexandriæ etiam cõmentatum ſe eſſe dicit, ſicuti & expoſitiones in vigintiquinq; primos Pſalmos. Pręterea in Threnos tomos nouem: in quibus duorum librorum de reſurrectione mẽtionem facit. Libros itidem de principiis, & quos inſcripſit ſτρωματεῖς, ſeu contexta (ſunt autem decem) Alexandriæ quoque compoſuit. In enarratione autem primi Pſalmi, numerum ſacrorum librorum veteris teſtamenti hiſce verbis recenſet.

Beryllus Boſtrenſis ſcriptor eccleſiaſticus.

⋆ ὀξυγράφοι, ſeu ταχυγράφοι. Euſeb. lib. 6. ca. 23.

Origenes commentarios in Sacram ſcripturam edit, Ambroſio ei notarios et ſumptus ſuppeditante.

⋆ ταχυγράφοι, calligraphi.

Eiuſdem ſcripta.

† εἰς ὅλον τὸ εὐαγγέλιον, Niceph. εἰς τὸ κατὰ εὐαγγέλιον, Suid. εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγέλιον ... Euſeb. lib. 6. cap. 24. Vbi in ſexto in Ioannem commentario, quinque Alexandriæ eum edidiſſe, qui ſextum præceſſerunt, & in totum Ioannis Euangelium tantummodo 22. tomos in manus hominum perueniſſe dicitur.

CAPVT XVI.

SCire peropus eſt, teſtamentarios libros, vt Hebræi tradiderunt, eſſe viginti duos, ita vt is numerus cum elementis literarum eorum conueniat. Deinde infert. Sunt autẽ apud Hebræos viginti duo libri iſti. Qui apud nos inſcriptus eſt Geneſis, apud eos à principio titulum

Origenes de Canonicis Bibliorũ libris.

A babet,Bereſitb,quod eſt,in prĩcipio.Exodus,Velle ſemoth : hoc eſt,Hæc nomina . Leuiticus,Vaicra:hoc eſt,Vocauit autẽ.Numeri,Vaiedabet:hoc eſt,Locutus eſt. Deuteronomium,Ellehaddebarim:hoc eſt,Hæc ſunt verba.Ieſus filius Naue,Iehoſua Ben Nun: hoc eſt,Ieſus filius Nun. Iudicũ, Sophrim. Rutb,apud ipſos Ioſaphatim. Regum, Melachim primus & Secundus,ſiue Samuel:boc eſt, à Deo vocatus . Regum, Melachim tertius & quartus,ſeu regnum Dauid. Paralipoménωn primus & ſecundus,Dibtæ haiamin: hoc eſt,ſermones dierum.Eſdræ primus & ſecũdus,Eſdras : hoc eſt,auxiliator.Liber Pſalmorũ,Spharibelim.Prouerbia Salomonis,Misle. Eccleſiaſtes, Cohelerb. Canticum canticorum,non autem(vt quidam putant)Cantica canticorum,Siraſirim.Eſaias,Hieremias cum Threnis & epiſtola, Daniel, Ezechiel. Duodecim prophetarum liber, Thereaſar , Iob, Eſther.Præter bos ſunt libri Maccbabæorum,qui apud eos inſcribũtnt,Sarbeth Sabanaiel.Atq; hęc in eo quem diximus cõmentario exponit.In primo autem in Euangelium ſecundum Matthæum libro,eccleſiaſticũ ſeruans canonem,quatuor tan

Noui Teſtamenti libri.

B tummodò Euangelia ſe noſſe,ſic quodammodo teſtatur:Vt quidẽ ex traditione didici de quatuor Euãgeliis,ſola ea ſunt certæ autoritatis, & irrefragabilia in eccleſia Dei quæ eſt ſub cœlo.Primum ſcriptum eſt ab olim publicano,poſtea verò Apoſtolo Ieſu Chriſti, Matthæo,& fidelib⁹ Iudæis ſermone Iudaico traditum.Secundum à Marco, ſicuti à Petro illi eſt dictatũ,quem is in Catholica epiſtola ſua,eam ob cauſam filium agnoſcit,inquiẽs: Salutat vos in Babylone electa, & Marcus filius meus. Tertium ſecundum Lucam, à Paulo laudatum eſt Euãgelium, quod is gentibus ſcribi curauit.His acceſsit,id quod ſecundum Ioannem eſt. In quinto porrò in Euangelium Ioannis Enarrationum libro hæc etiam de epiſtolis Apoſtolicis refert:Qui verò dignus iudicatus eſt miniſter fieri noui teſtamenti,non literæ,ſed ſpiritus,Paulus, qui curſus Euangelij ab Hieruſalem & circũcirca vſque ad Illyricum abſoluit, non ad omnes quas docuit,etiam ſcripſit eccleſias. Ad quas autẽ ſcripſit,perpaucis vſus eſt verſibus. At Petrus, ✝ ſu-

✝ ἐφ᾽ ᾧ οἰκοδομεῖται ἡ χριστοῦ ἐκκλησία. Euſeb. lib. 6. ca. 25.

C per quo ædificatur Chriſti eccleſia, aduerſus quã neque inferorum portæ præualent, vnã citra controuerſiam reliquit epiſtolam. Verùm ſit eius etiã altera, quæ tamen in dubium vocatur. Quid verò de eo dicendum, qui ſupra pectus Ieſu recubuit, Ioanne? qui Euangelium vnum ad poſteros trãſmiſit,tot ſe edere poſſe profeſſus, quot vniuerſus non caperet mundus. Scripſit quoque Apocalypſim,juſſus tacere & non ſcribere ſeptẽ tonitruũ voces. Reliquit idem admodum paucorum verſuum epiſtolam:ſed ſit eius & ſecunda,atq; etiam tertia, quas non omnes germanas eſſe putant, & vtraq; centum verſus non excedit. Ad hęc de epiſtola ad Hebræos,in eiuſdem homiliis hęc refert:

De epiſtola ad Hebræos.

Stylus & eloquutio epiſtolæ ad Hebræos inſcriptæ,non redolet genuinum & rudiorem Apoſtoli ductum:qui ſeipſum rudẽ eſſe profeſſus eſt ſermone,hoc eſt,eloquutione.At epiſtola ea verborum cõpoſitione maiorem habet Græci ſermonis venuſtatem. Id ſanè,quicunque de eloquutionum differẽtiis iudicare poteſt,profitebitur.Rurſum,quòd ſententiæ eiuſdem epiſtolæ admirãdæ

prorſus ſint, & à ſcriptis eis quæ ex profeſſo Apoſtolica habentur,minimè ſecundæ,& id qui attentè in Apoſtolica lectione eſt verſatus, non negabit. D
Deinde illa ſubiungit. Ego quidem iudicium meum declarans dixerim,ſententias prorſus Apoſtoli eſſe: eloquutionem autem & contextum alicuius qui Apoſtolica dicta memoriæ gratia inſcriptum retulerit, & verba magiſtri in commentarium annotans redegerit.Itaq; ſi quæ eccleſia epiſtolam eam pro Paulina habet, meritò ea iſto nomine benè audiat. Non fruſtrà enim veteres eam Paulo adſcripſere. Qui verò autor eius ſcripti ſit, ſolus id certò nouit Deus.At enĩ quæ ad nos peruenit memoria rerum,partim à Clemẽte Romano epiſcopo,partim à Luca qui Euangeliũ & Apoſtolorũ acta ſcripſit,editam eſſe tradit. Atque hęc quidem Origenes Alexandriæ compoſuit . Quæ verò in Palæſtina,aut alibi verſatus,lucubrãs ediderit,paulo pòſt recenſebimus.

CAPVT XVII.

POſt Antoninũ, [a] qui annos ſex & mẽſes ſex Romanæ rei præfuit, Macrinus [b] eã adminiſtrauit : qui nõdum integro exacto E anno extinctus, alteri Antonino imperij ſummã,quatuor tantùm annos retinendã reliquit. Cuius ſucceſſor imperator Alexander fuit . Huius Alexandri mater Mãmæa nomine,celebritate famæ Origenis permota,explorare atq; cognoſcere in diuinis rebus ab omnibus laudatam cognitionem & prudentiam eius (piè enim diuina colebat, moribúſque, ſi quæ alia,& ipſa maximè caſtis & modeſtia erat) cupiens, quum Antiochiæ eſſet, virum eò ad ſe honeſto militaris manus ſatellitio & comitatu accerſiuit . Ibi ille ſatis diu manſit [c]. Quúmque eam doctrina ſua , ita vt par erat , ad diuini verbi Chriſtianæque diſciplinæ amorem excitaſſet, eidémque Dei in rebus omnibus ſibi conceſſam gratiam exhibuiſſet, ad conſuetum ſibi inde ſcholæ ſuæ laborem eſt reuerſus.

a Antoninus Caracalla à veſte talari Gallica, quã militi et populo dedit, ſic dictus, fratrẽ Getã Cæſarem in ſinu matris occidit, & nouercam Iuliam vxorem duxit.

b Opili⁹ Macrinus, Antoninus Heliogabalus, Aurel. Alexander Seuerus, imperatores Romani.

c Origenes Antiochiæ cum Mammæa fuit.

CAPVT XVIII.

HVius imperatoris temporibus, eccleſiaſticis quibuſdam labo- F ribus flagitantibus, [a] in Græciã trãſmiſſurus Origenes Palæſtinam adiit : eccleſiaſticóque ibi presbyterij honore, per impoſitionem manuum eius loci epiſcoporum, Alexandro autore, Cæſareæ Philippi ornatur [b]. Verùm quæ ſimultas ea de cauſa inter eccleſiarum antiſtites ſit exorta, & quantum operæ atque laboris ipſe viuida adhuc ætate in ſacras literas collocauerit, quòd alterius ſint hiſtoriæ atq; lucubrationis, ex aliis ea ſcriptoribus cognoſcere volentibus petere permittimus. Quum autem Alexãdria diſcedens, in Palæſtinam ſe conferret Origenes, duodecimo imperij [c] Alexandri anno [d], Hera-

a Conuincendorũ hæreticorũ gratia: Ruſin.

b Idem Cæſareæ Palæſtinæ, cũ magna quorundam inuidia presbyter ordinatur.

c Imperator iſte Aurelius Alexãder Seuerus doctiſſimos integerrimoſq; viros, Papinianũ viri ſanctiſſimi diſcipulos à cõſiliis habuit eóſq; plurimos. Lãprid. Eorum reſponſis libri Pandectarũ iuris ciuilis referti ſunt. Tutorẽ habuit Domitiũ Vlpianũ iuriſconſultum. Bello aũt Germanico in tumultu militari vnà cũ matre Mãmæa, nõ longè à Moguntia, ad oppidũ Vicelsum, ſiue Veſaneam (Veſalia hodie dicitur) cæſus eſt: vbi quoque mater eius iacet ſepulta.

d Heraclas Alexandriæ in ſchola Theologica Origenis ſucceſſor.

Heraclas epiſcopus Alexandrinus.

A clam ſcholę ſuæ, in qua diuinum docuerat verbū, ſucceſſorem reliquit. Qui nō diu ſacrę ibi doctrinæ præfuit. Breui enim Demetrius epiſcopus Alexādrinus, quum quadraginta tribus annis munus eccleſiaſticum ritè adminiſtraſſet, deceſsit: cuius locū in epiſcopatu eo Heraclas recepit. Dionyſius autem, qui poſtea Heraclę in epiſcopali dignitate ſucceſsit, tum quoq; pro eo ſcholæ ſacrę Catechiſtes eſt creatus, quinto ab ipſo Pātæno ſucceſsionis ordine, loco. Pantænus enim primus fuerat: poſt eum Clemēs presbyter, contextor ille, ſecundus: Origenes, tertius: Heraclas, quartus: quintus, Dionyſius: & poſt eum ſextus Athenodorus. de quo paulo pòſt dicemus.

Dionyſius Heracla in ſchola adminiſtrāda ſucceſſor.

CAPVT XIX.

a Opera Origenis in Palæſtina edita

POrrò [a] in Palæſtina quum Origenes eſſet, lucubrationes in Eſaiā & in Ezechielē cōpoſuit. Quas in partem tertiam Eſaiæ, vſq; ad viſionem quadrupedum in ſolitudine, ſcripſit, trigīta tomis abB ſoluit. In Ezechielem autem, quinque & viginti. Porrò in Canticum canticorum ad quintum vſq; tum progreſſus eſt commentarium: quiquidem omnes decem ſunt numero. Profeſsione autem fidei noſtræ magis ac magis, ita vt cōueniebat, incrementa ſua capiente [b], quum iam ſexageſimū Origenes egreſſus eſſet annum, maximámque ſibi & expeditiſsimam ex diutina meditatione & aſſuetudine comparaſſet eruditionem, docēdi atque diſſerendi virtute ad ſummum progreſſa, quę in medium proferebat præcepta & documenta, quod antea nō permiſerat, celeribus notariis excipienda dictauit. Quo tempore etiam contra Celſum Epicureum, qui maximo ſtudio in diuinā doctrinam inuectus fuerat, præclaros illos conſcripſit libros. Quinque verò alios in Euangelium ſecundum Matthæum, alios item plures in duodecim Prophetas. Eſt etiam in manibus hominum, ad imperatorem Philippum epiſtola: & prætereà ad Seueram coniugem eius data altera: & ad alios quoſdam aliæ. Scripſit etiam ad Fabianum eccleC ſiæ Romanæ epiſcopum, & ad multos alios aliarum eccleſiarum Antiſtites: quæ omnia rectam fidei profeſsionē docent [c]. In perſequutione autem ſub Maximino Cæſare: maximum enim is, ★ odio eius qui eum præceſſerat, Alexandri imperatoris, qui magna fuit in Chriſtianos beneuolētia, omnéſque ferè in aula ſua noſtræ profeſsionis familiares & miniſtros habuit, contra nos excitauit tumultum: potiſsimúmque in eccleſiarum recto-

b Id eſt ſcribere per notarios ſiue chygraphos cœpit ſexageſimū egreſſus annū. Supra cap. 15. eod.

c Per ſequutio Chriſtianorū ſub Iulio Maximino.

Alexander Imperator, hoſt eſt domeſtica familia, Abrahamū & Chriſti ſeruatoris ſtatuas habuit.

★ *Alexander Seuerus Chriſtianos eſſe paſſus eſt. Chriſto templum facere voluit, eúmque inter Deos recipere. Quod & Adrianus cogitaſſe fertur, qui templa in omnibus ciuitatibus ſine ſimulachris iuſſerat fieri: quæ hodie idcirco, quia non habent numina, dicuntur Adriani, quæ ille ad hoc parâſſe dicebatur. Sed prohibitus eſt ab his, qui conſulentes ſacra, reppererant omnes Chriſtianos futuros, ſi id optato eueniſſet, & templa reliqua deſerenda. Alexād. Seuerus ſententiam illam Chriſtianam, Quod tibi non vis, alteri ne feceris: vſqueadeò dilexit, vt & in palatio, & in publicis perſcribi iuberet. Nomina eorum quos publicis præficiebat manus, proponebat, hortans populum: vt ſi quis quid haberet criminis, probaret manifeſtis verbis: ſi non probaſſet, pœnam capitis ſubiret. Dicebátque graue eſſe, cum id Chriſtiani facerent in prædicādis ſacerdotibus qui ordinandi ſunt, non fieri in prouinciarum rectoribus, quibus & fortunæ hominum committerentur, & capita. Æl. Lamprid.*

res, veluti doctrinæ Euāgelicæ autores, in quos ſo D los capitalibus ſuppliciis ſæuire iuſsit, eſt debacchatus. Eo itaque tempore præclaram illam orationem, qua ad martyriū cohortatur, compoſuit, eámque [d] Ambroſio & Protocteto Cæſarienſibus presbyteris inſcripſit. magna enim eis ſolicitudo & anxietas propter perſequutionis eius vehementiam inceſſerat. In qua oratione ambo illi tationes explicatas habuerunt, vt fortiter in martyrij ſtadio certamen pro Chriſto ſuſtinerent atque perferrent. Sed quid opus eſt certum ſcriptorum eius viri numerum inire, quum ea res peculiari indigeat ocio & labore? Atqui Euſebius Pamphili, Pamphilū ipſum martyrem dignis proſequēs laudibus, ſummúmque eius in rebus diuinis ſtudium celebrans [e], nomenclaturam & tabellas eum Origenis aliorúmq; eccleſiaſticorum ſcriptorum monumentorū in bibliotheca ſua repoſitorū, ſex libellis explicuiſſe ſcribit, in quo ſcripto de epiſtolis quoque eius Euſebius hæc refert: Quarum, inquit, quaſcunque apud plures variis in locis ſparſim ſeruatas conquirere potui, ſingillatim in tomos ſuos digeſtas, vt ne intercideret, ſu E pra centum collegi. Reperias quoque librorū eius catalogum in ſexto libro eius, quam pro viro eo ſcripſimus, Apologiæ.

d Ambroſius & Protoctetus Cæſarienſes preſbyteri, martyres.

Pamphilus martyr.

e Apud Suid. ſcriptū eſt, Origenē ipſum quod tam multos diſpoſuerit libros, catalogum vocatū eſſe, quaſi dicas diſpoſitorem, quia ei rei cauſa bal locuanda, ut magnopere, errore, fuit.

CAPVT XX.

MVltos verò etiam Cæſareæ Paleſtinæ docens [a] Origenes habuit diſcipulos, non incolarum modò, ſed aduenarum quoque qui patriæ dulcedinem, doctrinę cō ſuetudinis; eius viri poſthabuere. Inter quos præclariores fuere: Theodorus, qui in Palęſtina cum magna gloria ſacerdotio eſt functus: & Athenodorus: atque huius frater Theodorus, qui etiam Gregorius, atque inſuper † mirificus eſt cognominatus. De quo, loco ſuo dicemus: nam poſtea epiſcopatū Neocæſareæ in Ponto geſsit. His Græcarum & Latinarum diſciplinarum maximè ſtudioſis, omnémque in eis operam ponētibus, quum Origenes veriores philoſophiæ venuſtatem ac pulchritudinem oſtendiſſet, facilè F perſuaſit, vt cū ingenti deſiderio priora ſtudia ſua meliore doctrina commutarent. ij quinquennio ſolo opera in ſacris literis apud eum nauata, tantum profecerūt, vt eis ambobus adhuc iuuenibus regendarum in Ponto eccleſiarum cura rectè demandaretur. Vnà cum his etiā Dionyſius fuit, qui Alexandriæ non ſolùm diuinam ſcholā Catechiſtes, ſed etiam eccleſiā Epiſcopus rexit. Tanta ſcilicet Origeni diſciplinis tradendis inerat facilitas & elegantia, tantúmq; celebris eius fama pleroſque ad ſpectandam doctrinam & ſapiētiam eius pertrahebat. Nec tantum qui ſtudioſi eſſent dicēdi, aliarúmque artium, verumetiam qui præclarū iam in eis nomen erant cōſequuti, ad eum veniebant. Firmilianus quoque Cæſareæ Cappadocum epiſcopus, tanti hominem fecit, vt aliquando internuncium ad eum miſerit, per quem eum ad ſe, eccleſiarum ſuarum emolumenti cauſa inuitaret. Cæterùm quum ille morarum ſubinde cauſas nectetet, ipſe in Iudæam profectus, atque ibi aliquandiu cum illo verſatus: tandē multos quàm

Diſcipuli Origenis in Palæſtina: Theodorus Palæſtinus, Athenodorus, & frater eius Gregorius Mirificus.

Theodorus Palæſtinus apud Euſeb. nō reperitur.

† θαυματουργός. Euſe lib. 6 cap. 30.

Dionyſius Alexandrinus.

Firmilianus Cappadox.

Alexander Hieroſolymitanus Theoctiſtus Cæſarienſis.

A antea fuerat, ſacrarum literarum peritior ad ſuos rediit. Sed & Alexander Hieroſolymorũ & Theoctiſtus Cæſareæ Palæſtinæ epiſcopi, ſemper ferè ibi cum eo vt magiſtro, qui in ſacris doctrinis maior quàm humana natura fert, eſſet, fuere, operã ei nauantes: & propalam, quæ vel ad eccleſiaſticam doctrinam, vel ad ſacrarum literarum interpretationem pertinerent, ei concedentes.

CAPVT XXI.

a Iulius Aphricanus. b Forte hoc ꝑ Heraclæ legendũ Origenes. De Ceſtorũ libris Suidas in dictione Ἀφρικανός. Scripta Aphricani. c De hiſtoria Suſannæ

EOdem tẽpore cum Origene etiã [a] Iulium Aphricanum vixiſſe, hiſtoriæ tradunt: qui & illius fuerit ſectator, & diligens annaliũ ſcriptor, quos libris quinque eſt cõplexus. In eis porrò ſcribit, ſe præclara fama [b] Heraclæ excitum: profectionem Alexãdrinam ſuſcepiſſe. Aphricanus iſte, librorum eorum qui inſcribuntur Ceſti, autor perhibetur. Dedit is quoque ad Origenem epiſtolam, in [c] qua hiſtoriã
B Suſannæ, veluti adulterinum ſcriptum, ex Daniele reiicit. Ad quem reſcribens Origenes, eam non illegitimam, ſed germanam potius eſſe ſcripturã, quæ ſcilicet plurimùm afferat vtilitatis, oſtendit. Circunfertur & alia Aphricani ad Ariſtidem epiſtola, de ea quæ videtur eſſe, quum non ſit [d], diſſonantia genealogiæ Chriſti apud Matthæum & Lucam: in qua, ex hiſtoria quadam, quam à veteribus acceperat, Euãgeliſtas magis inter ſe cõſentire, quam diſſonantiam aliquam apud eos eſſe, probat. Eã volumini huic noſtro, loco ſuo, in primo Tomo inſeruimus [e]. Atque hæc quidẽ Origenis gloria apud omnes fuit, hoc ipſius in ſacris diſciplinis ſtudium: in hac quoque Epiſcoporum fuit admiratione, quibus eiſdem etiam vſus eſt diſcipulis. Quantus autem eidem fuerit ardor, contra eos qui peruerſa & peregrina induxerunt dogmata, deinceps oſtendere pergemus.

d Concordantia genealogiæ Chriſti apud Matthæum & Lucam.

e Origenes egregius hæreticorũ confutator.

CAPVT XXII.

Erroneũ Berylli Boſtrenſis epiſcopi de ſubſiſtentia & diuinitate Chriſti dogma.

† ante carnis humanæ aſſumptionem (?)

C BEryllus, quẽ paulo antè Boſtrenſem in Arabia diximus fuiſſe epiſcopum, nouas quaſdam, & ab eccleſiaſtico Canone alienas, ꝓtulit opiniones. Aſſeruit namq; Dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum non prius † propriam eſſentię ſubſiſtẽtiam habuiſſe, quàm ad nos venerit: neque propriam obtinuiſſe diuinitatem, ſolã autem paternã ſubſiſtẽtiam & Deitatem in eo apud nos verſante extitiſſe. De nouo hoc & maligno dogmate, multi cum homine eccleſiarum antiſtites per diſputationes congreſſi, auertere ab eo tam impiam ſententiam ſunt conati. Verùm ille quam ſemel conceperat, pertinaciter retinuit opinionem. Poſteaquam autẽ à multis excitatus, ad eum clariſſimus peruenit Origenes, primùm ſermone cum eo collato, quænam haberet, quæve doceret dogmata, ab eo quæſiuit. Vt verò rem omnem ſatis cognouit, firmis atque irrefragabilibus argumẽtis eum non rectè ſentire conuicit: & vix tandẽ demonſtrationibus certis perſuaſum, ſenſim & humaniter cum eo agens, ad ſincerã veritatis reduxit doctrinam, priſtinúmque ei ſanæ ſententiæ reſtituit habitum. Monumenta Synodi epiſcoporum propter Beryllum coactæ, longo tempore ſunt aſſeruata, quæ ipſius atque Origenis quæſtiones ſimul & ſolutiones ordine continent. Hæc de Berylli reſipiſcentia. D

Per Origenẽ is ad veram doctrinam reducitur.

CAPVT XXIII.

Arabũ hæreſis de animæ mortalitate. Eam quoq; Origenes redarguit.

QVa tempeſtate alij quoq; in Arabia extiterunt, qui adulterinis opinionibus eccleſiã turbarunt: animam hominis ipſam vnà cum corpore in præſentia mori atque interire, & aliquando tandem in reſurrectione futura, vnà cũ corpore ſuo reuicturam eſſe, ac de cætero ad immortalitatem conſeruatum iri arbitrãtes. Hæc quum illi ſic per inaniloquentiam iactarent, conuentus epiſcoporum ſunt acti. in quibus, quum efficere nihil poſſent, Origenes eſt euocatus. Atq; ille nulla interpoſita mora affuit. Et verbis hinc & inde factis, E quæſtionéque in medium propoſita, ita ibi vir ille diſſeruit, eáque ex ſcripturis in conſeſſu illo attulit argumenta, vt aduerſarij deinde quod cõtrà proferrent, nõ haberent. Itaque ſtatim ita ſunt cõuerſi, vt ſe ipſos erroris condemnarent, pœnáſq; à ſe ipſi exigerent.

CAPVT XXIIII.

Helceſaitarum hæreſis.

POſt has alia illis longè pernicioſior, Helceſae quodam autore, exorta eſt hæreſis: quæ prius eſt extincta, Origene aquis eam repente ex ſcripturarum torrentibus hauſtis obruente, quàm in apertum maligni ſpiritus auris exuſcitata prodiret. Helceſaitæ namq; iſti vndecunque fabulis collectis, portẽtoſum ſibi quendam compoſuêre errorem. Et quidem de rerũ omnium principio nobiſcum cõſentiunt. vnum ſiquidem & ipſi rerum omnium conditorem aſſerunt: non vnum autem F Chriſtum, ſed plures & diuerſos. Ac vnum quidem ſurſum eſſe, alium autem deorſum: quem in multis antea inhabitaſſe, deinde verò etiã in Mariæ filio Ieſu incoluiſſe dicunt. Ieſum verò aliquãdo ex Deo eſſe, aliquando matrem habuiſſe virginem referunt: nonnunquam autem ne hoc quidẽ aiunt. Spiritum porrò ipſum quoque tranſcorporari, atque in diuerſa ingredi corpora, & vnoquoque tempore variè exhiberi ſentiunt. Vtuntur inuocationibus atque incantamẽtis dæmonum, atque item baptiſmis ⋆ in elemẽtorum profeſſione. Aſtrologiam & Mathematicum errorem cõplectuntur, prognoſticos & ariolos ſe nominantes. Diuum Apoſtolum, eiúſque ſcripta, inducunt prorſus & abolent. [a] Librum quẽdam, quem ipſi cõpoſuere, de cœlo delapſum eſſe prodigioſè iactitant. Quod ſi quis dignus inuentus ſit vt eum audiat, eum aliam quam Chriſtus dederit, peccatorum conſequi remiſſionem. Aduerſus hanc & [b] Alcibiades Apamænus Syrus plurimũ depugnauit: Origenes verò ea conuincẽda primas tulit. Eius hæreſis, ad populum pro concione verba „ faciens, in octuageſimo ſecũdo Pſalmo hiſce ver„ bis meminit. Aduenit quidam hoc tẽpore vir ar„

⋆ ἐν τῇ τῶν στοιχείων ὁμολογίᾳ. Mathematicus error, qui tãquam maleficus phibitus eſt. C. de malefic. & mathemat.

a Fraudem hanc deinde imitatus eſt Mahometes.

b Eam hæreſim refellit Alcibiades Apamen⁹, & Origenes.

A rogans & elatus, qui ſententiam flagitioſam prorſus & impiam, quæ dicitur Helceſaitarũ, promulgat, nuper admodum in eccleſias inductam. Ea q̃ pernicioſa profiteatur, exponendum vobis putaui, ne quos ad quædã fidei noſtræ dogmata abroganda, tranſuerſus abripiat. Vtitur vniuerſæ ſcripturæ veteris & Euãgelicæ autoritatibus. Apoſtolum in ordinẽ redigit, atque adeò prorſus abolet. Docet quoque ★ liberum permiſſúmque eſſe, fidem abnegare: quòd qui fidẽ ſtabilem in animo conceptam habeat, ore quidem neceſsitate adductus abiuret, corde verò minimè. Et librum circũferunt, quem è cœlo decidiſſe aiunt: audientémq; & credentem ei, noxarum remiſsionem, aliam ab ea quam Chriſtus Ieſus inſtituerit, accipere affirmant. Hæc hactenus. Innumera prçterea alia memoria digna de Origene commemorantur, quæ perinde atque non eſſent præſentis operis, breuitatis etiam cauſa prætermittere eſt viſum. Ac quç neceſſaria eſſe vt huic hiſtoriæ infererentur putaui, rectè (opinor) & ordine collegi atq; contexui. Supereſt vnum de Origene dicẽdum, inuidia eius qui malorum omnium eſt autor, virum tantum, B qui ſimul & verbis & factis eò magnitudinis, continuis ſtudiis ſuis, in certiore atq; abſolutiore philoſophia proceſsit, à recta quoque via per errorẽ eſſe digreſſum, peruerſisq; inuolutum dogmatibus, præſentem ſimul & futurã contaminaſſe gloriam. Sed non in præſentia. Vbi enim, tum eorũ qui imperio, tum eorum quoq; qui maximis quibuſq; eccleſiis præfuerunt, catalogũ prius texuero: deinde inſana quoque dogmata, & mortem eius impiã perſequar: & ſic finem quoq; Quinto huic libro, vt potero, faciam. Nunc ergo de imperiis dicam.

** ἀδιάφορον*

Horrendus Origenis lăta doctrina & ſanctitate viri, lapſus

CAPVT XXV.

Euero, qui decem & octo imperauit annis, Antoninus filius ſucceſsit. Huic, ſeptem annis & menſibus ſex rerũ potito, Macrinus. Macrino autem, ante integrum annum in imperio exactũ, defuncto, Antoninus id alter, Heliogabalus cognominatus, obtinuit: quod is quatuor C annis adminiſtratum, ad Alexandrum Mammeæ filium trãſmiſit. quam fœminam religionis diuinæque pietatis perquam ſtudioſam fuiſſe, antea diximus. Alexander autem tredecim annos in imperio exegit, atque in eius locum Maximinus Cæſar ſucceſsit. Quem Alexandri odio, quòd in eius domo plurimi fuerint fideles, eccleſiarum antiſtites ſolos ſedere iuſsiſſe ſcripſimus. Poſt Maximinum, qui tribꝰ annis imperium geſsit, Gordianus imperator factus: cui nõ totis ſex annis repub. ab eo adminiſtrata, Philippus vnà cum Philippo filio eſt ſurrogatus. Hunc primum aiunt ex imperatoribus ad Chriſti fidem acceſsiſſe: eúmque vltimo Paſchatis peruigilio, de reliquiis orationũ in eccleſia participare voluiſſe. non prius tamen in cõuentum fidelium accedere, interceſsione & impedimento eius qui tum eccleſiæ præfuit epiſcopi, permiſſum eſſe, [a] quàm confiteretur, & pœnitẽtium numero, qui ordine & loco ſuo ſegregati, diſciplina certa explorabantur, aggregaretur: quòd non aliter licere ille diceret, niſi hoc feciſſet, propter multas eius noxas, cum eccleſiç multitudine conuentus eius feſti participem fieri. Eum verò D rebus ipſis timorem diuini numinis religionémque debitam ritè atque ſincerè declarãtem, [b] obſequutum illi eſſe ferunt. Philippi, qui ★ ſeptem imperauit annis, Decius Chriſti perſequutor, ſucceſſor fuit. Atque is biennio in imperij culmine tranſacto, Gallo rerum ſummam, annum vnum & menſes octo obtinendam reliquit.

Imperatorũ Rom. ſucceſſiones.

Perſequutio ſub Maximino.

*Maximinus cũ filio apud Aquileam occiſus. Mox quoq; Maximus Pupienus & Balbinus imp. in caſtris, militari tumultu iugulati. & Gordianus iunior ſolus imperauit. Philippus primus ex imperatorib. Ro. Chriſtianus. a Epiſcopalis libertatis exemplum, Fabianus Rom. Antiſtes. b Exemplũ Principis, eccleſiaſticæ diſciplinæ ſeſe ſubmittẽtis, Philippus imperator. * Eutropius quinq; annos habet.*

CAPVT XXVI.

Vi verò ſub his imperatoribus eccleſiis præfuerunt, ij ſunt. Romæ Alexãdro imperante, Vrbano, qui octo annis eccleſiæ miniſterium ibi geſſit, Põtianus ſucceſsit. Hic annis ſex ſub Gordiano epiſcopatu ritè functus, Anteroten ſucceſſorem habuit. Quo poſt menſem vnum in epiſcopali munere mortuo, diuinitùs ſacra adminiſtratio ad Fabianum eſt delata. quem dicũt poſt Anterotis mortẽ ex agro Romam veniſſe, atque ibi cum aliis verſatũ eſſe. Quum verò Romæ epiſcopi & fratres omnes in eccleſia ad epiſcopum creandum conueniſſent, atq; ſuffragia deligentiũ, E de multis prçclaris & illuſtribus viris, quibus eam dignitatem collatum iri hominũ opinio erat, variarent, affuit etiam Fabianus: & quãuis de eo nulli epiſcoporum in mentem veniret, derepentè tamen alicunde aduolãs columba, ac capiti eius inſidens, eum deſignauit, & ſpiritum in eo acquieſcere ſignificauit, in columbæ ſpecie apparere ſolitum: quemadmodũ olim certum Seruatori perhibuit teſtimonium, vocẽ cœleſtem ſuper ipſum Verbum pertrahens. Qua re tam admiranda vniuerſus populus delectatus, eadem alacritate, atq; eodem ſimul ore omnes dignum eum eſſe & idoneum acclamauerunt, & continuò in epiſcopali throno collocarunt. Atq; is in perſequutione ſub Decio ſpiritualem verticem martyrij corona exornatus, epiſcopatum ad Cornelium ſucceſſorem tranſmiſit. Alexandriæ autẽ, Alexãdro Mammææ filio imperante, poſt Iulianũ Demetrius, qui quadraginta tribus annis ſacratum eccleſiarũ regendarum munus obierat, Heraclam philoſophum, primariúmque Origenis diſcipulum, ſucceſſorem F habuit. Sed & huic, quum poſt annum tredecimũ epiſcopatus ſui deceſsiſſet, magnus Dionyſius ſucceſsit, Gordiano tum imperante. Rurſum Antiochiæ ſub Alexãdri imperio, in epiſcopali functione Aſclepiadæ ſuffectus eſt Philetus. cuius deinde Zebenus ſucceſſor fuit. Cæterùm eo quoque ſub Gordiano defuncto, Babylas ſacer martyr eccleſiæ gubernacula ibi ſuſcepit: qui ſub Decio poſt cõfeſsionem fortiter obitam, in vinculis deceſsit, eccleſiámque ★ Fabio regendam reliquit. Porrò Hieroſolymis poſt decantatum illum Narciſſum, ſeu potius cum Narciſſo (Dio, Germanione, & Gordio interuenientibus) paſtorali munere in eccleſia functus eſt Alexander: de quo in ſuperioribus multa fecimus verba. Is Origenem per impoſitionem manuum in presbyterorum ordinem legit. Et quum antea in prioribus perſequutionibus confeſsionem pro Chriſto cum laude fortiter pertuliſſet, poſt epiſcopalem dignitatem, qua Hieroſolymis eſt functus, multa iam & propè decrepita ſenectute venerandus, rurſus Cæſareæ

Pontifices Romani.

Canonica epiſcopi Rom. electio.

Fabianus columba auſpicio, Antiſtes creatur. Euſeb. libro 6. cap. 29.

Fabianus martyr anno 12. cathedrã Ro. tenuit, Corneliꝰ anno 3.

Epiſcopi Alexandrini.

Antiocheni

Babylas martyr Antiochenus.

** Alij hunc Fabianũ vocant.*

Hieroſolymitani.

Alexander martyr.

A tex Decio plurimum aduerſus fideles ſęuiente,ad iudicũ ſubſellia pro Chriſto tractus, egregiè martyrium obüt,atque in carcere deceſsit. Quo tempore & ⋆ Babylas apud Nicomediam pro Chriſto fortiter decertauit. Alius hic Babylas eſt ab eo qui Antiochiæ ſub Numeriano pulchram profeſſus eſt profeſsionem. Hieroſolymis poſt Alexandrum epiſcopus fuit Mazabenes, cui poſtea Hymenæus grandæuus admodum ſucceſsit. Hæc de eorum temporum profanæ ſimul & ſacræ ditionis ſucceſsionibus. Nunc denuò ad hiſtoriam noſtram reuertendum.

⋆ Babylas martyr apud Nicomediam ſit.

CAPVT XXVII.

Sub Philippo, Milleſimus Ro. vrbis annus, ingenti ludorũ apparatu celebratus eſt. Perſequutio Deciana.

DEcius ad imperialem euectus dignitatem, ꝓpter Philippi odiũ, qui Chriſtianiſmum ſuerat complexus, grauiſsimã contra Chriſtianos perſequutionem excitauit. In qua multi quidem ſacrũ pro Chriſto obiere certamen: in primis tamẽ eccleſiarum præſides, & quicunque alios apud nos eloquentia & ſapientia antecellerent, infanda cru-

B deliaque tormenta tolerantes vitam reliquerunt. Sicuti Romę Fabianus, in Palęſtina Hieroſolymis Alexãder, Antiochiæ aũt Babylas (cuius in epiſcopatu Fabius ſucceſſor fuit) bonũ certamẽ decertãtes epiſcopalẽ ſtolam ſanguine multo imbuerũt. Acceſsit ad hos Carthagine in ſapiẽtia clarus Cyprianus, qui olim magicis libris incubuerat. Quũ vero animum per amorem ad Iuſtinã, eximia formæ pulchritudine præſtãtem puellam adieciſſet, cupidinémque ſuam dæmoni cuidam ⋆ carnali & libidinoſo & ad amores illicitos conciliandos induſtrio credidiſſet, neque tamen optatis amoribus perfrui poſſet, quòd puella virginitatem ſuã antè Deo conſecraſſet, & tum (ita vt par erat) ieiuniis, precationibus atque aliis fidei armis caſtitatẽ tueretur: errorem ſuũ agnouit & propalauit, fraudémque & ſeductionem diutinam, libris magicis in ignem coniectis, Vulcano dicauit: & per eam virginem Chriſto pulcherrimè deſponſatus, ſa-

⁕ Cyprianus martyr.

⋆ φιλεραϛῇ.

Exemplum virginitatis & caſtitatis conſeruandæ.

Fidei arma.

C craque Chriſtianorum complexus, mox in preſbyterorum ordinem templi cuſtos cooptatus, ac tandem toti Aphricæ ſacrorũ Antiſtes præfectus eſt. In qua functione ſermonibus ſcriptíſque ſuis cohortatoriis permultos ad certamẽ pro Chriſto fortiter perferendum confirmauit: atque ad poſtremum ipſe quoque, vnà cum admirãda illa Iuſtina, in Deciana perſequutione, multis prius exploratus cruciatibus, dignitatem epiſcopalem capitali ſupplicio cohoneſtauit. Quo tempore etiã Chriſtophorus martyr, & Epheſij pueri, & alij propè innumerabiles, certaminibus pro Chriſto peractis, cum magna laude innotuere.

Chriſtophorus martyr. Epheſij pueri.

⁕ *Sæpe etiam magicum cantamen inire per ſepulchra, Quo geniale tori ius ſolueret æſtuante nupta. Luxuria tabem tanta cohibet repente Chriſtus. Diſcutit & tenebras de pectore, pellit & furorem, Implet amore ſui, dat credere, dat pudere facti. Prudentius in hymno de ſancto Cypriano, quem ipſe ſub Valeriano & Galieno paſſum ſcribit.*

CAPVT XXVIII. D

EIuſdem perſequutionis tẽpeſtate, quum Alexandriæ etiam in Chriſtianos maximè ſæuiretur, martyrium ibi quoque obibat eccleſiæ Antiſtes Dionyſius, quem poſt Heraclam ad munus Epiſcopale prouectũ eſſe diximus. Verùm illũ, diuino nutu & ꝓuidentia, multorum vtilitatis & ædificationis gratia, cœptis conatibúſq; perſequutorum ſuperiorem oſtendit Deus. Primùm nanque, qui ad eum inquirendum miſsi fuerant, cæcitate afflicti, quãuis domi is eſſet, aduentúmque eorum expectaret, ſtudio tamen & conatu ſuo potiti non ſunt. Deinde autem, quum ſua ſponte ſe illis, rebus omnibus domi ſuæ per eos direptis, vt ſe abducerent obtuliſſet, & quidem id factum fratribus ⋆ in nuptiis noctu peruigilantibus renunciaſſet, illico conſertim vno impetu omnes exſurgentes, celeri curſu cum iubilo & vociferatione continua ad locum eum contenderunt. Atque ibi cuſtodibus in fugam verſis, Dionyſium craſsiore linea veſte indutum, & in lecto non ſtrato repo- E ſitum, exurgere, & ſe quamprimum ſequi coegerunt. At ille ad pedes eorum prouolutus, obſecrat, vt vel abirent, ſéque ibi relinquerent: vel caput eius milites, qui eum captum abduxiſſent, auferre paterentur. Quem illi quanuis multa orantem atque obteſtantem, ne audire quidem ſuſtinuerunt: ſed manibus pedibúſque protractũ, & clitellarum inſtar aſino nudo impoſitum, in epiſcopalem domũculam reduxerunt. Ac de Dionyſio quidem hæc ſic ſunt acta, poſtea autem impij milites in domos, qui rem eam denunciauerant, Chriſtianorum propalàm audaciſsimè magno impetu irruentes, ✝ res eorum precioſas atque repoſitas diripuerunt: eis verò quæ viliores eſſent, nec facile comprendi aut ferri poſſent, fractis, abierunt. Quæ ſanè militum licentia & impunitas, faciem vrbis ab hoſtibus captæ præbuit. Vbique luctus erat, vbique direptiones, militibus de ſpoliorum & rapinarum immanitate inter ſe concertantibus. Non iter, non via, non angipor- F tus exitum & fugam admittebat: diu noctúque clades ea durabat. Præcones per vrbem totã ibãt, & magnis clamoribus vociferabantur: vt ſi quis Chriſtum infauſtiſsimis impuriſsimiſq; quibuſque verbis non proſcinderet, is paſsim raptaretur: atque ita fœdiſsimè raptatus, tandem igni combureretur.

Dionyſium Alexãdrinũ à martyrio conſeruauit Deus.

⋆ γάμων παννυχίζουσιν.
Exẽplũ in ſignis amoris paſtori ſuum amoris.

✝ κειμήλια. Tumult⁹ Alexandrinus aduerſus chriſtianos immaniſsimus.

CAPVT XXIX.

ITaque permultos tum videre erat pallidos, timoréque perculſos, & prorſus conſternatos, neque ſui compotes, ad impura ſacra & impia ſacrificia accedere, nõ illos tanquam ſacrificaturos, ſed veluti idolis ipſis ſacrificandos: adeò vt impij illi homines, ſannis & ludibriis, eos qui ita animos deſpondiſſent, proſequerentur. Quidam promptius citiúſque quàm iuberentur, ad aras accurrebant, & magnis animis, ſe ignorare, quidnam Chriſtianus eſſet, aſſeuerabãt. Atq; ij quidẽ raptores ſequebãtur alij fugiebãt, alij capiebantur, nonnulli etiam vſ-

Miſerãda facies Alexãdriæ Chriſtianorũ quorũdã martyrij metu Chriſtũ abnegãtium.

A que ad carcerem & vincula progreſsi, prius fidem abiurarunt, q̃ ad tribunalia protraherẽtur: nõnulli autem aliquantũ cruciatibus & tormentis toleratis, ſuppliciis, quæ ſubſequutura erãt, renunciabant. Qui verò firmi ſtabileſque erant, totúmque Chriſtum in pectoribus ſuis gerebãt, ab eo cõfirmati, & condignum inexpugnabilis fidei & conſtantiæ ſuæ robur conſequuti, præclaros atque illuſtres ſe regni eius exbibuerunt teſtes & martyres. Sed enim in preſentia omnes eos qui tum pro Chriſto martyrio vitã finierunt, recenſere, ac tempus, locum, & modum tam inſignium certaminũ exponere, tam id fieri non poteſt, quàm arenam maris numerare non eſt. Itaq; perpaucas tantum, memoriæ gratia, quas à maioribus nobis traditas accepimus, martyrum luctas hoc loco rectè exequemur: quæ fortaſſe non eam fidem & opinionem in eccleſia, quam traditio tulit, ſunt conſequuturæ. Et faciemus id breuiter, & compendioſè. Quæ autem memoriam noſtram ſubterfugere, eas ſecreto diuinæ ſcientiæ & opinionis relinquemus. B Et ſic agonibus huiuſcemodi paucis cõmemoratis, ad ea quæ ſuperſunt progrediemur.

Egregia martyrum conſtantia.

CAPVT XXX.

SEd primus omnium admirandus ille ſenex deprædicetur Metras quẽ beluæ illæ crudeliſsimè raptum, ea dicere cogebant, quæ ad ſummam iniuriam, contumeliam, & blaſphemiam in Chriſtum nihil facerent reliqui. Vt autem ille minus eis eſt obſequutus, totum corpus eius ſæuiſsimè fuſtibus diuerberarunt, faciem arundine acuta conſciderunt, oculos confoderũt, interiora quoque & latentia corporis loca laniarunt: atque ad vltimum, immanitati ſuæ quaſi renunciantes, ingenti vi lapidum eum obruerunt. Quintam verò, fœminam quandam, ad ſimulacrum adductam, adorare illud iuſſerunt. Quod quia illa facere detrectabat, alligatis atque ſuſpenſis ea pedibus eius funibus, per mediam eam di- C ſtraxere Alexandriam. Deinde durioribus atque accliuibus locis raptatam, tãdem in eundem, quo paulo antè Metram, locum perductam, itidem vt illum, lapidum corona oppreſſerunt. Poſt hanc admiranda adducitur Apollonia, virgo ſenectute iam venerabilis, eſca beſtiis aſſeruata: quæ quum lapidum ictibus ſimul & maxillas & dentes omnes amiſiſſet, quòd ad arã ſacrificare prorſus nollet, in pyram, quæ idolis parata fuerat maxima accenſam ingenti alacritate proſiliuit: longè præſtantiſsimum eſſe ducens, vt ſic ipſa Deo victima offerretur. His acceſsit Serapion, patria Epheſius: cuius quum membra omnia magna flagrorum vi concidiſſent, articulóſque corporis locis ſedibúſque ſuis dimouiſſent, poſtea præcipitem eum ex ſuperiore loco deiectum enecarunt. Tum quoque Iulianus, ita pedibus æger, vt neque ambulare neque mouere ſe poſſet, cum duobus aliis, qui eum ſublimem ſuſtinebant adducitur. Quorum alter ſtatim ad tantam malorum immanitatem animum deſpondit, fidem abiurauit, & liber dimiſſus eſt: alter autem, cui Iſchyrionis nomen, * Euni autem cognomen fuit, reipſa ſatis eas appellationes comprobrans, & perſequutoribus fortiter repugnans: quippe * ſexcenties potius D mori, quàm quicquam de bona profeſsione remittere paratus: ipſéque Iulianus, qui in eadem cauſa erat: camelis ſublimes impoſiti, atque ita per mediam vrbem vecti, flagris cæſi ſunt, donec à plebe ferocius inſultante in ignẽ coniecti conflagrarunt. Sed & Beſas ibi hoplomachus, ſeu armatus miles, * victor ope CHRISTI egregius, quòd ſe in veræ pietatis profeſsionis optimatem ſpectatum præbuerit, capitis reſectionem ſuſtinuit. Macarius quoque, † verom hoc obtinens nomen, in Libya ortus, quum plurimis eſſet ad negationem allectus modis, ipſe autem immotus permaneret, viuus eſt combuſtus. Præterea Epimachus & Alexander, poſteaquam carcerem, vincula, & ſuper alia nouaculas ferro acuminatas pertuliſſent, poſtremò in calcem ardentem proiecti, grauiſsimè ſunt exuſti.

Metra. Alij hunc martyrem Metranum nominant.

Quinta.

Apollonia.

Serapionis.

Iuliani podagrici.

** ἐσθλ: Iſchyrionis Euni.*

** μυριάκις.*

*Beſa. * καλλίνικος.*

Macarij. † μακάριος

Epimachi. Alexandri.

CAPVT XXXI.

MVlieres quoque à tam pulchro certamine non aberant, quæ virilem habentes animum, ſanè q̃ fortiter depugnarũt. Quarũ prima fuit Ammonaria, abducta enim eſt promiſsionem ſuã conſtanter conſeruans: qua ſe nihil facturam receperat, quod iudex variis tormẽtorũ generibus cum ea cõtendens, eámque expugnare ſtudens, iuſſiſſet. Poſt hanc & admiranda illa Mercuria: nec nõ multorũ liberorũ mater, & quod maius eſt Dei amans Dionyſia, quum quidem quæſitorem ipſum iam puderet, quòd in immenſis carnificinis ſuis à mulierum conſtantia vinceretur, ferro ſunt necatæ. Deinde Heron, & Aſter, & Iſidorus, & Dioſcorus qui nõdum decimũ quintũ expleuerat annum, Aegyptij omnes, producti: & cæteri quidem igni ſunt combuſti, adoleſcentulũ autem iudex dimiſit, abſurda quadam de eo concepta opinione, ꝙ illum nõdum ſatis firmum, necdum virum, fraudi & ſeductioni idoneum eſſe putaret: morámq; & tempus in eo cõpleturum diceret, ꝙ ætati deeſſet. Hos cõſequutus eſt Nemeſiõ, Ægy- F ptius & ipſe, atque inter prædones educatus, quo nomine in iudiciũ fuerat pertractus, poſtq̃ autem cauſa dicta, crimẽ id à ſe eſt amolitus, deinceps vt Chriſtianus in vinculis eſt detẽtus. Quæſitor porrò iniquiſsimus, magis etiam in hunc quàm in illos ſæuiens, martyrem inter prædones medium igni exuſsit. Turma deinde ſuccedit militum: Amun videlicet Zeno, Ptolemæus, Ingenuus, & quidam affecta ætate Theophilus, pro tribunali apparentes: qui agonem decertantium martyrum ſpectantes, ſi quem viderent ad abnegationem propenſum, indignationem præ ſe ferentes, ringebantur, & aliquando quidem illis innuebant: quandoque verò manus ſuas extendentes, corpora illorum ad decentem habitũ pulchrè cõponebant. Quod cũ ita facere in flagranti facto deprehenſi eſſent, ilicet ad quæſitoris tribunal ſunt abrepti: vbi tanta fiducia Chriſtianiſmũ ſunt ꝓfeſsi, vt Præfectus ipſe & aſſeſſores eius vehemẽter cõturbarẽtur, & incredibili timore corriperentur: quũ illi cõtrà fortitudine animi magis ĩplerẽtur, maioréq; q̃ quæ verbis explicari poſsit

Ammonariæ. E

Mercuria.

Dionyſia. Heronis.

Aſteris. Iſidori. Dioſcori pueri.

Euſebius, Dioſcorum à tyranno primum verbis ad Chriſtum abiurandum illectũ, deinde verberib' coercitũ, illi nomine conſiſſe, lib. 16. ca. 41 ſcribit.

Nemeſionis.

Amonis, Zenonis, Ptolemæi, Ingenui, Theophili, militum.

Iſchyrionis, quem heres ſuum vocant.

A exultarent lęticia,& tam magnifico triumpho victoriæ ſuſciperent coronas. Nec minus interea in pagis & villis plurimi ab infidelib⁹ ſunt malè accepti. In quibus & Iſchyrion ille fuit,cui à claro quodam eius loci viro, villæ procuratio mandata fuerat. Eum dominus ſacrificare ad aram deorum iuſsit. Et quum id ille recuſaret, contumeliis primùm, deinde etiam conuiciis in eum eſt inuectus. Sedenim quum adhuc in ſentétia Iſchyrion perſiſteret,Scipione maximo cõprehenſo,per interiora eum ille viſcera transfoſſum occidit. Sed quid opus eſt turbã eorum recenſere,qui in ſolis locis & montibus oberrãtes,partim fame,partim ſiti,quidã acriore frigore aut morbo,nõnulli etiã à prædonibus oppreſsi,aut à beſtiis diſcerpti interiere? Quorum omniũ,qui ex eis ſuperſtites fuere,idonei extitere teſtes. De iis,ex pluribus vnum ſaltem exemplum referre neceſſarium eſſe duxi.

Fuga & diſperſio Chriſtianorum in ſolitudine.

Chæremõ erat,eius quæ Nilopolis dicitur,epiſcopus, vir multa ſenectute admodum venerandus, is vnà cum ✱ coniuge ſua,quum in montem,qui Arabicus dicitur,profugiſſet,nunquã inde eſt
B reuerſus,neque cuiquam eorũ poſtea apparuit: ſed neq; quónam corpora eorum peruenerint, cuiquam eſt deinceps cognitum. Quin multi quoq; alij in Arabico eo monte,ab eis qui illum incolũt barbaris capti, vel pecunia ab eis ſunt redempti, vel propter æris inopiam miſerè ibi periterũt. Atque hæc quidem Alexandriæ & in Ægypto acciderunt aduerſa. Cæterùm non minores luctæ & certamina in Palæſtina fuere. Sic paſsim plurimi martyres cohortatoriis Origenis orationibus viriliter agones pertulerunt.

Chæremon epiſcopus Nilopolitanus.
✱ [illegible] Epiſcopus conſors.

CAPVT XXXII.

Origenes martyriũ [illegible] pertulit.

Et ille quidẽ permultos fecit martyres,ſed quum omnibus ſuis copiis hoſtiliter Satanas bellum ei moueret, omniq; vi & conatu aduerſus eũ duceret, & acrius ei tum quàm aliorum alicui, infeſtiúſque immineret, perfecta & abſoluta virtute
C eſt deſtitutus: nimirum qui virtutũ omnium parente ſummiſsione & humilitate, & quæ per illã prouenit immobili & recta animi conſtitutione atque ✱ indolentia excidiſſet. Aiunt enim, Deciana perſequutione & ipſum cõprehenſum eſſe, & vinculis conſtrictum. Primùm itaque tormentis grauib⁹ corpore toto afflictus, mox deinde in acerbiſsimũ demiſſus eſt carcerẽ. Ibi ingentis põderis ferramentum eum diſtringebat, & inſuper ſupplicium ignis ei intendebatur: aliáque mala partim iam tum inferebantur, partim paulo pòſt imminebãt,ac diebus pluribus ✱ quatuor vinculorũ cataſta pedes eius diſtinebantur. Quę omnia generoſo & forti animo pertulit. Et ille quidem mortẽ obire paratus erat. Quæſitori autẽ contentioſa quadam crudelitate aliter viſum eſt,hominẽ à ſententia deſiderióque ſuo abducere. Ac gladio quidem in ipſum animaduertere noluit,aliis verò ærumnis paulatim vita eum priuare cõſtituit. Ad poſtremũ,quum ſe tormentis victum ab illo intelligeret, ad diabolicũ prorſus conſilium animũ adiecit. Quòd enim philoſophicũ planè animum caſtitatémq; viri noſſet,ea parte oppugnare eum decreuit. Itaq; è vinculis quidem eum dimiſit,ſed ad aram, apud quam obſcœnum impudicúmque Aethiopem collocarat,ſacrificare,& thura adolere iuſsit: quod niſi, vt faceret, animũ induceret,fore minatus eſt,vt ✱ re deteſtanda diriſque omnibus execrãda,corpus eius ab impudico illo contaminaretur. Et ille quidem hæc ei intentauit. Origenes verò optione atque electione rei deterioris,abiurare fidem maluit, † animo præter vrilitatem omnem conſpurcato,quàm ſordes aliquas corpore excipere. Atq; inde à diuina ſententia & gratia delapſus,alienas opiniones,Satana inſtigãte,induxit: per quas multis à ſaniore ſententia ſeductis lõgo pòſt tempore ab eccleſia Chriſti per excommunicationem eſt proſcriptus. Quales autem (Euſebius inquit) poſtea reliquerit voces,eáſque plures,ad eos qui auxilio & vtilitate indigerent receptionis in gratiã, quàm plurimæ eius teſtantur epiſtolæ,veritatem ipſam certò ſatis complectentes. Ego verò non grauatè faciã, & verba eius apponã, per quæ manifeſtè arguitur, cum finibus & conſtitutionibus apoſtolicis nõ perſtitiſſe. Atque vt alias eius abſurdas opiniones & bla E
ſphemias omittam, harum tantum verbis ipſius meminero. Sic enim ſcribit.

Virtutum omnium parens Humilitas, [illegible].

✱ [illegible].

✱ [illegible]. Euſe. lib. 6. ca. 26.

Quæſitor Origenem ſtuprũ per impurum & impudicum Aethiopem comminatus eſt.

Eadẽ de Origene. Suid. Origenes fidem abiurat.
✱ [illegible].
† [illegible].
✱✱ Errores abominandos induxit. Excõmunicatur.

Euſebius Pamphili ſancti & alij multi patres,benignius de Origene ſenſerunt.

✱✱ Origenis nonnulla opuſcula,quæ vir beatus Hieronymus non repudiat,legenda ſuſcipimus. Reliqua autem omnia cum autore ſuo dicimus eſſe renuenda. Diſt. 15. Sancta Rom. eccleſia.

CAPVT XXXIII.

Abſurdæ et impiæ Origenis opiniones

Mentes,inquit, à principio erant, abſque omni numero & nomine,ex vnitate principium ducẽtibus, & rationalibus exiſtentibus omnibus,ſubſtantia, efficacia & virtute eadem. Vt autẽ eas ſatietas cœpit diuinæ charitatis & cõtemplationis,iuxta proportionem cuiuſque propenſionis in deterius, vel tenuiora vel craſsiora ſumpſere corpora & nomina. Vnde cœleſtes etiam & ✱ miniſtrantes ſubſtitere virtutes: ipſe quoq; Sol F
& Luna & ſtellę omnes ab vnitate illa rationaliũ, ex propenſione in deterius,ſunt factę. Ea verò rationalia,quæ magis à diuina charitate refrixerant, animæ ſunt appellatæ, & in craſsiora corpora noſtra coniectæ. Quæ verò ad ſummã maliciæ & vitioſitatis fuerant progreſſa, frigidis & caliginoſis incluſa corporibus,dæmones & facti & nominati ſunt. Ad hæc illa quoq; nugatur: Quòd ex angelica quidẽ conſtitutione animata facta eſt conſtitutio,ex animata autẽ, dæmoniaca & humana. Vnam porrò mentem ex vniuerſa rationaliũ vnitate,inconcuſſam & immotam à charitate & cõtẽplatione diuina permanere, quæ mens & Chriſtus & rex & homo ſit facta. Item, ꝙ † perfectus futurus ſit corporum interitus: quum ipſe Dominus,primùm proprium depoſuerit corpus,& reliqui item omnes. Præterea,quòd vniuerſi reuerſuri ad eandem illam vnitatem, mentéſque futuri ſint, quales antea in ᵃpræexiſtentia fuerint: ipſo videlicet diabolo quoque & reliquis dæmonibus,atque etiam nefariis & impiis hominibus ad eandem vnitatem reſtituendis, cum diuinis piiſque viris, & cum cœleſtibus virtutibus eandem vnionem ad Deum habituris, quam & Chriſtus

✱ [illegible].

† [illegible].

ᵃ [illegible]. Nõ ſemel in hoc opere Nicephorus Gothos pro Scythis habet, ſicuti & hoc loco.

Decius bello aduerſus Gotthos in Thracia palude ſubmerſus, & filius eius occiſus eſt. Eutrop. Vertitur Gallus Chriſtianos quoq; affligit.

A habet, quemadmodum & antea eam habentes extiterint: vt Chriſtus nihil prorſus ſit habiturus præ rationalibus præcipuum, neq; ſubſtantia neque intelligentia neq; virtute. Hæc ille. Decius autem poſt duos imperij ſui annos, aduerſus Scythas, qui Iſtrum trãſierant, & ditionem Romanã vaſtabant, progreſſus, ſupra triginta millia ex eis primùm victor concidit. Secunda autẽ pugna cũ illis congreſſus, victus vnà cum filio ab eis eſt interfectus. Sic imperiũ ad Gallum & Voluſianum peruenit. Gallus porrò, ꝙ nõ animaduerteret qua de cauſa Decius in tantã cladem inciderit, ad eundem impegit lapidem. Quum enim imperiũ pulchrè ſtaret, & res omnes ei ex ſententia ſuccederent, viros ſanctos, qui preces ad Deum ꝓ pacata tranquillitate & valetudine eius ſecunda fundebant, afflixit. Quapropter in eis viris ſimul etiã vota, & quę ꝓ eo fiebant orationes eſt perſequutus. Sic dum iſti ſtatim, anno vno & mẽſibus quatuor imperio adminiſtrato, deceſſerunt. Quibus ſuccedens Æmylianus, quatuor imperauit menſes, & rerum ſummã ad Valerianum & Gallienum moriens tranſmiſit. Gallo ſedenim poſt Decium imperãte, Origenes vndeſeptuaginta annis peractis,

Chriſtiani pro principibus & republica orant. Succeſsiones Ro imperatorum.

Origenis mors.

B miſerabiliter infelix obiit. Itaqun & nos cõuenit finem ſuum libro huic imponere: cui quidem bonum initium Origenes prębuit, quamuis finis eius principio non reſponderit. Habet autem hic tomus annos ſexaginta & duos, cuius exordium à D primo Seueri anno incœpit, finis autẽ in Valeriani & Galieni imperium incidit: anno à mundo cõdito quinquies milleſimo ſeptingenteſimo ſexageſimotertio, à natiuitate verò Chriſti duceteſimo quinquageſimo octauo.

Anni libri ſtemus.

Secundum Chronicos noſtros 4236,

Origenis induſtria & curioſitas cauſa vt fœdè laberetur, & multis præterea offendiculum extitit; occaſio fuit. Quum enim nihil non in ſacris literis exponere vellet, ſeipſum in errorẽ coniecit. Vnde multa nefanda & exitioſa protulit verba. Ex quibus Arius, ſectatoréſque eius inæqualem patri filium eſſe aſſerentes: & reliqui impij hæretici dogmatum ſuorũ materiam ſumpſerunt. Profiteri enim eſt auſus, vnigenitum filium cernere patrem non poſſe, neque ſpiritũ ſanctum ipſum filium: ſicuti neque angelos ſpiritum, neque homines angelos. Et filium non eſſe ex ſubſtantia patris, ſed creaturã. nonnisi gratia tãtum filium dici, & animas hominũ præexiſtere. Atque alia item abſurda, blaſphema, & impia. Non ille Salomonẽ audiit dicentem: Fili, cum multos componas libros, & ore tuo propores. Cor tuum non ſit velox ad proferẽdum ſermonem corã Deo. Deus namq; in cœlo ſurſum, & tu in terra deorſum. Proinde verba tua pauca ſint. Multa enim verba multiplicant va[illegible]. Noli eſſe iuſtus multum, nec plus ſapias quàm neceſſe eſt. Iuſtus enim diſperit in iuſtificatione ſua. Ab eccleſia porrò proſcriptus, contumeliam eam non ferens, Alexãdria relicta in Iudæam eſt profectus. Et Hieroſolyma quum veniſſet, ab ordine ſacerdotali, vt verba in Eccleſia faceret (erat enim presbyter) rogatus precibus, deinde etiam coactus, ſurrexit, & verba illa tantum recitauit: Peccatori verò dixit Deus, Quidnam tu annuncias iuſtificationes meas, & vſurpas teſtamentum meum in ore tuo? Libróque complicato, cum lachrymis & eiulatu multo conſedit, omnibus vnà cum eo plorantibus. Sepultus eſt autem Tyri. Suid. E

SEXTI TOMI CAPITA.

1 *Præfatio Tomi dicenda exponens.*
2 *Vt epiſcopi, qui tum eccleſijs præfuerũt, eos qui ſub Decio in perſequutione lapſi fuerant, poſt iuſtam pœnitentiam in eccleſiam receperint.*
3 *De impuro Nouato, rebúſque eius narratio, & quæ eius fuerit doctrina.*
4 *Quomodo Dionyſius lapſorum ſuaſerit receptum, & epiſtola eius ad Nouatum.*
5 *De Synodis Romæ & in Africa coactis, quæ hæreſim Nouati damnarunt.*
6 *De Dionyſij epiſtolis de pœnitentia: & noua narratio de quodam Serapione, qui in pœnitẽtia, ſacroſancta myſteria extremum ſpiritum agens percepit.*
7 *De quæſtione tum tẽporis de diuino baptiſmate coorta, & vt tum Sabellius ſit exortus.*
8 *De viſione quæ Dionyſio apparuit.*
9 *De improbo hæreticorum errore & ſeductione. item de impio eorum baptiſmo, & quas epiſtolas ea de re Dionyſius ſcripſerit.*
10 *De perſequutione Valeriani: & quæ tum Dionyſius Alexandrinus epiſcopus paſſus ſit.*
11 *De martyribus Cæſareæ Paleſtinæ.*
12 *De pace ſub Galieno: & epiſtola eius quam pro Chriſtianis edidit, & qualis is fuerit.*
13 *De Marino Cæſarienſi martyre.*
14 *De Aſterio, & admiranda fidémque omnem excellente rei per eum geſta hiſtoria.*
15 *De ſtatua Domini noſtri Ieſu Chriſti in Paneade, & ea quæ ad hanc ſtatuam creuit herba.*
16 *De figura & forma ſanctorum Apoſtolorum, & de throno Iacobi fratris Domini.*
17 *De diuo Gregorio miraculis claro, vt ea ætate floruerit.*
18 *De Dionyſij feſtis epiſtolis.*
De ſeditione populi Alexandrini. 19
De peſtilentia ſæuiſſima, quæ Alexandriæ eſt graſſata. 20
De Nepote & hæreſi eius. 21
Quid Dionyſius Alexandrinus de Apocalypſi Ioãnis ſcriptum reliquerit. 22
Quibus rationibus idẽ aſſerat, Apocalypſim non Ioannis Euangeliſtæ, ſed alterius cuiuſdam Ioannis eſſe. 23
De alijs Dionyſij epiſtolis, ſcriptiſque eiuſdem. 24
Quæ de Dionyſio Alexandrino in quadam epiſtola ſcribat magnus Baſilius. 25
De Sabellio, & eius hæreſi, & qua ætate extiterit. 26
De hæreſi Pauli Samoſatenſ: & de prima contra eam coacta Synodo. 27
Vt in ſecundo conuentu confutatus Paulus à Malchione ſophiſta ex Synodo ſit eiectus. 28
Quæ imperator Aurelianus de ſuffragio & ſententia Synodali dixerit: & vt idem quoque contra Chriſtianos perſequutionẽ moliens, cœlitus ſit præpeditus. 29
Epiſtola Synodi Antiochenæ, immoderatam & luxurioſam Samoſatenſ vitam exponens. 30
De Manente hæreſiarcha, à quo Manichæi cognomẽ acceperunt: & de hæreſi eius. 31
Vt Manes detracta totius corporis pelle, canibus eſca obiectus ſit. 32
De ſucceſſione Romanorum imperatorum. 33
Qui maximis quibuſque vrbibus Epiſcopi præfuerint, & vſque ad eccleſiarum oppugnationem manſerint. 34
De alijs eius ætatis Eccleſiaſticis viris eloquentia & doctrina præſtantibus. 35
De Laodicenſibus epiſcopis, ſapientia illuſtribus viris. 36
De epiſcopis Cæſareæ Palæſtinæ, & de Euſebio Pamphili. 37.

A ECCLESIASTICAE HI- D
STORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS SEXTVS.

CAPVT I.

Dicendorum propoſitio.

QVINTVS liber res Origenis, & alias præterea quæ ætate eius accidere, cõplexus, vnà cum morte eius, finem quoq; ſuũ accepit. Sextus autem, qui nobis eſt in manibus, argumẽtum habebit, magnum Alexandriç epiſcopũ Dio-
B nyſium: ſcriptis eius quç poſt ſe reliquit, per proprias eius voces, materiæ ſatis ſuppeditaotibus. Expooemus quoque in eo, quæ poſt Seueri, Maximini & Decij perſequutiones, in Eccleſia ſiot acta. Vnde etiam Nouatus progreſſus, ſeipſum oouæ hæreſis ⋆ Catharorum ſiue putorum ducem promulgarit. Prçterea quomodo is reiectus ſit: & illi qui in perſequutione lapſi fuerãt, in eccleſiam recepti. Itẽ de diuino lauacro, quod oonnulli poſt perſequutionem ioducebãt: & de aliis hæreſibus. Item de tyrannorum Ægypti & Palæſtioæ actis. Meotionem quoque faciemus quorundã prodigiorũ: item Diooyſij epiſtolarũ: adhæc, Nepotis, Pauli Samoſateoi, & peruerſç Manicbçorum opinionis. Poſtremò diuinos recẽſebimus viros, qui ea tẽpeſtate vſque ad Diocletianum & Maximianum, qui quidem acerbiſsimè eccleſias oppugnarunt, enituere. Initium autem inde ſumendum.

⋆ καθαρῶν.

CAPVT II.

C

IN perſequutionibus, quas recẽſuimus, multi Chriſtiaootum fortiter per martyria cum hoſtibus cõgreſſi, debitũ victoriæ præmium reportarunt. Plurimi etiam propter animorum imbecillitatem, obuiã quidem illi periculis ſunt progreſsi: ſed quũ ea perferre non poſſent, ſimul & idolis ſacrificarunt, & veræ pietatis cultum abiurarunt. Ij verò, perſequutionis motu & ærumnà cõquieſcente, quum io animis ſecum ipſi ſuis quònam miſeriæ calamitatis perueniſſent, perpenderent, grauiter afflictis vehemeos inceſsit dolor & pœniteotia. Itaque ad eccleſiarum eius temporis Antiſtites ſe cõtulerunt, pœnitere ſe atque reſipiſcere, paratóſque eſſe quidquid illis imperatum eſſet facere, profiteotes. Porrò diuini illi viri, humanitatem & clementiam Dei imitati, non grauatè eos ſuſceperuot, & complexi ſunt: & quum legitima atque competenti pœnitentia inuitatos io eccleſiam produxerunt, tum tempore ⋆ quoque ſuo ſtationem & locum eis ioter fideles, ioterueniente ſolummodo oratiooe, vnà cum manuum impoſitione, dederunt: id quod ita ex conſuetudine longa in Eccleſia obſeruabatur. Quã conſuetudinem primus Cyprianus Carthagioẽſis paſtor mutandum eſſe ⋆⋆ ceoſuit: noo aliter & lapſos, quàm per lauacrum expiandos, & quoſcunque ex qualicunque hçreſi reſipiſcentes, admittendos eſſe arbitratus. Atque eccleſiarum quidem epiſcopi ita ſe gerebant, & quotidie propalàm perlibenter quoſcunque reuertentes ſuſcipiebant.

Chriſtiani, qui fidem in perſequutionibus abiurauerãt, ad pœnitentiam cõfugiunt. Pœnitentes in eccleſiam recepti.

⋆ Exomologeſi peracta ſcilicet.

Pœnitentia formula. Cyprianus lapſos & ab hæreſi reuerſos denuò eſſe baptiſandos cenſuit.

⋆⋆ Placuit hoc etiam pleriſque omnibus Africæ, Numidiæ, Mauritaniæq; epiſcopis. Ipſum etiam beatum Hilarium aliquando huius ſententiæ fuiſſe, vt ab Arianis baptizatos non reciperet, niſi rurſus ab orthodoxis baptizarentur, palàm ſcribit Hieronymus. Ab hoc dogmate hodie diſſentit eccleſia, & iterationem baptiſmi prohibent imperiales cõſtitutiones. Nec ſatis eſſet tutum tam aperire de ſacris cæremoniis feneſtram, vt ſacerdos impius nihil agere credatur. Quam opinionem obtinuere Donatiſtæ, Sedenim in Polonia nunc quoque Epiſcopi, homines ab Orientalibus ſacerdotibus, quales ſunt in Moſcouia & Ruſsia omnes, baptizatos denuò tingunt, illis adiectis verbis, Si non es baptizatus. Aſſus ipſe ablutioni huiuſmodi ſuſceptor. E

CAPVT III.

De Nouato & eius hæreſi

ROmæ autem eis tẽporibus preſbyter erat Nouatus oomine. Is faſtu & iactaotia inani ſublatus, omoem (vt in prouerbio eſt) mouerat lapidem, vt Romanæ eccleſiæ gubernationem conſequeretur. Vbi autẽ omnia expertus, nihil egit (erat enim tumore, ambitiooe, & gloriæ cupiditate immenſa correptus) in deſperationem incidit: & tandem aliud quod faceret non habeos, ab eccleſia ſeipſum ſegregaos, proprios cœtus cogere, & F
nouam quandam hæreſim per defectionem inſtituere cœpit: ſeceſsionis ſuæ obtentum illum prætexeos, quòd epiſcopi eos qui Deciana perſequutiooe diis ſacrificaſſent, per condignam pœniteotiam io gratiam recepiſſent. Breui ſanè tempore permultis ſeductis, ſuum ſibi conſtituit conueoticulum: & eorum qui propter ſordes † Cathari ſiue puri nominantur, ducem ſe fecit. Quum autem eum epiſcopali dignitate, quam tantopere dudum adamauerat, potiri oporteret, per duos quoſdam ſectæ ſuæ homines, qui ſalutem ſuam prorſus iam deſperarant, tres ad ſe Romã obſcuri nomiois ex Italia epiſcopos, eóſque ſimplicibus atq; adeò ruſticis moribus, ad ſimulandum & diſsimulandum ſcilicet minimè idoneos, pertrahit: illo ſplendido prætextu vſus, vt ipſi partibus ſuis interpoſitis, mediatores inter ſe & epiſcopos, veteres ſimultates & ioimicitias componerent. Illi porrò, propter animorum ſimplicitatem nihil tale veriti, ad eum venere. Ibi eis in conclaui cooclusis, quidã ex eius ſodalitate, per animorum crapulç & ebrietatis grauedioem, vim afferunt, & ⋆ imaginaria manuum impoſi-

† Per antiphraſin videlicet.

Nouatus fraudulẽter epiſcopus creatus.

⋆ εἰκονικῇ χειροθεσίᾳ.

A tiooe epiſcopalem dignitatem homini conferre cogunt. Quod ſaoè illi, vel iouiti, vt atque neceſſiate addocti, fecere. Et Nouatus honorem eum, quem tam ſceleratè, vt videbatur, cōſequutus fuerat, vſurpabat, eundémque contra obtrectatores defendere parabat: homo, in quo Satanas domicilium habens, ✶ Chriſti oomē & fidem ad prętextum ſaltem vteretur [b]. Quum enim ab exorciſtis de fide inſtitueretur, morbo eſt correptus graui: [c] quúmque iam in expectatione mortis eſſet, aquā petijt, qua in ipſo lecto, ita vt decumbebat, perfuſus, [d] baptizatus ſcilicet eſt: ſi quidem tinctionem huiuſmodi baptiſmum vocare licet. Sedenim ille poſtea reliquis eccleſiæ [e] ſymbolis atque cęremoniis, quibus ad eum modum tincti iuxta eccleſiæ ſanctiones vti ſoleot, minimè dignus eſt habitus: ✝ neque quum conualuiſſet, ſignaculum ab epiſcopo deinde recepit. ✶ Poriò quum myſtica huiuſmodi ſymbola nō ſit ſortitus, quonodo ſpiritum ſanctum eſt aſſequutus? Sed & perſequutionis temporibus, per timiditatē preſbyteri honorem abiurauit. Poſtquam enim a dia-
B conis rogatus eſt, vt periclitantibus fratribus, in tormentorum diſcrimine maximè auxilio indigentibus, ita vt ſacerdotem deceret, præſtò adeſſet: tantum abeſt vt illis ſit obſequutus, vt cum indignatiooe magna ſe ſubduxerit, & de cætero presbyter eſſe noluerit, aliud ſcilicet philoſophiæ genus ſequutus. Aliam quoque abſurdam admodum rem in ſe admiſit. Quum enim ✶ oblationes offerret, qui mos ſacerdotibus eſt, & iam ad diſtributiooē panis perueniſſet, data cuilibet parte ſua, pro eo quòd cum gratiarum eam actione percipere debebāt, [f] iurare miſeros coegit [g]: vtráque enim percipientium manum comprimeos, non prius eas remiſit, quàm iuratum ab eis eſſet: (vtar autem verbis eius conceptis) Adiura mihi per ſaoguinē & corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti, nonquam te à me diſceſſurum, & ad Cornelium (Romanus hic fuit epiſcopus) rediturū eſſe. Miſeri autem illi oon prius quòd acceperant, deguſtarunt, quàm ſe illi deuouerūt: & pro eo quod Amen, reuerſuros ſcilicet ſe ad Corneliū profitentes, dicere debebant, minimè ſe redituros dixerūt.
C Huius fraudem, malignitatem, & cacoëthes hæreſis, Maximus presbyter, & Vrbanus, qui bis liberrimè pro Chriſto decertarunt, & ingentem ex confeſsione fructum tulerunt, præterea Sidonius & Celerinus, qui in eodem ſtadio decurrerūt, primi deprehenderunt: primíque cum eo congreſsi, de eo triumphum in eccleſia egerunt. Ex eis autem qui ſuffragio & conſecratiooe ſua Nouatum epiſcopum ordinarant, vnus oon longè pòſt ad eccleſiam reuerſus, crimine per pœnitentiam & luctū abolito, receptus quidem, ſed laici tantum ei conceſſa ſors eſt, ac in epiſcoporum eorum locum alij ſunt ſuffecti.

b Nouat⁹ dæmoniacus.
✶ [illegible]
c Tales olim Clinici dicti.
d Nouatus æger in lecto baptiſatus.
✝ [illegible]
Cōfirmationem nos nūc vocamus.
e Symbola et cæremoniæ baptiſmi. Euſe. li. 6. c. 43.
✶ [illegible] Euſebius.
✶ [illegible]
f Nouat⁹ ſectatores ſuos populares iuramētis, vt ſibi adhærerēt, in perceptione Euchariſtiæ obſtrinxit.
g Ea tēpeſtate laicis etiā Euchariſtia in manus dabatur: quod poſtea ab eccleſia eſt mutatum.
h Epiſcopis, qui Nouatū epiſcopum creauerāt, ad pœnitentiam reuerſis, vbi pœnitentiam egit, ab eccleſia in ordinē laicorum eſt receptus.

CAPVT IIII.

HÆreſi ea longè latéque vulgata, ingens erat tumultus: & multi orationibus ſcriptis, multi etiā aliis modis aggreſsi ſunt fundamenta eius erroris euertere. Quæ verò in epiſtola quadam Alexandrinus Dionyſius ſcripſerit, audiamus. Diui ipſi apud nos martyres, Chriſti nunc aſſeſſores, regníque eius participes, participes etiam iudicij, & pro tribunali cum eo ſedentes, lapſos quoſdam fratres ſacrificiorúmque crimen ſuſtinentes receperunt: conuerſiooémque & pœnitentiam eorum videntes, atque acceptam gratámque fore ei exiſtimantes, qui nō vult mortem peccatoris, explorata ea atque comprobata in eccleſiam admiſerunt, & ad eum modum receptis locum ſuum dederunt, orationémque ſimul & cibum cum eis communicarunt. Quódnam igitur, fratres, nobis de eis conſilium datis? quid faciendum putatis? ſuffragatorésne & ſubſcriptores illorum ſententiæ erimus, iudiciúmque & gratiam eorum ſeruātes, benignos nos erga eos, quorum illi miſerti ſunt, exhibebimus? an iudicium eorum veluti iniquum reprobabimus, atque in ſententiam eorum inquiremus, benignitatémque contriſtabimus, & quod bene eſt conſtitutum & ordinatū retractabimus, Deúmque ipſum exacerbabimus? Hæc Dionyſius, de eis qui per infirmitatem perſequutionū temporibus lapſi fuerant, ſcripſit. Qualia verò & ad ipſum No-
E uatum eccleſiam Romę perturbantem ſcripſerit, ęquum eſt vt hic proferatur. Quum enim ille ſub obtentu quodam, in nonnullos fratres ſchiſmatis & diſsidij cauſam, periode atque ab illis ad cōſilia cœptáque eiuſmodi, per vim deſcendere coactus eſſet, conferret, vide quæſo quibus ad eum vtatur verbis. Dionyſius Nouato fratri ſalutem. Si inuitus, vt ioquis, hoc conſilij cepiſti, idipſum, ſi voluntate & ſponte tua in viam redieris, declarabis. Et non minoris martyrij laudis & gloriæ fuerat, imò meo iudicio etiam maioris, Eccleſiam non ſcindere, quàm idolis non ſacrificare. Hac enim parte alicui de vna, eáque ſua ipſius anima, ſuſcipitur certamen: in illa autem, de eccleſia vniuerſa martyrij ſubeundus eſt agon. Proinde ſi vel perſuaſeris, vel coegeris fratres ad concordiam redire, ✶ illuſtrior tibi ipſo lapſu fuerit reſipiſcentia: & quum erratum tibi vitio minimè vertetur, tum caſtigatio maximè laudi erit. Quod ſi illos parùm tibi obſequentes, in poteſtate tua non ha-
F bes, tuam ſaltem ipſius animam ſeruans ſeruato. Valere te, quateous, pacem conſectans, in Domino, opto.

Pœnitētes in eccleſia ad cōmunionē cibi & ſcationes ſunt loco ſuo admiſsi: ad Euchariſtiæ autem perceptionem non ſtatim, &c.

De lapſis, ſi pœnitentiam agant in eccleſiam recipiendis.

Dionyſius Alexādrinus fraterne Nouatum ab errore ſuo reuocat, & ad reſipiſcentiam inuitat.

✶ [illegible]

CAPVT V.

NOuatus autem animi arrogantia tranſuerſim actus, palàm & impudenter magna libertate prędicans docebat, nullam eſſe ſalutis ſpem reliquā eis qui perſequutionum tēporibus lapſi eſſent, quis omnia quæ ad legitimā & veram pertinent cōuerſionem & confeſsiooē perfecerint. Nec contemnendā ad ſe pertraxerat atque collegerat multitudinem, & plures ex viris celebribus eius ſequebātur errorē: per inflatas eorū mentes, Catharos & puros ſeipſos vocabāt, à duce & imperatore diabolici examinis Nouato ✶ turpiter & impurè ducti. Talē autē eccleſiæ cladē latius ſerpētem, quū eccleſiarum antiſtites, ī primis verò Romanæ Cornelius, & Carthaginenſis ✝ Cyprianus, (nōdum enim ſacro martyrio coronatus fuerat) epiſcopi

✶ [illegible]

✝ *Rectè ergo Prudentius Cyprianum ſub Valeriano & Galieno paſſum ſcripſit.*

A videtent, ille quidem Romæ, hic autem Carthagine Synodos & conuentus maaimos egere: in quibus* ſexaginta fuere epiſcopi, presbyteri autem & diaconi longè plures. Celebrata quoq; alia ſeorſim in multis locis & regionibus concilia: quorum omnium calculo vno decretum eſt, Nouatum quidem, adhærentéſque ei epiſcopos, & quicunque præterea inhumaniore ſententia opinionem illorum comprobarēt, ab Eccleſia proſcribendos prorſus: lapſos autem fratres admittendos, humanitérque tractandos eſſe, cōdignos pœnitentia exhibentes fructus. Satis hoc oſtendunt Romanæ Synodi, atque etiam eorum qui ante eā in Italia & Apbrica (in qua ſacrorum antiſtes, vt diximus, Cyprianus fuit) coacti ſunt conuentuum acta & decreta: nec non Cornelij Romani epiſcopi, atque etiam Cypriani, aliorúmque qui cum eo fuere epiſcoporum latinè compoſita ſcripta: certò confirmantia, omnibus tum viſum eſſe, vt & lapſis in perſequutione ſubueniretur, debitúmq; auxilium impertiretur: & autor hæreſis, ita vt par B erat, vnà cum omnibus ſectatoribus ſuis per excōmunicationem proſcriberetur. Extat aliud quoq; ſcriptum Cornelij, in quo copioſè conuentus conſulta exponuntur. Aliud item, quod ad Fabianum Antiochenum epiſcopum eſt datum, in quo res Nouati vnà cum ipſo deſcribuntur. Vnde etiā pleraque de ineptiis & deteſtationibus eius in noſtrā hanc tranſtulimus hiſtoriam.

Hoc tantum de Ro. concilio refert Euſeb. lib. 6. ca. 43.

** *Nouati hæreſis in plurimis prouincialibus Synodis damnata.*

Nouatiani excommunicati. Pars epiſtolæ eius eſt apud Euſeb. vt ſup.

** *Hippolytus Portuenſis epiſcopus & martyr cum ad ſupplicium raperetur, vt eſt apud Prudentium, Reſpondit, fugite ô miſeri execranda Nouati Schiſmata, Catholicis reddite vos populis. Vna fides vigeat, priſco quæ condita templo eſt, Quam Paulus retinet, quamq; cathedra Petri. Quæ docui, docuiſſe piget venerabile Martyr Cerno quòd à cultu rebar abeſſe Dei. Inſigne retractationis ſeu reuocationis exemplum.*

CAPVT VI.

C AD* Fabium eum, in Nouati ſectā aliquantulum inclinantem, quem modò diximus, diuinus vir Dionyſius ſcribens, plurima de pœnitentia diſſerit: & martyrum certamina iam inde ab initio diſcernens, ſicuti & nos expoſuimus, atque alia multa afferēs, admiratione quiddam dignum memorat, quod hoc quoque loco tempeſtiuè referendum duxi. Vnum tibi, inquit, exemplum quod apud nos euenit, exponam. Serapion quidam nobiſcum fuit ſenex fidelis, & qui ſine crimine ad multum vixiſſet tempus, perſequutionis autem tempeſtate lapſus eſſet. Is ſæpe quidem vt reciperetur obteſtatus fuerat, ſed nemo illi aduertit animum. Idolis enim ſacrificauerat. Morbo verò deinde oppreſſus, tres cōtinuos dies ſine voce & ſenſu iacuit: paululum verò viribus recuperatis, quarto die nepotem ex filia ad ſe vocauit: &, Quandiu me tandem, inquit, ô fili, diſtinetis? accelerate quæſo, & me quamprimùm abſoluite, presbyterorúmque aliquem tu ad me voca. His dictis, rurſum obmutuit. Puer curſu ad presbyterum contendit: erat autem nox, & ille æger decumbebat. Quapropter quum ad ſenem venire non poſſet, mādatúmque à me haberet, vt è vita deceſſuri, ſi opus eſſet, & maximè ſi antehac ſuppliciter precibus id flagitaſſent, vt ſcilicet eo meliore ſpe ſatis concederent, [a] abſoluerētur: pau D lulum puero† Euchariſtiæ dedit, infundere atque inſtillare id in os ſeni iubens. Puer redit: quum nō longe abeſſet, priuſquam ad illum ingrederetur, erigens ſe rurſum Serapion, Veniſti, inquit, fili? Presbyter quidem venire ad me non potuit: at tu celeriter, quod iuſſus es perfice, & me dimitte. Inſtilauit ei puer Euchariſtiam, & ſimulat q; oti eius infudit, atque ille paululum id glutiendo demiſit, confeſtim reddidit ſpiritum. An non apertè cōſeruatus eò vſque in vita permanſit, donec abſolueretur,* peccatiſque per multa quæ egit bona opera extinctis, confiteri poſſet? Hæc de Serapione. Idem porrò Dionyſius epiſtolam aliam de pœnitentia ad Ægyptios ſcripſit, in qua iudicium ſuum de lapſis, ordines eorum & diſcrimina perſequēs, expoſuit. Aliam rurſum, eandem inſcriptionem de pœnitentia habentem, ad Cononem epiſcopum Hermopolitam. Aliam præterea cohortatoriā ad eccleſiam Alexandrinam. Eſt item eius alia epiſtola ad Origenem, de martyrio, alia ad Laodicenſes, quorum epiſcopus fuit Thelymidris: ſicuti alia etiam de pœnitentia, ad Armenios, quorum eccle- E ſiæ præfuit Meruzanes. Scripſit quoque ad Cornelium Romæ epiſcopum, quum ab eo aduerſus Nouatum accepiſſet epiſtolam. Cui etiam ſignificat, rogatum ſe eſſe ab Heleno Tarſi Ciliciæ, & à Firmiliano Cappadocum, nec non à Theoctiſto Palæſtinorum epiſcopis, vt Antiochenam Synodum adiret, vbi nonnulli obtinere atque confirmare Nouati hæreſim conabantur. Indicat eidem illud quoque, Fabium quidem obdormiuiſſe, Demetrianū verò pro eo eccleſiæ Antiochenę præfectum eſſe. De Hieroſolymitano autem epiſcopo, ad eum hiſce verbis ſcribit: Admirandus ille Alexander in carcere feliciter eſt defunctus. Deinde & alias duas ad Romanos ſcripſit epiſtolas, alteram de pace, alteram de pœnitentia. Aliam item ad eos qui ibi fidem ſunt confeſſi, Nouati opinioni adhuc adhærentes: & ad eoſdem rurſum, quum ad eccleſiā eſſent reuerſi, alias duas. Ad alios quoque plures literis datis, plurimùm omnibus attulit vtilitatis. F

** *Alij Fabianum nominant.*

Serapion, qui in perſequutione diis ſacrificauerat, pœnitentiam egit: & quū in eccleſiam plenè receptus non eſſet, moriturus euchariſtia communicare non potuit.

a ἀφεθῇ.

Olim morituris quoque Euchariſtia communio permiſſa.

[illegible] Dionyſij Alexādrini ſcripta.

† *Audio quòd dicant, myſticam benedictionem, ſi ex ea remanſerint in ſequentem diem reliquiæ, ad ſanctificationem inutilem eſſe. Sed inſaniunt hæc dicentes. Non enim alius fit Chriſtus, neque ſanctum eius corpus immutabitur, ſed benedictionis virtus & viuifica gratia perpetua manet in illo. Cyrillus ad Caloſyrium Epiſcopum.*

CAPVT VII.

POrrò quum Cornelius Romæ poſt tertium annum Epiſcopatus ſui deceſſiſſet, Lucius ei eſt ſuffectus: qui non integris ſeptē menſibus eccleſia adminiſtrata, Stephanum habuit ſucceſſorem: ad quem Dionyſius primam de baptiſmo ſcripſit epiſtolam. Cyprianus quippe Apher primus opinatus eſt, oportere eos qui ab hæreſi conuerterentur, lauacro expiari & recipi, Stephanus contrà, † nihil ea in re præter receptam conſuetudinem nouandum eſſe duxit: ſufficere ſcilicet in eis veteri more orationem ſolam, cum manuum impoſitione. Itaque ad eum ægrè diſſenſionem eam feren-

Cyprianus ab hæreſi reſipiſcentes, rebaptizandos cenſuit.

† *μὴ [illegible]*

A tem, Dionyſius plurib. ſcripſit: & poſtremò certiorem eum facit, perſequutione ſupita, eccleſias omnes nouis rebus Nouati repudiatis, pacem inter ſe habere. Verba eius hæc ſunt. Scito nunc, frater, Orientales, atq; etiam vlteriures eccleſias, quæ antea diſsidebant, ad vnitatem eſſe redactas, omnéſque vbique earum Antiſtites vnanimes & cōſentieutes ſupra mudum de pace & concordia, quæ præter expectationem accidit, lætari. Demetiianum in primis Antiochenum, Theoctiſtū Cæſatienſem, Mazabanem Aelienſem Alexandri defuncti ſucceſſorem, Marinum Tyrium, Heliodorū Laodicenſem, qui iu locum Thelymidtis ſurrogatus eſt, Helenum Tarſenſem, & eccleſias Ciliciæ omnes, Firmilianum, & Cappadociam omnem: præcipuos enim Epiſcoporum nominaui, ne epiſtola longior fiat, néve multis verbis ſim moleſtior. Sed & vniuerſæ Syriæ & Arabię: quibus ſem per aliquid ſuppeditatis doctrinæ, & nunc etiam ſcripſiſtis. Meſoputamia ipſa, Pontus, Bithynia, & (vt ſemel dicam) exultant vbique omnes, concordia & fraterna charitate glorificantes Deum. Hæc Dionyſius ad Stephanum. Ad Xyſtum autem, qui

Huic reſtitit Stephan⁹ Ro. Pōtifex. Dionyſius Alexandrinus ad Stephanum epiſcopū Rom. de concordia Eccleſiarū.

B illi ſucceſsit, ſecundam de baptiſmo epiſtolam idē dedit, Stephani & reliquorum iudicium in ea oſtēdens. Scripſerat namque Stephanus prius de Heleno & Firmiliano, omnibúſque finitimis populis, ſe cum illis non communicaturum, eam ipſam ob cauſam, quòd hęreticos rebaptiſarent. Et cunſideta, inquit, magnitudinem rei. Certum enim eſt, de ea in maximis Epiſcoporum conuentibus, vt audio, decreta eſſe facta, videlicet: vt qui ex hæreticis per pœnitentiam conuertuntur, primùm de recta fide per catecheſin inſtituantur. deinde abluātur, veteris & impuri fermenti deponentes ſordes. Et paulo pòſt: Quin & dilectis noſtris compresbyteris Diunyſio & Philemoni, qui antehac ſuffragatores Stephani fuere, quum ad me de hiſce rebus ſcripſiſſent, prius quidem paucis, nunc autem pluribus reſpondi. Et de baptiſmo nūc hactenus. De hæreſi autem Sabellij, quæ tum emergebat, men-

Idē ad Xyſtum Ro. Epiſcopum, de hæreticorum reſipiſcentiū baptiſmo.

C tionem faciens. De dogmate, inquit, quod Ptolemaide, quæ vna ex quinque ciuitatibus eſt, recens orto, impio prorſus, quippe quòd multam blaſphemiam in omniputentem Deum, patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti, multam infidelitatem in vnigenitum eius filium, primogenitum omnis creaturæ, inhumanatum Verbum, inſenſibilitatem autē Spiritus ſancti contiuet, quum ⁎ vtrinque ad me peruenniſſent, & decreta, & fratres diſputaturi, quędam ſcripſi pro virili mea, Deo ſuppeditante, explanatius exponens omnia.

Idem de Sabelly hæreſi. Negauit is Chriſtum filium Dei, & primogenitum omnis creaturæ eſſe ſimúlque ſpiritus ſancti intellectum ademit.

⁎ [illegible]

Dionyſius etiam in hæreticorum libris verſat⁹.

CAPVT VIII.

IN tertia epiſtola de baptiſmo, quā ad Philemonem presbyterum Romanum ſcripſit, hęc refert. Ego verò etiam in ſcriptis & traditionibus hęreticorum lectione verſatus ſum, upinionibus eorum impuriſsimis aliquantum animum meum pollnens: vtilitatem autem illam ab eis capiens, vt facilius eos apud me ipſum refellam atque repudiem, magíſq; etiam execrer ac deteſter. Atque equidem frater quidam presbyter, ab eis legēdis me arcebat, quòd

D vereretur, ne in cœno maliciæ vnà cum illis inuoluerer, néue anima mea noxam & perniciem contraheret. Eúmque quum vera dicere ſentirem, viſio quædam diuinitùs exhibita, & vox me confirmauit. Diſertè namque & clarè mandauit, dicens: Omnes verſato, quos in manus acceperis, libros: diſquirere enim, caſtigare, & explorare omnia potes, quæ tibi etiam ab initio fidei complectendæ cauſa fuit. Viſionem eam accepi Apoſtolicæ voci congruentem, quæ firmioribus dicit: †Eſtote ſpēctati atque probati trapezitæ. Deinde quum quædam de hæreſibus omnibus dixiſſet, talia infert.

Etiā ex viſione eſt confirmatus.

† [illegible]

Euſeb. li. 7. cap. 7. Omnia legēte, quæ bona ſunt tenete. Ruſin.

Vtrū eſt hæreticorū noſſe opiniones. [illegible]

CAPVT IX.

HAnc ego regulam & formam, à beato noſtro Papa Heracla accepi. Ille ſiquidem quoſdam ab hæreſibus reuertentes, quòd ab Eccleſia deſeciſſent, ſeu potius non deſeciſſent, ſed quòd conuenire & communicare quidem nobiſcum viderentur, indicari autē fuerāt ⁎ quendā aliena docentē conſectari, qua de cauſa ab eccleſia erāt repudiati, obteſtautes eos nō prius admiſit, quàm publicè quæ ab aduerſariis audiuiſſent, omnia expoſuiſſent. [a] Et tum primùm ad eccleſiam eos perduxit, nihil prorſus in eis opus eſſe baptiſmo alio iudicans: ſacrum enim id lauacrū antehac ab eo obtinuerant. [b] Ac quæſtione hac pluribus tractata, ita inſert. Didici illud quuque, non ſolum nunc Aphricanos hoc perperàm induxiſſe, ſed & ab eis qui dudum ante nos epiſcopi in frequentiſsimis eccleſiis fuere, in connentibus fratrum Iconij & Synadæ, & prætetea apud multos ita decretum fuiſſe. Qoorum conſilium reiiciens, in contentionem & rixandi ſtudium eos coniicere ſuperſedeo. Nō enim muuebis, inquit, terminos proximi tui, quos conſtiuerunt patres tui. Quartam autem quam ad Dionyſium Romanum de baptiſmo dedit epiſtolam, quum adhuc is in preſbyterorum ordine eſſet, ſcripſit: quem Dionyſium Romanum eximium & admirandum quoque fuiſſe, ſatis ex noſtri iſtius Dionyſij ſcriptis colligitur. Porrò in epiſtola quam ad eum dedit, ſic etiam Nouati memi- F nit: Nuuatum iuſtis profectò de cauſis odimus, qui Eccleſiam diſcidit, fratréſque quoſdam ad impietatē & blaſphemias pertraxit, & impuriſsimas de Deo doctrinas inuexit. Nam beniguiſsimum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, vt immiſericordem, more ſycophantæ traducit. Ad hæc, ſacrum abolet lauacrum, fidem Chriſtianam & conſeſsionem euertit: & Spiritum ſanctum ex hominum cordibus, ſi qua ſpes eſſet vt vel in eis maneret, vel ad eos reuerteretur, prorſus propellit. In quinta verò epiſtola ad Xyſtum Romanum data, dum multa contra hæreticos ſcribit, eiuſcemudi quiddā ſibi accidiſſe, hiſce verbis refert: Sed enim, frater, conſilio indigeo, & ſenteotiam iudiciúmq; tuum requito, poſteaquam huiuſmodi quędam apud nus res accidit: vereor enim, ne hallucinet. Fratribus quippe congregatis, fidelis quidam iamdudum ante meam etiam, imò quoque (vt opinor) ante beati Heraclæ electionem habitus, quum in cetum noſtrum veniſſet, & eos qui tum baptizarentur videret, interrogationéſque & reſponſio-

E

a Inde eſt, quòd nunc quoque reſipiſcētes ab hæreſi propalàm in eccleſia per recantationem, ſiue reuocationem, errorem ſuū confitentes exponunt.

b Improbat Dionyſius reſipiſcentiū hæreticorum anabaptiſmum.

Nouatus Chriſtum Ieſum immiſericordē facit.

Frater quidam non ritè ab hæreticis baptizatus, vt rebaptiſaretur, à Dionyſio petiit: ſed id non obtinuit.

A nes eorum audiret, acceſsit ad me flens, ſeipſúmq; complorans, atque ad pedes meos prouolutus: cõfitens quidem & abiurans baptiſmum, quem ab hæreticis ſuſceperat, non talem eum eſſe prorſus, neque quidquam cum hoc habere communionis dixit, quin etiam blaſphemiis illum refertum eſſe aſſeuerauit. Animam verò ſuam admodum compunctam eſſe, ſeque non audere oculos ſuos ad Deum, propter nefariam impuritatem ſcilicet dictorum factorúmq; illorum quib. initiatus eſſet, tollere dicens, obteſtabatur vt reciperetur, & ad puriſsimum baptiſmi noſtri lauacrum gratiámque admitteretur. Quod ſanè ego facere non auſus, dixi ſufficere ei tam diuturnam nobiſcum communionem, qui gratiarum actione exaudita, ſimul nobiſcum Amen accinuerit: quique menſæ aſsiſtens manus ad exceptionem ſancti alimenti porrexerit, & id ſuſceperit, corporiſque & ſanguinis Domini noſtri Ieſu ſatis lõgo tempore particeps fuerit. Proindéque minimè faciendum putaui, vt hæc denuò à principio retexerem atque renouarem. Bono autem animo eum eſſe iuſsi, & cõfidere, firB mâque fide & conſcientia bona ad communionẽ ſanctorum myſteriorum accedere. Ille autem neque luctui modum fecit, neque præ timore & tremore ad menſam acceſsit. Atque ægrè tandem eò eſt cohortationibus perductus, vt orationibus aſsiſtere ſuſtineat. Alia quoque extat ad Xyſtum epiſtola, in qua multa de hac quæſtione verba facit. Itidem & alia de Luciano, & de quæſtione eadem ad Dionyſium Romanum epiſcopum data. De Dionyſij epiſtolis in cauſa baptiſmi, ſatis.

In menſam cum communicantibus Eucharistia data.

CAPVT X.

Licin. Valerianus Galli Hoſtiliani ſucceſſor, Chriſtianorum primò fautor eximius.

Valerianus poſt Gallum imperio ſuſcepto, primùm clemens & bonus viſus eſt, atque erga homines Dei beneuolus atque benignus. Neque enim alius quiſquam, qui ante eum fuerant Imperatorum, in illos propenſior humaniórque fuit, ne illi quidem qui manifeſtò Chriſtianiſmum erant comC plexi. Adeò ſe ab initio mitem & placidum nobis præbuit. Tota namque domus eius, diuini numinis cultoribus plena erat: eáq; prorſus nihil aliud quàm Dei eccleſia eſſe videbatur. Sed enim magorum Aegyptiorum ſectæ princeps & doctor, impoſturas & præſtigias magicas docens, ei perſuadet, vt ſanctos viros non tãtum domo ſua exigat, & quàm longiſsimè repellat, ſed ferro quoque tollat, vt qui artibus incantationibúſque illorum obſtarent & reſiſterent. Reſtabant enim adhuc, qui perniciosorum peſtiferorúmq; dæmonum actiones viſas tantum aut auditas reprimerent. Talibus igitur conſultoribus vſus, Chriſtum confitentes crudeliſsimè perſequutus eſt: & ad ſceleratiſsima ſacra animum adiiciens, impias obtulit victimas, pueros miſeros occidens, infelicium parentum liberos inhumaniſsimè ſacrificans, recens edita viſcera diuidens, & creaturas Dei in minutiſsimas partes concidens. Atque his rebus felicem ſe & beatum fore eſt opinatus. Quapropter & Eccleſię hoſtis factus eſt, & indignum ſe benignitate Dei effecit. Ita ſcilicet magnam is quoque concitauit perſequutionem. Et qui temporibus eis, certami-

Sodalis deinde à mago Aegyptio, ad nefanda eſt delapſus ſacra.

Humana victima.

Idem atroci-

nibus obeundis ſunt conflictati, ſi ad plenum omD nes referri deberent, peculiari illi indigerẽt hiſtoria. Tum ſanè & Dionyſius, quem diximus, malo eo inualeſcente, quum Aemilianus præfectus Aegyptum prouinciam teneret, pro tribunali cauſam dixit: & cum eo Maximus presbyter: præterea duo diaconi, Fauſtus & Euſebius: & cum Chæremone alter * quidam. Et quum ij vnà cum Hierarcha ſuo ſacrificare iuſsi eſſent, renuerunt id primùm, dein de Chriſtianos ſe eſſe, fieríque omnino non poſſe vt Deum alium vel timerent vel colerent, profeſſi ſunt. Hunc namque eſſe qui cœlum & terram condiderit: & qui Principibus, deſignatis certiſq; temporibus, in terris poteſtatem & imperium cõcedat. Hæc atque alia quum ab eis afferrentur plurima, Æmilianus in ſententia perſtitit: & quum ſe hoc illis perſuadere nõ poſſe videret, nulla interpoſita mora, Dionyſium, quantumuis morbo correptum, in ſolos quoſdam & à frequentia hominum longè diſsitos locos in Lybiam relegauit. Ad quem permulti ex vrbe, non pauciſsimi verò etiã ex Ægypto conuenerunt, atque ibi cum eo doctriE nam fidei eius addiſcentes manſerunt. Deinde verò ad longè duriorem grauiorémque ærumnam, in regionem cui nomen eſt Cephro, & locum Colythium dictum, exul eſt deportatus. Porrò beatus Dionyſius aduerſa omnia magno fortiq; pertulit animo. Nec minus & fratres quidam continua conſuetudine ſua loci aſperitatem lenierunt, conſolationiſque pietatem ei præſtiterunt. Qui verò accuratius cognoſcere volunt, quæ ea perſequutionis tempeſtate, nõ ipſe tantum Dionyſius, ſed alij etiã innumeri fratres aduerſa pertulerint, ij legere poterunt, quę ipſe ad temporis ſui epiſcopum quendam, nomine Germanum, obtrectatorem eius, ſcripſit, ita exorſus. Stultus ſanè atq; inſanus fuerim, ſi neceſsitatem eam mihi imponam, vt admirandam de me Dei curam atque diſpoſitionem ſcriptis perſequar. Sed enim quum (ſicuti ſcriptura ait) arcanum regis celare pulchrum ſit, opera autem Dei deprædicare glorioſum, ad narrationem rerum propius accedam: & cætera. F

... Chriſtianiſmi noſtri & perſequutor.

Aemilianus Aegypti præfectus.

** Fuit is ex vrbe Ro. frater. Euſeb. lib. 7. cap. 12.*

Dionyſius cum quibuſdam fratribus apud eũ præfectũ cauſam dicit.

Idem ſemel atque iterũ relegatur.

Fratres, exilij eius comites & ſocij.

Reperitur hoc ſcriptum apud Euſeb. lib. 7. cap. 11.

CAPVT XI.

Valeriana autem perſequutione plurimi quidem alij martyrij coronã tulerunt. Cæſareæ autem Palæſtinę, tres fortiter cum laude magna confeſsionem Chriſti perferentes, in diuino decurrere ſtadio, ad beſtias damnati. nomina eorum ſunt: Priſcus, Malchus, & Alexander. Ij dicuntur in agro habitãtes, ſeipſos vt ſegnes & ignauos, in re omnium pulcherrima accuſaſſe: quòd ſcilicet diuinis propoſitis præmiis, per ſocordiam ea arripere negligerent: martyrij coronam deſignantes. Itaque re ſic pulchrè deliberata, confeſtim feſtinabundi Cæſaream contenderunt, & apud iudicem de profeſsione Chriſti, quæ opus erant, dixerunt: ac mox beſtiis obiecti, felicem ſunt cõſequuti finem. In eadem vrbe fœmina etiam quædam Marcionis ſequuta hæreſim, vt fertur, eodem eſt certamine defuncta.

Martyrium Priſci, Malchi, Alexandri.

Fœmina itẽ Marcionis hæreſim ſequuta.

CAPVT XII.

Valerianus in Rhetia à militibus, Galienus eius filius Romæ à Senatu, Auguſti creati, æqua poteſtate imperium obtinuerunt.

Galienus pro Chriſtianis reſcriptum.

A Valerianus autem ad eum modũ trãſuectiſim raptus, non diu perſequutionem continuauit. A barbaris enim captus,* & in ſeruitutẽ redactus, imperium ad filium Galienum tranſmiſit. Qui pro humanitate ſua ſtatim edictis promulgatis, Chriſtianorum perſequutionem inhibuit, liberiúſque Verbi antiſtitibus ſtata ſolitáque officia ſua peragere permiſit. Literæ eius in hæc ferè verba ſunt conceptæ. Imperator Cæſar, Publius Licinius Galienus, Felix, Pius, Auguſtus: Dionyſio, Pinnæ, & Demetrio epiſcopis. Officium & benignitatem liberalitatis meæ per terrarum orbem omnem produci imperaui, vt ex locis omnibus, in quib. piè diuina coluntur, decedatur. Quapropter & vos reſcripti mei exemplo vti poteſtis, vt nequiſquam vobis ſit grauis & moleſtus: & id quoad eius fieri poteſt, à vobis adimpleatur, quod à me dudum eſt permiſſum. Itaque Aurelius Cyrenius ſummi + ordinis præfectus, conſtitutionem à me promulgatam ſeruabit.
B Circumfertur etiam alia eius conſtitutio ad Epiſcopos alios data, per quam, vt Chriſtiani loca cœmiteriorum ſuorum reciperent, permiſit. Talis quidem Galienus fuit. De quo Dionyſius + hæc quoque refert. Atque ille [a] eorum qui ante ſe fuerunt Imperatorum, [b] hunc quidem deſerẽs atque deſtituens, [c] illum verò cum impetu inuadẽs, eũ omni genere ſuo funditùs ſtatim diſperdit. Declaratus autem, communibúſque ſuffragiis ab omnibus renunciatus eſt Galienus, vetus ſimul & nouus Imperator. Qum enim ante eos fuiſſet, poſt eos quoque exiſtit. Iuxta id quod ad prophetam Eſaiam eſt dictum: Quæ à principio fuere, ecce veniunt, & noua ſunt quæ nunc exoriuntur. Quemadmodum enim nubes radios ſolis ſubitos, & ad breue tempus cum vmbra obiecta obſcurat, & præ eo prominet: deinde vel prætereunte vel euaneſcente nube, ſol ſiue ſubortus ſeu præortus reſplendet: ita Macrinus imperium Galieni, cui præfectus fuerat, per tyrannidem inuaſit. Atq; ille quidem nunc non extat, quandoquidem nihil
C erat: hic autem itidem, vt antea fuit, conſtat: & imperium eius, perinde atque ſenium depoſuiſſet, & adhærens ſibi vitium repurgaſſet, floridius etiam nunc viget, longiúſque multo vbique ſpectatur, auditur, frequentatur. Hæc de illo Dionyſius.

τάγματος, Niceph. στρατηγματος, Euſeb. lib. 7 cap. 13.

Cœmiteria Chriſtianorum.

a Macrinũ ſiue Macrianũ deſignat. b Galienum c Aureolũ.

* *Valerianus in Meſopotamia à Perſarum rege ſuperatus, mox etiam captus, apud Parthos in ſeruitute conſenuit. Et quãm diu vixit, rex eius prouinciæ, curuus eius inſiſtens, equum conſcendere ſolitus eſt. Eutrop. Idem Tamberlanes Scytha in Baiazethe Turca fecit.*

Galienus imperauit annos ſex cum patre Valeriano, nouem ſolus. Eo tempore multi in diuerſis prouinciis per ſeditionem creati Imperatores, in quibus Macrianus fuit, qui in Illyrico vnà cum filio eſt interfectus. Odenatum autem ipſe Galienus conſortem imperij fecit, &c.

† *Macrianus, Galieno negligentius rempub. adminiſtrante, imperium in Oriente arripuit: deinde in Illyrico cum Aureolo, qui & ipſe contra Galienum imperium ſumpſerat, duce Domitiano manũ conſeruit. Sed victus cum ſuo Macriano eſt, & exercitus omnis Aureolo deditus. Vterque etiam & pater & filius caſu ſicut & alter filiorum eius ab Odenato in Oriente eſt interemptus. Iul. Capitol. in Galieno.*

CAPVT XIII.

Martyrium Marini militis.

Spartianus in Hadriano. vitẽ pro Centurionatu accipit.

κλῆμα ταῦτα ἐκάλουν: Niceph. τιμά τις ἐκ ῥωμαίοις ἡ κλῆμα, οὗ τὰς τυχόντας φασὶν ἑκατοντάρχους γίνεσθαι. Euſebius lib. 7. cap. 15.

Theotecnus epiſcop. Marinũ ad martyrium pulchre tamen ſine oratione, libro Euangeliorum exhibito, cohortatur.

D EO tempore, quum pax vbique eſſet, Cæſareæ Palæſtinæ Marinus quidam opibus, genere & dignitate clarus, pro Chriſto capite plexus eſt, per talem cauſam. Vocabat eum diſciplinæ militaris ordo ad honorem, Romanorum more, maiorẽ, gradúmque dignitatis altiorem. +(vitem vocabant: & eam qui conſequebantur, Centuriones fiebant) Et iam honorem talem recepturus erat, quũ alius æmulationis ſtudio ad tribunal procedit, minimẽque conuenire criminando aſſerit, vt is Romanam dignitatem conſequatur, qui Chriſtianus ſit, & Imperatoribus non ſacrificet: proindéque ordinem eum ſibi potius deberi contendit. Ibi Achæus iudex id iniquè tulit, Marinúmque an in ſententia perſeuerare pergeret, interrogauit. Atque vbi conſtantem eius in Chriſtum animum, firmámque affectionem vidit, tres ei ad deliberandum extra iudicium conceſsit horas. Atque eum ſic exeuntem, Theotecnus eius loci epiſcopus manu apprehenſum, in eccleſiam deducit, ſermonéſque cum eo quos opus erat, cõfert. Vna etiam in ſacratiorem
E templi locum admittit, tunicáque eius diducta, enſem quo accinctus erat, ei demonſtrat, ſimúlque ſacrum Euangelij librum productum in medio proponit: optionemque ei vt vtrum vellet, acciperet, permittit. Porrò, poſtquam ille ſtatim dextrã ad librum ipſum accipiendum extendit, precatione martyrem armatum producit, eumque vt magis Deo obtemperando quàm hominibus adhæreret, cohortatur. Facile enim eum ab illo confortatum, quæ maximè deſideraret, conſequuturum eſſe. Illumque ſic cum pace dimittit. Atque vbi cõſtitutum vocaret tempus, & præco martyrem rurſum citaret, aſsiſtens ille, maiorémque quàm antea pro Chriſto alacritatem oſtendens, extemplò inde ad mortem eſt abductus, & truncatus.

CAPVT XIIII.

Aſterius Senator Rom. corpus Marini magnificè ſepelit.

Idem Aſterius Cæſareæ portentoſum dæmonis miraculũ adhibet & abolet. Iordanis fontes.

VErum enimuerò Aſterius, vir apprimè Dei amans, Senator Romanus, F claro loco natus, copioſus, & magno ab Imperatoribus in precio habitus, proindéque propter nobilitatem & opes nemini ignot⁹, morti martyris affuit: & mox precioſis allatis veſtibus, ſacrum illud tabernaculum in humeros ſublatum, & (ſicuti decebat) inuolutum, ſanè quàm ſplendida & magnifica dignatus eſt ſepultura. Huius viri alia quoque plura ſunt memoratu digna facinora. Quod verò is Cæſareæ Philippi, quam Phœnices Paneadem vocant, fecit, referre in hiſtoriam noſtram nõ intempeſtiuum eſt viſum. Propinquum ei vrbi montem eſſe ferunt, qui Panius dicitur. ad radices eius fontes ſunt vberiores, vnde etiam Iordanem profluere dicunt. In eos fontes, patrio quodam more accolæ celebri feſtóque die congregati, victimam dæmoni neſcio cui proiicere ſolebant. quæ quòd mirificè derepẽtè vi & opera efficacis illi⁹ dæmonis diſparebat, pro miraculo ingenti vbique ea res eſt celebrata. Et quum aliquando ibi adeſſet Aſterius, ſimulque id quod fiebat videret, hominéſq; eo cõſternari animaduerteret, miſeratus primùm errorem eorum: deinde ſublatis in cœlum mani-

A nibus, rerum omnium Deum inuocat, vt quùm ſeductorem populi dæmonem illum aquis innatantem diſpelleret, tum fraude & errore tanto miſeros illos liberaret. Et ille quidem ſic orabat: confeſtim verò hoſtia illa ſubnatans emerſit. Ita miraculum id, hominúmque de eo portentoſa opinio, adeò eſt ſublata, vt deinceps nihil quicquam eiuſmodi in eo loco ſit factum.

CAPVT XV.

Mulier ſanguinis profluuio laborans in Euangelio, Cæſareæ fuit. Et monumentū & ſtatuam Christo Cæſarea pro ædium ſuarū foribus erexit.

QVandoquidem autem Paneadis meminimus, nec aliam quādam hiſtoriam prætermittendam eſſe duximus, dignam illam quæ ſit in ore omnibus. Ex hac enim vrbe fama fert ortam fuiſſe mulierem illā, quā ſanguinis profluuio laborantem, fimbriæ Chriſti adtactu ſanationem rapuiſſe, diuinorum Euangeliorum teſtatur ſcriptura. Ibi domus quoque eius magnifica adhuc viſa eſt, ſimúlq; admirandum tropæum & monumentum collati in eam beneficij Seruatoris permanſit. Pro foribus
B namque domus eius in columna quadā æreæ duæ ſtatuæ ſtabant ſublimes: quarum altera, genibus flexis, manibúſque protenſis, fœminæ habitu, ſupplicantis faciem præ ſe tulit: altera autem ex aduerſo collocata, directo viri ſtatu, diploide cum decēti quadam grauitate amicti, manum inclinatæ fœminæ porrigere viſa eſt. Ad huius pedes in ſtatuæ ipſius baſi herba excreſcere, quæ quum ad fimbriā æreæ diploidis pertigiſſet, non altius progrediebatur: eámque veluti ſacram fimbriam tangens illa, præſens aduerſus omne genus morborum auxiliū habuiſſe dicta eſt. Statuam porrò iſtam à muliere illa ſanguinis profluuio laborante, ad Chriſti formam & habitum conflatam eſſe, vera certáq;, quę ad nos peruenit, hiſtoria tradidit. Atque ea ad Iuliani vſque tempora perdurauit. Neque adeò mirum videri debet, qui aliquid beneficij olim à Seruatore noſtro accepere, eos per eiuſmodi monumēta grati erga eum animi memoriam reliquiſſe.

Sub ea ſtatua herba à ſ.... excreuit. Euſeb. lib.7.cap.14

C

CAPVT XVI.

Vſus ſacrarum imaginum.

QVum etiam ſanctorum Apoſtolorū Petri & Pauli, ipſiuſque adeò Chriſti, & quæ eum ſupra naturæ captū mirificè genuit Virginis matris, coloribus adumbratas imagines, plurimas ad hunc vſque diem conſeruatas eſſe norimus. Ac Lucas quidem Apoſtolus primus ipſas accuratè, opus id exurſus, manibus ſuis depinxit: deinde verò ex veteribus alij quoq; viri, pro eo atque par erat veluti ſeruatores ſuos in ſignis & picturis ſeruantes, idem fecere: ethnica quidem illi fortaſſe conſuetudine ducti, & more eum colere ſoliti, abſque tamen neceſſaria ✶ obſeruatione obtinere id tradiderunt. Sed eccleſia inde acceptum magis ac magis adauxit, (prouidentia Dei curante atque diſponente) non modò effigies & ſtatuas, verumetiam veſtes, baculos, & lectos ſanctorum illorum virorum conſeruans, ad memoriam eorum ſempiternā. Sicuti & Iacobi thronū ad multa tempora ſeruatum eſſe ſcimus, quem fratrem ipſum Domini, primum Hieroſolymorū

Lucas est primus pictor.

✶ [illegible] Niceph. [illegible] Euſebius, vt ſupra.
Vſus deſunctorum ſanctorum monumentorū.

epiſcopum, ab ipſo Chriſto & Apoſtolis creatum D eſſe, ſacra monumenta tradidere. Venerati ſunt enim hunc ſucceſſores eius, aſſeruatum: ſatis apertè declarantes, quo cultu & ſtudio Deo dilectos viros ſint proſequuti. Quemadmodum id ad nos quoque eſt tranſmiſſum, apud quos multa etiam memoriæ gratia aſſeruantur. Verùm de his hæc dicta ſufficiant.

Thronus Iacobi fratris Domini.

CAPVT XVII.

Gregorius epiſcop. Neocæſarienſis Mirificus.

GAlieni temporibus ſimul & doctrina & miraculis ingētibus floruit Gregorius, cum fratre Athenodoro eccleſias in Ponto gubernans. Ipſi autem Neocæſarienſis obtigerat epiſcopatus, & ab efficacia miraculorum edendorum cognomen ✶ Mirifici. Græco autem patre genitus, in fide maximè profecit: & Alexandriæ Origeni operam dans, ſacras atque profanas literas ſummè addidicit. Vbi meretricula, quæ calumniæ cauſa ad eum venerat, à dæmone correpta, per orationem eius ſanationē eſt cōſequuta. ✶✶ eccleſiæ autē præfectus, quū E Phædimus ei Amaſænus epiſcopus manus impoſuiſſet, rupem ingētem collis inſtar, quum ad eam eſſet perductus, oratione ſola mouit, & in alium tranſtulit locum. Deinde ſacerdotem profanum templi cuſtodem, † eiecto atque recepto dæmone, ad Chriſti fidem pertraxit. Et lacum quendam, de quo fratres duo ingenti contentione decertabant, ſiccum aridumque reddidit.[a] Præterea Lyci fluminis vndas pernicioſas repreſsit, ſcipione ſuo defixo, qui hucuſque in ingentem excreuit arborem, & à viatoribus ibi cernitur. Iudæum quendā, qui mortuum ſe eſſe ſimulauerat, reuera mortuū effecit. Et quum eum aliquando quidam perſequerentur, in arborem transformatus, ita orationi intendens conſtitit, vt à nemine videretur. Peſtilentiam infidelibus conciliauit: & fœminam quandā, quæ ad fidem acceſſerat, à morte liberauit. Huic Dei mater apparens, per Ioannem Euangeliſtam, profeſsionem fidei noſtræ,[b] quātum ad Theologiam & diuinitatis rationem pertinet, ſcriptam exhibuit. Ad multam autem peruenit ſenectutem, F & ad Diocletiani vſque[c] tempora durauit, gratiarum actionis voces edere ſolitus, quòd vrbem frequentiſsimam, & infidelitatis pleniſsimam, ad cōtrarium profeſsionis fidei redegiſſet ſtatum. Quātum enim ibi eorum aduenienſ reperetat, qui ante ſe fidem receperant, tantum eorum qui in infidelitate perſeuerarent, moriēs numerum reliquit. Hæc breuiter & compendioſè de admirando Gregorio ſint dicta.

✶ [illegible] Mirifica eius facta. ✶✶ [illegible] Niceph.
† [illegible] Euſeb. lib.7 cap.25. Ruffi. interprete.
a Quum eccleſia in quodam loco arctiſſimo inter montē & fluuium poſita conſtrui deberet, & ſpatium ſufficiens non eſſet, ipſo ſancto in oratione pernoctante, mane facto, inuenta eſt rupes tanto ſpacio loco ceſſiſſe, quantū erat competēs pro ipſa Eccleſia fabricanda. Hieron. [illegible].
b Theologia hæc reperitur apud Ruffinū, Eccl. hiſt. Euſeb. lib.7. cap.25.

c Imò alia etiam eius miracula ſub Conſtantino Magno referuntur infra lib.8.cap.15.

CAPVT XVIII.

Dionyſij Paſchales epiſt.
† [illegible]

DIonyſius autem Alexandrinus, nondum pace eccleſiis à Galieno reddita, ad eas quas diximus de pœnitentia & baptiſmo, alias quoque de Paſchate † feſtas cōpoſuit epiſtolas. Quarum vnā quidē ad ✶ Flauianum dedit: aliam ad Didymū & Domitiū, in qua etiā octo annorum canonē ex-

✶ Euſeb. Flauium habet, libro 7. cap. 20.

Idem, poſt æquinoctium vernum, μετὰ τὴν ἰσημερίαν. Ibid. Idem ab exilio Alexandriã reuerſus.

A ponit, non aliàs quàm æquinoctio verno Paſcha celebrari oportere aſtruens. Aliam rurſus ad preſbyteros Alexandrinos, atq; diuerſas alias ad alios ſcripſit. Pace porrò exorta, ab exilio Alexandriam rediit. Ibi ſeditione & tumultu ciuili excitato, quoniam Epiſcopali munere ſuo fungi non potuit, fratribus ſcilicet in alterutram partem factionis inclinatis, ipſis Paſchæ feriis ex ipſa Alexandria velut exul per literas cum eis eſt collocutus. Dedit quoque ad Hieracem Aegyptium epiſcopum feſtas ſiue Paſchales literas, in quibus ſeditionis Alexandrinæ mentionẽ faciẽs, ad hunc modũ ſcribit.

CAPVT XIX.

Paſchalis Dionyſij ad Hieracem epiſcopum Aegyptiũ epiſtola, de calamitatib⁹ Alexãdrinæ vrbis, propter ſeditionem ciuilem.

QVid ego admirer difficile eſſe, cũ eis qui magna locorum intercapedine à nobis ſunt diſsiti, per epiſtolas agere? quũ in dubiũ venerim, quomodo ipſe mecũ colloquar, & ipſe animæ meæ cõſulã? Ad ipſa enim viſcera mea, hoc eſt, ad fratres qui eiuſdem ſunt contubernij, eiuſdem animi, eiuſdẽ B vitæ inſtituti, & eiuſdẽ eccleſiæ, epiſtolis opus eſt eáſq; quomodo perferri curem, durũ & propè impoſsibile eſt. Facilius namq; aliquis non dico in lõginquum exilij locũ, ſed ab Oriente ad Occidentẽ tranſierit, quàm Alexandriam ex ipſa Alexandria peragret. Longè quippe ſolitudine illa deſerta atque inuia, quam duabus ætatibus ſeu generationibus filij Iſrael pertranſierunt, periculoſior & impeditior eſt mediæ ciuitatis via: & mari item illo, quod illi diuiſum, & in parietum formam redactum, latè habuerunt peruium, in quorum etiam quaſi publica via Aegyptij ſunt ſubmerſi, quieti & tranquilli portus noſtri facti ſunt procelloſiores: ita vt frequenter propter eas quæ in illis fiunt cædes, rubri maris ſpeciem præbeant. Qui verò per vrbem ipſam profluit amnis, aliquando quidem ſolis illis & inaquoſis locis, per quos Iſrael incedens vſque adeò ſiti eſt preſſus, vt ad clamorem & vociferationem Moſę, ab eo qui ſolus admiranda facit, ex altiſsima & duriſsima rupe vnda profluere, viſus eſt multo aridior ſicciórque. Aliquando C autem in tantum exundauit, vt vicinam regionem vniuerſam, viáſque & agros omnes diluuio obrueret, eámque quæ ſub Noe fuit, ſe aquæ inundationem adducturum eſſe minatus ſit. Semper equidẽ cruore, cædibus, ciuiúmque ſubmerſorum ſuffocationibus infectus fluit, & contaminatus: qualis ille Pharaonis per Moſen in ſanguinem conuerſus, & ſanguinem olens fuit. Quæ verò fluminis eius quod repurgat omnia, repetietur expiatrix vnda? Quomodo etiam immenſus & hominibus impermeabilis Oceanus, huic ſuperfuſus, amarũ hoc deterret atque abolebit pelagus? Aut quomodo ingens ille fluuius ex Edem, in quatuor ad quæ eſt deſignatus regna profluens, ſi in vnam terrã Gęon traducatur, cruentam abluet faciem? Quomodo denique aer, à cladium vbique tantarum imputriſsimis exhalationibus infectus atque pollutus, purgabitur? Tanti à terra vapores, à mari venti, à fluuiis auræ, à portubus craſsiores nebulæ feruntur, vt rabeſcentibus ac diffluẽtibus, in omnibus ſubiectis elementis, cadaueribus, cruore roret. Et admirantur adhuc & dubitant, vnde cõtinuæ proueniant peſtilentiæ, vnde graues morbi, vnde omnis

Cædes in vrbe & portubus.

Nilus exiccatus.

Idem diluuio exundãs.

Idem ſanguinolentus.

Aeris infectio.

Peſtilentia.

D generis calamitates, vnde tot & tam varij hominũ interitus? Quid ita tam ampla ciuitas, non tam frequentes iam habeat incolas, ſi eos ab infantibus ipſis vſque ad ſenes decrepitos recenſeas omnes: quàm antea eorum tantum, quos [a] crudæ ſenectutis vocabat, ſonit? Aliorum porrò à quadragenariis vſque ad ſeptuagenarios tãta antehac fuit multitudo, vt illorum numerum nunc non ſuppleant, quum eis accenſeantur & attribuantur, ad publicam percipiendã annonam, qui quatuordecim annorum ſunt, vſque ad octogenarios. Sic qui olim erant decrepiti, eorum nũc quaſi [b] æquales ſunt facti, qui [c] vultu maximè ſunt iuuenili. [d] Et quum in terris ſemper diminui atque conſumi genus hominũ conſpiciant, internecione omnium indies gliſcente atque graſſante non contremiſcunt.

a ὠμογέροντας. Hominum Alexãdriæ mira paucitas. b ἀπολείπουσι οἱ ἄκρως νεαροὶ. c ... d ...

CAPVT XX.

POſt ſeditionem autem peſtilẽtia admodum in vrbe ſæuiit. Et quũ Paſchalis dies pro foribus eſſet, ad fratres ſcripto verba faciens, contagioſi morbi erumnas huiuſmodi ornauit verbis. Aliis equidẽ ho- E minibus, vt nunc ſe res habent, non videatur eſſe feſti diei celebrandi tempus. Neque adeò illis eſt vel tale, vel aliud quodpiam, non † luctuoſum dico, ſed quod & ſit & videatur maximè lætũ. Nũc ſanè lugent omnia, mœrent omnes, & reſonãt per vrbem eiulatus, propter tantam mortuorũ & quotidie morientium multitudinem. Sicuti enim de primogenitis Aegyptiorum ſcriptum eſt, ſic nunc quoque lugens eſt clamor. Non enim eſt domus, in qua non reperiatur mortuus. Atque vtinam nõ reperiretur. nam & eis quæ hæc præceſſerunt temporibus, permultas & graues perpeſsi ſumus calamitates. Et quum ſoli nos ab omnibus affligeremur & necaremur, nihilominus tamen tum quoque feſtos egimus dies: & omnis cuiuſlibet cladis locus, conuentus agendi nobis præbuit commoditatem: ager, ſolitudo, nauigiũ, publicum diuerſorium, carcer. Omnium autem lætiſsimum Paſcha egerunt, perfecti, qui in cœlo conuiuantur, marty- F res. Poſt eas clades bellum & peſtilẽtia irruit, quæ vnà cũ gentibus pertulimus mala. Et ſoli nos quidem, quæ nobis ſunt illata detrimẽta ſuſtinuimus: vnà cum illis autem, quæ inuicem ipſi inter ſe vel fecerunt, vel perpeſsi ſunt, per tumultum ſcilicet, tolerauimus diſpendia. ſed Chriſti rurſum exhilarati ſumus pace, quam ſolis nobis conceſsit. Quũ verò paululum admodum & nobis & ipſis datum eſſet, vt reſpiraremus, contagioſa hæc lues vrbem inuaſit: res metu omni illis horribilior, & erumna quauis calamitoſior: &, vt quidam eorum dixit hiſtoricus, [a] clades vna opinione & ſpe omnium * * maior: nobis verò haudquaquam talis, ſed non minus atque alia, exercitium atque exploratio

Infidelibus nullum eſt dierum feſtorum celebrãdorũ tempus.

† ἐπίλυπον.

Chriſtiani in perſequutionibus & erumnis ſuis quouis omni loco feſtos dies feſtos celebrarunt. Eidem cladiũ quas ſibi infideles ipſi creauerunt per ſeditionẽ, participes. Perfecti martyres. Pax Chriſti.

a πρᾶγμα μόνον δὴ τῶν πάντων ἐλπίδος κρεῖττον γενόμενον.

* * *Peſtis iſta & lues, quæ horribilis & feralis videtur, explorat iuſtitiam ſingulorum, & mentes humani generis examinat, an infirmis ſeruiant ſani, an propinquos cognatos pie diligant, an miſereantur ſeruorum languentium Domini, an deprecantes ægros non deſerant medici: an feroces violentiam ſuam comprimant, an rapaces auaritiæ furentis inſatiabilem ſemper ardorẽ vel metu mortis extinguant, an ceruicem flectant ſuperbi, an audaciam leniant improbi, an pereuntibus charis vel ſic aliquid diuites largiantur & donent ſine hærede morituri? Exercitia ſunt nobis iſta, non funera, dant animo fortitudinis gloriam, contemptu mortis præparant ad coronam. Cypri. in Ser. de mortalit.*

A ratio. Non illa quidem à nobis abſtinuit, verùm multo maximè in gẽtes eſt graſſata. Deinceps hæc infert. Plurimi itaque fratres, pro excellenti ſuo amore & fraterna charitate, ſibi ipſis non parcẽtes, & alius ab alio inuicem animis dependentes, ſine metu omni ęgrotos viſitarunt: & magno ſtudio & cura illis in Chriſto inſeruientes, vnà cum illis mortui ſunt, perquàm libenter aliorum dolore ſeipſos implentes, morbúmque proximorum in ſe pertrahentes, ac non grauatè cruciatus deuorantes. Multi curantes atque confirmantes alios, ipſi deceſſerunt, mortem illorum in ſeipſos transferẽtes. Ita vulgatum illud verbum, quod † comitatis ſolius & beneuolentiæ ſemper viſum eſt, factis tũ adimplerunt, dum ad eum modum decedentes, ſe * peripſema omnium eſſe declararent. Hoc pacto optimi apud nos fratres, presbyteri etiam quidam & diaconi, & ex plebe laudatiſsimi quique, ex hac vita emigrarunt: vt iam id genus mortis pietate multa & fide roboratum, non multum videretur abeſſe à martyrio. Et ſanctorum cadauera illi ſupinis manib. & ſinu excipere, oculos repurgare, ora

B claudere, in humeros tollere, componere, ad ſe applicare, complecti, lauare, veſtibus funeralibus exornare, & paulo pòſt æquali ſorte potiri, ſuperſtitéſque eos qui præceſſerant ſtatim ſubſequi. Gentes porrò contrà omnia fecerunt, eos qui ægrotare cœpiſſent propellentes, & chariſsimos quoſque refugientes, ſemimortuos in vias ſternentes, mortuos inſepultos proiicientes, ſucceſsionémque & communionem mortis auerſantes, quam tamen quantumuis multa molientibus euitare facile non erat. Deinde quum iam ea in vrbe pacatiores eſſent res, Dionyſius ad fratres in Ægypto Paſchalẽ epiſtolam, & rurſus aliis alias ſcripſit. Circunfertur etiam eius de Sabbato ſcriptum, & aliud de exercitio: & ad Hermanionem fratréſque Aegyptios literas ſcribens, inter alia de Decio & Gallo, prauiſque eorum moribus pleraque commemorat: & tranquillitatis quæ ſub Galieno fuit, mentionem facit.

Dionyſij ſcripta.

** Veteres vrbium expiationes anniuerſarias facientes, homines ſacros, hoc eſt, qui peſte aliòve morbo expiando ui immolabantur, & Catharmi atque Pharmaci vocabantur, in victimarum morem redimitos, è loco præcipiti in mare deiiciebant, Neptuno immolantes, cũ ſolemnibus hiſce verbis, περίψημα ἡμῶν γενοῦ, ἤτοι σωτηρία καὶ ἀπολύτρωσις: Sis pro nobis peripſema, hoc eſt, piaculum, luſtio, redemptio noſtra, & ſeruatrix vrbis victima. Suidas, & Nicolaus Leonicus de Varia hiſtoria lib. 3. cap. vlt. Tanquam purgamenta huius mundi facti ſumus, omnium peripſema: hoc eſt, Nos tanquam piacula mundi facti ſumus, & ſuccedanea pro populo victima. 1. Cor. 4.*

C

CAPVT XXI.

AD hæc duos libros de promiſsionibus compoſuit, quibus argumentum præbuit Nepos: qui Aegypti epiſcopus, Iudaica opinione, quæ in ſcripturis ſanctis Chriſti promiſſa ſunt, ſenſu corporali craſsius intelligens, ea ad præſens ſeculum, & deſignatam quãdam mille annorum vitam referebat. Et quòd is ex Apocalypſi Ioannis opinionem ſuam ſe confirmaturum eſſe opinaretur, librum compoſuit, cui titulum Confutationis indidit. Cui Dionyſius in eis quos diximus libris reſpõdens, in priore quidem ſententiam ſuam de illius dogmate exponit, in poſteriore autem de Apocalypſi Ioannis agit pluribus. Quandoquidem, inquit, ſcriptum quoddam proferunt Nepotis, quo valde nituntur, D veluti certò & irrefragabiliter oſtendente atque probante, regnum Chriſti in terris futurum: in aliis quidem multis Nepotem recipio & complector, propter fidem, tolerantiam laboris, ſcripturarum lectionem, & frequentes pſalmodias, quibus huc vſque multi delectantur fratres, hominémque ipſum obſeruo. Deĩde progreſſus infert. Sed enim ſi quid rectè dictum ſit, laudare id conuenit. Rurſum, verò ſi quid ſecundum ſanam doctrinam non ſit ſcriptum, id caſtigare oportet. Ac ſi quidem ipſe adeſſet, ſatis eſſet ratiunum in colloquio, per interrogationem & reſponſionem, ad perſuaſionem, & conciliationem eorum quæ inter ſe opponuntur. Quum autem ſcriptum eius ſatis ad perſuadendum compoſitum, in hominum ſit manibus, quo ſcripto legi & prophetis cõuiciatur, Euangelia nihil eſſe ducit, & Apoſtolicos libros tãquam nullius precij eleuat: ipſum autem perinde atque occultum & arcanum myſterium celebratur, ſimpliciorum fratrum animos nihil permittens magnum & ſublime de certa, vera & E glorioſa apparitione Chriſti, aut de noſtra à mortuis reſurrectione, atque ad ipſum aggregatione & aſsimilatione, ſed humilia quædam & caduca, qualia præſentis vitæ ſunt, ſapere & ſentire: perquam eſt neceſſarium, vt veluti cum præſente fratre noſtro Nepote diſſerentes agamus. Deinde cõmemorat, ſe † in Arſenoite fuiſſe, vbi huiuſmodi emerſit hęreſis: ibique omnib. Eccleſiaſticis atque aliis item viris præſentibus, tribus continuis diebus de Nepotis doctrina, libro eius propoſito, diſſeruiſſe. * Fratrúmque ſtabilem ac decentem morem admiratur, qui ritè atque ordinè reſponſionibus aſſenſiones approbationéſque ſuas accommodarint: neque contentioſè defendere perſeuerarint, quæ ſemel apud ſe conſtituiſſent: neque obiectiones legitimas intermiſerint, veritatem illi cognitam (quod pudore quodam aliqui, quum conuincuntur, non faciunt) profitentes: bonáque conſcientia, quæ autoritate diuinarum literarum probata eſſent, citra ſimulationem & diſsimulationẽ, F cordibus ad Deum ſimpliciter compoſitis, ſuſcipientes. Addit præterea, vt etiam eius loci doctor Coracion dictus, vocibus eis quæ contra illius opinionem prolatæ fuerant perſuaſus, præſentibus omnibus receperit, veritate iam abundè ſatis perſpecta, ſibi de cætero nihil futurum cum Nepote negotij, neque mentionem ſe eius facturum, neque doctrinam promulgaturum. Alios quoque fratres dicit lætatos delectatóſque eſſe diſſertationibus eis, atque communi omnium conciliatione & cõſenſu.

Dionyſ. de hæreſi Nepotis.

Error & Iudaica fabula Chiliaſtarũ.

Dionyſius apud Arſinoem oppidũ de Nepotis dogmate diſſeruit, hæreſimq́; eã refellit.

Optimus de rebus ſacris, in conuentu publico diſputandi proceſſus. Euſeb. lib. 7. ca. 14.

† Autore Plin. lib. 5. cap. 9. inter reliquas multas Aegypti præfecturas, quas nomos vocant, Arſenoites numeratur: ab Arſinoe oppido ſic dictus, quod Ptolemaus Philadelphus ſub nomine ſororis ſuæ, quæ ita nominabatur, condidit. Idem, amnẽ qui Arſinoem præterfluit, Ptolemaum appellari. Plin. lib. 6. cap. 29.

CAPVT XXII.

DEinde de Apocalypſi Ioannis ſententiam ſuã profert, quę omnia quãuis ſint longiora, tamen neceſſario verbis ipſius commemoranda putauit.

Dionyſ. de Apocalypſi Ioannis.

A Nonnulli eorum, inquit, qui eos præceſſerũt, aboleuerunt, & reſtituerunt rurſum librum ipſum, atque eum per capita omnia corrigentes, in eam formam redegerunt, vt cognoſci non poſſet, & nulla ratione cõpoſitus eſſe videretur. Falſam quoq; inſcriptionem habere dixerũt: neque enim Ioannis eſſe, neque reuelationem vllam habere, qui tã magno & craſſo obſcuritatis velo coopertus eſſet: & non modo non ab Apoſtolo quopiá, ſed ne à ſancto quidem aut Eccleſiaſtico viro editum eſſe. Cerinthum autem, qui eius quę ab eo Cerinthiana dicitur hæreſis autor eſt, voluiſſe celebri nomine fide dignam autoritatem figmento ſuo parare. Hoc enim eſſe profeſsionis ſuæ dogma, regnum Chriſti terrenum futurum: & quas ipſe corporalis admodum & carnalis concupiuerat res, in eis ſpem eſſe, vitam veluti in ſomnis traductum iri, in ventris ſcilicet & eorum quæ ſub ventre ſunt libidine & vbertate: hoc eſt, cibo, potu, cõnubio, & (vt abſurditatem tãtam ſpecioſis ornaret verbis) diebus feſtis, ſacrificiis, & victimarũ mactationibus. Ego verò abrogare librum eum, quẽ fratres multi ſtudioſe legunt, non auſim: maiorem autẽ quàm pro

B tenuitate mea decet, de eo concepi opinionẽ. Nã etſi non intelligo, ſuſpicor tamen altiorem ſecretiorémque in verbis eius latẽre ſenſum, eúmq; longè ſubliniorem, quàm vt à me percipi queat. Id q; non arbitrio meo iudico, ſed fidei magis tribuo. Non reiicio quidẽ quæ non perſpicio, magis autẽ admiror quod non intelligo. Poſthæc ſcriptura reuelationis omni diligentius & exquiſitius perpẽſa, fieri non poſſe demonſtrat, vt facile quis ſentẽtiam eius aſſequatur, ac deinde refert: Abſoluta verò, vt ita dicã, prophetia vniuerſa, beatos propheta renunciat, qui eã ſeruauerint, ſéque adeò ipſum. Beatus enim, inquit, qui ſeruat verba prophetiæ libri huius: & ego Ioannes, qui hæc & vidi & audiui. Vocari quidem Ioannem eum, & Ioannis eſſe ſcriptum id, non repugno. Et ſancti alicuius ac diuinitùs afflati viri eſſe aſſentior: non facile tamen Apoſtoli eſſe conceſſerim, filij Zebedæi, fratris Iacobi, cuius Euangelium eſt quod ſecundum Ioannem inſcriptum eſt, & epiſtola Catholica. Coniecturam autẽ facio, ex vtrorumque ſcriptorum more & indole, ex verborum forma, & ex ipſius libri

C ductu, illius non eſſe. Ac Euangeliſta quidem nuſquam nomen ſuum aſcribit: neque ſeipſum vel in Euangelio, vel in epiſtola deprędicat. Et paululum progreſſus, rurſum inquit: Ioannes quidem nuſquam, neque tanquam de alio, neque tanquam de ſeipſo. qui verò Apocalypſim ſcripſit, ſtatim à principio ſeipſum præponit: Apocalypſis Ieſu Chriſti, quam dedit illi Deus, palàm facere ſeruis ſuis celeriter, & ſignificauit mittens per angelum ſuũ ſeruo ſuo Ioanni, qui teſtimonium perhibuit Verbo Dei, & teſtimonium eius quæcunque vidit. Deinde etiam epiſtolam ſcribit: Ioannes ſeptẽ eccleſiis in Aſia, Gratia vobis & pax. Euãgeliſta autem, neque in Catholica epiſtola nomen ſuũ præmiſit, verùm + ineffabili quodam modo ab ipſo ſtatim arcano myſterio diuinæ reuelatiõis eſt exorſus: Quod fuit ab initio, quod audiuimus, quod vidimus oculis noſtris. Cuius reuelationis nomine etiã Dominus beatũ deprædicauit Petrum, inquiens: Beatus es tu Simon Bariona, quoniam caro & ſanguis nõ reuelauit tibi, ſed pater meus cœleſtis. Quin ne-

que in ſecunda, quæ fertur, neque in tertia Ioan- D
nis, quantumuis breuibus epiſtolis, Ioannes nominatim præponitur: ſed ſine adiectione nominis, preſbyter ſcribitur. Iſte porrò non ſatis habuit, vt ſemel nomine ſuo edito, conſequentia exponeret: ſed id repetit identidem, Ego Ioannes qui vidi & audiui iſta. Deinceps indicat, Ioannis quidem eſſe ſcripturam eam, illi cognominis, ſed non dilecti illius: & per coniecturam eſſe arbitratur Aſiatici Ioannis, qui cognominatus eſt Preſbyter, de quo prius diximus, videlicet quòd duo monumenta, idem Ioannis nomen habentia, Epheſi monſtrentur. Multi enim, inquit, propter ſuam in Apoſtolos + propenſionem & affectionem, nomina eorũ libris ſuis imponebant.

CAPVT XXIII.

Oſtendit quoque ex compoſitione dictionis, ſententiis, & verbis ipſis, alium eſſe, quàm Ioannẽ Euangeliſtã, eius libri autorem, ita ſcribens. Cõſona enim ſibiipſis ſunt Euangeliũ & Epiſtola, & ſi- E
mile habent initiũ. Illud enim dicit, in principio erat Verbum. hæc autẽ eadem + pauxillũ mutata: Quod audiuimus, quod vidimus oculis noſtris, & manus noſtræ contrectarunt de Verbo vitæ, & vita manifeſtata eſt. Hæc enim verba veluti * prę ludens præmittit, contra eos contendens, ſicuti in ſequentibus oſtendit, qui dicebant, Dominum in carne non veniſſe. Quapropter accuratè & appoſitè connexuit, Et quod vidimus & annũtiamus vobis: ex ſeipſo nimirum continuè dependens, & à propoſito non digrediẽs. Et ſic, per eadem rerum capita & nomina, omnia per ſequitur: quorum aliqua nos compendioſè cõmemorabimus. Qui verò attentè ea leget, in vtriſque inueniet, multam vitam, multam lucem, deteſtationem tenebrarũ, perpetuam veritatẽ, gratiam, gaudiũ, carnem & ſanguinem Domini, iudicium, remiſsionem peccatorũ, Dei in nos dilectionẽ, fraternæ inter nos charitatis mandatum, præceptorum omnium obſeruationẽ, redargutionem mũdi, diaboli, Antichriſti, promiſsionem ſpiritus ſancti, adoptionem filio- F
rum Dei, fidem quæ per omnia à nobis exigitur. Et quòd pater & filius vbique deſignentur, quódque omnino per omnia eos vnum atque eundem ſpectandum cognoſcendúmque literis ſuis proponunt & adumbrant. Euangelij quidem & epiſtolæ formæ & ideæ propoſitæ ſunt. Peregrina autem & aliena prorſus ab his eſt Apocalypſis, neque illis cohærens, neque proximè ad ea accedens, ex aliqua parte. quippe quæ, vt ita dicam, ne ſyllabam quidem communem cum eis habeat. Sed neque mentionem vllam, neque ſententiam, vel epiſtola Apocalypſis (omitto enim Euangelium) vel Apocalypſis epiſtolæ habet: quum quidem Paulus, aliquid etiam in epiſtolis ſuis de reuelationibus ſuis oſtendat, quas tamẽ ipſas in ſcriptum peculiare non retulit. Præterea diſcrimen eloqutionis Euangelij & epiſtolæ ad ipſius Apocalypſis ductum colligere & notare licet. Hæc enim non ſolum non vicioſis, iuxta Græcorum ſermonem, ſed etiam exquiſitis & egregiis verbis, ſyllogiſmis, cõpoſitionibus, & interpretationibus

Cerinthus [illegible].

Cerinthi hæreſis.

Verum ſacri Theologi iudicium. Hoc ætate noſtra etiam Latini nõ ſanant.

ἀκοντ. [illegible]

ζῆλον.

Apocalypſim Ioannis Euangeliſtæ nõ eſſe.

[illegible]

Conſonantia Euangelij & epiſtolæ catholicæ Ioannis.

Eorundem materia & argumentũ.

Apocalypſis nihil cum eis commune.

A ſcripta ſunt. Tantum ſcilicet abeſt, vt barbaram in
eis vocem aliquam, aot ſolœciſmum, aut omnino
ruſticitatem teperias. vtrunque enim, vt videtur,
habuit doou m, & ſermoois & intelligentiæ: vtra-
que ei à Domino & ſapientiæ & cugnitionis con-
ceſſa gratia. Huoc autem reuelatioues quidem vi-
diſſe, ſcieotiamq; & prophetiam accepiſſe, ooo eo
inficias cæterùm in oratione ſua eum ſermooem
Græcum accuratè ſeruare non video. Nam & ru-
ſticis barbariſmis, & ſolœciſmis alicubi vtitur.
Qoæ quidem ego, oe quis id exiſtimet, oon con-
uiciandi & reprehendendi animo, neq; adeò ne-
ceſſariò, ſed vt diſsimilitudinem tantũ ſcripturarũ
iſtarũ indicarem atq; expedirem, dixi. Atque hæc
io poſteriore libro Promiſsionũ, cum Nepote cõ-
greſſus, de Ioannis Apocalypſi, Dionyſios ſcripſit.

CAPVT XXIIII.

SVnt & aliæ plurimæ diuini eius
viri epiſtolæ: vt coorta Sabelliũ,
B ad Ammonẽ Beronicenſem epi
ſcopum, item quæ ad Teleſpho-
rum & ad Euphtanorem, & rur
ſum quæ ad Ammooem & Eu-
porum eſt ſcripta. Compoſuit præterea in eodem
argumento libros quatuor, ad cogoomioem ſibi
Romanum epiſcopũ. Ioſuper aliæ plures ſuor epi-
ſtolæ, & oratiooes prolixæ iuter epiſtolas connu-
meratæ: ſicuti quas Timotheo puero conſcripſit,
ioſcriptiooem habeotes, De oatura. Sicuti etiã eſt
ea quam ad Euphtanotem compoſuit, De tenta-
tionibus. Ad Baſilidem autem eccleſiatum Penta-
politaoarum epiſcopum ſcribens, ab ioitio com-
mentatios ſe compoſuiſſe indicat, io Eccleſiaſtem.
Diuerſæ etiam ad ipſum datæ epiſtolæ. Scripſit iti
dem cootra Paulum Samoſateoum, & Manetem,
qui eo tempore extiterunt. De eis autem poſtea di
cemus. Quum autem ad multam perueniſſet ſeoe
ctutem, duodecimo imperij Galieni anno mor-
tuus eſt, quo tempore contra Paulum Samoſate-
num Antiochiæ Syoodus eſt coacta. Quæ verò
C de Diooyſij libris Baſilius Magnus ad Maximum
philoſophum ſcribat, addendum hiſce putaui.

Alia Dionyſij ſcripta.

CAPVT XXV.

QVæ inquiris, inquit, Dionyſij ſcri
pta, plurima ad oos peruenere.
Quòd autẽ librorum eorũ copia
nobis nõ eſt, propterea ad te nõ
miſimus. De quibus ſic noſtra
eſt ſeotentia. Non omnia eius vi
ri admiramur opera. Sunt etiã nonnulla quæ pror
ſus abrogamus. Ferè eoim impietatis iſtius, quæ
tantopere nuoc celebratur, eam dico quæ κατὰ τὸ
ἀνόμοιον, ſiue de inæqualitate eſt, quaorum ego ſcio,
ipſe primus ſeminariom præboit: ooo ille quidem
improbitate mentis & ſenteotiæ, ſed quòd vehe-
mẽtius acriúſque oppugnare Sabellium voluerit.
Quem ego cõparare ſolitus ſum inſitori, qui quũ
iocuruom tenellæ arboris ſtatom ſedulò corrige-
re ſtudeat, deinde immodica attractinoe peccet,
& modò excidat, plantámque ipſam in contrariã
diuerſamque deducat formam. Simile quiddam
enim & in hoc viro factũ eſſe deprehẽdimus. Ille

Iudicium Baſilij Magni de Dionyſij Alexãdrini ſcriptis.

enim actius impietati Libyci hæretici coogreſſus, D
non ſeoſit, oimio contentionis ſtudio ſe in cootra
rium ferri malum. Cui ſatis fuerat oſtẽdere, nõ idẽ
eſſe † ſubiecto ipſo patrem & filiũ, & per hoc *
victoriæ laudem à blaſphemo illo reportare. Ipſe
autem vt apertè admodum & prolixè illum coo-
uioceret, non tantùm diuerſitatem ſubſiſtentiarũ,
verumetiam ſubſtaotiæ differẽtiam, & poteſtatis
veluti † remiſsiooem, & gloriæ * mutationẽ aſ-
fert. Ita vt eum per hoc cõtigerit malũ ipſum ma-
lo alio cõmutare, & à recta doctrina aberrare. Ita-
que in ſcriptis ſuis varius eſt. Nonnunquam eoim
τὸ ὁμοούσιον ſiue coosubſtantiale tollit, per eum, quo
ad ſubſtantias abrogandas malè vtitur, librũ. Ali-
quando autem id admittit, in eis ſcilicet, quæ pro
defeoſione eius ad ſibi cognomioem compoſuit
ſcriptis. Tum autem de ſpiritu etiam ſancto voces
emiſit, ſpirituali viro mioimè congruentes, ab ea
quæ adoratur, eum diuioitate proſcribeos, & ve-
luti in infimum ordinem creatæ & mioiſtræ oa-
turæ redigens. Ac talis hic quidem vir fuit.

† τῷ ὑποκειμένῳ.
** τὴν νικητήριον.*
Errores Dionyſij.
† ὕφεσιν
** παραλλαγήν.*

CAPVT XXVI.

SAbellij autem paulo aotè memini- E
mus. Nunc verò & quis fuerit, &
quæ eius fuerint blaſphemiæ, clarè
exponam. Et ille quidẽ Libycus ge-
nete fuit, Pẽtapoli eius regionis or-
tus. Docuit autem, voam ſubſiſtẽtim eſſe patrem
& filium & ſpiritum ſanctum, voámque trinomi
nem perſonam. Et in veteri quidem Teſtamẽto,
veluti patrem legem dediſſe: in oouo autem, qua-
ſi filium homioem factum eſſe: vt Spiritum ſao-
ctum verò, ad Apoſtolos aduenoiſſe. Huic Diooy-
ſius, ſicuti à magno illo patre Baſilio dictum eſt,
reſiſtens, in contrarium delapſus eſt malum. Hæc
de Sabellio paucis.

Sabellij hæretica opinio.

CAPVT XXVII.

PO tempore, Demetriano epiſcopo
ᵃ Aotiochię defuncto, Paul[b] Samo-
ſateous thronum eius accepit, quũ F
Zeoobia * eius loci regoum obti-
oeret. Perſæ enim Romaois victis,
adminiſtrationem ei Syrię & Phœ-
niciæ tradiderant. Paulus porrò iſte, curare eam in
religione Iudaizantem volens, plurimúmque ope
ræ & curæ io ea rectè inſtituenda atque conuer-
tenda ponẽs, [b] in Artemonis hæreſim impegit. Ni
mis enim humilia atque humi ſerpentia de Chri-
ſto docuit. Communem quippe hominem natu-
ra fuiſſe, neque quicqoam præcipuum præ nobis
habuiſſe, & diuioæ ſubſtantiæ expertem extitiſſe,
atqoe in eo perinde atqoe in propheta filium Dei
inhabitaſſe, & rurſum ab eo diſceſsiſſe, noonullá-
que hiſce ſimilia contra Eccleſiaſticam doctrioã
cẽſuit. Quod vbi tum eccleſiarũ paſtores cogno-
uerũt, non deſpiciendam ſerpentẽ iam tantã cõta-
gionẽ iudicarunt: præcipuè quũ piaculũ id domici
liũ & taoquã adiutricẽ, tam magnam nactũ eſſet
vrbem.[c] Atq; Dionyſius quidẽ Alexandrious, vir
celebris, propter ætatẽ affectam, & grauem imbe-
cillitatem, proficiſci eò diſtulit. Literis autem &
ipſum ad officium eſt cohortatus, & eos qoi ad

Suprà cap. 7. Eodem.
τῶν ἀρχόντων.
a In Oriẽte Odenatus Perſas vicit, Syriam defendit, Meſopotamiam recepit, vſq; ad Cteſiphõtẽ peruenit. Deinde verò cum filio Herode, Sapore victo (fuit autem Palmyrenorum princeps Odenatus, & à Galieno in ſocietatem imperij adſcitus) inſidiis conſobrini ſui occiſus eſt. Cuius vxor Zenobia cum Herenniano & Timolao filiis regnum obtinuit.
b Pauli Samoſateni hæreſis.
c Dionyſius eam oppugnauit.

d Eam Aureliani mens longè ab Antiochena, magis prælij terrore, quàm ſtilo, cepit: qua curruum eius triūphātu Ro. præceſſit. Eutrop.

A eum confluebant, ad ardorem & æmulationem veræ pietatis exacuit, iudiciúmque ſuum & ſententiam de propoſita quæſtione ad eos miſit. Reliqui verò eccleſiarum antiſtites, veluti ad vaſtantem & pernicioſam feram conficiendam, [d] Antiochiam vndiquaque alius poſt alium congregabantur, reſplendentes enſes & cuſpides, vera eccleſiæ dogmata, præ ſe ferentes. Eorum primi nominis & maximè celebres, ſicuti ſtellæ radiantes præfulgebãt: Gregorius magnus ille, miraculis edendis decantatus: & Athenodorus, ſententiis, verbis & factis, fraternè illi coniunctus: Ponticarum eccleſiarum epiſcopi, Firmilianus Cæſareæ Cappadocum antiſtes, vir præclarus, & vtriuſque generis literarum ſummè doctus: Helenus metropolis Tarſi Cilicũ epiſcopus: præterea Nicomas Iconij, Hymenæus Hieroſolymorum, & Cæſareæ Palæſtinæ Theotecnus, epiſcopi. Maximus inſuper, qui fratrib. Boſtræ præfuit: Theophilus, Proclus, Helianus, Paulus, * Babylianus, Protogenes, Hierax, Eutychius, Theodorus, Malchion, & Lucius, diuerſarum eccleſiarum præfecti. Hi omnes, & alij quamplurimi,

d Epiſcopi Antiochiæ aduerſus Paulum Samoſatenum congregati.

** Aliq. Belanus.*

B vnà cum presbyteris & diaconis, in eam quam diximus ciuitatem conuenerunt. Quum igitur in vnum congregati eſſent, ſæpe multúmque ſermones conſerebantur, & in quolibet conceſſu quæſtiones plures proponebantur. Ibi Paulus obumbrare, & quantum poſſet, hæreſim ſuam tegere & occultare laborabat. Illis autem illud maximè ſtudio fuit, vt illa proferretur, & tanta in Chriſtum blaſphemia omnibus propalam nota fieret. Quapropter ſuadendo primùm & conſulendo, conati ſunt Paulum à cõcepta opinione abducere, & in contrariam ſententiam pertrahere. At quum ille, iuramento interpoſito, apertè errori ei renunciaret, neque ſe quidnam eiuſmodi ſentire, ſed Apoſtolicis finibus & doctrinis adhærere, eiſque inſiſtere confirmaret: tum quidem illi, communẽ Seruatorem Deum de eccleſiarum conſenſu & concordia quum laudibus concelebraſſent, Synodum ſoluerunt, & pro ſe quiſque ad greges ſuos redierunt.

Samoſatenus orthodoxum ſe eſſe iurat. Conuentus epiſcoporum ſoluitur.

C

CAPVT XXVIII.

SEdenim temporis proceſſu, quũ rurſum vbique fama ſpargeretur de Paulo, qui ita à veræ fidei profeſſione degenerans deſciuiſſet, celeberrimi illi viri ne tum quidẽ ſtatim ad illum deturbandũ ſunt progreſſi, ſed literis ſcriptis, vulnus eius curare ſũt conati, lethalem ſe eo modo doctrinam oppreſſuros eſſe opinati. Dionyſius equidem epiſtolam dedit, autorem erroris eius ne alloquutione quidem dignans, ſed populũ eccleſiæ Antiochenæ inſtruens tantum & confirmãs. Firmilianus autem Cappadox Antiochiam venit: ſed ſtatim dolo ab eo repulſus, reſipiſcentiam & conuerſionẽ denuò pollicente, inde deceſſit. Poſtea verò quum rurſus cũ eo congredi deberet, vt qui toties Deum negantis audaciæ eius periculum feciſſet, è vita exceſſit. quo tempore etiam Dionyſius Alexandrinus eſt mortuus, duodecimo, vt dictum eſt, Galieni imperantis anno, quum quidem decem & ſeptem annis rẽ Eccleſiaſticam adminiſtraſſet. Atque huius ſucceſ-

Samoſatenus in errorẽ relapſus. Proceſſus cõtra hæreticũ legitimus. Aliquoties Epiſcopo ſuper Samoſateni hæreſim conuenere.

ſor Alexandriæ Maximinus fuit. Cæterùm quum D Galienus quindecim iam annis rerum potitus eſſet, Claudius ei ſucceſsit, qui biennium tãtum imperio adminiſtrato, Aureliano id reliquit: ſub quo vltimus eſt contra Samoſatenum, quamplurimis epiſcopis confluentibus, conuentus peractus. Poſt quam enim illi multa admonẽdo, cohortationes adhibendo, & priorum promiſsionum atque conuentorum pacta in memoriam reuocando, in inficiatione eum perſiſtere viderunt, & accuſatores eum conſuratum inſtiterunt, cõcilium eſt coactũ. Hic Malchion quidam, qui prius Antiochiæ Sophiſticæ ſcholæ græcarum diſciplinarum præerat, & poſtea propter egregiam eius in Chriſtum fidem, ſingularemque virtutem, ad dignitatem preſbyterij euectus fuerat, cum eo in publico colloquio congreſſus, celerib. notariis, qui verba omnia chartis exciperent, diſpoſitis, illum conuicit: & tectum latentémque eius ſenſum fraudulenta ſeductione plenum, ita in lucem protulit, vt eum alij quoque manifeſtò deprehenderent. Itaque aliena opinari atque docere conuictus, & vt hæreſis E dux & autor, à catholica & vniuerſali, quæ ſub cœlo eſt, Eccleſia proſcriptus, non ſolum fideli cleri ordine motus, ſed etiam eccleſia eſt eiectus: & Domnus pro eo eccleſiæ Antiochenæ gubernacula ſuſcepit.

Fl. Claudius Galieno in imperio ſucceſſor. Claudij, Valerius Aurelianus. Vltimus epiſcoporum aduerſus Paulum Samoſatenum conuentus. Malchion presbyter Paulum redarguit. Paulus excõmunicatus.

Domnus epiſcopus Antiochenus.

CAPVT XXIX.

SEdenim quum Paulus contrà niteretur, eccleſiæque adminiſtrationẽ retinere conaretur, & in Synodi decreto acquieſcere nollet, audacia eius ad Aurelianũ tũ imperãtem eſt delata. Is ſanctiſsimè de ea re conſtituit, eis ſcilicet Epiſcopatum mandari iubens, quos Italici & Romani epiſcopi literis ſuis comprobaſſent. Etiamſi enim dæmonum cultui deditus eſſet, tum tamen quod iuſtum eſſet iudicauit, vt qui in fidei profeſſione conſentientibus reſponſaret, decretúmque eorum contemneret, ab illorum ſodalitate & collegio reſecaretur. Ita Paulus ab eccleſia, non tantũ F à ſacra & eccleſiaſtica, verumetiam à profana & mundana poteſtate turpiter eſt pulſus. Aurelianus autem, tum quidem tam æquum ſe erga nos præbuit. Procedente verò, vnà cum tempore, imperio eius, vt alio in nos eſſet animo, à quibuſdam perſuadebatur: paulatímque vt & ipſe perſequutionẽ aduerſus Chriſtianos moueret, incitabatur. Et iam non minimus rumor de ea paſsim increbreſcebat. Quúmque vix tandem ſuadentibus cederet, & ſubſcribere literis eis, quæ contra veram pietatẽ editæ fuerant, deberet, derepentè diuina affuit vindicta, quæ vnà cum ipſo cubito improbi ſcribæ manus inhibuit: † omnibus ſatis declarãs, nõ ſemper eis qui in nos commouentur, facile eſſe aduerſus eccleſias eius quod conſtituerint perficere: niſi illa arcano occultóque iudicio, quo ei viſum

Romani epiſcopo prærogatiua, à neſcio libro 7. cap. 30. Paulo proſcripto, tum Aurelianum Imper. adeò ſola tradita, ſententia ſua comprobat.

Aurelianus & ipſe perſequutionem contra Chriſtianos molitur. Primus hic apud Romanos diadema capiti innexuit, gẽmiſque & omni aurata veſte, quod ad id tempus Romanis moribus incognitum fuit, vſus eſt. Eutro. Aurelianum carpentum Deus inhibuit, quò tẽpore ſuo caſtigauit ſuos permiſit.

† *Aurelianus quum perſequutionem aduerſus Chriſtianos, nonus à Nerone decreuerat, fulmẽ ante eum magno circunſtantium pauore ruit. At non multo poſt inter Conſtantinopolim & Heracleã, Mneſthei notarij ſui fraude, qui ad quoſdam militares amicos eius, nomina eorũ annotata periculo, falſo manum illius imitatus, perinde atque Aurelianus eos interficere conſtituiſſet, occiſus eſt. Eutrop. Fl. Vopiſcus.*

A eſt tempore, explorationis, caſtigationis, & conuerſionis noſtræ gratia, id permiſerit. Porrò Samoſateno ad eum modum reiecto, Eccleſiarum paſtores conuenientes, ad Dionyſium Romanū & Maximinum Alexandrinum epiſcopos, communem conſcripſerunt epiſtolam, eámque ad omnia terræ loca miſerunt: in qua pleniſsimè Synodi acta, videlicet eximium ſtudium ſuum, & Pauli morū improbitatem, diſputationéſque & confutationes publicas, atq; impuram impudicamque hominis vitam expoſuerunt. Vnde pauca quædam huc afferre placuit.

CAPVT XXX.

De improbis Pauli Samoſateni moribus.

ET alia quidem prætermittā: quæ verò mores eius, veluti in colūnam inciſa, declarāt, percurram. Ea ſic habent. Poſtquam à canone & regula ſinceræ doctrinæ digreſſus, ad illegitima & adulterina dogmata deſciuit, nihil opus eſt actiones eius
B extra Eccleſiam recenſere: neque, quum prius pauper fuerit & mendicus, quippe qui neque à parentibus patrimonium aliquod creuiſſet, neque arte aut ſtudio quopiam quicquam paraſſet, quod ad immenſas opes, per fraudes iniquiſsimas & ſacrilegia peruenerit: neque etiam quæ fratres excutiēs exegerit, præmia ab eis quos iniuria affecit capiens, & mercede ſe eis opem laturum pollicens, quos tamen ipſos ſefellit: fruſtráq; vberes fructus percipiens, ex propenſione & promptitudine eorū qui negociis impliciti eo nomine illi dederunt, vt moleſtia litium defungerentur, †prouētum atque vectigal Dei cultum eſſe ducens: neque vt ille ſuperbierit, ſublatúſque fuerit mundanis dignitatibus, *ducenarius potius quàm epiſcopus vocari volens: neque vt per forum ſuperbè inceſſerit, ſimúlque & epiſtolas legerit & dictauerit, cum ſatellitio publicitùs ingrediens, magno numero his præcedentibus, illis ſequentibus: vel vt propter fa-

Epiſcopus aucupatur.

† πορισμὸν ἡγούμενος τὴν θεοσέβειαν. Vt tamen hoc probe ſupponit Antiſtites noſtro.

C ſtum & arrogantiam cordis eius, fidē odio habuerit & execratus ſit. Non etiam in Eccleſiaſticis cōuentibus monſtroſam eius ſuperbiam, quam aucupatione famæ & gloriæ, & oculorum præſtigiis, fucorúmque meditatione eſt molitus, quibus rebus ſimpliciorum animas conterruit, & conſternatione impleuit, gradum quidem & thronum altiorem ſibi conſtruens, non vt Chriſti diſcipulus, ª ſecretum verò ſicuti mundi Principes & habens & nominans: ſubindéque femur manu pulſans, & ſuggeſtum pedibus quatiens. Quòd ſi qui hæc nō laudarent, & quod in theatris fieri ſolet, faſciatum tenuium iactatione & concuſſione nō applauderent, quive nō acclamarēt atque itidē vt qui circa ipſum ſtabāt factionis eius exilirēt, ab eis ſibi iniu-

Senſibus hæc nomo, res eſt non parua, exponas. Deſcribitur epiſcopus ſuperbiens, vanus & plane ſecularis. ª σήκρητον. Vnde ſecretarium, & à ſecretis dicuntur.

* Ducenarius princeps officij fuit, vel apud Præfectum Auguſtalem, vel apud Comitem Orientis, vel etiam apud alios prouinciarum præfectos, adſiſtens ex Schola agentium in rebus, quo adornata clementia Principali cum inſignibus exibat. Is ſub ſe habebat Corniculariam, Adiutorem, Commentarienſem, Ab actis, Notarios, Exceptores, &c. Sextus de inſignibus magiſtratuum. Ducenariorum mentio fit in L. Matriculam, de agent. in rebus. 12 lib. Cod. Temporibus noſtris, Ducenarij partes eſſe videntur apud Reges & principes, Cancellarij.

riā fieri putabat. Sic enim & viri mulieres cōcionātē indecorè admodū audiebant. Atque in eos qui, vt in domo Dei, ſtatu corporis ad grauē decētéq; habitū compoſito ſederēt, acerbius cum cōtumelia inuehebatur. Doctores etiā & enarratores verbi, qui ex hac vita migraſſent, petulanter proſcindebat. Grauis & moleſtus in publico, & magnifica de ſeipſo prędicans, non vt epiſcopus, ſed ſophiſta & impoſtor. Pſalmis porrò de Domino noſtro Ieſu abrogatis, tanquam recentibus, & à recentioribus compoſitis, in media eccleſia, magno die Paſchæ de ſeipſo mulierculas laudes cantare inſtituebat, quas nemo ſine horrore audiuerit. Quemadmodum etiam, vt de ſe pro concione ad populum dicerent, ex finitimis agris & oppidis, per aſſentationem ſibi adulantes epiſcopos & presbyteros ſummiſit atque diſpoſuit. Filium quidem Dei, nō vult nobiſcum profiteri, è cœlo deſcendiſſe: vt aliquid earum rerū quæ poſtea ſcribentur, præoccupantes afferamus: idq; non nudis à nobis dicetur verbis, ſed ex commētariis, quos ad vos miſimus, omnino probabitur. Non minus verò etiam alicubi dicit, Ieſum Chriſtum è terra ortum habuiſſe. Qui autem in populo pſalmis & laudibus impiū hunc hominem celebrant, angelum eum & magiſtrū ad ſe è cœlo deſcendiſſe canunt. Et hæc ille ſuperbiſsimus non prohibet, ſed ea canentib. adeſt. Quid autem mulieres eius *ſubintroductas? vt Antiocheni nominant: quid eius presbyteros & diaconos? quibus & hoc delictum, & alia immedicabilia peccata permittit, eáque cum illis celat, conſcius ſibi eorum, & ſimul illos de eis arguēs, vt ſibi obnoxios habeat, dicamus? Quib. in rebus, verbis ſimul & factis eis eſt iniurius, quòd accuſare eum, ſibiipſis timentes, non audeant. Sed eos ille quoque collocupletauit. Quapropter ab eis qui talia conſectantur, amatur, & in admiratione habetur. Quid hęc inquā ſcribamus? ſcimus autem, dilecti, epiſcopū & ſacerdotalē ordinē omnē, multitudini exemplo eſſe debere bonorū operū omniū. Ne illud quidē ignoramus, perquā multos, qui ſibi mulieres ſubintroduxiſſent, grauiter lapſos eſſe.

D

Hæreſis Samoſateni impia.

E

** Cap. 3. Nicæni concilij: Interdixit per omnia ſancta ſynodus, non epiſcopo, non presbytero, non diacono, non ſubdiacono, non alicui omnino qui in clero eſt, licere ſubintroductam habere mulierem, niſi forte aut matrem, aut ſororem, aut amitam, aut etiā eas idoneas perſonas quæ fugiant ſuſpiciones. Diſt. 32. Nullus miſſam audiat presbyteri, quem ſcit concubinam indubitanter habere, aut ſubintroductam mulierem. ſυνείσακτον.*

F

* συνεισάκτους, hoc eſt, ſubintroductas, neque vxores, neque concubinas, ſed tertij cuiuſdam generis mulieres ſunt, quas ſecum presbyteri, &c. non creandæ ſobolis, neque libidinis gratia, ſed pietatis ſtudio, aut certè pietatis prætextu fouebant. De quibus præclara extat Chryſoſtomi homilia. Rufinus in Canonibus Nicænæ Synodi in Eccleſ. hiſtor. lib. 10. cap. 6. extraneas mulieres vertit. Sicuti etiam extraneæ dicuntur in L. eum qui C. de epiſc. & cler. Gregorius theologus ad virgines Deo dicatas, contra ſubintroductas:

Ζεῦ, καὶ ἰδοίμην ἄνδρα ἰκέτην μίσον
Τὸν δὲ συνείσακτον, ὦ φίλε, φάσθαι ἄγαμον,
Οὐκ οἶδ' εἴτε γάμον θήσομεν, εἴτ' ἄγαμον
Θήσομεν, εἴτε μέσον τι φυλάξομεν, &c.
[illegible]
Μισῶ [illegible]

Item.

[illegible]
Μηδ' [illegible]
[illegible], &c. Hoc eſt.

Num medij quidquam vitáque móreſque ferat?
Nempe ſubinductas, quas dicunt, an ne maritis
Iungemus lectis cælibibuſne magis?
An medium quiddam ponemus, &c.
Quiſque vir, in primíſque ſubinductas fugiendus.
Marra, crede mihi, potus amarus aqua. Item:
Pectore ſis virgo, non tantum lumine, virgo:
Marem conducas ſub tua tecta caue.
Eſt tibi dilectus Chriſtus, tibi Chriſtus amator, &c.

A Multos in fœdam ſuſpicionem peruenisse. Atque vt concedamus, vnum aliquem in tali re nihil turpe atque impudicum committere: ſuſpicionem tamen, quę ex eiuſmodi conuictu naſcitur, vitare oportet, ne quem offendat, aut ad imitationem malæ conſuetodinis incitet. Quomodo namque aliũ obiurgabit, vel inſtituet, vt videat ne frequenter cum muliere conueniens labatur, ſicuti ſcriptum eſt: qui vnam quidem iam repudiarit, duas autem ætate florentes & forma præſtantes apud ſe fouent, atque etiam, ſi quòpiam eat, ſecum ducat, laſciuiens, atque delicijs diffluens? Cuius rei gratia pij omnes ſecum grauiter ſuſpirant, & lugent. Adeò autem impotentem eius tyrannidem reformidarunt, vt nullus accuſare eum auderet. Atque hęc quidem, ſicuti diximus, quiſquam emendauerit in viro qui catholicæ eſſet ſententiæ, & ordini noſtro connumeraretur. In eo verò qui tacenda enũciauerit, myſteriúmque prodiderit, & deteſtãdam hæreſim Artemonis (cur enim tandem parentem eius non oſtendimus?) producendo iactarit, non B oportet rationem talium delictorum requirere. Deinde in fine epiſtulæ, epilogi loco hæc adiiciũt. Quapropter quum is tantopere Deo repugnaret, nec cedere vellet: ea nobis eſt impoſita neceſsitas, + vt homine iſto excommunicato, alium pro eo, nõ ſine Dei, ſicuti perſuaſum habemus, prouidentia, eccleſiæ Catholicæ pręficeremus: beati Demetriani, qui eccleſiam eam ante hunc præclarè adminiſtrauit, filium Domnum, omnibus epiſcopalibus donis ornatum. Hoc ideò vobis ſcripſimus, vt ad eum communionis literas detis, & rurſum ab eo accipiatis. Samoſatenus autem ad Artemonem epiſtolas ſcribat: & cum eo etiam, qui Artemonis ſententiam probant, communicent. Res Samoſateni ſic ſe habuerunt.

CAPVT XXXI.

NOndum ea procella ſatis ſedata fuerat, quum rurſus alia, priore multo ſæuior, coorta irruit, ingẽtes fluctus ſecũ trahẽs, atq; acrius C inſultãs. Is Manes erat, mẽte proc* ſus captus, & inſaniẽs: qui pro de* prauatæ mentis peruerſitate, lingua etiam armata, verbis diabolicæ hæreſis venenatis, ſe in multorũ animos ad eorum perniciem inſinuauit. Fuit antẽ Perſa genere, iugũmq; ſeruitutis lõgo traxit tẽpore. At quum derepentè heræ ſuę ea teſtamẽto hęreditatem adiiſſet, non contentus fuit molliore & affluentiore, quæ ei præter ſpem obtigerat, vita: & gratiam eam largitori talium ſe debere ſciens, inſtrumentum ſe, quantus quãtus eſſet, veritatis inimico præbens, ad impias fabulas diuertit. Et duo ingenita eſſe dixit, Deum & Materiam: quorum illum Lucem, hanc Tenebras appellauit. & Lucem quidem bonam, Tenebras malas: vtrunque autem arbores nominauit, congruentes ferentes fructus. Deum longè abeſſe à Materia, & Materiam rurſus longius à Deo. Deum etiam orientalem, ſeptentrionalem, & occidentalem obtinere plagam: Materiam, auſtralem. Ex multis poſtea ſeculis Materiã ſeditionem mouiſſe aduerſus fructus ſuos: cõmiſſóque prælio, hos quidem fugaſſe, illos autẽ fugiſſe: eãq; contentionẽ & perſequutionẽ vſque ad Lucem perueniſſe. Et Materiã cũ dæmonibus & igne D & aqua impetũ feciſſe in Lucẽ dicit: Deum autem tam repentina exercitus eius impreſsione conterritum, non habuiſſe quo tantã vim vindicaret. Itaq; illum partẽ Lucis arreptam, veluti quandã incſcationem, contra Materiã miſiſſe. Hanc verò vulneratam, partéque ea lucis abſorpta grauidam eſſe factã. Qua re adactũ Deum, mundum cõdidiſſe, vt concertationẽ talẽ ſolueret, & ad pacẽ, ea quæ inter ſe pugnarent, reduceret, Lucẽq; Materię mixtã paulatim in libertatẽ redigeret. Hominem porrò nõ à Deo, ſed à + principe materiæ Saccla fictũ eſſe: & Euam ſimiliter, ſed inanimatam creatã, & immobilem. Adam verò + forma feræ, aliaque hiſce ſimilia nugatus eſt. Solem & Lunã diuinũ quiddã eſſe putauit, ac de eis multa ſilentio digna portentoſe cõfinxit. Diabolum nunc materiã, nunc materię principem vocauit. Coniugium diaboli legẽ & conſtitutionẽ eſſe dixit. Dominũ autem neque animã neq; corpus recepiſſe, ſed hominem tantum viſum eſſe, nihil humani habentẽ, aſſeuerauit: perpeſsiones verò ei + per ſpeciem tantum & ſurum accidiſſe. Reſurrectionem corporum veluti fabulam repudiauit: nullam enim materiæ parti E culam dignam ſalute iudicauit. Animarum autem + tranſitiones è corpore in corpus, & quidem etiã in volucrũ & pecorum & ferarũ corpora, docuit. Cuius ſectatores etiam elementa omnia animata eſſe arbitrantur. Vtuntur varijs impoſturis, * nefariaque & execranda peragunt myſteria. Quapropter doctrina eorum indiſſolubilis habetur: dæmonum incantationibus animas hominũ, qui ea ſunt initiati, obſtrictas tenentibus.

** *Manes, qui & Scythianus dictus eſt, Brachmanum fuit genere, & præceptorem habuit Buddam, antea Terebinthum nominatum. Buddas in Græca diſciplina & Empedoclis hæreſim eſt ſequutus, qui duo principia inter ſe contraria eſſe dixit, Contentionem & Amicitiam. In Perſide Buddas è virgine ſe genitum, & in montibus educatum, mentitus eſt. Quatuor quoque compoſuit libros, quibus nomina indidit, Myſteriorum, Euangelij, Theſauri, Capitulorum. A dæmone autem tortus interiit. Eius libros cum reliqua hæreditate Vrbicus, qui ſe Manetem poſtea nominauit, ab ea fœmina conſequutus eſt, quæ pro ſuo vendicauit: quæ fœmina Buddam fouerat, & Vrbicum ſeptem annos natum ære & libra emit, libertateque donatum hæredem inſtituerat. Suidas.* F

CAPVT XXXII.

MAnes autem quum tres haberet ſectatores, Addã, Thomã, & Hermam: ex iis Addã ad Syros, ad Indos autem Thomã miſit, præcones. Qui reuerſi, quum ſe dicerẽt multa dura paſſos eſſe, neq; quenquam doctrinam eius recipere voluiſſe, auſus eſt omnium hominũ importuniſsimus, ſeipſum Chriſtũ nominare, & Spiritum ſanctũ, aliúmq; Paracletũ miſſum eſſe dicere. Et duodecim ſecũ ducens diſcipulos, in Meſopotamiã peruenit, Perſarúmq; regnũ peragrauit, ac temerario impotẽtique animo regis ibi filiũ ſe curaturũ eſt pollicitus: qua re maioribus ſe obiecit malis. Poſteaquã enim inde eſt, vt manifeſtus Dei contẽptor, repulſus, quò eò rediiſſet, à rege cõprehẽſus[a] Perſicũ ſuſtinuit ſupplicium. Detracta enim cute, ita nudus canib[9] eſca eſt obiectus. Atq; talẽ impi[9] ille cõſequutus eſt finẽ. Quod ſi quis nugamẽta eius perſequi velit, compluribus is opus habeat libris. Et falſa hæc & impia dogmata, ex innumeris iamdudum extinctis hæreſibus

Artemonis qui ab Euſeb. Artemas dicitur, lib. 7. capite 30. hæreſim Samoſaten° renouauit.

Domnus epiſcopus Antiochenus episcopi filius. Epiſcopus ſtatuitur.

Manetis, omnium ſectatorum Manichæorum hæreſis. Manetem hunc quidã etiam Manichæum dixere, vnde Manichæi dicti, quod verbũ Græcis quodãmodo ſignificat inſaniam fundẽtes. Id verò ipſi Manichæi nomen fugientes, Mannichæos ſeſe vocitarunt, quaſi manna fundentes, vt verbi lenocinio vndique ad ſe homines pertraherẽt.

ἀπὸ τοῦ ἀλέξω τὰ ὄλα.

† ἀρχιμάγειρον.

Sic & Baſilides ab Abraxa Chriſtum in phãtaſmate carnem miſſum eſſe blaterarunt. Tertull. Ita enim ſibi hæretici monſtroſa confingunt vocabula.

† φαντασία.

† μετενσωμάτωσις.

** ἀνοσίους καὶ ἀπορρήτους καὶ ἀκαθάρτους, μίσους, καὶ ἀθεμίτους. hoc eſt, execrandos, nocturnos, & illegitimos conuentus, & flagitia infanda. Suidas. vibrant.*

a Manetis interitus.

a Perſarum rex cum viuum excoriari iuſſit, vt filij ſui necis authorem. Aegrũ namque illum, ab ira omnium omnium medicorum opẽ & operã ſe ſanaturũ curaturumque eſſe pollicitus eſt. Quũ itaque medici, in quorũ cura regi° puer erat, dimiſsi fuiſſent, breui ille mortuus eſt. Vetus teſtamentum, perinde atque nõ boni Dei eſſet, Manes quoque reiecit: & nouum, tanquam boni approbauit. Chriſtũ autẽ opinione tantũ & phãtaſia, apparuiſſe, omniaq; per ſpeciem geſſiſſe, aſſerunt. Idẽ. Suidas.

A congeſsit atque accumnlanit, eàque ex Perſide in orbem noſtrum veluti quoddam mortiſerum vunenum euomnit. Tales doctrinas hominum animis vetſutiſsimus inſpiranir ſerpens, talibúſq; anteſignanis ordinúmque doctoribus aciem contra veritatem ſtruens vſus eſt. Verùm enimuerò facile Dominus mendacium coargnit, & cohortẽ patronorum eius, ſicuti araneæ relam, ſoluit. + Adnerſus hanc hęreſim ſtrenuè libris compoſitis depugnarunt, Titus Boſtræ, & Diodorus metropolis Ciliciæ, epiſcopi. Scripſit etiam contra eam Gregorius Laodicenſis, vir qui hæreſim quidem Arianam defenderit, ſed philoſophicis diſciplinis ab ineũte ætate apprimè eruditus fuerit. Pręterea Phœnia Euſebius. Hęc de hæreſi [b] Manetis, à quo multis adhuc nomẽ Manichæorum adhæret. Ego porrò ad reliqua iſtius hiſtoriæ deſcendam. Imperatorum enim, magnarúmque eccleſiarum antiſtitum ſucceſsionibus recenſitis, mox etiam quæ monumẽta tum eccleſiaſtici ſcriptores ediderint, & qui ea eis vſque ad impiorum tyrannorũ perſequutionem eccleſiarúmque oppugnationem vitam produxerint, exponam. B

CAPVT XXXIII.

a Succeſsiões in Romano imperio.

POſt [a] Decium Gallus duobus imperauit aonis. Ab hoc ad Valerianum & Galienum imperium peruenit. Valerianus autẽ bello contra Perſas moto, quum ad Edeſſam exercitus eius ſame magis quàm ferro occideretur, Perſæ aciem contra eum ſtruxerunt. Cuius ille gẽris impetum quòd ſe ſuſtinere non poſſe vereretur, conflictutum ſe cum hoſtibus aſsimulans, ad eos transſugit, pacem cum eis pacturus, exercitúmq; ſuum proditurus. [b] Quod Romani quia animaduerterunt, ſuga ſibi, non paucis amiſsis, conſuluerunt. Ibi ergo apud barbaros & Saporem regẽ ſeruitutem ſeruiit, & tãdem iugulatus imperium ad Galienum filium tranſmiſit. Ij quindecim annos imperatores fuere, & Claudiũ ſucceſſorẽ habuere. [c] Et hic annũ vnum & mẽſes decem rerũ ſumma adminiſtrata, poteſtatem eam Aureliano reliquit. Quum autẽ is per inſidias in nouo quodã ⁎ C caſtello fraudulenter cæſus fuiſſet, imperiúmque annos ſex tenuiſſet. Tacitus ei ſucceſsit: qui ſex tantum menſes in imperiali ſublimitate trãſegit. Sub eo magnum illum Charitonem, confeſsionẽ ſuam peregiſſe ferũt. Poſt Tacitum Florianus imperator factus, menſes tres rem Romanam adminiſtrauit. [d] Vtrique ij ferro trucidati ſunt, & cæde eorum imperium ad Probum tranſlatum eſt. Hic annis ſex & mẽſibus quatuor eo potitus, atque in Sirmio occiſus: [e] Caro, eiuſdémque filius Carino & Numeriano, poteſtatem ſummam reliquit. Sed & ij, non totis tribus annis imperiũ tenuerunt, & ab eis rerum ſumma ad Diocletianũ peruenit. Enimuerò quum Cari filius Numerian⁹ Antiochiam, quæ ad Orontem eſt veniſſet, in eccleſiam Chriſtianorum ingreſſus eſſe dicitur: & quum ibi liberè quaſi per tranſennã inſpicere arcana eorũ myſteria vellet, Babylas epiſcopus magno animo in faciem ei conſiſtens, id prohibuit: non licere dicens, eum cruore ex idolorum ſacrificiis pollutũ, in domũ Dei tam præcipitanter ingredi, & diuina myſteria contaminatis oculis ſpe- D ctare. [f] Qua re Numerianus offenſus, excruciatũ illum necauit. Et Carus quidem, quum tẽtorium eius fulmine ictum eſſet, vnà cum eo cõflagrauit: Numerianus autem à ſocero ipſe ſuo + interemptus eſt. Carinus etiam, quòd turpiter ſe in imperio gereret, à populo eſt ⁎ cæſus. His ita ſublatis, Diocletianus genere Dalmata, iamdudum Senator, & conſulatu geſto clarus, quique plurima manu egregia fecerat facinora, & bello ſtrenuus, & cõſilio promptus, ab exercitu imperator Romanorum eſt renunciatus.

† Apro ſcilicet.
⁎ Tribuni eius dextra, cuius cõiugẽ polluerat. Eutrop.

CAPVT XXXIIII.

HÆc de mundano imperio. Nũc etiam nomina eorum qui maximas quaſque eccleſias ſacra adminiſtratione gubernarunt, recẽſeamus. Et Romæ quidẽ poſt Cornelium, qui Nouatum ſuis ſatis ornauit laudibus, & tribus annis eccleſiã rexit, Lucius epiſcopus creatus eſt. Lucius non inte- E gris octo mẽſibus miniſterio eccleſiaſtico obito, ſortem locúmque ſuum Stephano reliquit. Et hic duobus annis epiſcopatu geſto, Xyſtũ habuit ſucceſſorem. Atque ij ſub Valeriano fuere. Galieno autem imperante, Xyſtus epiſcopale munus vndecim annis tenuit: ciq; Dionyſius ſucceſsit: qui epiſcopatu annis octo eſt functus. Felix autẽ ſucceſſor eius annis quinque eccleſiæ Romanæ pręfuit, eamque Eutychieno gubernandam reliquit. Is via octo menſibus epiſcopali munere ſunctus, Caium ſucceſſorem habuit. Et hic annis quindecim ſacram poteſtatẽ tenuit, & Marcellino eam reliquit, in quem eccleſiarũ perſequutio incidit. Alexandriæ porrò, Dionyſio illi magno, qui poſt Heraclam decem & ſeptem annis eccleſiã gubernauit, duodecimo Galieni anno, + Maximinus ſucceſsit. Poſt hunc, quum decem & octo annos eccleſiæ præfuiſſet, Theonas eam regendam ſuſcepit. Hic decem & nouem annis epiſcopus ſuit, & Petrum ſucceſſorem habuit. Qui quidem duodecim annis optimè munere ſuo eſt functus. Nã F tribus, ante perſequutionem, faciliorem, reliquis autem duriorem vitam per grauia certamina exegit, communem eccleſiarũ vtilitatem quàm maximè procurans. Et nono tandem perſequutionis anno capite plexus, magnificè martyrij coronam eſt conſequutus. Verùm in eccleſia Antiochena, epiſcopatu gerendo, Fabio Demetrianus, atq; huic Paulus Samoſatenus ſucceſsit. Poſt eum loco ſuo pulſum, Domnus Demetriani filius miniſterio eo eſt functus. Hic Timæũ, atque is rurſum Cyrillum, Cyrillus Tyrannũ ſucceſſorem habuit. quo tempore maximus ille aduerſus eccleſias exortus eſt motus, Hieroſolymis autem in eccleſia ſacram ſunctionem poſt Hymenæum + Zabdas obiit: qui quidẽ poſt annos plures, ſomno eo qui iuſtos decet obdormiuit, & eccleſiæ clauũ gubernandũ ad + Hermonẽ tranſmiſit: atq; hic eccleſiã eã, vita in annos multos producta, egregiè Apoſtolicam ſedem tutatus, vſq; ad perſequutionem adminiſtrauit. Ij ſunt, qui vſq; ad maximam illam Diocletiani & Maximiani perſequutionẽ, primi nomis eccleſias, ordine p ſucceſsiones gubernarũt.

Epiſcopi Romani.

Alexandrini

† Alij Maximũ vocãt.

Antiocheni

† Alij Zabdas.

Hieroſolymitani.

† Alij Thermonẽ legunt.

A

CAPVT XXXV.

Alii verò quoque eccleſiarũ illuſtres epi. Dorotheus presbyter Antiochenus. † Euſeb. Cyrillo. lib. 7. cap. 32. Idẽ eunuchus natus, Idẽ purpuræ tingendæ Tyro præfectus.

QVum verò in aliis quoque parœciis ſapiẽtes & magnanimi viri fuerint, de eis etiam quàm fieri poteſt breuiſsimè dicamus. Ac de Gregorio illo miraculis claro, & de Athenodoro eius fratre, præterea de Firmiliano qui Cappadocũ eccleſiis præfuit, atque etiã de Theotecno Cęſareæ Palęſtinę epiſcopo, quę opus fuit, antea retulimus. Dorotheus autem eo tempore Antiochiæ, † Tyranno ibi epiſcopatum gerente, presbyter, in omni genere artium liberaliũ apprimè eruditus, floruit. Qui adeò ſtudioſus pietatis fuit, vt diuinarum literarum gratia Hebraicam linguam egregiè perdidicerit. Fuit is natura ex ipſa natiuitate eunuchus. Quam ob rem illũ etiam imperator, vt nouum & inſolitum quiddam habentem, familiarius complexus, honorem ei detulit, vt Tyri tingendæ purpuræ præeſſet. Docuit autem populum res ſacras pru concinne, eiúſque

B auditorem ſe fuiſſe dicit Euſebius Pamphili. Alexandriæ verò clarus fuit & celebris Pierius preſbyter dignitate, & quum diuitiarum contemptu, philoſophiæque & Græcarum diſciplinarũ ſcientia, tum ſacrarum literarũ ſtudio & peritia, publicíſque ſcripturæ enarrationibus & diſputationibus admirationem omniũ meritus. Epiſcopatum ibi tum adminiſtrauit Theonas. Et vnà cum Pierio, Achillas quoque in presbyterorum cathedra laudem magnam eſt conſequutus, ſacrarum ſcripturarum doctrinæ præpoſitus: qua prouincia rectè obeunda multum ei profuit philoſophiæ ſtudiũ, quę ſincera Euangelij dogmata & inſtituta clariſſimè in apertũ protulit. In Ponti autem regionibus Melitius magni nominis fuit: quẽ, qui Græcam conſectantur ſapientiam, mel Atticæ cognominarunt. De eo illud nobis neceſſariò dicẽdum eſt, vt ſi quis in omnibus præclaris ſtudiis perfectiſsimum aliquem hominem deſcribere velit, ei tanquam abſolutum exemplar Melitius ſufficiat. Ars enim oratoria natiua in eo eſt viſa. Ac ſi eum

Pierius & Achillas presbyteri Alexandrini.

Profana literæ Theologiæ viles.

Melitius Ponticus.

Mel Atticæ.
Vir abſolutiſsima in omni diſciplinæ genere eruditione, & virtutis ſumma

C eo tantum nomine admiraremur, minus ei quàm meritus ſit, tribueremus. In aliis autem omnis generis ſtudiis atque doctrinis amplius quicquam, quàm ille aſſequutus ſit, nemini in mentem venire poteſt. Quod ſi enim in diſciplina quaque abſolutiſsimus quiſquam cum illo de ea verba contuliſſet, in ea ſola eum eruditum atque exercitatum fuiſſe dixiſſes. Et rurſus de alia arte ſi quis cum eo egiſſet, in ea quoque eum longius excellere, præ eo ſtudio in quo prius primas habere viſus eſſet, iudicaſſes. Virtutes porrò non ſolùm cum tam varia eruditione in eo certabant, verumetiam ſi nihil prorſus doctrinarũ habuiſſet, hęc ſatis illi fuiſſent. Adeò in eis ad ſummam laudem & gloriam nihil fecerat reliqui. Hic in ipſa graui perſequutione, ſeptem annos in Paleſtinæ partibus manſiſſe dicitur.

CAPVT XXXVI.

Euſeb. Alexandrinus Laodiceæ epiſcopus.

LAodicenſis eccleſiæ ſacrum munus geſsit poſt Socratem Euſebius. Is Alexandria profectus, propter Paulum Samoſatenum, in quem tum inquirebatur, in Syriam venit. Vnde ab iis qui ibi diuinarum rerum ſtudioſi erant, D in patriam redire eſt impeditus: quòd fides eius in Deum tẽporibus illis ſumma, ſatis perſpecta fuiſſet. Eius deinde locũ Anatolius obtinuit, † optimi deceſſoris bonus ſucceſſor. Huic Alexãdria patria fuit. Præcipua certè laus ei in profana ſimul & ſacra philoſophia, omnibus omnium præclarorũ virorum calculis eſt tributa: vt ei, qui ad ſummã peritiam Geometriæ, proportionis numerorum, Aſtronomiæ, Dialecticæ, Phyſicæ, ipſiúſque adeò Theologicæ ſapientię, artiúmq; dicendi omnium peruenerit, neminémq; ſibi parem eſſe paſſus ſit. Quem fama etiam eſt dignũ eſſe iudicatum, qui primus Ariſtotelicam inſtitueret ſcholam. Multáque eis Alexandriæ ⁎ Pyruchij obſidionis tempore in ciuili diſſenſione & famis diſcrimine, propter annonæ anguſtiam, optimè feciſſe, ciuibuſq; conſuluiſſe traditur. Et rationes finéſque certos, Paſcha æquinoctiali tempore celebrandum eſſe, oſtendit: Arithmeticas inſtitutiones decem libellis compoſuit, aliaque plurima literarum monu-

E menta, quæ eximij eius in honeſtis & liberalibus artibus ſtudij ſatis magno ſunt documentu. Primus ei Cæſareæ Palæſtinæ epiſcopus Theotecnus manus impoſuit, epiſcopúmque creauit, eccleſiæ ſuæ ſucceſſurem eum deſignans atque deſtinans. Sed ambo non ita diu eccleſiæ ei præfuerunt. Nã quum & hunc Synodus contra Paulũ coacta euocaſſet, & ipſe per Laodiceam iter faceret, nupétq; admodum ibi pietatis nomen referens epiſcopus Euſebius è vita migraſſet, à fratribus detentus, eccleſiæ ei eſt pręfectus. Anatolio huic, quũ poſt annos complures deceſsiſſet, poſtremus ibi fidelium epiſcopus, ante perſequutionis tempora, ſuffectus eſt ⁎ Stephanus: ſatis ille quidem profanis artibus inſtructus, ſed non itidem vt deceſſores eius, in diuinis literis inſtitutus. Declarauit id perſequutionis tempus, quòd virum hunc † meticuloſum, ad ſimulationémque & diſsimulationem compoſitum, alienũ eſſe etiam à philoſophia indicauit. Quod ſi talis ille fuit, quid mirum eſt eccleſiam quoq; eius poſtea à recta fidei profeſsione deceſsiſſe? Sed enim, Deo opitulante, ſe illa erexit atque confirmauit. Theodotus nanque poſt il-

F lum epiſcopale munus ſortitus, nomini ſuo factis ipſis reſpondit: & operibus, qualem eſſe oporteat epiſcopum oſtendit, animabus ſimul & corporibus rectè curandis nemini ſecũdus, humanitatéque ſingulari, ſi quiſquam alius, & ipſe præditus. Sic ille affectionum accommodatione & † condolentia, ſtudium officiúmque paſtorale temperauit: atque vtilitatem eorum qui ſe conſuluere, in hac vel in illa medicatione diligenter & fideliter procurauit.

b Huius ibi ſucceſſor Anatolius, Alexandrinus itidem.

Anatolius vir doctiſsimus, & de repub. Alexãdrina optimè meritus.

c † ἀγαθὸς ἀγαθοῦ διάδοχος.

d ⁎ πυρουχεῖον, publica annona & tritico, quod πυρὸς græcè dicitur, receptaculũ atq; granarium. Refertur hoc ab Euſeb. lib. 7. ca. 32.

⁎ ἐν τῷ τὸ βρουχεῖον πολιορκίας, Nicepho. ἐν τῷ κατὰ Ἀλεξάνδρειαν τὸ πυρουχεῖον πολιορκίας, Euſeb. vt ſuprà.

⁎ Stephanus Laodicenſis epiſ. profanarum artium quàm ſacrarum literarũ doctior.

† δειλὸν καὶ εἰρωνικὸν ἄνδρα.

Succeſſor eius Theodotus, corporũ ſimul & animarũ Medicus.

† ὁμοπαθείας.

CAPVT XXXVII.

Agapius Cæſarienſis epiſcopus.

IN eccleſia Cæſarienſi Palæſtinæ poſt Theotecnũ, Agapius magnopere eſt laudatus: quem bonum fidelémque epiſcopum fuiſſe, doctrina ſimul & vita ipſa declarauit. Rectè enim piéque populo ſuo præiit, & munifica liberalique manu benignè egẽtibus facultates ſuas impertiit. Eodem tempore, eruditione iuxta & vitæ inſtituto philoſophũ Chriſtianum, & presbyteri dignitate auctum, di-

Pãphilus presbyter martyr

Schola Cæſarienſis inſtituta.

A ninum Pamphilum floruiſſe ſcimus. Cuius vitam & actiones omnes, celebrem etiam quam ibi inſtituit profanæ diuinæque philoſophiæ ſcholam, præterea conſtantem in variis perſequutionibus cõfeſsionem, & certamina egregiúmque ꝓ Chriſti nomine martyriũ, Euſebius ſororis eius filius, eidémque adeò charus vt nomen illi ſuum impoſuerit, copioſè peculiari ſcripto eſt proſequutus: ad quem eos qui accuratius hæc cognoſcere voluerint, reiicio. Euſebius iſte diſciplinis omnibus perceptis, ſacrarum maximè literarum, in quibus conquieuit, ſcientia enituit: & ad Conſtantij vſque tempora vixit. Et quũ Chriſtianæ profeſsionis ſtudioſiſsimus eſſet, egregiámque pro Chriſti honore æmulationem ſpiraret, vndecim tomis Euangelicam præparationẽ, & decem aliis Euangelicam demonſtrationem eſt complexus. Et primus ipſe manum præſenti argumento admouit, primúſque libros eos Eccleſiaſticam hiſtoriá appellauit, decémque eá tomis abſoluit. Eſt & aliud eius volumen, in quo temporum certam accuratámq; rationem digeſsit, Chronicorum ſeu Annalium. Scripſit quoq; de Conſtantini vita libros quinq;. Edidit & alium ad eundem, quem † Tri-
B cennalem inſcripſit. Ad Stephanũ item alium de iis quæ in Euangeliis in dubium ſeu diſputationẽ vocãtur. Sed & alia varia reliquit ſcripta, quę mul-

Euſebius Pamphili, & eius ſcripta.

† τριακονταετηρικόν.

tum eccleſiæ afferunt vtilitatis. Verumenimuerò D etiamſi talis fuerit, in multis tamen eum apparet Arij ſententiam comprobaſſe, vt qui filium (ſicuti id ex eius ſcriptis colligere licet) creaturã vocet. Quanuis Socrates, qui & ipſe ex Nouatianis res eccleſiaſticas ſcripſit, in ſecundo tomo maximopere perſuadere contendit, rectè eum verum ſentire, eundémque ſycophantice eo nomine à nonnullis impeti. Atque vt id magno animo certius comprobet, in defenſione ſua, dicta illius quædã, ambiguitatem tamen cõplectentia, contexit: eundémque primæ Synodo affuiſſe, atq; vnà cũ aliis ſuffragio ſuo & calculo εἰς τὸ ὁμοούσιον, ſiue in cõſubſtantiale conſenſiſſe refert. Ego verò, ſi ille quidẽ ſine ſcripto rectá complexus eſt opinionem, Socrati nõ refragor: ſin autem ex ſcriptis illius, quæ legi, res ſit diiudicanda, multum abeſt vt ſaná ſincerámque eius de fide ſententiam fuiſſe putem. Verùm de huc etiam hæc ſatis ſint. Et continet hic quoque huius hiſtoriæ liber annorum triginta duorum tempus: qui initium ſumpſit à primo Valeriani anno, finem autem accipit ineunte Diocletiani imperio: à Mundo cõdito quinquies milleſimo † ſeptingenteſimo nonageſimoquinto, à E diuina autem Domini noſtri Ieſu Chriſti natiuitate ⁎ ducenteſimo nonageſimo anno.

Euſebius iſte Nicephoro Arianiſmũ redolere videtur.

† Secundum Neotericos Chronologos 4261.

⁎ Al. 287.

SEPTIMI TOMI CAPITA.

1 *Expoſitio dicendorum.*

2 *Vt res Chriſtianorum, quæ antea pulchrè ſteterant, inteſtina diſſentione atque contentione à diuinæ pietatis cura exciderint. Quæ quidem ad tempus permiſſione diuina ſic accidere.*

3 *Vt Diocletianus Maximianum Herculium ſocium ſibi imperij allegerit, & vt is perſequutionem cõtra nos inſtituerit.*

4 *De moribus ſanctorum, qui in ea perſequutione fortiter decertarunt.*

5 *De eo Chriſtiano, qui Nicomediæ impium imperatoris edictum concerpſit: & de iis qui ex ipſius imperatoris aula martyrio ſunt perfuncti.*

6 *De beato obitu viginti millium in Nicomedia martyrum: & de Inde eunucho, & Domna, martyribus.*

7 *De Melitenis, Aegyptiis, Tyriis, & Phœnicibus martyribus.*

8 *De martyriis in Thebaide toleratis, & variis variorũ ſuppliciorum modis.*

9 *De Philoromo & Phileo, illuſtribus martyribus: & quæ Alexandriæ impij contra Chriſtianos perpetrauerint.*

10 *De ciuitate quadam Phrygiæ, quæ tota martyrium ſubiit: & de Adaucto martyre.*

11 *De aliis quamplurimis martyribus, plurifariam martyrio affectis.*

12 *De virginibus Antiochenis forma excellentibus, quomodo martyrij ſtadium pudicè decurrerint.*

13 *De aliis virginibus & monachis, pudicitia ſimul & martyrio claris.*

14 *De ſancto Panteleemone, & ſancto Euſtratio, comitatúque eiuſdem, & de aliis magnis martyribus.*

15 *De celeberrimis martyribus, Georgio, Procopio, & Demetrio vnguento ſcaturiente.*

De eccleſiarum epiſcopis, qui variis in locis curriculum Chriſti ſtrenuè percurrerunt, & vt res Chriſtiana in melius ſit commutata. 16

Vt Diocletianus generum ſibi Maximinum Gallerium, Maximianus Herculius autem Conſtantem Chlorum imperatorij ſanguinis generũ delegerit, qui Conſtans pater magni Conſtantini fuit. 17

De natiuitate, educatione & inſtitutione magni & apoſtolici Conſtantini. 18

Vt magnus Conſtantinus diuinitùs paternum adeptus ſit imperium, & qualis fuerit. 19

De Diocletiano & Maximiano, vt imperio depoſito interierint, & qui eorum fuerint ſucceſſores. 20

De fœdiſſimis factis Maxentij Romæ, & Maximini Nicomediæ. 21

De cladibus quæ perſequutionem hãc ſunt ſubſequutæ, & de imperatorum palinodia, ſeu recantatione & pœnitentia. 22

De eorundem edictis in ſcripto pro Chriſtianis editis. 23

De ſimulata & fucata Maximini pro Chriſtianis ſine ſcripto promulgatione. 24

De ſtatua noua Antiochiæ, quam Theotecnus recens erexit. 25

De confictis & falſis de Chriſto commentariis. 26

De eius temporis martyribus, & edictis in æreis ſtatuis contra nos promulgatis 27

De ſama, quæ eo tempore graſſata eſt, fame & peſtilentia. 28

Vt magnus Conſtantinus de Maxentio, qui Romæ tyrannidem exercuit, triumpharit, quum etiam ſignũ ſanctæ Crucis ſtellis coruſcum in cœlo vidit. 29

Vt Conſtantinus Roma recepta, Deo grata facinora fecerit. 30

De edicto Maximini Gallerij, quod in ſcripto pro Chri- 31

ſtianis volens nolens propoſuit.
32 *De præcipiti peruerſitate & motu Maximini cõtra Conſtantinum magnum.*
33 *Magnum Conſtantinum Romæ à Syluestro ſacroſancto baptiſm[…]tiatum eſſe.*
34 *Quæ poſt baptiſmum Conſtantinus magnus rectè conſtituerit.*
35 *Refutatio eorum qui dixerunt, poſtea Conſtantinum Nicomediæ ab Arianis eſſe baptiſatum, & quòd propter filij Criſpi eadem Chriſtianiſmum aſſumpſerit.*
36 *De ſancta Helena, vt ea Romam venerit: & de colloquio Iudæorum cum Sylueſtro.*
37 *De conflictu Conſtantini & Maximini, & de iis qui ſignum crucis in exercitu tulerunt vexilliferis.*
38 *De edicto quod Maximinus periculo euitato rectè propoſuit.*
39 *De interitu Maximini, qui vindicta diuina accidit: & de extrema internecione veritatis inimicorum.*
40 *De pace, beneficio Dei Chriſtianis parta & conciliata, & celebratis paſſim encæniis.*
Conſtitutio ſcripta Conſtantini Magni imperatoris, vt Chriſtianis loca & res ſuæ reſtituantur. 41
Aliæ duæ conſtitutiones, pecunias, dona & immunitatem eccleſiis concedentes. 42
Duæ inſuper conſtitutiones, Synodos de eccleſiis concordandis haberi ſancientes. 43
De impij Licinij peruerſitate, & qui ſub eo paſſi ſint martyribus. 44
Vt impius Licinius captus, violenter vitam finierit. 45
De legibus & conſtitutionibus Conſtantini, & quæ benignè Chriſtianorum reſpub. fecerit. 45
Vt Conſtantinus Byzantio bello capto, Byzantios occidione occiderit. 47
Vt cognominem ſibi vrbem, Conſtantinopolim ſcilicet magnificentiſſimè conſtruxerit. 48
De operibus, templis, ſtructuris, ſtatuis, & ædificiis aliis quæ intra vrbem extruxit. 49
De ſtructuris in traiectu ab eo conſtructis: & de eo loco qui Soſthenium dicitur, hiſtoria. 50

ECCLESIASTICAE HISTORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS SEPTIMVS.

CAPVT I.

A FACILIS hucuſque nobis fuit labor, leuíque & plaoavia ſacra decurrit hiſtoria. Quãuis enim antea quoque grauiter aduerſus nos malignus ſpirauerit ſpiritus, ſimplex tamẽ & vniformis ea fuit calamitas. Deinceps
B verò horret progredi ſtylus. Interrumpitur nãq; & quodammodo ingenti & violento variarũ cladium impetu inhibetur: atque ei inundatione ſanguinis martyrũ, pelagi prorſus inſtar fluentis, curſum tenere non Permittitur. Sed enim qui ſemel operi huic manus admouerimus, procedendũ nobis eſt neceſſariò. Itaque qui, vt potuimus, priora expoſuimus, in hoc libro etiam res ſub Diocletiano, eíſque quos ille ſibi in imperio adoptione adſciuit geſtas perſequemur. Sub iis enim maxima omnium perſequutio eſt excitata. Et non ita multis, quæ certis in locis accidêre calamitates, attin-
C gemus. Quaſdam etiam ſingillatim memorabimus. Tum autem, quomodo tyranni ſæuiſsimi, qui ſupra modum crudelitatem in nos exercuerunt, ad palinodiam & tyrannidis ſuæ recantationem ſint redacti, poſtremóque internecione interierint. Præterea, vt maximus ille Conſtantinus, Deo annuente, ſalutari inſtructus armatura, inuictæque Crucis ſigno armatus, regiones & terras omnes à prædonibus repurgarit tyrannis, ſuperſtitionémque Græcorum nefandam extirparit, &
D res noſtras oppidò quàm inclinatas, ruinámque iam minãtes, auxiliari adhibita manu reſtituerit, atque in perpetuũ diuini numinis nutu permanſuras confirmarit, referemus. Et res ſic habet,

Dictorum propoſitio.

CAPVT II.

ERat aliquando tempus, qunm Chriſtiana profeſsio pulchrè ſtaret, gloriáq; ſua & libertate clara haberetur: Græcis iuxtà & barbaris, quòd diuini verbi prædicatio vbique ter-
E rarum vigeret, grata & accepta. Huins rei certa documenta ſunt, quum magnorum Principum erga homines noſtros egregia beneuolentia & humanitas, ac gentes quædam, quarum prouinciç Chriſtianis adminiſtrandæ datæ ſunt: tum imperatores ipſi Romani, & maximi quique magiſtratus, qui res aulicas & domeſticas ſuas noſtris curãdas commiſerunt. Eos quippe propter egregiam ſpectatámque fidem præeſſe aliis, atque honore dignitatéque præcellere oportere iudicarunt. Satis id declarauit Dorotheus ille, qui nimium honore ex magiſtratibus & prçfectis omnibus, propter bonæ mentis integritatem & fidem, habuit parẽ: & præclarus Gorgonius, atque alij eis pares: qui
F etiam ad ſupremum cœleſtis regni honorẽ ſunt aſſumpti, propter fidei ſinceritatẽ. Ac per einſcemodi viros in locis paſſim quibuſque eccleſiarũ Antiſtitibus non parum accidit opis & conſolationis. Oſtenduot id quoque plurimorum milliũ hominum in oratoriis domibus cœtus & cõuentus habiti, quæ oratoria, quum propter anguſtiã, confluentem tantam multitudinẽ non caperent, cernere erat, ex paruis initiis & fundamentis, in

Florens rei Chriſtianæ ſtatus.

Dorothe⁹ & Gorgonius aulici, & iidem conſiliarij, eccleſiæ multum profuerunt.

Oratoria parua in templa ingentia mutata.

A auguſta, amplitudine & magnitudine admiranda, in locis omnibus, excitari atque conſtrui templa. Quæ ipſa temporis proceſſu deinde incrementa quoq; ampliora cepere, quum qui ea ædificari atque augeri prohiberet, aut per faſcinantem inuidiam aboleret, nemo eſſet. Sic ea cœleſtis manus cuſtodiuit, atq; extra inſidiarum omnium aleam poſita eſſe voluit. Poſteaquam autem per multã libertatem noſtram, in molliciem & languorem profeſsionem fidei cõuertimus: atque inuidia ſtimulari, armari ipſi contra nos cœpimus: orationibúſque & ſcriptis pro haſtis & ſpiculis vſi, turpiter fœdas ſeditiones excitauimus, proindéq; * ſimulatio quædã & diſsimulatio quàm potuit maximè in eccleſiam inuolauit, & malitia vires maiores accepit, oculus Dei more ſuo benignè nos caſtigãdo viſitauit, & paternè coercuit. Ac primũ quidem ærumnę à fratribus caſtra & militiam ſectãtibus incœpere. A quarum ſenſu quum adhuc longius abeſſemus, tantũ abeſt vt de placanda iuſta Dei in nos ira cogitaremus, vt etiam inſuper

Rebus ſecundis ſe Chriſtiani ad ignauiam dedere. Diſsidia eorundem inter ſeſe.

[illegible]

B omne genus malitiæ & peccatorum aliorum, ad priſtina delicta accumularemus: perinde atq; nõ eſſet qui hæc cõſideraret atq; ſpecularetur, quíve rationem iſtorum omnium flagitaret. Cæterùm qui ſibi religionis noſtræ columnæ eſſe videbantur, & munus paſtorale gerebant, diuinis ſanctionibus & legibus abiectis, ad cõtentionis ſtudium prolapſi, & vehementius inter ſe ardore quodam concitati, diſsidium ex diſsidio ſeuẽre, ac mutua odia magis ac magis adauxere, ambitionem & cupiditatem dominandi vindicantes, & tyrannorũ more contentioſè ad ſe pertrahentes. Tum ſcilicet euenire ea, quæ ſcriptura refert, vidimus: Obſcurauit in ira ſua Dominus filiam Sion, & diſiecit è cœlo in terram gloriam Iſraël. Deſtruxit omnes macerias eius, & euertit teſtamẽtum ſerui ſui. Et profanando proſtrauit in terram, per eccleſiarum vaſtationem, ſanctificationem eius: & quæ ſequuntur. Templa nanque ex ipſis reuulſa fundamentis, ſolo æquata ſunt. Et ſacroſancta ſcripta in medio foro conflagrarunt. Qui verò honore inter nos excellebant, hinc & inde curſitantes, fuga

Afflictio et ærumnæ chriſtianorum.

C ſaluti ſuæ conſuluerunt. Alij porrò in fuga capti, ludibrium fuere eorum qui nobis inſultant. Quum etiam, iuxta alium Prophetam, effuſus eſt cõtemptus in principes: & errare fecit eos in inuio, & non via. Verùm hæc perſequi oratione, noſtrum non eſt: prætetquam vt diuinum iudicium indicemus, eíq; iuſticiæ laudem tribuamus, quòd videlicet certa & æqua ratione procedit in omnes. Sed his nunc omiſsis, ad ſacra martyrum certamina, breuiter ea expoſituri, procedemus. Primùm autem, quomodo ſe Romani imperij res habuerint, dicemus.

CAPVT III.

Diocletianus, vti dictum eſt, imperio accepto, quum contra Chriſtum quantum antea nunquam fuiſſet, bellũ mouere conſtituiſſet, martyrum Chriſti magnitudinem animi, robur & fortitudinem ſatis perſpectam habens, quòd cum tam eximiis bellatoribus ſibi certamẽ fore videret in primis curandum ſibi putauit, vt ſeipſum confirma- D ret, atque ita demum cõfidentius prælium iniret: homine pari ſecum ingenio & crudelitate † Maximiano Herculio reperto, eum ſibi vt æqua poteſtate imperium adminiſtraret, adſciuit. Quo tam eximio tyrãnorum pari, accommodato ſibi prorſus & proprio, maximè vſus fidei noſtræ hoſtis, tanquam volucris ſupra eam quæ ſub cœlo eſt terram volitauit, omnes in poteſtatem ſuam redigere, & Chriſti nomen ex ipſis quod dicitur fundamentis eruere ſatagens. Atque equidem primùm non vno ſtatim impetu perſequutionem contra nos, ſed inſidioſè, atque vt ita dicam, clandeſtinè eſt aggreſſus. A principio igitur Chriſtianis affligẽdis, conſilij ſui in exercitu & caſtris periculum fecit. Facile enim ex ſententia cœptum ſibi ſucceſſurum putauit, ſi illos ſenſim quodãmodo & arte circumuentos viciſſet. Et multi ſanè ex ordine militari, propter inſignem erga diuinum nomen pietatem, vitam priuatam honoribus quibuſcunque prætulerunt. Poſtquam enim luſtrator & re- E purgator exercitus, idémque perſequutionis autor, optionem militibus Chriſtianis illam obtulit, vt vel ipſi obſequentes ordinibus ducendis honoribúſque gerendis cum aliis participes fierent, vel conſtitutionum imperialium autoritate contempta militiam relinquerẽt: quamplurimi tum Chriſti milites eam quæ videbatur eſſe felicitatẽ abiecerunt, parati non dignitatem & honorẽ tantum deponere, ſed etiam mortem, ſi aduerſarius illis acrius inſtaret, obire. Id quod à principio in vno atque in altero eſt perſpectum. Rarius enim id inſidioſi cœpti autor eſt auſus. Certamen nãque cœptum vſque ad ſanguinis fidelium effuſionem producere, ſimúlque bellum contra omnes excitare, adhuc quadam quaſi deſidia diſtulit. Vt autẽ ſeipſum nudauit, totúſque in perſequutionem incubuit, oratione nulla explicari poteſt, quãta vbique per omnia ferè loca & oppida fortiſsimorum Chriſti martyrum multitudo ſit exhibita. Primũ quidem vbique circumferebantur & proponebãtur imperialia edicta, vt templa ſolo æquarentur, diuinæ ſcripturæ comburerentur, magiſtratus & honores gerẽtes cum ignominia in ordinem redi F gerentur, ſerui Chriſtianiſmum abiurantes libertate donarentur. Deinde verò paruo interuallo alia ſunt edicta propoſita, quibus imperabatur, vt eccleſiarum prę́ſides, vbicunque locorum eſſent, vincirentur: vtque eiſdem, quibuſcũque fieri poſſet modis, neceſsitas diis ſacrificãdi imponeretur.

Diocletianus conſortem ſibi imperij legit Maximianum Herculium.

† Al. Maximianum vocant.

Chriſtianorũ perſequutio à caſtris imperatoriis graſſari incœpit.

Edicta imperialia aduerſus Chriſtianos.

Vt hoc eodẽ tempore feriis paſchalibus vbiq; fieret, inſtitutum mandatumq; fuerat.

CAPVT IIII.

VBi tum videre erat, multos ex eo numero incredibiles tormentorũ cruciatus conſtantiſsimè perferre. Erãt etiam qui animorum torpedine infirmiores, ad primum cederent terrorem. Et varia ſanè pœnarum proponebantur genera. Hic enim flagella corpore toto perferebat, ille autem conſtrictus torquebatur, & vngulas altè penetrãtes tolerabat. Cui ſupplicio quidam etiam immoriebantur, & alij aliter cum cruciatibus luctabantur. Quidam etiam per violentiam protracti, & ad impura ſacrificia adducti, quum non ſacrificaſſent, ſed tamen veluti ſa-

Varij eorum diſcruciatus.

A ſns, qui in temporis veluti momento eccleſiam omnem complexus, illos omnes viginti millium numerum explentes, in cinerem redegit. Deinde etiam beatæ Domnæ, poſt ſupplicia multa fortiter tolerata, gladio caput reſecatur. Diuinus autē Anthimus primùm quidē crudeliſſimè cæditur, ſubulis igne cādentibus talos perſoratur, ſuper fractis teſtis reponitur, baculis conuerberatur, crepidas æreas ignitas induitur, fidiculis aliiſque tormentorum inſtrumētis excruciatur, facibus aduritur, & ad poſtremum ſecuri percutitur.

Domna capite plectitur. Anthimi episcopi martyrium.

CAPVT VII.

HÆc ſic apud Nicomediam in initio perſequutionis gerebātur. Nō minus autem in Melitina + vrbe tyrānis graſſabatur. Idem in Syria ficbat. Circūferebantur enim imperialia ſcripta, quæ eccleſiarū paſtores carcere īcludi iubebant. Et erat vbiq; miſeranda & grauis rerum facies, quod plurima millia paſſim traherentur atque raptarētur. Et quæ antea percuſſoribus, homicidis, & ſepulcrorū violatoribus erant præparatæ cuſtodiæ, hæ presbyterorum, diaconorū,
B aliorúmq; eius ordinis ſanctorum virorū choro replebantur: vt iam maleficis, prædonibus, aliiſq; cōdemnatis hominibus locus in carcere nō eſſet. Nec longè pòſt, aliæ ſuperueniunt literę: vt qui in cuſtodiis diis ſacrificarent, liberi abirent: qui id facere recuſarent, omni malorū genere affligerentur. Sed enim quis tandem, qui talia legat, tantam martyrum turbam dinumeretet? qui per prouincias omnes ſtrenuè decertarūt: maximè autē in Aphrica, & Mauritania: item Thebaide, & in Ægypto, vnde nōnulli etiam in alias diuertentes vrbes, ibi fortitudinem ſuam pro Chriſto, & conſtantiam exhibuerūt. Quorum quis non, ſi videat, cum ſtupore admiretur alacritatem, ſuppliciáque numero longè ſuperiora? potiſsimum autem, poſt hæc omnia, cum agreſtibus feris colluctationē? Pardi nanque, vrſi, apri, & tauri ſylueſtres, ferro & igni ad feritatem excitati, grauiſsimè in eos immittebantur. In quibus omnibus, admirandum ſpectaculum erat, tanta generoſorum & nobilium martyrum cōſtantia & fortitudo. Verùm & illud maximo fuerit miraculo, quòd feræ illæ carnibus hu-
C manis veſci ſolitæ, & longa fame effetatæ, ab illis abſtinuerunt, neque martyrum corpora attingere auſæ fuerunt: ſed in alios, eos videlicet qui extra arenam ſtantes, illas contra pios Deóque charos homines prouocabāt & concitabant, ſtridore & impetu multo irruerūt, ſacroſanctos athletas, nudis conſiſtentes corporibus, eáſque manibus in ſe attrahentes, minimè lædētes. Quod ſi aliquæ etiā incurrere in eos cœperant, quum quàm proximè ad eos acceſsiſſent, derepentè ibi tāquam vi quadam repulſi, retrocedebant. Quod ſanè factum, cōſternatione homines impleuit. Quippe quum in vnum martyrem ſæpius multæ immitterentur beluæ, infectis tamē ab eis rebus ferarum ductores abirent. Non minorem admirationem mouit ſtrenuorū illorum martyrū animus infractus, & quorūdam in imperfecta adhuc ætate ſenilis conſtantia. Vidiſſes enim ibi iuuenem nondum viginti totis expletis annis, vinculis liberū, manibus re-

Generalis martyriorū plurimorum multis in locis exhibitorū deſcriptio. † ἄλλῃ, regione. Euſeb.

Quędā iſtorum martyrum in Palęſtina & Tyro in Phœnicia vidit ipſe. Euſeb. lib. 8. cap. Feræ martyres, quibus ob iecti erant, nō tangebant.

ctos tatu in crucis ſpeciem extentis, intrepido im- D
motóque corde tacitè precibus ad Deum vacantem, neq; vel ſe mouentem, vel genua inclinantē: quum quidem circa eum feræ crudelitatem ſpirarent, grauitérque rugirent, & iam penè diuinas illius carnes inuaderent & laniarent: cœleſtibus autem frænis ora earū obturarentur, & veluti catenis in eos qui poſt illos ſtabant retraherentur. Vidiſſes alium tauro obiectū, qui aliis quidē, ex ſpectatoribus infidelibus cornibus in ſublimè iactatis, quum plurimam vitæ partem ictibus diſiecisſet, minacius autem & ferocius martyri appropinquás, ne ſtringere quidem eum poſſet, ſed ſenſim tātummodo cornu peteret, linguáque pedes lamberet, & religiosè quodammodo diſcederet. Et quum ad eum modum multę beſtiæ in martyrea immiſſæ eſſent, idémque omnibus accidiſſet, poſtremò carnifices ipſi animos deſpondentes, poſt plurima ſupplicia, aliámq; grauium tormentorū vim illis illatā, ferro crudeliter omnes iugulabāt, & in profundū mare deiiciebant. Atque hæc quidem ſunt nobiliſsimorum Ægyptiorum athletarum, quæ Tyri decertarunt, certamina.

CAPVT VIII. E

QVi verò in patria ſua martyrium obiere, quis vel eorū numerum inire, vel tot & tā varia tormentorum genera explicare queat? Quandoquidem quamplurimi vnà cum coniugibus & liberis propter Chriſtum vitam ipſam prodidere, variaſque mortis ſpecies adiere. Quorū aliqui poſt vngulas, flagella, & fidiculas, alióſque cruciatus, ad quorum mentionem ſolam animus exhorreſcit, fortiter præſenti robore toleratos, tādē igni ſunt conſumpti. Alij, & quidem innumerabiles, ſcaphis impoſiti, in alto ſubmerſi pelago. Nonnulli etiam reſecare volentibus caput magno animo, iugulum præbuerunt. Multi fame enecti ſunt, plures in crucem acti: & alij quidem eodem quo malefici modo, ſupplicio affecti: alij autē + inuerſi, pedibus videlicet in ſublimè ſublatis, vitam diu grauitérque traxerunt, donec in cruce ipſa ita ſuffixi fame perierunt. Thebaide porrò quæ ſancti martyres pertulerint, oratione perſequi facile nō F
eſt. Corpora enim eorum teſtis vngularum vice tantiſper dum vita illis ſupereſſet, tortores dilaniabant. Et machinis quibuſdam mulierculas in ſublimè pede vno, capite depēdente tractas, victimarū more ſuſpendebant, ⋆ neque ea quæ natiuus pudor occulta eſſe voluit cōtegentes, & omnibus ſummæ inhumanitatis & crudelitatis præbentes ſpectacula. Quidam arborum frondibus alligati, miſerabiliter excarnificabantur. Rami enim robuſtiores vi & arte quadā contracti martyrum crura diducta vinculis diſtringebāt: ac deinde illis in naturalem ſtatum ſuū redire permiſsis, ſubitò membra, vt cuiq; erant alligata, ſæuiſsimè diſcerpebant. Atq; hęc omnia non breui tempore ſunt patrata, ſed annis pluribus malū hoc durauit. Ad decem náq;, & triginta, & bis totidē, atq; etiā quandoque ad centū quotidie viri, iuuenéſq; admodum & mulieres ſuppliciis variis occidebantur, cōfertim veluti vna plaga internecionē ſuſtinentes: ita vt ferri quoq; acies continua ſanguinis

Martyria Ægyptiaca.

† τοὺς μὲν κατὰ ... Martyria Thebaidis crudeliſſima.

⋆ μήτε τῆς ... αἰδοῦς ...

Oppidum quoddam Phrygiæ totum propter Seruatoris Christi confeſsionem combustum. *Adauctus martyr.* *Magiſter officiorum Catholicorum.*

A erga Chriſtum affectionem & pietatem probate poſsimus. Non enim vnum & alterum, aut etiam plures cateruatim, ſed oppidum + totum Phrygiæ quoddam, ciues ſcilicet vnà cum coniugibus & liberis vniuerſos, milites armati circũuallantes, igne iniecto exuſſerunt. Crimen erat, quòd & præfectus magiſtratúſque & populus eius omnis Chriſtum inuocarent, eiſque qui idola colere eos iuſsiſſent, minus obſequẽtes eſſent. Vir etiam quidam Adauctus nomine, omnibus honoribus functus, illuſtrique apud Italos loco natus, quique per magiſtratus & dignitates, quas plurimas geſſerat, ad ſublimitatem Magiſtri officiorum peruenerat, pietate autem & confeſsione Dei facilè omnes antecellebat, in eo ipſo munere martyrij coronam accepit.

CAPVT XI.

Varia martyrum ſupplicia.

B SEd quid attinet ſingillatim martyres ipſos recenſere, aut etiam numerum eorũ inquirere, ſuppliciorum denique tam varias ſpecies ſtilo perſequi? Quum eorum plerique ſecuri percuſsi, quod eis in Arabia accidit: nõnullis crura fracta, ſicuti in Cappadocia factum: aliqui pede altero ad caput alligato, in ſublimè ſublati, molliore igne ſuppoſito, fumo ex materia viridiore proueniente ſint ſuffocati, quod in Meſopotamia eueniſſe legimus. Quibuſdam nares, labia, aures, manus etiam & pedes amputati, & ipſi veluti quædam victimæ in carnes diſſecti: quod Alexandria vidit. Quis verò Antiochena ſupplicia memoret? vbi ignes & craticulæ fiebãt, non confeſtim mortem accelerantes, ſed ſenſim martyrum corpora torrentes, ſuppliciáque & pœnas in longum extrahentes. Fuerunt ibi etiam, qui dextras citius igni ardenti comburendas immitterent, quàm execranda ſacra & ſacrificia attingerent. Reperti quoque ſunt, qui prius ſe ex locis ſuperioribus præcipites darẽt, quàm periculum tormentorum adirẽt: mortem potius citam obire, quàm vt impiorũ laqueis caperentur, properantes. Horrenda verò prorſus ſunt, & auditu intolerabilia, quæ in Ponto martyres ſunt paſsi. Quibuſdam enim in ſummis digitis præacuta

Martyria Antiochena.

Pontica.

C calamis vngues perfodiebantur. Alij verò plumbum igne liquefactum, picémque bullientem ſcapulis & dorſo excipiebant. Nonnulli partibus eis quæ honeſtè non nominantur, cruciatus fœdos ſilentióque tegendos perferebant: quos nobiles illi & fortes viri philoſopho planè animo & pia quadam ambitione ſibi contra recens inuenta tormenta, exuberantem abundantiam conſtantiæ eſſe oſtenderunt, generoſam quandam cõtentionem nouis præmiis aduerſus ſpurca & inhoneſta ſupplicia inſtituentes. Poſtquam verò victi immanium tormentorum noui artifices, cædibúſque fatigati ſunt, adimpleti iam ad ſatietatem vſque torrentium inſtar profluente martyrum ſanguine, tandem ad adumbratam & fucatam bonitatem ſunt conuerſi, vt ſcilicet amplius tam inhumaniter atque crudeliter nobiſcũ agere non viderentur. Non enim popularium cruore ciuitates contaminari, neque inhumanitate imperatorum benignitatem calumniis obiici debere, ſed potius imperialis poteſtatis beneuolẽtiam D atque clementiam in vniuerſos extẽdendam eſſe dicebant. Quapropter edicto cautum eſt, ne Chriſtiani neci dederentur: quòd perinde id eſſet, atq; ſi pœnis ſuppliciíſque modus finíſque imponeretur. Imperatũ verò, vt oculi hominibus noſtris effoderentur, & pedum alter abſcinderetur. Ita enim fore, vt inhumanitas ipſa humanior, & ad vindictam lenior eſſe videretur. Factum ſanè per eiuſcemodi + humanam inhumanitatem impiorum hominum, vt iam verbis complecti non ſit, quanta multitudo eorum quibus dextri primùm oculi ferro exciſi ſunt, deinde ignis in vulnus ipſum iniectus, veluti errabunda hincinde circumierit: aut quanta vis fuerit eorum qui ſiniſtros pedes ignito ferro violentius aduſti, eos poſt ſe trahebant, quaſi telluris inutile pondus facti: præterea eorum, qui inhumaniſsimè per prouincias ad metalla, non illi quidem neceſsitatis aut vſus alicuius gratia, ſed vt ibi ſummis ærumnis vexarẽtur, ſunt damnati. Alij porrò aliter afflicti perdurarunt: quos referre, quia luctę certationeſque eorum omnem ſuperant orationem, perquam eſt difficile. E

Virtus & conſtantia martyrum carnificum victi.

Cædes Chriſtianorum prohibetur, mutilatio mẽbrorũ in eiſdẽ præcipitur. *† ἀπανθρωπίαν + φιλανθρωπίαν.*

CAPVT XII.

NEe viri tantum, ſed multo etiam magis mulieres virilibus animis præclarè ſe geſſerũt. Qualis Antiochena illa fuit, propter virtutem aliáque eximia ornamenta apud omnes admodũ celebris. Quæ filias duas forma & ætatis flore excellentes habens, quũ ad euitandam inuidiam clàm in longinqua terra latens aliquandiu manſiſſet, & in patriam reuocata eſſet, à militũ manu, vnà cum illis capta eſt. Atq; vt de ſeipſa & puellis itidem ſpem omnẽ abiecit, quæq́ue expectandæ eſſent ærũnæ atque calamitates ſecũ ipſa in animo cõſiderauit, & ab improbis illis violentiſq; hominibus, de fornicationis periculo ea quę nec ſummis auribus ferenda eſſe viderẽtur audiuit, quũ filias ad virginitatem vſq; ad vitę finẽ inuiolatam cõſeruandam eſt adhortata, tum verò idolorũ cultũ quauis pernicie, ipſaque adeò morte deteriorẽ eſſe illis per- F ſuaſit: vnũ eſſe vtriuſque mali effugiũ ſapienter aſſerens, ſi ad Dominum perfugerẽt. Puellę porrò, quũ ambæ in matris ſententiam diſcederent corporibus ſuis ritè atque decenter eo habitu quem tum tempus ſuppeditabat amictis, quia in medio erant itinere, paululum à via digreſſæ, cuſtodibus deceptis, in fluuium qui ibi præterfluebat ſe conijcere. Aliud quoq; in eadem vrbe ſororum par, non minus quàm illæ virginitatis dote, vnanimi conſenſu, pulchritudine vultus, animorum generoſitate claræ, diuitiis quoque & præclari nominis fama illis non inferiores, ſtudio etiam & æmulatione pares, eodem decurrentes ſtadio, vt tamẽ non ſola terra eiuſcemodi obtineret ornamenta, in ſinum maris ſeipſas præcipitarunt. Hoc enim ita eas facere, quorum incomparabilis eſſet improbitas, perſequutores ſimul & impudici homines cogebant. Addam quoque aliud grauis & pudicæ virginis, ſanctum quidem illud, ſed feſtiuum etiam atque facetum factum.

Honeſta Antiochena vidua filiæ, ne ſe ſtupro & idololatria cõtaminarent, matris ſuaſu ſe in amnem præcipitant.

Euſeb. lib. 8. cap. 14. Aliæ quoq; duæ Antiochenæ virgines ſorores eadẽ de cauſa in mare ſe conijcere.

A

CAPVT XIII.

Puella Nicomedienſis, quod diis ſacrificare nollet, ad proſtibulum damnata, arte quadam pudicitiam conſeruat, & martyrium ſubit.

ALia quędam puella, perpulchrum & inuiolatum teſtimonio omniũ virginitatis ornamentũ, quia comprehenſa deorum cultum vt ſummum malum auerſata fuerat, impotentibus & impudicis viris ad ludibrium & turpem libidinem tradita eſt. Et illa iam ita abducebatur: quum ei caſu quodam, inter eundum Antiſtes eccleſiæ Nicomedienſis Anthimus obuius fit. Ibiq; ab illa interrogatus, vtrum ſibi è duobus æqualibus malis magis eligendũ videretur? reſpondens ille: Filia, inquit, Euphraſia, pulcherrimum quidem eſt caſtæ virginitatis donum, ſed maius præ- « ſtantiúſque fidei præceptum. Quandoquidem e- « nim, ſi caſus aliquis aut neceſsitas ita ferret, mul- « to magis pallam ipſam præſtaret quàm corpus di- « ripientibus dare: in præſentibus quoque malis & « tentationibus eodem modo rem diſpicere conue- « nit. Et ſi permiſſum non eſt vt vtrunque retineas, « vt ſaltem animam incontaminatam conſerues, fa- « ciendum tibi eſſe duco: vt ſcilicet mente ipſa per

B fidem confirmata, carnem iniuriis & contumeliis improborum permittas. Conſilio viri eius cognito, animo etiamnum in vtranque partem fluctuante, tandémque ſe vt vtrunque ſaluum retineret, cõfirmante, quò abducebatur ſequitur. Atque vbi iam in eodem eſt conclaui cum improbo iuuene clauſa, techna quadam illum circumuenit, veneficam ſe eſſe profitetur, mercedémque ingentem conſeruatæ pudicitiæ pollicetur, quæ eum à morte conſeruet: pharmacum ſcilicet, quo ille perunctus, in bellorum certaminibus & prælíis nullo prorſus telo aut ferro violari aut confici poſſet. Quod ſi de tali remedio, inquit, periculum facere vis, illico id tibi manifeſtò exhibebo. Ille id ſtatim parari permittit. Tum illa verè ſapiens, ceram oleo liquefactam, manibúſque ſubactam collo ſuo circũcirca inungens illinit: quod vbi perfecit, petere eum iugulum ſuum enſe quibus poſſet viribus adacto, remediique eius vim & efficaciam experiri iubet. Atque ille, quàm potuit validiſsimè enſem in eam demiſit, capútque eius ictu vno reſecuit. + Conſimiliter huic virgo alia libidinoſis ad turpem concubitum data,

Ni & primò ad lenonem dãnando chriſtianã potius quàm ad Leonẽ conſeſſio eſt? ea lubens pudicitia apud nos aeſtimarĩ eis in pœna & omni morte repeteret: nec quicquã tamen profeſt. Tertul. 9.

C ad eam venientibus, putridum contagioſúmque vlcus ſe in tectis membris occultiſque locis habere dixit: eoſdémque, vt ſibi ipſis parcerent, ne ſcilicet conſuetudine Venerea ſe quoque eo malo contaminarent, rogauit: dilato fœdi congreſſus tempore, quàmprimum integram valetudinem recuperaſſet, ſe in poteſtate eorum futuram pollicita. Ad hunc modum inſanis amatoribus decepti, Deus pudicitiam eius tali arte conſeruauit, & ſe illa ab illis abſoluit. * Alius enim iuuenis quidam, ſub libidinis & petulantiæ prętextu meretricularum curatorem lenonem accedens, noctem puellæ eius quinque nummis aureis mercatus, & ad eam ingreſſus, tunicam quidem ipſe ſuá ei iniecit, eámque vt agnoſci non poſſet, probè contectam exire iuſsit: ipſe autem veſtibus illius amictus, & deprehenſus, capitis pœnam dedit. Eodem tempore Aſcetes quidam, caſtitatem & virtutes alias piis ſtudiis ſedulò meditans, æquali decertauit agone. Is quũ expugnari omnino non

† Puella alia caſtitatẽ quoque ſuã prætextu, quòd impudicus hominibus ad conſtuprandũ data eſſet, cõſeruauit.

** Iuuenis pius puellæ eius pudicitiam morte ſua redemit.*

Monachus inter impudicæ mulieris illecebras, lin-

potuiſſet, nullámq; aduerſariis vincendi ſpem reliquiſſet, poſt innumera tormenta in lecto vinculis ligatus reponitur: & mulier impudica ad eum immittitur, quæ illum complectens, exoſculans, manúſq; petulanter ad membra ſecreta adhibẽs, procaciſsimè ad rem illicitam, nihil prorſus laſciuiæ & illecebrarum prætermittens, concitat. Ille aliud quod faceret nõ habens, linguam ipſe ſuam morſu conciſam, dentibúſq; comminutam, in faciem meretricis expuit. Qua re ſibi ipſe quidem pro voluptate acres dolores, impudicæ autem illi probrum atque ſtuporem cum acerbitate, tam vehementibus illis illecebrarum inſultationibus ſuperior, conciliauit. Et ſicuti in certamine pudicitiæ aduerſus eam victor fuit, ita paulo pòſt vitam martyrij ſigillo confirmauit.

D *guam ſuam morſu abſcindit.*

CAPVT XIIII.

Martyrium Pantaleemonis.

EAdem tempeſtate & Pantaleon, qui & Pantaleemon dictus eſt, enituit, verbiſque & factis miraculorúmq; prodigiis Chriſtũ exaltans magnificauit. Factis quidem, quib[9] ille inſuſtẽtabilibus cruciatibus fortiter reſtitit: depugna- E uit: enim cũ ferro ſecante, plumbo feruente, & rota membra comminuente: atq; in æquore maris innatans, lapidẽ molarem perinde atque leuẽ volucrem ſuũ traxit, in mediis vndis non aliter atq; in ſicco pauimento ſubſiliens: beſtiis quoque & gladiis, vnà cum Hermolao epiſcopo, Hermippo & Hermocrate ſuperior fuit: & ita corpore ſolutos, ſpiritu coniunctus cõpactus atque vnitus eſt. Verbis autem, quibus Dei myſteria & virtutẽ deprædicans, aduerſariũ ipſum prodefecit. Hoc ipſo anno & clemẽs Ancyranus epiſcopus, cum Agathangelo excellentiſsimũ martyrium ſuũ eſt exorſus. Viginti octo nanq; annis pro Chriſto ſplendidiſsimũ abſoluit curſum. Siquidem poſt mũdum conditũ quicũque pro Chriſto certamen igne ferro, lapidibus, lignis obierunt, quive cũ beſtiis depugnarũt, & diuturnis vinculis afflicti ſunt: præterea qui diuerſis modis in terra, in aëre, in aquis, cũ ſuppliciis ſunt colluctati: tum autẽ qui vel frigore, vel calore nimio ſunt conſumpti, aut qui aliis quibuſcũque pœnis & tormentis vitã amiſerunt, eos omnes meo quidem iudicio ſanctus ille F Clemens, & cũ ipſo Agathangelus longè ſuperauit: primùm quidem Romæ, deinde Nicomediæ, quũ feritate & crudelitate aliis præſtantes tortores, eis excruciandis, vices per ſucceſsionẽ mutantes, ab omni iam tormentorũ ſpecie deſtituerentur: ad poſtremũ autẽ gladio percuſsi, vitã hác immortali illa cõmutarũt. Quomodo verò Euſtratium, + comitéſq; eius prætercam? qui ex Arabracis regione Armeniis finitima ortus, in Græcarũ quidẽ diſciplinarũ ſcientia nemini erat ſecundus, profeſsionem autem noſtrã occultè diſcens, propalàm Lyſiæ Orientis præfecto inſeruiuit: qui ibi impiorum imperatorum iuſſu, cædes piorum hominum patrabat. Enimuerò Euſtratius ſcriniarius, ſiue Ducalis ordinis ſcriba factus, quum mirificam nobilium martyrum conſtantiam vidiſſet, æmulationémque eorum in animo concepiſſet, non alios expectat accuſatores, ſed ſeipſum ipſe defert. Nam impiorũ amentiam & vanitaté coarguens, in ſublimè extẽſus, acriter verbe-

Hermolai epiſcopi, Hermippi, Hermocratis.

Item Clementis Ancyrani epiſcopi, & Agathangeli.

Euſtratij.

† comitiſq;

A ratur, igne viſcera eius adurũtur, ſale & aceto perfunditur: ad hæc fragmentis teſtarũ ita obteritur, vt totus ipſe vnum videretur eſſe vulnus. Vt autẽ diuino nutu, corpus fortiſsimi martyris veluti ſquamis ab eo delapſis, ad priſtinũ formæ ſtatum eſt reuerſum: idem ſtadiũ eiuſdem cum eo animi Eugenius ingreditur, & item Auxentius, Lyſia autem Nicopolim proficiſcẽte, martyres crudelem in modum tracti atq; raptati ſunt. Ibi etiã Mardarius eſt productus. Et Auxẽtius quidem capite eſt plexus: Mardarius autem per talos in ſublime ſuſpenſus, ſubuliſq; ignitis perforatos atque diſpunctus, & facibus inſuper exuſtus, vitam finiit. Cęterùm Eugenius, ꝙ in impietatem inuectus eſſet lingua abſciſſa, deinde manibus atque pedibus eius fractis, deceſsit. Sapiẽs verò Euſtratius, cum Oreſte, ad Agricolaum Sebaſtiam abductos, per ignẽ vterque holocauſtum Domino ſunt oblati. Multiplices quoque & variæ torturæ Eulampij & Eulãpiæ in vrbe Nicomedienſi: Anaſtaſiæ etiã, quæ Romæ membris eſt mutilata: alteriúſq; ei cognominis, quam poſt ſupplicia alia tolerata ignis tandem conſumpſit. Inſuper Agapæ, Irenę, & Chioniæ, nobiliſsima martyria ſilentio prætereunda non ſunt. Sicuti neque Sergij & Bacchij, egregiorum ſanè victorum, ad finem vſq; conſeruata fortitudo: quorum alter fuſtium lethalibus verberibus, alter gladio interemptus eſt. Aliorũ verò innumerabilium, quis vel ſaltem ipſa nomina, vel martyriorum genera recenſere queat?

Eugenij, Auxentij, Mardarij.

Oreſtis.

B

Eulampij. Eulampiæ. Anaſtaſiæ. Anaſtaſiæ alterius, Agapæ. Irenæ. Chioniæ. Sergij. Bacchij.

C A P V T XV.

Georgij.

IIſdem quoque tẽporibus, Georgius ille, magni inter certatores iſtos omnis & agminis martyrũ coryphęus, laborum pro Chriſto toleratorũ veros percepit fructus. Hic in Cappadocia adhuc adoleſcens forma præſtanti, & qui nõdum primã produxiſſet lanuginem, fortiſsimè certaminibus pro Chriſto perferẽdis martyrium obiit. Captus enim, quòd in dæmones acriter inuectus eſſet, imperatorúmq; impietatem deriſiſſet, ſupra naturæ captum perquàm acerbos ſuſtinuit cruciatus. Nanq; poſt carcerẽ & vincula, vngulæ acutę eum excepere: mox calce ardenti eſt aduſtus, fidiculiſque ruſum diſtractus, mucronibus mẽbratim diſſectus, plurimiſque aliis pœnarum tormentorúmq; machinis attritus, generoſam animi ſui conſtantiã, firmúmque mentis ſuæ robur ſatis declarauit. Adhęc Glycerij impoſtoris † bouem euertit ac ſuſtulit, & Alexandram reginam iamdudum defunctã oratione ſola ab inferis reuocauit: tandémque vt virum decet, gladio percuſſus, ex hac vita migrauit. Nobilis quoq; ille Procopius Cæſareæ Palæſtinæ natus, inter martyres eodem tempore illuſtris maximè fuit, cui Diocletianus Ducalem quidẽ in Oriente ſublimitatẽ dedit, Chriſtus autẽ eum è cœlo ad ſe veluti Paulum vocauit. Et is quidem illa accepta, inexpugnabili verò crucis armatura perinde atq; generoſus & fortis miles armatus, primùm aduerſus eos qui ſenſu percipiuntur, deinde etiam in eos qui mente ſola perſpiciuntur hoſtes depugnauit. Aureis nãq; & argẽteis, quos ſibi fieri curauerat, diis cõminutis, eorúmque precio in pauperes expenſo,

C

† Bouis diuina.

Procopij.

D mox etiam cum eis qui friuolos adulterinóſque deos propugnabant, bello cõgreſſus, illorúmque infirmitate per infamiam notata, ipſius verò Ieſu Chriſti immenſa naturámque ſupergreſſa potentia magnificè laudata, quas non ille pœnas fortiter tolerauit? quæ illum fidiculæ & torturæ prætериere? quibus vngulis cutis eius conciſa non eſt? quos ignes quáſve faces membra eius experta nõ ſunt? quorum ferramentorũ mucronúmque corpori eius intentatorum acies hebetatæ non ſunt? Per quæ atque his ſimilia tormenta, quáplurimis ex primis intimíſque imperatorum cõſiliariis ad Deum præmiſsis, poſtremò & ipſe gladio percuſſus, cum incredibili lætitia ad dudum ſibi deſideratum Chriſtum conceſsit. Herculius autẽ, quum Theſſalonicam veniſſet, Demetriũ quidem Chriſti martyrem, primariũ eius loci virum, ciuitatíſque adeò ipſius præfectum, ꝙ ei Chriſtum profiteri delatus eſſet, cuſtodiri iubet. Ciuitati autẽ certamina & ludos equeſtres exhibet. Atque in iis luctatorem & pugilem nobilem atque inuictũ, roboréque & viribus corporis inſuſtentabilem, artis militaris & bellicæ peritum, cuius fortitudine Maximianus gloriari etiam ſolitus fuerat, nomen illi erat Lyæo, in harenã producit. Quum itaque is in medium proceſsiſſet, neq; quiſquã eſſet qui cum illo congredi auderet: iuuenis quidam Theſſalonicenſis ciuis, aſpectu pulcher, moribus autẽ humanus & gratioſus, ac martyri Demetrio maximè charus, Neſtor nomine, celeriter ad Demetrium currit, ab eóque petit, vt quum ei cum pugile illo cõgredi permittat, tum oratione ſua robor viréſq; augeat. Demetrius ei benedicit, &, Lyæũ (loquit) vinces, ſimúlque pro Chriſto martyrium ſuſtinebis. Ille in certamen progreſſus, Lyæum, in mucrones, qui in terra ſurſum verſum defixi fuerant, proſtratũ occidit. Sed & ipſe illico, imperatoris iuſſu, qui ira contra eum exarſerat, occiditur. Deinde quoque Demetrius, ꝙ illum precatione cõfirmaſſet, haſtis ꝑ latera pluribus cõfoſſus, è vita exceſsit: & in proximũ coniectus puteũ, ad hunc vſque diem iugem vnguentorũ profert fontem. Hæc de celebribus illuſtribúſq; martyribus. Qui verò reliquorũ multitudinem cognoſcere vult, is diligenter Euſebij Pamphili volumẽ legat, quod de cœtu martyrum compoſuit, in quo ineffabilis Chriſti virtutis & poteſtatis clariſsima indicia atque teſtimonia oſtenduntur.

Demetrij.

E

Lyæus pugil.

Neſtoris.

F

Euſebij Pamphili de martyribus liber.

C A P V T XVI.

NAm vnũquenque eorũ nominatim recenſere, nõ modò difficile mihi eſſe, ſed neque omnino fieri poſſe videtur. Vt autẽ ſimplicius præclariſsimos quoſque referamus, primus veluti in publica verę pietatis colũna illuſtriq; loco proponatur Nicomediæ epiſcopus Anthimus, capitis ſupplicio defunctus. Secũdus ſit, qui vitã omnẽ ſanctiſsimè peregit Antiochenus Lucianus, eccleſiæ vrbis eius presbyter: qui verbis iuxtà & factis Nicomediæ in præſentia imperatoris bonã profeſſionẽ cõſummauit. Tulit quoq; Phœnicia ſpectatos martyres, rationaliſq; gregis Chriſti pręclaros paſtores, eccleſiæ Tyri epiſcopum Tyrãnionem, & Sydonis presbyterum Zenobium. Syluanus au

Anthimus epiſcopus. Lucianus presbyter.

Tyrannio martyr. Zenobius. Syluanus. Martyr ἀνώνυμος. Zenobius.

A tem, Emeſenæ eccleſiæ antiſtes optimus, cum quibuſdam aliis, beſtiis obiectus, inter martyres cœleſtibus perfruitur gaudiis. Antiochiæ porrò duo præcipui, fortiſsimè mortẽ perferentes, Deo victimam ſeipſos obtulerunt, alter in vndas maris proiectus, alter (erat is Zenobius, medicorum optimus) laterum tormentis immortuus. In Palæſtina apud Gazam Syluanus epiſcopus, cum aliis vndequadragita, ad ✶ Phænę æris metalla gladio eſt confectus. Peleus autẽ & Nilus, Ægyptij epiſcopi, cum quibuſdam aliis non paucis, igne ſunt combuſti. His accenſeatur magnus ille & admirandus Cæſarienſis Pamphilus, cuius filius (ſicuti fertur: vt autem alij putant, ſororis eius filius) fuit Euſebius, eccleſiaſticus hiſtoricus. Alexādriæ verò & in Ægypto omni, atq; etiam Thebaide, primas fert epiſcopus Alexandrinus Petrus, certiſsimus epiſcopalis functionis canon & regula. Cum quo eodẽ ſtadio decurrerunt, Fauſtus, Didymus, & Ammonius. Præterea autẽ Phileas, Heſychius, Pachomius, & Theodotus, Ægyptij epiſcopi: &

Syluanus cũ 39 ſociis. ✶ in φαινοῖ, Euſeb. Peleus. Nilus. Pamphilus. Petrus Alexādrinus epiſ. Epiſc. Ægyptij

B innumerabiles inſuper alij ſatis celebres, qui in literarum monumenta nõ relati, ab eis apud quos martyrio ſunt defuncti hominibus magnis ornãtur laudibus. Eorum verò labores & certamina hiſtoriæ huic inſerere, quod præter inſtitutum noſtrum ſit, viſum non eſt. Reſtat nunc, vt palinodiã & recantationem perpetratæ in nos crudelitatis aggrediamur. Fuere quidẽ antea nobis à Romanis imperatoribus res quietæ & tranquillæ, quo tempore profeſsio Christiana omnibus modis quàm maximè floruit: ita vt totis decem atque etiam viginti annis ſplendida pacatáq; ſerenitate plurimũ fulgente, frequentiſsimos ageremus conuentus, iucunditatibúſque ac deliciis frueremur, & pace ſecura quaſi diffflueremus, libertate noſtra magis ac magis gliſcente, atque incremẽta ſua indies capiente. [a] Ecce autem de improuiſo imperatores ſententia mutata, citra clarigationem atrox illud & irreconciliabile contra nos bellum mouent, quod propè perpetuum durauit biẽnium. Quum verò nouum inſolitúmq; quiddam autori & duci importunitatis eius & malitiæ accidiſſet, rurſum id mutauit omnia, & ad ſtatum inopinatum adduxit, rebus imperij in duas partes diuiſis: quod ante id tempus ad eum modum factum eſſe non legi-

Pax eccleſiarũ ante Diocletianum.

a Repentina ſub Diocletiano Chriſtianorũ perſequutio.

C tur. Ego verò mutationem eam altius ab ipſo initio repetens, quantum potero exponam.

CAPVT XVII.

Diocletianus ipſe viginti duobus omnino annis imperium tenuit: & quarto imperij ſui anno, cum æqua poteſtate, Maximianũ Herculium ſibi adſciuit. Horum Diocletianus generum ſibi in filia Galleria legit ✶ Maximinum, qui etiam Galleriuseſt cognominatus. Maximianus Herculius autem Theodotam priuignam Cõſtanti, cui etiam Proceri & Chlori cognomen fuit, Claudij, qui ante

Diocletianus & Herculius biennio toto cõtinenter Chriſtianos afflixerũt. Perſequutionẽ alis reliquũ annis octo tyrãni ſucceſſores

**

Diocletiani } gener { Maximinus Gallerius
Maximiani } gener { Conſtans Chlorus
} ex { Galleria / Theodora, hæc ſoror fuit Maxentius. } ſuſcepit { Conſtantium patrem { Galli / Iuliani; Dalmatium, patrem Dalmatij iunioris, Conſtantiam, Licinij vxorem.
Idem Conſtans ex Helena, vxore priore, ſuſtulit Conſtantinum.

Aurelianum imperauit, ✝ Amitino tribuniciam D rum obtinenti dignitatem, in matrimonium locauit. Generi porrò iſti, ambo vxores antea habebat, ſed eas in imperatorum gratiam repudiarũt. Theodoræ porrò frater erat Maxentius, qui, ſicuti deinceps dicemus, in Miluio ponte interiit. Ex ea Conſtans duos ſuſcepit filios: Conſtantiũ, qui impij Iuliani & Galli pater fuit: & Anibalinũ, qui Dalmatius quoque dictus eſt, iunioris Dalmatij patrem: & filiam Conſtantiam, quę Licinio poſtea Cæſari renũciato nupſit. Gallerius Maximinus Diocletiani gener, duos quoque habuit filios: Maximinum, qui Oriẽtale tenuit imperium, ſub quo Baſilij magni paterni parentes, propter eius ſęuiſſimam perſequutionem, in ſolis habitarũt montibus: & Seuerum, Romæ Cæſarem declaratum, cuius in locum deinde Romani ſuffecerunt Licinium, Conſtantino gratificati, coniugis illius fratri, qui tum in Galliis & Britannia cum imperio fuit. Cõſtans enim Chlorus, aliũ quoque ex beata Helena ſuſtulit filium Conſtantinum: cui etiã imperium, quòd Chriſtianam ritè ſuſcepiſſet fidem, reliquit: reliquis, quos ei Theodora genuit, filiis (propter ſegnitiem) abdicatis. Conſtantini E eius ortus ſic habet. ✶✶

ſunt conſequenti. Infra cap. 22. ✶ Nonnulli Maximianũ vocant. De Diocletiano & Maximiano, eorũq; liberis & generis. Conſtãtem alij Conſtantium vocant. ✝ Per filiam nepoti, Xanthen.

CAPVT XVIII.

Tyranni, quos diximus, quum irreconciliabilẽ prorſus furorẽ in Chriſtum ſuũ ſatis oſtendiſſent, continuò variæ, grauéſq; diuina vindicta plagæ imperiũ Romanũ obruerunt. Nã Perſæ, Parthi, Sarmatęquoq;, et pleriq; alij finitimi populi, Varacho duce, Romanã ditionẽ vaſtarunt. Ad quem per fœdera pacta placãdũ, qui tum rerũ potiebantur imperatores, Conſtantẽ Roma legatũ miſere, vt quum pacẽ cum eo componeret, tum annua ei dona, redimendi ſcilicet belli gratia polliceretur. Is ab occidẽte orientẽ verſus nauigãs, ad locũ qui ✝ Drepanum dicitur, applicat. Situm autem eſt Drepanũ ad Nicomediæ ſinũ, in altũ mare lõgiùs prominẽs. Ibi Conſtanti deſideriũ cõcubitus inceſsit. Quod vbi cognouit hoſpes eius, magnificẽtia & ſplendore cohortis eius regio permotus, F filiã ei ſuã, venuſta forma ætatiſq; flore iam nubilem puellã cõciliat. Ille cũ ea rẽ habet, cõcubitúſq; mercedẽ peplũ ei purpura intextũ donat. Nocte ea Cõſtanti mirifica viſio eſt oblata, quæ cũ timore quodã perculit. Quapropter & puellę partẽ eſt cohortatus, vt filiá, quæ inſigne quoddã ✶ donarium gereret, impollutam diligẽtius aſſeruaret: & quod ea ea natũ eſſet, accuratius educaret. Vidiſſe quippe ſe ea qua dictũ eſt nocte aiebat, in tabernaculo ſuo, præter naturã ab occidẽtali oceano oriẽtẽ ✝ ſolẽ. Cæterũ legatione rectè obita, Cõſtãs alio itinere Romã reuerſus, vnà cũ Gallerio Maximino Cęſar eſt creat⁹: nec ita lõgè pòſt, vterq; Auguſtus factus. Et Diocletianus Herculio imperatore

{ Maximinum / Seuerum.

Conſtans ad Perſas legatur. Ab aliis Drepana nominatur.

Drepani Cõſtans filium Conſtantinũ creat.

✶ ἀγάλματα.

✝ παραδόξως. Cõſtãs Chlorus, Maximinus Gallerius, Cæſares ſidem & c.

De Helena Conſtantini matre hiſtoriæ variant. Græci eam natione ſua arrogant. Latini Britannã regis filiam fuiſſe ſcribũt. Pater quippe Conſtantini Conſtãs Galliæ & Britãniæ imperauit. † Poſteriore potius. Conſtãtinus in aula Diocletiani educatus. Domeſtici ſcholarum, quales etiã nunc in Principum aula aluntur regij pueri.

A Romæ relicto, ipſe Nicomediã ſe recepit. Accidit deinceps, vt Oratores alij ad Parthos mitterentur, qui & ipſi Drepanum diuerterunt. Et qui Conſtãti ex hoſpitis filia Helena progenitus erat inſantulus, puerilem ludens ludum, à quodam ex Oratorũ comitum numero offenſus, admodum ei ſuccenſuit, & obiurgationes illius indigniſsimè tulit. Ibi tum mater, Conſtantis eum puerum eſſe indicauit: eámque rem, peplum illud purpura exornatum proferens, confirmauit, & facies ipſa indoléſque generoſa filium illius eſſe ſatis teſtabatur. Ea re Cõſtans ex legatorum ſermone cognita, poſtea comitatu regio puerum vnà cum matre Romam adduci curauit: Veritus autem, ne illis abſurdi quidquã à Theodora † legitima vxore ſua per zelotypiam & coniugalem æmulationem accideret, Conſtantinum filium Nicomediam ad Diocletianum, qui ibi cum Gallerio Maximino genero erat, miſit. Atque ibi ille benignè ſuſceptus, in palatio apud Imperatorem vixit: & inter domeſticos ſcholarũ adſcitus, Gręcas diſciplinas addicit, ſimúlque Chri- B ſtianiſmum eſt complexus.

CAPVT XIX.

QVum autem videret illos Chriſtiano gaudere ſanguine, abhorrere ab eorum conſuetudine & cõtubernio cœpit. Illi porrò Deorum ſuperſtitioni, vt nulli alij, quam maximè dediti, auguribus auſpicibúſque conſultis, occultè cognouerunt, Cõſtantinum non modò toto Romanorum imperio potiturum, verùm etiam Græcorum idololatriæ euerſorem, ac Chriſti & Chriſtianorum eximium amatorem futurum. Itaque Diocletianus illum Alexandriæ in Aegyptia[a] Achillis rebellione, quãuis egregia manu edentem facinora, interficere eſt conatus: & Gallerius in Palæſtina ei inſidias ſtruxit. [b] Quibus ille cõpertis, nutu Dei, qui omnia rectè & ſapienter dirigit, Nicomedia ſoluens, C ad patrem in Gallias traiecit: qui illum etiam, Chriſtianorum ſacra piè colens, & propediem teſtamẽto iam condito moriturus, ad ſe commodùm euocauerat: quo maiore etiam animi voluptate & lætitia aduenientem eum excepit. Aſſurgens igitur in lecto, aliis abdicatis, quum ei ipſi liberi, Senatus, populúſque vniuerſus, & aduenę quoque permulti adeſſent[c], inſignia Imperatoria & coronam auream Conſtantino impoſuit, præconis munus ipſe pater in filio adimplens. Hæc enim ad Senatũ & filium ipſum eſt loquutus: Nunc mihi mors vita ipſa dulcior eſt futura: nunc optatus adeſt obitus. Teneo ſiquidem maximum Epitaphium, ſepulchraléque monumentum, meum filium. Et quod in terris Imperatorem relinquo, qui Deo bene iuuante, Chriſtianorum lacrymas abſterſurus, & patratam ab impiis tyrãnis crudelitatẽ vindicaturus eſt: id ego ſũmæ mihi felicitatis loco eſſe, dixi co.[d] Deĩde ad multitudinẽ cõuerſus, bono animo eſſe omnes iuſsit, qui à vera in Chriſtũ pietate non deſciuiſſent, quem deinceps cũ Conſtantino in armis fore dicebat. Conſtans namque in crapula illa impietatis ſobrietate conſeruauerat, & Chriſti religionem obtinere plurimùm ſtuduerat, atque

a Achilles incubator imperij Alexandria per menſes aliquot obſeſſa, & in poteſtatem redacta, ferro à Diocletiano abſumptus. Achilleum alij hunc vocant. Conſtantinus partæ ex Sarmatis egregia victoria, veritus ex ea laude gliſcentem inuidiã, ad patrem transfugit. Bapt. Egnatius. b Inſidias ſibi ſtructas Conſtãtinus declinat. c Conſtantinus à patre Conſtante ſucceſſor Imperij inſtituitur. d Conſtans Chriſtianis ſemper fauit.

D in ingenti illa iniquitatis eluuione igniculus inextinctus permanſerat. Quum etenim plurimum eſſet vbique piaculorum, & cædes ciuiles per orbem vniuerſum graſſarentur, quæcunque ſub eius ditione erant vrbes, immunes ab ea contaminatione & clade erant. Et imperium eius veluti tutiſsimus portus erat pietatis Chriſtianæ, in quem, quicunque propter Chriſtum affligerentur, rectiſsimè perfugiebant, ibíque conſeruabantur. Con- * ſtans, Conſtantino Imperatore facto,[e] primo anno ducenteſimæ primæ Olympiadis feliciter[f] deceſsit, ętatis quinquageſimo ſexto, Imperij autem vigeſimo tertio: quod ita cum magna gloria adminiſtrauit, vt à Romanis quodammodo in Deorum numerum referretur. Natura namque fuit maximè leni & clementi, nec vnquam quidquam contra nos egit: imò nos ille ſemper fouit & ſeruauit, ſicuti eſt dictum. Quapropter dignam etiam tali vita eſt conſequutus mortem, tam moderato & pio filio ſucceſſore & imitatore abſolutiſsimo ſibi conſtituto, defunctus. Hæc de Conſtantino, qui ita diuini numinis prouidentia ad Imperatoriam ſublimitatem eſt euectus, ſatis ſint. Nam hac de re deinceps quoque dicemus. E

Conſtans natura manſuetus, Italiam & Africam imperium ſuſcipere recuſauit, Britãnia & Gallia contentus. Pomp. Lætus. e Apud alios reperitur Olympias 272. & hoc rectius. f Conſtantis obitus. Eutrop. Eroci, Alamannorum regis præcipue ope & opera Cõſtantinus imperium arripuit.

e De Conſtante iſto Euſebius lib. 1. de vita Conſtantini memorat, percharum eum ciuibus & ſubditis ſuis fuiſſe, quos nullis exactionibus grauarit. Et cùm aliquando ſiue Diocletianus ſiue Maximianus per legatos penuriam ei & pauperiem obiiceret, illum opulentiſſimos quoſque, vt ſe pecunia ad neceſſarios vſus præbenda adiuuarent, euocaſſe. His verò magna animi alacritate ingentem vim auri & argenti, de occaſione principi ſuo gratificandi ſibi gratulantes, ad illum eis qui dicti ſunt legatis præſentibus attulerunt. Tunc Conſtans ad legatos conuerſus, nunc demum ſibi dixit repræſentatum theſaurum eſſe, qui dudum apud ciues ſuos ſeruatus fuiſſet. legati renunciare hoc Auguſto iuſſi, cum admiratione diſceſſere. Et Conſtans ciuibus ſuis pecuniam eam omnem reſtituit.

CAPVT XX.

NOn multum interceſsit temporis, & Diocletianus vnà cum imperij ſui conſorte Herculio Maximiano, ex conſtituto Salonæ conuenêre: ibíque inter ſe conſtituêre, vt die vno ambo Imperia- F li poteſtate depoſita, priuatorum veſtem ſumerẽt: vt quidem Euſebius Palæſtinus ait, quod mente capti, deſipere cœperint: vt reliqui verò ſcriptores referunt, quod Græcorum philoſophorum vitam ſibi degendam legerint. Quum etenim ſatis diu imperio gerendo ſumma poteſtate vſi, & deliciis affluxiſſent, & gloriam magnam ſibi comparaſſe viſi eſſent, generos etiam ſuos in locum ſuum ſurrogaſſent, ad philoſophandum ſe etiam per excellentem & ſuperbam ambitionem contulerunt: vt ſcilicet, quod ſe imperium optimè adminiſtraſſe exiſtimarent, ex philoſophica quoque vita gloriã aliquam apud poſteros conſequerentur. Atque Herculius quidem fune ſuffocatus, vitam finiit. Diocletianus cùm ad extremam propè perueniſſet ſenectam: miſerè quoque periit. Galler.[b] Maximinus autem diuinis expetitus plagis, toto primũ corpore tumorem ingentem concepit: quo deinde variè diſrupto, lentè ita emarcuit, vt blaſphema eius & impia lingua, quæ iniquitatem in altum euomuerat, intra fauces ipſas vermium vim proferret, qui ex ore illius prorepentes fœtore peſsimo

a Diocletianus Nicomediæ, Maximianus Mediolani purpuram eodẽ die poſuere. Eius rei cauſa incertitur.

Diocletian⁹ poſt triũphũ de Perſis actum, adorari voluit. Et fratrem ſe ſolis & lunæ vocari, pedéſque ſibi oſculari, auro & gemmis calceamenta eius ornans, præcepit. Pomp. b Mors Maximiani &

Diocletiani. De morte Diocletiani Egnatius ſcribit: Obiit duodecimo aetatis anno vel alienatione mentis, vel veneno hauſto, veritus Licinium ac Conſtantinũ quo illum tã quam Maxentij fautorem grauiter increparẽt.

† Genitalibus putreſcẽtibus, vita tadio ſuo gladio ſuſtulit. Egnat.

c Gallerius Maximinus in Oriente imperat. Conſtãtinus in Gallia.

** al. Saporis, Saborius rex Perſarum.*

d Maxẽtius Auguſtus.

e Maximini & Seueri obitus. Licinius Cæſar.

e Seuerus à Maxentio fuſus, Rauẽnæ captus & caſus eſt. Oroſ. Ad tres tabernas extinctus eſt. Eutrop.

† A factione Maxentij Romæ intra Tabernas oppreſſus. Egnat.

f Maximinus à Licinio ſuperat[*], Tarſi viſcerum interno eum morbo periit. Euſe.

g Herculius imperium repetit ſed fruſtra.

h In Illyrico vlcere inguinibus innato, & vermibus vndique erumpentibus. Egna.

i Memoria eiuſdẽ abolita.

A locum babitationis omnem replebant. Poſtremò autem, more†canis quam maximè latrans, ſceleratam & oefariam cum qoadam violentia exbalauit animam. Gelaſius porrò Cæſareæ Cappadocum epiſcopus, literis memotiæ mandauit, eos impetiu depoſito poſtea pœnitentia ductos, id recuperare voluiſſe: ſed ſenatuſconſulto necaros eſſe. Sunt qui dicunt, per furorem & ioſaniam aduerſus Chriſtum eos imperiom abiecíſſe: quòd propter viriles nobilium & generoſorum martyrum & conſtantes animos, illius nomen extirpare, & tollere non potuiſſent. Verùm enimuerò illis ad eum modum extinctis, & Conſtante Conſtantini parte in Domino defuncto,[c] in Orientalibus partibus Nicomediæ Gallerius Maximinus imperiũ tenuit, in Occidente autem in Gallus Conſtantinus ſummam rerum adminiſtrauit. Apud Perſas tum*Sabotius regnauit, & Romæ poſt Miltiadẽ Syluester eccleſiæ præfuit. Eo tempore Romæ à militibus [d]Maxẽtius Herculij filius, Auguſtus renũciatus eſt. Galletius autem duos filios ſuos, Maximinum & Seuerum, Cæſates dixerat: atque illi
B Orientis, huic Italiæ imperium deſtinauerat. Vterque verò eodem periit tempore: [e]Seuetus morbo †extinctus: Maximinus in Cilicia, quum paternã ad ſeditionem pertrabere conatus eſſet, turpiter [f] vita deſunctus. Quare Licinius Conſtantiæ ſororis Conſtantini maritus, à Maxentio & ſacro diuitióque Conſtantino Cæſar eſt factus. Id verò peſſimè [g] * Herculiũ Maximianũ babuit, qui tũ adhuc tantum Cæſar dicebatur. Quòd namque natura tyrannicus eſſet, dignitate Imperatoria arrepta, ſeipſum poſtea Auguſtum creauit: & poteſtatem, quam antea depoſuerat, vẽdicare ſibi rurſum volens, inſidias quas filio Maxẽtio ſtruxerat, perficere, militibus qui Romæ erant impedientibus, non potuit. Qua re deſperata, ad Conſtãtinum generum inſidiis & ipſum circumueniendum atque tollendum ſe conuertit. Sed cõſilio eius à filia Fauſta Conſtantini coniuge deprehenſo, ex Romani Senatus decreto eſt interemptus. Mortem eius [h] fœdam mox ignominia alia eſt ſubſequuta. [i] Imagines enim eius & ſtatuæ in locis omnibus omnes, tanquam impiæ & piaculares, euerſæ atque abolitæ ſunt. Atque vt eò vnde digreſſus ſum re-
C deam, tyrannis illis ſublatis, Conſtantinus ditionẽ paternam in Gallia & Britannia tenuit. Gallerio Maximino Nicomedia & Oriens paruit. Maxentius Herculij filius Romam atque Italiam ipſam cum Imperio habuit: & cum eo Cæſar Licinius.

*† *Maximiani Herculij coniunx Eutropia fuit, vnde Maxentiũ & Fauſtam ſuſcepit. Eutrop.*

CAPVT XXI.

M[a]Axentius vt ſe primùm populo Romano arte quadam per aſſentationem inſinuaret, pietatem adſimulauit: & apud eos qui eius imperio erant ſubiecti, Chriſtianorum perſequutionem edictis propoſitis inhibuit: fidémque & religionem præ ſe ideo tulit, vt ſub eo obtẽtu deceſſores ſuos multis modis flagitiis ſuperaret. Nequaquam enim talem ſe rebus ipſis exhibuit, qualem eſſe finxit. Et ad impura atque impia ſcelera delapſus, ad ſummam turpitudinem & fœditatem nihil reliqui fe- D
cit. Nam poteſtate ſua abutens, vxores à maritis ſuis per diuortium ſegregatas corrupit, & corruptas illis remiſit: talibúſq; iniuriis viros primæ dignitatis, qui in conſilio eius erant, affecit. Quam ob cauſam omnium bonorum vniuerſique populi, vnà cum metu, ingens in eum eſt cõcitatum odium. Grauiſsimè enim crudeliſsima tyrannide vexabantur, neque ſpes quæpiam, vt finem aliquando ſæuitia tanta caperet, reliqua erat. Per quamuis ſiquidem occaſionem ſatellites ſuos immittens, maximam vim hominum iugulabat. Et iam cæſorum ea erat multitudo, vt numerus eorũ iniri non poſſet. In iis non pauci fuere Senatorij, quorũ bonis inſidiæ ſtruebantur. Malorum verò talium coronis tandem in magicas impoſturas & incantationes euaſit. Aliquando namque mulieres grauidæ ſunt diſciſſæ. Nonnunquam tenellorum infantiũ viſcera perquiſita. Leones inſuper mactati. In bellis quædam euocationes & expiationes dæmonum peractæ, quibus ille victoriam ſibi conciliari eſt arbitratus. Et Maxentius quidem talis fuit, tyrannorum crudelitatem longè ſupergreſſus. Sub quo Romæ tanta rerum neceſſariarum fuit penuria, quanta nunquam antea fuiſſe memoriæ prodi E
tum eſt. Maximinus autem Tyrannus Orientis, eadem faciens, contentione quadam illius fœdiſsima ſcelera vincere, primáſque in flagitiis ferre ſtuduit. apud quem magi, & id genus præſtigiatores, præcipuos tulere honores. Et quum ſuperſtitionis eſſet quàm maximè ſtudioſus, atque in idolorum cultu & errore prorſus immerſus, nullam rem vnquam vel minimam facere eſt aggreſſus, quin vates & auſpices conſuleret. Ita ſcilicet eſt factum, vt perſequutionem aduerſus nos ſuſceperit multo acerrimam, ac templa Deorum paſsim conſtruxerit, ſacerdotéſque per oppida & loca omnia cõſtituerit, & per prouinciam quamlibet Põtificem eis præpoſuerit, celebrem quempiam & præclarũ virum, qui ſe ſatellitio militari venditaret atq; circumferret. Præſtigiatoribus aliíſque nominibus impiis hominibus, veluti Deorum amicis, idẽ maximas quaſque conceſsit dignitates. Exactiones pecuniarum innumerabilium inſtituit. Populos ſubiectos grauiſsimis oppreſsit & antea inauditis F
oneribus. Locupletum domos vel minima de cauſa & prætextu vndecunque petito compilauit, bonáque eorum adulatoribus & mimis ſuis eſt largitus. Vino autem multo deditus, ad ſummam contumeliam, petulantiam & crudelitatem, quę ex ebrietate proueniunt, nihil ſecit reliqui. Quapropter per ſobrietatis tempus, graui de flagitiis per vinolentiam admiſsis, ſæpe pœnitentia eſt actus: & quòd prolixiſsimè crapula ſe ingurgitaret, nihil ſceleris intentatum reliquit, familiaribúſq; ſuis omnibus turpitudinis magiſter fuit. Diſciplina militari ſoluta, autor fuit, vt exercitus ad deliciarum & rapinarum ſtudia delaberetur. Ordinum militarium duces, & prouinciarum rectores, perinde atque tyrannidis eius ſocij, auariciæ artibus ſe collocupletarunt. Fœditates porrò quas libidine incitatus perpetrauit, ſtupráque & adulteria eius, quis quæſo exponere poſsit? Ciuitatem præterire potuit nullam, quin pleræque mulieres vitiarentur atque raperentur. Nec in nos ſolos, ſed in omnes etiam ſubditos ſuos res tã graues exercuit. Apud

a Maxẽtius ſub prætextu Chriſtiani nominis ſummam fœdiſſimã; exercet tyrãnidẽ. Odiosus, quã metuẽs.

Maximini in Oriente tyrannis.

Idolomania eiuſdem, & Chriſtianorũ perſecutio.

A nos quidem in Oriente iuxtà & Occidente, non viri tantum propter veram in Deum pietaté, aduerſus ignem, ferrum, gladios, maris vndas, famé, æſtum & algorem, & cōtra beſtias, membrorúmque conciſiones depugnarunt: ſed & mulierculæ diuino confortatæ verbo, eadem hæc perferre ſuſtinuerunt. quæ, quum * ad corruptionem, ſtuprū, & pudicitiæ contaminationem ducerentur, vitam citius quàm corpus prodiderunt. Id quod egregiè oſtendit Alexandrina illa mulier, opibus, vitæ inſtituto, virtute, & in primis caſtitatis gloria celebris, quæ libidinoſum eius animum fortiſsimè ſuperauit. Quum namque eum illa obteſtaretur, vt vitam ſibi potius quàm pudicitiā adimeret, quòd cupiditate magis, quæ eum in magnam ſpem voto ſuo potiendi ſuſtulerat, quàm ira graſſaretur: precibus eius non acquieuit, ſed eius in perpetuum actæ exilium ſubſtantiam omnem inuolauit, ſibiq; vendicauit. Multæ præterea aliæ in pleriſque locis, ne ſummis quidem autibus de ſtupro ſe compellari patientes, duriſsima quæque ad mortem vſque pertulere mala. Quæ quidem admirandæ ſunt B omnes, illa tamen præclara maximè nobiliſsima in vrbe Romana anima. Maxentius namque, qui libidine Maximinum æmulari in animum induxerat, eadem in rebus omnibus quæ ille, veluti propinquus atque frater, & ſentiens & faciens, in ędes eius fœminæ ad miniſtros ſtupri miſerat: maritúſque eius præfecturam vrbis gerens, timore perculſus, abduci eam iuſſerat. Ipſa autem domo egreſſa, quum paululum admodum proceſsiſſet, doloſis blanditiis à productoribus ſuis impetrauit, vt ſibi in ædes ad habitum veſtitúmque cultiorem ſumendum redire liceret. Atque ibi quum ſola eſſet, cultro ſeipſam confodit. Sic illa cadauer eis ſuum reliquit. facto autem tali ſatis declarauit, * rerū omnium maximè inuictam atque inexpugnabilem Chriſtianorum virtutem, nihilque eſſe animo firmo & conſtanti violentius. Tantus vitiorum flagitiorúmque omnium vno eodémque tempore per Orientem Occidentémque ſimul, ſub duobus hiſce tyrannis, fraternos in ſceleribus omnibus animos obtinentibus, prouentus fuit. Affirmare C mediusfidius certè poſſum, quòd illi breui poſtea in tantum ſunt coniecti diſcrimen, nihil aliud in cauſa fuiſſe, quàm eam quę contra nos excitata eſt perſequutionem. Ea verò vigorem ſtatúmque ſuū firmiorem eſt conſequuta, quum nos conſuetam libertatem & conſtantiam noſtram recepimus.

** Ex graecis Fœmina egregie de pudicitia conſeruanda decertantes.*

Alexādrina mulier, bona omnia amittere & exulare, quā caſtitatem perdere, maluit. Ruffin. eam Dorotheam nominat.*

Mulier Romana eandē ob cauſam ſibi ipſi man attulit. Sophroniam Ruffinus vocat.*

[illegible]

Propter ob ſecuturam perſequutionem in maximas clades tyranni inciderunt.*

** De Sophronia huius caſu Prudentius ſcripſiſſe videtur:*
Aut ſi nupta torum regis conſcendere iuſſa,
Cœperat impurum domini oblectare furorem,
Mors maritalis dabat indignatio pœnas.

CAPVT XXII.

Bellum ciuile inter duos iſtos tyrannos.

QVum iam decimus perſequutionis ageretur annus, nihil illi quoq; quod vel ad occultas inſidias, vel ad apertum inter ſe bellum pertineret, omiſerunt. Bellum enim inter duos iſtos tyrannos geſtum eſt, & mare infeſtum atq; innauigabile fuit. Quod ſi id à quopiam nauigaretur, eum quòd vtrinque alios alij captos abducerent, fidiculæ, flagra, tormenta varia, cruces, & poſtremò ignis ſupplicium manebant. Apparabantur vbique thoraces, cuſpides & haſtę: præterea triremes, claſſes, & D inſtrumenta belli omnia in promptu erant, temporéque eo toto in locis & prouinciis omnibus nihil aliud vel audiebatur vel expectabatur, quàm hoſtiles incurſiones, cædes, rapinæ. Quibus cū malis fames quoque irrupit & peſtilentia, de qua ſuo loco dicemus. Hæ tot & tantæ clades circiter decimum perſequutionis annum, Deo opitulante, prorſus conquieuerunt, finémq; ſuum habuerunt, quum quidem poſt octanum ceſſare cœpiſſent.

Calamitates publicæ.

Perſequutio conquieſcit.

Quod namque diuina viſitatio pro clementia & benignitate ſua nos viſeret atq; reſpiceret, ſeu potius reſpicere inciperet, qui tum rerum ſummam obtinebant, ſententia ſua mutata, palinodiam & recantationem cecinerunt, & perquàm humanis literis excitatum quàm maximè contra nos incendium perſequutionis extinxerunt. Quæ res profectò ſic non humano conſilio euenit. Qui enim ab hominibus prouenire potuit? qui, quum quotidie crudeli quadam ambitione ducti, noua aduerſus nos tormenta inuenirent, ſibi ipſis tamen non ſa- E tisfaciebant? Manifeſtum porrò eſt, opem eam à diuina bonitate nobis accidiſſe, quę populum ipſa ſuum clementer reſpexit, autorémque malorum perculit, ac vehementiorem, &, vt ita dicam, meraciorem itam ſuā duci perſequutionis grauiſsimæ exhibuit. Quòd ſi hoc etiam vt tantopere in nos ſæuiretur, iudicio & diſpoſitione atque adeò permiſsione diuina factum eſſe cōcedamus, diuinum tamen oraculum: Væ, inquit, ei per quem ſcandalū & offendiculum venit. Confeſtim ſiquidem in eū Dei irruit vindicta, à carne quidem illa incipiens, ſed quę dęmonum intemperiis agitatam animam eius quoque pertingeret. Qualis autem ea vindicta fuerit, Euſebium commemorātem audiamus: Circa media enim tectorum occultorúmque mēbrorum loca, corporis abſceſſus, & ſuppuratio repentè extitit, quæ mox deinde in fiſtuloſum altè radicibus actis hulcus euaſit. Id incurabili & proſerpente contagione, interiora etiam viſcera depaſcebantur. Inde incredibilis vermium vis ſcaturiēs, F lethalem fœtorem à tota corporis mole excitauit: quæ moles ea nimia edacitate illius, etiam ante ipſum morbum, ad ſummum vſque multa aruina obducta fuerat: eáque tum marceſcendo diffluēs, horrendum maximè & intolerandum accedentibus præbuit ſpectaculum. Et medici partim ne ſuſtinere quidem ſummam tam fœdi odoris grauitatem potuerunt: partim quòd tam corpulēta moles magis etiam intumeſceret, ſpe ſalutis omni abiecta, nihil auxilij, exploratis reb. omnib*, tulerūt. Itaque crudelem in modum ſunt interfecti. Ille porrò cum tantis conflictans malis, aliquando tandem nefariam ſuam erga pios homines temeritatem atque ſæuitiam agnoſcit, ac re ſecum ipſe deliberata, primùm rerum omnium Deo flagitia ſua confitetur: mox præfectos familiaréſque ſuos ad ſe vocat. quibus celeriter aduenientibus ſuadet, vt Chriſtianorum perſequotione tandem ſuperſedeatur, conſtitutionéque & edicto Imperiali nobis permittatur, eccleſias cōſtruere. Addit præterea mandatum, vt ſtatas ſolitáſque pro Imperatore preces ad Deum funderemus. Talibus iuſsis illico ad rem collatis, per vrbes paſsim omnes Imperia-

Palinodia tyrannorū.

Diuinitus ſinit perſecutiones imponi.

Permiſsione diuina Chriſtiani affliĉti.

Vindicta diuina in grauiſsimū morbum Maximinus incidit.

Euſebij de eo morbo verba.

Agnoſcit & confitetur impietatem ſuam ſera pœnitētia Maximin. Perſequutionem Chriſtianorum inhibet. Chriſtianorum ſemper olim fuit. ſedulò pro principib* ſalute orare.*

A lia mandata propoſita ſunt, quæ palinodiam patratæ in nos perſequutionis eiuſcemodi verbis continebant.

CAPVT XXIII.

† ἀνατάσεως περιόδω μιγνυμένων.

IMperator Cæſar Galletius Maximinus, Inuictus, Auguſtus, Pontifex Maximus, Thebaicus Maximus, Sarmaticus Maximus, Germanicus Maximus, Aegyptiacus Maxim', †quinquies Perſarum Maximus, bis Carporum Maximus, ſexies Armeniorum Maximus, Medorum Maximus, Adiabenorũ Maximus, Trib. pot.xx. Imperat.xix. Coſ.viij. Pater patriæ, Procóſul: & Imperator. Cæſ. Flauius Valerius Conſtantinus, Pius, Felix, Trib.pot.v. & *Imperator Cæſa. Valeri' Licinius Trib.pot.iiij. Imper.iij. Coſ. Pater patriæ, Proconſul, Prouincialibus ſuis ſalutẽ. Inter alia quæ ex vſu & vtilitate reipu. promulgauimus, conſilium quoque illud antea cæpimus, vt ſecundum veteres leges & publicam Romanorum diſciplinã ritè omnes viuerent. Prouidere prætetea & efficere voluimus, vt Chriſtiani qui à maiorũ ſuorũ inſtitutis deſciuiſſent, mẽtem meliorem reciperent. Tanta namque conſilio neſcio quo eos cupiditas inuaſerat, & tanta dementia cæperat, vt ea quæ dudum à maioribus promulgata, & fortaſſe prius etiam à patribus eorum inſtituta ſunt, reiicerent: & ex ſententia ſua, prout cuique viſum eſſet, leges ipſi ſibi conderent, eaſdem ſeruarent, & variis in locis varios cogerent conuentus. Et quũ edictum eiuſmodi à nobis eſſet propoſitum, vt ad inſtituta maiorum colenda ſe accommodarent, quamplurimi eorum extremo adito periculo, ærũniſque & cruciatibus toleratis, omnis generis ſupplicia pertulere. Nos verò, quòd multos videamus in concepta dementia perſiſtentes, neque cœleſtibus diis debitum præſtare honorem, neque etiã ipſa Chriſtianorum ſacra colere, humanitatem nobis perpetuámque conſuetudinem noſtram conſeruandam eſſe duximus, per quam ignoſcere, veniámque concedere omnibus hominibus libentiſſimè ſolemus. Itaque gratiam eam noſtram ad id genus hominum quoque extendere eſt viſum, vt ſcilicet rurſum Chriſtiani ſint, & in domibus ſuis conuentus ſolitos ita agant, vt nihil contra diſciplinam publicam committant. Per alias autem literas iudicibus, quid eos obſeruare oporteat, indicabimus. Quapropter quũ hoc illis permittamus, meritò illi Deo ſuo ſupplicare debent, pro noſtra, reipublicæ, & ſua ipſorum ſalute, vt modis omnibus & publicæ res incolumes ſint, & ipſi in domibus ſuis citra ſoliciram curam & anxietatem viuere poſsint.

** Aliter hac reperiũtur apud Euſeb. lib. X. ca. 17. vbi Licinius non additur.*

B

C

Edicto hoc promulgato, Galler. Maximinus morbo diu cõfectus periit extremũ. Eutr. Oroſ. Pomp.

CAPVT XXIIII.

ET palinodia quidẽ ſic ſe habuit, literæque Imperatoriæ per Aſiã vulgabantur, & paſsim in prouinciis & vrbibus legebantur. Maximinus verò Orientis tyrãnus, qui præ aliis ſuperſtitioni deorúmque cultui deditus, bellum cum rerum omnium Deo perpetuum gerere conſtituerat, ſcriptum eiuſmodi non approbauit. Itaque præfectos familiaréſque ſuos verbis tantummodò reprimere iuſsit ſuſceptum contra nos bellum. Et quod ſententiæ eorũ, qui poteſtate & opibus eum antecellerent, repugnare non poſſet, in ditione ſua literas eas ne lectione quidem & recitatione dignatus, edicto ſine ſcripto promulgato, doloſè perſecutionem inhibuit. Sabinus verò ſummum apud eum præfecturæ magiſtratum, gerens, populorum præfectis Principis ſui volũtatem publicè per literas inſinuauit: Iamdudum cõſtitutum decretúmque eſſe, vt qui peregrinas conſuetudines conſectari viderentur, diis cultum ſuum præſtarent: & pertinaciã quorundam multum excitaſſe diſcriminis. Quam obrem Principibus viſum eſſe, ſi quis Chriſtianorum gentis ſuæ ſacra colere comperiretur, vt is extra periculum eſſet, eámque ob cauſam tormentis non ſubiiceretur. Longo iam eos tempore ea de ſe documenta præbuiſſe, vt à deſtinata ſua conſtantia non declinent. Scriptum id Sabini aliis quoque magiſtratibus demandabat ſignificari, non debere amplius eos de Chriſtianis eſſe ſolicitos: qui ſanè iuſſa ea veritate niti arbitrati, per epiſtolas publicè Principis ſententiam omnibus declararunt. Et non verbis tantum literiſque hæc ita acta, verumetiam ipſi ſtatim quos in cuſtodiis propter diuinum verbum clauſos habebant, in publicũ productos liberos dimiſerunt, & ad metalla damnatos abſoluerunt. Quod quum ita facerent, gratificari ſe Imperatori ſuo exiſtimarũt. Sed ea in re admodum ſunt falſi. Hæc rerum facies quum ſic exhibita eſſet, ſtatim ex altiſsimis tenebris ingẽtem lucem exortam eſſe homines viderũt. Eccleſiæ frequentabantur, conuentus numeroſiſsimi cogebãtur, & ex gentibus hæc quiſque cernens obſtupeſcebat, mirificámque rerum mutationem admirabatur, ſolum Chriſtianorum Deum magnum eſſe acclamans. Noſtrorum autem hominum quicunque generoſè & fortiter agonem pertuliſſent, publicè cum ingenti libertate in veneratione erant. At qui per animorum imbecillitatem infirmiores in malorum colluctatione fuiſſent, lapſus ſuos per pœnitentiã ſarcire & curare feſtinabant, dextras eorum qui fidem ſaluam conſeruaſſent prenſantes, eoſdémque ſummiſſo & ſordidato habitu & ſpiritu contrito, vt Deum precibus ſuis propitium ſibi redderent, orantes. Ad metallum damnati liberabantur: lætique atque hilares cum libertate multa, incredibili atque ineffabili gaudio pleni, in patriam ſuam redibant. Itinera publicæque viæ triumphalibus hymnis & carminibus, viatoribus Deum de inopinata libertate glorificantibus, reſonabant. Et qui paulo antè violenter patria ſua exacti erant, eos vultu iucundo ad focos penatéſque ſuos reuerti vidiſſes: & qui antehac contra nos rugierant, inſperatam rerum mutationem cernẽtes, nobiſcum congratulantes exultabant.

Maximin' ſcriptum hoc in ditione ſua publice non propomit. Sed ſine ſcripto per edictum perſequutionem Chriſtianorũ inhibet.

D

Sabinus P.P. nomine eius literis ſuis, magiſtratibus reliquis id rem inſinuat. Euſeb. lib. 9 cap. 1.

Edictũ exequutione mãdatur.

E

Chriſtianis redditæ ſibi quiete exultant,

Pœnitentia lapſorũ Chriſtianorum.

F

Chriſtianorum Pax

CAPVT XXV.

Poſt patrum ſuum Maximinus perſequutionem Chriſtianorũ renouat.

IN hac portò ſententia Maximinus Orientis tyrannus non bene ſex mẽſes perdurauit. Quomodo enim ille qui honeſtatis omnis inimicus, ſæuus, & aduerſarius Chriſti eſſet, tantopere augeri lætarique Chriſti gre-

Technâ per ſimulatam legationem inſtitutam, vt Christiani Antiochia eijcerentur.

A gem paterertut? Ilicet quæ tum eſſe videbatur pacē diſſoluturus, primùm quidem conuentus noſtros in cœmiteriis prohibuit: deinde verò techna quadam, ipſe ad ſeipſum Antiochenorū nomine per ciues eorum legationem miſit, id agens, vt ne cui Christianorum eam vrbem incolere permitteretur: maximámque illos à ſe gratiam inituros illis ſignificauit, ſi hoc ipſi aduerſus Chriſtianos † per aſsimulationem facere viderentur. Sed aliis quoq; idem vt facerent, ſuggeſsit. Quorum præcipuus Theotecnus erat, vir impoſtor, & ingenio deprauatiſsimo præditus, nominéq; ſuo indigniſsimus, Logiſtæ ſiue curatoris & rationalis munus ea in regione gerens. Multa autem veluti dux quidam cuncta nos molitus, ſycophantiiſque plurimum vſus, id ſtudio habuit, vt nos tanquam fures & prędones abigeret. Quapropter quum multis autor & miniſter cædis fuiſſet, poſtremò ſimulacrum quoddam * Iouis amici incantationum & impoſturarum ergò erexit, & ſacrificia, initiationes, aliaque deteſtanda, & impuras impiaſque expiationes & purificationes Inſtituit. Quæ res vnà cum
B eius idoli reſponſis ad Principem etiam ipſum peruenit. Theotecnus porrò per illiberalem fœdamque aſſentationem veluti ſpeculatorem Imperatoris conſtituere volens, ſimulacrum ipſum aduerſus Chriſtianos cōcitauit. Dixit enim, eum Deum iratum, Chriſtianos perinde atque perpetuos & irreconciliabiles hoſtes ex vrbe & agris circumiacentibus quam longiſsimè expelli iubere. Poſteaquam hæc Imperatori perplacuēre, aliarū quoque vrbium duces & præfecti gratificari illi ſtudētes, eadem contra nos conſtituerunt, populiſq; & ciuibus ſuis denunciarunt. Nec ita multum temporis interceſsit, & tyrannus ipſe calculum & ſententiam quoque ſuam ad decreū huiuſmodi adiecit. Itaque acris aduerſus nos excitata eſt perſequutio. Et ſacerdotes aliis hominibus celebriores per vrbes paſsim, Pontifices præterea, qui exiſtimationem & gloriam ſummam conſequuti fuerant, deorúmque cultui maximè ſtudebant, Maximinus conſtituit: atque inſuper ſumma ipſius ſuperſtitio ſubditos ſuos populos omnes, qui gratificari illi contendebant, ita contra nos commouit, vt ſæuitiam eorum quam in nos exercuerunt, ver-
C bis perſequi non liceat. Maximas quippe ſe ab eo vtilitates conſequuturos arbitrabantur, ſi nouarū contra nos rerum inſolentiúmque iniuriarum inuentores extitiſſent & adminiſtri. Quo maiore diligentia in id ſtudium, vt nobis incommodarent, incubuere.

Phœnicum Logiſta Antiochenorum idololatriæ & perſequutionis Maximino adminiſter.

** Ζηνὸς φιλίου.*

Simulacrum & oraculū Iouis Antiochiæ erigitur.

[illegible]

CAPVT XXVI.

Libell⁹ aſtorum Chriſti & Pilato ſ[illegible].

Ompoſitis ſanè quidem & conſictis, qui rerum talium architecto & autori non diſplicerent, blaſphemiam & maledicentiam omnem exſuperantibus commentariis, interrogationes ſcilicet Pilati & Seruatoris noſtri continentibus, in ditiones eos ſuas miſerunt: epiſtola quadam, vt ſcriptum id omnibus publicaretur, præfiſa. mandatum etiam additum, vt literatores librum talem pueris omnibus, in quo primis rudimentis ſe exercerent, teneramque memoriam veneno tali imbuerent, le-

Pueri in hoc primo in ſcho la rudimenta

gendum proponerent. Hæc quum ita fierent, alius D quidam quem Romani ducem vocare ſolent, circa Damaſcum Phœniciæ, mulierculis quibuſdam circunforaneis & flagitioſis comprehenſis vim afferens, plagas minitatus eſt, niſi teſtimonio ſcripto confiterentur, ſe aliquando Chriſtianorum ſacris initiatas, conſuetudinem ſtupri cum eis qui primæ apud nos fuiſſent dignitatis habuiſſe, nefariaque † flagitia in ſacris ædibus noſtris fieri ſolita. Atque item alia plura hiſce ſimilia, quib. doctrinā profeſsionémque noſtram calumniarentur, excogitarūt. Voces etiam eiuſcemodi in ſcriptum relatas ille ad Principem miſit, quę deinde de conſilio eius in ciuitatibus & locis omnibus publicè ſunt propoſitæ. At non multo interueniente tempore, calumniarum talium artifex dux ille, digna iniuriarum Chriſto contumelioſè illatarum, ſibi ipſi manus afferendo, præmia tulit. Nobis verò ſub eo paratę perſequutiones, fugæ, populorúmque inſultationes, & alia prioribus illis conſentanea, adeò vt nonnulli claro loco geniti magni viri capti, citra recuſationem non grauatè vltima mortis pertulerint ſupplicia.

Mulierculæ quædam ad[illegible], ſum[illegible] Chriſtianis fœditates falſò impingunt.

Noua Maximini aduerſus Chriſtianos perſequutio.

CAPVT XXVII. E

Vm quidem Emeſæ, quę Phœniciæ ciuitas eſt, tres Chriſtū profitentes beſtiis ſunt obiecti: quorum vnus Syluanus epiſcopus fuit, iam decrepitus, vt qui quadraginta annos paſtorale munus obiiſſet. Eodem tempore & Petrus Alexandrinus antiſtes, diuinum prorſus epiſcopalis functionis exemplar, virtutis cauſa, & quòd ab ineunte ætate in diuinorum oraculorum literis exercitatus fuerat, correptus, nulla ei iuſta obiecta cauſa (nam id Maximinus ita ſtatuerat) capitis ſupplicium ſubiit & cum eo alij præterea Aegyptij epiſcopi multi. Lucianus quoque presbyter, qui propter vitæ continentiam, & ſacrarum literarum peritiam, Nicomediam ductus fuerat. Ibi ille, quod in præſentia Imperatoris fidem, pro qua decertabat, mira cum libertate defendit, in carcerem coniectus, atq; necatus eſt. Tam grauia in nos impius Maximinus facinora edidit. Viſus certè quidem eſt maiorem e- F tiam priore perſequutione contra nos concitaſſe motum. Cuius etiam tanta fuit mentis vecordia, quanta nunquam antea extitiſſe memoriæ prodita eſt. Decreta enim vrbium, & Imperialium conſtitutionū reſcripta æreis inſculpta columnis, terrēdorum Chriſtianorum cauſa in mediis vrbibus publicata: & pueris in ludum literarium ad magiſtros euntibus, nihil aliud toto die in ore erat, quā Pilatus & Ieſus, aliaque eius generis ad contumeliam noſtram tum primùm conficta & excogitata: per quæ omnia ſummum Maximini in Deum odium, atrogantiſsimúmque ſceleroſę eius animę ſupercilium perſpicere licuit. Quam ob cauſam † diuina etiam vindicta eſt obſtupefacta, quæ excubare continua quadam vigilia ſuper impiorū malitia, eoſdemque in veſtigio cōſequi ſolet. Ab hac ille perculſus, non multo pòſt lege ſcripta, priori pacificationi contrarium prorſus de nobis ſtatuit. Vt autem impietas eius manifeſtò probetur, partem quandam conſtitutionis eius quam in colum

Celebria ſanctorum multorum martyria. Suprà cap. 16. vide.

Vi[illegible] Maximinum perſequitur.

A nã incidi curauit, hiſtoriæ huic inſerere eſt viſum. Res ſic ſe habet. Iam tandem imbecilla humanæ mentis audacia ſeductionis errorisque obſcuritatem atque caliginem depulit & diſcuſsit: qui quidem antehac pernicioſis ignorantiæ tenebris, ita non tam impiorum quàm miſerandorum hominum ſenſus inuoluit, vt rem veritatémque ipſam cognoſcere nõ potuerint. Sed ſingulari benignáque Deorum immortalium prouidentia, infidum atque iniquum (vt ita dicam) libræ momẽtum, ad iuſtam rectámque ſtateram eſt reductum, vt res omnes vobis gratę, ſuaues & iucundæ eueniant, & vt iam maximum certiſsimúmque noſtræ de Diis ipſis opinionis ac pietatis extet indicium. Sed neque antehac cuiquam ignotum fuit, quibus ceremoniis & ſacris dij immortales à vobis ſint culti, quos nõ nudis atque inanibus fidei verbis, verùm admirandis præclaríſque operibus perpetuò venerari & magnificare conuenit. Rectè profectò ciuitas veſtra deorum immortalium, propter cultũ timorémque eorum, ſacrarium & domicilium vocari queat: & multis indiciis ſatis conſtat, eam cœ-
B leſtium Deorum præſentia florere. Itaque vrbs veſtra quùm rebus omnibus illi peculiariter conducibilibus poſthabitis, tũ etiam prioribus quæ cepit detrimentis contemptis, quamprimùm rurſus homines execrandæ vanitati deditos latè ſerpere & propagari, ac veluti neglectam atque ſopitam antiquam facibus vim ignémque ſuum per eam recipiẽtibus, vaſtum incẽdium differre ac dilatare ſenſit, nulla interpoſita mora confeſtim ad pietatem noſtram perinde atque ad ſacrorum cultúſque Deorum omnis metropolim vrbémque principẽ confugit, opem & auxilium implorans. Et cætera quæ ſequuntur, conſimilis impietatis plena, profeſsionémque noſtram perſtringentia: tanquam diuinũ numen propter nos iratum, quidquid eſt in aëre, in terra & in aquis mali, hominibus immittat.

Edictũ Maximini cõtra Christianos.

Idololatræ calamitatum fatalium clades Christianis adſcribere ſolent. Euſeb. lib. 9. cap. 7. quo ſcriptum hoc Tyri propoſitum vide. Perſequutionẽ iſtã plurimæ publicæ conſequuntur calamitates.

CAPVT XXVIII.

C Huiuſcemodi literis contra nos publicatis, ſpes rerum meliorũ omnis quantum in nobis ſitum eſt, præcludebatur: & electi quoque inter nos, vt eſt in ſacro oraculo, non in mediocre delabebantur ſcãdalum & offendiculum. Verumenimuerò omnibus tam inexpectata rerum mutatione conſternatis, quum adhuc paſsim in itineribus decreta ea eſſent, & ad multas vrbes nundum perlata fuiſſẽt, qui omnia ſolo nutu & voluntate ſua facit & mutat Dominus, glorioſam tyranni ſuperbiam velut ſtrangulans, derepentè auxiliũ cœlitùs tulit. Statim enim ſolitæ pluuiæ hyberno etiam tempore in nubibus ipſis vinctæ ſunt & retentæ: fames mox conſequuta, & deinde peſtilentia. Acceſsit ad eas clades, qui propter colorem igneum carbunculus vocatur, hulcus odoris peſsimi, membra corporis admodum contrahens, & quod latius ſerpẽs ingẽs crearet periculum, occupatíſque oculorum angulis viros ſimul & mulieres quas occupaſſet luminibus orbaret. Bellum inſuper Maximino ab Armeniis illatum, qui antea ſocij Romanorũ fuerant. Belli cauſa erat, Chriſtiana fides & religio.

Siccitas. Fames. Peſtilentia. Carbunculus.

Bellum Armenium.

Quòd enim homines inducere atque perſuadere D illis voluit, vt quem Chriſto præſtabant, idolis offerrent cultum, ex amicis hoſtes eos habuit. Quæ mala omnia eodem tempore coaceruata, tyranni audaciam furorémque contra diuinum numen cõceptum, ſatis coarguerunt. Et quum per iactantiã glorioſe eo quòd Chriſtianos perſequeretur, atq; idolorum cultum propagare ſtuderet, ſibi polliceretur, non famem, non peſtem, non bellum imperij ſui ditionem inuaſurum eſſe: clades eæ confertim cumulatę, quùm ineptam iactantiam & audaciam eius repreſſerunt. tum ✶ euerſionem interitúmque eius iamiam affuturum, certò ſatis indicarunt. Et ipſe quidem expeditione bellica cum copiis ſuis contra hoſtes ſuſcepta, quotidie viribus amiſsis inferior abibat. In vrbibus autem & locis Imperij ſui reliquis, peſtis fami implicata ſæuiſsimè graſſabatur. Tanta porrò annonæ erat & rerũ neceſſariarum penuria, vt medimnus vnus tritici bis mille & quingẽtis Atticis compararetur. Permulti ſanè etiam in vrbibus cadebant. Ruſticorum autem qui in agris mortui ſunt, multitudo numerari non poterat. Et ferè eos omnes ſæua conſumpſe- E rat peſtis. Nõnulli res ſibi chariſsimas locupletioribus paruo panis fruſto diuendebant. Alij poſſeſſionibus ſuis apud creditorẽs depoſitis, ad ſummã inopiam redigebantur. Erant qui fœni reiectamẽta ruminantes, & pernicioſas herbas adiicientes, emoriebantur. Mulieres honeſto loco natæ, inopia rerum omnium ad inuerecundam redactæ neceſsitatem, in foro obambulantes ſtipem mendicabant, pudore quodam & veſtitu mundiore priſtinam deliciarum affluentiam & libertatem tacitè quodammodo præ ſe ferentes. Quidam pallidi & ſummè macillenti, perinde atque ſimulacra quædam, rerum omnium egeni, hinc & inde oberrantes atque lapſantes, proni in triuiis ipſis concidebant, ſubſidij omnis expertes: & ad hoc vnum ægrè firmi, vt fame ſe premi teſtarentur, miſerandaque voce à prætereũtibus cibi fruſtum ſibi præberi ſuppliciter peterent. Locupletiores porrò propter mendicantium multitudinem deſperãtes, quum multa eis largiti eſſent, tandem & ipſi in ſę- F uam famis indigentiam perueniebãt: & quum eadem quæ indigentes paterentur, non ſatis humaniter eam ſortem ferebant. Plurimis ergo diebus nuda cadauera paſsim iacẽtia, miſerrimum adhuc viuentibus præbuere ſpectaculum. Iam nonnulli etiam canibus eſca erant: cuius rei gratia frequens canum cædes fiebat, quòd metus eſſet ne illi in rabiem acti, humanæ carnis cibo aſſuefierent. Peſtilentia verò domos ipſas peragrans, omnes carpebat, atque in primis ditiores conficiebat. Et quos fames non enecauerat, eos contagioſa peſtis lues tollebat. Itaque ſuſpiriis omnia plena eſſe, domus, plateæ, fora, luctus vbique, & væh, cum ſolitis doloris vociferationibus & planctibus, exaudiebatur. Et duabus hiſce quaſi armaturis, fame & peſte, mors ipſa depugnans, generationem & populum eius temporis ferè omnem ſuſtulit. Eadémque die quamplurima efferebantur cadauera, & innumera quotidie fiebant ſepulchra. Hæc autoramenta & præmia, edicta contra nos propoſita glorioſi & arrogantis Maximini ſunt conſequuta. Qua tempeſtate multi noſtrorum hominum egregia veræ pietatis ſuæ edidere documenta. Humanitatem enim

† [illegible]

Fames ſæua.

Miſerrima [illegible]

Peſtilentia lues.

Omnes propè homines cladibus hiſce extincti.

Chriſtiani peſte & fame eo tempore morientes ſepeliunt, & eſurientibus cibum præbent. Laus ob eam rem apud gentes Chriſtianis bene audiūt. Poſt ærumnas & afflictionē, Chriſtianis læta diuinitùs aduenit conſolatio. Diuina prouidentia paterne ſimul caſtigamur, & erigimur.

A enim ſuam declarantes, cadauera quę paſsim inſepulta iacebant (erant ea quamplurima) cum cura ſepeliebant: quos verò fames vexaſſet, eis congregatis panes alimentáque alia præbebāt, pro facultatum ſcilicet copia. Vnde longè latéque fama celebris de nobis vulgata, quæ ex omnibus aliis hominibus veræ pietatis cultúſq; diuini laudem nobis tribuit, & Chriſtianorum inſpectorem curatorémque Chriſtum magnificè laudauit. Cladibus iſtis peractis, ſalutis Deus, tutor & propugnator noſter, oſtenſa ſatis & exhibita ira & indignatione ſua, per eas quas cumulatè immiſerat calamitates, propter petulantem temerariámque ei illatam iniuriam, ſuſceptáſque aduerſus nos inimicitias, prouidentia ſua lætiora nobis affulgere tempora fecit, & poſt denſas tenebras lucem ineffabilem pacatæ tranquillitatis præbuit. Eo profectò tempore certò declaratum eſt, Deum ipſum ſpectatorem & moderatorem eſſe rerum noſtrarū, qui quidem flagello in afflictionibus, conuerſionis caſtigationiſque ſuorum gratia, vtitur: coercione autem & quaſi diſciplina, pro eo atque decet & expedit, peracta, perhumaniter & paternè B eos reſpicit, qui ſpem ſalutis firmam in eo collocatam habent. Quemadmodum autem id ſapienter prorſus diſpoſuerit & fecerit, dicere conſtitui.

CAPVT XXIX.

Conſtantinus miſerias chriſtianorum in Maxentio tyranno perſpicit & vlciſcitur.

ROmæ ciues ſuos fœdiſsimis, quæ diximus, facinoribus atterebat Maxentius, Herculij filius. Quod vbi Conſtantinus (frequentes namque ad eum Roma veniebant oratores, ne vrbem eam Imperatorum matrem deſpiceret, néue ita à ſæuiſsima fera vaſtari pateretur, orantes) cognouit, admodum eſt ita commotus, grauitérque tantæ indignitatis famam tulit. Nam qui ex præſcripto & voluntate Dei viuunt, alius illatam, ſuam eſſe reputant iniuriam. Ac primùm per literas admonere & perſuadere Maxentio, vt à tam nefariis ſceleribus ſe abſtineret, cæpit. Vt autem ea re nihil egit, arma ſibi ſumenda eſſe, & iniuriam afflictorum quoad poſſet vindicandam iudicauit.

Bellū inter Maxentiū & Conſtantinum.

Itaque exercitu pa- C rato, in Italiam contendit: non tam apparatu belli quàm omnigena Dei armatura inſtructus. Id vbi Maxentius intellexit, nefandis magicarum artium Impoſturis magis quam ciuium beneuolentia cōfiſus, ne extra vrbem quidem progredi primùm eſt auſus. Inſidiis autem collocatis, locíſque Imperij ſui pleriſque circumcirca armatorum hominū præſidio impoſito, copias alias aduerſus Conſtantinum miſit. Ille porrò vno atque altero prælio cōtra tyranni exercitum victor, in Italiam longiſsimè progreſſus, ad vrbem Romam propius accedit. Ne autem vnius Maxentij cauſa cum Romanis omnibus bellum gerere neceſſe haberet, inenarrabili quadam potentia Deus tyrannum longius extra vrbis portas produxit. Ille namque ponte ex nauibus ſuper eo flumine quod vrbem præterfluit, in quo etiam alius pons qui Miluius dicitur conſtructus eſt, arte quadam & fallacia confecto, exercitum eduxit, & cum magno impetu aduerſus Conſtantinum eſt progreſſus. Conſtantinus porrò de euentu belli ſolicitè cogitabat, & D quémnam ſibi adiutorem aduocaret, cōſiderabat.

Pōs Miluius.

Hæc illi meditanti, in mentem venit, Diocletianū quidem, qui Græcorū ſuperſtitione diis plurimis fretus fuerit, nihil adiutum eſſe: patrē verò ſuū Cōſtantem longè felicius vitā egiſſe, qui maturè Græcorum religioni nuncium remiſerit. Quapropter paternum Deum, vt ſe reſpiceret, dextrámque ſibi in periculis imminentibus porrigeret, ex intimo animi affectu humillimè inuocauit: id quod ad rē ſtatim eſt collatum.

Crucē victricem medio die in cælo Conſtātinus videt.

Meridiano enim tēpore iter ei cum exercitu ſuo facienti, ſole iam occidentem verſus vergente, miraculum maius quàm dici poſſit, oblatum eſt: ignea ſcilicet columna, & lucis fulgor in aëre crucis formam referens, quæ ſtellis æqualibus in Latinarum literarum figuram expreſſis, Conſtantino clarè† in hoc vince, oſtendebat.

† ἐν τούτῳ νίκα.

Qua re conſternatus, quòd de viſione ea ſecū ipſe ambigeret, amicos qui ſecum erant, an ipſi quoq; idem viderent, percontatus eſt. quod illi quū affirmaſſent, nocte proxima Chriſtus ei vnà cū horrendo illo ſigno apparens, tale quiddam eum facere, atque in bellis præferre iuſsit: fore enim, vt per id omnes vinceret hoſtes.

Labarū, ſeu vexillū crucis exercitum Conſtantini præit. Euſeb. lib. 1. de vita Conſt.

Et quamprimum dies eſt exorta, viſioni ei obſequēs, ex auro ſignum ta- E le fieri curauit: quod ad hunc vſque diem in Imperatorio & aulico inſtrumento à tot ſeculis aſſeruatur. Id paucis deſcribere, non fuerit intempeſtiuū. Haſta longa ex auro elaborata, cornu obliquum habet, in crucis formam compacta: in cuius ſummitate corona mediam Gręcam literam P* decuſſaram contrahens, primariis literis Chriſti nomen obſcurè refert. Ex obliquo autem cornu, quod per haſtam eſt impactum, velum aureum ſublime dependet, in quo imago aurea pectore tenus pij Imperatoris liberorúmque eius pulchrè eſt expreſſa. Huiuſcemodi quiddam pro tempore tum repentè factum ſanxit vt in bello præferretur.

** χιαζόμενον.*

Quo etiā fretus, alacriter ad conflictum proceſsit. Cæterùm prælio commiſſo, Maxentius magna vi eſt deuictus, & ex hoſtibus quamplurimi per crucis armaturam ferro cæſi.

Victoria Cōſtantini.

Maxentius verò, quem Conſtantinus Imperator fugientem perſequebatur, ſuo ipſius (quod dicitur) laqueo eſt captus. Pōte enim diuina virtute rupto, nauibúſq; quibus flumē conſtratum fuerat ſolutis, tranſitus ipſe peſſum iit, & ſcaphæ ſubitò cum hominibus omnib. in vndis F ſubſedere. Ipſéque miſer primus cū propugnatoribus ſuis in flumine merſus & ſuffocatus eſt, ſicuti olim cū vniuerſo exercitu Pharao: ita vt fluuius ille, ad eum qui Miluius dicitur pōtem, equis & aſcenſoribus refertus viſus ſit.

Maxentij tyrāni, Pharaonis alterius interitus.

Tum verò ea quæ olim cantata fuerant, ad oculum repræſentata videre licuit: Currus Pharaonis & exercitum eius proiecit in mare: electos aſcenſores ſatellitéſque ſubmerſit in mari rubro. Deſcenderunt in profundum quaſi plumbum, cum aquis vehementibus. Aequum ſanè fuerit, ad exemplū magni illius ſerui Dei Moſæ, qui victoriam Deo acceptam tulit, itidem vt ille fecit, nos quoque lætos contra impium iſtum tyrannū hymnum concinere: Cantemus Domino, glorioſè enim magnificatus eſt. Equum & aſcenſorem coniecit in mare: auxiliator & protector factus eſt mihi in ſalutem. Iſte Deus meus, & glorificabo eum: Deus patris mei, & exaltabo eum. Quis ſimilis tibi in diis Domine?

Laudatio, carmen in victoria Conſtantini.

A quis ſimilis tibi? Glorificatus in ſanctis, admirandus in gloria, faciens mirabilia?

Prudentius:

Teſtis Chriſticola ducis aduentantis ad vrbem
Miluius, exceptum Tiberina in ſtagna tyrannum
Præcipitans, quanam victricia viderit arma
Maieſtate regi, quod ſignum dextera vindex
Prætulerit, quali radiarint ſtemmate pila.
Chriſtus purpureum gemmanti textus in auro
Signabat labarum, clypeorum inſignia Chriſtus
Scripſerat, ardebat ſummis crux addita criſtis.

CAPVT XXX.

Conſtantin' victor vrbē Romā ingreditur.

HÆc porrò, atque his ſimilia, Conſtantinus tam mirificam conſequutus victoriam, Deum celebrando canens, & voce clariore triumphando iubilans, vrbē Romanam eſt ingreſſus: ciuibus omnibus hilaritate & lætitia ſumma animis eorum exultantibus, cum plauſu feliciq́ue omine & acclamatione eum tanquam ſeruatorem & libera- B torem ſuum, victoriæ tropæum ferētem, quū quidem *prius vrbem totā coronis obſediſſent, producentibus atque excipientibus. Conſtantinus autem veram erga Deum pietatē à natura ſibi quodammodo inſitam habens, nequaquam applauſu tali commotus, vt qui à Deo ſecūdum rerum ſuarum ſucceſſum proueniſſe ſciret, ſtatim crucis ſignum in ſublimi loco ſtatui iuſsit. Nec mora vlla interpoſita eſt, & ſtatua ad formā ſimilitudinémque eius ex ære fabrefacta eſt, quæ dextra manu ex eadem materia crucis ſignum elaboratum teneret. Eam ſtatuam, crucem ita magnifico læuóq; habitu tenentem, Romę in loco maximè celebri firmis inixam fundamentis collocari præcepit, cū huiuſmodi Latina inſcriptione: Hoc ſalutifero ſigno, & vero fortitudinis documento, vrbem veſtram iugo tyranni ſolutā liberaui. Senatúmque & populum Romanum antiquo ſplendori & amplitudini reſtitui. Romana vrbe in poteſtatem ſuam redacta primùm omnium vt ſanctorum reliquiæ collectæ, iuſtæ ſepulturæ mandarentur, conſtituit. Deinde illud curauit, vt ab exilio proſcripti reuocarentur. Edictum denique propoſuit, vt ne quis C Chriſtianos perſequeretur, vt captiui & vincti ſoluerētur, vt bona publicata legitimis poſſeſſoribus ſuis reſtituerentur. Ad hæc in primis maturauit eccleſias Dei reſtaurare, eaſq; donariis exornare: ſimulacrorum verò aras ex ipſis prorſus eruere fundamentis, atque igni comburere: ac ſi quos illæ habuiſſent prouentus, eos diuinis conſecrare tēplis. Quæ omnia mira celeritate ſunt confecta. Totis autem ſeptem diebus ciuitas Romana celebrē ob victoriam eam egit conuentum: ſimul & autorem illius Deum, triumphalémque crucis armaturam, & victorem ipſum Conſtantinū laudans, honoribúſque dignis proſequēs. Septimus tū à morte patris Imperij Conſtantini agebatur annus. Et quū ille vnà cum Licinio, qui nondum inſanire atque furere contra Deum cœperat, debitum Deo præſtitiſſet cultum, ambo conſentientibus ſententiis conſtitutionē optimā pro Chriſtianis edidere. Prętera quæ à Deo eis præter ſpem & opinionē omniū accidiſſent res mirificas, & vt Maxentius deiectus eſſet, tū autē & conſtitutionem eam ad Maximinū Oriētis tyrānū, amicitiā adhuc erga eos prę- D ſe ferētē, verbis ampliſsimis perſcripſerūt. Ille porrò factum id grauiter ferens, vt arte quapiā, ne illis obnoxius eſſe videretur, effugeret, (nā edictū ad ſe miſſum reiicere, quòd illos vt potentiores & maiores metueret, nō facile ei erat) quidnam excogitauit? Simulauit ſcilicet & finxit, ſe conſilio proprio motū, de Chriſtianis benigni' ſtatuiſſe, & ad populos ſibi ſubditos pro eis literas, res nonnullas commemorans quas nunquam fecerat, dedit. Itaque conſultò ſeipſum fallens atque decipiens, mētitus eſt. Quæ autem ſcripſit, erant huiuſmodi.

** [illegible]*

Statua Conſtantini Imperatoris cū vexillo Crucis Romæ collocata.

Statuæ eius inſcriptio. Pia Conſtantini in vrbe Ro. opera.

Supplicationes propter victoriā Romæ peraguntur.

Edictum Cōſtantini & Licinij pro Chriſtianis.

CAPVT XXXI.

IOuius Maximinus Auguſt' Sabino. Et fortitudini tuæ, & hominib' omnibus notū eſſe, perſuaſum habeo, Dominos noſtros & parentes Diocletianum & Maximianum, quum viderent mortales penè omnes Deorum relicto cultu, ſe Chriſtianorum genti adiungere, rectè cōſtituiſſe, vt omnes qui à Deorum immortaliū religione deſciuiſſent, coercione & vin- E dicta publica ad eorundem Deorum cæremonias redire cogerentur. Poſteaquam verò ego primū feliciter & auſpicatò in Orientem perueni, atque cognoui, in quæ loca quamplurimi homines, qui reipub. commodi & vtiles eſſe potuiſſent, à iudicibus & prętectis, ob eam quam dixi cauſam, in exilium acti fuiſſent: iudicibus eis omnibus mandaui, ne quiſquam eorum poſthac crudelius quicquam de prouincialibus ſtatueret, ſed potius blandiore cohortatione eos ad Deorum ſacra reuocaret. Quapropter quū ita iudices, vt par erat iuſsis meis obſequerentur, euenit, vt nemo prorſus in Orientalibus partibus vel † in exilium mitteretur, vel iniuria atque contumelia afficeretur. Et pleriq;, quod nihil grauius duriúſque in eos conſtitueretur, ad Deorum religionem rediere. Poſtea verò quū anno proximo Nicomediā feliciter ingreſſus eſſem, ibique manerem, venerunt ad me eius vrbis ciues cum Deorum ſimulacris: & me magnoperè rogarunt, vt modis omnibus curarem, ne genti ei in patria eorum domiciliū habere permitteretur. Quibus reſpondi, me quidem eorum petitioni perli- F benter gratificari velle, ſed non ab omnibus ex æquo preces eas apud me fieri. Quod ſi qui in ſuperſtitione eorū perſeuerarent, liberū id eis, pro vniuſcuiuſque arbitrio & voluntate eſſe: neque tamen eos, ſi ad Deorum religionem agnoſcendam redire vellent, prohiberi. Sed enim & Nicomedienſibus & aliarum vrbium ciuibus, quæ & ipſæ eandem petitionem, videlicet vt ne quis Chriſtianorum ciuitates incoleret, magno ſtudio & contentione apud me interpoſuēre, neceſsitate quadam benignè reſpondi: nā quoque, quoniam idipſum etiam antiqui Imperatores omnes ſeruaſſent, & diis ipſis, per quos omnes homines cum ipſa rerum publicarum gubernatione conſiſtunt, placuiſſet, petitionem eiuſmodi, quæ de diuinorum numinum cultu cauſam ad me referret, confirmare. Proinde etiamſi antehac deuotioni tuæ potiſsimum per literas ſignificatum, & per iuſsiones itidem mādatū eſt, vt ne quid cum prouincialibus præfecti, quibus tot tātorúmq; populorū cura eſt

Edictū Maximini pro Chriſtianis per hypocriſim concinnatum, & vi ab eo extortum.

† [illegible]

A iniuncta, durius ſeueriúſue agant, ſed clementer, moderatè & patienter eos ferant: nunc tamen viſum quoque eſt ſcripto iſto fortitudinem tuã admonere, vt illi neque à beneficialibus, neque ab aliis quibuſcunque iniuriis afficiantur, vexētur, excutiantur: ſed potius vt humanis benignísque exhortationibus Deorum curam & cultum agnoſcere perſuadeantur. Itaque ſi quis iudicio ipſe ſuo Deorum religionem ſuſcipiendam duxerit, eum complecti decet: ſi qui verò cæremonias ſuas ſeiunctim ſequi malunt, arbitrio poteſtatiq; ſuæ relinquendi ſunt. Dabit ergo deuotio tua operam, vt quod mandatum ei eſt, ſeruetur, & vt nemini poſthac prouincialium noſtrorum a religione ſua reuocando rum facultas permittatur. Porrò vt iuſſa hęc noſtra ad noticiam ſubditorum noſtrorum perueniant, conſtitutione à te publicitùs propoſita curare debebis.

CAPVT XXXII.

B HÆc quum ita non ex ſentētia, ſed neceſsitate adductus mandaſſet, minimè viſus eſt vera dicere, eis qui in animis ſuis conſiderabant, paulò eum antè per indicij ſui inconſtantiam, longè alia ac diuerſa cōſtituiſſe. Quapropter nemo publicè conuentus cogere, nemo liberè quæ legitimi cultus noſtri ſūt peragere audebat. Neque id reſcriptum ipſum vo lebat, quòd ſecuritatem tantum nobis ab iniuriis & contumeliis concedebat: minimè autem conuētus agere, diuinas domos extruere, & alia quæ ſoli ta conſuetáq; nobis ſunt facere permittebat: quū quidem ea omnia veræ pietatis pacíſque noſtræ dux & autor Imperator Conſtantinus, vnà cum Licinio, literis ſuis ad eum omnéſq; ditioni & imperio eorum ſubiectos populos datis, permiſiſſet. Cæterùm impio illi hęc diſplicuere: quanuis poſtea diuina vindicta coactus, vel ingratis eadem quæ illi conſtituerant, ſancire neceſſe habuerit. Præcipua autem eius vecordiæ cauſa erat, quòd magnitudinem Imperij quod ei obtigerat, ferre atque ſuſtinere non poſſet: quamobrem cogitationibus & conſiliis ſtultis actus, ineptè & perperam res gerebat. Iam & inani in animo ſuo inflatus arrogantia, per temeritatem & confidentiam opponere ſe auſus eſt Imperatoribus, qui eum multis atq; incomparabilibus modis longè antecellebant, genere, educatione, inſtitutione, prudentia, dignitate, vera erga Deum pietate, atque in rebus omnib. officioſa, decenti & moderata animi conſtitutione: quæ virtutes in eis vt præcipuæ & maximè illuſtres, præ aliis mirificè elucebant. Ac primùm quidem in ſolitis quę publicè fiebant acclamationibus & votis, primo loco ſe renunciari curauit: deinde autem amentiam in inſaniam vertens, fœdera cum Licinio antea pacta rupit. Et quum in animo ſecum ipſe reputaret, quæ per vim & efficaciam crucis Maxentio accidērant, non ſolum con tra Imperatores, verumetiam aduerſus crucifixum Chriſtum arma ſumpſit. Et terrore correptus, pan latim rurſus perſequutionem in Chriſtianos permiſit. Quo tempore multi ſanè admi tandi & fortes viri in martyrij ſtadio ſtrenuè curſum peregere.

Parum cōſilij hoc Chriſtianiſmo profuit.

Maximin⁹ ad imperatorum parum conuenientia.

Conſtantino & Licinij laus.

Maximin⁹ aduerſus Licinij res nouas molitur.

Chriſtianos denuò perſequitur.

CAPVT XXXIII.

D HÆc quum diuus Imperator Conſtantinus audiuiſſet, atque in primis cognouiſſet, vt ille apertā aduerſus Chriſtianos perſequutionē renouarit, quod à puero malitiam & flagitia omnia odiſſet, animum deſpondit, ſeque ipſum curis macerauit, ſedulò cogitans quomodo hunc quoq; è medio tollere poſſet. Atque eum talia meditantem, quum nondum ſacro tinctus fuiſſet lauacro, ex improuiſo grauiſſimè ęgritudo quædam occupat, plaga certe ingēs & prodigioſa, quæ per corpus totum ſerpens, atq; idipſum exulcerans, ac veluti vnū vulnus efficiēs, anhelitum eius quem acerbè & grauiter ducebat, frequenter atque adeò continuè rumpebat, & pau lo pòſt in lèpram radicibus altè actis corpore toto euadit.[a] Ad quā curandam multi magi & incātatores, multi etiā ex Perſide aderant impoſtores. Hi tantùm abeſt vt quicquā ei profuerint, vt mor bum etiam ipſum adauxerint. His etiam ſuperne E nūt [b]Græci, qui Imperatoris in religione mutationem ægrè ferentes, per morbum eum, tāquam opportunum quoddam auxilium oblatum, illum impoſturis ſuis ad partes ſuas pertrahere conātur: & monſtroſè oſtendunt, in Capitolio lacum ſiue piſcinam fieri oportere, in qua innocentium puerorum ſanguine, eóque recenti adhuc & vaporan te repleta, ſi Imperator lauaret, facile eum curatū, corpúſque eius purgatū iri. Aliter verò, vt à tali le pra munderur, fieri non poſſe. Ea re tam noua quū illi homines decepiſſent, derepentè infantes pluri mi congregantur. Et iam tempus adeſt, carnificēſque ſe ad illorum cædem expediunt. Adeſt iam & imperator ipſe. Ecce autem matres puerorum adueniunt, capillis paſsis, mammillas decenter quodammodo ſubtendentes, lactis copia anguſtiā & dolorem illis parientes.[c] Hæ vlulatu & planctu cœlum complent. Porrò Imperator cauſa tanti lu ctus cognita, miſericordia commotus, mulierculis condolet, & pro humanitate ſua ſumma ſentē- F tiam mutat: potiúſque æger eſſe vult, quam per tam abominādū ſcelus conualeſcere. Itaque prolixè illacrymás: Romani, inquit, Imperij dignitas & amplitudo fontem atque radicem veram habet pietatem. Vt igitur ex ea me prouenire omnibus liquidò oſtendam, valetudinem meam innocentium puerorum vitę poſthabeo. His verbis dictis, ſolida prorſus beneficentia acerbiſsimam matrū dolorem ſolatur & auſert: ſimúlque domū reuertitur. Enimuero nocte proxima bonitatis eius fructum percipit ampliſsimum. Petrus enim & Paulus Apoſtolorum principes, ei apparent & dicunt: Conſtantine, nos ſumus Petrus & Paulus à Domino Deo ad te miſsi, vt ſignum tibi & indicium ſalutis exhibeamus. Deinde eum hortantur, vt Antiſtitem ſacrorum eius vrbis Syluestrem inquirat, apud quem piſcina ſit, in qua ſi lauaret, celeriter morbum omnem ceſſurum: idque ea gratia, quòd innocentibus & incorruptis infantibus vitam do naſſet. Porrò vt eum ſomnus reliquit, medicum adſtantem longiſsimè à ſe repellit, non iam arte aut ope humana ſe indigere dicens, auxilium deinceps & ſalutem ab altiſsimi manu aduenturam.

Conſtantin⁹ de bello Maximino inferendo cogitat. Actus beato Syluestro apoſtolicæ ſedis præſule, licet eius quis ſcripſit nomē ignoremus, à multis tamē in vrbe Ro. Catholicæ legi cognouimus, & pro antiquo vſu multa hoc imitantur Eccleſiæ. Sed cū huiuſmodi ſcripta ad Catholicorū manus peruenerint, beati Pauli apoſtoli ſententia præcedat: Omnia probate, quod bonum eſt tenete. Gelaſius Papa diſt. 15. Sancta Romana eccleſia.

a In lepram incidit.

b Sanguine puerorum remedium Græci contra lepram Imperatori ſuggerunt.

c Id propter pietatem Cōſtantinus reiicit.

Imperatoria ſententia vox Conſtantin⁹ à Deo pietatis mercedem capit.

Petrus & Paulus ei apparent, & remedium verbo indicant.

Colloquium Conſtantini & Syluestri Ro. Pōteficis.

A Itaque medicus ab eo diſcedit. Vt autē Syluester accitus affuit, & ea qua decuit obſeruantia & veneratione conſidere iuſſus eſt, haberet ne deos Petri & Pauli appellatione, diligenter eum Conſtantinus eſt percūctatus. Ibi Syluester: Nobis, inquit, ô Imperator, dij multi non ſunt, ſed vnus, cuius opus eſt vniuerſum hoc. Petr' verò & Paulus, quos dixiſti, dij prorſus non ſunt, verùm ſerui & Apoſtoli Dei: qui quòd præcipuè propter egregiam fidem, charitatiſque ardorem & deſideriū Deo chari gratiq́ue fuere, ſanctitatis arcem occuparūt, primum inter ſanctos locum obtinentes. Primi quippe ipſi gētibus omnibus diuinitatem Domini noſtri Ieſu Chriſti annunciarunt, atque ab ipſis eccleſiæ omnes initia ſua ſumpſerunt. Atque illi opere & curſu ſuo completo, per martyrium ex hac vita migrarunt, & nunc amici ſunt Omnipotētis. Vbi verò ſacras quoque illorum effigies requiſiuit, & Hierarcha eas illi exhibuit: tum re certius cognita, eos ipſos eſſe quos vidiſſet, confirmauit. Itaque pro purpura ſaccum ſumit, & diebus ſeptem ieiunio & orationi vacat, idolorū templa claudit, carceres aperit, per miſericordiam multam liberaliter omnes muneratur, & tandem ad ſacras vndas procedit. Vehemens autem & intenſa ab eccleſia omni, ita vt Syluester iuſſerat, oratio fiebat. Antiſtes porrò ad aquam baptiſmi reſpiciens: Hæc (inquit) Imperator, aqua diuina virtute per inuocationem ✝ viuificæ Trinitatis concepta, ſicuti extrà corpus hominis abluit, ita etiam animam intra à ſorde & inquinatione omni mundificans, ſplendidiorem radiis ſolaribus efficit. Et iam oleo vnctus lauacrum ille ingreditur, atque more recepto ſanctiſsimæ Trinitatis fit inuocatio. Et ecce lucis inenarrabilis ſplendor alicunde emicans, locum eum illuſtrat, & ſonus quidam admirandus veluti pſalterij & lyræ abſoluta harmonia & concentu redditus exauditur. Egreditur deinde Imperator optimus è lauacro, totus ſaluus & incolumis, perinde atque carne recenti indutus, quibuſdam quaſi piſcium ſquamis in vnda relictis. Atque ibi beato quoque Syluestri dixit, ſe quum adhuc in ſacris eſſet vndis, manus cuiuſdam veluti è cœlo miſſæ attactum ſenſiſſe. Vnà cum ipſo autem Criſpus etiā filius eius diuinum participauit lauacrum, & ambo candidam veſtem induerunt.

Pia Conſtātini ante baptiſmū opera

B

Eccleſia oratio pro eo.

✝ ζωοποιοῦ.
Vis aquæ baptiſmi.
Baptiſmi ceremoniæ.

Conſtantin' in baptiſmo leprā abluit.

C

CAPVT XXXIIII.

Conſtantini leges & actiones pro Chriſtianis. Templū Saluatoris in Lateranenſi palatio à Conſtantino conditum.

VOa deinceps legē primùm fert, vt qui poſthac per blaſphemiam Chriſto maledicere, aut quēquā qui eius cenſentur nomine, iniuria afficere auderet, dimidiā bonorum ſuorum partem amitteret. Et manibus ipſe ſuis ligone accepta, in palatio ſuo quod Lateranenſe dicitur, primus terram fodere, & eccleſiæ formam in nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti deſcribere cœpit. Deinde promulgauit, quicunque egerent, & Chriſtianorum ſacra colenda ſuſciperent, eis ſumptus & veſtitū ex Imperiali ærario præbitum iri. Et multi, quibus hoc pij & religioſi viri teſtarentur, gratiam eam & munus conſequebantur. Anno eo ſupra duodecim millia, qui baptizati ſunt, virorū, extra mulieres & pueros, in rationem regenerationis ſunt relata. Et

D grea quidem Chriſti quotidie incrementa ſua capiebat, ſimulacrorum autem cultus paulatim diffluxit ac diſparuit. Porrò Senatu in baſilicam quæ Vlpia dicitur conuocato, ſincera mente ſanxit, ne de cæterò dij eſſe vel dicerentur, vel crederentur: nō deos hominum eſſe, ſed potius homines deos illorum eſſe dictitans. Et quum ſe ipſum ea in re apertum manifeſtúmque haberent exemplum, vt Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum vt Deum verum certúmque in cœlis regnantem adorarent & colerent. Et ne quis aliquid veteris erroris apud ſe hærere ſuſpicari poſſet, ſinceritatis ſuæ indicium, templum in Palatio ſuum oſtendit. Populus porrò huiuſmodi Imperatoris dictis applaudēs, quadrageſies Chriſtianorum Deum verum Deum eſſe exclamauit. Conſtituit præterea, volūtarium & non coactum baptiſmum eſſe: neque metu humano ad Chriſtianorum cultum quenquam accedere, verùm volentem caſto maturóque conſilio, ſacro illorum numero aggregari debere. Itaq; incredibilis in populo fuit lætitia, lege ea publicata: quòd nemo contra animi ſui ſententiam, ad aliam religionem pertraheretur. Cum eccleſiis ipſis monumenta ſanctorum exornabantur, gratáque & accepta in exilium actis præmia conſtituebantur: & quicunq; Chriſtum profiteretur, is amicus Imperatoris eſſe promulgabatur.

Idē ſeipſum Chriſti fidelibus exemplar, quod imitentur, vinum proponit.

Voluntaria Chriſtianorū religio.

E

Monumēta ſanctorum.

CAPVT XXXV.

Conſtātinus Romæ baptizatus.

QVòd autem Romę à Syluestre ſacratus & diuus Conſtantinus baptizatus ſit, poſt Maxentij oppreſſionem, qui fortiſsimè ſub ſigno crucis eſt deuictus, ſatis oſtendit baptiſteriū, quod ad hoc vſq; tēpus, eius rei gratia in teſtimonium certiſsimū Romæ aſſeruatur: ſicuti hoc de viris natu grādiorib', qui veritatē maximi faciunt, auditur. Nemini verò mirū videri debet, quòd ante baptiſmum laudatiſſimus Princeps tanta gratia dignus iudicatus ſit, vt diuinam vocem ad ſe delatā audiret, vt venerandam crucis formam in cœlo videret, vtque honorandas diuorum & ſacrorum apoſtolorū Petri & Pauli imagines ſpectaret. Dudum enim antea moribus Chriſtianus fuerat, & nomen eius in cœlis ſcriptum erat. Et non infidelibus tātum, ſed & credentibus ſigna exhibentur. Qui in Oriente olim Arianæ ſectæ fuere, Conſtantinum Nicomediæ ab Euſebio eius vrbis epiſcopo iam moriturum baptiſmum ſuſcepiſſe, prodiderunt: propterea eum ſacrum lauacrum diſtuliſſe dicentes, quod id in Iordane fluuio perficere voluerit. Id vero ex eo facile refellitur, quòd Eccleſia à Syluestre eum Romæ baptizatum eſſe certò prædicat. Quapropter teſtatum omnibus eſſe volo, vt hoc ſic etiam ipſi tutò & opinētur & credant. Ariani enim malè ſentientes, animo & conſilio diabolico hoc confinxerūt, nō Romæ baptizatum eum eſſe aſſerentes, aut fortaſſe eadē cū illis ſenſiſſe aſtruētes, perinde atq; ab ipſis propterea baptiſmi gratiam ſuſceperit: quod abſurditatis & mendacij plenum eſt. Quod ſi enim nōdū ſacri lauacri particeps fuit, cōſequitur eū neq; in Nicæna Synodo cū patribus cōgreſſum eſſe, & cū eis diuina myſteria nō participaſſe. Quomodo verò aliter benedictione eorū dignus

F

De tempore baptiſmatis variant autores, ſic conſtanti fide, quæ de tempore donationis ... ſcriptores ... vero ... Egnat.

A reputatus eſſet,& communis mẽſæ particeps fuiſſet?ſicuti hiſtoria tradit. Verùm Ariani quidem hæc ſic ludant,nos verò ad hiſtoriam reuertamur. Neque ſanè ignoro,quæ etiam Græci per ſycophãtiam & calumniam crimina Conſtantino impingant. Dicunt enim illi,Conſtantinum, quòd quoſdam ſibi propinquitate& ſanguine iunctos interemiſſet , & Criſpum filium ſuum manu ſua occidiſſet,quem Fauſta nouerca,quaſi illam de inceſto ſtupro compellaſſet,apud patrem detulerit, pœnitentia ductum,cum Sopatro philoſopho,qui tum Plotini ſcholæ præerat,de luſtralibus purgationibus contuliſſe,illúmque reſpondiſſe,neminẽ prorſus tantarum inquinationum reliquiſſe expiationem. Quúmque ea de cauſa in maxima eſſet ſolicitudine &anxietate,in Chriſtianorum epiſcopos eum incidiſſe,qui illi polliciti ſint,per baptiſmum ſe non ea tantum,ſed multo etiam grandiora piacula purgare poſſe. Itaque quòd voti ſui compos factus eſſet, vehementer eum lætatum , Chriſtianorúmque ſacra admiratum eſſe:datóque Chriſto nomine,ſubditis ſuis eam neceſsitatem impoſuiſ-

B ſe,vt Græcorum religionem abiurarent. Verùm hæc manifeſta ſunt figmenta,quibus Chriſtianorum fidem & pietatem veluti per comœdiam traducere ſtuduerunt. Criſpus enim vigeſimo imperij eius anno deceſsit , propter quẽ illi expiatione eum opus habuiſſe dicunt. Is quoque multas pro Chriſtianis ſuperſtes adhuc cum patre leges tulit, vt qui ſecundum in imperio locum haberet,&Cæſar eſſet : ſicuti huc hodie quoq; tempora legibus ipſis ſubiecta ſatis indicant. Vbi verò Sopater in Conſtantini colloquium venit?qui ſoli ei oræ quæ ad Oceanum & ad Rhenum eſt,præfuit. Quum autem aduerſus Maxentium bellum gereret , & in Italia ageret,rebus Romanorum tum diſsidentibus,non facile erat ſe Gallis & Britanis immiſcere,apud quos conſtat Conſtantinum Chriſtianorum religionem ſuſcepiſſe,prius etiam quã contra Maxentium pugnauerit,& Romam atq; in ipſam Italiam venerit:id quod etiam & tempora & leges quas pro nobis ſanxit,certò teſtificantur. Et vt concedamus, Sopatrum facile cum illo colloqui, aut per epiſtolam agere potuiſſe : non tamen credibile videatur , philoſophum tantum ignoraſſe,

C quod Hercules poſt liberorum ſuorum necem,& Iphiti amici & hoſpitis cædem,Athenis myſteriis Cereris expiatus atque purgatus ſit. Satis porrò fuerit oſtẽdiſſe,Græcos etiam ipſos fœdorum flagitiorum luſtrales expiationes promittere ſolitos: eóſque qui iſta confinxere, Sopatri magis accuſatores eſſe . Non enim perſuaderi poſſum,tam clarum in ſapiẽtia virum talia ignoraſſe. De his ſatis.

Refutatio calumniæ qua Græci calumniantur Constantinum expeditum.

Sopater philosophus. Plotini schola.

Crispus Constantini filius, & Licinius maior Constantini ex Constantia sorore nepos, Licinij sororis filius, plurimique nobiles & praeclari viri, 20. Constantini imperij anno, Fausta Constantini coniugis dolo interfecti sunt. Pomp. Oros. Christianorum imperatorum 22. anno Faustam interfecit in balneo ardenti conclusam. Eutrop. Hercules post parricidia patrata lustratus. Mysteria Cereris.

CAPVT XXXVI.

IMperatoris mater Helena in prouincia tũ Bithynia agebat. Ibi Iudæi Imperatoris mutationem ſecũ ipſi reputantes,matri eius ſuadent,vt ad filium ſcribat , eúmque admoneat: Rectè quidem feciſſe, quod ab idolorum cultu diſceſſerit:non rectè autem,quod nouam Nazarenorum religionẽ ſit cõplexus. Quod illa ita fecit. Conſtantinus verò acceptis à matre literis, ei id quod decebat reſcripſit : & ex Iudæis quoſdam Romam euocauit , vt cum presbyteris

D Chriſtianorum ſermones per colloquium conferrent,& quæ pars meliora afferre reputaretur,vt ea neceſſariò pars altera ſequeretur. Et iam quartùm, curante ac præeunte Conſtantino , conuentus in Romana vrbe cogebatur,in quo Romanorũ quidem epiſcoporum viginti quatuor erant:Iudæorũ verò ſacerdotes cẽtum & viginti,in quibus duodecim reliquis præibant . In conuentu & colloquio eo,Syluester princeps erat : Aderat in eo & Imperator ipſe,& mater eius Helena,attentè & diligenter vtroſque audientes. Quum autem ſacratiſsimus Syluester eloquentiæ vi multis modis illos ita ſuperaret,vt eum magna cum admiratione delecti illi Iudæi hianti ore ſtupentes audirent,efficaci reſponſionum eius perſuaſione conſternati:quúmque poſtremò taurum illo veneno enecatum,inuocato Chriſti nomine reſtitueret, omnes ad pedes eius ſunt prouoluti: cultúque ſuo proiecto,idem de religione cum Syluestre ſenſerũt, ita vt qui eo animo venerant vt alios caperẽt,ipſimet ſint capti. Hoc factum etiam beatæ Helenæ,vt de filio melius iam ſentiret,perſuaſit. Quin & ipſa pa-

E triæ religionis cultu relicto,ad Syluestris procidit pedes : ab eóque ſacra fidei noſtræ myſteria edocta, vera tandem tot tãtiſque virtutibus præditi filij mater eſſe apparuit, eodem cum illo ardore & fide in Chriſtum concepto.

Iudæorũ & Christianorum episcoporum de religione in vrbe Roma colloquium.

Iudæi per Syluestrũ ad Christianismum adducuntur. Helena Constantini mater Christiana fit.

CAPVT XXXVII.

HÆc quum cognouiſſet Maximinus Orientis tyrannus , non potuit non impariter ferre. Quãobrem bellũ irrecõciliabili odio *maximum mouit,breuique res omnes miſcuit & turbauit,exercitum collegit , ingentes innumeræ multitudinis copias contraxit,& ad pugnam ſe quam maximè potuit inſtruxit,ſpe & fiducia dæmonum,nec non armatorum plurima turba ſeductus. Itaque etiam Imperator celeberrimus,vnà cum Licinio Cæſare, Roma terra mariq́ue Orientem verſus eſt profectus,cum exercitu forti & robuſto:quo tamen ille non tantum,quantum ipſius crucis armatura,con-

F fidebat. Et poſteaquam in Bithyniam ad locũ qui Aſtacus dicitur, ventum eſt,contra ſceleratum hoſtem ſigna infeſta iam inferentem , maxima cum fiducia acie inſtructa progreditur. Iuſſerat autem Conſtantinus magnus crucis ſignũ præferri,quod à Romanis antea Labarum dicebatur, ſignis militaribus aliis longè præſtantius,quod id à militibus †præferri &adorari lege cautum fuerit. Quam ob cauſam etiam Conſtãtinum puto , celeberrimum Romani imperij vexillum in Chriſti ſignum mutaſſe,vt frequenti eius ſpectaculo & cultu ſubditi in deſuetudinem priſtinæ ſuperſtitionis venirent, eumq́ue ſolum Deum eſſe arbitrarentur, quẽ Imperator & duces eius colentes, propugnatore aduerſus hoſtes vterentur. Hoc igitur ſignum præferri,& laborantibus periclitantibuſque cohortibus adeſſe, atque à ſatellitib. per vices in humeris geſtari,ordinéſque cum eo circuire iuſſerat. Salutifera hæc armatura quum ſic Cõſtantini aciem præiret,Maximinus ſuis præcepit, vt quicũq; collimare certóq; iaculari poſſent , in ſignũ id tela cõtice-

Bellum aduersus Maximinũ gestum.

** pacta violans quæ cũ Licinio inierat. Euseb.*

Labarũ, præcipuũ Romanorum signorum vexillũ, in crucis formam mutatum.

† καθιερωμένης προσκυνεῖσθαι.

A rent, atque iu ipſum conſertim cum impetu ſeirẽ tur. Quapropter is qui id ferebat (dicitur autem Græcæ ſupetſtitionis fuiſſe) metu perculſus, alij portandum tradete feſtinauit. Atque ibi alter quidam patre martyre prognatus alacriter admodum proſiluit, thoracem & galeam longè à ſe abiecit ſolâque tunica tectus ſignum Crucis arripuit. Porrò ille qui ſibi à telorum ictibus cauerat, lethali vulnere accepto concidit. Qui verò ſacratum crucis ſignum ferebat, quamuis deuſæ niuis inſtar tela in eum conijcerentur, à nullo tamen eſt vulneratus. Nam præter opinionem omnem diuina quadam virtute tela ab hoſtibus emiſſa, haſtæ ſigni illiſa atque impacta, ab eo qui id ferebat in medio armorũ diſcrimine verſante auolabant.

Panopliæ ſiue armaturæ vtilior Crucis efficacia.

Dicitur præterea, atque à Dei amantibus viris creditur, nec alio vnquam tempore qui ſignum id tulerit, in ſiniſtrum aliquem decidiſſe caſum, aut vulneratum captúmue eſſe. Sedenim prælio commiſſo, tyrannus, qui deteſtandis magorum impoſturis fretus fuerat, interiore quoque tunica abiecta,

Maximinus victus profugit.

B militarique habitu ſumpto, cum paucis admodum qui ei bene volebant euadẽs, quàm celerrimè quò eum pedes ferebant profugit, & vicum alium alio mutans, vix ſe ex hoſtium manibus ſubduxit: reipſa verum eſſe oſtendens diuinum illud oraculũ, quod dicit: Non ſaluatur rex per multas copias ſuas, & Gigas non ſaluabitur in multitudine fortitudinis ſuæ. & quæ in Pſalmo ſequuntur. Poſtquã verò ex turpi fuga in ditionem ſuam peruenit, irã furorémque omnem in ſacerdotes & vates ſuos emiſit, quorum magicis incantationibus & impoſturis adductus, tantum ſuſceperat bellum: collectóſque ex iis clariſsimos quoſque, veluti præſtigiatores ac ſeductores iugulauit. Chriſtianorum autem tutelari Deo, non qualem antea, ſed perfectam iam integrámque pro eis conſtitutionẽ propoſuit: nec ita longo pòſt tempore, præter fatum fœda morte vitam finiit. Conſtitutionem eam his annectendam cenſui.

Idẽ magos, qui eum ſeduxerant, iugulat.

Maximini mors.

CAPVT XXXVIII.

Ruffinus habet Galerius. Idem ſupra Romanus nominatus.

Maximini ſeriò pro Chriſtianis edictum.

C IMperator Cæſar Caius + Valerius Maximinus, Germanicus, Sarmaticus, Felix, Pius, Inuictus, Auguſtus. Omnibus nos modis cõtinuæ prouincialium noſtrorum commoditati prouidere, eaque eis præſtare velle, quæ omnium maximè fructuoſa ſint, & quę ad vſum vtilitatémque omnium communem faciãt, reique publicæ conueniant, atque animis omniũ chara gratáque accidant, neminem ignorare: ſed vnumquemque hominum, ad rem ipſam recurrẽtem, noſſe, perſuaſúmque habere credimus. Quandoquidem autem manifeſtũ antea vobis eſt, propterea quòd à diuis parentibus noſtris Diocletiano & Maximino præceptum fuerat, conuentus Chriſtianorum tollendos eſſe, permultos à beneficialib. excuſſos ſpoliatóſque eſſe bonis ſuis, id ꝙ in futurum quoque ſic contra ſubditos noſtros, quorum nos, quod ita facultates eorum & poſſeſſiones diriperentur, curam maximè gerere decuit, procedere debuerat: datis proximo anno ad cuiuſque prouinciæ præfectos literis conſtituimus, ſi quis cõſuetudini tali aut obſeruationi cultus eiuſ-

D cemodi adhærere vellet, vt is nullo interpoſito impedimento propoſitum ſuum teneret: neque à quopiam, quo minus facile abſque timore & ſuperſtitione omni, quod cuique placuiſſet faceret, prohiberetur. Cæterùm ne nunc quidem latêre vos poteſt, iudices quoſdam iuſsiones noſtras nõ rectè + accepiſſe: quapropter factum, vt de eis homines noſtri * diſſentire cœperint, lentiúſque ad religiones eas quas ipſi probaſſent, acceſſerint. Sedenim vt deinceps omnis metus ſuſpicio & dubitatio præcidatur, conſtitutionem præſentem proponere volumus, vt omnibus ſit notum ac manifeſtum, quicunque ſectam religionémq; iſtã complecti volunt, licere id eis, vt ad numinis cultum hunc quem ſibi moribus ſequendum ſumpſerunt, ſe conferant, ex liberalitate & gratia legis huius facere. Quin & κυριακὰ atq; templa ſua eis extruere conceditur. Vt autem maior ſit liberalitas hæc noſtra, illud quoque ſanciendum eſſe duximus: Si quæ ſunt domus & prædia, quę antea iuris Chriſtianorum fuerint, & parentum noſtrorum iuſsionibus in ius fiſci ceſſerint, aut à ciuitate aliqua teneantur, ſiue vẽditio ſeu donatio aliqua interceſſerit, vt ea omnia in antiquũ Chriſtianorum

† [illegible] ...

** [illegible], ambigere.*

Hinc credibile κυριακὸν, quo adiò eſt, Germanos eccleſias kyrchen appellare.

E ius reuertantur, vt in eo quoque pietatis & prouidentiæ noſtræ percipiant fructum. Hæc ille poſtea ſcripſit, fortaſſe etiam vt Conſtantinum mitiorem ſibi redderet. Edictum porrò iſtud propoſitũ eſt nondum integro exacto anno, ex quo iuſsiones eius aduerſus nos columnis inciſæ fuerant. E quibus antehac apud eum non dico regionem aliquam, ſed ne ſolitudinem quidem incolere permiſſum fuerat, verùm vt impij Deóq; prorſus carentes, ex locis omnibus eiecti, omnibúſque malis expoſiti, atque ferro, igni, beſtiis, & innumeris ſuppliciorum, mortiſque generibus obiecti, tormenta & cruciatus omnes ſuſtinuerant: ij tandem religionem ſuam habere, & ædes ſacras conſtruere iubentur, iuribúſq; ſuis illis vti frui permittitur.

Diuerſũ hoc prorſus ab priore eſt edictum.

CAPVT XXXIX.

Euſeb. lib. 9 cap. 10.

ATque hæc poſt fugam, quaſi inſigni quopiam beneficio in ea affectus, & aliquid noſtra cauſa, quã-

F uis nõ ita vt commeruerat, paſſus, perinde atque id propalàm confiteretur, ſcripſit. Quum autem ſecũdo nobiſcum conflictu congrederetur, vitam amiſit: ſed non ita vt decuerat decertans, neque cum laude & gloria fortiter cadẽs. Namque acies quidẽ eius in luco plano ſtructa cõſiſtit. Ipſe autẽ domi ſe continens, & tela effugiẽs, veluti qui manus aduerſus Deũ ſuſtolleret, diuino in toto corpore ſuo affligitur flagello. Confeſtim ſiquidem dolore ex anxietate ſumma correptus, in lecto voluebatur, & inedia tabeſcebat. Incenſio autem intra viſcera exorta, habitũ & formã omnem corrumpebat: extrinſecus etiã ſpecimẽ eius deformabat, ita vt breui nihil in eo eſſet reliqui, quã os aridũ, ſimulacro perſimile, quod horrorem timorémque ſpectantibus incuteret, & vt corpus eius tanquam animæ ſepulchrũ, aut culeus quidam altius eam in ſe defoſſam continens, eſſe videretur. Et quum cerebrum omne exuſtũ eſſet, oculorũ orbes loco ſuo moti exciderunt, eúmque excæcarunt. Ipſe porrò doloribus maximis excruciatus, Deóq; confeſſus,

Maximini morbus horrendus.

Mors eiuſdẽ

Hic Cæſar quadrennio, Auguſtus triennio per Orientẽ fuit. Dux Tyrannus hoc ſublato, Chriſtianiſmus in Oriente reſurgit.

Statuæ Maximini deijciuntur, & memoria eius damnatur.

Amici eius ſimul cum eo male accipiuntur.

Lucianus: Euſeb. Culcianum, Ruffin. Quintilianũ vocat.

A mortem ſibi accelerari orauit: poſtremóq; omnium condignas ſe pœnas, pro flagitiis ac contumeliis, quibus protetuè & petulanter Chriſtum eſſet perſequutus, dare teſtatus, eacerandam tandem illam egit animam. Verùm enim verò hoc quoque ad hunc modum, qui tyrannorum omnium acerbiſsimus fuerat, è medio ſublato, eccleſiæ ſtatim ea ipſis fundamentis excitantur, fidei verbutu liberius quàm antea prædicatur, idolorũ furor potius quàm cult⁹ ignominioſè intercidit. Et ipſe Maximinus primùm vt Deo inuiſus & tyrannus, literis vbique propoſitis, publicíſq; inuectiuis declaratur. Statuæ eius & imagines, quæcunque in vrbibus in illius honorem erectæ fuerant, ille quidetu ex locis editioribus deiectæ comminuuntur: hæ autem in facie ſuligine coloréque atro oblinuntur, ludúſque & ludicrum illudere ei vulentibus proponuntur. Et honores alij veritatis inimicorum aholentur. Deinde etiã qui eadem cum illo ſenſerant, partéſque eius ſequuti fuerant, & ſuperbius ſacris noſtris illuſerant, amici & familiares eius, iuſtas ſerunt pœnas. Qualis

B

Peucentius. Catholicus rationũ omniũ præfect⁹ ab eo conſtitutus.

Peucentius ille fuit, in magna apud illum veneratione habitus, & amicorũ omnium intimus, tertiùm ab eo conſul creatus, aliiſque etiam + honoribus geſtis clarus. Lucianus quoq;, omni itidem dignitate ac poteſtate præcipuè ah eo exotnatus, qui ſanguine Ægyptiorum, Chriſtianorutu honores ſibi & magiſtratus parauerat. Plurimi præterea alij, per quos poteſtatem Maximinus ſummã, vt omnibus terribilis videretur, conſequutus fuerat. Comprehendit quoq; Theotecnum vindicta non diu morata, propter ſcelera ea quæ aduerſus Chriſtianos commentus fuerar. Quòd enim propter nouum illud ſimulacrum & figmenta cõtra nos excitata, honore auctus fuerar, ad dignitates quoque primarias eſt euectus. Et poſtquam Licinius Antiochiatu peruenit, & magorũ atque impoſtorum turham ad interitum adegit, affuere ibi recentis illius ſimulacri ſacerdotes, tormentiſque affecti cauſam impoſturæ ſuæ edere ſunt coacti. Atque illi vbi Theutecni fraudem prodidere, primùm Licinius Theotecnũ occidit, deinde impoſtoribus illis dignam infliait pœnam. Ad hoc Maximini liberi, & qui vel genere vel amicitia ei cõiuncti erant, adiecti, parique cotumelia & pœna

Theotecnus ratione malæ.

Sacerdotes Iouis Amici.

Liberi Maximini.

C affecti, cæſi ſunt. Quoniam non ſuſceperunt diſciplinam, neque intelleacrunt vt non confiderent in Principibus, in filiis hominum in quibus non eſt ſalus: In die ergo illa perierunt omnes cogitatiunes illorum.

CAPVT XL.

Eccleſia chriſtiana floret.

TYrannis Deo inuiſis ita ſublatis, res imperij totius firmæ atq; inconcuſſæ ad Cõſtantinum & Licinium peruenêre: qui peſsimix illis oppreſsis, ſatis certò vim diuini auailij caperti, fidei ſuæ generoſitatem, & ad virtutem omnem propenſionem, pro Chriſtianis omnia tuouendo atq; agendo, & leges pro eorũ ſalute & ſecuritare promulgando, abundè oſtenderunt. Itaque læta admodũ & ſerena prorſus, nulla interueniente nube, vbiq; illuxit dies, & diuinus quidã mirificúſque eccleſias per orbem otunes ſplendor illuminauit, & res D noſtræ tutæ atque extra inuidiam omnem poſitæ fuerunr. Abundè quilibet eius quę à Deo immiſſa ſactáq; fuerar, pacis particeps factus eſt: & dominatione iniuſta depulſa, liberalem vnuſquiſq; conſpexit ſolem, ſolum verutu Deum piorum propugnatorem laudibus vehens. Omnibúſque ingens inceſsit lætitia, res otunes quaſi reuiuiſcentes cernentibus, quæ dudum peſtifera clade & calamitate interierant. Itaque magnificà templa amplitudine & ſublimitate ingenti, & longè quàm antea vetuſtate & ſplendore maiore conſtructa: & quod omnium nohis eſt optatiſsimum, feſti dies encæniorum nouarúmq; dedicatiunum ſplendidè acti, ſacræ ædes recens fundatæ, Epiſcoporũ vndique conuenientiũ conuentus celebrati: & Chriſti mẽbra amanter aliud aliunde confluentia, rurſus ad vnam harmoniam corporiſque conſtitutionẽ decenter compacta atque, vt cum Propheta dicã, os ad os, & harmonia ad harmoniam contracta: & quæ præterea per oraculum diuinũ prædiait verbum, impleta ea ſunt. Vna diuini ſpiritus vis per otunes peragrare cognita eſt, omniũ voa anima, & idem ſtudium: omnibus in ore ſuit, & ab om- E nibus eaauditus eſt hymnus vnus, diuinitatẽ verbi Dei concentu pulcherrimo celebrans, cultúſq; nnminis purus, & ſincerum ſacrificiũ, ſanctionex & conſtitutiones eccleſiarum, pſalmorũ cantus, frequẽtati. Ad hæc diuini verbi prædicatio, atque arcana myſticáq; miniſteria piè ſanctéq; peracta, & ſalutiferæ paſsionis + inenarrabilia ſymbola & ſigna ſutupta. Ætas quoq; omnis, & omnis generis homines, orationi & gratiarum actioni incumbentes, conciliatorem & autorem tam ſubitorum bonorũ laudatunt. Conciones orationẽſque ad populum, pro eo atque tempus derepentè argumentum ſuppeditabat, in conuentibus habitæ. Atque aliquis in tam frequenti eccleſiæ cutcione humanus atq; modeſtus piúſque vir, in pluritnorum hominum & aliquorum epiſcoporum præſentia, decenter & placidè aures prębentium, orationem domi compoſitam in medium produxit. Qualis illa fuit, quam ad Paulinũ Tyri epiſcopum quidam optimè conſcripſit & recitauit. Paulinus porrò iſtè apud Phœnices clarus, tuulta magnificè Tyri templa conſtruxit. Atque hæc quidẽ F ſic tutu agehantur. Mihi verò minus moleſtũ erit, conſtitutiones eas quas Deo charus imperator ꝓ nobis publicauit, in opus hoc referre. Primo autẽ loco eam ponam, quam is communiter cum Licinio, qui nondum in rahiem actus fuerat, pro rebus Chriſtianorum conſcripſit: quæ ſic haber.

Pulcherrim⁹ eccleſiæ Chriſtianæ tranquillus ſecundúq; rebus ſtatus.

† σωτηρίου τοῦ θεοῦ ἀπόῤῥητα σύμβολα

Extat hæc oratio apud Euſeb. lib. 10. cap. 4.

CAPVT XLI.

QVum re probè deliberata, libertatẽ „ religiunis nõ denegandã, ſed vniuſ- „ cuiuſque arbitrio & volũtati, vt pro „ ſuo quiſq; iudicio ſacra coleret, per- „ mittẽdam eſſe exiſtimatemus: Chri „ ſtianos quoque profeſsionis ſuæ ſectam, cultúm- „ que diuinũ ſeruare iuſsimus. Quando quidem au- „ tem multæ ac diuerſæ + opiniones, in eo ipſo re- „ ſcripto, in quo eis talis eſt permiſſa poteſtas, ver- „ bis diſertis additę eſſe videhantur, factum fortaſ- „ ſe eſt, vt quidam paulo pòſt ah huiuſcetuodi ob- „

Conſtantini & Licinij pro Chriſtianis edictum.

† αἱρέσεις, Sectæ.

A ſeruatione religionis complectenda reſilirent. Quũ igitur ego Cõſtantinus, & ego Licinius, Auguſti ambo, feliciter Mediolanum veniſſemus, atque ibi in conſilio quæ ad vſum & vtilitatem reipublicæ præcipuè pertinerent, inquireremus: inter alia plura, quæ cõmoda eſſe omnibus, ſeu prima potius viſa ſunt, conſtituenda atque ordinanda eſſe duximus, ea videlicet, quibus honor & cultus diuini numinis cõtinetur: hoc eſt, vt etiã Chriſtianis liberũ prorſus concedamus arbitrium, religionem quã velint conſectandi. Vt quidquid tandẽ eſt diuini & cœleſtis numinis, id nobis & qui ſub poteſtate & ditione noſtra degunt, omnibus propitium benignúmq; eſſe poſſet. Itaque ſententiam hanc noſtram ſana atq; recta deliberatione in edictum retulimus, vt nemini prorſus poteſtas præcideretur, quouis tempore Chriſtianorũ obſeruationem & religionem complectendi: & quẽ animo ſuo commodũ congruentémque eſſe crederet cultum, ſequendi, vt diuinum numen in rebus omnibus propenſum atque benignum nobis B eſſet. Aequũ ſanè eſt, vt hoc ſic nobis placere, reſcripto iſto noſtro nunc ſignificemus: vt hæreſibus omnino ſublatis, quę in prioribus ad * deuotionem tuã datis literis noſtris de Chriſtianis cõtinebantur, ſi quæ ſunt inſuper ſiniſtra prorſus & à clementia noſtra aliena, ea inducantur. Proinde quilibet liberè & apertè, qui Chriſtianas cæremonias obſeruandas ſibi eſſe duxerit, eas ſine perturbatione & periculo omni tutò obſeruet. Quod ita ſolertiæ tuæ pleniſſimè indicatũ voluimus, vt ſcias nos liberam abſolutámque poteſtatem Chriſtianis religionis ſuę colendę decreuiſſe. Et quum deuotio tua animaduertat, tam abſolutã ipſis eſſe datam facultatem, aliis quoque ad ſacra ea & cæremonias tranſire volentibus id facere ſciat eſſe permiſſum. Id quod tranquillitati temporum noſtrorum cõuenire manifeſtũ eſt, vt poteſtas vnicuique ſit, pro eo atque velit, diuinum colendi numen. Factum id à nobis, ne cui diuino honori aut cultui quidquam per nos diminutum eſſe videatur. Itaque & hoc in perſonam Chriſtianorũ decernentes ſtatuimus, vt loca eorum in quibus antea conuenire ſoliti fuerant, (de quibus, prioribus C etiam literis noſtris alio tempore ad deuotionem tuã datis, formam & modũ aliũ conſtitueramus) ſi ea aliqui vel à fiſco noſtro, vel à quopiã alio, emptione interueniente comparauerint, ipſis Chriſtianis abſque pecunia & abſque repetitione vlla precij dati, citra omnem cunctationem & deliberationem reſtituant. Quod ſi qui talia loca dono à quopiam acceperint, aut etiam ex liberalitate & munificentia noſtra cõſequuti fuerint, ij ad præfectum cuiuſque loci iudicis locum obtinentem adeant, vt ipſorum per benignitatem noſtram ratio habeatur. Atque ea loca omnia, nulla interpoſita mora, corpori Chriſtianorum omnino reddi curabis. Et quoniam Chriſtianos ipſos nõ ſolùm ea in quibus cõuentus agere ſoliti ſunt, ſed & alia loca habuiſſe conſtat, nõ priuatim ad quenquam illorum, ſed ad ius corporis eorum, hoc eſt, Chriſtianorum pertinentia, ea quoque omnia quæ diximus lege citra ambiguitatem omnem Chriſtianis ipſis, hoc eſt corpori ipſorum, & cuilibet eorũ conuentui reſtituenda iubebis: eo quem diximus ſeruato modo, vt videlicet qui ea abſque reſtitutione precij, ſicuti dictum eſt, reddiderint, indem D nitati eorum à benignitate noſtra prouideatur. Quibus in rebus omnibus Chriſtianorum, quod diximus, corpori operam ſtudiúmq; tuum, quoad poteris, pręſtare debebis, vt iuſſa noſtra primo quoque tempore impleantur: & vt per bonitatẽ liberalitatémque noſtram, communi & publicæ quieti conſulatur. Ita enim futurum eſt, quemadmodum prædiximus, vt diuina erga nos gratia & benignitas, quam multis iam in rebus ſumus experti, perpetua nobis firmáque maneat. Cæterùm vt eiuſcemodi liberalitatis & conſtitutionis noſtræ ſententia ad notitiam omniũ perferri queat, conſequens eſt, vt literis tuis præfixis, decretum hoc noſtrum paſsim in locis omnibus proponas, & in noticiam omniũ deducas, ne quempiam munificentiæ noſtræ lex latêre poſsit.

** ἀφοσίωσιν*

Reſtitui iubentur loca & bona ſua Chriſtianis.

CAPVT XLII.

SEcundam verò hanc quæ ſequitur conſtitutionem promulgarunt, in ſolam catholicam eccle E ſiam liberalitatem talem collatam eſſe ſignificãtes. Salue Anyline, plurimùm nobis honorande. Liberalitatis benignitatíſque noſtræ modus hic eſt, vt quæ alieni iuris ſunt, nõ ſolùm nõ violenter inuolari, verumetiã reſtitui velimus, Anyline reuerẽdiſsime. Quapropter pręcipimus, quãprimùm literæ hæ noſtræ ad te perlatæ fuerint, vt quæcunque bona ad eccleſiam catholicam Chriſtianorũ, vel in vrbibus vel in locis aliis pertinentia, ſiue à ciuibus, ſeu à quopiã alio occupata detineantur, confeſtim eccleſiis ipſis reſtituãtur. Prorſus enim conſtitutum nobis eſt, vt quas antea eccleſiæ habuerũt poſſeſsiones, in ius earũ redeant. Quum itaque deuotio tua mandati huius noſtri iuſsionem clariorem perſpiciat, operam dare debes, ſiue horti ſiue ædes, ſeu quidlibet aliud ad iura eccleſiarum pertinuit, vt hæc omnia eis quamprimùm reddantur, vt videlicet te iuſsionibus hiſce noſtris cum cura & fide paruiſſe intelligamus. Vale Anyline, nobis admodum honorande. Aliam quoque conſtitutionem ad eundem ſcripſerunt, in qua eccleſiarum miniſtros & præſides, à ciuili- F bus muneribus liberos & immunes eſſe iubẽt, in hunc modũ: Salue Anyline reuerendiſsime. Poſteaquam rebus multis conſtat, neglectam cõtemptamque religionem, per quam ſumma ſanctiſsimi cœleſtis numinis obſeruantia & reuerentia cõſeruatur, ingentia rebus publicis intuliſſe pericula: eandémque ipſam legitimè atque ſanctè receptam & cultam, maximam Romano nomini felicitatem, plurimáque omnibus hominibus beneficia, diuina benignitate ſuppeditãte, cõciliaſſe: placitum nobis eſt, viros eos qui debita ſanctitate & præcipua talium ſacrorũ cura miniſteriis ſuis per egregium ſacræ religionis cultum funguntur, laborum ſuorum digna referre præmia. Quam ob cauſam qui intra prouinciam tibi creditam in eccleſia catholica ſunt, cui Cecilianus præeſt, functionémq; & operam ſuam ſanctiſsimæ religioni præſtant, quos Clericos nominare ſolent, eos ab omnibus prorſus muneribus immunes conſeruari volumus, vt ne errore aliquo aut lapſu ſacri-

Eorundẽ conſtitutio de bonis eccleſiæ catholicæ Chriſtianorum reſtituendis. Hæretici nõ gaudẽt catholicorũ priuilegijs Conſtantini. L. Priuilegia. C. de hæret. & Man.

Cõſtitutio de immunitate clericorũ. L. Iuſtũ ſanctionem. C. de epiſcop. & cleric.

A lego, à cultu qui ſummo numini debetur, abſtrahātur: ſed potius citra omnem perturbationem, religioni ſacriſque ſuis inſeruiant. Qui ſanè ſi cultum ſuum, qui longè maximus eſt, Deo ritè exhibeant, plurimum rebus publicis videtur afferre commodi & emolumenti. Vale Anyline, plurimū nobis & honorate & deſiderate. Edidit prætere a Conſtantinus quartam quoque conſtitutionē, in qua eccleſiis pecunias donat, ad Cecilianum epiſcopum Carthaginenſem ita ſcribens: Cōſtantinus Auguſtus Ceciliano epiſcopo Carthaginis. Quandoquidem viſum nobis eſt, per prouincias omnes Africæ, Numidiæ, & Mauritaniæ, certis quibuſdam miniſtris legitimæ & ſacroſanctæ catholicæ religionis, aliquid ad ſumptus tolerandos largiri, literas ad Vrſum Catholicum Africæ dedi, eíque ſignificaui, vt ter mille pholles dinumerandos tibi curaret. Quapropter vbi quam diximus pecuniæ ſummam recipiendam mandaueris, omnibus eis qui in breui ad te ab Hoſio miſſo deſignati ſunt, diſtribui eam iubeto. Ac ſiquidem deeſſe quidquam competeris ei ſummæ, quo minus liberalitas quam erga omnes eos præſtandam ſta
B tuimus, impleatur: ab Heraclide poſſeſsionū noſtrarum curatore, nulla interueniente dubitatione, quod opus eſſe videris, petere debebis. Ei enī, quum mecum eſſet, iniunxi, ſi quid pecuniæ ab eo exigeres, vt id abſq; ambiguitate omni tibi expēſum ferret. Et quoniam audiui, quoſdam non ſatis compoſitæ aut ſanæ mētis homines populum ſanctiſsimæ catholicæ Eccleſiæ, praua quadam & ſubadulterina fraude peruertere velle: ſcito me Anylino procōſuli, atque etiam Patricio Vicario præfectorū, quum vterque præſens adeſſet, eiuſcemodi mandata dediſſe, vt inter alia omnia, ad hāc quoque rem, quam par eſt maximè, conferant curam: neque ſi tale quidquam accidat, negligendum ſibi putent. Itaque ſi aliquos eiuſcemodi homines in ea ipſa væſania perſeuerare videris, ſine omni procraſtinatione ad eos qui dicti ſunt iudices accedes, & rem ipſam eis propones, vt illos quemadmodū præſentibus eis præcepi, caſtigent & coerceant. Diuinitas magni Dei te in multos conſeruet annos.

Conſtitutio de donatione Cōſtantini.

Catholicus Africæ. De Pholli Alciat. de præſcrib. & honor. præ. lib. C. 12. Imperatoris poſſeſsionum curator. Contra hæreticorum.

Vicarius præfectorum.

CAPVT XLIII.

C INſuper quintam etiam compoſuit conſtitutionem, conuentum epiſcoporum agi præcipiens, vt concordia fieret, conſenſúſque vnus eccleſiarū ad hunc modum ſcribens. Cōſtantinus Auguſtus Miltiadi epiſcopo Romanorum, & Marco, &c. Quandoquidem plures libelli à clariſsimo viro Anylino proconſule Africæ ad me ſunt miſsi, in quibus refertur, Cecilianum Carthaginēſis vrbis epiſcopum à quibuſdam eius collegis, qui in Africa ſunt, de rebus multis argui & accuſari: mihiq; id graue & moleſtum accidit, in prouinciis ſcilicet iſtis, quas deuotioni meæ diuina prouidentia ſuo ipſius arbitrio ſuáque ſponte mandauit, & in quibus frequens eſt populi multitudo, turbam aliquam & morum deteriorem ad ſeditionem concitandam reliquum eſſe, diſsidiúmque inter epiſcopos extare: placuit mihi, ipſum Cecilianū vnà cum decem epiſcopis, qui eum reum agere viden-

Conſtitutionis ſumma: Ceciliano epiſcopo Carthaginienſ. antiſtite Ro. & aliis quibuſdam epiſcopis decidēdam iubentis.

D tur, & alios præterea decem, quos ipſe ſibi ad cauſam ſuam neceſſarios eſſe arbitratur, Romā in nauim impoſitos mittere, vt ibi vobis, & item Reticio, Materno, & Marino, collegis veſtris præſentibus, quos eius rei gratia Romā properare iuſsi, audiantur. Vt verò cauſam totam ad anguſtiſsimā legem accommodare, atque pleniſsimè de re hac omni certiores fieri poſsitis, exempla ſcriptorum Anylini ad me datorum literis meis adiuncta, ad eos quos dixi collegas veſtros miſi: quibus firmitas veſtra perlectis cognoſcet, quomodo ea quæ dicta eſt cauſa ritè atque ordine ſit decidenda, atque ex æquo & bono finienda. Neque enim ſedulitatem diligentiámque veſtram latet, ea me veneratione ſanctam catholicam Eccleſiam proſequi, vt nullum prorſus diſsidium aut ſeditionem in loco aliquo relictam velim. Diuinitas magni Dei vos plures annos conſeruet, reuerendiſsimi. Aliā itidem conſtitutionem vulgauit, vt alter quoque conuentus cogeretur, in quo diſsidium omne ex ſacro presbyterorum ordine tolleretur. Eius verba hæc ſunt. Conſtantinus Auguſtus Chreſto epiſcopo Syracuſano. Iampridem antea quum nonnulli prauè & peruersè à ſancta religione virtutéque cœleſti & catholica ſecta ſeceſsionem face-
E rent, præcidere volentes eiuſcemodi eorum contentionem & rixandi ſtudium, cōſtitueramus, vt accitis quibuſdam ex Gallia epiſcopis, euocatiſq; ex Africa iis qui inter ſe hoſtilem in modū peruicaciter & obſtinatè contenderent atque certarēt, præſente quoque Romano epiſcopo, id quod in controuerſiam & concertationē veniſſet, in præſentia eorum diligēti cura & iudicio decidi componique poſſet. Quandoquidem verò, ſicuti fieri ſolet, quidam ſalutis ſuæ cultúſque & obſeruantiæ, quæ ſanctiſsimæ ſectæ debetur, obliti, odia atque inimicitias amplius exercere nō deſinūt, neque rei iudicatæ acquieſcere volūt, per exceptionem obiicientes, perpaucos quoſdam ſentētiam tuliſſe, qui etiam prius ad deciſionem celeriter & cupidè ferendam accelerarint, quàm omnia quæ inquiri opus fuit, diligēter & accuratè excuſsiſsēt. Quibus ex rebus omnibus illud euenit, vt ſimul & illi quos fraternam concordiam & vnanimitatem obtinere decuit, turpi quodam, ſeu potius deteſtando more, per ſeceſsionem inter ſe diſsi-
F deant: & hominibus qui à ſanctiſsima religione alieno ſunt animo, occaſio ridendi atque obtrectandi ſit præbita. Itaque prouidendū mihi eſt, quod dudū poſt ſententiam latā ſpontanea tranſactione compoſitum oportuit, vt id nūc tandem multis præſentibus finem debitum conſequatur. Poſteaquam igitur ex diuerſis plurimíſque locis epiſcopos in Arelatenſem ciuitatem intra Calendas Auguſti conuenire iuſsimus, tibi quoque ſcribendum eſſe cēſuimus, vt accepta à viro clariſsimo, Latroniano † Agitatore Siciliæ, publicæ vecturæ teſſera: duobúſque aliis ex ſecundo ordine, quos ipſe eligēdos putaueris, tibi adiunctis, & pueris tribus qui in itinere vobis inſeruiāt aſſumptis, intra eam diem in eum quem diximus locū peruenias. Vt per firmitatem tuam, reliquorúmque qui ibi conuenient, vnanimem & conſentientem prudentiam, controuerſia quæ hucuſque non rectè per fœdam inteſtini diſsidij cōtentionem durauit, omnibus quæ hinc & inde ab iis dicentur,

Nō vult imperator pius, aliquod eſſe inter epiſcopos catholicos diſsidium

Cōmiſsio imperialis de cōponendo inter diſsidētes epiſcopos contentionibus.

Propter diſsidia chriſtianorum apud infideles profeſsio noſtra male audit.

† τετρῖκτορ.

Publica vectura principe permittente olim epiſcopi pro eccleſiæ cauſa ſuſcepta uſi ſunt. Tanta illorū ſcilicet fuere opes & copia.

A qoi inter ſe diſsidẽt, quos adeſſe ibi etiam præce-
pimus, audiuis, vel ounc tandem ad debitum cul-
tum profeſsiooem, coocordiãmque fraternam tu
duci queat. Incolumẽ te Deus omoipotens mul-
tos conſeruet io annos.

CAPVT XLIIII.

HViuſcemodi ille tum leges conſti-
tutionéſque ferebat, quum vberti
mè nobis Deus pacem, cœleſtiſq;
gratia libertatem prolixiſsimè de-
diſſet. Cæterùm id ferre non po-
tuit antiquus ille generis noſtri boſtis. Continuò
enim Licinium occupauit, eúmque à recta ſenteo
tia abductum, ad inimicitias aduerſus Conſtaoti-
oum ſuſcipiendas permouit: quem ille, quòd ma-
gnam in bello cõtra Maximinum geſto gloriam
cooſequutus fuerat, quũ imperatoris oomioe de-
corauit, tum ei Nicomediæ, ⋆ Heracleæ quæ ad
Thraciam eſt, atque Orientis ditiooem permiſit.
B Licinius autem, quum ea quæ prioribus tyrannis
acciderant, ooſſet, (quæ quidem eum vt saniora
ſequeretur conſilia, abundè ſatis admouere pote
rant) & quum ſororis Cooſtantini maritus eſſet,
dignitatéque & gloria ab illo ſecũdas obtioeret,
imitatiooe eius abiecta, tyranoos, quorum euer-
ſionem atque interitum, ſi quis alius, & ipſe ma-
ximè videtat, æmulari maluit. Quapropter quum
alia omnia paruipendit, tum affinitatem etiam &
fœdera iureiurando cooſirmata contempſit, va-
rios aduerſus Cooſtãtinum dolos ſtruens, & be-
oefacta mala gratia compeoſare ſtudens. Ac pri-
mùm quidem inſidias occultans, & amicitiam ſi-
mulans, ſæpe fraudibus illum aggreſſus, nibil ta-
mẽ egit. Inexpugnabili enim vi, vtpote Deo cha-
rus, munitus erat: & quæ hoſtis ipſe in cordis la-
tebris alia ſuper alia ſtruebat, facilimè ipſe in lucẽ
producta coarguebat atque opprimebat. Tã præ-
ſens illi diuini cultus & pietatis armatura auxi-
lium ad ſalutem attulit. Atque ipſe quidem, qui
io tanta apud Deum eſſet gratia, occultos illius co
natus ad hũc modum effugit. Ille autem quòd in-
ſidiæ clandeſtinæ ei minus ex ſententia ſuccede-
rent, Deo illas io apertum pertraheote, citra diſ-
C ſimulationem propalàm ſe aduerſus Cooſtanti-
num, fortaſſe autem dicere licet, etiam aduerſus
rerum omoium Deum, quem ab eo coli ſciebat,
armauit. Primùm igitur paulatim Chriſtiaoos,
qui ſub ditiooe eius erant, premere aq; oppugna-
re eſt aggreſſus. deinde mente ab inſita ſibi inſa
nia captus, manifeſtam contra eccleſias commo-
uit perſequutionem: futurum ratus, vt Conſtan-
tinus, religione periclitaote, ſummo afficeretur
mœrore. Neque cũ latebat, eccleſias pro illo ora-
re, atque ſtudere vt ſub illius eſſent imperio. Io
† primis verò delectu inſtituto, + Chriſtianos om-
nes è domo familiáque ſua exegit: militéſque qui
dæmonibus ſacrificare nollẽt, hooore dignitaté-
que ſpoliatos exautorauit. Mox leges illegitimas
& iniquas tulit, in cuſtodiis concluſis miſericor-
diam omoem claudens: & Chriſtianis deprehen
ſis, eaſdem quas maleficis pœnas decernẽs. Quid
ego nunc dicam, quæ ille prius inaudita de coniu
giis ſtatuerit? quæ oouo quodam modo in defun
ctos admiſerit? quantam auri & argeori vim à ci-
uibus exegerit? vt nouas agrorũ menſiones inſti-
tuerit? aliáſque adinueotiones excogitarit? & de-
lationes illuſtri loco oatorum & magoa gloria vi
rorum receperit? quorum vxores per repudium
ab eis ſeparatas, impotẽtibus atque impudicis ad
ludibrium dedit. Quid etiam dicam, quibus ipſe-
E met in extrema etiam ſenecta vel virginibus vel
coniugibus quotidie libidinoſiſsimè illudens, ex-
ſatiare tamen impotentem ſuam petulantiam nõ
potuerit? Sed enim quæ ſequuntur flagitia eius,
parua hæc & oibili quæ diximus eſſe coarguunt.
Poſtremò nãque furori ſuo longè maximo quaſi
victus cedens, vim omnem in epiſcopos coouer-
tit, quos miniſtros Dei eſſe ſciebat. Horũ præcla-
riſsimos quoſque clam frauduleoter enecauit, cæ
diſq; oouus planè & inſolitus modus fuit. Ac quę
io Ponto & in vrbibus circũ Amaſeam is peregit,
ſæuitiam atque crudelitatem omnem loogè ſupe
rant. Eccleſiæ nãque partim à radicibus ipſis euul
ſæ & ſolo æquatæ, partim clauſæ prorſum ſunt.
Sacerdotes autẽ magno cum cootemptu perinde
atque malefici quidam, grauiora etiam quàm ho-
micidæ, propter innumeros eis illatos cruciatus
paſsi, taodem ferro io minutas partes diſſecti, io
mare vt piſcibus eſca fierent, proiecti ſuot. Nam
aliorum piorum cædes quis eoumerare queat? So
litudines etiam tum & mootes inculti pro vrbi-
bus frequẽtabantur. Atque ad eum modũ quum
animatus eſſet, quocũque ſe cooferret, diripiebat F
omnia, & vaſtabat. Quo tempore etiam exercitus
dux Theodorus martyrio eſt defunctus, ſpectata
fortitudine vir, qui Heracleæ in Ponto babitans,
Mariandynorum genti præerat: & quòd euoca-
tus ad Licinium ooo veniſſet, hoſpitem ipſum ha
buit, eiúſque Deos comminutos egentibus dedit.
Hunc Licinius etiamſi egregiè charum babuerat,
multis tamen affecit cruciatibus. Nam & in cru-
cem eum egit, & ſubulas in meatus ſecretiores
corporis eius immiſit, poſtremóque capite trun-
cauit. Cuius corpus poſtea in patriã eius Euchaitẽ
magnificè deportatum, & ibi inſigni templo co-
hooeſtatum eſt. Alius hic eſt à tyrone illo, qui in
Amaſea ciuitate ſub Bringe Maximiani præfecto
holocauſtũ factus, ſupplicium ignis fortiter per-
tulit. Sicuti & ille, qui Pergæ in Pamphilia crucifi
xus, vitam hanc finiit. Quanuis omnes iij corpus
vnũ & ſpirit' vnus in Chriſto fuerint. Poſt Theo-
dorũ & Baſileus Amaſenus epiſcopus, quũ prius
intolerabilia tormenta eſſet perpeſſus, capitale

Licinij cõtra Conſtantinũ ira noua.

⋆ Hæc antea Perinth' dicta.

Licinius chriſtianos perſequitur.

Fœda eiuſdẽ tyrannis.

Licinij in epiſcopos ſæuitia.

Theodori ducis martyriũ.

Theodori martyris martyr.

Item Theodorus Pergẽſis. Baſile' Amaſenus epiſc.

† Confeſsio Auxentij ex Suida. Erat hic in palatio Licinij inter ſubſcribas, quos Latini notarios vocant, illuſtri loco. In imperiali autem quadã domo fons aquæ ſunt, & ſuper eo fonte Bacchi ſimulacrũ: tum autem vitis ampla, quæ locũ cum ornatu tegens, multa cum amœnitate obumbrabat. Huc quum Licinius veluti deambulans, Auxentio, & multis præterea aliis cum officij gratia comitantibus, veniſſet, & botrum ingentem & maturum e palmite pendentem conſpexiſſet, Auxentio vt eum decerperet, mandauit. Auxentius nihil prorſus ſubeſſe doli ſuſpicatus, pugionem quem ex femore ſuſpenſum geſtabat ſtricto, botrum reſecuit. Tum Licinius ad eum, D Ad pedes Dionyſij vuas depone, dixit. Auxentius verò: Minimè gentium, inquit, imperator. Chriſtianus enim ſum. Licinius rurſum: Itaque ex aula, ait, confeſtim abibis, dignitate poſita. Alterum tibi duorum iſtorum neceſſariò faciendum. Enimuerò Auxentius, nulla interpoſita mora, cingulũ perquàm libenter ſolutũ poſuit, & aula diſcedens valedixit. Hunc aliquanto pòſt, epiſcopũ Mopſueſtiæ ciuitatem legimus.

Sebaſtenſes 40. martyres A ſubiit ſupplicium. Sebaſtia quoque vrbs in ſtagno ſuo quadraginta illos egregios & diuinos viros p frigus & vndā mirificè Deo totos holocauſti inſtar oblatos vidit, quum Lyſias adhuc & Agricolaus ſatellites propugnatoréſque eius ſuperſtites eſſent, inueniendiſque aduerſus martyres nouis cruciatibus apprimè pollerent. Illorum porrò cō- *Coniuges eorundem 40. martyres* iuges, quæ & ipſæ quadraginta numero fuere, Heracleam Thraciæ abductæ eſſe feruntur: atque ibi cum Amone quodā diacono tormentis, quę quiſquam exprimere poſsit maximis, generosè & fortiter toleratis, cum pulchra profeſsione, per gladium victimæ Deo ſunt oblatæ. *Amon martyr.*

C A P V T   X L V.

AD extremam ergo dementiā ruens, ita vt cœperat, defectionem ſuam à fide in apertū proferre pergeait: & ad manifeſtam idololatriam cōuerſus, ſacrificiis & victimis mactaris, ſe facilius rectiúſque bellum eo modo expeditu- *Licinius à pythonissa de bello consultus.*
B rum arbitratus, dæmones euocauit. Dicūt quoque ſeductum eum à quibuſdam qui victoriam ei polliccbantur, Mileti oraculum Apollinis Didymęi ſiue gemelli conſuluiſſe: eique de belli euentu percunctanti, à dæmonio reſponſum eſſe verſibus hiſce: *

* ὦ γέρον, ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταί,
σὴ δὲ βίη λέλυται, χαλεπὸν δέ σε γῆρας ἱκάνει.

Te grandæue pater iuuenilis pugna fatigat,
Et tua fracta iacet ſenio grauiore poteſtas.

Conſtantinus porrò imperator Deo chariſsimus, verecundia quadam ſingularique humanitate & modeſtia præditus, talia quum de eo audiret, ſeipſum primùm continuit, vicémq; eius qui indignus erat cui quiſpiam condoleret, admodum eſt miſeratus. Poſtquam verò ad conatus illius hoſti- *Pius planè Conſtantini animus.* les nihil ſupereſſet, rabiéſque contra Chriſtum ſuſcepta magis magiſque procederet, moderatam pro conſuetudine ſua aliquantū contrahens mentem, & humanitatē iuſticia temperans, ſubueniendum eis eſſe qui ab illo tam crudeliter vexarētur, ſtatuit: illud certum compertúmque habens, fructum pietati ſuæ, victoriam, cœlitùs contra hoſtes
C ſuos propoſitū eſſe. Quam ob cauſam honeſtatis virtutiſque amori maliuę vitiorúmq; odio miſto, vnà cum pio filio Criſpo, contra Licinium ſalutari armatura duce & auxiliatrice proceſsit. Et tandem ambo acie ſtructa, ad Chryſopolim Bithynię *Victoria Conſtantini aduerſus Licinium. Licinius ſe Conſtantino dedit.* vrbem cum illo prælium commiſere: omnibúſq; rebus eis rectè atque feliciter cedētibus, victoriam ab hoſte fortiſsimè retulere, peditatu illius omni naualique ſubſidio in fugam verſo. Ille porrò quū quid faceret nō videret, ſeipſum victoribus dedidit: ille inquā, qui paulo antè minas ferociter ſpirauerat, atque omnia poteſtati ſuæ ſubiicere contenderat. Imperator ſanè more ſuo ſolito vſus, vitam quidem illi donauit, eúmq; ſub cuſtodia eſſe Theſſalonicæ mandauit. Vbi verò ille à moribus ſuis conſuetis non diſceſsit, & fraudulenter inſidioſa conſilia captans, barbarorúmque multitudinem mercede conducens, vt bello reſtaurato cladem acceptam ſarciret, ad res nouas ruſum ſpe- *Licinij cædes* ctare deprehenſus eſt: Imperatoris iuſſu vitam ferro cęſus amiſit, idem ſcilicet quod priores tyranni paſſus. Quandoquidem enim illorum malis & ad- D uerſis rebus edoctus ad frugem & officiū non rediit, eandémque quā illi impietatem ſequutus eſt, non immeritò in eaſdem quoque fœdas calamitates decidit. Statuæ quoque, & quæcunque imagines eius in muris poſitæ atq; inſertæ fuerant, euerſę, erutę atque abolitæ ſunt. Atque ille quidem ita victus occubuit. *Memoria eiuſdem damnata,*

Licinius literis adeò infeſtus fuit, vt virus ac peſtem publicam eas appellaret, illarum tam expers vt ne decretu quidem ſubſcribere poſſit. Illud in eo non reprehendendum, quod ſpadonum aulicorúmque inſolentiam mirè compeſcuit. Egnat.

C A P V T   X L V I.

TOtus autem Oriēs ſimul & Occidens ſub Conſtantini imperiū peruenit: quas ille regiones, omnéſque circumcirca prouincias, necnon ſeptentrionales atq; auſtrales oras, tranquilla pace, metu omni depulſo, repleuit. Itaque magnifici vbiq; *Tyrānorum internecione, ſumma tranquillitas & felicitas ad Chriſtianos peruenit.* conuentus celebrari, lętis alius alium oculis reſpi- E cere, feruentiúſque ſubridere, mœrore priſtino triſtitiáque eiecta, noua luce loca omnia relucere: in vrbibus & vicis omnibus pæanes & hymni, primùm quidem in rerū omnium Deum, deinde etiā in tantę proſperitatis ſubminiſtratorem cani, memoria malorū aboleri, obliuio impietatis induci, omnes præſentibus bonis vbertim rei frui, maior etiam meliórque rerum futurarū ſpes eſſe, legum videlicet & cōſtitutionum humanitatis pleniſsimarum, bonorúmque aliorum quæ tum liberè & propalàm iactabantur, donationū quoque amplitudinem pietatis declarantium: quarum multitudinem quænam oratio enumerare queat? Siquidē publicitùs omnes Imperator ipſe cohortatus eſt, vt in primis diuinū numen piè colerent. Ita enim fore, vt omnia eis abundè prorſus ſuppetant, omniáque cœpta cum ſpe optima feliciter cedant: ſin à pietate tali & veri dei religione aberrarent, nihil eos & pace & bello q̃ res aduerſas expectare debere confirmans. Atque hæc quidem non per iactantiam gloriabundus, ſed gratiam Dei agnoſcēs & profitens protulit. Ita ille commodum ſe Deo *Per pietatē verā res ſecundæ conſiſtunt.* miniſtrū prębens, terras omnes ditioni ſuæ ſubie- F cit, vt Chriſtianorū religio q̃ maximè augeretur: & qui in ea colenda conſtanter perſeuerarent, illuſtres maximè dignitatibus & honoribus fierent. *Chriſtianiſmo mirifica propagatio.* Talibus igitur conſiliis fretus, quęcunque iam inde ab initio contra nos decreta fuerant abrogauit, exules reuocauit, honores illis & bona ſua, ſiue militaris dignitas, ſeu poſſeſsio fortè cuiquam adempta fuerat, reſtituens. Eccleſias ampliores publica pecunia conſtruxit, immunitatem miniſtris Dei conceſsit, cōuentus fieri permiſit, aliáque peragere iuſsit, quæcunq; ad Chriſtianum pertinent cultum. Poſtquam ad hunc modū omnes in priſtinā reuocauit libertatem, eiſque honores ſolitos bonáq; ſua reſtituit, ſi qui ſententia capitali damnati vitam finiuiſſent, genere proximos, ſi qui eſſent, adire illorum hæreditates iuſsit: ſi non eſſent, loci eius eccleſiam in bona eorū ſiue priuata ſeu publica eſſent, ſuccedere lege lata præcepit. Atque hæc quidem ſic imperator rectè conſtituit, legitiméq; cōfirmauit: præterea verò chriſtianis omnes pro-

A fanos magiſtratus gerete permiſit. Feſtos autem Græcorum dies, ſimulactorum victimas, & orgia, incantationes, & ſacra dæmonum prorſus prohibuit & interdixit. Multa etiam ex priſca conſuetudine ſ melius ab eo mutata. Apud Ægyptios enim cubitus non amplius in Græcorum delubra, ſed in ſacras noſtras ædes deportatus, atq; ibi dedicatus eſt, quo iocremētum exundantis Nili menſum dignoſcebatur. Spectaculū ſiogulari certamine concertantium gladiatorū Romæ frequentari ſolitū, ex eo tempore prohibitum. Phœnices, qui Libanum montent ad Heliopolim iocolebāt, virgines ſuas ante legitimas nuptias ad ſtuprū proſtituere deſierūt, quud lege antea apud eos fieri receptum erat. Templa altitudine & latitudioe ampla eſtructa. Quæ verò antebac iam ædificata fuerāt, inſtrumento Eccleſiaſtico & donariis exornata. Nōnulla etiā ex ipſis fundamentis excitata ſunt. Ad quæ omnia imperator liberaliter impenſas contulit, Epiſcopis eam rem curantibus, magiſtratibúſque iuſſu illius pecuniā ex publico præbentibus. Sauromatæ quoque & nationes Iſtrum accolētes, imperio eius ſubditę, quæ gētium aliarū victrices, ſo-

Idolomania aboleta.

ⲡῆχυς, cubitus Nili. Plin. lib. 5. cap. 9.

L. vnic. C. de glad. lib. 11. Proſtitutio virginū apud Heliopolim ſublata.

Sarmatæ à Conſtantino victi.

B los Romanos qui eis reſiſteteot, babuerunt. Eas Conſtantinus miraculorū nocturoorúmque ioſomniorum denunciationibus deuicit. Quoſcuoque autem populos bello ſuperauit, perinde atq; cum Cbriſto de gloria contenderet, gratiam in ſe collatam, propagandæ religionis ſtudio rependit. Omnes oāq; homines ad hanc ſolā coleudam excitauit, & in omnibus prouinciis partē aliquam publicurum vectigalium eccleſiis tribuit, donationémque eam ratalo eſſe tēporibus ſeculiſque omnibus ſanxit. Atque vt memoria continua milites Cbriſtum colete aſſuefaceret, arma eorum ſigno crucis exornauit. Et quum, ſicuti dictum eſt, in imperiali palatio ſuo templū cooſtruxit: tum † portatilem eccleſiam aliam fieri ſibi curauit, quę vbicunque locorum eſſet, & maximè in bello circūferri poſſet, vt ne in ſolitudine quidem agens, vbi opus eſſet, Dcúmq; colete & diuina myſteria participate deberet, ædibus ſacris caretet: ad quam veluti ad tabernaculū ſemper pręſtò fuere ſacerdotes & diaconi, ſine intermiſsiooe mioiſteria diuina, iuxta ſtatas eccleſiæ cæremooias, obeuntes.

Donatio Cōſtantini.

† μεταφορητή. Portatilis eccleſia.

*L. Omnes iudices C. de feri. * κυριακή.*

C Diem eum quem Iudæi primum numerarunt, & Græci ſoli dicarūt, ⋆ Dominicū appellauit, eúmque feſtum & feriatum eſſe omnibus lege lata ſtatuit: ſimiliter & eum qui Sabbarū præcedit, vt in iis precatiooibus vacatemus, ſupplicationibúſque Deum exutaremus: alterum quidem, qoòd in eo Chtiſtus reſurrexit: alterum autem propter crucem, à qua plurimum ſibi bonorum proueniſſe variis modis expertus ſuetat. Quam etiā ob cauſam eam ſummopere inveneratione habeos, in numis ſuis & imaginibus omnibus inſculpi inſcribique fecit. Teſtātur boc imagines eius, babito eo & forma propoſitæ, Supplicium crucis quod Romaois ex lege frequeus maximè & vſitatum fuit, ex iudiciis ſuſtulit. Er quū diuini cultus augēdi ſtudioſus fuit, tum ferendis etiam legibus laudem & gloriā eſt conſequutus. Nam impudicos illicitóſque coocubitus, quus ante eum nemo inhibuerat, ipſe coercuit: ſicuti hoc ex cōſtitutionibus eius legibúſque latis patet. Abſurdas etiam illas apud Romanos leges, ne cœlibes io adeuoda hæreditate con-

Nec illud omiſerim, nomina diarum iſtarum nomina in qua nunc à Chriſtianis vſurpātur, autore Conſtantino principe ſicut in illam Græca laudatione meminit Nicephorus. Angel. Politian. Miſcel. cap. 8. Crux in numis Cōſtantini impreſſa. Crucis ſupplicium abolitum

iugibus æquareotur, nēve præterquam genere propioqui quicq̄ ex teſtamento lucrarentur: pręterea vt qui liberos non procreaſſent, dimidia bonorum parte mulctatentur, abrogauit: ne ſcilicet qui cœlibatum cōplecterētur, quòd deteriore maritis eſſeot conditione, minus eam ſectarentur vitam, quę ſe in ſtudiis Deo placitis ſedulò exercet. Quin vt ij qui per contineotiam in cœlibatu vitam degunt, præcipuum quiddam præ illis habereot, ſanxit: vt cœlibes ſcilicet oēs, etiā impuberes, pro eo atque eis viſum eſſet, teſtari poſſent: cootra cooſuetudioem quæ olim apud Romanos obtinuerat, qui leges tales tolerāt, vt vrbem ſeditionibus belliſque ciuilibus ante eiuſmodi ſanctiooem exbauſtam, ciuibúſque orbatam, matrimooiis liberorúmque procreatione frequentiorē reddereot. Qua verò imperator Conſtantinus obſeruaotia erga profeſsionem fidei ooſtræ fuerit, abuodè illud quoque teſtatur, quòd clericos omnes cooſtitutione lata immunes liberóſque eſſe permiſit: iudiciúmque & iuriſdictionem in eos epiſcopis, ſiquidem ciuilium iudicum cognitionem declinare vellent, mādauit: & quod epiſcopi iudicaſſent, id robur & autoritatem ſenteotiæ omnem habere debere decreuit. Firma quoque & immutabilia eſſe voluit quæ io Synodis cōſtitura eſſeor. Et quæ ab epiſcopis iodicata fotent, vt ea à magiſtratibus reſpublica admioiſtrantibus militaríque quæ ſub eis eſſet manu exequutionī mandarentur, atque ad rem collata perficereotur, conſtituit. Libertatem quoque eccleſiæ lege lata conceſsit, & vt libertate ſacerdotibus teſtibūs donati ciuium Romanorum numero aſcriberentor. Quæ omnia tempos quoque ipſum ad bunc vſque diem, cooſuetudine probata plurimorum aonorum præualente, confirmat. Atq; ille quidem magno ſtudio leges eiuſmodi cōdidit, rebus autem ipſis cultum diuinum ſedulò propagauit. Sed & ipſa religio per ſeipſam admodum viguit, propter eorum qui eam colebant virturem: quòd multi adbuc perſequutione ſopita ſupereſſent cōfeſſores. Et præter eos alij quoque tum extirere magna gloria boni Apoſtolicique viri, operibus ſimul & doctrinis fidem maximè exornantes, de quibus loco ſuo dicetur.

D Illiciti concubitus prohibiti. Cœlibatus honoratus.

Veteres leges de cœlibibus matrimonio. Immunitas eccleſiaſtica.

Forum cleri.

E Decreta Synodorum.

Libertas eccleſiæ. L. 1. & 2. C. de his qui in eccl. manum.

Confeſſores Chriſtiani.

CAPVT XLVII.

F

POſtquam verò & belli & religionis res ei feliciter ſucceſſerunt, Orientis ſimul & Occidentis regiones in ditionem eius peruenerunt, & ipſe ſolus Romaoorum imperator factus eſt, Cbriſtianiſmus indies magis ac magis propagatus eſt, & pax tranquilla per omne Romanum imperium fuit. Et tum quidem Criſpus maximus natu filius eius, diem ſuum obiit. Ipſe verò reliquis filiis Cæſaribus dictis, & Cōſtantino oatu tum maiore Romam miſſo, cootra Byzantios eſt profectus. Byzas oanque quidam genere Græcus, temporibus Maoaſſæ Iudæorum regis vrbem paruam ſub numine ſuo conſtruxit, quam antiquitùs bomines barbari incolentes, propterea quòd ſuis liberè vieren tur legibus, & agreſtióres eſſent, Romanorū imperio ſubiicere ſe protſus tenueruot. Itaqoe poſt bellum in Bithyoia cootra Licinium geſtum, Ni-

Criſpi mors.

Oppidū Byzantium liberæ cōditionis, antea Lygos dictum Plin. lib. 4. cap. 11.

comedia

A comedia ſoluens Conſtantinus, bellum eis intulit. Byzantij portò quum ceruicem ei ſubmittere, & tributum pendere nollent, pertinaciterque Romanæ ſeruitutis iugum excuterent, res ad manus peruenit: ac prælio commiſſo, ſex millia primò in Conſtantini exercitu, deinde conflictu altero tria rurſum millia hominum ſunt cæſa. Quo fortunæ ſucceſſu Byzantij ſublati, vt copias Romanorum omnes conciderent, diſpiciebant. Pauci nanque eo tempore cum imperatore milites erant, omnibus ferè, exiguo excepto numero, ad præſidium Romanæ ditionis, quòd de Perſarum expeditione & incurſione renūciatum eſſet, miſſis. Veſpera diei erat, & imperator lāguidus & mœſtus inopia conſilij cōtinuè oculos in cœlum intendit: atque ibi rurſum, itidem vt Romæ, quum contra Maxentium bellum gereret, ſcripturā ſtellarum ordine atque diſtinctione conformatam vidit, hoc ſic ſignificantem: Inuoca me in die tribulationis tuæ, & liberabo te, & glorificabis me. Stupore igitur percitus, rurſum oculos in cœlum ſuB ſtulit, atque iterum Crucem ſtellis ſicuti antea effigiatam in cœlo, & inſcriptionem circum eam conſpexit, cuius hæc verba erant: In hoc ipſo ſigno hoſtes omnes vinces. Et confeſtim in memoriam ei quæ antea acciderant, venēre. Poſtridie ergo claſsicum canere iuſsit, prælíumque rurſus cū Byzantiis commiſit: & quòd tropæum & ſignū Crucis præferri in acie mandaſſet, fortiter illos vicit, ſimúlque vrbem ipſam cæpit. Victoriæ autem eius tropæum & ſignum eo loco ſtatuit, vbi nunc Porphyretica eius columna in magnam altitudinem ampliter excurrit.

Bellum Conſtantini contra Byzantios.

Videt iterū ſignū crucis in cœlo Conſtantinus.

Conſtantini Victoria.

CAPVT XLVIII.

AD tantam ſublimitatem quum imperium eius maximum pertigiſſet, vrbem aliam Romanæ honore & magnitudine æqualem conſtruere, ſuúmque ei nomen imponere ſtatuit. Erat tum iuxta Helleſpontum, planicies ſub Ilio, ad Aiacis ſepulcrum, vbi olim Achæi bellum cum Troianis C gerentes, ſtationem naualem habuiſſe dicuntur: ibi vrbis forma quæ ei videbatur deſcripta, quibus locis portas extrueret, circumſpiciebat. Hoc ſic eum in animo agitantem, noctu apparens Deus oraculo admonuit, exaduerſum Chalcedoni circum Byzantium quod cōſtituiſſet opus eum perficere debere. Ille porrò iuſsis obſecundans, locum eum omnem circumiens occupat, ſyluam repurgat, ciuibus benignitatem gratiamque ſolitam atque decentem exhibet: naturáque regionis & cœli temperata clementia & ſitu loci ſublimioris maximoperè delectatus, ** maximis eum mœnibus circumdat, & de nomine ſuo Conſtantinopolim vocat: Regiam magnificè ad mare, variis omnigeniſque ornamentis ex Orien- D te omni decoratam, conſtruit. Iuxta hanc ἱππόδρομον ſeu circum equeſtrē inſtituit: & † porticus duas coctili latere in vſum viatorum, vt ſub eis ambularent, proiicit: aliáque inſuper multa ædificia animo ſimul & manu liberali ambitioſè circumcirca excitat. Addit lauacra, & fontes copioſarum & pellucidarum aquarum. Et quum † originarios loci eius, magnitudini tantæ vrbis minus ſufficere videret, ædes maximas per plateas paſsim extruit, viriſque & opibus & fama celebribus incolendas attribuit, quos vel ex veteri Roma, vel aliis ex gentibus eò pertraxerat. Tributáque & ad ſtructuram ciuibus, & in alimenta colonis, vt copiis omnibus vrbs ea abundaret atque creſceret, deſignat. Amplam quoque curiam Senatui ædificat, vrbémque ipſam nouam Romam, & † imperialem, nulla re ab altera illa differētem, nominat. Et maxima profectò illa cepit incrementa, tum conditoris pietate atque inſigni erga Deum amore, tum ciuium ipſorum religione, ſingularíq; ad benignitatem & commiſerationem propenſio- E ne. Tanta certè quidem ei ineſt ad perſuadēdum, & ad Chriſti fidem pertrahendum, vis & illecebra, vt omnes ferè & Iudæos & Græcos ad complectendum Chriſtianæ vitæ Inſtitutum alliciat. Et ex quo verā pietatem ſemel colere cœpit, nunquam aras, ſacrificia & cultum ſimulacrorum eſt experta, præterquam ſub impio Iuliano: quæ tamen macula pauxillulum progreſſa, ſtatim reſtincta diffluxit.

Cōſtantinus vbi Cōſtantinopolim condit.

† [illegible]

† αὐτόχθονας

† Βασιλεύουσαν.

Laus vrbis Conſtantinopolitanæ, propter ſincerū vera religionis cultum. Sed eā, proh dolor, à Turcis anno Domini 1453. capta amiſit.

** *Ad reliquam felicitatem accedit, quòd mare Conſtantinopolim pulchriorem ſitu reddit, circa eam ſe inſinuans quàm maximè, & in pelagus vaſtum exundans, admodum eam exornat, & tranquillos portus nautis præſtat. Duo nanque maria, Aegæum & Euxinum, ea parte qua ad Orientem vrbs ſpectat, confluunt, fluctuumque mutua colliſione commoditatem & amœnitatem plurimam ex parte omni illo afferunt. Procop.*

CAPVT XLIX.

VRbem porrò recens conditam, quum multis aliis decorauit ornamētis, tum præcipuè varij generis ſimulacris & ſtatuis: quas ex Græcorum templis, ideo ſolo æquatis, vt obliuionem erroris illis induceret, huc tranſtulit. His adiecit lapides luculentos, rectorum faſtigia, porticus, columnas, aliáque quæcunque ſpectaculo digna eſſent. Multa præterea opera arte naturam ipſam æmulantia, ad ea quæ ibi fiebant, aliunde eò miſit. Multæ etiam vrbes religione mutata, templiſ- F que deorum direptis, ſimulacra, vt imperatori gratificarentur, Conſtantinopolim perferenda curarunt. In foro autem, quod nunc quoque Conſtantini dicitur, Porphyreticam & maximam illam columnam Roma aduectam ſtatuit, in qua ſtatuam ſuam ex ære factam collocauit, quæ dextra manu ingēs a aureum malum continet: atque ipſi malo veneranda crux ab eo infixa, cum tali inſcriptione: TIBI CHRISTE DEVS VERBVM HANC COMMENDO. Quatuor autem ſolidis firmíſque abſidis pulchrè circuncirca baſi columnæ fundata, ſub ea ipſa baſi duodecim cophinos & ſeptē ſportas, necnon reliquias ſeptē panū, quibus benedictione cōſecratis Chriſtus multitudinem pauit: præterea dolabram Noæ, qua ille arcam conſtruxit, manibus ipſe ſuis imperator, ſigillo ſuo ea omnia obſignata, repoſuit. Quæ ad noſtra vſque tempora etiamnum vrbi ipſi intactus inuiolatúſque theſaurus permanent. Iſtrum fluuium, qui Danubius quoque dici-

Ornamēta vrbis Cōſtantinopolitanæ.

a Sunt autores, qui propter malum iſtud aureū à Turcis Cōſtantinopolitanam vrbē, Aureū malum dici putant.

Statua Conſtantini. In futuro Chriſti iudicio vox abſida gradata, vox cathadra velata adhibebantur. Auguſt.

Pons ſaxeus in flumine Iſtro.

A tur, poute ſaxeo iunxit: eóque tranſito, Scythicam gentem, quæ vltra id flumen coluit, ſibi ſubiugauit. Quo tempore ei denuò in cœlo ſalutifera illa armatura apparuit, victoriámque eam, ſicuti & antea conciliauit. Templa porrò, quæ vbique terrarum ædificauit, quid attinet enumerare? Primum quidem manibus ipſe ſuis, quemadmodum diximus, Romæ in Lateranenſi palatio deſcribendo conformauit. Quod ſanè palatium ipſe quoque in gentibus impenſis magnificè conſtruxit, & CHRISTO ſacrauit. In vrbe Nicomedienſi, loco illuſtri, cui Brachiæ nomen fuit, templum viginti millium martyrum ſplendidum excitauit. Sicuti etiam Antiochiæ κυριακὸν ſeu Dominicum octogonum. Drepani item, vbi genitus eſt, in honorem Luciani martyris delubrum aliud extruxit: eámque vrbem, matri honorem deferens, Helenopolim cognominauit. Tria quoque Conſtantinopoli maxima templa SERVATORI CHRISTO conſtructa dedicauit: ſanctæ Sophiæ ſiue Sapientiæ, ſanctæ Pacis, & ſanctæ Virtutis. Inſuper celeberrimus Apoſtolis templum quoq; ſuum con-
B
didit. Eáque omnia deinceps etiam à ſucceſſoribus imperatoribus magnificè ſunt inſtructa atque ornata. Diuo itidem Mocio, & Acacio, & Agathonico, & Menæ, martyribus, ſplendida martyria ſeu delubra ædificauit.

Tertiò crucē in cœlo Conſtātin' videt.

Lateranenſe palatium Romæ.

Scythæ Patriſtry ſubacti.

Tēpla à Cōſtantino cōdita.

Drepanum, ſiue Drepana, Helenopolis dicta.

Eccleſia ἁγίας σοφίας εἰρήνης, δυνάμεως.

CAPVT L.

SEd & † traiectu, & in loco eo qui Sostheniuni vocatur, eccleſias duas archangelo Michaëli extruxit: ** in quibus ſplendidè exornandis, ad Imperialem magnificentiam nihil omiſit. Mihi verò moleſtum non fuerit, hiſtoriæ huic inſerere earum ſtructurarum cauſam, & vnde loco ei Sosthenij nomen ſit impoſitum. Memoriæ nanque proditum eſt, Argonautas Græcorum quum ad eum quoque locum perueniſſent, prædari atque diripere regionem eam cœpiſſe: & ab Amyco, qui ibi rerum tum potiebatur, in fugam verſos, palantes in quendam ne-
C
moroſum & incultum, propter denſitatem arborum, locum profugiſſe: ibique eis latitantibus, virtutem cœlitùs aduenisse, viri ſpecie, alas veluti aquilæ in humeris habentis, victoriámque aduerſus Amycum oraculo denunciaſſe. Illos porrò id ſequutos, cum illo conflixiſſe, victoriam reportaſſe, ipſum vnà cum copiis ſuis concidiſſe. Atque vt gratiam viſioni ei referrent, fanum eos & ſtatuam, ea quæ eis apparuerat forma, in loco eo excitaſſe: noménque regioni Sosthenium indidiſſe, quòd ſcilicet robore ibi accepto ſalui euaſiſſent. Eam ſtatuam laudatiſſimus princeps
D
Conſtantinus, quum in eam oram neceſſaria de cauſa diuertens vidiſſet, familiaribus comitibúſque ſuis rem talem expoſuit: regionémque eam cum ſtupore admiratus, ibi manſit. Somni porrò capiendi tempore aſsiſtens illi viſio ſtatuæ eius ſimilitudine: Ego, inquit, ſic † ſum Michael archidux Domini Sabaoth virtutum, Chriſtianorum fidei tutor: qui tibi contra impios tyrannos belligeranti, fideli & germano illius miniſtro, auxiliaria arma contuli. Itaque è ſomno excitatus, regionem eam pulcherrimè excoluit, & ara imperiali, magnificáque manu & liberalitate in parte Orientali conſtructa, celeberrimum id templum ciuibus ſimul & aduenis reddidit. Maximè tamen ſacram eam ædem apparitionibus ſuis illuſtrauit Archangelus. Nullus enim graui quopiam caſu, aut ineluctabili periculo, aut ægritudine incognita, morbo denique incurabili circumuentus, † qui ibi Deum orans implorauerit, non facile opem & auxilium inuenit. Et
E
certò ſatis creditur, diuum Michaelem Archangelum apparere ibi ſolitum, ſalutiferum eum efficere locum: cuius rei gratia, ab antiquis etiam Michaelium eſt vocatus. Sedenim quod antiquitùs eo loco Probiano accidiſſe, qui medicus in imperatoria cohorte militauit, audiui, dicam.

Graui is correptus erat morbo, ex pedibus admodum laborans, iuncturis connexionibúſque eorum longo tempore diſtortis. Cæterùm ægritudine tali, viſione diuina in eo templo prorſus eſt liberatus. Hic porrò, quòd Græca ſuperſtitione imbutus, ad Chriſtianam pietatem tranſierat, alia quidem religionis noſtræ quodammodo credibilia atque probabilia eſſe dicebat: Crucem autem diuinam ſalutis cauſam eſſe, omnino non admittebat. Atque in hac illi ſententia periculoſe ſatis perſeueranti, Archangeli viſio aſsiſtens, Crucis ſignum, quod in ſacro Eccleſiæ eius altari collocatum fuerat, exhibuit: diſertiſque verbis oſtendit, ex quo tēpore CHRISTVS ſit crucifixus, nullam eſſe rem quæ opitulari generi humano priuatim & publicè, finém-
F
que debitum & effectum conſequi, abſque auguſti huius ligni virtute poſsit, neque apud Angelos, neque apud pios ſanctóſque, quicunq; veri in Deum amoris teſtimonium obtinerent, homines. Qua perſuaſione ſaniorem ille mentem recepit. Hæc hactenus. Ora autem hæc, ad dextram partem, ex Ponto Conſtantinopolim nauiganti, conſiſtit, circiter ſtadia triginta quinque ab ea, maritimo itinere: ſeptuaginta verò inſuper pedibus iter eum, quod in medio, eſt circumeunti diſtans. Eandem vim & gratiam quoque habet Archangeli delubrum, quod in ipſo, quem diximus, traiectu eſt. Verumenimuerò Argonautæ, vt in Pontum Euxinum peruenere, Æetem propter † vellus aureum direptum fugientes, non eadem qua prius vſi erant nauigatione, in Græciam rediêre: ſed mari quod ſupra Scythas eſt tranſmiſſo, per flumina quæ ibi ſunt, ad Italiæ fines appulere: atque ibi hybernantes,

† ἐν τῷ ἀνάπλῳ.

Sosthenium locus traiectui Cōſtantinopolitano, quo dicitur, è regione oppoſitus.

Diuus archāgel' Michael Argonautis apparuit.

† αὐτός.

Diuus Michael Cōſtantino quoque apparet.

Apparitiones ſancti archangeli.

† ἐνταῦθα λιτανεύσας [illegible].

Sosthenium ſanctū Michaelium dictum.

Probianus medicus ſpeciali podagricus ſanatus.

Signū ſanctæ crucis verum ſeu crucifixi Chriſti pot'.

† χρυσόμαλλον δέρος.

** *De duobus hiſce ſancti Michaelis templis, Procopius Cæſarienſis ſic ſcribit: Littus vtrunque ad Conſtantinopolim ſingulari pulchritudine exornauit Iuſtinianus. Templa duo archangelo Michaeli, alterum ex aduerſo alteri, ad fretum conſtructa fuere. Alterum in regione quæ dicitur ἀνάπλους, hoc eſt tranſitus, ſiue traiectus, in parte dextra Euxinum pontum nauigare incipienti. Alterum autem in littore huic oppoſito, quem locum veteres προόχθους, hoc eſt promontorium, propterea quòd longum à littore in fretum procurrit, appellarunt. Hæc ipſa templa imperator Iuſtinianus vi temporis deformata denuò ex ipſis fundamentis reſtituit, ſtructura admiranda.*

Argonauta rum in Græ cia reditus.

Optimi° chriſtianorũ ſta tus ſub Con ſtantino.

A ★ Emum oppidum condiderunt. Æſtate deinde proxima, adiuuantibus eius regionis incolis, machinis quibuſdam Argo nauem ad quadringenta ſtadia terra trahentes, ad fluuium cui Acylis nomen erat, Eridanum influentem, perduxerunt. Eridanus verò ipſe in mare, quod Italiam alluit, prouoluitur. De his autem ſatis. Quamplurima ſanè alia quoque templa vbique Conſtantinus conſtruxit, aliáque omnis generis veræ pietatis opera perfecit: illud maximè ſtudio habens, vt Chriſtianæ religionis profeſsio per terras omnes quas ſol illuſtrat, propagaretur. Id quod ei ex ſententia ſuccedere perſpectũ eſt. Pax certè optata Chriſtianorum rebus, ſcandalis impedimentíſque omnibus celerrimè ſublatis, affulſit. ** Sed iam tempus eſt, vt ſuus quoque ſeptimo huic libro hiſtoriarum imponatur finis, viginti & ſex D complectenti annos: quorum ſanè viginti Diocletianus & Maximianus Herculius in imperio peregerunt, reliquis ſex Gallerius Maximinus, Maxentius, & Licinius tyrannidem exercuerunt. Quibus etiã magnus Conſtantinus in Galliis nondum Auguſtus ſalutatus, & in vrbe Roma rerum ſummæ præfuit. Quos annos nonnulli Diocletiano tyranno contribuunt: alij verò potius diuo Conſtantino, ſicuti & nos, adſcribunt. Atque iis ſubtractis, reliqui ſunt viginti ſex anni eius, quibus poſt tyrannorum euerſionem ſolus ipſe & vnus Princeps ſincerè ac ritè imperium adminiſtrauit. Et Occidente relicto, in Orientis, quod Nicomediæ fuit, imperiale palatium eſt profectus, & deinceps magno etiam ſtudio vrbem ſibi cognominem condidit. Quo tempore à condito orbe fuit annus quinquies milleſimus octingenteſimus, vigeſimusprimus: à Chriſti natiuitate trecenteſimus, ſedecimus.

Anni huius libri. Secundum alios viginti duos.

Anni imperij Conſtantino Magno

Secundum nonnullos 4294.

* *Plinius libro tertio, cap. 18. Argo nauis flumine in mare Adriaticum deſcendit, non procul Tergeſte. Nec tamen conſtat quo flumine. Humeris traiectam Alpes, diligentiores tradunt. Subiiſſe autẽ Iſtro, deinde Sao, deinde Nauporto, cui nomẽ ex ea cauſa eſt, inter Aemonam Alpéſque exorienti.*

** *Vtcunque Conſtantinus optimus princeps & Chriſtianiſſimus fuerit, de eo tamen à quibuſdam ſic memoriæ proditum, vt decem primos annos præſtantiſſimus diceretur, duodecim ſequentibus latro, decem nouiſſimos pupillus, ob immodicas largitiones. Egnat.*

Licinio poſtremum oppreſſo, Conſtantinus ſolus imperauit annis 26. Cum Licinio & Maximino (Maxentium omitto) circiter annos 6. Ante hos Conſtans Chlorus, Conſtantini pater, & Gallerius Maximinus, poſtquam Diocletianus & Maximianus purpuram poſuere, annos fere 4. Duo iſti ſimul 6. Diocletianus ſolus quatuor annos.

OCTAVI TOMI CAPITA.

1 *Repetitio eorum quæ dicta ſunt, & dicendorum propoſitio.*

2 *Breuis commemoratio rerum apoſtolici Conſtantini, à natiuitate eius vſque ad imperij initium.*

3 *Vt Conſtantinus tyrannos vicerit, & Chriſtianam amplexus ſit religionem.*

4 *De conditione vrbis Conſtantinopolitanæ, ædificiiſque eius: & vt res Chriſtianorum auctæ ſint: & de pietate, virtute, ac conſtitutionibus ſancti Conſtantini.*

† Quidam Meletium nominant.

5 *De Arij cum Alexandro contentione: de † de Melitie: vnde & quomodo, & per quas cauſas & occaſiones ea contentio extiterit.*

6 *Qui ea tempeſtate magnarum vrbium fuerint Epiſcopi: & de Epiſcopis qui ab initio Byzantij eccleſiam rexerunt.*

7 *Epiſtola Alexandri Alexandrini epiſcopi ad Alexandrum Conſtantinopolitanum epiſcopum, de Arianis.*

8 *Alia eiuſdem epiſtola publicè vniuerſis ſcripta, in qua Arius excommunicatur: in qua etiam Euſebius Nicomediæ epiſcopus perſtringitur.*

9 *Quibus de rebus Arius ad Euſebium Nicomediæ epiſcopum ſcripſerit.*

10 *Quæ Euſebius idem Paulino Tyrio epiſcopo ſcripſerit.*

11 *De Synodis pro Ario coactis, & de turba & confuſione quæ per orbem Arium inuaſit.*

12 *Vt Conſtantinus audita Eccleſiæ contentione, Hoſium Hiſpanum in Orientem miſerit, ad concordiam inter diſsidentes conciliandam.*

13 *Epiſtola Deum diligentis Imperatoris, ad Alexandrum & Arium miſſa.*

14 *De prima vniuerſali ſancta Nicæna Synodo, quæ de ea Euſebius ſcribat.*

15 *Quæ ante Synodum ſint acta: & de duobus philoſophis, qui præter omnium opinionem in Chriſtum crediderunt.*

16 *Vt imperator Synodũ ipſam ingreſſus ſit: & oratio eius quam ad ſacrum epiſcoporum ordinem habuit.*

De quibus rebus Synodus decreta fecerit, & de ſancto fidei noſtræ ſymbolo. 17

De Epiſcopis qui per diſsidium contra decretum Synodi pugnarunt: & quæ contra eos, ipſumque Arium, Synodus & ipſe imperator conſtituerit. 18

Quæ de Paſchate & hæreſiarcha Meletio Synodus decreuerit, & de ſacris diuiniſque canonibus. Item quid Paphnutius confeſſor ſuaſerit. 19

Quòd etiam Aceſium Nouatianorum Epiſcopum imperator in Synodum acciuerit. 20

Qualia Euſtathius Antiochenus, & Athanaſius Alexandrinus, Epiſcopi, veræ pietatis propugnatores, de Synodi actis memoriæ mandarint. 21

Epiſtola Euſebij Pamphili ad eccleſiam ſuam, acta Synodi exponens. 22

Vt duo etiam mortui Epiſcopi & patres decretis Synodi ſubſcripſerint, Chryſanthus & Muſonius. 23

Quæ ipſa ſancta Synodus Alexandrina ſcripſerit eccleſiæ, de rebus in Synodo geſtis. 24

Epiſtola magni Imperatoris Conſtantini ad omnes vbique Eccleſias, de ſanctæ Synodi actis, & de Arianis. 25

Quòd Conſtantinus liberalitatis & munificentiæ cauſa à charitatis affectu profecta, Conſtantinopolim Synodo tranſlata, publicum ei præbuit epulum: & muneribus omnes honoris gratia proſequutus, domum quémque dimiſerit. 26

Epiſtola magni Conſtantini de eccleſiarum reſtauratione, & ſacrorum librorum comparatione. 27

Quæ magnus Conſtantinus Macario Hieroſolymorum epiſcopo, de viuifico Chriſti ſepulchro ſcripſerit. 28

Vt imperatoris mater Helena Hieroſolymis fuerit, & ibi crucem ſanctam inuenerit, & quæ circa eam inuentionem ſint acta. 29

De eccleſiis quas Helena & Conſtãtinus Hieroſolymis & circa ea loca conſtruxerit. 30

31 *De Deo gratis operibus beatę Helenę, eiuſdémque obitu, Item de cognomine ei vrbe: præterea hiſtoria fidē propè excedens de ſancto martyre Luciano.*
32 *De tribus magnificis crucibus, quas in magnis columnis Conſtantinopoli Conſtantinus collocauit: & mirifica, de vna earum narratio.*
33 *Vt Conſtantinus Chriſtianiſmū vbique terrarum propagari curauerit.*
34 *De Iberis, vt ij ad piam Chriſtianæ fidei profeſſionem ſint adducti.*
35 *Vt etiam interioris Indiæ populi Chriſtianiſmum ſint amplexi, & natio itidem Armeniorum.*
36 *Quid Sapori regi Perſarum acciderit: de epiſcopo Simeone, déque ijs qui cum eo martyrio ſunt affecti.*
37 *De Tarbula Simeonis ſorore: de Acepſima, & Mile, epiſcopis: aliiſque in Perſide ſedecim millibus martyrum.*
38 *Quæ Conſtantium Sapori Perſarum regi pro Chriſtianis ſcripſerit.*
39 *De vita monaſtica, vnde ea initium ſumpſerit, quid ea profiteatur, & quos habuerit autores.*
40 *De vita & inſtituto clariſſimi inter Monachos Antonij magni, & ſectatoribus eius: & de Paulo Simplici.*
41 *De ſancto Amone: & Eutychiano, qui in Olympo Bithyniæ monte verſatus eſt.*
42 *De ſanctis magnorum miraculorum editoribus, Spiridone, Nicolao, & Parthenio.*
43 *Quemadmodum Euſebius & Theognis Ariani, libello pœnitentiæ exhibito, ſuas receperint eccleſias: eóſque qui in eorum locum ſurrogati erant, eiecerint.*
44 *Vt poſt Alexandrum Athanaſius Alexandriæ epiſcopatum ſuſceperit, & de eius à pueritia inſtitutio-ne: & vt † ſeipſo magiſtro ſacerdos ſit factus, & magno Antonio charus fuerit: & de Arianorum contra ipſum calumnijs & inſidijs.* † αὐτοδίδα-κτος.
De Synodo Antiochiæ congregata, quæ Epiſcopatum Euſtathio magno abrogauit: & de Epiſcopis, qui ei ſucceſſerunt. 45
De Romano & Hieroſolymitano patriarchis. Item de Arianorum & Meletianorum coniunctione atque vnione. 46
Vt Arius ſit reuocatus ab exilio, rectam deinde doctrinam & religionem ſe ſectaturum pollicitus. 47
Vt Athanaſius, quòd Arium non ſuſceperit, accuſationem ſuſtinuerit ab Arianis & Meletianis: & de decantata Arſenij manu. 48
De Synodo Tyri contra Athanaſium coacta, & vt accuſationes contra ipſum inſtitutas falſas eſſe Athanaſius arguerit. 49
De conſecratione ſeu dedicatione templi Hieroſolymitani, Epiſtola imperatoris ad Synodum Tyri Phœniciæ congregatam: & vt Athanaſius exul ſit factus. 50
Vt Arius ex Alexandria Conſtātinopolim adueniens, negocium faceſſerit Alexandro Conſtantinopolitano epiſcopo: & vt Alexandri precibus Arius ſit ruptus, & quomodo Athanaſius obitum eius memoriæ commendarit. 51
De iis quæ poſtea Alexandriæ acciderint, & de conſtitutione quam imperator contra omnes tulit hæreſes. 52
De Marcello, qui Ancyræ minoris Galatiæ epiſcop⁹ fuit & de Aſterio ſophiſta. 53
De obitu & teſtamento Magni Conſtantini. 54
De ſepultura eius: item quibus moribus, qua ſtatura et forma corporis fuerit. 55

A ECCLESIASTICAE HI- D
STORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS OCTAVVS.

CAPVT I.

Res geſtæ + Apoſtolis ipſis comparandi Conſtantini, poſtquam hoſtiliter cũ impio Licinio bello eſt congreſſus, vſque ad conditum atq; in ampliorem vrbem redactũ Byzantium, ſic ſe habent. Quãdoquidem verò admo-B dum abſurdum mihi eſſe videtur, tam illuſtré imperij adminiſtrationem, veræque in Deum pietatis, vt ita dicam, fundamẽtum ſimul & faſtigium, impiiſsimorum tyrannorum catalogo & hiſtoriæ ita inſertam (quod quidem neceſſariò prorſus factum eſt) relinquere: facere nõ poſſum, quin eam, quoad eius fieri poteſt, ab illis ſeiunctam, proprio perſequar libro: quum ſcilicet tam ampla ſit, & rebus omnibus excellẽs. Quapropter quæ antea Tyrannorum temporibus coniuncta expoſui, quàm potero breuiſsimè oratione perſtringam, de patre nimirũ eius, de natiuitate, de educatione, quomodo ad rerũ adminiſtrationem peruenerit: mox etiam veteris Romæ imperium conſequutus ſit, vt triumphale victoriæ ſignum in cœlo conſpexerit, per quod etiam exitiales & execrandos illos tyrannos deuicit: deinde quomodo diuino Romæ lauacro ſit ablutus, quæ pro Chriſtianis & Eccleſiis ipſis peregerit: quibus cõſtitutionibus pro religione noſtra promulgatis effecerit, vt res noſtræ breui magna acceperint incrementa: vt poſtremùm Licinium attriuerit: denique Byzantio ca-C pto, prædonibúſque inde pulſis, cognominem ſibi vrbem magnificè excitarit, eandemque ſacris & profanis ædibus, porticibus, + proiectis, ſtatuis, aquis, aliiſque publicis intra & extra mœnia ædificiis exornarit. Hiſce omnibus, quæ antehac latius ſunt explicata, breuiter repetitis, quæ ſequuntur fuſius cõmemorabimus: res ſcilicet impiiſsimi Arij, primamque Oecumenicam & vniuerſalem Nicænam Synodum: & vberem, qui tum floruerunt, diuinorum virorum prouentum, quæ gentes, & quomodo profeſsionem fidei noſtræ ſuſceperint, Arianorum poſt Synodũ improbitate reiecta: quæ Antiochiæ, Tyri, Æliæ, Alexandriæ, & Conſtantinopoli contra Euſtathium & Athanaſium veræ pietatis illuſtratorem acta ſint. Deinceps de rebus beatæ Helenæ, quomodo ea Hieroſolymis precioſam venerandamque Domini crucem inuenerit, quibus rebus ibi pulcherrimè ſacroſancta excoluerit loca, & quomodo tandem diem ſuum obierit. Multa præterea alicubi inſerentur, videlicet de Aſterio & Marcello Melitianis, de Nouatianis: & quomodo Arius crepuerit, libello prius verioris pietatis exhibito. Poſt hæc omnia feliciſsimam Cõſtantini mortem, magnificáſque & tali principe dignas exequias, qui innumera deinde miracula & prodigia ediderit, referemus. Sedenim manum operi admouentes, commodè id tali initio ordiemur.

Dividendum propoſitum.

† ἐμβόλοις.

CAPVT II.

Diuo Conſtantino pater fuit Conſtãs, cui ✶ Proceri, ab aliquibus etiam Chlori ſeu virentis cogno- E men impoſitũ. Illuſtri is admodum loco natus, genus ad imperatorum familiam retulit. Claudij enim, qui ante Diocletianum & Aurelianum ipſum Romæ imperauit, + ex filia nepotem fuiſſe conſtat. Poſteaquàm autem Perſæ, Sarmatæ, & inſuper Parthi, Varacho concitante, aduerſus Romanos bellum mouere: Diocletianus, qui tum imperium obtinebat, Conſtantem oratorem ad barbarus componendæ pacis gratia miſit. Hic ex Heſperiis in Orientem profectus, ad locum cui Drepani nomen erat, appulit. Ibi hoſpes, comitatus eius & cohortis regiæ ſplendore captus, filiam ei ſuam viuida & nubili iam ætate puellam ſubiicit. Conſtans amoris concubitúſque mercedem, pallium mulieri, regia purpura intextum atque exornatum, donat: & puellæ patrem, quod illa procreatura eſſet, tollere atque educare iubet: nouum & id admirandũ quiddam fore arbitratus, ex eo quòd cum puella dormiens, in Occidente, circum ipſum lectum, ſolem illuceſcentem ſe vidiſſe in cubiculo, dixit. Cæterùm legatione ſua ritè defunctus, domum redijt: ibíque F egit. Interea Diocletianus, poſtquam ad imperium peruenerat, quarto adminiſtrationis eius anno, Maximianum Herculium ſocium ſibi imperij adſciuerat. Conſtans verò & Maximinus Gallerius, Cæſarum + inſignibus decorati ſunt. Quorum hic Galleriam Diocletiani, ille verò Theodoram Herculij filiam vxorem duxit: quum quidem vterque quam antea habuerat coniugem, propter eam quam erga imperatores gerebant animi affectionem & propenſionem repudiaſſet. Cõſtanti Britannia, Alpes & Gallia ſuperior prouincia obuenit, + inacceſſæ & non ita multorum vectigalium regiones. Annis aliquot intercedentibus, quò ipſe antea legatus miſſus fuerat, oratores quoq; ire iubet, viros genere claros. Cæterùm & illi, quũ Drepanũ delati eſſent, hoſpitio matris Cõſtantini excipiuntur. Vbi puer ludẽs, ab vno oratorũ ad animi acerbitatem per obiurgationẽ eſt cõmotus. Cuius verba ille ægrè impatiẽtérq; ferẽs, lachrymis profuſis ad matrem quere-

Parentes & ortus Cõſtantini.

Alij ex filia Chriſpi, qui fuit frater Claudij, patre Eutropio genitum tradunt.

Cõſtãs dicere ſolitus fuit, Opes publicas melius à priuatis pluribus haberi, quàm intrà vnum Principis clauſtrũ reſeruari. Eutrop.

A Iam deſert. Tum illa rem omnem de puero in medium producit, Regij aſſeuerãs ſanguinis eſſe. Et verba ea facile confirmabant, quum pueri facies, quæ Conſtantis vultum apprimè referebat, tum purpura illa infecta veſtis, quam ex arca mulier protulit. Atque ij quoque legatione ex Conſtantis ſententia confecta, in patriam reuerſi, quũ alias muneris ſui res illi expoſuere, tum de puero etiam Conſtantino retulere, formoſum eum ingenioſúmque adoleſcentulum geſtus edere regios, & vultum conſtitutionémque eius ferè omnem egregiè referre. Quam ob cauſam Conſtans filium ſtatim vnà cum matre ad ſe adducendum curauit. Quum verò metueret, ne quid vel puero vel matri ab vxore ſua, per zelotypiam & coniugalem æmulationem accideret, Helenæ ipſi, ſicuti decebat, proſpexit, puerũ autem aliquanto pòſt Nicomediam ad Diocletianum miſit. Ibi ille in imperatorio palatio, perinde atque pignus quoddam degebat, inter domeſticus ſcholarũ cooptatus. Et fortia manu peragens facinora, Chriſtianorum ſacra ſenſim & occultè eſt complexus: & imperatores, qui tantopere vanę ſuperſtitioni deditì eſſent, & plurima martyrum cæde oblectarentur, deteſtatus.

Cõſtantinus in aula Diocletiani educatus.

B Porrò vt incantationibus diuinationibúſque quibuſdam Diocletianus cognouit, ipſum Conſtantinum ſolum ſumma rerum & imperio potiturum, idolorúmque cultum ſublaturum, odio erga eum eſt accenſus, conſiliúmque occidendi eius cępit. Qua re comperta, Conſtantinus ad patrem ſe contulit: quem iam ſupremum propè trahentem ſpiritum, & circa teſtamentum condendum occupatum reperit: in quo illi Chriſtianorum religionem conſectanti, imperium poteſtatémq; ſuam reliquit: reliquis, quos ex Theodora ſuſceperat liberis, prætenitis: ipſe quoq; manibus ſuis, in Britannia coronam imperialem ei impoſuit, quinquaginta & ſex ætatis, tribus [a] verò & viginti imperij, exactis annis: quum quidem omnibus, qui veram pietatem colendam ſtatuiſſent, tutus & tranquillus fuiſſet portus & perfugium. Eo modo Conſtantinus paternum eſt conſecurus imperiũ, ducenteſima ſeptuageſima quinta ineunte Olympiade: qui annus eſt à mundo cõdito, quinquies milleſimus octingẽteſimus quintusdecimus.

Cõſtantinus Conſtantis ſucceſſor. a 19. vt Caſſ. 4. vt Auguſtin. Apud alios chronicos ſcriptores ineunte Olympiadẽ 272. Annõ mũdi conditi 4271. Annõ Domini 310 Bibliãder ponit annũ mũdi conditi 4289. Et annum Domi. 321.

C

CAPVT III.

Diocletianus autem & Maximianus, viginti annis in imperio administrando completis, propter certas cauſas, & quòd dura quędam perpeſsi eſſent, poteſtatem eam ſua ſponte ſibi ipſis abrogarunt. Qualia autem vel contra nos, vel etiam pro nobis propoſuerint edicta, & quot martyrũ millibus ſtrenuè pro Chriſti nomine decertantibus, ipſi ſimul & Maximinus ſucceſſor eorum necis cauſa extiterint, pleniſsimè à nobis paulo antè eſt explicatum. Maxentius porrò Romæ, & Maximinus Nicomediæ, hic in Oriente, ille in Occidente, tyrannidem exercentes, eiſdem detinebantur ſtudiis, ciuium ſubditorum bona diripientes, matrimonia aliena violantes, & cædes innumeras quolibet propè die ſubornantes. Aduerſus hos, oppreſſorum legationibus pluribus excitus è Gal- D liis Conſtantinus, primùm Maxentio ad vrbem Romam bellum intulit. Quo tempore aleam Martis prælio aduerſus eum experturus, paternum inuocauit Deum. Et derepentè in cœlo ſalutiferum Crucis ſignum longius diſtentum, Orientem verſus, meridiano tempore, ſplendore ſolem ipſum ſuperante, apparuit: circum quod, in orbem, ſtellis itidem, vt in cruce literatum latinarũ formam referentibus, inſcriptio hiſce verbis eſt viſa, IN HOC VINCE. quod ſignum confeſtim ex auro & lapillis precioſis, ad militaris vexilli inſtar fieri curauit: & ſimul Maxentium fortiſsimè deuicit, in ponte ſubmerſum, & Romam in poteſtatem ſuam recepit. Deinde deorum ſimulacra cõminuens, in cinerem redegit, eorundémque delubra ſolo æquauit. Mox, manibus ipſe ſuis, Seruatori in Palatio Romæ templum ſarculo deſcripſit & extitauit. Leges pro Chriſtianis tulit, aliaq; magno ſtudio pro eiſdem egit, quæ paulo antè recenſuimus. Et quum eum morbus inuaſiſſet, & medici infantum ſanguine id malum diſcuti purgarique poſſe renunciarent, abhorruit reſiluítque ab eo facinore Deo chariſsimus imperator, luctu &. E eiulatu matrum permotus. Intercedit nox, & principes Apoſtolorum ſe ei ſpectãdos exhibent, Romanæque vrbis Antiſtitem accerſere iubent, piſcinam apud eum eſſe oſtendentes, cuius lauacro ablutum illum ſaluum ſubitò & incolumem fore dicunt. Aduenit ille, quæ opus ſunt refert, imperatorem baptizat: & morbus ipſe aquis innatat, ſquamarum in morem, non ab oculis, verùm à carne ipſa decidentium. Itaque ille melius habet, vſque adeò vt miraretur ipſe, is ne eſſet, qui antea fuerat Conſtantinus. Poſtea Iudæorum turba extitit, qui imperatoris matrem adeuntes, Conſtantini quidem ab idolorum cultu defectionem, laudant & admirantur, ſed tranſitionem eius ad CHRISTVM valde arguunt & criminantur.

Bellum Cõſtantini aduerſus Maxentium.

Signum Crucis in cœlo apparet.

Cõſtãtinus Romæ baptizatur.

Et literæ ea de re ab Helena ad filium datæ.

At ille firmis nixus fundamentis efficit, vt illi ipſi Iudæi cum Syluestre Romanæ vrbis Epiſcopo congrediantur, ſermonéſque conferant. Atque is magna eloquentiæ vi cum illis agens, facilè eos conuincit. Mox cum Maximino prælio congreſſus, tropæum Crucis inferri in hoſtem iubet, F aduerſus quod quum ille iacula emittere iuberet, victus ſuccumbit. Quo è medio ſublato, magis etiam res Chriſtianorum ſunt auctæ. Itaque encænia, innouatatúmque rerum feriæ, tranquillitate vbique à Deo conceſſa, celebratæ: aliaque omnia peracta, quæ in eiuſcemodi mutationibus & Dei diſpoſitionibus, moribus fieri receptum eſt. Sub hæc conſtitutiones in ſcripto & ſine ſcripto, quæ pro eo atque deceret, res Chriſtianorum ordinarent, editæ. Templa quædam de integro cõſtructa, quædam in ampliorem decentiorémque formam mutata. Leges latæ, immunitatem miniſtris Dei conferentes, libertatémque & magnificas donationes templis ſacriſque ædibus largientes. Aliæ præterea, ſynodos & conuentus fidelium in vnum cogentes: atque item aliæ concordiam eccleſiarum conciliantes. Atque hæc quidem tum ad eum modum ſe habebant. Licinius autem, qui Conſtantiam Conſtantini ſororem in matrimonio habebat, Orientémque ad

Maximinũ opprimit.

Chriſtiani Encænia vbiq; celebrant.

Licinius imperij ſocium Cõſtantinum

A Nicomediam cum imperio adminiſtrare iuſſus erat, quòd magnitudinem Imperij moderatè perferre non poſſet, rebellionem exitiúmque aduerſus eum, à quo ſumma acceperat beneficia, molitur: conatúmque ſuum, occultè Chriſtianos, quorum ille magnus amator erat, occidens, ac multos ex eis in rationem martyriorum referẽs, declarat. Apud quem quum Conſtantinus neque cohortãdo, neque ſuadendo, neque adeò territando, vt à cœpto deſiſteret, aliquid efficeret, poſtremò bello eum aggreſſus, ad Chryſopolim Bithyniæ prælium cum eo committit. In quo ſuperatus ille, in poteſtatem quidem Conſtantini peruenit: vitam, victore donante, recipit, & Theſſalonicæ ſub cuſtodia ſeruatur: vbi verò tum quoq; ad nouas res reſpectare deprehẽſus eſt, ipſe in ſeipſum ferrũ pertraxit. Quam obrem ſecuti percuſſus, ſibi ipſi quidem vitæ finem, tyrannidi verò & idololatriæ bellicum motum creauit.

primùm in Pannonia, deinde Macedonia, rurſum in Thracia, poſtremò in Aſia victus, fugatus, & per deditionem captus: [illegible] Dacia [illegible] Armentarij cognomen indictum. Cauit Cõſtantinum Licinio cedendo, ne [illegible] tentaret, quod Maximianus Herculeus imperio, quod depoſuerat, repetẽdo fecerat.

CAPVT IIII.

B REbus contra Licinium proſperè geſtis, vrbem quoque vt ſub nomine ſuo condat, circumſpicit. Byzantij quidam erant ſæui admodum, armíſque ſibi barbaro more plurimùm arrogãtes. Hos armis adortus, belli iure vincit: eorúmque vetuſto caſtello diruto, ingentibuſque & magnificis tributis comportatis, magnam conſtruit vrbem, nihil prorſus rerum omnium, quę ad eam illuſtrandam ſpectarent, omittens, ædes præclaras ſtruens, ex ipſa Roma aliiſque populis incolas eò alliciens: + circum equeſtrẽ, porticus, proiecta, aquæductus, fontes, ſtatuas, imagines, & quæcũque eſſent præcipuæ artis opera, fieri, eóque comportari, vt ſplendida ornatáque redderet omnia, curans. Ad hæc, templa Deo, Apoſtolis & martyribus, & maximã illam ⁎ Porphyretici marmoris columnam conſtruens, in qua ſtatuam quoque ſuam collocauit, in polo ſeu vertice mundi crucem infixam manu tenentem. Quo ille ſymbolo indicauit, virtute inuicti eius tropæi & ſigni, terram omnem & mare C ipſum à ſe eſſe ſubactum. In regione etiam ea quæ Soſthenium dicitur, & ⁎ in traiectu, ex apparitione archangeli Michaelis, templa condidit, aliáque plura opera perfecit, quæ illius diuina mẽte & prudentia, atque etiam in rebus omnibus magnificentia digna erant. De cognomine ei vrbe dicitur, nõ longè ab Ilio, circa Græcorum naualem ſtationẽ, eam illum excitare cœpiſſe. quòd autem noctu oraculo diuino admonitus, circum Byzantium, è regione Chalcedoni extruere iuſſus eſſet, reſponſo ei morem gerentem, amplis ita mœnibus ibi circumdediſſe: rebuſque omnibus & ornamentis atque honoribus præcipuis Romæ parem extruxiſſe, curiam atque Senatum, ſumptus, ⁎ teſſeras frumentarias, dignitatiſque genus omne, Imperatoria prorſus munificẽtia ciuibus largitum eſſe. Atque ita omnibus rebus ritè atq; ordine diſpoſitis, Conſtantinopolim & nouam Romam appellaſſe, eadémque cum illa poteſtate, eiſdem moribus atque inſtitutis, eiſdémque legibus eſſe iuſsiſſe, & inſuper + Imperatricem vrbem declaraſſe, populorum omnium qui Romanum imperium agnoſcentes, Septentrionem, Auſtrum, & ſolem Orientem verſus, & quod in medio eſt mare colunt ab D eis quæ ad Iſtrum extructæ ſunt vrbibus, & ab Epidamno, quæ non longè ab Ionio ſinu eſt ſita, vſque ad Cyrenẽ & proximam Libiam, per totum, quod dicitur, Boreale clima & regionem Arctoã. Et vrbem eã condi cœpiſſe, à mundo creato quinquies milleſimo octingenteſimo vigeſimoquinto, Imperij eius decimo: abſolutam autem prorſus eſſe, eiuſdem Imperij vigeſimooctauo anno, qui incidit in conditi Mundi annum quinquies milleſimum octingenteſimum quadrageſimum tertiũ, ſiue, vt alij tradunt, trigeſimumoctauũ.[a] De ea illud quoque memoriæ eſt proditum: vt Imperator ipſe pedibus, haſtam manu tenens, ambitum mœniaque eius definiens circumiit: quòd comitibus eius vlterius quàm conueniret, pomœria vrbis proferre videretur, quendam ex eis ad eum acceſsiſſe atque rogaſſe, Quò vſque tandem here? illumque disertè reſpondiſſe: Eò vſque, dum qui me præcedit ductor, conſtiterit. Vnde ſatis conſtabat, cœleſtem quampiam ei præiiſſe virtutem, quę eũ, quod fieri deberet, inſtrueret. Eam tam magnificè fundatam, almam quoque Romã vocauit, quod verbum Romanis + gloria præclaram ſignificat. Con- E ſtantinus ſanè nunquam non pro Chriſtiana pietate aliquid agens, non Byzantij tantum, ſed & vbique terrarum, pulcherrima ædificauit tẽpla, potiſsimumque in metropolitanis ſedibus, ſicuti Nicomediæ in Bithynia prouincia, Antiochiæ ad Orontem, in veteri Roma, & Hieroſolymis ipſis. De quibus, quæ ibi opera perfecerit, poſtea dicemus. Quum verò res omnes ei ex ſententia cederent, etiam apud exteras nationes, finitimas ſimul & lõginquiores, vel iure belli, vel fœderibus pactis pacatas: altiſsima annis pluribus pax & tranquillitas in orbe Romano floruit, & profeſsio fidei Chriſtianę vbique terrarum eſt propagata. Multę quoque feræ nationes ſacra noſtra ſunt complexæ: & mirificum vitæ inſtitutũ in eccleſiis, & apud multitudinem ipſam, denique in montibus etiam & ſolis locis reſplenduit, quòd nuper admodum Monachi pullulare cœpiſſent, & quòd martyres adhuc & confeſſores ſuperſtites eſſent, ſacerdotéſq; F inſuper Apoſtolicis donis & miraculis, vitæq; ſimplicitate vigerent. Per quos cœleſtem prorſus vitã in terris cernere erat, religione ipſa indies ſemper & in rebus omnibus augmenta ſua capiente: & Conſtantino ſtudio omni in hoc incumbente, vt apud omnes ea vbique confirmata ſtabiliretur, & ad ampliorem magnitudinem excreſceret: vtque per ipſum, adiuuante Deo, Chriſtianiſmus in ſerena certaque trãquillitate & altiſsima pace cõſiſteret. Atque vt ſimpliciter dicam, ea tempeſtate res noſtræ lætiſsimæ, iucundiſsimæ, & florentiſsimæ fuere: aduerſarij autem contrà, in triſtitia, ſummiſsione, & mœrore ſummo vixere.

Conſtantinopolis cõſtruitur & exornatur.

[illegible]

Conſtantini ſtatua equeſtris.

[illegible] Apparitio ſancti Michaelis.

[illegible]

[illegible] Noua Roma & vrbs Imperatrix.

Terminus Orientalis & Conſtantinopolitani imperij.

Tempus Cõdit æ vrbis Conſtantinopolitanæ.

a Sc. ſcilicet aut intra tredecimum annũ perfecta, aut quinto imperij eius anno ædificari cœpta eſſet.

Augurium auſpicatiſsimum cõditæ vrbis Conſtantinopolitanæ.

Alma Roma.

Iuſtinianus Conſtantinopolim nouam Romã Deo propitio, melioribus quàm veterẽ conditã eſſe auguriis cenſet. l. Deo auctore C. de veter. iure enucl.

Chriſtianiſmus vbique florentiſsimus.

CAPVT V.

REligio noſtra quum in tanta eſſet gloria & flore, pacem & quietẽ tantam inteſtinum turbauit bellum. + Nugæ namque & diſputationes cõtentioſæ, veram pietatem perfectãque diuini numinis cognitionem prætexentes, de

Rixæ. Tranquillũ florentẽmq; rei eccleſiaſticæ ſtatũ importunitate ſua hæretici perturbarũt.

A quibus antea inquiſitum non fuerat, ea in quæſtionem deduxerunt, eáque re ingentes turbas in eccleſiis cõcitarunt. Siquidem generis noſtri ⁎ peſtis, improbúſque prorſus & exitioſus hoſtis, nauim eccleſiaſticam tam placidè ſecundis vẽtis ferri, & ab vniuerſitatis huius Deo gubernari vidẽs, ferre id non potuit: & graue moleſtúmque ſibi eſſe putauit, niſi ſubmergendam eam curaret, quæ tam ſecurum citra prauorum dogmatum fluctus & procellas teneret curſum. Vt enim Græcæ ſuperſtitionis præſtigias proculcari, doloſóſque laqueos eius in apertum protrahi, & manifeſtò argui atque conuinci, & creaturam quidem (vt ante hac) amplius non coli, creatorem verò eius, ſicuti conuenit, laudibus vehi & adorari animaduertit: apertum rurſum contra Deum mouere bellũ poſthabuit, & dolo rem clandeſtinè admodum & fraudulenter aggreſſus eſt. Repertis namque quibuſdam, qui Chriſtianam quidem profiterentur fidem, arrogantia autem inaniq; vanæ gloriæ ambitione & dominandi cupiditate quaſi intemperiis quibuſdam agerentur, eis ipſis veluti inſtrumẽ B tis adinuentionis fraudiſque ſuæ vtens, alio quodam modo rem in priorem reduxit errorem & ſeductionem, vt conditor ſcilicet rerum omnium Deus, creaturis ipſis exæquatus & connumeratus, creatura rurſus quemadmodũ antea adoraretur, cultúſque diuinus adorationi † illius ſimilis fieret. Verùm vnde, quóue modo, & per quem zizania hæc ſata ſint, re altius repetita, vt potero, exponã. Alexandriæ, quæ primaria & pręcipua inter Ægypti, Thebaidis & Libyę vrbes, ciuitas eſt, ampliſſima ſanè & populoſiſſima, poſt Theonem, vt antea diximus, Petrus eximius veræ pietatis propugnator, eccleſiam gubernauit: qui certaminis ſacri curſu ſplendidè ſub impiis tyrannis peracto, Achillam breui habuit ſucceſſorem. Atque huic, eccleſiæ clauo dirigendo Alexander ſuffectus eſt, Apoſtolicæ doctrinæ generoſus defenſor: qui in ea, quam diximus, tranquillitate & pace, diuinis inſtitutionibus quotidie eccleſiam exhilarauit. Ea tempeſtate Arius quidam erat, in rationẽ quidem ille ſacri ordinis relatus, ſed qui iam inde ab initio ſtudium ſuum ſuper dogmate ſuo ſatis declarauerat. C Melitio namque nouas res molienti primùm adhæſit: atque eo relicto, ſe poſtea ad diuinum, quem diximus, Petrum contulit, à quo etiam Diaconus eſt factus. ſed ab eodem rurſum eccleſia exactus, eo quòd Petrus Melitium ſectatoréſque eius excommunicauit, & baptiſmum eius non ⁎ recepit, propter nonnullas quidem cauſas, potiſſimum autem quòd ille perſequutionis periculo non perlato, cultum diuinum abiurarit, & dęmonibus ſacrificarit. Eius quippe rei gratia in ordinẽ redactus, neque aliam quampiam ob cauſam, quæ probari aut defendi poſſet, ab eccleſia proſcriptus Melitius, iniuria ſe affectum eſſe dictitans, conuiciis & maledictis Petrum proſcidit. Et quum ſectatores multos haberet, hæreſiarchã ſe & ducem eorum conſtituit: & [a] Epiſcopali dignitate ſibi arrogata, in oppido † Lyco, quod ad Ægyptum eſt, quæcunque ſunt Epiſcopalis muneris, citra pudorẽ timorémque omnem peregit, Petro prorſus præ ſe contempto. Itaque vnà cum aliis Melitio fauentibus, Arius quoque quieſcere nolens, in Petrum eſt inuectus. Vbi verò Petrus accepta martyrij corona, vitæ curſum finiit, [b] ab Achilla ſucceſſore eius D Arius veniam impetrauit: & rurſum Diaconi miniſterio fungi permiſſus, [c] poſtea in Presbyterorum quoque ordinem eſt allectus. Apud Alexandrum quoque, proximum ab Achilla epiſcopum, honeſto loco fuit: & quòd cauillationum dialecticarum non imperitus, atque in eiuſmodi diſciplinis probè exercitatus eſſet, ſcripturarũ interpretatio credita ei fuerat. Enimuerò quum nõ benè ferret Alexandrum Epiſcopi dignitatem obtinere, † quòd non ritè is quoque, neque ordine lectus eſſet, diſſidia aduerſus eum latenter & contentiones mouit. Quúmque non haberet quod in vita moribúſque Alexandri carperet, neque per ſycophantiam facile quicquam confingere poſſet, ea quidem in parte quiet⁹ fuit. [d] quæ verò ille in eccleſia pro cõcione rectè piéq; [e] doceret, in eis repugnare illi inſtituit. Epiſcopus namque, filium cum patre ὁμότιμον, hoc eſt, eiuſdem honoris, atque eiuſdem ſubſtãtiæ, æqualémque per omnia eidem qui eum genuit, eſſe, ex diuinarum ſcripturarum ſententia & traditione docuit. Arius autem inter presbyteros primas tenens, verbóque veritatis prorſus repugnans, creaturam facturamque patris filium voca- E uit, in abſurdas opiniones prouolutus. Ex non exiſtentibus ſiquidem genitum eſſe: & fuiſſe aliquando tempus quum non fuerit, meráque ſententiæ & † arbitrij libertate vitij & virtutis capacẽ eſſe: aliáque eiuſcemodi cenſuit, quæ opinari eum par erat, qui ſibi de huius generis rebus diſſerendum atque inquirendum eſſe cõſtituiſſet. Et quum exiſtimaret epiſcopum Libyci Sabellij dogma aſſerere, contendendi & aduerſandi ſtudio in errorem ex diametro illi contrarium decidit. Sanè quidem permultos ad nouas eius dogmatis res pertraxit, & ex parui igniculi ſcintilla ingẽs eſt & altum exortum incendium. Ab Alexandria enim doctrina hæc progreſſa, Aegyptum, Libyam, & ſuperiorem Thebaidem percurrit, mox etiam ad alias prouincias & vrbes peruenit. Quæſtione tali iam in controuerſiam vocata, Alexander diſſuadere eam eſt conatus. Sed iam non pauci Epiſcopi, & plurimi ex clero rectè dicere Arium affirmabant, ſententiámque eius complectentes comprobabãt. Poſtquam autem inter ſe non cõſenſerunt, ſeu potius Arius † furiis correptus propalàm impietatem do F cuit: Alexander illum, & eum eo qui partes eius ſequerentur, clericos omnes excommunicauit, & ſacro ordine mouit. Sentiebant porrò cum eo in Alexandrina parœcia, Aithalas, Achillas, Carponas, Sarmates, & alter Arius, presbyteri: & Euzoius, Macari⁹, Iulius, Menas, & Helladius diaconi, multam etiam populi partem ſecum trahẽtes. In quo, alij idem ſibi de Deo ſentiendum atque credendum eſſe quod Epiſcopus arbitraretur, putabant: alij verò, ſicuti multis euenire conſueuit, iſtos miſerabantur, veluti iniuria affectos, & indicta cauſa ab eccleſia proſcriptos. Sunt qui dicunt, contentionis huius alium, ante Arium, autorẽ fuiſſe: Alexandrum, ſecũdo ab Ario loco presbyterum, Bancalim cognomine qui nomẽ id adeptus fuerat, ex ſupercreſcentis carnis pondere in dorſo eius collecto, teſtacei vaſis forma, quod Alexandrini vernaculo ſermone bancalam nominare ſolent: hũc inquam, ſecundas in miniſterio ſacro ferentẽ, diſſenſionis cauſam extitiſſe putant. vnde poſtea in-

Marginal notes (left):

⁎ ἀλιτήριος καὶ πονηρὸς, καὶ πάνδημος.

Diabolus idololatriæ autor & propagator.

† ἀρέσκειν τῷ … Tumult⁹ Ecclesiasticus initium.

Alexandrinæ Episcopi.

Arius Melitij ſectator.

Melitius hæreſiarcha à Petro antiſtite Alexãdrino excommunicat⁹, & cum eo Ari⁹.

⁎ μὴ προσεῖναι, non admiſit: hoc eſt, nõ poſſum eiſ eum ſacramẽtum baptiſmi adminiſtrare.

a Melit⁹ ſibi ipſi Epiſcopalem dignitatẽ ſumpſit.

† Deinde Ptolemaus, & Panopolis, ac Verum oppidum: *& in Libyæ Lycum, ſub montes ſitum, Thebaidem. Plin. lib. 5. cap. 9.*

Marginal notes (right):

b Arius ab Achilla Epiſcopo Alexandrino in Eccleſiam ac eorum gratiam impetrata receptus.

c Ari⁹ presbyter & ſacrarum literarũ doctor Alexãdria ordinatus.

† ὑπὸ ὅσος ἂν … ἐγκωμιον …

d Contentio Alexandri epiſcopi, & Arij presbyteri, de doctrina Chriſtiana profeſſione.

Arij hæreſis.

† αὐτεξουσίου γνώμης.

Ex longè lateque graſſata.

† ἀπονοηθεὶς …

Alexander epiſcop⁹ Arium cũ popularib⁹ ſuis ab eccleſia proſcribit. Scinditur Ψ certũ ſtudio in contraria vulgus.

Alexander Bancalis, presbyter & ipſe Alexãdrinus, diſſenſionis autor à quibuſdam habitus.

tet Alexandrum & Arium contentio commota, & τὸ ὁμοούσιον, hoc eſt, conſubſtantialis promulgatio exorta ſit. Quod namque Baucalis prælatum ſibi honore Arium ægreferret, nouationem dogmatis iſtius illi adſcripſit. Alexander verò epiſcopus, vtrumque à contentione abducere volẽs, ad diſputationes ſermonúmque collationes eos inuitauit: perſuaſione potius quàm violenta iuſsione controuerſiam ſopire, conducibilius eſſe ducens. Et quum multoties diſputando congreſsi eſſent, ſicuti fieri aſſueuit, contentione inter quoſpiam mota: Epiſcopos nunc huic, nunc illi beneuolè & cõmodè adhæſit: poſtremò verò tandem & ipſe coæternum & conſubſtantialem patri filium, ita vti antea ſemper ſenſerat, diſertis verbis pronunciauit, Ariúmque idem ſentire iuſsit. Quod vbi ille, vt faceret, in animum inducere non potuit, ſacris ædibus eſt ab eo eiectus.

CAPVT VI.

Primariarũ in urbe Chriſtianorum eccleſiarum Epiſcopi.

EO tempore Romanæ eccleſiæ Sylueſter præfuit, Miltiadis ſucceſſor, qui poſt Marcellinum egregiè in perſequutione ipſa certamine defunctũ, ſacri muneris ſuſcepit adminiſtrationem. Alexandriæ autem poſt Theonem & Petrum, Achillas, ac deinde quem dixi Alexãder, eccleſiaſticam tenuit præfecturam. Antiochiæ, Tyranno in eccleſiaſtico miniſterio Vitalis ſuffectus, pace primùm eccleſiis reddita. Is à tyrannis eccleſiam dirutam denuò excitauit: cuius ſtructuram reliquam Philogonius perfecit, qui ex cauſidico epiſcopus factus illi ſucceſsit, Liciniíque temporibus, vti virum fortem decet, ardorem æmulationémque ſuam pro vera pietate oſtẽdit. Porrò Hieroſolymis poſt Hermonẽ Macario ſacrũ munus creditũ, digno tali nomine viro, vt qui omnibus bonis & ornamẽtis floreret. Cõſtãtinopoli verò, poſt Metrophanẽ, Probi Imperatoris ex fratre nepotẽ, Alexãdro ſacrorũ cura ſorte ceſſerat. Verùm enimuerò hoc loco faciẽdũ mihi omnino videtur, vt altius ab ipſis Apoſtolis repetitos Byzantios epiſcopos recenſeam, & veluti ſacram quandam inſcriptionem hiſtoriæ huic adiiciam. Andreas Domini apoſtolus, Thraciam, Macedoniam, & Euxinum, prouincias ſortitus, Byzantij Chriſtum prædicauit. Et quum à Zeuxippo, tyrannidem tum ibidem tenẽte, ad cædem quæreretur, Argyropolim tranſiit, atque ibi biennium conuentus agens, permultos ad Chriſti fidẽ pertraxit. Cæterùm ſacra eo loco fundata æde, & Stachy apoſtolo epiſcopo creato, Sinopen conceſſit. Stachys ſacro eo munere annis ſedecim adminiſtrato, ibidem ſepultus, Oneſimum habuit ſucceſſorem. Oneſimus quatuordecim annos eccleſiam eam gubernauit, eíque Polycarpus ſurrogatus: qui decem & octo annis munere ſuo cum laude functus, Plutarcho id reliquit. Hic ſedecim annis eccleſiæ præfuit, eamque moriens Sedecioni conceſsit: quo poſt annos nouem defuncto, Diogenes quindecim annis eam rexit. Illi Eleutherius ſuffectus: qui ſeptem annis epiſcopali munere obito, Felicem habuit ſucceſſorem. Felix quinq; annis ſedẽ Epiſcopalem tenuit, eámq; ad Polycarpũ

Catalogus Epiſcoporũ Byzantiorũ ab ipſo apoſtolo Andrea vſque ad Alexandrum, cuius precibus Arius eſt proſtratus.

tranſmiſit. Qui ſanè omnes, propter infideliũ incurſiones, in eo quod memorauimus Apoſtoli oratorio ſynaxes & conuentus celebrarunt. Deinceps Athenodorus functione eccleſiaſtica ſuſcepta, quatuor eam annis obtinuit: eccleſiámque aliam, in loco cui nomẽ erat † Olea conſtruxit, ibique ſynaxim peregit. Eam ædem poſtea Conſtantinus Magnus ſplendidiſsimè auxit & ornauit. Athenodori ſucceſſor Euzoius, ſex annis Epiſcopatum geſsit, cui Laurentius ſuccedens, vndecim annis eccleſiæ præfuit. Poſt hunc Alypius tredecim annis ſacrum magiſtratũ adminiſtrauit. Iſtius ſucceſſor Pertinax, vir Conſularis, nouem annis Epiſcopalem dignitatem obtinuit: qui quum locupletior eſſet, eccleſiam aliam ad mare, in loco quem * ficos nominabant, excitauit, eamq́ue Pacem appellauit. Eum locum Christiani perpulchris & cõtinuis ædificiis in oppidi formam redegerũt. Quapropter eum etiam mœnibus eximiis, magna virtutis gloria pollens Conſtantinus eſt dignatus, quòd in eo ſcilicet Pacis eſſet templum. Poſt Pertinacẽ, Olympianus vndecim annis ſacrorum antiſtes fuit: rurſum poſt hunc Marcus, annis tredecim. Poſt Marcum Cyrillianus ſedecim. Poſt Cyrillianum Conſtantinus, ſeptem. Hic primo epiſcopatus ſui anno, intra Byzantium in parte ſeptentrionali templum ędificauit, atque id Euphemiæ martyri, quæ tum ſacrum peregerat certamẽ, conſecrauit. Ad quod templum reliquo vitæ tempore tranſacto, epiſcopale munus Tito reliquit: qui id ſupra triginta & quinq; annos adminiſtratum, ad Dometium Probi imperatoris fratrẽ tranſmiſit. Atque huic Probus filius ſucceſsit. Et Dometius antiſtitis honorem viginti quatuor, Probus duodecim annos geſsit, cuius Metrophanes frater ſucceſſor fuit. Hic annis decem cum ingenti laude Epiſcopale miniſterium cohoneſtauit. Sub quo etiam Conſtantinus ſemper Auguſtus, cognominẽ ſibi vrbem magnificè condidit. Metrophanis porrò ſucceſſor fuit Alexãder, Apoſtolicis donis præclarus. Hæc de Epiſcopis. Sed enim Alexãdriæ epiſcopus Alexander, quum Arium videret † dominandi furore flagrantem, priuatim illegitimos cõuentus agere, & turbam motúmque ingentem cõcitare: nõ modò ad ſacros eccleſiarum præfectos, verùm etiam ad fideles paſsim in vrbibus omnes, de blaſphemia eius publicitùs literas dedit. Ex quibus partes certas operi huic intexam, vt mihi verior narratio rerum conſtet, & nemini confingere quidquam videar. Adiiciã præterea alia, quæ veritati ſunt conſona, hiſtoriamque omnem dilucidiorem reddere poſſunt.

† Vaia. Olea Conſtãtinopolis regio.

*Item, Fici. Pacis tẽplũ. * συκάς. Chriſtiani ad hoc tẽplũ oppidum conſtruxerunt.*

Probi imperatoris frater, & ex fratre nepotes duo, Byzantij epiſcopi.

† φιλαρχίαν δαίμονι ὑφέμενον.

CAPVT VII.

Alexandri Alexãdrini epiſcopi ad Alexandrum Cõſtãtinopolitanũ epiſcopum, de rebus in doctrina eccleſiæ nouis Arij, ſcriptum.

ALexander itaque iſte Alexãdrinus, ad cognominem ſibi Alexandrum Conſtantinopolitanum hæc ſcripſit. Reuerendiſsimo & vnanimi fratri Alexandro, Alexãder in Domino ſalutem. Prauorum hominum, qui dominandi libidine & pecuniæ cupiditate ducuntur, inſtitutum, ſemper quæ ampliores eis eſſe videntur, inſidiatur eccleſiis: qui vario ſanè prætextu pietatem eccleſiaſticam inuadere ſolent. Siquidem tanquam ſtimulis quibuſdam, ab

A eo qui in illis efficax eſt, diabolo, ad propoſitam ſibi voluptatem incitati, religione omni proiecta, iudicij Dei timorem proculcant. De quibus neceſſitas mihi impoſita eſt, multa ab eis paſſo, vt ad pietatem veſtram ſcriberem, vt eiuſmodi homines caueatis, & ne quis eorum ſe in parœcias & eccleſias veſtras ſubinſinuare audeat, prouideatis. Inſtructi enim ſunt per ſimulationem & diſsimulationem, ad fraudem & ſeductionem, impoſtores iſti, vt ſiue per ſeipſos, ſeu per literas, per aſſentationem & venditationem falſam arte quadam compoſitas, tranſuerſos agant ſimplicem atque ſinceram fidẽ conſectantes homines. Quandoquidem Arius & Achillas, coniuratione nuper facta, Colluthi † dominandi cupiditatem, longè etiam deterius quàm ipſe ille, ſunt æmulati. Ille namque accuſatione aduerſus hos ipſos inſtituta, maligni conſilij ſui aliquem cepit prætextum. Iſti verò, * æruſcationẽ illius ſub Chriſti nomine ſuſceptã videntes, eccleſiæ amplius ſubiecti eſſe nõ ſuſtinuerũt: ſed extructis ſibi ipſis latronũ ſpelũcis, continuos ibi peragẽtes cõuentus, diu noctúque ſe in calũniis aduerſum Chriſtũ & nos excogitãdis, meditãdo exercẽt, B atque omnes pias & Apoſtolicas ſententias reprehendentes, Iudaico prorſus more, Chriſti perſequutricem inſtituunt officinam, diuinitatem Saluatoris noſtri pernegantes, omnibúſque eum parem eſſe docentes, & voces ſalutiferæ eius œconomiæ & adminiſtrationis noſtrâque cauſa ſummiſſionis colligentes, cõgerere ea illis impietatis ſuæ dogma contendunt, verbáque diuinitatis initióq; ſimul & fine carẽtis Paternæ gloriæ eius auerſantur. Quapropter impiam Græcorum & Iudæorũ de Chriſto opinionem corroborantes, laudem ab illis, quam maximè poſſunt, venantur: omnia ea quibus illis ludibrio ſumus, ſubornantes atq; procurantes, ſeditionéſque & perſequutiones quotidie contra nos excitantes: & quùm iudicia aduerſus nos, impudicis mulierculis, quas ipſi doloſè ſeduxerunt, interuenientibus inſtituentes: tũ Chriſtianiſmum ad obtrectationem traducentes, ea eo quòd per plateas & vicos omnes, nouæ eorum, adulterata pietate, res temerè vulgantur. Quinetiã indiſſolubilem Chriſti tunicam, quam ne carnifices quidem illi diuidere voluerunt, ſcindere ipſi C auſi ſunt. Itaque nos ea quæ moribus improbiſq; & apertis conatibus illorum congruunt, adhibentes remedia, communibus ſuffragiis noſtris, illos ab ea quę diuinitatem Chriſti adorat eccleſia proſcripſimus. Conſilium illi quoque cœperunt, vt nos fraudulenter circũuenirent, & ad conſentientes nobis collegas furtim tranſire, ſub obtentu pacis atque vnionis, deprecationem quidem præ ſe ferentes, re ipſa verò aliquos ex illis in contagionẽ morbi ſui pertrahere per † blandiloquẽtiam ſatagentes, & vt captioſis argutiſque ab eis acceptis literis, habeant, quas à ſe in fraudem abductis perperam legant: eóſque impietati iam aſſuefactos, prorſus à pœnitentia & fuga errorum, quibus ſunt ſeducti, abſtrahant, perinde atque ſuffragantes ſibi & conſentientes haberent Epiſcopos. Non illi ſane, quæ apud nos malè & docuerunt & egerũt, (quam ob rem etiam excommunicati ſunt) confitentur, ſed aut ſilentio ea committunt, aut confictis atque compoſitis verbis & ſcriptis adumbrãtes tegunt, homineſque decipiunt, atque † ad perſuadendum comparatis inſidioſiſque ſermonibus D peſtiferam ſuam occultãtes doctrinam, ſeductioni & fraudi expoſitos abripiunt. Sed & pietatem quoque noſtram, paſsim apud omnes ſycophanticè carpere non omittunt. Quapropter illud euenit, quum nonnulli literis eorum ſubſcribant, vt in eccleſiam illi recipiantur: & * collegæ, qui id permittere audent, vt equidem puto, graui calumniæ crimine non careant: qui ſcilicet non ſolum id faciunt, quod Apoſtolicus canon eis non permittit, verùm etiam diabolicam, quæ in illis eſt, cõtra Chriſtum efficaciam ſuccendunt & augent. Eã ob cauſam nihil cunctatus, dilecti, meipſum excitaui, vt taliũ hominũ vobis oſtenderẽ infidelitatẽ.

Deinde blaſphemias illorum ſingillatim exponit, eíſque copioſe ex diuinis ſcripturis refutationes obiicit, impietatem ipſorum redarguens: & lõgius ſtilo progreſſus, infert. Multa, dilecti, quũ dicere poſſem, prætereo: moleſtæ arrogãtiæ eſſe ducens, eadem ſentientes doctores, pluribus admonere. Nã vos ipſi † à Deo docti eſtis, minimè ignorantes, doctrinam hanc Ebionis ipſius, & Artemę, & Pauli Samoſateni eſſe, quorum iſti impietatis E fecibus hauſtis, nobis nunc, ex non exiſtentibus, illorum clam * viuiradices producunt: Arius nimirum ipſe, & Achillas, & quod cum eis eſt malignãtium conciliabulum: & tres præterea illi in Syria neſcio quo modo creati epiſcopi, de quibus iudicium arbitrio veſtro permittimus. Deinceps declaratis ſummiſsioribus ſcripturæ vocibus, quas Saluator † adſciticias noſtra cauſa per exinanitionem ſalutarémque paſsionem ſuſcepit, itidémque eis locis relatis atque expoſitis, quibus extra initiũ omne principium ac Deitas, naturaliſque gloria & diuinitas eius exprimitur, hęc proſequitur. Quis verò quod ſcripturus ſum mirabitur, dilecti? ſi cõtra me, & piiſsimam plebem noſtram, ementitas eorum calumnias expoſuero? Qui etenim aduerſus diuinitatem filij Dei aciẽ ſtruere auſi ſunt, cõtra nos quoque * cum nulla prorſus gratia, probra & conuicia dicere nõ verentur. Qui etiam ea veteribus nullos eſſe dignos putant, qui cum eis conferantur: neque eis æquari ſe patiũtur, quibus nos à pueris præceptoribus vſi ſumus: ſed ne ex omnibus quidem qui paſsim ſunt, collegis & presbyteF ris, quenquam ipſis comparari volunt, ſolos ſe ſapientes, poſſeſsionum contemptores, & dogmatũ repertores eſſe iactantes: vt quibus vnis reuelatũ ſit, quod nemini omnium qui ſub ſole ſunt hominum in mentem venerit. O tumorem impium, & furorem immenſum: ô opinionem inſanam, & Satanicum planè ſenſum. Sub hæc aliis quibuſdam memoratis, & dogmate fidei eorum fuſius expoſito, circa finem epiſtolæ hæc adiicit. Hoſce igitur anathematis fulmine, de fidelium fratrum conſenſu, ictos, nemo veſtrûm recipiat, neque vel dicta vel ſcripta eorum ſuſtineat. Qui enim mentiri omnia conſueuere, impoſtores, veritatem certè non proloquentur. Vrbes illi circumeunt, nihil aliud agentes quam vt amicitiæ obtentu, per hypocriſim & adulationem, literas dent & accipiant, quibus ſeducãt, ab ipſis iam deceptas paucas mulierculas peccatis oneratas: Et quæ ſequuntur. Huſce itaque talia contra Chriſtum auſos, & qui Chriſtianiſmum quùm publicè ad populum traducũt, tum in iudiciis magno ſtudio & contentione pro-

Collutbus. *Et Collutb⁹ quadã peruerſa docebat, ſed non durauit eius hæreſis: nam ſtatim diſſipata est. Epiphan. contra Anomæos. Ariana hæreſis.* *Hæreticorũ fere cœpta apud plebẽ & infideles homines plauſibilia.* *Indiſſolubilis Chriſti tunica.* *Arianorũ proſcriptio & excõmunicatio.* *Hæreticorũ cõſilia & opera fraudulenta.* *Hic etiam Artemõ ſuprà dictus.* *Hæreticorũ arrogantia.*

A bris manifeſtis exagitant: qui perſequutionem temporibus pacatis, quātū in eis ſitū eſt aduerſus nos concitāt: qui ineffabile Chriſti natiuitatis myſterium eneruant: hoſce, dilecti, auerſantes, vnanimi nobiſcum conſenſu & ſuffragio, calculis quoque veſtris furibundam eorum audaciam iugulate: exēplo collegarum noſtrorum, qui in illorum excommunicatione acquieſcunt, literis contra eos ad me datis, libellóque damnationis ſubſcripto, quē per filium meum Appionem Archidiaconū miſi per Ægyptum omnem, Thebaidem, Libyam, Pētapolim, Syriam, Lyciam, Pamphyliam, Aſiam, Cappadociam, & alias circumcircà regiones. Ad horum ſanè exemplum, à vobis etiam eum confirmatum iri, perſuaſum habeo. Multum quidem certè opis à me in eos qui ab illis ſunt detrimento affecti, eſt collatum: ſed illud maximum fuerit depellendorū à ſeducta plebe malorum auxilium, ſi collegarum noſtrorum concordi cōſenſu illa perſuaſa, ad pœnitentiam decurrere ſtuduerit. Salutate vos inuicē, eius quę apud nos eſt conſentiēris fraternitatis nomine. Valere vos in Domino opto, dilecti. Vtinam fructum aliquem veſtrorum tantopere Chriſti amantium animorum percipiam. [B] Deinde anathemate excōmunicatos, in epiſtola recēſet, quos & nos ſuprà retulimus. In eandem ſententiā, Philogonio Antiochiæ, Euſtathio Berrœæ in Syria, atq; aliis etiam aliarum eccleſiarum antiſtitibus ſcripſit, quos Apoſtolicam doctrinam comprobare ſciebat. Arius porrò neque ipſe ſibi ceſſandum eſſe putauit. Quapropter neceſſitate quadā ductus, occupare Epiſcoporum beneuolentiam voluit: & culpam deprecans, de fide ſua ad eos ſcripſit: ſimúlque petiit, ſi rectè quidem crederet, vt & ipſi autoritate ſua id cōfirmarent: & Alexādro, ne ſibi ſuiſque moleſtiam exhiberet, ſignificarēt: Sin minus, vt quemadmodum credendum eſſet, ritè doceretur. Nec parum ea res Arij partibus profuit. Opinione namq; tali vbique ferè apud Epiſcopos vulgata, communis omnium de ea quæſtio fuit. Itaq; alij ad Alexandrum ſcripſerunt, nequaquam prius Arium recipiēdum eſſe, quàm ſolenniter blaſphemiæ ſuæ nuncium remiſiſſet: alij contrà, illum vt pium, & nihil in fidei doctrina nouantem potius, defenderunt. [C] Alexander porrò, quū cerneret multos ſum, per ſpeciem ſanctimoniæ & grauitatis, Arianos ad ſe admittere: multos etiam inſtigare, vt ipſe ad recipiendum in gratiam Arium perſuaderetur: maximè verò Euſebium Nicomediēſem, virum præclarum, atque in vtraq; diſciplina summè verſatum, & in Imperiali palatio plurimùm honoratū (Diocletianus enim Nicomediæ, & qui ante eum fuere principes, Imperatorum domicilium conſtituerant) ſeipſum excitat, atque illis reſcribit, Arianos ſe ad communionem non recepturum. Admodum antē literis ſuis Nicomedienſem Euſebium perſtrinxit, quæ ſic habent.

[Margin: Scriptū hoc integrum reperitur apud Theodoretū Eccle. ſua hiſtoria lib. 1. cap. 4.]

[Margin: Cap. 5. eod.]

[Margin: Arius quoque cauſam ſuam per literas apud Epiſcopos agit.]

[Margin: Epiſcoporū varietas de Ario ſententiæ.]

[Margin: Euſebius Nicomedienſis epiſcopus. Arij fautor.]

CAPVT VIII.

[Margin: Socrates Eccle. hiſto. lib. 1. cap. 6. Euſebius Alexandri Alexandri epiſtola]

Chariſsimis & reuerēdiſsimis, qui vbique ſunt, per catholicam Eccleſiam, collegis, Alexāder in Domino ſalutem. Quum corpus vnum ſit ipſa catholica eccleſia, præceptúmque exter in diuinis literis, vt vinculum concordiæ & pacis retineamus, [D] peræquum eſt, vt alij aliis inuicē, quæ apud quoſque accidunt, perſcribamus: vt ſiue doleat ſeu lætetur membrum vnum, ipſi inter nos vel condoleamus, vel congratulemur. In eccleſia ſanè noſtra exurrexerunt nunc viri iniqui & † Chriſti inimici, defectionem docentes, quam rectè quiſquam præcurſorem Antichriſti exiſtimauerit atque dixerit. Conſtitueram equidem id ſilentio committere, vt fortè inter ſolos deſertores malum hoc cōſumeretur: neque in loca alia progreſſum, ſimplicium quorundam aures contaminaret. Quandoquidem verò Euſebius, qui nunc Nicomediæ eſt, in ſe eccleſię res ſitas eſſe exiſtimans, (quoniam in eum, quòd Beryto relicta, oculis cupiditatis in Nicomediēſem eccleſiā adiectis, eam affectatus eſt, legitimè vindicatum non eſt) præire deſertoribus iſtis, & ad loca quæuis ſcribere, eos commendans, cœpit, ne fortè ignorantes aliquos in extremam & Chriſtinimicam hæreſim pertrahat, neceſſe habeo, id quod in lege ſcriptum eſt memoria tenens amplius non ſilere, ſed vobis rem eam omnibus annunciare, vt & defectores ipſos atque inauſpicata eorum verba cognoſcatis: & quum Euſebius [E] ſcripſerit, animum ad literas eius non attendatis. Dudum namque maleuolentiam ſuam tempore occultatam, nunc tandem per hos renouare volens, præ ſe fert ille quidem tanquam pro his ſcribat, reuera autem pro ſeipſo id ſe ſtudioſè facere declarat. Et deſertores quidem ſunt, Arius, Achillas, Aithales, Carponas, alter Arius, Sarmates, Euzoius, Lucius, † Iulius, Menas, Helladius, Caius, & cum eis Secundus, & Theonas, aliquando Epiſcopi dicti, quæ verò contra ſcripturas adinuenta docent, hæc ſunt. *Non ſemper Deus pater erat, ſed erat quum Deus pater non erat: non ſemper igitur Dei verbum erat, ſed ex non exiſtentibus factum eſt. Qui enim erat Deus, eum qui non erat, ex non exiſtente fecit. Itaque aliquando erat, quū non erat: ſiquidem creatura & factura eſt filius. Neque verò æqualis ſubſtantia eſt patri, neque verum & naturale verbum patris eſt, neque etiam vera ſapientia eius: ſed vnus quidem ex creatis & genitis eſt, † abuſiuè autem verbum & ſapientia factus. Et ipſe * in proprio ſeu natiuo Dei verbo, & in Dei ſapientia eſt, in qua & omnia, & ipſum [F] quoque fecit Deus. Propterea etiam mutationi & alterationi natura obnoxius eſt, ſicuti omnia quoque rationalia. Peregrinum quoq; & alienum ſegregatumque eſt verbum à ſubſtantia Dei. Et inenarrabilis eſt pater filio: neque enim perfectè cernere poteſt verbum patrem, neque perfectè & certò eum cognoſcere. Etenim ſuam ipſius quoque ſubſtantiam, vti eſt, filius non nouit: propter nos namque factus eſt, vt nos per eum, veluti inſtrumentū, crearet Deus: neque is ſubſtitiſſet, niſi nos Deus creare voluiſſet. Rogauit igitur eos quidā, poſſet ne verbum Dei mutari, ſicuti diabolus mutatus eſt? atque illi reſpondere non reformidarūt, poſſe. mutabilis enim naturæ eſſe, generationi & mutationi obnoxium. Hæc dicentes, atque his impudenter ſeſe venditantes Arianos, ſectatoreſque eorum, nos quidem cum Aegyptiis & vicinis Libycis centum numero epiſcopis, conuentu acto anathemate iugulauimus. Euſebius verò receptos complexus eſt, qui mendacium veritati & impie-

[Margin: ad omnes Epiſcopos Catholicos de Arianis epiſtola.]

[Margin: † [illegible Greek]]

[Margin: Euſebius Arianus.]

[Margin: Alij Iulianus.]

[Margin: Arianorū impium dogma.]

[Margin: * [illegible Greek] &c.]

[Margin: † [illegible Greek]]

[Margin: * [illegible Greek]]

[Margin: Ariani in conuentu prouinciali centum Epiſcoporum excōmunicati.]

A tatem pietati commiſcere ſtudet. Sed nihil aget. vincit enim veritas. Nulla enim eſt communio lucis cum tenebris, nulla concordia Chriſto cum Belial. Quis enim vnquam audiuit talia? quis ad rem tam peregrinam & inſolentem, eam audiens, non obſtupeſcit? aureſque obturat, ne verborum iſtorum ſordes auditum pertingant? Quis Ioannem audiens dicentem, in principio erat verbum: non damnat hoſce aſſerentes, Erat aliquando quum non erat? Aut quis audiens in Euangelio, vnigenitus filius: &, per ipſum facta ſunt omnia: non auerſabitur ſonantes, vnum eſſe creaturarum filium? Quomodo verò par eſſe eis poteſt, quæ per ipſum facta ſunt? aut quomodo vnigenitus, qui, iuxta eorum ſententiam, omnibus connumeratur? Quomodo porrò ex non exiſtentibus ſit, quũ pater dicat, Eructauit cor meum verbum bonum: &, Ex ventre ante luciferum genui te? Quomodo inæqualis ſit ſubſtantiæ patris, qui eſt imago perfecta, & ſplendor patris: quique dicit, Qui me videt, videt patrem? Quomodo, ſi verbum & ſapiẽtia eſt, filius Dei, erat aliquando quum non erat? Perinde enim eſt, atque ſi dicant, irrationalem &
B inſipientem aliquando Deum. Quomodo mutationi aut alterationi ſubiectus eſt, qui de ſeipſo dicit, Ego in patre, & pater in me: &, Ego & pater vnum ſumus? Per Prophetã verò: Videte me, quòd ego ſum, & non mutor. Etiamſi enim in patrem dictum hoc referri queat, commodius tamen rectiuſque in præſentia de Verbo dicatur: quòd etiamſi homo factum, non tamen eſt mutatum: ſed ſicuti Apoſtolus inquit, Ieſus Chriſtus heri & hodie, idem & in ſecula. Quid verò eis, vt dicerent, ſuaſit, propter nos factum eſſe, quum Paulus ſcribat: Per quem omnia, & propter quem omnia? De blaſphemia quidem eorum illa, quòd filius non nouerit patrem, non eſt quod miremur. Quum enim ſemel Chriſtum oppugnare hoſtiliter conſtituerint, fraudulenter & calumnioſè etiam voces eius deprauant, dicentis: Sicut cognoſcit me pater & ego cognoſco patrem. Si igitur ex parte Pater cognoſcit filiũ, videlicet & filius ex parte cognoſcit patrẽ. Sin hoc dicere nefas eſt, & pater perfectè nouit filium: certũ eſt & manifeſtum, quemadmodum pater nouit verbum ſuum, ita etiam verbum nouit patrem ſuum, cuius etiam eſt verbum. Ac-
C que equidem nos hæc diſſerentes, & diuinas ſcripturas explicantes, ſæpenumero eos conuicimus: ſed rurſus veluti chamæleontes mutati ſunt, certamine quodam in ſe pertrahere contendentes illud quod ſcriptum eſt: Impius quum venerit in profundum malorum, contemnit. Verum enimuerò, multæ ante eos extitere hæreſes, quę longè plura quàm deceret aut oporteret tentare auſæ, in ſtulticiam decidere. Iſti verò omnibus verbis ſuis abolere verbi diuinitatem aggreſsi, ⋆ iuſticiæ illas laude, prænt ipſi ſunt, ornauere, quippe Antichriſto propinquiores. Quapropter etiam ab eccleſia proſcripti, & anathemati ſubiecti ſunt. Dolemus quidem nos perditionem & interitum eorum: & maximè, quod & ipſi aliquando ſacra myſteria eccleſiæ didicerint, & nunc ab eis deſciuerint. Non miramur tamen, qui nihil noui accidere eis ſcimus. Idem enim etiam Hymenæo & Phileto euenit, & ante eos Iudæ Seruatoris primùm ſectatori, poſtea verò proditori & deſertori. Et de iis nobis non deſunt documenta & præcepta, ſed ipſemet D Domin⁹ prædixit: Videte ne quis vos ſeducat. multi enim venient in nomine meo, dicentes, Ego ſum, & tempus propè eſt, & multos ſeducent, ne ſequamini eos. Et Paulus eadem à Seruatore edoctus ſcripſit, quod in extremis temporibus deficient quidam à fide ſaniore, intendentes ſpiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum, auerſantium veritatem. Itaque quum & Seruator atque Dominus noſter Ieſus Chriſtus per ſe nobis præceperit, & per Apoſtolum de iſtis ſignificauerit, ritè ſanè & ordine nos, qui auribus ipſi noſtris impietatem illorum audiuimus, eos, ſicuti antea diximus, anathemati ſubiecimus, & alienos prorſus ab eccleſia & fide Catholica declarauimus. Idque propterea pietati veſtræ, chariſsimi atque reuerendiſsimi collegæ, ſignificauimus, vt neque ex eis quenquam, ſi per temeritatem ad vos accedere auſi fuerint, ſuſcipiatis: neque Euſebio, aut alij cuipiam de eis ſcribenti, credatis. Conuenit enim vobis, vt Chriſtianis, omnes qui contra CHRISTVM vel dicunt vel ſentiunt, veluti Dei hoſtes, & animarum peſtes, auerſari, & ne ſalutatione quidem dignari, ne quando ſcilicet participes E peccatorum eorum fiamus: ſicuti beatus annunciauit Ioannes. Salutem dicite, qui apud vos ſunt fratribus. Vos, qui mecum ſunt, ſaluere iubent.

Hæ literæ ad loca omnia perlatæ, maiorem etiam contentionem peperêre, malumque propter diſſidendi ſtudium adauxêre. Qui enim Alexandro ſunt ſuffragati, eis ſubſcripſere: alij autem, contra eas venêre. in primis verò Euſebius Nicomedienſis in contrariam ſententiam eſt raptus, quòd admodum ſe in eis perſtrictum eſſe intellexerat. Permulti autem partes eius ſequebantur. Atque is crebras ad Alexandrum dedit literas, vt Arianos, quæſtione poſthabita, reciperet: quem ad hoc maximè literis ſuis excitans, induxit Arius. Ex quibus aliqua adducam, vt ſimul & participes eius impietatis manifeſti fiant: & Alexandri fides, qui nihil perperàm contra eos ſtatuerit, oſtẽdatur. Scribit igitur ad Euſebium Nicomediẽſem Arius in hæc verba.

CAPVT IX.

Deſideratiſsimo domino, viro F Dei, fideli, orthodoxo, Euſebio: Arius, qui iniuſtè perſequutionem ab Alexandro Papa, propter omnia vincentem veritatẽ, quam & tu propugnas, patitur, in Domino ſalutem. Proficiſcente Nicomediam patre meo Ammonio, rectè me facturum eſſe putaui, ſi per ipſum te compellarem, ſimúlque inſitam tibi charitatem, & quam erga fratres propter Deum & Chriſtum eius geris affectionem admonerem, magnopere perſequi me & oppugnare, omnemque aduerſum nos funem mouere Epiſcopum: vt nos perinde atque ſine Deo homines vrbe eiiciat, propterea quòd non comprobamus voces eius, publicitùs dicentis: Semper Deus, ſemper filius: ſimul pater, ſimul filius: coexiſtit ⋆ ingenito Dei filius, † ſemper genitus eſt, ⋆ ab ingenito genitus eſt, neque nutu neque momento aliquo præcedit Deus filium, ſemper Deus, ſemper filius, ſemper Chriſtus

Errores Ariani confutatio.

Hæretici ſunt vt alij chamæleontes.

Ariani reliquis hæreſibus improbiores.

⋆ Iuſtitiæ illas laude ornarunt.

Hæretici ... [illegible]

Diſsidium eccleſiarum per Alexandri literas auctum.

Arij ad Euſebium Nicomedienſem epiſcopum litera. Queritur ſe iniuſtè ab Alexandro oppugnari.

⋆ Ingenito filius Deo. † ἀειγενής. ⋆ ἀγεννητογενής.

Arianorũ quorundam nomina. † *Dei qui sine principio est, Deum præexistere filio sine principio.*

A Christus, ex ipſo Deo eſt filius. Et propterea quòd Euſebius frater tuus Cęſarienſis, & Theodorus, & Paulinus & Athanaſius, & Gregorius, & Aetius, & Orientales omnes dicũt, † Deum qui ſine principio eſt, præexiſtere filio, anathema facti ſunt: excepto ſolo Philogonio & Hellanico & Macario hæreticis, nulliúſque doctrinæ hominibus. Ex quibus, filium quidam eructationem, aliqui germen, nonnulli coingenitum dicunt. Quorum impietatem ne audire quidem poſsimus, etiamſi decies mille mortis cruciatus nobis minentur atque intentent hæretici. Nos verò quid dicimus & ſentimus? docuimus & docemus? Quòd filius non eſt ingenitus, neque pars ingeniti vllo prorſus modo, neque † ex ſubiecto quopiam: ſed quòd voluntate & cõſilio ſubſtiterit ante tempora & ſæcula, plenus Deus, vnigenitus, immutabilis: & priuſquã gigneretur, aut crearetur, aut deſignaretur, aut fundaretur, nõ fuerit: ingenitus enim nõ erat. Affligimur autem, quòd diximus, principiũ habere filiũ, Deum autem eſſe abſque principio: propterea inquam perſequutionem patimur. & quòd diximus, B ex non exiſtentibus eum eſſe. Idque ita diximus, quòd neque pars Dei, neque ex ſubiecto quopiam eſt: hanc ob cauſam affligimur. Reliquum ipſe noſti. Valere te in Domino, memorémque tribulationum noſtrarum eſſe opto, * Collucianiſta, verè pie Euſebie. Porrò qui hic enumerantur, ſunt: Euſebius Pamphili dictus, Cęſareæ Palæſtinæ epiſcopus: Theodotus Laodiceæ, Paulinus Tyri, Athanaſius Anazarbi, Gregorius Beryti, Aetius Lyddæ, quæ nunc Dioſpolis vocatur. hi Arianarum partium fuere. Aduerſarum autem nominat Philogonium Antiochenum, Hellanicum Tripolitanum, & Macarium Hieroſolymitanum, quos sycophanticè hæreticos vocat, quòd coæternum & ante ſæcularem, † eiuſdémque honoris & eiuſdem ſubſtantiæ cum patre filium eſſe docuerunt. Hoc ſcripto permotus Euſebius, quùm plures alios venenum hæreſis euomens incitauit, tum ad Paulinum Tyriæ eccleſiæ antiſtitem literas dedit; quas audire conuenit.

† *Ἢ ἀπὸ ὑποκειμένου τινός.* * *conlucianiſta.* † *ὁμότιμον, ὁμοούσιον.*

C * *Collucianiſtam Euſebium vocat, quaſi condiſcipulum, qui ſub Lucianum presbyterum Antiochenum martyrem, ſacras literas Antiochia docentem, audiuit.*

CAPVT X.

Euſebij Nicomedienſis ad Paulinũ Tyri epiſcopum epiſtola. a Euſebium Pãphili Cæſarienſem antiſtitem intelligit.

DOmino meo Paulino Euſebius in Domino ſalutem. Neque egregium Domini mei a Euſebij pro verbo veritatis, de quo ad nos eſt renunciatum, ſtudium: neque tuum eadem de te ſilentium, Domine, tacitum apud nos eſt. Itaque pro eo atque conuenit, de domino quidem meo Euſebio lætamur: de te autem dolemus, tanti viri ſilentio cauſam noſtram damnari exiſtimantes. Quapropter te, qui noſti prudenti viro minimè omnium conuenire, vt aliena & abſurda ſentiat, veritatémque obticeat, hortor, vt ſpiritu mentem tuam ad ſcribendum redintegrante, ſcribere tandem de rebus iis incipias, quæ & tibi & auditoribus futuræ ſunt vtiles: præcipuè, ſi conſentanea ſcripturæ, veſtigiis verborum & ſententiarum eius inſiſtens, ſcribere D animum induxeris. Neque enim duo ingenita audiuimus, neque vnum in duo diuiſum, ſed neque † corporeum quid perpeſsioni obnoxium didicimus aut credidimus, domine: verùm vnum quidem ingenitum vnum verò ab ipſo verè, non autem ex ſubſtantia eius * factum, prorſus naturæ ingeniti non particeps: neque quod ex ſubſtantia eius ſit, ſed factum planè ſit, aliud natura atq; virtute, ad perfectam ſimilitudinem diſpoſitionis & virtutis factoris ipſius factum. Cuius principium non verbo tantum inenarrabile, ſed neque mente, non dico hominum, ſed eorum quæ ſupra homines ſunt, omnium, comprehenſibile eſſe credimus. Proindéque non noſtris ipſorum rationibus freti, ſed ſacræ ſcripturæ autoritatibus edocti, dicimus, conditum eſſe & fundatum & genitum ſubſtantia, & immutabili atque inenarrabili natura & ſimilitudine ad factorem ipſum, ſicuti ipſe dicit Dominus: Deus creauit me in initio viarum eius, ante omnes colles genuit me. Si verò ex ipſo, hoc eſt, ab ipſo erat, ceu pars eius, aut ex defluxu ſubſtantiæ, non iam creatus, neque fundatus eſſe diceretur: id quod ipſe quoque, domine, profectò E non ignoras. Quòd enim ex ingenito exiſtat, conditum iam ab alio, vel à ſeipſo, fundatúmne non ſit, vtpote ab initio ingenitum exiſtens. Si verò genitum id eſſe dicatur, † indicium quoddam de ſe præbeat, veluti ex paterna ſubſtantia genitum, & ex natura eius * æqualitatem habens. Scimus autem, quod non de eo ſolo genitum eſſe, ſcriptura, verum etiam de aliis, illi per omnia natura diſsimilibus, loquitur. Nam & de hominibus dicit: Filios genui & exaltaui, ipſi autem ſpreuerunt me. Et, Deum qui genuit te, dereliquiſti. Et in aliis quid dicit? Qui genuit guttas roris: non naturam ex natura, ſed cuiuſlibet rei quæ generatur, ex voluntate eius, generationem deducens. Nihil enim eſt ex ſubſtantia eius: verùm omnia voluntate eius, pro ſe quodque, genita ſunt, ſicuti genita ſunt. Atque ille quidem Deus, hæc verò ad ſimilitudinem eius † ratione ſua ſimilia futura, & tamen omnia ex Deo. Quæ tu accepta & elaborata, pro ea quæ tibi diuinitùs F adeſt gratia, ad dominum meum Alexãdrum perſcribe. Perſuaſum enim habeo, ſi ad hominem ſcripſeris, te eum permoturum eſſe. Saluta omnes in Domino. Valentem te, & pro nobis orantem, diuina gratia conſeruet, Domine.

† *σῶμά τι τῶν παθητῶν. Nonnulli: σῶμά τι τῶν παθητικῶν.* *Sententia Euſebij de perſona filij Dei Arianiſmum ſapiens.* † *ἐνδειξιν τινα.* *Alij habẽt ἔνδοξον, hoc eſt, demonſtrationem, documentum.* * *ταυτότητα, identitatem.* † *λόγῳ.*

CAPVT XI.

Alexander Alexãdrinus vt Arium ad communionem admitteret, perſuaderi non poteſt.

TAlia & iſti ſcripſerũt, aduerſus veritatem bellũ inſtituentes. Poſtquam autẽ diu multúmq; ſcribẽtes, perſuadere Alexandro quod volebãt nõ potuere, perinde atq; iniuria affecti eſſent, ęgrè id ferẽtes, magno ſtudio in hoc incubuere, vt Arij dogma obtineret. Et in Bythyniæ primaria vrbe, impietatis inſtituta officina, Euſebius ad pleroſq; orbis Chriſtiani Epiſcopos literas dedit, vt Arium ſectatoréſque eius ad communionem admitterent. Sic enim futurum, vt ingentem de dogmate

A conſequerentur gloriam: & Alexandro, vt idem faceret, autores fierent. Vt verò nihilo magis cœptum eorum ex ſententia proceſsit, quòd Alexander in eis quæ ſemel decreuiſſet, conſtanter perſeueraret: deſperata ea re Arius, internuncios ad Paulinum, & Euſebium Pamphili, & Patrophilum Scythupolitanum, & ad illorum collegium miſit, vt ſibi ſectatoribúſque ſuis populi ſui in eccleſia cogendi, ſicuti antea feciſſent, poteſtas fieret, petens: quippe qui longo ipſe iam tempore ordinem locúmque ſuum inter presbyteros haberet, & ex conſuetudine antiqua vnus quidem omnibus præeſſet epiſcopus: presbyteri autem ſuas ipſi regerent eccleſias, atque in eis populum congregatum pro concione docerent. Illi legationem hominis ſuſcipiunt, & cum aliis in Palæſtina conuenientes, petitionémque eius adimplentes, decretum in ſcriptum referunt: Arium quidem, vt antea, conuentus cogere poſſe: Alexandro autem ſubditum eſſe, deprecarique & ſupplicare ei, quo in gratiam vnionem'que eius peruenire poſſet, debere. Sed & alia quoque in Ægypto Synodus hac de re acta. Ariu Melitius etiam,
B ſectatoréſque eiuſdem fauerunt, cúmque maximè iuuerunt: qui & ipſi non ita pridem ab eccleſia deſciuerant, & malè erga Alexandrum animati erant. Quis autem Melitius iſte fuerit, iam antea diximus. Cæterùm hæreſi hac per Ægyptum, & alibi paſsim in eccleſiis vulgata, diſsidium vbique implacabile excitatum eſt. Et vulgus iudicium earum rerum ſibi ſumebat. Agebatur de his publicè in foro, aliis ad hanc, aliis ad illam partem animi affectione inclinátibus. Eáque rerum facies riſum prorſus, tragicúmque præbebat ſpectaculum. Siquidem non peregrini & aduenæ eccleſias oppugnabant, ſed ciues ac tribules quotidiana conſuetudine inter ſe coniuncti, bellum inteſtinum gerebant, linguis pro haſtis vtentes, & ſeipſos inuicem mordentes. In eam ſanè indignitatem res euaſit, vt publicè Chriſtianiſmus, ad iocum & ludibrium omnibus expoſitus eſſet. Iuueniliter namque inter ſe decertantes, legationes circummittebant, vtra pars maiorem ad ſe pertraheret hominum frequentiam. Et quamplurimæ
C epiſtolæ, inter ſe contrariæ, paſsim mittebantur ab eis qui vel Alexandrum vel Arium opinionibus ſuis aſſentiri cupiebant. Vnde deinceps, quæ ſequutæ ſunt hæreſes Arianorum, Eunomianorum, & ſi quæ ſunt aliæ, diſsidij & conflictationis occaſionem ſumpſere.

Arius vt presbyter, cũ cœtu ... ecclesia sua cogendi potestatem petit. Permissũ id Ario, quatenus Alexandro episcopo morigerus esset, Palæstinæ episcopis statuentibus.

Melitiani Arij fautores. Vulgus etiã sibi iudiciũ controuersiarum sumit. Id quoque ætate nostra vsitatũ est.

Hæresum plurimũ ex contentione eiusmodi ortus.

CAPVT XII.

QVæ contentio quũ ad Imperatoris quoque aulã perueniſſet, non mediocriter, ea audita, laudatiſsimus permotus eſt atque indoluit Princeps. Et graui in animo cõceptu mœrore, propriã eã reputauit eſſe calamitatem. Confeſtim ergo flammã accenſam extinguere, & quam celerrimè malorum fontẽ obturare ſtuduit. Verebatur enim, quòd nuper admodũ religio vigere cœpiſſet, multos eiuſmodi opinionum diſſenſione adductos, fidem auerſaturos eſſe. Itaque literis ſcriptis, & Arium & Alexandrum obiurgans, vicio eis vertit, quòd quę

Constantinum per literas Alexãdrũ & Arium ad concordiã est cohortatus.

latêre potuerit, quęſtionem in medium attulerint:
D & nimia ad contendendum inclinatione, ea perperàm vulgarint, quæ neque mouere, neque prorſus in animum admittere, aut certè, ſi admiſiſſent, ſilentio tegere, neque ita inter ſeſe diſsidere, quãuis illis tum de dogmate non conueniret, debuiſſent. Omnium quippe maximè neceſſarium vnũ eſſe putauit, vt de diuina prouidentia cõſentiamus & omnes eandem fidem ſeruemus. Exquiſitè verò de eiuſmodi rebus inquirere, † ſecundarum eſſe partium. Quod ſi ambiguæ emergerent ſententiæ, rectius eas in receſsibus mentis, tanquam in vmbra, tegi. Quapropter vt à talibus contentionis nugis alieniſsimi, idem ſentirent, eos eſt cohortatus. Aegrè ſibi eſſe quàm maximè teſtatus, homines tales & vrbes Orientales, quàmuis vſu publico id flagitante, ipſamq́; adeò Alexandriam, tãto ſibi eius diſsidij impedimẽto obiecto, viſere, Talia quædam obiurgatione & ſuaſione temperata, Alexãdro & Ariu ſapientiſsimus ſcripſit Imperator. Grauiter etiam admodum tulit, quòd audiſſet, quoſdam in Oriente feſtum Paſchæ diem non eodem tempore, quo reliquos omnes Chri-
E ſtianos, celebrare: eoſq́; quùm ſingulare quiddã ſibi vſurpare, atque à deſtinato receptæ ab alijs conſuetudinis inſtituto recedere, tum ferias eas Iudaico quodam more peragere. Quapropter fieret, vt tam lætus & feſtus Chriſtianorum conuentus obſcuraretur, & diſſenſione deprauaretur. Itaquè conſentientem ſtatum eccleſijs conciliare volens, vtraq; in re inhibere mali currentem impetum, priuſquam latius ad plures perueniret, & ſeditionẽ ad cõcordiam reducere ſtuduit. Eius rei gratia, virũ & vita & doctrina inſigni prędirũ, qui quùm alijs in rebus præclarus eſſet, tum in tuenda fidei profeſſiõe paulò antea magnam ſibi gloriam comparaſſet, quiq; in maxima apud Imperatorem veneratione & honore præcipuo eſſet, nomine Hoſium, ciuitatis Cordubæ in Hiſpania epiſcopum, ex omnibus familiaribus ſuis delectum, cum literis ad eos qui in Aegypto inter ſe diſsidebant conciliandos, & ad concordiam reducendos: & item ad eos qui in Oriente, eccleſijs alijs ſe Paſchali die celebrando non accommodabant, ad conſentientes nobiſcum ceremo-
F nias pertrahendos, miſit. Literarum earum partem aliquam non incommodum fuerit hoc loco inſerere. Epiſtolam enim totam, Euſebius libro ſecundo eorum quos de Conſtantino ſcripſit, de verbu ad verbum retulit. Cuius capita quædam ſic habent.

In fidei professione omnes consentire debemus.

† In [illegible]

Quæstiones otiosas non temere promulgandas.

Controuersia de tẽpore Paschatis celebrando.

Ad dissensiones eiusmodi componendas Constantinus Hosiũ Cordubensem episcopum in Aegyptum & Asiam misit.

Euseb. lib. 2

CAPVT XIII.

VIctor Conſtantinus, Maximus, Auguſtus, Alexandro & Ario. Quæſtionis præſentis exordium à vobis iſthinc extitiſſe intelligo. Quum enim tu Alexander à presbyteris requireres, quid quiſq; eorum ſentiret de quodam loco ſcripturæ, ſeu potius de cuiuſdam partis inani quæſtione interrogares: & tu Ari, quod vel prorſus in animum non admiſſum, vel certè admiſſum ſilentio mandatum oportuit, improuidè reſpondendo

Epistola Cõstantini ad Alexãdrũ & Arium particula.

Dolet Ecclesiasticum venenum damnosum esse.

A exponeres, excitata inter vos diſſenſione, conuentus quidem ſolennis quibuſdam denegatus, ſanctiſsimus autem populus in partes ſciſſus, communis corporis apta & conſentiente vnione excidit. Itaque vterque veſtrûm ex æquo ſententiam animúmque animaduerteos, ad quod vos conſeruus & collega veſter legitimè ac iuſtè cohortatus fuerit, id ſuſcipiat. Quia verò hoc ipſum eſt? Neq; interrogare de eiuſmodi rebus à principio, neq; interrogatũ reſpõdere, æquũ erat. Eiuſcemodi enim quæſtiones, quas non aliqua legis & religionis noſtræ neceſsitas iniũgit, ſed inanes inutilis * ocij nugæ proferunt, etiamſi naturalis alicuius exercitationis gratia proponantur, tamen intra abdita mentis noſtræ continere, neque vel facile in publicos conuentus producere, vel incautè omnium auribus credere debemus. Quotus enim quiſque eſt, qui res ita magnas & difficiles admodum, aut certò perſpicere, aut ritè exponere queat? Quod ſi quis id ſibi facere procliue eſſe ducat, cui parti plebis id perſuadebit? aut quis tandem erit, qui contra tales tantarum rerum argutias & ſubtilitates, ſine perículoſo lapſu conſiſtet? Quam ob

B rem inhibenda eſt in talibus † diſputatio longior, ne quo modo, ſi vel naturæ noſtræ imbecillitas, quod propoſitum ſit, exponere non valeat: vel diſcentium auditorum hebetius ingenium, id quod exquiſitè dictum ſit, aſſequi non poſsit: in alterius iſtorum, blaſphemiæ ſcilicet, aut ſchiſmatis atque diſsidij neceſsitatem populus incidat. Itaque & interrogatio incauta, & reſponſio improuida, æquam ſibi inuicem in vtroque veniam concedant. Neque enim de præcipuo aliquo legis noſtræ præcepto occaſionem concertandi ſumpſiſtis, neque nouum aliquod à vobis de cultu Dei inſtitutum eſt inductum, ſed vnam eandemque habetis propoſitam rationem, ſicuti communionis etiam teſſeram. Et quum de rebus minimis inter vos contentioſè decertetis, minimè omnium decet, per diſſenſionem, vos tantam populi Dei multitudinem pro arbitrio veſtro ducere. Quod neque decorum, neque prorſus fas eſſe creditur. Sedenim, vt prudentiam veſtram paruo exemplo commonefaciam, non ignoratis ſanè, philoſophis etiam ipſis de vno omni-

C bus conuenire dogmate, & perſæpe eoſdem de parte aliqua ſententiarum aut breuium dictorum diſſentire: ſedenim etiam ſi ſcientiæ virtute diſcordent, corporis tamen vnione inter ſe conſpirant. Quod ſi hoc ſic habet, quomodo non multo iuſtius fuerit, vos, qui magni Dei miniſtri, in tantæ religionis inſtituto collocati eſtis, vnanimes inter vos eſſe? Verùm age, deliberatione maiore conſideremus, & cogitatione prolixiore quod dictum eſt animaduertamus, an rectè propter paucas & vanas verborum inter vos rixas, fratres fratribus aduerſentur, & ſolennes conuentus impia diſſenſione per vos ſegregentur, qui de paruis admodum & minimè neceſſariis rebus mutua contentione decertatis. Vulgaria hæc ſunt, & puerilibus mentibus magis conuenientia, quàm ſacrorum & prudentium virorum ſapientiæ congruentia. Decedamus noſtra ſponte à diabolicis tentationibus. Magnus ipſe Deus & Saluator omnium noſtrûm, communem omnibus protulit lumen: per cuius prouidentiam, cœ-

D ptum hoc mihi, illius longè † potentioris famulo, ad finem debitum perducere permittite, vt * per vos, illius populos, mea admonitione, miniſterio, & cohortationis contentione ad conuentus communionem reducam. Eſt enim, quemadmodum dixi, vna quædam in vobis fides, vna inſtituti veſtri ſententia, & legis ipſius præceptum, omnibus ſuis partibus in vnum animæ propoſitum & voluntatem omnia concludit. Hoc ipſum quod vobis inter vos contentionem peperit, quandoquidem non ad totius legis vim refertur, nequaquam apud vos ſeditionem aliquam & ſeceſsionem faciat. Atque hæc dico, non vt omnino neceſsitatem vobis iſtam valde puerilem atque incautam, aut qualemcumque tandem quæſtionem ſopiendi imponam, Poteſt enim à vobis ſincerè ſolennitas conuentus retineri, & communio omnium ſeruari, quamuis maximè in parte quapiam inter vos aliqua ſit de re minima diſſenſio. Siquidem non omnibus nobis, in rebus quibuſuis, eadem voluntas eſt, neque vna apud nos natura aut ſententia obtinet. Itaque de prouiden-

E tia Diuina, vna in vobis ſit fides, vna ſententia, vnus de Deo conſenſus. Ea verò quæ de minimis iſtis quæſtionibus inter vos exquiſitè inquiritis, tametſi ad eandem ſententiã non deducantur, conuenit intra cogitationem retinere, atque in animi penetralibus conſeruare. Itaque facite, vt ineffabile illud & præcipuum cõmunis amicitiæ & charitatis ſacramentum, & veritatis fides, Deique cultus, & religionis atque legis noſtræ honor & reuerentia, conſtans & firma apud vos permaneant. Redite ad mutuam charitatem & gratiam, reddite vniuerſo populo ſuos amplexus: & vos ipſi veluti animas veſtras expiantes, rurſus alter alterum agnoſcite. Iucundior namque perſæpe, poſt depoſitas inimicitias, reconciliatione interueniente, fit amicitia. Reddite mihi quoque ſerenos dies, & noctes ſecuras, vt mihi ſuauitas aliqua puræ lucis, & tranquilla vitæ lætitia deinceps ſeruetur. Quod ſi non fit, illa mihi neceſsitas incumbit, vt ſuſpiriis & lachrymis totos extenuer, & neque vitæ huius tempus placidè ſuſtineam. Si enim tot Dei populi, hoc eſt conſerui mei, tam iniqua & detrimen-

F toſa inter ſe decertatione diſsideant, quomodo fieri poteſt, vt ipſe deinceps animo conſiſtam? Cæterùm vt ſummum meum hac de re mœrorem amplius intelligatis, illud ſic habete: Nuper adeò, quum Nicomediæ eſſem, derepentè neſcio quo vrgente, in Orientem cogitaui. Et properantem me ad vos, quum maiore iam ex parte vobiſcum eſſem, nuncius huius rei perculit, & conſilium cœptúmque meum diſturbauit, méque retrocedere coegit, vt ne oculis conſpicere cogerer, quæ auribus quoque intoleranda eſſe iudicaui. Aperite mihi deinceps, per concordiam veſtram, Orientale iter, quod mutuis veſtris contẽtionibus clauſiſtis. Date mihi hoc, vt celeriter vos, omneſq; alios populos lætus videre, & pro communi omnium concordia & libertate, orationibus auſpicatiſsimis fauſtiſsimiſque verbis, debitam gratiam Deo agere poſsim.

Marginal notes:

* [illegible]. Quæſtiones de religione non neceſſaria non facile proferẽda.

† [illegible].

Exhortatio ad concordiã.

Pacis Conſtantinus, vt ſibi permittatur, excõmunicatione Arianorũ abolita, Chriſtianum populum ad vnanimes in eccleſia conuentus reducere.

† [illegible], Dei ſcilicet.

* id eſt, veſtra pace.

Propter quæſtiones nõ ita magni momẽti vnio & cõmunio eccleſiaſtica non ſcindenda.

Conſtãtinus inſuauem ſibi vitam fore putat, niſi res eccleſiaſtica ad pacẽ & tranquillitatem reuocatur.

In Orientẽ, Nicomedia proficiſcens Conſtantinus, in itinere de diſſidio eccleſiarum certior factus, retroceſsit.

A

CAPVT XIIII.

Hoſius orator inſectis rebus ad Cõſtantinũ redit. Conſtantin⁹ Nicænam indicit Synodum.

ET Imperator quidem prudenter hæc ita ſcripſit. Diſsidium autem magis inualeſcebat: res omnis præter ſpem in deterius vergebat, & contentio impotens reconciliationi locum nõ relinquebat. Neque enim tam pium Imperatoris ſtudium, neque excellens oratoris virtus, quidquam effecit. Et tantum abeſt, vt ad gratiam redintegrandam homines perſuaderentur, vt amplius etiam ad vindictam ſint excitati. Quapropter infectis rebus ad Imperatorem rediit, qui ad pacem componendam miſſus fuerat, Hoſius. Itaque Imperator, malum id ad ſummum excreſcere cernens, decantatiſsimam illam in Bithynia Nicænã Synodum promulgat: & literis locorum omnium Epiſcopos ad conſtitutam diem eò euocat. Illos publica vehebant vehicula & iumenta, publici equi & muli: nec ipſos tantum, ſed etiam qui eos miniſterij gratia comitabantur. Conuenere eò ferè ex omnibus prouinciis & vrbibus patres: quorum nomina vnà cum vrbibus, quibus Epiſcopali adminiſtratione præfuerunt, magnus Athanaſius in Synodali ſuo libro recenſuit. Epiſcopi fuere circiter trecenti decem & octo: nec pauciores ſacerdotes & diaconi, eorum comites. Apoſtolicas ſedes tum tenuere Alexandriæ ad lacum Mareoticum ſitæ, Alexander: Antiochiæ ad Orontem, eccleſiam iam tum Euſtathio commiſſa fuerat, Philogonio non ita pridem ad Deum recepto, & ad meliorem vitam tranſlato. Hunc Euſtathium inuitum admodum & reluctantem, vi plurima allata prouinciales epiſcopi, ſacerdotes, communiſque Domini populus, ex Berrhœa ad eum thronum pertraxerunt. Hieroſolymis epiſcopatum geſsit, ſuo reſpondens nomini, Macarius: Romæ Iulius, Conſtantinopoli Alexander. Et Romanus antiſtes, propter ætatem decrepitam: Conſtantinopolitanus verò, propter multam imbecillitatem, in ſedibus ſuis remanſere: ſed eorum nomine bini presbyteri miſsi ſunt, à Iulio quidem Vitus & Vincentius, ab Alexandro autem duo alij, & vita & eruditione plurimùm excellentes. Habebant ij ab illis mandatum & cautionem, vt in conuentu locum illorum obtinerent, & quod ibi ritè atque ordine actum decretúmque eſſet, comprobarent. In Synodo ea, multi Apoſtolicis donis pollebant: non pauci etiam, propter Chriſtianam conſtanter obitam confeſsionem, ſtigmata & notas in carne circumferebant: præſertim ex epiſcopis, Paphnutius ſuperioris Thebaidis, & Spyridon Cyprius Trimythuntis, & Hoſius Cordubæ, & Iacobus Niſibis, (ſic enim Antiochia Mygdoniæ antea vocata eſt) qui etiam mortuos reſuſcitans in vitam reduxit, & innumera alia miracula edidit: Meletius Sebaſtiæ, Baſileus Amaſeæ, Nicolaus Myrorum, Gregorius maioris Armeniæ, Paulus Neocæſareæ in Euphratis ripa conditæ: qui ambarum manuum vſu, Licinij improbitate, ignito ferro venis atque neruis, quibus vis mouendi ineſt, peruſtis, orbatus fuerat. Et alij, quibus partim alter oculus ſtridenti ferro ademptus erat, partim poplites dextri cauterio mutilati, pedes ad gradiendum inutiles reddiderant. Inter quos & Paphnutius Ægyptius fuit: de quo, ſicut & de Spyridone, poſtea dicemus. Atque, vt ſimpliciter dicam, martyrum planè populus in vnum conuenit locum. Affuere ibi etiam plurimi alij, ex præſtantibus & laicis, docti & eloquentes, in primiſque ſacrarũ literarum, nec non prophanarum quoque diſciplinarum peritia præclari viri, alterutri parti momẽtum afferre alacriter parati. De eis porrò qui ibi conuenere, Euſebius Palæſtinus in tertio ad Conſtantinum libro hæc refert: Ex eccleſiis omnibus, quæ per Europam, Libyam, & Aſiam omnẽ ſunt, miniſtrorum Dei columnæ conuenerunt in vna oratoria æde, perinde atque à Deo amplificata: Syri & Cilices, Phœnices & Arabes, Palæſtini, eiſque vicini Ægyptij, Thebæi, Libyes, & qui à Meſopotamia venerant: quin & ex Perſide Epiſcopus aderat. Neque Scytha in eo choro deſiderabatur. Pontus quoque, Aſia, Phrygia, & Pamphylia, delectos ſuos & præcipuos viros eò miſerant. Aderant quoque Thraces, Macedones, Achæi, & Epirotæ. Quin & qui iis longinquiores remotioreſque ſunt, aduenerant. Ab ipſis quoque Hiſpanis, † celeberrimus ille vnà cum aliis, ibi conſidebat. Imperatoriæ ſanè vrbis Antiſtes propter ætatem ſenilem aberat, ſed presbyteri eius præſentes vicem eius implebãt. Solus profectò & vnus Imperator Conſtantinus poſt ſecula condita, Chriſto ſeruatori ſuo, corona pacis vinculo contexta, de victoria contra hoſtes parta, eiuſcemodi diuinum † gratiarum actionis conſecrauit donarium, & præclarum hoc Apoſtolici chori apud nos exhibuit ſpecimen. Quandoquidem ad exemplum illius, conuentus coactus eſt ex gentis omnis quæ ſub cœlo eſt, viris religioſis: in quibus erant Parthi, & Medi, & Elamitæ, & Meſopotamiam incolentes, Iudæam quoque, & Cappadociam, Pontum & Aſiam, Phrygiam & Pamphiliam, Aegyptum, & partes Libyæ quæ eſt ad Cyrenem, aduenæ Romani, Iudæi & proſelyti, Cretes & Arabes. Præterquàm quòd illic non omnes ex Dei miniſtris conuenerant: in præſenti verò choro, Epiſcoporum turba trecentorum numerum exceſsit. Qui verò eos comitati ſunt, presbyterorum, diaconorum, acoluthorum, aliorúmque plurimorum, neque numerum inire erat. Inter eos autem Dei miniſtros, alij quidem ſapientiæ ſermone, alij autem vitæ morúmque firmitate, & patientiæ conſtantia enitebant: alij rurſum mediocribus dotibus ornati erant. Nonnulli porrò ætate prouectiore venerationem merebantur, nonnulli iuuenilibus annis animorúmque vigore florebant. Quidam etiam non ita dudum functionis ſuæ ſuſceperant munus. Atque his omnibus quotidie Imperator ſumptus liberaliter præberi curauerat. Hæc Euſebius.

Paupertas Epiſcoporũ veterum. Numerus Epiſcoporũ qui ad Synodum cam cõuenerunt. (B)

Primariarũ eccleſiarũ antiſtites.

Legitima an tiquitus Epiſcopi electio populi? latio.

Mandatarij Romani & Conſtantinopolitani epiſcoporum. (C)

Epiſcopi ſanctitate vitæ, miraculis, & confeſsione Chriſti ſpectati.

Laici etiam docti & pij ad conuentum Nicænum veniunt. (D)

Euſebius Pamphili de Nicæno Epiſcoporũ cõuẽtu.

Hoſium videlicet. (E)

† ἀκροθίνιον. Apoſtolic⁹ Epiſcoporũ chorus.

Liberalitas Imperatoris in Epiſcopis alendis. Epiſcoporũ ſanctorum paupertas. (F)

CAPVT XV.

Epiſcopi Arianiſan tes.

A PLurimi ſanè Arij partibus addicti erant, maximéque opinionem eius comprobabant: Euſebius olim Beryti, poſtea verò Nicomediæ antiſtes: Theognis Nicææ ipſius, & Maris Chalcedonis Bithyniæ, epiſcopi. Quibus cum fortiter congrediebatur Athanaſius, inter diaconos Alexandriæ primarius, ipſique epiſcopo Alexandro percharus: quippe præclara doctrina & virtute præditus, & diſputator grauis & acutus, non minima ſanè conſilij Synodi eius pars, Imperatori ipſi & familiaribus eius egregiè notus. Quamobrem, magnũ contra ſe Arianorum concitauit odium: ſicuti hiſtoria procedente poſtea indicabimus. Prius autẽ quàm omnes epiſcopi in publicum coirent conuentum, pro eo atque fieri conſueuit, qui artium differendi periti erant homines, quaſi præludentes certamina, de ſententiis quas ſequebantur, & contentiones inibant. Et quum quidam diſputationis voluptate longius producerentur, ex confeſſoribus Laicis aliquis, ſimplici prudentia ornatus, qui ibi

Athanaſi⁹ archidiacon⁹ Alexãdrinus.

Præludiũ diſputationum Nicænæ.

Christiana doctrina non eſt dialectica arte ſuffulta.

† Chriſtus videlicet, & Apoſtoli eius.

B aderat: Doctrinam, inquit, noſtram nõ verborum fraude, aut differendi aliqua arte, †priroi eius autores atque adeò ſpectatores prodidere, ſententia & fide nuda boniſque operibus ſimpliciter & apertè fundatam. Arianis idem ſuaſit, ne quid de fide ab initio rtadita nouarent, ſed inexploratò ſententiá de numinis diuini cultu complecterentur. At illi non oportere, dixerunt, antiquorum, niſi inquiſitare, recipere ſententias. Verùm nonnulli quidẽ conſilium confeſſoris minimè cnoremnendum eſſe iudicarunt: nooo ulli autem, quòd vera eum dicere ſcirent, ſermones cum eo tum non conſeruerunt. Sed & multi ex Græcorum philoſophis, diſputationibus ſe immiſcuerunt: alij quidem, vt quænam eſſet religio noſtra diſcerent: alij verò, quòd indignarentur, per Chriſtianiſmum nuper admodum ortum, Grçcæ ſuperſtitionis impoſturas ſupprimi & perire. Atque ij profeſsionem noſtram in contentioſam controuerſiam rtahebant, vt propter inteſtina diſsidia peſſum iret, minúſq; multis grata eſſet. Horum quidam, arte dicẽdi ſeſe ambitioſè venditans, ſacerdotibus noſtris inſultabat, & nugas ac deliramenta dicta eorum eſſe, cum repre-

Laici confeſſoris ſancti dictum, cuiuſcũ q; eſt ſolum pro Arianos dat. Philoſophi etiã confeſſiones de profeſſione Chriſtiana diſputant ſed cõſilio comprobo.

C henſione obiiciebat. Eius tam arrogantem ſuperbiam, ſimplex quidam ſenex noo ferens (creditur autem celebris ille & magnus Spiridó fuiſſe) cum eo diſputatione eſt congreſſus. Et temerariis quidem ea res riſui fuit: qui verò æquiores humanioréſque erant, verebantur, ne ab homine arte multa inſtructo, vir Græcarum diſciplinarum prorſus expers, ludus fieret, & tamen dignitate tanta ſpectatum inhibere reformidabant. Itaque quũ id ei permiſſum eſſet: In oomine Ieſu Chriſti, Philoſophe, inquit, audi. Vnus eſt Deus cœli & terræ, viſibiliúmque & inuiſibilium omnium conditor, qui vniuerſa hęc virtute Verbi produxit & ſuſtinet, & ſanctitate ſpiritus eius ſtabilit & cõfirmat. Id Verbum, quod à nobis filius Dei oominatur, errorem & ſeductionem humani generis miſeratum, natũ eſt ex muliere, & humanum ſubſtantialiter recepit corpus: mortuum etiam eſt pro nobis, & reſurrexit. Et veniet primo quoque tempore, factorum cuiuſque quæſitor & iudex. Hæc ſic ſe habere, ci-

Spiridõ ſimplex & grãdæuus Epiſcopus Philoſophũ argutũ paucis ſimus verbis ad religionẽ Chriſtianã adducit.

D tra curioſam inquiſitionẽ credimus. Nec tu, quomodo hæc fiat, quære: neque rationem eorum arguere aut explorare aude. Superant enim hæc rationem, & cognitionẽ omnem longè præcellunt. Et paululum conticeſcens: Crediſne, inquit, hæc? reſponde. Ad hæc primùm hianti ore conſternatus Philoſophus: deinde, Credere ſe, dixit: victúmque eſſe ſtatim profeſſus, eadem quæ diuinus ille ſenex ſentiret, ſe quoque ſentire conſtituit: atque vt & alij eũdem reciperent animum, operam dedit, iureiurando confirmans omnibus, non ſine diuino numine religionem complexum, ſed arcana quadam vi ad ſacra Chriſtianorum ſe traductum eſſe. Idem poſtea Alexandro epiſcopo Conſtantinopolitano accidiſſe dicunt. Vix dum poſt Synodum Conſtaotinus Byzantium venerat, quũ quidam Græcorum philoſophi accedentes, eũ reprehenderũt, quòd ſe illegitimo religionis cultui dedidiſſet, ac res diuinas nouaſſet, ſacra alia quàm maiores eius coluiſſent, & tot ſeculorum tempora tuliſſent, ſectatus. Et vt periculũ eis de noua opinione facere, atque cum Epiſcopo ſermones conferre liceret, rogarunt. Atque ille, tametſi inexer-

Idem in alio philoſopho Alexander Conſtãtinopolitan⁹ antiſtes facit.

E citatus & artium differendi imperitus, vitæque tãtum integritate fretus, (erat enim, vt vix alius quiſquam, honeſtus & bonus) tameo Imperatore iubente, colloquij congreſſum non detrectauit. Et quum permulti Philoſophorum coouenniſſent, vt ex omnibus aliis pręſtantiſsimus vnus ad diſputãdum deligeretur, aliíque taciti & quieti ſedentes auſcultarent, petiit. Ita vni ad certamen progreſſo: In nomioe Ieſu Chriſti, Alexander inquit, tibi, vt ne loquare, impero. Atq; ille vnà cum hoc verbo lingua eius impedita obmutuit, eo, quod ſibi acciderat, facto, reliquos per nutum admonẽs atq; exterrens. Et quum ſignis manuúmque geſtu, credere ſe ſignificaſſet, cum lingua ſoluta ſimul vocẽ recuperauit. Sic ſcilicet ille experientia ipſa vim & documentum myſterij cepit. Atque hæc ſic geſta.

CAPVT XVI.

IMperator ipſe quoque, vbi feſto die propter victoriam à Licinio reportatam peracto, Nicæam venit, maximum in Imperiali palatio ædificium exornauit, & ſubſellia ſediliáque ſatis multa, qui conuenerant ſacris viris, parietibus quoque productis, fieri curauit: & vnicuique congruenti habito honore, ordine eos omnes ingredi iuſsit. Quum verò ei videretur, vt & ipſe in conſilium prodiret, poſtremus omnium cum paucis ingreſſus eſt, digna prorſus admiratione corporis proceritate, vultúque læto cõſpicuus, & nouam quandam gratam atque decentem, quæ in facie eius inſidebat, præferens venerationem. Et ſummiſsiore, quàm Amplitudo eius ferret, throno, qui ei paratus fuerat, poſito, non prius ſibi conſidendum putauit, quàm id ei ab Epiſcopis permitteretur. Tanta in Imperatore humanitas cum reuerentia, qua viros illos proſequebatur, coniuncta inerat. Et tandem primus ipſe in conuentu admonitus conſedit, & cum eo ſimul ſacer ille chorus.

F *Sanctorũ in ſacro Nicæno concilio Patrũ ſeſſio.*

Sanctis Patribus Cõſtãtinus aſſidet.

Conſtantinū meritis ornāt laudibus Euſtathium Antiochenum, & Euſebium Cæſarienſis epiſcopi.

A Ibi, quum altum eſſet ſilentium, primus Antiocbenæ eccleſiæ epiſcopus Euſtathius, orationis laudibus, perinde atque recens decerptis floribus, Imperiale illius caput exornauit, ſpectatúmque diuinis rebus curandis ſtudium eius legitimo honore & fauſtis omnibus compenſauit. Itidem & Pamphili Euſebius aſſurgens egit. verba enim ad eum, quibus virtutes eius laudibus vehebat, fecit, & per eum gratiarum actiones & hymnos Deo ſacrauit. His finitis, ſilētio rurſus facto, Imperator ex ipſa cathedra exhortatione vſus eſt, qua illos ad concordiam excitauit: & quem quiſque priuatum haberet dolorem, eum in præſentia poſtponere iuſsit.

Conſtantin⁹ epiſcopis concordiam ſuadet.

Permulti nanque alius alium accuſauerant: ac tempus datum eſſe putantes, quo, quod cuique ægre eſſet, auerti curarique poſſet, de quibus rebus inter ſe conflictabantur, de iis libellos Imperatori obtulerant. Quos quum non grauatè recepiſſet, ad certum diem poſtea de eis ſe deliberaturum dixit: atque in præſens, ad id quod de fide propoſitum eſſet, agendum, procedere iuſsit.

Supplices criminationū libelli à multis Epiſcopis Imperatori offeruntur. Eos Conſtantinus recipit, & criminationibus ad iudiciū Chriſti relatis, in conſpectu Epiſcoporū cōburit.

Multi ſiquidem, qui libenter diutinas & acres etiam inimicitias gererent, Epiſ- B copos quoſdam criminabantur, & querelas ſuas ſcriptas Imperatori dabant. Quibus ille omnibus colligatis, ſigillum annuli ſui impreſsit, eoſque diligenter ſeruari præcepit. Poſt conuentionem eam, dies conſtitutus quum veniſſet, libellos eos omnes in manibus tenens: Hæ, inquit, querelæ & accuſationes magno illi iudici decidendæ remittuntur, ſtatumque tempus extremi iudicij ſit dies: cui iudicio occulta etiam manifeſta ſunt. Mihi quidem homini, errori obnoxio, nefas eſſe videtur, eccleſiaſticorum virorum accuſationes recipere & audire. Neque etiam omnino conuenire puto, Dei miniſtros tales ſe præſtare debere, vt vel à me vel ab alio iudicentur. Si nanque ſacerdotum delicta plurimis innoteſcant, maxima præbetur eis offendiculi occaſio, qui impunè nullo timore peccare conſtituerin. Quapropter agite, CHRISTVM æmulati, per mutuam veniam alius alij commiſſa remittamus.

Epiſcopus vt alius alij noxam remittat, fraternè admonet.

Oportere ſiquidem remitti ab eo debita, ille dicit, qui ipſe gratiam delicti petat. His verbis dictis, libellos in conſpectu eorum combuſsit: iuratus, nihil ſe prorſus, quæ in eis ſcripta eſſent, le- C giſſe. Addidit & illud: Si in Epiſcopum incideret, alienum coniugium violantem, ſe purpura ſua piaculum id obtecturum eſſe, ne tam fœdum facinus ſpectatoribus occaſionem mali crearet.

Epiſcoporū delicta propter offendiculum ſedulò tegenda.

Atque hæc quidem ſic ante communem conuentum acta. In conſeſſu autem patrum, oratione ad concordiam eos cohortans, de dogmatibus fidei conſultare, & ſentētias per ſuffragia dicere iuſsit. Quæ verò tum ad eos dixit, in ſumma hæc ſunt:

Summa orationis Conſtantini, quā in primo patrum conſeſſu ad eos habuit.

Gratias quidem, inquit, rerum omnium cauſa; ſed huius potiſsimum conuentus nomine, ago Deo, Patres & fratres charisſimi. Rectè enim ſic vos appello, quando hanc mihi communis Seruator omnium noſtrûm conceſsit gratiam, vt felicius etiam mihi, quàm votis optare ſim auſus, res ceciderit. Tantam nanque ſacerdotum Dei, in conſilio & conuentu vno frequentiam, illo concedente intueri, an non ingentis felicitatis loco habendum? Sed peruelim vos omnes, eadem cogitantes, & animorum conſenſu in eadem ſenten- D tia conſiſtentes, videre. Rebus enim malisque adeò, quæ quis eloqui poſsit omnibus, longè deterius mihi eſſe duco, quòd eccleſiam Dei ſeditionibus inter ſe diſsidentē, & cōtrariis hoſtiliter ſentētiis conflictantem cerno.

Exhortatio ad concordiā & vnionem.

Quando quidem autē (quod ſanè factū nollē) quæ ad me relata ſunt, omnibus iam innotuere: quo dolore animum meum perculſum, eſſe putatis, quum ſeditionibus inuolutos eſſe vos audirem? Quod minimè omnium à vobis factum oportuit, qui Dei miniſtri & pacis præcones deſignati eſtis. Quis iam aliis quieta conſilia ſequi perſuadebit, quando vos tam hoſtiliter arma ſumitis, & inter vos depugnatis? Quam ob cauſam, hanc ſacram coëgi Synodum, qui Imperator & conſeruus veſter ſum. Et hanc à vobis vnam peto gratiam, quā quum me à vobis recipere, tum vos mihi dare eſt æquum, vt rebus quæ ſeditionem hanc peperere in medium prolatis, controuerſiiſque quietis conſiliis deciſis, ad pacem, pro ea quæ vobis ineſt gratia, cunctos redigatis, & doctrinæ concordiam reducatis. Sic enim futurum eſt, vt ego eum tam frequenti & ſacro cœtu veſtro, cōtra inuidum dæ- E monem, commune ſtatuam tropæum. Qui peſtiferis illis tyrannis, quorum opera in rebus omnibus eſt ex ſententia vſus, quàm celerrimè è medio ſublatis, rerum ſuarum ſatagens, inteſtinum hoc commouit bellum, inuidens ſemper, & rebus noſtris proſperis imminens. Quod ego vos, tāquam Deo præſente, oro, vt pro ſe quiſque, ea quæ animum eius angit moleſtia abiecta, ſe ad communis concordiæ commodum adiungat. Neque enim quiſquam veſtrûm putet rempublicam ritè adminiſtrari poſſe, ſi vos ita ſeditionibus & diſsidiis digladiabimini.

Inteſtinus Eccleſiarū diſsidium [illegible] Euangelij declamatur.

Et profectò graue admodum & abſurdum fuerit, hoſtibus iam victis, quum nemo cōtrà niti audeat, vos armis inter vos cōtendere, cauſamque inimicis ea re præbere voluptatis, & ironici ſubdolique riſus: idque de rebus diuinis differentes. Quos doctrina ſpiritus apertè, quid ſit faciendum, docet: Sacrorum namque Euangeliorum ſcriptura, & Apoſtolorum diuinitùs inſpirata verba, adhæc priſca quoque Prophetarum oracula, manifeſtè nos, quæ de Deo & dicere & ſentire oporteat, erudiunt. Itáque, quæ ſactum hoc bellū F excitauit, contentione quàm longiſsimè miſſa facta, diuinis doctrinis cōtrouerſiarum inquiramus deciſionem. Quod ſanè commodum nobis, & inuentu facile erit, ſi voluerimus.

CAPVT XVII.

Proceſſus Concilij Niceni.

HÆc ille, aut certè hiſce ſimilia, veluti pius filius, ad Epiſcopos, tanquàm patres, dixit. Alia quoque addidit, quibus diſputatione de doctrina moueri permiſit, Apoſtolicam concordiam inducere ſtudens. Et productus eſt in medium Arius, atque de eis quæ ab ipſo in quæſtionem deducta fuerant, diligens & accurata diſquiſitio facta. In primis verò cauebatur, ne temerè atque præcipitanter in alterutram partem ſententiæ proferrentur. Quæ porrò hiſce de rebus in tertio ad Con-

Imperator Synodo præſidens.

A ſtantinum libro Euſebius memoret, referēda cenſui. Plurimis ſanè argumentis à parte altera prolatis, ac multa primùm diſputatione hinc & inde inſtituta, patienter admodum omnia audiuit imperator, & intenta diligentia propoſitas quæſtiones ſuſtinuit: ſeorſimque deinde quæ ab vtraque afferebantur parte excipiens, paulatim eos qui ardore contentionis acriua ferebantur, conciliauit, & placidè cum vnoquoque agens, atque Græco ſermone vtens, quòd & huius imperitus nō eſſet, ſuauem & iucūdum ſe exhibuit. Et his quidē perſuadens, illis verò ſermone ſilentium imponens, necnon recta dicentes laudans, omnes autem ad concordiam excitans, in eandem opinionem & ſententiam de rebus in controuerſiam deductis omnibus omnes perduxit, ita vt in ꝓfeſsione eadem fidei conſentirent, & eodem tempore omnes ſe ſalutiferum feſtum celebraturos profiterentur. Decreta quoque communia in ſcriptum relata: & vniuſcuiuſque ſubſcriptione roborata. Hæc propterea hic inſerui, vt profeſsionis fidei teſtimonium etiam ab hoſtium confeſsione momen-B tum & pondus aliquod habeat. Ne quis obiicere aut cauillari queat, idiotas & indoctos prorſus fuiſſe: qui eam in ſcriptum retulere. Eorum enim, inquit Euſebius, qui Nicææ conuenerunt, ſeruorum Dei, alij quidem præcelluerunt ſapientiæ ſermone, alij vitæ grauitate. Et imperator ipſe præſens, omnes ita ad concordiam producens, conſentientes effecit. Sedenim profeſsio fidei à trecentis & decem & octo Epiſcopis in ſcriptum relata, atque ab eiſdem, & ſimul à ſapientiſsimo Conſtantino annotationibus confirmata, quæ etiam nunc eccleſiis olim tradita obtinet, de verbo ad verbum ſic habebat.

Euſeb. quoq; Cæſarienſis ſuborsaniſ(?) vt Nicepho. valuerit decretum Synodi Nicænæ laudat.

Decretū ſeu ſymbolū fidei Chriſtianæ Nicænum.

Credimus in vnum Deum, patrem omnipotentem, viſibilium & inuiſibilium omnium factorem. Et in vnum Dominum IESVM CHRISTVM, filium Dei, genitum ex patre, vnigenitum: hoc eſt, ex ſubſtantia patris: Deum de Deo, lumen de lumine: Deum verum de Deo vero: genitum, non factum, conſubſtantialem patri, per quem omnia facta ſunt. Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem, deſcendit, & incarnatus eſt, homo factus & paſſus. Et reſurrexit tertia die, Aſcendit in cœlos, & venturus eſt iu-C dicare viuos & mortuos. Et in ſpiritum ſanctum. Qui autem dicūt, fuiſſe aliquando quū non eſſet, aut non fuiſſe priuſquam genitus ſit, aut ex nō exiſtentibus factū eſſe, aut ex alia ſubſiſtētia vel ſubſtantia fuiſſe, aut creatū, aut mutationi alterationiue obnoxium: eos anathemate ferit catholica & apoſtolica eccleſia Dei. Ad hūc modum omnibus inter ſe conuenit, vt cōſubſtantialem patri filium eſſe decernerent, & ſanam fidem cōplecterentur.

Arianorū damnatio.

CAPVT XVIII.

Epiſcopi Ariani, qui vocem ὁμοούσιος ſententiā(?) reprobarunt.

AT pauci admodum Arij laudarunt opinionem. Paulò pòſt tamē & ipſi fidem eam approbarunt: (excepto Secundo & Theona) qui etiam ὁμοουσίου & conſubſtantialis vocem reprehenderunt. Erant autem hi, Euſebius Nicomediæ, Theognis Nicææ, Maris Chalcedonis, Theonas Marmaricæ, Secundus Ptolemaidis, Menophātus Epheſi, Patrophilus Scythopolis, Narciſſus Neroniadis (quæ ſecundæ Ciliciæ ciuitas eſt, nunc Ire-D nopolis vocata) Epiſcopi. Dicebāt nanque ὁμοούσιον cōſubſtātiale eſſe, quod ex aliquo ſit † ꝑ partitionem, aut per germinationē, aut ꝑ fluxū. Ac per fluxū quidē, vt paterni liberi: ꝑ germinationē, vt ex radicibus ſurculus: per partitionē aūt, vt ex maſſa aurea ramenta duo vel tria. At quia iuxta nullā taliū modorū rationē ex patre filius eſſet, propterea editā fidei profeſsionē reiicere inſtituerūt. Et quū ὁμοουσίου conſubſtātialis vocē prorſus nō receperūt, tum ſubſcribere decreto ei, quo dignitas ſacerdotalis Ario eſt abrogata, noluerunt. Quæ res Synodo cauſam præbuit, vt Arium, atque vnà omnes qui eius adhærerent ſententiæ, excommunicatos anathemati ſubiiceret, ac ne quis eorum Alexandriam ingredi auderet, ſanciret. Eadem anathema in voces quoque hæreſis eius, & librum quem ille contra pietatem compoſitum + Thaleiam inſcripſerat, quaſi floridum & viridantē, cuius ſtylus & eloquutio, ſicuti ex ſcripto ipſo cognoui, ſimplex & diſſoluta, Sotadiſque poëtæ cātilenis perſimilis fuit. Ac prætereà, ſi quod aliud eius aut ſectatorum eius inueniretur ſcriptū, vt id igni man-E daretur. Quin capite quoque Cōſtantinus ſanxit, ſi quis quidquam eorum preſſum occultaſſe, nec ſtatim exuſsiſſe compertus eſſet. Multas inſuper epiſtolas per vrbes paſsim contra Arium, & qui ſectæ eius erant, miſit. Euſebium & Theognidem ſedibus ſuis exegit. Et Nicomedienſes ad complectendam à trecentis proditam rectā fidem, alióſq; Epiſcopos qui rectè ſentirent legendos, ✱ Euſebiúmque obliuioni mādandum, eſt hortatus. Qui verò cum Ario ſenſuri, aut opinionem eius laudaturi eſſent, in eos ſe grauiter animaduerſurū eſſe, eſt minitatus. Quibus literis etiam ſignificauit, aliam ob cauſam inuiſum ſibi Euſebium eſſe, vt qui antea Licinij partes ſecutus fuerit. Itaque non ſolùm illi ſunt proſcripti, ſed alij quoque in eorū locū lecti. Pro Euſebio enim Nicomediæ Amphiō, pro Theognide autem Nicææ Chreſtus, epiſcopi facti, ambo ſincerioris pietatis quàm maximè ſtudioſi. Illud ſcire oportet, Euſebium & Theognidem, quíque præterea factionis eius erant alios, fidei ſuæ doctrinam in ſcriptū relatam ſeorſim Synodo obtuliſſe, eámque vt adulterinam & impietatis plenam diſcerptam eſſe. Quam ob cauſam, F quòd ingens turba excitata, atque omnes propter manifeſtam impietatem aduerſus eos cōmoti eſſent, ipſi quoque, præter Secundum & Theonam, Arium quidem ✱ anathemati ſubiicere: exautorationique illius ſubſcribere nolentes, fidei profeſsioni ſubſcripſerūt: quod tamen + ſimulanter & inſincerè fecerunt, ab exilio reuerſi, ſicut poſtea oſtendemus. Teſtificabuntur id quoque res eorum aduerſus pietatis defenſores actæ, & quæ ipſi de rebus his reliquerūt ſcripta, quæ itidem recenſebo. Euſebius ſanè alter, cui Pāphili cognomen inditum, affuit & ipſe concilio, dubiúſq; etiā atque etiā ſecum conſiderauit, an promulgatæ fi-

† μερισμὸς, προβολὴ, ῥεῦσις.

Ariani iſti formulā fidei Nicenā reijciunt, & Arij exauthorationem improbant.

Arius & ſectatores eius vnà cū libris ſuis anathemate iugulati.

† Θάλεια.

Hæreticorū libri ad ignē damnantur.

Euſebius Nicomedieñ. & Theognidis Nicæno epiſcopatus adempti.

Executio ſynodalium decretorum.

Alij Nicomediæ et Nicæa epiſcopi.

Arianorum profeſſio fidei in Concilio publicè diſcerpta.

Euſeb. Nicomedienſis, Theognis Nicænus, et quidam alij Ariani, Nicænis decretis, extra Arij abrogationē dignitatis, ſubſcribunt, metu adacti, &c.

✱ ἀνακήρυξιν(?) ſaltem(?) abrogationē, abdicationē, degradationē.

Euſeb. Pamphilo tandem(?) cūctā(?) eadē approbauit.

✱ *Euſebius Nicomedienſis ad Conſtantinū imperatorem, manu veſtem ſuam quam geſtabat demonſtrās, dicere eſt auſus: Etiamſi hac me inſpiciente rupta diuidatur, non tamen eiuſdem ſubſtantiæ eſſe dixerim vtrumque.* [illegible] *Qua blaſphemia permotum Conſtantinum, et prodiiſſe in proſcriptionem eius conſenſit. Sozom. lib. 2. cap. 21.*

A dei profeſsioni aſſentiri deberet:atqoe aliquantulum aſſenſione retenta, eam tandem approbauit, & ſubſcriptione ſux cõfirmauit. eccleſiæ qooque ſuæ quærenti,profeſsionem & definitionem eam miſit,in qua vocem quoque τὸ ὁμοούσιος cooſubſtantialis declarat: ne cui ſuſpectus fieret,tanquam tardius aut neglectim,nulla adhibita cura, illi ſubſcripſiſſet.

CAPVT XIX.

Diſſenſio Paſchatis celebrãdo ad conſenſionem redacta.

Decretum ſynodale de Melitio & popula(?) ...

FIdei dogmate ritè atque ordine cõfirmato, rurſum cõuenere, ac de ſacris Paſchæ feriis diſceptarũt. Placuitq; omnibus, vt eodẽ tempore ab omnibus feſtus is dies celebraretur. Tertio porrò congreſſu,de eo quem antea diximus,Melitio hæreſiarcha,eiúſqoe ſectatoribus,atque rebus per eũ in Ægypto nouatis, inquiſitum atque decretum, vt omnes illi Lyci eſſent, ondum Epiſcopatus nomen retinentes,& ne cui eorum poſtea imponendæ manos poteſtas eſſet. Quos autem antea ma-
B nuum impoſitione dignati eſſent, vt illi in miniſterio ſuo,qood ſortiti fuerant,permanerent quidem, & abſque metu omni communicareot, dignitate autem & honore ab aliis cuiuſcunq; eccleſiæ epiſcopis ſecũdas ferrent:atque vt in defunctorum locum deinceps recens apud eos conptati ſurrogarentur,ſiquidem ſuffragio digni viderẽtur,epiſcopo Alexãdrino legente: ipſi verò legendi arbitrio ſuo poteſtatem non haberent. Ac rectè ſanè & commodè hoc ſic Synodus conſtituit, vt Melitij ſectatorúmque eius temeritas atque coleritas manuum imponendarom compeſceretur. Tam præfracta namque audacia fuit Melitius, vt perſequotionis temporibus qoom fugeret atque latitaret,manos impooendæ poteſtatem, ad celeberrimum illum Petrum Martyrem pertinẽtem, ſibi raperet atque vendicaret. Quare illud euenit, vt tantopere ſchiſma & factio eius per Ægyptum inualeſceret.

Melitius propagãda hæreſis ſua cauſa, temere & ... manus imponenda authoritatem rapuit.

His ita peractis, moribus conſormandis Concilium leges poſtremò tulit viginti: Canones nominare ſoleot. De quibus quum conſultaretur, + reliquis quidem cõſtituendum eſſe
C viſum eſt, vt quicunque ſacrum aliquod ſortiti eſſeot miniſterium,prætetquam Lectores, de cæterò cum vxoribus ſuis nõ concumberent,quas ante initum ſacrum magiſtratũ duxiſſent. Solus antẽ Paphnutius,ſuperiorum Thebarum epiſcopus,de quo antea nobis facta eſt mẽtio,interceſsione ſua rem eam impediuit: veneratione dignum eſſe matrimonium,neque caſtitate & pudicitia ſua id carere dicens.legitimúmq; inſuper ius eius ſubiiciẽs, Synodũ rogauit,vt legem eam non perferret: grauem enim vtriſque,ſacerdotibus ſcilicet & coniugibus eorum,atque etiam fortaſſe vitæ parum pudicæ cauſam fore. Quapropter,inqoit,pro eo atque antiquitùs ſeruari ſolitum eſt,deinceps quoq; obtinere oportet,vt qui ſacerdotalem ſuſceperint dignitatem cœlibes,poſtea quoque à cõiugio abſtineant:qui verò vxore ducta in ordinem ſacrum cooptati ſint,vt à coniugibus ſuis non ſeparẽtur. Hæc Paphnutio, qui vxorem nunquam duxiſſet, ſoadente, Synodus comprobauit.atque de hac re, quam arbitrio cuiuſlibet reliquit,nihil ſanxit. De aliis autem,vt ei eſt viſum,ritè atqoe ordine leges

Canones Nicænæ Synodi de conformatione morum cleri.

† 22. reperiũtur apud Ruffi. Eccleſiaſt. hiſtoria lib. 10.cap.6.

Paphnutij Thebai epiſcopi de cælibatu ſacerdotum in concilio Niceno ſententia.

Socrat.lib.1. cap.11.hiſto. Eccleſiaſt.

In ſententiã Paphnutij iſtã Honorij & Theodoſij AA. lex eſt ſcripta.l. Eũ quo.C.de epiſco. & cleri. qua hodie ...

tulit,ad quarum præſcriptum conoenit res eccle- D ſiaſticas geri. Quæ ſanè leges propoſitæ omnibus ſunt,& à qoouis,ſi velit,facilè legi poſſont.

quoque in Orientalibus eccleſiis ſeruatur.

CAPVT XX.

De Synodi Nicenæ decretis Cõſtantinus Aceſiũ quoq; Nouatianum epiſcopũ ſententiam audit.

CÆterùm Imperator Dei amãtiſſimus,de communi cõcordia ſollicitè cogitans,Aceſium quoqoe Nouatianorum epiſcopũ ad concilium euocauit,eique & de fidei dogmate, & de die feſto decretũ Synodi oſtendit:interrogauitqoe adeò eum,an ea rectè ſic ab Epiſcopis eſſent cõſtitota. Qui quum ea laudaſſet, neque noui quidquã definitum eſſe dixiſſet,ſe enim & idem dogma fidei à maioribus accepiſſe,& nunquam aliter Paſchæ feſtum celebraſſe: Imperator,Qui igitur,inquit,quom in eadem ſis nobiſcum ſententia, à commonione noſtra tantopere abhorres? Ibi ille diſsidij,quod inter Nouatum & Cornelium, Romanæ vrbis epiſcopom ſub Decio imperatore fuit,meminit: Nouatum videlicet,eos qui poſt baptiſmom peccatũ E ad mortem patraſſent,ac diis ſacrificaſſent, à communione diuinorum myſteriorũ reieciſſe: ſolius Dei,& nõ ſacerdotum poteſtatem eam eſſe dictitans,talibus hominibus remiſsionem delicti concedere. Ad quem ex tempore imperator:Scalas, inquit, admoue Aceſi, & ſolus in cœlos aſcende. Quo dicto,non Aceſium ille laudauit, ſed potius, quòd immunẽ à peccatis ſe fortè exiſtimauit eſſe, perſtrinxit. Ac res quidem Conſilij, ſicuti breuiſsimè expoſoimus,ſunt geſtæ. Mihi verò graue aut moleſtum oon fuerit,ad fidem dictorum certius cõfirmandam,quæ de dolo furentiũ Arianorum Euſtathius & Athanaſius veræ pietatis propugnacula ſcripſerũt,allegare: quæ item Euſebius Pamphili,de Synodi conſtitutionibus ſuæ ſignificauit eccleſiæ : prætetea quæ à patribus vniuerſis ſunt communiter decreta : denique quæ Deo charus Conſtantinus ad quoſcunque abſentes epiſcopos,de fidei dogmate,de Paſchate, de Ario eiúſq; ſectatoribos , & de ipſo Euſebio Nicomedienſi ſcripſit. Ex iis enim maximè Synodi acta cognoſcentur. Et primùm Euſtathij Antiocheni epiſcopi verba exponã, quibus Arianorum blaſphemiã F redarguit,& rem geſtam docet: atque inſuper dictum illod,Dominus creauit me ab initio viarum ſuarum,interpretator. Qui ſic ſcribit:

Diſsidiũ inter Corneliũ Ro. epiſcopũ, & Nouatũ presbyterum de pœnitentibus in eccleſiam recipiendis.

Dicendorum propoſitio.

CAPVT XXI.

Euſtathius Antiochenus de Synodo Nicæna acta.

AD rem ipſam,vt geſta eſt, progredior. Quid igitur eſt? Poſtquam »
eas ob cauſas Nicææ Synodus co »
acta eſt maxima(conuenerunt e- »
nim eò ducenti, & ſeptuaginta ſe »
rè præterea epiſcopi: certũ enim »
numerum, propter tantam multitudinis turbam, »
referre nequeo, neque id adeò magno ſtudio ſum »
ſcrutatus) vbi de fidei ratione eſt quæſitum, per- »
inde atque manifeſtom argumentum atque indi- »
cium blaſphemiæ,Euſebij ſcriptum eſt prodoctũ: »
quod in præſentia omnium lectũ, quum varium »
auditoribus motum,propter peruerſam depraua- »
tionẽ, tum authori ipſi probrum attulit maximũ. »

Euſeb. Nicomedienſis cum formula fidei ſua non pulchrè in Synodo ſtetit.

A Poſteaquam autem conatus fraudulentus Euſebij manifeſtò eſt deprehenſus, & ſcriptum iniquiſſinium in conſpectu omnium diſcerptum, ex compoſito nonnulli pacificationis nomē præ ſe ferentes, effecerunt, vt qui optimè ſententias dicere ſoliti fuerant, ſilerēt. Ariani verò metuentes, ne tam frequentis Concilij decreto damnati relegarētur, priores ipſi ſententia ſua abrogatum dogma anathemate iugularunt, & conſentiētibus annotationibus profeſsioni fidei manibus ipſi ſuis ſubſcripſerunt: & epiſcopatibus ſuis per ambitionem & circumcurſationem maximam manus plerorūq; prēſantes, quòd excidere dignitatibus debuerint, retentis: poſtea, nunc quidem clandeſtinè, nūc autem propalàm damnatas docuere opiniones, & variis ea in re vſi ſunt argumētis & inſidiis. Et quum pangere vellent zizaniorum plantas, ab hominibus peritis ſibi metuētes, Epiſcopos ipſos deuitarunt, & alios veræ pietatis præcones atque profeſſores fraudulenter expugnarunt. Non credimus autem, impios atq; ſine Deo homines diuino numine vnquam fore ſuperiores. Etiamſi enim rur-B ſus inualeſcant, rurſum tamē vincentur, iuxta grādiloquum & grauem ꝓphetam Eſaiam, &c. Hæc magnus ille Euſtathius. Qui verò eo vel virtute vel pietatis æmulatione inferior non eſt, celebratiſsimus Athanaſius, ad Aphros ſcribens, hæc infert: Epiſcopi qui conuenerant, quum abolere ab Arianis excogitatas impietatis voces illas (ex non exiſtentibus creaturam eſſe, & facturam filium, & erat aliquando quum non erat, & quòd mutabilis ſit naturæ) atque eas quæ ex profeſſo in ſcripturis ſunt promulgare vellent, quòd ſcilicet ex Deo filius natura vnigenitus eſt verbum, virtus, ſapientia ſola patris, Deus verus, vt Ioannes dixit: & vt Paulus ſcripſit, reſplendeſcentia glorię, & expreſſa imago ſubſiſtentiæ patris: Euſebiani à propria inſanaq; opinionis perſuaſione tranſuerſim acti, inter ſe ſunt colloquuti: † Pactum faciamus, nā & nos ex Deo ſumus. Vnus enim eſt Deus, ex quo omnia: & vetera præterierūt, ecce noua facta ſunt omnia, ex Deo autem omnia. In mentem quoque eis venit, quod in paſtore ſcriptū eſt: Primum omnium crede, vnum eſſe Deum, qui omnia creauerit & perfecerit, atque è nihilo in ſubſtantiam de-C duxerit. At epiſcopi, vbi verſutiam illorum atque impietatis malignam fraudem animaduerterunt, dilucidandum eſſe, quod ex Deo dicitur, rati, † ex ſubſtantia Dei eſſe filium ſcripſerunt: vt creaturæ quidem, quod à ſeipſis abſque autore ſubſtantiam nō capiant, ſed principium creationis ſuæ ex Deo habeant, ſic ex Deo eſſe perhibeantur: filius autē ſolus æternus, ſubſtantiæ patris eſſe dicatur. Hoc etenim peculiare & proprium vnigeniti & veri verbi patris. Ac ſcriptionis quidē eius quæ eſt, ex ſubſtantia patris, occaſio & cauſa hæc fuit. Epiſcopis porrò rurſus paucos, vt tum videbantur, illos interrogantibus, an filium dicerent non creaturam, ſed virtutem ſapientiámque ſolam patris, atque imaginem ſempiternam, non variantē, neque differentem per omnia à patre, & Deum verum: deprehenſi ſunt Euſebiani ſibi inuicem innuere atque dicere, hæc in nos quoque cadere, ꝙ & nos imago & gloria Dei dicamur. Ac de nobis illud dictū eſſe, Semper enim nos qui viuimus: &, Virtutes multæ ſunt: &, Exiuit omnis virtus Dei ex Ægypto: &, Erucam atque locuſtam dici virtu-D tem magnam: &, Dominus virtutum nobiſcum, ſuſceptor noſter Deus Iacob. Sed & peculiares nos Dei eſſe, non ſimpliciter dici, verùm fratres etiam vocari. Quod ſi verum quoque Deum filiū nos dicamus, nihil eos id perturbare: qui quum factus ſit, verus ſit. Hæc ſanè eſt Arianorum peruerſa ſententia. Quapropter epiſcopi etiam, dolo eo perſpecto, ex ſcripturis collegerunt, præter ſubſiſtentiam, reſplendeſcentiam, fontem, fluuium, expreſſam imaginem, &, In lumine tuo videbimus lumē: &, Ego & pater vnū ſumus. luculentiúſque deinceps & cōpendioſius ſcripſerunt, ὁμοούσιον conſubſtantialem patri. Quæ verba † ſcripturæ non eſſe, Euſebius Cæſarienſis epiſcopus nouit: ſed ab eis ſtultè reprehenduntur. * Præter ſcripturam enim & ipſi impietatis autores erant. Minimè nāque ſcripturæ verba ſunt, Ex non exiſtentibus: &, Fuit aliquando quum non eſſet. Itaque illi verbis non ex ſcriptura quidem petitis, ſed piè tamen inuentis, conuicti ſunt & damnati. Ipſi ſiquidem veluti è ſtercore erutis vocibus, planè è terra loquuti ſunt. Epiſcopi autem non ipſi ſibi verba confin-E gentes, ſed patrum de eis teſtimonium habentes, ea in ſcripto ſuo vſurparunt. Veteres enim epiſcopi ante annos propè centum & triginta, & in magna Roma, & in noſtra vrbe, eos reprehenderūt, qui filium creaturam, & nō conſubſtantialem patri eſſe dixerunt. Id quod cognitū eſt Euſebio Cæſareæ epiſcopo, qui prius * quidem Arianæ fuit ſectator hæreſis: poſtea verò ipſi Nicænæ ſubſcribens Synodo, ad ſuos literas dedit, & comprobauit, ex priſcis quoque doctos quoſdam & præclaros Epiſcopos & ſcriptores in patris & filij diuinitate nomine τῷ ὁμοουσίῳ conſubſtantialis eſſe vſos.

Iſti igitur morbo ſuo ſuppreſſo, quòd tātam epiſcoporū multitudinem metuerent, in ea quæ decreta ſunt, pedibus ierunt, propheticā in ſe reprehenſionē pertrahentes. Nam & ad eos huius vniuerſi Deus exclamat: Populus iſte labiis me honorat, corde autē longè abeſt à me. Theonas porrò & Secondus, quòd idem facere nollent, ab omnibus ſuffragiis conſentientibus, ſunt excommunicati, vt qui Arij blaſphemiam veritati Euangelicæ anteferrent. Hæc Athanaſius. F

Fraus Arianorum in ſuo ipſorum dogmate damnando.

Athanaſij de eorundem improbitate.

† κοινόμενα [illegible]

Fraudulētis cauillationibus Arianorū prodeūt obuiam ſancti Patres.

Filius ex ſubſtātia patris.

† beta ſubſtātiæ ſiue eſſentiæ dicitur. et hoc illo ſignificantiū eſt verbum. Ego verò hoc vertendo pro ἐκ τῆς ſubſtātiæ verbo vſi ſumus, ꝓpter conſubſtantialis verbū, ſeleſſia [illegible]

num vſitatiſsimum.

† ὁμοούσιον, hoc eſt, cōſubſtantialis patri.

† ἄγραφα ... Euſebij mentio, hoc nō ſit apud Theodoritū, ca. 8. lib. 1. hiſtoriæ ſuæ Eccleſ.

Etiā veteribus Theologis vox τὸ ὁμοούσιον quam tamen hyſtero vſurpata.

** πρότερον τῇ αἱρέσει ... ἀρείου.*

Aſſimulata plerorūq; Arianorū in decretum Nicænum aſſenſio.

Theonas & Secūdus excommunicati.

* *Stultè Ariani verba Catholicorum, Ex ſubſtantia patris, & Conſubſtantialis, quòd in ſcripturis non inueniantur, reprehendunt: quum Arianorum præſtigiarum nec voces, nec ſententia in eiſdem reperiantur.*

CAPVT XXII.

SEdenim quæ etiam Euſebius Pāphili, ex ipſa Nicæa ad quoſdam Arianos, qui proditionē non iniuria ei obiecerant, ſcripſerit, audire cōuenit. Ea ſanè rabiē quoque eorū manifeſtò arguunt. Rectius autem conſilium intentionémque eius epiſtola ipſa indicabit, quæ ſic habet: Quæ de eccleſiaſtica fidei profeſsione, in frequenti Synodo Nicææ celebrata, ſint acta, aliūde etiam credibile eſt vos cognouiſſe: quòd fama plerunque certam accuratámq; rerum geſtarum commemorationem præcurrere ſolita ſit. Cæterùm ne rumoribus huiuſmodi rei veritas aliter ad vos q̃ eſt acta, perfe-

Theodorit. lib. 1. cap. 11. & 12.

Euſeb. Pamphili de Synodo Nicæna actis.

A ratut, neceſſariò vobis miſimus, primùm à nobis propoſitam de fide ſcriprutam: deiode etiam altetam, quam advoces noſtras acceſsiooibus quibuſdam adiectis ediderunt. Scriptum ſanè noſtrum in præſentia Deo dilecti Impetatoris noſtri tecitatum, ac rectè probéque conceptum eſſe iudicatum, ad hunc ſe habet modum: Profeſsio fidei à nobis expoſita, ſicuti eam à deceſſoribus noſtris epiſcopis, atque in prima ✶ rerum ſactarum inſtitutione, & quum ſacrum ſubiimus lauactum, accepimus, & ſicuti ex diuinis dicimus ſcripruris, atq; ſimul & in presbyterio & in ipſo epiſcopatu profeſsi ſumus & docuimus, ea eſt talis. Credimus in vnum Deum, patrem omoipoteotem, rerum omnium viſibiliū & inuiſibilium factorem. Et in vnū Dominum Ieſum Chriſtum, Dei verbum, Deum de Deo, lumen de luoioe, vitam de vita, filiū vnigenitum, primogenitū omnis creaturæ, ante omnia ſæcula ex patre genitum, per quem & omnia facta ſunt: qui propter noſtram ſalutem incarnatus, & inter homines verſatus, & paſſus eſt: & teſurrexit tertia die, & aſcendit ad patrem, venturus B rurſum in gloria ad iudicandū viuos & mortuos. Credimus etiam in ſpiritū Sanctum: horū quémque eſſe & ſubſiſtere credentes, patiem verè patrem, & filium verè filium, & ſpiritum Sanctum verè ſpiritum Sanctum: quemadmodum & Dominus noſter diſcipulos ſuos ad prædicādi munus mittens, inquit: Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomen patris, & filij, & ſpiritus ſancti. Quæ ſic ſe habere, & nos ſic ſentire, ſic etiā olim obtiouiſſe, nóſque adeò de tali fidei profeſſione vſque ad mortē decertaturos eſſe, etiā atq; etiam confirmamus: anathemate ferientes omnē impiam, † Deóque carentē hæreſim. Hæc nos ſic ex corde & aoimo, iam iode ab eo tēpore, quo nos ipſos nouimus, ſenſiſſe, atque etiam nunc ſeotite & profiteri verè, omnipotētem Deum & Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum teſtamur. Declarare quoque certa & fideli probatione, & perſuadere vobis poſſumus, prioribus etiam temporibus nos ſic & credidiſſe, & prædicaſſe. Hæc à oobis expoſita fidei profeſsione, nullus erat cootradicendi locus. Et ipſe Dei amantiſsimus imperator, noſter Princeps, quum rectiſsimè eam conC ceptam eſſe teſtatus, tum ita ſeipſum ſentire profeſſus eſt: atque vt omnes ei aſſentitentur, ſubſcriberent, & voce vna ſuffragarētur, admonuit: vno duntaxat adiecto τῶ ὁμοουσίου conſubſtantialis verbo, quod verbum etiam iorerpretatus eſt dicens, non iuxta corporum perpeſsiones ὁμοούσιον conſubſtantialē dici, neque iuxta diuiſionem, neq; iuxta reſectionem ex patre ſubſiſtere, quòd materiæ prorſus expers intellectualis & incorporea natura corporalem quampiam perpeſsionem ſuſtinere nequeat: diuina verò & ineffabili ratione debere talia in animo conſiderari. Atque ſapientiſsimus quidem & piiſsimus noſter imperator ad hūc modum eſt philoſophatus. Illi verò per occaſionem & prætextum adiectioois τῶ ὁμοουσίου conſubſtātialis, aliam fidei profeſsiooem compoſuerūt (quam paulo antea hiſtoriæ adieci.) Ea porrò recitata, qoomodo ab eis, & Ex ſubſtantia patris, & Cooſubſtantialis patri, eſſet dictum, minimè indiſcuſſum atque inexploratum reliquimus. Interrogationes naoq; & reſponſiones interpoſitæ, ratióq; & ſententia dictorum inquiſita. Atque equidem D illud, Ex ſubſtantia, illi profeſsi ſunt ſignificare, ex patre quidem eſſe, ſed non vt partem exiſtere patris. Cui ſentētiæ, quum recta eſſe videretur, aſſeoſimus: pia quippe doctrina dictante, ex patre eſſe filium, non partem ſubſtantiæ eius eſſe. Quapropter quum ſententiam eam approbauimus, tum vocem quoque ipſam non repudiauimus, quòd † pacis ſignum nobis ob oculos poſitū haberemus: & præterea, ne à recta ſententia exciderēmus. Eadem ratione &, Genitum, nō factum, admiſimus. Quandoquidem verbū Factum, communem appellatiooem eſſe dixerunt reliquarum creaturarū, quæ per filium ſunt conditæ. Earum quippe nihil habere ſimile filium: proptereáque oon eſſe eum facturam, eis quæ per ipſum factæ ſunt, ſimilem: præſtantiorem autem quàm creaturam omnem obtinere ſubſtantiam, quam ex patre genitam eſſe diuina docent oracula: quum quidem modus ipſe generationis omoi genitæ naturæ ineffabilis ſit, & ioconſiderabilis. Similiter verò ratio probè diſquiſita, Conſubſtantialem patris eſſe filiū, aſtruit, non quidem corporum more, oeque ad animanE tium morti obnoxiorum inſtar: neque etiam iuxta diuiſionem ſubſtantiæ, neq; iuxta reſectionem: ſed neq; iuxta perpeſsionem quampiam, aut verſionem, aut mutationem patris virtutis: quòd aliena prorſus ab his omnibus ſit ingenita patris oatura. Sed quòd cōſubſtātialis patri dicatur, illud ſignificat atq; infert, nullā omnino ſimilitudinē ad creaturas conditas filiū Dei ferre: ſed qui eum genuit, patri tantum modis omnibus eſſe ſimilem, & nō eſſe ex alia quapiam ſubſiſtentia vel ſubſtaotia quàm patris. Cui verbo, eo pacto per interpretationem expoſitio, rectè oobis viſum eſt aſſentiri: præcipuè quum ſciremus, ex veteribus eruditos quoſdam & ſpectatos epiſcopos & ſcriptores, in exponēda patris & filij diuinitatis ratione, τῶ ὁμοουσίου coosubſtātialis nomine vſos eſſe. Hæc de profeſsiooe fidei publicitùs edita, ſunt dicta. Cui vniuerſi aſſenſimus, & quidē oon citra diſquiſitionem, ſed iuxta ſententias in præſentia Deo dilecti Imperatoris inueſtigatas, nobíſque expoſitas, & rationibus quas diximus ex profeſſo conſentaneas. Porrò F anathema quod profeſsioni fidei ab eis eſt adiectum, comprobandum eſſe duximus, vt homines vocibus quæ in ſcripturis non inueniantur, vti prohiberentur, quæ ferè cauſam omnem confuſioni & ſeditioni eccleſiæ præbuerunt. Nullus ſanè diuinitùs inſpiratæ, & quę ritè ordinéque dictis vtitur ſcripturæ, ſunt illa, Ex non exiſtentibus: &, Fuit aliquando quum non eſſet. Quare rationi minus conſentaneum viſum eſt, ea & dicere & docere. quo facilius calculo etiam noſtro ritè decretum anathema comprobauimus: quandoquidem

Profeſsionis fidei chriſtianæ formula ab Euſebio Pāphili Synodo oblata.

✶ ἐν τῇ πρώτῃ κατηχήσει.

† ἄθεον.

Formula hæc à Cōſtātino laudata.

Et verbum ὁμοούσιον adiectum. Expoſitio eius vocis per Conſtantinum, &c.

Cap. 17. eod. Expoſitio verbi, ex ſubſtātia patris.

† ἐν ὀφθαλμοῖς.

Item, Genitū, nō factū.

Item, Cōſubſtantialem patri.

In his eſt Iuſtinus martyr.

Cur Euſeb. Pāphili etiā in anathema Arianorum decreto Synodali adiectū, conſenſerit.

Ambroſius de fide, contra Arianos: Quomodo dicis Ariane, in ſcripturis diuinis non inueniri ὁμοούσιον: Quaſi ὁμοούσιον aliud ſit, quàm quod dicit Dominus: Ego & pater vnum ſumus: Ego de patre exiui, & veni in mundum: Ego in patre, & pater in me eſt: Qui quum eſſet in forma Dei, non rapinam arbitratus eſt vt eſſet æqualis Deo. Hæc eſt tamen nominis ratio, vt in patre & in filio vnitatem ſubſtantiæ credas: licet rem ipſam, quæ eſt inenarrabilis, definire non poſſis. Vt ſiue lumen de lumine dicas, ſiue verbum de verbo, ſiue ſpiritum de ſpiritu, ſiue Dominum de Domino, quodcunque de eo dixeris, vnius tamen eſſentiæ patrem & filium credas, ὁμοούσιον enim Græci dicunt, quod nos cum vno aliud ipſum. Cap. 5.

A neque autè actis tēporibus eiuſcemodi verbis vti ſoliti ſumus. Quin & illud, Eum antequã gigneretur non fuiſſe, anathemate iugulare non abſurdum putauimus: propterea ꝙ omnes profiteãtur, eum eſſe filium Dei, etiam ante natiuitatem ſecũdum carnem. Iam verò & dei amantiſsimus imperator profeſsioni inſeri curauit, Iuxta diuinam illius natiuitatem, ante omnis illum exiſtere ſecula. Quum etiam priuſquàm + actu gigneretur, potentia fuerit in patre ingenito, patre ſemper exiſtente patre; ſicuti quoq; rege ſemper & ſaluatore, potentia omnia exiſtente, ſempérque ✶ ſecundum eadem & ſimiliter ſe habente. Hæc vobis, chariſsimi, neceſſariò perſcribenda putauimus, vt quæ diſquiſitionem & aſſenſionem noſtram ſubſequuta ſint decreta declararem, & pulchrè primũ quidem ad vltimam vſque horam ſtetiſſe nos intelligeretis, quum nos ab aliis aliter ſcripta offenderent: deinde verò contentionis ſtudio abiecto, ea quæ nos nihil perturbarent cõplexos eſſe, quũ nobis benignè verborum ſententiam inquirentibus, manifeſtum habere cõſenſum viderentur cũ
B eis, quæ in fide à nobis prius ꝓpoſita profeſsi fueramus. Verùm enimuerò Conſubſtãtialis vocem non nouam, aut ab epiſcopis Nicææ tum congregatis primùm proditam, ſed à multis antea annis à ſapiẽtibus inuentam, vſurpatámq; patribus eſſe, apertè oſtendit Euſebius. Tum autem τὸ ὁμοούσιον Conſubſtantiale, communi conſenſu concordiq; calculo ab omnibus cõprobatum, paulò antè ipſe expoſui: id quod Euſebius quoque in vita Cõſtantini luculenter aſtruit.

Verbum, Cõſubſtantiale, non nouum, aut tum primum inuentum.

CAPVT XXIII.

CÆterùm quod in ſubſcriptione ſancti ſymboli inſigne accidit miraculum, id non intempeſtiuum fuerit cõmemorare. Priuſquam acta Synodi perficerẽtur, euenit, vt duo epiſcopi è vita anæ diſceſſerint, ꝗ profeſsionis fidei ſcripto annotationẽ ſubſcriptionémq; ſuam appoſuiſſent. At reliqua patrũ turba ad cõmunẽ ſepulturæ & dor-
C mitionis locum venere, & monumento illorum aſsiſtentes, ſcriptúmq; in manibus habentes, tanquam ad viuentes & audientes: Bonum certamẽ, dixerũt, diui patres nobiſcum decertaſtis, curſum peregiſtis, fidem ſeruaſtis. Si igitur obtinere debere id cenſetis, quod à nobis eſt actum: quoniam nũc, nullo interpoſito obſtaculo, Trinitatis ſplendore illuſtrati, clarius id perſpicitis, peropus eſt vos nobiſcum libello ſubſcribere. Hæc illi dixêre, & libellum obſignatum ad tumulum depoſuere, noctémque totam in ſomnem egere. Poſtridie verò ad locum eum rediere, ſigna inuiolata inuenere, & libello explicato ſubſcriptiones illorum reliquis inſertas cognouere, recentes adhuc in hæc verba conceptas: Chryſanthus & Muſonius, qui cum patribus omnibus, in ſancta prima œcumenica Nicæna Synodo conſenſimus, quanuis corpore tranſlati, manu tamen propria nos quoque libello ſubſcripſimus.

Synodi Nicænæ decreto, miraculo comprobato, duo defuncti epiſcopi ſubſcripſere.

CAPVT XXIIII.

SYnodus autem acta ſua Alexandriæ, Aegypto, Libyæ, & Pentapoli, literis ad hunc modum perſcripſit: Sanctæ & magnæ Dei gratia Alexandrinorum Eccleſiæ & qui in Aegypto, Libya, & Pẽtapoli ſunt, dilectis fratribus, qui Nicææ congregati, magnam & ſanctam celebrarunt Synodum in Domino ſalutem. Quandoquidem diuina gratia & Deo dilectiſsimo imperatore Conſtantino ſuffragante, omnino neceſſarium viſum eſt, ſacram Synodum ad vos dare literas, vt intelligere poſsitis, quum quæ ibi in quæſtionem & diſquiſitionem venere, tum quæ decreta ſancitáque ſunt. Itaque ſcitote, primò omnium inquiſitũ eſſe in impietatem & præuaricationem Arij, ſectatorúmque eius: & in præſentis Dei amantiſsimi imperatoris Conſtantini, conſentientibus omnium ſententiis placitum, vt anathemate impia eius opinio & voces atque verba blaſphema condemnarentur, quibus ille filiũ Dei blaſphemans vſus eſt, ex non exiſtentibus illum eſſe dicens, & fuiſſe aliquando quum non fuerit, & arbitrij libertate vicij virtutiſque capacem eſſe filium Dei, creaturam eundem & facturam nominans. Quę omnia ſancta Synodus anathemati ſubiecit, ne audire quidẽ impiam opinionem, mentis væcordiam, blaſphemáque eius verba ſuſtinens. Atque equidem res eius quem conſequutæ ſint exitum, aut iam audiuiſtis, aut certè audietis: ne inſultare nos homini videamur, qui peccati ſui condigna tulit præmia. Tantoperè autem inualuit eius impietas, vt ſimul cum eo peſſum ierint Theonas Marmaricæ, & Secundus Ptolemaïdis, epiſcopi. nam & hi factionis eius ſunt. Sedenim quum per gratiam Dei peruerſa illa opinione, impietate, & blaſphemia, nec non hominibus eis qui ſeditionem atque diſceſsionem auſi ſunt concitare in populo antea pacato, Aegyptus ſit liberata: & temeritas Melitij, atque eorum qui ab eo ſunt in ſacrum ordinem cooptati, adhuc reliqua fuerit: quæ etiã ſuper hac re Synodus decreuerit, vobis, fratres dilecti, ſignificamus. Conſtituit nanque, vt Melitius (in quẽ illa quidẽ humanius affecta fuit, + ſummo enim iure nullam prorſus merebatur veniã) in ciuitate ſua maneat, poteſtatem autem nullam habeat vel eligendi, vel manus imponendi: & vt neque in regione, neque in vrbe alia, huius ſaltem rei gratia appareat, nudúmque dignitatis nomen retineat: & qui ab eo in ſacrum ordinem lecti fuerant, vt arcanioribus ſacratioribúſque ſuffragiis confirmati, ad communionem admittantur. Præterea vt liceat eis quidem honorem ſimul & functionẽ miniſterij obtinere: ſecundũ autem prorſus locum, ab omnibus cuiuſcunq; parœciæ & eccleſiæ exploratis, ac per reuerẽdiſsimum fratrem & collegam noſtrum Alexandrum lectis atq; deſignatis epiſcopis, ferant. Cæterùm vt nulla eis ſit facultas, quos viſum ſit deſignãdi, aut nomina eorum ſubiiciendi, aut omnino faciendi quidquam, præter Catholicæ Eccleſiæ epiſcoporum, qui ſub Alexandro ſunt, ſentẽtiam. Qui verò per gratiam Dei & precationes veſtras, in nulla diſsidij factione reperiãtur, ſed integri atq; impolluti in Catholica eccleſia conſiſtant, eis poteſtas permiſſa eſt & deſignandi, & nomina dictãdi, eorum ſaltem qui clero digni ſint: & omnia prorſus faciendi legibus

Margin letters: D (at "Synodus autem acta"), E (at "cij virtutiſque"), F (at "habeat vel eligendi").

Synodalis epiſtola Nicæni ad Alexandrinos & Aegyptios.

Acta Synodi.

Arius cum doctrina ſua damnatus.

Veterum patrum pia modeſtia.

Itidem Theonas & Secundus damnatus.

Melitius coercitus.

A conſtitutiooibúsque eccleſiaſticis. Quod ſi quẽ eorum qui eccleſiæ præſunt, decedere contiugat, rum in defuncti locum & honoré prouehi quiſquam ex recẽs cooptatis debet, vt modò idoneus ſit, & à populo eligatur: ita tamen, vt ad electionẽ eiuſmodi calculus, ſuffragium, & confirmatio epiſcopi Alexaudrini accedat. Atque hoc quidem omuibus aliis conceſſum eſt: in perſoua autẽ Melitij nou tdem couſtitutum, ptopter priorem inordiuatum eius motem, celeritatémque & precipitantiá ſententiæ & conſilij, vt ne qua ſit ipſi vel poteſtas vel autoritas, homini ſcilicet, qui ruſum temeritatem ordinis negligẽtem iuducere poſsit. Hæc ſunt quæ præcipuè ad Ægyptum & eccleſiá Alexandriná pettiuent. Si quid verò præterea vel canonibus vel decretis eſt couſtitutum, reuerendiſsimus dominus, frater, & collega noſter Alexánder, certius ad vos reuerſus perferet, quippe & autor & particeps actorum omnium. Lætum iuſuper vobis afferimus uuuciũ, de ſauctiſsimi Paſchatis celebrandi conſenſu. Nam & hęc tes, precibus veſtris rectè cõſtituta atque ordinata eſt: fratréſque Orientales omnes, qui antea cum Iudæis fecerunt, es hoc ipſo tempore cum Romauis & oobiſcum, omnibúsque adeò alijs, qui antiquitùs nobiſcum Paſcha celebrarunt, id ſe concorditer acturos conſenſerunt. Gaudete igitur de rebus eccleſiaſticis ordinatis, de pacis conſenſu & concordia reſtituta, & de hæreſibus omnibus exciſis: atque maiore cum honore prolis ioréque charitate ſuſcipite, collegam quidem noſtrũ, Epiſcopum autem veſtrum Alexandrum, qui nos profectò præſentia ſua exhilarauit, plurimúmque in hac ætate ſua, vt pax quoque apud vos eſſet, laboris ſuſtinuit. Orate pro omnibus nobis, vt quæ à nobis rectè ſuot conſtituta, firma ſtabiliaque maneant, per Deum omnipoteutem, & Dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum, cum ſancto Spiritu: cui ſit gloria in ſæcula, Amen.

Epiſcopalis electio.

ἄ[illegible] & ordinis cõfuſio cauenda.

Decretũ, vt vbiq; eodem tempore Paſcha agatur.

B

Commendatio epiſcopi Alexandrini.

Nou ipſa verò Synodus tantum, ſed & celeberrimus Couſtautiuus, ad populum Alexandrinum eius generis dedit literas: quibus oſtẽdit, nõ ſimpliciter, temerè, aut neglectim fiuitiouem profeſsiuois fidei editam, ſed exploratione multa atque diſquiſitione accurata adhibita, quæcuuque dogmati cõſentanea eſſent, in medium producta:

Cõſtantinus quoq; ipſe ad Alexãdrinos diſidem rebus ſcripſit.

C primúmque inueſtigatione diligenti obſeruata, quæcunq; occaſiouem diſsidij & ſeditiouis creare puſſeut: ea ita reiecta, vt contrà dici quidquam non poſſet: & ſic deinde † finitionem ipſam ꝑmulgatam eſſe, & poſtremò, Dei ſententiam concurdem epiſcoporum Synodi ſententiam vocat, atque Spiritui ſancto tot patrum conſenſum acceptum refert, per quem illi à vera & certa ſentẽtia non exciderint.

† ὅρον.

CAPVT XXV.

IDem & ad Epiſcopos qui ad conuentum venire non potuetunt, & ad omnes vbiq; eccleſias, quę acta ibi eſſent declarans, ad hunc modũ ſcripſit: Experientia edoctus, per rerum publicarum proſperitatem, quanta ſit diuinæ poteſtatis gratia, illum mihi propoſitum eſſe debere finem iudicaui, vt à beatiſsimis catholicæ eccleſiæ populis fides vna, & ſincera charitas, coſentiénſque io Deum pietas ſeruetur. Sedenim quũ aliter omnino fieri noo poſſet, vt † otdo ſtabilis & firmus cõſtitueretur, niſi ſimul omnes, aut certè plures epiſcopi conuenirent, & de re qualibet ad ſanctiſsimam religionem pertinente diiudicarẽt: eius rei gratia, quàm fieri potuit plurimis coactis, me qnoque periude atque vno aliquo ex vobis (non enim negauerim, quo maximè lætor, conſeruum veſtrum me eſſe) præſente, vſque adeò omnia in debitam ſunt diſquiſitionem vocata, quouſque † rerum omnium inſpectori Deo placita ſententia, ad conſentientis vnitatis cõcordiam ſtabilieudã, in lucem eſt protracta, ita vt uihil iam quod ad diſſentionem aut profeſsionis fidei ambiguitatem facere poſſet, ſit relictum. Vbi quum de ſauctiſsimo etiã Paſchæ die quæſtio eſſet exorta, ſententiis omnium decretum eſt, couuenire, vt id eodem tempore ab omnibus vbique peragatur. Quid enim nobis eſſe poteſt vel pulchrius, vel grauius, q̃ ſi is dies feſtus, vnde ſpem immortalitatis percepimus, vno ordine & celebri ritu ab omnibus certò & iuuiolabiliter peragatur? Ac primùm quidem indigna res fuit, ſanctiſsimum eum diem imitatione atq; consuetudine Iudæorum celebrare, qui manibus ſuis nefario flagitio cõtaminatis, nou iniuria quoq; animis ſunt excæcati, homines ſcelerati. Quid ni enim liceat, gente ea reiecta, rectiore verioreq; ordine, quem à primo paſsiouis die hucuſque ſeruauimus, ad futura quoque ſæcula obſeruationis huius ritum tranſmittere? Itaque uihil vobis commune ſit cum infeſtiſsima Iudæorũ turba. Aliam ſiquidem à Seruatore accepimus viam. Propoſitus eſt ſacratiſsimæ religioni noſtræ ſuus curſus, & legitima quæ illam deceat regula: quam vnanimi conſenſu complecteutes, nos ipſos à fœda illa conſcientia & ſocietate retrahamus, fratres reuerendiſsimi. Et profectò omnium abſurdiſsimum eſt, illos gloriando iactare, hiſce obſeruandis nos ſufficere nõ poſſe, abſque illorũ doctrina & præſcripto. Quidnam verò illi rectè ſeotire & ſapere poſſunt, qui poſt illam Domini cædem mentibus capti, non ratione aliqua, ſed impotenti impetu, quocunque eos inſitus impellit furor, ducuntur? Quam ob cauſam, quum in hac quoque parte verum nõ perſpiciant, ſed, vti ſemper, affectu vicioſo tranſuerſi rapiãtur, potius quàm errorem corrigant, eodem auno bis Paſcha peraguut. Qua igitur de cauſa eos ſequemur, qui graui errore ſe implicatos eſſe cõfitentur? Bis equidem eodem anno Paſcha celebrare haud vnquã ſuſtiuuerimus. Atque etiamſi hęc vobis uoo exponerentur, conueniret tamen, vos, pro meutis veſtræ ſagacitate, ſemper & ſtudere & optare, ne cuiuſpiam ſimilitudine & exemplo, puritatem animarum veſtrarum pollueretis, néve hominum modis omnibus malorum conſuetudinem imitari videremini. Ad hæc illud quoque conſiderandum venit, in re tanta, & tã ſoleunibus religionis noſtrę feriis, diſſenſioné extare aliquam, longè eſſe impiiſsimũ. Vnũ nanque nobis libertatis atque redemptionis noſtræ diem, ſanctiſsimæ ſcilicet paſsionis ſuæ, Saluator noſter dedit. Vnam eſſe catholicam ſuam Eccleſiam voluit: cuius tametſi partes in multis variſq; ſunt diſperſę locis, vno tameu ſpiritu, hoc eſt, diuino arbitrio foueutur. Conſideret portò ſanctitatis veſtræ ſolertia, quàm graue ſit & indecorum,

Conſtantini imperatoris de rebus Synodi Nicænæ ad Eccleſias quaſque litera.

D

† τάξις.

Sacrarũ Synodorum vtilitas.

Imperialis humilitas & ſummiſsio.

† τῷ τῶν ὅλων ἐφόρῳ.

Hæreſis ſublata.

Celebrandi Paſchatis conſenſus.

E

Infenſus Iudæis Cõſtantini animus.

De Iudæorũ cæcitate.

Paſcha ſemel minimè cum Iudæis celebrandum eſſe ſanctum.

F

Idem vniuſca paſsionis & reſurrectionis Saluatoris noſtri diem.

Vna in toto orbe Catholicæ ecclesia.

† ἐκτὸς πάθους κακοῦ.

A corum, per eoſdem dies, alios quidem ieiunoiis iotentos eſſe, alios verò conuiuiis vacare: & poſt Paſchæ dies, hos quidem feriari & conquieſcere, illos autem ſtatis ieiuniis macerari. Quapropter hanc rem, pro eo atque decet corrigi, atque ad vnum inſtitutum formámque perduci, diuina vult Prouidentia: quantum equidem † extra omnem affectum poſitus perſpicio. Itaque quum hoc ſic corrigere conueniat, ne quid nobis cum Domini percuſſoribus ſit commune, & decens extet ordo, quem omoes Occidentalium, & Meridionalium, Septentrionaliúmque habitabilis orbis partium Eccleſiæ, & quibuſdam quoque in locis Orientales obſeruant, ea de cauſa in præſentia omnibus conuenire viſum eſt, ipſéque adeo id ſolertiæ veſtræ placiturum eſſe recipi, vt quod per vrbem Romanam, Italiam, Aphricam omnem, Ægyptum, Hiſpanias, Gallias, Britanias, Libyam, cunctam Græciam, Aſianam atque Ponticam dioecesim, & Ciliciam, vno atque conſentienti ſeruatur conſilio, id libenter quoque prudentia ve-
B ſtra ſuſcipiat: ſecum ipſa perpendens, non modò ampliorem eſſe eccleſiarum in eis quæ diximus locis numerum, verùm etiam idem communiter omnes ſentire & velle, eſſe quàm ſanctiſsimum.

Quin & ſtrictior ipſa atque exactior ratio flagitare videtur, ne qua nobis ſit cum Iudæorum periurio communio. Et vt tandem ſummam rei breuiter dicam: Communi omnium iudicio placuit ſanctiſsimas Paſchæ ferias, vno eodémque die peragi. Minimè nanque decet in re tam ſancta aliquam extare diſſenſionem. Et pulchrius eſt eam ſequi ſententiam, in qua nulla ſit alieni erroris & peccati contagio. Ac quum ita ſe res habeat, libentibus animis cœleſte hoc & verè diuinum ſuſcipite præceptum. ⁎ Quidquid enim in ſanctis Epiſcoporum agitur conuentibus, id ad diuinā refertur voluntatem. Itaq; eis quæ ſcripſimus omnibus dilectis fratribus noſtris ſignificatis, iā rationem hāc & obſeruationem ſanctiſsimi diei ſuſcipere atque inſtituere debetis, vt quum in pietatis veſtræ (quod dudum mihi fuit in votis) conſpectum venero, vno eodémque die ſanctas vobiſcum ferias celebrare valeam, & rebus om-
C nibus vnà vobiſcum ex animo delecter, feritatem diabolicam per vim diuinam operibus noſtris ſublatam, veſtramque vbique fidem, pacem & concordiam vigentem cernens. Deus vos ſeruet, fratres dilecti. Æquum etiam eſt quæ contra Arium & ſectatores eius, omnibus paſsim Epiſcopis & populis ſcripſit, cognoſcere. Quum malignos & impios Arius ſibi imitandos duxerit, par eſt, vt eandem cum illis ferat ignominiam. Quemadmodum igitur Porphyrius diuinæ pietatis hoſtis, iniquis de religione compoſitis libris, condignam reperit mercedem, per quam omnium futuris ſæculis probris obnoxius erit, plurimáque obruetur infamia, atque inſuper impia eius abolita ſunt ſcripta: ita & nunc placitum nobis eſt, Arium & Arij ſuffragatores, Porphyrianos quidem nominari, vt quorum imitati ſunt mores, eorum quoque obtineant appellationes. ſi quod autem ſcriptum ab Ario compoſitum reperiatur, vt igni id tradatur volumus, vt non modò improba eius doctrina abrogetur, verùm etiam ne monumentum quidem aliquod eius relinquatur. Illud equidem
D prædictum volo, ſi quis libellum aliquem ab Ario conſcriptum celare, nec continuò igni comburere, deprehenſus fuerit, ſupplicium ei mortis eſſe conſtitutum. Illico nanque in crimine tali comprehenſus pœnam ſuſtinebit capitalem. Plures etiam alias aduerſus eoſdem ad loca omnia miſit epiſtolas, † verbis per ironiam ad ſimulationem compoſitis, eis illudens. Nicomedienſibus itidem, contra Euſebium & Theognidem ſcripſit: Euſebium perſtringens, veluti Licinio aliquando fauentem, ſibique inſidiantem, atque alium Epiſcopum legere iubens: quod & factum eſt. Eas epiſtolas hoc loco apponere, ne longior eſſe videar, minus conuenire putaui. Ac de his quidem hactenus.

Conſtantinus de Ario, ſectiſq; eius populiſ, et libris eorū, &c. manifeſtatio.

Arianos vult Porphyrianos vocari.

Arianos libros comburendos eſſe, capitali ſupplicio conſtituto, ſancit.

† ἐἰρωνικῶς λόγῳ.

Socrat. lib. 1. hiſto. eccleſ. Scripſit alias quoq; contra Arianos literas.

CAPVT XXVI.

CÆterùm rebus ad hunc modum euntibus, commodum euenit, vt viceſimus Conſtantini imperij annus tum compleretur. Et Romani more recepto, decimo
E quoq; Principis ſui imperij anno, communem & publicum agebant conuentum diémque feſtum. Itaque & ipſe decere id arbitratus, ad epulas Synodum inuitat: & totis plurimis ordine ſuo collocatis, eodem in loco excipit: multiſque & ſermonibus & donis honorificentiam & liberalitatem erga illos declarans, præclariſsimos quoſque eorum menſæ ſuæ adhibet. Quorumquidem, quum ille mutilata propter CHRISTVM cerneret membra, atque fidei eorum cōſtantiam inde colligeret, labiis ipſe ſuis cicatrices eorum exoſculari & venerari dedignatus non eſt, gratiam ſe oſculo eiuſmodi & benedictione eorum percipere confiſus. Poſteaquam autem finem ſuum conuiuium id habuit, loco ſuo exurgens, ſupplicis more conuentum rogauit, vt qui tantum pertuliſſent laboris, perpaucos ſibi dies dare, & recens fundatam vrbem, iam tum perfectam, adire non grauarentur, vt precationibus ſuis munitiones & muros eius fir-
F marent. Atque illi ſtatim, quod petierat faciunt.

Conſtantinopolim veniunt, Encænia & conſecrationis feſtum diem celebrant, † incruento ſacrificio operantur, precibus votíſque vrbem abundè proſequuntur & firmant, eandémque Dei ⁎ genitrici dedicant, nouam Romam, imperantémque Conſtantinopolim cognominantes, Alexandro tum Byzantij eccleſiam regente.

Vicennalia ſua Conſtantinus agit, & Synodum conuiuio excipit.

Stigmata epiſcoporum martyrū exoſculatur.

Inuitat Patres Byzantiū, ad Encænia ibi celebrāda, & ciuitatem nouam conſecrandam.

† τὴν ἀναίμακτον θυσίαν ἐπιτελοῦντες

Conſtantinopolis Virgini matri dedicatur.

⁎ Θεοτόκῳ Græcis Dei genitrix dicitur, quod verbum in ſolam virginem matrem Mariam cadit. Θεοτόκῳ autē accentu mutato, Deo genitus, qui vnus eſt Dominus noſter IESVS CHRISTVS. Cui vrbem Conſtantinopolitanam recens extructam Conſtantinus dicauit atque commendauit. Supra libro ſeptimo, cap. 49. Vtrunque nomen eiſdem compoſitum literis, ſed accentu diuerſo prolatum & ſcriptum. datiuum caſum habet Θεοτόκῳ. Quapropter hic pro, Dei genitrici etiam verti poſſet, Deo nato CHRISTO, vt hic locus cum ſuperiore illo concordet.

Sed librarius in Græco exemplari τῇ Θεοτόκῳ ſcripſit, cùm fortaſſe τῷ Θεοτόκῳ ſcribere debuerit. Poteſt etiam eſſe autoris memoriæ lapſus. Qui tamen infra CHRISTO ſimul & matri eius vrbem eam dedicatam memorat.

f

Viduis virginibúsq; ſacris ſumptus annuos Cōſtantinus ex publico abundè conſtituit.

A Hic denuò illis epulo exceptis, alia dona obtulit: & literas ad prouinciarum præfectus dedit, vt in vrbe quaque diuino cultui addictis atque ſacratis viduis virginibúſque, ad ſanctiora diuinorum tēplorum ſacraria excubantibus, annonæ annuæ tribuerentur, quæ ad liberalitatem ſplendidam magis quàm ad vſum neceſſarium pertinerent. Has Iulianus quidem poſtea † accidit, ſucceſſor autem eius * ex triente præberi curauit. Vbi verò iam pro ſe quiſque domum redire pararet, cohortatus eos eſt, vt eandem omnes colerent fidem, mutuámq; pacē & charitatē maximè conſectarentur: atque vt abſque ſeditione omni, pacati atque tranquilli, rerum vniuerſarum placerent Deo. Et quum multa, oratione longius producta, de communi concordia fecit verba: tum poſtremò vehementer eos admonuit, vt & pro ſe, pro liberis ſuis, & pro imperio Romano orarent, perpetuóque propitium ſibi diuinum numē facerent, Synodique decretis ſtabilem firmitatem conciliarent. Abſentibus porrò ea quæ commemorauimus ſcribens, vt profeſsionem fidei, diliB genti atque accurata exploratione tot virorum diſquiſitam, & de ſententia totius vniuerſi Dei conſtitutam, ſuffragiiſque tantæ Synodi patrum comprobatam, ſuſciperent atque complecterentur, mandauit. Et illorum quiſque tanto affectus honore, domū ad gregem ſuum redit. Imperator autem ſupra modū lætatus, quòd vnam per vniuerſum orbem Eccleſiam, eámque in dogmate conſentientem cerneret, Deo, de omnium vbique Epiſcoporum vnanimi concordia † ſolenniter gratiarum obtulit actiones. E re ſtudioſorum eſſet, Epiſcoporum ipſorum nomina, præfecturas vrbium, earúmque appellationes noſſe: eáque omnia in Synodali Athanaſij libro reperta appoſuiſſem, niſi tædium prolixioris orationis vitarem. proinde ea inquirere volentibus, permitto. Tempus porrò Synodi, ſicuti inuenimus, in menſis Maij vndecimam diem † indictionem vigeſimam tertiam, & conſulatum Paulini & Iuliani incidit: qui annus ſexcēteſimus trigeſimus ſextus ab Alexandri Macedonis regno fuit, vigeſimus verò imperij Conſtantini, ex quo rerum C in Britannia potiri cœpit: tertiusdecimus porrò, ex quo ad Byzantium venit. Synodus verò ipſa Nicææ annis tribus & paulo longius eſt acta. Et res Nicænæ talem habuere finem. Conſtantinus autem ex eo tempore prolixius etiam quàm antea religionis accenſus ardore, ad vrbes & populos Romani imperij omnes, epiſtolas dedit, vt priori quidem errori nuncium remitterent, Chriſtianam autem doctrinam & religionem amplecterentur. Epiſcopis porrò ſanè quàm liberaliter pecunias mittens, eos ad eccleſiarū ædificationes excitauit, ſumptúſque ad id abundè præbuit. Libros itidem eccleſiaſticos manibus propriis deſcribere & concinnare iuſsit. Sed conſilium animúmque ſcribentis certius indicabit epiſtola eius, ad Euſebium data, quæ ſic habet.

Absentibus episcopis ſcribit.

Deo ſolennibus ſacris gratias agit.

Tēpus Nicæni Concilij celebrati.

Anitius Paulinus, Ceionius Iulian. Camenius Coſſ.

Cōſtantinus amplificāda religione chriſtiana totus incūbit eccleſiis extruendis, & libris ſacris parandis.

17. Imperij eius anno Synodus celebrari cœpit 20. eius finita eſt. Initium eius in annū Domini 326. finis in 329. incidit.

CAPVT XXVII.

Literæ Conſtantini ad Euſeb. Pamphili de ſtructura eccleſiarum.

D Victor Conſtantinus Maximus Auguſtus, Euſebio. Tantiſper dum ad hoc vſque tempus impietas & tyrannis, pro arbitrio ſuo, miniſtros Seruatoris Dei perſequuta eſt, credo atq; adeò certò perſuaſum habeo eccleſiarum omnium opera vel per incuriam peſſum iiſſe, vel imminentis perſequutionis metu minus eſſe quàm dignitas earum poſtulat et perfecta, frater chariſsime. Nunc verò libertate reddita, & ſerpente illo, Dei optimi maximi prouidentia: atque opera noſtra, à rerum publicarum adminiſtratione depulſo, ſatis in apertum productam eſſe arbitror apud omnes diuinam potentiam, eóſque qui vel metu vel incredulitate vel etiam peccato oppreſsi fuerant, eo qui † veriſsimè conſtat cognito Deo, ad verum rectúmque vitæ ſtatum tandem perueniſſe. Itaque quibuſcunque vel ipſe præes eccleſiis, vel alios paſsim epiſcopos, presbyteros, aut diaconos præeſſe noſti, eos admone, vt diligenter incumbant in opera Eccleſiarum quæ ſuperſunt, vel reſtaurandarum, vel amplificanE darum, vel vbi hoc neceſsitas poſtulauerit, recens extruendarum. Petes autem & ipſe, & alij per te ſumptus neceſſarios à præfectis & prouincialibus magiſtratibus. Diligenter nanque eis per literas eſt mandatum, vt quæ à ſanctitate tua dicta fuerint, ipſi exequantur. Deus te ſeruet, frater dilecte. Hæc de eccleſiarum ſtructuris, non ad hunc modò, ſed & ad reliquos Epiſcopos ſcripſit. Quæ autem Euſebio Pamphili de librorum comparatione ſignificarit, hiſce ſubiungam.

Victor Conſtantinus Maximus Auguſtus, Euſebio. In cognomine nobis vrbe, Seruatoris Dei opitulante prouidentia, maxima hominum multitudo ſanctiſsimæ Eccleſiæ nomen dedit, ſéque ipſam illi dicauit: vt omnibus illis plurimùm capientibus incrementi, faciendum omnino videatur, vt plures quoque ibi conſtruantur Eccleſiæ. Quapropter, quod iudicio noſtro placuit (prudentiæ enim tuæ ſignificandum duximus) id libentiſsimè accipe, vt comparatis quinquaginta membranarum codicibus, qui & ad euoluenF dum, & ad portandum commodi ſint, à notatiis pulchrè ſcribendi peritis, qui ſcilicet probè eam artem didicerint, deſcribi cures diuinarum ſcripturarum libros, quorum * inſtaurationem & vſum eccleſiis maximè neceſſarium eſſe iudicaueris. Datæ enim ſunt à manſuetudine noſtra † ad Catholicū & diſpenſatorem generalem prouinciç literç, vt omnia quç ad eam rem portandā commoda ſunt, præbenda curet. Porrò vt quàm celerrimè codices deſcribantur & concinnentur, procurationis tuæ id fuerit opus. Duorum autem publicorum vehiculorum accipiendorum poteſtatem, ad librorum deportationem, authoritas harum noſtrarum literarum tibi meritò prçbebit. Ita enim pulchrè deſcripti codices, quàm facilimè ad nos perferri poterunt, ex Diaconis eccleſiæ vno miniſterium id adimplente: qui quū in cōſpectum peruenerit noſtrum, benignitatem noſtram experietur. Deus te ſeruet, frater dilecte.

In eandē ſententiā ad alios quoque epiſcopos ſcripſit.

Conſtantini ad eundem Euſebium de libris eccleſiaſticis comparādis epiſtola.

A

CAPVT XXVIII.

SEdenim quã facile quis ex iis liquidò cognoſcere Imperatoris erga res ſacras ſtudium poſsit, tum id non minus ea etiam quæ de viuifico CHRISTI ſepulchro Hieroſolymis egit indicabunt. Quum nanque cognouiſſet eos olim, + qui idolorum errore tanquam furoris intemperiis acti fuerant, ſaluriferum monumentum deſodiſſe, aggere multo molem altiſsimam excitaſſe, Caluariæ & reſurrectionis vicinum circumcirca locum occupaſſe, & lapidibus ingentibus ſolum eius cõſtrauiſſe, (vt obliuioni monumẽta memoriæ ſempiternæ mandarent) & templum præterea impudicæ deæ Veneris, ſtatuámque eiuſdem ibi collocaſſe, virgineo partui illudentes: vt qui eo loco debitum CHRISTO honorem ſibi præſtandum ſtatuiſſent, ſimulachro ei exhibere viderentur, proceſſúque temporis obliuio veram premeret atque occultaret cauſam: quòd nemini B liberè eò commeare, aut aliis rem indicare ſas futurũ eſſet, funditùs templum ipſum eruere, aggerémque egeſtum quàm longiſsimè à ciuitate proiicere, vt qui ſceleratis ſacrificiis contaminatus eſſet, iuſsit: ac templum aliud pulchritudine præcipua ampliſsimum magnificentiſsimúmque extruere præcepit. Quod templum luculenter epiſtola oſtendet, Macario Hieroſolymitano epiſcopo, qui & ipſe cum reliquis patribus Arij opinionem labefactauit, hiſce prope verbis ſcripta: Victor Conſtantinus Maximus Auguſtus, Macario. Tanta eſt Seruatoris noſtri gratia, vt nulla orationis vis præſenti miraculo digna ſuppetere cuiquam poſſit. Quod etenim monumentum ſanctiſsimæ illius paſsionis terra iamdudum opertum, tot annorum curriculis latuerit, donec per communis & publici omniũ noſtrûm hoſtis oppreſsionem, miniſtris eius in libertatem vindicatis, erutum reluceret, omnem profectò ſtuporem & admirationem excellit. Nam etiamſi qui vbique terrarũ eſſe videntur ſapientes homines, in vnum eundémque conuenientes locum, dignum aliquid re C tanta dicere velint, ne minimam quidem partem tamen eius eloquentiæ concertatione attigerint. Tantum enim miraculi huius fide naturam, quam humana ratio & cogitatio conſequitur, omnem excellit, quanto rebus hominum cœleſtia ſunt efficaciora & potentiora. Eam ob cauſam ille mihi ſemper vnicus & præcipuus conſiliorum actorúmque omnium propoſitus eſt finis, vt quemadmodũ ſeipſam nouis miraculis veritatis fides exhibet, ſic etiam animi omnium noſtrûm caſtitate & conſentienti promptitudine * alacriores reddantur. Quod quum omnibus manifeſtum puto, tum hoc maximè tibi perſuaſum eſſe volo, rerum omnium illud mihi ſummopere eſſe curæ, vt ſacratum locum, quem iuſſu Dei, acceſsione fœdiſsimorum ſimulacrorum, veluti quodam imminenti grauique pondere leuaui, ſanctum quidem iam tum ab initio illum iudicio Dei factum: ſed ſanctiorem etiam declaratum, ex quo ſalutiferæ paſsionis fidem in lucem protulit, ædificiorum pulchris ſtructuris exornem. Conuenit igitur ſolertiæ tuæ, omnia ſic diſponere, & D res quaſque neceſſarias procurare, vt non modò baſilica aliis quæ vbique ſunt præſtantior, ſed & reliqua omnia ita conſtruantur atque parentur, vt quæcunque in quibuſcunque vrbibus pulchritudine ſunt + excellentia opera, à ſtructura iſta longè ſuperentur. Atque equidem de parietum opere atque artificio, Dracilliano amico noſtro, clariſsimorum præfectorum munere fungenti, & prouinciæ rectori, à nobis mãdatam eſſe curã ſcito. Præceptũ enim à pietate noſtra eſt, vt artifices, operæ, & quęcunque præterea ſunt ad ædificationem neceſſaria, quum id ex ſolertia tua cognouerint, confeſtim per prouidentiam illorum mittantur. De columnis autem & marmore, quæ præſtantiſsima & commodiſsima operis ipſius + forma ſummatim perſpecta, exiſtimaueris eſſe, ad nos fac ſcribas, vt quot & qualibus opus fuerit, quum ex literis tuis intellexerimus, ea vndequaque comportari poſsint. Æquum enim eſt, locum totius mundi maximè admirandum, pro dignitate ſua exornari. Baſilicæ porrò camera, lacunaribúsne an alio quopiam opere tibi fieri debere videatur, cognoſcere ex te cupio. Si enim lacuna- E ribus extruenda erit auro quoque illuſtrari poterit. Quod ſupereſt, ſanctitas tua quibus diximus magiſtratibus primo quoque tempore ſignificet, quot operariis artificibúſque, & quantis impenſis ſit opus. Quin & ad nos quoque vt celeriter referatur, da operam, non modò de marmore & columnis, verùm etiam de lacunaribus, ſiquidem hæc pulchriora commodioráque eſſe iudicaueris. Deus te conſeruet, frater dilecte.

† [Greek marginal note, illegible]

Infideles in Caluaria loco, ſepulchro Chriſto obruto, Veneris templum extruxere.

Eo tẽplo diruto, eccleſiã ſacrã Cõſtantinus cũ ducto & ſepulchrũ Chriſti reſtituto ibi collocauit.

Socrat. lib. 10 cap. 17. Conſtantinus de re ad Macarium Hieroſolymitanũ epiſcopũ literæ.

Miraculo magno monumentum Seruatoris in lucem platum.

* *Erga ſanctam legem.*

Inſtitutionẽ ædificationis templi Macario antiſtiti committit.

† [Greek marginal note, illegible]

† [Greek marginal note, illegible]

CAPVT XXIX.

LIteris porrò eis conficiendis, mater ipſa imperatoris beata Helena, quæ illum talem genuit, adminiſtra fuit. ipſo nanque Synodi coactæ anno, in ſomnis oraculo admonita, precationis ergò, locorúmque ſacrorum cognoſcendorum gra- F tia, Hieroſolyma petierat: neque ſe ea in re vel itineris laborem, vel ſenectutis moleſtiam remoratã eſt paſſa. Ad extremũ enim iam vitæ peruenerat, & de rebus atque religione chriſtianorum piè admodum ſentiebat. Plurimi porrò faciebat, vt crucis lignum & viuificum Chriſti monumentum inueniret. Et quãtũuis difficulter, attamen ea tandem inuenit, vt quidem nonnulli dixere: Iudæo homine ex paterna quadam annotatione regionem indicante: re vera autem, vt equidem puto, Deo ſignis quibuſdam & viſionibus nocturnis oſtendente. Quum enim Deo viſum eſſet, res diuinas & occultas in lucem proferre, minimè opus fuit humanis indiciis. Enimuerò imperatoris iuſſu, contaminato illo templo diruto, aggeréque exportato, ex eo loco ſacrum illud reſurrectionis antrũ extitit, & tres ſparſim diſiectæ cruces: & tabula præterea alba inuenta, in qua diuerſis literis Pilatus regem Iudæorum ſcripſerat, eáq; ſupra caput Chriſti collocata + in morẽ colũnæ, crucifixũ illũ Iudæorũ regẽ eſſe promulgarat. Cæ

Helena mater Conſtãtino filio literis in cauſa pietatis Chriſtianæ edendo à ſecretis fuit.

Eadẽ religionis ergò Hieroſolyma profecta.

Inuentio ſepulchri & crucis Domini.

† [Greek marginal note, illegible]

A terùm quòd literæ diffluxerant, & tabula temerè iacta iacebat, difficilis adhuc diuini ligni inuentio erat, quòd ordine confuſo cruces diſiectæ fuerant. Quid nanque curarent, qui ita illas temerè diſiecerant, vt loco ſuo quanque relinquerent? præcipuè quum milites mortem propter ſabbatum deproperarent: iidémque præterea inauſpicatum eſſe crederent, ad cruces moratí virorum, qui per vim illatam mortui eſſent, quapropter alia aliò proiecta. Quum ergo incerta inquiſitio eſſet, dubia animi imperatoris mater Deum obſecrauit, vt ei iudicium fieret. Atque ille ambiguitatem quodam diſſoluit modo, lignum demonſtrans, ad quod Dominicum affixum corpus fuerat, & quod diuini ſanguinis ſtillam defluentem exceperat. Mulier quædam honeſto loco nata, graui oppreſſa morbo, extremo laborabat periculo. ad hanc Macarius vnà cum Helena comitibúſque eius venit: & ſignum ille dedit, quæ ex crucibus iſtis fœminæ ægrotæ impoſita periculum omnino diſcuteret, eam CHRISTI crucem eſſe. Atque precatione facta, crucem quamlibet ſeorſim ille adhibuit. Et duabus admotis, in eodem

Miraculum quod veram Chriſti Crucē indicauit.

Ruffinus in Eccleſ. ſua hiſto. l. 7. & 8.

B nihilominus mulier diſcrimine manſit, vitæ iam deſperatæ. Vt autem verum ei impoſuit lignū, ſubitò illa reſpexit: viribúſque firmiter collectis, lecto ſtatim exiluit. Dicunt quoque, poſtea mortuo prorſus crucem impoſitam, in vitam illum derepentè reuocaſſe. Hoc ſanè modo memoriæ proditum eſt, ſacrum in apertum productum eſſe lignum. Cuius partem maximam diuina Helena argenteæ ciſtæ incluſam, Epiſcopo ad memoriam poſterarum generationum reliquit: vbi etiam ſacram Exaltationem quotannis peragendam ſanxit. Partem verò ad filium imperatorem tranſmiſit. Quam illum quo animo quis ſuſcepiſſe dicat? quum fide ſecum ipſe reputauerit, vrbem eam ſeruatum iri, in qua tam ſacrum conſeruaretur + donarium. Quapropter eam partem ſtatuæ ſuæ incluſit, quam in vrbe à ſe magnificè condita, ſuper Porphyretica collocauit columna, in eo quod dicitur Conſtantini foro. Miſit illa etiam ad eum ex ſacris clauis quoſdã, quos tũ ad monumẽtum repererat: illis porrò corpus CHRISTI transfixum fuerat. Quorum al-

Sacræ Exaltationis ſanctæ Crucis dies.

† [illegible]. Hæc ſi Socrat. hiſtoric. ex aliorũ relatione audita ſcribere, ait lib. 1. cap. 17.

C tero ille ſibi fertur galeam inſtruxiſſe, alterum equi frenis inſeruiſſe, vt in certaminibus tutus à vulneribus illæſúsq; maneret, & ſic tempore ſuo prophetia Zachariæ impleretur: Erit, dicentis, in freno equi ſanctum Domino omnipotenti. Quæ prophetæ quidem ſancti olim cognouerunt, poſtea verò temporibus ſuis, quum Deo viſum eſt, euentum certum ſunt conſequuta. Atque id non admodum eſt mirandum, quandoquidem & Græci diuinarum rerum quædam prænunciarũt. Quemadmodum quidem certè & illud Sibyllæ vel ex aduerſariis quiſque confitebitur, de ſancta Cruce antiquitùs dictum:

Claui, quib⁹ Saluator cruci eſt affixus

Sibyllæ oraculũ de ſancta Cruce.

O lignum felix, in quo Deus ipſe pependit.

Plurimi nanque apud Græcos, qui cæteris præſtare ſunt viſi, multas nouerant prophetias, quas verſibus grauioribúſque ad populum verbis veluti quædam oracula incluſerunt. Et erat poteſtatis diuinæ, vt equidem iudico, ad futurarum rerum certiorem conſenſum, non ſolùm per peculiares

[illegible]

Apud Ethnicos quoq; nõ nulla futura de rebus ſa-

miniſtros futura prædicere, verùm ſenſim quoque aduenis & alienis ad id vti: periode atque muſicos quiſpiam, gratum & iucundum decantans carmen, ſuperuacaneas quoque percurrit plectro chordas: aut ornatus gratia, ſupra eas quæ ex vſu ſunt, alias etiam adiicit. Hæc etiamſi per digreſsionem, commodè tamen dicta eſſe puto: quod à doctrina noſtra alieni, + præſtãtiore quadam Dei ordinatione, futura de CHRISTO prædicarunt. D

cris manifeſtata.

† [illegible]

CAPVT XXX.

Imperatoris mater Helena, ampliſſimo templo in reſurrectionis & Caluariæ monumento ita conſtructo, vt nulli prorſus, quæcunque vel pulchritudine vel magnitudine eximia ſunt, cederet, nouæ Hieruſalem nomen indidit, + exemplari ſcilicet veteris illius & iam ſoluti tabernaculi. Ipſa verò domeſticis propriiſque impenſis alias duas magnificè ſacras cõſtruxit ædes. alteram in Bethlehem, ad eam in qua CHRISTVS natus eſt ſpeluncam, ſexies mille paſsibus ab vrbe diſtantem: in cuius ſanctiore ſacrario humi, & præſepe, & ſpeluncam ſacram eſt complexa. alteram verò in oliuarum monte, ad verticem ipſum, vbi relictis diſcipulis CHRISTVS in cœlos eſt aſſumptus. Excitauit quoque mirificum aliud templum in Gethſemani prædio genitrici Dei, atque in ſacrario ipſo viuificum eius ſepulchrum firmiter incluſit. Quum verò decliuis is ſit locus, gradus marmoreos fieri curauit, viatores ex ſancta vrbe Orientalem plagam verſus ferentes. Multorum quoque ſermonibus circumfertur, decliuiorem eum locum, Vallem fletus, & torrentem Cedron, atque etiam vallem Ioſaphat dici. In propinquo etiam eſſe hortum illum, in quo proditus eſt CHRISTVS, & in quo orare ſolitus fuerat. Sanctis itidem infantibus, & vbi Angelus paſtoribus lætum attulit nuncium, in eis ipſis locis + ſacras extruxit ædes: infantibus videlicet ipſis, & + VERBI puerperæ, nec non aliam quoque ſponſo Ioſepho ædem. Inde Bethaniam progreſſa, Lazaro CHRISTI amico inſigne ædificauit delubrum: abeſt id Hieroſolymis paſſuum millibus duobus. Deinde ad ſacrum Iordanem conuerſa, circa ſpeluncam, vbi olim domicilium Baptiſta habuit, perpulchram ædem illi erexit. Aliamque + ad accliuitatem montis, Heliæ Thesbitæ. Atque inde quatuor dierum itinere emenſo, Tiberiadem venit, vbi [illegible], hoc eſt, duodecim thronorum templum ſtatuit, quo loco CHRISTVS quinque hominum millia pauit. In ea regione eſt Capernaum, vbi miraculum illud in Centurione editũ, & in paralytico, qui per tectũ demiſſus, ſtatim ſalutẽ inuenit: deinde vbi mulier ſanguinis fluxu laborans reſtituta eſt. Siſtitur etiam in loco qui dicitur [illegible], hoc eſt, ad ſeptẽ fontes: vbi ingens illud miraculum de ſeptem panibus & paucis piſcibus, Dominus fecit. Acceſsit ad Tiberiadis piſcatum, & in locum vbi Magdalena ſanata

Templum in Caluaria iã conditum, noua Hieruſalem dictũ.

Tẽpla plura Hieroſolymis à diua Helena extructa.

E

Plura ĩ aliis quoq; Iudææ regionibus.

Vallis Ioſaphat.

† [illegible]

† [illegible]

† [illegible]

F

Eccleſia [illegible].

[illegible]

Mons Thabor.

A eſt. Et quouis loco diuerſa Apoſtolis conſtruxit templa. Intra vrbem Tiberiadem, ſocrus Petri domo reperta, diuo Petro pulchrum cõſtruit delubrum. Iſidem porrò in monte Thabor fecit: in quo Melchiſedech Abrahamum dicitur benedictione proſequutus eſſe. In ipſo autem transformationis loco, qui ſplẽdorem illum mirificũ conſpexere, Apoſtolis tribus pulcherrimam extruxit eccleſiam. Quo loco multam etiam reliquit pecuniam, in ſubſidium eis qui ibi manerẽt, locúmque ipſum excolerent. Inde Orientem verſus deſcendens, Nazareth peruenit: & ✶ ſalutationis Angelicę domo reperta, Dei genitrici peramœnũ excitauit templum. Et in Cana Galilææ, vbi Simonis Cananæi nuptiæ celebratæ, & † ex occultis incertiſque botris vinum factum, aliam quoq; ſacram ædem ædificauit. Cæterùm in vrbem ſanctam reuerſa, in Sion ampliſsimum longè latéque conſtruxit templum, in cuius poſtico domum circumcluſit, in qua, foribus clauſis, propter metum Iudæorum, diſcipuli fuerant congregati: in qua etiam ſacra cœna peracta, ſacráque pedum lotio,

✶ χαιρετισμοῦ.

Simonis Cananæi nuptiæ & ſeſſiones.

Sepulchrum Dauidis.

B nec non Spiritus ſancti in cœnaculo aduentus, in qua primus quoque Hierarcha & epiſcopus Iacobus renũciatus eſt. In eo tẽplo marmorea quoque fuit columna, ad quam quum flagellis cæderetur, alligatus eſt Seruator. In cuius parte ſiniſtra, diui prophetæ Dauidis ſepulchrum magnificè in ſublimi collocatũ. Sion ipſa ad Auſtralem vrbis eſt ſita partem, † ſuperiorem eius ſortita regionem, paſsibúſq; mille à Chriſti reſurrectionis loco diſtat. Et in palatio Caiphæ, Petro apoſtolorum principi templum aliud cõſtituit. Atque in fouea Hieremiæ, & ad fontem qui Siloë dicitur, mirifica conſtruxit opera. Poſtremò & agrum figuli apparari curauit, in aduenarum ſcilicet & peregrinorum ſepulturam. Sed & filij Conſtantini inſtinctu, ad arborem Mambræ, quæ nunc terebinthus dicitur, quindecim ſtadiis meridiem verſus vicinam habens Hebron, Hieroſolymis autem circiter ducenta & quinquaginta ſtadia abeſt: vbi vera certáque fama eſt, vnà cum Angelis contra Sodomam euntibus, & filium Dei hoſpitaliter acceptum eſſe ab Abraham, ab eóq; Iſaaci procreationem annunciatam, maximum ornatiſsimúmq;

† τὴν ὑψηλοτέραν τῆς πόλεως.

Quadratus aeui.

C templum erexit. Intellexerat enim Conſtantinus ſub ea arbore, veteres Græcæ ſuperſtitionis aras conſtruxiſſe, Græcis ſacrificiis iſtic operatos eſſe, vinum libaſſe, thura adoleuiſſe, bouem, hircum, & gallum ſacrificaſſe, lucernas accenſas oleo infuſo appoſuiſſe, placentas obtuliſſe: quaſdam etiam numos & varij generis vnguenta, in vicinum puteum conieciſſe, ita vt rerum coniectarum ingenti copia, aqua inutilis ſit reddita. Quod ſanè Conſtãtini vxoris mater, quũ fortè iſtàc tranſiret, viſum, generò ipſi renunciauit. Animaduerterat enim æſtiuo tempore, loci incolas, longiquiores etiam Palæſtinos, Phœnices, & Arabes, annuas ferias in ea regione peragere. Et cõuentus celebritáſque ea grata fuerat omnibus: Iudæis quidem, quòd Patriarcham geneſiſque ſui principem iactarent Abrahamum: Græcis verò, propter Angelorum in eum locum aduentum: Chriſtianis porrò, quòd Deo dilecto illi, id prædictum fuerat, quod multis poſtea ſæculis de Virgine futurum fuerat. Qua

In locis plerisq; idolorũ ſacra & cultum ſublãtũ, & ſacras Chriſtianorũ templa magnifice extru endo curauno ... Conſtantinus curat. Sicum ro vel le Mambre.

Sozomenus Eccleſ. hiſto. lib. 2. cap. 4. & 5.

re Conſtantinus cognita, epiſcopis Palæſtinis vitiò vertebat, in primiſq; Euſebium Pamphili perſtringebat, quòd ſic tam ſanctum locum deſpexiſſent. Itaque epiſcopis Phœniciæ mandauit, vt ex ipſis fundamentis aræ euerterentur, ſimulachra igne comburerentur, ac templum ibi tantæ antiquitatis nomini cõueniens extrueretur, in quo diuinum numen eccleſiæ recepto ritu coleretur, locúſque de cætero à contaminatione omni liber eſſet. Quòd ſi quis deinceps eiuſmodi quidquam facere deprehẽſus eſſet, eum graui mulctatum iri pœna, conſtituit. Atque imperata hęc ad rem collata, legitimũ conſequuta ſunt exitum. Nec minus Helinpoli in Phœnicia aliam ſacram ædem Conſtantinus ædificari præcepit, eique Epiſcopũ ſuum, & ſacrum clerum dedit: veteri ſublata lege, quæ communes eſſe vxores, & aduenientibus hoſpitibus virgines ſuas ꝓſtituere iubebat, vt dubia & anceps apud eos ſoboles, nullúmque eius diſcrimen eſſet. Hoc tam abominandum ſcelus abolens, vt gentes familiæque dignoſcerentur, effecit. Simile quiddam etiam in ✶ Aphacis fecit.

D

Item Heliopoli Phœniciæ, vbi vxores communes erãt, & virgines nuptura proſtituebãtur.

Itẽ in Aphacis ad montẽ Libanum.

✶ Tripart. lib. 2. ca. 10. Niceph. lo quidem.

Aeſculapij ad Aegas oppidum.

E Templum nanque Veneris iſthic ad Libanum montem demolitus, vnà quoque fœdos & indecentes, qui mixtim fiebant, concubitus prorſus ſuſtulit. In Cilicia porrò Pythonicum euertit fanum, atque incubantem ibi dæmonem eiecit. Nõ tantum autem eccleſias è fundamẽtis terræ extruxit, verumetiam pro ſua erga Chriſtum flagranti deſiderio & amore, vt in ſolitudine quoque ſacta haberet ſymbola, ædem ſacram è variis linteis fieri curauit, eámque veluti priſcus Moſes, ſicuti à me antea eſt dictum, ſecum circumtulit. Quin & plures eccleſias alias, in ſanctis illis locis, ſupra triginta, amantiſsima Dei fœmina imperatoris mater condidit: & ad charisſimũ ſibi filium, in Occidentalibus poſt Synodum agentem partibus, eſt reuerſa.

Portatilis Cõſtantini eccleſia.

CAPVT XXXI.

Diua Helenæ pietatis opera.

PErmulta quidem ſunt, quæ illius in Deum amorem & pietatẽ teſtantur: non minus tamen eam virtutẽ, quod nũc dicturus ſum, declarabit. Dicitur ſiquidem Hieroſolymis, ſacris virginibus ad F epulas vocatis, famulæ præſtitiſſe officium. Manibus enim ipſa ſuis eſcas illis appoſuit, malluuium & aquam præbuit, aliáque omnia miniſteria obiuit, quæ cõuiuis inuitatis exhibere moris eſt. Muneta verò plurima & precioſa donaria, Orientalibus attribuit eccleſiis. Indigentibus res neceſſarias affatim largita eſt. Et multos in priorem reduxit ſtatum, qui temporũ difficultate euerſi fuerant. Sic illa captiuorum vincula diuturnitate ſoluit, ad metallum damnatos liberauit, & exules reuocauit. Quam ob cauſam condigna etiam à Deo accepit præmia. Etenim in præſenti hac vita, ea eſt conſequuta, vt præſtantius quidquam nemo ei accidere potuiſſe putarit. Nam Auguſta renunciata eſt, & numos aureos ſub effigie ſua procudit, imperialibúſque theſauris in poteſtatem ſuam redactis, pro arbitrio ſuo eſt vſa. Quum autem ei finis vitæ inſtaret, cum ce-

Exemplum hoc imitãtur magni Principes ipſis Eucharistoris.

Præmia pietatis eius in præſenti & futura vita.

A lebertima memoria Romæ deceſsit, vndeoctuageſimum agens annum: quum quidem in extrema illa alloquutione & valedictione, moritura, de piæ Chriſtianæque vitæ inſtituto, permulta mandata filio dediſſet. Ingentes quoque ei poſt obitum tribuit honores: quales ſcilicet eam decebant, quæ tam piè ſanctèque vixiſſet. Extra vrbem Romanam ſepulta, in templo rotundo marmorea vrna depoſita, atque biẽnio poſt vnà cum vrna Conſtantinupolim deportata eſt: princeps ipſe, in imperialia monumenta ædis ſanctorum Apuſtolorum illata, lætiſque poſthac atque etiã + nocturnis memoriis, vt par erat, eſt celebrata. Hieroſolymis autem venerandæ illæ virgines, quibus veluti quædam ancilla inſeruierat, præcipuis eam ſunt memoriis ſolenniter proſequutæ. Quod ſi quis mundana hæc in aliquam bonarum vtiliúmque rerum rationem referre velit, in eo quoque omnem longè ſuperat obliuionem. Perinde enim atque pignus quoddam futura ſecula habent, ad memoriam eius ſempiternam, in Bithynia vnam, * & in Palæſtina alterã B vrbem: quibus imperator filius conditis, memoriam illi tribuit immortalem. Admodum verò beatam Helenam regione & ſitu alterius delectatam eſſe ferunt, quæ antehac Drepanum nominata fuerat: quum quòd ibi orta eſſet, tum quòd * Lucianum martyrem poſt martyrium obitum eò à delphine deportari contigerit. De quo martyre illud eſt decantatum: moriturum eum, quum vis tyrannica neque templi neque ſacrarij copiam faceret, & vincula quoq; atque plagæ motum prorſus denegarent, + in ſuo ipſius pectore diſcumbẽtem, horrendo illo operatũ eſſe myſterio, ad eúmque modum & ipſum participaſſe de immaculato ſacrificio, & aliis vt itidem communicarent, ſuaſorem fuiſſe. Sacrum id in carcere perficiebatur, & eccleſiæ ſpecimem ſacer ille chorus, qui eum iam + morientem ſtipabat, repræſentabat. Aliam quoque ob cauſam ita ſacris operabantur, vt ſcilicet quæ à piis peragebantur, ab iis qui alterius eſſent opinionis, non conſpicerentur. Huius diſcipulos eſſe dicunt, Euſebium Nicomedienſem, Marin Calcedonenſem, C Theognidem Nicænum, Leontium, qui deinde Antiochiæ epiſcopus fuit, Antonium Tarſi Ciliciæ antiſtitem, Numenium, Eudoxium, item Alexandrum, & Aſterium Cappadocem, quos ad Græcorum ſuperſtitionem deflexiſſe fama eſt, tyrannorum crudelitati cedentes: poſtea autem lapſui atque errori, opem ferente eis ad pœnitentiã præceptore, renunciaſſe. quamuis iterum nõ idem ſibi cum magiſtro ſentiendũ eſſe delegerint, Arij opinionem ex profeſſo complexi. De beata Helena hactenus.

Helena mors.

Memoria defunctorũ.

** Conſtantinus duabus ciuitatibus matris ſuæ Helenæ nomen impoſuit. Idem Ponto quoq; nomẽ, vt Helenopontus diceretur, impoſuit. Iuſtin. de moderat. Helenoponti. Nouel. 28*

** Luciani martyris corpus à delphine Helenopolim Bithyniæ eſt delatum.*

Exemplum imaginariæ perceptionis Euchariſtiæ.

Luciani martyris catholici plures diſcipuli Ariani.

* *Socrates lib 1. cap. 28. ſcribit, Conſtantinum vicos multos amplificatos in formam vrbium extuliſſe, atque in primis Drepanam, ſeu Drepanum, à matris ſuæ nomine Helenopolim vocaſſe: & ciuitati cuidam ab eo auctæ in Palæſtina, à ſororis ſuæ appellatione nomen Conſtantia indidiſſe.*

CAPVT XXXII.

VErùm enimuerò Conſtantinus, D quum vbique terrarum in illuſtribus vrbibus delubra, tum maximè in cognomine ſibi ciuitate, ea extruxit: quam ſtatuis & aliis admirandis operibus exornauit, ſicuti in fine proximi expoſuimus tomi. Quòd verò re ipſa ſanctæ Crucis vim & efficaciã expertus fuerat, ſummopere eam ſemper venerabatur atque admirabatur. Ac poſt Helenæ reditum tres immenſa magnitudine cruces fabrefieri fecit, ad exemplum earum quas ter in cœlo viderat: primùm Romæ, contra Maxentium depugnans: ſecundò, quum commiſſo cum Byzantiis prælio tropæum de eis ſtatuit: tertiò autem, quũ Iſtro ponte iuncto, Scythas vltra id flumen ſubegit. Ad imitationem igitur triplicis iſtius viſionis, tres ex ære fieri curauit cruces, eiſque ſacra hæc impoſuit nomina, ἰησοῦς, χριστὸς, νικᾷ: IESVS, CHRISTVS VINCIT. Ex his, cui nomen IESVS inditũ, auro per omnes partes diffuſo ornata collocata eſt ſuper fornicem ſeu arcũ triumphalem in foro, vt obſcuriore ſignificatio- E ne ardorem pietatis ipſius indicaret. Potentia nãque roboris eius Græcam ſuperſtitionem debellauit. Alteram verò venerandã ſacrámque crucẽ, CHRISTI nomen præferentem, in Porphyretica Romana ſtatuit columna, in loco qui φιλαδέλφιον, hoc eſt fraternus amor dicitur. Tertiam, quam Conſtantinus quidem νίκη, id eſt victoriam vocauit, Heraclius autem ἀνίκητον, hoc eſt inuictam nominauit, in alta marmorea columna poſuit, in loco cui nomen eſt ἀρτοπώλιον, id eſt totum panarium ad quam multæ etiam ſupra opinionem hominum virtutes ſunt editæ: atque in primis, ſi qui + rigore inflammationis vexarentur, & oculorum doloribus & ſuffuſionibus premerentur, ſanati ſunt. De qua factum quoddam, quod admodum in admiratione fuit, exponam. Ne verò quiſquam narranti mihi fidem non habeat: nihil enim tam præter opinionem & præter fidem eſt, quod Deus non perficiat: neque etiam quidquam quod Deus velit, impoſsibile eſt. Dicitur nanque, & verè dicitur, quum ad eam Angelus Domini ter quotannis per altiſsimum F intempeſtæ noctis ſilentium, perinde atque emicans quoddam cœlitùs fulgur, cum ſplendore inſuſtẽtabili venit, crucem eum circumire ſuffitum facientem: ſuauique voce quaſi cuiuſdam tenuis indicis, præſentiam ſuam illis qui puritate vitæ à vitiis abhorrentes, talia & videre & audire idonei ſunt, inſinuare: atque vbi cantu ineffabili diuinũ carmen ter ſancti hymni pſallens concinnerit, rurſum illum veluti ſtellam magnificè emicantem + ad omnia redire ſua. Hanc ſanè venerandam Domini crucem, longo pòſt tempore, decimum octauum annum Mauricio imperante, quòd immenſo terræ motu corruerat, ferreis quibuſdam operibus Heraclius firmauit, & in baſi eius huiuſmodi incidit inſcriptionem: + Opus Deo acceptum imperatoris magni Heraclius firmauit. Quæ inſcriptio ad mea vſq; tempora durauit. Hæc de tribus crucibus à Conſtantino conſtructis.

Ter ſignum crucis in cœlo Conſtantino apparuit.

Tria crucis tropæa Conſtantinopoli à Conſtantino locis celebribus ſtatuta.

Sanationes ad crucis ſignũ mirificæ. Miraculum ad eandẽ crucem deſcendentis è cœlo Angeli.

CAPVT XXXIII.

A QVi rerum omnium illud quàm maximè ſtuduit, vt religio ampliora caperet incrementa. Neq; ſe continere ea in re potuit. Vniuerſos namque homines, quantum in manu eius id fuit, ad Chriſtum adductos atque pertractos voluit, Apoſtolicam prorſus declarans mentem & ſtudium. Quãdoquidem autem homines Romano ſubditi imperio, præter rationem omnem, metum atque ſuperſtitionem, propter conceptam de ſimulacris opinionem retinebant, ritus patrios complectebantur, & ex antiquitatis autoritate pendebant, inducendam eſſe cultus eius apud ipſos obliuionẽ putauit. Id verò nec aliter nec prius fieri potuit, quàm illi templa, & quæ in eis ſunt ſtatuas negligerent atque contemnerent. Conſiliúmque id ad exitum perduxit. Edictis enim Imperatoriis paſſim publicatis, populi metuentes ne de rebus ſibi chariſsimis in periculum venirent, in officio fuere. Et templorum cuſtodes ſacerdotéſque, quum quod agerent non haberent, res quæ antea apud eos in honorem fuerant, deſpexere: *& quæ dudũ

Propagandi Chriſtianiſmi gratia exhibita propoſita, idolorũ templa negliguntur, & ſtatuæ deruũtur, contemnuntur, conflantur, profanantur.

B in abſtruſo latentia à nemine conſpecta fuerãt, ex adytis arcaniſque locis pertraxere: quæque ſolis ipſis cognita erant, omnium oculis expoſuere. Simulacrorum materia, quæ quidem ingentis eſſet precij, igni adiudicata, & in minuta fruſta conciſa: quæ verò ex ære artificioſo opere fabrefacta eſſet, propter pulchritudinem & præſtantiam, in nouam Imperatoris vrbem comportata eſt: atque ibi per regiones certas, atque in Hippodromo ſeu circo equeſtri, & alibi paſsim collocata. Abductus igitur eſt ex Pythij oraculi ſede Apollo, ex Helicone Muſæ, & Delphis ſacer tripos: atque celebris ille Pan, quem Pauſanias poſt Medicum bellum dicauerat. Templa porrò neglecta, prorſus ad ruinas ſunt redacta. Omnino etiam tum & apud Ægas Aeſculapij * in Syria, & apud † Aphacos ad Libanum montem Veneris delubrum ſublatum. Vtrũque autem veteribus & celebre & venerãdum habitum. Quæ quum ita fierent, ex ſententia Imperatoris res procedebat. Et qui tẽpla deorum, quæ prius coluerant, iacere, ſtipulaque & ſtorea complexa eſſe videbant, in contemptum eorum veniebant, maiorũmque errorem reprehendebãt.

Sacerdotes ſimulacrorũ, ſuperſtitionem eorum contẽptã ſua ipſi ſponte prodiderũt. Quod vanũ ac impuri & diverſa profano conſa, ſtatue noſtra ſubtum mutatũ eſſe.

Dij Ethnicorũ turpiter ſublati.

C Quidam nos ſunt æmulati. Alij Imperatoris ipſius gratia, oportere ſe Principis mores & inſtituta colere exiſtimabant. Nonnulli porrò ab epiſcopis & Monachis, in quos diuinis quibuſdam indiciis inciderant, edocti, ſatius eſſe Chriſtianam ſuſcipere religionem cenſerunt. Proinde populi multi & vrbes totæ ad Chriſtianiſmum ſe conferebant. Quemadmodum Gazæorum † nauale, quod Maiuma dictum erat, maximéque antehac dæmonum cultui addictum fuerat, totum ſe ad nos contulit. Cuius vt communem & vniuerſam tranſitionem remuneraretur, magnum illi habuit honorem. Vrbem enim eſſe promulgauit, Conſtantiámque cognominauit, propter religionem, locum eũ vnius ex filiis nomine cohoneſtãs. Idem conſequuta eſt quę apud Phœnices Conſtantina eſt vocata: nam eandem ob cauſam Imperatoris ipſius ei inditum eſt nomen. Multæ quoque & aliæ vrbes ſua ſponte ad ſacra noſtra colenda ſunt adductæ, quę & ſimulacra ſua libentes euerterunt, & templa in eccleſias Dei commutarunt. D

Idololatria in contemptũ venit.

C.lib.11 ab. 45.

Totæ oppida ad Chriſtianiſmum ſe conferebant.

Gazæorum nauale ad Cõſtantiæ nomẽ accepit.

Conſtantina Phœnicia.

Barbaræ quoque nationes Chriſtianiſmum paſſim ſuſcipiunt religionem.

* *Rectius ſuprà cap. 30. eod. in Cilicia. Sicuti etiam apud Sozomẽ lib. 2. cap. 5. legitur. Lucan. Et extrema reſonãt naualib* Aegæ.*

† *Hic die certo ad inuocationem & preces quaſdam ex ſummo Libani montis iugo emicans ignis, perinde atque ſtella in vicino flumine, qui Adonis vocatur, ſubmergebatur: Venerem cæleſtem eum eſſe dicere. Sozom. lib. 2. cap. 5.*

Talibus incrementis quum Eccleſia augeretur, profeſsio fidei etiam per barbaras nationes peragrãs, omnem occupauit orbem. Non tantum enim qui ad amnem Rhenum ſunt populi, Chriſtianam religionem ſuſceperunt, ſed etiam Galli & Celtæ, qui vltimi ad Oceanum habitant: Gotthi quoque & finitimæ eis nationes, ad Iſtrum colentes, non ita pridem fidem in Chriſtũ complexæ, ex vita agreſti ad humanitatem & mãſuetudinem ſe compoſuerunt. Atque vt verum dicam, barbaris omnibus, vt Chriſtianiſmum complecterentur, vna occaſio fuit: inter Romanos & exteros populos bellum ſubinde geſtum, ſub Galieni imperio, & deinceps. Multitudo ſiquidẽ varia permiſta in Orientem tranſiens, eam orbis partem prædabunda peragrauit: atq; alij aliunde barbari idem facientes, in finitimos excurrerunt Romanos: E atque ibi plurimam prædam agẽtes, multos quoque ex ſacerdotibus captiuos abduxerũt. Qui apud eas nationes, quum morbos curarent, dæmonéſque ſola Chriſti inuocatione exigerent, & integros prorſus atque irreprehenſibiles vitæ mores exhiberent, barbari paſsim viros eos propter virtutẽ & admiranda opera veneratione proſequentes, quid eos facere deceret, ab eis cognouerunt: Deóque per illos conciliato, cultum numinis meliorem ſequuti, ſinceramque doctrinam complexi ſunt, ac poſtremò eccleſias quoque conſtruxerunt.

Religio noſtra ſecũ humanitatẽ & manſuetudinem affert.

Bella à Romanis cum Barbaris geſta, cauſam propagandæ apud illos religionis noſtræ præbuere.

Socrat. lib. 1. cap. 20.

CAPVT XXXIIII.

SIcuti & Iberi, gens barbara & bellicoſa, Chriſtiani facti ſunt, Conſtantino Romanum imperium adminiſtrante. Habitat autẽ hæc natio in interiore Armeniæ parte, ad Septẽtrionem & Euxinum verſus. F Sunt autem Iberorum in Hiſpania coloni. Præiit eis in religione colenda captiua quædã mulier: quæ quùm aliàs ſemper pudicè caſteque vixerat, tum captiua quoq; nihil de pietate ſanctioréq; inſtituto remiſit. Nã diu noctúq; pietatis exercitia exhibebat, ieiuniis plurimùm vacabat, continuéq; precationibus inſiſtebat. Itaque barbari nouo vitę inſtituto viſo, eam admirati, & quãnã de cauſa hoc ſic faceret, percontari. Illa porrò candidè & ſimpliciter, ſic Chriſtum filium Dei coli oportere, dicebat. Tum barbari & nomine & religione eius qui ſic coleretur audito, obſtupuerũt. Interea accidit, vt regis filius etiamnum infans, grauiter ægrotaret, & mater patrio quodam more ad alias eũ mitteret mulieres, quo facilius remedium mali reperiri poſſet. Vt autem puer à nutrice circũlatus eſt, neque meliuſculè habuit, tandem etiam ad captiuam illam eſt deportatus. Quæ in multorum pręſentia, nihil ſanè ex materia aliqua compoſiti remedij admouit, neque enim ſe quidquam eiuſmodi ſcire affirmauit: ſed puero in linteolo, quod ei è

Iberes Armeniæ populi, per mulierem captiuã ad Chriſtianiſmum perducti.

De Iberib. Plu. lib. 6. cap. 4. & 10.*

Sozom lib. 2. cap. 6. & ſequent.

Fœmina ea regis Iberorũ filium ab ei-

ploratum, restituit, per inuocationem nominis Iesu Christi.

A pilis contextum erat, iam lacerum, repoſito, ſimplicem ei fecit medicinam, nomine Chriſti ſuper eo inuocato. Et ecce qui in ea erat expectatione vt protinus moreretur, quamprimùm precatio eſt facta, liber a periculo fuit. Ea eo tempore præclara eius mulieris fuit ſama, matríque pueti & aliis fœminis innotuit. Nec ita multo pòſt, & eam ipſam pueri matrem incurabili oppreſſam morbo, eodē reſtituit modo: eamque eſt hortata, vt deinceps ei diuinum præſtaret cultum, gratiámque haberet, qui bonorum conciliator, veræque ſalutis, vitę, & regni ſit dator. Eum eſſe Chriſtum, verum verbū. Et poſtea quotidie ad eam frequētans, ſalutaria et veræ pietatis exhibuit medicamenta. Quapropter regina reipſa dictorum veritate in ſe ipſa cognita, hominem in magno habuit honore. Sedenim rex quum è cōiuge & celeritatem & rationem remedij intellexiſſet, donis mulierem munerari voluit. At illa nihil ſibi opus pecuniis eſſe dixit, cui abundè in Chriſto ſuppeterent opes omnes: ſibique ingētis muneris loco fore, ſi & ipſi eūdem numinis cultum complecterentur. His illa dictis, munus latis grande ad regem remiſit.

Reginā quoque ipſam ægram ſanat. Hanc ad Chriſtianā religionem complectendam exhortatur.

Donum ſibi à rege oblatū non recipit. Vbi Chriſt°, ibi opes.

B Quem deinde ſeorſim quodammodo vxor perſuadebat, pulchrū errorem ei ſuadens, diuerſo prorſus quàm olim ſua fuerit, animata modo. Colendum enim eſſe admonebat eum, quem mulier illa annunciaret Deum: magnum quippe illum, qui facilimè quæ vellet facere, regna in placido atque quieto ſtatu conſeruare, obſcuros illuſtrare ac locupletare, humiles ſubitò magnificare, & quoſuis in rebus aduerſis ſaluare poſſet. Hæc quum ſic vxor commemoraret, Iberiæ Princeps flectebatur ille quidem verbis, ambiguus tamen erat. Suſpectas enim habebat res nouas, & præterea immutare verebatur patria inſtituta. Porrò venatum aliquando cum familiaribus ſuis eſt profectus, & ecce nebulæ denſæ è montibus diffuſæ, tenebras ingentes adduxere: opacitatémque ſyluæ condenſantes, diem conuertēre in noctem. Perangusta venatio erat, & iter impeditum & imperuium. Metuebant ſibi omnes, & quò quemque ſors tulit, ſunt diſperſi. Nec minus & rex ipſe ſolus pererrans, patrios inuocabat Deos. Vt autem nihil de ea calamitate eſt remiſſum,

Regina regē ſuū ad Chriſtianiſmum mouebat.

Rex ea de re ambigit. Ambigenti in venatione tenebrarum denſarū plaga offertur.

Ibi ad Chriſtianiſmum animum appellit.

C pro eo atq; fieri ſolet, quum homines inopinatis opprimuntur caſibus, captiuæ illius Dei in mentem ei venit: conſtituitque adeò ipſe ſecū, culturum ſe eum decœterò, ſi malum tam ſubitū ſibique præter expectationem oblatum diſcuſſiſſet. Hoc ſic decreto, caligo ſtatim ſoluitur, & ſerenitas ampla radiis in ſyluam cōiectis ſuccedit. Itaque lætus domum redit: vxori, quod acciderat, ſuauiter recenſet: muliérculam illam acciri ſtatim iubet, ſéque ab ea de cultus eius ratione doceri ardētius petit. Atque illa, quum quæ par opúſque fuerat dixiſſet, confeſtim ipſe ſuos conuocat: & orationem pro cuncione ad eos habēs, beneficia quæ captiua illa in domum eius cōtuliſſet, commemorat: & quamuis + nondum dogmate noſtro initiatus, populis tamen ſuis voluntatem ſuam exponit. Et illi vniuerſi ſimul cultum Chriſti ambitioſa alacritate complectuntur. * Ac primo quoque tempore deſcriptione à muliere facta, eccleſiam ſanè quàm celebrem erigunt. Atque ipſe quidem viros, coniunx verò vnà cū captiua muliebres magno ſtudio ad religionem adducebant. Etiam parietes circumcirca exſtruxerant. Poſtquam autem columnas quoque funibus quibuſdam ſurſum trahentes, locis ſuis collocabant, vna quidem & altera columna facile ſedem ſuam obtinuere. In tertia verò difficilis admodū & laborioſa fuit collocatio. neque enim ars conatui ſufficiebat, neq; robur trahētiū quidquā proficiebat: & permulti erāt, qui illā machinis adtraherent. Superuenit nox, & alij omnes domum quiſq; petiere. ſola autem captiua mulier in eo loco permāſit, precibus Deum implorans, vt facilis columnæ in baſi ſua redderetur repoſitio. Nam illa ad medium vſque erecta, obliqua conſiſtebat, parte altera ſublata, immobili prorſus permanente altera. Factum id, vt Iberibus priora incepta firmiora, & quæ deinceps de numinis cultu ſtatuerent, certiora eſſent. Diluculo namque proximo ad eccleſiam venientes, veluti miraculum & ſomnio prorſus ſimile quiddā viderunt. Quæ etenim prius immobilis fuit colūna,

Rex ciues ſuos ad amplectendam religionem adhortatur. ... ~~~~~~

Ciues Principis ſui conſilium ſequuntur. eccleſiā conſtruunt.

Fides eorum inchoata per miraculum ingens in ſtructura eccleſiæ diuinitus exhibitum perficitur atque cōfirmatur.

Ipsdyseus.

E directa paruo interuallo ſupra baſim ſuam ſuſpenſa perſiſtebat. Et illa conſeruatis omnibus, & Chriſtum ſolum verum Deum profitentibus, in conſpectu omnium paulatim ſua ſponte ſe demittens, melius quàm ars vlla efficere queat, loco ſuo eſt adaptata. Poſtea verò & reliquæ columnæ facilè collocatæ atque firmatæ ſunt. Atque Iberes deinde ſtudio omni opus id abſoluerunt: cohortante etiam ea ipſa captiua, legatos ad Conſtantinum miſere, qui fœdus cum eo paciſcerentur, ſocietatémque belli cum Romanis facerent, ac pro eis rebus genti ei ſacerdotes atque Dei miniſtros dari orarent. Qui quum publice quæ apud eos acta fuerant, & quam paratus eſſet populus is vniuerſus ad Chriſtum colendum exponerent, mirandum in modum ea legatione delectatus eſt Imperator. Et quam potuit celerrimè, rebus quas petierant omnibus ex eorum voluntate confectis, oratores ipſos domū remiſit. Hoc modo, Iberes prædicationem Chriſti ſuſceperunt, & tot annorum lapſu nunc etiam magis in religionis cultu acquieſcunt.

Idem faciunt belli & pacis cum Conſtantino pa⁀legatos mittunt, presbyteros & fidei doctores ab eo impetrant.

F

CAPVT XXXV.

SVb eiuſdem imperio, & interiorum quàm qui ad nos vergunt, Indorum gēs, quæ Bartholomæi doctrinæ expers permanſerat, à ſacro quodā Frumētio inſtituta, ſacri dogmatis particeps eſt facta. Ne quis autem putet, Chriſtianiſmū ab hominibus prouenire: id vel ex eis qui apud Indos fuere Chriſtianis, facile eſt cognoſcere. Indi autem Sabæi primùm, deinde etiam Homeritæ ſunt appellati. Nationem eam ex Abraham & Cetura prognatam, regionémque eam quam Gręci magnam & felicem Arabiam nominăt, eſſe, extremúmque Oceanum fines eius pertingere dicunt: cuius metropolis & primaria vrbs eſt Sabba. vnde ad Solomonem, fama obtinet, aduenisſe reginam illam Auſtri. Gens ipſa circūciditur, ac Soli, Lunæ, aliiſq; eius regionis incolis dæmonib⁹ ſacrificat. Immix-

Indi quoque interiores inopinato modo ad Chriſtianam fidē ſunt cōuerſi. Chriſtianiſmus non ab hominibus, ſed à Deo venit.

Indi, Sabæi, Homeritæ. Magna & felix Arabia.

Plin. lib. 6. cap. 23. Idololatria Indorum.

* *Regis ad exemplum totus componitur orbis. Claudian. Vita Principis cenſura eſt, eáque perpetua. Ad hanc dirigimur, ad hāc conuertimur. Plin. Iun.*

Meropius Tyrius philoſophus ad Indiam viſendam profectus cum duobus adoleſcentibus. Socrat. lib. 1. cap. 19.

ta ei quoque eſt nõ exigua Iudæorum multitudo. Hanc regionem philoſophus quidam Meropius Tyrius, cognoſcere & perſpicere volens, veteres ſapientes Platonem, Empedoclem, & Democritum, qui viſendorum locorum gratia, longinqua vſi ſunt nauigatione, maximéque propinquiorem Metrodorum, qui Indos perluſtrauit, imitatus, aſſumptis adoleſcentibus duobus genere ſibi propinquis, & Græcæ linguę non imperitis, (liberalibus enim artibus eos erudierat) eò eſt profectus Atque ibi quibus opus erat rebus perſpectis, iam in reditu erat, Aegyptia vectus naue. Propter penuriam autem ſiue aquæ, ſeu alterius neceſſariç rei, ad portum quendam appulere. Euenerat tum vt fœdus & pax inter Romanos & Indos pacta, ſolueretur. Atque Indi alicunde incurſione in eos facta, quùm alios pleroſque, tum ipſum philoſophum interemêre: adoleſcentulos autem captos regi ſuo dono abduxere. Et ille iuniorem quidẽ, Aedeſij ei nomen erat, miniſterio vini miſcendi, Frumentium autem arcano regiarum literarum & pecuniarum curandarũ muneri (ingenioſum nanque, & ad huiuſmodi munia obeũda idoneum eſſe cognouerat) præfecit. Et quum annis pluribus egregiam ei fidem præſtitiſſent, moriens rex, vxore & tenero filio relicto, diuturnam illorum beneuolentiam libertate data compenſauit, & quocunq; loco eſſe velent, migrandis eis poteſtatem permiſit. Itaque illi Tyrũ, quæ patria eis erat, redire properabant. At Indorum regina, quòd tener admodum filius eius eſſet, eos, vt aliquot adhuc ad tempus, pueri regníque curatores conſtituti, donec ille maior fieret, ibi manerent, rogauit. Obſequuntur illi. verebantur enim heræ optata reiicere: & Indorum regnum, quoad potuere, adminiſtrant. Et magis penes Frumentium ſumma rerum erat: qui, vt equidem puto, inſtigante Deo, ſi qui apud Indos Chriſtiani, aut qui nauibus eò frequentarẽt Romani eſſent, diligenter perſcrutabatur.

Meropius in reditu capt⁹ interficitur. Adoleſcentes Aedeſ⁹ & Frumentius in regno Indorum miniſterium aſſumuntur. In libertatem donantur.

Mortuo rege pupilli Regni curatores conſtituuntur. Per Frumentium interior India Chriſtiana ſacra videre primum deſijt.

Eos inuentos perhumaniter accepit, locíſque, Chriſtianorum more, ſuis cum eis orauit. Atque ea progreſſus via, orationis domum conſtruxit: & quoſdam ex Indis ſacris noſtris inſtituens, precationibus operari docuit, & religionem profiteri hortatus eſt. Et filius regis iam ephebus erat. Atq; illi quamuis, vt manerent, plurimùm cogerentur, attamen & cum regis & cum matris eius bona venia in patriam ſuam rediere. Et Aedeſius quidem Tyri, propter propinquos ſuos, poſtea presbyterij aſſumpſit dignitatem. Frumentius verò Phœnicia relicta, Alexandriam ſe contulit: atque ad Athanaſium quum veniſſet, qui nuper admodum ad ſacra eccleſiæ gubernacula peruenerat, res Indorum ei expoſuit, & vt procliues paratique ad Chriſtianiſmum ſuſcipiendum eſſent, oſtendit. Et inſuper, nõ deſpiciendam eſſe tam opportunè oblatam venationem, ſed epiſcopum eò & clerum illis quamprimum mittendum eſſe ſupplicauit. Athanaſius porrò verbis eis in animo ſuo perpenſis, Epiſcopis, qui tum Alexandriæ aderant, aduocatis, nõ alium aptiorem magíſque idoneum ad cultum diuinum ibi adaugendum iudicauit eſſe, quàm eum ipſum, qui primus ſemina Chriſtianorum cõmunionis apud eos ieciſſet. Atque ille perſuaſus, epiſcopatum ſuſcepit: & in regionem Indorum reuerſus, præco Euangelij iſtic omnibus factus eſt. Tantopere verò eum laudatum eſſe ferunt, vt parem cum Apoſtolis laudem & honorem tulerit. Clariſsimum enim eum Deus reddidit, prodigiis & miraculis inſignibus exornans. Et locupletem nactus gratiam, plurima Deo conſtituit templa. Medicúſque animarum iuxtà & corporum incurabilium diuturna ſanauit vulnera. Hæc Rufinus memoriæ prodidit, qui ſe Ædeſium Tyri conueniſſe refert. Et ad hunc quidem modũ ✝ ſacerdotalis dignitas & adminiſtratio apud Indos eſt inſtituta: vnde deinceps diuinum dogma finitimas quoque regiones peruaſit. Eiſdem ferè temporibus, Armenios itidem Chriſtianam religionem complexos eſſe audiui. Quum enim Gregorius ille, qui miraculis edendis clarus fuit, multa à Teridate propter Chriſtum paſſus, & poſt multas variáſque malorũ ſpecies ad quatuordecim annos foueæ cœnoſæ & caliginoſæ incluſus eſſet, Teridates ipſe eius gentis princeps, cum domo ſua tota, & cum optimatibus, diuinæ iræ vindictam eſt expertus. Ad vitã enim ſimul & formam porcorum redacti, ſeipſos deuorabãt. Sed enim ex ſouea illa extractus diuus Gregorius, vno ſigno omnibus Chriſtum colere perſuaſit: & ſuilla forma atque vlra liberatos, inſtitutum noſtrum complecti coegit, delubra eis conſtruxit, ſacra arcani & myſtici ſacrificij celebrauit, & nouis miraculis incolas dæmones ex ea regione exturbauit. Sunt qui Gregorium vnà cum Teridate ad Imperatorem magnum Conſtantinũ veniſſe tradunt, cúmque tam miranda & inopinata audientem magnopere lætatum eſſe, & Gregorium ipſum totius eius regionis epiſcopum ordinatum, eò miſiſſe. Gregorius igitur Teridatis ſuffragio cõprobatus, quùm idolorum fana ibi euertit, tum Chriſto ſacra templa erexit, & miraculis præcipuis vniuerſam gentem ad fidem noſtram redactam baptizauit, atque ad Seruatorem Chriſtum adduxit.

Aedeſ⁹ & Frumentius in patriam ex India reuertuntur. Aedeſius presbyter Tyri fit.

Frumentius, ſuaſore Athanaſio epiſcopo Alexandrino, epiſcopus ab eodẽ factus, in Indiam propagandæ fidei Chriſtianæ cauſa redit. Epiſcop⁹ corporum ſimul & animarũ medicus.

Armenij etiam Chriſtũ agnoſcunt, per magnum & mirificũ Gregorium.

Homines in ſues vindicta diuina cõuerſi. Iidẽ per Gregorium priſtinum ſtatũ recipiunt, & Chriſtiani fiunt.

* *Alium hunc Gregorium Mirificum fuiſſe aliquis putet, ab eo quem ſuprà Origenis diſcipulum, & epiſcopum Neocæſarienſem in Ponto extitiſſe legimus. Sed vnus & idem eſt. Sicuti colligere eſt infra ex lib. 11. cap. 19.*

CAPVT XXXVI.

NOn longè pòſt, per finitimos populos ad plurimos dogma noſtrũ peruenit: à quibus & ad Perſas doctrinam tum pertigiſſe exiſtimo. Nonnulli etenim ex Perſis, cum Oſroenis & Armeniis familiarius agentes, & cum ſanctis quibuſdam viris verba cõferentes, paulatim virtutem illorum experti, ad vitæ eorum æmulationem tacitè ferri, & Chriſtianiſmum amplecti cœpere. Vbi autem cum tempore numerus eorum eſt auctus, eccleſiæ cõſtructæ, ſacerdotum ordo inſtitutus, aliáque quæ noſtrorũ ſunt ſacrorum peracta, non mediocrem ea res Magis attulit plagam. Ij enim antiquitùs, veluti familia quædam ad quam ſacerdotium pertineat, rem diuinam apud eos procurant. Quin & Iudæis qui ibi ſunt, ægrè fuit, iamdudum odio atque inuidia aduerſus religionem noſtram, nobis infenſis. Ij Saporem, qui tum regnum in ea regione obtinebat, adeunt: & Symeonem Seleuciæ Cteſiphontis, pri

Origo & propagatio Chriſtianiſmi apud Perſas.

Magis ibi & Iudæis, Chriſtianiſmus dolet.

Ii Symeonẽ epiſcopum Perſidis calũniosè apud Saporem regem deferũt. Grauis perſequutio Chriſtianorum in Perſide.

A mariarum in Perſide vrbium, epiſcopum, per calumniam deferunt, veluti Romanorum Imperatori amicum, rebúſque Perſarum infeſtum. Et rex fide illis habita, primùm Chriſtianos vehementer vexauit, præfectos illis viros ſæuos conſtituens, & tributa grauia imponens, vt ſcilicet egeſtate & exactorum crudelitate expugnati, religionem repudiarent: id quod ei magnopere ſtudio fuit. Deinde ſacerdotes atque epiſcopos, tanquam eorum præfectos iugulare, eccleſias demoliri, ſacra donaria publicare, & Simeonem perinde atque religioni ſimul & regno Perſarum inſidiantem corripi iuſsit. Itaque magi Iudæis adiuuantibus, eccleſias ſtatim ſolo æquant: & Symeones ferreis compedibus vinctus, apud regem ſiſtitur. Vbi ſanè virum ſe honeſtum & bonum præſtitit. Poſt multa namque verbera introductus, non amplius, vti cõſuetudo eius fuerat, adorare illum ſuſtinuit. Quapropter ira percitus tyrannus, quid id tandem eſſet, quod nunc demum præter morem faceret, interrogat. Atque ille: Quòd nunquam antea, inquit

Symeones cõprehenditur. Ad regem vinctus adducitur. Regem legitima de cauſa non adorat, ſolita reuerẽtiæ obſeruantia omiſſa, Symeones.

B ſicuti nunc, productus ſum, vi mihi illata, vt verũ Deum prodam. Quum quidem nulla inter nos eſſet diſſenſio, quæ moris Perſici ſunt feci: nunc autem nefas id eſſe duco. De veritate namque & fide nobis eſt certamen. Porrò Sapores illi, vt Solẽ adoraret, neceſsitatem impoſuit: quod niſi faceret, non ipſum modò, verùm etiam omnem quæ ibi eſſet Chriſtianorum gentem, interituram eſſe minatur. Sedenim quum neque minis illum territãs, neque promiſsis demulcens, quidquam proficeret, ac nulla ſpes eſſet reliqua, illum vel ſacra ſua proditurum, vel Solem adoraturum, vinctum remittit in cuſtodiam. Quem, dum abducitur, Vſthazanes vetulus eunuchus, Saporis olim pędagogus, primam in aula regia obtinens dignitatem, aſſurgens, vt martyrem adorat: tum enim fortè pro aulæ palatio conſidebat. Symeones verò ne verbo quidem eum dignatus, quaſi iniuria affectus prætertit: illud in eo deteſtans, quod non ita pridem+ coactus Solem adorandum duxerit. Tum eunuchus oculos lachrymis ſuffuſus ingemiſcit, veſtem ſplendidam ponit, pullam ſumit, atque pro ędibus

Idem Soli ſacrificare iubetur.

Reducitur in carcerem. Vſthazanes eunuch, qui ſiliẽ abiurarat, ab eo deſpicitur. Biadeis. Adorare eſt ſummiſſiones gratia ſe inclinare, aut incuruare. Vſthazanes poenitentiæ luctus. † ãlidscot.

C conſidens luctum gemitu & lachrymis miſtum continuat, talia ſubinde verba referens: O me miſerum, qualem erga me futurum ſperem, qui à me +nulla adhibita vi pernegatus eſt Chriſtum? quãdo Symeones iſte veteri conſuetudine mihi coniunctus, ea de cauſa ne aſpectu quidem me dignatus, præterit? Hæc Saporem latêre non potuerũt. Itaque accito eunucho, num quid domi ſuæ ei aduerſi acciderit, rogat. Ille, nihil infortunij domi eſſe dicit: felicitatis quippe id eſſet, ſi quid domi eſſet mali. facilius namque id futurum fuerat, quàm tanta opprimi calamitate. Lugeo autem, inquit, ꝙ & viuo, & ſolem aſpicio, iamdudum qui morerer meritus: propterea quòd non ex animi ſententia, tua gratia, diuinum Soli exhibui honorem. Itaque vtroque nomine me mori debere iudico, tum quòd tantopere deſideratum, rerum longè pulcherrimarum proditor factus, negauerim Chriſtũ: tum quòd te quoque ipſum decepi. Atque his dictis, adiurat, haudquaquam ſe poſthac mutaturum ſententiam. Sapores ad tantam eunuchi mutationem conſternatus, Chriſtianis quàm maximè ſuccenſet, impoſturis atque incantationibus talia ab

Vſthazanis publica apud regem Saporem peccati confeſsio.

Reſipiſcẽtia conſtans.

eis agi exiſtimans. Et propter familiarem conſuetudinem gratiámque qua nutritium ſuum proſequebatur, modis omnibus à propoſito illum deducere tentat, crudelitatem manſuetudine tẽperans. D Vt autem perficere, quod voluit, nõ potuit, Vſthazane non tam ſe eſſe ſimplicem aut ſtupidum dicente, vt pro factore & creatore creaturam colendam eſſe ſtatuat: ira victus Sapores, caput ei amputari iubet. Enimuerò quum iam ille abducerentur, fidelisſimum quendam ex eunuchis ad regem mittẽs, hæc renunciari ei iubet. Qua ab ineunte ætate, ô rex, beneuolentia in te, patrem tuum, & familiã omnem fuerim, alacriter vobis inſeruiens, nihil mihi teſtibus opus eſſe credo: ſcire enim te omnia noui. Sedenim pro eo quòd ſemper gratificari vobis ſtudui, vnam hanc peto gratiam: quam te quidem, qui multas acceperis, reddere eſt æquũ. Grauiter enim moriturus fero, quòd perinde atq; infidus, malèque de familia veſtra meritus, pœnas pẽdam. Quapropter præconẽ publicè omnibus promulgare iubeto, Vſthazanem morte mulctari, nõ qui in regiam aut regnum quidquam admiſerit,

Vſthazanes à rege condẽnatus, ad ſupplicium capitale ducitur. Extrema Vſthazanis ad regem ſuã preces. Non vult ut maleficus ſed vt Chriſtianus mori. Quod ſatis ad ſupplicium capitis ſui cauſa. impetrat hoc à rege, eo contra Chriſtianos id commodũ vſum eſt.

E ſed qui ſacra Chriſtianorũ profeſſus, minimè regi parere voluerit, vt quem ardenter coluerit Deo negato, pro illo Soli diuinum ferret honorẽ, propterea ſupplicium ſuſtinere. Atque inter nuncius hæc ita ſignificat. Sapores autem petitionem implet. Rectè namque promulgationem einſcemodi caſuram putabat. Etenim ſi Chriſtiani cum animis ſuis reputarẽt, nulli deinceps parſum iri, quãdo nutricius & tam charus regi vir necaretur, celerrimè eos Chriſtum colere deſituros. Præterea verò factum id Vſthazani quoque commodũ accidit. Quemadmodum enim, quum timore adductos Solem adorauit, multos ex Chriſtianis tranſuerſos egit: ita imitatores eius rurſum futuri fuerant illi, quum pro veritate religionis cæſum eſſe cognoſcerent. Atque Vſthazanes quidem ita præclarè vitam ſuam finiit. Poſtera autem die Symeonem quoque rex trucidari præcepit. Erat autem ea dies, quæ venerandam Dominicam reſurrectionẽ Chriſti præcedit. Quin & alios itidem centum vinctos, qui ex epiſcopis & alio ſacro ordine erant, tũ

Commodum verò Vſthazani ad Chriſtianos, quos negatione ſua offenderat, confirmãdos fuit.

Vſthazanis martyrium.

F iugulari iuſsit. Symeones igitur productus, neque ipſi regi, neque Soli adorationis cultum exhibere volẽs, perquàm liberè & fortiter de dogmate ſuo decertauit. Maximus porrò Archimagus, ſiue magorum princeps, quum illos abductos, an viuere, & rem diuinam de regis ſui more facere vellent, interrogaſſet, atque id illi cuncti detrectaſſent, ad ſupplicium omnes condemnati ſunt. Symeones verò præſenti animo eſſe, & confidere, eos iuſsit: atque in memoriam eis reuocauit mortem ſimul & vitam ſempiternam, reſurrectionem quoque, & veram pietatem. Et teſtimonia quædam ſacrarũ literarum adducens, facile fidem faciebat orationi ſuæ: Mortem ſcilicet affirmans eſſe vitam. At ſi quis per timiditatẽ cultum Dei deſerat, id demum veram eſſe mortem. Neque ita multum abeſſe tẽpus, etiamſi nemo occidat, quin ſua ipſa ſponte mors præſtò ſit: quippe quam nemini, qui genitus ſit, effugere liceat. Quæ autem futura ſint æterna, & æuum ipſum teſtem habentia, nõ omnes ex æquo prorſus conſequutura: ſed vnicuique certam quãdam & exactam adhibitum iri, quæ vitam hic actam examinet, amuſsim: accepturúmq; quemli-

Symeonis & centũ Eccleſiaſticorũ virorum ſplendidiſsimum pridie Reſurrectionis Dominica martyrium. Quibus verbis Symeones commartyres ſuos in extremo ſupplicio capitis ad cõſtantiam & fortitudinem ſit exhortatus.

A bet pro operibus ſuis bonis præmia immortalia, atque itidem rurſum ſupplicia pro malis perpetratis ſempiterna. Maximum eſſe, prorſus vitã pro nomine Dei proiicere, atque apud nos bonorum omnium ſummum & feliciſsimum. Eiuſmodi verbis Symeones, veluti quidam bonus pędotriba, ad certamina diſcipulos ſuos inungens, ingenti fiducia illos ad cædem progredi eſt cohortatus. Cæterùm poſtquam centum illi iugulati ſunt, poſtremò & ipſe Symeones gladio eſt percuſſus. Inter hos etiam fuere Abdechalas & Aninas, ſenes iam, & † ſeniores ſeu presbyteri eccleſiæ eius. Trementi verò Aninæ, dum ad cædem præparatur, Puſices regiorum artificum præfectus: Conniue, inquit, pauliſum ô ſenex, & oculos claude, & fidenti animo enſem excipe: ſtatim enim videbis magnum lumen Dei. Hæc cum dixiſſet, correptus, & ad regem tractus eſt. Vbi quum Chriſtianum ſe profeſſus eſſet, quòd liberioribus verbis doctrinam defendiſſet, & pro martyribus contra regem ſtetiſſet, quaſi non opportunè aut decenter dicendi libertate vſus eſſet, nouo quodam modo ad mortẽ B eſt condemnatus. Ceruice namque perfoſſa, lingua inde eius eſt extracta. Præterea verò ex calumnia quorundam, filia quoque eius ſacra virgo interfecta eſt.

Martyres Abdechalas & Aninas. *Ἀνανίας.* *πρεσβύτεροι ἤτοι πρεσβύτεροι.* [illegible]

Martyres Puſices. Audacter ad commiſeratio nem martyres quoque ipſe comitatur. Filia eius item virgo ſacra.

CAPVT XXXVII.

ANno proximo, ipſo ✶ luculento Reſurrectionis die, edictum Saporis Chriſtianos morte mulctans, paſsim eſt propoſitũ. Ibi tum innumerabilis eorum multitudo dicitur martyrio eſſe ſublata, quod multi etiam ex regia aula ſuſtinuere. Inter quos & Azades, apud Saporem maximè gratioſus, certamen pertulit: propter quem in magnum coniectus mœrorem rex, multitudinem ipſam poſtea iugulari non ſuſtinuit, ſolos autem religionis antesignanos gladio feriendos cenſuit. Simul quoque tum comprehenſa eſt ſacra quædam virgo cum famula, eiuſdem vitæ inſtituti ſectatrice. Cui ſoror etiam fuit, quæ poſt mariti obitum nuptiis ſecundis renunciauerat. Tarbula porrò ea, quam com-C prehenſam eſſe diximus, erat epiſcopi Symeonæ ſoror. Erat autem per calumniam in vincula coniecta, quòd Iudęi eam detulerant, propter fratrem Symeonem iratam cædis eius gratia veneficio inſidiatam eſſe reginę. Aegrotabat enim ea cum extremo periculo, & calumniam perinde atque vera eſſet, approbabat. Facilimè ſiquidem fidem habuit rebus deteſtãdis, quæ ſic ærumna oppreſſa iaceret: præcipuè quum † ex genere Iudæorum eſſet, inſtitutiſque eorum viueret, eóſque ſibi ſincerè & ex animo bene velle putaret. Quæ res illis ſatis præbuit occaſionis, ad odium explendum. Ita- D que ſacras illas virgines, in partes duas ſerra diſciſſas, in crucem egerunt: reginámque ægrotam, vt per medias illas iret, † permouerũt, vt ſcilicet piaculum abominandum in ipſas immitteret. Tarbulam hanc forma atque vultu valde venuſtam, quidam ex magis, amore eius ex conſpectu antea captus, clàm ad ſe accitam, de concubitu compellauit: atque ſi ſe poteſtati eius committeret, mercedem ei calumniæ eius abolitionem eſt pollicitus. Tantum verò abeſt vt illius cupiditati puella aſſentiretur, vt cõtumelia impudicam eius petitionem proſequuta ſit, moríque potius decreuerit quàm virginitatis pudicitiã prodere. Saporis edicto paſſim promulgato vt cæteris quidem, ſicuti ſupra dictum eſt, parceretur, in duces autem religionis ſolos capitaliter animaduerteretur: magi, eorúmque principes ea re exultantes, incredibile dictu eſt, quanta cum improbitate Perſidem peragrantes, epiſcopos & ſacerdotes occiderint. Potiſsimũ autem in regione Adiabenorum crudelitatem omnẽ exhibuere. Eſt porrò ea Perſica regio, Chriſtũ tota E profitens. Eadem tempeſtate & Acepſimas epiſcopus ductus eſt, & cum eo ex eius clero permulti. Atque alios quidem facultatibus eorum direptis dimiſerunt: Acepſimam autem magi flagris multis verberatum, ingenti vi ad Solem adorandum adigere ſunt conati. Verùm vbi nihil egere, carceri eum incluſerunt. Quem Iacobus quidam dignitate presbyter, ſua ſponte ſequutus, magos orauit, vt in eundem cum illo carcerem protruderetur. Ibi epiſcopo grandæuo ſubſeruiit, ærumnáſq; eius ſedulitate miniſterij ſui alleuauit. In eiſdem vinculis fuere, Aithalas presbyter, † Ioſeph, Azadanes, & Abdieſus, diaconi, plurima flagella propter doctrinam perpeſsi. Poſtea verò vbi Archimagus, re cũ Sapore communicata, poteſtatem ab eo in illos, pro arbitrio ſuo, niſi Soli diuinos offerrent honores, animaduertendi obtinuit, regiſque ſentẽtiam vinctis declarauit, atque illi in continenti Chriſtũ abnegare, multóque magis Soli diuinam rem facere reclamarunt, multos crudeliter eis intulit cruciatus. Et tum quidem Acepſimas conſtantis fortitudinis ſpecimine edito, in flagranti certamine vitam finiit. cuius cadauer Armenij quidam, clàm ſublatum, ſepeliere. Reliqui verò, & quidem plu- F res, loris corpora conſciſsi, pietate tamẽ nihilominus integri & ſalui, denuò in vincula ſunt coniecti. In iis, Aithalæ, dum tortus neruis extenditur, adeo ſunt brachia luxata, humeriſque diuulſa, vt deinceps emortua, vſu nullo dependerent, neq; ei ad cibum ori admonendum ſufficerent. Quapropter aliorum ea in re eum miniſterio vti oportuit. Sed & complures alios ſacerdotes, diaconos, monachos, ſacras virgines, alióſque pręterea ſingulari in doctrinam Chriſtianam ardore præditos, magnóque labore in ſacris eccleſiaſticis verſatos, excruciauit. Horum numerum inire nõ fuit. In quibus fuere epiſcopi, Barbaſymes, Paulus, Gadiabes, Sabinus, Mareas, Mocius, Ioannes, Hormiſdas, Papas, Iacobus, Romas, Maares, Agas, † Bocchoris, Abdas, Abdieſus, Ioannes alter, Abramius, Abdelas, Sapores, Iſaac, & Dauſas, in regione Zabdæa (hoc enim illi nomen erat) à Perſis bello captus. Ea tempeſtate, vnà cum ✶ loci eius epiſcopo Mareade, etiam mortuorum excitator Milas, cũ cleri-

Martyrium Azadis eunuchi. Multitudinem martyrũ permotus rex, in antesignanos tantum & primarios Chriſtianorũ animaduertendum eſſe ſtatuit. Vnà ſimul. [illegible] *Martyrium Tarbulæ virginis, Symeone martyris & epiſcopi ſororis. Item famula, & vidua ſacra.*

† [illegible] Iudæi maleficium piaculo non abſimili amoliri inſtituunt. Tarbula quũ ſtupro violare redimere poſſet, mori cælebs maluit.

Magi per Perſidẽ omnem edicto regis addicti, in epiſcopos & clerũ ſæuiunt. Acepſima martyrium.

Iacobus presbyter cum Acepſima epiſcopo in eũdem carcerẽ includi rogat. † Pro Ioſepho Sozomẽ. habet Iacobum. Aithalas, Ioſeph, Azadanes, Abdieſus martyres.

Aithalæ brachia in tormentis loco ſuo mota, & inutilia reddita.

Epiſcoporũ martyrũ in Perſide catalogus. † Sozom. habet Bochras.

[illegible] Mareades epiſcop.

✶ [illegible Greek], *Nic.* [illegible Greek] *Sozom. Quibus verbis eleganter Paraſceuer & paſsionis Chriſti dies ſignificatur.*

Ante conſtitutionem iſtam, alio Saporis edicto, innumeri Chriſtiani in Perſide gladio ſunt caſi, qui ſupſos Magis quæſtiones oppidatim agentibus obtulerunt, ne ſilentio Chriſtum negarent, vereti. Sozom. lib. 2. ca. 11. Vno paſsionis Chriſti die ibi ſedecim millia martyrũ varijs ſupplicijs ſublata eſſe, paſsim in locis multis ſcribit Hieron.

Milas, alij Mileſium vocant.
Et 250. clerici martyres.
Inſultauit oppido. Sozomenus.
Profectio Hieroſolymitana religionis ergò.
Oppidum quoddam apud Perſas contempto verbo Dei in crimen læſæ maieſtatis apud regē ſuū, & deinde in perniciem eſt collapſum.

A cis ducentis quinquaginta numero, qui à Perſis itidem captiui abducti fuerant, innotuit. Milas ſanè Perſicus miles fuerat, mutatóque viuendi more, Apoſtolicum ſequutus eſt inſtitutum. Et oppidi cuiuſdam in Perſide epiſcopus factus, quum ſæpe multas graueſque ſuſtinuiſſet plagas, vbi neminem Chriſtianam religionem amplecti velle animaduertit, + dira incolis imprecatus, inde diſceſſit. Non longè verò pòſt, quum primarium ibi magiſtratum gerentes + maieſtatem regiam læſiſſent, adducto eò exercitu longè maximo, Perſa, oppidum diruit, locúmque eius bobus aratro iunctis proſcidit, & tanquam agrum conſeuit. Milas autem ex eo oppido, ſicuti dixi, diſcedens, ſola pera in qua ſacrum Euangeliorum librum ſeruabat, accepta, Hieroſolyma precationis ergò venit. Deinde Ægyptum, ad viſendos ibi Monachos, petiit. Quantus autem vir is immenſis miraculis edendis, mortuiſque adeò reſtituendis fuerit, Syri ipſi, qui vitam & res eius geſtas in literarum memoriā retulerunt, libris ſuis teſtabuntur. Mihi ſatis fuerit, hæc tantum de eo dixiſſe, eorumque duntaxat meminiſſe, B qui apud Perſas ſub Sapore diuinum ſuſtinuere agonem. Aegrè enim quiſquam numerum inierit, & qui nam, & vnde fuerint, aut quomodo, quæue ſubierint ſupplicia. Varij namque, multorúmque generum cruciatuū apud Perſas ſunt modi: qui in eis etiam cum ambitione quadam, laudem & gloriam maximè oſtentant. Quantum autem ratione complecti licet, eorum qui tum ibi martyrium abſoluerunt, & alicuius fuere nominis viri & mulieres, extra multitudinem eam quæ numerum excedit, ad millia ſedecim fuiſſe dicuntur. Quorum nomina recenſere operoſum iudicātes, qui Edeſſæ ſunt, Perſæ & Syri Chriſtiani, hoc tantummodo memoriæ commendarunt.

De numero martyrum Perſarum.

CAPVT XXXVIII.

POſteaquam autem laudatiſſimus Imperator, Chriſticolas ibi ita affligi intellexit, ægrè id ferens, magnopere eſt perturbatus. Et paratus quidem ad opem illis ferendam erat: C ſed quod faceret vt illi eo quoque loco quietam ducerent vitam, non habebat. Sed enim accidit vt legati tum ex Perſide ei adeſſent: quorum optatis quum ſatisfeciſſet, rectè ſe facturum putauit, ſi Sapori de Chriſtianis qui ſub eius regno eſſent, quidquam etiam ſignificaret. Itaque epiſtolam ad eum, dignam profectò illam quæ maximè celebretur, dedit: maximam ſe illi debiturum eſſe gratiam oſtendēs, ſi quietem eis qui ſacra Chriſti colerent, permitteret. Neque eſſe quòd religionis eius cæremonias criminaretur: quippe illos non victimis mactatis, quemadmodū ipſos, ſed incruentis gaudere ſacrificiis: & preces ad Deum fundere, cui non effuſus ſanguis gratus eſſet, ſed anima virtutem ſincerè exhibens, & dogmata veræ pietati maximè conuenientia. Proinde laudandos eos eſſe magis, qui ſibi ita credendum, Deúmque colendum ſtatuerent. Ad hæc Deum illum propitium habiturum eſſe recepit, ſi Chriſtianorum pietati conſulendum putaret. Atque ad id indicandum, Galienum illum & Valerianum, prætereà verò ea quæ ſub ipſo accidiſſent, produxit.

Conſtantini ad Saporem Perſarū regē pro Chriſtianis epiſtola.
Exempla, Chriſti perſe...

Illos enim, tantiſper dum Chriſtianos quieſcere D paſſi eſſent, facilè imperij curſum tenuiſſe: eoſdē autem, potiſſimùm verò Valerianum, poſteaquā, ſicuti reliqui Imperatores Romani, perſequutionem aduerſus Chriſtianos excitaſſet, ab ipſis Perſis victum, in diſcrimen diuinæ vindictæ incidiſſe, & apud eos captiuum miſerè vitam finiiſſe. Sed enim ſibi ipſi, propter fidem in Chriſtum, Deum opitulatorem fuiſſe, omnémque inde Romani imperij ditionem ab ipſo vſque occidentali Oceano, cum bona Orientis parte, in poteſtatem ſuam perueniſſe: multa à ſe bella confecta, & de grauibus tyrannis diuino nutu tropæa eſſe ſtatuta. Ad quas res nihil ſibi opus fuiſſe vel hoſtiarum mactatione, vel vatum ariolorúmque prædictione: ſed ad victoriam omnem ſatis fuiſſe, ſolam Crucis, quę copiis ſuis præierit, armaturam, & orationem præterea ſanguinis prorſus expertem. Ad finem porrò epiſtolæ hæc etiam verba affert. Hoc hominum genere, Chriſtianorum dico (de his enim mihi eſt ſermo omnis) quomodo me clarum iri lætitia putes, ſi audiam, Perſarum quoq; res florentiſſimas, E pro eo atque cupio, plurimùm exornari? vt res ſimul & tibi pulcherrimè, & illis itidem optimè, atque ita vtriſque ex æquo feliciter eant. Sic namq; vniuerſitatis huius Deum clementem habiturus eſſes, & benignum. Hos igitur, quando ea amplitudine es, tibi commendo. Hos ipſos, quoniam pietate quoque præclarus es, tibi trado. Hos congruenti tibi humanitate & beneuolentia complectere, à te ipſo ſimul, & à nobis, per fidem, immenſam initurus gratiam. Tanta diuino huic viro, de omnibus qui vbiuis locorum in cognitionem Chriſti veniſſent, inerat ſolicitudo. Quapropter talis quū fuerit, abunde quoque diuina cura fretus, Europa, Libya, & plurimis Aſiæ prouinciis ditioni ſuæ ſubiectis, ſubditis ſuis, qui perlibenter ei paruere, beneuolis vſus eſt. Iam verò & ex barbaris plurimi, partim ſua ſponte, partim bello ſubacti, non grauatè eum coluere. Vbique denique tropæa excitata, victorem Imperatorem eum promulgarunt.

quoniam principibus eſſe aduerſas, deferentibus autem Chriſtianis ſecundas.
Amplißimus pietatis Conſtantini fructus. Subditorum beneuolētia. Barbararum nationū obſeruantia. Victoriæ inſignes.

CAPVT XXXIX.

ATq; ipſe quidem eiuſcemodi actionibus ſuis efflictim religionem noſtram auctam F honeſtatámque voluit. Sed & ipſa per ſeipſam in magna fuit gloria, per eos qui tum ad virtutem aſpirabant, homines. Multi enim adhuc ex Confeſſoribus ſuperſtites erant, in eccleſiis enitentes. Quinetiam celebrem eam reddidere, fidémq; ampliore gloria auxere, morum ſplendore, qui eo tēpore monaſticam ſolitariámque conſectabantur vitam. Nam veluti arcana & diuina quædam res, cœlitùs ad homines delapſa eſt hæc Philoſophia: quippe quæ & diſciplinarum artes, & diſputationum nugas, vt quæ ſuperuacaneæ ſint, ociúmque quod in ſtudiis melioribus poni queat, ſibi vendicent, impedimentóque adeò ad puritatē vitæ ſint, prorſus negligat: ſolaque natiua vtens virtute, ea quæ ad illam perficiendam, & ad vitia tollenda faciunt, doceat & excolat: quæ verò inter hæc habētur media, eorum nullam ducat rationem, prorſus autem circa res verſetur honeſtas: àtque eos qui à vitiis longè abſint, virtutem autem minus conſectentur,

Religio Chriſtiana ſub Conſtantino per ſeipſam quoque floruit.
Propter Confeſſores adhuc ſuperſtites, & propter Monachos. Deſcribitur vera vita Monaſtica, qualis omnino etiam eſſe debet Chriſtiana.

A ctentur, prauos atque improbos cenſeat. Non enim oſtentationem, ſed actionem virtutis admittit: nihili prorſus eam, quæ ab hominibus prouenit, gloriam faciens. Et quùm generoſè fortitérque animæ perturbationes expugnat, tum neceſſarias naturæ res parum admodum curat, vilipendens etiam quaſcunque corporis imbecillitates. Viribus autem à diuina mente acceptis, ad immortalem illam mentem ſublimis tollitur, noctè diéque illam cogitans atque intuens: mirificis etiam modis colens, continuiſque precibus conciliās. Puritate verò animi, bonorúmque operum factis, ad ſinceritatem religionis graſſans: externas expiationes, & quæcunque eius generis ſunt, luſtrationes deſpuit, & vnum piaculum eſſe peccatum ipſum putat. Atque ita rebus externis ſuperior facta, imperiúmq; (vt ita dicam) in eas obtinēs neq; ab inordinata vita, neque ab vlla neceſsitate, ab honeſto debitóq; propoſito ſuo trāſuerſa agitur, neq; cōtumeliis affecta perturbatur. Sed neq; indignum quidquam patiens, vindictam meditatur.
B Tantum etiam abeſt, vt vel moribus, vel rerum neceſſariarū inopia, eam adurgens, de ſtatu ſuo deturbet, vt talibus quoque ærumnis magis lætetur, generoſitatem & manſuetudinem ſuam declarans. Per vitam itidem omnem illud ſtudet, vt quàm minimo indigeat, atque quantum humanæ naturæ captus permittit, proximè ad Deum accedere nititur. + Tranſitum autem, ſiue diuerticulum præſentem exiſtimans eſſe vitam, neque occupationibus negotiorum irretitur, neque prouidentia rerum præſentium tenetur. Et habitum hominis ⁎ ſuccinctum expeditúmque, qui nullis ſit ſuperfluis rebus oneratus, laudans, ad futuram reſpicit beatitudinem, felicémque illam quietem expectat: omni quoque erga Deum pietate, in animo ſuo, veluti in domicilio excepta, verborum fœditatem, vt rem ingratam, repudiat. Quas enim illa actiones à moribus ſuis lōgè proſcripſit, earum neque mentionem verbis facere ſuſtinet. Naturæ verò neceſsitates paulatim conſtringens, & carnem moderatione domans, laſciuiam caſtitate comprimit, iniuſticiam æquitatis amuſsi pro-
C pellit, mendacium exigit veritate, compoſito viuendi more omnem accidit inæqualitatem. + Familiaritas etiam pro ſocietate humana ſe hominū moribus accommodando: & proximorum animis conformando, bene viuendi inſtitutum confirmat: extraneorum ſimul & amicorum, vt eis prouideat, curam habet: egentium res ſuas, & opes ducit eſſe communes, & quæ cuique debentur tribuit. Gaudet illa cum gaudentibus, mœrentibus nihil non adhibet conſolationis. In ſumma, ad id + quod reuera ſummum bonum eſt, ſtudium omne conuertens, ſermonibus caſtis & cogitationibus ſpiritualibus ſe ipſam erudit, cultum formæ ſuperfluum prorſus negligit, maledicta magnopere auerſatur: colloquia cum veneratione & honoris præfatione ingreditur, auditorem prius veluti medicamento curans. Lōgè ab ea abeſt iracundia, conuicium, iurgium. Quòd enim vera ratione prædita eſt, irrationalem omnem declinat motum: & vt ſemel dicam, perturbationum, quæ vel in anima, vel in corpore ſunt, omnium domina exiſtit. Verum enimuerò autorem diuinæ iſtius Philoſophiæ quidam laudant Heliam illum
+ æmulatorem, quidam verò Ioannem Bapti- D ſtam. Philon autem ille, genere Hebræus, ſecta autem Pythagoreus, temporibus ſuis Iudęos quoſdam, viros graues & venerandos, dicit in regione quadam frequentes habente tumulos, circa lacum Mareoticum ad Alexandriam pertinentem, nouum philoſophandi morem complexos eſſe: quorum domicilia, vitæ conſuetudinem, aliáque inſtituta omnia, talia aliquis eſſe ex deſcriptione eius colligat, qualia priſci apud Aegyptios Monachi ſunt conſectati. Nam vitæ id genus ingreſſi, poſſeſſiones ſuas propinquis relinquebant: ac rebus omnibus nuncio remiſſo, extra oppida viuebant, atque in hortis quibuſdam & agris ſolis habitabant. Erant autem eis & manſiones, quæ monaſteria rectè dicantur, vbi ſolitarij cum granitate & ſanctitate ſacris initiabantur, carminibúſque diuinis, hymnis & pſalmis Deum laudabant atque colebant. Nullus horum prius cibū, quàm ſol occidiſſet, capiebat. Fuere etiam, qui tribus aut pluribus quoque diebus ſine alimento perſeuerarent: vino autem & ſanguinolentis prorſus E abſtinerent, certiſque diebus conſultò humi decumberent. Cibus eis erat panis, ſal, & hyſopum: potus, aqua. Prope eos mulieres etiam vetulas fuiſſe ſcribit, quæ philoſophiæ eius amore, eundem vitæ curſum delegerint. Quapropter & + conſilio voluntario cœlibatum conſectatæ, vitam ita tranſigebant. Philon ſanè in libro quem de Vita contemplatiua, ſiue ſupplicum, inſcripſit, memoriæ hæc mandauit. Videtur autem eos ſignificare, qui ex Hebræis tum nuper admodum Chriſtianiſmum ſuſceperint, Iudaicis adhuc opinionibus præditos, moréſque eorum ſeruantes. In nulla enim gente alia, præterquam apud nos, tale vitæ inſtitutum inueniatur. Equidē ab illis Aegyptiis tātopere hoc viuendi genus inualuiſſe conijcio. Sunt verò qui dicunt, perſequutionū tempora huic inſtituto dediſſe primūm cauſam præbuiſſe. Quum enim à tyrannis religio exagitatetur: qui ſibi fuga conſulebant, in montibus inton ſis & ſaltibus quibuſdam verſabantur, in quibus ne deprehenſi caperentur, de induſtria erraburdi ſedes mutabant. Et quum ei vitæ aſſueuiſſent, paulatim deinceps inſtitutum id ad mortem vſq; pro- F ducebant: & ad magna incrementa, multis per æmulationem, conuerſationem talem & vitam ſubeuntibus, tranſmittebant.

Philo Iudæus ſub Iudæorū quorundam nomine, primorum ad Alexandriam, & in Aegypto, Chriſtianorum monachorū inſtitutū deſcripſit.

Diæta monaſtica.

Aſcetria.

Perſequutionum tempora plurimos Monachos fecerunt.

CAPVT XI.

Edenim ſiue Aegyptij, ſeu priores illi, quos diximus, aut etiā alij quicunq; inſtituti huius autores fuere, & eiuſmodi philoſophia alijs præiuere, illud quidē certè nemo non confitetur, ad ſummū, & moribus ipſis, & accurata viuendi ratione, inſtitutū hoc, ita vt opinio obtinet, exercuiſſe celebrē illum & magnū Antonium: quem rum in Aegypti montibus viuentem, propter virtutis præſtantiam, germanum ſiui amicum fecit clariſsimus Imperator Conſtantinus, frequētibus ad eum datis literis hominem honorans, & vt + de inſtitu-

Antonius magnus Monachus.

r

A ſtis ſuis ſe certiorem faceret, rogans. Fuit autem is genere Ægyptius, [a] primas in patria ſua partes ferens, in vicu cui nomen erat Conia ortus, qui [b] finitimus eſt Arcadum, quæ apud Ægyptios eſt Heracleæ. In iuuenili autem ætate, relictus á parentibus orphanus, quidquid ei fuit agri, loci eius incolis donauit, reliquam ſubſtantiam egentibus diſtribuit. Ita enim decere exiſtimauit, vt qui philoſophari conſtitiſſet, non ſolum pecunias relinqueret, ſed etiam pro eo atque deceret, inopibus eas expenderet. Sanè quidem qui tum rebus pulchris vacarent, eis ſe coniungens, quæ in vnoquoque eorum præſtantiſsima eſſent, ea eſt æmulatus. Quòd nanque ſciret optimam quanque vitam conſuetudine dulcem gratámque fieri, quáuis grauis primùm ſit & moleſta, in † compendioſis perfectiſque ſe magis exercuit virtutibus.

Nicephor. Sozo. lib. 1. cap. 13. hoc eſt, claro loco natus. Sozo. hoc eſt, Ægyptiorum montibus.

Et quotidie quaſi principio iacto, magis ac magis in vniuerſa animi moderatione proficiebat, nouam quandam & vigentem indies præ ſe ferens alacritatem. Et corporis quidem voluptates erumnis eius iugibus ſuppreſsit, animæ autem inordinatos impetus pertinacia propoſiti ſui conſtrinxit. Semel autem interdiu poſt occaſum ſolem cibum ſumpſit. Perſæpe verò biduum totum, quandoque etiam triduum, eſcas non attigit. Cibus ei erat panis, obſonium ſimplex ſal, potum præterfluens torrens præbuit. Per totam autem ſemper, vt ſic dicam, vigilans noctem, aliquam etiam diei partem precationibus dabat. Quod ſicubi ſomnus ei obrepſiſſet, breuis is admodum fuit: humi verò in nudo ſolo plurimùm cubabat. Et omnino olei ſimul vnguini, & lauationis vſui renunciauerat: quòd illum non lateret, robuſtum quoque & firmum corporis habitū humidis ſenſim ad mollitiem & luxum conuerti. Haud vnquam eum à quopiam nudum eſſe viſum tradunt. Et quum literas ipſe non didicit, tum neque earum peritos admiratus eſt. Mentem verò bonam vt literis ipſis antiquiorem, taliúmque adeò artium inuentricem, valde laudauit. Quin neque iis quidquam opus eſſe dixit, ſi mens per ſeipſam valida ſit. Mitis porrò atque humanus, vt non magis alius quiſquam, & in colloquiis gratioſus maximè, atque item acutus † inuictúſque fuit. In diſputationibus præcipuè, etiam ſi qui interdum contentioſè cum eo conflictarétur, ne perturbaretur, ſeruabat. Præſtantiori ſiquidem ſapientia quadam, & nouo more, vnà cum diuina prudentia, temerè illatum contentionis ſtudium facilè cōtrahere, & ad moderationem conformare nouerat. Vehementiam autem colloquutorum temperans, mores eorum ſimul reddebat meliores. Diuinam inde cognitionem atque etiam pręcognitionē cōſequutus nihil admodū eſſe iudicabat futura præuidere: vanúmque etiam, quod in ea re collocaretur, ſtudium eſſe dicebat. Neque virtutem vllam eſſe docuit diuinare: quòd è diuerſo, neque in vitio, cuius gratia pœnam quis metuat, ſit, futurum non noſſe. Cæterum vnum illud beatitudinis eſſe exiſtimabat, ritè Deum colere, legéſque eius & mandata inuiolata ſeruare. Si cui autem amor futura cognoſcendi inceſſat, puram modò, inquit, habeat animam, & futuri perſpectio eum conſequetur, Deo veluti per ſpeculum aliquod cognitionē futuri exhibente. Socordiam autem deteſtans,

Monaſtica Antonij politia.

Heſiod. ſententia.

Fomenta mollitiei.

Menti bona nil opus eſt literis.

Antonius non magnū eſſe putauit, futura præuidere & prædicere.

Vera beatitudo.

omnes qui rectè viuere vellent, admonuit, vt opus D facerent: & vt ſeipſum quiſque in iudicium & rationem diu noctúque factorum abduceret, atque ſi quid contra decorū feciſſet, vt id literis annotaret. Sic enim fore, vt ſeipſū vereatur homo, & deinceps ab abſurdis animi motibus, ne multa annotata reperiat, abhorreat: fore etiam vt metuat, ne ſcriptura tali à quopiam deprehēſa, improbus ipſe manifeſtò inueniatur. Acriter quoque, ſi qui iniuriam accepiſſent, defendebat, eáque cauſa frequenter vrbes adibat. Multi namque eum accedentes, calamitatéſque ſuas deplorantes, cogebant vt vrbes ingrederetur, & pro eis precator atque intercesſor apud magiſtratus fieret. Illi porrò plurimi faciebant, ſi ipſum viderent, & Sirenem verborum eius audirent, quum populum principibus magiſtratibúſque obedire iuberet. Ipſi enim ſtudio in primis fuit, latère, & in ſolis locis verſari. Et quod eo eſſet animo, ſi quando in publicum prodiret, confecto quanta potuit celeritate, cuius gratia in vrbem venerat, negocio, rurſum ſe in ſolitudinem recipiebat. Siquidem E dicere ſolitus erat, lethalem eſſe piſcibus extra vndas conuerſationem: neque minus Monachum in periculum cœleſtis vitæ & profeſsionis ſanctioris amittendæ venire, ſi moras in vrbibus trahat. Et quum iucundum ſe omnibus præbuit, tum ne ſummiſſus nimium & adulator eſſe videretur: pręterea ne ea eo quòd ab omnibus honore afficeretur, quódque ei quos iuſsiſſet, morem gererent, faſtu & arrogantia efferretur, curauit: Scribenti aliquando Conſtantino ad ſe vt veniret, mirificè enim hominem amabat, detrectauit id primùm dicens: Siquidem ad Imperatorem venero, Antonius ero: ſin minus, abbas Antonius. atque eo tandem modo ad illum adire ſuſtinuit. Verùm hæc tanquam guſtus quidam & exigua imago Antonij vitæ & inſtituti, ſint expoſita: vt ex his vniuerſam eius, qualis fuerit philoſophiam colligamus. Quam rebus omnibus optimus Athanaſios, cui etiam fuit chariſsimus, copioſè memoriæ poſteritatis literis mandauit: certaminibus eius contra dęmones, & artibus quas aduerſus illos adinuenit, aliiſque vitæ prodigiis & rebus quibuſuis conſcriptis, vt liber is monaſtici inſtituti ceu † finis quidam eſſet. Itidem vt idē Athanaſius ✶ in vita Syncletices fecit, vt, ſicuti in hoc mulieres, ita in illo ſcripto viri, quod ſequerentur inſtitutum, tanquam in commentario expreſſum, haberent. Habuit autem diſcipulos multos, probatos admodum, & qui magiſtrum vitæ inſtitutione, ſapientiæ ſtudio, & virtute reliqua ſatis feliciter retulerunt. Qui partim in Aegypto & Libya, partim in Palæſtina, Syria & Arabia ſunt philoſophati. Præſtantiſsimi ſanè ij ſunt, atque itidem ſucceſſores eorum. Et profectò ingentis eſſet laboris, vel omnes qui Deo vitā ſuam dicarint inquirere, vel facienda ab eis addiſcere: præſertim quum illi magna cura, vt & ipſi & eorū facta laterent, ſtuduerint: non perinde ſcilicet, atque noſtrorum temporum Monachi, facientes, qui † faſtu & ambitione inani inſolenter per forum ſeſe inſerentes venditant. Multi ſanè ſpectati fuere ſectatores eius: & in primis Paulus ille, qui ex virtute Simplex eſt cognominatus. Quem ferunt ruſticam vitam agentem, & cum formoſa con- F

atque etiam honeſta vitæ præceptum, Vigilans viro bono ſomnum.

Oppreſſorū defenſio.

Quod piſcis in arido, hoc Monachus in oppido.

Moderatio animi.

Scitū Antonij dictum.

Athanaſius vitam Antonij conſcripſit.

In vitis patrum, Syncletica Abbatiſſa allegatur. Hieronym. Athanaſiū librū de virginitate conſcripſiſſe teſtatur.

Diſcipuli & ſectatores Antonij.

Paulus Simplex.

A iuge habitantem,& poſteaquam eam + in flagranti crimine cum mœcho concumbentem vidiſſet, grauiter ſubridentem, adhibito iureiurando, conuiciandi eius renunciaſſe: eáque ſtatim dimiſſa, ad Antonium perueniſſe. Mitis verò admodum fuiſſe, & obedientiam præcipuè coluiſſe dicitur. Monaſticis quoque ſtudiis & certaminibus cum magiſtro contendit, omnem adhibente curam atque diligentiam, ne quid quod ab illo degeneraret, in imitatione eius deprehenderetur. Qui ſanè teſtimonium ei perfectionis in optimo inſtituto, monaſticáque philoſophia perhibens, nihil ei deinceps præceptore opus eſſe dixit. Ipſum quippe per ſeipſum philoſophari egregiè admodum, iam ſenem: qui ſcilicet ſtudium id nó à puero eſſet meditatus, ſed non ita pridem ad certamen tale deſcendiſſet. Sed & Deus cœlitùs, quæ de eo Antonius pronunciauerat, autoritate ſua confirmauit: breuíque ita clarum reddidit virum, vt melior etiam præceptore, ad dæmones lucta ſupplantandos atque propellendos, eſſet.

In ἀντοφωνο μοιχῷ ….

B

CAPVT XLI.

Amō Aegyptius.

EOdem tempore & Amon ille Ægyptius itidem viguit, qui à propinquis & familiaribus coactus, vxorem quidem duxit: cum ea tamen coniugij more, vti viri conſueuere, congreſſus non eſt. Quum nanque nuptiarum dies aduenisset, & ſponſa, ſicuti fieri aſſolet, in thalamum eius deducta eſſet, ſolus cum ſola colloquutus, finem iam ſuum nuptias habere dixit: & magnum quiddam fore, ſi virgines vitam exigerent, docuit: præmiáque cœlibatus commemorans, perſuadere ei conatus eſt, vt ſolitariam pro ſe vterque ſectaretur vitam. Et puella quidem verba eius laudibus extulit, ſegregari tamen ab eo prorſus noluit. Itaque Amon decem & octo annos cum ea vixit, ſeorſim cubans, & quod ſecundum Deum eſt vitæ

Sponſus & ſponſa 18. annos cœlibes vna manent.

C inſtitutum colens. Mulietcula verò æmulatione illius, & ipſa ſpe animóque erecta, iniquum eſſe exiſtimauit, ſua cauſa tantum + virum in obſcuro latere: & vtrunque potius ab altero ſegregatum, pietatem exercere debere cenſens, ſeparari à viro petiit. Atque ille relicta mulieri domo, ipſe meridiem verſus ad lacum Mateam, in ſolitudine, circum Scetin & Nerriæ montem, duos & viginti annos Monaſticam eſt philoſophatus, bis quotannis adire & viſere mulierem ſolitus. Multos & hic veluti dux habuit ſectatores, & multa diuina edidit opera. Multa dicta eius memorantur, quæ ab Ægyptiis monachis, accuratè talia & ſtudioſè inquirere, veterúmque monachorum facinoribus, ſiue in ſcriptum ſint relata, ſiue minus, delectari ſolitis, per temporum ſucceſſionem percepta, hodie quoque feruntur, auditoribus perquàm iucunda. Quorum vt guſtum aliquem proponamus, hæc ſubiungere libet. Petebat magnus iſte vir ſolitudinem quandam, cum diſcipulo ſuo Theodoro: quúmque foſſam quandam vndis ſcilicet repletam traiicere opus haberent, ne veſtes altius attollentes, alter alterius nuditatem cōſpiceret, retroducere paululum

Seiungantur tandē ij, vt ſeorſim monaſticam philoſophiā … † … …

Verecundia … exemplum.

D Theodorum iubet. Quum verò ſeipſum quoq; nudum videre vereretur, diuino momento in ſublime ſublatus, in vlteriorem peruenit ripam. Vt autem Theodorus quoque ſatis madens tranſgreſſus, vltra Lycum (ſic enim incolæ foſſam eam nominabant) venit, veſtémque & pedes Amon ſiccos vidit, precibus ſenem fatigans, cauſam eius rei vt ſibi diceret petiit. Ille tectum id, quidquid eſſet, tacitúmque eſſe voluit. Vt verò magis magíſque Theodorus contendit, nihil ſe de petitione ea remiſſurum profeſſus: Amon tandem pacto prius interpoſito, ſe viuo nemini id prolaturum, rem actam exponit. Quapropter is poſtea præſtantioris cuiuſdam naturæ virum eum eſſe credidit. Porrò quòd etiam præcognitionis diuinæ plenus fuerit, id quod nunc dicemus, ſatis indicabit. Puer quidam parentum iniuſtorum à rabido cane morſus, in ea expectatione, vt quamprimùm moreretur, erat. Ille: Non ego, inquit, ſed vos, ſiquidem volentis, eum curabitis. ſi enim, quem ſurripuiſtis bouem, dominis ſuis reſtituere

Amon diuina virtute vltra Lycū foſſam transfertur.

Aliud Amonis miraculum.

E volueritis, ſtatim malo omni puer liberabitur. Bos redditus eſt, & periculum omne confeſtim profugiens, vacuum rumore omnis puerum reliquit. Quum autem aliquo pòſt tempore Amon decederet, animam eius Antonius dicitur in cœlū deduci vidiſſe, diuinis virtutibus eam comitantibus, venerationéque & ſtipatione multa, atque etiam ineffabili quodam hymnorum carmine proſequentibus. Et quum, qui tum cum Antonio erant, per conſtenuationem in aerem ſuſpicientem, & rei tantæ faciem admirante, cauſam ab eo requirerent: ille viſum id haudquaquam occultum habuit. Et verba eius re ipſa ſunt confirmata. Poſtquam enim à Sceti multi venere, & tempus obitus Amon indicauere, illud ipſum tempus eſſe cognitum eſt, quum Antonius ſtupore correptus in cœlos ſuſpexit. Vterque ſanè meritò beatus habendus: Amon quidem, quòd ſic è vita præſenti ſit ſubductus: Antonius verò, quòd eum Deus viſione ea ſit dignatus: quum quidem inter vtriuſque habitationis locum, magnum interuallum atque dierum aliquot intercederet iter. Atque

Antonius Amonis morientis longe ab eo diſſitus animā in cœlū ferri vidit.

F hæc quidem de Antonio & Amon, memoriæ ſunt prodita. Eodem verò tempore, & in Olympo Bithyniæ Eutychianus ille verſatus, monaſticæ philoſophiæ nauauit. Tantopere ſiquidem per virtutem diuinæ gratiæ particeps eſt factus, vt miracula & prodigia plurima ediderit, morbóſque incurabiles ſanauerit. Quapropter Conſtantinus quoque Imperator magno ſtudio amicitiam conſuetudinémque eius ambiuit. Accidit tum, vt ex Imperatoris ſatellitio quidam, tyrannidis affectatæ ſuſpectus, & circa Olympum occultatus, captúſque in vincula ſit coniectus. Et quū perquàm acerbè in carcere cruciaretur, propinqui & cognati eius Eutychianum conuenientes, vt legationem precationéq; pro eo apud Imperatorē ſuſciperet, atque aliquo modo prouideret, vt interea vinculis liberaretur, ne ſcilicet ante legationem obitam acerbitate tormentorum interiret, rogarunt. Atq; ille ad carceris cuſtodes, vt hominem vinculis leuarent, oratum miſit. Vt verò illi petitioni eius non acquieuere, ipſemet ad carcerem venit. Et ecce cuſtodiæ portæ ſua ſponte clauſtris

Eutychianus monachus.

Socr. lib. 1. cap. 13.

Is vinctū & ad mortē condemnatum liberat.

A fractis, ad viri præſentiam ſtatim patuere, & compedes ferreæ, numellæ, vinculaque ceruicis vinctorum relinquentia, cum ſtrepitu delapſa ſunt, & huc atq; illuc diſperſa. Deinde ad Imperatorem, qui tum Byzantij erat, profectus, illicò reum condemnatum ſupplicio liberauit. Nihil enim Conſtantino difficile aut moleſtum fuit, quod vir ille peteret, quem vehementer amabat, & magno in honore habebat. Fama autem fert, Eutychianum poſtea + ad Nouati hæreſim deſciuiſſe, & ea quę ei inerat gratia excidiſſe. Et hæc quidem, aliqua ex parte, nobis de Monachorum inſtituto & philoſophia ſint dicta. Qui autem talia ſcrutari volet, multos inueniet libros, in quibus plurimi, qui ea ætate atque deinceps integritate vitæ enituere, cōmemorantur. Potiſsimùm verò, quæ de iis Lauſus Præpoſitus conſcripſit. Multám quoque & vtilem de eis hiſtoriam Sophronius Hieroſolimitanus nobis reliquit, Prati & noui Paradiſi titulo, ſcripto ei indito.

Lauſus præpoſitus, & Sophronius Hieroſolymitanus, de Monachis ſanctis ſcripſerunt.

ἀμέτοχος δὲ τῶν Ναυάτου τῆς θρησκείας οὐ δόξης λείπεται (?) μετὰ ..., &c. Sozom. lib. 1. cap. 14. hoc eſt, Nouatianorum hæreſis quum eſſet, gratia diuina particeps fuit. Hæc verba apud Sozom. in principio narrationis de Eutychiano poſita ſunt. Nicephorus autē in toto hoc opere Nouatianus eſt iniquior.

CAPVT XLII.

B QVando quidem verò & Spiridonis, & Nicolai mentionē me facturū eſſe recepi, hoc loco fidem mihi liberandam eſſe duxi. De aliis nāque Confeſſoribus & Hierarchis, qui innumerabilia & mirifica paſsi ſunt & fecerunt, & quorum multi, quę in eis fuit, gratiæ robore mortuos quoque excitarunt, ſuprà expoſuimus. Ipſi quidem diuo Spiridoni tanta diuini ſpiritus inceſsit gratia, vt quæ de eo celebratur fama hoc quoque tempore, virtutem eius aſtruere poſsit. Ruſticus enim cum eſſet, coniugémque in matrimonio, & liberos ex ea ſuſceptos haberet, non propterea in rebus diuinis deterior aliquo fuit. Tanta nanque is ſanctitate erat, vt & à paſtorali vita non abhorreret (Trimmythus autem, quæ vna in Cypro inſula vrbium* eſt, ſorte ei obuenerat) à faſtu tam alienus, vt eodem in loco & oues pabulo, & homines doctrina atque vitæ exemplo paſceret optimè. Quum autem mul-

De Spiridone ouium ſimul & hominum paſtore, ruſtico videlicet, & Trimmythuntis in Cypro epiſcopo, eiuſque miraculis.

C ta ſint, quæ de eo liber in ipſius vitam compoſitus recenſet, ne ſocordiæ ſuſtineam crimen, neue rurſus extra propoſitum longius digredi videar, duorum aut trium egregiorum eius factorum meminero. Fures aliquando noctu irruiſſe dicuntur in ſancti viri ouile, inſidias gregi eius tendentes, & clàm oues aliquot rapere conātes. E quum nemo eis compedes iniiceret, derepentè diuinitùs "vincti ſunt, Aurora illuceſcente, magnus ille vir a"deſt, manus eorū poſt terga redactas inuenit, ſub"ridet: vincula illa, quæ ſub oculos non caderent, "ſoluit: docens eos admonet, licuiſſe illis ſi quid "petiiſſent, accipere: neque opus fuiſſe, cur no"ctu ſe ærumnoſè fatigarent: mores eorum ad "meliorem vitam, vt iuſto quæſtu vitam tolerarent, transformat: & poſtremò ærumnæ eorum "miſertus, Abite, inquit, & arietem hunc accipite, ne noctem hanc fruſtra peruigilaſſe videa"mini: reprehenſionémque mihi, propter toleratos domi meæ labores, veluti qui vacui abieritis, impingatis. D Vnum hoc eſt quod à Spiridone, non ſine admiratione facetè eſt factum. Nec illud quidem nō admiratione dignum. Erat beato illi filia Irene, germana tanti patris puella. Apud hanc ex notis quidam magni precij geſtamen atque + ornamentum depoſuit. Illa vt rem certam tutamque ſequeretur, domi quidquid id erat defoſſum, terrę ſeruādū credidit: nec ita multo poſt, nullo eius rei indicio poſt ſe relicto, è vita migrauit. Venit breui qui id depoſuerat & nūc incuſando, nunc orando, moleſt⁹ erat Spiridoni. Vt verò geſtamine tali diu multumq; domi quæſito, id nō inuenit, ſuam ipſius ſenex putauit eſſe calamitatem: hoſpitis, qui tantopere lugeret, capillum conſcinderet, ac ſeſe "prorſus conficeret, iacturam. Itaque, Agedum (in"quit) ad filiæ ſepulchrum eamus, eamque interro"gemus. Vbi eò ventum, nominatim filiam vocans "Spiridon interrogat, quónam loco geſtamen de"poſuerit? Ibi illa ſubitò apparens, beato illi rem "omnem exactè exponit, & rurſum ſepulchrum E ſubit. Spiridon porrò ornamentum, quo illa loco "indicauerat, inuentum, homini reddit, cúmque di"mittit. Alteri quoque indigenti homini, & inopia "magna circumuento, ſerpentem ad ſepem & ma"ceriam ſe voluentem, in aurum conuertit, cúmq; "illi dedit, vt eo mutuam pecuniam ſumens vteretur, penuriamq́ue ſuam ſolaretur. Cęterùm, quum "ſe ille inopia depulſa aliquantum locupletaſſet, "Spiridon ſerpentem ita vt rum erat, ad locum ſuū "circa ſepem repoſuit. Qui viri ſancti precatione, priſtina recepta natura, rurſum reptans, ac ſeſe circumuoluens, latebras ſuas intrauit. Verum enimuerò illud quoque factum eius vt memorem, conuenire mihi viſum eſt. Mos beato illi erat, ſementem & fructus qui ei proueniſſent, vendere, partim pauperibus largiri, partim ſine fœnore vtendos dare. Siue igitur daret, ſeu acciperet quidquā, non id per manus eius gerebatur: ſed quæ ei erat repoſitoria cella, ad ſe venientibus commonſtrata, vel accipere eos, vel vſui acceptum reponere iubebat. Quidam ſanè qui mutuum ab eo acceperat, vt debitum redderet, ad eum venit. quum au- F tem is more ſolito, cellæ rurſus inferre quod acceperat, iuſſus eſſet, reponens id, ſuſtulit potius. Non enim tātùm debitum non reddidit, ſed inſuper aliquid quoque harpagatum ſecum ferens abiit: ita tamen, quaſi mutuum diſſoluiſſet. Sedenim celare factum non potuit. Aliquanto nanque tempore pòſt rurſus illum, mutuum accipere volens, conuenit. Et ille ex conſuetudine ſua hominem ad loculos granarios mittens, metiri quantum vellet, iuſſit. Vt autem is nihil ibi frumenti inuenit, id patri ſignificauit. Ibi ille: Mirum profectò, inquit, ſi vni tibi cella vacua videtur. Quapropter conſiderare conuenit, an quum prius nihil repoſueris, recipere nunc quidquam cones. Sciens enim eſto, niſi fallaciæ quidquam ſubſit, voti te compotem fore. Vade ergo denuò cum certa, te inuenturum eſſe, fiducia. Atque ita ille demum deprehenſus, veniam fraudis petiuit. Tale quiddam alij quoque, qui oues à viro ſancto mercabatur, euenit. Centum erant, quas emerat. At ille captam vnam inſuper annumerauerat: quæ quum ab illo vi traheretur, ipſa minimè ſequebatur. quodam-

Fures diuinitus per miraculum vincti, ad meliorem frugem redacti.

† κόσμον.

Filia Spiridonis Irene è ſepulchro iā mortua patri, quo loco ornamentum apud ſe ab hoſpite depoſitum recondiderit, oſtendit.

Miraculum huic propè ſimile de diuo Stanislao Cracouienſi apud Polonos epiſcopo fertur.

Serpēs in aurum verſus.

Inſidiæ commodatarum miraculo ex officio eſſe deteguntur.

Inſidiæ itidē emptoris.

* *Spiridonem iſtū, cùm epiſcopus eſſet, oues paſcere non puduiſſe, per ſummam humilitatem & ſimplicitatem, Suid. ſcribit. Quod in veterum epiſcoporum paupertate, non adeò mirum fuit. Eidem Deus ante tempus, promiſſam mortuorum reſurrectionem, per filiam eius redivivam, exhibuit. Socrat. lib. 1. cap. 12.*

A modo enim reſiſtens, balatu hominis iniquitatem traducebat. Et ille, quum nihil non ageret, in humeros tandem eam ſuſtulit. capella autem & calcibus & cornibus ceruicem eius acrius petens, delapſa eſt, & in ſtabulum ſuum recurrit. Quod vbi Spiridon cognouit, illi vt ritè metiretur & numeraret, ſuaſit. Atque vbi ille factum ſtatim confeſſus eſt, hic noxam remiſit, capramque ſequi illum iuſsit: quod alacriter ſanè illa faciens, ſua ſponte emptorem eſt ſequuta, interdum etiam eundem properans præceſsit. Pulchra quidem ſunt hæc. Conſtantiam verò eius viri, eccleſiaſtico ritu ſeruando, ſimplicitatémque diuinis traditionibus colendis, quomodo ſilentio prætercam? Conuentus aliquando agebatur, in quo Triphyllius ille quoque erat, + Ledtenſis epiſcopus, literarum artibus probè eruditus, & legibus diſcendis diu Beryti verſatus. Hic epiſcoporum iuſſu populum docens, Spiridone præſente, quum dictum quoddam referre deberet: quo Christus ad paralyticum eſt vſus, illud ſcilicet, Tolle grabatum tuum, & ambula: + pro grabato, lectum ★ dixit. Quod moleſtè ferens Spiridon: Non tu B quidem, inquit, præſtantior es eo qui grabatum dixit qui igitur, malùm, pudor iſte eſt, verbis illius cum decoro non velle vti? Atque his dictis, in conſpectu omnium epiſcopali ſede exurgens, faſtum & ſupercilium eorum qui oratione affectata ſeſe efferrent, contrahere eſt conatus. Rectè enim id facere potuit, quamuis apertus omnino & ſimplex eſſet. Magna quippe dignitate gloriaq; venerandus, propter mirifica quæ edebat opera, atque ætate prouectiore, ſincere & grauiter epiſcopali munere gerendo clarus erat. Sed & quàm fuerit in amicis accipiendis dexter & humanus, oſtendam. Magnum quadrageſimæ ieiunium agebatur, & ex amicis quidam ad eum ex itinere longinquo venit, & quidem eo quo ipſe ieiunaret tempore. Certis enim quibuſdam diebus à cibo omni abſtinens, poſtea veſcebatur. Illum igitur ſacratis eis diebus venientem, quum de itinere feſſum videret, filiæ ſuæ vt pedes illius lauaret, menſamque proponeret, præcepit. Atque illa vbi neq; panem neque farinam domi eſſe, propter præſentem abſtinentiam & ieiunium, dixit: precatione C ipſe facta, + ſuccidiam ad focum pendentem recipere eã, & quamprimùm ad ignem torrere iuſsit. Et vt aſſa ſatis fuit, hoſpiti & ipſe aſsidens, cibóq; manus admouens, comedit, & amicum vt itidem faceret eſt hortatus. Atque ille quum detrectaret. Chriſtianum ſe eſſe dicens, neque tali tempore eiuſcemodi eſca indigere confirmans: Spiridon il+ lum, ne quidquid id eſſet cibi, pro ea rerum inopia aſpernaretur, admonuit. diuinum enim oraculum extare, quod mundis omnia munda eſſe declaret. Multa porrò alia hiſce ſimilia ab illo acta, inſtitutum noſtrum commemorare non permittit, quæ Rufinus primùm Romano expoſuit ſermone, aliáque præterea plurima ad rem Eccleſiaſticam pertinentia. Et de Spiridone hactenus. Floruit etiam tum Nicolaus, apud Myra Lyciæ epiſcopus, Spiridoni, vita, mo D rum ſimplicitate, naturæque conuenientia par: nec non miraculis, & accurata certaque doctrinę obſeruantia perquàm celebris. Huic ea fuiſſe dicitur gratia, vt qui eum complecteretur, familiariúſque ſecum ex animo colloqueretur, diuini quiddam doni hauriret, momentumque inde aliquod reciperet, vitæ ad optima quæque opera conformandæ. Eius actiones velut omnibus notas, prætermitto. Par iſtis etiam fuit Parthenius, vrbis vnius in Helleſponto epiſcopus, vitæ ſplendore, humanitate, & prodigiis ingentibus clarus, adeo vt accepta à Deo poteſtate, mortuos excitarit, dæmonibus imperarit, & variorum morborum curator gratuitus ac promptus fuerit. Ac de his hactenus. Ad hunc ſcilicet modum, doctrina fidei in nationibus, ſolitudinibus, & vrbibus omnibus, magno conſenſu frequentata eſt: atq; in eccleſia Dei indies incrementis ſuis eluxit, in cœlum vſque ſublata. Cœterùm hiſce dimiſsis, orationem ad ea quę in eccleſia geſta ſunt, rurſum conuertam.

Spiridon in accipiendis hoſpitibus benignus & officioſus.

Magnum quadrageſimæ ieiunium.

Nicolaus Myrorũ in Lycia epiſcopus.

Parthenius Helleſpontiacus epiſcopus.

• *Non tulit Spiridon, in conuentu publico epiſcopum Triphyllium verba Euangelica per affectationem mutata allegantem. Quid hic Deus bone, hodie noſtros faceret Theologos?*

† *Penuria, charitas, & bona conſcientia, de ciborũ delectu diſpẽſat.*

CAPVT XLIII.

E

LAndatiſsimus quidem ipſe imperator, omnem mouebat funem, vt religio noſtra magis ac magis augeretur, & incrementa ſua caperet, quippe qui Apoſtolico cœleſtique prorſus eſſet animo. Inter eccleſiarum præſides, rerúmque ſacrarum magiſtratus tum erant, qui non ſolum cum illo ædificandum, verùm etiam deſtruendum ſibi, & eccleſiæ fundamenta funditùs euertendum ſtatuerant: ſicuti ſtilo progreſsi oſtendemus. Arius enim Synodi ipſius atque Imperatoris calculo condemnatus, & exilio mactatus fuerat: atque itidem Euſebius Nicomedienſis, ſectatoréſque eius, qui profeſsioni quidem fidei ſubſcripſerant, Arij autem exautorationem ſententiis ſuis comprobare noluerant. Et Arius non longè poſt Nicænam Synodum ab exilio quidem eſt reuocatus, Alexandriam autẽ ire prohibitus. Cœterùm poſtea quoque ei ab Euſebio, poſt palinodiam & recantatio- F nem, reditus in eam vrbẽ impetratus eſt: id quod ſuo loco dicetur. Breui quoque & Euſebius & Theognis eccleſias ſuas receperunt: eis qui in eorum locum ſurrogati fuerant, Amphione Nicomedia, & Chreſto Nicæa eiectis. Quum nanque pœnitẽtiæ libellum primariis epiſcopis miſiſſent, Imperatoris iuſſu ſunt reuocati. Libellus autem is de verbo ad verbum talis fuit: Quum quidem calculis ★ veſtris ante iudicium factum, à pietate veſtra damnati ſimus, ſilere debuiſſemus de pietatis veſtræ decretis. Quandoquidem verò abſurdum fuerit, ſilentio ipſo ſycophantiæ opinionem & indicium contra nos ipſos præbere: eam ipſam ob cauſam ad vos referimus, nos profeſsioni fidei cõſenſiſſe, ſententiáque τοῦ ὁμοουσίου & conſubſtantialis explorata, pacatos prorſus fuiſſe, neque vlla ex parte hæreſi adhæſiſſe. Certitudinis autem eccleſiarum cauſa, quæ nobis in mentem venerant, in medium protulimus. Atque ipſi tandem certò + perſuaſi, aliiſque etiam quos oportebat itidem

Acta Synodi Nicænæ in controuerſiã vocata.

Arius ab exilio reuocatus.

Euſebius & Theognis eccleſias ſuas recipiunt.

Pœnitentiæ eorũ libellus.

Fidei formulæ Nicænæ ij ſubſcripſerunt.

A à nobis perſuaſis, fidei ſubſcripſimus. Anathemati verò ſubſcribendum non duximus, non quidem quòd fidem ipſam carperemus: verùm quòd eum qui accuſatus fuerat, talem eſſe non crederemus. Ex epiſtolis enim eius ad nos datis, ſermonibúſq; in faciem collatis, certiores facti ſumus, talem nō eſſe. Quod ſi ſancta veſtra Synodus de eo ſic perſuaſa eſt, nos nihil repugnamus. Cœterùm ſuffragium noſtrum ad decreta veſtra accommodantes, per haſce literas, + plena fide conſenſum noſtrum confirmamus: non nos quidem grauiter exilium ferẽtes, ſed ſuſpicionem hæreſis amoliẽtes. Quod ſi dignabimini nos in conſpectum veſtrum admittere, vnanimes in omnibus habebitis, rebúſque veſtris iudicatis ſtantes. Et quum pietati veſtræ placuerit, eum qui ⁎ criminis huius nomine eſt delatus, humaniter reuocare: abſurdum eſſe duximus, & poſteaquam reus ipſe reuocatus, de intenta ſibi calumnia cauſam dixit, vt nos prorſus taceremus, contra nos ipſos reprehenſionis occaſionem exhibentes. Facite igitur, ſicuti pietati veſtræ Christianæ conuenit: vt Dei amantiſsimum

B Imperatorem admoneatis, preces noſtras eidem offeratis, & quamprimum quæ vos facere decet, de nobis ſtatuatis. Poſt hanc palinodiam & recantationem, reuocari Euſebius & Theognis, eccleſias ſuas receperunt, eis qui illis ſuffecti fuerant repulſis: ſicuti dictum eſt. Sic illi ſub prætextu ouium pellibus amicti, lupos egerunt. Nam Imperatoris humanitate ad ſeductionis commoditatem abuſi, & continuo Imperatoriæ aulæ aditu priſtinam dominationem conſequuti, quemadmodum deinceps dicemus, res peſsimas admiſerunt.

Arij condẽnationẽ non iidem.

[illegible Greek marginal note]

⁎ [illegible Greek marginal note]

Euſebius & Theognis Imperatoris Cõſtantini bonitate abuſi ſunt: quem Synodo peracta, Socrates in Occidentales partes profectũ eſſe ſcribit, lib. 1. cap. 13.

CAPVT XLIIII.

TVm temporis poſt quintum Synodi menſem, Alexander Alexãdriæ antiſtes moriturus, ſedis ſuę ſucceſſorem, diuini iudicij (ſicuti cõiicere licet) calculo, celebrem reliquit Athanaſium. Quum nō

C que Athanaſius refugeret atque reluctaretur, Alexandrum ferunt vim illi inferentem, vix tandem vt thronum ſuſciperet, perſuadere potuiſſe: ſicuti id quoque Apollinaris Syrus ad hunc modum ſcriptum reliquit: Non deſijt verò poſtea quoque belligerari impietas. Sed primùm quidem aduerſus beatum viri huius magiſtrum, cui hic perinde atq; patri filius, patronus affuit, arma ſumpſit. deinde verò in hunc quoque ipſum, poſtquam ad epiſcopatus peruenit ſucceſsionem, multa quidem ille vſus tergiuerſatione, ſed tamen conſilio Dei productus. Sicuti beato quoque illi viro, qui ei epiſcopatum quaſi in manus tradidit, diuinis indiciis, nō alium videlicet quàm hunc ſucceſſorem fore, eſt ſignificatum. Euocabatur namque è vita, iámque adeo prope obitum erat Alexander, quum nominatim Athanaſium vocauit abſentem: atque ibi, quum qui tum aderat eiuſdem nominis, vocationi audiens eſſet, ad eum, veluti quem non vocaſſet, conticuit, denuóque vocatione eſt vſus. Et quum id ab eo ſæpius fieret, conſiluit tandem Athanaſius præſens, declaratus eſt autem alter abſens. Et prophetico demum ſpiritu beatus

Athanaſius Alexandri epiſcopi Alexandrini in epiſcopatu ſucceſſor.

Apollinaris de Athanaſij in Alexandrina eccleſia ſucceſſione.

Vel inuitus ab Alexandro Athanaſium epiſcopus ſubſtituitur.

D Alexander: Athanaſi, inquit, effugiturum te credis, ſed non effugies. Quo verbo ad certamen eum euocari oſtendit. Hæc Apollinaris. + Arij autem tribules iactant, poſt Alexãdri mortem cõmunicaſſe conſilia inter ſe, qui Melitium, quique Alexandrum ſequuti fuerant: conueniſſeque in eundem locũ, ab vtraque parte, ex Thebaide & reliqua Aegypto epiſcopos quinquaginta quatuor, & decretum ab eis eſſe, vt communibus ſuffragiis ab eis legeretur, qui Alexandrinę pręeſſet eccleſię antiſtes. Septem verò epiſcopos quoſdam, iureiurando proculcato, præter ſententiam & voluntatem omniũ reliquorum, electionem Athanaſij, ad id ab eo coactos, in ea quæ nominatur Dionyſij eccleſia, furtim peregiſſe. Mihi verò magnus iſte vir, non abſque diuino numine ad epiſcopatũ perueniſſe videtur: qui ſanè talis fuit, qualem ea flagitarunt tempora, ad intelligendum, dicẽdum, atque etiam ſcribendum idoneus maximè: & qui quod telo peteret, tangere atq; aſſequi poſſet, quique ad reſiſtendum inſidiis ſtructis eſſet firmiſsimus. Erat præterea vir admodum eccleſiaſticus,

E & ad ſacra peragenda aptiſsimus, atque (vt ſic dicam) in rebus eiuſmodi αὐτοδίδακτος, & à ſeipſo doctus. Ferunt namque, + quum necdum ad ephebos acceſsiſſet, à Deo eiuſmodi quiddam in eo adumbratum & ſimulacro quodam repræſentatum eſſe. Alexandrini in vrbe ſua feſtum quendã diem inſignem agũt, quo die Petrus, qui apud eos eccleſiam rexit, martyrio eſt defunctus. Haſce ferias, vt moris erat, Alexander quoque, præfectus tum eccleſiæ, celebrabat, & ſacris myſticiſq; cæremoniis operatus ſedebat, eos qui cum eo aſſurrecturi fuerant, præſtolans. Quum verò ſederet ſublimior, oculos ad mare coniecit, & pueros quoſdã in arena ludentes vidit. Ludus erat, rerũ quæ in eccleſia peragũtur imitatio, & epiſcopi tandẽ electio. Atq; aliquatenus quidem id nihil habebat periculi. Vt autem arcaniora myſteria, ſacráque nõ tangenda, pueri attigere, grauiter factum id tulit: accitiſque cleri primoribus, pueros oſtendit, eóſque ad ſe adduci iuſsit. Illi vbi ſunt adducti, de ludicro eos interrogauit: mox etiam quę egerint, dixit. Pueri pu-

F dore ſimul & timore correpti, primùm quidẽ rẽ negarunt: deinde vero, vt verbera eis Alexander minatus eſt, actũ omnẽ expoſuerũt, vt ſcilicet Athanaſius epiſcopi munus ſortit⁹, multos baptizarit, & impoſitione manuum in ordinem eccleſiaſticum ſacerdotes & diaconos cooptauerit. Inquiſiuit etiam rem quanq; Epiſcopus, quũ quid vmbratilis + epiſcopus per ludum ritus ſacros peragens dixerit, tum quid reſponderint, qui ſacris ab eo initiati eſſent. Atque vbi rem quamlibet iuxta eccleſiaſticam traditionem ſeruatam reperit, cum epiſcopis qui ei tum aderant, re deliberata, nõ denuò baptizandos eſſe cenſuit, qui ſemel per ſimplicitatẽ diuina gratia digni effecti eſſẽt. Et tãtũmodo ea quæ ſacerdotibus facere fas eſt, in myſterio adimpleri iuſsit. Pueros autẽ eo quem in ludo cœperant ordine, ipſum Deũ teſtem faciẽs, in eccleſiam induxit: & propinquis ſuis traditos, vt ab eis cuſtodirentur, atque in imitatione ad progreſſus faciendos inſtruerentur, qui ſic abundè inſtitutionem puerilem aſſequuti eſſent, rogauit. Maximè verò id de Athanaſio egit: quo deinde notario & familiari vſus, non ita longo pòſt tempore eum

† [illegible Greek marginal note]

Ariani illegitime electũ eſſe cauſati ſunt.

Diuino nutu Athanaſius epiſcopus electus. Sozomeni iudicio & Niceph.

Athanaſius epiſcopus αὐτοδίδακτος.

† [illegible Greek marginal note]

Athanaſius per ludũ, nõdũ ephebus, à pueris electus, epiſcopalia munera obijt. Sozom. lib. 2. cap 17.

† [illegible Greek marginal note]

Etiã per ludum baptiſati, denuò baptiſandi non ſunt, ſed cæremoniæ tantũ ſolẽnes in eo complendæ.

Athanaſius Alexandri notarius. Idẽ diaconus ordinatus.

A in diaconorum ordinē euexit. Atque hic in grammaticis literis exercitatus, & apud Rhetores verſatus, præterea verò etiam in ſapientiæ ſtudiis inſtitutus, quū ex eis artibus tantū percepiſſet, quantum ad hoc ſatis eſſet, ne ab eis qui in illis eximij ſunt & clari percelleretur, Nicæam eſt perductus, vbi maximè decertauit: quippe qui propter firmitatem ſermonum veritatis non minima ibi actionum omnium pars fuerit. Specimē verò ille quoque in ætate iuuenili, ſapientis, ſpectati, & † ſenilis viri præbuit. Poſtquam autem Alexander mortuus, & ipſe ſucceſſor eius factus eſt, tum magis gloria eius enituit, virtute ipſius in rebus omnibus ſeipſam cōfirmante atque laudante. Quam ingētem quoque reddidit magnus Antonius, quū optima quæque de eo teſtificans, tum etiam iuſsis eius morem gereus. Nam & eius cauſa ex montibus in vrbes frequētius venit, & in eccleſia cum eo eſt verſatus. Tum autē, ſententiæ eius quam de Deo habuit, calculum ſuum addidit: eis qui inimicitias contra eum ſuſcepiſſent aduerſus, ipſius autē Athanaſij amicus intimus & ſummus. Quin & Ariani Athanaſium illuſtriorem reddidere, qui vnà cum Melitio Aegyptum motibus compleuerant. B Inſidias enim ſine intermiſsione ei molientes, capere eum legitimè non potuerūt. Et nuper admodum Euſebius ab imperatore ab exilio reductus, nō mediocrem ſibi vſurpabat libertatem, ab illo in magno honore habitus, perinde atq; à prava opinione ad rectæ pietatis ſententiam tranſiiſſet. Quocirca libertate ea abuſus, maiorem etiam in eccleſia turbā excitauit, per eam quæ ei inerat falſam opinionem, eáſque quas aduerſus Athanaſium ſuſceperat inimicitias, ex quo in Synodo in illum, veluti veræ pietatis propugnaculum impegit. Et primùm quidem electionem eius Euſebiani reprehendebant, tanquam neque legitimè, neque ab idoneis, quæ fidem mererētur, perſonis factam. Vbi verò inſimulationem eam refellit, magno animo pro fide Nicæna decertans, aliam illi texuere telam, eo conſilio, vt Athanaſio exilium ſtruerent, atque Ario reditū in vrbem Alexandrinam pararent. Ita enim facillimum ipſis fore putabant, vt *ὁμοουσίου* conſubſtantialis fidem eiicerent, C & pedetentim impietatem ſuam pro ea inducerent. Tentauitque adeò, ad Athanaſium ſcribens Euſebius, vt ab illo ſuſciperetur Arius. Sin minus, ſine ſcripto per internūcium, magnum illi minatus eſt malum. Poſtquam autem omnem mouens lapidem, perſuadere id illi non potuit: eos qui in doctrina res nouas induxiſſent, nouámque hæreſim inſtituiſſent, & eam ob cauſam à tam frequenti Synodo proſcripti eſſent, minimè recipiendos eſſe contendenti: alio modo conatus eſt, vt Arius reciperetur, Alexandriámque reduceretur, Imperatori perſuadere. Id quod tandem, ſicuti ſuo loco dicam, ægre effecit.

Magn' eius in Nicæna Synodo vſus fuit.

† Πολιοδρόμο. Preclara Athanaſij gloria.

Ariani Athanaſium illuſtrarunt.

Euſeb. Nicomedienſis Athanaſij aduerſarius.

Euſebius mo[illegible] apud Athanaſium, vt Arius Alexādriā reducatur, agit.

Sed id ei perſuadere nequit.

† Πολιοδρόμοι dicuntur, apprimè ſpectati, probati, perfecti, ſublimes, & extra indicij aleam conſtituti: qualem Grego. Theologus eſſe dixit Baſilium Magnum. Homo Dei, inquit, & fidelis ſeruus, & vir deſideriorum: ſed ſpiritualium. Ita enim vocat ſcriptura τὸν πολιοδρόμον: hoc eſt, eos qui ad ſummū conſcēdere locum, & ſublimes viſibiliáque hæc ſupergreſſos.

CAPVT XLV.

TVm verò alia etiam turba inter D coniunctos epiſcopos exorta, eccleſiam excepit, qui de verbo *ὁμοουσίου* conſubſtantiali † nimitum ſubtiliter inquirentes, eóque ſeſe exercentes, inteſtinum inter ſe ita commouere bellum, † vt concertatio eorum nihil à nocturna pugna differret. Neque enim alius alium intelligebat in eis verbis, vnde ſeſe inuicem blaſphemiis expeti putabāt. Siquidem qui conſubſtantiale non probabant, opinabantur eos qui id reciperent, Montani & Sabellij ſententiam ſequi: blaſphemóſque vocabant, velut qui filij Dei exiſtentiam euerterent. Qui verò conſubſtantiale complectebantur, illos auerſabātur, ac ſi Græciſmum plurέſque deos aſſererent. Potiſsimū verò de iis Euſtathius Antiochenus, & Euſebius Pāphili, congreſsi decertarunt: atq; vterque in ſubſiſtentia filium Dei, atque vnū Deum in tribus ſubſiſtentiis profitebatur. Et Euſtathius Euſebium * incuſabat, quòd profeſsionem fidei Nicænā nouaret. Atq; hic rurſum, acquieſcere ſe in decretis Nicænis dicebat, illi aūt Sabellij errorem criminādo E obiiciebat. Enimuerò ea de re Synodo Antiochiæ coacta, epiſcopatus Euſtathio abrogatur, re quidē vera, quòd Nicænam fidem propugnans, Euſebiū, Patrophilum Scytopolitanum, & Paulinum Tyrium, quorum ſententiæ Orientales epiſcopi aſtipulabantur, vt Arianos auerſaretur: ſicuti autem illi ipſi Ariani præ ſe ferebāt, tanquam is qui cum Sabellio faceret, aliáſque item nō optimas ob cauſas: quemadmodū de omnibus epiſcopis, qui exautorantur, multa dici, moribus eſt receptum. At res tota ſycophantia erat, cum calumnia coniuncta. Veluti enim Epiſcopalem dignitatem impudicæ mulierculæ concubitu, fœdæque voluptatis vſu turpiter contaminaſſet, ſancto viro eam ademerūt. Nam meretriculam vultu venuſto, formæ ætatiſque florem cuiuis mercede proſtituentem, conductam, vt linguam illis daret, verbiſque ſubſeruiret, permouere. Et conuentu coacto, in quo ducenti & quinquaginta erant, alios quidem omnes exire, mulierculam autem illam rerū vſu proteruam ingredi iuſſere. Progreditur illa, lactētem infantem in vlnis gerens, eúmque impudenter ex F Euſtathij conſuetudine ſe concepiſſe & peperiſſe clamat. Euſtathius, ſi quē alium facinoris eius teſtem conſcium, aut qui tale quidquam noſſet, haberet, rogat. Quæ quum id negaret, iuſiurandum ab ea iudices acerbi poſtulāt, quum quidem diſertis verbis lex vociferetur, quæ de quopiā ſiniſtrè vulgentur, ea duobus aut tribus teſtibus firmitatē obtinere: & Apoſtolus rurſum, aduerſus presbyterum actionem recipi abſque duobus aut tribus teſtibus, prohibeat. At illi nulla legis ratione habita, & nullis teſtibus, aduerſus tantum virum iudicium inſtituere. Poſteaquā enim illa, verba ſua iuramento confirmauit, infantem videlicet Euſtathij improbæ libinis opus eſſe, ilicet illi veluti cōtra mœchū calculos produxerunt: Epiſcopis aliis, qui inſidias ſtructas ignorabant, fruſtra contrà nitentibus, & non legitimè virum damnatū eſſe contēdentibus. Porrò qui fabulā hāc concinnauerant, nulla interpoſita mora imperatorem adeūtes, eiq; legitimè per ſentētiam Euſtathium damnatū eſſe perſuadētes, Epiſcopatu hominem mouere atque

Contentio nimia inter epiſcopos coniunctos de conſubſtantialis verbo. ἀκριβολογούμενοι. Δὲ μηδὲν τῶν νυκτομαχίας διαφέρειν.

Ardor altercandi facit, vt contendentes ſe non intelligant.

** Nicomedienſem.*

Cogitur ea de cauſa Antiochiæ Synodus. Sozom. lib. 2. cap. 19 Euſtathius Antiochenus epiſcopatu exauctoratur iniquiſſimè.

Idem per calumniā ſtupri inſimulatur, & condemnatur.

Meretricula ſubornata periurium. Iniquum iudicij corrupti proceſſus.

Obtinet id nunc quoque in quibuſdā conſiſtoriis, vt puellis viciatis iuramētum à iudicibus deferatur.

Seditio propter Euſtathium Antiochiæ orta.

A exigere ſunt conati: tantum nimirum veræ pietatis & caſtitatis defenſorem, & quaſi margaritum. Grauis autem, propter illius abrogationem, Antiochiæ coorta eſt ſeditio: vt parum admodũ abfuerit, quin eam prorſus euerti atque aboleri contigerit: quippe quæ in duas diſceſſerit partes, alterique factioni manus militaris opem ferret. quæ res plurimum Euſtathio nocuit. Vbi enim imperator cognouit eccleſiæ ſeditionem, vehemẽter indignatus, Euſtathium tanquam hominem factioſum eo nomine ſuſpectum habuit: & quendam † honoraria militiæ illuſtris dignitate præditum eò miſit, qui quum tumultum ibi ſedaret, tum Euſtathium occultè inde abduceret. Itaq; ille per Thraciam in Illyricum eſt deportatus, perplacidè calũniam ferẽs, ꝙ hoc ſic * præſtare iudicaret, vir rebus omnibus honeſtus, bonúſque, & orationibus componendis facundia iucunda & copioſa, ſicuti id opera eius teſtantur: eloquutioniſq; priſcæ põdere, ſententiarũ caſtitate, verborum eleganti gratia, & pronunciationis vehementia præcipuè pollens. Deinceps verò infelix illa mulieruula graui

† τῶν ἐν τιμῇ φασὶν τρατευομένων. Eam ob cauſam Euſtathius iuſſu Imperatoris in exilium abducitur.
** ἀμφοτέρων.*
Euſtathij egregia laus.
Meretricula calũniã fraudem indicij detegit.

B circumuenta morbo, ſicophantiæ eius actum confeſſa, tragœdiam omnẽ, vt edita fuerat, expoſuit. Dixit etenim, ſacerdotes plurimos, qui eam pecunia corrupiſſent, flagitium id facere auſos: ſeipſam autem non omnino mendacem eſſe, quod ſcilicet ex Euſtathio quodam † illiberalis artis opifice, puerum concœpiſſet. Quum Arianorum phalanx Antiochiæ contra ſanctum virum hæc admittere auſa fuiſſet, ita inſuper ipſi ſecum rationem duxerunt & cõſtituerunt, ſi imperatori notum quempiam atque eloquentia præclarũ virum in Antiocheno throno collocarent, facillimè eos vniuerſos in opinionem ſuam pertracturos. Proindéque Euſebium Pamphili, alio præſatum, traducere in eum locum ſtuduere. Quo decreto imperatori ſignificato, illud prętetea addidere, virum eum plurimi à populo Antiocheno fieri, gratioſúmque ibi eſſe. Hoc ſic præcipuè ſcripſerunt, qui hoſtili erga Euſtathium animo erant. Ipſe verò Euſebius decreto ei reluctatus, literas ad imperatorẽ, quibus Antiochenam ſedem deprecabatur, dedit. Imperator verò conſilium eius, qui ſic Eccleſiaſticum cano-

† χειρώνακτος τινὸς χαλκέως.
Ex opifice quodã eo puerum conceperat.
Arianiſantes epi. Euſebiũ Pãphili Cæſarea Antiochiam traductum volunt.
Euſebi' id detrectat, imperatore cõſilium eius approbante.
Nicænæ Synodi canõ eſt de non trãſferẽdis ex vna eccleſia in aliã epiſcopis. Socrat. lib. 1. cap. 24.
Arethuſa Syriæ oppidum.
Sedes Antiochena aliquãdiu vacat.

C nem ſeruaret, ab eccleſiaque quæ ſemel ei adminiſtranda credita eſſet, ad epiſcopatũ alium transferri renueret, admiratus: & populo, & ipſi Euſebio reſcripſit, ſententiam eius gratam habẽs, beatúmque eo nomine vocans: quippe qui non tantum Antiochiæ, ſed vniuerſi etiam orbis epiſcopatum recipere dignus eſſet. Ad eundem modum Synodo quoque ſcripſit. Et quòd ſincera fide eſſe opinaretur, presbyterum Cappadociæ Euphroniũ, & Arethuſæ Georgium, alterum iſtorũ, aut alium certè quenquã, quem magis idoneum iudicarent, deſignare, & ſedi Antiochenæ pręficere pręcepit. Atque illi ante Euſebij electionem, Eulalium epiſcopum creauerant: qui quum paulo pòſt vitam finiſſet, tum demum Euſebium transferre propurauerãt. Quod quia ille refugit, Imperatórq; trãſlationem eam inhibuit, vacuam ſedem eam fuiſſe annis ordine octo ferunt: deinde Euphroniũ electum. Quo poſt annum & menſes aliquot defuncto, Phlacito eius eccleſiæ præfecturam commiſſam. Omnes autem Ariana cõtagione magnopere erant infecti: quanuis clandeſtinè eam fouerũ

Euphronius Phlacitus, epiſcopi Antiochenũ Ariani.

videntur. Cuius ſanè rei gratia multi ex clero & D ſacerdotũ ordine, alij præterea qui nihilominus rectè ſibi pietatem colendam ſtatuiſſent, conuentibus in eccleſiis relictis, ipſi ſeorſum cõgregabantur. Habebant ij Euſtathianorum nomen, quòd ei poſt illius etiã diſceſſum maximè fauerẽt. Ac quæ Antiochiæ de Euſtathio accidere, hæc ſunt.

Euſtathiani ſeorſum conuentus agentes, Antiochiæ ab eccleſia ſeceſſionem faciunt.

CAPVT XLVI.

Sylueſtri autẽ in eccleſia Romana, anno quem prius eam Marcellinus, deinde Miltiades, non ita diu gubernauerãt, Iulius ſucceſſit. Poſt Macarium verò ſedẽ Hieroſolymitanã obtinuit Maximus, qui antea in Dioſpolitana eccleſia, à Macario epiſcopatu accepto, tandem à Hieroſolymitanis eſt retentus. Quòd etenim ſuperioribus temporibus confeſſor extitiſſet, aliterque vir bonus eſſet, populi ſuffragiis deſignatus fuerat, qui Macario vita functo, epiſcopatum eius reciperet. Vbi verò Dioſpolitani viro eo orbati, id ferre nõ poſ- E ſent, & certamen proptetea moueretur, alium antiſtitem Dioſpolitanis legendum: Maximum autem apud Macariũ, cum quo vnà epiſcopalem gereret curam & functionem, retinendum: atq; vbi ille deceſſiſſet, vt hic in locum illius ſurrogaretur cenſuerunt. Illud porrò ſcire oportet, ꝙ qui hæc diligentius inquiſiuere, de ſententia Macarii multitudinem, quod de Maximo ingenti ſtudio egerat, feciſſe confirmant. Macarium nãque poſt illã Maximi electionem, haudquaquam pœnitentia ductum eſſe: atque cum animo ſuo conſiderantẽ, & quòd vir is rectè de Deo ſentiret, & quòd multitudini propter ſtrenuẽ obitum confeſſionis certamen, valde charus eſſet, neceſſariò eum qui ſibi ſuccederet, retinẽdum eſſe cenſuiſſe. Non paruus enim ille animum eius ſubit metus, ne ipſo morte ſublato, Euſebius & Patrophilus opportunitate temporis arrepta, alicui ex Arianis epiſcopatũ ſum conciderent: quandoquidem, ſe adbuc ſuperſtite, nouas res moliri cœpiſſent: & à ſe * excõmunicati, nugas tandem ſuas repudiaſſent. Nõ- F dum verò, qui in Ægypto quoque coortus fuerat motus, ſopit' erat. Arii nanque hæreſis à Nicæna Synodo proſcripta. Melitius verò eis quas ſuprà expoſuimus conditionibus receptus erat. Et Alexandro in Aegyptum reuerſo, Melitius eas extra ordinem non rectè tenuerat eccleſias, reſtituerat. Ipſe Lyci agebat. Et priuſquam Melitius deceſſit, Ioannem quendam, † qui eadem cum eo de Synodi Nicænæ dogmate ſentiebat, in locum ſuum ſubſtituit: qui noui rurſus motus in eccleſiis autor fuit. Quod vbi Ariani videre, neque ipſi rerũ ſuarum negligẽtes fuere. Et quod apud factioſos eius modi homines fieri aſſolet, hi quidẽ Arii opinionem laudibus ferebant: illis verò magis conueniret videbatur, vt eccleſiis Melitiani pręceſſent, quibus etiam pleriq; magis erant addicti. Atque antea quidẽ vtrique ab alteris diſſidebant. Vbi verò animaduertẽre, multitudinem epiſcopos catholicæ eccleſiæ ſequi, conuentu coacto, fœdus inter ſe pepigere, communéque aduerſus pium Alexãdrinæ vrbis clerum ſuſcepere bellum. Et adeò criminationes ſimul & defenſiones ex æquo cõmu-

Epiſcopi Romani.
Hieroſolymitani.
Duo eodem tẽpore Hieroſolymis diſſent eam epiſcopi, ſicuti apud nos quoque Coadiutores eſſe ſolent. Sozom. lib. 2 cap. 20.
Pia Macarij de ſucceſſore & poſteritate ſolicitudo.
Alius nouus motus rurſus in Aegypto cauſa eſt.
** ἀφορισθέντες.*
τῶν ὁμοδόξων τῷ ἐν Νικαίᾳ ...
Sozom. lib. 2. ca. 21. hoc eſt, ſamiliarem ſuum contra Nicænæ Synodi decretum. Et reliqua.
Melitiani et Ariani inter ſe diſſidẽtes, cõtra catholicos coniunguntur: & cõmunes mutuò actiones & defenſiones, ipſaq; etiam nomina faciũt.

A niter decertantes protulere, vt tempore procedente, Ariani vocarentur Melitiani, & Melitiani Ariani. Atqui Melitiani de eccleſiarum præfecturis tantum decertabant, Ariani autem malè ſentiebant de Deo. Veruntamen quòd ſibi cõmuniter inimicitias contra nos ſumpſerant, conſenſum atque concordiam aſsimulabãt, vtrique arbitrati facilius ſibi eo modo res ex ſentẽtia ſucceſſuras. Cæterùm temporis proceſſu ꝓpter perpetuos de rebus eiuſmodi ſermones & colloquia, ad eũ peruenere habitũ, vt idem vtrique de Deo ſentirent. Sedenim deinde Melitiani, iuxta priſtinam ſeceſsionem, ab Arianis ſunt diſiuncti. Simul nanque vtrorumq; clerus & populus alij ab aliorũ abhorrebant communione. Multaſque vrbeis id peruaſit malum, maximè verò Arianiſmus viguit in Bithynia & Helleſpõto, necnon in ipſa Cõſtantinopoli. Inde adeò, quòd Euſebius Nicomedienſis & Theognis Nicænus, arte quadam eum cui decretum Nicænæ Synodi aſſeruandum cõmiſſum fuerat, dicuntur circumueniſſe, ſubſcriptioneſq; ſuas

Iidē rurſus diſiunguntur. Euſeb. Nicomedienſis, & Theognis Nicænus, ſubſcriptiones ſuas in Nicæno decreto fraudulenter induxiſſe atque deleuiſſe.

B deleuiſſe: atque liberè & propalàm docuiſſe, non oportere filium patri conſubſtantialem dicere. Ij quoque primi Athanaſio autores fuere, earũ quas pertulit ærumnarum. Multam nanq; ab imperatore conſequuti poteſtatem & libertatem, Arium quidem, qui conſentiens & amicus illis eſſet, Alexandriam reducere: illum verò veluti ex diametro eis repugnantem, abigere inde contenderunt. Et ſanè vix tandem conſilium id ad exitum ſuum perduxere. Quomodo autem id conficere potuerint, & quo pacto imperator vt Arium reciperet, adductus ſit, quàm potero breuiſsimè dicam.

CAPVT XLVII.

Qua fraude Ariani eſfecerunt, vt Cõſtantinus Arium Alexandriā reducendum curaret.

Presbyter Arianus Cõſtantiæ Cõſtantini ſorori, moribundæ hoc ſuſurro perſuadet.

PResbyter quidam ægritudine Ariana, quanuis ea occultior eſſet, occupatus, Conſtantiæ imperatoris ſorori, quã Licinius in matrimonio habuerat, familiaris erat, & amicus. Is ex familiaribus colloquiis, quum multa apud eã veretur ſermo-

C rum libertate, illata aliquãdo Euſebij mentione, de Ario quoque verba aſperſit, minus rectè de eo ſtatutum eſſe dicens: per inuidiam quippe & æmulationem Alexandri damnatum, ſimul & à patria exulem, & ab eccleſia extorrem, in miſeria viuere, ſéque indigna pati: neque ea eſſe, qua plerique credant, opinione. Hæc vera eſſe Conſtantia arbitrata, apud ſeipſam celauit. Nihil enim nouare audebat, confirmatum eſſe ſciens, ſtabilémque in Synodi decretis imperatorem. Et quamdiu ſuperſtes fuit, rectam tacitámq; opinionem eam habuit. At vbi graui eſt oppreſſa morbo, à fratre frequenter eam viſente, ſupremam hãc petiit gratiam, vt presbyterũ, de cuius eximia pietate teſtificabatur, familiarem haberet: rectè eum ſentire, ſinceràmq; ei beneuolentiam conſeruaturũ eſſe. Se quidem iam decedere. Ei verò, ne quid pateretur, admodum metuere affirmans, quòd à nonnullis perſuaſus, viros graues perpetuo mulctaſſet exilio. Atque illa his dictis, fatis conceſsit. Presbyter verò libertate inde ſumpta, paulatim eoſdem apud imperatorem mouebat de Ario ſermones, quos ad ſororem quoque eius dudum retulerat:

Idē Conſtātino quoq; à Cõſtantia moriente ei commendatus perſuadet.

nihil ſcilicet contra Synodi decreta Arium ſenti- D re. venientem eum, ſi ipſe iubeat, vera hæc eſſe: & quòd præter rationem ſycophantia circumuentus ſit, in faciem oſtenſurũ. Imperator, ſiue ſorori gratificans, ſeu presbyteri dictis credens: Si Arius, inquit, † recipit, fidémq; facit, ſe cum Synodo ſentire, accipio hominem, cum honore omni Alexandriam eum remiſſurus. Ad hæc verba, literas quoque eiuſmodi ad illum addidit. Victor Conſtantinus Maximus Auguſtus, Ario. Iampridẽ firmitati tuæ, vt in † aulam noſtram venires, & cõſpectu noſtro fruereris, ſignificatum eſt. Quod re illico non feciſſe, valde miramur. Itaq; publico vehiculo conſcenſo, ad nos venire propera, vt beneuolentia curáque noſtra adiutus, in patriã redire queas. Deus te ſeruet, dilecte. Datę ante Quint. Cal. Decemb. Hæc imperatoris eſt epiſtola. Mihi autem admirari in mentem venit, ipſius de vera pietate ardorem & æmulationẽ. Apparet enim ex iis quæ ſcribit, ſæpius illum ab eo ad pœnitentiam excitatum eſſe. Quapropter eum reprehendit, qui multoties literis admonitus, ad veritatem

† auſcultauerit. Euocatur in aulam imperialem Conſtantino literis Arius. † palatium.

Socrat. lib. 1. cap. 25. Benigna literarum eorũ interpretatio

E non redierit. Ille igitur literis eis acceptis, cum Euzoio Conſtantinopolim venit. Erat autem Euzoius diaconus, & ipſe ab Alexandro exauctoratus, quum Ario presbyteri dignitas adempta eſt. Imperator in conſpectum ſuum admiſſos, an fidei promulgatæ aſſentirentur, rogauit. atque illis id aſſeuerantibus, libellum eos offerre iuſsit, qui eorum de Deo ſententiam complecteretur. Tum illi declinata priore via, quam ſententiis quibuſdam inueniendis inierant, ſimplicibus aliis notíſque diuinitùs inſpiratę ſcripturæ verbis, nouam formulã & expoſitionẽ texuere: iureiurando confirmantes, ita ſe ex animo credere & ſentire, neque aliter vnquam ſenſiſſe. Scriptum id hiſce verbis conceptum fuerat. Piiſsimo Deique amantiſſimo domino noſtro Imperatori Conſtantino, Arius & Euzoius. Sicuti Deo grata pietas tua Imperator domine præcepit, ita in ſcripto exponimus fidei noſtræ profeſsionem. Et coram Deo teſtamur, ſic nos, omnéſque qui nobiſcum ſunt, quemadmodum ſubiecimus, credere. Credimus in vnum Deum patrem om-

Arius & Euzoius ad Imperatorẽ veniunt.

Libellus profeſsionis fidei Arij & Euzoij Conſtantino oblatus.

F nipotentem. Et in Dominum Ieſum Chriſtum filium eius, ex eo ante omnia ſecula genitum, Deũ verbum, per quem omnia facta ſunt, quæ vel in cœlo, vel in terra ſunt, qui venit, & carnem aſſumpſit: qui paſſus eſt, & reſurrexit: qui reuerſus eſt in cœlos, & rurſum veniet iudicaturus viuos & mortuos. Et in ſpiritum ſanctum, & carnis reſurrectionem, & vitam venturi ſeculi, & regnum cœlorum: & vnam eccleſiam Catholicam Dei, quæ à finibus ad fines mundi eſt. Hanc verò fidei perſuaſionẽ ex ſanctis Euãgeliis accepimus, dicente Domino diſcipulis ſuis: Euntes docete omnes gẽtes, baptizantes eos in nomen patris, & filij, & ſpiritus ſancti. Quod ſi non ita credimus. & verè recipimus patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum, ſicuti cuncta Catholica eccleſia, & ſanctæ ſcripturæ docent, pro eo atque omnino perſuaſum habemus, iudex noſter erit Deus, & nunc & in venturo illo die. Itaque pietatem tuam, Deo dilectiſsime Imperator noſter, cohortamur, vt nos, qui eccleſiaſti ſumus, fidémque & ſententiam eccleſiæ & ſacrarum ſcripturarum obtinemus, per pacifi-

A cam & diuinam pictatem tuam, matri, videlicet Eccleſiæ, vnias atque coniungas, quæſtionibus, & quæ ex quæſtionibus oriuntur ſuperfluis, & ad rē non pertinentibus verbis acciſis: vt & nos & Eccleſia per pacificationem inter nos conciliari, ſolitas preces pro pacifico & pio imperio, totáq; familia tua communiter omnes peragamus. Hoc ſcriptum nonnulli inſidioſè compoſitū dicebant. Illos nanque verbis quidem eccleſiæ conciliari, nihilominus tamen prioribus opinionibus ſuis inhærere, verborum ipſorum ſignificatione id ſatis declarante, ambiguè in vtranque partē inclinantium, & ad ancipitem ſenſum vergentium. Imperator autem exiſtimans eos Nicænis decretis aſſentire, ſupra modum lætitia efferebatur. Veruntamen ante legitimam, prō recepto more, explorationem atq; inquiſitionem eorum qui ſummā + rei eccleſiaſticę tenebant, ſibi hoc non ſumpſit, vt illos ad communionem admitteret: ſed ipſos ad eos qui tum Hieroſolymis cōuenerant, epiſcopos miſit, quibus ſignificauit, vt nouam illorū formu- B lam expēderent: humaniter perſpicere iubens, ſiue illi rectè ſentientes per inuidiam circumuenti inſidias pertulerint, ſeu malè opinantes per pœnitentiam in rebus iudicatis tandem acquieſcerent. Euſebiani porrò + cōmodum nacti tempus, imperialium literarum prætextu, + Synodo nondū acta, ad communionem eos admiſere. Atque hoc quum feciſſent, Imperatori rem eam inſinuarunt: & eccleſiæ Alexandrinæ, Ægypto, & Libyæ omni, epiſcopiſq; & clericis earum ſcripſerunt, vt nō grauatè eos reciperent: quorum & imperator ipſe piam fidem eſſe teſtaretur, cuius etiā fidei formulam epiſtolæ ſuæ adiunxerūt, imperiali iudicio Synodi calculum addentes.

Imperator Cōſtantinus per credulitatem errorē formulā homo fidei eccleſiaſticæ concordiæ conſulendat: eámq; dimitti tuo epiſcoporū Hieroſolymitano perpendendam mittit.

† τῶν ἐν τέλει τῆς ἐκκλησίας

Euſebiani ibi Arium & Euzoium recipiunt, & alios recipiendos cōmēdāt.

† Γράμματα ... τῆς συνόδου γεγενημένης.

CAPVT XLVIII.

HOc modo Arius Alexandriā venit. At enim + mendacij molitio veritati ſuccubuit. Tantū nanque abeſt vt eum ſacer admiſerit Athanaſius, vt etiam perinde C atque piaculum aliquod ſit auerſatus. Arius ibi manens, hæreſim ruſſus cōmouebat. Et Euſebiani Athanaſio ſcripſerunt, & imperatori quoque vt ſcriberet perſuaſerunt, vt ita ille rem, quo Arius reciperetur, moderās adminiſtraret. Id verò Athanaſius facere omnino recuſauit, & ad ipſum imperatorem literas dedit, fieri nullis modis poſſe, vt ij ad communionem admitterentur, quos tam frequēs Synodus, propter veræ pietatis fidem proculcatā, anathemate notaſſet: præcipuè quum non legitimè, pœnitentia ac conuerſione interueniēte, reſipuiſſent. Id imperator grauiter tulit: maximo enim ſtudio ad ſarciēdam eccleſię concordiam incumbebat. Itaque Athanaſio reſcripſit, ne quem ab eccleſia arceret. Ac ſi contemptim iuſſa ſua acciperet, miſſurum ſe eò, qui illum inde exigerent, eſt minatus. Qua de re particulam epiſtolæ Conſtantini annectere ſcripturæ huic libet, quæ ſic habet. Quum igitur volūtatem meam perſpectam habeas, omnibus quicunq; intrare in eccleſiam volent, liberum præbe ingreſſum. Si enim cognouero quenquam à te ab eccleſia repulſum, aut ab introitu eius prohibitum eſſe, præſto ibi confeſtim erit, qui à me miſſus, iuſſione mea exautoratum te ex eis locis deportandum curet. In hanc ſententiam Conſtantinus ſcripſit, vtilitatem publicā in conſilio habens, & eccleſiā ſciſſam videre nolens. Athanaſius autē quum imperatori denuò ſcripſiſſet, non eſſe participādam cum Arianis communionem: rurſum Ario imminens, Alexandria eum expulit. Tum demū Euſebiani animaduertentes, ſe voti ſui impotes fore, niſi epiſcopatu Athanaſius detruſus eſſet: exacerbatum imperatoris aduerſus illum animū, in occaſionem conſilij deſiderijque ſui perficiendi arripuerunt. Erant autem qui contra ſanctum virum conſpirauerant: Euſebius Nicomediæ, Theognis Nicææ, Maris Chalcedonis, Vrſicius Singidonis, & Valens Murſorum, Pannoniæ epiſcopi. Quum verò non ſatis occaſionis haberent ad tantam calumniam, ex Melitianis quoſdam accuſatores eius pecunia clām conductos ſubornarūt. Ac primam apud imperatorem [a] Eſione, Eodæmone, & Callinico, Melitianis epiſcopis calumniantibus, illam accuſationem ſuſtinuit, quòd Ægypto lineam veſtem Alexandrinæ eccleſiæ pendendam imperaſ- E ſet, & tributum exegiſſet. Quam ſanè calumniam apud imperatorem, quū eum + fortè fortuna aliā ob cauſam Nicomediæ conueniſſent, Alypius & Macarius presbyteri falſam eſſe coarguerunt. Imperator ergo delatores literis perſtrinxit, Athanaſium autē ad ſe euocauit. Nondum autem ad Conſtantinū venerat, quum ei Euſebiani aliud crimen intendēre: inſidias eum clàm Principi tendētem, Philumeno cuidam arcam auro refertam miſiſſe. Quam rem vbi imperator metam itidem eſſe ſycophantiā manifeſtū deprehendit, in Pſamathia, quod ex ſuburbijs Nicomediæ vnū eſt, tum agēs, cum ingenti honore Athanaſium Alexandriam remiſit: literis datis, quibus omnia quæ in hominem dicta fuerant, ementita eſſe oſtendebat: & inſuper teſtificabatur, perhumanum eum ac rectè credentem planéque diuinum eſſe virum, qui ꝓpter inuidiam crimen ſuſtinuerit, & ſuperior tamen accuſatoribus euaſerit. Cohortabatur quoq; multitudinem, ne diſsideret, ſed modis omnibus concordiam conſectaretur, & Deum ſuſpiceret.

Atque ille quidem talia ſcribendo, pacem conciliare ſtudebat. Melitiani autem & Ariani cri- F mina alia aduerſus Athanaſium inſtituerūt. Quorum vnum erat, myſticum eum comminuiſſe poculum, ſacram menſam euertiſſe, & diuinos quoſdam libros combuſiſſe. Alterum verò, Arſenij cuiuſdam Melitianorum hæreſis epiſcopi, quam ei amputauerit, manum ſecum habere, + per quā prodigia ederet. Arſenium porrò apud presbyterum quendam Pattinēm nomine in monaſterio quodā cum cura & diligentia occultantes, humanitate benignitatéq; omni fouebant, vt tectus ibi maneret, & neutiquam in publicum prodiret. * Res ** Arſenij huius Ioannes etiam monachus

ἀλλ' ὁ τὸ ψεῦδος ... ἀληθείας ... Nicephorus ... Socrat. lib. 1. ca. 27.

Imperator indignatur.

Exiliū Athanaſio minatur.

Benigna verborum Conſtantini interpretatio.

Arius ab Athanaſio Alexandria exigitur.

Euſebiani conſilium, vt Athanaſio epiſcopatum abrogetur, capiunt.

Calūniatores aduerſus eū apud imperatorem ſubornant.

Prima calūnia nō pendenda Al. Euſonū habitū. † ἐν τῷ περὶ ... Nicephorus ... Socrat. vt ſupra. Neq; itē ſolida, crimen manifeſtum læſa Athanaſio intentans.

Imperator honeſte cum ꝓlixa commendatione Athanaſiū à ſe Alexandriā remittit.

Noua aduerſus Athanaſium Arianorū & Melitianorū criminationes, ſacrorum ꝓphanatorum cædis & magicarum artium.

Iſchyras ſibi ipſi ſacerdotalem arrogans dignitatem, Athanaſij accuſator.

† πρὸς μαγγανείας ... Socrat. hoc eſt, Magiæ gratia.

** Παρεσκεύαστο δὲ πρὸς ταύτην κατηγορίαν ... Sozom. lib. 2. cap. 23. hoc eſt, Inſtitutus verò ad eiuſmodi quoq; criminationem eſt Ioannes monachus quidam accuſator.*

*** Arſenium hunc Euſebius lib. 10. dicit aliquando Athanaſij lectorem fuiſſe, & ob noxam quandam caſtigationem veritū profugiſſe, & latuiſſe, cap. 17.*

A criminator adornauit. Et autores rei iſtius technis ioſidiiſque talibus ſtructis, vbiqne obambulabant, ſermones ſcrentes, & Athanaſium traducentes. Vehemẽtius verò in enm inimici eius inuehebantur: & Iſchyras ille maximè, qui io Mareote colehar, qnæ tegio Alexandriæ eſt, plutes freqnentéſque habens vicos, in quibus multæ & magoæ ſunt eccleſiæ epiſcopo Alexandriæ ſubiectę, cuius vtbis cenſentur eſſe parœciæ ſeu viciniæ. Ibi agẽs Iſchyras, + ſua ſpoote & ex ſeſe natus domo ꝓdierat ſacerdos: quod quidem facinns pœnã omoem longè ſupetgreditur. Qua in re ab Athaoaſio deprehenſus, qunm in eum inquireretur, fuga ſibi cõſuleos, Euſebianis Nicomediæ eſt iunctus. Atque illi, pro eo quo aduerſus Athanaſium atdebant odio, veluti presbyterum ſuſceperũt, epiſcopali ſe eum dignitate ornaturos polliciti, ſi accuſationem Athanaſio intenderet. Ille ſaoè + ea quæ dicta erãt, facile inſtituit. Imperatot portò his verbis auditis, ✱ Cenſori Dalmatio ftattis filio tes Antiochenas in Sytia adminiſtranti ſcribit, vt de eis rebus iudicet, iuſtáſque exigat pœnas. Mit- B tit quoque ad cum Euſebium & Theognidem, vt eis aſſeſſoribus iudicium de Athanaſio peragetetur. Quod vbi Athaoaſius ex Cenſore, qui eũ euocauetar, cognouit, ſecũ ipſe perpendens quàm arduum ſit cauſam dicere apud minus beneuolos & æquos iudices: illorum attibus aducrſus eos coocettat, & modis omnibus vctitatem mioimè oppreſſum iti ſperat. Er quia difficile ei videbatur, rẽ omnibus probare, Arſenio noo cõparente: & ipſe ſecum reputabat, non aliter ſe innocentiam ſuam declaraturũ eſſe, niſi viuere eum oſtẽ deret, quem ipſi mortuũ eſſe aſſerebant, ex familiaribus quendam diaconum in Ægyptũ mittir, qui Arſenium qoærat. Ille poſtquam Thehaidem perueoit, vbi agerer cognouit: apud Patrioem ſcilicet, qui eum occultabat. Atque ipſum qoidem ibi noo inuenit: aducotu enim diaconi cognito, in ioferiorẽ tranſierat Aegyptum: Patrinem autem, & ſimul Eliã, qui illum aliò traduxerat, aſſumptum, Alexandriã adduxit. Qui aiobo apud præſidem, viuere Arſenium confeſsi ſunt, qui ab ipſis antea occultatus, C eo tempore io Aegypto eſſet. Hæc ad imperatorẽ quoque ſunt relata. Is Athanaſio ſcribit, ſuadens, vt cum cura epiſcopatum retineret atque adminiſtraret, Meletianorum delationes oon metneret. Et præterea dignas pœnas legibus perſolutnros eſſe recepit, qui tam grauia auderent, & quieſcere quidem oolleot, tumultus verò in eccleſia coocitarent: eos ſcilicet homioes, qui non modò bonis atque ionocentibus per iouidiã inſidias ſtruerent, verùm etiam + otdini veræque pietati detrimeoto eſſeot. Hæc quum ad Athanaſiũ ſcripſiſſet, publicè is epiſtolam recitari iuſsit. Meletiani io metũ coniecti, + deioceps minas impetaroris vertẽtes, cooquieuerunt. Et eccleſia io Aegypto pacata eſt, quę à tanto Põtifice adminiſtraretur. Io dies quoque ea augebatur, freqnentiórque fiebat: ꝙ multi ex ſuperſtitione etiam Græcorum ad fidem accederent, & populi toti ad Chriſtianiſmum aggregarentur.

† αὐτόθεν ἀνείπας ἑαυτὸν πρεσβύτερον.
Tales multos noſtra tulere tempora.

† τὰ εἰρημένα ἐν ἔργῳ ἀγαγών.
Cõſtantinus nouarum aduerſus Athanaſiũ inſtitutarũ calumniarum Dalmatium iudicem delegat, eidẽmq; Euſeb. & Theognidẽ aſſeſſores attribuit.
✱ Legendum puta Cæſari, ex Eutropio qui de Cõſtantino ſcribit: Tres ſimul habuit ſuos Dalmatium fratris ſui filium Cæſarem legit. In Catalogo Conſulũ Romanorũ, 25. Imperij Conſtantini conſul reperitur Dalmatius Cæſar.

Athanaſius aduerſariorũ ſuorũ aſſeſſorum ſuorum declinat: & ſe prudenter ad dicendũ in legitimo iudicio cauſam parat, & probationes quærit.
Cõſtantinus literis ſuis Athanaſium ab ſoluit.
† θρησκείᾳ.
† τὰς ἀπειλὰς.
† τῷ φόβῳ.

CAPVT XLIX.

N On longè deiode pòſt, aduerſariorum technæ rurſum Athanaſio negotiũ exhibuere, odiúmq; apud imperatorem creauere. Nã accuſatorũ turba coiit. A quibus vix taodẽ imperator permotus, Syoodũ Cæſareæ Palæſtioæ cogi iuſsit. Quò euocatus Athanaſius, ad menſes trigiota aduẽtum ſuum diſtulit, eius qui ibi ſacris pręſidebat Euſebij Pãphili, & cognominis ei Nicomedienſis, factioniſque eorum dolum ſuſpectum habens. Atq; eò quidem veoire ſuperſedit: poſtea verò actiore ei adhibita vi, Tyrum veoit. Imperator nanq; ad dedicandum Hieroſolymis templum, quod ipſe cõſtruxerat, Syoodum coogregari iuſſerat: quò, vt + ſpectaculo eſſent, Euſebius, & qui factionis eius erant, cum multo & regio apparato ibaot. Eam Synodum imperator ex itioere Tyrum diuertẽtem, prius Athanaſij cauſam diſcutere iuſsit. vt iurgiis nugiſque omoibus è medio ſublatis, pacatioribus animis templo Deo cooſecraodo, † myſtica ſacra perficerent. Tum autẽ trigeſimus imperij Cõſtantini agebatur aonus. Et aderant ex epiſcopis Orieotalibus ſexaginta oumero, quos Dionyſius Cooſularis coegerat. Eò ✱ ferreis catenis vinctus ex Alexãdria Macarius presbyter, militari cũ ducẽte manu, venit. Athanaſius autem citatus, primùm quidem moras nectebat, non tam criminationes timens, quàm ne quid de fide aliter quàm in Nicæna Synodo decretum fuerat, nouaretur cauens. Veritus tamen imperatoris literas, quæ, niſi ſua ſpoote veniret, inuitum eum vi eò abductum iri minabantur, Tyrum venit. Dei autẽ prouidentia quædam, qui mortuus dicebatur, viuum Arſenium eò quoque ire impolit. Nõ enim rationem haboit vel acceptæ à ſycophaotis pecuniæ, vel eorundem de occultatione mandati, quin Tyrũ ipſe quoque clàm veoiret, quẽnam tandem finẽ res habituræ eſſent, cogniturus. Porrò Archelai conſularis miniſtri in caupona quadã vino & ebrictati vacãtes, quum ex quodam, eum qui interfectus eſſe dictus fuerat, Arſeoium adeſſe, & in quadam domo latitare audiſſeot, rem hero renunciarunt: qui eam ſtatim inquiſitam atque cõpertam preſſit, certámque reddidit: & Athaoaſiũ ſecretò per internuncium fidelem, booo animo eſſe iuſsit, ꝙ viueos ſcilicet Arſenius adeſſet. Atque ille præſens, † quum iam io poteſtate eorum eſſet, eum ſe eſſe pernegabat. Paulinus antẽ Tyri epiſcopus, qui hominem iamdudum nouerat, ipſiſsimũ eum eſſe profitebatur. Et prouidẽtia quidem rem eam diſponens, ſic eſt moderata. Athanaſius verò poſtquam citatus apud Synodum conſtitit, criminᴀ ſibi obiecta partim diluit: partim vt de eis amplius diſpiceret, dilatiooem petiit, (valde naoque difficilis & impedita ei res erat, qui accuſatores apud iudices gratioſos eſſe, teſtes multos ex Arianis & Meletianis, ſententias illorum comprobantes, diſpoſitos: & delatores in eis criminibus, de quibus ipſe eos cõuicerat, veoia dignos iudicatos eſſe videret:) potiſsimum verò in accuſatione de Arſenio: & ruſum de muliercula quadam, quam muneribus datis inuitam noctu vitiaſſe arguebatur. Quas ſanè ambas deiode ridiculas eſſe oſtendit. Siquidem deinde, quum mulier in medio conſilio aſsiſtens Athanaſiũ incuſaret, presbyter qui-

D Cogitur Cæſareæ Palæſtinæ epiſcoporum cõuentus, Athanaſij cauſa: ſed is eò non venit.
Cõuentus eorum alius de dicando tẽpli Hieroſolymitani gratia.
† θέαν χάριν.

Is Tyrũ iuſſu imperatoris, vt ibi Athanaſij cauſam diſcutiat, diuertit.
† ἱεροτελεστίαν. Ita etiã Cereris Eleuſina ſacra myſtica dicta E ſunt.
✱ σιδηροδέσμιος.
Macarius Alexãdrinus presbyter vinctus Tyrũ adducitur.
Venit eò Athanaſius.
Item Arſenius.
Athanaſius Arſenium a Tyro adeſſe, certior fit.
† ἐν χερσὶ γενόμενος αὐτῶν. Socrat. lib. 1. ca. 23. hoc eſt, captus.
Accuſationũ capita ꝓpria, quæ Athanaſio ſunt intẽtata, apud F Sozom. enumerãtur, lib. 2. cap. 25.
Suſpectum omnino ex parte Athanaſij iudicium.

Calumniam ſtupri pulchre & ſapienter Athanaſius à ſe amolitur.

A dam Aleaandrinus Timotheus, qui ibi aderat, ſicuti ei cum Athanaſio clàm conuenerat, cauſam ſcilicet perinde atq; propriam in ſe recipiens: Itáne tandem, inquit, mulier à me tibi oblatum eſſe vitium dicis? atque illa, An verò non à te? (ipſum digito demonſtrans) dixit: tēpore quoque & modo, vt vis ei illata eſſet, adiecto. Et hoc quidem crimen, vt ridiculum, ſic facilè eſt refutatum. Deinde manus Arſenij producta: & accuſatio nō iam verbis, ſed factis inſtituebatur. Ille verò dextrè admodum & prudēter criminationi obuiam iit. Interrogauit nanque, an ex præſentibus quiſquā Arſenium noſſet? Atque nonnullis, noſſe ſe eum dicentibus: Arſenium in concilium adduxit, ſub veſte manum vtranque tegentem. Et tandem: En vobis, inquit, mortuus præſtò adeſt. atque vna illius, mox quoque altera producta manu: En, ait, Arſenium habetis, manus duas habentem: tertiæ autē locum vbi quis inueniat, accuſatores mihi oſtendant. Deus ſiquidem conditor in principio hominem prorſus + trimanum nō creauit. Calumniis B his apertè ad eum modum confutatis, doli architecti rerū ſuatum ſatagētes, turbæ ſe immiſcuere, & fuga ſibi cōſuluere. Et crimē quidē hoc à ſe Athanaſius, Arſenij vita remouit. Deinde Iſchyram + exceptione repulit, in primis φ presbyter * non eſſet. Inſuper etiam, nō debere quenquam ab inimicis iudicari, allegās, Euſebianos ſubmouit. Et quum alia quoque accuſationis capita in medium proferrentur, viſum concilio eſt, Mareoten ire: vt † in re præſenti, quæ in cōtrouerſiam erant deducta, inquirerentur. Vt verò ad rem inueſtigādam electi ſunt, quos Athanaſius per exceptionem iudices reiecerat (mittebantur enim eū, Theognis, Maris, Theodorus, Macedonius, Valens, & Vrſacius) ipſe reluctabatur, & apud vniuerſum concilium, rem eam + inſidioſam eſſe in molitionem, vociferabatur: ac ſi accuſator vna cum ſuſpectis & inimicis iudicibus adeſſet, iniquum id + vniúſque tantum partis iudiciū eſſe proteſtabatur. Hęc quum ille diceret, neque quiſquam, ac ne Dionyſius quidem conſularis rationem eius haberet, atque inſuper metueret, ne manus ſibi per vim & C cædem afferrent, ex conſenſu eo ad imperatorem profugit. Poſtquam qui Mareoten miſsi fuerāt, rediere, atq; † ad teſtationes vniformes, ſub vna ſcilicet perſona, vera eſſe quæ aduerſus Athanaſiū accuſator dixiſſet, confecere: Synodus primùm eum nullo defendente, † veluti contumacem cōdemnauit: deinde etiam ſententiam, qua ei dignitas Epiſcopalis abrogata eſt, tulit, in qua ſententia virum conuiciis multis vt ſeditioſum, & Ægyptū moribus turbulentis implentem proſciderunt: ſimul & de muliercula illa, & de Arſenij cæde probrum prætermittentes. Ad omnes quoque locorum omniū epiſcopos literas dedere, ne vel ſermone vel vſu & commercio aliquo cum eo com- D municarent, néve ei Alexandriæ eſſe permitteretur. Verum quoque eſſe aſſeruerunt, myſtici poculi comminuti crimen: & accuſationū capita quæque attingentes, ſingulari quadam arte calūniam perteauerunt, ſycophantas conuictos ſilentio tegentes, & accuſatores eius omnes laudantes. Ioanni quoque illi qui Melitio ſucceſſerat, ſectatoribúſque eius, aut quicunque ex clero eius erant, honorem dignitatémque tribuēre. Ipſum etiā Arſenium, qui cæſus eſſe dictus fuerat, receperūt: qui tum quoq; Melitianorū ſectator, & tanq̃ Hypſelopolitarum epiſcopus, iniquæ illi Athanaſij abrogationi ſubſcripſit. Qua in re illud nouum mirúmque viſum eſt, φ qui ab Athanaſio iugulatus eſſe dicebatur, is viuens, quātum in eo ſitum erat, Athanaſiū exautorando iugulauit. Hoc tam iniuſtum inſanúmque iudicium, multi etiam qui ibi affuere epiſcoporū deprehendere. Nam Paphnutium confeſſorem tum præſentem, dicunt, apprehenſa Maximi Hieroſolymitanæ eccleſiæ antiſtitis manu conſurrexiſſe, atque vtriq; minus conuenire arbitratum eſſe, qui cōfeſſores extitiſſent, E oculóſque propter ſermonem veritatis effoſſos, & articulorum iuncturas mutilatas circūferrent, vt commune quicquam cum prauis improbíſque hominibus haberēt, & aduerſus verę pietatis propugnatores ſententiam ferrent.

Arſenium quoq; viuum exhibens, cædis crimen refellit.

† τριχεῖρα.

† παρεγγραφῇ. Iudiciū Iſchyræ & Athanaſij.

† τοπικῶς.

Mittūtur ab epiſcopis Mareotem quidā, qui in re præſenti cauſæ ſtatum inquirant.

† σκευώρημα.

† ἐκ μονομεροῦς δίκης.

Athanaſius cōſa in iudicio ſiniſtrè agi cernēs, ad imperatorem cōfugit.

† ἀπομαρτυρίας μονοπροσώπους.

† ἐρήμου τῆς κατηγορίας.

Teſtificatio ſuſpecta. Athanaſius vt contumax damnatur. Dignitas eidem abrogatur.

Iudiciū corruptorum ſtrum & peruerſitas.

Arſeniumque ſ ipſe Athanaſiū ſententia ſua iugulat. Paphnucius Thebæus & Maximus Hieroſolymitan⁹ epiſcopi, peruerſum hoc iudicium damnant.

CAPVT L.

EO tēpore, quo & trigeſimus imperij Conſtantini annus complebatur, & templum Hieroſolymis in Caluariæ loco magnificentiſſimè abſolutum fuerat, quod magnum martyrium dicitur: Marianus quidam ampla dignitate vir, ab imperatore cū literis ad Synodum venit, quibus quàm celerrimè Hieroſolymā adire, propter ſacri eius templi dedicationem iubebantur. Atque illi protinus vt potuere, Hieroſolyma contenderunt, diſsidio atque diſcordia omni ſepoſita, templúmq; ipſum dedicarunt, donaria ſimul & ornamenta ab imperato- F re miſſa maximi prorſus precij conſecrantes: quæ longo ſanè pōſt tempore ibi fuere, ſtuporē & cōſternationem planè ſpectātibus conciliantes: tanta illorum erat magnitudo, tantum precium. Erat is decimuſquartus menſis Semptembris dies, qui ab eo tempore in eccleſia Hieroſolymitana quotannis publicè ab omnibus feſtus & celebris agitatus eſt, octo ex ordine diebus cōuenientibus celebrandis. Quibus diebus ex omni terrarū orbe homines eò conueniunt, & ad feſtos conuentus concurrunt, arcana ſacra peracturi, & loca ſancta cognituri. Deinceps verò & decantatam illam ibi egere Synodum, in qua Arium & Euzoium ſuſcepere: Imperatoris videlicet literis adducti, quibus ille rectè eos de fide ſentire ſignificabat. Scripſerunt illi quoque ad eccleſiam Alexādrinam: multam eſſe, odiis diſcuſsis, eccleſiis pacem conciliatā: Arium reſipuiſſe: eúmq;, accepto ab homine pœnitentię libello, ritè ſuſceptum, prorſus in eccleſię poteſtate eſſe. Acta ea ad imperatorem etiam retulere. Atq; illi quidem hæc ſic † egere. Athanaſius autem Conſtantinopolim contendens, de iniuriis quas

Epiſcopi Tyro Hieroſolyma vocantur, ad téplū nouæ Hieruſalem dedicandum.

Anniuerſaria Encæniorum ſanctæ Crucis dies. Profectio Hieroſolymitana religionis ergò. Supra cap. 47. eod. † Proſcriptū eſſe Ariū obſcurè ſignificantes. Socrat. lib. 1. cap. 33.

Athanaſius ad imperatorem Conſtantinum perrexit.

* Iſchyræ, ſeu Iſchyrionis (ita enim eum Sozomenus nominat) cauſa in eo ſtatu fuit. Arrogabat is ſibi & vſurpabat ſacerdotis dignitatem, & quæ presbyteri ſunt munia obibat. Eum verò quum Athanaſius in facto flagranti myſticis ſacris operantem deprehendiſſet, menſam ſacram euertit, calicem confregit, & impiam temerarij hominis audaciam cohibuit. Qua de re accuſante Iſchyra, Athanaſius cauſam apud iniquos iudices dixit. Aetas noſtra multos vidit Iſchyras, Athanaſium nullum. Porrò Athanaſius ea quæ modò dicta ſunt, per Macarium presbyterum Iſchyræ exautorando egit, quo & ipſe è vinculis cauſam dixit.

A quas acceperat, apud imperatorem eſt quiritatus. Et quum ibi nonnulli qui eum ſententiis ſuis dãnauerant adeſſent, illud ab imperatore ſupplex petiit, vt rerum Tyri de ſe actarum in eius præſentia inquiſitio & iudicium fieret. Porrò imperator Athanaſium æquum petere cenſens, ad epiſcopos qui Tyri conuenerant, eos ad ſe venire iubens, in hæc verba ſcripſit. Ego quidem quæ ſint res à Synodo veſtra per tumultum, & quaſi procellam quandam iudicatæ, ignoro. Videtur tamen quodammodo tumultuanter per inordinatam conſultationem veritas eſſe deprauata, quòd ſcilicet vos propter nugandi aduerſus proximos ſtudiũ, quod quidem inuictum eſſe vultis, ea quæ Deo placita ſint, peruidere non poſsitis. Enimuerò diuinæ prouidentiæ fuerit, vt quum contentioſi ardoris vitium manifeſtò deprehenſum diſcutiatur: tum apertè nobis declaretur, num in cõuentu iſthic veſtro curæ vobis veritas fuerit, & res abſque odio & gratia ſint iudicatæ. Quam ob cauſam vt properè ad pietatem noſtram veniatis volo, vt & re-
B rum à vobis actarum exactam rationem nobis exhibeatis, & de vobis ipſis ſatisfaciatis. Quare autem vt hæc ad vos ſcriberem, & vos per literas ad me euocarem, adductus fuerim, ex verbis ſequentibus intelligetis. Ingredienti mihi iam cognominem nobis & modis omnibus felicem vrbẽ Conſtantinopolim, (accidit autem vt equo tum veherer) derepentè Athanaſius epiſcopus, cũ aliis quibuſdam quos ſecum habebat, in media publica via, ita præter expectationem obuius eſt factus, vt conſternationis etiam præberet cauſam. Teſtem autem facio † inſpectorem rerum omnium Deum, me illum primùm qui fuerit non nouiſſe: donec noſtrorum quidam quis eſſet, indicarunt. Atque quibuſdam de iniuriis quas ſuſtinuit eum percunctantibus, quæ æquum erat renunciauit. Ego quidem eo tempore cum eo verba non feci, neque colloquutus ſum. Vbi verò ille id poſtulauit, ego autem denegaui, parum admodum abfuit quin eum reiici iuberem: ille tamen cum multa libertate nihil peteret à nobis aliud, quã vt vos præſtò eſſetis, quò neceſsitate vrgente, in præſen-
C tia veſtra, quæ paſſus eſſet, ſatis deplorare poſſet, & ego id rationi & tempori conuenire duxi, perlibenter hæc ad vos ſcribi præcepi, vt omnes quicunque conuentui Tyrio interfuiſtis, citra procraſtinationem, in ⁎ aulam manſuetudinis noſtræ venire acceleretis, & rebus ipſis iudicationis veſtræ ſinceritatem & veritatem, me cognoſcente, declaretis: quem ſanè germanum Dei famulum eſſe non negaueritis. Per meam certè quidem erga Deum religionem, pacata ſunt vbique omnia. Quin ipſi etiam barbari nomini Dei ritè laudibus benedicunt, qui hactenus veritatem ignorarunt. Manifeſtum autem eſt, † qui veritatem non nouit, eum neque Deum noſſe. Veruntamen, quemadmodum modò dixi, & barbari per me germanum Dei miniſtrum, Deum cognouerunt, & metuere didicerunt. Ipſúmque me vbique tutari, & rebus ipſis mihi proſpicere ſenſerunt. Vnde maximè Deum norunt, quem illi quidem propterea quòd nos metuunt, colunt: vos autem, qui arcana ſacra benignitatis eius ⁎ præferre (quid enim dicam † ſeruare?) videmini, vos inquam nihil agitis aliud, quàm quod ad diſcordiam & odium faciit, & quod (vt ſimpliciter dicam) ad generis humani exitium refertur. Verùm properate, ſicuti dictum eſt, & ad nos quamprimùm omnes venire maturate: illud perſuaſum habẽtes, omnibus neruis conaturos nos eſſe, vt iis quæ corrigenda ſunt, emendatis, in lege Dei omnia ritè ſeruẽtur, vtque eis neque probrum neque praua aliqua opinio & ſuſpicio inhærere poſsit: diſsipatis nimirum, proſúmque attritis, atque adeò ſublatis omnino legis inimicis, qui quidem ſub prætextu ſpecioſi nominis, varias atq; omnigenas prębent blaſphemias, & obtrectandi occaſiones. Talia imperator quum ſcripſiſſet, alij quidem epiſcopi maximo territi metu, pro ſe quiſque domum redibant. Euſebiani autem ſe in oculos imperatoris ingerẽtes, iuſtam eſſe Synodi ſententiam aſſeuerarunt. Et multis in Athanaſium conuiciis coniectis, non iam de poculo fracto, aut menſa, aut viui hominis brachio, quòd vera ea eſſent, inſtabant: ſed ad nouam aliam confugère calumniam. Minatum e-
E nim eſſe Athanaſiũ dixerunt, inhibituros ſua ſuaſione Ægyptios eſſe, ne frumentum pro eo atque Conſtantinus ſanxiſſet, quotannis Alexãdria Conſtantinopolim ſubueheretur: eàque verba audiuiſſe Adamantium, Anubionem, Arbathionem, & Petrum, epiſcopos. Hæc allegantes, cauſam calumniis obtinuere. † Sæpenumero nanq; mendacium vincit, quum is qui calumniam ſtruit, bonæ fidei opinionem conſequitur. Confeſtim igitur imperator iracundia correptus, in Galliam ad Treuiros virum proſcribit. Idque ita feciſſe Conſtantinum opinio eſt, non tam quòd vera eſſe quę in eum dicta fuerãt, crediderit, quàm vt eccleſiam ad vnitatem & epiſcopos ad concordiam perduceret. Quod quidem aliter fieri nõ potuit, niſi Athanaſius relegaretur. Communionem enim Arianorum omnino auerſabatur. Atq; ille ad eum quidem modum ad Treuiros in Galliam eſt abductus.

CAPVT LI.

F ARius autem Hieroſolymis Alexandriam rediit. Quum verò eccleſia Ægypti nihil ſibi cõmunionis cum eo eſſe vellet, ille cum ſectatoribus ſuis denuò turbas ciere, & hæreſim ſuam fraudulenter ſerere cœpit. Plebs quũ ipſius reditum, tum paſtoris ſui exilium grauiter tulit. Ac imperator vbi Arij ſententiam prauam eſſe cognouit, Conſtantinopolim hominem vocauit, peruerſæ opinionis cœptorúmq; ſuorum rationem redditurum. Cõſtantinopoli populus in duas partes diſceſſerat. Atq; ij quidem nihil prorſus de Nicænis decretis mutandũ eſſe dicebant, alij autem Arium rectè profiteri contendebant. Et maximo in vrbe motu excitato, homines plerią; vt conuentus cogeretur, conabantur. Alexander porrò Conſtantinopolitanæ eccleſiæ antiſtes, qui dudum Metrophani ſucceſſerat, vir præter cæteros Dei maximè amans, vt motum eum ſedaret, nihil non experiabatur. Quod vbi ei minꝰ ſucceſsit, in maximũ ſe demiſit certamen. Et quũ quod faceret aliud nõ haberet,

Cõſtantinus conuentũ Tyrium epiſcoporũ Conſtantinopolim ad ſe euocat. Arianis rixandi cupida, res diuinas perſpicere nequit.

† ἐφορον.

† ἐφορευτιὸν Graeca et imperatoria contentioſorum epiſcoporum [illegible]

† [illegible] Deum ſibi in rebus omnibus affuiſſe gloriatur Conſtantinus.

⁎ [illegible]

† φυλάττειν.

Euſebiani iidẽ epiſcopi Conſtantinopolim veniũt.

† [illegible]

Athanaſius calumniis nonnullorũ Euſebianorũ circumuentus Conſtantino conſentiente, ad Treuiros relegatur.

Arius Alexandriam reuerſus contẽnitur.

Idẽ Conſtantinopolim ab imperatore euocatur.

Conſtantinopoli quoq; in religione diſſidetur.

Cõtentio Alexandri Cõſtantinopolitani epiſcopi & Euſebij Nicomedienſis, de Ario.

A pacem & communiooem cum Ario tum deprecatus eſt. Nefas enim eſſe, miniméque conſuetudini eccleſiaſticæ cõuenire dixit, quæ ab ipſis atque eis etiam qui ex terris omoibus quæ ſub ſole ſunt, Nicæam concurrerant, decreta eſſent, abrogare. Euſebius autem poſt cooucia multa apertè minabuodus grauia ei denuociauit, oiſi ad certum diem Arium in communionem admitteret. Aſque eo enim ſi eſſet, ipſum quidem extorrem ab eccleſia futurum, ſucceſſorem autem eius cum Ario communicaturum. Hæc vbi ſunt dicta, tum quidem colloquio ſoluto diſceſſere: Euſebius quidem etiam atque etiam, vt quæ minatus fuerat, ad exitum perduceretur moliens: Alexander verò, oe ad rem conferrentur, quæ fremens ille denunciauerat, precarioui bus incumbens. Quem, ooo tantum vt ipſe exautoraretur mouebat, quantum ne quid de doctrina mutaretur ſolicitabat. Pertimidum eum maximè imperator faciebat, qui quodammodo io aduerſariorum verbis acquieſcere videbatur. Itaq; in ea ſolicitudine & anxietate tre B pidans diuinus ſenex, rebus omoibus poſthabitis, & arti diſſerendi nuncio remiſſo, feſtinabuodus† ad ſanctius confugit ſacrarium, ieiunio & oratiooi ſeſe dedens: oeque quidquam rerum earum remittens, quæ ad placandum exorandúmq; Deum facerent. Et in ea eccleſia quę Pacis cognomẽ obtinet, ſe clauſit: & ore in ſacram ſanctioris ſacrarij menſam procumbens & lacbrymãs, contiouè dies noctéſque orauit. [a] Cuius illa fuit oratio, vt ſiquidem opinio Arij vera eſſet, ne ipſe conſtitutum conuentui & communioni videret diem: ſin quam ipſe coleret, ſententia maximè veritate niteretur, vt Arius dignas lueret pœnas, veluti malorũ in profeſsione fidei omnium autor. Sic epiſcopus Alexander precabatur. Sed & imperator periculum de Ario facere volens, io regiam ſuam eum accitũ, num & ipſe Nicænis decretis aſſentiretur, rogauit. Atque ille, citra moram & deliberationẽ omnem, io conſpectu Principis [b], decreto Synodi callida ſimulatione ſubſcripſit. Factum id admiratus Cõſtantinus, iureiurando quæ ſcripſerat confirmare eum iuſsit. Quod & ipſum confeſtim † doloſa adhibita fallacia, ſicuti eos qui de bac re C memorãt, dicere audiuimus, fecit. Quòd naoque ſuam de diuino numine opinionem Arius in chartam deſcriptam ſub axillis in ſinu ferebat, ita ſe verè ſentire, quemadmodum ſcripſiſſet, iurauit. Quare imperator perſuaſus, Alexandro, vt Arium reciperet, ſeuerius mandauit. Sabbathum erat, & poſtridie vt ad communionem admitteretur Arius, expectabat. Verùm vindicta nequaquam morata eſt, quæ veſtigia eius qui tam † abſurdis cauillationibus vſus eſſet, io pedibus ipſis eſt inſecuta. Ex imperatoris palatio à quibuſdam Euſebij ſatellitibus Arius deductus, per forum ioſolenter gradiebatur, & per mediam vrbem venditans ſeſe inferebat. Poſtquam ad Conſtantini forum ventũ eſt, vbi ingens illa Porpbyretica Cõſtantini ipſius columna magnificè io altum excurrit (ſerum autem diei erat) timor derepeotè ex conſcientiæ vulnere Ario iocesſit, eúmque alui laxitas cooſequitur. Et vrgebatur eo caſu maximè: proindéque ſeceſſum publicum, qui io propinquo erat, petit. Ibi animo ei defecto, ſua ſponte incrementa effluũt: & † vi naturæ conſtriogente ſoluta, ſedes ipſa D proeidit, & multus ſanguis effunditur, conſtitutio quoque interna corporis omnis vnà cum inteſtinis epate & ſpleoe diffluit. Atqoe ita ille perit. Quum autem inde non exiret, ingreſsi quidam propter diuturniorem eius moram, mortuum in fœdo ſubſellio reclinatum iouenere. Seceſſus is longo pòſt tempore eſt oſtenſus retro forum & macelli porticum: perpetuáque loci eius & mortis Arij eſt memoria, quippe quem prætereuntes omnes digito ſemper deſignare ſoliti fueriot. Diu verò poſtea, fama eſt neminem ſubſellio eo vſum eſſe. Omnes enim locum eum fugeruot, pro deteſtando habeotes, in quo videlicet Arius impietatis pœnas perſoluiſſet. Poſtea autem Arianus quidam, vir perquàm opulentus, locum emit: & forma eius priore abolita, domum magnificam in eo conſtruxit, vt obliuiooi res ibi acta mandaretur, neq; amplius mors Arij ſempiterna memoriæ succeſsione, † veluti per Comicum lodum poſteritati exhiberetur. Obitu verò eius publicato, variæ de eo hominum fuere opinio- E nes. Quibuſdam enim videbatur repeotioa ægritudine correptus, & per aoimi libertorem relaxationem, vt cui res ex ſeotentia cecidiſſet, ex immenſa, quæ cor eius affatim offuderit, lætitia, ſubitò extioctus eſſe. Alij, impietatis dignum luiſſe ſupplicium putabaot. Familiares eius, ab obtrectatoribus ex inſidiis per incantatiooem & veneficium necatum dicebant. Non mediocris verò animi ſolicitudo Nicomedienſem cepit Euſebiũ. Factum nanque iſtud noo vrbem modò, ſed vniuerſum propè orbem percuſſit, fama de eo velociore paſsim increbreſceote. Imperator ſanè re ea maiorem in modum eſt delectatus, & propterea profeſsionem fidei Nicæuam perinde atque à Deo ipſo dictatam, magis etiam defendit, Chriſtiauæ religioni mirificum in modum addictus.

Locus ipſe poſtulare videtur, vt quæ magnus Athanaſius de Arij rebus ſcripta reliquit referam*. Quę ſic habent. Nam & ipſe Arius hęreſis quidem princeps & aoteſignanus, Euſebij verò particeps & ſocius, ſtudio & opera Euſebij & amicorum eius, vocatos à beato Cooſtantino Augu- F ſto, & ab eodem vt io ſcripto perſuaſionem fidei ſuæ exponeret flagiratus, io libellum eam dolo malo, impudentibus de impietare ſua dictis ſuppreſsis, retulit: verbáque ſcripturarom ſimplicia, ſicuti in eis expreſſa reperiuotur, itidem vt diabolus aſsimulauit. Deinde quum beatus Conſtantinus dixiſſet, Siquidẽ oibil prætetea rectum io meo te babes, veritatem teſtimooio iuriſiuraodi confirma. Vlciſcetur enim te, ſi falſò iuraueris, Dominus ipſe, Iurauit miſer, neque babere ſe, neq; aliud quàm tum ſcripſerit, quamois dictum aliquando ab eo ſit, ſentire. ſed ilicò egreſſus, tãquam pœuas peodens coocidit, & ſuſpeoſus crepuit medius. Atque omoibus quidẽ bominibus cõmunis vitæ finis cõſtitutus eſt mors ipſa: neq; cuipiã, etiã ſi is ioimicus fuerit, qui vita defunctus ſit, † inſultare cõuenit: quòd incertum ſit, ao noo idem ſibi ante veſperã accidat. Sed Arij obitus quando quidem noo ſimplex fuit, dignus propterea eſt qui cõmemoretur. Quum enim Euſebius ſe eum in eccleſiã introducturum minaretur, epiſcopus quidem

Conſtituitur Alexandro dies, quo Arium in communionem admittat.

Alexander ad preces confugit.

Alexandri precatio contra Arium.

a Precatus eſt Deum, vt vel animam ſuam ſuſciperet, ne communione Arij contaminaretur: vel inopinatum quid- quã faceret, quod & factum eſt. Epiph.

b Arius Nicænu decreta apud Cõſtãtinopolim ſubſcribit.

Subſcriptionẽ dolo malo per iuſiurãdũ cõfirmat. Socrat. lib. 1. cap. 38.

Vindicta diuina eum cõſequitur.

Conſtantini forum.

Repētina & horrenda Arij mors.

In loco vbi Arius interijt, ad abolendã mortis eius infamiã, magnifica ædes ab Ariano extructa.

Variæ de morte Arij opiniones.

Athanaſius de Arij periurio & obitu.

Nullius calamitati inſultandum.

Noſſe quid futurum eſſet videbat.

A Conſtantinopolitanus Alexander id futurum negauit: Arius autem vi & minis Euſebij confiſus eſt. Sabbathum quippe etat, & poſtridie ſperabat ſe eccleſiæ conuentui aggregatum iri. Certamen erat acre: his quidem minitantibus, Alexandro autem orante. Sed enim Dominus, iudicio ſuo interpoſito, aduerſus homines iniquos iudicauit. Nondum enim ſol occiderat, & neceſſitate eum in locum ſuum pertrahente, ibi peſſum iit, vtroque ſimul, & communione & vita conſeſtim orbarus. Beatus certè quidem Conſtantinus re audita, admiratus eam eſt, periurium eius vindicatum eſſe perſpectū habens. Omnibus autem tum manifeſtum fuit, quum Euſebij minacem denunciationem, tum Arij ſpem & expectationem fruſtra fuiſſe. Declaratum quoque ruſum, Arianum futorem ab ipſo Seruatore excluſum eſſe à communione, & hic, & in primogenitorum eccleſia. Quis igitur non miretur, homines iſtos magno contentionis ſtudio videns iuſticiæ laudem ei tribuere, quem condemnauit Dominus? eoſdémque cernens hæreſim defendere eorum, quos excommunicatos eſſe conuicit Dominus, ducem eius Eccleſiam ingredi non paſſus? Hæc de Ario Athanaſius. B

CAPVT LII.

Non perſuadetur Cōſtātinus, vt Athanaſiū ab exilio reuocet.

Orio tam fœda morte ſublato, finem tamen nugamenta eius non habuere. Neque qui factionis eius erant, vel ad breue tempus deſierunt inſidias eis ſtruere, qui in diuerſa erāt ſententia. Populus ſanè Alexandrinus frequenter ad Imperatorem, qui ei de reſtitutione Athanaſij miſerabiliter ſupplicarunt, miſit. Et ad eundem ſcripſit multa virtute pollens Antonius, ne omnino Melitianis fidem haberet, ſed potius vt ſycophantiam omnino eſſe, intentatam Athanaſio accuſationem, crederet, orans. Imperator autem nequaquam perſuaderi potuit: ſed populo Alexandrino reſcribens, dementiam atque † inordinatam confuſionē obiecit. Sacerdotibus autem, & cœlibatum colentibus Monachis ſcilicet, vt quieti eſſent, mandanit. Neque enim vnquam ſe mutaturum de Athanaſio ſentētiam, neque eum reuocaturum eſſe aſſeruit: tanquam virum ſeditioſum, & malorum patratorem, præſertim quum eccleſiaſtico iudicio condemnatus eſſet. Clàm quoque Antonio ſignificauit, ſe Synodi decreta non facilè irrita facere poſſe. Nam etiamſi pauci, inquit, fuerint, qui hoſtili animo ſententia ſua illum iugularint, tamē reliquam cōuentus eius multitudinem bonorum & probatorum virorum, non ita ſimpliciter & temerè prorſus illorum calculos fuiſſe ſequuturam. Addidit inſuper, effreni eſſe lingua, & contumelioſum virum Athanaſium, atque ad ſeditiones & diſcordias concitandas idoneū. Ita nanque qui hoſtili in eum erant animo, apud Imperatorem de talibus criminibus eum detulerant: quum imperatorem ſciteor vicia eiuſmodi ſupra modum grauiter ferre. Porrò quum multitudinem in duas eſſe ſciret factiones diuiſam, & aliam Athanaſio, aliam autem Ioanni fauere, qui Melitij ſucceſſor, in Synodo Tyria communione vti, bo- C

† ἀταξίαν.

Plurimū Cōſtantinum indere commotum Eccleſiaſtis, qui Athanaſium clamarat, tribuit.

Eidē perſuaſum erat, Athanaſiū ſeditioſum virum eſſe.

Ioannē quoque Melitianū epiſcopum Cōſtantinus exterminat.

D norémque ſuum in clero ſuo, ſicuti & ſectatores eius, habere iuſſus fuerat: valde ea re cōmotus ipſum quoq; ab eccleſia proſcripſit. Quod quidem præter opinionem Athanaſij inimicorum accidit: accidit tamē. Neque Ioanni profuere quicquam, quę Tyri à Synodo acta decretáque fuerant. Imperator nanque nulla ſupplicatione aut deprecatione flecti potuit, ſi quando ſuſpicionē in quenquā, ad ſeditionem eum & diſceſsionem Chriſtianum clerum concitare, concepiſſet. Scire autem oportet, Arij dogma, quāuis à multis magno ſtudio in ſermonibus & diſputationibus frequētaretur, ſine nomine tamen etiam tum fuiſſe, neque in corpus proprium coaluiſſe. Nam pręter Nouatianos, Phryges, Valentinianos, Marcioniſtas, & Paulianus, omnes alij ſimul communicabant, & in vna conueniebant eccleſia. Quippe contra quos lege lata, Imperator precatoria eorum aboleri, eóſque in Catholicis eccleſiis cum aliis congregari iuſſerat. Alibi verò illis neque priuatim neque publicè conuentus agere licere, ſed in vno communiter omnes loco conuenire voluit. Per quam legem, quantum ego colligo, multę hæreſes, memoria earum ſublata, diffluxere. Superioribus enim temporibus, quicunque Chriſti appellatione cenſerentur, quanuis diuerſarum eſſent opinionum, eodem tamen loco apud eos qui Gręcam ſuſceperant ſuperſtitionem, erant: & quum ab illis affligerentur, de diſcrimine ſi quod inter eos eſſet, curioſè ipſi inquirere ſuperſederunt, communibus quippe calamitatibus expoſiti. Quapropter facilimè per partes conuenientes conciones habebāt: frequentiorique cōſuetudine, quum pauci eſſent, in factiones multas non diſcedebāt. Conſtitutione autem iſta promulgata, difficile eis fuit publicè ſeorſim conuenire, multo verò minus clandeſtinos cœtus cogere, epiſcopis loci cuiuſq; id obſeruantibus. Proinde metu eo coerciti, Catholicæ eccleſiæ ſunt vniti. Quod ſi fortè aliqui in ſua ſententia perſtitere, decedētes nullos reliquere ſucceſſores, quum neque conuentus eis agere permitteretur, neque liberè hæreſim docere poſſent. At hæreſes aliæ vel propter autorum improbitatem, vel propter dogmatum † ineptias, non ita multis ſunt frequentatæ. Nouatiani autem, vt qui eadem cum vniuerſali Eccleſia de CHRISTO ſentirent, diutiſſimè ſtatum ſuum retinuere, neq; illis conſtitutio ea obfuit. Videtur verò & imperator ipſe non illibentet aliquid de rigore & ſeueritate remiſiſſe, & terrere potius quàm perdere ſubditos maluiſſe. Et Acceſius, qui tum Nouatianorum epiſcopus fuit, maximè Eccleſiæ ſuæ profuit, apud Imperatorem propter ſanctiorem vitam gratioſus. Phryges verò, pręterquàm in Phrygia & locis finitimis, eadem in aliis Imperij partibus, quæ aliæ hæreſes, ſunt paſsi. In locis autem ſuis, ex quo Montanus extitit, ſectæ ſuæ exordio ſumpto, longo permanſerunt tempore. Eo autem anno Euſebius & Theognis, nouas res de dogmate Nicænæ ſynodi, ſcriptis moliri cœpe- E G

Seditioſorū hominū inimicus Conſtantinus.

**

Ariani abdum collegiū & eccleſiam ſuā habuere.

Lex Cōſtantini, vt certis exceptis hæreſibus, cuiuſcū que opinionis Chriſtiani in vna conuenirent eccleſia, neq; ſuos ſibi cogerēt cœtus.

Nouatianorum eccleſia.

Phrygum cō uenticula.

Euſebius & Theognis nouas fides formula cōpoſita, Nicæna decreta rotexuere.

** [illegible] *Imperator preces & deprecationes omnes eorum repudiabat, qui ſuſpecti ei erant, quòd ad diſſidium & factiones Chriſti nomen vſurpantem Clerum concitarent. Euſebius de vita Conſtantini.*

A runt : & nudo quidem capite, quod dicitur, τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale reiicere auſi non ſunt. ſatis enim ſciebant, Imperatorem ipſum ita ſentire, & mirificè formulam eam complecti. Aliam autem componentes ſcripturam, ſeu formulam fidei, interpretationibus quibuſdam complecti eam, ea quæ Nicææ decreta eſſet, Orientalibus epiſcopis ſignificarunt. Atque ea eius verbis, eorúmque ſenſu, in diſputationẽ prior quæſtio eſt deducta. Quę tametſi finem ſuum conſequuta eſſe videbatur, tamen eo pacto in controuerſiã eſt reuocata. Et res quidem de Ario ſic ſunt actæ.

CAPVT LIII.

Marcello Ancyrano epiſcopo in conuentu epiſcoporum Cõſtantinopolitano dignitas ademta.

SVb idem tempus epiſcopi Conſtantinopoli congregati, Marcello quoque Ancyræ minoris Galliæ epiſcopo dignitatem, veluti qui noua inueniſſet dogmata, abrogarunt. Aſterius nanque quidam ea Cappadocia ſophiſta, qui oſtentationis & quæſtus cauſa philoſopharetur & doceret, B eo ſtudio poſthabito, Chriſtianam religionem ſe culturum profeſſus fuerat. Et libris aliquot compoſitis, Arij opinionẽ aſtruere contenderat. Cum quo itidem Chriſtum Dei virtutem eſſe ſcripſerat, vti Moſes erucam & locuſtam magnam virtutem Dei eſſe dixit. Aliáque hiſce ſimilia cauillans, Arianis adhærebat: atque in ſynodis eis aſsiſtens, plurimùm eos adiuuabat. Illud autem in conſilio habebat, vt præclaræ alicuius vrbis epiſcopatum conſequeretur. Verùm id quod cõſtituerat, parum ei ſucceſsit. Perſequutione enim non tolerata, diis ſacrificauerat: eámque ob rem, ſacrorum adminiſtratio ei eſt denegata. Porrò quos compoſuerat libros, in Syria vulgauit. Aduerſus quos Marcellus ſcribens, ſiue ſciens, ſeu imprudens, in errorem ex diametro illi contrarium eſt delapſus, & cum Paulo Samoſateno CHRISTVM merum eſſe hominem dixit ✱. Quod vbi intellexerunt qui Tyri & Æliæ coacti fuerant epiſcopi, Aſterio quidem ipſi nihil obiece C runt, quòd ſcilicet ſacris eccleſiaſtici miniſterij initiatus non eſſet: Marcello autem epiſcopali dignitate prædito, quũ plurima vitio verterunt, tum quòd perperam ſcripſiſſet, dicam impegerunt: aboleréque eum libros, qui nihil à Samoſateni ſcriptis differrent, iuſſerunt. Atque ille facturum ſe id pollicitus, minimè tamen fecit. Cæterùm vbi Euſebius inde literis Conſtantini vocatus Byzantium venit, rurſum Marcelli cauſa in diſceptationem eſt deducta. Poſtquam autem minimè illi viſum eſt, vt impietatis libros, ſicuti receperat, igni conſumeret: epiſcopatum ei Euſebiani ademere, & Baſilio cuidã eloquentia & varia doctrina præclaro viro, Galatię eccleſiam regendam tradidere. Scripſerunt ij quoque, vt Marcelli ſcriptum, vbicunque reperiretur, prorſus aboleretur: capitibus quibuſdam ex eo ſcripto, vt diſſonantibus, epiſtolæ inſertis. Quod ſanè ſcriptum libris tribus, quẽadmodum audiui, pulcherrimè refutauit Euſebius Pamphili: Marcellus autem in Synodo Sardicenſi poſtea epiſcopatum ſuum recuperauit, quòd nõ ita ſentire exiſtimatus eſſet. Non enim ſatis perpenſa & intellecta à multis eius ſcripta: ob eámq; cauſam, in Pauli eũ opinionẽ incidiſſe, calumniã D homini obiectam eſſe, ſicuti ſuo loco à me referetur, creditum eſt. Simúlque dictum, ✱ per modũ quæſtionum à Marcello ſcripta ea eſſe inſtituta. Et imperator ipſe, manifeſtam eſſe Euſebianorũ contra eum calumniam deprehendit. Admodum enim infeſti illi erant, quòd neque in Phœnicia quæ aduerſus Athanaſiũ ipſi cõſtruerant, neq; rurſus Hieroſolymis quæ pro Ario decreuerant, cõprobaſſet. Sed neque in dedicando Caluariæ templo, quod magnum martyrium eſt cognominatũ, à communione eorum ſe ſubducens, eis affuiſſet. Quapropter ad imperatorem ſcribentes, præter alia viro obiecerant ✱ in imperatorem ipſum cõtumeliam, eo quòd eccleſiam ſplendidiſsimè conditam cum reliquis epiſcopis conſecrare ſuperſediſſet. Hæc de Marcello.

Aſterius Cappadox ex Sophiſta Chriſtianus factus ſed Arianus.

Is martyrio repudiato, dijs ſacrificauit.

Itaq; in presbyterorũ ordinem non eſt receptus.

✱ Filiũ enim Dei ex Maria initium ſumpſiſſe, & regnum non finẽ habiturum eſſe, dixit. Sozom. lib. 2. cap 33.

Marcelli Ancyrani hæreſis.

Libros ſuos abolere ab epiſcopis iuſſus, neclexit doneo ſuo Baſilius epiſ Ancyranus.

Marcellus poſtea epiſcopatum ſuum recuperauit. Scripta enim eius à plerisq; ĩtellecta

✱ διαπορητικῶς.

Euſebiani Marcello infenſi.

✱ Baſilicã ſepulchri.

CAPVT LIIII.

Cõſtantinus imperiũ diuiſum inter filios diuidit.

IMperator imperio filiis iam diuiſo, Conſtantino quidem & Conſtanti partem Occidentalem deſi- E gnauerat, Conſtantio autem Orientem dederat. Quorum primo imperij ſui decennio Conſtantinum, ſecundo Conſtantium, tertio minimũ natu Conſtantem Cæſarẽ dixit. Deinde anno vno & menſibus aliquot peractis, † ſexaginta & quinq; annos natus, corpore male affecto, Helenopolim Bithyniæ tranſijt, vt ibi quæ in propinquo ſunt, ſua ſponte profluentibus & naturalibus lauacris vteretur. Quum verò grauiorem ſentiret imbecillitatem, lauatione poſthabita Nicomediam venit: atque ibi in ſuburbano agens, quemadmodum Hermes, Socrates, & Theodoritus eccleſiaſtici ſcriptores dicũt, diuinum percepit baptiſmum. Quorum verba hic apponere viſum eſt. Hermes enim „ Sozomenus ſic inquit. Ibi ſanè quum in ſuburbano ageret, ſacro initiatus eſt baptiſmo: qua de re „ vehementer lætatus, Deo egit gratias. Socrates „ autem: Helenopoli Nicomediam eſt profectus, „ ibique in ſuburbano agens, Chriſtianum ſuſcepit „ baptiſmum. Itidem & Theodoritus: Trigeſi- F mus imperij eius prætererat annus, atque anno „ inſuper & menſibus paucis exactis, Nicomediæ „ in Bithynia agens, ægrotare cœpit. Quum verò „ quàm incerta ſit hominis vita cognitum haberet, „ diuinum baptiſmi donum ſuſcepit: quem ad id vſq; tempus ideo diſtulerat, quòd in flumine Iordane percipere concupiuiſſet. Hæc illi quidem neſcio quomodo dicunt: nos verò Eccleſiæ vniuerſali conſentientes, Romæ eum ſacro lauacro tinctum eſſe, Syluestre adminiſtram ei imponẽte manum, dicimus. Ac de his quidẽ ſatis. Porrò teſtamento cõdito, Imperium tribus filiis, ſicuti antea diſtribuerat, reliquit. Et multis veteri Romæ, & cognomini ei vrbi honoribus & præmiis conceſsis, vita eſt defunctus, ſexageſimoquinto ætatis anno: quum quidẽ imperaſſet annis triginta duobus, menſibus aliquot decollantibus, vigeſimoprimo mẽſis Maij die, Feliciani & Tatiani cõſulatu, qui ✱ ducenteſimę octuageſimæ ſeptimæ Olympiadis ſecũdus annus fuit. Moriturus reuocari Alexandriã Athanaſium iuſsit, Euſebio aliiſq; qui ei aduerſabantur, præſentibus. Nemo verò miretur,

† Sexaginta ſex, Eutrop.

Thermæ ad Helenopolim.

Idem ad Nicomediã baptiſatus ab Euſeb. Nicomedienſi epo. In eadẽ ſententia eſt Ruſin. Oroſ. Caſsio. & Pomp. Latus.

Conſtantini mors. Ea biẽnio ante per inuſitatæ magnitudinis cometam denunciata eſt.

✱ Quidã ponunt Olympiadem 279

Hæc tẽporis obſeruatio cũ aliorũ Chro-

[illegible]ographorũ ratione nono porſae con[illegible].

Cõſtantinus moritur, ab exilio reuocari Athanaſium iuſsit, qui ab Epiſcopis deceptus proſcripſerat. Theodor. lib. 1. cap. 33.*
** [illegible]*

Teſtamentũ Conſtantini.

A quòd tantos viros deceptus exilio mulctauerit. Nam qui id ei perſuaſere, Antiſtites ſacrorum fuere, intra ſe quidem fraudem illi & dolum occultantes, extrà verò ſplendorem magnificum prę ſe ferentes: quando etiam diuinum & magnum illum prophetam Dauidem non pontifex aliquis, ſed domeſticus verbero ſeruus decipit. Sibá enim illum, ſatis ſcio quòd legeritis: qui confictis mendaciis regem contra Miphiboſet, vt agros illi auferret, concitauit. Quod quidem nó ideo, vt Propheram accuſem, dixi: ſed vt imperatorem defendam, & naturæ humanæ imbecillitaté declarem: ſimúlque illud admoneam, ne ſtatim prorſus accuſatoribus, etiã ſi ſint vel præclari, vel ✶ exacta ætate viri, fides habeatur, ſed vt auris altera ſemper aduerſario reſeruetur. Teſtamentũ apud preſbyterum depoſuit, quem Arij laudatorem Conſtãtia ſoror eius, eadémque Licinij coniunx, moriens ei vt virum bonum commendauerat. Id iuramento interpoſito, Conſtantio, quum ex Oriẽte veniret, dandum præcepit. Ex filiis enim decedenti nullus affuit.

B

Conſtantinus ſpadonum & aulicorum omnium vehemens domitor fuit, quos tineas & ſorices Palatij appellare ſolitus erat.

CAPVT LV.

ET ille quidem ſic ad meliorem regni felicitatem migrauit. Duces autem & præfecti, ſatellitiúmq; eius omne, arcæ aureæ corpus eius impoſitum, in cognominem ei vrbem duxere: & in ſuggeſtu quodam ei collocato, quicũque viuo honor præſtitus, idem quoque defuncto tum à comitatu aulico eſt exhibitus. Vniuerſi etiã perinde atque patre, cuius benignitatem omnes experti fuerant, orbati, perquàm amarè luxere. Sed quid dicere attinet, qua eum ſint illi proſequuti honorificẽtia & cultu, donec aliquis libertorum eum humaturus adueniret? Atque vbi Conſtantius certior de morte eius factus ex Oriente affuit, magnificẽtiſsimè patrem funere elatum, in eccleſia quæ Apoſtolorum dicitur ſepeliuit, vbi ſuperſtes adhuc C ille ſepulchrum ſibi ipſi extruendum curauerat, quod Grecorum † ara antea ſub duodecim deorum nomine fuerat, admirandum ſanè ſpectaculum. Ibi in vrna marmorea, vnà cum matre Helena repoſitus eſt. Vnde mos poſtea ſequutus, vt deinceps ibi quoque Chriſtiani imperatores ſepelirentur. Quin & Cõſtantinopolitani, aliíque item virtute inſignes epiſcopi in Apoſtolorũ delubro ſunt tumulati, perinde atque imperatoriæ dignitati par honore eſſet ſincerè obitus Epiſcopatus. Idque factum, vt non longè ab Apoſtolorum reliquiis abeſſet. Magna enim gloria poſtea bonorum conciliator Deus virum eum, veluti fidelem miniſtrum accumulauit, ſanationũ & miraculorũ D gratia & vrnæ & ſtatuæ ipſius, quæ in Porphyretici marmoris columna poſita eſt, immiſſa, vt deinceps nulla ægritudo contrectatis eis non cederet, & fides verbi illius Chriſti adimpleretur, dicẽtis: Ego glorificãtes me, glorificabo. Maximus autem hic vir Chriſtianæ religionis laudator fuit. Et quum primus imperatorum omnium curam eccleſiaſticarum rerum ſuſcepit, tum ita eas auxit, vt ad ſummam amplitudinem nihil eſſet reliqui. Et neſcio an quiſquam alius, vt ipſe, quaſcunque aggreſſus eſt res, perfecerit. Nam & ſine Dei numine nihil prorſus egit. Foris in bello fortiſsim⁹ extitit victor: domi autẽ tam facilè rempublicam adminiſtrauit, atq; vt ei viſum fuit compoſuit, vt celeriter conſilium aliud & ſenatum & vrbem imperantem conſtituerit. Græcorum religionem quæ diutiſsimè magno ſtudio frequentata, ad ſummã ſuperſtitionem peruenerat, plurimúmq; vigebat, facillimè, quamprimum eſt aggreſſus, ſuſtulit. Mo E ribus bonus, mitis, & mãſuetus admodum, animi fortitudine magnificentiam exhibuit. Mentis acumine, bonarũ artium diſciplina, recto iuſticiæ cultu, & munificentię alacritate, omnes ſuperauit. In prælijs vir, formę decore nemini ſecundus: & quũ gratioſus maximè fuit, tum decentiæ ipſi magnificentiam coniunxit. Statura quoque corporis ſpectandus. nam neque nimium procerus eſſe habitus, & exiguam breuitatem lõgè ſupergreſſus eſt. Humeris latis, ſenſim ceruicem craſsiorem pretulit. Colore corporis rubicũdus, minus denſum habuit capillum, eúmq; flaueſcentem. Barba mediocriter tenuis & rara, neq; admodum demiſſa erat, ita vt in pleraque faciei parte ſuccreſcere nõ videretur. Oculi, quales virũ decent, & placidi: ea quibus mirifica quædam eminebat gratia, acutintéſque illi & grandiores. Naſus ſubaduncus, cui carnoſum quiddã inſidebat. Facies ipſa latior, & magnanima admodum. Denique ſupra alios Dei maximè amans fuit. Totius eius vitæ tempus ſexaginta & quinque anni fuere, quorum triginta & duos F in imperio egit, mẽſibus aliquot deficientibus ſicuti ſuprà diximus. Imperium cum ſumma poteſtate ſolus viginti ſex annis obtinuit. Complectitur porrò octauus iſte hiſtoriarum liber, à primo Conſtantini imperij anno, ad obitum vſque eius, annos triginta duos. Quum conditi mundi annus fuit, [a] quinquies milleſimus octingẽteſimus quadrageſimusſeptimus. A natiuitate autem Domini rum agebatur annus treceuteſimus [b] quadrageſimusſecundus.

Corpus eius Conſtantinopolim perlatum.

Luctus publicus.

Sepultura Conſtantini.

† [illegible] Conſtantinopolo. Ibidem quoque epiſcopi ſepulti.

Ingentia miracula ad monumentum Conſtantini edita.

Conſtantini laus.

Statura & forma eius.

a Secundum [illegible] circiter 4318.
b Al. 340.

NONI TOMI CAPITA.

1 *Prœmium totius libri argumentum exponens.*

2 *Vt Euſebius Nicomediæ epiſcopus, eiúſque ſectatores, Arij dogma confirmare volentes, per quendam Arianum presbyterum turbas in eccleſia concitarint.*

3 *Vt Athanaſius ex Gallijs redierit cum literis Conſtantini Cæſaris, de obitu eiuſdem Conſtantini. Itemq; de Acacio, qui ſucceſſor Euſebij Pamphili fuit.*

4 *Vt Alexandro Conſtantinopolitano epiſcopo defuncto, Paulus & Macedonius piorum & Arianorum electione locum eius obtinuerint. & vt Paulo in exilium acto, Euſebius Nicomedienſis in eius locum ſit ſuffectus.*

5 *Vt Euſebius coacta Antiochiæ Synodo, aliam fidei promulgarit expoſitionem. Et vt epiſcopatum abrogarit magno Athanaſio. Item de Euſebio Emeſeno.*

6 *Vt Athanaſio eiecto, Gregorius militari manu ſtipatus eccleſiam occuparit. De Iulio Romano epiſcopo, quomodo is Athanaſij caſum ægre tulerit.*

7 *Vt poſt Euſebium Paulus rurſum ſedem receperit, Ariani autem Macedonium contra eum fouerint. & de cæde Hermogenis ducis: & vt denuò Paulus ſit eiectus.*

8 *Vt Athanaſius & Paulus literis Iulij freti, ſedes ſuas receperint.*

9 *Vt imperator Paulum per Philippum præfectum in exilium agi curauerit, Macedonius autem in Epiſcopatum ſit reſtitutus: & vt Athanaſius fuga ſibi conſuluerit.*

10 *Quomodo Iulius Romanus Pontifex epiſcopis Orientalibus pro Athanaſio ſcripſerit: item Conſtantio fratri Occidentis Imperator Conſtans. & quomodo, qui ex Oriente in Italiã venerant, aliam fidei vulgauerint expoſitionem.*

11 *Vt Occidentalibus & Orientalibus partibus de doctrina fidei triennium diſsidentibus, epiſcopi Orientales expoſitionem fidei compoſuerint, quam longiorem nominarunt, & Occidentalibus miſerunt.*

12 *De Sardicenſi Synodo.*

13 *Quæ Socrates ſcriptor Eccleſiaſticus de opinione Euſebij Pamphili memoriæ prodiderit, & quæ Occidentis Orientíſque de fide Nicæna fuerit ſententia.*

14 *De Aegyptijs monachis, Scetiotis ſcilicet & Tabenneſiotis. Atque inibi de duobus ſanctis Macarijs. Item de Pambo & Pachomio. Item de Apollonio, & de Anub.*

15 *De Palæſtinæ & Syriæ monachis.*

16 *De monachis Ponti, Europæ, & Italiæ. & inibi de Euſtathio Sebaſtiæ epiſcopo, qui autor & anteſignanus eorum fuit. item de ſancto Ephraim.*

17 *De Didymo. item de Aetio & Apollinari, hæreticis.*

18 *De Theophilo Indo.*

10 *De Philoſtergio, & quæ is ſcripta reliquerit: de felici Arabia, de quatuor magnis fluminibus, & de Paradiſo.*

29 *De egregio in Chriſtianam religionem filiorum Conſtantini magni ſtudio, & de opinionibus eorum: & vt aliquantulum Conſtantius tranſuerſim actus, fuerit, & de diſsidio ſeu contentione ſuper conſubſtantiali & æquiſubſtantiali: & de figmento Arianorum.*

21 *Vt poſt Sardicenſem Synodum minis Conſtantis Cæſaris adductus Conſtantius, ab exilio reuocauerit Paulum & Athanaſium: & quæ Conſtantius Athanaſio ſcripſerit.*

Epiſtola Iulij Romani, pro ſancte Athanaſio Alexandriam miſſa. 22

De Antiochenis epiſcopis. & de maleuolentia Stephani, cui Leontius ſucceſsit. 23

Vt Athanaſius ſit receptus, vtq; ſectatores eius ſedes ſuas receperint. 24

Epiſtola Conſtantij ad Alexandrinos, pro Athanaſio. 25

Vt ciuitates Athanaſium exceperint, & de Synodo Hieroſolymis propter eum coacta, & quæ ea Synodus Alexandrinis pro Athanaſio ſcripſerit. 26

Vt Vrſatius & Valens Ariani, libellum reſipiſcentiæ Iulio Romano pontifici obtulerint: & vt Nicænam fidẽ amplexi, cum Athanaſio in gratiam redierint. 27

Vt eo tempore res quoque publica malè habuerit. & de Saporis Perſarum regis contra Niſibin expeditione: & de Occidentalibus tyrannis Magnetio, Britanione, aliíſque qui poſt mortem Conſtantis Cæſaris extiterit. 28

Vt rurſum Arianorum opera Athanaſius ſit expulſus, ipſéque ſe fugæ commiſerit: & vt denuò Georgius Alexandriam ſit perductus, Alexandriníſque infinita mala conciliarit: quemadmodum ea de re in oratione de fuga ſua Athanaſius ſcriptum reliquit. 29

Vt eadem & Macedonius Cõſtantinopoli, circúmque ea loca fecerit: & vt martyrio perfuncti ſint Marcianus Martyrius, & Paulus Conſtantinopolitanus Epiſcopus. 30

De hæreſiarcha Photino, & de tribus fidei formulis in Sirmio editis, & maximè de Marci Arethuſij epiſcopi fidei expoſitione. 31

Vt tyranni Occidentales ſint deuicti, Britanio ſcilicet & Magnentius. De Iudæis Diocæſarienſibus, & vt Gallus ſit interfectus. 32

Vt denuò Ariani Synodos Antiochiæ & Mediolani celebrantes, Athanaſium oppugnarint: & quæ conſilia de perverſione fidei Conſtantius ceperit. 33

Quas calamitates ſub imperio Conſtantij magnus pertulerit Athanaſius, & vt DEVS ſæpe eum ex maximis liberarit periculis, & vt is multa diuinitùs præuiderit. 34

Vt Liberius Iulij Romæ ſucceſſor, quòd ſe Conſtantino oppoſuerit, in exilium ſit actus, & Felix locum eius occupauerit. 35

De blaſphemia Aetij Syri, & item Eudoxi Antiocheni. Item de Synodo Ancyræ coacta. Et quæ Georgius Laodicenſis epiſcopus & Conſtãtius imperator contra Aetium & Eudoxium ad eam Synodum ſcripſerit. 36

De rebus in Sirmio actis: & vt Liberius Romam reuerſus, cum Felice ſucceſſore ſuo epiſcopatum adminiſtrarit, donec paulo poſt è viuis Felix exceſsit. 37

Vt inſtitutam Nicomediæ propter Eudoxium & Aetium Synodum, motus terræ coortus ſoluerit: & vt tum Synodum in Oriente & Occidente ſcindi atque diuidi placuerit. 38

De Ariminenſi Synodo, in qua Occidentales ab Orientalibus diſſenſerunt. 39

Epiſtola Ariminenſis cõcilij Conſtãtio imperatori miſſa. 40

De epiſcoporum Arimini congregatorum cum imperatore diſſenſione: & de Synodo dolo malo Nicæ, quæ Thraciæ ciuitas eſt coacta. 41

Quæ mala Ariani intulerint conſubſtãtiale colentibus de Macedonij crudelitate. Quæ etiam mala nonatianis propter conſubſtantiale acciderint. Vt Macedonius 42

tranſlatis in alium locum Conſtantini reliquiis, tumultum populi concitarit: quam ob cauſam Conſtantius eſt indignatus.

43 *De Synodo Seleucia congregata, & alia fidei formula quam Acacius promulgauit.*

44 *De rebus Conſtantinopoli poſt Seleucia Synodum actis. Vt Aetio epiſcopatus abrogatus ſit: & vt qui Seleucia congregati fuerant, & ſimul Occidentales Ariminenſi ſubſcripſerint fidei: ac deinceps Conſtantinopoli quinquaginta in Synodo congregati epiſcopi, Ariminenſem fidem comprobarint, quibuſdam illi verbis ab Acacio additis. Catalogus variarum fidei expoſitionũ.*

45 *Vt Acacius & Eudoxius epiſcopatibus priuarint Macedonium, Eleuſium, Baſilium, & Sophronium, non doctrinæ cauſa, ſed propter priuata quædam crimina.*

46 *Vt etiam Cyrillus Hieroſolymitanus epiſcopus epiſcopatu deiectus ſit, & qui in locum abrogatorum ſuffecti.*

De improbo & importuno ſophiſmate Eudoxij Conſtantinopolitani, & de perſequutione tum ab Acacio profecta.

De hæreſi Macedonij, & Marathonij Nicomediæ, & Euſtathij Sebaſtiæ epiſcoporum, qui primi contra Spiritum ſanctum blaſphema proferre verba cœperunt, & propterea Pneumatomachi appellati ſunt. 47

Vt Eudoxio Conſtantinopolim traducto, Meletius ex Sebaſtia Antiochiam ſit tranſlatus: & vt eo eiecto, Euzoius locum ibi obtinuerit. 48

Vt Acacius Antiochenus etiam verbum æquale ex Ariminenſium fide eximere contenderit: & vt idem, quum præſtare id non poſſet, conqueſtus ſit. & de Alexãdrino Georgio, vt is Alexandrinis grauis moleſtúſque fuerit. 49

De Imperatoris Conſtantij obitu, & quæ Gregorius Theologus de eo ſcripta reliquerit. 50

ECCLESIASTICAE HISTORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS NONVS.

CAPVT I.

A QVÆ catholicæ eccleſiæ ſuperſtite adhuc Conſtantino acciderint, abũdè à nobis dicta eſſe videntur. Supereſt, vt quæ conſequuta, & à ſacto epiſcoporũ ordine ſub filiis eius acta ſunt, pſequamur. Atq; equidem in hoc libro commemorabo, quemadmodum Athanaſius ex Galliis reuerſus, Euſebio reſtiterit. Et vt imperium ad conſtantem ſimul & Conſtantium, deinde autem ad ſolum Conſtantium peruenerit. Dicam præterea de Paulo, Euſebio, & Macedonio, Conſtantinopolitanis antiſtitibus, & quæ ſub his acta. Et quas res Antiochiæ &

Dicendorum propoſitio.

B Alexandriæ geſſerint, qui ibi minus dignè ſacro ſunt magiſtratu functi. Et vt Roma cum Conſtantis & Iulij literis reuertentes Paulus & Athanaſius, ſedes ſuas receperint, & mox ex eis rurſum ſint expulſi. Item de variis & in Occidente & in Oriente conciliis: in Sardica, Sirmio, Mediolano, Palæſtina, & Seleucia coactis. Dicemus quoque de Gallo Cæſare, & de quibuſdam hæreſiarchis, Photino, Aetio, Macedonio, Eudoxio, & duobus Apollinaribus. Faciemus etiam mentionem clarorum quorundam propter virtutem virorum. Præterea Euſtathij & Meletij, Antiochiæ & Sebaſtiæ epiſcoporum. In fine, quomodo minus laudabili morte vitam finierit Conſtantius, exponemus. Initium autem inde ſumemus.

CAPVT II.

VIuente adhuc Conſtãtino, nemo apertè contra Nicænã fidei profeſſionem niti audebat: quanuis nonnulli clàm eam non recepe- C rint. Poſtquam autem is deceſsit, qui in cordis receſſu hæreſis venenum occultum antea habuerant, & ob id tum quoque ſuſpecti fuerant, confeſtim alicunde progreſsi, clandeſtinis colloquiis poſthabitis, nudo (vt dicitur) capite cum omnibus congrediebãtur, vt Arij maximè opinio obtineret laborãtes. Quorũ duces erãt epiſcopi Bithyni, Euſebius & Theognis. Facilius autem cõſilium ſuum ad optatum exitum peruenturum putabant, ſi Athanaſij in vrbẽ Alexandrinam reditum impedirent. Et quum eis ſic eſſet inſtituta ratio, tum veluti manu quadam in rebus omnibus vſi ſunt adminiſtro presbytero, qui autor etiam vt Arius reuocaretur extitit, nõ apud Conſtantinum tantum, ſed etiam apud Conſtantium maximè gratioſus, quòd per eum res pleraſque ex voluntate ſua peragebat. Dudum enim Orientis imperio potiri voluerat: quod ei tum ex D teſtamẽto patris, à presbytero eo illi in manus traditο, permiſſum erat. Quam ob rem hominẽm in honore habuit: & libertatem ei multam, ſimúlque apertum ad Imperialem aulam aditum dedit. Quæ res noticiam ei apud omnes conciliarunt, & gratum veréque charum Imperatoris coniugi, & qui Imperatorio cubiculo præerant eunuchis effecerunt: quorum princeps tum fuit Euſebius nomine, maximam quoque in tota Imperatoris domo poteſtatem obtinens. Hic ex presbyteris eius de rebus ſacris inſtitutione, Arij rabie imbutus, acerrimus ſectatorum eius laudator fuit, pluréſque in aula Imperiali celeriter in ſentẽtiam ipſe ſuam adduxit. Quin ipſam quoque Imperatoris coniugem, per mulierculas quæ in Gynæceo erant, & per presbyterum ipſum in impiam opinionẽ pertraxit. Et malum hoc paulatim per omnem ſerpẽs

Ariani Cõſtantino defuncto animos ſumunt.

Presbyter Arian' efficit, vt Arius ab exilio reuocetur.

Presbyteris in aula Imperiali gratioſus.

Euſebius Archieunuchus Arianus.

Arianiſmi propagatio in vrbe Conſtantinopolitana.

A aulam, ad ipſum quoque tranſiit Imperatorem. Et breui per aulæ interiora vagatum, extra quoq; aulam apertè progreſſum, omnem vbique percurrit vrbem. Ibi tum + bellum quoddam dialecticũ atque diſputatorium eſt exortum. Et in vicis, congregationibus cauponis, cõuentibúſque adeò omnibus mulieres quoque & pueri non aliud ſtudio habuere, quàm de dogmatibus blaterare: his videlicet Arij opinioni veluti honeſtæ & bonæ addictis, his autem decreta magis Nicæna complectentibus, vnde rixæ, æmulationes, & inimicitiæ excitatæ.

Διαλεκτικός τις πόλεμος.

Diſputationes de religione populares.

CAPVT III.

HIc rerum ſtatus in vrbibus Orientis erat. Occidentales enim Nicænum decretum inuiolatum tenuere. Porro Euſebio & Theognidi res, quæ incrementa ſua in deterius capiebat, & quotidie, vt B ita dicam, magis magiſque excitabantur, ea ſententia procedebant. Qui in primis ſtudebant, id quod conſtituiſſent, ad exitum perducere. Id verò erat, vt vnum aliquem qui opinionis eorum eſſet, Alexandrinæ eccleſiæ Hierarcham præficerent. Sed conſilium eorum ab Occidente reuerſus impediuit Athanaſius, vnius Auguſtorum, iunioris videlicet Conſtantini, qui Occidentalibus Gallis imperabat, literis fretus. Is nanque vbi cognouit, patrẽ cognominémque ſuum, Athanaſij exilium teſtamento abrogaſſe: reditu conceſſo, vt Alexãdriam is reuerteretur, curauit. Literæ quas ſecum attulit, hiſce verbis ſcriptæ erant. Conſtantinus Cæſar populo catholicæ eccleſiæ Alexandrinorum. Nõ puto ſacris animis veſtris excidiſſe, quam ob cauſam Athanaſius adorandæ legis ſacerdos, ad tempus in Gallias miſſus fuerit. Quum enim ſanguinariorum infeſtorúmq; inimicorum ſeritas capiti eius ad periculum creandum immineret, ne per improborum peruerſitatem extremum diſcrimen adiret, ſed vt immanitas ea eluderetur, è faucibus C ingruentium ei virorum ereptus, in ditione mea viuere iuſſus eſt, ita vt in ea qua verſatus eſt vrbe, res ei neceſſariæ omnes abundè ſuppeditarent. Quamuis præclara eius virtus, diuino confiſa auxilio, durioris fortunæ graues etiam nos maximè ſubleuet, atque adeò contemnat. Sed enim tametſi dominus noſter beatæ memoriæ Conſtantinus Auguſtus, pater meus, epiſcopum hunc in locum ſuum apud grauiſsimam pietatem veſtram reſtituere conſtituerit: tamẽ poſteaquam humana ſorte præuentus prius obdormiuit, quàm votum ſuũ impleuerit: conuenire mihi viſum eſt, conſilium diuinæ recordationis Imperatoris, per ſucceſsionẽ ad me tranſmiſſum, perficere. Qui vir vbi in conſpectum veſtrum venerit, qua apud me acceptus fuerit veneratione, cognoſcetis. Neq; adeò mirãdum eſt, ſi quid à me pro eo eſt factum. Animum namque meum ad id, quũm deſiderij veſtri facies, tum tanti viri ſpecies mouit & excitauit. Diuina prouidentia vos conſeruet, fratres dilecti. Secundum haſce literas, ſuauiter ab Alexandrinis ſuſceptus Athanaſius, Aegypti eccleſias adminiſtrauit. Euſebius verò tanquam telo quopiam, ſic reditu illius ictus, ſycophantiis oppugnare eum rurſus, & rem ad ſeditionem perducere eſt aggreſſus, negociúmque adeò ei nouis calumniis exhibuit. Citra D moram enim omnem Imperatore adito, illum vt virum ſeditioſum, & qui eccleſiaſticas conſtitutiones ordinémq; turbarit, ac citra epiſcoporum ſententiam ſibi ipſi ingreſſum in eccleſiam vſurparit, detulit. Tantopere certè Imperatorem permouit, vt illum rurſus ſede epiſcopali deturbarit, ſicuti poſtea dicemus. Eo tempore Euſebius quoq;, qui Pamphili cognomen ſortitus fuerat, ſimul & epiſcopali functione Cæſareæ Palæſtinæ, & vita ipſa relicta, + Acacium habuit ſucceſſorem. Qui quũ magiſtro illo ſacras leges didiciſſet, ardorémq; & æmulationem illius referret, facundia venuſta & faceta celebris admodum fuit. Et cùm libros multos non pœnitendos reliquit, tum præceptoris ſui vitam pulchrè deſcripſit. Nec multo pòſt Conſtãtinus Cæſar fratri Conſtanti aduerſus (nam in ditionem illius impetum fecerat, vnde graue bellũ inter eos ortum) à ducibus illius non longè ab Aquileia cæſus eſt. Sic Romanum imperium quod in Occidentem vergit, Conſtanti: Orientale autẽ, E Conſtantio ceſsit.

Euſebius & Theognis Arianorũ anteſignani.

Athanaſius ex Gallis Alexãdriã reuerſus.

Conſtantini iunioris ad Alexandrinos pro Athanaſio epiſt.

Noua aduerſus Athanaſium Euſebij calũnia.

Euſebij Pamphili mors. Hic Agapium docet, Tripart. lib. 3 cap. 3. Acacius eius ſucceſſor.

Conſtantinus iunior cæditur. Corpus eius in flu. Alſam proiectum.

CAPVT IIII.

COnſtantinopoli verò tumultus alius eccleſiam inuaſit. Alexãdro enim epiſcopo, qui precationib. Arium expugnauerat, epiſcopatus quidem ſui vigeſimotertio, ætatis autem nonageſimooctauo anno, vita defuncto, Paulus in locum eius eſt ſurrogatus: vt quidem Ariani calumniantur, ſibi ipſi dignitate ea præter Euſebij Nicomediæ & Theodori Perinthi, quæ nũc Heraclea dicitur, epiſcoporum ſententiam (ad quos dudum, vtpote vicinos maximè, Byzantij epiſcopi electio pertinuerit) vendicata: vt autem veritas ipſa fert, Alexandri iudicio & deſignatione, epiſcoporúmque qui rum ibi aderãt, ſuffragio accepta. Siquidem in extrema ſenectute Alexander iam moriturus, familiaribus eius eum rogantibus, cuínam ſedes ea cõmittenda eſſet: è duobus alterum eligendum ſuaſit. Ac ſiquidem epiſcopus creandus eſt rebus di- F uinis probatus, & ad docendum idoneus, Paulum habetis, inquit, presbyterum, qui ætate quidem iuuenis eſt, animum verò ſenilem obtinet. Sin deligendus, qui rebus agendis aptus ſit, & ad conſuetudinem magnorum virorum, qui cum poteſtate rempub. gerunt, accommodatus: ea re, & præterea religionis ſpecioſo obtẽtu multis modis ptæſtãtior fuerit Macedoni*. Et ambos, Macedonij laudatores teſtimoniũ ab Alexãdro tuliſſe dicũtur: Paulũ quidem vt doctrina & eloquentia clarũ, Macedoniũ autem veluti vita meliorẽ. Iidem paulũ ob delicias & vitam liberiorem reprehendêre. Videtur ſanè Paulus eruditione ſingulari fuiſſe, & ad docẽdum in eccleſia valde commodus. Tractandis autem profanis negociis, & in hominum conuictu, poſteriores partes tulit. Sicuti pericula, quæ ei accidêre, oſtendunt: quorum ille nullum, ſicuti harũ rerum periti faciunt, diſcuſsit. Et quamuis multitudini vehementer charus eſſet, malè tamẽ ab eis eſt acceptus, qui Nicæna decreta oppugnarunt. Ac prima ſtatim accuſatione, quaſi nõ ſecundum

Alexandri epiſcopi Conſtantinop. mors.

Succeſſor eius Paulus.

Alexander moriturus, duos per optionem ſibi deſignat ſucceſſores: Paulum, vel Macedonium.

Pauli exiliũ & cædes.

A leges viueret, ſede deiectus, & exilio dãnatus eſt. In quo etiam, inimicis eius id procurantibus, ſtrangulatus, mortem oppetiit. Sed hæc poſtea acciderc. Tum verò de epiſcopi electione ingens motus eſt exortus. Superſtite namque Alexandro, nõ multa Ariani vſi ſunt libertate, ſuperioréſque eis fuere qui ὁμοούσιον conſubſtantiale profiteri docuere: quòd ſcilicet Arium fœdiſsima morte, per diuinam prorſus vindictam, abſumptum vidiſſent. Vt verò Alexander mortuus eſt, plebs in duas partes ſciſſa, ad apertas progreſſa eſt inimicitias, & contẽtio dubia multitudinem occupauit. Nicænæ enim fidei ſectatores Paulum epiſcopum deſignabant: Ariani autem Macedonio ſacram adminiſtrationem committere contendebant. In ea ſanè eccleſia quæ Pacis nomen obtinet, quæque Dei Sapientiæ templo vicina eſt, cum prærogatiua defuncti epiſcopi ſententię, Paulus epiſcopus eſt renunciatus. Quam electionem Imperator grauiter tulit: peregrè enim tum aduenerat, & conſilio veterum Pauli inimicorum coacto, illum quidem vt ſacro

Diſſenſio Cõſtantinopoli inter Catholicos & Arianos de electione epiſcopali.

Conſtantius Euſebiũ Nicomedienſem, epiſcopũ Conſtantinopolis facit. Tranſlationes Euſebij ex vno epiſcopatu in alium.

B munere indignum deiecit, thronúmque Euſebio Nicomedienſi cõceſsit: quum quidem id Canon eccleſiaſticus interdiceret, epiſcopos ex vna vrbe in aliam tranſire vetans. Nihil autem mirandum eſt, qui ſic contra Vnigeniti diuinitatem rabie furentes ferantur, ſi abſque timore omni leges quoque eius tranſgrediantur. Sed hoc ille non tum primùm auſus eſt. Antea namque quum Beryti epiſcopatum gereret, Nicomediam quoque inde tranſiluit. His actis, Conſtantius Antiochiam venit.

CAPVT V.

Per cauſam Antiochenæ templi encæniorum, Euſebius concilium epiſcoporum cogit.

EVſebius autem, amplıore eo modo auctus poteſtate, non moderatè ſe geſsit: ſed omnẽ, vt in prouerbio eſt, mouit funẽ, vt quod ſemel ſtatuiſſet, efficeret. Et commodum eccleſia Antiochena decimo tum poſt iacta eius fundamenta anno abſoluta erat: quam, Conſtantio filio adminiſtro vſus magnificè ex ipſis fundamentis magnitudine ſi-

C mul & pulchritudine nulli ſecundam Conſtantinus extruxit. Itaque prætextu & occaſione encæniorum, & dedicationis templi eius, per opportunum Euſebio viſum eſt, concilium cogere, ad profeſsionem τοῦ ὁμοουσίου conſubſtantialis apertè abolẽdam, & decreta Nicæna immutanda. Et conuenere vndequaque Antiochiam epiſcopi nonagintaſeptem numero: vbi tum poſt Euphronium, eccleſiæ Placitus præfuit: Hieroſolymis autẽ, poſt Macarium, Maximus: qui conſultò ad Synodum eam venire renuit, ſecum ipſe † conſiderans, ne quid rurſus præter animi ſententiam faceret: ſicuti antea, quum inuitus etiam Athanaſij exautorationi ſubſcripſit. Sed neque Romanus epiſcopus Iulius, Syluestris ſucceſſor, vel per ſeipſum, vel per quẽpiam qui locum eius obtineret, Synodo ei interfuit: quum quidem eccleſiaſtico Canone ſancitũ ſit, † non oportere eccleſias citra Romani epiſcopi ſententiam in Synodis quidquam ſtatuere. Ex Italia quoque ipſa & prouincijs vlterioribus nemo eòvenit. Quintus tum à Conſtantini obitu annus erat, & Synodus Imperatore præſente agebatur. Euſebiani Athanaſium accuſarunt, quòd ſan-

Socrat. lib. 2. cap. 8.

Prærogatiua Rom. Eccleſiæ in Conciliis.

D ctiones eccleſiaſticas tranſgreſſus eſſet, prius ſcilicet thronum eum recepiſſe, quàm ei à Synodali epiſcoporum conuentu id permiſſum eſſet, aſſeuerantes. Et quòd multis præterea mortis cauſa extitiſſet, ſeditione in ingreſſu eius exorta: in qua nõnulli cæſi, nonnulli iudicum quæſtioni traditi, pecunia mulctati eſſent. Multis inſuper aliis calumniis in Athanaſium textis, primùm Euſebium, qui Emeſenus cognominatus eſt, Alexandriæ antiſtitem deſignarunt, de quo poſtea dicemus. En verò Alexandriam adire metuente, Gregorium ſuffragiis ſuis delegere. Deinde quæſtione de doctrina mota, nihil illi quidem, quod in Nicænis actis reprehenderent, habuere: opportunitatem tamen crebras Synodos cogendi, aliáſque fidei formulas promulgandi præbuere, vt alia atque alia ſubinde mutatione pedetentim in gurgitem Arianorum homines delaberẽtur. Hæc quemadmodum proceſſerint, apertius hiſtoria ipſa indicabit. Quæ autem ad vrbiũ epiſcopos paſsim ſcripſere, hæc fuere, Nos neque Arij ſectatores fuimus: quomodo

Actiones Synodi cõtra Athanaſiũ. Euſebius Emeſenus. Gregorius Athanaſio ſucceſſor a cõciliabulo Antiocheno deſignatur. Crebræ Synodi Eccleſiæ obſunt.

E enim epiſcopi presbyterum ſectaremur? neq; aliam quampiam fidem, prætetquàm quæ ab initio promulgata eſt, recepimus. Sed excuſſa exploratáq; eius fide, illũ potius recepimus, quàm ſequuti ſumus. Id quod ex verbis noſtris cognoſcetis. Didicimus namque ab initio, credere in vnum rerum vniuerſarum Deum, omnium intelligibilium ſimul & ſenſibiliũ conditorem & ⁎ prouiſorem. Et in vnum filium Dei vnigenitum, qui ante omnia ſæcula extat, & ſimul exiſtit cum eo qui eũ genuit patre: per quem omnia facta ſunt, viſibilia iuxtà & inuiſibilia. Qui extremis diebus, iuxta beneplacitum patris deſcendit, & carnẽ ex virgine ſanctà recepit, & omnem paternam eius voluntatem ſimul expleuit. Qui & paſſus eſt, & reſuſcitatus: & reuerſus in cœlos, ſedet in dextra patris. Qui venturus eſt ad iudicandum viuos & mortuos, & manſurus rex & Deus in ſæcula. Credimus etiam in Spiritum ſanctum. Si verò addere oportet, Credimus quoque de carnis reſurrectione, & vita æterna. Hæc primùm ſcripta ad epiſcopos miſe-

Formula fidei Antiochena.

F runt, ſilentio, vtrum coæternus ſit, aut conſubſtantialis patri filius, an contrà, prætereuntes. Porrò Antiochiæ morati, perinde atque priorem formulam damnaſſent, profeſsionem aliam fidei edidere, in omnibus Nicænæ conſonam: neſcio tamen an non occulta verbis eius ſententia quæpiam inſit. Ea ſic habet. Credimus, pro eo atque Euangelica & Apoſtolica traditio docet, in vnum Deum patrem omnipotentem, rerum vniuerſarum conditorem atque factorem. Et in vnum Dominum Ieſum Chriſtum, filium eius vnigenitũ Deũ, per quem omnia facta ſunt, genitum ante omnia ſæcula ex patre, Deum de Deo, totum ex toto, ſolum ex ſolo, perfectum ex perfecto, regem ex rege, Dominum à Domino, Verbum viuens, ſapientiam, vitam, lumen verum, viam veritatis, reſurrectionem, paſtorem, oſtium, immutabilem atque inalterabilem ⁎ diuinitatis ipſius, ſubſtantiæ, & poteſtatis, & conſilij, & gloriæ patris ipſiſsimam atque per omnia ſimilem imaginem, primogenitum omnis creaturę, in principio exiſtentem apud Deum, verbum Deum: pro eo atque in Euangelio eſt dictum, Et Deus erat verbum: per quem om-

Formula eiuſdem conciliabuli prolixior.

A nia facta ſunt,& in quo omnia cõſiſtunt. Qui diebus extremis deſcendit de cœlo,& natus ex Maria virgine,ſecũdum ſcripturas:& homo factus, mediator Dei & hominum , & Apoſtolus fidei noſtræ,& dux vitæ(quemadmodum dixit, Deſcendi de cœlo non vt faciam voluntatem meam , Sed voluntatem eius qui miſit me.) Qui paſſus eſt pro nobis,& reſurrexit pro nobis tertia die : & aſcendit in cœlos,& conſedit in dextra patris. Et iterum venturus eſt cum gloria & virtute,ad iudicandos viuos & mortuos.Et in Spiritum ſanctum, qui conſolationis & ſanctificationis & perfectionis gratia credentibus datus eſt. Sicuti & Dominus noſter Ieſus Chriſtus diſcipulis mandauit, dicens:Euntes docete omnes gentes, baptizãtes eos in nomen patris & filij & ſpiritus ſancti. Manifeſtum porrò eſt,Patrem verè eſſe patrem,& filium verè eſſe filium,& ſpiritum ſanctum verè eſſe ſpiritum ſanctum : nominibus hiſce non ſimpliciter neque ocioſè poſitis, ſed cuiuſque eorum qui nominantur propriam certò ſignificantibus ſubſiſtẽ B tiam,ordinem & claritatem.Ita vt ſubſiſtẽtia quidem tria ſint,+conſenſione autem vnum. Ad finẽ porrò hæc adiecere. Hanc igitur obtinentes fidei perſuaſionem,coram Deo & Chriſto ipſo, omnẽ hæreticam prauãmque anathemate iugulamus * opinionem.Et ſi quis contra ſanam rectamq; ſcripturarum fidem docet, dicens aut tempus aut ſæculum eſſe, vel fuiſſe , antequam filius Dei fuerit, anathema ſit Et ſi quis dicit filium creaturã, perinde atque vnam aliquam creaturarum:aut genimẽ, perinde atque vnum aliquod geniminum, & non ſicuti diuinæ ſcripturæ de prædictis omnib.prodidere ſentit : aut ſi quis aliud docet vel annunciat, præterquam quod accepimus,anathema ſit. Nos enim omnia quæ ex ſacris literis à Prophetis & Apoſtolis tradita ſunt , verè atque apertè & credimus & ſequimur. In hac formula quum immutabilem & inalterabilem filij diuinitatem,imaginẽque non differentem à diuina ſubſtantia & conſilio & poteſtate & gloria,atque primogenitũ omnis creaturæ clarè dixerint : neſcio quomodo etiã conſubſtantialem ipſum patri dicere detrectaue- C rint.Vulgarũt ſanè quidam, fidem talem ſic ſe inueniſſe ſcriptam,& a Luciano conceptam,qui Nicomediæ martytio decertauit,viro diuino,& in ſacris literis ſupra cæteros apprimè erudito: amplitudine, vt equidem puto,martyris,celebritatem potius ſcripto ſuo vendicantes, quàm vera dicentes. Interfuit autem concilio huic,Euſebius,qui ex Nicomedienſi ad Conſtantinopolitanam ſedem eſt translatus: Acacius Euſebij Pamphili throni iuxtà & eruditionis ſucceſſor : Patrophilus Scythopolitanus:Theodorus Heracleotes ſeu Perinthius, vir præclarus,qui Euangeliorum expoſitiones edidit: Eudoxius Germanicienſis,qui poſt Macedonium Conſtantinopolitanam eccleſiã gubernauit: Gregorius, quem eccleſiæ Alexandrinæ epiſcopũ deſignauerant , qui omnes eadem ſentiebant : ſed & Dianius Cæſareæ Cappadocum , & Georgius Laodiceæ Syrorum epiſcopi , aliíque plures inſignium thronorum Metropolitana dignitate præditi Antiſtites : præter Iulium Romæ & Maximũ Æliæ epiſcopos,qui ob eas quas paulo antè recenſuimus cauſas nõ affuere. Ad illos etiam Euſebius Emeſenus acceſsit. De eo,qui fuerit,nunc dicam.

ἐνυπόστατα. Anathemata.

* *ἀσεβείας*

Conſultò in hac formula nomen τὸ ὁμοούσιον omiſſum.
Formula hæc Luciano martyri callidè adſcripta.

Primarij epiſcopi,qui Concilio Antiocheno interfuere.

De Euſebio Emeſeno.

Hic Edeſſæ Oſroenorum claris parentibus geni- D tus,ſacras primùm literas,poſtea etiam Græcas diſciplinas,ab eius loci magiſtris didicit. Deinde cũ Euſebio Pamphili familiarius agens , atque etiam cum Patrophilo Scythopolita,accuratius in ſacris eſt eruditus literis. Antiochiam venit,quum ibi + Euſtathius propter crimen ei intentatum ex autoritate Synodi condemnatus eſt:atque cum ſucceſſore eius Euphronio eiſdem in ædibus egit. Sacerdotalem autem dignitatem deprecatus , ſcholas Alexandrinas frequentauit.Ibique quantum opus erat exercitatus,Antiochiam rediit : & cum Phlacito,qui in epiſcopatu Euphronio ſucceſsit,fuit. Hic, Euſebius Conſtantinopolitanus quum Synodum celebraret , Alexandrinæ ſedi hunc deſtinauit.Quòd enim & eloquẽtia polleret,& bene honeſtèque viueret , breui is Ægyptios ab amore & deſiderio,quo in Athanaſium ferebantur , abductums eſſe exiſtimabatur. Eam functionem vbi repudiauit,id quod res erat ſecum reputans , iuſtam nimirum erga ſe odij cauſam facilè Alexandrinos reperturus,qui alium neminẽ pro Athanaſio cer- E nere ſuſtinerent epiſcopum , Emeſam eſt miſſus: Gregorius autem Alexandriam deductus. Ille calumnia Emeſæ expetitus , quaſi eius partis Aſtronomiæ quæ Apoteleſmatica dicitur,reſponſis ſcilicet dandis occupata,ſtudioſus eſſet , Laodiceam ad Georgium epiſcopi iſthic munere fungentem, veterem amicum profugit:& cum eodem Antiochiam ad Phlacitum & Narciſſum profectus,inde apud Emeſenos in epiſcopatum ſuũ reſtitutus eſt. Fuit autem & Conſtantio Imperatori pergratus, qui eum ſecum aduerſus *Perſas bellum geſturus duxit. Multa namque diuinum numen prodigia per ipſum edidiſſe,Laodicẽſis refert Georgius,qui vitam eius conſcripſit. Et quanuis tantus vir fuerit,non tamen inuidorum,qui honeſtis immiscere ſoliti ſunt,laqueos effugit. Obiectum enim ei eſt, quòd in eadem eſſet cum Sabellio ſententia. Tum ſanè quidem, vti dixi, Antiochiæ decretis faciendis cum aliis ſuffragator interfuit. Hæc de Euſebio. Et Synodus Antiochena rebus ita geſtis,ſoluta eſt.

F

† Apud Socratem eſt li. 2.cap.9. …
Euſtathium à Cyro Berrhæo accuſatum … Sabellizans, in ordinem damnatum redigeretur.
Olim epiſcopi Mathematicam & Aſtronomiam Apoteleſmaticã tractare …gio erat.

** Socrates habet,aduerſus Barbaros. Ex Eutropio videtur eſſe legendum Parthos.*

CAPVT VI.

EA verò tempeſtate res etiam publicæ infeliciter adminiſtratæ. Franci enim,gens bellicoſa, Galliam occidentalem percurrẽtes, maximè vaſtarunt. In Oriente autem loca pleraque ſæuis terræmotibus ſunt concuſſa: Antiochia verò maximè. integro namque anno id pertulit malum. Quo tẽpore cum magna militum manu (quinque hominum millia erant,quos Syrianus ducebat) Gregorius Antiochia Alexandriam eſt profectus . Milites propterea eum ſequuti,vt tutò & abſque ſeditione omni ingredi eam vrbem poſſet. Incredibili enim erga Athanaſium deſiderio multitudo tenebatur. Non parum tamen Ariani quoque,qui Alexandriæ erant , quomodo Athanaſius exigeretur diſpicientes,hac in parte profuerunt . Metuebant enim illi,ne tumultu in plebe excitato,malè ab ea acciperentur. Quod & ipſum Athanaſius veritus, ſenſim fugiebat. Serum iam diei erat, & ipſe in

Clades reip. Franci Galliam vaſtãt. Terræ motus diuturnus. Gregorius militari manu in poſſeſſionem Eccleſiæ Alexandrinæ perducitur.

A eccleſia, quòd Synaxis & conuentus in expectatione eſſet, rebus ſacris intendebat. Et manus iam militaris eccleſiam per manipulos ordine ſuo occupauerat: quum ille precatione peracta, pſalmodiam continuare iubet. Milites quieti tum erant, quòd intempeſtiuum, impetum in eum facere, exiſtimarent, quum concentu vno carmina reſonarent. Atque interea, quòd omnes vna porta egrederentur, Athanaſius in media pſalmos canētium turba tectus, incolumis euadit, atque Romam recurrit. Gregorius porrò, illo profugiēre, thronum recipit. Propter quod factū multitudo malè animata, eccleſiam quæ apud ipſos ſub Dionyſij epiſcopi nomine erat, igni combuſsit. Euſebius cum ſuis ea re ad voluntatem ſuam peracta, magnóque ſtudio epiſcopis in Oriente catholicis reiectis, & aliis qui eadem ſecum ſentirent, inſignioribus ſedibus, Alexandriæ, Antiochiæ ad Orontem, præfectis, & in ipſa ad Helleſpontum imperante vrbe per ſeipſum ſede occupata, admodum morigeros omnium eorum locorum habuit epiſcopos.

Athanaſ. Romam refugit. Plebs tamen eccleſiam Dionyſij incendit.

Euſeb. Arianorum regnat. Occidentales Epiſcopi deſidio Orientalium perturbantur.

B Iulius autem Romanus Pontifex, & totius Occidentis epiſcopi, conſtantes Nicænæ Synodi ſuffragatores & laudatores, rebus quæ in Oriente præter ſpem acciderant, grauiter affligebantur. Ipſum quoque Athanaſium ad ſe venientem perbenignè ſuſceperunt: & virum tantum, eadémque cum eis ſentientem, honore ſunt proſequuti, cauſamque eius ad iudicium cognitionémque ſuam transferendam duxerunt, & ſcriptis eam ob rem literis Synodum ad ſe euocarunt. Quibus literis Euſebius exacerbatus, miſsis ad Iulium legatis, iudiciū ei rerum in Tyria Synodo aduerſus Athanaſium decretarum permiſit.

Iidem Synodum Antiochenam & Tyriam in ordinem euocant.

CAPVT VII.

Priuſquam autem reſponſum Roma accepiſſet, Euſebius diem ſuū obiit, non diu à Synodo Antiochena ſuperſtes. Porrò belua ea ſublata, Conſtantinopoli cœtus piorum ſtudio & ardore, quo erga Nicæna decreta ferebantur, Paulum in eccleſiā
C reduxere. Tum quoq; Arianorū factio, & Theognidis atque Theodori Perinthij (Heracleotem eū nominant) ſectatores, in ea quæ Pauli dicitur eccleſia, conuentu acto, Macedonium Conſtantinopolitanum elegerunt epiſcopum. In quibus quùm alij multi, tum Vrſicius & Valens, alter quidē Singidonis ſuperioris Myſiæ, alter autem Murſorum ſuperioris Pannoniæ epiſcopi fuere. qui poſtea reſipuere, & libello pœnitentiæ Iulio Romæ epiſcopo oblato, ὁμοουσίῳ conſubſtantiali aſſenſere, & ad communionem admiſsi ſunt. Tum temporis autem acres Arianæ opinionis æmulatores, non parnos eccleſiæ motus excitarunt. quorum vnus erat Macedonius fuit. Ciuili namque ex ea cauſa bello exorto, plebs quotidie ferè ſeditionem cōcitabat: & multitudine vtrinque concurrente, plurimi atterebantur atque peribant. Qua re Imperator cognita, quum adhuc Antiochiæ moraretur, ira percitus, Hermogeni duci, qui tum in Thraciam miſſus fuerat, mandauit, vt ex itinere cū equeſtri manu in vrbem imperatricem diuerteret, & Paulum eccleſia eiiceret. Qui vbi affuit, & Imperata factu-

Euſebij mors.

Noua Byzātij de electione epiſcopi ſeditio. Paulus in Eccleſiā Cōſtantinopolitanam reductus. Macedonius iterum eius competitor.

Conſtantius ad eiiciēdum ex eccleſia Paulum, Hermogenem ducē Conſtantinopolim mittit.

rus militatem manum adhibuit, plebs ei reſtitit. D
Eam verò, ad vim vindicandam paratam videns Hermogenes, amplius etiam militari robore inſtitit. Ibi multitudo ad ſeditionem & tumultum paulatim concitata, præter rationem ad impetum proſiluit: & deinde vnà ſimul omnes ruentes, Hermogenis domum incendêre, ipſúmque occidêre: ſune quoq; ad pedes eius alligato, per vrbis vias traxere. Hæc vbi ad Conſtantium ſunt relata, equo vehens Conſtantinopolim venit. Et quum grauiter in multitudinem animaduertere ſtatuiſſet, noxam ei, quòd lachrymantes ei obuiam ierant, remiſit. Dimidiam tamen circiter frumenti partem ademit, quod Conſtantinus quotannis ex Alexandriæ & Ægypti tributis, ciuibus ſuis largitus fuerat. Melius fortaſſe Conſtantius eſſe ratus, ſic ſeditionum, quàm alıter, accidere cauſas, quæ ex luxu plurimùm & ſecundatum rerum licentia emergere ſolent. Octo enim myriades medimnorum frumenti quotannis à Cōſtantino plebi datæ fuerant, cuius dimidiam partem tum Conſtantius diminuit: ira omni in Paulum conuerſa, quem non E ſolum throno, ſed vrbe etiam eiecit. Macedonio quoque ſuccenſens, vt ſeditionum, tumultuum, atque adeò cædis Hermogenis autori: qui iniuſſu ſuo epiſcopatum recepiſſet, atque electione eius neque comprobata neque abrogata, in ea qua cōuentus agebat eccleſia, eum ſic manere paſſus Antiochiam reuertit. Interea Ariani Gregorium perinde atque in religione ſegnem, & Alexandrinis minus gratum, & propter eccleſiæ, quæ Alexandriæ Dionyſij epiſcopi fuerat, in introitu eius conflagrationem, epiſcopatu mouent: & Georgium quendam Cappadocem genere, qui circa panem vliorem & furfur ætatem egerat, ſuccidiæq; adeò ſuillæ promus condus fuerat, quòd in religione tuenda induſtrius eſſet, pro eo in Alexandrina ſede collocarunt.

Hermogenes à plebe furente interficitur.

Conſtantius dimidiā partem annonæ publicæ plebi, muſtā loco adimit. Paulum proſcribit.

Alexādria Ariani Gregorio repudiato, Georgium ei ſubſtituunt.

* *Acta ſunt hæc Conſtantio III. & Conſtante II. Coſſ. quo tempore Conſtans Francorum gentem bello victam fœdere ſibi coniunxit Socr. lib. 2. cap. 13.*

CAPVT VIII.

Athanaſius autem Romæ agebat, F
Conſtante Conſtantini minimo natu filio toti Occidenti imperante. Venit eò Cōſtantinopolitanus quoque Paulus, & Marcellus Ancyranus, propter eam quam diximus cauſam, Aſclepas etiam Gazæorū epiſcopus, qui & ipſe quòd fortiter Arianis reſiſteret, accuſationem iudiciúmque, quaſi ſacrificij aram euertiſſet, ſuſtinuit: & ob id epiſcopatū deponere coactus fuit, quem epiſcopatum Quintianus eſt conſequutus. Lucius præterea Adrianopolitanus eodem crimine delatus, & dignitate itidē ſpoliatus, Romam confugit. Horum cauſa Iulius antiſtes Romanus cognita, quòd cōſentientes ſibi de Nicænis decretis inuenit, communione eos eſt dignatus. Pro amplitudine autem ſedis ſuæ, ex veteri priuilegio & prærogatiua, perſuaſum habens, omnium vbique epiſcoporum curam & iudicium ad ſe pertinere, datis cuique liberrimè ſcriptis literis, ſuas eis eccleſias reddidit, eóſque in Orientem remiſit: eos qui temerè illos exauthoraſſent, per-

Catholici epiſcopi ex Oriente Romā profugiunt.

Epiſcopus Ro. profugos epiſcopos ad communionē admittit. Eccleſia Romana veteri priuilegium. Socr. lib. 2. ca. 15 Sozo. lib. 3. cap. 8. Profugi epiſcopi in integrum reſtituuntur.

A ſtringens, vt qui nō recta ſequeretur coōſilia, motuſque & turbas eccleſiis crearent, neque ſemel Nicææ factis fidei decretis ſtarent. Ad hæc præcepit, vt quidam ex eis ad diem conſtitutum Romę prętſtò eſſent, qui rectè ſententiam in eundem oaros latam eſſe probarent. Sin minus, minas addidit: niſi à rebus nouandis deſiſterent, ſe ab eis ſacras exacturum pœnas. Athanaſius, & qui cum eo erant, miſsis ad Orientales epiſcopos literis, eccleſias ſuas receperunt. Illi contumeliam eſſe rati Iulij obiurgationem, Antiochiæ congregati, de ſententia omnium epiſtolam ad eum miſere, luculenter quidem illam ſcriptam, ironiis autem aculeatiſque verbis refertam, forenſémque & iudicialem in modum compoſitam, & quæ ſtyli vi & grauitate minarum expers non eſſet. Scripſerūt enim, Romanæ quidem vrbi ab omnibus obſeruantiam exhiberi & honorem: quippe quæ antiquitus Apoſtolorum domicilium & ſchola, veræque pietatis, vt aliquis dicat, Metropolis & primaria vrbs fuerit: quamuis ex Oriēte præcones eius eò venerint,

Orientalium epiſcoporum ad Iulium Ro. antiſtitem [illegible] *litera.*

Sententia eius ſcripti.

B ſe tamen non ideo ſecundas ferre debere, quòd Eccleſiæ magnitudine ſuperiores non eſſent, quum virtute & rebus aliis priores ſe eſſe exiſtimarent. Illud etiam criminis loco obiecere, communicare eum cum Athanaſio animum induxiſſe: idque indignè tulere, veluti contumelia Synodi eorum ſententiæ irrogata eſſet. Et factum ipſum, vt quod cōtra ſanctiones Eccleſiæ proceſsiſſet, iniquum eſſe, ſunt calumniati. Atque ægrè id eis eſſe, rectéque ſe eum reprehendere, quum dixiſſent: poſtremò, ſiquidem quùm ſententiam ipſorum qua illos condemnaſſent, tum electionem eorum quos pro illis eccleſiis præfeciſſent, comprobaret, pacatos etiam ſe fore, & ſecum communicaturos. Sin aduerſari eis pergeret, & ipſos coniunctos aduerſus eū ituros eſſe, intulere: quum neque maiores eorum contra Cornelium Romæ epiſcopum conati aliquid fuerint, quum ille Nouatum presbyterum eccleſia ſummouiſſet. De rebus verò Nicænis nihil reſcripſere, ſuperfluum id eſſe arbitrati, etiāſi plurima quæ ſcriberent haberent: quæ tamen vt omitterent, res præſentes neceſſariò efflagitarent. In eā

C ſententiam Orientales epiſcopi ad Iulium literas dedere.

CAPVT IX.

COnſtantio verò Imperatori Antiochiæ agenti ſcribentes, illos vt ſeditioſos homines à ſe expulſos eſſe, ſunt calumniati. Ille vbi Paulum recuperaſſe locum ſuum audiuit, admodū ſerociit: & ad Philippum vrbis ⁎ præfectum, ſecundam ab imperiali poteſtate dignitatem tum obtinentem, ſcripſit, vt Paulo vrbe eiecto, Macedonio eccleſiam traderet. Philippus ex Hermogenis caſu cautior factus, quòd multitudinis furorē metueret, arte quadam rem eſt aggreſſus. Priuſquam enim ea vulgaretur, perinde quaſi de publicis quibuſdam rebus conſilium habiturus, Paulum ad ſe in Zeuxippum (quod publicum & celebre ampliſsimúmque eſt lauacrum, poſtea † Numerorum cognominatum) vocauit, eique decenti cum honore aduenięti, Imperatoris literas exhibuit. Ac hominem per pala-

⁎ [illegible]. Cōſtantij iuſſu Paulus epiſcopus Conſtantinopolitanus in exiliū mittitur.

† [illegible].

D tium Imperiale, lauacro quod diximus vicinum, ad mare deductum, nauigióque impoſitum, Theſſalonicam miſit: quam etiam patriam habere, & à maioribus ſuis inde oriundus eſſe dicebatur. Eidémque Oriente toto interdicens, in Illyrico & vlterioribus terris viuendi liberam permiſit poteſtatem. Præfectus ex eo loco, vnà cum impio Macedonio, incitato curſu in eccleſiam ire contendit: & multitudo ex omni hominum ordine miſta, ea re audita, pro ſe quiſque locum antecapere feſtinans, ad eam eccleſiam cucurrit. Innumeri prorſus, qui eò confluebant, erant. Et militaris manus armata ad terrorem plebis conſequebatur. Atque ea vbi proximè ad eccleſiam venit, nec ei acceſſus propter vndique concurrentem turbam patêret, milites vi homines reiicere per audaciam cœperunt. Quum verò illi propter multitudinem oppidò in anguſtum redactam, cedere & ⁎ conſidere non poſſent, reſiſtere eos, milites, neque ſponte tranſitum dare velle opinati, ſtrictis vſi gladiis, veluti reluctantes cecidêre, multóſq; (vt fieri ſolet) neci dedere. Non pauci etiam inter ſe conculcati E atque attriti interiiſſe dicuntur, ita vt occiſorum turba trium millium centum & quinquaginta numerum ſuperauerit. Porro Macedonius, perinde atque noui nihil factum eſſet, tanquam innocens & purus, in † Epibateriorum introitúſque arcanioribus ſacris, quaſi ex aliqua pręſtigiatum ſcena aliquis, aut Deus (quod dicitur) ex machina, de improuiſo Hierarcha apparens, à præfecto magis, quàm ex eccleſię conſuetudine, ab epiſcoporum ordine in thronū eſt deductus. Ad hunc modū, & per has cædes Macedonius & Ariani eccleſiā occupauere. Ita etiam Paulus ſolum iniqui exilij gratia vertere eſt coactus. Athanaſius autem Conſtātij minas veritus, fuga ſibi conſulens diſparuit. Nā ille capite in eum ſe animaduerſurum denunciauerat, quòd obtrectatores eius & inſidiatores eum vt ſeditioſum detulerant, reditu eius ex vrbe Romana in eccleſiam, multitudinem ingentem conculcatam interiiſſe allegantes. Maximè verò Conſtantium in eum incitauerat calumnia ab Arianis ei intentata, veluti annonam pauperum, quam Imperatoris pater Conſtantinus Alexandriæ in ege- F norum alimenta diſtribuendam ſanxerat, Athanaſius vendidiſſet, atque in pecuniam redegiſſet. Obſeruandum illud, eo tempore quo Macedonius epiſcopatum recepit, Conſtantium magnam eccleſiam abſoluiſſe, quæ σοφία, Sapientia nominata eſt: proximè ad cognominem Paci eccleſiam, quam Conſtantinus Conſtantij pater, quum prius exigua fuiſſet, ad eam etiam quæ nunc cernitur amplitudinem perduxit: ita vt duorum iſtorum templorum aræ contiguæ, vnúſque ambitus & muri eſſe videantur.

Macedonius in poſſeſſionē epiſcopatus deducitur.

⁎ [illegible]. Cædes hominum multa in ingreſſu Macedonij in eccleſiam.

† [illegible]. Macedonius ſanguinarius ſubito epiſcopus apparet.

Athanaſij fuga.

Per grauem calumniā in inuidiā Athanaſius apud Conſtantium adducitur.

Sapiētia Dei templū, quod Conſtantius perfecit. Supr. lib. 7. cap. 49.

CAPVT X.

IVlius Romanæ vrbis epiſcopus literis, quas Euſebius ante obitū ſuum contra Athanaſium ſcripſerat, aliiſque quas ij qui Antiochiæ conuenerāt dedere, atque aliis rurſus quorūdam Ægyptiorum epiſcoporum, ementita eſſe aduerſus Athanaſium omnia declarantibus, eiſque ſic inter ſe pugnantibus, acceptis,

Antiochenis

Iulij ad Antiochenam [illegible] *reſponſum.*

A Antiuchenis illis teſcribens, epiſtolæ eorum arrogantem & ptæfractam ſententiam coarguit: & quòd latenter aggreſsi eſſent, contra decreta Nicæua, fidem nouare & adulterare. Præterea, quòd prætet eccleſiaſticam conſuetudinem, ſe quuq; in Synudum vocare intermiſiſſent. Extare enim eccleſiaſticum Canonem, authuritatem omnem eis abtogaus, quæ præter Romani antiſtitis ſententiam peracta eſſent. Rutſum, quòd iu tebus quas in Tyto vrbe & Mateute decteuiſſent, nun legitimè ptu ceſsiſſent, inquiſitiune videlicet vna tantũ præſente parte ſacta. Arſenij autem manum liquidò apparentem, apertam ſycophantiam eſſe, eis obiecit. Et ſecundum ea omuia, æquum eſſe vt Athanaſio & Paulo ſubueniretur, intulit. Breui namque pūſt, Paulus qunque Corinthum ſe ire aſsimulans, in Italiam venit, & caſum ſuum miſeraudum in mūdum deplurauit. Verumenimuerò vbi Iulius ſcriptis ſuis apud Orientales epiſcopos nihil effecit, Occidentis Imperatorem Conſtantem, de rebus Athanaſij & Pauli certiorem fecit. Qui ei etiã

B adito, Atianæ factiunis ſubdolas fraudes expuſuere: patris mentione illata, vt ille œcumenicam & vniuetſalem Synodum cuegetit, cuuſtitutionéq; decreta illius ſtabilierit, tetctentes, & eum ad paternam æmulatiunem conſectandam cuhuttantes. Conſtans rebus eis cugnitis, caſum eurum virorum calamitatem ſuam prorſus eſſe putauit: & ad frattem ſcribens, eum adinnuit, vt paternæ religionis incorrupiam integramque ſeruatet normam. Ille enim, inquit, veta pietate imperiu ſtabilito, tum tyrannus Romanos omniuo ſuſtulit, tũ barbaros hoſtes citcumcitcà deuicit. Significauit eidem etiam, vt tres ex Oriente in Occidentem mitterentur epiſcopi; qui ratiunem de Athanaſij & Pauli exautoratione expunerent. Ad id delecti ſunt, Narciſſus Irenupolis Ciliciæ, Theodorus Perinthi, & Marcus Arethuſæ Syriæ epiſcopi. Qui in Italiam quum veniſſent, Imperatori Cunſtanti iuſtam eſſe, quæ contta illos lata fuerat, ſententiam perſuadete voluerunt. In Athanaſij verò colloquium venire non ſuſtinuerunt. Potiù vbi de fidei eorum ratione quęſitum eſt, aliam eius, quam quę

C Antiochiæ cumpoſita erat Conſtanti formulam obtulere, hiſce verbis exptesſam. Credimus in vnum Deum pattem omnipotentem, creatorem & factorem vniuetſorum: ex quu omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur. Et in vnigenitum eius filium Dominum nuſtrum Ieſum Chriſtum, ante omnia ſecula ex patre genitum, Deum de Deu, lumẽ de lumiue, pet quem facta ſunt omnia iu cœlis & in terra, viſibilia ſimul & inuiſibilia Verbum exiſtentem, & ſapientiam, & virtutem, & vitam, & lumen verum. Qui in extremo dierũ propter nos homo factus, & genitus eſt ex virgine ſancta. Qui crucifixus, & mortuus, & ſepultus eſt: & reſurrexit ex mortuis tertia die, & aſcendit in cœlos, & conſedit in dextra patris, venturus in conſummatione ſeculorum ad iudicandum viuus & mortuos, & reddendum vnicuique ſecundum opera ſua. Cuius regnum interminatum in infinita permanet ſecula. Sedet nanque in dextra patris, non ſolum in ſeculo præſenti, ſed etiam in futuro. Et in ſpiritum ſanctum, hoc eſt paracletum: quem quum Apoſtolis promiſiſſet, poſt aſcenſionem ſuam in cœlos, miſit, vt doceret & ſuggereret eis

D omnia. Per quem etiam ſanctificabuntur, quę ſincerè in eum credidere, animæ. Eos autem qui ex nun exiſtentibus dicunt eſſe filium, aut ex alia ſubſtantia, & non ex Deo, & fuiſſe quandoque tempus quum non fuerit, alienos eſſe nuuit Eccleſia cathulica. Hanc exhibuere formulam.

Conſtans autem perſpectum habeus, eos iniquè contra diuiuos viros conſpiraſſe, neque criminum aliquorum gratia, neque propter vitæ prauitatem, ſicuti atteſtationes declarabant, communionem illurum auerſatos, ſed dogmatis diſſonãtiam prorſus cauſam diſsidij eſſe: infecta cuius cauſa venerant re, eus dimiſit. Et Orientalibus atque Occidẽtalibus veluti chaſma ſeu hiatus fuit, quæ eis intercesſerat, diſſenſio. Qua tempeſtate & in Sirmio, quæ Illyrici vrbs eſt, Phutini hæreſis emerſit: qui in minore Gallia ortus, & à Marcellu, de quo diximus, loci eius epiſcupo eruditus, eccleſiis ibi præfuit, merum eſſe huminem Dominum ducẽs. De quo, ſuo tempore dicemus.

CAPVT XI.

E Rienniu deinde elapſo, Orientales epiſcupi ſcripto alio compoſito, ad Occidentales id miſere: μακρόστιχον, huc eſt, lungiorem vocaruut furmulam, ſeu expoſitionem, quùd ſcilicet verba & ſentẽtias plures complecteretur. Verùm ne in eu quidẽ ſubſtantiæ Dei numinatim mẽtionem fecere. Eos verò qui filium ex non exiſtẽtibus, aut ex alia ſubſiſtentia quam ex Deo eſſe: & fuiſſe quandoque tempus aut ſeculum, qum ille nun fuerit, dicerẽt, proſcripſere. Sctiptum id pertulit Euduxius Germaniciæ antiſtes, qui etiam poſt Macedunium Conſtantinupolitanæ præfuit eccleſiæ: & Martyrius, & Macedonius Mupſueſtiæ Ciliciæ epiſcup᷒. Occidentales epiſcopi ſcriptum non receperunt: ſufficere ſibi Nicæuam fidei profeſsionẽ, neque ſe vlterius anxiè nimis & curiuſe ĩquitere de ea velle, dicentes: atque illud etiã prætexẽres, aliena lingua libellum ſcriptum eſſe, & ſe verburum ſententiam non intelligere. Lõgior autem illa expuſitio

F ad verbum hæc eſt complexa. Credimus in vnum Deum, pattem omnipotentem, creatorem & factorem vniuerſurum: ex quo omnis paternitas in cœlis & in terra nominatur. Et in vnigenitum filium eius Ieſum Chriſtum, Dominum nuſtrum, ante omnia genitum ex patre, Deum de Deo, lumen de lumine, per quẽ facta ſunt omnia in cœlis & in terra, viſibilia & inuiſibilia: Verbum exiſtentem, & ſapientiam, & virtutem, & vitam, & lumẽ verum. Qui extremis diebus propter nos homo factus, & ex virgine ſãcta natus, crucifixus & mortuus & ſepultus, tertia die reſurrexit: & receptus in cœlos, ſedet ad dextram patris, venturus in conſummatione ſeculorũ ad iudicandũ viuos & mortuos, & reddendum cuique ſecundum opera eius. Cuius regnũ interminatũ, & in infinita ſecula permanet. Sedet enim in dextra patris nõ tantũ in ſeculo iſto, ſed & in futuro. Credimus verò & in Spiritũ ſanctũ, hoc eſt, in Paracletũ, quem Apoſtolis promiſſum, poſt aſcenſionem ſuam in cœlos, miſit, vt doceret & ſuggereret eis omnia: per quẽ etiã ſanctificãtur, quæ ſincerè in ipſum credũt animæ.

A Qui verò dicunt, ex non exiſtentibus eſſe filium, aut ex alia ſubſiſtentia, & non ex Deo: & quòd fuerit aliquando tempus, quum non fuerit: eos alienos nouit eſſe ſancta Catholica Eccleſia. Nun minus & eos, qui dicunt tres eſſe Deos, aut Chriſtum non eſſe Deum ante ſecula: neque Chriſtũ, neque filium Dei ipſum eſſe: aut eundem eſſe & patrem & filium & ſpiritum ſanctum, aut ingenitum filium: aut quòd non ex propoſito neque volũtate pater filium genuerit: anathemate ferit ſancta & catholica Eccleſia. Non enim, ex non exiſtentibus eſſe filium, dicere tutum eſt: quandoquidem nullibi hoc in diuinitùs inſpiratis ſcripturis de eo fertur. Neque ſanè ✶ex alia ſubſiſtentia, præter patrem, prægrediente: ſed ex ſolo Deo germanè ſeu natiuè ipſum genitum eſſe, docemus. Vnũ namque ingenitum & principij expertem Chriſti patrem, diuinum docet verbum. Sed neque illud, fuit aliquando quum non fuit, quod præter autoritatem ſcripturæ periculoſè dicunt, tanquam temporale interuallum præconſiderandum: ſed ſolus, B qui eum ſine tempore genuit, Deus contemplandus. Nam & tempora & ſecula per ipſum facta ſunt. Neque verò † ſimul principij expers, neque ✶ ſimul ingenitus cum patre filius eſſe putandus eſt. Etenim ſimul principij expertis & ſimul ingeniti, nullus propriè pater aut filius dicetur. Sed patrem quidem ſolum principij expertem exiſtentẽ & incomprehenſibilem genuiſſe incomprehenſibili, & quem omnes conſequi non poſsint modo ſcimus, filium autem genitum eſſe ante ſecula. Et neque itidem vt patrem ipſum quoque ingenitum eſſe: ſed principium habere, qui eũ genuit, patrem ipſum. Caput namq; Chriſti Deus. Enimuerò tres confitentes res, & tres perſonas patris & filij & ſpiritus ſancti, ſecundum ſcripturas, nõ tres propterea facimus deos. Quãdoquidem ✶ per ſeipſum perfectum & ingenitum, principióque carentem, & inuiſibilem Deum, vnum tantum nouimus, Deum & patrem vnigeniti, ſolum ex ſeipſo eſſentiam habentem, ſolum aliis omnibus abundè † exiſtentiam largientem. Neque ſanè dum vnum Deum eſſe dicimus, domini Ieſu Chriſti pa- C trem ſolum ingenitum, propterea Chriſtum Deũ eſſe anteſecularem negamus: quales ſunt Pauli Samoſateni ſectatores, poſt inhumanationẽ eum ✶ ex profectu deificatum eſſe dicentes, eo quod natura merus homo factus ſit. Scimus enim ipſum, etiamſi ſubiectus eſt patri & Deo, tamen genitum ex Deo, Deum natura eſſe perfectum & verum, & non ex homine poſtea Deum, ſed ex Deo hominem factum propter nos eſſe, neque vnquam deſiiſſe eſſe Deũ. Execramur verò inſuper, & anathemati ſubiicimus, eos qui verbũ quidẽ ipſum Dei, ſed tantũ nudum & ✶ ſine ſubſiſtentia ficticiè vocãt: in alio verò eſſentiã habens, aliquãdo ſanè vt vocale ſeu † enunciatiuum, aliquando verò vt ✶ internum ſeu mentale à quibuſdam dictum. Chriſtum autẽ ipſum & Dominum & Deũ, & mediatorem, & imaginem Dei eſſe ante ſecula nolunt: ſed eum ex eo tẽpore Chriſtũ eſſe factum & filiũ Dei dicũt, ex quo noſtram ex virgine carnẽ aſſumpſit, ante trecẽtos quinquagĩta annos. Ex eo enim tẽpore initiũ regni Chriſtũ habuiſſe, & finẽ id habiturũ eſſe poſt conſummationem & iudiciũ, volunt. Tales autem ſunt Marcellus & Photinus Ancyrani in Galatia, qui anteſecularẽ ſubſiſtẽtiam & D diuinitatẽ Chriſti, & ſimiliter interminatum eius regnũ abolent, eo modo, vt ipſis videtur, monarchiã ſeu vnius imperium conſtituentes. Nos enim ſcimus, eſſe non ſimpliciter verbum enunciatiuũ, aut internum: ſed viuentem Deũ verbum, per ſeipſum ſubſiſtẽtem, & filiũ Dei & Chriſtum, & ita ✶præſcienter ſimul exiſtentem & ſimul agentem ante ſecula cum ſuo patre, & ad omnẽ eius adminiſtrantẽ creationẽ, ſiue inuiſibiliũ ſeu viſibiliũ, vt qui † ſubſiſtentiale verbum ſit patris, & Deus ex Deo. Hic enim eſt ad quem pater dixit, Faciamus hominem ſecundũ imaginẽ noſtrã & ſimilitudinẽ, qui & à patribus viſus eſt quũ legẽ ferret, & loquutus eſt per Prophetas: & qui poſtremò homo factus eſt, & patrẽ ſuum omnibus hominib. manifeſtauit, quique regnat in ſecula ſeculorũ. Siquidẽ nihil nouæ dignitatis Chriſtus aſſumpſit, ſed cum antea perfectũ, & patri per omnia ſimilẽ eſſe credimus. Atq; itidem, eundẽ eſſe patrẽ & filiũ & ſpiritũ ſanctum, & vnius eiuſdẽq; rei & perſonæ tria hęc nomina impiè accipientes, meritò ab Eccleſia E proſcribimus: quoniã patrem qui cõprehendi nequeat, atque perpeſsioni obnoxius non ſit, & comprehẽſibilem, & perpeſsioni obſtrictum per inhumanationem cõſtituunt. Tales ſunt, qui Patropaſſiani apud Romanos, Sabelliani apud nos dicũtur. Siquidẽ nouimus patrem quidem, qui miſerit, in ſuo immutabilis diuinitatis ſtatu permanſiſſe: qui verò miſſus eſt Chriſtũ, inhumanationis œconomiam & munus obiiſſe. Conſimiliter autem eos qui impiè, non cõſultò neque voluntate genitum eſſe Chriſtũ dicunt, neceſsitatem videlicet quandam imponentes, & ſubſtantiã volontate & delectu carentẽ Deo tribuentes, ita vt inuitus filiũ genuerit, impiiſsimos & à veritate alieniſsimos cognoſcimus. Quoniam aduerſus cõmunes de Deo ✶noticias, atque etiam aduerſus diuinitùs inſpiratæ ſcripturæ ſententiam, talia de eo ſtatuere audent. Nos etenim † abſolutiſsimæ poteſtatis eum eſſe, perfectiſsimique ✶ iuris ſui Deum ſcientes, ſponte & voluntate ſua filium genuiſſe, piè exiſtimamus. Et cum timore illud de eo dictum eſſe credentes, Dominus creauit me in initio viarum ſuarũ ad opera ſua: non itidem eum vt creaturas factu- F ráſque eius gẽitum eſſe arbitramur. Impium enim eſt, & ab eccleſiaſtica fide alienum, cõditorẽ cum creaturis per eum conditis comparare, eundẽmq; etiam generationis modũ cum eis quæ ab eo ſunt aliena habere putare. Solum namque, & ſolo ſeu vnico modo vnigenitum filium germanè ſeu natiuè atque verè genitum eſſe, nos diuinæ literæ docent. Quin neque dum filium per ſeipſum eſſe, viuere, & exiſtere conſimiliter patri dicimus, propterea eum à patre ſegregamus, loca & interualla quædam inter eorum coniunctionem corporaliter imaginãtes. Credimus enim ✶ ſine medio, & † ſine ſpacio vllo, ipſos coniunctos eſſe, & inſeparabiliter à ſeipſis exiſtere, patre quidem complectẽte, & ✶ pectori applicante filiũ totũ: filio verò toto prorſus † deuincto & ✶ applicato patri, eóque ſolo perpetuo in ſinu paterno cõquieſcente. Itaq; in modis omnib. perfectã & ſanctiſsimã trinitatẽ credentes, patrẽq; Deum dicentes, & filium, non ipſos duos deos, ſed vnum confitemur, iuxta diuinitatis amplitudinem, & vnam certam abſolu-

Marcellus, Photinus, hæretici.

Patropaſſiani. Sabelliani.

* [illegible] Quod etiam aliter, & fortaſſe rectius ita verti poteſt: Patre quidem rerum vniuerſarum per omnia cum ſumma poteſtate imperium obtinente, & filium obtinente, &c. † [illegible] Socrat. lib. 2. capite 19.

A tamque regni coniunctionem. ⋆ Vniuerſarũ quidem rerum per omnia cum ſumma poteſtate† imperium obtinente Patre omnium, & ipſius filij: filio autem patri quidem ſubiecto, extra verò eum vniuerſa poſt eum quæ per ipſum facta ſunt regente, & ſpiritus ſancti prolixe ex volũtate patris gratiam ſanctis donante. Ad hunc enim modum, ordinem & rationem monarchiæ vniúſque imperij in Chriſto conſtare, nobis ſacra prodidere oracula. Hæc vt poſt breuiorem fidei formulam fuſiua expuoeremus, neceſsitas nobis impoſita eſt, non per ſuperfluam ambitionem, ſiue venditationem: ſed vt omnem alienam ſuſpicionem contra ſententiam noſtram conceptam, apud eos qui res noſtras ignorant, abſtergeremus: & vt Occidentales omnes quùm calumniæ aduerſariorum impudentiam, tum eccleſiaſticam Orientalium opinionem cognoſcant, cui opinioni diuinitùs inſpiratæ ſcripturæ, quæ apud eos inuiolatæ conſeruantur, nec nullam coactam aut violentam interpretationem, perhibent teſtimonium. Hoc quidem modo prolixius illa expoſitio fuerat inſtituta.
B

CAPVT XII.

Vt autem ab Occidentalibus eſt repudiata, Conſtans Cęſar vnum illud a fratre ſibi dari poſtulauit, vt Paulus & Athanaſius ſedea ſuas reciperent. At quum literis ſuis nihil effeciſſet, propterea quòd aduerſarij contrà niterentur: & quum populus ea de cauſa ſeditionem moueret, Paulus & Athanaſius rurſum Cõſtantem adiere, & vt vniuerſalis Synodus cogeretur petere, vt de profeſsione fidei, & de eorum cauſis accuratius res explorari poſſet. Exautorationis enim ignominiam ſe propter fidei ſinceritatem ſuſtinere affirmarũt. Quapropter de duorum Imperatorum iſtorum ſententia ſtatutum, vt vtriuſque imperij epiſcopi ad diẽ certum Sardicam, quæ Illyrica ciuitas eſt, conuenirent. Id quod Conſtans ſic petierat, Conſtantius autem aſſenſerat, vt videlicet ſeditio ſolueretur.

Indicitur Concilium Sardicenſe de Cõſtantij & Cõſtantis voluntate. 300. epiſcopi Occidentales, Orientales epiſcopi 76. Sabinus Heracleæ Thracia Macedonianorum epiſcopus. Iſchyras [illegible] [illegible].

Atque ex Occidentis partibus circiter trecenti cõ
C uenere epiſcopi, ſicuti alicubi ſacer dicit Athanaſius: ex Oriente verò, Sabino Macedoniano referente, ſex & ſeptuaginta. Quibus accenſus eſt & Iſchyras ille, ex ſeſe ortus presbiter. Ob quam cauſam, quum negocium ei cum Athanaſio eſſet, in aduerſariorum partes conceſsit, apud quos propter mendacia conficta epiſcopus apud Mareuten eſt creatus. Reliqui autem anguſtias conſtituti tẽporis prætexentes, atque alius aliam cauſam allegantes, non comparuere. Potiſsimùm verò in Iulium culpam eius rei conferebant, quum quidem menſibus viginti ante epiſcoporum aduentũ dies eſſet conſtituta. Decimus is erat annus, ex quo Cõſtantinus, Imperatoris vtriuſque pater, ad meliorem migrauerat vitam. Et Orientales, qui † Philippopolim in Thracia venerant, Occidentalibus, qui Sardicæ iam præſtò erant, ſcripſere, vt Athanaſium, eiúſque ſtudioſos, vt quibus ſacris miniſteriis interdictum eſſet, à concilio remouerent: aliter enim fieri non poſſe, vt in vnum conuenirent. Quod quidem poſtea quoque, quum Sardicæ eſſent, obtinere contendebant. Occidentales autem, atque in primis Hoſius Cordubenſis Hiſpanus, & Protogenes Sardicenſis, reſpondere, nun- D
quam ſe communionem illorum deuitaſſe, neque porrò etiam vitaturos eſſe: quum Iulius epiſcopus Romanus, cauſa eorum perſpecta, iniquè eos inſidiis circumuentos eſſe iudicarit. Adeſſe ipſos quoque, & redarguere iniquum illud iudicium velle. Plura quoque alia vltro citróque & ſcripſere, & per internuncios alteri alteris ſignificauere. vnde maior etiam inter eos eſt excitata ſimultas, maius odium, dies quoque conſtituta præteriit. Et confeſtim diſceſsione facta, ſeorſimque vtriſque conſilia agitantibus, contrarias alteri aduerſus alteros ſententias tulere. Orientales namque Philippopoli conuentum egere, atque ibi decretis ſuis in Athanaſium, Paulum, Aſclepam, & Marcellũ magis etiam confirmatis, Iulio inſuper Romæ antiſtiti magiſtratum eccleſiaſticũ abrogauere, quod primus ipſe cum illis communicaſſet. Confeſſorem etiam Hoſium ea de cauſa, & præterea quòd amicus Euſtathij & Paulini Antiochenæ eccleſiæ epiſcoporum fuerit, exautorarunt. Deinde & Maximinum Treuirorum antiſtitem, qui primus ad E
communionem Paulum admiſerat, reditúmque eius in vrbem Conſtantinopolitanam procurauerat: inſuper quòd Orientales epiſcopos in Occidẽtem venientes proſcripſerat. Nec iis tantum ſacram ademere dignitatem, ſed & Protogeni Sardicenſi: quoniam Marcellum Ancyranum quem antea calculo ſuo dãnauerat, ope ſua ſubleuaret: atque item Gaudentium, quia quos illi per abrogationem ignominia affecerant, multo proſequeretur honore: & quod aliter de reb⁹ diuinis quam Cyriacus ſentiret, cuius ipſe ſucceſſor erat. Porrò in cauſa fidei ὁμοούσιον conſubſtantiale quidem repudiarunt, τὸ ἀνομοιον inæqualitatis verò opinionem literis in partes omnes ſcriptis diuulgarũt. In quibus locorum pleroxúmq; epiſcopis quoque ſignificarunt, ne eos quos proximè ſententia ſua notaſſent, vel in communionem reciperent, vel literis etiam dignarentur. Alij autem dicunt, eos de fide, iuxta prolixiorem quam præmiſimus formulam, credere iuſsiſſe: in qua ὁμοουσίου conſubſtantialis, verbo nullo meminere: ſed eorũ tãtum qui tres Deos eſſe, aut Chriſtum non eſſe Deum, aut eundem eſ- F
ſe patrem & filium & ſpiritum ſanctum, aut filiũ ingenitum, aut fuiſſe aliquando tempus aut ſeculum quum ipſe non fuerit, dicunt. Hæc quidem epiſcopi Orientales Philippopoli in Thracia agebant. Hoſius autem, & qui cum eo Sardicæ erant, primùm quidẽ illos indicta & deſerta cauſa, propter contumaciam damnarunt: Athanaſiũ receperunt, & quæ aduerſus eum Tyri acta fuerant, anathemate ſunt perſequuti, Marcello epiſcopatum ſuum reddiderunt, quòd ſe diceret nunquam ea ſenſiſſe, de quibus per calumniam accuſatus eſſet. Aſclepæ epiſcopatum Gazæorum autoritate ſua confirmarunt, qui antea etiam multorum antiſtitũ, & maximè Euſebij Pamphili ſuffragio Epiſcopalem ſuſceperat dignitatem, cuius rei certitudinẽ acta iudicij declarabant. Lucium etiam Adrianopolitam, quòd accuſatores eius profugerant, reſtituerunt. Horúmque parœciis & eccleſiis ſcripſerunt, ne alios quàm hos ipſos haberent epiſcopos, eorúmque quamprimũ expectarent aduentũ. Abrogarunt quoq; epiſcopatũ ⋆ Gregorio Alexandrino Baſilio, Ancyrano, & Quintiano, Gazæo:

Diſſidiũ inter Orientales & Occidentales.

Mutua inter eos exautorationes. Maximinus Treuerenſis epiſcopus.

Orientales Philippopoli τὸ ὁμοούσιον [illegible], hoc eſt inæqualitatem in Trinitate inducunt.

Occidentaliũ epiſcoporum Sardicæ acta.

* Legendum fortè Georgio ſuprà cap. 7. [illegible]

† [illegible] Orientales Athanaſiũ & Paulum à concilio excluſos eſſe volunt. Occidentales nequaquam id eſſe cęſent.

A & vt non modò epiſcoporum, ſed ne Chriſtianorum quidem appellatione honorarentur, ſtatuêre. idem fecerunt Theodoro Periothio, Narciſſo Ireonopolitano, Acacio Cæſarienſi Euſebij Pamphili ſucceſſori, Menophanto Epheſio, Vrſicio † Singidonis, & Valenti Murſiæ Pannoniorum epiſcopis, & Laodiceni Georgio, quamuis Synodo Orientalium is non intereſſet. His omnibus dignitate adempta, communione interdixerunt, quòd filium Dei à paterna ſubſtantia ſepararent: & quòd, qui dudum propter Arianam hæreſim reiecti fuerant, eos recepiſſent, & ad ampliorem miniſterij Dei euexiſſent dignitatem. His damnatis, ad omnes vbique epiſcopos miſerunt, vt decreta ea rata haberent & confirmarent, nec non Nicænis placitis conſentirent. Quibus roboratis, τὸ ἀνόμοιον, inæqualitatem repudiarunt, τὸ ὁμοούσιον, conſubſtantiale apertè promulgarunt. Et ſcripto quodam compoſito, quod diffuſius quidem quàm Nicænum eſſet, finitionem autem eius ſeruaret, verbiſque non admodum ab illo differret,

† Singidô lo die S gedanũ dicitur.

Occidentales ὁμοούσιον in Trinitate dānant.

B id paſſim ad loca omnia miſerunt. Ne verò nouare quidquam contra Nicæna decreta viderentur, Hoſius & Protogenes, qui tum Synodo præerãt, cum certa atteſtatione ad Iulium literas dederunt autoritatem ſuam ſe Nicænæ fidei profeſsioni integram relinquere: perſpicuitatis autem gratia, quæ Nicææ conſtituta eſſent, non ita multis latiua extendiſſe, ne ſcilicet Ariani compendio profeſſionis fidei ad abſurdas opiniones eos abducerẽt, qui dialecticæ ſunt imperiti. His ita peractis, domum reuertêre. Et vtrique in ea erant opinione, rectè ab eis quæ ſententiis proſcriptionis ferendis egiſſent, eſſe facta. Orientales quidem, quòd Occidentales, quos ipſi ſacro ordine mouiſſent & reiecissent, eos ad communionem admiſiſſent. Occidentales autem, quòd illi qui Athanaſium & alios damnationis ſententia notaſſent, ante publicam cognitionem profugiſſent. Et quòd ij Nicæna decreta complectebantur: alli verò ea deprauare & adulterare audebant. In Sardicenſi concilio Marcello quoque, de quo ſuprà diximus, Ancyræ Galatiæ epiſcopatum, ſicuti commemorauimus,

Magno cum metu & religione veteres de fide noui aliquid edidere.

C rurſum mandarunt. Nam is Synodo expoſuit, à multis libri ſui ſcripta intellecta non eſſe. vnde illi ſuſpicionem conceperint, eadem ſe cum Samoſateno Paulo & Sabellio ſentire.

Marcellus in Ancyranum epiſcopatū ab Occidentalibus reſtitutus. Eius ſcripta à multis non ſatis intellecta, & proinde pro hæreticis habita. Euſebius Pamphili cõtra Marcellum ſcripſit. Socr lib. 2. cap. 20.

CAPVT XIII.

SCiendum ſanè, Euſebium Pamphili tribus libris ſuſpectum illũ Marcelli commentarium refelliſſe. Scripto namque eo in partes ſuas diuiſo, deinde confutationẽ inſert: idque in toto opere facit. Ex quibus libris Socrates ſcriptor eccleſiaſticus plurima allegat, quapropter Euſebius quaſi Arianus taxatus ſit. Ac deinceps refert, primæ Synodo eum interfuiſſe, aliíſque epiſcopis decretis faciendis conſenſiſſe: ſicuti Euſebius ipſe in tertio ad Cõſtantinum libro memoret. Profert verò idem & piam eius in illud, Dominus creauit me in initio viarum ſuarum, interpretationem, in qua hæc ſic ſcribit. Quòd Dominus ſeipſum creatum eſſe ait, non hoc ſanè ita dicit, tanquam qui antea non fue

Euſebij Pamphili verborum, Dominus creauit me, &c. expoſitio.

rit, ac tum primum eſſe cœperit: vt quemadmodũ D reliquæ creaturæ, itidem & ipſe ex non exiſtente extiterit, quod nonnulli nõ rectè acceperunt: ſed vt conſtans quidem & viuens & præexiſtens atq; ſubſiſtens ante totius mundi conſtitutionem, ad * regendum autem & adminiſtrandum vniuerſa à Domino ſuo, ipſius patre, ordinatus: vt eo loco hoc verbum Creauit, pro verbo ordinauit ſeu cõſtituit, ſit dictum. Apertè certè quidem hominum principes & duces creaturam nominauit Apoſtolus dicens, Subiecti igitur eſtote omni humanæ creaturæ, propter Dominum, ſiue regi quaſi præcellenti, ſiue ducibus tanquam ab eo miſsis. Et propheta ex perſona Dei dicens, Ecce ego firmãs tonitrum, & creans ſpiritum, & annuncians ad homines Chriſtum eius: hoc verbum Creans, non ea ſententia, quòd antea non fuerit, accepit. nõ enim tum Deus creauit Spiritum, quum Chriſtum ſuũ per eum omnibus hominibus annunciauit: neque recens ſub ſole fuit. Sed fuerat quidem ille, & præextiterat: miſſus autem tum eſt, quo tempore Apoſtoli congregati erant, quum inſtar tonitrus E è cœlo ſonitus prouenit, tanquam aduenientis flatus vehementis: hoc verbo Creans, pro eo quod eſt demittens, aut ordinans ſeu ſtatuens, poſito: tonitru verò ipſo, alio quodam modo Euangelicam prædicationem ſignificante. Tale eſt & illud, Cor mundum crea in me Deus: vbi non ille quidẽ tanquam cor non habens, ſed vt tandem habenti & purificaretur & perficeretur, precatus eſt. Et illud, Vt crearet duos ĩ vnũ nouũ hominẽ: pro † cogeret ſeu congregaret. Vide porro an non tale ſit & illud, Induite nouum hominem, ſecundum Deum creatum. Item illud, Si quis in Chriſto noua creatura: & quæcunque ſunt eiuſmodi. Vt ne mireris, ſi metaphoricè & per trãſlationem in verbis iſtis, Dominus creauit me in initio viarum ſuarum: Creauit, pro conſtituit, aut ordinauit dictum ſit. Hæc in tertio ad Marcellum libro Euſebius. Socrates autem hæc quoque hiſce verbis pro Euſebio refert: Quum itaque Euſebius Nicænæ Synodi mentionem faciens, ſoluta eſſe & conſtituta, quæ tum in controuerſiam deducta fuerant, atq; omnes conſenſu vno eadem ſenſiſſe atque dixiſſe F referat, quomodo quidam illum Arianiſare ſuſpicantur? Falluntur verò Ariani etiam, qui illum cum eis ſenſiſſe exiſtimant. Sed dicet aliquis, in ſcriptis eius Arianum eſſe eum videri, propterea quod frequenter dicat, † per Chriſtum. Cui reſpondemus, hac loquutione ſæpenumero eccleſiaſticos viros vſos eſſe, aliíſque, quibus œconomia ſeu mu° humanitatis Seruatoris noſtri ſignificatur. Et ante omnes iſtos Apoſtolus ipſe verba hæc vſurpauit: & nunquã tamẽ veluti prauæ opinionis habitus eſt doctor. Ac rurſum hæc inſert: Non enim oſtendere habebunt, Euſebium principium exiſtentiæ tribuere filio Dei, quanuis in libris eius œconomię ſiue diſpenſationis humanæ verbis abuti eum inueniant. Maximè vero, quod admirator & æmulator Origenis librorum fuit, in quibus vbique filium ex patre genitum eſſe reperiunt, qui Origenis librorum acumen aſſequi poſſunt. Hæc & alia Socrates afferens, ſinceritatem doctrinæ Euſebio adſcribere contendit. Ego quidem talem potius virum eum fuiſſe velim: Eccleſia autem Catholica non talẽ fortaſ-

* ἄρχειν.

Verbũ creare in ſcripturis quomodo accipiatur.

† ſυνάγειν.

Socrates pro Euſebio Pamphili Apologia, eum Arianum nõ ſenſiſſe.

† διὰ χριστοῦ. Offendiculo olim fuit pro ſi Chriſtus ſimpliciter ſine præfatione honoris, & illatione diuinitatis nominaretur.

A ſe iudicat, quam potius ſequi par eſt. An verò ille certò in pietatis ſinceritate ſit, ſicuti iſte qui quidem Nouatianus eſt, dixit, id accuratè certóque occulta omnia perſpicienti Deo relinquendum. Et de his quidem ſatis. Sardicenſi verò conuentu ita peracto, domum ſe quiſque recepit. Ac deinceps Occidens ab Oriente per ſeceſsionem diuiſus eſt. Non amplius enim Occidentales cum Orientalibus, haud eadem ſecum ſentientibus, negotij ſibi quidquam & coniunctionis eſſe voluere. Et communionis finis Occidentalibus fuit inter Illyricum & Thraciam, circa montem qui Suſaris dictus eſt. Vltra eum autem locum propter variantem fidem, minimè inter ſe inuicem communicare voluerunt. Vt verò fieri ſolet, in eccleſiis, calumniæ & diſſenſiones erant. Et ingens turba & confuſio Eccleſiam catholicam inuaſit. Antea ſiquidem, etiamſi diſsiderent, conſuetudine tamen inter ſe iungebantur, nec adeò grauem eam rem putabant. & conſuetudinem eiuſmodi, eundem de Chriſto ſenſum eſſe exiſtimabant. Et vt paucis dicam, eccleſia Occidentalis omnis patriæ
B inſiſtens religioni, contentionis expers, & à ſtudio de dogmatibus nugandi aliena fuit, ſincerè profeſsionem fidei Nicænam ſonans atque profitens. Quamuis etiam tum Vrſicius Pannonius & Auxentius Mediolanenſis conati ſunt eccleſias diſtrahere, & ad Arianam opinionem traducere: efficere tamen id nequiuere, ſede Romana & aliis Occidentalibus epiſcopis vigilantibus, & hæreſis eius ſurculos illico exſtirpantibus. Oriens autem poſt Antiochenum concilium ſeditiones concitauit, & propalàm aduerſus Nicænam fidem diſceptans iudicio contendit: reuera tamen, ſicuti colligere eſt, plures ſententiam Nicæni dogmatis comprobabant, filium ex ſubſtantia patris eſſe cōfitentes: cōtentionis verò cupiditate deuincti, aduerſus verbum τὸ ὁμοούσιον conſubſtantialis, impotentibus animis pugnabant. Nonnulli quidem, ſicuti quidā tradidere, quòd iam inde ab initio contra id verbum ſteriſſent: & quemadmodum eiuſmodi homines facere ſolent, ne victi eſſe, ſi cederent, viderentur, in ſententia propterea perſiſte-
C bant, & vocabulum id abolere ſtudebant: probro ſibi fore, ſi opinionem mutarent, arbitrati. Nonnulli autem, quòd frequenter de his nugati eſſent, ita opinati ex animi ſententia malebant. Et quum ſemel ab eo quod decebat excidiſſent, opinionem ſuam firmiter retinebant. Erant qui indecorū contendendi ſtudium ſecum ipſi perpendentes, ad gratioſiorem declinarent ſentētiam, vel propter gloriam aut timorem, vel propter vim aut familiaritatem, plerunque etiam propter amicitiam, & fortaſſe alias ob cauſas, quibus homines adducti, vt ſeſe res tulit, etiam in his quæ parum decent, gratificantes aliis obſequuntur: denique quòd nonnulli liberè & palàm, quæ ab aduerſariis obiicerentur, redarguere atq; refellere non poſſent. Nō pauci verò eius temporis homines, ineptias prorſus & ſuperfluas nugas eſſe exiſtimantes de rebus eiuſmodi conflictari, ab illorum conſuetudine ſeiuncti, taciti ſecum Nicæna decreta complectebātur & colebant.

Socrates Nouatianus.
Diſsidium apertum inter Occidentales.
Suſaris mōs.
Diſsidij eius magnitudo.
Occidentales conſtantiſsime Nicænum Symbolum retinuerunt.
Vrſacius & Auxentius Ariani.
Orientales verbum ὁμοουσίου exagitarunt.
Hominum peruicacia contentionis ergo.
Hominū à contētione abhorrētiū [illegible]

CAPVT XIIII.

SVpra omnes autem qui in Oriente magna cum libertate ſaniorem doctrinam defenderunt, tenaciſsimè Nicæna decreta retinuere, Paulus Conſtantinopolitanus, & Athanaſius Alexandrinus, epiſcopi, atque cum iis vniuerſus Aegyptiorum monachorū cœtus: quibus præiit Antonius adhuc ſuperſtes, quiq; cum eo erant (plurimi autem erant) in Aegypto & aliis Romani imperij locis aſcetæ: quorum multi vſque ad Conſtantij imperium & poſteriora etiam tempora durauere: quales fuere (Amonem enim, & Thebæum Paulum omitto) eodem verò q; nomine dicti Macarij, hoc eſt beati: Aegyptius ſcilicet ille, & cui † Vrbani cognomē inditum fuit. quales etiam circa Illyricum & Thraciam Martinus Sabariæ natus Pannonius, & Hilarius Pictauienſis, homines admirandi: de quibus paulo pòſt ſuo loco referemus. Multi denique alij aliter ſpectati viri, eiſdem annis viguere, atque in Eccleſiis Dei enituere: inter quos præcipuè eruditione & eloquētia floruit
E Euſebius Emeſenus epiſcopus, Titus Boſtrenſis, Serapion Thmuæus, Baſilius Ancyranus, Eudoxius Germanicienſis, Acacius Cæſarienſis Euſebij ſucceſſor, Cyrillus, qui poſt Maximum Hieroſolymitanam adminiſtrabat eccleſiam, & Theodorus Perinthi⁹: qui omnes doctrinæ ſuę fœtus haud pœnitēdos eccleſiis reliquere. Videtur autem omnes hac in parte gloria præcellere, atque eccleſiam vniuerſalem exornare Ephraim Syrus. Tum quoque extitere, Lucifer, Didymus, & Aetius, admodū quidem illi eximij viri, ſed aduerſus veritatem plurimum etiam pugnarunt. Atque vt ſummatim dicam, præfecti ea tempeſtate eccleſiarum exactiſsimis vitæ inſtitutis dediti erant, à quibus plebex ritè gubernata, Chriſti religionem conſtanter coluit, & indies fides eſt adaucta, atque eccleſia ſenſim pro inſita ei virtute atque bonorum operum ſplēdore, & quòd à ſacris aliiſq; eccleſiaſticis viris prodigia diuināq; miracula fiebant, ad ingentē gloriam peruenit: Græcorum autē ſuperſtitio peſſum iit, & ab improbis nugis ad verā fidē trāſiit. Et quoniā ſanctorū iſtorū virorū facta eſt mentio, faciēdum eſſe duxi, vt breuiter eos, & ſi qui inſuper eo
F tempore illuſtres homines cum laude floruere, oratione perſequar. Ac primo loco percelebres illi cōmemorentur viri, qui Scetis montiúmque eius duces fuere. Vtriq; nomē erat Macario: quorū alter in Aegypto ortus erat, alter Alexandriā patriā habuit, & cognomē Vrbani: ābo certè diuini prorſus viri, atq; in Monaſtica philoſophia admirandi, diuinarū prædictionū non expertes, dęmonū induſtrij expulſores, & prodigiorū ſanationūq; prompti & expediti autores. Horū alter, Aegyptius, ſcilicet, mortuū quoq; excitauit: vt quendam alieni dogmatis ſectatorem, ad credendum mortuos reſurgere, perſuaſione ea adduceret. Hic vltra nonaginta annos vixiſſe perhibetur, quorū plus quàm dimidiam partem in vita ſolitaria tranſegit. Et adoleſcens admodum ſapientię ſtudiis excelluit: & ob id παιδαριογέροντα quaſi puerum ſenilem dicas, cognomen obtinuit. Presbyteri dignitatem quadragenarius ſuſcepit. Vrbanus verò breuiore tempore ad eandem peruenit dignitatem. Exercitia pietatis omnia ad ſummum excoluit, quæ partim ipſe inuenit, partim ex aliis audita modis omnibus

Catholici in Oriente.
Præclari & temporis & orthodoxi viri.
† πολιτικοῦ.
Chriſtianiſmus ſummè floret.
Idolomania interit.
De ſanctis eius ætatis Monachis.
Duo Macarij: Aegyptius, & Politicus, ſeu ciuilis. Mortuum ad fidē reſurrectionis confirmādā excitat⁹.

A absoluere eſt conatus. Adeò autem extenuatus & macie confectus fuit, vt non eſſet vnde pili barbę excreſcerent. Et Aegyptius, cum reuerētia quadam auſterus: Alexandrinus autem quum in aliis omnibus par Aegyptio eſſet, in hoc tantùm ab illo variauit, quòd in colloquiis hilaris & iucundus, vrbanis ſalibus vtens, iuuenes ad ſtudium & exercitationem pietatis adduceret. Horum diſcipulus fuit Euagrius, apud quos Philoſophiæ ſanctioris * præcepta factis exprimere didicit, quum antea verbis ſolis ſapientiæ ſtudium profeſſus fuiſſet. Eodem verò tempore, & eiſdem in locis, cum illis philoſophati ſunt, decantatus ille ** Pambo: atque qui angelicam prorſus, ſi quis alius, & ipſe exercuit vitam * Paelius: item Heraclides Cronius, Paphnutius, Putubaſtes, Arſeſius, & magnus Serapion. Præterea Pitynon ille, qui tamen alibi, apud Atheoas videlicet, aſceterium, ſeu exercendæ pietatis domicilium habuit. Inſuper ingens quoque ille Pachomius, qui dux & autor vitæ Tabēneſiotarum fuiſſe dicitur. Noua autem quædam illis eſt B vitæ ratio, in quibuſdam rebus à reliquis Monachis euarians. Animum enim aſſueſacit ad virtutem aſpirare, & terrena proculcare, & ſurſum reſpicere ſemper: vt facilè deinceps ſit puluerem hunc deponentibus, in cœleſtem peruenire regionem. Siquidem indumentum illis erat melota ſeu pellis ouilla: ſymbolum atque monumentum, vt opinor, generoſæ & fortis illius Heliæ Thesbitæ, rei Venereæ & concupiſcentiæ macerationis atque mortificationis, vt æmulatione & ardore eiuſdem cum illo ſpei, ad continentiam & caſtitatē ſtrenuè graſſarentur. Cæterùm reliquorum quoque Aegyptiorum monachorum amictus, vt opinio fert, ad exemplum aliquod & ſpecimen arcanioris philoſophiæ ſpectat. Non enim illi temerè à communi habitu veſtitum ſuum mutauere. Amiculum namque manicis carens, indicium atq; inſtitutionem eſſe arbitror, ne manus ad iniuriam inferendam faciles ſint & promptæ. Capitis verò tegmen acuminatum, vt ſimplices ſint, & iniurias non vindicent, puréque & innocenter viuant: lactētium puerorum inſtar, quorum capita eiuſmo- C di lineis mitris operiri ſolent, quæ partem rationis principatum imperiúmque obtinentem tegūt atque fouent. Zona porrò, & quæ humeros & brachia comprimit cinctura, promptam alacritatem in miniſterio Dei ſubobſcurè indicat: vt quæ adimplere iuſsi ſunt, ſuccincti perficiant. Fortaſſe autem alij alias reddiderint rationes monaſticæ philoſophiæ appoſitas: mihi hæc dixiſſe ſat eſt. De Pa D chomio verò dicitur, quum primùm in antro quodam conſtanter philoſophiæ huic incumberet, ei angelum cœlitùs aſsiſtentem mādaſſe, vt nouum Monachorum cœtum cogeret. Oportere namque eum qui ritè veriorem irreprehenſibili vita repræſentaret philoſophiam, ducem multorum, quibus prodeſſe poſſet, fieri, eóſque certis inſtituere legibus. His ille dictis, tabulam ei dedit, & ſeipſum vt ſtola indutus fuerat, exhibuit. Quæ ſanè tabula ad hodiernum vſque diem ſeruatur. In eo ſcripto, leges præſcribētis more, expoſitum erat, permitti debere vnicuique, vt quantum poſſet & vellet, ederet, biberet, operaretur: atque itidem vt pro arbitrio ſuo ieiunaret, aut non ieiunaret. Et vt validius cibum capientibus, duriores labores: qui verò parcius alimentis vterentur, & ad pietatis exercitium incitatiores eſſent, leues atque faciles operæ mandarentur. Domicilia autem religioſa circumcirca eis extrui iuſsit, in quorum vnoquoque tres manerent. Cibum porrò in vnis amplioribus ædibus vt caperent conſtituit, idque cum alto ſilē E tio conſidentes: facie ita operta, vt neque alius alium, neque præterea aliud quidquam, quàm menſam & cibum propoſitum cernere poſſet. Cum iis ne alius quiſquam habitu alio in eadem menſa cibum ſumeret, præterquam ſi hoſpes eò diuertens acciperetur. Signis autem quibuſdam, manuum impulſione, vel nutibus rē neceſſariam ab eis quibus ſorte, vt menſæ præeſſent, obuenīſſet, inſinuādo peterent. Quod ſi quis cum illis viuere vellet, vt tribus prius annis mutato paulùm habitu, duriores perferret labores: atque ita tandem arcanis eorum ſacris inſtitutus, eodem cum illis loco eſſet. Veſtimentum autem vt eſſet ſagum pelliceum, & capitis tegmen mitra lanea: quæ mitra quibuſdam purpureis diſtincta filis, puncta ſua haberet, crucis formam referentia. Tunicæ autem & zonæ itidem vt lineæ eſſent: in quibus ſimul & in ſagis conſidentes, ſuper extructis toris mediocrem caperent ſomnum. Domicilium porrò vt ita ſepimēto circumuallaretur, vt id lectum cuiuſque concluderet. Primaria autem & Dominica die vt ad communionem & perceptionem diui- F norum myſteriorum accedentes, ſolutas zonas & ſagula pellicea deponerent. Atque vt duodecies interdiu ſemper orarēt: itidem verò ad veſperam, noctu ſimiliter, & item hora nona tertiò. Et quum cibus eſſet capiendus, vt orationem quamq; pſalmus præcederet. Præterea vt ad numerum Græcarum literarum cœtum monachorum cohabitātium in viginti quatuor ordines diuideret, & cuique ordini congruētem, ſicuti animus, vita & mores cuiuſque ferrent, imponeret appellationem: ſcilicet vt ſimpliciores, ι & κ: qui verò praui eſſent, & minus recti, ξ & ζ vocarentur: atque aliter alij, iuxta cuiuſque inſtitutū, & literæ ipſius habitum, aptum accommodando cognomen. Eiuſmodi ſanè legibus Pachomius monachos ſuos rexit. Quiquidem humanus maximè & Dei amans fuit, eò amplitudinis progreſſus, vt res quoque futuras non ignoraret: quippe quas præcipuè ex continuo angelorum colloquio cognoſcebat. In Thebaide autem philoſophiæ ſuæ officinam habuit, in quadam inſula quæ Tabenna nominata eſt: à qua huc uſque Tabenneſiotæ dicuntur. Qui cum

Euagrius Macarii Ʒ diſcipulus. Catalogus ſanctiorum Monachorū.

** Hunc Sozom. non habet lib. 3. cap. 14.*

Inſtitutum vitæ Monachorum Tabenneſiorū, quorum dux Pachomius fuit.

Non temerè Monachi peculiarem ſibi ſumpſiſſe habitum. Quid ſibi velit myſticè Monachorū habitus.

Monachorū Tabenneſiotarum leges.

Aſceta ratiocinādum ſuis doctum eſt, Monachū, niſi opus faciat, omnino hominem eſſe perſimilem.

Annos tres patiens, hoc eſt probationis.

Perceptio ſacroſanctæ Euchariſtiæ.

Tabenna inſula.

* τὴν δ' ἱερὰν φιλοσοφίαν ἐπίσταντο, ἔργοις μᾶλλον ἢ λόγῳ μόνῳ φιλοσοφῶν.

** *Pambo quum illiteratus eſſet, doctorem Pſalmos exponentem adiit. & quum primum verſum Pſal. 38. (Dixi, cuſtodiā vias meas, vt non delinquam in lingua mea) audiſſet, diſceſsit, ſufficere ſibi inquiens verſum iſtum, vt illum factis exprimere addiſceret. Doctor cum eo expoſtulauit, quòd eum ab eo tempore totis ſex menſibus non vidiſſet. At Pambo reſpondens, Quòd nondum re ipſa verſum primum aſſequutus eſſet, ſe excuſauit. Multi interceſſere anni. & amico cuidam roganti, num verſum eum addidiciſſet? Vix tandem, ait. decem & nouem annis, factis ipſis eum addidici. Eidem aurum certum numerum quidam in pauperum alimenta dedit. &, Numera quod datum eſt, inquit. Tum ille: Numero hac in re opus non eſt, ſed animi affectione pia & benigna. Socr. lib. 4. cap. 23. Idem Pambo ab Athanaſio epiſcopo euocatus, ex eremo Alexandriam venit. Ibi ſcenica geſticulatrice viſa, prolixe illacrymauit. & amicis fletus cauſam inquirentibus, duplicem eſſe reſpondit: alteram, muliercula ipſius exitium. alteram, quòd ipſe nō tantum ſtudij in hoc impenderet vt Deo placeret, quantum illa vt hominibus fœdis placeret. Idem ibid.*

Septies ille e-xoſſā inſtitu-to monachi.

A tempore magna cæpere incrementa, adeò vt ſepties mille,& quidem admodum celebres,vitam eis quas diximus legibus ad exactā prorſus rationem agētes extiterint. Intra Tabennā nanq;, cum quibus etiam Pachomius erat,circiter mille & trecenti fuiſſe dicuntur. alij autem per Thebaidem, & reliquā Ægyptū coluere. Eorum omnium vnū erat inſtitutum,vnus viuendi modus, communia omnia inter ſe habētiū. Inſulam ipſam quaſi metropolim quādam eſſe putabant: & qui ibi rebus præerant,patres. Ex quibus quoque,qui inſtituti eius æmulatores erant,cœtui cuique & domicilio præfectos ſuos accerſentes accipiebant. Hæc de Pachomio. Eadē verò ætate & Apollonius ingenti erga diuinam philoſophiā amore flagrans pollebat: qui quindecimo ætatis anno ſolitariæ philoſophiæ initiatus ſacris, quadragenarius diuinæ obſequēs viſioni in publicum ad loca hominibus habitata rurſus prodiit, atque in Thebaide tuguriolum ſibi condidit. Et quum in primis Dei eſſet amantiſsimus,admiranda edidit opera:nihilq; te-

Apollonius monachus.

B rum omiſit omnium,quin in eis præcipuè excelleret,quęcunque ad id genus philoſophiæ pertinēt. Moribus fuit optimis, & in pietate prolixè docenda magna gratia. In precationibus adeò habuit benignum & propitium Deum,vt ab eo orans nihil non exoraret. Et pro ſapientia ſua ea prorſus perebat,quæ facile Deus tribuere ſolet. Floruit tum quoque Anub ille, quem poſt confeſsionem pro Chriſto in perſequutione obitam, ferunt nunquā poſtea mendacium dixiſſe, neque quidquam terrenæ rei concupiuiſſe:quæ verò à Deo oraſſet,omnia obtinuiſſe: angelóque adeò inſtitutore vſum, pietatis virtute exercenda ad ſummum vſque perueniſſe.

Anub.

CAPVT XV.

** ἱεροσόλυμα. Hilariō Palæſtinus monachus. †Thabatha, Sozo.*

Sedenim de Ægyptiis monachis hæc ſatis eſt dixiſſe. Inde verò etiam Palæſtina * peragrata,eandem philoſophādi rationē complecti cœpit. In qua primus floruit Hilarion: cui patria fuit vicus nomine † Thebaſa, quæ non minus q̄ quin-

C decim ſtadiis à Gaza abeſt,auſtrum verſus ad torrentem ſita,qui mare influens vernaculum à vico ipſo accepit nomen. Quum autem Alexandrinas frequentaret ſcholas, Antonij fama quæ tum increbuerat audita,videndi eius gratia ſolitudinem petiit: & aliquantulum cum eo moratus,item vitæ inſtitutum ſequi conſtituit. Quòd verò ad Antonium quotidie multi ventitarent, voti compos fieri non potuit. Itaq; in patriam reuerſus,quum parentes eius è vita hac migraſſent, ſubſtantia ſua omni fratribus & egenis diſtributa,nihil ſibi ex ea reliquū fecit. Et mox deinde in loco quodam maritimo,viginti ſtadiis à vico diſtante,tuguriū è latere ſibi extruxit, congerie fractarū teſtarum tectum. Cuius tanta fuit latitudo,longitudo,& altitudo,vt ſtantem eum caput inclinare, recumbere antē volentē pedes ad ſeipſum † contrahere neceſſariò oporteret. Hic rebus omnibus p aſſuetudinem, promptam ſibi & facilē faciebat erūnam. Atque in moderatione & tēperantia egregiè elaborans,nullum prorſus ex factis ſuis concepit faſtum, quum quidem ea in re ſuperiorem haberet

†συστέλλειν.

D neminem. Corporis autem voluptates & animæ blanditias edomans,cū inedia,ſiti,frigore,& æſtu ſtrenuè conflictabatur. Moribus integris prędirus fuit,ſermone humanus & placidus: & quæcūque ſacrorum oraculorū didiciſſet, accuratè memoria tenebat. Tantopere porrò pietatis virtute charus Deo factus eſt,vt hodie quoque pro data ſibi gratia,multi à morbis incurabilibus liberentur:& dęmones ab eis profugiant,qui ad monumentū eius accedunt,non tantū apud quos prius ſepultus fuerat Cyprios, verūetiam apud Palæſtinos, ad quos poſtea peruenit. Quum nanque in Cypro degens vitam finiiſſet, traditus ſepulturæ, magno ibi cultus eſt honore. Poſtea Helychas,ex diſcipulis eius celeberrimus,corpus eius arte quadam ſublatum, ad domicilium eius in Palæſtinam detulit. Ab eo tempore,more eius regionis ſic obtinente,publicitùs memoria eius celebratur. Ita nanq; Palæſtini præclaros apud ſe viros cohoneſtate ſolent.

Miracula Ingentia ad diuī Hilarionis monumentum.

Memoria diui eiuſdem.

Sicuti etiam in Abrillo Anthedonio faciunt, & in Alexione Bethagathonio, & in Alaphio Aſalienſi: qui eadem ipſa ætate piè vitam exegere,& E virtutum abundantia maximopere veræ pietatis religionem adauxere, in vrbibus maximè quæ Græcæ eſſent ſuperſtitionis, ſub Conſtantij imperio decertantes. Tum etiam apud Edeſſam accuratiore & angelico viuendi more, magnus ille Iulianus eſt philoſophatus:cuius tanta fuit continentia,vt oſſa carnibus carentia cuti cōſtricta habere videretur. Vitam eius Ephraïm etiam Syrus conſcribendam ſibi eſſe duxit. Porrò Deus ipſe hominū opinionem de eo cœlitùs autoritate ſua confirmauit. nam & variarum ægritudinum ſanationes homini præbuit,& pellendorum dæmonū poteſtatem exhibuit: in quibus omnibus vnū erat promptum & expeditū remedium,precatio. Multi verò & alij per eam Edeſſeni nomi regionem, & apud Amidam, & ad montem Gaugalium, qui dicitur,Chriſtianam philoſophiam ſunt complexi: quorum præfecti erant Daniel & Symeon. De monachis Syris, hæc in præſentia ſint dicta. Deo autem volente,fuſius etiam poſtea & de eis,& de eorum ſucceſſoribus dicemus.

Item Abrilli Alexionis, Alaphy.

Iulianus monachus ad Edeſſam.

Daniel. Simeon.

F

CAPVT XVI.

Apud Armenios verò & Paphlagones,atque in Ponti mūtibus, Monaſticam philoſophiam colere primū cœpiſſe Euſtathius fertur, qui Sebaſtię Armeniorum ſacris Eccleſiæ rebus præfuit. Tanto autē ſtudio conſectatus eſſe dicitur inſtitutū,vitam,veſtitū (quo ſcilicet vtendum eſſet,& quo non) morúmque exactum modum, vt etiā qui Baſilio magno adſcribitur liber, & Aſceticus dicitur,opus iſtius eſſe,à multis feratur. Vulgatum porrò de eo eſt, nimis eum exacta cura & diligentia in abſurdas quoq; impegiſſe obſeruationes,Eccleſiaſtico canoni minimè accōmodatas. Sunt tamen qui eū reprehenſioni eximunt, & quoſdam ex ſectatoribus eius eo nomine incuſant. Nam illi precationibus,in domibus virorum qui in matrimonio viuerent, etiāſi presbyteri eſſent, operari recuſarunt, eóſque nec alloquio dignati ſunt. Diebus quoque Dominicis ieiunia ſeruarunt,& conuentus eccleſiaſticos plurimùm do

Euſtathius Sebaſtenſis Armeniæ epiſcopus, antea monach'

Abſurda ſectatorū eius obſeruationes

A mi egerũt. Locopletes extorres prorſus regno cœlotum eſſe duxerunt. Qui vel ſemel carnes ediſſent, eos repudiarunt. Veſtitum monachorũ aliorum conſuetum reiicienres, nouo atque inſolito amictu ſunrvſi. Sed & alia multa nouatunt. Ab iis multæ non obſcuro loco naiæ fœminæ ſeductæ, ſob continentiæ prætextu, maritos ſuos quibus adoleſcentulæ nupſerant, teliquere. Poſtea autem quũ continere ſe non poſſent, in libidinis lubricũ ſunt coniectæ. Fuere ea eis quę capillo cæſo, quod mulieribus fas non eſt, virilem habitũ ſumpſere. Horum gratia ab epiſcopis finitimis, Gangrenſis apud Paphlagones Synodus coacta eſt: in qua decretum, vt ab eccleſia catholica illi excluderētur, niſi ea quæ diximus omnia anathemate confodere animũ induxiſſent. Quapropter Euſtathius, vt oſtenderet, non importuni aut præfracti moris cauſa, ſed pietatis erga Deum exercendæ gratia, ſe eiuſmodi leges tuliſſe, veſtem inſolitam motauit, & habitu eodem quo teliqui ſacerdotes deinceps vſus, itidem vt illi in publicũ eſt ꝓgreſſus. Et quũ B vita talis eſſet, ſermonem quoque congruentem ei habuit, nō ille quidem eloquentia pollens, quã exactiore cura & diligentia non didicerat, moribus autem admirandis vtens, facile multos perſuaſione ſua quò volebat duxit: adeò vt viros quoſdam & mulieres in ſornicatione degentes, caſtiorem exactiorémq; viuendi rationem ſequi perſuaſerit. Ferunt ſanè, virũ quendam & mulierem per prætextum Eccleſiaſtico more cœlibarum colere aſſimulaſſe, eoſdémq; in clandeſtinæ conſuetudinis infamiam decidiſſe. Euſtathiũ portò magnopere perſuadere eis annisum eſſe, vt congreſſu eiuſmodi ſuperſederent. Quum autem nihil efficeret, altius ſuſpirio ductu, dixiſſe, pleraſque mulieres quæ cum viris ſuis ſecundum matrimonij leges, vt fas eſt, vixiſſent, ab eorum virorum conuictu oratione ſua adductas deſciuiſſe, caſtitatemque complexas eſſe. apud hos autem qui inter ſe contra leges conſueſſent, inefficacem orationis ſuæ ſuadelam eſſe. Atque hic quidem in eis orbis partibus ſũmi inſtituti abſolutæque philoſophiæ dux & autor fuit. In Europa autem per Thraciam C & Illyricum, etiamſi homines monaſticam conſuetudinem ad id vſque tempus ignorarent, non omnino tamen viris Chriſtianæ philoſophiæ peritis regiones iſtæ caruere. Floruit apud hos Martinus ille, qui Sabariam Pãnoniæ patriam habens, quum generis tum militiæ ſplendore adeò clarus fuit, vt honores etiam ſit meritus, & ordines duxerit. Sed illã Cæſarianã diuinæ militiæ poſthabuit. In Illyrico primum philoſophatus: atque inde variis perſequutionibus & inſidiis expertus, ſecedere eſt coactus Multos nanq; ex epiſcopis, qui Arij contagionem conceperant, manifeſtò deprehenſos coarguit. Ac deinde Mediolani ſecum ipſe vixit. Vnde Auxentij, eius vrbis epiſcopi non rectè de Nicænis decretis ſentientis, inſidias veritus, diſceſsit: & ſe in inſulam quandã, quę vernaculo nomine ⁎ Gallinaria dicebatur, abdidit. In hac alimento radicum herbarum vixit. Inſula autem ipſa exigua admodũ eſt, & ædificiis carens, Tyrrhenũ reſpiciens mare. Atq; inde abductus, adminiſtrationem eccleſiæ Turonenſis ſuſcepit. In tantũ verò diuinis reſplenduit donis, vt & mortuos in vitam reſtituerit, prodigiãque & miracula plurima, quæ non multum ab Apoſtolicis abeſſent ſignis, D ediderit. Eodem & tempore & loco ſimul quoq; Hilarius ille viguit, vir diuinus, qui quũ Martinus profugeret, eandem ſoſtinuit fortunã: quippe qui eodem cum illo ardore in fidem ferretur. Hic † Pictauiēſem gubernauit eccleſiam, atque de fide, & aduerſus quoſdam qui alienas à ſana doctrina afferrent opiniones, libros ad perſuadendũ valde appoſitos cõdidit. Apud Italos ſanè & in locis vlterioribus enituere Euſebius & Lociſer, patriæ eloquentiæ vi alios omnes antecellentes. Euſebius etiam eccleſię Vercellenſi præfuit: Lucifer verò, ſicuti mox dicemus, nominis ſui ⁎ hæreſi præiit. Præterea Flauianus & Paulinus clari tũ fuere, qui poſtea Antiochenæ eccleſiæ res adminiſtrauere: quibus etiam Leontius, ꝙ ſententiis ab eo diſcordarent, epiſcopatum abrogauit. Ii ſunt, qui Euſtathio in exilium deportato comites fuere: qui ſanè nihil prorſus tēporibus illis, de ſacris Antiochenę Eccleſiæ curis, ac potius de tota ſinceriore pietate ⁎ vitiari ſuſtinuit. Eadē hac ætate & Ephraim Syrus præclarus fuit, qui quidem longo interual- E lo omnes præceſsit. Hic Niſibin patriam habuit, & in monachorũ philoſophia exercitatus, breui tantum in lingua Syrorũ, quum quidem eam prius ab aliis non didiciſſet, neque ſpecimē aliquod aut ſpem, talem eum fore, præbuiſſet, profecit, vt quũ pietatis exercitio ad ſummũ cõtemplationis peruenerit, tum ſplendore, facilitate & ſuauitate verborum, necnõ denſitate & grauitate ſententiarũ, etiam præclariſsimos quoque Græcorum, qui eloquentia antiquitus excelluiſſent, ſuperauerit. Etenim ſi quis illorum Græca ſcripta in Syrorũ fortè aut aliorum peregrinam linguã transferret, & florentem illam Græcorum ornamentorũ gratia, decentémque nitorem & fucum verborũ detraheret, illico quoque adſcititiis coloribus deficientibus, ſententiarum obſcuritas ſeſe prodebat. At Ephraim lũgè alia erat oratio. Nam quum eo adhuc ſuperſtite, atque etiam defuncto, poſtea libri eius in Græcam linguam conuerterentur, nõ longè ad modum à propria & natiua decedebãt virtute. Mirum quidem auditu eſt, eundem & Græcè & Syriacè legi. Quam ob cauſam magnus ille & F oratione & virtute Baſilius, qui Cappadocũ metropolim epiſcopato ſuo exornauit, ſummopere virum eſt admiratus, eundémq; eruditionis nomine beatum cenſuit. Vt tãti viri tam certò teſtimonio manifeſtũ ſit, communiter quoque à Græcis, qui tum clarum in eloquentia obtinuere nomen, prçſtantiſsimum omnium Ephraim iudicatũ eſſe. Voa ſanè Baſilij talis, nõ temerè prolata eſſe exiſtimanda eſt. Dicitur autem diuinus Ephraim trecentas verſuum myriades cõſcripſiſſe. Multi quoque ei fuere diſcipoli, qui inſtitutionē & philoſophiã eius ſunt æmulati: in quibus celebriores ſunt, Abbas, Zenobios, Abraham, Maran, & Simeon, apud Syros ingenti gloria viri: & alij quibus cum præterea hunc vitæ modum illi communicauere. In locis verò eiſdem, facundia maximè præſtantes, Paulonas & Anarad extitere: qui deinde lapſi,

Fœminæ capite raſo.

Gangrenſis Synodus notarum inſtitutum damnat.

Per fornicatorũ cœlibatum & monachatũ præ ſe ferens.

Diuus Martinus Pannonius.

⁎ In Mari Tuſco contra voluit Lygu ſticus ſita. Mortuorũ reſuſcitatio, et alia eius miracula.

Hilarius Pictauenſis.

Euſeb. Vercellenſis epi.

⁎ Quę & Homonymianorum dicta. Lucifer Sardom. Flauianus. Paulinus. Euſtathius Antiochenus. Ephraim Syrus. ⁎ Hyemtradiciation.

Ephraimũ Baſilius magnus admiratus eſt.

Ephraim ⸗ logog.

Diſcipuli eiuſdem.

Paulonas. Anarad.

† Diuus Hilarius coniunx fuit. Non nocuit tibi progenies, nõ obſtitit vxor, Legitimo coniuncta toro, non horruit illa Tēpeſtate Deus thalamos, cunabula, tædas. Sola erat in precio, quæ nũc incognita vertitur Sordet, & attrito vetus cum plebe cucullo. Bapt. Mantuanus.

Bardeſanes. Harmonius.

Syrorum muſica.

Bardeſanis hæreſis.

A ſana excidere fidei doctrina. Alij inſuper apud Oſroenos fuere, eodem præclari modo, Bardeſanes, & filius eius Harmonius. Et pater quidem nominis ſui hæreſim inſtituit: filius autem Græcis diſciplinis ſatis eruditus, patriis vocibus legitimis modis muſicíſque numeris incluſis, + ordine circulari eas cani inſtituit, quos ex eo tempore hucuſq; Syri pſallentes vſurpant: nõ illi quidem carminibus ipſi ſicuti ab illo ſunt prodita, ſed ſonis tantũ eorum vtẽtes. Nam ille ad paternam delapſus hæreſim, eadẽmq; cum Græcis de animæ generatione & corporis interitu, necnon de futura regeneratione opitulatus, lyricis modulis doctrinas eiuſmodi aſperſit. Quibus multi ex Syris propter verborum venuſtateio & ſonorũ numeros demulſi, paulatim opinionibus talibus recipiendis ſunt aſſuefacti. Cæterùm diuus Ephraim ea re cognita, quanuis Græcarum artium expers, Harmonij numeros moderatus eſt: atque eiuſdem modulis, carminibus Eccleſiaſticæ ſententiæ cõionis, adiectis, Syris ad hoc vſque tempus ea canẽda dedit. Nam
B diuinos hymnos plurimos, quib⁹ Deum in primis celebrat, & laudes præterea virorum qui inſtituto Deo placuere canit, ad Harmonij carminũ leges compoſuit: à quibus, vt equidem puto, per æmulationis ardorẽ, poſteriores eccleſiæ cantores modulorum formulas mutuati, magis etiam atq; magis augere atq; propagare eas ſunt aggreſſi. Qualis igitur is ſermone fuerit, vel ex hoc ipſo cõiicere licet. Vita verò ei valde exacta, & bonis operibus ſpectata fuit. Quietem etiam multo ſtudio eſt ſectatus. Et propter morum caſtitatem tantopere calumnias deuitauit, vt ferè à conſpectu mulieris prorſus abhorruerit. Fertur ſanè, quũ mulier quædam nulla prorſus vitæ diſciplina, & pudore nullo, in anguſto admodũ loco ei obuia facta, ſine cõſultò veluti virum tentatura, ſeu ab aliis vt hoc faceret mercede conducta, oculos ſine intermiſſione in eum coniiceret, increpans in terram eã proſpicere iuſſiſſe, illámque reſpondiſſe: Sed quomodo tandem terram ego intuear? quum æquius ſit te eam reſpicere, qui ex ea conditus ſis, quàm me ortum ex te habentem, proindéque recte te reſpe
C ctantem. Quod mulieris verbũ ille admiratus, deinde ſcripto mandauit. Atq; id Syri in primis memoratu dignum ex illius rebus eſſe cenſent. Et primùm quidem is ſæpe ira victus eſt: poſteaquã autem monaſticæ philoſophiæ incũbere cœpit, nonquam commotus eſſe viſus eſt. Atque aliquando, quum dies multos pro conſuetudine ſua ieiunio trãſegiſſet, & miniſter tempore cibum ei afferret, accidit vt is ollam frangeret. Ephraim verò pudore iuxtà & timore correptum illum videns: Bono, inquit, eſto animo. Quãdoquidem enim obſoniũ ad nos venire renuit, nos age ad id accedamus, & ad ollæ fragmenta conſedens comedit. Enimuerò vt vana etiam gloria ſuperior fuerit, inde liquidò patebit. Deſignabatur vrbi cuidam epiſcopus, & iam qui ſe ad electionẽ abducturi erant, aduenie-bãt. Ac ipſe ſtatim eo cognito, in forum progreſſus, veluti mente captus indecorè gradiebatur, nõ ſatis honeſtè veſtem poſt ſe trahens, & quæ venalia erant ſurripiens, propalámque comedens. Sic ille mẽtis impos exiſtimatus, electionem effugit. Et tantiſper dum alius epiſcopatum reciperet, occultans ſeſe latuit. Plurima ſanè & alia memoratu digna, & qui de eo conſcriptus eſt liber, & pro- D uinciales eius, Romani ſimul & Syri de eo referũt quæ cuiuis cognoſcere eſt procliue. Vnum illud ſanè q̃ memorabile, hiſtoriæ huic inſerere viſum eſt, quod ab eo ante obitum eſt geſtum. Fames ingens Edeſſenorum vrbem premebat: atque ipſe, qui multos annos non fuerat domo progreſſus, tũ philoſophandi ſtudio aliquantũ intermiſſo, prodiit: & in homines locupletes, qui ſic cupiter rerũ neceſſariarum inopia ciues ſuos pereuntes deſpicerent, acriter eſt inuectus, arguens eos, quòd animarum cura neglecta, ſtudium omne in corpore fouendo collocarent. Illi autem integritatem & paupertatem viri obſeruãter veriti, minimè id ſic eſſe affirmarũt: facile enim & promptum eis eſſe, indigentibus facultates diſtribuere: deeſſe ſaltem, qui in eo miniſterio, pro eo atq; deceret, fidelem ſe præberet, omnéſque lucro inhiare, & talia fœdè in quæſtum ſuum vertere, dixere. Tũ Ephraim: Ego verò, inquit, qualis vobis eſſe videor? & illi, Honeſtus atque bonus, reſpondere: & talis prorſus, qui opinioni quæ de eo fertur, vita ipſa reſpon- E deat. Itaque, ille ait, paratus ſum omnibus hac in re inſeruire. Et multo ab eis ſumpto argento, trecentas parauit mẽſas: & + in publicis porticibus eos qui fame affecti erant, acceptos, diligenter & benignè fouit: aduenas quoq;, & alios qui inopia affligerentur, humaniter curauit. Idque tantiſper fecit, dum fames ibi eſt graſſata. Ea verò depulſa, ipſe ad philoſophiæ ſuæ officinã reuerſus, ibi paucos poſt dies vita eſt defunctus. In Eccleſia, clerici miniſterium ſumpſit. Vita autem monaſtica percelebris, ex æquo cum iis qui epiſcopatu, doctrina, & vitæ ſanctitate clari ſunt, laudatur. Hæc pauca ex multis, quæ ab Ephraim rectè piéque facta ſunt, diximus. Res nanq; eius omnes ſi pro dignitate earũ exponere nos oporteret, aut etiam aliorum qui tum in eodem philoſophãdi genere elaborarunt, quomodo ſcilicet eorum quiſque vixerit, & quali morũ inſtituto vſus ſit, qualis ipſe fuit, ſcriptore eſſet opus. A nobis certè quidem id præſtari omnino nõ poteſt, cùm propter orationis & ſtyli tenuitatem, tum quòd res eorum rectiſſimè geſtas ingnoramus. Nam illorũ multi in ſolis degen- F tes locis, vt plurimùm latuere. Quòd ſi nõnulli in vrbibus domicilia ſua habuere, quòd viles eſſe apparerẽt, & nihil ab aliis differre viderentur, cõſultò actiones ſuas celarunt. Nã humana laude repudiata, ſolóque Deo actorum ſuorum teſte aduocato, minimè ab hominibus gloriam ſunt aucupati. Atque equidem de viris qui imperij eius tempore monaſticam philoſophiã ſunt ſectati, & ſecundum eccleſiæ leges perfectè & exactè in pleriſque Romani imperij locis tum vitam exegere, hæc mihi comperta ſunt.

Acute inuerecunda mulieris dictum ad Ephraimum, quod ipſe verſib. Syris incluſit.

Ephraim iram in poteſtate ſua habere didicit.

Eiuſdem facete dictum & factum.

Simulatione inſaniæ, quo minus epiſcopus conſecratus ſit, Ephraim effugit.

Ephraim famis tempore pauperibus eleemoſynas, quas à locupletibus acceperat, diſtribuendo miniſtrat.

† in porticibus ipſos aluit.

Sancti monachi † Adhuc latentes conſectati ſunt.

CAPVT XVII.

TEmporibus autem eis clarus etiã fuit eccleſiaſticus ſcriptor Didymus, ſcholæ ſacrarũ diſciplinarũ Alexandriæ præfectus. Neq; verò laudem in ea eruditione tantum meritus fuerat, verumetiã omne genus alterius ſapiẽtiæ ſummo excoluerat ſtudio. Poëticam nanque & Oratoriam perfectiſ-

Didymus Alexãdrinus doctor, & eccleſiaſticus ſcriptor cæcus, natura ocul. …

A ſimè didicerat de aſtronomia autē & geometria, numerorúmq; proportionibus & conuenientiis nihil eum latebat. In diuerſas philoſophorum opiniones tāta incubuerat, vt eas exactè perdiſceret, cura, vt præterea aliud nihil ſcire videretur, quę ſanè omnia acumine mētis & auditionis perceperat. In pueritia nanque viſum prorſus amiſit, quū elementa prima diſcenda ei eſſent. Ephebus verò artium liberaliū eruditionem adamauit, atq; in ſcholis præceptores audiebat tantum. Eò verò ſapientiæ breui peruenit, amplitudine & celeritate ingenij, vt mathematicarū artium obſcura, & theorematum ſpeculationúmque arcana exactiſsimè addidicerit. Et quum cæcus eſſet, literarū noticiam manuum contrectatione aſſequutus eſſe dicitur: nam earum formas in tabula altius exſculptas, ſæpius tangendo cognouit. Alia porrò, vt ſyllabas, literarúmq; connexiones, & quæ ordine cōſequuntur cætera, propter naturæ acumen, animo & auditu peruestigata percepit. Præcipuúmque ipſe miraculum fuit, quū audiretur & cōſpiceretur. Mul-
B ti quidem vel vt virum eum tantū viderent, vel vt ſuauem gratámque eius orationem audirent, Alexandriam venere. Pro Nicænis verò decretis pugnans, Arianis reſtitit, eóſq; orationis ſuę ſuadela, quā vi nulla adhibere videbatur, preſsit. Et ad eos qui ſecum diſputabant, verba faciens, rerum controuerſarum iudiciū detulit. Et quum ad morem gerendum & cedendum facilis, tum orthodoxis eo nomine charus maximè fuit. Nec ab his tantū, ſed etiā à monachis Ægyptiis magno honore cultus eſt. Præcipuè verò eum clariſsimus ille pietatis exercitio Antonius admiratus eſt. Quem dicunt, quum Alexandriam veniſſet, vt Athanaſio firmæ

Præclarum Antonij Abbatis ad Didymū dictū.

" certæque fidei perhiberet teſtimoniū, hæc ad Di-
" dymum proloquutum eſſe verba: Non eſt Didy-
" me, quod teipſum mœrore conficias, propterea ꝙ
" oculis careas, quos mures, lacertæ, & vilia animalcula habent. Voluptate potius & lætitia efferri te cōuenit, qui itidem vt angeli internis maximè vigeas oculis: quibus clarè immortalem & diuinam
C cognitionem percipis, veritatémq; ipſam exactè perſpicis. Hic hoſce reliquit libros: In totum Pſalmorum librum varios cōmentarios, in Oſeam & Zachariam libros quinque, in Eſaiam libros duodeuiginti, in Euangelium ſecūdum Matthæum & ſecūdum Ioannem non paruos cōmentarios ſcripſit. Inſuper contra Arianos, & de Spiritu ſancto, aliaque ſcripta plurima compoſuit. Floruit eadē ætate Syrus quoq; Aetius, qui ab eis diſputator admittandus habitus eſt, qui diuerſa à nobis docent. In altercationibus quippe, verborúmque contentionibus, ratiocinationibus, & fallaciis ludificantibus, valde cōmotus, vt qui ex profeſſo in rebus eiuſmodi ſtudium omne conſumpſiſſet. Et proinde ꝙ talis eſſet, quódque facilè quidquid ſors tuliſſet, malè feriatus de Deo theologaretur ſeu blateraret potius, ἄθεος & contemptor deūm appellatus eſt. Patria ei fuit Cœleſyria. Cuius pater quum in militia aduerſis rebus conflictatus tandem interiiſſet, bona eius qui tum rerū potiebatur Princeps publicauit. Qua re vnà cum matre Aetius ad extremam redactus pauperiem, ad aurificū artem diſcendam ſe contulit, vt quocūque poſſet modo victum ſibi pararet. Ea arte vbi ſatis eſt vſus, propter ingenij vim ad dicendi diſciplinam eſt cōuer-

Didymi libri.

Aetius.

ἐριστικός.

Ἄθεος is dictus.

Idem propter penuriam aurifex factus.

ſus: Paulinúmq; audiuit, qui ex eccleſia Tyria Antiochiam fuerat tranſlatus. Porrò mortua matre, D cuius gratia aurum conformanti artis operam nauauerat, totus ſtatim in dicendi ſtudium incubuit. Breuique certamē ſubiens, multos diſputādo conuicit. Poſtquam autem Eulalius poſt Paulinum in Antiochenā ſedem eſt collocatus, multitudo ingens motu aduerſus Aetium concitato, vrbe eum expulit. Quo tempore Anabarzū Ciliciæ conceſſit, atque ibi artem rurſus ſuam ita parandi victus gratia exercuit, vt non prorſus dicendi certamen omitteret. Accidit tum, vt Sophiſta quidam Aetij ingenium admiratus, artem ſuam cum eo communicandam duceret. Atque ille in Sophiſtæ domū receptus, homini inſeruiens, omne (vt fieri ſolet) famuli miniſterium præſtitit. Sophiſta grammaticen & logicē ei tradidit. Ipſe verò quum herum ob minus rectam de diuinis oraculis opinionē argueret, mercedē bene de ſe meritæ domus † abdicationem tulit. Atque inde eiectus, cum Athanaſio Anabarzi antiſtite vixit, apud quem Euāgeliſtas exactè excutiēs legit. Deinde Tarſum ad An- E tonium, Luciano martyri notum, venit. A quo Apoſtolum diſcēs, ſatis diu cum eo, quum adhuc in presbyterorum ordine eſſet, manſit. Vbi verò Antonius epiſcopi functionem ſuſcepit, neque iam doctrinæ, qua Aetium erudiebat, vacare poſſet, ille Antiochiam eſt reuerſus. Et ibi quū à Leontio adhuc presbytero (Luciani martyris & hic habitus ſectator) prophetas, atque inprimis Ezechielem doceretur, propter linguæ intemperātiam, & ſententiæ impietatē, inde rurſus eſt expulſus. Itaque Sophiſticam exercens, & certamine cum eis qui clari eo ſtudio erant congrediens, loca multa circumiit. Poſtea verò & medicam artem accuratè didicit. Sopolis in tali diſciplina doctor eiꝰ fuit, vir in eo ſtudio nemini ſecundus. Ipſe etiā Aetius optimus in eo habitus, gratuitò pauperes curauit. Quod ſi aliquādo egeret, noctu ad quempiam artis ſuæ peritū, ne interdiu à ſtudiis potioribus abduceretur, adibat: & aurum, quod accuratiore arte elaborandum eſſet, petebat: atque opere celeriter perfecto, & à conductore operæ ſuæ mercede F accepta, vitā tolerauit. Leontio verò ad epiſcopatum Antiochenum euecto, Aetius ab eo diaconus deſignatus, & ad munus in eccleſia docendi delectus eſt. At ipſe diaconatum ſuſcipere veritus, docendi functionem non reiecit. Atque ibi ſatis diu verſatus, Alexandriam venit, Athanaſium oppugnaturus. Vehementer nanque de conſubſtantiali propugnando Athanaſius egit. Et quū à quibuſdam ad epiſcopatum Aetius recipiendū delectus eſſet, dignitatem eam cōtempſit. Sanè antequam Aetius ad Arianos defeciſſet, tametſi illi ab ὁμοούσιον conſubſtantiale profitentibus diſsidebant, nihilominus tamen preces, hymnos, conſilia & res propè omnes cum eis communicabant, myſtico duntaxat ſacrificio excepto. Ex quo autem ille primus ſeceſsionem facere cœpit, omnibus conſentientis conuentus amicitiæ, & conſuetudinis vinculis ruptis, in aduerſas eis qui in alia eſſent opinione maximè partes per factionē tranſiere. Tum verò & Eunomius Aetij ſapiētiæ fama adductus, ex Cappadocia Antiochiam profectus eſt, & Secundo ſe ibi cōiunxit: qui illum Aetio Alexādriæ adhuc degenti, commendauit. Atque hic alter al-

Idem in morē ſeruum.

Aetius Antiochia expulſus.

Anabarzi Sophiſta operam dat.

Sophiſta ē domo exigit.

† ἀποκήρυξιν

Sacras literas Tarſi diſcit.

Antiochia rurſum exigitur.

Idem medicus factus.

Gratuitò ægrotos curauit.

Sozo. lib. 3. cap. 15 Aetiū primum medicum fuiſſe docet.

Aetius Antonium docet.

Idē epiſcopatū contempſit.

Aetio ſuaſore primùm ſe Ariani à catholicis ſeiunxere.

ἔπειτα λόγῳ τῶν μα-θημάτων

A terri obſtrictus, ille quidem docens, hic autem diſcens, in ſacris vterque deſudabat doctrinis. Ætius Gallo quoq; Cæſari notus fuit: cui quum religio magnopere curæ, tum viri qui ſacris literis & eccleſiis nauarent, chari fuere. Quapropter talium diſſertationum cauſa, in hoc quoq; genere diſputationum, vt illi gratior eſſet, ſe exercuit. Dictus enim eſt Ariſtotelica quoq; opera perlegiſſe, & ad eos qui talia Alexandriæ docerent frequentaſſe. Cæterùm quod in Galli odium, propter peruerſam ſuam opinionem inciderat, iuſſu illius alterum ei crus perfractū fuiſſet, niſi Leontius Antiochenus diſſuaſione ſua cōdemnationis calculum amouiſſet. Verùm enimuerò Gallus in conſpectum ſuum eum primū admiſſum, charum maximè habuit: & ad Iulianum crebrò miſit, quum illum ad Græciſmum & idolorū cultum deficere intellexiſſet, vt ſcilicet hominem ex impietatis barathro extraheret. Quin & diuinarum literarum doctorem illū Gallus inſtituit. Hæc de Ætio. Quomodo autē ad epiſcopatum euectus, non exigua pars eorum fuerit, qui τὸ ἀνόμοιον καὶ ἑτερούσιον, hoc eſt, inæquale & altero ſubſtantiale docuerunt, atque etiam exauctoratus ſolum exilij cauſa verterit: Eunomius autem multo eo deterior, factione eius ſycophantia circumuēta. in locum eius ſuffectus ſit, & de ipſo etiam Eunomio, poſtea dicemus. Eodem tempore Laodiceæ in Syria viri etiā duo floruere cognomines, pater videlicet & filius: vtrique enim Apollinaris nomē erat. Et pater presbyteri, filius lectoris ordinem obtinebat. Ambo Græcarum diſciplinarum, Grammaticæ pater, Rhetoricæ filius, magiſtri erant. Senex Alexādriæ ortus, Beryti docuit: & ducta Laodiceæ cōiuge, Apollinarim filiū progenuit. Et cum Epiphanio Sophiſticam profitente, illi ſimul florentes, eum vt veri amici ſunt complexi. At Theodotus Laodicenſis tum epiſcopus, quòd metueret ne continua illius cōſuetudine ad Græcam impietatem declinarent, familiaritate illius eis interdixit. Sed illis Epiphanij amicitia, epiſcopi edictis potior fuit. Proinde & Theodoti ſucceſſor Georgius, quum multa tentaſſet, vt illorum dirimeret coniunctionem, poſtquam operā ſuam C fruſtra eſſe vidit, Eccleſiaſtica eos prohibuit communione. Quo facto pro inſigni contumelia accepto, filius Sophiſticis fretus ✶ capturis & argutiis, nouam quandam hæreſim inſtituit, nomen autoris ipſius referentem. Eſt & alia opinio, non ob eā quam ſcilicet diximus cauſam, illū à Georgio deſciuiſſe: ſed quòd Georgius aliena protſus & abſurda opinione nunc Arij defendens ſententiam, nunc æqualem patri filiū profitens, conuentui Seleuciæ acto aſſenſiſſet: ea illum arrepta occaſione, diſceſſionem ab eo feciſſe: & quum id nemo curaret, opinionem nouam inducere conatū fuiſſe. Docuere autem Apollinares, Dominū carnis œconomiam & functionem factis ipſis obeuntem, animam nō recepiſſe. Ac rurſum veluti abſurditate ea per pœnitentiam correcta, animam quidem recepiſſe addidere, eam autem humanam non habere mentem. Satis nanq; et pro anima diuinitatem fuiſſe, quæ hominem aſſumpſerit. Atque ea re vna ab Orthodoxis diſsidentes, in aliis eadem quæ Nicænorum decretorum ſtudioſi, ſentiebāt. Verùm de his poſtea quoque loco ſuo dicetur.

Eunomius Aetij ſectator.
Aetius Galli familiaris.
Galli in eundē odium
Gallus Iulianum fratrem ab idololatria auertere per Aetium ſtuduit.
Duo Apollinares.
Epiphanius Sophiſta Laodicēſis, Apollinarij amic.
Apollinares propter obiurgationē quæ illorum cum Epiphanio fuit, excōmunicati. Hæreſis Apollinariſtarum.
✶ πλεκτάναις.
Socrat. lib. 2. cap. vlt.

CAPVT XVIII.

D

FVit tum etiam propter virtutem & doctrinā magnopere laudatus Theophilus ille, qui cognominatus eſt Indus: non ille quidem hæreſis alicuius autor, ſed Arianiſmo plurimum addictus. Qui ſub Conſtantino ab Adiabenis admodū adhuc iuuenis, † obſes, in Romanorum ditionem fuerat miſſus. Adiabene verò regio eſt Indica, ampla & celebris. Ac Theophilus conſuetudine diuturna adeò mores ad Romanorum inſtituta conformauit, vt & monaſticā delegerit vitam, & diaconi ſuſceperit dignitatem, Euſebio Nicomedienſi manus ei imponēte. Quum autē legatio à Conſtantio propagandæ veræ pietatis & confirmandæ fidei gratia, ad Orientales nationes mittenda eſſet, ambitioſa munificentia eam inſtituit: & princeps eius, quem modò dixi, Theophilus deſignatus eſt. Conſtantius ſanè perquàm magnificè, vt q̃ maximè poſſet gratioſum eum redderet, ad ducentos generoſos è Cappadocia equos nauibus impoſitos, aliáq; inſuper dona ad illos perferēda Theophilo dedit, vt ſcilicet illi ſimul & liberalitatis eius amplitudinem & animi magnitudinē admirarentur. E Et Theophilus legationem obiit, eámq; ad finem debitū perduxit. Nam qui in regionibus eis regnum obtinebat, à Græca ſuperſtitione ad veræ pietatis religionem deflexit. Et eccleſias tres in diuerſis locis erexit, non tantum quæ ab imperatore miſſa acceperat donis, ſed maximè etiam quos ipſe addiderat ſumptibus, per animi alacritatem cum illo concertans. Eccleſiarū iſtarum vna in metropoli & principe vrbe totius gentis, Taphorum eam nominant: ſecunda in loco vbi Romanū emporium erat, extrorſum ad Oceanum verſum, regio Adane vocatur: tertia in alia terræ eius parte, vbi eſt quod Perſicum emporium dicitur, in Perſici maris ore cōſtructa. Theophilus porrò rebus apud Homeritas ampliter diſpoſitis, templiſq; eis conſecratis, atque etiam pro rerum copia exornatis, in Adiabenen quam patriam eius eſſe diximus, traiecit: ac deinceps in reliquam quoque Indiam F traſiit, multáque quæ apud eos non ritè agebātur, correxit. Etenim cōſidentes Euangelicum audiebant oraculum, aliáque multa faciebant, quæ ſanctiones Eccleſiaſticæ non iubebant. † Ea omnia pulchrè immutans, ad Eccleſiæ placitum morem compoſuit. Vna ſaltem, & quidem maxima re incommodans, quod τὸ ἑτερούσιον altero ſubſtantiale colere docuit. Porrò ex India & Arabia magna, ad Auxumitas Aethiopes eſt progreſſus, qui in primis rubri maris littoribus habitabāt, quod Oceanus ſeſe illi inſinuans efficit. quod ſanè rubrū mare, in maximam longitudinem protēſum, in duos diuiditur ſinus. Horum alter quidem ad Aegyptū exundans procedit, vbi etiam numen ſibi ſuū ferre deſinit: quē antiquitùs filij Iſraël Aegyptios fugientes, ſiccis pedibus tranſiere. alter ad Palæſtinā excurrit, prope vrbem cui vetus nomen eſt Aela.

Theophilus Indus.
† vel ὅμηρος.
Adiabene. Apud Plin. Adiabene Aſſyriorū eſt initiū, lib. 6. cap. 13.
Theophilus ad Orientales populos legatus à Conſtantio miſſus, Chriſtianiſmi propagandi gratia.
Taphorum.
Adane regio. Homeritæ Arabiæ populi ſunt. Plin. lib. 6. cap. 28.
Res Eccleſiaſticas in Oriente Theophilus ordinat.
Auxumitæ populi. Rubri maris duo ſinus.
Aela vrbs.

† *Apud Suid. eſt, Theophilum hunc veluti quandam Apoſtolicam imaginem fuiſſe, qui etiam Iudæa cuiuſdam mortuum reſuſcitaſſe dictus ſit. Teſtatumque id de eo eſſe Thalaſſium familiarem eius, virum in quem mendacij ſuſpicio non caderet: multóſque præterea alios, qui ætate ea vixere.*

A In rubri iſtius maris partibus exterioribus, ad ſiniſtram Auaumitæ ſunt, quorũ metropolis eſt Auxumis. Ante hos verò ad extimum pertingentes Oceanũ, Orientem verſus, Aſſyrij: apud quos etiã hanc appellationem habent, quos Alexãder Macedo ex Syria pulſos, colonos eò deduxit. Ii ad hoc vſque tempus patria vtũtur lingua. Omnes autem nigerrimi ſunt, acutis ſolis radijs eos adurentibus. Apud quos maxime prouenit xylocaſia, & caſia, & caſamum, & cinamomum: necnon innumerabilis elephantorum multitudo. Et Theophilus rectè conſtitutis Auxumitarum rebus, in Romanorum reuerſus eſt ditionem. Atque poſt reditum in magno habitus honore, ſuam quidem ille vrbem, aut eccleſiam, cui epiſcopus præeſſet, ſortitus non eſt. Vbique tamẽ locorum propter hominis reuerentiam, in eum vt miraculum quoddam, omniũ conuerſi oculi erant: donec Aetio & Eudoxio in exilium, quod conſilia cum Gallo cõmunicaſſent, eiúſque rebus fauiſſent, actis, & ipſe Heracleam in Pontum eſt deportatus, Gallo in intimis habitus.

Auxumitæ. Aſſyrij.

Exiliũ Aetij Eudoxij, Theophili.

B

CAPVT XIX.

Ex Philoſtorgio, de amne Tigride.

Sed enim, quę Deo inuiſus Philoſtorgius de ſententia Theophili, quem diximus, memoriæ literis mãdauit, ea nunc paucis perſtringemus. Dicit enim, in ſinũ Perſici maris, quo ea in parte Oceanus ſeſe effundens, vaſtum & circumcirca multas gentes complectens efficit, quum alios maximos fluuios, tum Tigrim ſe vndis ſuis inferre. Qui cum Apeliotem verſus ſub Hyrcano mari in Cordyæis manifeſtò ſibi ipſi redditus emerſit, iuxta Syriam profluens, ſimulátque Suſidem terram pertingit, Euphrate ibi ſe ei commiſcente, magnus iam & aquarũ vi rapidus, ingenti & fragoſo ſonitu prouoluitur. Vnde illum Tigridis feræ cognomen accepiſſe ferunt. Priuſquam autẽ in mare delabitur, in duo ingentia flumina ſciſſus, oſtiis duobus longè inter ſe diſsitis, in Perſicũ ſe mare conijcit, multum terræ in medio concludens: eámque fluuialẽ

C ſimul & maritimam inſulam efficiens, quam gens Meſenorũ incolit. Euphrates autem fluuius ex Armeniis manifeſtò apparens exoritur, vbi mons eſt Ararat, ab incolis ita appellatus: ad quem arcã Noæ conſtitiſſe, ſacræ produnt literæ, cuius etiam nunc ibi lignorũ & clauorum non paucæ ſeruantur reliquiæ. Inde primum exiguus profluens Euphrates, quo longius fertur, eo maior exiſtit, plurima alia flumina in alueum ſimul & nomen ſuũ excipiens. Maiore autẽ & minore Armenia emenſa, vltrà progreditur, eam quæ peculiari nomine Euphrateſia dicta eſt, deinde etiam reliquã ſecans Syriã. Hac porrò & illa poſt ſe relicta, omniſq; ★ generis qua fluxit, helice diuulſa, vbi Arabiæ propinquaturus eſt, refringitur: ac obliquè in circulũ contra mare rubrum prolabens, & regionem nõ paruam ſinuoſè claudẽs, ad Cæciam ventum curſum conuertit. Inde vbi inter Boream & Apeliotẽ medius conſtitit, & ad Tigridem flumen procurrit, non totum ſe ei immiſcet, ſed portionibus tantum quibuſdã medio interuallo amiſsis, parte reliqua, eáque maxima & nauigabili, in Tigrim eundem apud Suſas omnis incidit, ac nomine ſuo amiſſo, cum illo in Perſicum deuoluitur ſinum. Id

Meſenorũ regio. Mons Ararat in Armenia.

Reliquiæ arcæ Noæ. De Euphrate. Euphrateſia Syria.

** [illegible]*

D porrò quod intra duo iſta flumina protẽditur terræ, Meſopotamiæ nomen obtinet. Enimuerò Tigris & Euphrates, quibus in locis emergentes appareant, dictum eſt: ſacræ autem literæ noſtræ è Paradiſo eos profluere, veriſsimè commemorant. Ex eo nanque fontes & primordia lymphatũ ſuarum recipientes, fortaſſe ad certum vſque locum ſuper terram profluunt. Deinceps verò à vaſta & harenoſa ſolitudine excepti, atque ibi in profundum per cuniculos abſorpti, non prius deorſum verſum currere deſinunt, quàm ad anguſta & lapidoſa eius terræ loca pertigerint, progreſſúmque eorum ad inferiora præcipitem ſolum durius & ſolidius præpedierit. Vbi vndæ eorũ continuè & cõfertim confluentes, vi & magnitudine ſua directũ eos deinde curſum tenere cogũt. Qui deinde ſubterraneo meatu fluentes, partem aquarum eorum non minimã quæ in medio eſt terra carpente, minores & tenuiores iam ad ea loca perueniunt, vbi ex cuniculis in apertum erumpunt. Quòd illi autẽ occulti ſubterraneo curſu longiſsimè voluãtur, id E nõ debet videri incredibile. Sũt enim & alia paſſim flumina & maxima & rapidiſsima, quę ſub terra feruntur. Apparet id ex eo ſonitu, qui ad aures noſtras ab eis cum ſtrepitu & fragore ruentibus perfertur. Et nonnulli, quod quum ſupra eos fluuios puteos effodiſſent, & quod ſe eis infernè obtulit ſolũ lapidoſum paululũ rupiſſent, vnda perſtrepens curſum ſurſum verſum cum vi quadam moliretur, vix ab eis qui ad ſummũ putei os conſtiterant, ſunt retracti & recepti. Atque illa ſubſequuta in riuũ euaſit, quem nulla cœli ſiccitas propter vim & fluxum perpetuum turbarit. Ineffabilis nanque Dei ſapientia, tãquam venas quæ opus eſſent ſuppeditantes, ſic aquarum procurſus tum occultos tum manifeſtos perfecit. Vnde quoque propheta Dauid illud cecinit: „Ipſe ſuper maria fundauit eam, & ſuper flumina præparauit eã.„ Maria ſcilicet quàm maximis terræ ſinubus theſauri inſtar accumulans, ſolo eorum robuſtius conſolidato, ad tantã vim & molem, quæ in ea inferuntur, aquarum ſuſtinẽdam. Flumina autem, commoda & mirifica conſtitutione tranſitum eis liberũ prębens, regionibus ſemper ex alto ſe ſummittentibus atque recedẽtibus, & ex ſublimioribus ad humiliores oras aquarum ruentium momentis locũ concedentibus. F Idem ipſe coniectura ductus, Paradiſum ad Oriẽtem ſub æquinoctiali ſitum eſſe ait circulo. Primùm ex eo, quòd ad meridiem manifeſtum eſt loca ferè omnia eſſe habitabilia, ad extremum vſque duntaxat mare, quod ★ iam ſol adurit, anno toto radios ſuos in id emittens. Hæc quippe eſt illa quæ media zona dicitur. Deinde quòd is qui nunc [a] Hyphaſis dicitur fluuius, in ſcripturis ſacris Phiſon nominatus, & ipſe è Paradiſo ortum

Meſopotamia.

Tigris & Euphrates e Paradiſo profluunt.

Flumina eſſe ſub terra aliquando fluentia.

Scilicet & experimento in hoc loco metallarij.

Paradiſus vbi ſit.

a Apud Plin. Hyphaſis eſt lib. 2. cap. 73

★ *Hæc quidem veterum prope omnium fuit opinio. Sed patrum noſtrorum memoria inceptore Columbo Ligure, noua Hiſpanorum nauigatio magnam Africæ partem priſcis hominibus ignotã, & plurimas in Oceano meridionali, &c. inſulas habitabiles inuenit. Vt ſatis iam conſtet Oceanum non eſſe mortis magnitudine. Sed in illis atque terris immenſæ etiam magnitudinis (nouũ orbem vocant) abũdare: quas homines colant. Et vniuerſum orbem qui vbique ſit vitalis auræ particeps, non eſſe inhabitabilem. ſed quod antiquitus etiam primum Poſſid. nomen philoſophum Panætij diſcipulum, deinde quoque Auicennam Arabem medicum obſeruaſſe, quorundam eſt opinio.*

Hyphaſis, ſeu Phiſon ſecundũ è Paradiſo pfluit. Caryophyllũ.

A tum ducens, ex Arctois magis Orientis partibus meridiem verſus pfluere videtur, & in eius ipſius oræ Oceanũ aquas ſuas coniicere ex aduerſo Taprobanę inſulæ. Ad cuius fluminis ripas inuenitur quod caryophyllũ vocatur, ſiue id fructus, ſeu flos eſt. Et perſuaſum habent qui ibi habitãt homines, arborem eius, ex eis quę in Paradiſo ſunt, vnã eſſe. Etenim ea quæ ſupra eos eſt terra, admodũ deſerta eſt tota & ſterilis. Quod autẽ is fluuius florem eum adfert, ſatis cõſtat illum ſuper terram totum ferri, neq; vſpiam ſub terram in cuniculos demitti. aliter enim, quod ibi natum eſſet, perferre non poſſet. Habet & aliam flumẽ hoc notam terrenæ cum Paradiſo commiſtionis. Fertur enim, ſi quis febri laboret ardenti, & in flumine eo mergatur, derepentè eum morbo liberari. Tigris verò & Euphrates, quod terram ſubeant, & rurſus emergant, non aliquid inde, vt Hyphaſis, efferre poſſunt. Sed ne Nilus quidem, nam & hunc ipſum inde profluere, inſpiratæ Moſæ literæ teſtantur.

Hyphaſis vnda febrib. medetur.

Geon quoq;, Nilus è Paradiſo fluit.

Gæon ab ipſo, à Græcis autem Aegyptius appellatus. His namque, quantum conijcere licet, è Paradiſo proruens, priuſquam habitabilem orbis

B partem attigit, ſub terram cuniculis immiſſus, inde Indicum mare ſubit, ſub quo in orbem circumuolutus (vt coniectura eſt, quis enim hominum hæc certò aſſeueret & demonſtret?) & præterea ſub omni ea quæ in medio protenditur terra, ad mare rubrum procurrens, ac ſub eo quoque plapſus, in alterũ eius defertur littus, ſub id quod dicitur Lunæ promõtorium, (vbi duos fertur efficere fontes, non parum inter ſe diſtantes, & ſurſum verſum magna vi & fragore prorumpentes) & inde per Æthiopiam prouolutus, in Ægyptum procurrit, per altiſsimas rupes ſtrepitu immenſo præcipitans. Addit inſuper & illud, tractum illum orbis ad Orientem & meridiem omnem, quanuis in immenſo ardore, maxima tamẽ & robuſtiſſima ferre omnia, quæ vel terra vel aqua gignuntur. In eo enim mari admirandæ magnitudinis immania cete reperiuntur, quæ ſæpenumero Oceanum cum nauigãtibus pelago innatantia & emergentia apparuerunt, & terra ipſa elephãtos habet longè maximos & vaſtiſsimos: præterea eos qui † ſpurij elephanti dicuntur, quorum genus cætera

Lunæ promontorium.

In Oriente & meridie terra ſimul & mari magna creantur omnia.

Cete. Elephantes.

† ψευδελέφαντες.

C quidem boues ſunt maximi, pelle autem & colore, ipſaque adeò magnitudine elephanti. Sunt ibi quoque dracones ſiue ſerpentes craſsitudine trabibus non minores, longitudine ad quindecim protenſi orgyas ſeu paſſus, quarum exuuiæ etiam Romam viſæ ſunt perferri. Et apud eas gentes Monoceros, ſeu vnicornis animans, caput draconis habens: & cornu nõ magnum quidem illud, ſed tortuoſum. Mentum illi omne barba obſitum, collũ longum in altum protenſum, & ſerpentis tractui quàm ſimillimum. Reliquum corpus ceruo ſimilius: pedes autem ſunt leonis, cuius effigiem coloribus expreſſam à pictoribus conſpicere licet. Camelopardalis etiam regionis eius eſt ſoboles, quæ quidem aliis partibus cerui magnitudinem refert, proceritate autem cameli corpus imitatur. Collum longiſsimum, & reliquæ corporis proportioni & conuenientiæ minimè reſpondens, in altum rectum geſtat: ac pelle tota à ſummo capite ad imos pedes verſicolore, quàm proximè ad pardalim accedit, pedéſque priores poſteriori-

Dracones.

Monoceros.

Camelopardalis. Diuerſam eſſe ſpeciem ſiue genus à panthera, camela. Horat. Angel. Politian. cap. 3. Miſcell. Simiarũ varia ſpecies.

bus altiores habet. Eſt item apud eos qui dicitur D Ægopithecus, ſimia quædam. Plurima enim ſunt ſimiarum genera: arctopitheci ſcilicet, leontopitheci, & cynocephali, & aliæ aliis multarum animantium ſpeciebus ſimiarum forma permiſta. Quarum permultæ etiam ad nos perlatæ, hoc manifeſtò declarant. Ex quibus etiam eſt is qui dicitur Pan, capite, vultu & cornibus capram referens, & ab ilibus item deorſum verſum caprinis pedibus inſiſtens, ventre autem pectore & manibus mera ſimia: quem tum quoque Indorũ Rex Conſtantio miſit. Quod ſanè animal ad tempus aliquod, quum ferretur in cauea propter ferocitatem incluſum, vixit. Vbi verò mortuum eſt, aromatibus condierunt exenteratum, qui ferebant, & inſolitæ formæ oſtendendæ gratia Conſtantinopolim ſeruatum pertulerunt. Videntur autem mihi animal hoc olim vidiſſe Græci, eóſque inſolentia aſpectus exterritos, Deum ſibi conſtituiſſe: quum ſolenne hoc illis eſſet, vt quæ fidem excellerent, ea in deos referrent. Id quod in Satyro quoque ab eis eſt factum, qui & E ipſe ſimia eſt, facie rubra, ad motum facilis, & caudam habens. Quin & Sphinx ex genere ſimiarum eſt: cuius reliquum corpus, vt aliarum ſimiarum, hirſutum eſt, pectus autem ad collum vſque glabrum. Mammas porrò mulieris habet: totúmque corpus, quà nudum eſt, rubra quædam & tenuis, milij ſpecie, eminentia in orbem circundat, & multum decoris atque gratiæ colori, qui in medio humanus eſt, conciliat: facies pluſculum rotunda & acuta eſt, & ad muliebrem inclinans formam. Vox itidem prorſus humana, ſed non articulata, celeriter cum quadam quaſi indignatione & dolore obſcurum quiddam vociferanti ſimilis: grauior autem eſt & moleſtior, ſi ea acuatur. Ipſum porrò animal ferum admodum eſt, aſtutum & maleuolum, neque adeò facilè domatur. Hoc antiquitùs mihi videtur Thebas Bœotiæ eſſe apportatum: & quum fortè in quoſdam, qui ad ſpectaculum eius confluxerant, inſiluiſſet, & vultus eorum vnguibus deformaſſet, non ferentem Oedipum ciuium ſuorum contumeliam, F feram interemiſſe, & nomen inde illuſtre retuliſſe. Cæterùm fabulæ Oedipo fortitudinis laudem adornantes, alas beluæ iſti affingunt, quod celeriter in obuios inuolaret. Eædem illi pectus mulieris & corpus leonis accommodant: illud propter nuditatis cõmoditatem & muliebris formæ ſimilitudinẽ, hoc propter ferocitatẽ, & quod pluſimum quatuor inſiſtat pedibus. Sermonẽ quoq; ei figmentum tribuit, quòd vox eius humanæ conſonis eſſet: tribuit & ænigmata, quòd obſcura & non intellecta vociferaretur. Neque hoc mirum eſt, nam & multa alia Græci fabulis fingendis mutare conſueuerunt. Hæc eadem regio & aſinos feros magnitudine ingentes fert, pelle mirificè præter morem verſicolores: albo ſcilicet & nigro colore admodum inter ſe variatis, & zonæ quædam à ſumma dorſi ſpina ad latera & ventrem demiſſæ atque ibi diuiſæ, & conuerſionibus quibuſdam inter ſe implicatæ, mirificam & nouam efficiunt plicaturam & varietatem. Sedenim & phœnix, decantatiſsima illa volucris, apud eos eſt: & pſitacum inde ad nos apportari ſcimus, auium loquaciſsimã, & ad æmulationẽ hu

Pan.

Quẽ Græci Panẽ ſimiã deũ fecerunt. Ité Satyrum.

Sphinx.

Fabula de Sphinge & Oedipo vnde originem ceperit.

Onagri.

Phœnix, Pſitacũ.

A manæ vocis accommodatiſsimam. Et item varias punctiſque diſtinctas aues, quas quidam Garamantidas vocant: nomine à gente, vnde plurimæ afferuntur, eis impoſito. Plurima porrò alia apertè eximia & præſtantia ibi gignuntur, quorum multitudinem præſens commemoratio reformidat. Nam & aurum hic naſcitur puriſsimum, quaſi quibuſdam aureis capillamẽtis ſponte ſua è terra exiſtentibus, quæ ſibi inuicem impoſita iacent, & manifeſtum prouentum præbent. Sunt etiam ibi fructus tum pulcherrimi, tum maximi: ex quibus nota ſunt carya. Verum enimuerò & tractus earum gentium, quæ ſupra Homeritas ſunt, vſque ad mare rubrum, bis anno fructus edit: vnde & regionem eam Arabiam felicem cognominarunt. Et omnino cuncta quæ ad Orientem ſolem eſt ora, longè reliquam terram rebus omnibus excellit. Paradiſum autem, quem extremum mare Orientale alluit, quum totius Orientis pulcherrimus & puriſsimus ſit, cœlum lætiſsimũ amœniſsimúmque habẽs, & aquis pellucidiſsimis rigetur, ſatis cõ-

Garamantides aues.

Aurum puriſsimum.

Bis pomifera illis arbor.

Arabia felix.

Paradiſi felicitas.

B ſtat incomparabili præſtantia, quàm terram quæ ſub ſole eſt omnem, omnia gignere & ferre meliora. Atque hæc tametſi per digreſsionem ſunt extra inſtitutum argumentum dicta, tamen neceſſaria, vt puto, eſſe videbuntur doctrinæ piæ & liberalis ſtudioſis. Præter hoſce verò & alij plures extitere viri, qui ſacras literas probè intellexerunt, & de eis copioſè diſſeruerunt. Eos autẽ omnes recenſere, præterquàm quod præſentis operæ non eſt, difficile fuerit. Sed enim nemo me rectè reprehenderit, quòd nonnullos hæreticarum ſectarum auctores aut ſectatores, inter eos viros qui optimè de ſacris religionis profeſsioniſq; noſtræ ſenſerunt atque ſcripſerunt, cõmemoratim. Non enim nunc de fide nobis & opinionibus eorum, iudicium ſumpſimus: ſed propterea tantum mentionem talium virorum, quod ab eloquentia graui & feſtiua multum valuerint, intulimus. Minimè nanque, ſicuti diximus, conſtitutum nobis eſt, de dogmatibus ſententiam ferre: ſed ſimpliciter ita, vt quæque res ſuo tempore ſeſe dedere, exponere, decreuimus, nihil ex arbitrio noſtro te-

Hæretici etiam quidã inter orthodoxos viros nõ temerè recenſiti.

C merè adiicientes. De opinionibus ſanè quidem aliíſque eiuſmodi rebus, manifeſta propalàm extat veritas. Atque de eis, quibus hoc per leges conceſſum eſt, iudicium facere poſſunt. Porrò qui tẽpeſtate ea virtute inſigni & eruditione pręclara excelluere, ij ſunt. Deinceps verò poſteros quoque loco ſuo recenſebimus.

CAPVT XX.

NVnc autem hiſtoriam inſtitutam proſequamur. Non ſolùm quos diximus Dei amantes viri, vita & ſapientiæ ſtudio pollentes, religionem nouis exercitiis adaugẽtes cohoneſtarunt: ſed etiam imperatores ipſi æmulatione paternas res Eccleſiaſticas & diuinum cultum in deliciis habuere. Clerum enim Dei eiúſque liberos & propinquos inſignibus honoribus & immunitatibus decorarũt, boniſque & honeſtis patriis legibus alios & ipſi pro ſuo in Deũ amore, ad religionem adduxerũt. Qui ſanè omnes idolorũ cultum ſimulacrorúm-

Propagatio chriſtianiſmi ſub Conſtantini magni liberis.

que curam ſuſtulerunt: & vbique locorũ clauſtra D Græcorum templis impoſita ſunt, quædam etiã in materiæ * rationem à noſtris reuocata, & funditus ſtatim diruta. Nec paruo illis ſtudio fuit, ſacra eccleſiarum delubra temporis diuturnitate penè collapſa reſtituere, quædam etiam ex ipſis fundamentis conſtruere. Quorum vnum eſt & pulchritudine & magnitudine aliis multis præſtantius, quod apud Emeſam Cõſtantius condidit. Ad hæc lege ſanxerunt, ne quis Iudæus mancipium Chriſtianum, cuiuſcunque tandem ſectæ, ære & libra emptum haberet. Si qui aliter feciſſe compertus eſſet, ſeruum eum publicum fore. Qui ſi eum circumcidiſſe deprehenſus eſſet, capitis ſupplicium eum ſubiturum, bonis eius publicandis. Quum enim conſtitutũ in animis ſuis haberent, Chriſtianum cultum propagare, hoc etiam maximè prouidebant, vt ne temerè à Iudęis aliqui in religionem ſuam pertraherẽtur: ſed potius veræ Eccleſiæ omnes, de quibus aliqua ſpes eſſet, conſeruarentur, & Chriſtiani fierent. Chriſtiana enim pietas ex Gręcis & gentilibus magis incremẽta ſua capiebat. Ve- E cùm enimuerò primùm Conſtantini filij paternã opinionẽ integram certámq; ſeruarunt. & vterq; acer Nicænæ fidei laudator fuit. Conſtans quidẽ ad finem vſque in ea perſtitit: Conſtantius verò aliquandiu eam ſequutus, poſtea τῷ ὁμοούσιῳ conſubſtantialis verbo paſsim iactato, aliquantulum de ſententia ſua ceſsit: non ille quidem ita prorſus ab ea deſciſcens, vt non filium æqualem ſubſtãtia patri apertè profiteretur. Sed Euſebius Nicomedienſis, & alij eius temporis Orientales epiſcopi, virtute & doctrina magnam gloriam conſequuti, diſferre loquutiones has aſſeuerabant, τὸ ὁμοούσιον cõſubſtãtiale, & † ſubſtantia æquale, id quod etiam ὁμοιούσιον æquiſubſtantiale dicebant. Subiiciebant nanque, ὁμοούσιον conſubſtantiale propriè de corporibus dici, vtpute de hominibus & aliis animãtibus, item de arboribus & plantis, quibus omnibus communicatio & generatio ex æquali eſt. ὁμοιούσιον æquiſubſtantiale autem, de rebus materia carentibus vſurpari debere dicebant, veluti de Deo & angelis: horum enim quodlibet, ſi per ſe- ipſum mente & intelligentia quis contempletur, F * pro ſe ſeorſim ſubſiſtat. Quibus verbis, vt videtur, Conſtantius ſeductus, & aliter quàm antea perſuaſus, aliquãtum tranſuerſim eſt actus. Atque equidem, quantum coniicio, animo & ſententia idem is cum patre & fratre ſenſit: verbo autẽ mutato, minimè ſe in pietatis cultu labi putauit, videlicet ſi pro ὁμοούσιῳ conſubſtantiali, ὁμοιούσιον æquiſubſtãtiale diceret. Quod ſanè eis qui id afferebãt rectius certiúſque eſſe viſum eſt. Affirmabant nãque, niſi quis hoc ſic diceret, periculũ deinde eſſe, ne corpus eſſe quod incorporeum eſt & diceret & ſentiret. Id ſanè vt ſtupiditatis plenum, multis ridiculum viſum eſt. Cæterùm illud eos ſcire oportebat, quòd rerum, quas mente & intelligentia cũtemplamur, nomina, à rebus apparentibus † per tranſumptionem neceſſariò accipiuntur. Quod verò poteſt eſſe in nominibus periculum, quũ in ipſa intelligẽtia & mẽte nullus ſit lapſus & error? Inde etiã cõncere eſt, magnũ illum in Theologia Gregoriũ, in ſuis in Iulianũ inuectiuis orationib*, dũ in laudãdo Conſtãtio totus eſt, nõ iniuria mirificis eum ornare præconiis, pietatémque eius ita

** ὕλης λόγῳ [illegible]*

Tẽplũ apud Emeſam à Conſtantio conditum.

Cõſtãtius l. [illegible] C. ne chriſt. mancip. Iud. [illegible] C. de epiſc. et cler.

Conſtans & Cõſtãtius filij [illegible] conſubſtantiale retinent.

Conſtantius epiſcoporum quorundam ſuaſu à verbo receſſit.

† κατ᾽ οὐσίαν ὅμοιον.

Differentia inter ὁμοούσιον & ὁμοιούσιον.

** [illegible] Sozom. vero [illegible]*

† κατὰ μετάληψιν.

Greg. Nazianzenus plane Cõſtãtium non laudauit.

A depraedicare, vt illū, à morte ſcilicet, productū angelicæ etiam virtutes ſtipantes, nouiſque & admirandis honorantes carminibus, ſint proſequutæ: ſicuti in fine Tomi huius exponemus. Neque mirum videri debet, imperatorem rerum administratione occupatum, magnorū hominum ſuaſu verbum hoc approbaſſe: quando multi tum ex ſacris viris animo & ſententia Nicæno dogmati aſſentientes, citra contentionem omnem ſimpliciter id quoq; recepere. Aliqui autem nihil prorſus de vtraque dictione ſuſpicantes ſiniſtri, vno eodémque ſenſu piæ ſententiæ alterutrū vſurparunt. Vnde illud ſatis conſtat, rumorem merum & faſtum eſſe, quod Ariani ſuo videlicet commodo confinxere. Aiunt enim, poſt trecētorum decem & octo ſanctorum patrum cōuentum, epiſcopos multos, in quibus etiā Euſebius & Theognis Bithyni fuerint, noluiſſe filium ὁμοούσιον conſubſtantialem patri dicere, quū quidem formulæ fidei ſubſcripſiſſent. Qua etiam re commotus Conſtantinus, exilio eos mactarit. In ſomnis autem imperatoris ſoB rori diuinitùs oraculo oſtenſum eſſe iniquè illus in exilium actos, qui rectè de Deo opinarētur. Atque deinde reuocatos eos imperatorē interrogaſſe, cúrnā ita aliter q̄ Synodus ſtatuiſſet, ſentirent, qui ſuffragatores & participes ſcripturæ rerúq; aliarū in ea fuiſſent. Atq; illos reſpōdiſſe, nō ex animi ſentētia ſe decretis eis aſſenſiſſe. Timorē enim eos inuaſiſſe, ne cōtentione ea de re orta, īperator ipſe à Chriſtiano dogmate velut inutili & cōtrouerſo deficeret, & ad priſtinā relaberetur ſupſtitionem: qui heri & nudiuſtertius, vt dicitur, Chriſtianus eſſe cœpiſſet, + & non ita pridem baptiſmo initiatus fuiſſet, proindéque conſilio mutato perſequutor Chriſtianorum fieret. Quibus verbis auditis, Conſtantinum exilium quidem illis remiſiſſe, rationémq; conſilij & facti eorum comprobaſſe: meditatum verò eſſe, vt Synodum aliam cogeret. Atque id facere volentem, mortem impediſſe. Conſtantio autem, vt filiorum natu maximo, ⁎ vt conſilium id exequeretur, mandaſſe: + quòd regni adminiſtrationē ſibi nihil profuturā eſſe, niſi omnes cōcordes eſſent, dixerit. Proinde C hunc patris iuſſa tranſgredi nolentem, Ariminēſe indixiſſe conciliū. Sed figmenti iſtius mendaciū, prudenti facile eſt deprehendere [a]. Vigeſimus primus imperij Conſtantij annus erat, quum Synodus Arimini coacta eſt: multis aliis conuentibus ante id tempus celebratis, in quibus maximè quæſtio τοῦ ὁμοουσίου conſubſtantialis, & τοῦ ὁμοιουσίου æquiſubſtantialis, eſt diſputata. Subſtantia autem [b] æqualem patri filiū docere, omnes omnino tenuerunt, donec Aetius Syrus hac de re perperam ſenſit: propter quem, quod malè opinans, nō melius doceret, eodē tempore Arimini & Seleuciæ Conſtantius omnes vndequaque epiſcopos conuenire iuſſit, opinionem eiuſmodi abolituros. Vt iam omnibus liquidò pateat, Conſtantiū non ob eam quam Ariani ementiti ſunt cauſam, Ariminenſem inſtituiſſe Synodum: ſed propter opinionem, quā Aetius perperam vulgauerat. Atque hęc vera eſſe, hiſtoria procedens declarabit. Porrò iſta quanuis per digreſsionem, argumento tamē inſtituto conſentanea, neceſſariò à me ſunt expoſita. Sed eò, vnde diuertimus, redeamus.

Defenditur Conſtantij lapſus.

Arianorū figmentū contra Nicæna decreta.

Apud Sozo. eſt, ... dum baptizatus eſſet. lib. 3. cap. 19.

Ariminēſis Synodus.

** Si quæ illū cū Conſtante ... Cōſtantium Cōſtātinus ætate præſtitit.*

Commentū Arianorū refutatio.

a Sozom. vigeſimus ſecundus.

b Videtur eſſe legendū, inæqualē: infra c. 36. ...

Ariminēſe & Seleucenū Concilium.

CAPVT XXI. D

CONſtans Occidentis imperator, actis Sardicēſibus cognitis, duobus Epiſcopis & Satiano duce quodam, pietate & iuſtitia claro viro, ad fratrem miſsis, per literas etiā quæ Sardicę geſta eſſent, ei declarauit. Et Paulo atque Athanaſio, qui iniuria affecti fuerant, eccleſias ſuas reddere iuſsit. Quum autem Conſtantius fruſtra tempus extraheret, alia epiſtola ei Conſtans inſtitit, vt aut Paulum & Athanaſium reciperet, eíſq; thronos ſuos reddendos curaret: aut niſi hoc faceret, ad bellum ſe præpararet. Atque ille re cum quibuſdam epiſcopis deliberata, de eorum ſentētia, ſatius eſſe ſtatuit, Athanaſio de eccleſia decedere, quàm ciuili decertare bello. Conſtantis literæ Laconicè his verbis ſcriptæ erant: Venit ad nos Athanaſius, & ad ſe epiſcopatum Alexandriæ pertinere probauit. Quapropter illum opera tua fac conſequatur. Alioqui nanque armis eum meis recuperabit. E Hiſce literis adactus Conſtantius, Athanaſiū publica diſpoſita vectura ad ſe vocauit. Atq; illo, qđ aduerſariorum dolos ſuſpectos haberet, reditum differente, iterum ſæpiúſque Conſtantius literis eum ad ſe inuitauit: quas ad fidem dictis faciendam, hiſtoriæ inſerere libet. Conſtantius victor Auguſtus Athanaſio epiſcopo, Diutius tanquam ſæuis pelagi fluctibus te differri & affligi, non patitur manſuetudinis noſtræ humanitas: neque patriis expulſum laribus, boniſque ſpoliatum, atque in inacceſsis feratum locis oberrantem, deſpicit indefeſſa pietas noſtra. Equidem diutius ad te animi mei ſententiam perſcribere diſtuli, ſponte tua te ad nos venturum, atque laborum remedium petiturum eſſe opinatus. Verùm quum fortaſſe conſilium propoſitúmque tuum timor impedierit, literas haſce munificentiæ plenas, ad firmitatē tuā dādas exiſtimauimus: quo citra metum omnē in cōſpectum noſtrum quàm celerrimè venire properes, vt quum integrum ſtatum tuum recipias, tum humanitatem noſtram expertus, in ea quę iuris tui ſunt reſtituaris. Hac enim de cauſa & domi- F num atque fratrem meum Cōſtantem Victorem Auguſtum pro te rogauimus, vt redeundi tibi facultatem permitteret, quo ad eum modum, vtriſque nobis annuentibus, in patriam reducaris, & hoc noſtræ in te gratiæ pignus habeas. Conſtantinus Victor Auguſtus Athanaſio epiſcopo. Etiāſi prioribꝰ literis noſtris tibi ſignificauimus, vt abſque ſolicitudine omni in comitatum noſtrum venires, quòd te maximè in ius tuum reſtituere cupiamus: tamen nunc quoque haſce ad firmitatem tuam dedimus. Quapropter te hortamur, vt diffidentia metúque omni ſepoſito, publica conſcendas vehicula, & ad nos venire contendas, vt quarum rerum recuperādarum deſiderio teneris, earundem potiri queas. Conſtantius Victor Auguſtus Athanaſio presbytero: Quum Edeſſæ ageremus, & presbyteri tui ibi pręſto eſſent, placuit nobis, vt miſſo ad te presbytero, in comitatū noſtrū venire properares: quo in conſpectū noſtrum admiſſus, confeſtim Alexandriam proficiſcerere. Quandoquidē verò plurimū iam præterit tēporis, ex quo literis noſtris acceptis non veniſti: nunc quoque

Cōſtās Athanaſium & Paulū in integrum vult reſtitui.

Literæ Conſtantis ea de re ad Conſtantium.

Conſtātius literis ſuis Athanaſium reuocat.

Literæ aliæ. Cōſtātij eiuſdem ſententia

Aliæ in eandē ſententiā literæ.

A commonere te voluimus, vt aduẽtum ad nos tuũ maturẽs,& ſic patriæ tuæ reſtitui,& voto tuo potiri poſsis. Miſimus autem ad te Aebetam diaconum,vt plenius hæc ad te referret: ex quo animi noſtri voluntatem,te ſcilicet quod optas cũſequuturum eſſe,cognoſcere poteris. Athanaſius epiſtolis Aquileiæ (ibi enim degebat) acceptis, Romam ad Iuliũ,vt de rebus ſuis cum eo conſtitueret,profectus eſt. Cui quidem Iulio & Romanæ eccleſię, ille plurimum attulit lætitiæ,quum literas eis exhibuiſſet. Credebant enim Orientis quoque imperatorem cũ eis profeſsioni fidei aſſentire, qui tam humaniter ad ſe Athanaſium inuitaret. Et Iulius rebus quibus oportuit illum inſtruxit, viaticóque donauit: & literas inſuper ei ad clerum & populum Alexandrinum dedit,quibus ſe lætari & gratulari eis indicat de tanti præſulis reſtitutione. Ad verbum epiſtola hoc modo ſcripta erat.

CAPVT XXII.

Iulij Romanorum epiſcopi ad Alexandrinos pro Athanaſio epiſtola.

B Iulius epiſcopis & presbyteris & diaconis & populo Alexandriam incolenti, dilectis fratribus, in Domino ſalutem: Congratulor & ego vobis, fratres dilecti, vos fidei veſtræ fructum oculis veſtris percipere. Id enim verè quiſpiam fieri dicat, in fratre & coepiſcopo noſtro Athanaſio: quem & propter vitæ eius puritatẽ,& ꝓpter veſtras preces, Deus vobis reſtituit. Ex hoc ſanè perſpicere eſt, puras veſtras charitatiſque plenas orationes ſemper ad Deum eſſe delatas. Cœleſtium enim promiſsionum charitatiſque in Deum memores, quam ex doctrina eiuſdem fratris quem diximus noſtri addidiciſtis, illud certò cognouiſtis,& pro inſita vobis recta fide percepiſtis,non ad finem vſque à vobis ſegregatũ eum iri,quẽ in piis veſtris animis veluti præſentem ſemper habuiſtis. Itaque non multis mihi opus eſt verbis,ad vos ſcribenti. Quæcunq; enim à me dici vobis poſſunt, ea fides prius veſtra anticipauit. Et profectò impletæ ſunt per gratiã Chriſti communes omnium veſtrûm precationes. Gra-

Precum eccleſiæ concordes vis.

C tulor igitur vobis,iterũ enim id dico, inuictas vos in fide animas veſtras conſeruaſſe. Nec minus fratri meo Athanaſio gratulor,quòd tametſi luctuoſa multa eſt perpeſſus,nulla tamen hora charitatis veſtræ & deſiderij in obliuionem venit. Quanuis nanque corpore ad tempus à vobis diſtractus eſſe viſus eſt, ſpiritu tamen cõtinuè veluti præſens vobiſcum fuit. Atque equidem, dilecti, tentationem & ærumnam eius omnem,non puto gloria ſua carere. Nam ſimul & veſtra & illius fides multis eſt perſpecta & explorata. Niſi enim hæc interceſsiſſent, quis tandem credidiſſet,aut vos tantum iudicium,tantúmque erga talem epiſcopum obtinere amorem? aut illum tantis eſſe accumulatum virtutibus? per quas cœleſti etiam ſpe non excidet. Conſequutus nanque eſt variis modis, & in præſentia, & in futuro glorioſum confeſsionis martyrium teſtimoniúmque: quòd multis terra ſimul & mari variè procellis iactatus, inſidias & fraudes Arianæ hæreſis omnes conculcauit & ſæpius per inuidiam in periculum inſidioſè coniectus, mortem contẽpſit: præſidio ſcilicet omnipotẽtis Dei & Domini noſtri Ieſu Chriſti tectus,

Fides in tentationibus perſpicitur.

Explorant aduerſa viros.

D ille ſperauit ſimul & inſidias aduerſariorum ſe euaſurum,& ad vos conſolationis veſtrę gratia rediturum. Et ſimul vobis ex cõſcientia veſtra,præclara tulit tropæa, per quæ ad orbis vſque terminos explorata vitæ ſanctitate præclarus cognitus eſt: multa ille quidem libertate propalàm animi inſtituto & cœleſti doctrina vſus, abundè autem perpetuo & conſtanti ſe à vobis iudicio eſſe amatum teſtatus. Redit igitur ad vos multo etiã ſplendidior, quàm à vobis diſceſsit. Si etenim precioſiorem materiam,aurum dico & argentum ad puritatem ignis explorat: quid nam quiſquã pro rei dignitate de viro iſto dixerit? qui tot & tantis ærũnarum incendiis & periculis deuictis, vobis redditur purus & inſons, non à vobis tantum, ſed à cuncta etiam Synodo receptus. Suſcipite ergo, dilecti fratres, cum omni quæ Deo accepta eſt gloria & lætitia,epiſcopum veſtrum Athanaſium, vnà cum eis qui aduerſarum rerum eius participes fuere. Et gaudete,quòd optatis veſtris fruimini: & quod paſtorem veſtrum, vt ita dicam, deſiderantem & ſitientem pietatem veſtram, ſalutaribus E ſcriptis aluiſtis & potaſtis. Siquidem ei peregrè quoque verſanti, vos ſolatio fuiſtis,cúmq; in mediis perſequutionibus, procellis,atque inimicorũ inſidiis,fideliſsimis animis & mentibus veſtris fouiſtis. Me verò iam exhilarat,quod mecum in animo conſidero & præuideo vniuſcuiuſq; veſtrûm in reditu illius gaudium,& multitudinis ſanctiſsimæ occurſationes, necnon præclarus & feſtos concurrentium hominum conuentus. Et quæ tandem & qualis ea futura eſt dies? quum frater quidem meus reſtituetur: qui verò ante eum fuere, deſtituentur, & honoratiſsimus optatiſsimúſque reditus in lætitiam gaudio pleniſsimam vos efferet omnes? Quod ſanè gaudium maxima ea parte ad nos etiam pertingit,quibus à Deo & hoc cõceſſum eſt,vt in tanti viri notitiam peruenire potuerimus. Sed enim pulchrũ fuerit, epiſtolam precatione claudere. Omnipotens Deus, atque huius filius Dominus & Saluator noſter Ieſus Chriſtus, gratiam hanc vobis perpetuam eſſe velit,qui pręmium admirandæ fidei veſtræ dedit, quam in epiſcopo veſtro præclaro teſtimonio exhibuiſtis: & F vt vobis & poſteris veſtris, & hic & in futuro,bona ea maneant,quę nec oculus vidit,nec auris audiuit,nec in cor hominis conſcendẽre,quę ſcilicet præparauit Deus diligentibus ſe,per Dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum, per quem omnipotenti Deo gloria ſit in ſecula ſeculorum: Amen. Valere vos opto,fratres dilecti

CAPVT XXIII.

Hiſce inſtruct⁹ literis Athanaſius, in Orientem Antiochiam Syrię, vbi tum Conſtantius agebat, ꝓfectus eſt. Eccleſiam autẽ ibi regebat eo tempore Leontius. Ex quo enim Euſtathius exulare iuſſus fuerat,ſicuti ſuprà dixim⁹,primus ſedẽ eã obtinuit Euphronius,cui ſucceſsit Placitus: atq; huic rurſum Stephanus. Hic verò ꝓpter dolum & inſidias,quas ꝑ propinquũ quendã ſuũ animo ſimul & moribus ferociſsimũ,Onagrũ nomine,Roma venientibus Cõſtãtis,qui eaſdẽ quas Cõſtãtius malo-

Epiſcopi Antiochen.

Stephanus epiſ. Antiochenus Legatos Romanos inſidiatur. & periurus epiſcopatu priuatus eſt.

A rum hominum dirimebat * calumnias & cœpta ſiniſtra, legatis, Euphratæ & Vincentio epiſcopis pro Athanaſio miſsis, tetenderat: à Conſtantio in dice, vt ea dignitate indignus, reiectus eſt. Veritati enim aduerſus, omnis generis erumnis eos qui pro vera doctrina ſtabant, affliait. Et forum perambulans, domóſque ingrediens, non viros tantum, ſed & mulieres pudore & ſanctitate vitæ ſpectatas pulſauit, cōuiciisq; proſcidit. Vel ea eo ſolo quod in legatis admiſit, qualis vir fuerit, ſatis coniicere licet. Metuens nanque ne Athanaſius, cuius gratia maximè legatio iſta miſſa fuerat, eccleſias reciperet, ancillam per Onagrū ſuum è proſtibulo mercede conductam, in epiſcoporum hoſpitio collocar: deinde non longè ab eo loco improbiſsimè inſidias per homines ſeditioſos diſponit, vt cum impetu in ſanctorum virorum irruerent ædes.

Euphrates et Vincentius epiſcopi.

** Theodor. lib. 2. cap. 9.*

** Seruatoris Christi opem implorans Theodoret.*

Quorum alter quum impudicæ illius aduenientis ſtrepitum ſenſit, dæmonem efferatus pſalmum † ſuccinuit. Huius fabulæ & ſycophantiæ, vnde & quomodo inſtituta eſſet, quæſitore ipſo imperatore, autor repertus Stephanus, vt nepharij ſceleris
B artifex exautoratus eſt, & Leontius Antiochiæ epiſcopus delectus. Quē Athanaſius propter dogma deprauatum deuitans, cum Euſtathianis, qui in priuatis ædibus eccleſias & conuentus agebant, communicauit.

Athanaſius Antiochiæ cum Euſtathianis communicauit.

CAPVT XXIIII.

Conſtantius vnam Alexandriæ Arianis petit ab Athanaſio

ET Conſtantius quidem non illibenter eum ſuſcepit, nihilominus tamē beneuolentiā humanitatémq; eius tētauit. Captioſo enim ſermone eū, aduerſariorum ſuggeſtione, ſallere volens, ſic ad eum loquutus eſt: Ego quidem de communi Synodi ſententia, Iratriſque & mea, tibi quod optas perficio, & thronum tibi tuum trado. Æquum verò eſt, te quoque mihi hanc reddere gratiam, vt vnam Alexādriæ eccleſiam eis permittas, qui à te diſsidētes, à communione tua abhorrent. Atque Athanaſius: Aequiſsimum ſanè eſt, ô imperator, inquit, vt mos tibi geratur. Sed
C eandem rurſum te gratiam peto, quandoquidem & Antiochiæ quidam ſunt, qui eorum cōmunionem, qui aliter quàm nos ſentiunt hic auerſantur, iube eos quoque eccleſiam ſuam habere, in qua liberè placitas ſibi & ſtatas peragant cæremonias. Ad hæc quum imperator quod diceret non haberet, ſatius eſſe duxit, aduerſarios quietos eſſe, petitionéque ſua vt parum cōmoda ſuperſedere. itaque nihil amplius mouere. Atque illi rectè profectò eam rem putarunt, nihilo ſcilicet minus Alexandriæ res catholicorum incremētum ſuum habituras, quum Athanaſius non ſolùm ſuos à periculo tueri, ſed alienos etiam ad ſe allicere, pro induſtria ſua poſſet. Si verò Antiochiæ, quod ille petebat, fieret, non exigua augmenta Euſtathianis, qui non pauci eſſent, acceſſura. Et fortaſſe eos ad res nouas aſpiraturos eſſe, quū ſine periculo quæ conſueuiſſent, agere poſſent. Ille quoque non minor metus animos eorū ſubiit, quod etiāſi penes eos eccleſiarū eius loci poteſtas ſumma eſſet, non omnem tamen clerum & populum obedientem haberent. Sentētiam enim quam quiſque de Deo obtineret, in choro ſtantes, ad finē pſalmodiæ declarabant. Quidam enim patrem & filium eodem
D honore celebrantes, nōnulli patrem in filio (præpoſitione interiecta obſcurius ſecundas partes filio tribuentes) alij, gloria patri per filium in ſpiritu ſancto: quidam etiam, gloria patri & filio in ſpiritu ſancto, canebant. Primum omnium feruore Antiochenum Flauianum, monachorū coacta caterua clarè accinuiſſe, Gloria patri & filio & ſpiritui ſancto. Quod quidem, vt nihil habēs ſuſpicionis, in eccleſiis Dei obtinuit. Id verò Leontius videns, inhibere eos, qui iuxta Nicænæ fidei traditionem Deum laudibus proſequebantur, non audebat, ſeditionem timens. Atque aliquando caput canis floreſcens manu demulcens, dixiſſe fertur, niuem eam ſolutam lutum multum ſubſequuturum eſſe: ænigmate obſcurius ſubindicans, diſſonantiam celebrandi Dei apud populum aliquādo in ſeditionem euaſuram, neque eos qui factionis ſuæ eſſent, cum reliqua multitudine conſenſuros.

Athanaſius itidē Conſtantium, vt Antiochiæ catholicis eccleſia vna detur, rogat.

Conſtantius petitioni non annuit.

Quare hoc ſic ab Arianis ſedantibus factum.

Antiochia variātes de fide opiniones ſe in hymnis dei exhibuere.

Hymnus, Gloria patri &c.

Leōtij epiſcopi Antiocheni diuinitus pulchre dictum.

Conſtantius Athanaſio & aliis, ſcripto quoq; edito, eccleſias ſuas reddendas curauit: cum quo ſcripto (iubebat enim eos nō grauate recipere) illi in
E vacuam ſedium ſuarum poſſeſsionem rediere. Et Aſclepam Gazæi facile admiſere. Itidem & Adrianopolitę Lucium. Ancyrę verò, Marcello reuertēte, propter Baſilium pulſum non paruus concitatus eſt motus: qui motus aduerſariis ad conuiciandum prębuit occaſionem. Non inuitus quoq; Paulo Macedonius thronum conceſsit, & non ita diu ſeorſim in delubro quodā intra vrbem Synaxim & conuentus egit. Ne ipſi quidem Athanaſio difficilis in Aegyptum reditus fuit. Cōſtantius enim per epiſtolam Georgium acciuerat: qui in patriā indignabundus profectus, ibi vitam egit, ſuas ſibi res gerens. Athanaſio verò alias etiam literas Cōſtantius dedit, quibus ei reditum permiſit: & ea quæ variis modis in iudiciis cōtra eum geſta fuerant, aboleri atq; obliuioni tradi iuſſit. Literas eas, atque itidem alteras, hic ſubiiciendas eſſe duxi, quæ ſic habent,

Athanaſius & alij catholici epiſcopi in integrum reſtituuntur.

CAPVT XXV.

Conſtātij ad eccleſiā Alexandrinā, & Athanaſio litera.

VIctor Conſtātinus Maximus Augustus, Epiſcopis & presbyteris catholicæ eccleſię Alexandrinę.
F Non deſtitutus eſt diuina benignitate reuerendiſsimus epiſcopus veſter Athanaſius. Sed quanuis ad breue tempus humanæ obiectus eſt explorationi, tamen debitum ab ea quæ omnia reſpicit Prouidentia tulit calculum, voluntate Dei & † iudicio noſtro patria ſimul & eccleſia, cuius præfectura diuino ei nutu contigit recepta. Quem æquum fuit, vt ſententia cōſentanea noſtra quoque imitaretur manſuetudo: videlicet vt omnia quæ antehac contra eos qui cum ipſo communione vſi eſſent, decreta ſunt, nunc obliuione obliterentur, ſuſpicióque aduerſus eum omnis deinceps intercidat: & immunitas, quam dudum qui cum eo fuere clerici habuere, pro eo atque decet, literis hiſce confirmetur. Quin & illud noſtræ erga eum benignitati meritò adiiciēdum eſſe iudicauimus, vt vniuerſi, qui in ſacri ordinis albo ſunt, cognoſcant ſecuritatem adauctam eſſe omnibus, qui ei fuere coniuncti, epiſcopis ſimul &

Chriſti gratia Socr.

A pœnis inimicorum.

Immunitas eccleſiaſtica.

A clericis. Certum verò vniuſcuiuſque rectæ ſententiæ indicium erit, ſi cum hoc vnius coniunctúſq; fuerit. Quicunque enim præſtantiore ſorte & iudicio communionem ipſius ſequendam ſibi delegerint, eos omnes ad ſimilitudinem, quæ nos preuenit, prouidentiæ, hac noſtra, Dei voluntate exhibita gratia & benignitate perfrui iuſsimus. Victor Conſtantius Maximus, populo catholicæ eccleſiæ Alexandrinæ. Quum in rebus omnibus propoſita nobis ſit veſtra, quæ ex recta iuris legúmque conſtitutione prouenit, felicitas: & non ignoremus, ſatis diu epiſcopi vos caruiſſe prouidentia Athanaſiũ antiſtitem, virũ propter inſitã ſibi fidei ſinceritatem morúmq; natiuã probitatem hominibus omnibus ſpectatum, æquum eſſe duximus, vt ad vos remitteremus. Eũ ita vt conſuetudo fert & decet, ſuſcipientes, precúmq; ad Deum veſtrarum adiutorem conſtituentes, quæ & vobis congruit, & nobis accepta eſt, concordiam & pacem, iuxta eccleſiæ ſanctionẽ, prolixè ſeruare ſtudete. Minimè enim omnium conuenit, diſcordiam aliB quam aut ſeditionem inter vos concitari in iſta temporum noſtrorum tranquillitate. Atque eam quidem incommoditatem abeſſe à vobis omnino volumus. In precationibus verò, vt eo quem diximus autore & adiutore ſedulò viẽtes, diuinis rebus more recepto inſiſtatis, vos admonemus: vt tali animorum veſtrorum propoſito ad vniuerſorum vota tranſeunte, ex gẽtibus etiam qui adhuc idolorum errori ſunt implicati, ad † ſacroſancti ſacrificij cognitionem peruenire, Alexãdrini charisſimi, maturẽt. Quare vos iterum admonemus, vt in iis quæ diximus perſiſtatis. Epiſcopum verò Dei ipſius nutu & ſententia noſtra ad vos miſſum, libẽter recipiatis, atq; eũ ex animo complectendũ vobis eſſe exiſtimetis. Id quod & vos decet, & mãſuetudini noſtræ conuenit. Vt enim tumultus & ſeditionis occaſionem omnem totum † qui conſultò deteriora cœpta conſectãtur, præcideremus, iudicibus qui apud vos ſunt, literis noſtris mandauimus, vt omnes quos ſeditioſos eſſe cognoſcerent, legum ſubiiciant vindictæ. Itaque quũ vtrunque perſpiciatis, ſimul ſcilicet & diuinã noſtrámque ſententiam, curam etiam quam de vobis atC que concordia veſtra gerimus, & legitimam aduerſus improbos pœnam, ea quæ ſacræ religionis ſanctionibus conueniunt, ritè ſeruantes, & quem diximus epiſcopum omni bonore & reuerentia proſequentes, preces quum pro vobis ipſis, tum pro vitæ totius & reipublicæ proſperitate, ad rerum vniuerſarum Deum patrem fundere ſedulò ſtudete. Eodem exemplo præfectis Auguſtonicæ, Thebaidis, & Libyæ ſcripſit, in quibus & illa fuere. Quod ſi quando antehac cum ignominia & detrimento eorum qui cum Athanaſio epiſcopo communicarunt, quidquam actum reperitur, abolitum id nunc volumus. Immunitatẽ nanque quam clerici prius habuerũt, eandem eos recipere ſtatuimus, & conſtitutionem hãc noſtram ſeruari præcipimus vt reddito eccleſiæ Athanaſio epiſcopo, participes quoque eius quam antea habuere, immunitatem retineant: eam ſcilicet, quam reliqui habent clerici, vt & ipſi ea vtentes gaudeant.

Inuitat ve-ſte ſententes Athanaſij communionem

Cõſtãtius ad populũ Alexandrinum.

† ἱερᾶς θυσίας. Niceph. ἱερᾶς θρησκείας Socrat. lib. 2. ca. 23. Sacra vel genus.

† τὸ ῥᾳδίως τὰ χείρονα.

Conſtantius ad Auguſtonica, Thebaidis, & Libyæ præfectos.

Immunitas eccleſiaſtica.

CAPVT XXVI.

H Uiuſcemodi literis munitus Athanaſius, per Syriam in Aegyptum contendit, & inde per Peluſium Alexã- D driam profectus eſt. Peragrans autẽ vrbes in Aegypto, quos ibi Ariano dogmati addictos reperit, illis exautoratis, quorũ doctrinam exploratam probaſſet, eccleſiarum eis adminiſtrationem committebat. Idque itidem, quum per nationes alias iret, feciſſe dicitur: ſiquidem ibi quoq; eccleſię Arianus gubernandæ mandatæ fuiſſent. Quæ res poſtea ei aliarum criminationum initium & cauſa fuit, quòd nimirum in parœciis, quæ ad iuriſdictionem eius non pertinerent, electionem Eccleſiaſticam vſurpare auſus eſſet. Et quum reditu ſuo non ex aduerſariorũ ſententia inſtituto, propter Cõſtantis amicitiam, maiore eſſet animo: eo minus contemnendus viſus eſt, quo in maiorem illuſtrioremque honorem & gloriam ita euectus fuerat, vt ex aduerſariis multi animos deſponderint: & quod in eum gerebant odio depoſito, communioni eius ſe aggregarint. Quemadmodum quidam Paleſtini fecere, & Ma- E ximus Hieroſolymorum epiſcopus, qui in Licinij perſequutione egregium ſe oſtendit martyrem, quum ei ex oculis alter propter veram pietatem effoſſus eſt. Expoſitis nanque apud hos Sardicenſibus actis, & literis imperatoris quæ idem decernebant exhibitis, in ſententiam eos ſuam Athanaſius pertraxit. Atque illi, Synodo ex Syria, Palæſtina & regione finitima coacta, ad communionem eum receperunt, debitúmque dignitati eius honorem exhibuerunt. Vnde non minima ab eis qui Athanaſio malè volebant, Maximo prouenit inuidia & reprehenſio, quod qui antea Tyri ſuffragator Athanaſium condemnantium fuiſſet, nunc ſeorſim ſententiam pro eo talem tuliſſet, autoritate ſua dignitatẽ illius confirmaſſet, & alacritate ſumma cum eo communicaſſet. Quæ verò pro eo Synodus Hieroſolymitana in Aegyptum, Libyam, & ipſam Alexandriam ad presbyteros & diaconos & plebem reliquam ſcripſit, talia fuere. Sancta Synodus Hieroſolymis congregata, eis qui in Aegypto, & Libya, & in ipſa Alexandria ſunt, presbyte- F ris, diaconis, & populo, dilectis deſideratiſque fratribus in Chriſto ſalutem. Vniuerſarum rerum Deo, dilecti, pro rei dignitate debitas agere gratias, propterea quæ ſemper fecit admiranda non poſſumus. Fecit autem nunc quoque cum eccleſia veſtra, paſtore veſtro & domino † collegáq; noſtro Athanaſio, vobis reddito. Quis etenim ſe oculis ſuis viſurum ſperauit, quæ nunc vos rebus ipſis percipitis? Sed enim verè profectò orationes veſtræ exauditæ ſunt ab vniuerſitatis huius Deo, qui eccleſiæ ſuæ curam gerit: quíque lacrymas veſtras & luctum reſpexit, & propterea preces veſtras exaudiuit. Eratis nanque ſicuti oues iactatæ & diſperſæ, non habentes paſtorem. Et verus in cœlo paſtor, oues ſuas curans, reddidit vobis quem deſideraſtis. Ecce enim & nos, qui nihil pro Eccleſiaſtica pace nõ agimus, & cum veſtra conſpiramus charitate, illum prius receptũ complexi ſumus. Et per eum in cõmunionem vos recipientes, hoc ſcriptum & gratiarum actionem noſtram ad vos dedimus, vt dilectionis vinculo nos & illi & vobis vnitos atq; cõiunctos eſſe intelligatis. Debetis verò etiã pro pietate Dei amãtiſsimorũ impe-

** Peluſium vnũ ex oſtiis Nili & ciuitas in Auguſtanica Aegypti parte.*

Athanaſ. Alexandriã reuertẽs, Arianos eccleſiis expellit, atq; orthodoxos ſubſtituit.

Vnde noua aduerſus eũ criminationes ſunt exortæ. Et contra conſeſſor.

Athanaſius Maximum Hieroſolymitanum & alios epiſcopos in ſententiam ſuam adducit.

Synodus prouincialis hieroſolymitana, ad communionem Athanaſiũ recipit.

Synodi epiſtola ad Alexandrinos pro Athanaſio ſcripta.

† ſυλλειτουργοῦ

Cõmunio eccleſiæ prorſus efficaciſsima.

Pro principibus oratio.

A ratorum orare. Qui ſanè & ipſi, tum deſiderio in illum veſtro, tum ſinceritate eius cognita, reſtituere eum vobis cum omni honore ſunt dignati. Itaque obuiis eum excipite vlnis, & debitas pro eo gratiarum actiones, à quo hanc tantam recepiſtis gratiam Deo reddere ſtudete, vt perpetuò cũ Deo lætari, & Dominum celebrare valeatis, in Chriſto Ieſu Domino noſtro: per quem patri ſit gloria, in ſecula ſeculorum. Hæc Maximus & Palæſtina Synodus pro Athanaſio ſcripſit.

CAPVT XXVII.

Vrſicius & Valens Arianæ Athanaſio ſe coniungunt. Vrſiciũ alij Vrſaciũ vocant, connectentes Hungarorum lingua nomina, quaſi Orſacium diceret: Orſacium autem apud eos nobilis & generoſus dicitur, ſicut nobilitas ipſa.

Vrſicij & Valentis pœnitentia libellus Iulio epiſcopo Ro. oblatus.

C Oeterùm alij quoque, tametſi ingenti erga Arianam religionẽ ardore eſſent, in illius tamen cõceſſere ſententiã: id quod & Vrſicius & Valens fecere, qui cum Theognide & aliis apud Mareoten fuere, ea quę Iſchyras dixerat, de cõfracto myſtico poculo, & aliis rebus inquirentes. Ij priore B opinione mutata, Romam profecti ſunt: atque ibi Iulio epiſcopo libello pœnitentiæ oblato, victos ſe ab Athanaſio eſſe ſunt confeſſi, ſimúlque in poſterum ſe τῷ ὁμοουσίῳ conſubſtantiali aſſenſuros eſſe receperunt. Ad ipſum etiam Athanaſium ſcribentes, benignè ſe cum eo communicaturos eſſe ſignificarunt. Quæ ſanè res publicitùs in maximum euaſit veluti triumphum & documentum certum, iniquas eſſe Tyri dictas latáſque in Athanaſiũ ſententias. Ad Iulium epiſcopũ Romanum quæ ſtripſerant, hæc fuere: Beatiſsimo domino Papæ Iulio, Vrſicius & Valens. Quandoquidem antehac multa & grauia de Athanaſio epiſcopo ſcriptis noſtris ſuggeſsimus, bonitatis tuæ literis in ſententiã aliam traducti, negotio eo de quo ad te ſcripſimus impediti, rationem eorum reddere nõ potuimus. Sed enim præſentibus nũc fratribus noſtris presbyteris omnibus apud humanitatem tuam profitemur, omnia quæcũque antea de nomine, quem diximus, Athanaſij ad aures noſtras peruenere, falſa & conficta, modíſque omnibus aliena ab eo eſſe. Quapropter communionem eius cupidè affe-C ctamus præcipuè quum pietas tua, pro inſita ſibi integritate, gratiam nobis erroris facere eſt dignata. Profitemur & illud, ſi quando Orientales malignè, aut ipſe etiam Athanaſius, nos de rebus his in ius vocare voluerint, nos præter animi tui ſententiam eò non ituros. Arium autem hæreticum, eiúſque defenſores, qui dicunt, fuit aliquando quũ non fuit filius: &, Chriſtum ex non exiſtente eſſe: &, qui Chriſtum Deum eſſe & filium Dei ante ſecula negant, ſicuti & in priore libello noſtro Mediolani oblato, ita nunc quoque anathemate mactamus. Hæc autem manuum noſtrarum ſubſcriptione annotãtes, iterum iterúmque profitemur, nos, quemadmodum modo diximus, Arianã hæreſim & autores eius damnare in ſeculum. Ego Vrſicius profeſsioni huic meæ præſens ſubſcripſi, itidem verò & Valẽs. Hæ quidem ad Iulium. Quę verò ad Athanaſium ſcripſere, ſic habebant. Domino fratri Athanaſio epiſcopo, Vrſicius & Valens epiſcopi. Occaſionem per fratrẽ & compresbyterum noſtrum Muſæum, qui ad dilectionem tuam proficiſcitur, frater dilecte, nacti, compellandum te ex ipſa Aquileia duximus: optantes, vt ſal-

Pro Athanaſij innocentia teſtimonium.

Vrſicij & Valentis ad Athanaſiũ ſcriptum.

D nus literas noſtras legas. Addes autem nobis fiduciam, ſi tu quoque ſcribendo nobis reſponderis. Scito nanque pacatos nos eſſe, & eccleſiaſticam tecum communicare coniunctionem. Indicium earum rerum eſt, literarum noſtrarum iſthæc cõpellatio. Res Athanaſij ita ſe habuere. Et ſic ille ex Occidente in Orientales partes reuerſus, eccleſias in Ægypto rurſus gubernauit. Itidem verò & Paulus, & Marcellus, & Aſclepas, & Lucius, ſedes ſuas recepere.

CAPVT XXVIII.

De Conſtantini tribus filiis, ita ſcribit Eutrop. lib. 21. Conſtantini nepotum cædes.

** Ad Aquileiam. Dalmatij in nepotum cædes. Conſtantinũ primum filiũ decennalem ſuo transalpinis gentibus præfecit. Conſtantiũ ſecundũ, vicennalem in Orientalem miſit. Conſtãs natu minimo triennalibus Illyricum Italiã & Africã prouincias dedit.*

a Sapores Perſarũ rex Niſibim oppugnat.

** Nocturna ſiquidẽ pugna inter Romanos & Perſas in collibus commiſſa, firmiter ad breue tempus res Perſarũ ſunt victa. Socra. lib. 2. ca. 25.*

Murus Niſibis fluminis inhibiti ſubito impetu ſternuntur.

Iacobi epiſcopi eius vrbis precibus ea reſtituitur. Deus Niſibim defendit.

Ephraim.

L A tempeſtate & reſpub. laborarunt. Ex trib. enim Conſtantini filiis, qui natu maximus, patri cognominis erat, à ducib. Conſtantis fratris ✱ trucidatus fuerat, non iubente illo quidem, ſed nec prohibente etiam: ſicuti à nobis ſuprà eſt dictum. Illud quoque nõ omittendum videtur, vnà cum Conſtantini, poſt mortem eius, filiis, imperaſſe patri ſuo cognominem Dalmatium Cæſarẽ, E proſperrima indole patris perſimilem iuuenem, Sed eum breui iugulatum eſſe à militibus, Conſtãtio ſinente potius quam iubente. Deinde minus quoque feliciter Conſtantio res in Oriente ſucceſſere. ✱ maxima nanque à Perſis expeditione ſuſcepta, perinde atque nox quædam conſertim Romanis offuſa eſſet, victoria verè ad Perſas inclinauit. quum Athanaſius etiam variis caſibus iactatus, & de conſubſtantiali aduerſus eum bellum eſt excitatum. Niſibim, quæ etiam Antiochia Mygdoniæ à quibuſdam dicitur,[a] Sapores ad dies ſeptuaginta oppugnauit, tormentis per circuitũ diſpoſitis, vallo in magnam altitudinem excitato, omni genere armorum bellicarúmque ad expugnandas vrbes comparatarum machinarum emiſſo, foſsiſque & aggeribus ductis. Vt autem res omnes expertus nihil egit, fluuium Mygdoniũ (ita enim dicitur, qui mediam ſecat vrbem) longius à muro aggeribus ex vtraque parte prææltis, qui vndas cohiberent, conſtructis inhibuit, & derepentè quaſi tormentũ quoddam mœnibus immiſit. Atque illa quod vim & impetum vndarum non ſuſtinerent, in parte vtraque meatum illi præbentia, ceſſere atque con- F cidere. Perſa autem in ſpem vrbis potiundæ erectus, poſtridie lutoſis aquoſiſque locis exiccatis ad muri qui conciderat, partes cum copiis omnibus accedens, mœnia ipſa ita vt antea fuerant, reſtaurata vidit. Vrbis nanque epiſcopus Iacobus, diuinæ fortis minimè expers, oratione celeriter ea reſtituit. Et accedentes præterea ad ea Perſas, quæ in conſpectum non caderent, depulit telis. Quod Sapores cernens, conſternatus obſtupuit: Et quod circa murum virum ſplendido regióque cultu ornatum vidiſſet, Conſtantium eum eſſe arbitratus, cædem eis minatus eſt, qui eum non adeſſe renunciauerant. Vbi verò illi vera eſſe quæ dixiſſent, Cõſtantium ſcilicet Antiochiæ eſſe, confirmarunt, agnouit viſionis eius prodigiũ, Deúmque res Romanas propugnare dixit. Eáque de re ad iram prolapſus, in aërem tela, vulneraturũ ſe eſſe eum qui corpore caret, rarus, miſer coniecit. Ephraim autẽ, qui apud Syros optimus fuit ſcriptor, muro cõſcenſo, vbi innumerabilem illam hoſtium multitudinẽ vidit, Iacobum qui tum ibi, vt dictum eſt,

Culices & muliones diuinitus Persis immissi, victoriā ab eis reportant.

A episcopum agebat, rogauit, vt muliones & culices Perſis immitteret: quibus illi, etiam per minima animalia Deum eis abundè auxilium ferre, cognoſcerēt. Et ecce, ſimul cum ipſa precatione, animalculorum aëreus execcitos nubis inſtac conſertim in illos iuuolat, & in elephautorum proboſcidea, quę veluti tibiæ directæ emiuebant, equorúmque & aliorum iumentorum autes & nares irruit. Illi verò animalculorum eorum non fereutes cōgreſſum, oullo ſeruato ordine, cum impetu diſcurrentes miſcentur, fugientéſque turpiter cuncidunt. At Sapoces ex cebus minimis maximo Dei ſubſidio cognito, quum multa per eam expeditionem teutaſſet, cum probro tamē & ignominia inde diſceſsit, clade ſibi ipſi potius quàm victoria parta. Cōſtantio autē bello Perſico in Orieute occupato, Magnentius in Occideute tyrānidem arripuit, qui impecaturem [c]Conſtantem apud Gallias pee inſidias interemit, imperiúmque illius ſibi ſubdidit. Vnde ciuilis belli cauſa extitit. Huius ✶ nanque impotentem animū verita Imperatoris ſoror Cōſtantia, Britanioni Imperiale impoſuit diadema,

c Constantis cædes. Magnentij in Occidente tyrannis, item Britanionis, item Nepotiani.

B cúmque aduerſus tyrannum ducere iuſsit. Quod vbi Conſtantius cognouit, & ipſe Imperatoris + inſignia eidem miſit. Sed & hic imperandi [d]libidine corruptus, iu tyrannidem apud Sicmium erupit. Romæ quoque uon mediocris tumultus fuit, qoòd Nepotianus Conſtantij ex ſorote Eutrupia nepos, imperium ſibi in vrbe vendicans, fortem ex gladiatoribus ſatellitibus exercitum conttaxecat. Eum tamen nou diu rerum poritum, Magnentius necauit: qui loca omnia in ipſo Occidente vaſtate oon intermiſit, Tantum breoi tempore malorum eſt accumulatum. Erat is quartus à Sardicenſi Synodo annus. Conſtantios portò, qui Oriētis Impetator declaratus fuerat, Occidētem quoq; poteſtati ſuæ ſubiicere cootendit, bellúmque aduerſus tyranuum, qui ibi graſſabatuc, adornauit. Eo tempore Athanaſius epiſcopocum Aegyptiorum Syuodum Alexandriæ coegit: in qua quæ de eo vel Sardicæ vel in Palæſtina decreta eſſent, cōprobareutur atque confirmarentuc.

✶ Ad Illyricum autem Sirmij à militib. alius tyrannus lectus, nomen illi erat Britanionus. Socr. vbi supra.

† Veniam petenti facile dedit. Eutrop. Cædes eiusdem.

Alexādrina pro Athanasio coacta Synodus.

C *d Constans ad delicias delapsus, Magnentij, qui comes ordinum Augustæ, Germaniæ vrbis, erat, insidiis, haud longe ab Hispania, in oppido Helena, occisus est. Eutrop. qui Augustam, Augustodunum nominat. Nepotianum die vigesimo octauo Magnentius oppressit: & caput eius hasta infixum, in vrbe circumlatum est. Idem.*

CAPVT XXIX.

IMpecator autem aduetſantis ſectæ importuna ſolicitatione ttanſuerſim actus, priotem mutauit ſenteutiam. Suggeſſeraut enim ei, [a]Athanaſium rurſum Aegyptum & Libyam turbare. Addiderant etiam, in parœciis quæ iuriſdictionis eius non eſſent, epiſcopos & presbyteros deſignaſſe. Et quod omnium maximū foret, ipſum quoque frattem Conſtantem ad inimicitias aduerſus eum concitaſſe. [b]Quibus criminibus apud Conſtantium, vt qui Eutipus eſſet, effecere, vt quæ Sardicæ conſtituta fuerant prorſus aboleret, & eos qui per eam Synodū reſtituti fuerant epiſcopi, exigi iuberet. Ita factum, vt Maccello deiecto, Baſilius Ancyram Galatiæ ix reductus,

a Criminantur aduersarij Athanasium apud Cōstantiū.

b Constātius mutata sententia restitutos paulo antè catholicos episcopos denuò extrudit.

& Oreſtiadis epiſcopus + Lucius vinctus in carcere interierit: Paulus verò Conſtantiuopolitanus perpetuo exilio mulctatus, in oppidum quoddam Armeniæ in ſolitudine ſitum, [d]Cucuſum nomine, deportatus fit: vbi laqueo ſtrangulatus, Macedonianorum opera petiit. Tantum autem calumnia Athanaſio apud Imperatorem intētata valuit, vt is quendam ſummiſerit, qui caput illi vbicunq; reperto amputaret: & cum eo Theodulo itidem, & Olympio, eccleſiarum quarundam in Thracia epiſcopis. Quam cem vbi Athanaſius præſeoſit, minis illius cedens, [e]fuga vitæ ſuæ conſuluit. Quā deinde fugam Ariaui iunt calumniati, & Maximè Narciſſus Neroniadis Ciliciæ epiſcopus, & [f]Leōtius Laodicenſis, tum autem Antiochenus epiſcopus. De quo Athanaſius dicit, presbyterum eū miniſterio, quod ſeipſum caſtrarit, motum eſſe. Nam is ancillæ cuidam Euſtoliæ venuſtæ mulierculæ cohabitans, quum inualeſcētem eam ob cauſam fœdam ſuſpicionē abolere ſtuderet, ſeipſum caſtrauit, vt liberè deinde cum ea eſſe poſſet. Cæterùm

D

d Cucusum Cappadociæ. Socr. Athanasio & eis quibuscū episcopus percussor iubetur.

e Athanasij fuga.

f Leontius Antiochenus episcopus adhuc presbyter, se ipsum castrauit.

ne eo quidem facinore ſuſpicionem ſuſtulit. Nam eam ob rem tum illi dignitas ademptا: poſtea autem Conſtautij opera, Laodicenſi primùm, deinde etiam poſt Deo inuiſum Stephanum, qui Phlacito poſt Euphronium ſucceſſerat, Antiochenæ præfectus eſt eccleſię. Verùm enimuerò poſt Athanaſij quæ dicta eſt fugam, Georgius in locum eius ſurrogatus, eccleſias Aegyptias malè tractauit. [g] Quæ autem is commiſerit, ea ex Athanaſij verbis, qui eis rebus interſuit, eáſque pertulit, rectius intelligentur. Nam in Apoſtolico libro, quem de Fuga inſcripſit, defenſionem aduerſus eos qui eū carpſerant inſtituens, mētionem quoque eorum quæ tum ibi acta eſſent facit, & biſce vtitur verbis: [h]In Alexaudriam ruſſus irruerunt, qui nos vt occiderent inquirebant. Et facta ſunt poſteriora, deteriora prioribus. Subitò enim milites eccleſiam circūuallarunt, & pro precatione bellum inſtitutum. Deinde quadrageſima ipſa, qui ab eis è Cappadocia miſſus fuerat Georgius ingreſſus, clades quas ab illis cognouerat, adauxit etiam. Poſt Paſchæ hebdomadam virgines in vincula coniiciebantur, epiſcopi à militibus vincti ducebātur: pupillorum & viduarum domus & panes diripiebantur, impetus in ædes fiebāt. Noctu Chriſtiani ſubmergebātur, domus reſignabantur: clericorum fratres pro fratribus periclitabantur. Et dura quidem iſta: quę verò ſubſequuta ſunt, doriora. Hebdomada enim poſt ſanctam Pentecoſtem, ieiunio abſoluto, populus ad cœmiterium oratum, propterea quod cō munionem cum Georgio omnes auerſarentur, egreſſus erat. Atque eo cognito, improbiſsimos ille ducem Sebaſtianum Manichæū excitauit. Et ipſe adeò cum ingenti militum arma, ſtrictos enſes, arcus & ſagittas ferentium manu, ipſo die Dominico contra populum proceſsit, & paucis qui precabantur (plurimi nanque iam propter diei horā domum ſe receperant) repertis, talia ibi fecere, qua-

E

F

g Georgius Athanasio fugato, ecclesiam Alexādrinā regit.

h Athanasij de calamitatibus ecclesiæ Alexādrinæ, quas ille in fuga sua pertulit.

Ieiunium post Pentecosten.

Horrenda Ariani in Catholicos admittunt.

† His suprà cap. 8. Eod. Adrianopolis episcopus fuisse dictus est. Sicuti & apud Socr. lib. 2. c. 26. Orestiam autem siue Orestiadem vrbem esse dicunt supra Macedoniam in eminenti monte sitam in Orestis. Orestas enim populos nominat Plin. lib. 4. cap. 10. Patria hæc fuit Ptolemæi Lagi. Eadem videtur dicta esse Adria colonia Romana Adriani patria, quam et postea amplificauit, & Adrianopolim vocauit.

A lia ab eis fieri decebat. Rogo enim accenſo, & virginibus ad ignẽ admotis, vt ſe Arianæ fidei eſſe dicerent, cogebat. Atq; vbi eas ſuperiores eſſe, ignẽque nihil curare vidit, denudatis eis ita facies verberibus contudit, vt ad tempus aliquod vix cognoſcerentur. Et viris quadraginta comprehenſis, nouo eos diuerberauit modo. Virgis nanque è palmarum arboribus repentè deſectis, quibus adhuc acumina ſua ineſſent, terga eorum tam crudeliter conſcidit, vt quidam ex eis ſæpius à chirurgis propter acumina infixa curati: quidam verò quòd curam eam ferre nequirent, mortui ſint. Reliquos verò ſimul omnes, atque vnà virgines in magnam Oaſim in exilium egit. Mortuorum porrò corpora primùm reddi ſuis non permiſerunt, ſed ea inſepulta vt voluere celarunt: quòd exiſtimarẽt crudelitatem tantam ſe occultaturos eſſe. Et fecerunt illi hoc, opinione ſua ſeducti, homines dementes. Dum enim defunctorum familiares lætarentur quidem propter confeſsionem obitam, lugerent autem propter corpora denegata, magis ac magis
B impietatis ſimul & crudelitatis contra eos increbuit crimen. Confeſtim etiam ex Aegypto & Lybia exilio mulctarunt epiſcopos, Ammonium, Thmuim, Caium, Philonem, Hermem, Plinium, Pſenoſirim, Nilammonem, Agathonem, Anagãphum, Ammonium alterum, Marcum, Dracontiũ Adelphium, Athenodorum: & presbyteros, Hieracem & Dioſcorum. Eóſque tam acerbè exegere, vt nonnulli quidem in itinere ipſo, quidam autem in exilio deceſſerint. ⋆ Expulere verò epiſcopos plures quàm triginta. Studio enim eis erat, iuxta Achab, ſi fieri poſſet, tollere veritatem. Et quæ Alexandriæ à Georgio ſint acta, talia fuere.

Epiſcopi Catholici ab Arianis in exiliũ acti.

⋆ [illegible] Hic Theodor. [illegible]

CAPVT XXX.

Macedonij Conſtantinopolitani ſæuitia tyrannica in Orthodoxos.

NOn ſecius verò & Macedonius Conſtantinopoli poſt Paulũ eccleſia ibi occupata ſæuiebat. Accepta enim plurima ab Imperatore poteſtate, bellum contra eccleſiam ſuſcepit, nihilque ad ty-
C rannicam crudelitatem reliqui fecit. Et Imperatore arte circumuento, conſtitutione eius, rapinas & direptiones ſuas, quas in eccleſiis peragere decreuerat, confirmauit. Circumferebantur per vrbes Imperatoris literæ. Militaris manus ſanctionibus ſubſeruiebat: & non ſolum eccleſiis, verumetiam vrbibus ipſis pellebantur, qui Paulo fauebant, & τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale profitebantur. Ac primùm quidem perſequutionem tantum vrgebant: deinde verò neceſsitatem quoque eiuſcemodi, vt cum illis communicarent, eis imponebant, cui ad ſæuitiam eã nihil deeſſet, quæ olim eis qui ad idolorum ſacrificia adacti ſunt, illata fuerãt. Nõ enim proſcriptione tantum res agebatur, ſed & publicatione atque direptione bonorum, præterea flagris, verberibus, variiſque generis cruciatibus, & exiliis. Multi plagis confecti interiere. Aliis ius ciuitatis ademptum. Quidam in fronte notis compuncti, vt dignoſci tanquam ſtigmatici poſſent. Clades ea ad cædes etiam proceſsit. Nanque cum multis aliis, & Marcianus & Martyrius, cum magna fortitudinis laude ſunt mortui, qui familiares & ſcribæ Pauli fuerant. Eos Macedonius præfecto

Marciani & Martyrij martyriũ.

tradidit, crimen illud obiectans, quòd ſeditioſi eſ- D ſent, & plurimum opis ad Hermogenis cædem cõtuliſſent. Horum Marcianus ſubdiaconus fuit: Martyrius autem pſaltes ſeu cantor, diuinarúmq; ſcripturarum lector. Sepulcbrum eorum extra vrbis murum eſt celebri fano clauſum, quod ſanum martyrum monumentum eſſet. Id Ioannes Chryſoſtomus primus conſtruere cœpit, Siſinius deinde abſoluit: qui poſtea ambo eccleſiæ Conſtantinopolitanæ præfuere. Rectè enim putarũt, dignos eſſe honore martyrum, qui gloriam à Deo conſequuti eſſent, quum dæmonum eiiciendorum, tum variorum aliorum morborum cõtactu monumẽti ſanandorum. Itaque locus is damnatus antea, apparitionibúſque ſimulacrorum horrendus, expiatus ab eis eſt, & purgatus. Et Macedonius quidem hæc ſic in Orientis vrbibus gerebat. Vrbes verò Occidentis & Græciæ ad Illyricum vſque, nihil eiuſmodi pertulere: quòd concordes eſſent, & iam inde ab initio Nicænæ Synodi decreta conſtanter retinerent. Cœterùm Paulus, ſicuti antea quoque dictum eſt, Cucuſi exulans, impiorum hominum E crudelitate ⋆ per ſtrangulationem vitam finiit. Obitus eius Athanaſius quoque in defenſione fugæ ſuæ meminit, hiſce verbis: Conſtantinopolis enim epiſcopum Paulum, quum proſequuti eſſent & inueniſſent, propalam ſuffocãdum curarunt in oppido Cucuſo, carnifice ad cædem eam vſi Philippo præfecto: erat nanque hæreſis eorum anteſignanus, & prauorum conſiliorum adminiſter. Hæc ſic ferebantur.

Miracula ad monumẽtum eorum edita.

Sozom. addit, Cæpiſſe damnatos ibi morte mulctari ſolitos.

Occidentales in orthodoxia colenda conſtantes.

Paulus Conſtantinopolitanus epiſcopus Cucuſi ſtrangulatur.

⋆ *De cæde Pauli lib. 4. cap. 2. Sozom. Paulus ad exilium perpetuum condemnatus, & Cucuſum Armeniæ deportatus eſt. vbi etiam vitam finiit, morbóne dicam, an vi ei adhibita, non ſatis ſcio. Fama certè hodie quoque obtinet, à Macedonianis laqueo ſtrangulatum eſſe.*

CAPVT XXXI.

COnſtantius autem ex Oriente in Illyricum aduerſus tyrãnos exercitum ducebat. Et quæ cõtra eos geſſerit, paulo pòſt referam. Quũ autem Sirmij eſſet, Photini dog- F ma in diſquiſitionem adduxit. Qui eloquens quidem, & ad perſuadendum idoneus, eccleſiæque Sirmiẽſis Antiſtes fuit: noua autem hæreſi inſtituta, multos in ſententiam ſuam pertraxerat. quam etiam in Imperatoris præſentia propalàm & liberè promulgabat. Dogma eius erat, vnum eſſe Deum omnipotentem, qui verbo ſuo vniuerſitatem hanc conſtituerit. Anteſecularem verò verbi generationem & exiſtẽtiam prorſus negabat. Ex Maria autẽ Chriſtum initium ſum pſiſſe docebat. Eo dogmate vbique locorũ diuulgato, vniuerſi tam in Oriente quàm in Occidente epiſcopi, ſiue Nicænam ſequerentur fidem, ſeu Arianam complecteretur ſententiam, grauiter id tulere: quòd ea æquo contra omnes, nouas res inducere exiſtimaretur. Ne ipſe quidẽ Imperator mediocriter diſsidio eo eſt commotus. Quapropter etiam concilium ibi coegit. Conuenere eò ex Oriẽte epiſcopi, Marcus Arethuſius, Georgius Alexandrinus, quem Ariani miſerant: Baſilius Ancyranus, Pancratius Peluſius, & Hypatianus Heracleotes. Ex Occidente, Valens Murſorum, & pro-

Photini Sirmienſis epiſcopi hæreſis.

Conciliũ Sirmienſe propter Photini hæreſim coactum.

A pter virtutem magnus Hoſius Cordubæ Hiſpaniæ vrbis epiſcopus, confeſſor & Nicænæ Synodi particeps, qui quidem perinuitus tum Sirmij affuit. Arianorum enim dolo non dudum antea in exilium pulſus, annitentibus eis qui Sirmium conuenerant, Imperiali edicto reductus fuerat. Sperauerant enim illi, ſi is ſuffragator eorum ſiue perſuaſione ſeu vi fieret, multum eum ad conſtituendum ſtabiliendúmque dogma eorum momenti allaturum eſſe: vt qui ſpectata fide teſtis, & veluti miraculum quoddam eius ætatis hominibus haberetur. Verùm vbi aſſentiri eis renuit, varios rurſum contracto iam extenuatóque grauiore ætate corpore ſuſtinuit cruciatus, adeò vt ad fidiculas & verbera peruenerit. Quibus ille coactus, tribus eorũ formulis aſſenſit & ſubſcripſit. Sed enim Synodus, quum Photinum cum Sabellio Libyco & Paulo Samoſateno ſacere, eadémque docere manifeſtò deprehendiſſet, ſtatim ei epiſcopalem abrogauit dignitatem. Quod ſanè vt ritè atque ordine factum, & tum & poſtea omnes complexi ſunt, & B comprobatione debita dignum iudicarunt. Cæterùm illi diutius ibi manẽtes, perinde atque priores fidei formulas damnarent, tres alias promulgarunt. Atque vnam quidem Græca lingua Marcus Arethuſius compoſuit, reliquæ Latino ſermone fuerant conſcriptæ: quæ ſimul & verbis & eorum ſtructura atq; compoſitione ab Arethuſij expoſitione prorſus diſsidebant. Quin neque eadẽ quæ priores formulæ, complectebantur. Græca nanq; neque ὁμοούσιον conſubſtantialem neque ὁμοιούσιον æquiſubſtantialem patri filium dicebat. Et eos qui docerent filium principij expertem eſſe, aut qui filium † dilatatam Dei ſubſtantiam facerent, aut qui etiam coniunctum, non autem ſubiectum patri dicerent, excommunicabat. Itidem verò & altera Latina de ſubſtantia agens, ὁμοούσιον conſubſtãtialem iuxta & ὁμοιούσιον æquiſubſtantialem omnino dicendum eſſe inhibebat: vt quæ verba neq; in ſcripturis ſacris vſpiam inuenirentur, neque † notitus prinis aut cognitione hominum perciperentur. Conſtituit ſanè, patrem maiorem dicendum eſſe quum honore & dignitate & diuinitate, tum C ipſo paternitatis nomine. Decernit etiam cũ omnibus filium ſubiectũ eſſe patri. Et principij quidẽ expertem eſſe patrem, omnibus verò (patre excepto) filij generationem eſſe incognitã. Quam formulam vt minus rectè compoſitam, poſteaquam multis promulgata traditáque fuerat, epiſcopi retractare contenderunt. Et Imperator ipſe id ſeriò, coërcionem eis & pœnam qui eam in lucem prolatam non reddidiſſent minatus, mãdauit. Verùm ea quòd in multorũ manus peruenerat, non prorſus eſt abolita. Alteram quidam ex Latinis, et quæ ab Aterbuſio Marco edita eſt † cõnexam, in præſentia referam. Alteram autem quæ poſtea lecta eſt, loco ſuo reponam, quum res Arimini actas cõmemorabo. Quam Marcus dictauit, ſic ſe habet: Credimus in vnum Deum patrem omnipotentẽ, creatorem & factorem vniuerſorum: ex quo omnis paternitas & in cœlo & in terra nominatur. Et in vnigenitum eius filium Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ante omnia ſecula ex patre genitũ, D Deum de Deo, lumen de lumine: per quem facta ſunt omnia, in cœlis & in terra, viſibilia & inuiſibilia. Qui eſt verbum, & lumen verum, & vita. Qui extremis diebus, propter nos homo fact⁹, & natus è virgine ſancta, & crucifixus & mortuus & ſepultus eſt. Et reſurrexit à mortuis tertia die, & receptus eſt in cœlum, & conſedit ad dexterã patris: venturus in cõſummatione ſeculi, iudicare viuos & mortuos, & reddere vnicuique ſecundũ opera ſua. Cuius regnum interminatum in infinita ſecula permanet. Sedet nanque in dextra patris nõ ſolum in ſeculo iſto, ſed & in futuro. Et in ſpiritum ſanctum, hoc eſt, paracletum, quem quum ſe Apoſtolis poſt aſcẽſionem in cœlos miſſurum promiſiſſet, vt eos doceret & admoneret omnia, miſit: per quem etiam ſanctificantur, quæ in eum ſincerè credunt, animæ omnium. Eos verò qui dicunt, ex non exiſtentibus eſſe filiũ, aut ex alia ſubſiſtentia quàm ex Deo: & quòd fuerit tempus aut ſeculum, quum non fuerit, alienos eſſe ſcit ſancta Catholica Eccleſia. E Ac rurſum dicimus, ſi quis patrẽ & filium duos profiteatur deos, anathema ſit. Et ſi quis Deum dicens Chriſtum anteſecularem filiũ Dei adminiſtraſſe patri in rerũ vniuerſarum creatione non profiteatur, anathema ſit. Si quis * ingenitum, aut partem eius ex Maria progenitam eſſe dicere audeat, anathema ſit. Si quis iuxta præſcientiam, eum qui ex Maria genitus eſt, filiũ eſſe dicat, & non ante ſecula ex patre natum apud Deũ eſſe, & per eum facta eſſe omnia, anathema ſit. Si quis dilatatam ſubſtãtiam Dei filium facere dicat, aut dilatationem ſubſtantiæ eius filium nominet, anathemata ſit. Si quis ſubſtantiam Dei vel dilatari vel contrahi dicat, anathema ſit. Si quis vel † mẽte conceptum, vel ore * prolatum verbum dicat filium dei, anathema ſit. Si quis hominẽ ſolũ dicat, filiũ ex Maria prognatũ, anathema ſit. Si quis deũ & hominẽ ex Maria genitũ profitens, Deũ ingenitũ ipſum intelligat, anathema ſit. Si quis illud, Ego Deus primùm, & ego * poſtea, & præter me non eſt Deus: quod de abolitione idolorum, & eorum qui dij nõ ſunt, dictum eſt: ad abrogationem vnigeniti anteſecularis filij Dei Iudaicè accipiat, anathema ſit. F Si quis illud, Verbum caro factum eſt, audiens, Verbum in carnem mutatum, aut conuerſionem ſubiiſſe, & ſic carnem aſſumpſiſſe exiſtimet, anathema ſit. Si quis vnigenitum filium Dei crucifixum audiens, corruptionem, vel perpeſsionem, vel mutationem, vel diminutionem, vel * abolitionem ſecundum diuinitatem ſuſtinuiſſe dicat, anathema ſit. Si quis illud, Faciamus hominẽ, nõ patrem ad filium, ſed ipſum ad ſe ipſum Deum dixiſſe profiteatur, anathema ſit. Si quis cum Iacob, non filium vt hominem, ſed ingenitum Deũ aut partem eius colluctatam eſſe dicat, anathema ſit. Si quis illud, † Pluit Dominus à Domino, non de patre & filio accipiat, ſed * ſeipſum à ſeipſo pluiſſe dicat, anathema ſit. pluit enim Dominus filius à Domino patre. Si quis audiens Dominũ patrem, Dominum filium, Dominum & Dominum patrem & filium dicat, & Dominus ex Domino dicens duos ſtatuat Deos, anathema ſit. non enim componimus filium patri, ſed patri ſubiectum eſſe dicimus. neque deſcendit in corpus abſque conſi-

Hoſius confeſſor.

Hoſius tormentis coactus, tribus Arianorũ fidei formulis ſubſcripſit.

Photin⁹, Sabellius, Samoſatenus, Sirmij damnati.

Sozom. lib. 4. cap. 6. Socr. lib. 2. cap. 30.

Triplex fidei formula Sirmij ab Arianiſantib⁹ compoſita.

Prima formula ſumma.

† πλατυνόμενον.

Secunda.

† hominũ.

† συνυφασμένην.

Formula fidei Sirmij à Marco Arethuſio compoſita.

* τὴν ἀγέννητον, patrem ſubaudi.

† ἐνδιάθετον, * προφορικόν.

* μετὰ ταῦτα.

* ἀναίρεσιν.

Hæc paulo aliter referũtur apud Socratem li. 2. cap. 30.

† Gen. 19.

* *Hodie quoque Rabini Iudæorum, quibus cũ multis hac de re res fuit, & Iudaizantes Chri-*

†† *Sirmienſem conuentum coactũ tradunt poſt Sergij & Nigriani conſulatum: quo anno, neque ex Oriente, neque ex Occidente quiſquã Conſul creatus fuerit, propter tyrannorum motum, & reipub. perturbationẽ. Socr. lib. 2. cap. 29. Sozo. lib. 4. cap. 6. Chronicorum tamẽ obſeruatores, Coſſ. annotant, Conſtantiũ Aug. V. Cõſtantiũ Gallũ Cæſarẽ.*

A lio patris:neque pluit à ſeipſo,ſed à Domioo, autore patre.neque ſedet a dextris à ſeipſo:ſed audit patrem,Sede à dextris meis.Si quis patrem & filiũ & ſpiritum ſaoctum vnam perſonam dicat, anathema ſit. Si quis ſpiritum ſanctum paracletum pronſiens,ingenitum Deum intelligat, anathema ſit. Si quis,ſicuti Scriptura nos ducuit, non alium à filio dicat paracletum:diait eoim,Et alium paracletum mittet vobis pater,quem ego rogabo,anathema ſit. Si quis ſpiritum partem dicat patris, aut filij,anathema ſit. Si quis patrem & filium & ſpiritum ſanctum tres dicat deos,anathema ſit. Si quis ✶ propoſito Dei filium Dei vt vnam creaturarum factum eſſe dicat,anathema ſit.Si quis non volente patre genitum filium dicat,anathema ſit. non etenim inuito patre,naturali neceſsitate coactus ille,nolẽs genuit filium :verùm vnà cum ipſa voluntate,& abſque tempore, & abſque perpeſſione,ex ſe genitum ipſum exhibuit. Si quis ingenitum & priocipij expertem dicat filium,tãquam duo ingenita & duo principio carentia dicens, &
B duos deos ſtatuens, anathema ſit.caput nãque eſt & principium omnium filius, caput autem Christi Deus.Ita enim ad vnum initio carens rerũ omnium principium,per filium piè omnia referimus. Ac denuò Chriſtianiſmi certius accuratiúſque ſententiam inquitẽtes,dicimus: Si quis Chriſtum Ieſum filium Dei anteſeculatem adminiſtraſſe patri in rerum vniuerſarum creatione non dicat, ſed ex quo Maria genitus eſt,tum filium & Chriſtum vocatum eſſe,& principium ✶ vt Deus eſſet cœpiſſe aſſerat,eum anathema eſſe:ſicuti Samoſatenum Paulum. Fidei ſormula aliter apud Sirmium Latinè edita,& Græcè verſa.Quãdoquidem placitum eſt,vt de fide conſideraretur, omnia certò exquiſita & expoſita ſunt Sirmij in præſentia Valentis, Vrſicij,Germinij, & reliquorum: conſtitit itaque vnum eſſe Deum patrem omnipotentem, quemadmodum & in vniuerſo orbe annunciatur. Et vnum vnigenitum eius filium Ieſum Chriſtũ,Dominum & Deum & Seruatorem noſtrum,ex eo ante ſecula genitum. Non autem duos oportere
C dicere deos:ſiquidem & ipſe Seruator dixit,Vado ad patrem meum & patrem veſtrum, & Deum meum & Deum veſtrum.Propter quod & omniũ Deus eſt,ſicuti Apuſtolus quoque docuit: An Iudæorum Deus tantùm?non autem & gentiũ?profectò gentium quoque.Siquidem vnus Deus, qui iuſtificabit circumciſionẽ ex fide. Et reliqua quidem omnia conſona ſunt, & nihil habent dubij. Quoniam verò permultus mouet ſubſtantiæ verbum,hoc eſt(vt certius intelligatur τὸ ὁμοιούσιον æquiſubſtantiale,ſiue τὸ ὁμοούσιον,conſubſtantiale,neminem prorſus mentionem dictionum earum facere,neq; eas in Eccleſia docere oportet, propter hanc cauſam & rationem,quod illæ in diuinis ſcripturis non reperiantur,& captum humanæ mentis & cognitionis excedant:quódque nemo generationem filij explicare poſsit,quemadmodũ ſcriptum eſt,Generationem eius quis enarrabit? Soli autem patri manifeſtum eſt, quomodo filium genuit:& item filio, quomodo ipſe genitus ſit à patre. Nemini etiam dubium eſt,maiorem eſſe patrem honore,dignitate & diuinitate, & ipſo adeò nomine paterno maiorem eſſe: ipſo etiam teſtificante filio,Qui me miſit pater ✶ maior me eſt. Il-

D lud quoque catholicum eſſe nemo ignorat, duas eſſe perſonas patris & filij:& patrem quidem maiorem,filium autem ſubiectum cum omnibus quę ei pater ſubiecit.Et patrem principium ooo habere,& eſſe inuiſibilem & immortalem,& paſsionis expertem:filium verò genitum ex patre, Deũ de Deo,lumẽ de lumine: eiúſque generationem neminem noſſe,ſicuti dictum eſt, niſi ſolum patrẽ. Ipſum porrò filium Dominum & Deum noſtrũ, carnem ſiue corpus, hoc eſt hominem aſſumpſiſſe,quemadmodum & Angelus renunciauerat, & ſcripturæ omnes docent:atque in primis Apoſtolus ipſe gentium doctor, Hominem Chriſtum ex Maria virgine aſſumpſit,per quem & paſſus eſt. Caput autem fidei totius & firmamentum eſt, vt Trinitas ſemper ſeruetur,ita vt in Euangelio legimus,Euntes docete omnes gentes, baptizãtes eos in nomen patris & filij & ſpiritus ſancti. Integer autem & perfectus eſt trinitatis numerus. Paracletus autem ſpiritus ſanctus per filium miſſus, iuxta promiſsionem venit, vt Apoſtolos & credentes
E omnes ſanctificet & ✶ deſignet. Hæc ea formula eſt, cui vt Photinus etiam poſt epiſcopatus abrogationem aſſentiretur,& ſubſcriberet, hominem ſunt hortati: dignitatem ſe ei epiſcopalẽ vnà cum throno redditu ros polliciti,ſiquidem per pœnitẽtiam quęcunque perperam docuiſſet,anathemate iugularet. Ille ne audire quidem hoc ſuſtinuit, ſed eos ad diſputationem prouocauit. Et iuſſu Imperatoris die dicta in locum vnum,quicũque doctrina,eloquentia & honore antecellere alios videbãtur,conuenientibus, conditionem diſputandi accepit Baſilius, qui tum Ancyranam curabat eccleſiam. Concertatio ea longius producta,& notarij celeres vtriuſque dictata exceperunt: quibus longè ſuperior fuiſſe exiſtimatus eſt Baſilius. Porrò Photinus ad exilium eſt damnatus. In quo ille degens,opinionẽ ſuam Græcè & Latinè (multa enim ei in vtroque ſermone erat gratia) ſcriptis mandauit. Quod verò in eis maximè elaborabat, illud erat,quod præter opinionem ſuam, alias aliorũ omnes nihil eſſe,parum decorè probare eſt conatus. Photini quidem,eiúſque ſententiæ res,ad hunc ſe
F habuere modum.

CAPVT XXXII.

IMperator autem aduerſos tyrannos exercitum duxit, & conditionibus pactiſque certis bellum cum Britanione decidit,militibus illius vt animos mutarent, & ſe vnum Imperatorem acclamationibus renunciarent,perſuaſis. Nam inſidiis eis cognitis, Britanio ad pedes Imperatoris ſupplicis habitu miſerabiliter eſt prouolutus. Et Conſtantius ei Imperij inſignia purpuram & coronam detraxit,quieſcúmque & priuatum eſſe iuſsit: Seni magis conuenire dicens,vt in ocio viueret,quàm nomen tumultuum plenum obtineret. Sumptus autem ex publicis vectigalibus ei,vt ſeni,ad Pruſam circa Olympũ amplos attribuit: vbi ille degens, poſtea ad Imperatorem ſcripſit,gratiáſque ei egit, qui ſe tantis & tam multis curis & ærumnis,quæ in Imperio eſſent,liberaſſet. Rebus de Britanione proſperè confectis. maximam copiarum ſuarum, quas ſecũ habebat,

Marginal notes:

filium,hoc di[illegible] [illegible] & [illegible].

[illegible] &

✶ [illegible], voluntate.

✶ [illegible], vt Deus eſſet. Socrat. [illegible] formula Sirmij ſcripta, quã [illegible] ſuppreſſam voluere.

Repudiantur [illegible] verba hæc: ὁμοούσιον, & ὁμοιούσιον.

✶ Verbum hoc eſt tempo[r]anea ſubmiſsione & exinanitione, iuxta illud: Minuiſti eum, & inferiorem fe[c]iſti paulo[m]per angelis. Pſalm. 8. Hebr. 2.

✶ [illegible]. Nam qui ſpiritũ Chriſti non habet, non eſt eius. Rom 8

Hæretica pertinacia Photini.

Diſputatio Photini cũ Baſilio Ancyrano.

Huic diſputationi notas adhibuiſſe Conſtantinum Senatorium virum, dicit. Socrates lib. 2. cap. 30.

Photinus exulat.

Britanio à Conſtantio in gratiam receptus.

Imperij curarum & ærumnarũ [illegible].

A partem, in Italiam aduerſus Magnẽtium miſit. Patruelem autem fratrem ſuum Gallum, Conſtantij (frater autem hic Conſtantini magni patris fuerat) filium, in Orientem & Syriam ire iuſsit, vt prouinciis iſthic aduerſus Perſarum excurſiones præſidio eſſet: eundémque cum nominis ſui adiectione Cæſarem fecit, Cæſarem Conſtantium renuncians. Quo ſanè tempore, illo Antiochiã proficiſcente, ruſum crucis ſignum in cœlo ad Hieroſolyma apparuit, ſolem radiis ſuis præcellens, atcu quem itim vocant ingenti ad inſtar coronæ circumfuſum, hora diei tertia, Pentecoſtes feriis ineuntibus: Cyrillo tum Hieroſolymis poſt Maximum res Eccleſiaſticas gubernante. Cæterùm crucis illa lux ſparſim non diffluebat, quod in cometa fieri ſolet: ſed multo magnóque ſulgore denſa & perſpicua conſiſtebat. Occupauerat autem cœlo incumbens circiter quindecim ſtadia. Longitudo eius, quantum colligere licuit, à Caluariæ monte ad eum qui dicitur Oliueti pertingebat: latitudo autem, quæ longitudini ei proportione conueniret.

Conſtantius Gallus Cæſar in Oriẽte.

Gallus crucẽ volucentẽ ſerè modo dee in cœlo Hieroſolymis cernunt.

B Ad miraculum timor etiam, in re tam inſolita & inexpectata, omnibus inceſsit. Itaque omnes cum coiugibus & liberis ad templum maius Deũ laudibus ferentes, relicto à quoque quod tum forte faceret, opere confugerunt. Et ea res in terras omnes promulgata, homines conſternauit, quòd eam ea prouinciis cunctis, qui peregrè precationis ergò Hieroſolyma venerant, vbique vulgarẽt. Multos ſanè & ex Iudæis, & ex Græcis, ad Chriſtianiſmum perduxit. Factus etiam de ea certior eſt Imperator, familiarium ſuorum & ipſius Cyrilli literis. Et diuinitùs ea quaſi prodigium exhibita eſſe dicebatur à peritis, vt quæ antiquitùs in ſacris expreſſa eſſet literis. Splendidum hoc & venerandum ſpectaculum, ipſi quoque exercitui nõ fuit inuiſum. Apparuit namque [a] ſignum id, quum Imperator ad Occidentem Britanioncm & Magnentium tyrannos deuinceret: vbi exercitus vario labore fatigatus, miraculo tanto viſo, immenſa eius luce afflatus & luſtratus eſt. Nam Magnentius veteri Roma capta, grauiter ibi ſæuiebat, & multos ex Senatu atque ipſa etiam plebe crudeliter necabat.

Hieroſolymitana precationis ergò profectio.

a Signũ hoc crucis eidem Conſtantij exercitui in Occidente apparuit. Magnentij tyranni & exitus.

C Vbi autem Conſtantij exercitum adeſſe cognonit, cedens iſtinc, Galliam per Alpes Iulias petiit. Ita enim perangustus tranſitus dicitur, altiſsimis ex vtraque parte montibus in locum vnum, vt propè complicentur, coeuntibus, [c] anguſtiis quæ in Thermopylis ſunt perquàm ſimiles. Et Alpes quidem Iuliæ Gallias ab Italia diuidunt. Quæ verò vocantur [d] Suſacenſes Alpes, inter Daciam & Thraciam ſunt. Porrò vbi aliquoties acies inter ſe concurrẽte, & nunc hi nonc illi prælio ſuperiores fuere, poſtremò victus Magnentius ad † Murſam Galliæ caſtellum profugit. Quo loco copias ſuas caſu eo perculſas animare, & ad fortitudinem atque fiduciam excitare conatus eſt. Quũ autem & ipſæ militari more acclamatione ſua illi vt Imperatori fauſta ominari deberent, vel inuitæ pro [f] Magoentio Conſtantiũ Auguſtum promulgarunt.

b Alpes Iuliæ.

c Anguſtiæ Thermopylarum. Suprà cap. 13. eod facta mentio montis Suſacis.

d Alpes Suſacenſes.

Prælio iſto vires Romanæ ferè conſumptæ ſunt. Bellatorum enim quinquaginta quatuor milia periere. Oro. Eutrop.

† Ad Murſiã, Agnat.

Britanionem magiſtrum militum in Pannonia ad Murſam milites Imperatorem renunciauerant, grandæuum iam, & omnibus charum virum: quippe probum, & priſcorum morum, iucundaque ciuilitate: ſed omnium liberalium artium expertem, adeò vt ne primarum quidem literarum elementa, niſi in extrema ætate, addidicerit. Eutrop.

D Vnde ille imperium ſibi nõ eſſe à Deo delatum intellexit: & caſtello eo derelicto, vlterius eſt profectus. Verùm quum eum Conſtantij exercitus magna celeritate perſequeretur, ſolus profugiens in vrbem Lugdunenſem peruenit. Atque ibi fratrem Deſiderium, per beneuolentiæ cauſam ſcilicet, vt eum hoſtium manibus & iniuriis eriperet, deinde matrem, poſtea etiam ſi quis ex propinquis ſuis alius adeſſet, iugulauit. Et tandem in gladium ſibi ipſi intentatum incumbẽs, dorſo etiam ipſo perfoſſo, vitam finiit, quum non totos quatuor annos tyrannide potitus eſſet. Paulo deinde pòſt, qui ei alter erat frater, [g] Decennius Cæſar ab ipſo dictus, laqueo etiam ſeipſum interemit. Sed enim ne ſic quidẽ reſpub. pacatæ fuere. Statim tyrãnus enim alius, nomine Syluanus, apud Occidẽtales Gallos extitit: quem non ita diu res turbãtẽ, Cõſtãtij duces interemere. Enimuerò Iudæi quoq; Diocæſareę Romanis rebellãtes, & ſeruitutis iugũ excutiẽtes arma ſumpſere, & Palęſtinã vicinãſque in circuitu regiones percurrentes vaſtarunt.

f Magnẽtius charisſimos ſibi quoſque primum, deinde etiam ſe ipſum necat. Syluani tyranni interitus.

g Decennius frater Magnentij ab- ... Alij Decentium vocant.

Iudæi Diocæſareæ rebellantes à Gallo vincũtur.

E Contra quos ex Antiochia, vbi agebat, profectos eſt Conſtantius Gallus, eiſque ſuperatis tropæum ingens ſtatuit, & vrbem eorum ex ipſis ſundamẽtis diruit. Sed enim rebus feliciter geſtis, fortunam blandientem proſperitatémque eam non bene tulit: nam & ipſe ad res nouas aſpirare, & tyrannidẽ meditari cœpit. Sed breui conatus eius manifeſtò comperit Conſtãtius. Siquidem ille per effrenem audaciam Orientis præfectum Domitianum, & quæſtorem † Montium ſuapte poteſtate necauit, cædis eius cauſa Imperatori non ſignificata. Quæ res aliæque inſuper ad eam accedentes effecere, vt Imperator eum, vt ſibi iniurium, ſublatum vellet. Et ita incitatus, ad ſe eum euocauit. Atque ille in deteriorem partem eam vocationem fieri ſuſpicatus, ſibique propterea metuens, etiam inuitus profectus eſt, vxore ſua Conſtantia, quæ pro eo precaretur, præmiſſa. Ea in itinere mortua eſt. In comitatu Galli Theophilus etiam Indus fuit, de quo ſuprà diximus. Nam is medium ſe inter Gallum & Conſtantium gerebat, coniunctionem eorum & concordiam cõfirmans, quum Cæſar Gallus deſignaretur, & pacta fierent.

Gallus res nouas molitur.

† Magnum Socrat. & Sozom. Eſt hoc nomen leſæ Maieſtatis.

F At Gallus, adempta ei primùm purpura, circa ⁎ Phlanonem inſulam in Occidentalibus partibus, ex inſidiis Euſebij eunuchi † trucidatus eſt. Quod quidem ita tũ fieri iuſsit Conſtantius: poſtea autẽ eum facti pœnituit. Breui pòſt fratrem eius Iulianum ex Ionia accitum, quòd Imperij grauitatem ſecum perpenderet, Cæſarem creauit: & aduerſus barbaros in Galliam miſit, qui res ibi turbulentas pacaret & conſtitueret. Sed de Iuliani rebus in hiſtoria ſequenti accuratius omnia exponemus.

⁎ ... Socra. li. 2. cap. 34. Plin. in Illyrici deſcriptione meminit vrbis Flanonæ, & Abſyrtij inſulæ libro 3. cap. 21.

† Gallis cæde.

Iulianus Cæſar decitur. Iulianus in Galliã miſſus.

CAPVT XXXIII.

COnſtantius cura & periculo tyrannorum liberatus, venit Romam: vbi de tyrãnis triumphum ſibi agendum eſſe duxit. Eodem tempore ad concordiam dogmatis Orientales ſimul & Occidentales epiſcopos, ſicuti putabat, adductutus, Synodum cogi in Italia pręcepit. Iulius rũ viginti quinque annis Romana eccleſia adminiſtrata, deceſsit, prouin-

Conſtantius Romæ triumphat.

Liberius Iulij Romæ ſucceſſor.

Iterum rurſum Ariani fraudulenta aduerſus Athanaſium & orthodoxos conſilia.

A prouinciamque eius Liberius ſortitus eſt. Tū verò opportunitatem ſibi oblatam eſſe exiſtimantes, qui profeſsionem fidei Nicænam abrogauerant, calumnias rurſum contexuerunt, vt τῆς ὁμουσίας conſubſtantialis profeſſores, quos antea vt ſententiæ alterius ſectatores exauctorauerant, eccleſiis protſus exigerent. Conſtante namque adhuc ſuperſtite, non auſi fuerant fraudulenta temeritate impetra inter ſe committere. Quippe bellum fratri Conſtans denunciauerat, niſi Athanaſium, ſicuti dictum eſt, reciperet. Potiſsimùm verò Athanaſium illi expellere ſtudio omni contendebant: qui ſanè etiam Conſtante nondum cæſo, Conſtantio autem propter illum, Athanaſium ſe complecti aſsimulante, (tantum illorum erat odium) conquieſcere non potuerunt. Sedenim triginta ex maligna eorum multitudine Antiochiæ congregatis, Narciſſo videlicet Cilice, Theodoro Thrace, Eugenio Nicæno, Patrophilo Scythopolitano, Menophanto Epheſio, atque aliis, reditum Athanaſij illi tanquam illegitimum culpabant: & omnibus vbique epiſcopis ſcribebant, ne cum illo cō-

Conciliabulum 30. Arianorū epiſcoporū Antiochiæ aduerſus Athanaſiū congregatum.

B municarent, neve ad illum ſcriberent: ſed Georgium honore proſequerentur, quem ipſi epiſcopum conſtituerant. Athanaſius autem nihil protſus hæc curabat. Id ita factum, donec Conſtantius tyrannis ſublatis, vnus ipſe Orientis ſimul & Occidentis imperio eſt potitus. Et Conſtātius quum in Occidente eſſet, cum epiſcopis τῆς ὁμουσίας conſubſtantialis fidei aſſentientibus ſe coniunctum eſſe, & cum eis ſibi conuenire ſimulauit: & ſortaſſe in partibus eorum eſſe omnino conſtituit. Atte certè vſus eſt, quum vim nullam eis primùm adhiberet, ſed tantum perſuaderet, vt eandem contra Athanaſium, quam Orientales epiſcopi tuliſſent, ipſi etiam ſententiam ferrent. Sic etenim quodammodo putauit, ſi omnium Orientalium iuxtà & Occidentalium calculis Athanaſius damnaretur, facillimum ſibi fore, vt religionem pro arbitrio ſuo cōſtitueret atque ordinaret. Itaq; in Italia Mediolani conuentus coactus eſt. Et ex Oriente quidem pauci admodum ibi præſtò fuere. Itineris enim magnitudo, & morbus, & ætas

Conſtantius per vnanimē Athanaſij condemnationem inter Orientales & Occidentales vnanimē fidei concordiam conſtituere contendit.

Synod.^9 Mediolanenſis.

C grandior, multorum impedijt aduentum. Occidentales autem plures quam trecenti conuenêre. Enimuerò Orientalium conſilium fuit, vt Athanaſius damnaretur, eique Alexandrina vrbe interdiceretur. Et reliqua Synodus ſiue errore aut metu, ſeu etiam ignorantia pedibus in eam ibat. Soli verò ex omnibus Dionyſius Albæ, quæ vna ex metropolitanis in Italia vrbs eſt, & Euſebius Vercellarum Liguriæ, & Paulinus Treuirorum in Gallia, epiſcopi, & prætetea Rhodanus & Lucifer, dolo deprehenſo, Orientales euertendi Nicæni dogmatis gratia condemnationem Athanaſij vrgere, aſſurgentes, vociferati ſunt: Fraude Chriſtianiſmum circumueniri, neque verbis eiuſmodi de Athanaſio agi: ſed inſidias decretis ritè atque ordine de Deo olim factis, Imperatorem & Arianos tendere. Hæc vbi dicta, conuentus rebus infectis ſolutus eſt. Qui autem liberius ſententiam dixerant, condemnati, ſolum exilij cauſa verterunt. Inter quos Hilarius etiam Pictauienſium epiſcopus fuit. Porrò verum fuiſſe, quòd ſub obtentu nominis Athanaſij aduerſum fidem Nicænam Mediolanenſis Synodus ſit congregata, ea quæ

Orientales per dānationem Athanaſij callidè Nicæna decreta ſuppreſſa volunt.

Lucifer Sardiniæ inſulæ metropolitanus dicitur apud Theod. lib. 2. cap. 15 vbi iſta fuſius referuntur. Dictū orthodoxi pauci fuerunt. Mediolani nihil agitur. Hilarius Pictauienſis & quidam alij catholici in

ſequuntur confirmabunt. Nam quæ paulo pòſt D eodem tempore & Arimini in Italia, & Seleuciæ in Iſauria, acta ſunt concilia, res nouas contra Nicænas conſtitutiones molita ſunt: quemadmodum mox declarabimus. Imperator ſtomachabundus vniuerſale concilium cogere, & epiſcopos Orientales omnes in Occidentem pertrahere volebat, omnem mouens funem, ſi quo modo facere poſſet, vt ad concordiam omnes adduceret. At vbi re deliberata, difficile id viſum eſt, quod ei itineris longinquitas obſtaret, vnam quidem, ſed duobus in locis congregandam eſſe Synodum ſtatuit. Et Occidentales Arimini, Orientales verò Nicomediæ conuenire, literis ſuis iuſsit. Imperator ſanè quidem hoc ſic concordiam omnium ſpectans inſtituit: ſed conſilium eius aliter ceſsit. vtrinque enim diſſenſio inter eos interceſsit. Neque enim Arimini qui conuenerant, concordes erant: maius autem inter eos qui Nicomediæ quidem per terræmotum coire impediti, Seleuciæ verò deinde congregati fuerant, diſsidium eſt ortum. Cæterùm quæ vtrobique ſint acta, hiſtoria E ipſa deinceps oſtendet. In præſentia autem, quæ Athanaſio per omne Conſtantij Imperium acciderint, breuiter referemus, vt ordine ſuo nobis procedat oratio.

concilium agitur.

Conſtantius Eccleſiaſticæ concordiæ gratia Occidentales Arimini, Orientales Seleuciæ in Iſauria conuenire eodem tempore agere iubet. Conſiliū non fruſtrà fuit.

CAPUT XXXIIII.

ILle ſiquidem auditis quæ aduerſus eum in Imperatoria aula factæ fuerant comminationibus, ad tempus profugit. Deinde quoque qui ſub eo erant epiſcopis delectis, in quibus Serapion etiā † Thmuæus, vir Dei in primis amans, atque in dicendo & ſcribendo grauis, fuit, ad imperatorem in Occidente degentem eos miſit, tribus ex eccleſia ſua presbyteris additis: qui, ſi id Imperator iuſsiſſet, aduerſariorum calumnias confutarent. Dum illi proficiſcuntur, Imperatoris interea literæ, quibus ad eum euocabatur, afferuntur. Itaque ipſe cum ſuis in graui erat cura & ſolicitudine. Neque enim tutum ſatis F eſſe putabat, dicto Imperatoris audientem eſſe, qui in profeſsione fidei hallucinaretur. Neque verò illi morem non gerere, periculo carebat. Manſit ſanè. Et qui literas attulerat, vacuus ad Imperatorē rediit. Porrò æſtate ineunte, alter venit, cum quodam Alexandrinæ vrbis illuſtri ciue: atque is Athanaſium vrbe expellere, & clerum malè accipere incœpit. Sedenim quum plebs rebellans vim pararet, & ipſe nihil efficeret, retroceſsit. Poſtea intempeſta nocte ordinum ibi militarium dux, & qui ab Imperatore miſſus fuerat, atque hæc curabat, Hilarius, vbi Athanaſium in eccleſia occultari intellexit, quæ Theonæ dicitur, cum delecta Aegyptiorum fortique manu ei inſtitit: & poſtibus effractis in templum quidem irruit, ſed Athanaſium quæſitum non comprehendit. Diuinitùs enim ei irruptionis huiuſmodi cōſilio manifeſtato, paulo antè inde exiuerat. Milites autē tardi^9 ad comprehendendum eum venerant. Dicitur ſanè hic vir multa & diuerſa diuino iudicio euaſiſſe pericula. Quod namque Deo eſſet perquàm charus, quæ futura erant, itidem vt præſentia, per gratiam

Res & acta Athanaſij ſub Cōſtantio. Sozom. habet Theodoret. lib. 4 cap. 9. & 10.

Athanaſi^9 è manibus militum euadit.

Sæpenumerò Athanaſius diuinitùs pericula præſentia effugit.

A Dei prouidebat. Multa certè admiranda futurorum cognitionem viro ei conteſtantur. Primum namque Conſtante adhuc viuente, & Conſtantio inſidias ei ſtruente, quum fuga ſibi conſuluiſſet, apud notum quendam hominem in ſubterraneo & caliginoſo ſpecu, aquæ olim ciſterna, latuit, nemine præter ancillam conſcio: quæ quòd fidelis eſſe videretur, ad vſus neceſſarios ei inſeruiebat. Poſtquam autem in hoc magno ſtudio aduerſarij incubuêre, vt virum viuum caperent: & ancilla ea, pecunia ab illis corrupta, mercede eum proditura erat: præueniens Deus, inſidias ei indicauit. Ita ipſe aliò conceſſit. at illa, vt quę contra heros ſuos falſa dixiſſet, plagas reportauit. Grauis ſiquidem eis conſtituta fuerat pœna, qui Athanaſium celare comperti fuiſſent, vt qui contra Imperatoria iuſſa niterentur, & rectam reipub. adminiſtrationem tollerent. Multi ſanè eo nomine res duras ſunt experti. Perſimile quiddam alio quoque ei tempore euenit. Eandem namque ob cauſam in Aegyptum profugiens, aduerſo nauigabat Nilo. Quum su-

B tem fuga eius indicata, quidam eum perſequerentur, cœlitùs id cognouit, & nautas atque vectores Alexandriam redire ſecundo flumine iuſsit: & in deſcenſu perſequutoribus ſuis prætéritis, populi deinde turbæ in vrbe frequentiſsima mixtus, latuit, incolumiſque permanſit. Quapropter non ſolùm Ariani, ſed & Græci atque gentiles eum vt magum & præſtigiatorem, tales ohres criminati ſunt. Aliquando namque vrbem eo ingrediente, cornix in aere volans crocitabat: & Græcorum quæ illic ſtabat turba, ſcommate eum veluti impoſtorem perſequens, quid nam cornix diceret, interrogauit. Et ille perquàm vrbanè & ſuauiter ridens: Cras, inquit. Portendit namque, craſtinum diem vobis non benè ceſſurum. Mandatum enim ab Imperatore veniens, feſtum diem veſtrum inhibebit, & magnificentia veſtra iniucunda vobis erit. Porrò id Athanaſij dictum exitum ſuum habuit. Ab imperatore enim literæ venere, quibus magiſtratus iubebantur, de cætero Græcos prohibere, ne ad templa accederent, & more ſuperſtitionis ſuæ dies feſtos peragerent. Et celebritas

C ea quæ iam aderat, & ab illis plurimi fiebat, venerationéque maxima colebatur, tum ſoluta eſt, neque poſtea peracta. Declarare hæc ſatis poſſunt, diuinum enim virum, & prophetici doni non expertem fuiſſe. Ipſo autem, vt dictum eſt, profugo, clerus eius eccleſias tenuit: donec adueniens dux cũ armatis, Georgium expectantibus eas tradidit, & ipſe poſtea Georgius adueniẽs occupauit. Is quòd non apparatu aut more epiſcopi adminiſtrationem ſuam inſtitueret, terribilem ſe exhibuit. In Athanaſij autem laudatores ſerus admodum fuit: ac viros ſimul & mulieres arripiens, tanquam ſæuus tyrannus, in vincula coniecit. Quamobrem publicum populi odium in ſe concitauit. Periiſſet certè quidem, niſi periculo vitato ad Imperatorem procurriſſet. Ibi tum ſectatores Athanaſij eccleſiis præfuére, quamuis ad breue tempus. Præfectus namque Ægypti illis eiectis, eas factioni Georgij reſtituit. Nec longè pòſt & ipſe rediit, terribilior quidem quàm antea, non minus autem omnibus inuiſus: quippe qui Imperatorem ad iram contra eos commouiſſet. Infidelis verò, & faſtu plenus à pleriſq; increpitus eſt: & ab

Idem in ſpecu latitauit ſex, vt quidam ſcribũt, annos.

Ancilla infida perfidiæ mercedem recipit.

In Nilo nauigans, perſequutorem ſuum eludit.

Athanaſius ab Arianis & Græcis Magus inſimulatur. Abolitionẽ idolomaniæ Alexãdriæ à Græcis prædixit, & eiſdem ſibi ti dictum.

Georgij Ariani epiſcopi Alexãdrini in Catholicos crudelitas.

Plebs fidem monachorũ orthodoxorũ eſt æmulata.

Aegyptiis monachis maximè, quos hominũ multitudo in primis, quùm quòd vera dicere exiſtimari ſuos, tum quòd philoſophicè planè virtutem & pietatem exercere perſeuerarunt, ſequebatur. Res Athanaſij, ſicuti ſub Conſtantio vario euento fuere, breuiter & ordine expoſitæ, ſic ſe habuere. D

CAPVT XXXV.

IMperator verò priuſquam Romam iret, & ſolitum ob victoriam triumphum ageret, accito Liberio Romanorum epiſcopo, Iulij ſucceſſore, perſuadere ei conatus eſt, vt in ſentẽtiam quos ſecum habebat epiſcoporum iret: quorum vnus Eudoxius erat. Quod vbi ille ei reſiſtens ſe facturum negauit, ad exilium eſt damnatus. Berœa autem Thraciæ, quò deportaretur, deſignata fuerat. Sed & alia condemnationis eius cauſa fuiſſe dicta eſt: videlicet quòd renunciare Athanaſij communioni noluerit, eundémque apud Imperatorem defenderit, qui Athanaſium accuſabat, quòd & eccleſias iniuria affeciſſet, & cauſa necis duobus fratribus ſuis fuiſſet. E Idem comprobanda eſſe quæ Tyri aduerſus Athanaſium, per inuidiam alienæ ſententiæ ſectatorum acta conſtitutáque fuerant, dicebat. At Liberius pœnitentiæ libellum Vrſacij & Valentis Iulio deceſſori ſuo oblatum, Imperatori exhibuit: in quo falſa eſſe & ementita, quæ apud Mareoteo acta erant, ſignificantes, noxæ gratiam petierunt. Rogauit inſuper, ne ita indicta cauſa Athanaſium damnaret, néve quæ perperam decreta & manifeſtæ calumniæ eſſent, comprobaret. De fratribus autem ne prorſus epiſcopali manu vindicatam iniuriam vellet, dixit: quam manum Deus non ad eiuſmodi facta, ſed ad ſanctificationem & omne aliud bonum opus conſtituerit. Sed enim Conſtantius nihil omnino illum de ſententia ſua decedentem videns, biduò ad deliberandum ei permiſſo, niſi animum mutaret, in Thraciam deportari iuſsit. Atque ibi Liberius: Mihi verò, inquit, dudum hæc deliberata atque cõ- F ſtituta ſunt, & paratus adeò ſum in exilium ire. Porrò quum iam abduceretur, Conſtantius ei quingentos aureos miſit. quos ille reiecit, & ei qui illos attulerat, Imperatori renunciare iuſsit: Non indigere ſe eis: daret eos quos ſecum in aula haberet adulatoribus, & ad ſimulandum diſsimulandúmque compoſitis hominibus, quorum inſatiabilis cupiditatis inopia animus eorum ſemper inſidens, eóſque excrucians, nunquam expleri poſſet. Mihi namque Chriſtus, inquit, patri æqualis, largitor ſemper alimentorum atque conciliator, & promus condus bonorum omnium erit. Hæ Liberio cauſæ, vt in Thracia exularet, extitere. Felix autem Romanæ eccleſiæ diaconus, adminiſtrationem eius ſortitus eſt. Qui Nicænã quidem fidei profeſsionem retinebat, & in religione reprehenſione carebat: vnum tamen illud vicio ei vertebatur, quòd priuſquam epiſcopus creatus eſſet, cum diuerſæ opinionis ſtudioſis communicare ſuſtinuerit. Vbi verò Conſtantius Romam venit, populi & nobilitatis illuſtriores fœminæ, pro Liberio deprecãtes, vt illũ reſtitueret, ei inſtitêre.

Liberius exilio ſubditur.

Cauſæ exilij eius.

Colloquium Conſtãtij & Liberij.

Ne per epiſcoporũ manum homicidia committerentur aut vindicarentur, Imperator. Eccleſiaſticorum namque hominum manus ſanctificationis operari debent. Theodor. lib. 2 cap. 16. Liberius exulaturus donum quingentorũ aureorũ à Conſtantio ſibi miſſum reiecit.

Felix Romæ Liberio ſubſtituitur.

Romani reſtitui ſibi Li

berium à Cō ſtan petiit.

A Et Imperator cum epiſcopis ſuis re communicata redditurum ſe eis homiouſion pollicitus eſt, ſi in eā-dem cum epiſcopis ſuis concederet ſententiam.

CAPVT XXXVI.

Aetij hæreſis.

PEr idem tempus, quem ſuprà diximus, Aetius Syrus manifeſtò & liberè ſuam de Deo opinionem diuulgabat. Diaconus tum adhuc erat, ſicuti à Leontio Antiochiæ epiſcopo caſtrato illo creatus fuerat. Opinabatur autem itidem vt Arius, cōditū, & ex nō exiſtentibus, atque inæqualē patri filiū eſſe.

Idē ab Arianis reiectus.

At quod ingēti contētione acrtúſque de Deo diſſerere auderet, variíſq; vteretur ratiocinationibus, factionis ſuæ popularib. diuerſus eſſe, atque ab eis diſsidere viſus eſt. Quam ob cauſam ecclesia eorū pulſus, arte quadam per diſsimulationem eos vitabat, cōmunionémque eorū deteſtabatur, veluti qui ſe Ario poſt periurium cōiunxiſſent, quum ille

B pœnitentia ductus, Conſtantino Imperatori conſentanea ſe cum Nicęna fide ſentire adiurauit. Sed de his ſatis. Quum Imperator adhuc in Occidente eſſet, nuncij venēre, Leontium Antiochenum epiſcopum diem ſuum obiiſſe. Et Eudoxius Germaniciæ antiſtes, qui in Imperatoris comitatu erat, per cubicularios eunuchos vacantem eam ſedem ambit & vendicat. Aſsimulans enim locum eum conſolatione & cuſtodia indigere, vt ſibi in Syriam ire liceret, ab Imperatore petiit. Quod vbi ei eſt permiſſum, ingenti celeritate eò venit: ac throno recepto, repentè periode atque ✱ ex ſe ipſo ortus epiſcopus Antiochiæ extitit, re cum celebrioribus Syriæ epiſcopis, vtpote cum Marco Arethuſio, Georgio Laodicenſi, qui eandem ſententiam ſequebantur, atque aliis ad quos more quodam patrio electio pertinebat, non communicata.

Eudoxius Germaniciæ arte adepta epiſcopatū Antiochenū inuadit. ✱ αὐτόματος.

Dictum etiam eſt, de voluntate Imperatoris, & eorum qui in aula ✝ rerum potiebantur, id factum eſſe: qui vnà cum Eudoxio Aetij ſententiam ſequebantur, inæqualem patri filium eſſe docentis.

✝ Eunuchorum. Eudoxius Anomœus.

Poſtquam verò Antiochiam ita obtinuit, ampliorémque

C adeptus eſt poteſtatem, propalàm iam Aetij opinionem propugnabat, & adiuuare illum maximè conabatur. Et contendebat ille quidem epiſcoporum cogere concilium, atque illi diaconatus honorem reſtituere: ſed id efficere minimè potuit, quod apud omnes Eudoxii dignitas & ſtudium poſt Aetij odium eſſet. Congregauit tamen tum conſentientium ei epiſcoporum conuentum Antiochiæ: in quibus erant, Acacius Cæſareæ Palæſtinæ Euſebij ſucceſſor, & Vranius Tyri epiſcopus: qui vnà cū æquiſubſtātiali & cōſubſtātiale reiiciebat, ſub obtētu Occidentaliū epiſcoporū autoritatis, qui hoc ſic Sirmij ſtatuerint. Admittād° oāque ille Hoſius, atq; vnà cū eo qui ibi conuenerāt, quum propter contentionem qua aduerſus Vrſicium, Valentem, & Germinium vſi fuerant, vim multam, vt diximus, paſsi fuiſſent, vt neque conſubſtantialis neque ęquiſubſtantialis filius diceretur, conceſſerant, tanquam ea verba tam expreſſè in diuinis ſcriptis non appararent: præterea quę ſuprà humanæ mentis captum eſſet, de eſſentia Dei ſubtiliter nimium & anxiè inquirere. Et quòd eis tum viſum eſſet, cœptis ſuis Hoſij literas multum

Eudoxius popularium ſuſtu ſua conciliabulum Antiochiæ cogit. Vranius Tyrius, & Acacius ... & ... Sirmienſis Synodi prætexunt.

allaturas eſſe momenti, epiſtolam tum Hoſij aliorúmque Occidentalium nomine, Sirmio ad Orientales dederant, ingentes Vrſicio, Valenti & Germinio agentes gratias: & quod Occidentales rectè tandem ſentirent, eius beneficij cauſam illis aſſcribentes. D

Ariani, Hoſij & aliorū catholicorum nomine ementitas literas Sirmio ad Orientales dederunt.

Sed enim Eudoxio ita res nouante, multi Antiochia qui rectum dogma defendebant, & ei aduerſabantur, ab illo pulſi, Georgium Laodicenſem adiere, eíque quæ Antiochiæ agerentur expoſuēre. Atque ab eo literis acceptis, Ancyram Galatiæ ſunt profecti. Baſilius enim, qui ibi poſt Marcellum epiſcopatum gerebat: plures ex vicinis epiſcopis ad ſe dedicandæ quam recens conſtruxerat eccleſiæ gratia conuocauerat. Ibi illi per querelam re omni expoſita, literas reddidere, hiſce verbis conſcriptas.

Orthodoxi epiſcopi Antiochia ab Eudoxio pulſi.

Pro his Georgius Laodicenſis ad conuentum epiſcoporum Ancyrā ſcribit.

„ Reuerendiſsimis dominis, Macedonio, Baſilio, Cecropio, Eugenio, Georgius
„ in Domino ſalutem. Aetij naufragium penè om-
„ nem occupauit Antiochiam. Quos enim vos igno
„ minia notaſtis, execrandi Aetij diſcipulos, eos om-
„ nes Eudoxius receptus in clericorum ordinem co
E optat, & Aetium hæreticum maximo honore
„ proſequitur. Subuenite igitur tantæ vrbi, ne in
„ illius naufragium orbis totus pertrahatur. Et con-
„ cilio eorum coacto, quicunque adeſſe poſſunt, ab
„ reliquis epiſcopis ſubſcriptione decretorum ve-
„ ſtrorum accepta, poſtulate: vt quùm Aetium Eu-
„ doxius ex Antiochia eiiciat, tum ſectatores eius
„ ex ſacro clericorum albo tollat. Aut certè ſi per-
„ texerit cum Aetio inæqualem dicere, atque eos
„ qui hoc dicere audent, illis qui id non faciunt, ho-
„ nore præferre, ſicuti modò dixi, Antiochia vobis
periit. Hæc Georgius.

Sacrū clericorū album.

At qui Ancyræ congregati erant, quum compertum haberent, eo quòd ſibi ipſi Antiochenæ ſedis dignitatem arrogaſſet, Eudoxium res nouas incepitare, Imperatori ſtatim rem eam ſignificarunt, eundémque obſecrarunt, vt ope ſua interpoſita videret, ne ea quæ Sardicæ, Sirmij, & in aliis conuentibus conſtituta eſſent, conuellerentur: in quibus omnibus filium patri ſubſtantia æqualem eſſe decretum ſit. Legationem etiam ad Imperatorem miſere, ipſum Baſilium Ancyranum, Euſtathium Sebaſtienſem, Eleuſium Cyzicenum, & Leontium ex Imperialibus cubiculariis presbyterum. F

Legatio ab eo conuentu ad Imperatorem ea de re mittitur.

Hi vbi ad Conſtantinum venere, presbyterum quendam Antiochenum Aſphalium, qui Aetij ſtudioſus maximè quaſcunque voluiſſet res ex ſententia confecerat, comperērūt iamiam cum literis Imperatoris abiturum eſſe. Imperator autem Ancyranorum oratorum poſtulatis cognitis, epiſtolam quam Aſphalius profecturus ſecum laturus fuerat, retractauit, aliáque ſcripto Eudoxium condemnauit. Cuius ſcripti hæc fuere verba.

Ariani cū res ſuas in aula confecerunt ſed hæ à Cōſtātio retractātur.

„ Victor Conſtantius Ma-
„ ximus Auguſtus, ſanctæ eccleſiæ Antiochenæ. Eu-
„ doxius non à nobis ad vos miſſus venit: ne quis
„ hoc putet. Longè alia nobis mēs eſt, quam vt eiuſ-
„ modi hominibus faueamus. Quod ſi quùm alia,
„ tum hoc ſic aſtutè mentiuntur, ſatis manifeſti
„ ſunt, erga ✱ Deum eos arrogantes & verſutos eſ-
„ ſe. A quibus enim rebus illi ſe libenter abſtineant?
„ qui potentiam aucupantes, vrbes ingreſsi, ex vna
„ in aliam tranſiliunt: & perinde atque coloni qui-
„ dam ſolum ſubinde mutantes, angulos omnes te-
„ rrā ampliorū cupiditate curioſè perſcrutantur, cir-
„ culatores meri & fraudatores, quos ne nominare

Conſtantij ad Antiochenos litera contra Eudoxium.

✱ εἰς τὸ κρεῖττον ὑπερήφανοι.

Deſcribūtur ambitioſi & rerum nouarum ſtudioſi epiſcopi.

A quidem ſas ſit. Officinæ prauæ & impiæ protſus factionem eos eſſe, vos quoque iotelligitis. Et ſatis ex verbis ſuis autorem ipſum, ſectatoréſque hæreſis huius cognoſcitis. Quorum hoc vnũ eſt ſtudium, vt populum depraueot. At verſuti iſti, & ad omnem audaciam prōpti, temerè iam apud quoſdam vulgare non dubitarunt, nos electione quam ſibi ipſis ſubornarunt, lætati. Quæ quidem ita ab eis dicuntur, qui talia in vulgus efferre coſueuerunt, prorſus verò facta non ſunt. Atque ipſi mihi in animum reuocate doctrinam illam primam, quum de fidei ſententia deliberantes inquiſiuimus, in qua Saluatot noſter & filius Dei ſubſtantia patri æqualis declaratus eſt. Verùm boni iſti viri, qui facile quæcunque eis in mentem venere, de Deo dicunt, eò proceſſere impietatis, vt etiam alia quædam quàm res ſerat arbitrentur, aliósque ea docere contendant. Atque ea ſu capita ipſorum redundatura eſſe, valde perſuaſum habemus. Sed non ſatis erit, à Synodis eos & conuentibus arcere. Nam ferè cò productus ſcribendo fueram, vt B in præſentia dicerem, quæ illi breui paſſuri ſunt, niſi à rabie iſta diſceſſerint. Iſti verò (quid enim non inferant mali?) improbiſsimos quoſque periode atque mandatum haberent, aggregantes: hos inquam hæreſium antesignanos in cleri album referunt, ordinem venerandum tam turpiter dehoneſtantes, non aliter atque eis conceſſum ſit * agere & ferre omnia. Enimuerò quis † mortalium omnium iſtos perferat? qui vrbes quidem impietate implent, exilium autẽ piaculis obtegunt? Vnũ illud ſtudiu habeotes, vt omnibus ſuis perpetuò ſint infeſti. Faceſſat importuna factio, & ſanctis inſidere thronis deſinat. Nunc tempus eſt, vt veritatis alumni in lucem prodeant, quique * medij tales hominum mores fugientes oudum metu ſeſe continuere. Iſtorum namque ſapiẽter inſtituta conſilia in medium producta iam apparent. Sed nihil non quod aggreſſus fuerit perficiet, qui boſce ab impietate eximet. † Bonorum virorum fuerit, maiorum fide viuere, eámque vnam, vt dictum eſt, aſſerere, neque vlterius quidquam anxiè nimis & curioſe inueſtigare. Quin & illos admonuerim, C vt aliquando tandem ex barathro prorumpentes, aoimis mutatis, ad ſententiam iſtam accedant, quã diuina præditi ſapientia de Deo ritè atque ordine epiſcopi tulere. Tantum ſcilicet paruo momento periculum fuit, vt inæqualitatem aſſerentium opinio obtineret, niſi Imperator ipſe epiſcoporum opera & diligentia interceſsiſſet.

** [illegible]* *† [illegible]*

** [illegible]* *† [illegible]*

C A P V T XXXVII.

Conſtantius & Arianiſantes epiſcopi Liberiũ à profeſſione [illegible] abducere conantur.

BReui deinde quum Roma in Sitmiũ Conſtantius rediiſſet, Occidentalibus epiſcopis precantibus, Liberius ex Berrœa reductus eſt. Atque ibi in præſentia eorum quos diximus, aliorúmque plurimorum Orientalium epiſcoporum, Imperator ſuadere Liberio, vt filium non eſſe patri coofubſtantialem opinaretur, reotauit. Egit id quoque Baſilius, & qui cum eo erant: eámque rem illi Imperatori, apud quem in magno erãt precio, ſuggeſſere. Et afferentes, quæ vel de Paulo Samoſateno, vel de Photino apud Sirmium conſtituta fuerant omnia: & præterea formulam fidei Antiochiæ Encæniis in eccleſiæ conſecratione, ob D ὁμοουσίου conſubſtantialis cauſam editam allegantes, veluti contenderent quidam hæreſim propriam per prætextum & occaſionem cõſubſtantialis inſtituere, in ſententiam ſuam adducere ſtuduère Liberium, & Athanaſium, & Alexandrum, & Seuerianum, & Creſcentem, Africanos epiſcopos. Nõ minus id quoque conabantur Vrſacius & Valens, & Germinius Sirmienſis epiſcopus, & qui præterea ex Oriente ibi aderant. Liberius autem aliam quoque ſeorſim fidei conſcripſit profeſsionẽ, quę omnes ab eccleſiæ communione arcebat, qui filium patri non ſecundum ſubſtantiam & per omnia æqualem dicerent. Id propterea fecit, quòd Eudoxius, & qui factionis eius fuere, non ita pridem Antiochiæ propter Aetij hæreſim congregati, qum Hoſij epiſtolam in manibus haberent, plurimùm verborum fecerant, quibus Liberium per calumniam traduxerant: perinde atque τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale repudiaſſet, & patri filium omnino inæqualem dixiſſet. Occidentales legati rebus ita bene geſtis, aſſumpto ſecum Liberio Romam E reuerterunt, literas ab epiſcopis Sirmij congregatis ad Felicem Romanæ tum eccleſiæ præfectum, & ad clerum populúmque eccleſiæ eiuſdem afferentes: quibus, vt paſtorem ſuum libenter ſuſciperent, admonebantur. Ambobus porrò & Felici & Liberio permiſſum eſt communiter ſacra curare, & munus Apoſtolicum adminiſtrare. Qui quidẽ concordes fuere, & quidquid medio tempore acciderat rerum aduerſarum & triſtium, per amneſtiam & obliuionem aboleuere. Quòd namque admodum bonus vir eſſet Liberius, quódque pro recta eccleſiæ doctrina Imperatori conſtanter reſtitiſſet, multa pietate & benignitate populus Romanus in eum fuit: vſque adeò certè, vt in eius eiectione per ſeditionem eius cauſa motam res ad cædem proceſſerit. Sed paulo pòſt Felix mortuus eſt, & ſolus Liberius epiſcopatũ adminiſtrauit. Quod ſic Deus rectè prouidit, eccleſiæ, ita vt decebat, rebus conſulens: ne primaria Apoſtolorum ſedes fœdam illam & incommodam à duobus gubernata ducibus contraheret notam: quæ res ab eccleſiæ conſtitutionibus perquàm eſt aliena, diſcor- F diamque vt plurimum conciliare ſolet. Hæc in Sirmio acta.

Formula profeſsionis fidei Liberij.

Liberius Romam redit.

Duo eodem tempore Romæ epiſcopi concordes.

Felix moritur.

Liberius ſolus eccleſiam regit.

C A P V T XXXVIII.

Conſtantius Synodũ aliò inducit.

ET pulchrè conuenire tum Orientalibus cũ Occidentalibus eſt viſũ. Res verò aliter ſe habebat. Imperatoris enim metus id faciebat: cui propter Aetij & Eudoxij in vrbe Antiochena excitatas res nouas, rurſum Nicęę Synodũ cogere placuit. Quũ autẽ Baſilius Ancyranus cõtrà niteretur, quòd primùm ibi de fide diſquiſitũ eſſet, magis conuenire, vt id Nicomediæ fieret, eſt viſum. Et ex orationib. iam omnibus, qui vel à prudentia, vel ab eloquẽtia aliquid valerent, epiſcopi eò cõtendebãt. Quũ terræmotus ingens exortus vrbem, & ſimul templũ nuper admodum cõſtructũ, ex fundamentis ipſis cõcuſsit atque deiecit, multóſque pro eo atq; hoc vel illo quemque loco deprehendit, vel ſeruauit, vel interemit. Cecropius quidẽ Nicomediẽſis, &

Terræmotus Nicomediæ.

] Beſſerionē hunc Ariſtacium fuiſſe, Sozo. ait.

A ✝ alius quidam epiſcopus, paruo momento periculum euaſere. Quæ res fama vbique vulgata, epiſcoporum aduentum prohibuit. Atque illa Nicæā quoque, & Conſtantinopolim, & Periuthum, aliaſque Thraciæ ciuitates tali caſu euerſas eſſe promulgauerat. Dictum tum eſt, Arſacio cuidam, qui ſub Licinio confeſsionem fidei obierat, miléſque antea & leonum ferarúmque aliarum domitor & cuſtos in Imperiali comitatu fuerat, tum autē Nicomediæ in turri præalta pietati ſtudens philoſophabatur, cladem eam diuina viſione reuelatam: eamque ab eo, ex turri digreſſo, clero populóque prædictam eſſe. Sed tantum abeſt vt fides ei habita ſit, vt deriſus etiam fuerit, qui caſum tam inexpectatum promulgaret. Illum autem rurſum in locum ſuum conſcendiſſe, ſupinúmque in ſolo iacentem, Deum deprecatum fuiſſe. Vbi etiam in ipſo cladis eius impetu, turri ipſa immota & ſtabili permanente, orantis habitu martyr mortuus eſt repertus à multis, qui eò concurrerant, vt terræmotum ex loco ſuperiore ſpectarent.[a] Oraſſe B autem eum, precatúmque Deo eſſe ferunt, vt vitā prius finiret, quàm eam vrbis calamitatem videret, in qua Chriſtum cognouiſſet, & eccleſiaſtica philoſophia initiatus eſſet.[b] Multa is etiam ſupra vim & captum hominum fecit. dæmones namque eiecit, alios quoque caſibus afflictos homines reſtituit, & ad ſaniorem mentem multos reduxit. Et draconem ſiue alterius reptilium generis venenoſam feram viæ publicæ incubantem, & afflatu ſolo viatores necantem, oratione, ex latibulo vt ſpōte ſua prodiret, & per ſeipſam caput ſemel atque iterum terræ illideret, & ſic tandem rumperetur, protraxit. Multi ſanè mortales Nicomediæ ruinis ædificiorum interierunt, multi ſibi fuga in ſolitudinem & agros conſuluerunt.[d] Etenim incendij flamma è furnis & balneis officiniſque artificum qui ad ignem opus faciunt coorta, & ruderibus decidentium culminum circumcluſa, materiaque proxima & ſarmentis, vt fieri ſolet, ei admiſtis, tabulatiſque reſinam exſudantibus, & ad concipiēdum propagandúmque ignem commodis aucta, tantā alimenti copia in partes omnes proſerpens, C & ad ſeipſam reuertens, veluti vnum (vt ita dicā) ardentem rogum vrbem ipſam effecerat. Quo incendio, quòd ex ædibus tranſitus non pateret, multi ſunt conſumpti. Et quoniā Nicomedienſis caſus epiſcoporum conuentum interturbauit, primùm quidem Imperatori, vt Nicææ rurſum congregarentur, placuit. Baſilius autem de eo loco diu multúmque deliberauit.[e] Et ſic in vrbe Nicæna, populo ibi omni terræmotu conturbato, deliberatio hærebat. Porrò Marco Arethuſio, Georgio Alexandrino, & Baſilio Ancyrano, qui tum Sirmij cum Imperatore in negotio quiſque ſuo agebant, Tarſus Ciliciæ commoda viſa. Vt verò & hæc aliis minus conuenire exiſtimata eſt, tandem vt Seleuciæ in Iſauria Synodus ageretur, conſtitutum. Atq; hoc ſic decreto, quia ibi aderant Valens, Vrſicius, & Eudoxius, qui potiſsimū inæqualitatis opinioni præibant, effecerunt illi, vt epiſcopi eo loco congregati, formulæ fidei ex tempore cōpoſitæ ſubſcriberent. In qua formula ſubſtantiæ nomen inſertum non erat. Adhæc in animis ipſi ſecum perpendêre, epiſcopos Seleuciæ coactos partim Nicænam fidem, partim Antiochiæ in templi dedicatione profeſsionem editam complexuros, & per D æmulationem ardentius deſcenſuros. Vtranque verò formulam ſubſtantiæ nomen habere, & filium patri per omnia ſimilem diſertè promulgare. Ac ſi in locum vnum epiſcopi conuenirent, omnino eos Aetij opinionem, quam ipſi laudantes ſtudio omni ſtabilire conabantur, repudiaturos eſſe, illis minimè dubium fuit. Quid ergo faciunt? Dolum inſtituunt, vt Occidentales quidē Arimini, Orientales verò Seleuciæ congregarentur, vt eo facilius quod agebant perficeretur. Procliuius namq; putabant, paucis quam multis, quod vellent, perſuadere. Et patribus ita ſegregatis, ſiquidem poſſent, vtramque etiam Synodum, diſsidio in vtraque inſtituto: ſin minus, alteram ſaltem in ſententiam ſuam ſe pertracturos eſſe confidebant, illo promiſſo, vt ne calculis omnium hæreſis eorum damnaretur. Hæc agebant per eunuchum Euſebium, Imperatoriæ tum aulæ præfectum, Eudoxio quàm maximè aſſentientem: & alios quoſdam, qui magiſtratus & honores gerentes, & gratia pollentes, ex ſententia omnia perficiebant. A quibus perſuaſus E Conſtantius, perinde atque incommodum ſimul & reipub. propter graues impenſas, & ipſis epiſcopis propter itineris magnitudinem eſſet, ſi in eodē loco conuenirent, Synodum diuiſit, eámque Arimini & Seleuciæ celebrare iuſsit. Atque in literis ſuis conſtituit, vt primùm controuerſia de fide profeſsione decideretur, deinde de aliis eccleſiaſticis ſanctionibus deliberatio fieret. Tum autem de eis qui per iniuriam exautorati, & in exiliū acti viſi eſſent, in quibus etiam Cyrillus Hieroſolymorū epiſcopus fuit, conſultaretur: poſtea de eis quoque epiſcopis, qui rei agerentur, inquireretur. Permulti enim accuſabantur, & ab Aegyptiis maximè Georgius: quòd ſcilicet alienorum bonorum rapinis gauderet, & contumelioſis quibuſdam hominibus delectaretur. Poſtremò, vt per decē delectos legatos ſe de actis ſuis certiorem facerent.

Arſacius cladem hanc Nicomedienſem prædixit.

Mors Arſacij ſſtum.

Precatio cuiuſdam ante mortem.

a Ad hunc item modum ante excidiū Hipponis regij oraſſe diuum Auguſtinum fertur.

b Miracula conſ.lem.

c Dæmoniacus quidam conſtrictus Nicomediæ per forū currebat, & homines omnes ad conſpectū eius diffugiebant. Ibi eo Arſacium occurrit, & Ieſum Chriſtum nominauit. Ita ſuffitū dæmonium pulſum eſt, atq; miſer ille purgatus, & ad frugem bonā reductus. Sozom. lib. 4. cap. 16.

d Terræmotum incendium ſecutum Nicomedia conſequutū.

e Deliberatio de loco Synodi celebrādæ.

Concilium Seleuciæ Iſauriæ coactū.

Formula fidei cōpoſita.

Doloſum Arianorum conſiliū, vt Orientales epiſcopi Seleuciæ, Occidentales Arimini cōgregentur. hæc doli cauſa.

Euſebius eunuchus aulæ Imperatoriæ præfectus.

Conſtantius proceſſum Synodi præſcribit.

Crimina Georgij Alexandrini epiſcopi.

CAPVT XXXIX.

Ariminēſis Synodus.

EPiſcopi, ſicuti Imperator iuſſerat, conuenêre: & primùm quidē Arimini Occidētales quadringenti, & F aliquot præterea numero. Et qui grauiter in Athanaſiū animati erāt, minimè omnium de eo quidquā mouēdum eſſe duxere, quòd hoc ſic commodius eſſe putarent. Cæterùm poſtquam de fide, quomodo eam profiteri conueniret, quæſtio propoſita eſt, ibi Valens & Vrſicius, qui primùm Arij opinionem defenderant, medio autem tempore libello ſupplici Iulio Romano antiſtiti dato, τῷ ὁμοουσίῳ conſubſtantiali aſſenſerant, quemadmodum diximus, temporibus ſeſe & rebus obtinentibus ſemper accommodantes, aliis alia ſicuti fieri ſolet cenſentibus, dixere, priores fidei formulas abolendas eſſe: vnámque eam obtinere oportere, quæ non ita pridem Sirmij lingua Romana compoſita, ab ipſo etiā Imperatore plurimi fieret. Debere quippe Synodum quoque de ſententia illius profeſsionem eam approbare, neq; vlterius quidquam curioſius indagare: vt eo modo omnis diſcordiæ occaſio, verbis nihil ambigui habentibus, quæ ſubtili & accurata exploratione perpenſa

Vrſicius & Valens veri Protei.

Latinā ij fidei formulā Sirmij compoſitam defendunt.

[illegible Greek marginal note]

A eſſent, in formula inſertis, præcideretur. ✱ Longè præſtantius eſſe aſſerentes, cum ruſticitate quadã rectam de Deo tenere opinionem, quàm ea Græcorum nugamentis nouis periis verbis, quæ non intelligerentur inducere vocabula. Quibus illi dictis obſcurè innuebant, ſeu potius propalam ὁμοουσίου consubſtantialis verbum per calumniam reprehenderunt, veluti in ſacris literis non expreſſum. Sub hæc verba charta prolata, legi eam poſtularuor, in qua æqualem patri filium ſecundum ſcripturas dicebaor: mentionem verò ſubſtantiæ in Deo omnino fieri interdicebant, & pro eo æqualem per omnia filium patri reponi volebant. Hæc porrò formula illa erat, quam antea quidem preſſam ſeruauerant, tum verò in lucem proferebant. Eam maximè probabant Germinius & Auxentius & Caius, & Demophilus. Ea lecta, plurimi nihil opus eſſe noua fidei formula eo tempore affirmabant, contẽtos ſe eſſe profeſsione Nicæna. In præſentia propterea in locum vnum conueniſſe, ſi quid nouatum eſſet, vt id inhiberetur. Et vtcunque

Sumer & maior pars epiſcoporum in Nicæno Symbolo acquieſcit.

B que ea quæ tum lecta eſſent, nihil haberent nouarum rerum: vt dicerent tamen eos qui ſcriptum id compoſuiſſent, atque vt illi ipſi Arij dogma, quippe quod turbas vbique in eccleſiis concitarit, anathemati primùm ſubiicerent, petebant. Vbi Valẽs & Germinius petitionem eam repudiarũt, illi formulas hæreticorum & item Nicænam in mediũ proferre iuſſere, vt illæ quidem damnatæ reiicerẽtur, hæc verò autoritate denuò & ſuffragiis Synodi confirmaretur. Et vt de cætero neque diſputatio de fide moueretur, neque Synodus peteretur, ſanxerũt. Sufficere enim quæ à maioribus dudum conſtituta eſſent: ea complecti poſteros debere: & perquàm abſurdum eſſe, nunc demum fidem conſcribere eos, qui nuper admodum credere cœpiſſent: & veterum traditionem abolere, per quã & ipſi & patres eorum eccleſias gubernaſſent, ex quibus plures martyriis & obitæ confeſsionis coronis condecorati fuiſſent. Et ij quidem ſic dicta ſententia, antiquitùs decretis ſtare, nihilque nouũ inducere conſtituerunt. illi autem, Valens ſcilicet, & reliqui, quos paulo antè nominauimus, contrà

Patrum decretorum defenſio.

C niſi ſunt. Summopere namque contenderunt, vt Synodus recens compoſitam Syrmij fidei formulam comprobaret. Tantum autem abeſt, vt patres id facerent, vt etiam Vrſicium, Valentem, eorúmque complices damnationis ſententia exautorarint. Et Synodus profeſsionem Nicænam amplius etiam cõfirmauit. Illi autem damnationem ægrè ferentes, ad Imperatorem confugère. Porro Synodos ea non ſolum formulæ illorum præfationem, ſed ipſam quoque formulam reprehendit. cuius verba erant. Compoſita eſt fides catholica in præſentia Domini noſtri Conſtantij perpetui Auguſti, conſulatu clariſsimorum virorum, Flauij Euſebij & Hypatij, Syrmij, ante xi. calen. Iun. Ac deinde. Credimus in vnum ſolum & verum Deũ, patrem omnipotentem, creatorem & conditorem omnium. Et in vnum vnigenitum filium Dei ante omnia ſecula, & ante principium omne, & ante omne quod mente concipi intelligique poteſt tempus, & ante cõſiderationem & cogitationem omnem, † ſine perpeſsione ſiue affectione genitum ex Deo: per quem ſecula condita, & omnia facta ſunt. Genitum verò vnigenitum, ſolum ex ſo-

Nicænã formulam propugnantes. Arianiſantes exautorant.

Condemnationem eius ſam præcipuam fuiſſe Socrat. ſcribit, quòd Arianorum dogma Arianiſantes damnare noluerint. libr. 2. cap. 37.

† ἀπαθῶς.

Latina Sirmienſis conuentus fides formula.

lo patre, Deum ex Deo, æqualem qui ipſum genuit D patri, ſecũdum ſcripturas: cuius generationem nemo nouit, præterquam ſolus qui eum genuit pater. Hunc ipſum vnigenitum filium eius ſcimus nutu paterno aduenisse cœlitùs, ad abolitionem peccati. Et natum ex Maria virgine, & conuerſatũ cum diſcipulis, & omnem œconomiam ſiue adminiſtrationem exequutum, ſecũdum paternam voluntatem: crucifixum, & paſſum, & mortuũ. Qui deſcendit ad inferos, atque res ibi conſtituit: ad cuius conſpectum infernalium portarum ianitores exhorruerunt. Qui etiam reſurrexit tertia die, & cum diſcipulis conuerſatus eſt. Et diebus quadraginta expletis, receptus eſt in cœlum, & conſedit ad dextram patris: venturus extrema die cum paterna gloria, & redditurus vnicuique ſecundum opera ſua. Et in ſpiritum ſanctum, quem ipſe vnigenitus filius Dei Ieſus Chriſtus ſe miſſurum pollicitus eſt generi hominum, paracletum ſiue conſolatorem, pro eo atque ſcriptum eſt: Vado ad patrẽ meum, & Rogabo patrem meum, & alium paracletum mittet vobis, ſpiritum veritatis: ille de meo E accipiet, & docebit atque admonebit vos omnia. Et circa finem hoc etiam addidere. Nomen eſſentiæ per ſimplicitatem à patribus poſitum, non intellectum verò à populis, ſcandalo & offendiculo eſt. Et quoniam ſcripturæ id quoque non habent, placitum eſt id tollere, & deinceps nullam omnino eſſentiæ in Deo facere mentionem, propterea quod diuinæ ſcripturæ patris & filij ſubſtãtiæ prorſus non meminere. Aequalem autem filium patri per omnia dicimus, ſicuti ſacræ ſcripturæ & dicũt & docent. Ridiculum porrò epiſcopis viſum eſt, Imperatorem quidem perpetuum ſeu æternũ nominare, filium autem Dei ſempiternũ vocare nolle: certúmque tempus editæ fidei formulæ præfigere, manifeſta quoque calumnia ea iudicata eſt aduerſus maiorum fidem. Maximè verò eã Athanaſius criminatus eſt, vt alicubi ad ſuos ſcribens oſtendit. Et interuiſſem hic confutatoriam † eius epiſtolam, niſi orationis prolixitatem fugiens, ſtudioſis eam inquirendam, atque ex ea rem omnem cognoſcendam, relinquerem. Damnati illi, ſicuti dixi, formulam ſecum ferentes, ad Imperatorem F confugère. Concilium verò decem ad eum legatis epiſcopis, literis quoque rem actã declarauit, quæ in hanc formam ſcriptæ fuerant.

[illegible] [illegible]

Tolle Subſtantiæ & eſſentiæ docetur. Arianiſantes verbum ſubſtantiæ ex ſymbolo tollere.

Quomodo formulã iſtã Sirmienſem Patres catholici acceperint.

† Epiſtola iſtius pars ad finem To mi huius eſt adiecta.

CAPVT XL.

ET Dei iuſſu, & pietatis tuæ mandato, quæ antiquitùs conſtituta ſunt, credimus. Ariminum namque ex omnibus Occidentis vrbibus epiſcopi omnes in locum eundem conuenimus, vt ſimul & fides Eccleſiæ catholicæ cognoſceretur, & qui aliter ſentiunt manifeſti fierent. Atque vbi rem omnem diu multúmque conſiderauimus, faciendum eſſe comperimus, vt quæ fides antiquitùs obtinet, & quam Prophetæ & Euãgelia & Apoſtoli per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum imperij tui cuſtodem, valetudiniſque etiam tutorem, promulgarunt, eam à maioribus acceptã ſeruemus, & ſeruatam ad finẽ vſque cuſtodiamus. Et abſurdum nefariúmque eſſe putauimus, quæ

Litera Synodi Ariminenſis catholica ad Imperatorem Conſtantium.

Fides Nicæna propheti- ca, euāgelica, & apoſtolo- ca eſt.

A rectè & legitimè à patribus conſtituta, & Nicææ communiter vnà cum glorioſiſsimo parente tuo imperatore Cōſtantino deliberata ſunt, ea eis mutare quidquam: quorum doctrina & ſententia ad omnes omnium hominum aures & animos vulgata peruenit, quæ vnà Arij hæreſim expugnauit atque extinxit: per quam non ſolùm ea ipſa, ſed & reliquæ hæreſes ſunt euerſæ: cui omnino vel addere quidquam non tutum, vel adimere etiam periculoſum eſt. Atque ſi alterutrum in ea fiat, licentia aduerſariis detur, vt quod libeat, facere eis liceat. Proinde Vrſicius atque Valēs, quòd iamdudum ſuffragatores & participes Ariani dogmatis fuerint, à communione noſtra excluſi ſunt. Ad quam tamen admiſſi ſunt, poſteaquā ſe erraſſe cognouerunt: atque vt ad pœnitentiam admitterentur, & noaæ gratiam conſequerentur, orauerunt: id quod ſcriptum eorū atteſtatur. Quapropter vt in gratiam reciperentur, & venia eis delictorū daretur, obtinuerunt. Factum id eo tempore, quum Mediolani Synodus eſt coacta, presbyteris quoq;

Excluſio Vrſicij & Valentis.

B Romanæ eccleſiæ pręſentibus. Norunt illi, eū qui etiam poſt obitum memoria dignus eſt, Conſtantinum, omni adhibita exquiſitiore cura & diligentiore inueſtigatione, fidei profeſsionem, quæ edita eſt, publicaſſe. Poſteaquam autem baptizatus ille, inter homines eſſe deſijt, & ad debitā ſibi quietem trāſlatus eſt, ineptum eſſe ſciunt, nouæ quidquam rei inuehere, & tot ſanctos patres cōfeſſores & martyres dogmatis ipſius autores atque inuentores deſpicere: qui quidem patres, iuxta veterem eccleſiæ catholicæ ſanctionem, omnes in eadem ſententia perſeuerarunt: eorúmque etiam fidem Deus ad imperij tui tempora tranſmiſit, per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum: cuius beneficio imperium obtines, rerúmque in orbe etiā noſtro potiris. At rurſus miſerandi & ærumnoſi illi impia mente neſarióq; auſu, pręcones ſeipſos impiæ opinionis renunciarunt, & veritatis conſtitutionem euertere conati ſunt. Poſtquam enim iuxta mandatum tuum, Synodi concilium coactum eſt, ſeductionis fraudiſque ſuæ illi conſilium detexerunt. Contenderunt nanque verſutia quadam

Vrſacius & Valens poſt pœnitentiam ex Orthodoxa ad Arianiſmū relapſi.

C tumultuoſè ſeſe ingerentes, nouare quiddam, vbi ſodalitatis impietatiſque eiuſdem ſuæ compertos homines inueniſſent, Germinium, Auxentium, & Caium, diſsidij & ſeditionis autores: quorum inconſtās doctrina blaſphemiarum omnium acerbum impietate ſua longè excedit. Vbi verò animaduertere nos non eiuſdem hæreſis eſſe, neque prauis opinionibus eorum aſſentiri, in conſilium ſe noſtrum inſinuarūt, perinde atque aliud quidquam decreturi. Perbreue autem interceſsit tempus, quod eorum ſententiam in lucem coarguens protulit. Verùm enimuerò ne res eccleſiæ ſemper eodē affligeretur caſu, turbáque & tumultus prouolutus omnes comprehenderet, tutiſsimum viſum eſt, vt quę antiquitus decreta ſunt, integra atque inuiolata ſeruarentur: atque illi quos diximus, à commercio communionéque noſtra ſegregarentur. Quam ob cauſam Oratores noſtros ad humanitatem tuam miſimus, qui eidem conſilij noſtri ſententiam per ſcriptum quoque indicent atque declarent. Quibus illud quoq; præcipuè mandauimus, vt ex antiquis legitimíſque decretis, veritatis fidem faciant, eámque confirment. Declarabunt illi etiam ſanctitati tuæ, minimè futuram,

Communicatio legatorum Synodi, vt cum ſi dubitabamus.

D ſicuti Vrſicius & Valens dixere, pacem, ſi quid in legitimis conſtitutionibus immutatum fuerit. Quomodo nanq; pacem ſeruent, qui pacē ipſam tollunt? Quin contentio potius & turba per cœpta eiuſmodi quum alibi, tum in Romana eccleſia aaorietur. Itaque humanitati tuæ ſupplicamus, vt ſereno vultu reſpicias, benignísq; auribus oratores noſtros audias, neq; cum defunctorum iniuria nouare quidquā & mutare permittas: ſed nos in iis quæ à maioribus noſtris definita legitiméq; conſtituta ſunt conquieſcere ſinas: quos profectò ſolerter & prudenter omnia ſpiritus ſancti afflatu egiſſe dixerimus. Quę verò nunc ab iſtis nouātur, fidelibus quidem incredulitatem, infidelibus autē ferocitatem afferūt. Supplicamus præterea, vt epiſcopos qui in longinquis alieníſq; regionibus degunt, & vel ætatis grādioris imbecillitate, vel paupertatis grauioris difficultate premuntur, cum bona venia redire ad ſuos iubeas, ne eccleſiæ, epiſcopis eorum ab eis disiunctis, diutius in tali ſolitudine permaneant.

Supplicatio pro epiſcopis exulibus reſtituendis.

E Ad hęc inſuper omnia, illud quoque te oramus, vt ne quid adimatur, néve addatur ad ea quæ prius erant, quidquam: ſed vt omnia intacta integráque permaneant, ſicuti à patris tui pietate ad hoc vſque tempus ſunt conſeruata. Ac ne deinceps nos itineris labore affligi, atque alienos longéque diſsitos à parœciis noſtris eſſe permittas: ſed vt epiſcopi potius cum populo ſuo in pace ſacris epulis & rebus diuinis vacare poſsint, pro tua ſalute, imperio, & pace orantes, quam tibi diuinum numen largiri dignetur proliaam. Legati verò noſtri, & ſubſcripriooea & nomina epiſcoporū ſecum ferunt: qui quidem etiā ex ipſis ſacris literis, de ſententia noſtra certiorem facient tuam pietatem. Hæc epiſcopi Arimini cōgregati, ad imperatorem ſcripſere.

CAPVT XLI.

SEd Valēs & Vrſicius legatos pręuenerūt, & imperatori rem omnem arbitratu ſuo expoſuerunt: ſcriptóque quod legerant oſten- F ſo, Synodum apud eum calumnioſè proſciderunt, vt quæ formulam nō receperit, cui conſcribendæ ipſe affuiſſet. Atque ille Synodo ſuccenſus, oratores, quibus diuturna mora in aula moleſta erat, diē de die diffundens, differebat: contrà autem, quos illi damnauerant, in precio habebat. Et vix tandem excuſans ſe, ſcripſit, quòd neceſsitate vrgente, vt contra hoſtes iret, per expeditionem eam legatos facile videre non potuerit: Adrianopoli autē redeuntem ſe expectare illos iuſſerit, vt ibi ab extremis tumultibus liber, per ocium & legationem audiret, & quæ opus eſſent conſtitueret. Addidit & illud, de rebus diuinis deliberare volentem, negotiis aliis vacuum, animúmque ſincerum atq; quietum obtinere debere. Ad quæ Synodus reſcripſit, nihil ſe aliud omnino quàm decretum eſſet, etiāſi quidquam præterea ſtatueretur, facturam. Et non modo ſcripſit, ſed id quoque dicere legatos iuſsit. Inſuper eidem ſupplicauit, vt placidè oratoribus receptis, & quæ dicturi eſſent benignè acciperet, & quæ ipſi ſcripſiſſent diligēter cognoſceret. Du-

Oratores Synodi Vrſicius & Valens præuenerunt. Conſtantius erga oratores eos parum benignus.

Sūma reſpōſi Conſtantij ad Synodū ſcripti.

Alterū literarum Synodi ad Cōſtantinum ſententia.

A rum etiam quodammodo eſſe ſignificarunt, ipſo imperante tot eccleſias tãto tempore viuis adhuc epiſcopis orbari. Opúſque eſſe, ſi ipſi quoque videretur, prius eos ad eccleſiam quemque ſuam redire, quàm hyems eos opprimeret. Hæc atque alia hiſce ſimilia, ita vti ſupplices epiſcopos decebat quũ oratione ad perſuadẽdũ appoſita per epiſtolã grauem & terſam ad eum ſcripſiſſent, atque ipſe celeriter eis nihil reſpondiſſet, ſatis diu adhuc ibi morati, deinde ad ſedes ſuas ſunt reuerſi. Atq; ꝙ epiſcopi quidẽ Arimini congregati Nicænam cõfirmauerint fidem, ſatis iam conſtat. Quòd verò poſtea multi formulæ ab Vrſicio & Valẽte ex Sirmio allatæ ſubſcripſerint, id quoq; declarabimus. Qua de re duplex fertur opinio. Harum altera eſt: imperatorem occaſione arrepta à Synodo, quaſi non ſua volũtate ſoluta, Valenti eiúſque ſectatoribus facultatem permiſiſſe, vt quas vellent in Occidente eccleſias adminiſtrarent, omnibúſq; lectã ab eis fidem traderent: & quicunque ſubſcribere illi nollent, ſedibus ſuis deijcerent, atque alios factionis ſuæ illis ſurrogarent. Qua poteſtate accepta, illos vi omnes, vt quã diximus formulam cõprobarẽt, adortos eſſe: & qui id facere noluiſſent, quamprimum eccleſiis expuliſſe. Primúmque Liberium, quòd dicto audiens non fuiſſet, vi exactũ eſſe. Quidam ſanè ſecundam hanc proſcriptionẽ eius fuiſſe dicũt: alij autem primã, quum ea etiam quę ſuprà de Felice diximus, acta ſunt. Atque illos rebus ita per Italiam geſtis, eadem per Orientem quoque facere conſtituiſſe. Et per Thraciam euntes, vbi in oppidum quoddam regionis eius nomine Nica perueniſſent, cõuentum coegiſſe: fidẽmq; Arimini a ſe lectam, ex Latina in Græcam linguã conuerſam ſtabilire conatos eſſe: atque publicè ſermonibus ſparſiſſe, formulam eam Nicæ à Synodo vniuerſali ritè atque ordine æditam confirmatámque eſſe: vt videlicet nominum viciditate per fraudem ſimpliciores ſcriptum id, perinde atque Nicææ in Bithynia compoſitũ eſſet, accipientes, decipere poſſent. Verùm calliditatem * cauillationémq; eam deprehenſam, in riſum atque ludibrium abiiſſe. Atque hoc ſic nõnulli tradidere.

C Altera autem opinio fuit. Quum epiſcopi Arimini congregati, quòd imperator reſponſum differret, quódque illis redire ad ſua non liceret, macerarentur: qui alteri ſententiæ addicti erant, ſubornarunt quoſdam qui dicerent, non conuenire, ꝙ quidam vnum ſubſtantię verbum tantopere propugnarent, vt propterea omnes vbique epiſcopi per ſeditionem diſsideant. Licere æqualem patri filium dicere, & vniuerſalem orbis contentionem ſopire. Epiſcopos Orientales, niſi ſubſtantiæ nomen tolleretur, conquieturos nõ eſſe. Hæc quũ ab eius ſententiæ ſtudioſis cum verſuta quadã grauitate & vi dicta eſſent, ægrè tandem Synodũ adductam eſſe, vt Vrſicij & Valẽris formulæ ſubſcribendũ putaret. Veritos quippe artifices doli iſtius eſſe, ne legati apud imperatorem Occidentalium epiſcoporũ conſtantem quam inde ab initio præſtitiſſent alacritatem, & τ὾ ὁμοουσίου conſubſtantialis tollendi cauſam exponerent. Quare illud eos inueniſſe conſilium, vt Oratores in Oppido Thraciæ quod dictum eſt Nica diſtinerentur, per cauſę eiuſmodi obtentum, propter hyemis aſperitatem & itinerum difficultatẽ, iumenta progredi & viæ laborem ferre non poſſe. Atque in ea interim mora conſtituiſſe, fidem ab ipſis compoſitam ex Latino in Græcum ſermonem tranſlatam ad Orientales mittere epiſcopos. Sic nanque fore, quum illi ad ſentẽtiam eorum inclinati eſſent, vt quod ageretur perficerent. Fallaciam verò talem nõ deprehẽſum iri ab eis, qui rem hãc conſideraturi eſſent, conuentum videlicet Ariminenſem inuitum ab ὁμοουσίου conſubſtantialis verbo receſsiſſe: vtpote ab Orientalibus epiſcopis, qui dictionem eam prorſus reiecìſſent, coactum. Quod quidem reipſa falſum erat. Ferè enim omnes in Oriẽte, paucis exceptis, ſubſtantia patri æqualem filium ſunt opinati. Et controuerſia in eo tantũ erat, quòd partim quidem ὁμοούσιον conſubſtantialem, partim autẽ ὁμοιούσιον æquiſubſtantialem filiũ dicerent. Et hæc quidem in Occidentis partibus acta. D

Ariminenſis Synodus ſoluitur.

Quo deinde plures Occidentales epiſcopi, in Nica ſymbolo Ariminenſi ſubſcripſerint, opinio duplex.

Synodus Nicæ in Thracia ab Arianis coacta.

** ἐρεσχελίαν.*

B

CAPVT XLII.

IN Oriente verò, priuſquam Synodus Seleuciæ coiret, non minores erant turbæ. Arianæ enim hæreſis propugnatores ingenti confidentia ex imperiali inclinatione concepta, effrenato atq; impotenti erant animo, ſempérq; nouis ſtudebant rebus. Proinde Acacius Cæſarienſis, & Patrophilus Scythopolitanus, Maximo exautorato, Cyrillo Hieroſolymitanæ eccleſiæ curam commiſere. Et Macedonius Conſtantinopolim, vicináſque ei præfecturas & vrbes miſcens turbabat: epiſcopos eis quos rebus ſuis idoneos eſſe ſciebat, deſignans. nam Eleuſin Cyzicenam attribuit eccleſiam, qui antehac loco ſplendido in imperiali aula ſtipendia fecerat. Marathonium autem Nicomediæ ſacrorũ antiſtitem creauit, qui eccleſię ipſius diaconus quum fuiſſet, egregium ſe præſtitiſſe virum dicitur, indigentium hominum domiciliis, virorúmq; & mulierum ſcholis extruendis atque curandis. Et quum amborum iſtorum vita probaretur, affligendis tamen eis qui ὁμοούσιον conſubſtantialem patri filium profiterentur, nimium erant induſtrij: veruntamen ea in re Macedonio diſsimiles. Is etenim non modò crudeliter eos perſequebatur, qui communionem eius vitarent: ſed in vincula quoque coniiciebat inuitos, & iudicibus tradebat. A cõmunione eius abhorrẽtes, ad eam vi intentata cogebat multóſq; religione præclaros pulſabat, & fuſte ora eorũ diducens, vel inuitis ſacra myſteria ingerebat. Qui quidẽ ingens viſus eſt eſſe cruciatus, tormẽta alia longè ſuperans. Ad eundem modum & mulieres atque pueros, qui de rebus ſacris nondum inſtituti eſſent aut baptiſati, arripiẽs, ad percipiẽdas ſanctiores epulas adigebat. Quod ſi quis renueret, aut reſponſaret, cum plagæ, flagra, vincula, carcer, & quæ iis conuenientia ſunt, conſequebantur. Cæterùm vnius atque alterius exempli eius mentione facta, ſatis omnino erit, quanta Macedonij feritas, eorúmq; qui cum eo viguere crudelitas fuerit & inhumanitas, oſtendere. Quarundam enim fœminarum quæ eius auerſabantur communionem mammas arcis & ciſtis compreſſas auulſit. Earúnque quibus eaſdem corporis partes nunc ouis ad ſummum igne toſtis, nunc ferro cãdenti adureret. Inſolitum ſanè id, exoticúmq; ſupplicium, ab eis qui

E

Turba aduerſariũ Orientalium. Cyrillus ep. Hieroſolymitanus.

Eleuſis Cyzicenus. Marathonius Nicomedienſis.

F

Macedonius Conſtantinopolitanus orthodoxorum acer perſequutor. Horrẽda ſcelera eius exempla in orthodoxos edita.

A Chriſtum profeſsi ſunt inuentum, quod ea quæ olim Græcorũ tyranni magno ſtudio & ambitione excogitarũt, longè poſt ſe relinquit. Quin multas quoque eccleſias ſolo æquauit, Imperatoris literas præferens, quæ domos precatorias τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale profitentiũ ſtatim euertere iubebant. Ex qua cauſſa etiam Nouatianorũ eccleſiã, quæ in vico τῶν πελαργῶν, hoc eſt ciconiæ erat, eſt demolitus, quòd eos quoque τῷ ὁμοουσίῳ conſubſtantiali aſſentiri ſciret. Quo tempore illi egregium ſtrenuæ manus opus edidere, forſitan eos vt eiuſdem ſententiæ aſſertores adiuuantibus τοῦ ὁμοουσίου conſubſtantialis profeſſoribus. Eccleſia enim illa ab eis quibus hoc cõmiſſum fuerat, euerſa: illi coacta manu vniuerſi cũ coniugibus & liberis, quod opus erat & conueniebat, pro ſe quiſque afferentes, ſupra modum laborarunt: & breui temporis momento, in loco cui nomen eſt συκαῖ, hoc eſt † fici, e regione vrbis e veſtigiò aliam condidere eccleſiam, eamque ἀναστασίαν, id eſt vaſtitiem ſiue reſurrectionem vocauere, ea euentu ipſo nomen id ei B imponentes. Quam deinceps rurſum Iuliano imperante atque permittente, in priorem locum materia ex ficis deportata tranſtulerunt, opere vtroq; incredibili celeritate perfecto. Hæc quum à Macedonio ita gererentur, Nouatiani ferè & catholicæ Eccleſiæ τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale profitentes, cõiuncti atque vniti ſunt, eandem obtinentes ſententiam, atque eiſdem exagitati malis. Pacem naque inter ſe agebant, conueniebant, orationeſq; & alia cõmunicabant nullo ab Arianis qui eccleſias omnes occupauerant, catholicis relicto tẽplo. Ita conſuetudinis aſsiduitate, & rerum aduerſarũ æquabilitate, fruſtra illi eſſe, ſi inter ſe diſsiderent, exiſtimantes, ad mutuam cõmunionem erant propenſi. Et perfecta res fuiſſet, niſi multitudinis alacritatem parua quædam inuidia intercedens impediuiſſet: multis morem rurſum vetuſtum retinendum, atque communionem imperfectã auerſandam eſſe dicentibus. Eiſdem porrò modis Cyzici Eleuſius Nouatianos affligebat: templum enim eorum ibi prorſus ſuſtulit. Idem qui Mantinij habitabant, & alij quoque in Paphlagonia Nouatia-C ni patiebantur. Quos eijcere Macedoniani quum non poſſent, Imperatoris opem implorarunt, qui eis † quatuor millia armatorum attribui iuſsit: fore ratus, vt illi inſolito armorum metu cederent atque vincerentur. Verùm res aliter cecidit. Populus enim falcibus & clauis & ſecuribus, aliiſque armis vt ſors ferebat, correptis, cum militari manu pro ſe quiſque congreſsi ſunt. Et prælio vtrinque commiſſo, multi quidem etiã ex Paphlagonibus, milites autem ferè omnes conciderũt. Quamobrem à multis, popularibus etiam ſuis, Macedonius eſt reprehenſus. Alienauit quoque ab eo beneuolentiæ ardorem imperator, neq; adeò bene poſthac erga eum animatus fuit: vtpote qui tot fuiſſet cædium autor. Et quum aliud etiam quiddã accidiſſet, Imperatoris erga eum odium magis eſt auctum. Templum in quo vrna & corpus Cõſtãtini ſitum erat, ruinam minabatur. Atque vbi cuſtodibus eius & ſacerdotibus ea de cauſa non minimus inceſsiſſet metus, ⁎ Macedonius imperatoris oſſa in alium transferre locũ volebat. Ea re cognita, multitudo tumultuari cœpit, nefas eſſe vociferans, [a] magnum imperatorem ita transferre: quòd ea res nihil à ſepulchri violatione differret. D Cum quibus verbis etiam concordabant dogmatis Nicæni profeſſores, contumeliam imperatoris tranſlationem eam eſſe putantes. Ad id acceſsit, quòd de induſtria Macedonio aduerſarentur. Ille autem verbis eiuſmodi cõtemptis, corpus in templum transfert, vbi etiam cadauer [b] Acacij martyris eſt ſepultum. Quod quum fieret, ingens eſt populi inter ſe diſsidentis facta concurſatio. Atque his factum laudantibus, illis autem reprehendentibus, primùm quidem iniuriã arcentes ſe tuebantur: deinde verò alteri in alteros conuerſi, eò væcordiæ proceſſerunt, vt & eam ipſam ædem ſacrã, & proanum in circuitu locum, ſanguine & cædibus complerent. Imperator autẽ in Occidente adhuc degens, vbi quid de paterno ſepulchro actum eſſet intellexit, graui id tulit animo. & Macedonio, iniuria ab eo affectum eſſe patrem, qui illum præter voluntatem ſuam transferre auſus fuerit: ipſum quoq; cædis tantę multitudinis cauſam eſſe, denunciauit. Et poſtea e a Occidente ad partes Orientales tranſiit. Et Iulianum patruelem fratrẽ E tum Cæſarem factum, vt prouinciis Occidentalibus præſidio eſſet, in Galliam miſit.

Nouatiani & catholici τὸ ὁμοούσιον pariter profitentur. … *† Socrat.* … *Nouatianorum perſecutio.* … *† τετρακισχιλίους ſtratiotas, Niceph.* … *Socrat.* … *Sozom.* … *Suidas.* … *Iſta perſecutione Nouatiani Paphlagones …, Macedonianã manũ male acceperunt.* … *⁎ Macedonius … Imperatoris Conſtantij odium erga ſe concitauit.* … *a Idẽ e loco*

ſuo diui Conſtantini oſſa in tẽplum aliud trãſfert.

b Acacius martyr.

Populi tumultus in tranſlatione ea exortus.

Iulianus Cæſar in Galliã miſſus.

CAPVT XLIII.

CÆterùm vt Macedonius throno ſuo ſit deturbatus, multorúmq; malorum exiguá eam luerit pœnam, paulo pòſt dicam. Nunc ad Synodum Seleuciæ celebratam tranſeo, quam Conſtantius propter viæ difficultatem Ariminenſis æmulam in Oriente agi præcepit. Seleuciæ apud Iſauros centum & ſexaginta epiſcopi cõuenere. Cum quibus Leonas fuit, qui dudũ apud imperatorem præclarum in aula obtinebat locum. Sub eo fidei diſquiſitionem literis Cõſtantius fieri iuſſerat. Affuit ibi quoque Lauricius, gentis eius dux, mãdato ab imperatore accepto, vt ſi qua in re opus eſſet, & illi & epiſcopis adeſſet. Vbi in vnum locum conuenere, celeréſque notarij affuere, quæcũq; ibi dicerẽtur ſcriptis exceptum: in primo conſeſſu multi ab- F eſſe cõperti ſunt: in primis Cõſtantinopolitanus Macedonius, Baſilius Ancyranus, & Scythopolitanus Patrophilus. Hic quidẽ ægrum ſe eſſe, ille autem ex oculis laborare, atque alius aliud quidquã prætexens: reipſa verò, quòd accuſatorum metuerent ora, conuentum vitantes. Poſtquam autẽ propter iſtorum abſentiam, Synodus rerum controuerſatũ diſpoſitionem inſtituere detrectauit: Leonas ſic quoque vnumquemque, quod ſibi viſum eſſet, in quæſtionem producere iuſsit. Ita alij primùm doctrinam cõſtituendam, alij in eorum vitam qui inter ipſos rei agebantur inquirendum eſſe cenſuerunt: atque id propter Cyrillum Hieroſolymitanum, & Euſtathium Sebaſtienſem, atque alios protulerunt. Cui rei cauſam etiam imperatoris literæ, nunc de fide primùm, nunc de moribus inquirere iubẽtes, præbuere. Proinde in verborum contentionem delapſi, alteri alteros malè accepere: & rixandi ſtudio in duas diſceſſere partes. quarum alteri Acacius Cæſarienſis præiũt, & Georgius Alexandrinus, & Vranius Tyrius, & Eudoxius Antiochenus, habentes ſecum alios trigin

Acta Synodi Seleuciæ celebratæ.

Leonas Synodo præſidens.

Lauricius Iſauriæ dux

Primus conſeſſus.

Diſceptatio de proceſſu Synodi.

Duæ Synodi factiones.

A ta & duos: alteri autem Georgius Laodiceæ in Syria, Sophronius Pompeiopolis in Paphlagonia, & Eleuſius Cyzici epiſcopus, quos reliquus Synodi cœtus ſequutus eſt. Vicit tamen eorum ſententia, qui primùm de fide diſputandum cenſuerũt. Huc vbi ventum, Acacius formulam fidei Nicææ editam abrogandam, aliamque nouam promulgandã eſſe cenſuit. Altera autem factio, quæ etiam numero ſuperior erat, Nicænam formulã complectendam comprobandámq; eſſe dixit, vt modò vnum τὸ ὁμοούσιον conſubſtantialis verbũ induceretur. Contentio hæc ad veſperam vſque extracta eſt, donec Syluanus Tarſenſis eccleſiæ antiſtes, voce magna, Non opus eſſe exclamauit, aliam fidei ſcripturam componere: ſufficere enim quæ Antiochiæ prius accuratè & ſubtiliter dictata eſſet, eam ipſam retinendam eſſe. Quibus verbis commotus Acacius, cum factionis ſuę popularibus ex conuentu abiit. Qui verò ibi remanſere, Antiochenam fidei profeſsionem tum in conſilio recitari iuſſerunt. Et ſic conſeſſus ſolutus eſt. Poſtridie autem templum

B diuæ Thecle ingreſsi, foribus clauſis, ſentẽtus ſuis quæ lecta fuerãt comprobarunt, ſeorſimque ſubſcriptionibus confirmarunt. Quidam etiam mandatũ ab aliis abſentibus habentes, lectores & diaconi, autorum ſuorum nomine eis ſubſcripſerũt. Quod factum Acacius reprehendit: ✶ quę occultò gererentur, minus laudanda eſſe, atque à ſiniſtra ſuſpicione non abeſſe, dicens. Conabatur autem nouam inferre fidem: quam etiam, ſicuti ipſi viſum fuerat, à ſe compoſitam, priuatim principibus viris Leonæ & Lauricio legit, & obtinere maximè contendit. Hęc in ſecundo congreſſu acta. Tertio porrò die, iam etiam qui abfuerant præſtò erant, Macedonius Conſtantinopolitanus, & Baſilius Ancyranus. Cæterùm Acacius cum factione ſua in conuentum ſe vẽturum negauit, niſi qui ab ipſis & antea exautorati, & tum accuſati eſſent, cõſeſſu exigerentur. Et multa inde coorta rixa, placitum eſt tandem, vt illi ſecederent. quod etiam eſt factum. Illi enim ceſſere. Statuerũt hoc ſic patres, Acacium cauſam Synodi ſoluendæ fingere rati, vt ſimul & Aetij hæreſis præſenti diſquiſitioni eximeretur, & qui rei agebãtur iudicium effugerent:

C ipſique adeò Acaciani, de quibus arguebantur criminibus, cauſam non dicerent. Atque vbi illis digreſsis, Acacius cum ſuis introiit, Leonas libellũ quem ſibi ab Acacio & popularibus eius datum, non fidei † formulã contineres dicebat, exhibuit. Simul enim is & clàm & palàm eos qui in Synodo aderant oppugnabat, nec minus libellus apertè & clandeſtinè lectores infeſtabat. Illis igitur tacentibus, & conſidentibus, quod minimè fidei formulam eſſe in ſcripto eo putarent: Acacij tum fidei profeſsio eſt publicata, cum præfatione ad hunc concepta modum. Nos qui Seleuciæ Iſaurorum imperatoris iuſſu heſterno die (qui dies erat ante V. Cal. Octob.) conuenimus, omni ſtudio, in hoc incubuimus, debitam moderationẽ omnem adhibentes, vt pacem Eccleſiæ conſeruaremus, & de fide grauiter & conſtanter, ſicuti Dei amantiſſimus imperator noſter Cõſtantius præcepit, iuxta propheticas & Euangelicas voces tractaremus, & nihil præter ſcripturam in Eccleſiaſticam fidei profeſsionem insereremus. Quoniam verò in Synodo nonnulli quoſdam ex noſtris iniuria affecere, quibuſdam ora, non permittentes eos ſententiam D dicere, obſtruxere, alios excluſere inuitos: atque eos, quibus dignitas adempta eſt ex variis prouinciis, vel qui cõtra canones in ordinem eccleſiaſticum cooptati ſunt, ſecum adduxere, ita vt ex omni parte conuentus turbis repletus ſit: quẽadmodum id clariſsimi viri, Leonas Comes, & Lauricius prouinciæ huius præfectus, oculis ipſi ſuis conſpexere. propterea profitemur, nos non defugere autoritatem fidei, quæ Antiochiæ encænus ipſis publicata eſt, quam etiam proferimus. Et quanuis patres noſtri tum quæſtionis in præſentia propoſitæ gratia conuenerint, quandoquidem multos τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale, & τὸ ὁμοιούσιον æquiſubſtantiale præteritis temporibus, atque adeò nũc quoque perturbauit, & nuper admodũ quidã per res nouas inęqualem eſſe patri filium promulgarunt: ea ipſa de cauſa & τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale & τὸ ὁμοιούσιον æquiſubſtantiale, vt voces à ſcripturis alienas, reiicimus. ἀνόμοιον, hoc eſt, inæquale autem anathemati ſubiicimus: & omnes qui hoc opinãtur, alienos ab eccleſia eſſe cenſemus. Æqualitatẽ E verò filij ad patrem disertè profitemur, de Apoſtoli ſententia, qui de filio dicit: Qui eſt imago Dei inuiſibilis. Profitemur porrò, & credimus in vnũ Deum patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, viſibilium & inuiſibilium. Credimus verò etiam in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, filium eius, ex eo genitum citra perpeſsionem omnem ante omnia ſecula, Deum verbũ ex Deo, vnigenitum, lumen, vitam, veritatem, ſapientiam: per quem omnia facta ſunt, quæque in cœlis, quæque in terra, ſiue viſibilia, ſiue inuiſibilia. Hunc credimus in cõſummatione ſeculorũ, ad abolitionẽ peccati carnem ſumpſiſſe ex ſancta virgine Maria, & hominem factum, paſſum pro peccatis noſtris. Qui & reſurrexit, & receptus eſt in cœlos, vt ſedeat in dextra patris, venturus rurſum in gloria ad iudicandum viuos & mortuos. Credimus autẽ & in ſpiritum ſanctum, quem Paracletum nominauit, & miſſurum ſe poſt abitionem ſuam Apoſtolis promiſit, ſicuti & miſit Saluator & Dominus noſter: per quem & ſanctificat in Eccleſia credentes, & baptiſatos in nomine patris & filij & ſpiri- F tus ſancti. Qui verò præter hãc fidem aliud quidquam prædicãt, eos ab Eccleſia catholica eſſe alienos. Hæc eſt Acacij formula. Cui etiam populares eius triginta duo illi ſubſcripſere. Ad quã Sophronius Paphlago Põpeiopolitanus epiſcopus apertè hæc verba dixiſſe fertur: † Si quotidie voluntatẽ ſuam exponere, fidei formulã edere eſt, deſtituet nos veritatis ipſius certitudo. Sophronius quidẽ hoc tum ſic voce magna dixit. Egò verò cenſuerim, ſi & qui ante eos fuere, & qui eos ſunt ſequuti, itidem de Nicæna fidei profeſsione cogitaſſent atque egiſſent, ſincerum Eccleſiæ dogma conſeruaturos, & deliramenta omnia longè a ſacris mœnibus abfutura fuiſſe. Ac tum quidem quum alteri alteros accuſantes, plurima & dixiſſent & audiſſent, conſeſſus eſt ſolutus. Quarto cõgreſſu multa futiliter nugati ſunt. Et Acacius nihil obſtare, quin alia fides ederetur, contendedat, quandoquidem ſemel Nicæna formula mutata eſſet. Semel autem? imò ſæpius etiam. Ad quæ Eleuſius Cyzicenus: Hæc Synodus, dixit, coacta eſt, non vt addiſcat quæ prius nouit, neque vt probatiorem inue-

Contentio de fidei formula.

Antiochenum fidei Symbolum. Secundus conſeſſus.

Tertius conſeſſus.

† Conſulto enim id celabat, Acacij partibus fouens. Sozom. lib. 4. ca. 22. Surreptitie ĩ Cõcilio noua fidei formula Acacij Caſarienſis recitatur.

Sophronij Pompeiopolitani pulchre dictũ

Socrat. lib. 2 cap. 40.

Quarta ſeſſio.

A niat fidem, quàm ea eſt quæ à patribus Antiochiæ eſt promulgata. Nam in eius finibus aſſenſu conquieſcẽs, quãuis aliud quidquam ab ea edatur, nõ tamen vnquam illam relinquet. Cui ego obuians dixerim: Quomodo tandem, Eleuſi peſsime, qui Antiochiæ congregati fuere, patres vocas? Multo enim magis patres te nominare eos conueniebat, qui Nicææ conuenientes, vna voce τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale promulgarunt: quum quòd tempore ſunt vetuſtiores, tum quòd qui Antiochiæ coacti ſunt, ab illis ſacrorum munerum functionem acceperunt. Quod ſi iſti patres ſuos reprobarũt, parricidas potius quàm patres eos dicas. Quis itaque tales viros ſequatur? Et illorũ fides ſi reproba eſt, nec electio ſiue ordinatio eorum prorſus non poteſt in dubium vocari. Nanque ſi ante iſtos illi ſpiritum ſanctum non habuere, qui per impoſitionẽ manuum maximè venit, neque iſti omnino inter epiſcopos & ſacerdotes cenſendi. + Quomodo enim dignitatem talem ab eis accipere potuerunt, qui illam nunquam habuerint? Hiſce verbis quiſquam contra Eleuſium venire potuiſſet. Porrò B diſputatione progrediente, ad quæſtionem aliã peruenere. Et quoniam in formula æqualem dixerãt patri filiũ, Acacij factio interrogata eſt, quánam re æqualem patri filium profiterentur? Atque illa, voluntate ſola, non autem ſubſtantia æqualem dicente: alij omnes, etiam ſubſtãtia æqualem dicendum eſſe confirmabant. Qua de re toto eo die maxima fuit contentio. Conuicerunt quoque ipſum Acacium, quòd ſibi ipſi propter variam ſcriptionẽ in libris ſuis quos edidiſſet, non conſtaret, in quibus prius æqualem per omnia patri filium dixerit, idémque cum ipſis ſenſerit: nunc verò tandem ſubſtantiã æqualem eſſe negaret. Ad quæ ille, neque ex recentioribus, neque ex antiquis quẽquam ad ſcriptorum ſuorum rationem reddendã obſtrictum eſſe, reſpondit. ' Cõtentione inde maximè gliſcente, poſtremò Eleuſius Cyzicenus: Siquidem Baſilius, inquit, aut Acacius, aut Marcus, per ſe aliquid agant, vel ipſi mutuò ſeſe de quopiã criminentur, nihil id ad Synodum pertineat. Sed neq; quæ ipſi de fide ſiue rectè ſeu perperàm perC ſcripſere, neceſſe habemus curioſius de eis inquirere. Peropus autẽ eſſe iudico, in profeſsione Antiochena à nonaginta & ſeptem patribus prodita acquieſcere. Si quis autẽ aliam ſubiicere velit fidei formulã, eum æquũ eſſe vt omnes à vera pietate & eccleſia alienũ eſſe cenſeant. Hiſce verbis conuentus rurſum ſolutus. Poſtero autem die Acacius & Georgius cum ſectatoribus ſuis in conuentum venire noluerũt. Atque ipſe Leonas, vocatus quoq; non venit. Apertè nanque cum illis ſentiebat, illam præ ſe ferens cauſam, ab imperatore ſe ad Synodi cõcordiam conciliandam miſſum eſſe. Quandoquidem verò ita nullo ſeruato ordine inter ſe diſsiderent, non facile ei eſſe ad eos accedere. Si verò ipſi vellent, abirẽt, atque in eccleſia ſedentes nugas agerent. Ita tempus extrahebatur. Et vocabatur quidem cum ſuis in conuentum Acacius. Illi autem certos epiſcopos in Leonæ domũ, vbi frequentes ipſi eſſe ſolebant, venire voluerũt: atque inſuper aſſeuerarunt, mãdatum ſe ab imperatore habere, vt alios iudicarent. Sed neque eandem cum aliis fidem profiteri, neque ad obiecta crimina reſpondere ſuſtinuere. Quin etiam ad Cyrilli Hieroſolymitani cauſam audiendam inuitati, D quem ipſi epiſcopatu abire iuſſerant, † non aſtuere. Neq; enim qui eos cogeret, aderat quiſquam. At alteri illi non modò liberè hæc egerunt, ſed Acacium etiam, & quicunque ad eum confugiſſent, quippe qui intẽtata eis crimina diluere timuiſſent, dignitate priuarunt: Georgium ſcilicet Alexandrinum, Vranium Tyrium, Patrophilum Scythopolitanum, & Eudoxium Antiochenum: alios autẽ excommunicationis canoni ſubiecere, donec de criminibus eis obiectis per cauſæ dictionem ſatiſfecerent. Atque id quod de eis actum eſſet, parœciæ cuilibet perſcripſere. Et in Eudoxij locum Antiochiæ + Hadrianum ſurrogauere, eccleſiæ Antiochenæ presbyterum: quem confeſtim Acacius comprehenſum, Leonæ & Lauricio tradidit, qui ſub militari cuſtodia eum tenuere, & poſtea exilio condemnauere. Et res quidem Seleuciæ in Synodo actæ, ſicuti eas compendioſè exponere potui, hũc habuere finem. Qui verò accuratè omnia cognoſcere velint, ex monumentis ea petant, quæ diſpoſiti notarij diligentia ſumma cõfecere. Rebus E ita geſtis, Acacius celeriter ad imperatorẽ eſt profectus. Alij verò domũ quiſque ſuã ſe receperunt.

Cyrillus à Synodo ad imperatorem prouocans, & imperator prouocatione approbans factum hoc contra Eccleſiaſtică canonum conſuetudinẽ Socrat.

Hadrianus deſignat⁹ eps Antiochenus idem in exilium pulſus.

Acaciani partim exautorãtur, partim excõmunicantur.

† Socrat. habet Anianũ.

CAPVT XLIIII.

IMperator tum ex Occidẽtis partibus Conſtantinopolim venit, quum proconſulari abolita dignitate, Honoratum primum vibi præfectum conſtituit. Synodus de communi ſentẽtia, decem ad imperatorem miſerat epiſcopos. qui Conſtantinopolim venientes, decẽ quoque alios ex Arimino legatos ibi repererunt, atque etiam Acacium cum ſuis quæ vellet conficientem, beneuolentia principis ſibi per aulæ purpuratos conciliata. erãt enim nonnulli eiuſdem cum eo ſententiæ: quidam ſaceris eccleſiæ * donis corrupti, alij illecebris Acacij blanditiarum deliniti. Non enim vel in conſultando, vel in dicendo contemnendus vir fuit Acacius, & ad res quas inſtituiſſet conficiendas nõ incommodus. Eccleſiam quoque celebrem adminiſtrabat, & Euſebium Pamphili præceptorem ha- F buerat, cuius etiam epiſcopatum ſortitus fuerat: & quum plurima addiſcere cõtendiſſet, exiſtimatione ſimul & librorum copia quos à Pamphilo relictos habebat, alios antecellere iudicatus eſt. Et quòd talis erat, nõ difficile ei fuit, ex ſententia res pleraſque conficere. Sedenim quũ ab vtraque Synodo iſthic adeſſent viginti epiſcopi legati, & alij item qui eò ob negotium fortè venerãt, de Aetio ij primùm conſilium habere atque iudicare ſunt iuſsi, multis etiam maiorum gentium ſenatoribus præſentibus, quibus Honoratus quem dixi præiit. Poſteaverò in pręſentia quoque imperatoris, quũ diſquiſitio denuò fieret, deprehẽſus eſt Aetius admodũ in fide hallucinari. Proinde & imperator, & honores apud eum gerentes, malè in eum fuere animati, propter manifeſtam blaſphemiam. Acacius autem cum popularibus ſuis per pœnitentiam reſipuit, ſimulans ſe hæreſim eam primùm ignoraſſe. At ille in primis contendens operam dederat, vt princeps obiter & extra ordinem, cauſam eius iudicandam præciperet, inexpugnabilem eſſe argumẽtis Aetium putans, ſatiſque idoneum

Decem legati Synodi Seleucienſis ad imperatorem: Acacius hos præuenit.

** ciuitatis.*

Conſtantinopoli de Aetij hæreſi agitur

Error eius deprehenditur

Acacius reſipiſcit, & Aetij opinionem reijcit.

Impoſitio manuum.

Effecit idem, vt Occidentales & Ariminēſes legati formula fidei Sirmienſi Arimino lecta ſubſcriberent.

A ad eos qui ſecū diſputando congrederētur, vel verborum perſuaſione, vel rationum vi conuincendos, atque ad opiniōnē ſuam inuitis omnibus conſirmandam. Vbi verò cœptum ei nō ſucceſsit, ſcriptum Arimino allatum in medium produxit, atque id decem illos qui Seleucia venerant epiſcopos recipere iuſsit. Eiſque, ꝙ vehementer reſiſterent, fierique omnino non poſſe dicerent, vt ſubſtantiæ nomen prætermitterent, iuramenti per Dei nomen ſacramēto interpoſito, ſe filium ſubſtantia inæqualem nō profiteri, paratúmque eſſe, qui aliter ſentirent, eos ab Eccleſia proſcribere, vt Ariminenſi formulæ ſubſcriberent, ſuaſit. Quum verò præter omnem opinionem Occidentales ex Arimino præſtò eſſent epiſcopi, & ſubſtantiæ verbum omitterēt, quàm plurimi apud eos eſſe eiuſmodi fidei profeſsionem Acaciani dicere. Exiſtimabant nanq;, ſi ea formula reciperetur, ſubſtantiæ nomine prorſus tacito, τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale quoque in alto futurum ſilentio: quod ſanè epiſcopi Occidentales ob Nicanæ Synodi reue-

Eandem formulam laudat Imperator.

B rentiam magnifaciebant. Sedenim ipſe etiam imperator eam formulam apprimè laudauit. Reputabat nanque ſecum, quum tot Antiſtites viri Arimini fuerint, non tantopere lapſuros eos fuiſſe, vt temerè ὅμοιον, hoc eſt, æqualem profiterentur, antea ὁμοούσιον conſubſtantialem profeſsi. Nihil quidem apud ſe, quo ad ſenſum, referre, ſi verbis quæ ſacræ ſcripturæ ignota eſſent, non vſus, nomine eiuſdem efficaciæ, & quod nihil haberet controuerſiæ τῷ ὁμοίῳ æquali ſcilicet, ſententiam ſuā profiteretur. Hæc quum eius eſſet ratio, ſuadere epiſcopis Seleucia miſsis non deſiit, donec & ipſi Ariminenſem formulam comprobarent. Acacius verò, atque eius ſtudioſi, Conſtantinopoli diutius morātes, Bithynos etiam acciuere epiſcopos: in quibus erant, Maris Chalcedonis, atque Vlphilas Gotthorum epiſcopus, qui prius Nicænam cōprobauerat fidem, deceſſorem ſuū ſequutus Theophilum, qui Synodo Nicænæ interfuerat, & calculo ſuo ſententiam confirmauerat. Et quū quinquaginta Antiſtites cōueniſſent, Arimini lectam fidei profeſsionem autoritate ſua ſtabilierunt: il-

Theophilus Gotthorum epiſcopus, qui Nicænæ Synodo interfuit.

C lo inſuper addito, ſe deinceps in Deo nequaquam ſubſtantiam aut ſubſiſtentiam nominaturos: & præter eam ipſam, aliam fidei formulam vel antea editam, vel poſtea edendam, non recepturus. Et quamuis hanc prius retulimus, faciendum tamē eſſe duxi, quum id locus poſcere videatur, vt hic quoque, quantum fieri poſſet, inſererem. Ea cum appendice ſua de verbo ad verbum ſic ſe habet. Credimus in vnum ſolum Deum, patrem omnipotentem. Et in vnigenitum filium Dei, ante omnia ſecula, & ante principium omne genitum ex Deo, per quem omnia facta ſunt, viſibilia & inuiſibilia: genitum autem vnigenitum ſolum ex ſolo patre, Deum ex Deo, æqualem qui eum genuit patri, ſecundum ſcripturas: cuius generationem nemo nouit, niſi ſolus qui eum genuit pater. Hūc ſcimus vnigenitum Dei filium, mittente patre, è cœlis aduenisse, ſicut ſcriptum eſt, ad abolendum peccatum & mortem: & natum eſſe de ſpiritu ſancto, ex Maria virgine, ſecundum carnem, ſicut ſcriptum eſt. Et verſatum cum diſcipulis: & œconomia ſeu functione omni ſecundum paternam voluntatem completa, crucifixum eſſe, & mortuum, & ſepultum. Et deſcendiſſe ad inferos, ipſūmque D Orcum eum exhorruiſſe. Qui & reſurrexit à mortuis tertia die, & verſatus eſt cū diſcipulis. Et diebus quadraginta expletis, receptus eſt in cœlos, & ſedet in dextra patris, venturus die extremo reſurrectionis in gloria paterna, vt reddat vnicuiq; ſecundum opera ſua. Et in ſpiritum ſanctum, quem ipſe vnigenitus Dei filius Dominus & Deus noſter ſe miſſurum promiſit generi hominum paracletum ſeu conſolatorem, quemadmodum ſcriptum eſt, Spiritum veritatis, quem eis miſit quum receptus eſt in cœlos. Subſtantiæ autem nomē, quod ſimplicius à patribus poſitum eſt, & populis non intellectum, ſcandalum ſeu offendiculum attulit: propterea quòd & ſcripturæ id non habent, placitum eſt tollere, & eius decætero nullam omnino fieri mentionem: quandoquidem diuinæ quoque ſcripturæ, neutiquam ſubſtantiæ patris & filij meminere. Neque enim ſubſiſtentia de patre & filio & ſpiritu ſancto nominari debet. Aequalem autem profitemur filium patri, ſicuti diuinæ ſcripturæ dicunt & docent. Omnes autem E hæreſes, & quæ iam antea ſunt damnatæ, & ſi quę nouæ ſunt ortæ, ſcripto huic promulgato aduerſæ, anathema ſint. Hæc eſt fidei formula primùm quidem Arimini, tum verò etiam Conſtantinopoli lecta. Quandoquidem vero nos vix tandem ex formularū fidei labyrintho expediuimus, breuiter iam numerum etiam earum inire viſum eſt. Ac primùm quidem profeſsio fidei Nicęæ rectè eſt dictata. Secunda formula Antiochiæ in dedicatione templi dupliciter eſt prolata. Tertia à Narciſſo ſectatoribúſque eius imperatori Conſtantino iuniori in Galliis eſt exhibita. Ad has quarta Eudoxij acceſsit, quæ in Italiam eſt miſſa. Sirmij tres aliæ editæ, quarum vna Arimini quoque eſt recitata. Octauam Seleuciæ Acacius compoſuit. Nona & vltima Conſtantinopolitana eſt, cui etiam Ariminenſis appendix addita, ne in Deo vel ſubſiſtentia vel ſubſtantia nominaretur. De his ſatis.

Formula fidei Sirmienſis Arimini lecta. Supr. eod. ca. 39.

Socrat. lib. 2. cap. 41.

Numerus ſymbolorum, ſeu formularum fidei Chriſtianæ.

CAPVT XLV.

VErùm enimuero Acaci⁹ & Eudo F xius cum factionis ſuæ popularibus ſtudio quoque babuere, quū Byzantij eſſent, aduerſę partis epiſcopis dignitatem adimere: non religionis quidem, ſed aliarum rerum cauſa. Communiter quidem, quod eccleſias perturbaſſent, & ſanctiones earum commiſiſſent: ſeorſim autem, vnicuique alij alia crimina intendebāt. Atque illi de fidei profeſsione inter ſe diſſentiētes, in ſententiis exautorationis fidei crimen non inferebant. Et primùm Aetium diaconatu priuant, vt qui turbæ & ſeditionis in eccleſia autor extiterit, diſputationibúſque contentioſè Sophiſtarū more ad oſtentationem cum mala fama, contra Eccleſiæ conſuetudinem & inſtitutum, abuſus fuerit, & eundem in ſcribendo modum ſeruauerit. Hunc quidem ita, non ex animi ſententia, ſed vt opinionem multorum abolerent, quod ferè omnibus eadem quæ ille ſentire viderētur, exautorarūt. Imperatoris autē ira quaſi quodam ſubſidio vſi, qua ille quum aduerſus alios pleroſque, tum maximè in Macedonium commotus

Acacius & Eudoxius Cōſtātinopoli aduerſarios epiſcopos nō pro fide ſed alias varias ob cauſas exautorant.

Aetio diaconatus adimitur.

Eunomius Macedonij.

A motus fuerat, propter eas quas diximus ſeditiones & cædes, necnon ob vrnæ cinerum Conſtantini patris tranſlationem: & quòd inſuper diaconum in fornicatione deprehenſum ad communionem admiſiſſet, ei quoq; dignitatem abrogant. Eleuſio

Eleuſij Cyziceni.

præterea Cyziceno, crimine illo abiecto, quòd Heraclium quendam Tyrium, ſacerdotem Herculis Græci dei in vrbe Tyro, manifeſtû impoſtorem, inconſideratè ad baptiſmum admiſſum, in diaconorum quoque ordinem legiſſet, quum quidem is Chriſtianiſmum tantum ſimularet, & propter impoſturas Tyro profugiſſet: itum autem, quòd quum poſtea talem eum eſſe cognouiſſet, nihilo tamen magis ſacro ordine mouiſſet. Præterea quòd viros quoſdam à Mari, qui tum Conſtantinopoli conuentui iſti affuit, Chalcedone damnatos atque proſcriptos, contra canones ſacerdotali dignitate ornaſſet. Baſilium quoque, qui & Baſilas, vt binominis, dictus eſt, & pro Marcello Ancyranam eccleſiam obtinuit, exautorant, quòd hominem quẽdam præter rationem omnem ad tor-

Baſilij Ancyrani.

B menta tradidiſſet, & catenis vinctos longo tempore in cuſtodia habuiſſet. Et quòd graues calumnias clericis quibuſdam Antiochenis, Cilicibus, Galatis & Aſianis texuiſſet, quibus indicta cauſa prouinciarum rectoribus traditis mulctæ exilique cauſa extitit. Idem quòd Diogeni presbytero Alexandria Ancyram eunti, chartas quas ſecum ferebat abſtuliſſet, eundémque verberibus affeciſſet. Aliam quoq; ei impegere dicam, quòd imperialibus ſcilicet mandatis reſiſtere auſus fuiſſet, quibus præcipiebatur, vt Aetius & alij quidam, ad Cecropiũ, cauſam de criminibus quæ eis obiiciebantur apud eum dicturi, ducerentur. Et quòd Hermogeni duci atque etiam Syriæ rectori ſcripſiſſet, quos & quónam locorũ deportandos curaret: pro quibus quum imperator, in patriam eos reducere iubens, ſcripſiſſet, ipſe tamen arte quadam vt aliud fieret effeciſſet, magiſtratibus ſimul & epiſcopis aduerſus. Inſuper quod Sirmij, Germinij clerum, ne cum eo communicaret ad rebellionem concitaſſet: quódque in periurio deprehenſus fuiſſet: quod Illyricis, Romanis & Aphris per literas di-

C ſcordiæ & ſeditionis cauſam præbuiſſet: quòd ad Africanos ſcribens epiſcopos, Vrſicium & Valentem calumnioſè criminatus eſſet: quòd ancillam vinctam falſum contra heram ſuam teſtimonium dicere compuliſſet: quòd virum cum muliere fœda conſuetudine viuentem baptiſaſſet, eidémque diaconi dignitatem contuliſſet: quòd exploratorem quendam iniunctum, qui multis necis cauſam attulerat, eccleſia non excluſiſſet: quòd ad myſticam menſam cõiurationes feciſſet, clerúmque ibi iuriſiurandi ſacramento, ne alius alium accuſaret, obſtrinxiſſet, id quod dolo ab eo factũ, vt ſcilicet ipſe primam in clero dignitatem obtinẽs, iudicia eo modo effugeret. atque vt Baſilio Ancyrano epiſcopatus adimeretur, cauſæ hæ fuere. Euſtathio

Euſtathij Sebaſtenſis. Socrat. habet † Eulalium lib. 2. ca. 43.

autem Sebaſtiæ Armeniorum antiſtiti, primùm quidem quum presbyter crearetur, quòd eum pater eius † Eulalius præiudicio ſuo damnauerit, & eccleſia eiecerit, propterea quòd habitu qui ſacerdotem non deceret, vteretur. Fuit autem Eulalius Cæſareæ Cappadocum epiſcopus. Deinde quòd Neocæſareæ in Ponto à Synodo iſthic coacta excõmunicatus fuerit, propterea quòd minus fideliter res quaſdam ſibi commiſſas geſsiſſet: quam no- D tam ei intulit Euſebius primùm Beryti, deinde Nicomediæ, poſtea verò etiã Conſtantinopolis, poſt Paulum, epiſcopus. Adhæc, quòd ei in Synodo Gangrenſi, propterea quòd aliter quàm conuenit, & ſenſiſſet, & in eccleſia docuiſſet, epiſcopalis dignitas ſit abrogata. Et quòd in Antiochena Synodo periurij fuerit conuictus: quódque conatus ſit ea quæ rectè in Melitinenſi conuentu conſtituta fuerant, abolere. Et quũ tot criminibus reus ageretur, iudicis ſibi tamen partes ſumpſerit, alienos à fide alios vocans. Eortaſium verò Sardis epiſcopatum gerentem damnarunt, quòd epiſcopi Lydij electionẽ

Eortaſij Sardiani. Dracontij Pergameni. Sophronij Pompeiopolitani.

eius non approbaſſent. Dracontium autem Pergamenum, quòd in Galatia prius eccleſiæ epiſcopus præfuiſſet: & adempto illi epiſcopatu poſteriore, ad priorem quoque eum redire non permiſere. Sophronium porrò Paphlagonem, quòd auaritiæ ſtudio in eccleſiæ pecunia quæſtum fecerit: & quòd ſemel atque iterum citatus, vix tandem venerit: & quòd reſponſo Synodum dignatus non ſit, profanum iudicem per prouocationem appellans. Præ- E ter hos Satalenorum epiſcopum Elpidium, vt Baſilij ſocium, & ordine ſublato confuſionis & turbæ

Elpidij Satalenſi. Satala vrbs Armeniæ.

autorem, qui etiam Euſebium quendam, cui Melitinenſis Synodus ſacerdotalem ademerat dignitatem, temere citra inquiſitionem in presbyterorum ordinem reſtituerit: & Nectariæ cuidam, cui propter iuſiurandum violatum, communione interdictum fuerat, diaconatum contulerit: & ad honorem eccleſiaſticum eam, cùm nondum iuxta Eccleſiaſticæ diſciplinæ morem pœnitentiam egiſſet, admiſerit. Neon autem Seleuciæ

Neonis Seleucenſis.

pontifex propterea ad epiſcopatum deponendum eſt damnatus, quòd ex compoſito in Eccleſia ſua Hadrianum Antiochiæ epiſcopum creari permiſerit: præterea quòd nonnullos ſacrarum literarum imperitos, & eccleſiaſticarum conſtitutionum ignaros, maléque inſuper viuentes, re nõ deliberata, epiſcopos fecerit: qui deinde pecunias Epiſcopali dignitati præferentes, literis ſuis atteſtati ſunt, † malle ſe opes habentes res ſacras curare, quàm ſine illis epiſcopatum gerere.

† [illegible] Caſtabala Ciliciæ oppidum.

Syluanus autem, quòd aliis & Seleuciæ & Con- F ſtantinopoli vecordiæ cauſa fuerit. Porrò Theophilus Caſtabalenorum eccleſiæ antiſtes, quòd antea ab epiſcopis Palæſtinæ Eleutheropolis epiſcopus lectus, non ex animi ſententia iurauerit, ſe aliam eccleſiam non eſſe ſuſcepturum. Obſeruandum autem illud, quòd Gangrenſis Synodus Euſtathio Sebaſtenſi, antea quoque in Cæſarienſi conuentu exautorato, propterea epiſcopatum ademerit, quòd multa præter eccleſiæ conſuetudinem fecerit atque ſtatuerit. Coniugium enim prohibuit, & à carnium cibo abſtinendum eſſe docuit. vnde factum, vt multi coniugalem coniunctionem diſſoluerent. Et qui communionem in eccleſia vitarent eis in priuatis ædibus vt communicarent ſuaſit. Seruos, qui Deum colere cum prætextu pietatis conſtituiſſent, etiã præter dominorum voluntatem libertate donauit. Et quum ipſe ſingularem ſibi & inſolitum philoſophorum more habitum ſumpſit, tum nouas quoque ſectatoribus ſuis veſtes dedit. Mulieres ne comam haberent, conſtituit. Stata ieiunia auerſatus, Dominicis diebus potius ieiunandum

Syluani Tarſenſis. Theophili Caſtabaleni. Cauſæ quare Euſtathius Sebaſtenſis in Synodo Gangrenſi ſit damnatus.

A

A eſſe docuit. In coniugum domibus precationes fieri prohibuit. Ac ſi laicus quiſquam coniugem in matrimoniu legitimo habens, presbyter lectus eſſet, eius benedictionem & communionem perinde atque piaculum abominãdum, deuitare iuſſit. Hæc ille, atque alia hiſce ſimilia & docuit & egit: quapropter Gangrenſis in Paphlagonia Synodus eum exautoratum, cum inſtitutis ſuis, anathemate quoque iugulauit.

CAPVT XLVI.

Condēnatio Cyrilli Hieroſolymitani Cyrillus.

POſt hos tredecimum damnarũt Cyrillum Hieroſolymitanũ, ingenti virtute, & ad populum docendum egregium virum: cuius ſcriptæ ſunt, quæ eccleſia Cyrillia nominat. Vt autem dãnaretur, cauſæ illę fuere: primùm quòd cum Euſtathio & Elpidio communicauerit, qui Melitinenſi Synodo, cuius & ipſe potiſsima pars fuerat, aduerſati ſunt. Et quòd itidem Baſilium & Georgium
B Laodicenſem, poſteaquam in Palæſtinæ epiſcoporum ordine moti fuerant, in communionem receperit. Inſuper quũ Hieroſolymorum epiſcopus creatus Apoſtolicum thronum cõſcendiſſet, quòd de iuriſdictionis eccleſiaſticæ finibus & iure Metropolitano cum Acacio Palæſtino diſceptarit. Quæ ex cauſa in mutuum adducti odium, alter alterum, quod non rectè de Deo ſentiret, eſt criminatus. Acacius enim Arianæ erat ſententiæ, Cyrillus autem τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale laudantes probabat. Eam ob rem malè in eũ animatus Acacius, epiſcopis Palæſtinis qui ſecũ faciebant congregatis, adminiſtratione ſacrorum ei interdixit: talem inſuper maximè præferens cauſam. Fames Palæſtinam affligebat, & plebs in rerum neceſſariarum inopia ad epiſcopũ reſpectabat. Et quum ille neque pecunias neque frumẽtum haberet, donaria templi & ſacra aulæa vendidit, & quoad potuit penuriam populi eſt ſolatus. Et quidã vir honeſtus donarium ſuum agnouiſſe dicitur, † * veſtem videlicet, qua fœmina ex ſcenicis atque thy-

Cyrillus in ſumma plebis propter famem penuria eccleſiæ aulæa & inſtrumenta & donaria vendit, quam ſubmouent.

† *

C melicis quędam amicta erat. Vbi res inquiſita eſt, à mercatore quodam comparatam eſſe, qui ab epiſcopo eam prius emerit, cõpertum eſt. Huius prętextu rei Acacius Cyrillum epiſcopatu abire coegit.

Talem quidem condemnationis eius cauſam fuiſſe audiui, ſed nõ ſatis certè tum, vt mihi videtur, conuenientem: quoniã fames & penuria venditionis cauſa fuere. Quibuſcunque autem Acacius factioniſque eius populares dignitatem abrogauerant, eos etiam omnes Conſtantinopoli expulerunt. Erant autem in ea factione decem, qui ſententias talium abrogationum calculis ſuis cõprobare noluerũt. Eos in loco certo aſſeruari iuſſere, vt ibi priuati agerent, neque rem diuinam attingentes, neque eorum quidquam quæ epiſcopalis muneris ſunt agentes, donec condemnationũ ſen

Acaciani per vim epiſcopos, qui Conſtantinopoli fuere, ſententiæ ſuæ aſſenſori coegerũt.

†* *Apud Theodoritum lib. 2. cap. 27. ſcriptum eſt: Veſtem ſtolam auro contextam, à laudatiſsimo imperatore Conſtantino magno Macario, epiſcopo Hieroſolymitano, vt ea indutus epiſcopus ſacroſancti baptiſmi perageret cæremonias, donatam eſſe. Eam quum Cyrillus vendidiſſet, & deinceps à mercatore Thymelicum ſaltatorem emiſſet atque induiſſet, in ipſa ſaltatione eum exanimatum concidiſſe.*

tentiis ſubſcriberent. Et niſi intra menſes ſex per D pœnitentiam reſipiſcerent, & rebus omnibus quę Synodus conſtituerat aſſentirentur, ipſis quoque ademptum eccleſias, aliiſque commiſſum iri, qui cum eis conſentirent, ſicut fieri ſolet, minabãtur. Hoc vbi cõſtituerunt, conſiliúmque ſuum ad exitum perduxerunt, ad epiſcopos vbique omnes literas dederunt, vt Ariminenſem fidei profeſsionem vnà cum adiectione ſua ſeruarent, eámque ſubſcriptionibus ſuis confirmarent. Aliter ſi facerent, ſolum exilij cauſa verterent. Ad quæ imperatoris quoque, cœpta eorum comprobans, acceſsit ſanctio. Certiorem quoque de his Patrophilũ Scythopolitam fecere, qui ſe ſtatim Seleucia ad ſuã contulerat eccleſiã. Et paulo pòſt, Eudoxius cum ſectatoribus ſuis, alios aliis in ſedibus epiſcopalibus ſubſtituit. Ipſe quidem Eudoxius primus Macedonio ſurrogatus eſt: Baſilio autẽ Ancyrano Athanaſius. Porrò Eleuſio ſucceſsit Eunomius, qui etiam hæreſis nominis ſui princeps extitit. Et pro Euſtathio Sebaſtiæ, diuus Meletius eccleſiæ præfectus. Macedonius Conſtantinopoli- E tano epiſcopatu priuatus, e regione vbi Oriẽtem verſus in loco cui nomen † Clauſtra, diutius degens, ibi aduerſus Spiritum ſanctum blaſphemiã ore minimè clauſo euomuit, & malè vitam tranſegit. Porrò Acacius, & ſectatores eius, Eudoxium in poſſeſsionem vacuam eccleſiæ Conſtantinopolitanę deduxerunt, longè ab eis quæ paulo antè iudicauerant diuerſa ſtatuentes. Qui enim non ita pridem Dracontio epiſcopatum, quod ex Galatia Pergamum tranſiſſet, ademerant, non animaduerterunt, ſe, dum Eudoxium non in vnam, ſed iam in alteram eccleſiam transferrent, cõtraria ſibi ipſis decernere & facere. Porrò quum is eccleſiam recepit, tum & magna eccleſia quæ σοφία, hoc eſt, Sapientia dicitur, Encænia celebrauit, quindecimo Februarij menſis die. Hic ille in throno ſuo conſidens, primùm diuulgatam illam in eccleſia edidit vocem: Pater, inquiens, ἀσεβὴς, hoc eſt, ſimpliciter accipiatur, impius: aliter, nõ colens. Filius autem εὐσεβὴς, hoc eſt, verè pius, & rectè colens. Et tumultu ad talia verba, ſicuti par erat, à populo & F ſeditione mota, ne turbam cierẽt, hortatus eſt. Pater enim, inquit, neminem colit, & ſic ἀσεβὴς eſt: Filius verò εὐσεβὴς, meritò enim & rectè patrẽ colit. His dictis tumultus ſopitus eſt, & magnus ſubſecutus riſus. Atque hodie quoq; dictũ id ridiculũ habetur. Talibus impij illi rebus occupati, & cauillationibus eiuſcemodi vſi, eccleſiam ad abſurdas opiniones diſtraxerunt. Omníque prorſus cura & ſtudio & ipſe Eudoxius & Acacius ſummopere in hoc incubuere, vt in obliuionem Nicæna decreta adducerent. Proinde Ariminenſem formulam cum appendice ſua ad loca omnia miſerunt: & qui eam non reciperent, ſicut dictum eſt, exilio eos perpetuo mulctarunt. Quod † ſanè quum facile rem præter rationem ſuſceptam perfecturum eſſe videretur, aliarum calamitatum initium præbuit: & non modò eccleſiis, ſed & vrbibus omnibus magnum conciuit motum. Perſequutio namque, quæ nulla in re Græcorum tyrannidi & crudelitati cederet, Romanum peruaſit imperium. Quamuis enim, quantum ad corporũ ſupplicia pertinet, minor fuerit: probrum tamen ipſum, maiorem grauioremque

Sententiam ſuã epiſcopos abſentibus confirmant.

Eam Conſtantius confirmat.

Succeſſores damnatorũ epiſcoporum.

Macedonius in Clauſtris priuatus habitans.

In quem tractatum.

Inepta & impia Eudoxij Conſtantinopolitani vox, in ingreſſu eccleſiæ primo, acumen & ſalem affectantis.

Eudoxius & Acacius Nicænum ſymbolum abolere ſtudent.

† ἀλλ' ὁ δὴ καὶ τὸν πορθεῖν ... ἐπράχθη.

Romanorum perſequutio grauis catholicorum eſt ſubſequuta.

Item hominũ rebus in eccleſia nouis [illegible]

A eam apud eos qui rem rectè putarunt, fecit. Nam & qui perſequerẽtur, & qui perſequutionem exciperent, eiuſdẽ erant eccleſiæ & religionis. Tanto verò id malum propter fœditatem maius fuit, quanto turpius ciuibus quàm alijs infertur bellũ: quum quidem id etiam erga exteros facere, epiſcopalis functionis prohiberent ſanctiones. Et res nouæ tum laudabantur, paulatímque incrementa ſua capiebant, atq; ad mutationem inſolitam ſpectabant: eóque demũ præfractæ temeritatis peruenerunt, vt homines veteres & patrias leges cõtemnerent, & nouas ſibi pro ſe quiſque conderet. Atque equidem eadem de Deo pleríque cum turbulentis illis ſentire nolebant, ſed noua idẽtidem quædam dogmata comminiſcebantur, neque ſe ab aliis ſuper alias nouis rebus inueniendis continere poterant. Talis tum fuit rerum ſtatus.

CAPVT XLVII.

B MAcedonius nanque, etiamſi antè idem cum Eudoxio & Acacio ſenſiſſet, nihilominus tamen ex eccleſia ſua deturbatus, nõ eãdẽ porrò quam illi ſequebatur opinionem, ſed fidei profeſsionem Antiochiæ primùm, poſtea etiam Seleuciæ cõfirmatam, quam ipſe ſeu potius Marathonius, quem Nicomediæ epiſcopum fecerat, vt quidam putãt, ὁμοιούσιον, hoc eſt, æquiſubſtantialem appellabat, obtinere debere cenſuit. Verùm nõ id modò egit, ſed etiam in Theologia ſeu diuinitatis ratione exponenda, Spiritum ſanctum perſonam vnam Trinitatis dicendam eſſe negauit. Ac filium quidem Deum perfectum, & ſubſtãtia patri æqualem eſſe dixit: Spiritum ſanctum autem expertem honoris & dignitatis eiuſmodi ſtatuebat, famulum eũ & adminiſtrũ, Angelicíſque ordinibus paulo præſtantiorem eſſe docens. Et in eadem cum eo ſententia erant Eleuſius Cyzicenus, & Sophronius Paphlago, & [a] Euſtathius Sebaſtienſis. qui tamen alijs æquior, neque Deum neque creaturam Spiritum ſanctum dicere maluit. Suffragabantur eis

Macedonij hæreſis.

Eiuſdẽ adſtipulatores.

a Euſtathij Sebaſtienſis de Spiritu ſancto opinio. Hæreticorũ vita ſanctior.

b Euſtathij Sebaſtienſis verbũ: Ego, inquit, neque Deum ſpiritum ſanctũ nominare cõſuerim, neque creaturã vocare auſus fuerim. Socrat. lib. 2. cap. 45.

† [illegible]

Marathonius Nicomedienſis.

Macedoniani quoq; Marathonij dicti.

C & alij multi, & ferè omnes quibus à parte aduerſa dignitas abrogata fuerat. Nec minimam ſecum partem populi in vrbe Conſtantinopolitana, atque in Bithynia, Thracia, Helleſponto, & alijs vicinis in circuitu populis trahebant. Vita nanque & moribus (quos potiſsimum multitudo ſpectare ſolet) probatis erant. In publicum cum grauitate quadam veneranda prodibant. Inſtituta eorum non multum à monaſticis aberant. Et ſermo affectata quadã ſanctimonia miſtus, vim ad perſuadendum ſatis accommodatã præferebat. Qualis ſanè & Marathonius fuit. qui publicorum vectigalium inter milites ſub ducibus ſtipendia facientes † rationalis, loculis probè refertis, poſtquam eum quæſtum poſthabuit, egenorum publicis domibus curator præfuit, & ægrotis inſeruiit. Deinde aſceticam ſiue monaſticam quoque vitam, Euſtathio Sebaſtienſi autore, ſequutus eſt. Inſignem is etiam monaſterium Conſtantinopoli cõſtruxit, quod ad longum durauit tempus. Tam ſtudioſus verò Macedonij hæreſis fuit, vt pecunia ſua expenſa, propagandam eam curauerit: Marathonios quoque populares eius appellandos eſſe, illis perſuaſerit. Et vnus ipſe, ne prorſus ſecta ea Cõ- D ſtantinopoli interiret, obſtitiſſe viſus eſt. Macedoniani nanq;, ex quo tempore epiſcopatu Macedonius eſt deiectus, neq; eccleſiã neque epiſcopum poſtea, eis quos exautoratos paulo antè nominauimus exceptis, donec Arcadius ad imperiũ peruenit, habuere. Siquidem Ariani, omnes qui alterius eſſent quàm ſuæ ſectæ, eccleſiis exactos, plurimis etiam aliis malis afflixere. Cæterùm iſti non tantum Macedoniani & Marathoniani, verumetiam πνευματομάχοι, hoc eſt, oppugnatores ſpiritus, ſunt nominati. Ac qui eo tẽpore epiſcopi ſedibus ſuis ſint eiecti, operoſum eſſet omnes recenſere: vt autem breuiter dicã, nulla ferè fuit in Romano imperio gens, quæ calamitatem eam experta nõ ſit.

Item πνευματομάχοι.

CAPVT XLVIII.

QVum Eudoxius ad Conſtantinopolitani epiſcopatus opes reſpiceret, & iã poſſeſsionem eius obtineret, nõ parua per ambitionẽ de Antiochena ſede E orta eſt contentio. Quod nanque, vt ita dicam, vnuſquiſq; epiſcopatum eum ad ſe pertinere putaret, ſeditiones in clero ſimul & populo, vt fieri ſolet, ſunt motæ. Et cuiuſque opinionis ſectatores, in ea epiſcopatus conſequendi expectatione, ex popularibus ſuis quenquam deligi ſtuduerunt. Ingens nanque adhuc in multitudine de dogmate erat diſsidium. Vnde in pſalmodiis quoque non concordabant: ſed vnuſquiſque pro ea quam obtinebat opinione, carmina conformabat. Et quum talis eſſet Antiochiæ ſtatus, Eudoxio ſectatoribúſque eius placitum eſt, in eam vrbem transferre, qui dicendo atque perſuadendo egregius, ſimúlq; vitę conſuetudine laudatus maximè, eiuſdémque antea cum eis ſententiæ ſuffragator fuiſſet, Meletium. Magnam enim conceperant ſpem, fore vt multis eius viri præſtantiis dotibus non ſolùm Antiochenos in ſententiam ſuam pertraherent, ſed etiam vicinas circũcirca vrbes, & eos maximè qui à diuo Euſtathio Euſtathiani vocabantur, & fidem Nicænam integram ſeruabant, ſuas ipſi ſibi ſynaxes & con- F uentus ſeorſim agentes. At enim magnopere opinione ſua ſunt falſi. Et ad Meletium, vbi Antiochiam peruenit, permulti Ariani, permulti etiam alterius partis, quæ Paulinum ſequuta fuerat, acceſſere. Et alij quidem propter tanti viri gloriam (celebris enim aduentum eius præceſſerat fama) alij autem videndi eius gratia. Quibus quoque ſtudio fuit, ad quam partem inclinaturus eſſet, reſciſcere. Vulgatum quippe rumoribus erat, plurimi eum Nicæna decreta facere: ſicuti etiam exitus comprobauit. Ac primùm ille quidem vt de dogmate verba faceret, ſecundo loco habuit, † doctrinam autem morum publicè coluit. Deinde verò progreſſus, Nicænam etiam fidem intulit, & τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale prædicauit. Fertur ſanè quidem, clericum Archidiaconũ ad illum quum doceret acceſsiſſe, cauámque ei manum inieciſſe, atque os obſtruxiſſe. Illum antẽ manu magis quàm voce fidei ſententiam indicaſſe, tres apertè digitos extẽdentem, eiſque rurſum leniter contractis, vnum tantum directè erigentem. Qua ille re omnibus per imaginẽ quandã ex-

Meletius epiſcopus Antiochenus deſignatur, antea quidẽ Arianiſans, deinde autem orthodoxus.

† [illegible]

Meletius ſimul & manu indicio & voce ſibi [illegible] prædicat.

A hibuit, quæ ſentiens dicere non potuit. Vbi verò diaconus ore relicto, manum eius cõpreſsit: tum illum ore libero & voce graui diſertè ſententiam de Deo ſuam promulgaſſe, & omnibus Nicænam fidem commendaſſe: apertè, qui aliter ſentirent, eos à recta opinione aberrare teſtatum. Quum autem nõ ceſſaret vel verba faciens, vel manu geſticulãs, animi ſui ſententiã viciſsim, vt ſe res dabat, aduerſus Archidiaconi inhibitionem atq; contentionem aſtruere, & cõcertatio ea inter epiſcopos, perinde atque pancratio, hoc eſt, omni certaminũ genere & viribus opibúſq; omnibus decertantes, diutius duraret, Euſtathianos lætitia plenos exultaſſe & vociferatos eſſe, Arianos verò pudore atque ignominia affectos ceſsiſſe. Et eam ob cauſam Eudoxium cum ſuis indignabundum, ab eccleſia Meletium proſcripſiſſe. eundémque deinde vt ſententiæ ſuæ ſuffragaturum, (ita enim exiſtimabat) & priora dicta correcturũ, reſtituiſſe. Nã Meletius Arianorũ ſuffragiis Sebaſtiæ epiſcopus creatus, atq; inde rurſum per eoſdem Berrhœam B Syriæ tranſlatus fuerat, & Seleuciæ in concilio Acacij fidei formulæ ſubſcripſerat. In Conſtantinopolitana præterea Synodo affuerat: & cũ illis quæ eis placita erant, egerat & ſanxerat, atque ab eiſdẽ ad Antiochenam ſedem euectus fuerat. Sed illi, vt diximus, eum reſtituêre. Vt autem à recta ſententia deduci minimè potuit, Imperator ea re intellecta, exilio eum mulctauit: & Euzoio Arij familiari, cum quo etiam antea damnatus fuerat, eccleſiã Antiochenã commiſit. Porrò qui Meletium conſectati, doctrinã eius laudabant, ab Arianis ſeiuncti, ſuas ipſi ſibi eccleſias & cõuentus agebãt. Paulini ſiquidem ſectatores, & τὸ ὁμοούσιον conſubſtantialis aſſertores, qui Euſtathiani vocabantur, Meletium eiúſque ſtudioſos auerſati ſunt, neque cõmunionem ſibi cum eis eſſe voluerunt: propterea quòd Meletius Arianorum electione epiſcopus factus, ſectatoréſque eius eorũdem baptiſmo initiati eſſent. Atque ij ſanè quãuis ſententiis eſſent cõiuncti, tamen propter ſolam electionis cauſam a ſeipſis ſunt diſiuncti. Ita factum, vt in eccleſia Antiochena diſsidium, duabus quæ idem ſentirent parC tibus intercederet. Eodem tempore Conſtantius Perſas res nouas moliri cognouit, & ſe Antiochiã contulit.

ἀνομοίους ὁμοουσίους

Meletius ab Eudoxio proſcriptus. Mox idem reſtitutus.

Idẽ à Cõſtantio in exiliũ actus. Euzoius Antiochenus epiſcopus. Pauliniani orthodoxi cũ Meletianis catholicis Antiochiæ propter Arianã Meletij electionem, nõ communicarunt.

CAPVT XLIX.

Acacius, & populares ſui, quieſcere rurſum non potuerunt: & quum eos iterum ſuatum pœniteret, priora decreta ſua mutare ſunt aggreſsi. Quã ob rem cum paucis Antiochiam venere, atque ibi Euzoio eccleſias gubernante, & imperatore præſente, in fidei formula primùm Arimini, deinde Conſtantinopoli edita, τὸ ὁμοίως, hoc eſt, æqualitatis nomen inducere atque abolere conſtituerunt. Iam enim nõ occultè, ſed propalàm, citra pudorẽ, per omnia ſubſtantia ſimul & voluntate inæqualem patri filium, & ex non exiſtentibus genitum eſſe docebant & prædicabant: ſicuti & Arius à principio opinatus eſt. His autem maximè ſuffragabantur, quicunque Aetij ſententiam comprobarunt: qui primus poſt Arium eiuſcemodi nomina in publicum produxit, & liberè eum magna cõfidentia promulgauit. Vnde ipſe quidem ἄθεος, hoc eſt, contemptor Deûm: ſectatores autẽ D eius ἀνόμοιοι, hoc eſt, inæquales & † non exiſtentiales, Antiochiæ ab Homouſianis ſeu conſubſtantialis profeſſoribus cognominati ſunt. Qui quidem iam propter Meletium ſegregati erant, vt à me paulo antè dictum eſt. Sed enim Ariani à noſtris interrogati, cúrnam, quũ antea in profeſsione fidei ſuæ, filiũ Deum ex Deo dixerint, inæqualem nunc, atque ex non exiſtentibus, profiteri auderent? Propterea, reſponderunt, quòd & Apoſtolus Paulus: omnia autem ex Deo, inquit. Proindéque vnum etiam eſſe rerum omnium filium: & ob eam cauſam in fidei formulis addi illud Secundum ſcripturas. Huiuſmodi illi cauillationibus reſponſiones & refutationes ſuas inſtituẽre. Quarum autor Georgius Laodicenſis fuit, qui nõ bene loquutiones eiuſcemodi aſſequutus, ſuperioribus temporibus hæc Origenem inueſtigaſſe, & Apoſtolicas verborum proprietates fuſius interpretatum eſſe ignorauit. Cæterùm tametſi arroganter iſta in reſponſionibus ſuis iactarent, conuicia tamen multorum tum perferre, & per inter- E rogationes eos vrgentibus ſatisfacere non potuerunt. Et quum quod in aduerſarios crimen regererent, non haberent, confirmata denuò quã Conſtantinopoli ediderant formula, conciliabulum ſuum ſoluerunt, & ſe domum receperunt. Eadem hac tempeſtate Athanaſio adhuc latente, Georgius Alexandriæ non eos modò qui diuerſum ab opinione ſua ſentirẽt, malè accipiebat, ſed Græcis quoque ipſis grauis erat. Nam eos etiam, ſicuti ipſi viſum eſſet, opinari atque ſentire volebat, & facere id nolentes perſequebatur: quin vniuerſæ quoque vrbis eius plebi moleſtum ſe exhibebat: principum maximè virorum obiurgator, & doctis atque claris, quòd eos contemnebat, nec non multitudini ipſi inuiſus, veluti tyrannicus, & qui dominationem ſibi quaſi iure ſuo vendicaret. In primis verò, Græcæ ſuperſtitionis cultores exacerbauit, quòd eos patriis ſuis ſacris operari, diéſq; feſtos peragere prohibuit. Et militari ex Ægypto adducta manu, deorum imagines atque alia donaria, & quicquid præterea in templis eorum eſſet ornamenti, diripiens abſtulit. Quæ ſanè omnia, vt F necaretur, cauſam præbuere: ſicuti libro proximo oſtẽdemus. Cyrillo eccleſia Hieroſolymitana, eo quo ſuprà dictum eſt modo, adempta eſt, & Herennio mãdata. Cui Heraclius, atque huic rurſum ſucceſsit Hilarius: iſti nanque vſque ad Theodoſij imperium eccleſiam eam adminiſtraſſe traditi ſunt, poſt quos Cyrillus ipſe ſedem ſuam recuperauit.

Acaciani apertè τὸ ἀνόμοιον, hoc eſt inæquale, in formulã fidei inſerere conãtur, in conciliabulo Antiocheno.

à miſ ſententia & Arij eadem.

† ἀνυπάρκτους.

Quæ Ariani τὸ ἀνόμοιον autore Georgio Laodicẽſi defenderunt.

Ariani hac in parte ab Origene refutati.

Georgius Alexandrinus inuiſus omnibus, præter quam Arianis ſuis, grauis & moleſtus.

Hieroſolymitani epiſcopi.

CAPVT L.

Iulianus ſanè Cæſar bello barbaros † ad Rhenum vicit, pleriſq; cæſis, quibuſdam etiam captis. Et quòd militibus tum propter moderationis animi & æquitatis obtentũ præclarus eſſe videretur, Imperator Romanorum ab eis eſt declaratus. Quæ res vbi Cõſtantio eſt renunciata, anxia eũ cæpit ſolicitudo. Et Antiochiæ ab Euzoio ſacro tinctus lauacro, exercitum inde aduerſus Iulianum duxit. Atque vbi ad Mopſocrenas, hoc eſt, Mopſi fontes, qui

Iuliani præclara victoria.

† Prope Argentoratum, Eutrop.

Apud Pariſios, Ammian.

Conſtantij mors.

De Cõſtãtio Imperatore ex Grego. Nazanzeno.

A inter Cappaduciam & Ciliciam ſunt, venit, curis confectus, per apuplexiam vitam finiit. Qualis autem & moribus & religione Conſtantius fuerit, in præſentia commemorarem, niſi vehementiſſimus orator Gregorius Theologus virtutes eius pulcherrimè oſtendiſſet. Et quũ verbis illius qualis is fuerit declarare liceat, ſuperuacaneum eſſe duxi, aliter res eius referre velle. In prima igitur in Iulianum Inuectiua, veluti reprehendens Cæſarem eum creatum eſſe, hæc ad verbum pro Conſtantio refert. Quid hoc fuit imperatorum ſanctiſsime, & CHRISTI amantiſsime (prouehor enim oratione, vt te veluti præſentem & hęc audientem incuſem: quãois te longè ſuperiorem reprehenſiooe ooſtra eſſe ſciam, qui ad Deũ trãſlatus ſis gloriæ cœleſtis hæres: & taotò longius à oobis receſſeris, quãto imperium illud quod cum hoc commutaſti, eſt auguſtius) quódnam hoc cepiſti conſilium? qui prudeotia & animi ſolertia omnes, non modò qui ætate tua, ſed antea quoque fuere principes, longè ſuperaſti: qui fotis finitimas circumcirca regiones à barbaris repurga-

Nõ ſatis prouidenter Cõſtantius Iulianũ Cæſarem creauit.

B ſti, & domi tyraooos compeſcuiſti: atque alios quidem verbis flexiſti, alios autem armis viciſti: & eo ſanè vtrunque modo peregiſti, vt alterum io altero oihil tibi afferret difficultatis. Et quum multa ſint bello & armis parta, maiora tameo & illuſtriora, quæ oollo effuſo ſanguioe conſtituiſti tropæa. Ad quem vndequaque legati & ſupplices ex gentibus variis veniebant, quarum nonnullæ iam imperata faciebant, nonnullæ autem facturæ erant. Qui quicquid ſperaſſes, confectum tibi iam propè fuit. Adeò manu Dei ad conſilia & actiones omnes es productus. Cuius prudentia quidem magis quàm fortitudo, magis verò etiam fortitudo quàm prudeutia admirationi fuit: amplius autem, quàm vtræque iſtę, laudata pietas.

Conſtantius princeps chriſtianiſsimus.

Et paulò pòſt: Quis enim eorum etiam qui aliqua ſaltem ex parte eum oouere, neſcit, illum propter veram pietatem, ſummúmque in oos amorem, & quòd nobis omnia voluerit coociliare bona, ooo tantum contempturum vel omoem generis ſui honorem, vel imperij partem, verumetiam iocolomitatem ſalutémque noſtram impe

C tio ipſo rebúſque ſuis omnibus, atque adeò anima ipſa, qua nihil eſt omnibus hominibus charius & præſtabilius, commutaturum fuiſſe? Nemini ſiquidem vnquam tantus rei alicuius, quantus illi, ardor & amor inceſsit, vt Chriſtiani aucti honeſtique eſſent, & ad ſummam gloriam & potentiam perueoirent. Non enim tot gentes imperio eius ſubactæ, non reſpublica ab eo ritè gubernata, non ingens pecuniæ vis, non gloriæ amplitudo non quòd regum princeps atque imperator & eſſet & nominaretur: non aliæ deoique res, quæcunque ad hominum felicitatem facere videntur, tantùm eum exhilararunt, quaotùm vt nos quidem per ipſum, per nos autem ipſe, & apud DEVM, & apud homines laudem conſequeretur, & conſtaus nobis perpetuaque permaneret poteſtas. Etenim quũ alia multa, tum illud præcipuè ſublimius, Imperatoriéq; magis q̃ alij multi conſiderans, optimè nouerat, cum Chriſtiaoorum rebus vnà Romanum auctum eſſe imperium: atque adueniente CHRISTO, rerum adminiſtrationem ad vnius principis, quod antea

In Chriſti ſeruatoris aduentu Romanum auctum imperium.

D ex omni parte factum nunquam fuerat, ſummam poteſtatem perueniſſe. Quam ob cauſam meritò ille mihi viſus eſt res Chriſtianorũ tãtopere ornare, & fouere. Qui etiamſi dolorem aliquem nobis attulit, non id tamen vel per contemptum, vel cum contumelia, vel vt aliis præ nobis gratificaretur: ſed vt omnes vnum eſſemus, & idem ſentiremus, nec ita ſectis atque diſsidiis diſſecti atque diſiuncti eſſemus, fecit. Deinde eum aduerſus obtrectatores, qui illi † ignauiam rerúmque imperitiam defuncto criminando obiiciebant, defendens, hæc addit: Pudendum profectò eſſet, ſi tanto ab eo honore aucti, & tantum vera pietate excelluiſſe eum certò perſuaſi, merito ſuo eum non defeoderemus: quod præſtare etiam de nobis oihil meritis debemus, qui verbi & veritatis mioiſtri ſumus: poſt obitum præcipuè eius, quum iam aſſentationis probrũ effugimus, & oratio omni ſuſpiciooe ſuperior eſt. Quis eoim nõ ſperauit, Iulianum, ſi aliud oihil, honore ſaltem accepto, manſuetiorem? Quis verò non ex fide earum rerum quæ ei creditæ ſunt, etiam, prętérquam quòd

Perfecta Romana Monarchia.

Excuſatur Conſtantius, quòd Arianiſmo fuerit viſus.

† ὀκνηρίαν.

E conſentaoeum eſſet, æquiorem fore? Et ſimul maiorem Conſtantius Iuliani arrogatione obtinuit animum, non tam quòd fidem illius magni fecerit, quàm quòd potentiæ ſuæ confiſus ſit. Sed cur hoc ſic vrgeo? quum cedens atque victus vincere, & argumentis ſuperior eſſe poſsim? Si naoque qui alij credidit malus eſt, quis tandem is fuerit cui creditum eſt? Et ſi mores prauos non præuidiſſe, culpa ooo vacat, quo loco prauitatem ipſam ponemus? Verùm enimuerò ea res eſt malicia, vt ratiooe oulla regi & flecti queat: neque fieri poteſt, vt homines improbus meliores quiſquã efficiat. Quando & ille, ex quibus rebus meritò beoeuolentior eſſe, & ſi quam malignitatis habuiſſet ſcintillam, eam extinguere debuiſſet, ex eis rebus ad maius excitatus eſt odium: & quo pacto egregia merita atque beoeficia, per malam gratiã, in autore ſuo vlciſceretur, circũſpexit. Hęc quidem in priore Inuectiua ille refert. In poſteriore autem hæc ſcribit: Quandoquidem verò etiam nobis funus eius eſt, qui ante Iulianum è vita exceſsit, ioſpiciamus hic quantum duo iſti impera-

De eo, quòd Conſtantius Iulianũ Cæſarem fecerit.

F tores inter ſe differant. Siquidem hoc quoque aliquid io defunctis vel ad felicitatem, vel ad infelicitatem confert. Ac noſtri quidem funus producitur publico apparatu, auſpicatiſque ominibus & acclamationibus: noſtris dico, & ſanctioribus iſtis carminibus, itẽ nocturnis hymnis & lucernarum ignibus, quibus Chriſtiani obitum pium cohoneſtandum cenſemus. Et corpus ipſum celebri longeorum conuentu effertur. Quod ſi verba iſta fidem merentur, ad multorum certè hoc quibuſdam referentibus peruenit aures: quũ defuncti cadauer Taurum montem ſuperaret, vt ad patriam vrbem, cognominem eis iſtam & præclaram dico, duceretur, auditam eſſe à quibuſdam ex ſuperioribus locis vocem veluti pſallentium ac producentium, Angelicarum opinor poteſtatum, vt honor iſte pietati illius & quaſi funebre munus datũ ſit. Si etenim rectã fidei opinionem loco ſuo mouere viſus eſt, importunitatis erroriſque purpuratorum eius id fuerit crimen, qui acceptũ in poteſtatem ſuam, ſimplicem eius, facilem & procliuem ad pietatem, & minus barathrum & perni-

Confertur funus Cõſtantij cũ funere Iuliani.

Lucernæ & carmina funeralia.

Quòd in professione, fidei hallucinatus sit Constantius, confessione tamen corpus ad sacellum.

A eiem prouidentem animum, quò vellent, duxere: & certioris inquiſitionis præterea, zelum & ardorem in prauitatem conuertêre. Sed enim nos communé magis, pietatis ſcilicet & fidei opinionem, & patrem ob oculos & animum, qui fundamenta Chriſtianitati imperialis poteſtatis & fidei iecit, ſortemque quæ in illum dogmatis noſtri conſtituendi incidit, ponentes, ita vt decuit, tabernaculum corpúſque eius, qui iuſtè imperaſſet, & vitam ſancta morte finiiſſet, nobisque ſummam poteſtatem reliquiſſet, honore iuſto proſequuti ſumus.

Iulianus quoque Constantij ad Constantinopolim exequiis interfuit sed cogitationibus molestioribus vexatus.

Vbi autem ad magnã & imperatricem vrbem appropinquauit, quid dicere attinet, vniuerſi exercitus ſatellitium, & armatorum ordines, qui tanquã viuo adhuc imperatore affuere: aut ſplendidæ vrbis effuſionem, & omnium qui vel fuere vel futuri ſunt, celeberrimum occurſum? At ſtrenuus ille & generoſus noua purpura ſeſe venditans, atque eo nomine, vt conſentaneum eſt ſuperbiens, fuit & ipſe pars aliqua honorificæ iſtius pompæ, eandem & dans & recipiens gratiam: & illã quidem

B inuitus, hanc autem libens, ſicuti dicunt. Copiæ nãque militares omnes, tametſi præſentis eius potentia vincerentur, plus tamen honoris defuncto habentes, (quandoquidem natura beneuolentiæ affectu recentes ærumnas proſequimur) & amoris miſericordiæque inclinatione mortuo condolentes, eámque ob cauſam minimè ſe cõtinentes, quin illum velut imperatorem honorificè exciperent, apoſtatæ & deſertori perſuadent, atque eum ſimul ferè cogunt, vt defuncto habitu conuenienti obuiã procederet. Erat autem habitus is, vt diadema de capite deponeret, & demiſſo vultu imperatori extremum præſtaret officium, eúmque ad ſepulchrum, cum reliquo comitatu in præclarum

Sepultura Constantij.

diuorum apoſtolorum templum, qui ſacrum hoc

D genus & ſuſcepere, & conſeruant, eoſdem propè cum illis honores percipiens, deduceret. Theologus quidem hæc, & alia plura, in Inuectiuis pro Conſtantio dicit: ne in aliis quidem orationibus ſuis prauitatem illi, ſed ſimplicitatem potius quã leuitatem tribuens. Alij verò hiſtorici eum non recta in religione ſententia fuiſſe produnt: in quibus eſt & Theodoritus Cyri epiſcopus. Ego verò potius propugnatoris veræ pietatis Gregorij magni autoritatem ſequor. Nam quidam tradũt, minimè mirandum eſſe, ſi in reliquis orationibus illum leuiter perſtringens, in Inuectiuis magnificis prorſus exornet laudibus. Ardorem enim, quo aduerſus religionis deſertorem incitatus fuit, ita immutaſſe virum magnum dicunt, vt amicus illi beneuolúſque prorſus factus ſit, qui non malicia, ſed ſimplicitate res noſtras aliquantum perturbarit. Qui & illum ſancti eius patris morem fuiſſe volunt, vt grauiſsimas etiam eis noxas condonaret, qui eas ignorantia & lapſu aliquo admiſiſſent. Quod ego quidem rationi conſonum eſſe di

Cur idem pacto Gregorius in Inuectiuis aduersus Iulianum orationibus Constantium laudarit, quem in suis aliis eloquentiis perstrinxit.

Christiani autem in condonando mitis patas.

E xerim: in rebus autem pietatis noſtræ gratificari cuiquam voluiſſe tantum eccleſiæ doctorem, negauerim. Res Cõſtantij ſic ſe habuere. Mortuus enim eſt, ſicut diximꝰ, ad Mopſi fontes, tertio Nouembris mẽſis die, vixit annos quadraginta quinque: imperauit autem triginta & octo, cum patre quidem tredecim, reliquos viginti quinque ſolus. Quos quidem annos nonus iſte hiſtoriarum complectitur liber: quum à mundo condito [a] quinquies milleſimus octingenteſimus ſeptuageſimus ſecundus, à Chriſto autem nato trecenteſimus ſexageſimus ſeptimus ageretur annus.

Libri huius annus.

a Secundum nostrum 4342.

EPISTOLAE ATHANASII AD AMICOS, DE formula fidei in Sirmio composita datæ, pars: ſicuti apud Socratem Eccleſiaſticæ hiſtoriæ lib. 2. cap. 27. reperitur.

C QVid enim in doctrina veræ pietatis Eccleſiæ Catholicæ defuit, vt iſti nunc de fide diſquirant, & Conſulatum præſentium temporum verbis ſuis, quæ de fide promulgarunt ſcilicet, adiiciant? Fecerũt ſanè Vrſicius, Valens & Germinius, quod neque factum, neque auditum vnquam eſt apud Chriſtianos. Quum nanque ſcripſiſſent, quemadmodum ipſi voluerunt, credendum eſſe: Conſulatum & menſem & diem adiecerunt, vt declararent cordatis omnibus, non antea extitiſſe, ſed nunc primùm ſub Conſtantio initium cepiſſe eorum fidem. Omnes etenim illi hæreſim ſuam ſpectantes, ſcripſerunt. Adhæc, de Domino ſeſe ſcripturos aſsimulantes, alium ſibi nominatim deſignant dominum, Conſtantium. Is enim fuit, qui poteſtatem illis impietatis præſtitit. Et dixerunt illi imperatorem ſuum perpetuum, quum filiũ Dei æternum negent. Adeò per impietatem Chriſtum oppugnant. Fortaſſe autem annotandi Conſulatus cauſam & occaſionem à ſanctorum prophetarum temporis adſcriptione acceperunt. At ſi hoc ipſum dicere auſi fuerint, inſcitiã ſuam ad-

F modum prodent. Sanctorum nanque hominum prophetiæ temporum continent memoriam. Sic Eſaias quidem, & Oſeas, in diebus Oziæ & Ioatham, & Achaz, & Ezechiæ: Hieremias autem temporibus Ioſiæ, Ezeciel porò & Daniel ſub Cyro & Dario fuere. Atque item alij aliis annis ſunt prophetati, non iacientes veræ pietatis initium. Ante illorum enim tempora, & perpetua ea fuit: quippe quam ante mundi conſtitutionem DEVS in CHRISTO nobis præparauit. Neque fidei ſuæ illi tempora indicarunt: nam & ante ea ipſa tempora fideles ipſi fuerant. Sed tempora promiſsionum per eos factarum oſtenderunt. Promiſsiones verò de aduentu Saluatoris noſtri præcipuè factæ: quibus tanquam acceſsio quædam & ſequela, res in Iſraël & apud gentes futuræ ſunt annexæ. Et tempora annotata non ſunt, ſicuti dixi, quod tum cepiſſet initium fides: ſed vt ipſorum prophetarum ætas, qua illi qui talia vaticinati eſſent, vixere, oſtenderetur. At noſtri iſti ſapientes non hiſtoriã cõmemorãtes, neq; futura prædicentes, ſed ſcribentes, PROMVLGATA EST FIDES Catholica, ſtatim Conſulatum adiecerunt, & menſem & diem. Et

A ſicuti ſancti viri hiſtoriarum & miniſterij ſui tempora declararunt: ita iſti fidei ſuæ tempus annotarunt. Atque vtinam de ſua ipſorum fide expreſſe ſcripſiſſent. Illi verò in initio fidem allegant, quã conſectati non ſunt. Non enim ſcripſerunt, Ita credimus: ſed, Promulgata eſt fides catholica. Itaque quùm conſilij eorum temeritas ſummam declarat impietatem, tum nouum inſolénſque ſcripturæ inuentum Arianum æquat inſtitutum. Atque hoc ita ſcribentes, ſatis docuerunt, tum eos primùm credere cœpiſſe, atque ab eo tempore fidem eorum in medium annunciari voluiſſe. Et quemadmodum ſecundum Euangeliſtam Lucam, propoſitum publicè eſt decretum deſcriptionis ſiue cenſus agendi, atque idipſum decretum prius quidem non extitit, verùm ab eis ipſis diebus eſſe cœpit à promulgante vulgatum: itidem & iſti ſcribẽtes, Promulgata nunc eſt fides, oſtenderunt recentem eſſe hæreſis ſuæ ſententiam, nec antehac eam B extitiſſe. Quod ſi addunt, Catholica: non animaduerterunt, ſe in Phrygum incidere prænaticationem. Ita vt & ipſi perinde atque illi dicant, Nobis primùm reuelata eſt, & à nobis initiũ cepit Chriſtianorum fides. Et ſicut illi Maximillam & Montanum, ſic iſti pro Chriſto Domino Conſtantiũ profeſsioni ſuæ inſcribunt. Quod ſi iuxta eorum verba, ab annotato Cõſulatu fides initium habet: quid patres facient? quid beati martyres? quid ipſi quoque de eis facient, qui ab ipſis de fide ſunt inſtituti, & ante conſulatũ eũ obdormierũt? quomodo eos reſuſcitabunt, vt quæ prius docuerũt, in illis abſtergãt: & quę nunc inuẽta ſcripſerũt, eis inſerãt? Adeò ſunt imperiti, nihil aliud quàm prætextꝰ cõfingere ſcientes, eóſq; abſurdos & incredibiles, vt qui ſecũ ipſi ſtatim ſuam afferãt redargutionẽ.

DECIMI TOMI CAPITA.

1 *De vita & inſtitutione præuaricatoris Iuliani: & vt permiſſione Dei, Romanorum Imperator ſit renunciatus.*

2 *Vt præuaricator & apoſtata per Thraciam proficiſcens, Conſtantio defuncto, Conſtantinopolim peruenerit.*

3 *Vt Chriſtianiſmo abiurato, Iulianus idola coluerit: et vt inter ſacrificandum in horrenda ſpectra inciderit.*

4 *Vt idolorum templis apertis, vetuſta priuilegia & prouentus Chriſtianis ademptos illis dicarit: & quæ Gazæ & Cæſareæ propter idolorum templa fecerit.*

5 *Quomodo, vt fauorem plebis aucuparetur, omnes paſſim Epiſcopos à Conſtantio in exilium pulſos reuocarit, cùm propter Conſtantij odium, tum quòd eccleſiam turbari vellet.*

6 *Vt etiam magnus Athanaſius tum apud virginem pudicam occultatus, publicè ſe commiſerit, & eccleſiam receperit, Georgio Ariano à populo interempto.*

7 *Iuliani epiſtola ad populum Alexandrinum miſſa, de Georgij cæde.*

8 *De Euſebio, Neſtabo & Zenone fratribus, qui Gazæ martyrium ſuſtinuerunt: & de S. Hilarione, miraculorum editore.*

9 *De calamitatibus in Phœnice & Heliopoli & Emeſa toleratis: & de Aemyliano, & Dorotheo, & Domitiano, & Marco Arethuſiorum epiſcopo.*

10 *De Theodulo & Tatiano Phrygibus: præterea de iis qui Ancyræ in Galatia martyrio ſunt affecti, Buſyride & Baſilio: item de Eupſychio Cappadoce.*

11 *De ſancto Artemio: item de ſanctis Manuel, Sabel, & Iſmael: & de beata Publia virgine.*

12 *Vt Apoſtata res venales in foro polluendas contaminandáſque mandarit. De ſancto Theodoro tyrone: & de ſanctis martyribus, Iuuentino & Maximino.*

13 *De reliquiis ſanctorum prophetarum, Eliſei, & Ioannis præcurſoris & baptiſtæ.*

14 *De Lucifero & Euſebio: vt Antiochiæ in locum Meletij Paulinus ſit ſurrogatus. Item de Alexandrina ſynodo, quæ conſubſtantialem patri & filio ſanctum ſpiritum diuinitus aſſeruit, Athanaſio præſidente.*

15 *Quæ eadem ſynodus Alexandriæ de iſtis verbis, ſubſtantia & ſubſiſtentia, euidenter & clarè decreuerit.*

16 *Quæ Athanaſius in oratione quam de fuga inſcripſit, commemoret.*

Vt eo tempore Antiochiæ tres epiſcopi fuerint, Meletius, Paulinus, & Euzoius: & vt Lucifer Euſebij reprehenſionem ægrè ferens, hæreſeos ſuæ autor extiterit: & vt Euſebius Vercellenſis & Hilarius Pictauienſis epiſcopi in Occidente, Illyricis, Gallis & Italis Romana ſimul & Græca lingua ſanam Nicænæ fidei doctrinam annunciarint. 17

De Macedonianis, vt tum magna libertate impietatẽ ſuam auxerint. Quid ij ſenſerint, & quibus defenſionibus aduerſus eorum accuſatores ſint vſi. 18

De ſancto Athanaſio, vt ab apoſtata inquiſitus, arte mirifica profugus euaſerit. 19

Vt Iulianus denuò idololatriam Græcorum vehementius & acrius comprobarit. & de Eleuſio Cyziceno, Tito Boſtrenſi, & Mari Chalcedonenſi, epiſcopis. 20

Quomodo Iulianus arte & dolo idololatriam confirmaturus, religionis noſtræ proprios ritus idolorum cultui accommodare inſtituit. 21

Epiſtola Iuliani ad Pontificem Galatiæ Arſacium, vt Chriſtianorum mores imitando conſectetur. 22

Quæ contra pietatem noſtram impius egerit, & vt dolo exercitum ad Deorum ſacrificia, donatiuo ea de cauſa dato, pellicere tentarit. 23

De Conſtitutionibus eius contra nos publicatis, & vt pecunias colligere cœperit. 24

Vt inſuper Apoſtata lege lata, Chriſtianis Græcarũ artium & inſtitutionũ literis interdixerit: & vt Gregorius magnus, & duo Apollinares Syri, ſacras ſcripturas omni genere carminum expolientes, conſilio & inſtituto eius obſtiterint. 25

De Græcis & Ethnicis artibus & literis, etiam Chriſtianis pietatem conſectãtibus eas vtiles eſſe, eáſque Chriſtianos addiſcere oportere. 26

Vt Iulianus expeditione in Perſas ſuſcepta, Antiochiam venerit: atque ibi propter barbam prolixam ludibrio habitus, contra Antiochenes librum Miſopogona, hoc eſt, barbæ oſorem compoſuerit. 27

Quæ præuaricatori huic in Antiochenorũ luco Daphnæ acciderint: & de tumulo ſancti Babylæ martyris, & de ſancto Theodoro confeſſore. 28

De fraude Græcorum oraculorum. Commemoratio eorum qui per vindictam diuinam paſſi ſunt, qui ſacra Chriſtianorum & res diuinas contumelia affecerunt. 29

De ſtatua Chriſti, quam in Phœnice Paneade mulier 30

illa quæ fluxu ſanguinis laborarat, erexit.

31 *De fonte qui Nicopoli, ſiue in Emaum eſt: & de Perſea arbore Hermopoli, morbos incurabiles incolatu Chriſti ſanante.*

32 *Vt impius religionem noſtram extinguere conatus, etiam Iudæis permiſerit Hieroſolymis templum reſtaurare: & quæ tum ibi fidem propè omnem excellentia euenerint.*

33 *De igne, qui tum ibidem repentè eſt exortus: & quæ veſtimentis hominum figura crucis adhæſerunt, ſignis: & de diuino Euangelio in fundamentis inuento.*

34 *Vt Iulianus impetu in Perſiden facto, per errorē naues ad Euphratem exuſſerit: & prælio commiſſo, occulta plaga ictus interierit.*

35 *Quòd viſiones diuinis quibuſdam apparentes, Iuliani apud Perſas necem portenderint.*

36 *Quæ Libanius in funebri oratione Iuliani contra nos ſcripſerit. Et reſponſum, dicta eius refellens.*

37 *Ex ſecunda Gregorij Theologi in Iulianum inuectiua, de ingenio, moribus, geſtu corporis, morte & ſepultura Iuliani.*

De imperio Pij Imperatoris Iouiniani in Perſide. 38

Vt Iouinianus epiſcopis exulantibus exilium remiſerit, & vt ſtata Chriſtianorum ſacra in eccleſiis honorificè reſtituerit, & idolorum cultum aboleuerit. 39

Vt Iouiniano etiam Macedoniani Antiochiæ libellū ſupplicem obtulerint, & vt Synodus ibidem Nicænam fidem approbarit, confeſſionémque ſuam ſcriptā ad Imperatorem miſerit. 40

De ſancto Athanaſio, vt ab exilio reuocatus, in magno honore apud Iouinianum fuerit, & res eccleſiarum Aegyptiarum denuò cum poteſtate adminiſtrarit. 41

De Synodo Alexandrina, cuius decretum magnus Athanaſius ad Imperatorem miſit: & vt profeſſio fidei Nicænæ multo iam tempore exagitata, in priſtinum ſtatum ſit reſtituta. 42

Vt Imperator Iouinianus in Dadaſtanis, cum magna piorum omnium iactura, vitam finierit. 43

ECCLESIASTICAE HISTORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS DECIMVS.

CAPVT I.

A HVNC finem vitæ Conſtantinus habuit: quē quidem nō parum, quòd aliquid de paterna fidei ꝓfeſſione mutauerit, pœnituit. Sed enim quamuis facilitate ingenij & ✶ illecebris religionis ab epiſcopis, in quorū poteſtate fuit, ſeductus ſit, & τὸ ὁμοούσιον conſubſtantialis verbum ea fidei ſymbolo, ſub vnionis coniunctioniſque omnium prætextu ſuſtulerit, ſinceram tamen dictionis eius ſententiam eſt profeſſus. Quùm etenim Deum verbum germanum filium & ante ſecula ea patre genitum dixit, tum certus manifeſtúſque eorum qui creaturam illum vocare auſi B fuiſſent, hoſtis extitit. Et abſque eo quod diximus, verum is fuit patris ſui exemplar in rebus omnibus, maximè verò in pietate & Dei cultu, atque in ſimulacrorum erroris & ſuperſtitionis abolitione. Iulianus autem, repugnāte nemine, imperium accepit. Poſtquam verò nos in hunc locum hiſtoria ipſa deduxit, paucis de eo, qui fuerit, vnde ortus, & quibus ſtudiis atque inſtitutis ad Imperium peruenerit, eſt exponendum. Sed paulo altius res repetenda, non vt verborum atque orationis venuſtatem & elegantiam oſtentemus, ſed tenui ſimplicíque ſtylo, quem etiam ſacra hiſtoria flagitat, ſicuti ab initio propoſitū nobis eſt, res geſtas perſequamur. Conſtantinus magnus duos habuit fratres, ex vno quidem ſecum patre Conſtantio, alia

✶ Ἰν ἀπάτας ἐπισκόπων. Conſtantius ab epiſcopis ſeductus.

Idem patris ſui imitator egregius.

Res Iuliani Imperatoris.

autem matre genitos: Dalmatiū, qui alterius Dalmatij pater fuit: & Conſtantium, cuius filij fuere C Gallus & Iulianus. Vbi Conſtantinus deceſsit, atque imperium ad filium Conſtantium peruenit, tyrannidem metuens, & genere ſibi propinquos ſuſpectos habens, non bene eos tractauit. Proinde iunior Dalmatius, quum iam Cæſar eſſet, a militibus cæſus eſt. Et parum abfuit, quin & duo iſti perierint. Sed Gallum cōſilio cædis morbus exemit, ex quo propediem moriturus eſſe exiſtimatus eſt. Iuliano autem ætas tenerior profuit, quòd vixdum octauum attigiſſet annum. Vbi verò ita Imperatoris aduerſus eos deferbuit, primùm eis vt in Cappadocia agerent, permiſſum eſt, in loco quodam qui Macellum dictus eſt, non longè à Cæſarea ad Argæum montem ſito, regiam domum, lauacra, hortos & fontes perennes habente. Ibi pro eo atque decebat, curati ſunt, diſciplinísque & exercitiis ætati ei conuenientibus exculti, ſacris quoque literis à magiſtris & præceptoribus eò vſque docti, vt in album poſtea cleri relati ſint, & ſacros libros populo legerint. Atque illi non verbis mo- D dò, ſed & factis ſtudium ardorémque in religione ſuum oſtēderunt. Nam qui ſacris dignitatibus exornati, atque aliter etiam boni viri, & propter pietatem virtutémque clari erant, eos ampliter honorarunt: in ſacris illi etiam ædibus frequentes fuerunt, & martyrum vrnas honoribus & donariis ornarunt & conſecrarunt. Atque vt alacritatem ſuam martyribus colendis veluti ſpectaculo aliquo exhiberent, honorem ſepulcri Mamæ martyris inter ſe, vt id magnifico circundarent templo, diuiſerunt. Et quum inter ſe vt par erat, decertarent, & ambitioſè ſplendore & magnificentia ſtructuræ alter alterum ſuperare niteretur, res præter opinionem admiranda accidit. Quæ profectò in-

Dalmatij iunioris cædes.

Galli & Iuliani educatio & inſtitutio.

Vidē ſancto Mamæ martyri templū conſtruunt. Socrat. lib. 3. cap. 1. & idē Eutrop. Gallū in Ionia, Epheſi, vbi poſſeſſiones paternas habuit, Iulianū autem Conſtantinopoli, ſub magiſtro

& præceptoribus vtriuſque doctrinæ atque rhetoricum eſſe ſui rebantur, Iulianum in lectorum ordinem cooptatum eſſe, & in publica eccleſia cõuentibus ſacros libros populo legiſſe, Theodoretus docet lib. 3. cap. 2.

a Gallo ſtructura recte procedit: Iuliani minimè.

b Fl. Cl. Iulianus Chriſtianiſmum ſimulauit.

Præceptores eius.

A credibilis propè eſſet, niſi qui ibi præſentes eam viderunt, per traditionis ſucceſsionem eam vſque ad hæc tempora conſeruaſſent.[a] Aedificium nanque Galli pulchrè & ex arbitrio eius proceſsit, & quotidie ſua incrementa babuit. In ea verò parte quã Iulianus cõſtruebat, partim parietes ipſi iá excitati conciderũt, partim ex ipſis fundamentis ſurſum verſum, veluti vis quæpiam aduerſa contrà niteretur, cementa & materia alia eiecta, atque in terram tãquam vento valido proſtrata ſunt. Quidam etiam lapides coniungi glutinaríque non potuerunt. Admiranda ſanè ſpectantibus res viſa, quæ poſterius certius eſt cognita.[b] Fuere tamen, qui tum quoque intellexere, non ex animo illum religionẽ colere, [b]ſed metu Imperatoris Chriſtianiſmum ſimulare: & proinde minus gratum acceptúmque martyribus cultum acceſſúmque ad ſe eius eſſe. Pietatem Chriſtianam Iulianus primùm ariolorum conſuetudine adductus abiecit. Remiſſa autem amplius etiam ab Imperatore ira, Gallus deinde Epheſi degebat, in ſcholis ſtudiis operam B nauans: vbi etiam paternæ erant poſſeſsiones. Iulianus verò Conſtantinopoli in baſilica docentes præceptores audiuit: tenuíque in publico vſus eſt veſtitu, Mardonij eunuchi ductu. Grammaticen eum docuit Nicocles Lacon: Rhetoricen autem Hecebolius, qui tum Chriſtianam complexus ſue ſat religionem. Prouiderat hoc ſic Conſtantius, veritus ne ad ſuperſtitionem, ſi Græco vteretur magiſtro, declinaret. Et quũ diſciplinis diſcendis preclaro eſſet ingenio, & cum multis familiarius viueret, celebrem eſt famam, ad res quoque adminiſtrandas idoneum eum eſſe, conſequutus. Quin & ad imperium ipſum gerendum optimus eſt iudicatus. Qua de re quum ſermones inualeſcerent, Conſtantius eſt perturbatus. Itaque ex vrbe maxima Nicomediam tranſlatus eſt: vbi ne ad Libaniũ Syrum Sophiſtam iret, ei eſt interdictum. Eo enim tempore à pedagogis vrbe Conſtantinopolitana expulſus ille, Nicomediæ ludum aperuerat, vbi aduerſus pedagogos ſtomachum oſtendens, orationem contra eos præclaram conſcripſit. Iulianus quum propter religionem Libanij cõſuetudinem C fugere iuſſus fuiſſet, quòd tamen ſummè ei animi beneuolentia coniũctus eſſet, clàm libros eius cõparauit, eóſque diligenter imitari ſtuduit. Interea Maximus philoſophus, non Byzantius ille, ſed qui Epheſum patriam habuit, & poſtea à Valentiniano magicarum impoſturarum cõuictus, cæſus eſt, Iuliani ſama permotus Nicomediam venit: cuius quum in Philoſophia auditor, tum etiã in ſuperſtitione imitator atq; amator acerrimus fuit. Hic illum dicitur non mediocriter ad Imperandi libidinem excitaſſe: quum, ſicuti fama vulgatum eſt, ariolorum ſacris initiatum inſtituiſſet, & ad Chriſtianiſmi odium produxiſſet. Quod quia Conſtantium latêre non potuit, in grauium rerum ſuſpicionem incidit. Et ſpe ſimul ea, in quam fauſtis auguriis erectus erat, adductus, capite tonſo monachus factus eſt. Ita ille, quem antea renera receperat, eum tum falſo præ ſe tulit Chriſtianiſmum. Et occultè philoſophiæ operam dedit: apertè autem in lectorum Nicomediæ ordinem lectus, ſacras legit literas. Qua re, eam quam de illo Imperator cõceperat, ſuſpicionem aboleuit. Deinde verò eò eſt prouectus, vt ſi quæ ars eſſet rerum futurarum di-

ἐν τοῖς μεγάλοις τῶν ὠνίων. Niceph. ἐν τῇ βασιλευούσῃ. Socr. lib. 3. cap. 1.

Libanius Sophiſta.

Oratio eius contra pædagogos.

Maximus Epheſius philoſophus.

Iulianus monachus factus, propter ſuſpicionem Conſtantij de ſe conceptã.

Idem diui-

uinatrix, ſcrutaretur, neceſſarióque eam ſibi diſcẽ- D dam eſſe putaret. Propterea ſi quem eius rei ſtudioſum cognouit, ſtatim eum ſibi amicum fecit. Et paulatim cum pleriſque ſuorum ſodalium conſilium ſuum communicauit. Et tum demum vrbes gloria florentes fore, quaſi diuinans prædixit, quũ ipſe ad rerum ſummam perueniret. Ob quam cauſam etiam Nicomedia relicta, Aſiam petiit: & cum eiuſmodi hominum genere quum ibi familiarius viueret, magis atque magis rerum talium ſtudium in eo eſt confirmatum. Porrò vbi frater eius Gallus Cæſar factus, & res eum nouas moliri nunciatum eſt, & hic affectati imperij ſuſpectus fuit, & propterea ſub cuſtodia habitus eſt. Cæterùm quũ pro eo Euſebia Conſtantij vxor precata eſſet, Athenas ad philoſophos eſt miſſus. Et hũc quidem profectionis eius obtendit prætextum, velut Græcis ibi diſciplinis operam nauaturus eſſet. Res autẽ ipſa erat, vt de rebus, quas ſibi perſequendas ſtatuerat, cum impoſtoribus ageret magis. Atque Athenis agens, vnà cum Baſilio & Gregorio ſcholas frequentauit, qui ex indiciis quibuſdam abditam E hominis improbitatem, mentis oculis deprehenderunt. Et Conſtantius, vt paucis rem explicem, illum inde accitum Cæſarẽ creauit: & in matrimonium ei[a] ſorore Conſtantia tradita, in Occidentalem Galliam miſit. Stipendiarij enim milites, quos aduerſus tyrannos Magnentium & Britanionem in Occidente Conſtantius ductos alebat, nulli ei erant vſui. Quin potius barbaro corrupti inſtituto, Gallias vaſtabant: & cum detrimẽto ipſius, imperio Romano ſubditas vrbes diripiebãt. At quòd iuuenis adhuc eſſet, nihil ei, quod ſine ducum qui in eius comitatu erant, conſilio ageret, permiſit. Vbi verò illi non rectè rem militarem adminiſtrarent, ipſe vt potuit per ſe bellum geſsit, militibus ardorem quendam indidit, animoſioréſq; ad prælia committenda & pericula adeunda cohortationibus præmiiſque ob barbaros cæſos propoſitis reddidit. Quæ ſanè res initium præbuit, vt barbari ſubinde victori inferiores eſſent, ipſe autem & gratia & egregia ſama polleret. Atque vbi Conſtantio ducum languorem & ignauiam indicauit, alios ab eo pro illis accepit: quorum conſilio & opera, F cum hoſtibus prælio ſæpe commiſſo, victoriam fortiter reportauit, eóſque ad legationem mittendam coegit. Cæterùm illis Conſtantij prætendentibus literas, quibus eos rurſum ad fœdus & ſocietatem belli cũ Romanis in eundem inuitabat, ipſe tempus ex induſtria extraxit, & oratorem eorum vbi aliquandiu diſtulit, & ſpem eidem fecit, fœdus acceptum à Conſtantio iri, præter expectationem omnium copiis ſuis[b] barbaros adortus, maxima victos clade afflixit, † regémque eorum vinctum ad Conſtantium miſit. Ea victoria ex ſententia potitus, à militibus Romanorum Imperator eſt renũciatus. Atque vbi tum Imperatoriæ coronæ copia non fuit, ex ſatellitibus quidam, torquem quam in collo geſtabat, capiti illius impoſuit. Obtinet fama, antea quoque, quum oppidum quoddam in-

nationibus ſtudet addiſcendis.

Imperium ſibi ipſe ariolans pollicetur.

Euſebia Cõſtantij clemẽs.

Iulianus Athenis apud philoſophos, Baſilium & Gregorium Nazanzenũ condiſcipulos habet. Idem Cæſar creatus, in Galliam miſſus eſt.

a Conſtantia ſoror Conſtãtij, Iuliano nupta.

Iulianus in Gallia rectè rem gerit. Socr. Helenam habet.

Socrat. & Europ. legatos in vincula coniectos eſſe addunt.

b Apud Argentoratũ ingẽtes hoſtiũ copias delentur. Stabant acerui cadauerũ montiũ inſtar, fluebat cruor fluminum modo, captus rex nobilis Chonodomarius, & c Eutrop.

† Iulianus imperator à militib. lectus.

† *Iulianus hoſtes ex Gallia vltra Rhenum fugauit. Ad vndecim millia Rom. quos iure belli captos ſeruabant, ab Almanis recepit, Agrippina occupata. Idem cum Almanis eiſdem bellum geſſit, & per Hariobaudem tribunum caſtra Herculis, Quadriburgiũ, Sineenſium, Niueſium, Bonam, Antenarum, & Bingium, muitatus cepit. Sarmatas item & Quados vicit. Oroſ. Ammian.*

Imperium eius prodigio deſignatum.

A grederetur, coronam inter duas columnas ſuſpenſam, ſicuti mos eſt vrbes exornare, quàm aptiſsimè in caput prætereuntis decidiſſe. Quæ res permultis pro omine & indicio accepta eſt, Imperij quoque ſummam ad eum peruenturam eſſe. Illud quoque ſermonibus vulgatũ fuit, ab inſidiante vitæ eius Conſtantio bellum id aduerſus barbaros ei mandatum eſſe, vt cum illis manu conſerta interiret. Sed fama ea apud me parum admodum habet fidei. Cur enim Cæſaris illi primùm dignitatem tribuiſſet, ſororémque ei nuptui dediſſet? Cur optatis eius, vt ſocordibus alij ſurrogarentur duces, morem geſsiſſet: & qui ad prælia committenda ſtrenui eſſent, bellúmq; rectè gererent, miſiſſet, niſi amico & beneuolo in eum fuiſſet animo? Itaque colligere ſatis licet, bene ei ab initio Imperatorem voluiſſe, & ob id Cæſarem eum declaraſſe. At vbi ille ſe non permittente, Auguſtus

An Conſtantius Iulianũ, quod perditũ eũ vellet, contra Barbaros miſerit.

eſt renunciatus, vel metuentem eum ſibi, propter iniurias, quas illi tenero adhuc fratrique eius intulerat, vel parem illius cum ſuo honorem moleſtè

B ferentem, per eos qui dicti ſunt barbaros, poſtea fortè inſidias ei ſtruxiſſe. Sed hoc, iudicio cuiuſq; relinquimus.

CAPVT II.

Minimè Philoſophica Iuliani inſtituta.

AD hunc certè quidem modum Iulianus imperium arripuit. An verò philoſophici inſtituti ſint, quæ mox deinde geſsit, & idipſum in medio cuique diſpiciendum relinquo. Nam (quod alioqui fieri ſolet) nulla ad Conſtantium adhuc ſuperſtitem, à quo beneficia multa ſe accepiſſe, ſeruatúmq; adeò eſſe ſciebat, legatione, quæ illum excuſaret & defenderet, miſſa, ſtatim eos magiſtratu abire exauctoratos, quos ille euexerat, coegit, & alios in eorũ locum ſuffecit, omniáque ad voluntatem tantum ſuam egit. Et Conſtantium ridens, pleriſque in locis epiſtolas eius recitauit, quibus ille barbaros cõtra Magnentium concitans, in Romanorum ditionem adduxit. Multitudinem quoque arte circumuentam, & ab illo alienatam, in partes ſuas pertraxit. Ac derepentè ſimulationi quoq; illi, qua Chriſtianum ſe eſſe finxit, nuncio remiſſo, dæmonum templa frequentauit: & ſacrificans, ſimulacriſque ſeſe dedens, Pontificem ſeipſum vocauit, feſtos Græcorum dies peragere permiſit, & qui ſub poteſtate eius erant ciues ad eundem cultum ſuaſionibus perducere intendit. Et profectò ciuile ille concitaſſet bellum, & quantum in ipſo ſitum erat, ſanguine fuſo de exuberanti philoſophia eius iudiciũ factum fuiſſet, niſi Deus, qui omnia, ignota & occulta ratione in melius dirigit, alterum ad ſe cum nullo aduerſarij ipſius detrimento tranſtuliſſet.

Conſtãtij viuentis ſuggilatio.

A Chriſtianiſmo aperta defectio.

C

Diuina prouidentia Conſtantius ante bellum ciuile mortuus.

† I. arbora [illegible]

Quum enim Conſtantius in Syria excurſiones atque expeditiones Perſicas compeſceret, illi interea viſum eſt, Illyricũ ſine prælio imperio ſuo ſubiicere. Atque aſsimulans ſe ad Conſtantiũ tẽdere, veluti culpã, perinde atq; inuitus imperij inſignia recepiſſet, deprecaturus, vlterius inde Thraciam verſus proceſsit: & vbi in eius regionis montes peruenit, quum poſt vindemiam † Vergiliæ occiderent, vites gemmis & vuis recentibus germinarunt, & ros ex aere in ipſum comitéſque eius ita

Profectio Iuliani in Thraciam.

Prodigioſè vites poſt vindemiam germinant.

diffuſus eſt, vt gutta quælibet in ſagis illorum crucis formam repræſentaret. Et alij quidem aliter prodigia atque indicia hęc acceperunt. Verùm per vuas immaturas, intempeſtiuum eius miniméque diuturnum imperium eſt deſignatum. Crux autẽ Chriſtianorum doctrinam cœleſtem eſſe, omnéſque ea conſignari oportere portendit. Vtrunque ſanè poſterioribus temporibus verum eſſe confirmatum eſt. Iulianus vbi in Thracię montanis fuit, Conſtantius extinctus eſſe ad Mopſi fontes dictus eſt. Et ipſe Conſtantinopolim ingreſſus, Imperator eſt ſalutatus. Ibi Conſtantij funus magnificè curauit, atque id dẽpto è capite ſuo diademate producens ſequutus eſt, mortuum eum honore afficiens, cuius vitam infeſtis ſignis petierat. Gręci ſanè ſermonibus tum iactarunt, Iulianum vaticinandi quadam arte eam rerum mutationem præuidiſſe, & ob id in Thraciam properaſſe. Quod hercle certum haberi poſſet, ſi ſuum ipſe quoque obitum iamiam ei imminentem, qui quaſi in ſomnis imperium tantum deguſtauit, vidiſſet. Eſſet nãque à ſtultitia non alienum, ſi ipſe & Conſtantij E mortem, & ſuam in Perſarũ finibus cædem proſpectam habens, ſua ſponte ad interitum proſiluiſſet. Hoc quidem non aliud eſt, quàm ipſi incõſultam temeritatem & Imperatoriæ artis imperitiam accõmodare: Imperium autem Romanorũ in tantum coniicere periculum, vt id ferè totum, aut maxima certè ex parte Perſis ſit ſubditũ. Hæc quidem hactenus.

** Pleiades. Sozom. lib. 5 cap. 1.*

D

Ros, crucis formas in Iulianum decidit.

Quid prodigia ea portẽdarint.

Iulianus Cõſtantinopoli funus Conſtãtij curat.

CAPVT III.

IVlianus porrò imperio potitus, tam impudenter & apertè dicitur religionem abiuraſſe, vt ipſum etiam pernegauerit Chriſtum, & ſacrificiis quibuſdam dæmonúmque deteſtandis inuocationibus & victimarum ſanguine ſacrum abluerit lauacrum, atque ſeipſum à myſteriis eccleſię exauctoratum excluſerit: & deinceps non modò priuatim, ſed publicè etiam, quæcunque Græcis permittuntur ſacra & ſacrificia, eis vteretur. Enimuero ſolennem ei hoſtiã F mactanti, in extis eius crucis ſignum corona circũdatum apparuiſſe dicitur. Quod eis qui illi operã dabant, non paruum incuſsit timorem, Chriſti potentiam doctrinámque noſtram perpetuò duraturam, ſuſpectam habentibus: quòd corona victoriæ ſignũ eſſet, & circularis forma omni ex parte initium capiens, atque ſeipſam definẽs, finem nullum portenderet. At ſacerdos qui ſacro pręfuit, ne ea re perturbaretur, illum admonuit: victimam enim nouum quiddam oſtendere, Chriſtianum ſcilicet dogma iam comprimi, & ad ſeipſum reuerti, circulo: ne ſicuti prius, finibus nullis conſtitutis, quocunque vellet loco longè latéque propagaretur, in anguſtum redactum. Alio item tempore, quum celebre quoddam adytum diuinationis gratia ſubiret, & ſubitò ſeſe horrẽda quædam ſpectra ingererent, eius rei propter quã ingreſſus fuerat oblitus (ætate enim prouectiore ad idolorum ſacra ſe contulerat) quòd in reb. dubiis & periculoſis crucis ſignaculo tanquam præſenti auxilio vti conſueuiſſet, veluti diſcrimine circumuentus, ad conſuetum præſidium confugit. Per timorem

Iuliani apoſtaſia.

Crux coronata ſe in extis victimæ ſacrificanti apoſtatæ exhibet.

Siniſtra eius portenti expoſitio.

In ipſa idolomania Iulianus ſpectra diabolica [illegible] ſignaculo crucis ea fugat.

A enim ſe Chriſti ſigno conſignauit, & confeſtim omnia euanuere. ita res quę tentata fuerat, infecta tum permanſit. Sacri verò eius antiſtes, quòd quid ageret, neſciret: cauſam autem cur dæmones diſparuiſſent, non ignoraret: Aufugerunt illi, inquit, quod ſignum hoc perinde atque execrandum piaculum odere. Et admonitum illum, vt forti eſſet animo, neq; quicquã Chriſtianę rei exhiberet aut cogitaret, rurſum ad ſacrum id duxit. Chriſtiani vbi hæc audiere, non mediocriter ſunt perculſi. metuerunt enim ſibi: & Imperatorem ſacris eiuſcemodi addictum videntes, in perſequutionis timorem inciderunt. Et expectatio periculorum periculis ipſis maior fuit. Quum enim aliquandiu iã erũnas & calamitates dedidiciſſent, vel ſola veterum malorum recordatio eos terrens, metu contrahebat. Omnes certè animis conſternati erant, quòd tantum Imperatoris eius in religionem odiũ cernerent, qui antea Chriſtianus fuiſſet, parentibus piis & dogmatis ipſius ſtudioſis progenitus, iuxta eccleſiæ mores & cõſtitutiones productus,

B ſacris literis edoctus, & à ſacerdotibus & epiſcopis educatus. Quapropter tantam illius immutationem inſuſtentabilem fore putabant.

Propter Iuliani defectionẽ Christiani maximopere ſibi metuunt.

CAPVT IIII

POrrò quum ſolus rerum potiretur, ſtatim quæcumque in Oriente idolorũ templa reliqua fuere, aperuit: & quæ negligentius curata fuiſſent, inſtaurari iuſsit. Si quæ autem prorſus diruta eſſent, denuò ea extrui præcepit, aras repurgauit: & veteres reditus nobis auferens, illis rurſum ſacrauit. Antiquos vrbium ritus, priſca ſacrificia, & væſanas ineptias renouauit. Neq; eum puduit publicè diis ſacrificare. Et identidem libans, qui cum eo eiuſmodi ſacris vacabant, eos maximis eſt proſequutus honoribus. Rerum ſacrarum præfectis, ſacerdotibus, & canephoris, quæ conſuetudo priſca tulerat, dedit. Et autoritate ſua eos confirmauit: id quod ante Conſtãtinum Imperatores quoque alij fecerant. Rebus eiuſmodi vacantibus, im-

C munitatem tributorum ſanctione dedit, annonã templorum ſacrorũmque miniſtris donauit: & vt + cathari, hoc eſt, puri ſiue ſacroſancti eſſent, lege lata cauit, & ab aliis hominibus eos ſecreuit. Nili cubitum Serapidi deo reſtituit: & vetuſta præterea patriaque iura, quæ Conſtantinus ciues ſuos ad veram pietatem cohortans, eccleſiæ Chriſti tribuerat. [b] Vrbibus, quas ſacra Græcorum ſequi cognouiſſet, quas voluere donationes affatim dedit: quas autem in Chriſti religione ardentiores eſſe ſciret, infeſtus eis fuit, neque ad eas diuertere voluit. Et perſæpe quum legationes ad eum propter caſum aliquem qui incidiſſet prouinciales mitterent, preces eorum reiecit. Quod ſanè ciuitati Niſibenæ accidit. Quum enim expeditionem aduerſus eos Perſæ ſuſceperunt, & ipſi ea de cauſa Oratores ſuos ad eum miſerunt, non modò auxilium eis ferre noluit, ſed etiam minatus eſt, ſe vrbem eã oculis ſuis non viſurum: neque eò venturum, vt quæ ſacra & deteſtanda eſſet, neque templa deorum aperire, aut Græcorum religionem ſuſcipere vellet. Et Conſtantienſes in Palæſtina eodem nomine arguens, ciuitatem eorum Gazæis ſubiecit.

Idololatriã Iulianus, quoad potest, in integrum restituit.

Philostorgius docet, Erichthonium regẽ Athenis primum constituisse, vt virgines deauratas phialas canistra Ianoui dea ferrent. In quibus ea erant, quæ ad sacrificia Panathenaicorum, aliisque conuentibus peragenda, pertinebant. Suid. Dicuntur hæ καὶ κανηφόροι, hoc est Canistriferæ, Cicer. Hinc Canephoræ, Deorum simulacra vestitur. + καθαροί.

b Iulianus idololatriæ propensissimus, Christianis autem infensissimus.

Constantiã Palæstinæ Gazæis subiecit.

Conſtantiam namque, ſicuti ſuprà diximus, quum D Gazæorum nauale eſſet, & Maiuma vocaretur, Cõſtantinus propter egregium eius in fide Chriſtiana ardorem, iure ciuitatis exornauerat, & filio Cõſtantio dicatam, legibus ſuis vti per conſtitutionẽ iuſſerat: minus conuenire arbitratus, vt ea Gazæ ciuitati Græcis ritibus admodum addictæ, ſubiecta eſſet. At vbi Iulianus imperium eſt conſequutus, Gazæi aduerſus Conſtantienſes iure egerunt. Quorum ipſe iudex, ſicuti antea fuerat, ita Conſtãtiam iuri Gazæorum ad viginti ſtadia ab ipſis diſtantem, adiudicauit. Conſtantij quoque appellationem ei ademit, & portum Gazæ vocauit. Et vnum vtraque loca præfectum, eoſdémque magiſtratus habuere: eccleſiæ ſolę duas eſſe ciuitates oſtendére. vtraque enim ſub ſuo viuit Epiſcopo & clero, & fines ambarũ templa cuiuſque deſignarunt. Cæterum Gazæorum quidã epiſcopus poſtea, quum ſuus apud Maiumitas antiſtes deceſsiſſet, hoc egit, vt vtraque in vnam eccleſiam redigerentur: non æquũ eſſe dicens, vt duo eſſent in vna ciuitate epiſcopi. Cui quum Maiumitæ reſiſterẽt, E Synodus prouincialis rectè rem decidit, & ſuum Maiumæ epiſcopum legit: conuenire arbitrata, vt qui ſemel à pio Imperatore, propter veram religionẽ primario ciuitatis iure honorati eſſent, non aliud per impij principis iudicium ſequerentur & facerent. Proinde ille merito honore, qui ſemel eis datus eſſet, eccleſiæ fruerentur, & res ea loco ſuo immota maneret. Atque hoc quidem ſic non longe pòſt eſt actum. Eodem anno Cappadocum quoque Cæſaream vrbem magnam & locupletẽ, Iulianus è ciuitatum albo expunxit, & Cæſaris ei cognomen abſtulit. Primùm enim Mazacam eam vocatam, Claudius Cæſar appellatione mutata, nomine ſuo cohoneſtauit. Summo autem ciuitatem eam odio perſequebatur tyrannus, quòd propter eximium in Chriſtum amorem & deſiderium maximè celebris eſſet, & vetuſta ſimulacrorum delubra euertiſſet Iouis ſcilicet πολιέως, hoc eſt tutelaris, & Apollinis πατρῴου id eſt patrij. Vbi verò poſtea Fortunæ templum ſunt demoliri, plurimum toti vrbi ſuccenſuit, & Græcos non adeò multos eã incolentes incuſauit: ac ſi quid durius perferẽdum F ſit, tum ferendum pro fortuna fuiſſe, eis obiecit. Trecẽtas ſanè auri libras ab eis qui fines vrbis eius coluere, vi exegit. Clerum autem omnem muneribus & miniſteriis militaribus in ea regione attribuit: quod quum ſumptibus oneroſum, tum ignominia contumelioſum exiſtimatum eſt. Et Chriſtianis omnibus tributo impoſito, vrbe ea perinde atque vico aliquo eſt viſus. Iure quoque iurando interpoſito, minatus eis eſt, niſi quam primùm tẽpla deorum reſtituerent, quicquid poſſet calamitatis ciuitati ſe illaturum, & poſtremò capita etiã ablaturum eſſe Galilæis: ſic enim per contumeliã Chriſtianos nominauit. Atque ille minas eiuſmodi ad rem contuliſſet, niſi fatalis neceſsitas morte eum præueniſſet. Neque ab initio per miſericordiam humaniorem ſe erga Chriſtianos exhibuit, minúſq; grauiorem veteribus perſecutoribus: ſed quòd nihil momenti Græcorum ſuperſtitioni cõſtituendæ, Chriſtianorum intolerabilia etiam ſupplicia afferre, quin etiam dogma noſtrum maiora per ea capere incrementa ſciret. Ingens enim ex eo Chriſtianis acceſsit gloria, quòd ex eis multi

Gaza port⁹.

Cæsaream Cappadociæ in ordinem Iulianus redegit. Ptolemæus eam vrbem tradidit. Sub monte Argeo Mazacam, quæ nunc Cæsarea nominatur. Plin. lib. 6 cap. 3.

Galilæi à Iuliano Christiani nominati.

Quo consilio idem humaniorẽ se primum erga Christianos esse assimularit.

A fortiter mortem ſibi obeundam duxerint. Præterea verò laudem eam nobis inuidit. Et à tormentis quidem & igne, & ferro, & pelagi vndis abſtinuit: neque viuos vel in barathrum coniecit, vel in terra defodit, quæ alij ante eum perſecutores fecerant, quòd hæc neceſſariò animi ſententiam non mutarent: cohortationibus verò & perſuaſionibus multitudinem ad impietatem pertrahendam eſſe cenſuit. Eo modo facile ſe ſuperiorem fore, & quod vellet effecturum eſſe, ratus eſt: aut fortaſſe, vt admirandus eſſe, & præter expectationem perhumanus in eis videretur, non ſtatim vim eis adhibendam eſſe putauit.

CAPVT V.

Huiuſmodi agitans conſilia, qui à Cõſtantio in exilium pulſi propter religionem fuerant, omnibus poteſtatem redeundi fecit: & quorum bona publicata fuerant, ea illis reſtituit. Edicta publicata, ne Chri-
B ſtiani iniuriis afficerentur, néue per vim aut contumeliam ad ſacrificia adigerentur. Si qui vero ſua ſponte ad aras accedere vellent, eos prius deorum placandorum gratia luſtrari purgarique debere.

Clero Iulianus annonã ſuã ademit,

Annonam & immunitatem, quam Conſtantinus pro ſua erga Deum obſeruantia clericis conceſſerat, ipſe abrogauit, & in publicos prouentus retulit. Quæ vero viduis & virginib. propter inopiam cleri, alimenta è publico largienda deſtinata erãt, ægrè & difficulter exigebantur. Conſtantinus nãque, quum eccleſias conſtitueret atque ordinaret, ex cuiuſque vrbis prouentibus toti clero, quãtum ad vitam tolerandam ſatis eſſet, rerum neceſſariarum tribuit, eamque rem ſanctione legis confirmauit, quę huculque conſeruatur. Sub Iuliano exactio eorum prouentuum dura admodum & grauis fuit, ſicuti id exactorum ipſorum teſtantur monumenta. Cæterùm parum fuit tyranno, tam hoſtili eſſe erga nos animo, niſi ſuum aduerſus eccleſiam odium ad excidium eius prorſus conuerteret. Quæcunque enim ei ſuppeditabant ſacra vaſa

Viduis & virginibus ſacris ægrè eã concedit. Donatio Cõſtantini.

Sacras Chriſtianorum ædes Iulianus diripit.

C & donaria, ea abſtulit, & in idolorum delubris repoſuit. Vim etiam illam eis adhibuit, qui ſub Conſtantino & Conſtantio templa deorum euertiſſent, vt vel ea celeriter reſtaurarent, vel æſtimationem ſtructuræ eorum perſoluerent. Sin hoc minus facerent, vt durius acciperentur, & in vincula conijcerentur, mandauit. Vnde illud ſatis cognoſcere licet, in eo quidem illum veterib. perſequutoribus, quòd corpora cum contumelia non excruciauerit, moderatiorem fuiſſe: rebus autem alijs modis omnibus illos exuperaſſe. Omni nãque ex parte eccleſiam affligere, manifeſtè eſt viſus: & vno tantum modo humanior iudicatus, quòd epiſcopos ſub Conſtantio exilio mulctatos reuocauit, & in vrbes ſuas redire permiſit. Atque id ille non miſericordia fecit, ſicut colligere eſt: ſed vt epiſcopos inter ſe committens, ad inteſtinum armaret bellũ, & ſuis ipſa diſsidiis eccleſia labefactaretur. Fortaſſe etiam, vt Cõſtantiũ apud Romani imperij ſubditos, in odium & inuidiam adduceret: tum Græcos, qui eiſdem ſecum operarentur ſacris, fauore proſequẽs: tum epiſcopos, qui propter Chriſtũ afflicti eſſent, ab iniuria vindicans. Itaque eunuchos

Quo re mitior quã alij ſæuiores eccleſiæ perſequutoribus fuerit.

Quos epiſcopos idem ab exilio reuocauerit.

Euſebij eunuchi cædes.

quoq; imperiali aula exegit. Euſebiũ autẽ, qui primũ in ea locũ tenuerat, morte etiã mulctauit. cui aliã quoq; ob cauſam infenſus fuit: ſuſpectũ enim veluti fraterne necis ſuaſorem habuit. Syrũ autem D
Aetium, autorẽ & ducem hæreſis Eunomij, & Cõſtantij ſententia, qui eum propter familiaritatem Galli ſuſpectum quoque habuerat, damnatũ, & in exiliũ actum, perquã benignis literis reuocauit, & publica vectura reduxit. Propter Cõſtantium quidem, Eleuſium etiam Cyzicenum impenſis proprijs, quam ſolo æquauerat ſub Conſtantio Nouatianorum eccleſiam, vno atque altero menſe reſtituere iuſsit. Sed & ea alijs plurimis rebus æſtimare eſt, propter Conſtantij odium, quum multa in nos ipſum duriter feciſſe: tum quæ ab alijs quoq; fiebant, eis delectatum eſſe.

Aetium ab exilio reuocat.

Eleuſium Cyzicenum Nouatianorum eccleſiam ſuo ſumptu reſtituere iuſſum.

CAPVT VI.

Tum Athanaſius etiã, qui multis annis latuerat, Cõſtantij morte cognita, noctu Alexãdriæ in eccleſia apparuit, & miraculo derepentè omnibus quaſi mortuus quiſpiam ab inferis reuerſus fuit. E
Ex quo enim Georgij inſidiis, & Conſtantij iuſſu Aegypti præfectus eum non cepit, atque ipſe fuga ſibi conſuluit, ad Iuliani vſque imperiũ, apud mulierẽ quandam virginẽ Alexandriæ occultatus latuit: quæ tantũ forma excelluiſſe traditur, vt ſtuporem prorſus ea ſpectãtibus incuteret, & nemo eorum qui caſtiorẽ vitã ſectari cõſtituiſſent, in colloquiũ eius veniret, ne ſcilicet eo nomine reprehenſione non careret. Atque illa tametſi ita florẽs & viuida eſſet, pudicitia tamen & ſanctitate vitæ nõ excidit. Quæ res ſolæ, quamuis nihil adiumẽti à natura ad decorem accedat, ornamento eſſe ſolent.

Athanaſius cum annos aliquot latuiſſet, ſubito Alexãdriæ apparet.

Virgo formoſiſſima, eadẽq; caſtiſſima, Athanaſium latentẽ fouet.

Vt propè verum eſſe non videatur, quod a maioribus dictum eſt: Qualia ſint corpora, tales etiam eſſe animos, Quin e diuerſo potius, ad animorum inſtituta, corporum quoq; mores conformantur: & quale quiſque exercet ſtudiũ, talis etiã eſſe apparet, quocunque id accidat tẽpore. Atque ad hãc cationem ſi quis rem certò exigat, rectè id ſic eũ di- F
ctuꝛum, neq; quempiã qui reluctetur habiturum eſſe, exiſtimarim. Athanaſius quidem diuina prouidentia ad virginem hanc deductus, atq; apud eã ſeruatus eſt. Et ſi quis euentum rei conſiderare velit, diuinam prorſus diſpoſitionẽ eſſe reperiet. Vt enim nihil moleſtiæ & negocij Athanaſio & familiaribus eius exhiberetur, ſi quis tentare aut iuramento cogere quẽquam ex illis, ad eum ſcilicet prodẽdũ, voluiſſet: rectè hoc ſic inſtitutũ, vt latens apud mulierem occultaretur, quam nemo id perlaturam eſſe putauit. Propter formæ verò venuſtatem neque in ſuſpicionem cuiquã incidit, apud eam epiſcopũ occultari. At illa virili planè animo virum eum ad ſe recepit, & prudentia mira ad finẽ vſque theſaurũ tantũ ſeruauit. Tãta autẽ in eũ honeſtis præſtandis miniſteriis fuit fide, vt & pedib. lauãdis, & cibo aliiſque naturæ noſtræ neceſſariis vtilibúſque rebus exhibẽdis vna ipſa ritè ei inſeruierit, & de libris quib. opus habuit, cõmodauerit. Atq; id quũ longo tempore feciſſet, nemo tamen qui Alexandrinã incoluit vrbẽ, cognouit. Athanaſius qui ita ſubitò apparuit, ab vniuerſa multitudine receptus

Diuina prouidentia in Athanaſio conſeruando.

Lucius Arianorũ Alexandriæ epiſcopus.

A ne receptus, in eccleſias eſt deductus. Ariani autẽ eiecti, ſeorſim conuentus egere, Lucio quodã, qui eis epiſcopus præeſſet, lecto. Georgius enim à plebe interfectus fuerat. Poſtquàm enim Conſtantiũ deceſſiſſe, & Iulianum ad imperij ſummam perueniſſe cognitum eſt, ſtatim impetu omni quicquid erat Alexãdriæ Græcæ ſuperſtitionis ſectatorũ, ad ſeditionem prorupere: & clamore vno incurſionẽ in Georgium, tanquam eum interempturi, fecere. Et tum quidẽ à cæde abſtinuerunt, atque carceri eum incluſerunt: verùm nõ multo poſt inde extractũ, ferro necarunt. Deinde camelo quaſi nouum quoddã clitellarum genus impoſitum, per mediũ forum, cadaueri per furorem & contumeliã impudenter inſultantes, duxerũt: circa crepuſculum autem veluti ea iniuria ſatiati, quicquid à raptatione ea ſuperfuit corporis, igni combuſſerunt. Arianis quidẽ hoc ſic Georgio ab Athanaſij ſtudioſis accidiſſe videtur: ſed res aliter habet. Nam ille odio ſuo Græcos in ſe concitauerat, eo quòd patria eorum ſacra inhibuiſſet, templa deorum deſtruxiſ-

Cædes Georgij Ariani Alexãdrini epiſcopi.

Abolenda idolatria Georgius Alexandrinus odiũ Ethnicorũ in ſe ad cædem vſque concitauit.

B ſet, ſimulacris conuiciando illuſiſſet. & bona eorũ publicaſſet. Adhæc inuidiam quoque eius auxit, quòd multum apud Imperatorem autoritate valuiſſet. Solent enim multitudini, qui aliquam obtinẽt poteſtatem, eſſe exoſi. Inſuper tum quoque quod † Mithrio ✶ actum fuerat, tumultũ contra eũ motũ admodum auxit. Nã locum eũ diu neglectum, Cõſtantius eccleſiæ Alexandrinæ donauerat. Georgius autem eũ repurgans, vt ædem ſacrã Deo earet, ſubterraneum antrũ reperit: in quo ſimulacra, & alia quædã ſymbola, & ſigna Græcarum nugarum & præſtigiarum, vt ita dicam, eorúmq; qui ſacris ab ipſis inſtituti atque initiati fuiſſent, erant. Quę ſanè ridicula, & noua cernẽtib. ſunt viſa, proindeque meritò per ludibrium irriſa. † Græci autem pudore propter myſteria & arcana ſua reuelata affecti, confertim manu coacta, gladiis, lapidibus & clauis impetum in Chriſtianos fecerunt, & multos occiderunt, quoſdam vulnerarunt, & nunnullos etiã ex eis ad dogmatis cõtumeliam in crucem egerunt, atque abierunt. Georgius cœptũ opus imperfectũ reliquit. Gręci porrò Iuliani im-

✶ In quo olim Græci Mithra ſacrificãtes homines mactabant. Socr. lib. 3. cap. 2. Idolomania ſordes in publicũ productæ.

† Idololatræ ſacra ſua acerrimè propugnarunt.

Nõ orthodoxi Chriſtiani, ſed gentiles Græci Georgium necarunt.

C perio tanquã opportunitate quadã oblata, pro eo atque voluere vſi, ipſum etiã Georgiũ interemere. Hoc ipſum Imperator quoque literis ſuis, magis ſcilicet populũ Alexãdrinũ, quam Chriſtianos incuſans, teſtatur: quod ille profectò non feciſſet, niſi eum veritatis vis coegiſſet. Chriſtianos certè, qualeſcunque illos tandẽ, Georgianæ cædis, quàm Græcos, autores fuiſſe maluiſſet. Sed ille minimè rem celauit, quamuis grauius etiã nos perſtringẽs. In epiſtola enim ad Alexandrinos, ſtomachari ſe ſimulans, verbis eos perſtringit, coercionẽ remittens. Id quod ſe facere dicit, ob reuerẽtiam tutelaris dei Serapidis, & conditoris eius vrbis Alexandri, atque item auunculi Iuliani, qui Alexandriæ & Aegypti præfectus fuit: vir ſuperſtitioni Græcarũ nugarum deditiſsimus, & Chriſtianorum hoſtis vehementiſsimus. Tanto enim is erga nos odio flagrauit, vt citra Imperatoris ſententiam, multis

Iulianus Iuliani Imper. auunculus, Aegypti præfectus.

autor fuerit, vt ad ſanguinem vſque martyrij certamen peragerent. Mihi etiam moleſtum non erit, epiſtolam eam Iuliani, operi huic noſtro anne- D ctere, atq; etiam quæ auunculus eius Iulianus aduerſus fidei noſtræ profeſsionem egerit. Epiſtola hiſce verbis conſcripta fuit.

CAPVT VII.

Iuliani epiſtola ad Alexandrinos, de Georgij cæde.

IMperator Cæſar Iulianus Maximus Auguſtus, populo Alexandrino. Siquidem Alexandrum, qui vrbem veſtram condidit, & præ eo magnum atque ſanctiſſ. deum Serapidem non veremini, quomodo publici commodi, humanitatis & decori nullã prorſus rationem habuiſtis? addo etiam noſtri? quos dij omnes, in primis verò magnus Serapis, imperare toti orbi voluerunt. Conueniebat certè, vt iudicium de iis qui iniuriam vobis intulere, nobis reſeruaretur. Sed ira fortaſſe & furor vos decepit: qui ſanè mentem hominibus auferens, grauia ſo- E let admittere flagitia. Deinde autem impetu ſedato, conſilio, quod ſubitò rectè à vobis captũ erat, mox per contemptum legum, vim publicam adieciſtis: neque vos, ✶ qui populi nomine cenſemini, ea tentare & facere puduit, quæ in illis rectè reprehendiſtis atq; odiſtis. Dicite nanque mihi, per Serapidem, quæ nã ob delicta Georgio ſuccenſuiſtis? Beatiſsimũ, videlicet dicetis, Cõſtantiũ in nos cõmouit, deinde in vrbem ſacram exercitum induxit: Et Aegypti pręfectus, vbi ſanctiſsimum Dei templum inuaſit, imagines, donaria, & ſacrum ornatum diripuit, nobis meritò indignantib. & Deũ ſeu potius bona Dei defendere volentibus. Atque ille armatus in nos iniquè, illegitimè & impiè immittere eſt auſus, & fortaſſe Georgium magis quàm Conſtantiũ metuẽs, qui melius ſibi ipſi cõſuluiſſet, ſi moderatè nobiſcum & ciuiliter, nec tam tyrãnicè egiſſet. Sed enim eas ob iniurias deorũ hoſti Georgio infenſi, ſacram piaculo cõtaminaſtis vrbẽ, cum illũ iudicũ calculis ſubiicere potueritis. Sic enim res ea nõ cædes, neque legũ vio- F latio, ſed legitimũ fuiſſet iudiciũ: quod vos quidem innocuos cõſeruaſſet, illum autẽ qui maxima commiſit facinora coercuiſſet, atque omnes præterea ad meliorẽ frugẽ reduxiſſet, qui deos contẽnũt, & tãtas vrbes populóſque florẽtes nihili faciũt, poteſtatique ſuæ, aduerſus illos ſeueritatẽ, perinde atq; ✶ acceſsionẽ quandã adiiciunt. Confer te hãc cum ea quam paulo antè ad vos dedi epiſtola, & quãtũ inter ſe differãt cognoſcite. Quas enim tũ ad vos laudes ſcripſi? Nunc verò per deos ipſos iuro, laudarem quidẽ vos libenter, facere id autem propter leges violatas nequeo. Audẽtne populus, vt canes ſolẽt, hominem diſcerpere? Deinde illum eius rei nihil pudet, neque puras manus conſeruare curat, vt eas abſque ſanguinis contaminatione innocuas ad deos rendat? Verùm Georgius, qui talia pateretur, dignus erat: Imò fortaſſe, ego dixerim, hiſce grauiora & acerbiora. Et veſtra cauſa dicetis. Idem ego quoque dico: Sin vt à vobis hæc pateretur, dicatis, id iam non conceſſerim. Leges enim ſunt, quæ delicta coercent. Et maximè quidem pro ſe quiſque vniuerſi eas ſeruare debent. Et quamuis accidat, vt ex ciuibus nonnulli contra leges agant,

✶ δῆμος ἐστε.

✶ προσθήκην

† *Mithram Perſæ ſolem eſſe putant, cui hoſtias multas ſacrificãt. Huius ſacris non initiabatur, niſi per gradus quoſdam tormentorum ad ea perueniſſet, & ſanctum ſe, perpeſſionúmque expertem eſſe declaraſſet. Suid. Mithrion, Solis templum: Mithriaca, Solis ſacra. Lamprid. de Commodo: Sacra Mithriaca homicidio vero polluit.*

A ſudarent, degebat, In primiſque ſtudio habebat, vt migratione crebra obſcurior eſſet, & quamptimùm opinio & gloria de eo excitata dilaberetur. Poſtremò autem permultis ob eam quæ dicta eſt cauſam peragratis locis, Cyprum prætereanigans, Paphum peruenit, & à Cyprio eius temporis epiſcopo inuitatus, circa Charybrim (ita enim locus nominabatur) quòd eo delectaretur, peſlibenter ibi verſatus eſt monaſticæ philoſophiæ, ita vt par erat, vacans. Quo minus autem martyrio ſit functus, fuga in cauſa fuit. Fuga verò vſus eſt, quatenus diuinum oraculum perſecutores fugiẽdos eſſe permittit: at ſi quis comprehendatur, vt fortiter conſiſtat, & perſequentium tormenta & ſupplicia generoſe perferat, opus eſt.

Sozomeno iubet Charbyrim.

Quatenus in perſecutionibus fuga vtilis.

CAPVT IX.

Edenim non apud ſolos Alexandrinos & Gazæos ita in nos ſæuitũ, verumetiam Heliopoli ad Libanũ in Phœnice ſita, & Arethuſæ apud Syros, hiſce deteriora ac B que crudeliora ſunt facta. Quæ vrbes per crudelitatis ſummæ contentionẽ id egere, vt ſecundas partes, quæ alibi deſignata eſſent, habere arguerentur. Heliopolitæ enim (quod quidem incredibile dictu eſſet, niſi ab eis qui tum rei geſtæ affuere, ad nos relata fuiſſet) ſacras quaſdam virgines, quæ etiã viros aſpicere non ſuſtinuerant, veſtibus ſpoliatas & nudas, in medio populo ad ſpectaculum, & cuiuſq; qui illudere eis vellet iniuriam, conſiſtere coegerunt. Vbi autem & conſpectu tali & rebus aliis, pro cuiuſque libidine, & ſancta illarum corpora abundè contumelia affecerũt, poſtremò ab inferioribus eas partibus † totonderunt atque diſciderunt: & ſuperficie vulneris eius atque ſciſſuræ porcorum alimento, cui illi aſſueuerant (hordeũ autem fuiſſe, aut ſimile quiddam, veriſimile eſt) cõſperſa, eos ad conſuetas eſcas prouocarũt. Itaq; impetu agreſti irruẽtes porci, cùm ſecernere alimentũ facilè non poſſent, ſimul viſcera ſunt aggreſsi: & ſoliti cibi cupiditate, C famiſque neceſsitate adurgente, vnà cum hordeo interna etiam membra, quum illæ adhuc viuerẽt, & cruciatum eum ſentirent, depaſti. Exiſtimo autem Heliopolitanos inde eò furoris, vt ſic contra ſanctas virgines ſæuirent, euaſiſſe, quòd patrium eis fuerit, vt virgines prius proſtituerent, & à quocunque viciari curarent, quàm ad coniugij communionem cum ſponſis ſuis venirent. Quod Cõſtantinus magnus lege lata primus, ne amplius fieret, prohibuit: & Veneris templo ibi diruto, eccleſiam Deo extruxit, quemadmodum ſuprà loco ſuo à me eſt dictum. Quod autem ibidem inſuper ausſi ſunt, quomodo ſilentio præteriri poteſt? Cyrillo namque Heliopolitano diacono crudeliter occiſo, ventrem quoque eius inciderunt, & iecur deguſtarunt. Verùm talia auſos, vindicta ſtatim diuina eſt conſequuta. Quicunque enim tanti piaculi participes fuere, dentes, linguas, & palatũ, per ſæuam putredinem, oculóſque adeò ipſos amiſerũt. Per quas plagas, vis & efficacia veræ pietatis eſt deprædicata. Porrò Emeſæ, quæ finitima ei vrbs eſt, Dionyſio muliebri mancipio ædem ſacram

Sanctimonialiũ virginũ apud Heliopolitanos martyrium memorandũ. Quis talia fando, temperet à lachrymis?

† abrutis p iiendiquos.

Heliopolitæ in Phœnicia virgines ſuas ante legitimas nuptias publicitus proſtituere ſoliti.

Sancti Cyrilli diaconi Heliopolitæ nex cædes. Apud Suidam cauſa martyrij iſtius additur Quòd ſculeret

dedicaruot, atque ibi † ſtatuam Androgyni, ambi- D guo inter marem & fœminam ſexu ridiculam, ei collocarunt. Doroſtoli autem Thraciæ, Aemylianum inuictum athletã. Capitolinus Thraciæ præfectus viuum combuſsit. Dorotheus item certator egregius, qui magnam conſcripſit eccleſiaſticam hiſtoriam, & Tyri epiſcopatum tenuit, neci datus. Domitium verò celebrem monachum in ſpelunca ſua latentem, præteriens inhumaniſsimè aggeſte lapidum quiſpiam obruit. Nec Marcus, qui Arethuſæ grauia perpeſſus eſt, tacendus. Peropus autem nobis eſſet Aeſchyli & Sophoclis dicendi grauitate, vt martyrij eius tragœdiam rectè exponeremus. Hunc enim Arethuſij, vbi epiſcopus diu ferat, & vita & doctrina, caniciéq; inſuper ſpectatum & venerandum, immaniter occiderunt. Dudum verò antea infenſi ei fuerant, quòd ſub Conſtantio multos Grecæ ſuperſtitionis ſectatores nõ perſuaſione, ſed poteſtate quadam grauiore, Chriſtianorum ſacra colere coegerit, & templum celebre ſtructuræque precio & magnificentia nulli ſecundum ſolo æquauerit. Porrò rerum ſtatu mu- E tato, quum ſimul & vulgus commotum eſſet, & Imperatoris mandatum acceſsiſſet, quo Marcum ſentẽtia Iſta vel æſtimationem templi ſoluere, vel id quale antea fuiſſet reſtituere iuſsit: vbi vtrunque facere protſus nõ potuit, alterũ etiã noo dico epiſcopo, ſed ne priuato quidem Chriſtiano facere vllo modo fas fuit, primùm quidem fuga vſus eſt. At vbi multos ſua cauſa affligi, & plurimas calamitates ferre cognouit, ex fuga reuerſus, ſeipſum exhibuit, & populo quidquid vellet de ſe facere permiſit. Et quum admirari virum, qui ſic philoſophicum planè animum oſtendere decreuiſſet, debuiſſet, contemni ſe arbitrata multitudo omnis in eum irruit. Tractus eſt per mediam vrbem & ſenex, & Epiſcopus: membráque eius omnia, vt ſors tulit, diuerberata, lacerata & iſcata. In eum quippe ætas omnis, fœminæ & pueri com indignatione & ardore deſæuierunt, vſque adeò, vt etiam tenuibus quibuſdam funiculis aures ſeni abſciderint. Pueri quoq; in ſcholam ad magiſtros euntes, ludibrio eum habuere, trahentéſque, atq; in ſublime ſubinde tollentes, graphiis pupugerũt, & crudeliter excruciarunt. Et iam toto corpo- F re vulnera acceperat, patúmque adhuc vita conclamata ſpirabat: quum eum garo & melle perunctum, in ſportam ex iunco confectam immiſerũt, & in ſublime ita æſtatis tempore ſublatum apibus & veſpis excruciandum expoſuerunt. A quibus inuolantibus & depaſcentibus, quum viuens vorsretur, præclarum id verbum dixiſſe fertur: Ve ego quidem ſublimis ſum, vos autem humi iacentes deſpicio? Vnde quæ deinde & ipſi Arethuſiis euenit uta fueraot, conijcere licet. Præfectus quidem, qui Græcorum ſacra quàm maximè colens, vir magnus & fortis, atque ob eã cauſam preclarus, tum prouinciæ ei præfuit, tantam Marci generoſitatem admiratus eſt: & Imperatorem reprehendit, probro ſe dignos eſſe dicens, quòd ab vno ſene, qui per tantam conſtantiam & fortitudinẽ tot mala animo magno pertulerit, vincerentur: adeò vt periculum eſſet, ſe quidem meritò irriſum: eos autem, quibus ea mala inferrent, ſumma gloria auctum iri. Et ad hunc modum beatus Marcus, virili planè animo multitudinis furorem,

Cyrillus ſub Conſtantino & Conſtantio idolorum tẽpla euertit.

Domitij monacho.

† Statua Bacchi Androgyni martyrium diui Aemyliani, item Dorothei.

Marci Arethuſij epiſcopi.

Illuſtriſſimũ decrepiti ſenis martyrium.

A & graues illos cruciatus pertulit, vt non modò à nobis Chriſtianis, ſed etiam à Græcis ipſis ſimulacrorum cultoribus meritas tulerit laudes.

CAPVT X.

Martyrium Macedonij, Theoduli, & Tatiani, apud Meroen Phrygum oppidum.
† ἐν τῇ μήρῳ.
Socr. lib. 3. cap. 15.
Sozo. lib. 5. cap. 11.

EOdem tempore & Macedonius, & Theodulus, & Tatianus, Phryges, egregiè pro Chriſto certamē pertulere. In † Meroe nanq; Phrygum vrbe, gentis eius præſes templum, quod diuturno ſqualore deformatum fuerat, aperuit, atque repurgauit. At illi quos diſi, noctu in fanum ingreſsi, deorum ſimulacra comminuerunt. Et quum multi eius rei ſuſpecti in iudicium pertraherētur, ipſi ſeipſos detulerunt. Atque vbi diis ſacrificare, quod per id, ſi feciſſent, abſolui potuiſſent, & præfectus vt ea re delictum ſuum compenſarent petiiſſet, noluere: primùm eos torſit, & tandem nudos craticulis impoſuit, ignémque ſuccēdit. [a] Et quamuis tam cru-

a Idem ſupplicium, eadem Laurentij martyrio fuit. Conuerte partem corporis, Satis crematam iugiter, Et fac periclū quid tuus Vulcanus ardens egerit. Coctum eſt, deuora. Et experimentum cape, Sit crudum an aſſum ſuauius. Prudēt.
b Martyriū Buſiridis Ancyrani confeſſoris.

B deliter illi vrerentur, attamen ad præfectum dixere: Si Amachi (id enim illius nomen fuit) carnes aſſas expetis, age in alteram nos verte partem, ne tibi edenti, ſi ſemiaſsi ſimus, inſuauior fiat cibus. Hoc pacto & iſti fortiter certamine obito, in craticulis vitam finierunt, voluntaria ſacrificia & innocuas victimas ſeipſos offerentes Deo. [b] Tum quoque Buſirim dicunt ſplendidè & fortiter confeſsionem Ancyræ in Galatia propter religionem pertuliſſe: qui antea hæreſis Encratitarum, hoc eſt, continentium fuit. Quum enim ſtrenuè rem aduerſus ſimulacra gereret, comprehenſus, ab eius loci præfecto tormentis eſt adiudicatus. Itaque in publicum productum ille, ad ſtipitem tormentorum ſuſpendi præcepit. Buſiris autem vtraque manu in caput ſublata, latera nuda exhibuit, & ad præſidem conuerſus: Ne fruſtra, inquit, carnifices, vt me in ſtipitem extollant, & rurſus demittant, fatiges. paratus enim ſum quàm diu velis, illis ad verbera & tormenta latera præbere. Ibi ille quum promiſſum viri admiratus, tum magis etiam, vbi periculum conſtantiæ eius fecit, eſt conſternatus.

C Nam habitum eum ſtatúmque corporis retinens, & manus conſtanter ſuſtollens, quàm diu præſidi viſum eſt, excarnificandum ſe dedit, plagaſque intenta fortitudine excepit. Deinde in carcere vinctus ſeruatus eſt, libérque paulo pòſt dimiſſus, vbi Iulianum interfectum eſſe renūciatum eſt. Atque is ad Theodoſij vſque imperium vitam produxit. Hoc ipſo tempore & Baſilius, Ancyranæ eccleſiæ presbyter, martyrio eſt defunctus: atque item Cæſarienſis Eupſychius Cappados, veteri familia locóque claro natus, qui non ita pridem vxore ducta veluti ſponſus adhuc fuit. Eupſychius propter Fortunæ templum, quod euerſum non ſatis fortunatum fuit, & cuius gratia Imperator iram in Cæſarienſes vniuerſos, ſicuti ſuprà dictum, conceperat, necatus eſt: & qui authores præterea atque adeò patratores eius facinoris in fano eo euertendo fuere, alij morte, alij exilio perpetuo ſunt mulctati. Baſilius verò religionis Chriſtianæ ſtudioſiſsimus, ſub Conſtantio contra Arianos ſtrenuè rem geſſerat: quamobrē Eudoxij populariúmq; eius ſententia damnatus, publicos conuentus agere prohibitus fuerat. Vbi verò

Baſilij Ancyrani. Eupſychij Cæſarienſis.

Iulianus imperium eſt adeptus, publicè obambu- D lans, Chriſtianos apertè eſt cohortatus, vt conſtāter religionem ſuam retinerent, & ſe à Græcorum ſacris & libationibus piaculíſque omnibus abſtinerent, nec non Imperatoris honores floccifacerent, vt qui fluxi & caduci non aliam mercedem afferrent, quàm perniciem ſempiternam. Eam ob cauſam illum Græcorum ſacrorum ſectatores ſuſpectū habuere, atque odio proſequuti ſunt. Quos etiam aliquando publicè ſacrificantes videns conſtitit, & maiorem in modum ingemiſcēs, ne quis Chriſtianorum in errorem tantum incideret, precatus eſt. Et tandem comprehenſus, iudicibus traditus eſt: & cruciatibus omnibus in eo certamine virili animo perlatis, martyrij curſum abſoluit. Hæc quamuis præter ſententiam Imperatoris, nihilominus tamen facta: & quidem contra expectationem, & animi eius voluntatem. Verùm alios quoque fortes martyres Imperij eius tempore rectè ſe geſsiſſe ſcimus: quorum conſtantiam & certamina omnia ſingillatim commemorare, ingentis & grauis eſſet operæ. Hoſce autem, vt diluci- E diorem eccleſiaſticæ rei ſtatum facerem, collectos recenſui, quamuis diuerſa aliquantum eorum tempora martyrij fuerint.

Præter voluntatem Iuliani tū plurimi martyrio paſſi.

CAPVT XI.

** Pro Barbaris ego Iudæos repoſuerim.*

INnumeros namque alios etiam per Græcos ſimul * & barbaros extenſ ciauit. Nam & his propter religionis noſtræ odium, quidquid vellent, vt contra nos agerent, permiſit: & fecerunt illi in nos longè peiora atque atrociora, quàm Græci ipſi. Artemium autem generoſum fidei propugnatorem, ducem & † Augustalem Antiochiæ, qui etiam copiarum militarium ductor in Aegypto Conſtantio imperante fuit, per ſeipſum torſit: re quidem ipſa, quòd Conſtantio ſubſeruiens, ardoréque diuino flagrans, delubra multa deorum deiecit atque euertit: & quòd diuorum Apoſtolorum, Andreæ, Lucæ, & Timothæi oſſa Patris, & ex Achaia & Epheſo Conſtantinopolim pertulit: obtentu verò & præ- F textu, quòd fratri Gallo ipſe necem ſtruxerit. Bonis enim omnibus martyri ſpoliato, dignitatéque orbato, poſt plurimas alias intolerabiléſque pœnas, tandem & caput reſecuit. Afflixit quoque oratores Perſas, qui ad eum Chalcedone venerant, Manuel, Sabel, & Iſmael, propterea quòd Chriſtianam colerent religionem: neque in eis legatorum ius, contra receptum gentium omnium morem, violare eſt veritus. Sedenim Publia quoque fœmina præcipuum præclarúmque ex virtute nomen eſt conſequuta: quæ quum non ita diu in matrimonio vixiſſet, admiratione dignum edidit fructum. Nam Ioannes ille, qui longo tempore presbyter Antiochiæ fuit, & quum aliquoties legitimis ſuffragiis ad ſedem Apoſtolicam recipiendam lectus eſſet, ſemper dignitatem eam repudiauit, fundi iſtius germen extitit. Hæc igitur virginum quæ caſtè vitam ſibi degendam conſtituerant,

Martyrium Artemij Auguſtalis Antiochiæ.
Oſſa diuorū Apoſtolorū Andreæ, Lucæ, & Timothei, Conſtantinopolim delata.
Iulianus propter odium Chriſtianiſmi legatorum violator.
Ioannes presbyter Antiochenus Publiæ filius, epiſcopatum Antiochenum renuit. Sedes Apoſtolica Antiochiæ.

† *Auguſtales nuncupabantur, qui primos ordines in bello ducebant, quòd ab Auguſto ad id munus delecti eſſent: Vegetius. Auguſtalē autē præfectū in Aegypto Auguſtus cōſtituit, cuius mētio fit. Et Auguſtanica pars prouinciæ Aegypti eſt Ammiano Marcellino.*

A cœtui prǽfuit, Deóque continuè ſeruiit, hymnis & laudibus continuis illum celebrans. Portò quum aliquando peſtis iſta harum ædem prætergrederetur, riſu eum & conuicio dignum exiſtimantes, illa Dauidicorum carminum verba voce altiore cō cinuerunt, quæ ſimulacrorum imbecillitatem traducunt: Simulacra gentium argentum & aurum,

Pulcherrimæ Chriſtianæ confeſſio Publiæ Abbatiſſæ ſanctimonialium.

» opera manuum hominum: Similes illis fiant qui
» faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. Quod
» vbi præuaricator audiuit, ſilentium eis imperauit.
» At illæ magis etiam pſalmis incumbentes, illud
» quoque accinuere: Exurgat Deus, & diſsipentur inimici eius. Eam ob rem indignatus tyrannus, è pſallentium choro principem adduci iuſsit: & neque venerandam illius ſenectutem, neque è virtute eflureſcérem in ea obſeruantiam veritus, tam acerbè maxillam eius vtramq; diuerberari præcepit, vt admodum ſanguine ſuffunderentur. Atque illa honorem potius quàm ignominiam eſſe rata, quam pro Chriſto pertulerat iniuriam, in domunculam ſuam eſt reuerſa, atque ibi ruſum ſpiritua-

B libus eum cantilenis eſt perſequuta. Et alio quodā modo debacchantes in eo dæmones, quos ad ſe ille ſpōte ſua introduxerat, compeſcuit: quemadmodum pſalmorum ille magiſter lyra ſua ſæuientem in Saulu ſpiritum demulſit.

CAPVT XII.

PAulùm verò progreſſus deſertor, liberius ac potius impudentius impietate vſus, arma ſua contra pietatem expediuit. Et quum quod faceret nō haberet, res in foro venales inquinatione imbuit. Inſecta namque ſunt ſacrificiorum ſanguine & contaminatione eſculenta: panes videlicet, caro, poma, & placentę. Quæ quū primùm non animaduerterent, qui Seruatoris nomine cenſentur, cœlitùs eius rei prouidētia diuina ſunt admoniti. Nam Deus Theodoro martyre arcano modo miſſo, vrbis eius epiſcopo (Euzoius is fuit) mandauit, vt qui piè viuere ſtatuiſſent, eos abſtinere à rebus iuberet, quæ in foro venum propoſi-

Res eſculentas venales Antiochiæ ſacrificiorum ſanguine Iulianus polluit. Theodorus Tiro martyr.

C tæ eſſent: triticum autem in ollis coquerēt (κόλυβα, hoc eſt, frumentum coctum apud Euchaitas nominare ſolent) eóque inopiam ſolarentur.[a] Id verò magno ieiunij die præceptum: ex eo tempore facti memoriam renouans eccleſia, & celebrem agens conuentum, ad hunc vſque diem obſeruat. Theodorus autem iſte eſt, qui ex Tironum ordine, Tironis nomen accepit: & ſub Maximino ad ignem damnatus, curſum ſuum in martyrij ſtadio pulchrè peregit. Cæterùm permulti gemitu & lamentis factum hoc Imperatoris ſunt execrati: nihilominus tamen Apoſtolicis ſanctionibus innixi, quæ proponebātur ſumpſere. Omne enim, inquit, quod in macello venditur, edite, nihil interrogantes, propter conſcientiam. Abominationem hanc deſertoris duo quidam † ſcutigeruli, qui ampla ſtipēdia in militia faciebāt, in quodam conuiuio perquàm ſcitè quaſi in triumphum deduxere. Verba enim illa præſtantium in Babylone puerorum concinuerunt. Tradidiſti nos regi iniquo & tranſgreſſori, deſertori & peſsimo ſupra omnes gentes terræ. Portò ex conuiuis quidam rem eam ad Imperatorem detulit. Et ille optimos

Euchaitæ, oppidum Scythicū ſunt Plin. lib. 6 ca. 17. De ciborum delectu. a Magnum ieiunij diem.

† ἀσπιδηφόροι. Duo pij milites in conuiuio imperatorem Imperatorem apoſtatam traducunt, Iuuentinus & Maximinus.

D eos viros ad ſe accitos, quidnam id eſſet quod in cœna de ſe dixiſſent, interrogauit. Ibi illi qui in vera pietate educati eſſent, magna vſi libertate, dixere: Optimis ô Imperator legibus reſpublica eſt adminiſtrata, quas laudatiſsimus princeps Conſtantinus & filij eius tulerunt. Nunc autem piaculum tantum in cibis atque poculis cernentes, meritò factum id deploramus. Et quùm domi vicem noſtram lugemus, tū in tua præſentia, vt vides, mœrentes triſtamur. His auditis, tyrannus diuerberari eos acriter iuſsit, & poſt cruciatus multos capite etiam plecti præcepit. Atque illi ita abducti ſunt: Deus autem victoribus eis martyrij coronas donauit. Alter horum Iuuentinus, alter Maximinus vocatus eſt. Hos Antiochena ciuitas, vt egregios pietatis propugnatores, meritò non ſolum vrna ſacra honorauit, verùm etiam magnificè anniuerſariæ memoriæ conſecrauit.

Eorundem martyrium. Iulianus in eos ſe maieſtatem læſam vindicare dixit, atque id ita de eis vulgatū voluit. Martyrum nomen & honorem eis inuidēs. Theod.

CAPVT XIII

E QVùm à Grǽcę ſuperſtitionis profeſſoribus vbique talia aduerſus Chriſtianos patrarētur, tum illud quoque omnium maximè indignum atque horrendum Sebaſtiæ in Palæſtina eſt admiſſum. Oſſa namque Eliſei prophetæ, & Ioannis Baptiſtæ (vterque enim ſepulcrum ibi ſuum habuit) loculis ſuis extracta, & irrationalium animantium oſſibus (ô immanem audaciam) miſta, atque igni tradita, in cineres redacta, atq; in aerem diſiecta ſunt. Adhæc, Chriſtiani comprehenſi alicubi tanquam victimæ ſuper aras accenſas præcipitati: & homines ad alia nefanda flagitia contra nos furiis ſunt concitati. Nam Patrophili apud Scythopolim reliquias effoderunt, & earum partem reliquam diſſiparunt. Caluariam autem eius altius ſublatam cō tumelia, nihil ad execrandam iniuriam reliqui facientes, ſunt proſequuti. Plurima verò & alia, & ipſe & Iudæi & Græci contra nos indigna egere. Quæ quum ille audiret, certóque ſciret, non modò eis non offenſus, ſed etiam maximopere gaui-

Cineres Eliſei prophetæ & Ioannis Baptiſtæ prophanati.

In viua ſimul & mortua ſanctorū corpora ſæuitum. Patrophilus Scythopolitanus.

F ſus eſt: quum quidem talium facinorum infamia in alios redundaret, animi autem eius ſententia illorum factis perficeretur. Verumenimuerò vbi per furorem talem, conſilium ſuum minus ſuccedere, & Chriſtianorum animos inde augeri magis atque confirmari vidit, fraude alia epiſcopos eos, qui propter cauſam aliquā ſedibus ſuis eiecti fuerant, cum ſucceſſoribus eorum ad certamen, ſicuti antea diximus, impulſos commiſit. & parti vtriq; facultatem omnem dedit, vt quæcunque poſſent ad res ſuas defendendas atque ſtabiliendas liberè facerent. Ita illi inter ſe congreſsi, multum ignominiæ & reprehenſionis, quod deſertori ſtudio fuerat, veræ pietati attulere. Alia inſuper dolo malo induxit. Nam & in cleri ordinem cooptatos, ſenatorum munere & miniſterio peruerſe fungi iuſſit, & eccleſiarum annonam dæmonum miniſtris adſcripſit, eámque illos exigere permiſit. Quibus rebus fore credidit, vt dæmonum cultus augeretur, religio autem veræ pietatis aboleretur. Atquè hæc quidem ſic acta.

Iulianus epiſcopos inter ſe commiſit.

Clericos in Senatū legit.

A

CAPVT XIIII.

Lucifer Calaritanus. * *Τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Λιβύων.* *Euſebius Vercellenſis epiſcopus.* † *Alÿ legũt Caralitan⁹.* *Vrbs Lybiæ contra Tyrũ fundata potenter, Traditur in longũ Caralis. Claudianus.*

POſt Athanaſij autem reditum, etiá Lucifer † Calaritanus in Sardinia, & Euſebius Vercellenſis Libyũ * qui in Italia ſunt, epiſcopi, imperatoris literis reditu eorũ probato, Thebis ſuperioribus in Orienté peruenere. Nam à Conſtantio perpetuo mulctati fuerát exilio. His porrò quum inter ſe conueniſſet, res eccleſiæ conſtituere, Euſebius Alexandriam conceſsit, vt cum Athanaſio conuẽtum cogeret, & Synodi Nicęnæ decreta ſtabiliret: Lucifer autem Euſebio (ita enim vtrique placuit) diaconum, qui vicem ſuam Synodo adeſſet, attribuit: per quem recipiebat, ſe rata habiturum quæ ibi conſtituerentur. Ipſe verò Antiochiam profectus eſt, vbi eccleſiam non parum perturbatá inuenit. Erant enim in populo diſsidia: quòd non ſolũ ab Arianis, quibus Euzoius præfuit, diſſentirẽt, verumetiã eos qui Meletij partes ſequebantur, eandémque quam ipſi obtinerent ſententiam, nõ recipe-

B rent. Quum is autẽ nondum ab exilio reuerſus eſſet, Lucifer Paulino in locum eius ſubſtituto, inde diſceſsit. Euſebius Alexádriæ, vnà cum Athanaſio, animo magno concilium coegit. Et conuenere eò epiſcopi multi, quibus quum magnus Athanaſius præeſſet, non ſolum Nicænam fidei profeſsionem roborarunt, ſed etiã ſermonib. quęſtionibúſque de rebus neceſſariis plurimis habitis, eas deciderunt. Quo tempore diuinitate etiam Spiritus ſancti perpenſa ὁμοούσιον conſubſtãtialem eum, & ὁμότιμον, hoc eſt, eiuſdem honoris cum patre & filio, ſunt profeſsi: & trinam vnius deitatẽ eſſentię τριάδα, hoc eſt, trinitatem nominarunt. Perfectum quoque hominem, quẽ Deus ſuſcepit Verbum, & animo & ore vno deprædicarunt: & quidem non incarnatum ſolum, verumetiã anima intellectuali animatum: quemadmodũ & veteribus, qui de diuino numine philoſophati ſunt viris placitum eſt. Non enim illi fidem aliquam recens excogitatam eccleſiæ tradiderunt, ſed quam eccleſia antiquitùs à maioribus accepit: & quæ olim ſancti viri, qui

Lucifer Antiochiæ Paulinũ Meletio ſubſtituit. *Synodus Alexandrina Athanaſio preſidente.* *Trinitas ὁμοούσιος & ὁμότιμος.*

C prudenter & piè res Chriſtianorum ſacras tractãtes prodidere, Irenæus videlicet Lugdunenſis epiſcopus, Clemens στρωματεὺς contextor, Apollinaris Hierapolitanus, & qui antiquitùs eccleſiæ Antiochenę præfuit Serapiõ, ea illi explicata cõfirmarũt. Iſti ſiquidẽ omnes quos modò recẽſuimus, atq; itidẽ alij, in lucubrationibus ſuis Verbum quod hominẽ aſſumpſit animatũ, quippe ipſi ὁμοούσιον conſubſtãtialẽ, tradiderũt. Synodus præterea propter Cyrillum Philadelphiæ, quæ Arabiæ vrbs eſt, epiſcopũ congregata, idẽ in literis ad ipſum Cyrillum ſuis promulgauit. Ipſe quoq; ſapiẽtia clarus Origenes, in omnib. ſuis ſcriptis, animatũ quod humanitatẽ aſſumpſit Verbũ prædicat: & potiſsimũ id apertè aſtruit nono in Geneſim tomo, vbi quidem Chriſtũ Adã, eccleſiã verò Euã facit. Locupletes & idonei rei iſtius teſtes ſunt, Pãphilus ſcriptor eccleſiaſticus, & qui nomẽ eius eſt cõſequutus Euſebi⁹, qui vitã eius viri cõſcripſere, aduerſariiſq; eius defenſionibus pro eo cõpoſitis reſpõdere. Hi nõ primũ Origenẽ ſententiæ eius autorẽ eſſe, ſed illũ arcana eccleſiæ dogmata à maioribus per traditionem accepta explicantem, eam expoſuiſſe dicunt.

Deus verbũ hominem animatum aſſumpſit. *Synodus Philadelphienſis.* *Philadelphia vrbs in Aſia Myſia. Stephano Lydia. Alia Aegypti, alia Syria eſt.*

CAPVT XV.

D

QVandoquidem verò quæſtio de ſubſtantia & ſubſiſtentia nõ mediocriter eccleſias turbauit, & crebræ cõtentiones atque diſputationes ſuperioribus temporibus de verbis eis habitæ ſunt, ſignificatione & proprietate eorũ Alexandrina quoq; Synodus excuſſa, cõſtituit: Nõ opus eſſe in Deo talibus dictionibus. In ſacris enim literis nullibi ſubſtãtiæ verbũ extare: dogmatis verò exponendi neceſsitate, diuum apoſtolũ Paulum ſubſiſtentiæ nomine abuſum eſſe. Alio autem modo verba hæc vſurpanda eſſe ſanxerunt, quùm quis Sabellij ſcilicet opinionẽ refellere contendat: ne nominũ inopia veluti vnã rem trinominẽ in diuinitatis contẽplatione eſſe putemus: ſed trib. vſurpatis nominibus, res quæque in trinitate tripliciter diſtincta, peculiari ſubſiſtentia ſua intelligatur. Primus quidẽ videtur de ſubſtantia & ſubſiſtentia mentionẽ intuliſſe, Hoſius ille Cordubenſis epiſcopus, cuius

Quid Alexandrina Synodus de verbis Subſtantia & Subſiſtentia. *ὑπόστασις, ἀσία, ἀκουουσία, decreuerit.* *Sabellij hæreſis.* *Hoſius Cordubenſis epiſcopus.*

E ſuprà aliquoties meminim⁹. Ab Imperatore enim Conſtantino Alexandriam miſſus, vt excitatam ab Ario turbam ſedaret, quòd etiam Sabellij Libyci dogma radicitùs euellere conaretur, quæſtionem de ſubſtantia & ſubſiſtentia mouit: vnde nugamẽta multa exorta. Et quæſtionem eam Nicæna, quæ poſtea celebrata eſt, Synodus indignam eſſe vt ibi tractaretur iudicauit. Poſtea autem quum quidam nugari rurſum de ea cœpere, concilium Alexandrinũ ea quæ diximus ſapienter mihi de ea conſtituiſſe videtur. Hæc ſane Alexandriæ decreta ſunt. Quæ verò nobis de ſubſtãtia & ſubſiſtẽtia cognita ſunt, ea paucis citra inuidiã exponere hic liceat. Qui à primis initiis philoſophiã apud Græcos gentiles docuerunt, ne mentionẽ quidẽ vllam prorſus ſubſiſtẽtiæ fecerũt. οὐσίαν, hoc eſt Subſtantiã autem ſiue eſſentiam variè definierunt. Irenæus grammaticus apud eos, in libro quem Atticiſtã inſcripſit, vbi literarum ordine verba colligit & explanat, dictionem ſubſiſtentiæ barbaram vocat, neque eam apud veteres reperiri dicit: ſin autem reperiatur, diuerſam ab vſitata iſta eam obtinere ſignificatio-

Perpenduntur verba iſta Subſtantia & Subſiſtentia, eorumq; ſignificatio.

F nem oſtẽdit. Sophocles namque in Phœnice, ὑπόστασιν ſubſiſtentiam pro inſidiis collocatis poſuit. Menander autem idem verbum pro iuris condimento, alius rurſum pro vini fece in fundo cadi ſubſiſtente vſurpauit. Cæterùm illud obſeruandũ, quamuis veteres Philoſophi dictione ea vſi non ſint, recentiores tamen frequenter ſubſiſtentiam pro ſubſtantia accepiſſe. Subſtantiæ autem diuerſas definitiones tradiderunt. At ſi ſubſtantia definitione comprehẽditur, quánam ratione propriè & rectè ea vox de Deo dicatur? quem ſine vllo cõcludere nõ eſt. Euagrius ſanè Aſcetes in libro ſuo monaſtico, de diuinitate diſſerere temerè cum impudenti confidentia diſſuadet: & Deum ipſum vt ſimplicem definire velle, prorſus dehortatur. Definitiones enim non ſimplicium, ſed compoſitorum eſſe dicit. Idem & illud adiicit: Propoſitio ſeu enunciatio omnis, aut genus quod indicetur cõtinet, aut ſpeciẽ, aut differentiã, aut propriũ, aut accidens, aut ex iis compoſitum. Quod ſi nihil harũ rerum in ſancta trinitate deprehẽdere eſt: cum ſilentio id adoretur, quod dici atque proferre non

Euagri⁹ monachus. *Quid verè ſit definitio.*

A poteſt. Sed de Euagrio poſtea memorabimus. Hæc autem quamuis extra inſtitutum noſtrum eſſe videantur, vtilia tamen, hiſtoriæq; conuenientia, neque admodum aliena eſſe arbitror.

CAPVT XVI.

Lectio recitatio libri Athanaſij de fuga.

IN Synodo iſta Athanaſius librum etiam dudum à ſe de fuga compoſitum recitauit, ex quo loca quędam argumento ei maximè appoſita, operi huic inſeram. Orationem autem integrã, quæ prolixior eſt ſtudioſi ipſi inquirant. Ita autẽ ſcribit. Ecce hęc eſt impiorũ audacia. Hæc quum fecerint, neq; pudore in eis quas antea contra nos moliti ſunt, inſidiis affecti ſint: & nunc nos, ꝙ ſanguinarias eorũ manus effugere potuerimus, criminantur: ac potius amarulenter, ꝙ nos è medio prorſus non ſuſtulerint, lamentantur. Et tandem cauſa quæſita, timiditatem nobis exprobrant: neque intelligunt, dum hoc gannniunt, in ſeipſos ſe omnẽ pertrahere reprehenſionem. Si enim fugere malum

Boni viri malis dimouere ſe quam perdere poſſunt, pepercisse quam cũ perire poſſent, perdidiſſe. Cicero.

B eſt, multo deterius perſequi. Qui enim fuga ſibi conſulit, ne intereat, occultando latet. At qui aliũ perſequitur, occidere contendit. Et de fugiendo quidem ſcriptura extat. Qui autem necare alium conatur, legem tranſgreditur: & ipſe magis occaſionem ſui ipſius vituperandi præbet. Si igitur fugam nobis ignominioſè obiiciunt, ſeipſos potius arguãt, qui nos ſunt perſequuti. Faceſſant illi cum inſidiis ſuis: & fugere ſtatim, quibus illi malum ſtruunt, deſinent. Sed improbitatem ſuam nõ relinquunt, & vt nos comprehendant, nihil non tẽtant: quum quidem ſciãt, eorum qui perſecutionem ſeruant fugam, magnum eſſe perſequutorum ipſorum crimen. Mitem nãque & humanum nemo fugit, ſed potius ferum & improbis moribus hominem. Siquidem quicunque erãt in anguſtia conſtituti, & oppreſſi ære alieno, Saulum fugiebant, & ad Dauidẽ profugiebant. Propterea & iſti eos qui fugientes occultãt, magno ſtudio occidere conantur, vt ne habere videantur improbitatis

Contra perſequentes pro fugientibus defenſio.

ſuæ exꝓbratores. Verùm & in hoc excæcati prorſus errant. C Quanto nanque fuga eſt maniſeſtior, tanto quæ ex eorum inſidiis prouenit vel cædes, vel expulſio, fit apertior. Siue enim occidant, cædes eo magis aduerſus ipſos vociferatur: ſeu in exiliũm agant, aduerſus ſeipſos vbique locorum ipſi monumenta iniquitatis ſuæ conſtituunt. Itaque ſi ſanam obtinerent mentem, viderent profectò ſeipſos rebus hiſce comprehenſos teneri, & ad ſua ipſorum conſilia impingere. Quandoquidem verò mentem meliorem amiſere, nihil mirum, ſi ad eiuſmodi perſequutiones producuntur. Et occidere alios quærentes, ſuam ipſorum non cernunt impietatem. Etenim ſi conuiciis eos proſcindunt, qui propter percuſſores immiſſos latitant, atque ſi calũnioſè accuſant eos qui percuſſores fugiunt, quid rogo facient Iacobo fugienti fratrem ſuum Eſau? & Moſæ in Madian ſeſe recipienti, propter Pharaonis metum? Quomodo verò, qui talia garriunt, Dauidi patrocinabuntur, Saulum fugienti? (qui percuſſores in domum eius ad illum interficiendum miſerat) & in ſpelunca latenti, faciemq; ſuam mutanti, donec abiret ab † Abimelech, &

† Abimelech generale & commune nomen regũ Palæſtinorũ, ſicuti Cæſar Romanorum imperatorũ.

inſidias ſibi ſtructas deuitaret? Quid præterea iſti D qui temerè omnia effutiunt, de magno Helia dicent? quum eum videant & Deum inuocantem, mortuúmque excitantem, & propter Achab atq; Iezebalis minas latitantem? Tunc etenim qui ad cædem inquirebantur filij prophetarum, occultabantur in ſpeluncis latitantes apud Abdiam. An hos quidem vt vetuſtiores norunt, eorum autem qui in Euangelio ſunt non meminerunt? Nam & diſcipuli propter metum Iudæorum ſeceſſerunt, ſeſe occultantes: & Paulus Damaſci ab gentis ibi prĩcipe quæſitus, de muro in ſporta demiſſus, percuſſoris effugit manus. Et quum ſcriptura de ſanctis talia prodat, quem prætextum aut excuſationem pręcipitis audaciæ ſuæ inuenire poterunt? Nam ſi timiditatem probroſè obiiciant, aduerſus ipſos veluti furentes audacia ipſa facit. Sin quaſi præter voluntatem Dei hæc fecerimus dicant, ſeipſos criminentur, ſcripturas planè ignorantes. In lege enim pręceptum quoque fuit, vt ciuitates refugij propterea conderentur, vt qui ad mortẽ inquirerentur, quocunq; poſſent modo ſeruarẽtur. E In cõſummatione autẽ ſeculorum, quum ad nos veniſſet ipſum idem quod cum Moſe loquutum eſt Verbum patris, rurſum mandatum hoc nobis dedit, dicens: Quando perſequuti vos fuerint ex ciuitate vna, fugite in aliam. Et paulo pòſt inquit: Quum igitur videritis abominationem deſolationis quæ dicta eſt à Daniele propheta, ſtãtem in loco ſancto: qui legit, intelligat: tunc qui in Iudæa ſunt, fugiant in montana: & qui in tecto eſt, non deſcendat, vt è domo ſua quidquam tollat. Qui in agro, non reuertatur, vt ferat veſtimẽta ſua. Atque hæc perſpecta habentes ſancti homines, idipſum ſequuti ſunt vitę inſtitutum. Nam quę nũc præcepit Dominus, eadem etiã ante aduẽtũ ſuum in carne, cum ſanctis eſt loquutus. Atqui hic propoſitus eſt hominibus finis ad perfectionem ducens, quod Deus imperarit, id vt exequantur. Proinde & ipſum Verbum noſtra cauſa homo factũ, nõ dedignatum eſt, quum ad cædem quæreretur, ſicuti nos, ſeſe occultare: atq; etiam quum eſſent qui id perſequerentur, fugere, & inſidias deuitare. Ita enim conueniebat hoc Chriſtum experiri, vt quemadmodum ex fame & ſiti, ita ex fuga etiam hominẽ ſe aſſumpſiſſe indicaret. Statim enim ab F initio, quum homo factus infans etiamnum eſſet, ipſe per Angelũ mandauit Ioſepho, Exurgens accipe puerum & matrem eius, & fuge in Ægyptũ. Herodes enim quæſiturus eſt animam pueri. Porrò Herode mortuo, eundem apparet propter Archelaum Herodis filiũ ſeceſsiſſe in Nazareth. At quum tandem Deum ſe eſſe oſtẽdiſſet, & manum aridam reſtituẽs ſanaſſet, Phariſæi quidem egreſsi conſilium contra eum cæperunt, vt ipſum interimerent: Ieſus verò eo cognito, inde ſeceſsit. Rurſum quum Lazarum è mortuis reſuſcitaſſet: Ex ea ipſa, inquit, die conſiliũ iniere, vt eum occiderent. Itaque Ieſus non amplius propalàm inter Iudæos eſt verſatus, ſed inde diuertit in regionem ſolitudini propinquam. Præterea, Seruatore dicente, Priuſquam Abraham fuit, ego ſum: Iudæi quidem lapides corripuerunt, vt illum peterent. Ieſus autẽ abſcondit ſe, & exiuit ex tẽplo, & per medios eos trãſiens abiit atque diſceſsit. Sed enim quum hæc videntes, ac potius intelligentes, pro eo atque ſcri

Ciuitates refugij.

Ἰλιγγιᾶν, ὑπὸ πυρὸς καίεσθαι, in igne ſcilicet exuri.

A ptum eſt, non videant, ★ igni comburi volunt, dum ſcilicet cõtra quàm & facit & docet Dominus, ipſi & cogitant & loquuntur. Poſtquam nanque Ioannes martyrio eſt deſunctus, & diſcipuli corpus eius ſepelierũt, audito eo Ieſus ſeceſsit inde in nauicula in deſertũ locũ ſolus. Atq; Dominus quidem ad hunc modũ & fecit & docuit. Vtinam verò boni iſti viri ita verecundia afficerẽtur, vt ſaltem aduerſus homines præfracta ſua vterentur audacia: & non eo furore abriperentur, vt Seruatori quoq; ipſi timiditatis crimẽ impingerent, qui ſemel blaſphemare & maledictis eũ inceſſere conſultò inſtituerunt. Sed furorem eorum nemo ſuſtinebit. Quin Euangelia quoq; eos ignorare conuincemus. Nam huiuſmodi fugæ & ſeceſſus rationi conſentanea atque vera eſt, quã Euangeliſtæ de Seruatore etiã memoriæ mandarunt. †

† *Defenſio, ἀπολογία.*

Proinde eandem de ſanctis omnibus opinionem habere debemus. Et quæ de Seruatore humano more ſcripta ſunt, eadem cõmuniter ad genus humanum referre conuenit. Quæ enim noſtra ſunt,
B ille ſuſcepit, imbecillitatiſque noſtræ affectiones in ſeipſo exhibuit. Quod Ioãnes ſic ſcripſit: Quærebant igitur eum comprehendere, & nemo ei iniecit manus, quòd nondum venerat hora eius. Atque etiam priuſquam ea veniſſet, ipſemet matri dixit: Nondum venit hora mea. Fratribus autem, qui dicti ſunt, ſuis: Tempus meum nondum adeſt. At vbi tẽpus id venerat, ad diſcipulos: Dormite iam, inquit, & requieſcite. Ecce enim appropinquauit hora, & filius hominis tradetur in manus peccatorum. Itaque neque ante tempus cõprehendi ſe permiſit, neque tempore iam præſente ſe occultauit. Quin ſeipſum potius inſidias ei ſtruẽtibus tradidit. Hoc ipſum & beati martyres in perſequutionibus, quę tempore quæque ſuo acciderũt, obſeruarunt. Qui quum perſequutione expetiti fugerunt, & ſe occultare perrexerunt, tum inuenti & deprehenſi martyrium ſtrenuè obierunt. Hæc ſacer Athanaſius in fugæ ſuæ defenſione ſcripſit. Et talem Alexandrina Synodus habuit finem.

Quatenus in perſequutione fugere liceat.

CAPVT XVII.

C

Porrò Euſebius, quem Vercellarum epiſcopũ eſſe diximus, Alexandrię Synodo peracta, Antiochiam profectus, plebem ibi inter ſe diſsidere inuenit. Nam qui Meletij partes ſequuti fuerant, Paulinum à Lucifero lectũ prorſus auerſabantur, & ſuas ſibi eccleſias atque conuentus cogebant.

Quapropter Paulini electionem moleſtè ferẽs, quòd vniuerſis placita non eſſet, & cum neutra parte communicans, factum id quidem non probauit: Luciferi tamen, qua eum proſequebatur obſeruantia, publicitùs nihil proloquutus, inde diſceſsit: & illud modò dixit, Epiſcoporum conuentu eam quoq; rem cõſtitutum iri oportere. Et quũ nõ minimũ ſtudij in eo poſuiſſet, vt quod per diſsidiũ ſciſſum erat, vnione coniungeret, ſibi ipſi tamen non ſatisfecit. Interea enim Meletius quoq; ab exilio reuerſus eſt. Qui quum ſectatores ſuos, qui eum in precio habebant, ſeorſim conuentus agere inueniſſet, Epiſcopali more eis præiit. Ita factum, vt tres eodem tempore Antiochiæ eſſent,

Tres eodẽ tempore Antiochiæ orthodoxorũ epiſcopi.

Meletius ab exilio reuerſus.

qui paſtorali munere fungerẽtur antiſtites. Et eccleſię quidem in Euzoij poteſtate erant, qui Arianis præfuit: Paulinus autem intra vrbem eccleſiã vnam minus celebrem obtinuit, quã ei Euzoius, quòd hominem iamdudum obſeruaſſet, conceſsit. At Meletius extra vrbem ad portam, conuentus ſuos agebat. Eo in ſtatu quum res Antiochiæ eſſent, Euſebius inde rurſum abiit. Cæterùm Lucifer vbi electionem Paulini Euſebio diſplicere intellexit, perinde atque iniuria affectus eſſet, ægrè rem ferens ſuccenſuit, neque ad communionem cũ Euſebio venire voluit. Et quaſi in Synodo nõ ritè res acta eſſet, decreta eius per calumniam reiicere inſtituit. Et quum multa quæ damnum, vt fieri ſolet, afferebant, per tristi eo tempore mouerentur, multos etiam ab eccleſia ea res alienauit. Qua de cauſa noua quoque rurſus hæreſis extitit, à Lucifero appellationem ſortita. Quæ ſanè parum decentem iræ cauſam habuit. Suo enim ipſius laqueo captus tenebatur, qui diacono ſuo miſſo, ſe probaturum quæ Synodus conſtituiſſet, profeſſus fuerat.
E Et ipſe quidem eccleſiæ ſententiã retinens, ſimultatémque remittens, ad ſedem ſuam in Sardiniam ſe recepit. Qui verò eum eo dolore ſe affectos exiſtimabant, in Oriente relicti, ſectam ſibi ſuam conſtituerunt, & longo tempore eccleſiam oppugnarunt. Euſebius quum in Oriente eſſet, in fide parum firmos veluti optimus medicus curauit, atque reſtituit: ſi quid parũ ſinceri apud eos eſſet, reiiciens: quidquid autem eccleſiæ appoſitum natiuúmque eſſet, docẽs atque inſtituens. Atque inde in Occidentem profectus, per Illyricum trãſiit, atque in Italiam venit, idipſum vbique agens. Ibi & Hilarius Pictauij, vrbis Aquitanicæ epiſcopus, qui prius eò redierat, primus ſcilicet ab exilio reuocatus, ſanioris fidei ſemina ſparſerat: Italos & Gallos, quæ vel fugienda vel expetenda dogmata eſſent, erudiens. Perquàm diſertus autem Latina ſimul & Græca lingua fuit, & libros pleroſq; Romanis conſcripſit, qui quum Arij opinionem refellunt, tum τ̃ *ὁμοουσίου* conſubſtantialis ſententiam grauiter confirmant. Hæc ſtatim poſt exulum reſtitutionem facta. Ad hunc ſanè modum Hilarius Pictauienſis & Euſebius Vercellenſis epiſcopi, in F
Occidentali imperio Nicænæ fidei dogma clarè deprædicarunt.

D

Euzoius. Paulinus.

Meletius.

Lucifer ab Euſebio Vercellenſi diſſentiens.

Luciferianorũ hæreſis in Oriente.

Euſebius bonus epiſcopi officium facit.

Idẽ Hilarius Pictauienſis exequitur.

Scripta eius.

CAPVT XVIII.

Eadem verò tempeſtate Macedonij ſectatores, Cõſtantij morte freti, in quibus erant Eleuſius Cyzicenus, Euſtathius Sebaſtienſis, & Sophronius Pompeiopolitanus, apertè Macedoniani vocari cœperunt. Et temporis opportunitate arrepta, frequentes liberè diuerſis in locis conuentus, eis qui Seleuciæ cũ eis conſenſerant conuocatis, egerunt, & ſectæ ſuæ factionem inſtituerunt. Tum autem qui aduerſæ partis erant, Acacianos videlicet, excommunicarunt: fidémq; Arimini editam irridentes, formulam Antiochenam promulgarunt, ſuffragiiſque ſuis comprobarunt: quæ poſtea Seleuciæ quoque confirmata fuerat, ſicuti proximo libro diximus*. Verùm eos muerò quum à nõnullis propter eiuſmodi diſsidium reprehenderentur, eiſque obiiceretur, Qui nũc tan-

Macedoniani ſe oſtendunt.

Acacianos excommunicãt.

Cauſa, quare Macedoniani ſe ab Acacianis & homoouſianis ſegregarint.

A dem ſe per diſsidiū ab Acaciania ſeiungerent, cum quibua antea & cōſenſiſſent & communicaſſent? tale per Sophronium reſponſum dedere: Occidētales epiſcopi non ſanam de Conſubſtantiali babuere opinionem, Aetius autem in Oriente diſsimilem ſubſtantia patri filium eſſe docuit: & vtrique recta exciderunt ſententia. Illi enim per ὁμοούσια conſubſtantialis verbum, ſubſiſtentiam patria & filij in vnitatem vnam redigentes, confuderūt: bie verò è diuerſo à natura patris proprirtatem filij nimium ſegregauit. Nos igitur vtrorumque lapſum vitātes, mediam abſq; periculo omni viam delegimus, piéque magis ſentimus, æqualem ſcilicet patri filium ſubſiſtentia docentes. Sic illi quidem repreheoſi, defendere ſe conati ſunt. Sed deprebenduntur, veritatem cauillatione deprauare: quòd non Acacium, ſed Aetium, vt inæqualitatis autorem incuſant. Videntur illi etiā aliqua ex parte & Arianos & τῷ ὁμοουσίῳ conſubſtantialis aſſertores vitare: & per vtroſq; ſuis ipſorum vocibna conuincuntur, aliud quidquam noui afferre con-

Macedoniani nouum rub° ſtudent.

B ſtituiſſe: ſicuti & Sabinus inquit, qui Latinè acta Synodalia conſcripſit.

CAPVT XIX.

Imperator, vbi Athanaſium Alexādriæ multitudinis cōuentus in eccleſia propalàm agere, & multos Græcorum eloquentię vi & ſuauitate ad Chriſtianam religionē pertrabere cognouit, eiicere eum vrbe iuſsit. Ac ſi manere ibi ſe inuito vellet, grauiſsimas ei denunciauit pœnas. Eiuſcemodi mandati illam prętendebat cauſam, quòd à deceſſoribus ſuis imperatoribus exilio damnatus, ſua ipſius autoritate epiſcopatum occupaſſet: & quòd ipſe eis qui à Conſtantio in exiliū acti eſſent, nō in eccleſias ingreſſum, ſed in patriam tantum reditum permiſiſſet. Itaq; eo imperatoris mādato profugere coactus, in eos qui illum circumſiſtentes mœrebant, & diſceſſum eius grauiter ferebāt, oculis coniectis: Bono eſtote animo filioli, inquit: nubecula eſt, breui ea euaneſcet. His dictis, mandata familiaribus ſuis dedit, & eccleſia bonis viris commēdata egreſſus, † na-

Iulianus Athanaſiū exire iubet.

Scitè dictum Athanaſij.

C uigio per Nilum in Ægyptum contendit. At qui à præfecto miſsi fuerant, conſequebātur, capere virum ſanctū ſtudio omni contendentes. Etiam in propinquo perſequutores adeſſe audiebat. Ibi eis qui cum illo in naui erant, fugam in ſolitudinē conuertendam eſſe ſuadentibus: ipſe meliorem ſequutus ſententiam, prudenter militum effugit manus. Fuga enim poſthabita ad perſequutores nauigium conuertere, eiſque obuiam ire iuſsit. Et quum fugientes ipſi perſequentibus propinqui eſſent, & illi vbinam Athanaſius eſſet interrogaſſent: ipſi autem non procul abeſſe, ac ſi curſum celerius intēderent, ſtatim eum comprebenſuros eſſe reſpondiſſent: periculum euaſere. Ita quidem perſequutores calliditate ea illuſi, nibil egere. † Athanaſius verò clam Alexandriam rediit, atq; ibi latuit, donec perſequutio quam fugiebat, prorſus conquieuit. Hæc Athanaſio à Græcæ ſuperſtitionis ſectatoribus accidere.

† Athanaſi° Alexandriæ latens.

† Athanaſius aduerſo Nilo nauigās perſequutorū manus curſu inuerſo effugit. Hoc Sozom. nō habet lib. 5. c. 15. Et alio loco ab eo ſcitus & à Niceph. lib. 9. c. 34. eſt cōmemoratū. Eſt aūt apud Socrat. lib. 3. c. 14. Et forte bis Athanaſius eodē fugæ ſtratagemate eſt vſus.

CAPVT XX. D

Interea Cyziceni legationem ad imperatorem, negotiorum quorundam ſuorum cauſa miſerūt, cum adiectione illa: Peropus eſſe, vt deorum templa reſtituerentur. Quorum colendis illis religionem admiratus Iulianus, omnia quæcūque petierunt, eis conceſsit. Et Eleuſio eorum epiſcopo re diuina & vrbe ipſa interdixit, quòd delubra deorum ſolo æquaſſet, atque illis per iniuriam illuſiſſet: quòd monaſteria & parthenonas ſacrarum virginū inſtituiſſet, & cherotrophia & † gerocomia cōſtruxiſſet, aliàque multa Deo grata opera perfeciſſet: denique quòd verborum perſuaſione (id verò grauiſſimū erat) Græcis multis, vt ſuperſtitionē ſuā negligerent, perſuaſiſſet. Legem etiam tulit, ne quis Chriſtianorum, qui indigena non eſſet, Cyzicum adiret: cauſamque conſtitutionis eius addidit, ne ſcilicet propter religionē ſeditio moueretur: aduenis populatibúſque eorundem, qui eadem cum eis ſacra colerent, opem illis ferentibus, & prætere- E ea Chriſtianis lanificis & monetariis inquilinis ad eos accedentibus. Iſti enim maximo numero in frequētiſsimas duas claſſes diuiſi, multorum imperatorum cōſtitutionibus Cyzici cum coniugibus & liberis babitabant, & non minimum tributum publico inferebant: illi quidem chlamydum militarium, bi autem monetæ nouæ. Græcam nanque ſuperſtitionem augere maximè & cōprobare volenti, vi publicitùs vti, & tantam hominū multitudinem irrogata pœna opprimere, parum commodum eſt viſum. Aegrè ſiquidem vrbiū rectores vel numerum ipſum Chriſtiani populi inire potuerunt: neq; ille etiam in locum vnum eos cōuenire, & precationibus, vt pro ſe quiſque vellet, vti prohibuit. Satis quippe ſciebat, nihil prorſus valere in eis rebus vim adhibitam, in quibus, vt conſiſtant, promptum & voluntarium requiritur iudicium. Clerum autem, atque eccleſiarum religioníſque præfectos, vt exigeret, maximo cōtendit opere. Conſiliúmque eius fuit, vt ſtatas ſolitáſque multitudinis ſynaxes, ducibus eorum ſublatis, tolleret. Ita enim fore arbitratus eſt, vt neque F conuentus agere, neque docere, nobis, multo verò minus de rebus diuinis participare, myſticáque & arcana ſacra peragere, facile eſſet: & vt diuturniore tempore in obliuionem etiā religionis noſtræ prorſus perueniremus. Atque interim obtētum illum prætexuit, quòd clerus facilè cauſam ſeditionis multitudini præberet. Eiuſmodi agitāa conſilia, quum neque eſſet neq; metueretur ſeditio vlla, Eleuſium cum ſuis, ſicuti dixi, Cyzico diſcedere iuſsit. Dicitur ſanè pergrauem Eleuſio impoſuiſſe conditionem, vt ſcilicet niſi intra menſes duos, ſua ipſe impenſa, Nouatianorum eccleſiam, quam Cyzici ipſe demolitus fuerat, reſtauraret, ex ea vrbe pelleretur. Tito verò Boſtrenſis tum ciuitatis antiſtiti, edicto publicè promulgato, vt directus fugeret, præcepit: grauia crimina ei & clero eius, ſi ad ſeditionem populum cōmouiſſent, minatus. Titus ea de cauſa libellum ſupplicem ad imperatorem miſit, in quo non minorē eſſe Chriſtianorum, quàm Græcorum, in ea vrbe numerū: ſéque multitudinem ſuam cohortationibus, ne ad tumultum ſpectet, deterrere ſignificauit. Impera-

Iulianus Cyzicenis idololatris quæ petunt concedit.

† Dicuntur etiā Gerontocomia, Gerontotrophia.

Gerontrophia Eleuſiū propter patrata opera Cyzico expellit.

Chriſtianos quoq; aduenas ab ea vrbe repellit.

Plurimos Cyzici lanificio & monetarij

Fruſtra vis adhibetur, vbi voluntas ſpontanea requiritur.

Epiſcopis & ducibus Chriſtianorum ademptis, Iulian° ſe Chriſtianiſmū abolaturum eſſe ſperabat.

Dura Eleuſio, de reſtituēdo Nouatianorum tēplo, propoſita conditio.

Sycophātiā prorſus Iulianus Titū Boſtrēſem vrbe ſua exigit.

A tot vt populum reliquum aduerſus Titum concitaret, ad Boſtrenſes calumniam viro intentans literas dedit: ſcripſiſſe illum ad ſe, non ipſius cohortationibus, ſed populum ſuū ipſius conſilio, ad ſeditionem prorumpere. Atque ille clàm plebem eo pacto, vt virum eum perinde atque inſidiatorem & hoſtem ſuum ciuitate eiiceret, permouit. Plurima verò alia ad eundem modum, quà ipſius iuſſo, quà vulgi ſpōtanea temeritate & inſultu, accidiſſe conſentaneum eſt. Quorum ille malorū maximè autor fuit, qui in eos qui talia patrare auderent, legibus nō animaduerteret, & verbis ſaltem delicta eiuſmodi carperet, rebus autem ipſis ad ea peragenda cohortaretur: quippe in quo altiſsimè odium religionis noſtræ radices egerit, idque ipſe ſic præ ſe tulit. Proinde etiamſi palàm ipſe perſequutionē non exerceret, nihilominus tamē Chriſtiani paſsim à vulgo graues acceperunt clades. Fana enim Græcorum aperiebantur, & ſimulacrorū ſuperſtitio applauſu maximo approbabatur. Ipſe autem publicitùs ſacra ſua peregit. Et Conſtantinopoli Fortunę in baſilica, vbi eius deæ ſtatua collocata fuerat, ſacrificauit. Vbi etiam Maris Chalcedonis in Bithynia epiſcopus, manu à puero eò ductus, quòd in ætate decrepita ſuffuſio oculorum videndi vim ei ademiſſet, imperatorem plurimùm taxauit: impium eum, contemptorem Dei & deſertorem, ignominioſè appellās. Ad quæ nō aliud per iram reſpōdit, quàm quòd cæcitatem leni exprobrans, verbis tantum illum eſt vltus. Et quòd Chriſtum blaſphemia & maledicto perſtringens, non tantum eum poſſe dixit, quem ille coleret, Galilęū Deum, vt cæcitati eius mederetur. Sic enim hoc ei ſolenne erat, vt Chriſtum Galilæum, Chriſtianos autem Galilæos vocaret. Cui epiſcopus, magna vſus dicendi libertate, occurrens: Gratias, inquit, ago Seruatori meo Deo, qui vt viſum amitterem, pro eo atq; oune res habent curarit, ne impuriſsimum vultū tuum ad impietatem declinantem conſpicerem. Et ille placabilitatem quidem aſsimulans, nihil reſpondit, ſed rem eā tamen grauiter admodum accepit. Nam quum ſciret in quo honore apud Chriſtianos eſſent, qui ſub Diocletiano martyrium obierunt, & inſuper alacritatem eorum qui ad idem martyrium aſpirarent cerneret, gloriam eis talem inuidēs, aliam inſtituit viam. Quod enim ſummæ eſſet ſæuitiæ, vt per ſeipſum Chriſtianos excruciandos curaret, id repudiauit: vt eos autem occultè perſequeretur, non poſthabuit. Quapropter vulgò populis, & aliis quicunq; tandem vellent in Chriſtianos quidquam cōmittere, id permiſit: ita demum ſuperſtitionem Græcorum inualituram arbitratus ſi † malorum tolerantiam veluti ineſcationem prætendens, placiditatem atque humanitatem etiam erga Chriſtianos ſimularet.

Grauem ſub Iuliano chriſtiani ab idololatris per totum orbem perſequutionem.

Iulianus Fortunæ publicè Conſtantinopoli ſacrificauit.

Maris Chalcedonēſis epiſcopus cæcus mira in tanta Iuliani impietate vſus eſt libertate.

Scitè eius viri dictum.

Iulianus chriſtianis martyrij gloriam inuidit.

† [illegible]

B

C

CAPVT XXI.

ET primùm quidem facilem & gratū ſe omnibus callidè præbuit: progreſſus deinde, non eundem, aut ſui ſe ſimilem exhibuit. Vbi nanque calumnia aut criminatio aliqua Conſtantij eſſet, alacriter Chriſtianis omnia tribuit. At ſi ea cauſa non extaret: odium quod in nos communiter in pectore reconditum habebat, in apertum protulit. Et quum hoc vnū maximè ageret, vt omnes imperio Romano ſubditi, Gręcam complecterentur ſuperſtitionem, permoleſtum ei fuit, quòd religionem ſuam à Chriſtianiſmo gloria longè ſuperari videret. Templa quidem, ſacrificia, & patriæ Græcorum ſolennitates, feſtique dies per vrbes ex ſententia ei ferè procedebant. Illa verò maximè ſolicitudine angebatur, quomodo in poſterum quoque cultum talem ſtabiliret: quòd metueret, ſi is præſidio ſuo deſtitueretur, ne breui rerum mutatione collaberetur. In primis ſanè quaſi lethale vulnus ei hoc inflixit, quòd multorum ſacrificulorum coniuges & liberos & miniſtros Chriſtianos eſſe videret: & quòd ſecum ipſe conſideraret, religionem noſtram in ſanctitate vitæ morúmque integritate eorum qui eam complectuntur, conſiſtere: omnem mouit funem, vt Græcorum mores ad inſtituta noſtra accommodaret. Itaque in idolorum templis fieri curauit ſubſellia & primarios ſuggeſtus: inſtituit lectiones & doctrinas, quæ tamen Græcis dogmatibus innitterentur; præterea ſacerdotes & lectores more noſtro, itē certas certarum horarum & dierum preces. Scholas etiam & phrontiſteria virorū & mulierum philoſophię ethnicæ addictarum, peregrinorúmq; & egenorum conſtruxit domicilia, atque aliā inſuper oſtendit humanitatem, vt Græcorū ſacra talibus rebus admirationem conſequerentur maiorē. Delictorum quoque quæ vel à prudentibus vel ab imprudentibus fiunt, ex conſuetudine noſtra pœnitentia interueniente, cōgruentes conſtituit coercitiones. Eodem etiam ſtudio æmulari conatus eſt cōmendaticiarum literarum teſſeras, quas epiſcopi dare ſolent, vt vndecūque & ad quoſcunque hinc & inde hoſpites aduenerint, motibus noſtris excepti benignè curentur, perinde atque noti & amici per teſſerę & ſigni eius teſtimonium. Et vt ſimpliciter dicam, eiuſmodi in animo verſans conſilia, Græcos eodem quo Chriſtianos modo viuere inſtituit: eóſque ſtudiis atque inſtitutis aliis noſtris propolam aſſueſcere, extra dogmata tamen, & æquari nobis voluit. Porrò id ita ſe habere, ex ipſius imperatoris epiſtola, quam ad Arſacium, ſacrorum ſuorum in Galatia pōtificem, dedit, quantum licet oſtendam. Scribit autem ad hunc modū.

D

Iulianus Græcorum cultum ad poſteros firmare multis ſtudet.

Idē cæremonias, ritus & inſtituta chriſtiana in cultum idolorū transtulit.

E

Commendatitia epiſcoporū literæ, de quibus Nicæni concilij extat Canon, Formatas vulgò vocāt.

F

CAPVT XXII.

GRæca religio nondum ex ſententia noſtra procedit, idque eorū qui eam complectuntur culpa. Amplitudo enim & magnificentia deorum, optata etiam omnia & ſpem omnem excedit. † Sed abſit inuidia dicto. Tātam nanque tam breui mutationē, ne votis quidē paulo antè expetere quiſquā auſus fuiſſet. Quid igitur? an ſufficere iſta putamus: nec ad ea reſpicimus, quæ maximè impietatem deorúmque contemptum auxerunt? ad eā ſcilicet, qua aduenas excipimus hoſpitalitatem, ad curam mortuorum ſepeliendorum, atque ad fictā vitæ ſanctimoniam: quorum vnumquodq; apud nos ſingulari ſtudio verè fieri oportere arbitror. Nec ſatis eſt te vnum talem eſſe, verùm etiā omnes omnino qui in Galatia ſunt ſacerdotes, tui ſi-

Epiſtola Iuliani ad Arſaciū idololatrā pontificē.

† [illegible]

Profeſſiones legis eccleſiaſticæ ſumptas idolorum ſacerdotibus.

Eurip. Andreſtus corruptis loquentibus. Cum trudes verba ſonant.

A miles eſſe conuenit: quos vel terrore, vel perſuaſione, vt probi ſint, adducito: aut ſacri miniſterij functionem eos deponere cogito: ſiquidem vnà cum coniugibus, liberis & ſeruis ad deorum cultũ non acceſſerint, ſed ſeruos aut liberos aut vxores Galilæas retinuerint: quippe erga deos ipſos impiè ſe gerentes, contemptúmque deorum cultui eorundẽ præ ſe ferentes. Deinde ſacerdotem quemque cohortare, ne in theatro cõſpiciatur, ne apud caupones potet, né ve arti cuiquam aut operæ pudendæ & ignominioſę præſit. Et morem quidem gerentes honore proſequere, rebelles verò à re repelle. In vrbe quaque frequẽtia ad excipiendos benignè hoſpites xenodochia extrue, vt aduenæ nõ noſtræ tantum religionis, ſed alieni etiam, quicunque petierint, aut indiguerint, humanitate noſtra perfruãtur. Vnde autem ad eam rem pecunia ſuppeditet, prouiſum mihi eſt. Triginta enim milia modiorum frumenti, & ſexaginta millia ſextariorum vini, quotannis in eum vſum per Galatiã conferri iuſsi. Et quintam huius tributi partem eis qui
B ſacerdotibus inſeruiunt dari: reliquum autẽ omne aduenis & hoſpitibus, alíiſque petentibus diuidi debere cenſeo. Turpe ſiquidem eſſet, quũ inter Iudæos mendicus non ſit, & impij Galilæi nõ ſuos tantum, ſed noſtros etiam homines alant, ſi opem & auxilium noſtrum requirere noſtri videãtur. Porrò Græcæ religionis obſeruatores, vt ad miniſterium huiuſmodi aliquid etiam conferant & vicos eorum, vt primitias frugum dijs ipſis perſoluant, doce: hominéſque Græcos officiis & beneſactis talibus aſſueſac, antiquitùs noſtri moris operiſque id fuiſſe eos admunẽs. Homerus enim Eumæum hæc ita dicentem inducit:

Hoſpes, vel ſi te noſtras pertingeret ædes
Aduena deterior, iuſtos auferret honores.
Ab Ioue nanq; venit mendicus & hoſpes eodẽ:
Et nobis ſunt parua quidem, ſed munera grata.

Non committendum igitur, vt aliis bona noſtra æmulari permittamus, ipſi autem per ſocordiam nos pudore afficiamus, ſeu potius deorum obſeruantiam & religionem prodamos. Atque ſi hæc te ita exequi audiero, hilarem & lætũ me reddes.
C Prouinciæ rectores perrarò domi ſuæ viſe: frequẽter autem epiſtolas ad eos mitte. Eiſdem in vrbem aduenĩẽtibus, nullus ſacerdotum obuiam eat: ſed quum in deorum templa ingrediuntur, intra veſtibulum ſaltem occurrat. Ne quis autem miles eos ædem ſacram ingredientes præcedat, ſequatur tamen qui volet. Quum primum enim magiſtratus ſolum delubri attigerit, priuatus redditur. Tu ſiquidem, quod noſti, intra templũ imperium obtines. Atque id diuinæ etiam flagitant ſanctiones: quibus qui parẽt, veri deorum ſunt cultores. Qui verò faſtu efferuntur, inſolentis ſunt iactantiæ & vanæ gloriæ aucupatores. Peſsinũti ſubuenire paratus ſum, ſi ipſi ſibi Deũm matrem propitiã reddiderint. Eam verò ſi neglexerint, non modò id reprehenſione non carebit, verũ etiam (quod dictu acerbum eſt) ne ad inimicitias nos irritent, periculum fuerit.

Apud Pli. lib. 6. cap. 32. inter Galatiæ oppida numeratur Galatiũ Toliſtobogorum Peſsinus.

Non etenim fas eſt hominum ſuccurrere rebus.
Infenſi qui ſint dijs immortalibus ipſis.

Quapropter illis perſuade, ſi ſtudium curámque meam ſibi conciliare volũt, vt vniuerſi ſimul matri deorum ſupplicent.

CAPVT XXIII. D

SIc Iulianus, hoc quũ ageret & ſcriberet, citra bellum Chriſtianos ſe ad patrias conſuetudines traductũrum putauit: omnémque (quod dicitur) lapidem, vt dogma noſtrum aboleret, mouit. Sed perſuaſio difficilis ei fuit. Rurſum autẽ ſi propalàm vim adhiberet, probro id ſibi fore credidit, ꝙ tyranni ſuſpicionem fugere contenderet. Non tamen propterea quidquam de ardore ſtudióque ſuo, vt ſubditos ad Græcã ſuperſtitionem pertraheret, remiſit. Et quædam ille per ſeipſum agebat, quædã per præfectos ſuos expediebat. Ad Græcam autem omnes ſuperſtitionem potiſsimum verò milites aſſuefaciens, in primis maximum inter Romana vexilla ſignũ, quod Conſtantinus in crucis formam redactum, iuxta diuinam (vt diximus) volũtatem, in exercitu præferri inſtituit, ad priorem ſtatum reduxit. Et in publicis tabulis ſeipſum depingi magno ſtudio curauit: atque inſuper ſupremum deorum ſuorum E Iouem affingi, veluti è cœleſti nube deſpectantẽ, coronámque & purpuream veſtem atque alia imperij inſignia demittentem: Mercurium itidem & Martem, vtraque ex parte eum blandè intuentes, & quodammodo oculorũ nutu teſtificantes, eloquentia eum excellere, nec minus ab arte bellica pollere. Hæc & alia hiſce ſimilia plerosq; ad Grę cam religionem inuitantia, publicis imaginibus aſpergi mandauit. Atque id fecit, vt per occaſionẽ honoris eius, quem motibus imperatori exhibere ſoliti erant, paulatim eos quoque qui appicti erãt, adorare homines addiſcerent, & vetuſtæ conſuetudinis abuſus vaſricie & calliditate omni ſubditorum mentem & iudicium furtim ſubuerteret. Tum enim demũ ex ſententia conſilium ſibi proceſſurum eſſe exiſtimauit, ſi perſuaſione huiuſmodi quò vellet homines duceret, & deinde quæ reliqua eſſent facilè aggrederetur. Legitimè verò ſe rurſus ĩ eos animaduerſurũ putauit, qui ei nõ obſequerentur, & in veteribus populi Romani moribus nouare quidquã inſtituerent: præſertim quũ aduerſus longam reipublicæ cõſuetudinem & im F perium ipſum delinquere viderẽtur. Aſtutiam talem pauci intellexere: qui etiam, ꝙ adorare imagines tales nollent, pœnas luerũt. Vulgus autem, ſicuti ſolet, ignorantia ſupina & animo minus ſolicito, tanquam veteri legi parendum eſſet, ita vt ſors tulit, temerè ad imagines acceſsit. Et ille quũ talia excogitaret & ageret, nihil prætetea effecit. Enimuerò tametſi ſtaus eius ita deprehenſa eſſet, aliam tamen tentauit viam, omnia excogitans atque experiens, vt ciues ſuos in ſuperſtitionem vanam pertraheret. Atq; id quod inſtituit, priori dolo non fuit inferius. Quin potius manifeſtiore id & maiore violentia eſt auſus. Quapropter etiã occaſionem multis, qui in aula imperatoria ſtipendia faciebant, præbuit, vt animos viriles exhiberent. Veluti enim in conflatoriæ fornacibus explorari, vt qui habiti ſunt, & qui reipſa fuerunt, Chriſtiani palam apparuere. Poſtquam enim tempus aduenit, vt imperator ciuibus cõgiarium daret (id quod antiquitùs apud Romanos Calẽdis Ianuariis præcipuè, Imperatoriſque & imperialium vrbium natali diu facere receptum fuit) ſecum ipſe

Totus in hoc Iulianus incubuit, vt Græciſmũ, Chriſtianiſmo abrogato, propagaret.

Labarum ad priorẽ formã reduxit.

In tabulis publicis ſe depingi, & deos ſuos adde curauit, vt homines idola colerẽt.

Crimen læſæ Maieſtatis.

Donatiuũ Iulianus ad idololatriam milites Chriſtianos allicere vult.

Chriſtianorũ militũ cãdor et ſimplicitas

A conſiderans, milites noſtros aperti cãdoris & magnę ſimplicitatis eſſe, pecuniæque cupiditate teneri, & cõiecto donatiuo facile capi poſſe: arte quadam, vt vel inuiti dæmonibus ſacrificarent, conſilium inuenit. Lege namque olim cautum erat, vt ad munus capiendum accedentes ſacrificarent. Atq; idipſum illi facere iubebantur. Propoſitúmque ſimul ad ignem erat & thus & aurũ. Ibi fortem animum quidam declararunt, quod adolere thura nollent, donum contemnentes. Nonnulli naturæ improbitatem veteris legis obtentu contegentes, ne intelligere quidem ad quod malum delapſi eſſent, potuerunt [a]. Alij lucroſa iactura, & fortaſſe formidine multorum tumultuum inleſcati, quamuis errare ſe intelligerent, tamen quo minus animis excruciarentur, effugere nõ potuerunt. Atque ex eis qui in tantã calamitatem ignorantia ſunt prolapſi, illud feciſſe traditi ſunt. Quũ poſt ſacrificium id, conſuetudine fortaſſe ſic obtinente, communiter in conuiuio milites hilares epularentur, quod in compotationibus fieri cõſueuit, propinantes inter ſe [b], Chriſtum in poculis

Multi Principis donum, quòd dijs ſacrificare nolebant, ſpreuere

a Pleriq; id acceperunt, & ſacrificauere. Et confeſtim pœnitẽtia eſt cõſequuta nõ paucos.

b Inuocatio nõis Chriſti in ppinationibus hilarioribus.

c Pulchrè pióq; dictum

B nominatim aduocabãt. Ibi ex conuiuis quendam verba ea excipientem dixiſſe ferunt [c]: Perfacetè hercle facitis, qui Chriſtum nunc inuocatis, quem paulo antè, quum vos imperator muneraretur, & thura in aram imponeretis, abnegaſtis. Cum hoc dicto errorem ærumnámque ſuam illi agnouerũt: & confeſtim è conuiuio proſilientes, lacrymabũdi publicè circumcurſitarunt, Deum & ſanctos teſtantes homines, ſe Chriſtianos eſſe, atque in ea ſententia perſeueraturos, ignorantiáque peccaſſe: atque ſi hoc dicendum ſit, manus ſolas Græcorum ſacris operatas, mentem verò immotã permanſiſſe, aſſeuerarunt. Mox etiam, libertatis dicendi ardore adducti [d], Imperatorem adiere, ad pedes eius quod acceperant aurum abiecere, & generoſo prorſus animo ab eo petiere, vt ſuo ſibi munere accepto, eos iugularet: nunquam enim ſe pœnitentia ductum iri, ſi propter Chriſtum totũ corpus pro eo pœnas luat, quòd dextra inconſideratè peccauerit, quæ & munus acceperit, & diis ſacrificarit. Incldi quoq; pedes ſibi poſtulauere, qui

d Pœnitẽtes milites, dona ſuo imperatori reſtituũt, & chriſtianiſſimũ laborantes cum martyrij affectatione pfitentur.

C tam importunè ad donum capiendum accelerarint. Hæc imperator audiens, ira quidem commotus eſt: à cæde tamen eorum abſtinuit, ne eos martyrij honore dignaretur, qui ſic contumelioſi in eum fuiſſent. Exautoratos verò ex aula imperiali exegit. In his fuere, Iouinianus ille, Valentinianus, & Valens, qui poſt eum imperauere. Atque iſti quidem ſic ſe geſſere. Quicunque verò nõ animo recto ſacra Chriſtianorum colebant, & veram beatitudinem honoribus caducis & pecuniæ poſthabebant, abſque timore ad ſacrificandum & imperatori gratificandum procurrẽre: qualis etiã fuit ſophiſta Conſtantinopolitanus Hecebolius, qui veluti quidam Euripus imperatorũ moribus ſeſe accommodauit. Sub Conſtantio enim, ardore ingenti Chriſtianam religionem coluit: vbi autem Iulianus animum ad Grçcam ſuperſtitionem appulit, horrendo prorſus modo animum mutanit, Græcáſque ineptias & ſuperſtitionem, ſi quis alius, & ipſe quammaximè eſt complexus. Poſt hunc porrò rurſum Chriſtianum ſe eſſe profeſſus eſt. In faciem enim ſupinus pro eccleſiæ foribus prouolutus, mixtis cum clamore lachrymis,

Imperator eos cingulo ademit. Iouinianus. Valẽtinian⁹ Valens.

Hecebolius ſophiſta in religione velut Proteus.

Pœnitentia eiuſdem.

miſerabiliter eſt vociferatus: Proculcate me ſalem fatuum. Tales illi fuere: talis & Hecebolius & antehac & poſtea fuit. D

CAPVT XXIIII.

IMperator tam infeſto quum eſſet in Chriſtianos omnes animo, opportunitate ea accepta, quãuis quod eis criminis loco obiiceret, non habebat: tamen quòd ſacrificare noluiſſent, conſtitutione ſanxit, ne illi cum aliis rempublicam adminiſtrarent, néve honores caperent, aut in aula imperatoria merérent. Conuentibus ſolconibus & foro eos exegit. A iudicandi quoque munere, & magiſtratibus dignitatibúſque gerendis remouit. Et legem talem ferens, illud addidit: Chriſtianas ſanctiones ſtatuere, gladio aduerſus eos vtendum non eſſe, qui capitalia crimina committerent. Occaſionem quoque ſuam eſſe ratus, bellum quod contra Perſas, qui Orientem percurrebant, gerendum erat, E quòd ſine pecunia nihil ſe rectè geſturum exiſtimaret, dolum, vt eam à Chriſtianis exigeret, eſt cõmentus. Et quicunque dijs ſacrificare nollent, eis pecuniæ mulctam grandem dixit. Itaque cernere tum erat perquàm acerbam Chriſtianorum condemnationem, à quibus ea etiam quæ minimè habebant, exigebantur, quum quidẽ alij omnes pro bonorum ſuorum facultatibus tributum penderent. Ita imperator ſubitò per iniquã pecuniæ exactionem copioſus eſt factus. Quo tempore etiã Græci liberè quodcunque illis viſum eſſet facientes, nobis inſultarunt. Et vndiquaque philoſophorum colluuies confluebat, qui vetera gentilium ſacra renouarunt, extiſque inſpiciendis & haruſpicinæ vacarũt: adeò vt pueros maſculos & fœmellas impuberes atque incorruptos, ad aras deorum mactarint, & carnes eorum degustarint. Atq; hæc quum aliis in vrbibus, tum maximè Athenis & Alexandriæ fecerunt. Vbi ꝙ Athanaſius epiſcopus flagitiis tantis obſtitiſſet, ſtudio & opera eorum exilio mulctatus eſt. Qui naui per Nilum in Ægyptum tendẽs, curſu deinde conuerſo in eandem vrbẽ rediit, ſicuti paulo antè retulimus. Por- F rò prouinciarum rectores talem imperatoris religionem, opportunitatem ſuam eſſe cenſentes, grauius etiam quàm imperator iubebat, Chriſtianos affligebant, ampliorem pecuniã extorquentes, & plagas etiam eã ob cauſam corporibus ingeréres. Quod imperator cognitum paruifecit, & Chriſtianis eum accedẽtibus, moleſtiámque propterea ei faceſſentibus reſpondit: Lex vobis à Chriſto tradita eſt, vt malè tractati fortiter ærumnas feratis, & iniuria affecti ne reſponſetis. Et id ex eo ſatis liquet, quod Amachius fecit, vt ſuprà memorauimus. Verùm non abſurdum fuerit, rem eam, ꝙ in primis memoria digna ſit, paucis repetere. In patria prouinciæ Phrigiæ vrbe, delubrum quoddã Deorum à diuturno ſitu & ſqualore repurgare, & ſimulacra diligenti cura reſtituere is iuſsit. Idq́ue, vt mandatum fuerat, factum. Ea res dolorem maximum Chriſtianis attulit. Nonnulli igitur Macedonius videlicet, & Theodulus, & Tatianus, quòd indignitatem eam ferre non poſſent, flagranti æmulatione incenſi, noctúque fanum ingreſſi ſta-

Iulian. Chriſtianos ab aula dignitatibus, & reip. adminiſtratione remouet.

Idem à chriſtianis ſub prætextu Perſici belli gerendi extorquet pecuniam.

Philoſophi et idololatræ liberè in chriſtianos illudunt.

Hominum rurſum victimæ.

Præfecti prouinciarum chriſtianos maximè affligũt. Iulianus chriſtianos de iniurijs per ſupplicationem querentes, irridet.

Reperitur & luſtrum in Laodiceno fano. Macedonij, Theoduli & Tatiani martyrium.

tuas

A tuas confregere. Præfectus eo facto ad iram concitatus, multos qui eius rei culpa vacarent, neci dedere inſtituit. Et ecce facinoris egregij patratores ſeipſos deferentes adſunt, pulchrius eſſe ducētes, vt ipſi morerentur, quàm alios ſua cauſa nullo illorum commerito periclitari cernerēt. Præfectus noxam illis, ſi ſacrificēt, remitti iubet. Atque id illis abnuentibus, minas intēTat. At præclari illi adamātinis animis viri, omnia potius perpeti, quàm vt ſacrificiis ſe contaminent, ſunt parati. Ilicet ille viros ſanctos multis primùm excruciatos tormētis, vbi quod volebat, eis non perſuaſit, poſtremò craticulis imponit, ignem plurimum ſubiicit, atq; ita interimit. Porrò illi crudelitatem Præfecti tantam, fortitudinis tum ſuæ coronidem eſſe oſtendunt, præclara illa edita voce: Si aſſas carnes deguſtare cupis Amachi, in alterū latus nos verte, ne ſemicrudi & ad edendum parum tibi ſuaues reddamur. Ad eum modum generoſi iſti viri in martyrij ſtadio decurrerunt.

B

CAPVT XXV.

ADhæc, ne Chriſtianorum pueri Græcis diſciplinis erudirentur, aut poetas ſcriptoreſque eorum legerent, ſcholaſve publicas frequentarent, lege cauit: Ne linguis eorū, inquit, acumine perpolitis, facile diſputatoribus noſtris reſiſtere, & ſacra quidem ſua amplificare, religionem autem noſtram refellere facilè queant. Non paruum enim ei dolorem mouēre Gregorius [a] & Baſilius Cappadoces, qui omnigenam artem ſuam rebus multis declarauerant, eius temporis oratores longè ſuperantes: præcipuè Gregorius, qui verba etiam variis poëmatum generibus incluſit, eáque ⁎ verſus nominauit: & alij quamplurimi ſpectati viri, quorum nonnulli Nicænam ſequebantur fidem, quidam Arij opinionem comprobabant. Syri etiam Apollinares, omni dicendi genere probè inſtructi præclari maximè eo ſtudio euaſere, pater & filius ſibi cognomines, & diſciplinarum omnium periti. Et pater quidem grammaticus inſignis, filius autem inter Sophiſtas & Rhetores celebris fuit. Vterque ſanè eo tempore vtilem Chriſtianis ſe præbuit, opportunè & cōmodè ingeniis ſuis & multiiuga doctrina vſi. Grāmaticus enim artis ſuæ peritiſſimus, pro Homeri poëmate, heroïcis verſibus Moſis libros & veteres Hebræorum res vſque ad Saulis regnum compoſuit: atque id opus in viginti & quatuor libros diuiſit, libro quolibet Græcorum elementorum appellatione, iuxta illorum ordinem & numerū, ad Homericæ poëſis imitationem inſcripto. Edidit quoque, Euripidem æmulatus, Tragicos actus. Pindari etiam lyram attigit, & comica argumenta ad Menandri exemplum tractauit, vniuſcuiuſque carminis legibus ritè ſeruatis. atque vt ſemel dicam, ſumpta ex diuinis literis materia, argumentis eis tractandis, libriſque componendis, numerum Cyclicarum, quæ vocantur, & inter ſe in orbem cohęrent, diſciplinarum æquauit: idque breui admodum tempore eſt aſſequutus. Ita vt illi ⁎ habitu eloquutione, & diſpoſitione nihil ab eis differrent, qui apud Græcos hiſce ſtudiis gloriā

C

ſunt adepti, & nullus Græcę doctrinę modus Chriſtianis incognitus eſſet. Alter autem Apollinaris iunior & rhetor, eloquētiæ conſultus, ſacra Euangelia & epiſtolas Pauli in Dialogis, Platonis formam & ſtylum referens, ita expoſuit, vt niſi homines antiquitatis venerandæ prærogatiuam obſeruarent, conſuetiſque delectarentur, nihil profectò eis concederet, qui apud Græcos itidem maximè celebrantur, neque minus noſtrorum quàm illorum lucubrationes admirationi eſſent & ediſcerentur. In primis verò iſtorum ingenij felicitatē ſuſpicere conuenit. Veterum enim quilibet in vna quapiam re ſtudium omne poſuit. Iſti verò in omni doctrina cum laude exercitati, vſu publico flagitāte, quum ſtylum feliciter prius expoliuiſſent, egregiè res & ſententias Chriſtianorum tractarūt atque confirmarunt. Et Imperatoris verſutiam calliditatem ſtrenuè refellerūt, atque adeò librorum ſolerti acumine fortiter conuicerunt. Ego verò & Pſalmorum librum heroico carmine ab patre optimè expreſſum inueni. Inſignem quoque D

iunior Apollinaris librum elucubrauit ad imperatorem ipſum, ſiue ad philoſophos Græcos, quem de Veritate inſcripſit: in quo etiam abſque ſacrarum literarū teſtimoniis clarè oſtendit, longè eos à recta de Deo opinione abeſſe. Imperator nāque eas ipſas literas irridens, & religionem noſtrā ludibrio habens, ad primarios eius temporis Antiſtites hæc verba de libris noſtris ſcripſerat: † Legi, Cognoui, Damnaui. Ad quem nomine omnium quendam ita reſcripſiſſe ferunt: ⁎ Legiſti, Sed Non Cognouiſti: Si Enim Cognouiſſes, Nō Damnaſſes. Baſilij verò reſponſum id eſſe dicunt, qui eo tempore Cappadociæ eccleſias epiſcopus curauit. Neque adeò diſſentaneum eſt, id ſcriptū eius eſſe. Sed ſiue illius, ſeu alterius ſit, admiratione dignus vir talis eſſe videtur, & dicendi libertatis & eruditionis cauſa. Atque hæc quidem imperator egit, & hæc Apollinares etiam reſiſtentes ei elaborarunt. E

CAPVT XXVI.

VErumenimuerò Prouidētia diuina, ſimul & imperatoris cōſilio atque impetu, & non minus Apollinarium ſtudio & opera, longè fuit potentior. Imperatoris enim cōſtitutiones, ipſo ſublato, ſicuti in narratione progreſsi dicemus, breui euanuerunt. Et illorum lucubrationes poſtea non in magno fuere precio, perinde atque editæ nō fuiſſent. Sed occurret mihi fortè quiſquā: Quid hoc eſt quod dicis? inquiens. Vtilem certè Chriſtianæ reipublicæ minimè diuturnam imperatoris aduerſus nos cōtentionem fuiſſe, atque id diuinæ Prouidentiæ accepto ferendum eſſe, quilibet ſanè dicat. Verùm Apollinarium ſtudium, quod Chriſtianiſmo impenderunt, reiicere, & Chriſtianos rurſum Græcas diſciplinarum inſtitutiones in manibus verſare, vix quiſpiam religioni noſtræ commodum eſſe exiſtimauerit: quòd Græci libri detrimentum nobis afferant, † Deorum multitudinem, fabulas & mendacia docentes. Aduerſus obiectionem iſtam ſtatim reſponſum F

A noſtrum afferemus. Doctrinam Græcorum neque Chriſtus ipſe neque eius diſcipuli videntur, vel recipiendā eſſe vt bonam & diuinitùs inſpiratā, vel reiiciendam vt noxiam & incōmodam, cenſuiſſe. Atque id non ſine prouidentia Dei factū eſſe opinor. Non pauci enim apud Græcos philoſophi, nō longè à cognitione Dei abſuere. Declarat id, quòd nonnulli præſtantibus libris aduerſus Epicuri ſectatores pugnarunt, qui nullos deos eſſe aſſeruit, omniaque fortuitò & ſua ſponte exiſtere ſenſit, & mundum nulla prouidentia regi apertè docuit. Eos illi redarguendo, & inſcitiam eorum euertendo, confutarunt. Proindéque non exiguam vtilitatem nobis, qui veritatem rectæ pietatis ſequimur, attulerunt. Sed enim quáuis eò ſint progreſſi, non tamen caput ipſum, ſeu potius doctrinæ totius ſummū verticem attigêre, vt videlicet quod in profundo occultatum a ſæculis fuit, diuinū inquam Chriſti myſterium, cognoſcerent. Quod ſanè ſic ſe habere, Paulus etiā in epiſtola ad Romanos hiſce verbis aſtruit. Reuelatur enim ira Dei de
B cœlo ſuper omnem impietatem & iniuſticiā hominum, eorum qui veritatē in iniuſticia detinent. Quia quod de Deo cognoſci poteſt, manifeſtum eſt in eis: Deus enim eis manifeſtauit. Nam inuiſibilia ipſius ex creatione mundi, per ea quæ facta ſunt, intellecta perſpiciuntur. Sempiterna quoque eius virtus, & diuinitas: ita vt ſint inexcuſabiles. Quia quum Deū cognouerint, non ſicuti Deū glorificarunt. Ex quibus verbis illud ſatis liquet, veritatis illos quidem habere cognitionem, quam illis Deus apertam exhibuit. Reprehenduntur autem, quòd Deo cognito, non vt Deum, pro eo atque oportuit, coluerunt. Proinde illa verborum iſtorum videtur eſſe nobis relicta ſententia, conſectandas eſſe quibus viſum fuerit, Græcorum diſciplinas, neque per ea reiectam liberaliorem doctrinam. Et vna quidem ratio noſtra ſic habet.

Plerique philoſophi Græci propè ad cognitionem Dei acceſſere.

Epicurei

Sed ad cognitionem ſummæ ſapientiæ nō peruenerunt.

Altera verò illa eſt: Seruatoris dicta & diuinitùs inſpiratæ ſcripturæ, admirandæ quidem prorſus doctrinæ ſunt & inſtitutiones, rectam vitam & religionem veram nobis tradētes. Fidem in-
C ſuper Deo gratam ſtudioſis exhibent. Minimè verò nos diſſerendi docent artem: vt ſatis idonei ſimus, quum velimus, tempore flagrante, pro eis fortiter aduerſariis reſiſtere, eáſque colluctando defendere. Porrò ſuis ipſius armis hoſtem ferire, ſtrenui admodum & fortis viri eſt. Id verò ipſum Chriſtiani ex lucubrationibus, quas Apollinares reliquerunt, ſatis addiſcere minimè licuiſſet. Quod quum certò Iulianus ſciret, ne Chriſtiani Græcorum doctrina imbuerentur, lege ſanxit. Nō etiam ignorabat, fabulas ethnicas famam & gloriam ipſius obſcuraturas, & criminationis cauſam aduerſus eum allaturas: quas etiam Socrates inter Græcos philoſophos præcipuam laudem conſequutos, quum nihili faceret, veluti adulterare ſacra Græcorum, & nouos Deos inferre inciperet, condemnatus eſt. Tertia ratio noſtra hæc eſt. ✶ Spectatos nummularios nos eſſe diuinum oraculum iubet, & vt pulcherrimum quodque ex rebus omnibus deligentes, quod malum eſt abiiciamus, quod bonum autem diſquiramus, atque inuentum retineamus. Attenti quoque præcipuè vt ſimus, ne quis prædam è nobis agat per inanē

Ex Ethnicis ſcriptis optima quæque à pijs ad Chriſtianiſmum transferenda eſſe, docet Auguſt. 9. de doctr. Chriſt. lib. 2. ca. 40. illud tractās Petierunt ab Ægyptijs vaſa argentea & aurea. Id ſedulò in libris ſtromateōn fecit Clemens Alexandrinus.

Socratis philoſophi cōdēnatio, quòd deos Græcos contempſerit.

✶ Δοκίμους τραπεζίτας. Omnia probāda, quæ bona ſunt tenēda.

& vanam philoſophicorum dogmatum ſeductionem. Id autem quomodo perſpicere poſsimus, niſi in illorum ſubeamus arma? Non equidem, vt eis vſurpandis eadem quæ illi ſentiamus: ſed ex abundanti, ſuis contra eos potius vtamur telis. Et malum quidem auerſemur, quod verum autem & opportunum eſt legentes cautè recipiamus. Vbicunque enim aliquid boni eſt, ipſius veritatis id eſt. Quod ſi quis accuratiore perſuaſione nos hæc contorquere atque affectatè dicere arbitretur, illud mihi conſideret velim: ipſum diuiniſsimum Paulum non ſolùm Græcis doctrinis nobis non interdixiſſe, ſed etiam alicubi in epiſtolis ſuis, verbis earum vſum eſſe, vt qui eas quoque attigerit. Videtur ſanè multa quæ à Græcis ſunt dicta, didiciſſe. Niſi enim Epimenidis Cretenſis oracula legiſſet, viri ✶ ſacra & cæremonias inſtituētis, quomodo verſum illum protuliſſet, D

Cres ſemper mendax, mala bellua, venter obeſus?

Vnde etiam hemyſtichium illud ſumpſiſſet, E

Huius namque ſumus genus:

ſi Arati Aſtronomi φαινόμενα, hoc eſt, de ſtellis apparentibus librum non attigiſſet? Sed & illud,

Studiis obeſt conuictus improbus bonis:

ſatis indicat, eum in Euripidis fabulis libêter verſatum fuiſſe. Id quod itidem ante illum Solomon in eandem ſententiam dixit. Verùm quid opus eſt pluribus hanc rem perſequi? Iam inde enim ab initio, veluti conſuetudine & ſtudio eo non interdicto, viri ſancti fauore & gratia ſpiritus locupletes, & eccleſiæ noſtræ doctores inſignes, à tenera ipſa ætate ad ſenectutem vſque ſedulò Græcorum libros legerunt: partim ad linguam ſermonémque expoliendum, & mentem exercendam: partim vt ex rebus deterioribus id quod ineſt boni colligerent. Quare illud etiam ſunt aſſequuti, vt rectè Græcos in eo quòd à decoro exciderunt, & per errorem lapſi ſunt, damnare poſſent. Iudicat hoc Baſilius magnus, & Ioannes qui propter eloquentiæ ſuauitatem Chryſoſtomi nomen accepit: & magnus itidem in Theologia Gregorius, qui hunc etiam locum de Græcis diſciplinis in oratione funebri de magno Baſilio tractat. F Æquum ſanè eſt viſum, eum locum tempeſtiuè huic operi, ad ea quæ agimus comprobanda inſerere. Satis namque apparet, non ipſum ſolum optimè in eis diſciplinis eruditum eſſe: ſed alios quoque illum ad eas diſcendas exhortari: ſimúlque iniuriarum eos accuſare, qui eruditionem Græcam affectantibus obſtant. Sic enim ſcribit. Omnes, opinor, qui ſaniore mente ſunt, hoc confiteri, doctrinam inter ea quæ nobis ſunt bona, præcipuam eſſe: non iſtam ſolum præſtantiorem noſtram, quæ elegantiam oſtentationémque orationis omnem negligens, ſaluti vni & rerum intelligendarum pulchritudini inhæret: ſed externam etiá illam, quam multi Chriſtiani perinde atq; inſidiatricem, fallacem, & longius à Deo abducentem, cōtemnentes deſpuunt, peruerſa ſanè & periculoſa perſuaſione. Quemadmodū nāque cœlum, terram, aërem, & quæcunque in his ſunt, quanuis homines nonnulli malè ea accepta, quæ Dei eſſent opera, pro Deo coluerūt: ꝓpterea

✶ [illegible]

Eloquentiſsimi Theologi, Baſilius, Chryſoſtomus, Gregorius.

Gregorij Nazanzeni ſententia de vſu & vtilitate prophanarum literarum.

A tamen non deſpicimus, ſed quantum vtilitatis habẽt ex eis ad vitæ vſum percipim⁹: quod verò noxium eſt in eis, fugimus: neque, quod ſtulti faciũt, aduerſus creatorem creaturam ipſam quaſi ad rebellionem commouemus: verùm ex rebus conditis conditorem deprehendimus, & quod diuus Paulus ait, in captiuitatem redigimus intelligentiam omnem in Chriſtum. Ac ſicuti ignem, alimentum, ferrum, atque alia, per ſeipſa quidem vel vtilia vel incommoda maximè eſſe ignoramus: ſed de eis pro eo atque hominibus illis qui eis vtuntur videtur, iudicamus (quum etiam in reptilibus feris quædam ſint, quæ vtiliter ad ſalutem pharmacis & remediis miſcemus) ſic quoque ex diſciplinis iſtis quod ad veritatem inquirendam, & iudicium acuendum, necnon ad contemplationem exercendam facit, id recepimus: quod autem ad dæmones ipſos & ad perditionis profundum deducit, deſpuentes reiecimus: propterea q́ ex eis rebus in veræ pietatis ſtudio non itidem adiuuemur, eo pacto meliora ex deterioribus addiſcentes, & imbecillitatem illorum in robur B doctrinæ noſtræ conuertentes. Non igitur contemnẽda eſt doctrina liberalior, propterea quòd hoc ſic quibuſdam faciendum videtur: ſed praui atque ineruditi, qui in ea ſunt ſententia, cenſendi ſunt, qui alios omnes ſibi ſimiles eſſe velint, vt in communi ſui ſimiliũ frequentia latere, & inſcitiæ ſuæ reprehenſionem effugere valeant. Hęc diuus Gregorius. Baſilius verò magnus non ſolùm doctrinam Græcorum diſcere permittit, ſed etiam præclaro libello maximè hoc confirmat, cui titulum fecit, Quomodo iuuenes ex Gręcis diſciplinis vtilitatem capere poſsint. Hæc de Apollinaribus, & Græcorum doctrinis dicta ſufficiant.

Baſilius Magnus hac de re libellum compoſuit.

CAPVT XXVII.

IMperator autem ingẽti à Chriſtianis pecunia extorta, expeditionem aduerſus Perſas molitus eſt, & Antiochiam Syriæ ſe contulit. Atque ibi liberalitatis ſuę ſtudium Antiochenis probare volens, res in foro C venales & neceſſarias ad certum conſtitutúmque precium reduxit: nõ conſiderans ſecum ipſe, vbi militum ſit frequẽtia, ibi accidi in vrbibus rerum omnium copiam, vicinóſque etiã ea de cauſa annonæ detrimento affici. Itaque caupones emere, & rurſum vendere res ad victum neceſſarias quęſtus gratia ſoliti, quòd iacturam eam non ferrent, multa contra imperatorem vociferati, negociatione ſua ſuperſederunt: eóque modo vt rerũ neceſſariarum penuria vrbem inuaderet, effecerunt. Antiocheni verò (procliues enim ſunt ad contumelias homines) impudenter & liberè imperatorem riſerunt, & ſcommatibus in barbam eius luſerunt, quòd prolixior ea eſſet, tondi eam ad funiculos plectendos oportere dicentes: atque item in numis eius qui effigiem tauri habebant, cauillati ſunt, perinde atque à præcipiti tauro mundum ab ipſo imperante euerti iactantes. Quum enim ſupra alios omnes admodum ſuperſtitione teneretur, & quotidie tauros ad ſimulacrorũ aras mactaret, & aram & taurum nomo ſuo imprimi curauerat. Proinde ita ex ſcũmatibus eiuſmodi per-

Iulianus Antiochenis parũ prudẽter certum rerũ venalium eſtimationem præſcribit.

Scommata Antiochenorum in barbã Iuliani, & numos eius.

Tau' in numis Iuliani.

citus, malè ſe accepturum Antiochenos minatus D eſt. & Tarſum Ciliciæ conceſsit, atque inde res ad bellum neceſſarias exercitui ſuppeditare inſtituit. Cæterum minas factis executus nõ eſt: ſed verbis tantum in Antiochenos conuicia retorſit, orationémque præclaram & facetam ita remiſſa in eos conſcripſit, quam Antiochenã & μισοπώγωνα, hoc eſt, barbæ inimicam inſcripſit. Atque eo pacto ſe iniuriã vindicaſſe exiſtimans, Perſicam expeditionem, perpetua nota vrbi Antiochenæ inuſta, eſt proſecutus. Antiochię porrò erga Chriſtianos eadem eſt importunitate vſus, omnibus modis id agens, vt Græcorum ſuperſtitio inualeſceret. Verũ quid circa Babylæ martyris ſepulcrum, & in tẽplo Apollinis Daphnęi acciderit, periniquũ eſſet, ſi ſilentio præteriremus. Id verò inde ordior,

Oratio Iuliani contra Antiochenos μισοπώγων.

CAPVT XXVIII.

INter Antiochię ſuburbia pręcipuum quoddam eſt, in quo frequentes flo- E rẽt cupreſsi, locus valde nemoroſus, & varius alia inter cupreſſos arboribus conſpicuus: & quæ inter arbores ipſas ſunt loca pro vt anni tempus fert, omnis generis beneolentes producunt flores. Inſtar recti autem habet eo loco, quæ ex ramorũ & foliorũ denſitate vbique prouenit vmbra, & ſolis radios non facile ſolum ipſum pertingere ſinit, neque quidquã amœnitatis regioni ei deeſt. Non ibi aquarum copia irriguarum deſideratur: & gratum temporis temperamẽtum, Zephyrique & alij venti leniter ramia flatu ſuo incidentes, ſuauémque ſuſurrum edentes, amœnitatem multam afferunt. Eo loco Græci fabula conficta, Daphnem Ladonis fluuij filiã ex Arcadia, Apollinem amatorem fugientem, in nominis ſui arborem eſſe conuerſam: ipſum autẽ deum ne ſic quidem puellæ deſiderium abieciſſe, amorémque ſuum veluti ſolãtem, amatæ virginis frondibus caput cinxiſſe, eámque etiam arborem factam complexum eſſe: neque ab ea diſcedere volentem, illi cum feſtinitate quadam aſſediſſe, proindéque honore diuturnioris moræ eum locum F proſequutum, atque aliis locis illuſtriorem, ſibiq; etiam gratiorem effeciſſe ferunt. Hic homines caſti & moderati minimè verſari ſuſtinuerũt, quòd regio ea ad deſidiam & libidinem admodum eſſet procliuis. Iuuenibus autem corruptis iucunda plurimùm & grata viſa eſt, & prorſus amatoria: quos etiam eam in rem fabula ipſa inuitarit. Et duplex eis ad culpæ deprecationem fabulam non illepidam prætendentibus incenſa eſt libido, vt ſi ne pudore neque ipſi pudici eſſent, neque pudicos in eo loco eſſe paterẽtur. Qui enim ibi ſine amica verſaretur, illiberalis planè, parúmque gratus viſus, perinde atque piaculum aliquod deteſtandum inde abigebatur. Græcæ autem ſuperſtitionis obſeruatoribus præcipuè in maximo locus habitus eſt honore. [a] Nã ſtatua ibi Apollinis Daphnæi magna vetuſtate exſculpta, & templum pulcherrimum altitudine & amplitudine mirifica, artificioſa manu conſtructum fuit: quod Seleucum Antiochi, qui vrbem eam ſub ſuo nomine magnificè primùm condidit, patrem conſtruxiſſe ferunt. Creditum etiam longo tempore eſt,

Lucus Daphnenſis ad vrbem Antiochenam.

Eſt l. 11. C. titulus, De cupreſ. ex luc. Daphnen. vel Perſ. per Aegypt. non exci. vel vẽd. Libãq. apud hunc nemoris meminit Orõtes. & laud.

In vmbroſo Daphnæ luco Cõſtãtinus magnus matris ſuæ Helenæ ſtatuam collocauit. Et ob eã cauſam locũ eum Ἁγίστευμ. Auguſtum nominauit. Sol. Caſtalius fõs oraculorum. Hadriano Cæſari reſpõſum ibi datũ a Apollo Daphneo.

A aquam ibi è fonte Caſtalio diuioatticem, oihil prorſus ab alia illa apud Delphos, vt nomine, ſic etiam efficacia differentem, profluxiſſe. Fama item fert, Adriano Imperatori, qoum priuatus adhuc eſſet, reſpooſum ibi de rebus futuris editum eſſe, eúmqoe lauri folio io fonte tincto futori cognitionem literis deſignatam hauſiſſe: & quom reſponſum id ad exitum ſuum perueniſſet, ne alius quoque ad euodem modum res fututas cognoſcere liceret, aggere multo fontem obſtruxiſſe. Hæc quidem ſic Græci tradūt. Gallos autem, vbi Cæſar eſt à Conſtantio creatos, Aotiochiæ viait, barbarorum ibi impetum & incutſionem cōpeſcens. Hic vt Chriſtianus, quū maaimè eos qui pro Chriſto & dogmate noſtro ſortiter decertaruot, veoeraretur, locum talem à diuturna ſuperſtitione & imptobo illo more liberandum atque repurgandum duxit. Poſtquam autem non aliter ſe malum taotum extitpaiutum eſſe putaoit, niſi contra templum id, otatiooís domum cooſtroeret: opere eo pulchrè perſecto, vrnam etiam Babylæ martyris B in Daphnen tranſtulit: qui ante annos plures Antiochenæ eccleſiæ ſplendidè antiſtes præfuerat, & ſub Numeriano ſortiter certamē pro Chriſto pertulerat. Martyrij eius hæc cauſa fuit. Epiſcopatum Babylas gerebat. Nomerianum autem dæmoois cuiuſdam ſententia cupido inuaſit, eccleſiam Chriſtianorum, quum frequeotiſsima eſſet, ingredi. Et adoenienti ei, hieratcha ad templi veſtibulum aſtans, ingreſſum præcloſit: ſe pro vigili ſua affirmans, nō commiſſorum, vt ad gregem lupū ingtediētem iutueatur. Atq; ille ſtatim qoidem cœpto deſtitit. Epiſcopum autem primùm de tanta audacia criminatus eſt: deinde ſacrificare etiam dæmouibus iuſsit, eam vnam expiatiooem criminíſque abolitionem, & ſubſecuturi honoris & gloriæ conciliationem fore denuncians. Cui Babylas iogenti animo reſiſtens, martyrij coronā recepit. Eius tum oſſa Gallus tranſtulit. Quod vbi eſt factum, dæmonium deinde oracula nō edidit. Et multi quidem propterea id couſiluiſſe exiſtimarunt, quòd ſacrificiis & cultu eo quem antea illi exhibuerāt, ſpoliatum eſſet. Verùm rem aliC ter ſe habere compertum eſt. In cauſa enim vetè etat, io vicinia quieſcens martyr, qui eam rem nō permiſit, cœptum illios vi maiore prohibens. Sub Iuliano euim, quum ad ſatietatem vſque ſangoine & victimis eapleretor, nō mioos mutum fuit. Et poſtremò ipſi illi imperatori de eueotu Perſicæ eapeditionis dæmonem conſulenti (quum frequenter eò veniſſet, quòd cædendis hoſtiis delectaretur, & multo ſangoine Pythium venerarerur) cauſam eius ſileotij indicauit. Vbi nanq; templum ingreſſos, otaculo, quæ viſa eſſent, fidē eios periclitans, magnificis mactatis victimis Iolianus propoſuit: inſuper quoqoe petiit, ne Deos, de quibus rebus inquireret, reſpōdere grauaretur. Tum ille apertè quidem non ſignificauit, ſe more ſuo propter Babylam martyrem oon reſpondere: ſed alio id modo ioſiooauit. Locum enim eum plenum eſſe cadaoeribus diait, & propterea ſe oracula edere minimè poſſe. Et etaot ibi multi alij ſepulti. Verùm Iuliaous Babylam martyrem ſolum reſponſis obſtare iudicans, confeſtim vrnam eios transferri iuſsit. Quapropter Chriſtiani aduenientes, martyrem in vrbem ad quadraginta ſtadia intulerunt, vbi etiamnum ſitus eſt i nomi- D ne ſuo loco ipſi indito. Qui verò vrnam ferebaot ſeoes & iuueoes, aliiqoe chorum graoem & venerandum efficientes, alius alium io via ad pſalmos caneodos inuitarunt, ſub illo quidem prætextu, qoaſi ſudorem laborémqoe viæ leuarent: re autem ipſa, quòd æmulatiooís ardore ferrentur, vt imperatoris ioepram monſtroſamque religionē repreheoderet. Et caneodo præibaot, qui artem eam accuratius addidicerant. Ioter alia aotem multitudo illis ſuccinens, & illam carminibus addidit partem: Confundaotur omnes qui adoraot "ſculptilia, glorlantes in ſimulacris ſuis." Tum ſanè, qui antea philoſophum ſe eſſe profeſſus fuerat imperator, longè alius deprehenſus. Ira naoqoe commotus, perinde atque iniuria affectus eſſet, affligere Chriſtianos conſtituit: & eadem aduerſus illos facere, quæ Diocletiaoos feciſſet. Quòd verò impetum eioſmodi eapeditio Perſica, quam vrgebat, motaretur: Saluſtio, qui tum præfecti magiſtratum gerebat, mandauit, vt eos qui præcipui io ea quam diaimus pſalmodia fuiſ- E ſent, comprehenſos coërceret. Ille quamuis vanæ Græcorum religioni eſſet addictiſsimus, conſilium id tamen oon laudauit. Quòd aotem mandato imperatoris reluctari oequiret, poſtridie multus Chriſtianos comprehendit, & carceri incluſit. Et deiude ex eis voum Theodorum nomioe, adoleſceotem adhuc, produait. Eum quum tormentis iugeoribus ſubdidiſſet, & ad ſtipitem tortorium ſuſpendi, corpúſque eius ſatis diuerberati & concidi curaſſet, quòd martyrem inuictum eſſe videret, non deprecantem, neque doloris alicuius indicium præbentem, (perinde enim atque non certator ipſe, ſed ſpectator earum rerum quæ in eo fiebaot eſſet, conſtanter cruciatus perferebat: & heſternum illum concinebat Pſalmum, re ipſa nihil ad ſe pertioere quæ ab eo per quæſtionem requirebantur, oſtendens) via tandem tantis pœnis liberauit. Id quod tum demum fecit, quum iam tortoribus vita deſtitutus eſſe videretur. Atque illius tantam fortitudinem & conſtantiam com ſtupore admiratus Saluſtius, vbi ad Imperatorem venit: Niſi, inquit, Chriſtia- F nos affligere deſtiterimus, ipſis quidem laudem & gloriam breui parabimus, nos autem ridendos omnibus proponemus. Porrò Saluſtij ſententia laudata, & captiui illi dimiſſi ſunt, & Theodorus poſt confeſsionem eam longo viait tempore. Dicitur autem poſtea Rufinus, qui hiſtoriam eccleſiaſticam latinè vertit, virum eum aliquando conoentum rogaſſe, ſenſiſsétne pœnarum tormeota, an plagas citra dolorem omnem pertuliſſet? Cui ille reſpondit: Non ſe quidem ſioe ſenſu cruciatoum fuiſſe: adoleſcentem autem quendam ſibi aſsiſtentem, faſcia tenuiſsima ſudorem abſterſiſſe, & aquam frigidam infudiſſe, qua dolorum ardorem refocillarit, tormentorúmque vim ſuſtulerit. Spiritui præterea ſuo robur indidiſſe, & iucredibilem in tantis laboribus iucunditatem ſuppeditaſſe. Mihi certè hominis eſſe non videtur, corpus ipſum ita deſpicere, niſi diuinum præſtò ſit auailium. Hæc de admirando iſto Theodoro. Atque ob eam quæ dicta eſt cauſam, Babylas martyr in Daphnē tranſlatus, atque inde rurſus deportatus. Breui verò pòſt repentinum

Gallus Cæſar ſacrā ædē in Daphne conſtruxit.

Oſſa Babylæ martyris eodem illata.

Sancti Babylæ ſub Numeriano martyrium.

Propter Babylæ martyris oraculū Daphnæum obmutuit.

Babylæ reliquiæ ex luco Daphnēſi in vrbem Antiochenā trāſferuntur.

Hymnus in idola ... ſeruatur.

Propter hæc in chriſtianos excanduit imperator, Saluſtio præfecto.

Theodorus pſalmographus ... carcere ...

Saluſtius fortitudinē & conſtantiam Theodori ... admiratus ... Theodoro ſua tormenta ... Supra cap. 9. eadem.

Rufinus Eccleſiaſticæ hiſtoriæ interpres.

Conflagratio templi Apollinis Daphnæi

A incendium in Daphnæi Apollinis templum incidit, quo id cum tecto omni & ipſo Dei ſimulacro conflagrauit. Et quaſi tẽporis momento protinus nuda omnia apparuere, muti ſcilicet ipſi cum lorica ſua, & colũnæ quæ propylæum & * poſticũ templi ſactarium ſuſtinuerant. Chriſtiani incendium id dæmoni, martyre petente, accidiſſe putarunt. Græci ad Chriſtianos autores retulere. Ea certè quidem de cauſa templi ſacerdos tormentis ſubditus eſt, vt incẽdiarium indicaret: ſed cruciatibus multis toleratis in vinculis, indicare neminẽ potuit. Quæ res Chriſtianis magnæ laudi fuit. Et homines pleriq; non mortalis cuiuſquam inſidiis, ſed diuina vindicta templum id conflagraſſe, igne cœlitùs demiſſo, exiſtimarunt. Hæc ſic ſe habuere. Cæterùm quũ ſatis colligere ex eo quod factum erat liceret, cladẽ eam tẽplo in Daphne propter martyrẽ Babylam accidiſſe, vbi Iulianus, quẽ id non latebat, alias etiam diuis martyribus ſacras ædes cõſtructas eſſe, prope Apollinem Didymæũ ſiue gemellum, qui ante Miletum eſt, cognouit:
B Præfectis prouinciæ Cariæ ſcripſit, vt quæ templa ædificium altius, & tectum, atq; etiam ſacrã menſam haberent, in ea ignem inijcerent: quæ verò dimidia ex parte abſoluta eſſent, funditùs euerterẽt.

** vel ὀπισθόδομον.*

incendium id diuinitus excitatum.

Iulian⁹ apud Miletum iubet Apollinis Didymæi templum ſacras martyrũ ædes incendere.

CAPVT XXIX.

SEdenim quibus reb⁹ Iulianus & Græci deorum poteſtatem adaugere atque oſtentare ſtuduerũt, ex eis illorum imbecillitas atque ſeductio, diuina adiuuante Prouidentia, deprehenſa ſeſe exhibuit. Nam quæcunque ab oraculis edita ſunt reſponſa, penè omnia apertè falſa eſſe, & euentui minus reſpondentia, cognita ſunt. Exercitum quippe aduerſus Perſas ducturus, Delphos & Dodonen, qui vates ibi conſulerent, miſit. Et illi non ſolùm bellum, verumetiam victoriam denunciauerunt. Tantum verò à veritate ipſa aberrarunt, quantum poſtea rerum exitus oſtendit. Porrò ex reſponſis eis vnum ad mendacium redarguendũ
C hoc loco apponere libuit:

" *Nunc Di Deæque omnes conſurgite: ſumite bellũ,*
" *Atque fero certum de flumine ferte trophæum,*
" *Dux ego veſter ero Mars ſæuus belligerator.*

Feram fluuium Tigrim nominauit, qui cognominem ſibi animantem habet. Eiuſcemodi oraculis deceptus miſer, victoriam ſomniauit: & tandem cõfirmatus, ſe ad Perſicum bellum armauit. Aliàs rum quoque, quum oracula ſimul & ſeorſim omnia reſpondiſſent, Imperatoris auunculum Iulianum ægrum moriturum non eſſe: reſponſis ipſis legendis, ærumnosè & miſerabiliter is vitam finiit. Multi enim qui in Chriſtianos & veram pietatem furore ſuo debacchati fuerant, inſtas dedere pœnas: manifeſtiſsimè autem omnium cum eis etiam Iulianus, illuſtri dignitate præditus, qui tum vniuerſo Orienti cum imperio præfuit, deſertoris ipſius (ſicuti diximus) auunculus. Præterea Felix imperialium theſaurorum curator, & Elpidius imperatoriæ domus præfectus: Comitem rerum priuatarũ Latina lingua vocat. Tres hi gratioſi maximè apud imperatorem erant: cui vt gratificarentur, poſteriores duo verã pietatem abiu-

Oracula idolorũ falſa Iuliano de euentu Perſici belli reſponderũt.

** Theodoret. addit Dodonẽ, lib. 3. cap. 21.*

Tigris amnis

Iulianũ auũculũ quoque oracula fefellerunt.

Vindicta diuina chriſtianorum perſequutorum perſequuta.

rauerant. Iulianus incendij Daphnæi templi & ſimulacri cauſam inquirens, Chriſtianos id Deorũ
D odio excitaſſe ſuſpicatus, tametſi à vicinis agricolis de cœlo fulmine eam ædem tactã eſſe cognouit, non temperauit ſibi tamẽ, quin aduerſus vniuerſarum rerum Deum arma ſumeret. Itaq; ſacra vaſa longè precioſiſsima eccleſiæ magnæ, quã Cõſtantinus magnus cõſtruxerat, in fiſcũ imperatoris inferri mandauit: & foribus templi, quod tum Ariani habebãt, clauſis ne quis eò ingrederetur curauit. Cum Iuliano, Felix & Elpidius, imperialium pecuniarum quæſtores, publicarum alter, alter priuatarũ, in templum id diripiendi venerant. Horum Iulianus difficili & incognito morbo mox correptus, ad dies quadraginta ita diſtẽtus iacuit, vt neq; loqueretur, neq; ſentiret quidq̃. Cauſa morbi erat ꝙ ſacris vaſis, quę terrę illiſerat, pro ſedili vſus fuerat: & epiſcopum Euzoium, qui piaculum tantum inhibere conatus fuerat, in caput vehementer verberauerat, dicto illo inſuper ingeſto, Chriſtianorũ res à diuina prouidentia non curari. Et valetudine
E paululũ recuperata, quum ſeipſum ob nefandam ſententiam ſuã cõdemnauit, tum vindictam diuinam qua affligebatur ſenſit. Et quum ita aduerſus ſeipſum impiorum facinorum ſuorum teſtis ipſe eſſet, [a] ventrẽ deinde eius putredo & omnis generis vlcera cõuulſerunt, quæ ei mortem etiã attulere. Viſceribus enim atq; extis putredine ea corroſis, excrementa nõ iam per naturalia vim expellendi obtinentia membra egerebat, verùm os ſcelestum, quod blaſphemiæ & maledictorũ effecerat inſtrumẽtum, pars corporis obſcœna per quã excerneret, eſt factũ. Pudenda ipſa, & qui circa ea ſunt meatus, corrupti itidẽ ſunt: caróq; eis in partibus putrefacta in vermes abiit, & morb⁹ ipſe medicorum arte longè fuit potentior. Illi enim reuerentia & metu imperatoris omnia experti ſunt, & omni remediorum ſpecie adhibita, pinguedinéque precioſarum auium, quas diis ſacrificabãt, membris corruptis applicata, vermes profundius latitantes, in apertum quaſi quibuſdam illecebris euocare contenderunt. At illi in membris occultioribus ad carnem viuam magis magiſque prorepſere, neque corrodere hominem deſtitère, do-
F nec violenta morte miſerum enecarunt. Porrò tanta calamitate propterea mactatum eſſe ferunt, ex ira diuina, quòd ſic eccleſiæ & ſacris eius vaſis inſultauerit. [b] Felix autem vaſis tanti precij conſpectis (Conſtantinus namque & Conſtantius liberaliſsimè ea comparauerant) arridens, & vrbanè iocans: Ecce, inquit, qualibus vaſis Mariæ filius diuina re peragenda colitur? eámque, nec ob aliam quampiam cauſam, ex interioribus eius venis vna quæ maxima eſſet, rupta, tanquam per fiſtulam ſanguinem per os eius emiſit. Sic & ipſe horrendum cernentibus omnibus ſpectaculum factus, non totum perdurauit diem: ſed circa crepuſculum, vnà cum ſanguine iam deficiente, ſimul etiã animã euomuit.[c] At tertius Elpidius, qui blaſphemus quoq; in Chriſtum fuerat, tardius ille quidẽ quàm alij pœnas luit: ſed tamen inter eos qui tyrannidem affectarunt deprehenſus, bonis omnibus exutus, grauéſque ærumnas alias in carcere perpeſſus, turpiter vitam finiit, ſacer & deteſtandus ab omnibus iudicatus. Præter hos alius quidam cum reliquis

Iulian⁹ auunculus cũ Felice et Elpidio Quæſtoribus imperialibus templum magnum Antiochiæ diripiunt.

Theodoritus addit, Iulianũ ipſum in ſacram quoque mênſam minxiſſe.

Verba blaſphema ad Iulianum apud Theodoret. Vt laudib. à vir, Chriſtũ ſeruatorẽ vocibus cõuenit; quod per caſtigationẽ potentiam ſibi ſuã exhiberet. Nõ enim eũ cognouiſſet, quẽ perſequeretur, niſi p longanimitate ſua, diuinitati ſuæ ſibi intuliſſet plagam. Agnouit ille morbi cauſam, et imperatorẽ, vt eis eccleſia quib. adempta fuerat, reſtitueretur, rogauit. Sed fruſtra. lib. 3 cap. 13.

a Iuliani auunculi ægritudo & mors horrenda.

b Felicis in Chriſtũ blaſphemia.

Eiuſdẽ miſeranda mors.

c Diuina in Elpidiũ vltio

A In eccleſiam, quam donariis & res alias precioſas prædonum more auferentes, eúmque qui ſacra vaſa curabat contumeliis afficientes, vaſtarunt atque diripuerunt, ingreſſus: ſuper reliquas indignitates, veſte ſubducta ſacrificij aram petulantiſsimè comminxit. Verùm illico pergraues & acres tanti flagitij tulit. Per quæ enim peccauerat, ad interiora vſque viſcera potredine conſumptis membris, incredibilis inde vermium vis prognata, miſerandum in modum, vt dicere calamitatem eam pudeat, miſerum extinxit. Sed & Heronem illum Thebis Ægyptiis ortum, qui epiſcopus creatus, * caſu quodam ad Græcam ſuperſtitionem defecerat, ſubitò potrida inuaſit ægritudo, quæ totum illius corpus depaſta, abominationē eum omnibus reddidit. Quapropter rebus omnibus deſperatis, in viam eſt proiectus, nullam prorſus à quopiam miſerationem conſequutus. Chriſtiani nanque perinde atq; piaculum, omnibus modis eum ſunt auerſati: Græci autem hactenus tantum eum, quòd ſe errori & fraudi eorum ſubieciſſet, agnouerunt. B Et Heron quidem acerbiſsimè & miſerrimè ita vita exceſsit. Alius autem, Theotecnus ſcilicet quidam, & ipſe à noſtra ad Græcam religionem prolapſus, carne eius omni putrida carie conſumpta, vermium materia factus eſt: & oculis illorum morſibus amiſsis, moriens per inſaniā quæ eum corripuit, ſua ſibi dentibus conſciſſa atque deuorata lingua, è grauibus tormentis ad longè deteriores maioreſque cruciatus migrauit. Sed & alij inſuper talia quoque auſi, condigna ſceleribus ſuis tulere ſupplicia. Eiuſcemodi multa eo tempore diuinum numen exhibuit miracula, cōmeritas iuſtáſque ab eis qui impudenter & apertè veram pietatem oppugnarunt, pœnas exigens. De quibus hactenus.

Fœdiſsima eius mors, qui ſanctum altare perminxit.

Mors miſeranda Heronis, ex epiſcopo apoſtatæ.

Morbus Gallicus.

** In verbo [illegible].*

Item Theotecno, apoſtatæ quoque.

CAPVT XXX.

EGo porrò aliud quoque inſigne miraculum, potentiā Chriſti exhibens, & vindictæ diuinæ aduerſus impios indicium non minimum oſtendens, C vi temporum obrui nō patiar. Phœniciæ vrbs eſt, quæ antiquiſsimum nomen habuit Dan, appellatione ea ab ipſo Dan, ex patriarchæ Iacobi filiis vno, accepta, qui tribus & gentis eius locum eum tum incolentis princeps & autor fuit. Longo deinde tempore pòſt, Herodis filius Philippus Cæſari gratificatus, de ſuo atque illius nomine vrbem magnificè ornatam ædificiis, Philippi Cæſaream cognominauit. Græci autem propterea quòd in ea Dei Panis ſtatuā collocauerint, Paneadem vocarunt. In hac ipſa vrbe fons quidam eſt. Ad hunc mulier illa quæ ſanguinis fluxu laborauerat, præclaram ex ære Chriſto erexit ſtatuam, aliquam ſaltem beneſactori ſuo ob depulſum ſibi grauem morbum, officio eo gratiam rependens. Statua ipſa ſpectantibus plurimum præbuit gratiæ & amœnitatis. Ad huius pedes * herba enata eſt, præſentiſsimum ægritudinum omnium, potiſsimum verò † tabidi morbi remediū. Et quum qui ea curabantur, ſumma diligentia cauſam tantæ efficaciæ inquirerent, inuenire tamen eam omnino nō potuere. Temporis enim diuturnitate & obliuione interciderat, cuiúsnam ea ſtatua formā referret, & cuius rei gratia ibi eſſet col- D locata. Quòd nanq; diuinum ſimulacrum ſub dio aſtaret, non parum corpus eius etiam eſt immutatum, & imbres ex locis ſuperioribus limum ſecū trahentes, ſtatuæ ipſi aggeſſerant. quā ob cauſam cognitio ea, quæ ex literis omnia indicātibus prodenit, incerta reddita. Cæterùm quum cura & diligentia maiore promanans inde gratia inueſtigaretur, terra illa effoſſa, literæ tum demùm apparentes, rem ipſam certò indicarūt. Et deinceps herba ea, ab eo tempore, neque eo ipſo neque alio loco eſt conſpecta. Sed enim Chriſti ſtatua Iulianus deiecta, ſuā ipſe in locum eius conſtituit. Et ecce derepentè ignis è cœlo vehemens deiectus, ſimulacrum illius circa pectus diſcidit: capútq; vnā cum collo deiectum, & à pectore abruptum in faciem proſtrauit. Atque id longo poſtea tempore ſic durauit, fuliginē eam fulminis apertè, veluti per inſcriptionem columnæ inciſam, teſtificans. Statuā autem Chriſti, Chriſtiani tum in Diaconicum eccleſiæ tranſtulerunt: & honoratiore loco poſitā, cultu conuenienti proſecuti ſunt. Locum nanque E eum libenter frequentantes, & imaginem ipſam inſpectantes, deſiderium ſuū & amorem erga ſtatuæ ipſius archetypum, primariúmque exemplar declararunt. Impij porrò imperatoris iſtius temporibus, qui Paneade ſuere Græcæ ſuperſtitionis ſectatores concitati, ſtatuam eam, ſicuti dixi, loco ſuo motam, funibus ad pedes vinctis, per mediā trahere viam, omníque impietatis genere contumelioſiſsimè affecere. Ita illi reliquum imaginis corpus commouerūt, & caput à membris ſuis diuulſum diſtraxerunt. Quòd ſanè nonnulli, qui flagitio tanto, ita vt par erat, indoluere, clàm ſublatum, ſicuti potuerunt, cōſeruarunt: itidémque & alias corporis partes collectas in eccleſia repoſuerunt. Herbę, quam ibi enatā diximus, ſpecies nulli vel medicorum, vel aliorum peritiam talium rerum conſectantium, cognita fuit. Mihi verò minimè mirandum videtur, noua hominibus exhiberi beneficia, nouo ſubinde modo Deo ipſo eos inuiſente. Nam alia quoque plurima miracula, quæ in certis vicis ac regionibus ſunt, ſolis incolis, ſicuti conſentaneum eſt, ex vetuſta maiorum traditio- F ne nota eſſe, quæ ſequitur narratio veriſsimè declarat.

Ciuitas Phœnicis Dan, quæ eadē Paneas & Cæſarea dicitur.

Soz. lib. 6. cap. 13.

** Herba ibi [illegible] ad pedes ſtatuæ Chriſti enata.*

† [illegible] vitia.

In locum ſtatuæ Chriſti Iulianus imperator ſuam reponit. Iuliani ſtatua fulmine deiicitur.

Legitimus et pius ſtatuarum & imaginum vſus.

Idololatræ Chriſti ſtatuā contumelioſiſsime tractarunt.

Herba ſalutaris.

CAPVT XXXI.

IN Palæſtina ciuitas eſt Nicopolis nomine, quæ vicus antiquitùs fuit, ſacro Euangeliorum libro cognitus, in quo Emaus nuncupatur. Eam quippe Romani poſtea, Iudæis fortiſsimè deuictis, metropolíque eorum Hieruſalem capta atque euerſa, ex euento nomine impoſito, Nicopolim vocarunt. Ante ciuitatē iſtam in triuio, vbi videlicet Chriſtus poſt reſurrectionem à mortuis cum Cleopa comitéque eius iter faciens, in vicum alium ſe properare finxit: fons quidam eſt, morborum hominibus omnium, atque etiam variorum animantibus ipſis laborum auxilium. Hic Chriſtum dicunt cum diſcipulis ſuis, vbi de itinere longiore feſſus eſſet, quum nobiſcū in terris verſaretur, pedes lauiſſe: atq; ex eo tempore ſalubrem ad ægritudines diſpellendas eam vndam eſſe factam.

Nicopolis Palæſtinæ, quæ olim Emaus dicta.

Fons ibi ſalutaris.

Sozom. Perſidis nominat lib. 5. cap. 21 Perſeam Hermopoli à his ... arbor. Si quæ Daphnenſis loci in Syria, vel Perſeam in Aegypto arborem ... Aegyptiorū ſimulacra defluentia.

A Hermopoli quoque Thebaidis arbor eſſe, quam Perſæam vocant, dicitur, multis morbis medicinā afferens, ſi vel feſtuca vel folium ex ea ægris applicetur. De qua illa adhuc fama apud Aegyptios obtinet, Dei genitricem vna cum Ioſepho Herodem fugientem, ductu Ioſephi Hermopolim veniſſe: & quamprimùm vrbis portam attigiſſet, arborem eā aduentum Chriſti ferre non potuiſſe: & quamuis procera admodum eſſet, ad ſolum ipſum tamen ſe demiſiſſe, & paradiſi olim ſatorem adorauiſſe. De arbore ea, hæc quæ legi, ſcribenda eſſe duxi. Ego verò eam quaſi quoddam ſymbolum ſeu ſignum fuiſſe puto Chriſti ipſius in vrbem eam aduentus: aut certè, ſicuti conijcere licet, eam propter proceritatem & pulchritudinem Græcorum moribus ab vrbis incolis diuino honore cultam, tum commotam eſſe, dæmone qui per eā eſt cultus exhorreſcente ad præſentiam eius, qui abolituros & oppreſſurus eos omnino fuerat. Sed tum quoq; cuncta Aegyptiorum ſimulacra diffluxere, Chriſti nō ferentia aduētum: iuxta id quod de eis ab Eſaia eſt
B dictum. Porrò dæmone ex arbore ea pulſo, ad certum rei geſtæ indicium, prona & inclinata permāſit, fide accedentes ſanans. Harum rerum Palæſtini & Aegyptij idonei fidéque digni ſunt teſtes.

CAPVT XXXII.

Iulianus Iudæis fauet

IMperator autē, quum Chriſtianis infenſus, eos ſemper odio perſequeretur, erga Iudęos tamen, eorundémque maiores & duces, nō paruam exhibuit manſuetudinem & beneuolentiam: & ad eorum populū, vt pro ſe & imperio ſuo precarentur, ſcripſit. Atque id eum feciſſe coniectura eſt, nō quòd religionem eorum colendam duceret: (non enim ignorabat, veluti parentem eam eſſe Chriſtiani dogmatis: & quos illa iactat Patriarchas & Prophetas, de eiſdem nos quoque gloriari) ſed probè ei implacabile Iudæorum erga nos odium perſpectum fuit. Itaq; nobis iratus, per ſuum in illos ſtudium & curam ægrè nobis facere eſt conatus. Præ-

Hebræi quo modo ſacras accipiant Biblia.

C terea verò promptos paratóſque eos eſſe arbitratus eſt, vt primo quoque tempore ad Græca ſacrificia adducerentur, qui verba tātùm & literam ſacrorum librorum reciperent, neque per contemplationem ad occultiorem eorum ſenſum reſpicerent: ſicuti Chriſtiani, atque etiam inter Hebræos ſapientiores & + præſtantiores faciunt. Et

Iudæis ſeueris

ſanguine vanáque ſuperſtitione ipſe gaudens, niſi alios quoque in idem pertraheret malum, pro detrimento ingenti habuit. Inſuper & alia quadam de cauſa, Seruatoris oracula, quæ Hieroſolymis talem denunciant euerſionem, vt ne lapis quidem ſuper lapide manſurus eſſet, vaniſſimus ille mēdacij arguere volēs, id fecit. Tātùm verò abeſt vt aliquid ſtudio ſuo effecerit, vt inuitus etiā certitudinē & immutabilitatē eorū magis cōfirmarit. Atq; audacia eius, quæ ſibi probro affectura videbatur Dominica reſponſa, eáque prorſus abolitura, non ſenſit ipſa ſe, reuerentiam illorum in quæ opprobriū aliquod cadere nequeat, deprædicare. Romanorum enim Imperator ille Hadrianus, qui & Aelius eſt dictus, & Hieroſolyma euertit, vt Iudæorū gētem prorſus ab ea vrbe dimoneret atque diſpelleret, & ne memoria quidē eis veteris nominis re-

Sicuti Hadrianus Imperator, ita Iulian⁹ quoque ingratus veritatem ...

linqueretur, neq; ipſi ex appellatione cauſam aut D occaſionem recuperandæ patriæ haberent, nomine (ſicut potuit) mutato, Aeliam à ſeipſo vocauit: ea ipſa re, quamuis inuitus & imprudens, veritatem Domini noſtri oraculis atteſtatus. Veritus

oraculi Ieſu Chriſti de euerſione templi Hieroſolymitani confirmauit.

oamque fuerat calida præcipitiaque & periculum temerè aggredientia Iudæorum ingenia, ne per prætextum diuini cultus, qui lege lata in vrbe ea peragi deberet, exercitu coacto negocium Romanis exhiberent. Iulianus porrò contumelias in nos ſuas adaugens, gentis eius primarios viros patriorū morum admonuit, & quāmnā ob cauſam non iuxta Moſæ leges viuerent, interrogauit. Atq; illi vbi dixerūt, omnibus modis cauēdū ſibi eſſe ceu

Iulianus Iudæos ad templum Hieroſolymitanum reſtituendum extimulat. † ἀνδρωποι

+ rem abiuratā, ne alibi quàm Hieroſolymis, qua vrbe prorſus excidiſſent, ſacra patria peragerent: data illis pecunia, vt quàm poſſent celerrimè Salomonis reſtaurarent templum, eos eſt cohortatus, vt ad exemplum maiorum ſuorum veteri more ſacrificarent, & rem diuinam facerent. Sic quidem ille. Iudæi verò opportunum tādem tempus eius rei, quam dudum deſiderauerant, conficiendę nacti, ſtudio omni in id opus incubuere. Et iam E aſpectu Chriſtianos terrītantes, ſeque ſupra illos extollentes, clades omnes, & quaſcunque ipſi à Romanis olim perpeſſi fuerant ærumnas, ſe nobis illaturos eſſe ſunt minati. Sed miſeris illis in meotem nō venit, perfici eam rem minimè poſſe, quā verbis diſertis veterum prophetarum oracula deoegent & abnuant. Cæterùm quum tanto ſtudio ad id opus ferrentur, quicunque in arte ædificiorū condendorum celebres eſſent congregatis, materiam ad ſtructuram omnem compararūt, locúmque ipſum ſplendidè repurgarunt: & ſumptis ex publico impenſis, argenteos etiam fieri curarunt, ligones. Tanto verò in opere tali ardore fuere, & alacritate tanta elaborarunt, vt ipſę mulieres in ſinu veſtibúſque ſuis purgamenta exportarint: & quæcunque eis eſſent monilia, & mundum muliebrem omnem non grauatè in ſtructuram eam impenderint. Et quamuis Græci aliena ab illis eſſent voluntate, tamen & ipſi eos in ſtudio & labore eo adiuuarunt, conatum talem ad exitum ſuū perductum iri arbitrati: quo ipſi quoque falſas eſſe Chri F ſti prædictiones, oraculáque eius intercidiſſe iactarent. Atque vbi iam reliquias ſtructuræ veteris ex imis fundamentis effoderunt, & ſolum ita repurgarunt, vt ne lapis quidem ſuper lapidem, iuxta reſponſum illud, permaneret: & poſtridie vt primū iacerent fundamentum, ad locum eum venerunt, terræmotum ingentem ortum eſſe dicūt: & quòd vehementi eius concuſſione ex ipſis fundamentis lapides eijcerentur, non paucos ex Iudæis enectos eſſe, qui vel ad operis ſpectaculum venerant, vel ſtructuram ipſam curabant. Publica enim ædificia ipſi templo vicina ſoluta, atque cum impetu collapſa, eis quos intus oppreſſere, ſepulcrorum loco fuere. Qui autem effugere voluerunt, ſeminecees iacuere. Fuere qui crura & manus & membra alia, pro eo atque clades fortè quemque comprehendit, repentino caſus impetu mutilata retulerunt. Terræmotus vix conquieuerat, & qui reliqui erāt, opus rurſum aggrediuntur: vt ſimul & quod magnopere cupiebant perficerēt, & ineuitabilem indignationem, quæ ex neceſſitate Imperialis conſtitutionis eis imminebat, effugerent. Facile nam-

Iudæi ſtudio ſummo in ſtructuram templi Hieroſolymitani incumbunt.

Adiuuabāt eos in re à Græcis.

Terræmotus ædificationē diſturbat atque impedit.

Denuò Iudæi opus aggrediuntur.

† πρὸς τὸ ἀεὶ χεῖρον. Niceph. πρὸς τὸ χεῖριστον. Sozo. hoc eſt, Ad emolumentum. Sed vtrunque verbum quanuis diuerſum recta interpretatione ad eandem referri poteſt ſententiam.

A que naturâ homines, quibus delectantur ſtudiis & laboribus, tendere ſemper ad † detrimentum ſolent. Qui id vnum profuturum exiſtimant, quod ſibi efficiendum propoſuere, ſuo ipſorũ ad id protracti errore: neque illi vtilitatem conſilio ante cœptum opus capiendo deprehendere poſſunt: neque periculis inuoluti, & experientia ipſa de eis admoniti, prudenter ſe, pro eo atq; deberent explicant, ſicuti & Iudæis tum accidit.

CAPVT XXXIII.

Rurſum ſtructura igne cæleſti & infernali impeditur.

IMpedimento namque tanto obiecto, ſatis euidẽter cõſiderare erat, indignari inſtituto operi Deum. At illi denuò admota manu, quę perficere nequirẽt, ſunt aggreſſi. Sed enim quum iterum ſtructuram experirentur, ignis ex ipſis fundamentis exiliẽs, & alius item de cœlo imminens, plures etiam quàm antea conſumpſiſſe fertur. Atque id ita dicitur & creditur, neque quicquam ambiguitatis habet. Il-
B lo tantum variatur. Quidam enim aiunt, quum ſacrum locum adire cõtenderent, flammam eis obuiam, id quod dictum eſt, peregiſſe. Alij autem, ſimulatque agger efferri cœptus eſſet, id accidiſſe aſfirmant. Siue autem hoc, ſiue illud verum eſt, nihil certè tanto miraculo derogatur. Igne porrò, ſicuti dictum eſt, cœlitus demiſſo, malleis, ſcalptra, ſerrę, ſecures, aſciæ, & quæcunque ad ædificationẽ commoda operarij comportauerant, celeriter in cinerem ſunt redacta: quòd incendium tale die toto graſſatum ſit. Et Iudæi maximo correpti pauore, etiam inuiti Chriſtũ verum Deum eſſe ſunt profeſſi: ſequi tamen eum nolentes, in errore adhuc Iudaico conquieuerunt. Sed & aliud quod ad hæc acceſſit miraculum, eos ad fidẽ nõ perduxit, quod prioribus & manifeſtius fuit, & admirandum magis. Nam proxima nocte, ſua ſponte veſtes eorum crucis ſignis radiorum inſtar conformatis, ſunt cõſignatæ. Ita omnes veſtitum tanquam ſtellis variegatum, & lanifica arte atque ſolertia diſtinctũ habuere. Quo illuceſcente die viſo, eluere & detergere crucis notas conati, nihil egere. Hæc, qui tum
C Hieroſolymitanus epiſcopus fuit Cyrillus, cernẽs, Danielis prophetæ verbum ſecum ipſe in animo perpendit (quod & Chriſtus poſtea in ſacris Euangeliis authoritate ſua comprobauit) & omnibus prædixit, aduenisse tempus, quo Seruatoris oraculum, Nõ manſurum ſcilicet eſſe lapidem ſuper lapide in templo, exitum ſuum habeat. Atque hoc quum ille diceret, terræmotus grauis ingruens, lapides reliquos ex fundamẽtis erecit atq; diſſipauit, atq; inſuper ſęua quædã oborta procella, calcẽ & gypſum innumerabilium medimnorũ in aerẽ ventilando diſpulit. Et item qui ſubitò ex partibus inferioribus proſerpſit ignis, innumeros quoq; qui vel in opere ipſo denuò pertinaciter inſtituto distinebantur, vel ſpectatum eò aduenerant, temporis momento conſumpſit. Tantum Iulianus effecit, quum Chriſti prædictiones de Hieroſolymis nulla veritatis autoritate niti, oſtẽdere vellet. Neque id modò ille non egit: ſed etiam contrarium exhibendo, magis etiam certitudinem eam cõprobauit. Atque hæc quidem prodigia ad veritatem oraculi comprobandam ſufficiũt. Sanè quod modò dicetur, quum mirificum ſit, magis rem ipſam

Inſtrumentũ fabrile omne conſumptũ.

Iudæorum cautus.

Crucis ſigna in veſtes eorũ inciderũt.

Cyrillus epiſcopus Hieroſolymitan. veritatẽ & certitudinem prædictionis Danielis & Chriſti Ieſu deprædicat. Tertiò quoque op° ſtructura vertatur.

D confirmabit. Id ego in arcanis prorſus ſcriptis inuentum, reſeram. Sic enim habet. Quum fundamenta ſtructuræ iacerentur, ſicuti dictum eſt, & inter lapides vnus, cui extrema baſis coaptata fuerat, loco moueretur, ſpeluncæ cuiuſdam os petræ inciſum ſeſe exhibuit. atque vbi propter profunditatem, antrum id perſpici prorſus nõ poſſet, qui opus id curabant, rem certam explorare volentes, ex operariis quendam ad funem longiorem vinctum demiſere. Et ille in antrum quum perueniſſet, aquam ad mediam vſque furam in eo reperit: & ſpelunca omni ex parte explorata, quadrangulam eam eſſe, quantum manuum contrectatione colligere potuit, deprehendit. Deinde ad os eius reuertens, in columnam quandam in media ſpelunca non admodum ſupra aquam extantem incidit. Quam manu tentans, libellum in ea poſitum, qui tenuiſſimo puriſſimóque linteolo inuolutus eſſet, reperit. Quo accepto, fune ipſo ſignum, vt ab eis qui illum demiſerant, retraheretur, dedit. Receptus igitur, quamprimùm libello oſtenſo, ſtuporẽ
E omnibus incuſſit: & maximè quòd recens admodum & intactus is eſſe videretur, atque quòd tam abſtruſo & caliginoſo loco repertus eſſet. Porrò libellus explicatus, non ſolum Iudæos, verumetiam Græcos conſternauit. Statim enim ab initio literis grandioribus promulgauit: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Et vt ſimpliciter dicam, ſcriptura ea integrum Euangelium complectebatur, quod Theologica planè virginis diſcipuli lingua auſpicatò annunciauit. Portendit autem id vnà cum reliquis miraculis, quæ cœlitus eo tempore exhibita ſunt, haud vnquam Domini noſtri Verbum intercidiſurum, quod extremam templi & vrbis deſolationẽ prædixit. Etenim liber, Deum eſſe & conditorem rerum omnium eum docuit, qui talia dudum ſanxiſſet. Declarauit præterea, fruſtra eſſe eorum laborem, qui ædificationem eam tantopere vrgerent: eo quòd diuina & immutabilis ſententia extremam templo abolitionem decreto ſuo conſtituiſſet. Atque ex iis & hiſce ſimilibus rebus plerique omnes ſtatim cenſuerunt, vt Chriſtum Deum
F eſſe profiterentur, cui tẽpli reſtauratio placita nõ eſſet. Multi ſanè ex ipſis breui ad eccleſiam ſe contulere, & ſacris noſtris ſacrationibus & perfectioribus inſtitui atque initiari, hymnis atque ſupplicationibus propter facinora patrata, Chriſtũ placaturi. Hæc ſi cui minus vera eſſe videntur, ei fidẽ faciant, qui iſta † viderunt & audierunt, & ſcriptis mandarunt: ſin minus, Iudæi ſaltem & Græci perſuadeant, qui opus id ſemiperfectum reliquerunt, ſeu potius inchoare neutiquam potuerunt. Præter alia, illud quoque obſeruare conuenit, [a] Hieroſolyma antea Iebus vocata fuiſſe, eáque Beniamini tribules habuiſſe, priuſquam Dauid, exercitus ductandi honoris promiſſione, per ducem ſuum Ioabum, capta, ducíque ei quod receperat præſtito, in maximam vrbem redacta, metropolim & principem Iudæorum gentis ciuitatem conſtituit, & Solymorum nomen loco indidit, qui deinde propter ſacrum templum Hieroſolyma cognominatus eſt. [b] Verùm de Hieroſolymorum quæ extitit mata eſt reſtitutione, hæc dicta ſufficiant.

In ſpecu quodam ſub templo Hieroſolymitani fundamento liber Euangelij ſecundum Ioannem inuentus.

Quid miracula tanta portẽderint.

Multi prodigiis iſtis ad pœnitentiam & Chriſtianiſmum adducti.

† Sozo. breuiter, ætate ſua plures adhuc teſtes eorum de ſuperſtites fuiſſe lib. 5. cap. vlt.

Clara ægyſto darrũ nata tradunt: Solymos cantata ab Homeri celebratã gentem, cuius in vrbi Hieroſolymam nomen è ſuo fecisse. Cornel. Tacit.

a De Hieroſolymorum nomine.

b Hieroſolyma longe clariſſima vrbiũ Orientis. Plin. lib. 5. cap. 14.

A

CAPVT XXXIIII.

Iulianus legationē Perſarū ſuperbe reiicit. Eiuſdem in Perſas expeditio.

CVm verò legati Perſarum apud Imperatorem certis conditionibus de bello tranſactum adeſſent, quos ad regem ſuum remiſit, illo reſponſo dato: quòd breui eum viſuri eſſent, & quòd legationes nihil moraretur. Proinde oraculorum omnium reſponſis prævaricator perſuaſus, inuictum ſibi eſſe aduerſus Perſas robur, magnificè exercitum armauit, poſt Perſas, Galilæos, & potiſsimùm Cæſarienſes, propter magnum Baſilium & diuinum Gregorium, ſe ita vt deberet, accepturum eſſe minitatus. Porrò vere primo expeditionem maturauit: & Euphrate fluuio tranſmiſſo, Edeſſam præteriit, propter Chriſtianorum odium, quòd vniuerſa ea vrbs Chriſtum ſummoperè coleret. Carras autem venit, atque ibi in Iouis templo ſacrificiis precationibúſque peractis, circiter viginti millia armatorum ad flumen Tigrim, præſidij cauſa, vt loca ea tuerentur, & vt illorum ſicobi opus eſſet auxilio vteretur, præmiſit: & Arſacio Armeniorum duci, ſocio populi Romani, vt hoſtes aggrederetur, ſcripſit. Atque in eis literis plurimum præcipiti temeritate vſus, Conſtantium quidem, cui ſucceſſerat, vt imbellem & impium côuiciis afficiebat: ſeipſum autem veluti maximè imperio idoneum & commodum. Diiſque amicum, laudibus ferebat.

Carras clade Craſsi nobiles. Plin. li. 5. cap. 24. Aſſyriae Locus maculatus ſanguine Carras. Luca.

B

Iulianus in literis ſuis Cōſtantium proſcindit. Blaſphemat nomen Chriſti, & contumeliam Arſacium Armeniorum ducem Chriſtianum.

Et quum Arſacium Chriſtianum eſſe audiuiſſet, contumeliam adaugens, aut certè blaſphemia & impiè dicto Chriſtum proſcindere, qui ei in rebus pleriſque omnibus perpetuus mos erat, ſtudês, inſolenter & glorioſe apud eum iactauit, ſi negligêtius res ſibi mandatas geſturus eſſet, non illum ab eo adiutum iri, quem ipſe Deum eſſe crederet. atque vbi ſe probè res conſtituiſſe putauit, per Aſſyriam Romanas duxit copias, & multa caſtella, vrbêſque plures, vel armis ſubactas, vel proditione deditas recepit: & temerè, vt ſors tulit, progrediês, locorum quæ poſt ſe reliquit, & ad quæ eû reuerti oportuit, nullam curam aut rationê habuit.

Inconſiderantia Iuliani temeritas.

C

Quæcunque autem cœpit oppida, prorſus vaſtauit: annonæ & cômeatus horrea quoque partim ex ipſis fundamentis euertit, partim incendio côſumpſit. Et iter ſecundum Euphratis flumen faciens, propè ad Cteſiphontem peruenit, vrbem præclaram, atque à Babylone in eis regionibus ſecundam: quæ præter cæteras commoditates, Regis quoque aulam & comitatum commodè recipere poſſet.

Iulianus ad Cteſiphontē vrbē venit.

Ab ea non longè Tigris fluit amnis. Quoniam autem nauibus propter eam quæ in medio eſt terrâ, Cteſiphontem peruenire non liceret, neceſſariúmque eſſet aut vrbem ipſam petere, & naues relinquere, aut nauibus retentis illam non adire: captiuo quodam quæſtioni tormêtorum ſubdito, foſſam quandam illius indicio reperit, temporis diuturnitate aggere oppletam, per quam antiquitùs nauibus ad vrbem acceſſus fuerat. Itaque quod ei obſtabat, aggere perfoſſo, Euphratem in Tigrim deriuauit, atque eo pacto exercitum vnà cum nauibus ad vrbem adduxit. Et Perſæ, cum ſplendido equitum & armatorum apparatu, & cum elephantis, in vlteriore Tigridis ripa ſeſe oſtendêre. Atque ipſe quû inter duo maxima flumina ſe clauſum, & exercitû ſummum diſcrimen adductum, ſiquidem manere ibi vellet: ſin autem reuerti mallet, per vicos & oppida, quæ combuſta iam eſſent, & rerum neceſſariarum penuria premerentur, eundum ſibi eſſe videret, præmiis propoſitis, milites ad + equeſtris certaminis ſpectaculum vocauit. D

ἱπποδρομίας

Quod quum fieret, nauium præfectos exonerare eas, & frumentû exercitus omne & impedimenta in vndas iacere iuſſit, vt milites ſeſe in ſumma rerum inopia & in medio periculo verſari cernentes, fortes conciperent animos, & ſtrenuè in prælio cum hoſtibus congrederentur.

Frumentum & impedimenta Iulianus in flumē coniicit.

Et ordinum ductoribus poſt cœnam conuocatis, milites nauibus imponere mandauit: noctúque Tigride tranſmiſſo, in ripam vlteriorem illi expoſiti, pugnam iniere. Quod vbi Perſarum quidam ſenſere, ſtrenuè eis obuiam proceſſere. Cum quibus confeſtim Romani manu conſerta, multos concidêre, multos etiam ſomno adhuc oppreſſos interemere. Ac deinde die toto ingens certamen eſt continuatum: & pluribus reiectis, nec paucioribus occiſis, ad fluuium Romani redière, & ante vrbem Cteſiphontem caſtra poſuêre.

Fortiter Romani aduerſus Perſas rem gerunt.

Cæterùm Imperatori vt vlterius procederet, E conſilium eſſe viſum non eſt: ſed magis ei, vt naues incenderentur, propterea quòd earum cauſa milites multos à pugna abeſſe oporteret, placuit. Et iam cum copiis ſuis reditum in Romani imperij ditionem maturabat, Tigride amne ad ſiniſtram relicto.

Naues incenduntur. Iulianus in Ro. ditionem regredi parat.

Ac primùm quidem in regionem fertilem, & rebus omnibus abundantem, captiuorum indicio venerunt. Deinde autem ſenex quidam, qui vitam pro communi Perſarum libertate deuouerat, conſultò vt caperetur, noſtris occaſionem præbuit. Igitur mox veluti non ſua ſponte captus, ad Imperatorê eſt adductus. Et de rebus multis interrogatus, veráque dicere exiſtimatus, ei vt ſequatur perſuadet.

In proditorē Simonem (?) viā duxē incidit.

Pollicitus namque eſt, exercitum ſe quamprimû ad Romanorum fines deducturum. Inuiam tantum quandam duorum aut trium dierum itinere regionem peragrandam, cibaria & alias res neceſſarias ferendas, & copias per ſolitudinem ducendas eſſe, dictitans. Fraude ea atq; ſeductione ſapientis ſeu potius ſophiſtici ſenis perſuaſus ſeductor, qui multos ſophiſtica ſua arte deceperat, eundû eſſe quà ſenex duceret, ſtatuit. Tridui iter progreſsi, in locos incultos inciderunt: & F vix dux tortus, conſilium ſuum, ſua videlicet ſponte propter ciues & populares ſuos, ſe ad mortem procurriſſe, cruciatúſq; omnes perferre paratum eſſe, profeſſus eſt.

Proditor p̄ditionē idocat.

In diſcrimine ſummo exercitus verſabatur, difficultate itineris & alimêtorum penuria confectus: quum ſplendida Perſarum acies derepente adeſt, & prælio ingenti commiſſo, turbidus ventus vehementer flare incipiens, dêſa nube cœlû atque ſolem obſcurat, puluerem in aerem ſublatum ventilat, caliginémq; & tenebras ingentes excitat. Et Perſicus exercitus in noſtros irruês, ſocios atque auxiliares ſecum Saracenos + haſtatos adduxerat. Horum aliquis haſta protenſa, Imperatorem grauiter vulnerat: membrana ea quæ peritoneum dicitur, & extra omnia intrinſecus tegit, ita diſrupta, vt cuſpide extracta excreméta ſanguine mixta eam ſint conſecuta. * Percuſſori ex

Saracenū Perſarū auxiliares. ‡ κοντοφόρους

* *Sozomenus, percuſſorem Iuliani poſt vulnus illi inflictum latuiſſe, & equo admiſſo fuga ſibi conſuluiſſe dicit.* [illegible]

Iulianus lethaliter vulneratur. Varia opinio de Iuliani cæde.

A Imperatoris ſatellitibus quidam caput amputauit. Imperatorem autem ita lethaliter vulnerarũ, ſcuto impoſitum, ſatellites eius in tabernaculum Imperatorium detulerunt. Portò nõnulli qui vulnus vnde peruenerit, prorſus non viderũt, à quopiam familiarium ſuorum inflictum eſſe exiſtimarunt. Atque alij quidem Perſam, alij Saracenom: ſunt qui Romanum militem eum occidiſſe affirmant, indignatum videlicet, ſicuti veriſimille erat, quòd imprudenti temeritate & glorioſa audacia tãtum perdidiſſet exercitum. Libanius ſanè Syrus Sophiſta, amicus eius intimus & præceptor, de percuſſore eius in funebri oratione, quam de eo cõpoſuit, talia ſcribit. Quis igitur eum interemerit, audire quiſpiam cupit? Nomen eius neſcio. Non hoſtem autem percuſſorem eum fuiſſe, apertum indicium eſt, quòd ex hoſtibus nemo vulneris eius nomine honorem & præmium acceperit, quum quidem Perſarum rex per præcones percuſſorem eius euocauerit: & ingentia, qui ſeſe indicaſſet, pręmia percepturus fuerit. Sed ne eorum quidem cupiditatu

Libanius de cæde & percuſſore Iuliani.

B quiſquam eſt adductus, vt facinus ſibi tantum per iactantiam arrogaret. Et multa profectò hoſtibus debetur gratia, quòd cuius facti autores non fuerunt, eiuſdem ſibi gloriam non vendicarunt. Sed nobis, vt interfectorem inquireremus, permiſerunt, quibus illum diutius viuere bono non fuit. Sunt autem iſti, qui nullis viuunt legibus. Qui quidem quod dudum ſunt conati, tum demũ quum poſſent, peregerunt: iniquitate reliqua eos cogente, cui ſub illius imperio locus non fuit: & maximè deorum cultu, cui ipſi maximè ſunt aduerſati. Libanius quidem Chriſtianum fuiſſe tranſgreſſoris percuſſorem, dicere videtur. Neque diſſentaneum eſt, aliquem ex militibus, qui ſub ſignis eius erant, hæc ſic ſecum cõſideraſſe: Quòd ſi qui olim tyrannum ſuſtuliſſet, is ab omnibus propter communem libertatem aſſerendam, aut aliquem ex neceſſarijs & propinquis vindicãdum, vel cum vitæ periculo facinus tantum auſus, laudem retulit: neque ſe quenquam reprehenſurum eſſe, ſi Dei & religionis cauſa, ſe in certum periculum conijceret. Mihi verò de his quæ dicta variè ſunt, accu-

Perſtringuntur acerbe Chriſtiani.

Percuſſor a Iuliano tanquam tyranno de liberantu cogitatio.

C ratius inquirere minimè neceſſarium videtur. Nã & Calliſtus, qui res eius heroico verſu complexus eſt, rebus bellicis expoſitis, à dæmone eum vulneratum occubuiſſe dicit. Atque is tametſi herum ſuum honore proſequeretur, hæc tamen ſcripſit. Et fortaſſe hoc ſic, quamuis ab homine poeta dictum, verum fuit. Non paucos enim Erinnyes vltæ ſunt. At enim quemadmodum veriſsima & conſtantiſsima, quæ ad nos quoque peruenit, vbique obtinuit fama, vindicta diuina Iulianum trucidatum eſſe conſtat: percuſſorémque eius, libri nobis clarum illum & magnum Mercurium eſſe produnt.

Calliſtus à dæmone Iulianum cæſum eſſe ſcripſit.

Mercurius Iuliano percuſſor.

CAPVT XXXV.

Iulianus Sabas Monachus in viſione Iuliani cædem videt.

Huius rei argumentum eſt, diuina quædam viſio, quæ Iuliano cognomento Sabæ monacho, virtute præclaro viro, eſt oblata. Qui auditis impij illius minis, ſedulò Deũ, vt quamprimùm nos ab illius tyrãnide liberaret, orauit. Et cædes ei quo D in Perſide peracta eſt die, reuelata eſt. Diſcipulis namque ſuis, cauſam ecſtaſis atque conſternationis inquirentibus, rem ipſam reuelauit, atque illi porrò alijs viri eius dicta indicarunt. Sed enim de viſione ea quum exactior inueſtigatio fieret, compertum eſt, qua hora res geſta fuerat, eadem illum eam vidiſſe. Sed & Didymus philoſophus eccleſiaſticus domicilium Alexandriæ habens, in mœrore maximo fuit, quòm propter Imperatorem, qui tam impiam ſequeretur religionẽ, tum quòd eccleſias tantopere contemni videret. Quapropter ieiunijs ſeſe macerauit, & Deum precibus inuocauit: ac ne noctu quidem alimenti quidquam ſumpſit. Propter ingentem ſanè dolorem in ſella conſidens, ſomno obrutus eſt: deinde conſternatione correptus, equos candidos per aerem diſcurrentes ſibi videre eſt viſus: & qui eis inſidebant equites, voce clara promulgantes: Renunciate Didymo, hac ipſa hora Iulianum eſſe cęſum: idipſum Athanaſio quoque magno ſignificetur: & Didymus exurgẽs cibum capiat. Quidam etiam ex ne- E ceſſarijs & amicis Iuliani, ad ipſum contra Perſas bellum gerentem via publica profectus, quum ex itinere profectionem accelerans, in locum quendam diuerteret, eo quòd domicilij alterius ibi copia non eſſet, in eccleſia quadam dormire eſt coactus. Atque ibi vigilans magis quàm ſomnians, ſicuti aſſeruit, vidit, vt circa ſe multi conuenientes (erat autem Apoſtolorum, Prophetarum & Martyrum chorus) Imperatoris aduerſus eccleſias cõtumeliam deplorarint: & quid facto opus eſſet, alius ab alio requiſierit. Et quum diu multúmque ad eum modum deliberaſſent, & veluti addubitaſſent, duos ex illorum cœtu conſurrexiſſe dixit, Artemium & Mercurium, qui alios bono animo eſſe iuſſerint, & alacritate ſingulari diuinum illum cõuentum reliquerint, quaſi ad Iuliani Imperij euerſionem ire properantes. Portò qui viſionem hanc vidit, euentum & finem eius metuens, profectionem proſequi neglexit. Ac rurſum ibi ſomno oppreſſus, eundem illum cœtum denuò vidit: eóſque qui prius magno ſtudio properantes abierant, & proxima nocte bellum Iuliano inferre crediti fue- F rant, reuerſos, alijs celerrimè renunciare, deſertorẽ necatũ eſſe, nec decœterò cauſam eſſe cur ita ſint ſolliciti. Quæ Iulianus monachus, & eccleſiaſticus philoſophus Didymus Aleaandrinus, & præterea deſertoris ipſius familiaris & propinquus viderint, talia ſunt. Neque illorum quiſquam à veritate aberrauit, quam cædes poſtea renunciata confirmauit. Quod ſi quiſpiam adhuc illum qui ſic eccleſias vaſtauerit, non diuina vindicta interemptũ eſſe contendat: ei id vaticinium perſuadeat, quod diuinus quidam vir, Libanij quidem familiaris, inſtitutis autem eccleſiaſticis probè eruditus prædixit. Quum nãque Iulianus exercitum in Perſas duceret, & Libanius illudẽs ad ſanctum illum virum diceret, † Quidnam fabri faceret filius? reſpondẽs ille: Ligneam, inquit, arcam ad mortem Imperatoris tui elaborat. Et parua interceſsit mora, quum mortuus ille adductus eſt, qui ſuperbus & inflatus gloriam Alexandri ſomniauerat, ac potius longè illum ſuperaſſe ſibi viſus fuerat. & iuxta Pythagoræ ſententiam, animarum tranſmigrationes magnificiens, ex corporum tranſmutatione Alexan-

Didymus Alexãdrinus videm.

Familiaris quoque & propinquus ipſius Iuliani apoſtatæ.

Iuliani cædes Libanio ſophiſtæ à viro Chriſtiano prædicta.
† Lepidè dictum.

Μετεμψύχωσιν, hoc eſt, transmigra-

tio animaꝝ Pythagorica à Nodo ſibi tradita, transmutatio ſicut & huius.
Iulianus à philoſopho Maximo ſeductus.

A dri animam ſe habere, atque adeò Alexandrum in corpore alio ſe eſſe, dixerat. Neque ſatis intellexit,[a] vincere quidem pulchrum eſſe: victoria autẽ per inſolentiam abuti, inuidioſum. Seduxit autem eum Maximus etiam philoſophus, qui ei adſuit, & diuinationibus quibuſdam trauſuerſum egit. Sed enim vnde ei clades ea euenerit, quodammodo ipſemet intellexit, neque prorſus calamitatis autorem ignorauit. Dicitur enim, quum è vulnere caua manu ſanguinem hauſiſſet, atque eum in cœlum veluti Chriſtũ conſpiciens côieciſſet, perinde atq; cauſam cædis ſuæ in eũ referret, vociferatus eſſe: Viciſti, Galilæe, Viciſti. Alij verò tradũt, eũ Solem natalis horæ ſuæ ⁎ inſpectorẽ, propter aſtronomicum quendam ambitum accuſaſſe, quòd Perſis auxilium tulerit, ſe autem non ſeruauerit. Et, ſiquidem verum eſt, iam moriturus, anima ſecedente à corpore, diuinius quodãmodo quam pro hominum captu potuit, oculos intendiſſe ita fertur, vt etiam Chriſtum viderit: quod ſanè affirmare nõ poſſum. non multi enim hoc dixerunt. Verum tamen id etiam veluti mendacium non refello.

Idem moriens vim vindictã Chriſti agnouit.
[a] Ἐφορον.

B Veriſimile enim eſt, & hoc, & eo adhuc multo admiranda magis accidiſſe, ne humano conſilio quæ à Chriſto nomen habet religionem conſtitiſſe, dicere quiſpiam poſſit. Atque ille ſic ſe habens, & ſanguine diffluens, disertè, ⁎ Saturare Nazarene, exclamauit. Alios quoque deos contumelia affecit, malos eos & perniciosos appellans. Præſtò ei affuit Sardis ortus medicus præſtantiſſimus, Oribaſius Lydius. Sed curam eius omnem vulnus illius riſit atque contempſit. Ita qui ſe multis ſeculis victurum crediderat, intra triduum eſt extinctus qui in Cæſaris dignitate quinquennium, in imperio autem à Conſtantij morte annos duos cum dimidio exegit. Mortuus eſt ætatis anno trigeſimo primo. Toto ſanè imperij eius tẽpore iratus Deus, varias calamitates & innumera mala Romanorũ immiſit ditioni. Siquidem terra ingenti motu concuſſa fuerit, vt neque in domibus tutò homines manerent, neque ſub dio etiam rectè verſarentur. Sub ipſius quoque imperio decantatiſſima illa vrbi Alexandrinæ calamitas accidit, quum mare vehementi æſtu côcitum, & vltra fines ſuos progreſſum,

[a] Suprema Iuliani in Chriſtũ blaſphemia.
Oribaſius Iuliani medicus.
Iuliani mors. Calamitates orbis Romani ſub Iuliano.
Terræ mot[us]. Diluuium Alexandrinorum.

C ita diluuio aridam & continentem terram inundauit, vt eo in locum ſuum regreſſo, in tectorũ tegulis ſcaphæ marinæ ſint repertæ. Vnde Alexandrini, ab eo tempore quo talis inundatio coorta eſt, diem feſtum eum peragentes, faces multas in vrbe accendunt, carminibúſq; & gratiarum actionibus iram Dei ſupplices placant, ſolennitatémq; anniuerſariam cum inſigni pietate & religione obſeruant. Siccitates etiã intenſæ eo imperatore quũ fruges extinxerunt, tum aerem quoque peſtiferũ reddidere. Quapropter hominibus rerum penuria preſſis, fames admodum excreuit: adeò vt homines ad inſolitas prorſus vitæ agendæ rationes, & ad irrationalium animantium alimenta ſint conuerſi. Famem peſtilentia eſt conſequuta, quæ corpora infeſtauit, & varios progenuit morbos, vnde plurimi mortales interiere. Iuliani res hũc habuere finem, omnibus quidem Chriſtianis, præcipuè tamen Antiochenis gratum & iucũdum: qui propter cædem eius publico inſtituto tripudio, Maximum etiam philoſophum côuiciis proſciderunt, illud accinentes, Vbi ſunt diuinationes tuæ ſtulte Maxime? Vicit Deus, & Chriſtus eius.

Siccitas ingens.
Fames.
Peſtilentia.
Antiochenorũ in Maximum philoſophum ſcommata.

D Multa autẽ capita & corpora hominum iugulatorum in ciſtis, in puteis, & in locis ſecretioribus Imperatoriæ aulæ Antiochiæ ſunt reperta, quos ille, res futuras inquirẽs, clàm mactauit. Sicuti & in oppido Carris. Nam ibi templum ingreſſus eſt, foribúſq; probè clauſtris munitis, execrãda peregit per incantationes & impoſturas magica ſacra. Mulier quoq; poſt eius mortem ibi, ita vt in ſublime ſublata & ex capillis ſuſpenſa fuerat, reperta eſt, quam futurum inueſtigans reſecuit.

Poſt mortẽ Iuliani magia eius & necromantia in publicum producta.

CAPVT XXXVI.

DE impij Principis huius morte lugubrem compoſuit orationẽ Sophiſta Libanius, quam Iulianum ſiue funebrem querelam inſcripſit, in qua multas eius laudes recenſet: & res quoque geſtas, prout viſum eſt ei, commemorat: mentionem quoq; librorum eius faciens, quos aduerſus Chriſtianos

Libanij oratio de funere Iuliani.

E compoſuit, ſacra Euangelia oppugnans, & veluti falſa ea eſſe refellere tentãs. Vbi etiam, quòd ea ludibriũ nugáſque eſſe ille demonſtrauerit, tradit. Quòd ſi alias illius res Libanius laudare conſtituiſſet, ſilentio ea præteriiſſem, & ad hiſtoriam noſtrã continuandam proceſſiſſem. Quandoquidem autem dicendi vi & arte fretus, illum & libros illius laudibus efferẽs, religionem noſtram acerbè perſtringit: iniuriam veritati facerem, niſi ipſum nugatorem eſſe oſtenderem, & ea qua nos attigit parte reprehenderem atq; redarguerem. Sed prius pauca quædam quæ in illius oratione ſunt exponam, & deinde ſententiam meam adiiciam. Quum hybernæ, inquit, noctes longiores eſſent, incumbens eis libris Imperator, qui hominem Palæſtinũ Deũ & Dei filium faciunt, ingẽti contentione & vi eos refutauit, religionémque eam riſum prorſus & nugas eſſe declarauit. Qua in re ſapientiorem ſe Tyrio ſene præſtitit. Sed hoc mihi ignoſcat Tyrius iſte, & placidè hoc dictum ferat, quòd à filio ſit victus. Hæc Sophiſta ille. Atq; ego quidem eum virum optimum fuiſſe ſophiſtam, & ab eloquentia

Falſò in ſcripſit, refutatas eſſe à Iuliano ſacras literas noſtras.
Libanij verba.

F plurimùm potuiſſe, vt oratorem egregium, ſcio. Quapropter apud omnes etiam conteſtor, illum, niſi in eadem cum Iuliano in religione fuiſſet opinione, plura etiam in illum quàm Chriſtiani dixeriot, & quidem vt hominem Sophiſtam, ſplendidius dicturum fuiſſe: quoniam & in Conſtantium viuentem quidem orationes laudatorias compoſuit, in defunctum autem inuectiuas conſcripſit. Ac ſi Porphyrius imperiale ſumpſiſſet diadema, ſcripta illius longè Iuliani libris, ſtylo ea celebrãs, vt equidem puto, prætuliſſet. Si verò Iulianus artẽ ſophiſticam exercuiſſet, eum ipſum quoque ſophiſtam non bonum fuiſſe dixiſſet: ſicuti de Hecebolio fecit, in eadem de Iuliano oratione funebri ſua. Cæterùm quum ille eiuſdem ſententiæ cum Iuliano particeps, amicúſque eius, & ſi addere libet, ſophiſta, quæcunque ei viſa ſunt, Iuliano tribuerit: age nos quoque quoad poſſumus, eum cõfutemus. ⁎ Incubuiſſe enim illum, inquit, libris, lõgioribus hyemis noctibus. Videtur autem per verbum Incumbendi, ſignificare, ſtudio illi fuiſſe, Inuectiuas ſcribere, ſicuti Sophiſtæ ſtudium collocant in ado-

Iudiciũ autoris de leuitate & vanitate Libanij.
Porphyrius & Hecebolius Sophiſta.
Refutatio verborum Libanij.
⁎ Incidiſſe.

A leſcentibus exercendis. Conſentaneum verò eſt, libros iſtos eum antea nouiſſe, quibus videlicet in ſacro aliquãdo miniſterio vſus fuerit. Et incubuit illis ſtudio & contentione diuturniore, ſed eos vi dicendi non redarguit & refellit, vt tu dicis: verùm imbecillitate potius ingenij, & defectu veritatis, vt homo facetus, & ★ ſcommatibus libenter ludens, quæ probè fundata ſunt, conuellere & traducere eſt conatus. Nam qui cum alio hoc pugnæ genere congreditur, quædam adulterans atq; deprauans, quædã de ſuo adiiciens, modiſque omnibus in re & ſententia quaq; veritatem ſuppriméa mentitur & fallit: atque odio & inimicitiis infeſtus, non facere ſolum, ſed etiam dicere hoſtiliter ſtudet: ac quæcunque ſibi inſunt mala, inimico ea ſuo imponere contendit. Sedenim quòd ambo, Iulianus inquam, & Porphyrius, quem Tyrium ſenẽ vocat, ſcommatum conſectatores fuerint, id ex libris eorum apertè oſtendemus. In Philoſophica enim, quam ita Porphyrius inſcripſit, hiſtoria, mirum eſt quantopere vitam Philoſophorum coryphæi Socratis cauillando taxet, tot in eum confi- B ctis ſycophantiis, quot neque Anytus, neque Melitus, qui illum, quòd res nouas contra leges veteres induceret, accuſarunt, vnquam excogitarunt. Atque id quidem in Socratem, quem propter temperantiam, iuſticiam, & reliquas virtutes, non ſolũ Plato & Xenophon, verumetiam reliquus philoſophorum cœtus præcipuè miratus, vt diis + charum, & ſupra hominis captum ſapientem, commẽdarunt, ille fecit. Transgreſſor verò patrem æmulatus, idem eis fecit, quibus ſucceſsit, imperatoribus.[a] Omnes namque reprehendit, & ne Marco quidem philoſopho pepercit. Adeò ſanè in Conſtantinum magnum & Conſtantium filium eius eſt inuectus, vt facile exiſtimare liceat, non aliam ob cauſam illum ſcribendi laborem ſuſcepiſſe, quàm vt iſtos proſcinderet: vtpote viros Dei amantes, & qui fortitudine, virtutibus aliis, & vera philoſophia laudem magnam conſequuti eſſent. Verùm ambos hos conuiciatores fuiſſe, ampliore probatione mihi opus non eſt. Sufficiũt enim iſta, ad certam maleuolentiæ illius animi declaratio- C nem: & paulo pòſt verbis ſuis mihi admirandus ille Gregorius ſuffragabitur, qui naturam & mores Apoſtatæ optimè depinxit. Porrò quòd etiam ante iſtos permulti doctrinæ noſtræ veritatem vi oppugnare aggreſsi ſunt, è diuinis oraculis quædã peruertentes, quædam autem ad ſenſum ſuum detorquentes, non pauci oſtenderunt, qui cum illis congreſsi, cauillationes eorum confutatas in publica monumenta retulerunt. In primis verò doctiſsimus Origenes, qui longo ante Iulianum tempore fuit, quæcunque in ſacris literis turbas ciere, aut lectores earum perturbare viſa ſunt, propè diſtinxit: ſubiectiſque contrariis argumentis, & locis quibuſque, ita vt debuit, declaratis, eorum qui eos malè & imperitè acciperent, nugas longas & ſophiſticas aggreſsiones refellit. Indicãt hoc, quæ is ad Galatam Marcellum compoſuit, & quæ ad ★ Porphyrium quem diximus luculenter reſcripſit, libellis de rebus eiuſcemodi editis, quibus propter copiam verborum veritatis effecit, vt illi quod cõtra dicerent, non haberent. Quos libros ſi non + ita curſim Iulianus legiſſet, nunquam ad cauillationes & blaſphemias ſcribendas delapſus eſſet.

Iulianus & Porphyrius ...

Socratis philoſophi accuſatores Anytus & Melitus. Hunc Porphyrius ſcommatibus proſcidit.

† Iuſtinus philoſophus & martyr Chriſti, Socratẽ & Heraclitum in eodem catalogo ſcribit, cum Abraam & Elia ...

Etiam ante Porphyrium & Apoſtatam multi Chriſtianã doctrinã & religionem taxarunt.

Origenes aduerſus Marcellum Galatam & Porphyrium Tyrium literas Chriſtianas defendit.

* Fuit Porphyrius ... Origenis apud Plotinũ magiſtrum, & vſque ad tempora Probi ...

Sedenim Iuliano ſtudio fuiſſe, vt ſcommatibus & D dicacitate vteretur, non apud eos qui ſolidam pietatis veritatem & formam tenent, ſed ſimplices & imperitos homines, ex eo ſatis conſtat. Vbi enim è ſcripturis ★ quæcunque hominum more, prout res ferunt, ad captum noſtrum, de Deo, & præcipuè de Chriſti œconomia, ſalutiſque noſtræ adminiſtratione dicta ſunt, decerpſit, & eius generis dicta quædam collegit, deinde hiſce verbis infert: Horum igitur omnium, niſi ratio quæpiam eſt, arcanam aliquam, vt ego puto, contemplationẽ habens, multas libri iſti de Deo continent blaſphemias. Hæc quidem in tertio ſuo contra Chriſtianos libro refert. In eo autem libro quem de ★ Cyniciſmo inſcripſit, quomodo conueniat ſacras fingere fabulas differens, hæc ſcribit. De rebus eiuſcemodi veritatem occultari oportet. vult enim natura occultari: & quod de Deorum eſſentia occultum eſt, nudis verbis in aures impuras coniici non ſuſtinet. Ex quibus verbis ſatis apparet, ſuſpicionẽ eum obtinere, myſticum quiddam & arcanum ſacram tegere ſcripturam. Videtur quoque indigna- E ri, non eandem ſecum omnes opinionem de hac habere. Et in Chriſtianos inuehitur, quòd ſimplicius verba oraculorum accipiant. Minimè verò propter multorum ſimplicitatem, illum tanto faſtu aduerſus ſacras ſcripturas efferri oportuit: neq; odiſſe eas aut auerſari propterea debuit, quòd quas ipſe + perperã intellexerit, nõ omnes, ſicuti ei viſũ eſſet, accepiſſent. Verùm idem ei accidiſſe videtur, quod patri & magiſtro eius Porphyrio euenit. A quibuſdã namq; Chriſtianis Cæſareæ verberatus ille, quòd iniuriam eam non benè ferret, veluti atra bile percitus, Chriſtianiſmum quidem abiurauit: eorum autem qui plagis illum affecerant odio, ad Chriſtum & Chriſtianorum ſcripturas impiè conuiciis proſcindendas eſt progreſſus: quemadmodum Euſebius Pamphili inquit, qui eius aduerſus nos compoſitos libros optimè refutauit. Iulianus autem per arrogantiam ingentem, propter ſimpliciores, impetu furioſo contra Chriſtianos concepto, eodem modo ad Porphyrij rabiem declinauit. Itaque ambo deteſtandi: quippe qui prudentes atque ſcientes impietatem complexi ſint, & volũ- F tarij propterea conſultóque admiſsi peccati ſupplicium pendant. Enimuerò Libanius, dum, veluti nos irridens, Palæſtinum hominem, inquit, Deum Deique filium faciunt: oblitus eſſe videtur, quomodo in fine eius quæ dicta eſt orationis, Iulianũ in numerum Deorum referat: primum Iuliani obitus nuncium penè lapidibus obrutum eſſe, veluti is aduerſus Deum mentiretur, dicens. Et paucis interpoſitis verbis, rurſum exclamans: O dæmonum alumne, dæmonum ſectator, dæmonum aſſeſſor. Et quamuis ille hiſce verbis aliud ſentiret, tamen non vitato cognomine ſeu æquiuoco verbo, idem dicere videtur, quæ & Chriſtiani ipſi per conuiciũ de Iuliano dicunt. Quòd ſi Sophiſta vnum hoc, vt apoſtatam laudaret, egit, dictionem certè ambiguam reiicere debuiſſet. Quod quidem alibi eũ feciſſe, apparet. Nam de verbo quodam probroſe reprehenſus, in orationibus ſuis id induxit. Verùm enimuerò quomodo Chriſtus homo Deus quoque ſit: & quod in eo apparet, homo: quòd autem intelligentia percipitur, Deus ſit: & rurſum quomodo idem homo Deus exiſtat, vtrũ-

Iulianus de ſacris libris noſtris verba ...

† Ita enim legendum etiam apud Socra. lib. 3. cap. 23. Cauſa quare Porphyrius Chriſtũ abiurarit, & in Chriſtianiſmum ſit inuectus. Contra Porphyrium Euſebius Pamphili ſcripſit. Cur Iulianus quoque à Chriſto deſciuerit. Peccatũ ad mortẽ.

Libanius Iulianum Deũ facit, dæmonũ appellans.

Idem non vitauit verbũ æquiuocum.

A que ſatis clarè diuinæ oſtendunt literæ. atque id Chriſtiani norunt. Græcæ autem ſuperſtitionis cultores, priuſquam credant, quomodo id ſcire queant? Obſtat namque illud, quod diuini ſpiritus oraculo dictum eſt: Si non credideritis, non intelligetis. Quin illos obducta veſte, pudore potius affici conueniebat, qui homines multos in deorum numerum retulerint, atq; eos quóſnam quæſo? Optandum ſanè eſſet, iuſtos eos & temperantes, aut aliter morum integritate probatos fuiſſe. Verùm contraria omnia in eis reperiuntur: quippe qui iniuſticia, ebrietate, & ſtupris probroſis vitam tráſegerint. Declarat hoc Hercules, Dionyſius, & Æſculapius: pro quorum numine dum Libanius contineè in libris ſuis iurat, non erubeſcit tamen. Atqui illorum amores inſanos & nugamenta alia, ſi per tempus referre liceret, prolixum profectò perpetuúmque ſanis & prudentibus viris mouerent riſum. Sed ad eam rem cuiuis quamprimum cognoſcendam ſuffecerit, Ariſtotelis peplú, Dionyſij corona, πολυμνήμων hoc eſt multa memorans Regini liber, & poetarum turba: qui rebus illorum expoſitis, deliramenta potius & nu- B gas quàm Theologiam poſteris reliquêre. Cæterùm Græcos procliues magis & promptos eſſe ad homines Deorum honoribus cohoneſtandos, & quidem præter decorum & rationem omnem, ex iis quæ paucis commemorabimus, ſatis liquebit. Etenim Rhodiis, quum aliquando calamitate graui premerentur, oraculum promulgauit, ſi Atym inſanorum ſacrorum in Phrygia ſacerdotem colerent, fore vt ærumna ſua liberentur. Reſponſum id tale fuit.

Idololatræ ſanctiſſimos etiam homines in deorū numerum retulerunt.

Libri Græcorum idolomaniam eorum exponentes.

Atys deus.

" *Atym implorate deum: namque alter Adonis,*
" *Alter & eſt donator opum crinitus Iacchus.*

Oraculū ſic habuit, quod Atym Phrigium, qui ſe ipſum præ amoris inſania euirauit, eiſdem cum Adonide & Baccho honoribus colere iubet. Alexandro autem Macedoni, quum in Aſiam tranſiret, Pythius dæmon, Amphictyonibus ei fauentibus, tale edidit oraculum:

Euirauit enim ſe Veneri vaga porrò. Vate. Alexander Macedo deus.

C *Supremum celebrate Iouem, celebrate Mineruam,*
" *Et diuum humano latitantem in corpore regem,*
" *Stirpis Alexandrum cœleſtis, vt ordine recto,*
" *Et mortis hominum componat legibus æquis.*

Et oraculum quidem iſtud potentiæ Alexandri aſſentans, deū illū fecit. Cleomedem verò pugilem præterire neſas eſſet, quem diuinis auctum honoribus, tali etiam ornarunt oraculo.

Cleomedes pugil deus.

Vltimus heroum Cleomedes Aſtipaleus.
Iam Deus eſt: ſacris illum veneramtor, & aris.

Quod propter reſponſum, Diogenes Cynicus & Oenomaus philoſophus oraculū Pythij Apollinis ſpreuere. Cyziceni Hadrianum Imperatorem tredecimum eſſe deum promulgarunt. Sed & ipſe * Hadrianus, amaſium ſuum Antinoum in numerum deorum retulit. Hæc ſanè ſophiſtarum præ-

Hadrianus deus. Antinous deus.

† [illegible] Sueto lib 3. cap 23 Quē Adrianus de vita Alexandri conſcripſit. For-

* *Quid loquar Antinoum, cœleſti ſede locatum?*
Illum delicias nunc diui Principis, illum
Purpureo in gremio ſpoliatum ſorte virili,
Adriani que Deo Ganymedem, non cyathos Diis
Porgere, ſed medio recubantem cum Ioue fulcro,
Nectaris Ambroſij ſacrum potare lyæum,
Cúmque ſuo in templo vota exaudire marito?
Prudent. lib. 1. contra Symmachum.

ſtantiſsimus Libanius meritò traducat, ludibriúmque & gerras eſſe rectè dicat: qui quidem, ſi quiſquam alius, & ipſe oracula deorū & μονόβιβλον hoc eſt vnicum illum librum + quem Alexandrini de Alexandri vita conſcripſerunt, maximè nouit. Atque illum etiá, ſupra eos quos diximus, [b] Porphyrium deum facere non pudet. Propitius enim, inquit, ſit ſenex Tyrius: quòd videlicet Imperatoris ſcripta illius libris præferat. Hæc ſic per digreſsionem retuli, propter Libanij Sophiſtæ contumelias, quas in noſtram euomuit religionem. Qui & ipſe poſtea dicitur diuini Baſilij conſuetudine adductus, ſuperſtitioni ſuæ nuncium remiſiſſe, & Chriſtianos factus eſſe. D

Poſſe enim pro Adriā, legendū Adrianum. b Porphyrii Libanio deus.

Libanius Chriſtianus factus.

CAPVT XXXVII.

VErum quali morum conſuetudine & corporis ſtatu Iulianus fuerit, quomodo vitam finierit, & ſeipſum deū facere voluerit, non locupletiorem adducere teſtem E poſſum, quam magnum illum in Theologia Gregorium, qui cum illo vixit, eaſdémque ſcholas frequentauit, & res eius melius quàm alius quiſquam perſpectas habuit, eaſdemque pro eo atque par fuit, riſit, atque in Inuectiuis ſuis tradidit. Igitur in Inuectiua ſecunda contra Iulianū, & Græcæ religionis ſectatores, de eo hæc refert.

Gregorius Nazianzenus de Iuliani conditione, [illegible]

" Atque hæc quidem aliis experientia & potentia
" poteſtatem adepta exhibuit: mihi verò quodam-
" modo longius antea ſunt cognita, ex quo tempo-
" re Athenis cum homine fui. Venit namq; eò quo-
" que non ita multo pòſt, quā frater eius nouas fue-
" rat contra Imperatorem res molitus, culpam eam
" à ſe amoliens. Et duplicem præ ſe profectionis At-
" ticę tulit cauſam: alteram quidem honeſtiorem, vt
" Græciæ res cognoſceret, & ſcholas Atticas vide-
" ret: alteram autem occultiorem, & paucis notam,
" vt ſacrificulis ibi & ſeductoribus de rebus eis qui-
" bus maximè ſtudebat, daret operam, impietate tā-
" ta nondum apertam obtinente libertatem. Tum
igitur non malum me, viro eo cognoſcendo, coniectorem eſſe memini. Et quamuis non vnus ex eis F
" eſſem, qui in tali arte ſunt egregij, tamen me vatē
" effecit motum eius inæquabilitas, & ſtupor maxi-
" mus: * ſiquidem qui bene conijciat, vates is per-
" hibetur optimus. Non boni ſanè hominis indicia
" mihi eſſe viſa ſunt, ceruix non conſiſtens, humeri
" quos ſubinde iactaret ac reduceret mobiles: oculi
" errabundi & vagi, furibundúmque quiddam cer-
" nentes: pedes inſtabiles, & genibus nutantes: na-
" ſus contumeliam & contemptum ſpirans: + vul-
" tus deridiculus, & idem vicium ſecum ferens: riſus
" immoderatus, & corpus cachinno cōcutiēs: nutus
" ſiue annuens ſeu renuens, ratione carēs: ſermo cō-
" ſiſtens, & reſpiratione cōciſus: interrogationes in-
" cōpoſitę, & ineptę: reſpōſiones nihilo illis melio-
" res, aliæ aliis imminentes, ſibíque minimè conſtā-
" tes, neq; ab inſtitutione liberalioris doctrinę pro-
" uenientes. Sed quid ego ſingula cōmemorē? Talē
" eum ante actiones eius eſſe vidi, qualē in actionib.
" ipſis cognoui. Ac ſi mihi adeſſent, qui tum mecū
" fuere, & me audiêre, teſtes illi eſſent, poſtquā iſta
" vidi, ſtatim me dixiſſe: Deus bone, quantū malum
Romanum fouet imperium? Prædixiq; adeò iſta,

[illegible Greek]

[illegible Greek]

D

Iuliano nihil in terris prodigioſius, aut monſtroſius.

A & me falſum vatem eſſe optaui. Et melius profectò id fuiſſet, quàm vt ſic orbis noſter tantis oppleretur malis, & tale in eo exiſteret portentũ & prodigium, quale antea nunquam: cùm quidem multæ aquarum vulgatæ ſint eluuiones, multę exuſtiones, multæ concuſsiones & hiatus terræ, præterea hominum inhumanæ & feræ ſpecies, monſtroſæque & miſtæ nouo prorſus & inſolito modo naturæ. Verùm dignum quoque tanta vęcordia & importunitate exitum tulit. De quo non vna extat opinio, quòd alij aliud dicant & circumferant, tam qui pugnæ affuerunt, quàm qui ab ea longius abfuerunt. Quidam, à Perſis eum iaculo confoſſum eſſe dicunt, cùm temerè incompoſitis excurſionibus, non ſine ſtoliditate nunc huc nunc illuc perequitans, vteretur. Sunt qui tale quiddam de eo memorant. ✶ In tumulũ eum editiorem cõſcendiſſe, vt quaſi è ſpecula exercitum luſtraret, & quantum ex eo bello copiarumupereſſet, cognoſceret. Atque quum ingens ei, ſpéque adeò ſua amplior multitudo eſſe viſa eſſet, ita eũ dixiſſe: Quàm

Opiniones variæ de Iuliani cæde.

B graue futurum eſt, ſi omnes iſti in Romanorum ditionem redeuntur? Quo eius verbo, tanquam illis ſalutem inuidentis, militem quendam qui id excepit commotum, quòd iram nõ perferret, nulla ſalutis ſuæ ratione habita, enſe latus eius perfodiſſe. Alij porrò id auſum eſſe dicunt, ex barbaris ridiculum quendam ex eis hominem, qui exercitum, vt in mœrore ſolatio, & in compotationibus ludibrio ſint, ſequi ſolent. Nonnulli etiam cædis eius laudem Saraceno cuidam tribuunt. Verùm vtcunque ſe res habeat, vulnus quidem certè ille lethale accepit, orbi vniuerſo lætum & ſalutare. Et ictu vno multorum extorum, quibus male crediderat, perſoluit pœnas. Mirum ſanè eſt, quomodo vaniſsimus ille, qui per aruſpicinam omnia ſe noſſe putauit, vnum hoc, plagam ſcilicet extorum & viſcerum ſuorum non perſpexerit. Cæterùm illud quoque hominis factum minimè prætereundum videtur, quòd inter alia multa maximum dæmoniacæ ipſius mentis eſt indicium. Iacebat in fluminis littore, grauiter ex vulnere laborans, & quod multos ante ſe gloriam eſſe conſecutos ſciret, ita

Ridetur Iuliani haruſpicina.

C vt plus quàm homines atque adeò Dij eſſe crediti ſint, propterea quòd arte quapiam ex hominũ medio ſublati fuerint: eiuſcemodi & ipſe laudis atque opinionis amore captus, ſimul quòd eum huiuſcemodi mortis generis & turpitudinis, in quam per inconſultam temeritatem inciderat, puderet: quid rogo molitur, & quid agit? ✝ neque enim cũ vita etiã improbitas extinguitur. Conijcere ſe in amnem conatur: in cœpto tam arcano fidis quibuſdam adiutoribus, & perinde atque in re quapiam diuina, ſacerdotibus vſus. Et niſi ex Imperialibus eunuchis quidam conſilio eo deprehenſo, aliiſque propter flagitij odium communicato, impetum talem prohibuiſſet, extitiſſet ex ea clade apud imperitos hominea nouus Deus. Et quæ deinde ſequuntur. Mortuum eum [a] mimi & homines ridiculi, cum omni ſcenica fœditate duxerũt, funúſque eius proſequuti ſunt, tibiis canentes, & ſaltitantes, religioníſque abiurationem, belli cla-

Οὐδὲ γὰρ τῷ βίῳ συναποσβέννυται ἡ πονηρία.

Diuinitatẽ Iul. anno moriturus affectauit, clam ſe in amnem conijcere volens.

Diuinitas ei tributa eſt deorum ſuorũ reſponſis, ſicuti hoc Oraculo edito declarans, quæ ex Suida excerpta, ad finem huius libri ſunt annexa.

[a] *Apud Socrat. eſt, Iulianum equo inſidentem, & quidem propter rerum ſecundarum ſpem & fiduciam enormem, quum circum militares copias obequitaret, eas ad fortitudinem cohortando, ex improuiſo haſta percuſſum eſſe, quæ brachiũ & latus eius perfoderit.*

D dem, & mortem ipſam, probroſè ei obiicientes. Quid enim mali paſſus non eſt? quid verò non audiuit earum rerum, quas gens id hominum iuueniliter audet? quod iniuriam pro arte habet: donec eum Tarſenſis vrbs excepit, neſcio quomodo, aut quam ob cauſam ad contumeliam talem condemnata. [b] Ibi ille tumulum habet inhonoratum, & ſepulchrum exectandum maximè & deſpuẽdum, neque pij alicuius oculis conſpiciendum. Et ſicuti ego quidem de quopiam audiui, ne ſepulchrũ quidem eum recepit: verùm quæ eius cauſa commota eſt terra, cadauer eius excuſsit atque reiecit, vt hoc ſit futurorum ſuppliciorum quaſi quoddam prælu dium. Et quidem ſic qui imperauerit, ſic bellum geſſerit, ſic quoque turpiter vitam finiuit.

a Funus Iuliani.

b Iuliani Tarſi tumulatum.

CAPVT XXXVIII.

Poſtridie autem & milites & exercitus duces Iouinianum imperatorem renunciant, virum quùm rebus aliis, tum vera pietate illu-

Iouinianus Imperator declaratur.

E ſtrem, prorſúſque forma & ſtatura corporis imperio dignũ. Qui tribunus antea fuerat, quum Iulianus optionem militibus offerret, vt vel Diis ſacrificarent, vel cingulum militiæ & dignitatis deponerent. Atq; ille alterum hoc facere maluit, quam impiæ iuſsioni patẽte. Iulianꝰ porrò neceſsitate ✝ quod tãtopere vrgebat belli adductus, ſecum hunc, vt ducem optimum, cum aliis in Perſidem duxit. Tum autem in hoſtili regione, vt aliis præſtantior, Imperator lectus, dignitatem eam reiecit, & inſignia Imperatoria non recepit: [a] non poſſe ſe dicens, qui Chriſtianus ſit, imperare viris, qui Græciſſare, ſuperſtitionéſque ſectari didiciſſent, donec vna omnes voce Chriſtianos ſe eſſe ſunt profeſsi. Cæterùm in errore medio & rerum omnium turba à Iuliano relictus, quòd exercitus priore Imperio conſternatus eſſet, rerúmque neceſſariarum inopia premeretur, neceſsitatem ſibi impoſitam eſſe cognouit, vt bellum pacificatione tranſigeret. ✝ Quapropter loca quædam imperij Romani, Syriam ſcilicet, & quæ in Meſopotamia eſt Niſibim, ex pactis

† Iouinianꝰ cũ Perſis de pace tranſigit, & Syriæ partem, Niſibimque eis concedit.

Quam vero Græci Antiochiæ nouiſsimè ex agitarunt; ſimul ex Suida, poſt finem huius libri eſt annotatum.

a Imperatorem Chriſtiano vox egregia.

F conuentis, Perſis conceſsit, & bellum id ſoluit. Quod quidem non è dignitate Imperij ille, neceſſariò tamen fecit, vt qui nõ Imperij, ſed cladis ſucceſſor eſſet. Ac niſi hoc feciſſet, & niſi Perſæ moderatè ſe gerentes, & proſperum rerum ſucceſſum certo fine claudentes, aut aliud quippiam metuentes, conditiones pacis tam humanas & inopinatas propoſuiſſent, nihil profectò obſtitiſſet, quin ex eo bello ✝ ne nuncius quidem, quod dicitur, cladis incolumis euaſiſſet. Quare neceſsitate adactus vt neruos ſuos Romano Imperio conſeruaret, cõditionibus turpibus atque indignis cum hoſtibus decidit: temeritate magis proximi Imperatoris, quàm ſua aut militum ſuorum timiditate. Me quidẽ iudice periniquus fuerit, qui illo relicto, culpã eius pacificationis in hunc conferat. Seges enim ſatoris potius quàm meſſoris eſt: & incendiũ non eius qui id extinguere poſsit, ſed qui id ſemel excitarit, eſſe creditur: quódque apud Herodotum eſt, Calceum quidem iſtum conſuit Hiſtiæus, induit autem Ariſtagoras.

Gregorij Nazanzeni hæc verba ſunt. Theodoretus trecennales inducias pactas eſſe ſcribit.

† μηδὲ πυρφόρον, τὸ λεγόμενον, λειφθῆναι.

Iuliani culpa, non Iouiniani, pernicioſa cũ Perſis de bello eſt tranſactio.

A

CAPVT XXXIX.

Iouinianus Chriſtianos in integrum reſtituit.

Imperator Iouinianus experientia edoctus, diuina vindicta Iulianum grauibus malis afflictũ eſſe, ad omnes vbique præfectos ſcripſit, vt cunctos liberè rem diuinam facere, conuentus cogere, & Deum ex animo colere paterentur: & vt vna in imperio Romano obſeruaretur fides & religio, Chriſtianorum videlicet. Itáque priſtina eccleſiis reddidit. Et quæcunque clero, viduis & virginibus dudum à Conſtantino & filiis eius, diuini † cultus augendi gratia cõceſſa, legibúſque firmata, à Iuliano autem propter ſummum eius in fidem noſtram odium, peſſimo conſilio adempta & acciſa fuerant, priuilegia & beneficia reſtituit. Ad præfectum prætorio quoq; generalem dedit conſtitutionem, vt deinceps capitaliter in eum animaduerteretur, qui ſacram virginem non dicam rapere, ſed attentare tantummodo, iungendi matrimonij cauſa, aut oculos impudicos ei adiicere auderet. B Eámque legem vt promulgaret, adductus eſt, quòd homines quidam improbi atque impudici, ſceleſtas atque inceſtas huiuſmodi nuptias, vel vi illata, vel perſuaſione adhibita, virginibus corruptis, contraxerant: ſub Iuliani imperio, impotenti conſuetudine & fœda libidine flagitia talia audere permittente, & religione rum noſtra periclitante. Itaque eccleſiæ Dei ſurſum ſunt apertæ: Græcorum autem templa clauſa, & ipſi dij terræ cauernas & receſſus ſubiere. Et qui ad id vſque tempus vilibus lacernis vſi fuerant, ad communem rediere veſtitum. Quæ publicè fieri conſueuerant libationes & ſanguinariæ contaminationes, quibus ſub Iuliano ad ſatietatem abuſi erant, finem ſuum habuere. Quicunque autem epiſcopi ab Iuliano reuocati ab exilio non erant, tũ reducti, domum quiſque ſuam rediit.

Conſtitutio Iouiniani, qua matrimonium ſacratiſsimarũ virginũ prohibetur. l. Si quis. C. de epiſco. & cler.

Chriſtianiſmus refloreſcit. Idolomania pellitur.

Epiſcopi exules reuocantur.

† Conſtitutione publicè propoſita, Iouinianus reſtitui eccleſiis annonam iuſſit. Verùm quòd fames grauior propter Iuliani impietatẽ tum graſſaretur, & frumentum ægre penderetur, τριτημόριον, hoc eſt, tertiam eius partem clero exhiberi curauit. C *Quumprimum autem fames ſæuire deſiiſſet, integrum ſe frumenti numerum eis præbiturum eſt pollicitus. Theodoritus lib. 4 cap. 4.*

CAPVT XL.

Quæſtiones de fide iterantur.

Paulo deinde pòſt, eccleſiarũ præſides quæſtiones de dogmatibus rurſus mouerunt. Nam ſub Iuliani Imperio, quòd fides omnino periclitata eſſet, quieti omnes eſſe perſeuerauerãt: cõmuniter precibus Deum, vt religionem à tanta liberaret tyrannide, implorantes. Ita enim quodammodo natura hominum fert, vt inter ſe quietem, aliunde eis diſcrimine imminẽte, ciues agitent: at ſi pacem cum exteris habeant, ſeditiones domi concitent. Sedenim eccleſiarum antiſtites, quòd Principis pietatem noſſent, præoccupandum ſibi eum eſſe ſtudio magno putabant. Et pro ſe quiſque omnes, Imperatorem ad factionis ſuæ fidem acceſſurum, proindéque ſe illius autoritate maiorem libertatem contra eos qui ſibi aduerſati viderentur, habituros eſſe credebant. D At ille iam inde ab initio τῷ ὁμοουσίῳ conſubſtantialis profeſsioni addictus fuerat, & id tum manifeſtè præ ſe tulit. Primi omniũ affuere Macedoniani, qui quidem hæreſim eorum qui ἀνόμοιοι, hoc eſt inæquales dicebantur, reiiciebant, & τὸ ὁμοιούσιον æquiſubſtantiale pro τῷ ὁμοουσίῳ cõſubſtantiali recipiebant. Et libellum ij Imperatori obtulerunt, in quo Deo gratias de Imperio eius agebant: ac deinceps petebant, vt eis qui inæqualitatem aſſerebant, ex eccleſiis expulſis, ipſis illæ gubernandæ committerẽtur. Præterea vt vel ea quæ Arimini & Seleuciæ ſtatuta fuerant, firma manerent: & quæ a nonnullis per vim contra ea acta erant, irrita eſſent: vel priore ſchiſmate atque diſsidio durante, epiſcopis omnibus quocunque vellẽt loco conuenire liceret. In quo ✶ cõuentu ne quis profanus adeſſet: néue finem ſuum conſequeretur, ſi quis ſeorſim quidquam egiſſet, aut fallere inſtituiſſet, ſicuti ſub Conſtantio factum eſſet, rogarunt. Illud quoque ſignificarunt, ſe citra Principis voluntatem, in aulam & comitatum Imperialem, ne moleſti eſſe viderentur, non venturos. E Sin id eis permitteretur, perlibenter id facturos eſſe ſumptibus & iumentis propriis, oſtenderunt. Qui verò Principi ita ſupplicarunt, fuere, Baſilius Ancyranus, Syluanus Tarſenſis, Sophronius Pompeiopolitanus, † Pauſinicus Zelenus, Leontius Comanenus, Callicrates Claudiopolitanus, Theophilus Caſtabalenus, & alij. Imperator libello ſupplici accepto, reſponſum eis non dedit, ſed illud tantum dixit: † Ego contentionis ſtudium odi, concordiæ autem aſſectatores vnicè amplector & amo. Quod dictum vbi ad aliorum quoque aures peruenit, intentionem contentionis laxauit, & vt Imperatoris conſilium ſuccederet, effecit. Altercationis namque ſtudium, eorum qui Acacij autoritatem ſequebantur, & ſemper opiniones ſuas ad principum arbitrium apertè accommodabant, deprehenſum eſt. Nam quum Meletium Antiochiæ epiſcopum apud Imperatorem, qui tum ibi erat, in magno precio eſſe viderent, cum eo collocuti, vt rurſum Antiochiæ Synodus celebraretur effecere. F Meletius autem is fuit, qui paulo antè ab eis ſeiunctus, ad τὸ ὁμοούσιον cũſubſtantialis profeſsionem acceſſerat. Itaque concilio Antiochiæ Syrorum coacto, Nicænam fidem, vt ſcilicet citra controuerſiam ὁμοούσιος Conſubſtantialis patri filius diceretur, ſtabiliunt atque confirmant. In ea Synodo fuere, diuus, quem diximus, Meletius Antiochenus antiſtes: Euſebius Samoſatenus, Pelagius Laodiceæ Syrorum, Acacius Cæſareæ Palæſtinæ, Ireniõ Gazæ, Athanaſius Ancyræ, per Orphitum & Aetium presbyteros, Titus Boſtrenſis, atque alij plures ✶ epiſcopi, viri inſignes. Ea re acta, ad Imperatorem quoque quæ decreuerant ad hunc modum ſcripſere. Piiſsimo, Deique amantiſsimo Domino noſtro Iouiniano, Victori, Auguſto, quæ Antiochiæ epiſcoporũ ex diuerſis prouinciis cõuenit Synodus. Quòd pietas tua, Princeps, Eccleſiaſticam pacem & concordiam conciliare ſtuduerit, & ipſi probè nouimus, Dei amantiſsime Imperator. Quòd verò & caput eiuſcemodi vnionis & ſignũ veræ & rectæ fidei eadem bene perceperit, & id quoque non ignoramus. Quapropter ne

Factiones Chriſtianorũ Imperatorẽ ad partes quaque ſuas pertrahere nituntur.

Macedoniani Iouiniano ſupplicant.

✶ μηδενὸς ἄλλου κατακούοντος.

Supplicãtiũ nomina.

Zela & Comana oppida Cappadociæ Plin. Præclariſsimum Iouiniani verbum. Socrates habet Paſinic✶.

† Ἐγὼ, ἔφη, φιλονεικίαν μισῶ, τοὺς δὲ τῇ ὁμονοίᾳ προστρέχοντας ἀγαπῶ καὶ τιμῶ.

Synodus Antiochena, in qua Nicænũ Symbolum ſtabilitur.

✶ eorũ nomina ſunt apud Socrat. lib 3. cap. 25.

Synodi eius ad Imperatorẽ ſcriptũ.

A & nos inter eos recenſeamur, qui dogmata veritatis adulterando depraoant, ad pietatẽ tuam referimus, nos dudum celebratæ ſanctæ Nicænæ Synodi fidei profeſsionem recipere, atque tenere. Et quod in ea quibuſdam peregrinum & inſolens videtur eſſe verbum ὁμοούσιον conſubſtantiale, id nos, certam à patribus accepiſſe dicimus interpretationem. Significat id enim, ex ſubſtantia patris filium eſſe genitum, & æqualem eſſe ſubſtantia filium patri. Neque enim quaſi perpeſsio quępiam, in ineffabili generatione intelligitur: neque iuxta vſum aut cõſuetudinem aliquam Græcorum, ſubſtantiæ verbum accipitur. Sed ad Arium, qui non exiſtentibus nobis filium impiè producere auſus eſt, euertendum, id vſurpatur. Quemadmodum & nunc qui exorti ſunt ἀνόμοιοι, hoc eſt, inæquales, grauiore adhuc audacia & temeritate ad eccleſiaſticam concordiam peſſundandam, impudenter feruntur. Relationi autem huic noſtræ etiam ſubiunximus exemplum ipſius Nicænæ fidei, ab ipſis qui eam promulgarunt epiſcopis editæ: quam ſa-B nè & complectimur. Eſt autem talis. Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem: & reliqua ipſius formulæ, ſine mutatione omni, ita vt conuenit, allegata. Atque epiſcopi quidem qui Antiochiæ conuenerant, hæc decreuerunt, diſertis verbis Nicænam fidem confirmantes.

Significatio verbi Cõſubſtantialis.

CAPVT XLI.

Athanaſius cum Iouiniano Antiochia fuit.

TVm verò & Athanaſius cleri Alexandrini epiſcopus, de amicorum conſilio Antiochiam profectus cum Imperatore fuit: atque ibi rebus quas oportuit ei ſuggeſtis, Alexandriam rediit. Sunt autem qui dicunt, ab Imperatore potius eum euocatum eſſe, vt illi quæ de religione agenda eſſent, exponeret. Et quum ibi res eccleſiæ riè conſtituiſſet, & certa apud Imperatorem fidei fundamenta ieciſſet, domum reuertiſſe. Qui autem Antiochiæ Arianorum hæreſi præfuit Euzoius, vt opinionis ſuæ ex Eunuchis quidam nomine Probatius eccle-C ſiæ Alexandrinæ præficeretur, maximo ſtudio contendit. Atq; eam ob cauſam Euzoij ſuaſu Alexandrinus quidam Lucius presbyter à Georgio creatus, apud Imperatorem Athanaſium vehementer criminando detulit, quòd temporibus ſuperioribus in epiſcopatu ſuo ſemper reus actus, & à prioribus Imperatoribus exilio vt ſeditionis & diſcordiæ autor mulctatus fuerit, & proinde alium Alexandrinis epiſcopum dari petiit. Iouinianus autẽ, quẽ non latebat Arianos hoſtili planè in illum eſſe animo, criminibus eis minimè motus, Lucium quietum eſſe, Probatium autem & reliquos eius Eunuchos, veluti turbæ talis autores, modeſtius ſe gerere iuſsit. Athanaſium porrò quum ſibi temporis eius conſuetudine amiciſsimum feciſſet, in Aegyptum remiſit, eccleſiáſque ei & populum ibi arbitrio ſuo inſtituendum commiſit. Porrò plurimùm is virum eum laudaſſe dicitur, propter virtutem, & vitæ innocentiam, orationis etiam feſtiuæ venuſtatem, prudentia quadam admiranda temperatam: & propter ea quæ is de religione noſtra ritè decreta, in ſcripta retulit.

Euzoius laborat, vt Probatius Eunuchus Alexandrinis creetur epiſcopus.

Athanaſius apud Imperatorem accuſatur.

Accuſatores nihil agunt.

CAPVT XLII. D

SEd enim Athanaſius Alexãdriam cum eo, quo par erat, honore reuerſus, quòd ei Imperator ſignificauerat, vt ad ſe certam irreprehenſibilis fidei formulam mitteret, Synodo prouinciali coacta, & ſpectatiſsimis quibuſque epiſcopis ad ſe euocatis, Principi, vt Nicænam fidem inuiolatam atque integram, quæ ſcilicet Euangelicis dogmatibus conueniat, ſeruaret, reſcripſit. Verùm nihil obſtat, quin vtilitatis eorum gratia qui iſta legent, epiſtolam eius de verbo ad verbum hic apponam. Ea ſic habet. Piiſsimo & humaniſsimo Victori Augusto Iouiniano, Athanaſius & reliqui epiſcopi, qui nomine omnium Aegypti & Thebaidis & Lybiæ cõuenerunt epiſcoporum. Admodum, Dei amãtem Imperatorem, diſcendi ſtudium, cœleſtiúmq; rerum deſiderium decet. Sic namque quùm cor in manu Dei habebis, tum imperium in pace multorum curriculis annorum adminiſtrabis. Quum E igitur cognoſcere à nobis pietas tua catholicæ eccleſiæ fidem velit, gratiis Deo de tali animo tuo actis, viſum nobis eſt præ omnibus aliis, pietati tuæ à patribus Nicęæ promulgatam fidem in memoriam redigere. Qua nonnulli proculcata, nobis quidem illi varias moliti ſunt inſidias, quod hęreſim Arianam ſequi noluerimus: authores autem ſectarum & diſsidiorum eccleſiæ vniuerſali extitere. Ipſa ſanè vera & pia in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum fides, aperta eſt & manifeſta omnibus, ex diuinis ſcripturis cognita atque collecta. In qua ſancti homines perfectionem conſecuti atque conſummati, egregiè martyrio ſunt deſuncti: & nunc corporum vinculis ſoluti, in Domino conquieſcunt. Et permanſiſſet illa incorrupta, niſi quorundam hæreticorum improbitas immutare eam atque deprauare fuiſſet auſa. Arius ſiquidem, & populares eius, corrumpere illam, & impietatem aduerſus eam † ſubintroducere conati ſunt: filium Dei ex non exiſtentibus, & creaturam factúramque, & mutationi obnoxium eſſe dicentes. Ac multos profectò per hæc ſeduxerunt, adeò F vt etiam qui viderentur eſſe aliquid, in illorum abrepti ſint blaſphemiam. Sed enim ſancti patres maturè illis obuiam euntes, ſicuti diximus, concilio Nicææ coacto, Arianam quidem hæreſim anathemate confoderunt, catholicæ autem & vniuerſalis eccleſiæ fidei profeſsionem in ſcriptum retulerunt: vt ea ipſa vbique deprædicata, ſuborta extingueretur hæreſis. Et lecta illa eſt atque celebrata in eccleſia omni. Cæterùm quum renouare Arianam hæreſim nunc quoque volentes, nonnulli quidem à patribus Nicææ promulgatã fidem abrogare audeant, quidam autem præ ſe quidem obtentu quodam ferant profeſsionem eius, re ipſa verò eam negent, perperam τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale interpretantes, qui blaſphemia etiam Spiritum ſanctum expetunt, eo quòd creaturam eum per filium factam & conditam eſſe dicunt: neceſſariò ad pietatem tuam, eam ipſam Nicænam fidei profeſsionem, detrimento eo quod ex huiuſmodi blaſphemia multi populi capiunt, perpenſo, mittendam eſſe duximus, vt pietas tua quàm

Athanaſij de conſeſſione verũ ſacrũ ſententia ad Iouinianũ, de ſinceriore fidei profeſsione ſcriptum.

Arij hæreſis.

† ἐπισπείρειν

Macedonianorũ hæreſis.

A accuratè ea ſcripta ſit, cognoſcat, & quantum à veritate aberrent, qui præter hanc aliud docent, videat. Illud ſcito Chriſtianiſsime Auguſte, à ſeculo hanc eſſe prædicatam fidem. Et hanc ipſam profeſſos eſſe, qui Nicææ conuenere patres. Atque etiamnũ ſuffragiis ſuis eam cõprobare omnes quæ paſsim ſunt eccleſias, ĩ Hiſpania, & Britania, & Gallia, & † Germania, & Italia omni, & Cãpania, & Dalmatia, Myſia, Macedonia, & cuncta Græcia, in Aphrica tota, in Sardinia, Cypro, Creta, Pamphylia, Lycia, Iſauria, in Aegypto omni, Libya, Ponto, & Cappadocia, atq; hiſce vicinis terris. Ipſas quoque Orientis eccleſias, paucis exceptis quæ cum Arianis ſentiunt. Omnium enim earum quas recenſuimus comperta nobis eſt ſententia, quòd ab eis epiſtolas habeamus. Et ſcimus, Dei amantiſsime Auguſte, quamuis pauci quidam fidei iſti aduerſentur, nihil tamen eos præiudicij afferre poſſe orbi vniuerſo. Atque illi longo iam tempore ab Ariana infecti lue, contentione etiam maiore nũc veræ reſiſtunt pietati. Et vt pietas tua fidem Nicę-
B nam cognoſcat, quamuis antea cognitam, attamẽ ſicuti ea à trecentis decem & octo epiſcopis eſt promulgata, ſubiungere literis hiſce volumus. Eſt autem talis. Credimus in vnum Deũ patrem omnipotentem, omnium viſibilium & inuiſibilium factorem. Et in vnum Dominum Ieſum Chriſtũ, filium Dei, genitum ex patre, vnigenitum, hoc eſt ex ſubſtantia patris, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero: genitum, non factum, conſubſtantialem patri, per quem omnia facta ſunt, quæque in cœlis ſunt, quæque in terris. Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem, deſcendit: & incarnatus homo factus, & paſſus eſt: & reſurrexit tertia die, aſcendit in cœlos, venturus iudicare viuos & mortuos. Et in Spiritum ſanctum. Eos autem qui dicunt, fuiſſe aliquando quum non fuerit, & quòd ex non exiſtentibus factus ſit, aut ex alia ſubſiſtentia vel ſubſtantia, aut quòd creatus vel mutabilis vel alterabilis ſit, anathemate ferit ſancta catholica & Apoſtolica eccleſia. In hac fide, Dei amantiſsime Auguſte, vt diuina & Apoſtolica, neceſſariò acquieſcẽdum.
C Neq; ea à quopiã mouẽda, aut mutãda venit, perſuaſionis aut cõtẽtionis verbis vllis. Id quod Ariomanitæ primùm fecerunt, ex nõ exiſtentibus filiũ Dei eſſe, & fuiſſe aliquando quũ non fuit, & cõditum creatúmque atque adeò mutationi obnoxiũ eſſe dicentes. Quam ob cauſam etiam, ſicuti antea diximus, Synodus Nicæna anathemati ſubiecit hæreſim eam, verámque fidem promulgauit. Non enim ſimpliciter patres illi æqualem patri filium dixerunt, ne ſimpliciter Deo æqualis, ſed ex Deo Deus verus eſſe crederetur. Sed & ὁμοούσιον con-

Symbolum Nicænum.

Anathema in Arianos.

ſubſtantialem adiecerunt, quòd id proprium ſit D germani, verique ex vero & natiuo patre filij. Nõ etiam illi Spiritum ſanctum alienarunt à patre & filio: ſed potius eum cum patre & filio conglorificarunt, in vna ſanctæ Trinitatis fide, propterea quòd vna etiam ſit in ea ipſa ſancta Trinitate diuinitas. Hiſce literis Imperator lectis, ſolidè eſt cõfirmatus: & quam de rebus diuinis obtinuit affectionem & ſententiam, apertè ſtatim declarauit. Qui enim Conſubſtantiale profeſsi ſunt, eos obſeruauit, & liberaliter muneratus eſt. Illud quoque is propoſitum habuit conſilium, vt perſuaſionu potius quam vi, inter diſsidentes contentionis dirimeret ſtudium: nec cuipiam, qualemcunque tandem conſectaretur fidem, moleſtiam faceſſeret, neque quicquam ad charitatem ſummam faceret reliqui. His verò qui ad concordiã & vnanimitatẽ eccleſiam reducere ſtuderent, maximum exhiberet honorem. Id illum feciſſe, de eo non ſolũ Chriſtiani, verumetiam qui apud Græcos celebris habetur, Themiſtius philoſophus teſtatur, in oratione ad eum ſcripta, quam Conſularem nominauit. E Virtutibus enim eius commemoratis, diuiniſque additis laudibus, eo illum nomine potiſsimùm efferſt, quòd vnicuique quam vellet, religionem ſequi permiſit. Qua re illum impotentem adulatorum aſſentationem fregiſſe dicit: quos perquàm facetè & luculenter irridens, ex moribus eorum deprehendi ait, purpuram ipſos magis quàm Deũ colere: neque aliqua re ab Euripo differre, nunc huc nunc illuc, atque in contrarium adeò momentum refluente.

Chriſtianæ Iouiniani Imperatoris virtutes.

Themiſtius Iouinianũ laudator. Conſularis eius oratio.

Præclarè adulatorũ naturam notauit Themiſtius.

CAPVT XLVIII.

AD hunc modum Iouinianus, audaciam eorum qui tum nugamentis ſuis turbare eccleſiam conſtituerant, compeſcuit. Et Nicæna fides longo, quod interuenit, tempore oppugnata, ſub imperio eius ad priſtinam rediit gloriam & profeſsionem. Verùm ſucceſſus is, ne ea ad ſimilem rurſus recideret turbam & confuſionem, minimè futurus erat F diuturnus. Non enim eis rebus, quæ eccleſiæ ſub Conſtantio accidẽre ſolis, magni illius patris Antonij diuinatio ad exitum ſuum peruenit: ſed reliquum adhuc ad improbitatem explendam aliquid fuit, quemadmodum id poſtea ærumnæ ſub Valentis imperio toleratæ oſtenderunt. Prinſquam enim ſub Conſtantio Ariani eccleſiis regendis primas obtinerent, in ſomnis videre ſibi viſus eſt admirandus ille & magnus Antonius, multos cum impetu in ſanctius ſacrarium inferri, atque ibi ſalientes calcibúſque ſu petentes, ſacram euertere menſam. Quum autem euigilaſſet, ſomnium id retulit & expoſuit: futurum ſcilicet, vt adulterinorum monſtroſorúmque dogmatum confuſio Eccleſiam DEI occuparet, & alienæ doctrinæ aſſertorum inſultus ſacram peſſundaret menſam. Porrò non vanam fuiſſe, aut mendacem viſionem, ſimul & interpretationis eius prædictionem, quæ deinde ſubſecuta, & poſtea etiam imperante Valente acta ſunt, ſatis declararunt. De his ſatis.

Magnus Antonius monachus in ſomnis perniciem eccleſiaſticos tumultus, qui ſub Conſtantio & Valente acciderunt, præuidit.

† Germaniam noſtram inter alias Europæ regiones catholicã orthodoxámque in Chriſtum Ieſum, non ita longe poſt aſcenſionem eius tempore, integrè coluiſſe fidem, illuſtre eſt apud Irenæum libro 1. contra hæreſes teſtimonium, ita ſcribentem: Nam etſi in mundo loquelæ diſsimiles ſunt, ſed tamen virtus traditionis vna & eadẽ eſt. Et neque hæ quæ in Germania fundatæ ſunt eccleſiæ aliter credũt, aut aliter tradunt: neque hæ quæ in Hiberis ſunt, neque hæ quæ in Celtis, neque hæ quæ in Oriente, neque hæ quæ in Aegypto, neque hæ quæ in Libya, neque hæ quæ in medio mundi ſunt cõſtitutæ. Sed ſicut ſol creatura Dei in vniuerſo mundo vnus & idẽ eſt, ſic lumẽ, & prædicatio veritatis, vbique lucet & illuminat omnes homines, qui volunt ad cognitionem veritatis venire.

Iulian' Tarſi ſepelitur.

A Imperator autem Iouinianus celeritate magna Antiochia diſcedens, Conſtantinopolim contendebat. & Tarſum quum veniſſet, Iuliani ibi corpus, iuſtis funeralibus peractis, ſepeliit: non conſultò, ſed caſu potius quodam & errore, cadauere eius ex aduerſo tumulo ei qui Maximini continebat oſſa, ita condito, vt via publica vtrunque ſepulcrũ dirimeret. Ibi verò Conſul quoque renunciatus, Conſtantinopolim proficiſcens, ad Boſporum venit, in locum cui Dadaſtana nomen eſt, Galatiæ & Bithyniæ limitem. Vbi Senatus ei occurrit, & quẽ diximus, Themiſtius, conſularem de eo editam orationem recitauit: quam poſtea in vrbe Conſtantinopolitana etiam magna cum libertate publicauit. Frigus autem ingens inualuit: & Imperator in diuerſorio quodam auidius copioſiore ſumpto cibo, in cubiculo, quod nuper admodum calce erat incruſtatum, ſe cõfeſtim ad ſomnum capiendum compoſuit. Et quòd ex igne largius accenſo tepor humorem ex parietibus recens dealbatis eliceret, atque is ſenſim ſe per nares inſinuans, meatus per

Iouiniani mors.

B quos accipitur & redditur ſpiritus, obturaret, ſtrãgulationem Imperatori attulit: vnde mors eſt cõſecuta. Circiter octo menſes in Imperio tranſegit, vir bonus & honeſtus: ſub quo & eccleſiaſticæ & publicæ res proſperos habituræ fuerant ſucceſſus, niſi per aduerſam prorſus fortunam, repentina mors, quę illum oppreſsit, tantum bonum Romanorum Imperio inuidiſſet. Obiit autem ſuo & Varroniani filij, quem Illuſtriſsimum Ancyræ in Galatia renunciauerat, conſulatu, decimoſeptimo menſis Februarij die, ætatis anno trigeſimotertio. Porrò decimus iſte hiſtoriarum liber triennij tempus complectitur: quum quidem à Mundo condito † quinquies milleſimus octingenteſimus ſeptuageſimus quintus, à Domini autem natiuitate trecenteſimus & ſeptuageſimus ageretur annus.

H uius libri annus.
† Secundũ recentiores, 4345.

DE IVLIANI MORTE ORACVLVM.

Atque vbi Romanis Perſas deuiceris armis,
Vſque Seleucæam bello progreſſus ad vrbem,
Cæleſtis tum te ſublatum turbine currus
C *Euehet igniuomus, magnóque reponet Olympo,*
Defunctum curis hominum, duróque labore:
Et patriam ætheria lucis remeabis ad aulam,
Vnde caduca hominis progreſſus membra petiſti. D

Quum idem Iulianus ad Cteſiphontem eſſet, reſponſum tale à diis ſuis recepit:

Iuppiter inuiſam diuis cæleſtibus omnem
Olim terrigenûm concîdit fulmine ſtirpem,
Ore deum referens Romanorum induperator
Iulianus, Perſis pugnacibus intulit arma:
Et nunc illorum terras & mœnia longa,
Atque alios ferro populos deuaſtat, & igne.
Ille etiam Heſperius, per Martia prælia gentem
Sæpius Almanam victor proſtrauit in oris.

DE IOVINIANO.

Varroniano hic patre, in agro Singidonenſi Pãnoniæ genitus eſt. Imperator renunciatus, Græcæ ſuperſtitionis cultoribus parum gratus fuit: à quibus Antiochiæ ſcommatibus multis & conuiciis eſt affectus. Inuidiã ei Perſica pax conciliauit: quæ mox ea re quoque eſt adaucta, quòd à coniuge in- E ſtigatus, templum ibi quod Hadrianus in honorẽ patris Traiani tãquam Dei magnificentiſsimè extruxit, & Iulianus poſtea in Bibliothecam redegit, vnà cum libris omnibus cremari iuſſerit. Itaque in eum paſsim famoſi libelli vel ad parietes affixi, vel in via ſparſi ſunt: verſibus Homericis, quibus Paridis ignauia & Therſitæ turpitudo traducitur, per parodiam in illum detortis. Quales fuere:

Veniſti ex bello, quo te periiſſe decebat. Item:
Degener, excultor forma, ſectator amorum, &c. Item:
Quod niſi detracta tunicáque, togáque, pudendas
Inſuper & partes quæ cingit veſte, prehenſum,
Et caſum plagis ad ſanos miſero Perſas, &c.

Anus etiam quædam proceritate eum & forma conſpicuum eſſe cernens, quum dementem eſſe audiuiſſet, Quàm corpulenta (inquit) eſt ſtulticia? Ex plebe præterea quidam in Hippodromo dicacitate eum perſtrinxit, & riſum ingentem omnibus mouit. Inanem enim & frigidam proceritatẽ eius eſſe dixit. F

VNDECIMI TOMI CAPITA.

1 *De vita & moribus Imperatoris Valentiniani, & de fratre eius Valente.*
2 *Qui eo tempore in magnis vrbibus eccleſiarum curã per ſucceſsionem ſortiti ſint.*
3 *De Concilio Lampſaceno, & vt in exilium pulſi ſint conſubſtantialis cultores.*
4 *De Tyrannide Procopij. Et de muro Chalcedonis, ibique inuento oraculo: & de aquæductu Conſtantinopolitano.*
5 *De Eleuſio Cyziceno, de Eunomio, item de Agelio Nouatiano epiſcopo.*
6 *De Macedonianis, & iis qui conſubſtantialis cultoribus, & de legatione piorum Romam miſſa.*
7 *Confeſsio legatorũ Liberio epiſcopo Romano exhibita.*
8 *Epiſtola Liberij, epiſcopis Orientalibus miſſa.*
9 *De Synodis Tyana & in Caria coactis.*
10 *De ea quæ tum graſſata eſt perſequutione: & de ſancto Athanaſio, vt is ſolus ſede ſua non ſit eiectus.*
11 *Vt Ariani & Eunomiani per diſsidium ſint ſeiuncti: & de Eunomio & Aetio, & quæ ij contra orthodoxam fidem nouarum rerum ſtudio ſint conati.*
12 *De hæreſi Apollinariorum patris & filij, & quomodo in ſuam declinarint hæreſim.*
13 *Vt Baſilius & Gregorius, vterque libros refutatorios cõtra Eunomium & Apollinarium ſcripſerint: & quæ iſtorum hæreticorum fuerint opiniones.*
14 *De hæreſi Anthropomorphitarum & Maſſalianorũ: præterea de Nouatianis, quòd & ij in multas ſectas ſint diuiſi, propter feriarum Paſcha mutationem.*
15 *Vt Eudoxio Cõſtãtinopolitano epiſcopo mortuo, Ariani Demophilum, Catholici autem Euagrium, Euſtathio Antiocheno epiſcopo ſuffragante elegerint, & quæ*

his acciderint.

16 *De crudelitate Arianorum, & ut Valens circa Aſtacenum Nicomediæ portum octoginta Eccleſiaſticos viros unà cum nauigio in medio mari igni combuſſerit.*

17 *De vita, inſtitutione, ſtudiis, & intima amicitia magni Baſilij & Gregorij Theologi: & ut ad ſacerdotalem dignitatem ſint prouecti.*

18 *Vt poſt Euſebium Baſilio eccleſia Cappadocum ſit commiſſa: & de inſigni eius aduerſus Valentem dicendi libertate.*

19 *De fraterna coniunctione & amicitia Baſilij & Gregorij, & de ſancto Gregorio Nyſſeno: & quòd tres in eccleſia fuerint Gregorij, ſanctitatis omnes participes: & præterea quartus quidam hæreticus.*

20 *De ſancto Amphilochio epiſcopo Iconij, ut is per Angelum ſit conſecratus: & ut tum diuinus Chryſoſtomus etiámnum adoleſcens, gratiæ eius quæ ei inerat, egregium de ſe præbuerit ſpecimen.*

21 *Vt Valens Antiochiæ maximam perſequutionem cõtra pios mouerit, in fluuio eos ſubmergens: & diuinum Meletium & Pelagium & Samoſatenum Euſebiũ, de cuius rebus geſtis breuis inſerta eſt narratio, in exilium egerit.*

22 *De Barſe, & tyrannide ea quam in ciuitate Edeſſa Valens in martyrio ſeu templo ſancti Thomæ perpetrauit.*

23 *De Eulogio & Protogene, ut magnificè pro fide decertauerint: & ut poſt reditum ab exilio alter Edeſſæ, alter autem Carrũ eccleſiæ epiſcopi præfuerint.*

24 *De ſancto Flauiano & Diodoro, ut ipſi gregem Meletij rexerint, cum nondum epiſcopalem dignitatem ſuſcepiſſent.*

25 *De ſancto Aphraate, & Iuliano: ut monaſticã in ſolitudine vitam relinquentes gregẽ Chriſti ſint tutati.*

26 *De obitu Athanaſij, cuius ſucceſſor fuit Petrus. Præterea de crudelitate Lucij Ariani: quem Ariani Alexandrinæ eccleſiæ, Petro pulſo, præfecerunt.*

27 *De perſequutione quã Lucius monaſterijs Aegypti intulit, & de diſcipulis Antonij magni: & de duobus ſanctis Macarijs, ut propter fidem exulantes, multa miracula ediderint.*

28 *Epiſtola Petri Alexandrini epiſcopi, exponens quæ mala & clades Valens & Ariani in Aegypto pijs intulerint.*

29 *Vt propter excellentem virtutem eius temporis Epiſcoporum, hæreſium non inualuerit tempeſtas: & mentio Britanionis Scytharum epiſcopi.*

30 *De Valentiniani in religionem diuinam reuerenti obſeruantia: & de Romana Synodo, quæ Trinitatem cõſubſtantialem eſſe promulgauit: & de Damaſo & Vrſitio Romanis epiſcopis, qui Liberio ſucceſſerunt.*

31 *De hæreſi Auxẽtij Mediolanenſis epiſcopi, ut à Damaſo exauctoratus ſit: & quæ Synodus de eo epiſcopis Illyricis ſcripſerit.*

32 *Vt exorta Mediolani ſeditione, Ambroſius, qui tũ præfecturam geſſit, eam ſeditionem ſedare volens, à multitudine epiſcopus electus ſit: & de eius in dicendo libertate.*

33 *Vt magnus Valentinianus è vita exceſſerit. De Valentiniano iuniore, & de Iuſtina & Seuera imperatricibus, & de liberis vtriuſque narratio.*

Qui eo tempore in Aegypto floruerint philoſophici & diuini viri, diſcipuli & diſcipulorum diſcipuli Antonij magni: Ioannes, Or, Amon, Theonas, Benus, Copres, Helles, Elias, Apelles, Iſidorus, Serapion, Dioſcorus, Eulogius, & Apollos. 34

De Dorotheo, Piammone, Ioanne, Beniamin, Marco, Macario, & Apollonio. 35

De Moſe Aethiope, Paulo, Pachone, Stephano, & altero Moſe. 36

De Pior, Didymo, Arſeſio, Ammonio, & fratribus qui Macri ſeu Longi appellati ſunt. 37

De monte Nitria, & loco à Cellis dicto. Item de alio loco, cuius nomẽ eſt Rinocurura: & de ſanctis, Dionyſio, Mela & Solone. 38

De Palæſtinæ monachis, Heſychio, Epiphanio Cyprio, Salamine, Ammonio, Syluano, & Zacharia. 39

De Syriæ & Edeſſæ monachis, Ephraim, Aphrate, Iuliano, Barſe, & Eulogio, qui epiſcopatum in monaſterijs geſſerunt. 40

De Cœleſyria & Antiochia monachis. Item de monachis qui in Galatia, Cappadocia, Bithynia, & ad Pontum Euxinum philoſophati ſunt: & cauſa, cur veteres monachi longæui fuerint. 41

De Euagrio philoſopho, & vita inſtitutiſque eius. 42

Quæ Euagrius in quibuſdam libris de eius temporis monachis, de verbo ad verbum ſcripſerit. 43

Breuis commemoratio tanquam in ſumma clariore eius ætatis virorũ, ut eos diuina prouidentia id cẽpus tanquam ſcopulos contra immenſos fluctus & tempeſtates tulerit. 44

De interitu Græcorum idololatrarum, propter oracula quædam literis diſtinctè deſignata, initio facto à litera θ vſque ad Δ. De aſtronomia, & Themiſtio philoſopho: & quibus is verbis Valente lenierit, ut de perſequutione nonnihil remitteret. 45

De Mauia Arabia regina, ut ea bellum cõtra Romanos ceperit, ac mox cum iiſdem pacem ſanxerit: & de Moſe, primo Arabum epiſcopo. 46

De Iſmaelitarum & Agarenorum ſiue Saracenorum gente, vnde initium ſumpſerint, & quomodo Chriſtianiſmum ſuſceperint. 47

De Gothorum & Hunnorum gente, quomodo & quæ ex cauſa Iſtrum tranſgreſſi, in Romanorũ ditionem impetum fecerint: & de Athanaricho & Fridigerne. Præterea de Vlphila, eorum epiſcopo: & ut poſtea moto contra Romanos bello, Valentem ex Antiochia Conſtantinopolim pertraxerint. 48

Quomodo Valentinianus Valentem arguerit, item quomodo eidem Terentius liberè reſtiterit: id quod Traianus quoque, & alij duces ordinúmque ductores fecerunt. & ut Gotthis Thraciam vaſtantibus, ciues Valentem conuicijs inceſſerint. 49

De ſancto Iſaacio, qui liberrimè Valentem eſt allocutus, & ut Valens alicubi circa Adrianopolim cum Gotthis acie congreſſus, ex fuga in tugurium ruſticũ, in quo multum ſtramenti fuit, peruenerit, ibíque igni conſumptus perierit. 50

STORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS VNDECIMVS.

CAPVT I.

Fl. Valer. Valentinianus Pānon⁹ imperator Rom. electus.

ETITA quidē Iulianus deſertor cęſus eſt. Ita etiam Iouinianus piiſsim⁹ imperator, in finibus Galatiæ & Bithyniæ è vita exceſsit. Exercitus autē † die ſeptimo Nicæā venit & ibi Valentinianū Romanorum imperatorem renunciauit: qui quum rebus aliis bonus vir, tum imperio ipſo dignus, † Cibali è Pannonia oriundus fuit, rei militaris (vt qui à iuuenili ætate in caſtris vixiſſet) apprimè peritus, animi autem magnitudine præſenti ſemper fortuna præſtantior viſus. Affuit verò tum Nicææ ab exilio reuerſus. De quo illud fertur, Silentiarium quendam, eum ignis flammam ſub Conſtantio, quum extra corpore cubitum iuiſſet, circiter veſperam ex ore ſpirātem vidiſſe. Silentiarius enim ad accerſendum eum negocij cuiuſdam gratia ab imperatore, cui id etiam indicauit, miſſus fuerat. Imperator Cōſtantius prodigij eius nuncio perterritus, offendere quidē & perturbare virum eū, iniquum eſſe cenſuit. Vt autem timori ſuo conſuleret, ad Romani imperij fines eum miſit, vt ibi in pręſidio eſſet, & barbarorum excurſiones prohiberet. Poſtea quoque legioni [a] Iouinianorum præfuiſſe, & ordinum ductor cum Iuliano fuiſſe traditur. At poſtquam ille rerum eſt potitus, dignitate ea ſpoliatum [b] Valentinianum perpetuo mactaſſe exilio dicitur, illo quidem ſub prætextu, quòd copias ſibi commiſſas non ritè in aciem cōtra hoſtes duxiſſet: reuera autem, quum Iulianus in Gallia occidētali adhuc eſſet, & † tēplū quoddam ſacrificij gratia peteret, Valentiniano pręſente (vetus enim cōſuetudo erat, vt qui Iouinianę & Herculianæ, ita ab Ioue & Hercule dictis legionibus præeſſent, principem à tergo ſequerentur) & iam templum ingredientem ſacerdos frondibus quibuſdam roſcidis conſpergeret, [c] & gutta vna in Valentiniani veſtem incideret, quòd is factum tale ægrè ferens, quum ſacerdotem conuiciis proſcideret: tum ipſo vidente Iuliano, enſe eam partem veſtis, in quā humor ex conſperſione ea peruenerat, (tanto Chriſtianam pietatem conſectabatur ardore) reſciderit atque abiecerit. Vnde deinceps illi Iulianus infenſus, non multo pòſt eum condēnatum Melitinæ in Armenia perpetuò exulare iuſsit: eam quam diximus prætexens cauſam, quòd milites eius ſegniter rem geſsiſſent. Qua in re ei martyrij honorem, quod pro religione Valentinianus ſubiturus fuerat, inuidit. Nam eam ob cauſam aliis quoq; Chriſtianis pepercit, quòd eos ex periculis huiuſmodi laudem & gloriam conſequi animaduerteret. Vbi autem Iouinianus ad imperium peruenit, ab exilio eſt reuocatus. Porrò Iouiniano defuncto, Nicææ totius exercitus, & eorum maximè qui primarias gerebant dignitates, in primis autem Datij Patricij, qui ex Galatia ad eum literas dederat, ſecundi præfecti, Arinthei ducis, & Glaphi, qui domeſticis præfuit, conſilio & voluntate imperator eſt electus.[d] Et quū imperatoriis ſumptis inſignibus, in clypeo, militari more, circumferretur, exercitus eum, [e] vt ſibi imperij ſocium aſciſceret, rogauit. Atque ille manu eis, vt ſilerent, innuens, graui & imperiali ſententia, Veſtrum quidem, inquit, fuit, vt priuatum me ad imperialem extolleretis dignitatem: res autē adminiſtrare, non iam veſtri, ſed Principis ipſius arbitrij eſſe, vos ipſi quoque dixeritis. Itaq; vos deinceps imperata facere, & quietos eſſe: me autem, quid facto opus ſit, curare decet. Ac tum quidem militibus non ceſsit: poſtquam verò Conſtantinopolim venit, trigeſimo à ſuſcepto imperio die, ſocium ſibi imperij fratrem Valentem adiunxit. Et prouincias Orientales, & quaſdam etiam Occidentales ad Illyricum vſque fratri conceſsit: reliquas ad Occidentalem Oceanum pertinentes, & continentem ex aduerſo omnem, vſque ad extremos Libyes, ſibi attribuit, [f] vt ſoli imperaret Occidenti. Breui etiam deinde [g] Gratianum filiū adhuc adoleſcentulum, ad Imperium euectum, moribus inſtitutiſque ſuis aſſuefecit. Sed enim fratres ambo, Chriſtiani quidem iam inde ab initio fuere, cultu verò & opinione variarunt. Nam Valens ab Eudoxio Ariano baptizatus, acer fuit dogmatis Ariani æmulator: moleſtúmque ei fuit, quòd non omnes eandem ſequi ſentētiam cogeret. Valentinianus autē Nicænæ profeſsionis propugnator, ornādus quidem religionis ſuæ populares duxit: nihil autē eis moleſtiæ, qui ab eo diſſentirent, intulit. Cæterùm in rebus adminiſtrandis pares fuere.

B

† Februarij 25. die: Socr.

Prodigium, quo imperiū ei deſignatum eſt.

a Iouinianos Maximianus imperator vocauit milites eos, qui fortiter in Illyrico rē geſſerāt à Diocletiano cognomento ſicuti alios à ſeipſo, Herculianos.

C

b Valētinianus ab Iuliano in exiliū actus.

† Templum Fortunæ. Autros.

c Exilij eius cauſa.

Iulianus Valentiniano & aliis chriſtianis martyrij honorem inuidet.

d Ad hūc vſq; diē Pannonij hūc morem Magiſtratibus legendis ſeruāt.

E

e Milites à Valentiniano vt ſibi imperij ſociū adſciſcat petunt.

Memorabilis Valētiniani vox.

Fl. Valēs frater eius imperij conſors nidiō præficitur.

f Valētinianus Occidenti præeſt.

g Gratian⁹ Valentiniani filius Auguſtus creatus.

Valēs Arianus.

Valentinianus Catholicus.

F

CAPVT II.

EA tempeſtate eccleſiæ Romanæ gubernacula tenuit Liberius, Iulij ſucceſſor. Ante eum autem Syluester, ſub Cōſtantino eccleſiā eam rexerat. Alexandriæ autem, Conſubſtantialis profeſsioni magnus præfuit Athanaſius, Georgio & Gregorio hæreticis ſurrogatus: qui tamen & ipſi ei ſucceſſerant. Ante Athanaſium Alexander, ante Alexandrum Achillas, ante hunc Petrus, qui ſub Maximiano martyrio eſt defunctus, epiſcopus ibi fuit. Porrò Antiochiæ Arianis præiit Euzoius. Cōſubſtantialis autem profeſsionis duo erant antiſtites: alteri namq; parti Paulinus, alteri diuus præfuit Me-

Epiſcopi Romani.

Alexādrini.

Alexādrini tum Ariani pro ijs [illegible] Socrat.

Antiocheni.

A letius. Iſti autem Arianis ſucceſſere. Et huius quidem deceſſor proximus Eudoxius, illius autẽ Leōtius fuerat. Ante hūc, epiſcopatū ibi geſſerat Stephanus, cui pręceſsit Phlacitus, Phlacito Euphronius, Euphronio Eulalius, qui oẽs Ariana rabie repleti fuerāt. Ante Eulaliū magnus Euſtathius piè eccleſiā Antiochenā gubernauit, Philogonij martyris ſucceſſor: Philogonium verò Vitalis pręceſſit. Hieroſolymis autem Cyrillus denuò epiſcopalem obtinuit dignitatem, qui primùm quidem Maximo ſucceſsit. Maximum autem magnus Macarius præceſsit, Hermonis ſucceſſor. Cyrillo Erennius ſubſtitutus, atque huic rurſum Heraclius, Heraclio Hilarius, cui tum rurſus diuus ſucceſsit Cyrillus. At Conſtantinopoli eccleſiam eo tempore tenuit Eudoxius, magnus Arianæ opinionis propugnator. Cōſubſtantialis autem profeſſores intra vrbẽ in parua domo conuentus agebant. Templis Macedonianę religionis in vrbibus pleriſque adhuc tum præfuerūt, qui in Seleucia fidei formulam promulgauerant, eadem quæ Acacius ſentiẽtes. Eudoxius Macedonio ſucceſſerat, Macedonio B Paulo confeſſori, Paulus Nicomedienſi Euſebio Ariano. Euſebius Alexādro, quem præceſsit Metrophanes. Hic quidem tum eccleſiarū fuit ſtatus.

Hieroſolymitano.

Conſtantinopolitani.

Sed ij poſtea ab Acacio ſunt ſeiūcti, poſt ſynodū Seleuceanam.

CAPVT III.

POſtquam verò rerum occidentalium cura Valentinianum Romā vocauit, atque is per Thraciā iter fecit, qui in Bithynia & Helleſpōto ſuere, aliíque item epiſcopi [a] τῶ ὁμουσία conſubſtātialis fidei addicti, Hypatianum Heracleæ ſiue Perinthi epiſcopum, legatū ad eum miſere, [b] vt epiſcopos omnes conſtituendi dogmatis gratia, in vnum locum cōuenire iuberet. Qui vbi ad imperatorem legationem eam pertulit, Imperator: † Mihi, inquit, negotiis occupato, & reipublicæ curis diſtento, res eiuſmodi inquirere nō facile eſt. Vos autem, quibus hæc procuratio mandata eſt, quocunque vulris loco cōuentum agite, & de rebus omnibus piè C deliberate. [c] Hoc accepto reſponſo, Lampſaci cōuenere: & duobus menſibus pòſt, de rebus pleriſque ſtatuêre: (erat autem is annus à Synodo Seleucena ſeptimus) in primis, vt irrita eſſent, quæ Conſtantinopoli, Eudoxij & Acacij ſuggeſtione ſancita erant: atque vt etiam aboleretur ea fidei formula, quæ ibi producta fuerat, perinde atq; ab Epiſcopis occidentalibus dictata: cui etiam nonnulli ſubſcripſerant, promiſsione ea adducti, quæ ipſis de abolenda inæqualitate ſubſtātiæ facta fuerat, qua tamen in re promiſſorum mendacio decepti erant. Acquieſcẽdū autẽ eſſe ſententiæ ei, quæ æqualem ſubſtantia patri filium profitetur: quòd peropus eſſet & neceſſarium, vt in fidei formula ad ſubſiſtentias diſcriminatim ſignificandas, verbum ὁμοία, hoc eſt æqualis, adderetur. Solam verò in eccleſiis omnibus frequentari debere, quæ Se-

a Homouſiani à Valentiniano ſynodi celebrādæ facultatẽ petunt.
b Socra. lib. 4. ca. 2. Macedonianos epiſcopos ſynodum illā petijſſe à Valente ſcribit: Valentem gratanter, vt ea cogeretur, aſſenſiſſe, propterea quòd exiſtimaret, rem omnem ibi ex ſententia Eudoxij & Acacij actū iri.
c Concilium Lāpſacenum & eius decreta.

† *Verba hæc apud Sozom. lib. 6. ca. 7. ſic habent: ἐμοὶ μὲν λαοῦ τεταγμένῳ οὐ θέμις τοιαῦτα πολυπραγμονεῖν. οἱ δὲ ἱερεῖς, οἷς τούτου μέλει, καθ' ἑαυτοὺς ὅπῃ βούλονται συνίτωσαν. hoc eſt: Mihi, qui laicus ſum, talia curioſè inquirere fas non eſt: Epiſcopi verò, quibus hoc eſt curæ, quo volunt loco conuentum agant.*

leuciæ quidem confirmata, antea autẽ Antiochiæ D promulgata eſſet, fidem, quum in ea vrbe eccleſiæ dedicatio eſt celebrata. Inſuper, vt qui ſedibus ſuis ab eis expulſi erāt, qui filium patri inæqualem eſſe opinarentur, Epiſcopatus ſuos reciperent: quòd illegitimè ſcilicet ex eccleſiis ſuis eſſent deturbati. Quod ſi quis quenquam de re aliqua accuſare vellet, vt ei id facere cum conditione illa liceret, vt idem & ipſe ſubiret periculum. Iudices autem inter eos vt eſſent, prouinciæ eius Epiſcopi, ſententiam rectam ſequentes. [e] Teſtes autem, Epiſcopi ex finitimis producerentur regionibus, quibus cuiuſque vita probè cognita eſſet. Hiſce decretis factis, Eudoxium ſectatoréſque eius euocatos, primùm ad facinorum eorū quę perpetraſſent, pœnitentiam inuitarunt. Vbi illi autem id contempſere, res actas ad Eccleſias omnes perſcripſerunt. Cęterùm veriti, ne Eudoxius aulam imperialem ſibi conciliaret, atque ipſis calumniam intenderet, placitum eis eſt, acta Lampſacena ad imperatorẽ referre. [f] Atque ita Valēti, qui fratrem ad veterem Romam proficiſcentem, vſque ad Illyricum co- E mitatus produxerat, redeunti, ad Perinthum Thraciæ rem omnẽ expoſuere. Verùm Eudoxius eum popularibus ſuis eos præuenerat, & aulę ſtudia ſibi conciliata habebat. Itaque imperator Lāpſacenis legatis, ne ab Eudoxio diſsiderent, ſuaſit. Atq; vbi illi Eudoxij res, quas Cōſtantinopoli atq; etiā in Synodo Seleuciæ fraudulenter egerat, accuſantes reprehenderūt: ira percitus imperator, [g] oratores quidẽ in exiliū egit, eccleſias autẽ eorū Eudoxij ſtudioſis mādari iuſsit. Ipſe verò Antiochiā Syriæ eſt profectus. Veritus nāque fuerat, ne Perſæ tricennali, quæ ſub Ioniniano facta fuerat, pace ſoluta, in regionem eam excurrerent. Porrò vbi illi nouarum rerū nihil moliri comperti ſunt, Antiochiæ manſit, atque ibi eccleſias turbauit. Nam diuū [h] Meletium ſolū exilij cauſa vertere coegit: Paulino autem propter ſingularem morum modeſtiam pepercit. Quicunque autem communicare cum Euzoio nollent, eos aut exilio mulctauit, aut aliter, verberibus ſcilicet afficiẽs, & mulctam eis dicens, malè accepit.

e Proceſſus iudicialis contra epiſcopū accuſatum.

f Synodi decreta apud Valentem exponuntur.

g Legati ſynodi à Valente perſcribūtur Valens Antiochiam proficiſcitur.

h Meletius iterū exulat.

Catholicos ibi vexat.

F

CAPVT IIII.

ET profectò ad grauiorem ille feritatem proceſsiſſet, niſi impetum eius Procopius ad tyrannidem aſpirans, ad breue tempus inhibuiſſet. Is nanque genus ſuum ad Iulianū referens, & ſub Ioniniano tyrannidem affectās, Chalcedonem occupauerat: & clàm Cōſtantinopolim ingreſſus, imperium arripuerat. Tum verò non contemnẽdo coacto exercitu, aduerſus imperatorem infeſtis ſignis eſt profectus. Cui Valens ex Syria obuiam progreſſus, circa Natoliam certamine cū eo eſt congreſſus: & victus, inde Nicæam peruenit. Sed mox Procopius à proditoribus Comario & Agelone, quos fidos ſibi eſſe putauerat, captus, & vinctus Valenti eſt traditus. In vtrunque porrò proditorẽ nouo ſupplicij genere, iureiurādo quo ſe illis beneuolum ſemper fore receperat ſpreto, animaduertit. Crudelem enim in modum ſerris diſſectos interemit. Procopius autẽ ad arborum duarum non longè inter ſe diſtātium vertices ad-

Procopiū tyrannum compeſcit.

Fuerūt ij duces Procopij.

Supplicium proditorum.
Proditores Procopij.
Ipſum etiam Procopij, Metij, Suffa

Iÿ ſupplicio non abſimile

A ductos pedibus alligatus, eiſdẽ mox ad naturalem ſtatum ſuũ redire permiſsis, diſcerptus eſt. Sic ſcilicet tyrannos in duas diſtractus partes, interiit.

Chalcedonis muri, quòd ea vrbs Procopij tyranni partes ſequuta, Valenti portas excluſerat, & contumelys affecerat, diruuntur Xontarianoi.

Imperator autẽ Chalcedonis, quæ e regionè Byzãtio ſita eſt, murus dirui iuſsit. nam id ſe, ſibi ipſi quoque dira precatus, facturum eſſe tyranno deuicto iurauerat, propterea quòd Chalcedonij tyranni partes ſequuti, pietatem & fidem imperatori debitam abiecerãt. Nam eum, quum ad vrbem eã acceſsiſſet, contumelioſè conuiciis proſciſſum, portis clauſis excluſere. Mœnia igitur principis iuſſu diruebantur, & ſaxa ſtatim Conſtantinopolim ad publicum lauacrum, quod Cõſtantianum vocatum eſt, extruendum transferebantur. Enimuerò quum ſic murus dirueretur, in ſublimi quodam ſaxo, literis altius inciſis oraculum conſcriptum repertum eſt, illud denuncians. Vbi copioſiore aqua vrbs abundatura eſſet, tum fore vt murus lauacro inſeruiat: gentes autẽ innumeræ, Romanorum vaſtantes imperium, multum afferant detrimenti, tandem verò & ipſæ cæſæ intereant.

Oraculũ in ruinis muro Chalcedonenſis repertum.

B Sed nihil obſtat, quo minus, ſtudioſorũ cauſa oraculum ipſum hic apponatur.

" *In media liquidas quum ducent vrbe choreas,*
" *Vitrea voluentes læta veſtigia nymphæ,*
" *Mœniáque excipient trepidante lauacra ſuſurru:*
" *Tum varia numerum ſuperantia millia gentis*
" *Effera Mauortis ſæui ſpirantia vires,*
" *Vndis tranſmiſsis fluuii reſonantibus Iſtri,*
" *Myſos excindent armis, Scyticóſque colonos.*
" *Atque vbi Threycios fera gens inuaſerit agros,*
" *Hic illos fatum bellantes opprimet atrox.*

Accidit porrò poſtea, vt aquæductus quem Valens extruxit, plurimum aquæ vrbi ſuppeditaret, & barbaræ nationes maximè aduerſus Romanos mouerentur, ſicuti paulò pòſt à me dicetur. Alij oraculũ hoc alio accepere modo. Eo enim aquæductu perfecto, Clearchus præfectus vrbi in Theodoſij foro Nymphæa maxima fieri fecit. Id opus, + copioſa aqua dictum, cuius gratia vrbs anniuerſarium conuentum celebrare eſt ſolita. atque id ipſum obſcurius per oraculum verbis hiſce ſignificatum eſſe exiſtimarunt:

Νυμφαῖον Nic. νυμφαῖον Socrat. Nymphæũ Cõſtantinopoli in Theodoſij foro. † δαψιλὲς ὕδωρ.

C " *In media liquidas quum ducent vrbe choreas,*
" *Vitrea voluentes læta veſtigia nymphæ.*

Hæc de oraculo. Cæterùm cum Chalcedonenſium muri, ſicuti diximus, frangerentur, ciues Cõſtãtinopolitani & Bithyni, Nicomedienſes & Nicæni, Imperatori ſupplicarunt, ne mœnia tam firma & ampla fruſtra dirui pateretur. Et ille quãuis ira plenus, ægrè quidem, attamen precibus eorum acquieuit: & iuramento quod debebat tribuens, diruendo ſimul & reſtaurando minoribus aliis ſaxis ſtructuram eam reſtituit: quod opus ad finem quoq; ſuum eſt perductum. Hæc mœnibus Chalcedoniorum accidére. Poſt bellum aduerſus Procopium geſtum, grando maxima lapidibus ingentibus perſimilis decidit, & motus terræ graues variis in locis extitere, qui præ aliis locis maximum Nicææ Bithynorum vrbe, ea vniuerſa proſtrata, damnum dedere. Duodecimus is erat à Nicomedienſi ſubuerſione. Nec multum interceſsit temporis, quum alius terræ motus obortus, idem Germæ Helleſponti ciuitati fecit. Hæc porrò omnia turbarum eccleſiaſticarum fuerunt indicia. Grandinem namq; & terræ motus, multi mortales Dei

Valẽs muros Chalcedonẽs reſtituit. Fatales ſub Valente in Orbis caſ⁹. Nicæa per terræmotum euerſio. 2. Iulij, Iouiano & Lucano Coſs. Socrat. lib. 4. cap. 10.

Ilí Germa. Adſcribũtur

aduerſus imperatorem ira accidiſſe dixerunt, propterea quòd multos ad epiſcopalem dignitatem euectos in exilium egerat: alios autem mox acturus fuerat, qui Eudoxio in fidei ſententia nõ ſuffragarentur. Atque in eiuſcemodi calamitatibus nihil prorſus vel Eudoxius, vel imperator de ſtudio ſuo remittebat, quod vterque à ſe diſſentientes crudeliter abigere conaretur. Multíque adeò ſacri viri ad exilium condemnabantur. Soli autem, diuina prouidentia, propter excellentem virtutem, exulare iuſsi nõ ſunt, Baſilius magnus Cappadocum eccleſiæ antiſtes, & Gregorius, qui tum Nazanzi (quod tenue oppidũ prope Cæſareã ſitũ eſt) eccleſiæ præfuit. De quibus viris paulo pòſt dicemus.

D *caſus iſti ira Dei aduerſus imp. Valentem.*

Exiliũ catholicorum epiſcoporum.

Baſilius magnus.

Grego. Nazanzenus.

CAPVT V.

IMperator Vallens bello cõtra Procopium proſperè geſto elatus, aduerſus eccleſiam rurſus arma parauit, vim religionibus omnibus, vt ſe Arij dogmati accommodarent, inferens. Maximè verò cõtra eos qui E Lampſaci conuentum egerant, fremebat, quòd non modò Arianis epiſcopis dignitatem abrogaſſent, ſed etiam fidei formulam Arimini promulgatam damnaſſent. Et Nicæa profectus, Nicomediam venit, atque eò Eleuſium Cyzici epiſcopum ad ſe acciuit, qui Macedonij ſententiæ magis addictus erat. Congregatóq; Arianorum epiſcoporum cœtu, vt cum illis eandem cõmunémque fidem complecteretur, imperauit. Porrò Eleuſius primùm generoſè & fortiter illorum communionem aſpernatus reſtitit. vbi autem imperator exilium ei, bonorúmq; publicationem minatus eſt, metu perculſus, + libens quidem, ſed non libenti animo, quod imperator iuſsit, fecit. Verùm cõfeſtim pœnitentia ductus, quũ Cyzicum veniſſet, apud multitudinem in conuentu publico peccatum ſuum propalam eſt cõfeſſus: + illud inſuper addens, vt alium ſibi ſacrorũ deligerent antiſtitem: ſibi enim deinceps epiſcopatum gerere quòd fidem ſuam prodiderit, minus cõuenire. Cyziceni autem, quòd ſumma eum complecterentur beneuolentia, & admiſtratione eius maximopere delectarẽtur, epiſcopum alium non receperunt, neque alij eccleſiam regendam permiſerunt: ſed ipſi Eleuſio ſubditi, ſententiam ſuam minimè mutauerunt. Quod vbi Eudoxius Arianæ ſectæ Conſtantinopoli præfectus cognouit, epiſcopum illis deſignauit Eunomium. Putauit namq; fore, vt is eloquentia ſua breui per felicem quandam perſuadendi vim Cyzicenos demulſos, ad opinionem ſuam pertraheret. Et poſtquam Eunomius Cyzicũ venit, eccleſias quidem, Eleuſio imperatoris iuſſu expulſo vacuas recepit: plebs autem Eleuſio obſequens, extra vrbẽ conuentus agebat. Sed de Eunomio, & eius hæreſi, ſuo loco paulo poſt dicam. Verumenimuero non modo Macedoniani, ſed etiam Nicænum dogma comprobantes, Conſtãtinopoli eiſdem afficiebantur malis: neque eo minus etiam Nouatiani, qui & ipſi Cõſubſtantialis profeſsionem complectebantur: quapropter eis quoq; eccleſias adimi imperator præceperat. Alios præterea, quos excluderet, non habebat: antea enim dudum Conſtantius hæreticis reliquis eccleſias eripuerat.

Valens Eleuſium Cyzici epiſcopũ Arianam cõplectĩ fidem cogit.

† ἑκὼν ἄκοντι γε τῇ γνώμῃ. Pœnitentia Eleuſij. Eleuſius epiſcopatum deponit. † Et ſimul de vt ſibi illa ta cõqueſtus. Socra lib. 4. cap. 6.

F

Eũ retinere Cyziceni conantur. Eunomi⁹ ab Eudoxio Cyzici epiſcopus deſignatur.

Catholici, Macedoniani, & Nouatiani, Cõſtantinopoli affliguntur.

Agelium epiſcopus Nouatianus proſcriptus. Agelij vita ſanctitas. Idem ab exilio reuocat'. Marcianus Nouatianum presbyter, filiarū Valentis praeceptor, vt Agelius reſtitueretur efficit.

A Agelium quoque epiſcopum, qui à Conſtantini temporibus, ad eum vſque diem, Nouatianorum eccleſiis præerat, in exilium Valens egit. Qui ſanè quemadmodum Socrati videtur, admirãdam egit vitam. Nam in eo, quod in philoſophia maximũ eſt, fuit: poſſeſsiones enim nullas, neque quicquã pecuniç habuit. Et vitę eius inſtitutum id maximè declarauit. Vnica enim veſte cõtentus fuit: & Euãgelicis decretis inſiſtens, calciamentis vſus nõ eſt. Cæterùm non multo pòſt, ab exilio reuocatus, eccleſias ſuas recepit, & liberè in eis conuentus egit. Quod vt fieret, Marcianus quidam effecit, vir vita ſimul & doctrina admodum ſpectatus: qui dudũ quidem ſuum in imperatoria aula obtinuerat locum: tum autem apud Nouatianos in presbyterorum ordinem cooptatus, Imperatoris filias Anaſtaſiam & Caroſam Grammaticæ præcepta docebat, ſub quarum nomine publica lauacra Conſtantinopoli Valens conſtruxit. Eius viri gratia Nouatianorum eccleſiæ ad breue tẽpus clauſæ, ruiſum ſunt apertæ. Sed ne eo quidem pacto prorſus ab

Ariani Nouatianis infenſi.

B Arianorum turbis fuere immunes: qui eis infenſi propterea erãt, quòd Nicænæ fidei dogmatis defenſores valde amarent & complecterentur, aliis opinionibus plurimùm ab illis diſsidentes.

CAPVT VI.

EVdoxio & popularibus eius, aduerſus eos qui ſincerè Nicænam colebant fidem, conatus probè ſuccedere viſi ſunt. Nam in maxima ditionis Valẽtis parte, & potiſsimùm in Helleſponto, Thracia, Bithynia, atq; aliis in circuitu vicinis & vlterioribus etiam terris, neq; eccleſiis iam illi præfuere, neque epiſcopos ſuos habuere. Macedonianis autem, qui permulti in regione ea rectã iam conſectantes ſententiam erãt, non minus infeſti, inhumaniter & ipſos ſunt perſecuti. Atque iſti propter imminentia mala oppidò in anguſtum redacti, alij ad alios per vrbes legatos miſere: & tandem ad fratrem Valentis Romam ſibi confugiendum, & cum Liberio potius,

Ariani Macedonianos iã reſipiſcentes perſequũtur.

C cuius fidei profeſsionem amplectebantur, quàm cum Eudoxio communicãdum eſſe ſtatuere. Itaque Euſtathium Sebaſtiæ, cui aliquoties adempta fuerat dignitas & Syluanum Tarſi Ciliciæ, atque Theophilum Caſtabalorum epiſcopos Romam legarunt, eiſque mandarunt, vt ne cum Liberio de fide contenderent, ſed potius cum Romana communicarent eccleſia, ac Conſubſtantialis profeſſionem comprobarent. Illi cum literis eorum qui ab aliis Seleuciæ ſegregati fuerant, in Italiam peruenere, atq; ibi imperatorem Valẽtinianum, propterea φ in ✱ Gallia contra Sauromatas bellum gereret, non viderunt. Quum autem Liberio epiſtolas quas ſecum attulerant, offerrent, recipere is eas renuit: Arianos eos eſſe, nec ab eccleſia ſua agnoſci poſſe, qui Nicænam aboleuiſſent fidem, dicens. Cui illi reſponderũt, ſe per legitimam pœnitentiam ad veritatis cognitionem rediiſſe, ſententiam τῶ ἀνομοίου inæqualitatis abieciſſe, & filium per omnia patri ſimilem profeſſos eſſe: nihilque ab ὁμοουσίῳ conſubſtantiali, κατὰ πάντα ὅμοιον, hoc eſt per omnia æqualem, differre. Quibus verbis auditis, Liberius profeſsionem eorum in ſcriptum re-

Epiſcopi certi tres Romam ad Liberium legantur. Cilicia hac cunt ut eſt. Socrat.

✱ Eccleſiaſtici hiſto. ſcriptores videntur Gallos et Germanos pro eadem gente habuiſſe. In Gratiano rebus infrà Alemannorum nomen reperitur, & Germania vno atque altero loco.

Liberius non ſtatim eos recipit.

latam, ab eis exegit. Atque illi libellum ei, in quo D etiam Nicænã fidem inſeruerunt, obtulerunt. Epiſtolas quidem, quas ſecum Smyrna ex Aſia, & ex Piſidia, Iſauria, Pamphylia, & Lycia, vbi cõuentus egerant, attulere, propter prolixitatem hic nõ appoſui. Libellus autem, quem Euſtathius cum collegis ſuis Liberio dedit, ſic habet.

CAPVT VII.

Macedonianorũ libellus de profeſſione fidei Liberio oblatus.

DOmino fratri & collegę Liberio, Euſtathius, Syluanus, & Theophilus ſalutem in Domino. Ad euitandas inſanas hæreticorum, qui non deſinunt Eccleſię catholicæ offendicula creare, ſuſpiciones, & ad earũ cauſam & occaſionem omnẽ pręcidendam, ſynodi Lampſaci & Smyrnę, & aliis variis in locis ab orthodoxis & rectè ſentiẽtibus epiſcopis celebratæ decreta profitentes, apud bonitatem tuam, & vniuerſos Italiæ, totiúſque Occidentis epiſcopos legatione fungimur, & literas affe- E rimus, catholicam nos fidem ſeruare, quæ in ſancta Nicæna ſynodo, ſub beato Conſtantino imperatore, à trecentis decem & octo patribus promulgata atque cõfirmata, hactenus in ſtatu ſuo inuiolata atque immota durauit, atq; in perpetuum duratura eſt: in qua τὸ ὁμοούσιον cõſubſtãtiale ritè piéque contra Arij improbitatem eſt conſtitutum. Fidémque eam nos vnà cum eis quos diximus epiſcopis & ſeruaſſe, & vſque ad finẽ ſeruaturos eſſe, manibus ipſi noſtris profitemur: condemnantes Arium, impiámque doctrinam, ſectatoréſq; eiuſdem, necnõ omnem Sabellij, Patriſpaſsianorum, Marcionis, Photini, Marcelli, ipſiúſq; Pauli Samoſateni hæreſim, doctrinamq; eorũ, necnõ omnes eis aſſentiẽtes: & ſi quæ præterea ſunt aliæ ſectæ, ſanctæ fidei, quæ piè atque catholicè Nicææ à ſanctis patribus compoſita atq; promulgata eſt, aduerſæ & cõtrariæ. Anathemate quoque in primis ferientes formulam Arimini lectam, Nicænæ ſcilicet fidei prorſus repugnantem. Cui quidem formulæ Nica Thraciæ allatæ, nõnulli dolo malo & periurio circumuenti, Conſtantinopoli per erro- F rem ſubſcripſerunt. Eſt autem fides noſtra, atque eorum quorum nomine legatione fungimur, iſta. Credimus in vnum Deum patrem omnipotentẽ, viſibilium omnium & inuiſibilium factorem. Et in vnum vnigenitum Deum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, filium Dei, ex patre, hoc eſt, ex ſubſtantia patris genitum, Deum de Deo, lumẽ de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum, non factum, conſubſtantialem patri, per quem omnia facta ſunt, quæque in cœlo ſunt, quæque in terra. Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit, & incarnatus, & homo factus, & paſſus eſt. Et reſurrexit tertia die, & aſcendit in cœlos, venturus inde ad iudicãdum viuos & mortuos. Et in ſpiritum ſanctum. Qui autem dicunt, fuiſſe aliquãdo quum non fuerit, quódque priuſquam genitus ſit, non fuerit, & quòd ex non exiſtentibus factus ſit, aut ex alia ſubſtantia vel ſubſiſtentia, vel mutationi & alterationi obnoxium filium Dei eſſe, anathemate iugulat catholica & Apoſtolica eccleſia. Ego verò Euſtathius epiſcopus Sebaſtiæ vrbis, & Syluanus, & Theophilus, Lam-

τὸ ὁμοούσιον laudatur.

Ariani & alij hæretici cum dogmatibus ſuis dãnãtur.

A placenæ, Smyrnenſis, aliarúmque ſynodorũ legati, hãc fidei profeſsionem manibus noſtris, voluntateq́; noſtra ſcripſimus. Quod ſi quis præter hãc fidem, cõtra nos, aut eos à quibus miſsi ſumus, aliquid criminis intendere voluerit, ad quoſcunque ſanctitati tuę viſum fuerit epiſcopos, nos atque illos cum ſanctitatis tuæ literis remitte: vt quum apud eos ipſos iudices cauſa dicatur, tum in eum qui criminis conuictus fuerit, legitimè animaduertatur.

Cautio iudicio ſibi.

CAPVT VIII.

Admittit Liberius legatos ad communionem. Liberij & Occidentalium epiſcoporum literæ ad catholicos epiſcopos Orientales.

HOc libello veluti quodã pignore ſibi obligatos, Liberius ad communionem admiſit, ac deinceps cum huiuſmodi literis eos dimiſit. Dilectis fratribus & collegis, Hypſio, Cyrillo, Hyperechio, Heroni, Elpidio, Maximo, Euſebio, Eucarpio, Eortaſio, Neoni, Eumathio, Fauſtino, Procto, Paſsinico, Arſenico, Seuero, Didymioni, Britanio, Callicrati, Damabio, Aedeſio, Euſtuchio, Ambroſio, Gelonio, Pardalio, Macedonio, Paulo, Marcello, Heraclio, Alexandro, Adolio, Marciano, Sthenelo, Ioanni, Macari, Charitio, Syluano, Photino, Antho, Antonio, Celſo, Euphranoni, Mileſio, Patricio, Seueriano, Euſebio, Eumolpio, Athanaſio, Diophanto, Minodoro, Diocli, Chriſampelo, Eugenio, Euſtathio, Callicrati, Arſenio, Eugenio, Martyrio, Hieratio, Leontio, Philagrio, Lucio, & vniuerſis epiſcopis Orientalibus orthodoxis, & rectã fidem ſectãtibus, Liberius epiſcopus Italiæ, & reliqui Occidentis epiſcopi ſalutem perpetuam in Domino. Optatiſsimum nobis pacis & cõcordiæ gaudium literæ veſtræ, fidei lumine refulgentes, fratres dilecti, atque conſerui, quas nobis reuerẽdiſsimi fratres & epiſcopi Euſtathius, Syluanus, atque Theophilus reddiderunt. Atque eo maximè nomine, q̃ ſenſum & perſuaſionem fidei veſtrę, cum tenuitatis meę atque Italicorum Occidentaliúmque epiſcoporum omnium ſententia, concordare confirmarunt & aſſeuerarunt. Atque eam ipſam nouimus catholicam & Apoſtolicam eſſe fidem, quæ ad Nicænam vſque ſynodum integra atq; immota ſeruata eſt: quam etiam patres Nicææ cum ingenti lætitia, non ſolùm ſermone, verùm etiam ſcriptorã intercedente, vt veſtigium & ſcintillam omnẽ abſurdæ opinionis extinguerent, ſunt profeſsi. Eius exemplar neceſſariò hiſce literis ſubiiciendum eſſe duximus, ne poſtea locus & opportunitas hæreticis ad ſtruendas fidei inſidias relinquatur: quibus illi improbitatis ſuæ igniculos excitantes, diſcordiæ incendia more ſuo dilatare ſolent. Euſtathius ſanè, Syluanus, atque Theophilus, fratres noſtri reuerendiſsimi, nobis veſtro nomine receperunt, dilectionem veſtram nõ minus atque ipſos fidem eiuſmodi ſemper & antea ſeruaſſe, & ad finem vſque ſeruaturam eſſe, in Nicæna videlicet vrbe à trecẽtis decem & octo epiſcopis orthodoxis & rectè ſentientibus comprobatam. Quæ q̃ certam perfectámque complectitur veritatẽ, ora hæreticorũ omnium omnia obſtruit atque euertit. Non caſu enim fortuito, ſed diuino prorſus nutu, contra Arij inſaniam, tantus epiſcoporum numerus eſt coactus, quãto ſcilicet numero beatus ille Abraham tot hoſtiũ millia fide debellauit. Ea fides quum in ſubſiſtentia & nomine τοῦ ὁμοουσίου conſubſtantialis conſiſtat, perinde atque munitiſsima quædam & inexpugnabilis arx, impreſsiones & machinas malignas Arianæ perfidiæ omnes, ita vti decet, contemnit. Et quãuis epiſcopi Occidentales propè omnes Arimini conuenerint, quum ibi concilium Arianorũ coegiſſet vecordia, vt inſidioſa quadam ſuaſione, ſeu quod verius eſt, profana autoritate & potentia, id quod in fidei formula tutiſsimum certiſsimùmque poſitũ fuerat, abolerent, aut obliquè negarent, nihil tamen ea profuit † calliditas. Nam omnes ferè qui tum Arimini ineſcati atque fraude decepti fuerãt, nunc reſipiſcentes, quum anathemati eorum qui ibi conuentum egere, fidei formulam ſubiecerũt: tum vniuerſali & apoſtolicæ fidei, quę Nicææ decreta eſt, ſubſcripſerunt. Et nobiſcum communicantes, ardentioribus etiam animis contra Arij doctrinam & diſcipulos eius feruũtur. Quam rem ita deprehenſam eſſe, vbi oratores etiã veſtri cognouerunt, in ſubſcriptione ſua vos quoque addiderunt: & Arium, & quę à ſectatoribus eius Arimini contra Nicænam fidem acta ſunt, anathemate iugulãtes. Quibus ſanè actis, vos etiam iuriſiurandi ſacramento fraudulento circumuenti, ſubſcripſiſtis. Quapropter conuenire nobis viſum eſt, vt ad dilectionem veſtram ſcriberemus, & iuſta petentes adiuuaremus, præſertim quum ex legatorũ veſtrorum aſſeueratione, Orientales vos reſipuiſſe, & cum Occidentalibus rectè ſentientibus conſentire intellexerimus. Scribimus ergo vobis, vt noritis quum Ariminenſes blaſphemias, quę tum per ſurreptionem ſunt ab autoribus earũ magno eccleſiæ detrimento ſubintroductæ, anathemati ſubiectas, tum Occidentales vniuerſos in Nicænã fidei profeſsionem conſpiraſſe. Quamobrem per vos id omnibus indicari oportet, vt qui vi quadã seducti atque læſi ſunt, tandem à tenebris hæreticis ad diuinum catholicæ libertatis lumen reuerti poſsint. Si qui verò deinceps venenum præſidiæ reſpuere, & Arij blaſphemias omnes abolere, anathematique ſubiicere noluerint, Arij, eiúſque ſectatorum, & cæterorum ſerpentium Sabellianorum, Patriſpaſsianorum, atque aliarum hæreſium ſe complices, ab eccleſiaſtica communione & cõiunctione excluſos & alienos eſſe, quæ adulterij filios non admittit, ſciant. Deus vos incolumes ſeruet, fratres dilecti. Hiſce literis Euſtathius & collegę eius acceptis, in Siciliam traiecerunt. Et poſtquam ibi Siculorum epiſcoporum ſynodus, eorũ inſtinctu celebrata, atq; ipſi τοῦ ὁμοουσίου conſubſtantialis fidem profeſsi ſunt, Nicænamq; formulam autoritate ſua confirmarunt, acceptis ibi quoque eiuſdem ſententiæ literis, ad eos qui ſe legauerãt, ſunt reuerſi. Atque illi redditas ſibi literas Liberij, ad vrbes quaſque, per oratores, ad conſubſtantialis fidei propugnatores miſere, cohortãtes eos, vt conſentientibus animis Tarſi Ciliciæ conuenirẽt, ad fidẽ Nicænam comprobandam, & quæ poſtea exortæ ſunt, nugas abolendas. Et factũ id fortè eſſet, niſi qui plurimum apud imperatorem valebat, obſtitiſſet: Eudoxius videlicet, Arianæ religionis præfectus, qui ſynodo ea indicta magis etiã commotos, maiora illis intulit detrimenta. Quod verò Macedoniani per oratores ſuos cum Liberio commu-

Nicæna fides catholica eſt, & apoſtolica.

Numerus 318 patrũ Nicænorũ cum numero vernaculorũ Abrahæ congruit.

Epiſcopi Occidentales, qui Arianorum fraude Arimini ſidei ſubſcripſerãt, per legatos ſuos reſipuerunt.

† ὑπουργία.

Arianorũ & ſiliquorũ ac ſectatorũ excõmunicatio. Iidẽ legati in Sicilia quoq; Nicænã fidẽ profitentur.

Ne Orientales catholici Tarſi conueniant, Eudoxius obſiſtit.

A communicarint, & fidem Nicænam approbarint, Sabinus ipſe in ſynodalium actorum collectaneis eſt confeſſus.

Sabinus ille Macedonianus fuit.

CAPVT IX.

Tyanæ cõ catholicorũ epiſcoporum concilium.

† Mœtio lunaris etiã ſit mentio quadã Theodoſij cõſtitutione, in C. Theodoſiano lib. vlt. de Epiſcopis. de fide cathol.

Acta eiuſdem.

Eodem tempore concilium Tyanæ ab Euſebio Cæſareæ Cappadociæ, Athanaſio Ancyræ, Pelagio Laodiceæ, Zenone Tarſi, Paulo Emeſæ, † Otreio Melitinæ, Gregorio Nazanzi, aliisque multis epiſcopis, qui τὸ ὁμοούσια conſubſtantialis verbum ſeruandum eſſe Antiochiæ, Iouiniano imperante, decreuerãt, celebratum. Lectæ ibi Liberij & Occidentalium epiſcoporum literæ, quas ſecum legati Lampſaco Romam miſsi attulerãt. Quamobrem gaudio exilientes, ad vniuerſas ſcripſerunt eccleſias, vt decreta Aſiaticorũ epiſcoporum & Liberij, Italorum, Aphrorũ, Gallorum Occidentalium legerent epiſtolas: & tantum ipſis cõſentientium numerum, qui longè Ariminenſe concilium ſuperabat, conſiderarent,

Indicitur cõuentus Tarſenſis.

Antiochiæ in Caria formula fidei Anathema à quibuſdã epiſcopis confirmatur.

Valens conuentum Tarſenſem celebrari nõ permittit.

B & ad ſententiam communionémque eorum accederent: necnon vt eis eiuſdem ſe eſſe ſententiæ literis ipſi ſuis reſcriberent. Scripſerunt præterea, vt ad diem conſtitutum verno adhuc tempore Tarſum Ciliciæ cõuenirent. Sedenim dum ſic de Tarſenſi ſynodo cogenda agitur: triginta & quatuor ferè Aſiani epiſcopi Antiochiæ in Caria conuenientes, ſtudium quidem eccleſiaſticæ concordiæ faciendæ laudarunt: ὁμουσία conſubſtantialis verò nomen repudiantes formulam fidei Antiochiæ & Seleuciæ compoſitam veluti quæ Luciani martyris eſſe crederetur, & à maioribus eorum periculo & ſudore multo comprobata eſſet, cõfirmarunt. Imperator autem, Eudoxio annitente, ſynodum in Cilicia celebrari inſtitutam prohibuit, edictis ea de cauſa & comminationibus publicè propoſitis.

CAPVT X.

Valentis iuſſio vt epiſcopi à Conſtãtio relegati, & à Iuliano reſtituti, denuò in exilium commendantur.

C Prouinciarum quoque præſidibus ſingillatim mandauit, vt ex eccleſiis eos deturbarent epiſcopos, qui ſub Conſtantio exauctorati, dignitatem priſtinam ſub Iuliano recepiſſent. Per eiuſmodi iuſsionem, Ægyptij etiam magiſtratus Athanaſium eccleſiis ſimul & vrbe Alexandrina eiicere contenderunt. Non leuis enim pœna imperiali inſerta erat edicto, quod præfectis omnibus, & qui ſub eorum ſignis & poteſtate eſſent militibus & ſenatoribus, cum ingẽtis pecuniæ mulcta, corporis quoque coercionem denunciabat. At Chriſtianus populus conueniens, Præfectum rogauit, vt epiſcopum cauſa non ſatis deliberata non exigeret, ſed accuratius literarum imperialium ſententiam perpenderet, quæ eos tantum proſcriberet, qui ſub Conſtantio exulare iuſsi, ſub Iuliano ab exilio reuerſi eſſent. Athanaſium portò ſub Conſtantio quidem exilij cauſa ſolum vertiſſe dicebant, atque ab eodem reductum, atque in epiſcopatum ſuum reſtitutum eſſe: Iulianum autem, quum omnes ab exilio reuocaret, vnum hũc perſequutum fuiſſe, quem tandem Iouinianus reſtituerit. Hæc quum dicerent, neq; Præfecto perſuaderent, reſiſtere tamen, & vim fieri nõ permiſere.

Præfectus Alexandriæ Athanaſium vrbe expellere conatur.

Obſtat ei populus ſtudiũ.

D Cæterùm quum vulgus vndiq; conflueret, & turba ingens atque tumultus, adeò vt ſeditio expectaretur, in vrbe eſſet: præfectus rẽ eã imperatori ſignificauit, Athanaſiũ ibi manere permittens. Et diebus plurib. exactis, ſeditio ea ſopita iam eſſe videbatur, quũ Athanaſius veſperi vrbe egreditur, & in prędio quodã latitat. Ægypti autẽ pręfectus, & copiarũ militarium quæ ibi erãt dux, intẽpeſta nocte in eccleſiã, vbi ille † domicilium ſuũ habebat, venit, & in habitaculis etiã ſuperiorib. diligenter eum quæſiuit: ſed opinione ſua fruſtratus, re infecta abit. Exiſtimauerat enim q; plebs tandẽ prioris motus, quo excitata fuerat, oblita eſſet, & ſomnũ omnes carperent, facilè ſe imperatoris imperata executurũ, & vrbem ſine ſeditione pacatã conſeruaturum eſſe. Sedenim præfectus, & qui cum eo erant, q; Athanaſium non inueniſſent, valde ſunt admirati. Siue enim diuini numinis indicio, ſeu hominum aliquorũ denunciatione ſeceſſerit, eòdem res recidit. Quòd enim tam neceſſario tẽpore inſidias ſibi ſtructas præuiderit & vitarit, conſilij eſſe viſum eſt, quod captum humanũ excederet. Alij

Athanaſi⁹ inſidias ſibi ſtrui preuidet, eáſq; deuitat.

† ἐκκλησιαςτήριον Quæritur in nocte domi ſua à pfecto, ſed non inuenitur.

Athanaſi⁹ rurſum latitat.

E verò dicunt, eum, q; vulgi inſanũ motum præſenſerit, & ſimul veritus ſit, ſi quid inde detrimẽti ꝑuenisset, ne ipſe autor mali eius eſſe videretur, † toto eo tẽpore in paterno monumento delituiſſe. Atq; ille quidem ſic profugit, & latuit. Nõ longè antè pòſt imperator literis ſuis eum reuocauit, & eccleſiã obtinere iuſsit. Scriptum hoc præter animi ſententiã Valentẽ edidiſſe opinor, vel q; Athanaſij gloriã ſecum ipſe reputaret, ac reprehenſionem eius rei à Valentiniano, qui Nicænũ decretũ profitebatur, expectaret: vel q; motum eorum qui plurimi illum laudabant, ne per nouarũ rerum ſtudium reſpub. aliquid detrimenti caperet, ſuſpectũ haberet. Opinor quoq; Arianæ hæreſis anteſignanos, ita vt par erat, non admodum iam in eius viri proſcriptionẽ vrgendam incubuiſſe: illud perpendentes, ſi vrbe eiiceretur, fore vt curſum imperatoribus moleſtus fieret, occaſionémq; ex ea re illos cõpellandi haberet. Valẽtémq; in ...entiã ſuã adduceret, Valentinianũ autem ſibi cõſentientem ad iram etiã commoueret. Plurimũ nanq; eũ metuerunt, virtutẽ eius in rebus quæ ſub Conſtantio

† in lib. quatuor Socrat. Valẽs Athanaſiũ eccleſia ſua reſtituit. Cauſa exprimitur, quamobrẽ Athanaſius nõ itidẽ vt alij catholici epiſcopi, eccleſia ſua ſit expulſus. Ariani Athanaſium timent.

F accidetãt, experti. Adeò enim tum quoque inimicorũ conſilia & inſidias ꝓpulerat, vt ei nõ grauatẽ eccleſiis in Ægypto cederẽt: & ea de cauſa ipſu vix Conſtantij literis acquieſcẽs, ex Italia rediret. Cauſam quidẽ, quamobrem Athanaſius non itidẽ vt alij, ex eccleſia pulſus ſit, hãc eſſe coniicio. Alij verò epiſcopi tantum nõ perſequutione, quæ illis par eſſet, quæ ab idololatris excitatæ fuerant, ſunt experti. Exilia enim & deportationes in eos qui non eadem cum Valente ſentirent, decernebantur, & ſacræ ædes iis quidem adimebantur, aliis autem committebantur. Ægyptus verò Athanaſio adhuc ſuperſtite, malorum eiuſmodi immunis & expers fuit.

Perſequutio catholicorum epiſcoporum.

CAPVT XI.

Svb idem tempus Eunomius ab Eudoxio ſeceſsit, & ſeorſim ſuos ſibi cõuẽtus egit, ꝓpterea q; quũ ſæpius vt præceptor ipſi⁹ Aetius in gratiã & cõmunionẽ reciperetur, Eudoxiũ rogaſſet, id ſpetra-

Eunomius ab Eudoxio ſecedit. Seceſsionis eius cauſa.

E

A ce non potuerit. Non ideo autem Aetium auecſatus eſt Eudoaius, quòd hæreſim eius cauſam haberet, quam ſcilicet maximè deprædicabat: ſed vt populares eius, alterius illum ſectæ exiſtimarent. Atque hæc ipſa cauſa fuit, cur inter Eudnaium & Eunomiũ diſceſsio fieret. Porrò Aetius vehemens & acer Arianæ hæreſis aſſertor & propugnator fuit, arte ſophiſtica bene inſtructus. Eandem autẽ hæreſim magis etiã diſcipulus eius Eunomius defendit, vir, quod Rufinus ait, & corpore & anima leproſus, atq; intrà & extrà morbo regio infectus, ipſe quoque arte Dialectica præpotens. Hæreſim eius quidam ab eius nomine appellant, Alij τῶν ἀνομοίων, hoc eſt, Inæqualium vocant. Sunt autores quidam, qui Eunomium iſtũ primùm auſum fuiſſe dicunt inſtituere, vt diuinus baptiſmus merſione vna perageretur: & eam quæ ab Apoſtolis per manus accepta hodie quoque vbiq; ſeruatur, traditionem adulterare, & ritũ alium in eccleſia Cyzicena, accuratiore ſanctioréq; grauitate nouitatẽ ſuam obtegentem, inueniſſe. Fuit autem, ſicuti di-B ctum eſt, & Sozomenus teſtatur, cuius verba adſcribere libet, ad orationes ſcribendas nõ ineptus, contentioſo diſputandi genere & ſyllogiſmis gaudens: quales ſectatores eius adhuc multos videre " eſt. Non tam enim illi vitam honeſtam, mores ſã" ctos, & benignam erga egenos miſericordiam, ſi " eadem cum ipſis ſentiant, quàm ſi quis contẽtio" ſè diſſerere, & ſyllogiſmis atque ratiocinationibus " vincere videatur, laudant. Tales nanq; pietate ma" iore ſupra omnes eſſe exiſtimantur [a]: ſicuti Theo" phronius Cappadox & Eutychius, ſectæ huius ſtu" dioſi, qui obtinentis huius Imperij tempore, ſe" ipſos ab eccleſia reſcindentes, quum in aliis rebus " ea Eunomij opinionibus [b], tum in ſacro baptiſmo ces nouas induxerunt, non in trinitatẽ, ſed in Chriſti mortem baptiſandum eſſe ducentes. Eunomiũ ſanè aliqui dicunt nihil hac in re nouaſſe, ſed quẽadmodũ ab initio cœperat, in Arij ſententia permanſiſſe. Poſtquã verò Cyzici epiſcopus factus eſſet, à clero eũ ſuo, q nona inſtitueret dogmata, accuſatũ eſſe. Eudoxium porrò, qui tum Conſtantinopoli Arianæ hæreſi præijt, illum accerſiuiſſe,
C atque vt verba ad populum de doctrina ſua faceret, ei permiſiſſe. Et quum nihil in eo damnaſſet, eum vt Cyzicum rediret cohortatum eſſe. illum verò dixiſſe, ſe de cætero cum eis qui ſe ſuſpectũ haberent, futurum non eſſe, prætextúmque eum diſceſsionis ſuæ obtendiſſe: quum reuera cauſa illa eſſet, quòd præceptorem ſuum Aetium receptum non eſſe ægrè ferret: hominémque in cœpto ſuo perſeueraſſe, & nihil de priore opi✝ nione ſua ⁎ mutantem priuatum viuiſſe. ✝ Et hæc quidem alij ad hunc modum: alij verò aliter tradunt. Sedenim ſiue Eunomius ſeu alij quidam traditionem baptiſmi innouarunt, ſoli illi periculoſa iſta ratione diuini baptiſmi expertes D mihi è vita exceſsiſſe videntur. Si enim ipſi ab initio recepta conſuetudine baptizati [c], primùm ſe ipſos rebaptizare nõ potuerunt, aut quod in ipſis non accidit, primi introduxerunt: quódque neque ipſi per ſe habuere, neque per alios accepere, id in alios contulerunt: ⁎ quum ſuper initio & fundamento quod ſubſiſtere nequeat, ſuáque ipſorũ arrogantia, dogma hoc inſtituerunt: tum quæ ipſi non acceperunt, aliis tradiderunt: quod ſanè ſtultum ac ſtolidum eſt ✝. Illud enim ſua etiam ipſorum confeſsione conſtat, qui ipſe baptiſmi ſacris initiatus non ſit, eum alios baptizare non poſſe: qui verò traditionis eorum more baptizatus non ſit, eum pro non baptizato ab eis haberi, vt qui non legitimè ſacramento eo initiatus ſit. Teſtantur hoc ipſimet, dum quoſcunque in ſententiam ſuam pertraxere, etiamſi antea ſtatis catholicæ eccleſiæ cæremoniis tincti ſint, rebaptizant. Quæ nouitas non parum religionem turbauit, & Chriſtianiſmum ſuſcipere volentibus propter dogmatum diſſenſionem valde obſtitit. De Eunomin porrò, & Aetio, illud addere libet, Eunomianæ hæreſis autorem primum Aetium Syrum fuiſſe [d]: qui iuxta Arij ſententiam, filium patri inæqualem, creatúmque eſſe, & ex non exiſtentibus extitiſſe decreuit. Et qui opinionẽ eam approbarũt, Aetiani prius ſunt dicti. Quũ aũt, quẽadmodũ antea dixim⁹, quidã filiũ patri ὁμοούσιον cõſubſtãtialem, quidam ὁμοιούσιον æquiſubſtantialẽ dicendum eſſe aſſererent: & Imperatori tum placitum eſſe, vt de Ariminenſis concilij ſententia, filius patri ὅμοιος æqualis crederetur: Aetius quidem, vt qui blaſphemus in Deum eſſet, exilio eſt mactatus: hæreſis autem eius quodammodo ad tempus ſoluta iacuit, quòd neq; alius quiſpiã, qui alicuius eſſet nominis, neque ipſe Eunomius palàm & liberè de ea diſſerere auderet. Cæterùm vbi is Cyzicenam eccleſiã pro Eleuſio gubernandam accepit, conquieſcere omnino non potuit, & in concionibus ad populum Aetij opinionem rurſus in medium produxit. Atque vt fieri ſolet, quum homines primùm hæreſis iſtius autorem ignorarent, Eunomianos ſectatores eius cogno- F minarunt: propterea quòd poſt Aetium dogma hoc Eunomius renouauit, & maiore audacia, quã qui id primùm tradiderat, defendit.

Aetius.

Eunomius diſcipulus eius. Sozom. lib. 6. cap. 26. Eunomiani, qui etiam ἀνόμοιοι, hoc eſt, Inæquales ſunt dicti.

Vna Eunomij merſio in baptiſmo peragendo.

Eunomiani contentioſi diſputatores.

a Theophronius & Eutychius Eunomiani.

b Eunomio norum baptiſmus.

⁎ ἐφ᾽ ἑαυτοῦ ἐσχόλαζε. Cur Eunomius Cyzico diſceſſerit.

✝ Imò καὶ ἀδιάστροφ. Eunomianorum Anabaptiſmus. Aetius autor Eunomianæ hæreſis.

✝ Theodoſij iunioris Imperium intelligendum, ad quem hiſtoriam ſuam Eccleſiaſticam ſcripſit Sozomenus, cuius ea ſunt verba lib. 6. cap. 26. Socrates propterea Eunomium Cyzico Conſtantinopolim ad Eudoxium reuerſum eſſe, & cũ eo manſiſſe dicit, quòd Cyziceni nõ ferentes ampulloſam eius loquentiam, homine vrbe exegerunt. In prolixitate enim orationes eius & multiloquio, ingens ſuit ſententiarum penuria. Et quum longos conſcripſiſſet in epiſtolam Pauli ad Roma. Commentarios, tamen ei ſcopum Pauli pertingere & aſſequi non potuiſſe dicitur lib. 4. cap. 8

⁎ Eodem argumento vti temporibus noſtris poſſemus, in re ſuſtandis iis qui manus alijs imponere audent, quum eam poteſtatem non habeant, & conſecrati prorſus non ſint.

c Eunomiano baptiſmo baptizati, ſine baptiſmo legitimo obierũt. Anabaptiſmus in Eccleſia prorſus non ſubſiſtit.

d Ad declarandam ineptam & improbam Eunomij impietatem & vaniloquentiam, Socrates verba eius iſta profert: Deus de ſua ipſe ſubſtantia nihil amplius, quàm nos, nouit: neque ea magis illi, quàm nobis, eſt perſpecta. Sed quod de ea nos ſcimus, idem & ipſe prorſus ſcit: & rurſus quod ille nouit, id in nobis quoque ſimiliter omnino reperies. Vt ſupr.

CAPVT XII.

De hæreſi Apollinaris.

A Pollinares duos fuiſſe, patrem & filium, antea diximus. Et pater quidẽ presbyter, filius autem lector fuit: vterque græcis diſciplinis valde eruditus. Pater Grãmaticus, filius Rhetor inſignis. Pater Alexandriæ ortus, aliquãdiu Beryti literas docuit. Laodiceæ verò matrimonio cõtracto, filium Apollinarem progenuit. Inrima eis cum Epiphanio, pręclaro ſophiſta, amicitia fuit. A quo vt ſeiungerentur, ne Theodotus quidem epiſcopus Laodicenſis authoritate & interdicto ſuo obtinere potuit. Permultos hi & vtiles Eccleſiæ edidere libros, ſicuti antea à nobis eſt dictũ. Deinde verò in hæreſim nominis ſui fœdè ſunt ꝓlapſi.

Vitalis ſocius Apollinaris.

Nã Apollinaris filius, multis ab eccleſia abductis, ſuos ſibi conuentus egit, ſociúmque conſtituendi dogmatis ſui Vitalim accepit Antiochenũ, ex eorum numero qui Meletij eccleſiam frequentabãt, presbyterum, virum nemini illuſtri vitæ & morũ ſanctitate cedentem, & eorum qui fidei eius commiſſi fuerant curatorum perquàm ſtudioſum,

Sozom. lib. 6. cap. 25.

B eaque de cauſa à populo egregiè cultum & venerarum. Paulo pòſt enim, quum à cõmunione Meletij diſceſsiſſet, Apollinari ſe coniunxit, ſectatoribúſque eius Antiochiæ præfuit, vitæ reuerentia non exiguam plebis partem addictam ſibi habẽs: qui etiam nomine ab eo accepto, Vitaliani vſque ad Theodoſij iunioris imperium ab Antiochenis ſunt vocati. Dicitur autem hoc feciſſe, dolore impulſus: perinde atq; à Flauiano, qui poſtea ſedem Antiochenã accepit, tum autem presbyter com illo erat, deſpectus, & quo minus familiariter cum epiſcopo eſſe poſſet, impeditus fuiſſet.

Cauſa quare Vitalis à fide catholica defecit.

Quod námque ea re diminutam eſſe famã ſuam putaret, hominum more, dolore eo victus, ad Apollinarim ſe contulit, & cum eo cõmunicauit, amicitia eius in primis vſus. Ex eo tẽpore in aliis quoque vrbibus, ſub epiſcopis ſuis conuentus habuere, & ritus ab eccleſia catholica alienos celebrauere: præter receptas ſacras cantilenas, numeroſa etiam carmina quædam ab ipſo Apollinari inuenta decantantes. Nam is præter eruditionem reliquam, in poëtica quoque varij generis verſibus cõponendis excel-

Carmina eccleſiaſtica Apollinaris.

C luit. Qua ille oblectatione multis, vt ſibi adhærerẽt, perſuaſit. Et viri in cõpotationibus mannúmque laboribus, mulieres quoq; in lanificio ſuo carmina eius pſallebant. Ad ſtudij enim & laborum laxamẽtum, ad dies feſtos, & ad res alias, prout tẽpus fert poëmata elaborauit, quæ ad laudem Dei pertinent omnia. Hãc hæreſim latius ſerpere, quũ † primus vrbis Romæ epiſcopus Damaſus, & Petrus Alexãdrinus cognouiſſent, coacto Romę cõcilio, alienã eſſe ab Eccleſia vniuerſali ſtatuerũt [a]. Apollinaris etiã ipſe itidem propter animi imbecillitatem, dogmate ſuo inſtituẽdo, res nouas molitus eſſe dicitur [b], huiuſmodi de cauſa Athanaſi⁹ Alexandrinæ eccleſiæ epiſcopus, ſub Conſtãtio [c] in exilium actus, quum in Ægyptum redire iuſſus eſſet, & per Laodiceã iter faceret cũ Apollinari, [d] quòd amiciſsim⁹ ei eſſet, familiariter verſatus eſt. Quòd autẽ, qui diuerſæ erãt ſectæ, cõmercium & cõmunionem eius veluti iuriſiurandi ſacramento abnegatam auerſarentur, inter quos & Georgius Laodicenſis epiſcopus fuit: Apollinarim is eo nomine ab eccleſia excludit, tanq̃ contra canones & ſacras cõſtitutiones cũ Athanaſio fuiſſet. Et quum

† [illegible]

a Apollinaris hæreſis damnata.

b Cauſa cur Apollinaris quoq; ab Eccleſia deſciuerit, & hæreſim ſuam inſtituerit.

c Apollinaris propterea quòd cũ Athanaſio fuerat, à Georgio Laodicenſi excommunicatus.

d Apollinaris Athanaſio amiciſſimus.

D criminis loco id ei obiecit, tum rationem etiã & pœnã veterum atque pœnitentia obliteratorum errarorũ cum conuicio ab eo exegit. Quum nanq; Theodotus ante eum adhuc Laodicẽſem eccleſiã regeret, maximè tum pollens [e] Epiphanius ſophiſta, hymnũ in Bacchũ recitauerat, quo præceptore iuuenis etiãnũ Apollinaris vtebatur. Recitationi ei is cũ patre ſibi cognomine Grãmatico inſigni, affuit. Atq; vbi Epiphanius orationẽ eam exorſurus, ſicuti eis qui ſpecimẽ aliquod talium ſtudiorũ exhibent, mos eſt, † non initiatos & prophanos exire & ꝓcul eſſe iuſsiſſet: neq; Apollinaris, neq; eius pater, neq; etiam alius quiſpiã qui ibi aderant Chriſtianorũ, ex auditorio ſeceſsit. Id poſtq̃ reſciuit Theodotus epiſcop⁹, moleſtè tulit. Et alijs quidem ex populo aliquatenus obiurgatis, gratiã delicti fecit: Apollinarim verò vtrunq;, quum eis propalàm peccatũ obieciſſet, ab eccleſia ſegregauit. Erant enim clerici, pater quidẽ presbyter, filius verò ſacratũ ſcripturarũ adhuc lector. Intercesſerat aliquid temporis, & eos, poſtq̃ lachrymis & ieiu-

e Epiphanius ſophiſta Laodiceæ publicitùs hymnũ in Bacchũ recitauit.

† [illegible]

Ei recitationi Apollinares affuere.

Apollinares eo nomine excõmunicantur.

E niis crimen admiſſum pœnitentes aboleuiſſent, Theodotus rurſum in gratiã recepit. Vbi autẽ Georgius epiſcopatũ eſt adeptus, & Apollinaris cum Athanaſio familiariter fuit, quẽadmodũ diximus, excõmunicatum eum eccleſia exegit. Atq; ille ſæpe Georgium dicitur, vt in cõmunionem reciperetur, deprecãdo obſecraſſe. Verùm vbi id illi nõ perſuaſit, mœrore correptus Eccleſiã turbauit, & dogmate nouo hæreſim ſuã introduxit, quoad potuit: cõpoſitis arte orationibus, inimicũ vlciſcens, & ꝙ ſe in ſacrarũ literarũ doctrina illo præſtãtioſem exautoraſſet arguens. Ad hunc modũ ſcilicet priuatæ clericorum, tẽpore quolibet, inimicitiæ, maximo Eccleſiã detrimento affecere, & religionẽ in ſectas multas diſſecuere. Id inde ſatis liquet. Si enim itidem vt Theodotus, Georgius quoque pœnitentem Apollinarim ſuſcepiſſet, hæreſis quę ab eo nomen habet, vt ego quidem puto, non extaret. Ingenia nanque hominum ſi deſpici ſe videant, arrogantem audaciam concipiunt, & contendẽdi ſtudio res nouas moliuntur. At ſi id quod æquum eſt conſequuntur, ad moderationẽ ſe dãt,

F & ſorte ſua contenti ſunt.

Recipiuntur illi poſt pœnitentiam in eccleſiam.

Georgius Laodicenſis deprecanti Apollinari in gratiam non recepit.

Priuatæ clericorum odia magnã eccleſiarum perniciem abſumo.

In Græco Nicephori exemplari integer hic ſexternio deſuit Defectum tum iuxta capitum annotationem ex aliis Eccleſiaſticis ſcriptoribus expleui.

CAPVT XIII.

EVnomium, quod diximus, eadẽ cum Aetio ſentire, negari non poteſt. Nam & ipſe Aetium præceptorem iactat, & id in ſcriptis ipſe ſuis apertè teſtatur. Apollinarim verò etiam accuſans Gregorius Nazanzi epiſcopus, in epiſtola quadam ad Nectarium Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ præſidem, hæc ſcribit. " Et detrimentum quidem noſtrum, quod in † ſinu noſtro ſuuemus, Eunomius minimè eo quòd alicuius nominis ſit, cõtentus eſt: verùm niſi omnes vnã ſecum in perniciem pertrahat, iacturã id eſſe iudicat. Sed enim toleranda hæc quidẽ ſunt. Quod autẽ in Eccleſiæ calamitatibus cenſeo longè grauiſsimùm, Apollinariſtarum eſt † impunitas. Quos neſcio

Sozom. lib. 6 cap. 27.

Greg. Nazanzeni epiſt. ad Nectarium epiſcopum Conſtantinopolitanũ pari, qua Apollinaris hæreſim redarguit.

† [illegible]

† [illegible]

A quomõ ſanctitas tua negligit, concionãdi conuentúsque cogendi licentiá æqua nobiſcum poteſtate & dignitate ſibi ipſi vſurpátes. Tu quidem, qui per omnia prorſus iuata Dei gratiã, in diuinis eruditus es myſteriis, non tantum quæ ad patrociniũ & defenſionem Dei verbi ſpectant, ſed ea etiã quę ab hæreticis aduerſus ſaniorem fidem excogitata ſunt, tenes. Attamen nõ importunum fuerit, à renuitate mea magnificentiam tuam audire aliquid. Incidi in Apollinaris libellum, qui omnem hæreticã improbitatem longè ſuperat. Aſſeuerat enim, carnem † iuxta ſalutis noſtræ adminiſtrationem, ab vnigenito filio * naturæ noſtræ tranſmutãdæ gratię, † nõ aduẽticiá ſuſceptã eſſe, ſed à principio carnalem illam naturã in filio fuiſſe. Atque perperam acceptum dictum quoddã Euangelicum, tanquã teſtimonium tantæ abſurditati prætendit, dicens: Nemo aſcẽdit in cœlum, niſi qui è cœlo deſcendit filius hominis. Ita vt priuſquã deſcenderit, ipſe filius hominis fuerit: & deſcenderit, ſuam illã deferens carnem, quam in cœlo habuerit ante ſe-B cularem & + conſubſtantiatam. Et rurſus Apoſtolicã aliam profert vocem: Secũdum hominem è cœlo eſſe. Deinde inſtituit hominem illum qui è cœlo venerit, mentem non habere, ſed diuinitatẽ vnigeniti naturã mẽtis adimplere, vt quæ + pars tertia humanæ coagmentationis ſit facta, anima & corpore humanitùs circa eã exiſtentibus, mente illis decollante, & verbo Dei locum eius obtinente. Atque equidem nõdum hoc graue eſt ſpectaculum. verùm illud omnium longè grauiſsimũ quod ipſum vnigenitum Deum, iudicem omniũ, autorem & ducem vitæ, & vaſtorem mortis, mortalem inſtituit: ita vt paſsionem ille in diuinitate ſua ſuſceperit, & ĩ triduana illa mortificatione corporis, ſimul etiã ea cũ corpore cõmortua, & ſic à patre rurſum reſuſcitata ſit. Reliqua quæ importunitati tantæ ille adiicit, longum eſſet recenſere. Opiniones ſanè Apollinaris & Eunomij quales fuerint, ex iis quæ dicta ſunt, quilibet cognoſcet. Et vt facilis coniectura eſt, permultos illi ab eccleſia vniuerſali in eorum ſententiam pertraxiſſent, niſi Baſilium & Gregorium Cappadoces aduer-C ſarios inueniſſent, qui ex profeſſo multa aduerſus eos ſcripſere. Theodoſij præterea, quod paulo pòſt ſequuturum eſt, imperium, conatus eorum repreſsit. nam duces ipſos hæreſium, ex frequentibus & populoſis orbis partibus in ſolos locos relegauit. Obſtitere etiã inſuper illis eius ætatis monachi. Mordicus nanque Nicæna retinuere decreta, qui in Syria & Cappadocia, finitimiſque locis monaſticam ſunt philoſophati. Et regio ea quæ à Cilicia ad Phœniciam vſque tendit, ne in hæreſim Apollinaris tranſiret, periclitabatur. Ab Eunomio autem ne inficerentur populi à Cilicia & monte Tauro, ad Helleſpontum & Conſtantinopolim vſque, metus erat. Non difficile enim vtrique erat, finitimis quoque eorum, apud quos verſabãtur, vt ſententiam ſuam ſequerentur, perſuadere. Idem ſanè & Arianis contigit. Vulgus enim monachorum, quos recẽſuimus, virtutem & opera admiratum, quum ipſos rectè ſentire crederit, tum aliter opinantes propter ſuſpicionem impuræ & adulterinæ doctrinæ auerſatum eſt: ſicuti Aegyptij monachos ſuos ſequentes, Arianos pro hoſtibus habuere.

Apollinaris hæreſis.

† κατ' οἰκονομίαν. ** ἐπὶ μεταποιήσει τῆς φύσεως ἡμῶν* *μὴ ἐπείσακτον.* [Greek marginal notes, partly illegible]

† Legẽdũ in Græco συναϊδίαν, & συνουσιωμένην.

† μέρος τὸ ἀνθρώπινον συμπεπλήρωκε, ... ἀνθρώπου ... [partly illegible]

Quæ res hæreticis obſtitere.

Theodoſius hæreticos ab hominũ frequẽtia in ſolos locos ꝓſcripſit.

Vulgus imperitum ſui cleri monachorum fidẽ eſt ſequutum.

Theodoret. lib. 4 ca. 12.

CAPVT XIIII.

D Ea ætate Audæus quoque quidam, & genere & lingua Syrus, fuit nouorũ dogmatum inuentor. Quę enim mala dudum parturierat aliquando tandem peperit. Primùm nãque quum perperam illud intellexiſſet, Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram: Deum humana eſſe forma opinatus eſt, eundémque corporalia membra habere exiſtimauit: ſacræ ſcripturæ ſententiam non ſatis aſſequutus, quæ diuini numinis operibus humanarum partium vocabula tribuit. quandoquidem eo modo, qui res ſubtiliores percipere & audire nequeunt, facilius conſilium Dei intelligunt. Addidit deinde ad impietatem eam conſimilia alia. A Manente enim id mutuatus, cõditorem vniuerſitatis huius Deum neq; ignem neque tenebras creaſſe docuit. Verùm hęc quidem, & quæcunque ſunt eiuſmodi, qui factionis eius ſunt, celãt. Dicuntur autem à publicis eccleſiæ conuentibus ſegregari, propterea quòd nõ-E nulli pecuniã apud nos exectando fœnore locent, nonnulli cũ mulieribus extra coniugium conſuetudinem habentes impiè viuãt. Qui verò à talibus rebus ſint alieni, liberè cum eis communicare. At ideo illos ſuo quodam more ab aliis ſeparatos viuere conſtat, quòd dogmatum ſuorum occultent blaſphemiã & impietatem. Porrò ficta hęc & aſsimulata ſanctitas arrogantiæ eſt plena, quæ ſcilicet à doctrina Phariſæorum prouenerit. Nam & illi animarum ſimul & corporum medicum accuſarunt, ad ſanctos Apoſtolos dicentes: Cur cum publicanis & peccatoribus cibum ſumit magiſter veſter? Et per prophetam de talibus hominibus dicit Deus: Qui dicunt, Purus ſum, ne me attigeris, iſte fumus furoris mei eſt. Sed enim amentiã iſtorum refellere, temporis iſtius non eſt. Proinde ad reliqua commemoranda progrediamur. Eodẽ tempore etiam [a] Maſſalianorum pullulauit hæreſis [b]. εὐχίτας, hoc eſt precatores, hos cognominant, qui eam vocem in Græcum trãſtulere ſermonem. Habent autem aliud quoq; cognomen, ex re ipſa natum: ἐνθουσιασταὶ enim, hoc eſt numine afflati nomi-F nantur, dæmone quopiam vim in eis ſuã exercente: quam rem Spiritus ſancti præſentiam eſſe opinantur. Qui verò in hoc vitio perfecti ſunt, manuum opus omne & laborem perinde atque improbitatem auerſantur. Itaque ſomno dediti, ſomniorum viſiones & phantaſias, prophetiam vocant. Iſtius hæreſis duces fuere Dadoes, Sabbas, Adelphius, Hermas, & Simeones, atque præterea alij. Qui quidem ſe ab eccleſiaſtica communione non abſtinuerunt, nihil prorſus vel prodeſſe vel obeſſe diuinam eſcam dicentes. De qua Dominus CHRISTVS inquit: Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, viuet in æternum. Morbum autem eum ſupprimere ſedulò conantur, & eundem etiam conuicti impudenter pernegant: populareſque ſuos ea quæ ipſi in animis ſuis circumferunt, celant. Latoius ſanè Melitinenſem gubernans eccleſiam, vir diuino ardore ſpectatus, quum multa monaſteria, ſeu potius prædonum ſpeluncas contagione morbi eius corripi videret, eas incendit, & lupos ab ouium grege depulit. Itidem & præclariſsimus ille

Anthropomorphitarũ hæreſis. Sectatores eius Audiani dicti. Aug. ad Quod vult Deũ. C. de hæret. & Manich.

Hæretici iſti ſub prætextu ſanctimoniæ ſeſe à publicis conuentibus abſcindunt. [partly illegible]

Phariſaica hæreticorum ſanctimonia.

a Maſſaliani nomẽ Hebræum quod Euchitæ, ſiue Enthuſiaſtæ dicũtur, nomẽ ſit. l. Arianis. vt ſup. b Hæreſis Maſſalianorum, qui Euchitæ dicti ſunt, & Enthuſiaſtæ. [partly illegible]

Hæreſis eius autores.

Cõmunionẽ eucharistiæ hæretici iſti in adiaphoris poſuerũt.

Latoius Melitinenſis epiſcopus domicilia eorum exuſſit.

Amphilochius Metropolita Lycaoniæ eiuſdē prouinciæ suis expulit.

Flauianus Antiochenus arte quadā ſectā iſtam arcana in lucem protulit, & damnauit.

A Amphilochius, qui metropolim Lycaoniæ fidei ſuæ creditam rexit,& gentē vniuerſam gubernauit, vbi peſtem talem eò perueniſſe cognouit, eā eiecit:& greges qui ab eo paſcebantur,clade ea liberauit. Porrò & Flauianus,celebri fama vir,poſtquam Antiochiæ epiſcopus eſt factus,& id genus homines Edeſſæ verſari cognouit,veneno ſuo finitimos inficiētes , monachorū ſodalitate quadā ad eos miſſa, Antiochiam eos pertraxit, & ægritudinem ſuam pernegantes ad hunc modum in crimine ipſo deprehendit. † Accuſatores enim eorum falſa per calumniā deferre, & teſtes mēdacia proferre dixit. Adelphium autem admodum iam ſenem † blandè compellans, aſsidere ſibi iuſsit: Ec nos,inquit,ô ſenex,qui iam vitā propè exegimus, certius humanam naturam perſpeximus, tum aduerſariorum dæmonum cognouimus molitiones, ceipſa quoque gratię ſubminiſtrationem perdidimus. Iuuenes autem iſti, qui harum rerum accuratius nihil intelligunt,ſermones ſpirituales audire non ſuſtinent. Quàpropter mihi dicito,quomodo vos perhibetis quum ſpiritum aduerſarium cedere, tum Spiritus ſancti gratiā aduenire? Verbis hiſce ſenex demulſus, venenū omne ſuppreſſum euomuit:& nullam vtilitatem ex diuino baptiſmo ad eos qui eu vterentur,peruenire dixit. Solam autem orationem ſedulam ✱ dæmonem vernaculū eiicere. Vnumquenque enim qui naſcatur hominem à primo parente,ſicuti naturam,ita dæmonū quoque ſeruitutē trahere. Quibus precatione ſedula exactis, deinceps Spiritum ſanctū aduenire, præſentiam ſuam,ita vt ſentiatur & conſpiciatur, indicantem:corpúſq; ab affectionum ſeu perpeſsionum metu liberantem, & animam ab inclinatione ea quæ in deterius fert, ita vindicantem, vt poſtea neque abſtinentia & ieiunio corpus caſtigare, neque doctrina quæ frenos nobis iniiciat, & compoſitè ambulare doceat,ſit opus. Et cui ita Spiritus ſanctus obueniret,eum non ſolùm à corporis titillationibus liberari,verumetiam clarè futura præuidere,& trinitatem diuinam oculis ſuis cernere. Hoc pacto diuus Flauianus putido effoſſo fonte,& impio nudato latice, ad infelicem illū

† Quæ illa prauent.

Improba baptiſmi ſacri reiectio.

B

Adelphius impietatē ſectæ ſuæ apud Flauianum indicat.

Daniel. 13.

C ſenem inquit: † Inueterate dierum malorum, redarguit te os tuum,non ego: & labia tua teſtimonium perhibuerunt contra te. Et peſtis ea in apertum prolata,Syria exceſsit: & in Pamphyliam cōmigrans,eam quoque cladē impleuit. Atque hæc quidem de abſurdis iſtis & ineptis hæreſibus ſint dicta. Eodem tempore Nouatiani quoque Phrygiam incolentes, Paſchæ diem feſtum mutauere. Id porrò exponam, vbi primùm dixero quamobrem Phryges & Paphlagones,eccleſię eorum tam firmiter retineant ſanctiones. Nouatus presbyter propterea ab eccleſia Romana diſceſsit,quòd Cornelius epiſcopus eos ad communionem admiſerat,qui in perſequutione ab imperatore Decio excitata, Diis ſacrificauerant. Hanc ipſam ob cauſam ſegregatus, & à conſentientibus ſibi epiſcopis ad epiſcopatum euectus, omnibus vbique eccleſiis ſcripſit, ne ad myſteria percipienda eos qui ſacrificaſſent, admitterent: ſed ipſos quidem ad pœnitentiam cohortarentur, Deo autem veniæ conceſsionem permitterent, qui ſolus facultatem haberet & poſſet noxas remittere. Eiuſmodi

Socra. lib. 4. cap. 28.

Quā ob cauſam Nouat⁹ ab eccleſia Romana ſecedens, hæreſim ſuā inſtituerit.

D literas in prouinciis degentes homines quum accepiſſent, ſententiam earum & iudicium ad mores ſuos accommodabant. Vt enim ille ſignificauit,non admittendos eſſe ad myſteria, † qui poſt baptiſmum peccatum in mortem admiſiſſent: aliis quidem acerba & immania canonis huiuſmodi viſa eſt eſſe ſententia: alij autem, quòd iuſtum & ad vitam moréſque corrigendos accommodatum eſſe cenſerent decretum, ſuſcepere. De quo quum per quæſtionem ambigeretur, aliæ Cornelij epiſcopi ſuperuenere literæ, gratiā delicti etiam illis annunciantes,qui poſt baptiſmū peccaſſent. Ad hunc modum quum vtrique contraria inter ſe per epiſtolas ſcriberent,& quæ dicebant diuinarum literarum oraculis obfirmarent, pro moribus quiſque ſuis eam comprobabat ſententiam,ad quam antea etiā inclinatus magis fuerat. Qui enim delinquere & peccare libenter ſoliti erāt,eiuſcemodi veniæ conceſsione tum accepta,per reliquum deinde vitæ tempus ea in delictis omnibus vtebantur. Gens porrò Phrygum populis aliis temperātior, moderatiórque eſſe videtur. Perrarò enim Phryges iurāt. Et ✱ animoſitas

Nouati dogma.

Contrarium ei Cornelij Romani epiſcopi decretum.

Hæc ex Socr. excerpta: quæ Nouatianæ hæreſis ſectatorē Niceph. eſſe confutāt.

Phryges moderati.

E

quidem apud Scythas & Thraces dominatur: libidini & † concupiſcentiæ Orientales populi magis inſeruiunt: Paphlagonum autem & Phrygum gens ad neutrum rerum iſtarum propēſa eſt. Neque enim ludi ✱ Circenſes,neque ſpectacula nūc apud eos exhibentur. Quapropter illi,atque item alij eiuſdem ſententiæ mihi tum aſſenſiſſe Nouati ſcriptis videntur. Præcipuum nanque apud illos tanquam piaculum & abominatio eſt fornicatio. Et ſanè Phryges & Paphlagones moderatè magis, quàm alias quaſcunque hæreſes, viuere videmus. Eandem cauſam eſſe opinor,eis etiam qui in Occidentalibus partibus habitant, & Nouati decreta parent. Porrò Nouatus etiamſi propter exactius vitæ genus ſuam ſibi ſectam inſtituit, non ille tamen quicquam de Paſchæ feſto die mutauit. Semper nanque, ſicuti Occidentales partes facere ſolitæ erant, & ipſe paſcha celebrauit. Paſcha autem illæ ſemper agunt iam inde ab initio,ex quo Chriſtiani ſunt facti, † poſt æquinoctiū. Hic poſtmodum ſub Valeriano principe, qui perſecutionem

Phryges & Paphlagones Nouati decretū moribus ſuis conuenīs receperunt.

Tēpus paſchatis celebrādi in Occidēte.

F aduerſus Chriſtianos concitauerat, martyrio vitā finiit. Qui verò eius nomine in Phrygia cēſentur, ab inſtitutis & communione eius quum ſibi ipſis indulgentes degeneraſſent, hoc tempore paſchale quoque feſtum mutarunt [a]. Concilio enim in Pazo vico, vbi [b] Sangaris amnis fontes ſunt, coacto, pauci quidam & obſcuri per Phrygiam Nouatianorum epiſcopi ſtatuerunt, Iudæorū azyma obſeruanda, & cum eis paſcha celebrandum eſſe. Hæc ſibi renunciata eſſe Socrates (qui hoc loco nō abhorrere ſe à Nouatianorū inſtitutis,palàm præ ſe fert) à ſene quodam ſcribit, qui ſe presbyteri filiū fuiſſe dixit, quo cū Synodo ei interfuerit. Quum quidem eò non conuenerint vel Agelius Cōſtantinopoli Nouatianorum epiſcopus, vel Maximus Nicææ,vel etiam Nicomedię aut Cotylij (vrbs ea Phrygiæ eſt nō incelebris) epiſcopi, à quibus tum maximè Nouatianorum religio eſt adminiſtrata. Hæc ſic tum acta. Poſtea verò Nouatianorum eccleſia propter eam Synodum in partes diſceſsit: ſicuti ſuo loco dicemus.

Nouat⁹ martyrio obijt.

a Nouatiani Phryges in celebrando paſcha cū Iudæis celebrandum ſtatuunt.

b Apud Liu. fluuius iſte Sagarus dicitur, de bello Macedo. lib. 7. Sozom. lib. 6. cap. 24. Socra. habet Cotyaeij. Legitur etiam in Suida, Cotyæa.

CAPVT XV.

Socra. lib. 4. ca. 14. & 15.

Sozo. lib. 6. cap. 13.

SEd vt hiſtoriã perſequamur, eò vnde digreſsi ſumus, reuertendũ nobis eſt. Imperator Valens Cõſtantinopoli ſoluens, Antiochiã ad Orõtem adire properauit. Et quum Nicomediam perueniſſet, ibi hac de cauſa reſtitit. Eudoxius Arianæ ſectę epiſcopus ſtatim poſt diſceſſum imperatoris Cõſtantinopoli vita defunctus fuerat, conſulatu Valentiniani & Valẽtis tertio, quum quidem clauum eccleſiæ Conſtãtinopolitanæ annis vndecim tenuiſſet. Eius in locum Ariani ſurrogarunt Demophilum quendam. Profeſſores autem ὁμοούσιος conſubſtantialis, commodum ſe tempus, vt ſedem epiſcopalem recuperarent, nactos eſſe rati, Euagriũ ſuæ factionis presbyterum epiſcopũ deſignarunt. Cui manus impoſuit Euſtathius, epiſcopus aliquando Antiochenus, qui à Iouiniano quidem ab exilio

Eudoxius Cõſtantinopolitanus epiſcopus moritur. Suffícitur ei ab Arianis Demophilus: a Catholicis Euagri⁹. Iuſſu Valentis & ipſe Euagrius, et eius ordinator Euſtathius Antiochenus in exilio pelluntur.

B non ita pridem fuerat reuocatus: tum autẽ Conſtantinopoli priuatus latebat, vt ſua ſaltem præſentia ὁμοούσιος conſubſtantialis profeſſores confirmaret. Ita factum, vt Ariani perſecutionem aduerſus noſtros renouarent. Ea res poſtquam eſt ad principem delata, veritus ille ne ſeditione & tumultu ciuitas turbaretur, militarem manum Nicomedia Cõſtãtinopolim miſit, cum mãdato eiuſmodi vt ſimul & ordinator & ordinatus comprehenderetur, atque alius aliò exulatũ mitteretur. Euſtathius igitur [a] Bizyam, quod Thraciæ oppidum eſt, Euagrius in locũ alium deportatus eſt. Proinde [b] Ariani, quod plerique omnes in rebus ſecundis faciunt, magis magiſque efferari, orthodoxos & rectè ſentientes admodum vexare, cædere, cõtumeliis afficere, in vincula conijcere, pecuniis etiam ſpoliare, intoleranda omnia aduerſus eos facere.

a Byzia arx regũ Thraciæ, à Terro inſeſta etiam ne irruſa hirundinibus. Plin. lib. 4. cap. 11.
b Ariani Cõſtantinopoli Catholicos perſequũtur.

CAPVT XVI.

Catholici 80. eccleſiaſtici viros precatores ad Valentem mittunt.

C PErrò quum noſtris dura hæc & grauia eſſent, ad principẽ precatores miſere, ſi quo modo finem erũnę eius obtinere poſſent. Cæterùm illi opinione ſua plurimũ ſunt falſi, vt qui iuſtitiam ſe ab iniuſto impetraturos eſſe ſperauerint. Quum nanque delecti ex eccleſiaſtico ordine octoginta viri, quibus præfuit Vrbaſus, Theodorus, & Menedemus, Nicomediã veniſſent, preces imperatori obtuliſſẽt, & de vi tãta quiritati eſſent indignatus ille, in præſentia quidẽ irã preſsit: deinde autem clàm Modeſto præfecto præcepit, vt comprehenſos eos necaret. Supplicij eius modus, quia nouus & inſolens prorſus fuit, poſteritatis memoriæ eſt mandatus. Præfectus, ſi viros religioſos, qui nihil commiſiſſent, propalàm perimeret, ne ſeditio invulgo oriretur, veritus eſt: quapropter eos ſe in exilium miſſurum eſſe aſsimulauit. In qua illi ſententia magnis animis acquieuere. Ille nauim eos, veluti ſolũ exilij cauſa verſuros, conſcẽdere iuſsit: & nautis præcepit, vt in medio mari nauem incenderent, vt quum eo modo illi interiiſſent, ſepulchri cura carerent. Ventum eſt in

Modeſtus præfectus.

Legati illi, Valente iubente, & Modeſto curãte, in nauem impoſiti ſunt, eãque ea in medio mari naues incenſa petierunt.

ſinum mediũ, † qui Aſtacenus vocatur: ibi nautæ imperata fecerũt. Nam ipſi ſcapha, quæ nauem D ſequebatur, cõſcenſa, nauigium in quo viri illi vehebantur, incenderunt. Vehementius tum ſubſolanus ventus flabat, & proinde nauis eo citius flãmam concepit. Durauit ea vſque ad locum Bithyniæ, qui Dacides nuncupatur, ibique vnà cum piis illis hominibus in littore eſt abſumpta. Sed enim factum tam truculentum vindicta eſt proſequuta. Fames ſiquidẽ repentè tanta eſt in Phrygia orta, vt neceſſariò incolæ patriam, * relinquerent, & Conſtãtinopolim ſe atq; ad alias diuerſas prouincias conferrent.

Socrates no[...] malo eſſe docet.

Fames maxima in Phrygia.

† *Conſtantinopoli autẽ Ariani plures pios catholicóſque presbyteros naui, in qua nullum erat inſtrumentum nauticum, impoſuerunt: eamq; pelago ventis vndique temerè ferendam commiſerunt. Deinde populares quoſdam ſuos in nauigio alio ſummiſere, qui ignẽ illis inijcerent. Sic ſancti illi viri cum igne & aqua conflictantes, poſtremò in mare ſubmerſi, martyrij coronã receperũt. Theod. lib. 4. c. 24.*

* *Conſtantinopolim Socrates ſcribit frequentiſsimam multitudinem alere, propterea quòd mare ei omne genus commeatus ſuppeditet: & præterea quum opus ſit, Euxino Ponto ingens frumenti co-* E *pia eò ſubuehatur. lib. 4. cap. 16.*

CAPVT XVII.

QVum verò multa nobis de Baſilio magno & Gregorio theologo dicenda ſint, operæprecium facturum me eſſe putaui, ſi pauca quædã de arctiſsima, quæ tantis viris inter ſe fuit amicitia & coniunctione, prætermiſerem. Quod ſanè non rectius certiúſque fecero, quàm ſi Gregorij ipſius ea de re verba protulero, quæ in ea oratione ſunt, quam is de Baſilio funebrem conſcripſit. Tempore, inquit, procedente, vbi alter alteri mutuum amorem (factũ id Athenis, vbi ſimul vterque literis operam nauauit) indicauit, affectionẽmq; eam philoſophiæ gratia conceptam eſſe conſtitit, tum alter alteri factus eſt omnia. Sub vno viximus tecto contubernales, & arcta inter nos deuincti coniunctione idem ſpectauimus: & alter alteri animum flagrantem & cõſtantem præſtitit. Corpo F rum nanque neceſsitudo, quoniam rerum fluxarum eſt, haud aliter quàm verni flores, interit. Neque enim materia igne cõſumpta, flamma durat, ſed vnà cum re cremata euaneſcit: neque charitas vbi fomitis ardor emarcuit, conſiſtit. Diuinus autem & pudicus amor, quandoquidem rei firmę & ſtabilis eſt, propterea ſolet eſſe cõſtantior. Et quãto magis amantes rei deſideratæ pulchritudinem conſiderant, tanto inter ſe coniunguntur magis. Hęc amicitiæ noſtræ lex erat. Atq; quum ad hunc modum inter nos animati eſſemus, & tales firmo thalamo, vt Pindarus inquit, aureas colũnas ſubſtruxiſſemus, ita deinceps proceſsimus. Deo ſimul & deſiderio mutuo opitulatorib⁹ vſi. Sed quomõ ſine lachrymis neceſsitudinis tantæ recorder? Eadem erat nobis rei inuidioſiſsimæ, doctrinæ ſcilicet, ſpes propoſita. Sed inuidia abfuit, æmulatio autem vtrunque exercuit: & certamen nobis erat non vter noſtrûm primas ferret, verùm vter alteri eas concederet. Alter enim alterius laudem & gloriam pro ſua habebat. Et in vtroque viſa eſt

De arctiſsima Baſilij Magni & Gregorij Nazanzeni coniunctione.

Egregiũ par amicorum.

Pulchrũ exemplum inuentũ virtutis & pietatis ſtudijs incumbentium.

A anima vna duo circumferre corpora. Quod ſi cre dendum non eſt dicentibus, † omnia in omnibus eſſe ſita: at nobis id ſaltem credatur, alterum in altero ſitum fuiſſe, & alterum ab altero pependiſſe. Vtrique opus vnum propoſitum fuit, virtus ipſa, & vt vitam omnem ad ſpem futurā dirigeremus, & prius inde animo transferremur quàm corpore excederemus: ad quod ſpectantes, vitam & actionem omnem noſtram ita inſtituimus, vt nos mandatum diuinū duceret, & alter alterum ad virtutē acueret atque excitaret. Et ſi nō inſolēs hoc verbū eſſet, regulam & amuſsim, quibus quæ recta ſunt, quæúe minus, explorantur, alterum alteri fuiſſe diceremus. Sodalibus nos coniunximus non impudiciſsimis, ſed modeſtiſsimis: non contentioſiſsimis, ſed pacificis maximè, & quibus cum eſſe vtiliſsimum eſt. quòd ſciremus, facilius vitia contagione contrahi, quam virtutem cum aliis communicari. Quandoquidem & morbus in alios citius, quam valetudo transfertur. Diſciplinas non iucūdiſsimas magis quam honeſtiſsimas conſectati ſumus. Nam per eas vel ad virtutem, vel ad vitia efB finguntur adoleſcentes. Duæ autem nobis erāt notæ viæ: altera prior & honeſtior, altera poſterior, & non eiuſdem momenti: illa ad ſacra templa, & qui in eis ſunt doctores, hæc ad profanos magiſtros ducens. Reliquas, inſiſtere eis volentibus reliquimus, videlicet dies feſtos, theatra, ſpectacula, conuentus publicos, conuiuia. Nihil enim admirandum & præclarum eſſe duco, quod ad virtutē non conducat: neque eos qui ſtudio eius tenētur, meliores reddat. Atque aliis quidem alia ſunt, vel à patre accepta, vel domo ex quotidianis ſtudiis & actionibus reportata cognomina: nobis verò ingens momentum fuit & nomen, vt Chriſtiani & eſſemus, & nominaremur. Athenæ equidem aliis non parum, quantum ad animos pertinet, nocent. Nam id non fruſtra pij opinantur, quòd plus illæ quàm reliqua Græcia idolis abundant. Et profectò difficile eſt, non ſimul aliquem tranſuerſum rapi ab illorum laudatoribus & patronis. Nobis verò qui animis probè munitis atq; inſtructi eſſemus, nullum ab illis obuenit detrimentum. Quin è diC uerſo potius, quod quidem dictu mirabile eſt, ea ex re magis etiam in fide ſumus confirmati, propterea quòd errorem & impuritatem eorum cognouerimus: ibi dæmones deſpiciētes, vbi dæmones ſunt in admiratione. Et ſi quis eſt aut creditur eſſe fluuius, qui per ſalſuginem amaram maris dulcedinem ſuam retinens fluit: aut animans aliqua, quæ in igne, à quo omnia cōſumuntur, ſubſilit: id nos inter æquales omnes profectò fuim⁹. Et quod pulcherrimum eſt, ſodalitas quædam nobiſcū non ignobilis fuit, quæ ab illo tanquam duce inſtituebatur atque regebatur, eiſdem nobiſcum ſtudiis gaudens. Quamuis pedites, iuxta Lydium currum, illius ſcilicet curſum & morem curreremus. Vnde celebritas quædam nobis contigit apud magiſtros & commilitones noſtros, præterea verò in Græcia omni, apud eos maximè qui in ea præcipuè clari ſunt. Quin iam fama quoq; nominis noſtri vltra Græciæ fines, ſicuti hoc multorū ſermone ferebatur, proceſsit. Tanta nanque præceptorum noſtrorum, quanta Athenarum: & tanta noſtra, quanta præceptorum laus fuit. Atque adeò par amicorum inſigne, ſicuti fuimus, ita & habiti

Vnus in altero ſitus.

Optimum vivendi inſtitutum.

Sodales Baſilij & Gregorij.

eaſdem ſāov pivnvhelire, i āpreroe pirū ſinat.

Studia eorundem.

Athenæ idolorum cultu ſuo nocent.

Sodalitas literaria.

Per modeſtiam Gregorium ſe Baſilium in virtute & pietatis ſtudio curſu inſecutum ſe fatetur.

ſumus: vt nihil ſimile apud Græcos haberent vel D Oreſtes & Pylades, vel Molionidæ, Homerici carminis miraculum. Hæc Gregorius de ſua & Baſilij diſciplina & amicitia, quam etiam quum ſcripta pleraque, tum epiſtolæ eorum magis declarant. Hos ſanè viros ſi quis inter ſe conferre, vitámque, mores & virtutē eorum exponere velit, alterū alteri præferre addubitabit. Fuit enim inter eos, & vitæ ſanctioris, & profanæ ſimul ſacręque doctrinæ concertatio. Nam adoleſcentes adhuc, Athenis Himerij & Prohæreſij, qui tum inter ſophiſtas præcipui erant, deinde etiam Antiochiæ in Syria Libanij auditores & diſcipuli artem rethoricam ſummè perdidicerunt. Et quum, quod ad philoſophiæ ſtudia valde appoſiti eſſent, quidam eos ad ludos aperiendos, & ſophiſticam vitam complectēdam, alij autem ad cauſas in forò agendas cohortarentur, ſtudio vtroque contempto, ſolitariam ſunt vitam ſecuti. Itaque poſtquam in philoſophicis literis ſatis verſati erant, ex Origenis, & aliorū qui illum vel pręceſſerant, vel conſequuti fuerant, libris, ſacrarum literarum ſententiam addidicerūt. E Magna enim tum orbe toto Origenis gloria fuit. In eius libris quū ſe exercuiſſent, Arianis ſtrenuè reſtiterūt. Et quia illi autoritates & teſtimonia ex Origenis ſcriptis ad dogma ſuum comprobādum afferebant, ipſi eos refellerunt, non ſatis Origenis ſententiam aſſequutos eſſe oſtendēres. Apud multos quidem tum Ariani, atque Eunomius & ipſe Arianiſans, in magno fuere precio. At illi poſtquā cum Gregorio & Baſilio vel ſcriptis vel diſputationibus ſunt congreſſi, indocti prorſus eſſe comperti ſunt. Baſilius a Meletio Antiochiæ epiſcopo diaconus creatus, poſtea patriæ ſuæ Cæſareæ Cappadocum antiſtes factus, cum cura & fide eccleſiis præfuit. Veritus enim ne res Arianorum nouæ Ponti etiam ditiones occuparent, celeriter ad eas partes percurrit, atque monachorum ibi † exercitia inſtituens, & pleroſque ſacra doctrina erudiēs, in fide etiā fluctuantes confirmauit. Gregorio autem, qui Nazanzi mediocri Cappadociæ oppido, patri ſuo in epiſcopatu ſucceſsit, idem ſtudiū fuit. Circumiens enim & ipſe oppida pleraque, eos qui in religione imbecilli erant, confortauit. Potiſsi- F mùm verò Conſtantinopolim frequētius viſens, ſententiæ ſuę ſuffragatores in doctrina confirmauit: & poſtea in eam vrbem legitimè euocatus, adminiſtrationem eccleſiæ ibi multorum epiſcoporum concurſu & ſuffragio ſuſcepit. Quod niſi diuina gratia, vt is eò veniret, procuraſſet, quod expulſis omnibus, neque epiſcopus neque eccleſia ibi eſſet, periculum certè & metus ferè fuiſſet, ne deinde Nicænæ fidei doctrinæ Conſtantinopoli locus deeſſet. Sed hac de re poſtea ſuo loco dicā. In præſentia hiſtoriam de Baſilio perſequar.

Sozom. eod. cap. 14.

Præceptores Baſilij & Gregorij in artib. dicēdi.

Iidem vitam monaſticam ſunt ſequuti.

Origenem legerunt.

Arianos refutarunt. Socrates eod. ca. 26.

Baſili⁹ presbyter, & poſtea epiſcop⁹. † āσκήσεις.

Gregorius Nazāzi patri ſuo in epiſcopatu ſucceſſor.

Gregorius epiſcopus Cōſtantinopolitanus eccl'.

CAPVT XVIII.

EVſebio, qui ante Baſilium eccleſię Cæſarienſis gubernator fuit, diſsidium quoddam cum Baſilio etiānum diacono interceſsit. Fuit autem Euſebius quum aliis in rebus vir magnus, tum certaminibus & periculis pro pietate ſubeūdis maximè ſpectatus. Id quod eius temporis perſecutio declarauit. Diſ-

Inter Euſebium epiſcopum Cæſarienſem, & Baſiliū diaconum, diſſidium interceſſit.

Baſilius epiſcopo cedens, in Pontum ſeceſſit.

Boni viri Todegni cũ rem tulere.

Ariani in abſentia Baſilij eccleſias Cappadociæ occupare conantur.

Tempore Cæſarea adeſt Baſilius.

Euſebiũ ſibi conciliat.

Arianos repellit. Euſebio ſuccedit.

Ad epiſcopatum eum, multorum epiſcoporũ ſuffragia eſt euectus. Socr.

Colloquium Præfecti prætorio & Baſilij.

Ad præfecti tribunal Valentis iuſſu ſiſtitur.

Chriſtiana in fide defendenda conſtãtia.

A ſidium autem quum eis interceſsiſſet, Baſilios in Pontum ſeceſsit, atque ibi cum monachis philoſophicè viuentibus fuit. Plebs autem Cæſarienſis, atque in primis qui in ea erant cordatiores, quòd Euſebium ſuſpectum habebant, quaſi fugæ cauſa eſſet viri tanti, qui virtute & eloquẽtia aliis clarior eſſet, eo præcipuè tempore quo hæreticorum ingens multitudo circumcurſaret, conſilium eius relinquendi, & ſeorſim conuentus ſibi ſuos agendi, cœpere. Atq; ita quidem Baſilius, ne, quantum in eo ſitum erat, Eccleſiam plurimis tumultibus ab eis qui aliena ſentiebant, conturbatam amplius affligeret, quietam in Ponticis monaſteriis agebat vitam. Valens autem, & quæ cum eo erat ſacra cohors (ſemper enim illum incitantes epiſcopi Ariani ſequebãtur) opportunum ſu tempus nactos eſſe dicentes, vt in Cappadocum Cæſarea quod vellẽt perficerent: propterea quòd Baſilius ſeceſsiſſet, & populus Euſebij odio ad diſceſsionem ſpectaret, Nicumedia profecti Cæſaream, tanquam & hanc euerſuri, venerunt: atque ibi quæ ſoliti fuerãt, per
B agere ſunt conati, videlicet vt recta ſentientes eccleſiis exigerent, eáſque Arianis traderent. Cæterùm conſilium id fruſtra fuit. Quamprimum enim hos Cæſaream perueniſſe nunciatum eſt, Baſilius monaſticis in Ponto ſcholis vale dicto, Cæſaream & ipſe redit, & Euſebio rebus omnibus aliis poſthabitis conciliatur. Quo quidem facto animi ſui beneuolentiam maximè oſtendit. Et quòd in tempore magno iudicio omnia cum ratione egit, diſputationibúſque opportunè eſt vſus, examẽ hæreticorum ingens repulit, & eccleſiæ temporibus duriſsimis profuit. Valens, poſtquàm ei conatus non ſucceſsit, vnà cum epiſcopis ſuis Antiochiam conceſsit: atque inde aliquanto pòſt in Cappadociam reuerſus, Baſilium, poſt Euſebij mortem eccleſias adminiſtrantem inuenit: quem cum exigere vellet, cœlitùs ea in re eſt impeditus. Alterum nihilominus† Leonem ſtatim ſe larua & terriculamento exterritum eſſe credens, ⁎ ad Præfecti tribunal eum miſit. Ibi Præfectus aſsiſtẽs, eum interrogat, quãnam de cauſa religionem Imperatoris non complecteretur. Atque ille, Quod hoc ſic
C Deus non præcepit, inquit. Et inſuper Imperatoris errorem reprehendit, atque ὁμοούσιον conſubſtantiale defendit. Vbi verò ille mortem ei minatus eſt, Baſilius gratiã ſe illi eo nomine habere dixit, quippe qui diſcedere ex tali rerum ſtatu non grauatè cuperet. Et quum Præfectus amplius eam rem deliberare iuberet: Baſilius, Ego quidem, inquit, & hodie & cras idem futurus ſum. Vtinam verò tu teipſum non mutaſſes. Creatura enim quum ſim, creaturam adorare, Deúmque eſſe profiteri, in animum non inducam meum. Sed neque religioni veſtræ me aggregari ſuſtinebo. Tametſi enim vos clariſsimi & non minima orbis pars eſſe exiſtimamini, me tamen minimè decet hominibus gratificari, & propterea fidem in Deum paruipendere: quam ego mediusfidius proditurus non ſum, etiã ſi mihi bonorum publicationem, & exilium, & aliud quidquam grauium ærumnarum, mortémque adeò ipſam mineris. Nihil enim rerum talium mœrorem mihi afferre poteſt. Quod ſi facultates meas expetis, pannos hoſce & cilicia, atque libros

⁎ *Socrates, Baſilium ab imperatore Cæſarea Antiochiam euocatum, ibi comparuiſſe, & cauſam dixiſſe ſcribit. lib. 4. cap. 26.*

† Στεφανίου

⁎ Act. 25.

† ὁ ἐν τῷ ...

Valens ipſis Epiphaniis eccleſiam Baſilij ingreditur, atque in ea ordinẽ rerũ miratur.

a Munus offertorium quod ἀνταγωγὴν, hoc eſt ſua ipſe manu obtulit. Greg. Naz.

⁎ Baſilius à Valente ad exilium damnatur.

⁎ Γαλάτης.

Filius Valẽtis in morbũ lethalem incidit.

Dominica Auguſta opem Baſilij ſibio ſeruãdo implorat.

Eius aduentu puer meliuſcule habet.

Baſilius puerum moriturum in vita manſurum eſſe pollicitus eſt, ſi baptiſmum ſacrũ à Catholicis ſuſcepiſſet. Theod.

3 Quũ autẽ id non annueret Imperator: Baſilius, De puero, inquit, voluntas Domini fiat. Socr.

b Imperatoris filius moritur.

c Mortis eius cauſa.

d Valẽs prædia quædam xenonib⁹ Baſilij donat.

paucos qui in mundo meo ſunt, ſi hos inquã adamaſti, recipe. Sin vt exilij cauſa ſolum vertam ma- D
uis, paratus ad id ſum. Exul verò quomodo ero, qui ſemper terram quaſi peregrinus peragro, & ad regionem aliam vehementer aſpiro? Corpus porrò hoc, vel poſt primam plagam, ſenſus omnino expers, & cruciatibus ſuperius prorſus futurum eſt. Hæc atque his ſimilia alia quum liberrimè † Baſilius dixiſſet, conſternatus ad viri prudentiam Præfectus, celeriter ad Imperatorem percurrit: eidémque, Baſilium conſtantiorem eſſe, quàm vt à ſententia ſua ſuaſione deducatur, renunciat. quapropter aut propalàm in eum animaduerteret, aut perſuaderi minis illũ poſſe, exiſtimare deſineret. Imperator tum quidem quieuit. Quum autem † Epiphaniorum feſtus dies adeſſet, cum vniuerſa † quam ſecum habebat) ⁎ phantaſia, inanique & ſplendida pompa in eccleſiam venit, & [a] munera ſuum ad ſacram menſam attulit: atq; ibi quòd omnia miro ordine gererẽtur, ad ſtuporem delapſus, & totus mutatus, in ſolum concidiſſet, niſi quidã ex primoribus tunica correpta Imperatorem iam
E ruentem retinuiſſet. Vbi verò ſermonem quoque cum viro contulit, magis etiam ſapientiam, ſacriſque obeundis & concionibus atque conuentibus peragendis dexteritatem, nec nõ rerum omnium ordinem pulcherrimum admiratus eſt. Sedenim poſtea breui aduerſariorum calumniis permotus, ⁎ in exilium eum mittere conſtituit. Et iam nox aderat, & currus præparabatur, quum derepentè morb. Imperatoris filium, cui ⁎ Gallo nomẽ erat, inuadit. Tam vehemens autem & periculoſus is erat, vt qui puerum curabant medici inſignes, de vita eius deſperarent. Valens cauſam eam impatiẽtiſsimè ferens, in ſolo voluitur, pro filij ſalute mortem ſibiipſi optat, & inſolabiliter luget. Dominica quoque Imperatoris coniunx grauiter affligitur, & horrendis nocte pauoribus territam, atque id propter eam quę epiſcopo illata eſſet iniuriam, paſſam ſe eſſe confirmat. Proinde Baſilium ſtatim acceſſit: eúmque, vt iacentem puerum quod poſſet adiuuaret, rogat. Ipſe namque Imperator, propter recẽtem etiamnum ei factam iniuriam, quidquã ab eo petere verebatur. Baſilius adeſt, & puer
F meliuſculè habet. Imperator nihilominus periculum facturus, ad illum: Si vera, inquit, ſunt quæ de Deo doces, precare, & Deum exora, ne mihi filius intereat. At ille: Si idẽ quod ego credis, morbúmque graſſantem ab eccleſiis diſpellere conſtituis, [3] omnino puer conualeſcet. Cæterùm quum Valẽs id ſe facturum reciperet, & aliter tamen faceret, [b] puer è vita exceſsit. Omnes autẽ aſſeuerarunt, non periturum fuiſſe puerum, [c] niſi Imperator eis qui aliena ſentiebant, euocatis, precari eos vnà cum Baſilio pro pueri ſalute iuſsiſſet: quos etiã vt puerum baptizarent, eſt exhortatus. [d] Imperator porrò virum veneratione proſequens, prædia quæ ibi habuit pulcherrima, xenonibus ſeu hoſpitalibus

† *Affuit iſti colloquio Demoſthenes quidam, Imperatoris obſonator, qui cibus vniuerſi doctorem carpens, barbarè loquebatur. At Baſilius ſubridens, ... inquit, ... hoc eſt, En Demoſthenem quoque illiteratum videmus. Et quum ille magis etiam excandeſcens, minas profunderet: Tuum eſt, Baſilius ait, de deliciationibus Iuſculorum condimentis curam gerere. Diuina enim dogmata, qui aures obturatas habeas, exaudire non potes. Theodor. li. 4. cap 19.*

e Damnū à Baſilio proſcribit.
f Sed nullū libello ſubſcribere non potuit, quem etiam ſtatim diſcerpit.
g Modeſtus præfectus quoque morbo oppreſſus, pœnitentia & deprecatione culpæ intermiſsis, conualeſcit.
h Deſcriptio Baſilij & Gregorij.

A eius domibus donauit.[e] Sed rurſum à familiaribus expugnatus, virum ſanctum ad ſe acciuit, & vt ſe aduerſariorum factioni adiungeret, hortatus eſt. Poſtquam autem adamantem permouere ſuaſione nō potuit, exulare eum iuſsit.[f] Et iā exilij libellus ſcriptus erat: quem vbi manu ſua Valens roborare eſt conatus, literam nullam exarare potuit, calamus nanque ſtatim eſt confractus. Quod vbi in altero, & etiam tertio, ad ſcribendum, ſicuti cōuenit, adaptato, itidem vt in primo accidit, & ipſe adhuc in ſcripto impio confirmando perſtitit, manus ei ſuprà quam credi poſsit concuſſa, tremore intolerabili eſt occupata. Proinde animo perculſus, atque pauore plenus, charta correpta, ambab. eam dilacerauit manibus.[g] Paulò verò pòſt, Præfecto quoque accidiſſe dicunt, vt morbo circumuentus graui, vbi vindictam ſupplex eſt deprecatus, totus conualeſceret. Verum quid hæc ſunt ad alias viri huius primarias virtutes? qui & factis & doctrina mirificam eſt conſequutus gloriam[h]: Multa autem pulcherrima ſcripta vir iſte & Gregorius B eccleſiæ Chriſti reliquerunt. Quę niſi omnibus ferè nota eſſe ſcirē, aliquid etiam de eis ſingillatim dixiſſem. Horum plurima Rufinus dicitur in latinam linguam tranſtuliſſe. Atque hæc de Baſilio & Gregorio breuiter ſint dicta.

CAPVT XIX.

Gregorius Niſſenus epiſcopus Baſilij frater. Scripta eius. Epiſcopus totiuius.

Habuit autem Baſilius fratres, quorum vnus Gregorius fuit eccleſię Nyſſenæ lux & ornamentum: vir ſecundum fratrem doctrina, moribus & vitæ ſanctitate ſpectatus. Et quamuis is coniugem habuerit, rebus tamen aliis fratri minimè ceſsit. Qui Baſilio mortuo, Hexaemeron ſiue ſex dierum opus illius adimpleuit: & aduerſus Eunomium & Apollinarim confutationes ſcripſit. Conſtantinopoli quoque in diuum Meletium orationem funebrē compoſuit, aliáque inſuper plurima opuſcula doctrinis & inſtitutionibus plena eccleſiæ Dei reliquit. Oſtendunt autem virum talem cùm alia, tum C pręcipuè in Gregorium illum miraculis celebrem oratio ab eo edita. Secundus Baſilij frater Petrus fuit, qui vnà cum illo vitam monaſticam primùm conſectatus, deinde vrbem Sebaſtiam ſacrorū antiſtes gubernauit. Tertius Naucratius, qui iuuenis in aſcetico inſtituto defunctus eſt. Acceſsit ad hos celebris illa Macrina ſoror, cui Gregorius libellum de Anima dicauit. Ei, ſicuti accepi, hæretici quidā Origenica dogmata iniecerunt. Omnes autem iſti propter vitæ integritatem, in numerum ſanctorū ſunt relati: quemadmodum ſanè & Gregorij Cæſarius frater, & Gorgonia ſoror. Quoniam autem Gregoriorum nominis ſimilitudine in librorum inſcriptionibus diſcernendis nonnulli errant, ſciere peropus eſt, tres fuiſſe Gregorios, in eccleſia Dei præclaros. Ponticum illum, quem diximus Neocæſarea ortum, & reliquis antiquiorem, Origenis diſcipulum: de quo celebris fama eſt Athenis, & Berythi, & in prouincia Pontica, totóque adeò orbe, quem miraculis & doctrina percurrit. Hic Cęſareæ cum Origene fuit, ac deinde ab eo non diſcedens, veriorem philoſophiam perdidicit. Poſtea in patriam reuerſus, primum vt laicus & profanus

Petrus Sebaſtenſis epiſcop' Baſilij frater. Tertius eiuſdem frater Naucratius Aſcetes.
Macrina ſoror.
Gorgonia ſoror.
Gregorij Nazanzeni Cæſarius frater.
Tres præclari Gregorij.
Gregorius Θαυματουργὸς, hoc eſt, mirificus.

multa præclarè egit, dæmones expulit, morbos ſa- D nauit, græcæ ſuperſtitionis ſectatores eloquentia, ſeu potius prodigiis ad fidei noſtræ profeſsionem adduxit. Meminit etiam huius Pamphylus martyr in ſuis, quos in Origenem elaborauit, commentariis: in quib. oratio laudatoria Gregorij ad Origenem inſerta inuenitur. Tres iſti Gregorij, vt breuiter dicam, fuere: is de quo modò memorauimus: & qui à veteribus Nazâzenus, à nobis autem quòd tali cognomine dignus ſit, Theologus eſt vocatus: & frater Baſilij. Fuit præterea alius Arianus, Athanaſij ſucceſſor, qui † à plebe eſt reiectus. De his ſatis.

Socrat. lib. 4. cap. 27.
† A plebe Ariana. Supra li. 9. cap 7.

CAPVT XX.

a Iconiū Lycaonia metropolis.
b Gregorius theologus. Gregorius Arianus.

Temporibus eiſdem etiā, qui Iconij[a] eccleſiæ præfuit, enituit Amphilochius: quem amicum egregiè charum habuere[b] Gregorius & Baſilius. Indicant hoc eorum ad illum datæ literæ, maximè ve- E rò Baſilij ſcriptum de ſpiritu ſancto in triginta capita relatum, & conſtitutiones: quæ à multis etiā Amphilochia vocantur.[c] De Amphilochio iſto permulta tradita ſunt conſideratione & memoria digna. Fuit enim ſenex ſimplex, in quo doctrina & vita ex æquo inter ſe ita certarent, vt aliquot etiam ediderit libros. Sed enim diuina gratia aliàs aliter res noſtras diſpenſans & ordinans, incredibili quodam modo mirificum naturæq; captum excedens, atque nouum in hoc viro exhibuit prodigium. Siquidem ad eum in ſolis locis philoſophantem, propter excellentem & vitā & doctrinam eius angelos Deus miſit, qui myſtica & arcana benedictione & ✶ epiſcopali arrogatione eum dignari, † intellectuali modo conſecrarunt, & hierarcham ciuitatis Iconij renunciarunt. Ad hunc quoque non longo pòſt tempore eligendum atq; ordinandum, in eum locum epiſcopi conuenere. At vbi ex eo cognouerunt ab angelis Dei conſecrationem eum ſuſcepiſſe, data, de tam ſacra & diuina gratia, Deo gloria, vt pontificem Dei, & Euangelij præconem, fideique defenſorem, cum F timore reuerenter hominem admiſere: & ſolita ſalutatione atq; oſculo ei impertito, ea quæ epiſcopalis functionis ſunt, adminiſtrare & exequi permiſere. Ea ætate Optimus quoque, & Lætoius, epiſcopi extitere, viri qui & vita & doctrina acceptā à maioribus diuinam fidem propugnarent. Quorum hic Melitinenſi, ille Piſidæ præfuit eccleſiæ. Diuus etiam Chryſoſtomus iuuenis etiamnum, præſtantem ingenij animíque vim & ſpecimen Antiochiæ viuens oſtendit. Et ✶ diſciplinam morum admodum conſectans, magis magiſque in ea proficiebat: nondum ille quidem in epiſcoporum cooptatus ordinē, ſed inter ſacras functiones diaconi miniſterium adimplens. Cuius quum epiſtolas Baſilius & Gregorius viderēt, admirati eas ſunt, & egregium quiddam in eo iuuene extare perhibuerunt. Sed de Amphilochio & Ioanne, ſuo loco plura dicemus. Nunc ad impium Valentem progrediamur.

c Amphilochia Baſilij.
Is in ſolis locis ab angelis Dei ſacris initiatus & epiſcopus ordinatus eſt.
✶ ἀρχιερατικῆς ἀξιώσεως.
† νοερῶς
Optimus & Lætoius epiſcopi.
Ioānes Chryſoſtomus diaconus Antiochiæ.
✶ Studio ſtudio aſcetico.
Baſilius & Gregorius eius epiſtolas ſunt admirati.

CAPVT XXI.

Valens Orthodoxos perſequitur. Sozo. 6. c. 18

A QVum is Antiochiæ, ſicuti dixim*, diutius moraretur, & ab externis bellis quietus eſſet, aduerſus eos qui ὁμοούσιϐ conſubſtãtialis fidem ſectantur, ſe armauit: & non modò ex Antiochena, verumetiam ex finitimis quæ circumcirca ſunt eccleſiis, rectæ ſententiæ propugnatores eiecit. Aliis quoque eos cladibus affligens, cùm varij generis ſupplitiis ſuſtulit, tum maximè in præterfluentem amnem Orontem coniecit & ſuffocauit. Et Meletium quidem, egregium de vera pietate certatorem, ex eccleſia deturbatum in exilium miſit. Samoſatis autem diuinum eiecit Euſebium. Præterea verò vt Laodicea egregio paſtore Pelagio orbaretur, & ad viduitatem redigeretur, effecit. Qui adhuc iuuenis, inuitus etiam iugũ matrimonij ſubiit. In ipſo verò nuptiali cubiculo, ad + primam cohabitationem ſponſæ ſuæ perſuaſit, vt caſtitatẽ conſectans, ſororis ſibi potius pietatem, quàm coniugalẽ conſuetudinem præſtaret. Ac tali quidem pudicitia Pe- B lagius fuit: quàm etiam in eo, reliquę eius coniunctæ & veluti ſorores virtutes, tanquam in choræa aliqua ſunt conſecutę. Quam ob cauſam omnium calculis & ſuffragiis epiſcopali honore dignus iudicatus eſt. Verùm tam ſplendida epiſcopalis muneris adminiſtratio eius, flectere impium Principem non potuit. Illicet hunc ille in Arabiam, Meletium autem in Armeniam, & Euſebium in Thraciam deportari iuſsit viros Apoſtolicis donis relucentes.

Proſcribuntur Meletius Antiochenus, Euſebius Samoſatenus, Pelagius Laodicenſis.

† ἐπ' αὐτῆς τῆς παϛάδος.

Pelagius epiſcopus in coniugio cælibi, ſponſam pro ſorore habuit.

Euſebius iſte antehac quum eccleſias multas vacuas eſſe paſtoribus cognouiſſet, militis habitu ſumpto, & capite epiſcopali tiara, quam ex pileo confecerat, tecto, Syriam, Phœniciam, & Palęſtinam peragrauerat: ordines vacuos in eccleſiis, presbyteris, diaconis, aliis ſacris miniſtris ſupplẽs. Alicubi etiam epiſcopos eccleſiis præfecerat, ſi quos eſſet nactus, qui cum eo ſententiæ eiuſdem eſſent. Quàm præclarum autem fortis & generoſi animi ediderit ſpecimen, in Thraciam exulatũ ire iuſſus, nefas eſſet, ſi ſilentio præteriremus. Quum is qui exilij libellum ab Imperatore afferebat, circa crepuſculũ adueniſſet, vt tacitus eſſet, cauſamq; aduentus ſui premeret, eum admonuit. Si enim,

Euſebius Samoſatenus eccleſias paſtore carentes viſitauit. Idem in exilium noctu clam vadit, populum fallit, ſeditionis vitandæ gratia. Theodo. 4. cap. 14.

C inquit, hoc multitudo reſciuerit, ardore ęmulationis excitata, te quidem illa ſtatim necabit, me autẽ cædis eius cauſam dicere oportebit. Hæc vbi dixiſſet, ad primã facẽ vnico ſeruulo, qui ceruical tantũ & libellũ ſecum ferebat comitatus, ſolus ſe in viã dedit: atque vbi ad Euphratis ripam venit, qui vrbis eius mœnia præterlabitur, [a] vbi etiam ✶ tranſitum habere dicitur, piſcatoriam conſcendit nauim, & remiges in ripam alteram eum locum verſus qui Zeugma nominatur, appellere iuſsit. Atq; ille quidem ſic eſt profectus. [c] At Samoſateni re cognita, in lachrymis & luctu eſſe, & cõfeſtim traiectus nauigantibus repleri. Vbi verò eum multa parte fluuij emenſa ſunt conſequuti, plorãtes omnes ſuadere ei contenderunt, ne lupis oues proderet. Sed poſtquam multa dicentes, eum in ſentẽtiam ſuam abducere non potuerunt, (nam Apoſtolicum illud dictum eis obiecit, Magiſtratibus & poteſtatibus ſubiecti eſtote) alius quidem aliud, aurum ſcilicet & veſtem & famulos ei in terram alienam & longinquam proficiſcenti obtulit: ipſe verò neceſſariis tantum à familiariſsimis quibuſq; acceptis rebus, precatione eos ita vt conuenit mu- D nijuit, & vt doctrinam traditam diligenter & accuratè retinerent, hortatus eſt, & ſic ad Iſtrum vſque contendit.

a Oppida alluuntur Epiphania & Antiochia, quæ ad Euphratem vocantur. Item Zeugma 72. m. paſſuum à Samoſatis, tranſitu Euphratis nobile. Plin. lib. 5. c. 24. Pulchrum exemplũ τῆς ὑποταγῆς.

✶ Vetuſto cum proſequitur.

a ὠκῆσε.

b Conſequũtur Samoſateni Euſebiũ, ſed eum non reducunt.

Illi factum id ægrè ferentes, vbi in vrbẽ ſunt reuerſi, parati erant cum lupis manus conſerere. Æquum enim eſt, vt ardorem & æmulationẽ quoq; eorum, propter rem honeſtam & pulchrã, exponam. Et profectò iniuriam eis me facere exiſtimarem, ſi non flagrantem illorum in fide ſinceritatem memoriæ poſteritatis mandarem. Nam vbi, qui Arij factionis erant, paſtoribus ex eccleſiis omnibus expulſis, Samoſata quoque pro Euſebio Eunomium quẽdam adduxerunt, nemo hominum omnium vel pauper, vel locuples, vel iuuenis, vel ſenex, atque vt ſimpliciter dicam, nemo prorſus, ita vt in moribus eſt, eccleſiam eſt ingreſſus. Ipſe verò ſolus in epiſcopalibus ædibus verſatus eſt, nemine eum reſpiciente, aut conueniente: quum quidem vir humanus & modeſtus fuiſſe dictus ſit. Quod inde ſatis patet. quum enim in publicum veniſſet balneum, & famuli fores lauacri clauſiſſent, vbi pro foribus ſtare plurimos cogno- E uit, miniſtris, vt eas recluderent, præcepit: atque vt communiter & liberè, qui vellent, lauatione vterentur, illos admonuit. quod itidem in interiori conclaui fecit. Atque vbi nonnulli ingreſsi eum circumſteterunt, vt vnà cum eo in calidis aquis lauarent, eos eſt cohortatus. Cœterùm quum illi ſic ſtantes tacerent, honorem ſtatinne eiuſmodi haberi ſibi ratus, celeriter aquas calidas reliquit, & abiit.

Samoſateni Eunomium epiſcopũ Arianum ſibi obtruſum ob reſpectum, propter catholicæ fidei zelũ.

Eunomius vir perhumanus.

Cum eo in thermis Samoſateni lauare nolunt.

At illi aquas eius piaculum hæreſis contraxiſſe exiſtimantes, per cuniculos eas emiſerunt, atq; aliis immiſsis lauarunt. Id verò poſtquam Eunomius cognouit, ſtatim vrbe relicta, domum eſt reuerſus: ſtultum eſſe ratus, in ea manere vrbe, quæ publico & communi in eum flagraret odio. Atq; ita ille quidem ſua ſponte Samoſatis diſceſsit. Ariani autem alium eò miſere, Lucium nomine, lupum reuera, non paſtorem. At oues tametſi paſtorem non haberent: quæ tamen paſtorum ſunt, fidei dogma ſartum tectum conſeruantes, fecere. Porrò quantum Samoſatenorum & in hunc odiũ fuerit, inde liquebit. Pueri quidam pilam inter ſe impellentes in foro ludebant, & Lucius præteri- F bat. Accidit autem, vt pila ex cuiuſdam pueri manibus excidens, per mulæ eius qua Lucius vehebat, pedes volueretur. Atque illi vlulatum ingentem edidere piaculo pilam repleram eſſe opinati. Lucius clamorem eum non intelligens, ex acoluthis ſeu comitibus quẽdam pauliſper ibi manere, & rem ipſam perſpicere iuſsit. Et ecce pueri per accenſum ignem, luſtrare ita piaculum volentes, pilam iecerunt. Puerile hoc quidem fortaſſe, ſatis tamen idoneum, quod demonſtret, quàm conſtans ciuitas ea odium erga eos habuerit, qui fidei doctrinam deprauare auſi fuiſſent. Sed enim Lucius non eo quo Eunomius fuit animo. Verùm ſuaſionibus ſuis apud magiſtratus tantum effecit, vt è ſacro ordine multos quidem vrbe exigerent: qui verò ei vehementius reſiſterent, longius etiam abigerẽt.[d] Sic Euolcius ille diaconus Oaſim deportatus: Antiochus autem presbyter, & magni Euſebij cognatione clarus (+ ſororis enim eius filius fuit) permultis primariis virtutibus pollens, ad quaſdã vltimas Armeniæ oras in exilium miſſus eſt. Vbi verò diuinus Euſebius, poſt multa pro vera pieta-

Eunomius ſua ſponte Samoſatis diſcedit.

Lucius item Arianus Eunomio Samoſatis ſuccedit.

Commune odium omniũ in hunc quoque odiũ, pueri pila ludentes oſtendũt. Theod. 4. ca. 15. Luſtrant pilam piaculo contaminatam.

Lucio procurante à magiſtratu clerici multi vrbe pelluntur.

[illegible]

Euſebius martyrio defunctus.

Et in Epiſcopatu Samoſateno ſuffectus Antiochus, ex ſorore eius nepos.

Perga Pamphyliæ oppidum. Mela.

d Euolcius diaconus, & Antiochus presbyter proſcribuntur.

A re obita certamina, poſtremò etiam martyrij recepit coronam: prouinciales conuentu coacto, cui etiam Iouianus, qui Pergenſis epiſcopus, breui tépore Arianam ſequutus fuerat religionem, interfuit, Antiochum in locũ ✶ auunculi communibus ſuffragiis ſurrogarunt. Atque is vbi ad ſacram mẽſam acceſsit, & vt mos eſt, inclinatus in genua magna vi procidit, conuerſus, quoniã Iouianum dextram capiti ſuo imponentem conſpexit, ſuffragiũ illius reiecit, & reliquis quoque electoribus ſuis reſtitit, dicens.[a] Nequaquam ſe eius dextræ conſecrationem ſeu ordinationem ſuſcepturum, quæ per blaſphemias diuina ſuſcepiſſet myſteria. Sed hæc longè poſt ſunt facta. Eo verò tempore in interiorem Armeniam conceſsit. Diuus autem Euſebius ad Iſtrum vitam egit, Gotthis tum Thraciam percurrentibus, & vrbes eius vaſtantibus: quemadmodum ipſe ſcripto quodam ſuo teſtatus eſt.

✶ vel Eub.

a Antiochꝰ Iouianum epiſcopũ, quod aliquandiu Arianꝰ fuiſſet, ordinatorem reiecit.

CAPVT XXII.

B Porrò Barſen Edeſſenorum epiſcopum, cuius ingens eſt gloria in Phœnicia, Aegypto & Thebaide, ſiquidem has peragrans virtutis ſuę ſplendore illuſtrauit, vt inſulã Aradum incoleret, Valens condemnauit. Quoniam verò Apoſtolicis donis clarus, doctrinæ ſuæ luce multitudinem ad ſe pertrahebat, & morbos quos medici curari poſſe deſperauerant, ſanabat, in Ægyptiam inde vrbem quandam Oxyrynchon nomine eſt deportatus. Vbi verò & ibi virtutis gloria animos omnium in ſe conuertit, in extremos quoſdam fines à quibus nõ longè barbari aberant (Phile locus is nominatur) tranſlatus eſt, quum quidem cœleſti domicilio eſſet dignus. Etiam nunc in Arado lectulum eſſe dicunt, quem plurimo honore Deus ſit dignatus, quod ægroti multi in eum repoſiti ✶ valetudinem per fidem recuperent. Verum enimuerò quæ Edeſſæ etiam crudeliter Valens egerit, ſilentio ea mandaſe non licet. Quum nanque Barſen, quem diximus, C à grege ſuo excluſiſſet, Lycum pro eo ſubſtituit. quam rem quia multitudo ægrè tulit, & communionẽ eius reſpuit, relicta vrbe omnes extra eius mœnia conuentus egere. Erat autem ibi Thomæ apoſtoli inſigne precatorium, quod videre volens Valens, vnà cum præfecto Modeſto, quoſdã prius cum mandato eò miſit, vt multitudinem ibi congregatam, armatorum quos ſecum ducebat opera diſsiparent, baculis & clauis eam pulſantes: ſi verò opus eſſet, gladios quoque adhibentes. Præfectus imperata facere, & clàm Edeſſenis denunciare, ne poſtridie more ſuo in loco eo conuenirent. Mandatum enim ab Imperatore eſſe, vt in eos qui ibi deprebenſi eſſent, grauiter animaduerteretur. Præfectus ſanè, quamuis diuerſæ ſententiæ & religionis, ad eum modum illis eſt minatus: vel quòd neminẽ aut paucos certè periclitari vellet, vel quòd fortaſſe Imperatorem grauiter indignantem opera ſua vti nollet.[b] Edeſſeni verò minarum denunciationem parui pendentes, vnà cum diluculo alacriorib. etiam quam antea animis in locum deſignatum conuenere, & ſolita ſacra ſua peregere. Quod vbi Modeſto eſt indicatum, quum quod faceret non haberet, conſilij inops, quàm celerrimè D militari manu contracta, per forum ad campum eum contendit:[c] & in mulierculam incidit, manu puellum raptantem, palliúmque ſic temerè & incompoſitè, contrà quam fœminam decet, trahentem, atque adeò militarem ductorum phalãgem, perinde atque ad rem magni momenti properaret, ✝ rumpentem. Eam iuſſu ſuo comprehenſam, cuiúſnam rei gratia tantopere feſtinaret? interrogat. Tum illa: in campum eum, inquit, in quo veræ pietatis cultores ſunt congregati. Noui enim, & certò noui veſtrum quod ſtultitia conſiliũ: & proptetea eò venire propero,[d] vt æqualia cum illis cõſequar præmia, ne ſcilicet curſu intermiſſo tardius vadens, gloria quæ à Deo eſt, excidam. Puerum autem (præfectus ſubinfert) quid ita tecum ducis? Et rurſum illa: Vt & ipſe, ait, poſt afflictionem & ærumnam toleratam, honoris eius particeps fiat.[e] Ille animo ad tam generoſam fortitudinem mulieris conſternatus, vbi ex eius vnius aliorum omnium coniecíſſet alacritatem, ad Imperialem domum reuerſus, Imperatori rem omnem indicauit, & vt à conſilio cœptóque ſuo deſiſteret ſuaſit: E turpem & aduerſam dicens ex tali facto conſecuturam famam, atque Edeſſenorum nihilo magis alacritatem extinctum iri. Verbis hiſce innumerã multitudinem præfectus conſeruauit. At imperator vbi illum contumelioſis vocibus proſcidit, pugno etiam cecidit:[f] multitudinis nihilominus duces comprehẽſos cogi præcepit, vt per optionem vel cum Lyco ſeu lupo, & non paſtore, communicarent: vel citra moram vrbe excederent, atque ad vltimas oras exulatum irent.

Barſes Edeſſenus epiſcopus ... Theod. ca. 16. Aradus Phœnicia inſula. Stephanus.

Ad lectulũ hunc in Arado ... Barſæ ſucceſſor Lycus. Lycus aduo Edeſſenos extra mœnia conuentus eccleſiaſticos agunt. Templum diui Thomæ apud Edeſſã.

a Modeſ. Lycus ... eſſe hoc loco ... lupus Græcis dicitur, & ſic appellationẽ nomen fuerit.

b Edeſſeni à Modeſto præmoniti, ne extra vrbem conuentus agendo grauius progrederentur, nihilominus in propoſito ſuo perſeuerant.

c Ad campũ cum muliercula cum puero, Modeſto vidẽte, properat.

d Animus eius diuina æmulatione ſuccenſus, humanum non capit metum ſed terricula menta omnia pro riſu habet, & ludicro. Theod. li. 4. cap. 26.

e Admirandus huius fœminæ ad martyrium obeũdum ardor.

Magnanimitate eiꝰ Modeſtꝰ adductus, Imperatori, vt multitudini ingenti parcat, vix perſuadet.

f Valẽs multitudinis duces proſcribendos cenſet.

CAPVT XXIII.

Porrò vbi præfectus illos omnes congregaſſet, Imperatoris mandata in medium protulit, lenibus vtens verbis, ſtolidúmque eſſe dicens, eos tam paucos & imbecilles homines contra Imperatorem tantum, & tot populis imperantem niti. Illi autem taciti omnes conſtitere, in ducem ſuum (Eulogius is erat, vir vita ſimul & doctrina condignam laudem conſecutus) reſpectan- F tes. Ad hunc igitur Modeſtus conuerſus: Quid ita tandem, inquit, ô ſenex non reſpondes? Atqui, reſpondit ille, reſponſo nihil opus eſſe, qui interrogatus non eſſem, putaui. Rurſum præfectus: Multa certè ad vos, quæ vtilia vobis eſſent, exponẽs, verba feci. Tum Eulogius: Illa quidem ad vniuerſos ſunt dicta. Ego autem ineptum eſſe exiſtimaui, ſi multis reiectis, ipſe reſponderem. Quòd ſi me ſolum percunctatus fueris, ilicò tibi ſententiam meã exponam. Ibi præfectus: Ergo vt cum Imperatore tibi communio ſit, facito.[a] Eulogius verò magna cum gratia facetè admodũ arridens: Proficit enim, inquit, & vnà cum imperio epiſcopatum quoque ſortitus eſt. Verùm ille ironicum & amarulentum dictum ſentiens, grauiter id tulit. & iactis in ſenem conuiciis, ad alia hęc inſuper addidit: Non hoc dixi, attonite & ſtulte: ſed communicare te debere, cum quibus ille præcipit, epiſcopis. At ego, inquit, & ſenex ſum, & paſtoris non expers: cuius vocem vt germanam intelligo, & doctrinam ſequor, neque mihi tam pernicioſa & peſtifera verba opus

Modeſtus Imperatoris mandatum plebi exponit.

Plebs tacet, vt Præpoſitũ ei reſpondeãt, expectãs.

Colloquium Modeſti & Eulogij.

a Scitè dictũ ... Apud Theodoret. dictum hoc per interrogationem effertur: An cum imperio epiſcopatum etiam venit? li. 4 ca. 15.

b Ex Catholicorum multitudine octoginta primores in Thraciam deportantur.

c Magnus honor eis exhibetur.

** [illegible]*

d Itaque iuſſu Valentis ſeiuncti in diuerſas orbis partes proſcribuntur. Trip. art. li. 7 cap. 33. Infra li. 22. cap. 5.

e Eulogius & Protogenes Antinoum delati

** Al. Antinoum.*

f Ibi Chriſto auſſerum inter paganos propagatur, Eulog⁹ monaſticam vitam colit.

g Protogenes ludimagiſtrū agit.

A eſt. Hiſce verbis furore incenſus, celeriter [b] octoginta ex eis qui multitudinis eſſent velut columnæ, comprehenſos in Thraçiam relegauit. Atque illi vincti circumeũtes, [c] benignè à multis ſunt curati. Vici enim & ciuitates eis obuiam progredientes, tanquam veræ pietatis defenſoribus debitum præſtiterunt honorem. Porrò inuidia nunquam non in * aulis Principum ſtipendia faciens, ad Imperatorem moa procurrit, & multorum bonorum cauſam eſſe dixit, quòd condemnatis imperaretur exilium. [d] Imperator re cognita, diſgregari eos, & binos partim in Thraciam, partim in Arabiam, quoſdam in Thebaiden, atque alios aliò in oppida diſpergi iuſsit. Si qui etiā inter eos fratres eſſent, diſiuogi curauit. [e] Eulogius ſanè, & Protogenes, qui ſecundas ab illo ferebat, * Antinonem Thebæorum oppidum deportati ſunt. Quanta autem illorum virtus fuerit, illud indicabit. Quum nanq; ſententiæ ſuæ epiſcopum ibi reperiſſent, communicare cœperunt, & eccleſiaſticos conuentus egerunt. Porrò cum pauci valde ad eos conuenirent,
B & cauſam eius rei eſſe comperirent, quòd Græcæ ſuperſtitionis ſtudioſi oppidani eſſent: vbi pro eo atque decet, errorem eum eluxiſſent, non ceſſandum ſibi eſſe, vſque dum ipſi pectora ſua plangerent, duxerunt: ſed ita vt par erat, illorum quoquo medicinæ & ſalutis curam geſſerunt. [f] Et Eulogius quidem in domunculam quandam ſe ipſum abdidit, ibique tacitus vixit, rerum vniuerſarum deum precibus exorans. Protogenes autem ſacras literas edoctus, & in ſcribendi arte valde exercitatus, [g] ludum literarium aperuit, commodo ſcholæ puerilis loco inuento. In ea & pulchrè & celeriter adoleſcentulos ſcribere, & ſacra docuit oracula, ita vt illi Dauidica carmina, & alia Apoſtolicæ doctrinæ cōſona addiſcerent. Quum autem ex pueris vnus morbo confectus, in expectatione mortis eſſet, [h] Protogenes in domum vbi is iacebat, venit, & manus contrectatione ægritudinem fugauit. Quod vbi aliorum parentes cognouerunt, in ſuas quiſq; ædes ſenem adduxerunt: & vt inualidis eorum liberis opem ferret, rogarũt. Tum ille ſe auxilio eis non prius eſſe poſſe dixit, quàm ægri diuinum ſubirent lauacrum. Et illi, quòd eos deſiderium recu
C perandæ ſuis valetudinis adurgeret, ſtatim dicto audientes fuere: atque ita per corporis morbum, animæ quoque ſalutem ſunt conſecuti. Si quis autem valentium quoque ab eo perſuaſus diuinam gratiam ambiret, ad Eulogium vadēs, & fores pulſans, vt ille eas aperiret, & ei quem venatus eſſet, ſigillum in Chriſto imponeret, rogabat. Atq; vbi Eulogius eam rem, quòd in precatione identidem interpellaretur, grauius tulit: Protogenes, Atqui (inquit) longè neceſſaria magis eſt errantium ad Chriſtum conuerſio. Id verò factum admirationi erat omnibus, Protogenem videlicet, qui tanta ederet miracula, & tantam multitudinem ad veritatis lucem produceret, [a] partes primas Eulogio concedere. Et omnea longè præſtantiorem ſuperioremq; Protogenis virtutem, ipſius Eulogij vita, eſſe exiſtimabant. Cœterùm poſtquam perſequutionis procella ſæuire deſiit, atque vnà cum aliis & iſti [b] ab exilio reducti ſunt, incolæ ei⁹ regionis lachrymantes eos produxerunt: potiſsimùm verò epiſcopus ipſe, qui auxilio tanto orbabatur. Et Eulogius quidem diuo [c] Barſæ vita defuncto,

h Protogenes puerum moriturum reſtituit. Alios quoque ægros ſanat & baptizat.

Valentes autem ad Eulogium baptizandos adducit.

Præclarum Protogenis verbū, Præſtat peccatores ad Chriſtum per doctrinam & ſacramentorum adminiſtrationem conuertere, quàm continua contēplatione & orationi incumbere.

a Protogenes primas Eulogio tribuit.

b Reuerſi ab exilio.

eccleſiæ ipſius gubernacula ſuſcepit. [d] Admirando D
autem Protogeni, Carrę ciuitas Græcarum præſtigiarum ſpinis obſita, ea colenda credita eſt. qua labore multo repurgata, cœleſtem veræ pietatis fructum percepit. Sed de his poſtea.

c Eulogius Barſæ ſuccedit.

d Protogenis Carris epiſcopatū geſta.

CAPVT XXIIII.

Valens diutius Antiochiæ commoratus, Euzoio ibi eccleſias regente, Iudæis, & ethnicis Græcis, atque etiam qui Chriſtianorum nomine cenſentur, & diuerſa ab Euangelica doctrina dogmata cōplecterentur, omnibus quæ animis eorum placita eſſent, vt liberè peragerent, permiſit. Nam impius error ſub Iouiniano quidem extinctus, à Iuliano autem excitatus, paulatim refloreſcebat, & Dialia, Dionyſia, & Cereris ſacra, non in angulis, Imperatore veluti præeunte, peragebantur: & homines in medio foro, nemine obſiſtente, bacchantiũ qui numine afflantur more, diſcurrebant. Eorum ve- E
rò tantum, qui Catholicæ eccleſiæ doctrinam ſequebantur, implacabilis hoſtis erat. Et primum quidem recens conſtructam eccleſiam, quam illis Iouinianus dederat, ademit: deinde verò ex aliis quoque eos ſacris ędibus exegit. Atque vbi illi ſub dio agentes, ad montis radices Deum conſuetudine ſua hymnis & laudibus celebrarent, & varias eaſdemque aduerſas aeris mutationes, aliquando quidem cum pluuiis & niue & immenſo frigore conflictari, aliquando autem æſtu ſolis admodum aduſti perferrent, ne eo quidem loco vt permanerent voluit: & immiſsis in eos militibus, ærumnoſum hoc vitæ agendæ inſtitutum diſsipauit. Flauianus autem & Diodorus generoſi veritatis athletæ tum florebant: qui imminentes gregi Chriſti fluctus, veluti ſcopuli quidam, quamprimùm in ſpumam redegerunt. Illi enim poſt Meletium in exilium eiectum, pro grege Chriſti decertabant, quũ lupis ipſis fortiter obuiam eũdo, tum Chriſti ouibus conuenientem doctrinam proponendo. Atq; vbi ea locis ſuburbanis deturbati ſunt, ad proximi fluminis ripas oues pauerunt: non fruſtra, perinde F
atque illi in Babylone captiui, ad ſalicea carminum organa ſuſpendentes: ſed liberè Deum, iuxta diuinum Dauidem, in omni loco dominationis eius laudantes. Verùm ne hoc quidem in loco diu eos durare, orthodoxorum & rectè ſentiētium hoſtis paſſus eſt: ſed primo quoque tempore inde etiam ſecedere coegit, conuentúmque eum ſoluere atq; diſsipare eſt conatus. Sed enim diuinum duorum iſtorum virorum, qui pro paſtoribus rem gerebāt, par ſpiritualem gregem, ad id quod in Chriſto eſt bellum exercuit, atque vbi pabulandum eſſet, mōſtrauit. Et generoſus quidem Diodorus, perinde atque præaltus & pellucidus amnis, diuino flumine ſuos potauit. Aduerſus alienos autem vehemētius cum impetu ruens, illegitima dogmata diluit & aboleuit: nō magni ille generis ſui præclari ſplēdorem faciens, afflictiones autem & ærumnas pro fide non grauatè ferens. Flauianus verò, qui & ipſe ex nobilitate erat, veram pietatem generis claritati longè quoque præpoſuit. Is veluti quidam ludimagiſter, Diodoro ad ſacrum pietatis * quinquertium inſtructo affuit. atq; in eccleſiis quidem ille

Valens religionis alias omnes tolerat, catholicam tantum ſi dei infenſus.

Theod. lib. 4 cap. 24. 25.

Orthodoxos omnibus templis excludit.

Ne ſub dio quidem eos conuentus agere eſt paſſ⁹

Flauian⁹ & Diodorus pro Meletio exule grege Chriſti Antiochiæ curarūt.

In fluminis ripa orthodoxi eccleſiam cogunt. Sed inde quoque ſunt depulſi.

** [illegible] Flauianus, qui dum nondū per ætatem presbyter eſſet, & in ec-*

concionari

cõſa ore docere, Diodoro & aliis doctorib. argumenta contra Arianos ſuppeditabat.

A concionari non potuit,quòd iunior adhuc ad ſacerdotij gradum non conſcendiſſet: ſed non pœnitendum enthymematum ſeu argumentorum, atque ex ſcripturis depromptarum ſententiarum momentum eis, qui id legitima cohortatione exciti faciebant,ſuppeditauit. Et illi quidem aduerſus Arianos blaſphema verba iactantes, continuè arcum intendebant: hic autem veluti ex pharetra quapiam,ſic ex ſapienti mente ſua, frequentia ſententiarum tela ſubminiſtrabat.Et in eccleſia, quẽadmodum diximus, non docuit:domi verò & in publicis diſputationibus impiorum tela diſrumpit,& nihil ab aranearum telis differre oſtendit, quas ipſi irrefragabiles eſſe putabant, quæſtiones atque propoſitiones.

CAPVT XXV.

Aphraates monachus vitam ab omnibus relinquens Chriſti ouium, neceſſitate flagitante, paſtor erat. Theod. eod. cap. 26. ἐν τῷ φιλοθέῳ ἱστορίᾳ.

B NOn parum verò illis tum in certamine hoc opus quoque attulit, inſigni vita prçclarus ille Aphraates, quam ſapiens Theodoritus in volumine* Dei amantium hiſtoriæ conſcripſit. Nam & hic quieto vitæ inſtituto, gregis Chriſti ſalutem prætulit,& monaſticum relinquens tuguriolum, ouilis Chriſti curam geſsit: & multo diffluens ſudore,lupos vndique ab eo repulit. Cæterùm quàm locuples virtute fuerit, & quæ ſuprà captum hominis fecerit,is quem diximus liber, euoluere eũ volenti,oſtendet. Ego verò vnum quiddam illius actorum huic loco accommodatum, recẽſendum in opere hoc duxi. Orontes fluuius ab Aquilonari parte Imperialem Antiochię domum præterlabitur. Porticus autem quædam maxima duorum culminum, in parte meridionali ad vrbis mœnia, prælatis turribus vtraque ex parte conſpicua, eſt extructa.Inter Imperiales ædes & amnem via eſt, quæ per portam quæ iſthic eſt euntes excipiens,in vicinos ſuburbanos agros deducit.Hanc viam aliquando diuus inſiſtebat Aphraates,ad fidei gymnaſium iturus,& ouibus Chriſti congruens pabulum allaturus.Eum è ſuperiore loco porticus proſpectans Imperator vidit.Siſyra enim ſeu veſte ex ouium villoſis pellibus conſuta amictus, & ſenio

C multo confectus,celerius tamen currebat. Et quidam imperatori, hunc eſſe Aphraatem illum, ex quo totius vrbis multitudo penderet,dixit. Et ille è porticu virum ſanctum interrogans, Quò nam, inquit,vadis? Atque Aphraates, Pro imperio tuo precaturus,reſpondit. Atqui,Imperator intulit,domi te,qui leges monachorum ſequeris, manere, ibique quietè conſidentem hoc facere oportuit. Tum diuinus ſenex perquàm ſapienter ait: Rectè tu quidem,ô Imperator,dicis me id facere debere: facturúſq; id adeò conſtanter fueram, ſi pax Chriſti ouibus eſſet. Sed quum multa quædam inſaniæ caligo loca omnia occuparit, & maximus inſuper ſubrepat timor,ne plurimo imminente periculo, à feris oues dilanientur: neceſsitas mihi quoque incumbit,vt vigilem, omnémq; funem moueam, ne quod grex Chriſti capiat detrimentum. Agè enim,ô Imperator,ſi puella eſſem domi in conclaui abdita, fuſos manibus tractans, & lanificium meum curans:atque alicunde ſubitò conſpicerem flammam exortam,& omni ex parte paternæ do-

In nullo non commiſſo olim Chriſtiani pro Principibus ſuis orarunt. Mira modeſtia ſimul & grauitate Valenti Aphraates reſpondet ſe eo actũ, monaſtica vita relicta, orthodoxos docere & confirmare, oſtendit: & eoſdem impium tyrannidẽ perſtringit.

D mui circunfuſam,fœdo incendio eam iamiam cõſumpturam,quid me facere oporteret? dic, te per Deum oro. Vtrúmne me ſic ſedere,& penates patrios conflagrantes deſpicere, ignémque proſerpentem expectare: an conclaui ſtatim relicto,ſurſum & deorſum currere,aquam in manibus habere,& modis omnibus flammam extinguere conari,oporteret? Satis ſanè ſcio,dicturum te,faciẽdum mihi eſſe, quod & ſagacis ſanæque mentis puella faceret. Id ipſum verò nunc quoque fieri debere exiſtimo. Quum tu enim quaſi fulmen quoddam in paternam domum noſtram incideris,& veriorem pietatem omnem igne vaſtes,vndiquaq; circumcurſamus,flammam gliſcentem extinguere ſatagentes. Hæc quidem ille dixit. Imperator autem ad minas vſque progreſſus, ſilere eum coegit. Ex cubiculariis autẽ Imperatoris quidam, qui ſanctũ virum propter animi temeritatem grauius tractaretat,in balneum confeſtim ingreſſus, vt Principi lauationem præpararet, mente captus, & in calidas aquas delapſus,ibi vitam finiuit. Imperator a-

Subita morte cubicularius Imperialis, ob malè tractatum Aphraatẽ, mulctatur.

E liquandiu expectans, & extrahi ex mora tempus quærens,aliis cauſam eius rei inquiſitam ſibi renũciare præcepit. Qui quum eò veniſſent, & omnia circumſpexiſſent,illum in calidis vndis morte frigida peremptum repererunt. Quod vbi Imperator cognouit,opus id quidem petulantis Aphraatæ ſancto illatæ iniuriæ & contumeliæ eſſe, rectè arbitratus eſt. De impio autem dogmate eundem, iuxta indurati cordis Pharaonem,retinuit animũ. Et perinde atque fulmine afflatus & attonitus, miraculo eo magis etiam eſt contra veram pietatem concitatus. Eadem tempeſtate idem quod Aphraates, plurimum laudatus ille Iulianus fecit. Nam hic quoque ſolitudine relicta, Antiochiam venit. Quum enim mendacij artifices, Ariani inquam, per ſycophantiam virum ſanctum traducere conarentur, veluti factionis eorum eſſet,& dogmati Ariano conſentiret: Flauianus, Diodorus, & Aphraates, veritatis lumina, [d] Acacium illum qui poſtea Berrœenſem ciuitatem ſacrorum antiſtes optimè adminiſtrauit, ad celebrem illum virum cum huiuſmodi orationis miſere, vt multorum millium hominum miſertus veniret, & quum aduer-

Valens induratus Pharao. Iulianus eremita quoque Antiochiã venit, ab Eccleſiæ propoſitis accitus. Theod. eod. cap. 27. Acatius Berrœæ epiſcopus.

F ſariorum redargueret mendacium,tum veritatem liberè confirmans,fidei doctrinam deprædicaret. Et quæ vir iſte ſemel atque iterum Antiochiam adueniens mirificè peregerit, Dei amãtium hiſtoria quemuis edocebit. Quod verò vrbs tota opera ipſius ad conuentum ſe & cœtum veritatis contulerit: neminem non certò noſſe puto,qui rectè res humanas diiudicare conſueuerit. Opera nanque præter opinionem hominum edita,omnes omnino ad ſe pertrahere, eandémque cum eorum autore ſententiam complecti,perſuadere ſolent. Iulianũ porrò præcipua quædam & rationẽ ſuperantia miracula perfeciſſe,non nos ſolum, ſed etiã veritatis accuſatores teſtantur. Idem verò Antonius ille monaſticæ autor vitæ Conſtantij temporibus fecit. Poſthabita enim quandoque ſolitudine, Alexãdrinam vrbem vbique perambulans, verbis clarioribus omnibus eſt atteſtatus, Athanaſium quidem veritatis eſſe propugnatorem, & Apoſtolicorum dogmatum defenſorem: qui verò Arij rabie affecti eſſent, à veritate ipſa longè aberrare. Adeò rem ipſam rectè putantes diuini illi viri,

Iuliani miraculis Antiochena ciuitas ad orthodoxiam eſt reducta.

Antonius itidem ſub Conſtantio Alexandriã viſere, & ea ſtudioſe cõfirmare ſolitus.

A tempori cuique munia ſua tribuerunt, quando vel quietiorem vitam complecti, vel ſolis relictis locis degere in vrbibus deberent, minimè ignorãtes,

CAPVT XXVI.

TAlia impius Valens Antiochiæ quoque egit. Tranſeundum autẽ hinc ad ea quæ Alexandriæ ſunt geſta. Quieta ſiquidem in Aegypto eccleſia fuit, Athanaſio ſuperſtite, ob eas quas ſuprà narrauimus cauſas. Multitudo nanq; ea, quæ veram pietatem ſibi ſequendam ſtatuerat, Arianam phalangem ſuperabat: idque propter ſuum erga Athanaſium amorem. Et quum ea eſſet ardentior, & ad ſeditionem mouendam propenſior, metum de ſe præbuit, ne tumultu concitato, reſpublica detrimento mactaretur. Proinde diuina quadam prouidentia immunis à grauibus malis Alexandria permanſit, tãtiſper dum veritatis propugnator ſuperB fuit Athanaſius. Vbi autem ille poſt pericula plura, nec coronas pauciores, ad quietem laboris omnis expertem, ad quadraginta & ſex annos epiſcopatu cum gloria magna functus diſceſsit: Petrus, vir optimus & clariſsimus, in functionem eius ſucceſsit, ſuffragio quidem primùm beati illius capitis, deinde etiam epiſcoporum prouinciæ eius vniuerſorum, totiúſque cleri & eorum qui Alexãdriç primos honores & magiſtratus gerebant, votis & calculis, plebe etiam cuncta ſanctis acclamationibus concilium id perquàm libenter confirmãte. Particeps enim diuturnorum ſudorum Athanaſij fuerat, nunquam à magno illo viro vel domi vel peregrè diſcedens, variiſque cum illo periculis colluctans. Quapropter quicunque erant finitimi epiſcopi, & qui tranquillam vitam ſectabantur, monaſticas relinquentes palæſtras, maximè hoc egerunt, vt Petrus in illius locum ſubſtitueretur. Poſtquam autem is ſacram recepit ſedem, nulla interpoſita mora gentis eius præfectus, contracta ex Iudæis & Græcis manu, eccleſiam circumuallauit, & Petrum exire iuſsit. Quod niſi faceret, ſe illum vel C inuitum inde eiecturũ eſſe, minatus eſt. quod quidem ille fecit, quum voluntati Imperatoris morẽ gereus, tum maximè impietati ipſe ſuæ † ius ſuum tribuens. Quòd nanque ex idolorum nefaria ſuperſtitione penderet, ſplendidè ſe feſtum diem acturum eſſe putabat, ſi veræ pietatis nauem in tempeſtatem coniiceret. Ac primùm quidem Petrus in carcerem incluſus eſt: poſtea autem profugiẽs, quum ſcapham commodè nactus eſſet, Romam ad conſentientem ſibi eius vrbis epiſcopum Damaſum traiecit. Et breui pòſt Euzoius, qui Antiochiæ Arianæ præiit religioni, tempus opportunũ nactus, conſilium inuenit, vt Alexãdriam ipſe iret, & eccleſias ibi Lucio Ariano traderet. Quod quũ Imperatori quoque placuit, (adhuc enim is Antiochiæ erat) cum ſatellitio multo, & militari quæ eũ ſequebatur manu ſanè quàm frequenti profectus eſt, atque vnà cum eo Magnus Imperatoris * quæſtor. Habebant ij ab Imperatore ad præfectũ prouinciæ Palladium mandatum, vt is quacunque in re opus eſſet, Lucio & Euzoio non deeſſet. Et Petrus quidem, ſicuti dictum eſt, in carcere aſſeruatus eſt: poſtea etiam Romam nauigauit. At Lucius Arianus in ſacrã Athanaſij ſedem eſt collocatus. D Itaque Aegyptij longè grauiores in † exteros animos concepere. Simul atque enim improuiſo aduenerat Lucius, ſtatim eccleſias occupare contendit. Atque vbi plebs contra niti cœpit, bellum aduerſus clericos & ſacras virgines eſt inſtitutum. Et aliæ ſuper alias illatæ calamitates, eccleſiæ Catholicæ ſectatores afflixerunt. Perinde enim atque feræ agreſtes gregi Chriſti Ariani imminentes, partim in exilium egere, partim captos in vincula coniecere: quos rurſum ex vinculis productos, variis ſubdidêre ſuppliciis. Quidam enim vngulis & flagris bubulis cæſi, quidã ardentibus facibus aduſti: atque alij bonis primùm ſpoliati, aliis mox ſunt affecti cruciatibus. Tormentis verò tam varij generis † ſupereſſe, admirabile eſt viſum. Quòd ſi quis prius vita exceſsiſſet, quã tanta mala expertus, aut ſi ad tolerabilius exilium dãnatus eſſet, fortunatum id, & quod alicui inuideri poſſet, habitum eſt. Sed quis exponere poſsit, quæ mala in Lucij introitu acciderint? Quorum quidẽ Sabinus, qui res eccleſiaſticas conſcripſit, miniE mè meminit, quòd cõiunctorum ſibi Arianorum dedecora premere maluerit. Optimè autẽ ea beatus Petrus, poſtquam è carcere profugit, in ſcripto quodam ſuo tanquam tragœdiam expuſuit, & ad omnes vbiq; eccleſias miſit. Quod ſcriptum, quũ prius vnum ſaltem nefarium impij Lucij flagitium memorauero, volumini huic inſeram.

CAPVT XXVII.

AC Petrus quidem ille admiratione dignus, ad eum modum Romam conceſsit. Qui verò factionis Arianæ erant, quantumuis pauci, eccleſiis in Ægypto imperarunt. Nec ita multo pòſt, mãdatum quoque ab Imperatore ad gentis eius præfectum miſſum eſt, quod Nicænæ fidei propugnatores à Lucio indicatos Alexandria & omni Aegyptia prouincia eiici iubebat. Porrò Euzoius confectis Alexandriæ ex ſententia rebus, rurſum ſe Antiochiam contulit. Lucius verò quemadmodum mandatum fuerat, & Aegyptij præſidij dux, cum magna multitu F dine ex Græcis & Iudæis & Arianis mixtim collecta, hoſtiliter prædas egit, & infeſta ſigna contra monachos ſolitudinem incolentes duxit. Ea enim ſpe erat, ſi iis quietem maximè conſectãtibus moleſtiam turbulenter afferret, in poteſtate eos ſua fore: proindéq; & eos qui in vrbibus eſſent Chriſtianos, à ſe deuictum iri. Quandoquidem multi ea tempeſtate venerandi in Aegypto & Thebaide viri monaſteriis præibant, Arij opinionem maximè auerſantes. Quos plebs ipſa ſequuta, vt eadem cum illis de religione ſentiret, maximi faciebat. Neque enim illi de dogmatibus nugari voluere, ac ne potuere quidem. Penes eos autem veritatem eſſe arbitrati ſunt, quorum preces Deus exaudiret, miraculorum edendorum facultatem eis tribuens, & qui fidei verbis virtutis facta tanquam teſtimoniis confirmarent: quales tum monachorum duces fuiſſe nouimus, Macarios duos, Alexandrinum & * Vrbanum, quorum antea meminimus. item Pambo, & Heraclidem illum, qui optimè ab Antonio magno virtutis & Aegyptiorum monaſteriorum antiſtite ſunt eruditi, & alios eiuſ-

Alexãdria ſub Athanaſio Eccleſia quieta fuit, eo præſente.

Athanaſij mors. Petrus eius ſucceſſor.

Vnanimis omnium ordinum in epiſcopo creãdo electio.

Præfectus Aegypti Palladius Petrũ in carcerem conijcit.

† [illegible]

Idem Romã ad Damaſum epiſcopũ confugit.

Euzoius Antiochenus, et Magnus imperatoris quæſtor, Palladio adiuuãte, Lucio Ariano eccleſiã tradunt.

* [illegible]

† [illegible]

Saua Catholicorum Alexandriæ perſequutio ab Arianis eis illata.

† [illegible]

Ariani in Aegypto eccleſiis regnant.

Monachomachia Arianorum.

Plurimi in Aegypto monachi Catholici, quorum fidem vulgus hominum eſt imitatum.

[illegible]

* [illegible]

A dem diſcipulos. Et quum Lucius ſecum ipſe reputaret, fieri neutiquã poſſe vt res Arianorum in tuto eſſent, & ipſi vniuerſalem ſibi Eccleſiam ſubiicerent, niſi eos qui inter monachos ſummi eſſent, in ſententiá ſuá pedib. ire cogerent, rem eá eſt aggreſſus. Et quia ſuadendo nihil efficeret, ad vim ſe conuertit. Itaque armati nudis, & qui ne manum quidẽ defendendi cauſa extendere vellent, ingruẽtes ✶ miſerãdũ in modum eos afflixerũt, ita vt cladem illis illatá verbis exponere non ſit. Poſtremò tamen cœptum id fruſtra fuit, quòd omnes parati eſſent iugulum inclinatum gladiis præbere: & ſi opus eſſet, mori potius alacriter, quàm aliquid de Nicænis decretis mutare. Fertur verò & illud, quũ impetum imminentium militũ expectarent, quẽdam apud eos fuiſſe ex pedib. propter articulorum conuulſionem [a] adeò labantem, vt illis inſiſtere nõ poſſet, ſed ſcipionib. quibuſdam illorũ vicẽ & vſum expleret. Hunc illi oleo vnctum in nomine Chriſti, quem Lucius perſequeretur, ſurgere, & domum ire iuſſerunt. At ille exiliens, ſtatim iter perfecit,
B eadem prorſus cum monachis iſtis colenda eſſe prædicans, quibus Deus Lucium accuſantibus gratiam ſuam concederet & autem tam benignè præberet, vt ſe tam diuturno morbo liberarint. Verùm ne iis quidem ipſis rebus eis conſilij cœptique ſui pœnitẽtia inceſsit. [b] Noctu enim hos oppreſſos † atque comprehenſos in inſulam quandá circũcirca lacu ingenti circundatã miſerunt, quam antiquitùs homines ſuperſtitionis dæmoniacæ, qui doctrinam noſtrá prorſus non audiſſent, incolebãt. Erat autem adhuc ibi perniciosi & peſtiferi dæmonis antiquiſsimum delubrũ, cuius cultu etiamnum maximè tenebantur. Poſt quá autem inſulá attigerũt, ſacerdotis filia à dæmone agitata, ad eos venit. Quæ vbi curſu & clamore indecenti ad eos contenderet, inſulæ incolæ nouitate eius rei conſternati, eam ſunt ſequuti. Vbi verò ad nauem, qua diuini illi ſenes ad litus appulerant, acceſsit, dæmonium illá cõuellens humi proiecit, & magno p illá clamore edito obſecrauit [d]. Quidnam, inquiẽs, ad nos veniſtis, magni Dei miniſtri? Inſulam náque iſtam iamdudum nos abſque mo-
C leſtia & turba omni tenemus, & omnib. propè hominibus ignoti, & lacub. iſtis circumuallati hic latemus. Quod ſi deinceps vobis hanc regionẽ incolere viſum eſt, libenter decedemus. Talia dæmon per puellam vociferabatur. Qui ſimulátque ab illis increpitus ſilere iuſſus eſt, puella euestigiò cum pudore & modeſtia ad ſeipſam rediit. Et pater ei' atque inſula omnis cum incolis vniuerſis Chriſtianiſmum ſuſcepit: templúmque quod ibi erat, repurgatum, atque in eccleſiam transformatum, Chriſto dedicauit. Ea res quáprimũ Alexandriam renunciata, Lucio nõ parũ attulit mœroris. Factũ enim inde eſt, vt nõ ſolũ alienorũ, verũetiá popularũ ſuorũ odiũ incurreret: perinde atq; is, q nõ cũ hominib. ſed cũ ipſo prorſus Deo bellum gereret. Itaq; occultè ſtatim, [e] vt Macarij ad ſtudia ſua & in ſolitudinẽ redirẽt, præcepit. Satis quidẽ hæc crudelẽ Lucij impietatẽ indicãt. Exactius tamẽ animi eius inhumanitatẽ diuini Petri literæ declarãt: quarum ego prolixitatem fugiens, quæ loco huic accommodata ſunt, ex eis decerpam, & hiſtoriæ adiiciam. Scribit autem ad hunc modum.

Lucius, quòd plebẽ ex ſententia ſanctorum monachorum pendere ſciret, omnes eos ipſos monachos in opinionẽ ſuá cogere contendit, ſed nihil eff. it. Sozom. eod. cap. 20.

[a] Vaſti impietatem quã dudum meditatus fuerat, operibus explens, legem tulit, vt monachi militarent. nolẽtes, per tribunos & milites fuſtibus interfici iuſsit. Eutrop.

† In his Theodoritus ſuoſ ſe ſcribit duos Macarios, et Iſidorum li. 4. cap. 21. Theod. eo. ca. 21.

[a] Monachi Catholici hominem claudum olei vnctione & precatione ſanãt, in flagranti perſequutionis ardore.

[b] Sãcti quidam monachi ab Arianis in inſulam Aegyptiam ad idololatras deportati.

Miraculo tali inſula in Chriſtianiſmũ ſuſcipit.

[e] Hic illi ſacerdotis idololatræ filiam dæmoniacã plaga ſua liberant.

[d] Dæmõ magni Dei miniſtros agnoſcit. Lucius ſanquã Theomachus, & Deo inimicus, etiam apud ſuos grauis laborat inuidia.

[e] Lucius monachos deportatos locis ſuis reſtituit.

CAPVT XXVIII.

D Palladius gentis præfectus, quum ethnicus & gentilis ſuperſtitionis eſſet, atq; ad pedes ſimulacrorũ ſemper prouolueretur, & q ſæpe antea bellum aduerſus Chriſtũ meditatus eſſet, ea quam diximus multitudine cõtracta, impetum in eccleſiam fecit, perinde atque barbaros ſubiugare pergeret. Tum ſanè, tũ res peſsimæ ſunt admiſſæ: quas quũ dictare tantũ vellem, quòd memoria earũ dolorẽ mihi renouaret, ingentem vim lachrymarũ emiſi. Ac diu profectò in eo luctu permanſiſſem, niſi diuina cogitatione mœrorẽ eũ laxauiſſem. Poſtquá nanque in eccleſiam quæ Theonæ dicitur, militaris manus irruit, pro ſacris verbis ✶ acclamationes fauſtas ſimulacrorum, pro diuinarũ ſcripturarum lectione impuros manuum plauſus, & infractas fœdáſque voces edidit. Contra Chriſti virgines eas contumelias euomuit, á quibus proferẽdis
E lingua abhorret: turpe enim eſt eas proloqui. Atq; ſi quis ſanç mẽtis eas modò audiat, aures obturat, & ſurdus potius fieri optet, quàm vt ipſe tam fœdorum verborũ auditor ſit. Sed vtinam verbis cõcenti, verbis ſaltẽ ſæuiiſſent, & factis ipſis verborum impuritatẽ non ſuperaſſent. Perfecti enim ab eis qualecunq; etiá conuiciũ facile poteſt, in quib. Chriſti ſenſus & diuina doctrina eſt. Iſti igitur ipſi qui ſunt vaſa iræ, præparati ad interitum, naſum deprimẽtes, † ſonitum impudicũ narib. eodémq; ingentẽ, perinde atque (vt ita dicã) ab aquarũ fiſtulis emiſerunt, & veſtem ſanctarũ Chriſti virginũ, quarum vitæ inſtitutum typum atq; formam ſanctorũ expreſſam refert, dilacerarũt: atque vt natura ipſa fert, nudas eas per vrbem omnem veluti in triumpho duxerunt, laſciuè atque impudicè, quo placitũ eſſet modo, eis illudentes, & (fera prorſus & inaudita, quæ fiebant, erãt) publicitus ita nudatas circũagentes. Ac ſi quis earum propter rei indignitatẽ miſertus, blãdis admonitionis vocib. vſus factum inhiberet, is vulnere inde reportato abibat. Sed ô calamitates. Multæ virgines violentam
F corporis conſtuprationẽ ſuſtinuerũt, multæ clauis in caput diuerberatæ occe biauti obriguerunt, quũ quidem corpora quoque iuſtæ ſepulturæ mandari non permitterentur. Quapropter ad hodiernum vſque diem parentib. adhuc miſerè vociferantibus multa corpora non reperiuntur. Verùm quid ego parua hæc, ſi cum magnis aliis conferas, commemoro? Quid his immoror, & non potius ad ea quç maioris ſunt indignitatis, ſtatim tranſeo? quæ vos, ſat ſcio admirabimini, & diutius nobiſcum conſternabimini, ad Domini erga genus humanum amorem & benignitatem, quòd non res ſimul vniuerſas prorſus commouerit, obſtupeſcentes. Quæ namque, iuxta id quod ſcriptum eſt, neque facta ſunt, neque audita in diebus patrum noſtrorum, ea in ipſo ſanctiore ſacrorum altari peregerunt impij. Nam veluti in proſcenio ludorum diſſolutorum, vt puer ſexum maſculi abnegãs, & mulieris experens, ſtibio (ſicuti ſcriptum eſt) oculis perunctis, & fuco facie rubricata, quemadmodũ quæ apud eos ſunt ſimulacra, habitu muliebri, in ipſo ſanctiore altari, vbi deſcenſum Spiritus ſancti inuocamus, conuerſione ſcitè in orbem facta,

Petri Alexãdrini ſcriptũ, de Lucij ſumma in Catholicos apud Alexandriã crudelitate.

Palladius Aegypti præfectus idololatra manu armata eccleſiam Theonæ occupat. Atrociter inſolẽtes vociferationes.

✶ λογαμίας.

Contumelia eorundem in ſacras virgines.

Horrenda petulãtia militum impietatis exẽpla.

† Ronchi. Virgines ſacræ denudatæ à militibus, per vrbẽ Alexãdrinam probroſiſsime ductæ.

Puer muliebri habitu in ſanctiore templi ara ſaltans atq; geſticulans.

A huc atque illuc manib. geſticulans ſaltaret, fecerũt proliuè admodum ridentes, atque nefarias voces addentes. Alij autem & hoc ipſum factũ non ſatis ad obſcœnam temeritatẽ eſſe putantes, & quæ iã patrata fuerant decora potius quàm nefanda exiſtimantes, ex ipſis quendã obſcœna fœditate notiſsimũ, veſte detracta, & pudẽda etiam corporis parte, prout naturæ fert habitus, nudata, eccleſiæ throno impoſuerunt, & fœdũ contra Chriſtũ concionatorem appellarunt. nã pro diuinis verbis turpitudinem protulit, pro oratione graui & ſancta impudicam laſciuiam, pro pietate impietatem, ac tẽperantia fornicationem, adulterium, maſculorũ concubitum, furtũ, cibum & potum vnà cum aliis eiuſmodi ad vitam vtilia & cõmoda eſſe docens. Quum hæc ita ſe haberẽt, + & ego ea eccleſia ſecederem (quomodo enim id non facerem, quũ ibi militaris furor obtineret, quum [a] plebs ad diſſolutam licentiam venalis, quum largitiones pecuniarum, quũ ethnicorum ſeu gentiliũ manus maximis mixæ pollicitationibus regnarent?) ſucceſſor B meus in eam eſt miſſus, qui [b] epiſcopatũ veluti prophanam dignitatẽ auro redemit, ✱ Lucius quidã, Lupi improbitatis & actionum ſtudioſus, nõ rectè ſentientiũ epiſcoporum conſilio, non legitimorũ verũmque clericorum calculis, nõ populi flagitatione, ſicuti eccleſiaſticæ produnt ſanctiones, lectus. [c] Aderant autem ei (ſimplici namque & facili introitu vrbem ingredi nõ potuit) non epiſcopi aliqui, non presbyteri, nõ diaconi, non populi cateruæ: non cũ monachi hymnos & laudes ex ſcripturis cõcinentes produxere: [d] ſed Euzoius affuit, qui dudum cùm diaconus noſtræ huius Alexandriæ eſſet, vnà cum Ario in ſancta & magna ſynodo Nicææ, ordine motus, præſidentia ſua nunc Antiochenam vaſtat eccleſiam. [e] Et ea comitatenſib. largitionũ + Comes, q ſecũ immẽſam militũ multitudinem adduxit, omni genere impietatis ſemper elatus, nomine [f] Magnus. nam Iuliani temporibus eccleſiã Beryti, quæ Phœniciæ inſignis vrbs eſt, incendit, quam ſub Iouiniano beatæ memoriæ principe impendio ipſe ſuo reſtituere eſt coactus: capite etiam propè plexus, niſi multis deprecanti- C bus Imperator humaniſsimus ei pepercisſet. Conuenit ergo ex iſto, ardorem veſtrũ, quem advindictam ſactorũ excitari velim, exiſtimare, qualia & quãta in Chriſti eccleſiam, eo ipſo quem diximus tyranno nobis imminente, commiſſa ſint flagitia. Simulatq; enim, qui à pietate veſtra & recte vbique ſentientibus Chriſtianis atque epiſcopis ſæpius eſt damnatus, Lucius in vrbem iuſtis de cauſis ſibi infeſtam peruenit. Nõ enim ſolum, vt inſanus ille in pſalmis inſipiens, dicit, non eſt Deus verus Chriſtus: ſed etiam ſtudiis ſuis & ipſe corruptus eſt, & alios corrupit: blaſphemiis quæ in Seruatorem ab eis effunduntur, qui creaturam ſupra creatorem colũt, gaudens. Quidni autem hoc faceret, quum conſimilem cum Græcis obtinens ſenſum, cultum audeat exhibere + recẽs promulgato Deo, homo peſtilentiſsimus? Nam in ipſius conſpectu eiuſcemodi decantatæ ſunt laudes: Auſpicatò aduenisti epiſcope, + qui filium non dicas. Serapis te, cui charus es, adduxit: patrin ſic eorũ idolo nominato. Confeſtim momento nullo prætermiſſo, is quem diximus Magnus, cõiunctiſsimus illi impietatis ſocius, & ſatelles acerbiſsimus, ſatrapéſq;

crudeliſsimus, collectis quæ ſub eius cura ſunt co- D hortibus, presbyteros & diaconos decem & nouẽ comprehendit, quorum nonnulli octogeſimum exceſſere annum. Atque eos non aliter atque in abominando quopiam & legibus Romanis aduerſo ſcelere captos, publico inſtituto iudicio, cogere (Chriſtianorum virtutis leges ignorans) vt patria ab Apoſtolis per patrum traditiones acceptam fidem proderent, conatus eſt. Eãque te delectatum iri humaniſsimum Valentem Auguſtum confirmauit: Sequimini, ô miſeri, magna voce dicens, Arianorum ſententiam: ſequimini, & id perſuaderi vobis patimini. Ignoſcet enim vobis Deus, etiamſi veram colitis religionem, qui non arbitrio id veſtro, ſed neceſsitate adducti faciatis. + Neceſsitati nanque ſua reliqua eſt defenſio: voluntate autem ſua conſultò quidquam facientem, crimẽ & accuſatio conſequitur. Quapropter rationes eiuſmodi ob oculos vobis ponentes, nulla mora interpoſita, propenſis animis ad partes haſce concedite, & Ariano dogmati ſubſcribite, quod nunc nominatim Lucius prædicat. illud perſuaſum habentes, ſi E dicto Principis audientes fueritis, pecunias, opes, & honores accipietis. Sin contrà nitemini, carcerem, fidiculas, tormenta, flagra, & coercionem experiemini: & quum pecuniis ſimul & poſſeſsionibus mulctati, tum patria eiecti, ad loca dura & grauia incolenda condemnabimini. Ita quidem generoſus (ſi Deo placet) vir, minas charitate temperans, cohortatione ſimul & neceſsitate, à pia ſententia omnes abducere volebat. At illi cruciatibus omnibus pietatis proditionem acerbiorem eſſe putantes, & rectè quidem, (ſic enim res habet) huiuſcemodi ei verbis neceſſariò, virtute & animo præſenti, ✱ inſidias ſimul & minas eius refellentes, obuiam iere: Deſine tandem, deſine talib. nos terrere verbis intermitte vana afferre epicheremata & aggreſsiones. Nos ſiquidem neque + nuperum neque nouitium colentes Deum, quanuis fluctibus fruſtra tumeſcens deſpumes, & tanquam violentus ventus incumbas, tamen ad mortem vſque in veræ pietatis dogmatibus perdurabimus: non inualidum, non inſipientem, non à veritate ſeiunctum credẽtes atque colentes Deum: F neque qui aliquando quidem fuerit ✱ patrem, aliquando autem non fuerit, iuxta impium hunc Arianum, ✱ temporalem aut temporarium opinantes filium. Nam ſi, vt furentes Ariani volunt, creatura eſt filius, non exiſtens patri ὁμοούσιος conſubſtantialis, eò etiam vt non fuerit, redigetur pater, non ſubſiſtente ſcilicet filio, non exiſtens aliquando, ſecundum ipſos, pater. Sin ſemper pater eſt, ſubſiſtente videlicet qui ex eo eſt vero (filio) & quidem non iuxta defluxum germinis (perpeſsioni enim Deus obnoxius non eſt) quomodo non amens & inſanus eſt, qui fuiſſe aliquando opinatur, quum non fuerit filius: per quem omnia vt eſſent, ſecundum gratiam, conſtitere? Noſtri igitur ex orbe vniuerſo patres, à quibus excidentes iſti meritò ἀπάτορες, hoc eſt, ſine patre facti ſunt, Nicææ coacti, praua Arij opinione, quam iunior iſte nunc defendit, anathemate iugulata, non ἑτεροούσιον, hoc eſt, alterius ſubſtantiæ, quod nunc nos dicere cogere vultis, filium à patre dixerunt, verùm ex eius ſubſtantia. Quod ſic per piam ſententiam rectè intelligentes, ex multis diui-

Homo ſpurciſsimus nudus in cõcionem productus fœdiſsimam in eccleſia orationẽ habuit.

c Illegitima epiſcopatus inuaſio.

d Euzoius cum Ario Nicææ damnatus.

e Comitat°, aula, comites ſiue aulici imperatoris: qui etiam propterea Comitatenſes dicuntur.

f Magnus incendiarius.

† Patrum epiſcopus ex eo templo diſceſſit.

* Lucius in ſedem inductus. Intronizatio Lucij in eccleſiã.

† Magnus largitionum Comes.

Magnus decem & nouẽ presbyteros & diaconos Catholicos captos, iudicio inſtituto, ad Arianiſmum cogere conatur.

Magni ſuaſiones, quib° ſe ſenſibus veros ſtatim putat.

Eiuſdẽ minæ.

Sanctorum virorum reſponſum.

Defenſio luculenta in hoc ſubſtantialis.

* Melius redditur hoc loco vox iſta Patrem, aſſe delenda, ſin autem eſt retinenda, ſicuti retinere poteſt, paulò poſt coniunctio Et, addenda erit. & legendũ, Et temporalẽ aut, &c.

Ariani hæretici. Sancti illi viri acerbe torquentur.

A nnotum verborum argumentis ὁμοούσιον conſubſtantiale ſunt profeſsi. Talia atque his ſimilia quum dixiſſent, in carcere eos diebus multis habuit, futurũ ratus, vt à pia dimoueret ſententia. Illi autem, quẽadmodum generoſiſsimi quique athletæ, in ſtadio metum omnẽ extinguentes, & ſeipſos per diuinas cogitationes fortib. patrum factis inungentes, fidiculas etiam ipſas & tormenta pro gymnaſio & exercitio virtutis habentes, fortiſsimam de vera pietate obtinuere mentem. Atque eis qui theatrũ & ſpectaculum, vt beatus Apoſtolus ſcribit, & angelis & hominibus facti eſſent, ſic decertantib. accurrit ciuitas vniuerſa, Chriſti athletas ſpectatura, qui conſtantia torquentis quæſitoris vincebant flagra, & per patientiam tropæa contra impietatẽ ſtatuebant triumphúmque de Arianis exhibebãt, Quum quidem acerbus iſte inimicus, eos per minas & inſidias ſibi ſubiectos, ſe eis qui in Chriſtũ impij ſunt, dediturum exiſtimaret. Sed enim tormentorum vi & impetu per graues adinuentiones iam defeſſus, populo omni multifariam ploratu

Tormẽta omnia vincunt per patientiã.

B vario quiritante, acerbus ille & ab omni humanitate alienus quæſitor, collecta rurſum ad diſſolutã confuſionem manu illa ſua, ad iudicium illos ſeu potius ad priſtinam præiudicatámque condemnationem, in portum maris vocat, quum quidẽ more ſuo ſimulacrorũ cultores & Iudæi contra eos magno redemptos emitterent clamores. Et quia illi in apertam furentium Arianorum impietatem pedibus ire nollent, plebe cuncta pro tribunali plangente, ſententia fertur: Alexandria eos eiectos, Heliopolim Phœniciæ incolere debere, vbi ex habitatoribus omnibus aliquis Chriſti nomen (ſimulacrorum enim cultui dediti ſunt omnes) ne audire quidem ſuſtinet. Et eueſtigiò eis ſcapham conſcendere iuſsis, in portu ipſe ſtans (in propinquo enim, in lauacro publico, condemnationis aduerſus eos ſententiam tulit) & ſtrictum oſtentans gladium, quòd eo ſe exerciturum putabat, qui ancipiti mucrone dæmones aduerſarios ſæpenumero conuulneraſſent, ſic demum ſoluta naui abire iubet. quum nihil rerum neceſſariarum in nauim comportaſſent, neque aliquod prorſus exilij ſola-

Heliopolim Phœnicia deportari per ſententiã iubentur a Magno.

C men haberent. Ipſo etiam mari ad tam admirandã & incredibilem indignitatem ſpumis ſuis excandeſcente, & (vt puto) factum hoc grauiter ferente, atque adeò, vt ita dicam, per virorum eorum ſuſceptionem ſe tam iniquo celeumate polluere nolente. Quare ignorantibus quoq; barbaram prorſus iudicis manifeſtò iudicauit ſententiam. Verè igitur dici poteſt, Cœlum ad hoc factum conſternatum eſſe. ingemuit namque vrbs tota, atque etiam nunc plangit. Et ij quidem alternis manibus pectora pulſantes, ingentẽ ſonitum edidere. Alij autem manus ſimul atque oculos in cœlum tendentes, de tanta vi ſunt proteſtati, tantummodo non dicentes: Audite cœli, & auribus percipe terra, quoniam quæ fiunt, iniqua & cõtra leges ſunt. & omnis hæc vniuerſitas fletu repleta eſt, & cantilenæ miſerabiles & plãctus totam vrbẽ ſunt peruagati. Ac derepentè plorãtibus omnibus, lachrymarũ fluuius ferè exundatione ſua mare obruens, eſt obortus. Itaque quum is quem diximus in portu aſtans, remiges tollere, & pandere vela iuſsit: tũ commixtus virginum & fœminarum, ſenum & iuuenũ ploratus & plãctus, lachrymis acribus impli-

Luctus & plãctus Alexandriæ maximus ob tam iniquũ iudicium.

citus, clamórque vniuerſorum, ſtrepitu ſuo maris ſpumãtis infractos fluctuum aceruos ſuppreſsit. Hoc modo quum illi, quos diximus, Heliopolim, vbi ſimulacra ſuperſtitioſè colũt omnes, (vbi diaboli voluptuaria vigent ſtudia, vbi ferarũ ſunt horrenda domicilia: mõtes enim ex omni parte ad cœlum vſque prominentes eam circundant) naui ſoluta nauigarẽt, in media deinde vrbe omnes in vniuerſum & pro ſe quiſque miſerabiliter vociferando, & verba luctuoſa ingemiſcentes edendo, lachrymare quoque edicto pręfecti vrbis Palladij ſunt prohibiti, qui & ipſe ſummoperè idolis addictus erat. Permulti nanque qui plorabant, comprehenſi, & primùm in vincula coniecti. deinde diuerberati, cæſi & cruciati, ad Phennęſia & Proconneſia metalla ſunt damnati, homines propter diuinũ ardorem egregij eccleſię propugnatores: quorum plures monachi erant, ſolos locos per virtutis & pietatis exercitium incolentes. Cum quibus (erãt autem viginti & tres) paulo pòſt diaconus quidã, qui à dilecto fratre noſtro Damaſo Romanæ vrbis epiſcopo, ad nos conſolatorias ſimul & com- D

Heliopolis Phœnicia.

Luctu eo in vrbe Alexandrina omnibus Palladius interdixit.

Lugentes plerique ad metalla dãnati.

E municatorias literas attulerat, reuinctis in tergum manibus non aliter quàm inſignis quiſquã ex maleficis latro, publicè à carnificibus eſt ductus. Atq; vbi crudelius etiam quã homicidæ ſolent, eſt excruciatus, ſaxiſque & plumbeis vncis in ceruicibus admodum flagellatus, ſcapha in mare deſcendit, atque itidem vt alij ſignum diuinæ crucis in fronte impreſſum habẽs, curæ atque creaturæ omnis expers, Phenneſum in metalla, quæ æris ſunt, miſſus eſt. inſuper quum quæſitor tenera puerorũ excarnificaret corpora, nonnulli apud ea permanſere, cadauera iuſta ſepultura fraudantes: quũ quidem parentes & fratres & cognati, vrbs denique (vt ſic dicã) tota, votum hoc ſuos ſepeliẽdi extremum ſolatium ſibi concedi peterent. Sed ô immẽſam prætoris & iudicis, ac potius condemnatoris inhumanitatem. Qui pro pietate decertarunt, ne homicidis quidem, corporibus eorũ ſepultura carentibus, conferuntur. Qui bonum peregere certamẽ, feris & volucrib. eſca proiiciuntur. Qui patribus propter conſcientiam pro miſericordiæ affectu condolendum ſibi eſſe ſtatuere, perinde atq;

Inter eos quoque Damaſi Rom. Pontificis diaconus, quem prius grauiter excruciarũ eſſet.

Sepultura cadaueribus ſanctorum denegata.

F iniuſtum quid & impiũ admiſiſſent, capite plectũtur. Quæ nam Romanorum lex, quæ barbarorum ſententia, in eos qui per pietatẽ patribus condolerent, animaduertit? Vbi veterum quiſquã vnquam tam illegitimum & impium facinus fecit? Iuſsit quondam Pharao Hebreorum occidi maſculos. At inuidia & metus hoc illi ſubiecit edictum. Verùm quanto illa vetera, quàm præſentia hęc, humaniora? Quanto ad optionẽ iniurię deſiderabiliora? Quanto ad collationẽ iniquitatis meliora? Quæ nunc vicioſitates à ſeipſis inter ſe non diſgregentur. Ea quæ dicta ſunt, inſida, inhumana, grauia, fera, barbara, crudelia, & acerba ſunt. Atq; hiſce reb. q Arianã inſaniã cõſectãtur, gloriãtur. Et quũ ciuitas omnis in luctu eſſet (nõ enim erat vlla dom⁹, in qua nõ eſſet mortuus, ſicuti in Exodo ſcriptũ eſt) non quieuerũt tamẽ, qui inſatiabilem ſibi exercitio ad iniquitatem habitũ compararũt. Voluntate enim & arbitrio ſuo ad res deteriores aſſuefacto, improbitatiſque veneno ad prouinciales epiſcopos vſq; exerto, largitionũ comite quem diximus Magno ſatellite etiã ad iniuſtitiã vſi, aliquos quidem curię

Compati & condolere chariſſimis capitibus, vetitũ. Sæuitia iſta crudelitatem omnem veterũ ſuperauit.

Arianorũ tyrannus in Aegyptios epiſcopos.

A iudicum tradiderunt, aliquib. autem quibus volue re modis inſidias tetenderunt, omni ex parte omnes, nihil intentatum relinquẽdo, ad impietatem quaſi venari & pertrahere volentes. Sed enim omnia circumeundo iuxta hæreſis ſuæ patrem diabolum, quærentes quẽ deuorent, quod de ſumma rerum deſperarent, vndecim ex Aegypto epiſcopos, viros qui à pueris ad ſenectutem vſque virtutis & pietatis exercendæ gratia ſolitudinem incoluere, doctrina & factis voluptates ſubiugauere, veritatis pietatis fidem deprædicare non erubuere, pietatis dogma vnà cum lacte imbibere, victoriam ſæpe à dæmonibus retulere, virtute aduerſarium fregere, & Arianam ſectam oratione ſapiẽtiſsima veluti in columnam inciſam traduxere, inſtrumentũ feritatis eum quem ſæpe diximus habentes, exulatũ in orbe noſtro apud Domini percuſſores Iudæos in ciuitatem Diocæſaream miſere. Veruntamen, ſicuti Orcus ſeu infernus, fratrũ morte nondum expleti, vbique terrarum dementes & ſtupidi mortales ſæuitiæ ſuæ monumẽtum aliquod relinquere ſunt auſi, nobilitatem ex malefactis aucu

Ex his vnde cim Diocæſaream relegauerunt ad Iudæos. Egregia epiſcoporum eorum laus.

B pantes. Ecce enim rurſum Eccleſiæ Catholicę clericos Antiochiæ degentes, vnà cum probatis monachis, qui † eorum inſolentes actiones teſtimonio ſuo confirmarent, vbi Imperiales aures querelis contra hos inſtitutis obtuderunt, Neocæſaream Ponti proſcribi curarunt. Qui breui etiam propter locorum feritatem ſeu duritiem, vita ſunt defuncti. Huiuſmodi tempus illud excepit tragœdias, ſilentio quidem illas & obliuione dignas, ſed quæ in ſcripto hoc inſertæ, eos redarguerent, qui linguas contra vnigenitum mouerunt: & qui blaſphemiæ correpti rabie, non ſolum iaculis petere rerum vniuerſarum Dominum contendunt, ſed & aduerſus pios eius miniſtros infeſtum & irreconciliabile ſuſceperunt bellum. Hæc quidem diuinus Petrus de eius temporis rebus refert. Et ipſe Lucius ad hunc modum Aegyptium turbauit.

Ariani clericos & Monachos Catholicos Antiochenos Neocæſareã Ponti proſcribendos curarunt.
† τὰς τῶν ἄρρητων ... [illegible]

CAPVT XXIX.

C Qvod autem tum Didymus philoſophus in eis regionib. floreret, & alij præclari viri, & maximè qui ibi erant monachi, qui & plures & boni cum angelorum viuendi inſtituto certabant, Lucius efficere nihil potuit. Quamuis enim eccleſia Aegypti perſequutionem ferret, longè tamen vnà cum laude & gloria. Arianos hominum numero ſuperabat. Quod itidẽ apud Oſroenos accidit, atq; item apud Cappadoces. Diuinum nanque illud amicorum par, Baſilius videlicet & Gregorius, inimicorum inſultus repellebant. Sola autem in maxima eccleſiaſtici † ordinis diſſolutione erat Syria ſimul & Antiochia. Plurimi enĩ ibi Ariani erãt, & eccleſias obtinebãt: catholici verò pauciores, quos quidẽ alij Euſtathianos, alij autẽ Paulinianos vocabãt. eorũ quippe ſeorſim Paulinus & Meletius conuẽtus coegerãt, ſicuti antea diximus. Et quũ parũ abeſſet, quin Antiochenorũ ciuitas cuncta periclitaretur, & ad Arij tabiẽ deflecteret, illorũ opera ſimul & Imperatoris impetũ & factionis eius vim ſuperauit. Nã quodãmodo accidit, vt quòd eccleſiarũ adminiſtratio penes viros fortes eſſet, multitudo ab opinione concepta non diſcederet. Pro-

Pleriſque in regionibus Ariani perſequentes, eos quos perſequebantur prævalere inferiores fuere. Sozom. li. 6. cap. 21.
† in ἀταξίας

In Syria & Antiochia primas tulere.

Quales paſtores, tales & oues.

D inde & Scythæ, quia virum magnanimum epiſcopum nacti fuerant, religionis cultum minimè mutaſſe tum ſeruntur. Gens ea nãque quamplurimos habet vicos, regiones, & caſtella. Atque in iis veluti metropolis Tomos excellit, ciuitas fortunata maximè, & magnitudine aliis longè præſtantior. Sita ea eſt in maritima regione Ponti, qui Euxinus dicitur, ad ſiniſtram ſinum eum naui petẽti partẽ. * Ad eum autem vſque diem, vetus ibi conſuetudo durabat,[a] vt vni gens omnis epiſcopo parẽret. [b] Eo tempore verò Britanio eis quidam præfuit. Euenit portò vt Valens tum eò veniret, atque templum ingreſſus, epiſcopo, vt ſe Arij hæreſi communione adiungeret, pro eo atq; ſolitus erat, ſuaderet. Generoſus autem vir ille, cum libertate multa de dogmate Nicænorum patrũ cum eo congreſſus decertauit. Atque vbi ſuaſione Imperatorem in ſententiam ſuam adducere nequiuit, eo ibi relicto, in eccleſiam aliam tranſiit, populo paſtorẽ ſuũ ſequente, Concurrit eò ferè ciuitas vniuerſa, quum

Scythæ propter Conſtantiam epiſcopi ſui, religionẽ tum non mutarunt.
** Tomos Scytharum metropolis.*
a Scythæ vnum habent epiſcopum.
b Britanio Scytharũ epiſcopus contra Valentem Nicænam fidẽ defendit.

E Imperatorem ipſum viſura, tum noui quicquam factum iri exiſtimans. Ille ſolus cum ſatellitibus ſuis in templo relictus, factum id non modeſte tulit: ſed veluti contumelia affectus, comprehendi Britanionem, & in [c] exilium deportari iuſsit. Eundem tamen breui reduxit. nam Scythas metuebat, ne propter epiſcopi damnationem ad nouas res aſpirarent, iracundiam eorum & fortitudinem perſpectam habẽs. Locorum etiam ſitu: quippe qui quaſi medius quidam murus, aduerſus eius oræ barbaros obiecti eſſent, Romanorũ orbi perquàm neceſſarios eſſe ſciebat. Atque quidem Britanio Imperatore ſuperior euadens, ad ſedem ſuã rediit, vir honeſtus maximè, & vitæ inſtituto præclarus, vt ipſi teſtabantur Scythæ: vt autem ſemel dicam, clerus omnis & eccleſia in Oriente omnis, Imperatoris iram propter religionem eſt experta. Valens quidem tam grauia in Thracia & Conſtãtinopoli, in Nicomedia & Cappadocum Cęſarea, adhæc Antiochiæ & in Aegypti eccleſiis patrauit.

c Britanio in exilium à Valente actus, ſed ſtatim reuocatus.
Scythæ Romano imperio commodi.
Valens toti Orienti propter Arianiſmũ grauis.

CAPVT XXX.

F Ego verò ab oriẽte ad imperij Occidentalis res tranſibo: quod quidem immune à talibus erumnis perdurauit, propterea quòd eam Romani imperij partem Valentinianus adminiſtrabat, flagrãti in Nicęna decreta amore nulli cõcedens, & ſinglarẽ maximè erga Deũ pietatẽ obtinẽs. Ita vt nihil prorſus ſiue melius ſeu deterius ſibi de rebus eccleſiaſticis præcipiendum, neque noui quidquam præter ea que ſemel conſtituta eſſent, introducendum duxerit. Excedere nanque talia explorationem ſiue cognitionem ſuã putauit: quamuis princeps alioqui optimus eſſet, & rebus ipſis imperio ſe idoneum eſſe declararit. Etenim tum quoque, ſicuti & antea, quæſtio multa per Aſiam & Phrygiam orta eſt, An ſpiritum ſanctum ὁμοούσιον cõſubſtantialem patri & filio profiteri oporteat. Et plurima de tali quæſtione vſque adeò erat verborũ cõtentio, vt nõ minoris momẽti ea haberetur, quàm quę antea de Deo verbo fuerat. Nam quidam inæqualem, quidam aut conſubſtantialẽ eſſe conten

Occidens à religionis motibus liber.
Valentinianus Imperator Catholicus.
Non ſcrutatis ſibi vndeciam doctrina Eccleſiaſtica.

Quæſtio de ſpiritu ſancto, an patri & filio ſit conſubſtantialis.

A debant, ſicuti & filium. Atq; in eo ſolo parti vtrique conueniebat, φ ſpiritum ſanctum ✶ adminiſtrum dicerent: at ordine tertium, honoréque & + ſubſtátia alium eſſe confirmarent. Etant autem qui quod de filio opinarentur, idē quoque de ſpiritu ſtatuerent: & veluti filium eiuſdem ſubſtantiæ & eiuſdem honoris & eiuſdem gloriç cum patre colebāt, ſic etiam de Spiritu ſancto, patri & filio ὁμοούσιον conſubſtantialem prædicātes, profitebātur. Pro hac opinione fortiter apud Syros Apollinatis Laodicenſis, in Aegypto magnus Athanaſius adhuc ſuperſtes, apud Cappadoces verò & eccleſias Ponti Gregorius & Baſilius decertarunt. Hac ipſa quæſtione, ſicuti dixi, mota, quum de ea ingens cōtendendi ſtudium increbuiſſet, Valentinianus pro inſigni ſua in Deum pietate, quod diceret, non habebat, Quibus autē talia credita eſſent, eis vt quid facto opus eſſet, proferrent & ſtatuerent, conceſsit. Quo cognito, qui tum eccleſiā Romanam adhuc gubernabat Liberius finitimis epiſcopis Principis iuſſu cūuocatis, Orientalibus ſcripſit eccleſiis, vt trinitatem eiuſdem ſubſtantiæ & B eiuſdem gloriæ deprædicarēt. Quod factū, ✶ vtpote re ſemel à Romana eccleſia ritè & ordine diiudicata, vt quietus quiſq; eſſet, effecit. Et quæſtio de ſpiritu ſancto debitum finem conſequuta, diuturnæ verborum cōcertationi modum impoſuit. Eadem ſynodus etiam fidem Nicænam autoritate ſua roborauit. Subiungam autem vtraſque & imperatoris & ſynodi literas, quas in Oriētem ad eos qui de recta opinione ambigebant dederunt.

Imperatoris ſic habebant:

Imperatores Maximi, ſemper Auguſti, victores, Valētinianus ✶ & Gratianus: Epiſcopis diœceſis Aſianæ, Phrygiæ, Carophrygiæ, Pacatianæ, in Domino ſalute. Quum tanta in Illyrico acta ſit ſynodus, & quæſtio ingens de ſalutari verbo tractata, ter beatiſsimi Epiſcopi decreuerunt, Trinitatem ὁμοούσιον conſubſtātialem patris & filij & ſpiritus ſancti. Quam qui colunt, nequaquam miniſterium & functionem ſibi creditam, ita vt par eſt, defugientes, religionem regis magni colunt: eámque deprædicari noſtra præcepit ſublimitas. C Atq; ita quidem, ne aliqui dicant, ✶ religionē imperatoris, qui hanc terrā gubernat, conſectatos ſe eſſe: non ſatis eum, qui de ſalute mandatum nobis dedit, audientes. Sicuti enim Euangelium Dei noſtri, quod quidem hāc rem decidens diiudicat, dicit, Danda ſunt, quæ Cæſaris ſunt, Cæſari: & quæ Dei, Deo. Quid vos verò dicitis epiſcopi, & ſalutiferi verbi præfecti? An ſic quoque veſtra com- D parata ſunt decreta? [a] Itaque mutua charitate vos inuicem cōplectentes, maieſtate & autoritate imperatoris abuti deſinite: & perſequi eos qui accuratè & diligenter Deo ſacris operantur & ſeruiūt, ſuperſedete. [b] Eorū ſanè precibus & bella in terris ſopiuntur, & apoſtatarum rebelliúmque angelorum incurſus repellūtur. Iidem orationibus ſuis pernicioſos omnes dæmones propellere ſtudēt [c]. Et quum in rempublicā ſecūdum leges quod debent conferunt, tum Principis poteſtati non reſiſtunt: ſed ſincerè & cœleſtis Regis mādata ſeruāt, & legibus noſtris parent. Vos autem inobediētes apparuiſtis. [d] Nos quidem vſi ſumus tolerātia ab ipſo ἄλφα vſque ad ω. vos autem vobis ipſis tetribuiſtis. Itaq; vt mundi & immunes à peccato veſtro ſimus, quemadmodum Pilatus in diſquiſitione & iudicio verſantis inter nos Chriſti, quū necare eū nollet, ſed in afflictione ſolaretur, ad Oriētis partes orbis conuerſus, aqua flagitata manus ſuas abluit, dicens, Mundus ſum & impollutus à E ſanguine iuſti huius: ſic & [e] Celſitudo noſtra ſemper præcepit, non perſequendos, neque tanquam fluctibus obruendos, neq; æmulatione & inuidia opprimendos, qui in Chriſti agro opus faciūt, neque adeò reiiciendos diſpenſatores Regis magni eſſe, vt ne hodie quidem ſub ditione noſtra creſcere videamini: at breui pòſt, cum flagitatore ſiue exhortatore necis, ea quæ teſtamēti illius ſunt veluti in Zachariæ ſanguine patiamini. Cū quo, qui ei conſenſere a cœleſti imperatore noſtro IESV CHRISTO, ante aduentum etiānum eius, diſrupti ſunt, ad iudicium mortis vnà cum cōſequente eos lethali dæmone traditi. Mādatum hoc edidimus, Amegetio, & Ciceronio, & Damaſo, & Dialampone, & Breteſio audiētibus. Quin & acta ad vos miſimus, vt præclarę eius ſynodi decreta noritis: quorum capita literis hiſce adiuncta, hæc complectuntur. Profitemur iuxta ſententiam magnæ & orthodoxæ rectéque ſentientis Synodi, ὁμοούσιον conſubſtantialem eſſe patri filium. [f] Et τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale nō ita accipimus, ſicuti & olim quidam non verè ei ſubſcribentes expoſuerunt, & nunc alij patres illos vocantes, ac vim ſen- F tentiámque verbi abolentes, literámq; ſequentes, intelligunt, per conſubſtantiale æquale ſignificari, quatenus nulli reliquarū per eum factarū creaturarum filius æquiparandus, ſoli patri ſimilis, atque æqualis ſit. Qui enim hoc ita exponunt, præcipuam creaturam eſſe impiè filium Dei docēt. Sed nos, ſicuti & nunc Romanæ & Gallicæ ſynodi, ſentimus, vnam & eandem eſſe ſubſtantiam patris & filij & ſpiritus ſancti, in tribus perſonis: hoc eſt, in tribus perfectis ſubſiſtentiis. Profitemur verò, iuxta formulam Nicænam, filium Dei conſubſtātialem, incarnatum eſſe ex ſancta virgine Maria, & in hominibus habitaſſe, & impleuiſſe ✶ omnem pro nobis functionem, in natiuitate, & paſſione, & reſurrectione, & in cœlos aſcenſione. Eúmque rediturum, [g] vt nobis retribuat ſimilitudinē diuinam à ſeipſo, iuxta vitam cuiuſque in die iudicij, carne ſpectabilem & diuinā virtutem ſuā exhibentem, [h] Deum σαρκοφόρον, id eſt carnem ſeu hominem ferentem: & non hominem θεοφόρον, hoc eſt Deum ferentē. Ac qui diuerſa ſentiunt, [i] anathemate iugulamus: nec minus & eos, qui nō di-

Margin notes (left column): ✶ [illegible]. | [illegible] Niceph. & Sozo. habent [illegible] poteſtate. Valentinianus quæſtionē eccleſiaſticam verè [illegible] commiſit. In Illyrico decretum eſſe à Liberio aiunt. Quæſtionis deciſio. ✶ [illegible]. ✶ & Valent. Theod. lib. 4. cap. 8.

Margin notes (right column): a Inhibetur catholici cleri perſecutio. b Efficacia precum cleri Orthodoxi. c Præclara cleri catholici laus. d Epiphanius Scholaſticus qui Tripartitā hiſtoriam vertit, aliā lectionem ſequutus, vertit: Nos ſubiecimus et quæ primum & nouiſſimum, lib. 7. cap. 9. e Chriſtiani principes ſemper pœnā oppreſſionē diſſuadent & vetant. f Expoſitio vocabuli [illegible] conſubſtantialis. ✶ [illegible]. g Sic habet Niceph. & Tripartita. Theod. autē, Vt nobis retribuat iuxta conſeque [illegible], &c. h Filium dei, Deum [illegible], carnem ferens & nō homo [illegible], Deiferū. i Condemnatio Arij.

✶ Valentinianus, iuxta Theodoritū ſcripto huic Valentis quoq; nomē inſeruit, vel quod adhuc is in Catholica ſententia eſſet, vel vt cū tanta cohortatione in viam reduceret. Quorū alterum multo veriſimilius eſſe videtur. Valentem nidem, vt & Valentinianum fratrem, orthodoxum primum fuiſſe, ſed poſtea à coniuge, perinde vt ob Eua Adamum, ſeductum eum eſſe, cuius ſuaſu ille aduerſus Gotthos in Thraciam excurrentes non longè ab imperio ſuſcepto bellum geſturus, ſacro baptiſmi lauacrū, priore religionis ſententia mutata, ab Eudoxio Conſtantinopolitano epiſcopo Ariano ſuſceperit. Theod. ſcribit, lib. 4. cap. 12.

✶ [illegible Greek]. Niceph. Tales quippe ſupra verba Themiſtij dicti ſunt purpurā magis quàm Deum colere, lib. 10. cap. 42. Theod. [illegible Greek], hoc eſt ſi hoc religionis imperatoris qui religionem hanc gubernat, conſectanda tribuiſſi, lib. 4. cap. 8.

A rectè & ex animo anathemati eum ſubiecere, qui dixit, Non prius filium, quam genitus ſit, extitiſſe. quique ſcripſit, Priuſquam actu genitus ſit, poteſtate eũ in patre fuiſſe. Hoc nanq; & in creaturis omnibus eſt, quę non ſemper cum Deo ſunt. At filius perpetuò ſẽpiterna generatione genitus cum patre eſt. Tales quidem imperatoris fuere literæ. Synodi autẽ ipſius in hæc verba ſunt ſcriptæ. Epiſcopi Illyrici, eccleſiis Dei & epiſcopis diœceſis Aſianæ, Phrygiæ, Carophrygiæ, Pacatianæ, in Domino ſalutẽ. Cõuentu à nobis acto, & diſquiſitione multa facta, de ſalutari verbo, decreuimus conſubſtantialem eſſe Trinitatem patris & filij & ſpiritus ſancti. Et æquum eſſe duximus, literas ad vos exarare. Nõ nos quidem, vt arte quapiam cultum Trinitatis perſcriberemus: ſed ſummiſſa humilitate dignos nos ea re exiſtimantes, epiſtolam hãc noſtram per dilectum fratrem & adminiſtrũ noſtrum Elpidium presbyterum daremus. Nõ enim in manuum noſtratum literis, verùm in ipſius ſeruatoris Chriſti Ieſu libris ſcriptum eſt: Ego quidẽ B ſum Pauli, ego verò Apollo, ego autem Cephæ. Num Paulus crucifixus eſt pro nobis? aut in nomen Pauli baptizati ſumus? Et humilitati quidem noſtræ ſatis eſſe conuenireq; videbatur, nihil prorſus ad vos dare literarum, propter horrorem tantum, quem iſtic omni ſub vobis prędicatis prouinciæ, ſegregantes ſpiritum ſanctum à patre & filio. Sed neceſsitas impoſita nobis eſt, vt ad vos mitteremus dominũ & adminiſtrum noſtrũ Elpidium, ab imperatore Romano literas habentem, exploraturum an ita ſe habeat prędicatio veſtra. Qui enim Trinitatem cõſubſtantialem non prædicant, anathema ſint. Et ſi quis cum eis communionem habere cõpertus fuerit, anathema ſit. Trinitatẽ autem conſubſtãtialem prædicantibus, regnum cœlorum præparatũ eſt. Cohortamur igitur vos fratres, ⁎ ne aliter doceatis, néve ſecus ſentiatis: ſed Trinitatem conſtanter ſemper conſubſtantialem prædicantes, ⁎ cernere poteritis regnũ Dei. Hac de re quum ad vos haſce literas ſcriberemus, commonefacere etiam vos voluimus, de creandis, vel etiam creatis Epiſcopis, eorúmque adminiſtris, vt C ſcilicet legãtur ex ſanæ mẽtis & doctrinæ, qui magiſtratum ⁎ epiſcopalem geſſerint, præfectis, ſiquidẽ extent: ſin minus, ex ipſis presbyteris. Conſimiliter presbyteri & diaconi, ex ipſo ſacro clericorum ordine, vt omni ex parte irreprehenſibiles ſint, qui nõ ex curia vel ex militari magiſtratu ſint lecti. Propterea verò plura ad vos ſcribere noluimus, quòd ex omnibus vnũ ad vos miſerimus, dominum & adminiſtrum noſtrum Elpidium, diligenter peſpecturum prędicationem veſtram, an ea ſic D ſe habeat, vti ex domino & collega noſtro Euſtathio audiuimus. Quod reliquũ eſt, etiamſi aliquãdo errori implicati fueritis, tamen veterem hominem exuentes, induite nouum. Nam & ipſe frater & adminiſter noſter Elpidius, veram fidei profeſsionem vos docebit, quòd ſancta Trinitas conſubſtantialis eſt Deo & patri cum filio & ſpiritu ſancto: ſanctificata, glorificata, & manifeſtata eſt: Pater in filio, filius in patre, cum ſancto ſpiritu, in ſecula. Hoc nanque manifeſtato, manifeſtè ſanctam Trinitatem conſubſtantialem profiteri poterimus, iuxta fidem Nicææ dudũ promulgatam: quam & patres confirmarunt. Itaque fides hæc ſi prædicata fuerit, quum exitioſi dæmonis plagas effugerẽ: tum eo extincto, pacificis literis pacatè viuentes mutuò nos venerari poterimus. Scripſimus ſanè vobis,[a] vt exauctoratos eſſe ſciretis inſanientes Arianos, qui non profitentur ex ſubſtantia patris eſſe filium, neque ſpiritum ſanctum, quorum nomina ſubiecimus: Polychronius, Telemachus, Fauſtus, Aſclepiades, Amãtius, Cleo E pater. Atque hæc quidem ita, in gloriã patris & filij & ſpiritus ſancti, in ſecula ſeculorum, amen. Valete vos optamus patri & filio ſeruatori noſtro Chriſto cum ſancto ſpiritu, multis annorum curriculis. Et laudatiſsimus quidem imperator, tantam Apoſtolicorum dogmatum geſsit curã. Cæterùm Liberio ad quietem illã meliorem tranſlato, in thronum eius Damaſus ſubſtitutus eſt, neq; vita, neq; eruditione & doctrinæ ſanitate illo inferior. Sub quo euenit, vt eccleſia Romana turbaretur, ex cauſa huiuſmodi. Vrſicius quidam diaconus, Damaſi competitor, eo quòd in eo epiſcopatus petitione ſpe ſua fruſtratus, repulſam paſſus eſſet, non bene iniuriam eam tulit, & ſuos ſibi cõuentus agere inſtituit. Et quum clandeſtinè à quibuſdam epiſcopis conſecratus ⁎ eſſet, ſeorſim cõcionari, & multitudinem ad ſe trahere cœpit. Ita factum, vt alij hunc, alij Damaſum epiſcopali munere fungi vellent. Ea ex re ingens cõtentionis ſtudium obortum, & ex contentione ſenſim res ad ſeditionem procedebat, nõ ob fidei profeſsionem aliquam, vt dictum eſt, ſed propter diſſenſionem, F vter duorum iſtorũ epiſcopali ſedi præeſſet. Adeò verò ſeditio eſt graſſata, vt malũ id ad cædes quoque peruenerit: & conflictus plures ex multitudinis conflictatione facti ſint. Et clades ea in grauius malum euaſiſſet, niſi præfectus vrbi Maximinus, in multos ex clero ſimul & ex populo animaduertẽs, quum Vrſicium cœpto deſiſtere, tum ſectatores eius relinquere illum coegiſſet. De dogmatibus ſanè quidem neque qui Romanam vrbem habent, neque qui Occidẽtem reliquum incolunt, ſicuti antea quoque dictum eſt, diſceptarunt: ſed communi conſenſu omnes Nicænam fidem ſunt complexi, & Trinitatem eiuſdem ſubſtantiæ, eiuſdémque honoris & poteſtatis, & coluerunt, & docuerunt.

Literæ Synodi Illyricæ ad epiſc. Aſianos de ſancta Trinitate cõſubſtantiali. Elpidius presbyter internũcius Occidentaliũ epiſcoporum ad Orientales.

Damnantur conſubſtantialis ſanctæ Trinitatis oppugnatores.

* μὴ ἑτεροδιδασκαλεῖν: ἑτεροφρονεῖν.

De creatione epiſcoporum.

* ἐπισκοπεῖν.

Ariani damnati.

Damaſus Romanæ eccleſiæ Liberij ſucceſſor. Hic non illegitimum competitor Vrſicinum.

Socr. lib.4.c.29 Sozo.lib.6.c.23 Alij Vrſinũ nominant.

* *In Baſilica Sicinini, Socrat.*

Seditio populorum Romæ ex diſſidio orta.

Maximinus præfectus vrbis compeſcit. Occidentales Nicænæ fidei retinendæ cõſtantes.

* ἐκ τῶν ἐν τέλει χειροτονεῖσθαι τοὺς ἐπισκόπους. Theod. lib.4.c.9. hoc eſt, ſane qui magiſtratum geſſerint epiſcopi. quod de epiſcopis & magiſtratibus ciuilibus etiã intelligi rectè poteſt quemodo paulo poſt ſcribitur ex præfecto Inſubriæ Ambroſium adhuc cathecumenum epiſcopum eſſe factum. Apud Homerum Hector Troianorum epiſcopus dicitur. Et Cicero ciuili bello ſe à Pompeio epiſcopum oræ Campanæ præfectum eſſe ſcribit. Is autem Nicænæ aſſertor fidei & Catholicæ religionis verus cultor accipiendus eſt, qui omnipotentem Deum & Chriſtum filium Dei vno nomine confitetur Deum de Deo, lumen ex lumine. Qui ſpiritum ſanctum, quem ex ſummo rerum parente ſperamus & accipimus, negando non violat: apud quem intemerata fidei ſenſus viget, incorrupta Trinitatis indiuiſa ſubſtãtia, quæ Græco verbo ὁμοούσιος rectè credentibus dicitur. l. nullus hæreticus. C. de Sum. Trinit.

CAPVT XXXI.

VNus modò Auxẽtius, eccleſiæ Mediolanenſis curam gerens, cum paucis aliquot, rebus nouis ſtudẽs, contra communem Occidentaliũ epiſcoporum ſententiam & ſentiebat

Auxentius episcop. Mediolanensis Arianus.

A & docebat. Arij enim opinionem ſectabatur, & cõſtitutionem proximam de ſpiritu ſancto, eiuſdem eum eſſe ſubſtantiæ & honoris cum patre & filio prorſus repudiabat. Quum verò nonnulli ex Gallia & Venetia, atque item alij conſilium cœptúmq; eius indicaſſent, permulti ex gente omni Occidentem incolente epiſcopi, Romã conuenere: atque ibi, certam eſſe, in primiſque coli debere Nicænã fidem, actionéſque Ariminenſia conuentus illi contrarias nullius momenti eſſe cenſuere: propterea ꝙ ibi Romanus hierarcha nõ affuiſſet, & quòd nõ ita multi actionibus eis conſenſiſſent: tum autem, quòd nonnullis qui & ipſi eò cõuenerant, decreta diſplicuiſſent: Auxentium præterea & ſectatores eius, qui nugari talia auderent, ab eccleſia vniuerſali excluſere. Hæc ſic acta eſſe, etiam oſtendit ea quæ a Damaſo & epiſcopis qui Romæ conuenerant, ad epiſcopos Illyricos ſcripta eſt epiſtola. Ea ſic habet. Epiſcopi qui Romæ in ſacro cõcilio conuenere, Damaſus & Valerius & reliqui: epiſcopis Illyricis, fratribus dilectis, in Domino ſa

Concilium Romanum eius gratia coactum. Acta concilij eius.

Scripsit Damaſus & aliorum epiſcoporū, de Rom. Synodi decretis.

B lutem. Perſuaſum habemus, profeſsionẽ fidei noſtræ ſanctam, doctrina Apoſtolum fundatam, ea complecti, eáque populo proponere, quæ à patrũ decretis nullo modo diſſonant. Neque enim aliter Dei ſacerdotes ſapere atque ſentire conuenit, à quib. æquum eſt ſapientes erudiri. Verum patrum in Gallia & Venetia relatione, quoſdam hæreſi nauare intelleximus. Quod quidem malum non ſolùm, ſed etiamſi quæ per imperitiã & ſimplicitatem nonnullorum veris & genuinis interpretationibus contraria inducãtur, epiſcopos obſeruare conuenit. Cauendum ſanè, ne per eos qui varias doctrinas comminiſcũtur, in lubricum reducamur: ac potius, quotieſcunq; illi variantibus conſiliis circũferuntur, patrum noſtrorum à nobis ſententiæ ſunt retinendæ. Auxentius quidem Mediolanenſis, præcipuè hac de cauſa damnatus eſt. Æquum autem eſt, omnes Romani orbis doctores conſentientes eſſe, neq; diſsidentibus inter ſe doctrinis fidem cõtaminare. Et profectò quum primùm hæreticorum improbitas, ſicuti nunc maximè (quod vtinam abeſſet) Arianorum etiã blaſ-

Epiſcoporū eſt doctrinas eccleſiarū diligenter obſeruare.

Patrū ſentētia retinēda. Doctorū conſenſus in orbe Romano.

C phemia vigere cœpiſſet, delecti patres noſtri trecenti decem & octo, Nicææ diſquiſitione ac deliberatione habita murũ hunc aduerſus diaboli armaturam conſtituerunt, atque antidoto ſeu remedio hoc lethale venenum propulerũt, vt patrẽ & filium vnius diuinitatis, vniuſq; virtutis, atq; adeò rem vnam eſſe credamus. Oportet autem, & ſpiritum ſanctum eius eſſe ſubſtãtiæ, perſuaſum habere. Qui verò aliter ſentiat, eum alienũ eſſe à cõſortio & cõmunione noſtra iudicauimus, quod quidem ſalutare decretum, & deliberatione ſeu ſanctionem adorandã, polluere nonnulli voluerunt. Verùm ab ipſo ſtatim initio, per eos qui Arimini ſanctionẽ eam rebus nouis immutare, & contrectatione ſua deprauare coacti ſunt, hucuſq; res ⁎ correcta eſt: vt illi alia quadam loquendi forma ſubrepticiè deceptos ſe eſſe, quam formam patrũ Nicænorum placitis aduerſari ignorarint, fateantur. Neque numerus eorum qui Arimini cõuenerunt, præiudicium aliquod, quum ſynodus ea coacta eſt, afferre potuit: quum neq; Romanus epiſcopus, ⁎ cuius in primis ſententiam exquiſitam opportuit: nec Vincentius, qui tot annis epiſco-

Fides Nicæna Catholica eſt.

Ariminēſis Synodi acta reijciuntur.

⁎ ſimpliciter.

al. Vincentius.

[illegible]

D patum inuiolatè cõſeruauit: neque aliorum hiſce cõſentientium quiſquam ibi affuerit. Et maximè, quẽadmodum diximus, quum iſti ipſi qui fraude circumuenti cedere viſi ſunt, meliorem nunc ſententiã ſequentes, diſplicere ſibi actiones tales ſint teſtificati. Perſpicit igitur ſinceritas veſtra, ſolã eam fidem, quæ Nicææ iuxta Apoſtolorum autoritatem fundata eſt, perpetua conſtantia & firmitate, nobiſcum etiam ab Orientalibus, qui ſe ad catholicam eccleſiam pertinere agnoſcunt, retinendã eſſe, & Occidentales eo nomine gloriari poſſe. Opinamur verò, breui eorũ qui aliter ſentiũt, ⁎ hac ipſa aggreſsione epiſcopalia nomina à cõmunione noſtra ſegregatum iri: vt populus à fraude & ſeductione eorum liberatus, reſpiret. Nequaq̃ enim multitudinis error corrigi poterit, ſi ipſi errore eo teneantur. Itaque veſtræ quoque dignitatis ſententia cum omnibus Dei ſacerdotibus concorder, in qua vos ſanctos & firmos eſſe credim⁹. Vt autem nos ita credere vobiſcũ debeamus, mutua quæ nobis viciſsim reſpondeat dilectionis veſtræ pietate, literiſque veſtris declarate. E

populum laudat.

Sola Nicæna fides in Oriente & Occidente ſeruari debet.

⁎ [illegible]

CAPVT XXXII.

Occidentales epiſcopi ad hũc modum eos qui rebus nouis intendebãt, in partibus eis cõpeſcuere, inuiolatúmq; ab initio fidei dogma cõſeruauere, adeò vt per paucos eſſe contigerit, qui aliter opinandũ ſibi eſſe docuerint. Et propè is ſolus fuit Auxentius. Sed non longè pòſt, ipſe quoque morte eſt ſublatus. Cæterùm eo extincto, de epiſcopi electione multitudo eſt tumultuata: ꝙ alij hunc, alij illũ deſignarent. Quum igitur in magno eſſet diſcrimine Mediolanum: pro ſe enim quiſq; conſilio cœptóque ei nõ ſuccedente, factorum ſe ea minabatur, quæ fieri in turbis eiuſcemodi ſolent. Quorum incompoſitum motum ſuſpectum habens, qui tum conſulatem obtinebat dignitatem, gentémq; eam à Valentiniano præfectus curabat Ambroſius, cum multitudine non contemnenda

Auxentij mors. Soc. lib. 4. c. 30. Diſſidiū populi Mediolanenſis in epiſcopo deligendo. Ambroſius præfectus populi clamorem ſedat.

Populus vno conſenſu Ambroſiū epiſcopū legit. Ambroſij baptiſmus.

F in eccleſiam venit, atque ibi quæ optima eſſe cenſeret, vt ſcilicet à contentione deſiſterent, & rem iuxta eccleſiæ leges agerent, ſuaſit. Deinde de concordiæ commodis eos, & quæ bona pacata conſilia capientes conſequi ſoleant, admonuit. Adhuc ille concionabatur, quum ſubitò tumultu & ſeditione ſopita, in ipſum honeſtatis & cõcordiæ ſuaſorẽ, omnes epiſcopatus ſuffragia cõferunt: eúmque vt baptizaretur, hortantur, (nondum enim ſacramento eo initiatus fuerat) & vt epiſcopalem apud eos dignitatem ſuſciperet, ſupplicantes orant. Eo enim pacto fore, vt ipſi vnanimes ſint, & de fide concordent. Atque vbi ille quidem baptiſmũ libenter approbauit, & quoad potuit adminiſtrationem ſacram diſtulit, palámque adeò rem eam reiecit, & multitudo magis etiam ei inſtitit, neque ſe quidquam de conſilio ſuo, quicquid etiam accideret, remiſſuram confirmauit, res imperatori Valentiniano renunciatur: qua ille audita, precatus primùm eſt: deinde Deo gratias egit, qui eos ad epiſcopale munus vocaret, quos ipſe reip. adminiſtrationi præfeciſſet. Et quũ inter ſe & populi vehementem petitionem, & Ambroſij conſtantem

Ambroſius electionē eā nõ approbat.

Res ad Valentinianum refertur.

A reluctatione conferret, optimè perſpexit electionem eius viri eccleſiæ Mediolanenſi ad concordiam retinendam bono eſſe. Quapropter, quam primum initiationem & conſecrationem eum ſuſcipere iuſsit. Simulátque autem diuinum baptiſmum ſubiit, & caput conſecrationi ſubdidit, plebs vniuerſa ad cõcordiam rediit, & tranquillitas eccleſiæ reddita eſt, quæ quidẽ tempore multo propter malam Auxentij adminiſtrationem diſſenſione periclitata fuerat. Quoniã verò rebus hiſce agẽdis, modis omnibus optimus affuit imperator, talem Seruatori Deo is concinuit hymnum. Gratias tibi, inquiens, ago omnipotens Domine & Seruator noſter, ꝙ huic viro ego quidem corporum, tu autem animarum curam commiſeris, & iudicij mei calculum æquum eſſe comprobaris. Porrò Ambroſius non multo pòſt perquàm liberè cum imperatore collocutus, res quaſdam non rectè à magiſtratibus actas reprehendit. Atque imperator: Hanc ego dicendi libertatem tuam, ait, iamdudum norã: & quũ perſpecta mihi ea eſſet,

B non modò non inhibui, verumetiã ſuffragio meo electionem tuam, vt epiſcopus fieres, adiuui. Perge itaque, ſicuti diuina iubet ſanctio, ſanare animarum noſtratum delicta. Hæc Mediolani acta. Qualis autem Ambroſius & vita & doctrina, tum autem egregio in eccleſiam ardore fuerit, & quã viriliter atque diuinè epiſcopatum geſſerit, multa admonendi libertate apud præcipuos magiſtratus tempeſtiuè vſus, in ſequenti dicetur libro.

Imperator Ambroſiũ epiſcopatũ ſuſcipere iubet.

Eccleſiæ concordia reſtituitur.

Valẽtinianꝰ de Ambroſij electione Deo gratias agit.

Ambroſius ep̃s Valẽtinianũ imperatorem de magiſtratuum iniquitate admonet.

Gratũ, id eſt imperatori.

Optimi epiſcopi exẽplũ Ambroſius.

CAPVT XXXIII.

EA tempeſtate, quòd Sauromatæ Romanam ditionẽ, eámq; imperij partem quæ ad Occidentem vergit, excurſionibus vexatẽt, Valentinianus cum ingẽti belli apparatu aduerſus eos eſt profectus. Atque illi tantam imperatoris expeditionem formidantes, legatis miſsis pacem ab eo petierunt. Quos vbi deformes eſſe vidiſſet, an vniuerſi tales eſſent Sauromatæ, interrogauit. Et quum illi dixiſſent, optimos quoſque qui

C & genere & forma præſtarent, ab eis legatos ſolere mitti: ita atque furore multo correptus, Grauia pati dixit, & maximè inſortunatum eſſe, quòd ad tempora ſua perueniſſet Romanorum imperium, ſi Sauromatæ, gens tam barbara & informis in qua reliquos iſti excellerent, ſedibus ſuis contenti eſſe nollent: ſed confidentia tanta impulſi, ditionem ſuam perturrerẽt, & bellum titillatione quadã illecti Romanis inferrent. Et quum ita indignaretur, & magnopere vociferaretur, nimia vocis intentione conuulſa in eo eſſe interiora viſcera, venámque & arteriam quandam ruptam dicunt, vnde ſanguine plurimo profuſo vitam reliquerit, in caſtello quodã ★ Germaniæ, cui Brigitio nomen fuit, decimoſeptimo menſis Nouembris die, quum quinquagintaquinq; propè annos

* natus eſſet, & † tredecim annis imperium bene admodum & præclarè adminiſtraſſet. Eo verò pa-

Valẽtinianꝰ Sarmatas à finibus imperij ſui repellit. Legati Sauromatum, homines deformes, pacẽ ab eo petunt.

Memorabile Valentiniani dictum. Et eiuſdem obitus.

** Nicep. hoc loco p Germania Gallias habet. Sed animaduertere eſt, eum alijs quoque locis Germanorum nomẽ nõ vſurpaſſe, ſed p eo Gallos poſuiſſe. Socr. 4. c. 32.*

† Alij dicũt vndecim.

★ Eutropius ſcribit, Sauromatas ſe per Pannonias in ditionem Ro. diffudiſſe, eámque vaſtaſſe. Idem, Brigitionem Quadorum oppidum eſſe dicit. Quados autem nonnulli hodie Auſtriacos, nonnulli Sileſios fuiſſe opinantur. Quòd ſi poſterius hoc verum eſt, ad oppidũ Brigam, vt nunc dicitur, Valentinianus mortuus fuerit.

trio monumẽto illato, ſexto die pòſt, qui in Italia D fuit exercitus cognominem ei filium iuniorẽ Valentinianum imperatorem, in oppido Italiæ Aquinate renũciauit. Neque ita multo pòſt, Imperatores quoque Gratianus frater & Valens, ſuffragio ſuo imperium eius comprobarunt. Quãuis id primùm moleſtè tulerint, videlicet quòd milites ſine eorũ iuſſu, imperialia ei tribuerint inſignia. Illud quippe notandum eſt, [a] iuniorem hunc Valentinianum magno [b] Valentiniano ex Iuſtina progenitum eſſe, quam viuente adhuc priore eius coniuge Seuera vxorem ſuperinduxit. Cauſa earum nuptiarũ hæc fuit. Iuſtinæ huic pater fuit Iuſtus. Hic Conſtãtij temporibus Picenum prouinciam habens, in ſomnis ſibi ipſi viſus eſt, quemadmodum dicitur, imperialem purpuram dextro femore gignere. Somnium id ſimplici animo ab eo expoſitum, ſermonibus deinde multorum diuulgatũ eſt, nec multo pòſt ad Conſtantij quoq; peruenit aures, qui ex viſione ea imperatorem illum progenitum eſſe coniectãs, immiſſo percuſſore caput illius reſcindi iuſsit. Porrò filiola eius Iuſtina, E quum ei patre orbatæ res duræ eſſent, virginitatis tamen florem conſeruauit. Deinde verò in noticiam Seueræ imperatricis Valentiniani coniugis peruenit. Et quum frequentius eam adiret, per cõtinuam cõſuetudinem in amicitiam quoq; eius eſt admiſſa: atq; ea quũ magis atq; magis familiaritate cõfirmata eſſet, tandem etiam in lauationis communionem ſe inſinuauit. Et aliquando ſimul lauantẽ quum eã Seuera inſpexiſſet, quanuis fœmina eſſet forma eius vſque adeò eſt capta, vt de ea etiã marito imperatori diceret: tam præſtantem ſcilicet Iuſti filiæ eſſe formam, vt ipſa quoque florem pudiciæ & virginitatis eius adamarit. Imperator Seueræ verbis ictus, conſilium ſuum ſecum ipſe celauit. Nam & Iuſtinam ipſam ducere, & vtranque legitimam habere vxorem conſtituerat [c]. Itaque legem † publicè promulgat, vt cuicũque libitum eſſet, duas legitimas vxores habere liceret. Ita ſimul & lex ea in vrbibus omnibus proponitur [d], & Iuſtinam imperator in regiam ſuam vxorem induxit, eadémque cum Seuera loco honorificè habet. Atque ex Seuera quidem Gratianum antea F Valentinianus ſuſceperat, quem etiam Occidentis imperatorem dudum declarauerat. Iuſtina autem iuniorem Valẽtinianum ei genuit, quem exercitus, ſicuti dixi, præter duorum imperatorum fratris & patrui ſentẽtiam, imperatorem eſſe iuſſit [e]. Huic tres quoque fuere filiæ, Iuſta, Grata, & Galla: quarum duæ cœlibatum in vita ſunt complexæ. Gallam verò poſtea Theodoſius magnus vxorẽ duxit, ex qua ei Placidia filia prognata eſt. Nam Honoriũ & Arcadium in matrimonio priore genuerat, ex prima coniuge Placilla, quã prius legitimè ſibi coniunxerat, quam imperium ipſum ſuſcepit [f]. De Theodoſio autem, atque eius filijs, tempore ſuo dicetur.

a Valẽtinianus iunior imperator iuſtꝰ quatuor annos.

Iuſtinæ pater Iuſtus, Piceno præſectus.

b Valẽtinꝰ ex Iuſtina filius.

Origo Valentiniani ſenioris.

Somniũ imperium portendens.

Iuſtus Conſtantij iuſſu cæſus.

Iuſtina cum filia in familiaritatẽ Seueræ Imperatricis peruenit.

c Valẽtiniani ſenioris bigamia.

d Valẽt. vno eodemq; tempore bigamꝰ.

e Iuſtinæ filiæ tres. Galla ſecunda Theodoſij magni vxor.

f Theodoſij liberi.

† Itidem ante hac, Iulius Cæſar legem latam voluit, vti vxores liberorum quærendorum cauſa quas & quot ducere vellent, liceret, propter impudicitiam ſuam ſcilicet & adulteriorum infamiam: omnium mulierum vir, & omnium virorum mulier. Sueton. Populoſas fore tali lege Romæ. Imperij terras cauſatus eſt, per vnde atque barbarorum regiones, apud quos polygamia colerentur. Eutropi.
Procopius ſane Cæſarienſis alicubi monogamiam plurimum detrimenti Romanis ditionibus attuliſſe ſcribit.

A *CAPVT XXXIIII.*

De ſanctis monachis.

SEdenim ex Occidẽte rurſum ad Orientis res tranſeſmus. Atque vbi prius de eccleſiaſticis philoſophis, ita vt polliritus ſum, dixero, (magnus enim tum, & haud ſcio an alio itidem tempore voquam, eorum prouẽtus fuit) ad prophans progrediar. Atqoe morti impij Valentis aliquãtum cum delectatione immoratus, finem etiam vndecimo huic hiſtotiarum tomo imponam. Verumenim verò, quæ ioitia monaſticę vitę inſtiturum habuerit, & qui nam eius veluti patres & duces extiterint, in Maximi Conſtantini, deinde etiam in filij eius Conſtantij hiſtoria commemorauimus. Nam de Antonio, & Paulo Simplici, item de Ammone, & Eutyrhiano, qui in Olympo fuit, prætetea de Spiridone, Nieolao, & Partheoio hierarchis, edendis miraculis claris, quum hiſtoriam de Conſtantino ſcriberemus, egimus. Antonij autem diſcipulos,
B duos videlicet Macarios, Pſmbo, Paphnutiũ, Apollonium, & Anub, in Conſtantij res geſtas coniecimus. In quibus etiam Ægyptios monarhos relebrsuimus, qui in Sceti & Tabenneſin ſunt philoſophati. Prætetea qui in Syria & Palæſtina virtutem piis exerritũs mediratiſunt, quiq; in Ponto, & Europa, & Italia ipſa angelicam duxere vitam: atque item alios qui ſapientes quidem & religionis noſtræ ſuere, fidei tamen doctrinam ſanam ad finem vſque non conſeruatunt. Hoc autem loco eos qui poſtea viguerunt, perſequemur, qui quum patres priores illos habuere, tum patres ipſi multorum ſecundum Deum filiorum extitere. Eos in compendio, quantum mihi eorum res cognoſcere licuit, breuiter percurram. Imperij iſtius tempore, ſecũdum eos quos antea diximus Dei amantes viros, in Ægypto Ioannes ille enituit, cui prophetiæ donum, & rerum quæ multis ignotiſsimæ ſuor cognitionem Deus tribuit, vt ſututas ſcilicet perinde atque præſentes, non minus quàm priſci vates, cerneret. Habuit is aliud inſuper à Deo acceptum donum, vt morbis incurabilibus impe-

Ioannes monachus Ægyptius. Sozom. lib. 6. cap. 28.

C raret, atque dicto citius eos fugaret, ægrotóſque ſanaret. Præter hũc & releber ille Or tum rlaruit, qui ab ipſa infantia vitã ſolitariam in eremo conſectatus, nullũ laborem alium, præterquã: Deum laudibus ferre nouit: herbis quibuſdã agreſtibus, earúmque radicibus vitam tolerans. Aquam bibit loto quouis, quãcunque ei obiter terra in qua verſaretur, pręhuit. Vbi autem ad ſenectutem peruenit, viſione quadam diuina Thebaidem incolere iuſſus, multorum monaſteriorum dux factus eſt. Eiſdem autem & hic, quibus Ioaones, diuinis locuples fuit donis. Precatione nanque ſola noo morbos ſolùm, ſed & dæmones abegit. Et quum literis initiatus non eſſet, minimè tameo ad memoriam libris opus habuit. Quicquid enim ſemel auditum mente complexus eſſet, id ſupra obliuionem omnem conſeruabat: & quocunque tempore vſu eius opus eſſet, promptum ad manus habebat. Tum verò in eadem regione etiam philoſophatus eſt Amon ille, qui in Tebenns inſula monaſteriis præſidens, tria millia diſcipulorũ habuit: in quibus erãt Benus & Theonas, monaſticorum ordinum duces. Ambo verò & præcognitionis &

Or.

Amon Tabennesiotes, Benus & Theonas.

prædictionis gratiã Deo acceptam tulere. Theonam certè quidem dicũt ad ſummũ Ægyptiorum & Græcorum & Romanorum ſapientiam & diſciplinam perdidiciſſe, & ad triginta annos ſilentium coluiſſe. Benus autem ita vitam inſtituit, vt nunquam alicui iraſceretur, neque iuraret, neque mendacium diceret. Vocem etiam temetariã aut vanam & nihili, nũquam ex ore protulit. Spectati quoque eo tempore fuere Copres, Helles, & Helias. In iis Copres dæmonum expellendorum, & variorum morborum ſanandorum gratiã acceperat. Helles autem tãtum habuit miraculorum edendorum donum, vt tum etiam quum monaſtici inſtituti diſciplinam diſceret, candentes in ſinu carbones tulerit, & veſtes non adoſſerit. Quare ſodales ſuos ad æmulationẽ inſtituti ſui, & vitæ eius bonæ, quæ manifeſtò prodigiorum exhibendorũ conſequentem virtutem obtineret, excitauit atq; pertraxit. Helias porrò prope vrbem Antinoum monaſticæ philoſophiæ ſuæ habuit officinam, qui centeſimum & decimum exceſsit annum. Dixit is
E autem, prius ſe ad annos ſeptuaginta ſolum in ſolis locis habitaſſe, quàm eò peruenerit. Et quum ea eſſet ætate, ad finem tamen vſque in certamine cœpto viriliter ieiunans perdurauit, perinde atque eo ipſo, aut tertio inde anno monaſticæ vitæ ſtudium eſſet ingreſſus. Ad Arbotin autem & Apelles ille enituit, monaſteria Ægypti mirificis factis ſuis obſtupeſaciens: quem dicunt aliquando, quum æs procuderet (nam hoc ei erat ſtudiũ) noctu, & dæmon in venuſtæ mulieris formã mutatus, pudicitiæ eius inſidias tendere conaretur, cãdentem maſſam ex carbonibus ſenſim protraxiſſe, atque in faciem dęmonis conieciſſe, eamq; vſtulaſſe, atque illum confeſtim luctuoſum quiddam ſtridentem atque vlulantem profugiſſe. Patres autem monachorũ celebres tum fuere, Iſidorus, Serapion, & præterea Dioſcorus. Atque Iſidorus monaſterio circumcirca tignis & muro ſepto, hoc ſtudio habebat, ne quis eorũ qui in diſciplina eius erant, foràs progrederetur: ſed vbi quantum ſatis eſt rebus neceſſariis vſus eſſet, in loco ſuo maneret. Porrò Serapion ad decem millia diſcipulo-
F rum habẽs, circa Arſenoiten vixit: qui verò ei parebant, ſudore ſuo victum parabant, eodémque indigentibus etiam præbebant. Et æſtatis tempore mercede metentes, quãtum opus eſſet frumenti ſibi comportabant, & aliis etiam monachis impertiebant. Porrò Dioſcoro centum erant ſectatores. Et quum presbyter & ſacrorum obeundorum miniſter eſſet, multam & exactam curam in diuinarum rerum diſpenſationem impendit, diſquiſitione maxima eos qui ad myſteria percipienda adirent, explorans. Vt nanque mens antea repurgaretur, cohortabatur: & cõſcientiam, ne quid peccatorum malorum haberet, ſcrutabatur. Erat præterea tum alius quoque, hoc etiam longè diligentior, nomine Eulogius, qui tanta dicitur prouidentia ſeu præcognitione, acrimonia ★ mẽtis collimans, in eis qui ad diuina accederent myſteria vſus eſſe, vt non tantùm quæ manifeſto admiſſa eſſent peccata argueret, ſed etiam quæ in cuiuſq; cordis receſſu laterent, apertè perſpiceret. Itaqua eos qui mali quicquã perpetraſſent, aut de re quapiam vicioſè eſſent affecti, à communione tum arcebat, delicta eorum profetẽs. Quod ſi ijdem pœ

Abbas 3000 monachorũ.

Copres. Helles.

Helias. Monachus 110. annorũ.

Apelles.

Abbates. Iſidorus. Socrates Iſidorum quendã ſociũ fuiſſe dicere ſcribit monachum opus eſſe facientẽ, hominẽ auarũ, qui aliena appetat, perſimilẽ eſſe, lib. 4. cap. 23.

Serapion. 10000. monachorum pater.

Dioſcorus.

Peccatorũ cõfeſſio ante Eucharistiã perceptionẽ.

Eulogius.

[illegible]

A oltentia vſi, pro eo atque conuenit ſe purgaſſent, rurſus admittebat. Præter hos & Apollos, ſolos locos incoluit: qui annos pubertatis ingreſſus, monaſticam philoſophari atque exercere cœpit. Et quũ annis quadraginta in ſolitudine verſatus eſſet, ſpeluncam quandam montanam propè habitabilem regionis partem, Dei reſponſo admonitus, ſubiit, atque ibi habitauit. Plurimis verò miraculis præclaram famam adeptus, multos ad ſe pertraxit, & monachorum multorum autor & dux fuit. Erant enim in moribus quoq; eius illecebræ quędam, nec minus etiam in doctrina inſidentes. Sed quale diuinæ eius vitæ inſtitutũ fuerit, & quibus editis inſignibus miraculis, eius temporis homines ad ſtuporem conuerterit, Timotheus, qui Alexandrinam eccleſiam piè gubernauit, ſcripto peculiari complexus eſt: in quo non ipſius tantùm, ſed aliorum etiam multorum & magnorum virorum meminit.

Apollos.

Timotheus Alexandrinus epiſcopus.

CAPVT XXXV.

B

EOdem autem tempore apud Alexandriam, atque in ſolis, ſicuti dicuntur, locis, & circum Mareoten, atque vicinos Libyes, multi viri boni accuratè admodum ſunt philoſophati, qui duorum millium numerum expleuere: in quibus veluti illuſtris quædam ſtella Dorotheus ille reſplenduit, Thebis ortundus. Vita eius hæc erat, vt interdiu lapides ex vicino mari colligeret, & domunculam anno quolibet conſtrueret, eámq; qui ædificare nõ poſſet, monacho relinqueret: noctu verò ex palmæ folus catenas plecteret, & ſportas cõficeret. Cibus ei erat, panis ſex vnciæ, & tenuiũ olerum faſciculus: potus, aqua. Et quod ab adoleſcentia hoc genus diætæ complexus fuerat, in eo quoque ſemper in extrema etiam ſenectute perdurauit. Nunquam vero vel in ſtorea vel in lectulo cubare, aut etiã pedes per laxationem ſeu remiſſionem extendere, aut ſua ſponte ſomnum capere viſus eſt. Nam vel opus facienti, vel perſæpe cibum capienti, magna vi incubuit: hactenus ſaltem, vt oculis conniueret. Et nonnunquam cum veſcere-

Numerus 2000 monachorum.

Dorotheus.

C tur, ſomni violentia cibus ei ex ore excidit. Atque aliquando ingenti vi ſomni oppreſſus, in tegetem inſcius cõcidit: quare valde commotus ſeuſimq; cõuerſus, intra ſeipſum: Si effeceris, inquit, vt angeli ſomnium capiant, perſuadebis vt id quoque faciat, homini virtuti nauãti. Viſus autẽ eſt quodãmodo vel ad ſomnum ipſum, vel ad dęmonem accuratis virtutis actionibus eius obſiſtẽtem, hæc dicere verba. Et quoniam ad eum modum cũ corpore quaſi belligerans conflictaretur, conueniens eum quidam: Quid ita, inquit, pater corpus tuum affligens enecas? Cui ipſe reſpondit: Quòd me id enecare contendit. Circa anguſtias verò terrę quę in Aegypto ſunt, à tranſuehendis nauibus διολκοὺς dictas, Piammõ & Ioannes maximè clari, & multorum fratrum duces fuere, † cũ ſanctitate & cura multa. Vterque autẽ presbyter fuit. Porrò Piãmon in myſterio ⁎ vidiſſe dicitur angelum cœleſtem cum ſacra ſtola ad diuinam menſam aſsiſtentem, præſentéſque monachos in libro quodã annotantem: eos verò qui à ſynaxi & communione abeſſent, delentem atque inducentem. Ioannem verò Deus ita miraculis multis exornauit, vt ægritudines multas ſanaret, & ex pedibus atque etiam ex articulis conuulſis & ſolutis laborantes curaret. Eodem tẽpore & diuinus Beniamin circa Scetim admodum eſt philoſophatus. Hic donum illud à Deo accepiſſe fertur, vt abſque medicamentis, ſola manus contrectatione, aut oleo quodam, cui precationem addebat, varij generis morbis ægrotos liberarit. Hunc etiã dicunt ita poſtea eſſe aqua intercute per corporis tumorem grauatum, vt ex domuncula in qua degebat, per oſtium, niſi prius vnà cum eo poſtes eius detraherentur, exire non poſſet. Et quum in lecto iacere nequiret, cir- E citer menſes octo in latiore ſella conſedit, & more ſuo ægros curauit: atq; ipſe interim quòd meliuſcuiè non haberet, minimè ſuccenſuit. Imò potius & ægrotos & alios qui ad ſe viſendum veniebant, cõſulatus eſt, & vt pro anima eius precarentur petiit: perinde atque nihil de corpore ſolicitus eſſet, quod & validum nihil profuiſſe, & ægrum nihil ſibi nocuiſſe dixit. [a] Tum autem apud Scetim quoque celeber monachus Marcus, virtutem atque pietatem meditatus eſt: iunior item Macarius. Præterea Apollonius, & pręclarus Moſes Aethiops. Ex quibus diuinus Marcus, ab ineunte ætate mitis valde & modeſtus fuit: memoria tãta pręditus, vt ea ſupra alios, ſacras literas teneret. Adeò autem Deo charus fuit, vt de eo, ſuo ipſius reſpõdens nomini Macarius, Cellarum presbyter, cum graui aſſeueratione confirmarit: haud vnquam ſe, ſicuti aliis, illi tradidiſſe, quæ iis qui ſacris initiati ſunt, à ſacerdotibus accipere fas eſt: ſed angelum deſcendentem ei dare ſolitum eſſe, cuius manum ipſe vſque ad ⁎ iuncturam eius viderit, affirmauit [b]. Macario autem honor ille à Deo obtigit, vt F dæmonibus imperaret. Occaſio ei & cauſa, vt monaſticam philoſophiã ſequeretur, fuit cædes, quã inconſultò patrauit. Quum enim iam adoleſcẽtulus ⁎ eſſet, & oues ad [c] Mariam lacum paſceret, in ludo æqualem quendam ſuum interemit: pœnam autem delicti timens, in ſolitudinem profugit: & ſub dio ibi agens, poſt ea tugurium ſibi paruum condidit, in quo vigintiquinque annis vixit. In eo vitæ inſtituto magnas Deo de caſu ſuo egit gratias, cædémque eam ſalutarem ſibi eſſe dixit, videlicet quod ea ſibi philoſophiæ eius meliorisque vitæ cauſa extitiſſet. Porrò Apollonius, quum pluri mam vitæ partem in mercatura trãſegiſſet, in ætate affecta Scetim ſe contulit. Et quum propter ſenectam iam ingraueſcentem & inutilem, neq; ſcribere, neque aliud quicquam rectè tractare poſſet, omni genere medicamentorum atque cibariorũ, quæ ægrotis conuenire arbitrabatur, ære ſuo comparato, in ſolitudinem ad monachorum domicilia afferebat: & quotidie ad nonam vſque horam ſic circuibat, inualidos curãs. In hac ille noua quidem, &

Piammon.

⁎ periſtasi.

Ioannes.

Beniamin. Sanationis donum mirabile.

Idẽ hydropicus nihilominus ægros ſanare pergit.

Neglect⁹ & contemptus corporis.

a Præclari monachi de corporis cibi. pro doctrina.

Marcus. Memoriæ donum.

Cellæ.

Marco ſibi angelus adſtã menſam Euchariſtiã præbere ſolitus.

⁎ ἄκρῳ τῷ καρπῷ.

b Macarius iunior.

c Mariæ lacus, palus quæ Mareotis.

⁎ Boarius.

Hunc temporis natiũ per lapſum homicidium, monachum fuit.

Salutare infortunium.

Apollonius ex mercatore monachus.

† [illegible] Sozo. lib. 6. cap. 29. [illegible]. Heſych. Plin. lib. 4. ca. 4. de Iſthmo: Anguſta ceruice Peloponneſum contingit Hellas. Corinthiacus hinc, illinc Saronicus appellatur ſinus. Lechea hinc, Cenchreæ illinc anguſtiarum termini, longo & ancipiti nauium ambitu, quas magnitudo plauſtris tranſuehi prohibet. Ab ea nauium tranſvectione Græci eas anguſtias διολκὸν vocant. Qualis etiam tranſuectio ad Aegyptum eſt, de qua Plin. lib. 5. ca. 9. Naues plicatiles humeris transferunt, quoties ad Cataractas ventum eſt. Ad quem fortaſſe locum monachi iſti viuunt. D

A dem,& ab aliis variante, ſibi tamen conueniente, atq; à ſe primùm inuenta virtutis exercẽdæ ratione, vitã peregit. Moriturus autẽ, alij cuidam remedia ea dedit,& idem officium illum obire iuſsit, † per quod conſequẽdæ etiam ſalutis ſpem habuit.

[illegible]

CAPVT XXXVI.

Moſes Aethiops ex ſeruo fugitiuo et prædone monachus.

MOſes autem Æthiops, cõditione ſeruus, ꝓpter naturæ ſuæ improbitatem ea heri ſui domo profugit: atque vbi prædari didiciſſet, paulo pòſt prædonum cohortis præfectus fuit. Et quum nefaria multa ſcelera peregiſſet,& ad cædes patrandas audax factus eſſet, ea præfracta quadam temeritate monaſticam ingreſſus eſt vitam, philoſophatique prorſus incepit, ſtrenuè admodũ ad virtutem graſſans. Quòd autem priore vitę inſtituto,& corporis valida conſtitutione, rurſum ad voluptatẽ per imaginationes incitatus alliceretur, variis exerci- B tiis carnẽ domare ſummoperè cõtendit. Et quandoq; quidem ſolo pane abſq; obſonio vſus, quandoque autẽ plurimo opere perfecto, ad quinquaginta die quolibet precationes fecit. Et ſex cõtinuis annis noctes totas peruigilio exegit, ſtans atque orãs: ita vt neque genua inclinaret, neq; prorſus oculis ad ſomnũ propendens conniueret. Porrò noctu monachorũ domicilia circumiens, clàm vniuſcuiuſque hydriam auferebat, eámq; aqua repletam in locum ſuũ reponebat. Idque ingentis laboris fuit, propterea ꝙ inde locus vbi aqua fluebat, aliis quidẽ decem, nonnullis autem viginti, quibuſdã etiã triginta ſtadiis abeſſet. Perlongo verò tempore priſtinũ ſuum retinuit robur: quanuis multum ſtudij in hoc collocaret, vt id debilitaret, & carnẽ diuturna erumna extenuaret. Dicunt autem, aliquando prædones eum quatuor, qui officinam quietis ſuę percurrebant, cepiſſe, vinxiſſe, atque in humeros ſublatos in eccleſiam deportaſſe, & patribus quid de eis ſtatuerent, permiſiſſe: nefas eſſe dicentem, vt in poſterum mali quicq̃ alicui ipſe inferret. Neque vnquã quenquam fuiſſe C ferunt, qui tantopere mutatus à viciis ad virtutem ſummam, quam pertigit, peruenerit. Incredibilis verò fuit dæmonib[9] terror. Et quod ſupra opinionem omniũ eſt, presbyter etiã in Sceti factus eſt, quum quidem quamplurimos eo tẽpore, quo latronum manũ ducerat, interemiſſet. Et quia talis erat, multos eóſq; optimos poſt ſe reliquit ſectatores. Et vitam circiter annum octogeſimũ quintum finiuit. Eadem ætate etiam floruit Paulus,& Pachon,& Stephanus & Moſes, genere vtriq; Libyes,& præterea Pior Ægyptius. Paulus in Pherme, qui mons in Sceti eſt, monaſticam vitam egit, non plures quàm quingentos monachos habens. Nihil autem operis fecit: neq; à quopiã quicquã, præterq̃ quod ederet, accepit. In orationib[9] quotidie ſine intermiſsione ſe exercẽs, eas veluti quoddam tributũ ad trecentas numero Deo offerebat. Ne autẽ ab eo numero aberraret, totidẽ lapillos in ſinũ depoſuit,& ad precationes ſingulas ſingulos eiiciebat calculos. Quibus ad eum modũ conſumptis, precationes totidem abſolutas ei eſſe cõſtabat. Pachon quoq; in Sceti monaſticã exercuit, à iuuentute ad multũ vſque ſeniũ. Neq; verò corpus, quod validũ alioqui obtinebat, neq; affectio D aliqua, atq; adeò ne dæmon quidẽ ipſe deprehendere in eo potuit, ꝙ mollius ſe, aliterque q̃ virum deceat, in tẽperantiæ ſtudio & rebus eis quas ſupprimere philoſophum monaſticũ conuenit, geſſerit. Stephano autem circa Mareoten non longè à Marmarica domiciliũ fuit. Hic accurato atque exacto eius generis philoſophiæ inſtituto, annis ſexaginta ſpectatus fuit monachus. Quòd autẽ notus etiã Antonio magno fuerat, mitis valde & ſapiens euaſit. In familiaribus colloquiis tam ſuauis & cõmodus, vt facile eorũ qui vel maximo tenerentur mœrore, animos verborũ gratia demulceret,& ad moderationem & iucunditatem traduceret, quanuis tempore multo illi conſolationem omnẽ auerſati eſſent. Quinetiam in ſuis ipſe erũnis talem ſe præſtitit. Atq; aliquando incurabili malo correptus, membra quidem affecta medicis curanda atque ſecãda permiſit: ipſe verò perinde atque alius in eo caſu eſſet, ſolitũ laborem continuans,& palmarũ folia in manibus habens, catenam complicuit: atque eis qui cum eo erant autor E ſuaſórq; fuit, ne caſus huius vitæ ægrè ferrent, nec aliud quicquã cogitarent, q̃ quod ad finem bonũ Deo adiuuãte euaderet. Sibi, ꝙ talibus exercerentur erumnis, idque propter perpetrata forte peccata, commodum atque vtile eſſe dixit: quæ peccata hîc luere præſtaret, q̃ vt ad futurã punienda reſeruarentur vitam. Moſen autem gloriam ingentem mãſuetudine & charitate conſequutum eſſe accepimus: qui etiam ægritudines plurimas, atq; eas incurabiles, precatione ſola ſanauit.

Conuiuio carnes, elucubrationiq; vacat. Quinquagenta precationũ diurnarũ penſum.

Moſes ſublimi ingenii corpore valde robur.

Idem etiam presbyter factus.

Paulus quingentorũ Aſcetarum abbas.

Diurnũ trecentarũ precationũ penſum.

Pachon.

Stephanus.

Donũ mærẽtibus & afflictis animos ſolandi.

Memorabilis ſententia. Donũ ſanationum in Moſe. Caſus humani leniter ferendi. Affectiones & erumnæ huius vitæ hominibus bonæ ſunt.

CAPVT XXXVII.

PIor [a] admodum adoleſcens monaſticam philoſophiam complexus, quum paternam relinqueret domũ, votum Deo nuncupauit, † nunq̃ ſe propinquorum ſuorũ cuiquam in conſpectum venturum eſſe. Poſtq̃ verò quinquageſimo anno pòſt ſoror eius viuere illum accepit, continere ſeipſam nõ potuit: atque indicio, quod ei præter opinionẽ F omnem acciderat, in immẽſam ſublata lætitiam, ſummoperè, vt eum videret, expetiuit. Quapropter loci eius epiſcopum flens atque vociferãs rogauit, vt in Scetim literas daret, quibus efficeret, vt frater ad eã mitteretur. Ille fœminæ ſenectutẽ miſeratus, monachorũ antiſtitib[9], vt Pior veniret, ſcripſit. Is, vt hoc faceret, iuſſus, quum contrà niti non poſſet (non enim Aegyptiis, imò etiam aliis monachis fas eſt [b], imperata non facere) in patriã venit, fratre alio ſecum ducto. Atque vbi pro foribus paternarum ædium fuit, præſentiam ſuam ſorori inſinuauit. Et quum ſtrepitum pedum eius ſentiret, & ianua aperta ſtrideret, oculis conniuẽs, de nomine ſororem cõpellans: Ego, inquit, Pior ſum, frater tuus: conſpectu meo, ſicuti viſum tibi eſt, fruere. Atque illa quidem fratrem ſatis ſintuita, Deo, qui deſideriũ eius impleuiſſet, gratias egit: ipſe autem ad fores precatione habita, rurſum diſceſsit,& in regionẽ ſolitam reuertit. Quũ autẽ puteũ foderet, amarã in eo inuenit aquam: ad quã tamen, ea vtens, ad mortẽ vſq; pmãſit. Tã ſublimis verò tẽperãtia eius, poſt obitũ primũ ipſius G

a Pior. Interdum ſibi ſuo, voto nũcupato, domo ſuorũ ſuorũ conſpectu.

† [illegible] Soz. hoc eſt: Nunquã ſe poſtea propinquorũ ſuorũ quenquã viſurum eſſe.

Pior ſubolã ſibi ſubũ capiebat. Cardã autẽ cauſam eius inquirẽti: Nolo, inquit, cura corporis vel iuſto opere, ſed ſucceſſiue ſãtã viuere ſcilicet tibi ſapiendo aliqua ex parte voluptate corporis animo fruatur.

b [illegible] & obedientia monaſtica. Idem tamẽ, præpoſitorũ ſuorũ iuſſu ſorori ſe conſpiciendũ exhibet: ipſe verò eam non intuetur.

Amarã idẽ aquã bibet.

A cognita eſt. Quum enim alij in loco eo philoſophandum ſibi eſſe ſtatuiſſent, perferre, id non potuerũt. Mea porrò ſententia, niſi ſibi ita perdurandum eſſe propoſuiſſet, non difficile ei fuiſſet, oratione ſola aquã eam in dulcem vertere. quippe qui eo loco, vbi nulla eſſet, eam elicuerit. Quum enim Moſes, quẽ diximus, puteũ foderet, & iam ad profundam altitudinem peruentũ eſſet, neq; vena aliqua liquorem vllũ polliceretur, adeò vt iam deſperaret, & laborem tantum relinqueret: obiter circa meridiem Pior aduenit, & primùm eum ſalutauit, deinde puſillanimitatem & incredulitatẽ fodientium reprehendit. Sub hæc, vbi in foſſam deſcendiſſet, & ligone tertiùm terrã impuliſſet, derepentè ſcaturiens prodiit aqua, & puteũ repleuit. Atq; vbi petiit, vt ad precationẽ abire ſibi liceret: & illi, vt cibum cum eis caperet, rogarũt: morẽ illis nõ geſsit, nõ ea de cauſa, quũ iam qđ voluiſſet, effeciſſet, ſe eò veniſſe dicens. Eadẽ tẽpeſtate multi circa Scetim magni Antonij floruere diſcipuli: in quibus grãdæui fuere [a], Origenes, Didymus, & [b] Cronion, qui etiam cẽtum & decem annos natus, exceſsit. Inſuper eodem cum eis tẽpore extitere, Serapion magnus, Putubaſtes, Arſion, & Præclarus Arſeſius: qui in philoſophia hac conſenuerunt, & monaſteriis præfuerunt. Ex eis Didymus nulli cohabitauit homini, ad extremum vſque vitæ diem: quãuis nonaginta vixiſſet annos. Arſeſius autẽ iuuenibus [c] lapſis delicti gratiã faciebat, ætate autẽ & virtute prouectiores excommunicabat, verbis hiſce vtẽs: Iuuenem quidem, ſi per excommunicationem repudietur, ✱ deſpectorẽ fieri. Qui verò in virtute profeciſſet, eum celeriter obiurgationis ſenſum percipere. Eorũ porrò qui in media ſtatáq; eſſent ætate, multi & boni fuere monachi. In eis [d] Ammonius & Euſebius, prætereа Dioſcorus & Euthymius. qui quũ fratres eſſent, propter corporis ſtaturã Longi ſunt appellati. Ammoniũ fama eſt eò laudis in philoſophia hac peruenisſe, & adeò voluptate & deliciis omnibus ſuperiorem fuiſſe, vt præter panem ſolũ nihil cocti deguſtarit. Valde etiam literarum & eruditionis ſtudioſus fuit, ita vt Origenis & Didymi & Euagrij ſcripta diligẽter & C feliciter legeret. Adeò verò à curioſitate abfuit, vt Athanaſium magnum Romã comitatus, ex præclaris præcipuiſque vrbis eius rebus nõ aliud ſpectandum ſibi cenſuerit, quàm Petri & Pauli martyriũ, & ædem eam in qua illorũ corpora veluti theſaurus ſunt cõdita. Porrò quum ad epiſcopalem aliquando conſecrationem abducendus eſſet, & ad eos multa, qui illum eius rei gratia conuenerant, dixiſſet, neq; tamen eis quod volebat perſuaſiſſet, amputata ſibi auricula dextra: Vel nunc demũ, inquit, abite, quandoquidem deinceps etiam volentem eccleſiæ conſtitutio nõ recipit [e]. Sacerdotem namque integrum atque immutilatum eſſe oportet. Atque vbi ex præcipuis ad ipſum miſsi erant, ab eo diſcederẽt: & a Iudæis quidem talia obſeruari & magnifieri, eccleſiam autem Dei paruipendere, ſi modò animo & motibus ſaluus communiſque ſit epiſcopus, inter ſe dicerent: ad eum reuerſi, comprehendere tentarunt. Ibi ille, Si vim ei inferre pergerẽt, linguã quoque ſibi reciſurum eſſe, adiurauit. Quibus minis illi perpenſis, in loco ſuo virum magnũ reliquerunt. Et ex eo tempore [f] Ammonius παρώτης, quaſi aure carentem dicas, cognominatus eſt. Hoc idem in [g] Euagrio philoſopho accidit. Nam quum à Theophilo Alexandrino ad epiſcopatũ traheretur, vbi artibus variis ſe excuſando vſus eſſet, ſacerdotali dignitati, ſibi ea interdicendo, nunciũ ✱ remiſit, non tamen ſummo aliquo corporis mẽbro reſecto. Atq; is vbi in Ammoniũ iſtũ incidiſſet, vrbanè eum carpſit, male admodũ feciſſe, Deóq; ob membrum reſectum pœnas daturũ eſſe, inquiens. Ad quem ſubinferẽs Ammonius. Tu verò, inquit, ò Euagri, an nõ cõdignas perſolues pœnas [h], qui propter φιλαυτίαν, hoc eſt, nimiũ tui ipſius amorẽ, linguã reſecueris, & ea quæ tibi ad vtilitatẽ multorũ cõceſſa eſt gratia, vſus non fueris? Verũ de Euagrio paulo pòſt dicemus,

CAPVT XXXVIII.

D Irca Scetim mõs eſt, quem accolæ [a] Nitriam vocãt: propterea q; vicus quidã vicinus ei eſt, in quo nitrum colligitur [b]. In eo monte ingens eſt huius generis philoſophorũ multitudo, & monaſteria E congrua non pauciora q̃ quinquaginta. Eorũ quædam ſunt, in quibus monachi cõmuniter, quędam in quibus ſeorſim habitãt. Eſt & alius locus ad interiorem ſolitudinẽ vergens, & ab iſtis, ſtadiis ſeptuaginta diſtans, ad monaſticã exercendam per q̃ commodus [c]. Cellarum is nomen habet, q; monachorũ ibi domicilia nõ continenter, ſed ſparſim conſtructa ſint. Tantũ verò ea inter ſe diſsita fuere, vt ea incolentes alius aliũ ne cernere, nec audire poſſet. In hebdomade autẽ ſemel, primario & Dominico die, in eccleſiã conuenire ſoliti erant [d]. Quòd ſi eo die quis non cõparuiſſet, ſatis conſtabat, eum vel ærũna, vel morbo aliquo oppreſſum fuiſſe. Porrò ad eum viſendum non ſimul omnes, ſed diuerſo tempore veniebãt, pro ſe quiſq; quod ei ſuppeteret, ad illum curandũ, commodum morbi afferens remediũ. Abſque hoc ſi eſſet, alius aliũ non adibat: præter q̃ ſi quis diſcendi cauſa ſermones animæ vtiles & ſalubres auditurus, eum adiret, qui eius rei peritus eſſet. Cellas quoque eas illi F inhabitabãt, quibus ad ſummum philoſophiæ huius peruenire, & ſibi ipſis doctores eſſe cõtigiſſet: vt rectè ab aliis ſegregati, quietẽ ſequi, & ſibi ipſis viuere poſſent. De Sceti, & qui ibi philoſophati ſunt monachis, hæc dixiſſe ſatis ſit. Nam ſi ſingula oratione perſeqnẽda eſſent, metus eſſet, ne in eã ꝓlixius productã, reprehenſionis quiſpiã aculeũ immitteret. Et quũ illi ſuum ſibi viuendi modũ inſtituiſſẽt, fieri neceſſariò aliter nõ potuit, quin variè, vt par eſt, pro cuiuſque ætatis captu, opera, mores, inſtituta, & diætas diſpertirẽt [e]. Alius item locus, cui nomen Rhinocurura fuit, multis ex eo tempore ✱ indigenis monachis celeber fuit. Inter eos inſignes fuere: Dionyſius, qui ad partẽ vrbis Aquilonarem domunculam ſuam habuit: Mela ille, qui eo tempore eccleſiam eius loci gubernabat: & Solon, Melæ ſimul & frater germanus, & in ſede ipſa ſucceſſor. ✝ De Mela illud memoriæ ꝓditũ eſt.

✱ οὐκ ἐπιχωρίων, ἀλλ' ἰδίων ἀνδρῶν ἀγαθῶν: hoc eſt, non aduenarum, ſed indigenarum bonorum virorum.

✝ Melæ Rhinocururæ epiſcopo, qui ab Arianis ad eum cupidi comprehendendi miſsi fuerant, propter contentionem eius exilium remiſerunt.

Pior in arido loco fontem per miraculũ elicuit.

a Origenes. Serapion magnus. Putubaſtes. Arſion. Didymus. Arſiſius. Soc. Arſeniũ vocat.

b Cronion cẽtum & decẽ annorum monachus.

c Aliter iuuenes, aliter prouectiores ætate monachos coercendos.

Longi fratres. μακροὶ vocantur.

Ammonius. Euſebius. Dioſcorus.

Ammonij præcipua virtutes.

Pulchrũ exemplum ἀφιλοκαλίας.

d Ammonius comes Athanaſij, Romæ nihil aliud, quã S. Petri & Pauli martyriũ ſpectauit.

d Idẽ ſibi, ne monus ad ei obiret oportet eſſet, aurẽ ſibi ipſi recidit, linguã quoq; niſi ei priuato eſſe liceret exciſurus.

e Quatenus integrum ſanumq; conueniat eſſe epiſcopum.

f Ammonius παρώτης,

hoc eſt ſine aure, cognominatus.

In vtroque olim admodũ homines pij ad epiſcopatũ pertrahebantur.

g Euagrius itidẽ epiſcopatũ ſacerdotio ſe abdicans, renuit.

h Scitè ſacetéque dicta Ammonij & Euagrij.

a Hi ſunt Soc. καὶ μονασ-ηρια ἱκανά ...

a Nitria mõs & monaſteria eius.

b Soc. hodie Tribo ... gnato ducentis ...

... monaſteria gra. ... monachorũ ordinatione Baſilij, quæ tribus ...

... Sanctos ...

... hora.

c Cellæ & Aſceteria ... Monaſteriorũ iſtorum ſpeciẽ quãdã referunt Carthuſianorum domicilia.

e Rhinocurura & monaſteria eius.

Rhinocurura vrbs Aegypti, ab amputatis naribus ſic dicta, quo eum mutilati fuere naſi, Stephan.

Dionyſius. Mela. Solon.

A Qunm de eccleſiis ὁμοουσίου conſubſtãtialis fidei defenſores eigerentur, atque eò qui ipſum quoque eiicerent aduenıſſent, repererunt eum veluti ſeruorum extremũ eccleſiæ lucernis adornandis hilariter incumbẽtem. Lucernarum enim lineos funiculos in manibus habebat, veſte ſimul & cingulo ſordidatus. Atque quum illi epiſcopũ requirerent, indicaturũ ſe eis illum reſpondit, eóſq; in domum epiſcopalẽ duxit: atque vbi is eis de via feſſis, mẽſa appoſita, pro rerũ tenuium copia cibum dediſſet, atq; edẽtibus miniſtraſſet, ſublata menſa manus lauit, & ſeipſum eis indicauit. Illi virum admirati, cauſam aduẽtus ſui quum oſtendiſſent, remittere ſe ei exilium, propter reuerentiã eius, dixerunt. Quod poſteaquam accepiſſet, eis reſpondit, non idem, ſe, quod alij conſentientes ſibi epiſcopi feciſſent, cõmiſſurum eſſe, vt inuitos ſolum exilij cauſa verteret, ſed ſua ſponte in exilium iturũ. Atque quum ibi eſſet, veluti qui ab adoleſcentia monaſticæ philoſophiæ aſſueuiſſet, omni genere virtutis præclarus admodum fuit. Solon autẽ, vbi

Hoſpitalitate epiſcopalis exemplum.

Ille verò monaſtica vita aſſuetus ſuo ſponte exulat.

B mercaturæ renunciaſſet, precioſam mercatus eſt margaritam. Nam ſub fratre Mela, eiúſq; loci magiſtro fideliter atque diligẽter edoctus, mutatione vitæ plurimum in rebus diuinis ſtudij oſtẽdit, & morum ſimplicitate erga proximos bonus maximè fuit. Eccleſia Rhinocururæ poſtquam tam egregios primùm duces nacta eſt, longo deinde tempore conſuetis conſtitutionibus vti perrexit, & viros præclaros protulit. Illud porrò nouum, & inter alia maximè inſigne in eccleſia ea fuit, quòd clerici ibi domicilium, menſam, morum inſtitutũ, & diætam vnam, aliaque adeò omnia haberent communia. Hæc de Rhinocurura.

Solon frater Melæ, ex mercatore monachus & epiſcopus.

Rhinocoruræ catholica.

Clerici eccleſiæ eius cœnobitæ.

CAPVT XXXIX.

IN Palæſtina quoque eo tẽpore plurimi floruere ſolitarij philoſophi. Adhuc enim ſuperſtites erãt, quos, quum de Conſtantini imperio ageremus, diximus, ſcientia & vita monaſtica effulgentes. Sed & alij

Palæſtini monachi.

C cum illis inſtitutis illorum enituere, qui virtutis profectu, non pœnitenda laude & gloria monaſteria auxerunt. Horum præcipuus fuit Heſychas, Hilarioni illi, vita ea quæ ſecũdum Deum eſt, longè præſtantiſſimo, maximè amicus. Item virtute præclarus Epiphanius, qui lõgo poſt tempore eccleſiæ Salaminiæ in Cypro epiſcopus præfuit. Et Heſychas quidem quietis officinam apud Gazam inſtituit, eodem quo amicus ſeu magiſter, in rebus omnibus ſerum conſentieus Hilarion loco. Sabeer autem Epiphanius, circa quendam vicum Beſanducem, præfecturæ Eleutheropolis, vbi etiam ortus fuerat. Hic in prima ætate optimis vſus præceptoribus, & doctrinæ monaſticæ gratia longo tempore in Aegypto moratus, apud Aegyptios ſimul & Palæſtinos, per virtutis ſtudium, inſignem adeptus fuerat laudem: nec minus etiam apud Cyprios: apud quos epiſcopum geſsit. Vnde coniicere licet, ea de cauſa præclaram eum famam per orbem omnem eſſe conſequutum. Quum enim in ampla & maritima, eadẽmque populoſiſsima vrbe ſacrorum antiſtes eſſet, & cum illuſtri virtutis gloria ciuiles quoque res tractaret, breui tempore non ciuibus ſolùm, ſed aduenis etiam vndecunque eò appellentibus notiſsimus fuit, qui eum partim conuenerunt & viderunt, partim ex ſermonibus eorum qui illum viderant, cognouerunt. Prius autem quàm in Cyprum veniret, eo quo diximus tempore in Palæſtina vitam egit, quum in monaſteriis ibidem ſanctè & grauiter admodum eniterent, Salamines, Phyſcoo, Malchion, & Criſpion, claro loco nati, & fratres, circa Bethleam virum præfecturæ Gazæ ſtudia virtutis exercentes. Habuerunt & ij Hilarionẽ magiſtrũ. Fertur nanque, quum aliquando ſimul iſti apud eum fuiſſent, & ſimul domum reuerterẽtur, ex eorum medio Malchionem ſolum quodammodo raptum diſparuiſſe: atque vbi rurſum ſubitò extitiſſet, idem cum fratribus iter carpſiſſe, & paulo pòſt è vita exceſsiſſe, iuuenilem quidem adhuc ætatem agentẽ, ſed virtute & Dei amore non multum eis qui in tali ſtudio conſenuerunt concedentem. Tum Ammonius quoque decem ferè ſtadiis ab eis diſtãs, & circa vicum Chapharcon bran

Heſychas, Epiphanius, poſtea epiſ. Salaminis.

Hilarij Heſychæ præceptor & amicus.

Præclara eius per vniuerſũ orbem fama.

Salamines, Phyſcõ, Malchio, Criſpio fratres, Hilarionis diſcipuli.

E Gazæ ſubditum caſam ſuam habens, clarus fuit, ex eo vico oriundus: vir qui accuratè & conſtanter in inſtituto monaſtico perdurauerit. Sed & Syluanus in Palæſtina ortus, eo, vt mihi videtur, tẽpore ſuperſtes fuit: qui eũ à Deo ★ accepit honorẽ, vt angeli ei inſeruierint. Et quum primùm in Aegypto philoſophatus eſſet, in montem Sina inde tranſiit. poſtea autem in torrente Geraræ maximum, pulcherrimum, & clariſsimum bonorum virorum conſtruxit monaſteriũ: cui poſt eum admirandus præfuit Zacharias.

Malchion è cõſpectu fratrũ derepente raptus, atque viſũ redditur.

Ammonius, Syluanus.

★ τῶν ἀγγέλων ὑπηρετοῦντας γέρας λαβεῖν.

Angeli ei inſeruientes.

Zacharias.

CAPVT XL.

EX Aegypto & Palæſtina, ad eos monachos qui ĩ Syria & finitima ei Perſide fulſerunt, trãſeundum: qui cum Aegyptiis quàm maximè certantes, quàm plurimi & virtute clariſsimi euaſere. Circa Niſibim ad montẽ cui Sigaron nomẽ eſt, vitæ ſanctitate celebres fuere, Barhthæus, & Euſebius, & Barges, & Hallas, & Abbus, & Abdaleus, & Zeno, & Heliodorus, & Laxarus, qui epi

Monachi Syri ad Niſibĩ in Sigoro monte.

F ſcopus etiam eſt factus. Qui quòd non ita pridem nouum hoc philoſophiæ inſtitutum exercere incepiſſent, βοσκοὶ, hoc eſt, paſcentes ſeu pabulatores cognominati ſunt. propterea quòd tecta non haberent, nec panem, aut vinum, aut obſonium aliquod guſtarent: ſed continenter in mõtibus verſantes, de eccleſiarum more precibus atque hymnis Deum colentes celebrarẽt. Et quum tempus cibi capiendi eſſet, pro ſe quiſque falcem in manibus habens, & veluti pabulum inquirens circuibat: & herbas commodas nactus, eis veſcebatur. Atque ad hunc quidem iſti modum nouam agendæ vitæ philoſophiam inſtituerunt. Apud Carras autem philoſophatus eſt Euſebius, qui voluntario carcere ſeipſum, vt adiri non poſſet, cohibuit. Item Prutogenes, qui poſt Vitum parœciæ ibi curam geſsit: Vitum inquam, inclytum illum monachum, quem ferunt quum primùm inter Imperatores Apoſtolum Conſtantinum vidiſſet, ſanctè affirmaſſe, eum ſibi dudum ſæpenumero à Deo per apparitionem oſtenſum eſſe. Proindéque ſedulò cohortatum eſſe,

Βοσκοὶ, hoc eſt, pabulatores dicti, ſeu paſcentes.

Voluntarius carcer. Euſebius.

Monachi ad Carras. Prutogenes. Vitus. Huic per viſionẽ Deus Conſtantinũ magnum oſtendit.

A vt quod Conſtantinus ſtatuiſſet atque iuſsiſſet, homines ritta exreptiooem omnem obſequeoter ſacerent. Porrò Baththæua vſque adeò a cibo ſumendo abſtinuit, vt vermes etiã ex dentibus eius prorepetent. Hallas + ſeptuaginta totis anois panem prorſus oon attigit. Heliodoro tãta fuit temperantia, vt noctes plures peruigilaret, & ieiunium hebdomadibus totis contiuuaret. Floruit tum etiam io Phadana (quo loro Iarob Iſaaci filius ex Palæſtioa venieos, vxorem ſuam virgioem in matrimonium doxit, primómque ibi reuoluto à puteo lapide gregem eius potauit) Aonas ille, quem fama eſt primum ibi apud Syros accuratom hor philoſophiæ genus colere cœpiſſe: quemadmodum id apud Ægyptios magnus ſecit Aotonius. Cum eo ſuere & Gaddanas, & Axixus, in eiuſdem virtutis laude roncertaotes. Multi verò & apud vicinam Edeſſam, & rirrumea loca relebres floruere viri: inter quos clariſsimi ſuere, Iolianos, atque apud Syros decantatus Ephraim, à quo multi libri ecrleſiæ ſunt editi: de quibus rertius in Cooſtantij imperio rommemotaui. B Extitere præterea Barſes & Eulogius, qui ambo poſt loogum mooaſtici exercitij rertamen Epiſcopi ſuor ſacti, oõ in vrbe aliqua, ſed honoris gratia in monaſteriis ſuis epiſcopalem ronſequuti ronſecratiooem: ita vt rectè aliquis dignitatem eam tãqoam præmium ſeu remuneratiorem pro exactiſſimo philoſophandi inſtituto eos arrepiſſe dicat. Sicuti & Lazaros, de quo paulo antè, poſt ſanctum Heliudorum, mentionem ſecimus.

CAPVT XLI.

COeleſyria autem, & qoæ ſoprà eã eſt regio, ſola Aotiochia excepta, ſetius quidem Chriſtiaoiſmũ ſuſcepere, non tamen ecrleſiaſticis philoſophis caruere. Qui eo fortius vt viri egregij ſe geſſerũt, quo maius in eos inrolatum Græcæ ſuperſtitionis ſtudioſorum, atque illis inſidiaotium, flagrauit odium: oon illos quidem vindicta vtentes, ſed C magno animo illatas iniurias & plagas exripientes. Qualis Valentinus ille fuit, quem alij Emeſenum, alij Arethoſium genere ſuiſſe tradiderunt. Et alter ei cognominis monarhus, & Theodorus, qui ambo à Tittis vico præſecturæ Apameæ oriũdi fuere. Item Macoſas Mechelis ortus, Baſſus, Baſſones, & Paulus, cui patria fuit Telmiſus. Hic quũ moltis in locis multa mooachorom cœnobia inſtituiſſet, & pærlatè plures ad philoſophiam hãc conſectaodam cohortatus fuiſſet, poſtmodum in regione cui nomen eſt Iugatum, inſigne & ſplendidum monarhorum rooſtruxit domicilium, atqoe ibi vitam io ſeoecture multa fioiuit. Monſtratur eo loco adhur, qnod omoibus notom eſt, ſepulchrum eius. Omnes verò propè qoos recenſuimus monarhi, longæui fuere: id qnod diſpoſitione & prooidentia Dei mihi factum eſſe videtur, videlicet vt tam diuturno & exacto vitæ inſtimio incrementom religio caperet, quod non Syros tãtum, ſed & Perſas atque Saracenos plurimos ad fidem noſtram pertraxit, & Græcæ ſuperſtitionis ſectatores plerique vt cultum ſoom abnegarent effecit. Ex quibus omnibus plurimi perſuaſi ſunt

vt philoſophiam monaſticam ſummoperè colerent, & ad eorum quos modò diximus exemplum monachorum ſodalitatibus præirent. D Farilis aotem coniectura eſt, hoc genus philoſophiæ initio inde ſompto, * ad Galatas vſque & Cappadoces, finitimóſque eis populos, item ad Euxinum Pontom, Bithyniam, & Helleſpootum perueniſſe, qui ſanè antiquitùs doctrioam Chriſtiauam flagrantibus animis complectentes, permultos diuioę hoius philoſophiæ haboere ſectatores. Quorum plures io communibus domiriliis per vrbes & vicos habitarunt, vel qoòd nondum traditionibus & exemplis eorum qui dicti ſunt aſſueuiſſeot: vel qood propter hyemis aſperitatem regiones illæ, & maximè Pontus, Cappadoria, & Galatia, natura frigidiſsimæ ſint, proindèque non farile plurimi in ſolis ibi locis degere poſſeot. Veruntamen non omnino mootes earum ab eiuſremodi philoſophis vacui ſuere. Tempore nanque procedente, vehementi atque ardenti rerum diuinarum ſtudio frigus etiam reſsit. Atque in eis partibus qoũ multi alij præclarè vixere, quemadmodum alibi E à me dictum eſt: tom poſt Euſtathium & Baſiliom magnom, præ cæteris relebres maximè ſuere, + Leontius ille, roi deinde Anryranus commiſſus eſt epiſropatus: & Prapidius, qui quantumuis ſenex, admodum multas pro epiſcupo rexit * vrbes. Præfuit verò oobiliſsimæ etiam illi hoſpitali domui, rui rognomẽ eſt Baſilias. nã à Baſilio magno Cæſarienſi epiſcopo ronſtructus xenon, qoũ nomen eius obtinet, tum ad tempora multa perdurat. Antiorhiæ multi alij enituere monachi, io quibus ſerundum Iulianum & Aphraatem illum. Mariaous fuit & Eoſebius, Palladius, & Symeooes, Abrahames, & alij inſuper, qui integrum atq; immortale, + id quod ad imagioem Dei conditum eſt, cooſeruarunt. Io monte eo pratis moltis perqoàm amœoo, qui vrbi adiaret, Petrus Galata enituit, & eogoominis huic Ægyptius. Præterea Romanus, & Seuerus, & Zeno, & Moſes, & Malchus, aliíque multi eo tempore monaſtira ibi philoſophia ſplendidi & illuſtres fuere. In ſolitudine Chalridis, Abitus, & Marcianus, & Abrahamea, & quàmplurimi alij, noo facilè ſub nume F rum radeotes * rorpore perpeſsionibus obnoxio, vitam affectiooibus vacuam, excoluere. Item in Apameenſium eremo Agapetus, & Simeooes, & Paulus. In Zeugmateoſiom autem ſolis loris Poblius & Paulus philoſophati ſunt. Item in ſolitudioe vrbis Cyri, Acepſimas ille derantatiſsimus, qui io tuguriolo exiguo incluſus ſexaginta annos ſanctè ita peregit, vt oeque cooſpireret, neque alloqueretur quenquam. Fuit tum quoque magnus ille Zeugmatius, qui oculis captus, non io raſam aliquam ſe abdidit, ſed loca pleraque rircumiens, ſinreram fidei profeſsionem anounciaoit. Quorum vitam ſingillatim omniom pulcherrimè Theodoritus Cyri epiſcopus, in Dei amantium hiſtoria ronſcripſit. † Porrò omnium iſtorum rommune, vt ita dicam [b], conſilium & inſtitutum erat, vt quàm maximam animæ curã gererent, eámq; à rebus & ſtudiis huius vitæ per deſuetudinem abalienarent, & loogioris vitæ ſuæ tempus in precationibos, ieiuoiis, hymniſq;, & Deom decentibus laudibos rõſumerent: corpus autem deliciarúmque eius & volu-

Baththæus. Hallas. Heliodorus. † Octoginta Sozom.

Phadana locus, vbi Iarob vxorẽ Racheli obuiã duxit. Aonas. Primus hic in Syria monachus.

Azizus. Gaddanas. Monachi Edeſſeni. Iulianus. Ephraem. Barſes. Eulogius. Duo iſti in monaſteriis ſuis epiſcopalem obtinuere dignitatẽ. Itidem & Lazarus. Sup. lib. 11. c. 23.

Monachi Coeleſyriæ.

Chriſtianiſmũ eſt ferre, non inferre iniuriam. Valentinus, & alij plures. Paulus Telmiſſenus. Monaſteriũ eiuſdem in Iugato. Sozom. Telmeſum verò eſſe dicit.

Monachi omnes fere longæui.

Monacharũ ſanctitas plurimos ex gentibus ad Chriſti cultũ perduxit.

Sozo. ad eum ſeq. ſoli & Theodoſij imperatoris ... ex hiſce monachis ... ſeſe ... lib. 6. cap. 34. a apud Galatas, Cappadoces, & in Ponto multa monaſteria in vrbibus & vicis. Rarus dicitur earum eremicola. Euſtathius. Baſilius magnus. Leontius. Prapidius.

† Sozom habet Leo.

* Sozo. vicos. Baſilias hoſpitalium. Monachi Antiocheni. † ... Theodor. lib. 4. cap. 28. Monachi ſolitudinum eiuſdem. Monachi Apameni, item Zeugmatis.

Cyri, ... Zeugmatius caecus concionator loca multa circumiens.

† Sed ... communis ... monaſteria ... ſimi eſt. Carnis mortificatio, & ſpiritus renouatio. Atq; ille demũ vere Chriſtianus eſt, qui ad vocem ... operatur ... b Communis omnium monachorum ſtudium & inſtitutũ.

A ptatis ſtudium negligerent, necnon pecuniam & negotiorum occupationes omnino a ſe repellerẽt & ad vitam angelicam imitatione contenderent.

CAPVT XLII.

Ephraim Syrus. Didymus Alexandrinus, Euagrius Aegyptiacus monachus. Vterq; in doctrina hallucinatus eſt. De Euagrio monacho Ibero.

POſt Ephraim Syrum, celeberrimi in vtraq; philoſophia fuere, Didymus Alexãdrinus, & Euagrius monachus Aegyptiacus. Cæterũ de Didymo qui fuerit, & quæ ſcripta poſt ſe reliquerit, in nono hiſtoriç huius libro à me eſt dictũ. De Euagrio autem, æquum viſum eſt hic pauca dicere: quanuis ambo iſti in ſana fidei doctrina claudicarint, vtcunque plurima ſcriptorum ſuorum tela in veritatis hoſtes ſint iaculati. Euagrius ex Iberibus, qui circa Euxinum Pontum colũt, genus duxit: vir ſapiens & clarus ad modum, inueniendo ſubtilis & ingenioſus, & in eloquendo quod inueniſſet grauis & acer. Perſacile etiam, quæ nã ✶ cogitationes vel ad virtutem, vel ad vitia ſpectarent,

** Λογισμοί. Sozom. li. 6. cap. 30.*

B diiudicauit: nec minus idoneus ad ſubiciendum & docendum, vt ille quidem excolendæ, hæ autem cauẽdæ eſſent, fuit. Porrò eam quæ in oratione eius ineſt gratiam, ſcripta quæ edidit indicabunt. Morũ quoque ſingulari moderatione fuit, à faſtu & ſuperbia maximè alienus. Et ſicuti iuſtarũ laudum præconiis minimè eſt ad arrogantiá ſublatus, ita etiam cõuiciis iniuſtis haudquaquam ad indignationem commotus. Sacras literas ſub Gregorio theologo optimè addidicit. nam eius quoq; fuit archidiaconus, quum ille Conſtãtinopolitanæ præeſſet eccleſiæ. Quòd autem natura vultu eſſet venuſto, & præterea veſtitu elegãti vteretur, ex magiſtratibus quidam zelotypia erga vxorem laborãs, quũ eum illi innotuiſſe cognouiſſet, clàm ei cædem moliebatur. Et ad rem conſilium id collatum fuiſſet, niſi ea ipſa nocte Deus horrendam quidem, ſed ſalutarẽ viſionem Euagrio dormienti exhibuiſſet. Videre nanq; ſibi viſus eſt capitalis criminis cauſa ſe captũ, atq; in carcere manus pedéſque ferreis catenis vinctũ eſſe. Quum autẽ iam ad tribunal iudicis ſiſti, & pœnas dare deberet, acceſ-

Euagrius discipulus & Archidiaconus Gregorij Nazanzeni. Euagrius viſione ſibi diuinitus in ſomno oblata, inſidias necis ſibi ſtructas effugit.

C ſiſſe quendã, qui ſacrum Euãgeliorum codicem ei oſtenderit, & tam grauibus vinculis eum liberaturum promiſerit, ſi quamprimum ex vrbe diſcederet, & facturum ſe id eſſe iuriſiurandi ſacramento confirmaret: ſéque impoſita libro dextra ad eum modum iuraſſe, ſimúlq; & compedibus ſolutum eſſe, & è ſomno euigilaſſe. Ita ille diuina viſione perſuaſus, ✶ apertè ſibi ſtructum atque creatum periculum effugit. Atq; vbi in animo cõſtituiſſet, decere ſe monaſticam conſectari vitam, Conſtantinopoli Hieroſolyma venit. Inde in Aegyptum, ad viſendos, qui in Sceti philoſophabantur, monachos profectus, ad montem Nitriam, monaſticam ſibi cõſtruxit caſam: & ibi cum duobus Macariis, Aegyptio & Alexandrino, qui alios antecellebant, fuit: quorum quum æmularetur vitam, factis quoque ipſis philoſophiam monaſticã eſt conſequutus. Deinde etiam ✶ ſub Theodſij iunioris imperio, cum eo quem diximus Ammonio eſt verſat*. Prodigia autem eadem quæ præceptores eius edidit. Libri ab eo plurimi & maximè neceſſarij compoſiti ſunt, inter quos quidam Monachus, ſiue de practice & operatrice virtute inſcriptus eſt: qui-

** ἐν θεάτρῳ τινὶ ... Profectio hierosolymitana religionis ergò. Cum ipſo Gregorio nazãzeno eum Aegyptũ petiſſe, ſcribit Socra. lib. 4. cap. 23. Euagri* Macariorum diſcipulus. Idẽ Ammonij ſodalis. * Λογισμῶν. Sozo.*

dam γνωστικὸς, hoc eſt, cognitor, ſiue de eo qui cognitionem eſt conſequutus. Hic in quinquaginta capita eſt diuiſus. Scripſit etiam librũ alium, qui confutationem ſeu inuectiuam continet aduerſus tentatores dæmones. Id op* in octo diuiſit ſectiones, iuxta octo deliberationum ſeu cogitationum numerũ. Item Problemata prognoſtica ſexingẽta. Et præterea ἐν ἔπεσι, hoc eſt, verſuum duos libros reliquit: alterum ad eos qui in cœnobiis aut in ✝ communitatibus ſunt monachos: alterum autem ad eas quæ virginitatem colunt ſanctimoniales. Omnia verò ſcripta eius admiranda ſunt, & ſententiis & elocutione ad perſuadendum prorſus accommodata. Et qui ea leget, qualis is vir fuerit, cognoſcet. Peropus autem eſſe puto, breuiter quædã ex eius operibus in hiſtoriam hanc inſerere, atque in primis quæ de monachis commemorat, hiſce propemodum verbis.

D

Scripta eius.

** Λογισμῶν. Cœnobi* ſuggeſtiones vocant. † Coenobiis, conuentus hodie vocant.*

Soc. lib. 4. c. 23.

CAPVT XLIII.

E

NEceſſarium quoque eſt, vias eorũ qui nobis præierunt, monachorum ritè inquirere, & ad eas vitã noſtram cõponere. Multa enim ab eis & dicta & acta ſunt præclarè. In quibus illud quidam dixit: Aridiorem & ✶ minus inæqualem diætã charitati coniunctam, celeriter monachum ad ✝ Indolentiæ portum ducere. Idem fratrem quẽdam, qui ſubinde noctu pauore turbabatur, ſpectris liberauit, ægrotis cũ ieiunij cultu inſeruire iuſſum. Non alia enim re facilius, interrogatus reſpondit, quàm miſericordia, eiuſcemodi terrores & perturbationes extingui. Antonium iuſtum conueniens ex ſapientibus quidam, Quomodo ô pater, inquit, in monaſtica vita perdurare potes, qui cõſolatione ea quç ex libris percipitur, careas? At liber me*, ô philoſophe (Antonius reſpondit) ª natura ipſa rerum creatarum eſt. In eis, quum mihi viſum eſt, oracula Dei legere licet. Interrogauit me aliquando electionis illud vas, ſenex Aegyptius Macarius, Quid ita iniuriarum erga homines memoriam retinentes, vim animæ reminiſcendi enecaremus: aduerſus dæmones autem, quum acceptorum ab eis malorum reminiſcimur, detrimentum nullum ſentiremus? Quum autem ego, quod reſponderem non haberem, atque id diſcere vellem, rogatus ille: Propterea, inquit, quòd prior illa affectio præter naturam, poſterior autem ſecundum naturam iræ eſt. Adueni aliquando ipſo meridionali tempore ad ſanctum patrem Macarium, & quòd ſiti admodum arderem, aquam ab eo petij. Et ille: Contentus eſto, inquit, vmbra. Multi enim viatores & nauigantes hac nunc carent. Deinde quum apud eum verba de continentia & temperantia facerem: Confide, inquit, ô fili, & bono eſto animo. Ego totis annis viginti neque panem, neque aquam, neque ſomnum ad ſatietatem cepi. Panem nanque meum ad certum libræ pondus comedi, aquam ad conſtitutam menſuram bibi, & parieti acclinatus exiguam aliquam ſomni partem rapui.

F

Ex Euagrio monachorum quorundam præclarè dicta & facta.

** μὴ ἀνώμαλον. Indolentiæ portus. † ἀπαθείας. Pauorum lemuriumq; nocturnorum expulſio. Imperitorũ libri creatura Dei ſunt. ª φύσις τῶν γεγονότων. Cur humanarũ iniuriarũ memoria nobis moleſta eſt, diabolicarũ autem contumeliarum recordatio nõ itidem. Vmbra ſitim repellit. Vita Macarij continentiſſima.*

Monacho cuidã nuncius venit de patris morte, atq; ille ad nunciantẽ: Deſine, inquit, blaſpemare,

Barbthaus. Hallas. Heliodorus. † Octoginta Sozom.

Phadana locus, vbi Iacob in Rachelē incidit. Aonas. Primus hic in Syria monachus. Azizus. Gaddanas. Monachi Edesseni. Iulianus. Ephraim. Barses. Eulogius. Duo isti in monasterijs suis episcopalem obtinuere dignitatē. Itidem & Lazarus. Sup. eo. c. 23.

A vt quod Conſtantinus ſtatuiſſet atque iuſsiſſet, homines citra exceptionem omnem obſequenter facerent. Porrò Barbthæus vſque adeò a cibo ſumendo abſtinuit, vt vermes etiā ea dentibus eius prorepereut. Hallas + ſeptuaginta totis annis panem protſus non attigit. Heliodoro tāta fuit temperantia, vt noctes plutes peruigilaret, & ieiunium hebdomadibus totis continuaret. Floruit tum etiam in Phadana (quo loco Iacob Iſaaci filius ex Palæſtina veniens, vxorem ſuam virginem in matrimonium duxit, primúmque ibi reuoluto à puteo lapide gregem eius potauit) Aonas ille, quem fama eſt primum ibi apud Syros accuratum hoc philoſophiæ genus colere cœpiſſe: quemadmodum id apud Ægyptios magnus fecit Antonius. Cum eo fuere & Gaddanas, & Azizus, in eiuſdem virtutis laude concertantes. Multi verò & apud vicinam Edeſſam, & circum ea loca celebres floruere viri: inter quos clarisſimi fuere, Iulianus, atque apud Syros decantatus Ephraim, à quo multi libri eccleſiæ ſunt editi: de quibus certius in Conſtantij imperio commemoraui. Extitere præterea Barſes & Eulogius, qui ambo poſt longum monaſtici exercitij certamen Epiſcopi ſunt facti, nō in vrbe aliqua, ſed honoris gratia in
B
monaſterijs ſuis epiſcopalem conſequuti conſecrationem: ita vt rectè aliquis dignitatem eam tāquam præmium ſeu remuneratiouem pro exactisſimo philoſophandi inſtituto eos accepiſſe dicat. Sicuti & Lazarus, de quo paulo antè, poſt ſanctum Heliodorum, mentionem fecimus.

CAPVT XLI.

Monachi Cœlesyriæ.

Christianismū est ferre, non inferre iniuriam. Valentinus, & alij plures. Paulus Telmisi ortus. Monasteriū eiusdem in Iugato. Sozom. Telmisum vrbē esse dicit.

Monachi olim ferè omnes longæui.

Monachorū sanctitas plurimos ex gentilibus ad Christi ... mū perduxit.

COeleſyria autem, & quæ ſuprà eā eſt regio, ſola Antiochia excepta, ſetius quidem Chriſtianiſmū ſuſcepere, non tamen eccleſiaſticis philoſophis caruere. Qui eo fortius vt viri egregij ſe geſſerūt, quo maius in eos incolarum Græcæ ſuperſtitionis ſtudioſorum, atque illis inſidiantium, flagrauit odium: non illos quidem vindicta vtentes, ſed
C
magno animo illatas iniurias & plagas excipientes. Qualis Valentinus ille fuit, quem alij Emeſenum, alij Arethuſium genere fuiſſe tradiderunt. Et alter ei cognominis monachus, & Theodorus, qui ambo à Tittis vico præfecturæ Apameæ oriūdi fuere. Item Maroſas Mechelis ortus, Baſſus, Baſſones, & Paulus, cui patria fuit Telmiſus. Hic quū multis in locis multa monachorum cœnobia inſtituiſſet, & præclarè plures ad philoſophiam hāc conſectandam cohortatos fuiſſet, poſtmodum in regione cui nomen eſt Iugatum, inſigne & ſplendidum monachorum conſtruxit domicilium, atque ibi vitam in ſenectute multa finiuit. Monſtratur eo loco adhuc, quod omnibus notum eſt, ſepulchrum eius. Omnes verò propè quos recenſui mus monachi, longæui fuere: id quod diſpoſitione & prouidentia Dei mihi factum eſſe videtur, videlicet vt tam diuturno & exacto vitæ inſtituto incrementum religio caperet, quod non Syros tātom, ſed & Perſas atque Saracenos plurimos ad fidem noſtram pertraxit, & Græcæ ſuperſtitionis ſectatores plerique vt cultum ſuum abnegarent effecit. Ex quibus omnibus plurimi perſuaſi ſunt

Sozo. ad etatem vsq. suā & Theodosij iunioris temporū eā nullas ex hisce monachis defecisse scribit. lib. 6. cap. 34. a Apud Galatas, Cappadoces, & in Ponto multa monasteria in vrbibus & vicis. Eorundē interdum eremicola. Eustathius Basilius magnus. Leontius. Prapidius.

† Sozom habet Leo.

** Sozo. vicos. Basilias hospitalis domus. Monachi Antiocheni. † ἁγνὸν λελόγο. Theodor. lib. 4. cap. 28. Monachi solitudinum Chalcidis. Monachi Apameni, item Zeugmatis.*

** σώματι πάθεσιν ὑποκειμένῳ τὸν ἀπαθῆ ζωὴν μεταχείρισαν. Cyri, Acepsimas. Zeugmatius cæcus concionator lata multa circumiens. † Sed & christiana id inde ob eorū vitā quo monastica vita fauit est. Carnis mortificatio, & spiritus renouatio.*

Atq; ille demū verè christianus est. qui ad veteres monachatū quasi renouauit accedit. b Crementa ... chorū ... & instituta.

vt philoſophiam monaſticam ſummoperè colerent, & ad eorum quos modò diximus exemplum
D
monachorum ſodalitatibus præirent. Factis autem coniectura eſt, hoc genus philoſophiæ initio inde ſumpto, [a] ad Galatas vſque & Cappadoces, finitimóſque eis populos, item ad Euxinum Pontum, Bithyniam, & Helleſpontum perueniſſe, qui ſanè antiquitùs doctrinam Chriſtianam flagrantibus animis complectentes, permultos diuinç huius philoſophiæ habuere ſectatores. Quorum plures in communibus domicilijs per vrbes & vicos habitarunt, vel quòd nondum traditionibus & exemplis eorum qui dicti ſunt aſſueuiſſent: vel quod propter hyemis aſperitatem regiones illæ, & maximè Pontus, Cappadocia, & Galatia, natura frigidiſsimæ ſint, proindéque non facile plurimi in ſolis ibi locis degere poſſent. Veruntamen non omnino montes earum ab eiuſcemodi philoſophis vacui fuere. Tempore nanque procedente, vehementi atque ardenti rerum diuinarum ſtudio frigus etiam ceſsit. Atque in eis partibus quū multi alij præclarè vixere, quemadmodum alibi
E
à me dictum eſt: tum poſt Euſtathium & Baſilium magnum, præ cæteris celebres maximè fuere, + Leontius ille, cui deinde Ancyranus commiſſus eſt epiſcopatus: & Prapidius, qui quantumuis ſenex, admodum multas pro epiſcopo rexit * vrbes. Præfuit verò nobiliſsimæ etiam illi hoſpitali domui, cui cognomē eſt Baſilias. nā à Baſilio magno Cæſarienſi epiſcopo conſtructus xenon, quū nomen eius obtinet, tum ad tempora multa perdurat. Antiochiæ multi alij enituere monachi, in quibus ſecundum Iulianum & Aphraatem illum. Marianus fuit & Euſebius, Palladius, & Symeones, Abrahames, & alij inſuper, qui integrum atq; immortale, + id quod ad imaginem Dei conditum eſt, conſeruarunt. In monte eo pratis multis perquàm amœno, qui vrbi adiacet, Petrus Galata enituit, & cognominis huic Ægyptius. Præterea Romanus, & Seuerus, & Zeno, & Moſes, & Malchus, aliíque multi eo tempore monaſtica ibi philoſophia ſplendidi & illuſtres fuere. In ſolitudine Chalcidis, Abitus, & Marcianus, & Abrahames, & quàmplurimi alij, non facilè ſub nume
F
rum cadentes * corpore perpeſsionibus obnoxio, vitam affectionibus vacuam, excoluere. Item in Apameenſium eremo Agapetos, & Simeones, & Paulus. In Zeugmatenſium autem ſolis locis Publius & Paulus philoſophati ſunt. Item in ſolitudine vrbis Cyri, Acepſimas ille decantatiſsimus, qui in tuguriolo exiguo incluſus ſexaginta annos ſanctè ita peregit, vt neque conſpiceret, neque alloqueretur quenquam. Fuit tum quoque magnus ille Zeugmatius, qui oculis captus, non in caſam aliquam ſe abdidit, ſed loca pleraque circumiens, ſinceram fidei profeſsionem annunciauit. Quorum vitam ſingillatim omnium pulcherrimè Theodoritus Cyri epiſcopus, in Dei amantium hiſtoria conſcripſit. † Porrò omnium iſtorum commune, vt ita dicam [b], conſilium & inſtitutum erat, vt quàm maximam animæ curā gererent, eāmq; à rebus & ſtudiis huius vitæ per deſuetudinem abalienarent, & longioris vitæ ſuæ tempus in precationibus, ieiuniis, hymniſq;, & Deum decentibus laudibus cōſumerent: corpus autem deliciarúmque eius & volu-

A ptatis ſtudium negligerent, oecuon pecuniam & negotiorum occuparioóes omnino a ſe repellerét & ad vitam angelicam imitatione contenderent.

CAPVT XLII.

Ephraim Syrus. Didymus Alexandrinus, Euagrius Aegyptiacus monachus. Vterq; in doctrina hallucinatus eſt. De Euagrio monacho Ibere.

POſt Ephraim Syrum, celeberrimi in vtraq; philoſophia fuere, Didymus Alexádrinus, & Euagrius monachus Aegyptiacus. Cæterú de Didymo qui fuerit, & quæ ſcripta poſt ſe reliquerit, in oono hiſtoriç huius libro à me eſt dictú. De Euagrio autem, æquum viſum eſt hic panca dicere: quaouis ambo iſti in ſana fidei doctrina claudicarint, vtcuoqoe plurima ſcriptorum ſuorom rela in veritatis hoſtes ſint iaculati. Euagrius ex Iberibus, qui circa Euxioum Pootum colút, geous doxit: vir ſapiens & clarus ad modum, inueniendo ſubtilis & iogeoioſus, & io eloqueodo quod inueoiſſet grauis & acer. Perſacile etiam, quænã ✶ cogitationes vel ad virtutem, vel ad vitia ſpectarent, diiudicauit: nec minus idooeus ad ſubiicieo-
B dum & doceodum, vt ille quidem excolendæ, hæ autem cauédæ eſſeot, fuit. Porrò eam quæ in oratiooe eius ioeſt gratiam, ſcripta quæ edidit indicabunt. Morú quoque ſiogulari moderatione fuit, à ſaſtu & ſuperbia maximè alienus. Et ſicoti iuſtarú laudum præconiis mioimè eſt ad arrogaotiá ſublatus, ita etiam côuiciis iniuſtis haudquaquam ad indignatiooem commotus. Sacras literas ſub Gregorio theologo optimè addidicit. nam eius quoq; fuit archidiaconus, quum ille Cooſtãtinopolitanæ præeſſet eccleſiæ. Quòd autem natura vultu eſſet venuſto, & præterea veſtitu elegáti vteretur, ex magiſtratibus quidam zelotypia erga vxorem laborás, quũ eum illi ionotuiſſe cognouiſſet, clàm ei cædem moliebatur. Et ad rem cooſilium id collatum fuiſſet, niſi ea ipſa nocte Deus horrendam quidem, ſed ſalutaré viſionem Euagrio dormienti exhibuiſſet. Videre oanq; ſibi viſus eſt capitalis criminis cauſa ſe captú, atq; in carcere manus pedéſque ferreis catenis vinctú eſſe. Quum auté iam ad tribunal iudicis ſiſti, & pœnas dare deberet, acceſ-
C ſiſſe quendá, qui ſacrum Euágeliorum codicem ei oſtenderit, & tam grauibus vinculis eum liberaturum promiſerit, ſi quamprimom ex vrbe diſcederet, & facturum ſe id eſſe iuriſiurandi ſacramento cooſirmaret: ſéque impoſita libro dextra ad eum modum iuraſſe, ſimúlq; & compedibus ſolutum eſſe, & è ſomoo euigilaſſe. Ita ille diuioa viſione perſuaſus, ✶ apertè ſibi ſtructum atque creatum periculum effugit. Atq; vbi in animo côſtituiſſet, decere ſe monaſticam conſectari vitam, Conſtaotinopoli Hieroſolyma venit. Inde io Aegyptum, ad viſeodos, qui in Sceti philoſophabantur, monachos profectus, ad mootem Nitriam, monaſticam ſibi côſtroxit caſam: & ibi cum duobus Macariis, Aegyptio & Alexaodrino, qui alios antecellebant, fuit: quorum quum æmularetur vitam, factis quoque ipſis philoſophiam mooaſticá eſt conſequutus. Deiode etiam ✶ ſub Theodſij ioioris imperio, cum eo quem diximus Ammonio eſt verſat[*]. Prodigia autem eadem quæ præceptores eius edidit. Libri ab eo plurimi & maximè oeceſſarij compoſiti ſunt, ioter quos quidam Monachus, ſiue de practice & operatrice virtute inſcriptus eſt: qui-

Euagrius diſcipulus & Archidiaconus Gregorij Nazanzeni. Euagrius viſione ſibi diuinitus in ſomno oblata, iſidias necē ſibi ſtructas effugit.

[*] Profectus hic voſolymitana relegione ergò. Cum ipſo Gregorio Nazanzeno eum Aegyptũ petiiſſe, ſcribit Socra lib. 4. cap. 33. Euagr.[*] Macariorum diſcipulus. Idē Ammonij ſodalis.

dam γνωστικός, hoc eſt, cognitor, ſiue de eo qui cognitionem eſt conſequutus. Hic in quinquaginta ca- D pita eſt diuiſus. Scripſit etiam librú alium, qui confutariooem ſeu inoectiuam cootioet aduerſus tentatores dæmooes. Id op[*] in octo diuiſit ſectiones, iuxta octo deliberationum ſeu cogitationum oumerú. Item Problemata prognoſtica ſexiogéta. Et præterea στιχηρά, hoc eſt, verſuum duos libros reliquit: alterum ad eos qui io cœoobiis aut in ✝ coenobitibus ſunt monachos: alterum aotem ad eas quæ virgioitatem coluot ſanctimoniales. Omoia verò ſcripta eius admiranda ſunt, & ſententiis & elocutione ad perſuadeodum prorſus accommodata. Et qui ea leget, qualis is vir fuerit, cogooſcet. Peropus autem eſſe puto, breuiter quædá ex eius operibus io hiſtoriam hanc inſerere, atqoe in primis quæ de monachis commemorat, hiſce propemodum verbis.

Scripta eius.

[*] Λογισμῶν. Gēnadi[*] ſuggeſtiones vocat. ✝ Cœnobiis, cœnobiis hodie vocant.

Soc. m. c. 23.

CAPVT XLIII.

E

NEceſſarium quoque eſt, vias eorú qui nobis præierunt, mooachorum ritè ioquirere, & ad eas vitá noſtram côponere. Multa enim ab eis & dicta & acta ſunt præclarè. Io quibus illud qoidam dixit: Aridiorem & ✶ minus inæqualem diætá charitati cooiunctam, celeriter monachum ad ✝ Iodoleotiæ portum ducere. Idem fratrem qoédam, qui ſubinde noctu pauore turbabatur, ſpectris liberauit, ægrotis cú ieiunij cultu ioſeruire iuſſum. Noo alia eoim re facilius, ioterrogatus reſpondit, quàm miſericordia, eiuſcemodi terrores & perturbationes extingui. Antooium Iuſtum conueniens ex ſapientibus quidam, Quomodo ô pater, ioquit, in mooaſtica vita perdurare potes, qui côſolatione ea quç ex libris percipitur, careas? At liber me[*], ô philoſophe (Antooius reſpoodit) [a] oatura ipſa rerum creatarum eſt. In eis, quum mihi viſum eſt, oracula Dei legere licet. Interrogauit me aliquaodo electioois illud vas, ſenex Aegyptius Ma- F carius, Quid ita ioiuriarum erga homines memoriam retinentes, vim animæ remioiſceodi enecaremus: aduerſus dæmones autem, quum acceptorum ab eis malorum reminiſcimur, detrimentum nullum ſentiremus? Qoum autem ego, quod reſpooderem ooo haberem, atque id diſcere vellem, rogatus ille: Propterea, inquit, qoòd prior illa affectio præter naturam, poſterior autem ſecundom naturam iræ eſt. Adueni aliquando ipſo meridiooali tempore ad ſanctum patrem Macarium, & quòd ſiti admodum arderem, aquam ab eo petij. Et ille: Cooteotus eſto, ioquit, vmbra. Multi eoim viatores & oauigantes hac nunc careoc. Deinde quum apud eum verba de contioentia & temperantia facerem: Confide, inqoit, ô fili, & booo eſto aoimo. Ego totis annis viginti oeque panem, oeque aquam, neque ſomoum ad ſatietatem cepi. Panem nanque menſura ad certum libræ pondus comedi, aquam ad cooſtitutam meoſuram bibi, & parieti acclinatus exiguam aliquam ſomoi partem rapui.

Monacho cuidá ouocius venit de patris morte, atq; ille ad nunciantẽ: Deſine, inquit, blaſpemare,

Ex Euagrio monachorum quorundam præclare dicta & facta

[*] μετ' ἀγάπης. [a] Iracundiæ portus. ✝ ἀπαθείας. Pauorum lemurumq; nocturnorum expulſio. Imperitorum libri creata Dei ſunt.

[a] φύσις τῶν γεγονότων. Cur humanarū iniuriarum memoria nobis moleſta eſt, diabolicarum autem contumeliarum recordatio ab noxia. Vmbra ſitim repellit. Vita Macarij continentiſſima.

Deo acceptũ fuit. Sozom. lib. 6. cap. 35. ...

A tebus noſtris conſulere eſt dignatus, ſed & alterios maximi beneficij + procurator atque conciliator eſſe viſus eſt. Pertracta namque Gotthorum geote in Thraciam, autorem etiam turbæ & confuſionis ad Boſporum adduxit, atque in apertam eum tradidit peroiciem, qui aductſus ſolum Deũ atque illius miniſtros bellum gerere nooctat: caitioſum dico valentem. Id quomodo ſit factũ, vbi prius voum eius oefarium ſcelus expoſuero, dicam, & ad finẽ eius progrediar. Ac de eis qui iuxta eccleſiæ ſanctiones philoſophati ſunt, hæc pro eo atque potui, dixi.

CAPVT XLV.

Nobiliſſimi quique ex Gentilibus, & Philoſophi plurimi à Valente ſublati, quòd de ſucceſſore eius per oracula & tripodem nouũ inquiſiuiſſet.

a Oraculum id primas literas nõ ſine Theod. ſucceſſoris nomen deſignauit.

; Fuit literarum ordo ...Ordinauit autem eas mendacij & cadis autor Satanas.

b Conſultatores oraculi Theodorum quendã aliquem Comitatenſem ſignificari exiſtimarunt.

c Supplicio afficiuntur vnà cũ Theodoro, conſultores ipſi. Inter eos plerique fuerunt philoſophi.

** ...*

d Philoſophi omnes eo nomine poſtmodum à Valente accepti.

e Habitus philoſophici à multis propter periculũ reiectus. Idẽ tyrannode ſua ſpoliauit Valẽs, quod in ſanctos ideo ſunt Herodes.

b Expoſitur ſimul & confutatum iſto rũ & ipſius ...

Vi verò Græcam ſuperſtitionem ſequebãtur, & qui natalibus prçclari erant, ferè talem ob cauſam interiere. Qui inter eos excellebant, quòd tanta incrementa capere eccleſias noſtras & Chriſtia B nimium viderent, eàmque rem iodignabuodi ægrè ferrent, conſilium cepere, oraculis atque aliis quibuſdam incaotationibus, quis in Romano imperio Valenti ſucceſſurus eſſet, cognoſcendi. Et tripode è lauro facto, verbiſque & euocationib. quibuſdam, vt fieri in talib. mos eſt, peractis, quod volebant effecere:[a] vt ſcilicet literarũ, machinis quibuidam tripodis & oraculi eas ordinãtibus, + collectiooe, Imperatoris nomen appareret. Et quum hiantes ad Theodorum reſpectarent, qui in Imperiali aula ſtipendia faciebat, ſuperſtitione quidem Græcum, doctrina autem & philoſophia probè eruditum, quoniam literarum compoſitio ordine ſuo vſque ad D pertigerat, & Valentis in imperio ſucceſſorem indicarat,[b] oraculum philoſophos ita io fraudem & impoſturam adduxit, vt quamprimum Theodorum imperaturum eſſe opinarentur. Ea res vbi ad Valentem eſt delata, periode atque vitæ eius inſidiæ ſtructæ eſſent, non moderatè eam ferens, palàm impatiẽtiam præ ſe tulit. Itaque indignatus, & Theodorum & tripodis illius artifices cepit:[c] atque hos quidem ſupplicio ignis C iohumaniſsimè affecit, Theodorum autem capite mulctauit. Itidem verò per omoem Imperij eius ditiooem in philoſophos eſt animaduerſum. Nec in eos taotum, verùm etiam qui veſtitu eorum vterentur. Cuius periculi metu etiam ſi quis alij ſtudio vacaret, ✱ fimbriato pallio oon vtebatur, ne in ſuſpicionem, operam eum nauare ſacrificiis & oraculis, veniret. Ego quidem vtroſque ſtulticiæ coodemnarim, tum imperatorem ipſum, qui eò iræ & iohumaoitatis proceſſerit: tũ philoſophos, qui per audacem temeritatem atque cupiditatem rem philoſophia minimè dignam aggreſsi ſiot. Ille enim ſtoliditate plenus, quum ſe ſucceſſorem ſublaturum eſſe eyiſtimaret, neque ioquirentibus, neque ei de quo oraculum editum erat parcẽdum duxit.[b] Hi autem perinde atque io eis ſitum eſſet, vt Imperatorem vel es autorarent, vel crearent, ad tantam ſunt dementiam producti. At valens, oemioi prorſus eorum qui Theodoro cognomines,

Imperatoris ſtultitia.

c Quicunque præclari vero nomen habe rent, quod initium ſumeret à ſyllabis Theo. contrucidati à Valente ſũt. Theodoſiolum Eutropius hunc patrem fuiſſe Theodoſij principis ſcribit.

d Expoſtulatio cũ mathematicis, ſeu potiꝰ maleficus philoſophis.

e Chaldæorũ & mathematicorum prædictiones veteribus quoque Romanorũ gentilium legibus damnata. Quas philoſophi iſti violarunt.

† Socrates philoſophus mori, quàm patrias leges violare maluit.

f Themiſtius philoſophus ſæuitiam furentis Valentis oratione leniit. Sozo. eodem cap. 36. Summa eius orationis.

D per eandem aut ſimilem etiam quæ à literis Theo initium ſumeret, appellatiooem, & aliquatenus tũ celebres eſſent, pepercit. Itaque,[c] Theodoti, Theognoſti, Theodoſij, & Theoduli necati ſunt: in quibus etiam + Theodoſiolus quidã fuit, vir magna militiæ gloria, ex Hiſpaoia, vbi claro loco oatus fuerat, genus trahens. Multi etiam metu territi, vetera ſua oomina à parentibus ipſis impoſita abnegaruot, eàque aliis temporum periculoſa difficultate adducti commutaruot.[d] Mihi verò cum philoſophis iſtis ita expoſtulare libet. Quòd ſi, ò viri, boni, ex aſtrorum curſu talia colligitis, expectare vos quod futurum erat, oportebat. Sin ex conſilio diuino iſta peodent, quid curioſitate iſta & ioani opera veſtra opus erat? Fieri enim non poteſt, vt præcognitiooe & ſtudio humano, id quod Deo placitum ſtatutúmque eſt, inueſtigetur. Atque vt vobis id facere licuiſſe donemus, oon ſcitum ſanè fuit, homines vos quanuis ſapientia omnibus prçſtantes, melius quidquam Deo ipſo ſtatuere.[e] Si verò temerè ita futurarum rerum cognoſcendarũ cupiditate, vos præter rationem, in apertum diſcri E men, legibus, quæ iamdudum à Romaois, quum Græcam ſuperſtitionem ſequi, & diis ſacrificare librum erat, ſunt latæ, contumaciter violatis, cooiciſtis: admiſiſſe vos, quod veoia prorſus dignum non ſit, facinus ignoraſtis. Atque equidem idẽ voa tum ſentire oportuit, quod + Socrates veſter ſenſit: qui iniquo iudicio circumueotus, aconito epoto moriturus, quũ iocolumis eſſe, & è carcere profugere poſſet, reuerentia legum, ſub quibus educatus fuerat, id ooo fecit. Sed quiſque hac de re, vt ſibi viſum eſt, & ſentiat, & loquatur. Valens ſanè Aotiochiæ ad Orontem degeos, eos qui aliter quá ipſi videretur, de Deo ſentirent, affligere, & modis omoibꝰ perſequi & eiicere pergebat: donec[f] Themiſtius philoſophus eam quam ad illum orationẽ ſcripſerat, recitauit: qua vt indigoationẽ & tumultuationem eam temperaret, effecit. Cohortatus enim eum eſt, ne admiraretur taoquam io re noua, quòd aliqua eſſet io eccleſiaſticis dogmatibus diſſeoſio: eàque minor loogè, quàm apud Græcæ ſuperſtitionis cultores. Apud illos enim ſupra treceotas eſſe opiniooes: io quarum tanto numero, F plurimas etiam diſſenſiooes eſſe cootiogat. Et fortaſſe gratum id eſſe Deo dixit, quod ooo facile eſſet ad cugoitionem eius venire, proindéque variã omnes de eo conciperent opinionem: vt eo magis illum quiſque vereatur, quo minus cogoitionem eius, quæ iocompreheoſibilis eſt, percipiat: ſecum ipſe conſiderans, qualem & quantum eum eſſe oporteat, cuius tenoem ſaltem ac mediocrem noticiam ſit aſſequutus. Quapropter eius philoſophi oratione adductus, quum ſe ad moderationẽ dediſſet, non vſque adeò vt antea ſuccenſebat, nec ſuppliciis & cruciatibus ſæuiebat. Neque tamen omnino à cœpto deſtitit, ſed pro pœnis capitalibus exilium epiſcopis & ſacerdotibus impooebat: quoaduſque graues de republica curæ, quo minus rebus eiuſmodi vacare poſſet, effecere.

CAPVT XLVI.

b At ſi certa immutabiliáque eſſent, quæ ſemel ex aſtrorum curſu collecta cenſuiſſent, ſtatuere eos conueniebat: Quicunque tandem is eſſet, qui ſidera ſucceſſionem deſtinaſſent, eum ſuperſtitem fore. Sozo. lib. 6. cap. 35.

⋆ Theodoret. habet Iſmaelitarum, li. 4. cap. 23.
a Mauia Saracenorũ, ſeu potius Iſmaelitarum regina, bellum ſtrenue cõtra Romanos gerit.
Bellum id Romanis graue fuit.
⋆ ἀπόμαχος.
Romani in fugã verſi.

A QVum namque ⋆Saracenorum princeps diem ſuum obiiſſet, & pax cum Romanis aliquando inita, ſoluta eſſet:[a] Mauia illius coniunx, res eius gentis adminiſtrans, Phœniciam, & Palæſtinam, & oram ad Aegyptum vergentem, quæ Nilum aduerſo flumine nauigantibus, regione quæ Arabica dicitur, ad ſiniſtrã eſt, inuaſit atque vaſtauit. Bellum id quamuis à fœmina illatum, haudquaquam facile fuit. Nam eam cũ Romanis maximam, & haud ſcio an aliàs maiore fortitudine, pugnam commiſiſſe dicunt. Res ſanè ad eum metum peruenit, vt copiarum militarium dux in Phœnicia, Orientalis exercitus ducẽ ad auxilium ſibi ferendum euocarit. Atque ille vocationem talem, hoſtium ſcilicet contemptu, riſit: & rem ita inſtituit, vt qui eum vocauerat ⋆ in acie non eſſet, ſed a pugna ſegregatus, ſpectator tãtum eius eſſet. Verùm prælio commiſſo, & Mauia ſtrenuè reſiſtente, Orientis dux cum ſuis in fugam verſus, vix tandem à Palæſtinis & Phœnicibus militi- B bus ſeruatus eſt. Locum enim præfectus vbi illum ſubinde ſe conuertentem fugere vidit, ſtultum eſſe putauit, extra pugnam ita conſiſtere, vti ei mandatum fuerat. Proinde ſignis illatis, cominus cum Arabibus eſt cõgreſſus. Ita factum, vt ille tempus fugiendi in locum tutum haberet: ipſe verò ſenſim ſe recipiens, atque etiam terga vertens, tela emitteret, & hoſtes ingruentes iaculis ſummoueret. Quæ res à multis diu eſt memorata, ab ipſis etiam Saracenis carminibus celebrata. Et quia bellũ hoc magnum & graue Romanis imminebat, legatos ad Mauiam de pace mittendos eſſe viſum eſt. Atilla primùm pacis conditiones cum Romanis ſuperbè reiecit. Vbi verò doctrina ſacrorũ noſtrorum eſt initiata, pacem ita recepit, ſi Moſes, qui tum in vicina ſolitudine philoſophicè degebat, epiſcopus ditionis ſuæ populorum conſecraretur: vir virtute, & vitæ ſanctioris ſeueritate, prodigiiſq; & ſignis multis illuſtris. Quod vbi ita fieri debere Imperator eis ſignificauit, quibus ea imperij pars curanda commiſſa fuerat, Moſes aſſumptus, & ad Lucium qui eo tempore Alexandrinæ eccleſię epi- C ſcopatum adminiſtrabat, vt ab eo conſecraretur, adductus eſt. Ibi ille ad eũ palam & liberè in præſentia omnium: Abſtine te, inquit, indignus enim ſum, qui nomen & honorem epiſcopi obtineam. At ſi nutu ſuo me ea dignitate dignatur Deus, teſtem illum facio, nunquam te mihi manus impoſiturum eſſe, quas cruore & tabe ſanctorum virorũ conſpurcaſti. Lucius, non rectè illum facere, dixit, qui prius fidem eius, quàm cognouiſſet, reiiceret. Quod ſi calumnia alicuius delatoris adductus ea verba ille protuliſſet, iudicem eum eſſe voluit, & vt res ſuas audiret, hortatus eſt. Moſes autem: Atqui fidem tuam, ait, liquidò ſatis oſtendit epiſcoporum & presbyterorum exilium, & illi præterea qui in metallis acerbiſſimam degunt vitam. An tu verò illas Chriſti ⋆ notas eſſe putas, quę à Chriſto & ab hominibus rectè de deo ſentientibus prorſus ſunt alieniſſimæ? Atque ad hæc verba iuramẽtum adiecit, nunquam ſe Lucio caput ſubiectutũ eſſe. Quam ob cauſam Romani duces, Lucio reiecto,[b] Moſen ad epiſcopos, qui in exilio agebant, ducere. A quibus ille[c] epiſcopali vnctiõe accepta, ad Saracenos tranſiit: & pacificatione rebus inter eos & Romanos compoſitis, piè ſancteque epi- D ſcopatum adminiſtrauit: & quum paucos ibi Chriſtianos reperiſſet, omnes propè ad religionem noſtram pertraxit. † Mauia autem deinceps pacem cum Romanis habuit, adeò vt filiam ſuam Victori duci in matrimonium collocarit. Hęc hactenus.

Mauia pacẽ cum Romanis ea pacificitur, vt ubo ſui monachus populis ſuis epiſcopus detur.
Moſes nõ ſuſtinet à Lucio Alexandrino epiſcopo Ariano, epiſcopus ordinari.
γνωρίσματα
b Moſes ab epiſcopis Catholicis exulibus Saracenorum epiſcopus conſecratur.
A Moſe Saraceni ad Chriſtum conuerſi.
c Vnctio epiſcopalis.

† *Mauia filiam ſuam Victori Romano duci nuptui collocat.*

CAPVT XLVII.

Iſmaelitæ ſi Saraceni nominant.

POrrò Saracenorum gẽs primùm cognomine ab Iſmaele accepto, qui Abrahæ filius fuit, Iſmaelitæ ab antiquis, de primi eorum parentis appellatione, vocati ſunt. Vt autem maculam illegitimi ortus, & ſeruitutis notam (ſerua enim fuit mater illius Agar) à ſe amolirentur, Saracenos ſeipſos nominarunt, perinde atque à Sara Abrahæ coniuge ſtirpem ducerent. Cæterum ſeriem generis inde trahentes, eodem cum Iudæis viuendi more vtun- E tur. Nam circumciſionẽ ita vt illi colunt, & à ſuillis carnibus abſtinent, multaque præterea illorum inſtituta ſeruant. Quod ſi non ex omni parte iuxta illorum ritus viuunt, aut tempori id adſcribendum eſt, aut finitimorum populorũ, qui ſe eis immiſcuere, confuſioni. Moſes etenim, qui lõgo pòſt tempore extitit, profugis tantum ex Aegypto Iudæis leges dedit. At gentes iſtis vicinæ, idolorũ addictæ ſuperſtitioni, patrios eorum mores ab Iſmaele acceptos, quibus antiquitùs Hebręi vſi ſunt ante Moſæ legum promulgationem, non ſcripto iure, ſed recepta tantum conſuetudine viuentes, corrupere: eundemque eis quem ipſæ haberent, religionis cultum tradidere. Proinde factum, vt illi pariter cum vicinis populis, dæmones & nominarẽt & colerent: atque eiuſmodi deprauata religione, apertè patriarum legum præ ſe ferrent deprauationem & tranſgreſsionem. Atque vti fieri ſolet, tempus longum ritus quoſdam obliuione ſuppreſſit: quoſdam autem vt colerentur, reliquos fecit. Deinde verò quum quidam ex eis cum Iudæis cõmercium haberent, ab illis vnde orti eſſent didi- F cere, & ſe rurſum cognationi ſuæ adiunxere, Hebræorum moribus & legibus denuò vtentes. Atque ex eo tẽpore etiamnum omnes ferè Iudaico ritu viuunt. Verùm non ita diu ante Valentis imperium, Chriſtianorum quoque ſacris ſunt operati, vbi diuinæ gratiæ participes facti ſunt, finitimis epiſcopis & monachis eos ad id ducentibus, qui in propinquis ſolitudinibus ſanctè viuentes, morum integritate, factiſque admirandis egregiã obtinebant famam. Quo tempore tribum quandam apud eos omnem ad Chriſti religione tranſiiſſe ferunt, quum Zacomus eius ⋆ tribunus baptiſmi gratiam ſuſcepiſſet, per cauſam & occaſionem eiuſmodi. Carebat is liberis, ætate iam ſeneſcẽs. & quum monachum quendam magna gloria virum adiiſſet, quum alia pleraque ei per colloquium expoſuit, tum erumnam quoque eam & caſum deplorauit. † Supra modum enim apud Saracenos magni penditur liberorum procreatio: nec apud eos modò, ſed etiã, vt arbitror, apud barbaros omnes. Ille bono animo eum eſſe, precatione facta, & reuerti domum iuſſit, fore pollicitus, vt breui

Iſmaelitæ ex parte quoſdam Iudæorum colunt. Iſmaelita à finitimis populis idololatriam per contagionẽ accepere.
Denuò ſe illi ad Iudæorũ religionem reduxere.
Paulo ante Valentis imperium quidam ex Saracenis Chriſtiani facti.
Apud Saracenos tribus quædam tota cum tribuno ſuo Zacomo Chriſtianiſmum ſuſcepit.
⋆ φύλαρχος.
Occaſio eius mutationis.
† περὶ παιδοποιΐας ſeu ſoboles caſſa, ob…

Declaratur ad Saracenorum Turcarum polygamia. Vtrob' ſancti monachi Zacomus liberis prorſus carens, pater factus. Sozom. lib. cap. 37.

A pater fieret, ſi modò in Chriſtum ſibi credendum eſſe ſtatueret. Poſtquam autem dictum id euentus comprobauit, & filius progenitus, precationem illam veram fuiſſe confirmauit: & ipſe Zacomus religione noſtra eſt initiatus, & tribum eam omnem cui præfuit ad eandem gratiam adduxit. Ab eo tempore tribum iſtam admodum floruiſſe, magnáque & numero & amplitudine incrementa cepiſſe, atque Saracenis & Perſis formidabilem fuiſſe dicunt. Verùm de Iſmaelitis, ſiue Saracenis, vti poſtea Chriſtianiſmum ſuſceperint, & de primo eorum epiſcopo, quæ comperta mihi ſunt, ſic habent.

CAPVT XLVIII.

VErum enim verò non hæc ſtatum, ſed & alia longè deterior & exitioſior res Valentis impetum cohibuit. ★ Gotthi namque, qui primùm vltra Iſtrum domicilia habuere, & aliis ibi barbaris imperauere, ab Hunnis inde expulſi, Romanorum B fines tranſierunt. Sunt autem Hunni iſti, quos veteres † Nebros appellarunt, [a] Riphæorum montium accolas: vnde Tanais fluuius ortum trahens, vndas ſuas in Mæotidem paludem prouoluit. Hęc gens antehac ignota fuit Thracibus, qui Iſtrum accolunt, atque ipſis etiam Gotthis. Quamuis enim finitimi ſibi inuicem eſſent, alteri tamen alteros ignorarunt. Maximus namque lacus eos diuidens, effecit, vt gens quæque, quam ipſa coleret terram, continentis finem eſſe, & vlteriora loca immenſis maris vndis teneri crederet. Quum autem hos aliquando ab œſtro ictus lacum traieciſſet, & in vlteriorem ripam perueniſſet, eúmq; paſtor inſequẽs aquarum terminum vidiſſet, rem eam popularibus ſuis indicauit. Alia quoque fama fert, non bouem, ſed ceruum potius, vadoſum hunc tramitẽ, ſummis aquis tectum, indicaſſe, quum retia venantium Hunnorum effugiſſet, qui tum feram perſequentes, vltra lacum peruenere, regionémq; eam inſpexere: in qua & cœlum eſſet temperatum, & C terra ad agriculturam facilis: cámque admirati, tũ quidem ad ſedes ſuas rediere, & duci ſuo ea quę vidiſſent, renunciauere. Poſtea verò cum paucis bello Gotthis illato, amplius regionem eam explorarunt: deinde etiam breui cum vniuerſis copiis eò tranſgreſsi, & bello illos vicêre, & terram occupa-

Hunni Riphæorũ montium accolæ.

Occaſio per quam Hunni Gotthos agro ſuo ad Iſtrum exegerunt. Sozo. lib. 6. cap. 37.

nere. Illi autem ſedibus ſuis pulſi, Iſtro tranſmiſſo, D ad Romani imperij terminos conſedere: & ad Imperatorem Oratores, qui ſe belli ſocios perpetuò Romanorum fore, iureiurando confirmarent, miſere. Petebant autem illi, vt eis quo viſum eſſet loco, domicilia habere permitteretur. Legationis eius princeps fuit Vlphilas, eorum qui inter illos Chriſtiani erant epiſcopus. Re ex ſentẽtia eorum confecta, Thraciam colere iuſsi ſunt. Et aliquãdiu ſimul & inter ſeipſos, & erga Romanos quieti pacatique fuere. + Deinde verò per ſeditionem inter ſe diſsidentes, in duas diſceſſere factiones: quarum alterius ★ Athanaricus dux fuit, altera Fri ★ digernis auſpicia ſequuta eſt. Et pugna inter ſe cõmiſſa acri, Fridigernes victus, auxiliares a Romanis copias per legationem petiit. Imperator auxilium ei ferre, quæ tum ibi erant, copias iuſsit. Quibus fretus Fridigernes, prælio rurſus cum aduerſariis contẽdit, eoſque victor profligauit. Vt autem is gratiam Valenti referret, & pignore aliquo, ſe illi modis omnibus ſincerè fidum & amicũ fore confirmaret, eãdem cum Imperatore de Deo opinionem ſuſcipere, atque in eandem ſententiam, qui E ſub eo eſſent barbaros adducere ſtatuit. Id quod ſtatim, ſicuti volebat, confecit. Nam cum exercitu ſuo vniuerſo ad Arianiſmum tranſit. Atque hanc opinor cauſam fuiſſe, cur gens ea omnis Arij fidẽ ſit ſequuta: eandem ab initio, quam Valẽs, opinionem profeſſa. Non hanc verò ſolam: ſed Vlphilas quoque acceſsit, qui apud eos epiſcopatum geſsit. Nam is primùm cum eccleſia catholica, nihil ab ea diſsidens, communicauit. Et quum in ſynodo Conſtantinopolitana ſub Conſtantio, nulla dum conuentione intercedente, cum Eudoxio & Acacio eſſet, nihilominus in communione cum epiſcopis Nicęnam fidem propugnantibus permanſit: poſtea verò Conſtantinopoli verſanti, quum Ariani de dogmate ſuo diſſererent, & legationem ſe ei ex ſententia apud Imperatorem confecturos eſſe, ſi idem cum ipſis ſentire in animum induceret, pollicerentur, vtilitate ea illectus, aut etiam fortaſſe, quòd melius eſſe, ſi ita de Deo opinaretur, cenſeret, cum Arianis communicauit, & gentem vniuerſam ab eccleſia vniuerſali abduxit. Gotthi namque, quod ipſo autore at- F que duce ad veriorem pietatem ſe contuliſſent, & illius beneficio humaniore manſuetioréque viuendi inſtituto vterentur, facile admodum ei parebant, & quócunque ille duceret, ſequebantur: nihil mali eſſe, ex animo perſuaſum habẽtes, quicquid ille vel diceret, vel faceret: omnibúſque id adeò æmulari volentibus, in commodum prorſus atque vtilitatem ceſſurum eſſe arbitrantes. Quinetiam ingens ille perſæpe virtutis ſuæ ediderat ſpecimen, multis fortiter pro Chriſtiana doctrina prius toleratis periculis, quàm gens ea, quę tota ex

Gotthi Valente permittente in Thracia conſidũt. Vlphilas eorũ epiſcopus.

Vlphilas quoque, vt Gotthi Ariani fierent, plurimùm attulit momenti: qui & ipſe vtilitate temporali adductus, hæreſim Arij catholica reiecta fide eſt cõplexus.

Chriſtiana religio homines etiam feros ad humanitatẽ excolit.

Magna Vlphilæ authoritas apud Gotthos.

a Sigiſmundus ab Herberſtain Baro Auſtriacus, perpetuus Cæſarum ſui temporis orator, fontem Tanais in lataſsima infinitáque in Moſcouia planicie vidit. Proindéque cum multis eruditis viris, de montibus Hyperboreis ſeu Riphæis addubitat.

• Gotthi ab Hunnis ſedibus ſuis pulſi, Iſtro tranſito, ad Romani Imperij fines peruenerunt. Filimer Gotthorum rex, ex Scanzia, ſiue Scandinauia ſeptentrionali inſula cum exercitu progreſſus, in Scytharum Getarumque terras, mulieres ſagas inter ſuos repertas, Aliorunas vernaculo ſermone vocatas, ex caſtris ſuis proſcriptas, in Solis Scytharum locis habitare coegit. ab iis earum concubitu homines ſyluestres, quos nonnulli Faunos Ficarios vocant (Faunos aut immortales animas non habere, aut humano ſemine natos eſſe, Auguſtinus ſcribit) Hunnos gentem ferociſsimam procrearunt. Quę ſupra Mæotidem paludem primùm exilis, tetra & inhumana, ſedes habuit. Paulus Diaconus, & Iornandes.

† Al. Neuros & Neuritas dicunt. Nebros ſeu Neuros Plin. apud Boryſthenem ponit, lib. 4. cap. 12.

• Nam Athanaricus, ſiue Alaricus, rex Gotthorũ, Chriſtianos in gente ſua crudeliſsimè perſequutus fuerat, & ſedibus ſuis in Romanam ditionem expulerat. Paulus Diaconus. Oroſ. Factum hoc Valentiniano III. & Valente III. Coſs. Quo tempore etiam Hiſpania regnum ab Athanarico initium ſumpſiſſe fertur. Mich. Ritius, lib. 1. de regibus Hiſpan.

† Bellum inteſtinum inter Athanaricum & Fridigernem Gotthos, in Thracia. Fridigernes ex victo, Valentis ope victor, cum ſuis Arianam complectitur fidem.

A græca ſuperſtitione pendebat, ad Chriſtianiſmum eſt conuerſa. Primus etiam ipſis literas inuenit, & ſacras ſcripturas eis tranſlatas propoſuit. Atque equidem, quamobrem barbari plerique omnes Iſtrum accolentes, Arij dogma ſequerentur, cauſa & occaſio hæc fuit. Sed enim temporibus eis ingẽs multitudo eorum qui Fridigernis animi inclinatione ſequebantur partes, propter Chriſti nomen ab Athanaricho cæſa eſt. Quod namque Vlphilas eis etiam qui illi ſubditi erant, Chriſtianam fidem ſuſcipere perſuaderet, valde id moleſtè ferẽs, perinde atque patrij ritus abolerentur, ſuppliciis in eos plurimum eſt graſſatus. Et quoſdam quidem accuſatos, quòd publicè Chriſtianiſmum dogma cum magna libertate defenderẽt, inter quos vnus etiam erat admirãdus ille Nicetas: alios autem ne appellatos quidem, occidit. Dicitur enim ſculptũ quoddam ſimulacrum in curru collocaſſe, atque id per tabernacula eorum qui Chriſtum profitentur, ducere, eíque ſimul & ſacrificare, & adorationis venerentiam exhibere: qui verò id facere

Literarum Gothicarũ inuentor Vlphilas.

Athanarichus Christianos inter populares suos crudelissimè persequitur. Nicetas martyr Gothus.

B noluiſſent, eos vnà cum tabernaculis comburere iuſsiſſe. Imò hoc etiam longè peius & mirabilius aliud factum eſſe legi. Multi ſiquidem eorũ vi, qui eis, vt ſacrificarent, crudeliter inſtabant, coacti, nõ viri modò, ſed & mulieres, quarum aliæ recens natos fœtus ab vberib. dependentes circumferebãt, aliæ infantes & pueros qui aliquantulum gradiri & veluti pedibus terram metiri poſſent, trahebãt, in eccleſiæ tabernaculum confugerunt. Eos verò Græci idololatræ ibi templo incenſo in cinerem redegerunt. Non multum intercesſit temporis, quum diſsidentes inter ſe Gothorum factiones, in gratiam & concordiam rediere: atque ingenti cõfidentia & immenſa demẽtia ſublati, Thraces malè acceperunt: oppidáque & vicos percurrẽtes, crudeliſsimè vaſtarunt.[a] Quod vbi Valens Antiochię adhuc degens cognouit, tum demum † experientia magiſtra erroris ſui perniciem perdidicit. Gentem namq; quæ ſemper in armis, & ad prælia inſtructa eſſet, & ſibi & imperio commodos, atque etiam ad hoſtes perterrendos idoneos fore, ratus fuerat. Atque hac periculoſa opinione concepta,

Multi Christiani ab Athanaricho vnà cum ecclesia miserè [illegible] combusti. Gothi concordia inter se concordia Thraciam vastant. † [illegible]

Stultorum magister, euentus. Liu.

C militares copias ſuas paruifecit:[b] & pro eo quòd ſtipendium illis dare, & delectu habendo militari ſacramento obſtringere ciues ſuos debuiſſet, pecuniam & tributum ab eis exegit. Nam aureos octogenos in ſingulos Gothos à tributariis populis pendi iuſſerat. Quæ quidem res tum, vt Romanum imperium ad tempus rebus aduerſis periclitaretur, in cauſa fuit. Atque ita ille ſpe ſua quum prorſus excidiſſet,[c] deſiit eos in exilium mittere, qui *ὁμοουσίῳ* conſubſtantialis fidem profitebantur: & celeriter ✱ Antiochia relicta, Conſtantinopolim contendit. Quo tempore etiam, aliter ſentiẽtium, Arianorum videlicet, bellum, quaſi per quaſdam inducias, aliquo modo conquieuit. Euzoio quoque Antiocheno epiſcopo mortuo, Theodorus Heracleæ Perinthi antiſtes, qui eandem cum

b Reges Galliæ iidem annuum stipendium Heluetiis pendunt.

c Persequutio catholicorum conquiescit.

a Experitur tandem valde se errasse Valens, quo Gothos gentem bellicosam in Thraciam receperit, stipendiáque eis [illegible] dederit. Sic nostrorum memoria Græci in Europam ex Asia Turcas adduxerunt.

† Valens Antiochia Constantinopolim venit. Theodorus Arrianus Euzoij Antiochia successor.

defuncto obtinebat ſentẽtiam, in illius locum eſt D ſuffectus: vbi etiam Arianorum factioni præiit.[d] Animos verò etiam receperunt in vrbibus, qui Nicænæ ſynodi dogma deprædicabant: potiſsimũ autem in ciuitate Alexandrina.[e] Quandoquidem & Petrus rectæ opinionis defenſor, Roma, Damaſi epiſcopi Romani literis munitus, quibus & electio eius comprobabatur, & doctrina Nicæna cõfirmabatur, redierat. Cui etiam Alexandrini eccleſias gubernandas dedere, Lucio eiecto, quem naui aduenientem Conſtantinopolis excepit.

d Catholici animos recipiunt.

e Petrus Ecclesiam suam Alexandriæ recipit. Theo. cod. cap. 32. Lucius Arrianus Alexandria Byzantium venit.

CAPVT XLIX.

VAlens imbecillitatis ſuæ cõſcius, ad fratrẽ qui adhuc ſuperſtes erat, legatos qui auxilium peterẽt, miſit. Quem quidem dixiſſe ferunt, non † æquum piúmque eſſe ei auxilium ferre, qui bellum cum Deo gerat: magis autem conuenire, ſubſidio denegato, confidentiam illius imminuere. Quod E vbi illi renũciatum eſt,[a] maiorem etiam quàm anteà mœrorem contraxit. Neque admodum tamẽ à confidentia ſua deſtitit, magiſque adeò etiam veritatem expugnare inſtituit.[b] Quum enim Terentio, ducum omnium præſtantiſſimo, pietatéq; ſupra alios ornatiſsimo, à victoriis in Armenia reportatis reuertenti, optionem ſua ſponte obtuliſſet, vt à ſe quod vellet peteret:[c] atque ille auro, argento, præfecturis, prouinciis, rebus denique aliis omnibus poſthabitis, vnum quiddam rationi conſonum & pium poſtularet, vt ſcilicet Antiochiæ vnam ſaltem eccleſiæ Catholicæ propugnatoribus concederet eccleſiam: ipſe petitionis libellum lectum lacerauit, & aliud illum petere iuſsit. Tum Terẽtius libelli partibus collectis: Habeo, inquit, ô Imperator, & donum teneo, neque aliud petam. ✱ Conſilij enim mei iudex erit, qui iudex eſt omnium. Gotthorum autem bellum metuens Valẽs, ipſe quidem tum Conſtantinopoli ſe continuit. Traianum autem ducem, armatum cum exercitu non contemnendo aduerſus eos miſit. Vbi verò ille, ne primum quidem congreſſum eorum ſuſti- F nens, victus rediit, ignauiam ei & timiditatem cũ conuicio Imperator obiecit. Ille autem cum ea dicendi libertate, quæ virum fortem & ſtrenuũ decet: Non ego, inquit, ô Imperator, victus ſum, ſed tu ipſe ſponte tua victoriam à teipſo reiicis, qui ita cum Deo belligeraris: momẽtúmque quod ab eo prouenit repellens, ad hoſtes potius tranſmittis. Deus † ſemper vincit. Et victoria illis fauere ſolet, qui auſpicium ductúmque eius ſequuntur. Is nũc ab aduerſariorum partibus ſtat, quòd eum tu bello perſequeris. Non enim prorſus neſcius es, quibus viris ea eccleſiis eiectis, quos in illorum locũ ſubſtitueris. Hęc ita ſe habere, non Terentius tantum, & Traianus, ſed & Arinibeus & Victor, qui & ipſi belli duces fuere, affirmarunt: Imperatorémque ipſum, ne reprehenſione ea, quæ cum veritate coniuncta eſſet, grauius commoueretur, rogarunt. Execratione etiam multorum eſt expeti-

Valens frustra contra Gothos à fratre adhuc superstite suppetias petit.

Extremo certamine periculo positus Valentis [illegible] frangi non potest.

b Terentio duci optimo, eidemque in Armenia victori Ecclesiam vnã Antiochiæ Catholicis petenti, Valens negat.

c Exempla pulchra parrhesiæ & libertatis dicendi apud Principem.

a [illegible]

Traianus dux à Gothis victus. Idem grauiter Valenti θεομαχίαν obiicit.

† [illegible]

† [illegible] Hoc autem non postremo Gothico, in quo Valens interiit, sed alio & tempore & bello eodem Gothico factum superstite etiam tum Valentiniano fratre.

Commune & publicum Conſtantinopolis in Valẽtem odium.

A tus, quòd Conſtantinopoli moraretur. Nam Gotthi Thracia omni vaſtata, & ſuburbanis etiam ædificiis cunctis direptis, nemine ſcilicet erumpente, mœnia quoque ipſa adoriri contendebant. Id vrbs moleſtè tulit: & Imperatorem, qui non dudũ exiiſſet, ſed ita bellum cunctando duceret, accuſarunt. Ne à conuiciis quidem abſtinuere, quaſi ipſe ſocordia ſua bellorum eſſet autor. Poſtremò ludis Circenſibus propalàm aduerſus eum vociferati, arma ab eo, quibus in bello vterentur, periere. Imperator autem veluti ingenti iniuria affectus eſſet, furore plenus contra barbaros eſt progreſſus, plurima ciuibus comminatus: daturos videlicet illos ſibi, ſi reuerteretur, pœnas condignas, de contumeliis à vulgo ſibi illatis, & quòd non ita dudum Procopij tyrannidi ſe coniunxiſſent. Quinetiam vrbem ipſam ſe ſolo æquaturum, & aratro proſciſſurum eſſe, denunciauit.

Libera populi in eum bellũ Gothicũ tempus extrã' autem voces.

Progreditur tandem contra Gothos Valens, magnum malũ ciuibus ſuis minatus.

CAPVT L.

Iſaacius monachus Conſtantinopolitanus, contrã aduerſum hoſtes Valẽtem ad pœnitẽtiã exhortatur, exitumque belli infelicẽ ei prædicit.

B TVm etiam Iſaacium illum, qui circa Conſtantinopolim monaſticã caſam habuit, quùm aliis rebus virtuous, tum quoduis adire diſcrimen propter Deum promptus & paratus, ferunt, quum Valentem vnà cum exercitu exeuntem videret, ad eum acceſſiſſe, & manibus frenum equi, quo ille vehebatur, arripuiſſe, & voce magna dixiſſe: Quònam ô Imperator proficiſceris, qui aduerſus Deum bellum geris, neq; illius opem recũ trahis? Nam ille quodammodo contra te barbaros excitauit, quoniam & tu aduerſus illum impiorum hominum peregrinas & blaſphemas linguas exacuiſti, eóſque qui pro eo atque decet, de illo opinantur, atque illum ritè laudibus vehunt, e a ſacris ædibus eiecisti. Redde igitur rectè ſentientibus, & ſincerè fidei Nicænæ decretum ſeruantibus, quas ademiſti eccleſias: & labore nullo victor in bello euades. Si enim tu aduerſari illi deſieris & quieueris, quieſcet ſcilicet & ille quem tu oppugnas. Sin verbis hiſce contẽptis, in aciem perueneris, re ipſa experiere, quàm

C durum ſit contra ſtimulum calcitrare, & in cœlum impotentem linguam tollere. Neque enim ipſe redibis: & quas tecum ducis, copias perdes. Imperator autem vehementiore ira commotus: Ego verò, inquit, redibo cum præclaro tropæo, & dignas à te temeritatis tuæ ſumam † pœnas, prædictionémque tuam falſam eſſe oſtendam. Et confeſtim comprehendi hominem, & in cuſtodia aſſeruari, donec rediret, iuſsit. At ille abductus vociferabatur: Eneca etiam, inquiens, ſi mendacis eſſe deprehenderis verba mea. Non autem ad rem collata ſint ſancti viri dicta, res ipſa geſta declarabit. Poſtquam enim cum copiis Imperator eſt egreſſus, barbari cõuerſi retroceſſerunt: quos ille inſequẽs, Thracia poſt ſe relicta, Adrianopolim venit, quæ in Macedoniæ finibus ſita eſt. Atque vbi non longè ab hoſtibus abſuit, quum ipſi in tuto loco eſſent, ex improuiſo ordinibus non diſpoſitis, neq;

† Quemadmodũ à Michæa quondã Achab. Iſaacius in cuſtodia aſſeruari iubetur.

Valens improuidè ſimul & infeliciter cum Gothis pugnat.

acie pro eo atque debuit ſtructa, eos eſt adortus. D Quum verò barbari confertim ruentes, equitatus eius impetum & impreſsionem diſtraherent, & grauiorem armaturam in fugam verterent, alius aliò ſe recepit. hoſtes autem eis imminentes, metu nullo, cædem multam fecere. Imperator quoque ipſe quum ex equo per deſperationem ſummam deſcendiſſet, quantum poterat fugiens, in quandam villæ domunculam ſtramentis contectam, cum paucis qui eum ſequuti fuerant, latẽre ibi volens, ſe abdidit. Barbari autem impetu & celeritate maxima inſequentes, ſicuti alia ad quæ venerant tecta, ita domunculam eam quoque incenderunt: quum quidem, vt dicitur, nihil dę Imperatore ſuſpicarentur. Sic illi vnà cum vico eo, veritatis etiam hoſtem in cineres redegerunt. Quo tempore, fama eſt, Deo dilectum virum Iſaacium, quũ Valentem in domuncula ea aſſum ſentiens, nidore eius repleretur, eis qui ſecum in cuſtodia erant, annunciaſſe: Nunc iam Valens igne torretur, & nares profluentem ab eo odorem ingratum ſentiũt. Nonnulli quidem ita Valentem interiiſſe dicunt.

Fugit.

In caſa agreſti latitat.

Vnà cum caſa ab hoſtib' comburitur.

E Alij autem illud addunt, ſubiiſſe quidem illum quum occultare ſe properaret, domunculam, atq; ibi aliquantulũ latuiſſe, quod barbari curſum ſuũ tenentes præterirent, & Imperatorem ibi occultari nemo ſuſpicaretur. Vbi autem maxima hoſtium pars eo loco ſuperato abiiſſet, & pauci poſtea aduenirent, quoſdam Imperatoris fugæ comites in tectum domunculæ conſcendiſſe, & tela in barbaros coniecisse. Atque illos tum demum occultari ibi Valentem ſuſpicatos, ingenti clamore & iubilatu, vtpote victores, Valentem iſthic eſſe vociferatos eſſe. Idque & qui præterierant, & qui conſequebantur, quum audiſſent, ſuis porrò ſignificaſſe: ita vt ferè etiam hoſtes illi, qui longius abierant, id audierint, atque omnes in eum locum conuenerint. Eóſque domũcula circumdata, & materia plurima aggeſta, ignem deinde in eam iniecisse: vnde mox ſecundo, caſu quodam, vento afflante, flamma ſit excitata. Atque ita materiam eam vnà cum eis quæ in domuncula erant rebus, & præter alios ipſum quoque Imperatorem conflagraſſe, & in cinerem redactum eſſe.

Iſaacius in vinculis interitum eius videt, & indicat.

F Alij verò memoriæ prodidere: Quum barbari fugientes inſequerentur, Valẽtem ingenti metu perculſum, habitu mutato, peditibus ſe immiſcuiſſe. Deinde poſtquam equites rem prodidiſſent, & à pugna per deſperationem deſtitiſſent, quippe qui hoſtium impreſsione diſiecti eſſent, eos omnes concidiſſe: inter quos ipſe etiam iacens latuerit, quòd ſignum nullum extaret, quod eum Imperatorem eſſe indicaret. Interiit autem Valens annis quinquaginta exactis. Imperauit vnà cum fratre Valentiniano annis tredecim. Poſt illius autem obitum aliis tribus, & menſibus aliquot. Continet verò vndecimus iſte hiſtoriarum liber, ſedecim annorum tempus: quum à mundo condito † quinquies milleſimus octingenteſimus nonageſimus primus, à natiuitate autem Domini trecenteſimus octogeſimus ſextus ageretur annus.

Alia de cæde Valentis opinio.

5. Id. Aug. Alii duobus menſib. quinque, duobus tredecim. Diacon.

† Nonnulli Chronici ponũt 4339.

DVODECIMI TOMI CAPITA.

1 De Imperio Gratiani & Valentiniani iunioris, & vt ſocinm imperij Theodoſium magnum admiſerint.

2 Qui eo tempore magnarum vrbium ſacras habenas rexerint. & de Macedonianis, vt rurſum illi Eccleſiam Catholicam turbarint.

3 Vt Gratiani conſtitutione Ariani relegati, & ὁμοουσίου conſubſtantialis fidei profeſſores eccleſiis ſint præfecti, & quæ per Paulinum & Meletium Antiochiæ acciderint.

4 De Apollinaris errore, & de ſancto Flauiano, & Meletio: quæq; ſedi Antiochenæ euenerint: & de Sapore præfecto, & Eulalio Amaſenorum epiſcopo.

5 De Meletio, & Diodoro Tarſenſi epiſcopo. Item de Acacio Berrhœæ epiſcopo, & aliis: & de ſancto Euſebio Samoſateno epiſcopo, vt certamen martyrij impleuerit.

6 Vt imperatores Theodoſius & Gratianus, hic quidem Almanorum, ille verò barbarorum ad Iſtrum colentium, res compoſuerit. & vt Theodoſius, quum Theſſalonicæ eſſet, poſtea æger ab Aſcholio ſit baptizatus: & vt idem Theodoſius profeßionem fidei ſuæ publicarit, omnibúſque mandarit, trinitatem ὁμοούσιον conſubſtantialem colere, & diuum apoſtolum Petrũ in fide æmulari.

7 De ſancto Gregorio theologo, vt Conſtantinopoli in parua domo Synaxes & conciones celebrans, ὁμοουσίου cõſubſtantialis fidei præerit: & de templo ſanctæ Anaſtaſiæ.

8 De Arianis & Eunomianis, vt ex eccleſiis eiecti in proprias redierint patrias: & vt Gregorius eccleſiæ Catholicæ præfuerit: & de Eunomij vi & grauitate.

9 De Amphilochij Iconij epiſcopi ad Theodoſium dicendi libertate

10 De ſancta ſecunda vniuerſali Synodo, quæ Theodoſij imperatoris & Meletij epiſcopi Antiocheni ſtudio & opera, Conſtantinopolitanũ epiſcopatum Theologo acmandarit.

11 Vt Gregorius, quoſdam ex Aegyptiis offendi cernens, propter epiſcopatus ſui mutationem ſeu tranſlationem, ſedem Conſtantinopolitanam repudiarit: & concordia Eccleſiarum nihil habens antiquius, in propriam redierit patriam, & de Maximo Cynico philoſopho.

12 De vita & moribus Nectarij, Gregorij ſucceſſoris: & vt vix dum baptizatus, cathedram epiſcopalem conſcenderit.

13 De quibus rebus ſancta ſecunda vniuerſalis Synodus decreta tulerit, diœceſes & præfecturas Eccleſiaſticas ordinans: & vt Nicænam fidem comprobans, & de ſpiritu ſancto ſententiam exponens, Canones condiderit.

14 De Cyriaca Adanorum, & Martyrio Ciliciensi epiſcopo: & vt reliquiæ ſancti Pauli epiſcopi Conſtantinopolitani Conſtãtinopolim ſint relatæ. & de Meletio Antiocheno, & vt Meletio Flauianus ſucceſſerit: & de offendiculis, quæ propter ſedem epiſcopalem rurſum Antiochiæ ſunt concitata.

15 Vt Theodoſius imperator ſecundum coegerit Conciliũ, ad concordiam redigere volens eccleſias. Et quæ Siſinius Nouatianorum epiſcopus de concordia ſuaſerit: & vt ad exilium hæreticos, vbi voti compos fieri non potuit, Theodoſius damnarit.

16 Epiſtola Conſtantinopolitanæ Synodi, ad Occidentales epiſcopos ſcripta.

17 Synodalis epiſtola Damaſi epiſcopi Romani, contra Apollinarium & Timotheum ſcripta.

Aliud Synodale eiuſdem edictum, contra varias ha- 18
reſes compoſitum.

De rebellione Maximi. Et vt Iuſtina mater Valenti- 19
niani, negotium faceſſerit Ambroſio epiſcopo Mediolanenſi, & populus propter eum ſeditionem mouerit: & de Beneuolo ſubnotario.

De Gratiano, vt dolo ab Andragathio ſit interfectus: 20
& vt Valentinianus iunior tyrannum Maximum timens, in Illyricum peruenerit.

Vt Theodoſius ſine pugna & ſanguine tyrannum vi- 21
cerit, & de fama ab Arianis contra Theodoſium ſparſa. & de Symmacho philoſopho, vt eum Theodoſius venia ſit dignatus.

De fœdis conſuetudinibus & moribus, quos ex vrbe 22
Roma eiecit imperator Theodoſius.

De angelica Arſenij magni vita, qui antea Impera- 23
torum præceptor fuerat.

De epiſcoporum ſucceßione: & de tumultu qui denuò 24
Antiochiæ obortus eſt, propter Flauianum Paulino defuncto & vt poſtea Imperatoris & Theophili Alexãdriæ epiſcopi opera, eccleſia eius diſsidium ſit ſopitũ, magna cum difficultate populo in concordiam redacto.

De ſeditione Alexandriæ propter demolitionem tem- 25
plorum idolorum orta: & de ſingulari ea in re Theophili epiſcopi Alexandrini ſtudio & opera.

Vt templo Serapidis ſolo æquato, Hieroglyphica litera 26
crucis forma inuenta ſint, venturam vitam indicantes: & vt Theophilus errorem idolorum manifeſtò indicauerit, & ſtatuam Serapidis ſecuri ſit demolitus.

De variis apud varias gentes, propter abolitionem al- 27
tarium, idolorum, ſeditionibus & tumultibus. & de Marcello Amaſeno epiſcopo, quanto ſtudio demoliendis idolorum templis vſus, poſtremò martyrio ſit defunctus.

Vt Nectarius primus, presbyterum in eccleſiis anti- 28
quitùs propter pœnitentes ordinatum, functione ſua mouerit: & de loco & modo pœnitentium in Romana eccleſia.

Vt hæreſes & ſectæ in varias diſſecta & diuiſa ſint 29
hæreſes. & quòd Theodoſius ſolum Eunomium proſcripſerit: quibus moribus & inſtitutis Eunomius fuerit, & vt in Cappadocia patria ſua mortuus ſit.

Eunomianorum, Macedonianorum, & Arianorum 30
hæreſes, in multas alias hæreſes eſſe diuiſas: & quibus ex cauſis quæque earum ab alia ſit ſeiuncta.

Vt etiam Nouatiani, per ſeditionem propter quæſtio- 31
nem celebrandi Paſchatis inter ſe diſsidentes, ſectam Sabbatianorum conſtituerint.

Sententia & iudicium autoris de ſeſto Paſcha. De 32
quatuordecimanis & Montaniſtis, vt Paſcha celebrẽt.

Quòd veteres conſuetudine magis antiqua, quàm le- 33
ge vlla, iuxta patrum traditionem, Paſcha celebrarint.

De variis variarum gentium & eccleſiarum con- 34
ſuetudinibus, per quas nullum Catholicæ religionis vel offendiculum, vel diſsidium & miſcordia eſt creata.

Quòd antiquitùs & ab ipſis Apoſtolorum tempori- 35
bus diſſenſiones quædam & variæ obſeruationes in cæremoniis fuerint: & quòd cæremoniæ veteribus non tãtopere curæ fuerint, ſed neceſſaria tãtum & fidem promouentia conſtanter ſeruare iuſſerint.

De Nouatianorum doctrina, de Agelio, Marciano, & 36
Siſinio. & quod Siſinius in conſuetudine quotidiana vrbanus iucundus, & elegans fuerit.

De diminutione quæ flumio Aegypti Nilo accidit. & 37
de ſtella gladij ſpeciem referente, & de duobus monſtroſis hominibus

hominibus, & de incremento Chriſtianæ religionis.

38 *Quomodo Valentinianus iunior ab Arbogaſto duce per ſuffocationem ſit interemptus.*

39 *De tyrannide Eugenij in Occidente: & vt hunc quoque Deo dilectus Imperator vicerit, quum eam victoriã diuini viri prædixiſſent.*

40 *De ſeditione & tumultu Theſſalonicæ orto, propter quem Theodoſius ſeptem millia virorum occidit.*

41 *De epiſcopi Ambroſij dicẽdi & arguẽdi libertate, vt Theodoſiũ ab ingreſſu tẽpli Dei prohibuerit: & de pœnitẽtia cõditionibus, quas Theodoſio præſcripſit. & de alijs eiuſdem Ambroſij egregiis dictis & factis.*

42 *De pietate & virtute Placillæ, imperatoris Theodoſij coniugis.*

43 *De tumultu & ſeditione Antiochena, & proterua ſtatuarum deiectione: & vt iram & indignationem ea de cauſa Imperatoris, Flauianus epiſcopus orator leniuerit.*

De Macedoniano clariſſimo monacho, quã Imperatori Theodoſio per eius præfectos de ſtatuarum euerſione nunciauerit. 44

De Donato epiſcopo Euræa, item Theotimo Scytharũ epiſcopo: & quæ ij ediderint miracula. 45

De ſancto Epiphanio epiſcopo Cypri, qualis fuerit: & de admirandis eius operibus. 46

De Acacio epiſcopo Berrhœa: item de Zenone, & Aiace, ſanctis epiſcopis. 47

De inuentione reliquiarum Abacuc & Michea, veterum prophetarum. 48

De inuentione ſacrati capitis diui Ioannis præcurſoris & baptiſtæ. 49

De clariſſimi Imperatorum Theodoſij magni obitu. 50

ECCLESIASTICAE HISTORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS DVODECIMVS.

CAPVT I.

Repelluntur ab vrbe Conſtantinopoli Barbari. A

POSTQVAM Valens ita è vita deceſsit, barbari victoria quæ eis præter opinionẽ obtigerat, elati, Thraciam omnẽ percurrentes, etiam propinqua Conſtantinopoli circumcirca loca vaſtarunt. Et quum res in eo diſcrimine eſſet, nõ parum opis auxiliares copiæ Saracenorũ, quas Mauia miſerat, tulere. Multi etiam è populo, ſtipẽdio à Dominica Valentis coniuge conſtituto conducti, arreptis quæ tum tempus offerebat armis, barbaris obuiam iere: eóſque fortiter dimicantes, longius ab vrbe propulere.

Auxilia Saracenorũ.

Dominica Auguſta ſtipendio ſuo milites conducit. Sozom. ex publico eam ſtipendiũ conſtituiſſe dicit.

Gratianus & Valentinianus iunior, impp. B

Gratianus autem Valentis quidem ex fratre nepos, Valentiniani verò filius, vnà cum fratre Valentiniano iuniore, totius Romani imperij adminiſtrationem ſuſcepit. Dudum namque poſt patris mortem Europæ imperium obtinuerat: eóque ſuperſtite, imperij ſocius fuerat. Tũ autem Aſia omnis, & quicquid ſupererat Libyæ, quòd Valẽs abſque liberis deceſsiſſet, in poteſtatem eius venit. Et luxit ille quidem patruum, imperiúmque Romanum ita vaſtatum eſſe fleuit. Conſilio autem illius & ſententia, quam de eis retinuerat qui de religione aliter atq; ei placuiſſet opinati fuiſſent, improbata, [d] conſtitutionẽ vt quam quiſque vellet religionem ſequeretur, conuentúſque Eccleſiaſticos remoto metu liberè omnes agerẽt, præterquàm Manichæi, & qui Photini & Eunomij ſectæ eſſent, tulit. [e] Et epiſcopis, quos Valens ad exilium damnauerat, reditum permiſit.

d Gratiani conſtitutio, vt quam quiſq; vellet de religione Chriſtiana ſequeretur ſententiam, certis ſectis exceptis.

e Epiſcopi exules reuocati. C

Deinde imperij magnitudinem & molem ſecum ipſe conſiderans, quòd & barbari Iſtrum accolentes, Illyricum & Thraciam excindere non deſiſterent, [f] & Almani Gallis Occidentalibus imminerent, eíſque extrema damna inferrẽt: [g] ſocium imperij ſibi aſciuit Theodoſium, claro loco natũ, atque Imperatoriis artibus celebrem virum, qui pro popularibus ſuis ſæpe bello decertauerat: & antequam Gratianus Imperator creatus eſſet, dignus ab omnibus habitus fuerat, vt ei imperium committeretur. Cuius rei gratia per collegarum ſuorum, qui eoſdem cum eo gerebant honores, inuidiam, in Hiſpaniis + extra militiam viuebat. Ibi enim ortus fuerat, circa Pyrenæos Iberorum montes, generis nobilitate nemini ſecundus. Iberiam namque Hiſpaniam vocant, nomine eo ab Ibero amne, qui per eam fluit, ſumpto. Inde Gratianus virũ accitum, primùm exercitus ducẽ legit, & cum eis quas contraxerat copiis contra hoſtes miſit. D

f Almani Gallos vaſtantes.

g Theodoſius à Gratiano Imperij conſors lectus.

Ἰδιώτης.

Atque ille fide munitus, in Thraciam aduerſus barbaros eam vaſtantes duxit, & acie optimè ſtructa, irruẽtibus illis occurrit. Qui impreſsionẽ eius nõ ferẽtes, ordines ipſi ſuos turbarũt: & mox terga vertentes, magna vi ſunt deuicti. Non enim à Romanis ſolum, ſed à ſuis quoque cædebantur. Atq; ita quamplurimis cæſis, quum pauci ad Iſtrũ profugiſſent, ſtatim rurſus Imperatoriæ artis ſcientiam oſtendit. Copiis enim in vicinas vrbes, vt ibi præſidio eſſent, impoſitis, itineribus maximis ad Gratianũ, vt ipſemet victoriæ ſuæ nuncius eſſet, cõtendit. Res ea quòd præter opinionem omniũ accidiſſet, quodammodo fide caruit. Nam qui ei inuidebant, non ſolum eum non viciſſe, verùm etiam amiſſo exercitu profugiſſe confirmabant. At ipſe vt aliqui ad rem inſpiciendam mitterẽtur

Theodoſius contra barbaros in Thracia victor.

Idem victoriæ ſuæ apud Gratianum nuncius.

H

A petiit, qui occiſorum barbarorum numerum inirent, quem ex ſpoliis facile colligere poſſent. Imperator certos homines qui rem explorarent miſit. Theodoſius autem aliquandiu apud eum manens, viſionem diuinam vidit, quam ei apertè vniuerſitatis huius exhibuit Deus. Videre enim viſus eſt Antiochenę eccleſiæ epiſcopum diuum Meletium, Imperialem ſibi chlamydem circundâtem, & capiti coronam ex magni precij materia imponentem. Nocturnum hoc viſum ex familiaribus cuidam poſtridie manè expoſuit. Et ille nihil ambigui id habere, ſed clara ſatis & aperta, quę ſignificarentur, eſſe dixit. Interceſſere dies pauci, & qui ad res inueſtigandas miſſi fuerant, reuerſi, plurima barbarorum millia cecidiſſe renunciarunt. Ea re perſuaſus Imperator, ita vt par erat, ſimul & militiæ ducem & Imperatorem Theodoſium, Sirmij creauit, imperiúmque ei Valentis omne attribuit. Atque hoc ſic in Sirmio confecto, ipſe quidem in Italiam eſt profectus: illum autem ad Orientale, quod ei conceſſerat imperium, miſit.

Viſione diuina in ſomnis Theodoſio portenditur imperium.

11. Ianuary, Auſonio et Olibrio Coſſ. Soz.

B

CAPVT II.

EO tempore Damaſus eccleſiæ Romanæ præfuit, Liberij ſucceſſor. Hieroſolymis Cyrillus adhuc ſuperſtes eccleſiam rexit. Antiochię eccleſia in tres partes diuiſa erat. poſt Euzoium enim, Theodorus Perinthius eccleſiis præfuit, Arianæ religionis propugnator. ὁμοουσίου conſubſtantialis verò fidei ſuffragatores, partim Paulino, partim Meletio, qui nuper admodum ab exilio redierat, paruere. Porrò Alexandriæ Ariani quidem Lucium antiſtitem habuere, qui tum profugus Conſtantinopoli degebat. Catholicę autem eccleſiæ, poſt Petrum, Timotheus frater præiit. Conſtantinopoli Eudoxij ſucceſſor Demophilus eccleſias gubernauit. ὁμοουσίου conſubſtantialis autem religionis epiſcopus Euagrius in exilio viuebat. At ſectatores eius Demophilum auerſantes, & ſuos ſibi conuentus agen- C tes, à Gregorio Magno curabantur. Atque, Hieroſolymis exceptis, per Oriêtem eccleſiæ propè omnes in Arianorum poteſtate erant. Enimuerò Macedoniani poſt initam cum Liberio conciliationem, non admodum à Nicæni decreti ſectatoribus diſſenſere. Aliquandio enim in vrbibus ſimul & in eccleſiis commercia inter ſe habuere, & veluti eiuſdem ſententiæ ſuffragatores liberè communionem coluere. Poſtquam autem Gratiani cõſtitutio cuilibet, quam vellet religionem complectendi facultatem dedit, epiſcopi quidam eccleſiis ſuis, quas ſub Valente amiſerant, receptis, denuò ſe ab aliis ſegregauere. Ij Antiochiæ in Caria conuentu coacto, ὁμοουσίου conſubſtantialis vocem repudiarunt, & pro ea ſicuti antea ὁμοιούσιον ęquiſubſtantiale confirmarunt, profeſsionem fidei Nicænam abnuentes, & eccleſias ſuas ſeorſim celebrantes. Verùm fruſtra illis id cœptum fuit. nã permulti contentione eorũ perſpecta, quod adinſtar Euripi, nunc in hanc, nunc in illam ſententiam pedibus irent, à communione eorum ſe omnino abſtinuerunt, & conſtanter ὁμοουσίου conſubſtantialis fidei laudatoribus per vnionem coniunxerunt.

Sacrorum in maximis eccleſiis antiſtites. Tres eodem tempore diuerſarum factionũ Antiochiæ epiſcopi.

Eccleſias ferè in Oriente omnes Ariani tenuere. Macedoniani libertatem per Gratiani conſtitutionem religionis quam vellent, colendæ conſequuti, ad ingeniũ redeunt. ὁμοούσιον reiiciunt. ὁμοιούσιον ſubſtituunt.

Macedonianorum cœptum non ſucceſſit.

CAPVT III. D

GRatianus, quemadmodum diximus, imperij ſui primitias rerum vniuerſarum Imperatori ſimul & Deo conſecrans, legem promulgauit, per quam cùm exules epiſcopos reſtituit, tum Arianos ex ſacris ædibus deturbari, eáſque Nicænæ fidei propugnatoribus reddi permiſit. Et Saporem ducem, pręclarum admodum virum, qui eam executioni mandaret, in Orientem miſit. Et diuina ea cõſtitutio in prouincia quaque ad legitimum finem ſuum ritè eſt deducta. Antiochiæ verò ingens erat in plebe contentio & diſsidium, ob cauſam eiuſmodi. Qui ὁμοουσίου conſubſtantialis fidem & Apoſtolica dogmata defendebant, in duas abierant partes. Quidam namque ſtatim poſt ſtructas Euſtathio inſidias, ab Ariana rabie abhorrentes, ſub Paulino antiſtite conuentus ſuos cogebant. Quidam autem ab Euzoij electione impiorum commercium refugientes, ſub ſapientiſsimo paſtore E Meletio paſcebantur. Et Paulinus quidem propter excellentem humanitatem à Valente in exilium actus non fuerat. Meletius verò quum primùm exilio mulctatus eſſet, à Iuliano reſtitutus fuerat: & denuò ſub Valente deportari iuſſus, Gratiani edicto fretus tum Antiochiam redierat, & Paulinũ in extrema iam ſenecture viuentem inuenerat. Ibi qui factionis eius erant omnes, omnem mouere funem, vt in eodem cum Paulino throno Meletius collocaretur. Paulinus eam rem non admiſit, factum eiuſmodi aduerſus eccleſiaſticos Canones eſſe dictitans, quòd Meletius ab Arianis conſecrationem accepiſſet. At populus id non ferens, Meletium in throno templi cuiuſdam ſuburbani collocauit. Quo facto, multa verborum rixa eſt oborta. Et res ex nimio contendendi ſtudio in cœpta abſurda abiit: plebéque ex parte vtraque indignâte, ſeditio in expectatione fuit. Deinde verò conſilio mirifico inuento, ad concordiam res pactis huiuſmodi eſt reducta. Placitum namque eſt, vt qui ad epiſcopalem functionem obeundam, vel iam tum eſſent, vel aliquãdo futuri eſſent idonei, quo- F rum quidem quinque alij, & Flauianus ſextus erat, iuriſiurandi ſacramento obligarentur, neminẽ eorum epiſcopatum ſuſcepturum, neque ad dignitatem eam anhelaturum, atque adeò neque electionem, ſi fortè ea de quopiam fieret, approbaturum eſſe, tantiſper dum Paulinus & Meletius in vita manerent. Atque vt altero defuncto alter qui ſuperſtes eſſet, in illius ſuccederet locum: poſt eius ipſius verò obitum, vt vnus ex eis qui ſuffragiorũ calculis digni eſſent, à ſpiritu ſancto electus, epiſcopalem cathedram obtineret. Conuentis hiſce iuramento confirmatis, multitudo ferè omnis cõſenſit: pauci tantum Luciferi ſectatores, conſecrationem Meletij ab alienæ ſententiæ ſuffragatoribus acceptam reprehendentes, diſſenſionem fouerunt.

Gratianus reſcripto Catholicos epiſcopos exulantes reſtituit, & eccleſias Arianis adimit. Sapores Gratiani dux. Diſſenſio inter Paulinianos & Meletianos in vrbe Antiochena.

Diſſidiũ id compoſitum. Inter alios Flauianus etiam iurat, ſe epiſcopatũ Antiochenum non ſuſcepturum, Paulino & Meletio ſuperſtitibus. Luciferiani diſſenſionem ſopitam fouere pergunt.

CAPVT IIII.

Apollinaris hæreſis, Deum verbũ animam humanã cũ carne non aſſumpſiſſe, & propterea ẽã in priore dãnatione permãſiſſe.

A Tum verò & Apollinaris pietatis perſona ſumpta, alterius factionis Antiochiæ extitit autor. Nã ſub apoſtolicorũ dogmatũ defẽdendorũ prætextu, breui mirific° eſſe veræ pietatis oppugnator apparuit. Adulterinas quippe de æterna & immortali natura opiniones commentus, gradus quoſdã & dignitates inter ſe differentes introduxit. Ad hæc ſalutis etiam noſtræ adminiſtrationis myſterium imperfectum reddidit, animámque rationalem, qua corpus omne regitur, eius quæ nobis obtigit ſalutis expertem eſſe dixit: propterea quòd hanc quoque non itidem, ſicuti reliquam corporis naturam, Deus verbum receperit, proindéque ei neque ſanationem neque honorem aliquem tradiderit. Verùm, ✶ corpus quidem ornatus eſt in cœlo ab ✝ intellectuali militia omni adorari:[a] animam verò in terris manentem, vt quæ recepta nõ ſit, huc vſq; incuratam, peccatiq; ignominia circũdatã eſſe. Atq; alia etiã abſurditatis eiuſ

✶ Terrenũ, Theod.
a Ad imaginem Dei conditã, i. dẽ.
✝ ἀπὸ πάσης γεγαῶς στρατιᾶς. Niceph. διὰ τῶν ἀοράτων προσκυνεῖται δυνάμεων. Theod.
✶ μεταβαλεῖν.

B modi plena blaterans, aliquando quidẽ & Dominum ipſum ex virgine carnẽ recepiſſe, aliquãdo verò eam ſecũ è cœlo deſcendiſſe. Interdũ etiam Verbum ipſum in carnẽ ✶ mutatũ, nihil ex carne noſtra ſumpſiſſe, dixit. Atque inſuper aliis nonnullis deliris & nugacibus fabulis adinuẽtis, diuinis eas Seruatoris promiſsionib. cõiunxit. Quas ſingulatim, præterquam quòd de eis antea quoque diximus, in præſentia recenſere ſuperuacaneũ eſſe puto. Tum quidẽ ille non tantũ ſectatorib. ſuis peſtẽ hanc cõmunicauit, ſed ex noſtris etiam multos ea infecit. Quãuis poſtea populares eius, ſuã ipſorum obſcuritatem & fidei noſtræ ſplendorẽ illuſtrem cernentes, paucis exceptis, omnes ad eccleſiã ſe Catholicam contulerint, & de cõmunione quidem noſtra participauerint, ægritudinis autem ſuæ venenũ non omnino euomuerint, atque id permultis ſanam opinionẽ obtinẽtib. furtim obtruſerint. Vnde etiã tanquã à radice mala, vnã eſſe & diuinitatis & carnis naturam, & diuinitatẽ paſsioni non obnoxiam paſsionem ſubiiſſe (id quod ſuprà quoque aliquatenus ex Gregorio Nazanzeno retulimus) opinio pullulauit: & alia præterea, quæ & multitudini & eius antiſtitibus, contẽtionem maximã bellúmq; implacabile & ✶ non indictũ peperere, prodierunt. Verùm hæc poſtea accidère.

Apollinariſtæ minime ſinceri ſe ad eccleſiam Catholicam contulere.

C Tum autẽ, ſicuti dixi, quũ Antiochiæ Sapores dux eſſet, atque Gratiani conſtitutionem, vt quam fidem Damaſus deprædicaret, in ea quoque Antiochia acquieſceret, prætenderet, ſeruandamque iuberet: Paulinus quidem Damaſi partiũ ſe eſſe affirmauit. Idem quoque Apollinaris, morbum celãs, dixit. Meletius autẽ vtriuſque verba audiens, tacitus ſedit. Ibi tum diuinus Flauianus, in presbyterorũ etiãnum ordine conſiſtens, duce placidè audiente, ad Paulinum: Si in eadẽ, inquit, cum Damaſo, ô bone, ſententia acquieſcis, exhibe nobis opinionis coniunctionẽ & affinitatẽ. Ille namq; ſubſtantiã vnam Trinitatis profitetur, & tres ſubſiſtẽtias diſertis verbis deprædicat. Tu verò, ſicuti verba tua declarant, ſubſiſtentiarum trinitatẽ prorſus tollis. Quapropter ad illius te, per conſenſum, dogmata adiũge: & eccleſias, iuxta earum ſanctiones, tutò obtine. Atque vbi hunc ita ſilere coegit, ad

✶ ἀκήρυκτον.
Sapores dux Gratiani cõſtitutionem de religione promulgata exequitur.
Gratianus profeſsionem fidei Damaſi Rom. Pontificis epiſcopos alios ſequi iubet.
Flauianus hypocriſiã profeſsionem Paulini & Apollinaris in lucem profert.
Damaſi orthodoxia.
Paulini error.

Apollinarim conuerſus: Valde te admiror, ait, ✶ ô amice, qui tam impudẽter mendacio inhians, non erubeſcas: cùm quidẽ certò ſcias, Damaſum hominẽ admirandũ, quòd Deus Verbum perfectam naturã noſtrã ſuſceperit, ore pleno propalàm docere. Tu verò contraria prorſus ſentis. Non enim ab illo animam & mentem noſtram, quæ in natura noſtra vt præſtantiſsima, ſic etiam lethalia maximè ſunt, aſſumptam eſſe dicis, & propterea ſalute vtramq; priuas. Quòd ſi falſo te arguimus, at tu nouarũ rerũ tuarũ morbo abiecto, te Damaſo diuerſa prorſus à te docenti, cõſentire oſtende, & ſacrarum ædium curam obtine. Et diuinus quidem Flauianus, ad hunc modum veraci confutatione vtriuſque dicendi obturauit licentiam. Meletius autem hominum omnium mitiſsimus, perplacidè Paulino dixit: ✝ Quandoquidem non tibi ſoli, ſed mihi quoque ratione & ✶ verbis, quæ verus paſtor & idem ouiũ Dominus nouit, iſtorum curã & adminiſtrationem mandauit, & greges vtrique pro eo atque conuenit, inter ſe communicant, & ſalutarem herbã noxio illo & lethali hæreticorum

D *✶ ὦ φίλτατε.*

Apollinaris hæreſis.

✶ λόγοις.
Meletius cõcordiæ & vnionis conditionẽ Paulino offert, vt ſimul eadem dignitate in eadẽ eccleſia epiſcopatũ gerant.

E pabulo vitato depaſcunt & carpunt: coniungamus ô amice, ſi videtur, veræ pietatis oues, eáſque in ouile vnum aggregemus, atque quæ nobis interceſſit de paſtorali munere contentione ſoluta, vterq; oues paſcat, cõmuniterq; eis docendo curam adhibeat. Sin verò, qui in medio eſt contẽdendi ac diſſidẽdi ſtudium excitat, thronus, & id ſopire ſtatim conabimur. Oportere ſiquidem cenſeo, in medio throno cum reuerentia religioſè ſacrum poni Euangelium: nos autẽ vtraq; ex parte conſidere, in ✝ inferiore ſubſellio acquieſcentes. Quòd ſi me quidem primùm ex hac vita migrare cõtigerit, ſolus ipſe throno potiere. Sin tu prior diem tuũ obieris, ego itidem pro virili mea gregi præero. Hæc quidem ita pio vultu diuinus dixit Meletius. Paulinus autem conditionem eam non accepit.[a] Porrò Sapores dictorũ taliũ iudex, Meletio magno eccleſias gubernandas attribuit.[b] Paulinus verò rurſum factioni ſuæ, quam ſibi ab aliis ſeiunctam aggregauerat, præfuit.[c] Poſtea verò, ſicuti diximus, iuſiurandũ à deſignatis epiſcopatus cõpetitoribus acceptum, & plebs ad concordiã eſt reducta. Sed-

✝ ὑποβάθρα.
a Sapores dux Meletio eccleſias Antiochenas regendas committit.
b Paulinus ſectatoribus ſuis præit.
Iuramentũ deſignatorũ epiſcopatus Antiochiæ competitorũ, de quo cap. proximo, in fine.
d Vitalis Apollinariſta Antiochiæ præfectus.

F enim Apollinaris vbi ſpe ſua excidit, perinde atq; eccleſiæ ei ademptæ eſſent, propalàm & clarè hæreſim docuit, & ducem ſe nouæ opinionis conſtituit. Lectóque & ordinato Antiochiæ[d] Vitali, homine vitæ ſanctitate, ſicuti ſuprà à nobis dictũ eſt, præclaro, & qui antea quidem eccleſiaſtica doctrina enituerit, poſtea autẽ contagioſo Apollinaris morbo infectus fuerit: ipſe Laodiceã, vbi plurimũ erat, cõceſsit. Permulti verò & alij epiſcopi ab exilio, quo ſub Valentis imperio mulctati fuerãt, reuerſi, Meletij ſententiã ſunt ſequuti: nihil prorſus de ✝ prærogatiua & præeminentia ſedis epiſcopalis cõtendẽtes, ſed multitudinis[e] concordiã quã maximè procurãtes. Quinetiã Arianos, qui pro eis eccleſiis præfecti fuerant, precib. interpoſitis, rogarunt, ut inde diſcederent, néue per diſſenſionẽ eccleſiam Christi cõſcinderent: quã vnicã exiſtentẽ

✝ πρωτοκαθεδρίας.
e Epiſcoporũ catholicorũ ab exilio reuerſorũ egregia animi moderatio, & erga Arianos humanitas, qualis eſt Chriſtiana &

† *Theod. lib. 5. cap. 3. Quandoquidem & mihi harum curam ouium mandauit Dominus, & tu aliarum regendarum ſuſcepiſti prouinciam, &c.*

Apoſtolica eccleſia. Eulalius Amaſenus pro rogatiuam throni Ariano ipſe poſſeſſet, vt pars poteſtate eccleſiam concordes adminiſtrarit. † ϛυϰὸ ... f Catholici Arianus epiſcopatum non grauati ſibi ſerūt, vt modo pietati ei tholonam cū plecte ...

A atque vnicam à Deo iuxtà & ab Apoſtolis traditam, diſsidendi contẽtio, + primarúmque ſedium ambitio, hominum vanæ gloriæ ſtudentiũ, in multas diuiſit: ſed vt veram pietatem profitentes, ipſi primos eccleſiarũ thronos retinerent. Studio hæc habuere cùm multi alij, tum Eulalius Amaſenæ eccleſiæ ad Pontum procurationem ſortitus. Dicitur namque, poſt reditum alium paſtorem ✱ Arianæ ſectæ, qui eccleſiam regeret, eos autem qui illi debitam præſtarent obediẽtiam, vix quinquaginta numero inueniſſe: eundémque tamen concordiæ deſiderio & cupiditate illi conditionem, precibus adiunctis, tuliſſe: qua ſede honoratiore & prærogatiua throni, tanquam concordiæ opinionúmque coniunctionis mercede propoſita, cedebat, vt eccleſiam modò ambo adminiſtrarent. Ille autem conditionem talem reiecit, nec multo pòſt à ſuis etiam, quibus præibat, eſt relictus: qui ſe etiam frequentiori piè credentium multitudini aggregarunt.

✱ *Arianus conditionem repudiat, & à ſuis qui pauci erant po-*
B *pularibus relinquitur.*

CAPVT V.

Meletius epiſcopos creat. Diodorum eccleſiæ Tarſenſi præficit Ioannem Apamaæ.

Diuus Meletius multitudinis concordia cõciliata, Diodorum quidem illum, de quo paulo antè diximus, qui perſona & habitu alio, vnà cũ Flauiano eccleſiæ ſcapham in ſæua illa tempeſtate præclare gubernauerat, paſtorem Tarſi conſtituit, & Cilicum gentem ei attribuit. epiſcopatum autem Apamææ Ioanni dedit: qui vir quùm generis nobilitate clarus, tum multis ſplendidiſque primariarum virtutum ornamentis ſpectatus fuit. Præterea verò vitæ ſanctitas & doctrina inſignis in eo coniunctæ, clariorem etiam eum reddiderũt. Qui & ipſe, itidẽ vt Flauianus & Diodorus, ſæuæ procellæ tempore ſententiæ ſuæ populos in officio retinens, doctrina confirmauit. Fuit huic ea in re collega quoque magni ille nominis Stephanus, quem

Stephanus Germanicienſis.

C itidem Meletius ad certamen non exiguum accinxit. Nam huic Germaniciæ ciuitati, quæ Eudoxij morbo ſummo cum periculo laborabat, optimũ miſit medicum. Omni enim liberaliori doctrinæ in ſacris ſimul & prophanis diſciplinis operã nauauerat, & conceptam de ſe ſpem minimè fefellerat. Spirituali namque + fiſtula vſus, etiam lupos in oues conuertit. Ad eundem modum magnus quoque Euſebius egit, vbi ab exilio Samoſata reuerſus eſt. Nam Acacio illi, cuius propter vitam egregiam ingens erat gloria, eccleſiam Berrhϙæ regendam commiſit. Hierapolim autem admirando attribuit Theodoto, qui vita monaſtica celebris maximè fuit. Euſebium porrò ✱ Chalcidis, & Iſidorum Cyri epiſcopũ fecit. (cuius eccleſię breui quoq; pòſt magnus præfuit Theodoritus) Ambo verò iſti diuino ardore & ęmulatione clari fuere. Hunc præterea dicũt Eulogium illum, qui cum Protogene in ✱ inſulam Antinoem, veræ pietatis ergò deportatus fuerat, Edeſſam miſiſſe, cùm

† ϛυρίγγι.

Euſebius Samoſatenus ab exilio reuerſus, eccleſiæ antiſtites ſacrorum ordinat. Acaciũ Berrhϙæ Theodotum Hierapolis. ✱ Theodoritus non habet, inſulam: lib. 4. ca. 4. Supra lib. 11. cap. 23.

✱ *Theod. Chalcedonis: ſed perperam, vt puto. Eſt enim etiam Chalcis non longè ab Antiochia Syrorum ſita. Epiph.*

ibi diuus Barſes morte ſua ſimul & thronum & vi D tam reliquiſſet. Ipſe autem Eulogius Protogenem certaminum ſuorum ſocium Carris præfecit, vbi ei valde ægrotanti, quaſi quendam ἀλεξίκακον, hoc eſt, malorum depulſorem donans. Inſuper diuinus Euſebius oppido Dolichæ Marim epiſcopum dedit, quod quidem oppidum Ariana contagione infectum maximè erat. Eò Euſebius venit, vt ipſe Marim vario virtutum genere refulgẽtem, in poſſeſsionem epiſcopalis ſedis induceret. Sed enim ei oppidum ingredienti, mulier quædam Arianis deliramentis plena, ex ſuperiore loco tegulam in caput coniecit. Et ita tum quidem viri ſancti caput comminutum eſt: paulo verò pòſt, vbi cerebrum putredine correptum eſſet, moriẽs ille, ad meliorem migrauit vitam. Quem ſaia eſt, iam animam agentem, iureiurando amicos obſtrinxiſſe, ne à fœmina, quæ facinus tantum auſa fuerat, pœna quæpiam exigeretur. Ea in re Dominum ſuum æmulatus, qui dixit. Pater ignoſce illis peccatum hoc, quia neſciunt quid faciunt. Hunc vitæ finem, poſt varia multipliciaque pro vera pietate obita certamina, conſequutus eſt Euſebius. Qui quũ in Thra E cia barbarorum feritatem effugiſſet, impiorum hæreticorum manus euadere non potuit, ſed per illos coronam martyrij ſuſcepit. Atque hęc quidẽ poſtea ſunt facta. Diuus verò Meletius concordia iuriſiurandi ſacramento confirmata, Conſtantinopolin appulit, cùm eò multi conueniſſent epiſcopi, neceſſarium eſſe rati, vt diuinum Gregoriũ ex Nazanzo transferrent, eique epiſcopatum Cõſtantinopolitanum cum ſumma poteſtate committerent.

Eulogius Edeſſæ. Protogenem Carrarum. Euſebius Chalcidis. Iſidoru Cyri. Marim Dolichæ. Ibi Euſebius Samoſatenus mulier Ariana tegula illo necat.

Euſebius vitæ pro perſequutiones in manus ...

Meletij & aliorum epiſcoporum conuentus Conſtantinopoli.

CAPVT VI.

Imperatores ambo, alter quidem in paternam imperij partem, quam ſibi & fratri reſeruauerat, ſe recepit: alter autem ad datam ſibi ditionem, Illyricum inquam & Oriẽtales prouincias, eſt profectus. Atque vtrique res bellica ex ſententia ſucceſsit. Gratianus enim Almanos Occidentem vaſtantes deiecit: Theodoſius autem rurſus cum barbaris ad Iſtrum congreſ F ſus, prælio eos ſuperauit. Qui vero ex conflictu eo ſuperfuere, ſocios ſe deinceps Romanorum fore precibus interpoſitis polliciti, conditionibus pacis acceptis, & obſidibus datis, in Theodoſij poteſtatem venere. Rebus hiſce rectè compoſitis, Conſtantinopolim is iturus, Theſſalonicam peruenit.[a] Atque ibi ſtatim lethali morbo correptus, poſtquam ab Aſcbolio, cui tum Theſſalonicenſis eccleſiæ adminiſtratio credita erat, initiatus & baptizatus eſt, meliuſculè habuit. Quòd namque à maioribus ſuis acceptam Chriſtianam religionem coluerat, mirificè in Nicænis decretis acquieſcebat. Tum autem, quòd & [b] Aſcholius ſententiam eam defendebat, admodum delectabatur. Præterea vero quod idem & vita & doctrina bonus, ad virtutes omnes quas epiſcopalis requirit dignitas, appoſitus eſſet, atque inſuper quod gens Illyricorum ab Ariana rabie abhorreret, magnopere lætabatur. Et Aſcholium de aliis populis, quam de religione obtinerent opinio-

Gratianus in Occidente, Theodoſius in Oriẽte ad Iſtrum feliciter pugnant. Gratianus eſt eruitur apud Argentoratum Galliæ oppido Almanorũ circiter triginta millia occidit. Oroſ. Diac. Theodoſius Gothos in Thracia expulit, & cum à Thamnorum ... fœdus percuſſit. Ibid. a Theodoſius Theſſalonicæ ab Aſcholio epiſcopo æger baptizatus eſt. b Aſcholius optimus epiſcopus.

Occidentales Eccleſia Catholica.

A nem percunctatus, Occidentem omnem vſque ad Macedoniam, & eccleſias eius, concordes eſſe intellexit, quod omnes ex æquo cum patre Deum verbum & ſpiritum ſanctum colerent, & apertè trinitatem ὁμοούσιον conſubſtantialem profiterentur.

Orientales in religione variantes.

Vlteriores verò Orientalis imperij regiones vſque adeò inter ſe diſsidere, vt diuerſæ etiã in vulgo hæreſes eſſent, & factiones. Conſtantinopolim verò magis etiam quàm loca alia de rebus talibus blaterare, & magis Ariana peſte refertam eſſe didicit. Cuius rei cauſam quoque Aſcholius addidit, Occidentem ſcilicet propterea malis eiuſmodi liberum eſſe, quòd Conſtantinus Conſtantini maximus, & Conſtans minimus natu filius, ſucceſſoréſque deinde eorum Valentinianus & Gratianus ipſe, patriam fidem integram conſeruaſſent. In Orientem autem variis ea partibus malum hoc perueniſſe dixit: quòd hæreſis autor & dux Arius, Alexandriæ in Aegypto ortus, & preſbyter ibi factus, blaſphemiæ & maledicentiæ venenum ibi euomuerit: poſt hunc autem Euſebius

Quia in Occidente Imperatores catholici fuere, ſi pieros eccleſia quoque ibi in officio permanſere. In Oriente per eoſ. epos hæreticos, & Imperatores eis fauentes, Arianiſm⁹ propagatus.

B [a] Cæſarienſis, & Patrophilus Scythopolitanus, & Aetius Syrus in Palæſtina extiterint: Paulinus verò, & Gregorius Alexandriæ epiſcopus, è Phœnicia prodierint. Theodotum præterea Laodicenſem, & ſucceſſorem eius Georgium, atque huius rurſum Athanaſium, & quartum Narciſſum Cilicia protulerit: qui malè iacta ſemina, ſeu potius zizania, ſiniſtra irrigatione fouerint. Inſuper verò Bithyni fuerint † Euſebius Nicomedięſis, & Theognis Nicænus, & Menophantus Epheſius, & Maris Chalcedonenſis, & Theodorus Perinthius: alios porrò, qui vitiis & malicia celebre nomen ſunt conſequuti, Thracia dederit. Atque hi omnes longo tempore praua dogmata rigarint atque fouerint. Talibus verò malæ ſementis ſatoribus nõ parum momenti contulerit Conſtantij * facilitas (ne iuata Gregorium theologum dicam † leuitas, religionem ſcilicet & pietatem veritus) & extrema Valentis improbitas. Hæc vbi Theodoſius cognouit, imperio ſuſcepto inprimis faciendum ſibi eſſe putauit, vt de eccleſiis in gratiam & concordiam redigendis cogitaret. Optimum verò eſſe ratus,

† Hic ille eſt Euſebi⁹, qui primùm Beryti, max. Nicomediæ, & tandem Cõſtãtinopolis, per trãſitionem, ex vna ſede in aliã contra ſacros Canones, fuit epiſcop⁹.
** εὐκολία.*
† κουφότης.

Theodoſij eſt ſtatuto de Nicæna, eadem pur. Apoſtolica fide L. 1. C. de ſum. Trin. & fid. Cat.

C vt ſententiam de Deo ſuam ciuibus & ſubditis ſuis declararet (ne cui vim inferre videretur, religionem ſequendam illegitimè præcipiens) cõſtitutionem ex Theſſalonica Conſtantinopolim miſit. Inde enim veluti ex ſumma quadam arce ſcriptum ſuum per ditionem omnẽ, ad alias quoque Orientis vrbes omnino peruenturum eſſe exiſtimauit. Conſtitutio talis religionem eam complecti omnes iuſsit, quam ab initio Apoſtolorum princeps Petrus docuit, quem tum Damaſus Romanæ & Petrus Alexandrinæ vrbis epiſcopi ſequerentur. Ad hæc inſuper ſignificauit, ſolam eam nominari Catholicam & vniuerſalem eccleſiam, quæ trinitatem ὁμοούσιον conſubſtantialem diſertè & corde & ore deprædicaret. Diuerſum autẽ ſentientes, hæreticos vocari, inutileſque eſſe, & pœnã ſuſtinere debere, ſi publicè docere auderent.

a Theodoſius Conſtantinopolim venit. Sozom. lib. 7. cap. 5.
b Conſtantinopoli Gre-

a Theodoritus, Cæſarienſis non habet, lib. 5. cap. 7. At Nicephorus hunc pro fautore Arianorum habens, in nomenclatura illorum hic recenſet, Cæſarienſis dictione addito verbo.

CAPVT VII.

HAc ibi lege lata, [a] non multo pòſt ipſe quoque Conſtantinopolim ſe contulit. Tum verò Ariani adhuc eccleſias gubernabant, Euagrio eiecto: quibus præfuit Demophilus. [b] Gregorius autem Nazanzenus theologus, pro Euagrio eis qui trinitatẽ ὁμοούσιον conſubſtantialem profitentur, præiit, in ædicula quadam conuentus agens. [c] Quam religionis eiuſdem ſectatores quidam tum quidem in ſacrum delubrum commutarunt: aliquo verò tempore pòſt, ex ea celebre templum inter alias præclaras Dei eccleſias Conſtantinopoli eſt factum, quod non tantum pulchritudine & magnificentia reliquis præſtaret, verùm etiam claritatem ex diuinis, quæ in eo edita ſunt, miraculis conſecutũ eſſet. Vis enim diuina multis ibi * & re ipſa clarè, & aliquando in ſomnis apparens, non varios tantum & incurabiles morbos repulit, ſed etiam ærũnis & caſibus grauibus, quæ in hominum vitam incidunt, multos liberauit. Ab hominibus autem bonæ fidei per manus nobis traditum eſt, Chriſti E matrem ſemper virginem Mariam eam eſſe. nam eo habitu & forma eſſe multis viſa eſt. Vocant autem ædem eã † Anaſtaſiam ſeu reſurrectionẽ, illam, vt coniicere licet, ob cauſam: quòd Nicænæ fidei dogma, quod iam Conſtantinopoli propter ingentem vim & potentiam diuerſæ factionis intercideraт, & intermortuum fuerat, rurſum ibi opera & ſtudio Gregorij excitatũ reuixerit. * Audiui quoque ex quibuſdam, vera ſe dicere contendentibus mulierem in eo templo grauidam ea [a] ſuperioribus ambulacris decidiſſe, atque interiiſſe. Quum autem populus, qui tum ibi conuenerat, preces pro ea ad Deum fudiſſet, eam vitæ reſtitutam, nullo prorſus tali caſu fœtui illato damno reſurrexiſſe: atque inde loco ei cognomen inditum eſſe, quòd Deus ſcilicet opus id peregiſſet. Hæc hactenus:

D gorius Nazanzenus in domo quadam Catholicos docet.

** ὕπαρ τε καὶ ὄναρ. Miracula ingentia in ea edita.*

Ratio nominis Anaſtaſia.

a ἐκ τῶν ὑπερῴων.
Efficacia populi precum.

c Ex ea domo primùm delubrum, deinde eccleſia præclara facta, cui nomen Anaſtaſia inditum.
a In eo templo femina grauida ex ſuperiori loco delapſa, & mortua, precibus populi viua cum fœtu reſtituta eſt.
† De Anaſtaſia iſta, poſt diſceſſum e Conſtantinopoli ſuum, inter alia verba Gregorius ipſe ſic canit:
Inclyta Anaſtaſia ſalue ades, quæ morientem
Erexit rectam per mea verba fidem.
Et poſt fata tui memor ipſe, animaq; piorum,
Mandabam precibus téque tuiſque Deo.

F

CAPVT VIII.

IMperator ſtatim cum mandatis ad Demophilum miſit, qui ei denunciarent, vt vel Nicænæ aſſentiretur ſynodo, populúmque ad vnionem & pacem complectendam adduceret: vel, niſi hoc faceret, quamprimum ab eccleſiis diſcederet. Atque ille minimè faciendum eſſe ratus, vt conuocata multitudine, &

Illos [b] aduerſum, qui poſſent plura, veniret:

Imperatoris ſentẽtia ei promulgata, inter alia hæc dixit verba. Fratres, quandoquidem diuinum præcipit oraculum, ſi nos perſequãtur homines, vt ex ciuitate vna trãſeamus in aliam: & Imperator nos ex oratoriis expellit: ſcitote nos die craſtino extra vrbis muros eccleſiã & conuentũ acturos. Atque hæc cùm dixiſſet, abiit. & deĩde ad mœnia vrbis cũ

Demophilus Arianus ecleſia Conſtantinopoli excedit, & extra vrbem conuentus agit.

b πρὸς πλέονας.

A ſectatoribus ſuis conuenire, & ſacra peragere ſolitus eſt, non ita vt decuit Euãgelica ſententia percepta. Fugientes enim huius mundi conuerſationem, ad ſummam vrbem, cœleſtem Hieruſalem, anhelare nos, dictum id fortaſſe ſub obſcuriore ſignificatione iubet. Exijt verò cum eo vnà Lucius, qui cùm Alexandriæ Arianam hæreſim defenderet, eam ob cauſam inde pulſus, Conſtantinopoli morabatur: vbi tum Demophilus eccleſias, ex eis decedẽs, reliquit. Imperator cum Gregorio eas ingreſſus, fauſta omnia per orationem apprecatus, eas illi commendauit. Et poſtea ibi qui Trinitatem conſubſtantialẽ profitentur, eccleſias obtinebãt. Erat is annus, quo Gratianus in imperio quintùm, Theodoſius autem primùm conſul fuit. [d] Ex quo autem Ariani ſacra templa tenuerant, anni nõ pauciores quàm quadraginta lapſi erant. Cæterùm Demophilus expulſus, in patriam ſuam Berrhœã ſe recepit. Theodorus Antiochia eiectus, in Thraciam, vnde ortus fuerat, abiit. Itidem etiam Hypatius Nicæa Tyrum Syriæ, quæ eum genuerat, B rediit. Et alij itẽ aliò diſperſi ſunt. Porrò Antiochiæ Aſterius & Criſpinus presbyteri, & reliqui factionis eius quæ Theodori auſpicia ſequuta fuerat, cõciliabulo coacto, ad quod etiam alij multi ex vicinis vrbibus epiſcopi conuenere, legationem ad Eunomianos miſere, coniunctionem communionémque eorum ambientes. Quibus illi per epiſtolam, ita ſe eos recepturos eſſe reſponderunt, ſi ſuffragia ſua, quibus Aetij lectionem & conſecrationem damnauerant, antiquarẽt, & ſcripta illius reciperent. Petierunt quoque, vt vitam illi prius luſtrationibus perpurgarent, quòd videlicet impuris quibuſdam inſtitutis inſecti eſſent. Hanc illi petitionem tum quidem receperunt. Poſtea verò cõ etiam producti ſunt, vt in eccleſiaſticis conuentibus Eunomio & popularibus factionis eius, per maledicta detraherent: [illegible], hoc eſt, de rebus cœleſtibus ſublimibúſque cum faſtu & inſolentia verborum nugantes, dementiáque & improbitate plenos, qui ſibi talia prætendenda eſſe ſtatuiſſent, eos cognominãtes. Porrò Ariani, quòd eorum non mediocris eſſet multitudo, ea momẽ- C to quod illis iam inde ab initio ſub Conſtantio & Valente acceſſerat, metu nullo conuentus agebãt. Et de Deo atque eius ſubſtantia temerè diſputabant. Animum quoque Imperatoris ipſius, illi per factionis ſuæ homines, qui in Imperiali aula verſabantur, tentandum eſſe duxerunt: illa ſpe concepta, hunc quoque, ſicuti & Conſtantium, in poteſtatem eorum adductum iri. Quæ res eis quoque qui Catholicæ Eccleſiæ erant, magnam attulit curam. Quapropter in maximo fuere metu, Eunomij in diſputationibus vim ſuſpectam habentes. Non ita pridem enim is, quum ſub Valentis imperio à Cyzicenis diſsidere cœpiſſet, & ſeipſum ab Arianorum ſodalitate ſegregaſſet, Chalcedonem Bithyniæ è regione Cõſtantinopoli ſitam, vbi priuatus conſidebat, ſe contulerat. Et multitudo ingens è Conſtantinopoli ad eum ventitabat. Alij quoque aliunde ad eum confluebant, qui partim de vita & doctrina eius periculum faciebant: partim, ſi noui quidquam diceret, cupidè eum auſcultabant. Et iam fama quoque nominis eius ad Imperatorem peruenerat. Fuiſſet ille ad colloquium etiã Principis admiſſus, niſi Dei amãtiſsima ipſius coniunx Placilla, quæ iam inde ab initio decreta D Nicæna cõſtanter profitebatur, cura & ſtudio omni obſiſtendo hoc egiſſet, ne cum illo prorſus colloqueretur. Maximè quippe verita eſt, ne inſtitutorum vitæ illecebris, & verborum vi atque grauitate, Imperatorẽ ille in ſententiam ſuam abduceret.

Quomodo accipiendũ verbum illud Saluatoris: Fugite ex vna ciuitate in aliam.

Theodoſius Gregorio Nazan. eccleſias Conſtantinopoli commendat.

d Ariani epiſcopis paſsim epiſcopatibus ſuis abeunt.

Ariani rerum ſuarum ſatagentes, Eunomianis ſe coniungũt. Eunomiani eos certis conditionibus ſuſcipiunt.

Ariani deinde Eunomianos [illegible] vocant.

Iidem rurſus conuentus & eccleſias ſuas libere agunt.

Animum etiam Imperatoris, vt eũ ad partes ſuas traducant, tentãt.

Eunomius Chalcedone priuatus viuit laude magna vitæ. Ne ad colloquium imperatoris is admittatur, Placilla Augusta ſedulo cauet.

CAPVT IX.

HÆc quum ita ſe habeant, ac eius rei ſtudiũ apud Arianos vigeret, magnus Amphilochius, de quo antea quoque mẽtionem fecimus, vnus ex eis qui tum Conſtantinopolim aduenerant epiſcopis, non ille quidem in rebus agendis verſatus, ſed alioqui ſenex venerandus, atque in rebus diuinis acri mente præditus, Imperatorem adiiſſe, eíque vt Arianorum conuẽtus ab vrbibus ſemoueret, ſupplicaſſe dicitur. Imperator autem petitionem eã, quòd durior inhumaniórque eſſe videretur, non E comprobauit. At ſapiens ille ſenex tum quidem tacitus abijt, & conſiliũ deinde ſapientiore facinus memoria dignum fecit. Quum namque rurſum cum reliquis epiſcopis in aulam veniſſet, & imperatorem ita vt decet, atque vt alij epiſcopi fecerant, plè & ſuauiter admodum conſalutaſſet: filiũ ipſius Arcadium, qui nuper ad Imperium lectus fuerat, non eadem illi impertita reuerentiæ obſeruantia, inhonoratum reliquit. Verùm ad eum accedens, & veluti cum puero colloquens, manúq; eum demulcens, Salue & tu ò puer, inquit. Imperator, quòd ſenem Amphilochium rudiori ✱ animo eſſe, & ruſticius agere exiſtimaret, quomodo filium ſalutare deberet, docuit. Atque ille, ſufficere ei honorem talem, dixit. Imperator autem ita percitus, & veluti filius iniuria affectus eſſet, grauiter commotus, cum conuicio epiſcopum abduci iuſsit. Ille porrò quamuis protruderetur, conuerſus tamen paululum, conſiliúmque in animo occultatum proferens: Vidéſne, inquit, ô Imperator, quàm tu procaciter filio illatam contumeliam nõ fers, ſed amarulẽter † propter ſummiſsiorem cõ- F pellationem, in nos excandeſcis? Sic ſcilicet exiſtimare te oportuit, ſuccenſere etiam cœleſtem Imperatorem & patrem vnigeniti, propter eos qui non communem illi tribuunt honorem, ſed diſsimilem & longè minorem patre vocare audẽt. Imperator quum inde rem actam intelligeret, & verba ea admiraretur, quamprimum ad ſe ſacerdotẽ Dei acceerſiuit, & ad pedes eius prouolutus, veniã ab eo petiit. Neque aliter quàm ipſe dixiſſet, ſe rẽ habere, profeſſus eſt. Atque in ea ſententia confirmatus, poſtea eos qui aliter quàm Nicææ ſtatutũ fuerat, opinarentur, auerſatus eſt. Contentiones in foro & inanes conuentus inhibuit, diſputationibus de Deo & natura eius finem omnino impoſuit: & cõſtitutione publicè propoſita, periculum qui ei non parẽrent denunciauit: pœnam ei quoque qui contrà venire auſus eſſet, comminatus. Ita factum, vt Arianis & Eunomianis pulſis, [illegible] conſubſtantialis fidei profeſſores eccleſias moderarentur.

Amphilochius à Theodoſio petit, vt Arianorum conuentus ab vrbibus ſubmoueret, ſed id nõ impetrat.

Idem debita reuerentia Arcadium non conſalutando patri imperatori non profanum, ſe ipſo polihorum é Theodoſio oſtendit, Deum patrem, ob contumeliam vnigenito filio ſuo ab Arianis illatam, ind. [illegible]

✱ [illegible]

† [illegible]

Theodoſius conuenticula publica ſacta Arianis interdicit l. 2. C. de ſum. trin. & fid. Cath.

CAPVT X.

A

a Imperator Concilium Conſtantinopolitanū indicit.
** Soz. lib. 7. c. 7. Catholicos epiſcopos conuocatos eſſe ſcribit: Ex imperij Theodoſij prouincijs duntaxat, non addit.*
Et ſynodus hæc Cōſtantinopoli, ſicut plerique omnes tradunt, eſt celebrata. Id.
b Euocantur etiam Macedoniani.
c Præcipui Macedonianorum epiſcopi.
d Numerus epiſcoporum.

PRoinde primo quoque tempore ſynodum quoque epiſcoporum Imperator in locum vnum, ⋆ ea imperij ſui prouinciis duntaxat, conuenire iuſsit, ad Nicæna decreta confirmanda: atque vt ibidem, cuinam Conſtantinopolitanæ eccleſiæ ſedes committenda, deliberaretur. [b] Quòd autem Macedonianos vniuerſali eccleſiæ aggregari atq; vniri poſſe exiſtimaret, quia non admodum opinione ſua de Deo, ab vtraque parte & factione, diſsidebant, eos quoque ad conuentum euocauit. Et conuenerunt ab eis qui Trinitaté ὁμοούσιον conſubſtantialem prædicant, circiter centum & quinquaginta: alterius autem ſectæ triginta & ſex, quorum plures ex Helleſponto erant. [c] His præibant, Eleuſius Cyzicenus, & Marcianus Lampſacenus. [d] Inter Catholicos pręcipui erant: Timotheus, qui Alexandriæ in locum Petri fratris ſui, eiuſdémque Athanaſij ſucceſſoris, ſurrogatus fuerat: Meletius Antiochiæ epiſcopus, qui pridem Gregorij cauſa Conſtantinopolim venerat: & Hieroſolymitanus Cyrillus, qui cùm antea Macedonij opinionem ſe- B
quutus fuiſſet, tum per pœnitentiam reſipuerat: præterea Aſcbolius Theſſalonicæ, Diodorus Tarſi, & ſuum rectè gerens nomẽ Acacius Berrhœæ, epiſcopi. [e] Ii ſanè omnes in Nicænis decretis acquieſcentes, Eleuſium & populares eius in ſententiam ſuam adducere conabantur: in memoriam eis redigentes, quam ad Liberium miſerant legationem, in qua per Euſtathiũ, Syluanum, & Theophilum, ſe Nicænam fidem ſequuturos receperãt. Tum autem, quod ſua ipſorum voluntate, longo tempore ſe ab eorum communione non ſegregaſſent: non rectè eos facere dicentes, cùm ſemel flagrantibus animis eandem cum eis fidem ſuſceperint, quòd ita rectè ab eis conſtituta rurſum antiquarent [f]. At illi cohortatione tali ſpreta, cùm apertè Arij opinionem iudicio ſuo meliorem cenſeri, neque vnquam fore vt patri filium ὁμοούσιον cõſubſtantialem eſſe faterentur, quanuis aliter Liberio polliciti eſſent, dixiſſent, diſceſſerunt: & ad factionis ſuæ populares, vbicunque in vrbibus eſſent, vt nequaquam Nicænam fidem complecterentur, literas dederunt. Qui verò ab vniuerſali eccleſia ſtabant, ibi manentes, de eligendo Cõſtantinopolitano epiſcopo conſiliũ habebant. Et primus ibi imperator [g] Gregorium, propter vitã & eruditionem præſtantem admiratus, dignum illum ea ſede calculo ſuo iudicaſſe dicitur. Qua in re ſynodus ei, quòd virtutem eius viri reuereretur, ſuffragata eſt. Potiſsimùm verò diuo ipſi Meletio, videbatur, Gregorio Cõſtantinopolitanũ epiſcopatum confirmãdum eſſe, hac in parte canone de epiſcoporum tranſlatione, quem nonnulli conſilium hoc reprehendentes obiiciebant, poſthabito. Optimè quippe diuinus pater eorũ virorũ mentem & conſilium, qui illum promulgauerãt, tene-

e Catholici Macedonianos in ſententiam ſuam adducere contendunt.

*† **
f Alij in hac ſynodo centũ & octo Patrũ, Macedonũ ex[illegible] damnatum eſſe ſcribũt ſpiritum ſanctũ Deũ eſſe per negantem.
C
Macedoniani opinionem ſuã retinẽtes, ex concilio diſcedunt.
g Greg. Nazanzenus epiſcopus Cõſtantinopolitanus deſignatur, Meletio conſente, & imperatore approbante.

*† * Ioannes Pſellus de ſecunda œcumenica ſynodo ſcribens, inter alios, hos ponit verſiculos:*
[illegible]
[illegible]
[illegible] Hoc eſt:
Radicis hac Macedonum radicitus,
Qui ſpiritum temerè creaturam vocans,
Deitate ſumma ſegregat ſanctiſsimum.

bat: [h]. Synodus nanque illa, vt occaſionem ⋆ ambitus in eccleſiis præcideret, canonẽ eum propoſuerat, quod multatum ex competitorum ambitioſa prenſatione prouenïſſent mala. Quod ſi ambitus abeſſet, nihil prorſus extare impedimẽti cenſuit, vt modò vita aut doctrina multis aliis pręſtãtior, aut ſimul vtraque hæc conſtarent, aut cõmunis denique & publica cum magna commoditate vtilitas per tranſlationem in expectatione eſſet.

h Meletij ſententia canonis Nicæni de nõ trãsferendis epiſcopis.
** φιλαρχίας.*

CAPVT XI.

Gregorius ſedem Cõſtantinopolitanã recipit.

GRegorius ſanè primùm munus epiſcopale ſuſcepit, & thronum conſcendit. Quomodo enim tot & tantorum virorum cohortationem deſpiceret? Et gregem, quem exiguũ receptum, frequẽtiſsimum fecerat, euãgelicis humoribus rigans ſouit: eóſque qui extra illum oberrarent, verborum ſagena captos ad ouile adduxit. Vbi verò paulo pòſt quoſdam, & eos maximè qui ex Aegypto ad- E
uenerant, electioni ſuę intercedere, eámque reprehendere ſenſit, oratione ad eos ſynodali habita, epiſcopatum rurſum depoſuit. At enim ab ipſa ſtatim ſynodo, diuinus Meletius ad vitam lætiorem trãſiit: & à multis, pręcipuè verò à Gregorio Nyſſenæ eccleſiæ luce, funebribus orationibus eſt cõcelebratus. Et ante obitum quoque eius epiſcopi Aegyptij ſeceſsionem fecere, inter alia illud carpentes, quòd Gregorius, cum paternum antea epiſcopatum & Nazanzenam eccleſiam adminiſtrarit, ad Conſtantinopolitanam tum ſedem euectus eſſet. Et iam Timotheus Alexandrinus Maximum quendam Cynicum philoſophum, Gregorij quidem diſcipulum, ⋆ Apollinaris autem labe maximè infectum, in abdito loco, apud Choraulæ cuiuſdam domum, Cynico capillo eius inciſo, paſtorem Conſtãtinopolitanũ legerat atque conſecrarat. Verùm qui tum ibi congregati erant, facinus tam abſurdum reprobantes, haudquaquam conſecrationem eam laudarũt. Nam plerique viri diuino ardore & ſpirituali ſapientia pleni erant. qualis Helladius ille fuit, Baſilij magni ſucceſſor: Gregorius, & Petrus, eiſdem cum Baſilio parentibus orti: Amphilochius Iconij, quæ Lycaoniæ vrbs eſt: F
Optimus Piſidię, Diodorus Cilicię, Pelagius Laodiceæ: Eulogius Edeſſæ, Acacius Berrhœæ, Iſidor' Cyri, Cyrillus Hieroſolymorum, Gelaſius Ceſareæ Palæſtinæ, Acacij, qui Euſebio Pamphili ſubſtitutus fuerat, ſucceſſor, & alij quamplurimi epiſcopi, egregij virtutis athletæ & cõcertatores, doctrinam vita ipſa exornantes. Qui omnes factum tale execrantes, ſe ab Ægyptiis ſeiunxerunt, & Gregorio magno affuerunt. Nam vnà cum eo cõuentus, & ſacra, & ritus eccleſię, recepto more omnes liberè peragebãt. Quos diuinus Gregorius, ſi quis alius, & ipſe humanus & humilis, maximè adhortatus eſt, vt concordiã & pacem inter ſe, cuius gratia conuentus quoq; coactus eſſet, colerent, eámque iniuriæ hominis vnius cõtemnere decederet, præferrent. Ego enim, inquit, curis multis liberatus, exoptatam mihi dudum & gratam quietem perſequar. Et vobis ſimul, poſt diuturnum illud & inexpugnabile bellũ, tanto ſtudio expetita pax continget. Meo quidem iudicio perabſurdũ eſſet,

Sed breui conſiliũ iam propter Aegyptiorũ epiſcoporũ murmura reſignat.

Meletij obitus.
Oratio Gregorij Niſſeni in funere Meletij.
Timotheus Alexãdrinus maximũ philoſophum Cynicum epiſcopatus Conſtãtinopolitano præficere conatur.
** Sozo. Maximũ Nicænæ fidei pfeſſorem fuiſſe ſcribit, lib. 7 cap. 9.*
Id eo nõ ſucceſſit.
Præclari ei' conuentus epiſcopi.

Alij epiſcopi extra Aegyptios, Gregorio fauent.

Deus bone, quàm libẽter vir ſanctus epiſcopatum primarium deponit, & publica pace dignitatem ſuã poſthabet.

Aliam profecto epiſcopũ legẽdum ſuadet.

A ſi nuper admodum hoſtilis pugnę periculo defunƈti arma inter nos ipſos ſumeremus: & ſicuti ſors ferret, tela temerè coniiceremus, roburque omne in quibus minimè decet certaminibus conſumeremus. Sic ſcilicet hoſtibus quoque ipſis, vt clade noſtra lætatentur, cauſam præberemus. Quapropter ſi conſilium meum ſequi voletis, viro alicui per diſquiſitionem inuẽto, qui diuina mente præditus, ſede ac dignus ſit, quique Deo actiones eius gubernante, ritè omnia & ordine faciat atq; conſtituat, eccleſiæ præfecturam committetis. Cõtra verba hæc, quum quod dicerent, nõ haberent, vel inuiti ei ceſſerunt. Et confeſtim Maximum Cynicum epiſcopali dignitate nudatum atque excommunicatum, ædibus ſacris eiecerunt, quum ꝙ pręter rationem illegitimè thronum inuaſiſſet: tum maximè, ſicuti dictum eſt, ꝙ Apollinaris vęcordibus intemperiis agitaretur. Gregorius autem ſede relicta, in patriam Nazanzum reuerſus, vitã quietam * priuatus tranſegit: neque cuipiam, eo ꝙ ſua ſponte throno ceſſit, ſcandali ſiue offendiculi occaſionem præbuit. B Sed enim virum hunc longè ſapientiſſimum, quum alias ob res omnes valde, tum verò hac ipſa de cauſa non minus admirari libet. Neque enim eloquentia, qua plurimùm pollebat, ad ſuperbiam elatus eſt: neque ab inani gloria victus, adminiſtrationem eccleſiæ tantæ expetiuit, quam ipſe, quũ propè iam interiiſſet, ad eam rurſum amplitudinẽ doctrina ſua prouexerat: ſed illico epiſcopis depoſitum reddidit, neq; labores quos pertulerat, aut pericula quæ aduerſus hæreſes per inteſtinum bellum pugnans adierat, prætendit: quum quidem vt ſedem eam retineret, & eccleſiam Couſtãtinopoli adminiſtraret, alio iam Nazanzi epiſcopo declarato, vel parum, vel nihil prorſus impedimenti eſſet. Atque ſynodus quidẽ mores priſcos conſeruãs, id quod ei in manus tradiderat, ab ipſo non inuito recepit: nihil omnino diuinas dotes, quæ in eo viro erant, morata.

Concilium Maximum Cynicũ excõmunicat. Grego. Nazanzum reuerſus.

* ἰδιώτης καὶ ἀπράγμων. Summa animi in eo viro moderatio.

CAPVT XII.

C CÆterùm maxima cura & deliberatio imperatori & epiſcopis incumbebat, imperatore potiſſimùm eos cohortante, ad diligentem exactamq; diſquiſitionem adhibendam, vt quàm optimus atque honeſtiſſimus vir inueniretur, cui vrbiũ maximæ tectè adminiſtrationis committerentur habenæ. Porrò ſynodus hac in re non eundẽ quem imperator obtinebat animum. Pro ſe enim quiſque, vt ex neceſſariis ſuis & amicis quiſpiam honorem ſedis eius conſequeretur, laborabat. Quod conſilium quum epiſcopi omnes texerẽt, Nectarius quidam Tarſi Cilicum ortus, primariæ nobilitatis vir, ſenatoriàque dignitate clarus, & humanitate morum admirationem omnium promeritus, tum autẽ prætoris magiſtratu & honore conſpicuus, Cõſtantinopoli degens, in patriã iamiam iturus, ad Diodorum Tarſi epiſcopum venit, vt ab eo, ſub cuius ſcilicet epiſcopatu cenſeretur, cum precatione * benedictionem acciperet: atque ſi opus eſſet, literas eius ſecum ferret. Et commodũ tum accidit, vt Diodorus ſecum ipſe conſideraret, quẽmnam ad functionem propoſitam eligi conueniret. Et Nectarium ingredientem conſpicatus, D ſtatim illum in animo ſuo idoneũ ad ſedem eam ſuſcipiendam iudicauit. Et intra ſeipſum affectione propenſus in eum fuit, caniciem illius venerandam cernens, ſpeciemq; epiſcopo dignã, morúmque ſimul humanitatem eximiam perpendens. Et alio quodam ſub prætextu eum ad epiſcopũ Antiochenum adductum, mirificè laudauit: & illum vt ſecum ei faueret, rogauit. Ille verò, ꝙ multi pręclari viri deſignati eſſent, veluti in re graui & ſeria apud ſeipſum ſubridens, Diodori ſuffragium abrogauit: Nectario tamẽ nihilominus vocato, paulìſper eum ſecum manere iuſſit. Interea imperator in charta deſcribi iuſſit eorum nomina, quem quiſque aptum eſſe ad tantã eccleſiæ ſcapham gubernandam putaret: vt ſibi illis in ſcripto repræſentatis, vnius ex omnibus eligendi poteſtas relinqueretur. Et alij quidem alios, pro vt cuiq; viſum erat, annotarunt. Antiochenæ verò Antiſtes eccleſiæ, poſtquam ex ſententia ſua quos volebat in libello nominauit, extremo loco, vt Diodoro gratificaretur, Nectariũ etiã ſubiecit. Imperator char- E ta in manus accepta, in qua deſignatorum nomẽclatura deſcripta erat, vbi ad Nectarij nomẽ peruenit, conſtitit. Et altius, more ſuo, rem mente reuoluens, ſecum ipſe conſultauit: & digito Nectarij nomini impreſſo, denuò eorum qui calculos & ſuffragia epiſcoporũ meriti fuerant, nomina percurrens, vbi rurſum ad Nectariũ peruenit, diu multúmq; re deliberata, eum ipſum præ omnibus ſede ea dignum eſſe cẽſuit. Ad id factum obſtupuere omnes, verbiſque & ore omnium quærebatur, Quiſnam Nectarius iſte eſſet, quæ ſtudia eius, atque vnde ortus eſſet? Vt verò nondum * quoq; initiatum eſſe cognouerunt, amplius etiam admirati, & ad imperatoris iudicium animis cõſternati ſunt. Ego quidem id etiam Diodorum ignoraſſe puto: neque enim credibile eſt, non initiato eũ ſuffragari tãtopere auſurum fuiſſe. Sed illum iam canum, vt æquum fuerat, initiatum fuiſſe opinatus eſt. Ego verò non ſine nutu Dei hoc accidiſſe puto. Atque vbi id Princeps quoque reſciuit, quãuis ex epiſcopis multi contrà niterentur, in ſententia tamen ſua ille conquieuit. Poſtquàm verò, qui F conuenerant, omnes imperatoris calculum confirmarunt, extemplo Nectarius baptiſmo initiatus, atque etiamnum myſtica veſte indutus, cõmunibus ſynodi ſuffragiis epiſcopus Conſtantinopoli declaratus eſt. Hæc ſic accidiſſe, Deo tanquam inſtrumento ipſo Principe vtente, à multis creditum eſt. Sed verúmne id ſit, an ſecus, affirmare certo nõ poſſum. Mihi quidem ipſe perſuaſerim, rem tantam non ſine prouidentia diuina actam eſſe, quum propter inſolitum nouúmque electionis & cõſecrationis morem, tum propter earum rerum quæ conſequutæ ſunt magnitudinem, coniecturam hãc faciens. Quod nanque placidus, & in rebus omnibus bonus fuit, veriſimile eſt, Deum illi per ſynodum tantam epiſcoparum cõmiſiſſe. Cõſecratio quidem Nectarij tale conſecuta initium, auſpicatum quoque habuit finem.

Fauor etiam in electionib. epiſcopalibus obtinet. Nectari⁹ vir prætorius, profanus, & nõdũ baptizatus, mirificè epiſcopus Cõſtãtinopolitanus, præter opinionẽ omnium imperatore maximè cõprobante, eligitur.

* ἐπευχῆς. Accipiebant olim ab epiſcopis ſuis benedictionem peregrè profecturi.

* ἀμύητον.

Myſtica baptizatorum veſtis.

CAPVT XIII.

Sanctio ſtatuta Synodi Cōſtantinopolitanæ. Patriarcharum conſtitutio.

A POſtea epiſcopi omnes vnà cum Nectario congregati, vt Nicænę fidei decretum certum eſſet, conſtituerunt, Hęreſim omnē damnarunt: & prouinciis diuiſis, Patriarchas conſtituerunt. Sanxerunt quoq; iuxta veteres Canones, vt epiſcopi in eccleſiis ſuis manentes, non temerè in aliarū diœceſium fines tranſirent, néve ſe illegitimis, ⁎ cōſecrationibus non vocati ingererent: id quod antea, quum vniuerſalis Eccleſia perſequutionibus exagitaretur, factum fuerat. Quæcunque verò apud quoſque acciderent, vt genus eius ſynodus pro arbitrio ſuo ea ordinaret & ſtatueret. Præterea, vt ſecundum Romanæ vrbis epiſcopum, Conſtantinopolitanus antiſtes ⁎ primum ac præcipuum obtineret honorem, vt qui nouæ Romę curator ſit. Non enim vrbs ea tantum ita nominata eſt, & populi honoribus magiſtratibúſque exornata, verumetiam ſignis moribúſq; & legibus cū Romanis in Italia eiſdem gloriatur [a], atque vtrique ex æquo paria ſunt & dignitatis pręmia, & honorum iura.

** ἀλλοτρίας*

Ab epiſcopo Romano Cōſtantinopolitanus inter reliquos antiſtes primatū obtinet.

** πρεσβεῖα.*

B Igitur diœceſibus ordinandis Nectarius quidem Thraciam ſortitus eſt, & Megalopolim ⁎. Ponticam autem diœceſim à Bithynia vſque ad Armenios, Helladio, qui Baſilio in Cappadocia ſucceſſerat: & Gregorio Nyſſæ, quæ & ipſa Cappadocum ciuitas eſt, epiſcopo attribuerunt. Prouinciam autem Melitinenſem Otreio reliquerunt. Aſianam verò adminiſtrationē Amphilochius Iconij, & Optimus Antiochiæ in Piſidia epiſcopi acceperunt. Aegyptus porrò ſub Timotheo Alexādrino permanſit. Gubernationem autem Orientalium eccleſiarum epiſcopis earum permiſere, videlicet Pelagio Laodicenſi, & Diodoro Tarſenſi. Antiochiæ verò ſoli ſua relinquētes ⁎ priuilegia, Meletio etiā adhuc ſuperſtiti tribuerunt. Vrbibus antē circa Thraciam & ⁎ Scythiā ſitis, Terentium Tomitanum & Martyrium Marcianopolitanum præfecere. Quos quum imperator omnes viſos collaudaſſet, ſententia ſua calculos quoque eorum comprobauit. Et erat eorum illuſtris gloria: quippe qui eccleſias, pro eo atq; par

a Cōſtantinopolis vrbs Romæ æquata. Patriarcharum ſiue diœceſeon ordinatio. Per Megalopolim, hoc eſt magnā vrbē Conſtantinopolis hoc loco intelligenda.

** Apud Sozo. eſt, Diœceſim Ponticam a Bithynia vſque ad Armenios eſſe conceſſam Helladio Cæſarienſi, & Grego. Nyſſeno, & Otreio Melitinenſi epiſcopo lib. 7. c. 9.*

** πρεσβεῖα.*

** Atqui ſub Scythiæ nomine Gothorū prouinciā ſignificari voluit.*

C eſt, adminiſtrarent. De Maximo verò decreuere, vt neq; eſſet, neq; nomen epiſcopi haberet. quos verò conſecraſſet clericos, & quæcunque egiſſet, irrita vt omnia eſſent. Conſtitutione quoque imperator ſanxit, vt firma & perpetua eſſet Nicænæ fidei autoritas: atque vt omnea omnium locorū eccleſiæ illis committerentur, qui in ſubſiſtentia trium eiuſdem honoris & eiuſdem gloriæ perſonarum, † diuinitatem vnam patris & filij & ſpiritus ſancti profiterētur. Et canonibus quibuſdam eccleſiarum exornandarum gratia promulgatis, etiam ſpiritus ſancti gloriam, vtpote ſimilem atq; æqualem patri & filio, ſancto Nicænæ fidei ſymbolo adiecerunt: Gregorio Nyſſeno id quod illi deeſſet ſupplente.

Maximo Cynico dignitas adempta.

† l. 2. C. de ſum. Trin.

Canones Eccleſiaſtici.

Supplementū Symboli Nicæni de ſpiritu ſancto.

CAPVT XIIII.

Adana Ciliciæ vrbs. Nectarij epiſcopalem functionem adijt.

HIs ita actis, ſimul & ſynodus finē ſuū habuit, & reliqui epiſcopi ad ſedes ſuas redierunt. Nectarius autem Cyriacum Adanæ otum epiſcopum ſecum retinuit, vt epiſcopalem diſciplinam ab eo addiſceret. hunc enim ad breue tempus à Diodoro Tarſenſi petierat. At ille non hūc

D ſolum, ſed & alios plurimos Cilices apud eum reliquit. In quibus & Martyrius, medicus optimus, erat: quem commiſſorum in iuuenili ætate peccatorum, ſibi conſcium habebat Nectarius. Eum tum in diaconorum numerū cooptare ſtudebat. Martyrius verò miniſterij eius functionem refugiebat. Affirmabat nanque, indignum ſe eſſe tanto munere, teſtémque vitæ malè peractæ ipſum Nectarium laudabat. Et ille: Quid, inquit, exiſtimas? Ego qui nūc epiſcopus ſum, an non iuuenis aliquando inconſideratè magis quàm tu vitam egi? Teipſum teſtem facio, qui adminiſter mihi improbæ ſæpe libidinis fuiſti. Martyrius porrò: At tu vir beate, ait, nuper admodum per baptiſmum omnem labem abluiſti, quum etiam epiſcopalem dignitatem es conſequutus. ⁎ Vtrumque verò, & ſacrum lauacrum, & munus epiſcopale, delictorum eſſe remedium & expiationem, ex ſacris nouimus conſtitutionibus. Ac tu quidem nunc nihil

Martyrius propter malè actā vitā & baptiſmō profanatū, perſuaderi a Nectario no potuit, vt presbyteri ſuſciperet dignitatem.

** ἀμφότερα … ἁμαρτημάτων … νομοθετῶν … δογμ. [illegible]*

E mihi differre videris à recens genito infante. Ego verò iamdudum diuino purgatus lauacro, eundē per libidinem vitæ curſum tenere perſeueraui. His dictis, ſacerdotij non ſubiit iugum. Cuius quū non poſsim deprecationem pulchram non laudare, vt partem aliquam etiam hoc loco in præſenti hiſtoria obtineret, volui. Poſt ſynodum celebratā, vbi Imperator cognouit, quid Paulo Conſtantinopolitano olim epiſcopo accidiſſet, vt ſcilicet in exilio ab Arianis ſuffocatus enectúſque fuerit, tranſlato honorificè corpore eius Conſtantinopolim, in templo id repoſuit, quod Macedonius, qui inſidiatus illi fuerat, conſtruxit. Id nunc quoque appellationem Pauli retinet, maximum atque præclariſsimum, & quodammodo à paucis aliis ſecundas ferēs. Qui verò rem eam ignorant, diuū Apoſtolum Paulum conditum ibi eſſe arbitrātur. Sub idē tempus, ſacræ etiā Meletij reliquiæ Conſtantinopoli Antiochiam ſunt perlatæ, & proximè apud martyrem Babylam repoſitæ. Dictū autem eſt, imperatoris iuſſu corpus eius in publicis viis omnibus, præter Romanorum morem, intra

Oſſa Pauli Cōſtātinopolitani martyris in Cōſtātinopolim relata. Pauli templū ibidem.

Meletij corpus Conſtantinopolo Antiochiā deportatum ſummo cum honore.

F vrbium mœnia receptum: precationibúſque & pſalmodiis alternis in vrbibus decantatis, donec Antiochiam pertigit, honoratum eſſe. Tantum verò viri huius deſiderium in animis hominum omnium relictū eſſe ferūt, vt illius formā & effigiem in parietibus & tabulis depingi, & in annulis exculpi curauerint. Meletius quidem tanto cum honore humatus eſt. Cui, ad gregem illius paſcendum, Flauianus ſubſtitutus eſt: iuſiurandum, quo obſtrictus fuerat, paruifaciens. Paulinus enim adhuc viuebat. Proinde vrbem Antiochenā, quæ paululū conquieuerat, turbæ rurſum exceperunt. Multi nanque à Flauiano deſciſcentes, Paulino ſe adiunxerunt. Cuius ſanè rei gratia, non ſolùm Antiocheni ipſi, verùm etiam vicini circumcirca epiſcopi, inter ſe diſſenſere. Aegyptij nāque, Arabes & Cyprij propter Paulinum, veluti iniuria is affectus eſſet, indignabantur: Syri autem, Phœnices, Palæſtini, & qui Armeniam, Cappadociam & Galatiam incolunt, quíque ad Pontum Euxinum ſunt, maxima ⁎ ex parte Flauiano fauebāt. Porrò

Deſideriū hominum erga Meletiū defunctum.

Flauianus Antiochenus, contra iuſiurandi ſacramentū, epiſcopatum poſt Meletij mortem ſuſcepit. Noua diſſenſio in eccleſia Antiochena.

Diſſenſio et in vicinas quoq; regiones progreſſa.

* *Occidentales epiſcopi Flauiano & ordinatoribus eius infenſi.*

A Damaſus Romę epiſcopus,& Occidentales antiſtites,Flauiano plurimùm ſuccenſebāt: & ad Paulinum ſcribentes in epiſtolis, quas Synodales appellare mos eſt,ei nomē præſulis Antiochenę eccleſię tribuebant,Flauianum autem prorſus auerſabantur. Neque verò minus Diodorum Tarſenſem,& Acacium Berrhœum,qui illi manus impoſuerant,accuſabāt: quos etiam à cōmunione excluſerūt. Vt verò certius rem eam cognoſcerent, & ipſi & Gratianus ad eos literas dederunt,ex Oriente in Occidentem eos euocantes.

CAPVT XV.

Sozo lib. 7. cap. 12.
Propter Arianorū rebellionē noua ī eccleſia turba exorta.
Theodoſi⁹ cōciliū aliud de rebus hæreſiū euocatu Conſtantinopoli cogit.

Eodem tempore,quum Ariani ex ſacris ædibus deturbarentur,& Catholici in poſſeſsionem earum vacuam inducerentur,nō paruæ exortę ſunt turbę. Quapropter imperator Theodoſius exiguo à priore ſynodo temporis interuallo,anteſignanos vigētium tum hæreſium rurſum conuocauit, vt alterum iſtorum fieret: videlicet, B vt vel ipſi aliis opinionem ſuam perſuaderent,vel ab aliis ad aliam complectendam perſuaderētur, de rebus quæ in controuerſia eſſent: in vnā eandémque ſententiam omnes adductum iri ratus, ſi in publico auditorio opiniones dubiæ per diſputationem diſcuterentur. Quum autem vniuerſi conueniſſent, (factum id eo anno,quo filium [a] Arcadium Auguſtum renunciauit) conſilium de ſynodo celebranda cum † Nectario Conſtantinopolitano communicauit, cohortatus, vt quæſtiones vnde hæreſes orirentur omnes,in publicam deducerentur diſputationem,quò quum vna fieret eccleſia,atque vnum inter omnes conſentiens conſtitueretur dogma, tum vniuerſi religionē, ita vti decet,colerent,neque quidquam cōtrouerſiæ relinqueretur [b]. Nectarius plurima ſecū animo reuoluens, Nouatianorū epiſcopum [c] Agelium accerſiit, eiuſdē cuius ipſe erat de cōſubſtantiali ſententiæ virū:qui * ꝙ factis potius virtutem declararet,& à verborum nugamentis & faſtu alienus prorſus eſſet, alium vicem ſuam ad deſpiciendum quid facto opus eſſet,atque etiam(ſi hoc vſus ferret) ad diſputandum,deſignauit [d], Siſinium C nomine,qui tum in lectorum ordine enitebat,& breui pōſt epiſcopatū eius ſuſcepit: hominem ad inueniendum perquàm ingenioſum, & ad id quod inueniſſet eloquendū valde commodum: nec minus ad arcanos & latentes ſacræ ſcripturæ ſenſus inquirendum,eóſque copioſe ſuaui lingua exponendum,ſane quàm idoneum,necnon prophanæ ſimul & ſacræ philoſophiæ egregiè peritum. Is, quod rectiſsimè tum dicere viſus eſt, ſuaſor fuit, ne qua cum eis qui aliter opinarentur, ſuſciperetur diſputatio, vt quæ aliam ex alia rixam & contentionem párere ſoleret: ſed vt illi interrogarentur,an eos ſacrorum oraculorum interpretes, qui prius extiterint, quàm diſsēſio in eccleſiis orta ſit, admitterent. Ac ſiquidem ſententias illorum reiicerent, tum fore dixit, vt eos etiam factionis ſuæ populares eiiciant. Sin verò idoneos illos ad declarationem ſeu deciſionem cōtrouerſiarum eſſe putarent, ſtatim illorum libros in medium proferri

a Arcadius Auguſtus renunciatus.

b Nectarius Ageliū Nouatianū epiſcopū in conſiliū adhibet.
c Ageliu vita ſanctitate quā diſputationis cōtentione clarior.
** τὴν ἀρετὴν ... τῶν λόγων ... κομψότητος ... Sozo.*
d Agelius in conſiliū ad Siſinium lectorē ſuum mittit.
Optimū Siſinij conſilium quomodo contra cōtentioſos hæreticos ſit procedendum.
Conſilij eius ratio.

debere. Atque hoc ſic ſuaſit,ꝙ certò ſciret, veteres quum in diuinis literis coæternum patri filiū inuenerint,haudquaquam ab initio aliquo generationem eius incepiſſe,dicere auſos fuiſſe. Vt autem & Nectario & imperatori optimū hoc conſilium eſſe viſum eſt, omnibus qui euocati fuerant coactis,cognoſcere primùm,quid de veterum ſcriptis illi ſentirent,tentauit. Atque vbi illi clamore & admiratione ſuā erga illos affectionem & pietatem indicarunt, apertè pronunciauit: Si teſtes illi dogmatis claſsici & idonei eſſent, facile eos quæſtionē rei cuiuſlibet deciſuros,ſi ipſi in eo acquieſcerent,quod illi de cōtrouerſiis eiuſmodi & ſenſerint & dixerint. Quandoquidem autem etiā de eo hæreſium duces diſſentiebāt(non omnibus enim eadem de veterum opinionibus ſententia erat)rem ſecum ipſe perpendens imperator, intellexit propterea illos propoſitam ſibi cōditionem repudiare,quòd diſputationibus ſuis confiderent.

Imperator ſynodo huic epiſcopū præſidet.
Idē hæreticorū de veterū patrū autoritate & teſtimonijs ſentē-tiā exquirit.
Hæretici diſputationib⁹ confidentes.

Quam ob rem iniquam ſententiam eorum moleſtè ferens, hæreſim quámque libellum, opinionem cuiuſque complectentem, offerre ſibi iuſsit. E

Atque vbi dies conſtituta aduenit, ex eis qui trinitatem ὁμοούσιον conſubſtantialem profitebantur, Nectarius affuit,& Agelius: ex Arianis autē Demophilus: Hæreſis ſuæ nomine,Eunomius: Eleuſius autem Cyzicenus, Macedonianorum partes propugnans. Porrò imperator opinionibus hæreticorum omnibus perlectis, ſolam admiratus eſt, & veram eſſe iudicauit,quæ trinitatem ὁμοούσιον cō † ſubſtantialem deprædicat: reliquas verò vt veritati repugnantes,conſcidit. Enimuerò eis qui Nouati hæreſi laborant, nihil aduerſi accidit: quippe qui Eccleſiæ catholicæ,prēterquam in re vna,conſentirent,& ὁμοούσιῳ conſubſtantiali admodū inhærerent. Reliquæ autem hęreſes grauiter epiſcopos ſuos accepere,ꝙ non ſatis conſideratè cum imperatore egiſſent. Plurimi etiā ex eis,opinione illorum ſpreta, ad ſententiam laudatam tranſiere [e].

Iubet imperator hæreſim quamq; opinionē ſuā in ſcriptū relatā ſibi exhibere.
Libellum Catholicorū approbat, reliquos cōcerpit.
Aliæ hæreſes duces ſuos quòd parum prudenter cū imperatore egiſſent,reprehendunt.
Nouæ Theodoſij contra hæreticos cōſtitutiones.
e L. Omnes, vetita. C de hæretic. & Manich.
** ἄτιμοι.*
L. cunctis hæretici, 3ā Ll. ſeq. Cod.

Deinde imperator legem tulit,ne à Conſubſtātialis fidei profeſsione abhorrētes,conuentus aliquos eccleſiaſticos agerēt: néve poſtea de fide docere auderent,aut eligendi conſecrandiq; quempiam,poteſtatem haberent. Sanxit præterea,vt il- F li partim ex agris & vrbibus pellerērur,partim * ærarij fierent,neque quicquam cum reliquis ciuibus cōmune haberent. Conſtitutionibus eiuſmodi pœnas graues addidit, ſi quenquam contra decreta ſua commiſiſſe comperiſſet. Sed eas executioni non mandauit: metum enim tantum hæreſium ſtudioſis incutere voluit. Et id maximè ſtudio habuit,vt populi imperio eius ſubiecti, eandē ſecum de Deo obtinerent opinionem. Quapropter magno etiam eos proſequutus eſt honore, quos ab hæreticis ad eccleſiam vniuerſalem tranſiiſſe cognouit. Quum ſynodus Conſtantinopoli iterum,ſicuti dictum eſt,ſub imperatore Theodoſio ageretur,ex Occidente literæ venerunt,vt ipſi quoque Romam ad conciliumibi maximum inſtitutum, in quo de rebus etiam Antiochenis inter Paulinum & Flauianum decideretur,venirent.

Theodoſius orthodoxos præcipue honorauit.
Accipiūt Orientales epiſcopi Cōſtantinopoli ab Occidentalibus ſynodalē epiſtolā,qua Romam ad concilium euocantur.

Cæterùm qui Conſtantinopoli congregati erant epiſcopi, profectionem Romanam vt in-

† *Idem cum Nectario,de eo per publicam diſputationem celebrando conſultat.*

† *Nouatiani in ſententia τῷ ὁμοουσίῳ Catholicis aſſentiantur, & propterea à Theodoſio damnati non ſunt.*

Oriētalium antiſtitū ſcriptū ad Occidentales.

A commodam detrectarunt. Epiſtolam antem ſcripſerunt, in qua eacitaram in ecrleſia ab hæreticis procellam maaimam eapoſuerunt: & aliquantulum negligentiam & inruriam illorum perſtrinxerunt, ſummatímque Apoſtolicam ſententiam inſeruerunt. Sed virilem eorum animum, verámque ſapientiá, illæ ipſæ literæ declarabunt, in bæc verba concæptæ.

CAPVT XVI.

Grauiter in Oriente Catholici ab Arianis afflicti.

REuerendiſsimis dominis, & maaimè piis fratribus atque collegis, Damaſo, Ambroſio, Brittoni, Valeriano, Aſcholio, Anemio, & reliquis ſanctis epiſropis, in magna vrbe Romana coactis: ſancta ſynodus orthodoxorum & rectè ſentientium epiſroporum io magua vrbe Conſtantinopolitana congregatoruru, in Domino ſalutem.

Pietarem veſtram tanquam ignaram dorere, & B ærumnarum vim nobis ab impotenti dominatione Arianorū illatarum commemorare, ſuperfluū fortaſſe eſt. Non enim exiſtimamus pietatem veſtram, res noſtras tam nihil ad ſe pertinere indicare, vt de eis commonefarienda ſit, in quibus rondolere eam nobiſcum oportuit. Neque rales ſunt quas pertulimus rempeſtates, vt latère tenuitate ſua potuerint. Et tempus perſequntionum propinquum, recētem adhuc memoriam conſetuat, non eis tantum qui afflicti ſunt, ſed etiam qui per charitatem afflictorū miſetias, ſuas ipſorum erūnas eſſe reputant. Heri nanq;, vt ita dicamus, & non per admodum, alij quidem exilij vinculis ſoluti, ad eccleſias ſuas per afflictiones innumerabiles poſtliminio redierunt. Quorundam autem in eailio defunctorum relatę ſunt reliquiæ. Quidam etiam poſt reditum, quum in feruētem adhuc hæreticorum inridiſſent furorem, acerbiora quoque domi, quàm in longinquis & alienis terris, mala pertulere: lapidibus ad necem vſque, ſicuti beatus Stephanus, obruti. Alij variis contriſi verberibus & flagris, ſtigmata & notas adhuc Chriſti & vibi-

Pij afflictiones vel tolerando vel pœnas commeritas eo luunt, vel ad patientiā exercentur. Gratiarum actio in ærumnis.

C ces in corpore ſuo circumferunt. Pecuniarum verò multas, & eacuſsiones vrbium, & priuatorum bonorum publicationes, inſidias ſtructas, rontumelias, & vincula, quiſnam enumerare queat? Re uera profectò in nobis afflictiones multiplicatæ ſunt ſupra numerum, fortaſſe vel ꝙ peccarorum pœnas perſoluimus: vel quòd benignus Deus pro ſuo in homines amore, per tantam vim & multitudinem malorum nos eaercuit. Quo nomine Deo agimus gratias, qui per tot & tātas afflictiones ſeruos ſuos caſtigarit, & ſecundum multitudinem miſerationum ſuarum nos rurſum eduaerit in refrigerium. Nobis verò diuturno opus eſſet ocio, & tempore multo, ad eccleſiarū reſtitutionem, vt perinde atque ea longa ægritudine, paulatim ſedula cura eccleſiæ corpus rōfirmantes, ad priſtinam valetudinē & ſanitatem reduceremus.

Difficultas reſtaurandarum eccleſiarum catholicarum. Hæretici lupi.

Quanquam enim maximè à vehementi iniuria perſequutionum videmur eſſe liberati, & eccleſias diutius ab hæreticis detentas nuper recuperauimus: graues tamen adhuc nobis imminent lupi, qui etiam ex ouilibus depulſi, in ſyluis & ſaltibus greges diripiunt, conuentus contra nos cogunt

D vulgi ſeditiones mouent, & nihil quod in eccleſiarum detrimentum redat, nō tentant. Quapropter, quod diaimus, ampliore nos ocio & tempore longiore abundare oportebat. Sed enim quum fraternā veſtram erga nos pietatem rōſeruantes, & dilectionē exhibētes, indicto Romæ de voluntate Dei cōcilio, per Dei amantiſsimi imperatoris literas, nos quoque, vt membra veſtra propria, eū euocaueritis, vt poſteaquam tum quidem ſoli nos calamitatibus addicti arq; adiudicati fuimus, nūc tandem in cōſentienti ipſorum imperatorum de vera pietate, concordia, non ſine nobis regnetis: ſed & nos vnà vobiſcum, iuxta Apoſtolicam vocem, regnemus: in votis nobis erat, ſi fieri poſſet, vt ſimul omnes eccleſiis relictis, ſeu deſiderio ſeu vſui veſtro, per gratificandi ſtudiū ſatisfaceremus. Quis enim nobis alas veluti columbæ tribuat, vt volitemus, & ad vos perueniamus? Quum verò id, ſi fieret, prorſus eccleſias nudaret, quæ nuper renouari cœperunt, & res hæc multis omnino impoſsibilis ſit. Conuenimus nanque Conſtantinopolim literis proaimis adducti, quas reuerentia ve-

Per Gratiani impp. literas Orientales epiſcopi in Occidentem euocati.

Excuſatio legitima, cur Orientales ad conuentum Romā venire rectè nequeant.

E ſtra poſt ſynodum Aquileienſem, ad Dei amátiſſimum imperatorem Theodoſium dedit, ad ſolā hanc, Cōſtantinopolim vſque, profectionem inſtructi, & de vna hac ſynodo ab eis qui in prouinciis permanſere epiſcopis, aſſenſionem acceptam habentes. De longiore autem profectione neque neceſsitatem aliquam eapectauimus: neq; quicquam omnino prius audiuimus, quàm Conſtantinopoli conuenimus. Ad hæc, ea eſt conſtituti temporis anguſtia, vt neque ad iter longius nos inſtruendi ſpatium habeamus: neque omnes in prouinciis communionis noſtræ epiſcopos, de profectione tali certiores facere, & comprobationem eorum accipere poſsimus. Quum hæc, & multa prætetea alia, aduentum complurium impedirent: quod reliquum erat, ſimul & ad res pleraſque corrigendas, & noſtram erga vos charitatem declarandam faciendum duximus, vt reuerendiſsimos atque honorandos maaimè fratres & collegas noſtros, Cyriacum, Euſebium, & Priſcianum, epiſcopos, quo viæ laborem Romam vſque alacribus ſubirent animis, eaoraremus: per quos, vo-

Mādatarios ſuos Romā Orientales mittunt.

F luntatem & ſententiam noſtrum pacificam eſſe, & vnionis coniunctioniſque conſilium & finem ſibi propoſitam habere, oſtendimus: ardoremque ſimul pro ſaniore fide noſtrā, manifeſtò declaramus. Nos enim, ſiue perſequutiones, ſeu afflictiones, ſiue Imperatorum minas, ſeu magiſtratuum feritatem, ſiue etiam aliam quampiam tentationem & periculum ab hæreticis ſuſtinuimus, pro Euangelica fide Niçææ apud Bithynios à trecentis decem & octo patribus confirmata, quicquid id fuit, pertulimus. Eam enim & nobis, & vobis, aliiſque adeò omnibus qui veræ fidei verbum nō peruertunt, complacere oportet, quippe quę antiquiſsima & † baptiſmo conſentanea ſit, credere nos docens in nomen patris & filij & ſpiritus ſancti, videlicet vt diuinitas & poteſtas vna patris & filij & ſpiritus ſancti, & eiuſdē honoris dignitas, & coæternum regnū in tribus perfectis ſubſiſtentiis, ſiue tribus perfectis perſonis credatur: ita vt neque Sabellij contagio locum habeat, ſubſiſtentiis confuſis, ſeu proprietatibus ſublatis: neq; Eunomianorū & Arianorū & Pneumatomachorum

† ἀκόλουθον βαπτίσματι.

Vera trini & vnius Dei theologia.

A blaſphemia ſeu maledicentia inualeſcere poſsit, ſubſtantia vel natura vel diuinitate diuidenda, & increatæ conſubſtantialique & coæternæ Trinitati, † poſteriore quapiam ſiue creata ſeu alteri ſubſtantiali natura inducẽda. Inhumanationis etiam Domini rationem minimè peruerſam retinemus, neque vel anima vel mente carẽtem, aut imperfectam carnis * adminiſtrationem credentes. Certò quippe ſciẽtes, perfectum quidem ante ſecula fuiſſe Deum verbum, perfectum verò hominem in extremis diebus propter ſalutẽ noſtram eſſe factum. Et fides quidem quæ à nobis conſtanter deprædicatur, in ſumma ſic ſe habet: de qua ampliorem etiam animorũ conſolationem percipere poteritis, ſi nõ grauabimini decreti libellum, quod Antiochiæ à ſynodo ibi coacta factum, & item id quoque quod proximè Cõſtãtinopoli ab vniuerſali concilio promulgatũ eſt, legere. In quibus & fuſius fidem profeſsi ſumus, & hæreſes nuper per res nouas exortas, & à nobis anathemate cõfoſſas, in ſcriptum retulimus. Portò de ſingu-

† μετέρους τοῖς. Verbi Dei incarnatio.

** οἰκονομίαν*

Legitima epiſcoporum cõſecratio.

B laribus eccleſiarum adminiſtrationibus, veterem ſcitis eſſe ſanctionem, & ſanctorum Nicææ congregatorũ patrum decretũ, vt in prouincia quaque, prouinciæ eius epiſcopi, & cũ eis, ſi illi velint, finitimi quoque electiones & conſecrationes, ex vſu publico peragant. Iuxta eiuſmodi conſtitutionem, quũ alias apud nos eccleſias ordinari atq; adminiſtrari, tum in celeberrimis quibuſque Antiſtites renunciatos eſſe, ſcitote. Proinde in recens fundata, vt ita aliquis dicat, Conſtantinopolitana eccleſia, quam nuper tãquam ex ore leonis, ſic ex blaſphemia & maledicentia hæreticorum eripuimus, per miſerationes Dei, in vniuerſali ſynodo, communi & publico conſenſu in ipſius Dei amãtiſsimi imperatoris Theodoſij conſpectu, clero omni & ciuitate cuncta ſuffragante, reuerendiſsimum & Dei amantiſsimum Nectarium epiſcopũ legimus. In vetuſtiſsima verò, proindéque Apoſtolica eccleſia Antiochiæ apud Syros, in qua prima venerandum Chriſtianorum nomen extitit, prouinciales & Orientalis diœceſis epiſcopi conuentu acto, canonicè & legitimè reuerendiſsimũ

Nectarij electio.

C & Dei amãtiſsimum Flauianum antiſtitem crearunt, eccleſia tota conſentiente, & quaſi voce vna virum eum cohoneſtante. Quam electionem vt ordinariam & legitimam, ſynodi etiã communitas cõprobauit. In ea verò eccleſia, quæ aliarum omnium mater eſt, Hieroſolymis, reuerendiſsimũ & Dei amantiſsimũ Cyrillum epiſcopum eſſe ſcimus, ritè iamdudũ à prouincialibus epiſcopis electum, qui ſanè diuerſis in locis plurimùm aduerſus Arianos decertauit. [a] Quæ, quum legitimè & canonicè apud nos acta obtineant, vt in eis pietas etiam veſtra læta & gratulabunda acquieſcat, hortamur, ſpirituali ſcilicet charitate intercedente, & Domini timore fauorem hominũ omnem & affectionis in aliquem inclinationẽ contrahente, eccleſiarúmq; ædificationem & cõmodum conſuetudini & gratiæ alicuius ſingulari præferente. Sic nanque fidei verbo ad conſenſum & concordiam redacto, & Chriſtiana charitate confirmata, illud vſurpare, quod ab Apoſtolis eſt damnatum, deſinemus: Ego quidem ſum Pauli, ego autem Apollo, ego verò Cephæ. Sed quum omnes nos Chriſti eſſe conſtiterit, qui in nobis diuiſus non eſt,

Flauiani.

Cyrillus epiſcopus Hieroſolymitanus. Quid in epiſcoporum electionib⁹ ſpectari potiſsimùm debeat. a VI Nectarij & Flauiani electionem gratam ratamq; habeant, petiit.

Vnio & concordia eccleſiæ in primis conſectanda.

D Deo bene iuuante, integrum atque indiuiſum Eccleſiæ corpus cõſeruabimus, & ad tribunal Domini cum fiducia & libertate conſiſtemus. Hæc illi contra Arium & Aetium & Eunomium, atque aduerſus rabiem & inſaniam Sabellij, Photini, Marcelli, Pauli Samoſateni, & Macedonij ſcripſerunt. Atque itidem Apollinaris quoque res nouas propalam damnarunt, dicentes: Inhumanationis quoque Domini rationem minimè peruerſam retinemus, neque vel anima vel mente carentem aut imperfectam carnis adminiſtrationẽ credentes.

Cõdemnatio hæreticorum.

Et in his Apollinaris Laodicenſis.

CAPVT XVII.

SEdenim Damaſus, vir celeberrimus, vbi hanc quoque hæreſim exortam eſſe cognouit, nõ Apollinarim modò, ſed & Timotheũ ſectatorem eius exauctoratũ ſemel atq; iterum proſcripſit. Atque id epiſcopis Orientalibus per epiſtolam ſigni-

E ficauit: quam vt hiſtoriæ annecterem, ex vſu eſſe putaui. Ea de verbo ad verbum ſic habet. Quod Apoſtolicæ ſedi charitas veſtra debitam exhibet obſeruantiam, vobis ipſis plurimùm, & maximè Eccleſiæ ſanctæ eo honore tribuitis, filij reuerendiſsimi. In qua conſidens ſanctus Apoſtolus docuit, quomodo nos quæ ſuſcepimus gubernacula regere conueniat. Ac nos quidem iudicio noſtro, honore tanto inferiores ſumus. verũtamen ea de cauſa, quocunque poſſumus modo, operã damus, ſi aliqua ex parte ad gloriam beatitudinis eius accedere poſsimus. Scitote igitur, Timotheũ iam olim impurum ac profanum Apollinaris hæretici diſcipulum, vnà cum impio eius dogmate, à nobis exauctoratũ, damnatúmque eſſe. Et haudquaquam credimus, reliquias eius ratione aliqua in futurum robur accepturas. Sin verò ſerpens ille antiquus, qui extra Eccleſiam eſt, ſemel atque iterum morſu confectus, ad ſuam ipſius pœnam reuiuiſcat, & vt mortifero veneno ſuo infideles quoſdã perſuadet, tentare non deſinat, eum perinde atque

Scriptũ Damaſi Ro. antiſtitis ad Orientales epiſcopos. Damaſus oſtendit tenere Petrum. Timotheum diſcipulum Apollinaris cũ dogmate ſuo dãnatur.

F præſentem peſtem declinate. Et ſimul memoria retinentes fidem Apoſtolicam, eámque in primis quæ Nicææ à patribus in ſcriptum eſt relata, in fide gradu firmo immobiles fortiter atque perſeuerantes conſiſtite. Et poſthac clericos aut laicos veſtros, vanas diſceptationes, & abrogatas quæſtiones, audire non patimini. Iam enim ſemel typum & formam propoſuimus, vt quicunque ſe Chriſtianum eſſe agnoſcit, illud ſeruet quod ab Apoſtolis eſt traditum, ſancto Paulo videlicet dicente: Si quis vobis euangelizauerit præter id quod accepiſtis, anathema ſit. Siquidem Chriſtus filius Dei, Dominus noſter, hominum generi per paſsionem ſuam pleniſsimam contulit ſalutem, vt hominem vniuerſum peccatis obnoxium à peccato omni liberaret. Hunc ſi quis ſiue in humanitate, ſeu in diuinitate defectum aliquem habuiſſe dicat, diabolici is ſpiritus plenus, gehennæ ſe filiũ eſſe oſtendit. Quid igitur denuò à me Timothei condemnationem petitis? qui & hic Apoſtolicæ ſedis iudicio, præſente etiam Alexandrinæ vrbis epiſcopo Petro, damnatus eſt, vnà cum magiſtro ſuo Apollinari. Qui etiam in iudicij die debitas pœ-

Fides Nicæna laudatur.

Refutatio breuis hæreſis Apollinaris.

nas &

A nas & cruciatus ſuſtinebit. Sin leuiores quoſdam
bomines, ille, perinde atq; ſpem aliquam habens,
perſuaſione ſua ducit, quicunq; verã in Chriſtum
ſpem profeſsione Apollinaris mutauit, itidem ve
ille peribit Eccleſiæ canoni reluctans. Deus vos, fi-
lij reuerendiſsimi, conſeruet incolumes.

CAPVT XVIII.

INimuerò quædã etiã alia, qui in ma-
gna vrbe Roma congregati erãt, ad-
uerſus varias hæreſes ſcripſere. Ea
neceſſariò operi noſtro inſerẽda eſſe
duxi. Et primùm vniuerſalis fidei p-
feſsionẽ Damaſus Papa ad Paulinũ in Macedonia
epiſcopum, qui etiam [a] Theſſalonicæ fuerat, mi-
ſit. Atq; inter alia illu hæc quoque commemorat.

Profeſſio catholicæ fidei Damaſi papæ, ad Paulinũ epiſcopũ. Hæreticorũ quorundam condemnationes.

Quandoquidem poſt concilium Nicænũ error
iſte emerſit, vt quidam impuro ore dicere audeat,
ſpiritum ſanctũ per filium genitum eſſe: anathe-
mate eos ferimus, qui nõ cum libertate omni, vnà
cum patre & filio vnius & eiuſdem ſubſtantiæ &
B poteſtatis exiſtere ſpiritum ſanctũ prædicãt. Ana-
themati itidem ſubiicimus Sabellij erroris ſecta-
tores, qui patrem & filiũ eundem eſſe dicit. Ana-
thčmate iugulamus Arium & Eunomiũ, qui tam-
etſi diuerſis verbis, pari tamẽ impietate, filium &
ſpiritum ſanctũ vnum eſſe confirmãt. Item Mace
donianos, qui ea Arij radice ſuccreſcentes, nõ im-
pietatem, ſed cognomen tantum mutarunt. Item
Photinum, qui Ebionis hæreſim renouans, domi-
num noſtrũ Ieſum Chriſtum ex Maria tantũ pro-
fitetur. Item eos qui duos eſſe filios affirmant, al-
terum ante ſecula, alterum poſt carnẽ ex perpetua
virgine Maria aſſumptã. Anathemate præterea
mactamus illos, qui Dei verbum, pro rationali
anima in carne humana verſatum eſſe contendũt.
Hoc ipſum namque Dei verbũ, non pro rationali
& intellectuali anima in ſuo ipſius corpore fuit:
ſed noſtrã, hoc eſt rationalem & intellectualẽ ſine
peccato animã ſuſcepit & [b] ſeruauit. Non minus
anathemate perſequimur eos qui dicunt, verbum
Dei à patre [c] extenſione & cõtractione ſegrega-
tum eſſe, & † ſubſiſtere id nõ poſſe, aut qui finem
C id ſuum habiturũ eſſe blaſphemãt. Eos porrò qui
ex eccleſiis in alias tranſeunt eccleſias, tantiſper a-
lienos à cõmunione noſtra eſſe ducimus, dum ad
eaſdẽ, in quibus primùm electi ſunt, vrbes reuer-
tãtur. Si quis verò, alio ex vno loco in alium trãſ-
eunte, in illius adhuc viuentis locũ ſit per electio-
nem ſurrogatus, tãdiu ille qui vrbem ſuã reliquit,
epiſcupali dignitate carebit, donec ſucceſſor eius
in Domino obdormierit. Si quis nõ perpetuò pa-
trem, & perpetuò filiũ, & perpetuò ſpiritũ ſanctũ
eſſe dicat, anathema ſit. Si quis nõ dicat, filium ge-
nitũ ex patre, hoc eſt, ea ſubſtãtia eius diuina, ana-
thema ſit. Si quis nõ dicat, verum Deum eſſe Dei
filium, ſicuti verũ Deum patrem eius, & illũ om-
nia poſſe, & omnia noſſe, patríque ſimilẽ eſſe, ana
thema ſit. Si quis dicat, quum in carne degẽs filius
Dei in terris fuit, eundẽ in cœlis & cum patre non
fuiſſe, anathema ſit. Si quis dicat, in paſsione cru-
cis filiũ Dei & Deũ verbũ, diuinitate, & nõ carne
vnà cum anima, quã in ſerui ſibi aſſumpta forma,
vt ſancta ſcriptura dixit, induit, dolorẽ pertuliſſe,
anathema ſit. Si quis nõ dicat Dei Verbum carne
paſſum, & carne crucifixũ, & carne mortẽ guſtaſ-
ſe, primogenitũ factum ex mortuis, pro eo atque D
vita eſt & † viuificãs, quippe Deus anathema ſit.
Si quis nõ dicat, eum in carne quam aſſumpſit, ad
dextram patris ſedere, in qua etiam adueniet iudi
caturus viuos & mortuos, anathema ſit. Si quis nõ
dicat, ſpiritũ ſanctũ verè & propriè ex patre eſſe,
quemadmodum & filium, eundẽmq; Deum Dei
verbum, ex diuina ſubſtãtia, anathema ſit. Si quis
dicat, ſpiritum ſanctum creaturam, aut per filium
genitum eſſe, anathema ſit. Si quis nõ dicat, patrẽ
per filium poſtea incarnatum & ſpiritum ſanctũ
creaſſe omnia, viſibilia videlicet & inuiſibilia, ana
thema ſit. Si quis nõ dicat, patris & filij & ſpũs ſan
cti vnã deitatem, poteſtatem, potentiã, vnam glo
riam, * vnam proprietatem, vnum regnum, vnã
voluntatem & veritatem, anathema ſit. Si quis nõ
dicat, tres eſſe veras perſonas patris & filij & ſpiri
tus ſancti, æquales, ſemper viuentes, omnia & vi-
ſibilia & inuiſibilia cõtinentes, omnia potẽtes, oĩa
iudicãtes, oĩa viuificãtes, omnia creãtes, omnia ſer-
uãtes, anathema ſit. Si quis nõ dicat ſpiritum ſan-
ctũ perinde atq; filium & patrẽ ab omni creatura E
adorandum eſſe, anathema ſit. Si quis de patre &
filio rectè ſentiat, de ſpiritu verò ſancto halluci-
netur, hæreticus eſt. Quoniã omnes hæreticos, de
filio Dei, & de ſpiritu ſancto perperam ſentiẽtes,
in Iudæorum & ethnicorum infidelitate hærere
conſtat. Si quis diuinitatem diuidat, † ſingillatim
Deum patrẽ dicens, & Deum filiũ, & Deum ſpiri-
tum ſanctum, & contendat * tres deos dicendos
eſſe, & nõ vnum Deum propter vnam diuinitatẽ
in tribus ſubſiſtentiis, vnámq; poteſtatem, quam
eſſe credimus & ſcimus, patris & filij & ſpiritus
ſancti: aut ediuerſo ſubtrahens filium & ſpiritum
ſanctum, exiſtimet ſolum patrem Deũ dicendum,
vel vnum ipſum Deum credendum eſſe, anathe-
ma ſit. Nam nomen deorum & angelis, & omni-
bus ſanctis, à Deo per gratiam impoſitum atque
tributum eſt. De patre autẽ & filio & ſpiritu ſan-
cto, propter vnam & æqualem diuinitatem, non
deorum nomina, ſed Dei noſtri nomen ſignifica-
tur & declaratur. Vt credamus, nos in patrem & fi
lium & ſpiritum ſanctum tantum baptizati, & nõ
in archangelorum aut angelorum nomina: ſicuti F
hæreticos, aut Iudæos, aut ethnicos inſanos. Ipſa
igitur hæc Chriſtianorũ eſt ſalus, vt fidem haben-
tes Trinitati, ipſi patri & filio & ſpiritui ſancto, &
baptizati in ipſam, vnam ſcilicet Deitatem & po-
teſtatem & diuinitatem & ſubſtantiam, in ipſum
Deum credamus.

CAPVT XIX.

HÆc quidem Gratiano adhuc ſu
perſtite acta. Quum autem ſy
nodi, quas diximus, celebraren-
tur, & Gratianus bello Alema-
nico occupatus eſſet, Maximus
quidam ex Britaniæ partibus co
ortus, tyrannus extitit. Et quia vniuerſum Ro-
manorum imperium ſibi ſubiicere in animo ha-
buit, Valentinianum primùm aggreſſus eſt, etiam-
num adoleſcentulum, in Italia degentem: quum
quidẽ Probo, qui cõſularem obtinebat poteſtatẽ,
rerum ibi adminiſtrandarũ ſumma commiſſa eſ-
ſet. Quo tempore Iuſtina etiã magni quidem Va-
lentiniani coniunx, iunioris autem mater, Ariana

a In eo fortè monumento, de quo supr. ca. 10. ad. Sed ... Conſtantinopoli actum.

b ... c ... Aduerſus epiſcopos ex vna ſede in aliam tranſeuntes.

† ζωοποιόν.

Quæ per ...

Alemanicũ bellum.

Maximus è Britãnia tyrannus fuit.

Probus in Italia adminiſtrat. Iuſtina Ariana Ambroſio negotium faceſſit.

A nioni ſubſidiũ fert:imperator verò,dũ rectã ſentẽtiam oppugnat, cõtra Deum bellum mouet. Et tu quidem cœleſti armatura nudatus, fugæ te cõmiſiſti: ille autem recta opinione munitus,ſuperior eſt, & berum ſuũ vincit. Prorſus enim veræ pietati, autor & legiſlator eius adeſſe ſolet. Atq; hæc quidem, quum longè adhuc abeſſet, Theodoſius ad Valentinianum ſcripſit. Breui verò pòſt,exercitu ſtrenuò collecto, contra tyrãnum duxit. Metuebat nanque,ne contra iuniorem imperatorem Maximus rem etiam rectè gereret: atque inde maioribus comparatis viribus, Orientis etiam imperium ſibi ſubijceret. Fuit tum Perſarum apud eum legatio, pacem petens. Filius quoque alter, ex Placilla ei nono Septembris menſis die natus eſt, quem Honorium nominauit. Sed enim exercitu rebus omnibus magnificè inſtructo, & Arcadio filio Conſtãtinopoli relicto, Theſſalonicam profectus eſt, vbi Valentinianum conuenit. Et primùm animam eius fide paterna reſtituta,& morbo materno depulſo,curauit: deinde bono etiam B animo eſſe, neque de imperio metuere eum iuſſit. Legatos autem qui à Maximo venerant,neque reiecit prorſus, neque propalàm admiſit. Copiiſque receptis, ad Occidentem in Italiam contendit. Fama verò inde, pro eo atque cuique viſum erat, afferebatur. Conſueuerunt enim homines, etiam de rebus quas ignorant, ſermones confingere: & maiores quoque, præcipuè ſi quam habent cauſam & prætextum de eis quibus fauent, rumores excitare, vt qui rerum ſemper nouarum cupidi ſunt. Quod tum quoque Conſtantinopoli accidit. De bello enim alius aliud commentus, in vulgus id ſpargebat: omnes verò deteriora magis nunciabant. Et quanuis nemo bello interfuiſſet, perinde tamen atque in re præſenti bellum geri vidiſſent, quæ ibi accidiſſent narrabant. Porrò Ariani,qui ab eccleſiis repulſi fuerãt, in animis ipſi ſuis bellum agitantes, rumores ſerebant, imperatorem ſcilicet à tyranno victum, & tot atque tot noſtrorum cæſos eſſe, primo quoque etiam tempore imperatorem ipſum in tyranni manum peruenturũ. Et quum alia quædam inſuper vulgarentur,quæ ab eis excogitata fuerãt,pro veris certisq; C rebus habebantur. Proinde concurſu ingenti facto, vecordi confidentia & impetu, in epiſcopi Nectarij ædes ignem iniecerũt, eáſque incenderunt, propterea quòd eccleſias is moderaretur. Atque hæc quidem ſic agebantur. Imperator autem Theodoſius bellum ex ſententia geſſit. Milites nanque quos tyrannus habebat,apparatũ bellicum & ingentes Theodoſij copias veriti, ipſaq; adeo fama earum territi, ⁎ tyrannum captum ad imperatoris pedes abiecere. Et Theodoſius,quòd ſe Gratiano, quo cum fœdus pepigerat,iniuriam, ſi tyrãno parceret,neque ab eo cædis patratæ pœnas ſumeret, facturum eſſe putaret, confeſtim illum necari iuſſit [a]. Andragathius verò, qui Gratianum fraude circumuentum occiderat,vbi quid Maximo accidiſſet cognouit, cum ipſis armis in præterfluentem amnem inſiluit,atq; ibi interiit [b].

Honorius filius Theodoſio naſcitur.

Theodoſius contra Maximũ in Italiã exercitũ ducit.

De bello ſibi vulgus rerũ nouarũ cupidum varios, eósque vanos & falſos rumores ſpargunt.

Arianis palam per mendacium aduerſa de imperatoris rebus ſpargũt.

Iidem Conſtantinopoli domum epiſcopalẽ Nectarij incendunt.

At Theodoſius vicit.

Maximus tyrannus in poteſtatem eius peruenit.

a Andragathius ...

b Valentiniano ... imperium reſtituitur.

⁎ *Conferat mihi quæſo pius prudénsque lector,cum tyrannide Maximi illius,per vniuerſ ... omnes, ſeditionem & rebellionẽ Germanicã,eiúſque exitum,quem An.1546. & 1547. vidimus & ... Mores rediſſe,qui Theodoſij fuere ... CũMaximus bello periret imperij ſocijs rebellis.*

Ita Valentiniano iuniori imperium omne reſtitutum eſt. Et Theodoſius bello feliciter confecto, D cum imperatore iuniore Romam victor ingreſſus,clariſſimum lætus egit triumphum. Recte etiã is in Italia Mediolanenſem conſtituit atque ordinauit eccleſiam, quum è vita commodùm [c] Iuſtina exceſſiſſet. Theodoſius, quum adhuc Romæ eſſet,è Conſtantinopoli eò ad ſe filium [d] Honorium, valde adhuc tenerum,adducendum curauit. Et quum Romæ victoriæ facta peregit [e], tum clementiam placabilitatémque ſuam manifeſtò declarauit: potiſsimùm verò in Symmacho viro cõſulari. Hic nãq; ſenatus Romani princeps,in magna,propter egregia quæ in eo erant ornamenta, fuit admiratione, maximéque propter eloquentiam & peritiam latini ſermonis laudatus eſt. Multas enim,& admodum præclaras Romana lingua edidit orationes. Scripſit etiam ad Maximum tyrannum adhuc ſuperſtitem. Quam ob cauſam ⁎ criminis perduellionis & læſæ maieſtatis reus factus,quòd ſe damnatum iri metueret [f], tanquam ad aſylum in eccleſiam confugit. Adeò autem imperator iſte religioſè Chriſtianiſmum coluit, & E adeò eccleſiæ fuit obediens, vt non eos modò qui eiuſdem cum eo eſſent fidei,magnoperè honorarit,& præclaram illis opinionẽ conciliare ſtuduerit: verùm etiam Nouatianos, idem nobiſcũ vna re excepta ſentientes, ciuiliter & placidè admiſerit [g]. Itaque Leontius Nouatianorũ eccleſiæ tum in Romana vrbe antiſtes,qui deprecator apud eũ pro Symmacho fuit, ſpe ſua fruſtratus non eſt. Nam ei gratificatus imperator, peccatum tantum Symmacho remiſit. Qui veniã conſequutus,orationem qua ſe defendit,ad imperatorem conſcripſit. Et bellum quidem Occidentale tali initio cœptum,optatum Deo beneadiuuãte habuit finem.

c Iuſtinæ mors.

d Honorius Romã perlatus.

Theodoſius Romæ triũphat.

⁎ ... ſeditiosi ...

⁎ Idẽ in multis criminibus læſæ maieſtatis reos,et maxime in Symmachũ Conſularẽ & Oratorẽ egregium, clemẽs & benignus.

f Is quũ idololatra eſſet, in eccleſiã confugit, atque ibi ſeruatus eſt.

g Leontius Nouatianus Romæ epiſcopus Symmacho impunitatem impetrauit.

CAPVT XXII.

THeodoſius imperator, quum in Italia moraretur, plurimum emolumenti in Romanã contulit vrbem, quum ea quæ antea non habebat liberaliter tribuendo, F rum pleraque quæ antiquitus ei erant fœda atque pudenda adimendo. Fuit enim Romæ probrum quoddam tale: Erant ibi ædificia maxima, in quibus annona vrbis aſſeruabatur. Qui verò præfecti eis erãt, Romana lingua mancipes dicti, temporis proceſſu prædonum domicilia effecerant. Quum enim ad latus cuiuſque ædificij,iuxta loci ſitum,in parte inferiori piſtrinum eſſet, qui ei præfuere, tabernis conſtructis in quibus etiam meretrices ad quæſtum proſtabant, per illas inſidias eis tendebant, qui annonæ comparandæ gratia ad domos eas veniebant. Erant verò, qui eam tantum ob cauſam vt fœdæ voluptati inſeruirent,eò accedebãt. Machina enim quadã ea proſtibulo in piſtrinum deferebantur. Potiſsimum vero peregrè aduenientibus & aduenis hoc accidebat. Qui deinde ad eum modum capti, & neceſsitate circumuenti, molere per vitam omnem cogebantur: vſque adeo libertate, & aliquo inde reditu negato, vt neceſſarij & propinqui eorum iamdudum eos fatis conceſſiſſe opinarẽtur. In hanc decipulã quidam etiam

Theodoſius vrbi Romæ multum commodauit.

Socrat. lib.5. cap 18.

Latrocinia erudita piſtrinorũ & fœda lupanaria ſublata.

A Theodoſij miles incidit. Atque vbi illi quoque, ſicuti & reliquis, abire inde nõ permitteretur, ſtricto quem ad femur ſuſpenſum gerebat enſe, eos qui ſe retinebant, interemit. Et alij, ne idem paterentur, metu conterriti, abire eum ſunt paſsi. Eam rem poſtquam Theodoſius cognouit, nequam illos homines ſupplicijs ſubdidit, prædonumque latebras illas & lupanaria ex fundamentis ipſis euertit. Atque vnam quidem hanc fœditatem in principe vrbe ſic Theodoſius ſuſtulit. Alteram autem illam: Si quando mulier in adulterio comprehenderetur, nõ coercione criminis, ſed potius accenſione libidinis, Romani in eam animaduertebant. Domunculæ enim arctæ, quæ adulterium commiſiſſet, incluſam, impudenter deinde impotentem cuiuſlibet voluptatem & petulantiam explere permittebant. Et quod omnem excedit abſurditatem, tintinabula ſibi homines libidinoſi, impuri concubitus tempore accommodabant, vt commota illa reſonarent, & prætereuntes quandocunque flagitium tantum non latêret, ſed potius tintinnabulorum ſonitu pœna illa cum iniuria & contumelia coniuncta indicaretur. Quam & ipſam vbi cognouit, pudiciſsimus nõ tulit imperator, ſed tam impudentem & obſcœnam conſuetudinem aboleuit. Nam & ſiſtra (ita enim quæ ad tantam contumeliam extructæ erant domunculæ vocabantur) omnino euertit, & adulteras aliarum legum coercionibus cõſtitutione lata ſubiecit. Duabus hiſce contumelia plenis cõſuetudinibus diuiniſsimus imperator vrbem Romam liberauit. Et rebus omnibus rectè conſtitutis, Romam quidem & imperium Occidentale Valentiniano adminiſtrandũ reliquit: ipſe verò cum Honorio filio Conſtantinopolim eſt reuerſus.

Adulteræ Romæ ædicula exigua publicè includebãtur & ad libidinem omnium proſtituebantur.

Theodoſius eã quoq; indignitatem ſuſtulit.

Legitimam adulterij pœnã renouauit. B

Quatuor eius Cõſtitutiones extant in C. ſub tit. Ad leg. Iul. de adult.

Theodoſ. cũ Honorio Cõſtantinopolim reuerſus.

CAPVT XXIII.

Sub idem tempus, imperator liberis ſuis virtutis magiſtrũ præficere volens, Arſenio illi, cuius gloria terram ſub ſole omnem peruagata eſt, inuento, eos cõmiſit: quibus ille ſuſceptis, quum diſciplina omni præceptoris, tum liberali educatione patris illis loco fuit. Imperator enim illũ, ne quem ea imperij ſublimitate conciperet metum ſed illis potius vt ſeruis vteretur, admonuerat. Tãtum verò, vt id ille fecerit, abeſt, vt inſigni modeſtia & moderatione diuerſum potius fecerit. Et quum derepente Theodoſius ad eos aliquando veniſſet, pueros quidem cum ſplendore magnifico conſidentes, Arſenium autem inter docendum eis aſtantem reperit. Qua de cauſa imperator indignatus, quum illos inſignibus principalibus nudauit, tum ſempiterna memoria dignum & verè imperiale illud verbum eſt proloquutus: Si tales ſe præbituri eſſent, vt mores vitámque ſuã ad diſciplinam & leges Dei componerẽt, propenſum & illum fore, vt eis imperium in manus tradat, ſed ciuium & ſubditorum commodum & vtilitatem accommodatum: ſin minus, conducibilius eis eſſe dixit, vt ſic priuati vitam exigerent, quàm doctrina nulla cum periculo imperarent. Sed grauis ea prouincia Arſenio viſa eſt, qui curas eiuſmodi odiſſet, & à talibus turbis & tumultibus alieniſsimus eſſet. Proinde Deum eſt precatus, vt D honeſta præberetur cauſa, qua præſentibus liberaretur vinculis. Et Deus breui id fecit. Admiſit delictum quoddam Arcadius: quod quia impunitum relinquere non potuit, ferula illum coercens Arſenius caſtigauit. Atque ille factum id tanquã iniuriam ægrè ferens, mortem ei eſt molitus. Cõſilium id clàm cœptum vbi Arſenius reſciuit, inſolenti veſtitu illo reiecto, quamprimum in Scetim ſe contulit, & cœlitùs ad ſe delatam vocem audiit: Arſeni, tumultus fuge, & ſaluabere. Et viuente quidem Theodoſio, latuit. Poſtquam autem Arcadius ad imperium peruenit, angelicam eum ſectari vitam innotuit. Proinde imperator ad eum ſcribens, quum precationem benedictionémque eius, tum peccati gratiam ab eo petiit. Eidémque, vt Ægypti totius tributum pauperibus præberet, permiſit. Sed hoc ille non recepit. Quum verò ad virtutem ſummam perueniſſet, ruſticum ſe & literarum omnium imperitum eſſe aſsimulauit, quum quidem monumenta memoria digna & libros plurimos reliquerit: quos hiſtoria, quæ de eo eſt conſcripta, refert. E Et ad hodiernum vſq; diem, in Sceti atque Romæ & Cõſtãtinopoli monaſtica eius vita in primis celebratur. Potuiſſem quidem quædam illius facetè dicta præclaréque acta commemorare. Quum verò propoſitum argumẽtum me alia perſequi cogat, ad hiſtoriam eius lectorẽ reiicio: mihique eò vnde digreſſus ſum, redeundum eſſe duco.

Arſenius filiorum Theodoſij præceptor.

C

Seuerũ vult eſſe præceptorem erga filios ſuos Theodoſius.

Memorabile Theodoſij dictum de filiis ſuis.

Arcadius præceptori, ob illata ſibi verbera necẽ moliturus eſt.

Arſenius præceptor ſe ſubducit, & monachatũ cõplectitur.

Arcadius culpam apud Arſenium deprecatur.

Arſenij laus.

CAPVT XXIIII.

Eadem tempeſtate Timotheus, & Cyrillus, qui in Alexandrinæ & Hieroſolymitanæ eccleſiæ thronis eminuerant, vita defuncti, alter quidem Alexandriæ Theophilum, alter autem Hieroſolymis Ioannem ſucceſſorẽ habuit. Paulò verò pòſt, quũ & Demophilus, qui Conſtantinopoli Arianæ præfuerat religioni, vitam morte cõmutaſſet, qui factionis eius erant, adminiſtrationem eam Marino cuidam Thraci, qui alij epiſcopatui præfectus fuerat, commiſere. F Sed is quum ibi non ita diu duraſſet, diſceſsit. Sub quo etiam Arianorum ſecta in duas factiones eſt diſſecta, ſicuti poſtea dicemus. Et Dorotheus, qui Antiochiæ in Syria, vt hæreſi ei præeſſet, electus fuerat, tanquam illo ad id munus obeundum magis idoneus, Conſtantinopolim inde venit, & ſectæ ſuæ præiit. Interea Paulino quoque Antiochiæ defuncto, qui autoritatem eius & auſpicia ſecuti erant, ſuos ſibi conuentus, Flauianum auerſantes, egere, veluti qui iuſiurandum Meletio præſtitum minus decenter & illegitimè violaſſet: quum quidem illi de dogmate nihil ab eo diſsiderent. Euagrium autem quendam poſtea Paulino ſurrogarunt. Atque eo breui mortuo, alius in locum eius, Flauiano renitente, ſubſtitutus non eſt. Qui igitur à Flauiani cõmunione abhorrebãt, ſeorſim, ſicuti dictum eſt, cõuentus eccleſiaſticos celebrarunt. Paulinus quidem, vbi Meletius deceſsit, vniuerſam eccleſiæ adminiſtrationem ſuſcipere voluit. Verùm ei epiſcoporum reſtitit cœtus. Minus enim conuenire dicebant, vt is poſt Meletij mor-

Theophilus Alexãdrinus, Ioãnes Hieroſolymitan. epiſcopi.

Marinus Cõſtantinopoli Demophili apud Arianos ſucceſſor.

Pro Marino ſubſtituitur Dorotheus.

Antiochiæ Pauliniani Euagriũ ſibi epiſcopũ aduerſus Flauianum legerunt.

Pauliniani ſuos ſibi conuẽtus cogũt.

Propter Paulinũ & Flauianũ diutur- num fuit inter Occidentales & Orientales diſsidium.

A rem, locum illius ſortiri deberet, qui conſilia eius repudiaſſet: ſed vt ille potius ouium paſtor fieret, qui labore multo ouile eius † conſeruaſſet. Quæ ſanè res, vti dictum eſt, ſimultatem diuturoam inter Occidentales & Orientales excitauit. Et Occideotales oeq; poſt Paulini obitum animorũ ſuorum aduerſus Flauiaoũ acerbitatem depoſuerunt: poſt Euagrij etiam mortem illi ſucceoſeotes, idq; Euagrio contra eccleſiaſticas ſanctiooes omoes antiſtiti deſigoato. Solus nanque Paulinus epiſcopum eum deſtioauerat, canooicus multis proculcatis. Noo enim illi moritnro alium io locum ſuũ ſurrogare epiſcopum permittunt, ſed epiſcopos proniociæ omnes ad electionem ſcilicet coire iubent: qnioetiã ſine tribus epiſcopis, epiſcopi electionem & conſecrationem fieri oon debere ſtatuunt. Hæc quum iotelligere ooll\u0113t, Euagrium illi quidem ſuſceperuot, Flauianum verò prorſua repudiarunt, vſque adeò vt eius cauſa, imperatoris etiam obtundcrent autes. Qui cum moleſtia hac de re ſæpius coouentus, quum Flauiaoum Cõſtan

B tinopolim euocauit, tum Romam etiam adire coëgit. Atque ille hyemis iocommoditatem prætexeos, vere illuceſcente, imperata ſe executurum eſſe pollicitus eſt. Ac tum quidem dimiſſus, ad gregem ſuum Flauianus rediit, nihilque oõ tentauit, vt eos qui per ſeditionem ſeceſſerant, ſibi coniungeret. Quod etiam paulatim demum effecit, conciliato ſibi poſtea Alexãdrino epiſcopo Theophilo, per quem optimè quoq; Damaſi Romani antiſtitis fauorem eſt conſequutus. Ambo enim iſti Flauiano plurimum ioſeoſi fuerãt, quòd nou modò iuriſiuraodi ſacramentum violaſſet, verumetiã plurimum cauſæ præbuiſſet, vt homines idem dogma profiteores, tantopere per ſeceſsiunem inter ſe diſsidereot. Vbi verò Romam adire Flauianus moratus eſt, diuus Damaſus, & poſt hunc Siricius, atq; huius poſtea ſucceſſor Aoaſtaſius, literis ſuis pietatem imperatoris perſtrinxer\u016Bt: illud ei obiicientes, quòd bella ille quidem ſua primo quoque tempore conficeret: eos autem qui ioſolenter ſe io Chriſtum gererent, illiúſque ſacras cõſtitutiones præter ratiooem omnem contemoerent, ty-

C ranoidem ſuam exercere pateretur. Itaque illi imperator deouò accito, Romanæ profectioois ſuſcipiendæ neceſsitat\u0113 impoſuit. Et ille poſtquã Conſtantioopolim venit, ſapiẽtiſsimè libertate dicendi apud imperator\u0113 vſus: Siquidem ô imperator, inquit, aliqui religiooem meã, tanquam minus rectam, aut vitam etiã, veluti epiſcopali muneri non coouenientem, argu\u016Bt & reprehenduot, accuſatores ipſos iudices accipio: in ſeotentia quam illi laturi ſunt, vel inuitus acquieturus. Sio de throno & cathedra lis eſt, nihil opus iudicio eſt: ſtatim oanq; cuiuis cedam, & me à præſidendi honore longiſsimè ſeiungam. Tu vero, ô imperator, cui placitũ eſt Aotiochenam ſedem committe. Taotam viri eius diceodi libertatem & conſtaotiam Theodoſius admiratus, io patriã eum ſuam redire, & qu\u0113 ſortitus fuerat gregem ritè paſcere iuſsit. At vbi ſatis longo intercedente tempore, Romam rurſus imperator venit, eiſdem reprehenſionis & accuſationis aculeis ab epiſcopis eſt expetitus, perinde atque Flauiaoi tyrãoidem comprimere ſuperſederit. Ibi tum, quòd oam tyrannidis genus id eſſet, vt in medium proferrent, Theodoſius eos eſt

D hortatus: ſeipſum Flauianum, & veluti ſyndicum atque patronum eius deſignatum eſſe, ſubiiciens. Atque vbi illi, cum imperatore iure oon contendendum eſſe dicerent, ſuaſor illis fuit, vt eccleſias poſtea per concordiam coniungereot, cõteotionem tollereot, & inutile diſsideodi atque iurgandi ſtudium extioguerent. Paulious ſiquidem, inquit, iamdudum viuere deſiit. Euagrij autem electio, oon ſecundum eccleſiæ conſtitutiones proceſsit. Inſuper verò eccleſiæ Oriẽtales omoes valde ex Flauiani epiſcopatu pendent. Ad hæc oeque Aſiaoæ, neque Poorica, oeque adeò Thraciæ eccleſiæ, ſe ab illius commuoione abſtioeot. Illyricum denique omne, illum Orientalium eccleſiarum primariam curam obtinere oouit. Talibus imperatoris dictis epiſcopi Occidentales ad lenitatem adducti, contentionem ſe ſoluturos, ſimultatem depoſituros, & legatos, ſi qui inde venir\u0113t, ſuſcepturos eſſe, receper\u016Bt. Ea re Flauianus cognita, Theophili iram placauit. Qui deiode presbytero ſuo ad Damaſum miſſo (Iſidorus is erat) ioimicitias omoes ⁎ ſoluit: E re eccleſiæ eſſe illi renunciaos, vt propter populi cõcordiam Flauiaoo deli-

E ctum, quòd iuramẽto violato admiſerat, remitteretur. Verùm & ipſemet oratores Romã miſit, ex epiſcopis, & item presbyteris & diaconis Antiochenis: viros laudatos, quorum princeps erat Acacius, qui eccleſiã Berthœæ apud Syros gubernabar, & gloriam magnam terra mariq; cõſequutus fuerat. Io inimicitiis, quæ ad decem & ſeptem annos durauerant, ſopitis, eccleſiis cõcordiam cõciliarunt †. Nam commuoiooe cum Occidentalibus redintegrata, Aotiochena quoque plebs pac\u0113 paulatim eſt complexa. Itidem verò, ea re cognita Ægyptij epiſcopi, longi temporis cõteotione extiocta, ad cõcordiam ſe adiunxer\u016Bt. Romanæ tum eccleſiæ præfuit Inooceotius, Anaſtaſij ſucceſſor ⁎ Alexaodrinæ Theophilus, vir cordatus, & virilem obrioeos meotem. Succeſsit is Timotheo, Timotheus fratri Petro, quem magnus præceſsit Athaoaſius. Hieroſolymis verò poſt Cyrillum Ioannes, & poſt hunc Nepos epiſcopalem ſed\u0113 eſt ſoetitus. Ad hunc modum, Deo charus imperator eccleſiis pacem reſtituit. Ariani aut\u0113, Aotiochia om-

F nioo relicta, extra vrbis mœnia cõuentus ſuos habuere. Res Antiochenæ ſic ſe habuere.

CAPVT XXV.

EOdem porrò tempore maxima etiam Alexãdriæ excitata eſt turba, talem ob cauſam. Poſtquam fideliſsimus imperator eccleſiis quantum potuit, pacem præſtitit, aduerſus Græcos errores omne conferens ſtudium, conſtitutiooes tulit: quibus ſanxit, vt ſimulacrorum delubra, vbicunque locorum in imperio ſuo iouenirentur, ex ipſis fundamentis euerterentur. Nam Maximus ille Cõſtantinus, qui iogent\u0113 quidem, minor\u0113 tameo virtute & gloria ſua, conſequutus eſt laudem, & primus vera pietate imperium exornauit, quum omnem (vt ita dicam) terrarum orbem in idolorum cultu inſaoient\u0113 inueoiſſet, ſacrificare quidem dæmonibus prorſus prohibuit: aras autem

Margin notes (left): † Euagrius. — *Paulinum quoq; non recte moriens* ſibi Euagriũ ſubſtituit. Legitima epiſcopi electio, & cõſecratio. Paulinianis dira Flauianũ apud imperatorem querentur. Imperator Flauianum Romam ire iubet.* — *Flauius ſibi Theophilum Alexãdrinũ, & per eũ deinde Damaſum quoque Ro. conciliat. Ro. 3. epiſcopi, Damaſus, Siricius, Anaſtaſius.* — *Romani pontifices Theodoſium, quòd Flauianũ nõ coerceret, perſtrinxerunt.* — *Excuſatio Flauiani, epiſcopatũ Antiochenum Theodoſio reſignantis.* — *Imperator Flauianum Antiochiã remittit.* — *Idem Romæ apud epiſcopos Flauianũ defendit.*

Margin notes (right): ** Durauit tamẽ diſsidiũ vſq; ad imperium Arcadij & epiſcopatũ Chryſoſtomi.* — *Epiſcopi Occidentales placantur.* — *Theophilus Alexãdrinus Iſidorũ precatorem pro Flauiano Romam miſit.* — *Flauianus ipſe quoque oratores ſuos eò ablegauit. Eorum princeps Acacius Berrhænis.* — *Innocentius Ro. epiſcop.* — *Epiſcopi hieroſolymitani.* — *† Concordia inter Occidentales & orientales reconciliata.* — ** Epiſcopi Alexandrini.* — *Ariani extra vrbẽ Antiochiæ conuentus agere.* — *Theodoſij Cõſtitut. de euertẽdis idolorũ templis.* — *Quid de ea re anteceſſores ſtatuerint imperatores.* — *Cõſtantinus.*

A eorum non ſuſtulit,mandato illo promulgato,vt deorum tẽpla clauſa, quo à nemine adiri poſſent, ſeruarentur. Idẽ filij eius fecere. Crudelitatis enim eſſe putatũt,repentè prorſus tãtam inſtituere mutationem: ſatius eſſe exiſtimãtes, quietis conſiliis paulatim homines ad verã pertrahere religionẽ. Iulianus autem, vt impietas reuiuiſceret,fecit, erroriſque & ſeductionis flammam plurimũ auxit. Poſt hunc Iouinianus actiones illius abrogãs,idolorum cultum ſuppreſsit. Idem à Valẽtiniano,qui Europæ imperium habuit,factum. Huius verò frater Valens,religionem quidẽ omnem vt ſtatis ex remouiis coleretur, admiſit:in eos autẽ ſolos qui fidem irreprehẽſibilem profitẽtur, apertè hoſtili fuit animo. Quapropter in imperio eius toto libationes & ſacrificia ſimulacris,ab eis quib⁹ hoc placitum erat,offerebãtur, ignis in altaribus accẽdebatur,epulationes publicæ,& numine afflatorũ diſcurſationes,in foro peragebãtur, & ſacerdotes Bacchi choreas ducebant, & cum ſcutis diſcurrentes canes concerpendo necabant: nihil denique earũ rerum reliqui faciebant,quæ primo earum inuentori probrum & fœditatem atteſtantur. B Quæ ſanè omnia adhuc celebrari ſolita, quũ religioſiſsimus imperator comperiſſet,radicitus ſuſtulit, modiſq; omnibus aboleuit. Tũ verò Theophili opera iuſſio promulgata eſt,vt Alexandriæ idolorum templa euerterentur,procurationem talem ipſi illi iniungens. Itaq; is poteſtate ea accepta,cõſultò omnem mouit lapidem, vt Græcorum myſteria cum contumelia traducerentur. Euertit igitur [a] Mithrium,euertit etiam Serapidis templum. atq; in illo quidem veluti in ſolenni pompa, ſedes patratas: in hoc autem,ſpectatoribus Serapidis ſacra ridenda propoſuit †. Phalli nanque, & Ityphalli, turpiter nudati atque producti, Theophyli iuſſu, per forum trahebãtur. At qui Alexãdriæ erãt Græci,& in primis qui philoſophię operam dabant,re inopinata conſternati,quum dolorem cõceptum ferre non poſſent, manu coacta, per impetum & impreſsionem inſuſtentabilem, nõ minus atque antea fecerant,ingentem edidere ſtragem. Subitò nanque tumultu Chriſtianos inuadẽtes, plurimã fecere cædem: neque paucos etiam vulnerauere, C ac deinde retroceſſere. Repugnabãt quidem illis Chriſtiani,ſed eos cædibus patrandis Græci longè ſuperarunt: neque prius à conflictu eo deſtitere, quàm animos ſuos hoſtium ſanguine profuſo exatiarũt. Cæterùm Græcos ex ea re metus inuaſit,ab imperatoris vindicta ſibi timẽtes. Quapropter eo quod illis viſum fuerat peracto,furoréque cædium cruore extincto, pro ſe quiſque in eum quem ſors offerebat locum ſe vbi latẽret, abdebat. Aliqui etiam timore vehemẽtiore correpti,patriam relinquẽtes, in vrbes alias commigrarunt. In quibus duo erãt, qui ab ineunte ætate maximè in literarum doctrina fuerant educati, ⁎ Helladius & Ammonius: ille quidem Iouis, hic autem ⁎ Simiæ ſacerdos. Malũ id vbi conquieuit,in templorum demolitione, Theophilo plurimùm dehinc operæ nauarũt, militarium in Ægypto ordinum dux Romanus,& Alexandrinæ vrbis præfectus Euagrius. D Nam Græci quidam Serapidis ædẽ illam pulchritudine & amplitudine celeberrimã, tum autem ornamẽtis ſuis diſpoliatam,atque fœdè deformatam, in tumulo quodam ſitam, occupauerant: atque inde non ſecus atque ex aliqua arce de improuiſo prorumpentes, multos ex noſtris comprehenſos tormentis excruciabãt,& dæmonibus ſacrificare cogebant. Si qui verò id vehementius detrectarent, eos in crucem agebant. Quorundam etiam crura frangebant,& alios aliter enecabant. Porrò quum aliquandiu dimicatio eiuſmodi duraſſet, magiſtratus quos diximus homines eos adeuntes, vt aliquando tandem conflictationem eam poſt haberent, & templum Serapidis relinquerent, ſunt hortati. Quod vbi illi non fecere,res ea ad imperatorem eſt relata. Vt autem in cœpto illi ſuo obſtinatiores eſſent,cõſcientia tam temerariæ audaciæ, qua tãtopere in re mala vſi fuerant, faciebat. Erat præterea apud eos ſophiſta quidam Olympius, qui autor illis fuit, vt patrios mores & ritus non negligerent,ſed ad ne- E cem vſque illis defendendis, fortiter in rebus duris perſeuerarent. Quoniam autem ſimulacris cõminutis populares ſuos animos deſpondere cernebat, ne propterea religionem ſuam relinquerent,eis ſuaſit. Et ſimulacra atque imagines,materiam quidem corruptioni obnoxiam, ob eámque cauſam cõminutam eſſe: quæ autem in illis fuiſſent, & vim ſuam exhibuiſſent,poteſtates,illis cõfractis in cœlos euolaſſe dixit. Huiuſmodi ille verbis Græcorum multitudinem in poteſtate ſua cõtinuit, & in Serapidis templo manſit. Imperator ea re cognita,Chriſtianos qui ita occiſi fuerãt, honore martyrum dignatus eſt, quòd tantum periculi pro ſana fide pertuliſſent. Percuſſores autẽ & homicidas illos,venia conceſſa,pœna commerita liberauit: vt tam inſigni eius beneficentia cõſternati illi, ad Chriſtianam fortè religionem ſe conferrent. Tẽpla verò nihilominus, quæ tantæ ſeditionis populo cauſa extitiſſent, erui,literis mãdauit. quibus literis publicè lectis,ꝙ imperator in eis tumultus culpã in Græcę ſuperſtitionis ſectatores ſtatim contuliſſet,Chriſtiani acclamatione in- F gẽti rẽ cõprobarunt. Illi verò timore correpti,Serapidis ædem ſibi relinquendã, atq; inde fugiẽdũ duxerunt. Ita Chriſtiani id receperunt †. Olympius autem iſte, in multa nocte, quæ eum diem quum hæc accidẽre præceſsit, in ipſo Serapidis delubro quendam Alleluia pſallentem audiuiſſe dicitur. Et quum foribus probè obfirmatis in profundo ſilentio rurſus eandem vocem audiret, nec quenquam cerneret, quid ſibi ea res vellet, intellexit. Et clàm egreſſus, nauímque commodùm nactus, in Italiam nauigauit. Proinde templa quidem ſtudio magno ſolo æquata, & ſimulacra atque deorum ſtatuæ igni conflata, in lebetes & vaſa alia ad Alexandrinæ eccleſiæ vſum ſunt transformata. Precioſioris verò materiæ deos in ſumptus & alimenta pauperum imperator, illis gratificatus, dedit. Sedenim Theophilus ſimulachris omnibus comminutis, atque in cinerem redactis, vnum tantum integrum reliquit, quod etiam in publico loco conſtitutum, conſeruandum eſſe dixit, ne temporibus futuris aliquando Græci ſe talibus diis cultum præ-

Conſtantius & fratres eius.
Iulianus.
Iouinianus.
Valentinian⁹.
Valens.
Idololatria ſub Valente liberè culta.
Inepti[a] idolomaniæ.
Theophilus epiſcopus mãdatũ ab imperatore accepit,de euertẽdis idolicorũ templis.
Fœditas ſacrorũ gẽtiliũ traducitur.
Gentiles & philoſophi tumultu mouẽt, aru ſuo pugnãt, & multos Chriſtianos cadunt.
a Mithrij et templi Serapidis euerſio.
Seditioſorũ gẽtiliũ fuga. In qui Helladij & Ammonij.
⁎ Grãmaticos hos fuiſſe præceptoribuſq; ſe eo Conſtantinopoli imuenem vſum eſſe, dicit Socr. lib. 5. cap. 16.
⁎ vrithea.
Idololatræ in Serapidis templo in Chriſtianos excurrites,peſsime eos tractarũt.
Olympius ſophiſta idololatras ad ſacra ſua defendenda cohortatur.
Chriſtiani ab ethnicis caſi & martyrorum habẽtur.
Imperator ſeditioſis homicidis gratiã cadem facit.
Chriſtiani tẽplũ Serapidis poſt Græcorum fugam recipiunt.
† Olympius in eo templo Alleluia ſecretò cantari audit, ædem inde cedit, & Italiam petit.
Precioſior ſimulacrorum materiam alimentũ pauperum reponitur.

† *Sozomenus Theophilum quoque ſcribit, Dionyſij templum ſibi,ab imperatore donatum, in formam ſacra adis redegiſſe, & iſthic quoque in adytis obſcenos Phallorum & Ithyphallorum ſimulacra, & monumenta alia ſpurca repeiiſſe, lib. 7. cap. 15.*

Simulacrum dea Simia ad perpetuã ſtatuã idololatriæ memoriã, Alexandriæ conſeruatum. Id Ammonio maximè dolet.

A ſtitiſſe, negare poſſent. Qua de re plurimum concedit dolotis, quem diximus, Ammonius, Simiæ ille ſacerdos: pergraue id Græcorum religioni accidiſſe dictitans, quòd ludibrij cauſa vnus ille deus incendium, quo minus conflaretur, aufugiſſet: & non itidem, vt alij, quod in primis optauerat, conflatus ſublatúſque fuiſſet. Helladius verò in conflictatione illa nouem ſe viros neci dediſſe confirmauit.

CAPVT XXVI.

Helladius nouem cædes commiſit. Hieroglyphica litera crucis formã referentes in euerſione templi Serapidis reperta. Symbolum vitæ myſterium. Qui confitentes peccata ſua baptizati ſunt. Socr. li. 5. c. 17.

QVum Serapidis templum ſolo æquaretur, & parietes euerterentur, Hieroglyphicas quæ dicũtur quaſdam formas & characteres ſigno crucis perſimiles, ſaxis inciſas apparuiſſe dicunt. Quos & Græci & Chriſtiani cernentes, vtrique religioni ſuæ accõmodarunt. Chriſtiani enim, propter crucem, ſymbolum id & ſignum ad ſe pertinere allegarunt. B Græci verò, nihil eſſe cõmune Chriſto & Serapidi: ſed figurã eam aliud quidẽ Chriſtianis, aliud verò Græcis ſuperſtitioſis, ſignificare & portẽdere poſſe, dixerunt. Qua de re quum ſic ambigeretur, multi illorum Chriſtianiſmũ ſuſcepere. Qui etiam Hieroglyphicarum literarum interpretandarum periti, characterem ſub crucis forma, vitã futuram ſignificare dixerũt. Quod Chriſtiani plurimum ad religionem ſuam trahentes, vt permultos ad ſententiam ſuam adducerent, occaſionem habuere: propterea quòd aliæ quæque literæ apertè declararunt, templum id Serapidis relinquendum prorſus eſſe, quum crucis ille character, qui obſcurè venturam vitam ſignificaret, in apertum productus eſſet. Atque id templum ad hunc modum eſt euerſum. Verùm non ita multo pòſt, in eccleſiæ formam ſub Arcadij nomine eſt redactum. Ego quidem ſacerdotes Ægyptios, qui de Chriſto nihil prorſus præuiderint, literas eas ſub crucis forma non exculpſiſſe puto. Si nanque ab ipſis ſeculis myſterium (vt Paulus inquit) occultatum, principem tenebrarum latuit: multo magis æquũ eſt, C illius quoque ſacerdotibus ignotum id fuiſſe exiſtimare. [a] Quin potius Prouidentiæ diuinæ opus id eſſe quiſpiam arbitretur, vt quæſtio ſcilicet de literis eiuſcemodi fieret. Id quod itidem antea in apoſtolo paulo euenit. Ille nanque ſpirituali ſapiẽtia plenus, † eadem ratione & arte apud Athenienſes vſus, oraculum conſilio & cauſæ ſuæ accommodauit, & multos ad veram religionem adduxit. Niſi fortè illud etiam quiſpiam dicat, idem tum Dei verbum per Aegyptios ſacerdotes, quod antea per Balaam egerat, feciſſe.[b] Quemadmodum quoq; in Caipha accidiſſe nouimus. Ambo enim, etiam inuiti, de reb. bonis ſunt vaticinati. Verùm de his hactenus. Theophilus autem rebus quæ dictæ ſunt, non contentus, hac in parte non conſtitit: ſed fraudem ſacerdotum omnibus eis qui ſeducti fuerant, manifeſtam eſſe voluit. [c] Simulacra enim illi, ſiue ærea ſeu lignea, pleraque omnia ita elaborarunt, vt ea caua intus eſſent, & eorum terga templorum parietibus adaptarentur, occultis quibuſdam meatibus in muro relictis. Deinde per alia quædam arcana adyta in ſimulacrorum cauũ ſubibant, & inde quæ eis viſa eſſent reſponſa ede-

De templi eius euerſione prædictio. Templum id in eccleſiam Arcadij poſtea redactum. a Diuinitùs hieroglyphicas iſtas crucis forma exhibitas eſſe, cum Socrate cenſet Nicephorus. Sicuti diuus Paul. Aram ignoti Dei ac Chriſti ſic Theophilus crucis Hieroglyphicã ad religionem noſtram accommodauit. † vel ſapientia. b Balaam & Caiphas inuiti de veritate ſunt vaticinati. Et idem fortè ſacerdotes Aegypti hieroglyphicis iſtis

bant. Et qui ſedulò apud ea verſabãtur, quòd fraudem & impoſturam eam non intelligerent, perinde atque Deo iubente, ſtatim imperata faciebant. Tales ſtatuas tum Theophilus comminuens, dolũ hominibus deceptis commonſtrauit. Vt verò in Serapidis etiam templum aſcendit, ſimulachrum illud vidit magnitudine tanta, vt mole ſua horrorem etiam & metum ſpectatoribus incuteret. De quo opinio etiam falſa, quæ multos ſeduxit, ferebatur: Si quis ſcilicet vel digito id attingere fuiſſet auſus, terram omnem è veſtigio concuſſum, vt hi autem toti internecionem accitum iri. Quæ omnia Theophilus anilia ebrioſarum mulierculaum deliramenta eſſe putans, & molem vaſtam vt rem quampiam exiguam deſpiciens, quendam qui ponè ſtabat, ſecurim in manu habentem, vulnus Deo infligere iuſſit. Atque ille plagam ingentem vi magna fortiter intulit. Qui verò ibi aderant, id quod dudũ fama iactatũ fuerat veriti immẽſum quiddã, exclamarũt. Atque Deus plaga placidè accepta, q̃ ligneus eſſet, neque dolorẽ ſenſit, neq; vocẽ aliquã emiſit, quippe qui mortuus prorſus eſſet: ſed neq; E defendere ſe, quum & magnus eſſet, & magno impetu in terram ferretur, potuit. Vbi verò & caput ei reſectum eſt, mures inde gregatim emerſerunt. Murium enim ✶ cauerna & receptaculum omnino decantatus ille Ægyptiorum deus fuit. Cæterùm vaſto illo idolo in partes minutas diſſecto, reliquas quidem igni mandarunt: ſacrum autem illud & venerandum caput per vrbem omnem, eis qui id tanquam numen coluerant inſpectantibus, & eius quem tantopere honorauerant infirmitatem ridentibus, raptarunt.

D imprudentes fuerunt. c Impoſtura ſimulacrorũ & oraculorum eorum in apertum producitur. Serapidis idolum ſtatuã maximum ſacroſanctũ & inuiolabile habitum, per Theophilum expugnatur & comminuitur. ὡς ἀνθρώποις

*E capite eius ſimul. ariorum examẽ procurrit. Caput id per vrbem raptatur. * μυοδόχα.*

CAPVT XXVII.

EOdem tempore multi Græcæ ſuperſtitioni addicti in vrbib', de aris deorum contenderunt, & ad mortem vſque decertarunt. Sicuti in Arabia Petræi & Areopolitæ, apud Palæſtinos Raphiotæ & Gazæi, apud Phœnices Heliopolitæ: & in Syria maximè templum propugnarunt Apameni, Axio amni propinqui: quos memoriæ F proditum eſt, ad templorum eiuſmodi cuſtodiam & præſidium, ſocios & auxiliares Galilæos, & quoſdam ex vicis eorum qui circum Libanum montem habitant, euocaſſe, ad extremum autem eò audaciæ & confidentiæ euaſiſſe, vt clariſſimum virum Marcellum epiſcopali ibi fungentem munere interemerint: propterea quòd commiſſæ ſibi vrbis delubra, magis ſua erga Deum fiducia, quàm forti multorũ hominum coacta manu aboleuiſſet. Vbi enim Ioãnes, cuius antea quoq; mentionẽ fecimus, deceſſit, rebus omnibus optimus Marcellus iſte, pro illo religionis Apamenæ epiſcopalẽ adminiſtrationẽ ſortitus eſt, ſpiritu iuxta diuum Apoſtolum feruens. Atque vbi præfectus Orientis cum duob. tribunis in vrbem eã aduenit, eo conſilio vt idolorum fana demoliretur, plebs quidem, quòd militarem manum metueret, quieta fuit: & præfectus Iouis templum eruere eſt aggreſſus, quod quidem & maximum & ornamẽtis varijs & præcipuis pulcherrimum fuit. Verùm quum lapidum & materiæ ſtructuram ſolidam & firmam admodũ præfectus eſſe cerneret, fieri non

Ciuitates quædam idolomaniã defendentes.

Apameni peruicaces tẽplorum ſuorũ propugnatores.

Cap. 5. eod. Apamea Ioannis in epiſcopatu ſucceſſor Marcellus. Præfectus Orientis tẽplum Iouis Apameæ diruere parat.

A poſſe putauit, in tanta cōpage ſolui aut dirui poſſet. Maxima nanque ſaxa immenſis ferramētis & plumbo diffuſo, ex omni parte aptè compacta & conglutinata erant. Diuus autem Marcellus præfectum ſic laborem eum reformidantem cernēs, illum quidem ad alias vrbes tranſire iuſsit: ipſe autem Deū precatus eſt, vt rei tam difficilis & deſperatæ exitum aliquem daret. Et ecce cum ſole oriente quidam ſuapte ſponte aduenit, qui neque ædes extruere, aut lapides cædere atq; polire, neq; artē quāpiam aliā ſciret, ligna tantū & lapides humeris geſtare aſſuetus. Is Marcellū adiit, duplicēq; ſibi mercedē ſtipulatus eſt: facile ſibi eſſe, vt templum celeriter demoliatur, dictitans. Eam poſtquam Marcellus ſe illi daturam recepit, tale quiddam ille machinatus eſt. Delubrum id porticum quadratam habebat, quæ in ſublime excitata, adaptata & impoſita ei fuerat. Columnæ erant maximæ, magnitudine ipſa templo iuſta proportionē reſpondentes. Columnæ cuiuſque ambitus ſedecim cubitos habebat. Natura lapidū perquàm

Difficultas eius demolitionis.

Marcellus ad preces confugit, à Deo templi euerſionem expectans.

Apparet ſubitò vir, qui ſe templum idoli demoliturū pollicetur.

Firmitas ſtructuræ.

B firma & adamātina fuit, ita vt nō facilè lapicidarū cederet inſtrumentis. Quas circum circa ille ſuffoſſas, lignis oleaginis ſuffulſit. Atque vbi earum tres ad eum modum perfodiſſet, ignem materiæ ſubiecit. Et accenſa quidem eſt illa: ſed ab igne, pro natura ſua conſumi nequiuit. Dæmon nanq; quidam ater apparens, & ſeſe prouoluens, naturalem vim ignis inhibuit. Sed enim ea re ſæpius tētata, quum cœptum ſuum fruſtra eſſe viderent, eā ad epiſcopum meridiantem retulerunt. Ille autē in ſacrū ingreſſus templum, aquam vaſi infuſam ſub ſanctiore altari occultauit: & pro ſacris cancellis humi prouolutus, generis humani amātem Dominum ſupplex orauit, vt depulſa dæmonis tyrānide, illius quidem in apertum proferret imbecillitatem, ſuam autem ipſius manifeſtò exhiberet vim & potentiam: ne ſcilicet maius etiam detrimentum ad eos, qui nondum vt Chriſtianæ parērent religioni, in animum induxiſſent, perueniret. Hæc quum dixiſſet, & crucis ſignum aquæ iniecisset, Equitio cuidam diacono eam dedit, flā-

Dæmō in tēplo incubās, demolitioni obſiſtit.

C mam vigentem ea conſpergere iubens. Quod vbi eſt factum, dæmon illæ aquæ vim non ferens profugit: & ignis contraria ſibi aqua perinde atque oleo vſus, ligna optimè comprehenſa, paruo momento conſumpſit, & columnarum fulcris euaneſcentibus, & ipſæ confeſtim conciderunt, & alias duodecim in eandem ruinam ſecum traxerūt. Quinetiam inſuper quæ eis cooptata fuerat templi pars, cum columnarum vi in præceps abiit. Vnde fragor maximus exortus, confeſtim omnes eò ad opus inſpiciendum pertraxit. Poſtquam verò dæmonem illum, qui contrà niſus fuerat, fugatum intellexerunt, linguas in laudem & gloriā Dei ciecrunt. Sed & alia idolorum fana diuinus ſuſtulit epiſcop⁹, & multa alia admiratione digna de eo viro commemorantur atque circumferuntur. Nam & ad victores martyres epiſtolas dedit, & ab eis literas: quibus ei reſponderunt, accepit. Poſtremò verò & ipſe martyrij coronam reportauit. Id ipſum verò exponendū eſt. In conualle ibidem ⁎ Aulocrenis (locus is in Apamenorum agro eſt celebris) templum maximum fuit: contra id militibus & gladiatoribus aſſumptis eſt profectus. † Ad quod quum propè ventum eſt, pugna eſt commiſſa. Ipſa autem extra telorum iactum conſtitit. Quod enim pedibus æger eſſet, neque ad inſequendum neque ad fugiendum idoneus erat. Quum autem milites & gladiatores magno ſtudio in poteſtatem ſuam templum redigere cōtenderent, & ex Græcæ ſuperſtitionis cultoribus nonnulli ſolū eū in ea parte, vbi pugna nulla eſſet, cōſediſſe cognouiſſent, ſubitò eum oppreſſum cōprehenderunt, & pyra accenſa combuſſerunt. Ac tum quidem illi facinore patrato latuere. Poſteà

Dæmon precatione & luſtrali vnda fugatur.

Corruit tandem templū.

Marcell⁹ ad martyres epiſtolas dedit.

Cædes & martyrium Marcelli. Sozomenus pro gladiatoribus, qui μονάζοντες

D verò criminis eius comperti, à Marcelli liberis ad legitimam pœnam ſunt poſtulati. cædem enim patris vindicare illi voluerunt. Sed id factum ſynodus prouincialis prohibuit, non vindicandam

dicuntur, ponit μονάζοντας, h. e. monachos habet, li. 7. ca. 15.

† In euerſione templi idolorum, pugna cōmittitur.

Martyriū Marcelli liberi eius more vindicare à ſynodo prouinciali prohibentur. Pro martyrio obitu Deo agendæ gratiæ.

E martyrum mortem, ſed gratias potius ea de cauſa Deo agendas eſſe, liberoſq; atq; amicos & genus eorum omne gaudio exilire debere cēſens, quòd illi honor tantus, vt pro Dei nomine mortem oppeteret, contigerit. Idolorum templa eo tempore ad hunc ſolo æquata ſunt modum.

CAPVT XXVIII.

TVm etiam Nectarius, Conſtantinopolitanæ eccleſiæ curator, primus omnium presbytero, qui à multo tēpore in eccleſiis, pœnitentibus præerat, dignitatem abrogauit. Quem etiam ferè Orientales epiſcopi omnes ſequuti ſunt. Quid verò id ſit, & vnde initium ſumpſerit, & quam ob cauſam tum eſſe deſierit, alij alia memoriæ prodiderunt. Ego autem, vt ſeſe res ipſa verè habeat, exponam. Quandoquidem nihil peccati admittere, non humanæ, ſed diuinæ & immortalis naturę proprium eſt: nos autem per tranſgreſsionem ſemel peccandi hæreditatem adiuimus, delictorum

Erant olim in eccleſiis Catholicis presbyteri pœnitentiarij.

F Deus veniam eis concedere iuſsit, qui legitima & conuenienti pœnitentia vſi, deinceps ſimul peccatum & auerſantur & confitentur. Graue autem epiſcopis, qui proximè poſt Chriſtum fuere, viſum eſt, in media plebe, veluti in theatro, noxam confiteri. Quapropter ea presbyteris vnum delegere, qui probata vita eſſet, & ſimul taciturnus & prudens, apud quem per pœnitentiam reſipiſcentes commiſſa ſua proferrent. Proinde factum, vt huic ſeorſim quæ mala egiſſent propalarent: atque ille peccatorum confeſsione audita, quum quid facto opus eſſet, & quomodo crimen luere cōueniret, mulcta impoſita oſtendiſſet, permittebat, vt qui peccatū admiſiſſent, ipſi à ſe peccati ſumerent pœnas. Apud Nouatianos huius rei nulla cura eſt. Quin etiā ritus iſte propter eos inſtitutus eſſe dicitur, quū communicare illi cum eis nollēt, qui ſub Decij perſequutione fidem abnegarant, & poſtea reſipiſcentes ad eam redierāt. Nam eius temporis epiſcopi, Nouati reſiſtentes dogmati, eccleſiaſticum canonem ſequuti, in eccleſia qualiber presbyterum pœnitentiarium cōſtituerunt, vt ab

Cōfeſſio peccatorū priuata.

Propter Nouatianos pœnitentia ſolennis in eccleſia inſtituta.

⁎ *Pro Aulocrenis Nicephorus & Sozomenus habent Aulonem. Plin. lib. 5 cap. 29 Marſyas ibi redditur, ortus ac paulo poſt conditur, vbi certamen tibiarum cantu cum Apolline Aulocrenis. Ita vocatur conuallis decem millia paſſuum ab Apamea. Idem lib. 16. cap. 44. Regionem Aulocrenen dixeram, per quam ab Apamea in Phrygiam itur. Ibi platanus oſtenditur, ex qua pependit Marſyas, victus ab Apolline.*

A hoc qui poſt baptiſmũ peccarent, crimina ſua confeſsi, abſolutionem eorum obtinerẽt. Canon iſte longo tempore in aliis quoque ſectis eſt ſeruatus. In Occidentalibus verò eccleſiis ad hunc vſque diem obtinet, atque in Romana maximè, vbi quoque certus eſt pœnitentium locus. Stant illi, perinde atque indicto dãnati eſſent, vultu demiſſo, admodum lugentes. Re autẽ diuina peracta, illi quidem ea ſacra non percipiunt, quę eis percipere fas eſt, qui ſactis ſunt operati. Cum eiulatu autem & luctu multo ſe ad pedes eius qui rem diuinam fecit, præcipitant. Directus deinde qui tum miniſterium cæremoniæ eius ſortitus eſt, ad eos accurrit: atque itidem collacrymans, ſe humi ſternit. Tũ reliqua eccleſiæ multitudo circumſiſtens, & ipſa flens atque lamentans lacrymis repletur. Poſtea primus exurgit ſeu presbyter, ſeu epiſcopus, & illos ita iacentes ſurgere iubet: & per orationem ea quæ pœnitentib. conueniunt precatus, vbi & audiuit & dixit quæ opus eſt, eos amittit. Atque illi pro ſe quiſque ſegregati ſuo loco, pro eo atq;
B eis iniunctum eſt, ſe macerant, vel ieiuniis, vel vigiliis, frequentibuſq; precibus & reſipiſcentia, vel illuuie, & deliciarum abſtinentia, vel aliis etiã modis, conſtitutum ſibi ab epiſcopo tempus quilibet expectans. Atque vbi ad hunc modum alacritate libenti debitum perſoluit, à crimine abſoluitur: & ſimul cum aliis in eccleſia, eodem iure & cõmunione eadem, conuentus frequentat. Hunc ritum iam inde ab initio ad hoc vſque tempus Romani epiſcopi habuere, qui ab eis inde ad eccleſias alias omnes peruenit, præterquam ad Nouatianos, qui pœnitentiam etiam prorſus non receperunt. Auerſati autem presbyterũ hunc etiam iunt ὁμοουσίου conſubſtantialis fidei profeſſores, Nectario autore, ob eiuſcemodi, quæ accidit, cauſam. Mulier quædam nobilis, quum peccata ſua confeſſa eſſet, ieiunio & orationi vacare, & in eccleſia permanere, ab eo quem diximus presbytero iuſſa eſt. Quod vbi fecit, poſtea à diacono, qui cum ea cõcubuerat, ſe conſtupratam eſſe indicauit. Quod factum poſtquam plebs cognouit, indignè ſcelus id cum tanta eccleſiæ contumelia commiſſum tu-
C lit. Maxima etiam ex ea re calumnia & criminatio aduerſus ſacerdotum ordinem increbuit.

Pœnitentiæ ceremonia in eccleſia Romana.

Apud Sozom. hæc facit epiſcopus, lib. 7. cap. 16

Mulier pœnitentiam agens Conſtantinopoli à diacono compreſſa.

Nectarius porrò quidnam faceret dubius, diacono quidem vt ſcortatori dignitatem abrogauit. Verùm eccleſia multo etiam magis, propter facinus id, ſacrorũ virorum detractione, maledictis, & conuiciis eſt proſciſſa. Itaque de quorundam, [a] maximè verò Eudæmonis, eccleſiæ ei[9] presbyteri, patria Alexandrini, conſilio, ne poſtea in eccleſia presbyter pœnitentiarius eſſet, Nectarius ſtatuit: ſuadentibus illis, vt cuique permitteretur, pro cõſcientia * & fiducia ſua, communicare, & de immaculatis myſteriis participare. Sic enim fore, vt D eccleſia à contumeliis libera eſſet, & immunis. Et ab eo tempore eccleſia in tali ſtatu permãſit. Ego verò ea re eccleſiam priſca illa & veneranda grauitate excidiſſe, & † ad arbitrarium inconſideratumq; atque negligentem morem prolapſum eſſe, & paulatim ab accuratiore diſciplina deſciſcere cœpiſſe puto. Æquũ certè atq; credibile eſt, minus antea peccatorum fuiſſe, quum propter eorũ qui peccata confiterentur verecundiam, tum propter iudicium ad hoc cõſtitutorum diligentem inquiſitionem. Quamuis nunc quoque id ita vt ſors tulerit, & quandocunque cuique libitum fuerit, fiat. Vnde cauſa illa extitit, vt alter alterius peccata nõ arguat, neque illud Apoſtoli ſeruetur dicentis: Nolite communicare de operibus infrugiferis tenebrarum, ſed potius ea arguite. Qua etiam ex cauſa Theodoſium magnum, immortali & venerandæ Catholicæ eccleſiæ gloriæ conſulentem, tum primùm legem tuliſſe conìicio. Nequaquam mulierem, niſi ſexaginta annos nata ſit, & liberos habeat, in ordinem miniſterij & cleri cooptandam: E quemadmodum & Paulus diſertè id conſtituit, ex eccleſiis quoque exigendas quæ comam totondiſſent: & quicunque epiſcopi eas admiſiſſent, exautorandos eſſe. Verùm de his ſatis diximus.

Hác ob cauſam presbyterum pœnitentiarium in eccleſiis Orientalibus eſſe deſiiſſe.

a Socrates ſe ad Eudæmonem iſtum dixiſſe, ſcribit: An conſilium tuum è re eccleſiæ ſit, Deus ô presbyter nouit. lib. 5. cap. 19

b Conſuetudine & arbitrio cuiuſque ibi permiſſum, quando quis Euchariſtiam participare velit.

† [illegible]

Factũ hoc de ſublato pœnitentiario cum Sozomeno Nicephorus improbat.

Eadem eſt tẽporum noſtrorum, & quidem iuſtiſſima querela.

Conſtitutio Theodoſij de diaconiſſis L. nulla. C. de epiſco. & cler.

* *Et Euchariſtiam quidem diſtribuentes, vt conſuetudo fert, Vnumquemque e populo partem ſibi ſumere permittunt. Vt enim tertius quis myſteriorum hæc vel expetat, vel ſe ab iis abſtineat, conſcientia optima dux eſt. Fundamentum autem firmum hæc eſt. Vita recta cum diſciplina debita. Tu autem homines alios ſpectatos iam & exploratos moribus emendatis imitari commodiſſima eſt: & ad Veritatis cognitionem, & ad præceptorum diuinorum exequutionem, via. Quare & quicunque manducauerit panem & biberit calicẽ Domini indignè, reus erit corporis & ſanguinis Domini. Exploret verò ſeipſum homo, atque ita demum de pane edat, & de calice bibat. Clemens Alexand. lib. 1. Stromat.*

CAPVT XXIX.

CONuenit porrò, vt neque ea quæ aliis accidère, ſilentio prætereamus: Arianis videlicet, & qui à Macedonio & Eunomio & Nouato cognomẽ ſunt adepti. Poſtquam namque ſemel eccleſia Dei diuiſa eſt, res in ea diſceſſione non conſtitit, ſed illa rurſum in ſe ipſa per diſſenſiones diſſecta eſt. Et ſectarum autores, parua occaſione arrepta, & ſeceſſione facta, in factiones alias abiere. Quomodo autem, & quando, & quibus de cauſis ſecta quælibet à ſe ipſa per diſſenſionem ſeceſſerit, ex iis quæ dicentur liquebit. Illud ſanè ſcire conuenit, Imperatorem Theodoſium hæreſim nullam perſequutum eſſe, neque quempiam ad communionem co F egiſſe: ſed potius permiſiſſe, vt hæreſis quælibet loco ſuo, pro eo atque ei viſum eſſet, cõuentus agere atque etiam de fide in Chriſtum, pro cuiuſque captu, ſentire atq; opinari poſſet. Reliquas quidem hæreſes, præter Nouatianos, extra vrbes conuentus celebrare, & eccleſias extruere iuſsit. Nouatianos autem, quòd ſecum de ὁμουσίᾳ hoc eſt, cõſubſtantialis fide conſentirent, intra vrbes liberè eccleſias habere eſt paſſus, ſicuti antea quoque dixi. [a] Et ſolum ipſe Eunomium exilio mulctauit. Hic enim poſtquam Cyzicum reliquit, & ab Eudoxio, qui eum conſecrauerat, ſub prætextu illo, quòd magiſtrum ſuum Aetium proſcriptum ille non reciperet, ſegregatus eſt, in ſuburbano Conſtantinopolis degens, ſuos ſibi conuentus cogebat, & libros quos contra veram pietatem conſcripſerat, abſque metu omni publicabat, multóſque orationis ſuæ fraude in eandem perditionis foueam ita trahebat, vt breui tempore ingentem multitudinem ad ſe adduxerit, & nonnullos etiam ex Imperatoris cubiculo ad partes ſuas illexerit. Theodoſius porrò vbi ſuos illum præter

De hæreſib' earumq; ſtatu & diſſenſionibus iuſte ſumma.

Theodoſius non fuit acer hæreticorum perſequutor. Reliquæ hæreſes extra vrbes, eccleſias & conuentus celebrant: Nouatiani cum catholicis, in vrbibus.

a Solum Eunomiũ Theodoſius proſcripſit.

Hoc loco apud Niceph. & apud Sozom. lib. 7. cap. 17. Chalcedonenſis ci.

A modum obſeruare cognouit, eos quidem ab aula ſua proſcripſit. Ad Eunomium autem quamprimùm Chalcedone capiendum certos homines miſit, eúmque † Halmyridem deportari iuſsit. Eſt autem Halmyris Myſię in Europa locus, ad Iſtrum ſitus: quem breui pòſt Barbari, Iſtro qui glacie cōſtrictus fuerat, tranſito ceperunt. Eunomius porrò inde Cæſaream Cappadociæ tranſlatus eſt. Mirificum autem ibi in eū hominum odium fuit, quòd libros contra Baſilium eius loci epiſcopum compoſuiſſet. Poſtea ei vt in agris ſuis, qui Dacoreni vocabantur, viueret, permiſſum eſt, apud Cappadociæ vicum, cui Dacora nomen eſt, præfecturæ eius quæ ad Argæum montem ſita eſt, Cæſareæ. c Nec ita multo pòſt à reditu mortuus, ſepulturā in patria ſua ſortitus eſt. Eunomium hunc plurimùm, vt diuinum hominem, d admiratur eccleſiaſticus ſcriptor Philoſtorgius. Prudētiam enim B & virtutē eius incomparabilem fuiſſe, apertè nugatur. Et oris formam, & corporis partes decentiſsimas, cum multa venuſtate deprædicat, atque ex ore eius orationem fluentem margaritis cōparat. Quamuis in laudem eius progreſſus, balbum fuiſſe confitetur: quod vitium tamen in eo ita exornat, vt ei ſuauem eloquentiam tribuat. Quinetiam † vitiliginem, quæ faciem illius quaſi notis quibuſdam deformauerat, ornamentum quoddā ori illius attuliſſe confirmat. Omnes autem alios eius libros diuinis laudibus efferens, præ cæteris excellere epiſtolas eius dicit.

Eunomius Halmyride Cæſaream Cappadociæ tranſfertur. *Patria hæc eius fuit.* *c A iiſdem mors.* *d Philoſtorgius ineptus laudator Eunomij.* *† τὰς ἀλφούς.*

CAPVT XXX.

HIc quidem diem ſuum obiit Eunomius. Sectatores autem eius in diuerſas diſceſſere ſectas. Primus Theophronius quidā, genere Cappadox fuit, qui ab eo in contentioſa diſputandi ratione edoctus, ſectatoribus eius ſe coniunxit. Et mediocriter, ſeu craſsè potiꝰ, vt rectius quiſpiam dixerit, in Ariſtotelis Prędicamentis, & eiuſdem περὶ ἑρμηνείας, hoc eſt, de interpretatione ſeu Enunciatione libro verſatus, † compendium, veC luti quandam introductionem, de eis quibus ipſi vtuntur ſyllogiſmis & ratiocinationibus editum reliquit, quod De exercitio mentis inſcripſit. Deinde popularium ſuorum odio expetitus, quòd ad ineptam & inſanam prolapſus eſſet abſurditatem, quippe qui in magiſtri ſui doctrina acquieſcere nollet, reiectus ab eis eſt. Quòd nanque curioſus maximè eſſet, ex nominibus quæ in ſacris ſcriptoris poſita ſunt, collegit, ꝙ Deus id quod non extat præſciens, id autem quod extat ſciēs, atq; id quod extitit memoria tenens, nō eodem ſemper modo ſe habeat: vtpote qui cognitionem transferat ad præſentia, ad futura, & ad præterita. Atq; eam ob rem repudiatus, conuentus ſuos ſibi ſeorſim cogens, ſub nomine ſuo hæreſim inſtituit. Non multo pòſt alius quidam Eupſychius nomine, in vrbe Conſtātinopolitana, propter frigidam quandam quæſtionē ab Eunomianis ſeiūctus, ſuæ ipſe quoque hæreſis autor extitit. ✶ Quum nanque quæſtio orta eſſet, an filius extremam horam norit, & plurimi Euangelica dicta proferentes, ne ipſum quidem horā eam ſcire dicerent: Eupſychius ſentētia ſua in ſcriptum relata, confirmauit, filiū non

Eunomianorū diſſectio. *Eunomij diſcipulus Theophronius.* *† σύνοψιν.* *Is etiam ab Eunomianis repudiatur. Ineptia eiuſdem.* *Theophroniꝰ ab Eunomianis ſe diſiunxit, & ſectā propriam inſtituit.* *Eupſychiꝰ ab Eunomianis ſegregatꝰ. Sozom. Eutychiū nominat lib. 7. ca. 17.* *✶ Quæſtio, an filius extremam horam nouerit. Agnoetæ hi dicuntur.*

experterm eius cognitionis eſſe, qui à patre omnia D locupletiſsimè acceperit. Quum autē qui hæreſi ei præibant, dicta eius non admitterent, à communione eorum deſciuit, & ad Eunomium exulantē ſe contulit. Quò etiam alij ex vrbe Conſtantinopolitana Eunomianæ ſectæ venêre, vt ibi eum calumnioſè arguerēt: atque etiam, ſi vſus ita ferret, de cauſa cum eo diſputarēt. Quod vbi Eunomius cognouit, ea quæ Eupſychius proferret laudauit, & ad communionem eum admiſit a: quum quidē id cōſtitutio vetaret, quæ nefas eſſe decernit, peregrè aduenientes † ad cōmunes preces admittere, b ſi literas ſecum non afferant, quę ad eiuſdem opinionis populares, per notas ita ſcriptæ, vt ab aliis legi non poſsint, dantur. Poſtquam autē breui Eunomius è vita migrauit, hæreſis eius poſt Eunomium Conſtantinopoli præſes, Eupſychiū minimè admiſit. Aegrè enim is tulit, ꝙ æmulatione quadā docebatur, ſe cōtraria Eupſychio, qui nondum clericus erat, ſentiētem, quæſtionem propoſitam ſoluere non poſſe. Quapropter aduerſandi E ſtudio ille, quū multi ad eum opinioni ſuæ ſuffragantes confluerent, ab Eunomianis ſegregatus, hęreſim ſuam induxit c. Porrò quòd diuinus etiam baptiſmus ita per adulterinum vſum deprauatus eſt, vt non in trinitatem, ſed ſemel in mortē Chriſti merſio fiat: non Eunomio, ſed diſcipulis eius Theophronio & Eupſychio, multorum opinione atque ſermone aſcribitur. Cauſas haſce breuiter expoſuimus, vt quiſq; norit, quamobrem Eunomiani in diuerſas diſceſſerint partes. At qui Theophronium ſequuti ſunt, d Eunomiotheophroniani: qui verò Eupſychium, † Eunomioeupſychiani cognominati ſunt. Diſputationes autē & orationes omnes quę de his quæſtionibꝰ habitæ ſunt, cōmemorare, perlōgum, & prorſus difficile eſſet, præſertim quum aliud mihi propoſitum ſit inſtitutum. e Tum verò apud Macedonianos etiā ad tempus diſcordia extitit, cuius autor fuit f Eutropius quidam presbyter, ſeorſim conuentus agens. Ei verò Carterius Macedonianæ ſectæ anteſignanus reſtitit. Eodem tempore & ab g Arianis Conſtātinopoli illud in quæſtionem vocatum eſt, An priuſquam filius fuerit (profitebantur enim eum F ex non exiſtentibus extitiſſe) pater tum pater vocari potuerit. Et Dorotheus quidē qui Antiochia accitus, ibi pro Marino adminiſtrationē ſectæ huiuſmodi obtinebat, apertè decernebat, fieri non poſſe, priuſq̄ filius ſubſiſteret, vt pater vocaretur: ꝙ patris nomē ex eis eſſet, quod † ad aliquid refer retur. Marinus verò diuerſum cenſuit: & priùs etiam patrem, quàm filius fuerit, patrem profitebatur. Siue ꝙ ita ex animo ſentiret, ſeu quòd Dorotheo aduerſarentur, vt qui ei hæreſi ea gubernanda prælatus fuerit. Et talem ob cauſam in partes duas multitudo, quæ eos ſectabatur, diſceſsit. Et Dorotheus quidē in ſacra ſua æde permāſit. Qui autem Marini partium erant, nouis conditis eccleſiis, in eis cōueniebant. Qui etiam Pſathyriani, ſiue Gotthiani vocati ſunt: propterea ꝙ vir quidam ψαθυροπώλης, hoc eſt, placētarum venditor: quæ ex liborū genere ſunt, nomine Theoctiſtus, opinionem hāc magnopere defendit. A Gotthis autem illis nomen inditum, ꝙ Selinas Gotthorū epiſcopus tantopere ei ſentētiæ addictus fuit, vt ad eam, gentem Gotthicam omnem adduxerit. Nam ob-

Eupſychius ab Eunomio in exilio laudatur. *a Communio prauam.* *† μὴ συνάξιωσθαι.* *b Habent olim hæretici ſectatoribus ſuis ſpecialibus ad populares ſectarum ſuarum, tanquam ſodalitatis teſſeras per notas ſcriptas literas.* *c Deprauatio baptiſmi diſcipulis Eunomij à quibuſdam adſcripta. Eupſychianorum ſecta.* *d Eunomiotheophroniani.* *Eunomioeupſychiani.* *† Alij: Eunomioeutychiani.* *e Diſſidium apud Macedonianos.* *f Eutropius & Carterius Macedoniani inter ſe diſſentiunt. Diſſenſionis autores.* *g Item apud Arianos Dorotheus, Marinus.* *† πρός τι.* *Pſathyriani Gotthiani.*

Sabinus Gotthorū episcopus Vlphilæ ſucceſſor.

A ſequentes ſibi admodum barbatos babuit, nimirum quid ad docendum non ſolum patria eorum, verùm etiā Græca lingua appoſitus fuerit: Vlphilæ illius Gotthorum epiſcopi, de quo ſuprà quoque diximus, quum res Valentis exponeremus, primùm ſubſcriba, deinde etiam ſucceſſor factus. Nec ita multo pòſt diſsidium quoque interceſſit ei quem diximus Marino & Agapio, qui factionis eius eccleſiæ Epheſi epiſcopus à Marino creatus præfuit. Quorum diſceſsio parum abſuit quin bellum prorſus, Gotthis maximè Agapio fauentibus, mouerit. Quam ob cauſam permulti Præfectorū ſuorum cōcertationem & diſsidendi ſtudium reprehendentes, ad vniuerſalem ſe eccleſiam contulere, qui etiam nullo diſcrimine ad communionem ſunt admiſsi. Atque hæc quidem cauſa extitit, cur primùm Ariani ſegregati, in factiones abierint. Et ex eo tempore illi, in quibus ſunt vrbibus, ſeorſim ſuos queque conuentus ſecta agit. Conſtantinopoli verò, eos triginta & quinq; annis diſsidentes, tādem ad concordiam vir quidam B conſularis [l] Plinthas, ſectę eorum ſectator equeſtribus ſimol & pedeſtribus copiis præfectus, magni in aula Imperiali nominis reduxit. Quo tempore ſynodo etiam ab [m] Arianis coacta ſtatutum eſt, ne quando poſthac quæſtiones, quæ ſeceſsionem tantam attuliſſent, in medium proferrentur. Hęc quidem paulò pòſt facta. Fortaſſe autem alię quoque in vrbibus paſsim ſectæ & ſectiones Arianorum fuere, quas mihi omnes exactè referre fas nō eſt. Sed ſatis fuerit nūc, præcipuas & neceſſarias attigiſſe, & eas potiſsimū quæ Cōſtantinopoli, cuius ego alūnus & ſoboles ſum, fuere: quippe quæ præclariores aliis extitere, & propterea latère non potuerunt. Si quis autem conſiliū eiuſcemodi hæreſium cognoſcendarum cepit, vnde, & quomodo initia ſua ſumpſerint, & quibus autoribus incremēta ſua acceperint, † eū vt [n] Panaria legat hortor: liber autem is ab Epiphanio, qui eccleſiam Cypri adminiſtrauit, editus eſt. ✶ Præterea Theodoritum Cyri epiſcopum, atque inſuper admirandum illum Ioannem Damaſcenum: nam C & hi ambo permulta de iis diſſerunt.

Diſſenſio Arianorum inter Marinum & Agapium.

Per cauſam inſpectorum diſsidentium multi ab Arianis ad catholicam tranſierunt. Soz. addit conſpicuam fuiſſe.

l Plinthas vir clarus Cōſtantinopoli Arianos diſsidentes ad concordiā reducit.

m Ariani ſtatuto cauent, ne poſthac quæſtiones ſimiles & diſsidij cauſa proponantur.

n Opus Panarium Epiphanij de hæreſibus.

† [illegible]

Panarij hoc opus etiā [illegible] apud Sozomenum, lib. 4. 24. Sed vtrūque & Panarij & Ancyrotum opus doctor ſummus Græcè & Latinè edidit extat: hoc diſsidiorum ſunt [illegible] plurimū Nouatianorū diſsidium. Sabbatianorum apud eos hæreſis.

• *Theodoritus etiam, & Ioannes Damaſcenus, apud Græcos de hæreticis ſcripſerunt.*

CAPVT XXXI.

Per idem tempus Nouatiani quoque inter ſe diſsidentes, per ſeceſsionem, Sabbatianorum quæ vocatur hæreſim conſtituerunt. Erat enim apud eos p̄sbyter quidam Sabbatius nomine, à Marciano cōſecratus: qui quòd ex Iudæis ad Chriſtianiſmum perueniſſet, nihilominus præſumptæ & anticipatæ Iudæorum opinioni inſeruire ſtuduit, & clàm etiam epiſcopatum affectauit, necnon vnà cum Theoctiſto & Macario & ipſis presbyteris, eis adhærentibus, qui ſub Valentis Imperio conuentum in Pazo vico habuerant, feſtum diem Paſchæ cum Iudæis celebrauit. Ac primùm quidem propter vitæ inſtitutum, quā optimam monaſticis exercitiis agebat, à Nouatianorum ſe corpore ſeiunxit: deinde verò quoſdam participatio- D ne diuinorum myſteriorum indignos reputans, talemque prętextum obtendens, eum quem diximus diem feſtum in aliud trāſtulit, de Iudæorum ſententia ſcilicet, tempus. Poſtquam autem manifeſtò apparuit, res nouas eū moliri, Marcianus ſeipſum propter importunam Sabbatij cōſecrationem reprehendit: identidē dicere ſolitus, melius ſe facturum fuiſſe, ſi ſpinis potius quàm illi manū impoſuiſſet. Atque vbi is eccleſiam ſuam in partes duas diuiſam, & quoſdam ad alium deſciſcere vidit, epiſcopos hæreſis ſuæ, qui cum eo communicabant, ſtatim Sangarum conuocauit. Eſt is locus Bithynorum prouinciæ, ad mare, nō longè ab Helenopoli ſitus [a]. Eò quoque ab epiſcopis congregatis Sabbatius euocatus eſt. Ibi cauſam mœroris ſui dicere iuſſus, feſti diei eius diſſenſionem allegauit. Nam eum cum Iudæis, ſicuti etiam non ita pridem, qui in Pazo Phrygiæ vico conuenerāt, ſtatuiſſent, peragendū eſſe dixit. Cęterùm illi propterea hoc eum præ ſe ferre conſiderantes, ꝙ ad epiſcopatum anhelaret, iuriſiurandi ſacramento eum obſtrinxerunt, ne vnquam epiſcopatum ſibi E expetendum ſtatueret. Poſtquam ille iurauit [b], ſe epiſcopatum ſuſcepturum non eſſe: nō ſatis cauſæ eſſe putātes, cur eccleſia eorum factionibus diuideretur [c], placitum eis eſt, vt omnes conſentirent, atque eodem in loco eccleſiaſticos cōuentus agerent: feſtum autē Paſchæ diem, quo quis vellet tempore celebraret [d]. Et ea de re canonē promulgarunt, quem ἀδιάφορον, hoc eſt arbitrarium & indifferentē vocarunt. Statuerunt quoque, ne decretum eorum qui Pazi cōuenerant, vniuerſali canoni præiudicaret. Quòd & priſci illi viri, & maximè qui Apoſtolis proximi fuere, etiamſi de Paſchæ feſto die plurimum inter ſe diſsiderent, inuicem tamē inter ſe cōmunicaſſent, & aliis in rebus omnibus prorſus nō diſſenſiſſent. Et ꝙ præterea Nouatiani in vetere Roma haudquaquā cum Iudæis, ſed poſt æquinoctium cum reliquis Romanis, qui Petri & Pauli apoſtolorū traditione vtebātur, Paſcha peregiſſent: nec ob eam cauſam, ꝙ Paſchę feſto celebrādo inter ſe diſſentirēt, diſceſsionē ab eis qui cōmunē cum eis haberēt religionē, feciſſent. Proinde re bene deliberata, indifferentē, F quem diximus, canonem promulere, vt quilibet ꝓ eo atque ei placitum eſſet, ex cōſuetudine aliqua, aut præſumpta opinione, Paſcha celebrans perficeret: non quidem vt ea res aliquam in communione diſſenſionē afferret, verùm vt qui ſic diſcrimine nullo feſtum diem agerent, in eccleſiæ communione concordarent. Eiuſmodi canone confirmato, Sabbatius, qui ſcilicet iureiurando obſtrictus eſſet, quum Iudæorum obſeruationem ſequeretur, præterquam † ſi feſtus dies in idem cum illis tempus incideret, receptis ſtatiſque ieiuniis alios pręueniebat, & clàm ſolennes ritus perficiens, Paſcha peragebat. ✶ legitimóque & veſpertino ſabbati tempore vigiliis & precationibus aliis intereſſe ſolitus, poſtridie cum reliquis cōmuniter de feſto die participauit, diuináque myſteria percepit. Hoc ſic cum annis aliquot latenter faceret diutius ſeipſum occultare non potuit. Quum enim breui celebritatē ex ea re conſequutus eſſet, permultos ex ſimplicioribus ad ſe pertractos æmulatores habuit, & maximè Phryges & Galatas. Qui quoniam patrio more ſic ieiunabant, morem

Cū Iudæis is Paſcha celebrat.

Sabbatius ex Iudæo Chriſtianus factus & inde Iudæo chriſtianus.

Marciani Nouatiani epiſcopi factò dolētis de Sabbatij ordinatione.

a Synodus Nouatianorum Sāgari celebratur.

Sabbatius cauſam ſeceſsionis ſuæ per ſimulationē indicat.

b Idem iurat ſe ad epiſcopatum non anhelaturū eſſe.

c Decretum eius ſynodi.

d Canō Nouatianorū de Paſchate ἀδιάφορον, quo quis vellet tempore, celebrando.

Non temerè vnionē eccleſiæ ſuæ ſcindendā, propter diuerſitatē paſchatis celebrādi, Nouatiani cēſent.

† hoc eſt, Si eōs eodē tempore Paſcha peragere contigeret. Soz. Sic illo [illegible] anno Paſcha celebrari quandoq; ſolet ut eſt.

Sabbatius à reliquis Nouatianis ſeceſsionibus epiſcopatū etiā inter ſuos gerit.

** More Iudaico ieiunat.*

A eum vt rectiorem confirmari putauerunt. Itaque hunc ſequuti, clam etiam vnà cum Iudæis Paſcha celebrarunt. Et Sabbatius ſuos ſibi paulatim conuentus agens, à reliquis Nouatianis ſeceſsit: & iuriſiurandi oblitus, epiſcopatum apud ſectatores ſuos ſuſcepit, ſicuti paulo pòſt dicam.

CAPVT XXXII.

Iudæi antiquitus poſt vernum æquinoctium Paſcha celebrarunt.

Sed enim ego & Sabbatium & ſectatores eius demiror, quid eis in mentem, vt feſtum hunc diem innouarent, venerit: quum ab initio Iudæi veteres, ſicuti Euſebius Pamphili memoriæ prodidit, Ioſephum, Philonem, Ariſtobulum, & non paucos alios teſtes laudans, τὰ διαβατήρια, hoc eſt, Paſchalia pro tranſitu ſacrificia, ſacrificarint, poſt æquinoctium vernum, ſole † duodecimam partem, quæ à Græcis Aries appellatur, zodiaci circuli ingreſſo: luna autem * per diametrum & rectã lineam ſoli oppoſita, tũ quatuordecimæ diei curſum tenente.

† [illegible] Sozom. [illegible] Niceph. [illegible] Sozom.

B Ad hæc Samaritani, qui præcipuè tẽpora ſecundum conſtitutiones Moſaicas obſeruant, non prius feſtum hunc diẽ peragunt, quàm * nouos fructus creſcentes conſpiciant. Nouorum enim, inquiunt, frugum feſtum in lege dicitur: vt id celebrare, antequam illi appareant, nefas ſit: proindéque vernum æquinoctium ferias eas præcedere neceſſariò debeat.

** [illegible] Sozom.*

In Aſia hi fuere.

Quapropter quum Iudæos ſibi imitãdos propoſuerint, eos admiror, quòd non potius antiquitatem, quæ apud eos eſt, laudauerint. Et ſatis colligere licet, Sabbatianis iſtis, atque eis qui τεσσαρεσκαιδεκατῖται, ſiue Quatuordecimani vocantur, exceptis, hæreſes alias omnes feſtum Paſchæ cum Romanis & Aegyptiis & Palæſtinis peragere.

Quatuordecimani. Sozom. lib. 7. cap. 18.

Nouatiani igitur iſti reſurrectionis diem peragunt, Iudæos & ipſi ſequuti. In idem verò cum Quatuordecimanis tempus incidunt. Quod ſi prima ſabbati dies non eadem cum decima quarta die lunæ eſt, Iudæos ponè ſequuntur, quotcunque diebus adueniens Dominica dies à præcedente decimaquarta die lunæ abſuerit.

Montaniſtarum Paſcha.

C Mõtaniſtæ verò, quos etiam Pepuzitas & Phryges appellare conſuetudo eſt, quadam ratione inuenta, iuxta eam Paſcha celebrant. Atque in primis eos reprehendunt, qui propter feſtum Paſchæ lunæ curſum obſeruant. Non illum enim, ſed ſolis orbem, eis qui ritè Paſchę diem inquirere velint, inſpiciendum eſſe cenſent. Et menſem quemlibet dierum triginta, atque principium earum æquinoctium vernum faciunt: quæ dies, ſecundum Romanos, ritè ante 9. Calend. April. dicatur.

Aequinoctium vernum ante 9. Calend. April.

Ea nanque etiam magna hæc duo luminaria initium ſuũ habuiſſe allegant, per quæ tempora & anni ſignificantur. Idque ex eo liquere aſſerunt, quòd luna per octennium cum ſole conueniat, & ambo initium * nouum ſumant. Quandoquidem octennalis lunæ curſus nonaginta & nouem menſibus perficiatur: diebus autem bis mille noningẽtis viginti duobus, quibus etiã ſol octonos abſoluat curſus. Ita vt annus quilibet cenſeatur eſſe dierum trecentorum ſexaginta quinque, & † quartę vnius diei partis. Ex ea nanque die quæ eſt ante 9. Calend. April. quippe quæ principium creationis ſolis & primi menſis exiſtimetur eſſe, colligunt atque computant eam quæ in ſacris literis dicitur, D decimamquartam diem, quam eſſe dicunt ante 8. Id. April. in qua ſemper feſtũ Paſchę agũt.

** [illegible] Nono Calẽd. April. initium creationis. Montaniſtæ Paſcha celebrãt*

ante 8. Id. April.

† [illegible]

Quod ſi ita, vt ſæpe fit, in eam Reſurrectionis quoque dies concurrat, proxima † Dominica die id feſtum celebrant. Scriptum enim eſt, inquiunt, à decimaquarta vſque ad vigeſimam primam Paſcha eſſe peragendum. Mihi ſanè non rectè feciſſe videntur, qui olim de feſto hoc die tantopere diſsidentes contenderunt: multo verò minus, qui hac in parte Iudæos ſibi imitandos eſſe ſtatuerunt.

Admiratur Nicephorus cum Socr. lib. 5. cap. 22. eos qui vel pertinaciter de feſto die Paſchæ diſceptãt, vel Iudæos eo celebrando imitentur.

Sed illis, vt opinor, in mentem non venit, quòd Iudaiſmo in Chriſtianiſmũ mutato, ex neceſsitate quadam figuræ rei ipſi ceſſerint: ſicuti hoc inde ſatis conſtabit. Nulla namque Chriſti lex Chriſtianis vt Iudaizent præcipit. præcipit autem? imò potius id prohibet: quemadmodum diſertis verbis diuinus Apoſtolus ſanxit, non ſolum de circunciſione, quæ legis eſt caput, vetans, verùm etiam de diebus feſtis cohortans, vt nequaquam diſceptantes ſegregemur. Et ad Galatas ſcribens: Dicite mihi, inquit, qui ſub lege eſſe vultis, legem non auditis? E

Libertas Chriſtiana.

Atque vbi de hoc pauca diſſeruit, deinde oſtendit Iudæorum populum ſeruum eſſe: libertatem autem eos obtinere, qui Chriſtum ſequuntur. Vbi etiam admonet, non obſeruandos eſſe dies & annos, In epiſtola autem ad Coloſſenſes clara prædicat voce, vmbrã eſſe obſeruationes eiuſmodi. Quapropter infert dicens: Nemo vos iudicet in cibo aut in potu, aut in parte diei feſti, aut neomeniæ, aut ſabbati, quæ ſunt vmbra futurorum.

Contra ſuperſtitioſam temporum feſtorũq. dierum obſeruationẽ

Ad Hebræos autem hæc omnia veluti ſigillo confirmans, dicit: Tranſlato enim ſacerdotio, neceſſariò etiam legis tranſlatio ſubſequuta eſt. Satis igitur liquet, neque ſacrum Euangeliorum librum, neque diuum ipſum Apoſtolum, Chriſtianis iugum ſeruitutis legis impoſuiſſe: ſed vt & Paſcha & reliquos feſtos dies honorificè, quãdocunque eis viſum eſſet, peragant, animi * gratitudini eorum qui beneficio ſunt affecti, reliquiſſe.

Apoſtoli Paſchatis et libertatem liberam populo Chriſtiano reliquerunt.

** [illegible]*

Proinde quia homines maximè ferias amant, à laborib. in eis conquieſcentes, tum ſicuti cuique viſum erat, in regionibus paſsim, conſuetudine quadam per traditionem accepta adducti, ſalutiferæ paſſionis memoriam colentes celebrarunt. F Neque enim vel Seruator ipſe, vel eius diſcipuli, lege vlla id obſeruandum eſſe ſtatuerunt: ſed neque in eum qui hoc ita non perageret, condemnationem aut pœnam aut execrationem, ſicuti Moſæ lex facere ſolita fuerat, vel Euangelica vel Apoſtolica ſcripta induxerunt, aut comminati ſunt. Diui verò Euangeliſtæ hiſtoria ſua ſcribẽda, Moſaici Paſchæ feſti obiter ſaltem mentionem fecere: Seruatorem ſcilicet azymorum tempore paſſum eſſe, quum celebre apud Iudęos ageretur feſtum: vt oſtenderent illi, feſtis potiſsimùm diebus cædes eos perpetrare conſtituiſſe. Ipſis profectò ſanctis Apoſtolis conſilium illud propoſitum non fuit, vt ſibi de diebus feſtis iudicium ſumerent, aut de eis leges ferrent: ſed potius Deo gratam vitam, virtutem, & veram erga Deum pietatem traderent atque inducerent.

Quid potiſsimum ſancti Apoſtoli doctrina ſua ſpectarunt.

Mihiquidem videtur, quẽadmodum alia plurima pleriſque in locis ſuam obtinuere conſuetudinem, ita id quoque de Paſchæ feſto accidiſſe, quòd ex more quodam apud gentes, quæque ſuam habuit obſeruationem: vt

satis

A ſatis manifeſtum ſit, neminem Apoſtolorũ quidquam de feſto hoc die legis ſanctione cõſtituiſſe.

CAPVT XXXIII.

Iam tum ab Apoſtolorum temporibus christianis paſcha feriis celebrandis variarũt. Victor Rom. episcop⁹ Aſianos eo nomine damnauit. Sed hic ab Irenæo eſt reprehenſus.

PORrò quòd ab initio Paſcha moribus magis quàm legibus obſeruatum ſit, re ipſa declarabimus. Qui namque minorem Aſiam incoluere, plurimi ab Apoſtolorum temporibus ſabbato deſpecto, decimam quartam lunæ diem obſeruarunt. Quod quũ facerent, nequaquam ab aliis, qui hoc non itidem facerent, diſsidebant: quoad Victor vrbis Romanæ epiſcopus, plurimùm commotus literis Aſianos quartamdecimam diem colentes damnauit atque excommunicauit. Quam ob cauſam è diuerſo Irenæus Lugdunenſis in Galliis epiſcopus, ad Victorem literas dedit, quibus illũ obiurgat, & facinus tam calidum reprehendit: perductè exponens, quòd quum antiquiores etiam B communionem rerum omnium inter ſe in Chriſtianiſmo retinerent, & de Paſchæ feſti tempore variarent, nullum id putauerint eſſe præiudicium. Adiiciens præterea, Polycarpum Smyrnæ epiſcopum, qui ſub Gordiano poſtea coronam martyrij recepit, Romam veniſſe, & cum Aniceto eius vrbis epiſcopo communicaſſe, nihil de feſto Paſchę cum eo diſceptantem. Nam & ipſe Polycarpus patria quadam Smyrnenſium conſuetudine, decimaquarta die Paſcha celebrabat: ſicuti Euſebius quoque Pamphili in quinto eccleſiaſticæ hiſtorię ſuæ libro teſtatur. Conſtat igitur, ſicuti dixi, quoſdam in minore Aſia decimamquartam lunę diem obſeruaſſe. Alij verò, qui in ſuperioribus Orientis partibus habitant, ſabbatum feſto eo celebrando magis coluere. Cæterùm de menſe eis maior fuit contentio. Quidam nanque Iudæos ſequi voluerunt, quum quidem iamdudum certiore obſeruatione illi excidiſſent. Aliis verò ab eo abhorrentibus, poſt æquinoctium vernum Paſcha agendum potius viſum eſt: celebrandum id ſemper eſſe dicentibus, quum ſol in Ariete ſit, ſecundum Antiochenos Xanthico, C ſecũdum Romanos autem Aprili menſe. Qui quidẽ non eos qui tum delirabant Iudæos, ſed antiquiſsimos, & magnum illũ in primis Ioſephũ, ſicuti is hac de re in tertio Antiquitatum Iudaicarum libro refert, ſequuti ſunt. Ac illi quidem qui minorem Aſiam & ſuperiores Orientis partes tenent, ad hunc modum de feſto hoc die diſſenſerunt. Alij verò omnes, qui Chriſtianiſmũ ſuſceperunt, & Occidentales cuncti ad Oceanum vſque, poſt vernum æquinoctium Paſcha peragere inueniuntur, vetuſtiorem conſuetudinem ſequentes. Qui ſanè vniuerſi ita feſtum Paſchæ celebrantes, nunquam inter ſe diſcordare viſi ſunt. Neque verò quemadmodum multorum ſermonibus fertur, magna illa ſub Conſtantino Nicææ celebrata Synodus, einſcemodi diei Paſchæ celebrandi errorem induxit: ſed ipſe potius diuus Cõſtantinus, paucos illos qui à recepta obſeruatione diſſentiebant, literis ſuis cohortatus eſt, vt partem maiorem ſequerentur: & eam imitantes, eodem modo cum illa feſtum diem peragerent. Epiſtolam eam imperatoris totam, in tertio libro eorum quos de vita Conſtantini Euſebius conſcripſit, inuenies. Ea ea autem particulam quæ de feſto Paſchæ ſcripta eſt, hic apponam: quæ de verbo ad verbum ſic habet. D

Iudæi veteres etiã poſt æquinoctium vernum Paſcha celebrarunt.

Cõſtantinus magnus in Nicæna ſynodo literis ſcriptis, Aſianos, vt cũ Occidentalibus eodẽ tempore Paſcha celebrarent, hortatus eſt. Conſtantini ex eis literis verba.

» Eſt ordo quidam hoc inſtitutus, quem omnes Occidentalium & Meridionalium & Septentrionalium orbis terræ partium, & quædam etiam Orientalium regionum eccleſiæ ſeruant. Quapropter quum in præſentia rectè omnes id conſtitutum eſſe exiſtimarunt, tum ipſe ſolertiæ quoque veſtræ placiturum eſſe recepi, vt quod per vrbem Romanam, & Italiam, Africam, Aegyptum omnem, Hiſpanias, Gallias, Britaniam, Libyam, cunctam Græciam, Aſianam & Ponticam prouinciam, & Ciliciam, concordi & vna prorſus ſententia ſeruatur, idem quoque veſtra non grauatè ſuſcipiat prudentia: Quæ illud ſecum conſideret, non ſolùm maiorem eſſe in eis quos enumerauimus locis eccleſiarum numerum, verùm etiam communiter maximè idem omnes velle, ſanctiſsimum eſſe, accuratiorémque rationem, vt nulla omnino nobis cũ Iudæorum perfidia intercedat cõmunio efflagitare. Imperatoris epiſtola ſic habet. E

Ioãnnis apoſtolus Quartodecimanos in Aſia Paſcha celebrare docuit: Petrus & Paulus Romanos. Maiores noſtri Paſcha hoc vel illo tẽpore peragere ad ſuperos eſſe voluerunt. Caeremoniarum diſsimilitudine non læditur vnitas Eccleſiæ. Greg. papa.

Verumenimuerò, Quartadecima nos ferunt à Ioanne apoſtolo decimæquartæ diei lunæ obſeruationem accepiſſe: Romanis autem & Occidentalibus partibus Petrum & Paulum, Apoſtolorũ maximos, eam quæ ibi frequentatur tradidiſſe conſuetudinem. Scriptum quidem hac de re decretum edere nemo poteſt. Sapienter verò Victor & Polycarpus extinxiſſe de die feſto contentionem videntur. Quandoquidem autem Occidentales epiſcopi traditionem Petri & Pauli minimè dehoneſtandam duxerunt, & Aſiani quoque Ioannis Euangeliſtæ inſtitutum ſeruandum eſſe contenderunt, de communi cõſilio placitum eſt, vt quique, ſicuti aſſueuerant, feſtum diem agerent, mutuam autem communionem nequaquam reſcinderent. Stultum quippe quàm maximè eſſe opinati ſunt, conſuetudinum eiuſmodi variantium gratia, à mutua coniunctione diſcedere, quum eis de ✱ rebus religionis præcipuis per conſentientem concordiam conuenitet.

✱ πυρὶ τῶν καιρία.

F

CAPVT XXXIIII.

De variationibus apud veteres eccleſiarum cõſuetudinibus & obſeruationibus.

QVòd verò conſuetudinem potius quàm legem ſequuti veteres pleriſque in locis, vt quibusque viſum erat, Paſcha celebrarunt, inde facilè colligitur. Non omnes etenim, quamuis eiuſdem opinionis eſſent, eaſdem traditiones in eccleſiis ſeruarunt. Et qui eandem colebant fidem, ſæpe cõſuetudinum obſeruatione inter ſe variarunt. Neque id veræ pietati detrimento fuit. Porrò quum ad hunc locum peruenerimus, æquum viſum eſt, pauca quędam de diuerſis eccleſiarum moribus commemorare: qui antea quidẽ ſic variè obtinuerũt, nũc autẽ per gratiã Dei cum tẽpore mutati, ad conſentientẽ concordiã apud omnes peruenerunt. Et primùm de obſeruatione Paſchalis feſti dicẽdũ. Quæ enĩ eas præcedũt ferias ieiunia, variè apud quoſq;

K

In ieiunijs ante Paſcha ſeruat.

A ab initio ſeruata comperimus. Romani nanque tres continuas hebdomadas, ſabbatis & Dominicis diebus exceptis, ieiunarunt. Illyrici autem, & cuncta Græcia, præterea Alexandria & Libya omnis, Aegyptus & Palæſtina, ſex hebdomadibus ante feſtum Paſchæ ieiunium cõtinuarunt, Quadrageſimam tempus id nominantes. Alij rurſus ante ſeptem hebdomades ieiunare inceperũt: ſicuti Conſtantinopoli, & circumcirca ad Phœniciam vſque, + tribus tãtum hebdomadibus quinos dies ex interuallo, binis ſeptimanis intermiſſis, à cibis ſe abſtinentes, itidem Quadrageſimam tempus tale vocarunt. Montaniſtæ verò duabus. Quos mihi demirari in mentem venit, quomodo omnes iſti in dierum numero ſic variantes, Quadrageſimam tamen ieiunij tempus vocent. Quanuis alij aliam rationem texentes, numini ei boneſtum prætextum obtendant. Non ſolùm verò de dierum numero, verùm etiá de cibis ipſis, de aditu ad ſacra myſteria, & abſtinentia, multum inter ſe diſsident. Quidam enim animata prorſus non

Quadrageſimale nomen.

† [illegible] Socrat.

In delectu ciborum.

B attingunt: alij autem attingunt, ſed piſces ſolos. Sunt qui animata quoque cum piſcibus volatilia deguſtant: ex aquis ea quoque progenita eſſe, vt Moſes inquit, dicentes. Nonnulli ab ouis & nucibus ſiue baccis abſtinent. Nonnulli verò arborum fructibus veſcuntur. Quidam panem ſiccum tantum comedunt: quidam verò ne hunc quidem attingunt. Diuerſum etiam eſt cibi capiendi tempus. Aliqui nanque hora nona, aliqui poſt occaſum ſolem, quidam poſt diem vnam ſequenti die cibum capiunt: nonnulli verò ad tres, ad quatuor, ad quinque, & ad ſeptem vſque dies dapibus abſtinentes procedunt: pro eo atque quiſque cibo carere vel vult, vel poteſt. Et alia apud alias gentes & populos fiunt, apud quos rerum talium innumeræ extant cauſæ: de quibus omnibus nullum præceptum, quod in ſcriptum relatum ſit, oſtendi poteſt. Vt ſatis conſtet, primos illos Verbi miniſtros, ab initio obſeruationes eiuſmodi arbitrio quorumque reliquiſſe, vt quiſque non metu aut neceſsitate quapiam adductus, quod bonum eſt, deligere & ſequi poſſet. Por-

In tẽpore cibi capiendi.

Obſeruationes [illegible].

In ſynaxib⁹ & Euchariſtiæ perceptione.

Vna hebdomadæ dies veteres, ſabbato ſcilicet, & cũ Dominicam peragebant.

C rò in ieiuniis ferias Paſchales præcedentibus, & in ieiunantium cibis, à principio in eccleſiis huiuſmodi diuerſitas fuit. Verùm in Synaxi plurimam varietatem fuiſſe inuenimus. Quum enim pleræque omnes per orbem eccleſiæ diebus ſabbati conſuetudinem haberent hebdomadis vnius tempore diuinis myſteriis operati, Romani & Alexandrini ex antiqua quadam traditione hoc non faciebant. Ægyptij verò Alexandrinis vicini, & qui circũ Thebaidem habitant, ſynaxes quidem die ſabbati peragebant: ſed non eadem, qua tum Chriſtiani vtebantur conſuetudine, diuinam ſanctificationem percipiebant. Verùm quũ abundè conuiuati eſſent, & omnis generis cibis delicatius ſe repleuiſſent, à prandio ſcilicet, circiter veſperam multam, myſteria + oblatione peracta percipiebant. Quarta hebdomadis die, & ea quæ Paraſceue dicitur, Alexandrini ſcripturas legebant, doctoribus eas interpretantibus: omniaque quæ ad Synaxim pertinent peragebant, prætetquàm diuinorum myſteriorum perceptionem. Atque eam illi antiquitùs habuere conſue-

† [illegible]

In lectione ſcripturarũ, & cõcionib⁹.

tudinem. Dicunt etenim, & Origenem plurimùm diebus iſtis in eccleſia docuiſſe, atque ſynaxes ſeu conuentus egiſſe. Qui quum ſapientia & doctrina multis præſtaret, & perſpectum haberet, infirmiorem eſſe Moſaicam legem, quàm vt vllo modo ad literam ⁎ reddi atque exprimi poſſet, rationem feſti Paſchæ ad ſpeculatiuam contemplationem reuocauit, vnum ſolum eſſe verum Paſcha dicens, quod CHRISTVS peregit, præclarè aduerſus hoſtiles poteſtates re geſta, quum in crucem ſuffigeretur, longè optimè eo contra aduerſarium vſus tropæo. In eadem Alexandria, in lectorum & + notariorum ordine diſcrimen nullum fuit, ſiue illi iam fideles, ſiue catechumeni, hoc eſt, qui ſacra doctrina inſtituerentur, eſſent, quum eccleſiæ in locis omnibus aliæ fideles tantum in ordinem hunc legerent. In Theſſalia & hoc factitatum eſſe liquet. Licebat clerico cuiuis, priuſquã in ordinem cooptaretur, legitimè vxorem ducere. at ſi poſtea, vt conſuetudine receptum eſt, vxorem cognouiſſet, ordine eo mouebatur: quum in Oriente

D

⁎ [illegible] Chriſt⁹ Ieſu verũ Paſcha tropæo crucis aduerſarium diabolũ deuicit.

† [illegible]

In lectorib⁹ & notarijs.

In clerigio ſacerdotali.

E omnes, atque etiam epiſcopi, ſi vellent, pro arbitrio ſuo, non aliqua legis neceſsitate coacti, vxorum congreſſum declinarent: multi etiam ipſo epiſcopali munere fungentes, in epiſcopalibus ædibus liberos multos ex coniugibus, quas ſibi legitimo matrimonio antea coniunxiſſent, ſuſciperent. Nunc autem + ne in ſomnis quidem epiſcopus cum vxore ſua concumbens, impudicus habetur. Sed enim conſuetudo ea quæ in Theſſalia ſeruatur, ab ⁎ Heliodoro illo Tricenſi epiſcopo ortum habuit: cuius amatorij libelli hoc quoque tempore circumferuntur, quæ adhuc iuuenis compoſuit, & Aethiopica inſcripſit. Nunc autem ea χαρίκλειαν, quaſi gratiarum gloriam dicas, nominant. Quo nomine etiam epiſcopatus ei ademptus eſt. nam quum lectione eorum opuſculorum iuuenes multi in periculum conijcerentur, ſynodus prouincialis ſtatuit, vel libellos ipſos qui amores accenderent, igni conſumptos abolendos, vel qui eos compoſuiſſet autori functionem epiſcopalem abrogandam eſſe. Ille ve-

† [illegible]

⁎ Hunc Heliodorum [illegible] autoritate ſcriptorũ eſſe ſcripſit Angel⁹ Politian. Miſcellan. cap. 3.

Heliodorus epiſcopus Triccæ in Theſſalia, epiſcopatu abire, quàm amatorium ſuum poema abolere maluit.

F rò epiſcopatum deponere, quàm ſcripta ſua ſupprimere maluit. Hæc autem conſuetudo Theſſalonicæ, atque in Macedonia, & Græcia omni, ſeruata eſt. Alius item in Theſſalia mos fuit, vt Paſchalibus tantum diebus baptiſmus perageretur: quapropter multi etiam eo ſacramento + non initiati deceſſere. In vrbe Antiochena, quæ in Syria eſt, altaria diuerſum prorſus quàm alibi ſitum ⁎ habuere. Sacra enim ara nõ ad orientem, ſed ad occidentem verſus collocata fuerat. Hieroſolymis, & in Theſſalia, atque etiam in Græcia, conſuetudo fuit, vt preces in peruigiliis + ad lucernas accenſas eodem quo Nouatiani, Conſtantinopoli, modo peragerẽt. Conſimiliter in Cypro & Cæſareæ Cappadocum, in ſabbato, & Dominico die veſperi, poſt lucernarum accenſionem, epiſcopi & presbyteri ſacras ſcripturas populo exponunt. Nouatiani autẽ, qui in Helleſponto ſunt, non eundem orationis ritum, quem factionis eorum populares Conſtantinopoli, ſeruant, cærimonias obtinentis ibi eccleſiæ Catholicæ plurimum ſequentes. Et vt in ſumma dicam, in opinio-

In baptiſmi tempore.

In altarium ſtructura.

† [illegible]

⁎ Et ipſa quoq; eccleſia. Socra.

† [illegible]

In precibus peruigiliorũ.

In expoſitione ſacrarum ſcripturarum.

In ritu precationum.

Vnum apud Scythas epiſcopum.
In aliis popu lis plurimi.
a Intelligo hoc debes de tẽpore imperij Theodoſij iunioris. Sozom. lib. 7. cap. 19.
b Romæ tantum ſeptem diaconi.
Ibidẽ ſemel quotãnis Alleluia cantatum.
† προσομιλεῖ τῷ λαῷ
Conciones ad populum Romæ è eccleſia non habitæ.
At ne nunc quidẽ ibi niſi monachis concionãtur. Et modò propè in Italia omni.
** Alexandria ſolus epiſcopus concionatur.*
c Euangelij lectio.
† ὡς εἰκόνα τοῦ σώματος χριστοῦ.
Non eadem omnibus eccleſiis pſalmodiæ & preca tiones.
Non ijdem etiam libri.
Apocalypſis Petri liber.

A nibus & ſectis omnibus, haudquaquam in precationibus vnum aut alterum conſentientem ritum ſeruatum eſſe, inuenire eſt. Scythæ qui ad Iſtrum colunt, multas & magnas habent ciuitates, & omnes vni ſubiectæ ſunt epiſcopo. In aliis autem populis, non ſolùm in vrbibus, verùm etiam in quibuſque vicis, epiſcopos eſſe ſcimus. Quæ conſuetudo apud Arabes potiſſimum, & Cyprios, & in Phrygia apud Nouatianos, atque apud eos qui à Mõtano deducti ſunt, fuit. [a] Romæ ad hodiernum vſque diem non plures q̃ [b] ſeptem diaconi fiunt, ad eorum inſtar qui ab Apoſtolis creati ſunt, quibus Stephanus ille præfuit, qui primus martyrij reportauit coronam. Apud alios populos omnes, quem ſors tulit, eorũ numerus eſt. In Romana vrbe itidem quotannis ſemel Alleluia, paſchali Dominico die concinunt. Proinde à multis, iureiurando concipiendo, votiſque nuncupandis, vſurpatum eſt, vt eis Alleluia audire, & cum lætitia canere daretur. Neq; epiſcopus, neque alius quiſquam in eccleſia Romæ † ad po-
B pulum docens verba facit. * Alexandriæ autem ſolus hoc munere fungitur epiſcopus, quod quidẽ poſtea, quum antea mos is non fuerit, eſt obſeruatum. Cauſam cõſuetudini nouæ præbuit Arius, qui quòd presbyter eſſet, & docendi prouinciam accepiſſet, contra veritatis doctrinam res nouas inducens, eccleſiam turbauit. In eadem Alexandrina eccleſia, quod in locis aliis omnibus nouũ atque inſolens eſt, olim obtinuiſſe ſcio. Epiſcopus nanque quum ſacra [c] Euangelia legerentur, non aſſurgebat. Id verò in vlla plane eccleſia antiquitùs factum eſſe, nemo vel vidit, vel audiuit. Sacrũ eum librum ibi ſolus legit archidiaconus: in aliis autem eccleſiis diaconi, in multis verò aliis ſoli ſacerdotes, in nonnullis quoque diebus celebrioribus etiam epiſcopi. Id quòd hodie quoque Conſtantinopoli fit, & maximè Paſchalium feriarum die prima, & primo anni ipſius ingreſſu. Atque ea lectio dupliciter fit. Quantum nanque Euangelici ſcripti prior ille recitat, tantum poſtea quoque diaconus repetit: ſcilicet, ſicuti ego exiſtimo, vt epiſcopus etiam Euangelium, & non tantum qui
C miniſterium id ſortiti ſunt, prædicare videatur. Et fortaſſe etiam, vt id cœlitùs fulminis more intonans audientes, ſincere abſque ſimulatione & deprauatione omni annunciemus. Epiſcopus verò etiam primùm teſtamenti Euangeliũ legit, † veluti perfectam perſonam Chriſti referens. Portò precationes itidem & pſalmodias, ſicuti dictum eſt, non eaſdem eccleſię omnes habent, ſed neque libros aut lectiones eaſdem. Nã eam quæ dicitur Petri Apocalypſim, vt ſubditiciam & illegitimam à veteribus iudicatam, apud Palęſtinos in eccleſiis quibuſdam ſemel quotannis in die paraſceues aliquandiu legi ſolitam fuiſſe inuenimus. qua die populus magna cum religione & contritione ſalutiferæ paſſionis CHRISTI memoriæ ergò ieiunat. Rurſum eam quæ Pauli apoſtoli dicta eſt Apocalypſim, quam ea priſcis hominibus nemo vidit, monachi plures cum veneratione admirantur. Fama quidem increbuit, hoc ipſo Imperãtis Theodoſij tempore, reuelatione diuina repertum eſſe librum eum, in patria, paternáque domo Pauli Tarſi Ciliciæ, in arca marmorea repoſitum, & in terra defoſſum. Quod ſanè falſum eſſe, preſ-

Dies Paraſceues.
Itẽ Apocalypſis Pauli.

byter quidam eccleſiæ Tarſenſis grandæuus admodum (nam id canicies teſtabatur) cõfeſſus eſt. D
nihil enim eiuſmodi ſuo tempore eueniſſe confirmauit. Quod quum aſſeueraret, admiratus eſt, ſi non ab hæreticis fama ea conficta eſſet. Id quod in multis etiam aliis libris factum eſſe, antea diximus. Romanis mos eſt, ſabbato quouis ieiunare. Cæſareæ Cappadocum, qui poſt baptiſmum peccaſſent, eos à communione arcebant: quod itidem Nouatiani faciunt. Idem Macedoniani quoque in Helleſponto, & item Quatuordecimani in Aſia obſeruauere. Nouatiani in Phrygia digamos, & eos qui ad ſecundas nuptias tranſiiſſent, non recipiunt. Qui verò Conſtantinopoli ſunt eorum populares, propalàm eos neque admittunt, neque reiiciunt. In Occidente autem id liberum eſt prorſus. Sedenim diſſenſiones tales in eccleſiis inualuiſſe opinor, reuerentia eorũ qui eis ab initio præfuerunt, & qui illis deinde ſucceſſerunt. Nam ij tanquam leges quaſdam ab illis acceptas, per manus poſteris tradidere: non ſatis pium, neque ferendum eſſe arbitrati, ſi traditio- E
nes, in quibus educati eſſent, non honorificè colerent, ſed contemptioi reiicerent. At mihi valde laborioſum & difficile eſſet, variantes per vrbes & regiones omnes eccleſiarum conſuetudines enumerare & perſcribere. Ferè enim fieri id omnino nequit. Eádem autem priſcos homines exiſtimandum eſt obtinuiſſe de feſto hoc die, cuius gratia in hunc locum digreſſi ſumus, opinionem, quòd ſcilicet ex conſuetudine quadam diuerſum habuit feſtum Paſchæ cultum. Nunc verò diuina ſuppeditante gratia, impedimentis & diſſenſionibus omnibus temporis curſu ſublatis, concordibus ſententiis apud omnes in eccleſiis Chriſti feſtus dies Paſchæ celebratur. Errare autem illi, quemadmodum prius quoque dixi, mihi vidẽtur, quorum ſermonibus increbuit. Nicænam fidem Paſchæ ferias in errorem & varietatem eiuſmodi adduxiſſe. Nam ſynodus eam operam potius nauauit, vt populus qui antea à parte maiore diſſentiebat, ad vnanimem concordiam pertraheretur.

Sozo. lib. 7. cap. 19.
••
Romani quouis ſabbato ieiunant.
Seuera Nouatianorum obſeruationes
Peccantes poſt baptiſmum.
Bigamorum reiectio.
Cauſa & occaſio variantium in eccleſiis obſeruationum.
Solẽnitas Paſchatis celebrandæ ad concordiam redacta.

•• *Conſuluit Ambroſium hominem Dei Auguſtinus adhuc catechumenus, vtrum ſecundum morem ſuæ ciuitatis mater eius ſabbato ieiunare, an Mediolanenſis eccleſiæ more prandere deberet. At ille quid poſſum, inquit, hic docere amplius quàm ipſe facio? Quando hic ſum, non ieiuno ſabbato. Quãdo Romæ ſum, ieiuno ſabbato. Et ad quamcunque eccleſiam veneritis, inquit, eius morem ſeruate: ſi pati ſcandalum non vultis, aut facere. Cuſtodita ſcilicet erit inter quos viuimus in his rebus inoffenſa ſocietate: & cauendo, ne tẽpeſtate contẽtionis ſerenitas charitatis obnubiletur. Aug. epiſt. 36.* F

CAPVT XXXV.

ENimuerò quòd ab Apoſtolorum vſque temporibus multæ diſſenſiones ꝓpter obſeruationes quaſdam fuerint, illos ipſos producam teſtes. Scribit nanque diuus Lucas in Actorum libro: Quum Apoſtoli diſſidiũ interceſſiſſe eis qui ex gẽtibus fidẽ complexi fuerãt, & fidelibus Iudæis cognouiſſent, cõgregati ſimul omnes, cõſtitutionem factã in epiſtolæ formam redegerunt, per quã fideles à graui legis ſeruitute liberarũt, & ſuperuacanea ea

Etiã temporibus Apoſtolorũ diuerſa fuere in eccleſia obſeruationes.

A dere nugamenta inhibuerunt. Certam autem rectioris & ad veram erga Deum pietatem ducentis vitæ formam propoſuerunt, quæ neceſſariò obſeruanda ſint, diſertis verbis prædicantes. Non intempeſtiuum verò eſſe duxi, vt eam ipſam illorum epiſtolam, euidentioris cognitionis gratia, in hiſtoria hac referrem. Apoſtoli & ſeniores & fratres, his qui Antiochiæ & in Syria & Cilicia ex gentibus ſunt fratribus, Salutem. Quoniam audiuimus, quòd quidam ex nobis exeuntes vos turbarint, verbis labefactantes animas veſtras dicendo circumcidi vos & legẽ ſeruari debere, quibus id non mandauimus: placuit nobis collectis in vnũ, eligere viros, & ad vos mittere, cum charisſimis noſtris Barnaba & Paulo: hominibus, qui tradiderunt animas ſuas pro nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti. Miſimus ergo Iudam & Silam, qui & ipſi vobis eadem verbis referrent. Viſum eſt enim ſpiritui ſancto, & nobis, nihil amplius vobis imponere oneris, præterquam hæc neceſſaria, vt vos abſtineatis ab his quæ ſimulacris immolata B ſunt, & à ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione à quibus vobis cauentes, rectè rem agetis. Valete. Hæc Deo placita ſunt. Hoc enim inquit epiſtola: Placuit ſpiritui ſancto, nihil aliud oneris imponere, præterquã quę neceſſariò ſeruata oportet. At quidam hæc nihil curantes, omnem quidem fornicationem pro nihilo habent: de diebus autem, & feriis, & inſtitutis, perinde atq; de anima ipſa decertant: Dei mandata inuertentes, & ſibi ipſis leges ferentes: haud ſecus atq; ſi ſtudioſè hoc agerent, vt cõtrarias maximè aduerſus decreta Dei res agitantes, latére poſsint. Et potuiſſemus nos orationem hanc de feſto Paſchæ magis dilatare, & clarè ſatis oſtendere, quòd ne Hebræi quidem certò id & accuratè ſeruent: neque typum ſeu figuram eius, ſicuti eis tradita eſt, colant: præterea quòd Samaritani, qui ab eis ſunt diſiuncti, † certiſsimè ſemper ferias haſce celebrent. Verùm ſuo ſeorſim ad rem hanc fuſius explicandam tempore eſt opus. Illud porrò potius nunc dicendum venit. Qui Iudæos ſibi imitandos, & exactam typi & figuræ rationem exhibenC dam propoſuerunt, eos modis omnibus illos * ſequi debere. Si nanque accuratam obſeruationẽ inquirere volunt, non illi dies tantum obſeruare debent, ſed & alia quæcũque Chriſtus, quum ſub lege eſſet, Iudaico more fecit, aut à popularibus & tribulibus ſuis iniuria affectus pertulit, aut alio etiam modo omnibus benignè faciens, per figuram agere perſeuerarit. Siquidem nauim ille ſæpius ingreſſus, doctrinam promulgauit: & in cœnaculo Paſcha primùm parari curauit, & ante id aſinam ligatam ſolui iuſsit: & hominem aquam in vaſe fictili geſtantem, eis qui Paſcha parare deproperabãt, ſignum propoſuit: & multa alia, quę variè in diuinis Euangeliis feruntur. Quæ ſanè omnia corporaliter obſeruare non ſtudent, qui ferias haſce ritè celebrari debere æquum eſſe putãt. Quis enim ex doctoribus vnquam iuxta typum & figuram in nauigio docere cœpit? Neque in cœnaculo ſeu ſuperiori parte domus, vt ante omnia Paſcha celebrans quiſquam perageret, ſtudio habuit. Sed neque ante id aſinam ligatam ſolui mandauit, neque adeò quenquam aliquis vas fictile in humeris ferre iuſsit, vt ne quod ſymbolum & ſignum Paſchæ deſideraretur. Fortuita nãque hæc D ſunt, & Iudaiſmum potius referre exiſtimantur. Siquidem & Iudæi ea quæ ſic in corporibus accidunt, maiore ſtudio, quàm ſi animabus eueniant, obſeruare contendunt. Proinde etiam execrationi obnoxij ſunt, vt qui Moſæ legem veluti typum & figuram magis quàm veritatem excipiunt. Et qui illorum res admirantur & amant, talia * ad ſenſus ſpeculationéſque arcanas & ſublimes reuocant. De diebus certè quidem & menſibus irreconciliabile eccleſiæ concitant bellum, cõtemplationem remotiorem de eis poſthabentes. Itaque neceſſariò conſequitur, & ipſos hac in parte eandem cum Iudæis ſuſtinere ſententiam & condemnationem, in ſeipſos maledictionis calculum ferentes. Sed de his ſatis, vt puto, diximus. Quapropter ad inſtitutum curſum orationem curſua conuertamus. Diximus nanque, eccleſiam, quum primùm factionibus eſſet diuiſa, in eo rerum ſtatu non permanſiſſe: verùm eos deinde, qui ſeceſſionem feciſſent, parua aliqua arrepta occaſione, à ſuis deſciuiſſe, & in ſectas alias abiiſſe. Cæterùm E alij aliter diuiſi ſunt. Nouatiani autem per occaſionem & prætextum Paſchalis feſti in partes diſceſſere. Neque illi in vna partium ſeceſsione cõſtiterunt: ſed etiam de diebus & hebdomadibus, alúſque non magni momenti rebus diſceptantes, in ſectas alias ſunt diſſecti: qui quidem alicubi ſegregati, ſeorſim conuentus egere, alibi autem cõmuniter ſimul conuenire ſoliti fuere.

Epiſtola Apoſtolorũ ad eos qui ex gẽtibus in Chriſtum crediderant.

Res ad ſalutem neceſſarias negligentes, de friuolis obſeruationibus inquirimus.

† ἰσημερινῶν Poſt æquinoctiũ ſemper.

** Decimam quartam Paſchatis celebrãdo diẽ cũ Iudæis ſolentes, alia quoque cerimonias eius ſeruare debent.*

Iudæi corporaliũ rerũ typorum ſtudioſi, ſpiritũ & veritatẽ non curant.

** ἀναγωγικὰς θεωρίας.*

Studiũ Iudæorum imitantes hæreses.

Schiſmatum ſolutiones.

Nouatianorum diſſidia.

CAPVT XXXVI.

ILlud obſeruandum, eccleſiæ eorum Conſtantinopoli ad annos quadraginta Agelium pręfuiſſe, à Conſtantij temporibus ad annum Theodoſij ſextum. Qui quum æger eſſet, & moriturum ſe eſſe putaret, ſucceſſorem ſibi deſignauit Siſinium. Is presbyter ſub eo fuit, vir præclarus, & qui vnà cum Iuliano in philoſophicis diſciplinis Maximo philoſopho pręceptore vſus fuerat. Quum autem Nouatianorũ F plebs electionem talem, Marcianum potius, hominem religioſum & celebrem, cuius virtute ſub Valente eccleſia eorum pacata permanſerat, deſignatum oportuiſſe rata, reprehenderet: Agelius populi ſententiæ gratificari volens, Siſinio poſthabito, Marcianum epiſcopũ legit. At vbi ex morbo conualuit, eccleſiam ingreſſus, per ſeipſum ad populum retulit: Marcianum eos ab obitu ſuo, poſt Marcianum verò Siſinium epiſcopum habituros. Hæc verba proloquutus, breui poſtea deceſsit. Sed & Marciano non multo pòſt defuncto, Siſinius epiſcopatum recepit: vir, quemadmodum dictum eſt, valde clarus. Simul enim philoſophicas & ſacras literas accurata diligentia ad ſummum addidicerat, potiſsimũ verò ſingulari cura in Dialectica & diſſerendi arte ſe exercuerat. Quamobrem Eunomius etiam, cuius ars ea præcipuum opus fuit, ſæpe diſputationem eius declinauit. Vita adeò moderata fuit, vt obtrectatorum quoque calumnias ſuperarit. Dięta & quotidiani victus ratio non adeò frugalis, ſed lætior quodãmodo & ſumptuoſior erat, ita vt quibuſdã

Epiſcopi Nouatianorum apud Conſtantinopolim.

Agelius.

Siſinius Nouatianus Iuliani condiſcipulus.

Marcianus.

Siſinius.

Præclara eius dotes.

A videretur, cum in ſplendore & deliciis tantis pudicitiam & continentiam colere nõ poſſe. Et veſtitu inprimis exquiſito vſus eſt, & bis interdum die vno in balneis publicis lauit: moribus præterea iucundus, atq; in familiaribus colloquiis gratioſus. Proinde non Nouatianis tãtum, ſed & epiſcopis, principibúſque viris, & magiſtratibus eccleſiæ catholicæ charus eſſe viſus eſt. Quum enim facetè cum gratia quadã ſales & dicta in alios iecit, tum id etiam ab aliis humaniter pertulit. Et vtrumque ea moderatione fecit, vt quàm longiſsimè ab hoſtili acerbitate abeſſet. Vt verò etiã cum venuſtate quadam interrogantibus, aptè atque tempeſtiuè reſponderet, vt Socrati videtur, mirificè promptus erat. Et aliquando quodam eum percunctãte, cuiús nam gratia quum epiſcopus eſſet, bis die lauaret? Quia ter, inquit, non poſſum. Ruſſũ quum à quodam, qui catholicę eccleſiæ erat, dicto quòd cãdidam geſtaret veſtem, quæ epiſcopum vt aliena minus deceret, perſtrictus eſſet, ſtatim dicacitatem in eum retorquens: Tibi verò, inquit, oſten-

De humanitate & facetiis Siſinij epiſcopi.

Socra. lib. 6. ca. 22. Sozo. lib. 8. cap. 1.

Bis die vno lauat Siſini⁹

Idem cãdida veſte vſus.

B dendum potius eſt, vbinam ſcriptum ſit quòd epiſcopum pulla veſte vti oporteat. Atque vbi ille cogitabundus, quia quod reſponderet non habebat, ſtaret, ſubintulit ilico Siſinius: Tu quidem oſtendere id nõ potes, at Salomon me vt id faciam adhortatur, dicens: Sint veſtimenta tua ſemper alba. Verùm & Seruator, in Euangeliis candida veſte vſus eſſe videtur, qui diſcipulis, qui ſecum mõtem Thabor conſcenderãt, Moſen & Heliam cãdidatos exhibuerit. Hæc atque his ſimilia quum ita diceret, admirationi hominibus fuit. Quin & illud lepidè, vt ego puto, ab eo dictum, recenſendũ eſſe videtur. Aduenerat Cõſtantinopolim Leontius, Ancyrę minoris Gallię epiſcopus, qui tum ibi Nouatianis eccleſiam ademerat. Conuenit hunc Siſinius, & ſupplicans rogauit, vt corpori ſuo eccleſiam redderet. Quod vbi ille ſe facturum negauit, Nouatianos etiam conuiciis acerbè proſcidis, minimè eos eccleſiam habere debere dictitãs, quòd pœnitentiam tollerent, & miſericordiam Dei reiicerent. Talia verò, atque alia hiſce ſimilia continuans, quum Nouatianos ſuggillaret: Atqui, Siſinius inquit, & ego, vt haud ſciam an magis quiſ-

Facetè Siſinij in Leontiũ Ancyranũ epiſcopum dictum.

† μετανοῶ.

C quam, + pœnitentiam ago. Quum autem Leontius eum, quónam modo pœnitentiam ageret, interrogaret: reſpondens ille, + Quòd te nunc, inquit, ita animatum video. Vitam is ita produxit, vt eccleſiam Nouatianorum adhuc adminiſtraret, quum Ioannes Chryſoſtomus patriarcham gereret. Et auſus etiam eſt contra eum diſſerere, quum ſcripto ille pœnitentiam introduceret, atque ita diceret: Vel + * decies milies per pœnitentiam reſipiſcẽs eccleſiam ingredere. Paratus enim ego ſum pœnitentem admittere, vt modò deinceps ſimilibus per peccatum non circumueniatur malis. Et accidit aliquando, vt diuus Ioannes inter deambulandum Siſinio occurreret, eique obiice-

† Quòd te ĩtſacio, inquit Sozom.

Siſinius cum Chryſoſtomo diſputans.

Egregia de pœnitentia vox.

† * Μυριάκις μετανοήσας εἴσελθε, [illegible]. *Hanc Chryſoſtomi ſententiam cum multa admiratione & laude apud me recitauit in familiari de rebus ſacris colloquio, 27. Iunij die, anno Domini 1559. Budiſsinæ Luſatiorum Philippus Melanchthon. quam non temerè alibi ſcriptam, quàm hic apud Nicephorum & Socratem, inuenias.*

D ret, non debere vnam vrbem duos habere epiſcopos. Prodibat enim & ille cum ſplendore & comitatu multo. Cui Siſinius reſpondens, Minimè eam duos habere dixit: ſeipſum germanum legitimúmque epiſcopum eſſe exiſtimans. Eo verò dicto grauius accepto, Ioannes ad illum: Vidéſne, ait, te ſolum eſſe velle Conſtantinopolitanum epiſcopum? Atque ibi rurſum Siſinius: Non hoc ego, inquit, dico: ſed quum aliis omnibus epiſcopus ſim, apud te vnum is eſſe non exiſtimor. Et Ioanne excandeſcente atque inſerente: At ego efficiam, vt qui fœdiſsima labores hæreſi, amplius ad populum pro concione verba non facias. Siſinius perquam facetè verbis eius occurrens: Ego verò, inquit, plurimas etiam tibi agam gratias, ſi me labore & onere tanto liberaris. Quo verbo tandem Ioannes flexus: Quandoquidem, ait, tibi concionandi + munus moleſtiam & dolorem parit, minimè tibi, quando id Deus fecit, concionibus interdicam. Multa verò alia quoque viri eius vrbanè & ſcitè dicta, cõmemorantur. Quin & libellos multos non inuenuſtos compoſuiſſe

† Apud Socr. eſt: At ego tibi colloquium ſiue cõcionibus nõ interdicã, quando tibi verba facere moleſtũ eſt.

E dicitur. Magis verò in dicendo quàm ſcribendo laudatus eſt. In actione felix fuit, & pronunciationem ſedulò coluit. Labiis enim eius blanditiæ quædam inſidebant: & in voce, vultu, oculis, & habitu motúque corporis omni, gratia ſingularis inerat, ad auditorum animos alliciendos compoſita. Iucundus itaque & charus eam ob cauſam celeberrimis quibuſque ex ſenatu viris, & omnis generis religioſibus in admiratione fuit. Potiſsimùm verò epiſcopus Atticus magno eum eſt honore proſequutus. Sed qualis hic vir fuerit, ſatis, vt puto, loco hoc ex Socratis eccleſiaſtici ſcriptoris libris ſumpto, dixi. Atque hæc quidem propterea commemoraui, vt oſtenderem quum propter eorum virtutem qui eis præfuere, Agelij, Marciani, & Siſinij: tum quòd ὁμοουσίῳ conſubſtantialis profeſsioni adhærerent, Nouatianos aliarum ſectarum labe infectos non fuiſſe, maiorémque eorum partem in eccleſia ſua quietam manſiſſe: eis exceptis, qui propter quæſtionem de feriis Paſchalibus, quam Sabbatius, ſicuti dixi, per res nouas induxit, diſsidebant. Multæ verò & a-

Gratioſus apud omnes Siſinius.

Nouatiani quàm aliæ hæreſes paciores.

F liæ diſſectiones, quod & ipſum dictum eſt eo tempore apud Arianos & Macedonianos & alias ſectas fuere. Illis autem ita diſtractis, magis atque magis eccleſia vniuerſalis creuit, quotidie ſe aliquibus propter mutuas illorum contentiones ad eam aggregantibus. Præcipuè vero qui Græcam idololatriam ſequuti fuerant, ad eam confluxére. Nam imperator vbi cõſuetudinem præteriti temporis, & loca quæ apud eos religioſè obſeruabantur, ciues & ſubditos ſuos ad patrium cultum pertrahere vidit, ſtatim à ſuſcepto imperio, primùm quidem aras prorſus adire prohibuit: deinde vero lege etiam lata, quemadmodum diximus, ſolo eas æquauit. Atque ita illi ſacrarum ædium inopia, Chriſtianorum eccleſias frequentare cœperunt. Clàm nanque Græca peragere ſacra, maximi erat periculi, ſi quis in eis deprehẽſus eſſet. Et qui eis operari auſus fuiſſet, capitalis ei pœna & bonorum amiſsio conſtitutione imperiali propoſita fuit.

Per ſectarũ diſſectiones Eccleſia catholica corpus creuit.

Idololatra multi ſe ad Chriſtianiſmum conferre.

L. Ne quis. C de ſacrif. pagan.

A

CAPVT XXXVII.

Aegyptij ægre ferunt, quòd eis Nilo, cuius incremento terra rigatur, ſacrificare nõ liceat. Pin. lib. 4. cap. 9. Preclarũ ac de re Theodoſij reſponſum. † εὐσεβείας.

EO tempore Nilũ Ægyptiorũ amnem circiter primum aquarũ auctum & incrementũ, tardaſſe longius dicunt. Quam rem Aegyptij grauiter tulere, indignati, quòd minus eis eſſet liberum, patrio more flumini ſacrificare. Id enim imperatoris metus haudquaquam permittebat. Et Aegypti præfectus prouinciales ad ſeditionem ſpectare cernẽs, Principi eam rem indicauit. Qua ille cognita, cõducibilius eſſe ei reſcripſit, veram erga Deum religionem integram cõſeruare, quàm fluminis eius vndas, & quæ ex eis proueniat, anniuerſariam † fertilitatem fidei præferre. Nunquã enim amnem eũ è terra promanaturum fuiſſe dixit, ſi talis eſſet, vt incãtationibus & impoſturis moueretur, nidoréque gauderet, & ſanguinis vndis profluentes è diuino paradiſo cõtaminaret aquas. Nõ longo poſt tempore, derepentè ita ille adauctus eſt, vt altiora etiã loca inundaret. Vbi autẽ ad iuſtũ modũ, B parcius etiam profluens, excreuiſſet & tum nihilominus vnda inſuper eius accumularetur, diuerſus Aegyptios cepit timor. Verebãtur nanque, ne Alexandriam vrbem & Libyæ potiorem partẽ exundatione ſua obrueret: tã vbertim vndæ eius profluentes excurrẽte. Quo tẽpore fama eſt, Græcæ ſuperſtitionis homines Alexandriæ caſu tam inopinato adductos, ita amni illuſiſſe, vt in theatris etiam & ſpectaculis exclamarint, fluuium eum vt decrepitum & delirum, poſtremũ iam † eminxiſſe. Eam ſanè ob cauſam quamplurimi Aegyptij patriis cæremoniis nuncio remiſſo, & ſuperſtitione ſua dãnata, ad Chriſtum ſe contulerunt. Hæc hactenus.

Subitũ Nili incrementum. Alexãdrinorum vrbs ſua ob exundationem tam præter amnem metuunt. Iocularẽ in eum fluuium Alexãdrinorũ dictum. † ὑγρίας. Inopinato Nili incremento multi gentiles ad Chriſtum cõuerſi. Stella prodigioſa apparet.

Tum verò & prodigia inſolita viſa ſunt, quæ futura orbi mala portenderunt. Primùm nanq; inopinata & inſolens ſtella, in cœlo mediæ noctis tempore prope Luciferum refulgẽs apparuit, circa eũ ipſum qui Zodiacus dicitur, circulum. Ea quòd propter coruſcantes radios ingens & lucida eſſet, nõ admodum Lucifero ceſsit. Paulatim verò ad eam ingens etiam aliarum ſtellarum vis aggregabatur. C Spectaculum id ſi vidiſſes, apum examini, quæ circa ducem ſuum in orbem obuolitant, contuliſſes. Et quæ veluti ex mutua & violenta concuſſione ab omnibus eis emicuit lux, in vnam quandã commiſta flammam euadebat: & gladij prorſus ancipitis, magni, & horrendi, cum terrore quodam relucens, faciem reddebat. Quòd enim reliquæ ſtellæ in idem reciderẽt viſum, & vna, eáque ſola, quę primùm conſpecta fuerat, habitu toto, veluti radix aut capulum aliquod appareret, & quodammodo fulgorem exhibitæ illius ſtellæ omnẽ proferret, perinde atque ex lucerna funiculus ardens, ſic flamma in ſublime tollebatur. Hoc quidem viſum ſic nouum quoddam præbuit ſpectaculum. Motus autem eius prorſus à ſtellarum omnium curſu differebat. Primùm etenim ex eo vnde diximus loco moueri incipiens, vnà cum Lucifero & oriebatur & occidebat. Deinde paulatim ab illo abſiſtẽs, ſegnitee & pedetentim quaſi ad vrſas conuerſum, curſum tenebat, & veluti ad ſpectantes obliquè ad ſiniſtram ſua gradiebatur via. Ambitum quidem eundem cum ſtellis aliis ad quas acceſſerat communem perficiebat: proprio autem motu, qui ad quadrageſimũ productus eſt diem, D vix tandem ad vrſam maiorem peruenit. Atque in media aſtri eius parte, vbi poſtremùm refulſiſſet, euanuit. Quo tempore enſifera, ſeu potius enſis formam referẽs hęc ſtella apparuit. Eodem etiam duo hominum corpora viſa ſunt: alterum quidẽ in Syria, ſupra humanam naturam magnitudine excedens: alterum verò in Aegypto, infra incredibilem ſtaturæ breuitatem conſiſtens. Syrus in longitudinem cubitorum quinque & vnius palmi excreuerat, quanuis pedes eius reliquæ corporis magnitudini proportione non reſponderent: introrſum enim intorti & vari erant. homini nomen erat Antonio. Talẽ ætate quoq; noſtra ipſe vidi, pro monſtro habitum, quem breuis admodũ ſtaturæ mulier in lucem protulit. Aegyptius autem tam breuis fuit, † vt perdici perſimilis eſſet. * Neque ingratum ſpectaculum erat, ſi cum illo in globo (hominum ſcilicet) conuerſaretur, & ad contentionem excitatus colluderet. Porrò quod mirabile dictu eſt, prudentia ei inerat, qualis homini formoſo comperit: quippe cui corporis exi- E litas ea de ſe nihil ademiſſet. Vox à Muſis non abhorrebat. Sermo mentis generoſitatem ſpectandam exhibebat. Vterque eodem illo tempore vigens, non ſtatim vitam finiit. Maximus enim viginti quinque expleuit annos, minimus autem nõ multũ ab eis abfuit. Multa præterea alia tum concurrére prodigia, quæ ſingillatim referre non huius loci eſſe puto.

Monſtroſi duo homines, alter maximæ, alter minimæ ſtaturæ.

† [illegible] Nanus perdici ſimilis. † [illegible]

CAPVT XXXVIII.

ET Theodoſius quidem hoc modo Orientale gubernabat imperium, magna cura magnificè Deum colens, & quotidie nouis acceſsionibus Chriſtianiſmum adaugens. In Occidente verò reſpublica malè habuit. Siquidem iuniorem Valentinianum imperatorem gula fracta interiiſſe, renunciatum eſt. Cædem eam per inſidias ei molitos eſſe ferunt cubicularios eunuchos, atque alios quoſdam: Arbogaſtémque maximè illum, F qui militarium eius copiarum omnium habuit curam & adminiſtrationem. Quum enim iuuenem imperio gubernãdo nulla propè re patri inferiorem eſſe, & grauiter pleraque quæ illi ſtatuerent, ferre viderent, conſilium eius opprimendi cœpere. Erat autem iræ admodum impatiens. Quæ res etiam apertè cædis ei cauſa fuit. Cum Arbogaſte enim in regia colloquutus, vbi verba in iram inſanam euaſere, enſe præfectum copiarum confodere aggreſſus eſt. Sed à ſatellite, cui ferrum extrahere niſus fuerat, inhibitus, tum quidem verbis Arbogaſtem acrius obiurgatum placauit. Ille autem ex verbis eius opinionem illius in apertum productam accuratius conſiderando, ſecum ipſe perpendit. Inquirenti enim tanti impetus cauſam: Allaturum ſibiipſi manus eſſe, adoleſcens reſpõdit, quòd quum imperator eſſet, facere quod vellet, non permitteretur. Quapropter ſibi vita talis ingrata etiam eſſet. Atque ille tum quidem nihil amplius curioſè percontatus eſt. Poſtea autem Viennæ in Gallia, quum eum pranſum in abditiore regiæ loco, ad fluminis ripam meridiano

Cædes Valentiniani iunioris. Arbogaſtes eius cædis autor.

A tempore ludicro cuidam vacantem vidiſſet, percuſſores quoſdam ex ſuis ei immiſit, qui adoleſcẽtulum ſuffocatione necarent, quum ex miniſtris ei nemo adeſſet. Tempus enim illos ad prandendum euocauerat. Itaque ille ſic crudelibus ſtrangulatus eſt manibus. At cædis eius patratores, ne, ſi * ex tẽpore ſtatim percuſſores inquirerentur, facilè deprehendi poſſent, ſudario eius tanquam laqueo circum collum ligato, ſublimem eum ſuſpendere, vt ſua ſponte ſibi ipſe gulam fregiſſe videretur. Adoleſcentulum iſtum mirificè imperio dignum viſum eſſe aiunt, propter bonam corporis habitudinem, & virtutum multarum concurſum, quibus Imperator bonus exornatur. Magnitudine verò animi, & iuſticia ſumma, partem etiam ſuum exuperaturum fuiſſe, ſiquidem ei in virum euadere licuiſſet. Tali ille morte, quum talis eſſet, vigeſimum ætatis agens annum, vitã finiit.

CAPVT XXXIX.

Eugenius primum ludi magiſter, deinde Imperialium ...., imperiũ Occidentale inuadit. Magiſtrorum dignitas. † Contrarotulatores hodie dicitur. Haruſpices & aſtronomi Eugeniũ ad tyrannidẽ impellunt Flauianus vrbi Rom. præfectus.

B EVgenius autem, Græcæ ſuperſtitionis cultor, ſummam rerum inuolat, & Imperialia ſibi ſumit inſignia, adiuuante Arbogaſte: qui quòd barbarus genere eſſet, Imperio manum inijcere aggreſſus non eſt. Eugenius autem Latinas primùm literas docuit: deinde ludo literario relicto, in imperiali aula militauit. Atque ibi in ordinem † antigraphariorum & imperialis pecuniæ cuſtodum receptus, celebris maximè, & apud Imperatorem in magnum honorem fuit, magiſtrorum etiam dignitatem conſequutus. Quum autem præſentem fortunam ferre non poſſet, ad tyrãnidem ſpectauit: inductus ad id quibuſdam, qui ſe ex victimis, extorum inſpectione, & aſtrorum ſcientia, futura certò ſcire confirmabant. Quùm multi enim alij eo tempore rebus hiſce vacarunt, tum maximè Flauianus vrbis Rom. præfectus, vir in diſciplinis præclarus, atque ſi alius quiſquam, & ipſe ciuilium rerum valde peritus, rerumque futurarum (vt ipſi videbatur) vates præcipuus, multum in eis operæ locauit. Qua arte Eugenium quoque, vt bel-

C lum ſuſciperet, permouit, certò illum quicquid aggreſſus eſſet, perfecturum pollicitus. Nam ſorte fatali Rom. imperium ad eum pertinere, eumque belli victorem fore, & religionem Chriſtianam mutaturum eſſe dixit. Qua ſpe adductus Eugenius, multitudine ingenti coacta, anguſtias in Italia quas Romani Alpes Iulias vocant, occupauit, eiſque præſidium impoſuit. Vnicum enim, eumque arctiſsimum tranſitũ, præfractis ingentium montium rupibus, vtraque ex parte firmiter munitæ habent. Et Eugenius ad tyrãnidem euectus, ea in Occidentalib. partibus agebat, quæ eum facere æquum erat, qui ſic Imperium arripuiſſet. Theodoſius porrò Imperator ea re audita, non minoribus rurſum quàm antea, quum contra Maximum bellum moueret, curis eſt obrutus. Vbi verò & ipſe magnum conſcripſit exercitum, ſecum ipſe rem diſpiciens, vtrum aduerſus tyrannum ire, an illius aduentum expectare deberet, addubitabat. In ea ſolicitudine, conſilio Ioannis eremitæ in Thebaide monachi, vtendum ſibi eſſe ſtatuit, quem ſuprà in eorum qui ſanctam vitam egerunt catalogo clariſsimum, & quùm aliis admirandis operibus

Eugenius Alpes Iulias præſidio impoſito occupat.

Theodoſius expeditionẽ aduerſus Eugeniũ parat.

Ioannẽ Anachoretam Aegyptiũ de bello cõſulit.

D tum maximè futurorum ſcientia celebrem fuiſſe diximus. Quum enim is gratiam diuinam ſortitus eſſet, multa eum conſulẽtibus prædixit. Cuius rei periculum & ſpecimen in proximo tyranno præbuerat, incruentam illam victoriam Theodoſium reportaturum eſſe vaticinatus. Itaque fidiſsimum ſibi eunuchum Eutropium in Aegyptum miſit, vt aut virum ſanctũ, ſi facilè id fieri poſſet, ad ſe adduceret: aut ab illo, ſi conſtanter aduentum detrectaret, quid de bello faciendum eſſet, cognoſcere conaretur. Eutropius eò profectus, nequaquam Ioãni vt ad Imperatorem veniret, perſuaſit. Quapropter illum, vt euentum belli prædiceret, rogauit. Atque ille, Theodoſium quidem poſt cædem multam, victoriam de tyranno conſequuturum: non multo autem pòſt, ipſum quoq; in Italia moriturum eſſe, reſpondit. Vtrunque hoc an euentũ talem habuerit, hiſtoria declarabit. Poſtquam enim ea quib. in bello opus eſt, abundè comparauit, Honorium etiam filium Imperatorem renunciauit: Arcadium namque antea ad Imperium euexerat. Ambobus filiis Conſtantinopoli relictis, E ipſe cum copiis Orientalib. omnibus in Occidentem eſt profectus. Ingens autem Barbarorum, qui ad Iſtrum colunt, multitudo, voluntate ſua auxilium ferens, eum ſequuta eſt. Porrò quum ordinum duces paucitatem ſociorum cauſarentur, & expeditionem differendam ſuaderent, vt ſcilicet primo vere exercitus alius contraheretur, & militum numero hoſtes vincerentur, nequaquam in ductorum conſilio religioſiſsimus acquieuit Imperator. Minimè namque tantam tribuendam eſſe imbecillitatem dixit, omnipotenti crucis armaturæ, quæ exaduerſũ Herculis imagini oppoſita eſſet. Exercitui enim meo, inquit, crux præit: illius autem copias Hercules ducit. Hæc verba proloquutus, iter ingreſſus eſt. Conſtantinopoli autem profectus, vbi in * Septimo ad eccleſiam venit, quam ipſe Ioanni Baptiſtæ (eum enim præcipuè honorabat) conſtruxerat, eam eſt ingreſſus, vt ſimul & precationem ad Deum faceret, † & Baptiſtam ad ferendum ſibi auxilium * † inuocaret, quo optatum ſibi & Romano exercitui exitum pugna haberet. Re ibi diuina, ita vt par erat, F peracta, poſtea in Italiam peruenit: & confeſtim ad Alpes contendens, prima tyranni præſidia cepit. Atque vbi tranſitu præcipiti præterito, accliui itinere in collem quendam conſcendit, planiciem omnem innumerabili peditum & equitum multitudine teneri, nec ita lõgè à tergo alias hoſtium turmas in vertice montis, qui tunc quidem quieti erant, ſibi imminere vidit. Poſtquam autem prima acies ſe de colle demittens, eos qui planiciem occupauerant, aggreſſa eſt, ingens & dubium prælium commiſſum eſt. Et ibi, quantũ in humanis viribus ſitum eſt, non facilè ſeruari poſſe copias ſuas, à duobus hoſtiũ exercitibus circumuentas, intellexit. Iam enim & illi, qui in ſummo monte quieti conſtiterãt, à tergo ſuos aggrediebantur: & qua in parte Romani cum Romanis pugnabant, æquis viribus decertabatur. Vbi autem auxiliares barbari præliabantur, multo illis Eugenij milites ſupe-

Ioannes iſte Theodoſio incruentam ad uerſus Maximum tyrannum victoriã prædixit. Idẽ per Eutropium eunuchum eidem victoriã rurſus, ſed cruentam, cõtra Eugeniũ & mortem quoque eius prædicit.

Barbari auxiliares in Theodoſii exercitu. Ordinum ductores Theodoſio bellũ differendũ ſuadent. Theodoſius crucis armatura fretus cõtra hoſtem progreditur. Diui Baptiſtæ templum in Septimo.

In hoc Conſtantinopoli proficiſcens Theodoſius, rem diuinã facit.

Ἑβδόμον, hoc eſt Septimum, ex ſuburbiis Cõſtantinopolitanæ ciuitatis vnũ eſt Procop. ſ... & alia eius urbis regio eſt apud eundem Δεύτερον, hoc eſt, Secundũ. In locũ periculoſum cum copiis ſuis Theodoſius peruenit, ante & à tergo hoſtes ſibi imminentes habens. Prælium dubium cum eiſdem committit.

† ... Theodoſius primum hoſtium præſidiũ ad Alpes capit.

* † ... Sozom. lib. 7. cap. 24.

Theodoſius ad preces in ſummo deſeratione ſe confugit.

A riores erant. Imperator vbi auxilia ſua ſic concidi vt dixi, vidit, humi proſtratus, lacrymis ſolum rigauit, Deo ſupplicans, ne ſic Romanorum imperiũ in ſummo internecionis periculo deſpiceret. Eum verò Deus quamprimùm exaudiit: id quod belli euẽtus comprobauit. Interuenit nox, & exercitus animum deſpondebat. Imperator autem animi anxius, & conſilij inops, in ſummo montis, in quo caſtra & exercitum habebat, vertice, precatoriam domum inuenit. In ea noctem totam, rurſum rerum vniuerſarum Dominum ſuppliciter orans, conſumpſit. Circiter verò galli cantum, cõtra animi ſententiam ſomno oppreſſus, & in nudo ſolo prouolutus, viros duos videre viſus eſt, cãdida veſte indutos, & cãdidis etiam equis vectos. Qui ad eum accedentes, forti eſſe animo, & metum abiicere, atque cum diluculo aciẽ ritè inſtruere, & aduerſus hoſtes confidenter ducere iuſſerũt: ſubſidio ſe à Deo ei miſſos, & in prima acie pugnaturos eſſe, addentes. Et alter Ioannem euangeliſtã, alter autem Philippum apoſtolum ſe eſſe dixit. Idem verò ex militibus etiam quidam vidit, qui ordinis ſui ductori viſionem eam indicauit. Ille eam ad tribunum, atque is ad exercitus ducem retulit. Hic porrò rem talem, vt nouũ quiddam, apud Imperatorem expoſuit. Qua ille audita: Non mea cauſa, inquit, miles eos vidit. Ego enim prior vidi, & victoriã mihi polliciris credidi. Verùm ne quis me ſic temerè & cupidè ad pugnam progredi, aut ſomnium fingere putet, vniuerſitatis huius Dominus hoc ita procurauit, vt miles meus idem videret, & teſtis locuples ſermonis mei eſſet. Proinde timore quàm longiſsimè abiecto, anteſignanos iſtos, qui in prima acie dimicabunt, ſequamur. Ne quis verò noſtrûm ex hoſtium multitudine victoriam æſtimet, ſed potius alacri fiducia in Deum fixa, præeuntes duces conſequatur. Eiuſcemodi verbis vbi militibus animum addidit, ex collis vertice aciem ſtructam duxit. Eugenius vbi Theodoſij exercitum pugnãdi amore teneri vidit, ipſe quoque copias ſuas inſtructas in aciem produxit. Et in tumulum quendam conſcendit, & Imperatorem ſua ſponte manus ſibi allaturum eſſe dixit: ducibuſque ſuis præcepit, vt ne illum occiderent, ſed viuum potius ad ſe adducerent. Poſtquam acies ita aduerſis frontibus conſtitere, mirifica variarum gentium multitudo in hoſtium partibus eſſe viſa eſt. At qui contra eos in armis ordine ſuo ſtabant, perquàm pauci, ita vt eorum numerus facilè iniri poſſet, erant. Coitio prima ad fluuium qui Frigidus dicitur, eſt facta. Exercitus ductor Bacurius,

Oratoriũ in ſummo montis iugo.

Theod. lib. 5. cap. 24.

Diuus Ioannes euangeliſta, & ſanctus Philippus apoſtol. B *in ſomnis Theodoſio apparent. Eos quoque miles quidã vidit. Domino auxilio cõfidit Theodoſius, & per id milites ad fortitudinem exhortatur.*

Eugenius cõtrà verbis ſuis fretus, inſolenter ſe gerit. Idẽ Theodoſium viuũ ad ſe adduci iubet. Exercitus hoſtiũ maximus. C *Copia Theodoſij exigua. Frigid⁹ flu. Bacurius dux, ab aliis Barbarus dicitur: ſtrenue is cũ hoſtibus congreditur.*

Hoc prælium Claudianus poeta in Panegyrico ad Honorium tertium Imperatorẽ renunciatũ, pulcherrimis carminibus eſt cõplexus:

Victoria velox
Auſpiciis effecta tuis. pugnaſtis vterque,
Tu fatis, genitorq; manu. te propter & Alpes
Inuadi faciles, cauto nec profuit hoſti
Munitis hæſiſſe locis: ſpes irrita valli
Concidit, & ſcopulis patuerunt clauſtra reuulſis.
Te propter gelidis Aquilo de monte procellis
Obruit aduerſas acies, reuolutaq; tela
Vertit in authores, & turbine reppulit haſtas.
O nimium dilecte Deo, cui fundit ab antris
Aeolus armatas hyemes, cui militat æther,
Et coniurati veniunt ad claſſica venti.
Alpinæ rubuere niues, & Frigidus amnis
Mutatis fumauit aquis: turbaq; cadentum
Staret, ni rapidus iuuiſſet flumina ſanguis.

magno animi robore concepto, tantoperè impreſsione ſua hoſtium phalanges turbauit, vt ſtatim ſui incurrerent, & ordinibus ruptis in fugam eos verterent, qui perſequuti eos pridie fuerant. Porrò duces tyrannicæ eius aciei, quam à tergo ſummum montem inſediſſe diximus, miſſo ad Theodoſium oratore, ad partes eius ſe tranſituros eſſe receperunt, ſi maioris dignitatis eis apud eum locus eſſet. Imperator legationem eam ſuſcepit. Et quum chartæ copia non eſſet, tabula quam ex aſsiſtentibus militibus quidam caſu quodam ferebat, arrepta, in ea quem quiſque illorum præclarum & conuenientem locum apud ſe habiturus eſſet, ſi promiſsis ſtarent, eàque ad finem debitum perducerent, deſcripſit. Ad hunc illi modum ſimul omnes ex hoſtibus ſocij Imperatoris ſunt facti. Adhuc campeſtris pugna acriter committebatur, necdum victoriæ impetus in alterutram partem inclinabat, quum ingenti vi alicunde ventus vehementiſsimus aduerſus hoſtes obortus, qualẽ nunquam antea flauiſſe memoriæ proditum eſt, in ora illorum irruit, & ordines ſoluit. Et tela atque E ſagittas, quæ contra Romanos emittebantur, vi quadam reluctante in eos conuertens qui illas emiſerant, reiicit: & clypeos, cum multa purgamentorum congerie, & puluere incredibili illatus, ex eorum manibus rapiens, & lora conſcindens, eos in illorum ora & membra quæcunque conentiẽs prouoluit. Quæ verò à Theodoſianis iaciebantur tela, acriore etiã in illos impetu ferebantur. Quã ob cauſam animis magnis conceptis, & quòd integri etiam permanebant, ingenti fiducia illi in aduerſarios ruentes, eos cedũt. Itaque hoſtes manifeſtè opem eam diuinitùs accidere cernentes armis abiectis, ad Imperatoris miſericordiam, veniam ab eo petentes confugerunt. Atque ille eos, precibus cedens, ſtatim in gratiam recepit: eoſque & transfugas alios, vt tyrannum captum ad ſe adduceret, miſit. Illi verò vociferantes, magna celeritate in tumulum euadunt, in quo ille caſus eius etiamnũ ignarus conſidebat. Eugenius ex incitato curſu, & aſsiduo illorum anhelitu, noui quicquam eos adſerre, atque adeò victoriæ nũcios ſibi aduenire ratus, ſtatim an vinctus & viuus, ſicuti præceptum fuerat, Theodoſius adduceretur, F interrogauit. Cui illi reſponderunt: Non illum ad te, ſed potius te ad illum vt adducamus, miſsi ſumus. Victoria namque tyrannum deteſtata, legitimum imperium eſt ſequuta. Sic ſcilicet hoc rerũ omnium gubernator procurauit. Cum his dictis, ex curru detractum & vinctum eum, qui paulo antè magnas ſpirauerat glorias, captiuũ ad Imperatorem adducunt. Theodoſius ea illi, quæ in Valentinianum commiſiſſet, & illegitimum atque iniquum imperium, necnon ciuilia bella in medium proferens, obiecit. Inſuper verò etiam auxiliarem tutelaremq́ue riſit Herculem. Quæ tyrannus audiens, ad pedes ſe Imperatoris miſerabiliter abiecit, & vt vitam ſibi donaret, orauit. Quum verò ita illi ſupplex eſſet, ex militibus quidam enſe ſtricto caput illi amputauit. Arbogaſtes autem talium tantorumq́ue malorum autor, vbi biduum in fuga conſumpſit, & vitæ tædium eum cæpit, manus ipſe ſibi ſuo vſus gladio attulit. Talis ille fideliſsimus Imperator fuit, vt ſemper in bellis atque præliis, pro eo atque fieri debet, ex diuino pende-

D *Meritoriis & ipſo ſumma vita mox deſerto rum Imperatorem aciſ ſuum ſtructa congredi dunt. Theo. Parthoſiã copiarum ad Theodoſium tranſit.*

Diuinitus ventus hoſtib. aduerſ⁹ oboritur. Hunc vi obruuntur hoſtes.

Victoria penes Theodoſium eſt.

Eugenius à ſuis captus, ad Theodoſium adducitur.

Eugenij cædes. Arbogaſtes ſeipſum interemit.

A ret præſidio, quo etiam nunquam eſt fruſtratus. Fertur ſanè & illud, quo tempore prælium hoc in Occidente eſt commiſſum, in * templo Septimi (quæ ſuburbana Conſtantinopolitanæ vrbis regio eſt in quo precatum eſſe Imperatorem diximus, quum ex ea vrbe in bellum iret) hominem quendam, qui dęmonis intemperiis agitabatur, in ſublime raptum, veluti cum Baptiſta contendentem, conuiciis illum proſcidiſſe, quod ei caput reſectum eſſet, deinde etiam ferum quiddam hiſce verbis exclamaſſe: Tu me vincis, & meis inſidiaris copiis. Qui verò tum in eum hominem inciderant, propterea quòd bellum id tũ multis magorũ curæ eſſet, noui quiddam dæmoniacum dicere opinati, diem in charta excipientes notarunt: & deinde eo ipſo tempore prælium factum eſſe, multorũ ſermonib⁹, qui ei pugnę interfuerãt, cognouerunt. Res Eugenij tyranni hoc accidẽre modo.

* Sozomen. 9. Duo coniunctum hoc templum eſſe ſcribit. Dæmoniacus quidam Cõſtantinopoli in diuo Ioanni Baptiſtæ templo cladẽ Eugenij ea qua accidit hora prædixit.

CAPVT XL.

B VErum enimuerò non procliue aliquid eſt, omnes omnino communis aduerſarij noſtri plagas effugere. Si quis enim fortè imputæ libidinis affectum tranſiliat, in auaritiam incidat. Hanc verò ſi etiam ſuperet, inuidiæ lubrico circumueniatur. Hanc autem ſi quoque conculcet, fortaſſe iram non vincat. Plures namque perniciosus hoſtis humano generi ſtruit pedicas, qualicunque vitioſiore affectione per artem quandam capere quemque ſatagens, & in primis qua aliquẽ ex naturæ inclinatione facilè capi poſſe exiſtimet. Quã ille machinationem ita molitur, vt corporis perpeſſionibus ad animarum momenta abutatur. Mens autẽ hominis ſi ſedulò excubet, diuino adiuuante numine, victrix abit, & machinas fraudeſque illius euadit. De humana natura quum partem quoque ſuam admirandus iſte Imperator accepiſſet, affectiones quoque eius communes habuit. Irę enim iuſtæ non moderatus, officio atque decoro excidit, & facinus crudele & inhumanum C commiſit. Quod ſanè & ipſum pro eo atque poterо referam, non tantum quòd lectori id ſcire cõducibile ſit, verùm etiam vt in eodem facto ſimul & crimen & laudem habeat principis tãti, id quid ſit, dicam. Vrbs Theſſalonicenſis, Achaiæ cunctę, & Theſſaliæ, Illyrico quoque, & aliis Macedoniæ populis præeſt, ingens & populoſa. in hac ſeditio maxima eſt orta. In Butherichi, qui tũ militarib. in Illyrico copiis pręfectus fuerat, pincernam auriga oculos adiecerat, eiuſque pudicitiam tentarat. Et ea de cauſa comprehenſus, in cuſtodia detinebatur. Quum autem inſigne curule certamen in ea vrbe peragendum eſſet, ſupplicauit plebs, vt aurigæ, qui ſingulari in certamine eo erat induſtria, delicti gratia fieret, & is ludicro ei intereſſe poſſet. Vbi verò tam ſedula deprecatione id non impetrarunt, ad maximum incitati ſunt tumultũ. Per iracundiam namque pleroſque Imperatoris principes viros, & ipſum Butherichum necarunt. Alios autem lapidibus obruerunt, & poſtea etiam per publicas vias raptantes traxerunt. Quam rei indignitatem poſtquam Imperator intellexit, immani ita accenſus eſt: & furoris impetum non ferens, rationis habenas abiecit, & appetitum calculo & ſententia ſua comprobauit. Qui licentia tãta recepta, veluti tyrannus arbitrio ſuo legibus ſolutus viuẽs, gladios iniquos aduerſus omnes ſtrinxit, & crudeliter non ſontes tantum ipſos, verùm inſontes quoque & innoxios necari iuſsit. Ad ſeptem millia hominum cędes ea progreſſa eſſe dicitur, non ſecus atque in meſſe quadam, ferro quos ſors obtuliſſet obuios carpente, nec iudicio, nec quæſtione habita. Sunt qui dicunt, Imperatorem certum hominum qui interficerentur numerum ſtatuiſſe. Proinde ſicuti fieri aſſolet, factum, vt etiam eorum qui à cauſa eſſent alieni, cęde ciuitas ſit completa. Non ciues enim & incolæ tantum, ſed hoſpites etiam, qui nauibus eò appulerant, pręter expectationem omnem cõprehenſi ſunt. Et profectò ploratu digna ibi commiſſa ſunt facinora, quale eſt & illud. Mercatoris cuiuſdam filij duo ſunt capti. Pro quibus, vt incolumes illi ſeruarentur precatus, ſeipſum ad necem obtulit: preciumque præterea quantum auri haberet, militibus ſe daturum pollicitus eſt. Feri verò & inhumani illi, E caſum viri miſerati, alterum quem vellet ex filiis, precibus hoc eius dãtes, redimere iuſſerunt. Si enim vtrumque dimitterent, periculum ſibiipſis creaturos eſſe, numero cęſorũ aliquid decedente, dixerunt. Quum autem paterna natura & pietas in vtrumque reſpectaret, flens ille & lamentans, quemnam ex vtroq; optaret, decernere non potuit. Atque ita animi ambiguus (vtriuſque enim, ex æquo, amore vincebatur) vtrumque perdidit, militari ferro cæſum. Sed & ſeruus quidam hero ſuo, quo benigno vſus fuerat, quum is ad cædem duceretur, opem ferens, ſeipſum ad necem alacri animo obtulit.

Nemo vitiis ſine naſcitur: optimus ille eſt, Qui minimis vrgetur. Variis nos tentat inſidiis diabolus.

Theodoſius per iram lapſus, crudeliſſimam patrauit cædem.

In vrbe Theſſalonicẽſi populum furens, præcipuos aliquot Comitatus eſſe per tumultũ interemit.

D Grauiſſimã ob eam cædẽ ira accenditur Imperator.

Eam cædem ſeptẽ millium hominum ab legitimo ſupplicio vindicat Theodoſius.

Pater quidã in cæde Theſſalonicẽſi, dũ propter paternã affectionem, vtrum ex duobus filiis a militibus percuſſorib. redimat, ambigit, vtrumque miſer amittit. Seruus ſe ad necem pro hero ſuo offert.

CAPVT XLI.

HAoc tantam ærumnã diuus Ambroſius audierat. Et quum poſt † Maximum deuictum, Theodoſius Mediolanum veniſſet, & in eccleſiam, ſicuti mos eſt, precatũ iret, & iam ad fores eius adeſ- F ſet, occurrẽs ei Ambroſius, & purpura eius apprehenſa, in multitudine media, ne ſacrarum ędium veſtibulum tangeret, prohibet. Reſiſte, inquit: virum enim impurũ, & manus ſanguine innocenti ferè adhuc periniquè ſtillantes circumferẽtem, fas nõ eſt, ante legitimam debitamque pœnitentiam, ſacram ingredi ædem, aut diuinorum myſteriorum participem fieri. Videris enim mihi, ô Imperator, non conſiderare animo, tantum tot cædium ſcelus. Neq; poſtquam irę furor deferbuit, ratio ipſa tantum agnoſcit facinus. Fortaſſe Imperialis poteſtas impedimento tibi eſt, quo minus peccatum perſpicias: & veluti nubes quędam potentia tanta rationi obiecta eſt. Sed operæ eſt, naturam te tuam ſatis obnoxiã, vt ſcilicet caducam ſimul & fluxa ſit, & auitum atque à primo parente acceptum cinerem, ex quo conſtitimus, & in quem breui diffluentes reuertemur, conſiderare: nec purpuræ flore, qui luminib. mentis officit, in obliuionem eius quã illa obtegit corporis imbecillitatis adduci. Agnoſce igitur, te eiuſdem naturæ & conditionis hominibus, atque adeò con-

In Nicephoro græco exemplari Eugenij nomẽ poſitum eſt: ſed ego pro eo Maximum repoſui, propter conſequentia, vbi dicitur Theodoſium Cõſtãtinopolim reuerſum eſſe. Ambroſius epiſcop⁹ Theodoſium ob tam tyrãnicũ facinus templo Mediolani excludit.

† Hæc verba Theodoritus nõ habet li. 5. cap. 19. Grauiſſima Ambroſii ad eũ verba. Inuitatio ad cognationem ſui, & pœnitentiam.

A ſeruis tuis imperare. Communis enim omnium „ Dominus & Imperator eſt rerum conditor vni- „ uerſarum. Quibus verò diuinum intueberis ocu- „ lis templū? Qualibus pedibus ſanctum illud cal- „ cabis ſolum? Quomodo manus extolles, quæ cæ- „ de iniqua diffluunt? Quomodo etiam diuinum „ Domini corpus eis excipies? Quomodo ſanguinē „ precioſum ad os afferes, per quod ita tranſuerſim „ actus, tantum effuuiſti ſanguinis? Quàm longiſſi- mè igitur abſiſte, neque tibi ipſi peccatum adau- gendo, iniquitatem conduplica. [e] Vinculum au- tem quod Deus cœlitùs calculo ſuo comprobа- uit ſuſcipe, quod tibi incolumitatem veram con- ciliabit. Imperator autem antiſtitis dicendi liber- tatem admiratus, [f] verbis eius ceſsit. Nam in diui nis legibus educatus fuerat, certòque ſciebat, quę- nam Imperatorum, & quæ etiam Epiſcoporum eſſent munia. Et cogitabundus aliquandiu, cum la- crymis pœnitentiæ aculeis ictus, in regiam eſt re- uerſus. Et octo continuis menſibus elapſis, illu- ſtris natalium Chriſti aduenit dies, atque Impera- B tor in imperialibus ædibus ſedebat lamentans, & lacrymarum humore faciem rigans [g]. Quem in tanto luctu viuere vbi Rufinus magiſter (hunc au tem ſupra alios omnes ille propter familiarē con- ſuetudinem honorabat) vidit, placidè ad eum ac- ceſsit, & lacrymarum cauſam inquiſiuit. Et ille, al- tius vehemēti & acri ducto ſuſpirio, prolixius fle- uit. Deinde ad illum cōuerſus: Tu quidem, inquit, Rufine ludis, nequaquam enim malorum meo- rum ſenſus ad te peruenit. Mihi autem cur gemā & lugeam, cauſæ extant, qui tantam quæ mihi ac- cidit, ærumnam ſentiam. Quomodo verò ego nō affligar, quum ſeruis & mendicis etiam, abſq; me- tu omni, diuinum templum ingrediendi libera ſit poteſtas: mihi porrò non modò id tangere nō li- cet, verùm etiam cœlum ipſum clauſum eſt? Ne- que enim diuini illius oraculi non memini, quod diſertis verbis ſtatuit: Quæcunque à ſacerdotibus „ Dei ligata fuerint in terris, ea etiam in cœlis certò eſſe ligata. Tum cōfeſtim ille: At ſi, ait, Celſitudi- ni tuæ videtur, conueniam quamprimùm Antiſti tem, & nihil non tentabo, vt vincula tua ſoluat. C Verùm non obſequetur, Imperator inquit, ille ti- bi, ſat ſcio. Perſpectam enim maximè habeo Am- broſij ſententiæ æquitatem. Nunquam ille Impe rij amplitudinem diuino præferet honori. Poſt- quam autem multa proloquutus Rufinus, pollici- tus eſt, ſe Ambroſium in ſententiam ſuam addu- cturum: Imperator eum, quod conſtituiſſet, face- re permiſit. Abiit ille, & Theodoſius ingentibus illius promiſsis adductus, paulo pòſt eum eſt ſub- ſecutus. Cęterum vbi Rufinus cum Ambroſio eſt colloquutus, verba eius interpellans vir diuinus: Tu verò, inquit, Rufine, canum impudentiā pluri- mum æmulati videris. Quum namque præter ius ô ✶ diuina vindicta, tantam cædem perpetraueri- tis, & tanta rabie in imaginem Dei ſæuieritis, ne- que metus vobis inceſsit, neque rubor in ore ve- ſtro effloreſcit: ſed verecundiæ pudore detерſo, cū petitione tali aduenitis. Vt verò Rufinus illi ma- gis ac magis ſupplicando inſtitit, & Imperatorem quoque iamiam aduenire dixit, diuino ardore in- cenſus Ambroſius, cum clamore magno: Ego tibi prædico Rufine, inquit, me iterum aduenientem illum ſacris ædib. prohibiturum eſſe. At ſi ille im- petio æquo poſthabito, tyrannidem exercere ſta- D tuit, perlibenter ego hac de cauſa mortem adibo. His verbis auditis, Rufinus per internuncium, ne ædib. Imperatoriis progrederetur, Imperatori ſi- gnificauit. Atque ille, vbi inter eundum nuncium eum accepit: Eo, inquit, merito meo obiurgatio- nem & contumeliam excepturus. Et vbi proximè ad templum acceſsit, ingredi id quidem auſus non fuit. Vbi autem ad Ambroſium, qui in æde ſaluta- toria conſederat, venit, vt inſolubilia vincula ſua ſolueret, eum rogauit. Ambroſius verò illum ſan- ctiones diuinas proculcare arguit: & aduentum eius, qui ita Deo repugnaret, tyrannicum appella- uit. Ibi Theodoſius: At ego, inquit, non id ſtudio habeo, vt cum temeraria confidentia ſacrum in- grediar veſtibulum. Te autem oro, vt vincula mea ſoluas, & cōmunem Domini benignitatem imi- tatus, non ſoli mihi in faciem miſericordiæ fores claudas, quas communiter omnibus reſipiſcenti- bus, & pœnitentia multa vtentibus, miſericordiæ Dominus aperuit. Ambroſius verò: Verùm dic a- ge, inquit, quę tua fuerit, poſt tantam iniquitatem E & effrenis iræ petulantiam, pœnitentia? Qualia tandem incurabilibus affectionibus adhibuiſti re media? Sub hæc placidè Imperator dixit: Tuæ ve- rò, ô vir diuine, id eſt operę, indicare mihi, & tem- perare ſaciæ medicinę remedia. Meum autem fue rit, ea ſuſcipere, etiamſi multum habeant acrimo- niæ & aſperitatis. Ibi tum Ambroſius diuino ſpi- ritu plenus: Quandoquidē, ait, ita concitatus vin- dictam illam præcepiſti, & ſententiam illam non ratio in tranquillo ſtatu ſuo conſiſtens, ſed furor inſana & vecordi audacia productus tulit, vt legē & conſtitutionem promulges volo, quæ iræ cal- culos condemnet, & iuſsionum tuarum admini- ſtris iniungat, vt publica iudicia, & capitalium cau ſarum pœnas ad trigeſimam vſque diem differāt. Et vt ſententiæ capitales in ſcriptum relatæ, rectū & pacatum rationis iudicium expectent. Porrò diebus bis elapſis, quibus iudiciorum cura com- miſſa eſt, ſcriptum proferāt, vt ſcilicet quum iam ira deferbuerit, & ratio ſibiipſi reſtituta fuerit, ſen tentiam latā per diſquiſitionem perpendant, iu- ſtane ſit, an iniqua. Ac ſiquidem contra ius ea cō- F cepta fuerit, ſtatim eam concindet: ſin contrà, multo etiam magis confirmabit. Et dierum iſtorū numerus, ad id quod conducat maximè cogno- ſcendum proderit. Peręgnum enim eſt, tempus id intercedere, quod quùm Imperatoris iram placet, tum furore langueſcēte humanitati & miſericor- diæ locum det. Imperator igitur diuini antiſtitis præſcriptū ſuſcepit, & optimū id eſſe dixit. Con- feſtim etiam ✶ conſtitutionem conſcripſit, & vt in ſempiternum robur ſuum obtineret, manus ſuæ ſubſcriptione, eam confirmauit. Quo facto, vinculum quoque illius ſolutum eſt, quū quidem publicè prius Imperator peccatū ſuum in eccle- ſia confeſſus fuiſſet, & libenter admodum conſti- tutum pœnitentiæ tempus ſuſcepiſſet. Quo tem- pore in luctu degens, Imperialibus ornamentis v-

Euchariſtia latro in manus data.

Poteſtas clauium.

e Excommunicatio Theodoſij. Ambroſius lib. Epiſt. 5. epi. 28. Illuſtriſſimum pœnitentiæ exemplum.

Dolet Theodoſius, quòd Natali Chriſtiano adire templum nō audeat.

f Imperator epiſco. paret.

g Rufinus cū Theodoſio colloquitur.

Poteſtas ligandi.

Rufinus Ambroſio non perſuadet, vt in eccleſiam Imperatorem admittat.

✶ vel Dei.

Ambroſius ad martyriū obeundum paratus.

Theodoſius Ambroſiū in ſalutatoria æde pro templo conuenit. Colloquium Theodoſij cum Ambroſio.

Ambroſius Theodoſio cō dignam reſipiſcentiam proponit.

Conſtitutio Theodoſij de iudiciis capitalibus non præcipitandis.

Theodoſius autem lege ſanxerat, vt aut conuicti vinctis pœna ſubducerent, aut liberandi cuſtodia diuturna nō macerarent. L. de reſt. C. de cuſtod. reor.

Theodoſius pœnitentiæ legitimo ſoruatur abſolutore.

✶ Conſtitutio Theodoſij talis fuit: Impp. Valentinianus & Theodoſius Augg. Flauiano P. P. Illyrici. Si vindicari in aliquos ſeuerius, contra noſtram conſuetudinem, pro cauſa intuitu iuſſerimus, nolumus ſtatim eos aut ſubire pœnam, aut excipere ſententiam, ſed per dies triginta ſuper ſtatu eorū ſors & fortuna ſuſpenſa ſit. Reos ſanè accipiat vinciatq; cuſtodia, & excubiis ſolertibus vigilāter obſeruet.

A ſus non eſt. Deinde in ſacri templi ædes admiſſus, non ſtans ille, neque genibus flexis, rerum vniuerſarum Dominum precibus placauit: ſed ſupinus in ſolum abiectus, miſerabilem illã Dauidis emiſit vocem: Adhæſit pauimento anima mea, viuifica me, ſecundum verbum tuum. Et comam inſuper vellens, frontemque diuerberans, & ſolum lacrymis madefaciens, delicti veniam ad eum modum petiit. poſtquam verò tempus aduenit, quum eum more recepto, munus ad ſacram menſam afferre oporteret, lacrymans ſurrexit, & diuinum ſacrarium ingreſſus eſt: & dono ea conſuetudine oblato, intra ſacros cancellos permãſit, in ſanctiore ſacerdotum loco, vbi antiquitùs Imperatores conſiſtere mos erat, propter dignitatis ſublimitatem à plebe ſegregatos. Quam rem quòd Ambroſius adulationis magis quàm ordinis recti eſſe putabat, Imperialis quoque ſtationis locum, ita vt par erat, in ordinem ſuum redegit, pro tabulatis ſeu cancellis ſacrarij ſede illi deſignata: vt Imperator honoratiorem quidem præ populo ſtationem haberet: pręillo autem ſacer ordo locum B ſublimiorem obtineret. Eum ordinem vt optimum Theodoſius tum laudauit, poſteri quoque confirmarunt: qui inde ad hæc vſque tempora ſeruatur. Ego verò ſemel annuo tempore noſtræ ætatis Dei amãtiſsimos Principes, magni ſabbati die, ſacra adyta maximi Dei Sapientiæ templi ingredi vidi, quum ſub crucis forma, in ſacra menſa dona adolerent aromata, & dona ei inſerrent. Sed ad inſtitutum reuertamur. Poſtquam in ſacrarium ingreſſus eſt Theodoſius, blandè eum, ſi quid vellet, Ambroſius interrogauit. Ille verò ſe ibi diuinorum myſteriorum perceptionem expectaturũ eſſe, reſpondit. Antiſtes primario diacono internuncio vſus, ei ſignificauit, ſacrariũ interius à ſolis adiri ſacerdotibus, reliquos autem omnes ſe aditu eius abſtinere. Secundum igitur ſibi eſſe, & in cõmuni cum aliis loco ſtandum eſſe: Purpuram Imperatores, non ſacerdotes facere, dicens. Imperator diuinus illi rurſum renũciari iuſsit, non temeritate ſe adductum, ſed conſuetudinem quę Conſtantinopoli ſeruaretur, ſequutum, intra ſacrarij C cancellos veniſſe. Magnas verò ei etiam nomine de tali inſtitutione ſe illi gratias agere. Ad hũc ſcilicet modum & Imperator & epiſcopus mirifica enituere virtute, vt mihi decernere facile non ſit, vtrum alteri pręferam. Plurimũ ſanè illius in dicendo libertatem, huius autẽ in rebus diuinis religionem: & item illius ardorem, huius ſinceram in Deum fidem admiror. Leges eas quas ab Ambroſio didicerat, etiam Conſtantinopolim reuerſus diligenter ſeruauit. Quum enim & ibi die feſto diuinam ingreſſus ædem, donum ſuum myſticæ menſę inſerret, ſtatim retrocedens inde exiit. Epiſcopo autem (Nectarius is tum erat) factum id ægrè ferente, & quanã de cauſa ex ſacrario abiret, inquirente, cũ quadam moleſtia. Via aliquando tandem, inquit, quod diſcrimen ſit inter Imperatorem & ſacrorum antiſtitem, cognoui. Vix veritatis doctorem inueni. Vnum namque, qui pro dignitate ſua epiſcopali nomine rectè vtatur, Ambroſium reperi. quantum commoditatis obiurgatio, affectione vitioſa carens, ſi in tempore à viro ſpectatæ virtutis & iuſticiæ adhibeatur, adferat, indicans. Ambroſij huius multa quoq; alia ſunt

In templum admiſſus Theodoſius [illegible].

Munus offerens Theodoſij.

Ambroſius antiſtes libertate magna, nihil adulationi indulgens, ſed in eccleſia [illegible], hoc eſt, ordinem [illegible].

Ambroſius Theodoſium intra ſanctius ſacrarium ſtare [illegible] non patitur. Facilè Theodoſius admonitioni bus Ambroſij obſequitur.

Conſtantinopoli quoque Theodoſius poſtea in templo extra ſacellum ſacrarium conſiſtere ſolitus.

rectè facta, epiſcopali virtuti conuenientia, quæ D loci eius incolis nota eſſe par eſt. Ego autem vnũ quoque illud, quod de eo audiui, memoria dignũ, hiſtoriæ huic inſeram. Ex magiſtratib. quidã, Gręcorum ſuperſtitioni addictus, Imperatorem Gratianum conuicio proſciderat, eumque à patre ſuo degeneraſſe dixerat. Quo nomine quum accuſatus à quibuſdam fuiſſet, capitis damnatus eſt. Et iã ille ad ſupplicium duci debebat, quum Ambroſius pro eo deprecaturus, in regiã ſe celeritate magna confert. * Accidit tum, vt venationis ſpectaculo Gratianus operam daret, qua ſe laxandi animi gratia Principes oblectare ſolent: neque quiſquam ea eis qui ad veſtibuli cuſtodiam diſpoſiti erant, epiſcopi præſentiam, quòd eius rei tum opportunum tempus nõ eſſet, Imperatori indicaret. At Ambroſius inde diſcedens, ad fores eas peruenit, per quas feras inducebãt. & venatoribus mixtus, ita vt ignoraretur, ingreſſus eſt. Neque inde prius eſt egreſſus, multa Gratianum & eos qui cũ eo erant precatus, quàm ille condemnationis ſententia de homine eo inducta, aliam ferret, quæ il- E lum crimine abſolueret, qui iam ad mortem raperetur. Nemini verò Ambroſius eccleſiaſticis conſtitutionibus magno ſtudio & cura ſeruandis ceſsit. Clero autem in officio continendo, & diuinarum legum diſciplina imbuendo, feliciſsimus fuit. Ex plurimis verò, quæ ille rectè geſsit, rebus, pauca hęc commemoraſſe ſatis eſt. Abundè enim declarare hæc poſſunt, quanta propter inſitam ſibi virtutẽ, cùm dexteritate quadam, in diuinis negotiis, tum apud principes Rom. vſus ſit libertate.

*Crimen eius qui Principi maledixit. Ambroſius hominem obnoxium à Gratiano Imperatore ad ſuppliciũ damnatum, deprecatione ſua liberauit. * Venationes principũ animi laxamenta.*

CAPVT XLII.

THeodoſius Imperator plurimũ quidem Ambroſij doctrina & conſtitutionibus eſt delectatus. Non parum verò occaſionis & vtilitatis ei, ad pietatem ſcilicet etiam, attulit eius coniunx. Quotidie namque illi diuinas leges, quibus ipſa aurea erudita fuerat, in memoriã reuocauit. Non enim illa ſe imperiali efferebat potentia, ſed potius a- F morem erga Deum ſibiipſi veluti theſaurũ conſeruabat. Quanto nanque illa maiora ab eo beneficia acceperat, tanto etiam quotidie charitatem in benefactorem ſuum adaugebat magis. Itaque eorum qui variis detinerentur morbis, & membris partibuſque corporis mutilati eſſent, omnis generis curã geſsit, ipſa per ſeipſam in rebus omnibus eis inſeruiens. In illorum enim domicilia ventitabat, & qua quiſque indigeret re, eam illi ſuppeditabat. Et eccleſiarum hoſpitales domos circumiens, eos qui grauibus, morbis lecto affixi erant, curauit. Non enim tantum illorum attingebat ollas, & iuſcula delibabat: ſed & patellas admouebat, panem apponebat, ciborũ fruſta afferebat, pocula eluebat, aliaque omnia promptè & feliciter obibat, quæ ſeruarum & ancillarum ſunt officia. Ad eos verò qui miniſterium eius, quod per manus ipſas ſuas peragebat, inhibere conabantur, dicere ſolita erat: Imperio quidem conuenit, vt aurum id largiatur. Ego verò manuum mearum opus pro Imperio ipſo, ei qui id ſemel contulit, offero. Viro autem ſuo talia verba frequen-

Pietatem Theodoſij admodũ auxit Placilla coniunx.

Pulcherrimum Chriſtianiſſimæ Principis ſpecimen Placilla. Fœmina princeps pauperibus & ægrotis inſeruiens.

Digna Chriſtiana Auguſta vox.

A tores ſuos ab eis petiere. Monachi nanque qui in ſummis montibus degebant (multi autem tum virtutem & pietatem exercentes mirificè florebant) tuguriolis ſuis relictis, in vrbem venerunt, plurimiſque cohortationibus ſimul & deprecationibus cum viris eis egerunt. [b] Quorum vnus erat Macedonius nomine, vitæ ciuilis prorſus imperitus, & neque ſacris literis, neque primis literarum elementis initiatus, ſed puras die noctéque preces rerum vniuerſarum Deo offerre doctus, atque in montium cacuminibus viuere ſolitus.

b Apud hoſce Imperatoris mandatorum prætimores Antiochenos, Macedonius Anachoreta.

Tum verò cum reliquis deſcenderat, ac neque Imperatoris minas, neque eorum qui ab illo miſſi fuerant, terrorem reputans, in media vrbe alterius comprehenſa veſte, vtrunque ex equo deſcendere iuſsit. Et illi eaſe ✱ ſilicernium pannis vilibus amictum cernentes, primùm moleſtè id tulere: deinde à quibuſdam de virtute hominis certiores facti, confeſtim ex equis deſiluere: & ad pedes ſenis prouoluti, non nouiſſe ſe eum affirmarunt, veniamque precibus ab eo poſtularunt. Ille

✱ Deus bone, quanta eſt vera poteſtas & ſanctitatis reuerentia.

B verò diuina gratia repletus, hiſce ad eos verbis eſt vſus: Vt mandata hæc ad Imperatorem referatis, dilecti filij, oro. Meminiſſe te ô Imperator oportet, non ſolum Principem, ſed hominem etiam te eſſe. Proinde non ad Imperij tantum amplitudinem reſpice, ſed naturam quoque ipſam conſidera. Quum enim homo ſis, hominum tibi imperium commiſſum eſt: qui quum eiuſdem tecum ſunt ſortis, & conſerui adeò iuxtum ab ipſa creatione imagine Dei cohoneſtati ſunt. Itaque ne tã væſana audacia aduerſus diuinam imaginem graſſeris, vide. Imaginis enim dominum ad iram concitabis, ſi in eos qui imaginem illius gerũt, ſæuias. Tum autem illud etiam te diſpicere decet, te propter æream imaginem multitudini inſenſum, crudeliter in eam animaduertere velle. Quanto autem imago animata inanimatæ præſtet, quid dicere opus eſt? Nam id eis etiam, qui vel mediocrem obtinent mentem, conſtat. Illud præterea fac cogites, nobis quidem perfacile eſſe, plures ex ære facere imagines pro vna illa, quam væcordi temeritate inſana plebs comminuit: te autem ne-

Macedonij deprecatio ad Imperatorem ipſius directa. Verba iſta ad omnes pertinent, qui rerum capitalium poteſtatem habent.

C quaquam efficere poſſe, quantumuis contendas, vt vel capillum vnum eorum qui cæſi ſint, creare valeas. Hæc illi à ſene ſapiente audita, ſicuti ſimpliciter dicta erant, ita Imperatori renunciarunt. Non parum etiam, ſicuti dixi, Flauiani legatio illis profuit, vt iræ flamma in Imperatore extingueretur. Poſtea namque ira & minis omiſsis, communem populo ſcripſit defenſionem, crimen illi cõdonans, in qua iræ etiam cauſam expoſuit. Inter alia enim & illud commemorauit: Etiamſi ego fortè quicquam deliquiſſem, minimè tamen contumeliam tantam, mulierem omnis virtutis laude dignam, idque quum iam illa ea hac vita migrarit ſuſtinere decuit: ac ſi quid factum oportuit, aduerſus me furore vti conueniebat. Ad finem quoque appoſuit: Grauiſsimè ſe tuliſſe, quòd præclaros aliquot in ea vrbe viros, præter ſententiam ſuam, interemptos eſſe audiuiſſet. Hunc finem habuit ſeditio contra ſtatuam Antiochiæ concitata. Atque hæc retuli, vt quantum Ambroſij lex emolumenti attulerit, oſtenderem: & dicendi libertatem inſipientis illius ſenis, ab obliuione &

Vſque adeò Theodoſius Antiochenis eſt conciliatus, vt defenſionem libellum eis ſcripſerit. Defenſionis eius capita quædam.

temporum vi vindicarem: denique vt Imperatoris in rebus diuinis religionem, tum autem paſtoralem diui Flauiani curam, vt videlicet ille pro grege ſuo, cui præfuit, laborans, legationem rectè obierit, & principis iram ſopierit, indicarem. D

CAPVT XLV.

EA ætate multi, in omnibus orbis partibus, epiſcopalem præclarè gerentes dignitatem enituerunt. In quibus Donatus ille fuit, Eurœæ in Epiro antiſtes: quem multa ediidiſſe miracula, eius loci incolæ teſtantur. In primis autem illud, quod dracone interfecto exhibuit. Manebat draco iſte ad viam publicam: locum eum incolæ χαμαιγέφυραν, hoc eſt, pontem terreum nominant. Hic non oues tantum atque boues, ſed equos etiam & homines prætereuntes deuorabat. Aduerſus feram hanc quum Donatus iret, non enſem E aut haſtam, aut aliud quodpiam armorum genus, quibus tutari nos ſolemus, ſecum attulit: ſed ſigno crucis digitis in aëre conformato, ſerpentis os perculit. qui viri ſancti præſentiam ſentiens, magnum quiddam ſibilans, & caput in ſublime tollens, tractumque corporis prouoluens, deuorare illum contendit. At Donatus ad crucem illud addidit, vt in os draconis exſpueret. Et ille ſaliua ore excepta, identidem ſe circumuoluendo complicans, ſtatim interijt. Magnitudine fera ea eis non cedebat, quæ apud Indos eſſe dicuntur. Magna enim vi, ab octo boum paribus, in vicinum campum protractam, incolæ igni combuſſerunt, ne ita iacens atque putreſcens aërem inficeret, & contagione peſtiferum hominibus afferret morbum. Donati huius celebre quoque ibi monumentum eſſe audiui, quod etiam orationis domus ſit. Oppidum præterea de nomine eius appellatum, ad quod fons eſt copioſam prouoluens vndam, qui antea quidem non fuerit, precatione autem eius diuinitus extiterit. Arida namque regio ea ab initio fuerat, neq; ibi humor neque la- F trea apparuit. Et quum aliquando ex itinere feſſus eò Donatus veniſſet, & comites ſuos aquæ penuria langueſcentes vidiſſet, primùm ille Deum eſt precatus: deinde terram manu fodit, atque illico aquæ fluenta inde proſiluerunt, quæ ad hoc vſq; tempus profluere non deſinunt. Teſtantur hæc vicini, qui loca ea vbi miraculum hoc accidit, accolunt. Floruit tum quoque in Tomitana vrbe & reliqua Scythia Theotimus ille, genere quidem homo Scytha & barbarus, ſed in præſtantiſsima omnium philoſophia educatus, & totius Scythicæ eccleſiæ adminiſtrationem ſortitus: quẽ Hunni, qui ad Iſtrum iamdudum habitant, virtutẽ eius admirati, Romanorũ deũ nominabant: multa nãque diuina facta in eo experti fuerant. Porrò memoriæ proditum eſt, iter ei ibi in barbara regione facienti, prędones quoſdam occurriſſe, qui hoſtiliter ad ciuitatem Tomitanam excurrebant. Quũ autẽ comites eius diſcrimine eo circũuenti, ſtatim ſe interituros putarent, ex equo ipſe deſcẽdit, & orauit. Ita factũ, vt prædones eandem inſi-

Donatus Euroeæ in Epiro epiſcopus, ſerpentem portentoſum ſimul & hominibus perniciosum interemit ſigno crucis, & oris ſui ſaliua. Sozo. lib. 7. cap. 25.

Precatione ſua in arido loco fontẽ ingẽ elicuit.

De Theotimo Tomitano Epiſcopo, & eius miraculis. Romanorũ is deus ab Hunnis cognominatus.

L

Idem Hunnos ad humanitatem cōpoſuit. Religio Chriſtiana barbaros emollit.

A ſtentes viam, neque ipſum, neque comites, atque adeò neque equos quibus vehebantur conſpicati, præterirent. Et quum illi, vtpote qui plurimi eſſent, Scythis imminentes damna inferrent, (natura enim fera & barbari erant) arte quadam, ex agreſti admodum more ad manſuetiorem vitam eos traduxit, conuiuio excipiens, & donis ſibi concilians, verbiſque humanioribus ferinam illorum crudelitatem demulcens. Sed enim ex eis Hunnis quidam, quibus benigniter faciebat, locupletem cū eſſe arbitratus, inſidias homini ſancto ſtruxit, & capere eum contendit. Et laqueo parato, quum more quodam ſuo, clypeo innixus Theotimus ad hoſtes verba faceret, manu ille ſublata conijcere in eum funem voluit, vt ſimul ad ſe cum eo quæ auſpicia eius ſequebatur gentem pertraheret. Sed ecce vnà cum conatu manus eius in aëre extenta hæſit: neque prius illa vinculis talibus quę in conſpectum non caderent, liberata eſt, quàm Theotimus Deum pro eo exoraret. quod quidem vt faceret, plurimùm eum reliqui barbari rogarunt. Fa-

Manum Hunni cuiuſdam Theotimum capere volētis, in aere immota hæſit.

Theotimus comatus per vitam omnē tametſi epiſcopus, permanſit. Tempus cibi capiendi.

B ma quoque fert, quandoquidem comatus, quum ſe ad id genus philoſophiæ contuliſſet, fuerat, talem eum vſque ad vitæ finem permanſiſſe. Reliqua verò quotidianæ vitæ conſuetudo ei ſimplex valde fuit. Alimenti capiendi nō vnum, ſed diuerſum habebat tempus. tum enim id ſumebat, quū eſuriret, aut ſitiret. Nam & hoc planè philoſophi eſt, rebus his ad neceſsitatem, non ad voluptatem frui.

CAPVT XLVI.

De Epiphanio Conſtātienſi, in Cypro epiſcopo. Sozo. Ec. cap. 26.

TVm verò quoque floruit Epiphanius Cypri epiſcopus, qui vir non ſolum viuens propter vitæ ſanctitatem clariſsimus fuit: ſed eum Deus etiam cohoneſtans, mirificorum operum patratoré eſſe oſtendit, ſuperſtitem ſimul & defunctum. Et fama obtinet, quod viuo non euenit, id mortuo accidiſſe: vt ſcilicet dæmonibus agitati multi ad ſepulchrum eius accedentes, plaga ea liberaren-
C tur, & multæ præterea alię ſanationes hodie quoque ad id fiant. Multa verò etiam viuenté cū admiratione omnium feciſſe, incolæ eius inſulæ ferūt. Ego autem, quod ad me delatum eſt, exponam.

Largiſſimus eleemoſynæ largitor, etiā de bonis eccleſiaſticis, Epiphanius fuit.

Fuit namque perliberalis in egenos, ſiue naufragio, ſiue alio aduerſæ fortunæ modo mactati eſſent. Vbi autem virtute ea rem familiarem ſuam (quanta autem ea fuit?) cōſumpſit, eccleſiæ pecunijs eſt abuſus, quas quodammodo in honeſtum & neceſſarium vſum dilapidauit. multę autem hę fuerant. Nam quibus curę erat, vt ſubſtantiam ſuam in pios vſus erogarent, & viuentes & morientes plurima eccleſiæ eius donarunt. In bona enim ſpe erant, virum Dei amantem, & prudenter pecunias diſtribuentem, ex ſententia ſua, quicquid ita dediſſent, expenſurū eſſe. Et quum aliquādo propter frequentem largitionem, pecuniæ admodum decreuiſſent, quoſdam id moleſtè ferentes, & eccleſiæ œconomum præcipuè reprehendiſſe eum, quòd tam ſumptuoſus & prodigus eſſet, ferunt. Cæterùm ne tum quidem de more ſuo, quin liberaliter indigentibus largiretur, quicquam remiſit. Quum autem iam aurum omne conſum- D
ptum eſſet, accedens quidam ad eam domum, in qua diſpenſator iſte agebat, ingentem quandam & mirificam crumenam cum magno auri pondere ei in manus dedit: & ſtatim abijt, neque quis ipſe eſſet, neque qui id miſiſſet, indicans. Perquàm verò mirum viſum eſt latère eum, qui tantam vim pecuniæ dediſſet, voluiſſe: factumque id conſiderantes homines, diuinam eam eſſe liberalitatem, coniecturam fecere. Atque hoc quidem ſic actum. Aliud verò de eo audio, quod Gregorij illius miraculo ſimile fuit, qui olim Neocæſareæ in Ponto eccleſiam gubernauerat. Neque propterea fidem non habere prodigij eius teſtimonio æquum eſt, quòd idem Epiphanius peregerit: quandoquidem neque Petrus ſolus Apoſtolorum coryphæus & princeps, mortuum exuſcitauit, ſed & Ioannes Epheſi, & alij alibi, immò etiam Hierapoli Philippi filiæ. Sæpe namque euenit, ſicut par & credibile eſt, vt eadem & olim veteres, & noſtræ ætatis Dei amantes homines, miracula edant. Quod autem hiſtoria commemorare iubet, E
ſic habet. Aliquando ſacrum hunc Epiphanium duo quidam in via mendici obſeruarunt: & quum non pœnitēdum aliquid ſe ab eo accepturos exiſtimarent, alter in ſolo ſpiritum continens, perinde atque mortuus eſſet, iacebat: alter autem veluti familiaris eius lamentans & flens, inopiam eam aſsimulabat, vt funeris impenſas non haberet, & penuriam tantam cum reprehenſione eius deplorabat. Porrò Epiphanius prætereiens, nihil quidem aliud quàm quòd iacenti illi requiem precatus eſt, dixit. Exiguum autem quiddam ad illum funerandum ploranti dedit, illa verba adijciens: Curam huius funeris habe, & tandem flere deſine. Nam hic nunc non reſurget. Mortem autem, quæ communis omnium & ineuitabilis, neceſsitate quadam obeunda eſt, animo te forti ferre oportet. Hæc Epiphanius dixit, & abijs, cœptam perfecturus ambulationem.

Diuinitus eccleſiæ pecunia ſuppeditata.

Sancti Dei homines eiuſdem generis miracula ſæpe ediderunt.

Mendicus mortuum ſe apud Epiphanium eſſe ſimulat. Non neceſſe eſt defunctis requiem precari.

Quum autem ea in via nemo alius appareret, ille qui ſic ſteterat & plorauerat, iacentem, inditio pedis concuſsione dato, vt conſurgeret admonuit: ſimulque eum laudauit, qui tam egregiè mortui hominis habitum retuliſſet. &, Age tan- F
dem exurge, inquit, vt in præſentia verſutiæ tuæ hilarius viuendo fructum percipiamus. Vbi autem ille amplius neque dicentem audiit, neque modis omnibus ſignificationem aliquam, ſe viuere, exhibuit: alter curſu celeri epiſcopū eſt conſequutus, eique fraudem quam inopia coacti commenti eſſent, indicauit: & iā citra fucū verè flens & lamentans, vt ſocium ſuum reſuſcitaret, ſupplicauit. Epiphanius autem, poſtquam illi, ne factum id grauiter ferret, dixit, hominem dimiſſum abſoluit: quòd Deus rem eam retractatam nollet fidem facere omnibus volens, vt equidem puto: qui tentare & facere talia in miniſtris eius audeant, illum ipſum Deum, qui videat & audiat omnia, eos falſum ire, ſéque adeò ipſos inſcios fallere. Epiphanium verò in naui mortuum eſſe intellexi: quem comites eius melle obiitum, ne quid fortè ingratum corpori accideret, in Cyprum detulerunt. Hæc pauca ex multis de Epiphanio recenſui.

Aſſimulator iſte verè mortuus.

Qui ſanctos viros, & per eos Deum fallere volūt, ſeipſos fallunt.

A

CAPVT XLVII.

Acacius Berrœæ epiſcopus.

BErrœæ autem in Syria, magnus Acacius epiſcopali munere obeundo celebris fuit, qui ab adoleſcentia prima in monaſtica vita accuratè exercitatus fuerat. Huius multa quidem ſunt alia rectè acta: illud verò maximum virtutis indicium, quòd perpetuò etiam vel cibi vel ſomni capiendi, aliarumque rerum tempore, epiſcopalis manſionis ſuæ domicilium patens & apertum eſſe voluit, adeò vt ad eum videndum & ciues & aduenæ liberè ingrederentur. id quod ego vehementer admiror. Aut enim ea re ſe cum fiducia ſemper viuere oſtendit: aut eum id ita inſtituiſſe puto, vt naturæ ad vitia propenſionem ſupprimeret. Quum namque in expectatione eſſet, vt frequentibus eorum excubiis, qui derepentè ingrediebantur, in actionibus ſuis deprehenderetur, etiamſi voluiſſet, peccare tamen non potuit, ſed ſtudiis ſuis laudaris ſemper incubuit. Eo tempore duo etiam fratres præclari erant, qui non in ſolitudine, ſed in maritimo Gazæ loco, qui etiam Maiuma dicebatur, philoſophati ſunt. Zeno & Aiax, germanorũ iſtorum fratrum nomina fuere. Egregiam autem in recta religione obtinuere fidem: & ſæpenumero à Græcæ ſuperſtitionis ſectatoribus, vt qui Chriſtum Deum eſſe profiterentur, ſunt diuerberati. Aiax quidem, quandiu cum cõiuge ſua fuit, quam ſibi egregia forma matrimonio iunxerat, ter tantum cum ea concubuit: vnde etiam tres ſuſcepit liberos. Poſtea autem nũcio ei eiuſcemodi conſuetudinis gratia remiſſo, monaſticam delegit vitam. Duos quoque ad idem viuendi inſtitutum pertraxit filios: quibus, vt ne coniugia ſequerentur, ſed ſtudium omne ad res diuinas conferrent, perſuaſit. Tertius autem cum vxore in matrimonio vixit. Sapienter verò & præclarè eccleſiæ Bitolij Aiax præfuit. Zeno autem à puero coniunctionem fœminæ auerſatus, totus in miniſterio Dei erat. adminiſtrauit quoque Maiumæ eccleſiam. Atque vbi ad eam [a] peruenit ſenectutem, vt etiam centeſimum attingeret annum, haud vnquam neglexit aut prætermiſit receptos ſtatoſque vel matutinos vel veſpertinos hymnos Dei, & reliquum ſacrum [b] miniſterium ſuum, [c] principio pſalmodiarũ adeſſe, eiſque præire ſolitus, niſi grauis interuenientibus morbus eum impediuiſſet. Et quòd in cœlibatu philoſopharetur, ſemper in [d] ſolitaria lanificij officina lineam texuit telam. Ex cuius laboris fructu cùm ipſe neceſſariis rebus comparandis vitam tolerauit, tum indigẽtibus etiam ſumptus ſubminiſtrauit. Et quoad vixit, opus ita facere non deſtitit: quamuis ætate grandiore, primas apud eam gentem inter epiſcopos ferret, maximæque eccleſiæ præeſſet, in qua & copioſi & frequẽtes eſſent homines. Sedenim tum non epiſcopi modò, verum etiam in montibus colentes, amantes Dei viri, illuſtres fuere. Quorũ res bene actas ſi ſingillatim exponeremus, in ingentẽ nobis prolixitatem hiſtoria excreſceret. In quibus omnibus, veluti quidam præclara ſtella, etiam is refulſit, cuius ſuprà meminimus, Arſenius. Paucos autem, vt ſpecimẽ aliquod tantorum virorum, qui tum epiſcopalem functionem obiere, recenſui. Laborioſum enim

Huius manſionis locus apertus ſemper fuit.

B

Aiax monachus & Bitolij epiſcopus, ter cũ coniuge concubuit, & tres ex ea ſuſcepit filios. Ex iis duo monachatũ ſequuti. Vnus maritus fuit.

Zeno Aiacis frater Maiumæ, ſiue Conſtantiæ epiſcop[*], centum annos natus lanificiũ exercuit.

C

a Octalatus hominis vti teſtis eſt Sozomenus.

b λειτουργίαν

c Pſalmodiis omnibus affuit.

Non nona eſt canonicarum pſalmodiarum & precum ſolennitas.

d ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ.

eſſet omnes referre, quandoquidem plures boni atque honeſti fuere, quorum etiam vitæ inſtitutũ teſtimonio ipſe ſuo confirmauit Deus. Orantes enim eos exaudiit, & prodigia noua per eos edidit. Et ab eis quoque ita eccleſia Catholica adminiſtrata, ſimul & clerus & populus, ad eundem cum illis virtutis ardorem & æmulationẽ eſt excitatus. D

Plurimi alij eiſdem temporibus ſanctitate vitæ & miraculis præclari homines fuere.

CAPVT XLVIII.

REligio verò non per hos tantum maiora capiebat incrementa, verùm eam etiam cohoneſtarunt, atque vt æquum eſt quàm maximè exornarunt, quæ tum apparuerunt veterum atque illuſtriũ prophetarum reliquiæ. Abacuc enim primùm, deinde Micheas, & tandem poſt hos celebre Baptiſtæ caput è terra extitere. Abacuc quidem & Michææ reliquias diuina viſio, ſicuti audiui, in ſomnis Zebeno oſtendit, Eleutheropolis eo tempore eccleſiam gubernanti. Ea autem vrbs Cela, atque etiam ante id nomen, Ceila appellata fuerat, vbi Abacuc inuentus eſt. Ab ea quaſi ſtadiis decem locus quidam Berathbaſia cognominatus diſtat, vbi Michææ ſepulchrum eſſe dicebatur. Quod fideles ignorantes, vnà cum incolis patria voce Nephſameemana vocarũt. Sed ꝓphetæ Zebeno in ſomnis apparentes, quemadmodum dixi, ſeipſos qui eſſent, indicarunt. E

Inuentio reliquiarum Abacuc & Michææ prophetarum.

Sozom. habet Berathſatia.

CAPVT XLIX.

ADmitandũ autem & celebre Baptiſtæ caput eiuſdem Imperij tẽpore inuentum, in clariſsimã vrbem Conſtantinopolim eſt deportatum. Id namque Herodias, quòd adhuc Baptiſtæ reprehenſionem timeret, in Herodis regia abſtruſo quodã loco ſepelierat. Sed rem tam ſanctam diuina viſione admoniti monachi quidam Macedonianæ hæreſis inuenerunt: qui primùm quidem Hieroſolymis vixerunt, poſtea autem in Ciliciam commigrarunt. Atque vbi caput id ibi eſſe comperit Mardonius, ★ qui primus inter imperiales eunuchos fuit, inuentionem eam Valenti indicauit: & ille id Conſtantinopolim deferri iuſſit. Quidam igitur miſſi, cum ſplendido comitatu in Imperiali curru id vexerunt. Vbi autem ad Pantichiũ, oppidum paruum non longè à Chalcedone ſitũ, peruentum eſt, vlterius progredi quæ ad currum iunctæ erant mulæ, quamuis auriga eis vehementius & flagello & calcaribus ad curſum inſtigans immineret, noluere. Porrò quum graui eo impetu nihil efficerent, noui quiddam Deum ſignificare, non ductores modò & ſpectatores, ſed ipſe etiam Imperator exiſtimauit. Itaque placitum eſt, vt facet iſte theſaurus, tum in vicino vico, quem incolæ Coſilaum vocabant (erat autem in Mardonij dominio) deponeretur. Cæterũ hoc tẽpore accidit, ſiue Deo ſeu Propheta ipſo inſtigante, vt ad vicum hunc Theodoſius veniret. Et quum caput id inde transferre conſtituiſſet, ſola ei obſtitit Matrona, Deo dicata virgo, quæ diuinum hoc caput Baptiſtæ ſequebatur, vt in itinere pro eo atque

Diui Ioannis capitis inuentio.

Macedoniani monachi id inuenerũt.

F

★ τῶν βασιλικῶν εὐνούχων πρῶτος, hoc eſt, imperialis domus maior. Soz. lib. 7. cap. 21.

Matrona ſãctimonialis Macedoniana capitis Baptiſtæ cuſtos.

A opus eſſet, ei inſeruiret, cuſtoſque eius eſſet. Eam verò Imperator magno animo obſiſtentem, minimè vi cogendam ducens, precibus eſt aggreſſus, vt tranſlationem eam permitteret. Illa id difficulter tandem annuit, rem eum quam perficere nequiret, ſicuti etiam Valenti contigerat, per coniecturam aggredi rata. At Theodoſius arcam, in qua ſacrum caput repoſitum fuerat, purpura circumuolutam, ipſe manibus ſuis geſtauit, vſque ad Septimam quæ dicitur regionem vrbis Conſtantinopolitanæ: vbi id repoſuit, templo ✶✶ diuo Baptiſtæ, quem præcipuè celebrabat, maximo & pulcherrimo conſtructo. Et quum ſæpe multumque Matronam maximis gratiſsimiſque pollicitationibus, vt fidei ſententiam mutaret (Macedonij enim hæreſis tenebatur morbo) aggreſſus eſſet, perſuadere id ei non potuit: quum quidem Vincentius, eiuſdem religionis presbyter, qui idem cum illa apud arcam Baptiſtæ præſtabat miniſterium, & eã ob cauſam ſacerdotalem ſuſceperat dignitatem, ſtatim ſententiam mutauiſſet, & ad vniuerſalem B eccleſiã acceſsiſſet: idq; antea, ſicuti Macedoniani dicunt, iureiurando interpoſito, nũquam ſe opinionem ſuam reiecturũ eſſe. Sed enim eam mutauit, hac ſibi præſcripta conditione, vt tum demũ religionem ſuam deponeret, & poſtea ſine diſcrimine vllo cum Imperatore communicaret, ſi illum Baptiſta ſequeretur. Vincentius iſte genere fuit Perſa. Quum autem in Perſide ſub Conſtantio perſecutio eſſet mota, profugiens inde cum conſobrino Adda, in Romanorum peruenit ditionem. Atque hic in clerum allectus, ad presbyteri dignitatem peruenit. ᵃ Addas autẽ vxore ducta, magnum eccleſię emolumentum genuit, Auxentium filium, in rebus diuinis fidelem, in amicos officioſum, vita moderatum, & ſibi ipſi conſtantem, ſtudiorum doctrinæ amantem maximè, literarum prophanarum atque etiam eccleſiaſticarum peritum, modeſtum præterea, & Imperatoriæ aulæ commodum, præclarum etiam in bello ducem: cuius celebris etiam fama eſt apud optimos quoſque monachos, & alios doctos bonoſque viros, qui illum cognouere. Porrò Matro- C

Caput Baptiſtæ in Septimum vrbis Conſtantinopolitanæ perlatum. Templum eius in Septimo.

Matrona adduci non potuit, vt hæreſim Macedonianã relinqueret. Fecit autem id contra preſtitum iuramentum Vincentius presbyter, miraculo in capite diui Ioannis exhibito adductus, capitis eiuſdem cuſtos.

a Addas Vincentij huius conſobrinus. Auxentius vir præclariſsim⁹. Addæ filius.

✶✶ *Sozom. lib. 7. cap. 21. 24. Is Dei templum id conſtructum ſcribit. Templum enim Dei vocat, quamuis antea quoque in honorem S. Baptiſtæ conditam dixerit eccleſiam eam.*

na vitam in vico Coſilao exegit, & pluribus virginibus præfuit, quarum ſucceſsio in longum tẽpus durauit, morem Matronæ diſciplina dignum & præclaram famam obtinens. De his quæ commoda, vt puto, ad religionis noſtræ gloriam, in Theodoſij imperium inciderunt, hactenus. D

Matrona virginum collegio in Coſilao præfuit.

CAPVT L.

IMperator is, poſt Eugenium deuictum, in Italia Mediolani agens, & Occidentis res pro eo atque decuit conſtituens, ęgrotare cœpit, hydropis morbo oppreſſus: & Ioannis monachi prædictione in memoriam reuocata, finem vitę propediem aduenturum expectauit. Maioris autem ſolicitudinis cauſa ei fuit reipublicæ ſtatus, in animo ſecum reputanti, quantum detrimenti ciuibus & ſubditis, Imperatore è medio ſublato, accidere ſoleat, quàm mors ipſa. Itaque quamprimùm filium Honorium Cõſtantinopoli acciuit, Imperatorem eum Occiden- E talibus partibus præficere volens. Quem vbi aduenientem vidit, meliuſculè habuit, & ad ſpectaculum ludorum Circenſium ob victoriam celebrandorum prodiit. Et quum ante prandium validior fuiſſet, poſtea derepentè eum imbecillitas inuaſit. Quumque ludicrum id perficere non poſſet, filio id more ſolito peragendum commiſit, proximáque nocte fatis conceſsit, decimaſeptima Ianuarij menſis die, ſempiterna laudis & gloriæ memoria poſt ſe relicta: quum ad finem vitę ſatis longum perueniſſet, atque cum ſplendidis victoriis ſolus Romanorum imperium monarcha gubernaſſet, & duorum Imperatorum pater eſſet, eiſque imperium pacatũ relinqueret. Placidè autẽ in lecto ſuo beata morte vitam finiit, pręmium id fidei erga Deum ſuæ, & flagrantis aduerſus idola & ſimulacra ardoris conſequutus. Vixit annos ſexaginta, & menſes octo: quorum ſedecim cum dimidio, in imperio Romano peregit. Complectitur duodecimus iſte hiſtoriarum liber annos decem & octo: cùm à mundo condito quinquies † milleſimus nongenteſimus nonus, à natiuitate F autem Domini quadringenteſimus ✶ quartus ageretur annus.

Mors Theodoſij.

Libri iſtius anni.

† Secundum recentiores 4375.

✶ Alij ponunt annũ 398.

TERTIIDECIMI TOMI CAPITA.

1 *De imperio Honorij & Arcadij: & vt apud Arcadium quidem Rufinus in adminiſtratione rerum principatum tenuit, apud Honorium autem in Occidente Stilico eandem obtinuerit dignitatem: Et vt tum cùm publica, tum eccleſiaſtica res habuerint.*

2 *De puerili inſtitutione & vita D. Ioannis Chryſoſtomi, & vt doctrina ſimul & virtute fulgens ad ſedem Conſtantinopolitanam ſit euectus.*

3 *De cura paſtorali & doctrina Ioannis: & vt multorũ arguens & corrigens delicta, in ſuſpicionem peruenerit improbitatis: & vnde furor & perſequutio aduerſus eum extiterit.*

4 *De Eutropio cubiculi Imperialis præpoſito, & de ea quam is tulit lege: vt idem ſit interfectus: & vt odiũ aduerſus Ioannẽ quidam conceperint, & fouerint.*

5 *Res Gotthi Gainæ barbari: & de libertate dicendi, qua pro eccleſiis & apud Imperatorem & apud ipſum Gainam vſus eſt Ioannes.*

De defectione Gainæ, & de viſione quam vidit angelorum vrbis Conſtantinopolitanæ cuſtodum: & de legatione qua Ioannes apud Gainam eſt functus: & vt Gainas in Thracia captus & necatus ſit. 6

Vt Ioannes doctrina ſua populum quò vellet duxerit: & vt miraculo, non ſine Dei numine, intercedente, Ioannes mulierem quandam ſecta Macedoniana ad frugem reduxerit. 7

De frequentibus in diuinis templis populi conuentibus, & de pſalmodiis hymniſque alternis decantatis, qua ex cauſa & quomodo morem eũ pſallendi primum Eccleſia Dei acceperit. 8

Vt ſanctus Chryſoſtomus in Aſiam profectus, eos qui ſacerdotio non rectè fungerentur, dignitate ea priuauerit. & de Gerontio Nicomediæ epiſcopo, & de Serapione: de Seueriano & Antiochio. & de iniuriis quibus Ioannem illi affecerunt, quibus epiſcopatum 9

abrogauerat. Et vt diſsidium inter Ioannem & Seuerianum Gabalanorum epiſcopum ortum, imperatrix Eudoxia compoſuerit.

10 De quæſtione quæ tum in Aegypto eſt mota, An Deus humana ſit forma: & de diſſenſione, quæ interim Theophilo Alexandriæ epiſcopo cũ monachis Aegyptiis accidit: & de quatuor fratribus monachis, quibus cognomen erat Longorum.

11 Vt fratres Longi propter inimicitias Theophili ſe Ioanni coniunxerint. Item de Iſidoro, vt Theophilo ſit aduerſatus: & vt Auguſta eos benignè ſuſceperit.

12 Vt Theophilus Ioanni aduerſans, ſe in amicitiam Epiphanij Cyprij epiſcopi, cui antea fuerat inimicus, inſinuauerit: & Ioannem tanquam Origeniſtam per calumniam arguerit, ſynodóſque coegerit, quæ Origenis ſcripta aboleuerunt, in hoc vt Ioannem & Longos criminando traduceret.

13 De Ioannis & Epiphanij in vrbe Conſtantinopolitana diſsidio: & vt pœnitentia ductus Epiphanius in Cyprum nauigans, vitam morte commutarit, ita vt Ioannes prædixerat.

14 De diſsidio inter Ioannem & Eudoxiam imperatricem, & de Theophili aduerſus Ioannem inſidiis, & de Cyrino epiſcopo Chalcedonenſi

15 De ſynodo ad baſilicam, cui nomen erat Rufini, contra Ioannem congregata: & vti Ioannes abſens indicta cauſa ſit damnatus.

16 De priore Ioannis exilio, populique ob id concitati tumultuoſo clamore: & vt iniuſsus ſedem ſuam receperit, pacem atque benedictionem populo precatus.

17 De iis quæ denuò Theophilus malè perperámque egit: & vt fuga ſibi conſuluerit, populo per ſeditionem in partes diſcedente. & de ſancto Nilamone monacho, librisque Origenis: præterea de ſynodo pro Ioanne coacta.

18 De altera ſynodo aduerſus Ioannem conuocata, & de abrogatione exilióque eiuſdem.

19 Epiſtola diui Chryſoſtomi, ea quæ ei acciderunt commemorans: & de iis qui ei exilij tempore preſtò fuere.

20 Plura de iniuſto exilio Ioãnis, & quæ ad ſectatores ſuos abiens dixerit: & de populi erga eum affectione.

21 De ſubornatis Ioanni percuſſoribus & trucidatis. & de igne à vindicta diuina de cœlo in Eccleſiam & Imperatoris ædes miſſo.

De perſequutione, quam ij pertulerunt qui Chryſoſtomo fauerunt: & vt Eccleſia propter iniuſtum eius exilium ſit diuiſa. 22

De Tigrio presbytero, & Eutropio lectore: & ea quæ propter ipſum facta eſt in ſomnis Siſinio viſione. 23

De beata & ſancta Olympiade, miniſtra magni templi Conſtantinopolitani: & ſingularis quadam rerum eius geſtarum commemoratio. 24

De conuerſatione & vita ſancta Nicaretæ Nicomedienſis. 25

De profectione Ioannis in locum cui nomen Cucuſus: & de epiſcopo Adelphio, & de admirabili viſione quã is de Chryſoſtomo vidit. 26

Epiſtola diui Chryſoſtomi, pro eccleſiis Dei: & ſingularis de exilio eius narratio. 27

De Arſatio patriarcha Conſtantinopolitano, qualis is fuerit: & vt Ioannis ſectatores perſequutus ſit, & paulo pòſt mortuus. 28

De Attico patriarcha, & perſequutione eius tempore facta. Et quæ Eccleſiis in Aſia tum acciderint. 29

De impuriſsimo Porphyrio, qui Antiochiæ Flauiano in epiſcopatu ſucceſsit: & temporis eius perſequutione, & de conſtitutione quam Arcadius promulgauit. 30

De legatione quam pij Romam de Ioannis iudicio miſerunt. 31

Innocentij papæ Romani epiſtolæ duæ, ſancto Chryſoſtomo exuli & clero Conſtantinopolitano miſſæ. 32

De legatis Romã miſsis, qualia ij, Eudoxiæ & Attici ſuggeſtione ſint paſsi. 33

Epiſtola Innocentij papæ Romani ad Arcadium & Eudoxiam, excommunicationi eos ſubiiciens. 34

De incurſione gentium barbararum in fines Romanos, eo tempore facta: & de exortis tyrannis, Stilicone, Alaricho, Attalo, Saro, & aliis: & vt ab Alaricho Roma ſit capta & de formoſa cuiuſdam Romanæ mulieris caſtitate. 35

De multis, quæ vrbi acciderunt, malis: & admirandis prodigiis in cœlo, terra, & mari editis: & vt omnes qui Chryſoſtomo aduerſati fuerant, malè perierint. 36

De vlteriore exilio Chryſoſtomi, librisque eius: & vt vita hac relicta, ad Deum migrauerit. 37

De obitu imperatoris Arcadij. 38

A ECCLESIASTICAE HI- D STORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS DECIMVSTERTIVS.

CAPVT I.

Arcadius Oriente.

Honorius Occidentis imperator.

THEODOSIus maximus vbi eccleſiam ſplẽdidè auxit, duobus filiis ſucceſſoribus relictis, vita defunctus eſt. Quorũ natu maiorem Oriẽtali: minorẽ autem, Honoriũ videlicet, Occidentali præfecit imperio. B Vterq; verò in religionis cultu patris ſententiam eſt ſequutus. Moriens nanque ille nihil eis aliud mandauit; quàm vt veram pietatem integram ſeruarent, per quam eos aſſeuerauit pacem habituros, & bella ſopituros, tropæáque excitaturos, & victoriam à Deo conſequuturos eſſe. Talia ille quidem mandata filiis relinquens obiit. Illi autem nõ imperij modò, ſed & veræ pietatis eius ſucceſſores & hæredes extitere. Statim namque Europæ Imperator Romę monomachias, hoc eſt, ſingularia certamina, & gladiatorum ludos ſuſtulit, ob cauſam eiuſmodi. Vir quidam quietam monaſticamque vitam colens, ex Oriente Romam venit: atque vbi Romanos armis ita inter ſe decertare, multis ad execrandum id ſpectaculum confluentibus, vidit in arenam progreſſus, intercipere pugnam inter eos tentauit. Quod ægrè ferentes qui ſanguinario ſpectaculo gaudebant, & dæmonis qui cruore effuſo delectatur intemperiis agitabãtur, C lapidibus coniectis pacificatorem interemerunt. Quæ res poſtquam eſt ad Honorium delata, Telemachũ quidem (ita enim monachus ille vocabatur) in martyrum numerum retulit: importunum autem certamen illud aboleuit, † conſtitutione, ne id poſtea perageretur, lata. Cum Arcadio in Oriente Rufinus imperium adminiſtrauit, vir ſtrenuus & procerus, ſingularique prudentia præditus, quam & oculorum motus & orationis extemporanea promptitudo indicabant: in Occidente apud Honorium eundem locũ Stilico quidam obtinuit. Et vterque apud vtrunque Theodoſij filium, Imperij nomen & habitum eſſe permittens, ſummam ipſe rerum manu ſimul & lingua vſurpauit, ſub Præfecti appellatione Imperatori ipſi imperans. Verùm neuter iſtorum, qui ei obuenerat, contentus fuit loco. Siquidem Rufinus ſibi ipſi Imperialem, in Oriente dignitatem arrogare conatus eſt: alter autem in filium Eucherium Occidentale imperium arte quadam transferre ſtuduit. Sed vtrumque ambitio & conatus fefellit. Rufinum enim exercitus Romanus, qui cum Theodoſio aduerſus tyrannum Eugenium pugnauerat, ad Arcadij, qui more recepto obuiam progreſſus ei extra portas fuerat, pedes, in loco qui § Tribunal dicitur, ferro occauit: propterea quòd id vt facerent, Stilico militibus ſuaſerat: & quòd ſe illi ſuſpenſo naſo ab eo deriſos compererant, tum autem quòd affectatæ tyrannidis ſuſpectus erat. Ferebatur quoque fama, Hunnos eum, gentem barbaram & feram, in Romanam ditionem immiſiſſe. Tum enim illi Armeniam & quaſdam Orientis partes metu nullo plurimam prędam agentes, percurrebant. Fortè autem fortuna perE opportunè cędes eius in eam diem incidit, qua ei, qui delectus habendi curam gerebant, tantũ non purpuram circũdaturi fuerant. Eam enim ille cõceperat ſpem, exercitum ſolo ipſo aſpectu ſtatim Arcadium, quòd nec forma nec reliqua corporis conſtitutione admodum imperio aptus eſſe videretur, reiecturum, ipſum autem ad Imperiũ euecturum eſſe. Capite verò Rufini reſecto, & lapide in os eius immiſſo, haſtæ id infixerunt, & in ſublime ſuſtulerunt. Dextram quoque eius abſciſſam, per vrbem circa opificum officinas circumtulerunt, verbis his vtentes: * Date ſtipem inexplebilis auariciæ viro. Et ridicula ea mendicitas, multũ ſatis auri collegit. Perlibenter enim in iucundo & grato ſpectaculo homines aurum contulerũt. Ac Rufinum quidem imperij affectatio ad eiuſmodi vitæ finem produxit. Ad eundem verò modum & Stilico, qui, ſi quis alius, & ipſe apud Romanos ſimul & barbaros potentia multum valuit, rerum ſummam ad ſe pertrahere volens, in Italia occiſus eſt, ſicuti ſuo loco dicemus. Poſt Rufinum verò Eutropius eunuchus præpoſiti ſacri cubiculi dignitatem conſecutus, neque ipſe in honore eo, F quem præter dignitatem gerebat, acquieuit. Quũ namque virilium exectio purpuræ ei ſpem ademiſſet, Imperatorem aggreſſus, vt Patricium ſe & conſulem crearet, ei perſuaſit. Quapropter eunuchus deinde Imperatoris pater fuit, qui etiam vilioris ſortis filium procreare non potuit. Sed de Eutropio poſtea memorabimus. Hæc autem hi- ★ ſtoriæ huic intexuimus, quòd non exigua occaſio fuerint, vt religio noſtra multum caperet incrementi. Imperatores namque certò perſuaſum habebant,[c] patri eorum à vera pietate victorias con

Extrema Theodoſij morituri, quæ filiis reliquit, mandata.

Telemachus monachus dum Romæ dirimere certamen gladiatorum parat, martyrio afficitur.

Honorius monomachiã Romæ lege lata tollit.

Rufinus apud Arcadium præfectus prætorio, Stilico apud Honorium.

† Hæc conſtitutio non extat, ſed reperitur Conſtantini l. vnic. C. de glad. lib. 11.

Vterque imperium affectauit.

Rufini cædes.

Rufinum, dũ Gotthica ſolicitat arma, vt imperium more ab Arcadio extorqueret, perfidiæ pœnas dedit.

Erat hic à Theodoſio tutor Arcadio datus.

Egnat. Hũni Orientem vaſtant.

Caput Rufini haſtæ infixum.

*† *Δίδοτε τῷ ἀπλήστῳ.*

Dextra ſtipẽ colligit.

Stilico quoque in Italia cæſus.

Eutropius eunuchus apud Arcadium patricius fit, & conſul.

Patricius, Imperat. pater. Inſt. Quibus modis ius patr. pot. ſol. § Filius familias.

c Per verã pietatem victoriæ parantur.

§ Claudianus de Rufino:
Grauiterq; apprenſa veſte morantem,
Increpat Auguſtum, ſcandat ſublime tribunal,
Participem ſceptri ſocium declaret honoris.
† Claudianus: Dextera quinetiam ludo conceſſa vagatur,
Aera petens, pœnaſq; animi perſoluat auari,
Terribili lucro, &c.
Deſinat elatis quiſquam confidere rebus,
Inſtabileſq; deos ac lubrica numina diſcat.
[a] Claudianus de Eutropio iſta:
Præſidium legum geniturq; vocatur
Principis, & famulum dignatur regia patrem.

A tra tyrannos obueniſſe: cui etiam acceptum ferebant Rufini, qui imperio inſidiatus fuerat, abſque ciuili bello cædem. Proinde quæcunque deceſſores eorum pij Imperatores pro eccleſiis ſtatuerant, & ipſi confirmarunt: eaque firmiter ſeruarunt, aliáque inſuper Deo grata adiecere opera, perquàm liberaliter in primis dona eis conferentes. Subditi verò omnes ad principes ſuos ſpectantes, qui græcę ſuperſtitioni addicti erant, ad Chriſtianiſmum tranſierunt: qui verò hæreſes ſectabantur, ad eccleſiam catholicam acceſſerunt. Siquidem qui Arij & Eunomij hæreſim complectebantur, propter eas quas diximus cauſas inter ſe diſsidebant, eaq; gratia minuebãtur. Plurimi nanque non rectè eos de Deo ſentire, eo opinati, quòd inter ſe vehementer contenderent atque pugnarent: eis ſe ſtatim aggregarunt, qui eandem cum Imperatoribus ſententiam obtinebant. Macedoniani autem eo tempore Conſtantinopoli parum valuere: quibus illud nocebat, quòd epiſcopum ſuum non haberent. Ex eo nanque tempore, B quo eis ſub Conſtantio ab Eudoxio populatibúsque eius eccleſiæ ademptæ fuerant, ſub ſolis presbyteris ad præſens * vſque imperiũ conuentus ſuos habuere. Poſt Eudoxij autẽ mortem, qui Conſtantinopoli Eunomianæ ſectæ præfuerat, in locum eius Lucianus quidam fuerat ſurrogatus, Eunomij ex ſorore nepos. Hunc quòd in auariciã & cognata illi crimina alia delapſus eſſet, eàmque ob cauſam pœnas ſe daturum ſuſpicaretur, ab Eunomianorũ factione reliqua deſciuiſſe, ſodalitatíque ſuæ præiſſe, & non cõtemnendæ cohortis † ducem factũ eſſe dicunt, omnibus prorſus qui variis infamibúsque delictis obruti eſſent, ad ipſum confluentibus. Fama obtinet, Eutropij præpoſiti opera, ſcripta Eunomij omnia publicè cremata: cadauer autem eius ſepulcro extractum, * Dacoris Tyanam proiectum miſſúmque eſſe. Nouatiani, quemadmodum dictum eſt, quieti tum fuere, Tametſi etiam quæſtio de feſto Paſchæ, quã Sabbatius res nouas molitus excitarat, aliquãtum eos turbaſſet: non tamen illi aliis pœnis, quæ in hæreticos legibus decretæ fuerant, obnoxij fuere: tum C ꝙ itidem vt Eccleſia vniuerſalis, trinitatem ὁμοούσιον conſubſtantialem prædicarẽt, tum quòd egregia epiſcoporũ eorum vita eſſet. Nam Agelio Marcianus, Marciano Siſinius ſucceſſerat, quum Rufinus cæſus eſt: de quibus ſuprà etiam diximus. Hæc hactenus.

Marginalia: a Fidi principum ſubditos omnes imitantur. Arcadius & Honorius ex deſertorum iure [illegible] L. Si venerabiles. C. de epiſ. & cler. Ex diſſenſione hæreticorum eccleſia catholica creſcit. — [illegible] — Sozo. lib. 8. cap. 1. Lucianus Cõſtantinopoli in locum Eunomij ſurrogatus. Lucianus Eunomij ex ſorore nepos, à reliquis Eunomianis deſcit, & ſuam ſibi miſtam hæreſim. Eunomij libri cremati. † Perſonarũ [illegible]. * Eiuſdem cadauer effoſſum. [illegible] Marcianus [illegible] Rufinus [illegible].

CAPVT II.

EA ætate in eccleſia Romana epiſcopus erat Siricius, Damaſi ſucceſſor. Alexandriæ eccleſias rexit Theophilus, Antiochiæ Flauianus: Hieroſolymis adhuc epiſcopatum geſsit Ioannes, qui Cyrillo ſucceſsit. Conſtantinopoli verò enituit Nectarius, de quo fuſius ſuprà diximus. Cæterùm eo paulo pòſt † mortuo, ingens omnium cura & ſtudium fuit, quémnam antiſtitem imperantis vrbis legere conuenirent. Atque vt fit, aliis alios deſignãtibus, diúque & multum conſilia agitantibus, quum non eadem omnium eſſet ſententia, & tempus extraheretur, vniuerſis tandem placitum eſt, vt Antiochia presbyter acceſſeretur Ioannes, qui propter eloquentiam Chryſo- D ſtomus eſt dictus. Præclara enim de eo fama orbem peruolitabat, maximè eum ad docendum appoſitum, appriméque clarum, necnon generis nobilitate & vitæ integritate præſtantiſsimum eſſe. Patrem namque habuit ducem belli Secundum: matrem autem natalibus, aliisque ornamẽtis omnibus ſpectatam, Anthuſam. In dicendo & ſuadẽdo vi multa fuit, adeò vt æqualibus ſuæ oratores multis modis ſuperaret. In vita quotidiana ſingulari moderatione, & accuratiſsimo inſtituto vſus eſt. Intantum verò æqualibus ſuis antecelluit, vt etiã Libanij Syri ſophiſtæ in hac laudis parte, teſtimonium reportarit. Moriturum enim eum, quum ſectatores eius, quémnam in ſophiſtica ſede ſucceſſorem eſſe vellet, interrogarent: Ioannem illũ reſpondiſſe fama eſt, niſi virum tantum Chriſtiani rapuiſſent. Plures autem ex diſcipulis eius ad eccleſiam adduxit, vt idem ſecum ſentirent, eis perſuadens. Quum enim ex præſcripto Dei viuere ſtuderet, nõ mediocrem virtute ſua æmulationem illius ſectatoribus indidit: & facilè eo modo plu- E rimos cepit, eiſque vt ſecum eandem complecterentur ſentẽtiam autor fuit, non arte quapiã aut eloquentiæ vi, verùm ꝙ ſacras ſcripturas iuxta id quod res ipſa erat, ſincerè exponeret, eos ad ſe pertrahens. † Oratio enim reuera factis ipſis conſona, perfacilè fidẽ meretur, & aſſenſione digna videtur. Quibus rebus cõtrà qui caret, ſimulator potius, & ſui ipſius accuſator eſſe apparet, etiãſi multum ſtudij & operæ in docendo ponat. Si cui autem contigit, vt vtraque hac laude clarus ſit, nihil nõ quod velit, efficere poteſt: id quod in illo etiã euenit. Vitæ nanque inſtitutum accuratum admodum & moderatum fuit. Et cùm natura ingenióque præſtanti fuit, tum perſpicua valde & dilucida eloquutione vſus eſt: in qua cum incredibili ſplendore diuina quædam enituit gratia, ita vt ea quaſi inſita quadam tyrãnide & dominatione auditor demulceretur. Mediocri autem dicendi generi, arcanã amplitudinem, & quæ ſub oculos nõ caderet vim inſeruit, nouámq; eloquutionis mixturam contemperauit, frequẽtibus ſcatens ſententiis: adeò vt omnes ad harmoniam cõuenientém- F que eiuſmodi concentũ conſternarentur, & incõprehenſibilem deprehenſionẽ cum ſenſuũ priuatione orationi eius tribuerẽt. In Rhetorica & dicendi arte præceptorem habuit Libanium: in philoſophicis verò diſciplinis Andragathium. Et ꝙ ad dicendas in foro cauſſas appoſitus eſſe videretur, vitæ id genus ſectatus eſt. At enim quũ id iniquum atque improbum eſſe putaret, faciendũ ſibi eſſe ſtatuit, vt primùm diligẽter in ſacris verſaretur libris: & in vita tranquilla, iuxta eccleſiæ conſtitutiones, philoſophicè viueret, Euagrium imitatus. In quo ſtudio præceptores eos habuit, qui tum præclaris monaſteriis & ſcholis præfuerunt, Carterium, & Diodorum illum, quem eccleſiam Tarſenſem gubernaſſe antea diximus. Reliquiſſe etiam is multos ſcriptorum ſuorum libros dicitur, in quibus tantum in literæ ipſius expoſitione occupatus eſt, abſtruſiorem ſubliimioremque

Marginalia: Mammarũ ſedium epiſcopi. Nectarij mors. † Cæſarij & Arſacij [illegible] Sozo. lib. 8. cap. 2. Ioannes Chryſoſtomus epiſc. Cõſtantinopolitanus. [illegible] — Libanius Chryſoſtomũ laudans. In Chryſoſtomo oratione ſuam facta per reſpõderunt. Præceptores Chryſoſtomi. Diodori Tarſenſis epiſcopi theologia.

† [illegible Greek]

A ſcripturæ ſenſum & contemplationū ſpeculationes declinaus. Qua in re eum etiam præcipuè eſt diſcipulus imitatus. Nō ſolus autem magiſtros hos Ioannes ſectatus eſt, ſed plures etiam alios ſtudiorum ſocios ex Libanij ſchola ad eos adduxit: in primis autem Theodorum, & Maximum: quorum iſte poſtea paſtor Seleuciæ Iſaurorum, ille verò Mopſueſtiæ Cilicū epiſcopus factus eſt. Theodorus autem iſte, vir fuit diuinarum literarū Græcarúmq; diſciplinarū, necnō artis oratoriæ atq; philoſophiæ egregiè peritus. At quē quū à ſtudus religionis noſtræ deſciuiſſet, diuus Chryſoſtomus vnam atq; alteram dedit epiſtolam. Quum nanque is leges literáſque noſtras legiſſet, & ſe in diuinorum virorū familiaritatem inſinuaſſet, omnibus rebus poſthabitis, & vrbanæ vitæ tumultu reiecto, inſtitutum id laudauit, & vitam ſuam ad illorū mores compoſuit. Cæterùm alacritatem eam conſtanter non retinuit: ſed veluti pœnitentia ductus, ad priorem rediit vitam. Et quum diuerſam de ſacro ſtudio concepiſſet ſententiam, id genus philoſophiæ reliquit, & in vrbem eſt reuerſus: melius ſe ita id quod expeteret conſecuturum ratus. Quod vbi Ioannes cognouit, ad res ſcilicet ciuiles illum eſſe relapſum, & animum ad nuptias adieciſſe, epiſtolam ad eum dedit, verbis & ſententiis ſelectioribus ſupra humanæ mentis captum compoſitam. Scripſit deinde ad eúdem quoque alteram. Quas ille cum legiſſet, ad vitæ quod antea cœperat, inſtitutum ſe ruſum contulit. Subſtantia enim ſua relicta, & nuptiarum ambitioni nuncio remiſſo, ad philoſophicam recurrit vitam, pulcherrimis Ioannis cohortationibus ſeruatus.

Condiſcipuli Ioannis. Theodorus Mopſueſtenſis. Maximus epiſcopus Seleucenus.

Semel atque iterū Theodorū Chryſoſtomus ad arctiorem Chriſtianæ vitæ inſtitutum adducit.

B (marginal letter beside "nus philoſuphiæ reliquit")

Vnde colligere licet, quæ dicendi vis in eo floruerit, quæ ve perſuaſionis gratia in illius cōſederit labris. Ea enim eos ſuperauit, qui tum ſecum à dicendo & perſuadendo valuere. Proinde etiam multitudinē ad ſe pertraxit. Et quod maius eſt, peccantes in eccleſia acrius obiurgauit, atq; iniuriam aliis inferentibus inſultauit, nō minus ob afflictorum vicē indignans, quàm ſi ipſi ſibi iniuria facta eſſet. Quod quidem multitudini pergratum fuit, principibus autem viris & magiſtratibus acerbū

Plurimū valuit eloquentia Chryſoſtomus.

Idē acrius criminū cenſor.

C viſum eſt: quòd ſcilicet eis delinquere multa liceuit. Eas ob cauſas præclarus vir habitus eſt, cùm eis qui eum vidiſſent, virtutémq; eius experti eſſent: tum eis quoque qui illum nunq̄ viſum fama tantum cognouiſſent, quæ celebris de eo vulgata, aures omniū impleuerat. Idoneus ſanè Romanæ ditionis hominibus viſus eſt, cui Cōſtantinopolitanæ eccleſiæ epiſcopatus demandaretur. Suffragabatur verò populi & cleri, multorúmque ſententiæ, Imperator etiam Arcadius. Itaque ſtatim qui eum adducerēt, miſit. Multorū quoq; aliorū epiſcoporū conuentum inſtituit, ſplendidiorē ambitioſiorémq; cōſecrationē eius eſſe volens. Porrò vbi Aſterius Oriētis præfectus imperatoris literas accepit, ſuburbanum quendam Antiochiæ agrum Ioannē ad ſe euocauit, habere ſe arcani quidquā, quod cum eo ſecretò communicaret, renuncians. Eum verò aduenientem illico currui impoſitum, Pagias in diuerſorium, ſeu manſionem quandam ita cognominatam duxit. Et poſtquam eum ibi eis qui ab Imperatore miſſi fuerant, plurimùm reluctantem tradidit, domum ſuam reuertit. Id autem ita fecit, quòd promptos ad ſeditiones Antio-

Legitima & canonica epiſcopi electio.

Aſterius Orientis præfectus, Chryſoſtomū Cōſtātinopolim mouet.

Inuitus epiſcopatum ſuſcipit Ioannes.

D chenos eſſe ſciebat. Haudquaquam enim illi libentes prius ſe Ioānis lingua orbari tuliſſēt, quàm graue quidquam & feciſſent, & paſſi fuiſſent. Vbi Conſtantinopolim peruenere, atque ibi quicunque euocati fuerant epiſcopi, præſtò fuere, omnes quidem alij ſuffragio ferendo conſenſere: vnus tantum Theophilus Alexandrinus Ioannis conſecrationi obſtitit, gloriæ illius detrahens: Iſidoro autem epiſcopatum tradere ſtudens, qui Alexandriæ presbyter, curā ibi aduenarum & pauperum gerebat, ab adoleſcentia in Sceti monaſticis laboribus exercitatus. Studioſus autē Theophilus Iſidori plurimùm fuit, q; is ei dudum rei ſatis periculoſæ conſcius eſſet. Quum enim imperator Theodoſius bello aduerſus Maximum tyrānum decertaret, Theophilus imperatori munera mittens, binas Iſidoro huic dedit epiſtolas: cúmq; Romam miſit, cum mandato eiuſmodi, vt ibi manens belli euentū expectaret: & cui victoria arriſiſſet, ei & literas & donum redderet. Legationem eam ſuſcepit Iſidorus, & Romæ momento victoriæ intentus conſedit. Et quum rem hanc premere conaretur, lector qui cum eo erat, epiſtolis clàm ſublatis,

Theophilus Alexādrinus Iſidoro presbytero ſuo epiſcopatū Conſtantinopolitanū donare vult.

Theophilus Alexādrinus vafrius Theodoſij amicus, duplici corde vir. Fortunæ, nō hominum amicus.

E eam indicauit. Quapropter Iſidorus ſibi ne quid mali pateretur timens, ſtatim Alexādriam profugit. Proinde quòd illū fidiſſimū ſibi cognouiſſet, penſare tum quòd pro ſe adierat periculum, gratia aliqua cogitabat, ſtudióque tanto pro eo laborabat. Siue autem eam ob cauſam, vt dicitur, hoc fecerit, ſeu q; Dei amantem virum ad epiſcopatum erectum Theophilus voluerit, poſtremò & ipſe conſecrationi Ioannis calculum adiecit, ſententiámque imperialis aulæ approbauit, quæ electionem Ioannis obtinere manifeſtè ſtuduit. Metuebat verò Eutropium præpoſitum, qui imperatoris ædibus & cubiculo tū præfuit. Apertè enim is illi minabūdus denūciarat, vt vel aliis ipſe quoque ſuffragio ſuo conſentiret, vel ſe ad dicendam cauſam contra accuſatores ſuos pararet. Multi enim tum ibi aderant, qui ex Alexandria venerant, libellos aduerſus eū, qui coacti fuerāt, epiſcopis offerentes: alij alia crimina ei obiicientes, & diuinas eccleſiaſticáſq; ⁎ leges eum violaſſe accuſantes.

Theophilus tandē in epiſcopatū Ioannis obſtinatus quoque conſentit.

Accuſationis libelli contra Theophilum.

F Hæc verò Theophilus timens, non ſolùm Ioanni ſuffragatus eſt, ſed eundem etiam per manus impoſitionem cōſecrauit. Lectorem enim, quemadmodū Socrates Eccleſiaſticus ſcriptor dicit, creauit Zeno Gazæ ſiue Maiumæ epiſcopus, Hieroſolymis reuertēs. Viſit autē tum diutius, ſicuti idem teſtatur, cum Baſilio, qui dudum quidem à Meletio in diaconorum ordinem lectus fuerat, poſtea verò eccleſiæ Cæſarienſi apud Cappadoces præfuit. Quod omnino reiicit Simeon, qui ſacri Chryſoſtomi vitam conſcripſit. nam is à Flauiano eum & diaconum & presbyterum creatum eſſe, memoriæ prodidit: quo tempore etiam diuinam columbam aduolantem, ſacro eius capiti inſediſſe memorat. Socrates autem ab Euagrio eum presbyteri dignitate auctum eſſe dicit. Poſt Meletij enim obitum receſſiſſe à Meletianis Ioannem, & triennium ſibi ipſi quietè ita vixiſſe, vt neque cum Meletij, neq; cum Paulini ſectatoribus communionem coleret: poſtea verò ab Euagrio Paulini ſucceſſore presbyterum creatum eſſe, refert. Quum in lectorū ordine conſiſteret, orationes contra Iudæos compoſuit. Diaconus autē factus, dialogos

⁎ ὑπομνήματα λιβέλλους γραφόμενοι.

Sacri duo Chryſoſtomi ordines.

Idem Baſilij magni ſamiliaris.

Socra. lib. 6. cap. 3.

Columba capiti Ioannis, quum presbyter cōſecraretur, inſedit.

Scripta Chryſoſtomi.

A de epiſcopali munere, & libros ad Stageriũ, item alios de incomprehẽſibili, & alios rurſum περὶ τῶν συνεισάκτων, ✝ hoc eſt, de puellis non matrimonij neque libidinis cauſa adoptatis, ſcripſit. Presbyteri verò bonore cohoneſtatus, expoſitiones diuinorum Euangeliorum, ἀνδριάντας, id eſt, Statuas, Coosolatiooem, Commentarios in Pſalterium, De virginitate, De miſericordia, & plurimos alios libros edidit. Homilias verò myſticas in diuinũ Apoſtolum, & in ſacra Acta, aliáque præterea plurima, feſtos dies & cõuentus eccleſiaſticos varios celebrans, Conſtantinopoli in epiſcopatu condidit. Ego verò ſupra mille eius viri lucubrationes legi, ineffabili quadam ſuauitate diffluentes. Iam enim inde ab adoleſcentia amore eius flagraui, atque in illius perinde atque Dei ipſius vocibus acquieui. Atq; ſi quid mihi eſt eruditionis, id ei acceptum fero. Multis etiã ex ſectatoribus meis perſuaſi, vt omnibus relictis, illum ſibi familiarem facerẽt. Verùm ad argumentũ inſtitutũ reuertamur.

ᵃ Subintroducta hæc in Canonibus extranea ex legibus dicuntur.

Nicephorus Chryſoſtomo ſtudioſiſſim⁹

B

CAPVT III.

Chryſoſtom⁹ poſt adeptũ paſtoratũ, clerũ ſuũ, & aliorum quoque reformauit.

IOannes epiſcopatum adeptus, primùm cleri ſui mores corrigere eſt aggreſſus: progreſſus eius in publicum, & quotidianæ vitæ inſtitutum perſcrutatus. Acrioreque vſus caſtigatione, nonnullos quidem ad mores legitimos reformauit. Si quos autem ſacerdotes non iuxta eccleſiæ conſtitutiones viuere velle cernebat, eos ſacris ædibus exclusit. Neque enim ſacerdotum honore eos frui debere dixit, qui verorum ſacerdotum vitam æmulari nollent. Nam quum natura ad arguendum & reprehendendum propenſus eſſet, magis etiam poſtquam magiſtratum tantũ cepit, mos is in eo eſt adauctus. Natura enim poteſtatem nacta, promptius etiam aduerſus peccantes eſt concitata. Neque verò clerum illẽ ſuum tantum, ſed vbique locorũ eccleſias, perinde atque pater quidam, ad rectum conformare ſtatum ſtuduit: ſic ſcilicet Thraciam omnem, quæ in ſex diuiſa eſt præfecturas, Aſiamque cunctam,
C quæ ab vndecim præſidibus regebatur, atque etiã prouinciam Ponticam, totidem præfectis gubernatam, eiſdẽ legibus ad officium reducere conatus eſt. Vbi verò Phœnices adhuc ſimulacrorum ſacrificiis inſanire cognouit, miſsis eò qui diuino ardore flagrarent viris, legibusque quę dudum latæ fuerant confirmatis, quicquid erat de ſuperſtitione eorum reliquum, idolorumque delubra, ex ipſis fundamentis euertit. Quam ad rem è domo ſua impẽſas præbuit. Fœminis enim nobilibus & locupletibus, vt pecuniam talem liberaliter conferrent, perſuaſerat. Vt verò Scytharum quoque multitudinem Ariana liberaret contagione, qui eiuſdem cum illis, linguæ eſſent, eis præfecit ſæpius quoque ipſe eos viſens, doctrinisque ſuis per interpretem illuſtrans, ad veritatem adduxit. Eos verò Scythas etiam qui ad Iſtrum ſunt, vbi veritatis & ſalutis ſiti teneri intellexit, eò quoque miſit: & homines eos captos, in veritatis poteſtatem redegit. Ab Oſroœnis autẽ Marcionis morbum, qui altè apud eos radices egerat, repulit: aliaque plurima & Deo grata peregit opera, apoſtolicam planè de eccleſiis omnibus in animo circumferens

In Phœnicia idololatriæ reliquias tollit.

Scythas ab Arianiſmo ad orthodoxiã adduxit. Hæreses ad Chriſtianiſmũ pertrahit.

curam. Nec iis ille quoque contentus fuit, ſed diſ- D ſenſionem quæ inter Orientales & Occidentales eccleſias propter Paulinum & Flauianum extitit, Theophilo cõſiliario, ſuſtulit: & vt vna Antiochiæ eſſet eccleſia effecit, Paulino & Euagrio vita defunctis. Quapropter facilem epiſcopis fuiſſe, quum nemo impedimento eſſet, conciliationem puto. Populus namque diſsidiis, quibus iam fatigatus erat, remiſsis, qui Euſtatij primùm authoritatem ſequuti erant, ſicuti fieri aſſolet, paulatim ad eos qui ſub Flauiano erant accedentes, per vnionem eis ſunt coniuncti. Talem ſe quum vir magnus & natura & ardore ſtatim à principio exhiberet, durus quidam & grauis admodum eſſe viſus eſt peccantibus: potiſsimum verò eis, qui in clero abſurdis gaudebant factis. Itaque magnum aduerſus eum odium eſt ſuccenſum, & multi hoſtiliter illum declinabant. Multitudini verò, quam aſsidua doctrina demulcebat, maximè gratus fuit. Neque adeò mirum eſt, ſi quibuſdam minus bonus viſus eſt. nam mel quoque regio morbo laborantibus amarum videtur. Potiſsimum verò, ſicuti feruor, E vt multos ita offenderet, Serapion eum diſcipulus induxit. Quem aliquando apertè in cleri præſentia dixiſſe fama eſt, illum ✱ ᵃ non omnes oratione allecturum eſſe, niſi etiam flagello omnino eos cõpelleret. quod dictũ in odium & inuidiã nõ mediocrem epiſcopum apud multos adduxit. Enimuerò multis ita ob varia crimina eccleſia eiectis, illi ſentẽtiis ſe primorum & optimatium accommodabãt: & ſicuti fieri aſſueuit, in eiuſcemodi eorum qui rebus præſunt impotentibus conatibus inter ſe conueniebant, ſodalitateſque & conſpirationes non contemnendas inſtituebant, atque eum non mediocribus expetebant calumniis. Et quæ illi in eum dicebãt, fidem obtinebãt ᵇ: q; cum aliis cibum capere ᶜ, aut conuiuia adire longones deprehenſus non eſſet. Qua ex re crimina maiora excitabantur. Quo verò conſilio id ille fecerit, nemo clarè dixit. Qui vero eum defendũt, diuturnam prætendunt conſuetudinem: & quòd ægrum haberet ſtomachum, qui nõ facilè cibum concoqueret. Vtcunque autem ſe res habuit, non paruam aduerſariis ad obtrectationem ea prębuit F occaſionem. Plebs autem propter doctrinæ vbertatẽ, & quæ inde profluebat vtilitatem, ex eo viro valde pendebat, mirificè illius linguam deamans: adeò vt χρυσόστομον, hoc eſt, aurei oris hominem cognominaret, tam præſtantem illius gratiã eo verbo ſignificans. Neque illa quidquam eos qui contra eum blaterabant, curabat. Quid enim rurſum hîc dicere attinet, quales eius fuerint orationes, quales vel ipſe ſcriptas edidit, vel eo dicẽte notarij celeres plurimas excepere? Quam ſplendidæ nanque ſint, atque ad perſuadendum ſimul & demulcendum compoſitæ, experiri ei licet, qui verſare eas & legere, vtilitatémque earum percipere, & voluptatem diuinam haurire ex eis velit: adeo vt ſeipſum diuino quodã modo intemperiis agitari, & moderatè prudentérque inſanire crediturus ſit. Cæterùm quandiu cum clero tantum conflictatus eſt, infirmior aduerſus eũ fuit furor, neq; quicquam efficere potuit. Vbi autem magiſtratus etiam propalàm arguere cœpit, tum demum maior aduerſus eum concitata eſt inuidia, moliáque in eum ſunt tentata. Et quiſque pro eo atque ei vi-

Eccleſias Antiochenas ad vnionẽ reducit, & Romanũ Pontificẽ Flauiano conciliauit.

Propter vitiorũ reprehẽſionẽ multorum contra ſe concitauit odium Chryſoſtomus.

Ἰκτερικῶν mel amarum eſt. Odiũ ei auxit Serapion eius diacon⁹.

ᵃ ὅτι ἐν μὲ δυνάμεθα τῶν Λογισμῶν ... Serapionis iſtius dictum inuidioſum.

ᵇ Chryſoſtomum ſolum cibum capere ſolitum.

ᶜ Calumnijs grauibus ab inuidis & obtrectatoribus Chryſoſtom⁹ expetitur. Plebi valde charus.

Chryſoſtomi cognomen.

Chryſoſtomianæ orationes tũ.

Viros magnos carpens Chryſoſtom⁹ maiorẽ in ſe pertraxit inuidiam.

A ſum eſſet,aut fortè teprehēſione vel odio in illum
flagraret, calumniis ei intentaris fidem habebat.
Plurimum autem momēti ad obtrectationem il-
lius attulit † oratio popularis eius,contra Eutco-
pium ab ipſo lecta.

† ὁμιλία.

CAPVT IIII.

Eutropio inſtigāte impp. legem ferūt, ne quis ad ecclefias confugeret.

EVtcopius enim iſte eunuchorum
in imperiali cubiculo princeps,
qui ad cōſularem dignitarē pec-
uenerat, & pater imperatoris vo
catus fuerat,neque præſentis for
tunæ magnitudinem tulit,neque
quidquam de tetum humanarum mutabilitate co
gitauit: ſed vbi vlciſci quoſdam in animum indu-
xiſſet,magnopere contendit,vt imperatores con-
ſtitutionem ferrent, ne quis ad eccleſiam confu-
geret: ſed etiam ſi quis ad eam confugiſſet,& ſup
plex Deo factus eſſet,atque in templis metus cau-
ſa verſaretur,vt inde extraheretur.Potiſsimū verò
B id fecit propter Pētadiam, clariſsimi ducis Tima-
ſij coniugem, quem magna gloria virum affecta-
tæ tyrannidis criminis reum à ſe actum,Oaſim ad
perpetuū exilium deportari curauerat. At ille ſiti,
quēadmodū audiui, oppreſſus, aut ne peius quid-
quam pateretur veritus, arenoſis ibi locis errans,
ſtatim vitam finiit. Et lex quam Eutropius feren
dam curauerat,ad finem ſuum perducta eſt. Breui
verò pòſt quum imperatorem offendiſſet, vt qui
in coniugē eius contumelioſus fuiſſet,primus ipſe
quam perſerri ſtuduerat legem, ſtatim violauit.

Timaſi⁹ dux in exilium actus Eutropij opera.

Eutropius ipſe in eam incidit neceſſitatē, vt ad eccleſiam confugiat.

* Nam ex imperialibus ædibus profugiens,ſup-
plex in eccleſia conſedit. Tum Ioannes abſurdum
Eutropij conatum arguens,luculentam habuit *
orationem in ambone, ſeu ſuggeſtu,qui mos eius
erat,quū populum doceret, vt omnes vocem eius
exciperent,ſedens [a]. In ea oratione quum eorum
qui poteſtatem & magiſtratus gerūt, ſupercilium
& arrogantiam,quantum potuit,taxauit: tum po
pulo rerum humanarum inconſtantiam, quæ eo-
dem loco manere nō ſoleāt,propoſuit. Sed enim
C qui hoſtili erga eum erant animo [b], & in hoc ip-
ſum calūniosè reprehenderunt,illud carpentes,cō
miſerari potius caſum eius qui de vita periclitatus
ſit,debuerit,ꝙ inſuper erūnam argueris, afflictio-
nem illius adaugens,& calamitati inſultans.[c] Eu-
tropius tā impij facinoris pœnas non multò pòſt,
propter multa quoq; alia delicta luit, capitali affe
ctus ſupplicio.Lex autem opera eius lata ex publi-
cis monumentis ſublata,& nomen eius in catalo-
go & nomenclatura conſulum expunctum eſt [d]:
eccleſia autem Dei legibus bene dudum conſtitu
tis enituit, eo ipſo ſcilicet Deo apertam iniuriam
extempio vindicante.Ego verò non committam,
quin in hiſtoria hac potiſsimā cauſam cædis Eu-
tropij exponā, vt ne ea res fraudi ſit,apud eos qui
eam planè ignorant,magno illi viro: ſi rationem

** Fallā id cū multu conſerentur Eutropius & huius poſtulauit ꝓ ſacra menſa taceret. Socr.li.6.c.5*

a Homilia Ioannis contra ſactum potentum.

b Oratio ea ab aduerſariis eius reprehenſa.

c Eutropij ſupplicium.

d Inhumana illa lex inducta.

illi neſciant,nec quam is virum eum,qui in eccle- D
ſiam contumelioſus fuiſſet, cōtumelia affecerit [e],
extrahi eum ex ſacris ædibus paſſus. Arcadius poſt
patris obitum vxorē duxit [f], cui nomen fuit Eu-
doxię: Gratiani,cui Occidentale imperium ſorte,
vt quidam memoriæ cōmendarunt,obuenerat:ſi-
cuti autem alij tradunt [g], Baudonis filiā. Fuit au-
tē is barbarus genere, in re verò militari & in im-
peratoriis artibus plurimis in Occidente præcla-
rus.Porrò fœmina ea nō itidem vt maritus,ſegnis
fuit , ſed non minimum de barbarica inſolentia
obtinuit . [h] Duas autem filias Arcadio genuit,
Pulcheriam primùm,deinde Arcadiā , ac tertiam
curſus Marinam:longè verò pòſt , filium quoque
Theodoſium, de aui nomine ita appellatum [i].
Quū ea adhuc duarum filiarum mater eſſet, con-
tumelioſius ab Eutropio accepta eſt.Super alia e-
nim conuicia & illud minabundus adiecit, breui
fore,vt eam ex imperiali aula abductam, ipſe do-
mum remittat.Illa autem vehementi feruens ira,
filiolam vtranque in vtriſque vlnis ferens,ad virū
acceſsit,quiritans atque lamentans: liberos etiam E
commiſerationis gratia prætendens, prolixè col-
lacrymauit : aliaque inſuper fecit, quæ mulierem
indignatione flagrantem, & virum ad condolen-
tiam pertrahere volentem, facere par eſt . Atque
Arcadius,coniugem & liberos miſeratus, ad iram
ipſe quoque accenſus eſt,ardentique iracundia,&
verborum potiſsimum grauitate [k], Imperatorem
verum ſe præſtitit. Proinde Eutropium dignitate
omni & opibus cunctis ſpoliatum, in Cyprū inſu
lam exulatum miſit. Breui vero pòſt,ꝙ eo tempo
re,quum conſulatum iniit,ornamentis præter di-
gnitatē vſus eſſet,quæ ſoli imperatori geſtare lice
cet,accuſatus, atq; inde abductus , & apud Panti-
chiū,vbi iudicū cōſiliū cōſederat,Aureliano præ-
fecto,aliiſque illuſtribus viris cauſam eius cogno
ſcentibus [l], grauium criminum reus peractus, ca-
pitis ſupplicium ſubiit.Res Eutropij ſic habuere.
Atqui nō ea de cauſa ſolum Ioannes eſt reprehen
ſus, verumetiam ꝙ copiarum militarium ducem
Gainam contumelioſè propalā ſolita ſua dicendi
libertate vſus,tractauerit,quum ille ab imperato-
re petere auſus eſſet,vt intra vrbē eccleſia vna po- F
pularibus ſuis Arianis attribueretur: quā vbi non
impetrauit,ad tyrannidem aſpirans plurimas Ro-
manis intulit calamitates, ditionem eorum deua-
ſtans.Plures vero & alios,prętetquam deceret,ab
eo reprehenſos eſſe, ſunt criminati. Quas ob res
permultis aduerſus fuit.Non pauca in hunc etiam
ſtatim poſt conſecrationē molitus eſt Alexandri-
nus Theophilus,multáq; & pręſentibus,quos cō
ueniebat, per ſeipſum dixit,& plura illis abſenti-
bus ſcripſit,viro ei illudens,ſerum atq; crudelem
appellans. Non parum nanque illum offendebat
ardor & libertas diuina Ioānis, atq; inſuper ꝙ per
illum tātopere ſibi dilectus Iſidorus ab epiſcopa-
tu repulſus eſſet.Res ſacratiſsimi Ioānis in hoc ſta
tu erant, & ad hūc modum ſtatim aduerſus illum
plerique malum parturiebant. Quomodo enim
virum tantum capere mūdus poſſet, qui ſoli Deo
viueret : neque aliud quidquam, quàm ſolam ho-
minum ſalutem & verbis & factis lucrifacere cō-
tenderet?Sed res eius poſtea perſequemur.

e Res Eutropij exponuntur.

f Eudoxia imperatrix.

g Baudo iſte, ſiue Bauto, proximo à Gratiano cede Z.no,cum Arcadio Cos. fuit.

h Arcadij liberi ex Eudoxia ſuſcepti.

i Eutropius fortuna & poteſtate ſua abuſus,male Auguſtam tractauit. Exempiū memorandum eſ ſuſtum.

k Dirçptas quid plangis opes,quas ne tua habebat? Nō aliter poteras Principis eſſe pater. Claud.

l Eutropius primū ad exiliū,mox etiā ad ſupplicū damnatus.

Ioānes Gainam etiam liberè nimis tractauit. Gainas Arianus eccleſiā in vrbe Cōſtantinopolitana dari petijt, ſed non impetrauit.

Theophilus Alexandrinus Ioanni obtrectator.

** Quàm bene diſpoſitum terris,vt dignum iniqui, Fructus conſilij primos auctoribus inſtet. Sic multos fluuio vatis arente per annos, Hoſpite quo caſo monuit placare Tonantem, Inuentus primum Buſiris imbuit aras, Et cecidit ſaeui quod diſcerat hoſtia ſacri. Sic opifex tauri tormentorumque repertor, Qui funeſta nouo fabricauerat ære dolori, Primus inexpertum Siculo cogente tyranno, Senſit opus, docuitque ſuum mugire iuuencum. Claudian.*

A

CAPVT V.

De rebus Gainæ.

Deus præſidio ſuo imperia obſeruat.

Gainas apud Rom. transfugit.

Item Rom. dux. Qui paulo ante Scythæ, hic Gotthi dicuntur.

Aſpirat ad imperium.

Trigibildus Gotthus Comes, Phrygiæ rector.

Phrygiam is diripit.

Aduerſus hunc mittitur Gainas.

** Hæc non habet Socra. & Sozo. ſed inde quoque Turca eam Aſiæ partē Natoliā vocat, à voce Anatole: debēt at esse Orientem. videtur itaq; legendū Natoliam.*

† Hoſtilater quoq; erga cū in Romanos fecerat.

† τὸ τῆς τυραννίδος βαλάντιον.

Gaina caſtra ad Chalcedonem.

Arcadius legationem ad Gainā cū cōditionibus pacis mittit.

Oratio autem Gainæ res referre cupidè geſtit. Quis fuerit, vnde in Romanum imperium peruenerit, quomodo Ioanni negocium faceſſerit, vt motus contra imperiū concitans, quò magnos ille vir legatione apud eum fungeretur, effecerit: & tandem è medio ſublatos, interierit. Sub quo res etiam noua prorſus accidit, per quam Deus oſtendit, prouidentia & ope ſua vrbem imperantem & imperium Romanum maximis eſſe periculis liberatum. Gainas iſte barbarus genere fuit: ex Scythis, qui ad Iſtrum colūt, ortus. Hi verò amne, eo quū glacie conſtrictus fuiſſet, tranſito, conſertim in Romanā ditionem irruperūt, & Thraciam omnem peruagati, Europam diripuerunt. At ille vbi ad Romanos transfugit, paulatim progreſſus, ex tenui milite breui dux Romanorū factus, equeſtribus pedeſtribúsq; præfuit copiis. Sed- B enim ad tantum honorem præter dignitatem ſuā euectus, loco & ordine eo contentus non fuit: ſed niſi imperium Romanorum poteſtati ſuæ ſubiiceret, grauem eam rem ſibi eſſe putauit. Hæc quū animo agitaret, populares ſuos Gotthos ex præfectoris eorum acciuit, atque ex eis qui eum genere contingerent, ordinum ductores, centuriones, & tribunos fecit, exercitúmq; vniuerſum ſociis ſuis credidit. Vt autem Trigibildus neceſſarius & commodus ei maximè, perquam frequenti ordini præeſſet, procurauit, eidémque Phrygiæ adminiſtrationem cum Comitis dignitate conceſsit. De quo non ita multo pòſt quum nunciatū eſſet, res eum nouas moliri, vrbes circa Phrygiam & Nacoliam * vaſtare, & cædem multam facere, aſsimulauit quidem ſcilicet ſe ea de cauſa indignari Gainas: indiciis autē quibuſdam ſatis oſtendit, ad res nouas eum quoque ſpectare. Illicet ille, perinde atque Romanis bene vellet, fraudem arte comminiſcitur, vt ipſe bellum contra illū gerendum ſuſcipiat, & vrbibus circa Phrygiam, ita vt opus eſſet, auxilium ferat. Et Imperator commento cre- C dens, ei id permiſit. Ille porrò ingentem plurium millium multitudinem ducens, ſtatim quod celauerat conſilium oſtendit, & † Tyrannidis regulum in medium produxit. Tātum enim abfuit, vt vrbes ad quas miſſus erat, defenderet: vt eas etiā quæ reliquæ adhuc erant diriperet, atq; vi magna coerceret, aliæ autem idem ſe ab eo paſſuras eſſe in expectatione eſſent. Atque inde mouens, quæ in medio erant loca omnia, Myſorum quod dicitur prædam fecit: & ad eam quæ ex aduerſo Byzantio eſt Chalcedonem, caſtrametatus eſt. Et quū grauiſsima quæque ſe facturum eſt minatus, tum verba quoq; ad rem ipſam contulit. Quū verò ita vrbes Oriētales, maximè autem quæ in Aſia & ad Pontum Euxinum ſunt, in ſummo verſarentur diſcrimine: Imperator vnà cum eis qui ſecum erant amicis, non diutius cunctandū eſſe cenſuit. Quòd non tutō eſſet remp. Romanam ita à rebus omnibus imperatam eſſe, contra viros qui in mortem ruerent & de vita ſemel deſperaſſent. Tēpori autem inſeruiens, arte & conſilio barbarum eſt aggreſſus. Et miſsis ad Gainam legatis, paratum ſe eſſe, quæ ille peteret, facere renunciauit: tum antē

Saturninus & Aurelianus viri conſulares Gainæ deduntur.

Eis Gainas parcit.

Trāſactio inter Arcadiū & Gainam.

Idem rurſus militaribus copiis præfectus.

Gainas Arianus.

Iterum Gainas eccleſiam in vrbe Byzantii Arianis petit.

Arcadius ea de re Ioānem conſulit.

Id Ioannes quàm maxime diſſuadet.

Colloquium Ioannis & Gainæ apud imperatorem.

per vitam omnem poſtea gratū eum ſibi fore recepit. Accepit is conditionem, neque aliud petiit D quidquam, quàm vt ei Saturninus & Aurelianus, viri conſulares, quos aduerſari ſibi ſuſpicabatur, dederentur. Imperator vel inuitus ei hoc tribuit. Atque illi pro republica mortem obire parati, ſe Imperatoris poteſtati permiſere. Itaque Gainæ dediti ſunt: quibus tamen ille receptis pepercit: & ſedulò quod maximè cupiebat diſsimulans, Chalcedonem aduenit, vbi etiam imperator fuit. Atque ibi diuæ Euphemiæ martyris templum, in quo cadauer illius conditum eſt, ingreſſi, accepta ipſe & data per iuriſiurandi religionem fide, beneuolum ſe & officioſum fore, arma depoſuit: & deinde Conſtantinopolim tranſmiſit, vbi rurſum equitum & peditum curam & adminiſtrationē ab Imperatore ſuſcepit. Aſt vbi præter dignitatem ſuam ſecundas ſibi eſſe res vidit, honorem rurſus eum moderatè ferre non potuit. Et poſtquam primus ei præter rationē ſuſceptus conatus ea ſententia ſucceſsit, alium quoque tentandum ſibi eſſe ſtatuit, & tumultum non minimum E eccleſiæ concitare aggreſſus eſt. Chriſtianus ille quidem fuit, ſed religionem ſincerā non ſeruauit. Arii enim peſte infectus erat. Diximus autem antea, quomodo gens ea Valentis temporibus ſub Vlphila ab Eudoxio Arianam receperit contagionem. Itaque ſiue recentis facinoris magnitudine elatus, ſeu fortè ab anteſignanis hæreſis perſuaſus, ſactam vnam ædem intra vrbem cōſentientibus ſibi in religione ſacerdotibus ab imperatore poſtulauit. Idq; veluti exprobrās fecit, minimè cōuenire dicens, vt ipſe Roma. militiæ dux, in eccleſia extra vrbis mœnia oret. Imperator incōſtantiā animi eius metuens, tyrannidémq; quæ ab eo expectabatur, ſuſpectam habens, deliberaturum ſe, eique cōſulturum eſſe recepit. Et patre diuino accito, petitionem barbari indicauit, potentiamquē eiuſdem memoriam illi reuocauit, & meditatam expetitámque tyrannidem inſinuauit: manifeſtè denique viſus eſt, ſe illi quaſi ſupplicem, quod peteret daturum eſſe, ſignificare, vt eiuſmodi cōceſſione barbari furorem frenaret. Diuinus autem ille vir, nō paſſus eſt verba ea ad exitum peruenire, F neque tempori ceſsit: ſed epiſcopis qui tum Conſtantinopoli aderant, ſecum ductis, regiam imperatoris ingreſſus eſt. Et per ſeipſum primùm magno animo apud imperatorē cauſam egit: Ne ſic, inquiens, ô imperator te facturū eſſe pollicearis, neque ita ſanctum canibus proiicere cōſtitueris. Ego enim non ſuſtinebo, vt qui rectè de Deo theologantur & ſentiunt, eiiciantur: atque eis ſacrum delubrū, qui blaſphemam aduerſus eum linguam cient, concedatur. Neque barbarum illum timueris: verùm vtroq; euocato, tu quidem tacitus animum ad ea quæ dicentur, aduerte: ego autem linguam illius frenabo, & perſuadebo vt minimè ille petat, quæ dare nō conuenit. Imperator verbis his delectatus, vtrūq; ad ſe acceſſit. Et Gainas, ad finem perduci quæ ei promiſſa erāt, petiit. Auream autem obtinens linguam Ioānes, illi reſiſtens: Non oportet, inquit, principem quidquā contra Deum audere, ſiquidem vera pietas illi curæ eſt: ſed potius bene conſtitutas leges ſeruare, & eam potiſsimùm quę contra hæreſes alias promolgata eſt. Suaſitque adeò imperatori, condoci-

A bilius eſſe dictitans, vt imperio potius cederet, q̃ per impietatem ædem Dei proderet. Atque ſermonem ad Gainam rurſum conuertens, oportere ſe eccleſiam vnam babere dicentem: Omnes tibi, inquit, ſacræ ædea parent. Cui Gainas reſpondit: At ego alterius religionis ſum, & quod peto, rectè me petere puto, qui plurima pro Romanis pertuli certamina. Verùm tu, contrà Ioannes dixit, maiora laborum habes præmia. Permagnum enim tibi eſt, quòd Romanorum belli dua & es, & nomioaris, & quòd conſularia geris ornamentá. Illud verò te quoque cõſiderare oportet, quiſnam antea ſueris, & qui nunc ſactus ſis: & quanta in egeſtate prius viaeris, nunc autem quantę tibi ſuppeditent opes: quem prius babneris veſtitum, quàm Iſtrum tranſiiſti, qui verò nunc tibi ſit babitus? Et minores quidem ſuiſſe labores, maiorem autem illorum mercedem eſſe, memineris. Age ergo, & moderationem obtine: & ne ingratus erga eos ſis, qui te cohoneſtarũt, caue. Patriam tuam conſidera, & vt ea ea pulſus, & ab impera-
B toris patre ſeruatus, iureiurando te, amicum Romanis, ipſi illi, eiúſque liberis fore, & leges ſeruaturum eſſe, adegeris: quas tu nũc vt irritas arguere, in animo babes: & illam maaimè, quam is qui te profugum recepit imperator confirmauit, eos qui alienæ in religione ſint ſententiæ conuentus, intra Conſtantinopolitanæ vrbis mœnia cogere prohibentem.

CAPVT VI.

Ioãnes Gainæ ſilentium imponit.

HÆc verba magnus Ioannes magna cũ libertate conſtanter proloquutus, os Gainæ obturauit, & ſilere eum coegit: neque de eccleſiis quarum ipſe curam gerebat, quidquam nouari permiſit. Ille vero non multo pòſt ad perfidiam animũ adiecit, & conceptam dudum meditatámque tyrannidem prodidit. Nam vrbem vaſtare in animo habebat, eandémque diripere meditabatur [a].

Gainas vrbẽ Cõſtãt. diripere cõſtituit Sozm. lib. 8. cap. 4.

a Id malum prodigioſa illa ſtella portendit.

Quas inſidias ſtella illa enſis ſpeciem referẽs por-
C tendit, quæ ſupra modum ſplendida fuit (qualem nunquam antea apparuiſſe, in literarum memoriam relatum eſt) ſupra vrbem ipſam relucens, & à ſummo propè cœlo ad terram ipſam pertingens. Ac primùm quidem in argentariorum tabernas in foro ſitas impetum facere conſtituit, maxima illa ſpe cõcepta, ingentes ſe pecuniarum aceruos ibi corraſurum eſſe. Sed enim vbi eius rei fama vulgari cœpit, & argentarij, quod antea ſecerant, pecunias ſuas & opes publicè in menſis non propoſuere [b], Ingentem barbarorum vim noctu ad imperiales ædes, vt eas incenderent, miſit. Illi verò tantum abeſt vt aliquid egerint, vt cũ ingenti etiam metu inde retroceſſerint [c]. Deus nanque tum oſtendit, quanta illi prouidentia & cura vrbis fuerit. Cœleſtis enim quædam vis ingentibus corporibus, inſidiatoribus illis apparẽs, ita eos exterruit, vt terga verterẽt, & celeriter trepidi Gainæ ſignificarent, nouum ea nocte in vrbem exercitum veniſſe. Ille autem fidem eorum dictis non babuit, quòd non alios quàm qui ſoliti fuerant in vrbe milites eſſe ſciret. [d] Quapropter proxima etiam nocte alios eò miſit. Vt verò & il-

b Gainas ad ædes imperiales inuadendas, barbaros noctu mittit. Diuina vi illi à cœpto deterrentur.

c Deus præſidio ſuo vrbẽ Conſtantinopolitanã ſeruat à barbarorum vaſtatione.

d Idem Gainas ſequenti

D li eadem quę priores annunciarunt, ipſe eò venit, & ſpectator oculis ſuis miraculi eius fuit. Verùm ſua gratia milites eos ibi adeſſe arbitratus, qui interdiu quidem ſe occultarent, noctu autem vigiliis vrbem & aulam imperatoriam cuſtodirent, à dæmone ſe agitari aſsimulauit, & velut orationi vacaturus templum adijt, quod imperatoris pater in Ioannis Baptiſtę honorem in Septimo conſtruxit. Exiit autem cum eo magna barbarorum multitudo, quæ clàm ſecum arma & vaſa fictilia telis complera, in muliebribus pilẽtis, & præterea aliis etiam quas machinari fuerant artibus, efferebat. Et conſilium hoc ille in Romanorum ſcilicet detrimentum cepit. Cæterùm id potius imperio carum bono fuit, vt rei exitus declarauit. Quũ nanque à portarũ cuſtodibus arma efferre deprebenſi eſſent, atq; ea in re inhiberentur, gladiis illi ſtrictis excubitores interemerunt. Atque vbi, quemadmodum fieri ſolet, grauis tumultus vrbem, perinde atque ea illico capi deberet, occupauit, conſilium tamen bonum præſentia mala explicuit atq;
E ſuperauit. Nam ciuitas portis clauſis atque obfirmatis, in tutum redacta eſt ſtatum. Et imperator optimum ſequutus conſilium, publicitùs Gainam hoſtem iudicauit, & qui reliqui in vrbe erant barbaros intra muros occidi iuſsit. Quapropter milites magnis animis illos aggreſsi, plurimos apud eã quæ dicitur Gotthorum eccleſiã necarunt. Eò nãque tanquam ad aſylum & perfugium confluxerant, quum portis clauſis profugere nequirent. Ita eccleſiam eorum igne iniecto cremarunt, & barbaros omnes diſcrimine nullo conciderunt. Quód vbi Gainas reſciuit, dæmone quem voluntate ſua ſibi ſumpſerat, dimiſſo, quòd ſibi fraudulentas inſidias ſuas deinde minus procedere cerneret, inde profectus, per Thraciam in Cherſoneſum peruenit, traiicere ea eo loco in Orlentem cogitans. Exiſtimabat nanque, ſi in Aſia vrbes cepiſſet, facilè quoq; ſe finitimas in circuitu gentes ſibi ſubiecturum eſſe. Atque ille quidem hæc ſic moliebatur. Imperator autem oratores ruſum ſibi ad eum mittendos duxit: ſed nemo legationem eam ſuſcipere audebat. Omnes enim pro ſe quiſque ſe-
F ritatem animi eius ſuſpectã habebant, adeò vt neque bello cum eo congredi quiſquam vellet, neq; legatione apud eum tutò ſe fungi poſſe putaret. Omnibus verò aliis relictis, in maximũ illum heroem reſpiciebant. Ille portò nihil veritus, quod ſibi non ita pridem cum eo interceſſerat diſſidium, Orator ſtatim ad barbarum eſt profectus. Verumenimuerò Gainas poſtquam legatum ad ſe venientem, quiſnam eſſet, intellexit, & libertatem dicendi, qua vſus apud ſe pro veriore pietate ſuerat, in mentẽ reuocauit, nihilominus ſi quid aliud, & virtutem viri eius reueritus, quanuis & barbarus & hoſtis eſſet, longius ei honoris cauſa progreſſus eſt obuiam, & dextram eius oculis admouit, & oſculatus eſt, liberóſque ſuos adductos ſacris illius genibus adhibuit. Et tum quidem ille arma depoſuit, & legationi ei morem geſsit. Vſq; adeò virtus etiam acri hoſti pudorem & terrorẽ incutere conſueuit. Breui autem pòſt, quum aliud quiddã accidiſſet, ad ingenium ſuũ Gainas rediit. Et vbi Helleſpontũ traiicere, Lampſacúmque occupare contendit, ſpes eum fefellit, quum Romani diuini numinis momentũ per imperatoris conſilia

quoq; nocte tentat ſed fruſtra.

Præſidiũ cœleſte in terris.

Vaſaniã aſſimulat.

Per ſimulationem vaſaniæ cũ barbaris ex vrbe ſecedit.

Tumultus ea intra vrbẽ oboritur.

Vrbis portæ clauduntur. Gainas hoſtis iudicatur. Barbari conduntur.

Gotthorum eccleſia.

Gainas in Cherſoneſum venit.

Ioannes ad Gainam orator mittitur.

Magno cum honore is à barbaro ſuſcipitur.

Benedictio epiſcopalis.

Legationem rectè cõfecit. Sed denuò Gainas tyrannizat.

Barbari in Aſiã traijcere per Helleſpontum volentes, ab Aruadio opprimuntur.

A filia rurſum ſibi affuiſſe ſenſerũt. Poſtquam enim barbari nauium copia deſtituti, ratibus compactis Helleſpontũ traijcere, & in vlteriorem continentem euadere voluerunt: Imperator terra mariq; cõtra eos duxit multis militarib⁹ triremibus ſubſequentibus. In hoc rerum ſtatu vehementior derepentè zephyrus afflans, rates vi magna diſſoluit, atque in eas Romanorum naues impulit. Barbari ratibus diſiectis, plures cum ipſis equis in alto demerſi ſunt: nonnulli fluctibus rapti atque circumacti, hinc & inde in litore eiecti, multi etiã ab imminentibus eis militibus iugulati ſunt. Plurimi ſanè ex hoſtibus in tranſitu periere. Gainas autem cum paucis incolumis Thraciã peterans, & fugã ſæpe mutans, in alias Romanorum incidit copias, atque ibi cum fugæ comitibus barbaris cæſus eſt. Cuius caput exiccatum, Cõſtantinopolim eſt delatum. In bello hoc Flauites Gotthicæ gentis vir, Romanis autem maximè fidus, & ſcientia militari præſtantiſsimus, quòd optimè ſe & ſplendidiſsimè geſsiſſet, conſul eſt renunciatus. Quo tempo-B re etiã imperatori filius prognatus eſt, modis omnibus bonus, Deóque charus † Theodoſius, auo, ſicuti diximus, cognominis. Idem, quod Gainas, Trigibildus, quem ſuprà nominauimus, Gotthus paſſus eſt. Poſtquã enim is victoriã Gainæ per colluſionem ſcilicet prodidit, atque ex pugna profugit, Piſidiam & Pamphyliam percurrens afflixit. Poſtea plurimis pugnis, & locorum in Iſauria incommoditatibus, viribus eius accisis, vix & ipſe in Helleſpontũ ſaluus euaſit. Atq; vbi inde in Thraciam traiecit, non multo pòſt interijt. Sed enim de audacibus Gainæ conatibus, interitúque eius, hæc curſim dicta, vt opinor, ſufficiunt. Si quis autẽ accuratius plenius que res eo bello geſtas cognoſcere velit, eum Gaineum librũ legere iubemus, quẽ Euſebius ſcholaſticus compoſuit, Troili ſophiſtæ ſectator. Qui quum rebus gerendis ſpectator ipſe belli interfuiſſet, in quatuor libellis heroico verſu id luculenter expoſuit. quod ſcriptum, propter rei nouitatẽ, in magna admiratione fuit. Sed & Ammonius poëta alter, qui idem bellum carminibus compoſuit, prçclarus proximo imperio, ſedecimo C iunioris Theodoſij conſulatu, quem cum Fauſto geſsit (tum enim poëma id publicauit) habit⁹ eſt. De his hactenus.

Gainas cæditur: Trigibildus moritur. Flauites Gotthus rem ſtrenue gerendo, Conſulatum meruit. Ab alijs Frauita, itẽ Fabricius dicitur. † Theodoſi⁹ iunior naſcitur.

Euſeb. Scholaſtic' Troili ſophiſt' ſectator. De eiſdem reb' ſcripſit Ammonius poeta.

CAPVT VII.

Ioãnis doctrina mira efficacia.

Diuus Ioannes, pro eo atq; par eſt, eccleſiam gubernans, multos ex Græcæ ſuperſtitionis ſectatoribus, multos etiam ex hæreſibus, doctrina ſua pellexit. Multos inſuper quàm lõgiſsimè à vicioſis affectibus & perpeſsionibus, aſsidua verborũ rigatione abduxit. Infinita quoq; quotidie multitudo ad eum confluxit, partim eum auditura, & vtilitatem aliquam ex ſermone eius perceptura: partim hominem viſura, periculúmque de eo factura. Omnes autem ille ſimul cepit, & idem ſecum de Deo ſentire perſuaſit. In tantum verò plebs doctrinæ eius, qua ſatiari non poterat, inhiabat, vt periculum etiam ſibi homines crearent, dum inter ſe cõferta turba premerẽtur, cubitis alij alios ſubmouẽtes, atq; repellẽtes ꝙ ꝓ ſe quiſq; ad eum quã

Populus eius audiendo periclitatur.

proximè accedere conaretur, quo certius clariúsq; D illum dicentem audire poſſet. Quam ob cauſam ille quoque communem ſe omnibus præbuit: & in lectorum ſuggeſtu, in media turba conſidens, vberem doctrinam, quaſi communem quandam gratiã omnibus impertiit. Et ex multitudine quiſque ſuauitate orationis eius delibutus, anticipare locum properabat, die noctéque, vt ita dicam, in templo eum præſtolans. Non intempeſtiuum verò videtur, inſigne quod ſub eo accidit, miraculũ hoc loco commemorare. Vir quidam Macedonij morbo laborans, vxorem eadem contagione infectam habebat. Hic quum aliquando in magnum illum virum incidiſſet, quomodo de Deo ſentiendum ſit, diſſerẽtem, ſtatim priore opinione relicta mutatus, dicta illius laudauit: cõiugémque vt itidem & ipſa ſententiam ſuam mutaret, cogere inſtitit. Vbi verò illa ex conſuetudine & colloquiis quotidianis familiarium mulierculalarũ pendens, admonitionem eius non ſuſcepit, & maritus re ſæpius tentata, nihil effecit, poſtremò ei denunciauit, niſi communem atque eandem ſe- E cum de Deo obtineret opinionem, minimè ſe eã ſecum habitare paſſurum eſſe. Mulier poſtquam id per ſimulationem annuit, ex ancillis quam fidam ſibi eſſe credebat, vni, quid factura eſſet, credidit, vt per fraudem virum falleret. Et ſacrorum myſteriorum tempore, accedens illa, donum, ſicuti mos erat (qui ſacris inſtituti ſunt, quid dicam intelligunt) accepit: atque id retinens, perinde atque orationi vacatura, ſe inclinata ſummiſit, myſteriúmque ſacroſanctum occuluit: & quæ ei aſſiſtebat ancilla, pro eo panem communem domo allatum obtulit, quem illa ori admouens, in lapidis naturam induratum eſſe, dum dentibus atterere conatur, ſenſit. Itaque timore percita, ne quid grauius per Dei vindictam pateretur, propter miraculum, quod præter opinionem acciderat, nulla interpoſita mora, ad magnum illum accedit patrem, rem actam ei exponit, & lapidem oſtendit, certò & apertè morſus indicium exhibentem, qui iam materiam priorem ignoraret, nouúmque & alienum colorem obtineret. Et venia delicti petita, deinceps in eadem cum marito opinione per- F durauit. Lapis iſte ad fidem miraculi eius faciendam longo tempore inter eccleſiæ donaria aſſeruatus ſpectatoribus miraculo fuit.

Miraculum memorabile, quod fœmina Macedoniana in Eucharistia accidit.

Nõ ſuſtinuit olim ſecta vna cum alia cõmunicare.

Eucharistia olim communicantibus in manum data. Panis in lapidẽ verſus. Sozo. cap 5. lib. 8.

CAPVT VIII.

Porrò populus Conſtãtinopolitanus nocturnis matutiniſque hymnis maxima alacritate incubuit, ex eiuſmodi primùm cauſa. Ariani ſub Theodoſio ſacris ædibus expulſi, extra vrbis mœnia eccleſias conuentúſque ſuos agebãt. Prius autem nocturno tempore in publicis porticibus congregati, atque in chorus ſuos ſegregati, carmina quædam alternis antiphonorum modo ſibi inuicem reſpondentia, ad hæreſis ſuæ placita accõmodata, concinnè canebant, & noctẽ multã in eiuſmodi pſalmodia conſumebant. Sub aurorã antẽ publicè eadem cõcinnentes, extra vrbem in ea vbi eccleſias habebant loca, ꝓcedebãt. Faciebãt id maximè ſolẽnioribus feſtorũ dierũ tẽporibus,

Hymnodia nocturna Arianorum in vrbe Cõſtantinopolitana. Eorundem progreſſus, ſiue proceſſiones cum canticis.

Sozo. lib. 8. Ioannes inter catholicos eiuſmodi quoque pſalmodias & progreſsiones inſtituit.

A & prima eadémque vltima hebdomadis die, quã Dominicam vocamus: quibus temporibus etiam Synaxes in eccleſiis fieri ſolent. Poſtea verò cantus tales ad contentionem quoque inſtituebant: Vbi nam ſunt (dicentes) qui trinitatem eiuſdem ſubſtantiæ & eiuſdem honoris colunt? Hæc & alia præterea eiuſmodi verba carminibus aſpergebãt. Sed enim Ioannes, ne aliqui ex eccleſia ſua eius generis cantibus demulſi, ab illis ſeducerentur, ad eundem modum contra illos pſalmodiam ſuam inſtituit. Et breui ea celebrior, quàm aduerſariorum eſſet, facta eſt: vt quæ & multitudine, & honorifico progreſſu illos ſuperaret. Nã eam cruces argenteæ cereos incenſos habentes præibant, Eudoxia imperatoris coniuge impenſas ad eam rem præbente, quæ hoc Briſoni cubiculi ſui præfecto iniunxit, vt hymnorum cantus procuraret, & ad eum vſum quamplurimum [a] lucernarum pararet [b]. Quare Ariani ad æmulationis ardorẽ perciti, ad vindictam ſe contulere, [c] & manus cum noſtris conſerere ſunt aggreſsi. Adhuc enim ex ea

a Lucernarii geſtatio.

b Ariani hæretici ſemper ad arma & vim prompti fuere.

B quam ante habuerant potentia & dominatione, animis flagrabant, & ad pugnam committendam parati erant, noſtróſque adeò deſpiciebãt. Itaque nocte quadam inter ſe congreſsi, non pauci vtrinque ceciderunt: [d] & Briſon, quem diximus, imperatricis cubiculariorum eunuchorum princeps, in fronte lapide ictus eſt. Hac verò de cauſa commotus imperator, tales Arianorum proceſsiones ſiue conuentus ſuſtulit. Catholica autẽ eccleſia principio eiuſmodi pſalmodiæ hymnorúmque canendorum inde ſumptu, ad hunc vſque diem conſuetudinẽ eam retinet, & ſacris cantilenis operatur [e]. Morem autem Antiphonorum, hoc eſt, alternis per reſponſionem carminum concinnendorum, eccleſia, antiquitùs iã inde ab Apoſtolis accepit [f]. Diuinum namque Ignatium, qui tertius in eccleſia Antiochena à Petro apoſtolo hierarcha fuit, & cũ Apoſtolis omnibus plurimo tempore vixit, quũ per ecſtaſim animi conſternatus eſſet, viſionem nouam vidiſſe ferunt: ſanctos ſcilicet angelos, alternis & ſibi inuicem reſpondentibus carminibus ſanctam Trinitatem hymnis & laudibus vehẽtes.

c Ariani Catholicos in proceſsione eiuſmodi vi adoriuntur.

d Briſon Auguſtæ eunuchus vulneratur.

Interdicitur Arianis talibus proceſsionibus.

e Apud Catholicos ſupplicationes huiuſmodi hodie quoque ſeruantur. Socra. lib. 6. cap. 8.

f Carmina Antiphona primus in eccleſia inſtituit Ignatius Antiochenus epiſcopus.

C Et ipſe primus hanc concinendi formã Antiochenorum eccleſiæ dedit. Vnde quaſi à fonte in alias eccleſias Dei omnes eiuſmodi cõſuetudo eſt propagata. Hæc quæ Antiphonis, & reſpondentibus ſibi inuicem hymnis accepi, memoriæ poſteritatis commendanda duxi.

CAPVT IX.

Epiſcopis pluribus in Aſia Ioannes epiſcopatum abrogat.

POſtquam magnus iſte vir eccleſiis in Aſia è quibuſdã indignis perperàm adminiſtrari audiuit, quòd nõnulli quidem pecunia, quidam autẽ gratia epiſcopatus redẽptos obtinerent: Epheſum eſt profectus, & tredecim epiſcopis dignitatem ademit, partim in Lycia & Phrygia, partim in Aſia ipſa, atque in illorũ thronos alios ſubſtituit. Heraclidem etiam archidiaconũ, ex eis qui ſub diœceſis ſuæ adminiſtratione erant monachis, qui in Sceti Euagrij monachi diſcipulus fuerat, virum Cyprium, metropoli Epheſiorum præfecit. Mortuus enim tum ibi forte fuit Antonius, qui eccle-

Heraclidem monachũ epiſcopũ Epheſi ordinat.

ſiæ ei præfuerat. Ille verò Gerontium quoque Nicomedienſi exegit eccleſia. diaconus is magni illius Ambroſij, quem Mediolani antiſtitẽ fuiſſe ſupra memorauimus, fuerat: qui neſcio quomodo affectus, ſiue monſtra portentoſe loqueretur, ſeu ſpectro quopiam territus, dæmonióve afflatus eſſet, ad quoſdam dixit, noctu ſe ibi ὀνοσκελίδα, hoc eſt, dæmonem aſininis cruribus adiunctorum, eiſque caput tonſurum, atque in piſtrinum coniecturum eſſe. Ambroſius igitur illum verba minimè diacono & miniſtro Dei digna proloquutum coercens, linguã de cæterò continere, & peccatum id pœnitentia repurgare iuſsit. Gerontius autem, qui artẽ medicam optimè noſſet, & ad dicendum atque perſuadendum non ineptus, facilè amicos ſibi comparare poſſet, Ambroſium veluti ridens, Conſtantinopolim migrauit: atque ibi breui eis ſe, qui Imperatoris aula aliquid poſſent, cum dexteritate quadam inſinuans, amicis facillimè vſus eſt: quorum opera eccleſię Nicomedienſis procurationem eſt conſequutus. Manus autẽ ſacras ei impoſuit Helladius, Cæſareæ Cappado- D

Gerontius epiſcopatũ Nicomedienſem adimit.

Ineptum, atque impium Gerontij verbum.

Ob quod ab Ambroſio epiſcopo coercitus eſt.

E cum poſt Baſilium magnum, epiſcopatum ſortitus. Eamque is illi retulit gratiam quòd autoritate eius, filius ſuus ſplendidum in Imperiali aula conſequutus eſſet locum. Porrò vbi id diuus Ambroſius reſciuit, ad Nectarium Conſtantinopolitanæ eccleſiæ epiſcopum ſcripſit, ne illũ ita inſoleſcere per contumeliam pateretur, ſed epiſcopatum ei potius adimeret: ſiquidem illi, quem in eccleſiis cõſeruatum oporteret, ordinis cura eſſet. Et Nectarius, vt Ambroſio ſatisfaceret, multa tentanit. Cæterùm rem aggreſſus eſt, quam, vt ita dicã, perficere nõ poſſet. Nam Nicomedienſes magnis animis partes eius tuebantur. Ioannes autem vix tandem id perficere potuit. Et Gerõtio epiſcopatu abrogato, in locum eius Panſophium ſubrogauit, qui olim imperatoris cõiugis pædagogus fuerat, vir perquam mãſuetus, & valde religioſus, Nicomediẽſibus autem ingratus atque inuiſus. Nectarij ſanè tempore publicè & priuatim ſeditioſi Gerontij dotes commemorabãt, affluentémque eius doctrinam atque ſingularem erga omnes lo-

Idẽ ambiendi fauore Nicomedienſem epiſcopatum conſequutus. Epiſcopus filium ordinat. Nectarius ſuggeſtione Ambroſio Gerontium ex epiſcopatu deturbare non poteſt.

In ſoſia, hoc eſt, ordinẽ in eccleſiis obſeruatum oportet.

Panſophius Gerontio Nicomediæ ſurrogatur.

Gerontius Nicomedienſibus maximè charus.

F cupletes ſimul & pauperes dexteritatem atque liberalitatem, necnon reliquas quæ ei inerant virtutes referebant. Atque etiam in ſupplicationibus perinde quaſi in terrę motibus, aliiſq; vel in patria ipſa ſua, vel aliis in locis, iræ diuinæ indiciis pſallebant, precantéſque Deum orabant, vt ſub illo paſtore eis eſſe liceret. Poſtremò verò ſanè quàm inuiti, cum immenſo luctu & dolore illum quidem amiſerunt: & Panſophium, contra animi ſui ſententiam, cum metu & odio epiſcopum ſuſcepere. Itaq; non ſolùm illi quibus ita ademptæ erant eccleſiæ, verumetiam quibus aliqua cum illis intercedebat neceſsitudo, Ioannem criminabantur, perinde atque nouas in Eccleſiam res ipſe princeps induceret, & antiqua electionum conſecrationúmq; epiſcopaliũ iura abolere inſtitueret: & dolore immoderato tranſuerſim acti, etiã ea quæ ratione optima cõſultò egiſſet, opinionẽ multorũ ſequentes calũniabantur. At Ioannes amorem erga ſe vulgi magis atque magis accendit, odiúmq; potentiorum, & eorũ qui clero nõ bene vellent, in ſe concitauit, quoniã homines iniuriã aliis facere ſolitos arguendo admonebat, delicatóſq; & di-

Epiſcoporũ quibus eccleſiæ ademptæ, neceſſarij, homines potentes & nonnulli Ioãni infenſi.

Cauſa odij quòd Ioãnes acriter vitia taxaret.

Alia quædam odij eius cauſa.

A uires, & alios qui parum ſanctè viuebant, ad virtutem quoad fieri poſſet, adducere conabatur. Maximè verò hominum in clerum odium & contumelias Serapion auxit, archidiaconus eius, genere Aegyptius, vir iracundus, & ad contumelias oppidò quàm procliuis. Huc acceſſere agitata conſilia & conſeſſus Ioannis cum ſacra Olympiade, de qua poſtea dicemus. Quin ille etiam monachorum multorum inimicitias ſibi conciliauit. Quicunque enim intra monaſteria philoſopharentur, & res ſuas agerent, eos magnopere charos habuit, & honorauit. Et ne illi à quopiam iniuria afficerentur, atque etiam vt rebus neceſſariis abundarent, plurimum curæ habuit. Circumforaneos autem, & qui per vrbis plateas curſitarent, nutam philoſophiæ ſuæ inurentes, verbis ita vt decebat, reprehendens, acriúsque carpens, repudiabat. Nonnunquam etiam conuiciis eos corrigens inceſſebat, & conuenienti obiurgatione perſtringebat. Atque illi ad eum modum reprehenſi, grauiter id ferre, & verba contumelioſa

B in eum iacere, ferum, crudelem, iracundum, ſuperbum, & furibundum appellare, necnon quietam eius vitam apud multos taxare, cauillari & carpere, aggredi. Et perſuadere id eis quas diximus rebus potuere, reprehendentes inſuper in eo quòd cibum cum nemine ſumere videretur, quódque neque in conuiuio neque in prandio alicuius eſſet: denique quòd poſt diuinorum myſteriorum perceptionem paſtillum deguſtaret. Quibus illi ſcilicet rebus nixi, innumeras aduerſus eum texuere calumnias. [a] Non minima verò & illa eis ab imperatoris vxore, per Seuerianum Gabalanorum in Syria epiſcopum, accidit odij occaſio. Nam & hic, vnà cum [b] Antiocho Ptolemaidis Syriæ ✶ epiſcopo, præclarus fuit: vterque ſanè ad ſummum, verbis ad populum in eccleſia faciendis, exercitatus. Antiochus quidem tanta in dicendo facilitate fuit, & tam rotundè ſimul & ſuauiter pronunciauit, vt à quibuſdam ipſe quoque veluti aureum os habens, Chryſoſtomus diceretur. Seuerianus autem ſententiarum frequentia & diuinitùs inſpiratorum oraculorum

C teſtimonio melior habitus eſt, quòd ſcilicet Syrorum magis denſitatem in lingua ferret. Antiochus prior in vrbem venerat: atque ibi pecunia multa collecta, in ciuitatem ſuam eſt reuerſus. Quem æmulatus Seuerianus, & ipſe eò venit. Et quòd beneuolo Ioãne vteretur, ſæpe etiam is ei, vt cum populo in eccleſia ageret, permiſit. Qua in re eum omnes maximè ſunt, ſicuti & Antiochum, admirati. Et Ioannis honoribus quum multum apud populum potuit, tum in imperatoris notitiam peruenit, & eiuſdem coniugi perquam gratus fuit. Atque quum Ioanni in Aſiam proficiſci viſum eſſet, huic ipſi eccleſiam ſuam cõmendauit, vt curam eius gereret, & vicem ſuam populum doctrina paſceret. Putauerat enim ille optimo ſe eo vſurum amico, qui per aſſentationem eum tam ſedulò affectatus fuiſſet. At ille ſtudio magis habuit vt multitudini gratificaretur, eámque oratione duceret, & ad ſe modis omnibus pertraheret, ſuámque prorſus redderet. Quod vbi Ioannes abſens audiuit, Serapione inſtigante, ✶ non tulit, ſed quamprimùm ex Aſia Conſtantinopolim rediit. Eo reuerſo accidit, vt Seuerianus alicubi præteriret, & ei Serapion, qui D

illum viderat, non aſſurgeret: veluti ex compoſito eis qui aderant oſtendens, nihil ſe virum eum curare. Atque ille plurimum indignatus, voce maiore exclamauit: Si Serapion Chriſtianus diem ſuũ obierit, Chriſtus homo factus non eſt. Et hoc nomine à Serapione accuſatus, à Ioanne vrbe eſt eiectus, vt qui contumelioſus in Deum fuerit. Et quum teſtes in cauſa producerentur quidam ſicuti Seuerianus dixerat, teſtificati ſunt. Qui autem Serapioni fauebant, omnia alia celãtes, hoc vnum Seuerianum dixiſſe aſſeuerarunt, quòd Chriſtus homo factus non eſſet. Ioannes verò non id tantum, an hoc ſolum dixiſſet, ſed alia etiam quæ ille ſe adieciſſe contendebat, in crimine eſſe dixit. Non enim, inquit, etiamſi Serapion Chriſtianus mortuus non fuerit, propterea Chriſtus homo factus non eſt. Imperatrix Eudoxia ſimulatque diſſidium, quod epiſcopis interceſsit, & [d] Seueriani proſcriptionem ex fautoribus eius cognouit, ſtatim eum, quibuſdam miſsis, Chalcedone reuocauit. Ioannes autem, quamuis multi pro illo de- E precarentur, colloquium tamen & conſuetudinem eius detrectauit: quoad imperatoris coniunx, in ea eccleſia quæ de Apoſtolorum nomine appellata eſt, [e] Theodoſium etiamnum infantẽ, quem Ioannes ✶ per baptiſmum ſibi filium arrogauerat, ad genua eius admouẽs, multaque deprecans & adiurans, vix tandem perſuaſit, vt ſe ad placabilitatem daret, & Seuerianum rurſum in amicitiam reciperet. Atq; hæc ſic acta ſunt.

CAPVT X.

EOdem tempore in Aegypto, quæ paulo antè extiterat, rurſum mota eſt quæſtio: opúsne ſit, Deum hominis forma & corporali ſpecie eſſe, opinari, an ab humano habitu prorſus eſſe alienum credere. Et nonnulli quidem ſimplicitate imperita, ea quæ in ſcriptura, ex conſuetudine eius, dicuntur excipientes, ita vt dici audiebant, faciem & ma- F nus & alia corporis membra Deo attribuebant. Alij autem abſtruſiorem quæ in literæ receſſu latet ſententiam eius conſiderantes, contrariũ maximè ſentiebãt: atq; aliter opinantes, impios eſſe, & blaſphemare in Deũ dicebant. inter quos præcipuè Theophilus Alexãdrinus fuit. Atq; is perſæpe in eccleſia etiam eos perſtrinxit, qui de Deo tam craſsè opinarentur, vt humana forma eum eſſe exiſtimarẽt. Quam ſententiã in epiſtolã quoque eam retulit, quam ex cõſuetudine de paſchalibus feriis ſcribere ſolitus erat: Oportere ſcilicet Deum incorporeum & ab humana forma alienum mente concipere, docens. Hoc vbi cognouerunt qui in Aegyptiis Aſceteriis viuebant monachi, illis relictis, quàm celerrimè Alexandriam venerunt, tantam eam ob cauſam ſeditionem concitantes, vt Theophilum veluti impiũ & blaſphemum hominem ſublatum voluerint. Ille autem cõſilio eo deprehenſo, arte quadã rem eam expediuit. Atque in ſeditioſorum conſpectum veniens, aſſentatione eos feſellit: Sic, inquiẽs, vos vidi vt faciẽ Dei. Hoc verbũ illis, vt irã remitterent,

Monachorũ circulatorum in Ioannem odium.

a Eudoxia Augusta odiſſe cœpit Ioannem, propter Seuerianum epiſcopũ Gabalorum.

✶ Phœnicia Syriæ.

b Antiochus Ptolemaidis Phœnicæ epiſcopus, ob auream vocem Chryſoſtomus quoque dictus.

Seuerianus Ioannis amicus.

Ioannes in Aſiam profectus, Seueriano eccleſiã ſuam commendat.

✶ Zelotypia quadã ductus Seuer.

Serapion archidiaconus Seueriano prætereunti non aſſurgit. Seuerianus brutũ & inſolens dictum. Ob id dictũ Seuerian' ab vrbe Cõſtantinopolitana proſcriptus.

d Seuerian' ab Eudoxia in vrbem reuocatus.

Theodoſius iunior Ioannis per baptiſmum filius adoptiuus Eudoxiã Ioannẽ & Seuerianum in gratiam reducit.

e Imperatrix filium ad genua epiſcopi admouet.

✶ In lat. [illegible]

Anthropomorphitarũ error in Aegypto.

Theophilus Alexãdrin' errorem eorum refellit.

Monachi Aegyptij eã ob cauſam in multum in Theophilum excitant.

Theophilus techna quadam monachorum iram eludit.

A perſuaſit. Proinde ſtatim iotulerunt: Siqoidem quod ore proſers, corde etiam ſentis, Origeois libros te damnare oportet. Nam quia ea monachis noonulli io eorum lectionem incideruot, vt ita ſentiant, perſuaſi ſunt, nobiſque aduerſantur, ſin id facere ooles, pœnas nunc dabis, qui impiam & Deo repugnantē opioionem ſequaris. Tum Theophilus: Sed & mea dudum, ioquit, hæc fuit ſenteoria: & quod, vobis placitum eſt, id facere paratus ſum. Non mious nanque, quàm vobis & mihi Origenis ſcripta, quique ea recipiūt, grauem moleſtiam afferuot. Atque ille quidem tum monachorum turbam deceptam à ſe remouit, & ſeditionem compoſuit. Fortaſſe aotē quæſtio qooque iſta fioem tum ſoum habuiſſet, niſi eā Theophilus inimicitiarum ſuarom gratia, veluti ioter-mortuam, ad vitam, vt ita dicam, reuocaſſet, apertè Ammonio Dioſcoro, Euſebio, & Euthymio aduerſatus, qui fratres germani erant, & cognomētum Longorum, propter corporis proceritatem habebant. Hi præclari dudum, quemadmodum B diximus, in Sceti fuerant: tum autem io Ægypto monaſteriis præſidebāt, & vita & doctrina percelebres. Multa autem eorum fama Aleaādriæ, & potiſsimum apud Theophilum erat, gratia & nomine ſupra alios Aegyptios monachos pollētes. Frequens cū eis Theophilo cōſuetudo ſuit. Conuiuio enim eos excipiebat, & ſummopere honorabat [d]. Dioſcorum quoque, magna vi adactum, Hermopolis epiſcopum conſtituit [e]. Duos autem, vt ſecum eſſent, hortatus eſt. & via eis tandem perſuaſit, ſeu potius vt epiſcop' id eos facere coegit. Itaque eis in cleri ordioem cooptatis, eccleſiæ œconomiam ſeu diſpenſationem gerendam demādauit. Porrò illi vi coacti, ita vt decuit, diſpeoſationis eius muoere obeundo enituerūt: mœrore autem pleni erant, quòd pro eo atque non ſemel cooſtituiſſent, philoſophiæ ſuæ nō iucumbereot. Poſtquam autem tempore procedente, in animis ipſi ſuis ſe lædi putarent, qoòd Theophilum per auariciam quæſtuoſam vitam ſequi, atque omnia magno ſtudio in argentum * redigere, omoémque adeò lapidem, quod prouerbio dicitur, mouere, C vt auri odore perfrueretur, viderent: conuictum eius declinaotes, in ſolitudioem rurſum, quam vrbanæ vitæ præferebant, ſe contuleront. Theophilus, quoad illi rem ipſam celantes, prætextum aliū obtenderont, eos vt manerent, & conſuetudine ſua vterentur, cohortatus eſt. Vbi verò ſe iudicio eorum condemnatum eſſe comperit, ira percitus, excandeſcere non deſiit, & illis ſe mala omnia factur ū eſſe minatos eſt. At illi minas eius nihil morati, in ſolos, vt dictum eſt, rurſum locos ſe receperunt. Theophilus autem homo vehemētiſsimus, quòd impetu quodam ferretur, inſidioſis cōſiliis adoriri eos conſtituit: & odiſſe etiam fratrem eorum Dioſcorum cœpit, quem Hermopoli epiſcopum præfecerat. Dolebat homini plorimum, monachorum præſtantiſsimos quoſque illis fauere, magnúmque præſtare honorem: tum autem & illud io animo conſiderabat, nihil ſe illis detrimenti allaturum eſſe, niſi monachorum manom ad inimicitias contra eos ſuſcipiendas commooeret. Re ita deliberata, eioſcemodi comminiſcitor dolum. Quod nanque ſæpe cum eo in familiari cooſuetudine de deo colloqouti eſsēt, certò ſciebat eos opinari, Deum incorporeum, & à forma atq; ſpecie D humana prorſus alieoum eſſe: Qui enim humana forma ſit, eum etiam affectiooibus & perpeſſionibus humanis oeceſſariò obnoxium eſſe ſciētes: id qood à veteribus accuratiſsimè eſt diſputatum atque decretom, & Origeoes potiſsimum pulcherrimè hoc tractauit. Io qua ſentētia quum Theophilus maximè eſſet, & vlciſci tamen viros eos ſtatoiſſet, veluti tempori ioſeruiens, vt quæ rectè opinaretur, euerteret, graue ſibi eſſe oon putauit. Itaque mooachorum turbam aduerſus eos coocitat. Et multos ex eis ad ſe rapit, viros moribus ſimplices & idiotas, plures etiam illiteratos. Et literas ad monaſteria io ſolitudine mitteos, oō parendum eſſe Dioſcoro & fratribus eius, quòd apertè Deum incorporeum eſſe opioarentur, docuit. Deus nanque, inquit, ſicuti diuioa ſcriptura teſtatur & oculos habet, & aures, manus, pedes, & alia, ſicuti & homines, membra. Dioſcorus autem, & eius ſectatores, nouum quoddam & blaſphemum dogma afferuot, Origeoem ſequuti: neque manus, neqoe pedes, ocque aliod quidquam E Deum habere aſſeuerantes. Hæc ſic cauillans, monachos multos ad contentionem excitauit, & ſeditio ingens orta eſt: parúmque decore à diſputatiooibus inter ſe agitatis, poſtremò ad contumelias peruenere. Atque equidem qui mentem exercitatam & ſenſuum robur deoſius obtinebāt, Theophili cauillatione non mouebantur: & Dioſcoro rectè ſentieoti, & in primis Origeoi adhærebaot. Qui verò ſimpliciores erant, & flagrātem qoidem, ſed nō ſecundum ſcientiam, ardorem ſpirabant, confligantes inter ſe nugabantur, & fratres illos tanquā impiè ſeotientes proſcindebant. Ita factum, vt ingens Alceris inter ſe intercederet diſsidium. Qoi Theophili partium eraot, Origeniſtas alios vocabant. Qui autem Deum incorporeū, & à forma alienū eſſe ſtatuebāt, eos q à Theophilo concitati aliter opioabātur, Anthropomorphianos nominabant. Ita ioter monachos oū paruo conflictu exorto, implacabile bellum concitatum eſt. Theophilus vbi conſilium ſuum ſibi ſuccedere vidit, magna multitudioe, militibus etiam conſequentibus, montē Nitriæ, vbi plurima erāt F monaſteria, occupat, & monachorū cateruas aduerſus Dioſcorum & fratres eius armis inſtruit: ignéque iniecto monaſterium eorum incendit, & prorſus vaſtat. Atque illi in ſummum diſcrimen coniecti, vix tandem nodi ea puteis, quo ſe abdiderant, euadentes, capitis periculum effugerunt.

Idem à Theophilo, vt Origenis libros dānet, petunt. Approbat Aſcetarum petitionem Theophilus.

Quatuor germani fratres cognomine Longi Theophilo percha-ri.

d Ex eis ab illo Dioſcor' Hermopolis epiſcopus factus.

e Duo œconomi eccleſiæ Alexādrinæ creati. Inuiti illi ad adminiſtrationem œconomiæ eccleſiaſticæ ſuſcipiunt.

** ἐξαργυρίζειν.*

Auaritia Theophili offenduntur.

In ſolitudinē reuertuntur.

Indignissimè id fert Theophilus.

Theophilus rectè de Deo ſentiens, vt monachos Longos vlciſcatur, monachos ad Anthropomorphitas adhortatur.

Cordati monachi nihil mouentur.

Simpliciores aduerſus Longos fratres grassantur commouentur.

Monachomachia in Aegyptijs ſtudiis.

Longi fratres fuga ſibi conſulunt.

CAPVT XI.

HÆc in Aegypto agebantur, & Ioannem tum latebant, qui doctrinæ iocumbens maximè eminebat, propter conſentientem omnium de eo famam vbique celebris & clarus. Dioſcorus autem cum ſuis Hieroſolyma primùm conceſsit, deinde Scythopolim ſe contulit: quem locom idoneum ſibi atque ſuis eſſe ad incolendum putauit, propter palmarum freqoentiam, quod earum foliis ad opera ſua monachi rectè vtereotur. Sequebantur aotem eos ſolitudinis illius viri circiter octoginta. At Theophilus ſibi metuens, ſta-

Hieroſolyma adeunt. Scythopolim exinde ſe commigrant. Theophilus homines ſuos Cōſtantinopolim præmittit.

Conferunt ſe & ipſi duo Longi, & cũ eis Iſidorus.

A tim Conſtãtinopolim ſuos miſit, qui quũ illis per calumnias inſidias ſtruerent: tum etiam ſi quid illi ab imperatore peterent, impedimento eis eſſent. De quo vbi Ammonius & Dioſcorus certiores ſunt facti, confeſtim & ipſi Conſtantinopolim nauigarũt. Fuit enim cum eis Iſidorus, propter cuius inimicitias Dioſcorum quoque, germanóſq; eius, Theophilus magis odiſſe cœpit. Hic vir quidem adeò Theophilo charus antea fuerat, vt illum etiã poſt Nectarij mortem magna contentione epiſcopum Conſtantinopolitanum factum voluerit. Tum autẽ hoſtili maximè in eum erat animo [a], quum alias ob cauſas, tum propter hanc potiſſimùm. Erat Alexandriæ primarius quidam presbyter Petrus, quem Theophilus propter ſimultatem quandam, quæ eis interceſſit, vlciſci volens, abrogare homini dignitatem eccleſiaſticã cogitabat, illo ei obiecto crimine, quòd mulierem quandam Manichææ hæreſis, prius ad diuina myſteria percipienda admiſiſſet, quàm illa hæreſi nuncium legitimè remiſiſſet. Oderat verò eum aliis etiã de cauſis.

Theophilus Iſidoro, quẽ antea charũ egregiè habuerat, nunc ad infenſus. a Inimiciarum cauſa. Lo itaTheophili epiſcopum & Petrum archipresbyterum Alexãdrinũ.

B Atchipresbyter conſtitutionem eccleſiæ in ea muliere ſeruatam, eámq; ipſius Theophili cohortatione ad myſteria admiſſam eſſe confirmauit. Epiſcopus indignari, & perinde atque ſycophanta expetitus eſſet, fuerere. Petrus ad fidẽ rei faciendã, Iſidorum teſtem laudare, quòd de epiſcopi ſententia mulier ad myſteria recepta eſſet. Iſidorus autẽ Romæ tum erat, inſtinctu Ioãnis à Theophilo ad epiſcopum Romanum miſſus, vt diſsidium quod propter Flauiani iuramentum emerſerat, tolleret, & epiſcopos inter ſe in gratiam reduceret. Diſſentiebãt enim adhuc à Flauiano, qui Euſtathij & Meletij partes ſequuti fuerãt, ſicuti ſuprà à nobis eſt dictum. Poſtquam autem Iſidorus rediit, verum Petrũ dicere, ex voluntate videlicet epiſcopi de muliere acta eſſe omnia, teſtificatus eſt. Theophilus autem, veluti ei calũnia intentata eſſet, vehementius indignatus, vtrunq; ex eccleſia deturbauit. Hæc vna cauſa eſt, quam ob rem Iſidoro & Theophilo diſsidiũ interceſſerit. Cognoui verò & aliam, quam & ipſam vt exponerem, conuenire eſt viſum. Pauperum in eccleſia curam gerebat Iſidorus,

Petrus Iſidorum teſtem laudat.

Iſidorus pro Petro teſtimoniũ perhibet.

Theophilus Petrum & Iſidorũ eccleſia eiicit.

C quorum gratia quum bominum liberalitate multa eſſet collata pecunia, eam Theophilo rapere, & in eccleſiarum ſtructuram impendere volenti, Iſidorus dare renuit. Rectius enim eſſe aſſeruit, pecunia tali ægrorũ corpora, quæ veriora eſſent Dei templa, quandoquidem præcipuè in eum vſum comportata eſſet, cura conuenienti reſtituere, quàm parietes inanimatos magnificè excitare atque conſtruere. Siue verò hæc, ſeu alia inimicitiarũ Theophili erga Iſidorum cauſa fuerit, tum quidem ille Alexandria pulſus, ad monachos tanquam amicos in Scetim ſe recepit, & malè in Theophilum & ipſe animatus fuit. Eiuſcemodi offenſam Ammonius abolere volens, aſcitis ſibi aliis quibuſdam monachis, ad Theophilum venit, & vt Iſidoro communio redderetur, ab eo petiit. Id ille ſe facturum recepit. Vt verò ſatis multum temporis præteriit, & illi nihil egerunt, Theophilúſque apertè præ ſe tulit, tempore extrahendo, verbis eos ludere velle: vehemẽtiore ardore eum aggreſsi, vt promiſſum ad finem ſuum perduceret, ſupplicando poſtularunt [c]. Et ille quendam ex monachis comprehenſum cuſtodiæ incluſit, vt aliis exterritis, moleſtia ea qua illũ frequenter impetebant, liberaretur.

Iſis Ptochotrophium & pauperũ cura commiſſa. b Vera Dei templa. Ammonius Longus deprecatur pro Iſidoro apud Theophilum.

c Idem monachis quendam in carcerem coniicit.

D Tantum autem abeſt vt conſilio eo quicquam effecerit, vt Ammonius vnà cũ reliquis quos coegerat monachis, ſua ſponte carcerem ſit ingreſſus. Quum enim eam de ſe cuſtodibus præbuiſſent opinionem, veluti illam ob cauſam eò veniſſent, vt vinctis res neceſſarias præberent, liberum habuere in carcerem ingreſſum, atq; inde egredi noluerunt. Quod vbi Theophilus intellexit, ad ſe eos venire iuſsit. Illi autem primùm ei ſignificarunt, vt ipſe ibi præſtò eſſet, & exeundi eis poteſtatem concederet. Oportere enim propalàm eis exitum permitti, qui tam apertè contumelia ab eo affecti eſſent. Vix autem deinde ei cedentes, ad eum ſunt progreſsi. Ille deprecatione interueniente, pollicitus ſe eis poſtea moleſtum non fore, ſed re ipſa promiſſum expleturum eſſe, eos abſoluit. Intra ſeipſum autem ſe excrucians indignabatur, & mali quidquam viris eis facere moliebatur, quos antea non ſecus atque ſuam ipſius animam dilexiſſet.

Eum monachũ Ammonius & alij in cuſtodiam ſequuntur.

Abſoluit & amittit à ſe monachos Theophilus. Quietem eorum more monachorum inſtituta perturbat.

E Quum autem animi dubius eſſet, quomodo tandem ægrè illis faceret, qui præterquam corpora nihil poſsiderent, & res omnes monaſticæ philoſophiæ ſuæ poſtponerẽt, quietem eorum interturbare aggreſſus eſt, & quæſtionem eam de Origenis opinione quæ dicta eſt, eis criminis loco obiecit. Has fuiſſe cauſas cognoui, cur Iſidorus, quem diximus, cum Dioſcoro & fratribus eius Conſtantinopolim venerit: nimirum vt publicè ſub imperatore ipſo & Ioanne iudicibus, iniuriæ atq; inſidiæ, quibus expetiti fuerãt, cognoſcerentur. Exiſtimabant enim Ioannem pro conſueta ſibi libertate, qua legitimè vtebatur, à iure & æquitate non aberraturum eſſe. Ille viros benignè acceptos, in honore habuit, & ad communes in eccleſia preces adhibuit: ad diuinorum autem myſteriorum communionem non admiſit. Neque enim fas erat, ante cauſam cognitam ea cum illis communicare. Ad Theophilum verò pro eis literas dedit, vt vel illis communionem redderet, qui rectè de Deo ſentirent: vel idoneum aliquem Conſtantinopolim mitteret, qui cum illis ambigeret, ſiquidem ei viſum eſſet, cum eis iudicio contendere.

Dioſcorũ & Iſidorum Cõſtantinopoli Ioannes benignè ſuſcipit. Preces cũ eis communicat. Euchariſtiã non item.

F Et quum diutius in vrbe monachi morarentur, & imperatrix Eudoxia in publicum progreſſa eſſet, Ammonius cum fratribus ſuis ad eam in via acceſsit, & Theophilum propter iniurias eis inſidioſè illatas accuſauit. Illa autem vbi iniquè cum eis actum eſſe ſenſit, honorem viris exhibens, conſtituit: atque ex imperiali curru proſpiciens, capite eis annuit: & † Benedictionem, inquit, nobis impertite, & Deum pro imperatore, ✱ & me, liberíſque noſtris orate. Ego verò quàm celerrimè curabo, vt Theophilus hic præſtò ſit. Hæc poſtquam illa dixit, vlterius proceſsit.

Longi fratres Theophilum apud Eudoxiã accuſant. Benedictionẽ Eudoxia à Longis petit. † εὐλογίαν ✱ Et pro imperio Romano, Sozom.

CAPVT XII.

FAma verò falſa Alexandriam peruenit, Ioannem cum illis myſteria cõmunicaſſe, opémque illis ferre conſtituiſſe. Porrò Theophilus varia in animo agitabat cõſilia, vt nõ ſolùm

Theophilus Ioãni etiam ſtruit inſidias.

A Dioſcorum & germanos eius vlciſceretur, verũ-
etiam Ioãnem, ſi fieri poſſet, epiſcopatu deiiceret.
Atque hæc ſecum ipſe tacitus voluens, & inſidio-
ſè moliens, ad vrbium plerarunq; epiſcopus ſcri-
pſit, conſilium quidem quod parturiebat occul-
tans: Origenis autẽ libris inſultans, quibus Atha-
naſius ille multorum certaminũ victor ante eum
ad fidem ſuam comprobandam, in lucubrationi-
bus ſuis aduerſus Arianos æditis ſæpenumero eſt
vſus. Poſtquam autem ei in mentem venit, mul
tum cœpto ſuo profuturũ eſſe, ſi Epiphanium *
Salaminis in Cypro epiſcopum ad conatus eius ſo
cietatem ſibi aſciſceret, ætatis ſuæ perquam cele-
brem, vitáque præclarũ & virtutis tenerentia ſpe-
ctatum virum, ſtatim ad eum miſit, ſibique amicũ
fecit, quum quidem dudum ab illo diſſenſiſſet, vt-
pote qui Deum * humana forma eſſe opinare-
tur, tum autem, veluti per pœnitentiam ipſe Theo
philus tectam complexus eſſet ſententiam, ſuffra
gator ei eſt factus. Ea ſcilicet mente Theophilus
fuit, vt qui humanam formam Deo tribuentes ri-
B deret, propter quorundam inimicitias auerſari ſe
ea quæ rectè opinaretur, ſignificationem per fucũ
de ſe præberet. Tum igitur, quemadmodum di-
ctum eſt, vbi Epiphanium amicum ſibi reddidit,
conſentire ei ſe in opinione de Deo aſsimulauit,
eundémque ad librorum Origenis calumnioſam
ſuggillationem, perinde atque prauorum dogma-
tum cauſæ eſſent, incitauit. Epiphanius autem, qui
dudum Origenis ſcripta exoſa habebat, quòd ſim-
plex eſſet, & in ſumma religione viueret, facillimè
pedibus in Theophili ſententiam iuit. Et ilico e-
piſcopis in Cypro congregatis, Origenis librorũ
lectionem edicto inhibuit. Et ſynodi eius decre-
tum quum ad alios multos, tum ad Conſtantino-
politanum antiſtitem miſit: quem etiam horta-
tus eſt, vt ſynodo coacta, idem de Origenis ſcri-
ptis ſtatueret, ac deinceps ſibi ipſi eorum lectio-
ne interdiceret. Theophilus, vbi Epiphaniũ mul-
tos habentem laudatores, qui propter vitæ eius
præſtãtiam, quod ipſe ſentiret, opinione ſua com
probabant, ad partes ſuas pertraxit, conuocatis &
ipſe qui ſub eo erant epiſcopis, decretum in ean-
C dem ſententiam fecit, & prolixam Origeni inten-
dit calumniam, qui etiam ante ducentos annos è
vita exceſſerat: nõ ille quidẽ hoc præcipuè propo
ſitum ſibi conſiliũ habens, ſed illud maximè agẽs,
vt Dioſcorum vlciſceretur. At admirandus Ioan-
nes res eiuſmodi indigniores eſſe putauit, quàm
vt eorum cura & ſtudio occuparetur, Epiphanií-
que & Theophili literas nihil prorſus eſt mora-
tus. Verùm conſueta ſibi doctrinæ laboribus in-
cumbens, in ea maximè florebat: inſidiarum quæ
ei ſiniſtrè tendebantur, nullam habens rationem.
Vbi autem manifeſtò conſtitit, Theophilum id
ſtudio omni conari, vt Ioannem throno deiice-
ret: tum verò qui hoſtili in eum erant animo, ex
clero quidem multi, non pauci verò etiam ex ma-

Athanaſi⁹ vſitã Origenis ſcriptis adiutus.

** Cõſtantia. Socrat. Sic enim quoque ea vrbs eſt dicta.*

Theophilus Epiphaniũ Salaminum epiſcopum ad partes ſuas pertrahit.

Epiphanius Anthropomorphita. Socrat. lib. 6. cap 10. Sozom. lib. 8. cap. 14.

Epiphanius inſtigante Theophilo, & prouinciali ſynodo libros Origenis damnat.

Idẽ perſuadere Ioanni vt idẽ faciat, contendit.

Theophilus quoq; cũ epiſcopis ſuis eoſdẽ libros dãnat, vt Dioſcoro agrè faciat.

Ioãnes doctrinæ epiſcopali incumbit.

gistratibus, & eis qui potentia & autoritate vale- D
rent, cõmodum ſe tempus inueniſſe rati, quo vin-
dictæ ſuæ in Ioannem cupiditatem oſtenderent,
obtrectationes vndecunque calumniis & ſyco-
phantiis emendicatis rexuerunt, atque vt ingens
ſynodus in vrbe Conſtantinopolitana celebrare-
tur inſtituerunt: epiſcopis quibuſdam ea de cauſa
ſcribentes, plures autem ſine ſcripto euocãtes. Et
Theophilus ea re cognita, ſtudium etiam ſuũ ma
gis intendit: & Ægyptiis epiſcopis, vt Conſtan-
tinopolim traiicerent, autor fuit: Epiphanio autẽ,
& aliis in Oriẽte epiſcopis ſcripſit, ſe celeriter Cõ
ſtantinopolim conferrent. Ipſe porrò pedeſtri iti-
nere eò profectus eſt.

Obtrectatores Ioannis opera ſynod⁹ frequens epiſcoporũ Conſtantinopolis cogitur.

CAPVT XIII.

PArua interceſsit mora, & Epipha-
nius primus naui aduectus, ad Se-
ptimum venit, decretum contra O- E
rigenem ſcriptum ſecum ferens:
in quo non Origenem ipſum ex-
communicauit, ſed libros tantum eius damna-
uit. Et poſtquam in eius loci eccleſia precationem
peregit, & diaconum conſecrauit, Conſtantino-
polim eſt ingreſſus: quem Ioannes aduenientem,
clero omni honorificè ei obuiam miſſo, excepit.
Ille autem apertè præ ſe, Theophili ſuaſionibus
ſe duci, tulit. Nam admonitus vt in ædibus eccle-
ſiaſticis maneret, conditionem eam repudiauit: &
in eundem cum Ioanne locum conuenire, Theo-
philo nimirum gratificatus, renuit. Epiſcopis etiã
aduenis ſeorſum ad ſe euocatis, abolitionem Ori-
genis ſcriptorum exhibuit: nõ ille quidem, quod
contra ea diceret, habens, ſed de Theophili ſenten
tia reiicere ea tentans. Et reperti quidam ſunt, qui
ſua erga Epiphanium obſeruãtia decretum id chi-
rographis ſuis confirmarunt: plurimi verò id fa-
cere detrectarunt. ª Porrò Theotimus Scytharũ
epiſcopus, Epiphanium etiam verbis propè per-
ſtringens: Ego, inquit, ó Epiphani, nefas eſſe pu-
to, contumelia eos qui dudum ſunt mortui, affi- F
cere: neque ita temerè vetuſtiorum ſcripta abii-
cienda cenſeo. Extra blaſphemiam enim non eſt
iudicium illorum proculcare, & quæ ritè atque or
dine ab eis ſtatuta, & tempore ipſo comprobata
ſunt, abrogare, minimè mihi videtur prudentium
virorum eſſe. Cum hiſce verbis librum quendam
Origenis in medium produxit, atque vbi quàm
neceſſaria & vtilia eccleſiæ in eo eſſent indicauit:
Abſurdè, dixit, faciunt, qui hæc calumniari ſtudẽt.
Non enim hæc tantum, ſed ea etiam de quibus in
libris tractatur, periculosè contumelia afficere vi-
dentur. Ioannes Epiphanium, quòd extra ditio-
nis ſuæ fines cõſecrandi prouinciã ſibi vſurpaſſet,
nõ reprehendit: ſed potius virũ reueritus, vt ſecũ
in eccleſia conuentus ageret: atq; etiã ſi placitum
ei eſſet, hoſpitio domus ſuę vteretur, hortatus eſt.
Ille autem vtrunque renuit, niſi prius & ipſe Ori-
genis libros damnaſſet, & Dioſcorum cum fra-
tribus ſuis vrbe eieciſſet. Poſtquam verò Ioannes
nihil temerè & cupidè extra publicum conuen-
tum agendum eſſe dixit, & cauſam talem diffe-
rendam cenſuit, obtrectatores illius aliud Epi-

Epiphanius Conſtantinopolim venit.

Ioãnes clerũ in ſuũ honorem gratia obuiã mittit.

Epiphanius coniunctionẽ Ioannis detrectat.

Epiſcopi quidam decreta Epiphanij de abolẽdis Origenis ſcriptis aſſentiuntur.

A Theotimo Scytarum epiſcop⁹ ſcripta Origenis defendit.

Verbũ Theotimi præclarum.

Epiphanius à Ioanne ad hoſpitiũ amicè plectendum, & conuentum precum inuitatus, id letione conteſtus.

* *Mirum profectò eſt quòd Nicephorus, Sozomenum ſequutus, antropomorphitam Epiphanium eſſe ſcripſerit. Cùm eum diuerſa ſententia aſſertorem fuiſſe conſtet, in Panario opere contra Audianos hæreticos diſputãtem. Qui opinati falsò ſunt, quòd Deus ad imaginem & ſimilitudinem ſuã hominem creauerit, propterea Deũ hominis formam obtinere.*

A phanio ſuggeſſere conſilium. Suadebant enim, quum ſynaxis maxima celebranda eſſet, in diuorum Apoſtolorum templo, vt in id progrederetur, & publicitùs Origenis libros damnaret: Dioſcorum etiam & ſectatores eius, vt qui cum illo eadem docerent, proſcriberet: Ioannis denique, qui illis coniunctus eſſet, opinionem & gloriam taxaret atque criminaretur. Hoc ita illi agebant, quòd eum ſic exiſtimarent cū populo conflictaturum eſſe. Atque Epiphanius eius rei gratia progreſſus, non longè ab eccleſia abfuit, quū Serapion ei ab Ioanne miſſus occurrit. Audierat is omnia, quæ illi maleuoli ſuaſiſſent. Proinde illum conſilia capere atteſtatus eſt, quæ vt illegitima, ei nequaquam profutura eſſent. Primùm namque, inquit, in eccleſiis meis conſecrandi poteſtatem tuapte autoritate, miniſterio tibi eo non cōmiſſo, ſumpſiſti. Deinde ad communionem inuitatus, eam detrectaſti. Nunc porrò etiam, ſicuti audio, rem indignam incipere cogitas. Cauendū verò tibi eſt, ne ſeditione ea de cauſa excitata, ipſe

Epiphaniū contra Ioannem inuidi excitant.

Ioannes per Serapionem Epiphaniū, ne in Apoſtolorum templo, ſicuti cōſtituerat, concionem agat, deterret.

B cauſa dicenda periculum ſubeas, veluti turbæ & confuſionis tantæ autor. Epiphanius hiſce verbis cautior factus, à cœpto deſtitit. Accidit interea, vt Imperatoris filius graui corriperetur morbo. Et Auguſta de puero ne quid humanitùs ei accideret, cum timore ſolicita, Epiphanium accitum, vt pro ſalute eius oraret, petiit. Et ille, puerum conualiturum eſſe pollicitus eſt, ſi Dioſcorus eum ſuis vrbe exigerent. Eudoxia autem: Filius quidem, inquit, meus, ſi Deus volet, viuet. Sin eum qui dedit, auferre conſtituit, eius voluntas fiat. Tu verò ſi mortuos exuſcitare poſſes, archidiaconus tuus defunctus non eſſet. Nuper enim admodū Criſpion vitam finierat, qui frater fuerat Phyſconis & Salaminę, pręclarorum virtute monachorum: horū autem in hiſtoria Valentis meminimus. Criſpionem ſanè quum familiarem habuiſſet, in locū etiam archidiaconi Epiphanius euexerat. Ammonius & Dioſcorus, hoc ſic Eudoxia iubente, ad Epiphanium venere. Et quum illos Epiphanius, quinam eſſent, interrogaret: Ammonius ſubinſerens [b]: Longi, inquit, Domine. Cœterùm an vo-

Epiphanius Auguſtæ pollicetur, ægrum eius filium conualiturum eſſe, ſi illa Longos fratres vrbe eijcerit. Auguſta dictum hoc non vult.

C quam in ſcripta aut ſectatores noſtros incideris, ſcire percupio. Atque illo negante, rurſum Ammonius interrogans: [c] Quid ita igitur, ait, hæreticos eos cenſes, quorum ſententiam non exploraris aut redargueris? Quod id ita audiuiſſet, Epiphanius reſpondit. At nos, ille intulit, contrà fecimus. Nam & cum diſcipulis tuis fuimus, & ſcripta tua legimus, & ex eis illud maximè, quod ἀγκυρωτὸν, hoc eſt, anchoratij inſcriptionem habet. Quū autem multi conuiciatrices acuerent linguas, vt id proſcinderet, & tanquam hæreticum calumniari aggrederentur, nos optima ratione patrem defendimus, atque illius ſcripta veluti rectiſsimè compoſita propugnauimus. * Proinde minimè conueniebat, vt nos ita indicta cauſa, veri quadam ſimilitudine adductus reiiceres, quos ipſe non condemnaſti: aut talem referres gratiam eis, qui recū ſunt in rebus bonis & honeſtis coniūcti. Epiphanius hiſce verbis ad pœnitentiam conie ctus, modeſtius homines & accepit & dimiſit. Quum autem non diu quaſi ſententia ſua ſeipſum damnās, morandū ſibi Conſtantinopoli duceret, aut Deus etiam, vt ego puto, mortem ei ſuam oraculo indi-

[b] Longi Epiphanium nominant. Ridiculè & perperam dicuntur, quia non cognoſcuntur.
[c] Colloquium pulchrum Ammonij Longi & Epiphanij.
* [illegible]

caret, in Cyprum nauigauit, atque inter nauigan- D dum mortuus eſt. Et quum epiſcopi eum ad mare deducerent, & ipſe nauim conſcendere deberet, dixiſſe ad eos fertur: Vrbem hanc & Imperatoriam aulam, vitæque huius † actionem & fabulam vobis relinquo: ego verò abeo, in ciuitatem aliam tranſire properans. Illud quoque ſempiterna memoria dignum verbum protuliſſe eum dicunt, quòd hodie quoque in auribus multorum perſonat. Quemadmodum enim Ioannes Epiphanio mortem in mari prædixerat, ſic ipſe illi epiſcopatus abrogationem prænunciauit. Nam quum inter ſe diſsiderent, Epiphanius Ioanni dixit: Ego te epiſcopum moriturum eſſe non puto. Ad quem Ioannes contrà: Ego verò, inquit, ſcio te in Cyprum peruenturum non eſſe. Et habuit vtrunque hoc dictum euentum ſuū. Neque enim Epiphanius in ſedem ſuam rediit, & Ioannes paulo pòſt throno ſuo eiectus eſt. Sicuti hoc hiſtoria procedens docebit.

Epiphanius humanior, benigniorque fit longe. Idem Conſtantinopoli diſcedit. Dictū eius celebre. Epiphanij mors. † ὑπόκρισιν,

Ioannes Epiphanij mortem, Epiphanius Ioannis exiliū prædixit.

CAPVT XIIII. E

POſtquam Epiphanius diſceſsit, Ioānes à quibuſdam certior fit, Epiphaniū ab Imperatoris coniuge aduerſus eum excitatū eſſe, quū varias alias ob iniurias quas ſubditis illa intulerat, tum maximè propter vineam illam viduæ Callitropæ. Quā rem Ioannes cum reprehenſione carpere prius non deſiit: quàm illa muliereulæ poſſeſsionem ſuam redderet. Et vt ille in eiuſmodi delictis corrigendis ardentior atque in concionibus acrior erat, orationem in eccleſia pro concione habuit, qua communiter in mulieres malas inuectus eſt. Multitudini autem viſum eſt, orationē eam quaſi ſub inuolucro contra Auguſtam maximè ab eo compoſitam eſſe: quæ etiam ab aduerſariis eius excepta, ad eam eſt delata. Et illa maritum ſtatim adiit, & apud eum contumeliam ſuam deplorauit, iniuriam eam mariti communem eſſe dictitans. Confeſtim etiam vt Theophilus adueniret, curauit, atque vt quamprimum ſynodus aduerſus F Ioannem cogeretur, egit. Adiuuabat autem eam Seuerianus quoque Gabalanorum epiſcopus, dolorem adhuc ſuum tectū in animo fouens, quippe qui nondum maleuolentiam in Ioannem ſuam depoſuiſſet. Cœterùm ſiue Ioannes caſu quopiam huiuſmodi in eccleſia habuit orationem, ſeu ſubdolè in Imperatricem eſt inuectus, propter eam quæ ſibi cū Epiphanio interceſsit contentionem, quod affirmare certò non poſſum: Theophilus quidem profectò nō multo pòſt affuit, & multi pręterea epiſcopi, partim Imperatoris iuſſu, partim Theophili inſtinctu, Conſtantinopolim aduenere. Potiſsimùm verò magno illi ſtudio concurrerunt, quibus in Aſia à Ioanne legitimè epiſcopatus adempti fuerant, quique ei alias etiam ob cauſas hoſtiliter aduerſabatur. Iam naues quoque quas Theophilus expectarat, ex Ægypto appulerant. Atque vbi Chalcedone Bithynorum congregati omnes conuenere, quomodo rem aduerſus Ioannem aggredi deberent, conſultarunt. Erat enim Chalcedone epiſcopus Cyrinus, Theophili popularis, Ægyptius videlicet. Hic

Concionib. ſuis Ioannes effecit, vt Eudoxia ademptā Callitropę viduæ vineam reſtitueret. Ioannes Homilia in mulieres malas, in qua obliquè Eudoxiam perſtrinxit. Theophilum Cōſtantinopolim vocat. Multi epiſcopi contra Ioannē Conſtantinopoli conueniunt. Eudoxia apud Arcadium Ioannem criminatur.

Initur conſilium Chalcedone contra Ioannem. Cyrinus, ſiue Quirinus.

A multum illi gratificari ſtuduit, Ioanni quam maximè inimicus. Itaqne progreſſus, Ioannem conuiciis plurimùm proſcidit, impium illum, inſolentem, & inflexibilem nominans: quibus dictis epiſcopi ſunt delectati. Verum illum parua intercedente mora, ob iniurias eiuſmodi diuina vindicta perſeqnuta eſt. Maruthas enim Meſopotamiæ epiſcopus, imprudens alterum pedum eius calcauit: vnde ille malè habere cœpit, & propterea cũ reliquis epiſcopis Cõſtãtinopolim proficiſci nequaquam potuit, quamuis ad ſtruendas Ioãni inſidias neceſſarius eſſe videretur. Deinde autem quũ deteriores multo res eius fierent, crus ei à medicis etiam eſt reſectum. Putredo enim inde exorta, ita reliquum corpus inuaſit, vt contagione alterum quoque itidem pedem occuparit. Quin non multo etiam pòſt, ea ipſa plaga vitam finiit: gratiam eã contumeliis, quibus virum ſanctum affecerat, acceptã ferens.* Cuius thronum Arſacius recepit.

Chalcedonẽſis epiſcopus in Ioannem inuehitur. Sentit & ſtatim vindictam diuinã.

** Hæc verba de Arſacio apud Socratem & Sozom. non reperiuntur. Quirini epiſcopi ſucceſſor Arſacius.*

CAPVT XV

B VBi verò Theophilus Conſtantinopolim peruenit, nemo illi pro recepta conſuetudine, ex Conſtantinopolitano clero obuiam proceſsit: quòd omnibus conſtaret, inimicum eum epiſcopi eſſe. Nautę verò Alexandrini, & maximè qui frumentum eò aduexerant, congregati, cum fauſtis acclamationibus cupidè eum ſuſceperunt. Et quòd eccleſiaſticum hoſpitium auerſatus fuerat, in Imperiales quaſdam ædes, quæ inſtructæ ei fuerant, diuertit. Placidianę hæ nominantur. Tum verò nulla librorum Origenis mentio erat, ſed ad alia abſurda crimina animos conuerterunt. Atque vbi multi accuſatores conuenere, Theophilus ex voluntate ſua rebus diſpoſitis: Conſtantinopoli in ſuburbanum nauale Chalcedonis tranſiit, cui nomẽ eſt Δρῦς, hoc eſt Quercus: quod etiam ad hunc vſque diem Rufini conſularis appellationem obtinet, ſplendidã regiam eccleſiamque maximam & celebertimam habens, quã ille in Petri & Pau- C li apoſtolorum honorem conſtruxit, locumque ἀποστολεῖον, hoc eſt, Apoſtolatũ, ſiue Apoſtolorum ædem nominauit. in propinquo quoque plurima monachorũ, qui in eccleſia cleri munia obirẽt, domicilia ædificauit. Ibi epiſcoporum conuentu coacto, Theophilus librorum quidem Origenis nõ meminit: monachos autem, qui ex Sceti venerãt, primùm ad pœnitentiam inuitauit. † præteritarum iniuriarum ſe obliturum, neque eos poſtea offenſurum eſſe pollicitus. Et quũ Theophili partium ſtudioſi, & ipſa ſynodus, pro ipſis * per ſimulationem & fucum ſupplicum more deprecarẽtur: monachi ea re ſeducti, & quod in multorũ epiſcoporum præſentia, etiamſi ipſi iniuria affecti eſſent, faciendum hoc ſibi eſſe putarent, ſolitum illud verbum, * Ignoſce, dixerunt. Theophilus porrò non grauatè eis indulſit, eoſdẽque ad communionem admiſit. atque ita inquiſitio de eis finem ſuũ habuit. Quod quidem iudicio meo factum non fuiſſet, ſi Dioſcorus & Ammonius adhuc vixiſſent. Dioſcorus nanque Cõſtantinopoli prius mortuus, in templo Mocij martyris ſepultus eſt. Ammonius autem breui pòſt, quum ſynodus adornaretur, valetudine affecta in Quercum D quidem venit: ſed illic morbo propter traiectionem inualeſcente, paulo pòſt & ipſe diem ſuum obiit, atque ibi à monachis ſuis honorificè eſt tumulatus. De morte eius certior factus Theophilus, illachrymaſſe, atque illud propalàm exclamaſſe fertur: [a] Nullum tam eſſe, qualis Ammonius fuerit monachum reliquum: etiamſi ille ipſi turbarum cauſa fuerit. Cœterùm mors quoque ea ex ſententia eius cecidit. [b] Theophilus & ſynodus ipſa Conſtantinopolitanæ vrbis clerum omnem euocauit, dignitatis abrogationem, ſi quis aduentum differret, comminata. Illi verò Ioãnem quoque, vt cauſam diceret, ibi adeſſe, & cum eo Serapionem quoque & [c] Tigrium eunuchum presbyterum, & Paulum quendam lectorem venire iuſſerunt. Hi nanque vnà cũ illo rei agebantur. Sed enim Ioannes quum alios quoſdam familiares ex clero ſuos, tum Demetrium Peſsinuntium eò miſit, & concilio verba hæc renunciari præcepit: Nõ ego iudicium fugio, paratuſque adeò ad dicendã cauſam ſum, ſi modò qui accuſatores mei ſint, E cognouero, [d] & quę illi mihi crimina obiiciãt prius diſpexero. In maiore autem frequentioreque ſynodo reſpondere conſtitui: neque enim tã ſum ſtupidus, vt rem talem ſubire, & tam manifeſtorum inimicorum iudicium ferre velim. Grauiter hoc epiſcopi, perinde atque ille ſynodo tantę minus patère conſtituiſſet, accepere. Et qui ab eo legati fuerant, reuerſi ad eum nõ ſunt [e]. Demetrius autem, & qui inanem gloriam poſt Ioannis conſuetudinem habuere ad virum ſanctum rediere. Eo ipſo die notarius & curſor expeditus ab Imperatore miſsi, Ioannem quidem vt in ſynodum veniret acriore mandato iuſſerunt: epiſcopis autem, vt ſibi ſententia differenda negotium non faceſſerent, ſignificarunt. Vt autem ille quater citatus non comparuit, iudices illos vt ſibi inimicos exceptione ſummouens, & ad vniuerſalem ſynodum prouocans, illi contumacia viri cõdemnata, epiſcopatum ei abrogarunt: nihil in eo reprehendentes aliud, quàm quòd quater euocatus, iudicio ſe non ſtitiſſet.

Alienatio Theophilo à clero, nemo Conſtantinopoli obuiam eſt progreſſ⁹. Fautores hoc Alexandrini nautæ.

Theophilus in ædes imperiales diuertit.

Idem ad Quercũ ſuburbanum Chalcedonis nauale epiſcoporũ conuentũ agit.

Theophilus & monachi à Sceti inter ſe cõciliantur.

† μὴ μνησικακεῖν.

** συγχώρησον.*

Ammonij mors. Dioſcori mors.

a Ab inimico Ammonius præclaram fert laudem.

b Clerus Cõſtantinopolitanus ad ſynodum citatur.

c Eunuchum presbyterũ Sozom. eunuchum non habet. Socrates habet.

d Ioannes iudices ſibi inimicos reiicit, ad vniuerſalem ſynodum prouocat, per internuncios.

e Imperator Ioannem ad ſynodum venire iubet. Idem iudicum maturare præcipit. Ioannes a ſynodo tanquã contumacis epiſcopatu abrogatur.

CAPVT XVI. F

PLebs Conſtantinopolitana vbi circiter crepuſculum factũ hoc reſciuit, ad tumultum maximum excitata, atque eccleſiam ingreſſa, cùm quàmplurima alia verba vociferata eſt: tum Imperatorem conuiciis proſcidit, & cauſam eam iuſtiori ſynodo committendam eſſe cenſuit. Eis denique qui ab Imperatore vt illum throno ſuo detraherent, miſsi fuerant, fortiter reſtitit: atque ibi pernoctans, in exiliũ Ioannem abduci nõ permiſit. Porrò Ioannes, ne quid alterius criminis ei impingeretur, quòd vel contra imperialem iuſsionem veniret, vel populum ad ſeditionem commoueret, timens tribus à condemnatione diebus elapſis, poſtquam multitudo circa meridiem diſperſa, alius aliò in domicilium ſuum ſe contulit, illos fallens, ſe eorum poteſtati qui eum abducerent, permiſit: & porta Orïẽtali egreſſus, primùm ad id quod ad Pontos ſitum eſt, ἱερόν, hoc eſt, ſacrũ

Populus Byzantius Ioãnem in exilium abduci non patitur.

Ioannes propter verba ... tertio à condemnatione die in exilium it.

Tumultus plebis commota.

Seuerianus condemnationem Ioannis pro concione laudans.

Idem Ioannem tanquam ſuperbum hominem taxat.

Plebs reſtitutionem Ioannis ab Imperatore flagitat.

Obtrectatores quoque eius nonnulli ſententiam de eo ſuam mutant.

A (ita enim ſtatio nauium illa vocatur) venit, deinde per Bithyniam ductus eſt. Multitudo hoc moleſtè ferre, grauiter tumultuari, Imperatorē perſtringere, occ minus Seuerianum & Theophilum conuiciis proſcindere. Ambo enim inſidiarum illi ſtructarum autores erant: præcipuè quod Seuerianus in eccleſia tū docens, & condēnationem Ioannis tanquam iuſtam laudabat: etiamſi nihil aliud criminis eſſet, quam ob rem ita celeriter Ioannes exautoratus eſſet, ſufficere tamen vnū hoc, dicens, quod ſuperbus & inſolens eſſet. quod alia quidem delicta Deus hominibus remitteret, arrogantibus autem manifeſtè reſiſteret: quemadmodum ſacra teſtaretur ſcriptura. His ab eo verbis dictis, populus magis etiam factū propter eius indignitatem reprehendit, iramque renouauit. Et tumultu ingēti commoto, homines neq; in foro, neq; in tēplis taciti eſſe poterant, ſed queſtibus atq; lamentis cum precibus miſtis ad imperialem domum progreſſi, paſtoris reuocationem flagitarunt, eumque videre magnopere deſiderarunt, ex B cuius ore quotidie aureum (vt ita dicam) lac hauſiſſent. Et quod ſæpe fieri ſolet, non pauci qui hoſtili erga eum erant animo, ſententia mutata, ſycophantiis virum eum expeti affirmarunt, cuius paulo antè abrogationem quàm maximè concupiuerant. Proinde plures contra Imperatorem & ſynodum atque ipſos epiſcopos, in primis verò aduerſus Theophilum vociferati ſunt. Latēre enim eis cum ſiniſtris machinationibus ſuis, propter multa manifeſta indicia, non potuit. Itaque Auguſta ipſa, populi precibus exorata, & terræmotu qui noctu factus fuerat adducta, viro ſuo perſuadet, vt ſancti viri reſtitutioni annuat: & Briſonne fidiſſimo cubiculario ſuo miſſo, * ea Proneto Bithyniæ emporio, ex aduerſo Nicomediæ ſito, Ioannem reduxit, immunem ſe & alienam ab inſidiis contra illum ſtructus eſſe teſtificata: atque inſuper eum de cætero ſe vt ſacerdotem Dei, liberorumque ſuorum in rebus † diuinis doctorē, qui per ✱ diuinum lauacrum ſacri partus cum ea ſocietatem atque communionem inierit, reuerituram eſſe pollicita. Ioannes reuerſus, ſub vrbe, C ad † tanſitum, in regione quæ [b] Mariana dicitur, moratus eſt, neque ante frequentioris ſynodi diſceptationem atque iudicium vrbem ingredi voluit, vt manifeſtò appareret, per iniuriam iniquè ei epiſcopatum ademptum eſſe. Quum autem ad eum modum ingreſſum in vrbem proferret, magis etiam plebs eſt indignata, conuiciis Principes perſtringens. Quapropter tanta ſibi impoſita neceſſitate, oppido quàm inuitus vrbem eſt ingreſſus. Tum nauigantibus Boſporus repletus, & piſcatoriis nauibus mare contectum eſt, & plebs vniuerſa ei ſtatim obuiam prodiit, cereos accenſos ferrens, & pſalmodias ad rem præſentem aptè & eleganter compoſitas concinens, eumque ad eccleſiam produxit, reluctantem admodum, & affirmantem eos qui ſententia ſua ſe iniquè condēnaſſent epiſcopos, legitimè rurſus, pro eo atque par eſſet, abſoluere debere. Vi autem eum plurima cogentes, in ſede epiſcopali collocarunt, vt pacem populo ex ſuperiore loco annūciaret & precaretur. His rebus ita ex neceſſitate quadā actis, orationem tum quoque ex tempore ad populum habuit, argumentis cum magna gratia appoſitis

Reuocatur ab exilio per Eudemonem Ioannes. Iohannes liberorum Imperialium in baptiſmo ſuſceptor & compater.

† [illegible]

Cauſſam ſuam legitime cognoſci cupit.

b Ioannes in ſuburbana regione Mariana reſidet.

Reſtituitur in eccleſiam ſuam Ioannes.

Abſolui ſe à condemnatione iniqua vult.

Benedictio epiſcopalis.

Oratio Ioannis in reditu ſuo ad populum habita.

vſus. Dixit enim, Theophilum per contumeliam D conatum eſſe eccleſiæ ſuæ iniuriam facere: perinde atque rex olim Aegypti in patriarchæ Abrahæ coniuge inſanierit, quemadmodum hoc Hebræorum libri commemorant. Et plebis propenſam alacritatem laudibus proſequutus, beneuolētiam quoque Principum erga ſe celebrauit, & multitudinem vt Imperatorem & Imperatricem fauſtis auſpicatiſque vocibus honoraret, adeò excitauit, vt orationem ad finem perducere non poſſet, ſed in dimidia eius parte dicere deſiſteret.

Oratio eius ſumma.

CAPVT XVII.

THeophilus in hoc rerum ſtatu conſilij dubius, quamuis propalàm Ioānem calumniari percuperet, vt qui poſt abrogationem nihilominus epiſcopalibus ſungeretur muneribus, facere id tamen non audebat. Certò namque ſciebat, ſe ea re Principes offenſurum eſſe. Illi enim propter vulgi E motum, Ioannem vt id faceret, per deprecationē reluctantem, coegerant. Itaque Heraclidę accuſatoribus quamuis abſentis, iudicium iniuriarū dedit. Inde enim facilè ſe ad Ioannis abrogationem peruenturum eſſe putauit. Heraclides quidem, vt dixi, non affuit: abſens tamen accuſabatur, quòd per vim quoſdam pulſatos, & catenis vinctos, per mediam Epheſiorum vrbem veluti in triumpho duxiſſet. Porrò quum ✱ Ioannis fautores abſentem reum agi nō debere dicerent: & qui à Theophili partibus ſtabant, accuſationes Heraclidis admittendas, iudiciumque etiam contra abſentem dandum eſſe contenderent, qui epiſcopali functione indignus eſſet, rixa inde inter Alexandrinos & plebem Conſtantinopolitanam exorta eſt: & quòd res ad cōflictum peruenit, multi vulnerati, non pauci etiam cæſi ſunt. Proinde Theophilus impetum multitudinis metuens, atque itidem qui cum eo erant epiſcopi, præterquàm qui Ioanni coniuncti erant, Conſtantinopoli profugientes, ad ſua ſe quiſque recepit. Theophilus vnà cum Iſaacio monacho hyeme ineunte Ale- F xandriam venit. Accidit autem vt geras appelleret, oppidum circiter quinquaginta ſtadia à Peluſio ſitum. Quod autem ibi tum epiſcopus mortuus eſſet, incolæ & ciues in locum eius Nilammonē legerunt, virum bonum, & propter virtutem percelebrem, monaſticaque philoſophia præclarum. Degebat autem ante oppidum paruæ caſæ incluſus, cuius aditum ſaxis obſtruxerat: & quum epiſcopalem dignitatem ſuſcipere detrectaret, Theophilus ei, vt à ſe conſecrationem ſuſciperet, ſuaſit. Poſtquam verò eum ſæpius pernegantem non expugnauit: Cras ille tandem, inquit, ſi ita placet, ô pater, quod conſtitueris facito: me autem hodie res meas agere atq; diſponere ſine. Vbi poſtridie Theophilus ad eum venit, pro eo atque inter eos conuenerat, & fores aperire iuſſit, Nilammon: Agè verò, inquit, Deo primùm precationem offeramus. Approbauit hoc Theophilus, & orationem peregit. Nilammon autem inter precandum vitā finiit: idque tum Theophilus, & qui cum eo foris ſtabant, ignorabant. Atque vbi plurima diei pars præteriit, & clamorem eorum Nilammon non

Ioannes iterum epiſcopalibus officiis fungitur.

Theophilus iudicium dat aduerſus Heraclidē Epheſium abſentem. Alibi iniuriarum.

** Sozo habet, Ipſius Heraclidis fautores.*

Tumultus propter id inditum inter Alexandrinos & plebē Conſtantinopolitanam.

Theophilus ſe cum ſuis ſubducit.

Apud oppidū Geras Nilammon monachus epiſcopus legitur.

Nilammon electioni non aſſentitur.

Theophilus illum epiſcopum cōſecrare vult.

Ante conſecrationem inter precandum Nilammō moritur.

Sozo. lib. 8. cap. 9.

A exaudiit, reuolutis ab oſtio ſaxis, mortuum illum repererunt: eumque, ſicuti conuenit, coopertum atque compoſitum magnificè ſepelierunt. Super ſepulchro eius ciues precatoriam domum condidere, obitusque eius diem ad hoc vſque tempus feſtum læti peragunt. Ita Nilammon mortem oppetiit: ſiquidem mors dicenda eſt, quam ſibi ipſi potius precibus votiſque exoptauit, [a] quàm vt epiſcopus fieret, indignum ſe ea dignitate propter modeſtiam & ſummiſsionem animi eſſe ratus. Verumenimuerò rebus his ita geſtis, [b] Theophilus ab omnibus damnatus eſt: qui hominum erga ſe odium eò etiam magis auxit, quòd rurſum citra diſsimulationem, reformidans, libros Origenis eos in manibus habebat, quos paulo antè cõdemnauerat. Et interrogatum aliquando à quopiam, cur quæ antea abolenda iudicaſſet, ſcripta rurſum verſaret: reſpondiſſe dicunt, Origenis lucubrationes prati inſtar eſſe, quod varios & bene olentes flores proferat. Quapropter ſe ſi quid in eis fructuoſum reperiret, colligentem decerpere: ſi B quid autem ſpinoſum ſe ei offerret, id auerſari, & tanquam pernicioſum prætetire, dixit. Hoc ſic Theophilus fecit, non ſatis Solomonis ſecum reputans dictum, quòd verba ſapiẽtum tanquam † boum ſtimuli ſunt, aduerſus quos calcitrare non oporteat eos, quibus contemplationum & veritatis ſtimulos ſentire contigit. Quas ob cauſas, in immenſa omnium condemnatione Theophilus fuit. Diuus autem Ioannes Conſtantinopolim reuerſus, in eum amorem & gratiam populi peruenit, vt cupiditate eum è throno ſuo docentem videndi, magis atq; magis accẽſi flagrarent. Cõuenerunt autem eò propè ſexaginta epiſcopi, qui irrita eſſe quæ in Quercu acta fuerant, ſanxerunt, & Ioannem epiſcopatum nihil metuentem retinere iuſſerunt. Ita deinceps epiſcopalia munia obiens, clerum conſecrabat, aliaque peragebat quæ epiſcopum exequi fas eſt, eccleſiam quàm optimè adminiſtrans. Quo tempore etiam Serapionem, propter quem multorum in eum odium maximè accenſum fuerat, Heracleæ in Thracia epiſcopum C fecit.

a Profectò enim indignus eſt ſacerdotio, niſi fuerit ordinatus inuitus l. ſi quemquã C. de epiſc. & cler. Inuiti olim fieri ſolebant epiſcopi.

b Theophilus malè audit, quòd libros Origenis à ſe damnatos legeret. Theophilus libros Origenis prato aſsimilat. Socr. lib. 6. cap. 12.

† Στίμουλα. Publicum hominum in Theophilum odium. Communis omnium in Ioannem amor. Sexaginta epiſcopi Conſtantinopoli congregati, Theophili acta abolẽt. Serapion Heracleæ epiſcopus.

CAPVT XVIII.

NOn longè pòſt bellum aliud aduerſus Eccleſiam rurſum motum eſt, ab huiuſmodi initio. Statua argentea in porphyretici marmoris columna ſub nomine Eudoxiæ Auguſtæ in meridionali parte eccleſiæ, pro magni conſilij curia, in ſublimiore loco chlamyde amicta ſtabat (non adeò ꝓpè, neque adeò longè à templo cui Sapientiæ nomen eſt.) Latior enim intercedebat via. Ad hanc plauſus & ſpectacula publica ſaltationum & mimicorum ludorum, ingenteſque clamores edebantur. Ioannes autem cum eccleſiæ contumelia hæc fieri arbitrans, ſolita libertate dicẽdi ſua excitata, auream linguam aduerſus eos mouit, qui ludicris eiuſmodi nauabant: atque in concione quadam vehementer eſt in eos inuectus. Imperatrix autem priores adhuc dolores in recenti memoria retinens, dicta ea rurſum in ſe contulit: & ita percita, ſynodum aliam cogi quamprimùm curauit. Ioannes porrò vbi id ſenſit, tantum abeſt vt D verba ſua retractarit, vt apertius etiam in eccleſia alia proloquutus, ad iram illam accenſus ſit, quum decantatam illam & celebrem orationem in templo ad populum habuit, eiuſmodi tam verbis exorſus: Rurſum Herodias furit, rurſum turbas ciet, rurſum ſaltat, rurſum Ioannis caput in diſco excipere feſtinat. Atq; illud inſuper in Homilia quadã ſempiterna memoria dignũ vſurpauit verbũ: An non ſemper ἀδοξίαν, hoc eſt, verã gloriã odi: ἀδοξίαν autem, hoc eſt, infamiam dilexi? De Ieſabele & ſacerdotibus turpitudinis hiſtoriam inſuper adducens. Quod vbi ad aures Eudoxiæ peruenit, magnopere animum eius ita accendit. Breue interceſsit tempus, & quum alij plerique epiſcopi, tum Leontius Ancyræ minoris Galliæ, Ammonius Laodiceæ in Piſidia, Briſſon Philipporum Thraciæ, Acacius Berrœæ in Syria, & nonnulli alij antiſtites affuere: apud quos cauſa prior renouata eſt. Ioannes autem magnum obtinens animum, petiit, vt de criminibus in mediũ productis quæreretur. Et iam natalis Chriſti feſtus dies inſtabat, E atque Imperator de more ſuo priſtino in eccleſiam non venit: & Ioanni denunciauit, non prius ſe in eius conſpectum venturum eſſe, quàm ille ſe de obiectis criminibus purgaſſet. Porrò vbi Ioannes ſe alacriter ad dicendam cauſam, quicunque eum accuſaret, exhibuit, aduerſarij eius timore capti, criminari eum auſi non ſunt. Et epiſcopis viſum non eſt, denuò eum in iudicium trahere, cui qualicunque de cauſa thronus antea eſſet ademptus. Et quum de rebus aliis inquirere ſuperſederunt, tum vt de eo ſolo cauſam Ioannes diceret poſtularunt: Cur poſt abrogationem eius, ſynodi decreto & autoritate non intercedente, ipſe ſibi epiſcopatum contuliſſet, thronumque inuolans conſcẽdiſſet. Atque vbi Ioannes ſuffragia ſexaginta, qui cum eo communicauerant epiſcoporum prætendit, Leontius & qui cum eo erant: Sed plures, dixere, erant, ô Ioannes, qui te condemnarunt. Et accedit, qui hoc fieri prohibet, epiſcopalis Canon. Tum ille: Atqui is non Eccleſiæ, ſed Arianorum eſt canon, qui quum Antiochiæ aduerſus ὁμοουσίου conſubſtantialis fidei profeſsionem decertarent, F & Athanaſio per ſycophantiam circumuento, eccleſiam Alexandrinam adimerent, rerum mutationem veriti, canonem iſtum ediderunt: hoc præcipuè magno ſtudio agentes, vt ea quæ ipſi contra illum inſidioſè machinati fuerant, ne ſcilicet malitia eorum & improbitas deprehenderetur, in diſquiſitionem non vocarentur. Contra hæc verba illi quum nihil dixiſſent, condemnatiõnis ſententiam in eum tulere. Ille decreto eorum cognito, conuentus in eccleſia amplius non egit, ſed in epiſcopali domo tacitus permanſit. Quadrageſimæ verò diebus exactis, ipſo magni ſabbati die, miſsis ad Ioannem quibuſdam, Imperator ei, vt de throno tandem à duabus ſynodis *[a] exautoratus deſcenderet, ſignificauit. Ibi magnus ille vir: *[b] Ego, inquit, à Seruatore ad epiſcopale munus vocatus, thronum nõ relinquã. At ſi tibi, ô Imperator, hoc ita viſum eſt, vi me inde deturba. Illi verò, ne graue quicquã rurſus accideret metuentes,

Argentea Eudoxiæ ſtatua pro diuinæ Sapientiæ tẽplo. Varij generis ludicra apud hãc fieri ſolita. In ea inuehitur Ioannes. Eudoxia ira furit.

Libertas Ioannis concionantis in Eudoxiam notata.

Cogitur epiſcoporũ aduerſus Ioannem conuentus nouus.

In conciliabulo iſto Ioannes condemnatur.

Criminis loco ei obiectũ quid poſt eius autoratum eum, ipſe ſibi epiſcopalem dignitatem autoritate propria vendicaſſet.

Canonem Arianorum Ioannes refutat.

Ioannes epiſcopali adminiſtratione ſuperſedet.

a Idem verbũ vſurpauit Ambroſius apud Valentinianum iuniorẽ lib. 11. c. 19. Thermæ Cõſtantianæ.

b Epiſcopalis Ioannis ad Arcadium

* [illegible]

rex, ad martyrium obeundum parati.

A tum quidem eum io domicilio manete paſsi ſuot. Quum autem ipſe ibi quietè ageret, qui partium eius erant, ab eccluſia, vode eiecti fuerant, ſecedẽtes, ferias Paſchales io publico lauacro, cui Conſtaotianum oomen eſt, celebratuot. [c] Cum quibus epiſcopi multi, & presbyteri, aliique eccleſiaſtici ordinis, ab eo tempore variis in locis conuentus ageotes, Ioannitæ ſunt cognominati. Sacra verò ea nocte, quam luculentus Paſchæ feriarũ dies coosequitur, Imperator epiſcopis coouocatis, quid facto opus eſſet, & an ea quæ ſic gererentur, Deo placita eſſeot, ioterrogauit. Qui voo ore ſimul omnes exclamamnt: In capita oostra abrogatio ſeu condemnatio Ioannis reduodet. Sectatorus portò Ioannis in eo quod diximus lauacro illuſtrem reſurrectionis Chriſti ad lucernas peragentes coouentum, perquàm grauiter à Ioaonis ioimicis, diſſoluriſque & improbis quihuſdam, qui eos aggreſsi fuerant, ſunt accepti. Qua de re quid opus eſt dicere, quum eã eius ipſius aurea liogua accuratiſsimè commemorare liceat? Qui eoim ge

Ioannis ſectatores ab Eccleſia ſemoti ſeorſum conuentus agere, Ioannitæ appellati.

Ioannitæ in publico lauacro peragentes Paſchale agentes, ab aduerſarijs malè accipiuntur.

B neroſè ea mala pertulit, verè quoque ea referet. Igitur ad Ionocentium vrbis Romę epiſcopum, de rebus ſuis ſcribeos, hæc quoque addit.

CAPVT XIX.

Quando Ioannes ad Innocentium Rom. epiſcopum, quomodo ſe ex eccleſia Conſtantinopolitana pulſus, ſcribit.

QVomodo verò tandem quæ ſic acta ſuot, & tragœdiam omnem longè ſuperaot, explicem? Quæ otatio ea recenſeat? Quæ aures ſine horrore excipiant? Quum enim oos ea quæ antea diximus, præteoderemus, militaris maous coofertim ipſo magni Sabbati die iam ad veſperam vergenre, in eccleſias irrumpens, clerum omnem vnà nobiſcũ per vim * eiecit, & armis baptiſterium circumuallatum eſt, & mulieres eo tempore in ædibus ſacris propter baptiſmum veſtibus depoſitis, nudæ, præ timore grauis eiuſmodi impreſsionis profugere: oeque eis hooeſtum ſuum habitum, qui fœminas maximè decet, ſumere, ſeque amicire permiſſum eſt. Muliæ verò vulneribus etiam acceptis

C expulſæ ſunt. Lauacra ipſa ſanguine repleta, & ſacti latices purpureo ſanguinis colore infecti. Verùm oe in hoc quidem erumna hæc cooſtitit. Sed vbi + ſanctum repoſitum eſt, eò milites ingreſsi: quorum oonnulli, ſicuti accepimus, Chriſtianis ſactis initiati non erant, penitius omnia perluſtrarunt: & ſanctiſsimus Chriſti ſanguis, in tanto ſcilicet tumultu, in eorum qui dicti ſunt, militum veſtimeota effuſus, omnia deoique periode atque in barbara captiuitate per audaciam acta ſunt. Plebs ad ſolitudinem eiecta, & populus voiuerſus extra vrbem egit. Eccleſiæ io tanto die ſeſto vacuæ hominibus fuere: ac plures quàm quadraginta epiſcopi nobiſcum communicantes, vnà cum populo & clero præter cauſam omnem pulſi ſuot. Vlulatus & luctus paſsim io domibus & ſolitudioibus auditi, & quæuis vrbis pars calamitatibus hiſce repleta eſt. Nam propter immenſam iniuriæ taotæ immanitatem, non ſolum qui eam ferebãt,

Vtraque ſacra eucharistiæ ſpecies in loco ſacro tempore templi ſeruata.

Luctus vbique, pauor, & plurima mortis imago.

** Tempore Paſchali præcipuè olim Catechumeni baptiſabantur, per hebdomadam totam, ſicuti & per ſeptimanam Pentecoſtes. Beatus Rhenanus hoc obſeruauit, in Tertul. annotationes ſcribẽs: & teſtãtur hoc nũc quoq; cãtilena ſolẽnes, hymni, & precationes eccleſiæ.*

D verumetiam qui nihil tale ſuſtinebant, nobiſcum doluere: nec qui noſtræ opioionis ſunt modò, ſed etiam hæretici & Iudæi, & Græcæ ſuperſtitionis cultores, non aliter quàm vrbe vi & armis capta. Adeò in tumultu & turba & planctu erant omnia. Atque hæc quidem audaciſsimè, præter voluntatem & ſententiam piiſsimi Imperatoris, ooctu ſunt acta, epiſcopis procurantibus, atque in locis omnibus militarem manum ducentibus, & belligerantibus: quos non puduit campiductores pro diaconis anteambulones habere. Die portò exorta ciuitas tota extra muros ſeceſsit, ſub arboribus & io ſyluis, veluti oues diſpſæ, ſerias Paſchales celebrãtes. Hęc aurea illa lingua Cęterũ eioſcemodi ſructũ ipſo Paſchæ ſeſto die booi illi paſtores, qb[us] animarum cura & præfectura credita eſt, ei qui à mortuis reſurrexit, obtulerunt. Quid verò ptęrea factũ? Mandata paſsim diuulgata, quibus populo Ioaonis nomine & cõmunione interdicebatur: q̃ ſanè longè diuerſum habuere exitum. Plurimùm nanque eos qui affligebantur, coofirmabat, quæ videlicet Dei lex & cooſtitutio eſt, & eiuſmodi

Excuſatur Arcadius. Culpa omnis in epiſcopos tyrannicos.

Interdicitur populo nomine & communione Ioannis.

Ioannitarum verò numerum magis etiam magiſque augetur.

E temporibus diſpoſitione quadam præcipuè exercerur. Quapropter & eccleſiæ ipſæ, & eorum qui Ioãoi cupiebaot oumerus, io horas augebatur, & incremeotum maximum ſumebat.

CAPVT XX

a Epiſcopi ab Arcadio petunt, vt Ioannem exterrem vrbe faciat.
b Diſcreta ſunt politica & eccleſiaſtica munera.

VBi autem Pentecoſtes dies aduenit, [a] epiſcopi rurſum Imperatorẽ adierunt, eumque verbis hiſce ſunt aggreſsi. [b] Tibi quidem humaoorum negociorum adminiſtratio à Deo, nobis autem eccleſiaſticarum rerum procuratio commiſſa eſt. Itaq; ne tu vel ſacerdotibus ſacer magis, vel caoooibus rectior & æquabilior eſſe velis: ſed nobis epiſcopis Dei, talium rerũ cura cede. Diximus eoim antea tibi, & nunc iterum repetentes dicimus, in capita noſtra condemnatiooem Ioaoois reduodare debere. Quapropter te cooſiderare ęquum eſt, ne voum homioem defeodeos, oon exiguam multitudioem perdas. Hęc vbi dixero, confeſtim illu ad Antiſtitẽ miſit, qui ei indicarent: Accuſatores tui

Epiſcopi propter Ioannis condemnationem ſua ipſorum capita deuouent.

F propter iudicium tuum, quomodocunque ſe id habeat, & condemnatiooís tuę ſententiam, capita ipſi ſua deuouerunt. Proiode cauſa tua Deo commiſſa, ab eccleſia diſcede. Qui hoc rei eſt, virorum omnium leuiſsime, & ad imperium admioiſtrandum ineptiſsime atque iocõſideratiſsime? Vbi eſt priſtinum illud ſtudium tuum, & ardor, quam tũ obtinuiſti, qum ex ipſa Antioehia virum tantum euocaſti, eique Eccleſiam Chriſti regendam attribuiſti? cuius non ſolom doctrioam, verumetiã virtutem plurimam expertus ſatis es? Tantum igitur, & tam animo tuo charum virum, temerè adeò eccleſia eiectum, exilio mactas: Eccleſiam Chriſti rectore tanto orbans? cum quo, iuxta diuinum Paulum, vt comparetur, vniuerſus mũdus dignus non eſt? Sedenim te quoque mulier ſeduxit, miſerandumque in modum faciles aures tuas titillando decepir. Quemadmodũ enim Eua per ſerpentem, primo geoeris ooſtri autori: ſic & tibi per ſodalitatem bonorum iſtorum epiſcopomm, illa clàm venenum immiſit. Hæc vbi magnus ille

Expoſtulatio cum Arcadio.

Arcadius Ioannem ab eccleſia diſcedere & exulare iubet.

A audiuit,nõ degenerem ſe exhibuit,ſed virum pręcipuè eſſe oſtendit. Cum epiſcopis enim qui cum eo erant,in diuinum ſacrarium ingreſſus, vbi angelo Eccleſiæ,quæ opus erat,commendauit,& ad illos quę conueniebat,proloquutus,& vt conſtanter fidem retinerent eos cohortatus eſt,ſecum ipſe, quomodo abſque tumultu vrbe egrederetur, diſpexit. Iam enim multitudo confluebat,vt eo viro orbaretur,haudquaquam commiſſura. Iumentum igitur quod conſcenſurus erat, Occidentali porta abduci iuſsit, ipſe autem Orientali exiit. Epiſcopos porrò & ſacerdotes, qui ad eum conueniebant, plorantes atque lugentes admonuit, ne ſpiritum eius affligerent, ſed res præſentes boni conſulerent, nec ab eccleſiis diſcederent. Per † multas tribulationes parandum eſſe regnum cœlorum, docens. Atque ibi ex illis ſermonem eius excipiens quidam: At, inquit, ſi in magiſtratibus eccleſiarum permanſerimus, neceſsitas nobis, vt cum eccleſia tibi aduerſante communicemus, & condemnationi tuæ ſubſcribamus, incumbet. Tũ B magnus ille, maius quiddam quàm pro hominis captu cogitans, & occaſionem ſchiſmatum & diſſidiorum in eccleſia prædens, voce ſummiſsiore ſubintulit: Vt quidem cum aduerſarüs meis cõmunicetis, concedendum vobis eſſe duco: vt autem abrogationi meæ calculum veſtrum adiiciatis, non permitto. Nullius enim rei, cur condemnatione dignus ſim, mihi conſcius ſum. Hæc proloquutus, in ſacrum baptiſterem ingreſſus eſt. Atque vbi ad beatam Olympiadem, eiuſque ſectatrices peruenit, vehementer propter orbitatem & abitionem eius plangentes, conſolatus illas eſt, eaſque ſe amplius non viſuras eſſe prædixit. Aliiſque plurimis verbis inter feſtinandum congeſtis, poſtremò & illa addidit: Hoc à vobis, inquiens, poſtremo loco peto, ne quid de ſolita veſtra circa Dei templum, cui aſsideris, aſsiduitate & fide remittatis. Et quicunque thronum hunc conſcenderit (haudquaquã enim Eccleſia epiſcopo prorſus carebit) vt ei ipſi non minus atque mihi capita veſtra inclinetis, & dilectionis meæ in orationibus veſtris memineritis. Talibus verbis dictis, O- C rientali exiuit porta: nihil aliud queſtus, quàm quòd iniquè contra leges per vim expelleretur, iudicio videlicet ſibi denegato, quod legibus, adulteris quoque & homicidis & maleficis daretur. Cæterùm ad mare deductus ſoluit, & celoce paruo in Bithyniam inexhauſtum ſapientiæ pelagus traiecit: atq; inde iter ceptum proſequutus eſt, ad oppidulum Armeniæ quoddam, in finibus imperij Romani, ad os Ponti, in ſolitudine ingenti ſitum (* ô vindicta & lex Dei) impiè abductus, Imperatoris literis ad eum locum inhabitandum condẽnatus. Vernaculum oppidi eius nomen Cucuſus fuit. Inſidiatorum verò eius manus ſecum ipſa reputans, populum Dei qui in eccleſia erat, ſi factũ id reſciſceret, rurſum illum proſequuturum, vimque adhibiturum, & viro magno vt rediret, perſuaſurum eſſe, alius alium præueniendo, templi poſtes clauſerunt. Vt autem qui in plateis ambulabant, quique extra templum circumcirca ſtabãt, rem eam cognouerunt, partim quidem quàm potuerunt celerrimè ad mare, comprehẽſuros ſe eſſe bonum paſtorem exiſtimantes, properarunt: partim verò timore perciti, fugerunt, ſeditionem

Eccleſiæ angelus.

Diſceſſus Ioannis ex vrbe Conſtantinopolitana. Extrema eius ad epiſcopos & amicos mãdata.

† διὰ πολλῶν θλίψεων τὴν τῶν οὐρανῶν δεῖ πραγματεύσασθαι βασιλείαν.

Valedicit ſanctæ Olympiadi, & ſanctimonialibus eius.

Queritur Ioannes iniquè ſibi iudicium legitimum eſſe denegatũ. Ioannes Cucuſum ad exilium condemnatus.

** ὢ δίκη καὶ νόμος θεοῦ.*

Trepidatio tumultuoſa multitudinis

& tumultum grauem, Imperatoris etiam irã me- D tuentes. Qui verò ad templi cuſtodiam conſtiterant, magis etiam magiſque exitus ipſos, ad quos multitudo aliis alios inter ſe protrudentibus confluebat, obſtruxere. Et vix tandem ingenti & aduerſa repreſsione turbarum, à tergo poſtibus imminentium, quarundam etiam ſaxis fores cõfringentium, magna violentia, ædes ſacrę apertę ſunt, & populus confertim ad mare procurrit. Poſtquàm verò illum ibi conſequuti non ſunt, ſed in mari fluctus multa celeritate ſecantem viderunt, & armati quidã ex Imperatoria cohorte ibi præſto fuere, qui modis molitionibuſque omnibus hominum impetum inhibebant, illi veluti re deſperata, vitam potius quàm illum amittere optauerunt. Atque vbi orbitatem ſuam & boni paſtoris abitionem vehementer deplorarunt, & lachrymarum vi cum fluctibus decertarunt, mœſti atque flentes, quantum oculis conſequi potuerunt, nauiculam intuiti, tandem ægrè in vrbẽ ſunt reuerſi, cum eo planctu, quem nemo vnquam à ſeculo hominum vel vidit vel accepit. E

Populus ad mare procurrit.

Summus eius planctus & luctus.

CAPVT XXI.

ILlud porrò luctu conturbatus parum abfuit quin præterirem, quod paulo ante diſceſtùm Ioannis ſeu potius in ipſo diſceſſu eius factum certo argumento manifeſtoque indicio eſt, cùm improborum illorũ malitiæ & iniquitatis, tum diuinæ de magno illo viro curæ atque prouidentiæ. Malignum namque conciliabulum illud, quandoquidem cædem etiam eos ſuper alia facinora patrare oportebat, ſeruum presbyteri cuiuſdam Elpidij nomine, quinquaginta aureis dextra eius conducta, ad cædem ſancti viri ſummiſerunt. Cuius quum accelerati ad epiſcopalem domum curſus cauſam quidam ei fortè obuius requireret, eumque vt potuit retineret: ille nullo reſponſo dato, ſtatim hunc enſe transuerberat: deinde alterum quoque iugulat, qui ad primi illius ictum exclamauerat. Tertium F inſuper confodit. Et quum, ſicuti fieri ſolet, tumultus & vociferatio exorta eſſet, ille tamen violenter effugit: multiſque eum perſequentibus, atque clamoribus ſigniſque denunciantibus, vt percuſſor in fuga exceptus comprehenderetur, ex balneo quidam poſt lotionem caſu quodam progreſſus, hominem comprehendit. Verùm & hic quoque confeſtim pugione ictus concidit, & mortuus eſt. Vbi autem in partes omnes profugiens, à multitudine, quæ eum circumdedit, captus eſt, in Imperialem domum eum illa abduxit. & cùm ab eo, qui vnus ex illis qui Ioannem odiſſent eſſet, tum ab eis qui illum ad facinus tantum produxiſſent, pœnas ſumendas eſſe flagitauit. Præfectus verò hominem ſuſcepit, veluti ad ſupplicium eũ conſeruaturus, clamoremque plebis compeſcuit. Alius quoque dæmonio agitari ſe aſsimulans, pugionem manu tenens ad cædem ſancti viri ſe parauit: ſed ſcelere nondum patrato comprehẽſus, tanquam ad flagitium id mercede conductus, ad præfectum itidem abductus eſt. Priuſquam autẽ tormenta illi adhiberentur, Ioannes miſsis qui cũ eo erant epiſcopis, ſupplicio eũ exemit, quòd neminem

Percuſſor Ioannis ſubornatur.

Plures cædes percuſſor patrat.

Alius item percuſſor ſubornatur.

Reum ipſum Ioannes à ſupplicio liberauit.

A minem ſua cauſa pati quidquã vellet.accidit quo-
que aliud quiddã, quod ſanè prouidentiæ Dei fa-
ctum extitit, miniſtri autem eius eſſe viſum eſt.id
hic ad terrorem & commotionem hominũ præ-
cipitantes audacium & temerariorum, quantum
potero exponam. Eo namque die quo magnum
eccleſiæ ſidus veluti occidens, in exilium abijt, i-
gnis ex medio throno, in quo doctrinæ illa lux
conſidens coruſcauerat,à nemine coniectus,emi-
cans derepentè per ſacras catenas in ſublime pro-
repſit,& eccleſiam ex omni parte carpſit,eamque
prorſus percurrens depaſtus eſt:deinde tecto quo
que conſumpto,ad tergum ſacrarum ędium con-
uerſus,& vehementi violentoque inde vento ex-
ceptus,proximam meridiem verſus Senatus curi-
am,quanuis longiuſculè diſsitam,inuaſit. Cerne-
re erat rem diuinam ferè, & valde admirandam.
Flamma nanque veluti animata eſſet,ædificia quę
in medio erant prætermiens tranſiliit, ne videlicet
proxima quæque carpendo, humanum id quiſpi-
am factum eſſe putaret. Tribuſque horis opus tã-
B tum,quod longo duraſſet tempore, materia qui-
dem longè precioſiſsima, forma autẽ multo pul-
cherrima conſtructum,ad excidium vergens con
flagrauit.Porrò incendium hoc proſerpens,ędifi-
ciis omnibus in circuitu conſumptis, [a] ab ædicula
ea ſola ſe abſtinuit,vbi ſacra vaſa ſunt aſſeruata. Ac
ne id quidem abſque diuino numine factum eſſe
puto,vt ne calumniatoribus occaſio eſſet, ſacrarũ
rerum iactura inſignem ſycophantiam ſuendi, vi-
rumque ſanctum per reprehenſionem carpendi.
Flãma quæ circiter crepuſculum graſſari cœperat
ad auroram vſque,& vlterius progreſſa,materiam
quæ reliqua adhuc erat,occupauit & combuſsit.

Incendium eccleſiæ, quũ Ioannes in exilium iret.

Senatus curia quoque conflagrauit. Ex Ioannitis autẽ quidam eo ipſo in eccleſiam incenderunt. Socrates lib. 6. cap. 18. Aduerſarij Ioannis eandem hoc in factatorum ſuis imputarũt. At illi contra factũ ab aduerſarijs id rogaſſent. quaſi non vnà cum eccleſia libenter vitam voluerunt. Sozo. lib. 8. c. 22.

a In templi conflagratione ſacrorum vaſorum ædes intacta permanſit. Perſecutio Ioannitarũ, velut ipſi incendij huius autores fuiſſent.

CAPVT XXII.

SEdenim homines peruerſi, quum id
quod æquum erat conijcere atq; in-
telligere inde deberent, occaſione
potius alia arrepta, Ioannis fautores
criminati ſunt: atque in eos, veluti
illi graſſati incendium id excitaſſent, grauiter ani-
C maduerterunt:multóſque epiſcopos, nec paucos
ſacerdotes & clericos, alioſque item qui in Ioan-
nis partibus erant,& cum eo vrbe exierant,ſtatim
comprehenſos, Chalcedone in vincula coniece-
runt. Alij porrò in vrbe paſsim obambulantes, ſi
quis eis vt Ioannis ſtudioſus indicatus eſſet, eum
quoque citra moram rapuerunt, atque cuſtodiæ
mandarunt,& vt anathemate virum ſanctum fe-
riret coegerunt. Alios autem quibus eccleſia ma-
lignantium exoſa erat,exilia, bonorum confiſca-
tiones,neces & tormenta varia diſiunxerunt.Erãt
autẽ iſti,epiſcopi & ſacerdotes,& monaſticę phi-
loſophiæ ſectatores. Oportebat etenim paſtore
bono impiorum manibus tradito, oues quoque
diſpergi,& earundem cum magiſtro ærumnarum
participes fieri.Itaq; alij cuſtodias primas cõple-
uerunt:alij in vlteriorem miſsi continentẽ, vaſtũ
traiicere mare,inſulas inhabitaturi,quum quidem
multis prius tormentis eſſent affecti.Quę verò il-
lis in profectione aduerſa acciderint, quænã oratio
tragicis verbis expoſuerit? Feris enim & impro-
biſsimis cõmiſsi hominibus,crudeliter & inhuma
niter ab eis ſunt tractati:neque eis quapiã in re eſt

Ex Ioannis fautoribus quidam in exilium miſſi, & grauiſsimè tractati.

parſum. Et nonnulli quidẽ præter cõmiſerationẽ D
omnẽ in via ita tractati ſunt. Nonnulli verò ſine
amiculo clitellarum inſtar nudis iniecti ſunt mu-
lis, haud aliter quàm hoſtiæ aut victimæ in caput
deorſũ verſum ſublati. Deſpicientiã verò,cõuicia,
ludibria,graues ſannas,illuſiones, quæ acrius ani-
mum penetrãt,aut plagas,& alternata flagra,quę
mortẽ optabiliorẽ reddidere, quæ verba ſatis ex-
preſſerint?Et quòd in horũ pudore & infamia ſibi de
licias facerẽt,in lupanaria, atq; alia fœdiſsima do-
micilia,& non inhoneſtas ædes diuerterũt, aliíſ-
ue idoneis locis hos incluſerunt,excratione ple-
ni homines. Quæ tamen parua prorſus & pro ni-
hilo potius iſti habuere, quàm vt à Ioannis parti-
bus ſeiungi ſe paterentur. Quod ſi nonnulli eorũ
profugere potuerũt,nihilominus, ipſi à ſeipſis pœ-
nas ſumpſerũt,ad loca ſola inuiáq; & extremas ad
oras ſeipſos condemnantes. Cum feris quippe illi
quàm cum hominibus tã agreſtibus & truculẽtis,habi
tare maluerũt. Eiuſmodi iniuriã ſeu iniquitatem
ſummopere Europæ deteſtati ſunt epiſcopi.Nam
ab eorum qui talia admiſerant cõmunione diſcre E
ti,in partibus cõſtituere.Illyrici quoq;, & plurimi
in Oriente epiſcopi,factionis Ioannis fuerunt,ec-
cleſiæ autem corpus nõ diuiſerunt.Et magno hoc
patre defuncto, epiſcopi Occidentales non prius
Aegypti,Orientis,Boſpori,& Thraciæ epiſcopos
ad communionem ſuam admiſerunt, quàm no-
men diuini illius viri in mortuorum epiſcoporũ
catalogum retulere. Sed neque Arſacium ſucceſ-
ſorem eius vel compellatione ſola dignati ſunt.
Quin & Atticum, qui Arſacio ſubſtitutus eſt, &
legationes multas ad eos miſit, ſæpéque per pa-
cificationem conciliari eis ſtuduit,longo pòſt tẽ-
pore ſuſceperunt,vbi magni viri nomen ſacris ta-
bulis inſcripſit. Sicuti paulo pòſt dicemus.

Ioannitæ quidam in ſolos profugerunt locos.

Aegerrimè tam indignitatem tulere epiſcopi occidentales.

Ioannis nomen in epiſcoporum albũ relatum.

CAPVT XXIII.

IO tempore maximo excitato mo-
tu,quoniam plebem quietam dein-
ceps per ſeditionem nihil moturam
eſſe conſtabat, vrbis præfectus Op-
tatus publicè pro tribunali de incen F
dio hoc,& quæ conflagrauerat Senatus curia,quę
ſtionem exercuit,multóſque eo ſub prætextu gra
uiter torſit.Quod enim ſuperſtitionem Græcam
profitebatur, in noſtris malis veluti delicias con-
ſectans,& eccleſiaſticis cladibus illudens, caſu eo
delectabatur, & presbyterum quendam cui no-
men erat Tigrius, arripuit: eique veſtibus detra-
ctis, nudo flagris in tergo plagas intulit: & eo-
vſque hominem excarnificauit, donec articuli
eius ſoluerentur. Manibus enim pedibuſque ar-
ctè vinctus, quàm maximè fieri potuit, diſten-
tus eſt. Tigrius verò iſte genere barbarus quidem
& eunuchus non ab ipſa natiuitate fuit Et quoni-
am in herili domo, pro eo atque debuit, ſeruitu-
tem ſeruiit, præclariorem quàm pro ſerui captu
laudem ſibi comparauit. Quapropter libertate
donatus,propter morum humanitatem & mode-
ſtiam,multo intercedente tempore ad presbyteri
euectus eſt dignitatem. Erat nanque moderatus
admodum,& æquabilitate vitæ inſignis. Erga in-
digentes, ſi quis alius, & ipſe valde commodus,
& in hoſpites qui ad eum diuertiſſent, benignus.

Optatus vrbis præfectus quæſtionem crudeliter de incendiariis habuit.

Presbyter eunuchus. Tigrius ex ſeruo presbyter, grauiſsimè in notio... tortus.

Egregia presbyteri laus.

Eutropius lector quoq; veluti incendiarius excarnificat. † [illegible] [illegible] Eutropius in carcere expirat. Siſinij epiſcopi Nouatia ni ſomnium de Eutropio.*

A Deinde Entropius etiam lector prodnctus eſt, cũ quaſi inceodiarius per indices delatos fuiſſet. Et primùm quidem + boiis diſtẽtis ſępius tortus eſt, poſtea autem ei fuſtibus & clauis oſſa comminuta, vngulis deinde membra, iatera, & maxillæ coocisæ, poſtremo flammã acceoſam iuferioris corporis patribus is eacepit. Atque vbi nilul eſt confeſſus, poſt eos qui dicti ſunt cruciatus cuſtodiæ ioclusus eſt, quum iuuenis & teoero maximè corpore eſſet. Vbi etiam correptis puttedine mẽbris, breui vitam finiit. Verum enimuerò graue mibi non fuerit, ſomnium quoqne quod de eo accidit, hiſtoriæ huic atteaere. Siſioio nanque epiſcopo dormienti, aſsiſtere viſus eſt vir quidam ſorma & proceritate illuſtri, habitu etiam honeſto & graui, ad ſanctiorem ſacrificij aram templi, quod Stephaoo protomartyri dicatum eſt. Conſternata verò admiratiooe mente eum eſſe apparuit, quòd viros bonos non ioueneris, cuius rei gratia totam perambulauerit vrbem: & quòd in tanta proborũ homioum penuria ſoius præclarus eſſet Entropi-

B us. Hac viſione propter oouitatem rei Siſinius ad ſtuporem redactus, celeriter conſurrexit: & cuidã presbytero, qui ſub eo erat, ſomniũ eapoſuit: eundemque per vrbem circumeuntem, ſi alicubi Eutropius quiſpiam adeſſet, inquirere iuſsit. Atque ille cooiectura ductus, eum coofeſtim eſſe diait, qui nuper diutiſsimè illata in quęſtione ſibi à pręfecto tormenta fortiter pertuliſſe ferebatur. Et in ipſo carcere diligenter, ſi quis ibi Eotropius nomine eſſet, inquiſiuit: quem vbi iouenit, colloquutua cum eo, & Siſinij ſomoiu commemorato flens, vt pro ſe precaretur, ab eu petiit. Hæc de Tigrio & Eutropio.

CAPVT XXIIII.

De ſancta Olympiade diaconiſſa.

IN hiſce eccleſiaſticis calamitatibus virilis admodũ aoimi ſpecimeo exhibuit beata Olympias, diaconiſſa, quæ vel ſoio nomioe ſatis eſt clara & maoifeſta. Facerem verò hiſtorię hoic inioriam, niſi eius qooque res

C referrem, cuius ſemel iam arque iterum mẽtio eſt facta. Sed laxanda veoit oratio, vt noa virtutihua quoque eius oblectemus. Geoere ipſo parentibus præclaris orta fuit, dioitiis, formæ venuſtate, & omoibus vitæ oroamẽtis perquã illoſtris. Et collocata quidem iiia viro io matrjmuoium eſt, non tamen prorſus virginitatis cœlibatu orbata. Viginti nanque menſibus io cooiugio cum illo eaactis poſtquam illum ei mors ademit, quanquam ea eſſer ætate, vt ſecuodas noo dehoneſtaret nuptias, pudicitiam tamen complecti, atque in ea per vitã omnem acquieſcere maiuit. Et cum Imperator eam ad cognatorum ſuorum coonubium alliceret, præmiaque & honores cooenientes deferret, nihilominus tamen illa perſequendum ſibi eſſe quàm maaimè iuxta eccleſiæ conſtitutiones philoſophandi genus duxit. Proinde delicias omnes repudiauit, alieniores eas eſſe à præſtantibos nobilitate fœmiois rata. Et quum abſtinentiæ ſe oon cibi tantum, ſed & ſomoi, & craſsiorum materiæ affectionum ſeu perpeſsionum dediſſet, tam accuratè corpos exercuit, vt adminiſtro illo, noo inſidiatore vſa ſit: pudicitiam verò non modò in

Viginti mẽſibus in matrimonio vixit. Secundas nuptias non attigit.

Continentia eius.

contactu qnorumcunque ſenſuum, ſed in mente D ipſa cooſtitutam habuit. Tum autem cum domina facultatum multarum eſſet, primùm quidam prout ſors tulit, petentibus eas diſtribuit. Quum verò eam hoc ſic facere ioſigoe eccleſiæ iumen Ioaones videret (Nectarius enim eam diaconiſſam legerat) Conſilium ſaoè, inquit, & ioſtitutum tuum, ô mulier, de vanis hiſce mundi rebus admiror. At diſpenſandi largiendique modum tenere eum oportet, qui ad perfectæ virtutis faſtigium contendit. Ac tu quidem, quę habentibus ſubſtantiam tuam diſtribuis, mari ipſi aquam inferre & mutuam dare videris. Illud autem te maximè ſpectare decet, quandoquidem tua ſpoote Deo ipſi boois tuis ceſsiſti, & dominio poſſeſsionique pecuniarum renuociaſti, vt eas de cœtero veluti diuini iuris factas, rectius maiore cum equitate diſpeoſes, obooxiamqoe te rationi reddendę, ſi quid de eis præter ratiooem factum fuerit, eſſe ſcias. Itaque liberalitatem, ſi mihi obſequêris, petẽtium iodigentia metiêris. Plures eoim hoc modo abundabuor, & miſericordiam ſimul & diſpenſatioois E curam, quam in diuina pecunia conſectari cooueoit, conſeruabis, compenſationemque & gratiam congruentem conſequêris. Ex eo igitur tempore in ſolam ſanctorum curam opes ſuaa impendere cõſtituit, & liberali manu virtutis amatores proſequuta eſt, largitione conuenienti cum hilaritate vſa. Ac multos illa quidem alios propter eacellẽtem hoſpitalitatem liberaliter & beoigne excepit: in primis autem io Theophilo, amicum illum & charum Deo eſſe rata, magnaoimitatem ſuam oſtendit: quamuis & ipſa improbitatem & contumelias liogua eius non effugit, ob cauſam illam, quòd & Dei amantes viros illos Ammonium & Iſidorum hoſpitio excepit, eiſque benignè fecit. Et cùm qui piè ſecundum Deum viuerent omnes hooorauit, flagrantique animo illos competenti cura digoara, eis inſeruiuit: tum præcipuè Chryſoſtomo patri addicta, & familiaris quàm maximè fuit, tota ex illius nutu & ore peodẽs, & veſtes atque + cibum craſſæ huius materiæ expertem, cultumque illum pro eo atq; decuit ritè parans, necnon in aliis rebus omoibus ei inſeruiens, & quo- F dammodo perinde atque Thecla altera Paulum conſequens. Sedenim iocendij huius prætexto & ipſa tum ad præfecti tribunal conſtitit. Atque illo interrogante, quid ita tandẽ Chriſtianorum eccleſiam inceodiſſet? compoſito placidoque animi ſtatu illa:[a] Nõ hoc, ait, ô præſes, vitæ meæ inſtitutũ eſt. Subſtantiã enim, quod ipſe quoq; noſti, meã noo exiguã ferè omoẽ io ſacrorũ ſanorũ ſtructura inſumpſi. Vbi verò ille ſubobſcurè ſe illius vitam ſcire ſignificaret, Olympias:[b] Proinde iudicis munus, inquit, relioque, accuſatoriſq; perſonã ſume, & alius nobis detor iudex.[c] Porrò quoniã crimẽ obiectum teſtimooiis confirmare oon potuit, eamque legitimè arguere non licuit, ad alia ſenſim præfectus tranſiit. Et quaſi conſiliarij locum ſuſcepiſſet, eam reprehendit, quòd Ioannis neceſsitudinem retineret, & propterea eccleſiæ communionem oon reciperet: cùm ei reſipiſcenti facile eſſet, negocio moleſtiàque omni liberari. Verùm beata illa oefas eſſe diait, eam quę publicè per ſycophantiam delata, & in iudicio de crimine obiecto non conuicta eſſet, ad alterius rei, quæ in

Subſtantiam ſuam diſtribuit.

Ioannes Olympiadi eleemoſynæ dandæ modum præſcribit.

Pecunia eleemoſynæ deſtinata diuina cenſetur.

Theophilo Alexandrino Olympias benigne facit.

Ammonio quoque Lõgo, &c. Eadem Ioanni miniſtra.

** ἀΰλου βιώτου τροφῆς.*

Olympias altera Thecla.

a Eadem apud Præfectum tanquam incendiaria confeſſa dicit.

b Prudenter admodum Præfecto ad obiectiones reſpondet Olympias.

c Recte iudex ſuſpectus.

Olympias non perſuadetur vt cum perſequutoribus Ioannis communicet. Eam ob cauſam à Præfecto mulctatur. Olympias Nicomediam exulat.

A crimen atque iudicium non veniſſet, cauſam dicendam tranſire. Quod ſi tibi, inquit, videtur, iube me patronos producere criminum eorum, quę pro aimè mihi ſunt intentata. Nam ſi cogere voles, vt me contra leges ſynaxis & communionis, cuius minimè decet, participem faciam: factnram me non eſſe ſcito, quæ eis facere permiſſum non eſt, qui piè ſibi viuendum eſſe ſtatuerunt. Præfectus poſtquam intellexit, perſuaderi eam, vt cum eccleſia communicaret, non poſſe: tum quidem ille eam aduocatos ſibi quęrere permiſit. Alio verò tempore in ius citatam, magno auri pondere per condemnationem mulctauit: ſentētiam eam ſuam, ob cauſam talem, mutaturam eſſe arbitratus. Verùm illa hæc pro nihilo duxit, neque quidquam de propoſito conſilio ſuo remiſit. Quocirca Conſtantinopolim etiam reliquit, & Cizicum, vt ibi degeret, ſe contulit. Deinde verò ex eo loco ad exilium in Nicomediam Bithynorum eſt damnata. Abundè verò res neceſſarias Ioanni exulanti ſuppeditauit, adeò vt ille ex ea liberalitate mul-
B torum quoque inopiam ſubleuaret, & non paucos ex Iſaurorum captiuitate redemptos ſuis reſtitueret. Ibi cum illa annos plurimos tranſegiſſet, tentationumq́ue procellas & afflictiones varias egregio in Deum amore fortiter ſuſtinuiſſet,[c] patientiæ tandem coronam ſuſcepit. Monaſterium quod Conſtantinopoli conſtituit, Mariæ cognatæ ſuæ relinquens,[d] eam monaſterij regulam inuiolatam conſeruare iuſsit. Fuit id prope ſanctæ Pacis & Verbi Dei Sapientiæ priſtinum templum & vſque ad ſeditionem eam, quæ *Nika*, hoc eſt, Vince dicebatur, durauit. Tum verò Sapientiæ tēplo exuſto, & ipſum conflagrauit. Cæterùm maximo eo longe pòſt templo reſtituto, monaſterium hoc priſtinam quoque recepit venuſtatem, atque ad veterem reſtitutum eſt dignitatem, Sergia ei præſidente, quæ etiam beatæ huius fœminæ vitam conſcriptam reliquit, in qua illud quoque eam commemorantem audire licet: Quòd poſtquam Nicomediæ ſancta Olympias diem ſuum obiit, priuſquam ſepulturæ mandaretur temporis eius Nicomedienſi epiſcopo in ſomnis præcepe-
C rit, vt venerandas reliquias arculæ impoſitas alto mari committeret, & quócunque locorum illa curſum teneret, ibi corpus eius ſepeliretur. Id ab epiſcopo factum, & arca ad maritimū locum delata eſt, vbi apoſtoli Thomæ delubrum poſitum eſt: ab incolis locus is Brochti dictus. Ibi diuina viſione admoniti qui regionem eam incolunt, exierunt, & ſacras illius reliquias ad ſanctiorem ſacrificij aram repoſuerunt, quas innumerabilium morborum cura, dæmonumq́ue expulſione, aliiſq́ue prodigiis, quæ ſupra hominum opinionem ibi ſunt exhibita, Deus dignatus eſt. Memorię quoque proditum eſt, poſtea incurſione hoſtili templum hoc Apoſtoli incenſum eſſe, & quòd reliquiæ iſtæ prope maris vndas ſitæ eſſent, arcam quidem igni conſumptam, ipſas autem in fluctus maris proiectas eſſe. Quo verò loco illę erant, vndam ipſam cruentam conſtitiſſe, Deo veluti exhibente martyris illius confeſsionem. Sergium porrò, qui tum patriarcham geſsit, Ioannem presbyterum eò miſiſſe: eumq́ue ſacra eius oſſa collecta, monaſterio illius intuliſſe, quod ipſa (ſicuti dictum eſt) loco medio inter duo Sapiētiæ &

c Obitus eius.

d Monaſterij ſanctimonialium regula. Monaſteriū ſuum Mariæ cognatæ ſuæ Conſtantinopoli reliquit. vita. Seditio Conſtantinopolitana. Sergia monaſterij Olympiadis præſes.

Miraculum in cadauere Olympiadis.

Brochti. Sepultura Olympiadis.

Reliquiæ eius Conſtantinopolim perlatæ. Sergius patriarcha Conſtantinopolitanus.

D Pacis templa excitauit. Presbyter, quem diximus, confirmauit, quum reliquias eas colligeret, magnam vim ſanguinis ſe ſuper eis ſcaturientem vidiſſe, adeò vt veſtem quoque eius contigerit, atque inde defluxerit. Eadem alius quoque vidit. Et cum multi confluerēt homines, ſanationes mirificæ exhibitæ ſunt, dæmonibus plurimis eiectis: quorum vnus talo mulieris incubans, abactus eſt. Hæc de beata Olympiade.

Sanationes mirificæ apud eas reliquias. Dæmō talo mulieris incubans.

CAPVT XXV.

ERant autem aliæ quoque plures eodem curſu cum illa concertātes, eademq́ue erga magnum patrem charitate flagrantes: quarum vna bona admodum fuit,[a] Nicareta Bithyna, nobilibus maximè parentibus apud Nicomedienſes orta. Genus ei præclarum erat: perpetua verò virginitate & reliqua vitæ virtute valde celebris fuit.[b] Faſtu prorſus caruit, humilitate inter eas quæ idem ſtudiū ſequebantur, præcipuè inſignis. E Ordinem in moribus ſermone & vita quotidiana ſeruauit. Res humanas ad mortem vſque diuinis poſthabuit. Ad fortitudinem quoque compoſita fuit, & rerum difficultates facillimè pertulit. Et ꝙ diuitiæ multæ ei ablatę eſſent, non ęgrè ei fuit: atque eo quod ei ex illis reliquum fuit exiguum admodum, optimè diſpenſando ad neceſsitatem eſt vſa: cum quidem ad multam peruenerit ſenectutem, aliſque etiam liberaliter impertierit. Et quū mundiciæ ſtudioſa eſſet, remedia etiam egregia promptitudine condidit, ad variorum morborum vſum commoda, quæ plurimis ægrotis dedit, qui nihil opis & adiumenti à conſuetis medicis retulere. Diuiniore enim quodam nutu quaſcunq; aggrederetur res finem bonum illæ capiebant. Atq; vt in ſumma dicam, in fœminis quæcunque apud nos laudatæ fuere, non aliā repetire fuit moribus, ſanctitate & virtutibus reliquis pręſtantiorem. Et talis quū eſſet, perpaucis tamen nota fuit. Propter morū nanq; modeſtiā, & mediocritatis ſtudiū, vt latēret potiſsimū operā dedit, adeò vt neq; diaco-
F niſſæ honorē ſuſcipere, neq; ſacratū virginū cœtui præeſſe voluerit, quamuis ad id Ioannes patriarcha eam ſæpe cohortatus ſit & excitarit. Talis quoq; ſuo ipſius reſpōdens nomini Nicareta fuit. Sed oratio nobis ad reliquam hiſtoriam redeat.

De ſancta Nicareta virgine.

a Hanc ſibi cognitam Sozomenus Conſtantinopoli quoque, cum pluribus aliis in voluntarium exilium diſceſſiſſe ſcribit, lib. 8. cap 23.

b Abſolutū Chriſtianæ vitæ exemplum.

Nicareta medicina perita.

CAPVT XXVI.

FOrtis ille veritatis propugnator in oppidum Armenię Cucuſum abductus eſt, ad qood tum multi excurrebant Iſauri. Conſultò verò id quoque factum puto, vt in ſæuiorū hominum manibus eſſet, quàm illi qui eum eò abduxiſſent, fuiſſent. Quanuis id diuina prouidentia ita etiam diſpoſuerit, vt etiam illi qui veritatis lucem nō vidiſſent, per ipſum manu ducerentur. Id quod accidit. Siquidē doctrina & factis mirificis multas ibi cepit gentes, epiſcopos & presbyteros ibi creando, & ſacras ſcripturas eos docendo. Sed enim apud oppidum Cucuſum Adelphius quidam Arabiſsi epiſcopus, viſione diuina admonitus, eū excepit. Hunc fama eſt, poſt Ioannis obitū,

In exilio quoque Ioannes Chriſtianiſmū propagauit. Adelphius Arabiſſi epiſco. per extaſim locum Ioannis in cœlo inquiſiuit.

A quum in mœrore ingenti eſſet, Deum oraſſe, vt ſibi indicaret, quanam ſede & ſtatione illum dignatus eſſet. Atque quum in ecſtaſi conſternatus eſſet, ſanctos quidem omnes circumcirca ordine conſiſtẽtes vidiſſe, illum autem in eorum numero non conſpexiſſe. Quod vbi grauiter tulit, angelum ei aſtantem doloris moleſtiã ademiſſe, atque dixiſſe, aliam Ioanni ſedem, Deo propinquiorem, honoremque prȩſtantiorem, vt vnà cum angelis Deum laudibus vehat, datum eſſe, ad ſtationemque eam perſpicere non multis permiſſum eſſe. Abi itaque, inquit, & animi dolorum omitte. † Quod enim hunc non vides, non propterea is nõ adeſt, ſed potius ſupra multos eſt: atque id excellentis eſt honoris indicium. Ille ſanè, ſicuti diximus, Ioannem excepit. Quæ verò ei in itinere accidêre, tragœdia alia, ſeu malorum Ilias prorſus ſunt. Quàm varijs enim cum ærumnis colluctatus ſit, à nemine ea quàm ab ipſo commemorante iucundius aut verius quiſquam cognouerit. Nam ea quoque mala, aurea illa lingua, ita vt decuit, optimè

B expoſuit. Ad Conſtantium ſiquidem presbyterum ex ipſa ſtatim Nicæa ſcribens, hæc verbis talibus ſignificat.

† [illegible]

CAPVT XXVII.

Scriptum Ioannis ad Conſtãtium presbyterum. Hortatur Conſtantiũ, vt ſtrenue ac eccleſiaſticum munus per ſecutionis tẽpore adminiſtret.

Nicæa quarto menſis Iulij die ſoluturus, haſce ad pietatem tuam dedi literas, ad id te cohortans, ad quod nunquam cohortari deſij: quamuis grauior prȩſente tẽpeſtate procella, maioreſque fluctus ingruant, vt ne intermittas ea quæ officij tui ſunt, in ea quam ab initio cepiſti adminiſtratione, adimplere: Græcæ ſuperſtitionis exterminationẽ dico, eccleſiarum ȩdificationes, animarum curam. Neque te ſupinum aut ſocordem rerum difficultas faciat. Neque enim gubernator, vbi mare ipſum concitari & furere videt, à nauis clauo & gubernaculis diſcedit: neque medicus, vbi ægrum morbo corripi cernit, curatione ſuperſedet: ſed tũ maximè vterque iſtorum artem ſuam & prompti

C tudinem adhibet. Non te ad ſocordiam redigant præſentia mala. non enim de eis quæ nobis inſeruntur calamitatibus, rationem reddemus, quin potius mercedem accipiemus. Si verò ea quæ in nobis ſunt in eccleſiam non cõtulerimus, ſed deſides fuerimus, nihil nos ea in re adiuuabit aut defendet malorum tumultus: quandoquidẽ & Paulus carcerem incolens, in vinculis officium ſuum fecit. Et Ionas in ventre beluæ marinæ incluſus fuit, & tres pueri in camino verſati ſunt: neque tamen horum quenquam vincula varia ad deſidiam redegere. Hȩc ipſa tecum reputans, Domine mi, ne omiſeris Phœniciæ, Arabiȩ, & Orientis eccleſiarum curam gerere: illud perſuaſum habens, locupletem te mercedem recepturum eſſe, ſi tot & tantis intercedentibus impedimentis, ea quȩ in te ſunt eis contuleris. Neque tibi graue ſit, crebertimas ad nos dare literas. Nam ſicuti nunc cognouimus, non Sebaſtiam, ſed Cucuſcum exulatum ire iuſſi ſumus, quòd tibi literas mittere facilius erit. Scribes igitur nobis, quot anno quolibet ædificatæ ſint eccleſiæ, & qui viri ſancti in Phœniciam ſint miſſi, & ſi quæ maiora acceſſerint

Homines ſapiẽtes, turpitudine, nõ caſu, & delicto ſuo, nõ aliorum iniuria commouentur. Cic.

D incrementa. Et eũm Nicȩnum quendam monachum caſæ ſuȩ incluſum repetiſſem, ei vt ad pietatem tuam iret & in Phœniciam proficiſceretur, perſuaſi. An is ad te venerit, facſciam. De Salamis regione, quæ non longè à Cyro ſita, & ab hæreſi Marcioniſtarum oppreſſa eſt, acturus cum quibus oportuit, & rem omnem rectè conformaturus fueram, niſi eiectus eſſem. Quod ſi dominũ meũ Cyriacum epiſcopum Conſtantinopoli eſſe cognoueris, ſcribe ad eum hac de cauſa, & perficere is omnia poterit. Cohortare omnes, & potiſſimũ qui fiduciam erga Deum habent, vt multùm & aſſiduè orent, vt præſens orbis naufragium conquieſcat. Intolerabilia enim Aſiam, aliaſque vrbes & eccleſias inuaſere mala: quæ ſingillatim, ne moleſtus eſſe videar, enumerare ſuperſedeo: atque vnũ illud dico, multa nunc & aſſidua peropus eſſe precatione. In alia rurſus epiſtola ita inquit. Quòd ſi in carcere degitis, cateniſque vincti, & cũ ſqualidis & ſordidis hominibus in cuſtodias incluſi eſtis, propterea quòd iſtorum iniquitati non conſentitis, exultate eo nomine & gloriamini, quoniã

E ingentis lucri hæc vobis occaſio ſunt. Quandoquidẽ & nos attriti, conſumpti, & ſexcentis mortis generibus confecti ſumus: id quod renunciare certò poſſunt, qui breui etiam momento nobiſcum fuere: cum quibus colloqui non potui, propter continuas febres, quibus ſum occupatus, quibuſque diu noctuque afflictus, iter tamen facere neceſſe habui, æſtu oppreſſus, inſomnia labefactatus, rerum neceſſariarum penuria, curatorumque ſeu deſenſorum inopia confectus. Nam & iis qui vel in metallis opus faciunt, vel carcerem incolũt, longè duriora & paſſi ſumus, & etiamnum patimur. Et vix tandem Cæſaream ex tempeſtate in portum venimus. Sed ne portus quidem iſte recreare nos ex fluctuum & vndarum ærumnis potuit: adeò nos prȩteritum tempus prorſus accidit. Verumtamen Cæſaream quum veniſſem, non parum ſum refocillatus, quòd & puram biberim aquam, & panem non ſordidum atque durũ ſumpſerim, neque in doliorum fragmentis lauarim, ſed balneum qualecunque repererim, & quòd in

F lecto tum cubare permiſſum mihi fuerit. Poſſem quidem plura iſtis commemorare: verùm ne nimio vos dolore afficiam, in his conſiſtam. vno illo adiecto, † nõ debere vos exprobrare eis caſum ſcilicet noſtrum deſinere, qui nos diligunt. Nam cum tot habeamus noſtri ſtudioſos, tanta poteſtate & autoritate præditos, neque ea res impetramus, quas * damnati etiam homines impetrant, vt in amœniorem viciniorem que locum condemnaremur. Verùm quum & corpus ærumnas haſce tolerare deneget, & metus Iſaurorum omnia circumuallet, paruam hác & tenuem gratiam obtinere non poſſumus. Sit eo quoque nomine Deo gloria. Non enim glorificare eum in omnibus deſinimus. Sit nomen eius benedictum in ſecula. Scitis namque, loca omnia tumultibus & turbis eſſe plena: nec pro Conſtantinopoli ſola, ſed pro vniuerſo orbe oratione & cohortatione * opus eſt. Inde enim initio ſumpto, ſicuti dictum eſt, malum loca omnia peruadens, eccleſias omnes turbat. Septuaginta diebus in itinere conſumptis, aliquando tandem Cucuſum peruenimus: locum totius orbis, propter ſolitudinẽ,

[illegible]

Curam gerit eccleſiarum exul Ioannes.

Cohortatur ad oratione aſſiduam.

Aliud Ioannis ſcriptũ. Exultandũ in afflictionibus.

[illegible]

Ærumnas quas mouet perpeſſus Ioannes.

[illegible]

† [illegible] Querela de exilij loco.

** [illegible]*

** [illegible]*

A gtauiſsimum. Proinde reuerentia veſtra colligere poteſt, quæ & quanta pertulerimus mala, inſuſtentabilibus ſebribus cõflictati, & metu Iſaurico circumuallati. Atque hęc quidem dico, nõ quòd velim quoquam cuiquam moleſtum eſſe, & petere vt aliò inde transferat. Nam quod duriſsimum fuit, vix ſcilicet erumnam, pertulimus. Sed illam à vobis gratiam peto, vt crebrò ad nos ſcribatis, & eccleſiarum curam geratis. Et rurſus inquit: Quandoquidem & nos tertium iam annum in exilio agentes, in fame, peſte, bellis, continuis obſidionibus, ſolitudine incredibili, morte quotidiana, enſibus Iſauricis, non mediocriter animat & conſolatur affectionis veſtræ abundantia, & conſtantia, & fiduciæ ſtabilitas. Quapropter etiam ſi ſolo & mœnibus vrbis eiecti ſumus, vera tamen ciuitate exacti non ſumus. Si enim vos ciuitatem facitis, & nos vobiſcum ſemper & in vobis ſumus, ſatis cõſtat, etiam dum hic agimus, vrbem nos illam incolere. In animis enim veſtris verſamur: & vbicunque ſumus, omnes vos vehementes noſtri a-
B matores in mente noſtra circumferimus.

Commendatio eccleſiarũ.

Conſolatur ſe amicorum ſuorum erga ſe pietate.

Non putat ſe exulare Ioannes, cũ amici Conſtantinopolitani memores eius ſint.

CAPVT XXVIII.

EPiſtolæ ſic habent. Non multo verò pòſt epiſcopus Conſtantinopolitanus eligitur Arſacius, Nectarij, qui ante Ioannem epiſcopatũ eum geſſit, frater: vir placidus quidem iudicatus, & erga Deum maximè religioſus. Gloriæ autem eius clerici quidam obſuerunt, qui quicquid voluere, fecerunt, & culpam omnem in eum contulerunt. Deteriorem verò eum multo fecere ea, quæ Ioannis ſectatoribus accidere. Poſtquam enim cum eo & cum eccleſia eius, in qua inſidiatores & ſycophantæ Ioannis multi alijs permiſti eſſent, communicare & orare noluerunt, & ſuos ſibi conuentus in extremis locis & porticibus ciuitatis egerunt, rem eam ad Arcadium imperatorem detulit. Itaque ad eos congregatos quidam cum non contemnẽda militum manu miſſus eſt. Illi multitudinem fuſtibus & ſaxis pulſantes, inde
C depulerunt. Quicunque autem inter illos ardentiore erga Ioannem animo, & quaſi multitudinis columnæ, aliſque pręclariores erant, eos cuſtodia excepit. Et quod in eiuſmodi turbis accidere ſolet, cum res nouæ militibus permittuntur, mulieribus quæ ibi ſimul congregatæ erant, multis capitis velamenta, aureæ zonæ, monilia, torques, & ornatus earum reliquus direptus eſt. Erant etiam, quibus vnà cum infima auricula inaures ablatæ ſunt. Et cum ingens clamor & luctus in vrbe eſſet exortus, tantum abeſt vt illi ſuum erga Ioannem amorem mutarent, vt etiam ea ex re numerus eorum auctus ſit, & ad partes eorum plures acceſſerint. Verumenimuerò publicè illi deinceps non conueniebant: multi verò etiam neque in forum neque in balnea prodibant. Quibuſdam etiam domi manere periculoſum erat, qui ſibi ipſis exilio impoſito vrbem reliquerũt, & quò cuique viſum eſt, conceſſerunt. Multi ſanè & alij honeſti boniq́ue viri, ſed nõ minus mulieres, pari in Ioannem ardore inter ſe decertarunt: inter quas Olympias & Bithyna Nicareta fuit, de quibus paulo antè diximus. Arſacius porrò vbi non longius quàm de-

Arſacius ſucceſſor Ioannis.

Arſacius efficit, vt militari manu, iubente Arcadio, Ioannitæ in conuenticulis ſuis male tractentur.

Exemplum mulierum Ioannis.

Ioannitæ ſententiam ſed non mutant. Multi Conſtantinopoli diſcedunt.

Arſacij mors.

D cem & quatuor mẽſes in ſede epiſcopali vixiſſet, diem ſuum obiit: cũ quidem, vt aliquis dicat, nullum viuentis hominis opus peregiſſet, longo tempore per frigidiorem naturæ ignauiam & ſtuporem quaſi confectus, nec minus ante naturalem finem præmortuus. Proh pudor, quis cui? inquit Simeon: quaſi quidam, vt ita dicam, + vetus truncus, multa principum facilitate, ſubſtitutus eſt? vir octogeſimum ſupergreſſus annum, tumulo magis quàm throno appoſitus, delirus quidam & deſipiens, ad dicendum quidem ineptiſsimus, ad cogitandum autem de rebus decentibus ſtupidiſsimus, ad faciendum verò ignauiſsimus, parum admodum ab inanimatis diſsidens, lecto & angulo dignus: qui quum per ſeipſum eſſet inutilis, & populus Ioannis amore teneretur, quòd is ei ex parte altera obſtaret, + ingratus prorſus omnibus & + illaudatus fuit. Talis Arſacius erat: & quum breui tempore eccleſiæ præfuiſſet, ita è viuis exceſsit.

Conſortem ſucceſſor Arſacius cum Ioanne deceſſore.
† γεράνδρυον.

† ἀχάριστος.
† ἀνεύφημος.

CAPVT XXIX.

E PErmultis autem eccleſiam ambientibus, quarto poſt Arſacij obitũ menſe ex presbyteris Attico ea committitur: qui in cleri ordinem allectus, vnus ex Ioannis obtrectatoribus fuit, Sebaſtiæ Armeniorum ortus, ab adoleſcentia autem philoſophiæ operã nauauit, ſub magiſtris quibuſdam monachis Macedonij hæreſim ſectantibus, qui tum Sebaſtiæ philoſophiæ ſuæ officinã habebant. Erat autem Euſtathij diſciplinæ, quem Sebaſtiæ epiſcopum & monachorum optimũ ducem fuiſſe, in ſuperioribus expoſuimus libris. Cuius ſcriptum pulcherrimum quidam eſſe ferunt, quæ Baſilij magni Aſcetica, ſeu Monaſtica dicuntur. Non hic autem eſt Euſtathius, qui poſtea Antiochiam eſt tranſlatus, & propter quem in eccleſia offendicula illa inter Paulinum & Meletium, & Flauianum & Euagriũ extitere. Atticus vbi inter + viros cenſus eſt, Macedonij opinione reiecta, ad eccleſiam vniuerſalem ſe contulit, nõ tam doctrina quàm natura prudens: quapropter in rebus agendis facile quod voluit aſſecutus eſt, in-
F ſtruendis ſimul & effugiendis inſidiis dexteritate mira. In moribus eius hæ fuerunt illecebræ, vt ferè omnibus gratus & charus eſſet. In orationibus eccleſiaſticis ſimplex fuit, eaſq́ue tales edidit, vt neque ab auditoribus tranſcriberentur, neque omnino doctrina liberaliore & elegantia carerent. Et cũ vir ſumma diligentia eſſet, opportunum tempus nactus, ſubinde oratores Gręcos celebriores legendo ſe exercuit. Tum demum, quũ idiota ſeu rudis eſſe videretur, teſtimonia ab illis mutuatus, eos etiam qui eruditè cum eo agerent, fefellit. Cúmque ſtudioſiſsimus & placidus maximè erga eiuſdem ſententię ſectatores, tum eis qui aliter quàm ipſe ſentirent, formidabilis plurimũ fuit. Eis facillimè, dummodo vellet, timorem incutere potuit. & rurſum totus mutatus, ad comitatem ſe retulit. Talis ille fuit: ſicuti qui eũ cognouere, memoriæ mãdarunt. Eo autẽ eccleſiam gubernante, ingentem Ioannis ſtudioſi tulere perſecutionem, cum quidem maxima & Orientis & Occidentis pars eccleſiæ eius communionem, auerſaretur. Quo tempore Epheſij impunitate ar-

Atticus ſucceſſor Arſacij.

Euſtathius Sebaſtenſis.

Aſcetica Baſilij magni.
Euſtathius Antiochenus.
Atticus ex Macedoniano orthodoxus.
† εἰς ἄνδρας τελείους.

Attico Ioannis ſectatores perſequente.

A repta, quæ eis viſa ſunt, omnia monere & mutare voluerunt. [a] Itaque viros à bono paſtore ritè, & ſicuti Deo gratum eſt, in thronis collocatos eiecerunt: [b] eiſque profanos quoſdam & impuros prorſus homines ſubſtituerunt, nulla exploratione manuum impoſitioni præeunte. quippe ita vana & facilis ea res viſa eſt, vt ad epiſcopatum promptiſsimè ſuſcipiendum ſatis eſſet, ſi quis id modò vellet, aut aliquid donaret. [c] Proinde qui dudum à Ioanne exautorati fuerant, commodè rerum talium contemptores aggreſsi, in eccleſias ſunt introducti, epiſcopatu (proh pudor) pecunia redempto. [d] Qui etiam Heraclidem illũ, quem magnus Ioannes Epheſi epiſcopum creauerat, ſuffragantibus ei aliis quoque ſeptuaginta epiſcopis, ad annos quatuor crudeliſsimè carceri incluſerunt: & poſtea dignitate † ei abrogata, execrandũ & manifeſtum cinædum, deteſtationis omnis plenum, tribuni Victoris eunuchum, in cœlibis viri throno (ô vindicta & patientia Dei) indigniſsimè collocarunt.

a Epheſij per temporũ impunitatẽ epiſcopos à Ioanne ordinatos eccleſiis exigunt.

b Illegitima epiſcoporum ſubſtitutio, nulla interueniente doctrina & vita exploratione.

c Epiſcopatus pecunia redempti.

d Heraclidem annos quatuor in carcere detinent.

Eunuchum impurum ei ſubſtituunt.

B

† Nemo gradum ſacerdotij venalitate precij mercetur. Quantũ quiſque mereatur, non quantum dare ſufficit, æſtimetur. Non pretio, ſed precibus ordinetur antiſtes. l. Si quenquam. C. de epiſc. & cler.

gens etiam perſequutio excitata eſt aduerſus eccleſias Dei, Attici inſtinctu (neque enim cum hoc quoque communicare quiſquam, propter eum quo Ioannem maximè proſequebantur amorem, volebat) iuſsiones imperiales paſsim circumferebantur in hæc verba conceptæ. Si quis episcoporum cum Theophilo, Attico, Porphyrio, communicare noluerit, extorris eccleſia eſto, & facultatibus priuator. Ex laicis autem ſeu popularibus qui magiſtratus gerunt, dignitate excidunto, milites cingulos deponunto. Vulgus autem & opifices auro multo mulctari, exilio, ſicuti decet, damnãtor. Iraque qui ſincerè honeſtatem ſequebantur, & res præſentes non magni faciebant, ne quid abſonum & veræ pietatis inſtituto indignũ committerent, ad ſolitudines inhabitandas profugerunt. Quidam inuiti etiam communicare cũ illis coacti ſunt, quibus ſcilicet gloria & opibus excidere magnum viſum eſt. Monachi verò in Syria plurimi ab eccleſia ſeiuncti, ſynaxes & conuẽtus ſuos egere: quam ob cauſam multas etiam experti ſunt ærumnas.

D

Imperiale ſcriptum pro Theophilo, Attico, Porphyrio.

Piorum ſeceſſus. Multi ſe rebus præſentibus accommodant.

Monachorũ ſanctorũ perſequutio.

E

CAPVT XXX.

Flauiani Antiocheni mors.

Porphyrius vir malus, ſedem eius inuadit.

TVm quoque magno Flauiano, Antiocheno epiſcopo, qui ſe cũ Ioanne aduerſariis non coniunxerat, & ad quietem æternam tranſlatus fuerat, Porphyrius ſucceſsit: vir quidam grandæuus, nõ minus improbitate veterator, quippe quæ cum illo diligenti cura nutrita coaluerat, quàm ætate vetulus. Nam vita in libidine peracta, ne tempore quidem ipſo quicquam de eo impetu remiſit, atque in rebus turpibus ipſam quoque naturam vincere atque ſuperare ſummopere contendit. Vbi verò eum etiam Antiochenæ eccleſiæ ſedis per tyrannidem occupandæ cupido capit, cum vrbs tota more recepto, tempore ſuo ad ſpectacula in luco Daphnes effuſa eſſet, Seueriano & Acacio,

C necnon Antiocho in amicitiam ſuam allectis, & adminiſtris tyrannicæ cupiditatis aſſumptis (ſimile enim ſimili amicum prorſus eſt) [a] prædonum more thronum conſcendit, veluti lupus quidam, non paſtor: eademque ipſa hora conſecrationem ab eis accepit. Adeò autem illis ea res deproperata eſt, vt receptos ritus plurimos in ſacra initiatione prætermiſerint. Porrò operum tenebrarum patratores, fine ſuo maleficio tãto impoſito, poſtea diſceſſerunt, impudenti ſibi fuga conſulentes, & per montes inuios ad ſua reuertentes. At ciuitas vbi factum id ſenſit, ignem & materiam aliam incendio aptam manibus rapientes & congerentes, ardore ſcilicet diuino & ipſi flagrantes, vnà omnes aduerſus eum iere, ipſum ſimul cum epiſcopali domo comburere volentes. Vitã namque eius quàm improba & deteſtanda eſſet, non ignorabant. Quod ſic agi poſtquàm ille cognouit, præſidi pecunia corrupto ſuadet, vt & ipſe furorem alium contra pietatis cœtum obarmet. Ilicet armatorum manus contracta, & cohors maiorũ contra illos coacta eſt. Proinde illi in conſpectum iſtorũ contrà euntium venire auſi non ſunt. Interea in-

a Furtiua & imperfecta Porphyrij ordinatio

b Ritus in conſecratione epiſcopali

Plebs Antiochena aduerſus Porphyrium inſurgit.

Porphyrius ſe contra illã militari manu defendit.

Atticus perſequutionem contra pleraſque eccleſias excitat.

CAPVT XXXI.

QVum eccleſia ita affligeretur, epiſcopi quidam & clerici diuino ardore pro Ioanne & eccleſia, cuius tam malus & miſerandus ſtatus eſſet, flagrantes, ex Oriente Romam veterem ſunt profecti, grauemque tragœdiam iſtam Honorio Imperatori & Innocentio Romæ epiſcopo commemorarunt. Nam poſt magnum illum Damaſum, Siricius quindecim annis epiſcopatum Romanum tenuit. Ei autẽ defuncto, Anaſtaſius ſurrogatus eſt: qui vbi poſt triennium deceſsit, Innocentius locũ eius per ſucceſsionem cepit. Tres illi ſecum attulere epiſtolas: quarum vna aureæ illius linguæ erat, calamitates omnes exactiſsimè recenſens: ſecunda totius Conſtantinopolitanæ vrbis cleri cõmunis: tertia, quadraginta illorum epiſcoporum, qui communionis & partium Ioannis erant. His redditis, tantũ in illis ardorem accenderunt, propter calamitates eas dolentibus, vt ambo ad Imperatorem Arcadium literas dederint, diuturnum in rebus huiuſmodi ſomnum eius reprehendentes. Carpebant verò alterum quoque exilium, quo Ioannes præter eccleſiaſticas ſanctiones affectus fuerat: oportere affirmantes, ſi quæ illi veræ honeſtatis & eccleſiæ tranquillitatis cura eſſet, epiſcopum in ſedem ſuam reduci: & ſynodum Theſſalonicæ, quæ in medio è Roma & ex Oriente venientibus ſita ſit, cogi. Theophilum etiam Alexãdrinum, qui omnia ea miſcuiſſet, acciri: atque ita demum canonico, nulliſque affectionibus corrupto iudicio, Ioãnis cauſam omnem ritè & ordine decidi. Cuius rei gratia ſe Italos aliquot epiſcopos miſiſſe addiderunt, conſcientiam bonam & iudicium rectum in cordibus ſuis obtinentes. Hæc ſic ad Arcadium Honorius & Innocentius ſcripſere. Quæ verò Ioanni etiam & clero reſcripſere, eiuſcemodi verbis continentur: quæ ego ex Romano ſermone vtraque in græcam linguam tranſlata inueni, & hiſtoriæ huic adieci. Epiſtola ad Ioannem ſic habet.

Orientales de ſtatu eccleſiarũ ſuarũ & Honorũ Innocẽtium certiores faciunt.

Rom. Pontifices, Damaſus, Siricius, Anaſtaſius, Innocentius.

F

Honorij & Innocentij ad Arcadiũ ſcripta.

Rectiſsima ſcriptorũ eorũ ſententia.

Iudicium legitimum & Canonicum.

A

CAPVT XXXII.

Reſponſum Innocētij ad Ioannem.

Conſcientia recta per ſpem bonam cum iniuria bellāt.

Bona conſcientia.

Piorum probatio.

TAmetſi innocentem bona omnia expectare, & à Deo miſericordiā petere cōueniat: tamen nos quoque, qui tolerantię malorum ſuaſores ſumus, literas haſce, pro eo atque decuit, cum Cyriaco diacono ad te dedimus, ne aduerſariorum iniutia plus poſsit quàm bona conſcientia, dum in ſpe cum illa luctatur. Non enim opus eſt doceri te, tot populorum doctorem & paſtorem, optimos quoſque ſæpe atque adeò ſemper probati, an in vigore patientiæ perſiſtant, neque alicui dolorum labori cedant. Et eſt profectò res ſtabilis & firma cōſcientia bona in malis, quæ iniuſtè accidunt omnibus, quæ niſi quis patientia vincat, iudiciū de ſe malæ ſuſpicionis præbet. Omnia nanq; ſuſtinere debet, qui Deo primùm, deinde ſuæ quoq; confidit conſcientiæ. Quandoquidem bonus atque honeſtus vir exerceri ad patientiā maximè poteſt, vinci autem non poteſt.

B Nam mentem eius diuinæ cuſtodiunt ſcripturæ. Abundāt autem exemplis lectiones ſacræ, quas populo tradimus: & omnes propè ſanctos variis modis & cōtinenter malis afflictos eſſe, cum fide atteſtantur: quippe qui tanquam in aliquo iudicio explorati, tandem ſic ad coronā patientiæ peruenere. Conſoletur igitur charitatem tuam, frater reuerendiſsime, conſcientia tua, quæ in tribulationibus ſolatium virtutis obtinet. Inſpiciente nanque ipſo Domino Chriſto, in portu pacis, puta conſtabit conſcientia. Hæc Innocentius ad diuum Chryſoſtomum ſcripſit. Epiſtola autem ad clericos hæc eſt. Innocentius epiſcopus preſbyteris & diaconis, totique clero & populo eccleſiæ Conſtātinopolitanæ, quæ ſub Ioanne epiſcopo eſt, fratribus dilectis, ſalutem. Ex literis dilectionis veſtræ, quas per Germanum presbyterum & Caſsianum diaconum ad nos dediſtis, ſcenā malorū, quam ob oculos poſuiſtis, anxia ſolicitudine cognoui: & quibus ærumnis maliſque fides laboret, repetita ſæpius lectione perſpexi. Cui rei ſola patientiæ conſolatio medetur. Dabit enim breui Deus noſter afflictionibus tantis finem, quas ſuſtinuiſſe proderit.

Vox ſanctis ſemper afflictis.

Corona patientiæ.

Innocētij ad clerū Cōſtantinopolitanū epiſtola.

Patientia in afflictionib⁹ conſolatio.

Dabit Deus his quoq; finē

Et hæc olim meminiſſe iuuabit.

C Sedenim hanc ipſam neceſſariam conſolationem, in initio epiſtolæ dilectionis veſtræ poſitam, conſilium propoſitúmque veſtrum laudantes intelleximus, multa patientię teſtimonia complectentem. Cōſolationem nanque noſtram, quam ad vos ſcribere debuimus, literis ipſi veſtris præoccupaſtis. Eam ſiquidem laborantibus Dominus noſter præbere patientiam ſolet, vt in ipſis tribulationibus ſeipſos Chriſti ſerui ſolentur, ſecum ipſi reputātes, eadem antea ſanctis, quæ ipſi patiūtur, accidiſſe. Sed & nos ex ipſis literis veſtris afferre vobis ſolatiū poſſumus. Non enim ab eo, vt vobis condoleamus, alieni ſumus: ſiquidem & nos in vobis affligimur. Quis nanq; ferre poſsit, quæ ab illis deſignantur, quos maximè conueniebat pacificæ tranquillitatis & cōcordiæ ſtudioſos eſſe? Nunc inſolito more ſedibus eccleſiarum ſuarum innocentes eiiciuntur epiſcopi. Quod ſanè primus frater & collega noſter, epiſcopus veſter Ioannes, per iniuriam eſt paſſus, cauſa indicta, & crimine neque obiecto, neq; audito. Quæ verò hęc prohibita ratio eſt, vt iudicij ſpecimen non ſeruetur, aut de cauſa nō quæratur?

Sanctorum afflictio.

Ioannes indicta cauſa proſcriptus.

D In locum viuentium epiſcoporū alij ſurrogantur, quaſi qui ✶ ab eiuſmodi delictis prorumpunt, à quopiam iudicari poſsint rectè quicquam vel dicere vel facere poſſe? Nunquam ſanè patres noſtros talia auſos fuiſſe, ſed potius vetuiſſe cognouimus, ne cui in locum viuentis per conſecrationem alium ſubſtituendi ſit poteſtas. Minimè enim conſecratio ſiue electio reproba honorem adimere epiſcopo poteſt: quandoquidē neq; epiſcopus ille eſſe poteſt, qui iniquè ſubſtituitur, quoniam hæc contra Canonū obſeruationem ſunt. Canonibus porrò obſequendum eſſe ſcribimus, qui Nicææ ſunt decreti: quos ſolos conſectari decet eccleſiam catholicam, & iuxta eos iudicare. Sin alij à quopiam proferuntur, à Nicænis canonibus diſſonantes, & hæreticos autores referētes, ij à catholicis epiſcopis reiiciuntur. Hæreticorum nanq; inuenta catholicis canonibus non ſunt annectenda. Semper etenim illi per cōtraria & nefaria decreta, patrū Nicænorum conſilium minuere intendunt. Quapropter nō ſolùm hoc dicimus, iſtos ſequendum nō

Iniquè in locū epiſcopi viuentis alium ſubſtitutor.

✶ ἐκ τοιούτων πλημμελημάτων ἐξορμώμενοι.

Soli Nicæni canones legitimi.

Hæreticorū canones reiiciendi.

E eſſe, verumetiā cum hæreticis & ſchiſmaticis ſeu diſsidioſis dogmatibus condemnandum: quemadmodum antea in Sardicenſi concilio ab epiſcopis, qui nos præceſſerunt, factum eſt. Nam quæ ſic perperàm ſubintroducuntur, magis damnare conuenit, quàm vt quæ directè contra Canones ſtatuuntur, aliquam habeant, fratres reuerendiſsimi, firmitatem. Cæterùm quid cōtra iſtos in præſentia agendū? Synodali cognitione peropus eſt, quā dudum etiam cogendā eſſe cenſuimus. Sola enim illa talium procellarum motus ſopire poteſt: quā vt obtineamus, vtile nunc fuerit, medicinam & opem hanc ad voluntatem magni Dei & Chriſti eius, Domini noſtri, referre. Omnia quæ diaboli inuidia, ad fidelium explorationē ſunt perturbata, pacabantur. Stabilitate fidei nihil nō ſperare à Domino debemus. Nos quidem multum deliberamus & diſpicimus, quomodo vniuerſalis ſynodus cōgregetur, vt de volūtate Dei turbulenti iſti motus compeſcātur. Itaque interea ſuſtineamus: & patientiæ muro circūuallati, omnia auxilio Dei noſtri reſtitutum iri ſperemus.

Synodi eccleſiaſtica diſsidia ſopiunt.

Synodus à Deo petenda

οἰκονομία τῆς πίστεως. [?]

F Quæcunque verò vos ſuſtinuiſſe ſcripſiſtis, ea quoque omnia antea, quanuis diuerſis maximè temporibus, à collegis veſtris epiſcopis, Demetrio, Eulyſio & Palladio, qui Romam venerunt, & nobiſcum fuerunt, percunctatione accurata cognouimus. Hæc ſunt, quę ad clericos ab Innocentio datę literæ cōtinebant: ex quibus colligere licet, quæ illi ſententia & ſtudium de Ioanne fuerit.

Patiendum & ſperandū.

CAPVT XXXIII.

LIteræ ipſæ tales fuere [a]. Inſuper verò ſynodi decreto, quæ Ioannis cauſa in Italia coacta fuit, in manus recepto, Dei amans [b] Æmylius Beneuenti epiſcopus, Cathegius, & Gaudentius, cū Valentio & Bonifacio presbyteris, Roma Byzantium profecti ſunt. Sequebantur eos Cyriacus & Demetrius, vnà cum Palladio & Eulyſio, qui Ioannis partium ſtudioſi eò venerant, & tragœdiam malorum omnem illis expoſuerant. Quum autem in

a Synodus pro Ioanne in Italia coacta.

b Legati Romæ Conſtantinopolim miſsi.

Soze ſcribit, epiſ quinq; & preſbyteros duos eccleſiæ Rom. ad Honoriũ & Arcadiũ eſſe miſſos, qui locum & tempus ſynodi cogẽda peterẽt. lib. 8. ca. vlt.
c Eudoxia dolo ij excepiuntur.
d Athyras ſuburbana Conſtantinopolis regio.
e In vincula coniiciuntur. Torquentur.

A Græciam perueniſſent, in manus tribuni cuiuſdã, qui inſidias eis tetenderat, inciderũt [c]. Non enim latêre potuerunt fœminarum peſsimam Eudoxiam legationis eius mandata. Et quòd eorum ſententię ſeu conſilio, qui legationem eam miſerant, arte quadam aduerſaretur, actiones eorum contrariis actionibus præuenit. Quapropter Theſſalonicam illis videre, atque Papæ literas, quas ad eius vrbis epiſcopũ Anyſium ferebant, reddere permiſſũ non eſt. Sed duobus nauigiis impoſiti, poſtquam in vnum ex ſuburbiis Conſtantinopolitanæ ciuitatis,[d] quod Athyras vocatur, peruenerũt,[e] per vim in cuſtodiam ſunt coniecti: quibus per calumniam obiectum eſt, quòd ditionem alienam vltra terminos ſuos turbarent, & cum Orientalis imperij contumelia ibi adeſſent. Romani igitur, & Cyriacus epiſcopus, quique cum eo erant, ſeorſim quiſque in cuſtodias incluſi, torti ſunt: & ærumnis plurimis affecti, vt literas flagitatas proferrent. Poſtquam autem illi ſe eas non prius daturos eſſe affirmarunt, quàm Imperatorem vidiſ-

Literæ eis & viaticũ adimuntur.

B ſent, vt pote ad eũ legati: poſtremò Valerius quidam, ex feritatę & temeritatis audacia nomen & celebritatẽ aucupans, epiſcopi vnius, apud quem literæ erant, pollice fracto, ſcripta ipſa & vaſcula quædam, adhæc quicquid illis ad res neceſſarias parandas erat argenti, ei eripuit: id quod ille non ſine maligno cõſilio fecit, vt ſumptibus omnibus ſpoliati, facere aliquid illi, quod prohibitũ eſt, neceſsitate adigerentur. Poſtridie eius diei alij plurimi affuere, ſiue ab ipſa Auguſta, ſeu ab Attico miſsi: qui ab illis petierunt, vt tribus millibus nũmorum aureorum receptis, cum Attico communicarent, Ioannis autem cauſam deſpicerent. Hoc illi ſe facturos prorſus negarunt. Accidit enim diuinitùs quiddam, quod eam rem prohibuit. Nam vni ea Æmilij diaconis, Paulo nomine, viro caſto & moderato, diuum Apoſtolum Paulum apparẽtem dixiſſe ferunt: Videte quomodo accuratè ſeu circumſpectè ambuletis, dies enim mali ſunt: promiſſam fortè fraudem ſic inhibentem. Sed enim quum illi promiſsionem ſeu conditionem oblatã nõ reciperẽt, ſed reditũ in Romanã vrbem preci-

Agitur cũ eis vt trib^9 millibus aureorum receptis, cum Attico cõmunicent. Cõditionẽ eã illi reſpuunt.

Rebus infectis Romam reuertuntur.

C bus peterẽt: Valerius, qui egregiũ illud viri optimi facinus in pollice patrauit, ad malè agendum ſtrenuus, immundo & vetuſtate ſqualido nauigio eos commiſſos, exitium eis ſtruens videlicet, Romam reuerti iuſsit. Illi cum ſummo periculo nauigantes, ægrè Lampſacum appulerunt. Inde naui mutata, quatuor menſibus elapſis Romam peruenere: & apud Innocentium Papam ſingillatim quæ eis accidẽte, renunciarunt: nihil ſcientes, quid vel Cyriaco eiúſq; comitibus, vel Ioanni ipſi acciderit. Hæc tum ſegnem Arcadium latuere, id quod poſtea animaduertere licuit. Hiſce verò de cauſis Innocentius Romanus epiſcopus plurimùm indignatus, epiſtolam compoſitam ad Arcadium, Atticum & Theophilum dedit, qua illos excommunicationi & exautorationi ſubiecit: quum quidẽ cognouiſſet, non multo pòſt patrem illum mortẽ oppetiſſe, in longius exilium abductum, quemadmodum paululũ progreſsi exponemus. Epiſtola verbis huiuſmodi conſcripta fuit.

Arcadius ſcorz.

CAPVT XXXIIII.

Literæ Innocentij papæ, quibus Arcadiũ, Atticum & c. anathematis ſubiecit Ioãnes re & cauſa ĩdicta damnatum.

D VOx ſanguinis fratris mei Ioannis clamat ad Deum contra te, ô Imperator, ſicuti quondam Abel iuſti contra parricidam Cain: & is modis omnibus vindicabitur. Nec id modò admiſiſti, ſed etiã pacis tempore perſecutionem magnam aduerſus Deum & eccleſiam eius concitaſti. Eieciſti è throno ſuo, te nõ iudicata, magnũ totius orbis doctorem, & vnà cum eo Chriſtum perſecutus es. Neq; de illo ita queror (ſortem enim, ſeu hæreditatem cum ſanctis Apoſtolis in Dei & Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti regno conſecutus eſt) quanuis intolerabilis iactura ea ſit: ſed affligor propterea, ꝙ primùm de animarum veſtrarum ſalute, deinde de eis qui ſapiẽtiſsima ſpirituali & diuina doctrina & inſtitutione eius orbati, fame verbi Dei conficiuntur, ſum ſolicitus. Non enim eccleſia tantum Conſtantinopolitana mellitę illius linguę iacturam fecit, ſed & orbis ſub ſole totus ad orbitatẽ redactus

Sũmum malũ Eudoxia minatur.
Cum Ioanne deſuncti opttime actum. Eudoxia altera Dalila.

E eſt, viro tam diuino amiſſo, perſuaſione vnius mulieris, fabulam hanc & ſpectaculũ exhibentis. Verùm excipiet illa & præſentem hic pœnam & futurum ſempiternum ſupplicium nõ poſt multos hoſce dies ei aduenicus. Tametſi enim beatus Ioannes vitam reliquit, fide ſeruata, & fluctuantibus cõfirmatis: in æterna tamen ſecula ſempiternarum deliciarum & immortalis vitæ hæreditatem eſt cõſequutus. Noua autem Dalila Eudoxia, quæ paulatim te erroris ſeu ſeductionis nouacula totondit, execrationem ea multorum ore ſibi ipſi introduxit, graue & quod geſtari nequeat peccatorum pondus colligans, atque id prioribus peccatis ſuis ſuperaddens. Itaque ego minimus, & peccator, cui thronus magni apoſtoli Petri creditus eſt, ſegrego & reiicio te & illam à perceptione immaculatorum myſteriorũ Chriſti Dei noſtri. epiſcopum etiam omnem, aut clericum ordinis ſanctæ Dei eccleſiæ, qui adminiſtrare aut exhibere ea vobis auſus fuerit, ab ea hora qua præſentes vinculi mei legeritis literas, dignitate ſua excidiſſe, decerno. Quòd ſi, vt homines potentes, quenquã ad id vi adegeritis, & canones vobis à Seruatore per

Excommunicatio.
Ligandi vis colum.

F ſanctos Apoſtolos traditos trãſgreſsi fueritis, ſcitote non paruum id vobis peccatum fore, in horrenda illa iudicij die: quum neminem huius vitæ honor & dignitas adiuuare poterit, arcana autem & abdita cordium ſub oculos omniũ effundentur atque exhibebuntur. Arſacium, quem pro magno Ioanne in thronum epiſcopalem produxiſtis, etiã poſt obitum exautoramus, vnà cum omnibus qui conſultò cum eo communicarunt epiſcopis: cuius etiam nomen ſacro epiſcoporum albo nõ inſcribatur. Indignus enim eo honore eſt, vt qui ⁎ epiſcopatum quaſi adulterio polluerit. Omnis ſiquidẽ plantatio, quæ à Patre noſtro in cœlis plantata non eſt, eradicabitur. Ad Theophili abrogationem addimus excõmunicationem, anathematiſmum, & abſolutam à Chriſtianiſmo alienationem. Hæc Innocentius pro Ioanne pugnans ſcripſit. Neque verò etiam Atticũ, qui poſt Arſacium thronum magni illius inuolauit, non accuſauit. Verùm vt ea res compoſita poſtea ſit, hiſtoria loco ſuo oſtendet.

Extremum Chriſti iudicium.
Arſacius defunctus exautoratur.
⁎ μοιχεύσας τὴν ἐπισκοπήν.
Sacrum epiſcoporum album.

CAPVT XXXV.

A Adem tempeſtare, ſicuti in omnibus epiſcoporum diſſenſionibus repetire eſt, res etiam publicæ tumultibus ſunt repletæ. Hũni naoque Iſtrũ trauſgreſsi, Thraciam vaſtantes percurrerunt. ✝ Huldam ducem habentes. Et Iſauri quidam prædones perquam feri, iogenti coacta multitudine Phœniciam atque Catiam, & quæ in medio ſitæ ſunt vrbes, eacurſionibus extremiſque cladibus veaarunt. Stilico quoque Honorij ſocer, opúmque & copiarũ illius omnium dua, vix ſummus, ſimul & Romanorũ & barbarorũ ad uonas res ſpectantium ſtudia ſibi conſiliata habens, cum præſectis eorum egit, & committere ioter ſe Imperatores rentauit. Atque vbi, [a] vt Alaricho Gothorum duci ducendatum Romanarum copiarũ dignitas tribueretur, ſuffragio ſuo effecit, in Illyricos mouit: [b] & eo Iouium quecodam præmiſit, re ita compoſita, vt & ipſe cum Romauis arcadij du cibus congrederetur, & regionis etiam eius populos Honorij imperio ſubuceret. B Alaticbus autem caercitu ea Dalmatia & Pauoouia terra barbara ſuſcepto in Epitũ venit: ⁎ Græciaq́; [c] & Athenis captis, vicinam quoque Dalmatiam vaſtauit. Deinde Illyricum ingreſſus, atque aliquandiu ibi mo⁎ratus, per Alpes in Italiam tedijt: Stilicoue anguſtias eatum illum tranſire ⁎ permitteote, vtpote qui inſidias Imperatori ſtruerer. Poſtea Alarichus cùm inde proficiſci vellet, [d] Honorij literis, ne cœptum iter perſequeretur, prubibitus eſt. [e] Deinde verò & Stilico Honorium impediuit, quo minus Conſtantinopolim propter fratris filij curá coocederet, vt fideles præfectos ei conſtitueret, qui oon ita pridem pupillus factus fuerat: veritus ſcilicet ille, ne propter teneram ętatem [f] Theodoſius puer aduerſi quicquã pateretur. Impediit hunc igitur Stilico, neceſſariò eum in Italia manere debere dicens, propter proximam [g] tyraunidem apud Arelate à Conſtautino excitatam. Hoc cùm illi perſuaſiſſet, alterum ex ſcepttis, ſeu veaillis potius arripuit, quod Romaui ✝ Labarum vocant: ſimulque quatuor militum ordines, & Imperatoris literas, quibus ei profectio Orientalis permit- C tebatur, accepit, atque in expeditionem ſe dedit. [h] Vbi verò fama increbuit, tytaunidem illum filio Eucherio, eis adiuuantibus, qui cum poteſtate apud ipſum etant, parare: milites ſeditione mota, primùm Italiæ & Galliæ præfectum, aliosque qui bus imperatorij magiſtratus commiſsi fuerát, necarunt: deinde paulo pòſt Raueunæ à militibus & ipſe Stilico, mox etiam filius eius Eucherius iugulatus eſt. Atque iſti qoidem, quòd aduerſus Imperatorem conſpiraſſe deprehenſi eſſent, ad huuc modum interiere. Poſt eorum autem interitum, qui cum illis fuerant barbari, ei quem diximus Alaricho Gottho coniuncti, [k] Romam expuguare aggreſsi ſunt. Ibi Alarichus de pace oratores ad Honorium miſit. quã vbi non obtinuit, aliis quoque multis barbaris adductis, Romanam vrbẽ obſedit, & Tyberim amoem qui per vrbem mediam fluit, ✝ cohibens, ne res neceſſarię ex portu iu vrbem importarentur, effecit. [l] Portus autem maximum nauale Romanorum eſt (ſic enim illi nauium ſtationẽ appellant) tres babens receptus, am- D ✝ plitudine paruam referens vrbem. [m] Cùm igitur annonæ penuria, fames ſimul & peſtis eaorta eſſet, & iam ſerui ad Alaricbum traoſſugerent, Romanis ſenatoribus Gręcę ſuperſtitionis, vt in Capitolio & templis omnibus [n] ſacrificia fierent, placuit. [o] Acciti autem Thuſci quidam, tonitru & fulminibus ſe barbaros inde propulſuros eſſe polliciti ſunt. Nam id illi ad vrbem aliam, cui nomẽ ⁎ Larniæ, fecerant: quam vrbẽ Alarichus obſeſſam non cepit. ſed conſiliũ cœptúmq; id fruſtra fuit [p]. Siquidem qui rectam obtinebant meotem, vindicta diuina Romanos bæc pati exiſtimarunt, ꝓpter ingentes delicias, & quas exhibebant libidines. Id quod aliquando ipſe quoque Alaricbus oſtendit. Nam bono cuidam [q] viro eum cohortanti vt Romæ parceret, neque tot malorum autor fieret, dixiſſe fertur, inuitum ſe eam rem aggredi. Cõtinuè enim quendam ſibi immineutem, moleſtum eſſe, Romámq; vaſtare iubere. Quod etiam tandem fecit [r]. Ac tum quidem pecunia accepta, obſidionẽ E ſoluit: quum Romani pacti cum eo eſſent, Imperatori ſe ſuaſuros, vt pacem cum eo iniret. Et legatione miſſa, qui Alaricho aduerſabantur, impedimento, ne pax ea conſtaret, fuere. Atque Innocentio legationẽ obeunte, imperatoris literis perſuaſus Alarichus, ad Arimioum vrbem conceſsit, quę ducentis & decem ſtadiis Raueuna diſtat [ſ]. Ibiq; cum eo è muro colloquutus [t] Iouius Italiæ præfectus, petitionem eius imperatoris oſtendit, debere eum per literas ducem præfici exercitus vtriuſque cenſens. Atque ille alia quidẽ ei conceſsit: dignitatem autem eam vt conferret, nondũ ſtatuit [v]. Iouius incõſultò imperatoris decretum Alaricho legi iuſsit. Itaq; ille propter dignitatem ſibi denegatam, perinde atq; iniuria affectus eſſet, indignatus, tuba claſsico cani iuſſo, Romam conteu dit. Iouius autem metu perculſus, ne in ſuſpicionẽ, perinde atque barbaro faueret, apud imperatorẽ incideret [x], imprudentius etiam q̃ antea iuriſiurandi ſacramẽto ſuos adegit, ne pacem vnquam cum barbaro facerent. Porrò Alaricbus dignitate con- § temptа, nihil [y] amplius quod Romani haberent F petiit. Et vbi bis epiſcoporũ legatione miſſa, quod poſtulauit, non impetrauit, Romam ruſus obſidione cinxit [z]: portúque capto, Romanos vi, vt Attalum, vrbis tum præfectum, imperatorẽ crearent, coegit. Id illi fecere [a]. Attalus autẽ, cùm Romanis multis magiſtratus conceſsit, tum Alarichũ vtrarúmque copiarũ ducem fecit [b], Adaulphúmque coniugis eius fratrem præfectum ✝ equitum conſtituit. Et multitudine conuocata, ſplendidam ad eam orationẽ habuit, patria iura inuiolata ſenatui ſe cõſeruaturum, Orientémque vniuerſum & Aegyptum Italis ſubiecturum pollicitus. Atque ille ſic elatus, non integrum imperauit annũ, quòd Alaricho, vt Honorij militiæ duces exautoraret,

Hũni Thraciã vaſtant, Iſauri Phœnicem & Cariam.
✝ al. Huldin vocant.
✝ Huldas dux Hunnorum.
Stilico ĩperatores fratres bello inter ſe committere voluit.
a Alarichus Gothus Romanarũ copiarũ. Theodoſio militanti operã in bello contra Eugen. præſtit.
b Iouius Illyrios profect°.
⁎ Hæc Soz. ſic habet lib. 9. cap. 4.
c Alarich° Græciã & Dalmatiam vaſtat.
d Honorius Stiliconem ĩ Italia retinet.
e Romani in curſum ibi Honorium, Cõſtãtinopolim ire volentem.
f Theodoſius Arcadij filius pupillus.
g Tyrannis Cõſtãtini apud Arelate.
✝ Labarum.
h Stilico filio ſuo Eucherio Orientale imperiũ parare contendens, vnà cũ eo à militibus trucidatur.
i Quidã ſerũ poſtea Romæ vtrũq; trucidatum eſſe tradunt.
k Alarichus Romã obſidet. Sozo. Alaricũ præſidiũ militum frequẽs ad omnẽ Tyberim collocaſſe dicit.
✝ λιμένα, amne occupato. Sozo. λιμένα τὸν ἐπίνειον.
l Portus Oſtienſis.

m Fames & peſtis in vrbe Rom.
n Sacrificia Romani idololatra in tẽplis inſtituũt.
o Thuſci fulminib° ſe hoſtẽ abacturos pollicentur.
⁎ Videtur legendum Narnia.
p Vindicta diuina vrbs Rom. obſeſſa & direpta. Larniam Sozome. Thuſciæ oppidum eſſe docet.
q Monacho. Sozom.
r Romani obſidionẽ Gothicam auro redemunt. Diuinit° ad affligẽdã Romã inſtigat° Alarichus.
Innocentius apud Alarichũ Orator.
ſ Petit Alarichus ducem ſe Romanarũ copiarum conſtitui.
t Iouius Italiæ præfect°.
v Iouius imprudẽter Alaricho dignitatem eam denegatam eſſe indicat.
x Iurarũt hi per ſalutẽ imperatoris.
y μηδὲ ἐξ αὐτῶν μείζονα τὸν χώρων.
z Portus Romæ captus.
a Attalus imperator creatus.
b Adaulph° equitum domeſticorum præfectus.
✝ Quos domeſticos vocant. Sozom.

⁎ *Similiter hæc ita dicuntur apud Paulum Diac. de ipſo Alaricho: Quo cum diſcedere voluiſſet, Honorij literis retentus eſt, ſicut ipſe confeſſus eſt.*

✝ *Adeò fames Romæ inualuit, vt homines pro frumẽto caſtaneis vterentur. Creditum quoque eſt, quoſdam humanis carnibus nõ abſtinuiſſe. Sozom.*

§ *In legatione poſteriore Alarichus petijt, vt in ſocietatem belli à Romanis ſuſciperetur: & vt ſibi cum mediocri frumenti penſione loca aliqua, quæ Romani non magnifacerẽt, incolenda darentur. Sozomenus.*

a Attal⁹ ab Honorio ad imperij societatē inuitatum, insolētissimum dat responsum.
b Alarichus sibi Honoriū reconciliat
c Attalus & ducens eius se Honorio dedunt. Sozo. lib. 9. ca. 8.
d Attali exilium.
Adaulphi ea des. Nam apud Barcinonē fraude suorum occisus est. Paul. Diac.
e Id aliquanto post factū cùm iterū rebellasset.
f Alarich⁹ denuò cum Honorio transigit.
g Sarus præfectus militum Alarichum prælio vincit, & Rauenna eijcit.
Prima direptio vrbis Rom. à Gothis facta, An. Christi. 412.
De hac ad finē huius lib. ex Procopio annotatio Baptistæ Egnatij reperitur.
h Alarich⁹ Romā capit & diripit.
i Tēplo diui Petri, et qui ad id confugissēt, parcere milites iubet.
k Alarici mors.
Honorius barbaris Romā incolere permisit.
Alaricbus Galli Placidiā Honorij sorori Romæ captā, Athaulpho vxorē dedit: qua blāditiis suis apud maritū effecit,

A non paruerit [a]. Et Honorius oratores ad Attalum misit, eúmque ad imperij societatem, ſi arma poneret, inuitauit. Ille id reſpuit: & Honorium inſulam incolere, priuatámque vitam, ſi viuere vellet, deligere, ſummoríımq; corporis membrorum amputatione ſalutem ſuā redimere iuſsit. Alaricbus vbi Attalum nō facilè vel ſibi vel neceſſarus aliis parēre animaduertit [b], ab Honorio ſibi metuens, clàm cum eo conditionibus acceptis, de reconciliatione pactus eſt. Atque omnibus ad vrbem Rauennam cōgregatis, Alaricbus Attalo perſuaſit, vt imperij inſignia, ducéſque eius cingulum quiſque deponerēt. Honorius veniam omnibus dedit, ita vt quiſque quem antea habuiſſet honorem obtineret, & dignitatem [c]. Attalus ad infima tribunalis ſubſellia poſitus, vbi ſe Honorij poteſtati permiſit, poſtea duobus tātum digitis ei amputatis [d], in Liparam inſulam deportatus: [e] Adaulphus à familiari quodam ſuo enſe poſtremò necatus eſt [f]. Alaricus autem non multo pòſt Alpibus (locus is circiter ſexaginta ſtadia à Rauenna eſt ſitus) occupatis, de pace cū Imperatore egit [g]. B Et Sarus quidam, qui poſt Stiliconē præfecti militaris dignitatem ab Honorio acceperat, in arte bellica ſummè exercitatus, & Alaricho ipſo propter priores inimicitias ſuſpectus, quod minimè ſibi bono futura eſſe pacta inter Romanos & Gothos fœdera arbitraretur, circiter trecentos ſui ſtudioſus viros fortiſsimos ſecū habens, ſubitò Alaricum aggreſſus, non paucos ex militibus eius occidit: & victoria in prælio potitus, Rauenna eos eiecit [h]. Eā ob rem Alaricbus ita percitus, Roma obſeſſa, proditione eam cepit: ſuóſque Romanorū opes quantum poſſent diripere, & domos expilare, atq; vnum ſolum [i], in quo apoſtoli Petri tumultus eſt, templo, quod ingens & amplū eſt, parcere iuſsit. Quę res in cauſa fuit, ne Roma omnis funditùs interiret. Quum enim eò propter timorem quamplurimi confluxiſſent, ob Apoſtoli reuerentiam ſeruati, vrbem denuò ædificiis reſtaurarunt [k]. Ille porrò quum Campaniam vaſtaret, morbo interiit. Et cum barbaris pace facta Honorius, vt Romā multa perpeſſam mala, communiter cum aliis incole- C rent, eis permiſit: eámque rem manu ſimul & ore magnopere applaudens cōprobauit [l]. In eo bello mulier quædam maximum exhibuit pudicitiæ ſpecimen. Quòd nanque & ætatis flore & formæ

† *Ad reliquas imperij Rom. clades acceſſit, quod Gildo comes Aphricæ Theodoſio defuncto, Lybiam, & bonam Aphricæ partem per tyrannidem occupauit. De quo in fine huius libri annotatio reperitur.*

* *Attalus Gotthorum inſtinctu denuò in Galliis tyrānidem arripuit. Qui deinde à Gotthis ipſis captus, Cōſtantio deditus, & ab Honorio Romæ in triumpho ante currum ductus, in Liparamq; deportatus eſt.*

Dum hæc aguntur in Iebus, terribilis de occidente rumor affertur, obſideri Romam, & auro ſalutem ciuium redimi, ſpoliatóſque rurſum circundari, vt poſt ſubſtantiam vitam quoque amitterēt. Hæret vox, & ſingultus intercipiunt verba dictantis. Capitur vrbs, quæ totum cepit orbem. Imò fame perijt ante quàm gladio. Et vix pauci qui caperentur, inuenti ſunt. Ad nefandos cibos erupit eſurientium rabies: & ſua inuicem membra laniarunt, dum mater non parcit lactanti infantiæ, & recipit vtero, quem paulo ante effuderat.

Quis cladem illius noctis, quis funera fando
Explicet, aut poſsit lacrymis æquare dolorem?
Vrbs antiqua ruit, multos dominata per annos.
Hieron. ad Principiam,

vt vltrò ipſe à Romanis pacem peteret. Diac. l In direptione vrbis fœmina pudiciſsima mori maluit, quàm à milite conſtuprari.

venuſtate præſtaret, ex Alarichi militibus iuuenis D quidam pulchritudine eius, quū eam vidiſſet, captus, ad concubitum eam ſolicitauit. Quum autem illa piaculum id aduerſaretur, miles enſe ſtricto mortem ei minatus, veluti cum amore concertās, per miſericordiam ſummum tātum collum vulnerauit. Illa verò cruore diffluens, iugulum ferro ſubdidit: melius ſibi eſſe rata, vt cum pudica mente mortem oppeteret, quàm cum viro alio concumberet. Et poſtquam ferocius etiā barbarus illam aggreſſus eſt, plurimúmque eam oppugnando nihil egit, ad caſtitatē eius cōſternatus, in Apoſtolicum diui Petri templum eam duxit, eccleſiæque cuſtodibus commēdauit, ſex illis aureis nummis datis, vt puellam viro ſuo conſeruarent. Tales calamitates in Oriente atq; Occidēte, tum Dei, vt opinor, ira accidere.

Miles barbarus caſtitatē eius admiratus, eius honori ſeruandi eā honorauit.

CAPVT XXXVI.

Tanta enim eo tempore hominū cædes facta eſt, quantā ætas nul- E la a ſeculo condito nouit. Eam porrò cladē ſtella illa gladij formā referens, obſcurè portendit. Non etenim milites tantū interiere, neque in aliqua orbis parte mala hæc conſtitere, ſed omne genus hominum conciſum eſt, & tota prope perijt Europa. Aſiæ quoque pars non exigua attrita eſt, plurima item Libyæ, potiſsimū verò quę Romanis tributaria & ſubiecta fuit. † Interit⁹ nāq; multitudinē hoſtilis barbarorū demetuit enſis. Reliquam autem fames & peſtilentiæ, necnon agreſtium ferarum greges abſumpſere. Præterea motus terræ ingentes, funditùs vrbes & domos euertēres, permultos in ineuitabile exitiū coniecere. Multis etiam in locis terra hiatibus rupta, ſepulchrum incolis * extemporaneum ſpontaneúmque facta. Inſuper aquarum pluuialium illuuiones, & apud alios flammeæ ſiccitates, apud quoſdam fulmina coniecta, variam & inſuſtentabilem edidere calamitatem. Quinetiam pluribus in locis grando ſaxis manuarius maior, & circiter octonarum librarum pondus trahens, deferri viſa F eſt. Deinque niuiū vis & frigoris immanitas, quos plagæ aliæ nō præripuerant, occupatos extinxere. Quæ omnia euidenter ſatis diuinā deprædicarunt indignationem. De quibus ſingillatim cōmemorare, ſupra vires hominis fuerit [b]. Tum verò tantum etiam ſolis deliquium fuit [c], vt ſtellæ etiam medio die refulſerint, quod deinde tanta ſiccitas eſt ſubſecuta, vt more inſolito multi mortales, & alia etiā animalia interierint. Cùm autem ſol defecit, fulgor quidam ſimul in cœlo apparuit [d] coni ſiue metæ ſpeciē gerens: quem inerudití quidā cometā crinitamq; ſtellam eſſe dixerūt. Nihil enim, quæ in eo viſa ſunt, cometæ ſimile fuit. Nec fulgor is in comam abiit, neq; ſtellę prorſus ſpeciem retulit: ſed veluti lucernæ cuiuſdam magnæ flamma per ſeipſam ſubſiſtere viſa eſt: nec radij eius aliqui ſtellę cuiuſquam formam ſubiere. Ipſo quoque motu variauit. Nam ea parte qua ſol per æquinoctium oritur, fulgor is moueri cœpit: & inde iuxta eam quæ in Vrſæ cauda ſita eſt, ſtellam vltimam ſēſim euadens, ad Occidentem curſum tenuit. Poſtquam autem cœlum eſt dimen-

Totius orbis clades tanta pōgnosa ſtella prædicta.

† vīc φόρμῳ ... Tempeſtatis cuius clades. Bella. Fames. Peſtis. Terræmotus. Chaſmata. Eluuiones. Exuſtiones. * ...

Grādo maior. Vis niuium. Eclipſis ſolis. Siccitas ſumma.

Stella in cœlo medio die viſa.

Fulgor coni forma in cœlo apparens.

A ſus, motu ſuo quatuor menſibus longius perfecto, diſparuit. Vertex eius aliquãdo quidem in magnam & acutam lõgitudinem abiit, vt coni rationem excederet: nonnũquam autem ad menſurã illius contractus eſt. Alia quoque monſtroſa præbuit ſpectacula, quibus à natura ſolitarũ apparitionũ diſceſsit. Videri autem cœpit ab æſtate media, ferè vſque ad autumni finem. Idipſum quoque miraculum ingentium bellorum, & incredibilis hominum interitus indicium fuit. Deinceps verò terræmotus eſſe cœperant, qui non facile cũ eis qui antea extiterant, conferri poſſent. Cum terræmotibus ignis quoque cœlo quaſi rupto delapſus, ſalutis ſpem omnem præcidit: cladem tamen hominibus non intulit. Diuina namque benignitas vento vehementi demiſſo, & igne vndequaque prouoluto, in mare eum abiecit. Videre tũ erat ſpectaculum nouũ, fluctus ipſos perinde atq; regiones quaſdam marinas plurimùm igni ardere, quoad vſque flamma prorſus in vndis extincta eſt. Cùm in multis terræ locis tãti eſſent terræmo-

Terræmotus grauiſsimi. Ignis cœleſtis in terram delapſus. Idem in mare conuerſus. Mare ardẽs. In terræmotu tecta & pauimenta domorũ derepẽte rupta, & rurſum coniuncta ſunt.

B tus, laquearia & tecta ædium, à ſeipſis ita magno cum ſonitu & fragore dirimi viſa ſunt, vt qui intus in domibus erant,[a] clarè oculis cœlum cõſpicerẽt. Et poſt eiuſmodi rupturam ita rurſum ſunt inter ſe aptè cõiuncta, vt nemini tam nouæ rei ſignificationem aliquam præberent[b]. Idem etiam in nauibus & domorũ pauimentis, multis in locis accidit. Quædam nanque granaria in partibus inferioribus habitantes, frumento confertim & ſubitò in eos per rimas patentes effuſo ſuffocarunt, ſolúmq; ipſum tam commodè cõpactum reddiderunt, vt homines addubitarent, vnde frumentũ illud quod cædem talem patrarit, profluxerit. Ad hæc, alia quoq; eius generis mala tum nouo prorſus modo extitere, quæ ſatis oſtenderunt, nõ naturali aliqua ratione hæc, ſicuti Græcę ſuperſtitionis ſectatores delirantes dicunt, prouenire[d], ſed diuinæ indignationis flagella ea hominibus immitti. Multis certè quidem eo tempore viſum eſt, irato ea Deo accidiſſe, propter tam apertam, quæ maximo illi eccleſiæ luminari Ioanni illata eſt, iniuriam. ✶ Siquidem & imperatoris coniugem Eu-

a Itaq; intra tecta ab hominibus cœlum viſum.
b In nauib⁹ idẽ quod in domibus factum.
c Theologicũ de prodigioſis caſibus iudicium.

C doxiam tum vita excedere cõegit, vermibus eſcã factam.[e] Et venam, cui impoſita eſt, moueri cernere erat: Deo videlicet eum, qui per illam in eccleſia concitatus fuerat, motũ oſtendẽre. Et Theophilus paulò pòſt laterum morbo correptus interiit. Arſacius etiam, quemadmodum à me dictum eſt, paruo intercedente tempore fatis cõceſsit. Et Cyrinus Chalcedonis epiſcopus, ex eo caſu quo in pede circumuentus eſt, † vtroque crure diſſecto, miſerabiliter vita eſt defunctus. Et alij aliter vitam finiere. Antiochus & Seuerianus ſectatoréſque eorum malè quoq; diem ſuum obiere, Deo ab ipſis pœnã ſumente, propter ſacra (proh dolor) iniquè prodita. Inter homines quoque eſſe imperator Arcadius breui deſiit. Verùm Ioannis primùm, deinde etiã Arcadij obitu expoſito, vnà cum vtriuſque fine, decimotertio quoque hiſtoriæ huius libro, Deo adiuuante imponam finem,

d Flagella Dei homines caſtigantia.
d Deus ſanctorũ ſuorũ iniurias vindicat.
✶ Soc.lib.6. cap.19 hæc exẽpla occulto Dei iudicio indicãda permittit.
e Eudoxia vena moueri viſa.
Eudoxia mors.
Theophili.
Arſacij.
Cyrini.
† Sozo.lib. 8 cap 27.
Antiochi.
Seueriani.
Arcadij.
Ioãnis Chryſoſtomi.

CAPVT XXXVII.

D CVcuſi Ioannes quum eſſet, ab Adulphio epiſcopo benignè exceptus atque tractatus eſt. Atque ibi multos quidẽ pane, plurimos verò diuino verbo, qđ verè corda confirmat, & mentes illuſtrat, pauit. Permultos verò etiam vtiles atque neceſſarios libros cõpoſuit. Nullæ enim quæ ei accedẽre erumnæ linguam eius, fluminis inſtar fluentem, cohibere potuerunt. De patientia quoque, & de eo ꝙ non ſolùm nos ad ſocordiam non dare, verùm etiã in rebus duris non offendi debeamus, non pauca conſcripſit. Plurimas etiam tum ad ſanctam Olympiadem epiſtolas dedit. Vniuerſę hæ quindecim ſunt, mirificam patientiæ gratiam complectẽtes. In quibus ſolum peccatum eſſe, ad § quod exhorreſcere nos conueniat, dicit. Erumnas etiam quas in itinere perpulit, in eis cõmemorat: & vt † eam à deſperatione reuocatã, ad ſpem bonam futuri congreſſus erexerit: atque vt feruente maximè æſtate iter faciens, cum vehementiſsima febri ſit colluctatus, ſcribit. Refert inſuper Sto E machi ipſius vitia: & improbum, qui viuum iuſtũ in exilium abduxit, Gallum: necnon diuerſoriorum mãſionúmque incommoditatem, miniſtrorum inopiam, rerum neceſſariarum penuriã, item ꝙ medicum non habuerit, & de Iſaurorum terrore. Quemadmodum etiam ✶ monachi aduerſus eum furentes, domicilium eius incendere voluerint: & quomodo rebus eius in itinere cõploratis, non ſolùm ipſi eius miſerti non ſint, ſed etiã miſericordiam aliorum, extrema omnia comminati, impedierint. De via denique queritur, vtpote ardua, lapidoſa, difficili, & moleſta. quam ob cauſam beatam illam fœminam rogat, vt in orationibus ſuis illa meditetur, ne longior eius fiat profectio, ſexcentis exilijs laborem itineris faciendi grauiorem ſibi eſſe dicens. Hæc omnia, atque alia hiſce ſimilia epiſtolæ iſtæ, & aliæ præterea ad epiſcopum Cyriacum datæ, complectuntur. Porrò quum ei aduerſarij, ꝙ Cucuſi maneret, inuiderent, Arabiſſum abductus eſt. Ductoribus enim eius hoc ſtudio fuit, vt tranſitione frequenti labefactatus illic, vitam miſerè finiret. Sedenim quo F pluribus obiectus eſt erumnis, eo caſibus omnib⁹ propter ſanctiorem philoſophiam ſuperior fuit, ſplendidúſque refulſit: quemadmodum in igne flamma, ſi materiam copioſiorem ſibi iniectã habeat:[a] Inde verò Pityuntem (ita enim mandatum fuerat) ductus eſt. Oppidum id eſt grauis ſolitudinis, ad finem Pontici maris ſitum, ſæuiſsimis barbaris conterminũ. Eò quum ducere- ✶ tur, & iam ad Deũ migraturus eſſet, noctu ei oranti, qui vitæ eius duces fuerant, & Petrus & Iuãnes aſsiſtentes, perquàm amicè cum eo ſunt colloquuti: eiq; quum aduerſus dæmones victoriam, tum poſtremò migrationẽ ad Deum, & quæ eum exceptura eſſent bonorũ perceptionem cum lætitia

Acta & ſcripta Ioannis quæ Cucuſi edidit.
Epiſtolarum earũ ſumma.
Epiſtola eius ad Olympiadem.
Ad ſolum peccatum est horreſcendũ.
† ἐς ἀλυπῶν ἀνατεθ. ...
Poteſt hoc etiam de congreſſu in futuro ſeculo intelligi.
✶ Fortaſſe pro monachus, legendũ monomachus: hoc eſt gladiatores, vt milites intelligantur, qui eũ in exilium abduxerunt.
Epiſtola Ioãnis ad Cyriacũ epiſcopum Ioãnes Arabiſſum abductus.
Rebus aduerſis Ioannes magis ac magis enituit.
a Ἐκεῖθεν Pityuntem duci iuſſus.
Morituro Ioanni Petrus & Ioannes apoſtoli apparuerunt.

§ Tu tibi perſuade, præter culpam ac peccatum, homini accidere nihil poſſe, quod ſit horribile, aut pertimeſcendum. Cicero. Simus ea mente, quam ratio & veritas præſcribit, vt nihil in vita nobis præſtandum, præter culpam, putemus: eaque quum careamus, omnia humana placatè & moderatè feramus. Idem.

a Plin. lib 6. cap. 5. de regione Colchica: In intimo eo tractu Pityus oppidum opulentiſsimum ab Heniochis direptum eſt.

Hunc vbi tentatũ fruſtra mactare nequiuit
Inſidijs, patrias in pignora contulit iras:
Quóſque manu pueros paruos geſtauerat vnà
Occidit iuuenes, inhumatáque corpora vulgò
Diſpulit, & tumulo cognatas arcuit umbras.
Naturámque ſimul, fratrémque hominémque cruẽtus
Exuit, & tenuem caſis inuidit harenam.
Nunc quoque, nunc Gilde, tanto quem funere merſit:
Nunc doleat veniſſe ducem, ſeſéque minorem
Supplicibus ſciat eſſe tuis, quem ſede fugauit,
Nunc præceps fugiat: fregit quem clade, tremiſcat:
Agnoſcátque ſuum, trahitur dum victima, fratrem.
Hæc, ita vt Claudianus ſcribit acta. Poſtremóque:
Tertius occubuit nati virtute tyrannus.

HISTORIA ALARICHI, QVOmodo is primùm cum Gotthis ſuis vrbem Romam ceperit, & diripuerit.

Obſiderat Romam Alarichus iam biennium: nec Honorius, qui Rauennæ deſidebat, aut ferre ſuppetias vrbi poterat, aut audebat. Nam quum nihil minus quàm de vrbis eius ſalute ſolicitus eſſet, Stilicone interfecto, ducẽ exercitus idoneũ minimè præfecerat, qui rem tum aduerſus Gotthos rectè adminiſtraret. Vnde Gotthis obſidenda vrbis cogitatio, Romano milite vel dilapſo, vel ſegniter rem gerente. Verùm eam fruſtra obſeſſam, cũ expugnare vi nõ poſſet, ad dolum hoſtis barbarus vertitur. Profectionem in patriã ſimulat, trecentóſque iuuenes corporis & animi vi præſtantes deligit, quos Romanis principibus dono det, inſtructos prius vt omni obſequio dominos ſuos demererentur: & ad certũ diem circa meridiẽ, quũ Romani principes ſomno vel ocio vacarent, ad portam Aſinariã aduolent: interfectíſque improuiſo inſultu cuſtodibus, portam ſibi præſto futuro aperiant.

Interea Gotthis quum reditum, alia atque alia dicere ſibi ſimulantes, differrint, trecenti illi iuuenes occaſione egregiè vſi, portã conſtituto die ſuis aperiunt: & intromiſſus Gotthus, maiore ignominia quàm dãno vrbẽ omnem populatur. Sunt qui Probæ illuſtris fœminæ & opulentiſsimæ opera patefactã Gotthis portam exiſtimẽt, quũ plebem Rom. paßim fame & morbis pecudum more cadentẽ miſeraretur. Duo ſunt cognitu nõ indigna. Vnũ, edictũ ab Alaricho fuiſſe, vt quicũque in templa diuorum cõfugerent, præcipuè Petri & Pauli, his nulla vis inferretur: quod & ſumma fide ſeruatum. Alterum, quod quum renunciatum Honorio eſſet Romam perijſſe, de pugnaci ille Gallo, cui nomen Romæ erat, ſignificatum ſibi eſſe crediderit, quo cum paulo antè feſtiuiſsimè luſerat. Adeò ſocordis ingenij princeps, nec quicquã omnino paternæ & auitæ virtutis referens fuit. Quod & Arcadio fratri eius vitio datum. Nam Eudoxiæ vxori addictus, cùm alia improbè fecit, tum Ioannem Chryſoſtomum, antiſtitem ſanctitatis & eruditionis egregiæ, plus æquo vxori inſeruiens, in exilium egit.

DECIMIQVARTI TOMI CAPITA.

1 *De imperio Theodoſij iunioris, vt id à tutore Iſdigerde Perſarum rege ſit adminiſtratum, rebus pleriſque omnibus ab Anthemio, cui Troilus ſophiſta familiaris fuit, geſtis.*
2 *De vita, inſtitutione, adminiſtrationéque rerum publicarum. Item de diuina pietate & virtute Pulcheriæ, ſororis Theodoſij imperatoris.*
3 *De virtute, quam à puero imbibit, Theodoſij: & de moribus, beneficẽtia, placabilitate, & de inſigni religione & pietate eius.*
4 *Vt Deus pium principem defendens, bella omnia inſperatis admirandiſque rebus ſtatim confecerit.*
5 *De tyrannis in occidente contra imperatorem Honoriũ coortis, & de genero eius Conſtantio.*
6 *De Maximo tyranno, & Gerontio, & Cõſtantino, aliiſque à Conſtantio interfectis: & vt Conſtantius rem adminiſtrarit, Valentiniano tertio poſt Honorium imperatore Romæ relicto.*
7 *De tyrannide Ioannis Gotthi: & de Aſpare & Ardaburio, belli ducibus.*
8 *Vt Deus imperatorum delectatus virtute, multa corpora illuſtrium olim ſanctorum ſub terra latentia, in lucẽ produxerit: & de prophetæ Zachariæ inuentione.*
9 *De reliquijs Stephani primi martyris, quàm magnificè eas Pulcheria venerata ſit, tẽplo ei in Regia extructo.*
10 *De inuentione reliquiarum ſanctorũ quadraginta martyrum, qui ad Sebaſtiam in lacu martyrio ſunt perfuncti.*
11 *De ſucceßione magnarum epiſcopalium ſedium: & vt Synadæ Theodoſius eius loci epiſcopus admodum per perſequutionem Macedonianos afflixerit, & potißimùm Agapetum eorum epiſcopum. Poſtquam autẽ Theodoſius Byzantium percurrit, vt Agapetus orthodoxa religione ſuſcepta, Theodoſij ſedem receperit: illo ab Attico quieſcere, & priuatim viuere iuſſo.*
De Iudæo paralytico baptizato: qui in ipſo baptiſmo ſanitatem recepit, ſacris præſidente Attico epiſcopo Cõſtantinopolitano. 12
De Nouatianorum & Arianorũ ſucceßione: & quæ turba Nouatianos quoque exagitauerint, propter Sabbatium, qui illegitimè epiſcopatum inuaſit. 13
Vt poſt Theophilum Cyrillus nepos ex ſorore eius ſedem Alexandrinam ſit conſequutus, & de Iudæorũ Alexandriæ concitata ſeditione. 14
De diſſenſione Cyrilli contra præfectum Oreſten: & vt lapide Oreſtes in fronte ictus ſit, & de zelo Nitrienſium monachorum. 15
De philoſopha Hypatia, vt à clero Cyrilli ſit necata. & de vindicta quam Iudæi pertulerunt, propter irriſa Chriſtianorum ſacra. 16
De Iudæo qui dolo ſæpe baptizatus, poſtquam ad Paulum etiam Nouatianorum epiſcopum venit, lauacro baptiſmi ritè parato, vt ſubitò aqua euanuerit, Deo importunitatem eius miraculo coarguente. 17
Vt etiã apud Perſas Chriſtianiſmus ſit propagatus, per Marutham Meſopotamiæ, & Abdam Perſidis epiſcopos. 18
Vt Abdas templum ſacrati ignis demolitus ſit, vnde & ipſe & alij martyrij certamen pertulerunt. & de acerbißimis tormentis, quæ Perſæ contra Chriſti fideles excogitauerunt. 19
De Achemenide, & Saane, & Beniamin diacono: vt ij apud Perſas ſæuißimè excruciati, martyrij ſint adepti coronam. 20
Vt propter Chriſtianorum perſequutionem pace cũ Perſis fracta, ingens certamen inter Perſas & Romanos ſit commiſſum. Quum autem Romani virtute viciſſent, ſimul & bellum & perſequutio Chriſtianorum finem habuerit, pace denuò inter Romanos & Perſas firmata. 21

22 *De Acacio Amidenſi epiſcopo, vt is ex ſacris eccleſiæ vaſis nummis factis, Perſarum captiuos redimens, domum eos remiſerit: quæ res magna Perſis fuit admirationi.*

23 *De Eudocia Auguſta, quæ Athenais eſt dicta, qualis ea & vnde fuerit, & quomodo matrimonio Theodoſio imperatori ſit coniuncta: & vt vouerit, ſe religionis ergò Hieroſolyma profecturam. & de one magnitudinis admiranda, aliiſque quæ ei accidere rebus,*

24 *De Attici patriarchæ epiſcopali adminiſtratione. Et quòd is vrbanus admodum & facetus, necnon in imponendis rerum nominibus acutus fuerit.*

25 *De Alexãdro Antiochiæ epiſcopo: vt primus ipſe memoriã & nomen diui Chryſoſtomi in ſacros codicillos retulerit, atque Atticum, itémque alios idẽ facere curauerit, & Ioannis ſtudioſos trãquillitati & paci reſtituerit: id quod Cyrillus facere detrectauit.*

26 *Epiſtola Attici patriarchæ imperantis vrbis, ad ſanctũ Cyrillum Alexandrinũ, in qua eum ille cohortatur, vt nomen beati Ioannis ſacro albo inſerat.*

27 *Epiſtola contraria ſancti Cyrilli ad Atticũ, nomen Ioannis admittere detrectantis.*

28 *Vt diuus Cyrillus per viſionem diuinam nomen Ioannis ſuſceperit: cõceptúmq; antea odium, Dei genitricis interceſſione, ei remiſerit.*

29 *Poſt Atticũ ad ſedem epiſcopalẽ Siſinius eſt euectus, Philippus Sidites ei poſtpoſitus. Qualis is Philippus fuerit. Vt Proclus Cyzicenorum epiſcopus lectus, & tandem nõ receptus, priuatus otioſúſque Cõſtãtinopoli egerit.*

30 *De maximis epiſcopalium ſedium præfectis, aliiſque virtute atque doctrina præſtantibus diuinis viris.*

31 *Vt poſt Siſinium Neſtorius hæreticus epiſcopus lectus, per arrogantiam turbis & tumultibus complere eccleſiã inſtituerit.*

32 *Vt Neſtorius in ipſo flagrãti crimine per diſcipulũ ſuũ Anaſtaſiũ ſit deprehenſus, Chriſtũ Dominum nudũ hominem dicere, & ſanctam Chriſti Deiparam matrem Chriſti genitricem appellare. Et quæ de eo memoriæ prodiderit Socrates eccleſiaſticus hiſtoricus. Et de prodigio quod in eccleſia accidit.*

33 *De epiſtolis ſancti Cyrilli ad Neſtorium item de duodecim capitibus, in quibus illius carpit peruerſam opinionẽ. Præterea quæ de Neſtorio ſcripſerit Celeſtinus.*

34 *De tertio ſancto vniuerſali Epheſio concilio, in quo Neſtorio epiſcopatus eſt abrogatus.*

35 *Vt triduo pòſt Ioãnes Antiochenus & Theodoritus adueniẽtes, Cyrillũ & Memnonem Epheſiũ epiſcopali dignitate priuarint: ſynodus autẽ ipſos id auſos, rurſum epiſcopatu abire iuſſerit. Vt Theodoritus contra duodecim Cyrilli capita dixerit, huicque rurſus Cyrillus reſponderit. Vt Neſtorius Oaſim exulatum ierit. Vt Ioannes & Cyrillus in gratiam reducti idem ſenſerint, & iuſſu imperatoris Neſtorij abrogationem ratam habuerint. Epiſtola Cyrilli, quam per Paulum Emeſenum eccleſiæ Antiochenæ ſcripſit.*

36 *Qualia ſe paſſum eſſe Neſtorius ipſe de ſe ſcribat. Et vt ad Oaſim innumerabilibus toleratis ærũnis, poſtremò corroſa & conſumpta à vermibus lingua, interierit.*

37 *Vt poſt Neſtorium Maximinus, ac deinceps Proclus patriarcha Cõſtãtinopolitanæ eccleſiæ præfectus fuerit.*

38 *De Proclo, qua doctrina, quáve vita fuerit. Et vt illum imperator charum gratúmque habuerit. Et quòd idem competenti & debito ſermone, res quæ eo tẽpore præter opinionem hominum mirifica acciderũt, in Deum autorem referens, apud omnes in admiratione fuerit.*

De tranſlationibus epiſcoporũ ex ſede in ſedem aliã & quòd conſuetudo ea antiquitùs in eccleſiis obtinuerit. Quódque talis trãſlatio bene inſtituto eccleſiaſtico ordini nihil afferat detrimenti, vt modò ea ritè & ordine fiat. 39

De Iudæis qui in Creta vagati, poſtea Chriſtianiſmum ſunt complexi. Item vt tum vltra flumen Rhenum, gens Burgundionum Chriſti religionem ſuſceperit: 40

De Paulo Nouatianorum epiſcopo, & quæ ille admiratione & memoria digna ediderit. 41

Vt epiſcopus Proclus Thalaßium præfectum comprehendens, iamiam in Illyricum proficiſcens, poſt Firmũ Cæſareæ crearit epiſcopum. 42

De reductione ſacrarum reliquiarum ſapientißimi Ioannis Chryſoſtomi. 43

Vt etiã ſit relatus diuinus Ignatius Roma Antiochiam. 44

De ſanctis ſeptem pueris, qui Epheſi reſurrexerunt, ad fidem communis reſurrectionis ſtabiliendam. 45

De maximis terræmotibus: & vt propterea in cãpo ſupplicationes factæ. quibus cùm imperator & Proclus adeſſet, ſubitò puer in aerem ſurreptus, ter ſanctũ hymnum audiuerit: id quod ita rurſum demiſſus populo retulit, & ſtatim concidens expirauit. Et vt Theodoſius vrbem renouarit, pluráque ædificia Antiochiæ conſtruxerit. 46

Vt poſt Proclũ Flauianus, poſt Cyrillũ Dioſcorus, eccleſiæ ſuſceperit adminiſtrationẽ. De dißidio inter Pulcheriam & Eudociã, propter Chryſaphiũ. Itẽ de ſynodo iterũ Epheſi celebrata, & prædatoria cognominata. 47

Confutatio eorũ qui Chriſtianorũ ſacra malignè exagitant: & Græcarũ Gentiliũmque nugarum traductio. 48

Vt poſt prædatoriã ſynodum Theodoſius, cognitis quæ ibi geſta ſunt rebus, Chryſaphiũ quidẽ occiderit, grauiter autẽ in coniugem Eudociam cõmotus fuerit. Idem ſororem Pulcheriam reuocat: quæ Flauianum ſecum adducens ſepelit, & in foro ærario magnificè Dei genitricis templum condit. 49

Vt imperatrix Eudocia Hieroſolyma petierit: & quæ ibi conſtruxerit ædificia. De vita & conuerſatione Palæſtinorum monachorum. Vt imperatrix Eudocia è vita migrarit. 50

De ſancto Symeone, qui primus vitam & ſtationem in columna inuenit. 51

De ſancto & magno Euthymio, aliiſque qui ſanctè piéque vitam exegerunt. 52

De ſancto Iſidoro Peluſiota. Et quæ Cyrillus, & item alij de ſacro Chryſoſtomo ſcripſerunt. 53

De ſancto Nilo: de Marco monacho, & de Theodorito Cyri epiſcopo. 54

De Syneſio Cyrenenſi epiſcopo: & quam is opinionẽ obtinens, ad ſacerdotalem prouectus ſit dignitatem. 55 Syneſius Ptolemaidis Pẽtapolis Thebaidis Libyæ epiſcopus. Suid.

De Valentiniano, qui Romæ imperauit. De gente Gothorum: in quas nationes ſit diuiſa, & quæ tenuerint loca. Præterea de Bonifacio, Aetio, & Aſpare ducibus: & vt Libya occidẽtalis Vandalis ſubdita fuerit. 56

De Attila, Alaricho, & Giſerico Gotthis: & vt ab eorum expeditione bellica, vetus ſimul & noua Roma ſit liberata. Et de aliis bellis, quæ varij ſcriptores memoriæ commendarunt. 57

De obitu Theodoſij iunioris, vt in monumento patris ſui ſit ſepultus, in celeberrimo ſanctorum Apoſtolorum templo. 58

A ECCLESIASTICAE HI- D STORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS DECIMVSQVARTVS.

CAPVT I.

Arcadius ſi-lio Theodoſio curatorē te-ſtamento deſi-gnauit Iſdi-gerdem Per-ſarum regē.

IOANNES igitur, aurea lingua vir, labore certaminū pro Chriſto obitorū veluti aurū obryzum ad ſummum per exploratione m. probatus, ad hunc modum vita eſt
B defunctus. Poſt hunc & imperator Arcadius mortuus eſt, adoleſcētulo admodum Theodoſio filio, octauum videlicet ingreſſo annum, relicto. qui cum trimulus eſſet, mater quoque eum relinquens, ad futuras tranſiit + pœnas. Arcadius porrò, puero ne quid contingeret metuens, ante mortem Iſdigerdem Perſarum regem curatorem eius, & ſimul imperij, donec ille in virum euaderet, teſtamento inſtituit. Quod vbi Iſdigerdes cognouit, re ea minimè neglecta, nouum quoddam admirandæ virtutis exhibuit ſpecimen, Pace nanque prolixa, centum annorum induciis cum Romanis initis, imperium Theodoſio, quo minus periclitaretur, conſeruauit: & Antiochum quendam, virū admirādum & præclarum, delectum veluti tutorem & pædagogū, ad eum, cum literis in hæc verba ad ſenatum Romanum cōceptis, miſit. Quum Arcadius imperator veſter me filij ſui curatorem inſtituerit, qui officio meo fungatur, virum iſtò miſi. Ne quis igitur puero inſidias ſtruere audeat,
C ne bellum ipſe implacabile aduerſus Romanos mouea. Et Antiochus vbi Conſtantinopolim venit, puerum ita vt imperatorem decet, educauit: illud prouidens & curans, vt ſimul puer & magnificentiam in publicum progreſſus retineret, & rebus bellicis optimus eſſet. Quum autem quadriennium cum eo fuiſſet, diſceſsit. Rerum autem omnium adminiſtratio Anthemio præfecto commiſſa eſt: qui ex filio nepos eius Philippi fuit, qui Paulo Conſtantinopolitano epiſcopo eiecto, veſanum Macedonium pro eo in eccleſiam induxit, ſicuti libro decimo diximus. Anthemius iſte mœnia Conſtātinopolis demolitus, pomeria vrbis prolaturus, latericio ingenti qui nunc cernitur muro eam circūdedit, opere eo per menſes duos magna & ferè incredibili celeritate confecto. Et quum prudentia multos antecelluit, tum incōſultò nihil ſibi agendum duxit. Ac cum multis quidē ille aliis de rebus gerendis cōſilia communicauit: Troilo tamen ſophiſta familiariter maximè vſus eſt: in quo, præter cæteras virtutes, prudētia etiam quædā reipublicæ adminiſtrādę Anthemij æmula fuit. Illud ſanè animaduertendum, Anthemium imperatoris iuſſu, vnà cū Cyro præfecto vrbi longo pòſt tēpore vrbis mœnia conſtruxiſſe. De Antiocho & Anthemio imperatoris pædagogis hæc dicta ſufficiant.

Indutia centum annorū inter Rom. & Perſ. Antiochus delegatus ab Iſdigerde Theodoſij tutor.

† Mors.

Educatio pueri imperialis.

Anthemius Orientalis imperij adminiſtrator. Latericius muros vrbis Cōſtātinopolitanæ ab Anthemio extructi.

Troilus ſophiſta Anthemij familiaris.

Cyrus præfectus vrbi.

CAPVT II.

PRouidentia autē diuina, illud præcipuè curans, vt pius maximè Theodoſius imperator fieret, alium quoque tutorem germanum magis, impetio eius præfecit: Pulcheriam nimirū ſororē, quæ à prima ſtatim ætate ita ſapuit, vt virtute & ciuili prudētia eis nō cederet, qui in his rebus E maximè excellunt. Vnde colligere ſatis poſſumus, Principibus ad ſalutem, ſolam ſatis veriorem eſſe pietatem: ſicuti contrà, abſque illa nihil proſunt exercitus, equi, ſatellites, enſium vis, virorúmque innumerabiles copiæ, aurum item, & argentum, plurima terræ iugera, & quicunque alius præterea eſt apparatus. Etenim ipſa nondum quindecim natā annos, ſapiētiorem diuiniorémque quàm ætas ferret, obtinuit mentem. Et primùm quidem virginitatem ſe per vitam omnem conſeruaturam eſſe Deo vouit: deinde vt idem facerent ſorores, eis quoque perſuaſit, ne + æmulationem atque contentionem in imperialem aulam induceret. Quare omnem inſidiarum occaſionem præcidit. Sed enim quum conſilium decretúmque ſuum pignore aliquo ſtabiliendum eſſe putaret, Deo ipſi, ſacro ſacerdotum ordini, & ſubditis ciuibus, certum ſententiæ ſuæ teſtimonium exhibuit. Nam admirandum quoddam incredibili pulchritudine ornamentum, ex auro & precioſis lapillis confe- F ctum, in ſacræ menſæ formam redactum, pro virginitate ſua, fratriſque imperio, catholicæ Cōſtantinopolitanæ eccleſiæ dedicauit, ✶ī corona quadranguli eius, conſilio cauſaque conſecrationis eiuſmodi, nouis quibuſdam literis inſculpta. Itaq; vbi pro virili ſua natura Imperij curam ſuſcepit, quàm optimè, ita vt conuenit, cum ingenti decore remRomanam adminiſtrauit: quàm celerrimè de rebus agendis conſultauit, ſimúlque eas in ſcriptum retulit. Nam & in ſcribendo, & in dicendo, ſummopere eſt exercitata, ſermone vtroque, Latino ſcilicet & Græco. Et quę ipſa agebat, periode atque à fratre conſtituta eſſent, in illum retulit. Illud plurimùm curauit, vt in imperatoriis artibus is educaretur, atque diſciplinis ætati cuique conuenientibus inſtitueretur. Ita ille rem militarem & equeſtrem, ab eis qui rerum talium accuratè periti erant, didicit. Vt autem in publicis progreſſibus quouis tempore, ita vt imperatorem decet, magnificus eſſet, & ſplēdidus, ab ipſa edoctus eſt: quemadmodum ſcilicet veſtem ſibiipſi circūdare, quo modo conſidere, incedere, & riſum modera-

Deus tutorem ſororem Pulcheriam Theodoſio ſubſtituit Xantholi Pulcheria ſoror.

Imperia per pietatem potiſsimum conſiſtunt.

Votum virginitatis perpetuæ.

† Per ſuas ſcilicet aut ſororū ſuarū nuptias. Sozo.

Donarium preciosiſsimū Pulcheriæ tēplo Cōſtantinopolitano dicat.
✶ Gr. [illegible] Niceph. Gr. [illegible] in fronte menſæ. Sozo. lib. 9. cap. 1.

Educatio & inſtitutio Principis Chriſtiani.

A ri deberet: vt in rebus quibusq; ſe, prout tempus ferret, vel placidum vel terribilem exiberet, & cōmodum audiendis ſupplicātium precibus præberet. Potiſsimùm verò eum docuit iuſticiam & veram pietatem, ſicuti conuenit, colere, precari continenter, templa adire frequēter, ædes ſacras Deo conſtructas vaſis, donariis & ornamentis locupletare: ſacerdotum ordinem, ſimúlque viros bonos, qui Chriſtianorum legibus optimè viuerēt, plurimi facere. Hæc eius erant inſtitutiones.

Sūma Pulcheriæ princi pis religioſiſſimæ laudes.

Quinetiam nonnullis religionem adulterinis dogmatibus, nouiſque rebus depravare conantibus, eámque in magnum periculum adducentibus, vt firmiter illa in ſtatu ſuo permaneret, ipſa quoque effecit. Et quo minus eo tempore noua quæpiam hæreſis eccleſiam inuaſerit, in cauſa ipſa maximè fuit: quemadmodum ſuo loco hiſtoria oſtendet. Et quia ardenti animo diuinum numen coluit, non facilè quiſpiam enumerare poſſit, quæ illa ſacra templa magnificè excitarit, quæve Dei amantium virorum domicilia atque mo-

Opera pietatis eiusdem. Tēpla & ſacræ ædes à Pulcheria cō ſtructæ. Blacherna. Tumulus virginis matris, & alia eiusdem generis reliquiæ. Imago eiusdem à diuo Luca picta.

B nachorum cœnobia conſtruxerit, perpetuas in ea impenſas, & res omnes eorum qui in eis pietati vacarent neceſſarias conſtituens. Ex multis verò pauca quædam, quæ vim temporum ſuperarunt, id indicabunt. Opus enim eius eſt ſacrum Dei genitricis templum, quod Blachernæ dicitur, dignum ipſa illa Verbi matre, quod inhabitaret, iudicatū domicilium: ſicuti filio eius, quod Sapientiæ vocatur. Cuius diuinum tumulum, & ſepulchrales faſcias inuentas, cum veneratione maxima ibi repoſuit. Templum item, quod τῶν ὁδηγῶν, hoc eſt, viæ ducum cognomine clarum eſt, in quo diuinam illius imaginem, quam Lucas apoſtolus in tabula depictam reliquit, ſacrúmque † penſum, & Seruatoris ipſius faſcias, perinde atque theſaurum, quem ad eum Eudocia Auguſta, quum Hieroſolyma profecta eſt, miſit, ſeruandas curauit. Prætetea & ſacrum in * fabrorum foro delubrum, cui † ſancti ſepulchri nomen eſt. Vtraque verò hæc fana pulchritudine ſimul & amplitudine ambitioſa, magnificè ſunt conſtructa. Deus ſanè fœminam eam, propter vitæ

Viæ ducum.

*† Ἠλάκατον, vel τὸ θεῖον ἠλάκατον νῆμα. * τῶν χαλκοπρατείων. † ἁγία σορὸς.*

C inſtitutum charam habens, preces eius exaudiit, & in rebus agendis ſæpe ei apparuit. Et vt mihi quidem videtur, † amorem Dei homines non conſequuntur, niſi ſeipſos idoneos factis ipſis præbeant. Ad eundem etiam modum ſorores inſtitutæ, eadem ſtudia erga ſacerdotes, erga tēpla, præterea erga egenos, mendicos, & aduenas liberaliter præſtitere. Vita quotidiana, inſtituta, atque pgreſſus, noui omnibus fuere. Diu noctúq; hymnis laudibúſq; Deum celebrarunt. Ocium, ſacram telam texentes, & id genus opus facientes, vitarunt. Inſtitutum nanque, propter quod virginitatem erant complexæ, non decere ignauiam exiſtimarunt. Proinde vitia eiuſmodi, & reliquam imperialem conſuetudinem, à vita ſua repulerunt.

† θεοφιλεῖς. Virtutes ſororum Pulcheriæ.

Ocij fuga.

Itaque factum, vt quòd Deus eis propitius eſſet, domus earum rectè adminiſtraretur, ætásque imperatoris optata caperet incrementa: & aduerſariorum inſidiæ, belláque orta, omnia ſua ſponte, Deo adiuuante, ſoluerentur: & imperator ipſe in dies rebus bonis accumulatus, laudaret ſorores cō ſiliis, veluti vera effigies & ſtatua in optimi imperij formam expolita eſſet.

Theodoſius Chriſtianiſſimi Principis exemplum.

CAPVT III. D

Verùm res quoq; eius, ſine diſpendio & iactura, ſilentio committere nō poſſumus, nō omnibus prorſus notas. Primùm nanque ita vt imperatorem oportet inſtitutus atque educatus, nullum de ſe ignauiæ & molliciei indicium præbuit: ſed ita quum noſtrarum, tum earum quæ ſupra nos ſunt rerum peritus fuit: vt qui cum eo colloquerentur, humanę mentis captum eum exuperare indicarent. Adeò etiam fortis & laborum patiens, vt facile viciſsitudinem & mutationem temporum ſuſtineret, cúmque æſtu iuxtà & frigore certaret. Ieiunio frequenti ſe aſſuefecit, & maximè quarto hebdomadis, & eo qui Paraſceues nomen ſortitus eſt, die: Chriſtianiſmum ad ſummum excolere volēs. Atque vt aula eius imperialis re nulla ab aſceterio differret, ſedulò curauit. Manè con

Theodoſij virtutes.

ſurgēs, hymnos Deo cum ſororibus alternis cecinit, & ſpiritus verba ſemper in ore habuit. Cum E epiſcopis & ſacerdotibus congreſſus, obſcuros locos & † nodos ſcripturarum, haud aliter quàm ſi ſacris ipſe initiatus eſſet, explicuit. Sacrorum librorum, eorundémque interpretum cōgerendorum adeò fuit ſtudioſus, vt ea laude Ptolemæo inferior non eſſet. Noctu eis legendis operam nauauit: lucerna ſe ſponte ſua, machina quadam mouente, ſibique ipſi oleum infundente, comparata: vt ne quis miniſtrorum eius in laboribus eiuſmodi moleſtiam quampiam ſubiret, neque vim naturæ cum ſomno colluctans inferret. Manu ipſe ſua pulcherrimè ſcripſit: ac multa ſcriptorum eius ad hoc vſque tempus ſunt conſeruata, temporum vi ſuperiora, Euangelia videlicet, & alia quædam, aureis omnino literis diſtincta, quorum paginæ crucis formam referunt. Quo labore eum vitæ ſumptus tolerare potuiſſe, fama eſt. Malorū tolerātia omnib⁹, præcipuè autē qui eo nomine apud Græcos clari fuere, poſt ſe relictis, multis modis eos prætergreſſus eſt. Illi ſiquidē quū verbis ſe philoſophiam exhibituros eſſe polliciti eſſent, re ipſa eam præſtare nequiuerunt. Ipſe autem Ariſtote- F lis perplexibilibus inuolucris vale dicto, factis philoſophiam exercuit, iræ, dolori, & voluptati moderando. Iram adeò in poteſtate habuit, vt neminem vnquam à quibus læſus fuiſſet, vltus ſit, neque eum quiſquam ſuccenſentem viderit. Atque aliquādo ex familiaribus cuidam dicenti, neminem ab eo illorum morte mulctatum eſſe, qui iniurij ei fuiſſent, reſpondens: Vtinam, inquit, eos etiam in vitam reuocare poſſem, qui iamdudum mortui ſunt. Ad alium quendam eadem propè referentem, dixit: Nihil eſſe noui, ſi quis homo quum ſit, è vita excedat. Vnius autem Dei eſſe, eum qui ſemel mortuus ſit [a], per pœnitentiam ad vitam reuocare. Vſque adeò autem virtutē hanc coluit, [b] vt ſi quando quiſpiam capitale crimen admiſiſſet, neque eum condemnationis ſententia vſque ad vrbis portas produxiſſet, ſtatim eum miſericordia proſequeretur. Et quū aliquando Cōſtātinopoli in amphitheatro venationis ſpectaculū præberet, & populus exclamaret, aduerſus grauem feram generoſum quenquam periclitatorē, qui cum ea congrederetur, mittendum eſſe: An

Aula imperialis aſceterio monachorum perſimilis.

† γρίφοι.

Bibliotheca Theodoſij. Lucerna αὐτόματος.

Theodoſius fuit Calligraphus.

Philoſophia μέχρι τοῦ πράγματος.

ἀόργητος Theodoſij.

a Per pœnitentiam, homo reuocatur ad vitam.

b Theodoſi⁹ ad ſupplicium dānatos, ſi illi ad ciuitatis portas ad mortē ducti non peruenissent, per miſericordiam abſoluit.

A neſcitis, inquit, nos humanioribus ſpectaculis delectari ſolere? Et deinceps itidem populū ſpectaculis vti docuit. Religione tanta cum ſinceriore pietate vſus eſt, vt ſacerdotes omnes apprimè honoraret, maximè verò quos ſanctitate vitæ enitere cognouiſſet. Et quum ex epiſcopis quidam, qui Deo charus fuiſſe perhibebatur, diem ſuum obuſſet, ſagum illius ſqualore multo imbutū, eum petiiſſe, & ſub imperiali chlamyde geſtaſſe dicunt: quòd bona ſpe eſſet, ſe aliquid de viri eius ſanctitate imitatione conſequuturum. Longior aliquando pluuialis tēpeſtas extitit, & ipſe ſolitos † Circenſes ludos populo more recepto gratificās exhibuit. Quum verò vberiores etiam deciderent imbres, ibi tum egregiam ſuam erga Deum pietatem declarauit, per præcones populo denunciari iubens, conducibilius videlicet eſſe, vt ſpectaculo repudiato, Deum qui præſenti calamitate eos liberaret, precibus placarent. Id quod confeſtim eſt factum. Litania inſtituta eſt: ſupplicantes proceſſere, laudibus Deum vexere, atque vnà cūcta B eccleſia ciuitas tota facta, & ipſe medius hymnis canendis, præiit habitu priuato incedens. Minimè verò eum opinio fefellit. Statim enim cœlum aërem turbidum ſerenitate commutauit, & frumenti non mediocrem inopiam ingens quædam frugum copia & vbertas eſt conſequuta. Atque omnibus ille quidem, vt ita dicam, exornatus fuit bonis: non minus verò eum cohoneſtauit miſericordia, placabilitas, & animi ſerenitas, tempeſtatis procellam non admittens: atque inſuper fides ſincera & probata, vnà cum religione non ficta, ſicuti inde coniicere licet. Vir quidam aſperiorem durioremque virtutis vitam cōſectans, præfracto eum adiit animo, vt ab eo quidquam peteret. Atque vbi id ſæpius expertus non impetrauit, vinculis eccleſiaſticis imperatorem à communione arcens ſubdidit. Poſtquam autem imperator in regiam ſuam venit, & epulæ appoſitæ ſunt, conuiuæque omnes affuerunt, non ille prius cibū ſumendum eſſe, quàm vinculis ſibi iniectis ſolutus eſſet, cenſuit. Quapropter ad antiſtitem Conſtantinopolitanum famulum quendam miſit, pe-C tens, vt eum ipſum ſoluere ſe, qui ligaſſet, iuberet. Quum id epiſcopus recuſaret, & pro vinculo habendum non eſſe, quod à quocunque ligatū eſſet, ſignificaret, ſolutúmq; adeò iam eſſe diceret, nōdum calculo eius acquieſcendum eſſe duxit. Multò verò labore is qui ipſum ligauerat inquiſitus, eum abſoluit. Ac ſic tandē imperator cibum ſumpſit. Adeò religioſus Theodoſius fuit, vitámque ſuam accuratiſsimè ad diuinas leges compoſuit. Quam ob cauſam quicquid fuit ex idolis reliquū, ita eſt funditùs diſiectum, vt poſteris eius ne veſtigium quidem prioris fraudis & ſeductionis cernere ſit datū. Sententiam verò de eis ſuam in conſtitutionem retulit.

Theodoſius epiſcopi Chebronenſis defuncti veri ſancti ſagulū geſtauit.

† ἱπποδρομ.

Supplicatio pro ſerenitate & clementia aeris impetranda. [illegible]

Theodoſius à ligatore quodam monacho excommunicationem non contempſit.

Idololatria penitus euerſa. l. Omnia loca. C. de ſacriſ. pag. & templis.

CAPVT IIII.

Deus manifeſte bella à Theodoſio repulit. Roilas Scytharū copijs ſuis fulmine cœleſti extinctus.

SI quando bellum motum eſt, ad Deum confugiebat, diuinū muſicúmque Dauidem æmulatus, quòd in illius veluti promi condi poteſtate bella eſſe sciret: & quòd illum certum haberet curatorem, cōdignos ſpe bona percepit fructus. Ego D verò veritatem promulgans, ex plurimis pauca referam, quanuis extra inſtitutum argumentum ferri videar. Roilas ingenti Scytharum Nomadum exercitu coacto, & Iſtro tranſito, Thraciam vaſtauit, & ad vrbem quoque imperantem venit, ſubitò primo clamore atq; impetu, ſicuti ipſe putabat, eam direpturus atque exciſurus. Verùm Deus cœlitùs imperatorem propugnans, violento tonitru & fulmine demiſſo, non modò ipſum vſtulatum in cineres redegit, ſed innumeras quoque copias eius concidit. Idem etiam aduerſus Perſas fecit. Quum enim prædatoria illorum manus, pace repudiata, derepentè finitimos aggrederetur populos, neque auxilia aliqua, quę oppreſsis opem ferrent, adeſſent, ducibus copiiſque militaribus aliis bellis occupatis, imbre vehementiſsimo & grandine maxima Deus illos perſequens, progredi vltrà paſſus non eſt: equóſque eorum ita † pedicis cohibuit, vt diebus viginti, totidem ſtadia curſu perficere non poſſent, quoad vſque exercitus cōgregatus fortiter hoſtibus reſtitit. Aurea quoque E quum Perſæ quidam Goranne duce, cognominem imperatori vrbem oppugnarent, omníſque generis machinis adorirentur, & turres extra muros contra eam excitarent, neque quidquam efficerent, ridendos ſe dedere, Eunomio eius epiſcopo machinas hoſtium omnes perſtringente. Quū nanque noſtri propter oppugnantum multitudinem animo deſperatione deſponderent, precibus ipſe contra illos pugnans, vrbem ſaluam conſeruauit. Ex ſatrapis tum ibi qui ſub Gorāne erant, quidam ad blaſphemias cōuerſus, itidem vt Rabſaces & Sennacherim, animo furibundo minatus eſt, ſacrum ſe eius ciuitatis templum igne cōſumpturum. Cōtumeliam eam non ferens diuus Eunomius, tormētum bellicum ſaxa iaciens ad propugnaculum cui apoſtoli Thomæ cognomē fuit, diſponi, ingentémque lapidem eò in os blaſphemi illius emitti iuſsit. Ilicet ſaxum baliſta ea tortum, maledici illius ſatrapæ os deteſtandum perculit, faciémque eius omnem comminuit, capite rectiſsimè attrito, cerebróque omni diſperſo. Quem vbi Gorannes conſpexit, expugnatione F vrbis deſperata, fugiens inde diſceſsit, te ipſa victum ſe eſſe clamans. Metúque correptus, decœtero per pacta conuenta cū Romanis inita pacem eſt complexus. Tantam Deus ipſe fidelis miniſtri ſui imperatoris eius curam geſsit: qui eo nomine illi gratias egit, eodémque religione debita coluit. Porrò bella in Occidente contra ipſum & patruum adhuc viuum mota, quo modo Deus ſoluerit, quid dicere attinet?

Perſarū excurſio in fines Ro. imbribus & grandine inhibita.

† ἵππους αὐτῶν.

Gorannes Perſarū dux

Theodoſiopolim Eunomius epiſcopus precibus ab armis Perſarum ſeruauit.

Pax Perſica. Præſidio ſuo Deus Theodoſium tutatus eſt.

CAPVT V.

QVum etenim in regionibus Occidentalibus plurimi tyranni exorti eſſent, partim alij aliis colluctati, atque ipſi inter ſe conciſi, partim diuina vi in imperatorum manus delapſi, ſatis illis Dei in eos amorem ſunt teſtificati. Iam enim antea de Stilicone & Alaricho Gottho diximus: illo tantum omiſſo, quòd quum in Italia & in ipſa vrbe Roma, caſu quodam

Vandalorum, Alanorum, Sueuorumq́; duces, legatos ad Honoriū cū huiuſmodi mandatis miſere.

A ſeditioſi homines ĩperatori Honorio rebellarent, ipſe Rauennam ſe contulerit: Alaricbum autem iſtum, quem fidum adhuc ſibi eſſe putabat, Galbæ ſcilicet ab eo ducem creatum, cum frequentiſsimo exercitu, vt iniurias Imperatori factas vlciſceretur, miſerit. Ille verò quũ eò veniſſet [b], arte ciuibus deceptis, Romam ingreſſus eſt: atque ibi publica pecunia ablata, tandem & Honorij ſororem Gallam, quæ etiam Placidia dicta eſt, adoleſcentulam adhuc & innuptam, rapuit, atque inde diſceſſit [c]. Eamque Conſtantio, comitis dignitatem gerenti, fido admodum ſibi amico, ſeruandam dedit. Conſtantius porrò illa vnà cum pecunia accepta, ad imperatorem Honorium venit. Quo cũ ad hoſtes reuerſus, cum Alarico pugnam commiſit [d], victoriámq; obtinuit. Quam illius erga ſe beneuolentiam & fidem vt Honorius remuneraretur, in matrimonium ei placidam collocauit: eundémq;, ſorori talem honorem habens, corona & purpura ornatum, ad ſocietatem imperij extulit. Atque illum quidẽ Romę reliquit: ipſe verò Con- B ſtantinopolim ad res Theodoſij ex fratre nepotis ordinádas, Arcadio illius patre non ita pridẽ mortuo, profectus eſt. Sedenim in Britania milites ſeditione mota, Marcum tyrannum promulgarunt. Nõ multo verò pòſt eo occiſo, Gratianum ad imperium euexerũt. Sed cum & hic quatuor exactis mẽſibus, iugulatus ab eis eſſet, Conſtantinũ ſummæ rerum præfecerunt, nomine ipſo imperium illi certum tutúmque forè opinati. Quam ob cauſam reliquos etiam ita legiſſe videntur. Conſtantinus ex Britania Bononiam, maritimam Galliæ ciuitatem traiecit, militéſque Galliæ & Aquitaniæ omnes, ciuéſque & ſubditos vſq; ad eas quas Romani Cottias Alpes nominant, inter Galliá & Italiam ſitas, ad ſe pertraxit: & maximum natu filiũ Conſtantem (quem poſtea imperatorem renunciauit) data tum ei Cæſaris dignitate, in Hiſpaniá miſit. Is ibi quos in rerumpublicarũ adminiſtratione inuenit, Honorio genere coniunctos [e], Didymum & Veronianum, prælióque ſecum in Luſitania congreſſos, & viuos captos, vnà cum coniugibus interemit, & ſuos ei prouinciæ rectores C præfecit. Teodoſiolus verò, & Lagodius, qui eorum quos modò necatos eſſe diximus, fratres erãt, fuga ſibi conſulentes, ſalui permanſere. Et Theodoſiolus in Italiam ad Honorium, Lagodius autẽ in Orientem ad Theodoſium peruenit. Hac re ſic acta, Conſtans ad patrem Conſtantinum tranſiit. Cæterùm cum incommodum præſidium in Hiſpaniarũ aditu collocaſſet, maximæ cladis & excidij regionibus eis id cauſa fuit. Poſtquam enim Conſtantini † copiæ conciderunt [f], Vandali, Sueui, Alani, gentes feræ, * tranſitu eo occupato, multas vrbes & multa caſtella Galliarum & Hiſpaniarum, & aliquot tyranni duces ceperunt. Conſtantinus quum ei adhuc ex ſententia opinione ſua res procederent, filium Conſtantem Au- D guſtum declarauit, & tranſire in Italiam voluit. Et Cottiis Alpibus ſuperatis, Liberonem Liguriæ ciuitatem venit. Eridanúmque traiecturus [g], vbi de Alauichi morte certior factus eſt, retroceſsit.

† Alauichus iſte, dux quidem Honorij, proditionis autem ſuſpectus, quaſi Cõſtantino Italiæ imperium pararet, fuit. Quam rem vbi Honorius cognouit, ex progreſſu ſeu deambulatione quadam reuerſus, ſimulatque ab equo deſcẽdit, ſtatim gratiarum * actiones & laudes Deo obtulit, veluti à manifeſto proditore liberatus [h]. Conſtantinus autem tyrannus, & filius eius Cõſtans, profugientes, in vrbe Arelatenſi concluſi ſunt. Exercitu nãque eius diſperſo, gentes quas diximus barbaræ, loca circa Pyrenæum montem opibus atque diuitiis referta occuparunt: atque inde, præſidiis negligenter ad tranſitum ipſum diſpoſitis, in Hiſpaniam tranſierunt.

CAPVT VI.

E

EO tempore Gerontius Conſtantini ducum præſtantiſsimus, ſuſceptis contra eum inimicitiis, Maximum quendam ſibi familiariſsimum, quòd eum imperio cõmodum eſſe exiſtimaret, ad imperialem ſuſtulit dignitatem, purpurea ei veſte data. Atque illum quidem Tarracone reliquit. ipſe autem copiis acceptis, aduerſus Cõſtantinum progreſſus eſt: atque ex itinere Viennam digreſſus, filio eius Conſtanti necem ſtruxit. Ea res de Gerontio vbi ad Conſtantinum eſt delata, Edouichum ducem ſuum ad auxilia ex Francis & Almanis contrahenda trans Rhenum miſit. Et Viennam filio Conſtanti, nondũ Gerontij inſidiis ſublato, ſeruandam commiſit. Gerontius ad Arelate duxit: eámque vrbem, vbi Conſtantinus profugus erat, obſedit. Honorius autem exercitum ingentem aduerſus Conſtantinum tyrãnum miſit, duce Cõſtantio, quem ſororis ſuæ Gallæ Placidiæ virum fuiſſe, antea diximus: atque is poſtea Valentinianum tertium, & Honoriam filiam ex ea F genuit. Ea re territus Gerontius, cum paucis celeriter fugit. Reliqui autem milites eius ad Conſtantium tranſierunt. Hiſpani Gerontium propter ſubitam fugam contemnendum eſſe cenſentes, conſilium eius occidendi ceperunt, & noctu [a] hoſpitio eius imminentes, quum armis ſatis muniti eſſent, interficere eum ſunt aggreſsi. [b] At Gerontius & Alanus vnus, cum quibuſdam illius neceſſariis, tectum eius domus conſcendentes, [c] non pauciores quàm trecentos qui eos oppugnabant, interfecere milites. Atq; vbi tela eis defuere, famuli quidem clàm ſe ex ædibus demittentes, in pedes coniecerũt. Gerontius autem quum & ipſe itidem ſaluus euadere poſſet, facere id recuſauit, [d] Nunychiæ coniugis amore obſtrictus. Cum ipſo autem diluculo, hoſtes domum in inferiori parte incẽderunt. [e] Et quũ Gerontio nulla ſalutis ſpes reliqua eſſet, primũ ille Alani caput non illibenti, reſecuit: deinde & vxoris, quũ illa lamentaretur, & lacrymans ſe ferro admoueret, precaretúrq; vt prius extremũ hoc munus à marito ferret, eiúſq; gladio interiret, quàm in aliorum perueniret pote-

Marginal notes:

Tu eũ ol(i)bus parem habe, ab oĩbus obſidas accipe: non nobis conſtruimus, nobis perimus, tibi vincimus: tua erit q̃ſt operis, ſi omnes percamus. Diac.

b Alarichi fraude & perfidia Roma capta.

c Placidia Conſtantio duci nuptui data.

Conſtantius Alarichum vicit.

Conſtantius in ſocietatem imperij ab Honorio aſſumptus.

Tyrãni Occidentales in Britania.

Cõnſtantini tyrannus.

Bononia Gallia.

Cottiæ Alpes

Conſtãs filius eius ex monacho Caſar. Diac.

e Hi quum antea inter ſe diſſenſiſſẽt, in periculo ſuo primo ad cõcordiã redeunt. Sozom.

Barbaris enim Pyrenai montis clauſtra credidit. Diac.

Cades Didymi & Veroniani. Pro Veroniano alij legũt Verinianum.

Theodoſiolus Lagodius.

Id ſibi clauſtris Hiſpaniã munire antiquo petierunt, ſed eos Conſtans non audiunt. Idem.

b Vandali, Sueui, Alani Gallias & Hiſpanias vaſtant.

† ἐπὶ ταῖς ἐκ τοῦ ... ἐνταῦθα

* ...

g Alauichi proditoris cædes.

† Fortaſſe hic rectius legatur Alarichus: nobis Ἀλαρίχου ...

d Cõſtantinus & Conſtans Arelate incluſi.

* ...

Gerontius Maximũ tyrannum conſtituit.

Conſtantis interitus. Edouichus. Franci. Almani. Gerontius Arelate obſidet.

Cõſtãtius aduerſus Cõſtãtinũ in Galliam vadit.

Gerontij fuga.

a Gerontium Hiſpani in hoſpitio obſidunt.

b Gerontius ſe tũtur cõtra hoſtes ſtrenuè tuetur.

c Pauci plurimos interficiunt.

d Preclarũ exẽplũ amoris coniugalis Nunychia Gerontij coniunx.

e Idẽ ſalute deſperata, primũ Alanum fidũ comitem deinde coniugem ſuam, poſtremò ſeipſum iterficit.

Footnotes:

† Hoc tempore apud Bethlehem ſanctus Hieronymus, uno & nonaginta annis expletis, ad Chriſtum migrauit. Diac.

* Eadem ætate Pelagius Brito, Celeſtino & Iuliano adiutoribus, hæreticum dogma contra gratiam Chriſti inſtituit: quod in Carthaginienſi ducentorum decem & ſeptem epiſcoporum concilio eſt damnatum.

A ſtatem. Atque illa dignam ſe religiooe ſua exhibens (Chriſtiana eoim erant) virili prorſus animi inſtituto, ita vitam finiit: præclariorem, qoàm vt obliuione premi poſsit, memoriam ad poſteros tranſmittens. Poſtremò verò Gerontius, quum tertiò ſibi ipſi ferrũ adegiſſet, oec lethale vulnus ioflixiſſet, quem ex femore ſuſpeoſum habebat, pugiooe ſtricto, cor eoouulnerauit. Et ſic Geroontius qooqne interiit. Enimuerò Honorij exercitu, cui Conſtantium præfuiſſe iodicauimus, Cooſtantinum circumuallente, [f] ille obſidionem ſuſtinnit, Edonichnm, quem vltra Rhenum ad Francos & Almaoos anxiliares addncendos miſerat, expectans. Quod veritus Conſtantius, retrocedere Italiam verſus, ibique cõfligere cum [g] Edouicho voluit. Idque ita conſtituit, quòd in propioquo Edouichum caſtra habere audiuerat. Itaque cum copiis Rhodanum tranſiit. Et ipſe quidem cum peditatu omni hoſtibus exitium molitus eſt: oec minus [h] Vlphilas equitnm præfectus, oon longè ab eis loco alio clàm in inſidiis conſtituit. Poſtquam

B autem hustes Vlphilam inſcij prætergreſsi ſunt, & iam pugnam inire cum Conſtantio deberent, ſigno dato ille ſubitò ſe oſtendit, & hoſtes à tergo aggreſſus eſt. Ordinibus ergo turbatis, alij ſe in pedes dederont, nonnulli trucidati ſunt: quidam abiectis armis veniam petiere, qui etiam quamprimùm in gratiam ſunt recepti. [i] Edouichus autem eqoo conſcenſo, in agrum Ecdicij cuiuſdam veteris amici, qui multa ab eo acceperat beneficia, peruenit. Et ille quidem vt amicum eum excepit. [k] Noctu autem capite ei ampntato, ad Cooſtantinum id, magna ſe pro eo muoera accepturum ſperans, pertulit. Cooſtaotius gratias homini de facinore eo egit, & capnt recepit. Quum verò manere cũ eis ille conaretnr, [l] diſcedere inde iuſſus eſt. Minimè namque ſibi & exercitui bono putauit fore inſidi hoſpitis conſuetudinem. Quapropter Ecdicius in amico & hoſpite aduerſis rebus preſſo, quum flagitium tam impium deſignatit, lupus (quod in prouerbio dicitur) fruſtra hians eſſe viſus eſt. Poſt victoriam iſtam, vbi exercitus ad vrbis obſidionem amne tranſmiſſo rediit, & Coo-

C ſtantinus ea quæ Edouicho acciderant cognouit, ſua ſponte Imperatoria depoſuit ioſignia: [m] eccleſiamq́; ingreſſus, presbyteri ſuſcepit digoitatem. Et cines oppidi iureiuraodo prius accepto, portas Conſtantio aperuere: qui etiã omnes ſeruati ſuot: atque ex eo tempore, ſubditi eius regioois omnes in priſtinũ ſtatum reſtitnti, Honorio fideles fuere. tyranous autem cum filio Iuliano io Italiá ducti priuſquam ad deſtioatum locum perueoere, trucidati ſunt. Breui quoque pòſt † Iouianus, Maximus, qnem diximus, Sarus, aliiq́ue prætetea qui Honotij imperio inſidiati ſuot, cæſi interiere. Qui ſanè Honorins, ſicuti dictum eſt, per ſororẽ Gallam Placidiam, in affioitatem Conſtantium, qui Conſtantini tyraonidem exterminauit, aſcioit: enndemq́ue propter plurimas præclarè bello res geſtas in Impetij ſocietatem recepit. Ipſins etiam filio Valentiniano, quem illi Placidia progeooerat, Illuſtriſsimi dignitatem conceſsit. Conſtantij imagines, id quod eis facere mos erat qui pridem ad faſtigiũ Imperiale euecti eſſent, in Orieotem miſſæ ſunr. eaſque cum iunior Theodoſius non admitteret, & ob talẽ contomeliam bel-

lom Conſtaotius molirerur, ſimul & vita & curis eiuſmodi eum mors adueniens ſolnit, cum non loogius quam menſibus ſex imperaſſet. D

CAPVT VII.

INterea verò Ioannes, vnus ex iis † qui Imperatori commẽtarios ſcribuot, præſenti ſecundarum rerum ſtatu non contentus, [a] imperio arrepto tyrannus alius extitit. Placidiam is, & Valeotinianum expolit, qui etiam Byzantium ad Theodoſium nauigarũt. Ea re Honorius cognita, dolore immeoſo correptus, poſtea hydropis morbo periit. [b] At Ioannes tyrannidi incubans, legatiooem ad Theodoſium miſit, quæ vt ipſe Imperator reciperetur, peteret. [c] Legati verò nihil egere: ſed primũ in cuſtodiam cooiecti, deinde in Propontidem exulatum miſsi ſunt. Porrò Placidiam & Valentinianum Theſſalonicam duci Theodoſius curauit, atque ibi Cæſaris digoitatem nepoti tribuit: bellum autẽ E aduerſus tyrannum gerendum Ardaburio duci, & filio eius Aſpari commiſit. Qui ſanè Placidiam & Valentinianum ſecum ducentes, poſtquã ad Pæoes & Illyricos peruenere, Salonas Dalmatię oppidum vicęperunt. [d] Ex eo loco Ardaburius claſſe contra tyrannum profectus eſt. Et primùm ille quidem ſeconda fortuna vſus eſt, poſtea autẽ naualis expeditio ei oon bene ceſsit. Nã ſubitò violentus & incommodus ventns exortus, [e] in tyranni manus eum coniecit. Et ille ad pacificatiooem ſpectans, humaniter Ardaburinm tractauit. Ardaburius in ſecuritate multa, quum eos qui à tyranno ducũ ordioe moti & exautorati fuerant, mœſtos eſſe videret, inſidias etiam contra illnm magis ſtruxit: & filio Aſpari clã denunciauit, vt quàm celerrimè ad occaſionem rei bene gerendę adueniret. Tyrannus Ardaburio capto ſpe elatus, io eã neceſsitatem Imperatorem cecidiſſe cenſuit, vt communi calculo petitionem ſuam approbaret, & ſe Imperatorem reciperet, ſiquidem ducem ſoum ſaluũ eſſe vellet. Et profectò io maximo Imperator erat diſcrimine, oe quid à tyranoo aduerſi F Ardaburio accideret: [f] Aſpar equitatu accepto, celeritate aduentus ſui ſenſum præuenit, & Aqoileiam vrbem magnam recepit: eamq́ne facilè, Placidiam & Valentiniaoum ſecum habens, confirmauit. Metus autem ei vlterius progrediendi, quòd barbarum plurimorum millium exercitum contraxiſſe audiſſet, inceſsit. [g] Verùm tum quoq; maximè Imperatoris precatio eoituit. [h] nam angelus Dei paſtoris habitu ſumpto, copiis Aſparis præiit, & per lacum eas, qui Rauennæ (ibi enim tyrãnus in poteſtate ſua Ardaburium habens agebat) ſobiectus eſt, duxit, vode neminẽ vnqnam adoeniſſe

Margin notes (left): *f Constantinus Constantij obsidionem sustinet.* — *g Edouichus cum suis à Constantio prælio vincitur.* — *h Vlphilas equitum præfectus.* — *i Edouichus ex fuga ad Ecdiciũ amicum confugit.* — *k ab Ecdicio fraude occiditur.* — *Exẽplũ amicitiæ & hospitij violati.* — *l Constantinus à castris suis productione repellit.* — *Constantinus ex tyranno presbyter factus. Constãtius per deditionem Arelate recipit.* — *† Nonnulli hunc Iouinũ dicunt Iouinũ nominãt: cuius frater Sebastianus itidẽ est cæsus. Illustrissimi dignitas. Galla pacata. Constantinus & filius eius Iulianus cadit. Aliorum item tyrannorum. Constantij mors.*

Margin notes (right): *† Vocantur hypomnematographi. l. Si quos spõtaneos. C. de decurion. lib. 10.* †† *a Ioãnes ex scriba tyrannidem occupat. Honorij mors.* — *b Idem se in societati imperij recipi à Theodosio petit.* — *c Legati eius male à Theodosio accepti.* — *d Ardaburium ducem cum filio eius Aspare aduersus Ioannem Theodosius mittit.* — *e Ardaburium Ioannes capit. Ardaburij magnanimitas.* — *h Aspar angelo Dei duce per lacum itinere facto, Rauẽnam & Ioannem tyrãnum capit.*

†† *Honorius cum patre, fratre, & fratris filio, triginta imperauit annos, & tricennalia celebrauit. Ab eodem Placidia Augusta, Constantio marito eius mortuo, cum Valentiniano & Honoria liberis pulsa, à Theodosio in Oriente suscepta est. Diac. Pomp. Cassiod. Huic soboles nulla fuit. Nam duæ Stiliconis filiæ, Maria & Thermantia, altera post alteram ei nuptæ, Dei iudicio inopinata morte præuentæ, ex hac luce migrarunt. Diac.*

f Aspar Aquileiam capit. h Efficacia precũ Theodosij. Consideret lector æquum, quod in Albi flumine ad oppidũ Mulbergam an. Domini 1547 acciderit.

* * A memoriæ proditum eſt. Deus ſanè ipſe qui in mari rubro vndas diſcidit, quod inuium erat, omnibus peruium exhibuit. Sed enim perinde atq; ſolum ſiccum copiæ Aſparis vnà cum equitatu omni, lacus vndas tranſeuntes, primo aduentu vrbis portis captis, potiti ea ſunt. Ibi cum prælium exiguum cõmiſſum eſſet, tyrannus proditione ſuorum captus eſt, & Aquileiam ad Placidiam & Valentinianum miſſus. Vbi ei primùm manus reſecta, deinde etiam caput amputatum eſt, quum annum ſeſquialterum tyrannidem exercuiſſet. Imperator more ſuo rurſum qua eſſet erga Deũ religione oſtendit. Poſtquam enim ei victoria de tyranno reportata, ludis Circenſibus renũciata eſt, ad populum vociferans: Agite, inquit, ſi ita videtur, ludicro hoc dimiſſo, in ædem hanc precatoriam eamus, & carmina gratiarum agendarum autori victoriæ Deo concinamus. Hæc vbi dixit, ſpectaculum neglectum eſt: & per circum medium euntes omnes, concentu vno cum hymnis & carminibus pulcherrimis + gratiſsimiſque, in proximam Dei domum ſunt ingreſsi, formamque pror-B ſus eccleſiæ vnius cuncta retulit ciuitas, populo omni in templo diem eum conſumente. Poſtea cura illa animum ſubiit Imperatoris, vt quemnã Occidenti Imperatorem omnino præficeret, deliberaret. Quapropter Valentinianum ſororis filium, idoneum ei imperio iudicauit, quòd matrem haberet, quæ curam ibi rerum adminiſtrationis ferre poſſet. Properabat verò & ipſe in Italiã proficiſci, vt nepoti imperium conſtitueret, prouincialeſque ibi, ne facilè tyrannis ſe committerent, doceret. Et ea de cauſa Theſſalonicam progreſſus eſt. Sed quo minus vlterius ꝓcederet, morbo impeditus eſt. Proinde per Helionem patricium, imperij inſignibus illi miſsis, ipſe Byzantium eſt reuerſus. Aetius verò, qui ſecundum ducendis militaribus copiis locum apud tyrannum habuerat, poſt tertium à cæde illius diem, ſexaginta barbarorum millia ducens aduenit. Cum quo vbi Aſpar conflictum habuit, & cædes vtrinque ingens facta eſt, poſtea pacificatione inter ipſum & Placidiam atque Valentinianum interueniente, Co-C mitis dignitatem tulit. Qui verò cum eo mercede conducti erant barbari, auro corrupti, & ipſi ſimul & iram & arma abiecere. Obſidibuſque datis, & fide rurſum accepta, in patriam rediere ſuã.

Supplicium Ioannis. Theodoſius pro victoria gratias Deo agit.

[illegible]

Valentinianus 3. Rom. imperator in Occidente conſtituitur.

Helio patricio.

Aetius per tranſactionẽ Comitis dignitatem accipit.

I. L. de bello Saxonico, 1547.

*** Hoſtes vt albis cedere territos*
Conſpexit, albo fluminis alueo
Progreſſus agreſtem colonũ
Induitur faciem Monachus,
Et vada monſtrat peruia Cæſari,
Illumq; Cæſar conſequitur ducem,
Cælo ſibi credens ab alto
Omine dexteriore miſſum.
Eques deinceps tranſit impiger
Nymphis natantum frena regentibus,
Quas Martis inſuetas furentis
Dulcis amor ſtimulabat oci.
Nec ante feruens deſinit impetus
Tenere curſum ſaltibus auius,
Victoribus quàm det ſupinas
Ipſe manus inimicus hoſtis.

CAPVT VIII.

VErùm de tyrannis qui tum extite-D runt, & prouidentia Dei diffluxerunt, ſatis dictum eſſe puto. Neque nos illorum obiter, & quaſi per digreſsionem meminimus: ſed vt certò declararemus, ſufficere principi, maximè ad præſidium & cuſtodiam imperij, rerum diuinarum curam diligentem, & cultum rectum: quæ in Theodoſio & ſorore eius Pulcheria fuere. Deus etenim omnino adminiſtratione eorum delectari viſus eſt: nõ eo ſolum quòd bella ita compoſuit, vt ſubditi eorum ab hoſtibus liberarentur, atque iidem præter opinionem omnium, cum ingenti magnificentia rectè gubernarẽtur: verumetiam, quòd multa ſacra corpora eorum qui olim veriore pietate excelluerunt latentia, Imperij illorum tempora honore proſequens, viſionibus quibuſdam è ſinu terræ produxit, & publicè in apertum protulit. Id quod eo tempore accidit in Zacharia veteriore propheta, in Stephano primo diacono & martyre, atque in Sebaſtienſibus quadraginta ſub Lici-E nio gelu cõcretis martyribus. Quorum omnium quum noua ſit inuentio, vt eam Deus exhibuerit, neceſſariò dicendum eſſe videtur. Ac primùm de propheta, vt qui primùm apparuerit, memorabo. Circa Eleutheropolim Palæſtinæ, vicus quidam eſt Chophar dictus, vnde Zacharias ortus fuit. Præfuit huic Calemerus quidam + agricola, erga agri poſſeſſorem quidem beneuolus maximè, in finitimos autem ruſticos durus admodum & grauis. Et quamuis ille talis eſſet, propheta tamen ei inſiſtens, ſeipſum apertè oſtendit, & ad hortulum quendam eo ducto: Hic, inquit, in duorum cubitorum altitudinem ſodito, a ſepto in hortum ipſum, eam viam verſus quæ in Birbrerebin oppidũ ducit: & arcas duas inuenies, exteriorem ligneam, interiorem plumbeã. Reperies præterea apud loculos eos vas quoddam aqua repletum: ad cuius partem vtramque, mediocres duo innoxij & placidi ſerpentes (cicures eos dicas) circumuoluuntur. Hæc quidem, qui per viſionẽ apparuit, dixit. Calemerus verò viſo ei obſequutus, imperatum opus perfecit, atque vbi ſacra illa arca iuxta præ-F dicta ſigna extitit, diuus propheta apparuit, ſacerdotalem indutus ſtolam: quippe qui etiam, vt puto, ſacerdos fuerit. Extra vrnam eam, ad pedes, puer etiam quidam tener admodum iacuit, qui quidem ex nobilitate fuiſſe, & ad reges genus referre viſus eſt. Caput enim eius corona aurea lapillis & margaritis diſtincta redimitũ erat. Calceos quoque deauratos habuit: veſtis item magni precij, & auro exornata fuit. Porrò cum ſapientes eius temporis & ſacerdotes de eo puero, quiſnam in tali habitu eſſet, addubitarent: Zachariam illum, qui tum in Geraris monaſtico contubernio præfuit, dixiſſe ferunt, ſe in vetuſtam Hebræorum ſcripturam quandam, nõ ex eis quæ à maioribus ſunt traditæ, & in eccleſiam receptæ, ſed aliam incidiſſe, quæ ſcriptura præter alia illud quoque cõplexa ſit: Quũ Ioas Iudææ rex Zachariam vatem occidiſſet, grauem eum ſeptimo pòſt die domi ſuæ accepiſſe cladem, & ex filiis quem gratiſsimũ habuerat, morte amiſiſſe. In quam ærumnam cum ſe ira diuina coniectum eſſe intellexiſſet, puerum eum ad prophetæ pedes ſepeliſſe, veluti cauſã de

Hellum fuiſſe ſcribit Diac. Caſſianum magiſtrum militũ apud Ioannem, eius conſilio potiſſimum tyrannidi innixum, ... Id factum ... imperij præſidium eſt.

Multa ſanctorum corpora ſub Theodoſio reperta.

Inuentio Zachariæ prophetæ.

† ἐπὶ τοῦ ἀγροῦ, ſed non gleba. Sozom. lib. 9. cap. vlt.

Ad pedes eius filium regis Ioas quoque reperi.

Zacharias abbas Geraræ.

Corpus prophetæ propè integrum.

A iniuria illi illata dicentem. Hoc quidem ſic iudicatum eſt. Ipſe verò propheta cum multis hominū ætatibus ſeu generationihus in terra iacuiſſet, nihil tamen in corpore eius deficere viſum eſt. Ad cutim vſque tonſus, rectum habuit naſum, mentum mediocriter demiſſum, caput paruū, & oculos paulo altius ſuperciliis contectos. Sic quidem diuinus propheta eſt manifeſtatus.

CAPVT IX.

Gamaliel, & filius eius Abibus, Stephanum ſepeliere.

† Alexandro ei nomen erat, coniugi autem eius Iuliana.

Religionis ergò ij Hieroſolyma profecti fuerāt.

a Reliquiæ diui Stephani à Palæſtina Conſtantinopolim tranſlatæ.

** Falſū id ab eo annos 7. elapſis.*

Ciuitas autem Capargamala eſt in qua poſt martyrium obſolutum, Gamaliel, qui Paulū apoſtolum veluti pædagogus inſtituit, vnà cum Abibo filio, Stephani primi martyris corpus ſepeliit. Vbi verò & ipſi poſtea mortem oppetiere, proximè circa reliquias eas poſiti ſunt [a]. Cœterum quemadmodum illæ repertę Conſtantinopolim deportatæ ſint, ſatis conſtar. Senatorium videlicet + virum, B propter ſingularem eius aduerſus primum martyrem amorem, precatoriam domum in Palæſtina ei conſtruxiſſe: eundemq́ue mandaſſe, vt & ipſe poſt obitum ſuum in ſimili itidem vrna prope diuum Stephanū tumularetur. Poſtea verò quum coniunx virum Byzantium tranſferre deberet, inter properandum illa imprudens pro viri vrna Stephani loculos recepit, & quàm potuit celerrimè Conſtantinopolim ✶ contēdit. Sed enim quod ipſa ſecum in itinere ferebat, latére minimè potuit, quòd id nouus quidam odor, & innumera miracula proderent. Vbi Conſtantinopolim pertigit, vrbs effuſa theſaurum talem obuiis excepit vlnis. Comitatu & ſatellitio plurimo in aulam Imperatoriam ducebatur. Martyr autem eo loco manere dedignabatur. Quum enim mulæ, quæ eum vehebant, [b] ad Conſtantinianas thermas veniſſent, vlterius progredi haudquaquam ſuſtinuerunt. [c] Vbi verò plurimum flagris atque ſtimulis ſunt concitatæ, humana vſæ lingua, eo loco martyrem reponi iuſſerunt. Ita ille ibi cōditus eſt, locuſque ſano pulcherrimo cohoneſtatus. Hoc ſic C factum eſſe ſub Conſtantio, proditum eſt. [d] Pars verò quædam reliquiarum iſtarum neſcio qua de cauſa à quibuſdam fidelibus occultata fuerat: quæ & ipſa, quum primùm Pulcheria princeps lucem hanc ſolis aſpexit, in Palęſtina in apertum producta eſt, [e] Ioanne epiſcopatus munere Hieroſolymis fungente. Producta autem, quum eam martyr ipſe ineffabili quadam viſione noctu presbytero cuidam Dei amanti viro, cui Luciano nomen erat, apparens oſtendiſſet. Pulcheria ergo incredibili erga primum diaconum amore flagrans, & quòd ſimulatq́ue ipſa nata eſſet, pars ea è terrę receſſu in lucem produſſet, deſiderio illius marceſcens, ſummo ſtudio in hoc incubuit, vt partē reliquam ſacrorum illius oſsiū nanciſceretur. Itaq; Theodoſio fratri ſuaſit, vt Praylio epiſcopo Hieroſolymitano pecuniam, quam ille ibi egenis largiretur, mitteret. Theodoſius perſuaſus, non ſolum pecuniam, ſed & crucem auream magni ponderis lapillis & margaritis exornatā, vt ea in Cal- D uariæ loco reponeretur, miſit. [f] Praylius epiſcopus rebus eis acceptis, vt gratiam aliquam Imperatori eiuſdemq́ue ſorori referret, [g] reliquias dextræ manus primi ab Apoſtolis conſtituti diaconi, eiuſdemq́ue primi martyris, ſancto Paſſalione diacono adminiſtro vſus, remiſit. Paſſalio itinere peracto, poſtquàm in nauale Chalcedonis e regionè Byzantio ſitæ peruenit, martyrum princeps eum præueniens, noctu Pulcherię ſeipſum oſtendit, talibus eam alloquens verbis: Oratio tua ad aures Domini zebaotæ virtutum peruenit, petitioq́ue tua optatum conſecuta eſt exitum: & ipſe in propinquo præſtò tibi ſum, Chalcedonis hoſpitio vtens. Viſionem eam ſimulatque cum fratre communicauit: confeſtim ciuitas tota ſe in mare dedit, vndiſq́ue perinde atque continenti vſa eſt: ipſaque etiam Pulcheria cum fratre ſubſequuta eſt, reliquiiſque exceptis, in regiam eas lætitiæ ſummæ plena, cum maxima obſeruantia & magnificentia produxit, ibiq́ue repoſuit: templo inſuper ingenti & pulchro, auri & lapillorum fulgore re- E lucenti, propter præcipuum quo protomartyrem proſequuta eſt honorem, extructo. Quæ de his comperi, hæc ſunt.

b Suprà Conſtantianarū thermarum eſt mētio, li. 13 cap. 18.

c Mula humana voce loquuta.

d Pars quædā reliquiarum eorum Hieroſolymas ad Theodoſium miſſa.

e Ioānes epiſcopus Hieroſolymitanus.

f Praylius epiſcopus Hieroſolymitanus. Theodoſius crucem auream Hieroſolyma mittit.

g Dextra diui Stephani manus.

Templū diuo Stephano Pulcheria conſtruit.

CAPVT X.

Euſebia diaconiſſa Macedoniana. De reliquiis XL martyrum Sebaſtenorū, qui ſub Licinio ſunt paſſi.

Verumenimuerò, quod manifeſtum eſt pietatis fœminæ eius indicium & propterea Eccleſiaſticæ hiſtorię inſertum, quanuis aliquo pòſt tempore accidit, nouum quiddam & admirandum habens, de inuentione reliquiarum quadraginta martyrum, ſtylo perſequar. Euſebia quædam fœmina Macedonij ſectæ, & diaconiſſæ in Macedonianorum eccleſia munere ſungens, extra muros Conſtantinopolitanæ vrbis domicilium & hortulum habuit: vbi reliquias quadraginta militum, qui in lacu ad Sebaſtiam temporibus Licinij certamen pro Chriſto obiere, aſſeruauit. Ea moritura quibuſdam eiuſdem religionis monachis locum eum relinquens, iureiurādo eos adegit, vt eam ibi ſepelirent, & ſupra caput eius F tumulo exciſo, martyrum oſſa in eo reponerent, neque cuiquam rem eam reuelarent. Id illi ita fecere: martyribuſque gratificari, & cultum debitum pręſtare, tum autem promiſſa integra ſeruare volentes, ne externorum quiſpiam id ſciret, ſubterraneum delubrum circa tumulum Euſebiæ excitarunt, ſuperioremq́ue eius partem ſolo quodam plano ex latere cocto contegentes, ſcalas latentes quæ ad martyres ducebant, ſtruxerunt. Poſtea autem Cæſarius quidā vir, qui ad magnas opes perueniſſet, ita vt & conſulatus & pręfecturæ honore functus ſit, coniugem ſuam mortuam iuxta Euſebiæ tumulum humauit. Hoc enim ſic vtrique adhuc ſuperſtiti, pro mutua inter ſe gratia, & cōcordi eiuſdem religionis obſeruantia placuerat: quæ res in cauſa fuit, vt Cæſarius locum eum emeret, in animo & ipſe habens, communem ibi cum vxore ſepulturā ſortiri. Monachi, quum nihil de martyribus indicaſſent, ſicuti conuenerat, Conſtantinopoli diſcedentes, aliò migrarunt. Poſtquàm verò ædificium ſuper tumulo eo antea apertè conſtructum, temporis vi dirutum conci-

Cæſarius vir præclarus.

Sozo. lib. 9. cap. 2.

* Sub Theodoſij iunioris imperio reliquiæ S. Stephani, Laurentij, & Agnet. in martyrio S. Laurentij depoſita ſunt. Et celebratur illic ipſorum memoria vſque in hunc diem. Theodorus Lector.

A diſſet, & ruderibus locus congeſtus eſſet, tota ea regio exæquata eſt: quum videlicet quem diximus Cæſarius Thyrſo martyri gratificans, magnificum ibi Deo ædificauit templum. Deo antè ipſi viſum eſt, ex compoſito locum eum ita obſcurū fieri: & tam longum tempus intercedere, vt eo illuſtriorem martyrum inuentionem & inuentricis erga ſe amorem redderet. Erat ea Pulcheria princeps, cui tertiùm noctu immiꝰens martyr Thyrſus, coopertos terra martyres indicauit, eoſque ex ſinu terræ extractos eodem ſecum loco & honore ornari iuſsit. Non ille verò ſolum, ſed & ipſi quadraginta, in ſolitas nouaſque induti chlamydes, ſe ipſos ei oſtenderunt. Res ipſa dubia atque admiranda erat, fidemque excedere videbatur. Neque enim quiſquam, qui ætate multa in clero prouecti erant, de martyribus quidquam dicere: neque etiam externorum aliquis vbi illi eſſent, oſtendere potuit: donec deſperantibus omnibus ex familiaribus Cæſarij Polychronio cuidam viro decrepito, qui olim presbyter factus fuerat in me-

Thyrſus martyr.

Reliquiæ iſtæ Pulcheriæ principi indicantur.

Polychronius presbyter decrepitus.

B moriam Deus reuocauit monachos illos, qui aliquando locum eum incoluerant. Hic Macedonianos clericos, qui nimirum eiuſdem cum monachis opinionis eſſent, cōuēnit, & an quiſquam illorum in vita adhuc eſſet, percunctatus eſt. Vbi reliquos quidem defunctos, vnum autem duntaxat ſuperſtitem eſſe cognouit (Deus porrò hunc inter viuos ad rem eam de qua ambigebatur oſtendendam, conſeruaſſe viſus eſt) Polychronius, eum nū reliquiæ martyrum in loco deſignato conditæ eſſent, vt diceret rogauit. ille ſilentij arcanum Euſebiæ conſeruans, rem eam ſe ſcire ſubnegauit. Polychronius contrà ei apparitionem diuinam negotiumq́; quod martyres Pulcheriæ hanc ob cauſam exhiberent, nec non dubios deſperanteſque omnium animos expoſuit. Hoc poſtquam ille intellexit, veram eſſe principis viſionem profeſſus eſt. Adoleſcentulus enim, inquit, quum eſſem, & à ſenioribus monachis monaſticę vitę inſtitutum addiſcerem, ſatis ſcio, martyres hic ad Euſebiæ tumulum conditos eſſe. Loco autem ipſo in aliam quam nunc videre eſt formam redacto atque mu-

C tato, & maximè multo interea tempore exacto, certò ſcire nequeo, ſub Cæſarijne fano, an alibi defoſsi ſint. Ego verò, Polychronius ſubintulit, non idem quod tu patior. Quia enim quum Cęſarij vxor ſepulturæ mandaretur, affui, ex publica quæ hic proximè eſt via coniecturam faciens, illam ſub ambone, qui lectorum ſuggeſtus eſt, ſitá eſſe puto. Tum monachus: Quærendus igitur, ait, Euſebiæ quoque tumulus eſt, qui non longè à coniuge Cæſarij abeſt. Quandoquidem ſuperſtites ipſæ multam inter ſe habuere conſuetudinem: & pactum eis interceſsit, vt defunctæ contigua haberent monumenta. Itaque vbi ex ſignis & coniecturis eiuſmodi, ſacras haſce reliquias, Pulcheria iubente, inquirentes fodere cœperunt, primùm quidem circa ambonem cōiugis Cæſarij arca apparuit, quemadmodum coniecturis quibuſdam collegerat Polychronius. Deinde verò pauimentum quoddam latere coctili diſtinctum extitit, ſub quo marmorea tabula eiuſdem magnitudinis iacuit. Et ſub ea Euſebiæ tumulus, atque ſubterranea illa ſacra ædes reperta eſt, affabrè admodum conſtructa, candidoque ſimul & porphyretico

marmore incruſtata. Operculum verò tumuli in D formam ſacræ menſæ elaboratum erat. Porrò in ſummo capitis loco, vbi martyres ſiti erant paruum quoddam foramen patebat, in quod ex comitatu Imperiali quidam ibi aſsiſtens, virgam quā tenuem ſecum ferebat, dimiſit: deinde eam reductam vbi naribus admouit, incredibilem ſuauitatis odorem percepit. Vnde iis, qui operi præerant, quique ei incumbebant, bona concepta ſpes eſt: nullaque interpoſita mora, monumento aperto Euſebiam inuenerunt, pulcbrè admodum collocatam. Et monumētum ad caput eius ſitum & ad arcæ formam ita vt emineret pulcherrimè exculptum, operculo etiam alio intus obfirmatum erat. Vtrumque verò operculorum labrum, ferrū impoſitum habebat, plumbo diffuſo compactū, atque id quod interius erat in medio ſimile priori foramen oſtendit. Quod ſanè manifeſto indicio fuit, martyres ibi cōditos eſſe. Hæc vbi renunciata ſunt, cū feſtinatione omni & Pulcheria & vrbis ipſius epiſcopus Proclus ad Martyriū accurrit. Et poſtquam ferrea illa vincula arte quadam ſoluta, E & operculum facilè dimotum eſt, vnguenti multum ſub eo fuit: & in vnguento ipſo vaſcula † anſis carentia duo, argento elaborata, inuenta, in quibus religioſè ſacræ reliquiæ poſitæ erant. Proinde Pulcheria, quam Deus reuelatione eiuſmodi dignatus eſſet, ſacrificia gratiarum actionis, de ſanctarum reliquiarum inuētione, ei obtulit. [a] Deinde precioſæ arcæ impoſitas, martyribus gratificans, iuxta martyrem Thyrſum collocauit. Feſtuſque maximè dies is, pro eo atque par fuit, cū decenti honore actus: [b] & pompa atque apparatus ſplendidus, fauſtis acclamationibus vnguentorumq́; odoribus additis celebratus eſt, omni propè ætate & ciuitate propter martyrum honorem extra vrbem effuſa. Hæc quoque ſic geſta cognoui. Fama ſanè obtinuit, in aliis quoque multis rebus Deum principi huic puellæ futura prædixiſſe, maximéque religionis & pietatis ei atque ſororibus eius, quæ & ipſæ idem vitæ inſtitutum coluere, teſtimonium perhibuiſſe. Nam & Laurentij martyris & Agnes reliquias inuentas Conſtantinopolim intulit, cuius rei gratia & amplitudine F maximum ſtructura ipſa pulcherrimum delubrū conſtruxit. Eiuſdem imperij tempore Gennadio eccleſiam Conſtantinopolitanam curante reliquiæ etiam ſanctæ Anaſtaſiæ ✶ incantatricis ex Sirmio allatę, in martyrio eius ſunt repoſitę, quod proximè ad porticum quæ Domini, dicitur, ſitum eſt. Attico verò Epiſcopatum gerente, prophetæ quoque Samuelis oſſa allata, & in prophetico eius fano, quod prope Septimum conditum eſt, collocata. Cæterùm de his abūdè ſatis à nobis dictum eſſe puto. Proinde ad reliquas Eccleſiaſticæ hiſtoriæ res nobis redeundum.

Proclus epiſcopus Conſtantinopolitanus.

† [illegible]

a Reliquiæ conſeruatæ in templo Thyrſi martyris repoſitæ.

b Pompa huic ſe affuiſſe teſtatur Sozom. lib. 9. cap. 2.

Pulcheria & ſorores eius Deo charæ.

Reliquiæ [illegible] Laurentij. Diua Agnes.

Anaſtaſia venefica.

Gennadius epiſcopus Conſtant.

✶ φαρμακεύτρια

Martyrium Anaſtaſiæ.

Samuelis propheta.

Propheteū Samuelis.

✶ *Hiſtoria Anaſtaſiæ pharmaceutriæ, ex Suida, in fine libri annexa eſt.*

CAPVT XI.

EA tēpeſtate Romę eccleſias Innocentius rexit, Anaſtaſio ſurrogatus, qui Siricio, Siricius autem Damaſo ſucceſſerat. Alexādriæ adhuc Theophilus eccleſiis præfuit. Apud An-

Primariarū ſedium epiſcopi.

A tiocbenos exectandus Porphytius epiſcopatum, poſt diuum Flauianum geſsit. Hieroſolymis poſt Cyrillum, Ioannes etiamnum ſacrum munus adminiſtrauit. Conſtantinopolitanam eccleſiam poſt admirandum illum Ioannem, & Arſacium, Atticus curauit. Qualis verò is genere, vita, erodi- tione & doctrina fuerit, proximo expoſuimus libro. Quæ verò res eccleſiaſticæ memoria dignæ ſub eo acciderint, nunc commemorabo. [a] Synada Pacatianæ Phrygiæ vrbs eſt, vbi tum Theodoſius quidam paſtorale ſortitus fuerat munus. Hic Macedonianæ religionis ſectatores (perquàm frequẽtes autem ij erant) crudeliter ibi non vrbe tantum ipſa, ſed proximis etiam agris expulit. Fecit autem id, neque de orthodoxæ rectæque ſentientis Eccleſiæ more, quæ ſemel perſecutioni omni nuncium remiſit: neque ardore aut æmulatione probatæ fidei: ſed auariciæ morbo captus, ad pecuniam vndequaque, atque etiam ex eis qui aliter atque ipſe ſentirent, corradendam, plurimum poſuit ſtudij. Proinde omnem contra Macedonia-
B nos quod dicitur, lapidem mouit, bellum cum ipſo clero gerens, ſexcentaſque inſtituens vias, in ius eos vocauit, atque in vincula & cuſtodiam coniecit. Præcipuè verò [c] Agapeto eccleſiæ eorum præſidi grauis fuit. Atque vbi ei prouinciæ rectores ad illos perſequendos minus ſufficere viſi ſunt, [d] ad Imperatorem confugit, iuſsiones ad prouinciam omnem petens. Et cum ille ea de cauſa Conſtantinupoli moraretur, tempuſque ita extraheretur, [e] Agapetus vnà cum clero ſuo optimum texuit conſilium. Populo namque qui ſub eo erat, congregato, inuentum ſolers propoſuit: perſuaſitque adeò, vt patria hæreſi relicta, ὁμοούσιο consubſtantialis fidem complecterentur. Qua re ſatis confirmata, vnà cum ea ipſa multitudine in eccleſiã ſe contulit: atque ibi precatione peracta, cum pacem populo, ſicuti mos eſt, precatus eſſet, thronum conſcendit, in quo Theodoſius ſedere ſolitus erat. Et plebe inter ſe coniuncta, deinceps ὁμοούσιο conſubſtãtialis fidẽ docens, eccleſias Synadæ in poteſtatem ſuã redegit. Hac re ſic acta, paulo pòſt Theodoſius Conſtantinopoli eò venit, & ⋆ auxilium à
C Prefecto in prouinciam totam ſecum ferens, neque eorum quicquam quæ ibi acciderant ſciens, cum † inſtituto propoſitoque ſuo eccleſiam eſt ingreſſus: atque inde ab omnibus expulſus, rurſũ ſe Byzantium contulit, & apud epiſcopum Atticum caſum ſuum deplorauit, videlicet quòd contra receptos mores & Eccleſiæ catholicæ conſtitutiones, è throno ſuo deturbatus eſſet. Atticus ſecum ipſe rem eam in Eccleſię vtilitatem ceſſiſſe conſiderans, quamuis ei præter rationem nonnihil admixtum eſſet, illum quidem oratione benigna conſolatus, & vt decœterò priuatam quietãque ageret vitam cohortatus eſt, publica priuatis maximè præferenda eſſe docens. Ad Agapetum autem, epiſcopatum eius autoritate ſua confirmans, ſcripſit, poſtponendum deſpiciendumque eſſe, quicquid illi ex inimicitiis Theodoſij accidiſſet aduerſi. Hoc ſic Eccleſiæ perquàm vtile Attici temporibus euenit.

a Theodoſius Synadæ epiſcopus, Macedonianos tyrannice perſequitur. Theodoſius [illegible] *& auarus. b Eccleſia orthodoxa* [illegible] *perſequens.*

c Agapetus Macedonianorum epiſcopus. d Theodoſius Conſtantinopoli opẽ Imperatoris contra Macedonianos implorat. e Agapetus ſolerter cum ſuis ad [illegible] *tranſit. Et populo* [illegible] *ſe in fide coniunctis, thronum Theodoſii occupat. ⋆* [illegible]

† de [illegible] *Theodoſius reuerſus ab eccleſia repellitur. Caſum ſuum rurſum Conſtantinopoli apud Atticũ exponit. Atticus Theodoſium Conſtantinopoli retinet. Agapeto epiſcopatum Synadæ cõfirmat.*

CAPVT XII.

D CÆterùm nec inſignium miraculorum, ſanationumque mirificarum expers temporum eorum ſtatus fuit. Iudæus enim quidam multis iam inde ab annis paralytic[a], in lecto veluti põdus quoddam iacebat. Et cũ Iudaica precatio omnis & medicorum ars de vita eius animos deſpondiſſent, poſtremò ille rebus omnibus deſperatis, diuinum cepit conſilium, baptiſmi Chriſtiani ſubeundi: illo ſolo ſe deinde ad opem & ſalutem commodo remedio vſurum eſſe ſperans. Hoc vbi Attico renunciatum eſt, de rebus ſacris ⋆ more noſtro eum inſtituit, & ſpem bonam in Chriſtum habere per Euangelium rursè docuit, lectoque ita affixum ad ſacrum ferri lauacrum iuſsit. Ibi ille fide ſincera baptiſmi gratia ſuſcepta, in baptiſterio ſtatim morbum reliquit, ſaluusque inde prorſus rediit, ita vt deinceps nihil in corpore ſuo de priore illa, quæ longo tempore ſedes in eo fixerat, peſte paralyſis circumferret. Tantã vim omnipotens Dominus, præter opinionem omnium, tum baptiſ-
E mi gratiæ immiſit, per quam multi quidem ex ſuperſtitione gręca ad baptiſmum complectendum confluxerunt. Iudæis verò, qui ſemel ſibi ſigna requirenda ſtatuerunt, ne hoc quidem tam euidens miraculum, vt idem facerent, perſuaſit. Tãta prodigia tum quoque Chriſtus hominibus ſpectanda exhibuit. Verum tamen permulti ſignis quoq; editis, ad improbitatem ſuam & malitiam rurſũ veluti ſues reuoluti ſunt. Non ſolum enim illi ſignis admirandis non crediderunt, ſed ſi quibus etiam ⋆ nugari mos eſſet, eos ſequentes, opinionem eandem & ſententiam complecti animaduerſi ſunt.

Iudæus Conſtantinopoli in deſperato caſu paralyticum per baptiſmũ morbo eſt liberatur. Catecheſis & inſtitutio ſacra ante baptiſmum.

⋆ κατηχή-σας, de Ecc.

Eo miraculo multi Græci ad Chriſtianiſmum pertracti. Iudæi pertinaciter in ſua duratione ſua perſiſtũt.

⋆ [illegible]

CAPVT XIII.

NAm Sabbatius ille, cuius antea quoque meminimus, ordine atque honore ſuo non contentus: ſed epiſcopatum affectans, cum non haberet apud quos epiſcopatum gereret, à Nouatianorum
F eccleſia diſceſsit, ſub ſciti Paſchæ obſeruationis prætextu. Itaque illegitimos conuentus agere incipiens, apud Arcadij forũ [b], cui Xerolophi, hoc eſt, ſicci tumuli cognomen eſt, multùm fuit: ibiq; facinus aggredi auſus eſt, grauiſsimo ſupplicio dignum. Qum enim in quodam frequenti conuentu partem illam Euangelicæ lectionis pronunciare deberet, quæ dicit: Erat autem dies Iudæorum feſtus, qui dicitur Paſcha: diuinis verbis alia de ſuo attexuit, quæ neque ſcriptura, neq; auris quæpiam vnquam percepit. Quænam verò ſunt iſta? Execrandus (inquit) eſt, qui extra azimorum dies Paſcha celebrat. Quod dictum ex eo auditum, & ad multos diuulgatum, ad illum ipſum etiam eos qui ſinceri apud Nouatianos erant, quodammodo rapuit atque pertraxit. Verùm non diu homini talis profuit cauillatio: nam in deterius ei commentum hoc ceſsit. Non multo pòſt per anticipationem de concepta ſententia ſua is feſtum agebat diem, & ad eum ingens confluxerat multitudo. Quum verò in peruigilio ſolito, pro eo atque conueniebat, ſacras cæremonias obiret, ru-

Sabbatius Nouatianus epiſcopatum affectans, à Nouatianorum eccleſia ſecedit. Arcadij forum. Idem lectionem Euangelicam adulterat. Xerolophi[a], ξηρόλοφος. Hic locum declarat locum § Item lex Cornelia. Inſt. de pub. iud.

In peruigilio Sabbatiano eſt, panico ſine potius dæmoniaco terrore tumultus excitatur, & cædes multa fit.

A mor ad eos perlatus eſt dæmoniacos, Siſinium epiſcopum cum multitudine magna cõtra eos venire. Proinde ingenti excitato tumultu, quum & nox eſſet, & anguſtię loci eos premerent, illi inter ſe conflictati, & ſupra ſeptuaginta eorum enecti ſunt. Quæ ſanè res fecit, vt multi à Sabbatio diſcederent. Non pauci tamen cum eo manentes, agreſtem illius opinionem ſunt ſecuti. Porrò Siſinio mortuo, Chryſanthus ad pręfecturam Nouatianorum eccleſiæ vocatus eſt, Marciani, cui Siſinius in epiſcopatu ſucceſſerat, filius, qui cùm ab adoleſcentia in aula Imperiali militaſſet, & ſub Theodoſio primùm ✱ Conſularis Italiæ, dein etiam Britanniæ inſulæ Vicarius factus eſſet, in rerumpub. adminiſtratione admirationem & laudē meritus erat. Aetate verò iam prouectus, Cõſtantinopolim venit, & pręfecturam vrbis ambiens, ad epiſcopatum eſt protractus. Siſinius enim è vita excedens, mentionem eius viri fecerat, idoneum eum eſſe ad epiſcopatum gerēdum dicens. Quam illius vocem perinde atque certam legem

B populus eius excepit, atque Chryſanthum inuitũ per vim ad pręfecturam eccleſiaſticam traxit. Cũ autem ille profugiſſet, [c] Sabbatius opportunũ ſibi id tempus eſſe ratus, vt quod ſtudebat perficeret, epiſcopis quibuſdam obſcuris ad amicitiam ſuam adductis, vt ſibi manus imponerent perſuaſit, iuſiurando quod antea iurauerat poſthabito [d]. In conſecratoribus eius Hermogenes etiam ille fuit, qui propter blaſphema quædam ſcripta compoſita, ab eo damnatus atque excommunicatus erat. Verùm ne ſic quidem Sabbatio ambitioſa epiſcopatus petitio ſucceſſit [e]. Populo namque exoſus fuit: & quod improbo conſilio, omnem funem mouens, epiſcopatum conſequi contenderet, ab eo reiectus eſt. [f] Chryſanthus autem rurſum inquiſitus. Qui in Bithynia, vbi latebat, inuentus, etiam reluctans ad epiſcopatum eſt euectus. Is quòd prudens admodum & caſtus vir eſſet, eccleſiam Nouatianorum magnis incrementis auxit. [g] Pecuniam enim ipſe ſuam in pauperes erogans, nihil ex eccleſia percipiebat pręterquàm [h] duos benedictionis panes, quos diebus Domi-

C nicis habebat. Adeò autem eccleſiaſticæ rei promouendæ ſtudioſus fuit, [i] vt Ablabium nobiliſſimum oratorem, Troili ſophiſtæ auditorem, ſibi adiunxerit, & in presbyterorum ordinem cooptarit: cuius etiam conciones populares, ſuaues & vehementes, diu excelluerunt. Hic poſtea Nouatianorũ eccleſię in Nicæna vrbe præfuit, ✱ Sophiſticam etiam tum profeſſus. Sedenim Alexandrię Nouatianorum eccleſiæ clauſæ, & donaria ornamentáque earum publicata fuerant. Nudus etiam Theopompus epiſcopus eorum erat. Neque illi Romæ melius habebant. eccleſiis enim eis ademptis, in locis obſcuris conuentus agebant. Hactenus namque quum & multis & frequentibus eccleſiis floruiſſent, per epiſcopos catholicos illis eis tum ademptis, neque cõuentuum cogendorum libertas permiſſa fuerat. Et cùm ablata eis omnia tum in ✝ iudicia ipſi quoque ſunt protracti. Conſtantinopoli verò non eadem paſſi ſunt. Præterquam enim quòd expulſi non ſunt, intra vrbem etiam eccleſias cogere eis licuit, propter vnã hanc cauſam, quòd ὁμοούσιον conſubſtantiale deprędicarent, ſicuti fuſius antea à nobis eſt dictum. Hęc de

Chryſanth[9] Marciani epiſcopi filius nuc Cõſularis, & Britannia Vicarius, inuitus epiſcopus à Nouatianis creatur.
✱ ὑπατικὸς τῆς ἰταλίας.
Chryſanth[9] electionem fugit.
c Sabbati[9] contra iuriſiurandi religionem illegitime epiſcopus ordinatur.
d Hermogenes Sabbatij ordinator, antea ab eo propter blaſphema ſcripta excommunicatus.
e Populus Nouatianus Sabbatium epiſcopũ non recipit.
f Chryſanthum inuitus epiſcopatum ſuſcipit.
g Epiſcopi bona exemplũ.
h Panes benedictionis, ἄρτοι εὐλογημένοι.
Troilus ſophiſta.
i Ablabi[9] Nouatianorum Nicaæ epiſcopus.
✱ σοφιστικήν.
Nouatiani nõ bene ſtetorunt Alexandriæ, itẽ Romæ.
k Quo ſtatu Arriani tũ fuerint.
✝ δικαστήρια.
Conſtantinopoli locũ ſuũ retinent.

Nouatianis. Eo tempore defunctus etiam eſt Dorotheus Arrianæ religioni Conſtantinopoli præfectus, quum ad centeſimum & vigeſimum vitæ annũ peruenisſet: quem quòd ſtrenuè ſectam ſuã tueretur, Ariani ex Antiochia Conſtantinopolim tranſtulerant. Cuius ſucceſſor fuit Barbas, ſub quo Ariana religio duos eximios habuit viros, presbyteros ambos alteri Georgio alteri Timotheo nomen erat. Georgius Græcorum magis diſciplinis pollebat, Timotheus diuinis literis plus delectabatur. Et ille in Ariſtotele & Platone ſemper verſabatur: hic Origenem ſpirans in ore habebat, & ſacras literas publicè docẽs, in Hebræorum quoque lingua deſudabat. Timotheus promptus paratuſque fuit de ſacris literis reſpondere: & facilè quæ in diuinis oraculis obſcura inuenirentur, ſoluere & explicare potuit, atque in locis omnibus Origene maximè teſte vſus eſt. Quapropter vtrũque admirari mihi in mentem venit, quomodo ſcilicet vt Arij dogma ſequerentur, animum induxerint, alter Platonem, alter Origenem prorſus

E ſpirans. ✝ quòd & Plato ſecundã & tertiam cauſam, vt ipſe nominare ſolet, initium eſſentiæ cepiſſe non dicat: ✱ & Origenes vbique in ſcriptis ſuis, verbis diſertis coæternum patri filium eſſe profiteatur. Nihilominus tamen in eccleſia illorum permanſerunt, niſi quòd Arrianorum religionem ſenſim & clàm corrigendo in melius traduxerunt. Multas nanque Arij blaſphemias in libris ſuis repudiarunt. De his ſatis.

CAPVT XIIII.

QVinto Theodoſij Imperij anno lethargico morbo correptus Alexandrię Theophilus, quindecima Octobris menſis die diem ſuum obiit. Et quum de epiſcopatus petitione contentio exorta eſſet, quibuſdam placebat, vt Timotheus quidam, qui Archidiaconus eius eccleſiæ erat, epiſcopus legeretur: alij Cyrillo magis fauebant, qui Theophili ✝ ex fratre nepos erat, prophanarum-

F que ſimul & ſacrarum literarum peritia multis modis omnes ſuperabat: virtutis etiã genere omni, in qualibet laudem & gloriam conſecutus, excellebat, cuius ad hæc vſque tempora ſcripta plurima circumferuntur, quorum longè optimum eſt, quod Theſauros inſcripſit, ex omnibus ſacrarum literarum ſcriptis, ſyllogiſmorum ratiocinationibus & demonſtrationibus myſterium ſanctæ trinitatis oſtendens. Aliud præterea, cuius titulus eſt τὰ γλαφυρά, hoc eſt, ſcita ſeu elegantia, in quo ea quæ in veteribus ſcripturis figuratè dicta ſunt, ad Chriſtum & eccleſiam noſtram refert. Liber item alius, qui de ſpirituali cultu titulum habet. Alius etiam ad Palladium, in dialogo de Spiritu ſancto compoſitus. Alius inſuper, quem contra Iulianum pro ſacro euangelio conſcripſit. Alij denique plures, atque etiam epiſtolæ. Qualis autem is vir fuerit, cùm res Neſtorij & tertiæ ſynodi pſequemur, ſatis liquebit. [a] Enimuerò ſeditione in populo de epiſcopi electione mota, Thimothei partibus non parum momenti attulit Abundantius, qui tum militarium ordinum dux erat. Tertio verò die, poſt Theophili ſcilicet mortem,

factio

Dorotheus epiſcopus Arrianus 120 annorũ Barbas eius ſucceſſor.
Georgius & Timotheus Ariani presbyteri docti, alter Platonicus, alter Origenianus.
† Plato ✝ δεύτερον καὶ ✝ τρίτον αἴτιον ſecundam & tertiam ſubſtantiam ἀρχὴν ſuæ eſſentiæ cepiſſe negauit. Vnde Iuſtin[9] martyr aliquam notionem Trinitatis ſanctiſſimæ Platonem habuiſſe opinatus eſt.
✱ Secundũ Origenẽ filium patri συναΐδιος.
Georgius & Timotheus multa in Arrio improbarunt.
Theophilus Alexãdriæ epiſcopus moritur.
† ἀδελφιδοῦς Cyrillus enim nepos illi ſuccedit.
Cyrilli ſcripta.
a Seditio Alexandriæ in electione epiſcopi.

A factio altera quę Cyrillum deſignauerat, vicit:[b] & ad epiſcopatum maiore faſtu, profanorum magiſtratuum more, Cyrillus, quàm deceſſores eius epiſcupi, progreſſus eſt.[c] Vnde adeò toitiũ ſumptũ eſt in eccleſia Alexaodrioa, vt epiſcupi magis etiã prophana oegocia curarent.[d] Porrò Cyrillus iam inde à priocipio hæreſim nullam Alexandriæ publicè coli paſſus eſt.[e] Iudæorum quuque gentem inde ob eiuſmodi cauſam exegit. Cũ vulgus omne, vt in ſumma dicam, ſeditioſum eſt, facillimeq; ad tumultus bellicos permouetur:[f] tũ Alexandrinus populus eis maximè gaudet, & procliuis ad turbas eſt: ac ſi exiguam ſaltem occaſionem arripuerit, illico accẽditur: nec prius abſiſtit, quàm intolerabilia dederit mala, & citra ſanguinẽ fuſum oon facilè dirimi atq; cõponi motũ patitur. Itaq; multitudo tumultuari inter ſe cępit, nõ neceſsitate quapiam abducta, ſed propter communem,[g] q̃ tũ omues propè vrbes inuaſerat, calamitatẽ. Relictis porrò rebus omnibus, ſtudium omne in ſaltatorum ſpectaculis ponebant.[h] Sabbati die in thea
B tro ad ſaltatores ſpectaodor frequentiores cõuenerant homiues, Iudæis nimirũ ocio uon ad legẽ audiendã abutentibus, ſed in ſpectacula potius incumbentibus. Quã ob cauſam eo die maior inter populi factiooes extitit pugna. Et quãuis eius rei gratia Alexandrinæ vrbis præfectus, cũ inſtructa ✶ cohorte ſua ibi adeſſet: oibilominus tamen Iudæi imminebant, veluti alteri factioni reſiſteutes. Quorũ natio quũ infeſta ſemper Chriſtianis eſt, pietatẽque ſe præſtare Deo perſuaſum habet, ſi quamplurimorum nobis malorum cauſa ſit: tũ eo potiſsimum tempore, propter eos quos diximus ſaltatores, plurimum etiã † aduerſus ſeipſos ſunt concitati. Et cùm Oreſtes Alexaudriæ præfectus populo πολιτείαν, hoc eſt, inſtitutũ quoddam ciuile (ita enim deſcriptiones ſeu ordinationes publicas nominare mos eſt) ederet, affuerunt etiã quicunq; epiſcopo Cyrillo fauebant, inſtituta eiuſmodi viſuri. in his Hierax erat ✶ ludimagiſter, tantopere ex Cyrilli doctrina peudens, vt nihil aliud faceret libẽtius, q̃ illũ vt audiret, & plauſus ciere ad illius ſeutentias ſtuderet. Hunc vbi Iudęorum multitu-
C do conſpexit, ſtatim vociferari cœpit, uon aliã ob cauſam illum in theatrum veniſſe, quàm vt ſeditionẽ in populo excitaret. Pręfectus Oreſtes antea quoq; præter rationem vſurpatã epiſcoporũ potentiam oderat, quòd illi multa ex publicis negociis, quæ ad iuriſdictionem eius pertinebant, ad ſe pertrahere volebant. potiſsimùm autem, quòd tũ quoq; Cyrillus inſtituta ſibi exactè perſpiciẽda, ✶ curioſitatemque (vt aliquis dicat) in aliena re exercendam ſtatuerat, commotus,[n] rapi confeſtim Hieracem iuſsit, verberibuſque ſubditũ valde afflixit. Quod vbi diuiniſsimus Cyrillus cognouit, primores Iudæorum ad ſe accitos, ita vt par erat, admonuit: poſtremò etiam malè ſe eos accepturũ eſſe minatus eſt, niſi populum commouere, & aduerſus Chriſtianos plurimum concitare, deſiſterent. Minarum deuũciatione eiuſmodi audita, illi magis etiã exacerbati, plurimas ad perniciẽ Chriſtianorũ excogitarunt fraudes & machinatiooes.

† *Apud Suidã theologi veteris ſententia reperitur, [illegible] hoc eſt: Cinclum virtutem epiſcopali functioni applicare velle, ea coniungere eſt, quæ inter ſe maxime natura diſsident, & connecti nequeunt.*

b Cyrillus ꝓ faſtu epiſcopatum Alexãdriæ ſuſcipit.
c Epiſcopi Alexandrini ſecularia negocia tractare cœpere.
d Cyrillus Alexãdria hæreſes tollit.
e Iudæos vrbe exigit.
f Alexãdrini ſupra alios homines ſeditioſi. Tumultus Alexandrinus.
g Omnium ea tempeſtate vrbiũ cõmunis calamitas.
h Saltatorũ ſpectaculum ſabbato Alexandriæ exhibitum. Iudæi etiam ſpectaculo tunc adſunt.
✶ [illegible]
Iudæi ſemper Chriſtianis infenſi.
† [illegible]
Oreſtes præfectus Alexandriæ.
✶ [illegible]
Hierax ludimagiſter Cyrillo ſtudioſus.
Iudæorũ ad verſus eũ vociferationes.
Oreſtes non bene aduerſus epiſcopos animatus.
✶ [illegible]
n Hierax Oreſtis iuſſu rapitur, & verberatur.
Cyrillus Iudæos ad conſilia pacata cohortatur. Exhortationi addit minas.

Quarum præcipuam, aliaſque, vt ita dicam, mali- D
gnitate excellentem (quæ etiã in cauſa fuit, vt Iudæi Alexaudria eiicierentur) ſicuti purero expotiam. Nam communi cuuſilio cuacto, de ſigno & teſſera inter ſe cooueneruur, vt vnuſquiſq; videlicet aonulum è cortice ſurculi palmæ geſtaret, & oocte Chriſtianos aggrederetur. Proinde oocte quadã, nounulli per vrbis vicos procedentes exclamarunt, Chriſtianorum eccleſiam quæ nomẽ ab Alexandro epiſcopo habet, ardere. Quod vbi ad illorum aures ſtatim peruenit, alius aliò diſcurrit, eccleſiæ ſuæ opem laturus. Quos Iudæi ſubitò aggreſsi occiderunt, à ſeipſis quidem propter annulorum teſſeram manus abſtinẽtes: Chriſtianos autem, in quos incidebant, iugulantes. Poſtquam autem dies illuxit, ex ſtrage ea flagitium in aperto fuit: & Cyrillos æmulatione percitus, cum multitudiue magua ad ſynagogas eorum venit, eaſque illis ademit, & ſubſtantiam eorum omnem multitudini diripiendam dedit, ipſoſque ſimul omnes vrbe expulit. Ita Iudæi, qui ab ipſis vſque Alexaudri temporibus vrbem eam incolueraut, rerum E
omnium egeui, iode diſceſſere, quò quemq; ſors tulit diſperſi. Vnus autem ex eis Adamantius oomine, artis medicioæ peritus, Conſtantiuopolim venit, ibique epiſcopum Atticum adiit, & Chriſtianorum ſacra complexus, multo pòſt tempore Alexandriam reuerſus, eam vrbem incoluit.

Iudæi pertinaciores fiũt. Conſtituunt inter ſe teſſeram gladiatorem. Nocturnam ex inſidiis cædẽ Chriſtianis moliũtur.
Noctu eccleſiã Chriſtianam ardere vociferãtur. Itaque Chriſtiani multò ad eam vocem accurrẽtes occidũtur. Iudæi per Cyrillũ vrbe Alexãdrina pulſi. Adamãtius medicus Iudæus Cõſtantinopoli Chriſtianus factus, Alexandriam reuerſus.

CAPVT XV.

ORestes autem Alexandriæ præfectus grauiter id ferens, & pro ingeuti detrimento habens, ciuitatem tam præclaram tot hominibus orbari, rem ad Imperatorem retulit. Ipſe quoque Cyrillus uon ceſſauit. nam Iudæorum is quoque abſurdam audaciam ad Principẽ ſcripſit: nec minus de redintegranda cum Oreſte amicitia egit, quod vt faceret, plebs Alexaodrioa eum coëgit. Poſtq̃ verò Oreſtes orationem de gratia reconcilianda noo admiſit, Cyrillus ſacrorum Euaugeliorũ codicem ✶ protulit, ob reuereotiã eius ſe Oreſte placabiliore vſurum putans. Cæterùm cum tũ quoq; ille iram nõ remitteret, atq; inter eos implacabile F
bellum cõmotũ eſſet, illud eueoit. Monachi quidã montes finitimos incolentes, & Nitrienſes maximè, ardore & æmulatioue accenſi, eodẽ modo ꝓ Cyrillo pugnarunt, quomodo & patruũ eius defenderaot, cũ eos Theophilus præter ratiooẽ omoem contra Dioſcorũ & Ammoniũ armauit. Hi quũ plures quàm quingẽti eſſent, monaſteriis relictis Alexandriam venerunt, & Oreſtem curru vectum in publicum prodire inueuieutes, coouiciis eum affecerunt, idolorum ſacerdotem & Græcum appellantes, aliiſque eius generis cotitumeliis proſcindentes. Ille quòd hæc inſtinctu Cyrilli fieri exiſtimaret, Chriſtianũ ſe eſſe profeſſus eſt, & Conſtantioopoli ab Attico baptiſmi myſteriis initiatũ. Mooachi autẽ eum ne reſponſo quidem dignati ſunt. Atque vnus ex eis, cui nomen Ammonij erat, ſaxum quoq; in Præfecti faciem coniecit: vnde ille totus ſanguine cooſperſus eſt. Porrò apparitores militeſq; eius, paucis exceptis, alius aliò, lapidum ictus metuentes, diffugeruot. Quod vbi populus audiuit, ad opem præfecto ferendam omnes cooſluxere. Itaque mouachi ſaluti

Oreſtes Cyrilli factum ad Imperatorem refert. Cyrillus quoque ſibi apud Theodoſium non deeſt. Idem Oreſtẽ ſibi conciliare, ſed fruſtra, ſtudet.
✶ [illegible]
Monachi Nitrienſes Alexãdriæ contra Oreſtem ꝓ Cyrillo pugnãt, Socr. lib. 7. cap 14.
Ammonius Oreſtis faciẽ ſaxo vulnerat. Populus Oreſti opem fert.

Ammoniꝰ à iudice inter tormenta necatur. Idē à Cyrillo in martyres relatus.

A ſuæ fuga conſuluerunt. Ammonius autem comprehenſus, ad iudicis tribunal ductus eſt: in quem ille lege agi iubens, eò vſque excruciandum curauit, donec vitam morte commutaret. Rem hanc Imperatori & Oreſtes & Cyrillus ſignificauit. Cyrillus Ammonij corpus in eccleſia quadam ſepeliit, mutato illius nomine. Pro Ammonio enim Thaumaſium, hoc eſt, Admirandum vocauit, eodemque martyris honore dignatus eſt: atque in eccleſia libertatem & ardorem illius, qui certamen videlicet pro veriore pietate pertulerit, cum admiratione deprędicauit. Sed enim ✱ permultis popularibus Chriſtianis illegitimus honor tantus eſſe viſus eſt, præcipitis audaciæ pœnas eum dediſſe, & non vi aliqua adductum, quæ ei nulla, vt Chriſtum pernegaret, allata eſſet, moriendum ſibi in tormentis eſſe ſtatuiſſe, dicentibus. Quapropter & Cyrillus paulatim conſilio ſuo abſiſtens, obliuioni Ammonij res mandauit. Verumenimuerò diſsidium inter Oreſtem & Cyrillum non eò tantum indignitatis proceſsit: ſed accedens aliud iſto non minus quod poſtea accidit, abſurditatem eam obliterauit. Quid autem id ſit, dicendū.

An rectè pro martyre Ammoniꝰ habitus ſit. Quæ res martyrem verum faciat. ✱ τοῖς ἰμοφάλοις.

B

CAPVT XVI.

De miſeranda Hypatia doctiſſima & honeſtiſſima fœmina, cæde. †

Alexandriæ fœmina quædam Hypatia erat, patrem habēs Theonē philoſophum, à quo rectè inſtituta, tantum diſciplinis excelluit, vt nō ſolum temporis ſui, verumetiam qui lōgè antea extitiſſent, philoſophos ſuperari: & in Platonica ſchola à Plotino deducta, ſucceſſerit. Prompta illa erat, quibuſcunque ſtudioſis, diſciplinarum cognitionē proponere. Proinde quicunque philoſophiæ amore tenerentur, ad illam veniebant, non tantum propter eam quæ illi inerat honeſtam grauemque in dicendo libertatem, ſed etiam quòd caſtè & prudenter principes adiret viros. Nec indecorum eſſe videbatur, eam inter viros mediam adeſſe. Reuerebantur & obſeruabant eam omnes propter excellentem pudicitiam: & omnibus illa cum admiratione in ore erat. Aduerſus hanc tum ſe inuidia

C armauit. Quòd namque frequentius cum Oreſte eſſet, calumniam id ei apud Cyrilli clerum peperit, perinde atque ipſa, quo minus gratia inter Cyrillum & præfectum coaleſceret, impedimento eſſet. Quapropter ex illis quidam flagranti Cyrillum proſequentes amore, quibus Petrus quidam ex lectorum ordine prǽiit, redeuntem eam alicunde inſidiosē obſeruantes, ex curru detraxerunt: atque in eccleſiam quæ à Cæſare nomen habet, rapuerunt: atque ibi veſtibus nudatam, teſtarū fragmentis enecarunt: deinde membratim diſſectam, in locum qui Cinaron dictus eſt duxerunt, atque vſtularunt. Facinus hoc maximè in Cyrillo & eccleſia eius reprehenſum eſt. Nam à Chriſti ſectatoribus alienæ prorſus ſunt inuidiæ, diſsidia, contentionis ſtudia, pugnæ, cędes, & quęcunque ſunt generis eiuſdem. Facta hæc ſunt quarto epiſcopatus Cyrilli Alexandrini, Theodoſij autem ſexto Imperij anno, menſe Martio, cum ieiuniorum ſa-

Suidas potiꝰ Alexandrinorum audacia & tumultu necatam eſſe putat: qui de ea plura ſcribit. Cæſareum dictam eſſe, ait. Socr. Reprehenditur quàm maximè cædes iſta.

† *Hypatiam iſtam ad ſtuprum promiſſis & perſuaſionibus multis ſolicitabat iuuenis venuſtus. Illa verò cum diſſuaſionibus alio à corpore ſuo repellere nequiret hominem, pannum menſium ſuorum protulit, & fœditate inconceſſi & libidinoſi concubitus commonſtrata illum abſoluit, Suidas.*

cra celebrarentur. Non ita multo pòſt Iudæi rurſum, quum deteſtandum in Chriſtianos commiſiſſent flagitium dignas perſoluerunt pœnas, in loco quodam cui Meſtar nomen eſt, inter Chalcidem & Antiochiam, quæ ad Orontem amnē eſt, ſito. Conſueto nanque ludicro operam nauantes Iudæi, laſciua proteruitate atque ebrietate extra decorum progreſsi ſunt, & non ſolum Chriſtianos, ſed ipſum quoque ſeruatorem Chriſtum illudentes traduxerunt: & ſalutiferum crucis lignū, euſque qui ſpes ſuas in eo ſitas habent, ridentes, horrendum eiuſmodi quiddam inſtituerunt. Puerum enim Chriſtianum comprehenſum in cruce ſuſpenderunt, eumque ludibrio & ſannis primum proſecuti, deinde alienatis prorſus mentibus, flagris ad mortem vſque conciderunt. Quid verò poſtea factum? Multi quidem ab illorum, multi etiam à noſtra parte inter ſe concurrentes depugnarunt, & conflictꝰ vtrinque grauis factus, adeò vt plurimi trucidarētur. Atque id factum vbi Imperator reſciuit, ad prouincię rectores ſcripſit, vt in autores maximè mali tanti, ita vt par eſſet, animaduerterent. Et Iudæi comprehenſi, iuſtas flagitij per ludum commiſsi ſoluerunt pœnas. mulcta, ferro, & alijs pœnis mactati.

D *Iudæi in Meſtar Seruatori Chriſto & Chriſtianis, puero in cruce excarnificato, comprehenſi illuſere.*

Quapropter graui dati ſupplicio puniuntur.

E

CAPVT XVII.

Chryſanthus Nouatianorum epiſcopus, vbi ſeptem annos munus ſuū adminiſtrauit, vita defunctꝰ, ſucceſſorē in epiſcopatu habuit Paulum. Qui quum primum latinarum literarum doctor eſſet, remiſſo illis nuncio, ad vitam aſceticam ſe contulit, & philoſophorum virorum monaſtico inſtituto, præſtantiorem quam qui in ſolitudine degunt, vitam egit. Talis enim erat, quales Euagrius eos eſſe debere dicit, qui in ſolis locis verſantur, monachos: ad quorum mores vitam quoque ſuā Paulus compoſuit, ieiunans continēter, pauca admodum loquens, ab animatorum cibo abſtinens, plurimum neque vino neque oleo vtens, indigentes quā maximè amore proſequens: cuſtodiæ incluſos, ſi quis alius, & ipſe frequēter, viſitans: pro eis qui iniuria affecti eſſent, apud principes viros deprecans: qui etiam non grauatè, quod ille petebat, faciebant, propter inſignem quę in illo erat religionem. Res ſub eo accidit digna prorſus quæ obliuioni & ſilentio non committatur: quam apud Socratē inuentam, ipſe quoque hiſtoriæ huic appoſui. Iudæus quidam Chriſtianiſmum complexus ſæpius baptiſmum ſubiit arte quadam & nundinatione vſus, vt aliquid pecuniæ conquireret. Atque vbi ferè ad religiones omnes, Arianorum videlicet & Macedonianorum, baptiſmo apud eos ſuſcepto, trāſiiſſet, neque alij quos deinceps deciperet, reliqui eſſent, poſtremò ad Paulum hunc Nouatianorum epiſcopum venit. Et poſtquam confictis verbis cupere ſe, vt manibus illius baptizaretur, dixit, vt deſiderio ſuo ſatisfieret rogauit. Porrò ille ardorem hominis complexus, non prius ad baptiſmum eum admiſit, quàm more recepto in verbo fidei inſtitutus eſſet, ſolitūq; etiā ieiuniū cōpleuiſſet. Ille quū ieiunio eo, quod præter opinionē ſuam ei impoſitum erat, premeretur, frequētiꝰ vt voto ſuo potiretur inſtitit. Pau-

Paulus epiſcopus Nouatianꝰ, vir egregius.

F

li. 7 cap. 17. Iudæus exoſtatur lucri gratia baptiſmum alios tidem tentarat.

Catecheſis ante baptiſmum. Idē nouatiō.

A lus ardorem eius videns, mora longiore perturbare illum noluit, & ea quæ ad baptiſmũ pertinent, ritè parauit. Veſte nanque inſigni ſubornata, & baptiſterio aqua, ſicuti mos erat, repleto, Iudæum nudum baptizaturus ad id adduxit. Ecce autẽ ineffabili quadam diuinæ prouidentiæ vi, vnda derepentè euanuit. Vbi verò aqua alia (epiſcopo ipſo & eis qui ibi aſtabant, rem eam neſcientibus, ſed aquam per ſubiectum meatũ, quo emitti illa poſt initiationem ſolebat, effluxiſſe putantibus) infuſa diligenterq́ue ne ex lauacro illa proflueret prouiſum, & Iudæus denuò adhibitus eſt, rurſum eodem quo prius modo aqua diſparuit. Paulus re cognita: Aut flagitium, inquit, ô homo facis, aut ignorare videris te baptiſmum adiiſſe. Ad eius rei famam multi accurrerunt mortales, quorum vnus Iudæum agnouit, quòd ſcilicet antea ab epiſcopo Attico baptiſmum ſuſcepiſſet. Non † obiter hoc quidem recenſui, verum vt ſcire poſſemus gratiam diuinam perſæpe etiam ſe apud indignos exhibere, nullo inde contracto detrimento. Maxi-B mè verò illa admiratione digna eſt, quæ ſic variè rebus nouis ſe oſtendat per dignos ſimul: & aliquando etiam, ſi hoc vſus poſtulet, per indignos.

Aqua nuptie ſemel atque iterũ in baptiſterio euaneſcens, fraudẽ Iudæi anabaptiſta indicauit.

† παρέργως.

Gratia diuina ſe etiam apud indignos exhibet.

CAPVT XVIII.

EOdem tempore in Perſarum quoque regione magna Chriſtianiſmus cepit incrementa. Quum namque Iſdigerdes Theodoſij à patre inſtitutus tutor, & Romanis amicus maximè eſſet, frequentes extitere cauſæ, quamobrem inter Romanos & Perſas crebræ vltro citroq́ue mitterentur legationes. Itaque neceſsitate flagitante, Maruthas quoq; Meſopotamiæ epiſcopus, quem paulo antè Cyrini Chalcedonenſis epiſcopi pedem protriuiſſe diximus, orator eò eſt miſſus. Et poſtquam is ad Perſas venit, propalàm rex eum in magno habuit honore, vt virum Deo charum & multa pietate præditum. Magi vbi tantum honorem Romanæ ditionis epiſcopo haberi viderunt, qui plurimum apud regem autoritate va-C lent, apud ſeipſos macerabantur, variiſq́ue cogitationibus æſtuabant, ne rex cum ea qua illum proſequebatur affectione, religionem quoque eius complecteretur metuentes. Nam capitis quoque dolorem grauem & diuturnum, quo Iſdigerdes afflictus fuerat, Maruthas precatione Deo exorato, ſtatim curauerat: quòd Magi cum omnia tentaſſent, atque egiſſent, efficere ſe poſſe deſperauerant. Quapropter dolo regem aggredi ſtatuerunt. Quandoquidem Perſæ ignem tanquam Deum colunt, & Magos eos appellant qui elementa in numerum deorum referunt, & rex ex conſuetudine perpetuum ignem adorauit, virum quendam in foſſam ſub terra eo tempore quo rex aduenire ſolitus erat, demiſerunt, eumq́ue verba hæc Magi
" proclamare iuſſerũt: Exire oportere regem quem
" Deus impium iudicaret, quòd tantopere epiſco-
" pum Chriſtianorum Deo charum exiſtimans, amaret. Quod vbi Perſa audiuit, Marutham honeſtè quidem & reuerenter, omnino tamen à ſe reiiciendi conſilium cepit. Maruthas pro ſuo erga Deum amore, precationibus, vehementius incumbens, perfacilè Perſarum dolum edoctus eſt: & Iſdigerdem adiẽs: Ne ita illudi tibi, ait, patere ô rex. D Sed ſacrarium ingreſſus, quum ad te perferri vocem ſenſeris, effodi terram iubeto, & dolus ipſe ſtatim patebit. Ignis enim vocem edere, vt qui inanimatus ſit, haudquaquam poteſt: ſed fraude humana fabula hæc inſtituta eſt. Rex verbis eis obſequitur. Atque vbi rurſum in ędiculam eam in qua perpetuus ignis aſſeruabatur, ingreſſus, & eadem vox ad eum delata eſt, illico effodi eum locum iubet, & qui ſub terra deum ſe aſsimulauerat, mortalis eſſe deprehenditur. Itaque ira percitus Perſa, Magorum genus * decimauit. Qua re ita acta, Maruthæ præceptum eſt, vt quocunque vellet loco, in Perſarum terra eccleſiam extrueret. Vnde Chriſtianiſmus indies, vt ita dicam, etiam in Perſarum finibus liberè propagatus eſt. Maruthas legatione eo tempore rectè confecta, Conſtantinopolim eſt reuerſus. Et quum iterum Oratorem in Perſidem mitti oporteret, denuò legationem eam obĳt. Magi autem idem quod antea moliebantur, hoc agentes, vt ne rex eo ſicuti prius vteretur, néve apud eum in tanto eſſet honore. Et E arte atque machinatione quadam eo loco intolerandum excitarunt fœtorem, quo rex more ſuo deambulabat: atque inſuper calumniam confinxerunt, fœtorem eum à Chriſtiani epiſcopi comitibus eſſe ſubornatum. Princeps verò Magos, ex eo quod antea fecerant iudicans, & eorum quoque id inuentum eſſe ſuſpectos habens, ſtudio omni autores eius rei inquiſiuit. Atque vbi illi rurſum peſsimi illius odoris patratores eſſe comperti ſunt, permultos denuò ſuppliciis ſubdidit: Marutham autem maiore etiam proſecutus eſt honore. Proindéque Romanos dilexit, & mirificè amicitiam eorum coluit. Quinetiam amore deſiderioq́ue ingenti ductus Chriſtianus fieri voluit, alio Maruthæ facto allectus, quod ille vnà cum Abda Perſidis epiſcopo fecit. Nam orationibus continuis incumbens, à filio eius dæmonem, qui illi moleſtus erat, propalàm expulit.

Maruthas Meſopotamiæ epiſcopus, apud Perſas Romanorum legatus in magno eſt apud regem honore.

Idem capitis dolorem diuturnũ in rege precatione depellit.

Magi Maruthæ aduerſantur.

Perſa ignẽ pro Deo colunt.

Magi callido ſtratagemate efficere inſtituunt, vt à ſe Marutham rex dimittat.

Latens ſub terra homo depoſit[a]*, oraculo ſacrato ignis regem iubet.*

Dolum eum rex à Marutha admonitus deprehendit.

Idẽ Magos decimat.

** ἀνεδεκάτευσεν.*

Chriſtianiſmus per Marutham in Perſide propagatus.

Maruthas iterum apud Perſas Romanorum legatus.

Deprehenduntur iterum Magorum Marutha ſtructa fraus & grauiter coercetur.

Maruthas & Abdas Perſidis epiſcopus regis filium dæmone liberant.

CAPVT XIX.

SEd Iſdigerdes prius vita exceſsit, F quàm omnino Chriſtianus fieret: regnum autem eius ad filium Varanem deuolutum eſt, qui nõ eodem quo pater in Chriſtianos animo fuit. A Magis enim, qui illis hoſtiliter infenſi erant, perſuaſus, quum fœdera cum Romanis icta ſoluit: tum Chriſtianos qui ibi erant, nouis Perſicis ſuppliciis excogitatis crudeliter perſecutus eſt. Quæ autem belli ibi aduerſus Eccleſiam ab initio cauſa extiterit, paulo altius repetens exponam. Epiſcopus Perſidis, quem paulo antè Abdam nominatum eſſe diximus, multis præcipuis virtutis ornamentis refulgens, æmulatione & ardore pro Chriſto maximè enituit. Quo aliquando in re minus neceſſaria vſus,[a] πυρεῖον, hoc eſt, ſacrum focum Perſarum demolitus eſt. πυρεῖον namque apud illos ignis templum, & ignis apud eoſdem deus eſt. Hoc vbi magorum & Perſarum rex Varanes intellexit, Abda accito, mediocriter primùm eum, factum id reprehendens, perſtrinxit: poſtea autem ſacram etiam Ignis ædem † in ſpeciem reſtaurare iuſsit. Quum autẽ ille reſiſte-

Varanes filius Iſdigerdis in regno ſucceſſor, Chriſtianos perſequitur.

Perſequutionis eius primaria cauſa.

Abdas epiſcopus apud Perſas Ignis delubrum diruit.

Abdas martyrio afficitur.

a Ignẽ Perſæ ſacrũ & æternũ vocant. Q. Curtius.

† ἐκ τῶν ἰδίων.

Eccleſiæ Chriſtianorũ in Perſide euerſa.

A ret, minimeque ſe id factu rum eſſe confirmaret, Varanes eccleſiis Chriſtianorum omnibus incendium minatus eſt, minaſque eas ad rẽ ipſam contulit. Ita Eccleſiæ dirutæ prorſus ſuot, quum quidem diuinus ille vir prius necatus, coronam martyrij reportaſſet. Mihi verò parum rectè ſacri foci euerſio facta eſſe videtur: quandoquidem à diuo Paulo, quum idolis addictas Atbeoas veniſſet, oul la quæ iſthic colebatur ara deſtructa eſt. Et ille verbis meodacij amentiam arguens, veritatem pro eo induxit, & per aram adeò ipſam homines potius ad veram pietatem mauuduxit. Quòd autem euerſum ignis delubrum, quum id faciliſmè facere poſſet, reſtautare noluerit, ſed potius quàm id cõmitteret, cædi ſe obrulerit, boc ipſum admiror maximè, & multis dignum duco coronis. Idem namque eſt, ignem ipſum adorare, & fanum eius conſtruere. Sed eoim ea ex re tempeſtas coorta, graues & ſæuos admodum aduerſus eccleſiæ alumnos fluctus excitauit. Et ad triginta annos procella ea duraoit, Magis tanquam turbulentis quibuſ-

Quid Abdas [illegible] dirutum, improbatur.
Paulus Apoſtolus nihil tale fecit.
Quid reſtituere [illegible] noluerit, laudatur.
Hoc factũ perſecutio eccleſiarum ſubſecutum.

Supplicia quibus Chriſtiani apud Perſas ſunt affecti.

B dam ventis eam augentibus. Magos autem apud Perſas eos vocari diximus qui elementa pro diis colunt. Suppliciorum antem magnitudinem, inuentioneſque & formas acerborum tormentorum, noo facile lingua clarè expreſſerit quibus pios homines ſunt perſecuti. Quibuſdam enim manos vtraque ſecuri reſecta, nonnullis terga excoriata ſunt, aliorũ capitibus pellis detracta à fronte ad mentum vſque: quorundam corpora tota calamis ★ diſſciſsis illi operiẽtes, cuſpidibuſque eorum acuminatis carni infixis, & vinculis ſolidioribus inſuper à capite ipſo ad pedes vſque circumligatis, magna vi calamum quemque extrahebant, vioculis ipſis altius carnem ſubeuntibus: vt tractione tali eam corporis partem quæ cuti propinqua eſt diuelleotes, acerbiores dolores redderẽt. Sed & foſſas magna cura ſepientes, muſcarum examina multa in eas demiſere, & deinde alimentũ eis veræ pietatis alumnos præbuerunt, manibos pedibuſque eorum arctiore vincolo cooſtrictis, ne à ſe illas abigere conari poſſeot. Muſcæ aotem fame acriore confectæ, ſaoctorum carnes, ioten-

★ [illegible]

Chriſtiani martyres tormentis omnibus ſuperiores.

C ſum admodum & grauem illis dolorem ioſerentes, vorarunt. Multas verò & alias biſce ſæuiores erumnas, pernicioſo & veritatis inimico dęmone magiſtro io rebus eiuſmodi vtentes, excogitarũt. Veruotamen generoſam virorum illorum fortitudinem non retuderunt. Sua oamque ſpoote illi ſe certamini, ad ★ immortalitatem mortẽ & ſempiternæ vitæ conciliatorẽ aſpirantes, obtulertuot.

★ [illegible]

CAPVT XX.

Pulcherrima Chriſtianæ confeſſionis exempla. Achæmenides vir illuſtris, liberrimè Chriſtianiſmũ apud Varanẽ regẽ Perſarum defendit. Maior eſt ...

Achemenides quidam apud Perſas erat, qui & Hormiſdes dictus eſt, præfecto patre genitus, vir admodum illuſtris & locuples: quẽ vbi Chriſtiaoũ eſſe rex audiuit, in medium produxit, & Seruatorem abnegare iuſsit. At ille regis imperata non ſolum iniqua, verumetiam illi ipſi incommoda eſſe reſpondit. Cui enim ea neceſsitas imponatur, vt faciliſmè vniuerſitatis huius Deum abiuret, huic longè facilius fore dixit, regem deſpicere, atque ad alium tranſire. Regem namque etiam, bomo com ſit, naturam fatis obnoxiam ſortitum eſſe. D Quod ſi, inquit, animaduertendum tibi eſſe in eum videtur, qui dominationem tuam aboeget, ſceptrumque nihili faciat, rectius multo, vt puto, ſupplicium pendet, qui rerum vniuerſarum Dominum abiiciat. Rex com obſtupeſcere potius ad tantam viri libertatem debuiſſet, opes ei adimi, dignitateq̃oe inſuper priuatom, nudum, & ſubligari tantum præcioctum, aulici comitatus camelos docere iuſsit. Per pauci interceſſere dies, com rex ex ſuperiore porticu proſpectans, præclarom illum virum æſtu ſolis aduſtum & puluere obſitom vidit: & patris eius gloriam io mentem reuocans, eum reduxit, & linea tunica veſtiuit. Et cum labore & erumna illum confectum, bumanitatéque & miſericordia ei exbibita adductum, faciliorem iam eum & propeoſiorem ad gratiam à ſe ineundam fore putaret: Vel nunc tandem, inquit, errore priore repulſo, fabri filium ex animo tuo eiice. Atque ille exardeſcens, tunicam illam conſciſſam abiecit, & voce magna: Si buius, inquit, gratia me religionem longè optimam mutatu- E rum putas, en munus tuom tibi, vnà cum impietate habe. Rex autem tam forti illum animo eſſe cernens, nudum regia exegit. Alius erat [a] Saenes nomine, qui regi reſtitit, neqoe rerum cuoctarum Domioum pernegare voluit. Rex ex famulis illius multo deterrimum elegit, poteſtatemque in mille miniſtrus illi ademptam, ei attribuit, atque etiam huic illum ſeruire iuſsit, conſorte qooque thori & domina iſti coniuncta. Nam ita demum ſe perſuaſurum veritatis amatori, vt animum & ſententiam ſuam mutaret, exiſtimabat. Verùm minimè ei conſilium ſucceſsit. Non enim in arena, ſed in petra mentis illius domus fundata fuerat. Beniamin etiam diacoaom quendam cõprebenſum cuſtodiæ mancipauit, in qua cum doos exegiſſet annos, & orator Roma. ex caoſa quadam apud Perſam eſſet, medium ſe is interpoſuit, vt diaconus vinculis ſolueretur petens. Rex hoc ſe legato daturum promiſit, ſi modò Beniamis ſe obligaret, ſe nulli ex Magis, vt Chriſtianam ſuſciperet religionem, ſuaſurum eſſe. Legatus porrò rem eam & quid Perſa quæreret, ad Beniamin re- F tulit. Atque ille fieri non poſſe dixit, vt luce ea quã copioſam recepiſſet, non fœneraret. Quæ enim pœna ei conſtituta ſit, qui talentum ſibi datũ defoderet, apertè admodum diuinorum Euangeliorum codicem oſtẽdere. Quam rem ignorans rex, liberũ eũ eſſe iuſsit. Et ille rurſum ſolitum officiũ ſuum fecit, eos qui erroris caligine detinerentur capiens, & ad diuioam atque intellectualem lucẽ adducens. Præterit annus, & quæ Beniamis agebat, regi indicata ſunt: qui eum ad ſe productum, peroegare quem ſincerè prædicaret Dominum iuſsit. Atque ibi ille ad regem: Quidnam, ioquit, commereatur, qui imperium tuum abnegans, ad alium ſe conferat regem? Mortem, rex ait, & ſupremum ſupplicium. Tum Beoiamis: Quodnam igitur, iotulit, ſatis dignum homo ferat ſupplicium, qui vniuerſitatis huius Domino ſeroatore & rectore abiurato, non illi cultum honoremq; debitum, ſed ex conſeruis ſuis vni præſtet? Verbis hiſce rex grauiter commotus, æqualem cum digitis manoum atque pedum calamorom numerum exacui, & vnguibus illius infigi præcepit.

nam quam regẽ laedere manifeſtum. Varanes Achæmenidẽ bono ſpoliatum, camelos ada curare iubet. Idem tũ benignitate ſolicitare, & à Chriſtianiſmo abducere intendit. Sed id fruſtra fuit. Achæmenides regis diſtentioſe eiicitur.

a Saenes quoque mulcta ... profeſturam & coniugẽ relinquere, & ſeruo ſuo ſeruire, quàm Chriſtum negare maluit.

Bẽiamin duos annos boni ... in carcere trãſegit. Hunc vinculis orator Romanus liberat. Chriſtianus homo non poteſt ob ſuper talento ſuo ſeruatur ...

Iterũ apud regem Beniamin Chriſtũ generoſiſſimè profitetur. Illuſtre Beniamin per grauiſſima ſupplicia martyrium.

A Vt verò athletam corona decorandum, tormentum id perinde atque ludum iocumq́ue excipere vidit, calamum alium in cuſpidem acuminatum membro eius virili immiſit: quē frequentius ſubinde infigens atque retrahens, incredibilem intolerabilemq́ue illi creauit dolorem. Poſtquam autem hoc quoque acerbiſsimum ſupplicium generoſè pertulit, aliud intulit, quod priora illa ſecundas partes ferre oſtendit. Virgam enim craſsiorem afferre, ex parte omni denſos ramorum vncos prætendentem, & in ſedem decertatoris inijci, ac deinde identidem per eam attrahi & retrahi iuſſit. Quem cruciatum cum amplius tolerare non poſſet, ſpiritum fortis ille veritatis propugnator & athleta reddidit. Infinita verò alia ab audacibus & impiis illis quoque tentata ſunt. Quale videlicet & illud eſt in Iacobo Perſa patratum. Is enim cum Chriſtianus antea fuiſſet, propter intercedentem ſibi cum Iſdigerde Perſarum rege amicitiam, paternam religionem reiecerat. Poſtquam autem per matrem & coniugem rurſus ad fidem

B Chriſti admonitus reuertit, & eam rem princeps ægrè tulit, acerbam quandam, & propter nouitatem admirandam, poſt ſupplicia multa, ſubijt mortem. Nam vbi * articulis & iunctutis quibuſque, in commoda & apta totius corporis membrorũ conformatione, ex manibus, brachiis, pedibus & ſuris ei reſectis, reliquum nihil quàm vnà cum ventre caput ſolum habuit, quoniam ne tum quidem fidem in Chriſtum abiecit, & idipſum poſtremò ferro amputatum eſt. Minimè verò mirandum, ſi rerum vniuerſarum Dominus feritatem illorum ſuſtinuit. Nam & qui Conſtantini imperium præceſſerunt principes, rabiem ſuam aduerſus veræ pietatis amatores euomuerunt. In primis verò Diocletianus omnium grauiſsimus, ipſo auguſtæ & venerandæ Paſsionis die [a] eccleſias ſub imperio Rom. vbique omnes euertit. Et nouem elapſis annis, illæ quidem ad priorem florentes rediere ſtatum, ac potius & pulchritudinem & amplitudinem multo præſtantiorem recepere. Diocletianus autem poſtremò diſperiit, & cum impietate extinctus eſt. [b] De bellis autem & perſecutio

C nibus hiſce, ipſe vaticinatus eſt Dominus. Nec id modò, verumetiam eccleſiæ ipſius inuictũ & inſuperabilem ſtatum prædixit. Res ipſa hoc teſtatur. Quodammodo namque pace ipſa nobis bellum vtilitatem affert maiorem. Propterea quòd tentationes iſtę, vt eccleſia magis etiam refulgeat, efficiũt. Pax enim molles nos, deſides & timidos reddit. Bellum autem, cùm animos noſtros acuit, tum rebus præſentibus nos affigi non patitur: ſed vt eas deſpiciamus, & fluxa hæc atque caduca pro nihilo habeamus, ſuadet.

* [illegible]

Iacobus Perſa ex Chriſtiano ethnicus. Idem denuò Chriſtianus. Iacobo iſtius lacinantiſſimum martyrium. Membra omnia articulatim, & poſtremò caput reſectum. Deus per longanimitatē ſuam tyrannos eccleſiæ perſecutores ſuſtinet.

a Diocletianus vno Seuerorum die omnes Chriſtianorum eccleſias diruit. Sed illæ poſt nouennium magnificētius ſunt reſtitutæ. b Perſecutionem Eccleſiæ prædixit Dominus. Perſecutio eccleſiæ bona eſt.

CAPVT XXI.

CHriſtiani apud Perſas in tolerandis, quæ aliæ ſuper alias inducebãtur, ærumnis preſſi, ad Romanos confugerunt, opem eorum petentes, & ne ipſi ita afflicti deſpicerentur rogantes. Epiſcopus

Chriſtiani è Perſide ad Romanos confugiunt. Iniuria alia Romanis inibi illata.

Atticus benignè ſupplices eos ſuſcepit, & vt quã- D tum poſſet eos adiuuaret propenſus fuit: & Imperatorem Theodoſium pro eis compellans, ad eos vindicandus excitauit. Eo tempore alia quoq; acciderunt, vt Romani non mediocriter à Perſis affligerentur, propterea quòd Romanæ ditionis hominibus qui mercede in aurifodinis opus ibi faciebant, reditus inde nõ permittebatur, & Romanorum mercatorum merces diripiebantur. Ad quas iniurias Chriſtianorum in vrbem Conſtantinopolitanam acceſsit perfugium. Et res in bellũ euaſit. Perſa namque legatione miſſa, perfugas ſibi dedi à Romanis petiit. Romani autem id facere noluerunt, non modò quòd illos tanquam ſupplices & precatores ſeruare vellent, ſed etiã quòd pro religione ſua facere quiduis & pati potius parati fuerint, quàm vt eos quibuſcum communem fidem haberent, deſpicerent. Proinde pace ſoluta, bellum graue inter Romanos & Perſas eſt ortum, quod paucis perſtringere commodum eſſe viſum eſt. Ardabutius ille ex Imperiali aula cum non ita multis copiis miſſus dux, per Armeniam in Perſi- E dem excurrit, & prouinciam eius quandam Azazenem vocatam vaſtauit. Aduerſus quem à rege Perſarum dux alius Narſes venit, ingentem ſecũ ducens exercitum. Hic commiſſa cum Ardaburio pugna, cum ingenti ſuorum clade victus in fugam ſe dedit. Ex qua conuerſus, per Meſopotamiam Romanorum ditionem, præſidio omni vacuam inuadere, & acceptæ cladis ignominiam abolere ſtatuit. Verùm conſilium quod Narſes ceperat, Ardaburium latere non potuit: [a] qui quàmmaxima potuit celeritate, regione Azazena ſummè vaſtata, & ipſe Meſopotamiam petiit. Narſes quamuis varij generis copias coaceruaſſet, ingredi tamen Romanorum fines auſus non fuit. E Niſibi autem ciuitate, quæ in finibus Perſarum & Romanorum ſita eſt, Perſis tamen ſubiecta, hominibus certis ad Ardaburium miſsis, [b] de conditionibus pugnæ committendæ, loco & die conſtituto, certiorem eum fecit. Cui ille renunciari iuſsit: Romanos, non quando ille vellet, ſed quo tempore ipſis commodum viſum eſſet, prælium facturos. Et cum Perſam magnis viribus copias ſuas inua- F ſurum putaret, ſpe belli omni ſummoperè in Deum collocata, maximas & ipſe vires contraxit. Sed enim diuino auxilio, quo maximè fidebat, adiutum eum eſſe, inde ſatis conſtat. In vrbe Conſtantinopolitana, in anxia ſolicitudine quũ ciues eſſent, & addubitarent, cuinam parti victoria arriſura eſſet, angeli Dei quibuſdam in Bithynia, propter negocium certum Conſtantinopolim petentibus apparuere, eoſq́ue ibi annunciare iuſſere, [c] vt illi precationi admodum incumberent, & animũ fortem obtinerent, ac Deo crederent, victoriam Romanorum fore. Illud inſuper addẽres, [d] ſe nuncios ipſos inde & nuncios victoriæ, qui Romanis præſentem maximè opem ferant, à Deo miſſos eſſe. Quæ res vbi ad aures hominum peruenit, non modò ciuibus ipſis animum addidit, ſed etiam militum fortitudinem confirmauit. Itaque vbi bellum, ſicuti dictum eſt, ex Armenia in Meſopotamiam tranſlatum eſt, Romani eos qui in vrbe Niſibi clauſi atque circumuallati erant, obſidione prementes, turres ligneas fecerunt, quę totis quibuſdam & machinis prouolutæ, mœnibus

Perſarũ rex per legationes dedi ſibi pfugos Chriſtianos ab Imperatore poſtulat. Bellũ inter Romanos & Perſas exortum. Azazene à Romanis vaſtatur. Bellum Perſicum. Ardaburi° Rom. dux Narſen Perſam vincit & fugat.

a Idem cum ne per Meſopotamiã Romanã ditionis detrimentum inferat, impedit. Ardaburij cautum reſponſum. b Narſes inſolenter Ardaburio diẽ, locum & cõditiones pugnæ nũciari iubet. Ardaburi° cõfidit Deo.

c Supplicationes bello tempore pro victoria. d Angeli victoriæ Romanorum nũcij & adiutores. Socrat. lib. 7. cap. 18.

Romani Niſibim obſident.

A admouebantur: & ex eis longiore, pro muro, pugna commiſſa, multi è ſuperiore loco vrbem propugnantes cedebantur. Vatanes autem Perſarum rex vbi Azazenam regionem exciſam, & ſuos Niſibi incluſos muralium tormentorum vi affligi cognouit, copiis quas tum paratas habebat omnibus, fortunam belli experiri aggreſſus eſt. Quum verò Romanorum virtutē metueret, Saracenorū auxiliis vſus eſt, quos Alamundarus vir fortis & bellicoſus duxit: qui quum multa eorum ★ millia ſecum adduxiſſet, bono animo regem Perſarum eſſe iuſsit, quamprimùm ſe primo conflictu Romanos ſuperaturum, atque ipſi vnà cū magna Syrorum vrbe Antiochia ſubiecturum eſſe, dicens. Hæc ille quidem iactabat, ſed verba eius minimè ad exitum peruenere. Quibus namque rex fidebat, Saraceni, præter † rationem terrore correpti, & per imaginationem ſe à maximis Romanorum copiis circundatos propelli opinati, atque in magnum tumultum coniecti, ita vt neque quid faciendum eis, quove effugiendum eſſet, ſcirent, vnà
B cum armis in Euphratem amnem ſe præcipitarunt. Opinio ſanè obtinet, centum ibi virorum millia periiſſe. Atque hoc ſic quidem accidit. Romani verò, qui exctatis expugnatoriis vrbiū machinis Niſibim obſidebant, quum audiſſent, Perſas magnam elephantorum multitudinem adducere, & ea de cauſa metu cōſternati eſſent, machinis eis omnibus igne conſumptis, ad loca ſua ſunt reuerſi. Cæterùm quot poſtea prælia ſint cōmiſſa, & quomodo alius Romanorum dux [h] Areobindus ſingulari certamine eum qui apud Perſas omniū fortiſsimus habitus eſt, interemerit: & quomodo Ardaburius ſeptem Perſarum ductores inſidiis exceptos trucidarit: adhæc vt Vitianus, alius Theodoſij dux, reliquias Saracenorum optimè extinxerit, prætermittendum eſſe cenſeo, ne longius extra propoſitum digrediar. Imperator Theodoſius res in eo bello geſtas, Palladio quodam curſore celeri vſus, quamprimùm cognouit. Viris quùm corpore fortis, tum animo adamantinus fuit: qui tanta celeritate equo inſidēs vectus eſt, vt diebus tribus in fines, qui medij inter Per-
C ſas & Romanos ſunt, peruenerit, totidemque poſtea diebus Conſtantinopolim reuerſus ſit. Ob eā verò celeritatem, non ad Perſarum fines tantum, ſed ad reliquas etiam orbis partes, quò eum Imperator miſit, expeditiſsimè peruolauit. Quapropter aliquando ex præclaris viris quidam, celeritatem eius admiratus dixit: [i] Virum eum tā amplam Romani imperij ditionem, anguſtā expedita celeritate ſua reddidiſſe. Ad hanc etiam Perſarum rex obſtupuit, quòd legatione fungēs, multorum dierum iter tam celeriter perficeret. Hæc de Palladio. [k] Theodoſius Imperator Cōſtantinopoli degens, vbi Romanorū diuinitus conceſſam victoriam reſciuit, tam bonus honeſtuſque fuit, vt etiā ſecundis rebus ſuis, pacis tamen conſilia caperet, & cum hoſtibus fœdus inire vellet. [l] Helionem igitur ducem illuſtri præditum dignitate, ad pacem cum Perſis faciendam miſit. Atque is poſtquàm in Meſopotamiā peruenit, vbi Romani ★ foſſam altam, quæ præſidio eis eſſet, duxerant, Maximinū, virum præclarum, & eiuſdem cum Ardaburio dignitatis, qui de pace ageret, ad Perſam legauit. [m] Maximinus apud regem ſe à ducibus, non ab Imperatore ipſo miſſum eſſe dixit. illum enim bel- D lum hoc neſcire: atque etiam vt id maximè ſciret, parui tamen facere. Porrò Vatane legationem eā recipiente, quòd fame maxima exercitus eius premeretur, qui apud eum ★ immortales vocantur (decem millium numerum ij, delectorum admodum & fortium virorum, complent) eum adiere: [n] & ne prius pacem ſuſciperet, quàm impetum in Romanos parum cautos ipſi feciſſent, admonuere. Quibus rex obſequutus, oratorem quidem in abdito loco clauſum aſſeruauit: Immortales autē illos inſidias Romanis ſtruere iuſsit. Qui bifariam diuiſi, in medio partem quandam Romani exercitus non minimam, circumuectam concludere voluerunt. Romani ad turmam hoſtium eam, quam conſpexerant, conuerſi ferebantur. Nondū enim alteram, quæ derepentè procurrerat, videbāt. [o] Et iam inter ſe acies concurrebant, quum Dei prouidentia, aliæ Romanorum copiæ ex colle quopiā proſpicientes apparuere, Procopij ducis ſigna ſequentes, qui ciues ſuos in diſcrimen coniectos videns, contra Perſas duxit, eoſq; à tergo aggreſſus E eſt. Ita factum, vt qui paulo antè intercipere Romanos voluerint, ipſi ab illis ſint circūuenti. Noſtri omnibus illis occiſis, ad eos inde qui ex inſidiis prodibant, conuerſi, itidem illos quoque iaculis confecerunt. Ad hunc igitur modum qui apud Perſas ſunt Immortales, ſubitò mortales omnes eſſe comperti ſunt, ipſo à Perſis pœnas ſumente Chriſto, propterea quòd plurimos eius cultores inſigni pietate præſtantes, acerba morte mulctarint. Rex autem Perſarum clade ea accepta, nihil ſe earum rerum ſcire aſsimulauit, & oratore è cuſtodia emiſſo, legationem recepit: pacem-ſe non vt Romanis gratificaretur, ſed oratori ipſi prudentia omnes excellenti honorem eum haberet, cōplecti teſtatus. Porrò bellum Perſicum, quod initium propter perſequutiones aduerſus Chriſtianos motas ſumpſit, finem tum habuit. Cum ipſo autem bello perſequutio quoque conquieuit.

★ ἀθάνατοι, hoc eſt, Immortales, lectiſsimi decies mille Perſarum viri, quos Xerxes Darij habuit. Hos ſub Theodoſio Ardaburius concidit, atque extenuauit. Suid. Proximi ibant, quos Perſæ immortales vocant, ad decem millia. Cultus opulentia barbara non alios magis honeſtabat. Illi aureos torques, illi veſtem auro diſtinctam habebant, manicatasq; tunicas gemmis etiam adornatas. Q. Curtius. F

CAPVT XXII.

ERat autem in ciuitate Amidenſi epiſcopus Acacius nomine, quem tū facinus pulchrum illuſtriorem omnibus atque clariorem reddidit. Quum etenim exercitus Romanus Azazena regione vaſtata, ſupra ſeptem millia Perſarum cæpiſſent, eoſque nullo modo perſæ reddere vellent, atque illi fame paulatim afflicti interirent, eaſque res non parum moleſtiæ regi afferret: Acacius ea cognita, non ita prætermittendam cēſuit, ſed qui ſub eo erat, clero coacto: „Deus (inquit) noſter, filioli, neque diſcis indiget, neque „pocula curat. Egeſtati enim minimè obnoxius, nō „edit, neque bibit. Quum igitur multa ſint eccleſię eius donaria, aurea quidem plurima, multa etiam argentea, quæ benignitate & liberalitate eorū qui ſe ad eā contulerunt, parauit, vtendū eis cenſeo ad

Saraceni auxiliares Perſarum.
★ μυριάδας. Socr.
Saraceni inſolentia.
Saraceni pauore metu correpti, in Euphrate ſubmerguntur.
† ἀλόγῳ φόβῳ.
Romani obſidionē Niſibis ſoluūt.
h Singulare certamen.
Areobindus Rom. dux.
Vitianus Rom. dux.
Victoria penes Romanos eſt.
Expeditiſſimus & celerrimus curſor Palladius.
Ardaburius fortiſsimè rē geſsit.
i Palladius celeritate ſua Romanorū ditionem ampliſſimam, anguſtam reddidit.
k Theodoſius rebus quoque ſuis ſecundis de pace cum Perſis tranſigit.
l Helionē in Orientem legat.
★ τάφρον.
Maximinum ad regē mittit.
m Maximinus ducum Rom., non Imperatoris nomine legatione apud Perſam fungitur. Barbarus dolus Perſarum. Hoc autē.
n ἀθάνατοι Perſarum.
n Perſa legationem Ro. ludificantes, ex inſidiis Romanos adoriuntur.
o Romani Deo opitulante vnam atque alteram hoſtium manum concidunt.
Immortales Perſarum ceſi. Vindicta diuina Perſæ victi, quo tantopere in ſanctos martyres ſæuierint.
Pax Perſica.
Quies Chriſtianorū apud Perſas, ſiue barbaros.
Acacius Amidenus epiſcopus donariis eccleſiæ conflatis hoſtiū, Perſarum videlicet, captiuos redemit.

A Perſas captiuos redimẽdos,& famelicos alendos. Hæc atq; alia hiſce ſimilia loqnutus,ſtatim diuina illa donaria cõflauit, atq; ex eis æſtimationem militibus quæ eis viſa fuerat, perſoluit, & captiuos recepit: deinde alimẽtis eos abundè refectos, viatico etiam proſecutus, ad regem ſuum miſit. Id epiſcopi factum, plurimum perſarum regem ad conſternationem adegit: quòd Romanis vtrũque hoc ſtudio eſſet, vt ſimul & bello & benefactis egregiè vincerent. Dicitur verò, Perſam etiam deſiderium cæpiſſe viri eius videndi, vt eius & conſpectu frueretur, & colloquio dignaretur. Idque ſic imperatoris Theodoſij iuſſu factum eſſe, fama obtinet. Victoriam hanc tantam poſt quã Deus conceſsit, quicunque eo tempore eruditione pollebant, libros in laudem Imperatoris publicè conſcripſerunt, eique obtulerunt: alij quidem, vt eloquentię vim quam longo collegiſſent tempore, oſtenderent: alij autem, vt ſe in noticiam illius inſinuarent: atque alij item cauſam aliam prętendentes. Eadem porro illi virtutis ornamenta

Faciunt id rex perſarũ vehementer eſt admirat⁹

Multi à multis de victoria perſica et imperatoris virtutib⁹ cõpoſiti libri.

B teſtimoniis ſuis Imperatori tribuerunt, quę & nos de eo ſuprà commemorauimus, ea plurimis pauca ſaltem breuiter perſtringentes. Non ſolùm autem hoc, qui in arte dicendi ſtudium poſuerant ſecere: ſed & ipſa Auguſta imperatoris coniunx, heroïco verſu poëmata marito & principi ſuo compoſuit. Erat enim præclara admodum, & docta. Quandoquidem verò eius memini, in tẽpore hoc loco me expoſiturũ puto, quæ ea, & vnde fuerit: & quomodo præ aliis quæ in communionem cõnubij imperatoris Theodoſij veniret, delecta ſit. Res ſic habet.

Eudocia imperatrix Theodoſij quoq; laudes heroicis verſibus ſcripſit.

* *Si neceſſitas fuerit in redemptione captiuorum, tunc & venditionem ſacratiſſimorum atque arcanorum vaſorum vel veſtium, cæterorúmque donariorum, quæ ad diuinam religionem neceſſaria ſunt, & hypothecam & pignerationes fieri concedimus. Quoniam non abſurdum eſt, animas hominum quibuſcunque vaſis vel veſtimentis præferri. L. Sancimus. C. de ſacroſanct. eccleſ.*

CAPVT XXIIII.

C PVlcheria Auguſta quũ ✶ honeſtatis ſtudioſa eſſet, quum imperatorem iam ad ætatem maturã perueniſſet, vt ei coniugem matrimonio iungeret, deliberauit. Et generis cuiuſque & familiæ puellas, eas etiam quæ ex gentibus forma, diuitiis, & aliis dotibus præclarę eſſent, diſpexit. Atque hoc qum illa ſic ageret, percommodè accidit, vt mulier quædam, cui nomen Athenais erat, adhuc virgo, ex Athenarum vrbe ad Auguſtam veniret. Ea Leontij philoſophi filia, & quidem ingenioſiſſima, omni genere non ſolum Gręcarum, ſed etiam Latinarum diſciplinarum à patre erudita, tãtum in philoſophia effectrice ſimul & cõtemplatrice, atque ea quoque quæ circa dicendi artem, probationéſque & confutationes verſatur, quantum alius nemo, profecit. In Aſtronomia etiam, Geometria, & numerorum proportionibus, plus quàm alius ætate ſua quiſquam, eſt aſſecuta. Hanc vbi pater ita educauit atque inſtituit, moriturus ille, filios ſuos Valerium & Aetium bonorum ſuorum hæredes reliquit, filiam autem exhæredauit: Fortunam ei, & quam ex doctrina cõſecuta eſſet,

✶ φιλόκαλος

Athenais Leontij Atheníenſis philoſophi filia doctiſſima.

Eiuſdem fratres.

Athenais à patre exhæredata.

gratiam ſufficere dicens. Quum verò ei res eſſet perangusta, ad Pulcheriam Auguſtam de fratrum iniuria conquerens acceſsit. Illa prudentiam, venuſtatem, & miram in rebus (vt ita dicam) omnibus dexteritatem puellæ quũ cognouiſſet, fratri eam connubio coniungendi conſilium cepit. Atq; vbi ei vt Chriſtianorum ſacra coleret perſuaſit, accito Attico epiſcopo, ad diuinum baptiſmũ eam in eo quod diximus Stephani protomartyris tẽplo adhibuit: & per eum ipſum baptiſmum, alióſq; item plures modos, in filię locum ſibi arrogatam, vxorem fratri dedit, pro Athenaide Eudociam cognominatam *. Hæc Theodoſio Eudoxiam filiam genuit, quæ Valẽtiniano Placidię filio, Romæ rerum ſummam obtinenti, & propter affinitatẽ nuptiarum Theſſalonicæ, quò ex Occidente venerat, agenti, in matrimoniũ eſt collocata. Atq; ea Valentiniano filias duas, Placidiam & Eudociam, progenuit. Verùm Eudocia Theodoſij coniunx, quum deſiderio coniugij Eudoxiæ filiæ videndæ teneretur, voto ſeipſam obligauit, vbi nuptiæ filiæ confectæ eſſent, ſe Hieroſolyma aditurã, vt ſimul & lo- E ca ſancta veneraretur, & debitas Seruatori, ob innumerabilia ab eo accepta dona, ageret gratias. Ad quas cauſas † præclaræ etiam illa ouis occaſio acceſsit, quam ouem, vtpote ingentem & admirandam, feſto † luminũ die à Phrygiſco quodam adductam, quum illi eam ob rem imperator centum numos præbuiſſet, imperatrici Eudociæ dono dedit: eámque illa deinde ſimplici animo (✶ perliberalis enim erat) magiſtro Paulino, qui principi apprimè charus, domi ex podagra decumbebat, miſit. Paulinus autem, quod de oue factum fuerat, ignorans, ea perinde atque miraculo quopiam imperatorem muneratus eſt. Qui poſtquam eam cognouit, cõiugem explorando, de ea, an illa ipſa eſſet, † ſalutem ſuam verbis prætẽdens, percontatus eſt. Eudocia verò, quod imperatoris conſilium explorandíque voluntatem non intelligeret, cum eſſe negaſſet, domi ſuæ illam ſuauiter paſci dixit. Qua re quum in grauem ſuſpicionẽ apud imperatorem incidiſſet, Paulinus quidem ſtatim in Cappadociã relegatus, capitali ſupplicio eſt affectus. Ipſa autem ea de cauſa immenſo correpta F dolore, votum Deo nuncupatum ſoluit, & illico Hieroſolyma conceſsit. Diſpoſitione diuina id profectò factum, vt ibi quicquid eſſet bonum atque vtile, perficeret. Quid nanq; opus eſt admiratione digna dicere opera, quæ eo loco in ſacris templis, monachorúmque domiciliis, atque apud ſacerdotes & pauperes, de quibus paulo pòſt referã, peregit? Vnum illud in præſentia memoria dignũ de ea & Pulcheria recenſebo. Quòd nanque natura apertus & ſimplex Theodoſius eſſet, & omnibus benignè facere cuperet, ſæpe etiam literis, quibus minimè oportuit, ſententia earum non perſpecta, ſubſcripſit. Quæ verò ei diuinitus quaſi fidelis cuſtos data erat, in rebus omnibus magnifica, moderata, & ſapiẽs Pulcheria Auguſta, id ipſum quoq; morem abſurdũ coarguens, correxit. Syngraphã enim inter eum & ſeipſam venditæ coniugis eius raptim compoſitam ei propoſuit, eámque ille ſcripturæ vim neſciens, confeſtim manus ſuæ annotatione confirmauit. Poſtridie eius diei imperator coniugem ad ſe vocauit, quam Pulcheria ſe ei redditurã, plurimum negauit; emptionis libellum,

De exhæredatione ea apud Pulcheriã queritur.

Athenaidem in baptiſmo per ſpũalẽ arrogationẽ, ſiue cõmaternitatẽ, filiã ſibi Pulcheria adoptat.

Athenais Eudocia cognominata, Theodoſio matrimonio iũcta.

Eudocia ex voto Hieroſolymitana religionis gratia profectio.

a Theodoſij & Eudociæ filia, Eudoxia, Valẽtiniani tertij coniunx.

Filiæ huius, Placidia & Eudocia.

† ὑπερμεγέθη.

† τῶν φώτων ἑορτῇ.

✶ φιλοτιμοτάτη.

† τὴν σωτηρίαν

Paulini cædes.

Ouem mira magnitudinis Theodoſius Eudociæ donat.

Eudocia eam Paulino magiſtro dono mittit.

Paulinus ea Theodoſium muneratur.

Eudocia apud imperatorem aliã eã ouem eſſe perhibet, & in ſuſpicionem venit.

Eudocia hieroſolyma profecta. Theodoſius quibuſcunque literis facilè ſubſcribere ſolitus.

Errorẽ eum moriſ. dein eo Pulcheria correxit.

A vt teſtem qui accuſati aut reijci nō poſſet, prætendens. Tanta illa prudentia atque feſtiuitate fuit. Atque illa negligentiam eius arte quadā arguens, moderatione mita improuidam literarum ſubſcriptionem ſic in eo emendauit. De bis hactenus.

CAPVT XXIIII.

Atticus Conſtantinopolitanus epiſcopus & alienos etiā per eleemoſynam liberalis.

ATticus autem epiſcopus Conſtantinopolitan^9, vt eccleſia incremēta ſua caperet, mirificè operam dedit. Summa enim prudentia eā adminiſtrans, continua doctrina populum ad ſtudium virtutis eacitauit. Et ad miſericordiam atq; largitionem tam procliuis fuit, vt non modò eis qui in parœciis eius erant, egenis prouidēdum duceret, ſed etiam vicinis Conſtantinopoli eccleſiis pecuniam multam, ad pauperum conſolationem mitteret. Porrò ea vna eius epiſtola, quam ad Calliopium Nicænum presbyterū dedit, miſsis ſimul trecētis aureis, qualis ea re vit fuerit, ſatis patebit.

Scriptū Attici ad Calliopiū Nicænū presbyterum, cui in vſum pauperū 300 mittit aureos. Quare Deus nõnullos egere patiatur. Quibus ſit danda eleemoſyna.

B Ea ſic habet. Calliopio presbytero Atticus in Domino ſalutem. Decies mille in vrbe veſtra egenos piorum commiſeratione indigere cognoui. Decies mille dum dico, multitudinem ipſam, non certum pauperū numerum oſtendo. Quandoquidem verò certum pecuniæ numerum ei acceptum feto, qui perliberali manu ritè eam diſpēſantibus donat, & nonnulli indigent, eaplorandorum eorum gratia, qui habent quidem, ſed illis non dant, acceptis à me, ô charum mihi caput, trecentis aureis iſtis, vt voles eos expēde. Voles autem eis maximè, qui mendicare erubeſcunt: non illis, † qui in vita ventrem ad nundinationem pnponunt. Quum igitur pecuniam largiēris, religionis hac in parte rationem non habebis: hoc vnum ſpectans, vt indigentes alas: neque eos præferas qui motibus noſtris viuunt. Pauperum ſanè etiam qui longius abeſſent, ita curam Atticus geſsit. Verùm ille quoque vt quorundam ſuperſtitionem minueret, magnopere curauit.

Atticus ſuperſtitionum etiā occaſiones præcidit.

Et cum audiſſet Sabbatium illum, qui propter Paſchæ diem Iudaico more celebrandum à Nouatianorum eccleſia ſeceſſerat, &

C gregem ſibi ſuū coegerat, Rhodi, vbi exulare iuſſus fuerat, vitā finiiſſe: populareſq; factionis eius, corpore illius inde tranſlato, circa ſepulchrū eius p̄cationes peragere, & veluti viro ſancto venerētiam cultúmque præſtare: noctu hominibus certis miſsis, cadauer Sabbatij ſepeliri in loco alio curauit.

Corpus Sabbatij, ad cuius ſepulchrum Sabbatiani ſacra peragebant, alibi clàm ſepeliri curauit.

Porrò ſectatores illius vbi tumulum violatum repererunt, cæremonias ſuperſtitionémque ſuam ad ſepulchrum eius poſthabuerunt. Et quoniam in nominum inuentione, aptè illis rebus ipſis imponendis, elegans & felix fuit, nauale quod ad anguſtias Euxini ponti non longè à tranſitu ſitum, veteres φαρμακία, id eſt veneficum appellarunt, ꝙ ipſe ibi conuentus cogeret, ne locus is infamem obtineret appellationem, nomine mutato θεραπεία, hoc eſt curam, ſeu culturā vocauit. Ex ſuburbiis etiam Conſtantinopolis aliud, Argyropolim, per mutationem nominis ob cauſam eiuſmodi appellauit.

Atticus rectè rebus apta nomina impoſuit. Chryſopolis, Nauale Cōſtantinopolitanū, pro veneficio, curationē vocauit.

Chryſopolis antiqua nauium ſtatio eſt, contra Byzantium, in Boſpori initio poſita. Multi eius antiquorum hiſtoricorū meminere, ſicuti Strabo Geographus, Nicolaus Damaſcenus: & qui Cyri hiſtoriam optimè conſcripſit, vi

D eloquentiæ magnus, & hiſtorico ſtylo admirādus Xenophon, in ſexto Cyri expeditionis: ſed & in primo Hellanicorum, ſeu Græcæ hiſtoriæ libro, vbi de ea hæc quoque memorat, ꝙ Alcibiades ille muro Chryſopoli munita, * decimarum accipiendarum ſedem ibi cōſtituerit. Quicunq; enim mercatores ex Ponto præternauigarent, decimas eo loco mercium præbuerunt.

** δεκατευτήριον.*

Atticus igitur locū eregione Chryſopoli, commodè cum nō mediocri amœnitate ſitum cernens, Argyropolim eum nominari oportere dixit: quod verbum regioni ſtatim cognomē indidit.

Argyropolis, Chryſopoli oppoſita. Secte dicta Attico.

°Quibuſdam dicentibus, incommodum eſſe, ꝙ Nouatiani intra vrbem Cōſtantinopolim conuentus agerent: Ignorare videmini, inquit, quæ ſub Cōſtantio & Valente perpeſsi ſumus. Præterea verò teſtes iſti nobis ſunt fidei veraces.

Nouatianos non improbant.

Quum enim iamdudum ab Eccleſia vniuerſali ſeceſſerint, nihil illi aliud de fide quàm pœnitentiam nouarunt. Et quum Nicææ aliquando eſſet, conſecrandi ibi epiſcopi gratia, Aſclepiadem Nouatianorum eccleſiæ antiſtitē, ſenem admodum cōſpicatus, quótnam annis epiſcopatum

Aſclepiades Nouatianorum epiſcop⁹ 50 annis epiſcopatū geſsit.

E geſsiſſet, interrogauit. Atque vbi ille quinquaginta dixiſſet, ſermonem excipiēs Atticus. Beatus, inquit, es ô pater, qui tam lōgo tempore bonū opus curatis. Apud eundem Aſclepiadem illud quoque intulit: Ego, inquiēs, Nouatum quidem valde laudo: qui verò ab eo prouenere, eos minimè recipiendos eſſe duco.

Epiſcopatū adminiſtrare bonum opus eſt.

Vocem hanc vt nouam, poſtquā ille audiuit: Quomodo, ait, hoc dicis epiſcope? Propterea, Atticus inquit, illum probo, ꝙ ad communionem eos qui diis ſacrificauerant, non admiſerit: id nanque & ipſe, ſi affuiſſem, feciſſem. Nouatianos autem auerſor, ꝙ exiguarum rerum gratia homines à communione excludunt.

Quomodo Atticus Nouatū laudaret, Nouatianos autē nō item.

Ad quæ verba Aſclepiades reſpondit: At nō ſacrificia deorum tantum, ſed multa etiam alia ſunt peccata ad mortem. Quorum cauſa vos quidem clerum, nos verò etiā laicos reiicimus, ſoli Deo, qui nouit oīa, omnia cōmittentes.

Peccatū ad mortem.

Dicunt etiam obitum eū ſuū præuidiſſe, & ad Calliopium Nicææ presbyterum ab eo diſcedentem, verbis hiſce vſum eſſe: Quòd ſi me rurſus viuum videre voles, ante autumnum exactum celeriter Conſtantinopolim te venire

Qui Nouatiano à catholicis diſſidebat.

F oportebit. Sin tardius eò conceſſeris, ſuperſtitem me non inuenies. Id quod ita accidit. Nam vigeſimoprimo miniſterij ſui anno, decimo Octobris menſis die mortuus eſt, vndecimo Theodoſij cōſulatu.

Tēpus mortis ſuæ præuidit Atticus.

CAPVT XXV.

NOnum autē, & admirandū quiddam, quod prius perfecit, quàm defunctus eſt, ita vt reprehēſionem eam qua expetitus eſt, ꝙ Ioannis ſectatores malè acceperit, à ſe amolitus, aliis obuelarerit bonis, exponam. Antiochiæ Porphyrius, cuius ſuprà meminimus, deceſsit: & ſedem eccleſiæ Alexander ſortitus eſt, congruentem epiſcopatui agens vitam.

Alexander optimus Antiochenæ eccleſiæ antiſtes.

Monaſticis enim antea ſtudiis exercitatus, fortia admodum decertator extitit, conſona vitæ facta exhibens, pietatis ſanctiorisque philoſophiæ meditatione, diuitiarum cōtemptu, eloquentia, & multis aliis donis atque ornamētis mirificè abundans. Alexander iſte, eos qui propter

Euſtathianos in eccleſia catholica cōiunxit.

Frequentiſſimus eccleſiæ conuentus.

Commotio talis Iudæis, Græcis & Arianis dolorem grauē attulit.

Alexander primus Chryſoſtomi nomē ſacris inſcripſit codicillis.

Atticus ſedāt Ioannitas eccleſiæ ſuæ ante obitum admouet.

Epiſcoporum defunctorum in precibus mentio.

Alij quoq; epiſcopi memoriā Ioannis receperūt.

† [illegible]

A Euſtathium ſuos ſibi celebrabant conuentus, cohortatione & perſuaſione tandē reliquo eccleſiæ corpori (quod Paulinus, & poſt illū Euagrius, impedierant) coniunxit, conuentúmq; eccleſiarum per vnionem tantum coegit, quantum nunquam aliquis vidit. Eis enim qui idem ſentiebant, & ex clero & ex populo ipſo aſſumptis, ad illorum venit conuentum: atque illis etiam inde, ita vti pſalmis atque hymnis Deum laudabant, receptis, cantilenam eandem vno ore concinnè canente, ab ea quæ ad Occidentem verſa eſt porta, vſque ad templum maximum, totum quod in medio eſt forū, hominū multitudine compleuit: velut ſpiritualē quendam amnem inſtituens, re nulla ad ſimilitudinem, ab eo qui vrbem præterfluit flumine differentem. Quod vbi Iudæi, & qui adhuc pauci reliqui erant Græcæ ſuperſtitionis ſectatores, & Ariani ipſi, fieri, flumóſque vndecūque promanantes in catholicæ Eccleſiæ pelagus inferri viderunt, vehementer ingemuerunt, atque lamētati ſunt. Alexander itaque & vita & doctrina optimus, ardore B ingenti Ioannis cauſam fouens, primus illius nomen in eccleſiaſticum retulit album: atque ad imperatorem omnéſque vbique epiſcopos, vt idem & ipſi facerent, & ea re pacem certam & conſtantem eccleſiæ cōciliarent, ſcripſit. Cæterùm quum Atticus quoq; epiſcopus propter Ioannitas eccleſiam eſſe ſciſſam videret, de Principum ſententia ipſe quoque mentionem illius fieri in precationibus iuſsit: + quemadmodum id & in aliis epiſcopis qui vita exceſsiſſent, fieri ſolitum erat. Atque ex eo tempore pax extitit, donec poſtea quoq; reliquiæ eius vrbi imperanti illatæ ſunt. Atticus inuidiam in quam propter diuinum Ioānem deciderat, hoc modo magnificè aboleuit. Nec ille modò id fecit: ſed aliis quoque Ioannis memoriam precibus inſerere recuſantibus, & Cyrillo maximè Alexandriæ præſuli, qui hoſtiliter Ioannem oderat, ꝙ ille a Theophilo patruo ſuò diſſenſiſſet, perſuaſit. Sed non intempeſtiuum fuerit, hiſtoriæ huic epiſtolas eorum, certioris fidei gratia, annectere: quæ de verbo ad verbum ſunt tales.

CAPVT XXVI.

C

Charitas & vtilitas publica de ſeueritate conſtitutionū ſemper aliquid remittit.

** [illegible]*

Epiſtola Attici ad Cyrillum, de Chryſoſtomi inter epiſcoporum matriculam referendo.

** [illegible]*

† [illegible]

ATticus Cyrillo ⋆ felicitatem. Incidimus eò, quò nō putaueramus: & acquieſcimus neceſsitate in eo qđ minus ex ſentētia noſtra proceſsit, vtilitatem iuſticiæ præponentes. Et cognitionibus noſtris ad populi concordiam inclinati, canonibus quidem patrum detrimentum nullum afferimus: exactæ autem verborum obſeruationi, vniuerſi orbis pacē præferimus. Nō ignoro equidem & beatum Paulum, cum ⋆ eccleſiaſticas ederet conſtitutiones, ſapienter occaſionibus prouida diſpenſatione vſum eſſe. Scio etiam, qui in ſanctorum numero cēſentur, patrem tuum apoſtolicum Theophilum, in confuſione & turba à Græcæ ſuperſtitionis ſtudioſis excitata, exactam ad breue tempus obſeruationem paci poſthabuiſſe. Maxime enim quæque vrbes pelago fluctibus exagitato perſimiles, ex ſententia ciuium, nō tam ſumma legum & conſtitutionum obſeruatione, quàm + expeditiſsimis conſiliis atque iudiciis, ad pacem & concordiam facientibus, regi atque adminiſtrari ſolent. Qua verò de cauſa literas haſce D ſcribam, accipe. Nouit ſanctitas tua, ac potius illis ipſis oculis, quibus qui in ſanctis eſt, pater noſter Theophilus, conſpexit, qualis & quàm ingēs turba, † magnā hanc inuaſerit vrbem: atque vt in ea ſanctior fides & pietas, ne funditus euerteretur, periclitata ſit: adeò etiam, vt populus maiore ex parte per factionem ſciſſus, extra muros conuentus egerit: & plerique ſacerdotes & collegæ noſtri epiſcopi, à mutua communione deſciſcentes, bonam plantationem Domini Ieſu Chriſti, parū abeſt quin euulſerint, pacis commoditate ſcilicet aliquātulum diſtracta. Sedenim multo ſanè labore, multo ſudore, & periculis multis deſperationis plenis, plurima & maxima quæq; cōmuniū patrū noſtrorum atque etiam pietatis tuæ precibus & conſpiratione ſopita ſunt mala. Et turba quidē illa conquieuit, concordia verò & ſerena tranquillitas in orbis vniuerſi eccleſiis obtinet. Cum verò nonnulli nomen tantum beati Ioannis myſticis tabulis inſcribi vellent, beatus epiſcopus Alexander, Antiocheum iſtum dico, Cōſtantinopolim E venit, & multa ⋆ ore cōfidenti verba fecit. vehementérque excitare populum voluit, vt vel nobis inuitis, neceſſariò eius quem diximus, nomen ita inſcriberetur. Quam rem accuratè prorſus pietati tuæ, miniſtri Dei religioſiſsimi diaconi, Petrus & Aedeſius expoſuerunt. Prætereūt tempus longū, & nos ⋆ neceſsitate ea quę à populari rerū adminiſtratione prouenit, premi incipiebamus, neque tamē quidquam ſciſmatis & diſſidij reliquias curabamus: cum ad nos ex Oriente Dei amantiſs. epiſcopus Acacius literas dedit, religioſiſsimum antiſtitē Antiochię Theodotum à populo, vt nomen Ioannis in faſtos referret, coactum eſſe, vt veniam rei ei quam neceſsitate ille adductus feciſſet, daremus, petens. Et tum bonus ille qui literas ad nos pertulit presbyter, cauſam aduentus ſui indicans, rē hanc in vulgus magnę vrbis propalauit, & ſeorſum etiā datæ ad nos epiſtolæ populu vulgauit, adeò vt parum ab fuerit, quin tumultu plebis vniuerſæ vrbs repleta ſit. Ibi verò ego, ibi demum perturbatus, & de rebus maximis diſcrimē F ſummum veritus, piiſſimum Imperatorem adij, & cum eo de pace & tranquillo rerum ſtatu egi. Atque ille, nihil eſſe periculi aut incommodi reſpōdit, ſi defuncti viri nomen, tranquillitatis, pacis & populi concordiæ gratia inſcriberetur. Itaque ego ea re perſuaſus (quomodo enim neceſsitate præuentus id non facerem?) + ne religionis noſtræ res, ex multitudinis arbitrio, exemplo vno permiſſo, penderent, néve vrbem ipſam populari adminiſtrationi aſſuefaceremus, nomen id in album referri iuſsi. Quare, vt equidē puto, neque in ſacros canones commiſi, neque iudicio patrum fraudem feci. Mētio nanque eius fit cum defunctis non ſolùm epiſcopis, ſed & presbyteris, diaconis & laicis ipſis, mulieribúſque, cum quibus omnibus nobis ſacerdotij communio, aut earum rerum quæ in ſacra menſa myſticè percipiuntur, ⋆ participatio non eſt. Magna enim eſt inter defunctos & ſuperſtites differentia: ita vt etiam libri, propter differentem eorum quorum

Diſſidiū eccleſiæ Cōſtantinopolitanæ

† [illegible]

Alexander Antiochenus epiſcopus, Cōſtantinopoli hortator fuit vt Ioānis nomē in ſacras tabulas referretur.

** [illegible]*

Petrus & Aedeſius diaconi.

** [illegible]*

Quibus tandem rebus adductus Atticus, Ioannis nomē in epiſcoporum matricula ſacra inſcriberet. Theodot⁹ epiſcopus Antiochenus.

Imperator ipſe inſcriptionē nominis Ioannis in ſacris tabulis probauit.

****

† [illegible]

** [illegible]*

Nō vult eſſe eandē defunctis cū viuentibus

* * *Non committendum, vt populus de cauſis religionis quidquam conſtituat.*

tibus commu nicantem Atticus: argumento præſente, vt opinor, inſeruerunt.

A memoria conſeruatur ſtatum, diſcreti ſint. Nihil enim Dauidi obfuit honorifica Sauli ſepultura, neq; apoſtolis Arij impietatis ſectator Eudoxius, ſub eadē ſanctiore ſacrificij ara poſitus: neq; Paulio* & Euagrios eccleſiæ, qui ſchiſmatis & diſsidij duces in eccleſia Antiochena fuere, ꝙ poſt obitū, nō paucis hinc ab annis, propter populi pacem & cōcordiā myſticis tabulis ſunt inſcripti. Quam ob cauſam ipſe quoq; Ægypti eccleſiis, eccleſiarū orbis totius pacificandarum gratia, vt mortui illius nomen inſcribant, præcipe. Ita enim cùm patrum canones nō tranſgrediere, tum eccleſiarum ſimul omniū cōcordiam plurimi facies. Te verò eà nobis, quę conuenit, reſcripturum eſſe, ad cōmunem conſenſum & fraternitatem reſpicientem, perſuaſum habeo. Fraternitatem, quæ tecū eſt, omnem, ego, quique mecum ſunt, ſaluere iubeo. Ad Cyrillum Atticus hæc ſcripſit. Rem autem iſtam magis etiam vrgens, aliam quoq; epiſtolam ad Petrū & Aedeſium diaconos eius, hiſce verbis dedit. Ad

Scriptū Atticus concordiæ argumento ad Petrum & Aedeſium diaconos Conſtantinopolitanos.

B Dei amātiſsimū epiſcopum, fratrem noſtrum Cyrillum, ita vt decuit, per epiſtolam ſcripſimus, ea quæ nomine Ioannis in eccleſiaſticas tabulas relato, acta ſunt. Nihilo verò minus & ad pietatē veſtram ſcribimus, quæ melius quàm alij res noſtras nouit, ad pacē videlicet & trāquillitatem eas euaſiſſe, de ſententia præcipuè piiſsimorum Principū, & omnium deinde Orientalium epiſcoporum, ipſorúmque adeò Occidentalium quoq;, de Ioanne ſacris tabulis, non vt epiſcopo, ſed qui aliquando epiſcop⁹ fuerit, inſerto, vt memoria eius, propter communem orbis vniuerſi pacem colatur. Scribimus autem, ne concordia, vt ita dicam, vbique obtinente, ſolis nobis ei non aſtipulantibus, ſimul & piiſsimis Principibus aduerſari videamur: & ſummè neceſſariis rebus noſtris, ventis aliquibus aduerſis obortis, & Eccleſiæ Chriſti noceamus. De his hactenus. In magnum verò deſideriū nos profectio veſtra adduxit, ꝙ nō eandem ex eorum qui nūc nobiſcum ſunt, quam ex veſtro conuictu percipiamus iucunditatem, adeò vt nouitate familiaritatis eorum, quæ à conſuetudine veſtra multū differt, ferè perturbemur. Quapropter rebus omnibus poſtpoſitis, operā date, vt deinceps ad nos

Reuocat ad ſe diaconos Atticus, propter conſuetudinem eorum ſuauitatem.

C recurratis, propter motum, quod experti ſumus, diſcrimen, apud nos vehementiorem q̄ antea reperturi charitatem. Literis eiuſmodi Cyrillus receptis, maximopere rem eam auerſatus eſt, ſicuti ex literis eius ſatis liquet. Nam quę Attico reſcripſit, ſic habent.

CAPVT XXVII.

Lectis quæ à pietate tua ad me miſſę ſunt, literis, Ioannis nomē ſacris inſcriptum eſſe tabulis intellexi. Vbi verò eos qui inde ad nos venere, interrogaui, non in laicorum, ſed epiſcoporum catalogo aſcriptum eſſe audiui. Porrò diſpicienti mihi, atque in animo reputanti, an qui hoc fecere. Nicænorum patrum decreta ſequantur, & aliquantulum mentis luminibus in magnā illam ſynodum intendenti, vniuerſum ſanctorū illorum patrum collegium, quibuſdam veluti oculis renuere, & viribus omnibus, quo minus ad rem eam cōprobandam accurrā, obſiſtere videntur. Quomodo namque inter ſacerdotes Dei cenſebitur, illorúmve ſeret ſortem, cui ſacerdotalis dignitas abrogata eſt? Quomodo verò in catalogo ſacrorum miniſtrorū erit, qui eccleſiaſticis mœnibus eiectus eſt? Aut enim profeſsione noſtra indignum eſt, vt ſacerdotij nomen nihil eſſe, & rem ipſam cōmunem omnibus eſſe, quæ tamen eis ſolis qui ad eam vocati ſunt, aſſeruata eſt dicamus: aut ſi magnum quiddā eſt, quod ſacerdotalem functionem à populi multitudine dirimit, † non miſcenda quæ miſceri nō poſſunt, ſed eorum quæ diximus quoduis in ordine ſuo conſeruandum, & honore debito cohoneſtādum nobis erit. Quomodo igitur aut inter epiſcopos laicus: aut inter germanos & legitimos, qui talis non ſit, conſiſtet? Honora, te hortor, eos qui magnarum & ſplendidarum rectéq; actarum rerum tulere teſtimonium, ne contumelia ſanctū patrum chorum afficias. Cōſidera eos qui ſuperſtites adhuc in vita manent, quomodo rem hanc acceperint. An non illi dolore ſe omni repletos eſſe rectè dicant, ſi in eundem cum eis ordinem, is cui dignitas adēpta eſt referatur? Verùm id pie-

Cyrilli Alexandrini ad Atticum reſponſum: qui quod Ioannē pro laico habeat, minimè probat, vt in epiſcoporū catalogo referatur, & tamen eccleſiaſticos ſeruandos eſſe ciſet.

Sacerdotalis dignitas eorū tantū eſt, qui ad eam ſunt vocati.

† [illegible]

E tati quoque tuæ perſuaſum eſſe puto. Quamobrē & illis & nobis mœroris abole cauſam. Tolle omnium triſticiæ occaſionem. Nam † facilè & expeditè ea quæ præter opinionem accidunt, diſponere & adminiſtrare, boni & ſapientis eſſe dixerim: ſed tum demū, cùm nihil detrimenti afferat. Non enim, quanuis gregem Chriſti propagare, frequētiorémque efficere ſtudeamus, examina hæreſiū, ſi errorem ſuū non repudient, recipimus. Et proinde non omnino prompta quadam diſpenſatione * facilem cum eis cōplecti pacem debemus, aduerſos quos pugnare præſtet. Diſpenſationis ſanè laudatæ opus fuerit, ſi quandoque ita à debita ratione deflectere videamur, vt in rebus vtilibus & commodis detrimentum euitemus. Sic & beatus Paulus omnibus factus eſt omnia, non vt exiguum quiddam lucrifaceret, partem autem quāpiam damno afficeret, ſed vt omnes lucraretur. Videamus ergo, eiuſmodi rerum inueſtigationi inſiſtentes, an nō plus huic cauſæ inſit mali, quàm

Diſpenſationis ſinus.

[illegible]

Paulus quomodo factus omnibus omnia.

** Augoſtamnica dicitur.*

F illa videatur habere boni. Tot iam præteriere anni, ex quo pietas tua thronum ſuum tenuit: neque quiſquam eſt, qui cōuentus in eccleſia tuos vitet: quin etiamſi ab initio nonnulli diſsidendi amore ſeipſos ab illis ſegregarunt, tamen & illi per vim & gratiam Chriſti reuocati ſunt. Ex magiſtratibus verò quis non pietatis tuæ dictis audiens eſt? quis ob hanc ipſam cauſam eſt, qui extra eccleſiam maneat? Nemo hercule eſt. Nō enim hoc det Deus. Itaq; quénam ad ſalutem reuocans, aut ad legitimos in eccleſia cōuentus reducens, quin omnem potius eccleſiæ mœnibus eiiciens Ægyptū, regionem etiam * Augoſtalem, & Arcadiam, & Thebaidē, & Libyā & Pentapolim, & tot eccleſias dolore afficis? non vt quēquam lucrifacias. omnes namq; lucrifecit gratia Seruatoris. Remitto te hac in re ad ipſam pietatis tuæ doctrinam. Ne contra teipſum celebres atque illuſtres eos, qui aduerſādi ſtudio in partes diſceſſere, neque vnquam iuſtum de ſeipſis iudicium accipiunt. An ita conniuere & ceſſare nos pietas tua ſuſpicatur, vt non diligenter de præclara fama tua, & quomodo Seruatoris greges regantur atque manuducantur, in-

A quiramus? Vna nanque hæc, etiamſi locorum intercapedine diſiuncti ſint, epiſcoporum eſt cura. Sed enim in hoc prolixor eſſe, & pietati tuæ contraria ſentire videar: eſto vt pauci admodum ſint adhuc ſeditioſi, qui ſe pro illius malignitate periculo exponunt: apud nos autem tot ſunt eccleſię, quæ de Ioanne decreta obtinere debere contendunt. Quibus igitur ſuffragari æquum eſt? quinã vt lætentur, Deo placitum eſt? Illine qui Ioanni patrocinantur, quum tanta deſignauerit: an qui pœnam homini irrogarunt ei, qui quum alios dolore afficeret, pro nihilo duxit? Quod ſi concordiam eccleſiarum conſeruare, minimè contemnendum videtur ſolue id rogo, quod eam ſcindit, Mitte gladium in vaginam ſuam. Iube ex epiſcoporum nomenclatura Ioannis nomen eximi. Nã ſi parui id facimus, & dicimus, nõ affert dolorem apoſtolorum choro Iudas proditor, in eodem cũ illis ordine cenſus: Iudæ autem nomine in eorum numerum relato, quo deinde loco Matthias nobis ponetur? Quum igitur nemo Matthia eiecto apoſtolorum choro Iudam aſcripſerit, maneat & ſer-

Præcipua epiſcoporum cura.

Suadet nomẽ Ioannis in albo epiſcoporũ indicendum eſſe.

B uetur, horror, poſt celebris memoriæ Nectarium, ſecundus laudatiſsimi Arſacij gradus, ne quid per vim perperam & illegitimè inductum, memoriã beati viri explodat. Sed pauci fortaſſe hoc ægrè ferunt, (permitte autem mihi vt liberè quæ volo dicam). Omnes quidẽ ſaluos fieri optem. Siquis verò imperitia ſua ab Eccleſia ſecedit, & illius conſtitutionibus refragatur, quæ eiuſmodi hominis eſt iactura? An non ipſe quoq; Seruator nos, idipſum docens, & formam in omnibus proponens, cõducibilia quidem ad eos qui eum acceſſerũt locutus eſt, inobedientes autẽ & renuentes diſcedere permiſit? Atque tantum abeſt vt aliquam talium hominum rationem habuerit, vt etiam ad ipſos dixerit diſcipulos: An & vos abire vultis? Obſequentibus ſanè multam nos impendere curam æquum eſt. Aduerſarius autem & inobediens, maleuolentiam ipſe ſuam accuſet, medicinam odio habens. Audiet ille verò iuſtum iudicem, dicentem: Quandoquidem loquutus ſum, & nõ obediuiſtis: & extendi ſermones, & animum nõ aduertiſtis: & quæ

C ſequuntur. Nos quidem, qui docemus, quibuſnã rebus aliquis laudem ſibi apud Deum paret, ſtudioſè admodum id facere atque inſtituere decet, atque cum Paulo reſiſtentibus dicere, Obſecramus per Chriſtum, recõciliamini Deo. Inobedientes verò poteſtati Dei commendare, illud vſurpãtes: Medicati ſumus Babyloni, ſed ſanata non eſt: relinquamus eam, quoniam peruenit in cœlum iudiciũ eius. Conſequens igitur non eſt, propter aduerſos quoruodam ſermones, ſiquidem prorſus aliqui ſunt, fundituus ſanctiones eccleſiaſticas conuelli, vt laicus ſacerdotali dignitate enitẽtibus acenſeatur, & honorem eundem cõſequatur. Neque enim hoc communem orbis vniuerſi pacem, ſed concisionem potius quidam vocent. Ego quidem tum demum obtinere debere & nomen & rem ipſam pacis cenſeo, cum ſanctorum ſententiis nõ aduerſemur, neque illorum decretis repugnemus. Quòd ſi enim beatus Alexãder, * confidentis prorſus oris vir, iuxta pietatis tuę verba, aliquos ex religioſiſsimis fratribus & collegis noſtris Orĩetalibus epiſcopis inani dictorum fuco decepit,

Quæ pax Eccleſiaſtica probanda.

** Θρασύστομος*

Citra Alexandrũ Antiochenũ epiſcopum.

& ad huius rei comprobationem raptos pertraxit: non propterea morbus hic prorſus obtinere, & animas omnium depaſcere, ſed potius veluti quædam lippitudo, eccleſiæ oculum infeſtãs, à vobis repurgari debet. Vt illa rurſum directè ad patrum decreta reſpiciens, meritò à Chriſto audiat: Oculi tui columbarũ. Accepi & ego à Dei amantiſsimo, qui ad extremam feliciter peruenit ſenectutem, Acacio literas, in quibus religioſiſsimum Antiochię antiſtitem, vi coactum à quibuſdã eſſe, vt Ioannis memoriam celebraret, aſſeuerat. atque illud præterea apertè cõmemorat, valde eum virum ea in re dolore affectum fuiſſe, viámq; qua à tam præfracta audacia liberaretur quæſiſſe: & literas hac de cauſa à nobis & pietate tua, ne ſimul cum quibuſdam in eundem errorem duceretur, néve eiuſcemodi conſilia agitantibus cederet, impetrare voluiſſe. At nos, qui ad curam & medicinam faciẽdam vocati ſumus, (da enim hoc mihi, vt pro animi mei dolore, liberè dicere poſsim) ne acceſsio vulnerum fiamus, ſed potius opinionem eam, qua temeritatem aliorum ſecuti eſſe videri

D

E poſsimus, fugiamus. Demiror verò hoc quoq; ſi Alexander, quem diximus, ad dicendum promptus & copioſus, & qui nõ paruo tempore vobiſcum iſthic verſatus ſit, aliquos ad hanc rem ſuaſione ſua adducere nõ potuiſſe viſus eſt, quàm tabellarius vnus efficere tantum, ſicuti rumoribus fertur, potuit, vt populum commouerit, cauſamq; tempore lõgiore ſupitam denuò excitarit. Quod omnino eſt incredibile. Verùm ſit hoc quoque, & ita factum eſſe credatur. Sed noui pietatem tuam * præclaram in eloquentia eſſe. Docebit ea prorſus quę opus eſt, homines ad tumultum excitatos. Vberem habes ſacratum doctrinarum gratiam. Perſuadebis, ſcio piiſsimis etiã Principibus, vt more ſuo in canonum decretis acquieſcant. Quò denim veræ pietatis ſtudioſi & Chriſti amãtes ſunt, cõſtitutionibus ſuis eccleſias adminiſtrari permittent, paternæque virtutis æmulatores maiorũ exempla imitabuntur. Ne igitur Iechonias reiectus cum Dauide & * Samuele prophetis cenſeatur: neque ſi quibuſdam iniquè placitum eſt, vt Eudo-

Rodit obiter partem quãdam epiſtola Attici de Alexãdro.

** ἀριδόκιμον ἐν λόγοις.*

** Forte legendum Salomone.*

F xij reliquias eo quo ſcripſiſtis reponerẽt loco, propterea nos quoq; prophanũ vt ſacrum in albũ referamus. Oportuit nanq; à nobis res illius corrigi, non illum nobis præſcribere, & quæ poſt eum acta ſunt conſtituere. Atque hæc dicimus, non q iacenti & mortuo illi inſultemus: non enim hoc det Deus: neque quòd alienis, ſicuti ſcriptũ eſt, lætemur malis: non enim hoc Chriſtianorũ eſt conſilium & inſtitutum: ſed id quod homini condolemus, ad vtilitatem Eccleſię conferimus, canonibus illius nihil prę ſtabilius eſſe ducentes. Si namque illos ſartos tectos conſeruare, atque exauctoratum inter epiſcopos cenſere liceret, rectè profectò, qui id quo minus fieret impedirẽt, feri atq; immites dicerentur. Quandoquidem verò altero obtinente, alterum conſiſtere non poſſe neceſſe ſit ſanctiones Eccleſiæ vincant: & ex ſacro catalogo, qui ſacrorum miniſter nõ eſt, moueatur. Hoc enim eccleſias ad pacẽ ſeruandam coniungit. hoc animorum conſenſum omnem perficit. Itaque illud nobis dato, vt purè nos conuentus agere, & communicare cum pietate tua poſſimus, atque tu

A vnius, einsque defuncti, amorem, poſt eorum qui adhuc viuūt dilectionem, ac potius poſt Eccleſiæ ſanctiunes, habeas.

CAPVT XXVIII.

Cyrill⁹ poſtea errorē ſuū de Ioanne correxit.

HÆc quidem Cyrillus de ſacro Chryſoſtomo & ſcripſit & ſenſit, præſumptæ opinioni inſeruiēs, quam dudū patruum ſuum Theophilum ſequutus conceperat. Quoniam verò diſſidiū hoc quidem ex emulatione, quamuis non ſecundum ſcientiam, non autem ex inuidia, neqne diabolica contentione manauit, non oportere virum & doctrina & virture præſtantem, hac vna in re claudicare, quo minus ad ſummam perfectionē perueniret, Deo viſum eſt. Homines enim illi erant, & humanis affectionibus obnoxij. Quapropter aliquanto pòſt Cyrillus cum magno illo viro, etiam poſt eius mortem, in gratiam rediit, errorēque ſuum quum multis aliis concitantibus tum B maximè Iſidoro Peluſiota nunc reprehēſione nūc admonitione eum cohortante, diuina etiam & arcaniore quadam reuelatione accedente, correxit. Videre namque viſus eſt, ſeipſum ſacris ædibus expulſum eſſe à Ioanne, comitatu & diuino, qui circa eum erat, ſatellitio maximè freto: & matrem Domini pro ipſo deprecantem, atque cùm multa etiam alia, tum illud præcipuè quod pro ipſius gloria plurimū ille decertarit, ſicuti dicetur, referentem, vt in ſacra templa reciperetur, orare. Hanc viſionem quum diuus Cyrillus cogitabundus in animo ſecum volueret, ſe ipſum quòd in ſanctum virum inuectus eſſet, damnauit: & deinde ipſe quoque re cognita, eccleſiæ Chryſoſtomi addictus, virum eum admiratus eſt, valdéque eū, quòd contra illū imprudens prorſus irritatus fuerit, pœnituit. Proinde diuerſum omnino à priore conſilio faciens, ſynodum prouincialem coegit, & Ioannis nomen ſimul & ipſe & reliqui magnarum ſediū antiſtites, in ſacro albo propoſuerunt. Illi verò minus verè dicere videntur, qui Cyrillū C libros alios magni patris aboleuiſſe perhibent. Nam ſi qua ſcripta eius abolenda erant, hæc quæ adhuc extant, quod conſiliū + inſtitutumqúe eius in eis maxime expreſſum eſt, abolita oportuiſſet: niſi Deus vtilitatis hominū curam gerens, ea conſeruaſſet. Hoc cū in arcana [a] Niceræ philoſophi, qui & Dauid dictus eſt, hiſtoria, & apud alios item inuenerim, operi huic meo inſerendum eſſe quoque duxi: ne cui ambigere in mētem veniat, quomodo tāta luminaria, inimicitias mutuas exercentia, ambo ad ſummam ſanctitatem peruenerint, & Eccleſiæ ⋆ columnæ extiterint, inimicitiis huiuſmodi nullum illorum gloriæ detrimentum afferentibus. De his hactenus.

Iſidorus Peluſiotes.
Errorū ſuā viſione diuina admonit⁹ eſt Cyrillus.
Cyrillus Ioānis nomen in ſacrū catalogū epiſcoporum reponit.
Falſum eſt quòd Cyrill⁹ libros Chryſoſtomi aliquos aboleuerit.
Opera Chryſoſtomi diuina prudentia conſeruata.
† [illegible]
⋆ [illegible]
Nicetas philoſophus, qui idem Dauid dictus.

CAPVT XXIX.

Attici mors. Electio epiſcopi Cōſtātinopolitani. Philippus, Proclus, Siſinius presbyteri.

ATtico autē, quemadmodū diximus, defuncto, ingens de legendo atque cōſecrando epiſcopo cōtentio extitit: quòd vnuſquiſque prout alicui faueret, ei thronum committi cupiebat. Proinde quibuſdā Philippus presbyter ad ſa- D cram ſedem euehendus eſſe videbatur: nonnulli Proclum ei, Chryſoſtomi diſcipulū, præferebant. Erat autem & is presbyter. Cōmuniter verò omnes Siſinium idoneū maximè cenſuerūt. Qui ipſe quoq; presbyteri dignitate enitebat, nō equidē Cōſtātinopoli, ſed in ſuburbano eius vico, cui nomē eſt + Olea, qui ex aduerſo vrbi ſitus eſt: quo in loco vrbs ipſa cum ciuibus omnibus feſtū diem Seruatori Chriſto, quo in cœlum aſſumptus ad patrē reuertit, celebrat. Populo vniuerſo charus præcipuè Siſinius fuit, cùm propter virtutis claritatem, tum ob eximiam in pauperes, ſupra vires etiā eius, curam. Quapropter plebs vi effecit atq; euicit, vt is in thronum ſit ſublatus. Qua re offenſus Philippus presbyter, quòd ille ſcilicet ſibi prælatus eſſet, electionem & conſecrationem eius plurimū reprehendit, in ea quę ab ipſo conſcripta eſt Chriſtiana hiſtoria. Non Siſinium verò tantum, ſed & conſecratores ipſos & populum calūniosè perſtrinxit. atq; in eos ita inuectus eſt, vt quæ ille dixerit, nemo hiſtoria digna iudicet: neque quiſpiam ei, tam E temerariæ audaciæ, qui ſcribere talia ſuſtinuerit, veniam cōcedat. Et quia eius mentionē fecimus, æquum eſt vt pauca de eo dicamus. Philippus iſte Sidæ in Pamphylia ortus eſt, vnde etiam ſophiſta Troilus genus duxit, eiúſque adeò cognatū ſe Philippus eſſe dixit. Diaconus quum eſſet, cū magno Ioanne epiſcopatū Conſtantinopoli gerente, multum fuit. Quòd verò in ſcribendo elaboraret, multos & varios collegit libros. Multa etiam, Aſianū affectās dicendi genus, conſcripſit. Opus verò magnificum, in quo Iuliani cōtra ſacra biblia ſcriptū euertit, reliquit. Aliud quoque volumen compoſuit, quod Chriſtianam hiſtoriā nominauit. In eo triginta & ſex libri ſunt, quorum quiſque tomos plures habet: adeo vt omnes ad millenarium ferè numerum pertingant, & habet ſuum tomus quiſque argumentum. Multam vero in opus id materiam congeſsit, declarare volens, nō imperitum ſe Græcarum diſciplinarum eſſe. Frequenter namq; Geometricarum, Arithmeticarum, Muſicarum, & Aſtronomicarum cōmentationum mētionem facit. Proſequitur quoque inſularum ſitus, & mon- F tium. Arbores deſcribit, & alia quædam, ad argumētum inſtitutum nihil pertinentia. Proinde lucubratio ea, vtpote ad oſtentationem cōpoſita, laxa & ſoluta eſt: & propterea indoctis ſimul & doctis inutilis eſſe videtur. Indocti enim, ſtyli elegantiam non perſpiciunt: eruditi autem, ⋆ eandem rem aliis verbis repeti, & multa intēpeſtiuè ſcribi, reprehendunt. Verùm de ſcriptis eius, vt quiſque volet, iudicabit. Hiſtoriæ vero tempora cōfundit. Nam imperij Theodoſij memoriā faciens, actiones magni Athanaſij tanto poſt tempore repetit: & conſuetudinem hanc, non in illo tantū, verumetiam in multis aliis ſeruat. Hæc de Philippo. Porrò Cyziceno epiſcopo mortuo, [a] Siſinius diuinū Proclum eccleſiæ Cyzici epiſcopū legit. Sed enim quum Proclus, vt eò tranſiret, in procinctu eſſet, homines ibi epiſcopum deſignarunt Dalmatium quendā, virum venerandum, & in monaſticis laboribus exercitatum. [b] Id illi fecerunt, ſanctione illa cōtempta, quæ præter ſententiā epiſcopi Conſtātinopolitani electionem fieri vetat. Hoc vbi ita eſt

† Vicus Olea ſuburbana Cōſtantinopolis regio.
Electus Siſinius vero eccleſiaſticus & Chriſtiano populo gratiſſimus Siſinius Attico ſucceſſor.
Philippus Sidetes Siſinij electionē reprehendit.
Scripta eiuſdem.
⋆ [illegible]
Siſini⁹ Proclum Cyzici epiſcopū deſignat. Sed Proclus reiectus, quòd Cyziceni Dalmatium ſibi epiſcopū legiſſent, Cōſtantinopoli manſit.
Socrates dicit, legē hanc de vnico Attici perſona conſtitutam fuiſſe. lib. 7. cap. 28.

A factum, Proclus non oppugnauit: & eccleſiæ quidem nulli præfuit, in Conſtantinopolitana autem eccleſia docendo floruit. De quo poſtea loco ſuo dicam.

CAPVT XXX.

Siſinnius epiſcopus monimi mitdam⁹.

SIſinius poſtquam in epiſcopatu nõ duos integros exegit annos, deceſſit, caſtitate vitæ & pauperũ cura, quemadmodum diximus, celebris. Moribus affabilis & ſimplex fuit, à negociis & rerum actionibus abhorrẽs. quam ob cauſam in eos qui curioſè ſe negociis immiſcent, acerbior erat, apud quos contrà & ipſe nõ admodum decentem gloriã eſt cõſecutus. Innocentio, optimo vrbis Romæ epiſcopo, Bonifacius ſucceſſit: atque huic Zoſimus, Zoſimo rurſum admirandus Celeſtinus. Alexãdriæ Cyrillus adhuc enituit. Antiochię verò, diuino Alexandro Theodotus in epiſcopatu ſurrogatus eſt, caſtitatis decus & ornamentum, morũ vir manſuetudine (ſi quis alius) & ipſe & prætetea exacta viuẽdi ratione maximè ornatus.

Epiſcopi Romani, Alexãdrini, Antiocheni.

Theodotus Antiochenus.

Apollinariſtas ad eccleſiã catholicam reduxit.

B Hic ſodalitatẽ Apollinaris ſciſſam, reliquo orthodoxorũ & rectè ſentientium gregi, precibus apud Deum interpoſitis, immiſcuit, vna eccleſia facta. Verùm ſic quoq; multi in inſtituto ſuo permanſerũt, labem priſtinam veluti præclarũ quiddam retinentes. Hieroſolymis Cyrillo diuinus Ioannes ſucceſſerat. Deinde autem poſt Nepotem, eccleſię ibi habenas ſibi commiſſas gubernauerat Praylius, re ipſa ſuo nomini reſpondẽs: quo mortuo, locum eius per ſucceſsionem Iuuenalis obtinuit. Eis ipſis annis eccleſiam Cyri quoque gubernauit ſapientia & doctrinis magnus Theodoritus, vir in Græcis iuxtà & Chriſtianis diſciplinis præclarus, qui libros multos Eccleſiæ vtiles reliquit. Viguit tum etiam Theodorus ille Mopſueſtienſis eccleſiæ antiſtes, qui cùm eccleſiarum omniũ doctor fuit, tum aduerſus hæreticorũ phalanges fortiter, vt primarium virum decet, rem geſſit: quique cum Diodoro magno familiariter viuens, doctore eo vſus eſt: & ſodalis atque condiſcipulus diui Ioannis, pariter cum eo Diodorũ audiuit. Sex is & triginta annos cõtra Arianam factionem aperto

Hieroſolymitani epiſcopi. Theodoritus eccleſiaſticus ſcriptor.

Theodorus Mopſueſtiẽſ. Theodor⁹ iſte Chryſoſtomi cõdiſcipulus, & Arianorũ antagoniſta.

** κλῆρον.*

Polychroni⁹ Apamenus.

Nonnus Edeſſenus.

Diuã Pelagiã a Chriſto lucrifecit.

Euthymius monachus.

Simeon Columella.

Monachi præclari.

C Marte pugnauit, & aduerſus Apollinaris prædonum more ſtructas inſidias cõſtãter decertauit: ✶ hæreditariũ autem Chriſti populũ doctrinis optimis & præceptis fouit. Erat huic etiam frater Polychronius, qui optimè vixit, & itidẽ optimè docuit, vitæ ſcilicet ex æquo doctrina reſpondente. Apamenorũ hic eccleſię paſtorale munus ſortitus eſt. Eccleſiæ verò Edeſſenæ diuinus ille pręfuit Nonnus, qui primariã in vrbe Antiochena luxu perditam Mænadem, verborũ perſuaſione adductã, & præter opinionem omnẽ Deo conſecratam, nymphã & ſponſam puriſsimã illi repræſentauit, pro Margarita Pelagiã eam cognominãs, in qua certè meritò aliquis diuini iudicij pelagus admiretur. Viguit verò tum maximè quoq; in Aſcetica palæſtra præcipuus, & vita monaſtica illuſtris, magnus ille Euthymius, qui ſolitudinẽ in vrbis formã redegit. Et Simeon qui primus domiciliũ in columna habere inſtituit: inſuper Nilus, Aſcetes venerãdus: Iſidorus Peluſius, & decantatus monachus Marcus, Ioãnis magni diſcipuli. Proclus præterea ille admirandus, + quietam degens vitam: & alij quamplurimi, de quibus poſtea dicam.

† ἀπράγμων διάγων.

CAPVT XXXI. D

Siſinij mors. Principibus viris aliunde epiſcopum poſtulandũ eſſe videtur.

SIſinio patriarcha defuncto, ſicuti dictũ eſt, eis qui honores & magiſtratus gerebãt, placuit, neminẽ ex eius eccleſiæ clero epiſcopũ creare, propter vanam eorũ, qui honorẽ talem temerè, quibus ipſi fauerent, mandatum volębãt, gratiã. Rurſus enim alij Philippo, alij verò Proclo cupiebãt: ſed aliunde quempiam deſignare viſum eſt. Erat tum Antiochiæ Germanicienſis patria vocalis & facundus Neſtorius: hũc quòd in dicendo promptus & facilis eſſet, Antiochia accerſendum ſtatuerũt, qui laudem etiã caſtitatis meruerat maximam. Prætetierãt menſes tres, & ille adducitur, & epiſcopus Cõſtantinopolitanus creatur. Qualis verò is vir fuerit, prima ſtatim eius concio iudicauit. Illico namq; poſt conſecrationẽ, decantatam illam propalàm apud populũ, ad imperatorẽ verba dirigens, emiſit vocẽ: Da mihi, inquiens, ô imperator, terrã ab hæreticis liberam & purã, & ego tibi cœlum reddam. Tu mihi hæreticos extirpa, & E ego tibi Perſis delendis adero. Hæc eius dicta multi quidem cõprobarunt. Qui verò certò ſciunt animum ex verbis diiudicandũ eſſe, illi mentis eius leuitatem, animũ arrogantem, & vanam gloriã affectantẽ, deprehenderũt: propterea ꝙ, quum nondũ quidq̃ ibi ſatis deguſtaſſet, ad eiuſcemodi producta ſit verba. Ardorem verò & æmulationẽ deinde ꝓ Eccleſia ſpirans, ædẽ precatoriã Arianorũ demolitus eſt. Atque illi templum ſuum dirutum cernentes, igne inſuper coniecto, nõ id modò, ſed & magnam vicinorũ ædificiorum partem concremarunt. Deinde Nouatianos quoque turbare aggreſſus eſt. Nõ eos verò ſolum, verũetiam qui per Aſiam, Libyam & Cariam, & qui præterea Mileti & Sardis erãt, Quatuordecimanos, quorum multi ſeditione & tumultu propter ipſum concitato interiere. Et quum Macedoniani Antonium epiſcopum Germenſem, qui eos Neſtorij iuſſu admodũ affligebat, percuſſoribus quibuſdam ſummiſsis, qui voluptatem honeſto præferunt, iugulaſſent, occaſionem eam & cauſam arripuit, & eccleſias eis Conſtantinopoli, Cyzici, & in Helleſponto ademit. F Ex quibus nonnulli vi ea adacti, ſe ad ὁμοουσίου conſubſtantialis fidem contulere. Accidit porrò, vt qui alios ita eccleſiis expelleret, ipſe quoque eiiceretur, cum derepentè bellum acre aduerſus eccleſias concitaſſet. Id bellum inde ſumpſit exordium.

Neſtori⁹ Antiochia accerſitus Cõſtantinopolim.

Neſtorij in prima ei⁹ cõcione verba ſatis inſolẽtia.

Imploratio brachij ſecularis.

Neſtori⁹ eccleſiã Arianorum igne vaſtat.

Nouatianos etiã affligit. Itẽ Theſſareſdecatitas.

Antonius Germenſis epiſcopus inſidiis Macedonianorũ interfectus.

Macedonianis eccleſias adimit.

CAPVT XXXII.

Neſtorius à vera pietate excidit.

ANaſtaſius quidã presbyter in maximo apud Neſtorium honore fuit, comes profectionis eius, quũ ille ſe ad epiſcopatum ineundum conferret. Quo tempore etiam ad Theodorum Mopſueſtienſem diuertit, dogmatibúſque eius auditis, à vera pietate Neſtorius ipſe tranſuerſim actus eſt: quẽadmodum Theodulus in epiſtola ſcribit. Anaſtaſi⁹ igitur iſte, acer Iudaicorum dogmatũ & actionum Neſtorij ſuaſor, verba aliquãdo in eccleſia Cõſtantinopolitana ad Chriſti fidelẽ populũ faciens, hoc

Errorē ſummi Neſtori⁹ per Anaſtaſium presbyterum prodit.

A propalàm & apertè dicere auſus eſt, Mariam θεοτόκον, hoc eſt, Dei genitricem nemo vocato. Maria enim homo fuit. Vt autem ab homine Deus gignatur, fieri non poteſt. Dolum hunc quum primum Euſebius rhetor deprehendiſſet, eundémque deinde & clerus, & pietate in populo præſtantiſsimus quiſque grauiter ferret, & elocutionem eiuſmodi blaſphemiam eſſe putaret, non paruus tumultus excitatus eſt.

Blaſphemia iſta grauiter à populo accepta.

Dudum enim de theologia & Chriſti diuinitate edocti fuerant, quòd videlicet ille œconomiæ ſeu adminiſtrationis gratia veluti homo purus, haudquaquam à diuinitate receſſerit. Ea in re apoſtoli Pauli verbo fidem habentes, qui dicit: Etiamſi Chriſtum ſecundum carnem cognouimus, núc tamen non cognoſcimus. & rurſum: Quapropter relinquentes eum qui de Chriſto rudes inſtituit ſermonem, ad perfectionem contendamus. Turba tali, ſicuti fieri aſſolet, gliſcente, Neſtorius impietatis dux non ſolùm Anaſtaſium non reprehendit atque inhibuit, verū etiam ſtudioſè laudauit, & dictis eius aſſenſum

Neſtorius Anaſtaſij verba laudat.

B prorſus ſuum præbuit: eum quem in precio habebat, vt blaſphemum arguere nolens. Et quòd contendendi ſtudio teneretur, frequentius in eccleſia docuit, & vbique vocabulum Dei genitricis exterminauit, à ſeipſo pleraque illegitimè & ſubrepticiè ſtatuens atque confingens, apertéque animi ſui venenum eructans, ad blaſphemiam ſe dedit. Proinde quæſtione huius rei apud omnes diuulgata, atque aliis aliter eam accipientibus, diſſidium in eccleſia ortum eſt: atque homines, ſicuti in nocturna pugna inter ſe ſunt conflictati, núc hæc nunc illa affirmantes & negantes.

Diſſidiū ea de re in populo.

Neſtorius verò à multis exiſtimatus eſt, Dominum merum hominem eſſe opinari, atque olim Pauli Samoſateni & Photini inter mortuum dogma renouare, & in eccleſiam ſenſim inducere. In tantum ſanè quæſtio hæc agitata eſt, vt vniuerſali etiam opus eſſet ſynodo. Porrò Socrates, qui Eccleſiaſticam hiſtoriam conſcripſit, de Neſtorij opinione hæc commemorat. Ego, inquit, quū edita à Neſtorio ſcripta legerem imperitum hominem eſſe reperi: atque id ita verè dicere poſſum. Neque enim odio

Neſtorius Samoſateni & Photini hæreſim reducere viſus.
Socrates de Neſtorio iudicium.

C ductus, tenuitatis eius qua aliis inferior fuit, meminero: neque cuiquam gratificatus, quibus alios ſuperauit dotes exponam. Non mihi videtur Neſtorius vel Paulum Samoſatenum, vel Photinum imitatus, merum hominem Dominum dicere: ſed vocabulum ipſum tantum ſicuti laruam reformidat, idque propter multam imperitiam facit.

Quum nanque naturali quadam facundia præditus ſit, probè quidem eruditus eſſe putatur: re autē ipſa indoctus fuit, & veterum interpretum libros verſare noluit: ſiquidē expedita linguæ volubilitate elatus, animum ad illorum ſcripta non accuratè intendit, ſed ſeipſum omnibus præſtantiorem eſſe duxit. Itaq; illud ſtatim ex catholica Ioánis epiſtola, quod in vetuſtis exēplaribus ſcriptum eſt, ignorauit: Quòd ſpiritus omnis, qui Ieſum ſoluit, ex Deo non eſt. Nā ſententiá hanc, qui ab adminiſtratione hominis in Chriſto diuinitatē ſegregare voluerunt, ex antiquis exēplaribus ſuſtulerūt.

Neſtorius veterum ſcripta non peruoluit.

Locus. 1. Ioan. 4. bene tractatus.

Quapropter & priſci interpretes hoc ipſum indicarūt, fuiſſe nimirū quoſdam, qui epiſtolá eam deprauarint, hominem à Deo ſoluere volentes. † Aſſumpta autem eſt à diuinitate humanitas, & iam non duo ſunt, ſed vnū: quo veteres freti, Mariá θεοτόκον, hoc eſt, Dei genitricem dicere nō dubitarūt. Sic enim & Euſebius Pamphili in tertio de vita Conſtantini libro, hac de re ad verbū inquit: Nam & natiuitatem qui eſt nobiſcū Deus, noſtra cauſa ſubire ſuſtinuit, & locus natiuitatis eius in carne nominatim apud Hebræos Bethleē prædictus eſt.

Euſebius Pamphili de natiuitate Chriſti.

E Quamobrem etiam Dei amátiſsima Helena Auguſta, geſtationē veri Dei genitricis admirádis monumētis cohoneſtauit, & ſacrū illud antrū multifariam exornauit. Origenes verò & ipſe in tertio Commentariorum in epiſt. ad Rom. tomo, quomodo Dei genitrix dicatur exponés, copioſè id explicat. Apparet igitur, Neſtoriū lucubrationes veterum ignoraſſe. Proinde, ſicuti diſi, loquutioné ſolá oppugnat. (Quin ille nō vocabulū ipſum modò, ſed prorſus etiam Deum eſſe, qui genitus eſt, negauit. Qui enim ex virgine ſancta natus eſt, idē crucifixus quoque eſt, qui quidē Dominus eſt gloriꝗ, quéadmodū Apoſt. ait: Si enim cognouiſſent, Dominū vtiq; gloriæ nō crucifixiſſent. ✶ Neſtorius autem inquit: Ne glorieris Iudæe, Deum nō crucifixiſti. perinde atq; Dominus gloriꝗ crucifixus nō eſſet.) Quádoquidē ꝗ Chriſtum, non purum ho-

Diua Helena ſpeluncā vbi Chriſtus natus eſt, exornauit.

Origenes rationē Dei genitricis recté expoſuit.

* *Blaſphemia Neſtorij in virginem matrem. Apud Suid. eſt, Neſtorium tertium fuiſſe ducem Iudaicæ hæreſis Pauli Samoſateni, & Theodori Cilicis, eiúsque perpetuum geſiſſe contra Virginem matrem bellum, qui ſcilicet Theodorum ipſum patrem habuerit, & Cilicem inter maiores ſuos numerauerit.*

** *Firmiſſimè crede, ipſum verbum Deum ſua carnis acceptione conceptum. Auguſtinus ad Petrum cap. 15. Dei verbo ad vnitatem commixtus eſt homo. Idem. O mixtura noua, O temperamentum admirandum? Gregorius Nazanzenus. Non ſeparandus eſt filius hominis à filio Dei. Auguſtinus. Naſcitur Deus aſſumptione noſtra, patitur innocentia, moritur vltione. Hilarius lib. 9 de Trinit. Innouatur natura, fitq; Deus homo. Gregorius Nazanze. Firmiſsimè crede non carnem Chriſti ſine diuinitate conceptam. Auguſtinus. Caro ſine ſemine ex homine, Spiritus cum ſemine ex Deo, Tertull. Noua naſci debebat noua natiuitate dedicator. Id.*

† *In tantum ſibimet duæ naturæ in Chriſto vnitæ ſunt atque coniunctæ, vt idem atque idem Chriſtus, Deus & homo aliquando res aut agat aut loquatur humanas, aliquando diuinas. Auguſtinus. Naturam Dei in virtute reſurrectionis intellige. Diſpenſationem hominis in morte cognoſce. Et cùm ſint vtraque ſuis geſta naturis, vnum tamen Chriſtum Ieſum memento eſſe, qui vtrumque eſt. Hilarius lib. 9. de Trinit. Videmus Chriſtum Deum & hominem ita prædicari, vt mors homini, Deo verò carnis excitatio deputetur: non tamen vt alius ſit qui mortuus eſt & alius ſit per quē mortuus reſurgit. Id. ibid. Tametſi Ieſus Chriſt⁹ in partu ac paſſione & morte, naturæ noſtræ rem peregerit, nō tamen ipſas omnes virtute naturæ ſuæ geſſit, dum ſibi ipſe origo naſcendi eſt, dum pati vult quod omnino pati non licet, cum moritur qui viuit. Id.*

F

✶ *Secundum id quod Deus eſt glorificat ſuos: ſecundum hoc vtique quo Dominus gloriæ eſt, & tamen Dominus gloriæ crucifixus eſt. Auguſt. lib. 1. de Trinit. cap. 13. Sciuit verbum nō aliter ſoluendam hominum mortem, niſi pro omnibus ipſum moreretur. Quia vita erat, & Dei verbum, oportebátque mortem pro omnibus ferre, mortale corpus aſſumpſit. Athanaſius de incarnat. verbi. Verè crucifixus eſt Deus, verè mortuus. Quod Deo indignum eſt, mihi expedit. Paſſio Dei vnica ſpes totius orbis, atque neceſſarium decus fidei. Mors Chriſti ſummum Euangelij fundamentum. Filius traditus eſt Dei, qui erat in filio hominis. Chriſtianorum eſt etiam mortuum Deum credere, & tamen viuentem in æuo æuorum. Suſpirat Chriſtum filium Dei mortuum dici, & hoc quia ita ſcriptum eſt. Tertullianus ſpatſim de carn. Chriſti, & libro tertio contra Marc.*

Socrat. negat Neſtorium in Samoſateni & Photini hæreſim incidiſſe.
† ἀνυπόστατον ... ὁμολογεῖ ...

A minem dicat, ſicut Photinus, aut Paulus Samoſatenus, homiliæ ſeu populares eius conciones editæ docent. Nunquam enim Dei verbi ſubſiſtentiam tollit, + ſed vbiq; id in carne ſubſiſtere, & carni ineſſe ꝓfitetur. Nec ille, ſicuti Photinus & Samoſatenus, ſubſiſtentiā eius abolet. nam id Manichæi & Montaniſtæ quoque opinati ſunt auſi. Sic ego Neſtorium ſentire inuenio, atque id ſimul & ex libris eius quos legi, & ex ſectatorū eius dictis animaduerti. Non paruam verò turbam orbi vniuerſo ineptiæ Neſtorij peperere. Hæc Socrates. Et cū ille ſic blaterans nugaretur, vt deteſtandum quiddam in Eccleſia fieret, accidit. Nam primarij cuiuſdam magiſtratus ſerui crudeliter ab hero accepti, ad eccleſiam confugêre: & ferrum in manibus habētes, ad ſanctiorem ſacrificij aram irruêre: iuſsiq; inde atq; coacti exire, haudquaq̄ paruere, diuinas ceremonias impediētes: & diebus pluribus ſtrictos & coruſcantes enſes præ ſe ferētes, vt obuios omnes ferirent, parati fuere. Atque vbi clericum quēdam trucidarunt, aliúmq; inſuper vulnerarunt, po-

Serui armati ad eccleſiā effugere, ibiq; cæde facta ipſi ſe inuicem interemere. Mali ominis hoc id factū acceptum.

B ſtremò tandem ſeipſos interemerūt. Porrò ex eis qui affuere, quidam mali ominis eſſe, templi profanationem & inquinationem, prædixit: poetæ cuiuſdam iambos allegans eiuſcemodi.

σημεῖα χρὴ καὶ ταῦτα γίγνεσθαι φιλεῖ,
ὅταν τι ναοῖς ἐν καταστῇ μύσος.
Aſſueuit omen ferre triſte, ſanctius,
Si fortè templum polluat piaculum.

Nec ille prorſus non vera dixit. Cùm enim diuiſionem populi & diſsidium, tum eius qui ſeditioſæ eiuſmodi diſceſsionis autor eſſet, abrogationem prædicere viſus eſt. Enimuerò Neſtorius nō aliis tantum, ſed Proclo quoque per diſſenſionem aduerſatus eſt. Quum enim ille in eccleſia docēs, Neſtorio præſidente, orationē in hæc verba conceptā haberet: Virginalis hodie, ô fratres, celebratur conuentus: Exultet natura, choros ducat hominum conditio: Coegit & cōuocauit nos ſancta Dei genitrix, impollutum decus atque ornamentum virginitatis. Ob eam cauſam ad contentionis ſtudium delapſus Neſtorius, diſsidere quàm maximè à Proclo cœpit.

Pia Procli verba Neſtorius ferre nō potuit.

C

CAPVT XXXIII.

SEdenim diuinus quoque Cyrillus vbi Neſtorij blaſphemias audiuit, vnam atq; alterā ad eum dedit epiſtolam, in quibus diſertis verbis eos qui nō apertè Chriſtū Deum profiterētur, ſed blaſpemis verbis hominem + deiſerum atque organum ſeu inſtrumētum diuinitatis eſſe dicerēt, anathema eſſe proclamauit. Cui Neſtorius literis rurſus obuiauit, conuiciis ſimul & blaſphemiis rem agens. Eis verò Neſtorij literis, ingentes hæreſis fluctus eructantibus, acceptis, cum quatuor quibuſdam aliis, prouincialem Alexandriæ ſynodum cōgregauit, atque ei vtriuſque vltrò citróque datas epiſtolas exhibuit, quarum exempla & ſynodi ipſius decreta ad veteris Romæ epiſcopum Cœleſtinum miſit. Ad Neſtorium inſuper tertiam dedit epiſtolam, cui multum celebrata illa duodecim capita, vnà cum anathematiſmis adiunxit: quæ vt hic inſererem, æquū eſſe du-

Cyrillus Alexandrinus Neſtoriū erroris ſui admonuit per literas.
† θεοφόρον.
Neſtorius Cyrillo reſpōdet.

Cyrillus prouinciali ſynodo coacta, Neſtorij errorē dānauit.

Duodecim Cyrilli capita.

xi. Ea ſic habent. Si quis nō profitetur verū Deum D
eſſe Emanuelem, proindéque virginem Mariam 1
Dei genitricem (genuit enim illa carnaliter eū qui
caro factus eſt, Deum ſcilicet ex Deo Verbū) ana- 2
thema ſit. Si quis nō profitetur carni ſecundū ſub-
ſiſtentiam vnitū eſſe id quod eſt ex Deo patre Ver-
bum, vnúmq; eſſe Chriſtum cum propria carne,
eundem ſcilicet Deum ſimul & hominem, anathe- 3
ma ſit. Si quis in vno Chriſto ſubſiſtentias diuidit
poſt vnionem, ſola eas cōnectens coniunctione,
quæ ſecūdum dignitatem ſiue autoritatem aut po-
teſtatem eſt, & nō potius vnione naturali, anathe- 4
ma ſit. Si quis duabus ſubſiſtentiis in Chriſto, vo-
ces in Euāgelicis & Apoſtolicis ſcriptis, vel à viris
ſanctis, vel ab ipſo de ſeipſo tributas diuidit, & a-
lias quidē vt homini, extra id quod ex Deo patre
eſt Verbū, propriè conuenientes, alias verò veluti
Deo cōgruentes ei ſoli quod ex Deo patre eſt Ver- 5
bo accōmodat, anathema ſit. Si quis dicit hominē
Chriſtum Deiferum, & non potius verum Deum
eſſe, vtpote vnum & quidem natura filiū, pro eo
atque Verbum caro factū eſt, & nobiſcū + æqua- E
liter de ſanguine & carne (extra peccatum) partici- 6
pauit, anathema ſit. Si quis dicit Deum aut Domi-
num Chriſti eſſe, quod ex Deo patre eſt verbū, ac
non potius ipſum Deum profitetur & hominem,
quum Verbum caro factū ſit, ſecundū ſcripturas, 7
anathema ſit. Si quis dicit veluti hominem Ieſum
à Deo verbo agitatum, eíque præclaram vnigeniti
gloriam circundatam eſſe, vt qui alius ab ipſo exi- 8
ſteret, anathema ſit. Si quis dicere audet, hominē
aſſumptum vnà cum Deo Verbo coadorari & cū
glorificari & collaudari, + diciq; Deum debere,
ſicuti alterū cum altero (particula enim Con adie-
cta, ſemper id cogitare atque intelligere cogit) ac
nō potius Emanuelem adoratione vna honoran-
dum, & vnam ei glorificationem tribuēdam eſſe,
pro eo atque Verbum caro factum eſt, anathema 9
ſit. Si quis dicit Dominum Ieſum Chriſtum glo-
rificatum eſſe à Spiritu, perinde atque aliena vir-
tute vſus ſit, & ab illo acceperit, vt efficax contra
impuros ſpiritus eſſet, & diuina miracula inter ho-
mines edere poſſet, ac nō potius propriū ipſius ſpi- F
ritum profitetur, per quem diuina fecit miracula, 10
anathema ſit. Si quis pontificem & apoſtolum cō-
feſsionis noſtræ factum eſſe Chriſtum, ſicuti diui-
na refert ſcriptura (obtulit enim ſeipſum pro no-
bis in odorem ſuauitatis Deo patri) ſi quis inquā
pontificem & apoſtolum noſtrum factū eſſe, non
ipſum Dei Verbū, quum caro & ſicut nos ſumus
homo factum eſt, ſed tanquā alium propria & pe-
culiari quadam ratione ab eo qui ex muliere eſt,
hominem: præterea ſi quis eum etiā pro ſeipſo, &
nō potius tantū pro nobis oblationē obtuliſſe di-

Hic communicatio idiomatū, quam vocant, tolli videtur.
★
† παρεκτικόν.
† συνδοξαζόμενον.
Pōtificatus & ſacrificiū Chriſti.

* *In Emanuel, quoniam vnus eſt filius & Dominus, incarnatum & inhumanatum Dei verbum, vna nos eſt omnino perſona, ipſiq; tribuimus & humana propter diſpenſationem in carne, & diuina propter natiuitatem ineffabilem ex Deo Patre. Chriſtus Dei & hominis filius viuus & gerens homo vniuerſa quæ Dei ſunt: loquens deinde & gerens Deus vniuerſa quæ hominis ſunt.*

Et vt credatur ſecundum veritatem factus homo, propria facit humana. Cyrillus de concil. Epheſ. Chriſto pro qualitate generum ac naturarū alium in ſacramento hominis neceſſe eſt ſermonem ſuſcepiſſe nondum nato, alium adhuc morituro, alium iam æterno. Hilar. libr. 9. de Trinit. Operationes omnes non vlli ſeorſum naturæ, ſed perſonæ vni & indiuiſæ tribuuntur. Auguſt.

A eit(neqoe enim oblatione opos haboit,qui pecca
11 tum nõ nouit)aoathema ſit. Si quis nõ profitetor carnẽ Chriſti viuificam & propriã ipſius,quod ex Deo patre eſt,Verbi,ſed alterius cuiuſdam ab ipſo eſſe,veluti ei iuxta dignitatem coniuncti, quaſi ſolam diuinã habitationem in ea habuerit,& nõ potios(quemadmodũ diximus)viuificam,quę Verbi propria facta ſit,omnia * viuificare valentis,ana
12 thema ſit. Si quis nõ profitetur Dei Verbũ carne paſſum eſſe, & carne crucifixũ, & carne mortem guſtaſſe,atque primogenitũ ex mortuis factũ eſſe, pro eo atque vita & viuificans eſt, vtpote Deus [a], anathema ſit [b]. Cœleſtious Rom. epiſcopus diuini Cyrilli literis acceptis,& graui præterea de Neſtorio fama audita,ad eũ ſcripſit:decẽ exactis diebus,ſi adhuc in eadem impietate perſeueraret, nõ amplius eum ad cõmunionem admittendum: ſed potius omnino ſacerdotum Chriſti catalogo eximendũ:illóſque adeò ad cõmunionẽ recipiendos eſſe,qui ꝓpterea ab eo ꝙ pro fide recta ſtetiſſent, excommunicati fuerant.

Ϛωοποιοῦν ἐργάζεσθαι.

a Anathema ita christiani calculũ & ſententiã vocare ſolent, quũ eã velut in columna incidẽtes, ppalàm aduerſ˚ blaſphemum & impiũ omnibus proponunt. Socra.

b Cœleſtini Rom. pontiſ. ad Neſtoriũ litera.

B Porrò non Neſtorio modò Cyrillus & Cœleſtinus, [c] ſed etiã Ioanni Antiocheno,Theodoti ſucceſſori,& Iuuenali Hieroſolymitano,hæreſim Neſtorij exponẽtes,ſcripſerunt. [d] Ipſe quoque Ioannes ad Neſtoriũ epiſtolã dedit,admonens hominẽ,ne à patria fidei profeſſione deficeret,ſed rectè filiũ Dei ex ſancta Deigenitrice Maria genitum eſſe profiteretur, neque in duo eum partiretur,neq; etiã iuxta progreſſum † ſeu profectũ Deificatũ eſſe diceret. Apoſtolicã illi etiam vocẽ ſubiiciens,quę eſt:Miſit Deus filiũ ſuũ factum ex muliere. Et ſimul illi ſuaſit,ne ſententiã ipſe ſuam vt rectã & certam retineret, ſed potius quod in cõmune cõmodum atq; vtile eſſet,ſequeretur. Miſit inſuper ad eum quas Cœleſtinus & Cyrillus ſcripſerãt literas. [e] Neſtorius ſibiipſi * obſequutus eſt. Et quoniã ſciebat eccleſiarum præſules in eccleſiæ turba haudquaq̃ tacituros,Theodoſium permonit, [f] vt Sacram ad Cyrillũ mitteret,in qua multa illi obiiciebat,& multa minabatur,niſi in Neſtorij decretis acquieſceret. Et quũ talibus literis ſe illũ peſſundaturũ exiſtimaret,magis etiam cõmotum excitauit. Accepto nãque ſpiritu diuus

c Itẽ ad Ioã. Antiochenũ, & Iuuenalẽ Hieroſolymitanum.

d Ioãnis Antiocheni ad Neſtoriũ ſcriptum.

† κατὰ προκοπήν.

** ἰδιογνώμονι.*

e Neſtori˚ recta ſuadẽtib. nõ paret, ſed ſeipſum, hoc eſt peſſimum conſiliarium ſequitur.

Cyrill˚ ſynodum œcumenicã ab imperatore petijt.

C Cyrillus,ad ipſum imperatorẽ & eius ſorores libellos doctè cõpoſitos miſit,quibus ſimul certam rectæ fidei profeſsionem,& peruerſam Neſtorij vecordiæ opinionem oſtendit: tum autem,vt ſynodus vniuerſalis cogeretur petiit, vt Neſtorij res certò in apertum proferrentur.

f Neſtorius ab imperatore ad Cyrillũ Sacrã impetrat, ad eum terrendum.

† Ineffabiliter & vltra quàm poſſit mens humana intelligere, Verbũ humanitati coniunctum,eatam in ſeipſum ita reduxit,vt indigentia vita (τὰ ἐν δεῦ τῆς ζωῆς) poſſit viuificare. Cyrill.

CAPVT XXXIIII.

THeodoſius imperialibus literis ſuis in metropoli Epheſo locorum omnium epiſcopos conuenire iuſsit, ſacram Pentecoſtes diem, qua conuenirent, conſtituens. In ea quippe die Spiritus viuificator ad ſanctos Apoſtolos peruenit. Literis ipſis illud quoque adiecit, neminem ſe vel apud Deum vel apud homines excuſatorum eſſe, qui non ſtatim ad deſignatã ſanctæ Pentecoſtes diem

Theodoſius concilium generale Epheſi indicit.

præſtò ibi eſſet. Qui nanque,inquit, ad epiſcopalem ſacrum conuentum vocatus non alacriter accurrit,non bonæ is conſcientiæ eſſe apparet. D Neſtorius,qui non longè ab Epheſo abeſſet, cum turba multa ſtatim poſt feſtum Paſchæ diem Epheſum venit,multos ibi iam congregatos epiſcopos reperiẽs. Cyrillus quoque cum ſuis ante deſtinatum diem affuit. Quinta poſt Pentecoſten die, Iuuenalis cum Palæſtinis epiſcopis venit. Quibus ita conuenientibus, celebris & magnus ille Euthymius Petro Saracenorum epiſcopo abeunti præcepit,in Cyrilli Alexandrini & Acacij Melitinenſis omnino ſententiam ſequeretur, columnas & faſtigia rectæ fidei eos eſſe teſtatus. Cœleſtinus autem Romæ epiſcopus,propter nauigationis pericula, ipſe ſynodo adeſſe detrectauit: ad Cyrillum tamen,vt locum ibi ſuũ obtineret,ſcripſit. Ex quo tempore,fama eſt,mitram illum & Papæ appellationem,atque vt orbis vniuerſi iudex appellaretur accepiſſe. Quæ deinde omnia per ſucceſsionẽ ad eos etiam peruenerint, quibus ſorte Alexandrinæ eccleſię thronus legitimè obueniſſet ſacros epiſcopos.

Euthymius Petrũ epiſcopũ Saracenorum, Cyrilli & Acacij ſententiam in concilio ſequi iubet.

Priuilegia epiſcopi Alexandrini à Rom. antiſtite accepta.

E Solus Ioannes Antiochenus antiſtes cũ Orientalibus ſuis epiſcopis, longè etiã poſt diem conſtitutum,tardius affuit: non dedita ille opera moratus, ſicuti ſe pluribus verbis excuſauit: ſed ꝙ tam celeriter epiſcopos qui ſub eo eſſent, cogere non potuerit. Magnis enim locorũ interuallis ditionis eius vrbes diſtãt,ab ea quæ olim quidẽ Antiochia nunc autẽ Theopolis dicta eſt. Duodecim nanq; dietũ itinere,& aliquo * præterea exiguo, homini expedito & ſuccincto abſunt. Tum autẽ Antiochia ipſa Epheſo triginta dierum via maximè diſtat. Cõfirmauit ille etiam,ad deſignatũ ſe nõ venturum fuiſſe diem,ſi à nouo qui dicitur Dominico die collegæ ſui in ſedibus ſuis eſſe pſeueraſſent. Vbi poſt diem conſtitutũ dies quindecim præterière,& Antiochenus præſul non aduenit,multique epiſcopi morbis & ærumnis aliis preſsi ſunt, de communi ſententia vigeſimo menſis Iunij die epiſcopi cõgregati ſunt circiter centũ & triginta, à condito mũdo † quinquies milleſimo noningẽteſimo decimoquinto,à ſecũda autẽ ſynodo quadrageſimo & vno anno,pręſente Iuuenali & diui

Cyrillus Alexandrinus in ſynodo Epheſia Romani pontif mãdatarius & locum tenens.

Iuſtinianus Antiochiam poſt terræmotum inſtauratã nomine Theopolim vocauit.

Noua Dominica.

** μικρῷ τῷ πλέον.*

** vid. ὑπομνήματα.*

Prima ſynodi ſeſſio.

† Secundum NESTORIUS 4415.

F no Cyrillo,qui Cœleſtini locũ tenuit,Romani(vt diximus)epiſcopi. Die primo Neſtorius etiã præſtò fuit. Atq; vbi de quæſtione eius agi cœptũ eſt, Cyrillus Alexãdrinus in prima velitatione iacula fortiter iaciẽs, Neſtorium admodum perſtrinxit. Hoſtili enim iamdudum erga eum erat animo. Et quum Chriſto ſentẽtiis ſuis diuinitatem multi tribuerent, vnũmq; & eundẽ eſſe filiũ,ex patre quidẽ ante ſecula genitũ, extremis autẽ tẽporibus ex ꝑpetua virgine hominẽ factũ,neq; aliũ atq; aliũ,ſed vnũ atque eundẽ,& virginẽ Mariã propriè & verè θεοτόκον Dei genitricem dicendam eſſe aſſererent, aſſurgens Neſtorius: Ego,inquit,bimeſtrẽ aliquẽ & trimeſtrem Deum nõ dixerim. Proinde purus ſum ſanguinis veſtri,& poſtea ad vos nõ veniam. His verbis dictis,cum ſex epiſcopis egreſſus eſt,& deinceps cũ illis conuenire ſolitus fuit: aliis quoq; aſſumptis,qui prauam eius fidem ſequebantur. Ita ſynodus in partes duas diuiſa eſt. Cyrillus, & qui cum eo erant, poſtridie conſilio coacto, vt mos eſt, tribus epiſcopis miſsis, Neſtorium vt in conuentum veniret citarunt. Ille id contempſit, &

Quę in cõputatione annorũ ſecũda & tertia Synodo intercedentiũ cum hac quoq; ratione nõ conueniũt.

Recta de Chriſto diuinitate & natiuitate ſententia.

Blaſphema & impia Neſtorij vox.

Neſtorius ſe à patrib˚ ſynodo ſeiũgit.

Secũda ſeſſio.

Neſtorius vocatus in ſynodum nõ venit.

A haudquaquam comparuit, ſynodum in Antiochenæ episcopi aduentum diffundens. Vt autē ille iterum atque tertiò vocatus, reſpōſum nullum, quo ſe defenderet, dedit, & conuiciis atque cōtumeliis eos qui ad ſe miſsi erāt remiſit: ſynodus ſancta trecentorum illorum & decem octo diuinorum patrum ſymbolum in medium, & Cyrilli atque Neſtorij, quas vltrò citróque de dogmate dederant literas, ſacrā item illam Cœleſtini ad ipſum Neſtorium ſcriptam epiſtolam protulit. Atque vbi Theodotus Ancyranus & Melitinēſis Acacius blaſphema eius verba, quib⁹ apertè Epheſi multis præſentibus vſus fuerat, indicauere, & multæ eximiorum & ſanctorum virorum voces audiiæ, inſupérque alia Neſtorij impiè dicta congeſta ſunt, impium illum exauctorauit, ſententia hiſce verbis concepta.

Neſtorius damnatur.

Quum præter alia reuerendiſsimus Neſtorius, neque vocationi noſtræ audiens eſſe voluerit, neque à nobis miſſos ſanctiſsimos & piiſsimos epiſcopos admiſerit, neceſſariò eò deſcēdimus, vt de impietate eius inquireremus. Et quoniā quū ex epi-

B ſtolis & ſcriptis eius, quæ lecta etiam ſunt: atque item ex verbis, quibus in metropolitana hac vrbe vſus eſt: tum ex teſtium dictis, impiè eum & ſentire & docere deprehendimus: neceſsitate nobis à canonibus, & ſanctiſsimi patris collegǽque noſtri Rom. eccleſię epiſcopi epiſtola, impoſita, diu multúmque lacrymantes, ad triſtem hāc peruenimus ſententiam. Qui igitur ab eo blaſphemiis experitus eſt, Dominus noſter Ieſus Chriſtus, per præſentem ſanctam ſynodum decreuit, Neſtoriū ipſum à dignitate epiſcopali, & ſacerdotali conuentu omni eſſe alienum.

CAPVT XXXV.

POſt latam hāc legitimam ſententiam, Ioānes Antiochenus cum ſacerdotib⁹ & epiſcopis ſuis duobus & viginti, triduò à Neſtorij cōdemnatione aduenit. Et re ſciens acta fuerat cognita, Cyrillo valde ſuccenſuit, qui ſic ad Neſtorium exauctoran-

Ioannes Antiochenus Ephesum post Nestorij condemnationem venit.

Is Nestorio se coniungit, & Cyrillo atque Memnoni dignitatem abrogat.

C dum deproperaſſet. Et facta à ſynodo diſceſsione, conſilióq; cū Neſtorio coacto, Cyrillo & Memnoni Epheſi epiſcopo, ſicuti illi videbatur, dignitatem abrogauit. Cyrillus & Memnon, poſtquam libellos ſuos ſynodo, quæ cum eis congregata fuerat, obtulerunt, (quanuis Socrates per ignorantiā aliter ſcripſerit) Ioānes vnà cum ſuis euocatus eſt, vt rationem de condemnationis ſententia, quam illegitimè tuliſſet, redderet. Vbi verò ille nō comparuit, poſt tertiam citationem, ſicuti mos eſt, Cyrillus quidem & Memnon à ſancta vniuerſali ſynodo, à condemnationis ſententia præter rationē lata abſoluti ſunt: & qui eos dānauerant, in † vincula ea deciderunt. Nam à diuina communione ſunt excluſi, & ſacerdotalis eis autoritas omnis adempta eſt, Ioanni videlicet, & qui in partibus eius erant epiſcopis, in quibus etiam fuit ſapiens ille Theodoritus Cyri epiſcopus: donec ſeipſos condēnantes, erratū ſuum profeſsi ſunt. Theodoritus ſanè Ioannis vicē ęgrè ferens, in Cyrillū inuectus eſt: confutans etiā, quæ tertiæ ad Neſtorium epiſtolæ duodecim capita Cyrillus adiūxerat, perperàm ea exponendo. Quod quum non ritè fece-

Cyrillus & Memnon per synodū legitimè absoluuntur, Ioannes verò Antiochenus cum suis excommunicatur.

† Vinculum anathematis.

Theodoritus Cyri episcopus vnà cum Ioanne proscriptus.

rit, Neſtorio quàm maximè patrocinari iudicatus D eſt. Aduerſus quod ſcriptum Theodoriti, ea quæ diximus capita Cyrillus doctè tutatus eſt, ea pro eo atque decuit interpretando, & latentem in eis ſententiam declarando. Hæc omnia quum ab vtraque parte ad imperatorem ſunt relata, tum epiſcopi eidem præſto fuere, qui acta factionis vtriuſque renunciarunt. Imperator primùm Neſtorij condemnationem ratam non habuit. Orientales enim epiſcopi Neſtorium ſecum abductum in annum tertium per vim in epiſcopatu retinuere. Quarto autem ab illius condemnatione anno, Ioannes Antiochenus iudiciū Dei metuens, & multos præterea praua Neſtorij opinione interire videns, Theodoſio imperatori, vt quamprimùm eum ex Orientali ditione eiiceret, ſignificauit. Et imperator poſtquam blaſphemiam illius certò cognouit, confeſtim Neſtorium quidem Oaſim deportari iuſsit. Ad Cyrillum autem & Ioannem pie ſcriptas literas dedit, vt quum inter ſe conſentirent, tum vterque latam aduerſus Neſtorium condemnationis ſententiam confirmaret, & diſ- E ſidio omni eccleſias Dei liberaret. Porrò Neſtorius vbi communionem, quę ſibi cum Ioanne Antiocheno intercesſerat, in contentionem & diſsidium euaſiſſe cognouit, pœnitentia ductus, Mariam θεοτόκον, Dei genitricem vocauit: Dicatur, inquiens, etiam Deigenitrix Maria, & contentiones triſtes faceſſant. Verùm nemo prorſus id eum per pœnitentiam dixiſſe arbitratus eſt. Ioannes Antiochenus epiſcopus imperiali iuſsioni cedens, Paulum Emeſenum epiſcopum Alexandriam ad Cyrillum cum libello miſit, in quo germana & ſincera fidei profeſsio, necnon amicitiæ conciliatio, & ſcandalorum ſeu offendiculorum amolitio expreſſa eſt. Venerandus autem ille Cyrillus libello accepto, atque profeſsione fidei ei inſerto comprobata, & veteres ſanctos patres, & ſeipſum ita ſenſiſſe confirmauit. Atque epiſtola ea vehementer laudata, hiſce verbis Ioanni reſcripſit.

Idem contra Cyrilli duodecim capita scripsit.

Cyrillus sua capita defendit.

Acta synodi ad imperatorem referuntur.

Nestorium Orientales episcopi in episcopali dignitate retinent.

Nestorius quarto condemnationis suæ anno Oasim deportatur.

Nestorij fucata pœnitentia non recipitur.

Ioannes Antiochenus cū Cyrillo ī gratiam redit.

Lætentur cœli, & exultet terra. Dirutum enim eſt interſtitium maceriæ: & quod mœrorē fecit, conquieuit, modúſque diſcordiæ omnis ſublatus eſt, eo quòd Seruator omnium noſtrûm Chriſtus, F eccleſiis ſuis pacem cōciliauit, & ad eam nos piiſſimi & Dei amantiſsimi Principes vocarunt. Qui maiorum pietatis æmulatores optimi, quum ipſi in ſtatu ſuo certam atque immotam conſeruant fidem rectam, tum præcipuam de ſanctis eccleſiis gerūt curam, vt ſimul & præclaram in æuum gloriam habeant, & quàm celeberrimam imperij ſui adminiſtrationem reddant. Quibus etiam ipſe virtutum Dominus manu liberali bona tribuit: ſimúlque dat, vt & aduerſariis imperent, & victoriam ab eis reportent. Non enim fallit is qui dicit: Viuo ego, dicit Dominus, quoniam glorificantes me glorificabo. Quum igitur Alexandriam veniſſet Dominus meus, piiſsimus frater & collega Paulus, animi voluptate & gaudio repletus ſum: ac meritò quidem, quòd tantus ſcilicet vir partes ſuas vt mediator interponeret, & ſupra vires tantum laborem adiret, vt diaboli inuidiam ſuperaret, ea quæ diuiſa erant coniungeret: & ſublatis è medio ſcandalis atque offendiculis, concordiæ & pacis corona veſtras ſimul & noſtras coronaret eccleſias. Et poſt alia. Quòd verò ſuper-

Cyrilli ad Ioannem scriptum.

De concordia episcoporum gratiæ Deo aguntur.

Principes laudantur.

Commendatur Pauli Emeseni episcopi pacificandi studium.

A ſiua prorſus & importuna eccleſię, prætérque cauſam ſuſcepta diſcordia fuerit, nũc maximè certior ſum factus, ex quo piiſsimus dominus meus Paulus epiſcopus libellũ † extra calumniæ aleam poſitum attulit, fidei profeſsionem complectentem, quem à ſanctitate tua & piiſsimis iſtbic epiſcopis cõpoſitum eſſe confirmauit. Libellus is quibus cõſcriptus erat verbis, epiſtolæ adiunctus fuit. Porrò de Dei genitrice, & quæ ſequuntur: Sanctis biſce vocibus veſtris lectis, ita nos quoque ipſos ſentire inuenimus. Vnus enim eſt Dominus, vna fides, vnum baptiſma. Quapropter rerum vniuerſarum ſeruatorem Deum glorificauimus, mutuò nobis congratulantes, ꝙ cõgruentem cum diuinitùs inſpiratis ſcripturis & traditione ſanctorum patrũ noſtrorũ noſtræ ſimul & veſtræ eccleſiæ babeant fidem. Verùm bæc qui inquirere volet ſtudioſus, in ſynodi eius actis reperiet.

† [illegible]

Gratulatio de vnitate fidei.

CAPVT XXXVI.

B POſtquam Neſtorius eiectus eſt, quid poſtea ei contigerit, vt vitã præſentem finierit, & digna blaſphemiarum præmia tulerit, hiſtorici non prodiderunt. Et profectò vis temporis obliuionis profundo hęc immerſiſſet, niſi in librum eius incidiſſem, ex quo hiſtoriã eius decerpſi. Itaque ipſe blaſphemię pater, qui nõ ſuper petra, ſed in arena ſundamenta fidei ſuæ ieciſſet, ad quoſdam qui ei obiicerant, nõ rectè illum res nouas molitum eſſe, neque ex Reipub. vtilitate, vt Epheſi ſynodus ageretur, petiiſſe, defenſionem blaſphemię ſuæ ſcripſit, ad eam ſcilicet neceſsitatem ſe perueniſſe, Eccleſia ſancta in partes duas ſciſſa, dictitans. Et quũ alij quidẽ Mariam ἀνθρωποτόκον, id eſt, hominis genitricem: alij autem θεοτόκον, hoc eſt, Dei genitricẽ dicendam aſſererent: ſe mediam excogitaſſe vocẽ χριστοτόκον, id eſt, Chriſtigenitricem. In ea defenſione refert, Theodoſium propter cõmiſerationẽ, primùm reiectionem eius autoritate ſua non confirmaſſe. Vbi verò epiſcopi quidam Conſtantinopoli veniſſent, vt in monaſterium ſuum reuerteretur, permiſſum ei eſſe, quod extra Theopolim ſitum eſt. Nomen quidem illius non expreſsit: ab Euprepio tamẽ appellationem accepiſſe legi. Stadiis id duob⁹ ab vrbe ea diſtat: vbi annos quatuor ſe in honore omni exegiſſe ait. Deinde cõmemorat, vt Theodoſij ſanctione apud Oaſim exulare iuſſus ſit, ſed cauſam exilij primariam celat: ꝙ videlicet tali etiam rerum ſuarum ſtatu à blaſphemia non deſtiterit. Alium quoque librum ad Aegyptium quẽdam diſertius ſcripſit, in quo de exilio ad Oaſim fuſius agit. Ex aliis quoque literis colligere eſt, quæ mala propter blaſphemias tulerit, quum † inſpectorem rerum omniũ oculum fallere non potuerit. quas literas ad Thebarum tum præfectum dedit, indicans quandoquidem hominibus condignas pœnas non dederit, diuinitùs ſe iuſta vindicta expetitum eſſe, atque in ærumnam & captiuitatem miſerandam maximè incidiſſe.

C

Res Neſtorij poſt eiuſdem damnationem.

† [illegible]

Quum verò eũ maiores calamitates experiri oporteret, ex poteſtate quidẽ Blemmyarum ille dimiſſus eſt, (eorũ enim captiuus fuerat) Theodoſij autem, qui rediiſſe eum intellexerat, iuſsionibus, in extremis Thebarum oris, locum ex loco mutans, D verſatus eſt. Vbi terra rupta coopertus atque oppreſſus, vitam hanc pro eo atq; blaſphemiæ eius cõueniebat, amiſit: Arius alter vltimo vitæ ſuæ actu babitus, qui quidem ſatis quę præmia in Deum iactas blaſphemias maneant, declarauit. Vterque ſanè ex æquo in Chriſtum blaſphemus fuit: quem Arius quidem creaturam, iſte autem merum hominem eſſe dixit. Ad quem acta Epheſiæ ſynodi, quaſi Cyrilli verſutia & neſanda rerum nouatione inſtituta ſint, reprehendentem, perlibenter dixerim: Cur tandem a Theodoſio, qui vicem tuã valde miſeratus eſt, poſtea nullo relicto veniæ loco, expulſus es? & tot oſtraciſmis atq; exiliis mulctatus, turpiter vitam finiuiſti, ſi nõ de ſententia & iudicio diuino Cyrillus, & qui cum eo fuere epiſcopi, decretum ſuum fecere? Et ambo vos quidẽ iam ex vita bac exceſsiſtis: quo tempore, ſicuti quidã ex prophanis ſapiẽtibus dixit, nihil obſtat quo minus libera quiſq; hominum beneuolentia, nullo intercedente aduerſario, colatur. Ac tu quidem vt blaſphemus, & hoſtis Dei extremus, ab omnibus damnatus es: ille autem veluti quædam Eccleſiæ tuba, fines terræ perſonãs, & propugnator Eccleſiæ fortiſsimus, ab omnibus celebratur, & omnib⁹ in ore eſt. E Sed enim ne crimẽ falſi apud quoſpiam ſuſtineamus, age illum ipſum in mediũ producẽtes, verbis eius res ſuas exponamus. Et tu epiſtolam fac audias, quibus illã literis, ad eum quem diximus Thebarum præſidem cõpoſuiſti, ex Epheſijs de religione ſanctiſsima recentibus actis prolatã. Oaſim, quæ & Ibis dicitur, Imperiali ſanctione incolimus. Et poſt quædam verba infert: Quandoquidem locus, quem diximus, barbarorum incurſione, captiuorum abductione, atque igne & cædibus ex ipſis fundamẽtis dirutus atque vaſtatus eſt, & nos à barbaris derepẽtè neſcio quo modo miſericordiam conſequuti, ita liberi dimiſsi ſumus, vt illi atteſtatione coniunctis minis nos terrerent, & quamprimùm regione ea excedere, vtpote quã † Mazici poſt eos, nulla interpoſita mora, occupaturi eſſent, iuberent, in ditionem Thebarum, cum captiuorũ reliquiis, quos ad nos barbari miſericordia moti (quid ſibi voluerint, dicere nequeo) adduxerũt, venimus. F Atq; illi quidẽ ad optata & placita quiſq; loca ſe receperũt. Nos autem ad Panis vrbem diuertimus, manifeſtò id indicantes. Veremur nanque, ne quis captiuitatẽ noſtram conſultam molitionem & fraudem eſſe dicens, calũnioſè profugiſſe nos accuſet, & alterius criminis machinationẽ confingat. * Ferax enim generis omnis calumniarum eſt malitia. Quapropter amplitudinem tuam rogamus, vt tibi captiuitas noſtra, pro eo atq; legibus cõſtitutũ eſt, curę ſit: & ne maleuolentiæ & fraudi hominũ captiuũ ad iniurias & contumelias dedas, ne videlicet omnib⁹ deinceps generationibus & ætatibus tragica vociferatio, ſeu quiritatio inualeſcat, meli⁹ eſſe vt in barbarorum aliquis poteſtate captiuus ſit, q̃ ad Romanorũ imperium ſupplex confugiat. Et iuramento interpoſito, petitionẽ talem ſubiũxit: Parere nos bic ex Oaſi reuerſos manere, ſicuti id nobis

Miſerabilis eius mors. Confertur is cum Ario. Neſtorius fraude Cyrilli ſe circumuentum eſſe queſtus eſt. Refutatio eius querelæ.

Confertur cũ Cyrillo Neſtorius. Euagr. lib. 1. cap. 7.

Epiſtola Neſtorij ad Thebanum præfectum.

Neſtorius ex barbarorũ captiuitate ad Panum vrbem venit. Panopolis vrbs & nomus Panopolites apud Ptol. eſt. lib. 5. cap. 9.

** [illegible]*

† Apud Stephanum Mazices, Nomades Libyæ ſunt. Suid. autem, ſub Anaſtaſio vrbes Libyæ incurſionibus eorum qui Lazici dicuntur, vexatas ſcribit. vt fortaſſe hic etiam Lazici ſit legendum.

Vt ab illis manere liceat, petiit.

A barbari permiſcece: vt nunc etiam, quod Deo viſum eſt, de nobis conſtituator. In alia rurſum epiſtola ad eundem bæc ſcribit. Siue ſcriptom boc, vt amici, ad magnificentiam tuam, epiſtolam, ſeu vt patris ad filium cõmonitionem accipias, non cenſice, te quæſo, quę in eo eſt, quam fieri potuit breuiſsimam de rebus moltis narrationem: cùm Oaſis, quæ etiam Ibis dicta eſt, dudum à Nomadom multitudine, qoi in eam eacurrerunt, vaſtata ſit. Et poſtea. Hæc quum ſic acciderior, neſcio qoa de caoſa, aut qua arrepta occaſiooe, magoificeotia tua nos per barbaros milites ea Panis oppido ad qoaodam Elepbantioam, quæ Thebæę prooiocię finis eſt, depottari curauerit. Et cùm ad illam pecca quę diaimus militaria auailia raperemuc, & maiore itineris patre confecta affligeromur, curſom à fortitudine tua iuſsionem ſine ſcripro accepimus, vt io ciuitatem Panis reuerteremor. Er itineris, qood ioſſo tuo ſuſceperamos, caſibus cõfecti, corpore mocbo ſimul & ſenio labeſactato, oecoõmaou & latere cõuolſo, io Panis oppidum reuerſi

Queritur ſe ſeptum exilij locũ mutare coactũ fuiſſe. Elephãtina 320. ſtadiis à Thebis Aegyptiis diſtat.

B ſumus, animo qoodammodo vix laboribus deficientes. Adhuc cruciatibus dolorum affligebamur, & ad aliud rurſom fortitudinis toę aduolaos ſcriptum maodatom, ex Panis vrbe in alium ditioois eius locom tranſlati ſumus. Et quum talia aduecſus nos conqoierora putaremus, & qoid de nobis ★ victores Principes ſtatuerent expectaremus, aliod ſubitò ſioe graria omni, de lõginquioce alio, & qoarto iam exilio, mãdatum compoſitum eſt. Er paulo pòſt. Sed acquieſce tandem in eis quæ facta ſunt, rogo, & tot aduerſus corpus vnum exilia decernere deſioe, & tot calamitatibus quę à magnificẽtia tua pertulimus, cõteotus eſto. Et nobis pec homines, quos coouenit, ſententiam victorum Principum noſtrocum eaplorare humaniter quæſo permitte. Hæc noſtca, veluti patris, ad te tanquam filium, cooſilia ſuot. Sin ea indignè feres, tum tu nunc qooqoe, ſicuti aotea, quod placitum tibi eſt, facito: ſiquidem ſentẽtiam tuam ocatio nulla flectere aut viocere poteſt. Neſtorius igitur in literis quoque ipſis, pugnis & calcibus impetit atque inſultat, Imperatoriam etiam pote-

★ νικήσαντες

C ſtatem, ſicuti vides, blaſphemans: atqoe tot qooque mala paſſus, non tamen reſipiſcit. Peruenit in manus meas ſcriptom quoddam, obitum eius exponens, quem & ipſom memorię mandare in hac hiſtoria viſum eſt. Commemocat enim, lingua eius à vecmibus corroſa, ingemiſcẽtem & lamentantem, ad maiora & ſempiterna ſupplicia eum pœnas debitas ſolotucum, migraſſe. Deinde & Theodoſius diuino nutu commotos, ſententiis & calculis omnibus, impium illum anathemare iugulatum condemnauit, hiſce verbis in conſtiotione vſus, quæ Iuſtiniani volumini, quod Codex nominatur, inſerta eſt, tertia numero, in primo primi libri titulo. Præterea, inqoit, ſancimus, qui impiam Neſtocij fidem æmulantor, aut nefariam eius doctrinam ſeqoutur, vt ſiquidem epiſcopi ſint, aut clerici, eccleſiis eiiciantur: ſin verò laici & popolares, anathemate feriantuc. Sed plores qooqoe alias conſtituriones celigionis noſtræ gratia edidit, quæ flagrantem illios erga Chriſtum ardotem declacant. Hone implus Neſtorius finem vitę babuit, atque hæc ſic in certia quam disimus vniuerſali Epheſia ſynodo ſunt acta. Porrò pernicio-

In ſummis & plurimis ærũnis Neſtorius vt reſipiſceret, animũ inducere non potuit. Lingua Neſtorij ante mortem à vermibus corroſa. Conſtitutio Theodoſij, qua hæreſis Neſtorij dãnatur. Hæc conſtitutio hodie non extat. Damnat autem Neſtorianos hoc imperator, l. Damnato. C. de hæret. & Manich. Diſſidiũ in plebe Conſtãtinopolitana de Neſtorij ordinatione.

ſo Neſtorio esautorato, grauis rurſum contentio in Conſtantinopolitanæ vtbis eccleſiis mota eſt. Populus enim de Neſtorij placitis agens, io duas partes abiit. Clerici ſanè omnes commooi ſuffragio eum anatbemati ſubdirum reiecerunt: ſic nãque Chtiſtianis mos eſt ſenteotiam contra blaſphemum ferre, qoom eam tanqoam † ſtatoæ inciſam, omnibus publicitùs proponere volunt. D

Anathema quid apud Chriſtianos ſit. † ςηλιτεύειν.

CAPVT XXXVII.

Illo verò ſublato, non mediocris de epiſcopi electione quæſtio eaitiit. Multi enim ad eum qui dictus eſt Sidenſem Philippum reſpiciebant: omnes autem ferè Proclũ cathedra ea maximè dignum eſſe iudicabant. Et esitum ſuum conſiliom hocum baboiſſet, oiſi qui multum tom apud Imperatocem valebant, impedimento fuiſſeot, Eccleſiaſticum caoonem perperam prætea eotes, qui deſignatom ciuitatis E alicuius epiſcopum in ciuitatem aliam transferri vetare debeat. Is eſt eiuſmodi. Si quis epiſcopus electus io parœciam, cui deſtinatus eſt, oon ierit, non culpa ille quidem ſua, ſed propter populi reiectionem, aut aliam non ab ipſo electo proueni-entem cauſam, is cum digoitate miniſterio fuogi (vt modò rebus eccleſiæ, vbi conuentus agit, nibil afferat turbę) & acquieſcere in eo debet, quod prouinciæ ſynodus de contcouerſia io medium producta iudicans decreoerit. Hic canon publicatus plebem, quæ Proclum epiſcopom deſigoabat, vel inoitam quieſcece coëgit. Quatuor meoſes à Neſtorio esautorato effluaeraot, & eccleſiæ procuratio Maaimiano commiſſa eſt, qui in ordine presbyterorum erat, & io monaſtica vita viserat. Religionis hic maaimè laudem conſequutus fuecat, ea eo qoòd propriis ſumptibos monomeotis conſtructis, in eis piè defunctorum reliquias reponeret. Et proprerea quòd doctrina eaigoa fuit, alienam à rebos agẽdis delegerat vitam. Quam ob cauſam eccleſia ſub eo esternis rerum fluctibus libera, pace multa lætata eſt. Atque vbi anoos doos F & mẽſes qoioqoe pacificè eccleſiam adminiſtrauit, ſeptima ieiunij dierum ſeptimana, ea quę dicitur Magna quinta die, mortuus eſt. Tum verò Imperator Theodoſius, & Pulcheria Auguſta maaimè curam eios cei ſuſcepit. Ne enim rurſus negotium eis eabiberetur de electiooe epiſcopi, vode miſceri eccleſiæ res & confundi potuiſſent, nulla ioterpoſita mora, quũ adhuc Maaimiani corpus inſepultum eſſet, epiſcopos quoſcunque iouenire potuerunt, coactos, inthroniſare atque in vacoam eccleſiæ poſſeſsionem inducere Proclom iuſsit. Quum namque deliberatum antea de eo eſſet, Cœleſtinus quoque Romæ epiſcopus ſuffragatus ei per epiſtolas fuerat, ad magnum illum Cyrillum & Ioannem Antiochenum & Rufum Theſſalonicenſem ſcribens, & modis omnibus docens nibil obſtare, quo minos qui alterius vrbis aut ſit, aut ſaltem deſignatus ſit epiſcopus, in aliam trãſferatoc vrbem. Proclos igitur in ſede ſua collocatus, poſtea fonus & esequias Maaimiani, omnib⁹ patriarchæ inſignibus vſus, curaoit. Sed de hoc quoque pauca quędam hiſtorię anoectenda dusi-

Philippus Sidetes & Proclus cõpetitores archiepiſcopatus Byzãtij. Canon de nõ transferẽdis epiſc. &c.

Maximianus epiſcopus Conſtantinopolitanus.

Obitus eius. ἡ μεγάλη πέμπτη. Magna quinta.

Procl⁹ Maximiani ſucceſſor. Cœleſtinus Rom. Pont. cum canone ſoluit.

A

CAPVT XXXVIII.

Res Procli epiſcopi.

APrimo ia capillo præceptoribus vſus, in arte dicendi potiſsimùm elabocauit. Et poſt adoleſcentiam exactam, in iuuenili admodum ętate, in lectorum ordinem cooptatus, primùm diui Ioannis Chryſoſtomi Conſtantinopolitanam eccleſiam adminiſtrantis ſectator, miniſter, librìſque ſcribendis adiutor, & corporis eius curator fuit. Hic Paulum Ioanni magno in aurem dictitantem, atque arcaniocem epiſtolarum ſuacum ſenſum ceuelantem, per ianuæ rimas proſpectans vidit. Atque vbi ille in exilio vixit, ab illius affectione non deſciſcens, cum ſucceſſore eius Attico epiſcopo fuit, orationum illius ſcriba. Quem ille in diuino vitæ inſtituto progredientem, in diaconatus gradum ſuſtulit. Deinde verò cùm in presbyterorum cathedra dominum laudaret, à Siſinio eccleſiæ Cyzicenæ B deſignatus eſt antiſtes. Lōgo verò tempore pòſt, quemadmodum diximus, Conſtantinopolitanæ eccleſiæ epiſcopatus ei commiſſus eſt. Et quòd moribus atque inſtitutis placidus maximè vir eſſet, quæcunque in Ioanne & Attico eximia erant, expreſsit. Malorum tolerantia illis etiam ſuperioc fuit. Atticus namque ſæpius etiam eis qui in fide à ſe non diſſentirent, terribilis eſſe viſus eſt. Hic verò & erga illos, & in alios omnes placidus & lenis admodum fuit, beneuolentia potius quàm vi pertrahere illos ad ſe in animo habens. Et quoniam nemini turbatum cauſam præbuit, eccleſiæ dignitatem in humanitate & manſuetudine conſiſtentem, integrā conſeruauit. Hac in patre Theodoſium Imperatorem imitatus. nam & is haudquaquam Imperiali ſeueritate, aduerſus eos qui ſupplicia commeriti eſſent, vſus eſt. Iſte autem minus curauit, ſi quis de Deo non itidem vt ipſe ſentiret. Sed doctrinæ iugiter incumbens, placidè, nō violenter, plebem ſibi deuinxit. Qua ex cauſa & Theodoſius magnopere eum eſt complexus. Nā & Imperator ipſe ſacerdotali, vt ita dicam, animo C fuit: eoſque qui perſequendos homines eſſe ſuaderent, minimè audiuit. Dixerit verò aliquis, quòd & aliis rebus, in primis autē manſuetudine, apertè epiſcopos eius temporis omnes longè ſuperarit. Et quod de Moſe Numerorum liber dixit, eum ſupra homines omnes in terra longè mitiſsimum fuiſſe: id ſi de Theodoſio etiam dicas, haudquaquam, vt puto, fallaris. Vnde quiſpiam colligat, Deum illo valde delectatum, etiam extra bellorum certamina hoſtes ei imminētes aboleuiſſe. Declarauit hoc in Ioanne tyranno, & qui cum eo excurrerant, barbaris. Quæ namque antiquitùs in viris iuſtis accidiſſe audimus, ea quoque præter opinionem omnem in eo Deus peregit. Cùm enim multi, atque adeò innumerabiles barbari excurrere, & Imperatori atque Romanis negocium faceſſere aggreſsi eſſent, Imperator, ſicuti facere ſolitus erat, res illorum Deo commiſit & frequentius orationibus vacans, confeſtim quod periit, confecit. Dux ſiquidem eorum Rollas nomine (quod antea quoque retulimus) fulminis telo ictus, ex hominibus ſublatus eſt. Et poſtquam ſæua peſtis exercitum eius inuaſit, crudeliter eum eſt depaſta. Quicquid verò ex eo ſupecfuit, id cœleſti D igne crematum eſt. Itaque in timorem magnum barbari deciderunt, non tam quòd contra generoſam & fortem gentem Romanorum ad manus conſerendas ire auſi fuiſſent, quàm quòd Deo adiuuante, illos tropæa ſtatuere, victoriamq́; reportare deprehendiſſent. Tum ſanè & admirandus Proclus, in tanta à Deo conceſſa victoria, ad populū in eccleſia verba faciens, & Ezechielis prophetiam ingenioſè & aptè verbis ſuis accommodās, in magna fuit admiratione. Prophetia talibus verbis concepta eſt. Et tu fili hominis, vaticinare contra Gog, & principē † Ros, Moſoch & Thobel. Iudicabo enim eum morte, & ſanguine, & imbre demergenti, & lapidibus grandinis. Atque ignem & ſulphur pluam ſuper eum, & omnem exercitū eius, ſuperque populos multos qui cum eo ſunt. Et magnificabor atque glorificabor, & notus ero in conſpectu multarum gentium, & cognoſcent quod ego ſum Dominus. Talis quidem Proclus erat, peropportunus & commodus in omnibus, manſuetudine autem & humanitate quàm ma- E ximè excellens.

Exemplum placidi epiſcopi.

Theodoſius quoque Imperator animo placidiſſimo fuit.

Deo charus Theodoſius.

Precatione Theodoſius hoſtes ſuos deuicit. Rollas Scytharum ſeu dominis oppreſſus atque extinctus eſt. Quidam hūc Rugam nominant.

Ad cœleſtē hanc victoriā Proclus pro concione pulchrè Ezechielis verba accōmodauit.

† *Ros.) Hoc ſacra Biblia noſtra non habent. Reperitur tamen apud Socrat. quoque lib. 7. cap. 43. Nomine autem iſto vniuerſa Ruſſorum ſiue Ruthenorum gens, quæ magna ex parte nunc Chriſtiana eſt, & Slauonica vtitur lingua, intelligitur. Vulgò Ruſſi dicuntur. Nec in Geneſi, nec in alio ſcripturæ loco, ac ne in Ioſepho quidem, qui omnia Hebraicarum gentium in primo Antiquitatum libro exponit nomina, hæc gēs inueniri potuit. Hiero ſup. Ezech 38.*

CAPVT XXXIX.

QVandoquidem autem nonnulli inuidia ducti, diuinum virum reprehendunt, eccleſiaſticum canonem prætendentes, quòd Cyzici epiſcopus creatus, in Conſtantinopolitanę vrbis thronum tranſlatus ſit: æquum eſſe duxi, pauca quædam de tranſlationibus eiuſcemodi hic perſtringere, vt ſimul & Proclus crimine abſoluatur, & Eccleſia claſsicum hoc ad certitudinem diuinitùs proditū habeat exemplum, ne cuiuis facere id volenti pro F cliue ſit, res Eccleſiæ ritè atque ordine actas, temerè per reprehenſionem carpere. Nam qui tum rē hanc taxare conati ſunt, vel inuidia ferri, vel ignorare mihi viſi ſunt, canonum ſenſum & mentem, atque ea quæ variè in eccleſiis per diſpenſationē & vtilitatem ſeruata ſunt & geſta. Diuini ſiquidē canones, & veteres eccleſiæ antiſtites liberum eſſe voluerunt, quotieſcunque legitima ſuaderet vtilitas, ex vrbe vna in aliam epiſcopum trāsferre: videlicet ſi ſincerior pietas, vel eccleſiaſticæ fortè tranquillitatis conſtitutio tranſlationem flagitaret. † Tranſitionem namque prohibet, nō tranſlationem. Hæc enim, id quod præter voluntatem & præter inſtitutum fit, omnino ſignificat, & vox ea veluti in inanimatis vſurpatur: illa verò, de animatis, & quodammodo de eis dicitur qui per arrogantiam fortè miſcendarum rerum gratia, in thronos inſiliunt. Eā verò rectè canon, ſicuti paulò pòſt fuſius exponam, inhibet: legitimam autem tranſlationem nequaquam. Nam primus apoſtolorum ille princeps Petrus, Rom. vrbis gubernauit eccleſiam: deinde primus etiam Alexandriam

In Proclo damnādi reprehēderunt, quòd cùm Cyzici epiſcopus deſignatus fuiſſet, Conſtantinopolitanū ſuſceperit epiſcopatum.

Non tam verba quàm mens Canonum inſpicienda.

Canon tranſitionem, non tranſlationē epiſcoporum prohibet.

Exempla tranſlationum epiſcopalium legitimarum.

† *μετάβασιν, ὀ μετάθεσιν.*

ἀξιοπρεπῶς ἀναγκαίως.

A ⁎ ſorte tranſiit. In quibus eccleſiis vbi Linum &
Marcũ epiſcnpos creauit, alias rurſus vrbes adiit.
Euſebius autem Pamphili in ſexto Eccleſiaſtica-
rum hiſtnriarum libro, Alexãdrum qnendam ec-
cleſiæ in Cappadncia cniuſdam epiſcopum, Hie-
Profectio Hieroſolyma nam precat. ergo
rnſnlyma ſacrorum locnrum ipectandnrum &
precatinnis ibi faciendæ gtatia profectum, atque
à Hiernſolymitanis retentũ, in thrnno ſacri Nar-
ciſsi adbuc ſuperſtitis cnllncatnm eſſe, & per vitã
omnẽ Hieroſnlymitanæ eccleſiæ pfuiſſe, memo-
riç mandauit: cuius & oos in qninto Operis hnius
libro, cap. 10. mentinnem fecimus. Quòd verò &
multi alij, neceſſaria vtilitate vocaote, in alias trã-
ſierint eccleſias, ſatis patet. Ego verò, etſi nno om
nes, aliquos tamen io hiſtoria bac recenſebn. Ma-
Berrœa eadem quæ Chaleb. vtique à Syris dicitur.
gnus ille Euſtathius à Berrœa (qnæ eſt ipſa Cba-
leb) in Antiochiã tranſlatus eſt, Cnoſtantino pri-
mo Chriſtiano Imperatnre imperium Rom. ad-
miniſtrãte: ſub qno & Maximus ex Dioſpnli Hie-
rnſnlyma tranſiit, magnn Macario ſuccedeos. Sed
& Endoxins ille, prauæ prnrſus cnntra nomeo ſu-
Sebaſtia.
B uin npinionis, ex Germaoicia primùm Antiochi-
am, & inde pnſtea Cnnſtantinopnlim eſt tranſla-
tus. Diuus Meletius primùm Sebaſtiæ epiſcopus
eſt reuociatus, deinde autem cum magna gloria
Aotiocbiam ad Orontem eſt vocatus. Item diuus
Gregorins Saſimorum primùm, Cappadocum vr
bis, deinde Nazanzi, patriæ ſuæ, epiſcopatum ſnr-
titus: poſtea à ſecunda ſynodn & Meletio Antio-
chenn, pro eo atque decuit, in prçclaram Conſtan
tioopolis ſedem tranſlatns eſt. Patris in Achaia
Romani epiſcopi autoritas.
Petigeoes epiſcopus deſignatus eſt: quem vbi ci-
uitatis eius incolç oon receperunt, Rnmanus epi-
ſcnpus in thronum metropnlitanæ vrbis Cntin-
thi, vbi ſacrorum antiſtes ouper admndnm vita
defunctus fuerat, induci iuſsit: atque ille ita tranſ-
latus, pacificè ibi per vitam omnem eccleſiam re-
xit. Doſitheum Seleuciæ epiſcopnm, Alexander
Antiocheous Tarſum Ciliciç tranſtulit. Reueren-
⁎ Socrat. in Lybia.
tius Arcis Phœniciæ epiſcopus lectus, Tyrum in-
de tranſiens, epiſcopali ibi munere eſt functus. Ex
Gordo, quæ ⁎ in Lycia eſt, in Proconneſum Ioan
nes tranſmiſſus, magnificè epiſcopatum ibi geſ-
C ſit. Et Palladius ab Heleonpoli Bithyoiæ Aſpunã
tranſiit. Et alius ex eiuſdem vrbis eccleſia epiſco-
pus Alexander, Adrianos tradnctus eſt. Ex Apa-
mea Aſiæ Philippus Eudoxiopolim miſſus eſt, cui
vetus nomen Salambria ſuit. Polycarpus ex Anta
ptiſtena Myſiæ vrbe, Nicnpolim Thraciæ: Hiero-
philus ex Trapezuntopoli Phrygiæ, Plotinopn-
Syluanus Philippopolis primùm, deinde Troadis epiſcop.
lim Thraciæ venit. Optimus ex Agdamea Phry-
gum, Aotiochiam Piſidiæ. Trnadem Philippopo-
li Thraciæ Sylnanus tranſiit. de qun admirãdum
qniddam memotabo. Is quum artem nratoriam
primùm apud ſophiſtam Troilum didiciſſet, ſtu-
dium poſtea omne ad Chriſtiaoiſmum traoſtulit,
aſceticamq́ue cooſectaos vitam, pallium mnnaſti
cum oon tulit. Hunc ſibi coniuoctum Atticus e-
piſcopus, Philippnpolis epiſcopnm declarauit: in
qna vrbe poſtquam trieonium exegit, loci eius hy
bernum rigorem ooo ferens (exiguum eoim &
imbecille ei prnrſus corpus erat) Atticum, vt ali-
um io locum ſunm epiſcopnm ſubſtitueret, roga-
Laconicum hoc eſt.
uit, non aliam quàm frigoris cauſam peritinni ſuç
prætendeos. Porrò epiſcopo alin ei ſurrogato, Syl
uanus Conſtantinopnli degens, cura ſumma mn-

naſticam coluit vitam, bnmilitatis & paupertatis D
Sparteis is calceis Conſtantinopoli vſus.
tam ſtudinſus, vt in vrbe frequentiſsima nbambu
lans, † ſparteis ſit ſandaliis vſus. Eo tempore non
† ἐν ἀρχῇ ὑποδήμασιν.
multo exacto, Troadis epiſcopus mortuus eſt.
Qnaprnpter Trnes Cnnſtantinopoli affuere, epi-
ſcnpum petentes. Cùm autem Atticus, qnemnam
illis antiſtitem deſignaret, deliberaret, Syluanus
viſendi eius gratia ad eum venit. Quem vbi cnn-
ſpexit, ſtatim ei Troiæ epiſcnpatum mandauit. at-
que ad eum connerſus: Deinceps, ioquit, omnis ti-
bi eccleſiaſticæ functionis deſugiendæ prçciſa eſt
occaſio. Multus eoim Troade cainr eſt, nppnrtu-
ouſque & commodus tibi à Deo paratus eſt lo-
cus. Proinde nihil morate, ſed prntinns Trniam
Syluanus nauẽ latam onerariã immobilem e littore in mare oratione prouoluit. Socr. lib. 7. cap. 37.
prnficiſcere. Itaque Sylnanns eò traoſiit. Atqne i-
bi miraculum inſigne manibus eius editum eſt,
quod profectò dignum eſt vt commemnretur. In
littore Trniann ingens nneraria nauis, quæ ma-
gnas columnas ferret, conſtrncta fuerat: Platem,
à latitudine, eam oautæ oominaot. Haoc cùm o-
pus eſſet io mare prnnolnere, mnlti qui funibus
eam in vndas traherent, confluxere. Illa verò die- E
bus pluribus mnueri lncn onn pntuit: & homioes
immobilem eins ſtatinnem dæmonis efficaciæ a-
ſcripſerunt. quapropter epiſcopnm Syluanum a-
dierunt, & ab en vt precationem ſuper ea faceret,
petierunt, eã ipſam ſolam ad cõmnuendã nauim
ſuffecturam eſſe credentes. ille pro modeſtia ſua,
nnn ipſius. vt bomioi s peccatoris, id opus, ſed al-
† Syluanus cauſarum cõtrouerſarum iudicium nõ clero ſed Laico, ne nundinatione illa vteretur, commiſit.
terius cuiuſpiam, in quo diuioũ numen conquie-
ſceret, eſſe dixit. Vbi verò illi magis etiam ei mol-
ta precati inſtitere, petitioni eorum vix tandem
cedeos, ad littus aduenit: & oratione peracta, fu-
nem vonm attigit, & alios operi ei inſiſtere iuſsit.
Paululum nauis ab illis impulſa eſt: & illa perinde
atque animata eſſet, celeritate mnltapronoluta, ad
a Abſurdum clericu eſt, imò etiã opprobrioſũ, ſi peritos ſe velint oſtendere diſceptationum eſſe forenſium l. Repetita. C. de Epiſcop. & cler. Nemo militans (Deo) implicatur vita negocijs vt ei qui ſe in militiam delegit placeat. 2. Tim. 2. & 21. quæſ. 3. Placuit, &c.
mare peruenit. Hæc res io prouinciam omnem
vulgata, religionem magnam Syluann eſt atteſta-
ta.[a] Et cùm vir optimus eſſet, quoniam qui ſub eo
erant clerici, in cauſis & nugis, vode cunque intee
eos qui iudicin cnntẽderent, pronenientibus ve-
luti nundioationem inſtituerent, † ne qnis ex cle
rn poſtea cauſam qnampiam iudicaret, cnnſtituit.
Sed ſupplicantium libellos aceepros, vni ex fide- F
libos laicis, quem præcipuè iuſti & æqui ſtudin-
ſum eſſe ſciret, accito dedit, eiq́ne iudicio cauſarũ
cnmmiſſo, iure cnnrendeotium nugamenta reie-
cit. Hæc de Syluaon, quamuis per digreſſionem,
nnn tamen, ſicuti putn, ab hiſtoria oſtra aliena,
dicta ſint. Deinceps verò mnlti qnoq; alij ex thro
oo in thronnm ſunt miſſi. Sicuti ſapientiſſimus i-
ſte Prnclns Cyzico Conſtaotioopnlim eſt tranſ-
latus, Cœleſtino Rnmano Papa rem eam com-
Cœleſtinus Rom. antiſtes Procli tranſlationem cõprobauit.
probante, epiſtolis tribus ad Cyrillum Alexandti-
oum, & Ioãnem Antiocbenum, & Rufum Theſ-
ſalnnicenſem ſcriptis: in quibus aſſerit, canoni-
Aliæ epiſcoporũ trãſlationes.
bus non obeſſe, epiſcnpnrum ex vrbe in vrbem
legitimam eiuſmndi tranſlatinnem. Ego verò ab
inſtitutn digredi, enſque qui deinde tranſtati ita
ſint, operi huic anoectere cogor: rerum taliũ ſtu-
dioſis, vt eqnidẽ puto, gratificaturus. Præter eos,
quos diximus, Zenone impetante, Petrus Mnn-
gus, Acacij Conſtaotinopolitani epiſcopi ſugge-
ſtione, ab Euchaitis Alexaodtiam tranſmiſſus eſt:
ſicuti pnſtea de boc & aliis, ſi Den viſum fuerit,
dicemus. Anthimus Trapezuntius, ſub Inſtino Im

A peratore, io ſedem Conſtantioopolitanam traductus eſt. Rem hanc confirmat admirandos etiam ille confeſſor Germanus, qui Anaſtaſio imperante, Cyzic oquoque Conſtantinopolim tranſiit. Item Thomas Theſſalooica Alexandriam, de ſeptimæ ſynodi ſententia, Cooſtanrino & Ireoe imperantibus. Diuioiſsimus qnoque patriarcha Ignatius, ſnb Baſilij Macedonis imperio, Baſilium Cretenſem epiſcopum Theſſalonicam traoſmiſit. Snb eodem imperio Ioaones Maiumæ epiſcopus Alexandriam, & Amphilochius Cyziceous Nicæam, atque inde beatus Theodorus Laodiceam tranſtati ſunt. Porrò Leone Sapiente Imperium regente, & Phocio ſacrũ munus adminiſtrante, Gregorius Syracuſanus io metropolim Nicænam tranſiit, & eiuſdem vrbis epiſcopus Nicoo Hierapolim. Præterea Daniel Nicopolis, quæ in Græcia eſt, aotiſtes, Aocyram Galatiæ. & Simeones, oouis Patris Laodiceam: & Ioãoes Lariſſæns, Synadam tranſlatus eſt. Ad hæc ex Amaſeoa vrbe Stephanus euitatus Conſtãtioopolim patriarcha

Imperium Conſtantini & Ireno. Baſilij Macedonis. Leonis ſapientis.

Epiſcopus Ieropolos & caſtrat⁰.

B tranſiit, ſub Rnmani ſenis imperio. Et Antiochenus Pœmenarches, hoc eſt, primarius paſtor, eccleſiæ magnæ primum officium traoſtulit. Ex epiſcopato autẽ Flauiadis, quæ ſub Anazathes metropoli eſt, Nicephorus Phocas epiſcopum eius Euſtratium transferens, Antiochiæ patriarcham fecit: cùm quidem epiſcopatum eum ab Anazarbe diuulſum, patriarchatui Antiochen o vniuiſſet. Agapius Seleuciæ in Pieria aotiſtes, Antiochiam & ipſe trãſlatus eſt, Baſilio Porphyrogeneta Romanis imperante. Sub eiuſdẽ imperio, Theophylactus Sebaſtia Roſiam, & Alexander Antiochia Hieroſolyma: tum autem Ioannes, cni Codonati nouum & celebre cognomen fuit, ex magna Antiochia in metropolim Tyri trãſiit. Et rurſum Tyri epiſcopns caſtratos, vt eccleſia eins à Perſis capta eſt, Hieroſolyma profugit. Et quum thronum ibi vacnum eſſe, epiſcopo ſuo orbatum, cootingeret, Hieroſolymitani, Perſarum principi vt illi eccleſiam Hieroſolymis committere poſſent, ſupplicarunt. Qui etiam Cooſtantinopolim, ſexies milleſimo ſexingeotesimo & decimnquinto à condito

Romani Senioris.

Nicephori Phocæ.

Baſilij Porphyrogenetæ.

Epiſcopus eunuchus.

C mundo anno, Alexio Cooneoo imperante, aduenieus, à ſacra ſuſceptus eſt ſynodo, quum Nicolans Theoprobletus patriarcham ageret. Eodẽ Nicolao eccleſiam Conſtantinopolitanam gubernante, Pentaclas ille, Roſiaous archiepiſcopus Lẽni factus eſt, eidemqne etiã Maronis eccleſia addita. Nicephorus verò metropolitanus Gangrę + velnti ſeriatus, metropolim etiam habuit Amaſtrim. Ad eundem modum & Leopolis antiſtes, Arcadiopolim tenuit. Epiſcopo item Alexiopolis ⋆ ocianti, Abydus tradita, poſtea etiam Apros. Multæ etiam eccleſiæ vnitæ ſuot, ſicuti Parus & Nasus, Sugda & Phula, Alama & Soteriopolis, Angelos Iſacio imperante. Doſitheus Hieroſolymitanus Conſtantinopolim eſt tranſlatus: quum Hieroſolyma inde Marcus, qui + Florus dictus eſt, tranſiiſſet. Deinde Doſitheus rurſum Conſtantinopoli relicta, in Aelię thronum reuerſus eſt, eo qui Florus nominatus eſt, inde præter ius & ęquũ omne expulſo. Poſtea verò vtraque & Aelienſi & Cooſtantioopolitana ſede poſthabita, Doſitheus ⋆ priuatus vixit, & deceſſit. Hæc ſuperioribus tẽporibus ſuot acta. Aetate verò mea quatuor ſublimiom ſediũ antiſtites, ex tranſlatiooe, eccleſiæ

Alexij Comneni.

Epiſcopatuũ quorundam vnio.

† [illegible]

⋆ [illegible]

Angeli Iſacij.

† [illegible]

⋆ [illegible]

D rebus præeſſe memini. Poſt magnum enim Arſenium illum, Nicephorus Ephesius, & Germanus Adrianopolitanus in Conſtantinopolitanam eccleſiam ſunt tranſmiſsi. Multo deinde pòſt, Niphonem etiam ex Helleſponti Cyzico io eaodem eccleſiam deductũ eſſe vidimus. Athaoaſio qnoqne Alexaodrino, qui Nicolao ſucceſſerat, Gregorius Aegypti epiſcopus ſurrogatus eſt. Antiochiæ quatuor per eiuſmodi tranſlationem epiſcopos ſucceſsiſſe noui. Poſt Euthymium namque, ex Tripoli Arſenius tranſmiſſus, ſedem eam ſortitus eſt. Cui Cyrillus Tyrius ſucceſsit. atque huic Pompeiopolitaous Dionyſius: Dionyſio rurſus Cyrillus alius, qui deinceps ſucceſſorem habuit clarum illũ Dionyſiũ Mopſueſtienſem: atque hic rurſum Sophronium Tyrium. Hieroſolymis itidẽ duos per tranſlationem ſucceſsiſſe vidimus. nam Sophronio defuncto, io locum eins Athanaſius Cæſareæ Philippi epiſcopus ſuffectus eſt. Cuius ſedem Gabriel quidã Cæſareæ Philippi & ipſe nup epiſcopns renũciatns, dolo rapuit: & paulò pòſt fatis cõ-

Aetas Nicephori Calliſti.

Hic locus meo iudicio, teſtari poteſt Nicephorũ Eccleſiaſticã hiſtoriam ſuam ad tẽpora propè ſua, tractatam proſecuti deduxiſſe: in prologo præfatum, ſatis longè ante tempora ſua eam eſſe ſuſpenſam.

E cedẽs, vel inuitus eã rurſus Athanaſio priori reliquit. Hæc de epiſcoporũ trãſlationib⁹, q̃ vel antea vel pòſt facta eſſe cognoui, volumini huic annexui. Fortaſſe autem plures alios quiſquã inueoerit, qui hiſtorias ſtudioſè euoluat. Canõ nanq; ſicuti à me eſt dictum, ⋆ tranſlationem eam rem appellat, & nõ permutationem, aut tranſitionem: quòd hæc verba de animatis, & eis quę proprio arbitrio & voluntate mouentur: Trãſferri autẽ, & Tranſlatio, de inanimatis, atqne eis quæ veluti ab aliis mouentur, dicatur: ita vt tranſmutatio & tranſitio eorum ſit, quę ex ſede ſua io ſublimiores inuolant thronos: Tranſlatio autem, eorum qui ipſi iouiti ab aliis aliò producuntur. Id quod & Cœleſtinus Romæ epiſcopus, in ſuis, ſicuti ipſe appellat, ſecretis, capite ſecuodo, hiſce vtens verbis oſtendit. Si „ epiſcopus vtilitatis gratia transferatur, ne id per „ ſeipſum faciat, ſed fratribus cogentibus. Et rem „ eam ſacræ huius ſedis autoritate expediat, nõ ina- „ nis gloriæ, verùm vtilitatis communis aut oeceſ- „ ſitatis ergò. Eadẽ & Anterius collega eius refert, „ ita ad verbum dicens. Traoſlationem epiſcopo-

Exponitur ſententia verborum Trãſlationis Tranſmutationis, Tranſitionis.

⋆ [illegible]

Cœleſtini Romani epiſcopi ea de re verba.

Quæ epiſcoporum trãſlationes legitimæ ſint.

F „ rum communis vtilitatis aut oeceſsitatis gratia „ ſcitote fieri licere, oon autem cuiuſlibet cupidita- „ te, aut dominationis affectione. Siquidem Petrus „ doctor & dux noſter, eccleſiaſticæ vtilitatis cau- „ ſa ex Antiochia Romã trãſlatus eſt, & inde poſt- „ ea Alexandriam trãſiit, vt qui iſthic prodeſſe ma- „ gis eccleſiæ poſſet. Euſebius autẽ ex oppido quo- „ dam paruo, Apoſtolica autoritate Alexãdriam eſt „ traductus. Atqoe eodem modo & Felix ex ciuita- „ te quę ei ciuium electione obtigerat, propter eam „ qua præditus erat egregiam doctrinam & vitam, „ de communi epiſcoporum reliquorumqne ſacer- „ dotum atque + Apoſtolicorum virorum filio, E- „ pheſum tranſiit. Non enim ciuitatem ciuitate mu „ tat, qui id oon cupiditate ſua aot vaoæ gloriæ ſtu- „ dio facit: verùm propter vtilitatem aliquam, aut „ neceſsitatem, aliorum autoritate maiore polleo-

Item Anterij epiſcopi. 7. quæſt. 1. Non oportet mutationem.

† Alij, populorum.

⁎⁎ *De hac re ipſe Nicephorus in Catalogo Epiſcoporum Conſtantinopolitanorum.* [illegible] *Hoc eſt: In Archiepiſcopis optimus Arſenius, Epheſiq; præſul inclytus Nicephorus, Germanus vrbis Adriani epiſcopus.*

A tium cohortatione & conſilio, ex minore in maiorem vrbem tranſit: non inani gloria aut voluntate ipſe ſua ductus, ſed autoritati potentiorum obſequutus, aut ſede ſua expulſus, aut etiam vtilitate loci vel populi permotus: & quidem non arroganter, ſed humiliter ab aliis productus. Cæterùm de tranſlationibus iſtis hæc, indicio meo, ſatis prolixè dicta ſunt. Quapropter ad reliquũ hiſtoriæ contextum reuertamur.

CAPVT XL.

ET diuinus quidem Proclus ad ſacra Eccleſiæ gubernacula conſedit, & res eccleſiaſticas compoſuit. Eo autem tempore multi in Creta Iudæi Chriſtianorum ſacra ſunt complexi, per cauſam eiuſmodi. Vir quidam ex eorum genere erat, qui quum per fraudem & dolum vitam peregiſſet, poſtremò ſe etiam Moſen illum eſſe aſſimulauit:

Pſeudomoſes in Creta.

B & cœlitùs in Cretã à Deo propterea miſſum eſſe confinxit, vt eius loci Iudæos ipſe per mare, perinde atque olim Iſraelitas per rubrum ſinum, duceret. Et paſſim inſulam ipſam anno toto peragrãs, vt ſe illum eſſe crederent, ſuaſit: atq; vt opes quas haberent, pecuniaſque & poſſeſſiones omnes aſpernarentur, cohortatus eſt: ſe illos per mare non aliter quàm in arida, in promiſſionis terram ductorum eſſe pollicitus. Atque illi vanis illius promiſſis decepti, res operaſque ſuas vbique neglexerunt, & facultates ſuas temerè quibuſcunque diripiendas permiſere. Vbi dies conſtituta aduenit, qua proficiſci debebant, ipſe quidem confidentia & faſtu plenus, eis præiuit: illi verò hominem, vnà cum coniugibus & ætate imbecilliore conſequuti ſunt. Itaque eos in ſummum quendam ſcopulum in pelagus excurrentẽ duxit: atque inde coniicere ſeipſos in mare, veluti natantes & ✶ vrinãtes, iuſsit. Idque ex illis quidam, ſtatim vt imperatum eis erat, fecerunt neq; deinceps apparuerunt. Quidam etiam in præcipitio ſaxis alliſi interierunt. Et vniuerſi illi vel in vndis, vel in præcipiti-

Pollicetur is ipſe Iudæos per vndas mare tanquam per continentem ducturum.

✶ ſpecha-ſle lxx. ſed a ipſo naher mor-tem in per-tam ab-tant.

C bus ſaxis periiſſent: niſi Dei prouidentia, vix piſcatores & alij mercatura victum quæritantes, Chriſtiani homines, ſubitò affuiſſent, eoſque modis omnibus extrahentes ſeruaſſent, tum primùm fortaſſe qua dementia capti eſſent ſentientes. Hi alios, quo minus ſe in fluctus proiicerent, prohibuerunt: eorum, qui antea id feciſſent, interitum illis indicantes. Qui ſanè ægrè in animo rem ſecum reputantes, & fraudem ſine iudicio ſuſceptæ fidei & crudelitatis deprehendentes, vt miſerabilem in modum enarrarent, ſuſtinuerunt: & tandem Pſeudomoſen illum comprehendere ſunt aggreſsi. Verùm perficere id minimè potuerunt: confeſtim enim ille diſparuit, & magnã ſuſpicionem præbuit, pernicioſum quempiam dæmonem ſub humana ſpecie gentem eam in exitium produxiſſe. Proinde multi Iudæorum ſuperſtitioni nuncio remiſſo, in Creta Chriſtianam religionem conſtanter ſuſceperunt. Horum innumera propè fuit multitudo. Simile quiddam aliud quoque eodẽ tempore accidit, quod & ipſum commemorabo. Gẽs quędam barbara vlteriorem Rheni amnis ripam accolit, Burgundiones dicuntur, tranquillitatis & o-

Pſeudomoſes ſta diſparet, quippe δαίμων ἀλάστωρ. Multi Iudæi in Creta Chriſtianiſmum ſuſcipiunt. Burgundiones ab Hunnis infeſtati, Chriſtianã religionẽ cõplectuntur.

D cij valde ſtudioſi. Fabri namque tignarij omnes ferè ſunt, & ea arte vitæ ſumptus tolerant. Porrò Hunnorum natio eis immiinens, frequentes excurſiones in eos faciebat, & regionem eorum diripiendo vaſtabat. Multi etiam ex illis cum hoſtibus pugna congreſsi, interficiebantur. Quum ergo propter cladem eiuſmodi de rebus ſuis deſperarent, vt Deo alicui res ſuas committerent, conſilium cepere: quumque in mentem eis veniret, Chriſtianorum Deum cultoribus ſuis vt acerrimum auxiliatorem plurimum opis ferre, de communi omnium conſenſu, ad religionem eius & fidem acceſſerunt. Quam ob cauſam & in quadam Galliæ ciuitate epiſcopum, vt eos Chriſtianorum religionem edoceret, & diuino baptiſmo dignaretur, obteſtati ſunt. Ille verò vbi eis ſeptem dierum ieiunium indixit, eoſque quę opus erat de ſacris rebus inſtituit, octauo die baptizatos, vnà cũ epiſcopo quem eis attribuit, domum redire iuſsit. Et ex ea re fiducia concepta, contra hoſtes tyrannidem tantam exercentes proceſſerũt: neque eos

Ieiuniũ & catecheſis ante baptiſmo. Burgũdiones Chriſtiano contra hoſtes Hunnos vi ctores euadunt.

E ſpes & expectatio ſua fefellit. Nam Vptaro Hunnorum duce ex crapula nimia rupto, de improuiſo hoſtes duce orbatos adorti, multos admodum telis confecerunt: atque ipſi quum triũ tantum milium numerum explerent, decem Hunnorum millia interemerunt. Ex eo tempore Burgundionum gens ardenti ad Chriſtianiſmum ſuimet cõſeruandum amore flagrauit. Ita Deus alia per alia quam ſapientiſsimè diſpenſat, prouidentiæ arcano longè optimè omnia adminiſtrans. Hæc hactenus. Ego verò aliam quoque rem memoriæ mandabo, vt cognoſcere omnes poſsint, Deum perſępe etiam per indignos ſolita conſueuiſſe prodigia exhibere.

Vptarus Hunnorum dux crapula crepuit. Iidem conſtantes Chriſtiani.

CAPVT XLI.

EO enim tempore Nouatianorum epiſcopus Paulus, Chryſanthi ſucceſſor, miraculum quoddam edidit, & præclaram ſibi per id pietatis & amoris diuini apud ſuos famam parauit.

Incendium Conſtantinopolis longè maximum, quod biduũ durauit.

F Graue in vrbe graſſatum eſt incendium, quale haud vnquam aliàs illa ſenſit. Plurimam namque eius partem flãma peruaſit, adeò vt maxima quæque horrea & frumenti granaria conflagrarint atque in eis publicum quoddã, cui ✶ Achillei [a] cognomen fuit. Porrò ignis ædificia circumquaque depaſtus, etiam contra Nouatianorum eccleſiam, quę prope eum locum fuit, qui [b] Pelargus dicebatur, verſus eſt. Quum autem ea ſic in periculo eſſet, Paulus in ſanctius ſacrarium ingreſſus, Deum vt eccleſiam conſeruaret, ſupplex orauit, pro vrbe ipſa ſimul & templo precari ibi non intermittẽs.

† ✶ a Achilleũ Conſtantinopolis granarium. Eccleſia Nouatianorum in medio incendio illæſa conſeruatur, Pauli Nouatiani epiſcopi precib[9] b Pelargus vrbis Conſtantinopolitana regio.

† [a] *Tripart. hiſtoria & Paul. Diac. habent Thermas Achilleas. Et eſt thermarum mentio quæ Achilleæ dicuntur, in l. omnes ſeruitus. C. de aquaduct. Sed neſcio an ea lex ad vrbem Conſtantinopolitanam pertineat, quòd in eo aquæductus Hadriani mentio fiat: vt fortaſſe ibi de aquæ ductibus Antiochiæ agatur, quam vrbem præcipue Hadrianus exornauit. Nicephori verba hæc ſunt:* ὁ ἐμπρησμὸς τὸ πλεῖον τῆς πόλεως ἐνέσχηκε, ὡς καὶ τὰ μέγιστα τῶν ἀρρήτων κατακαλῶσαι, καὶ τὸ ἔμβολον τὸ ἀχιλλέως ἐπώνυμον ἦν, ἀχιλλείους ἄρτους, καθαροὺς καὶ ἐυγενεῖς. *h. e. Farra pura & generoſa. Suid. Ariſtoph.* ἀχιλλείων ἀπομάττεσθαι, *h. e. primario veſcertur pane.* ἀντὶ τοῦ σιτεῖσθαι τῆς ἐν πρυτανείῳ μετέχειν, *h. e. pro eo quod eſt, in Prytaneo epulari.*

A Et Deus neſcio quo modo precibus eius exanditis, delubrum id iouiolatum ſeroauit. Ignis nãque per ianuas & ſeoeſtras iam omues iouolans, ei nõ nocuit. ſed qeum circumcirca ędificia ſimol multa coosumpſiſſet, templum prꝗteriit, intactum id atque inoiolatum à tantu flagello relioquens. Et quod maximum eſt, quum incẽdium biduum totum graſſatum vbique eſſet, ne veſtigiom quidem fumi in muris & tignis eccleſię eius apparuit. Nouatiani ex eo tempore quotaoois, 17. Augoſti mẽſis die obſeruatum templum † ſacra celehrantes, celebrem eum locum reddidere: & multos etiam ex Græcæ ſuperſtitibuis cultoribos io fano eo, ꝓpter factum id augusto, rem dioinam facieotes ad ſe pertraxere. Aliud item memoria digoum facinus Paulus iſte iã moritotus fecit, quod & ipſum non intempeſtioè hiſtoriæ huic ioſeretur. Illud namque nohis propoſitum eſt conſiliũ, vt ex omnibus quod commodum eſt & vtile, colligamos, & nonnooquam etiam ex ſerpentibus Aodromachen cooficiamus. Paulus, ſicuti dixi, moriturus, ſacerdotum qui ſub eo eraut, ordine omni B accito: Curæ, ioquit, vobis ſit, dum ego adhuc ſpito, vt epiſcopum deſignetis, ne in eccleſia veſtra, me defuncto, turba aliqua oriatur. Atque vbi illi non ſanum rectumque ea io re ſe iudiciũ habere, propterea quòd alius alij pro affectione faueteot, dixerunt, electionemq́; ei permiſeruot, infereos ille Seoteotiam conſenſumq́ue veſtrum io ſcriptum relatom mihi date, in eo ſcilicet vos quem ego delegero acquieturos eſſe, & ego id facere ſum paratus. Illi imperata ſtatim faciunt, & Paulus in lecto ſedeos, charta accepta, Marciani cuiuſdam nomẽ in ea clàm cooſcribit: qui preshyter quidem erat, & ſub eo ⋆ monaſticam vitam coluerat, tum autem peregrè profectus fuerat. Paulus poſtquã ipſe ſigillo ſuo chartam obſignauit, idẽque & preſbyteri alij iuſſu eius fecere, lihellum Marco Scytharum epiſcopo, qui tũ in vrbe erat, credidit, hiſce eum alloquotus verbis: Si Deus me diutius in vita maoere voluerit, libellum hunc perinde atque depoſitum aſſeruatum mihi reddes: ſin illi, vt me ad ſe euocet, viſum eſt, charta reſignata, quem C ego communi omnium calculo epiſcopum delegerim, inuenies. Vhi ille mortuus eſt, & triduo pòſt lihellus magna multitudine præſente apertus eſt, legitima ab omnibus etiam Pauli electio iodicata eſt. Atque illi oulla ioterpoſita mora, homines qui Marcianum addocerent, miſere: qui eum Tiheriopoli in Phrygia ioueotum, dolo bono vſi, vel inuitum adduxere, & io eccleſiæ throno collocauere. Hæc de Paulo dicta ſiot.

† πάννυχα θύοντες.

Paulus iã moriturus, prudenter, quibus oportuit conſentientibus ſucceſſorẽ ſibi deſignat. Prouerb. 11. ὅπλον τὸν ἀνθρωπου δὲ ... Bonum epiſcopus poſterorum etiam & tranquillitatem eorum rationem habet.

⋆ h. e. cælibem vitam.

Marcum Scytharum epiſcopum.

Marcianus Pauli ſucceſſor.

CAPVT XLII.

Eadem tempeſtate, decimoſeptimo cõſulatu Theodoſij, patriarcha Proclus nouum quiddam præter eccleſiaſticam conſuetudinem fecit. Quũ namque Firmus Cęſareæ Cappadocum epiſcopus mortuus eſſet, & Cæſarienſes Cõſtantinopolim, vt epiſcopus eis deligeretur, potentes veniſſent, cuinam epiſcopatom eum committeret Proclus deliberauit. Sabhati dies erat, & commodùm tum accidit, vt vnà ſenatores omnes ad epiſcopum viſendi eios gratia venirent: in quibus etiam Thalaſſius fuit, vrbium earum quæ in D Illyrico ſunt, præfecturam gereos. Et iam is iode in Orientẽ profectorus fuerat, munus ſibi ab Imperatore commiſſum adminiſtraturus: quũ Proclus ſubitò maoibus ioiectis, eum pro præfecto epiſcopum Cęſarienſem creauit. Atque ille etiam cootra animi ſui ſententiam in Eccleſiæ gradum conſcẽdit, eamq́ue ritè adminiſtrauit: quum quidem tam ſubitum factum Imperator ægrè ferret, mox tamen id ſauctione ſua comprobaret. Facinus hoc Procli inſolitum, & auditu admodum mirum eſt.

Proclus præter opinionẽ omnium, ex Thalaſſio Illyrici præfecto epiſcopũ Cæſarienſem facit.

CAPVT XLIII.

Fecit ꝑterea pręclarũ aliud quiddam, gloriaque eius prorſus dignum. Quom enim ſciret eccleſiam dudum ſciſſam eſſe, propter abrogatam Chryſoſtomo dignitatem, conſiliom quæſiuit, quomodo Eccleſiam à diſſidio & ſeditione conſerua E ret, & hominum mœrorem cooſolaretor. Rem eam Dei ductu mirabiliter eſt aggreſſus. Quinto patriarchatus eius anno plebs, quæ piè propter Ioannem tumultuata fuerat, congregata, Proclo perſuaſit, vt legatiooe apud Imperatorem fungeretur, vt ſanctus ille vir ab ioiuſto exilio reuocaretor, populuſq́oe & Eccleſia orbitate liberaretor, petiturus. Id Proclus ſtatim non grauatè fecit. Et qui corpus eius adducerent, miſſi ſuot. Tumulus autem immobilis prorſus fuit: Et quũ multæ multorum manus ad eum mouẽdum adhibitę eſſeot, nihilo magis loco moueri potuit. Quod vhi Imperator cognouit, ſtatim cauſam eius rei intellexit. Itaque literis rubrica ſcriptis, viſum ſanctum, vt adduci ſe pateretur, obteſtatus eſt. Literæ ipſæ ſupra pectus eius poſitæ, & peruigilium actum, preceſq́ue ad Deum fuſæ ſuot. Ita tumulus ſe abducentihus facilem præbuit, & ſaoctus ipſe, pondus eius leuius redditum, vnà cum baiulis ſimul ferre viſus eſt. Literas Theodoſij ad eum ſcriptas, hic referre viſum eſt. Orbis totius doctori, & ſpiritoali patri, Ioanni ſancto, & aurei oris patriar- F chę, Theodoſius Imperator. Corpos tuom itidem vt aliorum mortuum eſſe putantes, pater honorande, transferre id & adducere ad nos, ſicoti filij parentum amantes, deſiderauimus. Quum autem dehitum prorſus hoooreṁ, & quantam opos fuit ſummiſsionem & modeſtiam, eam in rem oon contolerimus, Imperialis fortaſſe faſtus leges in rebus, quibos nos magis quàm Imperio ipſo honeſtos eſſe decuit, ſequuti: nõ immeritò voto ooſtro excidimus. At tu pater patrum verè reuerendiſsime (nunc enim veluti viuentem alloquimur) ad deſiderium potius noſtrum, quàm ad cœptum tuum ſpectans, veoiam da pœnitentibus, qoi longè magis quàm alius quiſquam pœnitentiam docuiſti, & nos viciſſi: idoneumq́; caſtigatioois, deſiderio flagranti erroremq́ue ſuum agnoſcenti animæ, eo quòd huc vſque reditum ad nos tuum detrectaris, exemplum exhiboiſti: redde teipſum nobis quęſo, redde. Vt enim longiore mora & dilatione nos amplius etiam affligas, neque commiſerationis viſceribus tois, neque amori & expectationi noſtræ dignũ eſt: qui oon ſolũ corpos & cineres,

Idem plebe Conſtantinopolitana petente, corpus diui Chryſoſtomi, de cõſenſu Imperatoris Conſtantinopolim perferri curat. Tumulus Chryſoſtomi immobilis.

Theodoſij literæ ad Chryſoſtomũ defunctũ, quibus eũ Conſtantinopolim reuocat. Ioannes Theodoſij corporar.

Infertur honorificentiſſimè Chryſoſtomi corpus in vrbē Conſtantinopolitanam.

A & cineres, ſed ſolam etiam vmbram tuam cernere cupimus. Literæ tales fuere. Poſtquam autem itioere cooſecto, io littus ex aduerſo Conſtantinopoli ad Chalcedonem cum reliquiis ſaoɛti viri peruenere, tranſiit eò Imperator, & ſenatus Imperatorios: tranſiit etiã patriarcha, & iudices, magiſtratuſque omnes. deiode geoeris & ætatis homioes omnis, per fretum in mari perinde atque in contioeote vadentes, & ad Propootidē os Boſpori ardentibus funalibus tegentes, ſacrum tumulum Imperatoria triremis excepit. Tum ſanè miraculum quoddam edidit Deus, prodigiis quæ vnquam viſa ſunt loogè maius. Quum eoim certa & cooſtans eſſet in mari tranquillitas, repentina ſubirò exorta eſt procella, & naues innumerabilis illius claſsis aliæ aliò diuerſæ ſaluti ſuę conſuleotes diſperſæ ſunt. Ea autem quæ ſacrum illud pondus & præclarum theſaurum vehebat Imperatoris triremis, funibus derepeotè ruptis, veluti diuina guberoata manu ad viduæ agrum appulit: viduæ inquam illius, propter quam ſponſa Chriſti Eccle-

Per tempeſtatem ſubſtam, corpus ſanctum ad viduæ agrū appulit, cui ab Eudoxia adēptus fuerat, &c.

B ſia paſtore tanto viduata fuerat. Et rurſum poſt mortem quoque iuſto iudicio legitimam ille tulit ſeotentiam, agrum viduæ autoritate ſua attribuens atque cooſirmaos: Deo nimirum magoum illum glorificante, & iniquum exilium eius apertè deprædicante. Et quoad eius fieri potuit, petrã nauis diſcîdit, quod miraculum hodie quoque cernitur, & egregij illius viri ardorem eximium quouis præcooe clarius atteſtatur. Hoc vbi factũ eſt, ſereoitas rurſum aduenit, & oaues aliæ aliunde collectæ, cum apparatu & comitatu maximo, carminibuſque debitis, virum ſanctum producentes, io vrbem imperantem deportaroot. Eumque primùm, circa † Amantium magoi Thomæ templum excepit: inde verò in ſanctę Pacis delubrum delatus, poſtea porrò imperiali curru tumulus vectus, in ſanctorum Apoſtolorum ſanũ illatus eſt. Ibi Imperator ſacro tumulo chlamyde tecto, & fronte atque oculis vrnæ impoſitis, communem ſupplex precationem pro parentibus fecit. Dudũ enim illi mortui fuerant, in pupillari ætate eum tenerum adhuc relioquentes. Seorſim verò pro

† περὶ τὰ ἀμαντίου.

Theodoſius pro parentibus ut defunctis precatur ad diui Ioannis tumulum.

C matre quoque precatos eſt, vt tumuli eius motus atque ſtrepitus conſiſteret. Triginta enim & quinque annos iam is quatiebatur, quo tempore ſcilicet & ipſa Eccleſiam concutiebat. Nec ille id oon exorauit. Confeſtim namque vrna eius cooſtitit. Atque vbi ſacer Proclus virum ſanctum in eundē ſecum thronom collocauit, plebs circunſuſa ore voo exclamauit: Recipe, ioquiēs, thronũ tuũ, ò pater. Fertur ipſe quoque tũ, quæ dudũ clauſa fuerãt, labris rurſum apertis, ad populũ dixiſſe, pax vobis: ſicuti id circũſtantes homines, & Proclus patriarcha, ſe audiuiſſe teſtati ſunt. Porrò ſacris myſteriis peractis, ad reliquiarũ eius repoſitionē itũ eſt. Et epiſcopũ manibus magnos antiſtes ad baſim ſacræ & diuioæ menſæ, veluti ſacer & inuiolabilis theſaurus, conditus eſt, epiſcopis epiſcopus, martyribus quanuis ſine ſanguine martyr, prophetis Chriſti & apoſtolis magna atque aurea Eccleſiæ Chriſti tuba, omnes omnium aures perſonans, & pia dogmata & pcepta clarè muſicis planè modulis accinens. Factum id vigeſimoſeptimo menſis Ianuarij die. Iogenti autem facinore iſto, illi etiam qui propter ipſum ſeceſſerant, perſuaſi, Eccle-

Collocatur Chryſoſtomus in epiſcopali throno collocatus, pacē populo precatur.

Ad baſim ſanctioris aræ in diuorum Apoſtolorum condiſſe ad condendum.

ſiæ omnes coniuncti atque vniti ſunt. Admirari D verò, Socrates eccleſiaſticus inquit, mihi libet (vt Nouatianus clàm virum ſanctum, vt opinor, perſtringens) quomodo iouidia Origenem defunctum impetierit, Ioanni autem pepercerit. Ille namque poſt ducentos ferè aonos, ab obitu ſuo, à Theophilo excommunicatus eſt: Ioannes verò trigeſimoquinto anno poſt mortem ſuam à Proclo in communionem eſt receptus. Adeò diuerſis à Theophilo moribus Proclus fuit. Sed hæc quomodo & antea acta ſint, & adhuc ſemper agantur, viros prudentes non fugit. De reductione diui Chryſoſtomi hactenus.

Sectatores tandem Ioannis omnes prorſus eccleſiæ coniunguntur.

Socrat. de Ioāne Chryſoſtomo.

Confertur per diſsimilitudinem Ioannes cū Origene.

Poſt fata Origenem inuidia, Ioāne verò fauor eſt ſubſequutus.

Reliquiæ diui Ignatij Roma Antiochiam tranſlatæ.

CAPVT XLIIII.

Iſdem temporibus diuinus quoque Ignatius Roma Conſtantinopolim delatus eſt. Quum nanque ille, ſicuti ei viſũ fuerat, io Amphitheatro Romæ in ferarum aluis ſepultus eſſet, quæcunque ſuperfuere firmiora ſolidioraque oſſa, cōdita ibi ſunt. Theodoſius autē Dei opt. max. præſtantiſsima ſuggeſtione, magnopere ingenti E atque illuſtri cum honore ea ad gregem ſuum referre ſtuduit. Quapropter reliquias eas iode receptas, cum magnifico apparatu poſt tempus lōgum Antiochiam reduxit, & in eo loco quod cœmiterium vocatur, veneratiooe magna repoſuit, & delubrum iogens dæmonibus olim dicatum, quod ab incolis τυχαῖον quaſi Fortunæ templum dicas, vocabatur, in ſacroſanctum fanum mutatum, diuino martyri conſecrauit: io quo etiam reliquiarũ tumulus repoſitus eſt, curru Imperiali cum ſacro apparato & ſatellitio in vrbem eã illatus, vbi quoque anno quolibet publicè & magnificè feſtus dies eſt actus, Deo diligentium ſe memoriam ſanctè à fuoere etiã ipſo glorificante, ſicuti antea quoque in Babyla accidit. Deo nãque inuiſus Iulianus propterea quòd Daphnæus Apollo oraculũ eius conſulenti nihil reſpōdiſſet (martyre quippe qui io propinquo loco conditus erat, diuina potentia os illius obturante, ſicuti id dæmon inuitus cōfeſſus eſt) noua quadam traoſlatione martyrem co- F honeſtauit, vt commodius faciliuſque dæmones rēs ſuas agerent, quemadmodum Iuliano obſcurè polliciti fueraot. Sed id, ſicuti videtur, prouidētiæ diuinæ fuit, vt ſimul & martyrũ potentia maniſeſta fieret, & ſacræ eorũ reliquiæ longè ab idolorum nidore abeſſent: & ſacro loco repoſitæ, debito, pro eo atq; conueoit honorarentur delubro: ſicuti & accidit. Templum enim ei ante vrbem & magnitudine amplum, & forma pulchrum extructum eſt, in quod etiam eius vrna illata eſt.

τυχαῖον, ſiue Fortunæ templũ, in martyriũ Ignatij Antiochiæ redactum.

Diui Babylæ martyriũ ibidem.

Deus ſanctos ſuos etiã defunctos glorificat.

Honor martyrum defunctorum.

CAPVT XLV.

Sub idem tempus, diſputatio ingens in vrbe imperante, de mortuorum reſurrectione extitit, & populo maxima inceſsit cōcertatio. Quidam enim, vna cũ Sadducæis, reſurrectionē prorſus nō eſſe opinati ſunt: quidam autem ægrè quidem, ſed crediderunt tamen, defunctos excitatũ iri, apertis & irrefragabilibus ſacrarũ ſcripturarũ teſtimoniis

Diſputatio de reſurrectione mortuorum Conſtantinopoli orta.

A adducti, alio prorſus & mutato corpore. Vt primũ enim corpus illud, quod variis modis ſolutũ abolitũq́; ſit, reſuſcitetur, fieri non poſſe: ſed præter id aliud nulla pcedēre materia, diuina, q̃ omnia perficit, voluntate denuò reſtitutũ, vnà cũ anima reſurrecturũ eſſe exiſtimarũt. Huic tantę ętatis eius hominum ignorantiæ, & de propoſita quęſtione ambiguitati, qui priuſquã exiſtãt, omnia nouit Deus, perinde atque medicus optimus, idonea præparauit remedia, vt tempore ſuo curã adhibens, animatum ſanaret imbecillitatem. Itaque ante annos trecentos ſeptuaginta duos, rẽ fecit, quæ nulla ex parte miraculis antiquitùs ab eo ſupra naturæ captum editis cedãt: quã huc loco commemorare aggrediar. Epheſi in Ionia ſeptem pueri, corporibus iuxtà & animis fratres fuere, à parentibus per manus eis traditæ religionis noſtræ cultores. Tanto verò illi erga Chriſtum flagrarunt amore, vt perſequutionem eam quam Decius Romanus eo tempore Imperator grauiſsimam perquã crudeliter exercuit, paruifacerẽt. Et quum propalam

Hiſtoria ſeptem fratrum apud Epheſum dormientiũ. Ea mortuorum reſurrectio certiſsime indicatur. Simile quiddam Paulus Diaconus de ſeptem quoq; dormientibus in Germania refert, de geſtis Longobar. li. 1. c. 3.

B Chriſtum confeſsi eſſent, poſtea nõ longè ab vrbe ea ſeceſſerũt: & in vicino quodam antro, propter imminens periculum ſeipſos occultarunt. Exterius antri aditũ & fores, perſequutores à parte exteriores probè circumuallatas muniuere. Illi porrò præ anxio animi mœrore in ſomnum ſibi profundum delabi viſi ſunt, atque ita ad annos trecẽtos ſeptuaginta duos dormierunt. Perinde enim atque angeli prouidentia diuina & ſpiritu ſancto obumbrati, & veluti ſenſu orbati, ſuaui & molli ſomno, eo quo diximus tẽpore ita ſunt detẽti, vt neque corpora neque veſtimẽta eorum diffluxerint. vbi autem tempore ſuo ſub præſenti, de quo nunc agimus, Theodoſij imperio ſpeluncæ fores recluſæ ſunt è ſomno illo euigilarunt: vnũque ex eis in vrbem rerum neceſſariarum comparandarũ gratia miſerunt. Quũ autem is ciuibus Decij numiſma proferret, noua atque inſolita monetæ forma adducti, in theſaurum eum illi incidiſſe opinati ſunt, iuuenemq́ue ad vrbis rectorem duxerunt, neque leuia ei, vt aurum inuentum indicaret, adhibuerunt tormenta. Et poſtquã flagris abundè con-

C ciſus, vix apud ſeipſum eſſet, exclamans: Quis tandem, inquit, imperium nunc obtinet? mihi dicite. Atque illi ſuauiter & facetè ſubridentes: Num tu, reſponderunt, Theodoſium nunc feliciter imperium adminiſtrare ignoras? Tum iuuenis: Bona verba quæſo, ait: an non Decius, ſed Theodoſius Romanum obtinet imperium, qui me & ſex alios mecum multo timore territos per præfectum vrbi ſpeluncam hanc vbi occultaremur, ſubire coegit, vnde me illi ſame perciti ad panes emendos præmiſere? His illi verbis auditis conſternati, celeriter omnes ad antrum illud accurrerunt, aditúque magis dilatato, lapidibuſque hinc & inde diſiectis, in tabulam inciderunt, in qua Decij nomẽ, ipſorum, in Chriſti religione profitenda libertas, fuga ſimul & occultatio, necnon ſepulturæ tempus percommodè expreſſum erat. Proinde cum reuerentia debita eos inde duxerunt, & de re omni celeriter Imperatorem certiorẽ fecerunt. Cæterùm Imperator fideliſsimus, vbi eam rem cognouit, quòd ſemper quę grata Deo & accepta eſſent faceret, pietate ſua indignũ duxit, vel illos ad ſe transferri curare, vel alios ad eos videndos mit-

Imperator Theodoſius ad eos videndos Epheſum profectus.

D tere, ipſum autem domi manere: alterum enim arrogantiæ, alterum autem ſocordiæ omnino eſſe iudicauit. Et rebus omnibus, præ eo vt ad illos veniret, contẽptis, quàm potuit celerrimè Epheſum contendit, atque ibi illorum conſpectu ſe oblectauit, & cũ eis colloquutus, & ad ſatietatem conſuetudine eorum vſus eſt: tum autem in cõmuni etiam menſa cum eis, ita vt par erat, cibum cepit, ſeptemq́ue totos dies cum eis fuit, omne eis curæ & officij genus præſtans. Vbi verò etiam lõgiore rurſus ſomno & obitu ſancto in Chriſto obdormierunt, debito eos proſequutus eſt honore: & præclaro ea de cauſa triumpho acto, magnificeq́; rurſum eis in antro repoſitis, Conſtantinopolim eſt reuerſus. Ea re quæſtio de dogmate ſopita eſt. Satis enim cõſtabat, qui vt pueri illi tot annos, veluti noctem vnã nullo corporũ detrimento quieſcentes ſupereſſent, effecerit, eoſque vnà cum animabus excitarit: eum quoque poteſtatis ſuę abundantia, omnes homines cum ſuis, non alienis corporibus, in momento vno, veluti ex ſomno, tempore ſuo excitaturum eſſe. Hæc hactenus. E

Quęſtio Conſtantinopoli de reſurrectione mortuorum per miraculũ ſublata.

CAPVT XLVI.

ADhuc Theodoſius imperabat, & terræmotus magnus & admirãdus extitit, qui priores omnes magnitudine, celeritate & temporis diuturnitate facilè ſuperauit. Nam ad menſes ſex maximè durauit, & non ex interuallo, ſed motu continuo omnia concuſsit, idq́ue per orbẽ ferè vniuerſum: adeò vt non ſolum in vrbe imperante turres in præceps ierint, & murus variis in locis ruptus ſit, verumetiam circa Cherſoneſum, ædificium id quòd μακρὸν τεῖχος, hoc eſt longum murum vocant, ſimul omne conciderit: & innumerabilia vbique locorum, magnorum operum templorumq́ue ædificia peſſum ierint. Terræmotus iſte Alexandriam quoq; attigit. Antiochię autẽ impetu vehementiore imminẽs præcipua quęque ſpectacula maximè comminuit. Et innumerabiles accidere caſus, non terra tantum, verumetiam mari. Alicubi enim terra dehiſcens, vicos F frequentes abſorbuit: alicubi fontes non exigui ſubitò exaruere: quibuſdam in locis vbertim aqua profluxit, quæ ibi antea eſſe ſolita non fuerat. Arbores multę vnà cum truncis ſuis radicitùs euulſæ. Aggeres plurimi derepentè exiſtentes, in montes ingentes conformati. Mare terminos ſuos tranſgreſſum, piſces ingentis magnitudinis mortuos veluti ſunda eiecit. Inſulæ plures vnà cũ incolis ſuis ſubmerſę, hodie quoque non apparent. Naues vndis conſertim decentibus in arida medio mari immobiles conſiſtere viſæ. Cladem ex eo terræmotu plurimũ ſenſere Bithynia, Helleſpontus, vtraque Phrygia, & Orientis pars maxima: ſicuti dictum eſt. Inuaſit quoque Occidẽtis regiones plures. Et quum longo duraret tẽpore, non ea qua cœperat vehementia graſſari perſeuerauit, verùm ſenſim de impetu aliquid remiſit, donec prorſus conquieuit. Clades ea talis fuit. Byzantij autem in maximum coniecti metum, à ruinis & ædificiorum ſibi timentes, muros reliquerunt: & extra vrbem in Campo, qui dicitur, morati ſunt, vnà cũ Imperatore Theodoſio, & pa-

Terræmotus magnus & diuturnus ſub Theodoſio. Euagr. li. 1. cap. 17.

Macrontochos.

Caſus varij & admirandi in eo terræmotu.

Conſtantinopolitani cum Imperatore extra vrbem manent.

A triarcha Proclo continuis precibus incumbētes, Deumque vt propitius eis eſſet & ab imminenti calamitate orbem liberaret, obteſtantes. Et quum aliquando motu eo graſſante, terra veluti fluctuans concuteretur, & homines per metum eam ex fundamentis ipſis extirpatum iri vererentur, & omnes litaniis & ſupplicationibus dediti collachrymarēt, & ex profundo intimoque animo miſericordiam diuinam implorarent: tum miraculū præter opinionem omniū, quod ſenſum & mentem omnem excedat, ſubſequutum eſt. Subito namque è medio inſpectantibus omnibus, diuina quadam vi puer in aërem ſublimis ad cœleſtem vſque tractum, ita vt iam non appareret, ſublatus, diuinam vocem qua angelis Deum laudibus ferre mos eſt, audiuit: eaque voce percepta, rurſum prius per aërem via reuerſus deſcendit: & epiſcopo Proclo, ipſique Imperatori & multitudini omni ſupplicationibus operanti, Deumque hymnis celebranti, ab angelis canentibus ſe verba hæc audiſſe renunciauit: [a] Sanctus Deus, B ſanctus fortis, ſanctus immortalis, miſerere noſtri. Quæ vbi Proclus intellexit, ſtatim ad eum modum populum pſallere iuſsit: [b] & terræmotus ſtatim etiam conſtitit, omninoque conquieuit. Imperator porrò Theodoſius, & inter fœminas admiratione omnium digna Pulcheria, tanto miraculo perculſi, [c] conſtitutione Imperiali confeſtim, vt per orbem omnem diuinus hymnus iſte concineretur, decreuerunt. Et ex eo tempore Eccleſia Chriſti eum acceptum, non quolibet tantum die vſurpat, ſed etiam (vt ſimpliciter dicam) cuiuſlibet carminis & laudis Dei initio, ante omnia pleno ore præmittit. Puer verborum eorum miniſterium exequutus, ſtatim vita defunctus eſt, & in magna eccleſia quæ Pacis nomen obtinet, cōditus. Locus autem in quo ille in ſublime actus eſt, poſtea ὕψωμα θεῖον, id eſt, diuina exaltatio vocatus eſt, Notum ventum pro vrbe Conſtantinopolitana ſpectans. Imperator vbi terræmotus timore liberatus eſt, ilico Conſtantinopolitanæ vrbis muros reficere aggreſſus eſt: & maiorum mœnium partem, quæ in ſicco loco ſunt, per dies ſexa- C ginta, in eam quæ nunc cernitur formam Anthemius reſtaurauit, ingenti vrbi amplitudine pomeriis prolatis adiecta. Cyrus autem præfectus vrbi, reliquum qui conciderat, & vi temporis labefactatus fuerat, murum renouauit, atque in ſublimem altitudinem, vrbe veluti in nouam redacta formam, conſtruxit. Et quum aliquando imperator in Hippodromo equeſtre exhibens certamen ſtaret, Byzantij ſtructura Cyri delectati, magnificā illam emiſere vocem: † Conſtantinus condidit, Cyrus reſtaurauit. Qua ex cauſa ira percitus princeps, præfecti dignitatem, illo ſub prætextu quòd Græcæ ſuperſtitionis cultor eſſet, homini ademit, & ſubſtantiam eius omnē publicauit. Ille animū deſpondens, ad eccleſiam confugit: & in ſacrū ſa-

Litaniis & supplicationibus operdant.

Puer mirifice in aërē ſublatus, & inde remiſſus.

a τρισάγιον, h. e. terſanctum angelicum hymnum, Deum trinū & vnum celebrantiū. b Terræmotus compeſcit. c Theodoſius, vt hymnus iste in eccleſia omni caneretur, ſtatuit.

Murus collapſus reſtituitur per Anthemiū & Cyrum.

Populus Cōſtantinopolitanus muros reſectos Cyro acceptum fert. Cyrus proſcribitur. Cyrus ex præfecto vrbis epiſcopus factus. Præclarus hic etiam fuit poeta.

De Cyro iſto hæc apud Suid. reperiuntur: Cyrus Panopolites poeta ſub Theodoſio iuniore vixit. Apud quem præfectus prætorio, & præfectus vrbis, conſul & patricius fuit: in admiratione ab Eudocia Auguſta, quæ poematum ſtudioſa erat, habitus. Eudocia autem, quum aula relicta in Oriente Hieroſolymis eſſet, Cyrus ab aduerſariis inſidiis circumuentus, in Phrygia Cotyei epiſcopus factus eſt, & vſque ad Leonis Imp. tempora durauit. Mentio eius fit l. ſi quis. C. vt nem. ad ſuum patroc. lib. 11. Et ad hunc ſcripta eſt l. quæ ſub prætextu. C. de ſacroſ. Eccleſ.

cerdotum ordinem allectus, Smyrnæorum præ- D fuit vrbi. Smyrnæi vbi illum audiuere Græcorum ſacra coluiſſe, communionem eius ſunt auerſati. Cyrus autem ad eos in eccleſia talia verba fecit. Viri amici, natiuitatē Dei & ſeruatoris noſtri Ieſu Chriſti ſilentio colamus, quoniam auditu etiam ſolo in virgine ſancta conceptum eſt Dei verbū. † Ei gloria ſit in ſecula, Amen. Ac deinde gratus ciuibus fuit, & eccleſiā piè gubernauit. Huius quoque opus eſt templum Dei genitrici dicatū, quod Cyri dicitur: in quo, fama eſt, & Romanum illum cantorem eximium, propter carmina decantata honorem & præmiū virtutis à Dei genitrice recepiſſe. Templum autem id huiuſmodi occaſione iſthic eſt erectum. Cupreſſus in eo loco ingens & procera fuit, in qua ſuperioribus temporibus neſcio quomodo imaginem Dei genitricis quidam occultauit. Quum autem multū præteriiſſet temporis, & imago latêret, ipſa ſeipſam indicauit. Cupreſſus enim immenſo coruſcans lumine, perinde atque fax vna ardere viſa eſt, & ingens etiam miraculorum vis ab obſcura & latenti efficacia ma- E nauit. Vbi autem quidā curioſitate laudata arborē conſcendit, imago ea, vnde miraculorum vis profluxit, apparuit. Quapropter Cyr⁹ loco ei honorē habens, pulcherrimum & maximum Dei genitrici conſtruxit delubrum. De his hactenus. Verumenimuerò imperator magnam exhibens liberalitatem, non imperantem tantū, ſed & alias reſtaurauit vrbes, quæ valde dirutæ fuerant. Et alias quidem aliter reſtituit. Antiochiam verò Memnoniū & Zoilum & Calliſtum, religione noſtra admodū præſtantes viros, rectores miſit. Ibi Memnonius perquàm decenter & magnificè, quod * Pſephium dictum eſt, ab ipſis fundamentis reſtituit: in cuius loco medio hypæthram & ſubdialem aulam reliquit. Zoilus autem Imperialem erexit porticum, ad Auſtrum ſpectantem, in Rufini porticus latere, cognomine ſuo loco ei relicto. Qui verò mihi cognominis fuit Calliſtus, præclarum & magnificum vrbi ei reliquit ædificium, quod Calliſti porticus nominatur, pro iudicum curia, ex aduerſo ei foro vbi pulcherrimæ conſtructæ ſunt ædes, in quibus duces belli habitant. Inſuper F Anatolius quoque dux, militarium in Oriente ordinum præfectus, eò miſſus, cognominem ſibi porticum, omnis generis materia & arte præcipua exornatam, ſplendidè excitauit. Hæc etiam ſi per digreſſionem hiſtoriæ inſerta, non tamen ſtudioſis inuenuſta aut ingrata erunt.

† Conceptum virginis ſpiritus, non caro, fides, non libido, præuenit. Credendo, non concumbendo fœcundata eſt virginitas. Aug. de trinit. lib. 13. cap. 18.

Idem epiſcop' fit Smyrnenſis.

Celebre eius ad populum, pro concione verbum.

Templū virginis matris ſub Cyri nomine.

Romanus cantor eximius.

Miracula ad imaginē Dei genitricis edita.

Vrbium reſtauratio.

** ψηφίον, à calculo quo ψῆφοι dicuntur, ſeu ſuffragiis ferendis dictū videtur: quaſi Comitium Romano more dicas.*

Antiochiæ reſtitutum Pſephium, Porticum Rufini. Extructa porticus Calliſti. Porticus Anatolij.

CAPVT XLVII.

POſtea quū diuinus Proclus vndecim annis in Cōſtātinopolitana ſede, & admirādus Cyrillus in Alexandrina triginta duobus enituiſſent, eodē tēpore ambo ad immortalem trāſiere vitā. Sed & Ioannes Antiochenus moriēs Domno thronū reliquit: & Leo magnus, Cœleſtino ad cœleſtē recepto vitā, in veteris Romæ eccleſiā eſt inductus. Porrò Iuuenalis adhuc ſuperſtes, eccleſiis Palæſtinæ præfuit. Proclo Flauianus ſucceſsit, ſacrorum donariorum eccleſiæ magnæ cuſtos,

Præclariorū eccleſiarum antiſtites. Flauianus iſte in l. quoniam. C. de epiſ. & cler. Fabianus dicitur. Flauianus Procli ſucceſſor.

A dignitate presbytet, vita autem cœleſti prçclarus. Poſt Cytillum in Alexandtiæ thtono Dioſcotus impietatis officinam iuſtituit: qui quũ tebus aliis peſsimus fuit, tum diuino Cytillo & Flauiano ini micisſimus, tertiæ ſynodi decreta nõ recepit. Et ꝙ Conſtantiuopolitano Archimandrita + infelici Eutycbetę, & pręterea Chryſaphio primario intet Imperiales cubicularios eunucho amicisſimè vie tetut, vt ſecunda Epheſi ſynodus cogereiur effecit, quę λῃστρικὴ, hoc eſt, pręd atoria dicta eſt. Eiuſcelebrandæ tale fuit initiũ.★ Cbryſaphius iſte multum apud Imperatorem autotitate valoit, & quòd conſecrationem Flauiaui, propter anticipatam opinionem, minus gratam ptobatamque haberet: Impetatoti ſubiecit, vt patriarchę ſignificaret, quo ille + electionis atque cõſectationis gratia benedictionis munus ſibi mitteret. Diuus Flauian⁹ panes puros miſit. Cryſaphius contta, [a] auteum benedictionis donum mitteudum eſſe dixit. Cui patriarcha reſpondit, uou eſſe ſibi taliuin tetum copiam: niſi fottè ad hoc ſacris vteretur templi [a] do-
B natiis. Ipſum vetò Chtyſaphiũ optimè noſſe, Eccleſiæ ſacra vaſa Deo & paupetibus eſſe cõſecrata. Atq; inde offenſio locũ habuit, quum eius tei Pulcheria Auguſta nihil animaduettiſſet. [b] Chryſaphius eam ob rem inuidia percitus, omnẽ mouit funem, vt patriatcham ſede ſua detutbaret. Quũ autem id omnino, Pulcheria ſummam tetum administrante, fieri nõ poſſe videret, Eudociam Auguſtam, quæ uondum in Palæſtinam ierat, ſolicitauit, eamque paulatim aduerſus matrem Pulcheriam concitans, vt Præpoſitum illi ademptũ ſibi aſciſceret, ſuadere ei cœpit. [c] Præpoſitus euim Pulcheriæ patebat, vt quæ terũ ſummam adminiſtraret. Eudocia noo patũ Imperatoris tẽtauit animũ, vt Ptæpoſitũ à Pulcheria abduceret. At ille ab ea perſuaſus nou eſt, petitiouẽ Eudociæ tefellens: ꝙ Pulcheria ſoror eius in imperio genita atque educata eſſet, & q̃ optimè remp. adminiſtraret. Poſtq̃ Chryſaphio cœptũ id non ſucceſsit, aliud eſt expettus, & tutſum Eudociæ moleſtus fuit, Impetatorẽ vt inſtigaret, quo ille patriarchæ ſecretò inſinuatet, vt Pulcheriã diaconiſſam legetet. Hoc
C Eudocia quũ ageret, frequenti ſuggeſtiooe tandẽ nitiſsimũ Impetatoris animum flexit. Nam & lapidẽ, aquæ gutta frequentius defluens, excauare ſolet. Theodoſius patriarchæ ad ſe vocato, arcanũ in indicauit. Et ille in mœrorẽ coniectus, Imperatori quidem quod ei gratum eſſet, factutus eſſe viſus eſt: Pulcheriam autem literis ſecretioribus certiotem fecit, vt uequaquam in conſpectum eius venitet, ne ſcilicet quod & ſibi ipſi & illi parum gratum eſſet, façere cogeretur. [d] Pulcheria ſtatim quid ageretur intelligens, Præpoſitum tranſire ad Eudociam iuſsit: & ipſa vtbe egreſſa, ad Septimũ trauquillam ptiuata vitam egit. [e] Imperatot autẽ & Eudocia Flauiano deinceps, quòd arcanum illud conſilium propalaſſet, maximè ſuccenſuerũt. Pulcheria ad huoc modum eiecta, per Eudociæ manos reſp. admioiſtrabatur. quo tempore etiam ſuſpicionis illius occaſio locum habuit, de celebri illa oue, ptopter Pauliourn magiſtrum, qoemadmodum ſuptà dictum eſt. Hæc quum ſic geteren-

Dioſcorus Cyrilli. † [illegible] Eutyches abbas. Secunda Epheſina ſynodus, Prædatoria dicta. Audet Eunuchus munus benedictionis pro electione à Flauiano, quod Imperatori mittat petere. Chryſaphius eunuchus. Cur eunuchus iſte Flauianum oderit. † [illegible] a Cuius ſint vaſa & donaria Eccleſiæ. b Inſtitur à Chryſaphio conſilium, vt Flauianus è ſede ſua deturbetur. Chryſaphius per Eudociã fruſtra Pulcheriæ præpoſitũ adimere contendit. c Præpoſitus aulæ Auguſtæ. Struitur ab eodem conſiliũ aliud vt Eudocia diaconiſſam creari Pulcheriam curet. Significatur id ab Imperatore Flauiano, & ab hoc Pulcheriæ. d Pulcheria Præpoſitum ad Eudociã mittit, & priuatam in Septimo cõplectitur vitam. e Imperator Flauiano iraſcitur. Eudocia rerum in aula potitur.

** Apud Suidam eſt, plurimum autoritate eunuchos aulicos apud Theodoſium valuiſſe, & res pleraſque ex arbitrio eorum perperam actas eſſe.*

tur, [f] Euſebius, de quo in ſynodo tertia antea dixi- D mus (uam ptimus ipſe Neſtorij veſaniam deptehendit atque redarguit, ſi quis alius, & ipſe artis Rhetoricæ peritus: tum autem Dorilæus epiſcopus erat) quòd Eutychetis familiaris eſſet, de fide aliqoando cum eo eſt collocutus. Atque vbi eum non rectè ſeutire auimaduertit, libellum ea de re + patriarchæ Flauiano obtulit. [g] Flauiauus ſynodo prouinciali Couſtautinopoli coacta, ad quá quadtaginta epiſcopi venerant, Eutychetem citauit. Ille potrò primùm ſiſtete ſe recuſaoit. Vbi autem cuactos aduenit, fœdiſsimo morbo laborate depreheoſus eſt. In medio eoim couſeſſu: [h] Ego, inquit, ex duabus naturis geoitũ eſſe ptofiteor Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ante vnionem. Poſt vnionem autem, vnam eius eſſe naturam, & diuinum eius corpus neque couſubſtantiale nobis, neque eiſdem uobiſcum perpeſsionibus obnoxium eſſe prędico. Quę vetba poſtquam ſynodus audiuit, illico quòd ille pœnitentia uon duceretur, legitimè & iuxta cettum canonum iudici-
E um, [i] homiuem, dignitate ei adempta, reiecit. Ille Imperatotem adiit, & vt cauſa deuuò iudicaretur, perinde atque acta & decreta contra eum ſacta à Flauiauo conficta eſſent, rogauit. Itaque Ptincipis iuſſu alia in ſuburbano Conſtantiuopolis coacta eſt ſynudus, in qua multi etiam alij epiſcopi, & ex ſeuatu quidam affuete. [k] Pottò vbi illi acta & decreta legitima eſſe aotoritate ſua comprobatuut, Chryſaphius eouuchus, qui idem cum illo ſeutiebat, qoum contomeliam ferre nequiret, iram aduerſus Flauiauum ſuam maximè auxit: [l] & Dioſcoro Alexandrino impio illi indicauit, ſe illi iu rebus quæ ei placitæ eſſent, gtatificaturũ omnibus, ſi Eutychetem periclitantem deſeuderet, Flaoianum autem & Euſebium Dorilæum oppugnaret. Eodem etiã modo Eudociam Auguſtam excitauit, quum multa alia, tum ea potiſsimum dicendo quæ ei à Polcheria acerba accidiſſent, proptetea quod Flauiauus tem ſecretò ſibi creditam, tectã tacitamque ooo ſetuaſſet. Hi ambo Theodoſium permoueut, vt alteram Epheſi ſynodum, quæ Eutychetis & Flauiani cauſam diſceptaret, celebrari
F iubeat, ſẽtentiatumque ferendatum iudiciũ Dioſcoto impio committat, & euudem ſynodo præficiat: copias etiam militares, quę ſatis ſiot, mittat, quæ tem iudicatam exequerentur. Vbi id Imperator mandauit, & ſynodus quę prędatoria vocatur, Epheſi congregata eſt: præſidens ei Dioſcotus, oo tatiis aliis reiectis, ſuos tãtum adhibuit, vt acta ex ſententia eius io ſcriptum teſerrentut. Affuerunt concilio ei quos ſuprà nomioauimus eccleſiatum aotiſtites, ★ cum ſacetdotibos ſois: Leone veteris Rumæ paſtote excepto, cuius locũ Iulius epiſcopus eò miſſus obtinuit. Theodoſius inter alia, hoc ſic verbis eioſcemodi ſanxerat. Qui antea iudites religioſiſsimi atchimaudritę Eutychetis fuete, adſuoto qoidem, & taceoto. iudicũ autem ordinem noo habento: cœterùm commuuem ſaoctiſsimorum omnium patrũ ſententiam expectanto, quandoquidem de tebus ao eis iudicatis nuoc iudicium agitur. Vbi autem de quæſtioue actum, ab Eutychete petitũ eſt, vt ea quæ de Deo ſeotiret, apud

*f Euſebius Dorylæus hæreſim Eutychetis in colloquio deprehendit. g Synodus prouincialis Conſtantinopoli propter Eutychetem coacta. h Eutychetis hæreſis. i Eutyches non reſipiſcẽs dãnatur. Idem ab Imperatore, vt alia Conſtãtinopoli cogatur ſynodus, impetrat. k Ea priorum ſynodi decreta comprobat. l Eunuchus Dioſcorum Alexãdri. & Eudociã aduerſ⁹ Flauianum cõmouet. Imperator ſynodũ aliã Epheſi iterũ celebrari iubet. Synodo ei Dioſcorus præficitur. Aulica talis practica minimè epiſcopos decet. * Iuuenalis ſcilicet, Domnus, &c. Lex Theodoſij quomodo in concilio poſteriore Epheſino procedendum. Eutychetis hæreſis.*

† Synodos prouinciales patriarchæ & Archiepiſcopi olim, quã hoc ſic vſus ferret, cogere potuerunt: concilia œcumenica & vniuerſalia, ſine voluntate Imperatorum, minimè.

A ſynodum exponeret:tum ille, quæ antea quoque dixerat,io medium proferens profeſſus eſt.E duabos quidem naturis geoitum eſſe ſaluatorem ante vnionem, poſt hanc autem voam ei eſſe oaturam.Dioſcorus porrò ſubioſerens: Et nos omoes ait,eiuſdem opinionis ſumos.Ibi Leoois papæ locum teocotes,illius ad Flauianum & ſyoodum ipſam datas literas legi petierũt. Vt verò Dioſcorus eas reiecit, mandatarij tranſuerſum Dioſcori impetum animaduerteotes, è ſyoodo diſceſſere, & Romam recurrere.Dioſcorus, com ſactionis ſuæ popularibos,Eutychetem,reddita ei dignitate, in iotegrum reſtituit:eam verò Flauiaoo & Euſebio Dorilæo abrogauit:canonem illum,quẽ ipſe fortè tranſgreſſus eſt,obteodens, nullam aliam fidei formulam,prętrerquam quæ Nicęę eſt ſacta,promulgaodam eſſe ſtatueorem.Porrò Flauiaous,vir ſaoctiſsimus, poſt eiuſcemodi illegitimam condemnationem, turbulentis impolſiooibus & calciũ ictibus à Dioſcori & Chryſaphij ſactiooe ex ſynodo eiectus,tertio pòſt die vitam ſeliciter finiB it, quum ille ipſe Dioſeotus calcibus in veotrem etiam veritatis ipſius propugnatoris deſuncti inſiluerit.Et poſtridie epiſcopi, militum qoi eos armis ſublatis circunſteterant,vi actis aduerſus ſaoctum illom editis ſubſcribere ſuot coacti. Cum quibos & Domnus, Ioaonis in eccleſia Aorioche oa ſucceſſor,annotatione ſua ea tum confirmauit. At idem poteſtati ✱ ſuæ redditus, qoòd illis ceſſiſſet, retractauit Dioſcoro & principibus ex aula Imperiali viris reſiſtens,& contra decreta,vtpote quæ aduerſus eccleſiaſticas conſtitutiones ſacta eſſeor,vociſerans, ſynodomque impiam appellãs, & ſubſeriptiooem deoique ſuam reddi ſibi flagitans. Verùm ſynodus ea de cauſa huic quoqoe ſacerdotalem ademit dignitatem:in qua & Ibas ille Edeſſeoorũ epiſcopos,& ſapiẽs eruditusq́; Theodoritus eccleſiæ Cyri paſtor,præterea Daoiel Carrarum,item Ireoæus Tyri,& Aquilinus Bibli epiſcopi exaotorati ſunt.Decreuit hæc ſyoodus quoque de Sophronio quædam, qui tum Conſtaotinopolim,viſeodæ eius gratia,veoerat,& alia inſuper quæ io actis contineotur.Prędatoriom Epheſi C concilium ad hunc ſolutum eſt modum.

*Dioſcorus ei fauinet. Literas Leonis Rom. epiſcopi reiicit. Eutychetem reſtituit. Flauianum & Euſebiũ exauctorat. Flauianum vi è ſynodo eiicit, & male tractat. Flauiani mors. Huic etiam mortuo Dioſcorus calcibus inſultat. Epiſcopi decreta ſynodi prædatoriæ ſubſcribere coguntur. * τῆς ἑαυτῆς προεδρίας. Domnus Antiochenus ſubſcriptionem ſuã reuocat. Domno, & aliis pro epiſcopis dignitatem conciliũ abrogat.*

CAPVT XLVIII.

NE verò ex eis qoiſquã, qui alitec opinantur,& idolis addicti ſuot, oos rideat, perinde quaſi per res nouas ſemper aliqoid ad fidem afferamos,& apud oos poſteriores prioribus derogent. Nos etenim ineffabilem atqoe incompreheoſibilem Dei erga oos benigoitatem & miſericordiam inquirentes,eamq́oe ſummopere colere atque magoificare contendentes,eo quòd rem eam aſſequi nõ poſſumus,huc atque illuc oos coouertimus. Nullus ſaoè eorum qoi in hæreſes delapſi ſunt, illud in conſilio præcipuè habuit, vt diuinum numeo blaſphemus maledicto aut cootumelia afficeret: ſed præſtaotius quidquam ſe prolatorum eſſe,quàm maiores fecerint, ſi hoc vel illud promulgaret,exiſtimauit. Vniuerſi eqoidem cõmuni omoiũ concordia,quæ ✝ præcipua religionis noſtræ ſuot, & qoæ cultus diuini caoſam continent,

Apologia aduerſus eos qui religionẽ Chriſtianã propter hæreſes ſubortas contemnentes, exagitant.

In ſumma & capite fidei Chriſtianæ vniuerſi conſentimus. † καὶ ὅσα... Nic. ...

capita, profitemur. Trinitas enim in vnitate naD turæ diuinæ à nobis deprædicatur: & aote luciferum ſuperſobſtaotiali patri genitus Deus verbũ, quod natiuitate altera iocorruptè propter immẽſam erga creaturam ſuam miſericordiam carnem aſſumpſit. Quòd ſi præterea propter obſcurã oominis cognitiooem,homioes oooi quidqoam aſſeruot,ooo nouum id eſt:quòd Deus, vt equidem puto, propterea ✱ libero arbitrio locum dederit, vt Eccleſia eius Catholica & Apoſtolica hinc & inde ad diuerſas opioiooes appellans, dicta omnia,pro eo atque decet,captiuet,& ad veriorẽ pietatem referat, eaq́ue ad vnam rectam planamq́ue viam,veritatis ſcilicet iouentionem,dedocat. Cui ſeoteotiæ illud dictum valde conſooum ab Apoſtolo eſt prolatum:Oportet autem hæreſes etiam in vobis eſſe, vt qui probati ſunt, manifeſti fiaot. Qua in re ineffabilem quoque Dei ſapientiam mirari libet, quæ olim per Apoſtolum ſuum prædixit: Virtus enim mea,inquiens,in iofirmitate perficitur.Ex eo namque qood propter imbecillitatẽ verę cognitionis,partes quędam ab Eccleſię ſtroE ctura reſectæ ſunt, dogmata recta & plaoa per ædificationem conſtituta ſuot, & incrementis maioribus ad cœleſtem ſublimitatem voiuerſalis & apoſtolica eccleſia excurrit.Qui verò in ſeductiooe & errore Græcæ ſuperſtitioois educati ſunt, propterea quòd oeque Deum,quidoam ſit,neqoe ioeffabilem eios & incompreheoſibilem curã atqoe prouideotiam inueoire velint, alij aliorũ inter ſe, atque ipſi quaodoque ſuas etiam ipſorum ſententias reſelluot.Et multos varioſque commiſcentes deos,oomioibos eos quę affectiooibus ſuis conueoiaot,proſequuntur.Et cùm alios ſoper alios ſibi ipſis deſignant & eligunt, veniam, vt aliquis dicat, impoiis libidinibus ſuis aucupantur. Sic qui apud illos eſt ſummos.

Euagr. lib. 1 cap. 11.

*Commodum quod ex hæreſibus prouenit. * τῷ αὐτεξουσίῳ.*

Aduerſus philoſophos ethnicos, & ſuperſtitioſam eorum idololatriam.

Hominum pater atque deorum,

natura ſua io auẽ verſa, fœdi ſtupri gratia adoleſcentulũ Phrygeo rapuit, & pro mercede impuri flagitij poculum ei dedit, poteſtate illa permiſſa, vt ſibi ille ✝ beneuolẽtiam & amorẽ propinaret, & vterque ſimul cũ oectare cooſtuprationis probrum & dedecus potaret.Qui inſuper multis aliis F neſariis ſceleribos,quę etiã nullius precij homioibus conceſſa oõ ſunt,io varias irrationaliũ animãtiũ ſpecies trãſformatus,turpiter ſibi vitã degendã ſtatuit:& androgyn*,aocipitiq́; inter marẽ & fœminã ſexu Deus factus,non equidẽ in ventre, ſed femore vterũ ✱ geſtaos,imperſectũ tulit ſœtũ: vt ea quoq; res pręter oaturã fieret. vnde Dithyrãb* ſeu bis genitus infaos prodiit,qui vtriq; naturæ ignominiæ iourȩret notã,muliebri motu ſaltãs ſemiuir Deus:ebrietatis,crapulæ,vinolẽtię,temolẽtæ grauediois,aliorũq́oe inde profluentiũ malorũ autor.Hoic Deo altitonãri & ægiſero admiraodũ etiã aliud nomeo iodiderũt.nã parricidã vocarũt, cui apud homioes extremũ & primũ conſtitutum eſt ſupplicium: vt qui Saturnum patrem ſuũ (pro eo atq; decuit faciens) quod talẽ ipſum ille in vitã protuliſſet,turpiter regno exuerit. Quid verò de meretricia fœditate apud eos in nomerũ deorum relata dicã?cui tutelarẽ deam Veoerem ipſam Cypriam concha geoitam præficiunt.Ea verò, pudicitia veluti piaculo quodam repodiata,abſurdis & turpibus flagitiis omnibus ferè delectatur, atque

Spurci Iouis flagitia.

† προπίνειν τὴν φιλοτησίαν.

Bacchus impuritatis deus.

** ἀνδρόφορ...*

Iupiter parricida.

Venus impudica dea.

Mars adulter. Vulcanus. φαλλαγωγία. Pan. Priapus. Sacra bona dea.

A eis ipſis etiam coli atque placari vult: cũ qua Mars turpiter ſe dans, arte & fallacia Vulcani, diis reliquis ludendus atque ridendus tanquam ſpectaculum exhibetur. Phalli verò, & Ithyphalli, & obſcœnitatis omnis domicilia apud illos, quæ non merentur riſum? Quid Pan ipſe, & Priapus, qui præter naturam, informi membro cũ magna gratia colitur? Quid myſteria & arcana ſacra Eleuſinæ deæ ſibi volunt? quæ quum quàm maximè oderim, vno tamen nomine tantum laudauerim, quòd talia ipſi ea eſſe, quæ ſol non aſpiceret, iudicarunt: & quum reipſa ſe digna patrarent facinora, quòd ea tenebrarum caligine & obſcuritate condemnarunt. Verùm nos turpibus hæc cultoribus relinquentes, orationem ad metam conſtitutam reducamus: quæ reliquæ ſunt Theodoſij imperij res, memoriæ proditur i.

CAPVT XLIX.

Suggeſtione Leonis epiſcopi Valentinianus & Eudoxia ad Theodoſium de ſynodo prædatoria ſcripſerunt.

B POſt prædatoriam illam ſynodũ, Leonis Papę mandatarij vix Romam venerant, quum illi quomodo ipſius literę reiectæ, & iniquæ ſententiæ latæ eſſent, pręterea Dioſcori & Chryſaphij arrogantem confidentiam, & vt illi diuinum virum Flauianum necauerint, expoſuere. Eiſque rebus perturbatus Leo, lachrymabũdus Valentinianum Placidiæ filium, Romæ adhuc imperantem, & ſimul Theodoſij atque Eudociæ, quæ etiam Athenais dicta fuerat, filiam Eudoxiam adiit, & ab ipſis petiit, vt ad Theodoſium literas darent, quibus ille ad vniuerſalem ſynodum aliam cogendã moueretur: in qua ſynodo, quæ Epheſi præter eccleſiaſticas conſtitutiones perperàm acta fuerant, ritè corrigerentur. Illi à Leone perſuaſi, ſtatim ad Theodoſium ſcripſere, petitione Papæ literis inſerta. Et Theodoſius filiæ Eudoxiæ reſcribẽs, hæc quoque verba addidit: Illud verò ſuauitatem tuam ſcire volo, Flauianum diuino iudicio ex rebus humanis ſublatum eſſe, vt controuerſia & contentio ſanctarum eccleſiarum omnis cõquieſcat.

Verba Theodoſij ad filiã Eudoxiam de Flauiano Theodoſius tandem renoſſi conſiderat.

C Deinde verò Theodoſius, vbi re ſecum perpenſa, ſe Chryſaphij aſtutia deceptũ eſſe comperit, perquàm grauiter & impietatem in Flauiano perpetratam, & aliis epiſcopis nefariè illatam contumeliam & condemnationem tulit. Et quum dolori ſuo mederi non poſſet, in Chryſaphium legitimũ iuſtumque effudit furorem. Itaque illum primùm dignitate, mox etiam ſubſtantia omni ſpoliatum, in inſulam quandam relegauit. Cuius iudicium quòd cœleſtis quoque calculus comprobaret, in mari nauigantem aſſequutus eſt. Poſtea cõiugem quoq; Eudociam per acrem obiurgationem malè admodum accepit, quippe quæ malorum inualeſcentium cauſa fuiſſet. Ad hæc, iniuriam quoque germanæ ſuæ Pulcheriæ, quæ eius cauſa Imperiali aula eiecta eſſet, factam adiecit: atque inſuper illam de Paulino ſuſpicionem, & contentionis ouẽ vehementer eam perſtringens, in medium protulit. Illa conſilij dubia, quum in magnũ eſſet coniecta metum, vt ſibi Hieroſolyma petere liceret, petiit: ad quam profectionem ſe voto nuncupato Deo obligauerat, ſi in matrimonium collocatam filiam vidiſſet. Imperator confeſtim in Septimum

Chryſaphiũ relegat. Chryſaphij mors. Eudociam grauiter obiurgat Theodoſius.

† μῆλον ἔριδος. Allusio per agnominationem & parodiã ad Contentionis ſiue Diſcordiæ malum.

miſit, ª & ſororem Pulcheriam ſeptimum iam ibi annum agentem reuocauit: quæ quamprimum cũ apparatu comitatuque multo in Imperialem aulam rediit: Epheſum certis hominibus miſsis, ᵇ ſacrum Flauiani corpus inde in vrbem imperantem tranſtulit, atque id per mediam ciuitatem cũ obſeruantia & pompa celebri illatũ, intra adyta ſanctorum diſcipulorum Chriſti templi ſplendidè & religioſe repoſuit. Poſtea Iudæorum ſynagoga † in fabrorum foro, in templi formam redacta, pulchritudineque ſimul & amplitudine exornata, inſignem Dei genitrici ædem ſacram conſtruxit. Vbi minoribus aliis adiectis ædificiis, venerandam & ſacram Deimatris in ipſo ſanctioris menſæ tumulo zonam repoſuit: & ex eo tẽpore ea Dei genitricis ædes, ⁎ Sacri tumuli nomen eſt cõſequuta. Atque hæc quidem ſic acta.

D *ª Pulcheria è Septimo in aulam Imperialem reducitur. ᵇ Eadem Flauiani corpus Epheſo Conſtantinopolim transfert. Templum Dei genitrici cõſtructũ ſub Sancti tumuli nomine. † ἐν τοῖς χαλκοπρατείοις. Zona diuæ Virginis. ⁎ ἁγία σορός*

CAPVT L.

EVdocia verò Auguſta profectionem in ſanctam Chriſti ciuitatẽ adurgens, tandem eò peruenit. Et quum populus ibi ad ſpectandam eam cõflueret, poſtremò ad verbum illud perquam ſcitè carmen dictis aliis adiecit:

E *Eudocia religionis ergò Hieroſolymam venit.*

ὑμετέρης γενεῆς καὶ αἵματος εὔχομαι εἶναι.

Et ſtirpis veſtræ me dico & ſanguinis eſſe.

Subobſcurè eò antiquitùs colonias ex Gręcia ductas eſſe ſignificans. Eas qui cognoſcere vult, Strabonem Geographum & Phlegontem, & Diodorum Siculum, tum etiam Arrianum, & Piſandrũ poëtam, præterea Vlpianum, Libanium, & Iulianum ſophiſtas egregios legat. Quo tempore etiã Antiochiam eam profectam, ciues ibi ſtatua ærea fabertimè facta cohoneſtarunt, quę ad poſteriora etiam tempora perdurauit. Qua re Theodoſius permotus, maximam mœnibus partem adiecit, vſque ad portam quæ in Daphnem fert, in latitudinem eis promotis. Eamque ſuburbanam regionẽ cernere quiſque poteſt. Nam ad hoc vſque tempus veſtigia veteris muri, reliquiis eius ſeſe cum admiratione oculis inſerentibus, deprehendũtur.

Coloniæ ex Græcia Hieroſolyma & in Iudæam miſſa. Statua Eudociæ apud Antiochenos. Antiochia per Theodoſium amplificata. Euagr. li. 1. cap. 20. & 21. Refectio thermarum Valentis Antiochiæ. Opera Eudociæ Hieroſolymitana.

F Aliis autem videtur, à maximo Theodoſio mœnia eſſe dilatata. Atque ab eodem in lauacri Valentis, aliquibus ex partibus incendio diruti, refectionem ⁎ aurum ducentorum pondo librarum datum eſſe dicitur. Fama verò eſt, bis Eudociam Hieroſolyma veniſſe, vbi plurima ad honorem Chriſti peregit. Nam & multa ſacra monaſteria excitauit: & lauras, quę vocantur, anguſtas ſcilicet monachorum cellas, ſcholaſque diuinas condidit. quarum varium quidem eſt inſtitutum, & varia viuendi ratio: ſed hæ ad vnum prorſus pietatis finem ſpectant. Quidam namque ſimul eiſdem in ędibus viuũt, re nulla quę hominea in terram deprimit, diſtracti. Apud hos neque aurum eſt, neq; aliud quodpiam metallum: ſed neq; veſtis alicuius propria, neque rerum aliarum quidquã, quod ventrem demulceat. Quod namque hodie † pallium aut humerale hic fert, eo cras alium indutũ conſpicias: adeò vt vnius veſtẽ vnã omniũ, & rurſum omnium vnius eſſe putes. Omnibus autem communis proponitur menſa, non conditis variiſque & exquiſitis cibariis, eas quæ ſub vẽtre ſunt corporis partes ad laſciuiam irritans, ſed paucis

Diuerſa monachorũ viuẽdi ſtudia. Monachorũ cœnobia, in quibus eis omnia ſunt communia. ⁎ χρυσίου λιτρῶν διακοσίων.

† τριβώνιον, ἢ ἐπωμίδα.

A quibuſdam oleribus atque leguminibus, quãrum ad vitam ſalrem tolerandam ſatis ſit, conuiuas excipiens. Communes itidem eis ſunt ad Deum ſupplicationes & preces, quas interdiu, & ſæpe etiam nocte tota, cum timore, habitu ſtatúque corporis ſummiſſo, peragunt. Labore ſeipſos ita conficiũt, vt viuentes adhuc ſuper terram, mortuos prorſus eſſe dicas. Ij ſæpius in biduum & triduum ieiuniũ proferunt. Sunt qui diebus quinque, & longius, cibum non attingunt: eúmque tandem neceſsitate vrgente, & quidẽ cum parſimonia multa ſumunt. Aliqui verò diuerſo ab eis qui ita ſimul viuũt modo, ſeipſos à multis ſegregantes, ſolitarij degunt, exiguis maximè ædiculis ſe includẽtes, quę ea ſunt latitudine & altitudine, vt neque directè ſtare, neque facilè cubare poſsint, ſpeluncis quibuſdam & terræ † cauernis, ſicuti Apoſtolus inquit, incubantes. Nonnulli ſub dio cum feris habitantes, aliqui verò occultis ſub terra hoſpitiis vtẽtes, ibi cum ſolo colloquũtur Deo. Verumenimuerò aliud quoque genus conuerſationis diuinæ ab illis excogi-

B tatum eſt, quod omne virilis conſtantię & fortitudinis ſpecimen longè ſuperat. In ſolitudinẽ enim quandam ſole aduſtam ſe abdentes, & eam ſolam corporis partem quam naturæ neceſsitas tectam eſſe vult velantes, non viri modò, ſed & fœminę, eodem inter ſe vitæ inſtituto cõcertantes, nullam reliqui corporis gerunt curam, frigore ingenti atque æſtui variiſque aëris mutationibus ſeipſos cõmittentes, algorem iuxtà & calorem tolerant: & quouis loco, ita vt ſors tulit, ſtant & cubant: omnique humano alimento omnino repudiato, herbis quibuſdam & radicibus, quas terra ſua ſponte fert, viuunt: qui etiam ab eiuſcemodi victus genere βοσκοὶ, hoc eſt, pabulatores dicti ſunt. Illi etiam tempore ipſo ſpecie eorũ mutata, feris aſsimilantur, & mẽtem quoque à reliquis hominibus alienam obtinent. Quos ſi quãdo fortè cõſpicati fuerint, fugiunt. Quòd ſi etiam inſequentem quempiam ſentiãt, celerius ſe in pedes coniiciunt, propter leuitatem prorſus in aëre ſublimes volantes. Nonnunquã quoque inacceſſa ſub terra loca ſubeuntes, ſubitò diſparẽt: plurimique id, ſi ita vitam

C ducentes lateãt, faciunt. Aliud præterea monaſtici exercitij genus, quod parum abfuit quin præterirem, commemorabo. Id præ aliis meritò primas ferre cenſetur, & apud paucisſimos reperitur. Sunt nanque nonnulli, qui quum per multos virtutis labores eò euaſerint, vt ἀπαθεῖς, hoc eſt, indolentes, & affectionibus perpeſsionibúsque omnibus liberi ſint, in mundum recurrũt. Et geſtibus quibuſdam incompoſitis † dementes ſe eſſe aſsimulantes, ita vanam contemnunt gloriam, quam extremam tunicam (iuxta Platonem philoſophũ) anima deponere ſolet. In ἀπαθείᾳ, hoc eſt, indolentia philoſophantur, ſine affectione atque animi commotione, in caupona, aut ſi opus ſit, in lupanari cibum capientes, & neque conſpectum cuiuſquam, neque locum aliquem reuerẽtes. Balnea quoq; ingrediuntur, & cum mulierculis ſæpe etiã vt natura fert, nudis lauant, & cum eiſdem habitant. Adeò verò affectionibus perpeſsionibúsque ſuperiores ſunt, vt naturæ vim ſuperent, & tyrannidem in eam exerceant: denique vt neque aſpectu neque contactu, neque adeò ab arte petitis oſculis, atque muliebribus cõplexibus, ad eã quæ propria naturæ eſt, concupiſcentiam commoueantur. Cum viris illi verſantes viri ſunt, cum mulieribus mulieres. Et quum vtriuſque ſexus vim obtinere videantur, vnum obtinẽt. Atque vt ſemel dicam, in hoc vitæ genere, quod captum naturæ ſuperat, virtus naturæ aduerſas leges fixit, vt in nulla earum rerum quæ neceſſariæ ſunt, ſatietas ipſa locum habeat. Ita illi ſemper eſuriunt & ſitiunt, temperantiámque & continentiam in rebus omnibus retinere leges eorum iubent. Adeò etiam illæ corpus conſtringere præcipiũt, vt vi etiam neceſsitas cõprimatur. Tam æqua etiam per exactiſſimam rationem ſtatera vita eis libratur, vt dum lanx vtraque per diametrũ & lineam mediam inter ſe diſtat, nullum ſentiatur momentum. Et tantopere res inter ſe contrariæ in eis & extant & miſcẽtur, diuina gratia ea quæ miſceri nequeunt coniungente, & tempore rurſum ſuo diſiungente, vt quod auditu mirum eſt, in eodem corpore & vita ſimul & mortificatio habitet, quę natura ratione, & re ipſa inter ſe maximè ſunt, pugnantia. Quum

E enim affectio quæpiam ſeu perpeſsio ſubrepſit, tum corpus videas mortuũ & nihil agens, perinde atque in ſepulchro repoſitum eſſet. Quum autem egregium virtutis opus peragendum, & preces ad Deum fundendæ ſunt, tum robur nouũ & corpus mirificè viuidum cernas etiamſi id ſenio iam confectum & * exoletum admodum ſit. Vitam vtrãque illi, præſentem videlicet & futuram, ita complicant & coniungunt, vt carne prorſus in obitu mortificata atque depoſita, ſemper viuãt, & quodammodo cum viuentibus ſimul conuerſentur, corpora illorum variè curantes, & ſupplicantium preces ad Deũ referentes: itidem vt in priore vita degentes, præterquam ꝙ rebus neceſſariis nõ indigeant, & loco nullo circũſcribantur. Omnibus in momento adſunt, omniũ voces audiunt, & cum omnibus verſantur. Horum opus eſt frequentes genuũ inclinationes & graues rurſum ſtationes, deſiderio ſolo corpora eorum ſuſtinente, & voluntariam imbecillitatẽ recreante. Illi athletæ quidam ſunt carne carentes, & luctatores ſanguinis expertes. Illis conuiuia ſplendida & delicię

F ſummæ ſunt, aſsiduũ ieiunium: & menſa opipara, vt quoad eius fieri poteſt, nihil cibi deguſtent. Quòd ſi alicunde hoſpes adueniat, matutino etiã tempore, tam benignè & amanter nouo hoſpitalitatis genere eum excipiunt, vt nihil aliud eos per vitam, q̃ ad eum modum deliciari ſtuduiſſe, putes: aliud mox rurſus ieiunij genus excogitantes, cibúmque arbitratu ſuo capere nolentes, adeò vt res ea omnibus in ſtuporem euadat, quum ad victum ſufficientem tantũ eis deſit, quomodo tam exiguo alimẽto viuere poſsint. Inimici ij ſibiipſis ſunt, volũtatiſque propriæ & naturæ deſtinationum animi iamdudũ concepta, proditores, vt in rebus omnibus delicias carnis longè à ſe reiiciant, & anima eis in ſtatu ſuo pulcherrimè conſiſtat: quæcunque Deo placita ſunt, prudenter deligens atq; conſeruans. Felices illi prorſus eiuſcemodi conuerſatione & vitæ inſtituto: longè autem feliciores ſua ex hac vita migratione, ad quam illi ſemper aſpirant, ad optatum illum deſideratúmque vidẽdum anhelantes. Itaque Eudocia Auguſta, cum multis id genus monachis collocuta eſt, & multa (ſicuti dictum eſt) monachorum domicilia & habitatio-

Ieiunium diuturnum.

Monachi ſolitarij.

† ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς.

Monachi & veſtitu modo in ſolis locis versantes, βοσκοί, h.e. pabulatores dicti.

Hoc verè eſt ἀπάθεια.

Monachi ἀπαθεῖς, h.e. indolentes.

Vanæ gloriæ contemptus.

Admirãda indolentia monachorum exempla.

† παραφέροις

** Γηραιόν.*

Eudocia pietatis opera Hieroſolymis edita.

* ἐπισκοπεῖον
Largiſſima Eudociæ eleemoſyna.

A nes conſtruait. Hieroſolymorū etiam muros protulit, & renouauit. ✶ Epiſcopalem prætetea domum ibi ea fundamentis ipſis erectam pulcherrimè exornauit, eidémq; mille nomiſmatum reditū attribuit. In Phordiſiis pauperū domicilium ædificauit, vbi quadringenti ſacro morbo laborātes habitarent. Alia item pauperum hoſpitum & viduarum diuerſoria condidit, eiſque ſubſtātiam ſuam donauit. Eccleſiis, noſocomiis ſeu ægrotorum domibus, ſacroſanctis ædibus, & monaſticis virorū & mulierū domiciliis, ✝ vigeſies mille quadringētas & octogira aureæ monetæ libras dedicauit: prętet alios quos aliò conuertit ſacros prouentus, & varij generis donaria, quæ ſanctis quibuſdam locis cōſecrauit. Et aliquādo die ſeſto Paſchę tēplū ad ſanctam Chriſti reſurrectionem celebrandam ingreſſa, in lucernarū rationem decies mille ſextarios olei retulit: & choris memoriam ſacræ Chriſti reſurrectionis colentibus, annuum prouētum quadringentorum numiſmatū conſtituit. Poſtremò templum ingens amplitudine & forma præclarum, ex ipſis fundamētis, admirando illi & primo diacono ſimul & martyri Stephano, ſtadio vno ab Hieroſolymis erexit: quo loco à percuſſoribus Domini ſaxis ille obrutus, immarceſsibilem coronam reportaſſe dicitur. in quo tēplo aliquo pòſt tempore & ipſa, quum ad immortalem emigraſſet vitam, cōdita eſt, quarto magni Leonis imperij anno, quum hic piam Deóque placitam exegiſſet vitam. Defuncta autem eſt ætatis ſexageſimoſeptimo anno. nam viginti annos nata, Imperatori Theodoſio coniuncta eſt. Et in aula imperiali ſub matre eadémq; Auguſta Pulcheria, viginti nouem tranſegit. Ipſa verò ſola, abſque Pulcheria, imperium annis ſeptem adminiſtrauit. Porrò Hieroſolymis vndecim tranſegit. Ea eo tempore quatuor vixit annos, vniuerſalis Chalcedonis ſynodi acta non approbans, ſicuti poſtea dicemus, Poſtquā autem ſynodi eius decreta rata gratáque habuit, alios etiam tranſegit quatuor: & tandem mortua eſt. De qua ꝓphetam Danidem illud etiā dixiſſe ferūt, Benefac Domine ἐν τῇ εὐδοκίᾳ, hoc eſt, in bona voluntate tua Sion, & ædificentur muri C Hieruſalem. Res Eudoxiæ Imperatricis ad hunc ſe habuere modum.

† [illegible]

Diui Stephani tēplum ad Hieroſolyma.

Eudociæ mors.

CAPVT II.

Simeones Stylites, ſiue Columella, qui prim° in colūna vitā monaſticā inſtitutum inuenit.
Sacrificium Euchariſtiæ.

HOc ipſo tempore etiam magnus Simeones, ſanctæ & celebris recordationis, qui primus ſtationē in columna inuenit, viguit: & celebre conſecutus eſt nomen, domicilium ſuper columna bicubitale vndequaque habens: quo tempore Domnus ſacras Antiochenæ vrbis habenas tenuit. qui etiam ea re audita, quum ad eum veniſſet, totus cōſternatus eſt, & cum eo myſtico arcanóque congreſſu conuenire exoptauit. Conuenerúntq; adeò ambo, & ✝ ſacrificio immaculato atque incruento peracto, alter alteri viuificam communionem porrexit. Magnus igitur vir iſte, etiam in corpore deorſum verſum vergente, angelorū viuendi inſtitutū imitatus, rebus negociíſque omnibus nuncium remiſit: & vi naturæ illata, ad ſublimia aſpirauit, atque mediū inter cœlum & terram domicilium ſibi fixit, vt extra turbam & tumultū omnem poſitus, Deum glorificaret, & perpetuis cum angelis hymnorū laudibus celebraret. Hinc quidem veluti mediator quidam ſupplicantiū hominum preces ad Deum referens, inde autē affluentem atque immenſam benignitatis gratiam illis impertiens. Cuius admiranda opera à multis quidem, qui ea oculis ipſi ſuis viderunt, memoriæ ꝓdita ſunt. Commodè autem & pulchrè ea Theodoritus Cyri epiſcopus, in ✶ Dei amantium hiſtoria eſt proſequutus. Sed enim vbi terrenus iſte angelus, atque etiamnū in carne ſupremæ illius Hieruſalem ciuis & incola Simeones, à nemine antea tritam nouámque planè viam ingreſſus eſt, ſummos montium vertices incolentes patres perbenignè erga eum animati, delectos ex eorū numero quoſdam ad eum miſere, eíque hæc renūciare iuſſere: Quid ſibi vult inſolens hæc & peregrina habitatio? cur tritam hanc & à ſanctis ferè omnibus calcatam viam relinquens, aliam quandā & prorſus ignotam ſemitam iniiſti? Illud præterea mandatum eis dedere, vt deſcendere illum, & electorum patrum veſtigia ſequi iuberent. Ac ſiquidem promptum ſe, vt ea columna deſcenderet, præberet: permittere ei, vt quam vellet viuendi rationē perſequeretur, præceperunt. Obedientiam nāque eius, ſi Deus inſtituti eiuſcemodi dux eſſet, declaraturam eſſe cenſuerūt. Sin cupiditati ipſe ſuæ inſeruiret, & contra ſibi nitendum eſſe duceret, neque celeriter ſtatim mandatū huiuſmodi exequeretur, pedibus vi arreptum illico detrahere iuſſerunt. Vt illi ad eum venerunt, & patrū mandatum expoſuerūt, confeſtim ille altero pede prolato, ad deſcendendū, & abſque vlla deliberatione & diſſenſione, ad præceptum eorum implendū promptus paratúſque fuit: & gratias illis egit, qui tantā de eo gererent curam, veluti quidquam præter voluntatem & ſententiam Dei facere occepiſſet. Porrò illi eū in inſtituto, quod ſibi propoſuerat, permanere ſunt paſsi: poteſtati eius permittentes, vt quem cepiſſet curſum teneret. illud inſuper adiicientes: Fortis eſto, & viriliter age. Videris nāque diuinitùs ad hanc viuēdi viam productus eſſe, antea ignotam. Itaque deinceps magna ille cōcepta fiducia, cœptū id magis eſt proſequutus. Tam ꝓlixè autem diuina in eo viro enituit gratia, vt quū Theodoſius ſanctione quadam Iudæis ſynagogas in vrbe Antiochena à Chriſtianis eis adēptas reſtituere iuſsiſſet, & Simeones magna dicendi & obiurgandi libertate vſus, literas ad eū dediſſet, princeps is iuſsionibus ſuis abolitis, ea quę ſancto viro & Chriſtianis placuiſſent, fecerit. atque præfecto ei, cuius ſuaſu res ea inſtructa fuerat, ſuum dignitatem ademerit: precatoréſque maximos ad aëreū martyrem miſerit, qui illum, vt pro ſe Deum exoraret, & preces ſuas ſecum communicaret, rogarent. Quæ autem ille admitāda ediderit facinora, & quàm commodè cū quibuſq; colloquutus ſit, quis ſingillatim exponat? quæ ſi quis noſſe velit, eū ad hiſtoriam eius legendam remittimus, quam poſt magnū Theodoritum optimè cognominis ei Simeon Metaphraſtes cōſcripſit, nouū quoddam & admirandū in ea ea omnis generis cibariis cōuiuium omnibus proponens. In hoc vitæ inſtituto decertans, quinquaginta & ſex peregit annos. Nouē enim in priore, vbi principiis ſacrę religion-

† τὴν ἄχραντον καὶ ἀναίμακτον θυσίαν τελέσαντες, τῆς ζωοποιοῦ κοινωνίας ἀλλήλοις μετέσχον.

Theodoritus vitam eius deſcripſit.
* ἐν φιλοθέῳ ἱστορίᾳ.
Legatio monachorū reliquorum ad Simeonem.

Ratio ab eo nouitijs inſtituti requeritur.

Obediētia Simeonis monachorū patribus exhibita inſtitutū eius ex Deo eſſe oſtendit.

Theodoſi° autoritate Simeonis i magnis reipub. rebus obſecutus.

Simeones centum & tres annos vixit.

Communio precum.

Simeon Metaphraſtes, Simeonis iſtius Columellæ vitam quoque conſcripſit.

A nis imbutus eſt,ſchola,cõſumpſit:quadraginta au
tem & ſeptem,in ea quæ dicitur Madra: ſiue vt a-
lij tradũt decem hic in anguſtiis quibuſdam per-
egit, ſeptẽ verò in minoribus columnis, & tandẽ
in columna quadraginta cubitorum longitudinis
vnde triginta tranſegit annos. Cuius ſacrũ cada-
uer poſt tot certamina & mortem ipſam obitam
poſtea ſub Leonis magni imperio Antiochiã eſt
perlatum,Martyrio, qui tum ibi epiſcopatũ gere-
bat,atq; Ardabutio Oriẽtalium copiarũ ductore,
cum militibus ſuis,& aliis plurimis magiſtratibus
præſentib⁹.Qui ſimul omnes,maximo eos comi-
tãte exercitu,ad diuinum illud tuguriolũ aduene-
re,& venerandum illius & vitale cadauer cum re-
uerentia & comitatu multo(multi nanque etiam
ex monaſticis philoſophis vndiquaque ex vicinis
locis,ad ſacram corporis illius productionem &
pompam eò ſe contulerant)aſſeruarunt,ne finiti-
mæ vrbes confluentes id raperent:quod illæ inter
ſe, quænam illud ſortiretur,decertarent.atque id
vix iãdem ſaluum, multis in itinere miraculis ex-
B hibitis, Antiochiæ repoſitum eſt.Id etiam poſtea
imperator is ab Antiochenis ſibi dari petiit. At il-
+ li precatoribus ad eũ miſsis, inter alia & hæc pre-
« cibus ſuis addidere. Propterea quod vrbs noſtra
« murum non haberet,qui magno terręmotus im-
petu corruit: ſacroſanctum Simeonis corpus huc
adduximus,vt nobis pro muro & vallo eſſet. Qui
bus verbis ægrè Leo exoratus, precibus eorũ ceſ-
ſit, + & ſanctum Simeonis corpus eis reliquit.
Quod ibi poſterioribus temporibus ad hoc vſq;
tempus ſeruatum eſſe ſcimus.De hoc mirandum
quiddam,qui id viderunt, memorãt.Nam capitis
eius & barbæ capillos non excidiſſe, neque tem-
pore longiſſimo intercidiſſe aiunt:qui vi tempo-
ris ſuperata, formam adhuc viri ſancti veluti vi-
uentis & inter homines verſantis conſeruarint.
Integra etiam eius dicta eſt fuiſſe cutis omnis,at-
que in fronte præcipuè labore & tempore multo
rugoſior atque durior facta.Oris item dentes,illis
exceptis quos fidelium magnus propter egregiũ
In eum amorem abſtulere.Quę ſanè omnia ſtatu-
ram eius & habitum,qualis & quantus Dei homo
C Simeones fuerit,declarant. Iuxta corpus eius etiã
torques ferreus poſitus eſt : qui & ipſe,ꝙ conſtan
ti illi & forti in certaminibus variis corpori aſſue-
rit,honorẽ eum à Deo conſequutus eſt.Nã quan-
tũuis defunctum Simeonem amans illius, dicam
etiam amatum ab illo ferrũ,non. reliquit, tãquam
ab illius pulchra conſuetudine reſiliens: ſed iux-
ta illum ſitum eſt,veluti corpus illius perficiens.
Ingens verò mihi cupido inceſſerat,res eius ſingil
latim recenſendi, vtilitatem & mihi cõmemoran
ti, & hiſtoriam hanc legenti allaturas : niſi ab eis,
quos dixi ſanctis viris pro eo atque decet, luculen
ter & copioſè eſſent deſcriptæ : præcipuè quum
ad alia quæ inſtituti promiſsique noſtri ſunt refe-
renda nobis properandum ſit. Quare vnũ ſaltem
quod ab illis prætermiſſum eſt, nunc commemo-
rabo.Mandram,ſicuti dictum eſt,monaſtici exer-

Cadauer eius huc translatum Antiochiam. Euagr. lib. 1. cap. 13.

† Preces Antiochenorum ad Leonẽ imperatorem, vt corpus S. Simeonis Antiochiæ relinqueret.

Torques ferreum duos Simeonis.

Mãdra Simeonis ſtadijs triginta à Theopoli.

† *Corpus Simeonis vſque ad Euagrij ſcholaſtici tempora integrum durauit. Namque caput ſe cum multis ſacerdotibus vidiſſe ſcribit Euagrius Epiſcopum Antiochia agente celeberrimo Gregorio, cum Philippicus orientalium copiarum dux præſidij cauſa ſibi ſacras Sanctorum reliquias mitti poſtularet.*

citij eius locum incolæ nominant,appellatione ta D
li ei à ſancto ipſo viro impoſita. Diſtat à Theopoli
ſtadiis plurimum triginta,ad acclinem montis ver
ticem ſita. Aſcenſus arduus ſtadiorum viginti eſt,
vbi & templum viro ſancto,in crucis ſpeciem cõ-
formatum, & ex quatuor partibus porticibus ex-
ornatum,excitatum eſt.iuxta porticus eas ex ſaxo
polito colũnæ decentiſsimè conſtructæ ſunt,quę
ſummam teſtudinem perpulchrè in ſublime attol
lunt.In medio hypæthra,ſiue ſubdialis aula eſt, ar
te exquiſita ad ſummũ elaborata.In media ea,co-
lumna illa quadraginta cubitorũ ſtat,qua ſanctus
ille vir & carnalis angelus tanquam ſcalis vſus, ad
cœleſtem cõſcendit regionẽ.In eis quas dixi por-
ticibus,ad faſtigium ſummum cãcelli(quidam fe-
neſtras appellare cõſueuere) ſunt,porticibus ipſis
& ſubdiali quæ dicta eſt aulæ reſpõdẽtes, locúm-
que volentibus dantes, vt ex ipſo templo extrà,&
rurſum ab exteriori tẽpli parte in templũ proſpi-
cere poſsint. Vbi ad læuum columnæ latus in can
cellorum vno emicantem cernere eſt immenſam
quandam ſtellam,per feneſtram diſcurrentem & E
ſplendidè coruſcantem, & modò veluti ceſſantẽ,
mox verò rurſum derepentè affulgẽtem. Id quod
eis tantum diebus fit, quibus memoria ſancti viri
colitur.Sunt etiam qui memoriæ prodiderunt,ip-
ſius quoque Simeonis faciem illam huc atque il-
luc volitantem ad columnam videri ,barba,ſicuti
eam geſtauerat,ſummiſsiore,& capite tiara tecto.
nam ſic quoque ille incedere ſolitus fuerat. Mira-
culum hoc ſpectant omnes,mulierea quoque,ſed
extra templum ad poſtes ſtantes. Ianua enim vna
ex aduerſo ſtellæ fulgenti locata eſt. Ne enim mu
lier quæpiam ſacram ædem fortè ingrediatur,etiã
atque etiam neſcio quàm ob cauſam per cuſtodiã
loco ei impoſitam cauetur. Viri autẽ,etiam ex ru-
ſticis,vnà cum iumentis ſuis,ingrediuntur, ſæpius
columnam ipſam circũeuntes.Hæc de Simeone.

Templũ eiuſdem ibidem. In eo templo ſtella emicãt, ipſo diuo Patris memoria die refulget.

Hãc ſtellam ſe vidiſſe ſcribit Euagri⁹, lib. 1. ca. 14.

Memoria Sanctorum.

Mulieres tẽplũ id nõ ingrediuntur.

CAPVT LII.

SVb eodem imperio magnus etiã
ille & inclytus Euthymius in Pa
læſtina excelluit. Qui ſub Valen F
te quidẽ ex ✱ promiſsione na-
tus,à magno autẽ Otreio & Aca
cio Melitinenſis eccleſiæ epiſco
pis ritè doctus atque eductus:deinde in presbyte-
rorum ordinem allectus,ſacrarum tantum rerum
curam geſsit. Poſtea in Palæſtina vnà cum admi-
randu Theoctiſto in antro quodã virtutis ſtatuit
officinam: multiſq; & variis cellis,ſanctioris phi-
loſophiæ mellis ſtipandi gratia conſtructis,ingens
condidit monaſterium .In tantum autem virtute
enituit, vt quum canon eſſet & formula inſtituti
monaſtici, tum miraculis etiam edendis præclarũ
obtineret nomen. Nam Perſarum cuiuſdam tribu
ni filium morbo liberatum ad incolumitatem re-
duxit,& cœli ianuas aperuit,atque ſterili terrę fer
tilitatem orationibus conciliauit. Effecit etiam,vt
ex pau ciſsimis plurimi panes fierent, quibus qua-
dringẽti viri refecti ſunt: mulieres ſteriles fœcun
das reddidit. Quum ſacris myſticis operaretur,lux
cœlitùs perinde atque columna affulgẽs,eum cir-
cundedit: veluti voce emiſſa,quanta vitæ puritate
viris eſſet indicans .Et quo quiſque eorum animo

Euthymius monachus.

✱ ἐξ ἐπαγγελίας γεγεννημένος.

Miracula eiuſdem.

A eſſet, qui ad ſacram communionem percipiendã accedebãt, per arcanã reuelationem perſpiciebat, quod clariſsimum prorſus ſanctimoniæ eius ſummæ indicium fuit. Migrauit autem vir beatus ad Dominum, quũ nonaginta & ſeptem annos exegit, Leone magno imperante. Vita moderatus, & moribus perquàm ſimplex fuit: colore candidus, & ad ſemora vſque promiſſam, eámque denſam habens barbam. De quo illud hiſtoriæ memorãt. Quum monachus quidam moreretur, qui egregiam virtutis & caſtitatis famam obtineret, impudicus autem prorſus eſſet, ſanctum hunc virum angelum horrẽda ſpecie tridente graui animam illius, crudelem in modum, è corpore extrahentem vidiſſe: & vocem ſimul cœlitus, occulta turpitudinis facinora apertè reuelantem, audiſſe. Alium quoque pauperem quendam nudum in ſolo iacentem ab eo cõſpectum eſſe, lacerũ prorſus & pãnis vilibus obſitum: cuius animam, qui multi ei præſtò aderant angeli, reuerenter euocarint. Cui Dauid quoque cum ſummi concentus cithaB ra ſua affuerit, carminibus illam veluti demulcẽs atque producens. Sub idem tempus alij itidẽ plurimi floruerunt: qualis ille fuit Theoctiſtus & Geraſimus, magnorum cœnobiorũ præſides, qui ad nouum quẽdam canonem vitæ ſuæ rationem inſtituerũt. De his ſingula ſcribendi nunc locus nõ eſt. Tum quoq; Eudocia Auguſta, quæ à recta via aberrauerat, veritate rurſus cognita ab Eutychianorum factione ſeceſsit. Ad Euthymiũ etiam virtute præclarus Sabbas adoleſcẽs adhuc venit. quẽ vbi ille vidiſſet, qualis futurus eſſet clarè prædixit. Eiſdem temporibus & Titus Boſtrenſis viguit: itẽ Baſſa, Tariana, & admiranda Melana. Præterea celebris illa Xena, in qua virtutis perfectionem ſtris corona illa inſignibus ſtellis contexta declarat. Decantatus quoque Xenophon ille, qui in ſenatorum ordine prius fuerat, nõ minus internis animi dotibus, quàm externis diuitiarum opibus enitens. Miſerat is Berytum, quæ Phœniciæ vrbs eſt, diſciplinæ & legum diſcendarum gratia, Arcadiũ & Ioãnem filios ſuos. Quum autem naufragium eos in mari paſſos eſſe intellexiſſet, ad inquirẽdos C eos vna cum coniuge ſua profectus eſt. Porrò vbi eos Hieroſolymis monaſticam exercentes reperit, ipſe quoque, & vnà ſecum vxor, tranquillioris vitæ veſtitum ſumpſit. Ad eam verò omnes virtutem peruenere, vt à Deo miraculorum edendorũ honorem & præmiũ acceperint. Et quum per vitam placiti Deo fuerũt, tum ea exacta ad illũ emigrarunt. Eodem etiam tempore virtutis incremẽtis longè proceſsit, celeberrimus ille monachus Auxẽtius, in mõte Bithyniæ eo qui ea aduerſo Cõſtantinopoli ſitus, omnes circumcirca colles altitudine ſuperat.

Euthymius, 97. ann. vixit.

Mors monachi hypocritæ horrenda.

Mors mendici optata.

Theoctiſtus, Geraſimus abbates.

Eudocia Eutychetis hæreſi reiecta, reſipiſcit.

Sabbas monachus.

Titus Boſtrenſis.

Sãcta quadã fœmina.

Xenophõ ex ſenatore monachus.

Berytus olim ſtudiorũ iuris ciuilis mater.

Arcadi⁹ & Ioannes filij ei⁹ monachi. Clinnæ itidẽ eius monachatum complexa.

Auxentius monachus.

CAPVT LIII.

NOn virtute tantum egregij tum floruere viri, ſed & doctrina factis ipſis conſona enituit. Vtraque enim philoſophia ſi cõcurrat, celerius mentem in ſublimè tollit, & bono ei quod deſiderio votóque omni expetimus, vnit atque coniungit. Nam veluti duabus alis, cui vtraque illa contigit, vtitur: atque in cœlum euolans, quàm celerimè progreſſu pleno peruenit. Quales viros ea D tempeſtas protulit, virtute & doctrina magnam gloriam conſequutos. Talis Iſidorus ille fuit, qui in Peluſio mõte monachis præfuit: Nilus & Marcus præclari aſcetæ, & ſapiens item Cyri eccleſiæ † antiſtes Theodoritus, quorum magna in pnëtica gloria eſt. Præceptore ij in vtraque philoſophia magno vſi ſunt Chryſoſtomo. Igitur diuinus Iſidorus iam inde ab adoleſcentia ita in monaſticis laboribus deſudauit, & ita carnem, animam arcanis ſublimioribúſque doctrinis fouẽs, macerauit, vt euãgelicam prorſus degeret vitam, & viua animatáque monaſtici inſtituti diuinæque contemplationis columna, & veluti primarium quoddã exemplum flagrantis æmulationis doctrinæque ſpiritualis eſſet. Multa ab eo ſcripta ſunt, variæ vtilitatis plena: potiſsimùm autem, epiſtolarũ omnis generis diuina ſimul & humana gratia refertarũ, propè Chiliades decem, in quibus ſcripturam omnem clarius exponit, & omnes omnium hominũ mores inſtituit, quippe qui dicendi genere ad docendum accommodato in eis vtatur. Satis quoq; E ille declarat, quo ardore erga honeſtatem, erga Eccleſiam, & eos qui temerè iniuria afficerentur, flagrauit. Multum præterea in lucubrationibus ſuis inuehitur in eos, qui non ritè epiſcopali ſacerdotalíque munere fungerentur. Et quòd apertè Chryſoſtomum defenderet, vehemẽter Arcadium & Cyrillum, atque huius patruum Theophilũ perſtringit, eorúmque ſiniſtras aduerſus virum eum ſuſceptas moliriones taxat. Quæ illum eodem cum eis "
tempore viguiſſe teſtãtur. Cyrillum ſanè quidem "
vt hominem turbulentum refellens, hæc quoque "
ſcribit. ⋆ Fauoris quidem affectio acutũ non vi- "
det, hoſtilis verò animi odium nihil prorſus cer- "
nit. Quòd ſi vtroque hoc vitio te purgare ipſum "
& liberare vis, ne violentas ſententias extorque- "
to, ſed iuſto iudicio cauſas cõmittito. Quãdoqui- "
dem & Deo, qui omnia priuſquã fiant nouit, per- "
humaniter & benignè placitum fuit, vt deſcende- "
ret, & clamorem Sodomorũ videret, certæ & ex- "
actæ inquiſitionis nobis proponens exemplum. "
Multi nanque qui Epheſi tecum congregati fue- "
re, publicè te traducũt, quòd inimicitias tuas per- F
ſequutus ſis: & non ritè atque ordine, iuxta rectæ "
fidei ſententiam, ea quæ Ieſu Chriſti ſunt, quæſi- "
ueris. Theophili, inquiunt, quum ex fratre nepos "
ſit, morem quoque illius imitatur. Quemadmo- "
dum enim ille apertam inſaniam in ſanctum & "
Deo dilectũ Ioannem effudit, ita & iſte gloriam "
eodem affectat modo. Quanuis cauſæ ipſæ & res "
de quibus cõtrouerſia eſt magnopere inter ſe diſ- "
ſideant. In alia rurſus epiſtola, hæc ſcribit. Terrẽt "
me quæ in diuinis ſcripturis prodita ſunt exẽpla, "
& quæ opus eſt neceſſariò ſcribere cogor. Siue e- "
nim pater, ſicuti ipſe dicis, iudicium & cõdemna- "
tionem Heli metuo, quòd filios peccantes non coër- "
cuerit: ſeu filius tuus, qui magni Sauli perſonã re- "
fers, ſum, id quod magis agnoſco, Ionathæ pœnã "

Vita philoſophia doctrinæ pro reſpondens facilime ſummũ bonum aſſequitur.

Iſidorus Peluſiota. Nilus. Marcus. Theodoritus.

Iſidori ſcripta.

Iſidor⁹ Chryſoſtomũ defendit. Iſidori ſcriptũ ad Cyrillum Alexandrinum.

[illegible] Exemplũ diuinũ, neminẽ cauſa incognita condemnandum eſſe. Humaniſſima Cyrilli obiurgatio.

Aliud eiuſdem ad eundem ſcriptũ.

† *Cyri oppidi, vbi Theodoritus eccleſiaſticus hiſtoricus epiſcopatum geſſit, ſæpe in hoc libro facta eſt mentio. Situm eſt in Syria, à Iudæis, quum ex Palæſtina à Medorum exercitu in captiuitatem abducti, & à Cyro rege Perſarum in Patriã reſtituti eſſent, vt aliquam illi pro tanto beneficio memorem animi referrent gratiam, conditum. Id admodum aliquandiu neglectum, Iuſtinianus poſtea inſtaurauit, muniuit, & exornauit, propter diuos Coſmam & Damianum, qui ad id oppidum ſepulti erant. Procop.*

A trepidus exhorreſco, quòd patrem + Pythoniſſam cō ſulentem non impedierit: & propterea prius ipſe qui prohibere id potuerit, quàm qui peccauerat, pater, in bello occidit. Itaque ne ego quoque condemner, & ne adeò ipſe etiam à Deo condēneris, cōtētiones ſopito: nec iniuriæ propriæ vindicta, quę ab hominibus prouenit, viuentem Eccleſiam per aſtutas actiones ſallito, neque ei perpetuā ſub pietatis prætexto diſſenſionē conciliato. Et de Chryſoſtomo rurſum: De diuini Ioānis tragœdia quæris. Eam verò exponere nequeo, propter rei ipſius inſolentiam atque indignitatem. Pauca tamen ſic habeto, quę vicina Ægyptus more ſuo deſignauit. Moſen auerſata eſt, Pharaoni mancipata: humiles flagris concidit, laboratores afflixit: ciuitates extruxit, & mercedem operis non perſoluit. Et quū in ſtudiis iſtis ſe exercuiſſet, * inſano lapillorum amore flagrantem, aurúmque velut Deum colentem, produxit: Theophilum quatuor adminiſtris, ſeu potius deſertoribus ſuis circumuallatum, qui Deiamantem Deúmque deprædicantem virū hoſtiliter opprimeret,
B quum quidem illi eas quas aduerſus cognominem meum geſſerunt inimicitias, occaſionē & cauſam impietatis ſuæ arripuiſſent. Sed domus Dauid confortatur: Sauli autem, ſicuti vides, infirmatur: quanuis ex vitæ huius tempeſtate ille euaſerit, & ad cœleſtem tranquillitatem tranſierit. Idem verò mirificam Chryſoſtomi dictionem laudibus vehens, hæc quoque ad Ophelium grammaticum ſcribit. Celebris Ioannis linguam, dictionísque venuſtatem, & ſententiarum denſitatem, non aliis dico (parum enim hoc fortaſſe apud multos eſſet) ſed ipſi Libanio, qui apud omnes in eloquentia præclarus habetur, magnæ admirationi fuiſſe, indicio eſt Libanij ipſius epiſtola, ad illum etiamnum iuuenem, quum orationem in imperatorum laudem habuiſſet, ſcripta: in qua nō ipſum modò felicem eſſe prædicat, qui ſic dicere potuerit: verumetiam principes ipſos quos laudauit beatos putat, quòd laudatorem illi talem nacti ſint. Ea ſic habet. Libanius Ioanni. Orationem tuā prolixam & pulchrā accepi, & viris qui & ipſi orationes conſcribunt legi. Nullus in eis fuit, qui
C non exiluerit, & vociferatus ſit, eàque omnia fecerit, quæ per ſtuporem conſternati ſolent. Me illud delectat, quòd dicendi artem, quam agendis in foro cauſis exhibere potuiſti, ad huius generis orationes cōferre malueris: téque beatum iudico, qui tātopere principes laudibus ornare potueris: nec minus fortunatos illos eſſe puto, & patrem ſcilicet qui dederit, & filios qui acceperint imperium, quòd laudatorem talem ſint conſequuti. Hæc Libanius. Plutarchus verò orationem dilucidam & facilem verè & germanè Atticam eſſe cenſet. Sic enim, inquit ille, oratores dixerūt. Gorgias autem Leōtinus primus vitium hoc in orationes ciuiles, ſublime & figuratum dicēndi genus affectans, inuexit, & perſpicuitatis luminibus obſtruxit. Vitiū hoc etiam admirādum Platonem corrigit. Quòd ſi hac in re Plutarcho credēdum eſt, multis modis alios omnes præclarus ſuperat Ioānes, qui in orationibus ſuis Atticiſmum refert, & perſpicuitatē ita, vt haud ſciam an alius quiſquā magis, retinet. Hæc diuinus Iſidorus.

Dehortatio à uindicta.

Iſidori verba aduerſ. Theophilum pro Chryſoſtomo.

Iſidorus de phraſi & ſtylo Chryſoſtomi.

Libanius orationem Chryſoſtomi laudat.

Stylus Chryſoſtomi Atticiſmum refert.

** [Greek note, illegible]

* hoc eſt, Ventriloqua mulieres mortuorum ... euocabant, quarum vna vſus eſt Saul. ac animam prophetæ Samuelis euocauit. Suid. [Greek illegible] Idem. D

CAPVT LIIII.

Admirando autē Nilo patria Conſtantinopolis fuit, cuius etiā propter egregiam generis nobilitatē præfectus fuit. Potentia autem & opibus affluens, aſceticā illis prætulit vitam: quippe qui ad exemplum diuini Dauidis, ad domum Dei abiici, quàm in tabernaculis peccatorum habitare maluerit. Et quum eloquentiæ vi polleret, diuinæque gratiæ neruis validus eſſet, ſcripta varia quæ vitæ monaſticæ exercitium inſtruunt, reliquit, verbis & ſententiis ita compoſita, vt lectoris animū gratia incredibili recreent. Scripſit quoque diuinorum patrum in monte Sina obitum martyrium, facundia & affectu tāto, vt ſatis inde colligere liceat, quàm eximia doctrina iuxtà & virtute vir is fuerit: vbi etiam ſuas & filiorum res paucis cōmemorat, miſerabiliter velut in tragœdia captiuitatem eorum E exponēs, quum barbari Blemmyæ excurſione ſua cædem ingētem fecere: quod opuſculum tanquā ſpirituale quoddam oblectamentum, ſtudioſis reliquit. Alios item libros optimos edidit, ſpiritualis gratiæ non expertes: inter quos primas eum ferre puto, quē ad Græcæ ſuperſtitionis ſectatores ſcripſit. Et rurſum qui ab eo ad Eulogiū cōpoſiti ſunt. Capita autem collegit aliqua quidem fuſius, multa autem compendioſius tractata, in quibus ſpiritualem fructum, perinde atque nectar aut ambroſiam aliquam, oculis ſubiectum, ita vt facilè percipi poſſet, propoſuit. Quem vita defunctum, Iuſtinus poſterior inde tranſlatum, in fundamento ſacrationis mēſæ, in eo quod ab ipſo, Petro & Paulo apoſtolorum principibus, ad Orphanotrophiū cōſtructum eſt, templo repoſuit. Ipſe quoq; Marcus in monaſtica prius verſatus, multa poſt ſe reliquit ſcripta. Eorum qui ad nos peruenerunt, libri octo ſunt, vniuerſalium affectionum numerum æquantes: & alij triginta & duo, in quibus vias to- F tius aſceticæ vitæ omnes proſequitur, ad quæ locca recedendum, & quomodo ad voluntatem Dei greſſus dirigendi ſint: quomodo etiam homo dæmonum tentationes ſuperet, mentémq; repurget, atque ad veterem dignitatem progrediatur, & cū Deo cœleſte inſtitutum ſectatus viuat. Theodoritus verò natione quidem Syrus fuit, ſectator autē magni Ioannis Chryſoſtomi, illúmque ſibi quaſi primarium exemplar ſtylo conformando propoſitum habuit. Etenim fluidus admodum & copioſus, in elocutione facilis, & Atticā gratiā redolēs. Lucubrationes ab eo compoſitæ hæ ſunt. Enarrationes in vetus teſtamentum, cuius etiam obſcurorum locorum expoſitiones in peculiarem cōtulit librum. Opus aliud in ſedecim Prophetas, aliud itidem in Pſalterium. de Prouidentia liber alius. alius in Apoſtolum. Aduerſus hæreſes omnes volumen, quod mendacij & veritatis diſcrimen inſcripſit. Liber quem contra duodecim capita Cyrilli conſcripſit. Item, Eccleſiaſtica hiſtoria. Et rurſum φιλόθεος, hoc eſt, Deiamātium hiſtoria: in qua inſtitutum eorum qui ætate ſua vitam ſanctè trāſegerunt, perſequitur. Libri tres de diuinis dogma-

Nilus ex præfecto vrbis Conſtantinopol. monachus factus.

[Greek note] mont. Suid.

Marcus monachus ſcripta.

Theodoriti ſcripta:

A tibus in dialogo conſcripti. Legi præterea ſupra quingentas eius epiſtolas, Græco ſermone optimè compoſitas. Hæc de Theodotito. Quæ autẽ ei acciderunt, poſtea indicabimus.

CAPVT LV.

De Syneſio qui epiſcopus factus eſt ex philoſopho.

CVm his & Syneſius, cuius magna toto terrarum orbe gloria eſt, floruit: qui, ſi quiſquam alius, & ipſe ætate ea doctus fuit. Tantum verò operæ nanauit philoſophiæ Platonicæ, & adeò ad ſummum eius peruenit faſtigium, vt eum non ſolùm Græci homines, verũetiam Chriſtiani ſint admirati, qui de rebus nulla affectione inſecti ſincerè indicant. Huic tãto viro, qui præterea placidus & modeſtus eſſet, Theophilus Aleaãdrinus, vt ſalutarem ſuſciperet regenerationem, perſuaſit: poſtea verò etiã, vt idem ſacerdos vngeretur, cum eo egit. Atque ille ad alia quæ Chriſtiani profitentur, promptũ ſe

Difficile fuit Platonico philoſopho reſurrectionem mortuorum credere.

B & facilem prębuit: Platonicis autem ſententiis ſeductus, reſurrectionis doctrinã primùm minimè recepit, neſandam eam & deteſtandam eſſe iudicans. Et quanuis ea eſſet opinione, Eccleſia tamen, vt ſacerdotij obiret mun*, homini permiſit. Quæ hoc tum fecit, illa certa coniectura adducta, quod propter reliquas eius virtutes, cum etiam aliquando tandem flexum, reſurrectionis profeſsionem comprobaturum, diuinámq; gratiam rem illi tantam deeſſe, qui multis magnisque primariis donis eniteret, paſſuram nõ eſſe putaret. Neque illa opinione & ſpe ſua falſa eſt. Paulo nanque pòſt, reſurrectionem & credidit, & profeſſus eſt, certam hãc eſſe, maximèque cõuenire Eccleſiæ ipſi ſententiã. Qualis autem & quantus vir fuerit, teſtantur quæ ab eo poſt ſacerdotalem ſuſceptã dignitatem, perquàm eleganter ſcriptæ ſunt epiſtolæ: & alij inſuper libri, qui concinna ipſa compoſitione, dictione, & ſententiarum frequentia, ſcripta alia omnia longè poſt ſe relinquũt. Lucubrationes ab eo editæ hæ ſunt.

Scripta Syneſij.

Epiſtolarum volumẽ centum & ſeaaginta. Theodoſio iuniori de imperio adminiſtran-

C do dicatus liber, doctrinam & formã reip. ab imperatore regendæ complectens. Opuſculũ de Inſomniis. Ad Pęonium de dono liber. De prouidẽtia libri duo, quos Aegyptios nominat. Item laus caluicij. Et hymni quidam ad Deum perquam ſcitè ab eo compoſiti. Cæterùm ego, qui veritatem proferre ſtudeo, epiſtolam ipſius hic apponã, quã ad fratrẽ † Euopium dedit: vnde intelligere licet, de quibúsnam rebus illi ambigenti, per * cõmodam diſpenſationem ſacerdotij dignitatem ſuſcipere permiſſum eſt. Ea eſt talis. [a] Incõſideratus ſane eſſem, niſi multam haberem Ptolemaïdis ciuibus gratiam, qui me honore eo, quo meipſum indignum puto, honeſtum eſſe volunt. Verùm non an illi magna tribuant, ſed potius an ea à me recipienda ſint, deliberare conuenit. [b] Quòd ſi enim homo dinino propè fruatur honore, ſiquidem iuſtus ſit, dulciſsimũ percipiat fructum: ſin dignitate ea longè ſit indignior, acerbam futurę pœnæ ſuſtineat expectationem. Porrò non nouus hic, ſed vetuſtus admodũ eſt metus, † ne quid in Deum committam, honorem ab hominibus ferens. Ego ſanè qui meipſum noui, ineptiorẽ omnino cõperio, q̃ vt ſacerdotali dignitati gerẽdæ idoneus ſim. D Proinde apud te de animi mei motibus & cogitationibus agam. Non enim alium habeo, apud quẽ id rectius faciam, quàm te, percharũ mihi mecúmque educatum caput. Te nanq; æquum eſt participem eſſe curarum mearum, ac noctu vigilantem deliberare, & interdiu cogitantem conſiderare, vt & boni mihi aliquid contingat, & mali quicq̃ effugiam. Accipe igitur quo loco res meæ ſint, quæ tibi etiam maiore ex parte cognitæ ſunt. Faſce exiguo ſublato, pulchrè mihi videor hucuſque philoſophiam ipſam pertuliſſe. Quum verò ab hominibus nõ protſus perperàm in ea verſatus eſſe cenſear, laudatum à quibuſdam, ampliore nũc honore me ornatũ eſſe volũt, qui de idoneis animi mei viribus iudicare non poſſunt. Vereor autem, ne ſi per ineptam ambitionem dignitatem oblatã recipiam, neutrũ conſequar: videlicet neque laudem ex honore contempto, neq; gloriam ea dignitate minus rectè geſta. Rem ipſam ſic mecũ conſidera. Rebus duabus ſemper tẽpus omne tribuo, ſtudiis & ludo. Literis vacans, & præcipuè dininis, ſo-

Fraterna charitatis officium.

E lus ſum. Ludo operam dans, q̃ plurimos admitto. Noſti enim, quum à libris exurgo, totum me in ludis eſſe: à ciuilibus autem curis & natura & animi deſtinatione abhorrere. Sacerdotem autem oportet eſſe virum diuinũ, & ad ludum omnem perinde atque Deum difficilem & durũ, qui vt propoſitũm inſtitutúmq; ſuum teneat, innumeros in ſe plurimorũ conuerſos habet oculos. Ad quos nulla, vt certè parua peruenit vtilitas, niſi aliquis probè inſtructus & cordatus ſit, & à † ſuauitate animi omni alienus. Rem diuinam faciens nõ priuatim ſolus eſſe poteſt, ſed in communi cõuentu inter plurimos verſatur, quum legis doctor ſit, & nibil aliud quàm quod legitimũ ſit ſonet. Negotia eum gerere oportet, quæ ſimul omnes tangunt. Quę enim omnia cõmunia omniũ ſunt, vnum ipſum curare opus eſt, niſi criminibus omnibus obnoxius eſſe velit. Quomodo igitur non maximi fortiſsimique animi ſit, tantum curarum molem ita ferre, vt mens non obruatur, & extincta in anima particula diuina non negligatur, ſi quis tot ſtu-

Syneſius vt philoſophus, ſtudiis & ludis deditus.

Ardua res eſt, & diuina, epiſcopatum.

† [illegible]

F diis & actionibus variis diſtineatur. Neque ignoro eſſe quoſdam, qui hoc pręſtare poſsint: & felicem eorum naturam atque beatam, ipſósque verè diuinos viros eſſe cenſeo, qui quum in multis humanis verſentur negotiis, nõ tamen diuini numinis cura excidãt. Ego verò meipſum, qui in vrbem deſcendere & per vrbem deambulare ſoleã, rebus inuolutum quæ ad terrenas curas trahunt, atque inquinationibus repletum eſſe, quarum nõ facilè quiſquam magnitudinem dixerit, ſcio. Nã quæ ad natiua & propria aliunde adueniunt piacula, in acceſsionis rationem conferuntur. Corporis robur mihi nõ eſt, interiora animi bona nõ rectè ſe habent. Ab externis etiam aliqua ea parte deſtituor: tum autem conſcientiæ mœrorem ferre nequeo. Et quotieſcunque me quiſpiam rogat, diſertis verbis ſtatim dico, Sacerdotem in rebus omnibus maximè à probris debere eſſe alienum, quippe qui aliorum quoque ſordes capiet. Verumenimuerò illud quoque literis ad fratrem datis inſerere conuenit. Permulti enim epiſtolam hanc legent, & ea gratia illam potiſsimùm dictaui, vt quum res ipſa nota omnibus fiat, tum vtcũque ea

† Al. Euoptium.
** [illegible]*
a Epiſtola Syneſij ad Euopium fratrẽ, quũ à Theophilo Alexãdrino epiſcopus Ptolemaidis Cyrenaicæ regionis deſignatus eſſet.
b Epiſcopalẽ dignitatẽ diuinum honorem eſſe putat, et ſe ea indignũ eſſe cenſet.
† [illegible]

A que ea procedat, & apud Deum & apud homines, nec minus apud ipſum patrem Theophilum culpa caream. Siquidem quum res meas in medium protulerim, & poteſtati eius quicquid velit de me ſtatuẽdi permiſerim, quomodo crimini alicui obnoxius ſim? Mihi & Deus ipſe, & leges, ipſaque ſacra Theophili manus vxorem dedit. Quapropter omnibus prædico, teſtatumque eſſe volo, me illam prorſus deſerturum non eſſe, neque cum illa veluti mœchum clandeſtinam conſuetudinem habiturum. Alterum enim minimè pium, alterum minimè legitimũ eſt. Quin potius & volo & opto, plures mihi & probos naſci liberos. Hoc ipſum electionis autorem & principem ignorare non oportet. Sciant id amici etiam noſtri Paulus & Dionyſius, quos legatos hanc ob cauſam à populo lectos eſſe audio. Illam verò rem Theophilo non ſignificari, ſed in memoriam tantum renocari opus eſt. De ea autem pluribus dicã, cum qua quidẽ vna quiſquam alia omnia collata parua eſſe iudicet. Difficile eſt, atque adeò fieri omnino non po-
B teſt, vt animus dogmata, quæ per eruditionem & ſcientiam in certam neceſſariamque perſuaſionẽ euaſerint, fluctuare, & in dubium vocari ſinat. Noſti porrò, philoſophiam admodum diuulgatis iſtis Chriſtianorũ aduerſari opinionibus. Itaque haud vnquam adducas, vt ✶ poſterius animam quàm corpus gigni credam, neque mundũ ipſum & partes eius alias interituras eſſe dicam. Reſurrectionẽ deprædicatam, + ſacrum quiddã, & minimè vulgandum eſſe duco: neque conceptis vulgi opinionibus aſſentiri poſſum. Mens philoſophia exculta verum perſpicit. Ea neceſsitate adducta, mẽdacium permittit. Et habet rationem ſeu proportionem ſuam lumen ad veritatẽ, & oculus ad + mentem. Quatenus ergo oculus lumine copioſiore in deterius abutatur, aut lippis tenebræ commodiores ſint, hactenus mendacium quoque populo vtile eſſe, & veritatem noxiam eis puto, qui aciem mentis in euidentem rerum claritatem intendere nequeũt. Quod ſi ſacerdotes noſtri hæc mihi permittunt, poteto ſanè ego quoque ſacerdotis mu-
C nere fungi, qui domi quidem ✶ Philoſophiæ incumbo, in publicum autem progreſſus, ſermonibus & colloquiis hominum delector, neque docens neque dedocens, ſed in anticipata opinione quémque perſiſtere permitteos. Sin illi ſacerdotẽ ita animatũ & opinionibus manifeſtũ eſſe oportere dicant, omnibus me palam oſtẽdere intermiſerim. Quid enim rei eſt populo cũ philoſophia? Rerum quippe diuinarum veritatem minimè vulgari oportet. Populus autem more & aſſuetudine alia indiget. Rurſum igitur & ſæpius repetens dicam, nulla cogente neceſsitate, neq; arguere neq; argui ſapientis eſſe. In ſacerdotũ autẽ ordinem cooptatus, non committam vt dogmata prætet animi ſententiam aſsimulem. De his Deum, de his homines teſtes innoco. Veritas Dei propria eſt, apud quem in rebus omnibus inculpatus eſſe volo. Hoc vnum tantum non diſsimulo. Quandoquidem ioci & ludorum ſtudioſus ſum: ita vt iam inde à puero crimen illud ſuſtinuerim, plus quàm deceret, + armis me & equis delectatum eſſe, triſtis quidem ero. Quid enim cũ charisſimos canes feras nullas perſequi, & ſagittas à teredinibus exeſas eſſe videro, faciam aliud? Sed tamen conſtan- C
tiam, ſi Deus voluerit, obtinebo: atque, quamuis à curis alienus, macerabor, ✶ cauſarumque & negociorum quantumuis graue miniſterium huc, Deo confiſus, ſuſtinebo. Dogmata autem per diſſimulationem non tegam, neque mihi mens à lingua diſſentiet. Hoc ſic quum & ſentiam & dicã, Deo placere puto: neque ſermonis illius de me occaſionem relinquere volo, me, quòd qui fuerim ignoratus ſim, electionis ſuffragia rapuiſſe. Cæterùm Dei amantiſsimus pater Theophilus, quum me norit, poſtquam mihi ſe id ſcire ſignificauerit: ſic tandem de me conſilium, quid ſtatuat, capiat. Tum enim aut in inſtituto meo viuere me & philoſophari patietur, aut poſtea vt me in iudicium vocet, vel ſacerdotũ ordine moneat, ſibi ipſi poteſtatem non relinquet. Aliæ inſuper opiniones & ſentẽtiç omnes nugę fuerint. Veritatem enim, ſatis ſcio Deo eſſe gratiſsimam. Sedenim ſacrum caput tuum, atque in primis veritatis tutorem & inſpectorem Deum teſtor, ægrè mihi D
eſſe. Quomodo enim non ſit, quum quodammodo ea vita ſolita, in vitam aliam tranſeundum mihi ſit? Quòd ſi rebus his in publicum prolatis (latêre enim eas & premi nolo) is cui poteſtatem hanc conceſsit Deus, in ordinem ſacerdotum me legerit, ſubitò eam neceſsitatem, & veluti diuinum decretum ſuſcipiam. Sic enim exiſtimo, ſi vel imperatore, vel infelici + Deóque inuiſo Auguſtali quopiam iubente, imperata non facerem, inobedientiæ pœnas me daturum eſſe: ✶ Deo autem ipſi volentes nos parére conuenit. Sin me ad ſacrum obeũdum miniſteriũ non admittit Deus, ab ipſo ſtatim initio in me rem diuiniſsimam veritatem ipſam complecti, neque per id quod illi maximè repugnat, mendacium ſcilicet, functionẽ ipſius ſuſcipere decet. Fac igitur vt ſcholaſtici hęc ſciant, & ad illum referãt. Syneſius quidem hæc ſcribens, apertè ſacerdotalem dignitatem auerſatus eſt, ſed tamen ſactum munus non effugit. Hęc ego eo conſilio hic adſcrip, vt ſcire poſsimus quæ variè + per diſpẽſationis rationem Eccleſia ege- E
rit, non illa leges certas ſtatuens, ſed pro vt ✶ tempus ferret, quæ decerent & commoda eſſent faciens. Hæc de eximio philoſopho Syneſio. Multi verò præterea alij tum philoſophati ſunt, doctrina ſimul & virtute celebres: quorum omniũ mentionem facerem, niſi me lõgè ab inſtituto digreſſurum eſſe ſcirem.

Reformidat episcopatum Synesius.

CAPVT LVI.

Valentinianus iunior orthodoxus. Is Occidentale imperium omne, Italia excepta, amisit.

Porrò Valentinianus Placidiæ filius, & Theodoſij gener (nam Eudoxiam filiã eius, quam ei Eudocia genuerat, in matrimonio habuit) Occidẽtalis imperij habenas obtinẽs, haudquaquam à ſanis eccleſiæ dogmatibus deſciuit, verioris pietatis atq; religionis acer ſectator. Quòd autem in conſuetudine & vita quotidiana nullum certum ſeruaret modum, multiſque vteretur impoſtoribus, atque incantationibus gauderet, & aliis eiuſcemodi vitiis tranſuerſim ageretur, non ſolùm Britaniam, Hiſpaniam & Gallias, quæ imperio eius ademptæ fuerant, recuperare non potuit: ſed Libyam etiam omnem & Aphricã perdi-

S

A dit, quindecimo imperij ſui anno, ob cauſam huiuſmodi. Duo belli duces Cōſtantinopoli fuerūt, Bonifacius & Aetius: quos Theodoſius imperator ad Valētinianum, qui hoc petierat, miſit. Quū autem Bonifacio Occidētalis Libya prouincia obrigiſſet, Aetius id æquo animo ferre nō potuit: ſed inuidiæ ſtimulis actus, calumniam aduerſus eum concinnauit, ad rebellionem eum ſpectare, imperatoribúſq; parum fidum eſſe, criminatus. Hoc ſic clàm apud imperatoris matrem Placidiam, vt prouincia ei adimeretur ſuadens egit. Atque interim etiam longè alia ad illū ſcripſit: videlicet ne prouincia, ſi principes eum reuocarēt, decederet. Delatum enim eum apud illos eſſe, neceſsitatémque illi eam incumbere, vt fraude eorum pereundum ſibi eſſet, affirmauit. Literis talibus Bonifacius acceptis, Aetio, quem ſibi verum & fidum amicum eſſe putabat, credidit: & quāuis ſæpius ab imperatore reuocatus, haudquaquam tamē vt prouinciā relinqueret, iuſsionibus eius paruit. Quapropter

Bonifacius dux Libyæ Occidentalis præfectus. Is tanquam perduellionis reus apud Imperatorē per calūniam ab Aetio duce defertur. Idem Aetius delatione celata, Bonifaciū, ne ex prouincia reuocatus decedat, clam literis admonet. Barbaræ gētes ad Iſtrū conſedere. Gotthi, Viſſegotthi, Gepides, Vādali, nomine ſolo diſsidētes.

B principes Aetio, tanquam homini fido & beneuolo, qui dudum hoſtilem illius animum indicaſſet, fauerunt, & cum eo cōtra Bonifacium dolum texuere. Ea tempeſtate plurimæ maximæque Gotthicę gētes, in ſeptentrionali parte ad Iſtrum paſſim diſperſæ erāt. Inter quas præcipuæ quatuor iudicio ipſarū celebres fuere, Gotthi ſcilicet, Viſſegotthi, Gepides, & Vandali, non alia re quàm nominibus ſolis inter ſe diſsidētes. Omnes enim lingua vna, & eodē viuendi inſtituto vtebantur, deteſtandam [a] Arij doctrinā ſequentes: ſicuti in hiſtoria Valentis commemorauimus. Hi Honorio & Arcadio imperantibus Danubiū tranſgreſsi, in finibus Romani Orientalis imperij conſederunt. Gepides quidē, qui in duos populos diuiſi ſunt, [b] Longobardos & Abares, oram eam quę ad Singidonem & Sirmium eſt, incoluere: Viſſegotthi autem, Alaricho, de quo ſuprà diximus, duce, Romā & Italiam populati, atq; in Galliam inde profecti, cùm omnia iſthic in poteſtatem ſuam redegerūt, tum Conſtantinū Britaniæ tyrannum occiderunt. Porrò Gothi, qui antea Pannoniam, eique circūquaque vicina loca occupauerant, Theodoſij iu-

a Gotthi dodū Ariani.

b Lōgobardi Abares.

Migratio iſtarum gentiū ab Iſtro.

C nioris decimūnonum annū imperantis permiſſu, in finitima Thraciæ regione habitarunt. Atq; vbi iſthic annos quinquaginta octo tranſegere, Zenone Romanum imperium adminiſtrante, atque iubente, Theuderichi principis eorū ductu inde trāſeuntes, Occidentale occuparunt imperium. Vandali verò Alanis ſibi & Germanis, qui nunc Franci dicuntur, coniunctis, ✶ Gongidiſclum ducem tum habentes, amnem Rhenum tranſierūt, atque in Hiſpania ſedes fixerūt: quæ prima ab Heſperio Oceano Europæ regio eſt. Bonifacius igitur Occidentalem Libyam obtinens, vbi quæ contra eum ſtruerentur intellexit, profectus inde fretum traiecit, atque in Hiſpania cum Vādalis fuit: & quòd Gongidiſclus vita defunctus fuerat, filios eius Gontarem & ✝ Genſericū, qui paternum regnum adminiſtrabant, vt cōmuniter ſecum bellum gererent, hortatus eſt: Heſperiam Libyam eis ſe daturum pollicitus, in tres ita diuiſam partes, vt cuique eorum pars vna ſorte cederet. Siue autem ob hāc, ſeu aliam ob cauſam bellū motum eſt, frater certè vterque ſe ei coniunxit, & eiuſmodi ſocietatis

Theuderich' Gotthus. Germani & Frāci ydem. ✶ Alÿ Madogiſclum vocant. Bonifacius ſe Vandalis in Hiſpania coniungit. ✝ Aly Gizerichum nominant. Vandali ex Hiſpania in Aphricā trāſeunt, eámque occupant.

condi[t]ionibus acceptis, Vandali freto trāſmiſſo, ex Hiſpania in Aphricā venere: eámque ab Oceano ipſo ad Tripolim vſq; in ditionem ſuā redegere. Cæterū illis digreſsis, [c] Viſſegorthi ex Gallia in Hiſpaniam profecti, eam cepere: poſtea verò Galliam etiam rurſus occupauere. [d] In ſenatu imperiali Bonifacij amici quidam dolum Aetij, quem aduerſus illum ſtruxerat, Placidiæ & Valentiniano indicarunt, epiſtolámque illam ad Bonifacium ab eo ſcriptam exhibuere. Illi ad tantam fraudem & improbitatem Aetij conſternati, apud illum quidem ſe quicquam eius rei ſcire diſsimularūt: [e] ad Bonifacium verò iuſiurandum in ſcriptum relatum, quo ✶ iniuriarum præteritarum omniū obliuionem induxerūt, miſere. Interea Gōtate mortuo, Vandalorum regnum ad vnum Gēſerichum peruenit. Bonifacius imperatoris iuramento recepto, bellū Vandalis intulit. Nam exercitus ingens Roma ſimul & Byzantio, Aſpare duce, qui Bonifacio auxiliū ferret, miſſus fuerat. Et pugna forti cōmiſſa, victoria Vandalis fauit: & Romani deuicti fuga ſaluti ſuæ conſuluere. Bonifacius autem cum D

c Viſſegotthi Hiſpaniam ſimul et Galliam obtinēt. d Apud imperatorē Valentinianum Aetij dolus aduerſus Bonifacium detegitur. ✶ ἀμνηστίαν. e Bonifacius imperatoris ſibi conciliato gratiam, bellum cū Genſericho committit, & vincitur.

E Aſpare & alijs qui ſe fugæ commiſerant, Romam ſaluus peruenit, atque ibi cōceptam de ſe ſuſpicionem diluit. At Libya, quæ & Aphrica dicitur, omnis in poteſtate Vandalorum fuit: Genſericho ſolo, quemadmodum dictum eſt, regnum apud eos obtinente. Ita à Vandalis Aphrica occupata eſt.

CAPVT LVII.

GEnſerichus, vbi Vādali ad tantas vires peruenere, & tantum terrę atque maris ſibi ſubiecere, regē ſe primus renunciauit: & nō veterem ſolum, ſed & nouam ipſam Romam, & qui ei imperauit Theodoſium afflixit. Theodoſius inſolentem barbarorum audaciam non ferens, claſſem maximam mille centum & ſeptuaginta nauium inſtruxit, eíque Areobindum & Germanum præſtantiſsimos belli duces præfecit: qui quum in Sicilia eſſent, Genſerichus ſibi metuens, ad Theodoſium legatos, qui de pace cum eo agerent, miſit: D & claſsis Aphricam prætemauigauit, quid imperator faciendum ſtatueret, expectans. Verùm cū neceſsitas alia ſuperueniſſet, Theodoſius pacem cum Genſericho fecit, & claſſem retrocedere iuſsit. Attillas enim Gotthus ex Gepidum gente originē ducens, Numedij filius, apud quem Hunnorum imperium erat, cum multorum millium exercitu ſimul contra vtrumque imperium bellum mouit, expeditione & impetu incredibili & veterem & nouam Romam poteſtati ſuæ ſubiicere aggreſſus. Et quòd vir fortis & confidens admodum eſſet, Thraciam ingreſſus vaſtauit: vrbibúſq; omnibus quę vel maritimæ, vel incōtinenti ſitæ eſſent, ſubactis, ad Athyram amnē vſque om-

✶ Genſerichus regē Aphricæ ſe nominat. Numeroſiſsimam claſſem Theodoſi' aduerſus Genſerichum mittit. Areobind', Germanus, claſsi præfecti. Attila Hūnorū regis expeditio aduerſus vtrumque Rom. imperiū. Genſerichus oratores de pace faciēda ad Theodoſiū mittit. Omnia caſtella & ciuitates in poteſtatē redegit præter Adrianopolim & Heracleam. Diacon.

[*] *Genſerichus in Aphrica Carthaginem & vrbes alias expugnauit: Hipponem quoque regium obſedit. Obſidionis eius menſe tertio, diuus Auguſtinus, eius ciuitatis epiſcopus, Deum precatus, vt vel vrbem Hipponenſem ærumna expugnationis liberaret: vel ſi hoc non fieret, è viuorum ſe numero eximeret: ætatis ſeptuageſimo ſexto anno, clericatus quadrageſimo, in Chriſto obdormiuit. Paulus Diaconus.*

A nia depopulatus eſt. Aduerſus quem, cum copijs non pœnitendis Theodoſius Aſparem & Areobindum miſit. Poſtquam autem Attilas quotidie viribus validior factus eſt, Theodoſius ei ſexies mille auri libras, vt ditionis ſuæ finibus excederet, ſe daturum, atque inſuper mille mnarum ſtipendium annuum penſutum eſſe pollicitus eſt, ſi de cæterò ſorte ſua contentus quietúſque eſſet. Ille auro eo accepto, Thraciam reliquit. Vbi autem vi magna in fines veteris Romæ irrupit, Aetius, quē antea diximus, primum Romæ dignitatis locum tenens, & barbari inſolentiā non ferens, ad Theudericum Galliam adminiſtrantem, quamuis Romanis pro eo atque ſuprà diximus, inimicum, ſe contulit: magniſque & varijs promiſsis barbaro perſuaſit, vt ingentes vires ſuas cū copijs ſuis coniungeret. Itaque ex improuiſo Attilam vltra Danubium caſtra habentē aggreſſus, ingentem [a] cædem fecit, multáque hominum millia interemit. Vbi etiam † Attilas haſta confoſſus interiit, ſicuti & ipſe Theudericus ſagitta ictus occubuit.

B Ita ope diuina eo tempore & vetus & noua Roma Gottorum impreſsione liberata eſt. Et Genſerichus ✱ ſolus nationibus eis imperauit. Verùm enimuerò plurimi quoque alij motus ſub Theodoſio in Oriente & Occidēte extitere, quos terreſtribus & naualibus copijs oppreſsit. A Perſis quoque magnam illam quam retulimus reportauit victoriam: quibus etiam quum legationem ad ſe miſiſſent, pacem conceſsit. Quo bello Ardazanes Perſa & Areobindus Gottus ſingulari certamine congreſsi, prælium diremere: & Gottus Perſam in æquo campo † equo inſidentem & cataphractum vicit, & occidit. Ea pax ad longum durauit tempus, vſque ad duodecimum videlicet imperij Anaſtaſij annum. De quibus rebus cùm multi alij ſcripſerunt, tum eleganter eas in compendium redegit ✱ Euſtathius Epiphanienſis Syrus, qui etiam Amidæ expugnationē deſcripſit. quo tempore Claudianus & Cyrus poëtę floruere. Cyrum verò fama eſt ſummum etiam præfecturæ honorem geſsiſſe, qui præfectus aulæ antea dictus erat, & Occidentalium copiarum dux fuerat, Carthagine à Vandalis capta, quum Gen- C ſerichus barbaros eos regeret. Plurima porrò & magnifica ædificia in vrbe imperante & alibi imperator iſte conſtruxit, & Alexandriæ maximum templum erexit.

Theodoſi⁹ pacē ab Attila auro redemit adiq; tributum pendit.
Aetius cōtra Attilā Theodericū Gottorum ſibi obiungit.
Attilas caſ⁹. Item Theoderici mors.
a In campo Catalaunico ſiue Gottalanico. Egnat.
Aetius hac ab alijs hoſte victus commemoratur.
a μονάρχησεν.
Theodoſij victoria de Perſis.
Areobindus Gothus Ardazanē Perſam monomachia vicit.
Claudian⁹ poeta.
Sub hoc principe Venetiæ ... in aqua habitationis cœpta.
Summa præfectura. Præfectura aulæ.
Theodoſij ſtructura.

† *Certamen & prælium hoc, cuius poſt hominum memoriam ſimile nullum repertum, circiter nonam diei horam cœptum eſt. Ex vtraque centum octoginta millia hominum cecidere, Gotthorum rege caſo, & Attila fugato, Romanis Aetio duce victis. Diacon. Attilas deinde viribus recuperatis, Aquileiam expugnauit, Honoriam Valentiniani germanam vxorem ſibi dari poſtulans. Atque inſuper aliam Ildiconem nomine duxit: noctisque nuptijs crapulæ & vino indulgens, in Pannonijs mortuus eſt. Caſſ. Diac.*

✱ *Euſtathius Epiphanienſis compendium ſiue Epitomen Chronicam nouem tomis condidit, ab Aenea vſque ad Anaſtaſium imperatorem. Suid.*

CAPVT LVIII.

ET quū obitus eius appropinquaret, Epheſum venit, diuum Ioannem illum cœlibem & euangeliſtam honoraturus: templúmque illius ingreſſus, orationi ſeſe dedidit: in qua etiam, quis ei in imperio Romano ſucceſſur⁹ eſſet edoceri ſe à Deo petiit. Quod vbi per viſionem ei Deus oſtendit, Cōſtantinopolim rediit. Nec ita multo pòſt exercitu ex bello aduerſus Attilā geſto, reuerſo, vrbe egreſſus eſt, vt equitatione & venatione ſe recrearet. Atque inter equitandum equo delapſus, [a] ſpinæ vertebram luxauit. Quapropter lectica in vrbem relatus eſt. Atque vbi ſe moriturū eſſe ſenſit, cum Pulcheria ſorore ſecretò ad ſe euocata, de Martiano [b] Tribunitio loquutus eſt: Deo gratum placitúmque eſſe dicēs, vt ille poſt ſe Romanam adminiſtraret ditionem. Et ille quidem quū hæc dixiſſet, mortuus eſt. Nondū autem imperatoris morte comperta, Pulcheria Martianum acceſsit, virū prudentia & grauitate morū præclarum, & ſenio iam venerādum, & conſilio de imperij ſucceſsio- E ne cum eo cōmunicato: Te, inquit, ego ex ſenatu omni præ cæteris imperio dignū iudico. Proinde iuriſiurandi religione interpoſita, te vitæ & poteſtati, maximè autē virginitati meæ, quam à prima adoleſcentia Deo conſecraui, nō inſidiaturū eſſe, imperium ipſum cape. Poſtquā ille quod Auguſta volebat peregit, patriarcha Anatolio, qui Flauiano ſucceſſerat, & ſenatoribus cōuocatis ad Septimum, ſtatim eū imperatorē creauit. Theodoſius autem poſtea mox in paterno [c] monumento Romani lapidis repoſitus eſt, in dextra ſublimi ſanctorum Apoſtolorū templi porticu: in qua porticu, eodémq; lapide, pater quoque Arcadius, & mater Eudoxia, necnon auus Theodoſius ſiti ſunt. In ſiniſtra autem quæ ex aduerſo eſt porticu ſacri eius templi, Iouinianus iacet. Mortuus eſt imperator Theodoſius, annos quinquaginta & vnum natus: ex quibus quadraginta & duos maxima cum pietate imperauit, ita vt vitam ipſe & adminiſtrationem ſuam tanquam imperij formam poſteritati reliquerit. Cōplectitur decimus quartus iſte F liber annos quadraginta duos, quum à mundo cōdito quinquies [d] milleſimus noningēteſimus ſexageſimuſquintus, à diuina autem Domini natiuitate quadringenteſimus & ſexageſimus ageretur annus.

Per reuelationē diuinā Theodoſius ſucceſſorem ſuum videt.
a [illegible]
b [illegible]
Theodoſius ē venatione equo delabitur.
Idē moritur.
Pulcheria de voluntate Theodoſij mortui Martianū imperatorē renunciat.
Anatolius patriarcha Flauiani ſucceſſor.
c ἐν λίθῳ ῥωμαίῳ.
Libri vltimi annus.
d Secundum Euſeb. 4431.

DIVAE ANASTASIAE HISTORIA: EPISTOLA ANAſtaſiæ Martyris ad Chryſogonum.

SAncto Chriſti cōfeſſori Chryſogono, Anaſtaſia ſalutem. Etiamſi quàm maximè pater meus ſimulacra coluit, mater tamē Flauia per vitam ſuam omnem Chriſtiana, ſimulátque me in lucem protulit, Chriſtianam etiam fecit. Poſt obitū autem eius viro importuniſsimo ſum coniuncta. Cuius cōiugium tandem gratia Dei effugi, quum diu noctúque Chriſtū obſecraſſem, vt me ab impuro idolorum cultore liberaret. Is ſanè deinde ſubſtantiam meam omnem cum idololatris, aliiſque execrandis hominibus conſumpſit, & me tanquam veneficam & ſacrilegam in grauiſsimum cōiecit carcerem: in quo tēporanea hæc mihi vita

A diſperijt, neque quidquam præter animam reliquum eſt. Quapropter, vt cum bona Dei ſpe moriar, precor. Et quanuis in cõfeſsione Chriſti mei glorier, valde tamen mihi dolet, impurum illum bona mea, quæ ſeruis Dei, ita vt optabam, donata oportuit, dæmonũ cultoribus impendere. Itaque te famule Chriſti Dei oro, vt etiã atque etiã Deũ pro me obſecres, vt ſiquidem hoc ſic conſtituit Deus, in Chriſtum Publius vir meus credat. Sin minus, vt ille quidem in errore ſuo pereat, ego autem ab eo liberer. Melius nanq; mihi fuerit vt moriar, quàm vt filium Dei abnegem, & credentibus in eum offendiculo ſim. Ipſum autem omnipotẽtem Chriſtum teſtem inuoco, quum à ſeductione & fraude hac liberata fuero, me ſeduló & cõſtanter cum ſanctis cõuerſaturam, & curam illorum, ita vt cœperam, ad finem vſque geſturam eſſe. Vale ſerue Dei, mei memor.

Chryſogonus Anaſtaſiæ ſalutem.

B Laborãti tibi in vitæ huius procellis, qui in fluctibus ambulauit, auxiliũ ferat, vt diaboli vim verbo eius opprimas. Magno ergo animo, vt quæ in medio mari verſeris, Chriſto, vt te viſitet, crede: atq; ad te ipſam conuerſa, vt cum propheta exclama, dicente, Vt quid triſtis es anima mea, &c. Duplicata enim Dei gratiæ vis tibi exhibebitur. Nam & temporalia hæc exuberabunt, & cœleſtia adiicientur Deus autem eos auerſatur, qui eum de bonis non compellant. Siquidem gratia eius tenuis non eſt. Caue verò illud te perturbet, quòd piè tibi in Chriſto viuẽti, cõtrà quàm ſperaris, res eueniant. Non enim in errorem ſeducit, ſed te explorat Chriſtus. Neq; certa eſt ab hominibus opitulatio, ſicuti tu exiſtimas, Scriptura dicente: Maledictus homo qui confidit in homine, & benedictus qui ſperat in Deo. Fac igitur generoſè, vigilanter, & prouide lapſum peccatúmque omne effugias, & cõſolationem à Deo implores: cuius mãdata ſerua. Iam enim tibi ſalutis tẽpus aduenit, & periode atq; in nocte caliginoſa, præclara lux Dei illuceſcet, atque poſt tẽpeſtatẽ tẽpus alternum & ſerenum arridebit: & ſicuti omnibus aliis, qui propter Deum affliguntur, temporalem tibi præbebit patiẽtiam, per quam ſempiternam percipies mercedem. Vale in Domino, & pro me ora. C

Chryſogono confeſſori Chriſti, Anaſtaſia ſalutem.

Quandoquidem finis adeſt corpori meo, ora pro me, vt ille animam meam ſuſcipiat, propter quem afflictiones iſtas perfero. Vale.

Ancilla Dei Anaſtaſia Chryſogonus.

Satis manifeſtum eſt, lucem abſcondere tenebras: ſic etiam poſt infirmitatẽ aduenit ſalus, D & poſt mortem vita dignis conceditur. Eundem ſanè & ſecundæ & aduerſæ humanorum negotiorum res habent finem, vt ſcilicet neque humiles ad mœrorem ſe deiiciãt, neque ſuperbi gloriantes efferantur. Vnum namque eſt mare, in quo corporis noſtri decurrũt nauigia, atque ea ab vno gubernantur rectore. Quorum igitur naues carinis firmis probè munitæ ſunt, nullo detrimento curſum per vndas tenent. Infirmæ autem etiã abſque fluctibus cœlo trãquillo periculum incurrũt. Nõ longè enim à periculo & interitu abſunt, quæ ad ſalutis portum non contendunt. At tu cõdemnationis expers ancilla Dei, tota anima tua crucẽ conſerua, ac te ipſam ad ſalutem para, vt in Martyrum Chriſti numerum referaris. Vale.

QVINDECIMI TOMI CAPITA.

1 *De Marciani imperio. Quæ ſigna præceſſerint, imperiũ ei portendentia: quibúſque is fuerit moribus.*
2 *Quibus de cauſis ſancta vniuerſalis Synodus quarta, Chalcedone in Bithynia ſit coacta.*
3 *Deſcriptio templi ſanctæ & celebris martyris Euphemiæ, quod Chalcedone à primis fundamentis eſt conſtructum.*
4 *Acta Synodi: & vt epiſcopatus Dioſcoro, eiúſque ſectatoribus abrogatus ſit.*
5 *De miraculo quod ad monumentum ſanctæ Euphemiæ accidit, ſuper deciſione duplicis fidei decreti orthodoxorum & hæreticorum.*
6 *Decretum fidei ſanctæ vniuerſalis quartæ Synodi.*
7 *De reliquis rebus, quas Synodus ſtatuit.*
8 *De ſeditione Alexandriæ, propter Proterij ſucceſſoris Dioſcori electionem coorta.*
9 *Vt in Palæſtina quoque ſeditio extiterit, à Theodoſio quodam monacho excitata: qui etiam Hieroſolymorum inuaſit ſedem, Iuuenali expulſo. & quæ ſub eo acciderint. Item de Athanaſio diacono confeſſore.*
10 *De fame ſimul & peſte, quæ ciuitatibus Orientalibus inceſſerunt: & vt ſua ſponte terra anno ſequente fruges protulerit.*
11 *De Valentiniani cæde, qui Occidẽtalibus imperauit: & de Eudoxia coniuge eius, liberíſque eiuſdem Et vt Genſerichus vrbem Romã ceperit. Item de eis qui poſt Valentinianum per ſucceſsionẽ Romæ imperarunt.*
Vt imperatrix Eudocia Pulcheriæ Auguſtæ ſit conciliata. & de iuniore Eudocia, Eudociæ filia. 12
Vt procuratione & arte Pulcheriæ, Eudocia ſanctam quartam approbarit ſynodum, perſuaſione Symeonis Stylitæ ſiue Columellæ & magni Euthymij inducta. 13
De pijs Pulcheriæ Auguſtæ operibus. & de tribus quæ maxima Dei genitrici conſtruxit templis: vno, ſanctis loculis, in ærario foro: altero, quod ὁδηγῶν, id eſt via ducum dicitur: tertio, cui nomen Blacherna. Et quæ memoriæ prodiderit Iuuenalis de ſancta obdormitione ſanctiſsimæ Dei genitricis, déque eiuſdẽ faſcijs ſepulchralibus. 14
De obitu Pulcheriæ & Marciani: & vt poſt eum Leo magnus Romanorum imperator ſit promulgatus. 15
Vt rurſus Alexandriæ ſeditione orta, ab eis qui non aſſentiebantur ſanctæ quartæ ſynodi decretis, Proterius Alexandriæ epiſcopus occiſus ſit, & per vrbem pedibus tractus, inſtinctu & dolo Timothei Aeluri, qui epiſcopalem ſedem occuparit. Et vt iſto à Leone pio expulſo, Alexandrini alium Timotheum legerint, cognomento Salophaciolum. Et vt Anatolio mortuo, Gennadius ſedem Conſtantinopolitanam obtinuerit. 16
Epiſcoporum & clericorum Aegyptiorum libellus ſup 17.

plex, de eccleſiarum ſuarum rebus, & de Proterio & Timotheo.
18 Epiſtola Leonis ἐγκύκλιος, hoc eſt circularis, ad Anatolium & reliquos epiſcopos, de Synodo Chalcedonenſi contra Timotheum Aelurum miſſa.
19 Quæ Leo de ſancta quarta Synodo ad omnes vbique monachos, & ad ipſum Symeonem Columellam ſcripſerit: & epiſtola eiuſdem ſancti Symeonis pro eadem Synodo.
20 De horrendo qui ſub Leone accidit terræmotu, & diluuio, aliiſque item orbis calamitatibus. & de puluere qui è cœlo decidit.
21 De Conſtantinopolitano incendio.
22 De ſancto Martiano, magnæ eccleſiæ Conſtantinopolitanæ œconomo. Et de ſancto Daniele Columella, aliiſque qui tum monaſtica vita inſignes fuerunt.
23 De Gennadij patriarchæ virtutibus, & de rebus quæ tẽporibus eius præter opinionem & fidem acciderunt admirandis.
24 De venerãda ſanctiſſimæ Dei genitricis veſte, vt ea Hieroſolymis allata, in rotundo atque acuminato templo, cuius nomen eſt Blacherna, ſit repoſita.
25 De templo ſanctiſſimæ Dei genitricis ad fontem: & vt is fons admirando miraculo Leoni oblato repertus ſit.
Deſcriptio ſacri templi, cui Fontis nomen inditũ, à Leone conditi. 26
Vt Leo mille & centum naues contra Genſerichum miſerit, Baſiliſco coniugis ſuæ Verinæ fratre claſſi præfecto, qui inſtinctu & conſilio Aſparis & Ardaburij claſſem hoſtibus prodidit: & vt Aſpar & Ardaburius à Zenone Iſauro trucidati ſint. Quam ob cauſam Ariadna Leonis filia in matrimonium ducta, is gener eius eſt factus. 27
De Martyrio Antiocheno epiſcopo. De Petro Cnapheo, qui primus ter ſancto hymno addidit: Qui paſſus es pro nobis. Et de ſucceſſoribus eius, Stephano & Calandione. De cæremonijs à Cnapheo in eccleſia inſtitutis. De Iuuenali & Anaſtaſio & Martyrio, Hieroſolymitanis epiſcopis. 28
Vt Leo magnus fatis conceſſerit, Leonem minorem imperij ſucceſſorem relinquens. Et vt paulo pòſt hoc quoque vita defuncto, pater Zeno filij imperium ſuſceperit, diademate ab eo accepto. 29
Breuis & ſuccincta expoſitio ſanctæ vniuerſalis quartæ Synodi actorum, ad finem huius tomi eſt appoſita, vt hiſtoriæ ordo citra confuſionem conſeruaretur. 30

ECCLESIASTICAE HISTORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS DECIMVSQVINTVS.

CAPVT I.

A MARTIANVS vbi firma Imperij ſui fundamenta iecit, præſtantiorem ſe, quàm de eo ſpes concepta fuerat, præbere perſeuerauit. Verùm age ſi videtur de eo, quis & vnde fuerit, et quomodo ad imperiũ peruenerit, referamus. Celeberrimus Martianus iſte, ſicuti & Priſcus rhetor inquit, genere Thrax fuit, militari patre genitus.
B Quo mortuo, quũ ipſe paterna ſibi ſtudia ſequenda ſtatuiſſet, Philippopolim ſe contulit, vbi rectè ſe nomen militiæ daturum iudicauit. Quum autẽ in itinere eo eſſet, in cadauer recens cæſi hominis incidit, quod temerè in terra proiectum iacebat. Reſtitit ad id pauliſper, quòd præter reliqua egregia ornamenta, quibus abundè pollebat, humanitate quoque & miſericordia excelleret: & caſum hominis miſeratus, pro eo atque conuenit, corpus eius ſepulturæ mandauit. Vbi autem eum nonnulli in cadauere humando occupatum eſſe cõſpexerunt, magiſtratibus Philippopolitanis rem eã indicarunt: qui deinde illum aduenientem comprehenderunt, & cædis quæſtionem cõtra eum inſtituerunt. Porrò quum res veriſimilis eſſe videretur, & coniecturæ ab initio eius conceptæ, plus q̃ oratio Martiani crimen obiectũ negantis, & veritas ipſa,

Martianus Philippopolim petens, in cadauer hominis paulo ante cæſi incidit, & id ſepelit.

valerent: homicidij ille pœnas dediſſet, niſi quidã diuino nutu cædis patratorem in iudicium produxiſſet: qui capite ſuo ſceleris ſupplicium pendens, Martiani caput ſeruauit. Iudicio eo præter opinionem abſolutus, ad ordinem ibi militũ ſacramentũ dicturus venit. Atq; illi virum eum eſſe egregiũ ex aſpectu & ſignis pluribus iudicantes, benignè ſuſcepere, in ordinémq; non poſtremũ militarib⁹ legibus legêre, dignitate ei præclara viri cuiuſdam iã defuncti, cui Auguſti nomẽ fuerat, cõceſſa, & nomine eius ſic quodámodo in album militũ relato Martianus, qui & Auguſtus. Vt inde ſatis liqueat vnà cũ appellatione etiam purpurã Auguſti ad eũ perueniſſe: perinde atq; cognomẽ tale in eo abſq; dignitate ipſa manere noluerit, & rurſum dignitas, quoq; non aliud ad magnificentiã nomẽ requireret: ita vt idem in vno conueniens, ſimul & nomen propriũ & cognomẽ fieret vna videlicet appella- D tione & dignitatẽ & nomen indicãte. Et hoc quidẽ primũ omen & indiciũ in Martiano fuit, quod eũ ad imperialem dignitatẽ conſcenſurũ eſſe portendit. Accidit autẽ aliud quoq;, vnde imperaturũ eum eſſe, per coniecturam colligere licuit. Militauit ſub Aſpare cõtra Vãdalos Martianus: & poſtquam illi victoria fuit potiti, ipſe quoq; captiuus cum aliis ex acie abductus eſt. Gẽſerichus Vãdalorum dux, captiuos vnà cũ aliis mãcipiis videre voluit. Atq; vbi in loco quodã cõgregati ſunt, ipſe in ſublimiore colle conſidens, ſpectaculo tantæ captiuorum multitudinis ſe oblectauit. Et quum ſic tempus extraheretur, illis tum quod quiſque vellet facere permiſſum eſt. Genſerichi enim mandato vinculis ſoluti erant. Atque alij quidem aliud C

Propterea cædis reus fit.

Sed tandem percuſſore cõperto abſoluitur.

Omen futuri imperij Martiani.

Martiano dũ in catalogum militũ refertur, per errorẽ quedã, ſed nõ ſine futuræ dignitatis omine, Auguſto nomen tribuitur.

Aſpar Rom. dux. Genſerichus Vandalus.

A fecere: Martianus autem, propter ingentem ſolis ardorem, in ſolo concidens ſomnum cepit. Et aquila alicunde aduolans, alis ſubmiſsis ex aduerſo ſoli, iuxta perpendiculum volatum inſtituens, aëream nubem & vmbram quandam ſecit, qua illum diuino nutu non mediocriter refrigerauit. Id barbarus videns, ſtatim quid futurum de eo eſſet, apertè coniecit: & accitum ad ſe Martianum, libertatéque donatum, iuriſiurandi religione ſibi obſtrinxit, vt ad Imperialem ſublimitatem euectus, ſibi & Vandalis fidus eſſet, neque vnq̃ aduerſus eos bellum moueret. Id quod Martianus, ſicuti ille volebat, iuramento interpoſito fecit, fidémque ei re ipſa ſeruauit, ſicuti Procopius ſcribit. Ad hæc, aduerſus Perſas quoque Martianus iturus, quum in Lyciæ oppido, cui nomen eſt Sidena, morbo correptus eſſet, cum duobus fratribus, viris præclaris, Iuliano & Tatiano, amicitiam ſummam contraxit: qui etiam domus ſuæ hoſpitio exceptum, ita vt par erat, curarunt: & poſtea venatum cum eo progreſsi, tempore meridiano

Secundū futuri imperij ſignum in Martiano.

Martianum ſibi Genſericus amicitiæ fide obſtringit.

Tertiū omen imperiū Martiano deſignans.

B ſomno omnes ſunt ſopiti. Atque vbi Tatianus primùm ſomno excitatus eſt, ſpectaculum admirandum vidit: aquilam nimirum ingentem, alas ſupra Martianum extendentem, & vmbram quodammodo inducentem. Is ſtatim excitato, prodigium id oſtendit: & vterque volucris per benignum ſtudium admiratus, Martiano, quòd de eo futurum eſſet, prædixerunt. Et ab eodem, quónam loco, ſi id quod diuinarent ſuccederet, in aula futuri eſſent, ſciſcitati ſunt. Ille, ſe eos patrũ loco habiturum eſſe, dixit. Quare illi hominem deinde auro hoſpitaliter locupletatum, Conſtantinopolim deduxerũt. Vbi verò omen illud ad rem collatum eſt, Martianus ex Lycia eos euocatos, patricios ſuos creauit: & Tatiano patriæ ſuæ præfecturam, Iuliano autem Lyciæ adminiſtrationem conceſsit. Hæc prodigia Martiani imperium præceſſere. At nos ad inſtitutum argumentum reuertamur. Martianus, quantum vix alius quiſquam, verioris erga Deum pietatis iuſticiæq́; cultor fuit: diuitias opéſque veras eſſe putans, ſi non ſtudio omni aliena bona corraderet, ſed indigen-

Tatianus & Iulian⁹ Martiani patricij

Præclaræ Martiani virtutes.

C tium penuriam liberalitate ſua ſubleuare poſſet. Formidabilis etiam maximè habitus eſt, nõ tam exemplis pœnarum editis, quàm expectatione & metu ſuppliciorum. Quæ virtutes fecere, vt non hæreditatis ſucceſsionem, ſed virtutis mercedem Imperium acceperit, ſenatu ipſo & omnibus fortunæ cuiuſque hominibus calculis ſuis Pulcheriæ Auguſtæ ſententiam comprobãtibus. Quæ in aula quidem imperatoria cum eo vixit, & vnà imperium adminiſtrauit: cœlebs autem ad ſenectutem & mortem vſque permanſit, Martiano ei fidem per iuriſiurandi religionem datam ſeruante. Poſtmodum & Valentinianus, qui Romanam vrbem regebat, vbi de virtute eius certior eſt factus, ſuffragio ſuo imperium ei confirmauit. In primis verò illud Martianus ſtuduit, vt vnum & communem ab omnibus, ſublatis è medio hæreſib⁹, Deo offerret cultũ, & eccleſia per coniunctionem vnita ſententiam & religionem vnam coleret.

Iudiciũ Pulcheriæ, quæ Martianum imperatorem legit, ab omnib⁹ comprobatur.

Martianus eccleſiã diſſidentẽ coniungere ſtudet.

CAPVT II.

HOc illum ſic animo agitantem, D literis inſuper ſuis Leo Papa excitauit, vt in vniuerſali concilio, de atroci iniuria quam Eutyches & Dioſcorus fidei Chriſtianæ & celeberrimo viro Flauiano irrogare auſi fuiſſent, inquireretur. Acceſſerũt etiam, quicunque ab illis contumelia affecti fuerant, vt de eorum cauſa iudicaretur petentes: maximè verò ex omnibus Euſebius Dorylæi antiſtes, ſolicitatione ſua eam rem egit, inſidiis Chryſaphij, qui Theodoſij iuribus abuſus eſſet, & ſibi & Flauiano propterea dignitatem ademptam eſſe memorando: quòd Chryſaphio Flauianus aurum electionis conſecrationiſque ſuæ nomine petenti, pauperitatem ſuã prætendens, & illi auariciam [a] quodammodo exprobrãs, ſacra eccleſiæ vaſa obtuliſſet. Adiecit is illud quoque, Chryſaphium eãdem cum Eutychete cõplecti religionem. Et quod maximum eſſet, Flauianum à Dioſcoro crudelem in modum prędatorio conſeſſu eiectũ, calcibus proculcatum, & enectum eſſe. Earum rerum gratia E imperatorum literis, locorum omnium epiſcopis conuocatis, ſynodus Chalcedone eſt coacta, quæ quidem primũ Nicææ conuenerat: quò etiam Romanæ vrbis epiſcopus Leo, per Paſcaſini & Lucẽtij [b] & aliorum miniſterium, literas miſerat. Sed ea Chalcedonem Bithyniæ eſt tranſlata, quòd imperator ipſe ſynodo ei adeſſe vellet, magnũ Conſtantinũ imitatus: cum quo quàm maximè de gloria concertans, ſacrum illum cõuentum duplicauit, pro trecentis decem & octo, ſexcentis triginta ſex patribus coactis. Zacharias quidẽ Rhetor affectione adductus, Neſtorium quoque ad cõcilium hoc vocatum eſſe ſcribit. Sed quòd aliter ſe res habeat, illud clariſsimè indicat, quòd vbique ferè à ſynodo anathemate mactatus fuerit. Et apertius etiam hoc oſtẽdit Euſtathius Berytii epiſcopus, ad Ioannem epiſcopum, & alterum Ioannem presbyterũ de ſynodi actis ſcribens, in quibus literis hæc etiam verba ſunt: Prodierunt verò illi denuò, qui Neſtorij [c] reliquias quærunt, & aduerſus ſynodũ " vociferati ſunt: Quam ob cauſam viri ſancti ana- " thematæ feriuntur? adeò vt indignatus imperator, F ſatellites illos longè reiicere iuſſerit. Quomodo " igitur ſynodus eum euocarit, cuius defuncti reli- " quias illi quæſiuerunt, colligere nequeo. "

Agitur de conuocanda ſynodo vrgëta.

Plin. Doriliarum vocat. lib. 5. ca. 29.

a vφ̃: leγa. ...

Flauiani cædes.

Synod⁹ Chalcedonenſis.

Leonis Ro. epiſcopi mandata.

b Et Bonifacij presbyteri Euagr. lib. 2. cap. 4.

636. Patres in concilio Chalcedonēſi fuere. Alij tantum 630 numerant.

Neſtorius ab eo interfuit.

c τὰ λείψανα.

CAPVT III.

SYnodus poſtquam Chalcedonem peruenit, in ſacro Euphemiæ martyris inclytæ fano coacta eſt, quod Chalcedone conſtructum eſt, & duobus maximè ſtadiis à Boſporo abeſt, in loco peramœno & molliter accliui ſitum, ita vt ambulationis laborem, qui in martyris templum aſcendere vult, non ſentiat, & facile ſtatim in baſilicam eam veniat: & ex edito loco oculos circũ agens, ſubiectum campum omnem herba tenera vireſcentem, altóque frugum prouentu fluctuantem, & omnis generis conſitas arbores habentem, adhæc colles pulchrè ſe in ſublime attollentes, & nonnullos ſenſim ſeſe incuruantes deorſumque comam prætendentes cernat. occurrunt etiam illi varię matis vndæ, aliæ quidem

Diuæ Euphemiæ Chalcedone tēplũ, & locis eius amœnitas ...

Euagr. lib. 2 cap 3.

A paulatim ſerenitate & tranquillitate purpurea reſonantes, placidéque & ſuauiter littori colludentes: quædam autem ſtrepentes fluctibus & tumeſcentes, æſtu verò ipſo concharum reſtas, algas & quaſcunque alias res leues circumuoluentes, & facilitate plurima collidentes. Templũ verò ipſum è regione vrbi conſtructum, ita iacet, vt ex ſitu ipſo colligere facile ſit, vrbis tantę aſpectu id conſpicuum amœnumque eſſe. Tribus autẽ ingentibus ſtructuris ædes hæc ſacra diſtincta eſt: quarum vna hypęthra & ſubdialis aula eſt, in magnam longitudinem extenſa, & frequentibus columnis ornata: ſecũda æqualem cum illa habet, paucioribus tamen columnis, amplitudinem & longitudinẽ, vna hac re ab illa varians, quòd tecto è coctili latere contecta eſt. Ad cuius Boreale latus, qua parte ſol oritur, ædes rotundior erecta eſt, multa arte elaborata, columnis & ipſa marmoris magnitudinis & coloris eiuſdem, veluti in choro in circuli formam ſtantibus, templi interioris partem cohoneſtans. Super quibus porticus ſublimis eadẽ ſub B teſtudine conſtructa eſt, vbi cuiuis diuinæ rei myſticisque ſacris adeſſe, atque etiam ad Orientem conuerſo † precationem ad Martyrem ipſam facere licet. Intra porticũ ipſam ſacrarium aliud eſt longè pulcherrimum, vbi martyr poſita eſt, in tumulo longiore, quem nonnulli etiam Lõgum vocant, argento arte diffuſo pulchrè admodum ex omni parte incluſum, & ad pręcipuam pulchritudinẽ redactum. Cæterùm quæ olim ſemper martyr ea ediderit miracula, Chriſtianis omnibus conſtat. Loci namque eius perſæpe epiſcopũ, in ſomnis ſeſe ei exhibens, aut alium etiam quempiam præclarè vitam agentem, obiter templum eius ingreſſum, vt miraculorum talium fructum perciperent, eſt cohortata. Quod vbi in vrbe Conſtantinopolitana innotuit, vniuerſæ eò populi turbæ ſunt profectæ: ipſe etiam Imperator, & qui ſacras eccleſiarum habenas regunt, quique honores & magiſtratus alios in republica gerunt, vt quæ ibi peragerentur, viderent. Atque etiam inſpectantibus omnibus, epiſcopus Conſtantinopolitanus cum ſacerdotibus ſuis templum id, vbi martyris C corpus repoſitum eſt, viſit. In tumuli læuo latere feneſtella quędam admiranda eſt, operculo quàm maximè obfirmata, per quod ferramentum longiuſculum, cui in extrema parte ſpongia alligata eſſet, immittebant, ſpongiamque ipſam in ſacroſanctis martyris reliquiis obuolutã, & guttis cruoris illius delibutis refertam, extrahebant. Hanc vbi plebs conſpexiſſet, homines ſtatim in terram inclinati, vociferatione maxima Deum honorabant, miracoloque eo ſtupefacti manus ſuſtollebant. Tantus autẽ inde profluxit vbertim humor, vt non ſolum Imperatores & epiſcopi, populusque qui ibi congregari ſolitus fuit, affatim eo perfruerentur, verumetiam quòcunque quiuis vellet locorũ de eo aliquid ſecum auferret. Neque guttæ tempore ipſo defecere, neque diuinus ille ſanguis aliqua ex parte mutatus eſt, ſed is ſemper colorem ſuum ſummè rubrũ conſeruauit. Facta hæc non certo aliquo temporis curriculo, ſed pro eo atque epiſcopi ipſius vitæ morũque ſanctitas ferret. Sic enim fertur, quum is qui eccleſiam gubernaret, præclarè viueret, & virtute exornatus eſſet, frequentius miraculum hoc exhibitum eſſe. Quũ autem antiſtes ſacrorũ talis non eſſet, rarius eam D rem tam admirandam, nec tam facile à martyre proceſsiſſe. Hoc ſic factum eſſe noui. Sed enim quod neq; dies neq; tẽpus vllũ intercipit, ſed perpetuò omnibus fidelibus ſimul & infidelibus affluit & accedit, id nunc dicã. Si quis in ſacrarium id, vbi tumulus & ſanctæ martyris reliquiæ perinde atque theſaurus nũc repoſitæ ſunt, veniat, odor immenſus & naturæ captum, odoreſq; omnes quos ars humana conficit, ſupergrediens, ad eum perfertur. Eum ſiquidẽ qui ex prato verſicolore colligitur, longè ſuperat: neque alicui eorum ſimilis eſt qui ex bene olentiſsimis rebus profluit. Tum autem neque ei par eſt, quem vnguentarius odoribus ſuauibus ad certum modum temperatis miſcet: verùm multis modis qui inde redditur præſtantior eſt, vim & poteſtatem eius à qua redundat declarans.

Intelligit vrbem Conſtantinopolim, nam vrbs Chalcedon quaſi ſub oculis... *Chalcedon libera, Propontide ... Compoſita, poſtea Carthago oppidum ... ſtadio diſtante Byzantio ...*

Miracula ... ſanctæ Euphemiæ edita.

Odor ad monumentum eiuſdem multo optimus.

CAPVT IIII.

IN hoc ſacro martyris delubro, quã ex Nicæa tranſiiſſe diximus, congregata eſt ſynodus, trigeſimo à tertia ſynodo, à mundo autem condito quinquies milleſimo noningenteſimo & ſexageſimo ſexto anno. In dextra templi parte Romani, Byzantij, & Antiocheni; in ſiniſtra, Alexãdrini & Hieroſolymitani: medio autem inter hos loco Principes & Senatores conſedere. Et quum ea quæ Eutyches Conſtantinopoli & Dioſcorus Epheſi nouandarum rerum ſtudio deſignauerant, in medium producta eſſent, Dioſcorus ad rerum actarum ignorantiam, qua ſe excuſabat, cõfugit. Et quòd obiecta ſibi crimina effugere nequiret, animi dubius fuit: Vbi verò veritate in apertum prolata, neceſsitatem apertã cauſæ dicendæ declinare non potuit (nam qui in prędatoria illa ſynodo ei aſſederant, eum redarguerunt, dolumque eius & illatam ſibi per Imperiales minas vim & neceſsitatem oſtenderunt) in ruborem magnum & probrum coniectus eſt. Atque equidem qui violentiæ eius adminiſtri fuerant, venia petita in gratiam ſunt recepti, & ex ſiniſtro in dextrũ latus tranſiere. quorũ vnus Iuuenalis Hieroſolymitanus fuit. Dioſcorus autem, quod aliud ex alio ei obiiceretur crimen, quum veniam à iuſtis illis iudicibus conſequi non poſſet, in ſynodum venire ſuperſedit. Poſtquam verò Synodus canonem ſequuta, ter illum citauit, & ipſe dicto audiens non fuit, communibus omnium ſuffragiis, ipſo Marciano Imperatore præſente, & ipſum & Eutychetem exautorauit, & anathemate iugulauit. Deinde decreta ſanctarum vniuerſalium ſynodorum, ſtabiliendæ fidei gratia edita, eius videlicet quæ Nicææ, & Conſtantinopoli, & Epheſi primùm coacta eſt, confirmarunt. Tertio

Synodi in templo diuæ Euphemiæ conſeſſus.

Dioſcorus Alexandrinus non bene ſtat.

Iuuenali Hieroſolymitano culpam deprecanti gratia facta.

Dioſcorus propter contumaciam, & Eutyches damnatus. Acta ſynodi Chalcedonenſis.

† * *Et ipſa concilia, quæ per ſingulas regiones vel prouincias fiunt, plenariorum conciliorum autoritati, quæ fiunt ex vniuerſo orbe Chriſtiano, ſine vllis ambagibus cedere, ipſaq; plenaria ſæpe priora poſterioribus emendari, cum aliquo experimento rerum aperitur quod clauſum erat, & cognoſcitur quod latebat, ſine vllo typho ſacrilegæ ſuperbiæ, ſine vlla inflata ceruice arrogantiæ, ſine vlla contentione liuidæ inuidiæ, cum ſancta humilitate, cum pace catholica, cum charitate Chriſtiana, Aug. de baptiſmo, contr. Donatiſt. lib. 2. cap. 3.*

*Libellus Leonis Rom. Pontificis tibo ſpleo-doſiax. Idem Eutychetem & Dioſcorum prarudicio ſuo in concilio Rom. damnauit. Leonis ad Imperatorē Martianū & concilū Chalcedonēſe ſcriptum. * wapion ſtiθdvawp.*

† * A porrò conſeſſu admirandi Cyrilli ad Neſtorium datas epiſtolas in ſua retulerunt acta: quibus epiſtolam etiam Leonis Papæ ad diuinum Flauianū, & libellum inſuper quem idem Leo ad ſynodum & Imperatorem Martianum dederat, columnam orthodoxiæ ſeu rectæ fidei appellatum, coniunxere. Leo namque iſte rebus Eutychetis & Dioſcori cognitis, prouincialem ſynodum Romę coegerat, in qua vtrumque, & eos præterea qui illorū ſequerētur opinionem, reiecit: actaque eius concilio Chalcedonenſi & Imperatori miſerat, videlicet vt eos ipſos qui confuſionem commixtionémque duarum Chriſti naturarum inducerent, illico citra prætextum & exceptionem omnem damnarent. Exhortatus quoque fuerat, doctrinis hiſce ædificari & ſtabiliri eccleſias docens, ſi homines ſcirēt vnum Chriſtum ſubſiſtentia Deum eſſe perfectum, patri& eundem hominem perfectum nobis conſubſtantialem, ita vt in ipſo citra commiſtionem, citra mutationem, citra alterationem, & citra confuſionem, duæ naturę diuinitatis B & humanitatis vnitæ, quæ ſcilicet in eo cognoſcuntur, & in eo verè ſunt, conſiderentur.

† * *Epiſtola beati Leonis Papæ ad Flauianum Epiſcopū Conſtantinopolitanum textum aut vnum iota ſi quiſquam idiota diſputauerit, & eam non in omnibus venerabiliter acceperit, anathema ſit. Gelaſ. Papa diſt. 15. Sancta Rom. eccleſia.*

CAPVT V.

Martyrium ſancta Euphemia.

Qvum autem ea de re diſputatio magna eacitata eſſet, (inexpugnabilis nāque & contentionis maximè ſtudioſa improbitas eſt) ſpiritui ſancto & egregiis illis qui conuenerant viris placuit, vt decretum fidei in libello deſcriberetur, & controuerſiæ iudicium atque deciſio laudatiſsimæ martyri & virgini Euphemiæ committeretur. A maioribus illa ſuis, ciuis & alumna vrbis Chalcedonenſis fuit. Sub impio autem Diocletiano, pro deteſtandi cuiuſdam præſidis tribunali conſiſtens, Chriſtum Deum eſſe & Dei filium clara voce de-C prædicauit. Quapropter plurimis primum cruciatibus excarnificata & beſtiis tandem obiecta, vrſæque morſu enecta, certamine pro Chriſto peracto, coronam recepit: & diuinum corpus eius integrum atque incorruptum aſſeruatum apud eccleſiam Chalcedonenſem marmoreo tumulo repoſitum eſt, talia edens prodigia, qualia paulo antè commemorauimus. Itaque immaculato & ſacro corpori eius veluti ſincero iudici, orthodoxi & rectam ſententiam obtinentes, ſimul & qui aliter opinarentur, fidei ſuæ arbitrium committentes, vtrique ſeorſim fidei formulam in libellum ſuum relatam, & chartam vtramque clauſulis atque ſigillis obfirmatam, ad martyris pedes depoſuere. Et nocte proxima precationibus cōſumpta, poſtridie venerunt, & monumenti operculo remoto, ſpectaculum nouum rectoque iudicio dignum cōſpexere. Nam orthodoxorum rectéque ſentientium libellus perquàm tenaciter victricis illius martyris manibus continebatur: alter autem tanquam res vana & nullius precij, temerè ad pedes illius proiectus iacebat. Poſteaquā verò poſt cæleſtem hunc calculum adhuc impudentia con-

Iudicium fidei Chriſtiana Catholici atque etiā hæretici ad arbitriū martyris Euphemia defuncta referunt. Per illuſtre miraculum, Euphemia, hæretica prauitate reiecta, orthodoxam approbat.

tra veriorem fidem pugnaret, condemnatio amplius etiam vt valde legitima cōfirmata eſt: & qui D decretis Synodi conſentire noluerunt, ij ignominiam & probrum, à Deo & hominibus ſunt conſequuti. Hæreſis ipſius dux Gangram exul abductus eſt. Qui autem à Dioſcoro condemnati proſcriptíque fuerant, de Synodi ſententia & Imperatoris conſenſu reuocati ſunt. Atque vbi alia etiā pleraque acta ſunt, decretum Synodus hiſce conceptum verbis promulgauit.

Condēnatio hæreticorū.

CAPVT VI.

L. quoniam venerabiles. C. de epiſc. & cler. L. quicūque in hac. C. de hæret. & Manich. Senatuſconſultum Concilij Chalcedonenſis.

Dominus & ſaluator noſter Ieſus Chriſtus, fidei doctrinam diſcipulis confirmans: Pacem, inquit, meam do vobis, pacem meā relinquo vobis. Vt nemo à veræ pietatis dogmatibus diſſonet, ſed ex æquo omnes veritatis doctrinam prędicent. Et poſtea ſancto Nicæno ſymbolo, & centum atque quinquaginta ſanctorum patrum decreto lecto, E intulerunt: Satis igitur ad perfectam veræ pietatis cognitionem & confirmationem eſt, ſapienter conceptum & ſalutare iſtud diuinæ gratiæ ſymbolum. De patre etenim & filio & ſpiritu ſancto abſolutam doctrinam cōtinet, & inhumanationem Domini cum fide eam recipientibus aſtruit. Quādoquidem autē veritatis inimici, qui abolere per hæreſes ſuas prædicationem contendūt, inaniloquentiā peperere: & nonnulli ſacroſanctam Domini noſtra gratia ſuſceptam + adminiſtrationē adulterare, & vocē hanc θεοτόκος Dei genitrix pernegare auſi ſunt: aliqui verò confuſionem mixtionemque inducentes, vnam eſſe carnis & diuinitatis naturam conſideratè fingunt, diuinamque vnigeniti naturam per confuſionem perpeſsioni obnoxiam prodigioſè aſſerunt: hęc ipſa nunc ſancta & magna vniuerſalis Synodus, omnē illis fraudem & machinationem aduerſus veritatem præcludere volens, & integritatē firmitatemque veteris doctrinæ vindicās, in primis ſtatuit, vt ſanctorum trecentorum patrum fides inuiolata conſtet. F Deinde & eorum qui in vrbe Imperante aduerſus Spiritus ſancti hoſtes poſterioribus temporibus conuenerunt, centum quinquaginta patrum, de Spiritus eſſentia doctrinam, autoritate ſua confirmat: quam illi patres omnibus notam eſſe voluerunt, non vt aliquid quod maioribus ignotum fuiſſet, inducerent, ſed vt ſpiritus ſancti naturā, quędam de illius * poteſtate obtinere volentes, teſtimoniis in ſcriptum relatis, clarius promulgarent. Propter eos verò qui œconomię & adminiſtrationis myſteriū deprauare audent, & qui ex Maria virgine nat⁹ eſt, merū hominē eſſe impudēter & cōuicioſè dicūt, beati Cyrilli, q Alexandrinę eccleſię paſtor fuit, ſynodales epiſtolas ad Neſtoriū & Orientales epiſcopos datas, rectè ſcriptæ ſint, quū ad Neſtorij væſanam dementiam refutandam, tum ad ſententiam ſalutaris ſymboli, eis qui eam pio ardore requirunt, declarandam, recepit: quibus epiſtolam quoq; maximæ vrbis veteris Romæ antiſtitis, beatiſsimi & ſanctiſsimi archiepiſcopi Leonis, ad eum qui in ſanctis eſt archiepiſcopum Flauianum, refellendæ Eutychetis maleuolentiæ gratia ſcriptam, quæ beati Petri confeſsioni con-

+ οἰκονομίαν. Aduerſus negantes virginem matrē θεοτόκον Dei genitricem eſſe, & naturandum in domino Saluatore confundētes. Synodus Chalcedonēſis confirmat decreta concilij Nicæni & Conſtantinopolitani.

** τὸ ἄγιον πνεῦμα ... Aduerſum eos qui Chriſtum merum hominē eſſe dicunt. Confirmantur Cyrilli Alexandrini epiſtolæ Synodales.*

Ex epiſtola Leonis Ro. ad Flauianum Conſtantinopolitanum. *† κοινὴ τις ſtela.*

A uenit, & aduerſus perperam & malè ſentientes, quaſi quædam communis & publica + columna eſt, ad dogmata recta confirmanda, meritò coniunxit. Nā aduerſus eos qui adminiſtrationis myſterium duos filios diſtrahere conantur, pugnat: & eos qui vnigeniti diuinitatem perpeſsioni obnoxiam eſſe dicere audent, ſacris conuentibus excludit. Tum autē eis quoque qui in duabus Chriſti naturis mixtionem & confuſionem comminiſcūtur, reſiſtit. Eos præterea qui cœleſtis aut alterius cuiuſquam eſſentiæ eſſe delirant, quam ex nobis ſibi aſſumpſit ſerui formam, proſcribit. Eos denique, qui duas quidem ante vnionem Domini naturas profitentur, vnam autem poſt vnionē faciunt, anathemati ſubiicit. Itaque patrum veſtigiis inſiſtentes, vnum atque eundem profitemur eſſe filium, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum: & vna voce omnes deprędicamus perfectum eūdem in diuinitate, & perfectum eūdem in humanitate, Deum verum & hominem verum, eundem ex rationali anima & corpore, conſubſtantialem patri ſecundū diuinitatē, &
B cōſubſtantialē nobis ſecundum humanitatem, per omnia nobis æqualem abſque peccato, ante ſecula quidem ex patre ſecundum diuinitatem, in extremis autem diebus eundem propter nos & propter noſtram ſalutem, ex Maria virgine & Deigenitrice ſecundum humanitatem genitum, vnum & eūdem Ieſum Chriſtum filium & Dominum vnigenitum in duabus naturis + inconfuſè, immutabiliter, indiuiſè, inſegregabiliter cognitum atque deprædicatum: haudquaquā naturarum differentiam vnione tollente, ſed proprietatem potius vtriuſque naturæ conſeruante, quę in perſonam vnā & ſubſiſtētiam vnam concurrit: non veluti in duas perſonas diſpertitum aut diuiſum, ſed vnum & eundem filium vnigenitum Deum Verbum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum: quemadmodum antiquitùs Prophetæ, & ipſe de ſeipſo nos docuit Chriſtus, & ſymbolum patrū nobis tradidit. His igitur cum cura & diligentia omni à nobis conſtitutis, ſancta & vniuerſalis Synodus decreuit, vt nemini liceat aliter ſentire, aut fidem aliam proferre, vel conſcribere, vel componere, vel alios doce-

† ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως, ἀχωρίστως.

Non eſſe alias nouas fidei formulas.

C re. Quicunque autem auſi fuerint fidem aliam componere, aut proferre, aut docere, aut ſymbolum aliud eis tradere qui ex Græca ſuperſtitione & Iudaiſmo, vel alia quacunque hęreſi conuertere ſe ad veritatis cognitionē voluerint: eos, ſiquidem epiſcopi aut clerici fuerint, ab epiſcopatu & clero alienos: ſin autem monachi aut laici fuerint, anathemati ſubiectos eſſe debere.

CAPVT VII.

Alia ſynodi Chalcedonenſis acta.

POſt hæc Imperator Martianus, qui Synodo interfuit, vbi ea quæ par erat, pro concione dixit, in Imperialem eſt reuerſus aulam. Synodus autem controuerſiam quoque quæ Maximo Domini in eccleſia Antiochena ſucceſſori, & Iuuenali Hieroſolymitano epiſcopo, de prouinciarum finibus interceſsit, ritè & ordine decīdit. Adhæc & Theodoritus, & Ibas, thronos ſuos receperūt. Cōſtitutum etiam ibi, vt ſedes nouæ Romæ, ſecundas à

veteri Roma, ab aliis autē thronis primas ferret.
D Plurima inſuper alia in concilio hoc acta, quæ omnia initio altius repetito, in fine huius tomi, pro eo atque potero oratione perſequar, vt quiuis clarius res ibi geſtas cognoſcat. Importunum namque quodammodo eſſe duxi, ſi in præſentia eas referrem, ne hiſtoriam perpetuam interpolarem. Qua etiam de cauſa fuſius ea nunc tractare nolui. Proinde qui exactè ſynodi iſtius res cognoſcere cupit, compendioſam illam narrationem, quę ad finē quindecimi huius libri adiecta eſt, legat. Nunc porrò ad hiſtoriam continuandam progrediar.

Secundum Ro. antiſtitē epiſcopus Cōſtantinopolitanus primatū obtinet.

CAPVT VIII.

SYnodo huic interfuere ex veteri Roma Paſcaſinus, Lucentius, & Bonifacius, Leonis Romani antiſtitis locū obtinentes. Interfuit & Anatolius nouæ Romæ epiſcopus, Maximus Antiochię ad Orontem, Iuuenalis Hieroſolimorum, & ipſe Dioſcorus Alexandriæ, præſules: qui,
E ſicuti diximus, exautoratus, & ad exilium damnatus, Gangrenſem regionem in Paphlagonia incolere eſt iuſſus. Porrò epiſcopatum Alexādrinum communi ſynodi cōſenſu diuinus Proterius ſortitus eſt. Et quum is thronum ſuum reciperet, ingens multitudini inceſsit certamen, turba, & tumultus, vulgus in varias ſcindens ſentētias. Quēadmodum enim eiuſcemodi temporibus euenire ſolet, alij ſortiter quæ maxima pars erat, nouum paſtorem defendebant: aliis Dioſcorus eccleſiaſticæ prouincię adminiſtrandę idoneus magis eſſe videbatur. Et res in magnum diſcrimen proceſſit. Priſcus namque orator in hiſtoriis ſuis, ſe eo tēpore ſcribit ex Thebæorum prouincia Alexandriam veniſſe, & turbam ingētem vidiſſe, ſeditionem aduerſus magiſtratus mouentem: & quum milites inhibere eam contenderent, pro telis, ſaxis ipſis, quæ ex tempore paſsim iacentia rapuit, vſam, illos fugere compuliſſe, ad templum quod olim Serapidis nomē habuit. Fuit autem Serapis, Iupiter, aut Nilus, aut + Apis quidā in vrbe Mem-
F phitica vir, qui famis tempore de ſuo Alexandrinis frumentum ſubminiſtrauit. Ei verò defuncto templum & ſtatuam ſacrarunt, in quo etiam bos inſignia quædam & notas habens nutritus eſt, in agriculturę, quantum coniicere licet, ſignum atq; indicium: quem ipſum Apim quoque, eodem ſcilicet cum hero ſuo nomine vocabant. Hominis autē iſtius tumulo, qui Gręcè σορὸς dicitur, in templum translato, Sorapim ſtatuam eius nominarunt, aut Serapim etiam, per literarum mutationē. Cuius templum pulcherrimum fuit, & ſimulacrū longè maximum, maximeque horrendum, ex varia materia ita compactū, vt vtraque manu vtrunque parietem attingeret. In medio verò ſimulachro * templum aliud erroneum fuit, in quo effigiēs alia ęrea non magna ſuſpenſa erat, cuius capiti ferrum immiſerant. Et quum in tecti laquearibus magnetem lapidem iuxta perpendiculum collocaſſent, ſublimen eam in aërem ita promittebant, vt neque terram, neque tectum ipſum attingeret. In hoc ipſum templum populus magiſtratus cōpulit, & deinde viuos captos igne concremauit. Quæ res vbi ad Imperatorem eſt dela-

Dioſcor⁹ ad exilium dānatus.

Proterius Alexandriæ epiſcopus à ſynodo lectus.

Seditio & tumultus ea de cauſa Alexādriæ excitatus.

Plebs furens magiſtratus fugat.

Suid. addit, aut Ioſeph. Scribit & quoque, in capite eius fuiſſe modiū & cubitum, quo Alexandrini excelſum Nili menſi ſunt: & templum id ab Alexandro eſſe conditum.

** vide Tripar. videtur.*

Magnetis lapidis vis.

Plebs eodem magiſtratus ſuos viuos combuſſit.

† * *Coertio plebis.* *Florus vrbis Alexandr. præfectus.* *Per ademptionem frumenti plerumque laſciuiis populus coercetur.* *a ἀνὰ τὴν ἱπποδρομίαν.*

A ta, duo millia militum eò miſit, qui ſecundo vento ſexto die ad magnam Alexandriæ vrbem appulerunt. Ii petulanti inſolentia in coniuges & filias Alexandrinorum vſi, grauioribus eos quàm quas antea experti fuerant, affecere ærumnis. Plebs autem indignè eas ferens, à Floro tandem, qui rem militarem adminiſtrabat, tum autem ibi vrbanas quoque res curabat, quum ad * Circenſes ludos ſpectandos congregata eſſet, petiit, vt quę ei ablata fuerat, frumenti ſolitam largitionem relinqueret, balneaque & theatra, aliaſque res quibus in tam diſſoluto & perturbato ciuitatis ſtatu abſtinere cogebatur, redderet. Quod ille, ſicuti vulgus voluerat, pollicitationibus interpoſitis ſe facturũ recepit. Atque ad eum modum ſeditionẽ ſenſim ſedauit. Res Alexandrinæ ſic habebant.

† * *Vnde factum eſt, vt in quodam templo lapidibus magnetibus in ſolo & in camera, pro portione magnitudinis poſitis, ſimulachrum ferreum aeris illius medio inter vtrumque lapidem, ignorantibus quod ſurſum eſſet & deorſum, quaſi numinis poteſtate penderet. Aug. de ciuit. lib. 21. cap. 4. Democrates architectus Alexandriæ Ar-*

B *ſinoes templum concamerare inchoauerat, vt in eo ſimulachrum eius è ferro pendere in aere videretur. Intercepit eum mors & ipſum & Ptolomæum, qui id ſorori ſuæ iuſſerat fieri. Plin. lib. 34. cap. 14.*

CAPVT IX.

Monachi quidã in Palæſtina contra ſynodum Chalcedonẽſem furiunt. *Theodoſius monachus ſedem Hieroſolymitanã fraudulenter Iuuenali abſente, occupat. In alias quoque eccleſias ſuos epiſcopos illegitimos mittit.* *Seuerianum Scythopolis epiſcopum necat.*

NEc verò in Palæſtina tranquillitas fuit. Siquidem monachi quidam, qui ſynodo interfuerant, & diuerſa à decretis eius ſentiebãt, quũ Hieroſolyma veniſſent, proditam eſſe fidem clamitarunt, lamentantes, & monaſticum ordinem cõcitare atque impellere ſatagentes, vt quæ in ſynodo ritè acta erant, reſcinderent. Vbi autem Iuuenalis ſedẽ ſuam recepit, atque illi eum vt ſynodi acta aboleret, & anathemati ſubiiceret, cogere voluere, in Imperatoris vrbem conceſſit. Turbæ totius dux Theodoſius monachus quidam erat. Hic Eudocia Augusta (adhuc enim in vita erat) in partes ſuas rapta, & ſodalitate monachorum omni ſibi conciliata, prædonis & ſanguinarij hominis more,

C quòd Iuuenalis (ſicuti diximus) Conſtantinopolim petierat, Hieroſolymorum thronum occupauit, adiutoribus ea in re vſus, qui ſynodi conſtitutionibus aduerſabantur, & Eudociæ gratificabantur. Et quum epiſcopi nondum à ſynodo reuerſi fuiſſent, alios ipſe delectos, in vrbes quaſque miſit. Seuerianum autem Scythopulis epiſcopum, quòd maleuolentiæ illius ſuffragari nollet, oppido exactum interemit. Magnam quoque mouit perſecutionem in ciuitate ſancta, aduerſus eos qui communicare cum eo nolebant. Quoſdam namque tormentis excruciauit, aliquibus ſubſtantiam ademit, aliorum ædibus ignem iniecit, ita vt vrbs à barbaris capta eſſe videretur. De quo poſtea monachorũ ordo ad Alciſonem literas dans,

Theodoſius maleficus. Euag. lib. 2. cap. 5.

illud ſcripſit: quòd quum vt maleficus & epiſcopo ſuo infidus deprehenſus eſſet, monaſterio ſuo expulſus, & quia Alexandriæ quoque rebellis Dioſcoro fuerat, quòd verberibus multis affectus, tanquam homo ſeditioſus per vrbem ibi camelo inſidens traductus ſit. Idem quoque Palæſtinæ vrbes circumiens, eas vt ſibi epiſcopos legerent, coegit. Quorum vnus etiam fuit Petrus, ex Iberia ori-

Petrus Iberus.

Gazæ epiſcopus. *Athanaſij diaconi Hieroſolymitani libera ad Theodoſium iſtum vox.*

D undus, Gazæorum ciuitatis, cui Maiumæ nomen eſt, epiſcopus. Adeò vt Athanaſius quidam in
" diaconorum ordinem cooptatus, in media eccleſia
" Hieroſolymis cum multa dicendi libertate, iniqui
" tatis abominatione throno ſanctiſsimo inſiden-
" te, vocem illam præclaram emiſerit: Deſine Theo
" doſi tantam cædem committere, deſine Chriſto
" bellum inferre, & gregem eius in prędonum morem è diuino ouili eiicere, & aliquando tandem beneuolentiam erga verum germanumq́ue paſtorem noſtram cognoſce. Hæc quum diceret, à ſatellitibus Theodoſij arreptus, & ex eccleſia tractus eſt. Atque inſolentis petulãtiæ & cruciatuum genus omne propter Chriſtum perpeſſus, & flagris multis conciſus, poſtremò etiam ferro vitam amiſit. Cadauer eius ex pedibus per vrbem omnẽ raptum, canibus tandem eſca proiectum eſt. Porrò Dorotheus, qui Palęſtinam prouinciam ab Imperatore acceptam adminiſtrabat, & tum apud Moabitidem bello aduerſus barbaros occupatus erat, vbi ea quæ in vrbe ſic gerebantur cognouit, celeritate ſumma cum exercitu forti rebus præſenti-

Athanaſij martyrium. *Dorotheus Palæſtinæ præfectus.*

E bus conſulturus accurrit. Cæterùm Theodoſij & Eudociæ ſatellites, portis clauſis, non prius eum admiſere, quàm eis pollicitus eſſet, ſe quoque ad partes eorum defecturum, ſicuti monachorum omnium ordo & vniuerſa ciuitatis multitudo feciſſet. Ita menſes viginti exitioſus Theodoſius tyrannidem in ſede Hieroſolymitana exercuit. Quã tem poſtquam Martianus intellexit, à Dorotheo ille eiectus eſt: quem is capere quidem (ſic enim Imperatoris præceperat iuſsio) conatus eſt: ſed id ab eo fieri non potuit propterea quòd peſtis illa in Synæum montem profugerat. Quam ob cauſam plurimi, qui partibus eius fauerant, tormentis ſubditi ſunt, non plebeij tantum homines, ſed etiam qui propter habitum in monachorum ordine cenſi fuerant. Poſt Theodoſij fugam, Iuuenalis in thronum ſuum reſtitutus, omnibus quos ille conſecrauerat, dignitatem ſtatim ademit. Multa præterea alia triſtia hinc & inde prouenientia multitudini accidere, quæ animus ei, inuido & Deo inuiſo dæmone, per vnius literæ mutationẽ,

Theodoſius eccleſiaſticus tyrannus metu Dorothei effugit. *Iuuenalis in integrum reſtitutus.* *Dæmon contentionũ & diſſidiorum autor.*

F ſuadente, ſuggeſſit: ita vt alterius literæ pronunciatione, aliud prorſus inducere liceret. Adeò etiam, vt multa à pluribus mutatio fieri, & ſententia in contrariam prorſus & ex diametro repugnantem ſignificationem ferri, & alteram per alteram tolli exiſtimaretur. Nam Chriſtum ἐν, hoc eſt, in duabus naturis profitens, ἐκ, hoc eſt, ex duabus dicebat. Et ſi in diuinitate & humanitate Chriſtum confiteretur, ex diuinitate & humanitate vnitum eſſe proferebat. Et qui ex duabus diceret, profeſſionem tamen in duabus inferebat. Si ex diuinitate & humanitate Chriſtum dicere debebat, in diuinitate & humanitate conſiſtere ipſum profitebatur, † neque carne in diuinitatem eunte, neque rurſum diuinitate in carnem euadente: vnde ineffabilis illa exiſtit vnio, vt & per loquutionem ex duabus, hic commodè loquutio in duabus, & per in duabus etiam ex duabus intelligatur, & alterũ ab altero non differat: quandoquidem & * iuxta abundantem loquendi rationem non ſolum totum ex partibus, ſed etiam in partibus totum percipitur. Et tamen ſeparata hæc inter ſe ſic eſſe homines opinati ſunt, quadã de Deo opinionis con-

Cõfuſionem medietatem quarundam loquutionũ, & ſectarum diſſectionũq́; cauſam & occaſionẽ vnius literæ mutationem, & duarum præpoſitionũ ἐκ & ἐν, hoc eſt, in & ex, apud homines contentioſos, aſſeri bile. *† ὅτι τῆς σαρκὸς εἰς θεότητα μεταβληθείσης, &c.* ** κατὰ τὸ περισσόν.*

A ſuetudine: vel quòd ita deſtinatione animi voluerint, & formas dicendi omnes perperam intellexerint: vel quòd ad rei ipſius, vt ſeſe habet, aſſenſionem venire contenderior: Quam ob cauſam, quæ à me dictæ ſuot confuſiones extitere. Hęc ſic apud Alexandrinos & apud Palæſtinos accidête.

CAPVT X

Temporis eius caſus ſatales.

EIſdem temporibus ingens fuit ſiccitas, famesque ſimul & peſtis in Phrygia, Gallatia, & Cappadocia: q̃ calamitas etiam ad Ciliciam vſque progreſſa eſt, vt earum quas diximus regionum incolę in ſumma penuria ad eas angoſtias peruenerint, rebus neceſſariis deficientibus, vt prohibitis inſolitis & exitioſis alimentis vterentur. Et fame tantopere inualeſcente, homines victus ratione mutata, in ægritudines inciderunt.

Peſtis genus.

Corpora namque propter maximas inflammationes tumore concepto, oculos primùm amittebãt: B deinde tuſsi accedente, die tertio moriebantur. Contra peſtem eam nullum vſquam fuit auxilium. Qui autem ex ea perrati ſuperfuere, eis opem ſeruatrix omniũ Prouidentia attulit, & fami ſubuenit. Eo enim anno quo fruges non prouenerũt, alimento aërio eos fouit, ſicuti olim veteribus Iſraelitis feciſſe memoratur, manna illis (quod dicitur) cœlitùs demittens. Proximo autem anno vt fruges ſua ſponte excreſcerent, effecit. Hæc mala Palæſtinam etiam, & plurimas alias regiones peruaſerunt. Et calamitates eiuſmodi Orientalem orbis partem omnem peragrarunt.

Fames. Alimentũ aerium.

Manna Fruges ſine ſatione creſcentes.

CAPVT XI.

Aetio præfecto vrbis Roma cædes.

HÆ Orientis ærumnę fuere. Porrò Occidens alias, eis quas diximus non minores, ſenſit. Nam Aetius vrbis Romanæ pręfectus, miſerandum in modum vitam amiſit: & oræ Heſperiæ Imperator Valentinianus recta quidem eccleſiæ dogmata, C quemadmodum ſuprà à nobis dictum eſt, retinuit. In quotidiana autem conſuetudine vitæ plurimum deliquit. Quum enim vultu venuſto, & rebus aliis ornatam maximè in matrimonio haberet coniugem, iunioris Theodoſij filiam Eudoxiam, alienas nuptias turpiter fœdauit, & apertè per multos curioſarum artium ſectatores familiares habuit, & tandem vitam fœdiſsima morte finiit.

Valentiniani Imp. Occidentalis vita. Valentiniano, Aetio caſo, quaſi dextram ſibi ipſi manũ amputauit.

Maximi nanque qui Gratiano Imperatore cæſo, tyrannidem arripuit, & à magno Theodoſio poſtea necatus eſt, ex filio nepos, ano cognominis, patriciatus dignitatem primariam gerens, quum inſidias Valẽtiniano Imperatori strueret, propterea quòd is vxorem eius ſtupraſſet, Aetium Imperialem aulam gubernantem (conſiliis enim ſuis is obſiſtebat) metuẽs, perduellionis crimine per calumniam apud Imperatorem detulit. Atque vbi ille eam ob cauſam miſerabiliter cæſus eſt, labore nullo Maximus Imperatoris regiam ingreſſus, illum interemit, & cõiugem eius Eudoxiam rapuit, eidemque per ſtuprum vim intulit. ✱ Per quæ enim aliquis peccat, per eadem etiam caſtigatur. Poſtea verò ille imperium quoque ſibi vſurpauit.

Maximus tyrãnus Valentinianum necat, & eiuſdem coniugẽ Eudoxiam ſtuprat.

✱ δι' ὧν γὰρ τις ἁμαρτάνει, δι' αὐτῶν καὶ τιμωρεῖται.

Enimuero Eudoxia tanta cõtumelia affecta, quòd D tam inopinatum flagitium ęgrè ferret, omnem ſibi quod dicitur iaciendum eſſe talum ſtatuit, vt iniuriæ autorem vlciſceretur, qui facinus tantum in marito ſuo patrare, & inſuper † ingenuitatem libertatemque ſuam contaminare auſus fuiſſet. Acris enim eſſe ſolet fœmina, nec vllo modo ea flectitur aut exoratur, vt dolorẽ ſtatim ponat, ſi pudicitia ei, quam retinere contendit, per vim adempta ſit: & quidem ab eo qui etiam caſtitatis, dignitatis & exiſtimationis ſuæ cuſtodẽ ſuſtulerit. Hęc ſecum in animo volutans Eudoxia, quandoquidem nullam ex Byzantio auxilij ſpem eſſe putauit, quòd pater eius Theodoſius dudum diem ſuum obiiſſet, & tempore plurimo diua Pulcheria Imperio ibi potiretur, quæ nondum conceptam aduerſus matrem Eudociam iram depoſuiſſet, dona maxima in Libyam ad Genſerichum miſit, eundemque vt ſibi in tanta ærumna ſubueniret, ſéque Maximi improbitate liberaret, rogauit: ſpe illa barbaro oblata, ſi modò ſe moueret, præter opinionem cum claſſe ingenti Imperium Romanorũ E conſequuturum, quod ſe illi facile traditurum recepit.

† τὸ αὐτεξούσιον. Valentinianus 3. à Thraſyla percuſſore in campo Martio caſus eſt. Proſp. Caſſiod.

Ad tyrannum Maximum vlciſcendum Eudoxia Genſerichum ex Aphrica Romam inuitat.

Itaque Maximus quum neque vnum quidem annum tyrannide potitus eſſet, interemptus eſt: Genſerichus verò vbi cum ingentibus copiis aduenit, Romam cepit. Qui quòd barbara mente & inſtabilis atque inconſtans eſſet, Eudoxiæ fidẽ non ſeruauit: ✱ ſed vrbe direpta, ſpectaculiſq; eius incenſis, in Libyam reuerſus eſt, Eudoxia ſecum & duabus eius filiabus Eudocia & Placidia captiuis abductis. Multa quoque inde eccleſiaſtica & precioſa abſtulit vaſa, inter quæ non pauca etiam Hebraica fuere, quæ Veſpaſianus & Titus Hieroſolymis vaſtatis Romam ſecum attulerant. Genſerichus maiorem natu filiã Eudociam filio Honoricho matrimonio iunxit. Placidiam autem, quòd Olibrio patricio Senatus Romani principi, qui tum vrbe Roma capta Byzãtij profugus erat, deſponſatam eſſe cognouiſſet, vnà cum matre Eudoxia, cultu magno & regio comitatu tradito, Byzantium, Martianum placaturus, miſit. Qui vehementer ita aduerſus eũ percitus fuerat, cùm quòd Romam incendiſſet, tum quòd ſic in Imperiales F liberos illuſiſſet.[a] Olibrius, Martiano iubente, Placidiam vxorem duxit. Verùm poſt Maximũ Romæ [b] Auitus rerum potitus eſt menſibus octo, qui vbi vitam fame finiuit, Maiorianus biennio imperium tenuit. Poſtquam autem is ab Recimero Romanæ militiæ duce dolo cæſus eſt, [c] Seuerus tres annos ibi imperauit. Poſt hunc Anthemius, cui Martianus filiam ſuam deſpondit, Occidentalibus Romanis id per legationem petentibus. Vbi verò & hic, quum Chriſtianiſsimus eſſet, fraude peremptus eſt, Olibrius à Recimero Imperator renunciatus eſt. Huic ſucceſsit Glycerius. Atque illi rurſum, vbi annos quinque dignitatem eam

Maximus caditur. Roma à Genſericho capitur & diripitur. Genſerichus Eudoxiã cũ liberis & ſpoliis ampliſsimis Roma in Aphricã trãsfert. Eudocia Eudoxiæ filia Honoricho Genſerichi filio nubit. Placidia Olibrio patricio. Occidẽtales Imperatores. a Al. Liberiũ vocãt. Auitus. Maiorianus. b Diaconus Auitum Placentiæ epiſcopum factum eſſe ſcribit. c Al. Seuerianum nominant. Seuerus. Anthemius Martiani gener. Olibrius. Glycerius.

[a] Quum Genſerichus Carthaginem (ex quo annos 585. in ditione Ro. fuiſſet) anno Domini 441. cepiſſet, cuius cladis mẽtio fit l. 2. in princ. C. de off. præf. Præt. tandem Romam quoque, anno Domini 457 fœdiſsimè vaſtauit. M. Varro Vulturium ſe Romæ, in augurio non ignobilem, & ingenio curiorum parem, audiuiſſe ſcribit, dicentem: Quoniam cxx annos incolumes præteriuſſet populus Ro. ad M. CC. peruenturum. Quidam credunt tempus direptionis iſtius Vandalicæ, cuius Iuſtin. meminit C. de off. P. P. Afric. deſignari per Varronis verba putant. Alij potius ad Totilæ vaſtationem referunt, quæ ſub Iuſtiniano accidit.

Nepos Oreſtes. Auguſtul. d Idē Glycerinum Portuenſem epiſcopum ordinatum dicit. e Secundum alios ab Vrbe condita circiter annum 1225. Odoacer rex

A geſsiſſet, Nepos, qui [d] Glycetium apud Salonas Dalmatiæ vrbem epiſcopum fecit. Sed & hunc Oreſtes imperio ſpoliauit. Cui Romulus filius, qui & Auguſtulus dictus eſt, ſucceſsit, vltim⁹ Romanorum Imperator, à Romulo primo rege [e] mille trecentis & tribus exactis annis. Poſt hunc Romanorum Imperium Odoacer inuaſit: qui † Imperiali cognomine reiecto, regem ſe primus vocauit. Quo tempore & Leo magnus ex hac vita migrauit.

† Circiter hæc tempora Paulinus Nolæ epiſcopus, multos à Vandalis captiuos redemit. & tandem viduæ filium, ſeipſo in ſeruitutem dato, liberauit Deus. Odoacer, quòd bellicoſus eſſet, id nomen à vaſtandis & excindendis agris accepit. Sunt & apud Vandalos ſiue Bohemos, rex Odoacrus, vir fortiſsimus, ante Premiſlaum nominatus. Fuit autem Odoacer Herulus, ſub quo Romani maieſtas imperij in occidente ſerò admodum ad Francos peruenit.

CAPVT XII.

Eudocia Pulcheriæ conciliata.

B EVdocia Auguſta in Palæſtina adhuc degens, de filiæ Eudoxiæ, maritiq́ue & liberorum eiuſdem rebus certior facta, ad extremam coniecta eſt animi anxietatem. Proinde funem omnem, vt in prouerbio eſt, mouens, per Valerium & Olibrium patricios Pulcheriæ reconciliata eſt: à qua etiam petiit, vt eis quæ in captiuitate eſſent, opem ferret. Et quum pax inter Genſerichum & Martianum facta eſſet, Eudoxiam Genſerichus, & Placidiam, Pulcheria petente, ſicuti dixi, Byzantium miſit. Iunior autem Eudocia apud maritum Honorichum in Aphrica manſit, cum quo ſedecim annos vixit, eidemq́ue filium Hulderichum genuit. Portò quum parum grata ei eſſet viri coniunctio, qui Arianam profitebatur religionem, arte manus eius elapſa, & auiam Eudociam imitata, ad ſancta loca conceſsit, & ſepulcrum illius lōgè pòſt exoſculata eſt. Vbi & ipſa non diu vixit: ſed ſomno beato ſopita, iuxta auiæ tumulum in præclaro & ipſa repoſita eſt monumento. Quidquid autem ei erat facultatum, id pauperibus & ſanctæ Chriſti ★ reſurrectioni conſecrauit.

Eudoxia cū filia Placidia Byzantium miſſa. Hulderich⁹ Honorichi filius.

Iunior Eudocia Hieroſolyma quoq; viſit.

C *★ In cuius honorem templum Hieroſolymis conſtructum fuerat. Euagr. lib. 2. cap. 5.*

CAPVT XIII.

Eudocia ſenior ab errore Eutychiano ad orthodoxiam reducitur.

PVlcheria Auguſta quamprimùm Eudociæ reconciliata eſt, fratres & filiam eius hortata eſt, vt crebras ad eam darent literas, quò ab Eutychetis & Dioſcori opinione deſciſceret, & ſanctæ Catholicæ eccleſiæ communionem amplecteretur. Literis eiuſmodi Eudocia acceptis, quum etiam beata Baſſa ſemper ei, vt eadem ſecum in religione ſentiret, moleſta eſſet: metuens illa, ne id non ex ſententia Dei faceret, faciendum ſibi eſſe putauit, vt de ea re ad diuinos partes referret, qui ſe de vero pietatis cultu certò edocerent. Proinde loci eius epiſcopo Anaſtaſio accito, ad ſanctum Symeonem Stylitem ſeu Columellam per illū ſcripſit, qui tum virtutibus ſuis orbem illuſtrabat. Ad eum literis quoque manu ſua conſcriptis, conſcientiam ſuam reuelauit: complexurā ſe eſſe, quod ille decreuiſſet, pollicita. Sanctus autem vir ille ad D eam in hæc verba reſcripſit. Scito filiola, quòd diabolus virtutum tuarum diuitias cernens, te expetiuit vt cribraret ſicuti triticum. Et exitioſus ille Theodoſius vas & inſtrumentum mali illius factus, Deiamanti animæ tuæ tenebras offudit, eamq́ue conturbauit. Sed confide. Non enim deficiet fides tua. Ego quidem illud valde admiratus ſum, quòd quum fontem apud teipſam haberes, eumq́ue ignorans, longius aquam hauriendam peteres. Habes igitur diuinum virum Euthymium: huius doctrinam & præcepta ſequere, & ſalua eris. Literis lectis, Eudocia minimè ſe negligentiæ dedit: verùm ad ſe Euthymium in eam quam recens conſtruxerat turrim euocauit. Atque vbi ille venit, incredibili repleta voluptate, & ad pedes eius prouoluta, magnum exclamans: Nunc, inquit, cognoui, quòd Dominus Indignam me aduentu & præſentia tua viſitauit. Sanctus verò vir benedictionem ei impertiit, & attentiorem de cęterò eſſe iuſsit. Quæ namque, inquiens, accidēre res triſtes & duræ, non aliam ob cauſam accidiſſe eas tibi ſcito, quàm quòd cum impio Theodoſio com- E municare ſuſtinueris. Itaque contendendi, quod præter rationē ſuſcipitur, ſtudio prorſus poſthabito, in tribus ſanctis vniuerſalibus ſynodis, in ea videlicet quæ primùm Nicææ aduerſus impium Arium, deinde quæ contra Macedonium Conſtantinopoli, & quæ rurſum Epheſi prima aduerſus Neſtorium coacta eſt, conquieſce. Tum autē decretum etiā quod in concilio Chalcedone congregato factum eſt, recipere te: & Dioſcori communione reiecta, ad Iuuenalem Hieroſolymitanum accedere, & quæ in eccleſia ſolita tibi ſunt facere oportet. Hæc poſtquam ille dixit, & precationem pro ea ad Deum fudit, in Mandram ſuam reuerſus eſt. Eudocia autem ciuitatem ſanctam petiit, & in Eccleſia catholica quę fas eſt peregit. Magna porrò vnà cum ea multitudo ex plebeiis & monachis, qui Theodoſij errorem ſequuti fuerāt, ſacram communionem perceperunt. Qui verò exemplum eius imitari noluerūt, ſolita adhuc ipſius Eudociæ munera receperunt, ſed ★ propter receptam affectionem tantum, nō etiam ob ſen- F tentiæ & opinionis conuenientiam & coniunctionem. Poſtquam autem vniuerſali ſe dedidit eccleſiæ Eudocia, omni animi propenſione conſternata, opiniones illorum non ritè cōceptas eſt admirata. Et non longè pòſt puluere hoc in terris relicto, vt dixi, felici & beato obitu ad Deum migrauit.

Symeon Columella ad Eudociā literæ.

Per Euthymium Eudocia ad frugē bonam adducitur.

Sacroſanctæ quatuor vniuerſales ſynodi.

Eudocia cū Catholica eccleſia ſentit & communicat. ★ propter ſolam beneficentiam, ſiue liberalitatem Eudociæ.

CAPVT XIIII.

CElebertima hæc Pulcheria multas per vitam pręclarè res geſsit, multa publica hoſpitum & pauperum condidit domicilia. Aduenarum etiam ſepulchra & alia ædificia conſtruxit, piæ mentis eius indicia: in quibus etiam eſt martyris Laurentij delubrum. Tria quoque Dei matri ex ipſis fundamentis templa erexit. Quorum vnū eſt, in Chalcoprateio, ſiue fabrorum foro, † Sacri tumuli nomen habens. In hoc veluti theſaurū, Deigenitricis depoſuit zonam: de qua paucis libro proximo capite

Pulcheria Auguſtæ opera. [illegible]

Templa tria beatæ virginis.

De reliquijs vestium eius.

Imago Deigenitricis à diuo Luca picta.

Pulcheria Hodegorum imaginem matris Christi, quam Lucas apostolus pinxerat, Hierosolymis missam Theodoræ inuenit.

A capite ſecundo mẽtionem fecimus. Hoc in templo, vt quarto quoque hebdomadis die peruigilium & ſupplicatio ad lucernas & lampades fieret, conſtituit, quam & ipſa pedes frequentare ſolita erat. Secundum templum ὁδηγῶν, viæ ducum eſt, vbi Antiochia miſſam Verbi matris imaginem dedicauit, quam diuus Apoſtolus Lucas ſuis ipſe manibus depinxit, illa adhuc viuente, & tabulam ipſam vidente, gratiamque adeò illi formę ſuæ imminente. Hæc imago primùm in loco qui Tribunal dicitur, fuit: vbi ea, quæ nunc quoque fiunt, miracula peracta ſunt. Porrò in templo iſto, vt tertio quoque ſeptimanæ die peruigilium iisdem & ſupplicatio perageretur, curauit: quod ad hunc vſque diem ſeruatur. Tertium autem Verbi matri incredibiliter pulchritudine & omnis generis materia ornatum conſecrauit templum, cui Blachernæ cognomen eſt: quo abundè per ambitionem quandam & liberalitatem decorato, Martiano Romani Imperij ſceptra tenente, magnopere vnà cum eo operam dedit, vt modis omnibus venerandum, immaculatum, Deiferumque illius tabernaculum inueniret, & in eccleſia ea B reponeret. Itaque Iuuenalem Hieroſolymorum archiepiſcopum, & Palæſtinos epiſcopos, qui concilij celebrandi cauſa Chalcedonem venerant, accitos interrogauit, an diuinum Deigenitricis templum & ſacroſanctum tabernaculum adhuc apud Palæſtinos in eo tumulo, quo primùm repoſitum eſſet, reperiretur: velle ſe id inde translatum, in templum hoc eius inferre, vt imperantis vrbis * cuſtodia eſſet & præſidium. Quum enim & vrbs ipſa & templum illi dicatum eſſet, æquum eſſe dixit, vt ſacrum etiam eius tabernaculum ab eis non abeſſet. Ad quæ verba Iuuenalis reſpondit: In ſacris diuinitusque inſpiratis ſcripturis obitum ſanctæ ſemperque virginis Deigenitricis Mariæ minimè referri. antiquiſsima autem & veriſſima omnino traditione receptum eſſe, inſtante illius obitu, Apoſtolos ex ipſis orbis terrarum finibus, vbi ad prædicationem obeundam diſperſi erant, ſublimes in aere Hieroſolyma veniſſe, viſione auſpicatiore hymnos diuinarum poteſtatum C exauditos eſſe: & abſque ſtrepitu aliquo, mirifico planè modo, Verbum & filium eius aduenisse, atque in manus ſuas diuinum illius ſpiritum ſuſcepiſſe. Sacroſanctum autem corpus illius angelica ſimul & Apoſtolica hymnodia elatum, in tumulo quodam, in regione Getzemani repoſitum eſſe, & ad tertium vſque diem eo loco carmina angelos perpetua in honorem & laudem Deigenitricis ceciniſſe. Et cùm eodem tertio die, is qui in obitu virginis matris choro Apoſtolorum nõ affuerat, aduenisset, & ſacrum illum cœtum, vt tumulum recluderet, quo & ipſe Verbi matri debitum ſupremumque perſolueret honorem precibus ſummoperè ſollicitaſſet, atque ſigillo ablato ſepulchrum apertum eſſet, ſacrum illius corpus prorſus repertum non eſſe: ſed ſepulcrales illius faſcias tantũ ſuo loco intactas atq; inuiolatas, perinde atq; corpus ea paulo antè reliquiſſet, repertas, & quidẽ inenarrabili odoris ſuauitate redolentes: eaque illos abunde afflatos, ſignaculo rurſum tumulo impoſito abiiſſe, ad miraculũ tantum conſternatos, atq; illud ſolum, pro eo atque decebat, animo ſecum meditatos, illum ipſum Deum Verbum & Dominum gloriæ, qui ſubſiſtentia ſua D pro beneplacito ſuo, eo quem neque verbis neq; intelligentia aſſequi liceat modo, carnem ex ea ſuſcipere, & deinde poſt ineffabilem illam vteri geſtationem & partum, virginitatem illæſam cõſeruare dignatus ſit: illum inquam ipſum, etiã poſt obitum, & ex vita hac migrationem, mirificè immaculatum, impollutum, & modis omnibus ſanctum corpus eius ante deſtinatum quoque & cõmunem omnium reſurrectionem, immortalitate cohoneſtaſſe: eoque per angelorum miniſterium in loca quędam cœleſtium regionum lucidiſſima, & à corruptione alieniſſima, trãſlato, honore pręcipuo proſequutum eſſe, ne vnà cum reliquis vel celeberrimis laudatiſſimiſque hominibus reſurgeret. Porrò cum diſcipulis ibi tum affuiſſe addidit, ſanctiſſimum illum Timotheum, Dionyſium Areopagitam, magnumque diuinum & ſapientẽ Hierotheum: quemadmodum hac de re Dionyſius ipſe in ſuis ad Timotheũ de beato Hierotheo ſcriptis teſtatus ſit. cuius teſtimonium libro ſecundo, capite vigeſimoſecundo, à nobis eſt relatum. Hæc vbi Iuuenalis dixit, principes ipſi ab eo, E vt ſanctum eum tumulum, vnà cum ſacris veſtibus probè obſignatum ad ſe mitteret, rogarunt: cumque ita à Iuuenali tranſmiſſum, in maximo quod ab eis conſtructum eſt Blachernarum templo, piis conſecrarunt atque depoſuerunt manibus proximè ad ſacram diuinamque menſam. Factum id Martiano adhuc ſuperſtite. Veneranda enim veſtis eius aliquanto pòſt, ſub Leone eſt allata: & in rotũdo templo, quod Leo magnus ædificauit, collocata eſt, ſicuti in hiſtoria eius dicemus.

** φυλακτήριον.*

De obitu Deigenitricis Mariæ, aſſumptione eius & aſſumptione.

Tumulus beatæ Deigenitricis.

Veſtis eiuſdem.

CAPVT XV.

Pulcheriæ mors.

Martiani obitus.

Martiani pacifici Principis illud præclarum verbum fuit: Dum in pace eſſe poſſumus, arma non induamus.

** ὁ ἀπὸ τριβούνων.*

Leo eius ſucceſſor.

Cognomento Macelles. Egnatius Aſparem & Ardaburium fratres facit.

BEata Pulcheria ſexto ĩperij Martiani anno, illuſtri poſt ſe relicta laude & gloria, & virginitate ſua ad extremum vſque finem integra conſeruata, quum poſt plurima maximaque beneficia, ſubſtantiam ſuam omnem Dei tẽplis & pauperibus dedicaſſet, in fata conceſſit. Donationem eam Martianus gratam habuit, facultateſque illius quæ plurimæ erant, diſtribuit. Ipſa F autem in templo diuorum Apoſtolorum condita eſt. Poſtea annis duobus non omnino exactis, Martianus quoque inter homines eſſe deſiit, multa religione & ſanctitate vir: vt qui in ſupplicationibus publicis aliis præierit, & maximam indigentibus pecuniam præbuerit: ſi quis alius, & ipſe Chriſtianiſſimus Imperij adminiſtrationem veluti monumentum vitæ piè agendæ hominibus omnibus reliquit. Eo imperante, in Romana ditione tranquilla pax fuit, ita vt tum aurea exiſtimarentur eſſe ſecula. Cœterùm eo ad meliorem vitam tranſlato, communi Senatus calculo, Leo * Tribunitius, Thrax ipſe quoque genere, Imperator Romanorũ ſalutatus eſt, & à patriarcha Anatolio diademate coronatus. Hic Macelles cognominatus eſt, quòd Aſparẽ ex militiæ ducibus maximum, qui eum ad Imperium euexerat, & patrem eius Ardaburium, propter imperium affectatum, interemit.

CAPVT XVI.

T

A pis paucisque monachis, Apollinaris eiuſque ſectatorum praua opinione & hæreſi infectus. Quã ob cauſam canonicè & legitimè à diuinæ memoriæ Proterio & vniuerſo Aegyptio conuentu ita illi ſunt exauctorati, vt Imperatoris indignationem, & ſoli exilij cauſa vertendi condemnationem, meritò ſint experti. Et poſt pauca. Et migratione ad Deum per ſanctum obitum Martiani Imperatoris ille comperta, veluti is ⁎ qui legibus ſolutus ſuo ipſe arbitrio viueret, impudenter aduerſus eum blaſphemis & maledicis vocibus ſæuiens, & ſanctam vniuerſalem Chalcedonenſem ſynodum perfricta prorſus fronte anathemati ſubiiciens, ex plebe venali & incompoſita multitudinem ad ſe pertraxit, bellumque contra ſacros canones, eccleſiaſticas conſtitutiones, rempublicã & leges ipſas cepit, & in ſanctam Dei eccleſiam ſeipſum coniecit: quum illa tum paſtorem & doctorem ſuum haberet, ſanctiſſimum patrem noſtrum archiepiſcopum Proterium, quum ſtata ſacta & conuentus ſolitos peragentem, tum preces
B in ſupplicationibus ad omnium noſtrûm ſeruatorem Chriſtum pro pio Imperio & Chriſtiamãti palatio veſtro fundentem. Et deinde. Et quum vna interceſſiſſet dies, & amantiſsimus Dei Proterius, ſicuti mos eſt, in epiſcopali æde ſua eſſet, aſſumptis ſecum duobus epiſcopis & clericis, qui legitimè exauctorati & ad auxilium pariter damnati fuerant, Timotheus, cõſecrationeque ab eis accepta, quum nullus prorſus ex diœceſi Aegyptia rectè ſentientium epiſcoporum adeſſet, (id quod moribus in eiuſcemodi Alexandrini epiſcopi electione fieri ſolet) archiepiſcopalem cathedram, ſicuti ipſe exiſtimauit, occupauit, adulterium manifeſtè inferre eccleſiæ ei auſus, quæ ſuum ſibi haberet ſponſum, rem diuinam in ea facientem, canoniceque & legitimè munus ſuum obeuntem. Et poſt alia. Nihil aliud facere beatus ille vir potuit, quàm vt locum daret iræ, iuxta id quod ſcriptũ eſt, & ad ſacroſanctum confugeret baptiſterium, illorum qui ei ad cædem patrandam imminebant fugiens impetum. In quo loco barbaris etiam ipſis & feris hominibus omnibus, qui venerationẽ & cultum eius, ſcatentemque inde gratiam ignorant, metus inceſsit. Sed enim homines illi qui cõ-
C ſilium cœptumque Timothei ad exitum ſuũ perducere contendebant, ne in incontaminato quidem illo templo ſaluum eum eſſe paſsi, neque religionem reueriti ſunt vel loci, vel temporis. Agebatur enim tum ſalutiferi Paſchæ feſti diei conuentus. Sed neque ſacerdotalẽ exhorruerunt functionem, † quæ media intercedit inter Deum & homines. Interfecerunt igitur hominem innocẽtem, & crudeliter ipſum vnà cum ſex aliis mactarunt, & reliquias eius vndequaque conuulneratas per omnia ferè ciuitatis loca, ferum in modũ tractas atque raptatas, miſerabiliter traduxerunt: ſine miſericordia vlla corpus quod iam plagas non ſentiret, diſcrucìantes: & in fruſta eo conciſo, beſtiarum more viſcera eius deguſtarũt, quem ⁎ mediatorem ſe nuper inter Deum & homines habere exiſtimarunt: poſtremoque quidquid ex eo ſuperfuit, id igne concremarunt, & cineres ventis differendos permiſerunt, feritatem beluarum omnem longè ſuperantes. Atqui malorum iſtorum omnium autor ſapiens, ſi Deo placet, Timotheus fuit. Porrò Zachariæ Rhetori de his in hi-
D ſtoria ſua ſcribenti, aliter hæc referre libuit: tumultum videlicet Alexandriæ per Proterium potius excitatum: neque populum hæc, ſed ex militum ordine quoſdam auſos eſſe. Fidemque verbis eis aſtruit per epiſtolam quandam à Leone ad Timotheum miſſam: quam rem iudicaturus atque vindicaturus aliquis etiam à Leone miſſus ſit. Literas circulares ad omnes vbique epiſcopos Leo dedit, ad ipſum etiam Conſtantinopolitanę vrbis antiſtitem Anatolium, eoſque qui monaſtica vita enituerunt, ſententiam eorum (quemadmodum dixi) de ſynodo Chalcedonenſi Timotheique conſecratione requirens: AEgyptiorum epiſcoporum libello ſupplici, precibuſque inſuper eorum qui vel Proterij partium, vel Timothei factionis erant, ſicuti ad eum miſſæ fuerant, adiunctis. Circulares literæ Leonis in hanc ſententiam ſcriptæ erant.

Zacharias Rhetor hæc aliter narrat.

Cædes Proterij crudeliſſima.

CAPVT XVIII.

E

IMperator Cæſar Leo, pius, victor, triumphator, maximus, † ſemper colendus Auguſtus, Anatolio epiſcopo. In votis quidem pietati meæ fuit, vt vniuerſæ orthodoxæ, rectéque ſentientes & ſanctiſsimę Eccleſiæ, nec non vrbes ſub Imperio Romano omnes, quiete altiſsima fruerentur: neque quidquam, quod ſtatum illarum & tranquillitatem turbare poſſet, intercederet. Quid autem nuper admodum apud Alexandrinos acciderit, ſanctitatem tuam iam noſſe credimus. Vt verò plenius de rebus omnibus, & quæ cauſa tanti tumultus & confuſionis extiterit, certior fias, [a] exempla precum quas religioſiſsimi epiſcopi & clerici ex Alexandriæ vrbe & diœceſi Aegyptia, aduerſus Timotheum in vrbe Conſtantinopolitana pietati meæ obtulere: atque itidem ſupplicum libellorum exempla, quos à Timotheo internuncij eius Alexandria aduenientes ſerenitati noſtræ in comitatu noſtro dederunt, ad pietatem tuam miſimus:
F vt quid actum ſit, ab eo quẽ diximus Timotheo, quem ſibi populus Alexandrinus, & qui ibi magiſtratus gerunt, ciueſque & naucleri, ſeu nauium gubernatores, epiſcopum petunt, & aliis quoque de rebus quas ſupplicationum complectitur contextus: adhæc, de ſynodo Chalcedonenſi, cui nequaquam quidam aſſentiuntur, quemadmodum libelli adiuncti oſtendũt, clarius ſanctitas tua cognoſcere poſsit. Itaque pietas tua, orthodoxos omnes & ſanctos epiſcopos, qui nunc in vrbe hac imperante degunt, & religioſiſsimos clericos cõfeſtim ad ſe conuocet, & rebus omnibus cum cura & fide tractatis atque deliberatis, quandoquidem hoc tempore Alexandrina ciuitas turbulẽta, & ſtatus eius tranquillitaſq; nobis maximè curæ eſt, nobis ſententiam ſuam, de Timotheo ipſo, & concilio Chalcedonenſi, timore humano omni, gratia etiam & odio ſemoto, ſolũ omnipotentis Dei metum ob oculos ponens, ſignificet. Scitis namque, nos omnes de negocio tanto immaculatæ Diuinitati rationem eſſe reddituros. Vt in eo de re omni literis veſtris abundè edocti,

Circulares Leonis ad epiſcopos literæ.

Hoc literarũ exemplum ad Epiſcopũ Conſtantinopolitanum datũ.

A congruentem & debitam ſententiam ferre poſſimus.

CAPVT XIX.

Præclari monachi.

AD hunc modum Leo ad Anatolium, & omnes vbique epiſcopos ſcripſit. In eandem ſententiam quoque literas dedit ad illuſtres monachos, & qui vitæ ſanctitate præclari erant alios, mores ſuos ad vitam ſpiritualem dirigentes: inter quos celeberrimus omnium fuit Simeones ille, qui primus ſtationem ſuper columnam inuenit, cuius antea etiam meminimus: præterea Varadatus, & Iacobus Niſibenus, quorum etiam Theodoritus in Dei amantium hiſtoria mentionem facit. Porrò Leo Romanus epiſcopus primus Chalcedonēſi ſynodo comprobata, electionem atque cōſecrationem Timothei vt illegitimam improbauit: cuius epiſtolam Leo Imperator Timotheo Aeluro per Silentiarium miſit. At enim Aelurus B ad Imperatorem reſcripſit, Leonis epiſtolam tefellens, & Chalcedonenſem ſynodum quàm maximè reprehendens. Epiſcopi reliqui, itidem vt Papa fecerūt. Solus Amphiluchius Sidites ad Imperatores ſcribens, Timothei quidem conſecrationem damnauit, ſynodi autem Chalcedunenſis decretū non recepit. Quę omnia à Zacharia Rhetore in hiſtoriam ſunt relata, qui Amphilochij etiam epiſtolam ei inſeruit. Non epiſcopi verò ſolum, ſed & celebris memorię Simeones de his rebus epiſtolas duas dedit, alteram ad Imperatorem Leonem, alteram ad Baſilium epiſcopum Antiochenum: quam quòd breuior ſit, hic appoſui, verbis hiſce conſcriptam. Domino meo piiſsimo & ſanctiſsimo, Deiamāti Baſilio archiepiſcopo, peccator & humilis Simeones in Domino ſalutem. In tempore nunc dicere poſſumus Domine: Benedictus Deus, qui non reiecit precationem noſtram & miſericordiam ſuam à nobis peccatoribus non remouit. Acceptis enim ſanctitatis veſtræ literis, ardorem & veram pietatem Deiamā- C tiſsimi Imperatoris noſtri erga ſanctos patres, & certam ſtabilemq; eorum fidem admiratus ſum: quam pietatem ille & antea exhibuit, & etiam nunc exhibet. Atque hoc quidem donum non ex nobis ipſis, quemadmodum etiam ſanctus Apoſtolus dixit, ſed ex Deo eſt, qui illi eam animi alacritatem propter orationes veſtras indidit. Et poſt pauca. Proinde & ego humilis & tenuis, atque adeò † abortiuus monachus, Imperiali eius celſitudini inſtitutum meum de fide ſanctorum patrum, qui Chalcedone ſexcenti triginta ſex conuenere, in qua perſiſto, & per quam cōfirmor, vtpote quæ à ſpiritu ſancto manifeſtata ſit, ſignificaui. Quod ſi enim duobus aut tribus in nomine eius conuenientibus, medius inter eos eſt Saluator: quomodo ad tot & tam ſanctos patres ille ad uenißet, niſi ab initio cū eis ſpiritus ſanctus fuiſſet? Et poſt alia. Itaque fortis eſto, & in vera pietate viriliter age, quemadmodum & Ieſus Nauæ filius, ſeruus Domini, in populo Iſraelitico. Clerum religioſum, qui ſub ſanctitate tua eſt, omnem, & benedictum fideliſsimumque populū verbis meis conſolare. Quapropter, ſicuti dictum eſt, Aelurus

Simeones Stylites.

Varadatus. Iacobus Niſibenus.

Amphilochius Sidetes Chalcedonēſem ſynodum non recepit.

Symeones Columella literæ ad Baſilium epiſcopum Antiochenum, de pietate Leonis Imperatoris, & Synodo Chalcedonenſi.

† ἐκτρωμάτιον μονάζων.

D quidem Alexandria eiectus eſt: Timotheus autem alter, qui & Salophaciolus dictus, & ex Proterij partibus erat, pro eo in eccleſiam inductus. De his hactenus.

CAPVT XX.

Terræmotus graues. Præcipuè Antiochiæ.

LEone iam alterum annū imperante, ingens terręmotus & fremitus vſque adeò extitit, vt multæ quidem in locis omnibus ruinæ conſequutæ ſint, Antiochia autem omnis ferè concuteretur. Clades ea veluti prooemium futurorum malorum fuit, propterea quòd ciues ipſi à diuinis legibus alieni tanquam beluæ feri animis eſſent, & vecordiæ intemperiis omnibus agitarentur. Grauiſsimus enim qui vnquam fuere omnium terræmotus vrbem eam inuaſit, quingenteſimo ſexto ab ea condita anno, decimoquarto menſis Septembris die, quarta noctis hora: ab eo terræmotu, qui E ibi ſub Traiano fuit, trecentis quadraginta ſeptē annis exactis. Ille nanque quum centeſimo vigeſimo nono † ſuis legibus, vt libera repub. ea vrbs vteretur, illam afflixit. Iſte autē ſub Leone quingenteſimo ſexto anno eam oppreſsit, ſicuti hoc à ſtudioſis repertum eſt. Et domos eius ferè omnes diſiecit, quum quidem populoſiſsima foret: ita vt in ea ſolitudo nulla, aut locus quiſquam inhabitabilis aut neglectus eſſet. Magnificentiſsimè autem extructa fuerat, propter ambitioſam multorum principum liberalitatem, qui operibus ibi extruendis inter ſe concertarunt, & de gloria ſuperare alij alios conati contenderunt. Conciderunt igitur Imperiales ædes vna atque altera: aliæ periculum euaſere, vnà cum vicino lauacro, quod ſanè vrbem † incommoditate priſtina liberauit, propterea quòd reliquæ balneæ violenta inundatione ei incommodaſſent. Diſiectæ quoque quæ pro Imperatoriis ædibus fuere portic⁹, & quod eis impoſitum erat tetrapylū. Præterea Hippodromi ꝓ foribus turres, & quędam eis inſiſtentes porticus. In veteri autem vrbe domum aut porticum vllā F non attigit. Concuſsit inſuper & Traiani & Seueri & Adriani lauacra. Plurima item ędificia & porticus in ea quæ Oſtracina dicitur vicinia, atque etiam quod vocatur Nymphæum: quæ omnia copioſiſsimè Ioannes Rhetor in hiſtoriis ſuis refert. Terræmotus iſtius gratia, & propter ædificia diruta, Imperatorem ferunt vrbi ei mille auri talenta tributi annui remiſiſſe, multam quoque pecuniam ad publica ædificia renouanda dediſſe. Eadem tempeſtate Thracia etiam & Helleſpontus, Ionia omnis, & quæ vocantur Cyclades inſulæ concuſſæ ſunt. Ædificia plura in Gnido & Co collapſa. Conſtantinopoli verò & in prouincia Bithynia imbres immenſi, in tertium & quartum diem iugibus aquis cœlitùs in fluminū morē decidentibus durauerūt: mōtes in planiciē deciderunt, vici maximi diluuio diſparuerūt. Ex ingenti purgamētorum copia in quibuſdam lacubus inſulæ extiterunt: ſicuti in Boane, quæ ad Nicomediam eſt, accidit. Alia præterea multa euenere. Signa quoq; in cœlo conſpecta. Nubes enim tubæ ſpecie ad dies quadraginta viſa eſt. Quo tempore cinere etiam

Cauſa eorū, impietas hominum.

Antiochia multos perpeſſa terræmotus.

† αὐτονομίας.

Clades eius vrbis ex terræmotu.

† ἀχρησίας ἀπαλλάττειν.

Ioannes Rhetor.

Liberalitas Leonis principis erga Antiochenos maxima.

Caſus fatales varij & admirandi.

Boane inſula.

Pluuia cinerea.

A Conſtantinopoli, nubibus in ignem verſis, pluit, qui cinis palmi minoris propè altitudine in tegulis iacuit: id quod euidentiſsimum indicium imminentis incendij fuit. Itaque cum tremore omnes vrbe egreſsi, Deum precibus placarunt, ignea pluuia Deum abolere velle omnia dicentes. Porrò Deo ad miſericordiam conuerſo, flamma extincta, & cinis horrēdus in terram delatus eſt. De hoc Procopius etiam Cæſarienſis alicubi memorat, ex Bebio eum monte ortum habuiſſe ſcribēs, vnde ille quū plurimus redditus eſſet, vento violento in ſublime actus, eo loci vbi ille conquieuit, deciderit. ſortaſſe autem & Deus illum ita in ſublimi aëre iactatum, in ea loca quæ pœna coercenda erant, coniecit. Terræ quem diximus motu ita ingruente, Imperator Leo ſibi metuens, circa ſanctum Mamantem tabernacula poſuit, ad ſex mēſes ab vrbe ingredienda abſtinens, eoq́ue modo ſe diuinam iram declinaturum exiſtimans.

Leo menſib⁹ ſex extra vrbem ſub tabernaculis manſit.

CAPVT XXI.

B

Incendiū ſecūdum Conſtantinopolis quadriduanum.

TVm quoque maximum incendium Conſtantinopoli graſſatum eſt, quod illi maiorem quàm terræ motus intulit cladem. Initiū ſumpſit in parte maritima, quā Boſporum ſeu Bouis tranſitum, incolæ nominant: quum pernicioſus quidam dæmon lucubrationum boris mulierculę victum labore manuum quærenti aſsimilatus, lucernam ad * rerum omnium venalium forum, ſalſamentorum aliquid empturus, ſiue etiā mulier verè exitioſo dæmone agitata illa fuerit (nam dicere id nō poſſum: vtcunque ſanè fertur) detuliſſet. Lucerna igitur alicubi poſita eſt, & mulier ipſa abiit. Ignis autem neſcio vnde ſtuppa correpta, ingentē protulit flammam, & ædificium id ilicò cōſumpſit, atque inde ad vicina ſerpens circumquaque quàm facilimè proxima tecta depaſtus eſt: nec illæ tantum quæ facile ignem concipiunt ædes, verumetiam quæ è lapide ſecto amplitudine & altitudine ingenti conſtructę erant domus, conflagrarūt.

[illegible]

C Incendium id liberè, in quæcunque incidiſſet, ædificia conſumens, in quartum vſque durauit diem. Adhibita quidem eſt aduerſus ignem omnis generis defenſio, ſed vis eius illaoi modis omnibus ſuperauit, adeò vt media pars vrbis omnis à Septentrione Auſtrum verſus prorſus conflagrarit, in lōgitudinem quinque, in latitudinem verò decem & quatuor ſtadiorum ſpacio, neque quidquā in medio de publicis priuatiſque porticibus & ædificiis relictum eſt. Columnæ quoque & durorū naturā lapidum materia, periode atque ſarmenta quædam, quæ facile accenduntur, arſerūt. Clades ea ex parte boreali, vbi etiam nauale vrbis eſt, à Boſporo ipſo ad vetus vſque fanum, quod ab Apolline cognomen habuit, ex auſtrali verò regione à Iuliani portu vſque ad præclarum ædificium templi eius, quod Concordiæ dicitur, proceſsit. Medius inter hæc locus à Conſtantini foro, vſque ad id quod Tauri forum dicitur, fuit. Itaque quæ inter ea quæ diximus in medio fuere ædificia, deforme & miſerandum facta ſunt ſpectaculum. Quæcunque enim ad ſublimem amplitudinem & formam extructa, & ad incompatabilem exornata magnificentiam, maximo commodo publica & priuata ædificia fuerant, omnia ſimul ſubitò in aceruos & hiatus vaſtos & inuios redacta ſunt, varij generis materia in cumulum vnum congeſta, & priore facie rerum adeò mutata, vt neque ædiū ipſarū incolæ quid fuerit, quóve loco quęuis prius opera ſteterint, diſcernere potuerint. D

Conſtantini forum. Tauri forū

CAPVT XXII.

Sancta Anaſtaſia templū precibus Marciani viri ſancti, illæſum ab incēdio permanſit. Mortuorum reſuſcitatio.

COrripuit quoque incendium id ſanctæ Anaſtaſiæ templū, quod Marcianus celebris vir, ſumptibus ſuis erexit: & itē ſanctæ Pacis delubrum, ad mare ſitum. Eo enim tempore præclarus vir iſte claruit, operibus nouis enitens, humanitateq́ue & miſericordia maximè inſignis: & qui virtute eò pceſſerit, vt etiā mortuos excitarit. Sed alia quoque is templa pręclara & magnifica Deo conſtruxit. Tum porrò ignis carpere iam ſanctæ Anaſtaſiæ templum inſtituerat, ſed ei ille obſtaculo fuit. E Quum enim iam flamma ſerpens eccleſię appropinquaret, accepto in manus ſacro Euangelio, per tegulas in tectum conſcendit, precibuſque & lachrymis Deum implorauit. Ignis autem ad eum accedens, veluti virum ſanctum reueritus, atque in ſublime ſublatus, & in arcus ſpeciem admodū incuruatus, ædem eam intactā prorſus relinquens tranſiliuit. Cum hoc eo tempore Daniel quoque floruit, qui ad Tranſitum perquàm diu ſtationem ſuper colūna pertulit. Is ex Simeonis Mandra prodiit, cuius precibus & cohortationibus adiutus, eximia ſubiit certamina, & pietatis exercitium ſupra naturæ captum, Boreæ continuè expoſitus, peregit: quapropter etiam ab agonothete ſiue certaminis muneratore ingenti gloria eſt condecoratus, à quo exitioſorum dæmonum expulſionem, & variorum morborum ſanationem accepit. Ad quem ſæpe etiam in tenui habitu veniens Imperator obſtupuit, benedictionemq́ue ab eo & communionem precum petiit. Perliberaliter quoque magnifica prope columnam conſtruxit ædificia, templum item & domicilium circa virum F ſanctum monachorum ſtatuit, & † columnam ipſam extulit, omniaq́; adeò viro ſancto factus eſt. Incendij eius tempore, Daniel ex columna tandem digreſſus, in vrbem venit: atque in eius præſentia ignis confeſtim extinctus conquieuit. Sub Baſiliſco verò, qui à religione excidit, & Chalcedonēſem Synodum contempſit, ardore inde ductus rurſum deſcendit, & cum Acacio Conſtantinopolitano antiſtite eccleſiaſticos cōuentus egit, monachorumq́ue ordine omni cum multitudine ipſa plebis aſſumpto Baſiliſcum adiit, & cum eo liberrimè colloquutus eſt. Idem fecit Aſcetarum præſtantiſsimus Olympius. * Tum quoque viguit Auxentius * Exſcholaris, vitam nudam in monte eo qui ex aduerſo Conſtantinopoli ſitus eſt, ſicuti antea dixi, monachus agens. Qui inde deſcendens, Synodo affuit, & plurimum mo-

Daniel Stylites.

Miracula Danielis. Daniel à Leone Imperatore admodū cultus.

† [illegible] Incendiū ad Danielis aduentum conſtitit.

*Daniel libere Baſiliſcū tyrannū propter hæreſim obiurgauit. Olympius. Auxentius. * ἀπὸ σχολαρίων.*

* *Scholares in ſacro Palatio militantes dicebantur, ſicuti & pars eorum Domeſtici Schola. Nam militiarum quoque ſchola eſt. Hinc rubrica eſt de Priuilegiis ſcholarum. C. lib. 12. Et exſcholaris, qui militare in aula deſiit: ſicut excons, exconſul, exmagiſter, &c. dicitur.*

Varadatus. Iacobus Niſibenus.

A nienti recto dogmati attulit. Inter monachos clati eriam maaimè fuere Varadatus, & Iacobus Niſibenus: cuius quàm egregium vitæ inſtitutum fuerit, ſatis declarat miraculum quod in puellis Græcam ſuperſtitionem ſectantibus, dum in fonte lauatent, edidit. Quæ quòd dicto Iacobi audientes non eſſent, canuetunt: & fons ſtatim exſiccatus eſt, quem quidem ille precatus vndis repleuit, puellas autem canas per vitam omnem reliquit. Illud ſcire conuenit, non húc eſſe Iacobum illum, qui aduerſus circulares literas ſcripſit. nam is Cõſtantij temporibus fuit: iſte autem temporibus hiſce viguit, prodigiis & miraculis præcipuis ſpectatus, ſicuti Theodoritus in Deiamantlum hiſtoria inquit. Cui etiam arcam ſepulchralem fieri, idem Theodoritus curauit. Accidit autem vt prior moreretur Theodoritus: verumtamen ſic quoq; magnus Iacobus in ea eſt conditus. Martianum, quẽ diximus, Gẽnadius Conſtantinopolitanus eccleſiæ œconomom & diſpenſatorem legit, quum ex Catharorum ſiue Purorum hæreſi ad eccleſiam

Huius miraculo puellæ lauantes canuerunt.

De parochialibus eccleſiarũ munerib. quæ efferturna docimur.

B tranſiiſſet. qui quum id munus obiret, quæ in eccleſia quaque muneris loco offerrentur, ea vt loci cuiuſque clerici ferrent, conſtituit, quum ad id tempus eccleſia Catholica † ſeu vniuerſalis dona eiuſcemodi omnia tuliſſet. Quo tempore primus etiam Leo conſtitutione lata, vt dies Dominicus ab omnibus abſque labore omni per ocium tranſigeretur, feſtuſque & venerabilis eſſet, quemadmodum & diuis Apoſtolis viſum eſt, præcepit. Conſtituit quoque, vt qui in cleri ordinem lecti eſſent, à ſolo præfecto prætorio iudicarentur.

† Hanc nũc parochialem & curatam vocamus.

L. omnes iudices. L. Dies feſtos. C. de fer.

CAPVT XXIII.

Miraculum in pictore, qui Saluatorem, Iouis forma pinxit.

G Ennadio iſto epiſcopatũ gerente, pictor quidam Seruatorem habitu & forma Iouis pingere auſus, facinoris eius mercedem tulit. Nam manus eius exaruit: quam quum ille crimẽ id publicè confiteretur, Gẽnadius reſtituit. Illud verò notandum, verius eſſe, Seruatorem noſtrum capillũ

C molliter inflexum & ſubcriſpum, eumque minus denſum habuiſſe, ſicuti in hiſtoriis colligitur. Gennadius iſte ad Eleutherium martyrem, de clerico illius quodam, quem vt diſſolutè viuẽtem criminabatur, epiſtolam dedit verbis hiſce compoſitã: Sancte martyr Dei Eleutheri, miles tuus incompoſitam degit vitam: quapropter aut tibi ille corrigendus, aut tu ab Eccleſia reiiciendus es. Et clericus ille ſtatim mortuus eſt. Idem Gennadius nullum ſacerdotem conſecrauit, qui non prius pſalterium ſedulò in ore habuiſſet. In epiſcopatu huius, Studius quidam vir præclarus, Roma Conſtãtinopolim peruenit, & diuo Præcurſori templum erexit, in quod monachos ex domicilio eorum qui ἀκοίμητοι, hoc eſt Inſomnes dicuntur, induxit. Horum domicilium Marcellus diuiniſsimus conſtruxerat, in quo perpetuis carminibus nunquam non hymni Deo canetẽtur, ſodalitate monachorum eam ob rem in tres cœtus diuiſa. In ea Mandra Ioannes quoque Calybetes monachum egit. Ea tempeſtate Timocles etiam & Anthimus ✱ Tropatiorum poëtæ floruere, qui ſuas vterque ſodalitates habuere. Et qui Chalcedonenſis ſyno-

Epiſtola mirifica Gennadij ad Eleutherium martyrem.

Studius.

Sodalitas monachorũ In ſomnid.

Ioannes Calybites.

✱ Tropos etiam nunc homines noſtri dicunt.

D di decreta comprobant, Anthimi conuentus frequentabant, qui etiam peruigilium inter eos inſtituit. Atqui hoſtili erga eum erant animo, Timoclem ſequebantur. Admirandum etiam quiddam aliud, quod Gẽnadio accidit, exponam. Quũ enim noctu ad ſanctius ſacrificij altare aſtaret, & preces ad Deum pro mundo funderet, ſpectrum quoddam dæmoniacum viſum eſt: quod crucis ſigno ab eo repulſum, humana voce ita illi reſpondet. Illo quidem viuo, ſeceſſurum atque quieturum, poſtea verò modis omnibus Eccleſiam perturbaturum. Quod Gennadius metuens, poſtquam Deum plurimùm deprecatus fuiſſet, ex hac vita migrauit. Et Acacius orphanotrophus ſeu pupillorum curator, thronum recepit. Tum quoque euenit, vt duo epiſcopi, quorum alter rabie Arij infectus, à dicendi & diſputandi arte inſtructiſsimus, alter virtute, religione & recta fide ornatiſsimus erat, de doctrina religionis concertarent. Porrò orthodoxo & rectè ſentienti viſum eſt, verborum contentione relicta, ad rem ipſam deſcendere, & veritatem explorare: videlicet vt rogo in- E genti accenſo, ſe in ignem coniicerent. Quod vbi Arianus detrectauit, orthodoxus igni ſe cõmiſit, atque inde cum impio ſermonem conferens diſputauit, ſaluuſque etiam veſtibus intactis permanſit. Archiſynagogus quoque inter Iudeos quidam cum pueris duobus in tumultu concitato, perinde atque is autor eius fuiſſet, correptus, crudeliter à viro conſulari excruciatus eſt, multis hominibus præſentibus. Is autem inter tormenta varia illud tantum vociferatus eſt: O Deus ſancti Sergij adiuua me. Sancte Sergi, tu noſti. Iudices porrò fingere & aſsimulare hæc Hebræum putantes, ad ignem, vt viuus combureretur, qui verba ea protuliſſet, condemnarunt. Et ecce in media flamma equites duo candidis induti ſtolis apparentes, horis multis illum ab igne intactum conſeruarunt: & multitudo in flammam inſiliens, hominem inde eripuit. Qui deinde baptizatus, Sergius nominatus eſt: atque ille non minus mente quoque illuminatus, ſubſtantia ſua quam multam habuit vendita, in pyræ eius loco ampliſsimum Sergio martyri templum extruxit: vbi capite raſo reliquã, F iuxta Dei beneplacitum, exegit vitam. Idem duo eius fecere pueri, nominibus ſuis in Sergij & Bacchi nomen mutatis. De his hactenus.

Tropariorũ poëta Timocles & Anthimus.

Spectrũ dæmoniacum Gennadio apparet.

Diſputatio epiſcopi ex igne.

Miraculum in Archiſynagogo Iudæo in flamma ignis diuinitus conſeruato.

Diui Sergij templum. Idem monachus factus.

CAPVT XXIIII.

Veſtis diuæ virginis è Palæſtina Conſtãtinopolim deportata.

L Eone imperante, veneranda immaculatæ Matris veſtis Conſtantinopolim hoc modo allata eſt. Hanc ſicuti diximus, mater Dei ad filium migrans, mulieri Hebrææ cœlibi ſeu viduæ reliquit, quæ etiam vſq; ad illud ipſum tempus incorrupta permanſit, & multa miracula edidit. Poſtquam autem Candidus & Galbius germani fratres patricia dignitate præditi, Hieroſolyma profecti, omnia ibi loca perluſtrarunt & exoſculati ſunt, atque inde etiam in Galilææ partes venerũt, & theſaurum hunc apud Iudæam quandam aſſeruatum repererunt, conſilium eius auferendi ceperunt. Et Hieroſolymorum vrbe peragrata, & ſancto quoque loco ſalutato, ex Palæſtina diſceſſuri, arcã ea-

A dem longitudine & latitudine qua illa erat, in qua diuina Dei matris veſtis repoſita erat, fieri curarũt: eámque vacuam, ſolito ornamento coopertam, per fraudem in loco ſuo depoſuerunt: alteram autem illam cum ſacroſancta veſte receperunt, & cũ ea quam celerrimè Cõſtantinopolim recurrerũt, in ſuburbana regione, cui Blachernæ nomẽ erat, occultare diuinum theſaurum volentes. Quandoquidem verò rem tentare quæ fieri nequiret viſi ſunt, ingratis etiam eam ad imperatorem retulere. Atque ille incredibili elatus voluptate, rotũdo in eo loco vbi aſſeruabatur conſtructo templo, cũ magna veneratione ſacram arcam in eo collocauit: vbi nunc quoq; veneranda illa veſtis integra ſeruatur, veluti inuictũ perpetuúmque vrbis præſidiũ, quæ varios repellit morbos, & miraculis quæ in ea fiunt, naturam & vim temporis ſuperat. Pulcheria quidẽ celebris imperatrix, ingens ſub Marciano Dei matri condidit templum, vbi ſepulchrales faſcias repoſuit, Leo autem magnus aliud conſtruxit, in quo magnificè veſtem illius cõſecrauit.

Blachernæ. Ædificii Dei genitrici Leo construxit templum, in quo veſtis eius reposita.

B

CAPVT XXV.

Templum diuæ virginis ad Fontem.

LEo iſte aliud quoque templum virgini matri in loco qui Fontis nomẽ habet, erexit, vbi denſæ & ingentes cupreſſi, pratum etiam teneris refertũ floribus, quaſi quidã paradiſus amœnus & pulcher, fons inſuper pellucida & potabili aqua tacitè ſcatens: & vt ſemel dicam, quæcunq; ſacrum templum decerẽt, omnia erant. Vtrunque hoc delubrum pro vrbis mœnibus conſtructum eſt: alterum in Blachernis ad maris littus, alterum autem ad eam quæ dicitur Aurea porta quæ ad arcis finem eſt, vt vtraque ædes inexpugnabile vrbi propugnaculũ eſſet. Abeſt ab vrbe regio hæc ſtadio vno, dotes quas terra habere poteſt omnes obtinens, antiquitùs matri Dei conſecrata. Optimũ ibi eſt cœlum, locus ipſe variis cõſitus arboribus, platanorum prouẽto plurimo & cupreſſorũ proceritate perquàm amœnus fuit. Herbam protulit mollẽ & copioſam, diuerſi generis floſculos prætendentem, toris commodam, nec minus paſcuis

C vtilem. Fons vbertim & pellucidè profluens, quũ loco ipſi gratiam ingentem & amœnitatem præbuit, tum pulchrum eum & conſpicuum reddidit. Diuina prætereà gratia aquæ ipſi indita, ad miraculorum edendorum prouentum efficacem eam præſtitit. Interceſsit tempus longum, & cœnum paulatim vndę aggeſtum fontem obruit, initiúmque quà vnda proflueret obſtruxit. Arborũ etiã denſitas, aditu ad fontem obſtructo, quum diuturnitas inſuper temporis acceſsiſſet, obliuione locũ obduxit, ita vt limus vliginoſus eſſet, & humore tãtum tenui dignoſceretur. Verumenimuerò Leo iſte, quum nondum diuino nutu imperiali dignitate exornatus, priuatus degeret, & circa eum locum alicubi deambularet, in hominem cœcum tota via errantem incidit: & vicem eius miſeratus (erat enim vir bonus, miſericors, & in rebus omnibus conſideratus & prouidus) manu eum duxit: oculi ei vicem præſtans, greſſúmque eius per loca plana dirigens, ſi quid in itinere ſpinarum aut duri eſſet, quod incedentem offendere poſſet, remouit. Atque ille quidem hunc ducebat, hic autẽ

Leo adhuc priuatus cæcum hominem in via ducit, in fontẽ monſtrũ incidit.

ſequebatur. Et iam itinere aliquanto confecto, propè cœnoſum hunc locum venerant: cœcúſque ille ſiti plurimũ conficiebatur, & quin concideret parũ aberat, ita humor omnis in eo æſtu vehemẽtiſsimo exaruerat. Itaque Leoni valde inſtitit, ab eóq; crebrius cõtẽdit, vt ſiti eius mederetur, & viæ laborẽ in vmbra quapiam aliquantulũ recrearet.

D

Erat hoc inenarrabilis cognitionis & ſapientiæ Dei, quæ mirificè omnia inſtituit. Ille igitur miſericordia erga pauperem motus, denſam ſyluam omnem perluſtrauit, & ſi quis aquæ humor ibi ſcateret, ſcrutatus eſt. Vt verò poſt fatigationem multam infecta re ad illum rediit, & anxiè admodum quiritaretur, quòd miſero illi in tali caſu nihil ſolatij conferre poſſet, vocẽ incredibilem præter opinionem omnem ex alto ad ſe delatam audiit, quę diceret: Non ita anxietate te macerari oportet Leo, ecce aqua propè eſt. Proinde non hac voce conſternatus, denuò vndam inquirere inſtitit. Sed & ipſe cœcus prorſus fuit. Circũ eam enim verſabatur, minimè tamen eã videbat: quòd & ſyluæ denſæ opacitas ei obſtaret, & cœnum profundius illum inde remoueret. Quapropter

E

partim indignans, quòd quem manu duxerat cœcus ærumnam eam pateretur: partim vocem eam in animo fixam conſiderans, & aquam rurſum inueſtigans, denuò eam ipſam exaudiit ſuaue quiddam & facetum cœlitùs ſonantem vocem. Nã & de nomine eum cõpellauit, & imperialem dignitatem primo quoque ei tempore aduenturam certò denunciauit, ita inquiens: Leo imperator, denſum hunc & vmbroſum lucum ingreſſus, turbidã aquam hauri, eáque ſitim hominis ægri refice: & limum cœnoſum manibus cape, quo cœci oculos inungas. Quæ verò ſum, dudum hunc obtinens locum, eóque me oblectans, mox ſcies. Tu fac vt ædem hic mihi ſacram conſtruas, in qua identidẽ verſer, & ſuauiter deambulem: in qua etiam precãtibus omnibus, locúmque hunc cũ ardore & fide certa adeuntibus, optata præſtem omnia. Neq; quidquã eſt prorſus, quod mihi aduerſetur, & non continuò poteſtati meæ ceſſurum ſit, etiamſi dæmon ſit, aut morbus qui omnem ſuperet medicinæ curam, aut aliud quidq̃ quod, factura nõ ſim, dũmodo ritè pièq; ſit petitum. Verbis eis Leo parens, cœnum & vndam ad cœcum parum id iam curãtem, vt in quo ſpiritus propè extinctus eſſet,

Leoni cœlitus imperium promiſſum.

Tẽplum Dei genitrici condere iubetur.

F

attulit: & oculos eius luto, non ſecus atque Seruator illius à natiuitate cœci, liniuit: deinde etiam aquam præbuit, oculos attrectanti. Ecce autẽ maieſtas & magnificentia tua, ô Dei genitrix, ſe exhibet, & miſero illi aqua turbida & lutum Siloë fit. Confeſtim enim viſum recipit, & diuturnas abiicit tenebras, oculis præter ſpem omnem, ſolẽ, ſeu potius cœnum & lutum inſpiciens. Sicuti nanque ſol primùm, qui viſui lucẽ primus dat, ab eo cõſpicitur, ſic tum lutum, quod lumẽ illi ſubminiſtrarat, primùm ab eo eſt conſpectum. Qua in re illud etiam admirandum fuit. Nam quod oculis valentibus maximè aduerſatur, id tum natura & vi ſua depoſita, ſalutare eſt factum.

Cæcus fontis cœno oblitus illuminatur.

Lutum oculis ſalutare.

CAPVT XXVI.

A LEo pnstea, prn en atque ei Dei geoitrix prædixetat, ad imperiale sublatus faſtigium, ſtatim pro tanto illius in ſe beneficio ei gratiam repēdit. Et lncn eo teputgato, & ſootis vena altiſsime inueſtigata & reſtituta, quidquid etat cœni & tetræ aggeſtæ eiiciendum cutauit: & ſoote ipſn citcuoquaque ſtructura ſolida probè mnnito, delobtum Dei matri conſtuxit, & ædificiū ipſum ſupra foorem ſtatuit. Structura ita comparata eſt, vt oō mious ædificij ſubter terram ſit, quàm ſupet terram emineat. Nam iodicio meo ex ipſiua terræ ſundamentis excitata eſt, & in + quadrangulum ita cnagmentata, vt eam ſormam ædi ſacrę pręſtet, qua aliquatenus loogitudo latitudinem ſnpetet, & longitudini quæ aſsis tatiooem habeat, latitudo quadtaoiis proportiooe reſpondeat, ſed ædificij muri ſub tetra nihil babent varletatis: quā primum autem ſupra tetram eminent, ſtatim variant. Nā io quatuot potticus couſormantut, quatom duæ, cootra Orieorem altera, & Occideotem B ſolem altera, in vacuum aëtem ſublimes ſetūtor: altetæ duæ vtrinque proximis ſuffultæ patietibus coniunguntur, eisque iocumbūt. E ſuperiore parte ſtructuta quædam apſidum & atcuum mollitcr ædem ipſam attollens citcumit, & porticibus quibuſdam æquis inter ſe ſpacis diſtantibus fulcitur, quæ ſpacia veluti inter columnia lomiois immittendi gratia inſtituta ſuot, per quę lux immenſa io fnntem iofluit, & ſpleudoris abundantia lumine multo locum omoem illuſtrat. Super his tbolus in ſublimè emioet, cum teſtudine rntonda & alta, paolatim ſeſe deorſum verſum iocuruante, & aliquantulum io ſublimè euadente: cuios tam prolixa eſt pulchritudo, vt cœlo relucenti & igni ardenti ſimilis videatur. Supetiotem ſacri adyti partem, aliud ſupra ſontem ipſum ædificiū termioat, fitma potticu exotnatum, vt ſntmæ pulchritudioem, + lnogitudine alteto tanto latitudinem ſuperāte adimpleat. Gradus etiam quoſdam architcctus, vigintiqninque npinnr, ex vtraq; parte aptiſsimè cooſtruxit, qui facilem ad ſontem ipſom deſcenſom præbeaot: cancellis matmnreis C addiris, qui & pulchtitudinem aliqoam operi affetant, & deſceodentes, ne lubrico bumntis labantot, maoducāt. Gradus alij directè acclines ſunt, alij vetò aliquantulū incurui. Teſtudo ſumma, ſeu potius vertex ipſe tēpli auro puto prolixè exotoatos eſt: atq; is luce p frequētia ſpeculatiā immiſſa, & marmoris qoo patietes incruſtati ſuot fulgote vibiato, veluti coruſcans templum omne tanq̄ fulgure illoſtrat. Foos in mcdio ſcrè templn eſt. patum enim id abeſt. Latitudo eius bis ſeoum pedū, vndam habet iugem, frigidam & pellucidā. Strnctota matmnrea quadtaogulati cnntinetur, cuins labrum aqnantibus percommodum eſt. Intta id els quos diximus pares grados ſont, quidam ſemicirculi figuram, alij quadratam formam refereotes: ſeoi vtrinque qui deotſum verſum ad ſontem quemuis ſeruot. Medincris præterea phiala paululnm excauata ad os ſontis ſtat, bydilam ſtatim exceptura. Habet ea ſoramioa quædam, vt effluenti latici locus ſit. Hunc cauom aliud in ſodo prn ſnntis iofluxu excipit, quod aquæ effluere ſatageoti meatum exitúmque ex parte omni præbet. Cuniculus per mediam ædem protenditur, adytum dioldens, prnbè vbiqne munitus. D Cana ſoperoè dno habet: alterum lapide totnodo cnoſtructum, io medin templi loco: altetum ad adytum apptoplnquat, labrum lnogiua quàm latius habens: vnde etiam ſactum illod & luſtrale lutum vaſculn in coclearis ſormam ſacto illi hauriunt, quibus id miniſterium commiſſum eſt. Aqoæ iſtius per iocredibilem miſtinnem mirifica eſt temperies. neque enim ſopta modum gelida eſt, & à tepiditate multum abeſt: ita vt eam omnigenam & qualem quiſque velit eſſe contingat, noo ſecus quàm deeantatum illud Maooa. Eſt aorcm pellocida maximè, & leuis, ſpiritus auta ſacrn quodam modo extenuata. Et quod alia nmnia ſupetat, res qunque coorrarias voda hæc curat. De quibus enim ęgritudinibus frigore homines affligentibos ars medicorum curaodis deſperauit, eis ſtatim in illa medicinam inuenias. Tale delubtum Len Deimatri erexit, atque id Fontem nomioauit: opus ſi videas, ioſigne præſtantius certè quàm vt verbis explicari queat. In footis vnda, ea quam diximos gratia enituit. Poſtea verò alij E quidam ædificiorum acceſsionibus locum eum exornarunt, pulchtitudinem adiectitiam ei addētes, & decentiorem illi amœoitatem adducientes: quemadmndum & Iuſtinianus poſt modum maximā & pulchertimam extruxit domum, gratiā eam pro beocficiis acceptis virgioi Matri reſerēs. De miraculis quæ ad ſontem ipſum quampluríma edita ſunt, librum cooſctipſimus, à piis quibuſdam viris, vt hoc ſaceremus, excitati. Vode etiam ea quæ de ſoute diximus, in npus hoc tranſtulimus. Sed iam ad reliquam hiſtotiam progrediamut.

Structura templi Virginis matris ad Fontem.

† [illegible]

† ἑπταπλεθ. *Fons mirificus.*

CAPVT XXVII.

GEoſericbns Vaodalnrum tex, qui Aphrica, quemadmodum à me dictum eſt, potitus, ad magnas perueoenit opes, poſt Martiani obitum, ditionem Rnmanotum excurſinnibus piurimum afflixit: vtbium nmnium, prætet quàm Carthagiois, mœoia dituit. Et qoidquid F pecuoiæ & agri occidentales Libyes habuete, id illis ademptum, popularibua ſuis dedit ſubditiſqúe ſuis, tributa ttibutis accumulando, apptimè gtauis, fuit. Quibus erumnis iocolæ preſsi, profugetunt. Pnrrò quum id Leo ægre ferret, ex ditlnne ſua omoi mille & ceotum naues coortaxit, armiſqúe & copiis non pœnitendis impoſitis, eas aduetſus Genſerichom & Vandalos miſit. In eam claſſem mille & ducenta ceoteoaria auti pondeta impendiſſe, eidémque ſupra ſeptem millia remigum attribuiſſe dicitur. [a] Ducem ei cum imperin Baſiliſcom præfecit, cnniugis ſuæ Vetinæ ſtattem germanum: qui quod oculos + ad Imperium adiecisset, Aſparem ſibi & Ardaburium coociliauit. Nam per eos ſe facilimè, qond vnlebat, conſectutum eſſe putabat. Vt autem ipſi ad imperialem dignitatem petuenireot, fieri omninn noopotuit, propterea qood Ariani eſſent, qunrum religionem Byzantij vebementer deteſtabantur. Verùm vt imperiom aliis concederent, in proclini eis erat: quemadmodom & Leoni feceraot, qoi quum curator eorum eſſet, ſine ſanguine ad imperium

Ingentē claſſem Leo in Aphricam contra Vandalos miſit. Cētenaria γ X dena: Plin. hoc eſt, centū librarum. a Claſsis dux Baſiliſcus. † τῇ βασιλείᾳ ἐποφθαλμίσας. Aſpar & Ardaburius duces Ariani.

A eum extulerunt. Atque ille imperio potitus, quòd ab eis regeretur, grauiter tulit. Et ipſi, quòd Eccleſiam ſibi turbandam eſſe conſtituiſſent, in multis neceſſariis rebus ei aduerſati ſunt, & plurima eum perperàm agere dixerunt: ſuperatum etiam iri aſſeuerantes à Genſericho, quòd minus ſanam coleret religionem. Multo enim Genſerichi opinionem, qui Arij dogma profiteretur, Deo gratiorẽ eſſe quàm Leonis ipſius: quem malè facere, quòd Nicænam & Chalcedonẽſem fidem defenderet, non rectè putabant. Atque vt vera dicere viderentur, clàm cum Baſiliſco congreſſi, ſceptrum imperiale ei ſe traditoros polliciti ſunt, ſi Gẽſericho victoriam concederet. De quo quum eis conueniſſet, Baſiliſcus cum claſſe omni in Aphricam nauigauit, & in colloquio Genſericho, pro eo atque cũ Aſpare pactus fuerat, claſſem ſtatim prodidit. † Itaque militibus ſumno ſopitis, Genſerichus illam incendit: & quum vehementior vẽtus flammam in ſublime tolleret, naues alię ab aliis ignem cõceperunt: & Vandali cominus imminentes, ſi qui

B milites ex incendio eo profugerent occiderũt. Ex claſſe tanta ne vna quidem nauis reliqua fuit. Baſiliſcus ægrè cum paucis admodum profugiens, Byzantium venit, & ad magnam eccleſiam cõfugit. Cuius ſoror Verina Auguſta cum periculo liberauit, & Perinthum Thraciæ, vt ibi degeret, miſit. Leo imperator Aſparem & Ardaburium ad ſe acciuit, vt quũ ab abſurda eos opinione abduceret, tum ab inſidiis imperio ſtruendis auocaret. Quapropter Ariadnam filiam, quam ex Verina ſuſceperat, filio Aſparis conſuli & patricio in matrimonium collocauit. Cæterùm illi pro ſemel cõcepta malicia, dolos contra Leonem texere non deſierunt. Quod vbi Conſtantinopolitani cognouerunt, contra eos concitati ſunt, & in Hippodromo conuiciis eos acerbè proſciderũt. Illi plebem metuentes, Chalcedonem, exercitu eos omni conſequente, traiecerunt: & in templũ Euphemiæ martyris cõfugerũt. Imperator patriarcha ad eos miſſo, ſe fidem eis ſeruaturum eſſe, ſi ex Eccleſia ea diſcederent, pollicitus eſt. Ipſi verò ſe loco eo exceſſuros, niſi imperator ipſe adeſſet, negarũt. Pro-

C inde Leo eò conceſſit, & viros eos præter rationẽ ad ſe pertraxit, & ad menſam ſuam adhibuit: & alia præterea multa, iniuriarũ amneſtiam illis pollicitus, fecit. Alia autem ex parte Zenoni Iſauro, qui fidus ei maximè eſſe videbatur, vt is illis per balneas in imperialem regiam venientibus, ſubito impetu capita reſecaret, præcepit. Aderant illi, & Zeno Ardaborio primùm caput amputauit. Quod vbi Aſpar vidit, indoluit: & magna voce exclamans, Dignum (inquit) fert exitium ſenex canus, qui fruſtra gloriatus eſt, neque vnquam admonitioni meæ audiens fuit. Perſæpe enim ei dixi: ⁎ Prius Leonem deuoremus, q̃ ille nos ſibi in prandio apponat. Hæc vbi dixit, & ipſe ferro cæſus vitam amiſit. Filium autem eius, patricium illum, à filia ſua Ariadna per repudium ſeiunctum, in exilium miſit: & Ariadnam Zenoni, vtpote qui inſidiatores ſuſtuliſſet, coniugem dedit. Zeno iſte ab incunabulis Aricmeſius nominatus fuerat: verùm vnà cum imperatoris filiæ coniugio id nomẽ mutauit, & Zeno appellatus eſt: nomine eo à quodam, qui apud Iſauros ad magnam peruenit gloriam, ſumpto. Huic ex ea quam dixi Leonis filia, Leo minor progenitus eſt. D

Genſerichus Arianus.

Baſiliſci claſſem Vandalo prodit, Aſpare & Ardaburij ſuaſu.

Filio Aſparis Patricio Ariadna Leonis filia matrimonio iungitur.

De Aſpare & Ardaburij cæde.

⁎ [Greek marginal note, illegible]

Filium Aſparis Patricium relegat.

Ariadna Zenoni nubit. Leo minor.

† *Procopius, vel per ignauiam, vel per proditionem Baſiliſcum rei bene gerendæ occaſionem & victoriam amiſiſſe, ſcribit. De claſſe Rom. cremata, mentionem nullam facit. De bello Vandal. lib. 1.*

CAPVT XXVIII.

ZEno ſimulàtque imperatoris gener factus eſt, in Oriẽtem miſſus eſt: in qua profectione, Petrus cognomine Cnapheus eũ ſequutus eſt templi ſanctæ Baſſæ martyris apud Chalcedonẽ Bithynię presbyter. Is vbi cum illo Antiochiã venit, & ſedes epiſcopalis ibi ei perplacuit, Zenoni perſuaſit, vt ſibi in epiſcopatu eo recipiendo adeſſet: quẽ tum Martyrius gerebat, Maximi, qui quartæ ſynodi ſuffragiis dignitatem eam conſecutus fuerat, ſucceſſor. Et quum Martyrius in vrbe imperiali, neceſsitate id flagitante, diutius moraretur: Petrus tumultus

E Antiochiæ non minimos excitauit, res pleraſque apud plebem per confuſionem miſcens, & inſolita quædam aduerſus fidem inducens: quódq; maximum eſt, omnes eos qui Deum crucifixũ & paſſum eſſe non crederent, anathematis fulmine iaciens. Atque vbi opinionem ſuam cõfirmauit, ter ſancto illo hymno acceſſionem iſtam, Qui crucifixus es pro nobis, tandẽ adiecit. Quæ verba ad hũc vſque diem apud Theopaſchitas obtinent. Quibuſdam etiam hominibus ex Apollinaris partibus ſibi aſcitis, multa aduerſus Martyrium epiſcopum molitus eſt, & populũ per varia diſsidia in partes plures diduxit. Martyrius Antiochiã rediit, & multitudinem ſeditionem aduerſus ſe & verã de Deo ſentẽtiam mouere, Zenonémque quàm maximè Cnapheo fauere reperit. Atq; vbi poſt frequentẽ cohortationem perſuadere illis, vt ſententiam talem mutarent, non potuit, populi publicitùs concione conuocata, epiſcopatum depoſuit, verbis hiſce in præſentia omnium vſus. Clero rebelli, & populo inobedienti, & eccleſiæ contaminatæ, nuncium remitto, ſacerdotalem mihi reſeruãs digni-

F tatem. Hoc vbi ille dixit, & receſsit, Cnapheus in Antiochenum thronum inſiluit, Chalcedonẽſem ſynodum plurimum proſcidit, atque omnes acceſſionem illã ter ſancti hymni vſurpare coegit. Quæ res poſtquam eſt ad piiſsimũ Leonem delata, continuò Cnapheum ad exilium condemnauit. Id verò vbi ille cognouit, fuga ſaluti ſuæ conſuluit, & in domicilio Inſomnium monachorum clàm latuit. Cnapheo Stephanus ſubſtitutus eſt, quem Antiocheni pueri, quòd ſcilicet Cnapheo adhuc addicti eſſent, acutis calamis veluti cuſpidibus iugularunt: & in amnem, qui vrbẽ eam præterfluit, coniecerunt, ſicuti Ioannes Rhetor tradit. Stephano in epiſcopatu Calandion, qui tum Conſtantinopoli propter negocium certum erat, ſucceſsit. Hic quartam ſynodum defendẽs, neminem prius ad cõmunionem admittebat, quàm Petrum Cnapheum & circulares quæ poſtea à Baſiliſco tyranno editæ ſunt literas, anathemati ſubiecisſet. Idem Cnaphei actionibus reſiſtens, acceſsioni illius in eo quem diximus hymno, præmiſit, Chriſte rex.

Petrũ Cnapheum quatuor iſta Eccleſiæ Catholicæ cõmodiſsima reperiſſe dicũt: ⁎ vt factũ vo-

Zenone adiuuãte Petrus Cnapheus, viuẽte adhuc Martyrio epiſcopo ſedem Antiochenã inuadit.

Cnapheus hymno ter ſancto, clauſulã illã, Qui crucifixus es pro nobis, adijcit.

Theopaſchitæ.

Martyrij epiſcopatu abcendo grauiter dictum.

Cnapheus in exiliũ agitur.

Apud Inſomnes latet.

Stephanum Antiochenum epiſcopũ pueri trucidant. Calãdion eius ſucceſſor.

⁎ [Greek, illegible] Petri Cnaphei quatuor in eccleſia vtiliſsima monita.

Theophania eadē quæ Epiphania.

† [illegible]

Anaſtaſius & Martyrius epiſcopi Hieroſolymitani.

A guentum in populi totius præſentia cōſecraretur: vt ad veſperam ſanctorum Theophaniorum vnda in ſacrum lauacrum infunderetur: vt ſymbolū ſanctum, quod ſemel tantum antea magno & ſancto Paraſceues die dici ſolitum fuerat, in ſynaxi & conuentu eccleſiæ quouis decantaretur: vt in precatione omni Dei genitrix nominaretur, † & diuinum eius nomen inuocaretur. Paulo pòſt vbi Iuuenalis in extrema ſenectute Hieroſolymis diē ſuum obiit, epiſcopale eius munus Anaſtaſius ſortitus eſt. Cui deinde ſucceſsit Martyrius.

† *Hodie quoque Græci & Orientales chriſtiani precationi cuiuis interceſſionem τῆς θεοτόκου, hoc eſt, Deigenitricis inſerunt.*

CAPVT XXIX.

Leo ſenior moritur.

LEo magnus imperator, Zenonis & Ariadnę filiæ filium Leonem minorem Cęſarem primùm, deinde etiam imperatorem Romanorum renunciauit, manibúſque ipſe ſuis imperij
B inſignia ei contulit. Zenonem enim, quòd in religione variaret, Imperatorem legere dignatus non eſt. Deinde Leo morbo oppreſſus, Byzantij imperium vnà cum vita depoſuit, quum id annis decē & ſeptem adminiſtraſſet. Poſt quem Zeno purpuram ſumpſit, vt Leonis gener: quòd eum Verina, Leonis coniunx, imperij ſocium Leoni adhuc tenero, qui etiā patri imperij inſignia impoſuit, aſciuerit. Porrò quum Leo minor poſt annum vnum deceſsiſſet, Zeno ſolus Romanorū imperium gubernauit, min⁹ feliciter. Quę verò ſub eo acta ſint, & quæ eo tempore acciderint alia, Deo opitulante, ea quæ ſequuntur, oſtendent. Quindecimus iſte hiſtoriarum liber vigintiquinque complectitur annos, quū ab orbe condito quinquies * milleſimus noningenteſimus nonageſimus, à natiuitate Domini quadringēteſimus octogeſimuſquintus ageretur annus. *

Leo minor itidem.

Zeno pater Leoni filio in imperio ſuccedit.

Libri huius anni.

** Secundum nost. Chronologos 4454.*

* *Leone Imperatore aliquando Eulogio philoſopho teſſeram frumentariam dari iubente, ex cubiculariis eunuchis quidam, multibus largitionem talem dari debere, dixit. Ad quem conuerſus Leo: Vtinam, inquit, is ſit temporum meorum ſtatus, vt mihi liceat ſtipendia*
C *militum in literarum magiſtros conferre. Suid. Apud quem etiā de Malcho ſententia eſt, grauem ciuium prouinciarumque ſuarum Leonem illum compilatorem fuiſſe.*

CAPVT XXX.

SANCTAE VNIVERſalis quartæ Synodi Acta.

** Secūdū noſtros Chronol. 4435. Anno domini 457*

AMundo condito quinquies * milleſimus noningenteſimus ſexageſimus ſextus agebatur annus, quū diuina & ſacra vniuerſalis quarta Synodus, in prouincia Bithyniæ Chalcedone, in Euphemiæ martyris templo eſt congregata. Leonis veteris Romæ epiſcopi locū ibi obtinuere Paſcaſinus & Lucentius epiſcopi, & Bonifacius presbyter. Epiſcopatū Conſtantinopolitanum tum Anatolius adminiſtrauit, Alexandrinum Dioſcorus, Antiochenum Maximus, Hieroſolymitanū Iuuenalis: qui in Synodo ea vnà cū aliis epiſcopis affuere. His acceſſe-

Maximus Antiochenæ eccleſiæ epiſcopus.

re magiſtratus, & qui in Senatu ſummo primas gerebant dignitates. D Vbi omnes conſedetūt, ſtatim Leonis mādatarij dixere, Dioſcorum illis aſsidere nō debere. Hoc enim à Leone ſic conſtitutū eſſe: alioqui ſe, ſi id facere cogerentur, ex conuentu eo abituros. Senatus, quānam de cauſa id fieri deberet, rogauit. Atque illi reſponderunt: Dioſcorū reum agi, proindeque iudicis perſonam eum ſuſtinere, Romano antiſtite non permittente, non poſſe. Hæc vbi dicta ſunt, & Dioſcorus de Senatus ſententia medium cepit locum: Euſebius Dorylęi epiſcopus affuit, & quas imperiali obtuliſſet celſitudini preces, legi publicè petiit, hiſce vſus verbis. Iniuria affectus ſum à Dioſcoro, iniuria affecta eſt fides. Epiſcopus Flauianus cæſus, & vnà mecū iniquè ab ipſo exautoratus eſt. Iubere rogo ſupplicē meum libellum legi. Quod vbi permiſſum eſt, ſupplicatio lecta eſt, in hæc verba cōſcripta. Libellus Euſebij epiſcopi Dorylæi, qui ſuam & orthodoxæ fidei, & qui in numerum ſanctorū relatus eſt, Flauiani epiſcopi olim Conſtantinopolitani, cauſam agit. E † Cōſilium inſtitutúmque imperialis veſtræ poteſtatis eſt, vt quum aliis omnibus ſubditis, tum eis maximè qui in ordinem ſacerdotū allecti ſunt, iniuria affectis, curam eorum gerentes, dextrā porrigatis. Qua in re diuino numini, pio cultu obſequimini, à quo imperium vobis & orbis poteſtas tradita eſt. Quum igitur præter æquitatem & rationem omnem, ea quæ in Chriſtum eſt fides, & nos, grauē accepimus iniuriam à religioſiſsimo magnę Alexandrinæ vrbis epiſcopo Dioſcoro, ad pietatem veſtram confugimus, vt ius noſtrū conſequamur petentes. Res tota in hoc ſita eſt. In ea quæ proximè in metropoli Epheſiorum celebrata eſt ſynodo, (vtinam autem celebrata non eſſet, nec orbis terrarum tumultu & malis multis repleretur) bonus Dioſcorus, nulla iuſticię, nulla timoris Dei habita ratione, ꝙ eadem cum veſano & hæretico Eutychete opinaretur & ſentiret, multis ille quidem tum ignotus, ſed poſtea ſeipſum manifeſtauit & prodidit, opportunitatē nactus per inſtitutam à me aduerſus opinionis ſuæ popularem Eutychetem accuſationem, & promulgatam contra eū à ſanctæ memoriæ & quietis Flauiano epi- F ſcopo ſententiam, multitudine turbulentorū diſſolutorúmque hominum contracta, & poteſtate pecunia ſibi comparata, piam orthodoxorum rectéque ſentientium, quantum in eo fuit, religionē afflixit, & prauam Eutychetis monachi opinionē cōfirmauit, quæ iam inde ab initio à ſanctis patribus eſt condēnata. Quando igitur nō parua ſunt, quæ ille aduerſus fidem in Chriſtum & nos deſignare auſus eſt, ad amplitudinem veſtram prouoluimur, obſecrantes, vt amplitudo veſtra ſanctione ſua ipſum religioſiſsimum Dioſcorum cauſam dicere de criminibus ſibi à nobis obiectis iubeat: necnon monumenta & acta contra nos ab eo edita in ſancta Synodo legi mandet, per quę probare poſſumus, illum longè ab orthodoxa & recta fide alienum eſſe, & hæreſim impietatis plenam cōfirmaſſe, nobiſq; iniquè dignitatē ademiſſe, & grauem iniuriam intuliſſe: vt diuinis venerandiſque mandatis veſtris ad ſanctam & vniuerſalem piiſsimorum epiſcoporum ſynodum datis, ab ipſis de noſtro & Dioſcori cauſa inquiratur, & actiones omnes ad pietatis veſtræ cognitionem,

Romani pontif. autoritas.

Non poteſt idē in concilio eſſe reus & iudex.

Libellus Euſebij Dorylæi epiſcopi contra Dioſcorum Alexandrinum.

Eiuſdem ſupplicatio principibus exhibita.

† ἀνακτόρων. [marginal note beside "Cōſilium"]

Supr. lib 14. cap. 47.

A ſempiternæque ſublimitatis veſtræ arbitrium referantur. Atque hoc ſic cõſecuti, orationes perpetuas ad Deum, pro æterno veſtro imperio piiſsimi Principes fundere nõ intermittemus. Itaq; Dioſcoro iuxtà & Euſebio ita petente, acta Epheſia in medium producta & lecta ſunt. Ex quibus conſtitit, epiſtolam Leonis publicè lectam non eſſe: quũ quidem, vt id fieret, multi ſemel atque iterum poſtulaſſent. Dioſcorus cauſam eius rei dicere iuſſus, ſemel atq; iterum ſe, vt id fieret, præcepiſſe dixit: teſtéſque Iuuenalem Hieroſolymotũ & Thalaſsium Cæſareæ primariæ vrbis Cappadocũ epiſcopos laudauit, qui ſecum ſynodo ei præfuiſſent. Iuuenalis ſe ſacrum id, quod ſynodo præiret, ſcriptum legi iuſsiſſe teſtatus eſt, poſtea autem neminem eius mentionem intuliſſe. Thalaſsius autem profeſſus eſt, ſe vt id legeretur non obſtitiſſe: ſed neque tantum ſibi autoritatis, vt ſolus ipſe legi id iuberet, vſurpaſſe. Quum actorum lectio cõtinuaretur, epiſcopi quidam voces quaſdam quaſi fictitiæ aſsimulatæque eſſent, reprehenderunt. Et

Acta ſynodi Epheſinæ prætoriæ in cõcilio Chalcedonenſi lecta.

Multi epiſcopi ad ſubſcribendum coacti Epheſi.

B Stephanus Epheſi antiſtes interrogatus, quinam ſubſcriptores aliorum etiam nomina ſubſcripſiſſent, Iulianum Lebedi epiſcopum + poſtremum eos ſubſcripſiſſe dixit, & Criſpinum: ſubſcriptores verò Dioſcoro id nõ permiſiſſe, ſed ſubſcribentium digitos inhibuiſſe: ita vt etiam, ne res omniũ fœdiſsimas paterentur, periclitati ſint. Idem Stephanus ſubintulit, vno eodémque, quo Flauiano dignitas abrogata eſt, die, ſubſcriptionẽ etiam factam eſſe. Ad quæ Acacius Ariarathiæ epiſcopus addidit, omnes in chartam puram ſubſcriptionis annotationem retuliſſe, vi adactos, quod militibꝰ armatis cincti fuiſſent. Porrò quum quædam voces aliæ legerentur, Theodorus Claudiopolis epiſcopus neminẽ ea verba protuliſſe retulit. Quum lectio per capita progrederetur, locus quidam cõplectebatur, Eutychetem dixiſſe: & eos qui dicũt, carnẽ Domini noſtri Ieſu Chriſti de cœlo deſcendiſſe. Et Euſebiũ contrà intuliſſe, quòd ille dixerit quidem hoc verbum, de cœlo: verbum autem, + A quo, nõ addiderit. Et Diogenem Cyzici epiſcopum inſtitiſſe, vt A quo tandem diceret: ſed eis vt

+ Smyrnæ. Euagr. lib. 2. cap. 17.

+ vnde.

C amplius quærerent, permiſſum non eſſe. Adhæc, ipſa acta indicant, Baſilium Seleuciæ Iſaurorũ epiſcopum ſic dixiſſe: Adoro vnum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, filium Dei, ſolum Deum verbum, qui poſt incarnationem & vnionem in duabus naturis cognoſcitur. Ad quæ verba Ægyptij magna voce clarè exclamarint: Qui indiuiſibilis eſt, eum ne quis diuidat, vnum filiũ, nõ duos dicere conuenit. Orientales autem ſub hæc vociferati ſint: Anathema in eum qui diſpertit, anathema in eum qui diuidit. Eadem acta inſeruont, Eutychetem interrogatum eſſe, an duas eſſe in Chriſto naturas diceret. Illúmque reſpondiſſe: ex duabus quidem naturis Chriſtum ſe noſſe ante vnionem, poſt vnionem autem naturam eius vnã. Sub hæc Baſilium dixiſſe: Niſi poſt vnionem duas naturas, quę ſegregari & confundi etiã non poſsint, profiteretur, confuſionem eum prorſus & cõmixtionem aſſerere. Sin adderet incarnatam & inhumanatam, & ii idem, vt Cyrillus, incarnationem & inhumanationem intelligeret, idem eum nobiſcũ dicere. nam aliud quiddam eſſe diuinitatem ex patre, aliud quiddam humanitatem ex matrè. Quum

Eutychetis heretica opinio.

autem interrogati eſſent, cur condemnationi Flauiani ſubſcripſiſſent? actorũ * cõmentarij Orientales exclamaſſe prodũt: Omnes peccauimus, omnes veniam petimus. Lectio eorundem actorum procedens rurſum oſtendit, epiſcopos interrogatos eſſe, quanam de cauſa Euſebium in cõuentum non admiſerint. Et ad id Dioſcorum reſpondiſſe: Elpidium commonitorium produxiſſe, & aſſeueraſſe, Theodoſium imperatorem, ne Euſebius publicè quidquam & liberè diceret, ſtatuiſſe. Idémq; Iuuenalem Hieroſolymitanum dixiſſe acta declarant. Cæſariẽſem autem Thalaſsiũ retuliſſe, quod admittendi eius poteſtatem non habuerit, neq; ea quæ Principes damnaſſent, reſcindendi. Tum autem non hanc eſſe fidei, de qua agere propoſitum eſſet, defenſionem. Ad hæc, acta aſſerunt, Dioſcorũ ea quæ fiebant reprehẽdiſſe, & dixiſſe: quomodo nunc Canones ſeruantur, quum Theodoritus quoque in conuentum venerit? Senatũ autem reſpondiſſe, quòd accuſatoris locum obtineret, propterea illum ingreſſum eſſe. Dioſcorũ porrò intuliſſe: Atqui in epiſcopi + ſubſellio ille ſedet. Et rurſum Senatum imperialem intuliſſe: Et Euſebium & Theodoritum accuſatorum vices gerere, ſicuti & Dioſcorum rei partes ſuſtinere. Atque vbi acta ſynodi poſterius Epheſi celebratæ omnia, vnà cum ſententia contra Flauianum & Euſebiũ lata, lecta, & ad clauſulam illam ventũ eſſet, ibi Hilarius epiſcopus dixit, Orientales epiſcopos & qui cum eis erant, vociferatos eſſe, anathema in Dioſcorum: hac ipſa hora Dioſcorũ Chriſtus condemnauit: Flauianus à Dioſcoro exautoratus eſt: tu illum Domine ſancte vindica, tum illum orthodoxe imperator vindica: Viuat, viuat in multos annos Leo: viuat diutiſsimè patriarcha. Sub hæc vbi reliqua quoque lecta eſſet, quæ alios quoque epiſcopos in Flauiani & Euſebij condemnationẽ conſenſiſſe declararũt, laudatiſsimos principes in hũc modum verba feciſſe. De orthodoxa recta & Catholica fide poſtea frequentiore conuentu coacto, certiorem inquiſitionem fieri debere decernimus. Quãdoquidem verò Flauianus piæ memoriæ, & Euſebius Dorylæi religioſiſsimus epiſcopus, per commentariorum lectorum teſtimoniũ, & voces ipſas eorum, qui tum ſynodo illi principes præfuere, lapſos ſe eſſe, perperámque illis dignitatem qui in fide hallucinati non fuerint, abrogaſſe cõfitentes, iniquè cõdemnationẽ eam factã eſſe probarunt: æquum nobis eſſe pro eo atq; Deo placet, ſi diuiniſsimi & piiſsimi Domini noſtri acceſſerit calculus, videtur, vt eadẽ pœna Dioſcorus religioſiſsimus Alexander epiſcopus, & Iuuenalis religioſiſsimus epiſcopus Hieroſolymorũ, & Thalaſsius reuerẽdiſsimus Cæſareæ epiſcopus, & Euſebius religioſiſsimus * Ancyræ epiſcopus, & Euſtathius religioſiſsimus Beryti epiſcopus, & Baſilius religioſiſsimus Seleuciæ Iſaurorũ epiſcopus, qui cũ autoritate ab eis vſurpata, ſynodo pręfuerunt, afficiantur: videlicet, vt per ſacram hanc ſynodum, iuxta Canones, epiſcopali excidant dignitate. Reliqui verò omnes qui illos ſecuti ſunt, diuinæ Maieſtati cognitꝰ ſunt. Ad quę verba Orientales exclamarint: Hoc iuſtum eſt iudiciũ. Illyrici autem vociferati ſint: Omnes errauimus, veniam omnes poſcimus. Et Oriẽtales rurſum: Hoc iuſtũ eſt iudicium: Chriſtus Dioſcorum exauto-

D (at the start of this column)

** Chalcedonenſium.*

E (beside "ſubſellio ille ſedet")

† ἐν τάξει. Euagr.

Vociferationes ſynodi aduerſus Dioſcorum.

F (beside "per commentariorum lectorum teſtimoniũ")

Sententia principum virorum lata in ſynodo aduerſus Dioſcorum, &c.

Pœna talionis.

** Armeniæ. Euagr. ſed perperam.*

Adclamationes epiſcoporum ſententiæ variantium.

A rauit, Christus martyres vindicauit. Hic Senatũ, epiſcopum quenq; fidei ſuæ profeſsionem in ſcriptum referre iuſsiſſe: quibus etiam is, vt ſcitẽt, indicarit, Deiamãtiſsimum imperatorem, iuxta formulam à trecentis decem & octo, & rurſum à centum quinquaginta patribus editam, & iuxta epiſtolas ſanctorum patrum Gregorij, Baſilij, Hilarij, Athanaſij, Ambroſij, & duas illas Cyrilli, quæ in priore Epheſia ſynodo publicatæ eſſent, credere, & religioſiſsimum Romanæ eccleſiæ antiſtitem Leonem Eutychetem damnare. Conuentu ſeu cõgreſſu eo ſoluto, alium rurſum inſtitutum eſſe, in quo ſoli ſanctiſsimi epiſcopi conſederint. Eis libellum alium de ſe & Flauiano conſcriptum, Euſebium Dorylæi antiſtitem obtuliſſe, in quo Dioſcorum eo etiam nomine criminatus ſit, quòd idẽ cũ Eutychete ſentiret, cuius rei gratia & Flauianus & ipſe ab eo exauctorati eſſent. Addidiſſe quoq; pleraque verba, quæ tum dicta non eſſent, cõmentariis actorum ⋆ eſſe aſperſa. Et ꝙ ſubſcriptiones in charta pura factæ eſſent. Petiſſe inſuper vt cõ B muni cœtũ qui ſic cõgregati eſſent ſuffragio, quæcunque in poſteriore Epheſia ſynodo acta eſſent, autoritate eis omni adẽpta, perinde atque acta nõ eſſent, abolerentur, ipſis dignitas reſtitueretur, & impium illud dogma anathemate iugularetur. Poſt libelli lectionem eundẽ poſtulaſſe, vt aduerſarius quoque adeſſet. Ibi epiſcopos inter ſe colloquutos, adeſſe eũ debere ſtatuiſſe. Aetium primicerium inter notarios reuerſum, ad eos dixiſſe, acceſsiſſe ſe ad Dioſcorum, ſicuti etiam ad reliquos. Illos autem dixiſſe, venire ſe propter aduerſariorũ inſidias non poſſe. Ibi colloquium rurſus habitũ, & decretum eſſe, vt Dioſcorus, priusꝗ conſeſſus fieret, quæreretur. Eo verò non inuento, Anatolium nouæ Romæ epiſcopum dixiſſe, æquitatem & iuſticiam, vt ille adeſſet, efflagitare. Itaque quæſitum eſſe, & qui ad eum miſsi erant reuerſos, hoc ſic eum dixiſſe renunciaſſe, Inſidias ſibi fieri. Sin ei tutò venire permitteretur, paratum ſe vt in ſanctã Synodum veniret, eſſe. Himerium illud addidiſſe, quum à Dioſcoro digreſsi eſſent, Boethum eis & C magiſtro diuinorum officiorum obuiam veniſſe, cum quo epiſcopi ad Dioſcorũ reuerſi, habere ſe dixerint, quod cũ eo ex ſcripto agerent. Quod vbi lectum eſſet, Dioſcorum hæc verba dixiſſe Actorum liber refert: Quum de meipſo deliberarim, & id quod vtile cõmodúmque eſt conſiderarim, hoc ſic reſpondeo: quandoquidem in proximo conſeſſu magnificentiſsimi conſidentes Principes in conſilium iere, & multa poſt multas interloquutiones decreuere: & nunc ego in conſeſſum aliũ, ad ⋆ ea quæ dicta ſunt reuocanda atque abolenda euocor, ad magnificentiſsimos qui proximè Synodo interfuere Principes, & ſacrum Senatum, vt de ijſdem rebus denuò inquiratur, prouoco. Ad quæ verba, acta Acacium ita reſpondiſſe teſtãtur: Nõ ita ſancta & magna Synodus ſanctitatẽ tuam adeſſe iuſsit, vt ea inducãtur, quæ in præſentia magnificentiſsimorũ Principum & ſacri Senatus acta ſunt. Sed nos ad te miſit, vt in conſeſſum eius venires, & ab eo ſanctitas tua non abeſſet. Ad quem Dioſcorus: Modò, inquit, mihi dixiſtis, Euſebium libellum contra me obtuliſſe. Quod ſi id factũ eſt, iterum peto, vt de rebus meis in Principum & Senatus præſentia diſquiſitio fiat. Et aliis quibuſdam huiuſmodi verbis interpoſitis, alios rurſum miſſos D eſſe, qui Dioſcorum, vt rebus agendis adeſſet, arceſſerẽt. Quod vbi factum eſſet, reuerſos illos, hiſce eum verbis vſum eſſe retuliſſe: Antea quoque pietati veſtræ indicaui, valetudine aduerſa me correptum eſſe, & petere, vt magnificentiſsimi Principes & ſacer Senatus nunc quoque rerum inquiſitioni & iudicio adſit. Quum verò valetudo mea inualuerit, diffundi ob eam cauſam diem poſtulo.

Commentarij actorum porrò indicant, Cecropium Dioſcoro dixiſſe: Nihil eum antea de valetudine allegaſſe. Proinde illum, pro eo atque deberet, canonibꝰ ſatisfacere oportere. Cui rurſum Dioſcorus reſpõderit: Semel ſe dixiſſe, Principes adeſſe debere. Sub hæc Rufinum Samoſatenum epiſcopum retuliſſe: Canonicè Synodum atque conſeſſum inſtitutum eſſe, ad quem ſi veniret, liberũ ei, vt quæ vellet diceret, fore. Et quum Dioſcorus, an rebus agendis etiam Iuuenalis & Thalaſsius & Euſtathius intereſſent, rogaret: nihil illos ad rem id pertinere, reſpondiſſe. Ad quæ verba Dioſcorũ acta ſubintuliſſe tradunt: Imperatorem Chriſtianiſsimum † exhortabor, vt Principes viri, & qui E ⋆ mecum de cauſa decreuerunt, adſint. Tum verò eos qui miſsi ad eum fuerant dixiſſe: Euſebium ſolum eum accuſare, & omnes adeſſe debere. Atque ibi Dioſcorum, eos quoque præſtò oportere eſſe, dixiſſe, qui vnà ſecum iudicis munere functi eſſent. Nihil enim, inquit, mihi priuati negocij aut criminis cum Euſebio eſt, quod non cum aliis qui mecum condemnationis ſententiam tulerunt, cõmune ſit. Et quum eius rei gratia diutius internũcij apud eum morati eſſent, Dioſcorum tandem hiſce verbis eis reſpondiſſe: Semel vobis quæ dicenda erant dixi, & quod amplius dicam non habeo. Quæ vbi ad epiſcopos fuiſſent relata, Euſebiũ, cum vno Dioſcoro, neque cum alio quopiam iudicium ſibi eſſe, dixiſſe: Dioſcorúmque tertiò etiã citari poſtulauiſſe. Ibi tum Aetiũ ſignificaſſe, paulo antè quoſdam, qui ſe clericos eſſe dixiſſent, & alios ab Alexandria laicos & populares homines, libellos ſibi aduerſus Dioſcorum obtuliſſe, eóſq; pro conſeſſus foribus vociferantes aſtare. Dediſſe autem libellum primum Theodorum Alexandri- F næ eccleſiæ diaconum, deinde diaconum alterum † Iſchyrionem nomine, & Athanaſium presbyterum Cyrilli ex fratre nepotem, & item Sophronium: in quibus libellis blaſphemum illum eſſe, & per vim pecuniam hominibus extorſiſſe, & de ⋆ corporalibus inſuper quibuſdam ſupplicantes retulerint. Sub hæc, tertiò Dioſcorum, vt ſe ſiſteret, citatum eſſe. Et eos qui ad illum miſsi fuerant, reuerſos, verba eius memoriæ mandata retuliſſe: Dioſcorum ſcilicet dixiſſe, Abundè ſatis ſe antea reſpõdiſſe, neque iam quod inſuper diceret habere. Atque vbi internuncij ei idẽtidem inſtitiſſent, & ille eadem ſæpe verba repetiiſſet, Paſcaſinũ epiſcopum dixiſſe: Tertiò etiam euocatus Dioſcorus haudquaquam cõparet, propterea fortaſſe quòd eum conſcientia mordeat: epiſcopóſque eum interrogaſſe, quidnam is commeritus eſſet? Et quũ illi in canones eum commiſiſſe dixiſſent, Proterũ Smyrnenſem epiſcopum proloquutum eſſe: Quũ Flauianus cæſus eſt, nihil tum ordine legitimo de eo eſt actum. Et Leonis veteris Romæ antiſtitis mandatarios in hæc verba ſententiam dixiſſe, cõmentarius

Seſſio ſecũda Actio Euſebij aduerſ. Dioſcorum.

⋆ Secunda Epheſia ſynodo.

Dioſcorus per internuncios in ſolorũ epiſcoporum conſeſſum alii quoties vocatur.

Dioſcori reſponſum.

⋆ ἐκ ἀνασκευῆ.

Id eſt ad principes & ſenatorios viros locos ꝗ mcat.

† προμαχοῦσα ὑπὲρ ἐμοῦ ſtudium.

† Siue Iſchyrum.

⋆ περὶ σωμάτων.

Præiudiciū [illegible] Rom. pontif. quo Dioſc. condēnatur.

A commentarius Synodi perhibet. In lucem producta ſunt, quæ Dioſcorus, qui magnæ Alexandrinorum vrbis epiſcopus fuit, aduerſus canonum ſanctiones & eccleſiaſticas conſtitutiones facere auſus eſt, per inquiſitionem in conceſſu primo inſtitutam, & per ea quę hodierna die ſunt acta. Ille enim, vt multa omittamus Eutychetem opinionis ſuæ popularem, canonicè & legitimè ab epiſcopo ſuo, eo ſcilicet qui inter ſanctos degit, patre noſtro & archiepiſcopo Flauiano, exautoratū, autoritatem ſibi ipſi arrogans cōtra canonum ſententiam, prius etiam ad communionem admiſit, quam piis & Dei amantibus epiſcopis Epheſi aſſederit. Sedenim ſedes Apoſtolica, aliis

Permiſſu epiſcopū gratia facta.

gratiam de rebus quas contra voluntatem & ſententiam eius admiſerunt, fecit: atque illi ad hunc vſque diem ſanctiſsimum archiepiſcopum Leonem, & ſanctam vniuerſalem eccleſiam ſequi perſeuerarunt. Quamobrem in communionem etiam ſuam ipſos, vt eiuſdem fidei cultores, recepit. Iſte autem ad pręſens etiam tempus ſe glorio-
B ſe de rebus eis iactitat, propter quas anxiè eum lugere & ſummiſſe terram ſpectare oportuit. Ad hæc epiſtolam quoque beatiſsimi Papæ Leonis legi non permiſit, ad beatiſsimum Flauianum ab eo ſcriptam, quum quidem de ea legenda, ab eis qui illam attulerant admonitus, iureiurando interpoſito, lectionem eius pollicitus eſſet. Quapropter ea non lecta, per ſcandala & offendicula ſanctiſsimæ in orbe eccleſiæ plurimum cepere detrimenti. Nos verò, tametſi talia auſus ſit, de prioribus tamen eius impiè factis, vt miſericordia eum, ſicuti & alios Dei amantiſsimos epiſcopos, qui non eam quam ſibi vſurparunt iudicandi habuere poteſtatem, dignaremur, † proſpeximus. Quandoquidem autem ille priora facinora poſterioribus flagitiis ſuperauit, & excommunicationem aduerſus ſanctiſsimum & piiſsimum magnæ Romæ archiepiſcopum Leonem dictare & promulgare auſus eſt, atque inſuper libellum contra illum criminibus iniquis plenum ſanctę & magnæ Synodo obtulit: ſemel deinque iterum ac tertiò à piis epiſcopis canonicè citatus, dicto au-

† [illegible] [illegible].

C diens non fuit, conſcientia ſcilicet ipſe ſua ictus, multoſque ritè atque ordine à pluribus Synodis damnatos contra leges & conſtitutiones ſuſcepit, ſententiam ipſe aduerſus ſeipſum eccleſiaſticis ſanctionibus variis modis proculcatis tulit. Proinde ſanctiſsimus & beatiſsimus Archiepiſcopus magnæ & veteris Romæ Leo, per nos & Synodum præſentem, vnà cum ter beato & celeberrimo Petro Apoſtolo, qui eſt petra & baſis Eccleſiæ Catholicæ, fundamentúmque orthodoxæ & rectæ fidei, epiſcopalem ei abrogauit dignitatem, & ab omni ſacerdotali miniſterio alienum eſſe decreuit. Itaque ſancta hæc & magna Synodus, de eo qui dictus eſt Dioſcoro, iuxta ſententiā canonū, calculis ſuffragiiſq; ſuis, quòd ei videbitur, ſtatuet. Hęc omnia, quum autoritate ſua Anatolius, Maximus, & cæteri epiſcopi, præter eos qui vnà cū Dioſcoro exautorati fuerant, cōfirmaſſent, relationem de omnibus rebus Synodalem ad Martianum imperatorem miſſam, eſſe acta dicunt. Cui ſententia quoque qua Dioſcoro dignitas abrogata eſt, adiuncta fuerit, de verbo ad verbum ſic habens, ſicuti etiam ipſi D Dioſcoro eſt inſinuata. Scitote, propter ſacrorum Canonum contemptum, & quam ſanctæ iſti vniuerſali Synodo exhibuiſti inobedientiam, propterea quòd præter crimina alia, de quibus manifeſtò conuictus es, tertiùm à ſancta hac & magna Synodo, iuxta ſacros Canones citatus, vt ad dicendam cauſam adeſſes, non comparueris, decimotertio vertentis huius Octobris menſis die à ſancta & vniuerſali Synodo exautoratū, ab epiſcopatu & omni eccleſiaſtica ✶ conſtitutione alienum eſſe. Poſt hæc, vbi de his rebus literæ ad epiſcopos Alexandriam ſcriptæ, & edicta contra Dioſcorum compoſita fuiſſent, finem etiam ſuum congreſſum iſtum habuiſſe. Cæterùm quum rurſum conueniſſent, de recta fide tractatum, & ne formula vlla alia conciperetur, decretum eſſe: & poſteaquam res Eutychetis finē ſuū accepiſſent, & ab epiſcopo Rom. per conſtitutionem cōformatæ eſſent, quam etiam omnes cōprobarint, omnes eadem ſe dicere, ſæpiúſque repetere, exclamaſſe. Poſtquam etiam principes E poſtulaſſent, vt patriarcha quilibet vnum aut alterum epiſcopum ex diœceſi & adminiſtratione ſua deſignaret, quo vniuſcuiuſque ſententia manifeſtò apud omnes proferretur: Florentium Sardenſem epiſcopum, epiſcopis vt re deliberata id faceret permittentibus, & Cecropium Sebaſtopolis epiſcopum, ſic poſtea verba feciſſe. Fides ritè à trecentis decem & octo ſanctis patribus in formulam redacta, & rurſum à ſanctis patribus Athanaſio, Cyrillo, Cœleſtino, Hilario, Baſilio, Gregorio, atque nunc denuò à ſanctiſsimo Leone confirmata eſt. Rogamus igitur, vt ſanctorum trecentorum decem & octo patrum, ſanctiſsimíque Leonis ſcriptum legatur. Id vbi factum eſſet, Synodum vniuerſam exclamaſſe: Hæc orthodoxorum rectéque ſentientium fides eſt: ita omnes credimus: Papa Leo ſic credit: Cyrillus ſic credidit: Papa fidem ſic expoſuit. Porrò colloquio & deliberatione alia habita, vt etiam quæ centum & quinquagina patres ediderunt, legerentur, lecta ea quoque eſſe. Ad quæ Synodus rurſum exclamauerit: Hæc omnium noſtrûm eſt fides, hæc orthodoxorum eſt fides: ita omnes credimus. His dictis, Aetium archi- F diachonum progreſſum, in manibus ſe habere diuini Cyrilli ad Neſtorium Epiſtolam, dixiſſe, quam manibus ſuis patres Epheſi confirmarint. Et aliā item Epiſtolam ipſius Cyrilli ad Ioannem Antiochenum, itidem vt alteram illam confirmatam: eáſque publicè legi petiit. Itum igitur in conſilium, & vtrunque ſcriptum publicè lectum eſſe. Epiſtola prior hiſce verbis compoſita fuit. Religioſiſsimo & piiſsimo collegæ Neſtorio Cyrillus. Blaterant, vt audio, nonnulli, de ſuſpicione mea, quam de pietate tua conceperim: & id crebrius faciunt, ſolicitè admodum, vt cum magiſtratibus propterea congrediantur, opportunitatem obſeruantes, & fortaſſe alicubi auribus ſe tuis inſeruire putantes. Et poſt pauca. Sancta igitur & magna Synodus profitetur, inquit, ipſum qui ex DEO & patre natura genitus eſt, filium vnigenitum, ex vero DEO DEVM verum, lumen de lumine,

Sententia Synodi Chalcedonenſis, qua Dioſc. eſt condēnatus.

** θεσμοῦ.*

Non eſſe cōponendas nouas fidei formulas.

Symbolū Nicænum cōfirmatum.

Secūda vniuerſalis Synodi decreta comprobata.

Epiſtola beati Cyrilli ad Neſtorium.

A per quem pater condidit omnia, deſcendiſſe: incarnatum & hominem factum, & paſſum eſſe: reſurrexiſſe tertia die, aſcendiſſe in cœlos. Quæ & nos ſequi oportet, doctrina ſimul & exemplo illud nobiſcum reputantes, quid ſibi velint verba hæc, Deum verbum incarnatum & hominem factum eſſe. Non enim dicimus, Verbi naturam transmutatam carnem factam: ſed neque in totum hominem ex anima & corpore conſtantem, verſam eſſe. Verùm illud potius, carne rationali anima animata ſibiipſi ſecundum ſubſiſtentiam vnita: Verbum eo, qui verbis exprimi & intelligentia percipi nequeat, modo, hominem factum, & filium hominis dictum eſſe. Atque id quidem non iuxta voluntatem aut beneplacitum ſolum, ſed neque veluti per ſolius perſonæ aſſumptionē, & quòd diuerſæ ad vnionem veram conuenerint naturæ: verùm quòd vnus ex vtriuſque CHRISTVS & filius factus ſit, non quòd naturarum diuerſitas per vnionem ſublata ſit, ſed quòd illæ nobis potius vnum Dominum & Chri- B ſtum & filium ex diuinitate atque humanitate ineffabili & inenarrabili ad vnitatem concurſu perfecerint. Et rurſum poſt pauca. Quandoquidem verò propter nos & noſtram ſalutem, vnita ſibiipſi, iuxta ſubſiſtentiam, humanitate proceſsit ex muliere, carnaliter etiam genitus eſſe dicitur. Non enim primùm communi more ex ſancta Virgine homo genitus eſt, & deinde in eum Verbum peruenit: ſed id ex vtero ipſo vnitum, carnalem natiuitatem ſubiiſſe dicitur, vtpote carnis ſuæ natiuitatem propriæ ſibi aſciſcens. Sic ipſum dicimus paſſum eſſe, & reſurrexiſſe, nō quòd Deus verbum propria ſua natura paſſum ſit, aut plagas aut clauorum fixuras aut vulnera reliqua exceperit. ✶ Diuinitas enim perpeſsioni obnoxia non eſt, propterea quòd etiā incorporea eſt. Quoniam verò corpus, quod propriè eius factum eſt, paſſum eſt, propterea verbum ipſum pro nobis paſſum eſſe dicitur. Nam † id à perpeſsione liberum, in corpore perpeſsioni obnoxio fuit. Alterius porrò epiſtolæ partes pleræq; antea in hoc opere inſertæ ſunt. In ea autem dictum quod- C dam eſt, à Ioanne quidem Antiocheno prolatum, à Cyrillo verò ſuffragiis omnibus comprobatum, qui ſic inquit. Virginem ſanctam, θεοτόκον, hoc eſt Deigenitricem profitemur, propterea quòd Deus verbum ex ea caro & homo factus ſit, & ab ipſa vſque conceptione aſſumptum ex ea templum ſibi vniuerit. Euangelicas verò & Apoſtolicas voces de Domino, diuinos illos viros ſcimus partim communiter veluti de vna perſona protuliſſe partim verò tanquam de duabus naturis diſcreuiſſe. Et alias quidem magnificè, ſicuti Deum decet, iuxta diuinitatem CHRISTI: alias autem ſummiſſè & humiliter, ſecundum humanitatem eius tradidiſſe. Quibus intulit: Sacras haſce voces veſtras vbi legimus, ſicuti & nos ipſos, ſentire vos comperimus. Vnus enim Dominus, vna fides, vnum baptiſma. Itaque rerum vniuerſarum ſeruatorem Deum glorificauimus, alteri alteris congratulantes, quòd congruentem diuinitùs inſpiratis ſcripturis, & traditioni ſanctorum patrum noſtrorum, noſtræ ſimul & veſtræ eccleſiæ habeāt fidem. Hæc vbi lecta ſunt (acta Synodi habent) Synodus exclamauit: Omnes ita D credimus, papa Leo ita credit: Anathema in eum qui vel diuidit, vel confundit. Hæc ipſa Leonis archiepiſcopi eſt fides, Leo ita credit, Leo & Anatolius ita credunt: Omnes ita credimus: & Cyrillus ita credidit. Sempiterna eſt memoria Cyrilli: epiſtolæ Cyrilli ita ſunt, ſicuti ſentimus, ſicuti credidimus, ſicuti credimus. Leo archiepiſcopus ita ſentit, ita credit, ita ſcripſit. Atque vbi de Leonis epiſtola legenda colloquuti eſſent patres, ſicuti in Græcum ſermonem tranſlata fuerat: & ipſam lectam eſſe commentarius refert, eàmque de verbo ad verbum actis annexam. Poſt cuius lectionem epiſcopi vociferati ſint: Hæc ipſa patrum fides eſt, Hæc ipſa Apoſtolorum fides, omnes ita credimus. Nos orthodoxi & rectè ſentientes ita credimus, Anathema in eum qui ita non credit: Petrus per Leonem iſta protulit: Apoſtoli ita docuerunt: piè & verè Leo docuit: Cyrillus ita docuit: Leo & Cyrillus ad eundem modum docuerunt: Anathema in eum qui non ita credit: Hæc vera eſt fides, orthodoxi ita cre- E dunt: hæc fides eſt patrum. Cur hæc Epheſi lecta non ſunt? Dioſcorus hæc ſuppreſsit. Illud quoque in actorum commētariis repetitur. Poſtquam pars quædam epiſtolæ Leonis lecta eſt, hoc complectens: Et ad naturæ noſtræ debitam culpam luendam, natura diuina ei quæ perpeſsioni obnoxia eſt, vnita eſt, vt quod ita ſanationi noſtræ affine commodúmque eſſet, vnus & idem mediator Dei & hominum CHRISTVS IESVS, mori ex altero poſſet, ex altero prorſus non poſſet. De hac voce Leonis Illyricos atque itidem Paleſtinos epiſcopos contendiſſe: & eum qui dictus eſt Aetium archidiaconū ſanctiſſimæ eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, ſententiam aliam Cyrilli, hiſce verbis compoſitam protuliſſe. Quandoquidem proprium eius corpus, gratia Dei, quemadmodum inquit Apoſtolus Paulus, pro omnibus mortem guſtauit, oppetiiſſe mortem pro nobis ipſum (Verbum ſcilicet) dicitur: non quòd id periculum mortis adierit, quantum ad naturam ipſius pertinet (nam hoc dicere, aut ſentire, attoniti ſtuporis eſt) ſed quòd, ſicuti F modò dixi, caro eius mortem guſtauit. Rurſum ad epiſtolæ Leonis dictum, quod ſic habet: Operatur nanque vtraque forma, cum alterius communione, quod ei proprium eſt: Verbo quidem, id quod Verbi eſt, perficiente: corpore autem, quod corporis eſt, abſoluente. Atque illud quidem in eo miraculis relucet, hoc autem iniuriis & contumeliis ſubiacet. Ad hoc inquam dictum Illyricis & Palæſtinis rurſum ambigentibus, Aetius aliud Cyrilli capitulum legit, quod ſic habet: Quædam ſanè voces quàm maximè Deum decent, quædam autem rurſus homini conueniunt, quædam porrò medium obtinent locum, filium Dei Deum ſimul & hominem eſſe ſignificantes. Poſt hæc, de alia epiſtolæ Leonis parte, quos diximus, epiſcopi addubitarunt, cuius hæc ſunt verba. Etiāſi enim in Domino Ieſu Chriſto Dei & hominis perſona vna eſt, aliud tamē illud eſt, ex quo in vtroq; cōmunis eſt iniuria & cōtumelia: & aliud, ex quo cōmunis cōſiſtit gloria. Ex nobis enim in eo eſt minor patre humanitas, ex pa-

Duæ naturæ in vno Chriſto.

Incarnatio Saluatoris.

Paſſio. Reſurrectio.

✶ ἀπαθὴς ἡ θεότης.

† ἐν γὰρ ἀπαθεῖ ἦν ἐν τῷ παθόντι σώματι. [partly illegible]

Epiſtola Cyrilli ad Ioannem Antiochenum.

Virgo Maria θεοτόκος.

Verba ſcripturæ de Chriſto.

Gratulatio de concordia fidei.

Acclamationes aſſentientis Synodi.

Leonis epiſcopi Rom. epiſtola lecta.

Vociferationes ſynodi Leonis ſcriptum approbantis.

Particula epiſtolæ Leonis Ro. epiſc.

Cyrilli verba Leonis verbis reſpōdentia. Leonis dictū.

Hoc Theologi quidā cōmunionem idiomatum dicunt. [partly illegible]

Cyrilli ſimile verbum.

Aliud Leonis ſcriptum.

A tre autem æqualis ei cum patre diuinitas. Ibi tum Theodoritus æqua lance verba ea põderans, beatum quoque Cyrillum de verbo ad verbum hæc dixiſſe retulit. Et homo factus, eo quod eius proprium fuit, non mutato, id quod erat permanſit, & alterum in altero habitat, videlicet natura diuina cum hominibus. Sub hæc, ampliſſimi principes, ſi quæ adhuc reliqua eſſet controuerſia, interrogarunt: & omnes, minimè ſe ambigere dixerunt. Deinde Atticus Nicopolitanus epiſcopus permitti ſibi poſtulauit, vt in diebus paucis, animo tranquillo & quieto, Dei & diuinorum patrũ decretum in conſtitutionem referre poſſet. Epiſtolá quoque Cyrilli ad Neſtorium dari ſibi petiit, in qua illũ Cyrillus, vt duodecim capitibus ſuis, ita vt alij omnes feciſſent, aſſenſionem ſuam præberet, admonuit. Et principes collocuti, dierum quinq; tempus ei conceſſere, vt cum Anatolio Conſtantinopolitano antiſtite congrederetur. Et epiſcopi omnes fauſtis acclamationibus hæc laudarunt, vociferantes: Nos ſic credimus, Omnes ita credi B mus, & Leo. Sic credimus, Nemo noſtrûm ambigit, Nos omnes ſubſcripſimus. Deinde verba hęc dicta ſunt: Non neceſſe eſt vt omnes conueniamus. Cæterùm quoniam æquum eſt, ambigentium fidem confirmari, religioſiſſimus epiſcopus Anatolius ex ſubſcriptoribus deliget, quos ad ambigentes docendos iudicauerit eſſe idoneos. Ibi Synodus intulit: A patribus petimus, vt patres Synodo reſtituant, vt voces & preces orthodoxorũ ad imperatorem referant: Omnes peccauimus, omnibus venia detur. Tum eccleſiæ Conſtantinopolitanæ clerus exclamauit: Pauci vociferantur, non Synodus hoc dicit. Poſt quos Orientales dixerunt: Aegyptium in exilium. Illyrici autem exclamarunt: Omnium imperator miſereatur, oramus. Et Orientales: Aegyptium in exilium. Et quũ contrà ex æquo Illyrici vociferarentur, Conſtantinopolitani exclamarũt: Dioſcorum in exilium, Aegyptium in exilium, Hæreticum in exiliũ, Dioſcorum Chriſtus exautorauit. Et Illyrici rurſus: Omnes peccauimus, omnibus gratiã facito: Dioſcorum Synodo, Dioſcorum eccleſiis redde. Et C quum alia quædam in eundem modum fierent, conſeſſus quoque is finem ſuum cepit. In proxima deinde ſeſſione, poſtquam Senatus per interloquutoriam ſententiam, vt decreta concilij in conſtitutionis formam redacta legerétur, ſtatuit: progreſſus Cõſtantinus ſecretarius, ex ſcheda hęc recitauit: Poſteaquam Synodus orthodoxæ & catholicæ fidei gratia coacta eſt, poſt vnam amplius etiam exactam & accuratam magis inquiſitionem & deliberationem fieri debere, cenſemus. Et quia Flauianus diuinæ memoriæ antiſtes, & Euſebius religioſiſſimus epiſcopus, ex actorum commentariorum, qui lecti ſunt, teſtificatione, & dictis ipſis quorundam qui Synodo tum celebratæ pręfuerunt, quique hallucinatos ſe eſſe, & perperam dignitatem eis abrogaſſe, qui nihil à fide aberrauerint confeſsi ſunt, iniquè cõndemnati eſſe probati ſunt: videtur nobis, pro eo atque Deo æquum eſſe placet, quatenus hoc etiam diuiniſſimus & religioſiſſimus noſter Dominus arbitrabitur, vt eadem pœna mulctẽtur, Dioſcorus religioſiſſimus Alexãdriæ epiſcopus, & Iuuenalis religioſiſſimus Hieroſolymorum epiſcopus, & Thalaſſius religioſiſſimus Cæſareæ Cappadocũ epiſcopus, & Euſe D bius religioſiſſimus Ancyræ epiſcopus, & Euſtathius religioſiſſimus Beryti epiſcop⁹, & Baſilius religioſiſſimus Seleuciæ Iſaurorum epiſcopus, qui tum Synodo præierũt: videlicet vt iuxta ſacros canones ab epiſcopali dignitate ſint alieni. Qui verò illorum autoritatem ſunt ſequuti, eos diuinæ maieſtatis cognitioni permittimus. Et poſt quarundã ſententiarum lectionem, epiſcopi qui ibi congregati erant, interrogati ſunt, an fidei trecentorum decem & octo, & rurſum centum & quinquaginta patrum, literæ Leonis Papę conſonæ eſſent? Tũ Anatolius Conſtantinopolitanus epiſcopus, & reliqui, quàm maximè epiſtolam Leonis concordare cum eis qui dicti ſunt patribus reſponderũt: & confeſtim eam omnes manuum ſuarum annotatione roborarunt. His ita actis, Synodus vniuerſa exclamauit: Omnes aſſentimur, omnes comprobamus, omnes idem credimus, omnes idem ſen- E timus: Omnes ita credimus, Patres Synodo reddantur, ſubſcriptores Synodo reddantur: Viuat Imperator Auguſtus, Viuat Imperatrix Augusta. Patres Synodo reddantur: qui idem nobiſcum credunt, ſynodo reddantur. Viuat in multos annos Imperator. Qui nobiſcum in ſententia concordãt, Synodo reddãtur. Multos annos viuat imperator. Omnes fidei ſuſcripſimus. Sicuti Leo, ita & nos ſentimus. Sub hæc, interloquutoria ſententia ita promulgata eſt: Retulimus ad diuiniſſimũ & piiſſimum Dominum noſtrũ de eis, & ſententiã pietatis eius expectamus. Religio autem veſtra & de Dioſcoro, cui dignitatem † ampliſſima celſitudine nobiſque ignorantibus abrogaſtis, & de quinque iſtis pro quibus precati eſtis, denique de rebus in Synodo hac geſtis vniuerſis, Deo rationem reddet. Sententiam eam acclamationibus epiſcopi probarunt, dicentes Dioſcorum Deus exautorauit, Dioſcorus iuſtè damnatus eſt, Dioſcoro Chriſtus dignitatem ademit. Poſtquam à Martiano reſponſum allatum eſt, quo epiſcopis quid de exauthoratis illis ſtatuerent, permiſit, ſicuti hoc à principibus indicatum eſt, Synodus hoc ſic ad verbum dixit: Rogamus eos vt ingrediantur, F Synodo qui eiuſdem nobiſcum ſententię ſunt reſtituantur, Synodo qui cũ ea idem opinantur reddantur, ad Synodum qui Leonis epiſtolæ ſubſcribunt, reuertantur. Poſtea ſupplices epiſcoporum Aegyptiæ diœceſis libelli Martiano oblati, lecti ſunt, in quibus præter alia hæc fuere. Quemadmodum trecenti decem & octo in Nicæna vrbe patres promulgarunt, ita & nos ſentimus: & anathemati ſubiicimus hæreſim omnem Arij & Eunomij, & Manetis & Neſtorij, & eorum qui dicunt carnem Domini noſtri de cœlo veniſſe, & non ex ſancta Deigenitrice atque perpetua virgine Maria aſſumptam eſſe iuxta ſimilitudinem omnium noſtrûm, abſque peccato. Adhæc Synodus exclamans dixit: Cur Eutychetis etiam dogma anathemate non feriunt? Epiſtolæ Leonis ſubſcribere debent, Eutychetem & dogmata eius anathemate iugulantes: Leonis epiſtolæ conſentiant: Illudere nobis & diſcedere volunt. Ibi tum Aegyptij epiſcopi dixere: Multi ſunt in Aegypto epiſcopi: neque nobis, vt eorũ perſonam qui abſunt ſuſtineamus, integrũ eſt. Et Synodo ſupplicarunt, vt eis, quoad Archiepiſcopũ ſuum haberent,

Item Cyrilli o ſimile.

Atticus Nicopolitanus epiſcopus Synodi ſanctas ... conferri poſtulat. Principes ... tempus ... præſunt.

Voces variæ epiſcoporum, Dioſcorũ vel damnantium vel reſtitui gratiã poſcentium.

Sententia & pronunciatio in Dioſcorũ & factionis eius populares.

Epiſtola Leonis Ro. epiſcopi cũ prima & ſecũda Synodi decretis concordat.

Vociferationes aſſentientium epiſcoporum.

Eorundem pro dãnatis reſtituendis preces.

Interloquutoria principũ ſententia.

† τῆς ἐξουσίας ... .

Reſtituuntur epiſcopi damnati, præter vnum Dioſcorum.

Aegyptij epiſcopi orthodoxiam profitentur.

Eutychetis tamen hæreſim ijdem nõ damnant.

A expectare liceret: ſententiam & autboritatem illius, iuata Synodorum conſuetudinem, ſequuturis. Si enim præter eius conſilium qui eis præiret, ſtatuere aut facere quicquam in animum inducerent, malè ſe à prouinciæ ſuæ epiſcopis acceptum iri, diaerunt. Et magna inter eos & ſynodum contentione mota, via tãdem eis, vt quoad epiſcopus eis deſignaretur, expectarent, cõceſſum eſt. Deinde preces monachorũ quorũdam productæ ſunt, quarũ hoc erat caput, ne eis neceſsitas chartis aliquibus ſubſcribẽdi imponeretur, donec ſynodus vniuerſa, quam imperator ipſe cogendã ſanaiſſet, cõgregata eſſet, & ipſe decreta eius ritè in ſcriptũ relata legiſſet. Eis lectis Diogenes epiſcopus Cyzici diait, Barſumam vnũ inter eos qui ibi cõueniſſent eſſe, qui Flauianum iugulauerit. Ipſum enim, σφάξον, hoc eſt, iugula exclamaſſe: neq; tum legitimè, ꝙ in ſupplici libello nominatim inſertus non eſſet, in ſynodũ veniſſe. Ad hæc verba epiſcopi omnes exclamarũt: Syriam omnẽ Barſumas vaſtauit, & mille nobis monachos induait. Atq; vbi ſy-

Monachorũ quorũdã ſupplicatio.

Barſumas percuſſor Flauiani.

B nodus colloquuta, eos qui conueniſſent, ſynodalẽ conſtitutionẽ præſtolari iuſsit: monachi, vt libelli ab eis cõpoſiti legerẽtur, poſtularũt. Quorũ pars quædam erat, vt Dioſcorus, & qui cũ eo erant epiſcopi, in cõſeſſum admitterentur. Cæterùm ad petitionem eam epiſcopi omnes exclamarũt: Anathema in Dioſcorũ, Dioſcorum Chriſtus exautorauit. Monachos hoſce eiice: cõtumeliam ſynodi tolle: vim ſynodo illatam tolle: probrũ ſynodi tolle. Atque aduerſum ea monachi contrà vociferati ſunt: Monaſteriorũ contumeliam tolle. Et quũ ſynodus rurſum vociferationes ſuas repeteret, per interloquutionem reliqui illorũ libelli legi ſunt iuſsi: qui dictabant, non rectè Dioſcoro dignitatem ademptam eſſe: & quæſtione de fide propoſita, diſquiſitione opus eſſe, atque illũ in coſeſſum venire debere. Sin minus, veſtimenta ſe excuſſuros, & ab epiſcoporũ qui ibi conueniſſent cõmunione receſſuros eſſe, diaerunt. His verbis auditis, Aetius archidiaconus canonẽ de eis legit, † qui ſeipſos ſegregarent, atque vbi contentio inter epiſcopos orta eſt, & monachos, qui partim Dioſco-

Synodi clamor cõtra Dioſcorũ & deprecatores eius monachos.

† περὶ τῶν [illegible]

C rum & Eutychetem anathemate mactarunt, partim id facere recuſarunt, per interloquutoriã ſtatutum eſt, vt Fauſti preces, & aliorũ monachorũ, clarius, quo exaudiri poſſent, legerentur: quæ preces hoc cõplectebantur, vt imperator rogatus eos monachos recipere nõ dignaretur, qui rectis dogmatibus aduerſarẽtur: inter quos Dorotheus etiã Eutychetem orthodoxũ & rectè ſentiẽtem vocauerat, & ab eis in principum præſentia variæ de Eutychete opiniones ſunt productæ. Poſtea in cõſeſſu quinto, Principes omnibus ſatis liquere dixerunt, ea quę de fide eſſent conſtituta. Et Aſclepiades Cõſtantinopolitanę eccleſiæ diaconus in medium proceſsit & ſynodi, ✶ decretũ legit, quod hic referre viſum nõ eſt. Ei nonnulli quidem reluctati ſunt, plurimi autem aſſenſi. Porrò poſtquã variæ vociferationes editæ ſunt, Principes diaerũt, Dioſcorum retuliſſe, propterea ſe Flauianum exautoraſſe, quòd duas naturas eſſe diaerit: decretum autem hæc verba, Ex duabus naturis, habere. Ad quę Anatolius intulit, nõ propter fidem Dioſcorum damnatum eſſe, ſed quòd Leonem in † excõmunicationem coniecerit, & ter citatus non

Preces cõtra Eutychetem

✶ ὅρον. Decreti ſynodi lectio.

Cur Dioſcorus damnatus ſit.

† ἀκοινωνησίαν [illegible]

comparuerit. Atque ex eo tempore Principes, vt D ſententiæ epiſtolæ Leonis decreto insererentur, iuſſerunt. Quum autẽ epiſcopi reſpondiſſent, decretum & formulã fidei aliam, ꝙ prior illa rectiſſimè concepta eſſet, fieri non debere, res ad imperatorem eſt relata. Imperator ex Orientalibus epiſcopis ſex, ex Pontica diœceſi tres, ex Aſiana tres, ex Thracia item tres, & ex Illyrico quoq; tres deligi, eíſque Romanos mandatarios & Anatolium adeſſe iuſsit: q in martyrio celeberrimę Euphemię conuenientes, profeſsionẽ fidei rectè cõſtituerẽt: atque vt aut quiſque eorum fidẽ ſuam declararet, aut ſynodũ in Occidentalem orbis partem trãſlatum iri ſciret. Et interrogati vt dicerent, Dioſcorúmne qui ex duabus naturis Chriſtum profiteretur, an Leonem qui duas naturas in Chriſto cõcurrere doceret, ſequerentur, cum Leone ſe credere, & qui aliter dicerent, Eutychianiſtas vocari exclamarunt. Ita Principes decreto duas naturas quæ nun mutarentur, non diuiderentur, nõ confunderentur, in Chriſto vnitas eſſe, iuxta Leonis ſententiam addi iuſſerunt. Porrò poſtquam Principes E

Poſt Nicænam formulam aliam fidei nõ edendam.

Duæ naturæ in vno Chriſto.

cum Anatolio & Leonis mandatariis, in martyriũ ſanctæ Euphemiæ peruenerunt, vbi quoque aderant, Maximus Antiochenus, Iuuenalis Hieroſolymitanus, Thalaſsius Cæſarienſis, ſimulãtque iſti omnes è templo egreſsi ſunt, Synodi decretum in hanc ſententiam lectum eſt. Dominus noſter & Seruator Ieſus Chriſtus: & reliqua, quæ in hiſtoriæ contextu inſeruimus. Poſt hæc vbi omnes exclamarunt: Hæc ipſiſsima patrum fides eſt, Metropolitani ei mox ſubſcribant. Hæc fides Apoſtolorum eſt: huic omnes aſſentimur, omnes ita ſentimus. Principes inter ſe colloquuti reſponderunt, ſe ea quæ à patribus conſtituta, & ab omnibus cõprobata eſſent, ad ✶ ſacram Celſitudinem relaturos eſſe. In conſeſſu ſexto Martianus ipſe affuit, & primùm pro concione ad epiſcopos verba de cõcordia orthodoxæ & rectæ fidei fecit. Deinde iuſſu eius ab Aetio archidiacono fidei decretum lectum eſt, eíque omnes ſubſcripſerunt. Poſt hæc imperator, num de conſenſu omnium decretum conſcriptum eſſet, percunctatus eſt: atque id per fauſtas acclamationes omnes cõfirmarunt. Et im- F perator rurſum orationem habuit, eámque omnes collaudarunt. Sub hæc, Imperatore cohortante, canones epiſcopi condiderunt, & Chalcedonenſi ciuitati metropolis iura conceſſerunt. Imperator quoque epiſcopos tres aut quatuor dies expectare, & quemlibet eorum quod vellet proferre, vt in Principum præſentia quòd æquũ eſſet decerneretur, iuſsit. Et ſic cõſeſſus is ſolutus. Ad alium poſtea cõſeſſum ventum eſt, & in eo canones compoſiti. Deinde autem conuentu alio coacto, vnà cum aliis Maximus Antiochenus & Iuuenalis Hieroſolymitanus conſedit. Ibique conſtitutum, vt Antiocheno antiſtiti vtraque Phœnicia, & Arabia ipſa: Hieroſolymitano autem, tres Paleſtinæ prouinciæ parẽrent. Atque hæc ab epiſcopis & principibus ſtabilita ſunt. In ſeſsione noua, de Theodorito Cyri epiſcopo actũ, qui aſſurgens anathemate Neſtorium damnauit, verbis hiſce. Anathema in Neſtorium, eúmque qui ſanctam virginem Mariã Deigenitricẽ non dicit, & qui in duos filios diuidit vnum filium vnigenitum. Ego etiã decreto & Leonis epiſtolæ ſubſcri-

Decretũ Synodi lectum, ab omnibus approbatur.

✶ θείαν κορυφήν.

Canones eccleſiaſtici.

Diœceſis patriarchæ Antiocheni, & item Hieroſolymitani.

Theodoritus in integrum reſtitutus.

A pſi. Itaque de cõſenſu omnium, ſedem ſuam recepit. Rurſum in congreſſu alio, Ibas Edeſſæ epiſcopus, vt de rebus eius diſpiceretur, obtinnit. Lecta eius eſt epiſtola, quam Photius Tyri & Euſtatius Beryti epiſcopi in iudicio oppugnarunt. Sententia eius rei in proximam ſeſsionem dilata. quę poſtquam vndecima eſt coacta, pluribus epiſcopis præſentibus, noonulli quidem vt ſacerdos tantum eſſet, ſtatuerunt: alij verò, vt epiſcopi dignitatem etiam obtineret, iudicarunt: aduerſarios eius pro foribus eſſe, & vt ingredi eis liceret petere, dicentes. Quæ de eo acta & decreta erant, lecta ibi ſunt. Quum autẽ principes ea legenda eſſe cenſerent, quæ Epheſi de eo ipſo conſtituta eſſent: epiſcopi illis reſponderunt, quæ in poſteriore Epheſia ſynodo geſta eſſent, vt pro irritis haberentur, iudicatũ eſſe: electione & conſecratione Maximi Antiocheni ſola excepta. Qua de re preces Imperatori obtulere, vt ille ſanciret, ne quid earum rerum quę Epheſi ſecundò actę eſſent, obtineret: ſynodo, quę ibi primùm ſanctiſsimo Cyrillo Alexandrino paſtore præeunte celebrata eſt ſalua. His ita dictis, Ibas ſynodi iudicio epiſcopatum ſuum recepit. Porrò cõſeſſu duodecimo Baſſiani Epheſij epiſcopi res agitata eſt: & tum vt ille epiſcopatu abiret, eumq́ue Stephanus reciperet, decretum eſt. Id per alium quoque conuentum confirmatum. Seſsione tredecima, de Nicomedienſi Eunomio & Nicæno Anaſtaſio actum, qui de finibus prouinciarum ſuarum adminiſtrandarum inter ſe contendebant. Coactus quoque decimusquartus conſeſſus, in quo de rebus Baſsiani eſt tractatum. Et poſtremò omnium ſynodus Cõſtantinopolitano throno ius illud tribuit, & confirmauit, vt alterum ſtatim à Romana ſede locum & ordinem is obtineret. Atque ita finem ſuum ſynodus accepit. B

Ibas Edeſſenus redditur.

Decretorum poſterioris Epheſiæ ſynodi abolitio.

Baſsiano Epheſio epiſcopo epiſcopatus abrogatus.

Conſtantinopolitanus antiſtes ſecundũ Rom. epiſcopum primatum obtinet.

SEDECIMI TOMI CAPITA.

1 *De Zenonis imperio: & quòd is, quũ indoctus eſſet, & diſſoluta prorſus vita, multa Rom. imperij perdiderit loca.*
2 *De tyrannide Baſiliſci. Vt Zeno imperio ſit exutus: & vt Timotheus Aelurus, & Petrus Cnapheus, recuperatis ſedibus ſuis, quartam Synodum oppugnarint.*
3 *Circulares Baſiliſci literæ aduerſus ſanctam quartã Synodum, procuratione Timothei & Petri ſcriptæ.*
4 *De ijs qui circularibus Baſiliſci literis ſubſcripſerint. Epiſtola Aſianorum epiſcoporum, ſanctam quartam ſynodum perſtringens.*
5 *De Eutychianis: quæ ad hos fecerit verba Timotheus. De Paulo Epheſi epiſcopo. Et de prærogatiua patriarchatus eiuſdem vrbis. quam ei quarta ſynodus ademit, Timotheus verò Aelurus reſtituit.*
6 *Vt Acacius Conſtantinopolitanus & Daniel Columella Baſiliſco perſuaſerint, vt contrarias prioribus pro ſancta ſynodo circulares conſcriberet literas.*
7 *Contrariæ circulares Baſiliſci literæ.*
8 *Vt Zeno in imperium ſuum ſit reſtitutus, Baſiliſcus autem interierit.*
9 *Epiſcopi Aſiani libellum pœnitentiæ ad Acacium mittunt, de ſynodo eum placantes.*
10 *Vt Zeno Petrum Cnapheum, & item alios Antiochia expulerit, & Calandioni epiſcopatum eius commiſerit. De reductione reliquiarum ſancti Euſtathij Antiocheni.*
11 *Vt Alexãdriæ Timotheo Aeluro Petrus Moggus, Moggo Timotheus Salophaciolus, huic porrò Ioannes Tabenneſiotes, huic autem rurſus Petrus Moggus, eis qui Proterium ſectati fuerant ad ſe receptis, & Zenonis Henotico, hoc eſt, conciliatorio ſeu pacificatorio edicto comprobato, ſucceſſerit.*
12 *De Zenonis edicto, quod Henoticum, hoc eſt pacificatorium eſt dictũ, neque rejciens neque cõprobans Chalcedonenſem ſynodum.*
13 *Vt Calandion in exilium ſit actus, & Petrus Cnapheus in eius rurſum inſilierit ſedem: & de inconſtantibus ac verſipellibus Petri Moggi moribus.*
14 *Epiſtola Petri Alexandrini ad Acacium miſſa, Imperantis vrbis epiſcopum.*
15 *Vt Ioannes Tabenneſiotes Alexandriæ epiſcopus Romã profectus, Felici Rom. epiſcopo perſuaſerit, vt is Acacio repentè & inconſultò epiſcopatum abdicaret.*
Quæ propter Acacium inter Felicem & Zenonem acciderint. De Cyrillo, contubernij Inſomnium monachorum præceptore & duce. Vt Rom. legati & Acacius Cõſtantinopolitanus à ſynodo Rom. dignitatibus ſuis priuati ſint. 16
De ſeditione propter Moggum, quòd is quartam ſynodũ anathemati ſubiecerit, Alexandriæ orta. Et de Felice Rom. atque Acacio Conſtantinopolitano epiſcopis. 17
De Flauita Acacij ſucceſſore, vt is dolo malo ſedem epiſcopalem inuaſerit. 18
De literis ſynodalibus Flauitæ, Petri & Felicis. & de Euphemio, qui poſt Flauitam epiſcopatum geſſit. 19
Vt Petro Moggo Athanaſius, & Cnapheo Palladius ſucceſſerit deque eorundem ſucceſſoribus. 20
De Theuderici Scythæ vaſtatione, & vt is interierit. 21
De Marciani tyrannide, Anthemij qui Romæ obtinuerat imperium, filij: & vt idem Marcianus captus, ſacerdotali dignitate ſit decoratus. 22
De Illi & Leontij tyrannide, & de ſtructuris atque ædificiis Ammiani. 23
De obitu Zenonis, & electione Anaſtaſij Dicori. 24
De eccleſiarum eius temporis ſtatu, quæ quæque fuerit de Chalcedonenſi ſynodo opinione. & de exilio Euphemij Conſtantinopolitani. 25
De Macedonio Conſtantinopolis epiſcopo, vt & is ſede ſua ſit expulſus, & quem vitæ finem habuerit. Item de epiſcopis Alexandrinis. 26
De Xenaia Hierapolitano, & Flauiano Antiocheni epiſcopis, narratio. 27
Quæ Monachi Palæſtini ad Alciſonem de Macedonio & Flauiano Antiocheno ſcripſerint. & de eccleſiarum eo tempore confuſione. 28
Vt poſt Flauianum impius Seuerus ſedem Antiochenã inuaſerit. De eiuſdem vita, & vt confeſtim ſynodum Chalcedonenſem anathemate mactauerit. 29
Ex literis ad Alciſonem miſsis excerpta verba, de impio Seuero. 30
Qualia de Seuero, cui epiſcopatus adeptus eſt, ipſe Epiphanienſis Euagrius ſcripſerit. 31
De Helia Hieroſolymitano epiſcopo, vt propter Synodũ Chalcedonenſem imperatori reſtiterit. Et vt magnus Sabbas ad imperatorem miſſus, inter ipſum & Heliã offendiculo ſublato tranſegerit. 32

33 *De dicendi libertate magnorum & ſanctorum monachorũ Sabba & Theodoſij cœnobiarcha, reliquorúmque in Palaſtina monachorum ſanctam ſynodum defendentium.*
34 *Rurſus de Helia & Ioanne Hieroſolymitanis patriarchis: & vt per reſipiſcentiam Ioannes, recepto ſaniore dogmate, & in eos qui quartæ ſynodi decreta non complecterentur, contorto anathemate, in communionem à ſanctis patribus ſit receptus.*
35 *De Timotheo Conſtantinopolis, de Symmacho & Laurentio Romæ epiſcopis. De ſanctorum apoſtolorum Petro & Pauli ferijs. De Theuderico Scytha. Itẽ de Denterio & Alamundaro Saracenorum ducibus.*
36 *De rebellione Longini Iſauri, alteriúſque Lõgini. De adminiſtratione regni Perſarum Peroza, Blaſi, & Cabada, vt cum Romanis pacem fecerint.*
37 *De Perſarũ pugna, de Theodoſiopoli & Dara oppidulis. Et de ſacris reliquijs Bartholomæi & Barnabæ apoſtolorum.*
38 *De tyrannide Vitaliani. De Hunnis, qui ex anguſtijs Caſpijs proruperunt. Et de inſula Rhodo.*
De muro cui nomen Longo, quem Anaſtaſius conſtruxit, ab Ponto Euxino ad Thracium vſque mare porrectum. 39
De turpi & impio portorio Chryſargyro, hoc eſt, auro argenteo dicto, quod pro imperiali virtute, ex imperio Romano Anaſtaſius ſuſtulit. 40
Digreſſio ad Zoſimum: quæ is in imperatorum omnium celeberrimum Conſtantinum per blaſphemiam acerbè & amarulenter detorſerit. 41
Refutatio eorum quæ de apoſtolico Conſtantino Zoſimus dixit. 42
Zoſimus idem redarguitur: & probatur, quòd aduentu in terras Chriſti, res Romana maxima incrementa ceperit. 43
De vectigali, quod nouum Anaſtaſius inſtituit, vnde multæ ærumnæ ſunt ſubſequutæ. 44
Vt Anaſtaſio, ter ſancto hymno adijcere volente illud, Qui crucifixus es pro nobis, tumultus à populo ſit concitatus: vſque adeò, vt is timore perculſus, imperium depoſuerit. Et vt paulo poſt Anaſtaſius vitam finierit. 45

ECCLESIASTICAE HISTORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS DECIMVSSEXTVS.

CAPVT I.

A QVÆ ſub Martiani & Leonis piorum imperatorum rerũ adminiſtratione in eccleſiis acciderũt ſic ſe habuere.

Zeno imperator flagitioſus.

Zeno autẽ poſtquam Imperiũ accepit, nũ rectè ſe rerum ſummam gubernare poſſe putauit, niſi voluptatibus omnib' cum poteſtate ſumma perfrueretur. quibus adeò ſe à primis, quod dicitur, carceribus corrumpendum permiſit, vt nihil prorſus eſſet, quod impetũ eius in facinora teterrima inhibere poſſet. Ita ſiquidem turpibus flagitiis ſe contaminauit, vt B exiſtimaret, ſi clàm intra regiæ penetralia ſcelera patraret, obſcurũ id & minus generoſum eſſe. Sin publicitùs & apertè in conſpectu omniũ abſque pudore omni flagitioſus eſſet, id demũ Principe & imperatore dignum eſſe cenſuit. Quod ille ſic ſeruiliter admodum & periculosè arbitratus eſt. Ego verò dixerim, non ex eo verum imperatorem, qui legibus ſolutus, † arbitrio ipſe ſuo viuat, quòd aliis imperet, æſtimari: verùm ſi in ſeipſum potius poteſtatem exerceat, neque praui quicquam animum ſuum ſubire ſinat: vnde ille aduerſus fœditatem & turpitudinem inuictus, & à libidine omni alienus, perinde atque animata virtutum effigies, ciues ſubditóſque ſuos vniuerſos ad imitationem ſui pertrahat. Zeno igitur quum voluptatibus ſeſe dediciſſet, ignoraſſe mihi videtur, ✶ C ſeruum ſe omnium fœdiſsimum, aut mancipium, propter momenta ea quibus ad deteriora ſemper paulatim raptus eſt, factum eſſe: non aliter quàm ſeruus quiſpiam inutilis, ſubinde dominos mutás. Et habuit is certè dominas voluptates plures quã numerari poſſent, eo ꝙ perpetuò ſibi inuicẽ ſuccedentia ſceleta eum haudquaq̃ ad finem peruenire paſſa ſint: & voluptates quibus in præſentia deditus erat, nunq̃ cõſtiterint, ſed veluti initiũ & igniculus ſuccedentis libidinis fuerint, ſempérq; deteriora alia facinora inuitarint & cõciliarint. Id quod ſic neceſſariò ꝓcedit, quoad imperator verè quiſpiam euadat, & † turbulentũ voluptatum ſtatum ita ſibi captiuum ſubiuget, vt deinde illis imperet, & haudquaq̃ tyrannide illarum prematur. Alioqui acceſſionibus libidinum tacitis & voluptatũ illecebris delibutus, veluti ſeruus miſertimus improbæ dominæ ad extremũ vſque momẽtum ſeruit, donec tãdem ſuppliciis infernalibus dedatur. D Talis ab ipſo ſtatim initio & ingreſſu imperij Zeno fuit, vir incompoſitus, diſſolutus, intemperans, & corruptus. Quam ob rem & ei qui ſceptrũ illi tradidit, honorem debitum piis operibus non tribuit, & imperium malè adminiſtrauit. Proinde populi ſubditi omnes in Oriẽte ſimul & Occidẽte afflicti ſunt. Nam qui ab ipſa Agar originem ducũt populi Meſopotamiam vaſtarunt. Thraciam autem innumera Hunnorum, qui antea Maſſagetæ dicti fuerant, & tum Iſtrum tranſierunt, multitudo, nemine obſiſtente, liberè percurrit. Si quid verò ex illorum direptione fuit reliquum, id ipſum Zeno per vim abſtulit, qui non minus quàm barbari ipſi hoſtiliter eam inuaſit. Nec illo longin-

Verus imperator qui ſit.

Agareni Meſopotamiam vaſtãt Hũni Thraciam.

A qua modò loca detrimentis affecit, verumetiam domum ſuam per abſurdas fœdáſque voluptates vaſtam dedit.

CAPVT II.

PAruo ſiquidem elapſo tempore, Baſiliſcus Verinæ Auguſtæ frater, aduerſus eum conſurrexit. Ille verò nihil quod virum & Imperatorem deceret, ſed illiberale & ſummiſſum quiddam cogitans (deſperata enim prorſus quędam res eſt, libidinibus dedita impietas, effœminatum ſatis animum, eo quod voluptatibus victa manus dat, iudicans) & Verinæ dolum ſuſpectum habens, per aduerſam tempeſtatem celeriter in Iſaurum regionem, Ariadnam coniugem quę à matre tandem fugerat, & qui præterea fidi ei erant, ſecum habens, ſe contulit. Portò Baſiliſcus imperio tan- B quam ſpolio quodam ſine ſanguine arrepta, Imperiale ſibi ipſi impoſuit diadema, & Marcum filium ſuum Cæſarem creauit: exercitumque ingentem ad Zenonem Seleuciæ apud Iſauros, in qua vrbe ſicut prius in lucem editus fuerat, ita tũ profugus latebat, obſidendum miſit, & bellum id aduerſus Zenonem gerendum Illo & * Trocundo commiſit. Atque vbi res ſuas, ſicuti ipſi videbatur, probè conſtitutas eſſe putabat, minus ſibi legibus parendum eſſe duxit. Ac niſi contrà quàm Leo, & qui ante eum imperauerat, fecerant, rempub. adminiſtraret, ne imperandum ſibi quidem exiſtimauit. Ad eam rem autē eũ maximè cõiuuit nomine Zenonis, quā etiam Auguſtam dixit, incitauit. Cum qua aduerſus fidei profeſsionem bellum cepit. Ac primùm quidem ad quorũdam Alexandrinorum legatorum petitiones, Timotheum Aelurum ab exilio, in quo decem & octo annos vixerat, reuocauit: quom Acacius Orphanotrophus & pupillorum curator, poſt magnum Gennadium Conſtantinopolitanæ eccleſiæ præ- C eſſet. Aelurus in vrbem Imperialem venit, atque ibi cohortem hominum diſſolutorum ſecum trahens, magnificè proceſsit: atque ab ſinodiens, & Imperiali palatio templum ſupplicationum gratia petiit. Cæterùm quum iumentum id caſu quodam procidiſſet, ipſe pede fracto, cum ignominia inde eſt profectus. Petrum quoque Cnapheum Baſiliſcus ex Inſomnium monaſterio, vbi abditus latebat, acciuit: & Aeluro quidem Alexandrinum, Cnapheo autem Antiochenum rurſum thronũ, Timotheo qui Proterio ſucceſſerat, & ſacro Calandione pulſis, cõceſsit. Iſti quamprimùm ſedes eas receperunt, armis ſtrenuè ſumptis, quartam Synodum anathemati ſubiecerunt. Multis præterea aliis Baſiliſcus licentiam multam permiſit, quoſcunque eccleſiaſticis opinionibus aduerſari ſatis poſſe ſciret. Prius autem quàm thronos ſuos Aelurus & Cnapheus reciperent, quũ adhuc Conſtantinopoli eſſent, Baſiliſco perſuaſerunt, vt ad epiſcopos vniuerſos + circulares daret literas, qui bus concilium Chalcedonenſe, & Leonis libellum, per anathema damnaret. Qui illis facilè obſequens, ita ſcripſit.

Zeno profugus Seleuciæ Iſaurorum latet. Baſiliſci tyrannis. Marcus filius eius.

*Illus & Trocundus duces aduerſus Zenonem mittuntur. Baſiliſcus ſeditioſus. * fort. legēdum Lobio, Infr. cap. 13. & od.*

Timotheus Aelurus ab exilio reuocatus. Acacius epiſcopus Cōſtantinopolitanus. Aelurus pedē frangit.

Cnapheus ab exilio redit.

Iſti Chalcedonenſem ſynodū dānāt.

† ἐγκυκλίους ἐπιστολάς.

D † *Zeno Imperator ſuis victus, in caſtellū quod Conſtantinopolim accola nominant, caſu quodam profugit. Itaque ad fuga comites cum alto gemitu: Ludibrium, inquit, Deo prorſus eſt homo, qui me quoque ſic ludificat. Vates quodam conſulti, menſe hoc Iulio ex neceſsitate quadam me Conſtantinopoli eſſe oportere, reſponderunt: & ego me in vrbem Conſtantinopolitanam venturum eſſe putaui. Nunc verò fugiens & deſertus ab omnibus, tumulum hunc miſer teneo, caſtello vrbis cognomine reperto. Suid.*

CAPVT III.

IMperator Cæſar Baſiliſcus, pius, victor, triumphator, maximus, ſemper colendus Auguſtus: & Marcus, illuſtriſsimus Cæſar: Timotheo religioſiſsimo & Deiamātiſsimo magnæ vrbis Alexandrinorum archiepiſcopo, atque omnibus per Orientem & Occidentem ſacerdotibus Dei. Quaſcunque, qui ante nos fuere piiſsimi Imperatores, qui beatam, immortalem, & viuificam Trinitatem rectè coluere, pro recta & Apoſtolica fide ſanxere leges, eas veluti toti mundo ſalutares, non modò tempore vllo negligi & E aboleri nolumus, verumetiam perinde atque cōſtitutiones proprias promulgamus. Et quum veram pietatem, flagrant meque erga Deum & Seruatorem noſtrum Ieſum Chriſtum, qui nos condidit, & ad tantam gloriam extulit, ardorem ſtudiis rebuſque humanis omnibus præferamus, atque inſuper coniunctionem gregis Chriſti ſalutarem ipſi ciuibuſque & ſubditis omnibus firmũque adeò fundamentum atque inconcuſſum Imperij noſtri mutũ eſſe credamus, meritò certè diuino mentis zelo permoti, vniuerſę ſanctę Eccleſiæ imperij noſtri primitias Deo & ſeruatori noſtro Ieſu Chriſto offerentes, conſtituimus, vt fundamentũ firmamētumq; * felicitatis humanæ, hoc eſt trecentorum decem & octo ſanctorum patrũ, qui Nicææ olim cum ſancto Spiritu in conuentu eccleſiaſtico congregati fuere, Symbolum, quod nos atque omnes qui ante nos fuerunt certa fide profitentes, baptiſmum ſuſcepimus, ſolum in omnibus ſanctiſsimis Dei eccleſiis obtineat, & ab orthodoxo rectéque ſentienti populo vſurpetur: quippe quod ſolum veræ rectǽque fidei cõtineat F autoritatem & decretum, ſatiſque cùm ad omnes in vniuerſum hæreſes abolēdas, tum ad vniuerſam ſummam ſanctarum Dei eccleſiarum conciliandam valeat. Et ad diuinum iſtud Symbolum confirmandum robur ſuum habeant, ea quę in imperante hac vrbe aduerſus eos qui in ſpiritum ſanctum blaſphemi fuere, à centum quinquaginta ſanctis patribus rom autem quæ etiam in metropoli Epheſiorum aduerſus impium Neſtorium & ſectatores eius ſunt acta. Ea autem quæ vnionem & ordinem bonum ſanctarum Dei eccleſiarum, & pacem orbis totius turbant, videlicet Tomum Leonis, & omnia quæ Chalcedone per formulam ſeu decretum fidei, aut editionem ſymboli, aut expoſitionem, aut doctrinam, aut diſputationem, per res nouas, aduerſus id quod diximus ſanctum ſanctorum trecentorum decem & octo patrum ſymbolum dicta & acta ſunt, ſancimus, vt & hic & vbiq; in eccleſiis omnibus à ſanctiſsimis vbicunque fuerint epiſcopis, apud quos reperta fuerint, anathemate feriantur, atque igni tradantur: propterea quòd hoc ſic etiam ab eis qui ante

Baſiliſci circulares literæ aduerſus Chalcedonenſe Concilium, & Leonis Rom. epiſcopi Tomum.

*Confirmatur Nicænū ſymbolum. * ἀνθρωπίνης εὐζωΐας.*

Decreta illa Conſtantinopolitanæ ſynodi comprobantur. Epheſia itidem.

Tomus Leonis & Chalcedonenſia Decreta dānantur.

nos fuere, & nunc pia & beata quiete fruuntur, Conſtantino & Theodoſio minore Imperatoribus de hæreticis dogmatibus omnibus conſtitutum eſt. Hæc ſic abolita, prorſus ex ea, quæ vna & ſola catholica Apoſtolica & orthodoxa Eccleſia eſt, eiiciantur: vtpote quæ ſempiterna & ſalutaria trecentorum decem & octo, atque etiam centum & quinquaginta, qui profeſsionem de ſancto ſpiritu promulgarunt, & eorum etiã qui Epheſi congregati fuere ſanctorum & beatorum patrum decreta tollunt. Neque prorſus cuiquam vel ſacerdoti, vel laico & populari homini diuinam ſancti ſymboli conſtitutionem violare aut tranſgredi liceat. Præterea autem, vnà cum rebus omnibus Chalcedone aduerſus ſacrum ſymbolum nouatis, anathemate iugulandam cenſemus hæreſim eorum, qui non profitentur filium Dei vnigenitum ex Spiritu Sancto, & ſancta Deigenitrice ſemperque virgine Maria verè incarnatum & hominem factum eſſe: ſed aut de cœlo veniſſe, aut per phantaſiam atque imaginationem hominẽ exiſtimatum eſſe, prodigioſè blaterant. Omnem denique hæreſim aliam, & ſi quid aliud tempore, modo, & loco orbis vniuerſi quocunque vel verbis, vel ſententiis aduerſus ſacrum ſymbolum nouatum eſt. Sedenim cùm Imperiali prouidentiæ maximè cõueniat, non præſentibus modò verumetiam futuris temporibus conſulere, & ciuibus ſubditiſque accurata deliberatione de certa trãquillitate proſpicere, ſtatuimus, vt ſanctiſsimi vbique epiſcopi ſacris hiſce circularibus literis publicatis ſubſtribant, verbiſque diſertis declarent, ſoli diuino trecentorum decem & octo ſanctorum patrum ſymbolo aſſentiendum eſſe: quod autoritate ſua centum & quinquaginta ſancti patres confirmarunt, ſicuti decreto etiam ſuo poſtea, qui in Metropoli Epheſia conuenere piiſsimi patres cenſuerunt, quod videlicet ſoli ſancto trecentorum decem & octo patrum ſymbolo & fidei decreto aſſentiri conueniat. Atque vt anathemate configant actiones Chalcedonenſes omnes, & ex eccleſiis prorſus eiiciant, veluti orthodoxorum populorum offendiculum, totiuſque orbis & noſtræ felicitatis impedimentum. Eos porrò, qui poſt diuinum hoc ſcriptum noſtrum, quod ad exoptatam ab omnibus ſanctæ Dei eccleſiæ vnionem conciliandam ex ſententia Dei promulgatum eſſe perſuaſum habemus, auſi vnquam fuerint vel in diſputatione, vel in doctrina, vel in ſcripto qualicunque tandem tempore & modo & loco, Chalcedone aduerſus fidem res nouatas proferre, aut ſaltem nominare, vt turbarum & ſeditionis in ſanctis Dei eccleſiis & in Romana ditione omni autores, & Dei ſalutiſque noſtræ hoſtes, iubemus iuxta conſtitutiones dudum ante nos ab eo qui in beata & ſancta quiete eſt Imperatore Theodoſio aduerſus eiuſcemodi maleuolentiam latas, & facto huic circulari ſcripto noſtro adiunctas, ſiquidem epiſcopi aut clerici ſint, dignitatem amittere: ſin monachi, aut laici & populares, exulare, bonorumque vniuerſorum publicationi & vltimis ſubiacere pœnis. Ita namque, quæ ſemper à pietate noſtra adorata eſt ſancta & ὁμοούσιος conſubſtantialis, quę res vniuerſas condidit, atque viuificauit, Trinitas, etiamnum à nobis, per eorum quæ memorauimus zizaniorum abolitionem, rectarumque & Apoſtolicarum ſancti ſymboli traditionum confirmationem, culta animabus noſtris ſubditiſque omnibus placabilis & propitia erit, nobiſcumque ſemper manebit, & res humanas pacabit.

Hæreſes vnà damnãtur.

L. Ariani. C. de hæret. & manich.

CAPVT IIII.

Epiſcopi plurimi circularibus iſtis ſubſcripſerunt.

Circularibus iſtis non modò Timotheus & Petrus, quos dixim⁹, conſenſerunt: ſed Anaſtaſius etiam, qui poſt Iuuenalem Hieroſolymitanam tenuit ſedem, facillimè ſubſcripſit, & quamplurimi alij eccleſiarum antiſtites, quingentis non pauciores, qui omnes Leonis tomum, & Synodum Chalcedonenſem repudiarunt. Declarat id verum eſſe, libellus ſupplex ab Aſianis epiſcopis Epheſi congregatis, ad Baſiliſcum ſcriptus, qui ad verbum hæc complectitur. Modis omnibus piiſsimis & Chriſtianiſsimis Dominis noſtris, Baſiliſco & Marco, perpetuis victoribus, Auguſtis. Et poſt pauca. In rebus omnibus longè piiſsimi & Chriſtianiſsimi Principes declaraſtis, cũ inuiſa & hoſtili fide vos egregiè bellum gerere. Et poſt alia. Horrendum profectò quoddam, quod eis imminet iudicium, & diuini ignis ardor, & iuſtus ſerenitatis veſtræ motus, aduerſarios ad pedes veſtros abiiciet: qui potentem Deum & fide confirmatum imperium veſtrum ſuperbæ vindictæ telis petere audent, & tenuitati noſtræ multis modis non parcentes, calumniis & mendaciis ſycophanticis nos ſemper perſtringunt, quaſi vi & neceſsitate quadam adacti, diuinis veſtris & Apoſtolicis circularibus literis ſubſcripſerimus, quum id cum lætitia & alacritate omni fecerimus. Et poſtea. Ne igitur alias quàm ſactas circulares veſtras literas edere atque proponere velitis. Atque illud quod diximus ſcitote, orbem omnem rurſum euerſum, & parua ea viſum iri, quę in Chalcedonenſi ſynodo accidêre mala, quæ quidem infinitas etiam illas patrarunt cædes, & orthodoxorum iniquè atque iniuſtè ſanguinem effuderunt. Et poſt pauca alia. Atteſtamur corã Saluatore noſtro Ieſu Chriſto, liberam eſſe & innocẽtem pietatem veſtram: à qua iuſtam & canonicam & eccleſiaſticam aduerſus illos, & maximè contra eum qui impiè epiſcopatum in vrbe Imperante gereremultis modis deprehenſus eſt, condẽnationis & exautorationis ſententiam ferri petimus.

Aſianorũ epiſcoporum Epheſi congregatorum ſcriptum, Circulares Baſiliſci laudantium.

CAPVT V.

Eutychiani in Aegypto monachi Aeluri ſcripta laudãt.

Circularibus iſtis publicatis, vt Zacharias inquit, qui Eutychetis opinionem ſomniabant, & monaſticam ſectabantur, perinde atque in lucrum & commodum per circularia ſcripta, & Timothei honorem inexpectatum incidiſſent, celeriter ad eum accurrerunt: & eum eo colloquuti, vbi Dei verbum nobis iuxta carnem, & rurſum patri iuxta diuinitatem ὁμοούσιον conſubſtantiale eſſe audiuere, ad loca ſua reuerſi ſunt. Idem memoriæ prodidit, Timotheum ex vrbe deſcendentem, veluti Alexandri-

A am nauigaturum, Epheſum appuliſſe, & Paulum in throno epiſcopali collocaſſe: qui antea quidem à prouincialibus epiſcopis, quemadmodum antiquo more receptum erat, conſecrationem ſuſceperat, ſede autem ſua detrubatus fuerat. Et Epheſiorum etiam vrbi antiqua patriarchatus iura, quę ei Chalcedonenſis Synodus ademerat, teſtituiſſe: atque ibi eis rebus peractis, Alexandriam veniſſe. Vbi ſtatim omnibus perſuaſit, vt Chalcedonenſem Synodum anathemate condemnarent, ſicuti antea quoque à me eſt dictum. Multi etiam ei reſtitêre: & ab eius factione plerique alij, & in primis Theodotus ille, vnus ex eis qui à Theodoſio Ioppæ conſecrati fuerant, reſiluere. Theodoſius autem ille eſt, qui prædonis more, quum Iuuenalis Byzantij eſſet, Hieroſolymorum eccleſiam occupauerat.

Paulum per Baſiliſcum ſibim Epheſum recuperat.

Multi in Aegypto etiã Aeluro reſiſtunt. Theodotus. Theodoſius prædo eccleſiaſticus.

CAPVT VI.

B HÆc vbi ſic Baſiliſcus egit, Acacio quoque vt circulares eius literas reciperet, & Synodũ Chalcedonenſem anathemati ſubijceret, per vim inſtitit: quum id iam tres magni throni feciſſent. Illum verò vehementer indoluiſſe, ſeque ipſum & thronum ſuum, atque etiam ſanctiorem ſacrificij aram pulla veſte obduxiſſe, opinio eſt. Qui deinde, plebe & monachorum Conſtantinopolitanorum ordine congregato, ſtrenuè tyranno reſtitit. Quo tempore etiam Daniel ille magnus ex columna deſcendit, & cum Acacio eccleſiaſticos conuentus egit. Baſiliſcus motum plebis verita veritus, in ædes Imperiales ex templo receſſus eſt, & Senatui indixit, ne moleſtiam Acacio exhiberent, quod multitudo ad incendendam vrbem parata eſſet. Daniel verò plebis & monachorum multitudine aſſumpta, ad tyrannum acceſsit, & propalàm liberè apud eum de rectis dogmatibus diſſeruit. Ille igitur ab Acacio & Daniele coactus, circulares priores literas abnegauit, & conſtitutionem quæ circulares eas ſurreptiçiè impe-

Acacius Conſtantinopolitanus epiſcop', Daniel Columnella, & populus vrbis Conſtantinopolitanæ, magno animo Baſiliſco, circulares eius mittenti, reſiſtunt.

C tratas prorſus induceret atque aboleret, edidit, & eam priori illi contrariam in orbem vulgandam miſit, quæ aliter longè quàm circulares illæ ſcriptæ fuerant, compoſita, Synodum Chalcedonenſem defendit. Cæterùm Zacharias, qui rem eam omnem affectibus ductus conſcripſit, in hiſtoria ſua contrarias prioribus circulares literas prætermiſit: quas ego alicubi inuentas hic apponam. Earum verba hæc ſunt.

Contrarias prioribus Circulares Baſiliſcus publicat.

CAPVT VII.

IMperatores Cæſares, Baſiliſcus & Marcus. Fidem Apoſtolicam & orthodoxam, quæ iam inde ab initio in Catholicis eccleſiis vſque ad noſtri Imperij tempora obtinuit, & ſub imperio noſtro obtinet, atque adeò in perpetuum obtinere debet, in quem etiam baptizati ſumus, quam & credimus, eam ipſam ſolam inuiolatam atque inconcuſſam obtinere, & obtinentem perpetuò celebrari in omnibus orthodoxorum catholicis & Apoſtolicis eccleſiis, neque quidquam aliud requiri debere, ſancimus. Proinde quicquid ſub Imperio noſtro D actum editumque eſt, ſiue circulares literę, ſeu ſcripta alia quæcunque tandem ea ſint, profeſsionis fidei aut eccleſiaſticæ cõſtitutionis gratia promulgata, irrita & abrogata eſſe iubemus. Neſtorium & Eutychetem, nec non hæreſes omnes, & eos qui idem cum illis ſentiunt, vniuerſos anathemate condemnamus. Decernimus quoque, de fidei cauſa neque Synodum cogi, neque quæſtionem aliam inferri, ſed hæc quæ approbamus firma & inconcuſſa manere: Prouincias etiam reddi debere ſanctiſsimo & religioſiſsimo patriarchæ & archiepiſcopo Acacio, quarum antiſtitum electionem & conſecrationem Imperantis huius & inclytæ vrbis thronus habuit: ita videlicet, vt Dei amantiſsimi qui nunc ſunt epiſcopi, in ſedibus ſuis permaneant: neque poſt obitum illorum, præiudicium aliquod aduerſus iura electionis ſacri throni imperantis huius & inclitæ vrbis creetur. Atque diuina hæc ſanctio noſtra vim ſacræ conſtitutionis habens, ne cui in dubium aut controuerſiam vocetur. Hæc ſic acta. E

Neſtorius & Eutyches damnantur.

Iuriſdictio Pontificalis Conſtantinopolitanæ ſedis integra reſtituitur.

CAPVT VIII.

POrrò Baſiliſcus quòd aduerſus fidem libellum gereret, odium omnium incurrit. Quod vbi cognouere, quibus Zenonis obſidio commiſſa fuerat, iuramento interpoſito ſe fidos illi futuros, Zenoni conciliati ſunt: eoque recepto, ad vrbem Imperantem ire contenderunt: cùm quidem dona ab eo partim iam accepiſſent, partim ſe accepturos eſſe ſtipulati eſſent. Ferunt ſanè quidam protomartyrem, quæ multum & ſtrenuè decertauit, Theclam, arcanis quibuſdam viſionibus illi reſtitutionem Imperij confirmaſſe. Quapropter Zeno vt martyri de eiuſcemodi denunciatione gratiam referret, in metropoli Seleuciæ, delubrũ amplitudine maximum & pulchritudine præſtantiſsimum condidit, quod multo auro & Imperialibus donariis exornauit. Baſiliſcus de Zenonis motu certior factus, conſobrinum ſuum † Harmatium copiarũ in Thracia ducem, qui progreſſum illius impediret, aduerſus eũ miſit, eumque iureiurando ſanè quàm horrendo, ne ſe vnquam Zenoni coniũgeret, obſtrinxit. Harmatius cum Zenone ad Nicæam congreſſus, in cum illum conieciт metum, vt fruſtra ſe rem quam conficere nequiret, aggredi putarit: niſi donis ac pollicitationibus Harmatium, ſe videlicet Baſiliſcum filium eius Cęſarea tęnia exornaturum eſſe, expugnaret. Atque ita hunc quoque iuriſiurandi religionem paruifacientem, Zeno aduerſus Baſiliſcum in partibus ſuis habuit. At Baſiliſcus his rebus cognitis, ſtatim ſententiam mutauit: & Imperiali corona ſacræ menſę impoſita, ſupplex ipſe cum † Zenonide ad baptiſterium confugit. Zeno confeſtim Conſtantinopoli exceptus, primùm eccleſiam magnam, deinde cum apparatu & comitatu maximo Imperialem regiam ingreſſus eſt. Baſiliſcus autem quum viginti menſes in Romano imperio tyrannus fuiſſet, in Cappadociã moriturus miſſus eſt: atque in manſione quadam ſeu

Duces Baſiliſci Zenoni conciliantur

Zeno Theclæ protomartyri Seleuciæ Iſaurorũ templum condidit. Baſiliſcus Harmatiũ ducem aduerſus Zenonẽ in Thraciã cum exercitu mittit.

F

† Procopius Armatum nominat. Baſiliſcus Harmatij filius. Harmatius quoque ad partes Zenonis tranſit. † Alij Zenobiam vocant. Zeno Conſtantinopolim redit. Baſiliſci cædes. Baſiliſcus Harmatij filius Cæſar.

Baſiliſcus ex Cæſare ſacerdos fit, & epiſcopus Cyzicenus. Harmatius cæditur.

A * militari diuerſorio, cui Acuſi nomen eſt, cum vxore & liberis interfectus eſt. A Zenone ſtatim Circenſes ludi editi. Deinde is, pro eo atque paulo antè ſe facturum iurauerat, Harmatij quidem filium Baſiliſcum ad Cæſaris dignitatem extulit: poſtea autem Harmatium, quòd eum non magis ſibi, quàm Baſiliſco fuiſſet, fidum fore arbitraretur, iugulari iuſsit: filium portò eius Cæſarem ſacerdotem fecit, qui deinde multo pòſt eccleſiam Cyzicenam optimè adminiſtrauit.

** Baſiliſcum tyrannum cum vxore & filiis, Zeno in Cappadociam miſit hyemis tempore, eiſq; neque veſte neque cibariis iuuari iuſsit. Vnde breui ſe mutuum complexi, collacrymantes miſere perierunt. Procop. Hic inexplebilis auaritiæ fuit. Nam & ab eccleſiarū antiſtitibus pecuniam exegit: & à tenuibus opificibus, manuum labore vitæ ſumptus tolerantibus, excutiendis non abſtinuit. Quapropter ob eiuſmodi exactiones lacrymis plena erant omnia. Sub Leone is pro Ruſtico copiarum militarium dux lectus. Suid.*

CAPVT IX.

B Zeno ſimulatq; in Imperium reſtitutus eſt, per conſtitutionem ſcriptam quamprimū, quicquid à tyranno Baſiliſco per circulares literas contra fidem nouatum fuerat, abrogauit. Quod vbi Aſiani epiſcopi intellexerunt, miſsis ad Acacium Conſtantinopolitanum epiſcopum pœnitentiæ libellis, gratiam ſibi fieri petierunt: illa deprecatione vſi, quòd non ſua ſponte, ſed vi maxima adacti circularibus ſubſcripſiſſent. Eamq́ue rem non aliter ſe habere, & ſe Chalcedonenſi Synodo aſſentiri, atque iuxta eius decretum & antea credidiſſe, & nunc credere, iuramento confirmarūt. Epiſcoporum ſcriptum hoc erat. Acacio ſanctiſsimo & piiſsimo ſanctiſsimæ quæ apud imperantem Conſtantinopolim, nouam Romam, eſt Eccleſię patriarchę. Et poſt pauca. Rectè ſanè ad nos venit, qui locum etiam veſtrum obtinebit. Et rurſum. Per libellos ſupplices ſignificamus, ſubſcripſiſſe nos non ex animi ſententia, ſed neceſsitate coactos, literis tantum & verbis, non autem animi deſtinatione, Circularibus illis aſſentientes. In

Aſiani epiſcopi reſipiſcentes Circulares prorsus Baſiliſci literas antea laudatas dānant.

C acceptabilibus enim precationibus noſtris, annuente Deo, quæ à totius orbis luminaribus trecentis decem & octo, & rurſum à centum quinquaginta ſanctis patribus accepimus, adhæc quæ à diuinis patribus Chalcedone congregatis, piè & rectè cōſtituta ſunt, ea credimus. Hæc epiſcopi ſcripſere. Siue autem Zacharias, qui hæc affectibus ductus conſcripſit, ſycophanticè hoc illis impegit: ſeu ipſi epiſcopi, quòd præter animi ſententiam circulari conſtitutioni ſubſcripſerint, quum ita ad Acaciū ſcriberent, mentiti ſunt, diſpicere & pronunciare certò non poſſum. Hæc certè ſic habuere.

Euagr. lib. 3. cap. 9.

CAPVT X.

Zeno Petrum Cnapheum, vt qui à Baſiliſco reuocatus eſſet, Antiochia expulit, & Calandioni Stephani ſucceſſori epiſcopatum reſtituit. Paulum etiam Epheſo exegit, Neſtorium item Tarſo, & Cyrum Hierapoli, Romanum Chalcedone, Samoſatis Euſebium, Mopſueſtia Iulianum, Paulum D Conſtantia, & Andream Theodoſiopoli. Calandion autem neminem ad communionem admittebat, qui non prius Petrum & circularia Baſiliſci anathemate confodiſſet. Ac de Zenonis voluntate & conſenſu, diui Euſtathij, qui Philippis apud Macedones in exilio vitam finierat, reliquiæ cum reuerentia multa Antiochiam reductæ ſunt: quas cum lætitia ſumma ciuitas ea, ad decimum octauum ferè lapidem extra vrbem effuſa excepit. Atque illi qui ad longum vſque tempus ab eccleſia ſeceſſerant, annis centum elapſis, eccleſiæ tandem prorſus vniti ſunt.

Cnaphei & aliorum ſubintroductorum epiſcoporum expulſio.

Euſtathij cineres Antiochiam perlati. Eccleſia ibi certa perfectaq; vnio.

CAPVT XI.

Conſtituerat Zeno Timotheum quoque Aelurum Alexandria eijcere. Poſtquam autem ad multam eum ſenectutem perueniſſe, & iā non longè à ſepulchro abeſſe cognouit, conſilium mutauit. Atque ille paulo pòſt ad inferorum migrauit E iudicium. Alexandrini autem poteſtate ſibi & autoritate vſurpata, paſtorem ſibi delegerunt impietate Aeluro longè deteriorem, Petrum cognomento Moggum: quem vnus & alter, ſicuti ferūt, epiſcopi conſecrarunt, quibus legitimè dignitas adempta fuerat. Quod vbi Zeno reſciuit, eos qui illum epiſcopum legerant, morte mulctauit. Timotheum autem Salophaciolum, Proterij ſucceſſorem, qui Canopi (ſicuti diximus) degebat, in ſedem ſuam reſtituit, cui Moggus diebus triginta ſex incubauerat. Ac Timotheus quidem Imperatoriis literis thronum ſuum recuperauit. Breui verò pòſt, conſilium quidam ceperunt, legatum ad Imperatorem mittendi, Ioannem presbyterum Tabenneſiotam, qui œconomus templi honorandi præcurſoris & Baptiſtæ creatus fuerat: vt vbi epiſcopus eorū inter homines eſſe deſiiſſet, Alexādrini poteſtatē epiſcopi quem vellent eligendi haberent. Qui legatus vbi compertus eſt ſibi ipſi epiſcopatum procari, quemadmodum Zacharias F inquit, poſtquam Imperatori iurauit, haud vnquā ſe Alexandriæ thronum recepturum eſſe, domum reuerſus eſt, & Imperator conſtitutione, vt poſt obitum Timothei, Ioanne excepto, cathedram epiſcopalem Alexandriæ, quem ibi clerus legiſſet ſortiretur, ſanciuit. Non multo pòſt Timotheo defuncto, Ioannes pacta conuenta & iuſiurandū parui pendens, pecunia quibuſdam, vt idem Zacharias ait, corruptis, ad epiſcopatum conſcendit. Quod vbi factum eſt, Zeno illum quidem reiici iuſsit, ſuggeſtione autem Acacij ſcriptum ad Alexandrinos, quod ἑνωτικὸν, hoc eſt, vnionis conciliatorium vocauit, dedit: in quo præcepit, vt thronus Petro Moggo reddatur, ſiquidem ille ſcripto ei ſubſcribere, & Proterij ſectatores recipere, quartamq́ue Synodum approbare vellet. Hanc rei eius diſpoſitionē, de Acacij ſententia (ſicuti dixi) conſtitutam, Pergamius, qui nuper admodum Aegyptiæ prouinciæ præfectus declaratus fuerat, Alexādriam pertulit. Is poſtquam eò peruenit, & Ioannem Romam profugiſſe comperit, cum Petro Moggo colloquutus, vt henoticum Zenonis ſcriptum reciperet, ei perſuaſit: & eos præterea qui

Aelurus moritur.

Petr⁹ Moggus in Alexandria ſuccedit.

Ex reiecto, Timotheus Salophaciolus epiſcopatum Alexandrinum recepit.

Ioānes Tabenneſiotes ſe epiſcopatum Alexandrinum nō recepturū eſſe iurat. Idem tamen Salophaciolo mortuo epiſcopus fit.

Petro Moggo epiſcopatus Alexādriæ reſtituitur.

A ab eccleſia receſſiſſent. Ille romo ei ſtatim ſubſcri pſit: & quum Alexandriæ publicus populi conuentus celebraretur, quia henoticum Zenonis omnibus placuit eos quoque qui propter Proterij partes receſſerant, admiſit. Atque vbi orationem non ita longam ad populum habuit, quam ad eccleſiaſticum plebis conuentum compoſuerat, poſtea etiam Zenonis conſtitutionem multitudini recitauit, hiſce verbis compoſitam.

Vnionis ſit Alexandriæ.

CAPVT XII.

Zenonis henotica conſtitutio ad Alexandrinos.

Imperator Cæſar Zeno pius, victor, triumphator, maximus, ſemper colendus Auguſtus: Alexandrinis, & qui per Aegyptum & Libyã & Pentapolim ſunt religioſiſſimis epiſcopis & clericis, & monachis & laicis. Cùm Imperij noſtri initium & conſeruationem, tum autem opes atque armaturam inexpugnabilem perſuaſum habeamus eſſe, ſolam rectam & veram fidem quam diuina inſpiratione Nicææ trecenti decem B & octo ſancti patres congregati promulgauerũt, & Conſtantinopoli centum quinquaginta itidẽ ſancti patres coacti confirmauerunt, diu noctuq́; precationibus ſtudijs legibuſq́ue noſtris omnibus hoc agimus, vt per eam vbique locorum ſancta Dei Catholica & Apoſtolica eccleſia incrementa capiat, quæ incorruptibilis & immortalis ſceptrorum noſtrorum mater, & pij populi noſtri in pace & religionis diuinæ concordia perſiſtentes, acceptabiles pro imperio noſtro preces vnà cum Deiamantiſſimis epiſcopis & piiſſimis clericis & archimandritis & monachis fundant. Cùm enim magnus Deus & Saluator noſter Chriſtus Ieſus, qui ex ſancta virgine & Deigenitrice Maria incarnatus & natus eſt, glorificationem & ſacrum cultum noſtrum conſentiẽtem laudauerit, benigneq́ue ſuſceperit, tum gentes hoſtiles contereutur atque extinguentur, & omnes colla ſua Imperio ſecundum Deum noſtro ſummittẽt: pax etiam, & quæ ex pace proueniunt bona, cœli ſalubritas, frugum vbertas, aliaq́ue quæ hominibus commoda C ſunt, liberaliter ſuppeditabunt. Itaque quum fides irreprehenſibilis & vos & imperium Romanum ſic conſeruet, preces nobis à piis archimandritis & eremitis, aliiſq́ue venerandis viris oblatæ ſunt: qui cum lacrymis nobis ſupplicarũt, vt vnionem in ſanctiſſimis eccleſiis fieri, & membra membris coniungi, quæ honeſtatis pietatiſq́ue inimicus ab annis plurimis ſegregare eſt conatus, curaremus. Qui quidem inimicus bene nouit, ſi integro & coniuncto eccleſiæ corpori bellũ inferat, victũ ſe iri. Qui etiã effecit, vt infinitæ gẽtes & generationes, quas tot annorum tempora ex hac vita ſubduxerunt, partim abſque lauacri regenerationе obierint, partim ſine diuinæ communionis perceptione ad ineuitabilem illam omnium migrationem tranſierint: & vt cædes innumerabiles patratæ ſint, ita vt ſanguinis vnda non ſolum terra, verumetiam aer ipſe cõtaminatus ſit & infectus. quæ omnia quis eſt qui non in melius mutari expetet? Quapropter ſcire vos volumus, neque nos, neque quæ vbique locorum ſunt eccleſias, aliud ſymbolum, aut doctrinam aut formulam fidei, aut fidem etiam, præterquam quod (ſicuti dictum eſt) à trecentis decem & octo ſanctis patribus e- D ditum, & à centum & quinquaginta, quorũ mentionem etiam fecimus, ſanctis patribus comprobatum eſt ſanctum ſymbolum vel habuiſſe, vel habere, vel habituros eſſe, neque aliquos qui habeant ſcire: atque ſi quis etiam habeat, alienum illum putare. Nam id ſolum ſymbolum, quemadmodum diximus, Imperium noſtrum conſeruare confidimus. Et populi vniuerſi, qui ſalutarem conſequũtur illuminationem, hoc ſolo recepto baptizantur. Hoc etiam ſequuti ſunt ſancti patres Epheſi congregati, qui impium Neſtorium & opinionis eius poſtea ſectatores condemnarunt, quẽ ſanè Neſtorium vnà cum Eutychete, quòd diuerſa ab eis quæ dicta ſunt ſentiant, anathemate ferimus: duodecim etiam capita illa à ſanctæ memoriæ Cyrillo ſanctæ catholicæ Alexãdrinorum eccleſiæ Archiepiſcopo promulgata recipientes. Profitemur autem vnigenitum filium Dei & Deum (qui verè homo factus eſt, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui conſubſtantialis eſt patri ſecundum diuinitatem, & idem conſubſtantialis nobis iuxta humanitatem: & qui de- E ſcendit & incarnatus eſt ex ſpiritu ſancto, & Maria virgine & Deigenitrice) vnum eſſe, & non duos. Vnius enim eſſe dicimus & miracula & per peſſiones, quas ſponte ſua carne pertulit. Eos verò qui eum diuidunt aut confundunt, aut phantaſiam ſeu ſpectrum inducunt, haudquaquam approbamus. Et pura labiſque [a] peccati omnis expers, veraque, ea Deigenitrice incarnatio [b] acceſſionem filij non attulit: & trinitas, vno trinitatis eius Deo verbo incarnato, trinitas permãſit. Quũ igitur ſciamus neque ſanctas quæ vbique ſunt, & orthodoxas Dei eccleſias, neque qui eis præſunt Deiamantiſſimos ſacerdotes, neque Imperialem noſtram ſublimitatem ſymbolum aliud, aut fidei decretum præter eam quam diximus ſanctam doctrinam & formulam, vel antea tuliſſe, vel nunc ferre, [c] coniunximus nos per vnionem inter nos ipſos, nihil addubitantes, nihilq́ue cunctãtes. Atque hæc ſcripſimus, non vt noui quicquam de fide afferremus: ſed vt vos per certam perfectamq́ue doctrinam confirmaremus. Quemlibet verò F qui aliud quicquam ſenſit, aut ſentit, aut nunc, aut quandocunque, vel Chalcedone, vel in quacunq; ſynodo alia, anathemati ſubiicimus: præcipuè verò quos diximus, Neſtorium & Eutycherem, & qui cum eis idem ſentiunt. Coniungite ergo vos per vnionem ſpirituali matri Eccleſiæ, & diuina ipſius in ea communione fruimini, per id quod dictum eſt vnum & ſolum trecentorum decem & octo ſanctorum patrum profeſsionis fidei decretum. Ipſa enim ſanctiſsima mater veſtra Eccleſia, vos vt germanos natiuoſq́ue filios, circumfuſis vlnis amplecti deſiderat, & ſuauem veſtram vo-

Imperium conſeruatur per orthodoxam fidem. Symbolum Nicænum.

Commoditatum conſentiẽtis & concordia Chriſtianæ fidei.

Inſidias diaboli in eccleſia vnde per ſectas & diſſidia excitarim.

Vnum Nicænum fidei ſymbolum obtinere debet.

Confirmatũ à ſynodo Cõſtantinopolitana, & Epheſina priore.

Duodecim Cyrilli capita.

Vnum ſolũmodo Chriſtum Dei Patris Verbum cũ propria carne cognoſcim⁹. Cyril.

† †

a ἀναμάρτητος.

b προσθήκην [illegible]

c [illegible]

† † *Genuit ex ſe virgo corpus, ſed quod conceptum eſſet, ex ſpiritu. Hilar. In natura humana ſuſceptione gratia quodammodo illi homini naturalis facta eſt, quæ nullum peccatum poſſet admittere. Aug. Et Greg. Nazanz. virginem matrem ante conceptionem filij ſui & anima & corpore cœlitus ſanctificatam eſſe ſcripſit. Talis erat illa ſuſceptio, quæ Deum hominem faceret, & hominem Deũ. Aug. Virgo carnem Chriſti non peperit de peccati propagine. Id. ſup. Ioan. tract. 79. Erronea ergo fuerit Magiſtri Sententiarum illa lib. 3 diſt. 3. ſententia: Sanè dici poteſt, & credi oportet, iuxta ſanctorum atteſtationis conuenientiam, ipſam (carnẽ Verbi) prius peccato fuiſſe obnoxiam, ſicut reliqua virginis caro fuit.*

A cem aliquando tandem audire cupit. Itaque vos ipſos incitate atque vrgete. Quod ſi feceritis, tum Domini & Seruatoris & Dei noſtri Ieſu Chriſti, benignitatem vobis ipſis cõciliabitis, tum ab Imperiali noſtra amplitudine laudem eximiam feretis. Quibus literis lectis, Alexandrini vniuerſi ſanctæ catholicæ & apoſtolicæ Eccleſiæ coniuncti vnitique ſunt: & quæcunque in medio fuere offendicula & impedimenta, ſuſtulere.

CAPVT XIII.

Calandiõ in exilium mittitur.

Porrò Calandion Antiochenus antiſtes ad Acacium & Zenonẽ ſcripſit, & Petrum mœchũ vocauit, quùm propter ea quæ de illo acciddiſſent, tum quòd Alexandriæ anathema in ſanctam quartam Synodum coniecisſet. At Calandion, quòd per eam cauſam, occaſionem arripuit, vt Illi & B Leontij & Pamprepis, qui a Zenone defecerant, & tyrannidem affectabant, partes foueret, ad Oaſim exilij cauſa incolendam damnatus eſt. Atque ille quidem ſic rurſum Antiochia eiectus: Petrus autem Cnapheus fraude in negocio peragendo vſus, in deſideratam ſibi Antiochenã ſedem rurſum inductus eſt, poſtquam henotico Zenonis ſubſcripſit. Dedit is ad Petrum Moggum Alexandriæ epiſcopum, & viciſsim ab eodem accepit ſynodales literas. Martyrius itidem Anaſtaſij Hieroſolymis ſucceſſor, ad eum more recepto epiſtolas eiuſcemodi miſit. Coniunctus quoque ei eſt, qui Conſtantinopolitanam gubernabat eccleſiam, Acacius. Verùm non multum interceſsit temporis, & nonnulli qui Petri Moggi partium fuerant, quum eum conſilium mutaſſe viderent, à communione eius ſeceſſerunt: quòd ex eo ſcilicet tempore Chalcedonenſem ſynodum in eccleſia anathematis ſententia damnaſſet, & Timothei cadauer effodiſſet. Eam rem vbi Acacius Conſtantinopolitanus audiuit, grauiter factum id tulit, & magnopere eſt perturbatus: adeò C certè, vt quoſdam Alexandriam mittendos duxerit, qui rei veritatem cognoſcerẽt. Eos verò Petrus poſtquam diligenter inquiſitos adeſſe reſciuit, certiores fecit, nihil ſe earum rerum admiſiſſe: & multitudine quadam contracta, atteſtationes conſcripſit, quæ indicabant, Petrum nihil earum quæ auditæ eſſent rerum feciſſe. Ille verò re ipſa veluti cothurnus quidam, aut Proteus Pharius atque Euripus, verſipellis ſcilicet homo, fuit, & ſibi ipſi nõ conſtitit: verùm pro eo atque ei viſum eſſet, ſemper ſe temporibus & rebus ipſis accommodauit. Et aliquando quidem Chalcedonenſem ſynodum comprobauit, aliquando autem perinde atque palinodiam canens, calculis omnibus reiecit, & anathemate condemnauit. Ex literis autem eis quas ad Acacium Conſtantinopolitanum epiſcopum, qui dolũ eius per inquiſitionem ſcrutatus eſt, dedit, qualis fuerit, liquebit. Scripſit autem in hæc verba.

Illus, Leontius, Pamprepius, tyrannidẽ affectãt. Petrus Cnapheus Antiochenã ſedem recepit.

Petrus Moggus ſynodum Chalcedonenſem dãnat. Idem ſepulchri violator.

Petrus Moggus, homo varius, ex eodẽ ore calidũ & frigidũ efflat.

CAPVT XIIII.

D Altiſsimus Deus remunerabitur ſanctitati tuæ labores & ſudores tantos quos tot annorum curriculis, fidei ſanctorum patrum profeſsione cõſeruanda ſubiiſti: quam ſanè aſsiduè prædicans confirmaſti. In ea ſymbolum quoque ſanctorum trecentorum decem & octo patrum rectè poſitum reperimus: in cuius ſcilicet profeſſione baptizati, & antea credidimus, & nũc quoque ei credimus. Id quod etiam comprobarunt centum & quinquaginta ſancti patres, qui Conſtantinopoli congregati fuere. Itaque quum aſsiduè omnibus in recta via præeas, per vnionem ſanctam Dei coniunxiſti Eccleſiam: & nobis certiſsimis argumentis perſuaſiſti, nihil eſſe contra hæc actum in ſanctiſsima vniuerſali ſynodo Chalcedone celebrata: quippe quæ cum ſancta Nicænis patribus concordet, eorumq; decretum confirmet. Et quum in actis Chalcedonenſibus noui nihil repeniſſemus, ſponte noſtra illis aſſenſimus & credidimus. Cæterùm certiores facti ſumus, monachos quoſdam, qui coniunctioni noſtræ fra E ternæ inuident, de iniuriis criminibuſque quibuſdam ad vos retuliſſe, quibus tamen illi non facilè ſanctitatem veſtram permouêre. Primùm, quòd reliquias eius qui in ſanctis eſt patris noſtri beati archiepiſcopi Timothei in locum alium tranſtulerimus: quod factum neque Deo placet, neque legibus conuenit. Deinde, ad conuiciũ aliud quod non conſiſtit, & priore illo deterius eſt, peruenere. Quomodo nanque anathema iaculari in ſanctam Chalcedonenſem ſynodum potuimus, cui credidimus, & quam confirmauimus? Non latet autem Pietatem veſtram populi noſtri ſeruos & leuitas, & monachorum etiam ad nouas res ſpectantium motus: qui quum in animo habeant, cũ quibuſdam conſulta animi deſtinatione improbis ab Eccleſia reſilire, populum ſacrum auellere conantur. Porrò veſtris adiuti precibus, re deliberata, rationem quæ mederi malo imminenti poſſet, inuenimus, nihil ſanctæ Chalcedonenſi ſynodo, in qua nihil noui ſcimus eſſe actum, derogantem, vt ſimul ea ipſa ratione & ſimplicibus per perſuaſionem ſatisfaceremus, & eos qui nobiſcũ F conuentus agunt, per apologiam defenderemus. Id vt diceretur, curauimus. † Atque in eo quum toti eſſemus, mox etiam prohibuimus. Certiorem verò ſanctitatem veſtram facio, ne nunc quidem ceſſare eos qui ſemper zizania ſeminant, monachos: & tanquam inſtrumenta ſibi aſciſcere quoſdam, qui monaſteria non incolunt, ſed paſsim vagantes, rumores varios contra nos & eccleſiaſticam Chriſti pacem & tranquillitatem ſpargunt: neque nobis, pro eo atque decet, canonicè quicquam in ſancta Dei catholica eccleſia facere permittunt. Illudq́ue ſedulò agunt, vt nobis populus hic potius præeat, quàm pareat: & facere id quod Deo non placet, ſtudent. De ſanctitate autem veſtra nobis perſuademus, eam omnia ad ✱ ſacratiſſimum orbis terrarum dominum relaturam: curaturamq́ue eſſe, vt conſtitutio à ſerenitate eius edatur, in qua de eccleſiaſtica pace, ea quæ & Deũ ipſum & Imperatorem deceant, & in quibus omnes acquieſcant, præcipiat. Atque hæc cothurnus ille Petrus, homo inconſtans & verſutus, fraudulenter ad Acacium ſcripſit.

Litera Moggi ad Acacium Conſtantinopolitanum.

Laudat Nicænam fidẽ.

Item Chalcedonenſe concilium.

† Conſultò hoc ſic obſcurè dictum.

CAPVT

A

CAPVT XV.

Ioannis Tabennenſis aduentus Romam.

IOannes autem Alexandriæ epiſcopus Tabennenſius, cuius antea quoque fecimus mentionē, quum inde profugiſſet, Romā venit, & turbam iſthic concivit: propterea ſe throno ſuo excidiſſe dicens, quòd Leonis doctrinam & Chalcedonenſem ſynodum defenderet: aliúmque qui ab his prorſus diuerſum ſentiret, in locum ſuum ſubſtitutū eſſe. Querela ea permotus Simplicius Romæ poſt Leonē epiſcopus, ad Zenonem illegitimam Ioannis eiectionem reprehēdens ſcripſit: eique Zeno, non aliam illum ob cauſam ſede ſua expulſum eſſe, quā quòd periurij compertus eſſet, reſcripſit. Poſtquam Simplicio Felix ſucceſsit, non intermiſit Ioannes moleſtus illi eſſe, de Petro, quem Acacius Conſtantinopolitanus prius tanquam hæreticum reiectum, tunc admodum complecteretur, referēs. Et quum frequentius ei inſtaret, tandem Felici perſuaſit, vt literas ſtatim ederet, in quibus Acacio, quòd cum Petro Moggo communionem haberet, dignitatem abrogauit. Quas literas contra eccleſiaſticam traditionem compoſitas, ſicuti Zacharias ſcribit, monachi quidam ex Inſomnium ſodalitate, Acacio obtulerūt. Acacius autem non recepit.

Simplicius Rom. epiſcopus

Felix Rom. epiſcopus.

Is dignitatē libere ſuo Acacio abrogat.

B

Porrò Zacharias rem ipſam vt acta eſt ignorare, & ſummam tantum eius, ita vt referri eam audiuit, exponere videtur. Ego verò illam certò mihi compertam commemorabo.

Euagr. lib. 3. cap. 18.

CAPVT XVI.

IOannes libellos ſupplices Felici aduerſus Acacium, quòd præter rationem cum Petro communicaret, & res pleraſque alias nō ex præſcripto ſanctionū eccleſiaſticarum ageret, dedit. Et Felix ad Zenonem Vitalim & Siminum epiſcopos miſit, cum mandato & decreto huiuſmodi, vt Chalcedonenſis ſynodus calculis omnibus obtineret: Petrus, vt qui non ſanam coleret religionem, Alexandria eiiceretur: & Acacius Romam aliquos mitteret, cum Ioanne in iudicio, ſi quam haberet actionē, experturus, aut cauſam dicturus, & legitimam actionum ſuarum rationē redditurus. Prius autem quàm Vitalis & Siminus Roma Conſtantinopolim venerunt, ſodalitatis Inſomnium præfectus Cyrillus ad Felicem Papam ſcripſit, moram eius tantam accuſans, per quam tot res nouæ in eccleſiaſticis conſtitutionibus inducerentur. Literis eius acceptis, Felix legatis ſuis ſcripſit, ne quid prius agerēt, quàm Cyrillum conueniſſent, & ab eo quid agendum eſſet cognouiſſent. Dedit quoque alias ad Zenonē literas, quibus illum de ſynodo Chalcedonenſi, & de ea quā in Aphrica † Honorichus concitauerat, perſequutione admonebat. Quin & ad Acacium ſcripſit, maximam eum nouatarum in Eccleſia rerum cauſam eſſe dicens. Zeno eadem quæ antea

Vitalis & Siminus epiſcopi Romani Pontificis Legati apud Zenonem in Ioannis cauſa.

C

Cyrillus Inſomnium monaſterij præfectus.

Literæ Felicis ad Zenonem,

tum ad Acacium.

† *Honorichus rex Vandalorum, plusquàm trecentis triginta quatuor epiſcopis in exilium pulſis, eo quòd Arianus eſſet, in Catholicos admodum ſæuit. Disc.*

Felici reſcripſit, Ioannem ſcilicet fruſtra illi moleſtiam exhibere, qui haud quaquam ſe thronum eccleſiæ Alexandrinæ cōſcenſurum eſſe iurauerit, iuriſiurandi religionem violarit, epiſcopatū per ſacrilegium arripuerit, & alia grauia facinora admiſerit. Nec Petrum Moggum, inquiſitione nulla præeunte ad ſedem perueniſſe, ſed illum priuſquā eam acceperit, manibus ſuis fidei Nicænorum patrum quam comprobarit ſubſcripſiſſe: cuius fidei veſtigiis Chalcedonenſis etiam ſynodus innitatur. illud quoque † iuramento interpoſito verbis hiſce Zeno ſcripſit. Debent certò & pietas noſtra, & qui dictus eſt ſanctiſsimus Petrus, vniuerſǽque adeò ſanctiſsimę eccleſię, recipere & colere Chalcedonenſem ſanctam ſynodum, quæ cum profeſſione fidei Nicænæ ſynodi concordat. In rerum iſtarum actis, eius quem nominauimus Cyrilli aliarumque in vrbe Imperiali archimandritarum, atque etiam Aegyptię diœceſis epiſcoporum & clericorum, ad Felicem contra Petrum, & eos qui cū eo communicabant, veluti hęreticos, datę epiſtolæ repetiuntur. Et nonnulli ex Inſomnium monaſterio Romam profecti, apud Felicem de Simino & Vitali queſti ſunt, quòd ad aduētum vſque eorum Byzantij clàm & occultè Petri nomen in ſacris codicillis fuiſſet, atque ea eo tempore ad eū vſque diem eſſet, & quòd propalàm ferretur, contra canones Vitalim & Siminum cum Petro & Acacio commercium & communionem habere. Aegyptiorum quoque epiſtolæ eadem ſignificabant. Et præterea, Ioannem quidem orthodoxum eſſe, rectéque ſentire, & ſedem ſecundum canones recepiſſe: Petrum autem à duobus tantum qui eandem prauam opinionem ſequuti fuiſſent, conſecratum eſſe, eundemque poſt Ioannis diſceſſum nihil rerum grauium aduerſus orthodoxos agere intermiſiſſe. Hæc omnia quum Acacius ex eis qui Byzantium Roma venerant, cognouiſſet, tantum abeſt vt autoritate ſua rebus huiuſmodi, quum facile poſſet, interceſſerit: vt etiam adminiſtrum ſe Petri actionum præbuerit, & ferè omnes cum illo communicare coegerit. Quæ omnia adauxit, & vera eſſe confirmauit Simeones ille ex Inſomnibus ad Felicem miſſus, qui apertè Siminum & Vitalim quod cum hæreticis cōmunicaſſent conuicit, quodque ipſis præſentibus propalàm Petri nomen ex ſacris tabulis promulgatum eſſet, quum ne per præconem quidem grauiter ſed id illi ferre oſtendiſſent. Quapropter factum, vt permulti ex ſimplicioribus ab hæreticis ſeducti ſint, qui à Romana etiam ſede receptum eſſe Petrum dixerunt. Addidit & illud Simeones, quum variæ quæſtiones in medium productæ eſſent, Vitalim & Siminum cum nullo orthodoxo colloqui, aut per literas ei reſpondere voluiſſe, neque eos etiam de rebus in religione nouatis accuratius diſquiſiuiſſe. Monachorum quoque dicta presbyter quidam Syluanus, qui cum Vitali & Simino in vrbe imperante fuerat, comprobauit. Tum autem & Acacij epiſtola ad Simplicium producta eſt, quæ oſtendebat Petrum dudum vt noctis filium exautoratum eſſe. Quas ob cauſſas Simino & Vitali ſacerdotalis dignitas abrogata, & ipſi longiſsimè à communione ſancta repulſi ſunt. Et communibus ſuffragiis ſynodus Romana hæc ſic ad verbum decreuit,

Reſponſum Zenonis ad Felicem.

† Iureiurando. Hoc verbū Euagrius nō habet, lib. 2. cap. 20.

Libelli accuſationum varij ad Felicē cōtra Moggum miſsi.

E

Vitalis & Siminus legationis ſuæ præuaricatores.

Acacius totum Moggo addictus

Simeones Inſomnis ad Felicem miſſus.

F

Vitalis & Siminus, propter male geſtam & perperam obitam legationem damnati.

Synodus Romana Moggum damnat. Acacium mendacij arguit.

A Petrum hæreticum, qui olim per ſententiam, epi- « ſcopali cathedra ei adempta, damnatus, proſcrip- « tus, & anathemate confoſſus eſt, eccleſia Roma- « na nõ recipit. Cui quidem ſi aliud nihil quod ob- « iiceretur eſſet, illud ſufficeret, quòd quum ab hæ- « reticis conſecratus ſit, orthodoxis præeſſe non po- « teſt. In ſententiã ea illud quoque fuit: Acacium « Conſtantinopolitanum maximo crimini obno- « xiũ eſſe, res ipſa indicauit, propterea quòd ad Sim- « plicium ſcribens, Petrum hæreticum appellauerit, « & id Imperatori non iudicauerit: quum certè id, ſi « Zenoné diligeret, facere debuerit. Proinde ſicuti « apparet, commodi ſui deſiderio Imperatorem cõ « plectitur, fidem autem non complectitur.

CAPVT XVII.

Mongus Alexãdria infidelis, ſimul ſe gerit, orthodoxos damnat.

Acacius diſsidiũ quod interuenit tollere, & vnionem inducere volens, ad epiſcopos & clericos Ægyptios, atque ad ipſum Petrum ſcripſit. Sed enim quum id malum Alexandriæ B magis magiſque inualeſceret, Petrus quibuſdam epiſcopis & archimandritis, vt ſecum communicarent, perſuaſit: & in acta Chalcedonenſia, Leoniſque tomum, atque eos qui Dioſcori & Timothei ſcripta non reciperent, anathemata coniecit. Eos verò qui ei non parebãt, monaſteriis ſuis exegit. Quæ omnia poſtquàm Zeno ex Nephalio quodam qui Alexandria Conſtantinopolim venerat, intellexit, magnoperè conturbatus, ex ſatel litibus Coſmam quendam Alexandriam miſit, qui admonitionibus omnibus funem, vt in prouerbio eſt, omnem moueret, vt plebem & Petrũ inter ſe conciliaret: atque eis qui aliter facerent, minas ingentes denunciaret. Verùm ille ſeueritate ſua tantum abeſt vt quod per diſsidium ruptũ fuerat, coniunxerit, vt ſeditionem quoque auxerit, & infectis rebus ad Imperatorem redierit: eis tantum qui monaſteriis ſuis exacti fuerant, reſtitutis. Poſtea à Zenone Arſenius militarium ordinum in Ægypto præfectus, vnà cum eo qui dictus eſt Nephalio, Alexandriam miſſus, de reconcilia- C tione & vnione egit. Quum autem nihil efficeret, multos ex Alexandria Byzantium miſit, qui cum Zenone colloquuti, multa de Chalcedonenſi ſynodo diſſeruerunt: nihil autem ad rem ipſam cullatum eſt, propterea quòd Zeno prorſus Chalcedonenſem ſynodum non reciperet. Baſilius Cilix memoriæ prodidit, Felicem etiam Acacio condemnationis ſententiam, qua dignitas ei abrogaretur, miſiſſe, eamque ei in ſanctiore ſacrario à monachis Dij monaſterij redditam eſſe. Et eam ob cauſam ſectatores eius, multos ex eis quos diximus monachis occidiſſe, quoſdam vulneratos reiecíſſe, nonnullos verò cuſtodiis incluſiſſe: atque Acacium vſque adeò condemnationem eam non reſpexiſſe, vt mente ſenſuque omni captus, primus ipſe Papæ nomen è ſacro albo exemerit. Et ille ita & animo & corpore vinctus, breui pòſt communem omnibus ingreſſus eſt viam.

Coſmas ad pacificationẽ miſſus turbidã, Alexandriam à Zenone miſſus. Coſmas ãtea nihil ibi agit. Nihil itidẽ Arſenius militũ dux.

Zeno ipſe Chalcedonẽſem ſynodũ non probauit. Acacius exauctorat^.

† ✱ Acacius contra Felicis nomen in ſacro albo induxit, & moritur.

† * *In Eccleſiaſticis cenſuris & excommunicationibus, cauſa in primis valet. Origen. Cùm aliquis exit à veritate, à timore Dei, à fide, à charitate, exit de caſtris eccleſiæ, etiamſi per Epiſcopi vocem minimè abijciatur. Sicut è contrario aliquis non recto iudicio foras mittitur: ſed ſi antè non exiuit, id eſt, ſi non egerit vt mereatur exire, nihil læditur. Interdum enim qui foras mittitur, intus eſt: & qui foris eſt, intus videtur retineri. 24. quæſt. 3. Aug. Cuſtodi intus innocentiam tuam, vbi nemo opprimet cauſam tuã. Præualebit in te falſum teſtimonium, ſed apud homines. Nunquid apud Deum valebit? vbi cauſa dicenda eſt. Quando Deus erit iudex, alius teſtis, quàm conſcientia tua non erit. Inter iuſtum iudicem & conſcientiam tuã noli timere niſi cauſam tuam. 11. quæſt. 3. Quid obeſt homini, quòd ex illa tabula vult eum delere humana ignorantia, ſi de libro viuentiũ non deleat iniqua conſcientia? Aug. ibid.* D

CAPVT XVIII.

Flauitas eſt ſucceſſor. Euagrius habet Phrauitam.

Poſt hunc Flauitas Conſtantinopolitanum ſuſcepit epiſcopatũ: vir, qui quidem presbyter eſſe viſus ſit, ſed vſque adeò ad audaciam & improbitatem ſummã peruenerit, vt id quod dicturus ſum faciens, ſatis, qualis is fuerit, indicare poſsit. Zeno chartam puram in ſacro repoſuit altari, atque in charta alia perſcriptum Deo ſupplicauit, vt per angeli manum, quæ in hominum conſpectum non veniret, nomẽ eius adſcriberet, quem cœleſti calculo Conſtantinopolitanæ eccle- E ſiæ hierarcham præfectum vellet. Atque ob eam rem quadraginta dierum ieiunium indixit: & Deum omnes orare, vt qui illi placitus eſſet, oſtenderet, iuſsit. Hæc vbi Flauitas cognouit, auro multo templi cuſtodem, qui idem princeps Imperialium cubiculariorũ erat, corrupit, vt in charta pura nomen eius annotaret, eamque rurſum Imperatoria ſigillo obſignaret. Hoc vbi factum eſt, atque vbi conſtitutum ieiunij præteriit tempus, ſigillo in charta ſublato, derepentè Flauitas ingenti gloria, perinde atque à Deo deſignatus eſſet, affluẽs, correptus eſt, & magnifico ſaltu in patriarchæ thronum is conſcendit. Verùm enimuerò piaculum id omnipotens Prouidentia non diu latère paſſa, illuſionem eam ſcenicamque actionem quamprimùm in apertum produxit. Infelix enim ille quũ non totos quatuor menſes in ſede ea tranſegiſſet, morte repentina ex hominibus ſublatus eſt: quũ ne dimidiam quidem partem † muneris eius, quo epiſcopalem dignitatem redemerat, corradere potuerit. Argentarij hæredibus eius inſtitere, & pe- F cuniam nuper admodum mutuò datam exegere. Atque illi quòd ſoluẽdo nõ eſſent, Zenonem adiere, eique vt eos ab acerbis illis creditoribus liberaret, ſupplicarunt, & rem ipſam ſecretò ei ipſi qui ob illa inquirebat, indicarũt. Zeno ea audita, obſtupuit: & poſtquam non Chriſtum, ſed Chryſum, hoc eſt aurum potius, Flauitæ nomen in libello illo aſcripſiſſe cognouit, iudicium rectum & iuſticiam (iuxta pſalmum) fecit: atque eunuchum quidem, qui ſibi diuinam exiſtimationem & gloriam arrogaſſet, tolli, pecuniam autem creditam ex ſubſtantia eius diſſolui argentariis iuſsit. Ipſam verò eccleſiæ epiſcopis permiſit, vt illi ſuffragiis ſuis quem idoneum eſſe procurationi ei iudicarent, eligerent. Sic citra moram omnem, Euphemius eccleſiæ presbyter, vir clariſsimus, orthodoxæ fidei & virtutis omnis ſtudioſiſsimus, eccleſiæ gubernandæ præfectus eſt.

Per ſycophanticam impoſturam epiſcopatum is conſequitur.

Repentina Flauitæ mors. † τὸ ἥμισυ τῆς ἀμοιβῆς ..... .

Sycophantia Flauitæ indicatur. Redit in aurorem ſuum, iuſto Zenonis iudicio.

Canonica epiſcopi Euphemij electio.

CAPVT XIX.

A QVum Flauitas adhuc thronũ obtineret, ſynodales ad Petrum Alexandrinum epiſtolas dedit, & eiuſdem generis literas ab eodẽ accepit, in quibus eadẽ de Chalcedonenſibus actis, anathemati ea ſubiiciens, ſcripſit. Quum autem Flauitas ex rebus humanis exceſsit, quatuor tantum menſibus epiſcopatu geſto, & Euphemius eccleſiam adminiſtrandam ſuſcepit, vt ei Petri ad Flauitam Synodales literæ redderentur, accidit: in quibus vbi res Chalcedonenſes anathemate damnatas comperit, perquàm eſt conturbatus, & ſe à communione Petri ſubduxit. Appoſuiſſem hic & Petri & Flauitæ literas, niſi me prolixitas illarum abſterruiſſet. Et Flauitas ad Felicem ſcribens, ſe communionis illius eſſe, Petri autem coniunctionem auerſari, ſignificauerat. Idem ad Petrum literas dans, fecerat: communionem ſe illius recipere, Felicem autem reiicere inſinuans. Quas literas vbi Felix à piis quibuſdam ad ſe perlatas accepit, legatos Flauitæ
B cum contumelia Roma expulit. At Euphemius ſimulátque epiſcopatum iniit, nihil moratus, ſuis ipſe manibus in ſacris tabulis Moggi nomen expunxit, & Felicis appellationem repoſuit: atque in ſacro ſuggeſtu conſidens, ſynodales more recepto epiſtolas Romam ad Felicem dedit. Porrò Papa ſcripta quidem illius recepit, & Euphemio veluti orthodoxo fauit: ſed illum in epiſcopalem communionem nõ admiſit, propterea quòd Acacij quoque & Flauitæ nomen in ſacro libro non induxiſſet.

Flauitas in epiſtolis ſuis ſynodalib. [illegible]

Legatis mox ea de cauſa contumelioſe Roma exactis. Euphemius Conſtantinopolitanus epiſcopus Felicis nomẽ in ſacro codice reponit, Moggi nomẽ expungit. Is tamen à Felice non in communionem epiſcopalem recipitur.

CAPVT XX.

ET quum Euphemius & Petrus inter ſe diſſenſuri, & ſynodos in prouinciis ſuis, alter aduerſus alterum, propter Chalcedonẽſem ſynodum congregaturi eſſent, Petrus Alexandriæ è vita exceſsit, eique Athanaſius cognomento Celetes ſiue Herniosus, in epiſcopali throno ſucceſſit. Atque is quum multa quoque experiretur, vt
C diſsidentia membra coniungeret, nihil tamen egit. In multas namque & varias opiniones diſceſſerant. Non multo verò pòſt, & Petrus Cnapheus Antiochiæ defunctus, Palladium ſucceſſorem habuit. Cuius ſuffragator etiam fuit Anaſtaſius Dicorus, qui poſt Zenonem Romanum malè adminiſtrauit imperium. Porrò Athanaſius ſynodalia ſcripta ad Palladium mittens, eadem & ipſe quæ Moggus de Chalcedonenſi ſynodo retulit. Idem fecit Ioannes quoque, qui poſt eum Alexandrinæ præfuit eccleſiæ. Sed & Palladio Antiocheno mortuo, & Flauiano procurationem eius ſortito, Solomon quidam Antiochiæ presbyter Alexandriam cum ſynodalibus literis miſſus eſt, ſolitas rurſum eiuſcemodi epiſtolas à Ioanne ad Flauianum allaturus. Ea quoque ſcripta idem de ſynodo pronunciabant. Huic verò Ioanni Ioannes alter Alexandriæ ſucceſsit, de quibus paulo pòſt dicemus. Nam ad aliquot vſque Anaſtaſij imperij annos, ad hunc modum res eccleſiarum proceſſere. Euphemium namque ille expulit. Hæc verò ita ordine exponere, quo facilius intelligerentur, coactus ſum. Et eccleſię quidem tum ſic ſe habebant. Nos autem orationem ad alia conuertamus. D

Succeſſor Moggi Athanaſius.

Cnaphei Palladius.

Athanaſij Ioannes.

Palladij Flauianus.

Ioanni Ioannes alter. Ab omnibus hiſce Chalcedonenſis ſynodus [illegible].

CAPVT XXI.

*THeuderichus Scytha magnis cõparatis opibus, aduerſus Zenonem arma cepit. Et cum copiis in Thracia coactis Romanam ditionem ingreſſus, obuia quæque diripuit, & vſque ad os Euxini peruenit. Atque ille Imperialem etiam ferè cepiſſet vrbem, niſi ex neceſſariis eius quidam vitæ eius inſidiati fuiſſent. Quas veritus, retroceſsit. Neque ita multum interceſsit temporis, quum vitam etiam finiuit, per cauſam huiuſmodi. Haſta expedita patrio more pro tabernaculo eius ſublimis collocata erat. Quum autem corpus exercere deberet, equum adduci iuſsit: atque moræ impatiẽs, ex terra in illum inſiluit. Quòd autẽ ex paſcuis & equitio is nuper admodum veniſſet, ferocitatemque ſpiraret, necdum Theuderichus rectè ei inſediſſet, priores pedes in ſublime iactans, poſterioribus tantum inſtitit. Theuderichus autem cum equo concertans, neque freno cohibere eum potuit, (ne ſcilicet fera ſuper eum reſupina concideret) neque ſatis certò aut firmiter illi inhæſit. Atque quum ita cum equo huc atque illuc in gyrum verteretur, neſcio quomodo haſtam illam concuſsit: & illa obliquè in eum illata, latus eius vulnerauit. Ex quo vulnere lecto affixus, vbi viſcera eius ex conuulſione & inflammatione commarcuerunt, breui vitam amiſit. E

Gotthos autor pro Scythis habuit.

Theuderichi Gotthi mors.

* *Theodericus Theodemiri filius, Oſtrogotthorum rex, à Zenone patricia & conſulari dignitate eſt exornatus. Blond. Idem Odoacrum vicit, & Italiam obtinuit.*

CAPVT XXII.

POſt hunc aduerſus Zenonẽ bellum mouit Martianus, Antemij qui non multo antè Romæ imperauerat, filius, Leontiam Leonis Romani Imperatoris Zenonis ſoceri filiam in matrimonio habens. Is enim ad ſe magis quàm ad Zenonem Imperium pertinere putabat: quòd minorem natu Leonis filiam, quam illi Verina imperij tempore genuit, coniugem haberet: Ariadnam autẽ Leo adhuc priuatus ex vxore ſua ſuſtuliſſet. Eam ob cauſam Martianus ad tyrãnidem ſpectauit. Et pugna ad Imperiale palatium commiſſa, cædes vtrinque facta ingens, & victoria Martiani fuit. Atque ille & ſceptro potitus eſſet, & palatium occupaſſet, niſi rem in craſtinum diſtuliſſet. Celerrima namque aquila eſt, tẽporis opportunitas & occaſio: quę ad pedes aduolãs, capi à quopiam poteſt: ſin aufugiat, in altum aerem ſublimis ſublata, eos qui ſe perſequuntur ridet, neque vt ad eos redeat, in animum inducit. Proinde quicunque imagines vel pingunt, vel fingunt, occaſioni caput humanum tribuentes, comam in fronte demittunt, occipitium autem ad ipſam vſque cutim tondent: ſubobſcurè quidem, ſed ſapienter admodum indicantes, ſi ea à tergo tardius nos ſequatur, coma prolixiore teneri fortaſſe comprehẽſam poſſe: ſin F

Bellũ inter Martianũ & Zenonẽ.

Martianus victor victoria & temporis opportunitate vſus non eſt. vnde, hoc eſt occaſio rebus gerẽdis facile amittitur. Occaſionis pictura.

A præcedat, minimè prehendi facillimè auolantem, neque perſequenti quicquam quo teneatur præbentem. Id tum Marciano accidit. Quum namque tempus opportunũ neglexiſſet, nanciſci id deinde haudquaquam potuit. Poſtridie enim diei eius à ſuis deſertus, ſolus ad ſacrorum Apoſtolorum templum ſupplex confugit: vnde per vim extractus, Cæſaream Cappadocum miſſus eſt: & paulo pòſt inter monachos quoſdam latitare & fugam meditari deprehenſus, Tarſum inde Ciliciæ abductus eſt, vbi capite raſo presbyteri dignitate eſt cohoneſtatus. Quam rẽ Euſtathius Syrus rhetor, qui hæc conſcripſit, ſanè quàm eleganter memoriæ prodidit.

Martianus à ſuis deſertus, ad Eccleſiam confugit. Idem tandẽ presbyter fit. Euſtathius rhetor.

CAPVT XXIII.

IDem Euſtathius quoque refert, Zenonem ſocrui Verinę variè inſidias tetendiſſe, & poſtremum eam Tarſum in Ciliciam relegaſſe: quæ poſtea quum in Papirij caſtello eſſet, quo tempore Illus & Leontius, quibus ipſa Imperij inſignia contulerat, tyrannidem exercuerunt, vitam ibi finiuit. Hiſtoriam Illi Euſtathius quoque ſtylo terſo proſequitur: quemadmodum videlicet is Zenonis inſidias effugerit, & Zeno eum qui ad Illum necandum percuſſor ſummiſſus fuerat, iugulari præceperit: capitis ſupplicium pro eo quòd Illi cædes ei non ſucceſsiſſet, veluti mulctam reportantem. Zenonem deinde rem eam conſultò premere volentem, Illũ Orientalibus copiis præfeciſſe: illum autem Leontio & Pamprepe in ſocietatem aſcitis, tyrannidem in Cilicia apud Tarſum arripuiſſe. Adhæc, Euſtathius idem addit, nihil illis tyrannidem profuiſſe, eo quòd Theuderichus Gotthus cum ingentibus prouincialibus ſimul & externis copiis aduerſus eos à Zenone miſſus ſit, cuius etiam iuſſu miſerandum in modum ſint occiſi: condignam ab eo, quòd illum in Imperium reſtituiſſent, gratiam ferentes. Addit Rhetor idem illud quoque: Theuderichum, quem Zeno conſulem & Thraciæ ducem renunciauerat,

Verina obitus.

B

De reb⁹ Illi qui Imperiũ aduerſum Zenonem affectauit, & Leontij atque Pamprepij ſociorum eius ex Euſtathio.

Res Theoderichi Oſtrogotthi, cuius mors paulo antè deſcripta eſt.

C vbi inſidias ſibi ab eo ſtrui ſenſit, aduerſus veterem Romam exercitum duxiſſe, Odoacrum bello viciſſe, & regia veſte ſumpta, regem ſe dixiſſe: multas præterea Occidentales gentes abſque prælio, item Vandalos, magnam vrbem Romam, & (vt ſemel dicam) Heſperiam plagam omnem cepiſſe, atque ditioni ſuæ ſubieciſſe. Sunt qui dicunt, Zenonis ſuggeſtione ea Theuderichum egiſſe. Eodem tempore & Mammianus, vir curuli honore clarus, & ſenatorius in Daphne, qui ſuburbanus Antiochiæ locus fuit, ædificium conſtruxit, quod ab illis Antiforum dictum eſt. Intra vrbem autem Imperiales duas porticus magnificè admodum, magni precij & varij coloris lapidibus exornatas condidit: inter quas Tetrapylum medium ingentibus columnis & ære conſpicuum ſtatuit, ſolo lapide Proconeſio conſtrato. Hæc hactenus.

Præclara Mammiani apud Antiochiam ædificia.

CAPVT XXIIII.

ZEno finem vitæ ſibi appropinquare vidẽns, ex eis qui futura prędicere exiſtimantur, Maurianum quendam, quiſnam poſt eum (liberos enim ex lumbis ſuis procreatos non habebat) imperaturus eſſet, conſuluit. Qui reſpondiſſe dicitur, ex Silentiariis aliquem, non imperium modò, ſed & vxorem eius recepturum eſſe.[b] Zeno autẽ, quòd Pelagium deſignari putabat, virum præclarum & ſapientem, ferro eum cædi iuſsit: atque inſuper alios etiam nihil cõmeritos, necari curauit. Et morbo comitiali correptus, quòd vim eius non ferret animam egit, Pelagij nomẽ in ore habens. Fertur etiam, quòd eum Ariadna coniunx odiſſet, quum epilepſiæ doloribus diſtenderetur, & ſpeciem defuncti præberet, viuum adhuc ab illa ſepulcro incluſum eſſe. Alij verò tradunt, quum ex ebrietate ſenſum omnem amiſiſſet, in tumulum cõiectum eſſe: & poſtquam ad ſeipſum per ſobrietatem rediiſſet, in ipſo monumento exclamaſſe, vitam ſe ſolam, non etiam Imperium petere, paratumque

D

a Zenone principe incendium ſæuiſſimũ fuit, in quo præter maximã vrbis partẽ conflagratã, centum & viginti millia librorum diſperiere. Et inibi & Homeri poema inteſtino draconis extẽdũ aureis literis deſcriptũ. Egnat. Annotatio eſt de Zenone ex Suida in fine 1 noni libri.

b Zeno viros aliquos bonos necat, ſucceſſorem ſe ſuum ſublaturum ſperans.

E eſſe cuiuis iureiurando interpoſito eo cedere: neminem autem illum ea dicẽtem, propterea quòd coniunx Ariadna id prohibuiſſet, miſeratum eſſe. Hic ad hunc modum vitam finiuit, quum decem & ſeptem annos in Imperio tyrannidem exercuiſſet. Quibus annis Baſiliſci etiam menſes connumerati ſunt.[c] His ita geſtis Longinus Zenonis frater, quòd ad magnam potentiam perueniſſet, Imperium ſe ſibi vendicaturum ſperauit. Verùm ille opinione ſua falſus eſt.[d] Nam Ariadna vnà cum Senatorum ordine,[e] Anaſtaſio * Dicoro, qui nõdum in Senatum lectus, adhuc in Schola Silentiariorum erat, Imperatoriam impoſuit coronam. Euſtathius, cuius paulo antè meminimus, ſcripſit, ab initio Diocletiani tyranni imperij, vſque ad finem Zenonis, & deſignationem Anaſtaſij, interceſsiſſe ducentos & ſeptem: ab eo autem tempore quo Auguſtus monarcha factus eſt, quingentos triginta duos annos & menſes ſeptem: ab Alexandri Macedonis regno, annos octingentos triginta duos, menſes ſeptẽ: à Romulo porrò annos [f] mille & quinquaginta duos, menſes ſeptem: &

*

Memoratu da Zenonis mors.

c Longinus Zenonis frater fruſtra ad Imperiũ aſpirat.

Schola Silentiariorum.

d Anaſtaſius Dicorus vnà cũ Imperatrice.

e Ariadna Imperium Romanum accipit.

F à Troia capta mille ſexcentos octoginta ſex annos, menſes ſeptem: à diuina Domini incarnatione, annos quadringẽtos & nonaginta duos: ab ipſo denique Adamo annos quinquies mille [g] nongentos octuaginta quatuor.

Synopſis & ratio temporum ab Adã vſque ad Anaſtaſiũ. Poſtremum hoc Euagrius non habet, li. 3. cap. 29.

f Rectius 1244.

g Secũdum aſtronomicos à mundo condito 4470.

* *Dicorus cognominatus eſt à diſcoloribus oculorum pupillis, quæ κόραι dicuntur, quarum dextra nigricans, ſiniſtra cærulea fuerit.*

CAPVT XXV.

ANaſtaſius diademate ſumpto, quũ nondum matrimonium contraxiſſet, Ariadnam vxorem duxit: & Epidamnum patriam ſuam, quæ nunc Dyrrachium dicitur, vt natale ſolũ honore proſequeretur, pulcherrimè exornauit, & validiſsimè muniuit. Et primùm Longinum magiſtrum, aulicorum ſcilicet ordinum præfectum, Seleuciam, vbi ortus fuerat, miſit: deinde reliquum etiam Iſaurorum genus eiecit. Atque idipſum Longinus, &

Longinus magiſter aula Imperiali exactus.

A qui cum eo relegati fuerant, indignè ferentes, ad tyrannidem aſpirarunt: ſicuti poſtea dicemus. Anaſtaſius quum pacificus eſſe, neque quidquam rerum nouarum in Eccleſiæ ſtatu excitare veller, plurimumque ſtudij in eo collocaret, vt ſanctæ Chriſti eccleſiæ tumultibus, & verborum contentionibus, diſputationibus, & diſsidiis eccleſiaſticis ſimul & ciuilibus omnibus ſublatis, homines in multa tranquillitate viuerent, & ſubditi populi pacati eſſent: euenit, vt temporibus eius Chalcedonenſis Synodus, neque propalàm per ipſum conſtitutionibus Imperialibus edendis promulgaretur, neque etiam reprobaretur. Verùm ſicuti quibuſque eccleſiarum præſidibus videbatur, ita de ea ſentiebant. Nam qui eam fortiter defendentes propugnabant, non verbum vnum in eius decretis, ac ne ſyllabam quidem, aut literam, aut apicem ſaltem loco moueri aut mutari paſsi ſunt, & per libertatem magnam à commercio & communione aliorum reſiliere: adeò vt ne in ædes quidē ſuas eos admitterent, qui ea quæ rectè ibi decreta

Libertas profeſsionis fidei ſub Anaſtaſio.

B eſſent, non reciperent. Fuere autem qui eam non tantum non approbarent, ſed etiam publicè vnà cum Leonis tomo anathemate iugularent. Alij de henotica Zenonis conſtitutione iidem faciebāt, atque à ſeipſis inter ſe diſsidebant: ita vt quidam duas naturas in Chriſto, quidam vnam dicerent: atque ij quidem literis inſidioſè compoſitis, per fraudem deciperentur: ij autem pacem ſibi conſectandam eſſe putarent. Id malum eò proceſsit, vt Eccleſia quælibet in factiones ſuas diuideretur, & epiſcopi à conſuetudine mutua abhorrerent. Proinde in multas ſectas, Orientales Occidentaleſque atque etiam Libycæ partes diſſectæ ſunt. Neque enim Oriens conſentire cum Occidente, neque rurſum Libya conciliari hiſce voluit. Et quod omnium indigniſsimum eſt, neque ipſi inter ſe Orientalium eccleſiarum antiſtites ad communionem conueniebant, neque Europæi atque Occidentales, neque etiam Libyci epiſcopi conuentus inter ſe agebant: nedum cum eis qui extra regionum ſuarum fines eſſent, congrederentur. Tanta confuſio mentiumque caligo orbem vniC uerſum inceſsit. Porrò, Anaſtaſius tametſi tranquillitatem ſibi conſeruandam eſſe propoſuerat, neque mutare quicquam in Eccleſiis voluerat, inconſulta tamen eorum temeritate, qui ad res nouas ſpectabant, permotus, quoſcunque præter morem nugas agere, & vel impudēter Synodum ſanctam damnare, crudeliterque anathemate configere, vel rurſum apertè eandem & clarè in ſacris templis deprædicare intelligebat, è thronis vtroſque deiiciebat, inhumaniterque exigebat. atque ad eum modum permulti epiſcopi multati ſunt, & in primis, ſicuti antea etiam diximus, Conſtantinopolitanum ille Euphemium proſcripſit: deinde poſt hunc & Macedonium, cui Timotheus ſucceſsit.

Diſsidia Eccleſiarum.

Anaſtaſius amans & defenſores & oppugnatores Synodi Chalcedonenſis à thronis ſuis deturbat. Euphemij & Macedonij epiſcoporum Conſtantin. proſcriptio.

CAPVT XXVI.

VErum enimuero veluti † Patroclus, prætextus hic ab Anaſtaſio contra eos obtendebatur, quòd res nouas in eccleſias inducerent. ſed quæ occultè Anaſtaſium malè habebant, longè alia erant: præclara ſcilicet Euphemij pie- D tas, & quòd is antea Anaſtaſium eccleſia excluſerat, proptereà quòd opinionem de ſe præbuiſſet, contagione Dioſcori infectum eſſe: & quòd turbam concitare volens, cōminatus Euphemio eſſet, ſe illi accepta à Zenone poteſtate caput tonſurum, cathedramque eius euertiſſet. Præterea quum Ariadna purpuram Anaſtaſio circundaret, Euphemius ſacrorum antiſtes animo forti reſtiterat: neque prius ſe quę ſtatæ ceremoniæ poſtularent, facturum eſſe dixerat, quàm ille graui iuramento in ſcriptum relato confirmaſſet, fidem ſe inuiolatam ſeruaturum: neque quicquam rei nouę Imperij ſui tempore in eccleſiam illaturum, nec non Chalcedonenſem ſynodum ex animi ſententia reliquis tribus additurum eſſe. Conſenſerat conditionibus his, & eas in ſcriptum retulerat Anaſtaſius, & ſub hæc cęrimonias ſolitas in eo epiſcopus peregerat. Non longè verò pòſt Euphemium adortus Anaſtaſius, libellum eum ab eo repetiit: & quòd eum ille non reddidit, ſolum exilij cauſa vertere iuſſus eſt. Vitæ quoque eius ita inſidiatus eſt, vt ex fami- E liaribus Euphemij quidā nomine Paulus, vir procerus, & † humeris ipſis ſuperextans, quod aduerſus eum diſpoſitum circumferebatur ferrum, exceperit. Atque hunc, ob eum modum, & ob talem cauſam in exilium egit, quum quidem id populus ægerrimè ferret. Macedonium autem, cui Euphemius ſyngrapham ſtipulationis ſuæ crediderat (nam ei ſacrorum quoque donariorum cuſtodia commiſſa fuerat) in ſacram ſuſtulit cathedram. Fecerat autem ea quæ dicta ſunt Euphemius, quùm ob eas quas commemorauimus cauſas, tum quòd * Manichæorum hæreſim Anaſtaſius multis fouere viſus eſſet, quippe cuius etiam mater eam ardore ingenti conſectaretur. frater quoque eius, Anaſtaij ſcilicet auunculus Clearchus, Arianiſmi compertus fuerat. Quapropter & Manichæis & Arianis purpura ſua Anaſtaſius lætitiā attulit, mutationem aliquam futuram expectantibus. Macedonius vbi epiſcopalem thronum cōſcendit, ab eo quoque promiſsi ſui ſcriptum Anaſtaſius recipere cōtendit: contumeliam iniuriamque ſibi fieri ratus, ſi libellum ſuum qui vitam e- F ius redargueret, poſt ſe relinqueret. Cęterùm quū & ipſe itidem vt Euphemius, conſtanter ei aduerſaretur, & fidei omnino proditionem eſſe, ſi libellum eum redderet, exiſtimaret, fortiterque prorſus contra eum contenderet, varia Anaſtaſius iniit conſilia, vt & hunc è ſede deturbaret: tentauitque adeò omnia, vt quod conabatur efficeret. Sedenim quum quod faceret non haberet, hæreticorum conſeſſu collecto, per vim Macedonium, vt Synodum Chalcedonenſem damnaret, cogere voluit. Quod vbi multitudo ſenſit, ad eum locum accurrit, & apertè exclamauit: Martyrij tēpus adeſt, Nemo longius à paſtore abſiſtat. Et cōnicia in Imperatorem coniecit: Manichæum, qui imperio indignus eſſet, vocans. Et Anaſtaſius ſibi metuens, ad fugiendum paratus fuit: Macedoniumque quæſiuit, quem antea ſe neque reſpecturum eſſe adiurauerat. Macedonius cum libertate multa Anaſtaſium, veluti rei eccleſiaſticæ hoſtem obiurgauit. Atque ille tum in verbis eius acquieuit: ſeque placabiliorem præbens, ſummiſit. Poſtmodum autem propter animi improbitatem

† Prouerbialiter hoc dictum. Eraſmus Roterod. in prouerb. Patrocli occaſio.

Cauſa odij Anaſtaſij in Euphemium.

† [illegible]

*Anaſtaſius Manichæus * Eutychianæ quidem hæreſi eum adhæſiſſe dicit.*

Cur Anaſtaſius Macedonium ſit perſequutus.

Criminatores in Macedonium ab Anaſtaſio ſubornati. Hos facile ille refellit. Alium criminis prætextu cõtra Macedoniũ quæſitum, quaſi Synodũ Chalcedonenſem nõ cõprobaret. Macedonij exilium.

A accuſatores aduerſus eum mercede conduxit. Et præſtò fuere adoleſcentuli quidam, qui non minus ſeipſos quam Macedonium per ſycophantiã calumnioſe detulere, & flagitium obſcœnum & fœdũ mendaciter produxere. Sedenim poſtquam in continenti illorum confictam calumniam Macedonius, tunica ſubducta, virilibus ſe carere oſtendens, conuicit, ad concilium aliud fraudis plenum confugit. Nam per Celerem aulæ præfectũ libellum confici iuſsit, In quo duę Synodi reliquis duabus omiſsis conſcriptæ erant, cumque ſe recipere profeſſus eſt. Quę res à Macedonio approbata, & quod præterea henotico Zenonis is ſubſcripſiſſet, reprehenſione non caruit. Quamuis poſtea quum in Dalmati monaſterio eſſet, in oratione quadam omnibus pietatem conſectãtibus, offendiculum id & crimen obiectum diluit, diſertis verbis ſanctam quartam Synodum comprobans: & eos qui illam non reciperent, hæreticos vocans. Anaſtaſius Celere magiſtro ad ſe euocato, per eum clàm Macedonium ex throno dedoxit,
B & Euchaitem in exilium miſit. Senatus & populus Conſtantinopolitanus eam ob cauſam in magno fuit mœrore. Nam & vitæ ſanctitatem & doctrinę ſinceritatem in Macedonio admirabantur, & pietatis ſtudio dignitateque ſacerdotali is valde enitebat, vt qui à Gennadio eductos atque doctus fuiſſet, cuius etiam ex † fratre nepos fuit.

† ἀδελφιδοῦς. Perſequutio ſectatorum Macedonij.

Contra ſectatores eius poſtea grauis perſequutio orta. Quidam enim exilio, nonnulli relegatione, aliqui accuſationibus iniquis, alij bonorum publicatione afflicti ſunt. Multi etiam qui fuga ſibi conſuluerunt, Romam peruenerũt. Imperator illico Chalcedonẽſium actorum libellum, quem Macedonius diſcedens in ſanctiore ara depoſuerat, per Calopodium quendam furtim ſublatum concidit, atque igni tradidit: & Macedonio qui ſic abducebatur, condemnationis ſententiam miſit. Atque is interrogauit, an illi qui ſe dãnaſſent, Chalcedonenſem Synodum recepiſſent. Et vbi illi qui ad eum ſententiam attulerant, id inficiati ſunt: ipſe, ſi (inquit) Ariani aut Macedoniani condemnationis libellum ad me miſerunt, num reci-
C pere eũ poſſum? At ille ita Euchaitem ductus eſt.

*Hunni ex Caſpiis clauſtris erumpentes. Macedonij cædes. * τὰς κασπίας ἀνα... [illegible]*

Quum autem Hunni, qui Saberi vocabantur, eruptione per ⁎ Caſpias anguſtias facta, Orientem vaſtarent, Gangram inde metus cauſa Macedonios ſucceſsit. Quod vbi Anaſtaſius cognouit, percuſſoribus ſummiſsis eum trucidauit. Corpus eius in templo Callinici martyris innumera miracula edens repoſitum eſt. Macedonium ferunt, quum iam mortuus iaceret, manu ſua ſeipſum ſacro crucis ſignaculo conſignaſſe. Eundemque in ſomnis Theodoro cuidam piè viuenti apparuiſſe, & cum vehementia quadam verba hęc Anaſtaſio renunciari iuſsiſſe: Ego quidem ad patres meos abeo, quorum fidem ſinceram ſeruaui. Tu verò ſcito, me Deum precari deſitutum non eſſe, quoad vſque & tu primo quoque tempore ad id tribunal, quod munera nũ acceptat, mecum iudicio

Macedonius Anaſtaſiũ ad tribunal Chriſti euocauit.

concertaturus, ſteteris. Poſt Macedonium Ana- D ſtaſius eccleſiam Timotheo presbytero eius, ſacrorumque vaſorum cuſtodi commiſit, qui † Celon & Littobunes cognominatus eſt, appellationibus eis propter actiones quaſdam ei conuenientibus impoſitis. Hic templum ingreſſus, non prius rem diuinam fecit, quàm Macedonij imagines, quæ tum ibi erant, ſuſtuliſſet. At Imperator impiiſsimus eiuſcemodi ob cauſas Flauianũ quoque Antiochenum, & Heliam Hieroſolymitanũ, qui Saluſtio ſucceſſerat, nec non Ioannẽ Alexandrinum in exilium egit. Idem in Ioanne Tabenneſiota fecit. Qui vbi Romæ cognouit Anaſtaſium Imperatorem eſſe factum, in Orientem ſedẽ ſuam recepturus venit. Amico enim Anaſtaſio Alexandriæ vſus fuerat, & eum ex naufragio nondum receperat, hominique quam conueniebat curam & benignitatem præſtiterat. Ille verò per ingrati animi vitium, pro liberalitate ſibi exhibita exilij gratiam ei retulit. Ioãnes autem iſte profugiens, in veterem ſe rurſum Romam contulit.
E

Timotheus Macedonij ſucceſſor. Anaſtaſi[us] in exiliũ miſit epiſcopos. Flauianum Antiochenum, Heliã Hieroſolymitanum, Ioannem Alexandrinum. Idem erga Ioannem Tabenneſiũ ingratum.

† a [illegible]. Suid. hoc eſt, ad rem venerẽam calidum.

CAPVT XXVII.

Xenaias est ſupposititius presbyter.

DE Flauiano Antiocheno hęc memoriæ prodita ſunt. Xenaias quidam erat (Philoxenũ græca lingua rectè voces) genere Perſa, & fortuna ſeruus, perìdoneus ſathanæ miniſter: qui ſub Calandionis epiſcopatu, quum ab hero ſuo profugiſſet, ad Eccleſiam Dei acceſsit, clericum ſe eſſe affirmans, quum quidem nondum diuino regenerationis lauacro initiatus eſſet. Calandion vbi hominem eum, & latentem in eo maleuolentiam ex ſignis & coniecturis quibuſdam cognouit, ab eccleſia eum proſcripſit. Vbi verò Calandioni Petrus Cnapheus ſucceſsit, Xenaiam ille non ſolum recepit: verumetiam nondum baptiſmo initiatum, vicinæ Hierapolis epiſcopum creauit, & Philoxenum nominauit. Et Petrus vbi tandem ſe F epiſcopatum viro nondum baptizato mandàſſe intellexit, dixiſſe fertur, ſufficere ei pro baptiſmo conſecrationem. Xenaias iſte primus (ô audacem animum, & os impudens) vocem illam euomuit: Chriſti, & eorum qui illi placuere, imagines † venerandas non eſſe. Itaque impietatis iſtud mancipium magno cum tumultu, multis ſibi ex prima Syrorum gente aſcitis, & non exigua ex Cynegico ſiue Venatico monaſterio multitudine aſſumpta, vnà cum innata ſibi improbitate in vrbẽ peruenit: & Flauiano vim maximam intentauit, vt Chalcedonenſem Synodum & Leonis tomũ ille anathemate damnaret. Quod quum Flauianus ſe facturũ non eſſe confirmaret, & monachi ei contrà imminerent, populus epiſcopum ſuum periclitari audiens, pro ſe quiſque ſtatim vt potuit cõſurgens affuit, & cædes tanta monachorum facta eſt, vt corpora eorum propter multitudinem in Orontem amnem, vt vndas eius pro ſepulcris haberent, coniecta ſint. Ad hæc etiam iſto nõ minus accidit malum. Monachi nanque in ⁎ Cœleſyria Flauiano valde addicti, propterea quòd is in vici-

Idem epiſcopus nondum baptizatus. Hic imagines Chriſti & ſanctorũ non venerãdas eſſe probabat. † μὴ [illegible]. Tumultus monachorũ contra Synodum Chalcedonenſem Antiochiæ. Plurium monachorũ cædes. Aliorum ibidem monachorum tumultus. ⁎ Dicitur hæc etiã ſecunda Syria.

†⁎ Multi ſacerdotum culpam zelo Dei perſequi profitentur, ſed dum indiſcretè id agitur ſacrilegij facinus incurrunt: & dum præcipites quaſi ad emendandum ruunt, ipſi quoque multo magis in deteriora cadunt. 24. quæſt. 3. Apud Deum & eius Eccleſiam neminem poteſt grauare iniqua ſententia. Aug. 11. quæſt. 3.

A no quodam loco, cui Tilmognus nomẽ erat, monaſticam egiſſet vitam, turba ea cognita, Antiochiam ſe contulerunt, Flauianum omnibus modis defenſuri. Atq; ibi tum nõ minor accepta clades. Propter hũc igitur & illum caſum, Flauianus fraude quadam in exilium abductus eſt, petram quandam præruptam & ſublimem in Palæſtinæ finib⁹ incolere per vitam iuſſus. Hæ cauſę ſunt, quam ob rem tanti viri Macedonius & Flauianus, ſedibus ſuis exacti ſint. De quibus etiam monachi Palæſtini ad Alciſonem ſcribentes, hæc verbis hiſce commemorant.

Exitium Flauiani.

CAPVT XXVIII.

Palæſtinorũ monachorum ad Alciſonem ſcriptũ.

" PEtro vero defuncto, rurſus inter ſe diſſidere cœperunt Alexandria & Ægyptus, & Libya: & factio quælibet ſuos ſibi cõuẽtus egit. Reliquus etiam Oriens ab aliis eccleſiis ſegre-
B gatus eſt, quòd occidentales nõ aliter communicare cum eo voluerint, quàm ſi Neſtorium, Eutychetem & Dioſcorum anathemati ſubiiceret, eiſdémque Petrum Moggum & Acacium adderet. In hoc ſtatu quum eccleſiæ orbis vniuerſi res eſſent, qui germani Dioſcori & Eutychetis ſectatores fuere, ad maximam paucitatem redacti ſunt. Et quum res illorum eò recidiſſent, vt quamprimum in terra deficerent, ampliùsq; non extarent, Xenaias re ipſa nomini ſuo reſpondens († alienus quippe prorſus a Deo) neſcimus quo conſilio, quaſve aduerſus Flauianum inimicitias vindicans, ſub obtentu fidei, ſicuti plerique aiunt, cõtra eum commotus, veluti Neſtorianum calumnioſè criminari cœpit. Atque vbi ille Neſtorium vnà cũ opinione ſua anathemate confodit, ex eo tempore rurſum ad Dioſcorum, Theodorum, Theodoritũ, Iban, Cyrum, Eleutheriũ, & Ioãnem tranſiit, & neſcimus quos alios inſuper & vnde collegit. Quorum quidã verè Neſtorij dogma profitebantur: quidam autem eius hæreſis ſuſpecti, anathema in Neſtorium contorſerant, & in eccleſiæ cõ-
C munione acquieſcebãt. Eis ita collectis ad Flauianum: Hoſce, inquit, omnes Neſtorij contagione infectos, niſi anathemati ſubdideris, Neſtorianus es, vtcunque vel decies millies illum vnà cum dogmate ſuo anathemate cõfodias. Per literas quoque Dioſcorianos & Eutychianos permouit, eiſque perſuaſit, vt ſibi patroni aduerſus Flauianum adeſſent: ſecum petituri, vt ille non in Synodum, ſed in eos quos diximus viros anathema iacularetur. Eis verò Flauianus epiſcopus diu multúmque reſtitit. Sed enim vbi alij quoque contra ipſum cũ Xenaia coniuncti ſunt, Eleuſinus videlicet quidã ſecũdæ Cappadociæ, Nicias Laodicææ Syrorum, atque alij aliunde epiſcopi, quorum ✶ puſillanimitatis erga Flauianum cauſam, non noſtrum: ſed aliorum potius eſt exponere: tandem per eos ipſos ſe illos ad pacẽ adducturũ eſſe arbitratus, contẽtioni ei ceſſit, & in ſcripto anathema in eos qui dicti ſunt viros coniecit, atque id ad imperatorem miſit. nam & hunc quoque contra eũ veluti Neſtorianum commouerant. Verùm Xenaias hiſce non contentus, rurſum anathema in ipſam Synodum, & eos qui duas naturas & carnis & diuinitatis in Domino profitentur, iaciendum à Flauiano
D petiit. Atque vbi ille ei non paruit, vt Neſtorianũ rurſus criminatus eſt. Et cùm de his rebus multa agitata eſſent, & patriarcha formulam fidei compoſuiſſet, in qua ſynodum quidem propter Neſtorij & Eutychetis condemnationem, non autem vt vim decreti & doctrinæ fidei haberet, recipiendã eſſe profitebatur: rurſum eum, vt qui occultè Neſtorianus eſſet, aduerſarij, niſi anathemati etiã ſynodum ipſam, & duas naturas carnis & diuinitatis in Domino profitẽtes ſubiiceret, criminari cœperunt. Adduxerunt illi quoque multa verborum fraude in ſententiam ſuam Iſauros: & ſcripto de fide edito, in quo ſynodum vnà cum eis qui duas naturas aut † proprietates in Domino eſſe dicũt, anathemate condemnarunt. Itaque à Flauiano & Macedonio ſeceſſerunt: & cum aliis ſe coniunxerunt, qui ſcripto ei ſubſcripſere. Interea etiã à Hieroſolymitano antiſtite de fide ſcriptum exegere, qui id cõpoſitum ad imperatorem per ipſos Dioſcorianos miſit. Atque id illi, anathema comple-
E ctens in eos qui duas naturas dicunt, proferunt. Ipſe autem Hieroſolymitanus epiſcopus deprauatum id ab eis eſſe aſſeuerat, aliúdque ſcriptũ ſine eiuſcemodi anathemate producit. Neq; id mirum, ſiquidem ſcripta patrum quoq; adulterarũt: & multos Apollinaris libellos per inſcriptiones ipſas Athanaſio & Gregorio mirifico illi & Iulio attribuerũt, per quos maximè ad impietatem ſuã multos pertrahunt. Efflagitarunt verò à Macedonio etiam ſcriptam fidei formulã, quam ille quoque edidit: ſolam ſe trecentorum decem & octo, & rurſum centũ & quinquaginta patrũ fidẽ noſſe cõfirmans. Neſtoriúmque & Eutychetem, atque eos qui vel duos filios aut Chriſtos opinantur, vel naturas diuidunt, anathemate feriens: neq; Epheſiæ à qua Neſtorius damnatus eſt, neque Chalcedonenſis quæ Eutycheti dignitatem abrogauit, ſynodi mentionem faciens. Quam rem monaſteria Conſtantinopoli ægrè tulere, & ab epiſcopo Macedonio deſciuere. Interea Xenaias & Dioſcorus multis ſibi aſcitis epiſcopis, ſuperbi & intolerabiles facti ſunt: motúsque aduerſus eos qui in anathema non conſentirent, graues concitarunt: in- F
ter quos, ſi qui illis prorſus non cederent, eos modis omnibus in exilium pellere ſunt conati. Atq; ita tandem Macedonius & Flauianus, & Ioannes inſuper, ✶ Palti epiſcopus, ſolum exilij cauſa verterunt. Hæc hactenus.

De reb⁹ Flauiani & Xenaiæ.

† ἰ ἀπὸ θεοῦ ἀλλότριος.

✶ μικροψυχίας.

† ἰδιότητας.

De Helia Hieroſolymitano.

Hæretici ſtudioſi libros veterum deprauarunt.

De Macedonio Cõſtantinopolitano.

✶ Euagr. habet Plati, lib. 2. cap. 32.

CAPVT XXIX.

FLauiano ad hũc modum exacto, Seuerus impius & † ἀκέφαλος, hoc eſt, nullius capitis vir, alter omnino improbitate Eutyches, aut Dioſcorus, Antiochenum conſcendit thronum: qui Soxopoli Piſidiæ ortus, Beryti legum ſcientiæ & actionibus forenſibus operam dedit. Atque vbi Chriſtianam addidicit doctrinam, eũſeſtim animo mutato, baptiſmi lauacro initiatus eſt, in Leõtij illuſtris martyris templo, quod in maritima regione Tripolis in Phœnicia ſitum eſt. Et deinde monaſticam vi-

† Seuerus Antiochenus epiſcopus.

Leontius martyr.

† ἀκέφαλος, ἀκέφαλοι, οἱ ὑπὸ Σεβήρου [illegible], hoc eſt, Acephalorum, id eſt, capite carentium hæreſis quædam eſt, cuius autor Seuerus fuit. Suid.

tam in domicilio quodam inter Gazam & Maimam oppidũ coluit: vbi Petrus etiam ille ex Iberia, qui epiſcopus Gazæ declaratus, vnà cũ Timotheo Aeluro proſcriptus eſt, eodem vitæ genere culto, celebrem de ſe famá poſteris reliquit. Porrò Seuerus ſermonem primum diſputando cum Nephalio contulit, qui eiuſdem cum illo opinionis antea fuit, naturam vná in Chriſto profeſſus: poſtea autem & ipſe Chalcedonenſem ſynodum, & eos qui duas naturas perhibent, tutatus eſt. Et quum ſe confidentius arrogantiúsque Seuerus in diſputationibus gereret, vnà cum popularib⁹ ſuis, aliiſque etiam plurimis, eandem opinionem conſectantibus, monaſtico domicilio ſuo à Nephalio eiectus. Atque ille inde in imperialé conceſsit vrbem, Imperatori ſupplicaturus, vt ſibi atque ſuis qui cum eo pulſi fuerant, phrontiſteria ſua reſtituerentur. Ita factum, vt in imperatoris & Senatorum noticiam perueniret: ſicuti hoc qui Seueri vitam conſcripſit, refert. Ioannes porrò qui † cũ illo iudicio contendit, ſcriptum reliquit: Seuerũ, cùm conſecrari deberet, iuramentum in ſcriptum relatum imperatori Anaſtaſio obtuliſſe, à quo die throno Antiocheno potitus eſſet, haudquaquam ſe ſynodum Chalcedonenſem anathemati ſubiecturum eſſe. Eúmque eo ipſo quo conſecratus eſt die à ſectatoribus ſuis inſtigatum, pro cócione ex ambone anathema in eam feciſſe: idémque diſertis verbis, cum ſynodales literas ſcriberet, feciſſe. Qua de re literæ illæ quas diximus, ad Alciſonem ſcriptæ, hæc referunt.

Petrus monachus.

Seuerus à Nephalio monaſterio pulſus.

Seuerus conſulis perant⁹

† [illegible] Theodorus lector, lib. 2.

CAPVT XXX.

Synodales Timothei Conſtantinopolitani epiſcopi hic in Palæſtina receptæ ſunt: Macedonij autem & Flauiani condemnatio recepta non eſt, ſicuti neque ſynodalia ſcripta Seueri. Quin illi etiam qui eas huc attulere, conuiciis atque contumeliis, pro eo atque conuenit, affecti, profugerũt: propterea ꝙ aduerſus eos populus & monachi cõmoti eſſent. Ac res in Palæſtina quidem ſic ſe habuere. Antiochiæ autem nonnulli in ſententiam eorum abducti ſunt, in quibus etiam eſt Marinus Beryti epiſcopus: quidam autem neceſsitate & vi adacti, eiſdem Seueri ſynodalibus literis, anatema ſimul & in ſynodum & in reliquos qui duas naturas aut proprietates carnis & diuinitatis Domini profiterentur, complectentes, aſſenſere. Aliqui porrò, quoniam vi & metus cauſa aſſenſi fuerant, ſententia mutata errorẽ reuocarunt: inter quos ſunt, qui ſub Apamea cenſentur epiſcopi. Quidam verò omnino eis non conſenſere, in quibus ſunt Iulianus Boſtrenſis, & Epiphanius Tyrius, alijq; (vt dicunt) epiſcopi quidam. Sed enim Iſauri nunc reſipiſcentes, cùm priorem ſuum cõdemnant errorem, tum Seuerũ factioníſque eius populares anathemate iugulant. Alij qui ſub Seuero ſunt epiſcopi & clerici, eccleſiis relictis fugerunt: quorum vnus etiam eſt Iulianus Boſtrenſis, & Petrus Damaſcenus, qui hic ſunt. Sed & Mamas, qui vnus ex Dioſcorianis eſt, duas naturas ab initio (incarnationis Verbi, ſed poſtea vnam tantum naturam) profitẽtibus à quibus etiam Seuerus tranſuerſim ductus eſt, cùm illorum antea præfractam temeritatem condemnaſſet. Et poſt quædam. Monaſteria autem quę hic ſunt, & Hieroſolyma ipſa, in recta fide Deo duce concordant, aliæque etiam plurimæ cum epiſcopis ſuis vrbes, pro quibus omnibus, atque item pro nobis, Domine ſanctiſsime & reuerendiſsime pater noſter, ne in tentationem incidamus, fac ores.

Scriptum monachorũ Palæſtinorũ ad Alciſonẽ, de ſtatu Syriæ & Palæſtinæ eccleſiarũ

CAPVT XXXI.

Quæ verò de Seuero Euagrius Epiphaniẽſis memoriæ mãdarit, verbis hic eius apponam. Scribit enim ad hũc modum. Quandoquidem literæ iſtę Palæſtinorum monachorũ Apameoos epiſcopos à Seuero reſiluiſſe oſtẽdunt, age aſſeramus huc, quod a patribus per manus acceptũ, quanuis hucuſque in hiſtoriam relatum nõ ſit, ad nos peruenit. Coſmas patriæ noſtræ Epiphaniæ epiſcopus, quam Orontes alluit, & Seuerianus vicinę Arethuſæ antiſtes, cùm ad ſynodales Seueri epiſtolas perturbati eſſent, & ſe à cõmunione eius diſiunxiſſent, libellũ quo illi dignitatem abrogarũt, ad eum, cùm adhuc Antiochiæ epiſcopus eſſet, miſerunt. Eum libellum Aureliano primario eccleſiæ Epiphanienſis diacono ad illum perferendum dedêre. Atque is, quòd Seuerũ & epiſcopatus tanti amplitudinem metueret, vbi Antiochiam venit, muliebri habitu ſumpto, Seuerum adiit, delicatius molliúſque incedens, ac geſtu omni fœminam ſe eſſe aſsimolans: & ſupplicis more lamentans, atque ex animi penetralibus cum gemitu illum obſecrans condemnationẽ accedenti illi dedit: & per conſequentem hominum turbam omnibus deceptis, prius per fugã ſaluus euaſit, quàm Seuerus quæ in libello ſcripta eſſent, legit. nihilominus tamen Seuerus libello accepto, & ſententia eius intellecta, in ſede ſua vſque ad Anaſtaſij obitum permãſit. Poſtquam Anaſtaſius rem eam, ſicuti Seuero acciderat, cognouit (memorię enim tradẽdum perhumanum aliquod Anaſtaſij factũ) Aſiatico Aſianam Libaneſiæ in Phœnicia procurationem gerenti mandauit, vt Coſmam & Seuerianum eccleſiis ſuis, propter miſſum Seuero condemnationis libellum, eiiceret. Qui poſtquam in Oriẽtis partes peruenit, multóſque mortales Seueriani & Coſmæ dogma defendere, & ciuitates ſuas fortiter illos tueri reperit, ad Anaſtaſium retulit, ſine ſanguine ſuſo viros eos thronis ſuis expelli non poſſe. Et Aſiatico Anaſtaſius reſcripſit: nihil ſe, etiamſi magnum & eximium quicquam ſit, ꝓcedere & obtinere velle, ſi vel gutta ſanguinis effundenda ſit. Atque hæc quidem non multo pòſt ſic acta ſunt.

Seuero Coſmas Epiphaniẽſis, & Seuerian⁹ Arethuſius, epiſcopi, libellũ exauctorationis [illegible] inſinuant.

Euagr. lib. 3. cap. 34. Clemẽs Anaſtaſij dictum & factum.

CAPVT XXXII.

Imperator autem Palæſtini quoque throni epiſcopo Heliæ, Paſſarionis filio, qui Saluſtio Martyrij ſucceſſori ſucceſsit, vt cum Chalcedonenſis ſynodi obtrectatoribus cõmunicaret, inſtitit. Helias autem, quòd grauis inter eccleſiarũ antiſtites ſeditio eſſet (Romani nanque à Byzantiis diſsidebant, quòd Acacium

A lo ſactum album retuliſſent: Byzantij autem Alexandrinos auerſabantur, quòd illi Dioſcori communionem admiſiſſent, & ſynodum Chalcedonenſem anathemate proſequuti eſſent: Palladius verò Antiochenus quæ grata imperatori eſſent faceret ſynodum eam auerſatus, & Alexandrinorũ acta, quæ Anaſtaſius cõprobabat, complexus) Helias ſoquam quum tãta rerum confuſio eſſet, cum ſolo Euphemio communicãdum ſibi eſſe ſtatuit. Atque vbi ille propter fidem orthodoxam, ſicuti dictum eſt, proſcriptus eſſet, & Macedonius epiſcopatũ eius recepiſſet, proſcriptioni Euphemij, quod contra canones facta eſſet, haudquaquã aſſentiri voluit: Macedonij autem, vt qui ſanã deprædicaret doctrinam, communionem admiſit. Quandoquidẽ verò Palladij Antiochiæ ſucceſſor Flauianus, ſanæ addictus doctrinæ, idem cum Helia & Macedonio ſenſit, ★ fortiſsimus in impietate tyrannus itam continere, & tantorum virorũ concordiam ferre nõ potuit: ſed furore feruens, & quammaximè ſerociens, Macedoniũ vrbis imperantis paſtorem, per eas quas diximus calũniolas criminationes, cum ignominia Eccleſia eiecit, & epiſcopalem thronũ Timotheo tradidit. Meditatus ille quoque eſt, quomodo Flauianum & Heliam in exilium mitteret. Tum verò temporis, vt eos Timotheo coniungeret, operam dedit. Et illi communicandũ ſibi quidem eſſe cum Timotheo, qui orthodoxæ doctrinæ aſſentiri videbatur, ſtatuerunt. Macedonij autem exilium minimè ferre potuerunt: vt quod per violentam potius dominationem, quam eccleſiæ ſanctionem decretum fuiſſet, ſicuti etiam ante eum in Euphemio acciderat. Quam ob cauſam imperator aduerſus illos furiosè excãduit, eáque res magnos eccleſiis motus creauit. Anaſtaſius Sidone contra diuinos eos viros Orientalium & Palæſtinorum epiſcoporum conuentum coegit: cui præfuere Cæſareæ Cappadociæ Soterichus, & Hierapolis Xenaias, verè à Deo alienus, epiſcopi qui vehementer in ſynodũ Chalcedonẽſem inuecti ſunt, ac ſi qui alij, & ipſi vt Eutychetis & Dioſcori res in Oriente obtinerent, ſtuduerunt. Huius rei certior factus Helias, C Hieroſolymitanus hierarcha, vt imperatori conciliaretur, conſilium cepit, precatore vſus Sabba illo, qui in pietatis exercitio & diuina philoſophia magnus extitit. Hic cum eiuſcemodi ab Helia literis ad Anaſtaſium venit. Heremi incolas, & cum illis Sabbam, ſolitudinis caput, oratores pro eccleſiis ad Celſitudinem tuam mittimus. Tu verò, ô Imperator, diuinos eorum labores atque ſudores reueritus, finem, quod contra eccleſias ſuſceptum eſt, bello imponito, neque cladem hanc vlterius progredi ſinito. Curæ namq; tibi eſſe, vt quæ Deo grata ſint facias, qui tibi diadema cõceſsit, perſuaſum habeo. Ille vt potuit, animo conſtanti cũ imperatore congreſſus, tumorem illius aduerſus Palæſtinum antiſtitem conceptum ſedauit. Et ſynodus aduerſus Heliam & Flauianũ à Soterico & Philoxeno congregata, nihil egit. Iſti autem poſtea inuidia flagrãtes, apud imperatorem viros eos, quaſi illum conuicijs proſcidiſſent, & actiones eius riſiſſent, per calumniam detulerũt. Et cùm poteſtatem ſibi in patriarchas homines deteſtandi ſumpſiſſent, quid dicere attinet, quæ mala lachrymis & luctu proſequẽda patrarint? Tum quidem ea in Flauiano fecere, quæ ſuprà paucis expoſuiD mus. Atque inſuper eum ſede ſua eiecerũt, impiũ Seuerum ei ſubſtituentes. Qui poſtquam in eccleſiam Antiochenam peruenit, infinita quæ verbis exprimere non ſit, mala, à cõmunione ſua abhorrentibus, intulit.

Anaſtaſius ſynodũ Sidone contra Flauianum & Heliam agit.

Helias per Sabbã monachũ ſibi imperatorem reconciliat.

Calumniis apud imperatorẽ Flauianus & Helias deferuntur.

Flauiani exilium.

CAPVT XXXIII.

EXperti virum eũ ſunt, quum monachi in Palæſtina omnes, tũ eorum præſides maximè, Euthymij magni diſcipuli, quorum immenſa & numerũ propè ſuperans multitudo fuit. ſummè enim eo tempore in regione ea monaſteria floruere, quę à pręfectis egregiis luminaribus gubernabãtur: Euthymium pręclarum dico, & Theoctiſtum magnũ & Theodoſiũ cœnobiorum principẽ, & Sabbam ſolitudinis ciuem: quorũ certamina diuinósq; labores retuliſſem, niſi me ab inſtituto argumento digreſſurũ eſſe ſcirem: quum opere illi peculiari ꝓ- E pter copiam & amplitudinem rerum maximè indigeant, quæ tamẽ manifeſtæ ſatis ſunt, & linguis eccleſiisque omnibus celebrantur. Proinde nobis venia debetur, ſi eas fuſius nõ commemoramus. Et tum quidem Sabbam & Theodoſiũ illi vt adorti ſunt, ſi eos in partibus ſuis haberẽt, omnia ſe cõfecturos rati. Atque vbi animos eorum tentarunt, præclarus ille virtute Theodoſius ſuggeſtum conſcẽdit, ac veluti dux quidam & imperator pro cõcione monaſtica phalãge aduocata, poſtq̃ multitudini ſilentiũ manu deſignauit, voce maiore ſublata, hoc ſic tonitrus in morẽ detonuit: Si quis quatuor ſynodos quatuor Euãgeliis non exæquat, anathema. His verbis dictis, perinde atq; angelus quidã, multitudine in ſtuporem coniecta, cũ ſilentio omnibus inſpectãtibus per mediã turbam proceſſit: & homines omnes cum animi conſternatione viri eius tanquam egregij in bello ducis conſilium factúmque, quo ſanctas quæ dictæ ſunt ſynodos ſacris libris accẽſendas eſſe, veluti lege lata ſtatuit, admirati ſunt. Et literas ad imperatorem dantes, certamen ſe de eis ad ſanguinem vſq; ſubituros: neque etiamſi quid accidat, ſe vllo modo à patrum traditionibus diſceſſuros eſſe, indicarunt F atque confirmarunt. Deinde circumquaque ciuitates peragrantes, veluti inuicti belli duces omnibus facti ſunt omnia, homines cõfirmantes, ad fortitudinẽ cohortãtes, ſocordiã excitãtes, hęreticam inſaniam præuenientes, prædicantes, deniq; DEI verbum idem, ſimul DEVM quidem & hominem, vnam verò eius ſubſiſtẽtiam ſine perſonam eſſe, natura vtrunque horum, diuinitatem videlicet & humanitatem habentem: id quod ſynodus quoque Chalcedonẽſis docuit, quæ etiam hæreticorum ex vtraque parte errores declinauit. Eo enim quod perſonam vnam profitetur, Neſtorij veſaniam repudiauit. Quòd verò duas naturas deprædicat, Eutychetis & Dioſcori contractionẽ reiecit. Non enim illa iuxta Neſtorij opinionem in filios duos & totidem ſubſiſtẽtias vnum Chriſtum diuiſit: ſed neque itidem vt Eutyches & Dioſcorus, atque etiam Seuerus, in vnam naturam diuinitatem & humanitatem vnius Chriſti confudit. Quum nãque iſtorum quilibet longius quàm

Seuerus Catholicorum perſequutor.

Egregij monachi. Euthymius, Theoctiſtus, Theodoſius, Sabbas.

Præclarè hi Chalcedonenſem defenderũt Synodũ.

Theodoſij grauiter dictum.

Chriſtus Deus & homo.

Chalcedonenſis Synodi doctrina. Cõtra Neſtorij & Eutychetis hæreſes.

A opnrteret pnncedetet, miſetandum in modum cōteciderunt, vt Neſtotius quidem diuiſionem, Dioſcorus autem contractionem: atque ille quidem duos filios, hic verò ne vnum quidem propriè profiteretur. Siquidem Neſtorius confuſionem metuens, * χίω, hoc eſt habitu tantum aduenticio, ſiue autoritate acquiſita, diuinitatis vnionem cum humanitate factam eſſe dixit: ita vt cum naturis, duos filios & ſubſiſtentias duas prædicaret, atque vnum quidem filium ex patre peculiariter genitum: alterum autem qui ea virgine natus ſit, gratia modò honorem adoptionis filialis ſortitum eſſe. Ioſelia autē Eutyches & Dioſcorus, atque item Seuerus, qui ſe poſtea illis coniunxit, abſurdam Neſtorij ſententiam refellere volentes, malū malo medicati ſunt, & ſtultè ad abſurdiorem hęreſim deflexerunt, naturam vnam diuinitatis dico & humanitatis, dicere, & quantum in eis ſitum eſt, naturam diuinitatis perpeſſionis expertem ad perpeſſionem deducere auſi. Si enim concedamus vnam eſſe, quæ duæ in

B Chriſto diuinitatis & humanitatis concurrerunt, naturā, iuxta illorum deliramenta, particeps prorſus etiam mortis fuerit diuinitas. Verùm os iſtis obturat Petrus Chriſti diſcipulorum coryphæus, qui Chriſtū pro nobis paſſum eſſe dicit carne, non adiciens etiam diuinitate. Tametſi enim diuinitas Chriſti iuxta ſubſiſtentiam carni vnita eſt, haudquaq̄ tamen paſsionis particeps fuit. Quomodo enim hoc fieri poteſt, cū diuinitas † perpeſsionem prorſus nullam in ſe admittat? Rectè quoque ſynodus pro autoritate ſua ſtatuit, duas naturas Chriſtum eſſe, inconfuſa, immutabili, atque inuariabili ratione vnitas: & in vna ſubſiſtentia Dei verbi incarnati coli, eūdem ante ſecula ex patre iuxta rationem diuinitatis: & rurſum eundē in extremis diebus noua naturæ humanæ modo ex ſancta virgine genitum, æqualem patri & matri, iuxta vtramque ſubſtantiam, vnigenitum ſecundum patrem, & primogenitum ſecundū matrem,[a] per quem ſibi multos in baptiſmo in filiorum iura adoptauit pater. Hęc illi paſsim circum-

C euntes docuerūt. Imperator autem impius ita accenſus, ad exilium eos condemnauit: quoaduſque in illum breui ineuitabile illud exilium, iſtam videlicet ex hac vita migrationem, vindicta diuina decreuit, per quam ingentes Eccleſiæ fluctus conquieuere: atque illi ab exilio reuocati, ea omnia ad optatam quietem rediere.

χίω/ſχέσιν, ſiue ἀντίθεσις. Vt iſta ſunt cōtraria natura, τῇ φύσει.

Chriſt⁹ ſecūdū carnem paſſus.

****

† In abſtracto, vt dicitur: ſecus in concreto.

Et aliud eſt, in carne dicere paſſum: aliud, ſimpliciter paſſum dicere natura diuinitatis. Cyrill.

Monachi eſſe ſancti ab Anaſtaſio in exilium acti.

a Adoptio filiorū Dei per Chriſtum in baptiſmo.

* ἡ σχέσις ἐπὶ τῶν πρός τι λέγεται οἷον πρὸς πατέρα υἱός, hoc eſt, Habitus de eis dicitur, quæ inter ſe mutuam relationem habent: ſicuti ad patrem filius, & contra. Suid.

** Verbum quippe Dei ἀπαθὲς impaſsibili carne aſſumpta, in ſeipſo paſsibile factum. Non enim alius ſe carnem exuit (Coll. 2.) niſi Dei filius, qui carnem ſe induit. Amb. lib. 2. de fid. Et nihil paſſus eſt, qui non verè paſſus eſt. Tertull. Deus natus in homine. Hilar⁹. Deus natus in homine, mortuus reſurrexit. Hieronymus. Col. 1. Si Chriſtus Deus & homo vnus eſt ſicuti & eſt: cur eum formidas dicere paſſum, quem non formidas credere natum? Vigil. lib. 1. Rectè credimus & prædicamus cum Apoſtolo Deum crucifixum & mortuum in humana natura. Idem. Sed & in ipſis iniurijs agnoſce diuinitatem. Ambroſius, vbi ſupra. Ipſe gloria Dominus paſſus eſt carne. Cyrillus. Eccleſia fides ſcit in Chriſto diſpenſationem, ſed neſcit diuiſionem. Hilar. lib. 10. Dei filius hominem aſſumpſit, & in illo humana perpeſſus eſt. Hæc medicina hominum tanta eſt, quanta non poteſt cogitari. Auguſt. de agon. Chriſt. Verbum Dei incarnatum ſuſpenſum eſt ſuper lignum. Item lib. 5.

CAPVT XXXIIII. D

Verùm nondum de eo dicendum eſt: priuſquam enim id accidit, Seuerus in throno ſedit, tyrānidémque aduerſus veram pietatē grauiſsima quæque faciens exercuit. Mittebat autem is more recepto ad patriarchā Heliam epiſtolas ſynodales: quæ cùm ab eo propter ingentem impietatem nō reciperētur, ad iram rurſum principem commotus eſt. Atque is magnam armatorum manum Hieroſolyma, aduerſus eos qui Seuero aſſentiri, & Synodalibus eius ſubſcribere nollent, miſit, eóſque ſedibus ſuis pelli, atque vim etiam, ſi opus eſſet, afferre eis iuſsit. Porrò cùm Helias admodum premeretur, impietate ita ſæuiente, admirandi illi viri, monachis rurſum collectis, eos qui à Seuero & imperatore miſsi fuerant, tumultuantes ex eccleſia eiecerunt. Atque vbi poſtea alia quoque eorū multitudo confluxit, in illorum cōſpectu, magna

E cum fiducia, eos qui cum Seuero communionem habebant, anathemati ſubiecerunt. Imperator verò amoliri à ſe hoc tātum dedecus volens, Olympium quendam, cui militares in Palæſtina copias attribuit, aduerſus eos miſit: qui imperata pro imperiali poteſtate, Eccleſiaſticis ſanctionibus neglectis, exequeretur. Hic ſimulátque Hieroſolyma venit, diuinum Heliam ſede epiſcopali eiecit, atque in eius locum Ioannem quendam Martiani filiū, cum Seuero quidem communicantem, ſynodum autem Chalcedonenſem deprędicantem ſurrogauit. Qua de re certior factus Sabbas, & quæ cum eo erat ſacra cohors, in ſtadium rurſus procurrit. Atque quòd Olympius rem ipſam tandem ſecum in animo conſiderans retrocesſerat, cum Ioanne patriarcha Sabbas colloquut⁹, ei ſuaſit, vt ſe à Seueri communione abſtineret, & Chalcedonenſem ſynodum vel cum ſanguinis effundendi periculo tueretur. Quod ille etiam patrum perſuaſionibus reuerētes ſuſceptis, & pactis conuentis cū Olympio initis neglectis, fecit. Ea verò re imperator offenſus, Olympio magiſtratum ademit, & in Palæſtinam ducem Anaſtaſium in illius locum ſuffe-

F ctum miſit. Qui vbi eò peruenit, præter rationem exequi ea quę imperator vellet, in animo habens, Ioannem ſtatim, ne verbo quidem cum eo communicato, in carcerem coniecit: eúmque vi vt ſynodum Chalcedonenſem deſpiceret, atque Seueri communionem amplecteretur, cogere aggreſſus eſt. Ioannes, quòd cum Zacharia Cæſareæ Palæſtinæ antiſtite ſecretò colloquutus, audierat tēpore flagitante † opportuna fraude res gerendas eſſe: Duci ſe quod ille vellet, facere paratum eſſe, pollicitus eſt, ſi modò poſt duorum dierum curriculum è cuſtodia emitteretur: ne ſcilicet, inquit, videamur vi, nō perſuaſione adducti, id quod imperatori placitum eſt, facere. Atque id ita factum. Et patriarcha cuſtodia liberatus, monachorū cohortem in templū primi diaconi Stephani, vt præfractam hæreticorum temeritatem frenaret, conuocauit: atque aliud quoddam domo conſilium, quo rerum gerendarum ſpectaculum cōſpicuum magis fieret, attulit. Nam Dux ipſe aduenit, vt illo nimirum teſte præſente ſynodus aboleretur atq; dānaretur. Ioannes ſuggeſtum cōſcendit, ex vtra-

Seueri eccleſiaſtica tyrannis.

Monachi ex tholoco Hieroſolymae habent aduerſ⁹ Seuerum & molatorē vnanimiter ſtrenuè defendunt.

Olympius dux Palæſtinæ.

Helia pulſo Ioannes ſubſtituitur.

Sabbas Ioannem ad orthodoxam adducit.

Olympio Anaſtaſi⁹ dux ſuffect⁹.

† τεχνῇ καὶ ἐπιτεχνήματι, ſecundum tempus.

Ioānes Hieroſolymitan° doro Anaſtaſij dona expe- [illegible] pro nomine depulſat. Scriptū iſtorum ſanctorum monachorū ad imperatorem.

A que parte Sabbæ & Theodoſij propugnatorū fi dei manibus vtriſq; ſuffultus. Atq; vbi ſe paululū cōtinuit, & multitudinē etiā muſsitare audiuit, minus ſanā fidē anathemate condēnari debere, fiducia plenus eiuſcemodi protulit verbū: Si quis Eutycheti & Neſtorio & Seuero & Sotericho Cæſareæ Cappadocū epiſcopo aſſentitur, anathema. Si quis quatuor vniuerſalium Synodorum dogmata non ſequitur, anathema. Dux vbi eam quaſi fabulam perſpexit, multitudinis impetū metuens, bene ſecum actum eſſe, quòd fuga ſaluti ſuæ conſuleret, putauit. Patres autem ipſi, cùm ſcirent imperatorem ea re audita iratum fore, epiſtolam libertatis plenam ad eum dedere: in qua cùm illum arguebant, tum dogmatis ſui certitudinem aſtruebant. Abſurdum quippe etiam eſſe ſcripſere, cùm Hieroſolymitani eſſent, vnde dogma ipſum tanquam è fonte profluxiſſet, ſi tum primùm + tāquam ſeri diſcipuli, id quod optimum eſſet, diſcere deberent. Scire ſe quidem, à trecētis decem & octo patribus Nicææ promulgatam fidē: tenaciſsimè autem alia quoque tria concilia, vt quæ prioris illius B veſtigiis inniterentur, retenturos: neque quicquā, etiamſi duri aliquid accidat, ſe de primis traditionibus remiſſuros: ſed eas ad ſanguinem vſque, ſi opus ſit, defenſuros eſſe. Patriarcha Ioannes vnà cum ſanctis illis viris, poſtquam non breuiſsimo tempore ſuperuixit, Petrum eccleſiæ ſuæ & pietatis ſimul ſucceſſorem habuit, virum præclarū. Heliam dicūt cum beato Sabba colloquutum, & longè à Cōſtantinopoli diſsitum, cùm Anaſtaſius mori deberet, migrationis eius horā prædixiſſe. Res Palæſtinæ ad hunc ſe habuere modum.

† [illegible] Hieroſolymitanæ Chriſtianæ doctrinæ ſeri.

Petrus Ioanni Hieroſolymo ſucceſſit. Helias mortē Anaſtaſij prædicit.

CAPVT XXXV.

Timotheus Conſtantinopolita, cothurno.

Timotheus autem Cōſtantinopolitanus epiſcopus, magnopere à Macedonio, qui ante eū epiſcopatum geſſerat, diſſenſit: qui & ipſe, veluti cothurnus, facillimè animū ad ea quæ hominibus placita eſſent, conuerteret, nunc quidem Chalcedo- C nenſem ſynodum complectens, nunc autem contrà eandem anathemate configens. Quid verò is in * Studij monaſterio fecerit, cōmemorare libet. Monaſterij eius curator diem ſuum obiit: atque ibi Timotheus, vt alium illj præficeret præfectum, affuit. Et quum is qui procurationem eam ſuſcipere debebat, aſſeueraret, iuriſiurandi ſe religione ne ſuffragiū aut electionē præfecturæ eiuſmodi ab eo ſuſciperet, qui non ex animo Chalcedonenſi ſynodo aſſentiretur, obſtrictum eſſe: Timotheus in eum per damnationē anathema, qui ſynodū eam nō reciperet, cōiecit. Atq; ita, qui deſignatus fuerat, electionem ratā habuit. Ibi tum primarius eius diaconus progreſſus, conuiciis Timotheum inceſsit, quòd nō in vna ſententia perſiſteret, verùm nunc huc, nūc illuc, ad inſtar Euripi, per animi æſtum & fluctuationem ſe conferret.

Is ſynodum Chalcedonenſem comprobat.

Rem eam diaconus ad Imperatorem retulit, qui D Timotheum accitum grauiter obiurgauit. Et illu vt probrum hoc aboleret, diuerſā prorſus à priore ſententiam publicè promulgauit, & anathema in homioem quemque, qui Chalcedonenſem reciperet ſynodum, torſit. Nonnulli vt Macedoniū, perinde atque trecentorum & decem octo illorū ſymbolum non comprobarit, calumniarentur, Timotheum hunc, non Petrū Cnapheum inſtituiſſe dicunt, vt in ſynaxi & cōuentu eccleſiaſtico quouis, ſymbolum iddiceretur, quod antea ſemel tantum anno quolibet paraſceues paſsionis ſanctæ die in eccleſia legi ſolitum fuerat, ſicuti ſuprà diximus, quum epiſcopum + primas religionis noſtræ inſtitutiones docere oporteret. Hęc de Timotheo. Tum verò apud veterem quoque Romā ingens confuſio & turba excitata eſt, talem ob cauſam. Vir quidam Feſtus nomine, Senator Romanus, propter reipub. Romanæ vtilitates quaſdam Conſtantinopolim profectus, & cum Anaſtaſio colloquutus eſt. Atque vbi ex animi ſentētia negotium cōfecit, poſtea etiam ei ſupplicauit, vt ibi E Petri & Pauli apoſtolorum memoria, maiore reuerentia & cultu, ſicuti Romæ fieri ſoleret, celebraretur. Ea enim nulla cura, atque vt ita dicam, ſicuti ſors tuliſſet culta antea fuerat. Anaſtaſius petitioni eius non grauatè conſenſit, & conſtitutione promulgata ſanxit, vt magnificè ab omnibus conuentus eccleſiaſticus in Apoſtolorum eorum honorem ageretur. Ab eo tempore conuentus eius celebritas magna cepit incrementa, atque ingenti cum lætitia eſt frequētata. Et quòd adhuc in eccleſia Cōſtātinopolitana Macedonius eniteret, per Feſtum quem diximus, is ſynodalem epiſtolam ad epiſcopum Romanum Anaſtaſium, vt ille magis ac magis ſynodum Chalcedonēſem confirmaret, dare decreuit. Sed id imperator Romanus quum reſciuiſſet, impediit. Et Feſtus in ſecreto colloquio imperatori, Anaſtaſium Romanū antiſtitem ſe facilè adducere poſſe, vt Zenonis Henotico aſſentiretur, & manu ſua ſubſcriberet, ſignificauit. At vbi Romam rediit, Anaſtaſium epiſcopum deceſsiſſe comperit. Proinde operam de- F dit, vt vel per ſpeciem & ſimulationem, ea quam pollicitus fuerat, ſubſcriptio perficeretur. Itaque quibuſdam pecunia corruptis, præter receptū morem effecit, vt illi Laurentium quendam Romanum epiſcopum legerent. Populus autem alium creandum decreuit. Ita ſeditione orta, eodē tempore duo deſignati ſunt antiſtites. A pluribus nāque Symmachus diaconus, à parte autē altera Laurētius epiſcopus deſtinatus fuerat. Verùm ſeditio ea quæ ad triennium + non ſine cædibus, rapinis, aliiſque calamitatibus, quæ in eiuſmodi tempora incidere ſolent, durauit, ſopita eſt. * Nam Theudericus qui tum Romam obtinebat, etiāſi Aria-

Idem non eandem dānat.

Symbolū Nicænū antiquitùs ſemel tantum in anno Paraſceues die recitari ſolitum in eccleſia.

† κατηχεῖν.

Feſtus Senator Rom.

Celebratio memoriæ ſanctorū apoſtolorum Petri & Pauli.

Schiſma in eccleſia Romana.

Duo ibi electi epiſcopi, Laurētius et Symmachus.

Seditio Roman.

+

*

* *Studius dynaſta celebre templum & monaſterium condidit, quod Studitarum cognominatum eſt. Et conſulatum geſſit. De quo hi verſus illi ſunt editi:*

Magnificam poſtquam conſtruxit Studius ædem,

Conſulis accepit mercedis nomine honorem. Suid.

[illegible]

[illegible]

† *In diſſidio illo potiſſimùm ſæuitum in ſacerdotes, & virgines ſacras. Blond. Diacon. Traſamundus Vandalorum rex in Aphrica CCXX. epiſcopos catholicos in Sardiniam relegauit, quibus Symmachus Romanorum epiſcopus ſubſidio eleemoſynæ ſuppeditauit. Diacon.*

* *Theudericus rex Romam vetis ornatum tenuit: mitis, affabilis, in plebem liberalis: populo annonam donauit, captiuos redemit, conlapſa ædificia reſtituit. In Italia oppida pleraque extruxit & ornauit. Caſſiod. Blond. Hic eſt, qui Teutonis Veronenſis, ſeu Dietrichus à Berna nominatur.*

A nus eſſet, ſynodum tamen epiſcoporum coegit, & Symmacho epiſcopatum confirmauit. Laurentio autem pulſo thronum Nuceriæ attribuit. Porrò Laurentius haudquaquam quietus eſſe voluit, ſed epiſcopatum Romanum affectãs populum ad ſeditionem concitauit. At Symmachus ſacerdotali quoque homini abrogata dignitate, in exiliũ eum miſit: atq; ita Romæ ſeditio quieuit. De Theudericho huiuſmodi quiddã hiſtoriç tradũt. Miniſtrũ is quendam ſaniorẽ fidẽ ſectantẽ, efflictim [a] amore inſano proſequebatur, & ad voluptatẽ eo abutebatur. Et ille, vt quæ grata placitáque ei eſſent faceret, ab τῦ ὁμοουσίου conſubſtantialis fide deſciſcens, ad Arianiſmũ. Quod vbi Theuderichus cõperit, caput illi quẽ tãtopere amauerat reſecuit, inquiẽs. Si Deo fidem ſinceram nõ ſeruaſti, quomodo mihi qui homo ſum, cõſcientiam ſanã præſtabis? Eadem tẽpeſtate epiſcopus quidã Arianus, cui nomẽ Deuterij fuit, in vrbe Cõſtantinopolitana, Barbã quendam quũ baptizaret, veluti Domini traditionem abolens, præter morem receptũ dicere auſus B eſt: Baptizatur Barbas, in nomẽ patris per filiũ, in ſpiritu ſancto. Ecce tibi autẽ, vnda quæ in ſacro lauacro erat, derepentè diſparuit. Et Barbas inde profugiens miraculum id omnibus promulgauit. Eodem tẽpore Scenitæ barbari incurſionẽ in Meſopotamiã fecerunt, Armeniam quoq; & vtramque Phœniciã populati ſunt. Impetũ verò in fines etiã Palæſtinæ Alamundarus Saracenorũ phylarchus, & † Zarethas præterea perſarum dux fecerunt. Qui malè ex parte omni à Romanis ducibus accepti, poſtea cũ Romanis pace facta quieuere. Alamundarus Chriſtianorum quoque ſacra ſuſcepit. Seuerus tum Antiochenũ adminiſtrabat epiſcopatum, qui ex epiſcopis ſuis duos ad Alamundarum, vt contagione ſua eũ inficeret, miſit. Deus autem illũ præueniens, fecit, vt ille à rectè ſentientibus & Chalcedonenſe conciliũ cõprobantibus, per initiationem meliore religione imbueretur. Porrò qui à Seuero ſubmiſsi fuerãt, Phylarchum trãſuerſum agere, & ad profeſsionẽ veræ doctrinæ cõtrariam abducere, contenderunt. Atque ille mirificã quandam fabulam, qua dicta eorum con C uinceret, cõfinxit literas ſe accepiſſe dicẽs, in quibus eſſet, Michaelem archãgelũ nuper admodum vita defunctũ eſſe. Quũ verò illi talem eã rem eſſe dicerẽt, quç prorſus fieri nõ poſſet: ſubinſerẽs Phylarchus, Et quomodo (inquit) put[*] Deus more noſtro crucẽ ſuſcepit, ſi nõ duarũ naturarũ fuit Chriſtus Deus noſter, quandoquidẽ ne angelus quidẽ pati aut mori poſsit? Porrò Seueri ſectatores cum dedecore turpiter inde abſceſſere. Hic ſtatus eccleſiarũ vbiq; fuit, quãdiu Anaſtaſius imperiũ obtinuit: quem propterea ꝙ ſynodo Chalcedonenſi aduerſari quidã iudicarent, ex ſacris exemerunt libris. Hieroſolymis verò, quũ adhuc ſuperſtes eſſet anathemate condemnatus eſt. Cæterùm ab inſtituto alienũ non fuerit, ſi ea quæ ſub imperio eius geſta eſſe comperi, & digna memoratu ſunt, operi huic annexuero.

Malum id ſopitum. Theudericus Arianum amaſiũ ſuum propter defectionẽ à fide iugulauit. a περιμανῶς ἐρῶντα τῦ ἄρρενος.

Deuterius Arianus baptiſmi verborum præuaricator. Miraculum aquæ diſparentis. Cũ barbaris victis Romani pacem faciunt. Scenitæ Arabes: Plin. lib 5. cap. 11. Apud Procop. hic Azarethas dicitur, alicubi etiam Azarethas. Alamũdarus Saracenus Chriſtianus fit. Alamũdarus arute dicto Seuerianos refellit.

Anaſtaſius nomẽ in Sacro codice expũctum, Hieroſolymisque quo anathemate ſubiectus.

CAPVT XXXVI.

Longinus Zenonis frater fuit, vt ſuprà diximus. Hic ab Anaſtaſio in patriam relegatus, exercitu quindecim millium ex Iſauris collecto, aduerſus illum aperto cum eo Marte cõgreſſurus, bellũ mouit. In huius caſtris quum plu- D rimi alij tum Conon ille Apameæ apud Syros epiſcopus fuit. Is epiſcopali functione militari munere commutata, Iſauris Iſaurus in bello præfuit. Poſtremò verò prælio commiſſo, quum Iſauri internecione cæſi eſſent, Longini & Theodori capita Conſtantinopolim allata ſunt. Quæ Imperator haſtis prælongis infixa, in loco eo qui Ficorũ nomen obtinet, & aduerſo Byzantio eſt, ſublimia collocari iuſsit, vt gratum Conſtantinopolitanis eſſent ſpectaculũ, qui quamplurimis ab Iſauris affecti fuerant malis. Lõginus verò alius quoq; Selinuntius cognominatus, & cum eo Indes quidã, qui diu tyrannidem exercuerant, captiui à † Ioanne militiæ duce, cui Cyrti, hoc eſt, gibboſi ſeu incurui cognomen erat, ad Anaſtaſium miſsi ſunt.

Conõ Apamenus epiſcopus bellator.

Longini & Theodori tyrannorum cædes.

Lõginus Selinũtius & Indes tyrãni capti in triũpho Conſtantinopolim trahuntur. Ioannes Cyrtus dux. † Hũc Scytham, ſeu potius Gotthũ fuiſſe, aut Euagr. lib. 3. cap. 35.

Periucundum ij imperatori & Byzãtiis ſpectaculum prębuere, quum grauibus catenis vincti tyranni, in triumphũ & maxima hominum frequentia, per circum maximũ & vias publicas traherentur. Vnde in imperatorium ærarium Iſaurica, quæ antea vocabatur, pẽſio illata eſt. Erat autẽ ea quin- E que millium minarum, quç barbaris iſtis quotannis pendebantur. Perſarum quoque rex Perozes Nephtalitis Hũnis bello illato, inglorius in regnũ ſuum rediit. In anguſtiis enim quibuſdã, vbi eos perſequebatur, agmine eorũ confecto, circumuentus, & exitu earum omni prçſidio clauſo, ab eis captus eſt. Itaque ad neceſsitatem eam redactus, pacem ab illis petiit. Nephtalitarũ autem dux nõ priùa conditiones pacis admiſit, ꝗ Perozes corpore inclinato adorationis ei honorem præſtitit, & ſponſione vnà cum iuramento interpoſito confirmauit, nunquam ſe Nephtalitis bellum illaturum eſſe. Et ille vel inuitus rem eam, quæ præter rationem eſſet, tẽporis neceſsitate adactus fecit, & cũ dedecore maximo domũ reuerſus eſt. Poſtea verò ignominiam eam non ferens, [c] contra iuriſiurandi religionem, cum exercitu contra eos profectus eſt. Et quum illi rurſum inſidias ei ſtruxiſſent propter iuſiurandum violatum cæſus eſt. [d] Perſæ Cabadç, minori natu filio eius, regnum tradidere. Quod quum ille adminiſtraret, lege lata, vt cõmunes omnibus vxores eſſent, cõſtituit. Quam ob F cauſam Perſæ regno Cabadæ abrogato, in cuſtodiam inſuper eum coniecerunt: & Blaſum, alterũ Perozæ filium, regem crearũt. Cabadæ in carcere vxor eius, quæ debuit officia, præſtitit. Et quòd ea venuſta forma eſſet, carceris cuſtos pulchritudine eius victus, & amore captus, inſeruire ei, & quod illa vellet facere conſtituit. Illa autem quoniam caſta erat, & virum amabat, cuſtodis amorẽ ei indicauit. Ille porrò eam voluntati amatoris obſequi iuſsit. Flagitium id vbi peractum eſt, liberius ad maritum deinde mulier acceſsit, conuenientẽ ei curam præſtans. Erat Cabadæ amicus quidam quàm maximè charus, qui per vxorem ei inſinuauit, paratos ſe in loco certo equos & viros habere, cum quibus ſi fugere vellet, facile regnum recuperare poſſet. Vbi nox aduenit, Cabades coniugi perſuaſit, vt veſtem illa ſuam indueret, atque in carcere conſideret: ipſe verò habitu illius ſumpto, eam ipſam ſe eſſe probè aſsimulauit, & cuſtodia egreſſus eſt. Id vbi factum, Cabades Seæ ductu (ita enim amicus ille nominabatur) ꝗ celerrimè ſaluus ad Nephtalitas peruenit. Quotũ princeps

Iſaurica penſio in fiſcum redacta.

Nephtalitæ Hũni Perozẽ regẽ Perſarum capiunt, deinde etiam in bello cædunt. Procop. Eutbalitas Hũnos vocat, hoc eſt albos. Quapropter apud eũ quidam pro Euthalitis Leucoſyros legũt, lib. 1. de bell. Perſic. b Vindicta iuriſiurandi violati. c Cabades Perſarũ rex. Lex de communione vxorum. Blaſus, ſeu Blaſes eius frater. Cabades beneficio vxoris è carcere euadit, & regnũ ope Nephtalitarum recuperat.

Hũc Seoſem Procopius nominat.

A ceps illi & filiam martimooio coniuoait,& exercitum attribuit, quem in Petſas, regoum ſuum recuperatutus,duceret. Cabades vbi Petſas præter capectationem ſubitò aggreſſus eſt, regnum nullo propè labote recepit: fratrem Blaſum cepit,excæcauit, & carceri incluſit. Et quòd Cabades vir ſagax atque induſtrius eſſet,regnũ poſtea quàm tutiſsimè tenuit. Et anno adminiſtrationis ſuæ vodecimo, pacem primùm cum Romanis fecit: deinde verò,vbi mutuam ab Anaſtaſio pecuniam accipere voluit,atque Anaſtaſius ei reſpondit, cautionis ſyographam eum, ſi pecuniam recipere vellet, date debere, abſque ea ne voum quidem obolum accepturum eſſe: eam ob cauſam pacis ſœdus rupit, & aduetſus Romanos bellum ſuſcepit. Inter Perſidem & Iodiam oppidum fuit, Tzuodadaet nomioe. Io eo Cabades maximam pecuoiæ vim, precioſóſque & pellucidos lapillos clàm aſſetuari intelleait. Eis vt voà cum oppido potiretut, oihil intentatum reliquit: ſed quo minus quod volebat efficeret, dæ- B mones, qui theſaurum eum cuſtodiebant, obſtitete. Et poſtquam Perſicas euocationes & impoſtutas eapertus, dæmonibus videlicet locum eum firmiſsimè obtineotibus, nihil egit, per Iudæus rem eapedire aggreſſus eſt: atque vbi per eos quoque optatis votiſque ſuis potius non eſt,per Chriſtiaoos taodem ſe quod conabatur conſecturum eſſe atbitratus eſt, quos aduetſus dæmones poteſtatem tecepiſſe audiuerat. Itaque Chriſtiaoorum, qui apud Petſas etat, epiſcopum ad ſe vocauit. Qui ea de cauſa ſynaai & conuentu eccleſiaſtico populatium ſuorũ coacto, & † diuinis ſanctificatiooibus perceptis, eiſdémque Chriſtianis qui ibi cooueneraut datis, ſigno crucis qui locum eum incolebaot dæmooes eaegit,& Cabadæ ſtatim ſioe labore vllo oppidum tradidit. Quare cõſternatus Perſa,primo ſubſellio epiſcopum Chriſtianorum cohooeſtauit,quum ad id vſq; tempus Iudæi & Maoichæi ſedes primarias obtinuiſſent. Atque ab eo tempore,vt deinceps quicunque vellent,Chriſtiaoorum ſacra colerent poteſtatem liberam omnibus permiſit: quos ille antea eacru- C ciauerat, adeò vt etiam multis membra & partes eas per quas vox editur,ademerit: qui tamen illis quoque ſic amiſsis, non mious quàm aotea, clarè ſuot loqouti.

Pax Romanorum cum Cabade. *Cabades bellũ aduerſus Anaſtaſiũ ob denegatã ſibi pecuniam mutuam ſuſcepit.* *Idem oppido Tzuodadaer cũ maximos opibus, quib° dæmones incubabãt, chriſtianos epiſcopos opera, potitur.* *Synaxis chriſtiana.* *† μεταλαβὼν τῶν θείων ἁγιασμάτων, μεταδοὺς τοῖς πιστοῖς.* *Cabades ex perſecutore protector Chriſtianorum fit.* *Miraculum. Chriſtiani ſĩ lingua exciſa clarè loquuti.*

CAPVT XXXVII.

SEdenim,ſicuti diximus,Perſæ pace violata, fines ſuos tranſgreſsi ſuot, & primùm Armeniæ bellum intulerunt: & Theodoſiopoli oppido capto, ad Amidam vrbem iode perueoeruot, intra duos illos amnes ſitam: quam etiã eſpugoarunt, & Aoaſtaſius poſtea impeoſis magnis recuperauit. Si quis autem plenius atque exactius obſidionem expugoatiooémque eius vrbis cogooſcere velit, is Euſtathium Syrum legat, qui ſanè quàm luculenter res eas cooſcripſit,atque vbi hiſtotiam ad id tempus duodecimum ſcilicet imperij Anaſtaſij annum, produxit, ad locum commuuem profectus, cum plurimis eſſe cœpit. Poſtea im- D petator locom quendam Daras nominatum, qui & ipſe intra duo flumina in Meſopotamia, ad Romani imperij fines, ooſtræ & Perſicæ ditionis termious, ſitus eſt, firmis mœnibus muniuit, & in vrbis formam redegit. Aedificiis varis, templis, ædibus magoificis, imperialibus porticibus, lauacris publicis, aliiſque præterea ſtructuris, quibus celebres vrbes lætantur, escitatis. Locum autem eum à Dario oomen accepiſſe fama eſt, quòd illum ibi Alexander Philippi filius poſteriore pugna deuicerit. Vrbe ea condita, puſtquam iode diſceſsit, in ſomnis ei Bartholomæus Apoſtolus aſsiſtens, per oraculum commiſſam ſibi à DEO mœnium eorum tutelam eſſe ſigoificauit. Anaſtaſius verò viſionem eam ad rem ipſam coorulit, nam reliquias illius repertas, ibi repoſuit. Sub eiuſdem imperio corpus etiam Barnabæ Apoſtoli io Cypro, ſub arbore quæ ⋆ Siliqua dicitur, iouentum eſt: ſuper cuius pectore ſacrum & diuioum Euaogelium Matthæi euangeliſtæ repertum fuit, ipſius Baroabæ maoibus ſcriptum. Hac de E cauſa primùm Cyprij metropulim liberi iuris ſui habere cœperunt: neque deinceps ſub Antiochia, cui aotea ſubiecti fuere, cenſi ſunt. Confirmauit id ius poſtea magis Iuſtinianus, propter cooiugem ſuam Theodoram, cui Cyprus patria fuit: quemadmodum etiam patriæ ipſe ſuæ Achrido hooorem habuit, quam primam Iuſtinianam vocauit. Eo etiam tempore Immeres, gens bellicoſa, ſub ditione Perſarum, ad eatremos Noti fioes habitãtes, Chriſtianiſmum complexi ſunt: & miſsis ad imperatorem oratoribus, epiſcopum, & alia quæ eos habere oportuit, acceperuot. Ii voà cum regioa Auſtri ad Solomonem viſeodum veoiſſe dicti ſunt. Et quum ab origine Iudæi fuiſſent, loogo pòſt tempore ethnici & gentiles facti ſunt. Tum verò ea Iudæis & Geotibus mixti, atdeotibus animis religiooem Chriſtianam ſuſceperuot.

Anaſtaſius Imperator Daras muniuit, & Anaſtaſiam nominauit. *D. Bartholomæi oſſa apud Daras repoſita.* *Corp° ſancti Barnabæ inuentum.* *Item Euangelium Matthæi.* *Metropolis Cypri.* *° κεράτιον.* *Achrida prima Iuſtiniana, Iuſtiniani patria.* *Immeres chriſtiani facti.* *Regina Auſtri Solomonem viſit.*

CAPVT XXXVIII.

F

TYraoous item alius, oatiooe Thrax, nomioe Vitalianus, bellum Anaſtaſio iotulit: qui Thraciam ab Vlyſſopoli & Aochialo vaſtata, Imperaotem quoque vrbem capere eſt conatus, vagam Hunnotum multitudioem ſecum ducens. Aduerſus quem Hypatius dux, vt impetum progreſſúmque eius moraretur, miſſus, à ſuis proditus, & ab illo captus, ingeotíque pecunia ab Imperatore redemptus eſt. Cyrillus deinde copiis militaribus præfuit. Et quum æquo Marte pugnatum eſſet, & aliquoties ounc hi ouoc illi fugiſſent, & alteri alteros inſequuti fuiſſent, per ſocordiam ſuotum, quanuis ipſe dux hoſtibus ſuperiot eſſet: tamen & ipſe in poteſtatem illorum petueoit, atque ita tyranous vſque ad Ficos ipſas, locis omoibus vaſtatis atque euerſis, perueoit: ingenti illa ſpe coocepta, Imperantem quoque vrbem ſe capturum, atque Impe-

Vitaliani tyrãni aduerſ° Anaſtaſiũ bellum. *Hypatius et Cyrillus Romani duces, ab eo capti.* *Perſarũ aduerſus Rom. bellum.*

A rium arreptutum eſſe. Vbi Vitalianus ad Ficos caſtra poſuit, Matinum Sytum aduetſus eum Impetator cum copiis maritimis miſit. & quum exercitus vtrique nó longè inter ſe abeſſent, in aciem non deſcenderunt, ſed leuia tantum prælia commiſerunt. Tandem verò ad ea quæ vocantur Bytharia, nauali pugna inter ſe congreſsi: Vitalianus ★ puppi impulſa, quàm maxima potuit celeritate, copiis ſuis magna ex parte amiſsis, fugit: cúmque ſui tanta velocitate ſunt conſequuti, vt poſtero die nullus protſus hoſtis vel ad vrbem, vel ad tráſitum appareret. Vitalianus Anchiali pauliſper moratus, tyrannidem poſtea reliquit, & ſua ſponte quietus fuit. Aliud quoque Hunnorum genus, Caſpiis anguſtiis ſuperatis, Romanorum ditioně ad Orientem vaſtarunt: & Rhodus eo tempore tertiũ etiam intempeſta nocte terræmotu ingenti quaſſata eſt.

Marinus Syrus dux vectirem aduerſus eum gerit.

★ πρύμναν προσάψαντος.

Vitalian' tyrannide ſuperſedet.

Hũni Caſpij.

Terræmotus Rhodi.

CAPVT XXXIX.

B ANaſtaſius idem, opus maximum & illuſtre memoriáque protſus & imperiali magnificentia dignum perfecit, quod μακρὸν τεῖχος, hoc eſt, Longum murum appellauit, ad Thraciam exornandam conſtructum. Conſtantinopoli ducentis octoginta plurimùm ſtadiis abeſt, & ad vtrúque pertingit mare, inſtar freti, ad quadringenta viginti ſtadia excurrens, & Cherroneſum peninſulam in inſulæ propè formá redigens. Facilè etiá quoſuis traiicere volentes, ab eo quod Os Ponti dicitur, in Propontidem & Thracium mare deducit: & barbatos effundi atque excurrere ex partibus eis, quę ſupra Euxinum Pontũ ſunt, tum autem ex Cholchide, & à palude Mæotide, prætetea ex locis quę ſupra Caucaſum ſunt, atque eus etiam qui per Europam ſparſi ſunt, prohibet.

Plin. lib. 4. cap. 11.

Macrhonti-chos Anaſtaſij opus.

* *Opus hoc ab vrbe Conſtantinopoli diſtat miliaribus ſexaginta. Habet in longitudine miliaria quinquaginta, in latitudine pedes octo. Suid.*

CAPVT XL.

C ALiud inſuper operum eius longè præſtantiſsimum, & diuinum illud facinus eſt, quòd ex Romanorũ imperio tributũ, quod anti + quitùs χρυσάργυρον, id eſt Auratgẽteum dictũ eſt, omnino ſuſtulit. Quá ré ꝑ dignitate oratione exequi, Thucydidis linguę atq; eloquentiæ ſit. Ego verò eam nó verborũ vi ſed facto ipſo egregio cõfiſus, exponam. Imperium Romanum, quod tanta amplitudine & magnificentia exornatum eſt, antiquitùs portorium inſtituit, abſurdum admodum, miſerabile, Deoque inuiſum: non Romanis tantum illud & tam egregio illorum Imperio, verumetiam, fœdiſsimis quibuſque barbaris indignum. Quod neſcio quo modo ad eius vſque tempora per conniuentiam toleratum, ipſe Imperiali omnino animo expugnans, totum aboleuit. Quod quum multis aliis, velut id quod citra exceptionem deberetur, qui ſtipe mendicata vitam tolerabant: tum etiam eis mulierculis impoſitum erat, quæ vndecunque & vbicunque in ſolarum occultarúmque D regionum vrbis lupanaribus proſtabát, & florem ætatis, quibuſcunque ex locis venirent, petulantibus viris, propter quæſtum proſtituebant: adeò, vt non modò naturæ ipſi, verumetiam reipublicæ adminiſtrationi iniuria inferretur. Quum enim lege conſtituta, penſio ea tribueretur, apertè illa poteſtatem permiſſam eſſe cuiuis, vt quæ facere vellet, & quæ facere nefas eſſet, clamitabat. Et deteſtandum atque impurum vectigal iſtud, quarto quoque anno, quum quidem non minima tributorum pars eſſet, ad principem referebatur magiſtratum: quem qui gerebat, inter præclaros viros cenſebatur. Eam indignitatem, quæ tanquá execrandum piaculum per res nouas in Romani imperij adminiſtrationẽ ſurrepſit, vbi Anaſtaſius cognouit, exactionis eius libris, vt rem eam omnem quaſi quoddá holocauſtum Deo offerret, in ignem coniectis, flagitium tantũ ſuppreſsit: & ſanctione, ne cui poſt ipſum imperatori in rerum publicarum adminiſtratione vetuſtum probrum renouare liceret, cauit. Poſtquá id fecit, indignari ſe E eá ob cauſam aſsimulauit: & ſeipſum ſtulticiæ arguit, qui inanis glorię captatione, tátũ vectigal antiquitùs inſtitutũ perperá abrogaſſet: neq; in animo ſecum pericula imminentia, & tot tantáque quæ in milites eroganda eſſent, ſtipendia reputaſſet. Proinde, conſilium ſuum premens, tributum id, quod diximus, ſe renouaturum eſſe pollicitus eſt: & apud familiares ſuos, pœnitere ſe facti, neque habere quo errorem commiſſum corrigeret, quandoquidem libri in quibus eiuſcemodi exactio deſcripta fuiſſet, cremati eſſent, per ſimulationem finxit. Ibi illi ab eo ita decepti, non vultus fictione, ſed reipſa, de tributo eo & nefandi flagitij mercede perturbati, doluere: neque ſe conſilium, quo iacturæ ei mederentur, habere, præ ſe tulere. Ille eos ad loca omnia ire iuſsit, vt ſi qua cõmentariorum combuſtorum exempla in + catholicis, & vniuerſalibus exactionis tabulis extarent, ſcrutarentur: & ſumptibus eam in rem impenſis, homines paſsim qui exempla eiuſmodi comportarent, diſpoſuit: videlicet, vt ſi quis talis inueniretur commentarius, ad ipſum afferretur, quo di- F ligenti & accurata deliberatione res diſponi atq; ordinari poſſet. Poſtquam autem non paruo interpoſito tempore, illi quos ad inquirenda exempla talia miſerat, reuerſi, ea quæ inuenerant attulere: magnopere Anaſtaſius, ꝙ voto ſuo potitus eſſet, lætatus eſt. Et per fraudem aliam, quomodo, & vbi, & apud quos ea inueniſſent, & an aliud aut ſimile quidquá adhuc alicubi reliquum eſſet, percunctatus eſt. Illi magno ſtudio ſe ea comportaſſe aſſeuerarunt: & iuramento, nullam reliquam chartam in omni imperij ditione, quæ indicare portorium id poſſet, extare confirmarunt. Itaque Anaſtaſius rurſum chartas illas congeſtas in flammam coniecit, & cinerem earum aqua conſperſum, in aërem ſparſit, vt res ea penitus aboleretur, neque poſt vſtulationem eam vel pulniſculus & reliquiarum aliquid, aut vmbra etiam literæ alicuius, de re tam nefaria apud poſteros extaret. Verumenimuerò ne, dum factum hoc tantopere efferimus, ignorare videamur, quæ veteres etiam affectibus ducti, hac de re ſcripſerunt, ea ipſa huc afferam, demonſtraturus ex ip-

Euagr. lib. 3. cap. 29.

† ἐν τοῖς καθολικοῖς τῶν λογοθετῶν

† *Anaſtaſius portorium Aurargenteum ſuſtulit, quod ſub ſplendida appellatione nomen ſuit fœdiſsimum.*

A ſorũ verbis falſa eſſe, quę de nefanda hac exactione memoriæ mandarunt.

CAPVT XLI.

Defenſio Cōſtantini imperatoris contra malignatorem Zoſim. Zoſimus falſò ſcriptitans in autorē Conſtantinū maledicit.

ZOſimus enim, ſuperſtitioni Græcæ quàm maximè addictus, in Conſtantinum imperatorem, veræ pietatis propugnatorem, & fidei ducem, quòd is ab idolorum cultu ad Chriſtianorum fidem, deteſtanda eorũ exectatione relicta, trāſijt, malè animatus, per blaſphemiam ſcriptis mādauit, eum primum exactionem τοῦ χρυσαργύρου Autargentei tributi inueniſſe, & vt quarto quoque anno fœdiſsimum id vectigal penderetur conſtituiſſe. Verùm non hæc ille tantum maledicta in pium, magníſque dotibus ornatum Principem coniecit, ſed etiam alia plurima intoleranda eundem † contra artes & ſcientias omnes feciſſe, & Criſpum filium crudeliter interfeciſſe. Fauſtam

Alia eiuſdem Zoſimi in Cōſtantinum calumnia. Euagr.

B item coniugem ſuam balneo ad ſummum calefacto incluſam enecaſſe dicit. Et quum tanti flagitij expiationem apud ſacerdotes Græcos quæſiſſet, neque inueniſſet, in Aegyptium quendam virum, ex Iberia venientem, cũ incidiſſe, & ab eo quòd Chriſtianorum fides peccatorum omnium abolitionem induceret, audiuiſſe: proindéque animum ſtatim mutauiſſe, patriam opinionem & idolorum (vt ille inquit) cultum reieciſſe, & Chriſtianorum ſacra ſuſcepiſſe, refert. Cæterùm falſò hæc Zoſimum, calumnia imperatorem magnũ ſuggillare volentem, ſcripſiſſe, per confutationem veram oſtendam. Sed de Autargenteo vectigali primùm dicam.

CAPVT XLII.

Calumniarũ talium refutatio.

IN hiſtoria, homo exitioſe, memoras, quòd ille vrbem aliam Romanæ ſimilem condere volens, primùm inter Troadem & Ilium locum, veluti operi inſtituto idoneũ, cœperit, fundamenta iecerit, & mu

C rum ſupra terram extulerit. Poſtquam autem Byzantium commodius eſſe comperit, conſilio mutato, vrbem eam celeriter mœnibus firmis cinxerit, magníſque turribus opere longè latéque producto, & tam pulchris porticibus, aliiſque ædificiis ita exornarit, vt Romæ re nulla cederet, quæ tantorum ornamentorum & amœnitatum paulatim annis plurimis incrementa cepit. Refers etiam, publicè eum frumenti teſſeras, & auri multum, eis qui ſe eò contuliſſent, ad priuatarum ædium ſtructuram donaſſe. Inter alia hæc quoque ſic ſcribis. Conſtantino mortuo, ad Conſtantium filium eius, poſt fratrum eiuſdem obitum rerum ſumma peruenit. Atque vbi Magnentius, & Britanio tyrannidẽ arripuere, perſuaſione Conſtātius Britanionem in poteſtatem ſuam redegit. Quum enim ex vtraque parte exercitus coacti eſſent, Conſtantius pro concione, militibus patris erga eos ſui liberalitatem in memoriam reuocauit, cum quo bella multa geſsiſſent, maximis ab eodem cohoneſtati donis. Id verò vbi milites audiuere, detracta Britanioni purpurea veſte, in priuati hominis habitu eum ad Conſtantium abduxere. Atque is nihil ſe indignũ paſſus, ſed à Conſtantio ſeruatus eſt, quum in illum & patrem eius maledicta multa ieciſſet. Itaque te rogo, quem liberalitate & munificentia tanta gauiſũ eſſe ſcribis, quomodo rurſus eundem tam ſordidum & auarum fuiſſe dicis, vt tam deteſtandum, Deóque inuiſum portorium, inſolito nouóque modo in Romani imperij adminiſtrationem inuexerit? Ego certè quidem colligere id non poſſum. Clariſsimè etiam tibi oſtendam, neque Criſpum filium, neque coniugem Fauſtam, ab eo necatum eſſe: neque etiam eundem vel cum Aegyptio eo fuiſſe, vel religionem noſtram, poſtquam eam eſt complexus, ab eo accepiſſe. Euſebium Pamphyli audi, qui illorum tempore viguit, & cum eis plurimùm fuit, conſuetudine & amicitia eorum admodum vſus. Tu nanque † audita duntaxat ſummatim ſcribis, non veritatem ipſam: qui longo pòſt tempore, ſub Honorio & Arcadio, quibus hiſtoriam tuam dedicaſti, & fortaſſe poſt eorum etiam tempora, longius vixeris. Quæ verò

Amplificatio Zoſimi de progreſſu Cōſtātinopolitanæ ...

D

Princeps laudatiſſimus & liberaliſſimus nefariũ portorium inſtituere non potuit.

E Euſebius, qui cum Conſtantino & Criſpo vixit, in octauo Eccleſiaſticæ hiſtoriæ ſuæ libro de eis ſcribat, audi. Plurimùm interceſsit temporis & imperator Conſtantinus, quum vitā omnem per ſummam erga ciues & ſubditos ſuos manſuetudinem & beneuolentiam, & acceptiſsimam Deo pietatem tranſegiſſet, filio ſuo Conſtantio, imperatore Auguſto, in locum ſuum ſubſtituto, iuxta communem omnibus naturæ legem deceſsit.

Cōſtantinus Criſpũ filiũ non necauit. Euſebij Pāphyli teſtimonium.

Et poſt alia. Huius filius Conſtantius, quamprimùm venit, Imperator ſummus & Auguſtus ab exercitu, & multo antea ab ipſo * imperatore omnium Deo renunciatus, æmulatorẽ ſe in doctrina & profeſsione noſtra paternæ pietatis præſtitit. Et ad finem hiſtoriæ eius, hæc quoq; dicit. Qui verò omni veræ in Deum pietatis virtute enituit, maximus victor Conſtantinus, cum Deiamantiſſimo & rebus omnibus patri ſimillimo filio Criſpo Cæſare, in Orientem venit. Quomodo Euſebius, qui poſt Conſtantinum ſuperſtes fuit, Criſpum tātoperè laudaſſet, ſi à patre is interemptus fuiſſet? Et Theodoritus, qui poſt Euſebium res eccleſiaſticas conſcripſit, circa vitæ finem, Conſtan

Cōſtantinus ante mortem Nicomediæ baptizatus. Teſtimoniũ Theodoriti. Cōſtātinus in extremo vita ſua actu apud Nicomediā baptizatus eſt, nō ſolùm tribus Eccleſiaſticis ſcriptoribus, Theodorito, Socrate & Sozomeno,

F tinum Nicomediæ commemorat regenerationẽ ſuſcepiſſe: quam propterea diſtulerat, vt ea in Iordane amne potiretur. Cuius hæc verba ſunt. Trigeſimus imperij eius præterierat annus: & anno inſuper & mẽſibus paucis exactis, Nicomediæ Bithynorũ agens, ægrotare cœpit. Quòd verò probè, quàm incerta humana vita eſſet ſciret, ſacti baptiſmi donum recepit: quem ad id vſque tempus propterea diſtulerat, quòd eum in Iordane fluuio ſuſcipere concupiuerat. Hæc Theodoritus.

verumetiam Hieronymo & Ambroſio &c. teſtantibus.

Ad hæc, hominum omnium maximè † execrande, deteſtande, nocentiſsime, impuriſsime, ſceleroſiſsime, adijcis: Imperium Romanum ab eo tempore quo Chriſtiana religio floruit, prorſus interidiſſe atque interiiſſe. Tu verò vel nihil prorſus eorum quæ per hiſtorias memoriæ mandata ſunt, legiſſe: vel tua ſponte excæcaſſe teipſum, ad veritatem perſpiciendam, videris. Quod nanque verbis tuis maximè eſt cōtrarium, per Chriſtianorum videlicet fidem Romani im-

A perij res multis modis maxima cepiſſe incrementa, facilè quis inuenerit.

CAPVT XLIII.

Citra Zoſimũ, Romanũ imperium vnà cum religione Chriſtiana quàm maxime floruiſſe.

ILlud te conſiderare oportuit, vnà cum aduentu Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti, Macedonum regnum à Romanis omnino ſublatum eſſe: & Albaniam prӕterea, & Iberiam, Colchos etiam & Arabes ſeruitutis conditiones à Romanis accepiſſe: C. inſuper Cӕſarem, poſt centeſimam octageſimamtertiam Olympiadem, Gallos, Germanos & Britanos ingentibus bellis ſuperaſſe, & iugum illis ſeruitutis impoſuiſſe, eundémque Romanӕ ditioni, ad eas quas prius habebat, quingentas populoſas vrbes adiecisſe: quemadmodum illi qui hӕc conſcripſerunt, ad memoriam poſteritatis tranſmiſere. Qui Cӕſar primus, poſt Conſules, monarcha & princeps vnus declaratus eſt. ea re veluti prӕiens & B viam ſternens, vt Romani imperij ciues & ſubditi ex plurium deorum cultu, & turbulento reipublicӕ ſtatu, ad vnam, quӕ ſolà obtineret, religionem, per appropinquantem Chriſti monarchiam adducerentur. Cuius rei gratia & Iudӕa omnis, & vicinӕ circumquaque regiones, Romano imperio ita ſubditӕ ſunt, vt tum primùm cenſus actus, & deſcriptio facta ſit, in qua & Chriſtus ipſe aſcriptus eſt, vt prophetia de ciuitate Bethleem, apertè exitum ſuum haberet, quam de ea luctuoſus Hieremias hiſce verbis prӕdixit: Et tu Bethleem terra Iuda, haudquaquam minima

Monarchia Chriſti.

Michea.5. Memoria lapſus.

" es in principibus Iuda. Ex te enim progredietur
" dux, qui paſcet populum meum Iſraël. Poſt ineſ-
" fabilem verò CHRISTI Dei noſtri natiuita-
" tem, Aegyptus quoque in poteſtatem Romanorum peruenit, Antonio & Cleopatra, in quam poſtremam Ptolemӕorum regnum incidit, ab Auguſto Cӕſare prorſus deuictis: ſub quo & Dominus noſter IESVS CHRISTVS natus eſt. Antonio Cornelius Gallus ab Auguſto in regiones Aegypti miſſus ſucceſsit, & primus poſt Pro- C lemӕos Aegyptum prouinciam adminiſtrauit, ſicuti hoc Hiſtorici teſtatur. Quas verò clades Perſӕ acceperint à Ventidio, Corbulone & Neronis ducibus, atque item à Seuero, Traiano, Caro, Caſſio, Odӕnatho Palmyreno, & aliis, & quoties Seleucia & Cteſiphon, atque etiam Niſibis, quӕ nunc huc nunc illuc tranſiit, capta ſit, & quomodo Armenia & aliӕ vicinӕ prouinciӕ in Romanorum peruenerit ditionem, vnà cũ aliis, tu quoque in hiſtoriis tuis exponis. Quomodo autem alia dicam, quӕ tu ſcribis ſacratiſsimum Conſtantinum prӕclarè geſsiſſe: quum is pietatem noſtrã profeſſus, rempublicam Romanorum adminiſtraret? Atque etiam quas, quantáſque clades Iulianus, tuus maximè † choreis ducendis ſodalis, & eorundem tecum orgiorum ſacerdos, pertulerit? qui ſanè innumera atque intoleranda Romano imperio vulnera inflixit, atque ea incurata poſt ſe reliquit. Num verò quidquam eorum, quӕ de vniuerſitatis huius interitu prӕdicta ſunt, vel initium cœperit, vel finem habiturum ſit, maius id profectò eſt, quàm vt tu de eo iudices. Verùm

Gallus Aegypto præfectus.

† θιασώτης.

age, ſi tibi videtur, qui hӕc dicis, conſideremus, D quomodo & qui Grӕcã ſuperſtitionem ſunt profeſsi, & qui Chriſtianorum ſacra coluere imperatorea quiſque vitam aut imperium amiſerit. An nõ primus monarcha, qui vnus ſibi imperiũ vſurpauit, C. Iulius Cӕſar dolo cęſus eſt? An non Caiũ alterum Tiberij nepotem milites quidam ferro necarunt? Quid Nero? num ille à familiari quodam non iugulatus eſt? Galba ſanè & Otto & Vitellius eadem ſunt paſsi: qui tres ſedecim tantum menſes imperarunt. Titum, frater germanus Domitianus occidit. An non ille rurſum à Parthenio & Stephano miſerandum in modum trucidatus eſt? Quid? Commodum à Narciſſo peremptũ eſſe negabis? Pertinaci verò & Iuliano non idem accidit? Antoninus Seueri filius, an fratrem Getam nõ necauit? Nõ ille à Martiale idem eſt paſſus? Macrinus nónne ad * Byzantium veluti mancipium raptus, ab exercitu ſuo interẽptus eſt? Aurelius Antoninus † Semeӕ filius, vnà cum matre iugulatus eſt. Eadem fortuna fuit ſucceſſoris eius Alexãdri, qui itidem cum matre Mammӕa peremptus E eſt. Quid de Maximino dicã, quem exercitus ſuus interemit? aut Gordiano, qui inſidiis Philippi ſublatus, in * cõmune domicilium abijt? Tu verò ipſe de Philippo & Decio memora, vt ab hoſtibus trucidati ſint: atque etiam de Gallo & Voluſiano, quibus milites ſui vitam ademerunt. Num Aemilianus non eundem exitum habuit? Nónne Valerianus, quum in Perſarum poteſtatem perueniſſet, captiuus ab eis ductus eſt? ánnon Galienus dolo cęſus: & poſt hũc Carinus quoque interemptus, Diocletiano imperium reliquit? qui imperij ſibi ſocium Maximianum aſciuit. Ex quibus Maximianus Herculius, ac deinde filius eius Maxentius, & poſtremus omnium Licinius, fœdiſsimam obiere mortem. Ex quo tempore autem, qui gregi Chriſti prӕfuit, celeberrimus Conſtantinus imperium ſuſcepit, & cognominem ſibi vrbem magnificentiſsimè cõſtructam Chriſto & matri eius dicauit, ipſe diſpice, ſi quis princeps imperialem dignitatem conſequutus, longiſsimo tempore vel à familiaribus & domeſticis, vel ab externis interemptus eſt. Aut ſi vnquam tyrannia, quàm legi- F timum imperium, potentior fuit. Iulianum eximimus, tuum vatem, ſacerdotem, canephorum, & imperatorem: & tuum etiam Valentem. Fidem enim tibi habeo, qui optimè ea oratione exequuta es, quӕ illi Chriſtianis intulerunt mala. Quapropter etiam vterque condignas impietatis tulit pœnas. De alio verò ne tu quidẽ ipſe ſimile quidquam dixeris. Ego autem Baſiliſcum etiam addã, qui motum aduerſus Zenonem concitauit: cui ille nõ tyrannidem, modò ſed vitam etiam ademit. Hӕc quamuis fortaſſe minus ad hiſtoriam Eccleſiaſticam pertinere videntur, vtilia tamen admodum, & † inſtituto operi commoda eſſe, & loco huic maximè cõuenire puto: propterea quòd hiſtorici grӕcӕ ſuperſtitionis cultores, conſultò & * malicioſè veritatẽ oppugnantes, propter Chriſtianӕ religionis odium, perperam & falſo pleraque ſcribunt. At nos ad reliquam Anaſtaſij hiſtoriam reuertamur.

Idololatrarũ imperatorũ propè omniũ, præcipue verò tyrannorum cruentus exitus.

** Eutrop. apud Archelaum. Chalcedonẽ Herodianus.*

† Alij hãc Soemidã, alij Semiamirã vocant.

** ἐς κοινὸν ἑστιατήριον ἀπῆλθεν.*

Alia Chriſtianorũ & piorum principum fortuna fuit.

† συντείνοντα τῇ προκειμένῃ.

** ἐθελοκακοῦντες.*

CAPVT XLIIII.

Anaſtaſius aboleuit * *pentionem ſub hoc ſuo gre ne ſuit.*

A * Portorium χρυσάργυρον, Aurargẽteũ, ad eum quem diximus modũ, Anaſtaſi* aboleuit, & imperiali prorſus animo ſuſtulit. Alia verò contrà, ſe iodigna inſtituit: χρυσοτίμητον videlicet, id eſt, pẽſionem aurii & populos ſuos vectigales, bellicis impenſis per nundinationem vẽditis, ſupra modũ grauauit: exactionémq; † tributorũ curialium abrogãdo, in quibuſque ciuitatibos eos qui vocãtur Vindices conſtituit. Marini Syri, ſicuti dicunt, ſuggeſtione, qui primatũ apud eum geſſit dignitatem, quam Præfecturam aulæ antiquitùs nominarunt. Quàpropter factum, vt vectigalia magna ex parte intercideriut, & ciuitates minus floruerint. Antiquitùs namqoe, qui nobiles & claro loco nati erãt, in eatum album referebantur, eòsque vrbs quælibet in curiis ſenatorum loco habebat atque conſtituebat.

† βουλευτι-κῶν φόρων, Senatori-Præfecturæ aulæ.

* *Anaſtaſium in imperio Romano ariſtocratiam, hoc eſt, optimatium adminiſtrationem inſtituit, magiſtratus & honores vendidit, inuſtis hominibus pepercit. Et ad inſatiabilem pecuniæ cupiditatem conuerſus, prouincias expilauit. Ad inſolentẽ nonnunquam morem, quem induxit, viri boni ſunt conſternati. Barbaros namq;* B *imperio imminentes, non armis propulit, ſed pacem auro mercari ſolitus eſt. Defunctorum bona curiose inquiſiuit, & publicam poſſim omnibus conciliauit inopiam. Suidas.*

*CAPVT XLV.**

Anaſtaſius imperator ſeditionem, Qui crucifixus, &c. terſancto hymno addere voluit. Supra c. 33. c.

Macedonium calumnia & in auxilium ante hoc ſurreſſe.

Omnium autem malorum, qnorũ ipſe autor fuit, illud extremũ erat, ꝙ propter acceſsionẽ illam, Qni crucifixus es pro nobis, quã & ipſe terſancto hymno additã voluit, ingens exorta eſt ſeditio: perinde atq; religionem chriſtianam euertere bomines vellẽt. Eius dogmatis Petrus Cnapbeus autor fuit, ſicuti dictum eſt. Seuerus autem in Macedonium, qui paulo antè hierarcha Conſtantinopoli fuit, & in clerũ eius rem eam confert, ad Soterichum ſcribens, quum nondum in epiſcoporum ordinẽ cooptatus eſſet, ſed in aula imperiali eo tẽpore verſaretur, quo cum eis quos antea diximus, C monaſterio ſuo eſt exactus. Cõiectura autem eſt, talium aliarúmqoe calumniarum gratia, Macedoniũ è throno ſuo deiectũ eſſe. Quòd verò præter cauſam in virũ eum inuectus mẽtiatur, ſatis ea quæ dicentur oſtendent. Poſtq̃ enim Macedonius ab imperatore diſſentire cœpit, permultũ imperator ei inſidiatus eſt. Proinde etiã eos qui à Macedonio deſciuerãt, turbulẽter cõgregatos, in Archãgeli templo terſanctũ carmẽ cum adiectione ipſa canere iuſsit. Idem mox proximo Dominico die in tẽplo magno ab eis factũ, qunm illi etiam baculos eò intulerunt. Populus autem flagranti ardore exitus, turpiter illos eccleſia expulit. Imperator poſtea apertè monachis deſertoribus & transfugis, & principibus etiam viris, vt indignas contumelias in epiſcopũ imprudenter conicerent, præcepit. Quorum vnus erat Iulianus Halicarnaſsi in Caria epiſcopus, & Seuerus etiã tum monachus: ſimul & fidei, & Macedonij, eorúmque qui ſecũ erant, hoſtes. Qnomodo igitur eũ, quem tyrannico more acceſsionis eius gratia iniuriis contumeliisq; afficere volnerunt, autorẽ eius eſſe dicemus, & ducẽ confuſionis tantæ in eccleſia recipiemus?

Imper. Anaſtaſius Macedonium grauiter perſequutus.

Porrò qnũ imperator acceſsionẽ eam propalàm D hymno addere vellet, populus impatienter id ferens ſummopere animi diſcruciabatur. Et multi magiſtratus in periculum maximũ inciderũt multaq; inſignia ædificia incenſa ſunt. Atq; in Marini Syri ædibus monacho cuidã deprehẽſo hominea nõnulli caput amputarũt, eúmq; adiectionis eius ſuaſorem eſſe dixerũt: & capite conto in ſublimè ſublato, publicè per ludibriũ exclamarunt, illũ ipſum Trinitatis hoſtẽ eſſe aſſeuerãtes. Eò verò tumultus iſte magnitudinis proceſsit, cõſilio remedióq; omni proculcato, vt & imperator ipſe tam graui periculo permotus, abſq; corona & cõſueto imperiali habitu, in Hippodromũ procurrerit: & per præcones populo denunciarit, paratum ſe eſſe imperio cedere. Satis verò ſe ſcire, fieri omnino nõ poſſe, vt vniuerſi dignitatẽ eam, quę plurimos minimè ferret, capeſſerẽt. Vnũ autẽ prorſus oportere eſſe, qui ſibi ſuccedens, & adminiſtrationis habenas tenens, Imperium gubernaret. Quod vbi populus Cõſtantinopolitanus audiuit, ſubitò veluti diuino quodã momento animum mutauit: & E imperatori ſtatim, vt coronã imponeret, ſeditionẽ ſe ſoluturum, & deinceps quieturũ eſſe pollicitùs, ſupplicauit. Perbreui autẽ deinde Anaſtaſius tempore vixit, paulo pòſt † defunctus, qnum viginti ſeptẽ annos, menſes tres, & totidem dies infeliciter, & cum animæ ſuæ exitio, imperium Romanũ adminiſtraſſet. Continet ſedecimus iſte hiſtoriæ liber annos quadraginta quatuor, & menſes tres: qnom à condito mundo ſexies * milleſimus trigeſimus quartus, à diuina autẽ Domini natiuitate quingẽteſimus vigeſimus nonus ageretur annus.

Tumultus Cõſtantinopolitanus aduerſus imperatorem Anaſtaſium propter adiectionẽ clauſula, Qui crucifixus, &c. Ibi Anaſtaſius imperiũ deponere paratus.

Anaſtaſij mors. Annus huius libri. † Fulmine afflatus poſt 88. vitæ annum.

** Sicuti recentiores volunt 4496.*

DE ZENONE IMPERATORE.

Zeno Romanorũ imperator, nõ ea à natura, qua Leo ante eũ fuit, crudelitate: neque ita iraſci ſolitus eſt, vt placari ſemel cõmotus nequiret, quod Leo facere cõſueuerat. Ambitionẽ & liberalitatem in rebus multis præ ſe tulit. Et res pleraſq;, vt gloriã & admirationẽ hominũ ſibi pararet, ex oſtentatione magis q̃ ex animo fecit. Rerum gerẽdarum experientiam nõ habuit: neque F *artes eas, quibus certò ac tutò imperium adminiſtratur, tenuit. Lucrũ & auaritia non itidem, vt Leo, eſſlictim inhiauit, neque aduerſus copioſos & locupletes homines calumnioſe crimina cõfinxit: non tamẽ prorſus à cupiditate pecuniæ vacuus fuit. Sanè quidẽ non male Principe Romani vſi fuiſſent, niſi Sebaſtianum, qui ſecundum Zenonẽ poteſtate plurimum valuit, quocunque vellet, illum duxiſſet. Is perinde atque in foro quodã venalia habebat omnia: neque quidquam in aula eſſe, de quo non cauponaretur, paſſus eſt. Proinde magiſtratus omnes vendidit, ſuam ſibi, ſuam etiam imperatori emungens à mancipibus pecuniam. Quòd ſi quiſpiam adueniret, qui paulo plus precij dinumeraret, is præcipuus habebatur. Neque in palatio imperiali quidquam fuit, quod ille, ſi emptorem inueniſſet, non vendiderit. Zeno ipſe ſi quando honorem dignitatémve alicui familiarium ſuorum contuliſſet, Sebaſtianus tanquam πωλητήριον, hoc eſt, reipublicæ campo quidam, eam ab illo parui redemptam, alius pluris vendidit, imperatori aruſcationẽ huiuſmodi acceptũ ferens. Zenonis huius filius, cui etiam in imperij adminiſtratione ſucceſsit, ſiue Zeno, vt apud Suidã eſt, ſiue Leo, vt alij ſcribunt, nominatus, in ſpem imperij natus, adoleſcẽtulus admodũ ad di-*

A *guſtates eſt euectus. Hunc in exercitijs corporis pater, quo maturius adoleſceret, educari atque inſtitui curauit. Quapropter illum iuuenem, qui cum poteſtate in imperiali aula fuere, vt affatim reip. bonis perfrui addiſceret, Sybaritica crapula & ingluuiei aſſuefecerunt, lenocinantes puero, eúmque ad illicitos & abominandos concubitus, quos nominare fas non eſt, erudientes. Itaque cũ vita quotidiana conſuetudine ſummum bonum in voluptatibus & faſtu collocaret, & in ipſa imperij expectatione inflatam arrogantiam vultu geſtúque corporis exhiberet, ſublimis incedere, cilium altius ſuſtollere, & (vt ſemel dicam) homines omnes tanquã mancipia deſpicere cœpit. Enimuerò quæ omnia reſpicit diuina Prouidentia, tanta eius, quæ vel natura inſita, vel inſtitutione ei inſtillata erant vitia cernens, æquum eſſe res hominum miſerata iudicauit, vt ante diem præter fatum decederet. Quod ſanè ita eſt factum: quum ille in proſtibulum, quod non ſentiret, ventris, diebus aliquot lectum ipſe ſuum percacans, incidiſſet.* B

DECIMISEPTIMI TOMI CAPITA.

1 *De imperio Iuſtini primi: & vt ab eo interfecti ſint Amantius eunuchus, Theocritus, & Vitalianus.*

2 *Qui ea ætate ſacris adminiſtrandis ſummarum ſedium fuerint epiſcopi. De Seuero, Paulo, & Euphraſio, Antiochiæ epiſcopis.*

3 *Vt iterum Antiochia à terræmotu ſit afflicta, vbi etiã Euphraſius epiſcopus ruinis obrutus eſt: cui ſucceſſit Euphramius. & de alijs vrbibus, quibus damnum à terræmotu eſt illatum.*

4 *De ſancto Zoſima miraculorum editore, & Ioanne Chuzicita.*

5 *De altero ſancto Zoſima. De Maria Aegyptiaca, & Theodora Alexandrina.*

6 *Quæ res in ciuitate Negra acciderint, & de ſancto Aretha martyre.*

7 *Vt Iuſtinianus magnus imperio ſuſcepto, profeſſionem & fidem Chalcedonenſem defenderit: Theodora verò coniunx eius, magis ad partes eorum qui vnam naturam Chriſto tribuunt, fuerit inclinata.*

8 *Vt Seuerus reuocatus ſit. De epiſtolis eius. Et vt Anthimo perniciem corruptelámque ſuam communicauerit. Et vt in omnibus eccleſijs quarta ſynodus laudata ſit, & prædicata.*

9 *De ſynodis, quæ contra Anthimum, Petrum, Seuerum, & Zooram ſunt coactæ. Vt ſancta quarta ſynodus vbique locorũ ſit comprobata. De Agapeto, Agathone, & Ioanne, Romanis epiſcopis, vt ij Byzantium venerint.*

10 *De hiſtorijs Procopij Cæſarienſis. Quæ de Perſica pugna is ſcribat. De ſeditione & tumultu populari Cõſtantinopoli moto: quæ ſeditio vica, hoc eſt, Vince, dicta eſt.*

11 *Res Vandalorũ. De Honoricho: & eius tẽporis martyribus. De Cabaone Mauro, & quæ is Chriſtianis egerit.*

12 *Vt Beliſarius Vandalis deuictis, triumphum maximum Conſtantinopoli egerit. Et de ſancto martyre Cypriano. Item de Maurorum gente, atque origine eius.*

13 *De rebus in Italia à Beliſſario & Narſe geſtis: & varia Romanæ vrbis per hoſtes occupatione. De Syluerio & Vigilio epiſcopis. item de ijs gẽtibus, quæ Chriſtianam ſuſcepere fidem. Et de Narſa ducis imperatoris artibus, & erga Deum pietate.*

14 *Vt Choſroes per inuidiam pace fracta, Romanum inuaſerit imperium. Et de Antiochia, aliarúmque vrbium hoſtili occupatione.*

15 *De miraculo, quod Apameæ ad ſalutiferum crucis ſignum accidit.*

16 *De re mirifica Edeſſæ, ſupra opinionem & fidem omnium, ab imagine Domini Dei & ſeruatoris noſtri Ieſu Chriſti non manu facta, geſta.*

De cruce magni precij, quam Iuſtinianus Sergiopoli dedicauit. Et de miraculo ibi propè incredibili edito. 17

De ſæuiſſima eius temporis peſtilentia & contagione, quæ orbem quinquaginta & duos annos inceſſit. 18

Quæ Euagrius hiſtoricus de inexplebili pecuniarum cupiditate Iuſtiniani ſcripſerit. 19

Deſcriptio Auguſti templi Dei Verbi Sapientiæ, quod Iuſtinianus Deum ſanctiſſimè colens inſtaurauit. 20

De imperatoris eiuſdem amore potius quàm furore, erga cyaneum ſeu cæruleum colorem. 21

*De Barſanuphio monacho. item de Simeone propter Chriſtum * fatuo.* 22

De Thoma, qui & ipſe vitam tacitam extra hominum ſtrepitum eſt complexus. 23

Vt Magnus Sabbas & Theodoſius Cœnobiarcha ſub Iuſtiniano vitam finierint. 24

De miraculo inſigni, quod puero Hebræo à ſanctiſſima Deigenitrice accidit. 25

De epiſcopis magnarum tum temporis vrbium, & de diſſidio Mennæ & Vigilij epiſcopi Romani. 26

De ſancta magna quinta vniuerſali Synodo. 27

De blaſphemijs Origenis, & anathematiſmis, quibus eſt à ſynodo mactatus: & de quibuſdam eccleſiaſticis cæremonijs. 28

Vt Iuſtinianus recta fide excidens, impatibile ante paſſionem Domini noſtri corpus fuiſſe, profeſſus eſt. 29

De Anaſtaſio Theopolis epiſcopo Sinaita. 30

Vt Iuſtinianus mortuus ſit & de opinione & fide eius. 31

De Auxumitis, vt Chriſtianum cultum ſuſceperint: & de alijs quibuſdam. 32

De Iuſtini iunioris imperio moribúſque eiuſdem. 33

Vt is Iuſtinum cognatum ſuum, item Aetherium & Addaum, homines impios & pernicioſos, occiderit. 34

De edicto literis de fide publicato, quod Iuſtinus ad omnes vbique miſit eccleſias, ne quid in profeſſione fidei nouaretur. 35

De magnarum vrbium epiſcopis, & Gregorio Theopolis antiſtite. 36

Vt pacta cõuenta inter Perſas & Romanos ſoluta ſint. 37

Vt Choſroes incurſione in Orientale imperium facta, & caſtella ceperit, & prædam multam abduxerit. 38

Vt Iuſtinus immenſo dolore correptus, in morbum phreniticum inciderit, & Tiberius rempublicam adminiſtrauit. Et vt arte quadam Choſroen aggreſſus Tiberius, pacem cum eo fecerit. 39

Vt Iuſtinus Tiberium in imperio ſibi ſubſtituerit: & quæ ad eum moriens, de imperij adminiſtratione verba fecerit. 40

* σαλ. Simeonis

A D

ECCLESIASTICAE HI-STORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS DECIMVSSEPTIMVS.

CAPVT I.

Iuſtinus Imperator factus.

QVÆ quidẽ ſub Zenone & Anaſtaſio eccleſiis accidere, talem habuere modũ. Vbi verò Anaſtaſius ad infima cõceſsit iudicia, Panemi mẽſis, qui apud Romanos Iulius dicitur, die nono, Iuſtinus Thraciam patriam habẽs, purpuram ſumpſit, ordinum aulicorum dux, à cuſtodibus corporis Imperatoris, quibus præfuerat, præter ſpem omnem princeps declaratus. Multi verò tum opibus & copiis, nec nõ Anaſtaſij cognatione ad magnam proceſſerant gloriam, qui imperium tantum ſuſcipere poſſent, quique id adeò pro rerum omnium licentia ad ſe pertraherent. Præter alios Amãtius Imperialium cubicplariorum pręfectus fuit, qui ingentes ſibi opes comparauerat. Porrò quum ipſi qui virilibus careret, ad tantum Imperium aſpirare minimè liceret, † Theocrito cuidam, quo amico maximè vtebatur, Imperij coronam imponere conatus eſt. Et Iuſtinum hunc accitum pecunia ingenti tentare eos iuſsit, quicunque Theocrito purpuram circundare vellent & poſſent. At hic ſibi ipſi imperium quærens, ſtatim pecunia populum corrupit, eorúmque qui Excubitores dicuntur, beneuolentiã auro redemit. Et purpura ſumpta, Amãtium primùm & Theocritum è medio ſuſtulit: deinde & alios quoſcunque idoneos ad Imperij faſces ſuſcipiendos eſſe putabat, occidit. Vitalianum autem, qui ſub Anaſtaſio ad tyrannidem aſpirauerat, in Thracia agentem, cum honore multo ad Imperialem vrbem accerſit, opes eius, ſpectatámque militarium artium induſtriam, & præclaram inſuper apud omnes famam ſuſpectam habens: & illud ſimul maximè per timorem in animo voluens, quòd hominẽ Imperij amore teneri ſciret. Cæterùm cum probè noſſet, non aliter illum tolli poſſe, niſi ſe ei amicũ eſſe aſsimularet, perſonámque haud contemnendam imponeret, ducem ilico maximorum ordinum legit: ✱ Præſentes lingua Latina ordines eos vocat. Indies porrò illecebra & fraude maiore vtens, ad conſularem quoque dignitatem eum euexit. Eò amplitudinis vbi perueniſſet, quum verſari in aula Imperiali neceſſe haberet, ad quandam in media aula ianuam dolo occiditur: dignas opinor, ſcelerum pœnas luens, quibus antea in Romanum imperium per præcipitem audaciam illuſerat. Hęc paulo pòſt acta ſunt.

B

† Al. Theocritus eſt nomen dz.

C

Cedes Amantij & Theocriti.

Item Vitaliani.

Præſentium ordines.

Supra lib. 16. cap. 35.

✱ *Quod Proconſuli legatus, id ferè Imperatori Præfectus fuit. Iul. Capitolinus in Aelio Vero. Filio ſuo Pyrri Præfecto filiam iunxit, nuptiis celebratis exiſtio primatorũ. Idem in Marc. Philoſopho.*

CAPVT II.

ECcleſiis eo tempore præfuerunt Romæ, Hormiſdas poſt Laurentium & Symmachum: Hormiſdæ autem Agapitus, huic porrò Agathõ epiſcopus ſucceſsit. Byzãtij poſt Macedoniũ, Timotheus: poſt Timotheum, Ioãnes Cappadox thronum eſt ſortitus. Alexandriæ poſt Ioãnem Dioſcorus eccleſiam rexit. Hieroſolymis, poſt Ioannem qui Heliæ ſucceſſerat, Petrus adhuc ſedem obtinebat. Antiochiæ verò, Seuerus Flauiani ſucceſſor thronum per tyrannidem tenebat, plurimùm in Chalcedonenſem ſynodum iouehens. Is cum ita animatus eſſet, quotidie (vt ita dicam) anathemati Synodum eam ſubiecit: potiſsimùm verò in eis quæ Enthroniſticæ ſiue ſynodales dicũtur epiſtolis, quas ad loci cuiuslibet patriarchas mittebat. Vnus autem eas Ioannes, qui priori Ioanni Alexandriæ ſucceſſerat, atque item Dioſcorus & Timotheus, recipiebant. per quos nugamẽta multa aduerſus Eccleſiam ſunt inducta, & populus in innumerabiles opiniones diuiſus. Sed enim Imperator fideliſsimus primo Imperij ſui anno, ſeuerum commeritas petulantis verborum lubricitatis pœnas pendere, linguáque eius radicitùs exſcĩdere iuſsit. Rei ei, ſicuti de eo fama percrebuit, Irenęus præfuit, militarium ordinum Antiochiæ dux. Quod ſanè verum eſſe, literis ſuis Seuerus ipſe cõfirmat, Irenæũ videlicet pœnam ſibi eam tumultus concitati gratia molitum eſſe. Ad amicos enim quoſdam Antiochenos ſcribẽs, exilium ſuum fugamque cõmemorat, & quàm plurima in Iręnæum ſcommata & cõuicia iacit, propterea quòd diligentius ille cuſtodibus diſpoſitis hominẽ, ne ex vrbe Antiochena profugeret, ſeruarit. Noui ego quoſdam qui ſcribũt, à Vitaliano pœna hac Seuerum eſſe affectum, quum primas adhuc apud Iuſtinum ferens, linguam illius ab eo petiiſſet: quòd ſcilicet in ſcriptis ſuis Seuerus, cõuiciis ſæpe illum impetiiſſet. Verùm thronũ Antiochenum deſeruit Gorpiæo menſe, quem Septembrem Romani vocãt. Eius diſceſſu in ſedem eam Paulus conſcendit, qui perinde atque ille aduerſus quartam Synodum occultè per rabiem latrauit. Ac tum quidem ille Synodum eam publicè eſt profeſſus: paulo pòſt verò ſua ſponte ſe ab eccleſiis ſubduxit, & ad communẽ deinde locum vita finita abiit. Et poſt hũc Hieroſolymis veniẽs Euphraſius, epiſcopatum Antiochenum ſuſcepit.

E

Primariarum eccleſiarum epiſcopi. Aliam Romanorũ pontificum catalogum texũt Latini.

Seuerus ſynodi Chalcedonenſis oppugnator, & diſsidij multi autor.

Huic lingua, Iuſtino iubente, excĩdi debuit.

F

Euag. lib. 4. cap. 4.

Seueri ſucceſſor Paulus, huius Euphraſius, apud Antiochenos.

A *CAPVT III.*

Incendium & motus terræ Antiochiæ.

QVo tempore multa ſimul & frequentia Antiochiæ incendia veluti prætere motibus futuris, & procœmia fuere eorum quę illam comprehēſura erant malorum. Tempus enim non ita multum intercesit, quum ſeptimus Iuſtini imperij ageretur annus, menſis decimus, Artemiſio menſe, cui apud Romanos Maij nomen eſt, vigeſimonono die, meridie maximè vigente, motus terræ vnà cū concutiente ebullitione vrbi incumbens, eandēque funditùs quaſſans, deformen & horrendam reddidit: & quicquid in ea eximium fuit, in ſolum coniecit. Ad quam cladem fulmen quoque acceſſit, ita vt ea mala calamitatē inter ſe diuiſiſſe viderentur. Bonam enim ciuitatis partem terræmotus & concuſsio ſolo æquauit. Si quid verò clades ex intactū reliquiſſent, ignis imminens conſumpſit, atque in cinerem & puluerem admirando prorB ſus modo redegit. Porrò quomodo & quanta mala ciuitas, ea ſit perpeſſa, quàsue ædes & publicas porticus, aliaque illuſtria eius opera, incendio ſimul & terræmotui quaſi † ſucciſiuum opus conſumenda præbuerit: inſuper quam admirandæ & orationem omnem excellentes erumnæ diuinitùs ad caſus eiuſcemodi acceſſerint, Ioannes Rhetor ſingulari cum affectu oratione venuſta exponit, hiſtoriæ ſuæ calamitate tali finem imponens.

Clades maxima huius vrbis.

† πάρεργον

Euphraſij epiſcopi interitus. Prouidentia diuina in mediis malis opem benignè fert.

In multis hiſce cladibus Euphraſius quoque epiſcopus, ędificiorū ruinis oppreſſus interiit: videlicet ne quis ex idoneis, qui curam prouidi in tantis malis vrbis ei° gererēt, viris relinqueretur. Sed enim quę omnia inſpicit diuina Prouidētia, quęque vindictæ gladios miſerationis oleo exacuit, atque ante plagas ipſas remedia inſtruit, atque adeò ab ipſa ſtatim (vt ita dicam) deſperatione benignitatem profert, Orientalium copiarum Imperatoris mandato præfectum Euphræmium excitauit, ſolitudinēmque pro ciuitate omni ſuam ita declarauit, vt nihil eorum quæ opus eſſent, per Euphræmium prorſus prætermitteret. Hunc AnC tiocheni curę & adminiſtrationis eius admiratione epiſcopum diligunt. Atque ille ſedem eam, perinde atque præmium aliquod atque remunerationem tantæ ſuæ procurationis, à Deo reciperet, non repudiauit. Poſt menſes autem triginta, grauiſsimas rurſus à terræmotu pertulit eadem ciuitas erumnas: quum deinde à Iuſtiniano debitam conſequuta eſt curam ſeu prouiſionem, & Theopolis, hoc eſt, Deiciuitas nominata. Vnuſquiſq; enim ciuium Chriſti nomen pro foribus inſcribēs, eo modo terræmotum diſpulit, quum Deus religioſo cuidam homini oraculo hæc verba foribus inſcribere præcepiſſet: Chriſtus nobiſcum: ſtate. Eiuſdem Iuſtini Imperij tempore Epidamnus etiam, quæ nunc Dirrachium dicitur, plurima à ſæuis terræmotibus ſuſtinuit damna. Et item Corinthus, quæ in terra Græcia ſita eſt. Idem verò & Anazarbus, quæ ſecundæ Cilicum genti præeſt, pertulit. Quas vrbes magna pecunia Iuſtinus reſtaurauit. Sub eodem imperio Edeſſenorū quoque felix ciuitas, quæ maxima ſimul & populoſiſsima in prouincia Oſrhoenorum eſt, mirifica Scirti, qui eam præterfluit, amnis exundatione in D tantum eſt afflicta, vt quum multa ædificia ſecum cōuulſa ille abſtraxerit, tum infinitam hominum multitudinem abſtulerit atq; ſubmerſerit. Quos poſtquam vnda rapuit, confeſtim inſtar torrētis, per mediam vrbem profluens euanuit. Quod vbi malum conquieuit, tabula marmorea apparuit, hieroglyphicis literis hæc ſignificans:

Alius terræ motus Antiochiæ.

Antiochia Theopolis nominata.

Terræmotus in locis aliis.

Edeſſæ clades ex amne ingenti exundatione.

Saltabit eius ſaltum ſaltator acerbum.

Viſa verò eadem tempeſtate eſt † Gigantæi generis mulier quædam, cuiuſuis hominis ſtaturam excellens: longitudini ei proportione latitudo etiam reſpondebat. Porrò Imperator Antiochenis atque aliis calamitatibus in mœrorem coniectus, capitis diademate poſito, & pulla veſte ſumpta, luctui ſe dedit: & vrbs vniuerſa cum eo pullata, & ipſa eorum quæ acciderant malorum cauſa luxit. Imperator verò non ſolùm Antiochiam, ſed & Edeſſenorum ciuitatem, atque Anazarbum, impenſis Imperatoriis ſplendidè reſtituit. Anazarbus & Edeſſa ex fundamentis ipſis tanta magnificentia ſunt reſtauratæ, vt vtraque etiam ImperaE toris ipſius appellatione ſit cohoneſtāta. Quando quidem verò tantæ cladis, quæ Antiochæ accepta eſt, meminimus: cur non alia quoque digna memoratu, quæ tum accidere, præſenti inſerimus hiſtoriæ, ex rerum geſtarū ſcriptoribus excerpta?

Σκίρτος σκιρτήσει τὸ σκίρτημα σκληρόν... γιγαντογενὴς † Mulier gigantea.

Reſtitutio concuſſarum terræmotu vrbium.

CAPVT IIII.

Euagr. lib. 4. cap. 7. Zoſimas vir ſanctus cladem Antiochenam prauidet.

ERat tum temporis Zoſimas quidam nomine, ex maritima Phœnicia oriūdus, Sidam patriam ſortitus, quæ non minus quàm viginti ſtadiis ab Tyriorū vrbe diſtat. qui magnis certaminibus cæleſtem meditabatur vitam. Hic diuturno ieiunio, aliiſque ſtudiis, quibus Deum delectari par eſt, toto illum pectore complexus, non ſolum ad ſummum indolentiæ faſtigium peruenit: verumetiam donum id, vt futura perinde atq; præſentia videret, à Deo conſequutus eſt. Fuit autem Cæſareæ, quæ caput gentis Palęſtinorum eſt, apud virum pręclarum, prudentia atque eloquentia inſignem, dignitate quoque atque aliis rebus quæ hominis vitā cohoneſtāt præſtantem, neF que non generis nobilitate admodum illuſtrem, Arceſilaum nomine. Quum igitur cladem Antiochia ex motu terræ acceptura eſſet, proliaè Zoſimas illachrimans, & ex intimo animo ingemiſcens, ſumpto alicunde in manus † ignis catillo, circumquaque obambulans, locum omnem ſuffitu impleuit. Deinde humi prouolutus, precibus Dei opē implorauit. Quum verò Arceſilaus adeſſet, & quidnam ſibi res tam turbulenta vellet, interrogaret: propalàm ille, † reuerteri ſe Antiochiam fatali tum caſu concidentem, fragoremq; eius aures ſuas circumſonantem, ſentire dixit. Arceſilaus autem vnà cum iis qui tum ibi præſtò erant, verbis eiuſcemodi præter omnem opinionē auditis, ſtupefactus, horam eam notauit: & poſtea ea ipſa hora, qua hoc Zoſimas, diuino afflatus numine prædixerat, Antiochenam vrbem in maximas concidiſſe erumnas comperit. Plura verò & alia quæ opinionem omnem ſuperant, virum hūc feciſſe dicunt: quæ ſingula commemorare, quoniam numerum exuperant, temporis huius non eſt. Vnum tamen aut alterum exponere conabor.

† πυρεῖον.

† ἀκούειν.

Ioānes Chozibites monachus.

A Eodem tẽpore vnà cũ magno hoc viro, vir quidã viguit nomine Ioannes, virtuti illi non multum cedẽs, in caſa monaſtica cui Chuzica nomen erat, ad torrentem in parte Septentrionali viæ publicæ, quæ Hieroſolymis egreſſos Hiericontem defert, ſita. Hic quum dudum antea in ea quam diximus Cæſarea Palæſtinæ epiſcopatũ geſsiſſet, monaſticam tum, & rebus mundanis omnibus carentem conſectabatur vitam. Cuzicirbes igitur iſte tum vbi Arceſilai, quem diximus, coniugem, alterum ſibi oculum radio textorio excuſsiſſe inaudiuit, nulla interpoſita mora, fœminam eam viſurus accurrit. Et poſtquam pupillam illi excidiſſe, & oculum in modum liquoris diffluere vidit, vnum ex comitibus ſpongiam quàm celerrimè afferre, & humorem diffluẽtem in locũ ſuum cogere, ſpongiámq; ipſam quantum poſſet faſciola colligare iuſsit. Aberat autem domo Arceſilaus, & cum Zoſima in phrontiſterio ſiue monaſtico tugurio, quod ad vicum Sida cognomine ſitum erat, & à Cæſarea ſtadiis propè quingentis diſtabat, conuerſabatur.

Miraculum Zoſimæ & Ioannis ſimul commune.

B Colloquenti verò ei cum Zoſima, celeriter domo accurrentes famuli, caſum vxoris renũciant. Quo derepentè audito, ille in prolixiorem incidit luctum, & capillos vellens in aerem iactitabat, & mœrorem cohibere non poterat. Cauſam eius conturbationis Arceſilao commemorante, ſermonémque ſuum gemitu frequẽti interpolante, Zoſimas cognuſcit, Arceſilaum ita miſerabiliter affectum ſtatim reliquit, & in ædiculam vbi illi mos erat, pro eo atque par eſt ſeorſim cum Deo colloqui, currit. Atque paulo pòſt inde egreſſus, veluti lætus & exultans, vultu ſubridenti & hilari: Abi (ad Arceſilaum inquit) abi, Chuzicitæ gratia data eſt, & vxorcula tua modis omnibus valet: quòd nequaquam obeſſe illi, propter Chuzicitæ præſentiam, caſus acerbus potuerit. Neque id falſum fuit. Nam eadem in re vterque miraculũ pariter edidit. Nouum præterea Ioannem iſtum peregiſſe vitæ genus ferunt, ita vt cuniculatim meatum quendã tortuoſum ſub terra effoderit, ibiq; turbã frequentem auerſans, quietẽ cõſectatus ſit.

Ioannes in cuniculo terræ habitans.

De Zoſima autem illud quoque memoriæ proditum eſt.

C Ibat vir ſanctus aliquando Cæſaream, aſellum ſecum trahens: cui res quaidam neceſſarias geſtanti, ſubitò inſtitit leo. Atque is iumento rapto, aufugit. Cõſequutus autẽ eum per ſyluam eſt tardiore gradu ſenex. Leo, quoadusque ad eũ Zoſimas peruenit, aſini carnibus interea ſaturatus, diſcedere ab eo parabat. Porrò Zoſimas hianti ore hilarius leonẽ inſpiciens: Atqui, inquit, ô amice, mihi ea vis nõ eſt, vt humeris aſini clitellas portare valeam, qui eò ætatis peruenerim, & egeſtate emarcuerim. Subeũdum igitur tibi onus eſt, & naturæ prærogatiua reiecta, contrà quam recepta iura ferunt, faciendum, ſiquidem liberari à me & fera amplius eſſe vis. Ibi tum leo, perinde atque ſemel feritatẽ abieciſſet, ſenſim ad Zoſimam accedit, cauda hominem diſtringit, & in rebus omnibus ſe illi pariturum oſtẽdit. Senex autẽ Zoſimas impoſito humeris leonis faſce, Cæſareã vſq; eũ duxit: ſatis apertè declarãs, omnia obedire homini ei, qui ex præſcripto Dei vitam ſibi degẽdam, conſtanterq; gratiam & datas cœlitùs leges, extra errorem omnẽ conſeruandas ſtatuerit: haud aliter quàm olim generis noſtri principi Adam.

Zoſimæ leo ſeruo paret, & clitellas ... geſtat.

CAPVT V.

Zoſimas clarus.

Alter verò tũ quoque enituit Zoſimas, non ille quidem ſolitariam degens vitam, ſed in quodam Palæſtinæ cœnobio inter monachos commune certamen perſequens. Quem ſacerdotio fungentẽ, rem diuinam arcanorum myſteriorum Aegyptiacæ illi feciſſe aiunt. Illi inquam Aegyptiacæ, quæ tantopere primùm carnis voluptate diffluxiſſe dicitur, vt nihil prorſus carnalis petulantiæ intentatum reliquerit: eóque vitioſæ libidinis peruenerit, vt eã verbis eloqui nemo poſsit. Deinde verò ad ſummam virtutem ita euaſiſſe, vt altera ab altera illuſtraretur. Sed enim vt illa in Aegypto prognata, & quo vitæ genere vſa, multos libidinis magnitudine in poteſtatem ſuam ceu mancipia redegerit: & vt diuino nutu ad ſacroſanctũ lignum venerandum excita, in viam ſe dederit, atque inde diuertens Iordanis quoque flumen tranſiecit, &

Maria Aegyptiaca.

E in interiorem ſolitudinem ſe abdiderit, neque cũ quopiam homine præterquam vno iſto *Zoſima* colloquuta ſit, cibóque ſimul & veſtitu abſtinuerit: denique vt inter precandum in ſublime ſublata, cum *Zoſima* hoc verba contulerit, vitamq; hãc finierit: & de diuina communione participauerit, necnon vt illi leo ſepulchrum effoſſum parauerit, & vitæ ipſa exemplum pœnitẽtiam agere volentibus commodiſsimum reliquerit: Sophronio, qui olim Hieroſolymitanam ſedem antiſtes exornauit, memorandum relinquemus, qui eleganter ſanctæ eius fœminæ & *Zoſimæ* vitam deſcripſit. Mihi namque ad alia exponenda properanti, his immorari non licet. Cæterùm paulo ante hoc tẽpus, Theodora illa inter fœminas admiranda, illuſtris fuit, quam ⁎ ad Alexandrinæ vrbis regionem Nonã animo magno monaſticæ vitæ certamen pertuliſſe fama eſt. Fraude enim quadã furtim in ſtuprum adducta, poſteaquam ſe diuinum numẽ læſiſſe cognouit, diuitias omnes atq; generis ſplẽdorem mandato Dei poſthabens, & ſub virili habitu muliebria occultans, eam quæ ſupra naturam eſt vitam exegit. Eamque rem ita contexit, vt cri-

Sophronius Hieroſolymitanus vitam eius deſcripſit.

Theodora ſub virili habitu in monaſtica vita pœnitentiam egit.

⁎ [illegible]

F men etiam illud ſubierit, quaſi pueri procreati pater fuiſſet. Quam illa apertam calumniã ita fortiter ſuſtinuit, vt puerum perinde atque ipſius eſſet, mandra ſua monaſticáque cella expulſa receperit eundémque coacta tenerum, quoad in virum euaſit, educauerit: quum crimine ſe, exigua corporis parte exhibita, liberare potuiſſet. Illa verò ad finem vſque ſuum, ſicuti inſtituerat, celare perſeuerauit. Maximis etiam gratiarum donis eſt cohoneſtata, adeò vt & feris imperarit, eamque de rebus quibuſque precantem Deus exaudierit. ad quem tandem, laborum ſuorum præmia receptura, migrauit. Eam porrò migrationem monaſterij præfecto oſtendit autor ipſe & conciliator bonorum, † aſcenſum videlicet quẽdam mirificum, & domum longè ſplẽdidiſsimam, per quã Theodora ipſa à comitatu & ſatellitio illuſtri producebatur.

Calumniã ſibi intentatam patientiſsimè tulit.

† ἄνοδον.

CAPVT VI.

Arethas martyr. Negra ciuitas Arabiæ, martyrio defuncta.

A EAdem tempeſtate & Arethas martyr certamen pro Chriſto obiit, io ciuitate cui Negrę nomen eſt. Et ille toti à maioribus ipſis Deo dicatæ præſuit. Sita verò eſt alicubi ad fines Arabiæ ſelicis. Hane rebus pleriſque florere, & quæ Deo grata eſſent facere, humani geoeris inimicus minimè ſerens, ſæuam aduerſus eam concitauit procellam. Namque in Iudæum quendam illapſus, Moſen quidem patrem & legiſlatorem ſe habere gloriantem, re autem ipſa prorſus à legibus & iure naturæ abhorrentem, atque in finitima Homeritatum regione tyrannidem exercentem, contra eam, quam dixi, conſurrexit vrbem. Ac poſteaquam illam adortus, omniaqne expectus nihil egit, quòd ſimul & mœnibus munitiſsimis, & militum virtute, quos in vrbe habebaut, tyrannum ciues repellerent, ad verecem patris ſui

Iudæus Homeritis Pſeudomoyſes.

† [illegible]

† armaturam, mendacium ſcilicet ipſum, ſe conuertit: & amici perſona ſumpta, pacē cū illis pepigit, atque vt ſibi cum paucis videndæ vrbis gratia

B eam ingredi liceret, petiit, ureiurando per patrij Dei oomen interpoſito, oihil ſe mali aut cogitaturum, aut facturum. Illi verò ſunt aſſeoſi. At vbi tyrannus intra muros aeceptus eſt, non diu moratus, perſona & figmenti ſcena poſita, cum Chriſti ouibus lupus eſt congreſſus. Et poſtquam periculum ciues à Chriſto auerrēdi fecit, atque à ſcopo coocilij ſui aberrauit, alios tandem ferro, alios autem igni & tormentis variis, ciuitatem videlicet vniuerſam holocauſtum Deo obtulit. Intec quos Arethas geoeroſiſsimus martyrij recepit coronam. Egregium quoque ibi virilis animi ſpecimen edidit alius quidam, mulierculæ vnius, ea eia quæ ad pyram accenſam rapiebantur, filius. Hunc etenim tenerum adhuc, tyrannus retinēs, diſtrahere à matre conabatuc, demulceus illū, & quicquid ad animum adoleſcentuli alliciendum faceret, obiiciens. Ibi verò puer matrem aſpicieos, ſemuc tyranni momordit, & ad illam procurrit, atque ita vnà cum matre ſacrificium ſuaneolens per litationē ad Deum eſt tranſmiſſus. Ac ciuitas quidem vniuerſa ad huoc modum ferro & igni Deo

Puer martyr, qui cum matre cremari maluit, quàm in tyranni blāditiis acquieſcere.

C eſt oblata, & veluti pulchra & irrepreheoſibilis ſponſa immortali cōiuncta ſponſo. Verumenimuerò quum vniuerſitatis huius Deus libenter admodum ſanguinem illorum ceciperet, nō tamen ſuſtinuit, quin debitas tam impiæ & flagitioſæ crudelitatis pœnas ſumeret. Porrò Dunaan ipſe (hoc enim tyranni oomen erat) ciuitata ita capta, non animaduertit, ſe inuitum quoque illā ad ſempiternam traoſmittere, ſibiipſi autem cum probro temporaneam hanc adimere vitam, miſerandúmque iu modum ſe ad perpetua deiicere ſupplicia. Poſtquam enim Iuſtinus quæcumque Homerites aduerſus vrbem eam fraudulenter inſtituiſſet, & contra ſanctos facere perrexiſſet, iocellexit, ob factum id vehementer commotus, & ita percitus eſt. Ilicet ad Elesbaā Aethiopum ducem Chriſtianorum ſacra apprimè colentem ſcribit, ad legitimam illum vindictam de petuiro illo & impio æmulatione ſancta ſumendam coocitans: vt apparatu belli omoi & expeditione militari, quę regem deceret, illum quidem contereret, pœnam autem condignam pro cæſis Chriſti ouibus exigeret. Ille porrò ſua quoque ſpoote, pro

Elesbaan dux Aethiopum, auxilio Dei, & Iuſtino inſtincto, Pſeudomoyſen Dunaan bello vincit, & Chriſtianorum ſanguinem vindicat.

ſuo in Chriſtum amore ad id propenſus, auxiliis D ab Imperatore nō pœnitendis, ex militaribus quæ in Oriente & Aegypto erant copiis, acceptis, armatura crucis ſe iuſtructum munit, & aduerſus Hebræum ducit. Atque terra marique cum exercitu hoſtem, cuius ditio plurima ex parte maritima erat, adortus, fortiter admodum cum eo ſigna confert, & virtute maiore in prælio victor euadit, hoſtémque vnà cum multis aliis genere ſibi coniunctis viuum capit, & omnes eos ferro cędit. Et præterea oppidi eius regione omni expugnata, atque prorſus deuaſtata, gloriam ſibi prioceps Inclytus parit ſempiternā. Cæterùm quum beatus ille Elesbaan probè ſibi couſcius eſſet, belli ſe ſocium auxiliatorémque habuiſſe rerum omnium Deum, cuius ope internecione aduerſarium crucis Iudæum concidiſſet: Quod quidē, ſumme Imperator, ioquit, tibi pro eo atque par eſt, pro ſubminiſtrato mihi tanto auxilio reddam, nō habeo. Quod verò mihi eſt regnum (id quod apud omnes habetur chariſsimum) tua gratia hodie depono. Atque cum hiſce verbis purpura diademateque abiecto, ſacram ædem ingreſſus eſt. Et capite E caſo, aſperaque monachorum lacerna ſumpta, in anguſtam quandam cellam, ita vt per vitam omnem adiri non poſſet, ſe abdidit. Ibique pane ſolo & oleribus quibuſdam pro cibo vſus eſt: & deinde vita ſanctè finita, ad felicem & ſempiternam tranſiit manſionem. Verùm, ne talia multa mihi recenſenti, ad proliniorem magnitudinem inſtitutum excreſcat opus, ad reliquam hiſtoriam exponendam reuertor.

Elesbaā monachatū ſuſcipit.

CAPVT VII

Iuſtinianus Iuſtino in Imperio ſucceſſor.

ANnum octauum, & præterea menſem nonum, diemque tertium in Imperio Iuſtinus agebat, in extrema iā conſtitutus ſenecta, atque ad rerum publicarum adminiſtrationem minimè idoneus erat, præterquam quòd morbo etiam quodam graui diſtinebatur. Iuſtinianum igitur ſororis ſuæ filium, patricium, ducemque ſummum, Imperij ſociū legit. Iuſtinianus more ſolēni Auguſtus declaratus primo Aprilis mēſis die, F auūculum prima deinceps Auguſti (tum enim ia extremū diem ſuum obiit) amiſit, cum quo menſes quatuor imperauit. Integrum autem imperij Iuſtini tempus annorum nouem triumque dierū fuit. Iuſtinianus porrò vbi Imperio toto ſolus potitus eſt, ſynodus Chalcedonenſis Iuſtini ſanctionibus in omnibus vbiq; eccleſiis obtinebat, quēadmodum ſuprà à me dictum eſt. Adhuc tamen io quibuſdam prouinciis res eccleſiaſticæ propter turbas in ſtatu ſuo non erant. Potiſsimùm verò id mali io vrbe Imperiali, & Alexandria ipſa nhuerſabatur: vbi etiam non ita liberè prorſus iactabatur. In vrbe imperante poſt Epiphanium, qui Eccleſiæ annis ſedecim præfuerat, & Ioanni ſcolaſtico (is autem annum vnum epiſcopatum geſsit) ſucceſſerat, Anthimus Trapezunte tranſlatus, nulla gloria epiſcopatum adminiſtrabat: Alexandriæ verò Dioſcori, quem diximus, ſucceſor Theodoſius, ſacra curabat. Vterque verò, & Anthimus & Theodoſius, vnam naturam in Chriſto eſſe, poſt vnionē opinabantur. Verùm

Epiſcopi Cōſtantinopol. Epiphanius Ioannes, Anthimus Alexandriæ, Dioſcorus, Theodoſius.

Iuſtinianus Chalcedonenſem tuetur ſynodum.

Theodora Auguſta contra ſentiret.

A Iuſtinianus magno animo Chalcedonenſem ſynodum defendebat, ſanctionibusque eius admodum addictus erat. Coniunx autem eius Theodora, eos qui vnam profitebantur naturam, idipſum magis veritati conſentaneum eſſe arbitrata, tuebatur. Si quando enim de fide oboritur controuerſia, non modò parentes à liberis, & contrà, ſed etiam coniunx à marito ſuo, & vir à coniuge per ſeditionē diſſentit. Iuſtinianus ſanè & Theodora, neſcio quo pacto (fortaſſe autem ex compoſito) opiniones diuiſerant, ita vt ille quidem duas naturas in Chriſto poſt vnionem profitētes propugnaret, hæc autem vnam aſſerentibus naturam adhæreret. Neque ſibi inuicem quidquam concedere videbātur: Iuſtinianus ſcilicet in Chalcedonenſibus decretis fortiter admodum perſiſtens, eaque defendens: Theodora verò aduerſæ maximè parti addicta, quæ eis quæ naturam vnam prædicabant, multam curam præſtabat, neque noſtrates interim prorſus negligens. Illis verò tum

B ingentem impendebat pecuniam, eoſque quàm maximè adiuuabat.

CAPVT VIII.

Seuerus Cōſtantinopolim vocatus

QVius quum ea eſſet ſententia, ſæpius illa Iuſtinianum aggreſſa, vix tandem ei perſuadet, vt Seuerum Conſtantinopolim euocet. Circunferuntur hodie quoque Seueri ad Theodoram Auguſtam & Iuſtinianum ipſum epiſtolæ, per quas oſtendit, quum primùm quidē ille profectionem ad eos ſuam, ex quo Antiochenam reliquit ſedē, diſtulerit, poſtea autem ad Imperantem peruenerit vrbem: ſe & Anthimum eadem ſenſiſſe, eandémque ſecum de diuino numine opinionem illum obtinere reperiſſe: ſeque illi etiam, vt thronū ſuum relinqueret, perſuaſiſſe. Scribit autem hæc quoque ad Theodoſium Alexandriæ epiſcopum, in quibus literis gloriari etiam videtur, quòd in eā

C ſententiam eum ipſum Anthimum adduxerit, vt eiuſmodi dectaſtāda dogmata temporaneæ etiam iſti gloriæ ſupremæque cathedræ præferret. Sed & Anthimi hiſce de rebus, atque itidem Theodoſij ad Seuerum & ad Anthimum epiſtolæ extant: quas eam ob cauſam prætermiſi, ne ingentem talium ſcriptorum copiam in hoc opere accumularem. Enimuerò quòd cum Imperatore nō conſentirent, ſed contra illius inſiones venirent, & Chalcedonenſem Synodum non reciperent, vterque & Anthimus & Theodoſius è ſedibus ſuis deturbati ſunt. Itaq; in Alexādrina Zoilus, in Cōſtantinopolitana autem Menas ſucceſſit. Accidit rum, vt in eccleſiis omnibus Synodus Chalcedonenſis elatè prædicaretur, & vt nemo illam vel anathemate vel calumnia expetere auderet. Qui verò aliter facerent, omnibus modis adigebantur, vt pedibus in eandem ſententiam irent, in eaque conquieſcere cogerentur. Promulgauit quoque conſtitutionem Iuſtinianus, in qua Seuerum vnà cum aliis anathemate ferit: & præterea quicunque illi addicti eſſent, opinionemque alienam complecterentur. Atque eoſdem etiam grauibus pœnis ſubiicit. Ita factum, vt timore omnes percellerentur, & cunctæ vbique eccleſiæ idē

Zoilus Theodoſij Alexandriæ ſucceſſor: Anthimi Conſtātinop. Menas. Chalcedonēſis ſynodus cōprobatur. Conſtit. 42. Nouell.

ſentirent, neque poſtea ſchiſma ſiue diſsidium aliquod in eccleſiis reliquum eſſet: ſed vt omnes omnium ditionū patriarchæ inter ſe conuenirent, & locorum quorumque epiſcopi duces ſuos ſequerentur, propalamq; per orbem vniuerſum in eccleſia quatuor tantum Synodi celebrarentur: prima, Nicæna trecentorum decem & octo patrum: ſecunda Conſtantinopolitana: tertia, Epheſia prior: quarta, Calcedonenſis. Coacta verò eſt quinta quoque Iuſtiniani iuſſu, de qua loco ſuo dicemus. D

l. Reddentes honorem. §. ſuſcipimus autem. C. de ſūma Trinitate.

CAPVT IX.

ILlud notare conuenit, enim quem diximus Anthimū Epiphanij ſucceſſorem, verbo quidem ſanctam quartam Synodum recepiſſe, reuera autem abominatum eſſe atq; damnaſſe. Et quum comprobare eā, atq; anathemate eos iugulare, quos illa reiiceret, adigeretur, & id ipſum facere differret, alias ex E aliis cauſas moræ confingens: interea accidit, vt Agapetus veteris Romæ hierarcha Conſtantinopolim veniret. Qui quum de Anthimi rebus inquireret, multoſque ab Archimandritis eius vrbis, & ab aliis libellos oblatos acciperet: illi ne in conſpectum quidem admiſſo, epiſcopatum abrogauit. Cuius calculum monaſteria etiam Palæſtinæ, & Petrus Hieroſolymitanus antiſtes, necnon reliqui eccleſiarum præfecti comprobarunt. Hūc Anthimum poſt Agapeti obitum ſynodus Conſtantinopoli coacta, atque ipſe etiam † Agathon, Agapeti in eccleſia Romana ſucceſſor adhuc ſuperſtes, cohortati ſunt, vt pœnitentiæ libellum exhiberet, eaque quæ in illum dicta eſſent, falſa eſſe probaret, atque ita ad priorē epiſcopatū ſuum Trapezūtem rediret. Porrò quum ille latitaret, & Synodus iterum atque tertiò illum comparere, & cauſam dicere, obiectaque ſibi crimina confutare, & priorem ſedem Trapezunte recipere propalàm iuberet, atque ipſe propter timorem ſe oc- F cultans, copiam ſui non faceret, Synodus ſententia contra illum publicata, dignitate ſacerdotali omni eum priuauit. Poſt Anthimum autem Menas ad thronū epiſcopalē aſcendit, ſicuti dictū eſt: cui Agathon papa, quod antea nunquā factū eſt, manus impoſuit. Quū Agathō adhuc in rebus humanis eſſet, a altera Cōſtantinopoli prouincialis Synodus coacta eſt: cui Agathō & Menas præfuit. In hac Seueri Antiochiæ, & Petri Apameæ Syriæ epiſcoporum, necnō Zooræ monachi Syri res, in quæſtionem deductæ ſunt. Aduerſus quos Palæſtinæ, vrbis Conſtantinopolitanæ, & ſecūdæ prouinciæ Syriæ monaſteria libellos obtulerunt. Sed enim poſtea quam deprehenſi ſunt rebus illicitis inuoluti eſſe, & quod maximum eſt, Calcedonēſem ſynodum anathemate configere, præterea Anabaptiſmos, aliáque ⁎ neſandæ obſcœnitatis plena facinora peragere, & naturam in Chriſto vnam docere, & ipſi & quicunque cum eis in eadē erant ſententia exploſi ſunt atq; reiecti. Lata quoque lex, Seueri ſcripta cōſeruari nō debere: atque ſicubi reperirentur, vt igni comburerentur: ſin minus, vt capitis ſupplicio in eum animaduerteretur, qui ſcripta talia ſibi ſeruanda eſſe ſtatuiſſet.

Agapetus Ro. antiſtes Conſtantinopoli Anthimū exauctorat. Nam ibi apud Imperatorē Iuſtinianum Theoderici ſiue Theodorichi legatus fuit.

† Latine dictus Bonifacius. Synodus Cōſtātinopolitana prouincialis.

Agathon Rom. pontifex Menam Conſtantinopolim conſecrat. Hunc Latini Bonifacium nominare videntur. Conſtit. 42. Nouell. Anabaptiſmi dānatio. a Altera ſynodus Cōſtantinopolit. prouincialis. Acta eius aduerſus Seuerum, Petrum, Zoorā ⁎ ἀσελγείας.

Synod Ro. prouincialis.*

A Hoc idem Ormiſdas quoque, qui ante Agapetum & Agathonem epiſcopatum geſsit, celebrata Romę Synodo decreuit. cuius etiam actorum epiſtolæ circunferuntur. Ad hæc Synodus ſanxit, vt ſancta quatuor œcumenica concilia, & diuus Leo, eiuſdémque Tomus per vniuerſum orbem prædicarentur. inſuper vt Euphemius & Macedonius Constantinopolitani, & Flauianus Antiochenus, epiſcopi, in integrum reſtituerentur, atque in ſacrarum tabularum album referrentur: quippe qui egregiè pro veritate decertaſſent, rebus omnibus quæ aduerſus illos cœptæ actæque eſſent, abolendis. Quæ aliarum quoque prouinciarum atq; eccleſiarum ephori approbantes confirmarunt. Atque equidem quæ in vrbe imperante aduerſus Anthimum, Seuerum, Petrum & Zooram, ante ſanctam magnam vniuerſalem quintam Synodũ geſta ſunt, ſic habent. Porrò quum epiſcopatum Epiphanius ſuperioribus tẽporibus gereret, Ioannes quoque Papa Constantinopolim venit, quum eum ★ Theuderichus Roma vrbe potitus, legatũ B ad Iuſtinum miſiſſet. Arianam namque is religionem defendens, legationem pro Arianis miſit, vt ne deſciſcere ab opinione ſua cogerentur. & legationi minas addidit: quòd ſi Iuſtinus id facere nollet, ſe itidem per Italiam in Nicæni ſynodi cultores ſæuiturum eſſe. Ibi Ioannes ad parem inuitatus ſeſsionem, vt ſcilicet Constantinopolitano antiſtiti aſsideret, non prius Apoſtolicæ ſedis [a] prærogatiuam deſerere ſuſtinuit, quàm ſupra Epiphanium in throno collocaretur. Idem Ioannes alius omnes, prꝑterquam [b] Timotheum Alexandrinum, ad communionem admiſit. Hæc ſic habuere.

Euphemius, Macedon, Flauianus, deſ͛ctis etiã, in integrum reſtituti.*

Legatio Theoderici regis ad Iuſtinum, pro Arianis.

** Alij hũc etiam Theodatum dicũt*

a πρεσβεῖον. Prærogatiuam ſedis Romanæ pro Constantinopolitana.

b Forte legẽdum Theodoſium.

** Ioannis papæ collegæ in legatione iſta fuere Agapitus & Patricius coſſ. Theodorus & Importunus. Sed à Iuſtino epiſcoporum hæreticorum reſtitutio denegata eſt. Blond. Ioannem, cæteróſque legatos Theuderichus Rauennæ poſt reditum in carcere fame occidit. Idem. Deinde 98. die Theuderichus profluuio vẽtris diem ſuum obiit. Idem.*

CAPVT X.

C NOn intempeſtiuum verò fuerit, reliquas etiam Iuſtiniani Imperatoris res geſtas memoratu dignas, neque prorſus ab eccleſiaſticis rebus abhorrẽtes, in hiſtoria iſta recenſere, & quoad eius fieri poteſt contexere: quæ à Procopio Cæſarienſi eleganter admodum & doctè in temporum ſuorum hiſtoria ſunt conſcripta. Quatuor autem volumina is ad antiquitatis ſtylum accedentia compoſuit: quorum vnum Perſica nominauit, in quatuor partes diuiſum opus: Secundum pari diuiſione, Gutthica. quæ ſcripta, bella ab ipſo Iuſtiniano & Belliſſario in orbe Romano feliciter geſta cõplectuntur. Tertium † Aedificia inſcripſit, magnificè admodum commemorans, quæ opera Iuſtinianus conſtruxerit: templa ſcilicet, oppida & vrbes, regias pontes, atque alia ad publicum vſum ſpectantia. Quartum opus, ★ retractatio eſt earum orationum, quas apud Iuſtinianum laudibus eum vehens habuit, quaſi quædam palinodia ſeu recantatio minus rectè ab eo dictorum.

Procopij Cæſarienſis ſcripta.

† κτίσματα

★ ἀνέκδοτα

Belliſariis res deſcribens, cuius comes in expeditione bellica illi ſubſeruiens fuit, primùm commemorat, quomodo Cabades Perſarum rex, Choſroæ filiorum ſuorum natu minimo regnũ relinquere volens, in adoptionem eum Romanorum Imperatori dare ſtatuerit, quo iuueni certius firmiúſque regnum eſſet. Quod vbi illi non ſucceſsit, Proclo impediente, qui apud Iuſtinianum quæſtoris dignitatem gerebat, inimicitias grauiores contra Romanos ſuſcepit. Et bellum Procopius inter Romanos Belliſſario duce & Perſas geſtum, elegantia mira optimè exequitur. Primùm, vt Belliſſarius vnà cum Hermogene exercitus ductore Perſas ad Daras & Niſibim vicecerit, ſcribit. Et victoriæ eorundem tropæa in Armenia erecta attexit. Item Alamundari Scenitarum barbarorum ducis, bello aduerſus Romanos ab eo moto, res geſtas. Qui Timoſtratum Rufini fratrem vnà cum plurimis aliis comitibus eius captum, poſtea ingenti pecunia redemptum, reddidit. Perquam † miſerabiliter autẽ memorat ipſius Alamundari & Azareti aduerſus Romanorum imperium expeditiones: quemadmodum copiis eorum militaribus per vim in regionem ſuam redire contendentibus, in Euphratis ripa Belliſſarius occurrerit, atque cum eis prælium commiſerit. Et quomodo Belliſſarij milites, quòd conſilio eius parẽre noluerint, Paſchalium feriarum diebus inſtantibus ſint conciſi. Quomodo denique Rufinus & Hermogenes perpetuam, quæ dicitur, pacem cum Perſis fecerint. Deinde ſeditionem popularem Byzantij ortam ſubiungit, quæ cognomen ſortita eſt Νίκα, Vince: quòd teſſeram eam in ipſo conflictu perduelles habuerint, vt eo ſigno ſe earumdem partium ſectatores cognoſcerent. Quo tempore Hypatius & Pompeius Anaſtaſium genere contingentes, populo cogente, tyrannidem affectarunt. Sed ij poſtea plebe, Narſæ & Belliſſarij ductu, victa, Iuſtiniani iuſsione capita amiſerunt. In eo tumultu Procopius triginta millia hominum ex plebe concidiſſe dicit. Per quos, addit, odio Iuſtiniani incenſum eſſe vetus Sapientiæ Dei templum, quod † longiuſculum fuit. Id Conſtantius F olim funditus à Conſtantino conſtructum, & à ſe abſolutum, Deo ſacrauerat. Quapropter illis tantam impietatem patrare auſis, permiſsione, vt opinor, Dei, quale id deinceps futurum eſſet ſcientis, Iuſtinianus poſt victoriam, partim vt illos vlciſceretur, partim vt de eorum coaceruata cæde Deum placaret, templum id ab ipſis fundamentis excitatum, ad eam quæ nunc cernitur amplitudinem perduxit.

D *Res geſtæ ſub Iuſtiniano.*

Bellum Perſicum. Belliſſarius Hermogenes, duces. Alamũdarus Scenitarum.

E *Azareth*. † περιπαθῶς*

Pax Perſica ἀπέραντος. Seditio Cõſtantinopolitana, νίκα, h. e. vince, dicta. Hypatij & Pompeij cædes.

Cõflagratio templi Sophiæ. † ἐπιμήκης.

Reſtitutio eiuſdem.

Vltra Peluſiacum Arabia eſt ad rubrum mare pertinens, & odoriferam illam ac diuitem, & beatæ cognomine inclytam. Hæc Catabanum & Esbonitarum, et Scenitarũ Arabum vocatur, ſterilis, præterquam vbi Syriæ confinia attingit, nec niſi Caſio monte nobilis. Plin. lib. 5. cap. 11.

CAPVT XI.

Idem

Res Belliſſarij contra Vandalos geſta. Vandali, Gongidiſclus, Gontaris, Genzerichus.

A IDem Procopius res Belliſſarij Vandalicas cognitu dignas mirificè admodum exequitur. Arcadio nanque & Honorio imperatoribus, ſicuti ſuprà dictum eſt, Vandali & Alani cũ rege ſuo Gongidiſclo Hiſpania occupata, inde in Libyam Occidentalem tranſierunt, eandémq; poſſederunt. Gongidiſclus vbi fatis conceſsit, Gontaris & Genzerichus filij eius in regno ſucceſſerunt. Altero porrò ex his, Gontari ſcilicet, mortuo, ad vnum Genzerichum ſumma rerum Vandalicarum peruenit. Hic Carthagine principe Aphrorum vrbe, ſedem regiam conſtituit. Ac deinceps Romam quoque cepit: & mortuus eſt, quum regnum vnde quadraginta annis obtinuiſſet. Reliquit autem is filium Honorichum: qui Arianam religionem propugnans, Chriſtianos Nicæna decreta fortiter defendentes, in Libya crudeliter tractauit, Arijque opinionem profiteri coegit. Qui verò mandatis eius parere nollent, eos innumeris affecit ſupplicijs, igni

Honorichus perſequutor catholicorum plus quã 334 epiſcopos orthodoxos ſolũ exilij cauſa vertere coegit. Diac.

B & aqua & aliis acerbiſsimis tormentorum generibus è vita tollens. Erant verò, quibus etiam linguas ferro reſcidit: quos ſe Procopius, quum Conſtantinopolim veniſſent, vidiſſe ait, atque per colloquium conueniſſe, haud aliter, quàm qui nihil tale paſsi eſſent, verba facientes. Horum linguę ex ipſo vſque guttore exciſæ erant: vocem autem tam claram & articulatam edebant, vt miraculum nouum ſpectantibus atque audientibus exhiberent. Meminit quoque eorum in quadam conſtitutione + Iuſtinus. Ex his, Procopius inquit, aliquanto pòſt duo quòd lubricitate lapſi eſſent, & rem cum fœminis habuiſſent, vocem prorſus amiſerunt, martyrij gratia amplius apud eos manere nolente, ſed propter illorum degenerationem ab eis deſciſcente. Recenſet præterea aliud quoque admiratione dignum, quod Deus eo ipſo tempore fecit, in hominibus, non illis quidem ſacris noſtris initiatis, ſed qui tamen tum quæ ſancta eſſent facere delegiſſent. Scribit namque de Cabaone quodam Maurorum, eorum qui circa Tripolim ſunt, duce. Cabaones igitur iſte (illius

Chriſtiani catholici exciſis quoque earũ linguis diſertè loquuti.

Lãdicta, vt ſuprà. Gratia miraculorũ per peccatũ ſupprimitur. Cabaones Libys impietate caquo Chriſtianorũ ſunt religioſe facili, ope Dei Vãdalos deuicit.

C enim qui hęc perquàm luculenter commemorat, verbis vtar) poſtquam Vandalos bellum aduerſum ſe mouere audiuit, hæc fecit. Primùm ciuibus ſubditisq; ſuis præcepit, vt ab iniquitate omni & cibo qui ad delicias faceret abeſſent, omniúmq; maximè ſe à congreſſu mulierũ abſtinerent: & binis caſtris poſitis, in alteris quidem ipſe cum viris in armis fuit, in alteris autem mulieres incluſit, mortis ſupplicium minatus, ſi quis fœminarum vallum ingreſſus eſſet. Sub hæc exploratoribus Carthaginem miſsis mandauit, vbi Vandali in expeditione militari in templum chriſtianorum aliquod per iniuriam contumelioſè quidquam facerent, vt ipſi quidem, ea quæ fierent, ſpectarent: poſtquam autem Vandali ex eo loco deceſsiſſent, diuerſa & contraria omnia in delubrum id, vnde illi abijſſent, facerent. Illud etiam eum dixiſſe ferunt, ſe quidem Deum quem Chriſtiani colerent, ignorare: conſentaneum verò & par eſſe, ſiquidem, quod diceretur, fortis poténſque eſſet, vt quum contemptores numinis ſui vlciſceretur, tum cultores tueretur. Itaque ſpeculatores, poſtquam Charthaginem venerunt, D per ocium ibi quieuere, Vandalorum apparatum belli ſpectantes. Vbi verò exercitus eorum Tripolim verſus iret, viliori habitu ſumpto, ſubſequuti ſunt. Porrò Vandali die primo in Chriſtianorum templis manſerunt: & inductis in ea equis & iumentis alijs, nihil de iniuria contumeliáque aliqua reliqui quidquam fecere. Et laſciuia libidinéque ſua vſi, ſacerdotibus quos arripuiſſent, colaphos impegerunt, & plagis multis in tergo affecerunt, ſubſeruiréque eos ſibi coegerũt. Poſtquam verò celerrimè inde diſceſſerunt, Cabaonis exploratores, quæ ipſis mandata erant, fecere. Templa namque confeſtim repurgarunt, & purgamentis aliiſque rebus, quæ ibi minus ſanctè poſitæ erant, cum cura & diligẽtia eiectis, ritè omnia diſpoſuere, lucernas omnes incẽdére, ſacerdotes veneratione ingenti coluere: & humanitate alia omni proſequuti ſunt. Argentum quoque mendicis, qui circum ſctas ædes conſidebãt, dederunt. Hoc pacto illi Vandalorum copias ſunt ſequuti. Et ab eo tempore in profectione & iti- E nere toto Vandali ad hunc ipſum modum peccarunt. Speculatores verò peccatum eorum correxerunt. Sed enim quum Vandali iam non longè ab eo quem petebant loco abeſſent, præuertentes eos exploratores, Cabaoni omnia ea quæ & Vandali & ipſi in Chriſtianorũ templis feciſſent, retulerunt, atque hoſtes iam propè adeſſe renunciarunt. quibus ille rebus cognitis, pugna cum illis eſt congreſſus. In eo certamine multi Vandali, ſicut ipſe inquit, interfecti ſunt: multi ab hoſtibus capti, pauci ſanè ex eo exercitu domum reuerſi ſunt. [a] Hæc Traſamundo Vandalo à Mauris acciderunt: qui non multo pòſt vitam finijt, quum viginti & ſeptem annis Vandalorum genti præfuiſſet: [b] ante hunc autem Gundamus Honorichi filius, Genzerichi autem nepos, duodecim, Honorichus verò octo annos regnum adminiſtrauit. Traſamundus iſte eximia forma, animíque magni vir, ad Theudericum Gotthorum regem legationem, Amalaſuntham ſororem eius in matrimonium ſibi petens, miſit. Ille verò mille quoque dedit armatos, atque inſuper quinque alia vi- F rorum millia, quę ſatellitum ordinem implerent. Hoc autem defuncto, [c] Hulderichus Honorichi ex Genzericho prognati filius regnauit, vir mitis, & Chriſtianis minimè grauis, & qui haudquaquã facilè ad bellum mouẽdum excitaretur. Gelimer autem quidam genere ei propinquus, tyrannidi incumbens, Hulderichum, poſtquam ſeptem annis regnaſſet, regno exuit. Is quòd ad res gerendas induſtrius eſſet, Gotthorum gẽtem attriuit.

Vãdali in orthodoxos & eorum tẽpla contumelioſiſsimi.

a Traſamundus Vãdalus orthodoxorũ hoſtis acerrimus, ſ Aphricæ 220 epiſcopos in Sardiniã relegauit: quibus Symmachus Ro. antiſtes eleemoſynã quotidianã ſummiſit. Diac.

b Gandamũ alij Gondabundũ vocãt, crudelẽ catholicorũ perſequutorem.

c Hulderichus, Gelimer hunc Vandali regem conſtituerunt: & Hulderichum, Amerim, & Euaginem in cuſtodiam incluſerunt.

Thraſamundus deceſſurus Holderichum, quem alij Childerichum appellant, ſacramento iuriſiurando obſtrinxit, ne Catholicis vnquam faueret. nam propenſum eum ad illos complectendos eſſe animaduerterat. At ipſe regno potitus, epiſcopos orthodoxos ab exilio reuocauit, eiſque eccleſias reformandas demandauit. Quę res ei apud Vandalos Arianos fraudi fuit. Diacon.

Z

A

CAPVT XII.

VErumenimuerò Iuſtinianus chriſtianos,qui ibi ita affligebãtur,miſeratus,exercitum coegit. Suggeſtione verò Ioannis pręfecti aulæ, conſilium expeditionis eius mouendæ mutauit. In ſomniis porrò mandatum accepit,ne à cœpto deſiſteret. Vindictam enim Chriſtianorum à Vãdalia victoriam reportaturum eſſe,ei dictum eſt. Itaque magno animo concepto,circiter æſtiuum ſolſtitium Belliſſarium ad bellum Carthaginenſe conficiendum miſit. Atq; vbi prætoria nauis ad litus,quod ad imperialem domum eſt,conſtitit, & vrbis epiſcopus Epiphanius,pro eo atque par eſt,preces ſolennes dixit,quoſdam etiam milites recens baptizauit, atque in prætoriam nauim Belliſſarium pduxit, imperatori res de Cypriano martyre, non oratione tantum,ſed etiam memoria digna renũciata eſt,de qua Procopius hæc ad verbum refert.

Expeditio Iuſtiniani aduerſus Vandalos.

Copias militares epiſcop⁹ ad mare pduxit & precatione proſequitur.

Sanctus Cyprianus cladẽ Vãdalorum prædixit.

B Cyprianum virum ſanctum maximè omniũ Carthaginenſes venerantur, eíque templum magnificum pro vrbis mœnibus ad litus maris ſtatuerũt. Atque præter cultus alios quos ei exhibent, feſtũ quoque anniuerſarium diem celebrant,quem diẽ Cypriana nominant. Et eodem, quo feſtum eum conuentum, nomine, tempeſtatem quãdam procellosam appellare ſolent nautæ: quandoquidem in id tempus incidere conſueuit, quo tempore Libyes feſtum hũc diem celebrandum ſemper lege ſtatuerunt. Hoc templũ Vandali ſub Hunoricho rege catholicis Chriſtianis per vim ademptum euertêre, eiectis inde cum multa contumelia ſacerdotibus, & deinceps id vtpote Arianis commodum,reſtaurarunt. Quum autem vicem eam dolerent atque deplorarent Libyes, perſæpe Cyprianum ferunt in ſomnis quibuſdam apparentẽ dixiſſe, Chriſtianos minimè de ſe ſolicitos eſſe debere: ipſum enim ſe tempore ſuo vindicem atque vltorem fore. Eam rem vt auſpicatum omen Imperator accepit. Et prædictio hæc oraculatis in Belliſſarij tempora rectè incidit, quo duce Car-

Cypriana, dies apud Libyas feſtus.

Cypriana uel tempeſtas.

C thago Romano imperio ſubiecta eſt, nonageſimoquinto anno,poſtquam templum id Chriſtianis eſt ademptum. Eo bello Vandali omnino ſunt expugnati,& Arianorum opinio ex Libya eiecta. Chriſtiani autem templa ſua recuperarunt, iuxta Cypriani martyris prędictionem. Ad hęc procopius illa quoque memoriæ poſteritatis commendauit. Belliſſarium, vbi de Vandalis victis tropæa ſtatuiſſet, Byzantium rediiſſe cum ſpoliis & bello captorum hominum multitudine ingenti: in quibus & Gelimer illorum dux fuit. Triumphũ egit Belliſſarius in Hippodromo: in quo quũ alia multa admiratione digna, tum præcipuè donaria ingenti vi pecuniarum æſtimata, portata ſunt: quæ donaria Genzerichum antea diximus Romæ conuaſaſſe, quum ibi in regiam receptus eſſet, & templa inuaſiſſet. Quo tempore ſcilicet Eudoxia Valentiniani,qui Occidentale gubernauit imperium, coniunx, ſub Maximo tyranno, poſt quã ſimul & virum per cædem amiſiſſet, & in caſtitatem eius illuſum eſſet, eum euocauit, ductum ei atque ingreſſum in vrbem Romanam pollicita.

Victoria de Vandalis. Aphrica X. tra tres menſes ſubacta. Diaco.

Triũphus Belliſſarij, ĩ quo Gelimer eſt ductus.

Spolia Romana à Vandalis recuperata.

Ibi verò ille & Romam igni vaſtauit, & Eudo- D xiam cum duabus filiabus ad Vandalos abduxit. Eo ipſo tempore vnà cum aliis eximiis vrbis ornamentis etiam donaria quæcunque Veſpaſiani filius Titus, captis Hieroſolymis, Romam pertulerat, & Solomon quondam DEO,quem in primis coluit, dicauerat, Genzerichus rapuit. Quæ quidem omnia Iuſtinianus CHRISTVM Deum noſtrum mirificè honorans,Hieroſolyma, vbi prius quoque conſecrata fuerant,remiſit. Dicit inſuper idem Procopius, Gelimerem tum in Hippodromo,vbi imperator præſidens triumphi pompam ſpectabat, humi proiectum patria lingua illam Solomonis ſententiam protuliſſe: Vanitas vanitatum, omnia vanitas. Aliud quoque Procopius recenſet, quod nemo præter eum ex antiquis ſcriptoribus memoriæ prodidit miraculi admirationem omnem excedens. Dicit nanque, Mauros Occidentalem Libyæ gentem,antiquitùs Palæſtina expulſos, in Occidentali ea Libyæ ora conſediſſe,eos verò eſſe,quos Gergeſęos ſacræ literæ, & Iæbuſæos vocant: aliaſque inſuper gen- E tes, quas Ieſus Nauæ filius deuictas domibus ſuis eiecit. Hanc rem veram maximè eſſe,vetuſta quadam inſcriptione confirmat, quam ſe ille legiſſe teſtatur, Phœnicum compoſitam literis ad fontẽ quendam, vbi duæ quoque columnæ ex candido lapide excitatæ fuerint. Literarum ſculptura eò aduenientibus hæc promulgabat: Nos ſumus, qui à facie Ieſu prædonis filij Nauæ profugimus. Ac de his quidem ad hunc ille modum ſcribit. Libya verò in poteſtatem Romanorum redacta, annua vectigalia,ſicuti & antea,in ærarium intulit. In eadem Libya Iuſtinianus centum & quinquaginta oppida conſtruxiſſe dicitur, quæ partim ante id tempus non extiterant, partim vetuſtate collapſa fuerant. Ea verò magnificentiſſimè reſtituit,ſummoperéque ornauit, priuatis ſimul & publicis ſtructuris, mœnibus, & diuerſis aliis beneficiis, per quæ & vrbes illuſtrantur, & diuinum numen maximè placatur, aquæ ductibus quoque,qui vtilitatem ſimul & amœnitatem abundè ciuitatibus afferrent. Eorum nonnulli tum primùm,quum antea non fuerint, conſtructi ſunt: nonnulli verò F quum aliquando quidem fuerint, ſed poſtea corruerint, rum temporis ad vetuſtum reducti ſunt ſtatum.

Sacra donaria Hieroſolyma remiſſa.

Iuſtinianus Gelimeri loca quædã in Galatia habitãda tribuit. Diac.

Mauri Palæſtinorum infidelium coloni.

Ieſus ſeu Ioſue, filius Naue ſeu Nun, Palæſtinos ſedibus ſuis eiecit.

Libya in poteſtatem Romanorũ denuò redacta.

CAPVT XIII.

POrrò quæ in Italia quoque geſta ſint, referemus, quæ & ipſa Procopius in hiſtoriam retulit. Poſtquam Theudericus, ſicuti ſuprà à nobis dictum eſt, Romam recepit, & Odoacrum tyrannidem ibi exercentem ſuſtulit, rerúmque Romanarum potitus deceſſit, Amalaſuntha vxor eius, communis filij Atalarichi tutelam ſuſcepit, †

Theuderici mors.

† *Amalaſuntham ſiue Himmelſuitham, alij filiam Theoderici fuiſſe ſcribunt, vt Diaconus Suprà cap. 1 eodem. Amalaſuntha ſoror Theoderici Traſamundo Vandalo nupſit.*

A & regnum virili animo adminiſtrauit. Cæterùm quum prouidè rerum curam gereret, prima Iuſtinianum ad bellum aduerſus Gotthos ſumendum excitauit. Quum nanque inſidiis ab eis experta eſſet, Oratores ad imperatorẽ miſit. Sedenim filio Atalaricho in tenera adhuc ætate extincto, Theudatus Thendericham genere attingens, Occidentis imperium ſumpſit. Qui poſtquam Belliſſariũ imperator in Occidentem miſit, regnu cedens, literarũ doctrinis magis quàm rebus adminiſtrandis incubuit, ad res bellicas tractãdas minimè idoneus. Copiis Occidẽtalibus tum Vittigis præfuit. Belliſſarius, vt Italiam eſt ingreſſus, Vittigis quidẽ Roma relicta, inde diſceſsit: Belliſſarius verò vrbi appropinquãs, à ciuibus eſt in eam receptus, ſores omnes & corda inſuper ipſa Romanis ei patefacientibus: maximè verò Syluerio throno eius præſidente, eam rem ſuadente atque procurante. qui ad Belliſſarium, Fidelem, qui Atalarichi aſſeſſor & conſiliarius fuerat, legauit. Ita abſque certamine Roma in ditionem Romanorum, poſt annum ſexageſimum, mẽſe Decembri rediit, vndecimo imperantis Iuſtiniani anno. B Scripſit & illud Procopius, vbi poſtea Gotthi denuò Romam oppugnarunt, Bellyſſarium Syluerium epiſcopum ſuſpectum fuiſſe: quapropter eum in Græciam tranſtulerit: Vigilio autem antiſtiti thronum eccleſiæ commiſerit. Memoriæ prodidit Procopius idem, eiſdem temporibus, quum Anaſtaſius imperium obtineret, Herulos Iſtrum tranſiiſſe: atque eos poſtea vniuerſos liberaliter à Iuſtiniano tractatos, & ingẽtibus pecuniis allectos, Chriſtianorum religionem ſuſcepiſſe, & vitam ad humanitatẽ mutaſſe. Ad hæc, Belliſſarij reditum ex vrbe Romana in vrbem Conſtantinopolitanam refert. Atque vt ille Vittigim, perinde atque mancipium quoddam inter ſpolia Roma ſecum duxerit: & vt ✝ Totilas imperium Romæ arripuerit, atque vrbs ea rurſum in poteſtatem Gotthorum redierit. Deinde vt Belliſſarius in Italiam reuerſus, Romam rurſum receperit: atq; inde, Perſico bello in Oriente orto, ab imperatore reuocatus ſit. Recenſet quoque, Abaſgos tum Chriſtianiſmum C complexos eſſe, ſeque ad humaniorẽ viuendi morem compoſuiſſe. Et Iuſtinianũ imperatorem eunuchum gentis eorum Ephratam nomine ad eos miſiſſe, qui prohiberet decætero quenquã ea parte ✝ corporis qua viri ſumus, apud eos ferro naturæ iniuriam inſerente priuari. Siquidem plurimi qui in principum cubiculis verſantur miniſtri, ★ quos eunuchos ſiue cubicularios vocare ſolemus, ex gente ea erant. Tum verò etiam Iuſtinianus Deigenitrici templum in Abaſgorum regione, pulchritudine atque amplitudine præſtans ædificauit: ſacerdotes ei attribuit, & alia quæ ad cultum diuinum faciunt, ritè conſtituit. Vnde populo ei accidit, vt accuratiſsimè in Chriſtianorum D dogmate exerceretur. Scribit item, quomodo populi Tanaim amnem accolentes (vocãt autem loci eius homines Tanaim, maximæ quoque paludis Mæotidis vſque ad Euxinum pontum in longum excurrentem tractum) ad Iuſtinianum legatos miſerunt, vt epiſcopum illis daret, ſupplicantes: quorum ille precibus reipſa annuerit, & epiſcopum illis libenter miſerit. Admodum verò terſè illud etiam idem recẽſet, quomodo Gotthi Mæotidis accolæ, Iuſtiniano imperium adminiſtrante, plurimas excurſiones in Thraciã fecerint. Prætetea, vt ſæui terræmotus in Græcia fuerint, & Bœotia, atque Achaia, & ſinus Criſſæus ad extremum cõcuſſus ſit: loca plurima ſub numerum minimè cadẽtia, & vrbes ſimiliter in præcepsierint, & ſolo æquatæ ſint. Pleriſque in locis terra ſubmerſa peſſum iuit, atq; alicubi quidem chaſmata rurſum coierint, alicubi verò hiatus perpetui ad hoc vſque tempus permanſerint. Quale quiddam etiam ciuitati Ciliciæ Pompeiopoli acciderit. E Quum enim terra diuiſa vrbem eam cum incolis omnibus vniuerſam abſorbuiſſet, vox ex infima voragine exaudita eſt, hominum eis qui ſuperſtites circum ea loca relicti eſſent, ſupplicantium, vt ſe ærumna ea liberarent. Commemorat etiam, vt Narſes eunuchus a Iuſtiniano copiarum militarium dux electus, expeditionem in Italiam ſuſceperit, ac Totilam vicerit, deinde verò & Teiam, & vt vrbs Roma quintùm capta ſit. De Narſe, qui familiariter cum eo vixẽre, illud perhibent: ita ipſum ex diuino numine pependiſſe, atque id omnis generis pietate coluiſſe, & virginem eandémque Deigenitricem ita veneratum eſſe, vt illa manifeſto ei apparens, quando prælium committendum eſſet, præciperet: neque illum facilè prius in aciem deſcendiſſe, quàm tempus opportunum ab ea cognouiſſet. Plures inſuper alias & maximas, Narſes res geſsit, qui Buſelinum & Silduandum bello vicerit, & regiones vſque ad Oceanũ omnes Romano imperio ſubdiderit, quas res potiſsimùm, poſt Procopium Agathias rhetor in literas retulit.

F

Margin notes (left): a dominiſtrato regno motabra. Atalarichus ſoc Adalrichus cognatus paret. Theodatus regno cedit. Roma ex Gotthorum manibus à Romanis recuperata. Syluerius epiſcopus Rom. Vigilius ei ſurrogatus. Heruli chriſtiani facti. ✝ Totilas ita ſiluam Romã vaſtauit, vt in ea homines habitare non poſſent. Itaq; ferarũ habitaculum eſt facta, iuxta prædictionem Domini, Apoc. 18. ★ vix äſſrvo wiuq eepubus. Belliſſarius de Vittigi triũphat. Roma à Totila Gotthe capta.

Margin notes (right): ✝ Idem Baduella dict^o. Abaſgi chriſtiani fiunt. Chriſtianiſmum homines ad humanitatem componit. Ephratas Abaſgus eunuchus. Conſtitutio qua eunuchiſmus prohibetur. Tractus Tanaim amnis Chriſtianiſmũ ſuſcepit. Gotthorũ excurſio ĩ Thraciam. Terræmotus Chaſmata. ✝ [illegible]. Põpeiopolis ĩ Cilicia [illegible], tota terra abſorpta. Narſes eunuchus dux rei geſtæ ĩ Italia. Tota Gotthorum dux. Apud Agathiã ij dicuntur Bultinus & Sinduat. Alij hunc Siſualdum nominant.

CAPVT XIIII.

IN hiſtoria Procopij illa quoque ſunt: Choſroen, vbi Romanorum in Libya & Italia res bello geſtas cognouiſſet, ad ingẽtem inuidiam commotũ eſſe: & prætextus contra Romanos fingentem, quod fœdera violata & pax perpetua ſoluta eſſet, dixiſſe. Ac primùm quidem Iuſtinianum oratores ad Choſroen miſiſſe, qui ſignificarẽt, nullam ſe cauſam præbuiſſe, vt quæ pacta eſſet pax perpetua, frangeretur: neque quidquam detrimenti conuentis intuliſſe, proindéque petiiſſe, vt de rebus cõtrouerſiis diſquiſitio fieret: & cauſę quę in mediũ prolatæ eſſent, pacatis cõſiliis amicè cõponerentur. Choſroes vero, ꝙ grauẽ qua in animo ſuo flagrabat inuidiã nõ ferret, nihil qđ rationi cõueniret, reſpõdiſſe: verũ exercitu maximo ex populis ſuis coacto, Romanorũ ditionẽ adortũ eſſe, decimotertio Imperij Iuſtiniani anno. Deſcribit igitur,

Margin notes (right): Choſroes Perſarũ rex bellum contra Rom. mouet. Vittigis ad Perſam legatos miſit, ad bellũ Rom. eum excitans. Procop. lib. 2. belli Perſici Bellum Perſicum.

★ *Procopius de bello Perſico libro ſecundo, vbi de Iberorum finibus & monte Caucaſo agit: His gentes, inquit, quum alia multa, tum Alani & Abaſgi habitant. Inſuper Zecchi, & poſt eos Hunni, qui & Saberi dicuntur. Qui poſtea populi Hungariam & Boiemiam occuparunt.*

✝ *Imperator multa ad eos adiuuandos & educandos multis donauit, poſt eosq́ue liberaliter pecunia proſequutus eſt. Diacon.*

Captū Surū A quomodo Choſroes Surum ad Euphratem ſitum oppidum, expugnatū ceperit, ciuibus partim per pacta cōuenta allectis, partim per arma deuictis, quippe qui improbè ſe geſſerit, & pacta minimè ſeruarit, dolo magis quàm belli iure ciuitate ea potitus. Quomodo etiam Berrhœam incenſam igni vaſtarit. Item quomodo inde Antiochiam peruenerit, in cuius tum throno Euphræmius enituit: qui, quum ei quod agebat, nihil ex ſententia procederet, Eccleſiam reliquit, eámque profugiens vnà cum vicinis ædificiis ſeruauit, ſacris donatiis ordine publicitùs propoſitis, vt redemptionis eſſent eccleſiæ precium. Præterea perquàm miſerabiliter commemorat, quomodo à Choſroe Antiochia ſit capta, qui omnia ibi ferro concîdit, & incendio vaſtauit. Deinde quomodo in ſuburbanum Daphnæ lucum, & in vicinam Seleuciam venerit: & vt ad Apameam quoque applicuerit, Thoma tum ibi epiſcopatum adminiſtrante, & vita & doctrina illuſtri viro. Quem vnà cum Choſroe, apud quem legatus erat, dicit equorum certamen in Hippodromo, præter receptum morem, B ſapiēter ſpectaſſe: vt illum ſcilicet tali officio mitem placatúmque prorſus redderet.[a] Enim quum ſacerdote admodum Choſroes interrogaſſet, An ille ſe ad hunc modum in vrbe ſua videre vellet: veritatem rebus omnibus præponentem reſpondiſſe dicit, quòd non libenter eum viſurus eſſet. Quod dictum quum Choſroes propter veritatem plurimi fecit, tum antiſtitem eum mirificè eſt admiratus.

Berrhœa. Apud Procopium Berrhœa dicitur.

Antiochia. Lucus Daphnæ.

Seleucia. Apamea optidis ſeruata. Thomas Apamenus epiſcopus cum Choſroe ludos Circenſes vt eū ciuitati ſuæ placaret, ſpectauit a Thoma epiſcopo apud Choſroem in tēpore liberè dictum.

CAPVT XV.

POſteaquam verò ad hunc locum peruenimus, aliud quiddam recenſebo, præſenti hiſtoriæ conueniens quammaximè. Quum Apameni vrbem Antiochenam iam incenſam eſſe audiuiſſent, Thomam, quem dixi, epiſcopum à Choſroe reuerſum obſecrarunt, vt præter ſolitum morem viuificum crucis lignum proferret, atque in me- C dium proponeret, vt poſtremùm intuerentur exoſcularentúrque vnicam eam hominum ſalutem: & quaſi viaticum, adorationem illius, ad meliorē illam vitam migraturi, ſumerent. Annuit precibus eorum Thomas, & lignum vitale protulit, certis productionis eius indictis diebus, vt vicini quoque fluerent, & medicina ſalutari perfruerentur. Quum autem omnes conueniſſent, tunc ma nibus Thomas ſublato in ſublimè ligno, maledictionis amuleto, factam ædem circumiit: quod ſtatis tantum ſupplicationum diebus fieri cōſueuit. Porrò Thomam procedentem magna vis reſplendentis ignis ſubſequi viſa eſt, non adurentis quidem ignis, ſed qui locum vnde ille iret, comburere putaretur. Neque id ſemel aut iterum, verùm ſæpenumero accidit, quod antiſtes locū omnem circumiret, & multitudo congregata illum, vt idem ſæpius faceret, rogaret, quo crebius videlicet diuino fulgore frueretur. Ea res futurā Apamenis ſalutem portendit. Et miraculi eius imago atque monumentum ad Baſilicæ teſtudinē ſummam, omnibus nouitatem rei teſtificaturum, propoſitum eſt. Quod quidem vſque ad Ardaamani

Pars crucis Dominicæ magnitudine cubitali. Procop. Miraculum Apameæ in crucis ligno editum.

τοῦ ς ταυροῦ ξύλον πήχεως μεγέθος.

Apamea alio tempore vaſtatio. Euagr. lib. 4 cap. 26.

& Perſici belli tempora integrum permanſit: quo D tēpore vniuerſa vrbs, & Eccleſia ipſa, vaſtata eſt, & cum ea imago ſimul conflagrauit. Atque hæc quidem ſic acta. Choſroes verò recens initorum pacificationis pactorum rurſum oblitus, denuò quoque eadem hoſtiliter fecit, leuitati quidē morum & inconſtantiæ eius conuenientia, virum autem præclarum ac regem præcipuè haudquaquā decentia.

Choſroes bellum cōtra pacta conuenta redintegrat.

CAPVT XVI.

INſuper etiam Procopius memorat ea, quæ à veteribus quoque de effigie Chriſti memoriæ ſunt prodita, quæ Augaro Edeſſæ principi eſt miſſa. Et quomodo Choſroes ea, quę de illa fama increbuerant, quòd ſcilicet Edeſſa nunquam in poteſtate alienigenarum futura eſſet (id quod in literis ad Augarū miſſis non reperitur: quemadmodum ex Euſebij Pamphili hiſtoria cognoſcere licet, qui epiſtolam eam legit & ad verbum operi ſuo inſeruit, & nos quoque in E ſecundo tomo expoſuimus) falſa eſſe conuincere voluerit. Apud fideles quidē ita & canitur, & creditur: res ipſa quoque prædictionis eius fidem, ꝙ vera maximè ſit, & ſibiipſi cōſentiens, confirmat. Choſroes nanque maximo impetu vrbem adortus, atque omnia ferè expertus, innumerabilibúſque tentatis viis, tandem aggerem tantum excitauit, vt ciuitatis etiam mœnia ſuperaret: aliáſq; infinitas præterea molitus artes & fraudes, cum probro tamen re infecta inde diſceſſit. Quæ verò is contra vrbem eam tentarit, pro eo atque potero, exponam. Lignorum multam vim & materiam aliam quæcunque facilè ignem concipit: milites ſuos, aliis rebus relictis omnibus ad vrbem aggerere iuſsit. Atque vbi id dicto citius factum, & materia circumcirca cōſtructa eſt, terram deinde ingeſſit, & aduerſam aciem contra vrbem duxit: & celeriter propugnaculis in ſtrue lignorū & aggere collocatis, eā oppugnauit. Vſque adeò verò vrbem altitudine operis ſuperauit, vt ex munitionibus tela in defenſore vrbes coniicerētur. Itaq; quū obſeſsi aggerem veluti montem aliquem vrbi imminere viderent, & hoſtes ex locis ſuperioribus F pedibus quàmprimum in vrbem excurſuri exiſtimarentur, ſole oriente exaduerſo aggeri † cuniculos agere inſtituerunt, & ignem ſubiicere, vt lignorum materia flamma cōſumpta agger peſſum iret, opúſque totū corrueret. Cæterùm igne immiſſo, cœptum eos conſilium fefellit, quòd flamma exitum non haberet: quam aerem concipere, atque ita materiam comprehendere, ſicuti conſueuit, oportebat. Itaque vbi eos cōſilium prorſus deſtituit, in extremam deiecti deſperationē, ad ſupernam anchorā, diuinitùs ſcilicet acceptā imaginem, confugerunt, quā nulla hominis manus fecerat: ipſe verò Chriſtus Deus Augaro videre eū cupienti, facie in linteū impreſſa, miſerat. Hanc ipſam imaginem ad cuniculum produxerunt, & aqua cōſperſam contra pyram miſerunt. Et ſubitò diuina virtute inuiſibili quodammodo eorum fidei, qui hoc faciebant, ſuccurrente, facilè admodum quod deſperatum antea fuerat, eſt perfectum. Siquidem confeſtim ligna ignem conceperunt, & quā celerrimè cōbuſta imminenti ſtatim

Edeſſa contra vim Perſarū oppugnata, per imaginē Saluatoris eſt ſeruata.

Oppugnatio vrbis Edeſſenæ.

Defenſio eiuſdem.

Qui aggeſtū dicitur. † ἔχωσα ἀπὸ μηχανῶν.

Suid.

Defenſores ad imaginē Chriſti ἀχειροποίητον Augaro olim miſſam confugiunt.

A materiæ eundem ignem immiſerunt, carpentem
& conſumentem omnia. Obſeſsi ciues poſtquam
fumum exilientem ex aggeris mole viderunt, ta-
lia inſuper ſunt moliti. Vaſculis ſiquidem qui-
buſcunque fictilibus collectis, & ſulphure, pice,
aliiſque rebus ex materia quæ facilè flammam
corripit, completis, fundis ad cuniculi foſſam cō-
iecerunt. Quæ fumum emittentia, igne ſcili-
cet iactus impetu accenſo, effecerunt, vt fumus
qui ex aggere promanabat, prodire inde non
exiſtimaretur. Omnes enim fumum omnem ex
ollis excitari autumabant. Triduo verò pòſt, vbi
ignis quæ in medio erant conſumpſit, flammas e-
ius terra reddidit: & qui in aggere conſtiterant
Perſæ pugnatores, tandem intelligere cœperunt,
in quódnā diſcrimen peruenissent. Tum Choſ-
roes, veluti aduerſus virtutem diuinam contrariis
cœptis eundem ſibi eſſe exiſtimaret, quæ vrbem
præterfluit aquam, contra pyram ardentem, extin
guere eam volens, immiſit. At illa magis magiſ-
que accendebatur, aquarum vim omnem perin-
B de atque ſulphur, aut oleum, aut liquorem alium
ad inflammādam materiam idoneum excipiens,
in ſublimè eò vſque ferebatur, donec agger om-
nis in foſſæ cuniculis conſidens, in cineres eſt re-
dactus. Itaque Choſroes rebus ipſis ad deſpe-
rationē abductus, tādem vim eam quæ vrbem de-
fenderet cognouit: & pudore perculſus, in regnū
ſuum rediit, pœnitentia ductus, quòd tantos fru-
ſtrà labores ſubiiſſet, per quos ita manus contra
Deum tollere voluiſſet. Atque equidem hæc ſic
habuere. Dicam verò itidem, quod alibi Choſroę
apud Sergiopolim euenit, rem quæ referatur, ac
memoriæ poſteritatis ſempiternæ tradatur, ad-
modum dignam.

Aqua diuinitus ignem alit & auget

CAPVT XVII.

INſtitit & huic, iugum ſeruitutis im-
ponere contendens. Et poſtquā mœ-
nia eſt aggreſſus, & vrbem expugna-
re conatus: de ſalute dehinc vrbis, vt
ea ſeruaretur, vtrinque ab obſidentibus ſimul &
C obſeſsis, hinc inde verba ſunt facta. Poſtremò
inter vtroſque conuenit, vt ſacris templorum do
nariis ciuitas redimeretur. Quibus & crux, quam
Iuſtinianus & Theodora eò miſerant, eſt annu-
merata. Et iam ab vrbis eius antiſtite, aliiſque qui
cum eo miſsi fuerant, ad Choſroen omnia depor
tata fuerant. Atq; ille, num præterea in vrbe quic-
quam reliquum eſſet, interrogauit. Affuit ibi qui-
dam, verum dicere ſolitus: & Choſroæ, alia quæ-
dam pauca admodum in vrbe à ciuibus occultè
aſſeruari renunciauit. Ac auri quidem vel argen-
ti reliqui nihil eſſe, ſed alterius longè præſtan-
tioris & DEO dicatæ materiæ in qua oſſa Sergij
martyris aſſeruarentur, vnam ſublongam ex ar-
gento fabrefactam reſtare. Hoc vbi Choſroes au
diuit, illico exercitum omnem ad excidendam vr-
bem ex caſtrorum munimentis eduxit. Confe-
ſtim verò innumerabiles propugnatores ſupra vr
bem apparere, ſeſeque ad eandem defendendam
parare, atq; per muros vbiq; diſcurrere viſi ſunt.
Porrò vt hoc, qui ad oppugnandum miſsi fuerāt,
viderunt, e veſtigiò ad Choſroē reuerſi, quum de-

Salutem Sergiopolis epiſcopus ſacris ornatiſque donariis redemit.

Per martyrē Sergiū vrbs Sergiopolis defenſa.

fenſorum ciuitatis multitudinem, tum timorem D
ſuum, qui eos exarmaſſet, ſtupefacti commemo-
rarūt. Choſroes autem, vbi curioſè omnia ſcru-
tatus, valde paucos vel † immaturæ vel exoletæ
ætatis homines in vrbe eſſe, robuſtis omnibus è
medio ſublatis comperit, rem eam ſublimioris a-
licuius poteſtatis, & martyris præcipuè eſſe ſuſpi-
catus eſt. Ac timore correptus, Chriſtianámq; re-
ligionem magnopere admiratus, ſtatim obſidio-
nem ſoluit, atque in ditionem ſuam reuerſus eſt.
Fama verò obtinet, Choſroen iſtū paulo ante o-
bitum, ſacris noſtris initiatum, atque ad diuinum
lauacrum admiſſum eſſe. Sed enim & peſtem eam
quæ tum graſſata eſt, ita vt potero proſequar, quæ
omnem (vt ita dicam) terrarū orbem depaſta eſt,
quinquaginta & duos annos, quod auditum nun-
quam eſt, in terris ſæuiens.

† [illegible]

Choſroes miraculo diuino adductꝰ, Chriſtianiſmū ſuſcepit.

CAPVT XVIII.

CApta à Perſis Antiochia, biennio
pòſt morbus peſtilens obortus E
eſt, aliqua quidē ex parte ei quē
Thucydides deſcribit perſimilis:
aliquo verò modo multum ab
eo diſpar. Ortum cepit ex Æ-
thiopia: vniuerſum verò propè peruaſit orbem,
veluti incedens, & ſenſim tranſiens, ita vt ne-
minem ferè eius temporis hominem intactum
prætierit. Quædam ciuitates adeò ſunt à mor-
bo eo occupatæ, vt vacuæ prorſus ab incolis fie-
rent. Fuere quas leuius carperet, & ſtatim inde
tranſiret. Nec ille certa quapiam periodo graſſa-
tus eſt: neque vbi graſſari exorſus eſt, eundē cur-
ſum tenuit: verùm quibuſdam in locis in princi-
pio hyemis ſæuire cœpit, in aliis verno tempore,
in nōnullis æſtate prima. Alicubi autumno iam
progreſſo: in quibuſdam oppidis partem aliquam
attigit, à reliqua autem abſtinuit. Et videre erat in
ciuitatibꝰ peſte hac affectis, domos prorſus omnes
conſumptas: in aliis vnam atque alteram ad vaſti-
tatem redactam, reliquas verò intactas. Fuerunt
homines qui certius deprehenderent, quæ ædes
nūc immunes à lue iſta fuiſſent, eas proximo de- F
inceps anno ſolas illam ſenſiſſe. Illud verò in
hoc malo nouum eſſe viſum eſt, quòd ſi ciues ali-
qui earum vrbium quas peſtis inuaſiſſet, aliò mi-
graſſent, ſoli ipſi ea corriperentur, qui ex infectis
ſcilicet iam vrbibus inter intactos verſarentur.
⁎ Porrò malum hoc potiſsimum ſæuiit eis cy-
clorum periodis, quos Epinemeſes Græci, hoc
eſt depaſtiones vocant. Internecione autem pro-
pè interiere homines ſecundo [illegible],
hoc eſt, eius qui annos quindecim complecti-
tur cycli anno. Et variæ erant peſtis huius ægritu
dines. In quibuſdam enim à capite incipiens, ocu
los ſanguinolentos, & faciem tumentē efficiebat.
Deinde gutturi inceſſens, vitā adimebat. Quoſdā
ventris profluuiū inuadebat. In aliis bubones etiā
extabant, & acres accedebant febres. Moriebātur

[illegible], hoc eſt, popularis & communis morbꝰ in toto orbe perquàm diuturnus.

[illegible]

⁎ *[illegible], depaſtio. Iliad. 6. [illegible], hoc eſt: omnia quæ terram depaſcunt, quæve peruagantur. Depaſtiones & graſſationes huiuſmodi peſtilentiæ & morbi epidemici atque populares (Cyprianus mortalitatem vocat) ſicuti eluuiones exuſtioneſque terrarum tempore certo accidere ſolent.*

A intra biduum & triduum, perinde atque nihil paterentur, ratione & valetudine in vigore ſuo permanentibus. Nonnulli verò mentis impotes moriebantur. Item carbunculi ea orti, homines celeriter inflãmarunt & extinxerunt. Erant qui ſemel atque iterum malo eo capti & liberati, poſtea tanquam poſtliminio correpti peribant. Diuerſa etiã fuit contagio, rationem eacedens omnem. Nonnulli enim morbum ex conuerſatione tantùm & conſuetudine ægrorũ contrahebant, alij ſolo contactu illorum mortem ſibi creabãt. Erant qui quũ in domum ſaltem proſpexiſſent, inficiebantur: alijs id in foro contingebat. Nonnulli qui periculum euaſerãt, ex peſtilẽtibus vrbibus eacedentes, contagionem morbi ad integros & valentes trãſmittebant. Quidam verò peſte ea correpti prorſus non ſunt, quanuis familiariter cum multis ægris viaiſſent: & non ſolùm eos ipſos ægros, verùm etiam ea peſte ea defunctos homines cõtrectaſſent. Multi nanque erant, qui magno ſtudio vt morerentur agebãt, propter liberorum aut totius B familiæ internecionem. Quam ob cauſam ægrotis immiati, cum morbo ipſo quodammodo colluctabãtur. Nihilo tamen magis, pro eo atque cupiebant, ea hac vita migrabant. Lues iſta, ſicuti diai, ad quinquageſimum ſecundum annum, peſtilẽtias priores omnes longè poſt ſe relinquens, graſſata eſt. Philoſtratus peſtem ſui temporis, quæ quindecim durauit annos, admiratur. Sed illã hæc multis modis ſuperauit. Ego verò ad reliquam hiſtoriam reuertor, reliquas Iuſtiniani res commemoraturus.

Et tẽpore eo Dionyſi⁹ ab bas nouũ cyclum magnũ inchoauit.

Euagr. quoq; hac poſte ſe infectum fuiſſe ſcrib. lib. 4. ca. 39.

CAPVT XIX.

QVæ autem de eo Euagrius narret adiiciam, ne ipſe in tantum imperatorem inuectus eſſe videar. Sic enim ad verbũ de eo ille loquitur. Iuſtinianus inexplebilis auariciæ fuit, & alieni vſqueadeò appetens, vt ciues ſubditóſque omnes auro venales habuerit: & magiſtratibus ipſis, vectigaliúm- C que mancipibus, atque aliis inſidias nulla de cauſa aduerſus homines ſuere ſolitis, vendiderit. Quàm plurimis autem, quibus eſſent diuitiæ & poſſeſſiones, cauſa aliqua & prætextu præter cauſam & prætextum omnem per colorem quempiam confictо, bonorum omniũ mulctam dixit. Ac ſi qua mulier ſe aſsimulaſſet meretricium quæſtum facere, & oculum alicui Venereæ conſuetudinis gratia adiicere, illico in leges committebatur. Atque ea vbi Iuſtinianum ad ſocietatem tam turpis lucri aſciuiſſet, opes eius qui per eiuſmodi ſycophantiam deceptus eſſet vniuerſas, ipſe in domum ſuã congerebat. Pecuniæ verò prodigus etiam, multas ſacras ædes & templa vbique cõſtruxit, aliáſque pietatis cauſa domos ad affectæ vel imperfectæ ætatis, & cum variis morbis conflictantium virorum & mulierum curam, ædificauit: ingentibus, vnde illi ſonerentur, eis reditibus attributis. Alia quoque innumerabilia pietatis opera DEO placẽtia fecit: ſiquidem ea ea propriis autoris, qui de ſuis ipſe puris factis fructum ferat, facultatibus procedant. Hæc quidem Euagrius.

Ex Euagr. de Iuſtiniani immani auaritia, & immenſa prodigalitate.

CAPVT XX.

D IVſtinianus porrò multa delubra paſſim in orbe terrarum pulcherrima eacitauit: potiſsimùm autem Conſtantinopoli præclariſsima templa, præſtanti forma & magnitudine cõſtruxit. In quibus ingens illa & incomparabilis, neque vnquam antea viſa baſilica eſt, auguſtũ SAPIENTIÆ * VERBI DEI templum maaimum ſanè illud, atque decentiſsimum, & quod orationis vim omnem longè ſupergrediatur. Eius ſtructuram ea Procopio hoc loco inſerere viſum eſt: cuius verba hæc ſunt. Homines aliquando gregarij & leue vulgus Chriſtianorum, eccleſiam incendere auſi ſunt. Sophiã Byzantij templum id, commodiſsimè cognomen hoc DEO tribuentes, vocant. Permiſit id hominibus nefariis, vt impietatem tantam patrarent, quod præuiderit ad quantam pulchritudinem fanum id aliquando reſtitutum, peruentu- E rum eſſet. Itaque eccleſia eauſta tota tum iacebat. Iuſtinianus autem ita eam aliquando pòſt eapoliuit, vt ſi antea quiſpiã cognouiſſet, & deſcriptionem ædificij nũc extantis oſtendiſſet, in votis habiturus quilibet fuerit, vt eccleſia prorſus diſperiret: quo ea forma, in quam eſt in præſentia redacta, conſpiceretur. Artifices nanque imperator ex prouinciis omnibus omnes euocauit, atq; in primis Anthemium Trallianum † architecturæ & artis mechanicæ, quæ ingenio & manu fit, nõ tantùm inter eos qui ſua ætate, ſed etiam qui ſuperioribus temporibus ædificiis accuratè & commodè extruendis præclari fuere, propterea verò qui futuri erant, ſtructurarum formas & effigies præſcribẽdi peritiſsimum: & Iſidorum Mileſium, egregium fabrum. Spectaculum igitur eccleſia multò pulcherrimum facta eſt, conſpicientibus quidem mirificum, audientibus verò incredibile prorſus. Nam altitudine cœlum propè attingit: & veluti ab ædificiis aliis abducta, vrbi reliquæ imminet atque incumbit, eaornans quidem illam, quod ſcilicet illius ſit: ſpectandam autem ſeipſam præ- F bens, quod illius cùm ſit, illamque ſupergrediatur, tantum eminet, vt ex ea perinde atque è ſpecula vrbs tota perluſtretur. Ea autem latitudine atque longitudine quam rectiſsimè eſt exornata, vt nõ immeritò & longior & latior dicatur. Tum autem incredibili pulchritudine eſt inſignis. Moles quoque ipſa ornamento illi eſt, & magnitudinis conueniens & apta ratio & proportio, neque ad nimiam amplitudinem eacedens, neque ſe ad viliorem humilitatem demittens. Nam & ſolitis ædificiis grandior eſt, & immoderatis ſtructuris venuſtior atque decentior. Lumine verò & ſolis ſplendore mirificè abundat. Non eatrinſecus locum eum ſole illuſtrari, verùm intus oriri lucem dicas. Tãta vis lucis in templum hoc diffunditur. Facies eius, pars ſcilicet Orientem ſolem reſpiciens, vbi myſteria & arcana Deo ſacra fiunt, ad hunc modum eſt eatructa. Aedificium quoddã dimidia ex parte rotundum & turbinatum, quod artis huius periti hemicylindrum nominant, in ſublimitatem immenſam excurrit. Operis huius

Hoc (facite vobis amicos de Mãmona iniquitatis, etc. Luc. 16.) quidã malè intelligẽdo rapiũt res alienas, & aliquid pauperibus largiũtur, & putãt ſe facere qđ præceptũ eſt. De iuſtis laboribus facite eleemoſynas. Ex eo quod iuſtè habetis date. Noli velle eleemoſynas facere de fœnore & vſuris. fidelib⁹ dico, Eis quib⁹ Chriſti erogamus dico. Aug. ſerm. 35 de verb. Domini. in Euãg. ſecundũ Luc.

** De ſtructura templi Sophiæ Cõſtãtinopolitanæ.*

† Anthemius Trallianus, Iſidorus Mileſius architecti nobiles.

Sanctitas templi ſacrarum.

A altitudo, ⁎ quartam orbicularis figuræ partem euadit. Deſuper ſtructura alia lunata forma, ab ædificij artificibus ei impoſita eminet, decenti quidem pulchritudine admiranda illa, ſed quæ periculoſa cõpoſitionis coagmentatione horrendum quiddã prorſua eſſe videatur. Videtur nãq; in rem prçſentem venientibus, non ſatis firmo loco collocatu, atque non ſine diſcrimine in ſublime ſublata eſſe. Illa verò certa & ſtabilis maximè conſtat. In huius templi parte vtraque, columnæ in ſolo ſunt, & apices earum ea ingentibus ſaais conſtructi, ritéque coagmentati. Quæ columnæ uliunde aliis artificioſè inter ſe ſitu ipſo reſpondẽtes, in magnam ſublimitatem pertingunt: ſcopulis eas, ſi cernas, prærupris compares. Quatuor in iis arcus ✝ quadranguli forma extant. Porrò urcuum iſtorum duo, qui ad orientem & occidentem ſolem pertinent, in vacuum aerem pertinent. Reliqui autem qno ea inferiori paululum parte, ædificium quoddam & quaſdam columnas habent. Eiſdem verò ea ſuperiore quoque parte
B rotunda ſtructura ad turbinatã formam vergens, imminet: vnde ſemper dies primũ illuceſcens apparet. Et quum ædificatio ita diuiſa ſit, commodi illud habet, quòd affatim lucem templo ſufficit. Hæc verò ipſa (vt opinor) fieri non poteſt, vt lingua balbutiena & parum vocalis eapouat. Namque propter ſtructuram infractam, non in terra conſiſtere, ſed cœliùs catena aurea ſuſpenſa eſſe videntur. Et qui hæc cõtemplantur, quidnam potiſsimum præ aliis admirentur, dicere nequeunt. Verùm cùm animo omnia circumſpeaerint, & ſupercilia ſuper omnibus contraerint, ſtructuræ artem aſſequi non poſſunt: ſed quod oculis perſpicere eam non ſit, conſternati inde diſcedunt. Porrò ſi quidem auro teſtudo ſumma tecta eſt, amplitudinem pulcbritudine temperans. Tum autem lapidum ſplendor cum auri fulgore concertans, excellit. Ea vtraque parte porticus duæ ſunt: vtriuſque culmen, tholus, & aurum, tectoriũ eſt. Harum altera quidem viris orantibus, altera autem mulieribus idem facientibus ceſsit: neque prorſua quidquã inter ſe variant, aut differunt. Quis verò
C ſublimiores gynæconitidis ſtationes eaponat? aut varias enumeret porticus & columnis frequentibus conſpicuas aulas, quibus templum boc circundatũ eſt? quis columnarũ & lapidum enumeret aptam & conuenientem ſpeciem, quibus ſacra çdes exornata eſt? In pratum ſe quiſpiam floribus vernans incidiſſe exiſtimet. Admiretur namque meritò, aliorum quidem colorem purpureum, aliorum verò viridantem, in quibuſdam autẽ puniceum flurere. In nonnullis candidum ſulgeru videat. Inſuper verò in quibuſdam obſtupeſcat, quos aduerſantibna inter ſe coloribus, in modum pictoris, natura ipſa variè cobonestarit. Porrò tẽpli eius donatia omnia, quæ vel ad vſum ſacrorũ parata, vel ea argento & lapillis magui precij fabrefacta ſunt, accuratius perſequenti, eloqui omnino non eſt: quæ Imperator duntaaat iſte dedicauit. Ex vna autem te tantùm, cõiectura, qui bæc legent, opes eccleſiaſticas colligere potuerunt. Sanctius etenim templi huius ſacratium, quòd ſoli ſacerdotes adeunt, ✝ quadragies mille argenti libras continet. Ex arcubus, quos loros mechanici vocant, vnus Orienti ſoli obuerſus, nondumq́;
D perfectus, magnitudine ſua baſes columnatũ preſſit. quæ pondus tantum non ferentes, derepentè quodammodo diſruptæ, non ita multo pòſt peſſum iturç videbantur. Et Anthemius atque Iſidorus ea re perterriti, ad Imperatorem eam retulerunt: neque quidquam ex arte ſpei reliqui babuerunt. Imperator autem diuinitùs edoctus, ſtatim eis arcum abſolutũ iri pollicitus eſt. Ipſe etenim, inquit, in ſeipſo aſſurgens, inferioribus columnarum baſibus non egebit. Ita arcus certa firmitate in ſublimi ſuſpenſua, experientia ipſa veritatem inuentionis Iuſtiniani confirmauit. Atque hoc quidem ſic bac in parte elaboratum eſt. In aliis verò arcubus Meridiem & Boream ventum ſpectantibus, tale quiddam accidit. Lori qui vocantur, per ædificationem nouam mole magua iu ſublimu tollebãtur. Eis verò inferiora ædificia preſſa laborabant, & columnæ quæ eò loci erant, lapides paruos perinde atque expolirentur, ex ſeſe iactos reddebant. Rurſum igitur animos deſpondẽtes mechanici, propter caſum eum Imperatori
E periculum tale renunciarunt. Tum ille buic malo remedium illud excogitauit. Laborantium enim ædificiorum partes ſummas, & arcus ipſos adimere, atque in præſens quidem ſeponere, poſtea verò rurſum imponere, quum ſtructuræ humor induratus euanuiſſet, præcepit. Illi imperata fecẽre. Aedificatio verò ipſa deinceps firma ſtabiliſque conſtitit. Reſtaurauit quoque Iuſtinianus ſanctorum Apoſtolorum templum, quod oulli primaa vult cõcedere. In ro Imperatores & antiſtites recepto more ſepeliontur.

Iuſtinianus architectura peritiſſimus.

Diuorum apoſtolorum eccleſia.

CAPVT XXI.

ATque hæc quidem præclara, atque præclarorum longè præclariſsima ſunt Iuſtiniani Imperatoris, opera. Verùm in eo, quòd beluinam feritatem omnem excedit, ſiue errore, ſeu ingenij timiditate (dicere id enim nequeo) fuit: initium ex ſeditione ea quæ Νίκα id eſt, vince, dicta erat, initium ducẽs. Mirificè nanque alteri populi factio-
F ni, Cyaneæ inquam, addictus fuiſſe viſus eſt: adeò ſanè, vt non ſolùm eos interdiu in media vrbe cædes aduerſariorum facientes legitima pœna facinoris exigenda, non cobibuerit, ſed prçmiis etiam proſequutus ſit. Proinde bomicidæ plures facti, & impunitas cædium aucta. Audebant illi etiam domos aduerſæ partis ingredi, & precioſas ſepoſitáſque ciuium res diripere, ita vt illi ſalutem ſuũ auro redimere cogerentur. Si quis verò ex magiſtratibus non dico cohercere, ſed inhibere tãtùm facinora eiuſmodi voluiſſet, ne vita is periclitabatur. Quapropter quidam Orientis prçfectus, quoniã nonnullos ſcelere tali res nouas molientes cõprebendiſſet, & neruis proteruitatem eorum caſtigaſſet, contumelioſa pompa per mediam vrbem tractus, neruis eſt conciſus. Et alium quendã Callinicum nomine, Ciliciæ præſidem: quòd in duos percuſſorum iſtorum, Paulum & Fauſtinũ, qui interficere eum conati fuerant, animaduertiſſet, in crucem egit, pœnas ab eo, rectè prudentérq; facti, & legum conſeruatarum, ſumens. Itaque qui diuerſæ factiouis erãt, quòd poſſeſsiones ſuas

Iuſtinianus factioni populi Conſtãtinopolitano Cyaneæ aduerſus Praſinam nimiũ addictus.

Licentia & impunitas gladiorum.

Iuſtinianus iniquiſsimè in magiſtratus cædis Cyanearũ coercentes animaduertit.

Per indigentiam cum Prasinis ad latrocinia exercenda quoque sunt adacti.

A relinquere coacti eſſent, & à nemine prorſus reciperentur, ſed veluti quædam deteſtanda piacula vrbe expulſi eſſent, prædonicam exercebant: & itineribus obſeſſis, ex inſidiis viatores adoriebantur & cædebant, nihilque adeò quòd non committerent malorum omittebant: & quotidie ad homines interficiendos atque diſpoliendos, flagitiáque alia peragenda, audaciores fiebant. Sæpenumero autem ad factionem alteram conuerſus, & in ipſos lege agere iuſsit: ſuppliciiſque eos ſubdidit: quos antea vbique facinora impia committere, & grauiſsima quæque flagitia de barbarorũ more patrare permiſerat. Cæterùm exactè hæc commemorare, neque temporis huius eſt, neque orationis noſtrę quæ aſſequi ea non poteſt: Et hæc ipſa ſatis eſſe poſſunt, ad reliquas Imperij huius, quę hic non recenſentur, res coniectura colligendas.

Iuſtinianus tandem Cyaneis quoque afflixit.

Apud Suidam eſt, Iuſtinianum imperatorem literas planè ignoraſſe, ἀναλφάβητον, hoc eſt, alphabeti imperitum fuiſſe.

CAPVT XXII.

Sanctus Barſanuphius Aegyptius monachus.

B SVb Iuſtiniano multi in multis orbis partibus diuini, & vita & miraculis ab eis geſtis admirandi viri floruere, in quibus vnus etiam Barſanuphius Ægyptius genere fuit, qui in carne minus carnalem egit vitam: in phrontiſterio quodam, quod in præfectura Gazæ ſitum erat. Hic quum prodigia multa edidiſſe dicitur, tum in tuguriolo ſeipſum incluſiſſe, atque ibi vltra quinquaginta annos ita vixiſſe creditur, vt neque à quopiam viſus, neque re quapiam terrena vſus ſit. Quæ quum de eo fama vulgata eſſent, eiſque Saluſtius Hieroſolymorum epiſcopus fidem nõ haberet, poſtquam perfodere domunculam, vbi homo Dei habitabat, iuſsit, ignis alicunde exortus omnes cõſumpſiſſet, niſi ſibi fuga conſuluiſſent. Alius quidam vir Simeones nomine, apud Emeſam, nouam quandam & inſolitam vitam egit. Quum enim & ſapiẽtia omni & gratia plenus eſſet, dementem ſe eſſe aſsimulauit, & vanam gloriam tanquam veram ignominiam reiecit. C Sanctus igitur vir iſte diu ſolitarius vixit, latens prorſus: neque cuipiam, vt cognoſceret, quando, aut quomodo preces ad Deũ funderet, aut quo tẽpore, & quibus cibis vel vteretur vel abſtineret, aditum ad ſe permittens. Perſæpe verò etiam in plateis verſans: mente excidiſſe, neque quicquá conſiſtẽria pectoris, ſolertiæ, & ſagacitatis habere viſus eſt. Aliquãdo incõpoſitè in cauponas inſiliẽs, cibis ſu quos reperiſſet famelicus implebat. Quòd ſi quis cõſilio eius intellecto, vel obſeruãtiam vel honorem ei exhiberet, indignatus ille quàm celerrimè ex eo loco diſcedebat, ne id quod celatum volebat, deprehenderetur, virtuſque eius manifeſtaretur, veritus. Et ille quidem ita ſe propalam atque in medio foro geſsit. Habuit autem familiares etiam quoſdam, quibuſcum quandoque fuit, ſcena & ſimulatione poſita. Cuidam ex iis ancilla erat, quę à quopiam per libidinem conſtuprata, vbi partus inſtitit tempus, ab heris patratorẽ probroſi facinoris eius & patrem pueri indicare coacta eſt. Illa per calumniá, Simeonem clandeſtinè ſecum conſueuiſſe, ſeque ex eo grauidam eſſe dixit, & rem ita ſe habere iuramento confirmat: D idque ſi opus eſſet, in faciem illi ſe dicturam promiſit. Hoc vbi ad aures Simeonis peruenit, factũ ipſe quoque non negauit, carnem ſcilicet, ſe quoque circunferre, & lubricam peccandi procliuitatem inſitam ſibi eſſe dicens. Poſtquam autem eo nomine ſermones apud omnes de eo increbuerũt, & ipſe, ſicuti videbatur, pudore perculſus eſt: ilicet per fraudem, ſub verecundiæ prætextu ſeipſum ſubduxit. Et iam fatalis & conſtituta pariendi dies aderat, & muliercula ſedili ſolito inſidebat, doloréſque vehementes exoriebantur, cruciatum intollerabilem afferentes. Ac miſella vltimũ diſcrimen adibat, neque fœtus prodibat: cùm in tempore ipſo Simeonem aduenientem, vt preces ad Deum profunderet, mulierculæ aliæ rogarunt. Ibi ille propalàm non prius fœtum ſolem aſpectuſum eſſe, quàm mater patrem clandeſtinum proderet, prædixit. Quod vbi fœmina profeſſa eſt, & patrẽ verum nominauit, confeſtim infans maternis locis exiliit, veritate ipſa quodãmodo obſtetricis illi officium exhibente. Alio inſuper tẽpore E Simeones iſte in ædiculam mulieris impudicæ ingreſſus, foribus clauſis, ſolus cum ſola manens, aliquantum temporis extraxit: deinde oſtio aperto profugit conſpectum omnium, ne quis eum conſpiceret, vbique curſu citato vitans. Quo facto, opinionis non bonæ cauſam de ſe præbuit. Quapropter qui hoc viderant, mulierem conuenerũt, diligénterque quid ſibi illius ad eam ingreſſus & tam diuturna mora voluerit, percontati ſunt. Ibi illa adiurauit, ſe in tertium vſque diem penuria rerum neceſſariarum, præter aquam, nihil deguſtaſſe. Illum autem, qui hoc cognouiſſet, cibum ad ſe, & vini aliquãtulum attuliſſe. Deinde ianuis clauſis, menſam appoſuiſſe, cibum capere iuſsiſſe, dapibus eam repleuiſſe: & reliquiis earum receptis, abiiſſe. Quum terræmotus maximus regionem eam concuſſurus eſſet, (quo tempore, præ ciuitatibus aliis, vrbes Berytus, Biblus, & Tripolis, cladẽ ingentem acceperunt) lorum manu circumagẽs, & quàm plurimas in foro ſtatuas diuerberans, ad F alias: State (inquit) vos breui namque ſaltare debetis. Et cùm viri eius factũ nullum ocioſum aut † fruſtraneum eſſe iudicaretur, qui ei rei affuere, animis ſuis quaſnam ſtatuas præteriens non pulſaſſet, conſiderarunt. Nam illæ ipſæ terræmotu impetu ſummo ingruente corruerunt, concuſſionis eius * opus primariũ factæ. Multa præterea ab eo memoria digna ſunt geſta, quæ ſcripto alio alibi ſum proſequutus.

Euag. habet Euſtachiũ. Saluſtium epiſcopus Hieroſolymorum.

Sanctus Simeones propter Chriſtũ fatuus. Contẽptus vanæ gloriæ.

Meretricula grauida ſtupri Simeonẽ inſimulat. Simeones crimen de induſtria non refellit.

Partus ipſe & veritas calumniã talẽ redarguit. Suſpicionem Simeones rurſum occaſionem hominibus fornicationis, qui mulierculæ egentiſsimæ cibum potũque attulerat de ſe præbuit.

Idem terræmotum prædicit. Beryti aliarum vrbiũ euerſionem.

† ἀνόνητον.

* ἔργον.

CAPVT XXIII.

IN Cœleſyria alius quidã, cui Thomæ nomen fuit, in eodẽ vitæ genere decertauit. Qui Antiochiam veniꝫ re ſolitus (illius enim eccleſiæ cenſebatur) annuis alimentis receptis, in manſionem ſuam ibat. Hunc Anaſtaſius eccleſiæ eius miniſter & œconomus, quòd frequenter moleſtus ei eſſet, manu in facie verberauit. Eam rem quum illi qui cum eo erant, ægrè ferrent: ipſe neque Thomam dixit de cætero quidquam ab eccleſia accepturum, neque Anaſtaſium daturum eſſe. Et vtrunq; iuxta prædictio-

Thomas monachus ſibi ipſi, & Anaſtaſio qui eum contumelioſe verberauit, mortem prædixit.

Thomæ ipſius ſepultura honorifica.

A nem eam accidit. Anaſtaſius ſiquidē poſtridie eius diei vita defunctus eſt: & Thomas ad tugurium ſuum reuertens, poſtquam in Daphnes ſuburbanum vicum peruenit, in ęgrotorū hominū diuerſorio, ad meliorē illā vitā migrauit. Cadauer illius, eius loci incolę in cōmuni aduenarū monumento repoſuerunt, alio atq; rurſum alio cadauere illi ſuperingeſto. Poſtquam verò Deo miniſtrum ſuum cohoneſtante, corpus ipſius, identidem ea re tentata, ſemper ſuperiorem tenuit locum, cadaueribus reliquis diuina quadā vi longè admodum ab ipſius corpore ſemotis, miraculi eius ſpectatores, ad Euphemium epiſcopum rem retulerunt, qua ille ita vti erat cognita, publicam atque honorificam funeris pompam indixit, & corpus magnificè Antiochiam tulit, atque cum gloria multa in cœmiterio ſepeliit. Qua cadaueris tranſlatione ille etiam peſtilentem, qui tum graſſabatur, morbum diſpulit. Huius Thomæ anniuerſariā memoriam magnificentiſsimè, feſtum diem agentes, Antiocheni celebrarunt.

Polyandrū aduenarum.

Cœmiterium.

B

CAPVT XXIIII.

Theodoſij monachi mors.

IVſtiniano adhuc imperium adminiſtrāte, & magnus ille Sabbas, & præclatus Theodoſius, eremi præſides, ſuperſtites erāt. Verùm prior Theodoſius ad Deū tranſiit. Sabbas autem nonageſimum tum agens annum, ab Aelienſi antiſtite legatus iterum Conſtantinopolim ad Iuſtinianum, in tenui atque imbecilli admodum ſenecta fluctuans, profectus eſt. Samaritani nanque Iuliano quodam rege ſibi creato, plurimas Chriſtianis ſuperbè iniurias tulerāt. Eccleſias per ſacrilegium compilatas igni vaſtauerant: eos qui ſecundum Deum piè viuendum ſibi ſtatuiſſent, poſt multa & inenarrabilia ſupplicia conciderant. & circum vicos diſcurrentes, atque ſanctorum monumenta violantes, in ignem coniiciebant. Ea verò circa Neapolim acciderant maximè, cuius epiſcopum enſe occiderant, & presbyteros quoſdam comprehenſos, &

Iudæi duce Iuliano in Chriſtianos crudeliſsimè graſſati.

C deinde in fruſta diſſectos, vnà cum quibuſdam martyrum reliquiis in ſartagine frixerant, à nulla prorſus temeritate & contumelia cōtra Chriſtianos abſtinentes. Quæ vbi Iuſtinianus intellexit, multa manu cum illis congreſſus, quū alios multos, tum Iulianum ipſum occidit. Captus quoque Syluanus quidam Scytopoli, & igni crematus, per quàm acerbam vitæ cataſtrophen ſubiit: vir qui plurimùm per effrenatam petulantiā in Chriſtianos illuſiſſet, & diuina vindicta ad id tempus conſeruatus eſſet, vt debitas ad eum modum perſolueret pœnas: quemadmodum & diuinus Sabbas ei prædixerat. Arſenius autem quidam nomine & dignitate illuſtris, eius quem diximus Iuliani ᵃ comes, Conſtantinopoli erat, & calumnias quaſdam falſò aduerſus Palæſtinos ſuebat, perinde atque tyranno multis in rebus adiutores fuiſſent. Horum gratia Sabbas, ſicuti dictum eſt, orator rurſum Conſtantinoplim venit. Eum verò veluti angelum, & cœleſtis Hieruſalem ciuē, cœlitùs venientem, perquam celebri pompa Imperator excepit: quidquid in vrbe illuſtrium eſſet virorum, ipſumque adeò Epiphanium patriarchā

Rebellionis pœnas pendit Iulian⁹, item Syluanus.

Diuus Sabbas monachus orator & deprecator Palæſtinorum apud Iuſtinianū.

a [illegible]

D obuiam illi mittens. Porrò vbi longè aduenientē Imperator agnouit, eximiam capiti eius coronam imminere vidit: quod & ipſum Anaſtaſius olim, quū ad eum veniret, cōſpexit. Itaque illi occurrit, & benedictione accepta, ſanè quàm libenter cum eo fuit, & facillimè quod is volebat fecit. Qui inde reuerſus & ipſe ad æternam immortalemque vitam, condigna laborum præmia recepturus, tranſiit.

Magno cū honore Imperator eum excipit.

Sabbæ mors

CAPVT XXV.

ANthimo verò, quemadmodum dixi, epiſcopali throno in vrbe Imperiali deiecto, & Mena pro ipſo ab Agathone papa electo atque conſecrato, miraculum quoddam Conſtantinopoli, dignum quod memoretur, accidit. Quòd ſanè ita vt potero exponam. Conſuetudo à multo tempore Imperanti vrbi fuit, vt quum pluſculum de partibus immaculati diuinique corporis Domini & E Dei & ſeruatoris noſtri Ieſu Chriſti reliquum eſſet, ſacerdotes pueros † incorruptos: ex eis qui ad præceptores in ludum literarium eunt, acceſſerent, qui ieiuni reliquias eas ederēt. Quod quidē mihi quoque ſępenumero, quum puer admodum eſſem, & maximè à prima ætate in ſacris ædibus verſari ſtudio haberem, contigit. Tale quiddam ſub Mena quoque patriarcha euenit. Cum pueris ad id delectis, puer quoque viri religione Iudæi vitro conficiendo vitam tolerātis, aggregatus eſt. Puer is, vbi diutius vltra ſolitam horam moratus domum venit, & cauſam tardioris reditus parentibus diligentius eam inquirentibus, quòd ſcilicet cum aliis pueris in æde ſacra diuinas partes ediſſet, renunciauit. Pater re noua audita, furore percitus, fornacem vbi vitrum conformabat, ſuccendit, & puerum arreptum, in eum prunis flamma ſuffocata candentem coniecit, ob factum tale iratus: quamuis filius ſciens, nihil admiſiſſet. Porrò mater vbi puerum diutius non comparentē quęſiuiſſet, & non inueniſſet, vrbem omnem circumiit, perquàm acerbè plorans atque lugens: & die F tertio ad officinā mariti conſiſtens, ingenti planctu ſeipſam lanians, proliaiuſque ingemiſcens, filium vocauit. Atque ille materna voce agnita, reſponſum è furno reddidit. Tum mater oſtio furni fracto, cum miraculo maximo, in mediis prunis puerum ſtantem vidit, ita prorſus incolumem, vt ne capillum quidem flamma læſerit. Et vbi cauſā incolumitatis quæſiuit, mulierem quandam illuſtrem, purpurea amictam ſtola, frequentius ad eū veniſſe, aquam ſibi inſudiſſe, & flammam ea appropinquantem extinxiſſe, cibum etiam cum eſuriiſſet præbuiſſe, dixit. Hæc poſtquam Iuſtinianus cognouit, puerum cum matre diuino regenerationis lauacro adhibuit, Deoque dicauit. Patrē autem, qui Chriſtianorum ſacra ſuſcipere non ſuſtinuit, veluti parricidam, in † ficū arborem, perinde atque in crucem egit. Verùm hęc quidem ſic accidēre. Nos autem ad inſtitutum orationis curſum reuertamur.

Apud Euagriū Anthimo throno Conſtantinopolitano reiecto, Epiphanium epiſcopum creatū, & Epiphanio Menam ſucceſsiſſe, ſcriptum eſt. lib. 4. ca. 36

† ἀφθόρους.

Reliquiæ Euchariſtiæ pueris innocentibus Conſtātinopoli dari ſolita.

Puer Iudæus, qui reliquias etiā Euchariſtiæ perceperat, coniectus in ignem & cādenti furno ſaluus conſeruatus.

Puer & mater eo Chriſtianiſmum ſuſcipiunt.

† [illegible]

Apud Fi... vt parricidam in crucem egit.

Euagr. Pater, qui puerum in fornacē ardētem abiecerat, parricidij pœnas dat.

CAPVT XXVI.

Vigilius Romæ antiſtes.

A ✝ O tempore Romæ eccleſiam regebat Vigilius, poſt Syluerium, qui Agathoni ſucceſſerat, epiſcopus creatus. Conſtaotinopoli verò ſynodi tempore Meoæ ſucceſſit Eutychius. Menam porrò Anthimus, hunc autem Epiphaoius præceſſetat. Alexandriæ poſt Theodoſium throno, ſicuti dictũ eſt, deiectum, Zoilus epiſcopus ſurrogatus, ſuperſtes adhuc erat. Atque vbi is paulo pòſt deceſſoribus ſuis eſt aggregatus, apollinaris cathedram eius accepit. Apud Antiochenos, in locũ Euphtæmij Domnin⁹ ſubſtitutus eſt. Hieroſolymis autẽ, poſt Mattytium, & Saluſtiom, & Heliam ſuo reſpondentem nomini, Ioannes epiſcopatum adminiſtrauit. Poſt hunc rurſum Petrus ille admitaudus, & poſt Petrum Macatius, cùm Imperator nõdum epiſcopatum eius comptobaſſet. Quapropter etiam eccleſiaſtica deturbatus eſt cathedra.

Maximarũ eccleſiarum epiſcopi. Epiſcopi Hieroſolimitani. Vigilius Pontifex Rom. Conſtantinopoli fuit.

Dicebatur enim, quantum alius nemo, Origenis dugmata vulgate. Hoc verò repudiato, Euſtochi-
B us in ſacram ſedem conſcendit. Illud non prætereundum, Roma à Gotthis iterum capta, Vigiliũ profugientem Cõſtantinopolim veniſſe. vbi quũ ab Imperatore magnificè eſſet acceptus, ad vnionem ſe eccleſiam reducturum eſſe, ita vt ✶ tria quoque fidei aduerſantia capitula anathemate iugularet, pollicitus eſt. Eò verò inſolentiæ progreſſus eſt, vt & Menam à communione quatuor mẽſibus excluſerit. Idem ſanè & Menas aduerſus illum fecit. Sedenim Iuſtinianus rebus huiuſmodi ad iram commotus, qui eum comprehenderent miſit. Vigilius autem ſibi metuens, ad Sergij martyris aram cõfugit: & ſacris ibi fiſtulis implicitus, non prius inde extractus ceſſit, quàm illas euertit. Erat namque magnus, & corporis ſtatu vaſtus. Poſtea verò quum eius rei Iuſtinianum pœniteret, partibus ſuis interponente imperatrice Theodora, Vigiliom ſuſcepit: atq; ille rurſum Menã ad communionem admiſit. Quo tempore encænia vigeſimonono Iunij die templi ſanctorum Apoſtulorum ſunt celebrata, & ſacræ Apoſtolotum reliquię in curru aureo à Mena circumuectę. Hoc
C ipſo anno Menas deceſſit: & Eutychius, ſicuti diximus, thronum eius recepit, qui monachus & presbyter, necnon ✝ antiſtitis Amaſeni reſponſorum dandorum miniſter fuit.

✶ [illegible] Vigilius ob eandem, quã deceſſor eius Syluerius, cauſam, indignatione Auguſtæ Conſtantinopolim ductus, indeq; in exilium actus eſt. Dia. Encænia eccleſiæ ſanctorum Apoſtolorum. Circumuectio ſacrarũ reliquiarũ. ✝ [illegible]

✝ *Syluerius papa, Theodora Auguſta iuſſu, quòd Anthimũ Conſtantinopolitanum epiſcopum hæreſis damnatum reſtituere noluerit, in Pontiam inſulam relegatus, ibi oppetiit mortem. Diac.*

CAPVT XXVII.

Eutychius epiſcopus Conſtantinopolitanus. Sancta quinta vniuerſalis ſynodus Conſtãtinopoli coacta. Cauſa concilij talis cogendi. Theodorus Aſcidas Euſtochij aduerſarius. Origenis dogmata.

ITaque epiſcopatum veteris Romę adminiſtrãte Vigilio, nouæ autem primùm Mena, deinde Eutychio: Alexandriæ Apollinari, Antiochiæ Dõnino, Hieroſolymorũ autem Euſtochio: quum eis etiam adeſſet Gregorius Agrigentinus, vir vitæ ſanctitate, eloquentia, & veritatis doctrina omnib. propè ſuperior: Imperator Iuſtinianus ſanctam quintam Oecumenicam ſynodum, epiſcopis eccleſiarum omnium euocatis, coegit, eiuſmodi ob cauſam. Euſtochius Hieroſolymorũ epiſcopus, quũ permulti in Palęſtina, qui Origenis dogmata pro-
fiterentur, florerent, potiſsimumque ibi ea ſecta D in noua quæ dicebatur Laura, obtineret, magno ſtudio vt eos inde abigeret, egit. Proinde ea ipſa quam dixi noua, Mandra occupata, illos veluti communia & profana piacula eccleſia exegit. Illi autem vndequaque diſperſi, multos ad partes ſuas pertractos, vt auxilium eis ferrent, rogarunt. Et non paucos auxiliares habuere ſocios. Maximè verò eos defendit Theodorus, cognomento Aſcidas, Cæſareæ Cappadocum epiſcopus, idémque Iuſtiniani imperatoris aſſeſſor, conſiliarius gratus illi & fidus maximè viſus: quippe qui ob res dextrè ex ſententia Principis agendas ei placeret. Hic vbi, quantum potuit, aulam Imperialem commouit, impietatémque quæ nefanda omnia flagitia excelleret, Euſtochij rem in Palæſtina actam, vocauit, in vrbem Imperantem cum Euſtochio præcipuè euocantur, Rufus magni Theodoſij, & Conon magni Sabbæ manſionis præfectus, eremi vterque dux, quum phrontiſteriorum quibus præibant cauſa, tum propter virtutem ſuam maximè. Venere cum illis alij quoque, non multum E
eis gloria cędentes. Poſtquã patres ibi in loco vno conuenere, cauſam in primis Origenis, Didymi & Euagrij, in mediũ protulere: videlicet quòd Græcorum opiniones rectis eccleſiæ doctrinis perperam illi immiſcuiſſent: eaſque opiniones tollendas eſſe cẽſuere. At Aſcidas ex altera parte Theodori Mopſueſtienſis, & Theodoriti, & Ibæ Edeſſeni opiniones produxit, Deo hoc ſic quàm ſapiẽtiſsimè diſponente, vt hinc & inde noua & profana dogmata longius reiicerentur. Prima conflictatione facta, quæſitum eſt, An tum demum iam olim defunctos anathemate ferire liceret. Ibi tum Eutychius, Mena adhuc ſuperſtite, vir ſacrarum literarum ſummè peritus, minus tamen celebris, quòd epiſcopo Amaſeno, quemadmodum dictũ eſt, à reſponſis eſſet, eos qui in conuentu congregati erant, ✝ non modò non recta, ſed ridenda etiam atque contemnenda ſapere videns, diſertis verbis, neque conſilio, neque deliberatione vlla eam rem egere dixit: propterea quòd & Ioſias rex non tantum viuentes dæmonum ſacerdotes olim iugularit, ſed & eorum qui longo antè tem- F
pore mortui fuerant, ſepulchra effoderit. Quod verbum bene ab eo dictum eſſe, omnibus videbatur. Iuſtinianus certè virum ob id admiratus, Mena eis diebus defuncto, in Imperialis vrbis thronum extulit. Porrò Vigilius, etiamſi ei ſcripto interueniente, cum Eutychio conueniret, aſsidere tamen illi noluit: ſed is Synodo finita, quemadmodum à me dicetur, Conſtantinopoli Romam profectus, in itinere fatis conceſsit. Synodo, ſicuti dixi, coacta, Iuſtinianus, quidnam de rebus Theodori Mopſueſtienſis, & Theodoriti, eiuſdémque ſcriptis, quę aduerſus duodecim capita ſancti Cyrilli compoſuit, & prætetea de Ibæ ad Marim Perſam miſſa epiſtola dicerent, interrogauit. Atque vbi multa Theodori & Theodoriti dicta lecta, & clarè ſatis demonſtratum eſt, non tum ſolum, verùm antea etiam dudum Theodorum Mopſueſtienſem ab eccleſia proſcriptum, & ex ſacratum tabularum albo eiectum eſſe, hæreticoſque etiam poſt eorum mortem damnandos eſſe: nulla interpoſita mora, Theodorũ ipſum, & præterea quæcũque Theodoritus cõtra duodecim diui Cyrilli

Euſtochius Hieroſolymitanus epiſcopus monachos noua Laura propter Origenis hæretica dogmata ab Eccleſia proſcripſit.

Rufus & Conon abbates.

Acta ſynodi. Prima ſeſsio. Iudicium de ſcriptis Origenis, Didymi, & Euagrij.

An in defunctos anathema iacere liceat. Eutychij ea de re grauis ſententia. [illegible]

Vigilius Eutychio aſsidere noluit. Affuerunt huic Synodo patres 165.

Damnātur capita ſcripta Theodori & Theodoriti Cyri epiſcopi, & Ibæ Edeſſeni.

A capita & rectam fidem ſcripſiſſet, atque inſuper Ibæ epiſtolam, anathemati ſubiecerunt, decreto in hæc verba compoſito. Quum magnus Deus & ſaluator Ieſus Chriſtus, iuxta Euangelicam parabolam. Et deinceps. Condemnamus verò, & anathemate confodimus, præter alios omnes hæreticos, à ſanctis quatuor concilijs, & à ſancta catholica & apoſtolica eccleſia condemnatos, atque anathemate iugulatos, Theodorum etiam, qui Mopſueſtiæ epiſcopus dictus eſt, impiáque eius ſcripta: & quæ impiè quoque Theodoritus aduerſus rectam fidem, & duodecim capita eius qui in ſanctis eſt Cyrilli, & contra priorem ſanctam ſynodum Epheſiam: denique, quæcunq; idē Theodoro & Neſtorio patrocinatus ſcripſit. Adhæc anathemate ferimus impiam etiam epiſtolam, quę ab Iba ad Marim Perſam conſcripta eſſe dicitur. Et poſt verba pauca, quatuordecim capitula de recta & irreprehenſibili fide expoſuerunt. Hæc quidem ſic acta. In ſecunda autem ſeſsione, poſtquā ab Eulogio, Conone, Cyriaco, & Pancratio, monachis Hieroſolymitanis, libelli contra impia O-

Secunda ſeſſio [illegible] de Origenis [illegible].

B rigenis, qui & Adamantius dictus eſt, dogmata, & contra impietatis & ſeductionis eius ſectatores oblati & lecti ſunt: Iuſtinianus rurſum Synodum de eis ſententiam dicere iuſsit, libellis quoque qui Vigilio papæ de eis rebus ſcripti erant, in medium prolatis. In quibus erat, Adamantio ſtudio fuiſſe, vt Græcis nugamentis & Manichæis zizaniis, Apoſtolicorum dogmatum impleret puritatem. Synodus itaq; rem decernēdam ad Iuſtinianum, poſt exclamationes in Origenem, & qui itidem vt ille ſeducti eſſent, factas retulit. Quarum quædā in hæc concepta erant verba, ſicuti ea ex commentariis Synodi iſtius excerpſimus. Qui animū obtines cœleſtis participem generoſitatis, Chriſtianiſsime Imperator. Et deinde. Effugimus igitur, effugimus iſtam, quam ignoramus, externam vocem, & tanquam furem atque prędonem eiuſmodi hominem anathematis laqueis arctè diſtrictum atque ſuffocatum, extra ſacra eccleſiæ mœnia abiecimus. Et poſt pauca. Actorum verò noſtrorum, ex eorum lectione, vim cognoſcentis.

Vniuerſalis Synodi aduerſus Origenem, ad Iuſtinianum.

C Hiſce coniunxerunt capitula, quæcunque Origenis ſectatores profeſsi ſunt: quæ capitula conſenſionem ſimul & diſſenſionem eorum, atque etiā multiplicem errorem oſtendunt. Quintum ex iis capitulum eſt, blaſphemiarum certarum quarundam eius quæ noua Laura dicta eſt, perſonarum hiſce verbis ſcriptum. Theodorus Aſcidas Cappadox dixit: Quando nunc apoſtoli & martyres miracula edunt, & in tantum ſunt honorem, ſi in reſtitutione & inſtauratione rerum Chriſto ęquales nō fuerint, qualis eorum reſtitutio futura eſt? Iidem monachi perquàm diligenter etiā Dydimi & Euagrij & Theodori alias plures blaſphemias, ex eorum perperàm ſcriptis libris collectas, ad Synodum retulerunt: quas omnes anathemate conciderunt, ordinéque omnes expoſuerunt. Quibus capitalia addiderūt, quæ Origenis ſtudioſi ex ſcriptis eius excerpta profitētur: in quibus & hæc furioſus ille docet: Ante corpus ipſum anima eſt, quę quidem in cœlis peccata commiſerit. Ad hęc. Cœlum, ſolem, lunam, ſtellas, & aquas quæ ſupra cœlos ſunt, animatas, & rationales quaſdam virtutes eſſe. Præterea quòd in reſurrectione, corpo-

Blaſphema Theodori Cappadocis [illegible].

Abſurda & impia Origenis dogmata.

D ra hominum rotunda & orbiculati ſpecie excitabuntur. Et quòd omnium impiorum hominum, ipſorúmque etiam dæmonū tormenta, finem habebunt. Quódque impij & dæmones in priorem ſuum ordinem & ſtatum reſtituentur. Inſuper quòd pro dæmonibus quoque Chriſtum crucifigi, atque idipſum ſæpius ſeculis futuris pati oportebit, à ſpiritibus malignitatis, qui in cœleſtibus ſunt. Verùm omnes illius blaſphemias ſingillatim exponere, longum fuerit. Illud porrò ſcire oportet, hunc ipſum eſſe qui inſano * Maneti, & Sabellio, Ario & Eunomio, atque reliquo malè ſentientium choro, primus in ſcriptis eorū zizania aſpergendi ſeminandíque autor fuerit, vt qui finibus certis terminatam vim Deum habere, filium patre minorem, & rurſum ſpiritū filio inferiorem: Filium creaturam & germen patris, atque per omnia filium patre minorem, eundémque merum hominem & creaturas coæternas eſſe Deo, dixerit. Alia denique huius generis abſurda prorſus & aliena, impiè per blaſphemiam effutiit, Platonicis opinionibus ſimplicem Apoſtolicorum dogmatum

E ſinceritatem miſcens atque confundens. Sed ex ipſis anathematiſmis, quos in eum Synodus cōtorſit, qualis is vir fuerit, manifeſtò patebit. Qui de verbo ad verbum ſic habent.

Origeniſtæ quoque Adamum & paradiſum docent incorporeum. Pſellus.

Origenes hæreticis propè omnibus materiam erroris præbuiſſe creditur.

** μανέντι.*

CAPVT XXVIII.

SI quis dicit, aut ſentit, hominum animas † veluti prius extantes, intellectuales mentes ſiue naturas & ſanctas virtutes præexiſtere, contemplatione verò diuina exſatiatas, atq; in deterius prolapſas, & quòd in eis charitas Dei refrixerit, inde ψυχὰς, id eſt, animas quaſi refrigeſcentes nominatas, & pœnæ gratia in corpora demiſſas eſſe, anathema ſit. Si quis dicit, aut ſentit, animam Domini præextitiſſe, vnitamq; eſſe Deo verbo ante incarnationem & natiuitatem ex vir-

F gine, anathema ſit. Si quis dicit, aut ſentit, prius formatum eſſe corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti in vtero virginis ſanctæ, & deinceps vnitū eſſe ei Deum verbū, atque animam, vt quæ prius extiterit, anathema ſit. Si quis dicit, aut ſentit, omnib° cœleſtibus ordinibus aſsimilatum eſſe Dei verbū, ita vt ipſi Cherubin factus ſit Cherubin, & ipſi Seraphin factus Seraphin, omnibusque adeò ſupernis virtutibus prorſus eſſe exæquatum, anathema ſit. Si quis dicit, aut ſentit, in reſurrectione rotundæ & orbicularis figuræ hominū corpora exuſcitatum, neque confitetur † erectos nos excitatum iri, anathema ſit. Si quis dicit, cœlum & ſolē & lunam & ſtellas & aquas quę ſupra cœlos ſunt, animatas quaſdam eſſe & materiales virtutes, anathema ſit. Si quis dicit, aut ſentit, Dominū Chriſtū in ſeculo futuro pro dæmonibus, quemadmodum & pro hominibus, crucifixum iri, anathema ſit. Si quis dicit, aut ſentit, virtutem Dei terminatā eſſe, eamque tantum in creatione condidiſſe, quātum complexa ſit, anathema ſit. Si quis dicit, aut ſentit, temporanea eſſe dæmonum & impiorum hominum tormenta, finemque ea tempore aliquo habitura, ſiue reſtitutionem dæmonum aut impiorum hominum futuram, anathema ſit. Anathema ſit Origeni, qui & Adamantius dictus eſt, &

† [illegible]

Anathematiſmi Origenis.

† [illegible], rigidos Lactant.

A hæc promulgauit, vnà cum deteſtandis eius & „ execrandis dogmatibus, & homini omni qui hęc „ ſentit aut aſſerit, aut aliqua ex parte quocunque „ prorſus tempore ea defendere audet: In Chriſto „ Ieſu Domino noſtro, cui gloria in ſecula ſeculo- „ rum, Amē. Poſt Synodum Imperator troparium, †† [a] ſeu cantilenam, cuius initium eſt, Vnigenitus filius & verbum Dei, compoſuit, atque eam eccleſiæ inter pſallendum vſurpandā tradidit. Ea porrò ad hoc vſque tempus, veluti lege inſolubili frequentatur. [b] Idem Imperator tū primùm [c] Seruatoris exceptionem toto orbe terrarum feſto die honorare inſtituit, ſicut Iuſtinianus de ſancta Chriſti natiuitate fecit. Atque non ita longo pòſt tēpore, Mauricius ſacroſanctæ Dei genitricis dormitionem quindecimo Auguſti menſis die celebrari præcepit. Patriæ quoque ſuæ Achrido præcipuum honorem habens Iuſtinianus, Archiepiſcopali dignitate eam decorauit: eccleſiamque ibi liberam, quæ ipſa ſibi caput eſſet, cum plena poteſtate, conſtituit, & primam Iuſtinianam mutato B nomine vocauit. Quemadmodū & in inſula Cypro poſtea ſecundam [d] Iuſtinianam, eandémque Archiepiſcopalem, parem ei cū Achrido honorē tribuens, fecit, in cōiugis ſuæ Theodorę Auguſtę inde ortæ fauorē. Porrò Achrido vrbs eſt in excelſo tumulo conſtructa, prope lacum maximū, qui Lychnedus nominatur, antiquitùs autem Daſſarites vocatus eſt. In eo maxima vis piſciū capitur. ✝ Drinus verò fluuius ſe inde quoque prouoluit, ſeptentrionem verſus fluens. Ea cultioribus etenim quæ ad Deabolim ſunt partibus manans, & quem diximus lacū ſecans, & quaſi Alpheus quidam pelagus ſcindens, atque ad Arethuſam fontem ſenſim marinis aquis innatando contendens, circa Boreale latus inde profluit, & ad paludis finem, eis quæ ab incolis Strudæ dicuntur, inuētis, eiſque ipſis ſibi coniunctis, maximus euadit fluuius. Deinde ſe ad Occidentem inclinans, in Orinum ſe effundit, circa caſtellum ⁎ Hilliſſum nomine, quod toti[9] Bulgariæ antiquitùs metropolis fuit. In eo etiam olim ſedes regia Bulgarorum cōſtituta fuerat. Verùm hæc hactenus.

De Bulgaris ex Suid. annotatio eſt ad finem libri præſentis.

C

†† [Greek text illegible] ... ἡμῶν.

Hoc eſt: Vnigenitum filius & verbum Dei, qui quum immortalis eſſes, dignatus es propter ſalutem noſtrā incarnari ex ſancta Dei genitrice & ſemper virgine Maria: & immutabili ratione homo factus, & crucifixus, Chriſte Deus, morte mortem proculcaſti. Et qui vnus es ſanctæ Trinitatis, & conglorificaris cum patre & ſancto ſpiritu, ſalua nos.

a Cantilena à Iuſtiniano compoſita.

b Item Natalis Chriſti dies.

Feſtus dies τῆς ὑπαπαντῆς, hoc eſt, exceptionis Domini, primùm inſtitutus. Eſt is idem qui Purificationis dies.

d Prima Iuſtiniana olim Achrido dicta.

Daſſaritæ Plinio Thraciæ, Stephano Illyrici populo.

Item aſſumptionis Mariæ.

Iuſtiniana prima, Iuſtiniano ſuū debet archiepiſcopalis ſedes.

† Drilus Illyrici fluuius. De vtraque Iuſtiniana, ad finem libri huius, ex Procopio annotatio eſt.

⁎ Quod ſi legas Cliſſum.

CAPVT XXIX.

PRæteriit interea tēporis aliquid, & Eutychius, quòd Imperatori reſiſteret, noua quædam inducere volenti, è throno deturbatur. Ioanni verò ex vico cui Sirimis nomē eſt, in Cynegyca regione, non longè ab Antiochia ſita, ortum ducenti, ſedes ea committitur. Quæ verò nouæ iſtæ res fuerint, quas Imperator inducere cōſtituerat, quamobrem etiam Eutychius epiſcopatu expulſus eſt, dicere pergam. Nondum multum, ſicuti dictum eſt, à quinta Synodo præterierat tem- D pus, & vetus zizaniorum ſator, quòd nequaquam trāquillum eccleſiæ ſtatum cernere poſſet, vt eam perturbaret, deprauata rurſum dogmata quaſi quaſdam machinas ei admouit. Quum namque Seueri doctrina ea eccleſia reiecta, & qui illam ſecuti fuerant, atque etiam Origenis & Didymi & Euagrij, aliorumque aliena atque abſurda dogmata, necnon ante hos Anthimi & Petri & Zooræ impiorum hominum opiniones, anathemate confoſſæ eſſent: Seueritæ, quos diximus, à Iuliano Halicarnaſſeo & Gaino progreſſi, ſub pietatis prætextu cum quibuſdam fortiter congreſſi, eis perſuaſere, quòd ea quam ex virgine Saluator Chriſtus aſſumpſit caro, ante paſſionem incorruptibilis fuerit. Quorum iſta fuere verba. Nos quidem per neceſſitatem naturæ, affectiones eius, famem ſcilicet & ſitim, & reliquas circunferimus: †† „ Chriſtus verò, vtpote qui ſponte ſua paſſus ſit, nō „ itidem atque nos, naturæ legibus ſubſeruiit. Ad- „ uerſus quæ verba, pij homines retulerūt. Quamuis ſpontanea Chriſti paſſio ⁎ fuerit, æqualem ta- E men noſtræ fuiſſe. Quomodo verò poſſet, quod „ qualicunque tandem modo pateretur, id incor- „ ruptibile propriè, & non corruptibile, ✝ perinde atque de nobis ipſis loquimur, dici? Ad quod illi rurſum: Quomodo vos corpus Chriſti incorruptibile poſt reſurrectionem, & nobis ὁμοούσιον, hoc eſt, conſubſtantiale dicitis: eodem modo & nos incorruptibile id ante reſurrectionem dicentes, ὁμοούσιον conſubſtantiale nobis eſſe confitemur. Contra hæc noſtri rurſum intulerunt: Tametſi corpus Dominicum incorruptibile poſt viuificā reſurrectionem confiteamur, non natura tamen id incorruptibile eſſe dicimus, ſed gratia. Atque vbi illi contrà dicerent: Quòd etiam ante reſurrectionem per diuinam gratiam incorruptibile fuerit. Noſtri rurſum: Ea quæ de Chriſto dicuntur hoc minimè admittere, reſponderunt. Ante reſurrectionem namque & eſuriiſſe & ſitiiſſe, atq; alia paſſum eſſe dicitur. Quomodo autem id quod talibus perpeſſionibus ſubditum eſſet, incorruptibile eſſet? Poſt reſurrectionem ſanè nihil quid- F quam talium perpeſſum eſſe legitur. Quapropter ſatis inde manifeſtum eſſet, ante reſurrectionem corruptibile fuiſſe Domini corpus, poſt reſurrectionem verò extitiſſe incorruptibile. Quòd nanque cibum poſt reſurrectionem ceperit, non id famis gratia, ſed ⁎ per œconomiam ſiue diſpenſationem manifeſtæ ex mortuis reſurrectionis, ab eo eſt factum: vt exhiberet ſe eum ipſum, qui ex mortuis reſurrexit, eſſe. Quo nimirum modo clauorum

Eutychij expulſio. Ioānes eius ſucceſſor.

Non fert diabolus trāquillum eccleſiæ ſtatum.

Aphthartodocitarū hæreſis.

Diſputatio de ea hæreſi.

⁎ [Greek illegible]

Imò natura etiam non gratia quodammodo ſecundū Auguſtinū naturalis etiā nostra humana fuerit. Et in illo inhabitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter. Coll. 2.

⁎ κατ' οἰκονομίαν [Greek illegible]

†† *Aphthartodocitæ iſti non ſatis perſpexerunt ſacramentum aſſumptionis hominis, quod ſacramentum Dei vocat Hilarius: non item minorationem & exinanitionem verbi Dei, ſiue formamque ſerui, non exaltationem & glorificationem hominis Chriſti eiuſdemque primogenituram ex mortuis. Pater minorauit filium modico citra angelos, ad terras demittendo: gloria tamen & honore coronauit illum, in caelos reſumendo. Tertull. aduer. Praxeam. Vt recedente infirmitate agnoſcatur diuinitas. Abr. Primogenitus mortuorum Dominus, & in ſinum ſuum recipiens priſtinos patres regenerauit eos in vitam Dei. Ipſe initium viuentium factus, ſicut Adam initium morientium factum eſt. Propter hoc & Lucas initium generationis inchoans, in Adam retulit: ſignificans quòd non illi hunc, ſed hic illos in Euangelium vitæ regenerauit. Iren. lib. 3 cap. 33. Et ideo primogenitus vocatur, quoniam ipſe primo deificat ſomnet. Cyrill. in theſaur. lib. 10.*

*Quemadmodum quæ poſt reſurrectionem Chriſt' cibū guſtauerit. Factum id quoque per corporis ſubſtantiam & accōmodationem propter diſcipulos. Corruptio in ſacris literis duo ſignificat. * ὁμοούσιον.*

A uorum etiam ſixutas oſtendit, vt reuera ſu reſurrexiſſe, neque ſpectrum eſſe probaret. Proinde ſcripturam nō dicere, quòd poſt reſurrectionē ex mortuis vel eſuriens manducauerit, vel ſitiens biberit: ſed quòd ſimpliciter tantum ederit & biberit, propterea quòd incorruptibis poſt reſurrectionem fuerit. Quòd ſi fortè ſanctorum etiam quorundam oracula illi adduacte, in corpus Domini corruptionem prorſus non cadere, de alia corruptione quàm quæ nunc propoſita eſſet, illos verba facere, noſtri dixere. ⁎ Corruptionis enim vocabulum duo ſignificat. Eius enim nomine naturales iſtæ & irreprehenſibiles carnis affectiones ſiue perpeſsiones veniunt, ſitis ſcilicet, fames, fatigatio, & angor, & aliæ. Ad quem modum corruptibile Domini corpus, vtpote ὁμοούσιον conſubſtantiale nobis dicimus. Eas quippe perpeſsiones omnes volūtate ſua DEVS VERBVM, propterea quòd homo propriè & verè factus ſit, ſuſcepit. Atque hoc ipſo modo Domini corpus incorruptibile dicere, de Iuliani Halicarnaſſei & Haini ſententia, ſummæ impietatis eſt.
B Et corruptio quidem vna hæc eſt. Eſt autem & alia, corporis ſcilicet in ea elementa, ea quibus cōpoſitum eſt, ſolutio, & carnis ipſius inquinatio: iuxta quam ſignificationem & nos corpus Domini incorruptibile prædicamus, quòd inquinamētum nullum inuadere & pertingere potuerit. Poſt diuinam quidem reſurrectionem, etiam ſecundum priorem verbi corruptionis ſignificationem Incorruptibilem carnis Domini aſſumptionem eſſe ſentimus: ſicuti & corpora noſtra poſt reſurrectionem Deo dante erunt, ante reſurrectionem verò ſecus. Atque hæc ipſa eſt Aphthartodocitarum hæreſis, qua multi mortales ſunt correpti, non ſolùm ex eis qui honores & magiſtratus geſſerunt, ſed etiam Hierarchæ primarij, & monachi vita illuſtres, & ex ſacerdotali ordine alij, atque adeò ipſe etiam imperator Iuſtinianus. Et is plurimùm opinioni ei inhæſit: non ille altius dogma tale inueſtigans, verùm verbi ipſius ſignificationi acrius inſiſtens, videlicet qui haudquaquam tale quiddam de CHRISTO propter

Iuſtinianus quoque in ea hæreſi fuit.

Iuſtinianus inter imperatores ſecūdū Cōſtantinū, Chriſtianiſsimus.

Documenta multa flagrātis erga Deū pietatis Iuſtiniani.

** τοῦ τῶν Ἰουδαίων.*

C ſummum ipſius erga illum amorem & deſideriū, audire conſtituerit. Princeps etenim iſte tanto in CHRISTVM pietatis ardore flagraſſe, ab eis qui res illius memoriæ poſteritatis mandarunt, dicitur, quanto alius qui ante eum imperium obtinuerunt, nemo, ter maximo illo Conſtantino ſemper excepto. Itaque propter vehementem in CHRISTVM amorem, illius gratia multa ⁎ etiam violenter fecit. Hebræos nanque Paſcha ante Chriſtianos celebrare paſſus non eſt. Et Samaritanos, quòd à ſententia ſua diſcedere nollēt, afflixit. Plurimis quoque templis vbique terrarum numen diuinum honorauit, quæ magnificentiſsimè conſtruxit: quippe qui Deum honoribus eiuſcemodi præcipuè colere voluerit. Alia inſuper hiſce conſimilia peregit, vt ✝ omnibus certò abundantem & veram, quam in intimo gerebat animo, erga DEVM pietatis affectionem palàm faceret. Tum verò is imperator à recta planáque & regia via dilapſus, atque inſuetum diuiſque Apoſtolis & patrib⁹ intactum iret ingreſſus, in ſpinas & tribulos incidit. Et quum Eccleſiam In ſententiam ſuam adducere vellet, conſilio opinioné-

✝ [illegible]

Idem tamē via regia excidit.

que ſua falſus eſt: quòd rectam publicámque viam ſepto firmiſsimo Dominus ita communiiſſet, vt nō facilè quiuis inuadere eá & deſtruere poſſet. Tum autem & Vigilius minimè pedibus in Iuſtiniani ſententiam ingreſſus, quum Italiam peteret in itinere mortuus eſt. Ioannes autem qui & Catilinus dictus eſt, principis Apoſtolorum epiſcopatum ſortitus eſt. Cęterùm Catilino Ioanne in veteri Roma, Ioanne autem cui patria Sirimis fuit, in noua Roma, Apollinari Alexandriæ epiſcoparum adminiſtrāte: apud Theopolitanos verò poſt Domninū Anaſtaſio, qui ex Sina monte progreſſus eſt, antiſtite lecto, & Hieroſolymis Macario in thronū ſuum reducto (reſtituit nanque hūc Iuſtinianus, quum Origenem & Didymū & Euagrium anathemati ſubiecuſſet, poſt Euſtochij exautorationem) edictum (ita enim latinè dicitur) idē imperator ſcripſit, in quo corp⁹ Domini incorruptibile, & in quod irreprehenſibiles etiā perpeſsiones nō caderent, vocauit: ita Dominum ante paſſionem ediſſe dicēs, ſicuti & poſt reſurrectionem
E ederit, quòd non minus ab ipſa corporis in vtero Deigenitricis cōformatione id mutationis aut alterationis alicuius, in ſpontaneis iſtis & naturalibus perpeſsionibus, quàm poſt reſurrectionem, pro eo atque ſanctiſsimum eſſet, capax non fuerit: & quod idem corpus, incorruptibilitatē ipſam non poſt paſsionem, tantum, id quod catholica eccleſia profitetur, verùm etiam ante paſsionem, ab ipſa vſque diuina ſeminiſque expertè conceptione obtinuerit. Vt verò in ſententiam ſuam ſacer ordo in Oriente ſimul & Occidente leuem & futilem iret, vi adhibita cogere cœpit. At vniuerſi oculis in Anaſtaſium Antiochenū cōiectis, vt ab eo quid facto opus eſſet diſcerent, cupidè expectabāt. Per quam illi cauſam, primam eius cōflictationem ſapienter repulerunt.

Ioānes Catilinus Vigilij in ſede Ro. ſucceſſor. Latini ſucceſſorem Pelagiū habent.

Primariarū eccleſiarum antiſtites.

Edicto & vi Iuſtinianus in ſententiā ſuam clerum omnē adducere conatus eſt ſed fruſtra.

CAPVT XXX.

ANaſtaſius iſte diuinarum rerum peritus maximè fuit. In morum autem & quotidianæ vitæ integritate, tam accuratæ obſeruantiæ, vt & leuiculis quoque negociis moderationem
F adhiberet: & non modò in rebus grauibus, & ad diuinum numen pertinentibus, ſed etiam in minimis à Conſtanti certóque propoſito haudquaquam tráſuerſim excideret. Mentis verò habitum quàm optimè temperauit. Nō enim facilè admodum adiri ſe paſſus eſt, ne temerè quos minimè oporteret, ad ſe admitteret: neque auſterus adeò & tetricus fuit, vt ſe difficilem aditu eis quibus deceret, exhiberet: & cum tempus ſeriæ rei agendæ eſſet, in parato aures habebat, & lingua eius fluminis inſtar ſcatebat, celeriterque quæ ei proponebantur ſoluebat. Porrò in negociis otioſis, & ad rem minus pertinentibus, ſimul & aures prorſus obturabat, & linguam frenabat, ita vt, quum orationem rationis tempeſtiuo modulo metiretur, tum ſermone quanduque ſilentium eius præſtabilius eſſet. In hunc perinde atque in propugnaculum quoddam Iuſtinianus impegit, omni illum arte aggreſſus, rectè hac ſecum, vt illi videbatur, ratione deliberata, eum ſi concuſsiſſet, non difficili opere ſe orbem omnem in pote-

Anaſtaſius Antiochenus epiſcopus optimus.

Anaſtaſium fortiter animoque Iuſtiniano ī hæreſi Aphthartodocitarum refellenda reſtitiſſe.

A ſtatem ſuam redactură, vera & germana dogmata euerſurum, & CHRISTI gregem in captiuitatem abducturum. Anaſtaſius verò fidei petra firmiter eſt nixus, & adeò aduerſus imperatoris impetum diuina prorſus ſublatus mente ſubſtitit, vt propalàm diſertis verbis, demõſtrationes quoque arte maxima compoſitas adhibendo, illi diceret, corruptibile fuiſſe ante paſsionem Domini corpus, naturalibúsque & irreprehẽſibilibus obnoxium perpeſsionibus. Idque ita & ſacros Apoſtolos tradidiſſe, & diuos patres ſenſiſſe atq; prędicaſſe. Quæ ſanè omnia etiam ad monachorum primæ & ſecundę Syriæ ordinem, qui illum de eis conſuluerant, manifeſtè & liberè reſcripſit, omnes vt ita ſentirent, confirmans, & quaſi quidam alipres ad certamen pro pietate obeundum excitans. Dictúmque illud quod vas electionis protulit, omnibus ſubiiciens atq; proponens: Si quis " vobis, præterquàm accepiſtis, euangelizauerit, anathema ſit. Illi porrò omnes in eadem ſententiæ æmulatione perſtiterunt. Quam ob cauſam, B vt ſibi ita reſiſtentem in exilium ageret, Iuſtinianus conſilium cepit. Id verò vt Anaſtaſius audiuit, compoſitam ſtatim orationem, in qua + argumentis cum aduerſariis congrederetur, Antiochenis, vt ea ſe defenderent, ſi opus eſſet, obtulit. Ea autem verborum elegantia & enthymematum denſitate eſt confecta, necnon dictorum ea ſacris literis depromptorum vbertate, ad rem ipſam ita accommodata, vt maximam autor libri eius conſequutus ſit admirationem. Sed ſcriptum id, quòd Deus meliori quadam ratione eccleſiæ ſuæ conſultum voluerit, editum non eſt.

Scriptū Anaſtaſij aduerſus eam hæreſim.
+ συνταχθέντα λόγον.

CAPVT XXXI.

Iuſtiniani mors.

IVſtinianus nanque, quum, Anaſtaſij ſacerdorúmque eius, qui eodẽ cum illo ardore flagrabant, exilij bellum dictaret, inuiſibili ictus plaga, ex vita hac exceſsit, triginta & octo annis, menſibúsq; octo in imperio tranſactis: quum quidem Aphtharto- C docitarum opinionem nũ aboleuiſſet, quippe qui ſententiam eiuſmodi ad honorem Dominici corporis magis facere exiſtimauerit. Nonnulli certè quidem veniam illi concedunt, neque eum ob talem opinionem, itidem vt hæreſes alias, ab eccleſia proſcribendum eſſe dicunt. Id ex præfatione ſextæ Synodi magis liquet, quæ Iuſtinianum " beata ✱ quiete dignatur, verbis eiuſcemodi. " Quandoquidem ſanctæ & œcumenicæ duæ Sy- " nodi, quæ in imperante hac & religioſa vrbe co- " actæ ſunt, altera quidem Iuſtiniani diuinæ quietis " temporibus, altera verò ſub piæ memoriæ imperatoris noſtri Conſtantini clementiæ tuæ parentis, &c. Sed enim acta quoque eius concilij, quum mentio eius facienda eſt, ſemper eum qui in ſanctis eſt Iuſtinianum dicunt. In quibus & ſcholiũ ſiue breuem annotationem inueni, quòd Ioannes Chalcedonis + filius, quum Conſtantinopolitanæ præeſſet eccleſiæ, Alexij Comneni ætate, in ipſo Dei verbi Sapientiæ templo, quotannis magnificè memoriam eius celebrari, populi vniuerſi concione ad rem diuinam coacta. Memoria eius Epheſi quoq; in delubro diſcipuli eius ✱ qui

De fide & pietate eius iudiciū ex Actu ſextæ vniuerſalis ſynodi.

✱ μακαρίας λήξεως.

Conſtãtinus Pogonatus.
† ὁ τῶ χαλκεδόνος.
Memoria Iuſtiniani anniuerſaria celebrata.
✱ Ioannis.

D ſupra pectus Saluatoris recubuit, culta: quod delubrum ipſe Iuſtinianus conſtruxerat. In quacunque verò ille demum apud Deum & homines eſt exiſtimatione, tum quidem hãc etiam ob cauſam illum ſacrum Eutychium, atque alios plures throno expuliſſe aiunt. Cæterùm moriturus, ſicuti diuus Conſtantinus Athanaſij, ita & hic Eutychij reſtitutionẽ in teſtamento, Iuſtino ſucceſſori ſuo mandauit. Equidem opinor, non autem decerno, propter alia ipſius egregiè & rectè facta, & præſtantem in diuinum nomẽ æmulationem, piamque in omnibus religionem, interueniente quoq; mirifico Dei verbi Sapiẽtiæ templi opere, ſi quid tum in eo deſideratum, id infinita Dei miſericordia reſarctum & contectum iri.

Iuſtinianus Eutychij reſtitutionẽ moriens mandauit.

CAPVT XXXII.

EO verò adhuc imperium gubernante, Auxumitarum Indorũ rex, Græcorum ſacrorum conſectator, prælium cum Homeritis Indis, Iudaicã E religionem colentibus cõmiſit, belli eius cauſam Romanis præbentibus. Per Homeritas enim, qui Aegypto appropinquant, merces vltro citróque datę & acceptæ, ad Auxumitas inferebatur. Porrò quum ab Homeritarum principe Damno, Romani inſidiis expetiti eſſent, vt profectio ad Auxumitas impediretur, accidit. Quare ad animi acerbitatem commotus Auxumita, bellum contra Homeritas mouit, voto Chriſtianorũ Deo nũcupato, illorum ſe ſacra ſuſcepturum eſſe, ſi victoriam ab Homeritis reportaret. Itaque conflictu facto, victor fortiter euadit, ipſúmque illũ Damnum viuũ capit: & votum Deo Dauid Auxumita perſoluẽs, ad Iuſtinianum legatos mittit, vt quæ ſolennia Chriſtianis eſſent, ipſis pręſtaret.

Auxumitæ Indi propter Romanorũ commerciũ impeditum Homeritas bello aggreſsi vicerunt.

Auxumita Chriſtianiſmũ cõplexi.

Iuſtinianus autem valde ea re delectatus, delectum virum ſanctũ, epiſcopum eis dedit: qui plurimis bonis operibus gentem eam omnem ſubegit, & baptizauit. Atque ex huiuſmodi ſanè cauſa interiores etiam Indorum populi Chriſtianiſmum ſunt complexi. Et tum primùm inde meta- F xa Conſtantinopolim eſt allata. Prodigia quoque quamplurima Iuſtiniano imperante extitere. Ingentes terræmotus, concuſsiones & hiatus, ſtellarum faces admirandæ, atque exondationes maris, quod propè ad quatuor miliaria in Thraciam excurrit. Et catellus cæcus nouas quaſdam res peragebat, atque cuilibet ſuum tribuebat, & arcaniora quædam ſignis commonſtrabat. In Pontifices etiam, quos admodũ de Sodomorũ hæreſi inſanire cõpererat, acerbè, ſeu potius fœdè, Iuſtinianus animaduertit. Et quũ fames Byzantij increbuiſſet, rerũ neceſſariarũ inopia, imperator ſecũda ſtatim ieiunij hebdomade, carnes in foro ve-

Metaxa primũ ad Rom. allata. ✱
Fatales caſ' & prodigia. +

Sodomitarũ coercio.

Quadrageſimalis tẽpore

✱ Metaxa ſericum villoſum dici videtur, quod velutum vulgò vocant. Quidam ex parte hanc dictionem referunt Bohemo, qui ſericum ſola Axamit appellant. Metaxa mentio ſit l. vetus. C. de mu- ſileg. & gynacear. lib. 11. Et metaxariorum negotiatorum, l. fin. C. de pignor. Serici vſus à Perſis ad Græcos hoc tempore tranſiit, iampridem deſitum. Eguar.

† Deſignabat is mulieres vterum geſtantes, ſcortatores, adulteros, auaros, magnanimos. Quapropter ſpiritum Pythonis habere creditus eſt. Andreas quidam Italicus circulator eum habuit, & circumduxit. Diac.

A naleſ proponendas promulgauit. Et hoc quidem ſic per vim actum. Populus autem, qui pietatem ſibi conſectandam ſtatuiſſet, neque eas emebat, neque edebat: mortem ſibi potius adeundam eſſe cenſens, quàm vt quidquam de patriis moribus & traditionibus mutaret. Hæc de Iuſtiniano dicta ſint. Faciendum autem mihi eſſe ſtatui, vt Iuſtini etiam imperium libro huic interſererem: vt procliue eſſet lectori trium principum, Iuſtini, Iuſtiniani, & Iuſtini iunioris eccleſiaſticas actiones cognoſcere.

In penuria piſcium, Iuſtinianus carnibus homines veſci voluit. Populus tamen pius ab iis carnem abſtinuit.

CAPVT XXXIII.

Sepultura Iuſtiniani.

VErumenimuerò eiuſcemodi opinioni addictus, eam ob cauſam turba & tumultu plena omnia relinquens, ad alterum illum ceterum ſtatum Iuſtinianus tranſiit: & in magnifico monumento, ab ipſo lapide Sardio in Apoſtolorum templo conſtructo, ſepultus eſt, ad dextram eam ædem ingre-

Fl. Val. Iuſtinus iunior eius ſucceſſor.

B dienti partem. Nepos verò ex ſorore eius Iuſtinus iunior, cui imperialis aulæ adminiſtratio credita fuerat (curatorem Palatij Romanorum lingua vocat) purpuream veſtem & reliqua imperij inſignia ſumpſit: quum nondum quiſquam præter familiares eius, vel Iuſtiniani mortem, vel ipſius ſucceſſionem noſſet: quoaduſque derepentè in Hippodromo apparuit, quæ imperatorum eſſent, more ſolito acturus ſimul, & paſſurus. Atque vbi res, ita vt ei videbatur proſperè ſuccederet, neque quiſquam per res nouas rebus eius reſiſteret, in aulam reuertitur: & primam ſcripto iuſſionem promulgat, qua omnibus vbique epiſcopis & ſacerdotibus exilium, in quod propterea acti fuerant, quòd periculũ pro recta religione adiiſſent, remiſit: eóſque ſedes ſuas recipere, & religionem more ſolito colere, neque quicquam poſtea de fide nouare præcepit. Hoc ille ſic vt dignum erat, & imperatorem decebat, peregit. In rebus cæteris nihil quod monarchę eſſet, habebat. Nam intemperanter maximè & diſſolutè viuens, deli-

Clerus ab exilio reuocatur.

Ignauia & auaritia Iuſtini.

C ciis & voluptatibus vacabat. Supra modum verò & iſte, perinde atque auũculus, turpi lucro victus, aliena appetebat. Et non modò publica commoda illicita mercede venalia habebat, verumetiam de ſacerdotiis idem facere haudquaquam verebatur. Nam & hæc venum expoſita, quibuſuis precio vili vendebat.

Sacerdotiorũ nundinatio.

CAPVT XXXIIII.

Iuſtinum ducem Iuſtinus imperator cognatum.

Abares à Turcis Hyperboreis pulſi, ad Iſtrum permittitur a Iuſtiniano, cum federe.

† ϛρατιωτῶν ἀπομάχων γενομένων.

Abarũ nomẽ adhuc in Hũgaria retinet, Sabaria, D. Martini patria. Hi quoque Bauaros nomen ſuũ accepiſſe ferre debere verſimile eſt.

ET quum natura timidus eſſet, ferocem ſe magis exhibebat, perpeſſioni vtrique turpiſſimè obnoxius. Itaque cognatum ſuum Iuſtinum, cuius præclara vulgò fama erat, virum bellicis artibus, aliorúmque honorum gradibus illuſtrem, accinit, qui ad Iſtrum excubabat, & excurſionibus Abarum ibi obuiam ibat. Abares autem Scythæ ſunt, ἁμαξόβιοι hoc eſt, in plauſtris degentes, & campos qui vltra Caucaſum ſunt, incolentes. Inde autem confertim vniuerſi ab Hyperboreis

Turcis, à quibus malè accipiebantur, pulſi, fuga ſibi conſuluere: & ad Boſporum, Euxini Ponti littoribus relictis, vbi multæ barbaræ gentes conſederant, pleræque à Romanis ſedibus ſuis exactæ, vrbes quoque, caſtella & naualia, quum vel † milites veterani vacationem militiæ obtinuiſſent, & loca ea recepiſſent, vel imperatores colonias eò deduxiſſent, conſtructa erant, venere: & inde expeditionem contra eos qui illis obuij fierent, barbaros ſuſcepere, donec ad Iſtri ripas venientes, ad Iuſtinianum imperatorem legationem miſere. Ex eis locis Iuſtinus, quem dixi, euocatus eſt, perinde atque particeps fieri cum nouo imperatore + pactorum conuentorum, imperióque frui deberet. D

★ τῆς κοσμικῆς ματαιότητος.

Iuſtini ducis cædes.

Quòd nanque & genere & ★ mundana iſta vanitate pares eſſent, ex æquo etiam ad vtrúnque imperium pertinebat. Poſt multas nanque diſceptationes, tandem illis cõuenerat, vt qui imperij adminiſtrationem conſequeretur, alteri proximum honorem concederet, itavt is ex ſecundis imperij partibus primas præ aliis ferret. Adueniente igitur eo, multa benignitate, ſicuti præ ſe tulit, erga E hominem imperator eſt vſus: eundémque vt ducem inſignem, & genere ſibi propinquum, varia humanitate tractauit. Deinceps autẽ cauſas quaſdam commentus, paulatim quos ille milites ſatellites & corporis cuſtodes habebat, illi detraxit, progredíque eum in publicum vetuit: & poſtremò in celeberrima Alexandriæ vrbe domi clauſum, ita vt in lecto iacebat, in multa nocte miſeranda cæde ſuſtulit. Hanc generoſus ille vir beneuolæ propter cognationem affectionis, plurimarúmque ab hoſtibus victoriarũ mercedem tulit. Neque verò prius & ipſe Iuſtinus & coniunx eius Sophia conceptam aduerſus illum iram remiſerunt, aut expectatione grauium malorũ liberati ſunt, quàm caput ipſius allatum inſpexerunt: cui etiam pedibus proculcato, per riſum illuſerunt. Nõ multum interceſſit temporis, quum & Aetherium ſimul, & Addæũ, principes ſenatus, qui res magnas ſub Iuſtiniano adminiſtrauerant, læſæ maieſtatis legibus interrogat. Atq; Aetherius quidẽ in quæſtione grauiter tortus, voluiſſe ſe veneno imperatorem tollere, conſiliiſque eius conſcium, atque F in rebus omnibus ſocium ſibi fuiſſe Addæum, cõfeſſus eſt. Hic autem graui iureiurãdo ſe nihil earum rerum ſcire confirmauit. Verùm vtrique caput amputatum. Addæus quum iugulari deberet, per meram calumniam crimen id ſibi obiectum eſſe, de quo accuſatus eſſet, dixit. Vindicta autem diuina, quæ omnia perſpiciat, ſe meritò ſuppliciũ pati, propterea quòd incantationibus quibuſdam Theodotum aulæ præfectum ſuſtulerit. Sedenim quomodo hæc vltione cœleſti acta ſint, non eſt mihi dicere promptum. Ambo tamẽ nefarij perniciosíque fuere: Addæus quidem, puerorum maſculorum corruptor: Aetherius autem ſycophan

+ Imperatorcũ coniuge ſua capiti eius illudit.

Aetherij & Addæi verorũ non bonorum cædes.

Vindicta diuina exẽpla.

Raro antecedentẽ ſceleſtũ Deſeruit pede pœna claudo. Horat.

† Sub Iuſtino Narſes Eunuchus, apud eum Sophia Auguſta criminante delatus, & ad penſa ancillarũ vocatus eſt. Quam ille indignitatem non ferens, Langobardos in Italiam allexit. Qui deinde Romæ mortuus eſt. Langobardi Pannonia Hunnis Atila reliquiis, à quibus Hungaria denominata eſt relicta, in Italiam venerunt, rege Alboino ducente: & Veronam, Vincentiam, Mediolanum, &c. per deditionem receperunt. Blond. Et ab Alboino rege vſque ad Deſyderium per ducentos & quatuor annos tenuerunt. Egnat.

A ta magons, qui per calumniam viuorum & mortuorum bona impudenter atque crudeliter deuorare, raperéque ſub imperatoriæ domus prætextu, cui ſub Iuſtiniano præfuit, ſolitus eſſet, ea re illi per quàm vtilis. Atque hæc quidem ad hũc modum ſeſe habuere.

CAPVT XXXV.

Iuſtini ſcriptum de fide Chriſtiana, & concordia eiuſdem.

IVſtinus autem edictum derepentè compoſitum, ad Chriſtianos ditionis ſuæ omnes miſit, vt nihil in eccleſiis nouarent: ſed antiquis patrum decretis inſiſtentes, rectè diuinum numen colerent atque adorarent. Scriptum de fide hiſce fuit verbis conceptum. In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti Dei noſtri: imperator Cæſar Flauius Iuſtinus, fidelis in CHRISTO, clemens, maximus, B beneficus, Alanicus, Gothicus, Germanicus, Anticus, Francicus, Herculicus, Gepidicus, pius, fœlix, glorioſus, victor, triumphator, ſemper colendus Auguſtus. Pacem meam do vobis, inquit Dominus CHRISTVS, verus Deus noſter: pacẽ meam relinquo vobis, idem promulgat hominibus omnibus: Id verò aliud non eſt, quàm vt in eum credẽtes, in vnam & eandem Eccleſiam conueniant, conſentientes quidem animis in recta Chriſtianorum ſententia: auerſantes autem eos qui contraria dicunt aut opinantur. Primaria nanque ſalus hominibus omnibus conſtituta eſt, ipſa rectæ fidei confeſsio. Quapropter & nos Euangelica præcepta, & ſanctorum patrum ſacrũ ſymbolum ſiue doctrinam conſectantes, vt ad vnam eandémq; Eccleſiã & ſententiam ſimul accedant, omnes cohortamur, credentes in Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, Trinitatem ὁμοούσιον cõſubſtantialem, Deitatem ſiue naturam & eſſentiam verbo & reipſa vnam. Vnam etiam virtutem & poteſtatem & ἐνέργειαν, hoc eſt, efficaciam in tribus ſubſiſtentiis ſeu perſonis profitẽtes, in quas C baptizati ſumus, in quas credimus, & quibus profeſsione addicti ſumus. Vnitatem ſiquidem in trinitate, & trinitatem in vnitate adoramus, diſtinctionem ſimul & vnionem, præter opinionẽ omnem, habentem. Vnitatem quidem ſecundũ eſſentiam ſiue Deitatem, Trinitatem verò ſecundum proprietates ſiue ſubſiſtentias ſeu perſonas. (* Diſtinguitur nanque indiſtinctè, vt ita dicamus: & coniungitur diſtinctè. ſiquidem vnum eſt in tribus ipſa Deitas: & tria, in quibus Deitas

** διαιρεῖται ἀδιαιρέτως, καὶ συνάπτεται διῃρημένως.*

eſt, ſeu, quod certius dicitur, quæ Deitas ſunt, D vnum) Deum patrem, Deum filium, Deum ſpiritum ſanctũ, quum perſona quęq; per ſeipſam ſpectatur, [a] mentis ipſius ſenſu, quæ inſegregabilia ſunt, ſegregante: Deum vnum tria hæc ſimul [b] mentis acumine intellecta, propter eundem motum, & naturam eandem. Quandoquidem peropus eſt, & vnum DEVM profiteri, & tres ſubſiſtentias ſiue proprietates prædicare. Confitemur verò ipſum vnigenitũ filium DEI, DEVM VERBVM, ante ſecula quidem, & abſque tempore ex patre genitum, non factum. In extremis autem diebus, propter nos, & propter noſtram ſalutem, deſcendiſſe de cœlis: & incarnatum ex Spiritu ſancto, & domina noſtra ſancta glorioſa Deigenitrice & ſemper virgine Maria, & ex ipſa natum eſſe. Qui eſt patri & ſpiritui ſancto æqualis. Non enim quartæ, per incarnationem vnius, ex ſancta Trinitate DEI VERBI, perſonæ acceſsionem ſuſcepit Trinitas ſancta: ſed eſt vnus & idẽ Dominus noſter IESVS CHRISTVS, conſubſtãtialis patri & DEO iuxta diuinitatem, E & idem conſubſtantialis nobis ſecundum humanitatem: paſsioni obnoxius carne, & paſsionis idem expers diuinitate. Nanque non alium DEVM VERBVM, quod miracula edidit, & aliud quod paſſum eſt, nouimus: verùm vnum & eundem confitemur DOMINVM NOSTRVM IESVM CHRISTVM DEI VERBVM incarnatum, & perfectè hominem factum: necnon vnius & eiuſdem miracula ſimul & paſsiones, quas voluntariè carne ſuſtinuit, propter noſtram ſalutem. Non enim homo aliquis ſeipſum pro nobis tradidit: ſed ipſe DEVS verbum [c] immutabili modo homo factus, ſpontaneam ſimul paſsionem & mortem pro nobis carne ſubiit. Atq; dum DEVM ipſum eſſe confitemur, non inficiamur eum etiam hominem eſſe. Et hominem ipſum confitentes, DEVM ipſum quoque eſſe negamus. Proinde vnum & eundem ex vtraque diuinitatis ſcilicet & humanitatis natura compoſitum, profitentes Dominum noſtrũ IESVM CHRISTVM, vnione confuſionem non inducimus. Non enim quòd ſecundum F nos homo factus eſt, propterea DEVS eſſe deſinet. Neq; ſanè quòd Deus natura eſt, & in eum ſimilitudo noſtrę naturæ non cadit, propterea homo eſſe negabitur. Verùm quemadmodum in humanitate Deus, ita nihilominus in ſublimitate Deitatis homo permanet: vtrumque verò in eodem eſt, & vnus Deus ſimul, & homo, ipſe Emanuel. Porrò eundẽ confitentes in diuinitate perfectum: atque etiam in humanitate perfectum, ex quibus etiam compoſitus eſt, diuiſionem aut ſectionem in partes, vna eius * compoſita ſubſiſtentia, non inducimus. Differentiam verò naturarum, quam vnio non tollit, indicamus. Nam neque natura diuina in humanam eſt verſa, neque humana natura in diuinam mutata. Intelligentiæ autem acie vtranque conſiderante, & potius vtraque in propriæ naturæ fine & ratione exiſtente, factam quidem vnionem dicimus, ſecundum ſubſiſtentiam: ipſa verò ſecundum ſubſiſtentiam vnio oſtendit DEVM VERBVM, hoc eſt, ex tribus Deitatis ſubſiſtentiis ſubſiſtentiã vnam, non præexiſtenti homini vni-

[a] τῇ κατ' ἐπίνοιαν διαιρέσει. [b] κατὰ ... νοούμενα.

In verbo intelligeremus Dei filium. In verbo agnoſco verè hominis filiũ & vtrunque ſimul in vna perſona Dei & hominis ineffabili gratia largitate coniunctum. Auguſt. de Trin. lib. 13. cap. 19.

[c] ἀτρέπτως

** σύνθετος ὑπόστασις.*

† *Salus credentium myſterium Trinitatis eſt. Hieronymus. Deum eſſe multis notum eſt. Sed quod pater ſit, & filium habeat, pauci. Auguſt. Pater manifeſtaui nomen tuum hominibus, &c. Ioan. 17. Et credatur à nobis ſine confuſione coniuncta ſancta Trinitas, ſine ſeparatione diſtincta. Augu. ... Vnus Deus in tribus, & tria hæc vnum. Vnus Deus pater, ex quo omnia: & vnus Dominus Ieſus Chriſtus, per quem omnia: & vnus ſpiritus ſanctus, in quo omnia. Ex, et quo & per quem & in quo, non naturas diſſecantibus, verum vnius & inconfuſæ naturæ proprietates deſignantibus. Atque id ex eo clare patet, quòd in vnum rurſus colliguntur. Ex ipſo, & per ipſum, & in ipſum omnia: ipſi gloria in ſecula, Amen. Greg. Nazanz.*

A tam eſſe, ſed eam in vtero dominæ noſtræ ſanctæ & glorioſæ Deigenitricis ſempérque virginis Mariæ, ſibi ipſi ex ea condidiſſe in propria ſubſiſtentia carnem nobis ὁμοούσιον conſubſtãtialem, & eiſdem perpeſsionibus per omnia obnoxiam, abſque peccato, anima rationali & intellectuali animatam. In ipſa nanque ✝ ſubſiſtentiam habuit, & homo factus eſt. Et eſt vnus atque idem Dominus noſter IESVS CHRISTVS, qui cũ patre & ſpiritu ſancto conglorificatur. Cæterùm ineffabilem eius vnionem cõſiderantes, rectè naturam vnam DEI VERBI incarnatam carne, quæ anima rationali & intellectuali eſt animata, profitemur. Rurſum differentiam naturarum contemplantes, eas duas eſſe dicimus, diuiſionem nullam introducentes. Vtraque enim natura in eo eſt. Vnde vnum & eundem profitemur CHRISTVM: vnum filium, vnam perſonam, vnam ſubſiſtentiam, Deum ſimul & hominem. Omnes verò qui aliter vel ſenſerunt, vel ſentiunt, anathemati ſubiicimus, alienos eos eſſe à ſancta Dei ca-
B tholica & Apoſtolica Eccleſia iudicantes. Itaque quum recta & à ſanctis patribus nobis prodita dogmata ſic prædicentur, vniuerſos vos vt in vnam & eandem catholicam & Apoſtolicam Eccleſiam conueniatis, hortamur, ſeu potius rogamus. Non enim graue nobis eſt, quanuis in faſtigio imperij collocati ſimus, Chriſtianorum omnium conſenſionis atque vnionis gratia, eiuſmodi verbis vti: vt vna ab omnib' laus & glorificatio tribuatur Deo magno, & Seruatori noſtro IESV CHRISTO. De cæterò autem, ne quis cauſam aut occaſionem vllam de perſonis aut ſyllabis (ſiue fidei formulis) per inteſtina diſsidia contendendi capiat, quoniam ad vnam & eandem rectam fidẽ & ſententiam ſyllabæ (ſeu formulæ) producunt conſuetudinis & ſtatus eius, qui hucuſque in ſancta Dei catholica & Apoſtolica Eccleſia obtinuit, & per omnia citra innouationem aliquam firmus ſtabiliſque deinceps in tempus omne permanebit. Edictum hoc omnes vbique epiſcopi & ſacerdotes catholici comprobarunt, rectè promulgatum eſſe dicentes. Qui verò ſe ab Eccleſia
C ſegregauerant, in ſchiſmate & diſsidio perſiſtentes, haudquaquam cum ea vniri voluerunt: non aliam quidem ob cauſam, quàm quòd ad finem ſcripti dilertis verbis adpoſitum eſſet, etiam temporibus futuris profeſsionem fidei talem abſque rebus nouis ſtabilem conſeruatum iri.

Figit vip ... iſtam.

Duæ naturæ Chriſti vnã confitentes demonſtratam & dicatam. Theologiæ, anathema ſ hæreticos.

Cohortatio ad vnitatem & concordiã fidei.

Perſona hic' nõ accipienda, qui fidei profeſsiones opponerunt.

Hæretici in ſententia ſua perſiſtunt.

CAPVT XXXVI.

IVſtinus, poſtquam Ioãnes cui Sirimis patria fuit, vitam ſimul & thronum imperantis vrbis morte abieciſſet, Eutychium ab exilio, ſicuti Iuſtinianus teſtamento iuſſerat, reuocatum, in eccleſiam ſuam reſtituit. Qui quatuor exactis annis, Ioannem νηστευτὴν, hoc eſt ieiunum, ſucceſſorem habuit. Vbi verò Ioannes etiam Catilinus in veteri Roma ſedem vacuam reliquit, & ad vitam illam migrauit, Bonoſo epiſcopatus gubernacula mandata ſunt. cui Ioannes alius, atque huic rurſus Pelagius ſucceſsit. Poſt Apollinarim autem Ioannes Alexandriæ in

Eutychi' ab exilio reuocatus.

Ho' Cõſtãtinopoli ſucceſſor fuit Ioannes ieiunator.

Pro Bonoſo legendũ puto Benedicto.

paſtoralem cõſcendit thronum, & huic deinceps D
ſurrogatus eſt Eulogius. Hieroſolymis epiſcopatum denuò poſt Euſtochium gubernauit Macarius. Poſt eum hierarchicam cathedram ſortitus eſt Ioannes, qui purã & inopem vitam in inſomnium monaſterio optimè egerat. Apud Theopolim autem Iuſtinus Anaſtaſio Dominini ſucceſſore pulſo, Gregorium ſubſtituit, nullis tum in eccleſia nouis rebus motis. Imperator verò crimen illud Anaſtaſio obiecit, quòd ſacram pecuniam in alios, quàm epiſcopum deceret, conferret ſumptus, & quòd cõuicio & maledicto imperatorem ipſum petiiſſet. Quum nanq; interrogatus à quodam Anaſtaſius eſſet, cur ita profuſè pecuniam ſacram dilapidaret, & non potius in vſus decentes eam impendens, ita vti opus eſſet, diſpergeret: diſertè per cauillationem dixiſſe fertur, ne à cõmuni pernicie Iuſtino auferretur. Fama autem vulgatum eſt, propterea illi Iuſtinum infenſum fuiſſe, quòd pecunias ei petenti, ille dare noluerit. Aſtinguntur præterea viro ei alia quædam à nonnullis, qui imperatoris cœptum tegere aut excu- E
ſare voluerunt. Poſtquam Anaſtaſius epiſcopatu abiit, Gregorius, ſicuti dictum eſt, ſedem eam accepit: cuius magna eſt in poeticu laus. A primis enim capillis, in monaſticis exercitatus ſtudiis, ſtrenuè ad ſummos gradus, quum nuper admodum ſe in eo lanugo prima exhibuiſſet, contendit. Primùm verò Byzantij monaſterio præfuit, vbi etiã ab initio vitam rerum omnium expertem degere cœpit. Poſtea Iuſtino iubente, paſtorale munus in monte Sinæo ſuſcepit: in quo à Scenitis barbaris obſeſſus, non minimis circumuentus eſt periculis. Quibus etiam, vt pacificationem inirent, ſuaſor autórque fuit. Apud hos quum res magnas peregiſſet, in ſacram deinde prouectus eſt cathedram. Animo & conſilio in rebus omnibus optimo fuit: & ad quodcunque negocium ſe conuerteret, id quàm facillimè conficiebat. Metu minimè perturbabatur. Poteſtatibus autem, vt facilè illis terrius cederet, flectẽdum ſe haudquaquam præbuit. Liberalis quoque, & admodum munificus, magnificè pecunias largiebatur: vſqueadeò, F
vt quocunque, pro eo atque opus eſſet, progrederetur, quàmplurimi homines eum ſtiparent atque ſequerẽtur, eorum etiam quibus nihil cum eo intercederet cõſuetudinis, & qui nihil ad eum pertinerẽt. Alij inſuper qui eum prodiiſſe audiſſent, vel vidiſſent, ad eum confluebant, & honorem mũdanis dignitatibus debitum, præ viri eius obſeruantia, ſecundo loco habebant, auidè ſua ſponte & videre & audire eum cupientes, etiam de rebus non magni momenti plerunque verba facientem. Erat ſiquidem ad arcanum deſiderium eorum animis, qui illum quomodocunque cõueniebant, inſerendum quàm maximè idoneus, aſpectu admodum admirandus, in colloquiis valde iucundus: & ſi quis alius, & ipſe ad id quod deceret cognoſcendum acutiſsimus, & ad faciendũ quàm facillimus. Ad conſilium aliis dãdum, atque ad res domeſticas & externas diiudicandas, promptiſsimus. Quapropter multas res optimè geſsit, negotia in craſtinum differre nõ ſolitus. Terrori verò erat non tantum Romanis imperatoribus, quũ publica tractaret negotia, quantũ neceſsitas poſtularet, & tẽpus flagitaret, verũetiã Perſarũ ducibus:

Maximarũ eccleſiarum epiſcop.

Anaſtaſij Antiocheni exilium.

Cauſa exilij libere nimis dictum.

Gregorius epiſcopus Antiochen', vir magnus.

Gregorij Nazazeno [illegible]

A ſicuti ſuo loco à me dicetur. Varius etiam fuit. Aliquādo nanque multa vtebatur vehementia: nōnunquam iratum ſe eſſe præ ſe ferebat. In primis autem, quum opus eſſet, maximè in eo eminebat lenitas & manſuetudo. Adeò vt quam commodiſsimè in eo, quam laudem Gregorius Theologus per virtutis & pietatis ſtudium conſequutus fuerat, enitueris † auſteritas reuerentia temperata: Ita vt altera ab altera non læderetur, ſed vtraq; per alteram illuſtraretur.

Euagr. lib. 5 cap. 6.

CAPVT XXXVII.

Maior Armenia Perſis à Philippo Imperatore dedita.

Perſarmenij ad Iuſtinum deficiunt.

VEtum enimuerò primo Gregorij epiſcopatus anno, Perſarmenij, qui prius magnæ Armeniæ incolæ nominati fuerant, & Romanis paruerant: à Philippo autem, qui poſt Gordianum apud Romanos imperium obtinuit, Sapori Perſarum regi ita proditi fuerant, vt Armenia quidem quæ minor dicitur, Romanis ſubdita maneret, maior autem Chriſtianorum ſacra moribus colens Perſis ſit tradita: Perſarmenij inquam iſti, quòd grauiter à Perſis affligerentur, legéſque ſuas tranſgredi vi compellerentur, clàm ad Iuſtinum oratores miſerunt, vt ſub ditionem Romanorum reciperentur precātes, quò liberè abſque moleſtia ſacros ritus, pro religionis cōſuetudine, deo peragere poſſent. Iuſtinus preces eorum comprobauit, pactis conuentis quibuſdam ab ipſo interpoſitis, quæ etiam iureiurando confirmauit. Itaque Perſarmenij magiſtratibus ſuis interfectis, vnà, quod dicitur, ✱ vniuerſi ſeſe Romanorum imperio commiſerūt, in ſocietatem ſuam finitimis eiuſdem gentis populis, atque itidem alienis pertractis. Apud quos Ardaamanes principem locum habuit, vir genere & dignitate, necnon bellicis & imperatoriis artibus præſtans. Hac verò de cauſa quum Choſroes Imperatorem incuſaret, tale ab eo reſponſum tulit: Finem ſuum pacis pacta conuenta habere: inſuper autem fieri haudquaquam poſſe, vt Chriſtianos pacis finitæ tempore, ad populares ſuos confugientes ipſe non reciperet.

B

✱ [illegible]

Ardaamanes dux.

Iuſtini ignauia.

Martianus non ſatis inſtructus aduerſus Perſas miſſus.

C Hæc quidem ille, atque his ſimilia alia reſpondit. & quanuis talia diceret, minimè tamen ſe ad bellum inſtruxit: ſed ocio ſolito deditus, deliciis diffluxit, poſt rationes & voluptates ſuas omnia habens. Virum autem quendam genere ſibi propinquum, Martianū nomine, Orientalium copiarum ducem deſignatum, aduerſus Perſas miſit, neque exercitu iuſto, neque apparatu belli alio ſatis inſtructum. Hic cum manifeſto periculo, & quod dicitur, cū ipſius Orientis euerſione, in Meſopotamiam primùm eſt profectus, paucos admodum milites, eóſque inermes ſecum ducens: ad quos accedebant foſſores & ſarctores, & boum actores vndequaque coacti. Et cū Perſis apud Niſibim leui certamine congreſſus, quum meliore loco res eius eſſent, Perſis nōdum ſatis paratis, vrbem eam obſidere quàm hoſtes perſequi maluit. Oppidani porrò propter tam ſplendidi ſcilicet belli apparatus contemptum, portas non clauſerunt, ſed fœdiſsima etiam in Romanū exercitum conuitia iecerunt. Plurima verò prodigia, Romanorum futuras clades portendentia, tū viſa ſunt: & bos recens genitus in initio belli cōſpectus eſt, ex cuius ceruice duo capita eminebāt. D

Is occaſionē rei bene gerē da prætermittit.

Prodigia.

Bos biceps.

CAPVT XXXVIII.

Perſarū aduerſus Rom. expeditio.

Circeſium oppidum.

Martianus Niſibim obſidet.

POſteaquam autem Choſroes ſe ad bellum probè inſtruxit, Ardaamanem aliquātenus productum, Euphratem in regno ſuo tranſmittere, & ad Circeſiū (qđ dicitur) in Romanorū ditionem excurrere iuſsit. Eſt autem Circeſium oppidum commodiſsimum & munitiſsimum, ad fines Romanorum imperij ſitum. Muro nanque firmiſsimo atque altiſsimo circundatum eſt; Quin & Euphrates & Aboras fluuij id circūfluentes, & in inſulę formam redigentes, inexpugnabile efficiunt. Ipſe autem cum copiis ſuis Tigri amne traiecto, magnis itineribus celeriter ad Niſibim venit: quę, ſicuti dictum eſt, à Martiano obſidebatur. Hęc ita à Perſis agi, Romani ignorabant: vſqueadeò, vt Iuſtinus multorū ſermonibus adductus, qui Choſroem iam mortuum eſſe, aut non longè à morte E abeſſe nunciabant, Martiano valde ſuccenſeret, quòd Niſibis expugnationem protraheret: ad quem etiam quoſdam miſit, qui illum ad claues portarū quàm celerrimè afferendas excitarent. Vt autem res minus ex ſententia ſucceſsit, & Iuſtinus riſu & probro ſe dignum exhibuit, qui apud talem & tantam vrbem, quæ efficere nequiret, conaretur, ad quam ſcilicet tam exiguus exercitus aſsidebat: res ea primùm Gregorio Theopolis antiſtiti ab epiſcopo Niſibeno renunciata eſt. Erat enim is Gregorio, à quo pecuniam ingentem acceperat, amicus quàm maximé. Et dabat prætetea operam, vt vrbs ea propter ærūnas, quas à Perſis patiebatur, in poteſtatem Romanorum rediret. Itaq; is Gregorio, quæ in Perſide gererentur, ſuo quæque tēpore inſinuando, ſignificabat. Ea porrò ad Iuſtinum Gregorius ſcribebat: de ſubita etiā Choſroæ expeditione certiorem eū faciens. Atq; ille more ſuo deliciis & luxuriæ deditus, fidem habere epiſcopi ſcriptis ſuperſedit, ea quæ cupiebat geri etiam ratus. In hominibus namque molliter & diſſolutè viuentibus, ad ignauam ſocordiam glorioſa ✱ audacia accedere ſolet. F Neque illi euentis rerum fidem habent, ſi alium quàm ipſi volunt, exitum conſequantur. Iuſtinus ergo Gregorio reſcribēs, ea quæ is renunciaſſet, tanquam falſa omnino eſſent, reiiciebat. Atque vt etiam vera eſſent, Perſas tamē vrbis expugnationē non præuenturos eſſe. Qui etiamſi præuenirent, eos tamē inde fœdè atque turpiter repulſum iri dicebat. Et Acaciū quendam delectum, virum proteruum, † cōfuſionem planè dicas, ad Martianū miſit, cum eiuſmodi mādato, vt etiamſi Martianus vrbem cepiſſet, & pedem alterū in ea poſuiſſet, dignitatem ſtatim deponeret, eámq; ipſe ſibi Acacius ſumeret. Quod ſanè is fecit, Imperatoris iuſſa non ex illius cōmodo exequutus. Poſtq̄ enim eò venit, Martianū illico in hoſtili terra dignitate priuauit, re ea militib' nō renunciata. Sed enim qui in exercitu ordines ducebant, vbi ducem magiſtratum depoſuiſſe cognouerunt, vlterius perſeuerare in caſtris nequaquam voluere: ſed paulatim hinc & inde palātes diffugere, ridicula illa obſidione ſoluta. At Adaarmanes copias ſecū martem ſpirātes, nō ſolùm

Ridicula Iuſtini ad Martianum mādata.

Niſibenus epiſcopus Gregorio Antiocheno, atq; is Iuſtinū de rebus Perſarū certiorē facit. Scripta talia Iuſtinus contempſit.

Ignauorū hominū [illegible]

✱ [illegible]

Martiano Acacius ſuffectus.

† [illegible]

A ex Perſis, ſed etiam barbaris qui Scenitæ dicũtur, delectas ducens, Circeſio præterito quàm plurimum Romanorum rebus intulit detrimenti. Ferro namque & igne pleraque loca vaſtans, neque moderamen quidquam, propter defenſorum ſolitudinem, vel cogitans vel faciens, non pauca caſtella cepit. Et quòd ibi nemo cum imperio eſſet, tum autem quòd Romani propugnatores in caſtello Daras à Choſroe clauſi forent, faciendum ſibi liberè quod vellet ſtatuit. Caſtris autem inde motis, Theopoli animum adiecit: & partem copiarum maximam, ipſe nõ profectus, eò miſit, quæ ſpe ſua falſæ, & ab vrbe ea ſunt reiectæ: propterea quod, nulli in ea, aut ſanè quàm pauci ciues manſiſſent. Profugerat verò etiam epiſcopus ipſe, & ſacra ſecum vaſa & donaria extulerat. Nã & magna muri pars corruerat: & plebs nouarum rerum ſtudio, ſicuti eiuſcemodi tẽporibus accidere ſolet, tumultum mouerat: & tandem deſertam relinquens vrbẽ, inde exceſſerat, nemine prorſus hoſtibus reſiſtere aut obuiam ire conante. Adaarmanes poſtquã voto ſuo & Theopolis direptione excidit, ignem olim quidem Heracleæ, poſtea autem Gagaiicæ dictæ vrbi iniecit: & ad * Seleuciam, quam Nicanor Seleucus condidit, locupletem quidem illam primùm & populoſam, poſtea verò tempore collapſam, & ad paucitatem redactam, progreſſus eſt. Hæc quum reſiſtere illi non poſſet, pacto quodam interueniente, in eam eſt receptus. Vbi ſanè præter conuenta multa egit: & ciuitate direpta, vicinis quoque locis circumcirca diſpoliatis, inde abiit. In præda reliqua, & epiſcopum & magiſtratum vrbis ſummum cepit. Nec pauciores in redim ille clades Romanæ ditioni intulit, nemine videlicet prohibente, præter paucos admodum milites, qui ab Imperatore miſſi fuerant. Horum ductor magnus erat, qui antea argentariæ menſę in vrbe Imperante pręfuerat, poſtea autem vnius ex Imperialibus ædibus curam ſuceperat. Ii quum terga vertentes fugerent, parũ abfuit quin ab hoſtibus ſint excepti. Hiſce reb⁹ confectis, Adaarmanes Choſroẽ nõdum vrbẽ quã obſidebat cepiſſe reperit. Magnum autem aduenię̃s illi attulit momentũ, quòd quùm ſuis animũ
C addidit, tum hoſtes plurimùm exterruit. Inuenit vrbem muro nudatam, & aggerem ingẽtem prope illam factum. Helepoles extructæ ſtabant, & catapultę, quas vulgus † machinas ſeu tormenta, ſaxa ex edito loco iacientia, vocare cõſueuit, quibus vrbem hyemis tempore Choſroes in poteſtatem ſuam redegit. Cui Ioannes Timoſtrati filius præfuit. Hic eius obſidionem non admodum curauit, ſeu vrbem potius ipſam prodidit. Nam & hoc tum ſermonibus ita iactatũ eſt. Obſedit eam Choſroes menſibus quinque, & aliquot inſuper diebus: cepitq́ue, nemine propè propugnante. Et ciuibus ex vrbe multitudine varia ductis, partim eos ferro concîdit, partim viuos in captiuitate ſeruauit. Vrbem ipſam, vtpote opportunam & commodam, pręſidio impoſito retinuit. ipſe verò tropæo eo ſuperbus, domum eſt reuerſus.

Choſroes ipſe oppidum Daras obſidet.
Perſæ Theopolim deſertam & vacuam inueniunt.
Gagalicam incendunt, prius Heracleã dictam.
Seleucã diripiunt.
** Euagr. Apameam habet, & Nicanoris Seleucum.*
Epiſcopum & præfectũ eius capiunt. Magn⁹ Rodus.
Daras oppidũ Perſæ capiunt.
† μηχανὰς ἑλεπόλεις.

CAPVT XXXIX.

CA re Iuſtinus cognita, nihil prorſus rectè aut prudenter mente agitans, neque caſum talem humaniter ferens, in phrenitidis morbum & inſaniam incidit: ita vt nihil quicquam earum rerum quæ fierent, intelligeret. Imperium autem à Tiberio adminiſtrari cœptum, qui honorem præcipuum Iuſtino acceptum ferebat, ex Thracia oriundus. Hunc pridem Iuſtinus cum plurimis militarium copiarum milibus aduerſus Abares miſerat: & captus ille ſtatim in prima congreſſione ab eis fuiſſet, militibus eius nequaquam barbarorum conſpectum ſuſtinentibus, niſi eum diuina Prouidẽtia inde ereptum, Romanorum imperio manifeſtò conſeruaſſet. Quod ſanè Imperium ad id diſcrimen peruenerat, metuendum vt eſſet, ne Iuſtini præter rationem omnem ſuſceptis actionibus, vnà cum repub. corrueret, & in barbarorum poteſtatem perueniret. Quum igitur Iuſtinus tã grauiter morbo affectus eſſet, neque quidquam earũ quæ agerentur rerũ animaduerteret, Tiberius con- E ſilium commodum, rebúſque præſentibus opportunum admodum cepit, quo caſum & errorem omnem correxit. Traianum enim, virum præclarũ ex ſenatu, canicie & prudentia multos antecellentem, ad Choſroem mittit: & legationem non Imperij aut reip. ſed ſolius Sophiæ Auguſtæ Iuſtini coniugis nomine, ad Choſroem inſtituit. Cuius etiam literæ ad eum regem ſcriptæ ſunt, quibus illa ærumnam caſumq́ue mariti & rempub. principe carentem deplorabat: nequaquam decorum eſſe addens, illum viduæ mulieri, & principi iacenti, reipublicęq́ue perturbatę inſultare. Nam & ipſum aliquando ægrotãtem non ſolum in perſimilem caſum incidiſſe, verumetiam præclariſſimos quoſque medicos ex ditione Romana ad eũ miſſos veniſſe, qui arte ſua & cura debita ægritudinem illius diſpuliſſent. Legatione tali audita Choſroes flexus eſt: & quum in animo habuiſſet, primo quoque tempore expeditionem in Romanorum terram ſuſcipere, triẽnales tamen inducias Orientis partibus conceſſit: ita vt nihilominus † Armeniam, quæ bellum aduerſus eum parasset, F nemine res Orientales * turbante, aggrederetur. Porrò rebus Oriẽtis in eum ſtatum adductis, Sirmium à barbaris captum eſt, quod Gepides dudũ tenuerant, & Iuſtino donauerant, ſua ſponte inde decedentes. Interea Tiberius Sophiæ inſtinctu Cæſar à Iuſtino, qui meliuſculè morbo remittente habebat, declaratur.

Iuſtinus phreneticus.
Tiberius imperium Ro. adminiſtrat.
Imperium Ro. in ſummum adductũ diſcrimẽ.
Legatio & litera ad Choſroem, nomine Sophiæ Auguſtæ, miſſa.
Induciæ triẽnales cũ Perſis.
† ἀρμενίαν ἐπιθεῖναι.
** ταραττόντος.*
Sirmium à barbaris captum.

CAPVT XL.

CÆterùm coronam impetatoriã ei impoſitums, ea verba diſertè ad eũ eſt proloquutus, quæ memoriã omnem veterem & nouã longè excellunt. Quum namque Iuſtinus commodè per * dilucidum interuallum ſcilicet cõpos mentis eſſet, idq́; diuina Prouidentia, vt ſimul & peccata errataq́ue ipſe ſua proferret, & in temp. ordinem meliorem inferret. Quúmque omnes, atque ipſe etiam Ioãnes ſacrorum antiſtes, cuius antea meminimus, cum ſacerdotibus ſuis in hypæthro ſine ſubdiali

Iuſtinus Tiberium imperatorem creat.
** ἐν διαλείμματι φρονήσεως.*

Iuſtini ad Tiberium verba.

A Imperialis aulæ palatio, congregati eſſent, quo loco hæc agi celebrarique ſua eſt, Imperatoriam coronam ſuſtolens, purpureamq́ue veſtem, vt ea Tiberio imponeret, qui comes antea excubitorum fuerat, ita propalam verba fecit. Ne te vir optime, " vmbra iſta phátaſiæ ſeu apparatus huius, & veſtis " hæc decipiat: quibus & ipſe, præterquam deceret, " tranſuerſim raptus, non ſenſi meipſum ſupremis " pœnis obnoxium reddere. Tibi verò curæ erit, vt " peccata quoque mea corrigas. Corriges autem, ſi " rectè & benignè rempub. adminiſtrabis, nec om" nino iſtis tibi parendum erit (principes demon" ſtrans) nam & ipſi me in eas quas cernis ærumnas " coniecerunt. Alia inſuper eius generis adduxit, " quæ ad conſternationem & lachrymas prolixas " auditores commouerunt. Poſtremò verò omniū " intulit. Honora Deum & Eccleſiam eius, & olim " quidem heram & dominā, nunc verò matrē tuam. " Qui facultates & poſſeſsiones habēt, habeāt: qui" bus eæ deſunt, eis tribue. Perinde atq; in teipſum, " ita in omnes animum intēde. Noſce verò & quis " antea fueris, & quis hodie factus ſis. Si peccare B non vis, ne arrogans & ſuperbus fueris. Ipſe omn" que vides, quis ego paulo antè fuerim, & quid nūc " ſim. Pauperes imprimis dilige, & eleemoſynæ a" pud te non deficiant. Et quum precatio ab epiſco" po facta eſſet, Tiberius ad pedes Imperatoris ſe " abiecit. Atq; ille ſubinferens: Si, inquit, volueris,

Princeps non ſemper conſiliarius ſuis parere debet.

Præcepta ſaluberrima de Imperij adminiſtratione.

Precatio in Imperatoris coronatione.

ſum: ſi nolueris, nō ſum. Deus qui fecit cœlum & D terram, omnia quæcūque tibi dicere oblitus ſum, " ipſe in animum tuum ſubiiciat, confirmans, atque " ab ipſo nunc initio inſtruens te ſanctiſsimo timo" re ſuo: per quem omnia tibi rectè atque feliciter " euenient bona. Iuſtinus iunior vbi in imperio cū " Tiberio annos tres exegiſſet, vita exceſsit. Ipſe " ſolus annis duodecim, & menſibus decem cum " dimidio Imperium gubernauit: cum Tiberio annis tribus, menſa vnominus: ita vt Imperij eius anni omnes quindecim ſint, & menſes nonē cum dimidio. Iuſtinus, quæcunque templa Iuſtinianus magna vſus liberalitate magnificè conſtruxit, ea acceſsionib9, donariis & ſacris vaſis pluribus ipſe exornauit. Et ſummā magni tēpli teſtudinē collapſam, & quindecim cubitos ſuſtulit, & decētiſſimè, ita vt hodie cernitur, reſtituit. Et quum pietatis eſſet ſtudioſiſsimus, in vita quotidiana tamē perquàm diſſolutus fuit. Liber hic hiſtoriarū decimus ſeptimus, tempus complectitur ſexaginta E & quatuor annorū: quum ab orbe condito ſexies milleſimus + nonageſimus octauus, à diuina autem Domini natiuitate quingenteſimus nonageſimus tertius ageretur annus.

Timor Domini.

Iuſtini mors

Liberalitas Iuſtini in eccleſias.

Horum temporum annus.

Neoterici numerant 4554.

Computatio annorum iſtorum cum aliis Chronicis ſcriptoribus non concordat. Secundum quoſdam enim obitus Iuſtini in annum Domini 582. ſecundum alios in 576. incidit.

DE PRIMA ET SECVNDA IVSTINIANA, & item de Iuſtinopoli.

*APud Dardanos Europæos, qui ad Epidamni fines accolunt, regio Tauresia dicta fuit: Iuſtiniani qui orbem terræ ædificiis exornauit, patria. Locum eum breui muro circumdedit, in quadranguli formā ſtructura redacta, atque in angulo quoque turri vna excitata, τετραπύργιον, hoc eſt, quatuor turres habentem effecit, & ita nominari curauit. Ad hanc, vrbem præ*C *clariſsimam condidit, quam Iuſtinianam primam vocauit, nutricia hæc præmia altrici ſuæ tribuens. ibi verò & aqua ductum, vt ciuitas lymphis affatim abūdaret, fieri fecit. Addidit alia inſuper egregia opera, Dei templa plurima, domicilia principum virorum magnifica, porticus amplas, iudicum curias pulchras, fontes, plateas, vicos, balnea, rerum venalium fora. Vrbs ipſa ingens & populoſa, & tractus eius totius metropolis: vt quæ Illyrici vniuerſi archiepiſcopum ſit ſortita, cuique oppida eius gentis reliqua omnia, pro magnitudine ſua, debitum exhibuerint honorem. Et auxit illa Imperatori et gloriam, qua alumno tanto celebretur. Atque ipſe ambitione & liberalitate quadā illi, qui eam ita ædificiis excoluerit, gratiam referre contendit. Erat præterea in Dardanis oppidum vetus, Vlpianum nomine. Huius mœnia, quòd nulli vſui eſſent, demoliens, ad eam quæ nunc id ſpectatur, pulchritudinem perduxit. Vrbem hāc Secundam Iuſtinianam appellauit. Non longè ab hac vrbem quoque aliam, quæ nulla antea fuerat, condidit: quam de auunculi nomine Iuſtinopolim vocauit. Procop. lib. 4. de ædificiis Iuſtiniani.*

DE BVLGARIS. ταφέρειν.

*TErbelus Bulgarorum dux, ſub Iuſtiniano Rhinotmeto floruit. Et Iuſtinianus ipſe, Cōſtantinúſque Heraclij filius, vectigales eius fuere. Hic aurū & argētum, quo arcas impleuerat, dextra quidem aurum, ſiniſtra autem argentum promens militibus ſuis, quòd Abares proſus bello Bulgari ipſi ſuſtuliſſent, diſtribuit. Interrogauit autem quoſdā Abarū captiuos, quānam ob cauſam princeps eorum vnà cum gente vniuerſa interiiſſet. Cui illi reſponderunt: Quòd criminum delatio*F *nes & accuſationes inter eos inualuiſſent, quibus fortiſſimi & prudentiſsimi quique Abares ſublati eſſent. Ac ſic deinceps factum, vt homines iniqui & fraudulenti in ſocietatē & decuriam iudicum peruenerint. In cauſa etiam fuit ebrietas. quum namque vini prouētus exuberaret, ebrij omnes fuere. Deinde auarorum iudicum ſordes. Conſilia præterea fraudulenta, quibus alius alium circumuenit. Omnes enim venales facti, & alter alterum dolis eſt aggreſſus. Ex his ipſis cauſis internecio ſtuora proceſſit. Terbelus hiſce verbis auditis, Bulgariſque ſuis conuocatis, leges tulit. Si quis prodiret accuſator, vt non prius audiretur, eíve aſſenſus præberetur, quàm de crimine probè eſſet quæſitum: Ac ſi criminator per calumniam mentitus eſſe cōperiretur, vt is morte pœnas penderet. Ne quis homini furi & fraudatori alimenta præberet: id verò ſi quiſquā facere auſus fuiſſet, vt publicatis bonis eius, ipſe proſcriberetur: Furis autem & fraudatoris crura frangerentur. Porrò vineta omnia radicitus excindi iuſsit. Et mendicantibus quidquam dari vetuit, vt ſcilicet pro ſe quiſque ſibi ipſe victum quæreret, neque ad egeſtatem delaberetur. Legum talium tranſgreſſoribus, bonorum publicatio & proſcriptio propoſita. Ex Suid.*

Cauſa internecionis gentis Abarū. Præcipuè

hoc de iudicibus corruptis intelligendū, quos Alexander Seuerus Imp. fures appellabat.

DECIMIOCTAVI TOMI CAPITA.

1 De Imperatoris Tiberij imperio, qua Imperiali dignitate & magnificentia fuerit.
2 Vt Tiberius magno & forti exercitu coacto, & per Iuſtinum in Perſidem irruptione atque impetu facto, multa caſtella munitáque loca recuperauerit. Vtque Choſroes ſit mortuus.
3 De terræmotu, qui Antiochiæ, & in luco qui Daphne dicitur, fuit.
4 De Anatolio mago, & eius aduerſus Gregoriũ Theopolis epiſcopum fraudulentis inſidiis.
5 Vt Tiberius ducem Orientis legerit Mauricium, eundẽq; deinceps moriens Imperatorem crearit.
6 Oratio Tiberij Imperatoris in electione & deſignatione Mauricij, ad populum dicta.
7 De ſomnio & morte Tiberij Imperatoris.
8 De Mauricij cõiugio, & coniuge eius Auguſta. Qualis, quibus moribus, quo genere, & quibus animi affectionibus Mauricius fuerit.
9 Quæ præſagia præcedentia Mauricio imperium portẽderint.
10 De clementia & miſericordia Mauricij, & de adminiſtratione bellica Philippici.
11 De facilitate ſimplicique apparatu Priſci belli ducis. Et vt hunc exercitus reiecerit: Germanũque, vt exercitum duceret, legerit.
12 De lite inter Aſterium & Gregorium Theopolis epiſcopum: & vt Gregorius cauſam obtinuerit.
13 De maximis grauiſſimiſque terræmotibus: & vt Antiochiæ tantum, ad ſexaginta millia hominum ruinis ſint oppreſſa.
14 Vt milites militarem diſciplinam reliquerint: ad quos Imperator, vt eos ad officium reducere tentaret, Gregorium miſit.
15 Oratio Gregorij Theopolis epiſcopi, ad defectorem exercitum.
16 Vt exercitus Gregorio parens, rurſum Philippicum ducem legerit.
17 Vt Sittas Martyropolim prodiderit, & de Philippici obſidione.
18 De Varamo Perſa, & de inſidiis contra Hormiſdam Perſarum regem ſtructis.
19 De tyrannide Varami. Et vt Hormiſdas Perſarum rex à Choſroe filio ſuo ſit occiſus.
20 Vt Choſroes iunior ad Romanos profugerit, eorúmque auxiliis regnum ſuum recuperarit.
21 De crucibus à Choſroe Gregorio Theopolitano miſſis, & quæ de iis ille ſcripſerit.
22 De donis, q̃ idẽ Choſroes maximo martyri Sergio miſit.
23 De Naamano Saracenorũ principe, quomodo Chriſtianiſmum ſit complexus.
24 De ſancto Simeone Thaumaſtorita, hoc eſt, mirandum montem incolente.
25 De ſancta Golinduch martyre, quæ in Perſide certamen martyrij ſuperſtes ſibi peruicit.
26 Quomodo poſt Gregorium Anaſtaſius Sinaites ſedem ſuam receperit: & de aliis patriarchis.
27 Quæ Choſroes de Romanorum imperio prædixerit. Præterea quæ idem Probo Chalcedonenſi epiſcopo de Deigenitrice dixerit.
28 De rebus in Europa inter Romanos & Abares, quorũ Chaganus dux fuit, geſtis.
29 Quomodo Priſci legatus Chagano vetus exemplum adducens perſuaſerit, vt pacem rurſum complecteretur.
Expoſitio lõgior per digreſſionem, de Abarum origine, vt ex Oriente in Occidentem tranſierint. Et de monte Icar. Et de veteribus Perſarum moribus & inſtitutis, item de vrbibus Tangaſt & Gubdam, quæ ab Alexandro Macedone condita eſſe feruntur. 30
Quæ Mauricius ad tumulum ſanctæ & inclytæ martyris Euphemiæ fecerit. 31
De inſigni miraculo, quod ad monumẽtũ Glyceriæ martyris vnguẽto ſcaturiẽs, ad Heracleã Perinthi accidit. 32
Vt dignas vindicta diuina pœnas exegerit ab iis, qui cõtra immaculatam Deimatrẽ, blaſphemam auſi ſunt mouere linguam. 33
De ſancto Ioanne Ieiuno archiepiſcopali dignitate Conſtantinopoli ornato. 34
Qualia indicia cædem Mauricij Imperatoris præceſſerint: & de quibuſdam portentis. 35
De animantibus humana forma, quæ in flumine Nilo apparuerunt. 36
Quomodo Commentiolus & Priſcus, duces regionum Europæ, cum Abaribus congreſſi, ſupra triginta millia hoſtium ceciderint. Et rurſus quædam de Choſroe. 37
Quomodo Byzantij plebs contra Mauricium ſeditionem & tumultũ excitarit. Et vt Chaganus captiuos omnes, quos Mauricius redimere ſuperſederat, ferro necauerit. 38
Quomodo exercitus in Europa, ſeditione facta, centurionem Phocam Romanorum Imperatorem declararũt. 39
Mauricij fuga. Et aduentus tyranni in imperãtem vrbem, & Mauricij liberorumq; eius cædes. 40
De nudatione Imperialium cadauerum, & de aliis tyrãnis cædibus. Et de prædictione Imperialis cædis Alexandriæ facta. 41
Quomodo Mauricius Deum orauerit, vt ei hic pœnas dare diuina vindicta liceret: id quod aſſequutus eſt. Et de ædificiis ab eo conſtructis. 42
Vt Choſroes propter Mauricij cædem, pace ſoluta, Orientem hoſtiliter peragrans, ad Chalcedonem vſque excurrerit. Et de aliis quæ Romanorũ imperium peruaſerunt, calamitatibus. 43
De ſeditione inter Iudæos & Chriſtianos Antiochiæ orta: vt in eo tumultu etiam Anaſtaſius Sinaites epiſcopus cæſus ſit. Et de Cyriaco, Thoma, & Sergio, Conſtantinopolitanis epiſcopis. 44
De ſchiſmatibus, quæ poſt quartam & quintam ſanctã Synodum in Eccleſiam irrepſerunt. 45
Præterea de hæreſi Monophyſitarũ, quòd ea inſidioſe admodum & periculoſe de Dei verbi incarnatione opinatur. 46
De philoſopho Ioanne Philopono Tritheita. 47
De monacho Leontio, & Georgio Piſida. 48
De diuiſione & diſſidio Tritheitarum, à Sentro profectorum. 49
De opinione Agnoetarum. 50
De hæreſi Theopaſchitarum. 51
De Iacobo Syro, & Iacobitis. 52
De abominanda Armeniorum hæreſi. 53
De ſchiſmate Chatzitzariorum apud eoſdem. 54
Phocæ abrogatum imperium per Heraclium, Priſcum & Gregoram. 55
De fœda cæde Phocæ, nefandiſſimi & perniciociſſimi tyranni. 56

A ECCLESIASTICAE HI- D STORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS DECIMVSOCTAVVS.

CAPVT I.

SVSCEPTA Imperiali adminiſtratione Tiberius, ad partes omnes reipub. ſe conuertit, vt quũ diſciplinam rectiſsimè ciuilem reſtitueret, tum bellicis expeditionibus cõmodiſsimè omnẽ Romani imperij ditionem B recuperaret, & conſtitueret. Fuit autem Tiberius procera corporis ſtatura, & vultu non ſolum inter principes viros, verumetiam omnes propè homines decentiſsimo. Ita vt forma quidem Imperio dignus, animo autem placidus eſſet, & qui humanitate & miſericordia quàm maximè gauderet: ipſo ſolum aſpectu, vt ita dicam, omnes ad ſe inuitãs atque alliciens. Eas autem diuitias & copias amplas ſibi eſſe putabat, ſi proliè non ſolum ad neceſsitatem, ſed etiam ad abundantiam aliis largiretur. Nec ille reſpiciebat, quid recipere petentem oporteret: ſed quid Imperatorem Romanorum dare deceret. Quòd ſi auri quidquam ad eum perueniebat, violenter cum ſubditorum lachrymis collectũ, adulterinum id & venenoſum eſſe exiſtimabat. proinde ciuibus ditionis ſuæ omnibus annuum etiam tributum remiſit: & quoſcũque agros Adaarmanes expeditione ſua vaſtauerat, immunitate & libertate ſumma donauit, vltra modũ etiam, & detrimenti accepti rationem. Magiſtra- C tibus quoque & dignitates gerentibus penſiones illegitimas condonauit, quibus priores principes ſubditos ipſi ſuos vendere ſoliti fuerant.

Statura, mores & virtutes Imperatoris Tiberij.

CAPVT II.

ITaque pecunias non rectè exactas in vſum decentem conuertens, ad bellum hoſtibus inferendum ſplendidè ſe armauit: & exercitu heroico ex ſubalpinis populis, & Rhenum accolentibus gentibus, præterea ex Maſſagetis, Pæonib⁹, Myſis, vnà cũ Illyricis & Iſauris, atque etiã ex Scythis, optimis ſtrenuiſsimiſque quibuſque viris delectis, ita vt centũ milia & quinquaginta ⁎ turmas fortiſsimorum equitum haberet, conſcripto, expeditionem aduerſus Choſroem ſuſcepit. Quũ ille ſtatim, poſt Daras caſtellũ captum, Armeniam ingreſſus eſſet, atque inde circa meſsis tempus ad Cæſaream contendere in animo haberet: quæ principem locũ apud Cappadocum gentẽ ſortita, primas inter vrbes reliquas ferebat. Vſque adeò verò iam res Romanorum contemnebat, vt etiam oratores qui ad eum venerant, in conſpectum ſuum non admitteret, ſed ad Cæſaream vrbem eos ſe ſequi iuberet, ibidem poſtulata eorum auditurus, reſponſumque eis re deliberata daturus. Eò autem vbi peruenit, & exercitum Romanorum, qui eũ præuenerat (quem Iuſtinianus ducebat, frater Iuſtini illius, à Iuſtino imperatore miſerandum in modum cæſi, rei bellicæ & ipſe egregiè peritus) conſpexit, & iam tubæ claſsicum canebant, ſignaque militaria ſublimia ferebãtur, ac dux ipſe vnà cum tam ſplendido apparatu animum magnũ ſpirabat, atque ex aduerſo vociferabatur, equitatusque tantus aderat, quan- E tum nemo vnquam Imperatorum in animo ſaltem eſt imaginatus: apparatu tanto & re tam ſubdita atque inopinata conſternatus, ex intimo pectore ductis ſuſpiriis, altius indoluit atque eiulauit, neque pugnæ initium facere voluit. At ipſo tempus prælij extrahente, atque arte & fraude dilationem texente, Curs Scyta, cuius curę dextrum cornu commiſſum fuerat, impetum in eum facit. Huius vim confertam quum Perſæ ſufferre nequirent, ordineſque ſuos relinquerent, multi ex eis cæduntur. Deinde extremum hoſtium agmen Curs aggreditur, vbi inſtrumentũ aulicum Choſroæ & exercitus eius apparatus erat. Hic precioſiſsimas quaſque res eius & inſtrumentum omne, ipſo inſpiciente & tolerante Choſroe, † quod facilius is impreſsionem ſuam quàm ipſius Curs ſuſtineri poſſe exiſtimaret, diripit. Et derepentè ingentis pecuniæ dominus factus, iumenta quoque vnà cum impedimentis abducit: in quibus etiam, qui ab eis perinde atque Deus colitur, ignis erat. Et Curs Pæana canens, Perſarum aciem circuit, & tandem circiter primam facem ad ſuos redit: qui F adhuc ordines ſos, ſicuti acies ſtructa fuerat, ſeruabant, quòd neque Choſroes aggreſſus eos eſſet, nec ipſi initium pugnæ feciſſent. Paucis verò velitaribus præliis, vnis tantum aut binis ab vtraque acie congreſsis, ſicuti fieri aſſolet, commiſsis, Choſroes frequentes per noctem ignes accendit, nocturnum prælium experturus. Et quum Romanorum exercitus in duas partes diuiſus eſſet, nocte intempeſta, vigiles earum copiarum quæ Borealem plagã verſus excubabãt, inuadit: eiſque repentina impreſsione diſsipatis, exercitu vniuerſo Melitinem, quę in propinquo erat, contendit: quã ab incolis & cuſtodibus vacuam Perſę incendunt, ſeque ad Euphratem traiiciendum inſtruunt. Porrò quum eos Romanorum copiæ à tergo conſequerentur, ſaluti ſuæ timens Choſroes, elephante cõſcenſo, fluuiũ tranat, & multos ex militibus ſuis in amne eo, qui illis pro ſepulchro fuit, amittit. Multos etiam qui ex vndis traiicientes euaſerant, ſecum abducit. Huiuſmodi ille ſummam pœnam poſtquã pro iniuriis Romano imperio illatis perſoluit, vlterius in partes Oriẽtales eſt progreſſus,

Copia militares eius aduerſus Perſas contracta.

Equitatus Tiberij maximus.
⁎ ἴλας, alas. Euagr. li. 5. cap. 24.

Iuſtinianus Romanus dux.

Curs Scytha in Romanorũ partibus ſecundum cũ Perſis equeſtre certamẽ committit. Ignẽ Perſæ p deo colũt. † ἄναντι τὸν ἐκείνου ἢ τὴν αὐτοῦ ὑπομένειν ὁρμήν.

Choſroes clades & fuga.

A Vbi eiuſcemodi indncias vt eum nemo aggrederetur, habuit. Iuſtioianus autem cũ exercitu omni Perſidem eſt ingreſſus: ibique hyeme tranſacta, qni ei reſiſteret, inuenit neminem: Atque exercitu non dimiouto, circiter æſtiuum ſolſtitium inde reuerſus, cum magoa & pręclara gloria, circa confinium, æſtatis reliquũ conſumpſit. Exinde Choſroes rebus deſperatis, doloreque iogeoti coofectus, & fortuoę viciſsitudine eaanimatus, cum dedecore vitam amiſit: & perinde atque ſempiternã columnam atque mooumentum fugæ ſuæ, legem illam, ne quis poſtea Perſarum rea aduerſus Romaoos bellum gereret, poſt ſe reliquit. Ab eo regonm ad Hormiſdam filium peruenit, de quo poſtea dicemus.

Hormiſdas Choſroe ſucceſſor.

CAPVT III.

Terræmotus Antiochenus.

TErtius iam imperij Tiberij agebatur auuus: & Antiochiæ rurſum maximus terræmotus circa B meridiem coortus, publicas & priuatas ædes ad ipſa vſque fundamenta concuſsit, mioimè tamen in terrã proſtrauit. Ipſa verò vniuerſa Daphne, quaſi ⁎ ſucciſiuum eius opus facta, eorruit. Euenere tum alia quoque oon ſolum Theopoli, verumetiam io vrbe ipſa Imperante, memoratu digoa, quæ ciuitates eas maaimis motibus concitaris cooturbaruot atque perterruerunt. Quę quum initium ab ardore & æmulatiooe diuina ſumpſiſſeot, legitimum etiam finem ſunt conſequnta.

CAPVT IIII.

Anatolius Antiochenus ſacrificator. Euagr. eod. cap. 8.

ERat Theopoli Anatolius quidam, ex plebeiis ille quidem & ignauis vnus, ſed qui poſtea multis ſe & variis negotiis iogeſſerit, & Theopolitanorum res potiſsimùm adminiſtrarit: qua ex cauſa in Gregorij, vrbis eius ſacrorum antiſtitis, amicitiam peruenit. Et quum eo oomioo frequeotius ad eum iret, poteſtatem maiorem ex C eius conſuetudioe eſt conſequutus. Anatolius iſte crimine ſacrificiorum diis oblatorum accuſatus, vnà cum aliis, vt ſacer & execrabilis, res graues & abſurdas admiſiſſe compertus eſt. Cœterùm quũ Oriẽtis præfectum donis expugnaſſet, parum abfuit qoio vnà cum popularibus ſuis (multi oamq; cum eo piaculi eius participes capti fuerant) euaſerit. Multitudo autem motu concitato, coofilio tali obuiam iit. Illuſit ea antiſtiti quoque, quaſi & ipſe deteſtandorum illorum hominum ſocius eſſet. Et dæmõ quidam ſeditioſus & peſtilens nonnullis perſuaſerat, quòd Gregorius etiam cum Anatolio ſacrificaſſet. Atque is propè à plebe vehementer infeſta & irata interſectus eſt. Et in tantũ fama eius rei ioctebuit, vt Tiberius quoque Imperator noo aliter atque per ipſius Anatolij vocem, criminis eius veritatem inueſtigare voluerit. Itaque Anatolium, & qui cum eo capti erant, Cõſtantinopolim venire iubet. Quod vbi Anatolius cognouit, ad Deigenitricis imagioem in carcere alicubi ex funiculo depeodentem, † verſis in tergum manibus, procurrit, ſupplicantis ſcilicet & deprecantis in morem. At illa impurum & exe-

Dina virgo

crandum illum deteſtans, ſimul & criminis tanti D arguens, totam ſe ab eo auertit: miraculo medius fidius horreodo, & memoria ſempiterna digno: quod captiui omnes, qui io cuſtodia ſeruabantur, & qnibus cura carceris cõmiſſa fuerat, oculis ipſi ſuis viderunt, & omnibus renunciarũt. Imago ipſa fidelibus etiam quibuſdam conſpecta eſt, eos ad contomeliam ſuam vindicandam concitare, filio ſuo ab Anatolio contumelioſè iniuriam factã eſſe dicens. Pôſtquam verò Byzaotium Anatolius venit, & flagris quàm maximè tortos eſt, oihil eſt contra epiſcopum proloquutus. Verùm ibi quoque magoorum malorũ & ſeditionis populo ipſe cnm popularibus ſuis cauſa fuit. Quum namque quoſdam, ſententiis ferendis, oon iugulandos, ſed oſtraciſmo mulctãdos eſſe, iudicatum eſſet, plebs ardore diuino accenſa, voinerſam vrbem turbuleoto motu replenit: ſæuieoſque & grauiter eam rem ferens, eos qui ad exilium damnati fueraot, raptos, & piſcatoriis nauibus impoſitos, igoi viuos combuſsit. Et quùm populus eioſmodi ſententiam tulit, tum cõuicia etiam in Imperatorem ie- E cit, & aduerſus epiſcopum ſuum Eutychium vociferatus eſt, periode atq; illi fidẽ abieciſſeot. Quin multitudo Eutychiũ quoque, eoſque quibus quęſtio mãdata fuerat, in locis omnibus inueſtigatos interfeciſſet, niſi quę omnia gubernat diuina Prouidentia, illos quidem è medio ſurripuiſſet: ſerocientis autem multitudinis ardorẽ paulatim ita reſtinxiſſet, vt nihil abſurdi committeretur. Porrò Anatolius beſtiis primùm in amphitheatro obiectus, & abundè ab illis dilaoiatus, in crucem poſtea eſt actus. Verùm ne ſic quidem impiorum flagitiorum pœna eſt defunctus. Siquidem execrandum illius corpus (quod ounqnam hiſtoriis proditum eſt) lupi inde detractum deuoraruot. Quidam verò Antiochiæ fuit, qui res eas illi obuenturas diuinauit. In ſomnis enim ſe vidiſſe dixit, Anatolij complicumque eius iudicium plebi, quæ de eis ſeoteotiam ferret, commiſſum eſſe. Vir prętereà magous Imperialibus ædibus pręfectus, quamnis Aoatolium defenderet, proloquutus tamẽ eſt, conſpectam ſibi eſſe Deimatrem vehementer ſe obiurgantem, & talia ferè dicentem: Quouſque F randem Aoatolium propugnas, qui tam impudenter ſupra modum io me & filium meum illuſit? Sed hæc hactenus.

Conſtantinopolitana plebs tumultu', propter lenitatem in idololatras iudicum ſententiam.

Anatolij graue ſupplicium.

Vindicatorũ gentilium ſacrorum exemplum.

CAPVT V.

TIberius porrò vbi Iuſtinianum non eadem fortuna, qua antea, rem aduerſus barbaros gerere cognouit, illi quidem præfecturæ Orientalis dignitatem, poſt Iuſtini obitum, abrogauit: & Imperatoria corooa dudum ſumpta, ducem alium militarium io Oriente ordioum creauit Mauriciũ, qui paulo pôſt ſucceſſor etiam Tiberij fuit. De eo mox, loco ſuo dicemus. Qualis enim & qnantus fuerit, ex Imperio eius colligendum, quod virum eum clarius manifeſtiuſque hominibus exibuit, quum illi † ſummam quodcunque vellet, arbitrio ſuo faciendi poteſtatem dediſſet. Qua re etiam factum, vt domeſticæ eius res & arcanæ in publicum proferrentur. Hic igitur Mauricius copiis militaribus receptis, vltra

Mauricius in præfectura Orientis Iuſtiniano ſucceſſor.

Mauricij ducis in Oriẽte præclara res geſtæ.

A Romani imperij fines progreſſus, & quęcunque erant idoneo commodoque loco Perſis caſtella adortus, ea cepit: tantamque prædam inde egit, vt vrbibus & inſulis & agris, quicunque deſerti antea fuiſſent, colonos imponeret, & quæ à multo tempore vacuę iacuiſſent, terrę, eas ad fructum vbertim ferendum cultura præpararet. Ex eis colonis ſtrenuas etiam & fortes côſcripſit copias, quæ contra alias quoque gentes egregium bello robur oſtenderunt. Effecit is etiam, vt domus vniuerſæ ſeruis complerentur: & vt in abundanti rerum omnium copia, leui facilè precio omnia væuirent. Conflixit quoque cum fortiſsimis quibuſque inter Perſas viris, Imperarotiaqne arte celebertimis: cum Tamichoſroe videlicet illo, & Adaarmane, qui cum validiſsimis exercitibus cum eo ſunt congreſsi. Sedenim quomodo ille, & quid prelio cum illis commiſſo geſſerit, in præſentia mihi dicere facile non eſt, ad alia quæ inſtituti noſtri ſunt properanti. Tum quidem in ipſa pugna Tamichoſroes non equidem Romani exercitus virtute, ſed re-

Tamiſchoroes, Adaarmanes, Perſæ.

Is à Maurico victus.

B ligione ſola, & ſincera in Deum fide ipſius ducis cecidit. Adaarmanes autem prælio excedens, habenis omnibus quàm maximè laxatis fugit, non paucis ſuorum amiſsis. quum quidem Alamundarus qui Scenitas barbaros ducebat, victoriam prodidiſſet: quippe qui Euphratem traiicere, & Mauricio in prælio adeſſe, contra Scenitas Arabes pugnanti, noluerit. Ea namque Arabum gens inuicta maximè, equis celerrimis, ventiſque ipſis velocitate ſimillimis inſidens, ſicubi concludatur, nô capitur, & locis ad inſidias capiendis hoſtes facilè præuenit. Sed & Theoderichus ✶ Scythicorum ordinum dux, in pugna non affuit: verùm extra telorum iactum quàm maximè conſiſtens, ſe cum ſuis effuſæ fugæ commiſit. Ab ea victoria cum ampliſsimis tropæis reuerſus, triumphum egit, atque omnium hominum ore celebratus eſt. Summi verò honoris via progreſſus, etiam ad Imperiale faſtigium conſcendit: quum Tiberio iam vitæ finis adeſſet, qui illi filiam Auguſtam, & cum ea loco dotis Imperium ipſum dedit. Non ille quidē longo admodum tempore in Imperio tranſacto, ſed monumento tamen ſempiterno ad æuum om-

Alamundarus Scenitas rem Romanam prodidit.

✶ Hi quoque Gotthi Scythæ dicuntur.

C ne relicto, per res quas per vitam bene egit. Eas verò verbis complecti, non ita facilè videtur. Maximum autem probè ab eo geſtorū, & quaſi quædam hæreditas, quam Imperio poſt ſe reliquit, illud eſt, quòd Mauricium, virum admirandum, Imperatorem renunciauit. Quin etiam nomina ſua genero & filiæ indidit, Mauricio quidem Tiberij, Auguſtæ verò Conſtantinæ nomine impoſito. Itaque quum Tiberius videret, ex hac deinceps vita ſibi migrandum, naturæque legibus cedendum eſſe, atra illum bili affligente, Mauricius Imperator dictus, purpura conſpicuus honorem & dignitatem meræ ſummæque poteſtatis recepit. Tiberius etenim in hypęthram illam Imperialis palatij aulam progreſſus, Antiſtitem ſacrorum (Ioannes autem tum adhuc eccleſiæ clauum gubernabat) eò euocauit: atque inſuper conuentum ſacrarum dignitatum coegit, ſatellitumque ſuorum & corporis cuſtodum, eorum quoque qui Imperiali honori accenſentur. Tum autem quicunque in populo præclari erāt, ad ſe acciuit: vbi nomine eius Ioannes verba fecit, Orator egregius, & Romana-

Res Tiberij Imperatoris.

Electio & renunciatio Mauricij Imperatoris.

rum legum peritus, & propter inſignem eloquen- D tiam Imperatoris iuſſa pro concione exponere ſolitus, & quæſtoris dignitatem gerens. Aderat igitur Imperator ipſe in noui Principis electione, vnà cum filia Conſtantina, quam Mauricio vitæ ſimul & fortunæ ſociam dederat. Prius autē quàm Imperatoris noui renunciatio promulgaretur, ad conuentum eum ita verba fecit:

CAPVT VI.

Viri Romani, præclariſsimum apud omnes gentes nomen, & propter amplitudinem glorię omnibus omnium linguis celebertimum: Magnæ me nunc curæ & ſolicitudines circumſtant. Quarum alteræ, vt quæ me relinquere oportet, ea rectè conſtituam, adurgent: alteræ verò, migratione ipſa, qua à vobis diſiungar, exterrēt. Ea namque rationem actæ hic vitæ vniuerſitatis huius conditori reddere cogit. Et nunc vſurpata mihi E dudum libertas & ſecuritas, in timiditatem ingētem eſt conuerſa. Quibus etenim † prolixior eſt faciendi quæ velint poteſtas, eos peccata plura conſequuntur. Sedenim quam de Imperio concepi curam, acrius me vrget, vt videlicet non temerè quiduis de republica decernam: ſed qui eam rectè adminiſtret, ſubſtituam. Quandoquidem nec mihi Imperium ad voluptatē & delicias corporis conſectandas commiſſum fuit. Neque verò fortuna tantum animum meum angit, verùm etiam natura ipſa. Eodem enim & imperium & coniunx & liberi concurrunt. Nam Imperium ſapientem gubernatorem requirit, coniunx viduitatis curatorem æquiſsimum: liberi porrò, qui eos ducat & defendat, tutorem, propter ætatis imbecillitatem, & naturæ, maximè muliebris, infirmitatem. Cœterùm naturæ ſæpenumero contemno neceſsitudinem, morbo ingruente: deſpicio etiam liberos, & coniugem nihili facio, mihique iam mori videor, & ſolicitudinis eiuſmodi libertatem conſequor. Vix autem cogitationes tales depono, quum mihi Imperij cura inceſsit. Non F ſolum enim certaminum omnium multo maximum eſt, creditum ſibi ſceptrum pro eo atque par eſt conſeruare: verumetiam hæreditatem Imperij, ita vt decet, ad eos quos oportet, tranſmittere. Equidem æquum eſſe admodum arbitror, deceſſoribus principibus ſucceſſores debere eſſe præſtantiores, vt illorum errata iſti corrigant. Quod niſi fiat, Imperij ipſius ditionē omnem, propterea quòd imbecillibus fundamentis nitatur, labi & corruere neceſſe eſt. Talibus curis quum animus meus conficeretur, ea quæ res omnes reſpicit Prouidentia, laboribus noſtris ſuccurrit, conſiliumq; noſtrum auſpicata, autoritate ſua confirmauit: & eum qui poſt me magnificè imperaturus eſt, declarauit: Mauricium iſtum, virū rei Romanæ perquam vtilem & commodum, qui plura & magna certamina pertulit, & quaſi quēdam arrabonem, vt ita dicam, futuræ ſuę de ciuibus ſubditiſque curæ & prouidentiæ apud rempublicam depoſuit. Hunc ipſum hodie Imperatorē conſpicietis. Tanta autem perſuaſione & fiducia illum maximæ omnium adminiſtrationi adhibeo, haudquaquam

mente

Oratio Tiberij Imperatoris decedentis, de Mauricij ſurrogatione.

† [illegible]

[illegible]

Tiberius Mauricio filiam ſimul & imperium committit.

claudicans, aut errans, vt non modò Imperium ei, verùm etiam filiolam credam, pignore tanto naturæ ipsius, bono vos animo eſſe iubens. Id quod veluti conſolationis viaticum, mecum mihi laturus ad linguam iſtam, vnde reuerti non liceat, migrationem video. Vos ipſi autem idonei & fide digni pulcherrimæ huius ordinationis teſtes mihi eſtis, ex eo, quòd eum qui imperium noſtrum dudum adminiſtrarunt, & huius præcipuè viri periculum feciſtis, qui prudentiſſime nos eſt † conſectatus. Tu verò Maurici, pulcherrimum mihi epitaphium Imperium tuū facere perge, & ſepulchrum meum virtutibus tuis exorna: neque ſpem eorum qui tibi concrediti ſunt, per dedecus fallens, neque virtutes ipſe tuas obliuioni tradens, & veluti priſtinam animi tui generoſitatem fugiens. Proinde † poteſtatis inſolentiam ratione ſac frenes, & philoſophiæ artibus ſapienter potentiæ ſcapham gubernes. Imperium nanque res quædam eſt ſublimis & excelſa, in altum qui ei inſident ſuſtollens, & rectè cogitata excutiens. Minimè verò opinionem eam, quod prudentia omnibus anteeas, concipe: quamuis fortuna, quæ tibi ſublimis contigit, omnes ſuperes. Porrò ciuium & ſubditorum beneuolentiam potius quàm metum fac conſecteris: & obiurgationem magis, perinde atque magiſtrum quendam, quàm aſſentationem, complectare. Poteſtas nanque res quędam eſt, quę admoneri docerią; nolit, & caſtigationem ægrè ferat. Ante oculos tuos aſsidens Iuſtitia excubet, † quæ vitæ noſtræ actionum remunerationem, pro ſumma ſua poteſtate conſtituit. Purpuram perinde atque vilem pannum tibi iniectum eſſe, per philoſophiæ ſtudium exiſtima. Coronam autem qua caput tuum cinctum eſt, nihil à lapillis qui circa marinū littus fluctibus alluuntur, differre puta. Ipſe purpuræ flos, quòd ſubtriſtior eſt, exhortari mihi Principes videtur, vt moderationem animi rebus ſecundis ſeruare aſſueſcant, neque nimium lætentur, aut luctuoſa iſta monarchiæ ſtola ſuperbiant. Imperij ſiquidem ſceptrum non immoderatam poteſtatem, ſed ſplendidam potius ſeruitutem exercere admonet. † Iræ imperet humanitas & miſericordia, arrogantiæ autem timor. Nam & apibus natura duces dedit: earumque regem aculeo quaſi quadam ſpontanea & naturali poteſtate armauit, vt pungere etiam eum poſſit, qui legitimè non pareat. Sed apis minimè tyrannicum, verùm communi vtilitati commodum & iuſtum aculeum habet. Itaque illius ſaltem erimus imitatores: ſiquidem ratio ipſa, conſilia meliora ſubiicere nō valeat. Equidem ad te hæc, veluti productor tuus & parens. Conſilij autem noſtri iudicem habebis † poteſtatem, ab affectione omni & muneribus incorruptam: ſimul & virtutes ipſas remunerantem, & vicia coercentem.

† εὐφημότατον ἐπιτάφιον. Pulcherrimum docuit in Principis Epitaphiū, bonus ſucceſſor.
† [illegible]
† [illegible]
† ἐξουσίαν ἀδέκαστον.

† *Antigonus rex filium intuitus ſubditis violentius vtentem ac ſuperbum. [illegible], inquit, [illegible], hoc eſt. Neſcis fili, Dominatum noſtrum ſplendidam eſſe ſeruitutem. Pindarus quoque, omnem regiam & aulicam phantaſiam, ſicut eam Lucas Act. 26. vocat, [illegible], hoc eſt, illuſtrem miſeriam.*

* *Non conſtat inter autores, rex nullum ne ſolus habeat aculeū, maieſtate tantum armatus: an dederit eum quidem natura, ſed vſum illi tantum negauerit. Illud conſtat, imperatorem aculeo nō vti, &c. Plin. lib. 11. cap. 17.*

CAPVT VII.

Qvum igitur Imperator finem orationis feciſſet, ciues & ſubditi propter dolorem quo afficiebātur, multam vim lachrymarum profuderunt. Deinde ſublatam Imperator coronam & purpuream chlamydem, Cæſari circumdedit. Ibi tum ſubditorum acclamationes & gratulationes exauditæ, partim tam commodi conſilij autorem, partim ipſum renunciatum principem, propter eas quibus ſe Imperio dignum præſtiterat virtutes, admirati. In primis verò laudibus earum rerū omnium conciliatorem, qui vniuerſa commodiſſimè diſpenſat, extulerunt. Vbi verò ad hunc modum Mauricius Imperatoris cęremoniis princeps eſt declaratus, Imperator ipſe in lecto ſuo repoſitus, in ſomnis viri ſpeciem ea forma, quæ neque verbo, neque ſcripto exprimi queat, & veſte tam candida, vt cubiculum ipſum illuſtraret, vidit. Vir is manu protenſa, talia verba ad eum eſt profatus. Hæc tibi Tiberi * ter ſanctum numen renunciat: tyranni impij, Imperij tui temporibus non erabunt. Poſt quam autem euigilauit, & ſomnium iſtud amicis expoſuit, legibus deinde naturæ, quāuis Imperator eſſet, obſequutus, terrenam tunicā depoſuit, anima eam veluti vmbraculū quoddam relinquente, & ad ſedes ſupernas euolante. Imperio Tiberius cum Iuſtino tribus, ſolus autem quatuor annis præfuit: qui poſteaquam in Imperatorum ſepulcbro repoſitus eſt, homines omnes ad Mauricium, perinde atque ſatellites conuerſi: & lachrymæ, quibus Tiberij funus ꝓſequuti fuerant, eo ipſo die reſtinctæ ſunt. Non enim homines tantùm præteritorum meminiſſe, quantum præſentia curare & colere, ſolent.

Mauricius Imperator coronatur.
Viſio nocturna Tiberij.
* τρισάγιον.
Mors [illegible]. Paul. Diaconus, annos ſeptem Tiberium imperaſſe ſcribit: Euagrius ſolum annos quatuor, lib. 5 cap. 22. & ita vt reliquos tres cū Iuſtino imperarit.

CAPVT VIII.

Vbi Mauricius imperium ſuſcepit, & Tiberium ſatis eluxit, nuptias primùm parat: Auguſtamq́;, quæ & Conſtantina dicebatur, matrimonio ſolenni Imperatorum ritu ſibi iungit. Nuptiæ magnificè prorſus Imperiali pompa celebratæ, & epulationes ſplendidæ publicitùs per vrbem omnem populo datæ. Apparatui tanto affuére, vera in Deum pietas, & Imperatoria Maieſtas, ſatellitio Mauricium eiuſdemq́ue coniugem decentiſsimè ſtipantes, & dona eis quàm honorificentiſsimè offerentes. Illa nanque canicie veneranda, decētibuſq́ue rugis, quod antea memoriæ proditum nō eſt, patris atque matris, nuptias ſanctificantium, fratrumq́ue venuſtorum, coniugalem apparatum exornantium, vicem præſtitit. Hæc autem, ex auro contextam veſtem, purpura & Indicis margaritis diſtinctam, necnon coronas auro multo & lapillis pellucidis reſplendentes præbuit, atque omnes qui dignitates magiſtratuſq́ue gerebant excitauit, vt ſplendidè, quo dignoſci poſſent, coronati, faces nuptiales accenderent, conuentumq́ue ſponſalitium hymnis atque carminibus celebrarent. Ita vt conijcere liceret, nunquam apud homines apparatu eo ſplendidius quidquam

Nuptiæ Mauritij cum Conſtantina Auguſta.
Splendidiſſimus Imperatorum nuptiarum apparatus.

A extitiſſe. Demophilus ſanè res Romanas deſcribens, Plutarchum Chæroneum diſertè dixiſſe refert, propter ſolam vrbem Romam, + virtutem & fortunam inter ſe fœdus pepigiſſe: ego autem dixerim, ✱ veram etiam in Deum pietatem & felicitatem, in ſolo Mauricio coniunctione inita conueniſſe, quod pietas ſcilicet felicitatem in poteſtatem ſuam redegerit, eandemque errare & labi prorſus non permiſerit. Poſtea etiam Mauricius illud ſtudio habuit, vt non modò corpore, ſed animo quoque purpuram atque coronam circumferret. Solus nanque ex prioribus Imperatoribus ſibi ipſe imperauit, & verus cum ſumma poteſtate princeps ochlocratiam ſeu turbulentum affectuum ſtatum ex animo ipſe ſuo eiecit, atque ariſtocratiam ſiue optimatum gubernationem in cogitationibus conſiliiſque ſuis conſtituit, viuam ſeipſum virtutis ſtatuam, vt ciues atque ſubditos ad imitationem ſui erudiret, præbens. Hic nomen & genus vetuſtius, ex veteri Roma traxit,
B propinquiorem autem cognationem ex Arabiſſo patria habuit, quæ gentis Cappadocum eſt. Fuit autem vir prudens & ſolers maximè, in vita quotidiana & victu accuratus admodū. Vestri minimè indulſit, neceſſariis tantū & frugalibus cibis vſus, conſtantem ſe & immotū in rebus omnibus præbuit. A multis aditi ſe & conueniri non facile paſſus eſt: neque in hominibus audiendis diſſolutus aut remiſſus fuit. Alterum enim contemptum adfert, alterum autem aſſentationi aditum præbet. Itaque non frequenter, & tantum de rebus grauibus acturos ad ſe homines admiſit, & aures ſermonibus inutilibus & fatuis clauſit & obturauit: non cera ille quidem, ſicut apud poetas eſt, ſed ratione potius quàm commodiſſimè tanquam clauem, ſic opportunitatem cum modo coniunctam illis imponens, quæ in colloquiis rectè & tempeſtiuè ſermonem aperiret ſimul & clauderet. Iſſcitiam verò, iactantię & ferocitatis patentem, timiditatemque ſociam eius & comitem, ita à ſe reiecit, vt + rerum agendarum aggreſſio bene cœpti conſilij, intermiſſio autem & tarditas certæ ſecu-
C ritatis eſſet. Quum interim fortitudo & prudentia ſe ad tempus accommodarent, & gubernacula ad res ex vſu gerendas conuerterent: + remiſſionemque atque intentionem ex propriorum, vt mo deratione quadam & ordine inſtituerentur, curarent.

✱ Θεοσέβειαν καὶ βασιλείαν εὐτυχίαν ... καὶ ... τὸ παράτερα

Verè imperatoris forma.

Mores & inſtituta Mauricij Imperatoris.

CAPVT IX.

Prodigia quibuſdam imperium Rom. Mauricio prædi-ſtum.

Rodigia quoque diuinitùs accidere, quæ imperium Mauricio portenderunt. In multam enim noctem tem diuinam eo faciente, atque incenſum offerente, in baſilica ſacri Deigenitricis templi, quod à Iuſtiniano apud Antiochenos nomen habet, velum quo ſacroſancta menſa conregitur, igne comprehenſo arſit. ita vt in ſtuporē & conſternationem coniectus Mauricius, ad eam rē expaueſceret. Gregorius autem vrbis eius hierarcha, qui ibi præſens aſtabat, diuinum quiddam id eſſe, atque res nouas & ſublimes denūciare dixit. Quū verò in Oriente aliquando Mauricius eſſet, Chriſtus ei + euidēter & manifeſtò apparuit: & ab eo, vt contumelias ſibi illatas vindicaret, petiit. Quæ ſanè certa de imperio eius diuinatio fuit. A quo nanque Chriſtus vindictam, præterquam ab Imperatore, atque eo tantopere in illum pio, exigendam efflagitaret? Alia præterea memoratu digna, qui eum in lucem produxerunt, de eo renunciarunt. Pater nanque retulit, quum procreaturus eum eſſet, in ſomnis ſe maximam vitē vidiſſe, quæ ex cubiculo ſuo orta emerſerit, omniſque generis maturos botros circūcirca pendentes protulerit. Mater verò ipſa partus tempore, è terra nonnum quendam & variantem ſuauitatis odorem redditum eſſe dixit. illud inſuper, quòd aniculatum eſt, & mihi propè incredibile, addens, perſæpe eā quæ Empuſa vocatur, alius verò Gilo dixerit, infantem ex cubiculo, veluti eum deuoratura, extuliſſe: nihil tamen detrimenti ei afferre potuiſſe. Quin & Simeones ille, qui prope Antiochiam ſtationem in columna habuit, quantum vix alius quiſquam,
E bonis operibus peragendis commodiſſimus, & omni virtutū genere clariſſimus, non modò multa per diuinationem dixit, ſed fecit etiam, quę imperium eius deſignarunt. Sedenim talibus parentibus procreatus, atque ad hunc modum educatus ſimul & doctus, talis etiam ſponſus & princeps, Auguſta, quæ & Conſtantina appellata eſt, vxore domum ducta ſact°, Mauricius ad Imperium peruenit. Quas verò etiam res geſſerit, hiſtoria ipſa, diuino opitulante auxilio, oſtendet.

Empuſa, Gilo.

Res Mauricij.

CAPVT X.

Mauricius in maieſtatis violatæ reos non ſæuiens.

Llud igitur ei in primis ſtudio fuit, vt ne alicuius qui perduellionis & læſæ maieſtatis reus ageretur, ſanguinem effunderet. Sic Alamundarum Sceniratum barbarorum ducem, qui rempub. prodiderat, non interfecit, ſed vnà cum vxore & liberis quibuſdā in inſulam quanuā prope Siciliam deportari præcepit. Idē filio eius Naamani fecit, qui nota prorſus & probrum ciuilis adminiſtrationis fuit, &
F quamplurima flagitia in vtranque Phœniciam & vtranque Palæſtinam ita admiſit, vt cohors eius barbara prouincias eas rapinis compilarit atque diripuerit. Quum Alamundarus à Romanis captus eſſet, & quum Naamanem omnes ſententiis ſuis ad capitale ſupplicium condemnarent, Mauricius ipſe hominem in libera cuſtodia incluſit, neque grauius quidquam de eo conſtituit, quemadmodum ab eo de aliis plurimis itidem eſt factū. Orientalium copiarum ducem primùm Ioannem Thracem creauit. qui ſanè rebus quibuſdam perperam, quibuſdam etiam bene peractis, nihil admodum memoria dignum geſſit. Poſt hunc præfectura ea Philippico demandata eſt, Mauricij neceſſario. Nam alteram ſororum eius Gordiam in legitimo matrimonio habuit. Hic vltra confinium progreſſus, omnia vaſta dedit, & ingentem prædam egit, pluri moſque ex nobilitate Niſibena, quaſi aliud agens, ferri gladiorumque opua ſueciſionem fecit. Idem verò & ad Trigidem amnem egit. Conflictu quoque magno cum Perſis facto, plurimi ex hoſtibus, qui aliis præſtabant,

Ioānes dux.

Philippicus dux, Mauricy ſororis, ſecundum Doeronem gener.

Res eius geſta.

A in acie ceciderunt: nõ pauci viui capti ſunt. Cohortem inſuper quandam Perſarum, quæ opportuno loco in tumulo conſederat, cũ capere poſſet, nullis affectam malis dimiſit. Quę ſe perſuaſuram regi ſuo eſſe receperat, vt primo quoque tempore Oratores ad eum de pace mitteret. Multas præterea res in præfectura ſua egregiè geſsit, quum ab exercitu quidquid eſſet molle atque inutile reieciſſet, & omnia quaſi quibuſdam frenis ad † diſciplinam honeſtam & ordinem bonum apud copias militares redegiſſet. De quibus rebus æquum eſſe duxi, aliis ſcriptoribus, vt memorent, relinquere: quorum oratio partim ignorantiæ lubricitate claudicans, partim vel affectione ſibi indulgens, vel odio etiam inſeruiens, à vero plerunque longius diſcedit.

Diſciplina militaris reformata.

† [illegible]

CAPVT XI.

HVic autem, præfectura militarium copiarum ſuſcepta, ſucceſsit Priſcus: qui & ipſe non facilè ſe conſpici patiebatur, & tantum à neceſſariis & amicis adibatur.

B

Priſcus dux.

Eo demum modo ſe multa confecturam eſſe ratus, ſi in publicum non prodiret, neque ſe communem omnibus præberet: perinde atque ex ea cauſa, qui poteſtati eius ſubditi erant milites, metu adducti, imperata facturi eſſent. Poſtquam autem ſupercilio ſublato ad ſplendorem ſuperbè inſtructus, ad exercitum eſt progreſſus, & ad milites verba quædam de fortitudine in bello, & accuratiore armatura, tum autem de pręmiis quæ ex publico recepturi eſſent, fecit, quæ illi antea cognita habebant, in apertum ira eorum prorupit. Itaque impetu in tentorium eius facto, prædonum aut barbarorum more, quicquid ibi repererunt, diripuerunt: & quaſcunq; habuit ſplẽdidè comparatas magnique precij res, eas ſuſtulerunt. Ipſe quoque in eo exercitus tumultu iugulatus fuiſſet, niſi equo conſcenſo Edeſſam profugiſſet. Quam, miſſa eò copiarum parte, dedi ſibi fugitiuum ducem poſtulantes, obſidere ſunt aggreſsi.

Inſolentia eius.

Motus militaris aduerſus Priſcũ.

C Cæterùm vbi Edeſſeni id non fecere, Priſcũ quidem illi reliquerunt: Germanum verò, † militarium in Libaneſia Phœnices ordinum ducem, multa ei vi adhibita, exercitui præfecere: parumque adeo abfuit, quin eum etiam, quantum in illis ſitum erat, Imperatorem delegerint. Poſtquam enim vi hominem aggreſsi ſunt, atque ille eis vehementer reſtitit, contentio inter vtroſque exorta eſt: illo quidem, ne vi expugnaretur, contendente: his autem, vt quod cœpiſſent, perficerent, ita laborantibus, vt cædem ei quoque, niſi oblatum imperium ſuſciperet, minarentur. Sed enim quum Germanus ſe ad cædem perferendam potius, quàm ad tyrannidem ſuſcipiendam paratum eſſe oſtenderet, ad contumelias quaſdam, & verbera indigna, ſe milites, minimè illum ea perlaturum eſſe, quod nec naturam nec ætatem ipſe ſuam ita deſpecturus eſſet, arbitrati conuenerunt. Et iam iniuriis plagiſque virum afficere cœperant, cũ religione quadam parcius de eo periculum facientes. Quum autem alacriter etiam tum in ſententia ſua perſeueraret, iureiurando tãdem ab eo accepto, ad fidem eis ſeruandam illum coegere. Sic ille, pro eo atque milites voluẽre, inuitus imperata facere adactus, imperauit. Et poteſtati ſubditus, poteſtatem geſſit: atque in ſeruitutem tractus, dominationem apud eos exercuit. Quicunque verò erant ordinum ductores, vel præfecti, vel tribuni, vel cẽturiones, vel decuriones, eis reiectis, quibus ipſi milites volebant, poteſtates tales demandarunt, † & manifeſtò in maieſtatem Imperialem deliquerunt. Et mitiores quidem illi in vectigales & tributarios populos, quàm barbari eſſe ſolent, fuere. A propugnatoribus verò, aut defenſoribus reipub. aut quo tandem eos nomine appellem? quàm longiſsimè abfuere. Neque enim menſuris aliquibus aut dimenſis frumentum ſibi ſumebant, aut vetere diſtributione contenti erant, ſtationibuſue deſignatis ſe continebant: ſed quod cuique eorum conſilium & voluntas ſua ſuggeſsit, id demum fas modúſque & menſura erat. Hiſce rebus cognitis, Imperator Philippicum ſororium ſuum, qui eas rectè conſtitueret, ad exercitum remiſit: quem tantum abeſt vt milites receperint, vt quicunque inter eos vel genere hominem contingere, vel affectione illi beneuelle viderentur, extremum, niſi ſe ſilentio tuerentur, adierint periculum. Verũenimuerò quum ſe ita res haberent, ex vrbe Imperante Gregorius antiſtes Theopolitanus diſceſsit, celeberrimo illo certamine per victoriã defunctus, quod hoc loco commemorare non intempeſtiuum fuerit.

Succeſſor eius Germanus.

D *Volens nolens præfecturam Orientis ſuſcipit Germanus, militibus cogẽtib⁹. Militaris licentia.*

† [illegible]

E *Militum aduerſus Philippicum in caſtra miſſũ tumultus.*

CAPVT XII.

ASterius quidam ea tempeſtate Orientem regebat. Et quum contentio ei cum Gregorio interceſsiſſet, Principes ciuitatis Aſterio fauentes, hoſtiles partes ſunt ſecuti. Idem à magna populi parte, & ab opificibus factum. Pro ſe enim quiſque, perinde atque grauiſsimam iniuriam accepiſſet, contendit. Et plebi, vt maledictis F pontificem proſcinderet, permiſſum eſt: vnoque ſumpto cõſilio illi omnes in viis publicis & theatris deambulantes, conuiciis quę in epiſcopũ coniiciebantur, cum riſu lætabantur. A quibus etiam Scenici ipſi non abſtinebant. Ea verò de cauſa magiſtratus Aſterio abrogatur: cumque Ioãnes quidam Imperatore iubente init, quęſtionem habere de rebus motis, & cauſam primariã excitatæ contentionis inueſtigare iuſſus: vir nõ ita magnus, nec admodum conſideratus, & qui non modò talem & tantam cauſam minimè diiudicare, ſed ne paruam quidem litem decidere, aut certius cognoſcere poſſet. Porrò vbi vrbem Antiochenam magnis aduerſus Antiſtitem turbis impleuit, & edictis propoſitis, ſi quis experiri iure contra illum vellet, ſe eum ad agendum admiſſurum eſſe promulgauit, non exiguos aduerſus Antiſtitem libellos à quibuſdam argentariæ menſæ præfectis accepit: in quibus Gregorius inſimulabatur, quòd cum ſorore ſua, viro alij coniuncta, per inceſtum conſueuiſſet. Præterea quòd felicem pacatumque vrbis ſtatum perſæpe perturbaſſet.

Tumultus aduerſus Gregorium epiſcopum Antiochiæ excitatus, auctore Aſterio præfecto.

Ioãnes Aſterij ſucceſſor.

Is de motu ciuili quærere iuſſus.

Grauiſsima Gregorio crimina intentantur.

† [illegible] Niceph.

[illegible] Euagr.

A Sedenim de ciuitate turbata crimen ſibi obiectũ, pro eo atque potuit, refellit. De reliquis autem cauſis, ad iudicium & cognitionem Imperatoris & Synodi prouocauit. Itaque Conſtantinopolim cauſam dicturus venit. Affuere ibi iudicio tali patriarchæ omnes, qui vel ſua ſponte, vel acciti eò ſe contulerant, nec pauci etiam metropolitanarum eccleſiarum præſides, & ſacræ curiæ Senatores multi. A quibus omnibus, quæſtione diligenter & accuratè agitata, poſt multum certamen & contentionem, Antiſtes ita in cauſa victor euaſit, vt accuſator ipſe neruis bubulis cæſus, & in foro circumactus, tandem oſtraciſmo mulctatus ſit. Exinde igitur innocentia ſua probata, ad ſedem ſuam Gregorius eſt reuerſus. Quo tempore copiæ militares per ſeditionem imperium quàm maximè detrectabant, & freoos Imperiales reiiciebãt. Philippicus autem ad Berrœam & Chalcidem vrbes, quónam res euaſuræ eſſent proſpiciens, morabatur.

Gregorius ad imperatoris & Concilij iudiciũ prouocat.

Calumniæ pœna.

B

CAPVT XIII.

POſt reditum Gregorij, menſes quatuor tranſierant, quum poſt vnum & ſexageſimum à prioribus grauioribus terræmotibus annum, circiter tertiam noctis horam, vnà cum ſonitu multo, ingens terræ concuſsio & ebullitio ſubitò exorta, vniuerſam Antiochenorum vrbem ex fundamentis ipſis conuulſit: & quum quæ in altum ſublata fuerant ædificia deiecit, tum verò quæ firmamentis ſuis profundius innitebantur, ex inferioribus locis in ſublime excutiens proiecit: ita vt structuræ omnes ſanctiſsimæ eccleſiæ præcipites peſſum ierint, & ipſum duntaxat hemiſphærium loco ſuo permãſerit: quod Euphræmius epiſcopus è Daphnes luci tignis, quum ſub Iuſtino terræmotus graſſatus eſſet, conſtruxerat. A his nanque terræ concuſsionibus in parte ſeptentrionali labefactatum fuerat, eaque de cauſa tigna, quæ id ſuſtinebant, habuerat. Ea tũ ingenti vehementiq; motu ita hominis
C proſtrata ſunt, vt hemiſphærium haud aliter quàm regula quadam in locum ſuum reſtitutũ ſit. Quin & ædificia multa in regione vrbis quæ Oſtracina dicitur, concuſſa corruerunt: atque id etiam, quod nomini ſuo reſpondet, + Pſephion dictum: item ea quæ vernacula lingua Bryſia nominata ſunt: & inſuper ædes quoque Dei genitricis vicina, vbi media porticibus ſola mirificè eſt cõſeruata. Labefactatæ etiam admodum ſunt omnes in planicie turres, mœnibus aliis, præterquam ſolis propugnaculis, intactis: atque in eis ipſis propugnaculis, ſaxa quædam in diuerſam partem conuerſa, non conciderunt. Multæ præterea aliæ ſacræ ædes cladem eam ſenſerunt: & vtrunque publicum lauacrum, ex pulcherrimo ſtatu, ad eam quæ ex diametro eſt deformitatem collapſum. Magna verò etiam multitudo ruinis oppreſſa eſt, adeò vt nonnulli coniecturam ex annona capientes, circiter ſexaginta millia hominum ea calamitate interiiſſe putent. Gregorius ipſe vrbis epiſcopus, præter ſpem omnem ſeruatus eſt. Nam tectum & habitatio, vbi conſederat, omnis paulo pòſt concidit: neque periculum id quiſquam euaſit, præterquam

Terræmotus Antiochiæ, & clades ex eo accepta.

+ pauimentum.

Clades 60000 hominum.

In ea calamitate Gregorius epiſcopus ſeruat⁹.

ipſe, & qui ei præſtò erant: qui ipſum vnà cum lectulo ſublatum fune demiſerunt, quum alius terræmotus locum alium ruinis ad id patefeciſſet, D
per quem periculum imminens effugerunt. Alia quoque res ſalutaris vrbi ei accidit, benigno & miſericordi Deo bonitate & lenitate ſua minas comprimente, miſerationiſque & miſericordiæ virga caſtigare hominũ vitia ſtatuente. Nam nullum exortum eſt incendium, quum quidem multus vbique in vrbe eſſet ignis, in focis ipſis ſcilicet, priuatiſque & publicis lucernis, fornacibus, balneis, culinis, & officinis aliis, in quibus opifices artes ſuas exercent. Multi autem ex claris & inſignibus viris eo terræmotu interierunt. Quorum vnus etiam fuit, quem paulo antè diximus, Aſterius, concuſsionibus eiuſmodi & ruina exanimatus.

CAPVT XIIII.

ATque vrbis ipſius publicam cladem Imperator pecunia data ſolatus eſt. In exercitu verò eadem E
erat defectio, atque rebellio: adeò vt finitimi barbari confertim excurrere in Romanam ditionẽ auderent. Perſuaſum nanque habebant, ſe, quòd illis nemo obuiam venturus eſſet, ex ſententia quæ vellent facturos. Atenim hoc ſic illis opinãtibus, Germanus cum eis quas ſecum habebat copiis occurrit: & tanta fortitudine victor eos concidit, vt ne nuncius quidẽ cladis eius Perſis relictus fuerit. Imperator vbi eam rem cognouit, ingentem pecuniam exercitui donauit, & ducem ipſum inde cum quibuſdam qui cum eo erant euocatum, in iudiciũ produxit. Ibi iudices omnes capitali illos ſupplicio condemnarunt. Princeps verò non modò in illos non animaduertit, ſed honoribus etiã & præmiis eos dignatus, benignitateque alia liberaliter proſequutus eſt. Atque quum hoc in ſtatu res Orientis eſſet, Abares bis in id quod vocatur Macron Tichos expeditione facta, Singidonem & Anchialum, Græciamque omnem, atque vrbes & caſtella alia expugnarunt, hoſtiliterque diripuerunt, aliis quidẽ igne conſumptis, aliis autem cru- F
delem in modum exciſis: propterea quòd illis reſiſteret nemo, & maxima pars copiarum militarium in Oriente moraretur. Quò Imperator Andream Imperialium ſatellitum præfectum miſit, qui exercitui, vt priores ordinum doctores & præfectos reciperent, perſuaderet. Sedenim quum milites mandata ea ne audire quidem ſuſtinerent, Gregorius eam rem expediuit. Erat ſiquidem vir ad res maximas conficiendas idoneus: & exercitus vniuerſus, vt ita dicam, multum ei obſeruantia ſimul & reuerentia exhibuit honorem. Quidam enim pecunia data ab ipſo conciliati fuerant, quidam veſtem acceperant. Nonnulli potu ciboque, & aliis inſuper rebus, quæ hominibus in terra aliena degentibus ad vſum & neceſsitatem commodæ ſunt, abunde ab eo refecti erant. Tum autem, quicunque delectu habito per ſacramentum militiæ in catalogum adſcripti erant, per ipſum id conſequuti fuerant. Et primùm ille ad loca omnia, nũciis ad eos miſſis qui principem locũ in exercitu obtinebant, milites in Litarbis, regione à Theupoli circiter trecẽ-

Præclara Germani de Perſis victoria.

Mauricius Germanum à iudicibus damnatum honorib⁹ eſt proſequutus.

Abares Græciam vaſtant.

Militares rebelles & feroces.

Gregorius apud milites gratioſus.

A ea ſtadia diſtante, congregauit. Ad quos quum ipſe quoque deinde veniſſet, ita vt in lecto decumbebat, eiuſmodi verba fecit.

CAPVT XV.

Oratio Gregorij Theopolitani epiſcopi, ad milites rebelles, qua eos ad vnitatem adducit.

Viri & verbis & rebus ipſis Romani: Arbitratus quidem ſum dudum vos ad me venturos fuiſſe, vt de eis quæ acciderunt rebus mecum ſententias communicaretis, conſiliumque caperetis. Idque vetus, quæ mihi vobiſcum interceſsit, beneuolentia poſlicita eſt: quæ quidem officiis erga vos prioribus certo confirmata eſt, quũ nauali veſtro * motui, & qui eum ſubſequutus eſt * tumultui, rebus neceſſariis præbitis ſuccurri. Sed id hactenus factum non eſt, quòd fortaſſe diebus ſuperioribus occaſio ad eam rem præbita non ſit: ſcilicet vt Perſæ verè Romanorum fortitudinem, ab eis viris qui duce carerent, victi atque
B profligati, perſpicerent: atque vt ſincera veſtra in rempublicam beneuolentia temporis opportunitate ſpectata, rerumque ipſarum teſtimonio comprobata, ea parte omni cognoſceretur. Declaraſtis ſiquidem, quum aduerſus duces veſtros dolore commoti, malè animati fuiſtis, nihil vobis eſſe republica antiquius & præſtabilius. Verùm agedum, ſi vobis videtur, communiter quid facto opus ſit, diſpiciamus. Vocat vos ad ſe benignus Imperator veſter, amneſtiam ſeu obliuionem atque impunitatem præteritorum delictorum promittens, & egregium veſtrum erga rempublicam animum, belloque gerendo fortitudinem, pro ſupplicantium gratiamque petentium frondibus recipiens. Certo nimirum pignore iſto veniam vobis concedens, atque hęc ipſe ſecum reputans. Quandoquidem qui res vniuerſas manu ſua continet Deus benignitati plurimum, errata condonando, tribuit, & per fortitudinem veſtram, rationem de criminibus reddendam remiſit, manifeſtiſsimumque gratiæ omnino factę indicium exhibuit: quomodo ego quoque diuinum calculum, qui mihi remittendæ noxæ neceſsitatem imponit, non ſe-
C quar? Proinde ſi parẽte mihi voletis, Romani, confeſtim credetis, neque tãtam temporis opportunitatem præterire patiemini, ne quum illa effugerit, comprehendi poſtea nequeat. Non facile nanque poſtquam pręteruolauit, capitur: quodammodo, vt aliquis dicat, indignè ferens, quòd neglecta contemptaque ſit. Atqui incõprehenſibilis prorſus eſſe non ſuſtinet. Itaque patrum veſtrorum obedientiæ hæreditatem cernite, ſicuti in fortitudinis eorum laudem ſucceſsiſtis: vt omni ex parte vos Romanos eſſe declaretis, neque reprehenſio vlla vobis inceſſat, quæ illegitimam vos & adulterinam ſobolem eſſe arguat. Qui nanque ita, vt Romano genere dignum erat, vos procrearunt maiores, regibus & conſulibus ſubditi, ritè imperata faciendo, & rem pro inſita fortitudine præclarè gerendo, vniuerſum terrarum orbem Romano Imperio ſubiugarunt. Manlius certè Torquatus ſuum ipſe filium corona exornatum ſecuri percuti iuſsit, fortitudine quidem illum plurimùm præſtantem, Imperio autem minimè parére volentem. * Bono nanque ducum conſilio, & prompta militum obediendi voluntate, plurimę & ma-

Quomodo auctum ſit Romanorum Imperium.

Quomodo res rectè geruntur.

** τῶν ἀρχόντων εὐβουλίᾳ, τῷ δ᾽ ἀρχομένων εὐπειθείᾳ.*

ximæ res proſperè conficiuntur. At ſi alterum ab D
altero ſeiungatur, claudicare partem alteram, & collabi euertiam neceſſe eſt, optimo duarum iſtarum virtutum pari diuiſo. Proinde ne amplius cũctamini, mihique qui ſacerdos Dei ſum, & partes meas medius inter Imperatorem & exercitum interpono, parẽte. Atque oſtẽdite, non tyrannicum morem, ſed iuſtam indignationem, ad breue tempus, quod aduerſus duces veſtros minus legitimè imperãtes egiſtis, fuiſſe. Niſi enim quàm primùm ad Imperatorem veſtrum accurreritis, ego quidẽ ſimul & egregiam in rempublicam voluntatem, & ſingularem erga vos amorem, pro officio meo, ſanctè præſtiterim. Vobis autem etiam atque etiam videndum fuerit, qui ita tyrannidem exercetetis, quæ præpoſita ſint præmia. Quorſum enim vobis res præſentes euadent? Nam vt in hoc ipſo permaneant ſtatu haudquaquam facilè fieri poteſt. Vnde verò erit victus, & frugum maturatum ex agris, aut earum quæ mare continenti ipſi, pro eo atque par eſt, opem ferendo ſuppeditat, rerum E
importatio? Bellũ ergo popularibus veſtris Chriſtianis inferentes, & bellum ab eiſdem excipientes, res omnium fœdiſsimas & facietis, & patiemini. Et vbi tandem poſtremò, hinc & inde diſperſi, vitam degetis? Et conſequetur à tergo vos vindicta diuina, quæ peruicaciam veſtram ſuſtinere, aut veniam vobis de cœtero dare minimè poterit. Quapropter dextras nobis inuicem & reipublicæ iungamus, & rem ipſam, pro eo atque æquum eſt, conſideremus: idque nunc quàm maximè, quum ſalutiferæ paſsionis & ſanctiſsimæ reſurrectionis Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti dies feſtos, qui nobis ad res meliores opem & auxiliũ ferunt, agimus.

CAPVT XVI.

Gregorius hæc atque alia plura cum lachrymis locutus, diuino quodam nutu in momento temporis animos omnium in aliam ſententiam traduxit. Itaque vt eis ex conuentu ſecedere liceret, * F
quo ſeorſim deliberare de eo quod æquum eſſet poſſent, petierunt: ac paulo pòſt reuerſi, poteſtati Antiſtitis ſe permiſerunt. Atque illi Philippicum nominatim, vt illum videlicet denuo ducem ſumerent, alleganti, ſe & exercitum omnem iuriſiurandi religione obſtrictum eſſe, Philippicum poſthac ducem à ſe minimè ſuſceptum iri, dixerunt. Adhæc Gregorius nihil cunctatus: Sacerdotem ſe per diuinam gratiam eſſe, & poteſtatem ſoluendi & ligandi in cœlo & in terra habere dixit: diuinamque ſuper ea re iuſsionem in medium produxit. Tum verò militibus morem ei gerentibus, precationibus diuinum nomen placauit: † & re arcanorum myſteriorum diuina peracta, immaculatum corpus omnibus communicauit. Dies enim qui ſanctam paſsionem Chriſti præcedit, tũ agebatur. Deinde cõuiuio eos, quũ circiter duûm millium numerũ explerent, toris in gramine diſpoſitis, excepit, & poſtridie inde abiit. Conuenit autem inter ipſos, vt quo vellẽt loco congregarẽtur. Gregorius Philippicũ Tarſi Ciliciæ morantẽ acceſſit, qui tũ Cõſtãtinopolim petere, pperabat.

** καθ᾽ ἑαυτοὺς γενόμενοι.*

Parent antiſtitis ſanctis ſuaſionibus milites.

Abſolutio à iuramento præſtito.

† τὴν θείαν τελετὴν μυσταγωγίαν, τὸ ἄχραντον σῶμα ἐν ἁγίοις μετέδωκε.

Accipiunt milites ducem ſuum Philippicum.

A Et eo Antiochiam enocsto, Imperatorem de rebus hiſce, & exercitus de Philippico precibus certiorem facit. Philippicus vbi Theopolim aduenit, exercitus ei obuiam proceſſit, atq; eis ſibi, qui ad diuinam regenerationem admiſſi fuerant, ſupplicum niore adiunctis, ad pedes eius milites procubuerunt. Et dextra ab eo, ubliuioniſq; præteritarũ iniuriarũ fide accepta, in expeditionib' bellicis eũ ſuut conſectati. Res hæc inter exercitus ducem, & Antiocheuæ vrbis præſulem Gregorium, ad hunc modum eſt acta.

CAPVT XVII.

Sittas decurio Martyropolim Perſis prodit.

Eo tempore Sittas quidam nomine, inter militares copias decurionis dignitatem obtinens, iniuria à quopiam ordinum ductore affectus, quum negligentius cuſtodiri Martyropolim animad-
B uertiſſet, vrbem eam prodidit. Perſicam nanque manum, perinde atque Romana eſſet, noctu introduxit, atque vrbem cepit: Romanis opportunã maximè. Et quæcunque ibi erant ætate florentes fœminæ, eas retinuit: reliquos verò mortales omnes, ſeruis quibuſdam exceptis, inde eiecit. Philippicus igitur ſtatim eò expeditionem cõuertit, atque cum copiis omnibus vrbem eam obſeſſam oppugnare cœpit. Et quamuis tormenta ad vrbẽ expugnandam idonea non haberet, vtcunque tamen potuit, oppugnationem eam eſt proſequutus. Et cuniculis actis vt turris vnà concideret, effecit: minimè tamen vrbem ipſam capere, & ad deditionem cogere potuit. Nam Perſę partem eã quæ ſolo ęquata fuerat, noctu refectam ſatis munierant. Porrò vbi Romani fortiter expugnationem tentantes, fortius reiecti ſunt, (crebra nanque in eos ex ſuperiore loco coniiciebantur tela, ita vt ipſi plus detrimenti ferrent, quàm oppidanis inferrent) obſidionem ſoluerunt: & paulũlum retrogreſsi, caſtra poſuerunt: hoc vnum agentes, vt ne auxilia alia Perſis adderentur. Mauricio au-

Romani fruſtra eam per expugnationem recuperare contendunt.

C tem iubente, Gregorius rurſum ad exercitum venit, eiq́ue vt denuò vrbis expugnationem tentaret, perſuaſit. Verùm illi, quòd inſtrumentis atque tormentis ad muros ſternẽdos neceſſariis in præſentia deſtituerentur, nihil amplius efficere potuerunt. Proinde obſidione relicta, exercitus in hyberna conceſsit, frequentibus præſidiis vicinis caſtellis impoſitis, ne Perſæ ſubſidium clàm vrbi immitterent. Aeſtate verò ſequenti, copiæ ſunt coactæ. Et quòd Perſæ etiam aduenissent, ingens pugna ad Martyropolim cõmiſſa eſt, ex qua victor euaſit Philippicus. Cœterùm Perſis multis cœſis, & heroe * vno proſtrato, multitudo magna (id quod illis ſtudio maximè fuerat) Martyropolim peruenit. Romani exinde vrbem oppugnare deſtiterunt: quòd vi eam ad deditionem cogi nõ poſſe, probè ſcirent. Septem verò ab ea ſtadiis, vrbem aliam in tutis montoſiſque partibus ſtatuerunt: vt inde hoſtilibus molitionibus atque excurſionibus militari arte reſiſterent, damnumq́ue inferrent. Id quod ſic æſtiuo tempore ab eis fiebat. Hyeme autem adueniente, in ſtatiua ſe inde recipiebant.

Vincuntur à Romanis Perſæ. Vrbem aliã prope Martyropolim Romani extruunt.
** Nomen huius fuit Marozas Diacon.*

CAPVT XVIII.

D

Philippico ſucceſſor datus Commentiolus, genere Thrax, qui magna virtute cum Perſis congreſſus eſt. In eo certamine Perſarum dux vnà cum equo in terram deiectus interiiſſet, niſi ex ſatellitibus, quidam eum in equum, quem ſecum ducebat, ſublatum è prælio ſubduxiſſet. Reliqui verò Perſæ quam maximè etiam, ducibus ſuis relictis, fugerunt, & ſe Niſibim receperunt, ad regem ſuum redire veriti. Nam ille capitale ſupplicium illis minatus fuerat, ſi ductores ſuos deſererent. Ibi verò congregati tyrannidem aduerſus Hormiſdã meditantur. Conſilio ei Varamus Perſicorum ordinum dux præfuit, qui à pugna aduerſus Turcos facta cum ſuis redierat: ſicuti ſuo loco de eis à me dicetur. Interea Commentiolus Martyropolim circumſidet. Atque ibi quidem plurimam copiarum partem relinquit, ipſe verò vnà cum optimis & delectiſsimis quibuſque, ad Oc- E bas, longè munitiſsimum caſtellum, ex aduerſo Martyropoli in vlteriore ripa, in prærupto ſcopulo ita ſitum, vt inde vrbs tota conſpici poſſet, excurrit, caſtellum id oppugnat: & nihil intentatum relinquens, partes quaſdam munitionum tormentis ſaxa iacientibus deiicit: tandemq́ue eis ſuperatis, magna vi id capit. Quapropter ad deſperationem Perſæ de Martyropoli deciderunt. Hæc quũ ſic agerentur, iidem Perſæ regem ſuum Hormiſdam Choſroę, quem Cabales genuit, filium intéremerunt: regum omnium iniuſtiſsimum, non ſolum quod iniquè ſubditos pecunia mulctarit, verumetiam quòd nulla de cauſa variis ſupplicior ũ generibus crudelem in modum illos necauerit. Ei Choſroem filium in regno ſubſtituerunt. Vt autem hęc acciderint, pulchrum eſſe puto, vt altius repetita exponam.

Commentiolus Philippico ſucceſſor. Imperator rurſus à Prætura Philippico amoto Commentiolum oriẽtis Prætorem dixit. Heraclius autem proſperatus in bello Prætorem Perſarum peremit. Aſarthaeo vnà peremto fugiunt Perſæ, & inſequuntur Romani. Diacon. lib. 17. Perſæ à Romanis fugati, conſilia aduerſus Hormiſdã regem capiunt. Turcicũ nomẽ tunc primum Aſiæ auditum. Egna. Cõmẽtiolus Ocbas ad Martyropolim capit. Hormiſda rege Perſarum cæſo. Rex iniuſtus & crudelis.

Paulus Diaconus, Turcis deuictis Hormiſdam adeò gloria & opibus creuiſſe ſcribit, vt deinceps annuũ quadraginta millium auri tributum à Turcis acceperit, quam ſummam ipſi eis antea quotannis perſoluerit. F

CAPVT XIX.

Hormiſdas Varamũ exercitu iuſto probè inſtructum, aduerſus Romanos expediuerat. Et contra hunc Mauricius Romanum, qui illi occurreret, miſerat. Varamus copiis Romanorum illuſit. Romanus autem decem tantum fortiſsimorum lectiſsimorumq́ue millibus acceptis, cum illo eſt congreſſus. Et multis vtrinque cędibus patratis, in Albanię regione, victoria barbarum deteſtata, penes Romanos fuit. Quam ſuorum cladem, poſtquam Perſarum rex Hormiſdas intellexit, præfecturæ dignitatem Varamo ademit, eidemq́ue muliebrem ſtolam miſit. Ille ad res nouas animo adiectu, tyrannidem affectare, & cõuicia ei qui prior iniuriam illi intuliſſet, pro conuiciis reddere, & epiſtolæ verba hæc inſcribere: Hormiſdę Choſroę filiæ Varamus, nec non exercitum ſub ſignis ſuis merentem ad defectionem concitare, confictas

De rebellione Perſarũ aduerſus Hormiſdã regem ſuum per Varamũ concitata.

A ferè aduerſus omnes Hormiſdæ nomine literas exhibens, crudelitatémque illius & pecuniæ inſatiabilem cupiditatem in memoriam eis reuocans: vt ſcilicet ille primarios viros omnes vel ferro occiderit, vel in Tigride amne ſubmerſerit, tali eos & ſepultura & exequiis eiuſmodi dignatus. Sermonibus eius generis exercitu ſeducto, ad maximam eum tyrannidem & rebellionem excitauit. Itaque iuramento Varamo, quo tutior eſſet, præſtito, adimendi Hormiſdæ regni conſilium ineunt. Hormiſdas aduerſus hunc, cum multitudine magna Pherochanem mittit. Quem & ipſum Varamus + ſubit, Minimè Perſas inter ſe belligerari oportere, ſed eos durum & violentum imperium, & præterea ſanguinarium ingenium, & inexplebilem auariciam Hormiſdæ ferre, & beneuolentiam ſibi inuicem præſtare debere, dicēs. Quæ vbi vera eſſe exercitus Pherochanis ſenſit, ducem ſuū necat, & ad Varami partes accedit. Exinde confertim & populariter congregati, Hormiſdam aggrediuntur: & diademate de capite eius detracto, è B regio throno deturbant. Mox in ipſius conſpectu coniugem & filium vnum iugulant: eúmque oculis effoſsis in cuſtodiam coniiciunt, & alterum filium eius Perſarum regem promulgant. Hic ad tempus aliquod, benignū ſe patri præbuit: & inuitum ſe regnum ſuſcepiſſe deprecando allegauit, affatímque victum ei ſubminiſtrauit. Pater verò contumeliis filium afficere, & proiicere à ſe quæcunque ille mittebat, non intermiſit. Quare commotus Choſroes filius, ruſticis fuſtibus patrē interimi iuſsit. Ea verò indignitas Perſis dolorem incuſsit, & odium aduerſus illum nō paruum excitauit.

Pherochanis Perſas auctis cadit.
† ὑπαντᾷ.

Hormiſdas captus ac in priuā coniugem, & excæcatur.

Hormiſdas per parricidiū caditur.

CAPVT XX.

Porrò Choſroes, quandoquidem Varamum aduerſus ſe exercitum ducere cognouit, cum copiis non contemnendis aduerſus eum in planiciem quandam, ad Zabam flumen, eſt progreſſus. Sed enim quum ſuos ſponte ſua cedētes Varamo fauere, & ſibi inſidias ſtruere vidit, multos occidit: & tumultu in exercitu moto, celeriter ad Circeſium profugit, vnà cum coniugibus, C & liberis tribus infantibus, & Perſis præterea quibuſdam nobilitate generis præcellentibus, qui voluntate ſua eum ſecuti fuerant. Ad eum autem locum, quemadmodum ipſe retulit, peruenit, quum Chriſtianorum Deum ſeruatorem & viæ ducem inuocaſſet: eò ſe equum rectà ire, quò ab illo duceretur, permiſſurum teſtatus. Inde ad Mauricium oratores miſit: Probo inſuper, vt res acta eſſet, literis eidē indicante. Miſit ſanè & Varamus ad imperatorem legationē, quæ ab eo, ne opem Choſroæ ferret, petebat. At Mauricius, qui humanarum rerum ſtatum inſtabilem, & cothurnum prorſus eſſe ſciret, & viciſsitudines volubiléſque mutationes humanæ & miſerabilis huius vitæ noſſet, atque hæc rectè in animo ſuo deliberādo perpenderet, regem ſibi ſupplicem perhumaniter & libenter ſuſcipit: & pro exule atque fugitiuo, amicum ſibi & filium per arrogationem germanum facit, donis regiis & liberalitate benignitatéq; reliqua prolixè inuitatum. Nec ipſe modò ad eū imperiali munificentia quę decebat miſit, ſed & Augusta ipſa coniugibus eius, & liberi liberis eandē D præſtiterunt pietatem. Neque officiis iis contentus, Hierapolim quoque ad exercitum vniuerſum & Ducem eius Cōmentiolum ſcripſit, qui Choſroen regio prorſus ſatellitio & comitatu produceret, & quocunq; vellet ſequeretur. Atq; vt maiorē ei honorē haberet, Melitinēſem quoq; antiſtitem Domitianum, cognatum ſuum, ad eum legauit, virum prudentia mētisque ſolertia multis anteeuntem, verbiſque ſimul & factis præſtantem, & ad negocia maxima conficienda commodum. Adiunxit huic Antiochenæ ſedis præſidem Gregorium. Qui ambo Choſroen verbis, muneribus tempeſtiuiſq; colloquiis & ſuaſionibus ad ſtuporem & conſternationem compulerunt. Choſroes vbi Hierapolim, quæ principem locū in Euphrateſia obtinet, peruenit, in regnum inde rediit, quū id è re eius Mauricius eſſe cenſeret: qui maiorem gloriæ & laudis ſuæ partem, ex commodo & vtilitate ſupplicis regis eſt meritus. Magna certè pecuniæ vi, quod nunquam à quopiam in literas relatum eſt, donatum Choſroen, quibuſdam etiam E Perſis impenſis ſuis in militiam eius conductis, ſanè quàm magnificè in Perſidem remiſit, cū vtroque exercitu, Perſico ſimul & Romano. + Narſes Romanis copiis præfuit: qui cum Perſis prælio cōgreſſus, * ſexaginta millia Perſarum manu cepit, eáque ad Choſroen adductos haſtilibus cōfixit. Ex iis ſi qui Turci erant, eos Choſroes imperatori Byzantiū miſit. Porrò Romanæ copiæ, Varamo qui turpiter ex pugna ſolus profugit, debellato regnum ſuum Choſroe in manus tradiderūt, eúmque in regiam ſuam deduxerunt. Is in throno ſuo conſidens, Romanis audientibus verba hæc proloquutus eſt. Rex Choſroe, diei huius perpe- »
tuò te meminiſſe, atque hoc in animo tecum con »
ſiderare oportebit, ꝙ Romani regnum tibi Perſarum + dono dāt. Choſroes ab inſidiis ſibi Perſarum metuens, mille à Mauricio Romanos milites petiit: quos ei ille benignè attribuit. Sittas exinde à Perſis in crucem eſt actus. Et Martyropolis, atque item Datas caſtellum, decendentibus ex eo Perſis, Romanis reddiū. Turcos, quos Choſroes Conſtantinopolim miſerat, ſtigmaticos F liquato atramento cruces in frontibus impreſſas imperator habere videns, interrogauit, quánam gratia quæ non colerent circumferrent ſigna? Illi grauem ante plures annos in Perſide & patria ſua peſtem coortam eſſe dixerūt, à qua quum multi mortales infecti interirent, Chriſtianos quoſdam, qui ibi fuere, hominibus, ſi hoc feciſſent, ſaluti ſuæ conſulturos eſſe, regionémque eam à lue tali intactam liberámq; fore perſuaſiſſe. Idque ita eſſe ab eis factum. Res Hormiſdæ & Choſroæ Perſarum, eiuſmodi habuere exitum.

Choſroes Varamū fugit, & ad Mauricium imperatorem confugit.

Cirigit autē vt cū Probus patronus, qui illic erat, ſuſciperet. Diac.
Vita humana inſtabilis.
Filiū ſuū ſibi Choſroem regē Perſarū Mauricius facit. Diac.

Reducitur in regnum ſuū Choſroes, ope Mauricij.

Domitianus epiſcop' Hierapolitanus.

† Narſes Roma. dux Choſroe opē ferēs, Varamum vincit.
** Sex millia vincta ad Choſroē adduxit. Diac.*
Verū Narſes redituros ꝓpria Choſroe dixit, Memor ſis Choſroe, præſentis diei. Romani tibi regnum donant. Diac.
Proditoris ſupplicium.
† τῷ δῶρα χαρίζει.
Martyropolis & Datas Romanis redditæ.
Turci cruce aliquando notati.

CAPVT XXI.

Choſroes in poſſeſsionem regni ſui reſtitutus, Gregorio Theopolitano crucē illam miſit, quā Theodora Iuſtiniani vxor auro multo & lapillis reſplēdentibus ornatam, in honorem victoris martyris Sergij Deo dedicauerat, & Choſroes Hormiſdæ pater vnà cum aliis donariis variiſque

A preciosis è Sergiopoli, ſecum abſtulerat: ſicuti antea à me eſt dictom. Cum iſta aliam qooque crucem miſit, quã Choſroes ipſe ex iogenti auri pondere fieri curauerat, com eiuſmodi Græcarum literarum inſcriptiooe. Crucem haoc Choſroes tex regum, filius Hormiſdæ, quo tẽpote propter diabolicum ioſtinctum & dolum malum perditiſsimi Varami, & qoi cum eo fuere Caballariorum, in Romaniam conceſsimus: & quòd perditus Zadepram cum exercitu Niſibim veniret, abducendorum Niſibeoæ partis Caballariorum gratia, vt nobis reſiſtereot, & oppugoando rebellarẽt, noa quoque Caballarios cũ duce ſuo io Charchas miſimus: & propter ſancti Sergij, venerãdi illius & celebris viti fortuoam, quandoquidem datorem eum eſſe votorum atque petitiooum audietamus, primo regoi noſtri aooo, menſis Ianuarij die ſeptimo, votum nuocupaoimus: ſi Caballarij ooſtri Zadepram occidiſſeot, aut cepiſſent, crucem aoream ous lapillis diſtioctam in ædem Sergij, veneraodi oominis eius ergô, miſſuros eſſe. Portò B quum nono Februarij mẽſis die caput Zadepram ad nos allatũ fuerit, voti rei, & optati noſtri compotes facti, vt manifeſtum id certúmq; coiois ſit, io veneraodum eius oomen, crucem hanc à oobis factam, vnà cum cruce à Iuſtioiaoo Romaoorum imperatote in templum eius miſſa, & belli tempore, quod inter duo hæc regna geſtum eſt, à Choſroe rege regum filio Cabadæ aui noſtri huc delatā, & inter theſauros noſtros teperta, io ædem venerandi Sergij miſimus. Cum hac inſcriptiooe Choſroes cruces miſit: quas Gregorius ad ſe allatas, & de Mauricij ſententia acceptas, cum pompa & comitatu multo, obſeroanter ſimul & religioſè in templo martyris ſacrauit & repoſuit, nihil protſus ab ethnicis donatiis Eccleſiam detrimenti capere arbitratus.

Choſroes diuo Sergio crucem auream dedicat.

Crux aurea à Iuſtiniano Cæſare diuo item Sergio conſecrata.

CAPVT XXII.

C NOn loogè autem pòſt, Choſtoes etiam alia munera fabrefacta, & in ſacrum ſancti martyris delubrum miſſa, atque diſcum etiam noo paocarom minarum põderis auteum, cui ſermone Græco eiuſcemodi inſcripſit literas, donauit. Ego Choſroes rex regom, filius Hormiſdæ, hæc diſco iſti inſcripſi: nõ vt ab hominibus ſpectentur, neque vt verbis meis magnitudo veoerãdi oominis tui innoteſcat, ſed propter ſcripti ipſius veritatẽ, & plures gratias, pluráq; beoefacta à te in me profecta. Felicitatis enim loco mihi eſt, vt nomen meum io ſactis tuis vaſis circumſeratur. Quum eſſem in Beramis, petij à te vir ſaocte, vt in auxilium mihi venires, & Sira in vtero conciperet. Et quandoquidẽ Sira Chriſtiana, ego autem Græcæ ſoperſtitioois ſectator eſſem, & leges noſtræ oobis libertatem vxorem eam habendi noo permitterent, propter meam erga te beoeuolẽtiam, eius gratia leges ipſas deſpexi, eámque de die in diem ioter cooiuges vero ſiocetóque amore habui & habeo. Atqoe ita mihi viſum eſt, booitatem tuam vir ſancte implorare, vt hæc io vtero conciperet. Petij boc à te, & voto conſtitui, ſi vterum geſtaret Sira, vt crocem quam illa circumfert, venerando templo tno inferrem. Verùm eius rei gratia ego & Sira con- D ſiliom cepimus, vt mooumeotum oominis tui, vir ſancte, apud nos eſſet, crocẽ eam retineres ſtatuimúſque pto ea, & precio æſtimationéque eius, quater mille & qoadriogentos ſtateres miliareſios noo excedente, quinquies mille ſtateres mittere. Et ex quo apod me ipſum votum tale cõcepi, atque hæc in aoimo volutaui, qnoadusque Roſochoſrum petueoimos, noo plures quàm decem ioterceſſere dies. Et tu vir ſaocte, oõ quòd ego dignus fuerim, ſed ꝙ ea tua ſit beniguitas, in ſomois mihi noctu apparuiſti, tertiúmque ad me, quòd Sira veotrem geſtatura eſſet, dixiſti. Et ego in eadem ipſa viſione tertiùm tibi reſpondi, Rectè. proiode qoòd præſtare vota petitionéſque ſoleas, ex eo die Sira, id quod fœminis accidere conſueuit, nõ vidit. Ego verò mecum ipſe de hoc ambigeos, ſi verbis tuis fidem noo haberem, & proprerea ꝙ ſanctos ſis, datórque votorum, oon crederem, quòd poſthac Siræ muliebria fluere * eſſent deſitura, ex eo viſionis efficaciam, & verborom tuorum veritatem cognoui. Itaque eam ob E cauſam, & crucẽ talem, & precium eius in ſacroſaoctam ædem tuam miſit. Et ex eo precio diſcũ vnum & poculum in rationem diuinorum myſteriorum, atque item crucem quæ io ſacra meoſa figeretur, & thuribulum, aurea omnia: & † amphithyrum Hunoicum auro ornatum, fieri præcepi. Quæ verò ea eiuſmodi æſtimatione reliqua eſſẽt miliareſia, ſancto tẽplo tuo dicaui: vt per proſpetaotem fortuoam tuam, vir ſaucte, io rebus omoibos, præcipuè verò io petitione iſta, mihi & Siræ auxilium feras: & quod interceſsione tua nobis obtigit, vt pro bonitatis tuæ miſericordia, & pto mea atque Siræ voluotate, ad finem debitum perueniat: vt ſcilicet & ego & Sira, atq; adeò vniuerſi io mundo homines in virtutem tuam ſperemos, atq; in te credamus. Hæc Choſroæ donaria ita reoonciabant, à propheria Balaam oõ diſsideotia: Deo Opt. Max. ioeffabili qoadam ratione, hæc ſic diſpeoſaote, vt per Græcorum ſiue ethnicorum linguas tam ſalutaria & crederẽtur, & proferreotur verba. F

Diſcus aureus à Choſroe eidẽ diuo Sergio voti cauſa inſcriptus.

Euagr. lib. 6 cap. 21. Quæ hic diuo Sergio Choſroes gentilis tribuit, ea chriſtiani Vni Deo, quo ſpes & opes ſuas omnes collocat, tribuunt.

† *Amphithyrum Hunnicum, iudicio meo, carceres ſiue cancelli ſunt, ſacratiorem aræ menſam vel circundantes, vel populum ab ea arcentes, in quorum parte vtraque ianua ſit, & aditus ad eam ſeruus, opera Hunnici.*

CAPVT XXIII.

QVum Choſroes talia ſcriberet, & mitteret, Naamanes etiam Sceoitarũ barbarorũ dux, luxurioſus, ſacer, impurus, ſeu potius omnium impuriſsimus, ethnicæ ſuperſtitioni deditus vir, ita vt ſua ipſe manu homines mactaret, atque diis ſuis ad aras immolaret, præter opinionem diuioo captus amore, per inopinatam viſionẽ ad Chriſtianorum ſacra tranſiit. & ſacro ſuſcepto lauacro, regenerationem temporalis natiuitatis atque reoouatiooem cœleſtem ſubiit: & ſecom populares ſuos omoes multitudioe inoumerabili, qoæcunq; ad religionem noſtram pertioent, edoctos, ad diuinum adduxit baptiſmum. Poſtq̃ autẽ Choſroes

Naamanes Scenites cum ſuis chriſtianiſmum ſuſcipit.

Grego. Thompolitanus hæreſim Seueri exterminat.

A eas quas diximus cruces dedicauit, Gregorius nutu diuino ſolitudine quæ Limetarum nomen habuit, peragrans, & loca ibi omnia circumiens, Seueri dogmata, quæ in eis partibus inualuerant, exterminauit: & ſana doctrina eccleſiis propoſita, multa caſtella & vicos populóſq; frequentes, clerum ſimul & monaſteria, ad veram orthodoxorum & rectè ſentiẽtium eccleſiæ diſciplinam adduxit.

CAPVT XXIIII.

De Simeone Stylite ſiue Columella.

INterea ei Simeonem illum in admirãdo mõte lethaliter decumbere & extremum ſpiritum ducere, nunciatum eſt. Itaque pleno curſu ſupremis verbis virum ſanctum ſalutaturus, ad eum contendit. Minimè verò deſiderio ſuo eſt potitus. Simeones autẽ iſte admodum ætatis ſuæ homines virtute ſuperauit: quippe qui ab ineunte ætate vitæ genus in

Alius hic eſt Simeones ab eo de quo ſuprà eſt, lib. 14. cap. 51.

B columnæ ſtatione tranſigendæ conſectatus ſit. Perhibetur ſanè primos dentes in colũnæ ſtatione mutaſſe, in quam eiuſcemodi ob cauſam aſcendit. In tenera adhuc valde ætate erat, & ludens atque ſaliens in ſublimẽ aſcendit collem, duci quẽ ſequeretur commendatus. Et quum beluæ ſæuæ, pardum nominãt, occurriſſet, zona ſoluta eam in feræ collum iniecit: atque illam ferocitatis oblitã, perinde atque loro tractam duxit, & in domicilij locum pertraxit. Quod vbi præceptor, qui & ipſe vitam in columna agebat, vidit, quidnam id eſſet, quod adduceret, interrogauit. Et ille, ælurum eſſe dixit, quem catum de cunſuetudine nominant. Ex qua coniectura præceptor, quanta illius virtus futura eſſet colligẽs, in columnam eum recepit. Atque in eo ipſo, & alio item monte, accuratiſsimè viuens, in tali vitæ inſtituto ad ſexaginta & octo annos perſtitit. Infinita ei diuinitùs contigere dona. Nam dæmones fugauit: & morbum ægritudinémque omnem oratione manúſque contrectatione eueſtigiò curauit, & futura perinde atq; pręſentia & vidit & prædixit. Sicuti & Gregorio ſi-

Quid Simeones de Euagrij Epiphanienſis cogitationib. quod liberos amitteret, iudicauerit. Miracula mulſionis. Lib. 6. c. 24.

C gnificauit, ipſum mortem ſuam nõ viſurum eſſe, & res poſtea eius ignoraturum. Et quum Euagri' Epiphaniẽſis liberorum amiſsionem ægrè ferret, ſecúmque ipſe ambigeret, quãnam de cauſa Græcis & gentilibus qui multos procrearent liberos, idem nõ contingeret, neque tamen cuiq̃ abſurdas eiuſmodi cogitationes crederet: Simeones ad eũ ſcripſit, vt rebus eiuſcemodi ſuperſederet, minimè enim cogitata talia grata Deo eſſe. Notarij eiuſdem Euagrij vnius coniunx lacte, quod conſiterat, deſtituebatur. Quapropter qui ei erat infantulus, in vltimum venerat vitæ diſcrimen. Simeones ergo manu dextræ viri eius impoſita, papillis fœminæ illam admouere iuſsit. quod vbi factum eſt, illico quaſi ex quodam fonte vbertim lac prorupit, adeò vt veſtis mulieris abundè immaduerit. Sed & puerum quendam à comitibus ſuis in ſyluis in multa nocte per obliuionem relictum, cum ibi erraret, leo in tergum ſuum ſublatum, ad Simeonis mandram illæſum prorſus pertulit. Deinde Simeonis iuſſu, qui puero inſeruiebant, noctu egreſsi, intra oppidum eum, ita vt ſine diſcrimine omni à leone ſeruatus & cuſtoditus fe-rebatur, deduxerunt. Cęterùm multa quoque alia D numerum ſuperãtia Simeones egit, quæ ſanè tempore lõgiore, & lingua politiore, tum autem opere peculiari indigent. Ea hucuſque ſermone omnium celebrantur, à Simeone Magiſtro (quanuis nõ ita doctè vt magnitudo rerum eius flagitauit) conſcripta. In quem librum & nos, abundantem copiam & vim operum ſancti viri cum ſtupore admirati, incidimus. Ex omni nanque nõ Romanorum tantum, verumetiam omnium (vt ita dicam) barbarorum ditione homines ad eum ventitabant, & ab eo quarum indigebant rerum fructum continuò capiebant. Et rami ei arbuſtorum in monte exortorum eſcas ſemper præbuere, cibo omni & potu præſtabiliores.

Simeõ magiſter vitam Simeonis Stylitæ cõſcripſit.

CAPVT XXV.

De diua Golinduch poſt martyrium ſuperſtite.

TVm tẽporis verò etiã Golinduch martyr viuẽs enituit, Magis Perſicis ꝓgnata, Aſmodoch ſcilicet patre, & Myzuch matre: quæ ꝑ E illorum religione, ignem & alias Perſarum abominationes colẽs, & ipſa execratę Deóque deteſtatę idolomanię & magiæ dedita erat. Primario autem ex ſenatu viro in matrimonium collocata, duos progenuit filios. Et poſt triennium per ecſtaſin extra ſeipſam rapta, ab angelo diuino diſpenſationis ſalutis noſtræ myſterio eſt initiata. Proindéque Magis tradita, multiſque verberibus & tormentis, quæ omnia ſuperauit, experta, miracula infinita & prodigia mirifica edidit: idẽtidem angelo, qui dux eius fuit, ad eam veniente, & vt leuiter & facilè omnia perferret curante. Multas etiam res arcanas indicauit, vtpote prouidentiæ gratiam à Deo cõſequuta. Poſtquam verò per multos annos tormẽtis excruciata, coronam martyrij ferre concupiuit, qui ei ſæpius apparere ſolitus erat angelus aſsiſtens, & iuuenem quendam enſiferum producens, deſiderio eius ſatisfecit. Præcipiente nãque illo, iuuenis ferro caput eius reſecuit: & ſanguis è iugulo profluens, in interiorem eius lineam veſtem femoribus tenus cruentatam, manauit. Quæ veſtis innu- F mera viſa eſt edere miracula. atque illa etiam poſt reſectionem capitis deinceps ſuperſtes vixit. Et cum in Romanorum finibus ad Circeſium & Daras morata fuiſſet, etiam ad Hieroſolymorũ partes peruenit, nouum ſpectaculum omnibus fidelibus, quippe viuẽte adhuc corpore ſtigmata Chriſti circũferens, viſa. Hæc ſanè quũ grauiter à martyrij ærumnis afficeretur vrbes circuibat, angelo duce progrediens. neque quicquam medicinæ doloribus adhibuit, natiuis tãtum thermarum lauacris vſa. Et quum domeſticos ſuos, & familiares omnes, atque alios præterea ad Chriſtum adduxiſſet, tãdem Hierapoli, ſeculo hoc relicto, ad immortalem illam vitam conceſsit. Quæ viuens adhuc, ab imperatore in vrbem ſuam accita, imperio eius non paruit. Eius vitam Stephanus Hieropolitanus epiſcopus compoſuit, qui cum illa fuit, & res quaſque ex ea didicit: honorificè etiam & ſplendide, corpore ſepeliendo, funus eius proſecutus.

CAPVT XXVI.

A

Gregorij Theopolitani mors.

Maximorũ vrbium ſacrorum antiſtites.

TVm Gregorins quoque podagrico morbo, quo affligebatur, confectus, quum pharmacum in potione, quæ hermodactylus vocatur, à medico quodam data, ſumpſiſſet, vitá finiuit. Mortuus autem eſt, Gregorio veteris Romæ throno præſidente, qui Pelagio ſucceſsit. In noua verò Roma Ioanne Ieiuno eccleſiam gubernante, de quo paulo pòſt dicemus: Alexandriæ tum Eulogius epiſcopum geſsit: Theopoli autem, poſt Gregorium Anaſtaſius, anno vigeſimotertio, in ſedem eſt reſtitutus. Hieroſolymis Ioannes hierarchicam dignitatem obtinuit. cui non ita multo pòſt defuncto, Neamus in epiſcopatu eſt ſurrogatus. Quo tempore duodecimus, Tiberij Mauricij imperij annus erat. Sed hæc hactenus.

CAPVT XXVII.

B

Chosroes peritus Chaldæorũ aſtronomiæ.

QVod verò de Choſroæ rebus propè omiſi, id ita vt potero, hiſtoriæ mandabo. Magnũ illud bellum quod Romanis cum Perſis fuit, conquieuit, pacta conuenta ex æquo Romanis atque Perſis ſeruantibus. Non autem committam, quin ea exponã, quæ Choſroes in operoſa vanitate Chaldæorum aſtronomię diu multúmq; exercitatus, diuinando prædixit. Ea verò tum ad Ioannem Armeniatum copiarum ducem, quum bellum maximè vigeret, dixiſſe fertur. Quum nanque Ioannes Choſroen acrius obiurgando reprehenderet, quòd moribus eſſet ſiniſtris, & animo ad res gerendas alieno & inepto, quòdque regem minimè talem eſſe oporteret: huiuſmodi quiddam duci barbarus reſpondiſſe dicitur. Niſi quodammodo tempora ipſa nos per tyrannidem ſuam affligerent, haudquaquã tu ſcommate perſtringere magnum inter homines regem auſus fuiſſes. quãdoquidem autem te rebus præſentibus magnopere effers, audi quid à diis de tẽporibus futuris ſit conſtitutum. Redundabũt, vt ſis ſciens, in vos Romanos calamitates, & gens Babylonia Romanæ reipub. trib. in circulum circumactis hebdomadibus dominabitur. Poſtea verò quinta annorũ hebdomade Romani Perſas in ſeruitutem redigent. His ita peractis, dies illa veſpera carẽs hominibus aduenict, & expectatus imperij finis aderit. Quo tẽpore corruptio abolebitur, & viuendi ratio ex inſtituto Dei obtinebit. Quæ verò præter opinionẽ omnẽ Probo etiã ipſi ad epiſcopatũ Chalcedunẽſem recens euecto, quum Cteſiphontem à Mauricio miſſus eſt, reſponderit, dicã. Acciuerat hunc meridie flagrante in regiam ſuam Choſroes. Et quum ſudore plurimo difflueret, ab epiſcopo, vt ſibi Deigenitricis imaginem ſpectandam exhiberet, petiit. Atque ille ſactam virginis matris effigiem, quam in tabella depictam ferebat, protulit, & ad conſpectum eius Perſarum regem admiſit. Perſa adoratione tabulam veneratus, archetypum ſine primariũ exẽplar noctu ſibi aſtitiſſe, & dixiſſe retulit, Alexãdri Macedonis victorias ſe illi concedere. Ibi Probus epiſcopus in hęc verba regi reſpondit: Dudum id ei contigiſſe, quum in regnũ reſtitutus eſſet, & exitioſos tyrãnos virtute & ro-

Choſroes de Imperio Roman. prædictio.

C

Probus epiſcopus Chalcedonenſis, Viſio noctur na eiuſdem Choſroæ.

bore imperatoris viciſſet. Idémque eum inreiurãdo ſtantem cõſequuturum eſſe, ſi quid adhuc reliquiarum veterum illorum igni excoctorum laterum, ſicuti de eis à ſacroſancto Moſe ſcriptum eſt ſupereſſet. Verumenimuerò quum rebus Orientis ſatis diu immorati ſimus, & bellum Perſicum legitimum, Deo adiuuante, finem ceperit, ad res ab imperatore in Europa geſtas ſe ſtylus cõferat: vt & nos ad portum conſilij inſtitutíque noſtri appellamus, & onus ſacrorũ actorũ exponamus.

D

Hinc parũ ultimum eſſe huius hiſtoria Eccleſiaſtica Nicephori librum.

CAPVT XXVIII.

Res Mauricij in Europa geſta.

ITaque ineunte vere, tranſlatis ex Oriente copiis, Mauricius Byzãtio ſoluit: & multis impedimentis interuenientibus, Anchialum contendit. Eò nanq, excurrere velle Abares audierat, poſt auream illam menſam & elephantis ſpectaculum, multorúmque talẽtorum auri largitionem: quæ illis imperator, pacem ſibi complectendam ratus, petentibus tribuit. Ac primùm Perinthum, quam nunc Heracleam nominant, quum quidem in terrores plures, & in maximam tempeſtatis procellam incidiſſet, venit. In qua vrbe Glyceriæ martyri, quæ ibi æde ſacra magnificè cõſtructa honoratur, debitam religionem perſoluit. Et

E

graue quiddam à barbarorum excurſionibus paſſus, exercitus duce in Europa Priſco creato, indu in vrbem imperantem eſt reuerſus. Abarum verò & Slauiuurum gentes, Iſtro traiecto ſub Chagano Hunno militantes, Thraciámque percurrẽtes, & omnia paſsim diripientes, vſque ad Heracleam peruenerunt. Quin Priſco duce Turuli ſe continente, Didymothicum quoque ſtratagemate ceperunt. Eorum impetum arte & cõſilio quodam admirãdo imperator inhibuit, qui ſe claſſe inſtructa in eorum ſedes expeditionem facturũ aſsimulauit. Quæ res metum illis ingentem incuſsit, & vel inuitos ad ſua redire coegit. Poſt quorum diſceſſum imperator ad tranſitũ Iſtri, ne rurſum barbari facilè in Thraciam excurrerent, firma militũ præſidia collocauit. Priſcus autem Byzantium reuerſus, de † manubiis accuſatus eſt: & militariũ copiarum pręfecturę dignitas ei abrogata, Petróque Mauricij fratri data. Verùm quum & is nihil præclarum ex ſententia imperatoris gereret, adẽpto illi magiſtratu, eodémque Priſco reddito, domi ipſe conſedit. Priſcus in Europa pacta cum Chagano inita ſoluit. Ille ſiquidẽ prior bello repetito, derepentè cum innumerabili exercitu in Romanorũ ditionem excurrerat, plurimáque caſtella ceperat. Templum quoque Alexandri martyris incenderat, eiúsque venerandas reliquias homo deteſtandus ex loculis ſuis eiectas, multa neſanda in eis patrans, maxima cõtumelia affecerat. Quapropter ſeptem vno die liberos amiſit, dignas eiuſcemodi contumelię pœnas perſoluens. Exinde idem Iſtrum, ea parte qua in mare prorũpit, tranſmiſit, & grauia damna dedit, Myſorum prædam (quod dicitur) omnia faciens. Quanuis Mauricius ex deſperatione quadam, Commẽtiolum ducem, cum plurimis hominum millibus, exercitum contra illius copias ducturum miſerit. Qui ſe in quodam occidentali caſtello, nihil agens, periculúmque effugiens, continuit. Longè verò pòſt miſſa

Priſcus Romanorum in Europa dux.

Abares & Slauini Thraciam vaſtant.

F

† ἀπὸ τῆς λείας ἐγκλήματι ἀν...

Chaganus Hunnus in Alexandri martyris cineres contumelioſus. Imperator eius pœna.

A legatione Mauricius Chagano, vt pacatiora conſilia ſequeretur, perſuaſit.

CAPVT XXIX.

Barbaricus Chagani faſtus & vaſtitas. [marginal note, partly illegible]

PORrò quum Chaganus Priſcum, quo minus amnem traiicere poſſet, quo tempore prædam plurimam Priſcus agebat, impediret: Theodorum is Medicum, virum cordatum, ſagacitatéque & prudentia multos excellẽtem, ad eum miſit. Qui quum barbarum frementem maximè, & ſuperbientem, & verborum faſtu exultantem (nationum enim omnium dominũ ſe eſſe, minabundus iactabat) vidit, veteri quadam narratione barbaricum legatus leniit tumorem. Inquit enim. Audi Chagane veterem & vtilem orationem. Seſoſtris Aegyptiorum rex, illuſtris admodum & felix, plurimas & maximas ſibi ſubiecit nationes. Atq; ex eo ſucceſſu in proteruam arrogantiã ſublatus, currum ſibi aureum pellucidis precioſiſq́ue

[illegible] fortunæ [illegible] [illegible] exemplum [illegible].

B lapillis exornatum fieri fecit. In quo confidens, quatuor ex deuictis regib⁹ currui, qui eum traherent, iugo illis impoſito, iunxit. Hoc verò quũ ſæpius fieret, & celebri quodam feſtóq; die, ex quatuor iſtis regibus vnus oculis conuerſis continuò retroſpiceret, & rotæ volubilitatẽ intueretur: Seſoſtriſque eũ, cuius rei gratia tam frequenter oculos in rotã conijceret, percõtaretur, reſpondiſſe is fertur: Cum ſtupore admiror rotam, quum eam inſtabili modo ferri, atq; aliàs aliter volui, & nunc quidem ſublimia demittentem, rurſus autem demiſſa ſublimantem conſpicio. Seſoſtris porrò vbi dictum id intellexit, ſtatuit, ne illi poſthac currũ traherent. Barbarus verò ſubridens, ſatis ſe pacem complecti indicauit: & Priſco ei + pro tranſitu bonam ſpoliorum partem, maxima quæque concedendo, dedit: & ſe Romanorum ditione cedere (Romanum nanque id ſolum eſſe) ſignificauit. At Barbarus Romanos armis & iure belli id amiſiſſe reſpondit. Et quum Chaganus ad hunc modũ familiarius cum Priſco rixaretur, Priſcus ei, quòd ex oriente profugiſſet, conuicij loco obiecit.

[illegible]

C

CAPVT XXX.

[illegible] Turcica. De Caucaſijs & Borealibus Scythis hiſtoria. Chaganus Abdelarum, ſiue Ephthalitarũ in Oriente victor.

QVandoquidem autem Caucaſiorum atque item Borealium Scytharum mentionem intulimus, age quæ cõſecuta ſint, perinde atque adiectitias narrationes, quanuis ad hiſtoriam non pertineant, exponamus. Ante eos annos Chaganus, qui in Oriente à Turcis laudibus celebratur, Abdelarum, (alius autem, Ephthalitarum dixerit) gentis principe fortiter debellato, populi eius imperium ſibi ſumpſit. Ea victoria magnopere elatus: & Stemeiſchagano ſocio ſibi belli aſcito, Abarum quoq; nationẽ ditioni ſuæ ſubegit: non eorum Abarum qui in Europa & Pannonia ſedes ceperunt, falſò nanque ſibi iſti nomẽ id vſurparunt, quũ ante Mauricij tempora eò aduenissent. Vnde verò & ij genus ducãt, paulo pòſt dicam. Itaq; Abaribus à Chagano deuictis, ad eos illi, qui Taugaſt tennere, confugerunt. Eſt autem Taugaſt ciuitas Turcorum perquam celebris, Indis finitima, cuius populus omniũ eſt fortiſsimus,

Iſti Abarũ. Taugaſt ciuitas Turcorũ. Maurus populus.

gentem in vniuerſo orbe, quæ ei compararetur, nõ D habẽs. Inde verò ad vicinam nationem Mucritorum venerunt, cui & ipſi nationi magnum eſt robur, & continua ad pericula, quæ magnis animis fortiter ſuſtinent, ſtudia. Chaganus porrò gẽtem quoque Sogor aggreſſus ſubegit, robuſtiſsimã & populoſiſsimam. Hæc ad amnem Til accolit, quẽ Turci Nigrum, & antiquiſsimi principes Ver, *vvĩ* & Cuni nominarunt: à quibus nominibus quædam etiam gẽtes appellationem ſunt ſortitæ. Porrò Iuſtiniano imperante, ex antiquis eius gẽtis optimatibus pars quędam profugiens, in Europam venit. Hi Abares ſeipſos nominarunt, ducémque ſuum Chagani cognomento exornarũt. Sed enim populi Hunnici Barſilt & Vniguri & Sabeti, vbi partem gentis Ver & Cuni appropinquare ſibi viderunt, in timorem maximum inciderunt: Abares illos formidatos, in regionem eam veniſſe rati: eámque ob cauſam muneribus eos inuitarunt, & per ipſos Albania potiti ſunt. Et fugitiui ipſi animaduertentes, commodam ſibi eam appellationẽ eſſe, Abares deinceps ſeipſos nominarunt. Inter E Scythicas nanque nationes ea gens longè bellicoſiſsima, & ad excurſiones faciendas aptiſsima eſſe perhibetur. Ad hodiernum ſanè vſque diem Pſeudabares iſti generis ortu diuiſi, partim ab Ver, partim à Cuni appellationem habent. Poſteaquã autem de rebus Pſeudabarum diximus, ad hiſtoriã contexendam redeamus. Sogor igitur deuicta, & Tucoch genti principe ore gladij à Chagano ſublato, vnà cum hoc nationis eiuſdem cæſæ ſunt triginta myriades, ita vt continuata interemptorum cadauera dierum aliquot inhibuerint iter. Quum verò hæc tam præclara Chagano obtigiſſet victoria, ciuile inter Turcos coortum eſt bellũ. Siquidem Turũ quidam Chagani conatus, res nouas molitus, copias magnas cõtraxit, quibus Chagano congreſſus ſuperior fuit. At ille alijs tribus Chaganis in ſocietatem belli vocatis, cõtra tyrannum progreſſus eſt: & pugna ad regionem Icar commiſſa, inter cædes multas tyrannũ interemit, & ditionem ſuam recuperauit. Victoriæ eius gratulatio cùm alijs Principib⁹, tum Mauricio ipſi eſt ſignificata. Proœmiũ gratulationis eius tale fuit. F Romanorum imperatori magnus Deſpotes ſeptẽ gentium, & ſeptem orbis terræ climatum dominus. Enimuero montem aureum Perſæ vocãt, Orientem verſus ſitum, propterea quòd frugum eſt feraciſsimus, pecoribúsque & iumentis frequentiſsimus. Perſis autem lex eſt, vt potẽtiſsimo Chagano aureum hunc mõtem concedant. Iidẽ duabus hiſce rebus prorſus ſe gloriantes efferũt, quòd nunquam epidemiam peſtilentiæ viderint, & quòd rati in regione eorum ſint terræmotus. Terrã autem Caatb & Sogdoanem cõcuſsiones & peſtilentias experiri dicunt. Turci ſanè ſummopere ignem colunt, aërem & aquam honorant, terram hymnis celebrant, & eam ſolam adorant. Deúmque, qui cœlum & terram condidit, nominãt: cui etiam equis, bobus, & ouibus ſacrificant. Sacerdo

Sogor gens. Til flu. idem Niger, Ver, & Cuni. Abares pop. ex oriente in Europã ſub Iuſtiniano venerunt.

Barſilt Vnguri Sabeti pop. †

Cædes triginta myriadũ barbarorum.

Ciuile inter Turcos bellũ. Turum. Chaganum.

Cõfundi videtur hic Perſarũ & Turcorũ nomina. Icar mons aureus.

Terra cabat. Sogdoane. Turcorum religio.

† *Populi qui hic commemorantur prope omnes in Pannonia conſederunt. De Abaribus ſiue Sabetis dubium non eſt, qui Sabarbaræ nomen reliquerunt. Ver Slauorum lingua, etiam nunc Pannonius ſiue Hungarus dicitur. Vri & Vrzi Hungari ſunt. Vnigri ipſiſsimi Hungari ſunt. Cunorum nomen & gens ipſa nunc quoque Hungariæ partem retinet, &c.*

Apud Medos ſeptem populi ordines.

A res quoque habent, qui de rebus futuris diuinatores exiſtimantur: apud Medos verò ſeptem populi ordines, res pręcipuas expediunt. Et lex antiqua partiri aliter negocia non permittit. Qui enim Arſacidarum ordo dicitur, regnum apud ſe retinet, & regi diadema imponit. Ordo alius rei militari præeſt: alii politia curæ eſt. Alius controuerſias de quopiam, quod arbitrario iudice indigeat, inter ambigẽtes exortas decidit. Quintus populi ordo equites regit. Qui hunc conſequitur, tributum à ciuibus & ſubditis exigit, & regio ærario præeſt. Septimus regis equos curat, & veſtem militarem ſeruat. Haſce leges in aula regia Darium qui Hyſtaſpis dictus eſt, ſacraſſe ferunt. Cæterùm ea ætate Turci ex Ver & Cuni profugientes, in Europam venerunt, & ſe Abaribus, qui ſub Chagano erant, ad decem ipſi millium numerum pertingẽtes, coniunxere. Turcorum autem Orientalium Chaganus bello ciuili confecto, proſperè res adminiſtrauit, & miſsis ad incolas Taugaſt legatis, fœdus cum illis legitimum iniit, regnúmque ſuum pacauit.

Darius Hyſtaſpis.

Taiſan princeps in Taugaſt.

B Princeps verò in Taugaſt, Taiſan nomen ſortitus eſt, quod lingua noſtra Dei filium ſonat. Pacatum & ſeditionibus vacuum regnum regionis eius princeps obtinet, propterea quòd genus tota adminiſtrationem ei deferre ſolet. Statuas colunt, leges apud eos iuſtæ ſunt, vitam ſobriè ſemper degunt. Conſtitutionem ſacroſanctam habent, ne quis virorum ſe auro exornet, quanuis auro & argento propter commoditatem mercimoniorum abũdent. Diſterminat eam ditionem amnis, inter duos maximos inter ſe diſsidẽtes populos fluens, quorum alteri nigra, alteri coccinea veſtis eſt. Qui atro amictu gaudent, flumine traiecto rubram geſtantibus veſtem bellũ intulerunt, & fortiter imperium omne obtinuerunt, quo tẽpore Mauricius Romanũ imperium adminiſtrauit. Coniuges ibi regum aureos currus habent, qui à ſingulis bobus trahuntur. Boues iſti auro & magni precij lapillis ſplendidè ſunt ornati. Eiſdẽ freni quoque aurei ſunt. Et qui regnum in Taugaſt ſuſcepiſſet, cum ſeptingẽtis fœminis noctem totam conſumebat. Vxores autem illuſtrium ibi

Lex ſaluberrima.

† ὁ τῶν ἰσ... [illegible]

Ciuitatis Taugaſt conditor Alexãder magnus. Cædes duodecim myriadũ barbarorum. Ciuitas Chubdan.

C virorum argenteis pilentis vtuntur. Porrò Taugaſt vrbem condidiſſe Alexãdrum Macedonem, barbari dicunt, cum Bactrianos ſcilicet & Sogdoanem ſubegit, duodecim barbarorum myriadibus in ea combuſtis. Aliam quoque vrbem non ita multis miliatibus inde diſsitam, idem Alexander ſtatuiſſe fertur, quam Chubdam vocant. Cuius pręfectum mortuum, lege hoc ita iubente, coniuges eius perpetuò lugent, neque vnquam à ſepulchro diſcedunt, pulla veſte indutæ, & capite nouacula raſo. Chubdam duo maximi amnes diuidunt, quorum ripis cupreſsi frequentes imminẽt. Multi in ea regione ſunt elephantes. Mercimonia autem ciues cum Indis exercent, corpora quàm maximè candidis. Sunt ibi quoque vermes quàm plurimi, fila Serum nentes, multiplici & vario colore. Eos barbari magno ſtudio curant. De his hactenus: quæ quidem non fruſtra expoſui. Quum enim de Abarum gente, & eorum duce Chagano dixerim, vt ille propter Alexandri martyris male tractatas reliquias pœnas dederit, & rem maximam mirificè à VERBI matre geſtam hic commemoraturus eſſem, eam ob cauſam paululum à propoſito digreſſus, hæc retuli. Sed iam hiſtoriam D noſtram ad carceres ipſos reuocemus.

Bombyces.

CAPVT XXXI.

De ſanguine vnguento e corpore ſanctæ Euphemiæ Chalcedonenſis profluente. Miraculum hoc conſtitutione ſua mitigauit Mauricium.

HOc loco autem, quid Mauricio in celeberrima martyre Euphemia acciderit, dicam. Iners namque cogitatio imperatori inceſſerat, vt anxiè omnis de ingentibus eius miraculis inquireret, & fallaciam hominum prodigia ab ea edita eſſe putaret. Ex aduerſo Conſtantinopoli inclyta Chalcedonẽſium ciuitas ſita eſt, vbi ſanè templũ quoque eſt magnificè conſtructum. Diximus autem non ita dudum, ſacroſanctas eius reliquias olim in hoc ipſo templo, in vrna marmorea repoſitas eſſe. Atque in eiuſdem memoria, miraculum inſigne, atque eis qui id non viderunt, propè incredibile fieri ſolere. Ex quo enim illa in martyrij ſtadio decurrit, & corpus eius in monumento conditum eſt, ipſo paſsionis eius die, in conſpectu omnium, loci eius epiſcopus, ſpongiis quibuſdam ex defunctæ corpore ſanguinis liquorem haurit. E Sanguinẽ ſanè veluti ab recens cæſo corpore vulnerum tabo miſtum, & vnguentis quibuſdam ex ſeipſis natis temperatum cerneas, quem exiguis vitreis vaſculis epiſcopus exceptum atque diuiſum, turbę aduenienti donat. Hoc igitur auditum, ſicuti dixi, animi quadam væcordia in dubium vocãs Mauricius, quum tempus appeteret, argenteum ornatum ex ſepulchro detrahit, & imperiali ſigno monumentum martyris obſignat. ſic enim hoc incredulitatis volebat audacia. Poſtquam autem tempus ipſum quod debebat, aduenit, curioſè myſterium indagat, accuratiúſque experimento ſollicito miraculum explorat. Ecce tibi verò rurſum, ſicuti antea, ſanguis vnguento conditus, inſtar riuuli è monumento promanat, & ſpongiæ ſanguine ſuaueolenti pingueſcunt. Et martyr ipſa tum, vt prolixius ſanguinis fons proflueret, fecit: atque illa ad hunc modum imperatoris incredulitatem erudiens, caſtigauit. Ipſe autem digitis ſanguini admotis, eòque humore delibutis, ſeipſum ſanctificando conſperſit: & reipſa, vt id crederet, perſuaſus, deinceps cũ admiratione laudes ſuas clara voce martyri tribuit. F

CAPVT XXXII.

De conſimili vnguento, ad diuæ Glyceriæ tumulũ, miraculo. Item de idololatrã per id expiato periculo.

MInimè verò abs re fuerit, ſi celeberrimæ martyris iſtius prodigio, admirandæ Glyceriæ, & ipſius martyris, miraculum coniunxero. Vir quidam, cui Paulino nomen erat, obſcuro loco natus, in bonis tamen diſciplinis admodum educatus, manifeſtò in impoſtorum & maleficorum barathrũ demerſus eſſe deprehenſus eſt. Incãtatori huic & mago argentea fuit peluis, in qua deteſtandum cruorem excipiens, per eum execrandus ipſe cum apoſtatis virtutibus colloquebatur. Vaſculum id neceſsitate flagitante argẽtariis vẽdidit. Qui precio numerato lancem eam receperunt, venalémque & ipſi pro foribus cuiuis prætereunti emendi liberam facultatem facientes propoſuerũt. Accidit

A cidit autem, vt Perinthius antiſtes Byzantij eſſet, & peluim eam, ita vt venundabatur, compararet. Itaque cum vaſculo empto ſe in ſedem ſuam recepit, & ob reuerentiam vnguenti martyris Glyceriæ, ſublato priore vaſe æneo, argenteum iſtud repoſuit, cultui + diuinitùs manātis vnguenti id maximè conuenire arbitratus. Atque ille quidē hoc ſic fecit. Riuus autem vnguenti conſlitit. Martyr enim ipſa piaculum tantum deteſtata, gratiam & donum id cohibuit. Haudquaquam enim fas eſſe, tacens etiam dicebat, vt mundum immundo contingeretur. Hoc poſtquam diebus plurimis fieri cognouit epiſcopus, oppidò quam grauiter tulit, variásque curas in animo ipſe ſuo, ꝙ ipſius culpa Eccleſia commoditate tanta orbari deberet, voluit. Proinde ad lachrymas & preces conuerſus, Deo ſupplicauit, vt rem tam grauem auferret, & facti eius cauſam latentem oſtenderet. Deus verò ritè abominationem eam amoliens, & inſcitiam miſericordia legitimè proſequēs, antiſtiti in ſomnis lancis piaculum maniſeſtat. Ille ſtatim argen-

B team phialam ſubducit, & priorem illam æream, perinde atque puram & quaſi virginem atq; immaculatam miniſtram cultui religioſo reſtituit. Et ecce tibi, derepentè vnguentum rurſum ſcaturit, & miraculorum latex denuò exundat. Piaculū autem execrandum maniſeſtò in apertum producitur, & non aliter quàm in publicis columnis inciſum proponitur, vbiq; gloria ſua redditur. Ea res vbi ad imperatoris aures, per primariæ ſedis epiſcopum (Ioannes is ieiunus erat) relata eſt, princeps ab eodem epiſcopo ad reos capitali ſupplicio perſequendos excitatus eſt, (nam is reſipiſcentia atque pœnitētia crimen corrigere voluit) iudiciū igitur maximum cogitur, & maleficorū multitudo ingens producitur. Qui in grauem carcerē coniecti, ad ſupplicia, debitas perſoluturi pœnas, traditi ſunt. Inter quos Paulinus in ⁎ palum ſumma parte hiātem actus, turpiter vitā finiit, quum prius cædis filij ſui ſpectator fuiſſet. Siquidem & hunc abundè impiæ impoſturæ & maleficij portentis imbuerat. Atq; hoc ita eſt geſtū. Quod verò præter opinionem omnem aliud à Verbi matre eodē tempore eſt actum, id quoque referam.

† διαζώσιμον χρίσμα.

⁎ In crucem ſublatus.

C

CAPVT XXXIII.

Exemplum vindicatæ humanæ ſimul & diuinitùs in virginem matrem blaſphemiæ.

GRæci quidam ſiue Gentiles in eiuſdam domo cōuiuantes, & vino ſeſe inuitantes, poſt prādium ſimulátque ſatis adbiberāt, blaſphematе & cōuiciis proſcindere Verbi matrē cœpere: poſtremū hoc cōporationi adhibentes ſtudiū, vt quæcūque aliquis eorum excogitare poſſet, abſurda atq; indigna, per ea ridens œconomiæ & diſpenſationis ſalutis noſtræ myſterio illuderet. Impietas ea poſtq̄ innotuit, illi quidem condignas petulantis linguę pœnas dedere. Aedium autē, in quibus conſidentes graui blaſphemiæ indulſetāt, dominus, à ſacris noſtris non alienus, tum quidem, ꝙ res ita tulerit, periculum effugit. Non multo verò pōſt, noctu ei dormiēti in ſomnis Deigenitrix aſtitit, cui diligentius, Ecquid ſe, quænam eſſet, noſſet, percūctanti: poſtquā ipſe, noſſe ſe eam profeſſus eſt: illa ei contumeliarum indignitatem in memoriā reuocauit. Tum ille miſer ſupplex illi eſſe, veniamque delicti petere: & ne tam citò morte mulctaretur, ſed tempus ei pœnitētiæ relinqueretur, orare. Illa, daturā D ſe hoc ei, neque in præſentia ipſum ita morte pœnas luiturū, promittere: vimine autem, quod manu geſtare videbatur, genua eius circūcirca veluti exarans, circumſcribere. Id vbi factum, auolans, ei poſtea non apparuit. At ille ſomno diſcuſſo, membra ea quę vimine notata fuerant, ſtatim ab ⁎ reliquo corpore diſrupta inuenit, recenti ſanguine proſluēte. Et in publicum productus, iuſtum omnibus indicium promulgauit. Qui verò id audierunt, laudes Deo, propter tam inopinatum miraculum, cantarunt. Matrem eidem Dei celebrarūt, quæ ita ſemper Chriſtianorum genus tueretur, quæque nouo quodāmodo affectionem erga nos ſuam, quāuis præter naturam eius ſit, vt quenquā puniat, vi quadam adacta oſtēderet, vt ſcilicet religio nobis ſtabilis & firma eſſet.

⁎ διαρρήγνυνται ἀπὸ τῶν λοιπῶν.

Ad finem huius libri ex Suida annotatio eſt de Conſtantino Copronymo, imperatore Conſtantinopolitano, qui longe poſt imperauit, in virginem matrem contumelioſus. Res eſt huic argumento congruens. E

CAPVT XXXIIII.

Ioannis Ieiuno archiepiſcopo Cōſtantinop. mors.

TVm verò etiam hierarcha vrbis Conſtantinopolitanæ Ioannes, poſt epiſcopatus ſui annos tredecim, ex hac vita deceſſit. Qui ꝙ voluptates expugnarit, animique perturbationes coercuerit, & imperium in ventrem exercuerit, νηστευτής, hoc eſt ieiunator, à Byzantiis cognominatus eſt: vir ex idiotarum quidem ille & opificij non inhoneſti ordine progreſſus, ſed qui propter præſtātem virtutem ad epiſcopatus faſtigiū ſublatus ſit. De quo quum multa alia memoratu digna prædicantur, tum illud maximè celebratur, quòd propter ſuam erga pauperes affectionem & miſericordiam, pluribus ab imperatore talentis mutuò ſumptis, ſyngrapham illi dederit, qua ſubſtantiam ſuā mutuæ pecuniæ tanquā hypothecam oppoſuit atque im- F pignorauit. At poſtquàm is è vita migrauit, Mauricius antiſtitis facultates inquirens, paupertatem eum magnopere cōſectatum fuiſſe cōperit: eúmque deuitute tāta admiratus, ſyngrapham ſtatim diſcerpſit: & lectulum tantum ligneum, qui in bonis eius repertus eſt, & amiculum laneum tenue admodum, necnon penulam quandam deformē (fuerat nanque Ioannes malè veſtitus, frugalitate vitæ conſpicuus) in aulam imperialem inferri iuſſit, eáque rebus omnibus prętulit. Et ieiuniorū ſolenni tempore deinceps, lectis ex auro & lapillis precioſis concinnatis, ſericiſque veſtibus, & aliis imperialibus delicijs valedicto, ligneo præſulis eius toro noctibus totis vſus eſt, gratiam quandam diuinam ex eo ſe conſequuturum exiſtimans. Tum quoque Maurorum gens in Libya viſa eſt, à Germanis ducibus bello locis ſuis expulſa.

De eiuſdem ſāctimonia. Alij Ioannem Eleemoſynarium nominant. Cuius ſacri cineres in arce Budenſi fuere.

† *Inter Ioannem iſtum & Gregorium epiſcopum Romanum contentio fuit: quòd Ioannes Oecumenicum epiſcopum nominari volue rit, cui propterea Gregorius reſtitit. Blond. Greg. Epiſt. lib. 4. ca. 29.*

A

CAPVT XXXV.

Signa Mauritij mortem praemonstr.

EOdem tempore plurima etiam indicia apparuere, imperatoris mortem portendentia. Primùm enim cometa maximus viſus eſt plurimis coruſcans diebus. Et alia quæ accidit res, clarius etiam id oſtendit. Nam vir quidam qui q̃ ſtrenuiſsimè vixerat, & in vita ſolitaria ſeſe côtemplatione rerum arcanarũ exercuerat, vitæque iſti mundanæ renunciauerat, ſtrictum gladium in foro (celebris hic vrbis locus eſt) vſque ad veſtibulũ aulæ imperialis gerens, proceſsit, & voce magna prædixit, breui imperatorem vnà cum liberis & coniuge ferro cæſum iri. Æſtatis verò tempore, Herodianus etiam quidam, id quod de imperatore futurum eſſet, propalàm renunciauit: atq; is nõ ſine diuina ſorte ſibi prædictionem eam manifeſtatam eſſe confirmauit. Alia inſuper prodigia tum temporis accidere, quæ nunquã antea aliquis vel vidit, vel audiuit. In Thracia ſiquidem mulier puerum genuit monſtroſum prorſus, naturæque ipſius * piaculum. Oculis nanque, palpebris, & ſuperciliis caruit, neque reliqua corporis côſtitutione formam & effigiem iuſtam habuit: quippe cui neq; manꝰ, neq; brachia eſsẽt, & cui ad † coxẽdices cauda piſcis illis innata depẽderet. Quod portentũ vbi imperator vidit, interfici id iuſsit, gladiũque ſtatim exoſculatus eſt. Mater autẽ quæ monſtrum ipſum protulerat, quandoquidem ſua culpa ad inopinatum miraculũ nihil contuliſſet, crimine abſoluta eſt. Tum etiam ex imperialibus equis præſtantiſsimus, & aureo ornatu ſpectatiſsimus, derepentè concidens, ruptus eſt. In ſuburbanis autem imperantis ciuitatis vicis, alia quoque monſtra nata ſunt: puer videlicet quatuor pedes habens, & biceps alter, vterque verò ferro conciſus eſt.

B *Prodigioſus partus.*

** πλημμέλημα.*

† πρὸς τῷ ἰσχίῳ ἰχθύος οὐρὰν ἔχον συμφυῆ.

CAPVT XXXVI.

C *Menas Aegypti præfectus.*

DEcimonono imperij Mauricij anno, Mena præfecto Ægyptum gubernante, etiã in flumine Nilo portenta quædam extiterunt. Poſtquam nanque præfectus in Delta (locus hic apud Aegyptios præclarus eſt, ex literæ eius figura nomen adeptus) venit, & ipſo diluculo ad amnis ripam iter fecit, ſubitò ex fluminis alueo vir quidam horrorem ſecum afferens, prodiit vultu Giganti ſimilis, aſpectu graui, capillo ſubflauo & canis reſperſo, pectore ingẽti, dorſo & brachiis heroicum quiddam præ ſe ferens, atque pubetenus quum ſubinde ex vndis ſubſiliret, ſpectandum ſe præbens, reliquo verò corpore ſub aqua latẽs: veluti enim erubeſceret, ſic arcana naturæ occultauit. Eũ vbi dux conſpexit, ſolẽniter eum identidem adiurauit, ſiquidem dæmoniũ eſſet, vt è conſpectu abiret, & in ſolitudinem ſe reciperet: ſin creatrix aliqua vis id protuliſſet, vt ne prius ſpectandum ſe ſubduceret, quàm omnes inopinato aſpectu ſatiati eſſent. Itaq; animans id (hominẽ enim dicere nõ auſim) diutius conſtitit adiuratione conſtrictũ, ſeq; omnibus conſpiciendum præbuit. Tertio deinde die, ſub auroram, aliud etiam animãs muliebri forma (nam id natura ſatis indicabat) ex vndis emerſit. Nam vultus ipſius leuitas, comæ prolixitas, necnõ reliqua corporis conſtitutio, & capilli partim complicati, partim ſoluti, formæque ſplendor, fœminã eſſe denunciabant: ſed coma ei ſubnigra, facies cãdida, naſus mediocris, & digiti in manibus decentes erant. In ore tenera florebant labia, vbera leniter intumeſcebant, & papillę à pubertate recenti paululum prominere conſpicienti videbantur. E Reliquas mulieris partes flumen occultabat, arcana thalami coniugalis myſteria ſpectatoribus perinde atque eis qui ſacris ſecretioribus initiati, non eſſent, ſubducens. Dux igitur ipſe & cohors eius vſque ad occaſum ſolis ſpectaculo eo oculos pauere, quo tẽpore & animalia ea intimos amnis receſſus ſubiere, quum ſilentio ſeſe videnda exhibuiſſent. Muta nanque taciturnitate conſpectum ſui amatoribus præbuerunt. Ex omnibus verò infauſtis hiſce indiciis, imperator grauem rerũ exitum coniectando colligebat. Et iam tum futuri caſus metu perturbabatur: propterea q̃, qui diligenter hiſtorias conſcripſerunt, haudquaquam commoda rebuſpubl. eiuſcemodi prodigiorũ oſtenta eſſe, memoriæ prodiderant.

Apparitio duorũ hominum aquatiliũ, in amne Nili.

Tritones viſi in Nilo flumine conſpecti, vbi Pharao tyrãnum Iſraelitarum infantes ſubmerſit, duplicem tyrãnidem monſtroſam dominationẽ portenderũt.

D

Mauricij imperatoris, propter prodigia eiuſmodi perturbatio.

Autores habeo in equeſtri ordine ſplendentes, viſum ab his in Gaditano Oceano marinum hominem toto corpore abſoluta ſimilitudine aſcendere nauigia nocturnis temporibus, ſtatimque degrauare quas inſederit partes: & ſi diutius permaneat, etiam mergi. Plinius libro nono, cap. . Volaterranus ante annos pluſquam ducentos extitiſſe ſcribit in Apulia iuuenem in mari viuere inter belluas aſſuetum, qui cum antea Nicolaus, poſtea hanc ob cauſam Colapiſcis eſt nominatus. Aetate noſtra apud Batauos marinus homo viſus eſt à plurimis, qui etiam ſupra duos annos ibi detentus eſt, mutus erat & iam incipiebat fari. Verum hic peſtilentia oblatus, in mare eſt remiſſus gaudens & exiliens. Ludo. Viues lib. 2. de verit. fid. Chriſtian.

CAPVT XXXVII.

F

Priſcus & Cõmentiolus reſte aduerſus barbaros rem gerunt.

NOn multum interceſsit tẽporis, quum Priſcus & Commentiolus regionum Europæ præfecti, ſoluta ea, quam arte quadam cũ Chagano Abare pepigerant, pace, clàm id iubente principe, rationibus Iſtrum traiecerunt. Atque vbi primùm in Viminacium (inſula ea eſt in Iſtro flumine ſita) delati, & deinde ſubitò cum barbaris & quibuſdam aliis congreſsi ſunt, vnius menſis ſpatio plurimis præliis, ſupra triginta millia Abarum, Gipedum, & Slauinorum interimerunt: eorundémque vltra quindecim millia ceperunt: & victoria tali potiti, qualem vix vnquam aliquis ab hoſtibꝰ reportaſſe cognitus eſt, retroceſſerunt. Captiuos porrò Chagano per legationem petenti, Mauricius reſtituit. Hyberno autem tempore, quum Romanorũ copiæ, vi cogente Cõmentiolo, ſtratã lapidib. Traiani viã, Getõrio venuſtæ nobilitatis viro, qui centũ & duodecim annos natus erat, duce tranſijſſent: acerrimo frigore exorto, multi interiere. Et Cõmentiolus quidem Byzantiũ eſt reuerſus: Priſcus verò in Thracia remãſit, excurſionibꝰ hoſtiũ ſi quæ fierẽt, obuiã iturus. Sed enim primo

Theodoſius Mauricij filius Germani filiam in matrimonium ducit.

A vere quum Cōſtantinopolim veniſſet, denuò dux declaratus eſt. Decimonono imperij Mauricij anno nihil magnū à Romanis & barbaris geſtū. Tum verò Mauricius Theodoſium filium ſponſum ingēti cum apparatu fecit, legitimo matrimonio ei Germani filia coniuncta, viri præſtātiſsimi & Senatoris præclariſsimi. Sed & Choſroes Babylone tum degens, à ſociis noſtris Syris, & finitimarum eis regionū populis incitatus, rumpere pacta cum Romanis fœdera cogitabat. Verū vbi imperator legationē ad eū miſit, pacta quidē rurſus cōfirmata ſunt. Orator autem ipſe legatione obita, malè eſt acceptus: propterea ꝙ imperatori dixerit, Perſarum regem verba hæc audientibus ſatrapis in mediū protuliſſe. Propter oratoris ipſius virtutem bellum intermitto. Eam enim rem vbi imperator audiuit, indignè tulit, & Georgio (id nanque oratoris nomē erat) periculoſus legationis eius lapſus fuit. Ita nanque res fert, vt oratio ſi non ea qua opus eſt, ratione diſpenſetur, magnas eis calamitates, qui illa abutuntur, patiat. De his

Exemplū arrogantis & inſipientis legati & oratoris. Legatum' lingua vſus.

B hactenus.

CAPVT XXXVIII.

Petrus Mauricij frater, Europæ præfectus.

Seditio plebis Conſtantinopolitanæ aduerſus Mauricium principem.

Mauricius in templū Blachernarum confugit.

Nimium leniter Mauricius in ſeditioſos animaduertit.

Vigeſimum iam in imperio Mauricius princeps agebat annū, quum Petro fratri præfecturam Europæ demandauit. Et peſtilentia ſubitò coorta, vehementer intemperantem vrbem afflixit. Poſtquā verò tempus natalis Chriſti aduenit (conſueuerat quippe princeps vnà cū populo feſtū eum diem in templo agere) & tum pro cōſuetudine ſua, Mauricius multitudini honorem eum habuit, nonnulli ex plebe rebus nouis ſollicitati, ſeditionem aduerſus eum mouerūt: eundémque ſaxis petentes, conuiciis inſuper proſciderūt. Ibi tum ille ægrè periculo vitato, in Dei genitricis templū, quod Blachernas populus nominare conſueuit, ſaluus cōfugit. Magna autem religione delubrum id Byzantij colunt. Dicitur nanq;, & creditur, veſtes Mariæ virginis, & partem quandam admirandæ eius zonæ, capitiſq; etiam amiculum in aurea vrna ibi aſſeruari, ſicuti à me ſuprà dictū

C eſt. Imperator porrò adeò leniter in ſeditioſos animaduertit, vt præclariores ex rebellibus reſipiſcere, moderatioráque conſilia ſequi iuſſerit: reliquos autem ſe puniturū eſſe aſsimulauerit. Itaque ira ſoluta, reuertendi eis in vrbem, poteſtatē fecit. Porrò Petrus cum Romanis copiis Palaſtolū profectus, atq; ibi æſtate moratus, ineunte autumno in Dardaniæ angulum conceſsit. Ibi nanque congregari Abarum multitudinem, & caſtra ad Abſirb habere audierat. Hortabatur autem Petrum Mauricius, vt quicquid tandē poſſet aduerſus Cha

* ganum faceret, neque exercitum inde exire pateretur, ſed arte quadam & callida adminiſtratione

† prudenter. Indignabatur enim, præteritarum iniuriarum memor, militibus ſeditione atque rebellione gaudentibus. At Chaganus clam progreſſus Macedoniam percurrit: & infinitam multitudinem hominum ſecum ducens, propè ad Conſtantinopolim acceſsit, duobúſque aureis virū quen-

† ναῦσαμ οἰκ- ὄνομ.

Milites rebelles Mauricio & ducib. eius. Mauricius captiuos plu-

que redimendum obtulit. Quum autem ea con D ditio Mauricio grauis videretur, & tam vilem redemptionem auaritia victus reiiceret, furore percitus tyrannus, captiuos multorum milium omnes enſe cōcidit. Cuius rei gratia Deum inſenſum ei factum eſſe, creditur. In ſomnis etenim ei apparēs Chriſtus, Phocæ eum ordinis militaris ductori traditum eſſe dixit. Et Mauricius à ſomno excitatus, Philippicum ſororium ſuum acciri è vinculis iuſsit. Primæ enim nuptiis eius literæ ſucceſſionem quàm maximè ſuſpectam habebat. Atque ob eam cauſam vinctum eum tenebat, Imperium ad illum deuolutum iri exiſtimans. Philippicū ergo eum, ſi quem militem Phocam noſſet, interrogauit. Atque quum ille reſpōdiſſet, Phocam eum eſſe, qui non ita pridem imperio eius impudenter reſtitiſſet: Imperator, quibúſnam is moribus eſſet, percūctatus eſt. Et vbi timidum eſſe cognouit: Si timidus reuera, inquit, profectò & percuſſor eſt. Veruntamen verò Mauricius ob tantæ multitudinis cædem, odium omnium incurrit, conuiciiſque ab omnibus eſt proſciſſus. E

nimis vili mercede à Chagano nō redimit.

Viſio nominis rati, Mauricio nocte oblata.

Idē de Phoca inquirit.

Odium hominum erga Mauricium. Omnis homicida timidus.

CAPVT XXXIX.

Qvum exercitus diutius in Myſia eſſet, & milites à Petro quietis gratia, belli finem atque miſsionem, reditúmq; ad ſedes ſuas peterēt: Petrus autē muto perſimilis, Principis imperio potius parendū, copiaſque vltra Iſtrū continendas eſſe cenſeret, mirum eſt q̄ id multitudo, Imperiū detrectans, ægrè tulerit. Et Petrus viginti miliaria ab exercitu receſsit. Ad quem milites octo viros delectos, inter quos etiam Phocas pernicioſiſsimus tyrānus erat, miſerunt. Poſtq̄ ille in ſententia ſua perſtitit, & imperatoris mandatum eſſe, vt exercitus vltra Iſtrum permaneret, aſſeuerauit: multitudo ipſa ita feruens, Centurionem Phocam ſibiipſi præfecit, Petro repudiato. Poſtea etiā Phoca in clypeo ſublato, electionem eius eū plurima acclamatione renunciauit. Quod vbi Petrus reſciuit, profugit, & ad imperatorē rem omnem retulit. Mauricius tribunis plebis euocatis, populi numerū inueſtigauit: nihil protſus de F eo, ꝙ deſertor Phocas prætectus renūciatus eſſet, ſolicitus. Idem vrbem ipſam imperantem & ſuburbanos eius vicos diſpoſitis cuſtodiis muniuit. Deinde etiam ad multitudinem illam rebellem legationē miſit. At tyrannus minimè mandata eius curauit, ratione omni & oratione reiecta. Et exercitus Romanus ſeditione mota, ad Theodoſium Mauricij filiū, ad Callicratiam venationibus ſeſe oblectantē, epiſtolam dedit, vt vel imperium ſuſciperet, vel eo Germano ſocero cederet. De cæterò nanq; minimè ſe paſſuros eſſe denunciarūt, vt Romanas copias à Mauricio gubernari cernerēt. Hęc poſtq̄ imperatori ſunt ſignificata, German⁹, veluti ſuſpicionē de ſe prębuerit, propterea exercitū res nouas molitū eſſe, vt ipſum ad rei Romanæ ſummam adminiſtrandam legerent, ſupplex in Dei genitricis templum confugit: ᵃ quod Cyrum conſtruxiſſe fama eſt, qui conſul ſub Theodoſio fuit, bonus admodum vir, & eloquentiæ doctrinæque omnis perquàm ſtudioſus, quas ſingulari amore & † ſana quadam inſania eſt proſequutus.

Rebellio militū aduerſus Petrum præfectum. Iidem, Petro reiecto, Phocam ſibi præficiunt. Hungaricū hoc eſt.

Idē Theodoſio Mauricij filio imperiū deferunt.

Germanus affectati imperij ſuſpectus, ad eccleſiam confugit.

† σωφρονι ὡς μανίᾳ.

a Cyrus conſul. ru.

* *Apud Diaconum eſt, vno etiam aureo nummo Chaganum ſingulorum captiuorū caput Mauricio redimendum obtuliſſe, illumque conditionem tam non accepiſſe.*

A Poſtea verò Germanus etiam ad templum maaimum, qnod Iuſtinianus ambitione ſumma & magnificentia, magnis ſumptibus rerum vniuerſatũ Deo cõſtruait, tranſiit. Eam ſanè ob cauſam Princeps filium Theodoſium fuſtibus cædi iuſsit, ſuſpectum eum habens, quòd arcano conſilio Germano ſocero, vt ad opem diuinã confugeret, ſubiecerit. Et miſsis hominib' certis, Germanum inde eatrahere tentauit. Plebs autem vrbana vbi id reſciuit, tumultum mouit, ius templi defendens: Germanóque, qui eò confugerat, vt ſe ibi contineret, perſuaſit. Atque furore tanquam duce eis præeunte, ſcommata plurima pleríque in Principem cõtorſerunt, eique quòd cum Marcione ſentiret, cum conuicio obiecerunt: cuius hæreſis cum ſtulta quadam religione, fatua & cõtemptibilis eſt. Quum igitur ingens tumultus maaimè ſæuiret, qui vrbis mœnia ſeruabãt cuſtodes, hiſce rebus auditis, reliquæ ſe tumultuanti multitudini ipſi quoque immiſcẽr. Et plebs vndequaque concurrens, & mali eius tempeſtate fluctuans, in ædes

Theodoſius à patre fuſtib' cædi iuſſus. Hungaricũ & hoc.

Tumultus vrbis Conſtãtinopolitana.

Plebs furioſa Conſtantini Lardy patricij ædes incendit.

B Conſtantini, cui Lardy cognomen erat, impetum facit: quem virum Mauricius inter reliquos patricios charum maximè habebat. illuſtris enim erat, & ex primariis ſenatoribus vnus ad patriciatus dignitatis ſublimitatem euectus, tributis etiã Orientalium regionum præpoſitus: eum Romanis præfectum prætorio appellare mos eſt. Huius ædibus omniuoro igni traditis, cœptóque eo per audaciam ratione omni carentem furibundè peracto, inde abiere.

CAPVT XL.

ITaque Mauricius de rerum ſumma deſperans, & multitudinem cædis odio ad tyrannum deficientem, ipſúmque etiam Cyriacum (qui poſt Ioãnem dignitatem Hierarchicam ſuſceperat, quum prius presbyter & œconomus eccleſiæ magnæ fuiſſet) cõuictis proſcindentem videns, de media nocte imperiali prætexta poſita, priuatáque veſte ſumpta, ſimul cũ

Mauricij ex vrbe Cõſtantinopolitana fuga. Cyriacus epiſcopus Conſtantinop.

C coniuge & liberis, dromone conſcenſo, in Orientem profugere conatur, non eaiguam ſecum pecuniæ vim portans. Et poſtquam in ſinum Nicomediæ, ad templũ Autonomi martyris (Sotæum vernacula lingua nominatur, Cõſtantinopoli autem plurimùm centũ & quinquaginta ſtadiis abeſt) veniſſet, tempeſtate ſæua circumuenitur: & præterea conſueta ſibi podagra derepentè correptus impeditur. Cuius morbi ſane quàm infelix prouentus & vbertas obuenire eis ſolet, qui continuè imperialem vrbẽ incolũt. Ex eo loco Theodoſium filium ad Choſroẽ legat, qui opem ab eo peteret: eíque in memoriam reuocaret, quòd & ipſi de ſumma regni periclitanti Mauricius id conſeruarit. Aequum quippe piúmque eſſe, vt ille parem ſibi referret gratiam, quũ eius domus ſimul omnis in maaimum eſſet adducta diſcrimen. Sed enim Germanus Theodoſij Mauricij filij ſocer, quum velut in nauigium, ſic in imperium Romanum, nullis fulcris aut fundamentis nixum, incidiſſet, gubernacula eius regere eſt aggreſſus. Verũ Praſini (ordo hic & factio Romanæ plebis eſt) ſpes eius inciderunt. Proinde & ipſe per deſperationem rerum, ſe ad beneuolentiam tyranni contulit: eúmque, ad quem vt ita dicam fortuna inclinauit, adorauit. Statim nanque Praſinorum factio

Conſtantinopolis frequẽtes ſunt podagrici.

Germanus ſe Phocæ permittit. Praſinorum Conſtantinopolis factio.

D imperialem regiam occupauit, & tyranno imperatoriis acclamationibus applauſit. Phocas Theodoro quodã viro inſigni miſſo, vrbis antiſtitẽ (patriarcham hunc appellare homines ſoliti ſunt) & populi delectos accinit. Qui quum in templo Ioannis Baptiſtę, in ea ſuburbana ciuitatis parte quę Septimum dicitur, conueniſſent, coronam imperatoriã peſtiferæ beluæ impoſuerũt. Atq; ille e veſtigiò apparatu præclaro Byzantium ingreditur, aurum ad inſtar imbris vbique ſpargens, & Byzantios ciues ea munificentia in introitu ſuo exhilarans. Poſtea verò Leontiam quoque vxorem Auguſtam renunciat, & ſplendido triumpho in aulã imperialem deducit. Porrò quũ populi factiones grauiter odiis inter ſe decertarẽt, + altera earum vulgò diaiſſe fertur: Vade, præſentem rerum ſtatum cognoſce: Mauricius enim nondum mortuus eſt. Quibus verbis tyrannus exauditis, tũ quidem multitudinem oblatrantem compeſcuit: po-

Phocas imperator Rom. coronatur.

† Factio hæc Venetorum fuit.

E ſtera autem die totus ad cædem Mauricij, veluti furiis quibuſdam raptus eſt. Itaque illum cum podagræ & chiragræ doloribus conflictantem, ex eo quem diaimus ſinu, vnà cum cõiuge & liberis, inter quos etiã Theodoſius ea itinere legationis retractus erat, e regione Conſtantinopoli, vbi Chalcedonenſis ciuitas eſt, in Eutropij portum traduxit: & primùm liberos ipſos in conſpectu patris occidit, in quorum cuiuſque cæde verba illa pater protulit: Iuſtus es Domine, & iuſtum iudicium tuum. Deinde verò & ipſe Mauricius reſectionem capitis ſuſtinẽs, ferro cæſus occubuit, egregia animi virtute in ſumma ea calamitate eahibita. Quũ nanque liberorum nutrix infante vno imperiali ſubtracto, puerum ipſa ſuum + lactentem ad cædem protuliſſet, Mauricium aſtantem percuſſoribus arcanum ſuppreſsi pueri ſui cõſilium indicaſſe ferunt: quòd minimè æquum eſſe duceret, vt in alium, quum ab ipſo Deus pœnas expeteret, animaduerteretur. Atque eo infante iugulato, cædes eiuſmodi pro ſanguine lacteum liquorem profu-

Miſeranda Mauricij filiorumque cædes.

Eius filii in vltimo vitæ actu pietas, & animi fortitudo.

F dit. Ad hunc modum imperator, qui naturæ legibus ſuperior eſſe viſus fuerat, vitam finiuit, poſtq̃ ſeaaginta tres ætatis annos tranſegiſſet, viginti autem ea eis in imperio enituiſſet.

CAPVT XLI.

CAdauera autẽ imperialia, oppidò q̃ lachrymoſum ludicrum, ibi in littore maris iactata ſunt, ita vt illius vndam purpureo ſanguinis cruore infecerint: nũc quidẽ fluctibus ipſis in terrã leniter appulſa, nunc verò reciprocante maris impetu reducta. Ex eo deinde loco tranſlata, prouentũ lacrymarũ eis tulerunt, qui illa nudata, & ad ſpectaculum expoſita conſpexerũt. Ad eúmque etiam modum à tyrannicis militibus ſpectata, in Tribunali (ita enim dicitur campus qui ad Septimum eſt) temerè proiecta ſunt. Sic enim per eiuſmodi ſpectaculũ eaercitum ab omni humanitate alieniſsimũ, piaculi quoque participem fieri oportebat: vt ſcilicet * quod fraudẽ & maliciam odit, nulliſq; corrumpitur donis Dei iudiciũ, omnes eos retributionis

Cadauera imperialia ludibrio habita.

A irretiret plagis: Pernicioſus nanque & execrabilis exercitus ille, grauiſsimis maximiſque circumuentus ærumnis, per varias clades vitam hanc morte commutauit. Poſtquam enim Perſica rurſum expeditio ſumendorum armorum libertatem accepit, Choſroe admiſſum in Mauricio piaculum indignè ferente, bellũ ſcilicet motum eſt: & exercitus variis modis ſimul & diuinæ vindictæ pœnas, & ipſorũ præliorum caſus ſubiit: quũ quandoque ipſo conflictus tempore, ſæuum in modum cœleſti igne peteretur: quandoque autem fame & direptione multimoda, captiuitatéque poſt victoriam amiſſam affligeretur. Maxima verò eius pars ore gladij concidit, & + ferri quaſi aliud agentis opus facta eſt. Neque prius à Perſis victoria diſceſsit, quàm impius iſte & tyranni conſectator exercitus totus interiit. Quod ſanè ſatis ex eo quod modò dicetur, conijcere licet. Non enim multo pòſt, nondum quatuordecim annis elapſis, quum Heraclius aduerſus Razatem bellũ gereret, & delectum militum haberet, duos tan-
B tum ex ea multitudine, quæ tyranno fauerat, reliquos is inuenit. Sedenim vbi tempus ipſum nouas militum copias Romanis tribuit, & exercitus ille vitioſus omnis peſſum iit, res ſecũdę apud Perſas mutatæ ſunt, & poſtquam Babylonius ille draco Choſroes Hormiſdæ filius, nulla miſericordia interemptus eſt, Perſicum bellum finem ſuum habuit. Verumenimuerò tyrannus impiis flagitiis ebrius, ſe ad aliorum etiam cædes armauit. Proinde Petrum Mauricij fratrem ferro necat. Occiditur præterea, cuius ſæpe facta mentio eſt, dux Commentiolus: item Georgius Philippici filius: Profentinus etiam, cui curas & conſilia ſua Petrus crediderat. Poſtremò verò & Theodoſius Mauricij ſucceſſor, ex itinere, ſicut dictum eſt, retractus. Fama autem obtinet, percuſſorem Theodoſio parcentem, alium pro eo admodum illi ſimilem enſe iugulaſſe. Ipſum verò Theodoſium profugum, in locis multis multa expertum, poſtea morbo interiiſſe. Atque ea quidem fama per omnes Romani imperij ditiones vulgata eſt. Sed eã barbarus quidam error, perquàm tenui cõiectura id facere au-
C ſus, protulit: propterea ꝙ caput eius ſolum, vnà cum aliis qui cæſi ſunt, exhibitum non ſit. Verùm inquiſitio ipſa ſatis ſolicitudine ſumma defatigata, Theodoſium etiam mortuum eſſe cognouit. Ipſam imperatricem Conſtantinam cum tribus filiabus tyrannus in priuatorum ordinem redegit: & primùm quidem eas in vili quadam & exili domuncula incluſit, poſtremò verò ferro etiam interimi iuſsit. Eorum autem cæterorúmque imperialium corporum (decem autem fuere) reliquiæ, longo pòſt tempore in Mamantis martyris templo, propè murum cui Xylocercus nomen eſt, repoſitę ſunt. Templum autem id Pharaſmanes eunuchus conſtruxit, qui ſub Iuſtiniano imperialis cubiculi præfectus fuit. Porrò in communis ſepulchri eorum monumento Epigramma hoc inſculptum eſt:

" *O ego mille modis regum miſeranda duorum,*
" *Mauricij coniunx, filia Tiberij:*
" *Edocui regina ſatis, fœcundáque mater,*
" *Quam * ſint multorũ commoda ſceptra ducũ,*
" *Militis infidi taceo, populique furore:*
" *Et mecum coniunx progeniéſque iacet.*
" *Næ miſera Niobes ego ſum vitale cadauer:* D
" *Pluráne Ciſſæus, plura Iocaſta tulit?*
" *Eſto, iurè pater: quur pignora parua necantur?*
" *Humani prorſus neſcia turba doli.*
" *Non iam Roma meos carpes à frondibus vmbram.*
" *Eruta Threÿcio ſtirps Aquilone iacet.*

Illud etiam haudquaquam ſilentio præteribo, dignum in primis quod memoriæ rerúmque geſtarum tabulis mandetur. Siquidem ea ipſa hora, qua Mauricius interemptus eſt, res ea omnis, vt geſta eſt, Alexandriæ, ſtatuis quæ in Tychæo celebri vrbis eius regione ſtabant, & tum baſibus ſuis dilapſæ erant, voce clariore quid imperatori Mau- +
ricio accideret, referentibus, viro cuidam præclara vita inſigni, noctu ibi deambulãti, indicata eſt. Quã rem Alexandriæ Auguſtalis, & Petrus Aegyptiæ prouinciæ præfectus, accuratius ſignis certis notatam, veram fuiſſe, nono die poſtquam acerbus nuncius iſte in Aegyptum peruenit, comperierunt. Multa vero eiuſmodi, quæ rem futuram portenderunt, accidiſſe cognouimus. Ea vero ſi ſingula ſcripto perſequi velimus, tẽpus nos prorſus defecerit. E

† *Interea Calligraphus quidam Alexandriæ venerabilis vir, ex matutina vigilia domum vadens, media nocte videt ſtatuas ex metallo æris abſtractas, & voce grandi dicentes, interemptũ Mauricium & filios eius. Diac.*

Militer omnes deficientes, quo ad Perſis deficiunt, malè diſperierunt.

† ſίφος πα. ρεργον.

Cognatorum & fautorum Mauricij cædes.

Conſtantina Auguſta filiarum que eius cædes.

Epitaphium eius.

** ὡς ἀγαθὴ πολλῶν ὁ πολυκοιρανίη.*

Interitus Mauricij, eadem ipſius tẽpore, Alexandriæ nũtiata.

CAPVT XLII.

MAuricius ſanè imperator, aliquo ante cædem tempore metuens propter conſcientiam ſibi, quod captiuos deſpexiſſet, eóſque vili precio, pecuniæ cupiditate victus, quos Chaganus furore percitus concidit, nõ redemiſſet, in celebrioribus orbis terrarum templis, miſsis eò literis, ſupplicari pro ſe vni ex ſuperſubſtantiali Trinitate Chriſto Deo mandaſſe, & ab hominibus virtute præſtantibus, vt deum exorarent, petiiſſe dicitur: quò ſcilicet ſuorum per vitam actorum ipſi remunerationẽ in mortali hac vita, ſatisque obnoxio mun- F
do, recipere liceret. Et imaginem quandam Chriſti clarè & euidenter vocem edidiſſe ferunt, qua illi fore prędictũ eſt, vt deſiderij votique ſui compos fieret, & in hac vita pœnas penderet. Nonnulli eam imaginem eſſe volunt, quæ in + ærea Palatij: alij vero maximè, quæ in ſpecioſa porta templi ſanctorum quadraginta Chriſti martyrũ ſita eſt, & pictura ſua quàm proximè ad ſimilitudinem vultus Chriſti accedit. Mauricius imperator ſummoperè viros eloquentia inſignes coluit: liberalis etiã erga eos qui pulcherrimis optimíſque diſciplinis præclaram operam nauaſſent. Celebria quoque opera in Romani imperij ditione cõſtruxit: quorum vnum eſt, quadraginta ſanctorum delubrum, quod Tiberius antea ædificare aggreſſus fuerat. Sacram item Apoſtoli Pauli ædem Tarſi Cilicum, hunc conſtruxiſſe ferunt. Fertur & illud quoque de eo, quòd tertiam partem penſionum vectigalium ſubditis ſuis remiſerit: quódque liberaliter Byzantiis triginta talenta donauerit, vt aquæductuũ meatus renouarent. Idem præclarũ illud ſtẽma & ornamentũ, quod ei

Mauricius Deum, vt in hac vita delictorũ ſuorũ pœnas lueret orauit.

Ante æneam Palatij portam. Diac.

τῆς Βασιλείου ἐν τῇ χαλκῇ.

Procop.

Mauricij liberalitas & opera.

† In veſtibulo ante æneam Palatij portam imaginẽ Saluatoris ſe vidit aſsiſtere. Diac.

A Sophia Auguſta ſocrus & coniunx Conſtantina ambitioſè admodum & magnificè elaborauerãt, quum id ne ſemel quidem geſtaſſet, maximo Dei templo intulit, & diuinæ menſç conſectatum, aurea catella ſuſpendit: quod[a] ipſum ornamentum vſque ad[b] expugnationem vrbis durauit. Sub ipſo quoque + Philippicus, & Petrus frater eius, ille quidem Chryſopoli monaſterium, hic verò Cõſtantinopoli, eam quæ Areobindi dicitur ædem conſtruxit. Vtrumque autem templum Deigenitrici dicatum. Sed & Cyriacus patriarcha, Mauricio imperante, diaconiſſç magnificum erexit monaſterium. Mauricij imperatoris res eiuſmodi finem habuere.

a Leo impe. Cõſtantinopolitanus Cõſtantini Copronymi. fil. coronam à Mauricio principe Deo dicatã nefario capiti ſuo impoſuit, capitis gẽmarũ & auri ſplẽdore. Egnat. b Nõ ſeruisſe Mauricij tẽporibus Byzantiũ hoſtilicer captum eſt, & direptum. † Philippicũ Diacon' eũdẽ Mauricij generum fuiſſe ſcribit. a Aduerſa res Rom. imperij ſub Phoca.

CAPVT XLIII.

VBi autem[a] Phocas imperiũ ſuſcepit, multorũ ſtatim generum mala Romanorum imperio incubuere. Quinto namque ab initio imperio mẽſe, literas ad Choſroem, quòd conſuetudo B huiuſmodi à multo tempore Romanis & Perſis fuerit, per Lilium familiarem ſuum, qui etiam Mauricij cædem patrauit, miſit, quibus literis ad Imperialem dignitatem conſcendiſſe ſe ſignificabat. Ille verò iræ intemperiis actus, legitimam Mauricio vindictam præſtare volens, pacta cum Romanis fœdera rupit, & perniciosum illud orbi claſsicum cecinit. Id nanque Perſarum ſimul & Romanorum felicem tranquillúmque ſtatum ſoluit. Eóque initio Perſicum bellum eſt ortum. Et Perſæ Syriam, Palæſtinam, Phœnicẽ quoque breui ſubegere. Ditioni quoque ſuæ Armeniam, mox Cappadociam, Galatiam, & Paphlagoniam adiecere. Qui impetu quem cohibere non eſſet ducti, ad ipſam vſque Chalcedonem, quæ ex aduerſo Byzantio ſita eſt, aduenere. Parte verò alia, Abares Europam omnia vaſtantes percurrerunt, & cædes hominũ plurima graſſata eſt, qualem haud quiſquam vnquam vidit: non tantum ciuibus paſsim ſed ipſis etiam militaribus copiis interemptis. Animantia item occidentia cladem plurimam accepere, C & prouentus omnis generis frugum nullus fuit. Acceſſere fames & peſtilentiæ. Hyemes item ingentes, naturam ipſæ ſuam ſuperantes, ita vt mare frigore congelatum piſces poſtea mortuos eiecerit. Aetas quoque hominum generis omnis cæſa, & templa atque alia quæcunque ædificia venuſtè ſplendidéque cõſtructa, frequentibus Perſarum incurſionibus peſſundata: quod Choſroes, ſicuti dictum eſt, pacem propter Mauricium videlicet reſciderit. Ac ille quidem foris omnia igne vaſtans, rempublicam affligebat: Phocas verò domi vrbẽ peius accipiebat. Proinde in equeſtri * quodam ludicro certamine, quòd eum nonnulli ſcommate perſtrinxiſſent, ebrium eſſe dicentes, furore flagrans, non paucis ex clarioribus ciuibus captis, quibuſdam membra amputauit; nonnullos in altum mare coniecit, alios verò in carcere incluſit.

Perſarũ aduerſus Rom. res proſpera.

Barbarorum incurſiones.

Phocæ importunitas et crudelitas.

* *Circenſibus Ludis Praſini conuiciis eum laceſſentes, clamarunt: Iterum lagabaſta bibiſti? Iterum ſenſum perdidiſti? Diac.*

CAPVT XLIIII.

ANtiochię verò grãdis tumultus fuit, D quòd Hebręi rurſum aduerſus Chriſtianos, per res nouas inſurrexerint. In ea ſeditione Iudæi ſuperiores fuere. Ingentem nanque Chriſtianorum multitudinem aut ferro cõciderunt, aut igni, quem in ædes eorum coniecerant, exuſſerũt. Eos Phocas, impij & flagitioſi facinoris pœnas ſumẽs, tormentis ſubdidit, atque vrbe exegit. Illi verò & ciuitatis eius antiſtitem Anaſtaſium, Gregorij ſucceſſorem, è throno ſuo deturbatũ, funéque pedibus alligato, per vrbem tractum, fœda morte affecerunt. ✶ Pudendas nanque naturæ partes inter trahendum enſe exciſas, in os eius iniecere. Poſtea verò illum perinde atque holocauſtum quoddam, igni tradidere: virũ ſapientia & virtute præclarum, primariúmque dogmatũ eccleſiæ doctorem: quippe qui lucubrationes multas eidem reliquerit. Huius liber eſt cui nomẽ ὁδηγός, hoc eſt, vię dux, & eccleſiæ dogmatũ + fines, aliaque prætereà multa. Item in ſextum Pſalmũ liber, in ingreſſu ieiuniorum editus. Ego verò orationem etiam E eius quãdam legi, ad Antiochenos, in introitu ſuo ſcriptã. Et pacificatoriam aliam, quam trigeſimotertio anno in thronum ſuum poſtliminio reuerſus cõpoſuit Mauricio imperium obtinente: quẽ etiam in eo ſcripto, quòd ab exilio reuocatus ſit, laudibus effert. Huic Anaſtaſio, propterea quòd in Synæo monte philoſophatus ſit, & ſenſum ibi carnis domuerit, Synaitę cognomẽ inditum eſt. Atque ille quidem in populi tumultu peremptus, vitam finiit. Poſt eum autem quũ ſex annis à reditu in epiſcopatu enituiſſet, paſtorale munus Antiochiæ Anaſtaſius alter ſuſcepit. Et ante hũc Cyriacus etiam, Conſtantinopolitanæ vrbis epiſcopus, vndecim annis in ſacra functione tranſactis, ſedẽ eam Thomæ reliquit: qui diaconi & ſacellarij in eccleſia munus obiens, ad Pontificium thronum conſcendit. Hic verò tribus annis, & duobus non amplius menſibus ſacro munere functus, impio Sergio ſede ceſſit. Thomas iſte domum maximã in ædibus ✶ epiſcopalib⁹ extruxit: quæ domus, nomen à conditore ſuo acceptum, in hodiernum vſque diem retinet, & Thomaitis vocatur. At Ser- F gius diaconos quidem eccleſiæ fuit: ſed à Syris & Iacobitis generis originem traxit.

Tumultus Antiochenus inter Iudæos & Christianos.

*Martyrium Anaſtaſij Antiocheni epiſcopi. * τὰ τῆς αἰδοῦς μέρη.*

Ipſi. Anaſtaſij huius ſcripta.

*Anaſtaſius alter, eum Antiochia ſucceſſor. Cyriaci Conſtantinop. ... Thomas Sergius. * ἐν τῷ ... ...*

CAPVT XLV.

QVis verò Iacobus fuerit, vnde Iacobitæ nomen acceperũt & alia prætereà quæ in hiſtoria hac omiſſa ſunt, æquũ eſſe puto vt hic referã. Altius autẽ narrationẽ petam. Poſtq̃ Eutycheti & Dioſcoro à ſancta quarta Chalcedonenſi Synodo dignitas abrogata eſt, qui illorũ dogmata defenderunt, facta ab eccleſia catholica defectione, διακρινόμενοι, hoc eſt, ſegregatos ſiue ambigentes, ſeipſos appellarunt: neque vllo modò, vt quæ rectè in concilio ſancto ſtatuta eſſent, cõprobarent, adduci potuere. Ii in duodecim ſectas diſſecti ſunt. Ex quibus multa millia hæreſum pullularũt. Ex quarũ ſectatoribus quidã Eutychianiſtę vocati, quòd Dioſcorum tantum & Eutychetem reciperent: qui Chriſtum docuerunt patri quidem conſubſtantialem

De Iacobitarum, ... que hæreſiũ ſectis.

Eutychianiſtæ.

A eſſe,nobis antem minimè : propterea quòd nobis non aſſentiũtur, veram eſſe in Chriſto humanam naturam profitentibus. Puſtquam autem impe rator Leo diem ſuum obiit, atque Zeno & Anaſtaſius impetij adminiſtrationem ſuſceperũt, quã maximam libertatem ſibi qui quartæ Synodo reſtiterunt, vſurpauère. Eodem tẽpore & Acephali, quorum dua Seuerus Antiochenus ſuit, vnam verbi & carnis naturam malè prædicantes : & præterea Iacobitarum, Theodoſianorum, Iulianiſtarum, & plurimorum aliorum cateruæ, eccleſiæ inſultatunt, qui Monophyſitæ appellati ſunt, quòd vnam verbi & carnis naturam, poſt ineffabilem vnionem in CHRISTO eſſe ſentiant & doceant. Acephali henoticum Zenonis imperatoris ſcriptum, quo ſcilicet ad vnionem eccleſias perducere voluit, propterea quòd ille ſanctam quartam Synodum anathemati non ſubiecisset, minimè receperunt. Acephali autem ob eam cauſam dicti ſunt, ꝙ ſub epiſcopis non fuerint. Proinde epiſcopis & ſacerdotibus apud eos defunctis, neque baptiſmus, iuxta ſolennem & receptum B eccleſiæ morem apud eos adminiſtratus, neque oblatio aut res aliqua diuina ſacta, miniſteriúmve eccleſiaſticum, ſicuti mos eſt, celebratum eſt. Cõmunionem verò illi à plurimo tempore aſſeruatam habentes, feriis paſchalibus in minutiſſimas inciſam partes, conuenientibus ad ſe hominibus dederunt. Quo tempore quam quiſque voluiſſet, placitam ſibi ſumebat poteſtatem. Et propterea quod quilibet, quod ſibi viſum eſſet, fidei inſertũ voluit, quamplurima defectorum & hęreticorum turba exorta eſt: Tritheitarum, Agnoetarũ, Theopaſchitarum, Iacobitarum, Armeniorum, Seueritatum, & Aphthartodocitatum, initio à Iuliano Halicarnaſſæo ſumpto: qui creatum quidem Domini corpus eſſe opinatus eſt, ſed idem ab ipſa cõceptione incorruptibile eſſe docuit. Horum cohortem, qui eis aduerſati ſunt, Phantaſiaſtas & Manichæos vocarunt: quemadmodum & illi rurſus hos Pthartolatras & Scenolatras nominarunt. Eius generis hæreſibus, & Seueritis maximè, eccleſiæ admodum ingruentibus, Chalcedonenſis C quoq; Synodi nomine preſſo, per quã longo tempore iactata ea eſt, & exagitata. Vnde ingens diu ſeditio & confuſio in eccleſia extitit. Ipſa nanque plebs ad ſanctioris altaris cancellos aſsiſtens, plagis ſe mulctaturã, & cum ignominia ex ſacris templis ſacerdotes eiectuтam cõminata eſt, ſicubi eius Synodi mentionem inferre, aut eam ſacroſanctis codicibus inſcribere, eorúmve nomina diuinorum patrum, qui decreta eius promulgarunt, proferre auſi fuiſſent. Iſti ipſi etiam maximo contenderunt opere, vt ſacrum eius, qui in ſanctis eſt, diui Leonis veteris Romę epiſcopi tomum, quem veræ pietatis ſtudioſi ritè columnam orthodoxæ rectæque ſententiæ nominarunt, tollerent, quòd is Synodum eam firmiter fulciret. Tomum eum diuiniſsimus Alexandrinus papa Eulogius poſtea à ſe enarratum, optimè, atque ita prorſus vt oportuit compoſitum eſſe, diſertis verbis pronunciauit, qui alia quoque multa ſcripta lectu digna eccleſiæ Chriſti reliquit. Poſt hunc itidem aliquanto tempore pòſt Antiochenus antiſtes Anaſtaſius Sinaites, qui & ipſe ſanctam quartã Synodum ꝓpugnans, lucubrationibus ſuis firmiſsimis Monophyſitas & Acephalos refutauit, & argumẽtis cer- D tiſsimis probauit, eũ librũ orthodoxiã rectiſsimè pleniſsiméq; in omnib⁹ docere, dogmataq; eius vera pietate refertiſsima eſſe. Enimuero Dioſcor⁹, & Gainus, & Antiochenus Seuerus, Iacobus item, & Ioãnes Grammaticus Philoponus cognominatus (qui libros plures difficiles, quos refellere nõ ita promptum ſit, contra Synodum quartam edidit) eam ipſam Synodum oppugnantes, vnã quidem naturam, duas autem ſubſiſtentias, per ſummam impietatẽ, in Chriſto eſſe ſcripſerunt & docuerunt: potiſsimum verò Seuerus, qui librũ integrum de ea re compoſuit. Verùm & ipſi in libris ſuis alicubi naturas duas in Chriſto profitentur. quod ſanè multi non ita accuratè obſeruantes, rectum piúmque eſſe exiſtimauerunt, & alio deinde modo in illorũ impietatem ſunt abducti. Atq; hæc quidẽ ſic obtinuerunt, quoaduſque Iuſtinianus eſt imperator renunciatus. Poſtquam verò is ſceptra imperialia accepit, quæcũque exitere belluæ, in ſpecus & latibula ſua contulere cõuenticula: quum ille ſacram quintam Synodũ centum ſe- E xagintaquinq; ſanctorũ patrũ coegiſſet. Quamuis & ipſe Iuſtinianus poſtea intemperiis faſcinatoris cuiuſpiã in Aphthartodocitarũ hæreſim tranſuerſim raptus, a recta aberrauit via: ſicuti à me in ꝓximo libro eſt dictũ. Cæterùm plurimarũ iſtarum hęreſum commixtionem ſimul & diuiſionẽ, deinceps exponam.

Acephali.

Monophyſitæ.

Hæreſis à cigan⁹.

Conſeruatio Eucharistiæ etiam apud hæreticos.

Multarũ hæreſum autor Iulian⁹ Halicarnaſſeus. Phãtaſiaſtæ Manichæi. Oppugnatio Synodi Chalcedonenſis.

Tomus Leonis epiſcopi Romani. Eulogius papa Alexandrinus. Anaſtaſius Antiochen⁹. Sinaites.

Propugnatores hæreſis Monophyſitarum.

Sacra quinta Synodus. Iuſtinianus in hæreſim Aphthartodocitarum delapſus.

CAPVT XLVI.

Monophyſitarũ hæreſis.

QVod verò tandem Monophyſitarũ fuerit dogma, à quibus tanquam à radice peſsima, quas diximus, hæreſes pullularunt ceu circulus aut catena ex ſeſe depẽdentes, modò dicam. Quum etenim conuenientes in Chriſto naturas, quamlibet per ſeipſam diſcernunt, duas eas eſſe neceſsitate adducti confitentur. Quum verò vtranque in Verbi incarnatione vniunt, non duas illis inconfuſibili modo conuenientes naturas, ſed vnam compoſitam naturam ſtatuunt. Nobis enim vnã ſub- F ſiſtentiam compoſitam dicentibus, illi vnam potius naturam compoſitam inferunt. Et rationem ſententiæ ſuæ exemplo confirmantes, dicunt, hominem animam obtinere & corpus: & aliam animæ naturam eſſe, aliamq; item corporis, ſi quis quamlibet per ſeipſam contempletur. Quum vero illæ coierint, hominem efficere, vnam naturã compoſitam obtinentem. Non enim, inquiunt, duas naturas hominem dicere oportet, ſed vnam compoſitam. Atque ad eundem modum de Seruatore CHRISTO opinantur: illum videlicet ex duabus quidem conſtitiſſe naturis, poſt vnionem autem duas eas naturas in vnam euaſiſſe cõpoſitam, quod ſanè eccleſia tanquam piaculum prorſus auerſatur. Quapropter & magnus theologus Gregorius, de duabus naturis ſententiam ſuam exponens, ſapientiſsimè ſimul & ſubtiliſſimè dicit, naturam ſuam eas ſeruare, ex quibus ſcilicet, & in quibus, & quę ſint. Nam ex quibus propterea poſuit, vt ex diuinitate & humanitate naturã declararet: in quibus vero, vt naturas poſt vnionem ſeruaret, neq; eas propter mutuam

Grego. Nazanzenus. [illegible]

A vnionem confunderet: quæ ſint autem, ne quis aliud Chriſtum puſt naturarum vnionem factum eſſe exiſtimaret. Dogmatis iſtius exactiorem rationem inde cōſiderabimus. Corpus noſtrum ex quatuor elementis, igne, aëre, aqua & terra conſtitutum eſſe, in confeſſo eſt, in quibus etiam conſiſtit. Atque in corpore ea ex quibus, & in quibus eſt, conſeruantur. Quæ autem ſint, non itidem. Siquidem poſt elementorum vnionem corpus noſtrum nō purè ignis eſt, neque ſincerè aër, neque incorruptè aqua, neque germanè terra: ſed aliud quiddam, quàm quatuor iſta. Id ſatis ex ſenſu ipſo patet. Vnaquæq; enim corporis noſtri pars aliud quiddam quàm elementa eſt. Verùm in diuina vnione, non aliud quiddam, poſt duarum naturarū concurſum, factum eſt: ſed idem ipſum eſt, Chriſtus videlicet, Deus & homo. Porrò hæreſis iſta exquiſitior ſubtiliórq; aliis fuit, quòd autores defenſoréſque habuerit, viros ſapientes: & potiſſimùm eum quem diximus, Ioannem Philoponū, qui ſub præſenti, de cuius rebus nunc agimus, imperio viguit, & in Ariſtotelis ✶ perplexitatibus maximè deſudauit: & hæreſis inſuper Tritheitarum, qui dicuntur, dux fuit. De eo quis fuerit, dicendum.

De Ioanne Philopono. * πλοκαῖς. B

CAPVT XLVII.

GEnere fuit Alexandrinus, & philoſophus ſummus: quanuis autem ſtylo dictionéq; ſua nō admodum ſit laudatus, in diſputationibus tamen, argumetorúmque & demonſtrationum probationibus, ſanè quàm fuit admirandus: in Platonis & Ariſtotelis doctrina maximopere verſatus. Quapropter eorum, potiſſimùm verò Ariſtotelis, obſcurè dictorum luculētiſſimas reliquit enarrationes: quæ hodie quoque extant. Hic etiam impio Sergio Cōſtantinopolitanę tum eccleſiæ hierarchiæ, admonitus ab eo, vt hæreſim eiuſmodi conſtitueret, librum acutiſſimum compoſuit, qui *Διαιτητὴς*, hoc eſt arbiter, ſiue de vnione inſcriptus, decem capitulis omnem eam hæreſim contexit.

C Ad comprobandum autem piaculare ſuum dogma, omnem prorſus accuratiſſimè mouit Philoſophiam. Multa præterea alia ſcripta Philoponus iſte edidit, ad Græcos & hæreſes reliquas, & ad alios quoſdam: in quibus hæc etiam, impium † dogma inſtituens, refert. Omnia hæc ſenſui atque oculis ſubiecta corpora, iuxta materiam & formam, ex eo quod non eſt, in id quod eſt, producta, à Deo ſunt: corruptibiliáque ſunt, & corrumpuntur, ſecundum materiam & formam. Pro hiſce verò corporibus corpora alia viſibilibus iſtis longè pręſtantiora, incorruptibilia & ſempiterna, à Deo conduntur. Ad hæc, conſummationem ſiue interitum viſibilis huius mūdi, ac rurſum noui mundi creationem alteram, aſſerit. Statuit etiā mortuorum reſurrectionem eſſe, rationalium videlicet animarum cum corruptibili corpore indiſſolubilem vnionem. Quibus ſententiis renitens Conon, ipſum iuxtà & lucubrationes eius, ſicuti à me dicetur, reiecit: quanuis eas antea receperit. Conon ipſe corpora dixit nō ſecundum materiam, ſed tantum iuxta formam occidere, eáque denuò conformari, præſtabiliorē ſpeciem materia ipſa recipiente. Mundi ille quoque creationem iuxta materiam & formam, interitū autem eiuſdem iuxta formam ſolūmodo, non autem ſecundum materiam, ferre dicit. Reſurrectionem verò mortuorum eſſe corporis iſtius cum anima rationali vnionem indiſſolubilem decernit. Enimuerò Philoponus præter ea quæ diximus, hæc quoque † philoſophatur: ſeu potius, vt verius dicā, ✶ nugatur. Itaque natura quælibet non ſimpliciter, id quod eſt, dicitur, ſed dupliciter. Vno enim modo quum cōmunem cuiuſlibet naturæ rationem ipſam per ſeipſam contemplamur, veluti hominis aut equi naturam, in nullo indiuiduorū extantem. Alio verò modo, quū eam ipſam communem naturam in indiuiduis exiſtentem, & particularem maximè in quolibet eorū ſubſiſtentiam recipientem, neque cuipiam alij, præterquam illi ipſi ſoli decætero conuenientē, conſideramus. Quod nāque in me eſt animal rationale & mortale, nulli reliquorum homini commune eſt. Neque quæ in hoc ipſo animante eſt natura, in alio quopiam fuerit. Quòd verò has ipſas notiones de naturis & ſubſiſtentiis eccleſiæ doctrina habeat, ex eo conſtat, quòd naturam quidem patris & filij & ſpiritus ſancti profitemur, tres autem horū ſubſiſtentias ſiue perſonas prædicamus, per quas quælibet proprietate quadam à reliquis diſcernitur. Quænam etenim ſit natura vna diuinitatis, quàm communis diuinæ naturæ ratio, ipſa per ſeipſam conſiderata, & nuda contemplatione à proprietate cuiuſq; diſcreta? Et quòd propriè & peculiariter rurſum naturæ nomen cōſideremus, dum rationem naturæ in quolibet indiuiduorum ſiue ſubſiſtentiarum communem, propriam atque peculiarem cuiuſlibet factā, quæ nulli deinceps alij, quod ſub communem ſpeciem cadat, coaptari poſsit, contemplamur, ex eo patet, quòd in duabus Chriſti naturis, vnionem diuinitatis inquam & humanitatis docemus. Non enim communem, quam in ſancta Trinitate conſideramus diuinitatem, incarnatam eſſe dicimus: ſic etenim & patris & ſpiritus ſancti incarnationem prædicauerim⁹: ſed neque communem humanæ naturæ rationem vnitam eſſe Deo verbo opinamur. Eo nanque pacto, & qui ante Verbi aduentū extiterunt, & qui poſtea futuri erant, hominibus omnibus, vnitum eſſe Dei verbum rectè dicatur. Cæterùm ſatis liquet, nos hic diuinitatis naturam dicere eam, quæ eſt in ſubſiſtentia Verbi, non communis diuinitatis naturam. Itaque etiam vnam naturam Dei Verbi incarnatam eſſe profitemur, diſertè eam à patre & ſpiritu ſancto ſecernentes: ita vt hic quoq; cōmunem naturæ rationem, propriam iam Dei Verbi eſſe intelligentes, Verbi naturam incarnatā dicamus. Et naturam itidem humanitatis vnitā Verbo dicentes, particularem maximè illam ſubſiſtētiam, quam ſolā ex omnibus Verbum aſſumpſit, ſentimus.

D E F

† δογματίζων διδάσκει. Ioannis Philoponi acutè quidem, sed non rectè dictum.

Conon aduerſarius Philoponi.

*† φιλοσοφεῖ. * φληναφεῖ. Eiuſdē Philoponi ſubtiles nugæ de ſententia Monophyſitarū.*

CAPVT XLVIII.

SEd Philoponus cum ſectatorib⁹ ſuis, communem humanā naturam, ipſamque etiam diuinam, quā indiuiſibilem dicim⁹, in plurimas partitur perſonas, diſcernēs eā, & ſingulatim indiuiduis

Refutatores Philoponi. Gregorius Nazianzen.

A tribuẽs, & tribus superſubſtantialis naturæ ſubſiſtentiis diſpertiens. Id verò ipſum à rectè ſentientibus prorſus eſt alienum: quemadmodum hoc magnus in theologia vir Gregorius clariſsimè, in libro ad Euagrium monachum de diuinitate ſcripto, aſtruit. Quinetiam poſt illum eruditi quidam homines, ea quæ perperàm à Philopono prolata ſunt, refellerunt. Et quùm plerique alij ſcriptis ſuis ea oppugnarunt, tum Leontius monachus omnium maximè egregium librum triginta capitum contra illum conſcripſit, quo ſimul & hæreſim eam prorſus euertit, & piam noſtram ſententiam valde confirmat. Poſt hunc & admirandus ille diaconus atq; referendarius Georgius Piſides, æqualis ſiue coætaneus illius, quamuis ætate aliquanto iunior, Iambis pulcherrimis, quos ſcribere conſueuerat, cum dicta hæreſi congreſſus, rem ſetiam ludicro temperando, ad hunc modum refert, abſurditatem illius refutans:

Leontius monachus.

Georgius Piſides.

ψηφίζεται ψῆφον μίαν τε καὶ μίαν.
ὡς γὰρ μίαν τε καὶ μίαν λέγει μίαν,
γέλως τὸ λεχθὲν γίνεται καὶ παιδίοις.

B *Vnam atque mox vnam lapillo computat.*
At vnam & vnam fortè ſi vnam dixeris,
Pueri vel ipſi tale dictum riſerint.

Quod autem verſiculis hic expreſsit, ſic habet. Profiteris, inquit, Philopone, philoſophorum omnium laborioſiſsime & ſapientiſsime, duas naturas in Verbo vnitas eſſe: vnam diuinitatis, & vnã humanitatis. Si ergo duas naturas dicis in eo cõueniſſe, quomodo duas in vnã rurſus contrahis? Vna nãq; & vna duæ ſunt, non vna. Itaq; ſi quis in eadem ſubiecta re, duo quædam prędicãdo indicet, eàque ipſa rurſum in vnum redigat, ridendum ſe meritò præbeat. Talis Monophyſitarum fuit hæreſis, impij Neſtorij hæreſi prorſus contraria. Neſtorius enim, propter duas naturas, duas etiã ſubſiſtentias numerat: iſti verò propter vnam ſubſiſtentiam, vnam quoque ſubſtantiam & naturam. Verùm Neſtorij hęreſis, vt de hac rurſus agamus, non dicit Deum hominem factum eſſe, neque de cœlo deſcendiſſe, & humanæ naturæ ſubſtãtia ipſa vnitum eſſe, ſed habitu quodam & affectione. Vnitum namque Deum Verbum ſic homini ex

Monophyſitarum hæreſis contraria Neſtorij hæreſis.

C Maria prognato refert, vti ſe amicus amico per * affectionem vnit. Et multos Neſtorius, vnionẽ Dei & hominis nominans, latenti quadam fraude fallit: reipſa autem diuiſionem, non vnionem apertiſsimè docet. Si namque dicas, non ſubſtantia ipſa Deum Verbum homini, ſed amica quadam affectione vnitum eſſe, non vnio certa, ſed diſiunctio vera fuerit. Quapropter eundem & tenuem & ſublimem hominem idem Neſtorius dixit: tenuem quidem, veluti ſubſtantiali Dei vnione deſtitutum: ſublimem verò, tanquam à prima natiuitate virtutibus perfectum. Proinde etiam reuera Deigenitricem, non Deigenitricem homo nefarius nominauit, ſed Chriſtigenitricem vocauit: perinde atque diuinum hominem & Deo amicum genuerit, qui vnctionem quampiam à Deo, propheticam videlicet aut regalem & pontificalem dignitatem acceperit, non autem ſubſtantia etiam ipſa Deo vnitus per incarnationem fuerit. Atque hæc quidem Neſtorius. ✱ Infeliciſsimus autem melioribus etiam rebus ſuis Eutyches, Deum quidem natum eſſe ex immaculata virgine & Deigenitrice profitetur, idque ipſum ſolum rectè pieq; D poſuit: † fictam verò carnem eius fuiſſe opinatus eſt, & quæ prætereà ille alia perperàm docuit. Ipſum namque Deum verbum dixit immutabili ✱ modo mutatum & carnem factum, in ſpeciem † finxiſſe atque aſsimulaſſe ſalutis noſtræ œconomiam adminiſtrationem. Itaque corporalia omnia in ſpeciem phantaſia quadam ſimulata atque ficta ei affuiſſe aſſeruit. Et hoc ipſum, quòd natura illa diuina, quæ circumſcribi & comprehendi nequit, cruci affixa ſit, in ſpeciem per phantaſiam geſtum eſſe ſtatuit. De duabus hiſce hæreſibus inter ſe prorſus, ſicuti diximus, contrariis, Neſtorianorum inquam, & Monophyſitarũ, quibus poſtea Ioannes Philoponus Alexandrinus præiit, hactenus ſit dictum.

* σχετικῇ τινι διαθέσει.

ἀτυχέστατος τὰ κρείττονα εὐτυχῶν. *Eutychetis hæreſis.*

πεπλασμένον.
✱ τρεπτῶς ἀτρέπτως.
† φαντασίαν τὴν οἰκονομίαν.

CAPVT XLIX.

FErtur ſanè, ſectæ iſtius ducẽ primum Seuerum fuiſſe, poſtea autem Ioannem Philoponum eam defendiſſe. Porrò autem poſt Se E uerũ hæreſim hanc primùm recepiſſe Theodoſium, qui apud eos Alexandriæ Papa factus eſt. Deinde & alios: à quibus & qui Agnoetæ dicuntur, & Contobabditæ, à loco quodam nomine hoc ſumpto, prodierũt. qui & Theodoſiani, quòd ſcilicet eum, quem diximus, Theodoſium potiſsimùm cõſectati ſint, ſunt appellati: ſed poſtea ab illo anathemati ſubiecti ſunt. Ita † vt ignorantię hæreſis intercidens, ignorantiæ mandata ſit. Alij autem, quòd ſcriptũ eius de trinitate compoſitũ non receperint, Contobabditæ à loco, ſicuti diximus, nominati ſunt. Ij quoque, quòd Seuerum tantum receperint, Seueritarum nomen habuere. Eſt alia etiam Seueritarum cohors, qui & Theodoſiani vocantur: propterea quòd ambos hoſce admiſerint, tertiumque inſuper Paulum cognomento Nigrũ. Tertij præterea Seueritæ ſunt, qui & ipſi Theodoſiani dicũtur, & Angelitæ, & Damianiſtæ. Ij epiſcopos ſuos quoque habent, à quibus congruentia nomina accipiunt. Epiſcopos ſoli Contobabditæ non recipiunt. Porrò Seueritæ iſti, qui iidem & Theodo- F ſiani & Angelitæ, necnon & Damianiſtæ ſunt, alium eſſe dicunt patrem, alium filium, & alium paracletum, ſpiritum videlicet ſanctum: non eſſe autem horum quemque per ſeipſum naturam, ſed habere communem Deum ſiue deitatem in eis exiſtentem: atque de ea deitate indiuiſibili modo participãtes, quemlibet eſſe Deum. Vnam autem ſubſiſtentiam opinantur eſſe, patrem & filium & ſpiritum ſanctum: communem verò ipſum Deũ, ſubſtantiam & naturam. Cœterùm Angelitæ iſti ab aduerſariis ita appellati ſunt, à quodam Alexandriæ loco, Angelij nomen habẽte: in quo ſcilicet, qui primas apud eos ferunt, conuentus cogebant. Hos iidem aduerſarij Sabellianiſtas etiam, & Tetraditas nominarũt. Sunt rurſum alij etiam quarti Seueritæ, iidemque Petritæ, nomen id ab epiſcopo quodam ſuo Petro conſequuti: qui Seuero & Theodoſio recepto, Paulum & Damianum non admiſerunt, quippe opinionem vtriuſque improbantes: & quòd cum eccleſia catholica communicantes, ſynodum quartam approbarunt, eos reii-

Hæreſis Agnoetarum, & Contobabditarũ, & Theodoſianorum.

† ἐν τῷ τῆς ἀγνοίας ὀνόματι περιπεσοῦσα.

Seueritarũ multiplicitas.

Angelitæ.

Tetraditæ.

Acientes. Profitentur ſiquidem illi Deum, ſecũdum veritatem & eſſentiam & naturam quamque per ſeipſam: patrem & filium & ſpiritum ſanctum dicentes, nõ numero, ſed per * omnia ſimili eſſentia. Eos Paulus & Damianus Tritheitas nominarunt: ſicuti illi hoſce quandoque Tetraditas, quandoque etiam Sabellianiſtas, ſicuti modò dixi. Inſuper alia quoque quinta Seueritarum & Theodoſianorum ſecta eſt, & Cononitarum, qui Seuerum & Theodoſium, & epiſcopum præterea apud eos quendam Cononem, à quo etiam nominati ſunt, probant. Profitentur ſanè & iſti, reuera Deum quidem eſſe & naturam & eſſentiam quãque, patrem videlicet & filium & ſpiritum ſanctũ: ad hæc, tres quoque perſonas dicunt, ipſam nimirum ſanctam trinitatem, & ſubſiſtẽtias tres. Tres autem numero ſubſtantias & naturas per omnia ſimiles, ſecundum deitatem dicentes, vnamq́ue ſubſtantiam ſiue naturam, & vnam deitatem ſiue Deum, ſanctam & conſubſtantialem profitentes

B trinitatem, non numero, ſed per omnia ſimili deitate, tres deos aut tres deitates omnino dicere tergiuerſantur. Iſti ſanè neque Damianum, neq; Paulum, neq; adeò poſtremum apud eos Petrum receperunt. Quos ipſos Damianiſtæ & Pauliani & Petritæ, Tritheitas primi appellarunt. Diſceſſerũt autẽ ab eis, propterea quòd illi tres deos, ſiue tres deitates dicere, patrem & filium & ſpiritum ſanctum, renuentes, tres quoque dicere numero ſubſtantias ſimiles, & nihil penitus euariantes detrectant. Hi autem tres quidem deos ſeu tres deitates dicere ſuperſedent, tres autem numero ſubſtãtias ſeu naturas quaſdam ſimiles profitentur. Sed enim Cononitæ, quum primùm Ioannis Philoponi Alexandrini Grammatici ſcripta, quæ ab ipſo contra Græcos ſeu Ethnicos, & de aliis quibuſdam argumentis ab eo compoſita ſunt, comprobaſſent, poſtremò omniũ & ipſum & lucubrationes eius reiecerunt, & anathemate confixerunt.

* ἀπαραλλάκτῳ οὐσίᾳ.

Cononitæ.

CAPVT L.

Themiſtius Agnoetarum dux.

C IOannes iſte Philoponus Alexandrinus, ita vt diximus, Tritheitarũ hæreſis præfectus fuit: perinde atque olim Themiſtius philoſophus ſub Valente primùm Agnoetarum ſectæ præiit. Quæ ſecta tempore quidem ipſo extincta fuerat: tum autem ſub eis quos diximus Seueritis reuiuiſcẽs, plebem maximè eſt depaſta. Eam Seuerus Acephalus in apertum rurſus produxit. Sectatores huius non ſolùm Agnoetæ, ſed & Seueritæ cognominati ſunt. Hi dicunt, Deum quidem Verbum omnia noſſe, humanitatẽ verò ſecundum ſubſiſtentiam ei vnitam permulta ignorare. Neſcire ſanè horam & diem mundi totius conſummationis, vtpote patre minorem: propterea quòd in Euangelio ſecundum Matthæum & Marcum dicat, De die autem illa & hora nemo nouit, neque ipſi angeli in cœlis, neque adeò filius, præterquàm pater ſolus. Itaque cum huiuſmodi vocibus primùm Arius & Aetius & Eunomius hæreſiarchæ, & deinceps alij progreſsi, imperitè ſimul & impiè proloquuti ſunt, alterius eſſe naturæ patrem, alterius filium. Et illum quidem principio carentem: hunc autem creaturam, qui temporale principiũ ſumpſerit, minus per omnia patri æqualem. Id verò per manus acceptum Themiſtius philoſophus magis etiam confirmauit, & defendit. Liceat autem hæreſim hanc riuum quendam Ariani dogmatis dicere. At veteres quidem eius autores, quum pietas reluxiſſet atque inualuiſſet, vnà cum inuento ſuo diſperierunt. Eo verò ipſo tempore Seueritæ malum id magnopere propagarũt. Non longè autẽ pòſt id rurſum euanuit, & hæreſis ea ignorantiæ profundo immerſa eſt. D

Hæreſis eorum.

CAPVT LI.

ADhæc, eo ipſo tẽpore, Theopaſchitarum hęreſis denuò repullulans, plurimùm incrementi quotidie augeſcens cepit. Pauliſper enim ſopitam Seuerus eam, & quę ex illa prognata eſt multicipitem hydram, maximè excitauit. Primus verò eius parens Petrus ille fuit cognomento Cnapheus, qui terſancto hymno, quemadmodum à me ſuprà dictũ eſt, appendicem impiè adijcere eſt auſus. Terſanctum porrò carmen id, vt apparet, & mihi videtur, iam inde ab Apoſtolis, etiã ante Theodoſij Iunioris & Procli patriarchæ tempora, per manus eccleſię Chriſti traditum eſt: ſicuti & cantilena illa, Lux hilaris: pro eo atque ad Amphilochium, in triginta capitulis celebris & magnus teſtatur Baſilius. ſicuti, Gloria patri & filio & ſpiritui ſancto, à Flauiano Antiocheno, adiuuante Chryſoſtomo, eſt inuentum. Sub Theodoſio ſanè iuniore, Proclo patriarcham gerente, quum quidam eo tempore perpeſsionem diuinitati ipſius vnigeniti affingere contenderent, & ingentium terræmotuũ gratia publicè à populo omni ſupplicationes fierent, derepentè in conſpectu omnium puer in aërem (quemadmodũ in decimiquarti Tomi, quadrageſimoſexto capite dilucidè diximus) raptus, auribus ipſe ſuis, ita etiam ſimpliciter, terſanctum eum hymnum abſque adiectione, ab angelicis ordinibus concinnè prorſus cãtari audiuit. Vnde eccleſia omnis hymnum talem ad eundem modum F continenter Deo canere conſueuit. Sanè quidem qui carmen hoc primus compoſuit, ab angelis mutuatus eſt: canentibus Sanctus, ſanctus, ſanctus. Quod verò ſequitur, à ſuauiſsimi concentus lyra & pſalmo quadrageſimo Dauidis acceptum, venuſtiſsimè adiecit, vbi dicitur: Sitiuit anima mea ad Deum † fortem viuẽtem. Et hymni ipſius autor hæc verba, Deus & fortis, integra, neque vlla ex parte mutata, ſicuti ea apud Pſalmiſtam inuenit, conſeruauit. & dictionem, Viuum, duntaxat in eiuſdem ſignificationis nomen Immortalis commutauit. Ille etiam Deo addidit Sanctus, nomen id idolis opponẽs, quæ abominationis omnis plena, & humanæ manus opera ſunt. Sicuti & Fortis

E

De terſancto hymno.

† τὸν ἰσχυρὸν τὸν ζῶντα.

* [illegible]

Lux hilaris ſanctæ gloriæ, immortalis cœleſtis ſancti beati patris, Ieſu Chriſte. Quum ad ſolis occaſum peruenerimus, lucem cernentes veſpertinam, laudamus patrem & filium & ſpiritum ſanctũ Deũ. Dignus es tempore omni celebrari ſanctis vocib. fili Dei, vitæ dator: quapropter te mundus glorificat.

A poſuit, propter ſimulacrorum imbecillitatem atque infirmitatem ſummam, quæ loco ſe mouere prorſus non poſsit. Atque itidem Immortalis: vt ſtatuarum truncos traduceret, qui vita carentes, neque ſpirare poſſunt, neque ſenſu aut mente diriguntur. Verumenimuerò Theopaſchitæ, qui à Petro & Seuero originem duxerunt, admirandū hunc maximè hymnum non diuinæ Trinitati accommodare volentes, ſed incarnato Verbo acerrime ſatagentes, acceſsionibus quibuſdam corrūpere auſi ſunt, verbis hiſce, Sanctus, Immortalis: clauſulam illam, Qui crucifixus eſt pro nobis, malignè adiicientes. Quod malum primus inſtituere cœpit Petrus Cnapheus, & poſt eum deinde Seuerus Acephalus, ſeu potius hydra multiceps. Quāuis ſectatores eius calumnia Conſtantinopolitanum Macedonium expetentes, adiectionem talem illum exorſum eſſe dicāt. Fuit certè, ſicuti videtur, vetus hęc hęreſis: quemadmodum ſatis clarè, ✱ qui multa pertulit certamina Athanaſius, dictis ſuis declarat. Niſi fortè ſanctus ille pater eam

Athanaſij monum.

B præuiderit atque euerterit, ſicuti ſcilicet & alias plurimas ſcriptis ſuis ſuſtulit, tametſi poſt obitum eius primū exortas. Hæc ipſa ergo hæreſis à Cnapheo primùm producta, deinde à Seueri ſodalitate admodum aucta & frequentata, non ita multo pòſt ab ecclēſia Dei abolita, prorſus euanuit. Quę hoc vſque apud ſolos Armenios retinetur, Catholicis traditionibus parêre nolentes, neque pueri illius in aërem raptum approbantes, qui terſancti iſtius carminis diuinam vocem & doctrinam è ſublimi demiſſus apertè indicauit. Et hymnum eum Chalcedonenſis ſancta Synodus recepit, ſimpliciterq́ue ita canendum tradidit. Itaque riſus planè & iocus fuerit, ſi ab angelis & Seraphim ipſis proditum atque decantatum carmen, atque à tot ſanctis ſacræ Synodi patribus comprobatum & confirmatum, quod vnam in tribus ſubſiſtentiis diuinitatem diſertè deprædicat, Cnaphei primùm, & Seueri deinde opinione proculcetur, atq; eorum (ſi Diis placet) arbitrio, perinde atque Cherubim ſuperarent, corrigatur. Sedenim qui hoc ita ſenſerunt, Theopaſchitæ vocati ſunt, autores primari-

Armenij.

C os Cnapheum Petrum & Seuerum, quemadmodum dictum eſt, & deinde Iacobum, habentes. Atque ij ſanè exinde vnam in Chriſto naturā aſtruere contendunt, ita dicentes: Si duas in Chriſto demus eſſe naturas, cōſequētur eas neceſsitate quadam omnino duæ etiam voluntates. Si verò hoc conceſſum fuerit, eadem neceſsitate duæ inducētur perſonæ, & duæ virtutes operatrices inter ſe contrariæ prorſus.

Monophyſitæ.

CAPVT LII.

Iacobitæ.

IAcobus porrò, à quo nunc quoque Iacobitarū hæreſis denominata celebratur, Syrus genere fuit, obſcurus prorſus, & nulla gloria, vir qui etiā Zanzalus propter ſummam tenuitatem eſt cognominatus. Hic Eutychetis, & Dioſcori, Cnapheiq́ue præterea Petri atque Seueri dogmate recepto, magnopere id apud Syros propagare ſtuduit. Ecclesia ſanè Catholica Dominum noſtrum Ieſum Chriſtū ſubſiſtentiam vnam è duabus naturis conſiſtentem, Deitatis inquam & humanitatis, profitetur, ita vt vtraque harum poſt vnionem proprietates ſuas ſaluas conſeruet, & duarum iſtarum naturarū vnio mixtionem & confuſionem, mutationemq́ue & alterationem nullam admittat. Ipſeq́ue idem Deus ſit & homo, & voluntates virtuteſq́ue operatrices duas, diuinam videlicet ſimul & humanam, habeat. Eutyches autem duas quidem & ipſe ante vnionem naturas dixit, deinde vnitas. Poſt vnionē autem in vnam eas naturam abiiſſe, confuſaſq́ue eſſe, & mixtionem ſubiiſſe, opinatus eſt. Adeò vt & diuinitas ea quæ humanitatis fuere paſſa ſit, & contrà. Proïnde hæc ita opinantes, Monophyſitas & Theopaſchitas diui patres noſtri cognominarunt. Ea ipſa opinione Dioſcorus Alexandriæ patriarcha, & Petrus Cnapheus, Seueruſq́ue Acephalus, epiſcopi Antiocheni, atque inſuper alij tranſuerſim abducti ſunt. Enimuerò eo quem diximus Iacobo Monophyſitarum opinionem apud Syros prædicāte, magnum exortum eſt diſsidium. Nam qui rectæ opinioni adhæſerunt, Melchitę appellati ſunt, quòd ſanctam quartam Synodum & imperatorem ipſum (Melchi enim Syris rex eſt) conſectarentur. Qui autem diuerſum ſenſerunt, multa variaq́ue habuere nomina. Iacobitę tamen maximè ſunt cognominati, propterea quòd ei quem dixi Monophyſitarū hæreſis ſtudioſo Iacobo adhærerent. Qui etiam anathemati traditi ſunt, vt Monophyſitæ ſcilicet, & Theopaſchitæ.

Iacobus Zanzalus.

Catholica Eccleſia ...

D

Eutychetis error.

Monophyſitæ & Theopaſchitæ idem.

Melchitæ apud Syros.

E

Poſtea verò aliud etiam hæreſum examen ad ſe pertraxere, quæ trinitatem conſubſtantialem credentes, vnam naturam poſt vnionem in Chriſto eſſe docuerunt, ſacram quartam Synodum repudiantes, ac deinceps omnes ſanctos patres reiicientes. Et quod maximum eſt, diuinitati ipſius vnigeniti perpeſsionem tribuerunt, Terſancto illi hymno appendicem hanc, Qui crucifixus eſt pro nobis, annectentes.

CAPVT LIII.

Armeniorum hæreſis.

TAlis Iacobitarum hæreſis radix extitit. Iacobus autem Armeniorum quoque ſectæ dux fuit. Ea F ſanè hæreſis multiplex eſt, & vt quiſpiam dicat, hæreſum omnium confluēs + ſentina. Nam illi cum Ario aberrant in eo, quòd Deum Verbum naturam mutationi obnoxiam, habētem carnem anima carentem, aſſumpſiſſe dicunt. Cum Apollinari autem, quod corpus Domini mentem non habere, eidemq́ue diuinam naturā ſufficere, mentiſq́ue vim operatricem perficere dicunt. Atque hæreticis multis laudatis, deprauatas ipſorum opiniones ſibi ipſis arrogāt. Magiſtri horum, illi quos diximus fuere: & Euchanius inſuper Mantacunes. Et quandoque illi Deum Verbum, incorruptibile, & increatum, & cœleſte, & a perpeſsione alienum atque ſubtile, nobiſq́ue non conſubſtantiale corpus recepiſſe, atque ea quæ carnis ſunt, nobis in ſpeciem tantum ſpectri more exhibuiſſe, exequutumq́ue eſſe opinantur. Quandoque autem carnem eius in naturam Deitatis conuerſam, eidemq́ue conſubſtantialē ſactam eſſe dicūt. Multoties verò etiam Deum Verbum, humanum ex virgine corpus aſſumpſiſſe negant: ſed ipſum im-

Euchanius Mantacunes.

A mutabili modo mutatum, & carnem factum, trãſitum tantum per virginem feciſſe: & cruci diuinitatem, quæ circumſcribi & definiri nequeat, vnigeniti affixam, eãdemq́ue ſepulchro traditam aſſeuerant. Atque fidem etiam natiuitati Chriſti ſecundum carnem derogantes, & eam in ſpeciem tantum, phantaſmatis inſtar, factam eſſe dicentes. Et non ſicuti nos, per interualla, particulatim, ſed ad quindecimum Ianuarij menſis diem ieiunij tẽpus extendentes. ⁎ Annũciationem ſimul & natiuitatem, & baptiſmum Chriſti celebrant. Quin multa etiam diuini Euangelij dicta, ſuam ipſi opinionem aſtruere conantes, tollunt atque inducũt. ac veluti Monophyſitarum, & Theopaſchitarum, & Aphthartodocitarum, & Monothelitarum hæreſim hæreditate creuerint, Cnaphei Petri acceſſionem Terſancto hymno annexam valde complectuntur. Eccleſiam Catholicam iam inde ab initio hymnum eum ita decantaſſe: poſt pueri autem illius raptum, vt is aliter caneretur, conſtitutum eſſe dicentes. Quem quidem raptum, tanquã

Ἐγχρισμὸν

B falſum ſcilicet omnino, negãt. Neque trium ſubſiſtentiarum Deitati, ſicuti Diui patres docent, ſed vnigenito verbo Chriſto carneo eiuſmodi concini dicunt. Iidem ipſi re diuina facienda azymo non pane vtuntur, & ad eam vinum aqua non tẽperatum adhibent: vnam ea re in Chriſto naturã deſignãtes. neque ſicuti nos, calicem miſcent, per quam miſtionem duarum naturarum vnionem declaramus. At erga Deum impij illi, Paſcha quoque Iudaico more celebrant, boues & oues, iuxta ritum Iudaicum, immolantes, & ſanguine agni ædium poſtes inungunt. Non illi corpus & ſanguinem Domini percipientes, ſed agnum Iudaicè ſacrificantes, atque igni torrentes, de eo participant. Crucem non prius honore debito proſequuntur, quam perinde atque hominem baptizauerint. Atque in media ipſa cruce clauum figunt, eumq́ue ſanguine victimę vngũt. Hoc verò faciũt in Chriſti nomen, vnam ſanctę Trinitatis perſonam crucifixam eſſe oſtendentes: nec interim intelligentes, quòd eo modo ſimul etiam Patris & Deitatis naturam ⁎ concrucifigunt, quę vna eſt & eadem.

Hoc ex Græcorũ & orientalis eccleſiæ ritu & ſententia dictum. Quid ſibi velit in incruento ſacrificio vini & aquæ miſtio.

C Tres verò cruces connectentes, ſanctam Trinitatẽ cognominant: eo pacto fortè inſinuantes, ſanctam Trinitatem crucifixam eſſe. Imagines etiam patris & ſpiritus ſancti effigiant, quod perquàm eſt abſurdum. Imagines enim corporum eorum ſunt, quæ videri & circumſcribi poſſunt: non eorum quæ inuiſibilia ſunt, & Intelligentia comprehendi nequeũt. Imagines ſacras honorant illi quidem, ſed non oſculantur. Ac digito tantũ eas contingentes, huic oſculum figunt. Communionem noſtram nihil eſſe dicunt. Et oblationem oleo ſubigunt, & vngunt. Dicuntur verò conſtitutiones habere multifariam diuinorum miniſteriorum, præter eccleſiæ traditionem & conſuetudinem. Atque vt Monophyſitas ſe eſſe ſatis oſtendant, digito vno à læua dextra verſus ſeipſos cruce conſignãt. Et crucem ſanctam magno Paraſceues die ſub terra abſcondunt, vſque ad magnũ Dominicũ diem. Tum verò cum lumine per plateas & angulos circumeuntes, hinc & inde eam quærunt, & inuentam proferunt. Tempore autem procedente alias etiam ἀθεσμίας, hoc eſt ritus & cæremonias, q̃ pietate ſalua vel obſeruari vel omitti poſ-

⁎ Clauum videlicet figentes in cruce in nomine S. Trinitatis baptizata. Imagines Patris & ſpiritus ſancti.

ſunt, complexi ſunt, peculiaria ieiunia inſtituentes, & ſabbatis atq; diebus Dominicis magnę ſanctæ quadrageſimæ lac, caſeum & oua comedentes, & per panem azymum ſacrificium peragentes: atque id quod Arziburi dicitur ieiunium, paulo ante eum diem, quo carnium eſus interdicitur, ſeruantes. D

Ieiunium Arziburi.

CAPVT LIIII.

MAximè autem hæc retinent, qui apud eos Chazinzarij nominantur. Factio autem non minima hæc dogmatis eorum eſt, Staurolatræ ſcilicet. Chazus namque crux ab eis dicitur: propterea quòd crucem tantum adorare & colere dicantur. Qui ſanè per omnia illis conſentientes, re eiuſcemodi maximè à ſectis talibus, & Iacobitis in primis, diſſentire videntur. Quin & iſti non vnã confuſè naturam, ſicut illi, in Chriſto eſſe opinantur, ſed duas: quemadmodum & nos. Cæterùm aliam peregrinam impietatem perperam inducunt, quia E duas perſonas in vno Chriſto eſſe, ſabulantiũ more, nugantur: iuxta Anthropolatram, id eſt, hominem adorantem Neſtorium. Ita vt paſſionis tempore, alteram perſonam in cruce paſſam, alteram autem ab ea ſegregatam, ſeorſim ſtetiſſe, paſſioniſq́ue ſpectatricẽ fuiſſe dicant. Inſuper alia quoque generis eiuſdem, impietate omni referta deblaterant. Atque illi quidem nunc ex traditione, quę ratione nulla nititur, hæc faciunt. Veteres autem eorum legiſlatores & doctores, magnæ Armeniæ Gregorium illum antiſtitem, ritus eiuſcemodi eis per manus tradidiſſe, calumnioſè iactãt: maximè verò oblationem azymam, & abſque aqua poculum, propterea quòd in myſtica illa cœna azymum etiam ſacrificium & † vinum ſolum fuerit. Quarum rerum nullam Apoſtolica eccleſia admittit, veterem traditionẽ legitimè ſeruans, Porrò de ieiunio Arziburi interrogati, quandoque propter Adami proſcriptionem eam ſe ſeruare: quandoque propter Niniuitas, dicunt. Nonnũquam verò eam eſſe referunt, qua olim ſe Armenij à cibis abſtinuerunt, quum baptizari à ſancto F Gregorio deberent. Aliquando etiam celebrari id aſſerunt, propter Sergium quendam, qui olim apud eos martyrio ſit defunctus: veram eius originem & cauſam cõmemorare detrectantes, quæ eiuſmodi eſt. Sergius quidam apud eos doctor canem habuit, quo ille à dęmone agitato, plurimùm aduentus ſui deſignatore atque indice vſus. Huic Arziburi nomen indidit, quod Armeniorum lingua mandatorem ſignificat. Quum ergo in oppidis & vicis habitantes diſcipuli & ſectatores eius canem præcedentem viderent, obuiam illi magiſtro ſuo ibant, eundemq́ue præeuntes producebant. Euenit autem, vt canem lupus deuorauit. Et Sergius poſt eum diem, quo canem præmiſerat, ad eos quò ille miſſus fuerat, profectus eſt: & quũ, qui ei obuiam prodiret, inueniret neminem, grauiter eam rem tulit. At poſtquam certior factus eſt, à lupo canem deuoratum eſſe, Armeniis mandauit, vt quotannis, diebus ſtatis, ob canis eius obitum ieiunarent, lugerent, atque mœrerẽt: quòd videlicet tantum bonum è medio ſublatum eſſet. Nomenq́ue canis ieiunio ei, Arziburum cogno-

Chazinzarij Staurolatræ

† Ἄκρατον μονομερῶς.

Ieiunium Arziburi.

A minans, impoſuit. Sed hactenus de Monophyſitis, & Tritheitis, & Agnoetis, & Theopaſchitis, atque Aphthartodocitis, de quibus proximo libro fuſius ſcripſimus: atque item de Iacobitis, Armeniis, & Chazizatiis, & aliis. Quorum multi ſuperioribus tẽporibus duces fuere & doctores, Neſtorij quidam, Eutychetes, Dioſcori, Cnaphei, Seueri, Theodoſij, Iuliani Halicarnaſſei, Gaini, & alius eiuſmodi infelicium mortalium chorus. Quorum impiorum dogmatum ſectator atque reſtaurator, quem diximus Iacobus fuit: à quo maxima ex parte Syrorum gens ad hodiernum vſque diem Iacobitæ ſunt denominati. Sedenim eius morbi contagione Sergius etiam, qui non ita pridem archiepiſcopatus Conſtantinopolitani gubernacula ſuſceperat, maximè infectus eſt, per quem Monothelitarum hæreſis admodum eſt propagata. De his ſatis. nam ad hiſtoriam continuandam reuertor, finem quoque decimooctauo huic hiſtoriarum libro impoſiturus.

Sergius patriarcha Cõſtantinopolitanus hæreſi infectus.

B

CAPVT LV.

QVum Phocas imperium ſuum, ſicut ei videbatur, confirmaſſet, filiam Domentiã Priſco duci matrimonio iunxit. Is certis de cauſis ſuſpicione concepta de vita ſe periclitari, tyranno ob crudelitatem infenſus, omnem ſuoem, vt illum Imperio deiiceret, mouit. Mirum verò quanto etiam in illum odio multitudo flagrarit: adeò ebrietati & ſæuitiæ deditum, vt effuſo hominum ſanguine continuè gauderet, & tollere è medio omnes in animo haberet, in quibus nobilitatis aut gloriæ aut prudentiæ indicium aliquod ineſſet. Narſen equidem, ducem optimum igni combuſsit. Igitur Priſcus gener eius, & quicunque Senatorij ordinis erant, conſilio inito, ſecretò † Heraclio, Heraclij qui poſt Phocam imperauit, patri, in Occidentali Aphrica & Libya cum militaribus copiis multis rempub. adminiſtranti ſcribunt, vt modis

Tyrãnis in Phoca crudeliſsimi mores.

Conſpiratio in cædem Phocæ.
† Al. Heracleonem vocant.
Heraclius Heraclij filius.
Nicetas Gregoræ filius.

C omnibus populum Romanum impia tyrannide liberare contenderet, neque illum ita pereuntem in conſpectu ſuo negligeret. Erat dicto duci Heraclio legatus Gregoras. Hi conſilio inter ſe communicato, filium vterque ſuum cum fortiſsimis copiis pedeſtri naualique apparatu, aduerſus tyrãnum miſit. Heraclius Heraclij filius claſsi præfuit: Nicetas Gregoræ filius pedeſtres ordines duxit. Enimuerò Heraclius ſecundis ventis curſu confecto, in ✶ portum Sophiarũ illatus eſt: Niceta deinde terreſtri itinere lentius ſubſequuto. Atq; Heraclius cum Phocę copiis prælio commiſſo, fortiter victoriam ex eo prælio reportauit, maximo animo certamen id ingreſſus: quòd audiuiſſet, vxorem ſuam genus ex Aphrica ducentem † circumſcriptam eſſe. Non parum certè & Criſpus hunc adiuuit, præfecti dignitatem obtinens.

Ad portũ Sophiæ Dict.

Vincitur ab Heraclio nauali prælio Phocas.
Criſpus Præfectus.
† wręœ gęęplum.

CAPVT LVI.

D

REbus hiſce ita actis, tumultus ingẽs vrbem inuaſit. Et ex illuſtribus & præclaris viris, Photinus Phocæ quammaximè infeſtus (nam vxorem eius ille cõſtuprarat) cũ multitudine magna Imperialem regiam ingreſſus, tyrannum throno ſuo detraxit, eique, amicis miniſtriſque eius huc atque illuc dilapſis, purpuream veſtem ademit, & pullam iniecit, ac mox vinctum ad Heraclium adduxit. Ille porrò quum perlibenter id vidit, tum conuiciis plurimis cõiectis, calcibus ei inſultauit. Et ſtatim tyranno manus & pedes reſecari, deinde petulantẽ eius luxuriã veluti publico monimento traducens, propterea quòd coniugibus multis vim intuliſſet, pudibunda exſcindi, poſtremoque omnium caput amputari iuſsit. Corpus infelicis eius hominis in bouem æneum, qui pergamo allatus fuerat, coniectum, atque in cineres, pro eo atque par

Photinus vir illuſtris.

Cædes Phocæ.
Vnũ in hoc homine laudes quòd Romanum Pontificem principẽ omniũ vere declarauit. Egnat.
ã ibid.
Genus eiuſdem omne extinctum.

E erat, redactum eſt: genere eius reliquo vnà cum illo extincto. Hic tyrannidis malorum Phocæ peſſimo finis fuit, qui annis octo Romanorum imperio inſultauit. Res eccleſiaſticæ ſub huius imperij adminiſtratione haudquaquam rebus nouis expetitæ ſunt, rebus profanis in Oriẽte ſimul & Occidente ærumnarum calamitatibus omni ex parte turbatis atque confuſis. Eo tempore Romanam eccleſiam poſt Gregorium magnum gubernauit Innocentius. In vrbe imperante, poſt Thomam, eccleſiaſticum clauum obtinuit Sergius. In Alexã-† drina ſede, poſt Eulogiũ, qui ei annos vigintiquinque præfuit, Theodorus Scribo biennio epiſcopalem obiit functionem. Cui Ioannes Miſericors Cyprius cũ laude ſucceſsit. At Antiochię poſt Anaſtaſium, Anaſtaſius alter epiſcopatum geſsit. Hieroſolimis autem, Ioannis ſucceſſor fuit Neamus. Huius autem, Iſaac. Deinceps verò ante captam direptamque eam vrbem, Zacharias ſacrum ibi antiſtes adminiſtrauit munus. Porrò decimus octauus iſte hiſtorię liber, triginta duorum annorum tempus continet: quum ab orbe condito ſe- F xies [a] milleſimus centeſimus & trigeſimus, à di- ✶ uina autem Domini natiuitate [b] ſexingentiſimus & vigeſimus quintus ageretur annus.

Maximarũ eccleſiarum antiſtites.

Anni huius libri.
a Secundũ neotericos Chronologos 4628.
b 610.

† *Alij poſt Gregorium Rom. Pontif. qui in Diuos relatus eſt, ponunt Sabinianum, qui eccleſiæ Romanæ præfuit anno 1. menſibus 5. diebus 9. Poſt hunc rurſum Bonifacium tertium. Ad cuius petitionem Phocas, antiſtitem Rom. principem epiſcoporum omnium dixit. Blond. lib. 9.*

• *Sub Phoca Choſroes Perſa multas in oriente vrbes & regiones occupauit, vrbem ſanctam diripuit, & crucem Seruatoris noſtri inde ſecum abſtulit. Sub eodem, ab Imperio deſciuerunt Langobardi, Hiſpani, Galli, Germani, & c.*

FINIS.

DE CONSTANTINO COPRONYMO Imperatore Græco, in virginem matrem contumelioſo, ex Suida.

COnſtantinus Imperator Romanorum, Leonis imaginum oppugnatoris Iſauri filius (Copronymus nomine à ſtercore ſumpto, dictus) fuit. Ex leone verò exorta eſt verſicolore pelle & more vario pardalis, ex ſemine ſerpentis aſpis pernicioſa, & coluber volatilis, ex Dan Antichriſtus. Hic per ſucceſsionem Imperij, adminiſtratione & impietate à patre accepta, laſciua luxuria & dæmonum inuocationibus, aliiſq; prauis ſtudiis quibus operam nauauit, delectatus eſt, egregium atque commodum valde patris & magiſtri ſui diaboli inſtrumentum. Eò namque dementiæ & vecordiæ peruenit, vt publicitùs populo ſanctionem vniuerſalem propoſuerit, ne quis omnino miniſtrorum Dei ſanctus diceretur, ſed vt reliquiæ eorum inuentæ deſpuerentur: néue interceſsio illorum, quòd nihil poſſent, peteretur. Quin mortalium omnium impuriſsimus præcipere eſt auſus, ne quis Mariæ interceſsionem imploraret: Non enim, inquit, opitulari cuiquam poteſt. Et ne ea Dei genitrix appellaretur, ſanxit. Atque acceptis in manus auro refertis loculis, eiſq; multitudini oſtenſis, quanti eos æſtimaret, interrogauit. Atque vbi illa, Plurimi dixiſſet: ex eiſdem loculis auro effuſo, rurſus, quanti illos faceret? quæſiuit. Et poſtquam populus, Nihili, ſubintuliſset: Ad eundem, inquit, modum Maria (neque enim Deigenitricis nomine miſer eam eſt dignatus) quoaduſque Chriſtum geſtauit in vtero, honore digna fuit: eum porrò vbi enixa eſt, nihil feminis aliis dignitate præſtitit. O audacem Saracenorum fidei & Iudaicæ ſententiæ conſectatoris blaſphemiam. Atqui Venerem ille coluit, & victimas humanas ex aduerſo vrbi ſacrificans obtulit: vbi diuæ Mauræ templum fuit, quod ſolo æquatum, & per cædes profanatum, Mauram deinde locum ipſe appellauit: in quo noctu ſacra facere, & pueros mactare ſolitus fuit. Teſtatur hoc caſus Flauij filius; quem quum in occulto ad aras ille mactaret, factum id Deus in apertum protulit.

A D

QVINQVE LIBRORVM QVI IN HOC VOLVmine non extant, Argumenta: ita vt aliis aliorum librorum Argumentu, in primi libri capite primo annexa ſunt, hic in fine adÿcere viſum eſt.

XIX IN decimonono tomo agetur de ipſo Heraclio, liberiſque & nepotibus eius, & rebus ſub eis geſtis. Agetur præterea de Perſarum aduerſus Chriſtianos motu. Item de ſacroſancto hymno, & Hieroſolimorum captiuitate. Et vt execrabilis & abominandus ea ætate ✠ Machometus coortus ſit. Item de hæreſi Monothelitarum, & qui eam ſectati ſunt, Sergio, Pyrrho, Paulo, & Petro. item de Maximo, diuino confeſſore. itẽ de pio imperio Conſtãt. Pogonati, ſiue Barbati. item de ſancto ſexto vniuerſali Concilio, rebuſque in eo & poſt id geſtis, tempore Iuſtiniani Rinotmeti, & ſuccedentium Imperatorum, vſque ad integrum imperium Anaſtaſij Anthemij, & Theodoſij Atramyteni imperatoris.

Sexta vniuerſalis ſynodus.

XX Vigeſimi tomi materia erit: Leo Conon Iſaurus, imaginum debellator. vnde etiam hæreſis & ſecta imagines debellantium eſt exorta. Præterea Conſtantinus Copronymus, & quæ ab eo impiè ſint facta. In eodem tomo mentio quoque fiet Germani, Ioannis Damaſceni, & Stephani iunioris, & item reliquorum Deo inuiſorum factorum eiuſdem Conſtantini: & vt ipſe, filiuſque eius Leo, cognomen à Chazara ſiue ſeceſſu adeptus, interierint. Complectetur idem Tomus res geſtas pij imperij Conſtantini & Irenæ, & ſanctæ ſeptimæ vniuerſalis Synodi acta, & reſtitutos ſacris imaginibus honores. Agetur quoque de Taraſio & Nicephoro. Itẽ de Platone, & Theodoro Studito, & quæ horum temporum fuerint ſchiſmata & diſſidia: & quomodo Nicephorus nobilis, Stauratius, & Michael Raucabæ vitam finierint.

Septima œcumenica ſynodus.

XXI Vigeſimus primus tomus impij Leonis Armenij geſta: & quomodo ſecundum imaginibus bellum ſit illatum, quis eius belli autor. Et vt ea de cauſa Nicephorus patriarcha, Theodorus Studitus, & complures alij in exilium ſint acti, recenſebit. Complectetur quoque imperium Michaelis Amoræi, & res Methodij patriarchæ. Item res ſub imperio Theophili geſtas. Item dicendi libertatem ſanctorum eo tempore virorum, præcipuè in pictis imaginibus defendendis. Agetur item de ſancto Methodio, & Ioſepho hymnorum ſcriptore. Et vt in fine propè vitæ Theophilus ſacras imagines approbarit.

XXII In vigeſimo ſecundo recenſebuntur, quæ ſub imperio Michaelis, & Theodoræ matris eius, ſanctæ fœminæ, Eccleſiæ acciderint. Et reſtitutio ſacrarum imaginum. Dicetur quoque de Ioannicio Magno, de meditationibus Methodij, de impiorum abrogatione ſacerdotum: de eius temporis diſsidiis & ſchiſmatibus, præcipuè verò de Lizicianis & Manichæis, vt gens Bulgarorum Chriſtianiſmum ſuſceperit: Ignatio & Photio patriarchis, & quę medio inter iſtos tempore acciderint. Item quę inter Photium & Nicolaum Papam ſint acta. Et vt Bardas Cæſar, & imperator Michael ſit occiſus.

XXIII Vigeſimi tertij tomi argumentum erit Baſilius Macedo, & filij eius, Leo ſapiens & Alexander, & quę ſub his eccleſię euenerint. Et rurſum res Photij & Ignatij. Item acta eius quæ dicta eſt octaua vniuerſalis Synodus. Præterea ſcandala & offendicula, quæ tum per Photium extiterunt. Item vt ✶ gens Rhutenorum ſit Chriſtiana facta. Item de patriarcha Stephano, qui Photio ſucceſsit, & ſchiſmate propter ipſum Stephanum exorto. Inſuper de quatuor coniugiis Imperatoris Leonis ſapientis, & ſchiſmatibus ſynodiſque ea de cauſa habitis. Item de Nicolao & Euthymio patriarchis Conſtantinopolitanis, rebuſque ſub eis actis. Poſtremò, vt Leo ſapientiſsimus Imperator ſit mortuus.

Octaua vniuerſalis ſynodus.

SIBYLLAE ERYTREAE DE EXTREMO IN TERRIS DOMINI ET SERVATORIS noſtri IESV CHRISTI iudicio vaticinium, è Græco latinè à Ioanne Lango verſum.

Acroſtichis, hoc eſt, primæ carminum literæ,

IESVS CHRISTVS DEI FILIVS SERVATOR. CRVX.

I udicij metuet ſudans præſagia tellus,
E t rex æternus magno deſcendet Olympo,
S ublimis carnem mundumq́ vt iudicet omnem.
V num ſuſpicient numen prauiq́ boniq́
S ummum, ſupremo cum ſanctis tempore mundi.
C arnifer ille homines iudex inquiret in omnes.
H orrida terra vias cœli ſpinæq́ tenebunt.
R eijcient ſimulacra viri, gazamq́ repoſtam.
I lle domos cæcas & Ditis clauſtra refringet.
S anctior à mortis iam nexu libera lucem
T urba hominum cernet, ſceleroſos flamma piabit
V ltrix perpetuùm: mala quæ quis cunque patrauit
S ontica, ſuppreßitq́ diu, producet in auras:
D eteget & furuis Deus obſita corda tenebris.
E rumnæ & ſtridor dentis regnabit vbique.
I pſum deficiet Solis decus, aſtra colore
F uſco obducentur, argentea luna peribit.
I nſurgent valles, conſident ardua montis.
L uxus ſublimis mortales deſeret auras.
I mmenſos colles æquabunt marmora campi.
V eliuago nulli cernentur in æquore nautæ,
S uccendet terram fulmen, vaga lympha vapore
S olis areſcet ripis, fonteſq́ dehiſcent:
E t tuba de cœlo triſtis clangore ſonabit
R auciſono, mundi clades pereuntis acerbas.
V aſtum terra chaos Stygio monſtrabit hiatu,
A tque Dei ſolio ſiſtetur iudicis omnis
T urba ducum, regumq́: pluet tum ſulphure & igni,
O mnibus extabunt ligni vexilla verendi,
R obur & auxilium populo exoptata fideli:
C erta pio generi vita. aſt offenſa malignis,
R ore bonos luſtrans biſſeni fontis ab vnda:
V irgaq́, qua pecori dat ferrea iura magiſter,
C arminis auſpicijs qui crimina morte piabit
S eruator rex æternus Deus ipſe pateſcit.

FINIS.

HISTORIAE

ECCLESIASTICAE

QVAM TRIPARTITAM VOCANT

LIBRI XII. NVNC ADHIBITIS ALIQVOT VETVSTISSIMIS EXEMPLARIBVS, A MENDIS PROPE INFINITIS REPVRGATI, AC PRISTINO ſuo nitori non oſcitanter reſtituti.

Cuilibet etiam Hiſtoriæ annum à Chriſto nato margini adiecimus.

DEVTERON. XXXII.

Memento dierum antiquorum, cogita generationes ſingulas: interroga patrem tuum, & annunciabit tibi: maiores tuos, & dicent tibi.

PARISIIS,

Apud AEgidium Gorbinum, ſub ingne ſpei, prope Collegium Cameracenſe.

1562.

MAGNVS Aurelius Caſſiodorus Rauennas antiquæ nobilitatis vir inſignis, & ſuo ſeculo admodũ eruditus, ingenióq; ſingulari ornatus, ob eius doctrinã præceptor Theoderico Gothorũ Regi primùm traditur. A quo deinde per omnes dignitatis gradus ſubleuatus eſt. Senator etenim creatur, vir quoque clariſſimus & illuſtris, atque ſacri Palatij Quæſtor, tum Conſul ordinarius, tum Magiſter officiorũ, Patricius item Romanus, quæ ſuprema erat dignitas. Fuit & poſt hæc Præfectus prætorio, ac totius Italiæ Nomophylacis honorem grauiſſimè ſuſtinuit. Cũ itaque per omnes dignitates nullo faſtu trãſiiſſet, clariſſimorúmque virorum, Conſulum & Senatorum fortunas valdè afflictas ob Gothorum intemperiem cõſpiceret, abiectis muneribus plublicis Chriſto domino ſe deuouit. Factúsque monachus & Abbas cœnobij Rauennatis, ab humanis diſciplinis diſcedens, ſe totum diuinis ſcripturis & contemplationi dedidit, vitámque felicem ad annos nonaginta amplius traduxit. Vixit autem ſub Anaſtaſio imperatore, vſque ad Iuſtinos, ſeniorem atque iuniorem, ſcilicet ad annum domini, 575.

Infinita propè monimenta literis mandauit, non indigna ob cognitionem rerum multarum, quæ ab omnibus legantur.

Rhetoricæ nimirum compendium.
Dialecticæ compendium.
Arithmeticæ compendium.
Muſicæ compendium.
Geometriæ compendium.

Hæc ſimul excuſa ſunt Baſileæ per Io. Bebeliũ in quarto, anno domini, 1528. char. 6. cum dimid. Deinde Pariſiis, apud Vaſcoſanum & Vuechellum.

De Etymologiis lib. i.

De origine actibúsque Gothorum, vt ipſe fatetur in proemio libri Epiſtolarum, quas excerpſit Iornandes lib. 12.

De Schematibus & Tropis lib. 1 De orthographia lib. 1.

Chronica, ſiue Conſulum Catalogum lib. 1. qui excuſus reperitur.

Variarum Epiſtolarum, in quibus ea notat quæ ſub Theoderico & Athalaricho regibus, & Amaluſunta regina, in republica geſta ſunt, ac multa alia lib. 12. Qui excuduntur in folio.

Hiſtoriam Tripartitam, quam Sozomenus, Socrates, & Theodoritus Græcè ſcripſerunt, & Epiphanius Latinitate donauit, in bonã redegit ſeriem lib. 12. qui excuſi legũtur.

In vniuerſum Pſalterium commentarios ſcripſit: qui excuſi leguntur.

De ratione animæ lib. 1. Baſileæ, apud Rob. Vuinter excuſum.

De charitate Dei & proximi, ac vera amicitia. In Cantica canticorum lib. 1.

Complexiones in Apocalypſim lib. 1. In epiſtolas Canonicas lib. 7.

In actus Apoſtolorum lib. 1. Memoriale Scripturarum lib. 1.

Introductorium in diuinarum literarum ſeriem, lib. 2. Scripſiſſe etiam dicitur & alia pleraque, quæ nobis videre nondum contigit.

Curauit inſuper & alios non paucos de Græcis libros transferri in Latinum ſermonem, quemadmodum in introductorio libro idem ipſe teſtatur: in quorum numero viginti libri Antiquitatum Ioſephi, præter eam verſionem quæ hodie Ruffino tribuitur, à doctiſſimis viris commemorantur.

CASSIODORI SENATORIS,

SERVI DEI IN HISTORIAM ECCLESIAſticam, quam Tripartitam vocant, ex tribus Græcis autoribus, Sozomeno, Socrate, & Theodorito, per Epiphanium Scholaſticum verſis, excerptam, & in compendium à ſe redactam,

PRÆFATIO.

Theodoritus Sozomenus Socrates & Epiphanius Scholaſticus interpres. A Cõſtantino vſque ad Theodoſium iuniorem.

VTILITER nimis in capite libri præfatio ponitur, vbi futuri operis qualitas indicatur. Quid enim commodius quàm prius per eam aliquid diſcere, ne dictio poſsit inopinata confundere? Hanc igitur hiſtoriam eccleſiaſticam, quę cunctis Chriſtianis valde neceſſaria comprobatur, à tribus Græcis autoribus mirabiliter cõſtat eſſe conſcriptam: vno ſcilicet Theodorito, venerabili epiſcopo, & duobus diſertiſsimis viris, Sozomeno & Socrate, quos nos per Epiphaniũ Scholaſticum Latino condentes eloquio, neceſſarium duximus eorum dicta deflorata in vnius ſtili tractum (Domino iuuante) perducere, & de tribus autoribus vnam facere dictionem. Sciendum planè quod prædicti ſcriptores à temporibus diuę memoriæ principis Conſtantini, vſque ad Auguſtæ recordationis Theodoſij iunioris quæ ſunt geſta, digeſſerint. Nos autem eorum relictis operibus, & vnumquenque cauta mẽte tractantes, cognouimus, nõ æqualiter omnes de vnaquaq; re luculenter ac ſubtiliter explanaſſe, ſed modo hunc, modo alterum aliam partẽ melius expediſſe. Et ideo iudicauimus de ſingulis dictatoribus deflorata colligere, & cũ autoris ſui nomine in ordinem collocare. Legat ergo intrepidus qui ad hæc opuſcula (Domino donante) peruenerit, multum vtilitatis atque notitiæ lucraturus, ſi quæ poſita ſunt per hos duodecim libros, memoriæ ſuæ ſolicita mente cõdiderit. Præterea ne quempiam res indiſtincta turbaret, per vniuerſum textum huius operis titulos cognoſcat appoſitos: vt ſuis locis exigere poſsit, quod ſub numero competenti prædictum eſſe cognoſcit.

A Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, quam Tripartitam D VOCANT, EX TRIBVS GRAECIS AVTOribus, Sozomeno, Socrate, & Theodorito, ab Epiphanio Scholaſtico verſis, per Caſsiodorum Senatorem in Epitomen redactæ.

LIBER PRIMVS.

SOZOMENI PRÆFATIO AD THEODOSIVM AVGVSTVM.

Allocutio Sozomeni ad Theodoſium Imperatorem.

CAPVT PRIMVM.

In exemplari ſcripto, erat Salam Hermia Sozomeni.

AIVNT antiquis principib⁹ diligentiæ ſtudium fuiſſe, vt eis amatores quidem ornamentorum, purpurá atq; coronam, & his ſimilia præpararét: librorú verò habentes itétioné, circa fabulas quaſdā occupati cō-
B ſcriptiones agerent, quæ audientium corda mulcerent. Porrò bella ſectantes, vt ſagittam opportunè dirigerent, beſtiam proſternerent, lanceam bene iacularentur, aut equum decenter aſcenderent. † Præſtabant enim ſinguli regalibus eorum ſtudentes rebus, quæ quiſq; gratiſsima dominanti arbitrabatur. Alius itaque lapides pretioſos difficile compertos offerebat: alter tincturam purpuræ clarioré: plurimi Poëmata aut diuerſas conſcriptiones inſinuabant: alius bona cingula, aut optimum armorum pandebant vſum. Maxima verò & Imperialis putabatur huius popularis virtutis pars illa, ad quam túc amantis intentio declinabat. De pietate autem (quæ eſt verus imperij ornatus) nul-
C li ſtudioſe quodammodo ſermo fuit. Sed tu potétiſsime Theodori (vt complexiue dicam) cūctam ſuperaſti (Deo iuuante) virtutem. Purpura ſiquidē & corona qua videris propter inſpicientes (quia eſt maieſtatis ſignum) circundari, pietatem tibi & clementiam intrinſecus ſemper enutriunt. Vnde cōſcriptores & Præfecti, ac reliqui ſubiectorum, circa te tuoſque laborát actus. Decertator autem poſitus iudéxque librorum, nō camerato eloquio caperis, aut qualibet figura furtum pateris veritatis, ſed perfectè meritus vtrunq;, ſermonem proprium aptans cauſæ, figuram quoque dictionis, & partes, & ordinem, & congruentiam, & eloquiū, & compoſitionem, & collectiones, & ſenſum, & hiſtoriam profundè diſcutiens. Compenſas autē recitantibus & tuo iudicio & fauoribus opportunis: necnon aureis imaginibus, & poſitione ſimulachrorū, & donis, & honoribus vniuerſis. Qualem verò te circa recitantes præbes, tales dudum fuerūt iudices Cretes circa dulciloquum Homerum, aut Aleuas circa Simonidem, aut Dionyſius Siciliæ tyrannus circa Platonem Socratis diſcipulum, aut Philippus Macedo circa Theopompum hiſtoriographum, aut Seuerus Cæſar circa Oppianum, qui metris piſciū genera & naturas captionémque narrauit. Cretes ſiquidem nulle nomiſmata carmini compenſantes Homerico, & tanquam de excellentiſsima largitate gloriantes, in E
publica ſtatua munera conſcripſerunt. Aleuas autem, & Dionyſius, & Philippus, nequaquam animo parciores fuere Cretēſibus, de ſuperba ſe republica philoſophiaque iactātibus, qui velociter illorum ſtatuam imitari potuerant, niſi opere fuiſſent minores in munere. Seuerus autem pro metrico poëmate per verſum vno aureo donans Oppianum, tantum præbuit de largitate miraculum, vt aurea carmina Oppiani hactenus apud plurimos nominentur. Hæc, dona fuerunt olim amantium literas & doctrinam. Tu verò potentiſsime principum, nullo priorum excellētia minor inueniris, largitatib⁹ tuis circa dictiones exhibitis. Sed mihi videris nō incongruè talia facere. Nam cum omnes virtutibus euiceris, ſtudioſè ad incremen- F
tum ſemper quæ tua ſunt euchis: quoniam hiſtoriam rerum olim geſtarum apud Romanos & Græcos integerrimè cognouiſti. Aiunt etenim te per diem quidē exerceri armis & corpore, ſubiectorúmque negotia diſceptare, iudicare ſimul & agere modo ſeorſum, modo communiter quæ ſunt agenda conſyderare, noctibus libris incumbere. Fertur autem tibi ad eorum ſcientiam miniſtrare candelabrū arte mechanica factum, & ſponte fundens oleum in lucernam, vt nullus circa regalia cōſtitutus, in laboribus tuis cogatur affligi, & naturæ vim faciat, ſomno repugnans. Sic equidem clemens & manſuetus circa proximos & circa om-

† Præſentabant.

Hiſtorici.

Liberalitas Theodoſij in doctos.

Oppiani ſingulos verſus Seuerus Cæſ. ſingulis aureis remunerauit.

Theodoſij virtutes.

A nes exiſtis, cœleſtem regem tuum imirãdo patronum, cui gratum eſt ſuper iuſtos & iniuſtos pluere, & ſolem facere oriri, & alia ſimul inuidia recedente largiri. Per multam verò doctrinam audio te etiam lapidum ſcire naturas, poteſtatéſque radicum, effectúſque curarum, non minus Salomone Dauid filio, magis autem pollere virtutibus. Ille ſiquidem factus libidinis ſeruus, pietatem non cuſtodiuit ad terminum, quæ illi cauſa fuerat bonorum & ſapientię. Tu verò (ô potentiſsimè) negligentiæ obiciens rationem, videris non ſolùm hominibus iuſtè, ſed etiam corporis & animæ paſſionibus imperare. Si autem oportet & hoc dici, audio te etiam totius cibi vel poculi deſideria ſuperare, & neque poma dulcia, neque aliud quicq̃ ſpecioſum appetere, niſi quantum ad tactum conuenit, & ſolummodo ſapori congruerit: primo tamen benedicere omnium creatorem. Sitim verò, æſtum, & frigus ferre conſuetus, quotidianis exercitationibus iam ipſam continentiæ putaris habere naturam. Dudum ſiquidem in Ponto ciuitatem Heracleam ab Hercule nominatam *Heraclea.* B videre feſtinans, & laborãtem longo tempore ſubleuare, in æſtatis ardore per Bithyniam faciebas iter. Sole verò circa diem medium vehementer vrente, videns te quidam iter agentem ſudore multo, ſimul & puluere ſqualentem, quaſi præſtatutus occurrens obtulit tibi poculũ valde perſpicuum, & velut radiis emicans ſuauiſsimũ quendam in id potum mittens, & aquam frigidam ſuperfundens. Tu verò (ô potentiſsimè) ſumens, laudaſti quidem pro ſua magnanimitate virum, & largitate principali poſt paululum cumulaſti: ſed cunctis militibus ad illius poculi claritatem nimis inhiantibus & beatificantibus qui eſſet bibiturus, id rurſus ei poculum reddidiſti, præcipiens vt quo vellet vteretur eo. Vnde mihi videtur iuſtè tuis virtutibus ſuperatum etiam Alexandrum, de quo *Alexander magnus.* narratur ab eis qui opera illius mirantur, quia ei dum per inaquoſa loca properaret cum macedonibus, diligens quidam miles aquam inueniens, hauſit, & in galea obtulit ei, ille verò non bibit, ſed corpus infudit. Vt ergo abſolutè dicatur, omnium C priorum principum principiorem (ſi dici fas eſt) te vocare debemus ſecũdum Homerum. Alios etenim reges nihil dignum habuiſſe comperimus: alios autem vnà aut duabus rebus ornaſſe imperium. Tu autem (ô sereniſsimè) omnes ſimul virtutes amplectens, vniuerſos dinoſceris euiciſſe pietate, clementia, fortitudine, caſtitate, iuſtitia, largitate, atque magnanimitate, dignitati imperiali conueniente. Sine ſanguine autem & purum à cæde, ſuper omnium priſcorum, tuum cuncti gloriantur imperium. Res ſtudioſas cum delectatione ſubiectos præcipis edoceri, fauorémque & reuerentiam circa tuum amorem & communem vtilitatem cunctos oſtendere. Quapropter horum omnium cauſa neceſſarium videtur mihi, eccleſiaſticam hiſtoriam conſcribenti, te primitus alloqui. Cui nanque hoc potius adſcribam, multorum ac venerabilium virtutes vtique narraturus, & ea quæ circa catholicam eccleſiam prouenerunt, vel per quantas ipſa tranſiens tempeſtates, ad tuos parentúmque tuorum portus acceſſerit? Age nunc omnia ſciens, omnemq; virtutẽ habens, & præcipuè pietatem, quam principium eſſe ſapientiæ ſermo diuinus docet, ſuſcipe à me hanc ſcripturã, & libenter examina, tuæ- D que integritatis adiectiones & detractiones adhibens, tuis eam laboribus purga. Indubitanter enim quodcunque tibi placuerit, vtile legentibus clarúmque videbitur: nec quilibet reprehendet, quod tu probaueris. Procedit autem mea conſcriptio à tertio Conſulatu Criſpi & Conſtantini Cæſarum vſq; ad ſeptimum decimum tuum, viſúmque eſt mihi bene ſe habere in nouem decisiones opus omne diuidere. Cõtinebit autem primus & ſecundus Tomus ea quæ ſub principe Conſtantino eccleſiæ prouenerunt. Tertius autem & quartus, ea quæ ſub eius filiis. Quintus & ſextus, quæ ſub Iuliano conſobrino filiorum maximi Cõſtantini, & Iouiniano, necnon Valentiniano & Valente geſta noſcũtur. Septimus autem & octauus nobis aperiet Tomus, quæ ſub Gratiano & Valentiniano fratribus acta ſunt vſque ad tempora imperij iucundiſsimi aui tui Theodoſij, quando ſcilicet veſter (clemẽtiſsime principum) ſacratiſsimus pater Arcadius paterno ſuccedẽs imperio, vnà cum E piiſsimo patruo tuo Honorio Romanum orbem gubernare ſortitus eſt. Nonum verò librũ Chriſtiano ac venerabili veſtro apici dedicaui, quem Deus ſempiterne cuſtodiat magnanimitate incõuertibili hoſtibus præualentem, & habentem ſub pedibus, vniuerſos, & ad filiorum filios pium imperium dirigentem, annuente Chriſto, Cum quo Deo patri gloria, vnà cum ſancto Spiritu in ſecula ſeculorum. Amen.

Toti nouem operis, ſ. Sozomeni ab autem Tripartita hiſtoria, quæ libr. 12. continetur.

Cur Gentiles facilius quàm Hebræi fidem Chriſti perceperint.

CAPVT II.

COgitatio aliquando mihi prouenit, cur putas aliis quidem hominibus velocior fuerit circa Domini verbum fides, Hebræis autem incredibi- *Hebræi.* lis, cum ab initio diuina mandata perceperint etiam de Chriſti præſentia, & quomodo hæc forent implenda, antequam fierent didicerint per Prophetas. Abraham etenim princeps eorum ge- *Abraham.* neris & circuncisionis exiſtens, inſpector & con- F uiua filij Dei eſſe promeruit. Iſaac eius filius, imi- *Gene. 18. a.* tatione ſacrificij honoratus eſt, typo crucis à pa- *Iſaac. Gene. 22. b.* tre vinctus & oblatus altari, ſicut contigit & in Chriſti fieri paſsione, vt aiũt qui ſcripturas ſacras integerrimè collegerunt. Iacob autem expecta- *Iacob Gene. 49.* tionem gentium in eo nunc exiſtentem, necnon & tempus quo venit, prænuntiauit, vbi ait tunc deficere duces Hebræorum ex genere Iudæ principis tribus eius. Significabat autẽ principatũ Herodis, qui cũ Idumęus eſſet genere paterno, Arabs *Herodes.* autẽ à matre, cõmiſſa eſt ei gens Iudęorũ à Senatu Romano & Cæſare ſimul Auguſto. Sed quidam etiam aliorum Prophetarum clarè CHRISTI generationem prædicauerunt, & illũ ſacrum ineffabilémque conceptum, & matrem poſt partum virginem permanentem & genus & patriam: alij verò paſsionem, & reſurrectionem à mortuis, & aſcenſionem in cælos, & euentum ſingularum præſignauerunt rerum. Sed hæc quidem eos non ignoraſſe ſcire poterit, qui ſacris literis incumbit. Ioſephus autem Mathatiæ filius atque ſacerdos, *Ioſephus.* vir apud Iudæos nobiliſsimus, necnon & apud

A Romanos, digniſsimus erit teſtis de veritate Chriſti. Vocare nanque eum virum non audet, tanquã factorem inſignium operum magiſtrúmque ſermonum veracium: CHRISTVM verò apertè nominat, & pœnæ crucis adiudicatum, & tertia die apparuiſſe viuum, & alia infinita miracula de eo à Prophetis ſanctis non ignorat eſſe prædicta: ſed etiam multos tunc extitiſſe, quos elegit Græcos atque Iudæos, & in eius permanere dilectione: atque gentem ab eo nominatam nequaquam defeciſſe teſtatur. Et mihi videtur quoniã hæc referens, quaſi clamare videtur, operibus Deum eſſe Chriſtum, rerũ quippe miraculis obſtupeſcens. Cùm autem hoc dixiſſet, etiam ipſe medius tranſcurrit, in nullo tamen contradicens credentibus in eum, potiúſque cõſentiens. Hæc autem cogitanti mihi, digne mirabile viſum eſt, Hebræos etiam ante alios homines ad Chriſtianitatem non potuiſſe conuerti. Nam licet Sibylla, & alia reſponſa apud Gentiles, ea quæ in CHRISTO erant ventura prædixerint, non tamen

Ioſep. antiq. lib. 18. cap. 6

Græci.

B ob hoc omnes Græci de incredulitate culpandi ſunt. Pauci nanque qui videbantur eruditiores, pręcipuè huiuſmodi prophetias intellexerunt plerunque metricas exiſtentes, & diſertioribus verbis prolatas ad populum. Erat itaque, ſicut mihi videtur, ſupernæ prouidentiæ, vt ad concordiam futurorum non ſolùm propriis prophetiæ ventura committerentur, ſed etiam ex parte gẽtilibus: veluti ſi quis melodiæ compoſitor, propter vtilitatem peregrini ſoni alias chordas plectro diſcurrat, aut ſuper eas quæ ſunt, alias adiiciat. Hebræi ſiquidem pluribus & manifeſtioribus prophetis vtentes, in præſentia CHRISTI minores ſunt inuenti quàm Græci. Sed neque hoc extra rationem videbitur, cur ex aliis gentibus tantum eccleſia † crediderit. Primùm quidem, quoniam Deo gratum eſt, ex miraculis naſci mutationes in diuinis maximiſque negotiis. Deinde quia nõ fortuitis virtutibus præſulum eius ab initio † diſpeta reperitur eſſe religio. Nam licet linguam ad elocutionem aut pulchritudinem ſermonis diſertam non habuerint, neque verbis aut probatio-

Gentiles.

† al. creuerit.

† diſpenſata.

C nibus philoſophiæ vterentur, ad ſuadendum tamen non ob hoc minus ſtudium fuit eis, ſed exuti ſubſtantiis, & bona propria contemnentes atque nudati, & velut in aliis corporibus plurima peſsimáque tormenta ſuſcipientes, & neque ciuitatum populis ſubmiſsi, neque iudicum blandimentis illecti, neque terroribus fortè deterriti, clarum fecerunt vniuerſis, quoniam pro maximis præmiis huiuſmodi certamina ſuſtinerent. Quapropter neque ſuaſione verborum opus erat, dum per domos & ciuitates ad credẽdum res ipſæ compellerent, quæ nequaquã primitus videbantur auditæ.

Quæ fuerit intentio Sozomeni hiſtoriam conſcribendi, & ex quibus priorum geſta collegerit.

CAPVT III.

TAnta ergo diuina & mirabili mutatione in orbe facta, ita vt prior religio & leges patriæ ſpernerentur, crudele nimis erat Calydoniũ quidem aprum & Marathonium taurum, & alia ſimilia per prouincias & ciuitates facta, aut fabulis diuulgata, tanto nobilitari ſtudio, vt multi Græcorum, & probatiſsimi conſcriptores circa talia laboraſſent, ſcribendi habentes ingenium: me verò vim meæ non inferre naturæ, & hiſtoriæ Eccleſiaſticæ geſta enarrare. Reor enim quoniam argumento rei huius non ab hominibus inſtituto, conſcriptor quoque inopinabiliter apparebit non inops Deo. Niſus ſum etenim primo quidem hoc opus ab origine mundi digerere: ſed conſyderans quoniam & alij id fecerunt vſque ad tempus ſuum, id eſt, Clemens & Egeſippus viri ſapientiſsimi, ſucceſsionem ſequentes Apoſtolorum, Aphricanúſque conſcriptor, & Euſebius cognomine Pamphili, vir in diuinis ſcripturis & Græcorum poetis atq; Rhetoribus perſcrutator eruditiſsimus: tunc ego quæcunque in eccleſiis contigerunt poſt CHRISTI Aſcenſionem ad cœlos, vſque ad Licinij deiectionem colligens, redegi in duobus libris. nunc autem fauente Deo, quæ poſtea prouenerunt, aperire tentabo. Quo circa memorabo cauſſas quibus interfui, & à ſcientibus aut contemplantibus eas audi- E

D

Clemẽs Alexãdrinus.
Egeſippus
Aphricanus.
Euſebius
Cæſarienſis.

ui, tam in noſtra quàm ante noſtram generationem geſtas. Cæterorum verò explanabo notitiã ex legibus poſitis, cauſſa religionis, & ex Conciliis per tempora conſtitutis, ac nouitatibus factis, & imperialibus & ſacerdotum epiſtolis, quarum aliæ hactenus in Palatiis eccleſiíſque cuſtodiuntur, aliæ verò paſsim apud diligentes inueniuntur. Quarundam rationem potius complecti, in hoc opere melius approbaui, propter magnitudinem lectionis, vt ſenſus earum breuiter indicetur, niſi fortè quædam venire poſsint in dubium, pro quibus eſt apud multos diuerſa ſententia. Tunc enim, ſi quamlibet ſcripturam inuenire potero, propter probationem veritatis eam ponere non omitto. Vt autem nullus ignoratione rerum accuſet mendacem eſſe conſcriptionem, contrarias legendo forſan epiſtolas, ſciendum eſt quoniam occaſione dogmatis Ariani, & eorum qui poſtea ſunt exorti, diſcordantes inter alterutros Præſules eccleſiarum, ſinguli de quibus ſtudebant ſuis conſectatoribus ſcribebant, & per conſilia congregati, decernebant quæ vellent, & ſibi contra- F
ria ſapientes, per abſentiam ſe ſæpe damnabant, & per tempora principes ac proceres eorum qua poterant virtute flectebant, & ſibimet vnanimes faciebant, vt eorum conſenſu rectè colere putarentur. Alij ſiquidem iſtis, alij verò fauentes illis, collectionem fecerunt epiſtolarum pro hæreſi propria directarum, & eas ſibi contrarias reliquerunt. Porro nobis difficilè valde fuit, vt inueniremus omnia quæ de talibus prouenerunt. Quia verò præcipua cura veritatis habenda eſt, propter hiſtoriæ puritatem, neceſſarium mihi viſum eſt etiam literas huiuſmodi, vt fuit poſsibile, perſcrutari. Si igitur etiam ſeditiones eccleſiaſticas inter alterutros geſtas de præſulatu, vel honore primatus, propriæq; hæreſeos explanauero, non graue aut malæ voluntatis eſſe videatur. Primo nanque, vt dictum eſt, conſcriptorem omnia decet veritati poſtponere, deinde dogma Eccleſiæ Catholicæ veraciſsimè declarare. Quod ſcilicet inuenitur ſepe quidem aduerſariorum inſidiis impeditum, & tamen tanquam diuinitus roboratũ in propria manſiſſe virtute, & vni-

Acta conciliorum.

A uerſas eccleſias & populos ad ſuam traxiſſe veritatem. Quum itaque vellem (ſi tamen deceret) ea ſola conſcribere, quæ ad meam notitiam videbantur perueniſſe de eccleſia in Romano imperio cõſtituta, placuit tamen quantum valuero, vt etiam apud Perſas & Barbaros quæ ſunt geſta de religione, conſcribam. Non autem abſurdum erit ab hiſtoria Eccleſiaſtica, ſi in hoc opere etiam illi referantur, qui quondam patres ac præceptores fuerũt monachorum, aut qui poſt eos per ſucceſſiones vtiles viſi ſunt, ſicut audiuimus, atque probauimus. Non enim aut nos ingrati videbimur, taciturnitati tradentes virtutem eorum: aut illi expertes erunt huius hiſtoriæ, qui tantæ philoſophiæ exempla reliquerunt, quibus viuentes poſteri, beatiſſimo & [illegible] uno fine potiūtur. Sed hæc quidem [illegible] procedens, vt potuerit, obſeruabit. Couertar nunc ad narrationem rerum, cooperatorem inuocans Deum. Hinc enim habebit præſens ſcriptura principium.

B *A quo tempore hiſtoria fecerit initium. Et quomodo Cõſtantino ſignum ſit crucis oſtenſum, & qui imperatores & Cæſares per idem tempus fuerint.*

CAPVT IIII.

Syluester Romæ, Alexander Alexãdriæ, Macarius Hieroſolymis. An. do. 322. Euſtathius Antiochiæ

CRiſpo & Conſtantino Cæſaribus atq; Conſulibus, Romanæ quidem eccleſiæ Siluester præſidebat. Alexandrinæ autē Alexander, & Hieroſolymorum Macarius. Antiochiæ vero, quæ eſt apud Orontem fluuium, poſt Romanum nondum quiſquam fuerat ordinatus, perſecutionibus ſcilicet prohibentibus. Non longo poſt tempore, hi qui in Nicæa collecti ſunt, ſapiētia & eloquiis admirantes Euſtathium dignum approbauerunt ſedi Apoſtolicæ præſidere, & quum eſſet epiſcopus vicinæ Berrhœæ, eum in Antiochiam tranſtulerunt. Tunc ergo Chriſtiani Orientales

Licinius & Conſtantino perſequūtur Chriſtianos.

quidem vſque ad terminos Ægypti circa Libyam commotantes, non præ umehant aperte in eccleſia conuenire, quum Licinius fauorem quem in eos habuerat, permutaſſet. Sed neque per Occidentem Helladici, vel Macedones & Illyrij licen

Signũ crucis Conſtantino oſtenſum. An. do. 315.

C ter in religione durabant propter Conſtantinum, qui princeps erat in his partibus Romanorũ. Huic enim viro & alia quidem plurima poſtea proueniſſe percepimus, quibus flexus eſt Chriſtianorũ dogma venerari, præcipue tamen ſignum quod ei diuinitus eſt oſtenſum.

SOCRATES.

Diocletian' & Maximianus Augg. Maximinus An. do. 306.

ET quoniam ad hæc venimus, paulo latius aliquid referamus. Quum Diocletianus & Maximianus Herculius priuatam elegiſſent vitam, & Maximinus Galerius, qui cum eis imperauerat, tenens Italiam duos Cæſare feciſſet, Maximinum in Oriente, & Seuerum in Italia, tunc Conſtantinus in Britannia patre mortuo ordinatur imperator, primo anno cclxxj. Olympiadis, + xxvij. die Iulij menſis. Romæ vero a Prætorianis militibus

† xxv. Maxentius An. do. 312.

Maxentius Maximiani Herculij filius inſtituitur imperator. Hinc eius pater imperandi cupidine voluit filium regno priuare, quod facere nequiuit. Poſt hæc autem Tarſi Ciliciæ moritur. Porro Seuerus Romam contra Maxentium veniens, militum proditione peremptus eſt. Maximinus autem D Galerius inſtituens Licinium Auguſtum, moritur. Proinde Maxentius Romæ velut tyrannus habebatur, adulteria impudenter exercens, & earũ viros occidens. Quem volens Conſtantinus opprimere, & Romanos à cladibus liberare, cogitabat quem in bello Deum haberet auxilio, ſciens nihil prodeſſe deos quos Diocletianus venerabatur, & quia potius eius pater Paganorum cõtempta religione, feliciter aduixiſſet.

SOZOMENVS.

IN his ergo ſollicitudinibus conſtitutus, in ſomnio vidit crucis ſignum cœlo ſplendidè collocatum: mirantique viſionem, adſtiterunt angeli dicentes: O Conſtantine, in hoc vince. Fertur autē & ipſum Chriſtum apparuiſſe ei, ſignumque mõſtraſſe crucis, ac præcepiſſe vt figuram ſimilem faceret, & in prælus auxilium hoc haberet, quo victoriæ iura conquireret. Euſebius itaque Pamphili cũ iureiurando ipſo Imperatore dicente audiſſe E ſe refert, quia circa meridiem, declinante iam ſole, crucis ſignum ex lumine factum, & ſcripturam conſertam ei dicentem, IN HOC VINCE, vidiſſet ipſe & milites qui cum eo tūc eſſent. Pergente nanque aliquò cum exercitu per iter, hoc, inquit, ei miraculum eſt oſtēſum. Dumque cogitaret quid eſſet, nox ſuperuenit, & dormiēti Chriſtus apparuit cũ ſigno quod vidit in cœlo, iuſſitq; vt fieret eius ſigni figuratio, quę foret auxilium in præliorum congreſsionibus.

An. do. 315. Apparet Conſtantino Chriſtus.

Quomodo Conſtantinus Chriſtianum dogma cognouerit, & de miraculis crucis, & de morte Maxentij.

CAPVT V.

CVmque iam non opus eſſet interprete, ſed aperte imperatori mõſtratum fuiſſet, quid de Deo credere conueniret, mox die facta ſacerdotes Chriſti conuocans, de dogmate conſulebat. At illi ſacros libros offerentes, de Chriſto loquebantur, ſuaque dicta ex prophetis comprobabāt. Signum verò, quod apparuerat ei, dicebant tro- F phæum eſſe victoriæ aduerſus infernum, quam victoriam aſcendens in cœlos egit Chriſtus, crucifixus & mortuus, & tertia die reſurgens: ſecundum quod ſperandum eſſe dixerunt, quia poſt huius vitæ terminum circa finem ſeculi præſentis, omnes homines reſurgēt & immortales exiſtent: alij quidem ad præmia terum quibus bene vixerunt: alij ad ſupplicia, eo quod ab eis mala ſint geſta. Eſſe tamen etiam in delictis quæ committuntur hīc, occaſionem ſalutis purificationémque peccati: nõdum initiatis quidē baptiſmatis adeptionem, ſecundum eccleſiaſticam legem: initiatis autem cuſtodiam ne delinquant. Sed quia hoc agere omnino paucorum ſanctorumq; virorum eſt, docebāt quoque purificationem ſecundam ex pœnitentia conſtitutam, clementem enim eſſe Deum, & veniam tribuere delinquentibus, ſi pœnitentiam agentes, ſtudeant eam operibus roborare. Hæc ſacerdotibus explanantibus, admiratus imperator prophetias de Chriſto ita promiſſas, iuſſit viros eruditos ex auro & lapidibus precioſis in vexillũ crucis transformare ſignum, quod Labarum vo-

Conſtãtinus myſteria fidei edocetur.

Pœnitentia.

Labarum.

A cabatur. Hoc enim ſignũ bellicum inter alia precioſius erat, eo quòd imperatorem præcederet, & adorari id à militibus moris eſſet. Vnde præcipuè Conſtantinum reor nobiliſsimum decus imperij Romani in ſignum mutaſſe crucis, vt frequẽti viſione atque cota deſueſcerent à priori more ſubiecti, & eum ſolum arbitrarentur Deum, quem coleret imperator, vel quo duce atque auxiliatore vteretur aduerſus hoſtes. Semper enim hoc ſignũ propoonebatur ante ordines vniuerſos, quod maximè laborantibus aciebus in prælijs adeſſe præcipiebat. Conſtituit itaque certos ſignifetos, qui in eo laborarent: quorum opus erat, vt vicibus humeris id veherent, & omnes acies ita luſtrarent. *Signiferi.* Fertur enim quidã eo quòd aliquando ferens hoc ſignum, repẽte hoſtibus inuadentibus expauiſſet, dediſſe illud alteri deuehendum: cúmque ſe prælio ſubtraxiſſet, & iacula declinaſſet, ſubito percuſſus interiit. Ille verò qui ſacrum ſuſcepit tropæum, multis ſe iaculantibus permanſit illæſus. Mirabiliter enim diuina regente virtute, ſagittæ B hoſtium figebãtur in ſigno, à ſignifeto autem inter pericula protinus euolabant. Dicitur autẽ neque alium vnquam huius ſigni miniſtrum, vt ſoler, in bello vulnere mortuum, aut cladem captiuitatis perpeſſum.

SOCRATES.

† Fuluium. Miluius ſbs Congreſſus ergo circa pontem † Miluium vicit, in flumine necato Maxentio. Erat enim annus ſeptimus imperij Conſtantini. Inter hæc *an. do. 315.* Diocletianus Salonæ defunctus eſt.

SOZOMENVS.

De derogatione Paganorum contra Conſtantinum.
CAPVT VI.

An. do. 316. Criſpus Conſtantino F. NOn autem ignoro quia Græci referunt Conſtãtinum, eo quòd aliquos genere proximos occidiſſet, & cooperator extitiſſet in nece filij ſui Criſpi, pœnitentia ductum, de purificatione conſuluiſſe Philoſophum Sopatrum, qui tempore il-C lo præerat in ſede Plotini, illúmque reſpondiſſe, nullam eſſe in huiuſmodi delictis purgationem. Conſtantinum verò hac interdictione turbatum, inueniſſe epiſcopos qui pœnitẽtia ſeu baptiſmate promitterent eũ ab vniuerſo poſſe purgari delicto: Tunc gauiſum in illis qui dixerant quod volebat: admiratúmq; dogma, factum deinde Chriſtianum, & ad ſui ſimilitudinem deduxiſſe ſubiectos. Mihi autem videntur hæc ficta ab eis, qui ſtudent religioni Chriſtianæ detrahere. Criſpus etenim, propter quem dicunt Cõſtantinum eguiſſe purgatione, vigeſimo anno imperij paterni defun-*an. do. 329.* ctus eſt. Qui cùm adhuc viueret, multas cũ eo pro Chriſtianis poſuit leges, ſecundo quippe loco honoratus imperij & Cæſar exiſtens, ſicut etiam nũc principum nomina & tẽpora legibus ſubiecta teſtantur. Sopatrum verò non eſt credibile ad colloquium Conſtantini venire potuiſſe, in ſola Oceani circa rhenũ parte regnantis: propter intentio-*Cõſtantinus Cæſ degebat in Gallia circa Rhenum.* nem verò contra Maxentium habitam degebat. In Italia tunc Romana reſpub. turbabatur, & non erat facilè vt Britanni & Galli conuenirent cum illis tunc apud quos conſtat Chriſtiana religione D Conſtantinum participatum, niſi dum contra Maxentium caſtrametaretur, & tranſiret ad Romã. *† ad vrbem Romam.* Teſtes autem ſunt rurſus horum tempora, necnõ & leges quas pro religione ſanxit. Vt autem concedamus facilè potuiſſe principẽ loqui Sopatro, aut per epiſtolam ſuam cõſuluiſſe pro quibus vellet, non eſt tamen veriſimile ignoraſſe Philoſophum, quia Hercules Alcmenæ purgatus Athenis eſt poſt filij necem in Ceteris ſacris: & quia poſt Iphiti necem, peregrinum & amicum iniuſtè peremit. Quũ igitur Græci in huiuſmodi delictis purgationes annuntient, ſufficiant quæ dicta ſunt, vt accuſent de mendacio eos, qui Sopatrum contraria Conſtantino reſpondiſſe finxerunt. Non enim credo hęc ignoraſſe tunc nobiliſsimum apud Græcos eruditione literarum.

De legibus quas Conſtantinus pro Chriſtianis protulit, & de mutatione rituum Paganorum, Chriſtianorúmque profectu. Et de victoria eius, & de veneratione ſanctæ religionis. *CAPVT VII.*

E IGitur eccleſię ſub regimine Conſtantini alacriter agebant, & indies augebantur (fauente & vnanime principe) multis eius beneficiis eleuatæ, quas etiam prius inconcuſſas dominus à periculis turbiſq; ſeruauit. Nam cùm perſecutiones diuerſas eccleſiæ in alio terrarum orbe paterentur, ſolus Conſtantius Conſtantini pater licenter Chriſtianis in ſua conſiſtere religione cõceſsit. Denique tale aliquod eum miraculum & memoria dignũ egiſſe cognoui. Is enim probare volẽs quoſdam in ſuo Palatio Chriſtianos, ſi boni & ſolidi eſſent viri, euocans vniuerſos præcepit dicens, vt ſi quidem venirent ad ſacrificandum, & eius colerent deos, circa eũ eſſent, & in † ſuo cingulo permanerent. Si verò refugerẽt, egrederentur de Palatio gratias agentes quo minimè punirentur. *† ſua dignitate. Conſtantij conſilium de exploranda Chriſtianorũ conſtantia.* Quúmque in vtroq; apparuiſſent, alij quidem religionis deſertores, alij verò diuina præſentibus præponentes, deliberauit eis amicis & conſiliariis vti, qui in melioribus fideles conſtantéſque permanſerant. Alios autem velut effœminatos auerſatus, expulit à ſuo colloquio, credens nunquã eos *Cingulum militare.* circa principẽ deuotos fore, qui fuerint Dei ſui ſic F paratiſsimi proditores. Et ideo adhuc ſuperſtite Conſtantio nõ videbatur contra legẽ quempiam eſſe Chriſtianum, apud eos qui vltra Italiam Galliaſque & Britanniam, & qui circa Pyrenæum habitabant montem vſque ad Oceanum Heſperiũ. Quum verò Conſtantinus in eius ſucceſsiſſet imperium, † potiores eccleſiæ effloruerunt. Maxen-*† potiores.* tio enim Herculij filio perẽpto, cùm eius pars Cõſtantino ceſsiſſet, iam licenter in religione vigebant, qui circa Tiberim fluuium & Eridanum (quẽ Padum prouinciales appellant) commorabantur. & qui circa Aquilam commanebant, in quem locum ſermo fertur aduectam nauigio Argo, & ad Tyrrhenum pelagus fuiſſe perductam. Argonau-*Argonautæ.* tæ enim ventum validum declinantes, nõ eodem nauigio in regreſsione ſunt vſi, ſed trãſeuntes mare quod ſuper Scythas eſt, per hæc flumina venerunt ad terminos Italorum, & hic hyemantes, condiderunt ciuitatẽ quæ nuncupatur Æmona. Æſtate verò ſuperueniente, cooperãtibus eis prouin-

A cialibus ferè quadringenta ſtadia arte mechanica trahentes Argo per terram ad fluuiū Aquilam deduxerunt, qui permiſcetur Eridano. Eridanus autem fauces habet in Italicum mare. Poſt prælium itaque, Cibalę, Dardanij, & Macedones, & qui circa Hiſtrum tunc morabantur, necnon & Hellas & Illyriorū gens omnis ſub Cōſtantinū redacta eſt.

Quomodo Licinius fugatus & Chriſtianos fuerit perſecutus, & nouiſſimè victus.

CAPVT VIII.

An. do. 320. Licinius Cæſar aduerſus chriſtianos. POrrò Licinius hinc fugatus, cùm prius ſectator fuiſſet dogmatis Chriſtiani, mutata volūtate, plurimos ſacerdotum in ſuæ partis afflixit imperio, multos quidem & aliorum, pręcipuè tamen de collegio militari. Nimis enim Chriſtianis erat infenſus propter Cōſtantiū bellum, æſtimans eū poſſe contriſtari propter calamitatē ſuæ religionis. Simul etiam arbitratus, quia orarēt & ſtuderent redigi ſub illius ſolius imperio. Super hęc au
B tem pugnaturus denuò contra Conſtantinū, ſpem victoriæ habebat per diuinationes & ſacrificia, & ſeductus ab aliquibus promittentibus, quia bello vinceret Conſtantinum, in paganitatem conuerſus eſt. Denique etiam Græci dicūt tunc eum expertum diuinationem apud Miletum Didymęi A-
An. do 325. pollinis, eique cōſulenti de bello, reſpondiſſe dęmonium per hos Homeri verſus:

Ω γέρον ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταί
σὴ δὲ βίη λέλυται χαλεπὸν δέ σε γῆρας ὀπάζει.

O ſenex, valde te iuuenes domant pugnaces
Tuaq; vis ſoluta eſt, ſæuáque te ſenectus impellit.

Ex plurimis ergo rebus viſum mihi eſt dogma chriſtianorum diuina prouidentia conſtitiſſe, tantóque proceſsiſſe cremēto, maximè tamen ex pſecutione Gentilium. Futuro nanq; Licinio perſequi eccleſias in ſuo imperio conſtitutas, bellum in Bithynia ſactum eſt, quo nouiſsimè pugnauerunt inter alterutros ipſe & Conſtantinus. Tantóque diuino ſuffragio adiutus eſt Conſtantinus, vt per terram & per mare vinceret inimicos: &
Licinius perimitur. amiſsis Licinius pedeſtribus & naualibus, ſemet-
An. do. 326. C ipſum in Nicomedia traderet, priuarúsque Theſſalonicæ aliquanto tempore permaneret, ibique perimeretur. Vir ergo primordiis imperij ſui, pręliis, aliisque rebus valde prouectus, & ſororis Cōſtantini nuptiis honoratus, huiuſmodi fine defunctus eſt.

De diuerſis confeſſoribus, eorúmque conuerſatione.

CAPVT IX.

Commendat Cōſtantinus religionem chriſtianam. COnſtantinus igitur cùm ad eum ſolum omne Romanorum perueniſſet imperium, edictis publicis vſus eſt, vt Orientales ſubiecti impauidè religionem colerent Chriſti, & diligenter diuinitati miniſtrarent. Diuinitatem quippe ſolā cam crederent, quæ & reuera eſſet, & ſufficienter haberet omni tempore poteſtatem: & quoniam qui talibus ſtuderēt, omnia bona vberrimè eis accederent: & quæcūque aduerſa putarent, cū meliori potius ſpe fruerentur: qui verò circa Deum delinquerent, communiter & ſeorſum in bellis & in pace, omnia eis difficilia prouenirent. Gratiasque referens non ſibimet arrogans, adiecit in eam legem dicens: quia miniſtrum opportunum D
cum habere dignatus fuerit Deus ſui conſilij, & à Britannico mari vſque ad loca orientis adduxerit eum, quatenus augeretur chriſtiana religio, & qui propter Dei culturam durabiliter permanſerunt in confeſsionibus martyrij, clariores eius honoribus apparerent. Hæc igitur concionatus, & alia multa dicēs, per quæ credebat ſubiectos ad cultum religionis adducere, infirma eſſe ſanciuit, quę contra religionem fuerant cogitata vel geſta ſub perſequutoribus eccleſiarū, remiſsionémque cunctos habere decreuit, qui propter confeſsionem Chriſti migrare in inſulas, aut alibi præter volun- *Exulantes*
tatem propriam commorari iuſsi ſunt, aut in me- *Chriſtiani*
tallis affligi, aut publicis operibus, aut muliebrib*, *reuocantur.*
aut lanificiis miniſtrare, aut dari curiis, quū curiales primitus nō fuiſſent. Eos autem quos infames illi fecerant, ab infamia relaxauit. Militia verò priuatos, in ſua voluntate reliquit, vtrum eſſe in ſche- *Chriſtiani*
mate quo fuerant, an certè cum honorabili quie- *honorificen-*
te liberam vellent habere vacationem. Cúmque *tiſsimè ha-*
omnes ad priorem libertatem & conſuetos hono E *bentur.*
res reuocaſſet, etiā ſubſtantias † reformauit vni- *† reſtituit.*
uerſis. Si qui verò morte damnati, ſubſtātia quoque nudati ſunt, præcepit proximis generi eorum deferendas hæreditates: nullo autem horum exiſtente, vnamquáque prouincialem eccleſiam ad ius hæreditatis accedere: & ſiue apud priuatū ſiue apud publicum de tali ſubſtantia eſſet aliquid, reſtitueret. Eis autē qui ex ærario publico aliquid comparauerant, aut donationes acceperant, ſecūdum poſsibilem decentémque modum ſe prouidere promiſit. Hæc igitur, ſicuti dictum eſt, imperatori placuerunt, & lege firmata ſunt, inſignitérque omnia decenti fine completa. Chriſtiani verò tunc omnes Romanorum dignitates adminiſtrabant: & de cætero cunctis ſacrificare negabatur, immolationibúſque aut diuinationibus non erat locus. Sed nec idola dedicare, aut celebritates paganas agere iam licebat. Plura verò etiā per ciuitates gentium, de antiqua cōſuetudine mutabantur. Ab illo denique tempore apud Ægyptios nequaquam ſecundum priores ſolennitates in pa *Cubitus.*
ganorum templa Cubitus, ſed in eccleſias magis F
offertur, quo ſignificatur crementum aquę Niliacæ. Apud Romanos autem tunc primum gladiatorū ſpectacula ſunt remota. Apud Phœnices verò, qui in Libano & Heliopoli cōmorantur, phas vlterius non fuit virgines fornicari, antequam legitimis iungerentur viris, nempe poſt turpitudinem experimenti primi nephandæ permixtionis.
Sanctæ verò domus, quæ quidem magnitudinem *Tēpla Chri-*
videbantur habere ſufficientem, corrigebantur. *ſtianorum.*
Aliæ verò cremento altitudinis & latitudinis augebantur. Alibi autem quum non eſſent, à fundamentis ædificatæ fulgebant: Pecunias verò ex regiis theſauris imperator affluentius impendebat, ſcribens per ſingulas ciuitates epiſcopis atq; præſidibus populorum, vt ſacerdotes ſicuti vellēt iuberent, iſti autem iubētibus obedirent, quatenus citò perficeretur opus. Lætanti ſiquidem eius imperio, etiam religio valde florebat, & in tantum etiam poſt bellum cōtra Licinium geſtum feliciſ-
ſimus fuit in prælus aduerſus alienigenas prępara- *Sarmatæ.*
tis, vt etiā Sarmatas vinceret, & qui vocantur Go- *Gothi,*
thi, tunc nouiſsimè cauſa gratiæ apud eum fœdera

A celebrarent. Hæc autem gens habitabar quidem tunc trans flumen Hiſtrum. Cúmque eſſet in bellis prona, & multitudine atque magnitudine corporum armis ſemper exercitata, aliis quidem barbaris præualebat, ſolos autem Romanos habebat ſibimet repugnãtes. Fertur enim etiã & hoc prælio demonſtratũ Conſtantino per ſigna vel ſomnia, quanta Dei prouidẽtia regeretur. Qui cùm ſuperaſſet omnia bella quæ ſub eo ſunt geſta, veluti repenſans Chriſto, in eius religionis ſtudio magis magíſque feruebat, hanc ſolam veram fatendam, & ſalutarem exiſtimare ſubiectos iubens. Ex terra verò ſubdita ſibi, ex vnaquaque ciuitate detrahẽs publico, certum vectigal eccleſiis prouincialibus clerôque diſtribuit, & donationẽ validam in perpetuum eſſe ſanciuit. Aſſueſcẽs autem milites, vt, ſicut ipſe, Deum colerent, ſigno crucis eorum arma ſignabat. In regalibus quoque oratoriũ ſabricatus, etiam tabernaculum ad inſtar eccleſiæ circũferebat, dum aduerſus hoſtes caſtra metaretur, quatenus nec in itinere degens vel ipſe vel exer-

B citus ſacro lumine priuarẽtur, quo deceret laudare Deum & orationes offerri. Sequebantur autem pariter ſacerdotes & diaconi tabernaculo ſeruientes, qui ſecundum legem eccleſiaſticam ſacrorum ordines adimplebant. Ex illo autem Romanorum cohortes, quæ nunc Numeri nuncupantur, ſingulæ fecerunt tabernaculum proprium: & ſacerdotes atque diaconos diſtributos habebant. Die verò qui dominicus vocatur, quem Hebræi primum vocant, Græci autem ſoli diſtribuunt, & qui ante ſeptimum eſt, ſanciuit à iudiciis aliiſq; cauſis vniuerſos habere vacationem, & in eo tãtùm orationibus occupari. Honorabat autẽ dominicũ diem, quia in eo Chriſtus reſurrexit à mortuis: alium verò, quia in eo fuerat crucifixus. Maximam nanque culturam ſacratiſſimæ crucis habebat, tam pro iis quæ ei proſperè prouenerant eius auxilio, in prœliis cõtra aduerſarios inſtitutis, quàm pro indicio quod ei diuinitus pro ea videbatur oſtenſum. Denique ſupplicium crucis quod primitus apud Romanos erat in vſu, lege prohibuit. In figurationibus autem Solidorum & in imaginibus, hoc ſignum iuſſit inſcribi ſemper & figurari: vt teſtan-

C tur hactenus eius imagines hoc ſchemate decoratæ. In omnibus ſiquidem rebus, præcipuè tamẽ in legiſlatoribus ſtudebat placare diuinitatem.

Apparet enim luxurioſas & valde ſatuas permixtiones ante eum non prohibitas, tunc fuiſſe correctas, ſicut ex ipſis quas poſuit legibꝰ inuenitur. Sed nunc quæ ad honorem & ſtatum religionis ab eo ſancita ſunt, pandere neceſſarium eſt; cùm partes eſſe eccleſiaſticæ videantur hiſtoriæ. Apud Romanos dudum fuit lex, à xxv. anno non habentes vxores prohibens à priuilegiis habentium cõiuges, ſed & alia multa iubens vt nihil de teſtamento lucrarentur, licet generis proximitate conſiſterent: qui verò filios non habuiſſent, medietatem relictorum ſibimet amittebant. Poſuerũt autem has leges antiqui, volentes Romam eſſe populoſam, omnẽmque ſubiectam terram, & quia non multum ante has leges plurimos in ciuilibus bellis amiſerant. Videns igitur Imperator idcirco malè tractari eos, qui propter Deum virginitati & ſine liberis eſſe ſtudebant, ſatuum iudicauit diligentia & ſtudio hominum videri eorum

D augeri genus, cum natura ſemper ſuperna diſtributione diminutionem ſuſcipiat & augmentum. Et legẽ populo propoſuit vniuerſo, quatenus æqualibus priuilegiis fruerẽtur, qui ſine coniugibus & liberis erant, quibus illi qui hæc ſe habere gaudebant. Sed etiam amplius habere ſanciuit eos, qui in continentiæ virginitate degebant, licentiam eis præbens maſculis fœminíſque licet ætate minoribus, teſtamentum facere contra communem legẽ. Omnes enim bene cogitare iudicauit, quorum opus eſſet Deum placare ſemper, & philoſophiæ veraci vacare. Huius enim rei cauſa & antiqui Romanorum licenter teſtari virgines Veſtales etiam ſexto ætatis curriculo decreuerunt. Indicium itaque maximum reuerentiæ pij principis circa religionem fuit, quia vbique adminiſtrantiũ ſentẽtias imperfectas eſſe voluit, & ad epiſcopos per appellationem refugiendũ eſſe ſanciuit, ſi qui vellent ciuiles iudices refutare: firmam verò illorum iudicans ſentẽtiam potiorẽmque iudicum aliorum, & tanquam ab Imperatore prolatam, ab omnibus obſeruandam, & inconuertibiles eſſe terminos ſynodales. Illud quoque nos relinquere dignum non eſt, quod pro vtilitate ſancitum

E eſt eorum qui in eccleſiis manumittuntur. Cùm propter ſubtilitatem legum etiam inuiti poſſeſſores difficultatem paterentur circa dationẽ melioris libertatis, quam ciuilitatem Romanam vocant, tres poſuit leges, decernens omnes in eccleſiis manumiſſos ſub teſtimonio ſacerdotum, per hãc piam adinuentionem Romana ciuilitate frui: cuius indicium præſens etiam tempus ſeruat. Nam moris erat de libertate leges ſcriptas in manumiſſionibus anteponi. Conſtantinus igitur hęc ſanè ſtudens in omnibus honorare religionem. Erat quippe & per ſemetipſam glorioſa propter virtutem plurimorum tunc in ea pollentium.

De Spyridione epiſcopo, qui fures ligatos abſoluit.
CAPVT X.

Itaque perſecutionibus iam ceſſantibus adhuc multi cõfeſſorũ ſuperſtites, eccleſias ornabant, vt fuit Oſius Cordubæ põtiſex, & Amphion Epiphaneiæ Ciliciæ, & Maximus qui poſt Macarium Hieroſolymorum tenuit Præſulatum, & Paphnutius Ægyptius, per quẽ aiũt plurima miracula operatum Deum, dæmonéſq; ſubieciſſe, variarúm-

F que paſſionum condonaſſe ei ſanitates. Fuerunt autem Paphnutius & Maximus ex illis confeſſoribus quos Maximianus Imperator in metallis opera exercere damnauit, oculos eorum dextros euellens, & ſiniſtras ſuas incidens. Secundum eos autem fuiſſe percepimus Spyridionem Tremithuntis Cypriorum epiſcopum, ad cuius virtutem demonſtrandam ſufficere puto, quæ hactenus de eo ſeruatur opinio. Quanta per eum diuino pręſidio geſta ſint, plura quidẽ nouere prouinciales, ego autem quæ ad nos valuerunt peruenire non tacebo. Fuit enim iſte ruſticus habens vxorem & filios, ſed non propterea in rebus diuinis minor. Aiunt autem aliquando per noctem veniſſe malignos viros ad caulas ouium eius, & cum rapere niterentur, ſubitò vinctos nullo ligãte fures. Tunc illum die facta venientem inueniſſe ligatos eos, & ſoluiſſe quidem ab inuiſibilibus

an. do. 333.

Numeri.
Dies dominicus.
Dies veneris

Supplicium crucis ſublatum.
Symbolum crucis in nũmis.

Multa cælibatum remiſſa.

Cælibibus licet condere teſtamẽtum.

Ad epiſcopos prouocare permiſit.

Libertas ſub teſtimonio ſacerd. tum cõferebatur.

Oſius
Amphion
Maximus
Paphnutius

Spyridon.

A vinculis,culpaſſe tamen & dixiſſe : Cur fratres dũ licuiſſet quæ deſiderabatis accipere, elegiſtis potius ea rapere, & noctem ducere ingratè infelicẽ? Tum miſeratus eorum, magis autem ad meliora eos erudiens,ait: Abite hinc,ſumentes arietem:laboraſtis quippe vigiliis, & decet vos ſine querimoniis recedere ab ouibus meis. Quod quidem quilibet iuſtè poterit admirari. Nihilominus etiã illud mirandum. Apud filiam eius virginẽ Irenem nomine quidam notus eius † ſpeciem aliquã depoſuerat : quæ ſumens depoſitũ,ſub terra recondidit,vbi cautè credidit cuſtodiri. Contigit interea mori puellam nihil confeſſam patri. Venit homo depoſitũ repetens, ignorãte Spyridione quid loqueretur. Cũq; in tota domo requiſiſſet, nec inueniret,flebat,capilloſque vellebat,& morti vicinus eſſe videbatur ille qui depoſuerat. Hęc Spyridion fieri vidẽs,& curſum veniens ad ſepulchrũ, vocauit nomine puellam. Qua reſpondente, de cauſſa depoſiti requiſiuit. Et dum ab ea didiciſſet, reuerſus & inueniẽs vbi puella ſignificauerat,red
B didit homini quod petebat. Quoniam quidem ad hunc veni ſermonem,non eſt incongruum etiam iſtud adiicere. Mos erat Spyridioni iſti ex fructibus qui naſcebantur ei, alios quidem pauperibus erogare,alios autẽ gratis mutuari volentibus. Sed neque per ſe dabat,neq; per ſe recipiebat, ſed ſolum cubiculum demonſtrabat, inuitans petentes, vt quantum opus haberent tollerent, & denuò † reuocarent quantũ ſe nouerant abſtuliſſe. Quidam verò dum mutuum percepiſſet, reuerſus eſt poſt aliquantum quod tulerat redditurus. Quem dum ſecundũ cõſuetudinem iuſsiſſet reponere in cubiculo quod fuerat exinde mutuatus,ad iniuſtitiam ille conuerſus & credens latere Spyridionẽ, non reddidit quod debebat, ſed auferẽs debitum quaſi reddidiſſet abſceſsit. Quod tamẽ longo tẽpore non erat ignorandum. Poſt certum nanque tempus venit,rurſum petens ab eo mutuum. At ille miſit eum ad horreum,data poteſtate vt ipſe ſibi metiretur quantum opus haberet. Vacuum verò eundem locum inueniens, & hoc oculata fide cognoſcens Spyridioni nuntiauit. Ille reſpondit
C ei : Mirum eſt o homo quod loqueris. Quomodo tibi ſolũ viſum eſt horreum neceſſariis defeciſſe? Sed conſydera potius apud temetipſum, ne fortè mutuatus alia vice quod debueras primitus non ſolueris. Si enim hoc non eſt,indubitanter nõ priuaberis quibus eges, ſed rurſum accedens inuenies. Sic igitur ille captus, quod ei deliquerat indicauit. Dignum eſt igitur huius ſacratiſsimi viri mirari puritatem,& eccleſiaſtici ordinis valde cuſtodiam. Dicitur itaque quodam tempore pro aliqua vtilitate in vnum Cyprios epiſcopos conueniſſe, & inter eos fuiſſe hunc Spyridionem,& Triphyllium Ledrenſem epiſcopum,virum eloquio & ſapientia,necnon Beryto legibus eruditũ. Cum itaque collecta celebraretur, iniunctum eſt Triphyllio vt faceret ſermonem in populo. Cúmque ille locus veniſſet ad medium,tolle lectũ tuum & ambula,cubile dixit pro lecto mutans nomen. Spyridion autem indignatus in eum,& exiliens de cathedra ſacerdotali: Tu melior es,inquit,eo qui lectum dixit,quia eius verbis vti confunderis? Hoc autem fecit populo conſpiciente,mediocritatem docens eum qui eloquij ſupercilio præti mebat.

† *aliquid*

† *referrent*

Triphyllius.

Collectã vocat conuentũ chriſtianorũ

Erat enim idoneus ad pudorem incutiẽdum : quũ D eſſet venerandus & operibus glorioſus,ſimúlque ſenex æuo atque ſacerdotis officio. Qualis autem circa peregrinorum ſuſceptiones fuerit, hinc apparet. Inſtante iam quadrageſima, quidam ex itinere venit ad eum, quibus diebus conſueuerat cũ ſuis cõtinuare ieiunia,& die certo comedere,medios dies ſine cibo conſiſtens. Videns itaque peregrinum valde defectum:Perge(inquit ſuæ filiæ) laua peregrini pedes, & cibos appone. Cúmque virgo dixiſſet,nec panem eſſe nec ἄλφιτα(quarum rerum ſolebat nihil habere reconditum propter ieiunium)orans primum veniamque petens,filiæ iuſsit vt porcinas carnes quas domi ſalitas habebat,coqueret. Quibus coctis,ſedẽs cum peregrino politis carnibus comedebat,& rogabat vt vnà cum eo ederet peregrinus. Quo refutante,Chriſtianũmq; ſe profitente:Propterea magis,inquit, refutare nõ debes. Omnia enim munda mundis, ſicut ſermo diuinus edocuit. Hæc quidem de Spyridione dicta ſufficiant.

Spyridion comedit carnes porcinas in quadrageſima. Hoc ſeruat.

Chriſtiani hominis libertas. Tit.1.d.

E

De diuerſis monachis,& eorum inſtitutione.

CAPVT XI.

PRæcipue verò inſignißimam eccleſiam demonſtrauerunt, & dogma dilatauerunt vitæ virtutibus,qui conuerſatione monachica illo tẽpore fruebantur. Vtiliſsima nanque res ad homines venit à Deo iſta philoſophia, quæ multarũ doctrinarum & dialecticæ artis ſtudia deſpicit, tanq̃ ſit minuta & melioris operis tempus impediat,atque ad rectè viuendum nihil oſtendat. Hæc ergo Philoſophia cõuerſatione miranda, naturali ſimpliciique prudẽtia docet omnino quæ nequitiam perimant,& operentur vtilia. Nõ enim prædicat virtutẽ,ſed magis exercet, nihili pendens humanam gloriam,viriliterque reſiſtens paſsionibus animæ, & neque naturæ neceſsitatibus ſe ſubdit, nec corporis infirmitati ſuccumbit. Diuinæ virtutis mentem habens,ſemper contemplatur omniũ creatorem,& eum nocte diéque colens,orationibus & lætaniis placat indubitanter. Animæ verò puritate & bonorum actuum cõuerſatione ad mi F niſteria ſe diuina componens,purgationes aſperſionéſque cõtemnens,ſolas verò pollutiones peccata putans,extrinſecus irruentes caſus exuperat, & omnium abſolutè huiuſmodi dominatur. Non per ſtabilitatẽ neceſsitatémque vitæ qualibet voluntate mutatur:non mala patiens vleiſcitur:non languore aut indigentia neceſſariorũ compreſſa mordetur, ſed potius gloriatur in talibus. Patientiam,manſuetudinem,mediocritatẽ, in omni vita meditatur,& quantum naturæ humanæ poſsibile eſt,Deo eſſe vicinum : veluti in trãſitu vtens præſentibus, neque circa poſſeſsionem rerum occupata,conſtringitur, neque vltra quàm opus eſt in præſenti prouidere forſan vrgetur. Semper autẽ ſimplicitatẽ & exercitium huius inſtructionis laudans, beatitudinem contemplatur æternam & ad fœlicem terminum omni viuacitate feſtinat. Timore diuino ſine intermiſsione ſuſpirans,turpiloquia reſpuens, & nec vſque ad vocẽ emittere patiens, quorum actiones ſuis actibus noſcuntur exoluere. In breui comprehendens neceſſaria naturæ,& cogens corpus mediocribus indigere,caſti-

Monachorũ hoc eſt, monachorum philoſophia. Dialectica.

Officiũ monachorum.

tati

A tati luxuriam ſubdit: iuſtitia punit iniuſtitiã, & veritate mendacium. Diſciplina rerum omniũ menſuras participatur: cum proximis in vnanimitate & communione conſiſtit: amicorum prouida eſt atque peregrinorũ: quæ propria ſunt, communia facit egentium, & tuetur vtilia ſingulorum: neque gaudentibus importuna, & tribulatis remedium conſolationis apponens. Ad verũ bonum diligentiam ſuam ſemper extẽdens, ſermonibus caſtis, ſapientibúſque cõſiliis, ornatu ac vano eloquio remotis, erudiens, atque curans veluti quibuſdã medicaminibus audientes, cum honore & reuerẽtia diſpoſitiones ſuas celebrans, contentione, certaminibus, itáque priuata. Nã cùm ſit rationalis, omnem motum irrationalem fugit, generaliter paſſiones corporis deuincit & animæ. Huius itaq; elegantiſsimæ philoſophiæ princeps quidem fuit, ſicuti quidam dicunt, Helias propheta, & Baptiſta Ioannes. Philo autem Pythagoricus ſuis temporibus refert vndique egregios Hebræorum in quodam prædio circa ſtagnum Mariam in colle poſito philoſophatos.

Philo Hebræus.

B Habitaculum verò eorum & cibos & conuerſationem talem introducit, qualem & nos nunc apud Ægyptiorum monachos eſſe cõſpicimus. Scribit enim inchoantes eos ad philoſophiam, cedere omnibus ſibi competẽtibus rebus, cunctiſque abrenũtiate permixtionibus, & extra muros in ſolitariis agris & hortis inhabitare. Domos autem eis eſſe ſacraria, quæ apud nos monaſteria nuncupantur: & in eis conuerſatione ſolitaria honeſta celebrare myſteria, diligẽtérque pſalmis & hymnis placare diuinitatem: & ante ſolis occaſum non guſtare cibum, alios autem per tres dies & amplius: certíſque diebus in pauimento habere cubilia, vino ſemper & ſanguinem habentibus abſtinere, cibũ eum eſſe panis, & ſalis, & hyſſopi, & potum aquæ: Mulieres eis cohabitare, ſeniores virgines propter amorẽ philoſophiæ ſpontanea voluntate nuptiis abſtinẽtes. Et Philo quidem hoc modo referens, videtur aperire, quia hi qui ex Hebræis ſecundum eum Chriſtiani ſunt facti, adhuc Iudaicę viuerent, eorúmque cõſtitutiones ſeruarent. Apud alios enim non inuenitur huius vitæ conuerſatio.

Caussa secessus.

C Vnde coniicio ex illo apud Ægyptios hanc philoſophiam habuiſſe principia. Alij verò dicunt huic cauſam fuiſſe conuerſationi perſequutiones, quæ religionis cauſſa per tempora prouenerunt. Et quoniam fugientes in montibus & vallibus deſertiſque morabantur, ad modũ ſe vitæ huius aſſueuerunt. Sed ſiue Ægyptij ſiue alij quidam huic ab initio philoſophiæ præfuerũt, illud tamẽ apud omnes conſtat, quia ad ſummam reuerentiam atque perfectionem, motibus exercitationibúſque decentibus, hanc conuerſationem vſque perduxit Antonius maximus monachorum, quem tunc in deſertis Ægypti morantem propter gloriam virtutis eius, Imperator Cõſtantinus amicum fecerat, literis honorabat, & vt pro quibus vellet ei reſcriberet, expetebat. Fuit autem iſte vir Ægyptius genere, ortus inſigni vico in loco, Heracliæ apud Ægyptios conſtituto. Is puer relictus orphanus, paternos donauit agros conuicaneis ſuis: aliam verò ſubſtantiam diſponens, pretium pauperibus erogauit, ſtudioſi exiſtimans philoſophi, non ſolùm ſemetipſum ſpoliare pecuniis, ſed eas diſpenſare proficuè.

Antonius monachus. Anno 334.

D Iunctus autem ſtudioſis ſecũdum ſe viris, virtutes zelabatur vniuerſorum, probans bonã vitam ſuauem fieri ipſa conſuetudine, licet fuerit primo difficilis. Modos adinueniebat abſtinẽtiæ potioris, & quotidie exercitatione creſcebat. Tanq̃ ſemper incipiẽs aliquid innouabat, afflictionibus corporis puniẽdo libidinem, ſacrę verò ſapiẽtię volũtate paſſionibus animę repugnãdo. Erat enim eius eſca ſolus panis & ſal, potus aqua, prãdiiq; tẽpus ſolis occaſus. Frequẽter enim duos & amplius dies ſine cibo manebat. Vigilabat (vt ita dicatur) ſemper quidem iugi nocte, & orationibus cõtingebat quidẽ diem: ſi verò ſomnus incumberet, ſtando paululum dormiebat, plerunque pauimento iacens, ſolamque terram ſtratum refectionis habens: olei ſiquidem vnctionem, lauacrorũ aquæ ſimilium vſum modis omnibus euitabat, quia humectatione ſua in molliriem robur corporis immutarent. Aiunt enim neque nudum eum aliquando viſum. Literas verò neque ſciebat, neque mirabatur, ſed potius mentem bonam tanquam antiquiorem li-

E teris: quarum tamen inuentorem iure laudabat. Fuit autem præcipuè clementiſsimus, caſtus, fortis, gratus colloquentibus, ſine vlla triſtitia. Et licet qui cum illo diſputarent, certatiuè quæſtiones inferrent, tamen more ſolito ſapienter & diſciplinabiliter creſcentem ſedabat ſæpe contentionem, & ad menſuram debitam protinus transferebat: loquentiúmque ſibi ſtrepitum temperabat, eorúmq; mores veluti quadam regula componebat. Tantis itaque virtutibus diuinæ prouidentiæ redundans, ſe futura præſcire non æſtimabat eſſe virtutem: & propterea nec laborandum inaniter circa talia ſuadebat, quando nec ignorantem futura pœnæ ſuccumbere, nec ſcientem propterea ſanctum eſſe declarabat. Veram namque beatitudinem, in cultura Dei & legum eius obſeruatione dicebat. Si cui autem hæc eſſet cura, docebat vt purgaret animam quo poſſet inſpicere, & futurorũm notitiam poſsidere, DEO videlicet præſcientiam declarante. Vacare autem nec ipſe patiebatur, & bene victurum ſemper operari præcipiebat: ac ſemetipſum diſcu-

F tere, & ſecum ponere rationem eorum quæ geſſit die noctúque: ſi quid autem indecens ageret, conſcriberet, vt de cætero parceret in delicto, ſemetipſum ſcilicet erubeſcens, ſi plurima ſui delicta comperiſſet: ſimul etiam metuens, ne per conſcriptionis indicium fieret aliis manifeſtus. Erat enim laborioſus & maximus pro † ſolatiis oppreſſorum. Quis etenim alter ſic feruentiſsimè fuit ſtudioſus, quorum gratia ſæpe veniebat ad ciuitates? Plurimi nanque vi compellente cogebant eum legatione fungi apud iudices & magiſtratus, quorum ſinguli vel videre eum iudicabant nimis egregium, loquentem audire & præcipiẽti parere glorioſum. Qui cùm talis eſſet, ſtudebat tamen ignorari & latere per eremum. Si verò neceſsitate faciẽte veniſſet in ciuitatem, diſpoſito negotio pro quo venerat, ad deſertum continuò reuertebatur. Piſces nãque dicebat per humectũ nutriri ſubſtantiam, Monachis autem ornatum ferre ſolitariam vitam. Et ſicut illi terræ tactu tabeſcũt, ſic gloria monachorũ ad vrbes acce-

† conſolatio

Monachi ne vagentur per vrbes.

A dendo fœdatur. Obedientem verò ſe gratúmque
conſpicientibus exhibebat. Studebatque vt neq;
haberet rumẽtem ſuperbamque naturam, nec pu
tarerut eiuſmodi. Sed hæc quidem pauca virtutũ
Antonij dicere ſum cõpulſus, vt tanti viri per hæc
exempla conſideremus philoſophiam. Plurimos
autem atq; probatiſsimos habuit auditores, quo-
rum alij quidem in Ægypto & Lybia, alij verò in
Palæſtina & Syria & Arabia claruerunt, & vnuſ-
quiſque eorum non minus ſe quàm doctor, apud
quos eſt commoratus, exercuit, multóſq; docuit,
& ad ſimilem virtutem philoſophiámque perdu-
xit: ita vt quotũdam hic labor eſſet circumire per
ciuitates & prouincias, vel per agros, & diligẽter
Antonij diſcipulos eorúmque requirere ſucceſſo
res. Sed quomodo poterát inueniri facilè, quibus
erat ſtudium diligentiſsimũ ſua vita latere, & non
ſicut plurimi nũc hominum elati per gloriam, ſe-
† exponant — metipſos † expompant & cũctis inſinuant? Fue-
runt itaque probatiſsimi diſcipuli, quos percepi-
Paulus ſimplex. — mus Antonij, alij quidem multi, necnon & Paulus
B appellatione ſimplex. Hũc aiunt cùm ruſticus eſ-
ſet, bona ſpecie coniugem habuiſſe, & ea in ipſo
facinore adulterij deprehenſa, tacitè ſubriſiſſe, &
iureiurando firmaſſe nunquam ſe cum ea eſſe mi-
ſcendum. Tum ad adulterum: Habe inquit, eam.
Et repente diſceſsit ad eremum ad Aotonium. Di
cunt enim eum manſuetiſsimum & patiẽtem val-
de fuiſſe. Denique cùm iam ſenex eſſet ad vitam
monachicę perdurationis inſuetus, omnibus eum
Antonius experimentis exercens, in nullo inue-
nit inferiorem, perfectæque eum philoſophiæ eſ
ſe teſtatus, ſeorſum præcepit habitare, tanquam
non egentem doctore. Confirmabat autem Deus
Antonij teſtimonium & operibus oſtendebat vi-
rum eſſe glorioſum, ipſóque doctore ſuperiorẽ,
atque ad affligẽdos & expellendos dæmones pręparatum.
Circa hoc itaque tempus philoſopha-
Ammon Ægyptius — batur & Ammon Ægyptius, de quo ſermo fertur,
quia cogentibus parentibus duxiſſet vxorem, nec
tamen eam fuiſſet expertus. Ib principio nanque
nuptiarum ſponſam tanquam ſponſus in thalamo
percipiens, & ſolus cum ea remanens, ait: Nuptiæ
C quidem (ô mulier) noſtræ vſque ad hoc celebratæ
ſunt tempus. Et quale bonum ſit poſſe virginem
permanere, & ſacris edocebat literis, ac ſeorſum
ſolus manere tentabat. Sed quoniam de virginita
te quidem ſermones virgo laudauerat, diuidi au-
tem ab eo graue iudicabat, in alio cubiculo dor-
miens, annis decem & octo cum ea manſit, ne-
que tunc à monachica abſtinentia ſe ſuſpen-
dens. Interea mulier viri zelata virtutem, æſtima-
uit non eſſe iuſtum tantũ virum domi cælari pro-
pter ſe, ſed oportere potius ſeorſum vtrunq; phi-
loſophari, & ob hoc ſupplicauit viro. At ille gra-
tias agẽs Deo ꝓ huiuſmodi cogitatione mulieris:
Tu quidem, inquit, hanc habe domum, ego mihi
† Scythij — aliam fabricabo. Et in meridianam partem deſer-
ti ſtagni Mariæ veniens circa locum † Scyti ad
montem qui dicitur Nitriæ, duobus & viginti an-
nis ibi philoſophatus eſt, annis ſingulis viſitãs ſe-
cundo mulierem. Huius itaque ſacratiſsimi princi
pis horum monaſteriorum, multi fuerunt digni-
que diſcipuli, ſicut ſucceſsiones oſtẽdũt: plurimà-
que & veneranda per eum prouenerũt, quæ præ-
cipuè apud Ægyptios monachos perfectéque ſer

uantur. Nam cum maxima diligentia per ſucceſ- D
ſionem traditionis alterutræ curant virtutes anti-
quorũ memoriæ tradere monachorum. ſed à me
illi memorandi ſunt, qui ad nos vſque peruene-
runt. Contigit igitur huic viro & Theodoro eius
diſcipulo euntibus aliquod tranſire flumen quod
dicunt Lycum. Ne verò alteruter ſe nudum vide- — *Theodorus.*
ret, iuſsit Ammon vt recederet Theodorus. Cúm-
que etiam ſemetipſum erubeſceret nudũ intueri,
repente diuina virtute trãſlatus eſt ad vlteriorem
ripam. Tranſiens verò Theodorus aquam, & vi-
dens nec veſtem eius nec pedes infuſos, ſupplica-
bat ſeni vt ei cauſam rei depromeret. Cúmque il-
le dicere refutaret, ille verò non aliter ſe prope-
raturum niſi cognoſceret, promittente Theodo-
ro nulli ſe eo viuo rem fore dicturum, confeſſus
eſt quod euenit. Proximum verò miraculum huic
quoque rei contigit quod narrabo. Iniuſti paren-
tes alicuius à cane rabido percuſſum filium & pe
nè moriturum obtulerunt ei, & eiulantes depre-
cabantur vt curaretur. Tum ille ad eos: Non eget,
inquit, mea curatione, ſed vos ſi vultis reddere bo E
uem quem rapuiſtis dominis ſuis, ægrotus repen-
te ſanabitur, quod etiam contigit. Nam vt reſtitu
tus eſt bos, paſsio mox receſsit à puero. Quando
autem Ammon iſte moriebatur, dicitur Antoniũ
vidiſſe animam eius in cœlum ferri, diuinis pote-
ſtatibus cum pſalmodia præcedentibus eam: con-
ſulentibúsque eis qui circa eum erant, cauſſam hu
ius miraculi non abſcondit. Sciebant enim quo-
niam aërem intento obtutu reſpiciens, cum ſtu-
pore miraculi cuiuſpiam reſpiceret viſionẽ. Cúm-
que venientes poſtea quidam de Scyti nũtiaſſent
horam viſionis Antonij, & conueniſſet cum tran
ſitu illius viri, beatificauerunt ambos: illum qui-
dem, quia ad veriſsima bona tranſiſſet alterum ve
rò, quia tantam à longe meruiſſet cernere viſio-
nem. Multorum enim dierum iter eſt locorũ me-
dio poſitorum, quo degebat alteruter. Et hęc qui-
dem ita relata ſunt. In hoc itaque præſulatu audi- — *Eutychianus.*
ui probatiſsimè philoſophatum Eutychianũ, qui
in Bithynia circa Olympum morabatur. Erat quip
pe gratia diuina repletus, ad curationes paſsionũ,
& miracula rerum & operum, ita vt ipſi Cõſtan-
tino propter virtutem vitæ amicus eſſet. Illo ſiqui F
dem tempore vinctus quidam ſpatarius, qui in ſu
ſpitionẽ venerat quaſi aſſumpta tyrannide, fugit,
& requiſitus circa Olympum comprehenſus eſt.
Rogãtibus autem neceſſariis eius Eutychianũ, vt
pro eo ad principem legatione fungeretur: Prius,
inquit, prouidendũ eſt, vt is homo liberetur à vin
culis, ne crudeliter conſtrictus intereat. Tũc dici-
tur ad vinculorum direxiſſe cuſtodes, rogans vt
eum ab huiuſmodi neceſsitate releuarent. Qui cũ
hoc facere noluiſſent, ſponte ianuæ clauſæ reſe-
ratæ, & vincti catenæ ſunt repẽte diſruptæ. Poſt-
ea verò ad principem veniens Byzantij tunc agẽ-
tem, paratiſsimè beneficium promeruit quod po-
poſcit. Non enim poterat Conſtantinus eius pe-
titionibus denegare, cum ei ſummi honoris cu-
mulum exhiberet. Hæc itaque breuiter à nobis di
cta de monachis qui tũc clarè ſunt philoſophati,
ſufficiant. Cui verò de his ſubtilior cura fuerit, — *A monachis omnia.*
quærens inueniet plurimorum vitas hic non eſſe
conſcriptas.

A *Quomodo contra eccleſiam Arius ſit exortus.*
CAPVT XII.

ET licet ita per omnia floreret eccleſia, non tamen pertulit inimicus, eleuatam ſimul atque ſplendentem valde reſpiciens, ſed maleuola cœpit mouere conſilia, cõtendens gubernatam à Domino & vniuerſorum creatore ſubmergere. Videbat itaq; Paganorum errorem fuiſſe nudatum, captáque varia dæmonum machinamenta, & creaturá à plurimis iam non adorari, ſed creatori hymnos decenter offerri. Ea gratia iam nõ apertè contra Deum & ſaluatorem noſtrum excitabat bellũ, ſed viros inueniens Chriſtianos quidem ſe vocabulo profitentes, ſed amore honoris & vanæ gloriæ ſeductos ad ſeruitutem, organum eos ſuæ machinationis habuit: per quos plurimos ad priſtinum reduxit errorem, non quidem creaturam rurſus adorari præcipiens, ſed ipſum creatorẽ & mundi opificem, coæquatum aſtruens creaturæ. Vbi autem hoc principium, & quemadmodum hæc inimicus zizania ſeminauerit, enarrabo. Alexan- B
dria ciuitas eſt maxima, & hominum multitudine copioſa, non Ægyptiorum ſolummodo, ſed etiam Thebæorum & Libycorum circa Ægyptum obtinens principatum. In huius itaque ciuitatis Præſulatu, poſt Petrum illum inclytum propugnatorem, qui ſub impiis tyrannis Diocletiano & Maximiano nouiſsimè imperium ſponte deponentibus, martyrij coronã ſuſceperat, ſucceſsit Achillas. Is enim ſub illo egregio Petro Arium ordinatum diaconum, captúmque in Melitij nouitatib⁹, & ab eccleſia pulſum, rogatus à fidelibus, denuò eum ſuſcipiens, miniſtrare præcepit. Poſt Achillam verò Alexander fortiſsimus euangelici dogmatis prædicator ordinatur epiſcopus. Hoc tempore Arius in ordine quidem presbyterorum erat, & expoſitionem diuinarum ſcripturarũ videbatur habere commiſſam. Videns autem Alexandrum Pontificatus gubernacula ſuſcepiſſe, euentum temporis non portauit, ſed & mordacitate compulſus, litis quærebat initium. Porrò laudabilem videns viri conuerſationem, nequaquam ca-
C lumnias contexere præualebat: veruntamen quieſcere illum prohibebat inuidia. Hunc igitur inueniẽs inimicus veritatis, per eum niſus eſt in eccleſia excitare tempeſtatem. Apoſtolicis enim Alexandri doctrinis inſtabat apertè reſiſtere. Et ille quidem diuina ſequẽs eloquia, æqui honoris cum patre, & eandem ſubſtãtiam habere cum Deo genitore filiũ prædicabat. Arius autem è diuerſo veritati repugnãs, creaturam filium, facturámque dicebat, adiiciens: Erat aliquando, quando non erat: & alia quæ ex illius literis indicantur inſana. Hæc ergo non ſolùm in eccleſia perſiſtebat dicens, ſed etiam in extraneis cõuentibus atque conciliis: & domos circumiens, quibuſcunque poterat, ſuadebat.

Alexandria.
Petrus Alex. martyr.
Achillas. An.do.310.
Arius. Alexander. An.do.322.

SOZOMENVS.

Reprehendens autem quidam huiuſmodi viros Alexandrum quoque culpabat, tanquam non vtiliter ſileret, dum contra dogma fierent nouitates. At ille arbitratus melius eſſe de dubiis ſermonem ex vtraque parte proponendum, vt nõ videretur ex neceſsitate, ſed poti⁹ ex ſatisfactione certamen allatum, iudex cum clero reſidẽs, ad alter- D
cationem deduxit vtranq; partem. Vt autem euenire ſolet circa certamina verborum, vtrique ſuperare nitebãtur. Arius autem nullatenus adquieſcere volebat, quod conſubſtantialis filius & coæternus eſſet patri.

THEODORITVS.

Alexander autem Apoſtolicorum dogmatum prædicator, prius quidem eum reuocare admonitionibus & conſiliis nitebatur. Cum verò eum ſuperbire vidiſſet, & apertè impietatis facinora prędicare, ex ordine ſacerdotali remouit. Audierat enim clamante diuina lege: Si oculus tuus dexter ſcandalizat te, abcide eum, & proiice abs te. Hoc itaque tempore Romanæ quidem eccleſiæ Silueſter retinacula gubernabat, Miltiadi ſuccedẽs, qui poſt Marcellinũ clarificatum in perſecutione gentilium ſuſceperat iura Pontificatus. Antiochiæ verò poſt Tyrannum eccleſię inchoante pace, Vitalis præſul extabat. Qui etiam antiquam ex multis E
tẽporibus deſtructã à tyrannis ædificauit eccleſiam. Poſt quem Philogonius Pontificatum ſumẽs, & reliqua ædificij ſuperaddidit, & zelum pietatis Licinij temporibus demõſtrauit. In Heroſolymis autem poſt Hermonem Macarius ordinatus eſt, vir nomine ſuo dignus, & omnibus bonis ornatus. Eodémque tempore Conſtantinopoli Alexãder Pontificatum ſacri miniſterij poſsidebat, Apoſtolicis donationibus valde clarus. Tunc igitur Alexander Alexandrinus, videns Arium amoris iudiciarij aculeo ſtimulari, & multos ad blaſphemias deceptos erigere, cõciliáque propria celebrare, eccleſiarum præſulibus eius blaſphemiam ſuis literis indicauit.

Silueſter.
An.do.314. Vitalis Antiochenus. Philogonius
An.do.316. Macarius Hieroſolymis Alexander Cõſtantinopoli.

SOCRATES.

Epiſtola Alexandri Pontificis Alexandrini, ad vniuerſas eccleſias aduerſus Arium.
CAPVT XIII.

DILECTISSIMIS ATQVE CHA- F
riſsimis vbique catholicæ Eccleſiæ comminiſtris, Alexander in domino ſalutem.

CVm vnum Catholicæ ſit corpus Eccleſiæ, mandato exiſtente in ſacris ſcripturis, vt ſeruetur vinculum vnitatis & pacis, conſequens eſt debere noſtris ſcribere, & alterutris quæ apud ſingulos aguntur, inſinuare, vt ſiue patitur, ſiue gaudet vnum membrum, compatiamur aut congaudeamus adinuicem. In noſtra igitur parœcia nunc egreſsi ſunt viri iniqui, & CHRISTO rebelles, docentes apoſtaſiam, quam rectè quilibet præcurrere ſuſpicetur Antichriſto. Et volui quidem hoc taciturnitati cõtradere, ſi quo modo inter ſolos apoſtatas cõſumeretur hoc malum, & nõ loca alia penetrãdo ſimpliciũ ſordidaretur auditus. Sed quoniã Euſebius nũc Nicomediæ, putans in ſe cõſiſtere cauſſas eccleſiæ, quia cũ reliquiſſet Berytiorum ciuitatem, & concupiſſet Nicomedienſem eccleſiam, nõ eſt in eo vltio ſub-

Parœcia.
Euſebi⁹ Nicomedienſis.

A ſecuta: pattocinatur etiam is apoſtatis,& ſcribere vbique molitus eſt, commendans eos, ſi quomodo trahat aliquos ignorantes ad hanc peſsimã hæreſim & Chriſto rebellem. Ideóque neceſſarium iudicaui, ſciens quod in lege conſcriptũ eſt, vlterius non tacere, ſed vobis omnibus indicare, quatenus etiam vos ſciatis apoſtatas,& eorum hæreſis verba nequiſsima caueatis. Si ergo ſcripſerit vobis Euſebius, ne recipiatis eum, nec eius ſcripta ſuſcipiatis. Antiquam enim calliditatem tempore compreſſam, nunc per iſtos renouare volens, fingit quidem ſe quaſi pro iſtis ſcribere, opere verò demonſtrat, quia pro ſemetipſo talibus ſtudere feſtinat. Apoſtatæ verò ſunt iſti, Arius,& Achillas. Cum eis autem apoſtatauerunt hi Æithalus, Carponus, alter Arius, Sarmatus, Euzoius, Lucius, Iulianus, Menas, Helladius, Gaius, Secundus,& Theonas, qui epiſcopi aliquando ſunt dicti. Ea verò quæ opinantes loquuntur, huiuſmodi ſunt, Non ſemper, inquiunt, Deus pater fuit: non ſemper fuit Dei verbum: ſed fuit quando Deus pater non

Arij doctrina.

B fuit. Dei autem verbum ex non exiſtentibus factum eſt. Exiſtens enim Deus, non exiſtentem ex non exiſtente fecit. Quapropter fuit aliquando, quando non fuit. Creatura eſt enim & factura filius, neque ſimilis eſt patri ſecũdum ſubſtantiam, neque verus eſt, neque vera ſapientia eius eſt, neque verum naturaliter patris verbum eſt, ſed vnus quidem creaturarum & facturarum eſt. Abuſiue autem dicitur verbum & ſapientia factus & ipſe, & exiſtens in proprio Dei verbo, & in Dei ſapientia, in qua & omnia,& ipſum fecit DEVS. Vnde & conuertibilis eſt & mutabilis per naturam, ſicut & vniuerſa rationalia. Peregrinum enim & extraneum, & remotũ eſt verbum à paterna ſubſtantia,& inuiſibilis eſt filio pater. Nõ enim perfectè & integrè nouit filius patrem, neque eum perfectè videre poteſt. Nam nec ſuam ſubſtantiam nouit filius, ſicut eſt. Propter nos enim factus eſt, vt nos per eum tanquam per inſtrumentum crearet Deus: & nequaquam ſubſtitiſſet, niſi nos Deus facere voluiſſet. Requiſiuit ergo quidam eos, an poſsit Dei verbum conuerti ſicut dia-

C bolus eſt conuerſus: & nequaquam dicere timuerunt, vtique poteſt, tanquam naturæ conuertibilis exiſtens: factus aiunt,& conuertibilis eſt. Hæc itaque dicentes, id eſt, Arius & qui cum eo ſunt: & in his impudenter inſtantes ipſos & ſequaces eorum, nos quidem cum epiſcopis Ægypti & Libyarum penè centum conuenientes, anathematizauimus. Qui verò circa Euſebium ſunt, eos ſuſceperunt, miſcere ſtudentes veritati mendaciũ, & impietatem cum pietate ſociare: ſed non præualebunt. Vincet enim veritas, nec vlla communio eſt luci cum tenebris, neque concordia Chriſti cum Belial. Quis etenim talia audiuit aliquando? Aut quis nunc hæc audiens verba, nõ metuet, aut aures continuò non obturabit, ne ſordibus talium verborum eius polluatur auditus? Quis audiens, dicente Ioanne: In principio erat verbum, non reprehendat iſtos dicentes: Fuit aliquando quando non fuit? Aut quis audiens in Euangelio: Vnigenitus filius,&c: Per ipſum omnia facta ſunt, nõ odio habebit dicentes, quia vnus creaturarum eſt filius? Quomodo ergo poteſt vnus eſſe horũ, quæ per eum facta noſcuntur? Aut quomodo vnigenitus, qui omnibus ſecundum illos connumeratur? Quomodo etiam ex non exiſtentibus erit, patre dicente: Eructauit cor meum verbum bonum: & iterum: Ex vtero ante luciferum genui te? Aut quomodo diſsimilis patri ſubſtãtia, quum ſit imago perfecta & ſplendor patris, qui dicit: Qui me videt, videt & patrem? Quomodo ſi verbum & ſapientia Dei eſt filius, fuit aliquando quando non fuit? Simile eſt enim ac ſi dicant, ſine verbo & ſine ſapientia fuiſſe aliquãdo Deum. Vel quomodo eſt & conuertibilis & mutabilis, qui dicit per ſe: Ego in patre,& pater in me: & iterum: Ego & pater vnum ſumus. Per Prophetam verò: Videte (inquit) me, videte quia ego ſum & non mutabor. Nam licet in eo verbo illud dictum ſit Apoſtoli, quia factus eſt homo, tamen mutatus nõ eſt, ſed ſicut dixit apoſtol9: IESVS CHRISTVS heri & hodie, ipſe & in ſecula. Quæ putas cauſſa ſuaſit eis vt dicerent, quia propter nos eſt factus, cum Paulus ſcribat: propter quem omnia,& per quem omnia? Vnde verò blaſphemẽt, quia neſcit perfectè filius patrem, mirandum nõ eſt. Nam ſe-

2.Cor.6.c *Ioan.1.a* D *Pſal.44.a* *Pſal.109.b* *Ioan.14.b.* *Ioan.14.b* *Ioan.10.f* *Malac.3.b*

E mel habentes propoſitum rebellandi Chriſto, repercutiũt etiam vocem eius dicentis: Sicut nouit me pater,& ego agnoſco patrem. Si ergo ex parte pater nouit filium, palàm eſt quia & filius non perfectè nouit patrem. Si autem hoc dicere impium eſt (nouit enim perfectè filium pater) palàm eſt quia ſicut nouit pater ſuum verbum, ſic & verbum nouit propriũ patrem: & aliter non eſt. Hæc dicẽtes & reuoluentes ſanctas ſcripturas, frequenter conuincimus eos: & rurſum tanquam chamæleontes mutantur, ſtudentes ad ſemetipſos trahere quod ſcriptum eſt: Cùm venerit impius in profundum malorum, ſpernit. Multæ ſiquidem ante eos hæreſes fuerunt, quæ plus quàm decet præſumentes, corruerũt in imprudẽtia ſua. Iſti verò per omnia verba ſua nitentes erigi ad internitionem diuinitatis verbi, per hæc illas hæreſes firmare potius conati ſunt, Antichriſto facti propinquiores: quapropter & abdicati & anathematizati ſunt ab eccleſia. Cõtriſtamur itaque pro eorũ perditione, & maximè quia & ipſi aliquãdo quę eccleſię ſunt audierunt,& nunc ab ea prorſus exiliunt: non ta-

Ioan.10.c *Prouer.18.a*

F men admiramur. Hoc enim & Hymenæus & Philetus paſsi ſunt, & ante eos Iudas: qui quum eſſet ſequutus Saluatorem, poſtea proditor factus eſt & apoſtata. Sed de his quidẽ ipſis, nõ ſumus ignari. Dominus enim prædixit: Videte ne quis vos ſeducat. Multi enim venient in nomine meo dicentes quia ego ſum,& tempus prope eſt, & multos errare facient, ne ergo eatis poſt eos. Diſcẽs enim hæc à Saluatore Paulus, dixit: Quia nouiſsimis tẽporibus apoſtatabunt quidam à fide ſana, attẽdentes ad ſpiritus erroris, doctrináſque dæmonum, quæ veritatem auerſantur. Domino ſiquidem & Saluatore noſtro IESV CHRISTO per ſemetipſum pronunciante,& per Apoſtolum deſignante de talibus, conſequenter nos per noſipſos audiẽtes impietatẽ eorũ anathematizauimus eos, ſicut prædiximus, oſtendentes eos extraneos à fide, Eccleſiaque Catholica. Indicauimus autem hæc vobis dilectiſsimi atque chariſsimi comminiſtri, ne quos eorum (ſi fortè tentauerint etiam ad vos venire) ſuſcipiatis, neque Euſebio vel cuilibet aliorum ſcribenti pro eis obediatis. Decet

Matt.24.a et Mar.13.a *1.Tim.4.a*

A enim nos tanquam Chriſtianos, vt omnes contra
Chriſtum loquẽtes & ſapientes, quaſi Deo rebel-
les, & animarum corruptores, totis viribus auer-
ſemur: & neque Aue huiuſmodi dicamus homi-
nibus, ne fortè etiam peccatis eorum cõmunica-
2.Ioan.1.c re videamur; ſicut beatus Ioannes ait: Salutate fra
3.Ioan.1.c. tres qui apud vos ſunt. Salutant vos qui nobiſcũ
ſunt.

THEODORITVS.

Non ſolùm autem hanc, ſed etiam ad Alexan-
drum Cõſtantinopoleos epiſcopum, miſſam eius
epiſtolam, huic operi inſerere non omittam, quæ
clare omnia eius oſtẽdant, ne quis ſuſpicetur hæc
me fictè conſcribere, & poſt eam ipſius Arij, & cæ
teras quoque epiſtolas, quibus vtique narratio e-
get hiſtoriæ: quatenus de ſcripturę veritate teſtẽ-
tur, & apertè quæ geſta ſunt perdoceant. Scripſit
enim Alexandrinus hæc Conſtantinopoleos Ale-
xandro.

B *Eiuſdem ad Alexandrum Conſtantinopolitanum.*
CAPVT XIIII.

CHARISSIMO FRATRI ET V-
nanimi Alexandro, Alexander in Domino S.

APpetitus potentiæ hominum peſſimorum,
auaritiæque propoſitum veritati quæ credi-
tur eſſe præcipua, ſolet inſidiari, per varias ſcilicet
occaſiones reſiſtentes eccleſiaſticæ pietati. Impul
ſi nanque maleuoli à diabolo in eis operante, ad
propoſitam ſibi libidinem, & ab omni reuerentia
reſilientes conculcant iudicij Dei timorẽ: De qui-
bus mihi neceſſarium fuit patienti reuerentiæ ve-
ſtræ ſignificare, vt ab huiuſmodi caueatis, ne quis
fortè præſumat eorũ in parœcias veſtras accede-
re, vel per ſe, vel per alios. Valent enim Magi ad
ſeducendum figmẽtis vti, vel literis falſitate com
poſitis, quæ poſsint facere præſtigium ſimplicem
Arius. fidẽ purámque reſpicientibus. Arius igitur & A-
Achillas. chillas coniuratione nuper facta, Coluthi ſuper-
Coluthus. C biam, & multo deterius illo, ſecuti ſunt. Ille nanq;
hos ipſus culpans, peſsimę voluntatis ſuæ inuenit
occaſionem. Iſti verò dignam illius negotiationẽ
reſpicientes, nequaquam iuri Eccleſiæ ſubiacere
pertulerunt, ſed ſpeluncas ſibimet latronum ædifi
cantes, inceſſabilia in eis conciliabula celebrant,
noctibus & diebus contra Chriſtũ agentes & con
tra nos, prauiſque libidinibus exercentur, qui om
nem piam & Apoſtolicam accuſantes gloriam, Iu
daico ſchemate Chriſto rebellare inſtituerũt ſibi-
met officinam, diuinitatem & æqualitatem cũ pa
tre Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti negantes: om-
némque eius ſalutaris diſpenſationis & humilita-
tis propter nos habitæ vocem decerpentes, pro-
latione harum impietatis ſuæ prædicationem ex-
ercere nituntur, quippe diuinitatis eius rationem
& ineffabilis gloriæ, quam à principio habuit a-
pud patrem, penitus euitantes, Paganorum & Iu-
dæorum impiam de Chriſto confirmant ſenten-
tiam, & laudem propriam (vt aſſolet) aucupantes,
omnia quidem quę contra nos poſſunt deriſiones
afferre negotiantur, ſeditionéſque nobis quoti-
die ac perſequutiones inſtituunt, tam iurgia pro-
ponentes per aditiones mulierum impudentium

quas ſeducunt, quàm ipſi communi Chriſtianita- D
ti derogantes, dum eorum iuuenculæ omnes cir-
cumeunt vicos, inſuper † irrumpibilem CHRI † irruptam
STI tunicam quam milites diuidere noluerunt, Ioan.19.c
iſti ſcindere præſumunt. Et nos quidem vitam ip-
ſorum & nephanda conamina, eo quod laterent
tardius cognoſcentes, nunc generali decreto ab
eccleſia adorante Chriſti diuinitatem eos expuli-
mus. Conati tamen ſunt illi diſcurſionibus vti, &
aduerſum nos machinari, qui apud vnanimes com
miniſtros noſtros figuram pacis & vnitatis digni-
tatem ſe exercere fingunt. Quod autem verum
eſt, abripere quoſdam eorum ad peſtem propriam
per boniloquia ficta, feſtinant, & literas ab eis ma
nifeſtas & indubitatas exigunt, vt relegentes eas
ſeductis à ſe perſonis, ſine pœnitentia eos in de-
lictis ſuis faciant remanere, tanquam vnanimes
habentes eadem ſecum decernentes epiſcopos.

Non enim quæ apud nos malè docuerunt & e-
gerunt ea fatentur propter quæ etiam ſunt expul
ſi: ſed hæc aut taciturnitati contradunt, aut fictis
ea ratiocinationibus & quibuſdam obumbratio- E
nibus ſepiunt: veriſimilibus vero & pompoſis
corruptibilem doctrinam ſuam velãtes eloquiis,
attrahunt in deceptionem quemlibet incautum,
non abſtinentes etiam apud omnes noſtræ pieta-
ti calumniari. Vnde contigit quoſdam eorum li-
teris ſubſcribentes in eccleſiam ſuſcipi, maximo
(ſicuti reor) imminente periculo, præſumentibus
talia comminiſtris, eo quod neq; Apoſtolica hoc
regula patiatur, & effundunt ſuper eos diabolicã
efficaciam contra CHRISTVM. Quapropter
in nullo ſegnis, ô chariſsimi, ad inſinuandam vo-
bis perfidiam eorum, memetipſum erexi. Dicunt
enim, quia fuit aliquando, quando non fuit filius
Dei, & poſtea factus eſt, qui prius non fuerat talis
factus, quia & aliquando factus eſt, qualem & om
nem hominẽ eſſe contigit. Cuncta enim, inquiũt,
Deus ex non exiſtentibus fecit, omnium rationa-
lium & irrationalium creaturis miſcere volentes
& filium Dei. Quibus verbis conſequenter aiunt
eum mutabilis eſſe naturæ, virtutis malitiæq́ue ca
pabilem, cum ex non exiſtentibus eſſe dicatur: di F
uinas quippe ſcripturas quibus oſtenditur eũ ſem
per eſſe, perimentes, quibúſque palàm deſignatur
inconuertibilitas verbi & ſapientia atque diuini-
tas, quæ ſunt Chriſtus. Poſſumus ergo, inquiũt iſti
polluti, & nos fieri filij Dei, ſicut & ille. Scriptum
eſt enim: Filios genui & exaltaui. Cúmq; illatum
fuerit eis quod ſequitur, id eſt: Ipſi autem ſpreue-
runt me, quod naturale non eſt Saluatoris, cum na
turæ ſit immutabilis, omni reuerentia ſpoliantes
ſemetipſos, aiunt: Nec aliquam habet ꝓprietatem
ad Deum, ſed cùm ſit ipſe natura mutabilis, ſciuit
de illo Deus præſciẽtia & præcontẽplatione, quia Eſa.1.a
cùm nõ eſſet ſpreturus, eligendus foret ex omni-
bus. Non enim, inquiunt, natura quaſi præcipuum
inter alios filios aliquid habet. Nã nec naturaliter
Dei filius eſt, nec aliquã habet ad Deum proprie-
tatem, quando etiã ipſum naturę mutabilis exiſtẽ-
tem, ꝓpter moderationem, diligentiam, & virtu-
tem, non mutatũ ad deterius, elegit deus, cùm etſi
Paulus vel Petrus ad hoc peruenſſet, nihil Ieſus po
terat ab horũ filiatione differre. Propter reproba
tionẽ igitur huius vęſanæ doctrinæ, etiam diuinas
literas reuoluẽtes, ꝓpoſuimus illud quod in Pſal.

A mis de Chriſto dictum eſt: Dilexiſti iuſtitiam & *Pſal. 44.b.* odiſti iniquitatem, propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis. Quia verò filius Dei neque ex nõ exiſtentibus factus eſt, neque fuit aliquando quando non fuit, ſufficit nos *Ioan 1 b.* erudire Ioannes Euangeliſta, ſcribens de eo: Vnigenitus filius qui eſt in ſinu patris. Prouidẽs quippe Deo, vt oſtenderet alterutris indiuiſas res, nominauit patrem & filium exiſtẽtem in ſinu patris. Sed quia inter hæc quæ ex non exiſtentibus facta ſunt, verbum Dei nequaquã connumeratur: Om- *Ioan.1.a* nia, inquit, per ipſum facta ſunt. Propriam nanq; eius ſubſtantiam deſignauit, dicens: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factũ eſt nihil, quod factũ eſt. Si enim per ipſum omnia facta ſunt, quomodo qui creaturis vt eſſent donauit, ipſe aliquando non fuit? Non enim vlla ratio eſt, vt qui facit, eius naturæ ſit, cuius illa quæ fiunt. Si ipſe quidem erat in principio, omnia vero per

B eum facta ſunt, ex non exiſtentibus fecit: & contrariũ videtur his quæ non exiſtẽtibus facta ſunt, hoc quod extat, & valde diſcretum. Inter patrem ſiquidem & filium nullum demonſtratur eſſe ſpatium, nec vſque ad aliquã cogitationem hoc animæ phantaſia percipiente. Ex non extantibus autem creatus mundus, nouellam habet ſubſtantiæ recentémque natiuitatem, à patre per filiũ huiuſmodi vtique ſubſtantialitatem cunctis accipien- *Eccle 3 c* tibus. Altius igitur adhuc contemplatus verbi diuinitatem, & creaturarum vniuerſam intelligentiam tranſcendente reuerẽdiſsimus Ioannes genituram eius nec facturam dicere voluit, nec per elemẽta ſyllabarum factorem ingenitũ. Vnus enim ingenitus pater. Sed quia excedit Euãgeliſtarum, puto quia & angelorũ perceptionem, & tranſcendit vniuerſa vnigeniti filij ineffabilis ſubſtantia. Nõ ergo reor, quia de pietate cogitantes, de hac aliquid interrogare præſumant, propter quod dictum eſt: Altiora te ne quæſieris, & difficiliora te noli examinare. Nam ſicut aliarum plurimarũ, & huius notitia humanæ perceptioni celata eſt, qua-

Eſa.64.b. & 1.Co.2.c C le eſt apud Paulum: Quæ oculus non vidit, nec au- *Gen.15.b* ris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe. Sed etiam ſtellas, inquit Deus ad Abraham, nõ potes enumerare, neque arenam maris: & guttas pluuię quis enumerabit? Quis ergo audeat exterius perſcrutari ſubſiſtẽtiam Dei verbi, niſi fortè vęſanus ſit? De qua pro- *Eſa.53.c* pheticus ſpiritus dicit: Generationem autem eius quis enarrabit? Nam & ipſe Saluator noſter præſtare volens omnibus in hoc mũdo columnis, huius notitiam ab eis exonerare feſtinauit, ſignificãs vltra naturam eſſe omnium rerum hanc animaduerſionem, ſoli verò patri tantùm adiacere huius *Matth.11.d Ioan.1.a* ſcientiæ ſacramentum: Nullus, inquit, nouit quis eſt filius, niſi pater: & patrem nemo nouit, niſi filius. Non reor ignorare ſapientes, quia væſanum eſt ſapere, ex non exiſtentibus factum filium, cùm vtique habeat temporale principium quod oſtenditur ex non exiſtentibus factum. Nam ſi temporibus ineſſe oporteret hoc quod aiunt, erat quando nõ erat, aut ſpatio ſeculi cuiuſcunque: & ſi verum eſt, quia omnia p ipſum facta ſunt: palàm eſt quia omne ſeculum, & tẽpus, & ſpacia, & aliquan-

do, inter quę reperitur quod aiunt, fuit quando nõ D fuit, per ipſum facta ſunt. Et quomodo non eſt incredibile, cum qui & tempora fecit, & ſecula, & momenta, inter quæ eſt illud, fuit quando nõ fuit, dicere aliquando non fuiſſe? Stultum enim eſt, & omni peccato plenum, cum qui cauſa eſt alicuius, eundem poſteriorem dicere illius genitura, cuius cauſa eſt. Præcedit enim ſecundum eos ſapientia Dei, quæ creauit vniuerſa, illud ſpatium, in quo dicunt nondum factum filium a patre, mẽtiente ſecũdum eos ſcriptura, quæ dicit, primogenitũ eum eſſe vniuerſæ creaturæ. Conſona ſiquidẽ iſtis clamat & magniloquus Paulus, dicens de eo: Quem *Coloſſ.1.b* poſuit hæredem omnium, per quem & ſecula fe- *Heb.1.a* cit. Sed etiam in ipſo creata ſunt omnia quę in cœlis & quæ in terra viſibilia & inuiſibilia, ſiue principat*, ſiue poteſtates, ſiue dominationes, ſiue ſedes, omnia per ipſum & in ipſo creata ſunt, & ipſe eſt ante omnia. Cùm ergo impia eſſe monſtretur argumentatio, qua dicunt ex non exiſtentibus factum, neceſſe eſt patrem ſemper eſſe patrem. Eſt E enim pater ſemper filio præſente, propter quem appellatur Pater: ſemper ſibi præſente filio, ſemper eſt pater perfectus, & ſine defectione conſiſtens nõ temporaliter, neque ex ſpatio, neque ex nõ exiſtentibus generans vnigenitum filiũ. Quid autem amplius ſit ſceleſtũ, quàm dicere non fuiſ- *Prouer.8.c* ſe aliquãdo ſapientiam Dei? quæ dicit: Ego eram apud eum coaptans, ego eram cui adgaudebat: aut dicere virtutem Dei aliquando non extitiſſe? aut *Heb.1.a* verbũ eius accepiſſe principium: aut alia ex quib* filius agnoſcitur & figuratur pater? Nã qui ſplendorẽ gloriæ non dicit extare, vnà perimit & principale lumen cuius ſplendor eſt. Si autem & imago Dei non fuit ſemper, patet quia nec cuius imago eſt: ſed etiam cùm nõ eſt figura ſubſiſtẽtię Dei, vnà perimitur, & ille qui in omnibus ab eo figuratur. Ex quo apparet filietas Saluatoris noſtri nullam habens communionem ad cęterorum filietatem. Quemadmodum enim ineffabilis eius ſubſiſtentia incomparabili excellẽtia tranſcendere ꝓbatur vniuerſa, quibus ipſe donauit vt ſint: ita & filietas eius naturalis exiſtens paternæ diuinitatis, ineffabili ſublimitate differt ab eis qui per eum in F adoptionem adoptati ſunt filij. Is enim inconuertibilis exiſtens, natura perfectus eſt, eo nihil in omnibus egẽs. Hi verò in vtroq; mutabilitati ſubditi egent eius auxilio. In quo enim proficere poterit ſapientia Dei, aut in quo eius veritas augeatur? Aut Deus verbum quomodo poteſt meliorari, cùm ſit vita verumque lumẽ. Si autem hoc eſt, quanto magis væcors eſt dicere, ſapientiã aliquando aut dei virtutem fuiſſe infirmitatis capabilem, aut irrationabilitatis verbum, & per hoc rationẽ obſcuratam, aut verò luminis tenebras eſſe permixtas, Apoſtolo dicente: Quæ cõmunio luci ad te- *2.Cor.6.c* nebras? aut quæ concordia Chriſti ad Belial? Nec- *Prou.30.c* non & Salomone clamãte, impoſsibile eſt vel vſque ad opitionem inuenire vias ſerpentis ſuper petram, quæ ſecundum Paulum Chriſtus eſt? Porrò creaturæ eius homines & angeli benedictiones acceperunt, virtutibus proficere contendẽtes mandatiſque legitimis quatenus non peccarent. Dominus verò noſter naturaliter filius patris exiſtens, ab omnibus adoratur. Illi deponentes ſpiritum ſeruitutis, ex bonis operibus & profectu ſpi-

A ritum filiationis accipientes, per naturalem filium adiuti, fiunt & ipſi adoptionis filij. Iſtius autem ꝓpriam & naturalem præcipuamq; filiationem Paulus etiam manifeſtauit de Deo dicens: *Rom. 8. f* Qui ꝓprio filio non pepercit, ſed pro nobis, id eſt, qui natura nõ ſumus filij, tradidit illum. Ad diſtinctionẽ nanque non propriorum, illum proprium filium eſſe dixit: *Matth. 3. d 17. a Marc. 1. b 9. a Luc. 3. e* In euangelio nanque: Hic eſt filius, inquit, meus dilectus, in quo bene complacui. *Pſal. 2. b Pſal. 109. b* In pſalmis verò Saluator ait: Dominus dixit ad me, filius meus es tu. Germanitatem naturæ declarans, ſignificat nõ eſſe ei⁹ naturales quoſlibet alios filios pręter iſtum. Quid etiam quod ait: Ex vtero ante luciferum genui te? Nõnne clarè naturalem demõſtrat paternę generationis filiationem, quam non morum diligentia & exercitatione prouectus, ſed proprietate naturæ ſortitus eſt? Vnde & intranſgreſsibilem habet filiationem, vnigenitus patris. Rationabilium verò filiationem non eis naturaliter exiſtentem, ſed opportunitate morum, & dono Dei etiam mutabilem ratio nouit. Videntes e-

B nim, inquit, filij Dei filias hominũ, acceperunt ſibi vxores ex ipſis. *Gen. 6. a* Et iterum: Filios genui, & exaltaui, ipſi verò me ſpreuerunt, *Eſa. 1. a* per Eſaiam Deum dixiſſe didicimus. Multa dicturus dilectiſsimi tranſeo, oneroſum eſſe putans plurimis verbis vnanimes admonere doctores. Vos enim ipſi eſtis diuinitus eruditi, non ignorantes quia doctrina quæ nuper contra pietatem ſurrexit eccleſiaſticam, Hebionis eſt, & Artemonis, & zelus Pauli Samoſateni de Antiochia, *Hebion. Artemon. Paulus Samoſatenus. Lucianus.* ſynodali omnium epiſcoporũ iudicio ab eccleſia pulſi. Cui ſuccedens Lucianus, extra ſynagogas manſit trium epiſcoporum plurimo tempore. Quorũ impietatis fecem ſorbentes iſti, nũc nobis de non exiſtentibus illorũ plantationes abſconſas pullulare fecerunt Arius & Achillas, *Arius. Achillas.* & cũ illis concilium malignantium: & neſcio quomodo in Syria tres ordinati epiſcopi, eo ꝙ conſenſerint eis, & ad peiora flammati ſint. De quibus ſentẽtia in veſtra ſit probatione repoſita, qui ſalutaris paſsionis humilitatem & exinanitionẽ, voluntariam paupertatẽ & voces quas propter nos Saluator ſuſcepit, memoria retinetis. Igitur ad oſten-

C ſionẽ ſupernæ & antiquæ diuinitatis eius hæc cõgruunt, ſignificantiúſque ſermonibus naturalis eius gloria & imperiũ, & apud patrem manſio clarius explicatur. Quale eſt illud: *Ioan. 10. f* Ego & pater vnũ ſumus, non patrem ſemetipſum appellans, neque ſubſtantialiter duas naturas, quæ eſt vna, declarãs, ſed quia paternam ſeruandi plenitudinẽ filius habet perfectè naturam, per omnia ſimilitudinẽ patris gerens, & immutabilis imago eius exiſtẽs, atque principalis cauſæ expreſſa figuratio. Vnde etiam tunc Philippo cupienti videre patrem, Dominus ſine inuidia ſe demonſtrat. Nam cùm diceret: Oſtende nobis patrem, ait: *Ioan. 14. b* Qui videt me, videt & patrem: tanquam per ſpeculum ſine macula, & animatum per diuinam eius imaginem contẽplaretur patrem, quem ſimiliter in Pſalmis ſanctiſsimi viri canunt, dicentes: In lumine tuo videbimus lumen. *Pſal. 35.* Quapropter & qui honorat patrẽ, honorat & filium: & qui honorat filium, honorat & patrẽ, & rectè. Omnis nanque vox impia, quæ in filio dici præſumitur, ad patrem quoque refertur. Sed mirum nõ eſt, quod ſcripturus ſum ô chariſsimi, ſi falſas aduerſum me derogationes, & contra piiſsimum noſtrum populum delatas inſinuo. D

Hi enim qui contra deitatem filij Dei caſtra conſtituunt, neq; contra nos ingratas calumnias exercere formidant, quoniam nec priſcorum quempiam dignatur ſibimet comparare, neque præceptoribus ſe, à quibus nos ab infantia eruditi ſum⁹ æquari patiuntur, neque comminiſtrorum quenquam nunc vbicunque conſiſtentium in menſura ſapientiæ reputant, quaſi ſoli ſapientes, & nihil habentes, atque nouorum dogmatum inuẽtores: & quibus ſolis reuelata ſint, quę à nullo altero ſub ſole intellecta noſcũtur. O ſceleſta ſuperbia, immenſa væſania, vanæ gloriæ furor, ſapientia Satanæ in animas eorum nequiſsimas vehemẽter inſiliens. Non deterruit eos antiquarum ſcripturarum Deo amabilium explanatio, non comminiſtrorum conſors reuerentia de Chriſto ferocitatem eorũ manſuefecit, quorum ſceleſta opera nec dæmones ferre patiuntur, quando vocem blaſphemam contra filium Dei promere non præſumũt. Hæc igitur iacula ſecundum pręſentem virtutem dirigãtur aduerſus eos, qui inerudita materia contra Chriſtum exacuuntur ad bellum, & aduerſus pietatem eius E calumnias inferre cõtendunt. Aiunt enim nos aduerſantes fabulas, ex quibus inuentum eſt dici, ex nõ extantibus impiam & non ſcriptã contra Chriſtum blaſphemiam prædicare, id eſt duo ingenita: ipſi potius duorum alterum neceſſario eſſe oportere dicentes inerudití, aut ex non extantibus filiũ eſſe ſapiendum, aut indubitanter dicere ingenita duo. Ignorantes imperiti, quia multũ eſt inter patrem ingenitum, & ea quæ ab eo ex non extantibus ſunt creata rationalia & irrationalia, quorum media exiſtẽs natura vnigenita, per quam vniuerſa ex non extantibus fecit pater Dei verbi, ex ipſo verò patre natiuitatem habet, ſicut & ipſe Dominus alicubi teſtatus eſt, dicẽs: Qui diligit patrẽ, diligit filium qui ex eo natus eſt. De quib⁹ nos ita credimus, ſicut apoſtolicæ placet eccleſiæ, in vnũ ingenitũ patrem, nullam habentẽ cauſam vt eſſet, incõuertibilem & immutabilem, ſemper idem & ſimiliter ſe habentem, nec prouectum, nec imminutionem recipientem, legis, prophetarum, euangeliorumque datorem. Patriarcharum & apoſto- F lorum dominũ, omniumque ſanctorum, & in vnũ dominum Ieſum Chriſtum filium Dei vnigenitũ, natum non ex non extante, ſed extante patre, nõ ſecundum corporũ ſimilitudines inciſionibus aut diuiſionum effluxionibus, ſicuti Sabellio & Valentino placet, *Sabellius Valentinus. Eſa. 53. c* ſed ineffabiliter & inenarrabiliter ſecundum eum qui dixit (ſicut ſupra poſuimus) Generationem eius quis enarrabit? ſubſiſtentia videlicet eius omni creatæ naturæ imperſcrutabili exiſtente, ſicut & ipſe pater imperſcrutabilis eſt, eo quod non capiat rationalium natura ſcientiã, qua pater genuit Deum. Quod quidem non à me conuenit diſcere, viros ſpiritu veritatis impletos. Erudiente quippè nos Chriſti voce, qua dicit: *Matth. 11. d* Nullus nouit quis eſt pater, niſi filius: & nullus nouit quis eſt filius, niſi pater: & aſſerente eum inconuertibilem & immutabilem, ſe ſicut patrem nihil egentẽ, perfectum filium, æqualémque patri ſoli ingenito. Imago enim eſt integerrima & immutabilis, patris, & omnino imaginem conuenit eſſe plenam, per quam non deſit aliquid ab æqualitate eius cuius imago eſt, ſicut ipſe Dominus docuit, dicens:

Ioan.14.d Heb.1.a A Pater meus maior me eſt:ſecundum quod ſemper etiam eſſe filiũ ex patre credimus. Splendor enim eſt gloriæ,&:figura paternæ ſubſtantiæ. Sed nullus hoc, ſemper, ad ſuſpicionem ingeniti ſumat, ſicut putant qui ſenſus animæ cæcatos habent. Nã neque erat, neque ſemper, neque ante ſecula, idẽ eſt quod ingenitum, ſed nec quilibet humanus intellectus ab hominib⁹ nominatus indicare valet hoc quod dicimus ingenitũ, ſicut & vos æſtimare credo, & de omnium veſtrorum confido propoſito, nullo modo quibuſlibet nominibus ingenitũ declarantiũ. Videntur enim hæc nomina veluti temporum eſſe ꝓductiua, dignè tamẽ ipſius vnigeniti diuinitatem, & veluti dicam antiquitatem nequaquam ſignificare valẽtia, cùm ſancti videlicet viri ſecundum ſuam vnuſquiſque virtutem ſacramentum hoc aperire conati ſint, veniã poſcentes ab auditoribus per ſatisfactiones rationabiles, dicendo de ſe: Protulimus quod pertingere præualuimus. Si quid autem vltra hominem expectant, quicunque viri & ad maius innituntur, eloquium Semper. Erat Ante ſecul. B illud quod ait: Ex parte cognoſcimus, iam putãtes eſſe deſtructum, palàm eſt quia multũ ſpe ſua deficiunt. Igitur erat, & ſemper, & ante ſecula, quodcunque ſit, non tamen eſt ingenitum. Ergo ingenito quidem patri ꝓpria dignitas eſt ſeruada, nullam dicentes cauſam fuiſſe vt eſſet: filio verò congruus diſtribuatur honor. Sine principio enim à patre ſciamus eius eſſe natiuitatẽ, culturam ei (ſicut prædiximus) tribuentes piè, atque cum bona opinione ſuper eo, erat, & ſemper, & ante ſecula, prædicantes, diuinitatem quippe eius perſcrutantes ſed imagini & perſcrutationi patris pfectã æqualitatem per omnia deuouentes. Propriũ verò ſolũ dicentes patris, quod ingenitus eſt, cùm & ipſe Sal1.Cor.15.d uator dixerit: Pater maior me eſt. In hac itaq; pia de patre filióque ſententia, ſicut nos diuinæ ſcripturæ docent, vnum ſanctũ ſpiritum confitemur, qui repleuit & veteris teſtamenti ſanctos homines, & noui ſacratiſsimos præceptores: in vnã & ſolam catholicã apoſtolicamque ſemp eccleſiam, quæ & inuincibilis eſt, licet omnis mundus aduerſus eam pugnet, & victrix totius aduerſę impietaC tis exiſtit, ſecuros nos faciente patrefamilias eius, Ioan.14.d. cùm clamat: Habete fiduciam: Ego vici mundum. Hoc nouimus actum poſt reſurrectionem à mortuis, quorũ primitiæ factus eſt dominus noſter Ieſus Chriſtus carne vera indutus, & nõ putatiuè ex Dei genitrice Maria, qui in nouiſsimis tẽporibus ꝓ damnatione peccati ad humanum genus adueniens, crucifixus & mortuus eſt, ſed non ꝓpterea diuinitate ſua minor factus. Reſurrexit enĩ a morIoan.16.g tuis, aſſumptus in cœlũ eſt, ſedet ad dexteram maieſtatis. Hæc igitur ex parte hac epiſtola figurauimus, onoroſum credens ſingula ſub ſcrupuloſitate conſcribere, eo quòd ſciam ſanctũ ſtudium veſtrũ talia non latere. Hęc docemus, hæc etiam prædicamus, hęc ſunt apoſtolicę eccleſię dogmata, ꝓ quibus etiam morimur, & deſtruere ea volentes, nullatenus formidamus. Qui licet verberibus nobis extorqueant, nos tamen ſpem non auerſamur noſtram. Horũ igitur aduerſarij, id eſt, Arius & Achillas, & qui cum eis ſunt veritatis inimici, ab eccleſia procul ſunt expulſi, alieni facti a pia doctrina Galat.1. noſtra, ſecundũ beatum Paulum dicentem: Quicunque vobis annunciauerit pręter id quod accepiſtis, anathema ſit, licet angelum de cœlo eſſe ſe D fingat. Sed etiam ſi quis aliis ſermonibus domini noſtri Ieſu Chriſti & doctrina quæ ſecundũ pietatem eſt, inflatur, nihil ſciens, & reliqua. Hos igitur anathematizatos a fraternitate, nullus veſtrũ ſuſcipiat, aut habere patiatur ea quę ab eis dicũtur vel conſcribuntur. Cuncta enim velut magi homines mentiuntur, quia veritatẽ loqui non poſſunt. Circumeunt denique ciuitates, nihil ſtudẽtes aliud, q̃ vt amicitiarũ ſchemate, & nomine pacis p figmẽta & blandimenta literas dent & accipiant, vt errare faciãt per hęc deceptas à ſe mulierculas. Hos ergo qui contra Chriſtũ tanta pręſumunt, quique Chriſtianitati tam publicè derogauerunt, qui inter iudicia perſecutiones nobis, quantum in ipſis eſt, excitare non ceſſant, & ineffabile ſacramentũ natiuitatis Chriſti eneruare moliuntur, auerſamini dilectiſsimi, & vnanimes atque concertatores nobiſcum contra eorum vęſanam eſtote præſumptionem, ad ſimilitudinem comminiſtrorum noſtrorũ qui indignati ſunt, & aduerſus eos mihi ſcripſerunt, & in Tomo quem etiam vobis direxi per filium meũ † Archidiaconum ſubſcripſerũt, tam E totius Ægypti & Thebaidis, quàm Libyæ ac Pentapolis, Syriæ, Lyciæ, Pamphyliæ, Aſiæ, Cappadociæ ſacerdotes, aliarúmque prouinciarũ, ad quorũ inſtar etiã vos confido eum ſuſcipere. Multis itaque mihi contra nocentes remediis exiſtentibus, etiam hoc inuentũ eſt vtile medicamen, quia conuertuntur ſeducti ab eis populi, nũc noſtris ſacerdotibus obedientes, & ad pœnitentiã per eos accedere feſtinantes. Salutate ad inuicem fraternitatẽ quæ apud vos eſt. Valere vos in domino opto chariſsimi. Sunt autẽ qui anathematizati ſunt, ex presbyteris quidem Arius, ex diaconibus autẽ Achillas, Euzoius, Æthalis, Lucius, Sarmatus, Iulianus, Menas, alter Arius, & Helladius.

† Alias Arctitum diaconum.

Conſona his direxit & Philogonio Antiochenæ Pręſuli ciuitatis & Euſtathio, qui tũc Berrhœenſem gubernabat eccleſiã, & aliis Apoſtolicorũ dogmatũ defenſoribus. Sed neque Arius quieſcere paſſus eſt: ſcripſit enim & ipſe cõcordibus ſuis. Quod verò nihil falſi contra eum ſcripſerit ſacratiſsimus Alexander, ipſe Arius literis ſuis ſcriptis F ad Nicomedienſem Euſebiũ proteſtatus eſt. Quã Epiſtolam inſerere non omitto, vt communicatores impietatis eius ignorantibus poſsim facere manifeſtos.

Epiſtola Arij ad Euſebium. CAPVT XV.

DOMINO deſiderabiliſsimo homini Dei, fideli, orthodoxo Euſebio, Arius qui perſecutionem ab Alexandro Papa paritur iniuſte ꝓpter omnia vincentem veritatem, quam tu quoque defendis, in Domino ſalutem.

PAtre meo Ammonio veniente ad Nicomediã, rationabile iudicaui te ſalutare per eum, ſciẽs dilectionem pariter & affectum, quem circa fratres ꝓpter Deum habere dignoſceris. Vehementer nos vaſtat atque perſequitur, & omnem benignum animũ mouet aduerſum nos epiſcopus, ita vt etiam de ciuitate nos expulerit, veluti homines Prouerbiũ. ſine Deo: quoniam non concordamus ei publicè dicenti: Semper Deus, ſemper filius: Simul pater,

A ſimul filius: Coexiſtit ingenito Deo filius. Sēper genitus eſt. Ab ingenito genitus eſt. Neque cogitatione, neque atomo aliquo præcedit Deus pater. Semper filius ex ipſo Deo eſt. Et quoniam Euſebius frater tuus Cæſarienſis, & Theodotus, & Paulinus, & Athanaſius, & Gregorius, & Aëtius, & omnes per Otiētē dicunt, quia præexiſtit Deus filio ſine principio, anathema facti ſunt, præter ſolum Philogonium, & Hellanicum, & Macariū homines hæreticos, ineruditos, quorum alij quidem dicūt filium eructuationem, alij verò propoſitionem, alij coingenitum. Quas impietates nec audire poſſumus, licet innumeras mortes nobis minētur hæretici. Nos autem quoniam dicimus, & ſapimus, & docuimus, & docemus, quia filius nō eſt ingenitus, nec ingeniti pars vllo modo, neque ex aliquo ſubiecto: ſed quoniam voluntate & conſilio ſubſiſtit ante tempora, & ante ſecula plenus Deus, vnigenitus, incōuertibilis: & antequam generaretur aut crearetur, aut prædeſtinaretur, aut fundaretur, nō erat: ingenitus enim, nō erat: perſe
B cutionem patimur, quia diximus: Principium habet filius, Deus autem ſine principio eſt: & quia diximus, Ex nō exſtātibus eſt (ſic autem diximus ſecūdū qđ nec pars Dei eſt, nec ex aliquo ſubiecto) propterea perſecutionem patimur. De cætero tu noſti. Valere te in Domino opto, memorem tribulationum noſtrarum Collucianiſta verè [illegible], id eſt, pie.

Euſebius itaque Cæſareæ erat epiſcopus, Theodorus Laodiceæ, Tyri Paulinus, Athanaſius Anazarbi, & Gregorius Beryti, Aëtius autem Lyddæ. Lydda verò eſt, quæ nunc Dioſpolis appellatur. Hos ergo Arius cōcordes ſe habere gloriabatur. Hoſtes autem vocauit, Philogoniū Præſulem vrbis Antiochenæ, Hellanicum Tripoleos, & Macarium Hieroſolymorum, aduerſus eos farciēdo calumnias, quoniam æternum & ante ſecula filium, & cum patre æqui honoris, eiuſdémque ſubſtātiæ prædicabant. Hanc igitur Euſebius dum ſuſcepiſſet epiſtolam, & ipſe venenū ſuæ impietatis euomuit, ſcripſitq; hoc modo Paulino epiſcopo Tyri.

Philogonius Hellanicus. Macarius.

C *Epiſtola Euſebij ad Paulinum epiſcopum Tyri.*
CAPVT XVI.

DOMINO MEO PAVLINO,
Euſebius in Domino ſalutem.

NEque domini mei Euſebij ſtudium pro veritate verbi tacitum eſt, ſed vſque ad nos peruênit, neque tuum domine ſuper hac cauſa ſilentium. Et vt conſequens erat, de domino quidem meo Euſebio lętati ſumus: de te verò triſtamur, arbitrantes taciturnitatem tanti viri noſtrā eſſe deuictionem. Quapropter rogo te, ſcientem quoniá indecens eſt virum ſapientem alia ſapere, & tacere veritatē, vt ſpirituali ratione commotus ad cōſcribendum, de huiuſmodi rebus incipias, cùm & tibi ſit vtile, & audientibus te: maximè dum per conſequentiam ſcripturæ & veſtigia ſermonum eius & voluntatis ſcribere volueris. Quoniam neque duos ingenitos audiuimus aliquando, neque vnum in duos diuiſum. Neque corporale aliquid paſſum eſſe didicimus, aut credidim', domine meus: ſed vnum quidem ingenitum, vnū vero ab eo vere, & non ex eius ſubſtantia factum, & (vniuerſaliter dicendum) nequaquam cum ingeniti natura participantem, aut exiſtentem ex eius ſubſtantia, ſed factum perfectè, aliud natura atque virtute, quantum attinet ad integram ſimilitudinem, affectum, poteſtatémq; factoris, factum ſcilicet inenarrabiliter: quod etiam cogitationi non ſolùm humanę, ſed etiam quæ vltra omnes homines eſt, incomprehenſibile iudicamus & credimus. Et hęc quidem nō rationibus noſtris obſtricti, ſed ex ſcriptura ſancta diſcētes, dicimus creatum eſſe & fundatum & genitum ſubſtantia, & inconuertibili & ineffabili natura, ſimilitudine factoris, ſicut ipſe Dominus ait: Dominus creauit me initio viarum ſuarum, in opera ſua, & ante ſecula fundauit me, ante omnes colles genuit me. Si autem ex eo, hoc eſt, ab eo erat, quaſi pars eius vel ex fluxu ſubſtantiæ, nequaquam creatus aut fundatus eſſe diceretur. Neq; tu ignoras hoc, domine vere, quia quod ex ingenito cōſiſtit, creatum iam ab alio quâ[?] ab eo, aut fundatum nō erit: ab initio ingenito eum dicere, oſtenſionem quandam præbet, quaſi ex paterna ſubſtantia ſit natus, & habeat ex eo æqualitatem naturæ. Scimus enim quia nō de eo ſolo genitū dicit ſcriptura, ſed etiā de diſſimilibus ei natura per omnia. Nā & de hominibus ait: Filios genui & exaltaui, ipſi verò me ſpreuerūt. & iterum: Deum qui te genuit, dereliquiſti, & oblitus es domini creatoris. Et in aliis quidem ait: Qui peperit guttas roris, non naturam ex natura narrans, ſed vniuſcuiuſq; creaturę ex eius volūtate natiuitatē. Non enim ex eius ſubſtantia ſunt: ſed omnia voluntate eius facta, ſicuti facta ſunt. Ille ſiquidem Deus eſt, hæc autem ad ſimilitudinem eius verbo ſimilia futura, ſecundum ſpontaneum motum facta. Et omnia quidem per eum à Deo facta, cūcta tamē ex Deo. Quæ percipiens & exponens ſecundum datam tibi diuinitus gratiam, ſcribere domino meo Alexandro feſtina. Confido enim, quia ſi ſcripſeris illi, conuertetur. Saluta omnes qui in domino ſunt. Valentem te, & pro nobis orantē gratia Dei cuſtodiat domine.

D

Prouer. 8.c

E

Eſa. 1.a
Deut. 32.c
Iob. 38.a

SOCRATES. F

De potentia Euſebij Nicomedienſis.
CAPVT XVII.

TAlia & iſti alterutris ſcribebant, contra veritatem ſe armātes ad prælium. Et peius fiebat malum ad contentionis incendiū, per eos qui hęc ſcripta ſuſcipiebant. Cōſentientes igitur Alexandro etiā in eius tomo ſubſcribebant, alij verò contraria faciebāt. Præcipuè verò mouebatur ex aduerſo Nicomedienſis Euſebius, quoniam in epiſtola ſua grauiter eius memoriam fecerat Alexander. Poterat autem illo tempore plurimum Euſebius, quia tūc Imperator Nicomediæ morabatur. Nam ibi ante paululum temporis Diocletianus, & qui circa eū erant, Regalia conſtituerant. Propterea ergo multi epiſcoporum obediebant Euſebio. Et ille frequenter ſcribebat, Alexandro quidem, vt deſerens quæſtionē quæ moueret tumultum, ſuſciperet Arium & ſequaces eius: per ciuitates autem diuerſis epiſcopis, ne cōſentirent ſcriptis Alexandri. Vnde omnia erant valde turbata.

Euſebius Nicomedienſis.

Potētia epiſcopo, ex loco.

[A] Non enim ſolummodo eccleſiæ præſules ratiociinatioonibus inter ſe certare videbantur, ſed etiam populus diuiſus erat. Alij nanque iſtis, alij verò cõſentiebant illis. Et ad tantum cauſſa venit incendium, vt in publico & in ipſis theatris Chriſtianitati derogaretur. Hi quidem in ipſa Alexãdræa poſiti, tanquam iam victores de ſuperioribus perſequutionibus facti, potius armabãtur, legationémque mittebant ad prouinciales epiſcopos: hi verò in alteram diuiſi partem, illorum ſimili ſeditioni communicabant.

Diſsidium eccleſiarum.

Vtriq; volebant videri victores.

De Melitianis, & quomodo ſint ab eccleſia ſegregati, quia nolente Alexandro Arium ſuſcipere, per diuerſa loca Ariani concilia celebrabant.

CAPVT XVIII.

Melitiani. An. do 315.

MIſcebantur igitur Arianis Melitiani, qui dudum fuerant ab eccleſia ſegregati. Qui verò ſint iſti, dicendum eſt, Sub Petro Alexandrinæ ciuitatis epiſcopo, qui ſuſcepit Diocletiano imperãte martyrium, [B] Melirius quidam epiſcopus vnius ciuitatis Ægyptiorũ depoſitus eſt, & propter multas alias cauſſas, & maximè quia in perſequutione fide negata ſacrificauerat. Ergo damnatus multos babuit ſequaces, & hæreſiarches fact⁹ eſt eorum, qui hactenus ab eo in Ægypto Melitiani vocãtur, nullam iuſtitiæ ſatisfactionem habens, cur remanſerit ab eccleſia ſeparatus. Dicebat quidem iniuriam ſe eſſe paſſum, & obloquebatur ſæpius, derogabãtque Petro. Sed Petrus in perſecutione, percepta martyrij palma defunctus eſt. Iſte verò retulit detractiones in Achillam, qui poſt Petrum ſuſcepit epiſcopatum, & rurſum in Alexãdrum, qui poſt Achillam noſcitur ordinatus. Inter hęc igitur ſuperuenit quæſtio Ariana, & Melitius vnà cũ ſuis defendebat Arium, cõſpiratione facta cum eo aduerſus epiſcopum. Quibuſcunque enim praua videbatur Arij ſecta, ſuſcipiebãt ſuper Ario Alexandri ſententiam, tanquam iuſtum contra conſentaneos Arij, eius videretur eſſe decretum. Scribebãt autem, & qui circa Euſebium Nicomediæ erãt, & alij, quib⁹ Arij opinio complacebat, quatenus ſol[C]ueretur quidem præmiſſa damnatio, & in eccleſiã damnati reducerentur, quaſi nihil mali profiterẽtur. Sic itaque diuerſis epiſtolis ad Alexandrinum epiſcopum deſtinatis, fecerũt harum epiſtolarum collectiones. Arius quidem earũ quę pro ſe erant, Alexander autem contrarium. Et hinc occaſio cõtentionis oborta eſt hæreſibus, quæ nunc vbique circumuolant, hoc eſt, Arianorum, Eunomianorũ & quicũque nomen habent à Macedonio. Singuli nanque horum ipſis epiſtolis teſtibus vſi ſunt, in defenſionem hæreſis ſuæ.

Melitius.

Quomodo fautores Euſebij congregauerint concilium in Bithynia. *CAPVT XIX.*

SOZOMENVS.

Alexãder ineχorabilis. Arianorum concilium apud Bithyniam.

CVm verò ſæpe ſupplicantes Alexandro qui circa Euſebium erant, nõ inclinaſſent eum, tanquam iniuriam paſsi malignabãtur, & acriores ad roborandum Arij dogma ſunt facti: cõciliúmque in Bithynia colligentes, ſcripſerunt epiſcopis vniuerſis, vt tanquam rectè credentibus communicarent Arianis, & agerent vt Alexãder quoque [D] communicaret eis. Dúmque eorum ſtudium defeciſſet, Alexandro nequaquam conſentiente, legatione fungitur Arius apud Paulinum Tyri epiſcopum, & Euſebium Pamphili pontificem Cæſareę Palæſtinæ, & Patrophilum Scythopoleos, petens vnà cum ſuis, vt iuberetur cum populo, qui cũ eo erat, ſolennia ſacramenta eccleſiæ celebrare, tanquam ipſe prius presbyterorum habuiſſet officiũ. Eſſe decens cõſuetudinem in Alexandria (ſicut etiam nunc) vt vno exiſtente ſuper omnes epiſcopo, presbyteri ſeorſum eccleſias obtinerẽt, & populus in eis Collectas ſolẽniter celebraret. Tunc illi vnà cum alijs epiſcopis in Palæſtina congregati, tale decretum ſuper petitione Arij protulerũt, iubẽtes eos Collectas exercere, ſicuti prius, eſſe tamen ſubditos Alexãdro põtifici, & deprecari ſemper, vt eius pace & communione fruerẽtur. Cúmque etiã in Ægypto multis conciliis celebratis hæreſis pullularet, ita vt ad regalia vſque perueniret, nõ mediocriter Conſtantinus Imperator affligebat, eo quod religione nuper inchoãte creſcere, multos à chriſtianitate dogmatum diſcordia auo[E]caret. Et propterea culpabat & Arium & Alexandrum, eiſque ſcribens arguebat, quia cùm latere potuiſſet hæc quęſtio, eam deduxiſſent ad mediũ, & vehementi ſtudio cõtentiones mouiſſent: quæ nec quærenda erat, nec ab initio cogitãda, aut cogitata potius taciturnitati iure tradenda, cum vtique ab alterutris nõ ſeiungi potuiſſent, licet ex aliqua parte dogmatis diſſonarẽt. Alexãdro ſiquidem & Ario, aliquando culpans, aliquãdo ſuadẽs, talia ſcripſi, quarum literarũ partem hic poni non eſt incongruum. Tota enim epiſtola in libris Euſebij poſita eſt in vita Conſtantini.

Epiſcopus Presbyteri.

Opus Euſeby Pãphili de vita Cõſtãtini Aug.

SOCRATES.

Epiſtola Conſtantini principis ad Alexandrum pontificem Alexandrinum, *CAP. XX.*

VICTOR CONSTANTINVS MAximus, Pius, Alexandro & Ario.

[F] DIdici natam præſentis quæſtionis originem, quando tu (ô Alexander) à presbyteris requirebas, quid vnuſquiſque eorum de quodam loco in lege conſcripto, magis autem pro vanæ cuiuſdam quęſtionis parte ſentiret. Túque ô Ari, quod neq; principio cogitari debuerat, aut cogitatũ taciturnitati tradi potius competebat, illud improuide protinus obieciſti: vnde diſcordia inter vos emergente myſteria contemnuntur. Sãctus verò populus in vtraq; diuiſus, communis corporis cõgruentia ſeparatur. Ergo vterque veſtrũ ex æquo voluntatem præbens, in quo vos conſamulus veſter iuſtè monet, obediat. Hoc itaq; neque requirere dignum eſt, neq; de talibus reſpondere, quærentibus. Huiuſmodi enim quæſtiones, quæ non alicuius legis neceſsitate proponuntur, ioutilis vacationis tempus exquirunt. Et licet cauſſa cuiuſpiam naturalis exercitij fiant, tamen debemus eas intra ſenſum claudere, & nõ promptè in publica conciliabula deportare, nec omnium auribus incõſultè committere. Quantus enim eſt vnuſquiſque bominum, vt poſsit ita magnarum rerum &

A valde difficilium virtutem, aut ad perfectũ inſpicere, aut interptetari digne? ac ſi quis hoc facere, difficile tamen poſsit, quantæ parti populi ſuadebit? Aut quis tantarum quæſtionũ ſubtilitates extra lapſus ſui periculum ſuſtinebit? Ergo fugienda ſunt in talibus multiloquia, ne fortè dum infirmitate noſtræ naturæ minimè qnod proponitur explicatur, mente diſcentium auditorum pro tardiori intellectu ad perfectam quæſtionis perceptionem peruenire non valente, ad neceſsitatem blaſphemiæ aut ſchiſmatis populus adducatur. Quapropter & interroganones incautæ, & reſpõſiones improuidæ, æquam alterutris veniam tribuant ex vtroq;. Non enim pro ſummo legis mãdato, apud vos occaſione certaminis inflammata eſt, neque noua quædam pro Dei religione hæreſis introducta, ſed vnam eandémque rationem habetis, ſicut etiam vnum communionis ſignũ. Vobis enim inter alterutros ꝓ paruulis & valde modicis; contendentibus cauſsis, tantum Dei populum, quem veſtris orationibus & prudentia con-

Signum [illegible]

B uenit gubetnari, diſcordare nec decet, nec omnino phas eſſe, credibile eſt. Vt autem paruo quodã exemplo ſapientiam veſtram commoneam: Noſtis etiam ipſos philoſophos, quia in vno quidem dogmate cuncti cõſentiunt, cùm verò in quadam ſententiæ parte diſcordant, licet diſciplinæ virtute ſeparentur, tamen ad inuicem corporis vnitate conſpirant. Cùm hæc ita ſint, quanto potius iuſtum eſt vos magni Dei miniſtros in volũtate religionis alterutris eſſe cõcordes. Cõſideremus itaque ratione maiori, & ampliori intelligentia cogitemus, ſi rectè ſe habeat propter parua & vana ſermonum certamina fratres fratribus inſultare, & honorem concilij per vos impia contentione diſcerpere, dum adinnicem pro ſic paruis & nequaquam neceſſarius litigatis. Vulgaria ſunt hęc, & infantũ magis fatuitatibus commodanda, quàm ſacrorum virorum & prudentiũ intelligentiæ conſona. Recedamus ergo volentes à tentationibus diabolicis. Magnus noſter Deus Saluator vniuerſorum, commune omnibus lumen effulſit, cuius prouidentia hoc meum miniſtri Dei ſtudium ad

C perfectionem venire permittite, vt vos illius populũ mea adlocutione, & miniſterio, & monitionis inſtantia, ad ſynodalem poſsim reuocare communionem, quia (ſicut dixi.) Vna quædam in vobis eſt fides, & vnus ſecũdum vos hæreſeos intellectus, legiſque præceptum cum ſuis partibus in vnius volũtatis propoſitum tẽdit. Hoc ergo quod vobis inter alia cõtentionem excitauit, quoniam nõ attinet ad totius legis virtutem, ſeparationem quandam & ſeditionem inter vos non debet efficere. Dico autem hæc non tanquam cogens vos omnibus modis buic ſatis optimæ & qualiſcũque ſit cõſentire quæſtioni: poteſt enim & bonor Cõcilij à vobis integer cuſtodiri, & vna atque eadẽ omnibus communio conſeruari, licet aliqua in vobis particulariter ad inuicem pro paruo quodam contentio generetur: quoniam nõ omnes in omnibus idem volumus, neque vna in nobis natura verſatur, aut voluntas vna cognoſcitur. De diuina ſiquidem prouidentia vna quædam in vobis ſit fides, vna prouidentia, vnus in Deo ſenſus. Quæ verò pro his friuolis quæſtionibus inter alterutros diſputata ſunt, licet nõ in vnam ſententiam colli-

D gantur, manere tamen intra ſenſum debent, mentis ineffabilitate ſeruata. Communis autem charitatis præcipuum ſacramentum, & veritatis fides, & honor circa Deum atque religionem legis apud vos inconcuſſe permaneat. Reuertimini ergo ad alterutros amicitia atq; gratia, reddite vniuerſo populo veſtros amplexus, vóſque ipſos velut proprias animas expiantes, alterutros rurſus agnoſcite. Suauiores enĩ crebro ſunt amicitiæ poſt inimicitiarum cauſſas ad cõcordiam reſtitutę. Reddite ergo mihi tranquillos dies noctéſque ſecuras, vt quædam iucũditas puri luminis, & vitæ iam quietæ apud me lætitia conſeruetur, alioquin fuerit neceſsitas ingemendi & ſemper lachrymis ingrauari, & neque ſeculum libenter ferre viuendi. Dei nanque populos, id eſt, cõfamulos meos, ſic iniuſtè & noxia veſtri contẽtione diuiſos, congregari iam tempus eſt. Vt autem huiuſmodi triſtitiæ meæ magnitudinem ſentiatis, audite: Pridem veniens ad Nicomedienſem ciuitatem, repente ad Oriẽtem pergere feſtinabam. Cúmque ad vos tẽderem, & plurima iam parte vobiſcum eſſem, huius rei nuntio ſum retentus, ne oculis videre com-

E pellerer, quæ impoſsibile iudicabam ad ſenſum poſſe aurium peruenire. Quapropter aperite iam mihi per veſtram concordiam Orientis vias, quas cõtentione clauſiſtis alterutra, velocitérque mihi concedite, vóſque ipſos & alios vniuerſos populos videre lætos, & pro communi omnium cõcordia ac libertate, debitam gratiarum actionem fauorabilibus eloquiis Deo perſoluete.

Quod tam pro Ariana quæſtione, quàm pro paſcha definienda feſtiuitate, in Nicæa fecit Conſtantinus celebrari concilium. CAP. XXI.

Alexandro ſiquidem & Ario, nunc culpando, nũc admonendo hæc ſcripſiſſe dignoſcitur. Grauiter autem ferebat, audiens aliquos contra omnium ſtatutũ agere Paſchæ feſtiuitatem. Tũc etenim in vrbibus Orientis diſcordantes quidam ob hoc, alterutra quidem ſocietate diuiſi nõ erãt, Iudaicè tamen feſtiuitatem dominicam celebrabant, & (vt aſſolet) ſplendorem Collectæ tali di-

Paſchalis diei obſeruationis diuerſitas

F ſcretione fœdabãt. Propter vtraque igitur quietam reddere eccleſiam feſtinabat princeps, ſeque putans hoc malum poſſe præoccupare, antequam ad plurimos perueniret, miſit virum circa ſe fide & vita ſimul inſignem, & cõfeſsionibus priorum temporum pro dogmate cõprobatum, qui cõpacaret Ægyptios ꝓpter dogma tumultuãtes, & Orientales propter paſcha diſcordes: fuit autem Oſius Cordubæ ciuitatis epiſcopus. Cúmque prętet ſpem cauſſa procederet, & hæreſis potius quã pax ſperata valuiſſet, nihil impetrans remeauit, qui fuerat pro pace miſſus eccleſiarum. Tũc illud famoſiſsimum in Nicæa concilium feruor principis excitauit, publicis aſinis atque mulis, & curribus equis, epiſcopos, & qui cum eis erant, ad ſynodum venire præcipiens.

Oſius epiſcopus Cordubenſis.

HISTORIAE ECCLESIASTICAE QVAM TRIPARTITAM VOCANT, D

LIBER SECVNDVS.

SOZOMENVS.

De Præſulibus eccleſiarum qui interfuerant Nicæno concilio. CAPVT PRIMVM.

An. do. 327. Nicænum concilium.

COMMVNIcabát igitur Nicæno cócilio ex apoſtolicis quidem ſedib' Macarius Hieroſolymitanus, Euſtathius iam pręſidés Antiochenæ apud Orontem † & Alexander Alexandriæ, quæ eſt apud ſtagnũ Mariam. Iulius autẽ Romanus epiſcopus propter ſenectutem defuit, erántque pro eo pręſentes Vitus & Vincentius presbyteri eiuſdem eccleſiæ. Super hos autem & alij plurimi boni & optimi ex diuerſis gentibus conuenerunt. Alij quidem ad intelligendum & dicẽdum valde idonei, ſcientiáque ſacrorum librorum & alia eruditione diſciplinati, vitæque virtute præclari. Alij verò in vtroque ꝓbatiſsimi viri, quorum vtile iudico etiam nomina memorare.

B *† fluuium Sua.*

THEODORITVS.

Iacobus epiſcopus Antiochiæ Mygdonicæ.

Tanquam ſtigmata domini Ieſu in corpore circunferentium ſecundum ſacrum apoſtolum. Erat enim Iacobus Antiochiæ Mygdoniæ, quam Syri & Aſſyrij Niſibin appellant, qui mortuos reſuſcitauit, viuos curauit, & alia innumera probatur operatus eſſe miracula. Sed hæc ſuperfluũ arbitror huic operi rurſus inſerere, † quæ in Deo amabili hiſtoria latius enarraui. Paulus Neocæſareæ, qđ eſt caſtrum poſitum iuxta ripas Euphratis. Is enim Licinij rabie demolitus eſt. Ambas enim manus ligatas habuerat, ignitóque ferro combuſtas, quo fuerant nerui articulorũ eius à ſua mobilitate ſiccati atque mortificati. Alij verò dextros oculos effoſſos habuerunt, alij dextras ſuras abſciſſas. Vnus horum erat Paphnutius Ægyptius. Et abſolutè videbatur ibi populus athletarum Chriſti & martyrum in vno loco cógregatorum. De quibus & Euſebius Pamphyli tertio libro in Conſtantini vita hæc ita dicit.

C

† quæ in hiſtoria Philotheos inſcripta.

Paulus Neocæſarienſis.

SOCRATES, EX EVSEBIO.

Cunctarum igitur eccleſiarum quæ totam Europam, Libyamque & Aſiam replebant, ſimul erant miniſtrorum Dei cógeſta cacumina, vnáque orationis domus, tanquam à Deo dilatata intrinſecus ferebat omnes in idẽ. Syros ſimul & Cilicas, Phœnicáſque & Arabes, atque Palæſtinos. Inter hos & Ægyptios, Thebæos, Libyas, necnõ & qui ex Meſopotamia oriuntur, ſed etiam Perſa ad cócilium venit epiſcopus. Verum nec Scytha defuit ex eorum choro, Pontúſque & Aſia, Phrygia & Pamphilia, viros probatiſsimos præbuerunt. Aderant Thraces & Macedones, Achiui & Epirotæ, & his quoque interius habitantes. Ipſe autem Hiſpanorum valde famoſus Oſius vnus erat & ſimul plurimis aſsidebat. De regia verò ciuitate Præſul Alexander propter ſenectutem defuit, presbyteri verò præſentes locum eius implebant. Talem itaque ſolus à ſeculo vnus Imperator Conſtantinus Chriſto coronam vinculo pacis exornans, ſuo ſaluatori de victoria inimicorum & hoſtium Deo † docibilem dedicauit, gratiarum actionis imaginem ſecũdum nos apoſtolica plauſione cóſtituẽs. Tũc igitur ille ſermo completus eſt: Collectos ex omnibus gentibus quæ ſub cœlo ſunt viros religioſos, inter quos erant Parthi, & Medi, & Elamitæ, & qui habitant Meſopotamiam, Iudæã & Cappadociam, Pontum & Aſiam, Phrygiam & Pamphyliam, Ægyptum & partes Libyæ circa Cyrenem, & aduenæ Romani, Iudæi & Proſelyti, Cretes & Arabes. Veruntamen hoc illis deerat, quod non (ſicut iſti) omnes ex Dei miniſtris vndiq; cóſiſtebant. In præſenti ſiquidem choro multitudo erat epiſcoporũ numerum trecentorum excedẽs, ſequentibus eos presbyteris ac diaconibus & acolytis, quorum numerus nõ poterat comprehendi. Miniſtrorum verò Dei, alij ſapientiæ ſermone fulgebant, alij continentia vitæ & patientia coruſcabant, alij verò medio modo horum virtutibus ornabatur. Erant igitur inter eos alij temporis honorati longitudine, alij iuuentute & animi robore præmicantes, qui nuper venerant ad huius miniſterij curſum. Quibus videlicet & omnibus Imperator diebus ſingulis cibaria largiſsimè ordinarat expendi. Hæc itaque de his qui ibi collecti ſunt, Pamphili recitauit Euſebius. Cúmque celebraſſet Imperator victricem cótra Licinium feſtiuitatem & ipſe occurrit ad Nicæam. Clarebant autem inter epiſcopos, Paphnutius ex ſuperiori Thebaide, & Spyridion Cyprius. Cuius autem rei cauſſa horum meminerim, poſtea ſum dicturus.

Patres Nicænæ ſynodi.

Oſius Cordubenſis epiſcopus.

E *† decorã, vel docibili: ſic legitur in vetuſto codice.*

Act. 2. b

F *Cóſtantinus victũ ſuppeditauit patribus concilij.*

Ioviſ… Conſtantini aduerſus Licinium.

De libellis oblatis imperatori, & ab eo iuſsis incendi, & de diſputatione dogmatis Ariani. CAP. II.

SOZOMENVS.

ADerant itaq; cum epiſcopis viri diſputationis experti, verbi ſtudentes prodeſſe cócilio. Vt autem aſſolet fieri, plurimi ſacerdotum tanq̃ pro cauſsis propriis decertare collecti, tempus ſe inueniſſe putarunt, quo corrigeretur quod contriſtabat eos, & de quibus alium vnuſquiſque fortè culpabat, libellum offerẽs principi, quæ in eo fuerant

A tant commiſſa, narrabat. Cúmque hoc quotidie facilè accideret, præcepit Imperator certo die ſingulos de quibus alius alium culparet, facere manifeſtum. Cúmque dies conſtituta veniſſet, libellos oblatos ſuſcipiens: Hæ quidem accuſationes, inquit, tempus habebunt proprium, id eſt, diem magni iudicij, iudicem verò illum, qui tunc futurus eſt omnibus iudicare. Mihi ergo homini conſtituto de huiuſmodi rebus non licet habere auditorium, ſacerdotum ſcilicet accuſantium & ſimul accuſatorum, quos minimè conuenit tales debere mõſtrari, qui iudicentur ab alijs. Age nunc imitantes diuinam clementiam in alterutrorum veniam accuſationes aboleamus alterutras, & de his quæ ad fidem pertinent agere ſtudeamus, cuius huc gratia venimus. Hæc ſiquidem Imperator dicens, vniuſcuiuſque ſcripturam vt aboleret libellos iuſſit ardere, diémque diffiniuit, qua ſolui quæ erant dubia, conueniret. Ante conſtitutum verò diem conuenientes apud ſemetipſos epiſcopi, euocauerunt Arium, & propoſitis in commune ſuis

Conſtantinus nolebat iudicare de cauſis ſacerdotū.

B opinionibus diſputabant. Cúmque, vt aſſolet, ad diuerſas quæſtiones cauſſa traheretur, alij quidem ſuadebant nihil innouandum circa antiquam fidei traditionem, & maximè quando morum ſimplicitas ſine perſcrutatione traderetur, accedentibus ad fidei ſacramentum. Alij verò reſpondebant, non oportere ſine examinatione ſequi ſententias antiquorum. Plurimi verò tunc cõuenientium epiſcoporum & ſequentium eos clericorũ, ſcientes diſputare, huiuſmodi elocutionum arte exercitati claruerunt, & Imperatori, atque his qui circa eum erant, noti ſunt facti. Ex illo enim & Athanaſius tunc diaconus exiſtens, dum cum Alexandro eſſet epiſcopo, huius ſtudij pars eſſe maxima videbatur, necnon & quidam Græcorum philoſophorũ opportunè harum diſputationũ quæſtione participati ſunt. alij quidem quale eſſet hoc dogma ſtudentes agnoſcere: alij verò nuper inchoante Græcorum religione deperire, Chriſtianis infenſi, dogmatis ſacramẽta ad verborum certamina protrahebant, ita vt contra ſe ſeditiones exercerent, certaminàque ſibimet inferrent, & ſæ-

Athanaſius diſputator. Græcos vocat Gentiles.

C pius ex aduerſo contenderent.

SOCRATES.

De Laico ſimplici confeſſore virum dialecticum ſuperante, & de ſene ſimplici, Philoſopho Chriſtianum dogma pandente. CAP. III.

Cvmque plurimi diſputationis delectatione traherentur, vnus quidam ex confeſſoribus laicis ſimplicẽ habens ſenſum, Dialecticis obuiauit, dicens: Audite igitur, Chriſtus & Apoſtoli non nobis artẽ Dialecticam tradiderunt, vanamque verborum fallaciam, ſed puram ſcientiam fide & bonis operibus obſeruandam. Hæc dicente iuuene & animo ſene, præſentes quidem mirati ſunt, dictũmq; probauerũt. Dialectici verò ſatisfactione ſuſcepta, ceſſarunt, rationem videlicet ſimplicem veritatis audientes.

In dialecticos.

SOZOMENVS.

Fertur enim & aliud: dum quidam eorum magnificentia ſermonum extolleretur & illuderet D ſacerdotibus, non pertulit eius faſtum quidam ſenex ſimplex & innocens ac probatiſsimus confeſſorum, ſed acceſsit aduerſus eum proferre ſermonem. Hoc itaque factum petulantibus quidem & ſimplicem ſcientibus confeſſorem, riſum mouit, maturioribus verò formidinem, prouidẽtibus, ne à viro verbis artifice deduceretur ad riſum: verùtamen cedentibus vt quod vellet ediceret, reſiſtere nanque ei cum talis eſſet nimium verebantur: In nomine, inquit, IESV CHRISTI, ô philoſophe, audi dogmata veritatis: Vnus eſt Deus cœli & terræ, omniúmque viſibilium & inuiſibilium creator, qui hæc omnia verbi ſui virtute fecit, & ſpiritus ſui ſanctitate firmauit. Hoc itaque verbũ quod nos, inquit, filiũ Dei nominamus, habita miſericordia ſuper homines, ab errore eos & ferali religione liberauit, paſſus ex muliere naſci, & cum hominibus conuerſari, & mori pro eis, veniétque denuò iudicaturus ſingulorum vitam. Hæc ita ſe habere ſine perſcrutatione credimus. Noli igitur inaniter laborare quærens deſtruere ea quæ fide E percepim⁹. Noli inueſtigare modũ, quo fieri hæc, aut nõ fieri potuerint. Si enim credis cõſulenti mihi, ad iſta reſponde. Obſtupefactus verò Philoſophus, credo, inquit. Tunc gratias pro deuictione perſoluens, eadem quæ ſenior æquè ſectatus eſt, & prioribus cõſectatoribus vt vnanimes ſibimet eſſent perſuadebat, nõ improuidè mutatum ſe iurans, ſed ineffabili quadam virtute ad Chriſtianitatem protinus inuitatum.

Chriſtianus idiota Philoſopho Chriſto religionẽ perſuadet.

Quomodo in conflictu Alexander Conſtantinopoleos fecerit philoſophum obmuteſcere Paganorum. CAPVT. IIII.

Dicitur autem proximum huic miraculo, quiddam geſtum per Alexandrum Conſtantinopolitanæ ciuitatis epiſcopum. Cùm enim veniſſet Imperator Conſtantinus Byzantium, adeuntes eũ quidam philoſophi, quærebantur quaſi nõ Deum coleret vt deceret, & circa ſacra nouitates exerceret, nouam in republica introducendo culturam, præter ea quæ eius maioribus viſa ſunt, & Græco- F rum Romanorúmq; principibus quos habuerunt, tranſacta ſecula, placuerunt: voléhantque cum Alexandro epiſcopo diſputare de dogmate. Ille verò huiuſmodi exercitatione verborum inexpertus erat, de vitæ qualitate confidens. Fuit enim vir magnus, & cõuerſatione mirandus. Cúmque certamen Imperatore præcipiente ſuſcepiſſet, cõueniſſentque philoſophi, omnibus loqui volẽtibus, vt vnum ex ſe quem vellet eligerent poſtulauit ſanctæ memoriæ pater noſter Alexander, cæteros verò quicunq; eſſent, ſilentium tenere præcepit, & tantùmodo his quæ ab vtroque dicerentur, intendere. Suſcipiente autẽ vno eorum diſputationis vniuerſæ negotiũ, ad Philoſophũ ſanctus Alexãder: In nomine, inquit, Ieſu Chriſti impero tibi ne loquaris. Et vnà cũ eius ſermone opus implerũ eſt. Repente nanque ille homo vt ſermonem audiuit, obligato ore conticuit. Putáſne iuſtum fuit cõſyderare, vtrum maius hoc miraculũ videretur, vt homo & quidem Philoſophus, ſic facilè officium locutionis amitteret, an certè vt lapis violẽ-

Alexander melior quā doctior.

Alexander philoſopho ſilentium imperat per miraculum.

C

A tia verbi manu diuideretur? quod quidam aiunt Iulianum feciſſe Chaldæum. Et hæc quidem ſic acta referuntur.

THEODORITVS.

De prima ſeßione epiſcoporum in Nicæno palatio, & de abdicatione Arij. CAP. V.

Seßiones in Nicæno concilio & de Arij dogmate.

INterea ſacerdotes ſæpe cõuenientes Arium ad medium deducebant, ſubtilémque examinationem de eius propoſitionibus agitabant. Temere enim in qualibet parte metuebant proferre ſententiam. Hæc itaque ſacra & venerabilis turba, à permixtione aduerſariorum non videbatur aliena. Erant enim inter eos quidã, pauci quidem, ſed callidi, & breuia imitantes, celantéſque calliditatem, & Arij blaſphemiam nõ defendentes apertè. Cõuenientibus igitur vniuerſis, maximam domum præparauit in Regalibus Imperator, ſedes & ſubſellia in ea poni præcipiens, quæ ſufficerẽt ordini ſacerdotum: ita decentem præparans eis ho- B norem, inuitauit ingredi, & de præſentibus babere concilium. Introiuit autem & ipſe princeps vltimus cum paucis, laude dignam ſui magnitudinẽ habens, & mirabilem ſpeciem, mirabilioremque gerens dignitatem pudoris in fronte. Minoro verò ſede quàm aliis poſita, in medio eorum ſedit, primò tamẽ petens ſibi hoc epiſcoporum iuſsione concedi. Tum cum eo reſedit ſacratiſsimus ille chorus. Primus itaque magnus Euſtathius Antiochenæ ſortitus eccleſiæ Præſulatum (nam Philogonius, cuius dudum meminimus, ad meliorem iam tranſierat vitam. Et hũc venerabilem virum, etiam nolentem ad regimen eius eccleſiæ decreto communi põtifices ac ſacerdotes, & omnis populus Chriſtianus venire cõpulerat.) Is ergo præconiorum floribus caput principis exornauit, & ſtudio eius quod habebat circa ſacra, benedictiones exhibuit. Poſt hũc autem Euſebius cognomine Pamphili. Quibus iam reticentibus, celeberrimus Imperator protulit de vnanimitate concordiáque ſermones, tyrannorum eis crudelitatem C rememorans, & honorabilem pacem quæ ſub eo eſt collata diuinitus: ſimul & quia peſsimũ & valde crudele videretur, vt deſtructis hoſtib⁹, nullóque præſumente reſiſtere, ſacerdotes alterutros iacularentur atque confunderent, & impiis atque ſine Deo perſonis delectationem riſúmque præberent: cum vtique de diuinis tractarent rebus, & ſancti ſpiritus doctrinam in ſcriptis haberent:

Euſtathius.

Conſtãtinus ad patres cõcilij.

Euangelici enim libri ſunt, inquit, & Apoſtolici, antiquorúmq; prophetarum ſanctiones, quæ nos erudiunt quid de ſacra lege ſapiamus. Expellentes igitur hoſtile certamen ex verbis diuinitus inſpiratis, ſolutionem quæſtionum mẽte percipiamus. Hæc & his ſimilia, tanquam filius amator patris, ſacerdotibus veluti patribus offerebat. Apoſtolicorum dogmatum ſtudens conciliare cõcordiam. Concilij verò plurima pars his quę dicebãtur obediebat, & inter alterutros vnanimitatem & dogmatum ſalubritatem libenter amplectebatur.

Euangelici & Apoſtolici, Prophetarúmq; libri.

Pauci verò quidam, quorum iam meminimus, & ſuper illos Minophantus Epheſius, & Scythopolites Patrophylus, Theogonius Nicænus epiſcopus, & Narciſſus Neroniadis, quæ eſt ſecundæ Ciliciæ vrbs, quam nunc Irenopolim vocant. Et cũ D his Theonas Marmaritanus, & Ptolemaidis Ægypti Secũdus, Apoſtolicis reſiſtentes dogmatibus, Arium defendebant: dictantes enim fidei petitionem, cœtui communi dederunt. Quæ cùm lecta fuiſſet ab vniuerſis, repente diſrupta eſt, & adultera fraudulentáque pronunciata. Turba ſiquidẽ & tumultu contra eos ab omnibus babitis, cunctiſque proditionem ab eis factam accuſantibus pietatis, formidantes ſurrexerunt, & primi Arium abdicarunt, excepto Secundo & Theona. Cùm ergo fuiſſet impius ille deſtructus, concorditer vniuerſi fidem gloriamque dictantes, quæ hactenus in eccleſiis permanet, & ſubſcriptionibus roborantes ſoluere concilium. Doloſe tamen & nõ ſalubriter prædicti viri in fidei termino conſenſerunt, vt teſtantur tam quæ poſtea ab eis machinata ſunt contra pietatis propugnatores, quàm quæ ab ipſis conſcripta noſcuntur.

Arius damnatur.

Relatio Euſtathij Antiocheni de Nicæno concilio. CAPVT VI. E

EVſtathius itaque Antiochenus epiſcopus, cuius primitus memini, hæc de eis retulit, docẽs quæ facta ſunt, eorúmque redarguens blaſphemiam, vbi illud etiam Prouerbiale interpretatur eloquium: Dominus creauit me principium viarum ſuarum in opera ſua. Pergo itaque iam hinc etiam ad ea quæ geſta ſunt. Cùm igitur propter hæc ſynodus maxima in Nicęam veniſſet vrbem, & quæreretur fidei modus, aperta quidem impudentia Euſebius blaſphemiæ ſcripturam protulit, quæ coram omnibus lecta, repente cladem importabilem cauſſa diuiſionis audientibus irrogauit, confuſionem tamen incurabilem ſuo prouidit autori. Cúmque officina capta fuiſſet, indubitanter Euſebij, diſrupta iniquitatis ſcriptura in cõſpectu omnium, quidam ex tractatu nomen exponentes pacis, compeſcuerunt omnes iuſtam querimoniam facientes. Ariani autem metuentes, ne congregato in idem tanto concilio pellerentur, exilientes anathematizauerunt interdictum Arij dogma concorditer ſubſcribentes literis, ſuaque F manu conſentientes, & ſimiliter ſe ſicut omnis ſynodus, ſapere profitentes. Cúmque præſulibus (vt ita dicam) mala calliditatis arte pręualuiſſent, qui magis debuerant agere pœnitentiam, tunc quidem latenter, poſtea verò clarè damnatas cœperunt allegare ſententias, ſæpe ponentes inſidias eis quibus videbantur eſſe conuicti, volentéſque zizaniorum germina † radicare. Et tunc timentes declinantéſque tanti concilij cognitores, occultè poſtea pietatis prædicatores debellare tentabant. Sed non credimus homines ſine Deo poſſe præualere contra ſacram adorandámque legẽ, euangelicamque doctrinam. Nam licet ad modicum roborentur, rurſus fortiter & magnificè deuincuntur, ſecundum prophetam glorioſæ vocis Eſaiam. Hæc itaque magnus Euſtathius.

Euſtathius Antiochenus

Prouerb. 8. a

Euſebius Nicomedienſis fautor Arij.

Ariani ex metu ſubſcribunt.

† plantare.

Relatio Athanaſij ad Aphros. CAPVT VII.

HVius autem concertator & veritatis propugnaculi turris Athanaſius ſucceſſor Alexãdri

Athanaſius ad Aphros

A celeberrimi præſulis, quando ſcripſit ad Aphros, etiam hæc adiecit: Conuenientes enim epiſcopi ſtuduetũr verba quidem impietatis ab Arianis inuenta perimere, hoc eſt, ex non exiſtentibus, & quod dicebant, creaturam & facturam filium: &, fuit aliquando, quando non fuit: &, quia mutabilis eſt naturæ. Scripturarum verò manifeſtas poſuere dictiones, quia ex Deo filius naturaliter vnigenitus eſt, verbum, virtus, ſapientia ſola patris, Deus verus, ſicut Ioannes ait. Et ſicut ſcripſit Paulus, ſplendorem gloriæ, & figuram ſubſtantiæ docens eſſe filium patris. Qui verò circa Euſebium erant, propria tracti væſania loquebantur alterutris, & dicebant: Conſentiamus, nam & nos ex DEO ſumus. Vnus enim DEVS ex quo omnia: &, Vetera tranſierunt: ecce omnia noua ex DEO ſunt facta. Cogitabant autẽ & illud quod in Paſtore conſcriptum eſt: Primum omnium crede, quia vnus eſt DEVS, qui creauit vniuerſa atque perfecit, & cõſtituit ex non extante vt ſint. Porrò alij epiſcopi malitiam videntes illorum, & peſſimam

Hebr. 1. a

Libellus Paſtoris, qui eſ nominatus.

B impietatis artem, apertius &, vt ita dicatur, manifeſtius dixerunt ex DEO, id eſt, conſcripſerunt ex ſubſtantia patris eſſe filium. Vt creaturę quidẽ, eò quòd non habeant à ſemetipſis vt ſint, ſed habeant principium exiſtendi, dicantur à DEO: filius autem ſolus proprius ex ſubſtantia credantur patris. Hoc enim proprium vnigeniti eſt, & veri verbi patris. Hæc itaq; fuit occaſio, vt ex ſubſtantia diceretur patris. Rurſus autem requirentibus epiſcopis paucos eorum qui Ariani eſſe putabantur, an dicerẽt filium non eſſe creaturam, ſed virtutem & ſapientiam ſolam patris, & imaginem ſempiternam, & indiſſimilem per omnia patri ac DEVM verum, capti ſunt qui circa Euſebium innuentes alterutris, quia & hæc veniunt etiam ad nos: Nam & nos, inquiunt, imago & gloria dicimur Dei. De nobis enim & dicitur & dictum eſt: Semper enim nos qui viuimus, & virtutes multæ ſunt, & egreſſa quidem eſt omnis virtus DEI ex terra Ægypti. † Campa quoque & locuſta dicitur virtus magna, & rurſus: Dominus virtutũ nobiſcum. Sed etiam proprij nos Dei ſumus. Habe-

Ex Deo, id eſt, ex ſubſtãtia.

† Eruca.
Pſal. 45. c

C mus hoc non ſimpliciter, quando & fratres vocauit nos. Si autem & verum Deum dicunt filium, non nos contriſtat. Factus enim verus eſt. Hęc eſt Arianorum corrupta mens. Sed etiam hic epiſcopi videntes eorum dolum, collegerunt ex ſcripturis ſplendorem, fontem, & fluuium, & figuram ad ſubſtantiam pertinere. Et illud. In lumine tuo videbimus lumen. Et: Ego & pater vnum ſumus. Et clarius iam ac breuiter conſcripſerunt cõſubſtantialem patri filium. Omnia nanque prædicta hanc ſignificationem habẽt. Murmuratio ſiquidem eorum, quaſi verba hæc nõ fuiſſent ex ſcripturarum autoritate prolata, per eos quoque inanis eſſe cõuincitur. Ex non ſcripto nanque ipſi impiè proferentes, quippe quod nuſquam penitus inuenitur, ex non extantibus: &, fuit aliquando, quando nõ fuit, alios culpant: propterea ex non ſcriptis ſermonibus, piè tamen intellectis damnati ſunt. Ipſi nanque veluti de ſtercore † reperientes, hæc verè de terra locuti ſunt. Verũ epiſcopi non ſibimet adinuenientes verba, ſed habẽtes hæc à patribus, teſtimonia conſcripſerunt. Veteres enim ſacerdotes ante eos, penè centum triginta magnę Romæ

Pſal. 35. c
Ioan. 10. f

† reperientes.

D ciuitatiſque noſtræ, accuſauerunt omnes qui dicũt facturam aut creaturam eſſe filium, & nõ conſubſtantialem patri. Et hoc ſciebat Euſebius Cæſarienſis epiſcopus, qui primum defendebat Arianorum ſectam, nouiſſimè verò ſubſcripſit Nicæno concilio. Scripſit autem & ciuibus ſuis, confirmans quia & antiquorum aliquos doctos & illuſtres epiſcopos & conſcriptores agnouiſſet, nomine cõſubſtãtialitatis vſos in patris & filij deitate. Iſti ergo concilium metuentes, expoſitæ fidei cõſenſerunt, ſecundum Prophetæ increpationem, dicentis: Populus hic labijs me honorat, cor autẽ eorum longe eſt à me. Theonas autem & Secundus nolentes adquieſcere, condemnati ſunt. Poſtea verò in concilium venientes, viginti conſcripſerunt de cõuerſatione eccleſiaſtica ſanctiones.

Mat. 15. a & Mar. 7

SOCRATES.

De Sabino Macedonianorum epiſcopo.
CAPVT VIII.

E SAbino itaque nõ credamus, qui eos idiotas vocauit & imperitos. Sabinus enim Heracleiæ Thracenſis Macedonianorum epiſcopus, habita congeſtione eorum, quæ per diuerſa concilia ſacerdotũ ex ſcripto prolata ſunt eis qui in Nicæa conuenerunt, velut idiotis & ſimplicibus derogauit, non ſentiens quoniam & ipſi Euſebio cum multa probatione profitenti fidem, velut idiotæ noſcitur derogare. Et aliqua quidem volens præterijt, aliqua verò mitigauit, cuncta tamen ſecundũ propriam ſumpſit intentionem. Et laudat quidem tãquam fide dignum teſtem Euſebium Pamphili, laudat ſimul & principem, tanquam ea quæ ſunt Chriſtianorum dogmatizãtem. Culpat autem expoſitam in Nicæa fidem, tanquam ab idiotis & nihil ſcientibus traditam: & quem velut ſapientem & ſine mendacio teſtem vocare cõſueuit, eius voces ſponte contemnit. Ait enim Euſebius: Quia ex viris Dei Nicęæ cõuenientibus, alij quidem ſapientiæ ſermone micuerunt, alij continentia vitæ laudati ſunt: & quoniam Imperator præſens omnes ad vnitatem ſuam concordes & conſectatores eſſe perſtruxit. Sic ergo contraria dicta Sabini, F necnon Euſebij atque conſortum eorum ſibimet agnoſcuntur. Et ſi quidem alicubi opus fuerit, de Sabino memorabimus. Cõcordia ergo fidei à magno in Nicæa prolatæ concilio, ab Euſebio clara voce laudata, hæc eſt.

Euſebius Cæſarienſis.

De fide Nicæni concilij. *CAP. IX.*

CRedimus in vnum DEVM patrem omnipotentem, omnium viſibilium inuiſibiliúmque factorem. Et in vnum dominum IESVM CHRISTVM filium Dei natum ex patre, vnigenitum, hoc eſt, ex ſubſtantia patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo verò, natum nõ factum, conſubſtantialem patri, per quẽ omnia facta ſunt, & quę in cœlo, & quę in terra. Qui ꝓpter nos homines & propter noſtrã ſalutẽ deſcẽdit, & incarnatus & homo factus eſt, paſſus, & reſurrexit tertia die, & aſcendit in cœlos & venturus eſt iudicare viuos & mortuos. Et in ſpiri

Fides Nicæni concilij.

A tum ſanctum. Dicentes autem: Erat, quando non erat: aut, non erat antequam fieret: aut, quia ex nõ extantibus factus eſt: aut, ex altera ſubſtantia vel eſſentia dicentes eſſe: aut, creatum aut cõuertibilem filium Dei, hos tales anathematizat catholica & Apoſtolica eccleſia. Hanc venerabilem fidem, trecenti quidem decem & octo & agnouerunt & amplexi ſunt. Et (ſicut ait Euſebius) cõſonantes & vnanimes in ſcriptis explanauerunt. Quinque verò ſolummodo nõ receperunt, verbum conſubſtantialitatis reprehendentes, Euſebius Nicomediæ Præſul, Theogonius Nicenus, Maris Chalcedonenſis. Theonas Marmaricenus, Secundus Ptolemaidis, dicẽtes conſubſtantiale eſſe quod ex alio quo eſt, aut ex partitione, aut ex decurſione, aut ex plãtatione quidem, ſicut ex radice germen: ex decurſione verò, ſicut paterm filij: ex partitione autem, ſicut ex maſſa aurea anuli duo vel tres. Secundum nullum autem horum, inquiunt, & filius Dei. Propterea ergo dicebant in fide nõ eſſe conſentiendum. Plurimum ſiquidem verbo conſub- B ſtantialitatis derogantes prædicti viri, in Ariana depoſitione ſubſcribere noluerunt. Ideóque ſynodus Arium, & conſectatores eius anathematizauit omnes, adiiciẽtes neque accedere eũ in Alexandriam. Præceptúmque principis repente eundem Arium & qui circa Euſebiũ, & Theogoniũ, & qui cum eis, exilio deportauit.

Ariani qui nolebant ὁμοούσιο vocẽ recipere.

Quomodo Euſebius & Theogonius dato pœnitentiæ libello recepti ſunt. CAP. X.

EVſebius igitur & Theogonius poſt modicum tempus exilij, libellum pœnitentiæ porrigentes, in fide Cõſubſtantialis cõſenſerunt, quod declarabimus procedentes. Tunc autem in ſynodo Euſebius cognomine Pamphili & Cæſareæ Palæſtinæ ſortitus epiſcopatum, paululum animaduertens atque conſyderans, vtrum oporteret ſuſcipi terminum fidei, vnà cum aliis omnibus, hoc eſt, vniuerſa multitudine cõſenſit atque ſubſcripſit, necnon & populo ſub ſua diœceſi conſtituto ſcripſit terminum fidei, & vbique deſtinauit, ſermo- C nem ſubtiliter conſubſtantialis interpretatus, vt nequaquam penitus ſuſpitionem aduerſam de eo quiſquam habere potuerit. Sunt autem quæ ab ipſo Euſebio conſcripta ſunt huiuſmodi verba.

Epiſtola Euſebij Pamphili de fide Niceni Concilij ad Palæſtinos. CAP. XI.

Euſebi⁹ Cæſarien. ὁμοούσιο vocabulũ ſubtiliter interpretatur.

Matt. 28. d

ARbitramur & vos dilectiſsimi etiam aliunde didiciſſe, fama conſueta præcurrere perfectum de his quæ geſta ſunt ſermonem. Sed ne ex huiuſmodi auditu veritas vobis aliter nuntietur, neceſſariò miſimus vobis primũ quidem ſcripturam à nobis de fide ꝓpoſitam. Nam & Dominus noſter ad prædicandũ diſcipulos ſuos mittens, ait: Eũtes docete omnes gentes, baptizãtes eos in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti. De quib⁹ & affirmamus ita habere & ita ſapere, ſed etiam dudum ſic habuiſſe & ita ſapuiſſe, & vſque ad mortem pro hac inſtare fide, anathematizantes omnẽ ſine Deo hęreſim, hęc omnia ex corde ſapuiſſe & anima, ex quo nouimus noſmetipſos, & nunc ſapere & dicere coram omnipotente Deo & domi- D no noſtro Ieſu Chriſto cũ veritate teſtamur, oſtẽſuri probationibus & ſatisfacturi vobis, quia & præteritis temporibus ita credidimus & prædicauimus. Hac autem à nobis expoſita fide, nulli relictus eſt reſiſtendi locus. Sed & ipſe primus Deo amabilis Imperator noſter, rectiſsimè eam habere teſtatus eſt, & ſic etiam ſe profeſſus eſt ſapere: & in hac omnes cõſentire & ſub ſcribere, & in his dogmatibus cõcordare præcepit, vno ſolummodo ſcripto & inſerto cõſubſtãtialis verbo. Quòd etiam ipſe interpretabatur, dicens, quia nõ ſecundum corporeas paſsiones cõſubſtantialis dicitur, neq; ſecundum diuiſionem, neque ſecundũ quandam deciſionem ex patre ſubſiſtere. Nõ enim poſſe naturam ſine materia intelligibilem incorporeámq; corporalem aliquam ſubſiſtere paſsionẽ, ſed ſacris quibuſdam ineffabilibúſque rationibus magis intelligendam. Et ſapiẽtiſsimus quidem atque piſsimus Imperator ita philoſophabatur. Fidei ergo explanatione dictata, quemadmodum ab eis dictum ſit ex ſubſtantia patris, & patri conſubſtantialem nõ eſt ſine examinatione derelictum. E Cõſultationes enim & reſponſiones deinde mouebantur, & mens perſcrutabatur dictorum ſenſum. Et hoc ergo quod aiebãt de ſubſtantia cõſtabat apud eos ſignificatiuum quidem eſſe ex patre, non tamen tanquam partem eſſe patris. Propterea nobis quoque videbatur bene ſe habere, vt mente cõſentiremus piæ doctrinę dictanti ex patre filium eſſe, nõ tamen partem eius eſſe ſubſtantiæ. Quapropter & nos mente conſenſimus, neq; vocem Cõſubſtantialis refutantes, poſita prę oculis noſtris pacis intentione, & ab intellectu rectiſſimo nõ cadentes. Secundum hoc etiam natum & nõ factum ſuſcepimus: quoniam factum commune eſſe dicebant opus reliquarum creaturarum factarum per filium, quarum nihil ſimile habere filium cõfitemur & prædicamus. Vnde nõ eum eſſe facturam dicimus, quod cõgruit his quæ per eum facta noſcuntur, ſed ſuperius quam facturæ, totius eſſe ſubſtantię, quam ex patre natam diuina docere videntur eloquia, modo quidem generationis inenarrabili & incogitabili exiſtẽte vniuerſæ naturæ factę. Sic autẽ & cõſubſtantialem eſſe patri filium ratio examinata cognoſcit, nõ ſecundũ cor- F porum modum, neque mortalibus animalibus ꝓximum. Nam neque per diuiſionem ſubſtãtię, neque perfectionẽ aut mutationem paternę ſubſtãtiæ vel virtutis. His enim omnibus ingenita natura patris extranea eſt. Sed prędicandũ eſt eſſe conſubſtantialẽ patri filiũ, eò ꝙ nullam æqualitatẽ ad creaturas factas Dei filius habeat, ſed ſoli patri genitori per omnem modum ſit ſimilis, & nõ ſit ex alia qualibet ſubſtantia vel eſſentia, ſed ex patris. Quod etiam ipſum hoc modo interpretatum bene ſe habere viſum eſt ad conſentiendum: quoniam & priſcorum epiſcopos aliquos conſcriptores eloquentes & nobiles agnouimus in patris & filij θεολογία (id eſt, diuina ratiocinatione) nomine cõſubſtantialis vſos. Hæc itaque de expoſita fide ſint dicta, in qua vniuerſi conſenſimus, nõ ſine animaduerſione, ſed ſecundũ ſenſus expoſitos coram ipſo Deo amabili examinatore imperatore & prędictis rationibus cõcordantes anathematiſmũ poſt fidem in eis prolatum ſine triſtitia eſſe credimus, eò ꝙ nõ ſcriptis vti vocibus ꝓhiberẽt. Vnde

De ſubſtantia.

A penè omnis facta eſt confuſio & indiſciplinatio cunctis eccleſiis. Nulla ſiquidē ſcriptura diuinitus inſpirata dicēte, ex nō extātibus: aut fuit aliquādo quando non fuit, & reliquis quæ proferebāt, irrationabile nobis viſum eſt hæc dicere vel docere. Quoniam neque priore tempore huiuſmodi conſueuimus vti ſermonibus. Hæc vobis neceſſariò ſcripſimus dilectiſsimi, iudicium noſtræ examinationis ac conſenſum vobis ſignificantes. Et quàm rationabiliter tunc quidem, quoniam nos ſcripta quædam modis aliis offendebant. Poſtea verò indubitatè ea quę erant, ſine contriſtatione ſuſcepimus. Quapropter magnanimiter nobis ſenſum verborum diſcutientibus, placuit concordare in his quæ à nobiſipſis in fidei expoſitione confeſſa ſunt.

Hæc itaque Euſebius Pamphili in Cæſariam Palæſtinæ, literis explanauit. Alexandrinæ verò eccleſiæ, Ægyptiacæ, & Libyæ, & Pētapoleos, & quę vicinæ ſunt, hæc ſcripſit communi decreto Concilium.

B *THEODORITVS.*

Epiſtola Niceni concilij ad Alexandrinum & Aegyptum deſtinata. CAP. XII.

SANCTÆ MAGNÆQVE DEI GRAtia Alexandrinæ eccleſię, & dilectiſsimis fratribus per Ægyptum, & Libyam, & Pentapolim conſtitutis, congregati & magnam ſanctamque ſynodum Nicææ celebrantes epiſcopi in Domino ſalutem.

Litera Nicænæ ſynodi ad Alexandrinos & Aegyptios.

QVoniam Dei gratia & Deo amantiſsimi principis noſtri Cōſtant. cōgregatis nos in vrbe prædicta ex prouinciis diuerſis & ciuitatibus, magna ſanctaque ſynodus celebrata eſt, omnimodis neceſſario viſum eſt, ab hoc ſacro ſanctóque concilio, etiam ad vos literas deſtinari, vt noueritis quæ quidem mota & examinata, quæ verò placuerint atque firmata ſint. Ante omnia ſiquidem exquiſita ſunt impia & iniqua & ſine deo dogmata Arij, atque conſentientium, ſub præſentia Deo

Arrius cum ſuis ſectatoribus dānat.

C amantiſsimi Imperatoris noſtri Conſtantini, & omnium decreto complacuit anathematizari impiam eius ſectam, & iniqua & ſine Deo verba, ſimul & nomina quibus vtebatur, filium Dei blaſphemans & dicens ex non extantibus eſſe. Et iterum: Fuit aliquando, quando non fuit. Quomodo enim fuit, aut quomodo iterum non fuit: & pro libero arbitrio malitiæ atque virtutis capabilem filium Dei dicentis, & creaturam nominatis eum atque facturam. Hæc igitur omnia fatua & anilia, & blaſphema anathematizauit ſanctum & vniuerſale concilium, & nec vſque ad auditum impię ſectæ atq; furoris huius, aut intellectum iniquorum ſenſum accommodauit. Ea quidem quæ de illis geſta ſunt, qualem terminum habuerint, omnia iam aut audiſtis, aut audieris, ne nos fortè videamur viro obloqui, propter delictum ſuum improperia digna portanti. Tantum enim valuit eius impietas, vt etiam Theonas Marmaricenus, & Secundus Ptolemaidis ea † potirentur. Idem enim & illi damnati ſunt. Sed quoniam ineffabilis gratia Dei illas quidē malas ſectas, & blaſphemias, & diſcordiam, & audaciam perſonarum, & D diuiſionem prædicta commotione deſtruens liberauit Ægyptum, relinquebantur autem quæ per petulantiam Melitij geſta ſunt, & eorum qui ab eo ſunt ordinati, etiam ex hac parte quæ placuerunt ſynodo, vobis inſinuamus chariſsimi fratres.

† mirantur.

Melitio poteſtas epiſcopalis adempta.

Placuit ergo Melitium quidem clementi concilio (dū ſubtili veraq; ratione nullam veniā mereretur) manere quidē in propria ciuitate, nullā verò omnimodis habere poteſtatem, neq; eligendi, neque ordinādi, nec in prouincia, nec in qualibet ciuitate videri, purúmque nomē tantummodò poſſidere. Eos autem qui ab ipſo ſunt conſtituti, myſtica ordinatione firmatos habere honorem & miniſterium, vt tamen ſequentes ſint modis omnibus vniuerſorum in ſingulis parœciis & eccleſiis à chariſsimo comminiſtro noſtro Alexandro conſecratorū: & vt his nulla poteſtas ſit placitos ſibi eligere, aut nomina eorum præferre, aut omnino aliquid agere præter voluntatem eccleſiæ catholicæ Præſulis Alexandri. Gratia nanque Dei & orationibus veſtris in nullo ſchiſmate repertos, ſed E ſine macula in Catholica & Apoſtolica Eccleſia permanentes, dignum eſt poteſtatem habere & eligendi quemlibet, & nomine eorum dandi, qui clero ſint digni.: & abſolutè facere omnia ſecundum legem & ſanctiones eccleſiæ. Si quem verò contigerit requieſcere in eccleſia, tunc prouehi in honorē defuncti eos, qui nuper aſſumpti ſunt, ſolummodò ſi videantur digni, & populus eos elegerit, condecernente ſimul & deſignante maximæ Alexandriæ ciuitatis epiſcopo. Hoc itaque aliis quidem conceſſum eſt omnibus. In perſona verò Melitij nequaquam eadem placuerunt propter priorem indiſciplinationem eius, & procacitates eius, ac petulantiæ voluntatem, ne vlla daretur autoritas vel poteſtas homini, qui poſſet rurſus eaſdem indiſciplinationes inſtruere. Hæc ſunt præcipua & competentia Ægypto, & ſanctiſſimæ Alexandrinorum eccleſiæ. Si quid autem aliud ordinatum eſt aut dogmatizatum, præſente domino atque chariſsimo comminiſtro & fratre noſtro Alexādro, ipſe præſens vobis poterit ſubtilius aperire, tanquam autor geſtorum, & communicator exiſtens. Euangelizamus autem vobis F & de conſonantia ſanctiſsimi paſchæ, quia veſtris orationibus eſt correctum etiam hoc opus, ita vt omnes Orientales fratres, qui cum Iudæis primitus celebrabant, conſonè cum Romanis & vobiſcum, & cum omnibus ab initio Paſcha cuſtodientibus, ex hoc tempore debeant cuſtodire. Exultantes itaque in his quæ geſta ſunt, & in communi pace atque concordia, & in eo quod omnis radicitus hæreſis eſt auulſa, cum maiori honore & ampliori charitate ſuſcipite comminiſtrum noſtrum, veſtrum pontificem Alexandrum, qui nos præſentia ſua lætificauit, tantúmque laborem pro pace veſtra etiam in hac ætate ſuſtinuit. Orate ſimul & pro nobis omnibus, vt quæ bene placuerunt, firma permaneant per Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM, ſecundum bonam voluntatem facta (ſicut credimus) DEI & patris in ſpiritu ſancto, cui eſt gloria in ſecula. Amen.

Nota antiquū morem

De obſeruatione paſcha

A

TRINITAS CONSVBSTANTIALIS & æterna.

SOCRATES.

Quod Nouatianorum epiſcopum Aceſium euocarit Conſtantinus ad concilium. CAP. XIII.

EX hac igitur epiſtola ſynodi manifeſtum eſt, quòd non ſolùm Arium & conſortes eius anathematizauerint, ſed etiam verba ſectæ ipſius: Et quod de paſcha cõcordantes, hæreſiarcham Melitium ſuſceperint. Mouet autem me ſeruor imperatoris, etiam ex alia re eius voluntatis habere memoriam, & quemadmodum pro concordia cogitabat. Habens enim prouidentiam pacis eccleſiarum, vocauit ad ſynodum & Aceſium Nouatianorum religionis epiſcopum. Poſtquam ergo ſcripta & ſubſcripta eſt à concilio fidei definitio, requiſiuit imperator Aceſium, an & ipſe conſentiret in fide & Paſchalis definitione feſtiuitatis. At

B ille: Nihil, inquit, noui ô Imperator ſynodus definiuit. Sic enim olim & à temporibus Apoſtolorũ ipſe percepi, & terminum fidei, & tempus Paſchalis feſtiuitatis. Porro denuò Imperatore requirente: Cur ergo te à communione ſeparas? Ille ea quę ſub Decio geſta ſunt perſecutionis tempore, replicauit, & ſubtilitatem acerbiſsimæ regulæ deduxit ad medium, quòd non oporteat eos, qui poſt baptiſma peccant, peccato quod ad mortem eſſe ſcripturæ diuinæ pronuntiant, communicatione ſacramentorum fieri dignos: ſed inuitandos quidem ad pœnitentiam, ſpem verò remiſsionis non à ſacerdotibus, ſed à Deo ſolummodo ſuſtinere, qui poteſtatẽ habet peccata remittere. Hæc cùm dixiſſet Aceſius, imperator ait: O Aceſi, pone ſcalam, & ſi potes aſcende ſolus in cœlum. Hæc nec Euſebius Pamphili, nec alij dixerũt. Ego verò audiui à viro nequaquam mẽtiente, qui & valde ſenex erat, & tanquam qui vidiſſet ea quæ fuerãt in Concilio geſta referebat.

SOZOMENVS.

C

Quod Canones eccleſiaſtici in Nicæa conſcripti ſint, & de Vicennalibus Conſtantini.

CAPVT XIIII.

Canones Nicæni concilij.

SYnodus autem corrigere volens hominum vitam, & in eccleſiis commorantium, poſuit leges, quas Canones appellamus. In quotum tractaru videbatur aliquis introducere legem, vt epiſcopi, & presbyteri, diaconi & ſubdiaconi, cum cõiugibus quas ante conſecrationem duxerant, non dormirent. Surgens autem in medio Paphnutius confeſſor contradixit, honorabiles confeſſus nuptias, & caſtitatem eſſe dicens, concubitum cum propria coniuge. Suaſitque concilio ne talem ponerent legem, grauem aſſerens eſſe cauſſam, quæ aut ipſis, aut eorum iugalibus occaſio fornicationis exiſteret. Et hæc quidem Paphnutius, licet nuptiarum eſſet inexpertus, expoſuit. Synodúſq; laudauit ſententiam eius, & nihil ex hac parte ſanciuit, ſed hoc in vniuſcuiuſque voluntate, nõ in neceſsitate dimiſit. His à concilio ita diſpoſitis, contigit Vicennalia Conſtantini principis prouenire.

De cælibatu ſacerdotum.

Vicennalia Conſtantini Aug. An. do. 329.

D Et eſt conſuetudo Romanorum, vnumquodque decennium imperatorum, publica deuotione celebrare. Opportunum ergo iudicans Conſtantinus, inuitauit tunc ad cõuiuia ſynodum, & donis competentibus honorauit. Admonitóſque de concordia fidei, & communi inter alterutros pace, petita ab eis oratione, valedixit vniuerſis in Nicæa, ſcribens abſentibus quæ fuerint in concilio celebrata, & inuitãs vt ab omni diſcordia recedẽres, concordarẽt in expoſita concilij fide, quæ nihil aliud niſi Dei ſententia videretur ex conſonantia tantorum & talium ſacerdotum ſancto Spiritu cõſtituta, & poſt inquiſitionẽ ſubtiliſsimã & animaduerſionem dubitationum omnium comprobata.

SOCRATES.

Epiſtola Conſtantini de Ario & ſcriptis eius.

CAPVT XV.

VICTOR CONSTANTINVS MAXIMUS Auguſtus, epiſcopis & populo. E

MAlignos & impios Arius imitatus, dignũ eſt vt illorum quoque ſuſcipiat vltionem. Sicut ergo Porphyrius, diuinæ pietatis inimicus, iniqua volumina contra religionem proferens, dignam promeruit inuenire mercedem, & talem, per quã in poſterũ eſſet opprobrium, & plurima compleretur infamia: & nũc placuit Arium & cõſectatores eius vocari Porphyrianos vt quorũ mores imitati ſunt, eorum vocabulo perfruantur. Super hęc autem, ſi qua conſcriptio ab Ario facta reperitur, igni tradatur, vt nõ ſolùm praua eius doctrina depereat, ſed neque vlla eius poſsint remanere commenta. Hoc etiam præcipio, ſi quis cõſcriptiones Arij celaſſe comperitur, & non repentè proferẽs, igne conſumpſerit, mortis ſupplicio ſubiacebit. Mox enim vt in hoc fuerit captus, capitalem ſuſcipiet vltionem. Deus vos cuſtodiat.

THEODORITVS.

Epiſtola ad Euſebium Palaſtinæ de confectione ſacrorũ librorum & de repurgatione dominici ſepulchri. F

CAPVT XVI.

VICTOR CONSTANTINVS maximus pius, Euſebio.

VT in noſtri nominis ciuitate cognouim*, Saluatoris Dei noſtri proſpiciente ſolatio, maxima hominum multitudo ſanctiſsimæ ſe dicauit eccleſiæ, vt hoc incremento valde proficiente, dignũ eſſe videatur etiam eccleſias in ea plures ædificari. Quapropter quod viſum eſt noſtræ voluntati, ac decuit nos tuæ notum facere ſapientiæ, quatenus quinquaginta mẽbranaceos codices bene cõfectos, & ad vſum habiles, ab artificibus antiquariis, & perfectè artem ſcientibus ſcribi præcipias diuinarum videlicet ſcripturarum, quarum maximè confectionem & vſum neceſſarium eccleſiis eſſe noſti. Miſſæ ſunt enim literæ à noſtra trãquillitate ad prouinciæ Iudicem, quatenus omnia cõfectioni eorum neceſſaria prębere curet. Vt enim citius codices conſcripti conficiantur, erit opus di

Publica vehicula.

A ligentiæ tuæ. Nã & duo publica vehicula ad deferẽdos eos ex autoritate reſcripti noſtri te pcipere cõuenit. Sic enim & maximè bene conſcripti vſque ad noſtrum perducẽtur aſpectum, vno videlicet tuæ eccleſiæ hoc exequente diacono: qui dũ ad nos venerit, experietur noſtræ munificentiam pietatis. Deus te cuſtodiat frater chariſsimè.

Sufficiant quidem hæc ad coniiciendum, magis autem apertè noſcendum, quemadmodũ celeberrimus Imperator ſuum ſtudium circa ſacra conſtituerit: Attamen adiiciam, quæ etiam circa ſalutare ſepulchrum geſſerit. Agnoſcens enim quoniã elati & circa culturam bacchantes idolorum, ſepulchrum domini ſordibus operuerãt, obliuione tradere cõtendentes memoriam ſalutarem & deſuper templum ædificauerant luxurioſiſsimæ dæmonis, id eſt, Veneris, vt illic virginum cantibus inſultarẽt, præcepit deſtrui ſceleratiſsimum templum, ipſúmque puluerem funeſtis ſacrificiis violatum eiici, & procul à ciuitate diſpergi, deinde ſacrariũ ædificari Deo, maximum atque pulchrũ: ſicut de-
B ſignatur ex eius epiſtola ad Macarium ipſius ciuitatis epiſcopum deſtinata.

SOCRATES.

Libellus pœnitentiæ ab Euſebio & Theogonio datus
CAPVT XVII.

EVſebius igitur & Theogoni⁹ pœnitẽtiæ libellũ ſummis epiſcopis mittẽtes ab exilio reuocati ſunt Imperiali præcepto, & ſuas eccleſias receperũt expellentes eos, qui in ipſorũ locis fuerant ordinati, id eſt, Euſebius Amphionem, Chreſtum verò Theogonius. Cuius libelli exemplar hoc eſt: Dudum quidem ante iudicium cõdemnati à reuerentia veſtra, patiẽter ferre, quę decreta ſunt à ſancto veſtro cõcilio debuimus. Sed quia nimis abſurdum eſt, cõtra noſmetipſos dare calumniatoribus de taciturnitate probationem, propterea referimus, quoniam nos & in fide vnà cucurrimus & ſenſum examinantes de Cõſubſtantialitatis ſermone cũcti pacificati ſumus, nequaquam ſequen-
Libellus pœnitentiæ quẽ Euſebius Nicomedienſis & Theogonius ad epiſcopos miſerunt. C
tes hæreſim, ſed cõmemorãtes ad cautelam eccleſiarum, quę noſtræ ſubueniebant menti. Et ſatiſfacientes eis, quibus per nos ſuaderi debuerat, in fide ſubſcripſimus. Anathematiſmo autem nõ ſubnotauimus, nõ tanquam fidem accuſantes, ſed vt velut nõ credentes talem eſſe eum, qui fuerat accuſatus, certi de eius miſsis ad nos epiſtolis, & inter nos diſputationibus habitis. Si igitur ſatisfactum eſt ſancto veſtro concilio, non reluctantes, ſed cõſentientes decretis veſtris, etiam hac cõſcriptione ſatisfacimus vobis, nõ exilium grauiter ferentes, ſed ſuſpitionem abiicientes hęreſeos. Si enim dignamini nunc in vultu veſtro nos recipere, habebitis in omnibus cõſonantes & veſtra ſequentes pariter cõſtituta, quando etiam eum qui in his accuſatus eſt, placuit veſtræ reuerentiæ clementiam promereri atque reuocari. Abſurdũ nãque eſt, ſi is qui putatur eſſe reus, reuocatur ad ſatisfaciendum in quibus ei derogabatur, vt nos cõtra noſmetipſos præbeamus per taciturnitatẽ increpationis † iudicium. Dignamini ergo ſicut cõuenit veſtræ venerationi, & Deo amantiſsimum principem cõmonere, & preces tractare noſtras,

† *iudicium.*

D & velociter de nobis quę vobis cõueniunt, cogitare. Hic quidẽ libellus eſt reuerſionis Euſebij & Theogonij. Ex verbis autẽ eius coniicio, quia iſti quidem dictatæ fidei ſubſcripſerunt, damnationi verò Arij conſentire noluerunt. Ex quo & Arius ante iſtos reuocatus agnoſcitur. Sed licet hoc ita ſe habere videatur, tamen Alexandriam accedere prohibitus eſt. Hoc autem oſtenditur ex eius cogitationib⁹ quas poſtea molitus inuenitur, figmẽto pœnitentiæ ſuæ: ſicut opportunè patefiet.

De dedicatione & ornamentis ciuitatis, & de cultu Hieroſolymorum & ligno crucis, atque clauis quibus transfixus eſt dominus. CAP. XVIII.

IMperator interea poſt Cõciliũ degebat lætus. Celebrata ergo feſtiuitate publica Vicennaliũ ſuorum, mox ad erigendas eccleſias feſtinus acceſsit. Hócque faciebat per ſingulas ciuitates, & in vrbe cognominis ſui.

Vicennalia Cõſtantini.

SOZOMENVS.

Nam cùm ei omnia proſperè cederẽt, ꝓpriam E voluit habitare ciuitatẽ. Veniénsque ad campum ante Ilium poſitum iuxta Helleſpontum ſuper Aiacis tumulum, vbi Achiui contra Troiam pugnãtes habuerũt caſtra, ciuitatem deſignauit, portaſque fecit quæ hacten⁹ videntur a nauigantibus. Hæc agenti, per noctem Deus apparuit, monens vt alium quæreret locum, eúmque monens ad Byzantium Thraciæ, illic eum habitare iuſsit.

SOCRATES.

Quæ cùm prius Byzantium vocaretur, auxit, & maximo eam muro circundedit. Et diuerſis ornatam fabricis æquam Imperiali Romæ cõſtituit. Et denominatam Cõſtantinopolim, appellari ſecundã Romam lege firmauit, ſicut lex ipſa in marmorea † platona noſcitur eſſe cõſcripta, & in Strategio iuxta equeſtrem ſtatuam eius conſtituta. In hac quoque ciuitate duas quidem ędificauit eccleſias, quarum vnam nominauit Irenen, aliam verò appellauit Apoſtolorum. Nõ ſolùm autem ſicut di- F xi, auxit Conſtantinus Chriſtianorum dogmata, ſed iam Paganorum templa deſtruxit. Simulachra nanque ornata pubicè in Cõſtantinopolitana vrbe prupoſuit. Et tripodas Delphicos in Circo ad ſpectaculum dedit, quæ cum ipſo videantur aſpectu ſuperfluè referuntur.

Byzantium An. do 333. Conſtantinopolis.

† *columna.*

Interea mater Imperatoris Helena (cui cognominem vicum Drepani princeps ciuitatem dicauit Helenopolim) admonita per ſomnum ad Hieroſolyma ꝓperauit, & quondam Hieruſalem, deſertã ſicut pomorũ cuſtodiã inueniens, requiſiuit ſepulchrũ chriſti. Quod licet difficillimè, tamẽ inuenit. Ita repentè templum illud ſceleſtiſsimum deiici iuſsit. Et palam facto domini monumento, apparuerunt circa id ſuffoſſæ tres cruces, & claui, ſimul & titulus, literis Hebraicis, Græcis Latiniſque conſcriptus: Ieſus Nazarenus rex Iudæorum.

Helenopolis Helena vadit Hieroſolyma. Tres cruces, Claui. An. do 325.

SOZOMENVS.

Dicitur autẽ quia iam mortuus crucis tactu ſurrexerit. De hoc ligno Sibylla dixit apud paganos: O ter beatum lignum, in quo Deus extenſus eſt.

Sibylla vaticinium de ligno crucis.

A Tunc ergo quæ crux eſſet domini, quæ latronum, dubitare cœperũt. Proinde Macarius, ciuitatis præſul, huiuſmodi tractatu dubitationem ſoluit: Mulieri nanque nobilitate claræ lõga ægritudine fatigatæ vnam illarum crucium cum oratione promptiſsima adhibens, virtutem ſaluatoris agnouit. Mox enim vt mulierem crux attigit, paſsionẽ ſæuiſsimæ ægritudinis effugauit, & fœminę ſalutem reſtituit.

THEODORITVS.

Helena clauos galea & freno filij ſui Conſtan. includit. Zach. 14. d

Sic itaque mater Imperatoris quod cupiebat agnoſcens, de clauis quidem quibus manus Chriſti fuerant perforatæ, alios in galeam immiſit Imperatoris, filij capitis, prudentiã gerens vt iacula bellica ſubmoueret: alios freno equino inſeruit, & cautelam imperatoris agens, & veterem prophetiam adimplens. Olim enim Zacharias clamauerat propheta, dicens: Et erit quod in freno eſt, ſanctum Domino omnipotenti. Salutaris verò crucis partem quidem aliquam Regalibus diſtribuit.

B

SOCRATES.

Quam Conſtantinus ſuſcipiens, & credens ſaluari ciuitatem vbi hæc particula ſeruaretur, in ſua ſtatua (ſicut fertur) in foro Cõſtãtini poſita ſuper columnam Porphyreticam deuotè condidit.

THEODORITVS.

Reliquam verò partem in argentea theca clauſam ciuitatis tradidit ſacerdoti. Et vndique cõgregans artifices maximas illic ornatáſque ædificauit eccleſias. His ita geſtis cõuiuio exhibito virginibus ſacris, & ipſa miniſterium ancillæ gerẽs, vltra octogeſimum annum ætatis agẽs, & his ſimilia faciens rediit ad filium. Et cum lætitia tranſiuit à ſeculo, multa filio pietatis mandata committens, nouiſsimis benedictionibus adimpleto.

SOCRATES,

Helena moritur. μονομαχίας. Cubitum, νειλομέτριον

C Poſt hæc igitur Imperator curã maximã Chriſtianorum habẽs, Paganorum ſuperſtitiones auerſabatur: remouitque *μονομαχίας*, & ſuas imagines in templis poni præcepit, & Cubitum quo menſuratur Nilus nõ iam in templũ Serapidis annis ſingulis, ſed in eccleſias portari ſanciuit.

SOZOMENVS.

† ædificijs

In omnibus itaque volens ſimilem monſtrare Romæ Cõſtantinopolim, fruſtratus non eſt. Nam & † corporibus & diuitiis maior effecta eſt. Qd ideo proueniſſe credo propter amorem Dei, quẽ ciuitas gerit & habitatorũ circa indigentes auxilium. Intantum nãque fidei creuit, vt multi quidem Iudæorum ciuium, Pagani verò penè omnes, chriſtianam illic cõuerterentur ad fidem. In qua vrbe creſcente, quo tempore religio noſcitur ampliata, neque aræ, neque Pagana templa, aut ſacrificia facta ſunt, niſi ſub Iuliano breui tempore: quod mox probatur extinctum. Hanc igitur tanquam nuper conditam Chriſti ciuitatem, Conſtantinus ſuo nomine dedicauit, multis eam & magnis exornans eccleſijs. Iuuabat diuinitas Imperatoris vota, & apparitionibus multis indicabatur, quia ſanctæ ſalutareſque eſſent quę illic ædificabantur eccleſiæ D

De loco vbi Veſta olim colebatur, & nunc archangeli Baſilica ſtat, & de miraculis quæ ibi pro Chriſti nomine celebrantur. CAP. XIX.

Michaelium locus apud Conſtantinopolim.

INſignis itaque locus ex illo tempore claruit peregrinis & vrbicis, vbi olim quidem Veſta colebatur, poſtea verò eccleſia facta eſt, qui locus nũc Michaelum nuncupatur, in dextera poſitus parte nauigantium a Ponto Cõſtantinopolim, diſtãs ab ea nauigio quidem ſtadijs ferè trigita & quinque: per terram verò circumeuntibus omnem ſinum, vſque ad ſeptuaginta & amplius tenditur. Sortitus eſt igitur is locus appellationem nũc vſque ſeruatam, eo quòd illic manifeſtè cernitur apparere Michael diuinus Archangelus: quod etiam ego iutus eximie verum eſſe cõfirmo. Oſtẽdit igitur hoc ita eſſe etiam multis alijs virtus diuina per ipſarũ rerum experimenta. Quidam enim in cauſſas difficiles aut ineuitabilia pericula, alij verò in lãguores E aut ignotas paſsiones incidentes, illic ſupplicãtes Deo, liberari promeruerunt. Sed quæ ſingulis & quomodo illic miracula cõtigerint, narrare longũ eſt. Quæ verò prouenerint Aquilino nobis noto & in cauſsis forẽſibus ſocio, partim ab eo audiẽs, partim ipſe cognoſcens neceſſario pandam. Cum eum ardentiſſima febris rubris choleris mota comprehendiſſet, æſtuanti poculum dederunt medici, quod euomuit: móxque cum vomitu diffuſæ choleræ ſuperficiem vultus eius ſimili ſui colore tinxerunt. Quamobrem quicquid comederet & biberet, euomebat. Cúmque hoc diu pateretur, nec eſca ad nutrimenta proficeret, hærebat ars medicorum: & dum morti vicinus eſſet, iuſsit ſuis vt ſe ad locum hunc ducerent, credens aut illi ſe mori, aut languore priuari. Iacentique per noctem diuina virtus apparẽs præcepit, vt quicquid comederet, in huiuſmodi potionem tingeret, quę eſſet ex pipere & vino & melle confecta. Quo facto, ab ægritudine liberatus eſt: quippe cum medicis ratione medicinæ videatur eſſe contrarium calida F pocula cholericis exhibere.

Probianus.

Audiui enim & Probianum virum ĩ palatio habentem militiam medicorum, crudeli podagræ paſsione detentum, ibi doloribus liberatum, eiq; apparuiſſe ſanctam mirabiliter viſionem. Cum enim dudum paganus eſſet, factus poſtea Chriſtianus, aliquatenus dogma ſequebatur. Totius verò ſalutis cauſſam, id eſt ſacratiſsimam crucem nolebat adorare. Hanc habenti ſententiam diuina virtus apparens, ſignum monſtrauit crucis quod erat poſitum in altario eius eccleſiæ. Et apertè palàm fecit, quia ex quo crucifixus eſt Chriſtus, omnia quæ ad vtilitatẽ humani generis facta ſunt, quolibet modo præter virtutem adorandæ crucis geſta non eſſent, neque ab angelis ſanctis, neq; a pijs hominibus.

An. do. 339. De Sancto.

De templorum deſtructione. CAPVT XX.

CVm itaque populi & ciuitates ad cultũ Chriſtianitatis accederent, & cæteri pro filijs & vxoribus metuentes (ne quid mali paterentur ſi

A contradicerẽt) quieti vacarẽt,nudati ſolatio mul-
titudinis templorum cultores & ſacerdotes, ſimu
lachra apud ſe repoſita precioſiſsima tradiderũt,
& quæ Iouis fulmina vocabantur:& per ſemetip-
ſos hæc educebant ex adytis & templorum laten-
ſiue curſa. tibus locis: quæque prius + inuiſa apud cæteros
erant, & ſolis ſacerdotibus manifeſta, facta ſunt
omnibus valde viliſsima. Aliæ verò imagines &
ſtatuæ ex precioſa cõfectæ materia,igne crematę
ſunt,& pecuniæ publico ſociatæ.Quæ verò ex æ-
An. do. 338. re mirabiliter facta videbantur,ad Cõſtantinopo
lim ſunt aducecta ornatus cauſſa,& hactenus in pu
blicò collocata,& per plateas,& in circo,atq; re-
galibus:id eſt,Pythia diuinatoris Apollinis,& Mu
ſæ Heliconides, & Delphici tripodes. Spoliataq;
ſunt ianuis templa,& alia laquearib⁹ ſunt nudata,
alia verò neglecta ad ſordes vſque ruinámq; per-
ducta ſunt.Tunc itaque perierunt & penitus ſunt
euerſa,id eſt,in Ægea Cilicię templum Æſculapij,
& in Aphacis iuxta mõtem Libanum & Adonem
Templum Aeſculapij Aphaca. fluuium,Veneris domus: vtraque apud illos inſi-
B gnia:eo quòd Ægeatæ gloriarẽtur,quaſi languen-
tes corpore curarentur apud eos dæmone nocti-
bus apparente atque curante: In Aphacis autem,
quod per inuocationẽ quãdam certo die de ſum-
mitate Libani montis, ignis fulgens veluti ſydus
in proximum flumẽ velociter occumbebat,quod
dicebant Venerem eſſe.

De conuerſione Barbarorum, CAP. XXI.

INterea cum multitudo magna ex diuerſis gen-
tibus cõfuſorum barbarorum ex Thracia tran-
ſiſſet in Aſiã,& alij aliũde barbari hoc egiſſent,cõ
tra Ro. multi ſacerdotum Chriſti capti cum eis e-
rant.Cúmq; languentes curarent & dæmones ef-
fugarẽt.Chriſtum ſolũmodo nominantes, & filiũ
inuocantes Dei, inſuper & cõuerſationem exer-
centes inculpabilem, & omnem maculam virtu-
tibus euincẽtes, admirati barbari virorum vitam,
& opera ſimul egregia,bene ſe ſapere crediderũt,
& Deum habere propitium ſi meliores imitaren-
tur homines,&,ſicut ipſi,colerent Deum.Et con-
C ſtituẽtes ſibimet ex eis bene agendi pręceptores,
edocebantur,& baptizabãtur,& conſequenter in
eccleſias occurrebant.

THEODORITVS.

Quod Euſebius Nicomedienſis Conſtantinopoleos inuaſerit epiſcopatum, & de literis Conſtantini aduerſus eum CAP. XXII.

FAutores igitur Arij nequiſsima non reliquere
cõſilia.Huius enim cauſſa in confeſsione fidei
etiã manibus cõſenſerunt, qui poſtea imitati ſunt
geſta luporum. Nam cùm ſanctiſsimus Alexãder,
qui ſuis orationib⁹ Ariũ fuerat iaculatus,id eſt,By-
zantij pontifex(ſic enim tunc vocabatur Cõſtan-
Euſeb. Nicomed. canonũ transgreſſor. tinopolis)ad meliorẽ tranſlatus fuiſſet vitam, Eu-
ſebius defenſor impietatis paruipẽdens regulas,
quas antè pauluIum cum aliis põtificibus ipſe con
ſcripſerat,repẽte Nicomediam deſerens,Cõſtan-
tinopolitanam arripuit ſedem,'regulis è diuerſo
clamitantibus,epiſcopos & presbyteros nõ licere
ex alia tranſire ad aliam ciuitatem.Sed mirum nõ
eſt,vt qui ſic inſaniunt aduerſus vnigeniti deitatẽ,
licenter etiam alias tranſgrediantur leges.Non e- D
nim tunc ſolummodo hanc nouitatem fecit, ſed
etiam olim aliud ſimile perpetrauit. Qui dũ in Be *Pars epiſtolæ Conſtantini ad Nicomedienſes, de Euſebio Nicomedienſi.*
ryto eſſet epiſcopus,trãſiliuit in Nicomediam,&
ex ea denuò poſt cõcilium inſania apertę impieta
tis exactus eſt,& cum eo Theogonius Nicænus.
Quod Imperator Cõſtantinus literis manifeſtum
fecit. Ego verò huic operi finem epiſtolæ inſere-
re iudicaui. Scripſit enim hæc Nicomedienſibus:
Quis eſt qui ita populum docuit innocẽtem?Euſe
bius vtique tyrãnicæ crudelitatis excultor. Quòd
enim vbique tyranni noſcatur eſſe cliens, ex mul
tis rebus apparet. Hoc nanque veracium epiſco-
porum reſtatur interitus, hoc etiam Chriſtianorũ
crudeliſsima perſecutio clamat apertè. Nihil enĩ
de iniuriis mihi factis nunc dico,per quas quãdo
maximè aduerſarum partiũ inſidiæ diſcurrebant,
iſte etiam oculos cõtra me habebat intentos.Cui
hoc defuit ſolũ, quod nõ & armatum miniſteriũ
tyrãno licenter exhibuit. Neq; me quiſpiam pu-
tet ad horum probationem minus inſtructum.In-
dicium nanque manifeſtum eſt, quia presbyteros
& diaconos ſequentes Euſebium, apertè conſtat E
à me deprehenſos.Sed hæc quidem tranſeo, quæ
nunc nõ indignationis gratia,ſed ad illorum cõfu
ſionem à me probata noſcuntur. Hoc ſolum for-
mido,hoc cogito,quod vos ad cõmunionem cri-
minis vocari conſpicio. Propter Euſebij nanque
ſeductionem & ſubuerſionem, cõſcientiam per-
cepiſtis à veritate ſeparatam.Sed erit huius rei nõ
tarda ſalubritas, ſi epiſcopum fidelem & integrũ
nũc ſumentes,reſpiciatis ad Deum. Quod vtique
ad præſens in vobis eſt, & iſtud dudum oportue-
rat in veſtro pendere iudicio,niſi prædictus Euſe-
bius peſsima cõſciorum ſuorum tuitione veniſſet
huc, & ordinem rectitudinis impudentiſsimè cõ-
fudiſſet. Sed quoniã de memorato Euſebio apud
veſtram charitatem nos breuiter loqui decet, au-
dite:Meminit veſtra patientia factum in Nicæa ci
uitate cõcilium: cui & ego ipſe conſcientiæ meæ
cultum decẽter exhibui, nihil aliud volens quàm
concordiam omnibus fabricari,& præ cunctis ar-
guere & remouere hanc cauſſam,quę principium
quidem habuit per Arij Alexãdrini ſuperbiã, cor- F
roborata verò eſt per Euſebij prauũ peſtiferúmq;
votum. Sed ipſe Euſebius(ô amabiles atque cha-
riſsimi) cum quanta putatis diſcurſione, quippe
cõſcientia ſua victus,cum quanta cõfuſione men
dacio vndique declarato degebat?Immittens mi-
hi quidem diuerſos,qui ꝓ eo depoſcerent: petẽs
verò à me quoddam ſolatium, ne tanto malo con
uict⁹,ſuo honore priuaretur.Teſtis eſt mihi Deus
huius rei,qui & in me & in vobis benigno amore
conſiſtat.Nam me etiam ille diuertit,& indecen-
ter abripuit,quod vos quoque noſtis.Tunc enim
omnia geſta ſunt ſicut ipſe deſiderabat, quia om-
ne malum in ſua cõſcientia recondebat.Sed vt cæ
tera peruerſitatis eius omittam,quid maximè cum
Theognnio nequitiæ ſuę participe egerit,audite, *Theognius.*
depoſco:Alexandrinos quoſdam à noſtra fide re-
cedentes,huc deſtinari præceperam,quoniam ho
rum miniſterio mentis flammas vrgebat. Sed iſti
benigni & optimi nimis epiſcopi,quos ſimul cõ-
cilij veritas ad pœnitentiam reſeruabat, non ſo-
lùm receperunt eos &apud ſe ſeruauerunt,ſed e-
tiam malis eorum voluntatibus cõmunicare de-

Deportatio.

A creuerunt. Quapropter hoc circa iſtos ingratos decreui peragere, vt abrepti procul deportarētur exilio. Nunc itaque veſtrum eſt, ad Deum illa fide reſpicere, qua ſemper & fieri cōuenit, & eſſe decet, & agere. Epiſcopos enim purificatos & orthodoxos atque clementes nos gaudemus habere. Si quis autem ad memoriam illorum peſtilentium, aut ad laudem, improuidè præſumit forſitan excitari, repente in ſua præſumptione miniſtri DEI, hoc eſt, meo opere comprimetur. Deus vos cuſtodiat fratres chariſsimi.

Quod rurſus Euſebius apud Conſtantinum impetrata venia pro Arianis egerit. CAP. XXIII.

Appion Nicomediæ. Chreſtus Nicææ.

TVnc igitur iſti & damnati, & ciuitatibos ſunt expulſi. Et Nicomediæ quidem Appion epiſcopus ordinatus eſt, in Nicæa autē Chreſtus. Sed rurſus cōſuetas machinationes exercentes, & imperatoris clementiam acceſsibilem ſuis fallaciis inuenientes, reſtituti ſunt, priorémque potētiam B receperunt. Euſebius etenim (ſicuti iam dixi) etiā Cōſtantinopolitanum tenuit tyrannicè Præſulatum, & potiorem percepit præſumptionem, frequenter ad Imperatorem veniens, & fiduciam ex crebra collocutione mercatus, contra veritatis propugnatores ſæuas contentiones inſtituit. Et primum quidem cupere ſe Hieroſolymorum loca profeſſus eſt, & Imperatorem tanquam celebre illud viſurus ædificationis opus, ꝓuida cogitatione captauit. Quapropter cū multo honore dimiſſus eſt, Imperatore ei vehicula & alia diſtribuente ſolatia. Profectus igitur eſt cum eo & Theogonius Nicænus, particeps malignorum cōſiliorum eius, ſicut iam diximus.

Euſeb. Nicomedia vſurpatur ſedis Conſtantinopolitanæ.

Qua fraude Euſtatius Antiochenus ſit epiſcopatu depoſitus, & in exilium deportatus, & qui poſt eum fuerint ordinati. CAP. XXIIII.

Ariani cōueniunt Antiochiæ.

VEniētes autem in Antiocheiam, & amicitiarum induti vultū, maxima miniſtratione potiti ſunt. Veritatis enim ꝓpugnator magnus Eu-C ſtathius, largam eis hoſpitalitatē fraternitatis exhibuit. Cúmq; ad ſacratiſsima loca perueniſſent, & cōcordes vidiſſent ſuos, hoc eſt, Euſebium Cæſarienſem. Scythopolitam Patrophilum, & Aetiū Lyddæ, Laodiciæ Theodotum, & alios qui lepram Arij ſuſceperant, nuntiauerūt eis quod cogitauerant, & cum eis venerunt in Antiochiam. Et ſchema quidem ſub honore præmittebatur aduentus eorum, quod verò propinabatur, erat pietatis bellum. Mulierem nanque proſtantem mercede conducentes, & linguam eius ſibi impendi perſuadentes, ad concilium venerunt. Proinde alios omnes foras ire præcipientes, miſerrimā introduxere mulierem. At illa infantulum ſub mammilla demonſtrans, aiebat ex cōcubitu Euſtathij illum ſe & concepiſſe & generaſſe, eúmque clamabat ſæpius impudentem. Is autem qui calumniæ eius tam manifeſtę conſcius erat, iuſsit vt hanc rem ſi qui ſcirēt, deducerentur ad medium. Illa verò dicente nullū ſe habere accuſationis teſtem, iuſiurandum ei iniuſtiſsimi iudices intulerunt, lege tamen apertè clamante: In duobus aut tribus teſtibus credi eſſe veracia quæ dicūtur, necnon & Apoſtolo pręcipiente, vt nullus aduerſus presbyterum accuſationem D factam extra duos aut tres teſtes accipiat. Sed iſti ſacras contemnentes leges, cōtra talem virum accuſationem ſine teſtimonio receperunt. Cum ergo illa mulier iuſiurandum præbuiſſet, adiecit, affirmans quod ille infans ex concubitu eſſet Euſtathij. Tūc itaque tanquam aduerſus adulterum iſti amatores veritatis protulere decretum. Aliis quippe Pontificibus (cùm vtique multi adeſſent, & pro Apoſtolicis dogmatibus repugnarēt, & omnimodis quæ fuerant concinnata, neſcirent) apertè reclamantibus & magnum Euſtathium collaudantibus, decretúmque illorum iniquum ſuſcipi prohibentibus. Hoc igitur facto, velociter huius noxæ concinnatores ad Imperatorem profecti ſunt, eique perſuaſerunt quod vera fuiſſet accuſatio & depoſitionis Euſtathij iuſta ſententia, quem tanq̃ adulterum atque tyrannum expelli fecerunt exercitatorem pietatis ſimul & caſtitatis egregium. Et ille quidem per Thracias ad Illyrici deductus eſt ciuitatem. Iſti verò primo quidem pro eo ordinauerunt Eulalium. Quo, tēpore pauco, viuente, Euſebium Palęſtinenſem illuc transferre voluerunt: E eóque fugiente mutationem, & ſimul imperatore prohibente, fecerūt Euphronium. Quo etiam, anno & paucis menſibus in epiſcopatu defuncto, + Placito illius eccleſiæ tradidere Pontificatum. Iſti verò omnes peſtem Arij habuere celatā. Propterea nanque multi piè viuentium & ſacerdotum & reliquorū, eccleſiaſtica relinquētes collegia, apud ſemetipſos cōueniebāt. Quos vniuerſi Euſtathianos appellabāt, quia poſt egreſſum illius ſeorſum congregabantur. Porrò mulier illa miſerrima paſſionem crudeliſsimi languoris incurrens, manifeſtauit inſidias: & illam tragœdiæ compoſitionem pariter enudauit, nō duobus vel tribus, ſed multis admodum ſacerdotibus quæ concinnata videbantur inſinuās. Ait enim pro pecuniis illam ſe facere præſumpſiſſe calumniam. Iuſiurandum tamen nō omnino fuiſſe falſum, quia ille infans, de quo iurauerat, filius erat cuiuſdam Euſtathij nomine, fabri ferrarij.

Euſebius.

Euphronius. Alter eodē Græcorum ὑπάλληλα habebat, alter ὑπάκουν. Euſtathiani

SOCRATES, CAP. XXV. F

Seditio Antiochiæ.

Tunc igitur in Antiocheia grauis ſeditio in Euſtathij depoſitione commota eſt, & poſtea de epiſcopatus electione tantus ignis accenſus eſt, vt penè ciuitas vniuerſa periclitaretur, populo in duas partes diſsidente: & alijs quidem Euſebium Palæſtinæ transferri cōtendentibus in Antiochiam, alijs autem ſtudentibus vt reuerteretur Euſtathius. Erat enim in vtraque parte & populus ciuitatis & militaris manus, & tanquā aduerſus hoſtes ita cuncti mouebantur, vt penè vſque ad gladios peruenirent, niſi Deus & timor principis cohiberet. Nam Imperator ſuis epiſtolis ſeditionem compeſcuit. Euſebius autem Palæſtinæ repudiauit, quod admiratus Imperator ſcripſit ei, propoſitū laudās, eúmque beatum vocans, & quod non vnius ciuitatis, ſed totius orbis potius digne decerneretur epiſcopus. Deinde autem per annos octo dicitur Antiochenæ eccleſiæ vacaſſe ſedem. Tandem verò ſtudio inimicorum Nicænæ fidei, ordinatur Euphronius. His igitur in hoc volumine ritè contextis, tempus eſt ſequentis libri ordiamur initium.

Euſeb. Pamphilo laudatur ab impe.

Euphronius Antiochiæ fit epiſcopus.

Calumnia adulterij ab Arianis imponitur Euſtathio. An. do. 331.

HISTORIAE ECCLESIASTICAE QVAM TRIPARTITAM VOCANT,

LIBER TERTIVS.

SOZOMENVS.

De conuerſione gentis Indorum atque Perſarum.
CAPVT PRIMVM.

Iudi. Iberi. Armenij Tiridates

IN temporibus religioſi Principis Cõſtantini,& Indorum gens &Iberorũ Chriſtiani dogmatis rudimẽta ſuſceperunt. Sed & Armenios tũc primũ audiui chriſtianos effectos. Aiunt enim Tiridatem regem tunc gentis illius ex quodam mirabili ſigno Dei, quod circa eius domum euenerit, Chriſtianiſmũ fuiſſe factũ,& omnes ſimul eius ditioni ſubiectos vna præceptione iuſsiſſe, vt ſimiliter DEO colla ſubmitterent. Vnde & ad cæteros confines Chriſtianum dogma trãſiuit, & multitudine dilatatum eſt. Apud Perſas autem initium Chriſtianitatis exiſtimo celebratum, dum quidam eorum occaſione cõmercij ad Oſroënos & Armenios veniẽtes (vt fieri ſolet) ſanctis illis colloquerentur viris,& eorum virtutes experirentur.

Oſroeni Armenij.

Quomodo Iudæi Chriſtianos accuſauerint apud Perſas. Qui vel quanti vel quibus modis paſsi ſint apud Perſas. *CAPVT II.*

An. do. 334
Magi, Perſarum ſacerdotes.
Iudæi.

CVmque tempore procedente creſcerent, etiam eccleſias & ſacerdotes pariter cæteróſque miniſtros habere cœperũt. Hoc autem factũ non mediocriter contriſtabat Magos, qui religionem Perſarum veluti quædam ſacerdotalis tribus per ſucceſsionem generis ab initio cõmiſſam habere noſcũtur. Afficiebãtque id etiam Iudæos naturaliter quodammodo Chriſtiani dogmatis inimicos. Quapropter accuſauerunt apud Saporem tũc regem, Symeonem archiepiſcopum Seleuciæ & Creſiphontis ciuitatũ in Perſide regalium, tanquam amicus eſſet Cæſari Romanorum, eiq; Perſarum negotia propalaret. Credẽs autem † derogationibus his Sapores, primum quidem tributis immẽſis chriſtianos afficiebat, eò quòd plurimos eorum agnoſceret, quod paupertatem magis eligerẽt: crudelibúſque viris huiuſmodi exactiones iniũxit, quatenus ex egeſtate pecuniarũ & nimietate exactorum vim paſsi, ꝓpriæ religionis iura contemnerent. Poſt hæc autem ſacerdotes miniſtróſque Dei gladiis minacibus interemit, eccleſias ſubuertit,& vaſa eorum omnia publicauit. Symeonem verò deduci iuſsit ad ſe, tanquam proditorem Perſarũ regni atque religionis. Magi ſiquidem auxiliãtibus ſibi Iudæis, cum feſtinatione ſanctas eccleſias deſtruebant. Symeon autem cõprehenſus, ferróque vinctus, ad regem vſque deducitur. Quo vir effectus eſt magnus,& omni fortitudine precioſus. Nam cùm eum torquendũ Sapores iuſsiſſet introduci, neque timuit, neque adorauit. Pro qua re vehementius efferatus rex, inquiſiuit cur nõ adoraſſet, quippe quod prius facere cõſueuerat. Ad quem Symeon: Prius quidẽ non vinctus adducebar vt negarem veri Dei culturam, & nihil in hoc dubitãs, quæ ſunt ſolẽnia regis, implebam: nunc autem phas mihi non eſt hoc agere. Veni nanque pro noſtro dogmate & pietate decertaturus. Hæc dicentem præcepit rex adorare Solem,& facienti, plurima ſe daturum cum maximo honore munera compromiſit: reluctantem verò interminatus eſt eſſe moriturum,& omniũ Chriſtianorum gentem. Cúmq; nec terroribus potuiſſet mouere Symeonem, nec mulcere promiſsionibus, ſed fortiter permaneret nunquámque adoraret Solem, ne proditor ſuæ religionis exiſteret, præcepit, eum in vinculis retineri, credens eũ poſſe longo tempore inflecti. Cúmque ducerentur ad carcerem, vidit eum Vſthazares ſenior quidã eunuchus, nutritor Saporis,& maior regiæ domus. Et conſurgens adorauit eum: ſedebat nanq; ante ianuas regis, quem Symeon increpauit iniurioſè,& cum furore clamauit, auerſatúſque deſpexit. Is enim dum Chriſtianus eſſet, non ante multum tempus vim paſſus adorauit Solem. Quo facto, repente flens eunuchus, cum gemitu quidem veſtem claram, qua indutus erat, exutus eſt,& lugubrem accipiẽs amictum, ante domum regiam ſedebat flens atq; gemens: Heu, inquit, qualem credam eſſe circa me Deum, quem ego negaui, dum pro hac cauſſa dudum amiciſsimus Symeon neq; verbum mihi reddiderit, & ſic auerſatus cum furore tranſiuerit? Cúmque hæc Sapores audiſſet, euocans eum, cauſſam luctus inquiſiuit, aut ſi qua ei circa domum ærumna contigerit. Reſpondens Vſthazares, ait: O rex, nihil in hui⁹ ſeculi domo infortunij paſſus ſum. Vtinam pro his quę mihi nũc euenerunt, in vniuerſas calamitates alias incidiſſem. Lugeo nanque cur viuo, qui dudum mori debueram? Video Solem quem tibi parere volens, non voto meæ volũtatis adoraui. Quapropter ꝑ vtroque me mori iuſtiſsimum eſt, quia & proditor ſum Chriſti,& te quoque decepi. Et ille quidẽ hæc dicens, iurauit per cœli & terræ creatorem, ſuã vlterius nõ ſe mutare ſententiam. Sapores autem admiratus eunuchi cõſtantiam, amplius ſæuiebat aduerſus Chriſtianos, tanquam maleficiis hoc agere præualerent. Parcens autem ſeniori, nunc lenitate, nũc minis omni virtute eum ſe ſubuertere poſſe iudicabat. Cúmq; nil ageret Vſthazare ꝓfitente nunq̃ ſe fore ſic fatuum, vt i pręter deo creatore cunctorum, illa coleret potius quæ à Deo creata ſunt: tũc ira commotus, iuſsit gladio caput eius

Sapores rex Perſarum. Symeon archiepiſcopus Seleuciæ & Creſiphontis † delationib⁹.

Symeon ad Saporem adducitur.

Vſthazares eunuchus.

A abſcindi. Cúmq; duceretur ad necem, rogauit ſpi-
culatorem, vt paululum ſuſtineret, tanquã aliquid
regi mãdaturus, & vocans quendam fidelium eu-
nuchorum, iuſsit vt diceret hæc Sapori: Pro fauo-
re quem hactenus à iuuentute habui circa veſtrã
domum (ô rex) patri tuo & tibi miniſtrans ſtudio
competenti, teſtibus nõ indigeo, tu nanque bene
noſti. Pro omnibus ergo, quæ aliquãdo vobis im-
pendi, redde mihi compenſationem huiuſcemo-
di, ne quis ignorãtium putet me ſupplicium ſuſti-
nere tanquam infidelem regni, aut malæ cuiuſpiã
voluntatis, ſed vt potius manifeſtum fiat quod a-
gitur, præco clamãs denũtiet vniuerſis quod Vſtha
zares capite truncatur, nõ regis inimicus, ſed Chri
ſtianum ſe eſſe profeſſus, & Deum propriũ apud
regem negare cõtemnens. Hæc quidẽ eunuchus
regi nuntiauit. Porrò Sapores ſecundum petitio-
nem Vſthazaris præconẽ clamare fecit. Exiſtima-
bat enĩ alios poſſe à chriſtianitate reuocare Chri-
ſtianos, ſi mente perciperent quod nulli parceret
Chriſtiano, qui ſenem nutritorem & deuotũ ſuæ
B familiaritatis occideret. Vſthazares autem ſtuduit
clamari cauſſam ſuæ necis, credens quod quũ per
terrorem adoraſſet Solem, multos Chriſtianorũ
deduxerit ad timorẽ: nunc autẽ cognoſcentes ꝓ re
ligione moriturũ, imitatores multos ſuę virtutis ef
ficeret. Hoc itaq; modo Vſthazares glorioſiſsima
morte tranſlatus eſt. Symeon autẽ id cognoſcẽs in
carcere, gratificos ꝓ eo hymnos obtulit Deo. Alte
ra verò die, quæ erat ſexta feria ſeptimanæ maio-
ris, in qua ante reſurrectionis feſtiuitatem annua
ſalutaris paſsionis memoria celebratur, etiam Sy-
Dies paſſionis paraſceue.
meonem decreuit rex ferro perimere. Deductus
enim rurſus è carcere ad Palatium regis, valde in-
trepide loquebatur Sapori de dogmate, & nec il-
lum, nec Solem ſuſtinuit adorare. Eadémq; die ſi-
militer interimi iuſsi ſunt & alij centum in carce-
re conſtituti. Nouiſsimè verò Symeonem occidi
præceptum eſt, ita vt mortem videret vniuerſo-
Centũ Christiani interfecti.
rum. Erant etenim horum alij quidem epiſcopi,
alij presbyteri, alij diuerſorum ordinum clerici.
Cúmque omnes ducerentur ad mortem, adueniẽs
ſummus princeps Magorum, interrogabat eos an
C vellent viuere, & regis religionem colere, & So-
lem pariter adorare. Cúmque hãc nullus eligeret
vitam, ſpiculatores circa necem martyrum labora
bant. Symeon autem aſsiſtens cõfortabat vniuer
Symeonis ad martyres confortandos oratio.
ſos, & de reſurrectione & pietate loquebatur, at-
que de ſacris ſcripturis adhibens fidem, dicebat:
Vitam quidem veram eſſe ſic mori, mortem verò
manifeſtam, negare Deum: adiiciẽs, quia poſt pau
lulum etiam nullo perimente ſponte mors acci-
dat. Hic eſt enim omnibus natis finis ineuitabilis.
Poſt hæc autem perpetuitas non omnibus ſimili-
ter accidit, ſed velut ex quodam põdere omnem
rationem reddent homines huius vitæ, & eorum
quæ bene geſſerunt retributionem, & pœnas ma
lorum ſine dubitatione recipient. Maius autẽ in-
ter omnia bona nihil eſt, ac beatius, quàm eligere
mori pro Deo. Hæc dicente Symeone, & tanquã
filios edocente, in certaminibus ſacris (modo quo
docebat) vnuſquiſque exercitatus alacriter curre-
bat ad necem. Cúmque omnes cẽtum ſpiculator
trãſiſſet, nouiſsimè venit ad Symonẽ, & Abedecal
Abedecalla Ananias Puſicius.
lam, & Ananiã: ambo nanque ſenes, cani, ſub eius
eccleſia conſtituti, cum eo fuerant comprehenſi,

& erant in vinculis. Tunc itaque Puſicius, qui ſu- D
per omnes artifices regis erat, ibi conſiſtens, & vi
dens Ananiam tremẽtem quum præpararetur ad
necem, ait: Paululũ (ô ſenex) claude oculos, & ſecu
rus eſto, mox enim Chriſti videbis aſpectũ. Cúm-
que dixiſſet hoc, repente comprehenſus, ductus
ad regẽ, & Chriſtianus eſſe manifeſtatur, eo quod
pro dogmate fuiſſet locutus libera intẽtione mar
tyribus. Tunc rex extraneo quodã & crudeli mo-
do eũ mori præcepit, ita vt perforata ceruice ex-
inde linguã eius eiicerent. Hoc itaque facto, qui-
buſdam accuſantibus etiã filiam eius, virgo ſacra
tunc cõprehenſa perẽpta eſt. Sequenti verò anno
Puſicij filia martyr. Paraſceue.
die quo paſsionis Chriſti memoria celebrabatur
& expectabatur reſurrectionis feſtiuitas, crudeliſ-
ſima Saporis præceptio per omnem Perſarum cu
currit terrã, morte cõdemnans eos, qui ſe profite
rentur eſſe Chriſtianos. Quo tempore fertur vl-
tra numerũ, multitudinem Chriſtianorum gladio
cecidiſſe: alios nanque per ciuitates & vicos dili-
genter Magi requirentes, celatos inueniebant: alij
verò ſponte nullo dicente ſemetipſos offerebãt,
ne taciturnitate Chriſtum negare viderentur. Igi- E
tur cũ omnes Chriſtiani perimerentur, neque vl-
li parceretur, etiam multi in ipſis Regalibus ſunt
occiſi, cũ quibus & Azanes eunuchus regi maxi-
mè gratus. Quod dum Sapores audiſſet, triſtis fa-
Azanes eunuchus.
ctus, hanc generalem peremptionẽ remouit, & ſo
lummodo præceptores religionis iuſsit occidi. Il-
lo ſiquidem tẽpore ægritudinem incurrente regi-
na, Symeonis epiſcopi ſoror nomine † Tharbua
† Thrabula.
cõprehenſa eſt cum famula ſuam ſequente vitam
quas contigit teneri per inſidias Iudæorum accu-
ſantium, quaſi maleficia reginæ feciſſent, propter
Symeonis mortem. Regina verò (quum ſoleant
languentes huiuſmodi ſpebus aures accõmodare)
ſuſpicata eſt veram eſſe † detractionem, & maxi
† delationem
mè à Iudæis factam: quum & ipſa ſimilia ſaperet,
eóſque ſine mendacio, & ſibi fauentes arbitrare-
tur. Sumẽtes autẽ Magi † Tharbuam & alias, mor
† Trabulam. Tharbua ſoror Symeonis epiſcopi.
tis acerbæ perculere ſupplicio. Stipitibus enim al-
ligatas, ſerráque findentes per mediũ, eas crudeli
nece lacerauerunt, & quaſi expiantes reginã, per
medios ſtipites tranſire fecerunt. Ferunt autẽ iſtã F
† Tharbuam ſpecioſam valde fuiſſe, & à Magis
† Trabulam
quibuſdam adamatã, & latenter ad concubitũ pe-
titam, promiſſa mercede ſalutis ſuæ, & aliorum, ſi
conſentiret ad vitium. Quæ nec auditum libidinis
paſſa eſt ſuſtinere, ſed obiurgatoriis verbis ꝓ tur-
pi petitione relatis, alacriter acceſsit ad mortẽ, ne
proderet ſanctam virginitatem. Cúmque circũi-
tent Magi & † principes eorũ vniuerſam prouin
† Archimagi
ciam ſecundũ Saporis præcepta, vt ſacerdotes &
doctores tãtum dogmatis apprehẽderẽt chriſtia-
ni, puniebãt epiſcopos & presbyteros, & maximè
per regionẽ Adiabenorum. Hic nanque locus eſt
Perſicus, in vniuerſum Chriſtianorũ. Hoc enim tẽ
pore & Acepſemam epiſcopum apprehenderunt
Acepſemas
& multos clericorũ eius: tenentéſque Præſulem,
ſufficere ſibi crediderunt, alios nudatos ſubſtãtiis
dimittentes. Iacobus autẽ quidam presbyter Pon
Iacob⁹ presbyter Ponticus.
ti ſequebatur Acepſemam, & ſupplicans Magis,
identidẽ meruit irretiri. Tunc enim & ſeni alacri-
ter ſeruiebat, & eius cladẽ aliquatenus leniebat,
plagáſque vt poterat curare non deſinebat. Poſt
paululum verò pœnis crudelibus eum Magi tor

ſerunt,

A ſerunt, cogẽtes vt adoraret Solem. Quo reſpuente, miſerunt eum rurſus in vincula. Sed & multos alios presbyterns & diacnnos habebant in carcere poſt flagella. Pauco tempore pręttereunte, princeps Magorum de eis conſuluit regem: acceptáque poteſtate vt ageret quod vellet, ſi Solem nõ adorarent, mandauit eis in carcere regiam voluntatem. Quibus apertè reſpondentibus, nunquam ſe fore proditores Chriſti, nec adorare Snlem, ſic vt nulli parceretur, verberibus eos laniauit. Cum quibus Acepſemas pro confeſsione dogmatis viriliter eſt defunctus. Quidam verò Armeniorum quum eſſent obſides apud Perſas, corpus eius auferentes latenter, ſepulturæ debitę tradiderunt. Alij verò licet non minus flagellati, præter ſpem vixerunt: & non mutantes voluntatem, denuò ad vincula ſunt reducti, cum quibus erat Aithales, cuius, dum nimis tenſus cæderetur, humeri ſunt diſiuncti, ita vt mortuas poſtea manus portare videretur, aliique eius ori cibos offerrent. Sub hoc itaque regno teſtimonio bonæ vitæ tranſlati ſunt presbyteri, diaconi, monachi, & ſacræ virgines,
B & in aliis officiis eccleſiæ conſtituti, ac ꝓ dogmare laborantes innumeræ multitudines. Eodémque tempore paſſus eſt vnà cum Marea Bichor epiſcopus, atque clerici circiter ducenti & quinquaginta, qui cum eo capti à Perſis fuerant comprehenſi. Tunc etiam Mileſius nomine, martyrio coronatus eſt, qui primũ quidem militabat apud Perſas, poſtea verò relicta militia conuerſationem æmulatus eſt apoſtolicam. Dicitur enim quod dum in ciuitate Perſica epiſcopus fuiſſet ordinatꝰ, multa ſæpe ſit paſſus, & verberatus atque tractus, virili mente ſuſtinuerit. Cúmque nulli potuiſſet illic ſuadere vt Chriſtianus eſſet, grauiter ferẽs maledixit ciuitati, & exinde diſceſsit. Poſt paucũ verò tempus primaribus eius loci in regem peccantibus ſuperueniens exercitus cum trecentis elephantis ciuitatem ſubuertit, & velut deſolatam regionem arantes ſeminibus tradiderunt. Mileſius autem epiſcopus ſolummodo peram circumferens, quę ſacrum codicem euangeliorum habebat, perrexit orationem facturus ad Hieroſolymã, & inde in Ægyptum, vt videret monachos ibidẽ
C conuerſantes. Qualis igitur iſte ſanctus & miraculorum fuerit operator, Syri ſunt teſtes, qui eius actus vitamque ſcripſerunt. Fertur itaque eorum qui tunc martyrio coronari ſunt ſub regno Saporis virorum ac mulierum fuiſſe millia quaſi ſedecim.

Aithales. *Martyres.* *Marcus Bichor.* *Mileſius.* *Mileſius circumfert peram codicis Euangelici.* *xvi. m martyrũ in Perſis.*

THEODORITVS.

Epiſtola Conſtantini an Perſarum regem pro Chriſtianis.

CAPVT III.

IN Perſide verò fautoribus pietatis Conſtantinus Auguſtus ſponte proſpexit. Agnoſcẽs enim eos ab impiis vehementer affligi, eorúmque regem erroribus ſæuientem diuerſa eis inferre pericula, ſcripſit ei per legatos, qui tunc aderant, monita pietatis, rogans vt cultores Dei apud eum digno honore potirentur. Sed melius ſtudium pij D principis per eius literas valebit agnoſci.

EPISTOLA CONSTANTINI Imp. ad Saporem, regem Perſarum, de prouidentia DEI erga homines.

Sacratiſsimam cuſtodiens fidem, veritatis luce participatus ſum: luminis veritate gubernatus, ſacram cognoſco fidem. Denique per hęc (ſicuti res ipſæ confirmant) venerabilem religionẽ eſſe conſpicio, & doctrinam agnitionis ſanctiſsimi DEI omnibus offerentem, huiuſmodi cultum me habere profiteor: quia huius DEI virtutem in auxilio habens, inchoans à finibus Oceani, omnem terrarum orbem firmiſsima ſpe ſalutis obtinui, ita vt vniuerſi qui per tot tyrannos cladibus quotidianis fuerant ſubiugari, & ad obſcuritatem vſque perducti, reſumentes cõmunium rerum vin- E dictam, rediuiua quodammodo curatione reſurgerent. Hunc DEVM colo, cuius ſignum Deo dicatus meus exercitus portat in humeris: & à quo dum iuſto ſermone aliquid poſcitur, impetratur. Ex ipſis autem trophæis inſignibus beneficia repente ſuſcipio. Hunc itaque DEVM immortali memoria me honorare profiteor, eúmque ſumma puraque mente ſuper omnia eſſe credo. Hunc inclinatis genibus inuocabo, fugiens cunctum abominabilem ſanguinem & odores horribiles ac fugiendos, omnémque terrenam flammam nimis euito. Quibus omnibus nephandus & ineffabilis error multos gentium, ac genera vniuerſa ꝓſtrauit, & inferno contradidit. Quæ enim Deus omnium ꝓpter hominum prouidentiam ſua clementia vtilitatis cauſſa produxit in mundum, hæc ad vniuſcuiuſque deſiderium trahi non patitur. Sed puram tantummodo mentem & immaculatam animã, ab hominibus exigit, virtutis & pietatis actus exquirit, mãſuetudinis & clementiæ delectatur operibus, mites amat, habet odio turbulentos, diligit fidem, punit pfidiam, omnémque potentiam cum faſtu † deſpicit, ſuper- F botum punit aſperitatem, ad faſtum eleuatos interimit, humilibus autem ac patientibus digna retribuit. Sic itaque etiam regnum iuſtum magnipendens adiutorio ſuæ virtutis expendit, ſapientiamque regiam pacis tranquillitate cuſtodit. Non ergo videor mihi errare frater mi, hunc eſſe confitendo DEVM omnium principem atque patrem, quem multi regnantes apud nos væſanis erroribus ſeducti, denegare tentarũt. Sed illos omnes finis cõprehendit exitioſus, ita vt omne genus hominum poſt eos exurgens clades eorum ꝓ maledictionis exemplo præponere videatur. Horũ igitur vnum eſſe reor Valerianũ, quem velut quædam virga iracundiæ diuinæ de noſtris terris expellens, veſtris partibus tradidit puniendum. Qui ſcilicet verecundiæ ſuæ nobiliſsimum apud vos trophæum demonſtraſſe cognoſcitur. Sed hoc quidẽ in bonã partẽ cũtrouerſum eſt, vt in noſtro ſæculo huiuſmodi ſuppliciũ fieret manifeſtũ. Vidi nanq; & ego illorũ finẽ, qui nuper ne-

† deſpicit & contemnit. *Valerianus.*

A phandis præceptionibus Deo deuotum populum turbauerunt. Quaproptet multas Deo refero gratias, quoniam integra ꝓuidentia omne genus humanum, colens legem diuinam, reddita ſibi pace decēter exultat. Vnde etiā nobiſipſis credo, quoniam optime cautéque vniuerſa ꝓueniunt, quando per illorum puram ꝓbabilémque religionem, diuinámque concordiā, vniuerſa in ſe dignantur erigere. Igitur de tali hominū collegio, id eſt, chriſtianorum (ꝓ quibus omnis eſt mihi ſermo) q̄ me libenter credis audire, quando etiā eminentia loca Perſidos per eos amplius q̄ cupio decorantur? Tu ergo optime gubernaueris, ſi fueris ſicut illi, & habueris cōmune quod illi. Sic enim habebis omnium dominū, mitem placidúmque atque ꝓpitium. Hos igitur, quoniam tātus ac talis exiſtis, commendo tibi, quoniam & pietate ꝓbaris inſignis. Hos dilige cōpetenter, & facito clementiæ tuæ participes, tibi ſimul & nobis præbiturus gratiæ immenſa iura per fidem.

Hæc igitur optimus Imperator pietate decora-
B tus egit, curam non ſolùm ſubiectorū habens, ſed etiam eorum qui ſub alienis gubernaculis regebantur. Quapropter & ipſe diuina ꝓtectione potitus eſt, & Europam vniuerſam atque Africā, ſuper has etiam maximam Aſiæ partem tenens, ſubiectos habuit vbique deuotos. Sed etiam Babarorū, alij quidem ſpōte ſeruiebant, alij deuicti. Vbique triumphi videbantur, & victor cernebatur in omnibus Imperator.

De Alexandri pontificis Alexandrini fine & initio præſulis Athanaſij. CAP. IIII.

Athanaſi⁹ fit epiſcopus Alexandriæ. An.do. 328.

INterea Alexādro mirabili ſene, qui Arij ꝓſtrauerat blaſphemias, defuncto, poſt mēſes quinq; Nicæni cōcilij, Alexandrinorum eccleſiæ ſuſcepit Athanaſius pręſulatū. Cuius perſecutiones, fugas, contumēlias, crebraque pericula trāsferre diſtuli, quæ Ruffinus ſuo nobilitauit eloquio.

SOZOMENVS.

C

Quæ contra Athanaſium geſta ſint, & quomodo confugerit ad principem. CAP. V.

POſt plurima verò conſilia turbis ſeditionibúſque completa, & clamores accuſatorū poſcentium vt Athanaſius tanquam Magus violentus & indignus ſacerdotio damnaretur, miſſi ab imperatore metuentes, ne eum aliqua inuaſione perimerent, latenter eum de concilio ſubtraxerūt. At ille ſciens non ſibi fore tutum contra tot accuſatores agere, iudicibus etiā inimicis, ſynodum relinquēs venire feſtinauit ad Imperatorem.

Athanaſi⁹ Conſtantinū adit.

THEODORITVS.

Igitur Athanaſius ad principem veniens, omnē præſumptionem contra ſe factam epiſcoporum edocuit. At illi apud Mareoten cōuenientes, quoſdam concordantium ipſis ſacerdotum miſerūt ad principem, id eſt, Theogonium Nicęnum, atque Theodorum Perinthium, & Marin Chalcedonenſem, Narciſſum Cilicem, & ſimiles horum, mendacia texentes, & quædam cōmenta fingētes, & nudas admodum calumnias quaſi veras accuſationes

Arianorū conuentus apud Mareoten.

ſibimet componentes. Quo facto venerūt ad Æ- D liam ciuitatē. Præceperat enim Imperator, vt omne concilium à Tyro veniret ad Æliam, Necnon & alios vndique cōgregari præceperat, vt templa ædificata dedicarentur. Miſit itaque pariter deuotos Iudicum pietate ac fide clariſsimos, omnia largiſsime expendi præcipiens, non ſolùm pontificibus ac ſacerdotibus, ſed etiam egētibus vniuerſis qui vndique concurrebant. Porrò fuerat exornatum etiam ſacrum altare pallijs regalibus atque vaſis, auro & lapidibus precioſis decoratum.

Æliā, hoc eſt, Hieroſolyma à Tyro ſynodus transfertur.

SOZOMENVS.

Quomodo ſit Arius ab exilio reuocatus & quē libellum dederit Conſtantino, & de fraudibus Arianorū. CAP. VI.

IMperator interea Arium de exilio reuocauit, iuſſitq; vt quod de Deo crederet ſcriptura currente ꝓferret. Tunc ille nouitatem nominum quam prius adinuenerat declinans, aliam explanationē cōtexuit, ſimplicibus verbis eam & diuina lectione confirmans, iuſiurandum quoque præbuit ita E ſe credere, & hæc etiam mente ſapere, nihilq; aliter intelligere. Textus enim eius expoſitionis huiuſmodi eſt.

Arius reuocatus.

PIISSIMO ET DEO AMANTISSImo domino noſtro Imperatori Conſtantino, Arius & Euzoius presbyteri.

Fides Arij quam apud Conſtantinū Aug. profeſſus eſt.

Sicut præcepit Deo amabilis pietas tua domine Imperator, exponimus noſtram fidem, & ſcriptis ꝓfitemur coram Deo ſic credere & nos & omnes qui nobiſcū ſunt, ſicuti ſubiectum eſt. Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem, & dominum Ieſum Chriſtum filiū eius, qui ex eo ante omnia ſecula natus eſt, Deum verbū, per quem omnia facta ſunt, quæ in cœlis & quæ in terra: qui venit, & carnem aſſumpſit, & paſſus eſt, & reſurrexit, & aſcendit in cœlos, & iterum venturus eſt iudicare viuos & mortuos: & in ſpiritum ſanctum, & carnis reſurrectionem, & vitā futuri ſeculi, & in regnū cœlorum, & in vnam ſanctā catholicā Dei eccleſiam, quę à finibus vſque ad fines eſt. Hāc autem fidem percepimus ex ſanctis Euāgelijs, dicente domino diſcipulis ſuis: Euntes docete omnes F gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti. Si autem non hæc ita credimus atque ſuſcipimus, vere patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum, ſicut omnis catholica eccleſia & ſanctæ edocent ſcripturę, quas per omnia ſequimur, iudex noſter erit Deus & nunc & in futuro die. Quapropter tuam pietatem rogam⁹, Deo amabilis Imperator, vt cum eccleſiaſtici ſimus, & fidem & ſenſum eccleſię ſanctarúmque ſcripturarū habeamus, vniri nos per pacificam & Dei cultricem pietatem tuam matri noſtræ eccleſiæ iubeas, quęſtionibus vtique & ſuperfluitatibus inquiſitionū ſublatis: vt & nos & ſancta eccleſia inter nos pacificati, ſolennes orationes pro pacifico pióque imperio & omni tuo genere omnes communiter celebremus.

Mat. vlt.d

Hāc fidei expoſitionē alij quidem dicebāt artificioſē compoſitā, vt videretur princeps placari ſermonib⁹, & ita Arij dogmatibus circūferri, vt per expoſitionē oīm ei fiducia pręberetur, & vtrūque haberet intellectū. Arbitratus autē Imperator A-

A rium & Euzolum ſimilia credere his qui in Niçea cõuenerant, valde gauiſus eſt. Nõ tamen ſibimet perſuaſit, vt eos in eccleſiæ cõmunionem ſuſciperet ante iudicium & ꝓbationem congruarũ perſonarum ſecundũ eccleſiæ legem: ſed deſtinauit eos ad epiſcopos tũc Hieroſolymis congregatos, ſcribens vt fidẽ eorum expoſitionis examinarent, & clementẽ ſuper eis ꝓferrent ſententiã, ſi rectè credentes inuidiæ gratia eſſent iniuſtitiã paſsi, ſeu dum nõ haberẽt vnde iudices ſuos culpare pętęrent per pœnitentiã reuocarentur. Porrò ſumpta occaſione, fautores Arij ꝑ ſcripta Imperatoris eos in cõmunionem ſuſceperũt. Et hoc cùm feciſſent ipſi imperatori reſcripſerunt, & eccleſiæ Alexandrinæ, & in Ægyptũ & Thebaida, & Libyã epiſcopis vniuerſis, & clericis, præcipientes, vt eos alacriter ſuſciperent, Imperatore teſtante rectã eorum eſſe fidem, quã etiam ꝓpriæ epiſtolę ſubiecerunt. Hæc quidem in Hieroſolymis geſta noſcuntur. Athanaſius autem fugiens de Tyro, Cõſtantinopolin venit, & quæ paſſus eſſet adito Imperatore narrauit: petens vt quæ in Tyro fuerant geſta, examinarentur ſub eius quoq; præſentia. Porrò Conſtantinus Imperator rationabilem eius petitionem iudicãs, hæc ſcripſit epiſcopis qui in Tyro conuenerant.

Arij profeſſio mittitur ſynodo Hieroſolymitanæ examinanda.

B *Athanaſi⁹ Conſtantinopolim venit ad Conſtantinum.*

SOCRATES.

Epiſtola Conſtantini euocantis epiſcopos, vt Athanaſij cauſſas ipſe cognoſceret. CAP. VII.

IGitur Imperator miſſa ſacra cõcilium euocauit, vt in ſui præſentia Athanaſij examinaret cauſſam, cuius verba ſunt hæc:

VICTOR CONSTANTINVS PIVS epiſcopis in Tyriorum vrbe Collectis.

Ego quidem ignoro quæ veſtro cõcilio turbulenter atque cũ tempeſtate decreta ſint. Apparet enim ꝙ quadã tumultuoſa indiſciplinatione veritas ſit oppreſſa, vobis videlicet nõ conſyderantibus quæ Deo placent, ꝓpter iurgia quæ cõtra ꝓximos veſtros habetis: & vota veſtra ineuincibilia eſſe cõtenditis. Sed erit opus diuinę ꝓuidentię

C vt & hæc cõtentio apertè deprehenſa poſsit euacuari, atque nobis palàm fieri, ſi quid illic conuenientes ſine qualibet vel gratia, aut inimicitiarum cauſſa geſsiſtis. Quapropter cum omni feſtinatione vos omnes ad meam reuerentiam volo cõcurrere, vt geſtorum apud vos integritatem per voſipſos poſsitis oſtendere. Verum qua gratia hęc ſcripſerim vobis, vóſq; ad me literis euocauerim, ꝑ ea quæ ſequũtur agnoſcetis. Pergenti iam mihi ad cognominis noſtri fœlicisſimæ patriæ ciuitatẽ, cùm eſſem conſcenſurus equum, repentè Athanaſius epiſcopus in media platea cum quibuſdam ſacerdotib⁹ quos circa ſe habebat, ſic inopinatè nos adiit, vt nobis daretur ſubitò cuiuſdã cauſſa formidinis. Teſtis enim mihi inſpector omnium Deus eſt, quoniam nec cognoſcere eum quis eſſet prima fronte præualui, niſi quidam noſtrorũ, & quis eſſet, & quam pertuliſſet iniuriam tunc narraſſet. Et ego quidem neque confabulatus cum eo ſum illo tempore, nec aliqua locutione participatus. Cúmque ille ſe audiri depoſceret, ego verò refutarem, & penè repelli eum præciperem, cum maiori fiducia nihil aliud à nobis quàm veſtrum poſtulauit aduentum, vt nobis præſentibus quæ paſſus eſt neceſſario poſſet ſuis gemitibus explanare. Vnde quia mihi rationabile videtur & temporibus opportunũ, ſcribi vobis libentius hæc præcepi, vt omnes quicũque apud Tyrum concilium celebraſtis, indeſinenter ad expeditũ noſtrę manſuetudinis locum concurrere feſtinetis, ipſis operibus oſtenſuri puritatem & rectitudinem veſtri iudicij coram me videlicet, quem Dei miniſtrum proprium neque vos abnegabitis. Igitur vbique pacificatur Dei nomen, & integrè benedicitur ꝑ meam in Deo culturam, etiam apud ipſos Barbaros qui veritatem hactenus ignorabant. Certum nanque eſt, quòd qui veritatem ignorat, neque Deum ſcire poteſt. Veruntamen ſicut prædictum eſt, etiam Barbari per me fidelẽ miniſtrum cognouerunt, & Deum metuere didicerunt, quem vtique protectorem meum vbique ac prouiſorem ipſis operibus eſt oſtenſum. Vnde præcipuè etiam Deum ſciunt. Et illi quidem ꝓpter noſtrum timorem reuerentur Deum. Vos autem qui ſancta myſteria eius clementiæ ꝓferre videmini, nõ dicam cuſtodire, vos inquam, nihil agitis, niſi quę ad contentionem noſcuntur & odia pertinere, & (vt abſolutè dicam) quæ ad humani generis tendere videntur interitum. Sed feſtinate, ſicut dixi, ad nos venire continuò, ſcientes quòd omni virtute conabor, vt quæ in lege Dei ſunt, ea præcipuè ſine aliqua titubatione ſeruentur. Quibus vtique neque vituperatio, neque mala ſuperſtitio poterit implicari, diſperſis vtique ac palàm cõtritis & penitus exterminatis ſacratisſimæ legis inimicis qui ſub ſchemate ſancti nominis blaſphemias varias ac diuerſas inuehunt.

Cõſtantinopolim intelligit.

Preces Athanaſij apd Cõſtantinũ.

D

In malos epiſcopos & ſacerdotes.

E

Quid venientes epiſcopi Ario fauentes Athanaſio detraxerint, ita vt in exilium mitteretur.

CAPVT VIII.

HÆ ſiquidem literæ ad æſtuationem perduxerunt eos qui fuerant in ſynodo congregati, quoniam plures quidem ad ꝓprias redierant ciuitates. Qui verò circa Euſebium, & Theognium & Marin, Patrophilum & Vrſatium, & Valentem erant, ad Conſtantinopolitanam venientes vrbẽ, nequaquam de calice fracto, aut altari ſubuerſo, aut Arſenio perempto, quod in ſynodo cõcinnauerant, quæſtionem fieri permiſerunt, ſed aliam inuenére detractionem, ſuggerentes Imperatori, quòd Athanaſius interminaretur nõ ſe miſſurum ab Alexãdria frumẽta ſolenniter ad Cõſtantinopolitanã vrbem. Et hæc audiſſe dicebant, Athanaſio dicẽte ad Amannium, Anubionem, Arbathionem, & Petrum epiſcopos. Multum itaque derogatio pręualet, quando derogator creditur fide dignus. Hac ſubreptione ad furorem perductus Imperator, Athanaſium relegauit in exilium, & habitare eum præcepit in Galliis. Aiunt enim quidam hoc Imperatorem propterea feciſſe, vt vnirentur eccleſiæ, quoniam Athanaſius cõmunicare Arianis euitabat. Et ille quidem degebat in Treuirenſi Galliarum ciuitate.

Conſtantini ſeniorem liberalitas in pauperes.

F

Athanaſi⁹ apud Treuiros Metropolim Galliarum degebat

THEODORITVS.

Sed nemo miretur ſi tãtus vir deceptus deliquit ſacerdotib⁹ falſa loquentibus, cùm diuinus quoq; Dauid ꝓpheta, non à põtifice, ſed à ſeruo Siba cõtra Miphiboſet mendacia ꝓferente deceptus ſit.

SOZOMENVS.

A *Quomodo Marcellus Ancyranus depoſitus ſit, & de Aſterio ſophiſta.* C A P. IX.

Marcellus Ancyranus abdicatur. Aſterius Rhetor.

IGitur epiſcnpi in Cõſtantinopolitana vrbe cõgregati, Marcellum Ancyræ Galatiæ depoſuerũt pro huiuſmodi cauſſa. Aſterius quidã in Cappadocia exetcens artem ſophiſticam, eam telinquens, Chriſtianitatem ſe promittebat aſſumere: tentauitq; libros cõſcribere, qui feiũtur hactenus, & ꝑ quos Arij dogma firmatũ eſt. Dicebat enim Chriſtum ſic eſſe virtutẽ Dei, ſicuti dictũ eſt apud Moyſen: Locuſtam & erucas virturem Dei: & his multa ſimilia. Cõueniebat autẽ is Aſterius frequenter apud epiſcopos, qui Arianã præcipuè nõ euitabãt hæreſim. Nam & ad cõcilia cõcurrebat, epiſcopatum in aliqua ciuitate quærẽs. Sed ſacerdotio quidem fruſtratus eſt, eò ꝙ perſecutionis tempore ſacrificaſſe ꝓbaretur. Cumq; circumiret Syriæ ciuitates, libros quos confecerat, oſtendebat. Hæc agnoſcens Marcellus, contra eum ſcribere volens, menſurã contrarietatis exceſsit. Purum nanq; hominẽ, ſicut Samoſaten⁹ Paulus, præſumpſit, dicere B Dominum Chriſtum. Hæc agnoſcentes qui tunc Hieroſolymis cõuenerant, de Aſterio quidẽ nullum habuere ſermonem: quoniã neque erat in ordine ſacerdotũ. Marcellum verò tanꝗ ſacerdotio functum rationem exigentes libri ſui, eúmq; cõperientes Samoſateni dogmate maculatum, iuſſerunt vt à tali ſecta recederet. Qui reprehenſus, librũ ſe ꝓmiſit exurere. Cúmq; hoc ſtudium deferbuiſſet, epiſcoporũ collegium, euocante Imperatore, venit ad regiã ciuitatem, præſentibúſque Euſebio, & qui cum eo erant epiſcopis, in vrbe Conſtantinopolitana rurſus + ſtudiũ de Marcello fiebat. Et dum Marcellus, ſicut promiſerat, illicitã cõſcriptionem nollet incendere, eum ab epiſcopatu depoſuerũt. In cuius locũ Baſilium in Ancyrã miſerunt. Sed hanc quidem cõſcriptionem Euſebius tribus deſtruxit libris, ſuperſtitionẽ eius valde redarguens. Poſtea verò Marcellus in Sardicenſi cõcilio recepit epiſcopatum, dicens nõ intellectum ſuum librum, & propterea quaſi Paulianum fuiſſe depoſitum.

Inquiſitio in Marcellum.

† inquiſitio

Marcellus recipit epiſcopatum ſuũ.

C *Quomodo Arius dum ſtudet ab Alexandro Conſtantinopoleos in communionem ſuſcipi, ſit extinctus.* C A P V T. X.

Arius venit Conſtantinopolim, noui cõcilij cauſa.

IGitur dum poſt concilium Hieroſolymitanum Arius veniſſet in Ægyptũ, Alexandrina eccleſia eius euitante cõmunionem, rurſus venit ad Conſtantinopolitanã vrbem, cõcurrentibus illic conſectatoribus eius, & obedientibus Euſebio Nicomediç epiſcopo, & concilium celebrari volentibus. Horũ ſtudiũ ſentiens Alexãder, tunc Conſtãtinopolitanus epiſcopus, niſus eſt ſoluete tale conamen. Cúmq; hoc non valuiſſet implere, apertè Arij niſibus interdixit, nõ licere eum eccleſiaſticũ eſſe dicens: nec infirmandã ſentẽtiam epiſcoporum penè totius terræ ſecum cõuenientiũ in Nicæna vrbe. Euſebius autẽ, & qui circa eum erant, dum primò ſermonibus flectere nequiuiſſent Alexãdrum, poſtea cum terrore minabãtur, ꝙ niſi ſuſciperet Ariũ, certa die ipſe quidem deportaretur in exiliũ, Arius autem in cõmunionem ſuſciperetur vniuerſorũ. Et poſt hæc ab alterutris receſſerunt. Illi quidem definitã diem expectãtes, vt ſuas D minas implerent. Alexãder autem orabat, ne ad effectũ verba Euſebij peruenirent. Maximè autem ei terror ingerebatur, eò quòd Imperatori iã penè perſuaſerãt, vt faceret quod ipſi volebãt. Ante vnũ verò conſtituti temporis diem ꝓſternens ſemetipſum ſub altari, tota nocte iacuit ꝓnus, rogãs Deum vt impediret terminum inimicorum eius.

Terretur Alexãder.

S O C R A T E S.

Hæc igitur Alexãder pronus orabat. Imperator autẽ de Ario experiri volens, eum ad palatiũ euocauit, percũctatúsq; eſt, an Nicæni cõcilij decreta ſeruaret. Ille verò nihil moratus, repentè ſubſcripſit, decreta fidei per ſubſcriptionem arte callida circũueniens. Et imperator quidẽ miratus, ei intulit iuſiurandũ. Qui etiã hoc fraudulẽter egit, quodãmodo iuſiurandũ arte deludens. Quod autẽ audiui de hac machinatione ſcribo. Ferunt enim cõſcripſiſſe Arium hæreſim ſuã in charta quam ſub ala ferebat: vnde verè ſe iurare credidit, dicens ſic ſe ſapere ſicut ſcripſiſſet. Hoc enĩ ita factũ audiẽs ego conſcripſi: ꝙ verò & iuſiurandum præbuerit, E ex epiſtolis Imperatoris agnoui. Credẽs igitur imperator, ſuſcipi eum ab epiſcopo Cõſtantinopolitanæ vrbis Alexãdro in cõmunionem præcepit. Erat enim tunc ſabbatũ. Et ſequenti die eos cõmunicare expectabat alterutris: ſed præſumptiones Arij iudicia Dei ſecuta ſunt. Nã dum egreſſus ex Imperiali fuiſſet aula, obſequiis honorabatur ſatellitum Euſebij, & per mediã tunc ciuitatẽ perſpicuus apparebat. Cúmq; veniſſet iuxta locũ cui eſt vocabulum Conſtantini forum, vbi columna Porphyretica collocata eſt, terror eum ſubitò ex quodã conſcientiæ ſecreto cõſtrinxit, & cum formidine ſecuta eſt ventris effuſio. Percunctatúsq; an ſeceſſus eſſet in ꝓximo, & agnoſcens eſſe poſt Cõſtantini forũ, pertexit illuc. Quo facto, defect⁹ eum quidã cum effuſione corripuit, & vnã cũ ſtercoribus anus quoq; prolapſus eſt. Tunc ergo concidit, & ſanguinis multitudo cũ ſubtilibus inteſtinis ſubſequẽter effluxit: decurrebantq; pariter cũ ſplene etiã interna iecoris. Et ita factũ eſt, vt repẽtè ſequeretur & mors. Seceſſus verò vbi talia geſta ſunt, in Cõſtãtinopolitana vrbe mõſtrabatur, ſicuti dixi, poſt Cõſtantini forum atq; macellũ in F porticu cõſtitutũ. Omnes trãſeuntes digito notabant locũ, deteſtabilẽ Arij recordãtes interitum.

Alexãder in precibus. Arius ſubſcribit decretis Nicæni concilij.

Arius in cõmunionem recipitur.

Arij mors. An. do. 340

S O Z O M E N V S.

Poſt aliquod tempus quidam fautorum Arianę vęſaniæ diues ac potens ſtudium habuit eundem locum à publico comparare. Et deſtruens quod erat primitus domum ibi conſtituit, quatenus obliuio facti procederet, & per ſucceſsiones huiuſmodi memoria deperiret. Fama tamen per omnem cucurrit ciuitatem & orbi terrarum mortem Arij declarauit.

Quod prius Ariani cum orthodoxis conueniebant, atque communicabant, & de lege Conſtantini, qua iuſſit hæreticorum oratoria eccleſias appellari. C A P. XI.

ARij verò dogma licet apud multos diſputationibus extolleretur, nondũ tamen in proprium diſcernebatur populum, aut in nomine cõſtabat autoris, ſed omnes ſimul in eccleſia conue-

Nouatiani. Phryges. Valentiani. Marcioniſtæ

Pauliniſtæ Hæretici iuſſu Cæſaris admonentur miſſa.

A niebant atque communicabant, præter Nouatianos, & qui vocantur Phryges, & Valentinianos, & Marcioniſtas, & Pauliniſtas, & qui alias hæreſes colebant. Contra quos omnes Imperator poſita lege ſanciuit auferri eorum oratoria, & eccleſiis applicari, & neque in domibus priuatorũ eos congregationes, nec publicè celebrare. Melius enim iudicabat in eccleſia catholica communicandum, & in eam cunctis conuenire ſuadebat. Propter quam legem arbitror hæreſium memoriam fuiſſe deſtructam. Nam priorum principum temporibus Christi cultores licet ſectarum diuerſitate differrent, apud Paganos tamen Chriſtiani eſſe putabantur, & ſimiliter paſsionibus ſubiacebant, ac ſemetipſos propter communes perſecutiones examinare non poterant, & propterea facilè inter ſe conuenientes miſſas celebrabãt. Et licet eſſent pauci, non tamen videbantur eſſe diuiſi. Poſt hãc verò legem neque publicè in eccleſias poterant conuenire, neque latenter, dum epiſcopi ciuitatũ & clerici obſeruantes talia prohiberent. Hinc er-

B go plurimi metuentes, ad eccleſiam ſe catholicam contulerunt. Alij verò manſerunt in ſua ſententia, non tamen ſucceſſores hæreſis reliquerunt.

SOCRATES.

Quomodo & vbi Conſtantinus Imperatores tres filios ſuos ordinarit, & percepto baptiſmate ſit defunctus.

CAPVT XII.

CVmq; religioſiſsimus Imperator poti^9 Chriſtianitate gauderet, & verè Dei teſtimonio fidem Nicænã roborari cognoſceret, in his quæ fuerant de Ario geſta, lætabatur. Qui cùm tres habuiſſet filios, eos Cæſares nuncupauit, & ſingulos eorum per decennarios annos imperij ſui principes eſſe conſtituit. Id eſt, primum quidem filium ſui nominis Conſtantinum Heſperiarum partium in Decennali ſuo fecit habere principatum: ſecundum verò aui nomine nuncupatum Conſtantium in Vicennalibus ſuis Cæſarem in Oriente conſtituit: minorem verò Conſtantem in ſuis Tricennalibus ordinauit. Anno verò poſt hæc tranſacto ingreſſus quadrageſimumquintum ætatis annum, ægritudine captus, ex vrbe Conſtantinopolitana quaſi ad calidas aquas egreſſus eſt. D

Cõſtantinus Aug. filios ſuos Cæſ. facit.

Conſtantius Conſtans.

THEODORITVS.

Qui cum Nicomediæ degeret, languore grauatus nec ignorans vitæ huius incertum, gratiam ſacri baptiſmatis eſt adeptus: Diſtulerat enim vſque ad illud tempus, in Iordane fluuio hoc promereri deſiderans. Porrò autẽ tres filios imperij reliquit hæredes, & Athanaſium magnum reuerti præcepit in Alexandream, licet Euſebius præſens eſſet, & niteretur contraria ſuadere.

Cõſtantinus Aug. baptizatus.

An. do. 339. Athanaſi^9 redire iubetur Alexandream.

SOZOMENVS.

Nicomediæ in ſuburbano ſacri baptiſmatis donis initiatus eſt.

SOCRATES.

Ita facto teſtamento, tribus filiis conſtitutis hæredibus eſt defunctus. Corpus autem Imperatoris in aureo loculo collocatum, ad Cõſtantinopolim eſt deuectum, & in palatij celſo loco repoſitum. Quod in multis honoribus atq; veneratione quaſi viueret habebatur, donec aliquis filiorum eius aſsiſteret. Poſtea verò ab Oriente Conſtantio veniente, cum imperialibus exequiis funus eius ſepultum eſt in Apoſtolorum eccleſia: quã propterea fecerat, ne Imperatores & ſacerdotes reliquiis priuarentur Apoſtolorum. Vixit autem Conſtantinus Imperator annis ſexaginta & quinque, regnauit autem triginta & vno. Defunctus eſt, Conſulatu Feliciani & Taciani, viceſimaſecunda menſis Maij, qui erat annus ſecundus ducenteſimæ octogeſimæ Olympiadis. Aliàs, ducenteſimæ ſeptuageſimæoctauæ. E

Cõſtantinus Aug. moritur.

C

HISTORIAE ECCLESIASTICAE QVAM TRIPARTITAM VOCANT,

LIBER QVARTVS. F

SOZOMENVS.

Quomodo per quendam presbyterum dogma Arij pullulauerit.

CAPVT PRIMVM.

Dogma Nicæni concilij iterum in quæſtionem venit.

IGitur ſub imperio Conſtantini per eccleſias talia acciderunt. Quo moriẽte rurſus ad quæſtionẽ venit dogma Nicæni concilij. Nã licet viuente Cõſtantino nõ id omnes ſuſciperẽt, tamẽ apertè renuere nõ audebant. Quo moriente, plurimi ab eo ſe indubitanter abſtinuêre cõcilio. Erant enim iſti qui etiam primitus videbantur eſſe ſuſpecti: præcipuè vero Arij ſectatores Euſebius & Theogonius, cuius dogma ſe firmare credebant, ſi reuerti Athanaſium prohiberent, & conſectatori ſuo Ægyptiacæ diœceſeos iura contraderent. Et illi quidem hæc agebant, miniſtrante ipſis presbytero, per quem Conſtantini temporibus Arius fuerat reuocatus. Erat enim is presbyter Cõſtantio quoque gratus, eò quòd paternum ei ſeruauerat teſtamentum, ita vt vſq; ad principẽ palatiique potentes haberet acceſſum. Euſebius autem in aula imperiali videbatur ita perſpicuus, vt

Euſeb. Nicomedienſis. & Theogonius Arianorum principes.

Presbyter teſtamentarius.

† Auguſti proceres.

A ſuos conſectatores faceret † Auguſtos ac proceres. Quamobrem de dogmate rurſus priuatim & publicè diſputationes crebrò proferebantur: & ſimul iniuriæ, inimicitiæ, & plurima quæ ex talib⁹ ſolent ſæpius euenire.

Quomodo Athanaſius fauore Cõſtantini minoris Alexandreiam remearit, & eiuſdem epiſtola.

CAPVT II.

An. do. 342.

INterea ab occidentali parte Athanaſius in Alexãdreiam eſt reuerſus, quem etiã Conſtantinus viuens redire mandauerat. Fertur autẽ quod etiã teſtamento voluerit hoc conſcribere, ſed quoniã ita defunctus eſt, eius maior filius Cõſtantinus Heſperiarum partiũ princeps, hoc egit, literáſque huiuſmodi ad populum deſtinauit Alexandrinum.

CONSTANTINVS CÆSAR POpulo eccleſiæ catholicæ, Alexandriæ conſtituto.

Epiſtola Cõſtantini iunioris ad Alexandrinos pro Athanaſio.

B NEQVE veſtram ſacratiſsimã mentem arbitror ignorare, propterea Athanaſiũ adorandæ legis prædicatorem, ad tempus in Gallias fuiſſe miſſum, quoniã ferocitas crudelium inimicorũ eius in exitium ſacri eius capitis imminebat: ne forſan per malignorum calliditatem aliquid incõgruum ſuſtineret. Vt ergo hoc euitaret, ab imminentibus ſibi neceſsitatibus eſt ablatus. Et ita me præcipiente habitare iuſſus eſt, vt in ea ciuitate in qua degebat, bona ei neceſſaria nõ deeſſent. Talis enim eſt eius venerabilis virtus, diuinis freta ſolatiis, vt etiã moleſtias aſperioris fortunæ contemnat. Quapropter licet ad chariſsimã reuerentiam veſtram dominus noſter beatæ memoriæ Cõſtantinus Pius, meus pater, eundem epiſcopum in ſuum locũ reſtituere propoſuiſſet, tamen quoniã humana ſorte præuentus, antequam hæc compleret vota, requieuit, conſequens arbitratus ſum voluntatẽ diuinæ memoriæ Imperatoris implere. Qui dum ad vos remeauerit, qualem à me venerationẽ habuerit, agnoſcetis. Nõ enim mirabile ſi quid in eo geſ-
C ſimus quod laudetur. Meam nãque animam imago deſiderij veſtri, & ſchema tanti viri ad hoc mouit & inuitauit. Diuina prouidentia vos cuſtodiat fratres dilectiſsimi.

De inſidiis Arianorum aduerſus Athanaſium.

CAPVT III.

Athanaſius opera Euſebij iterum Alexãdria pellitur. Cæſ. moritur. † Acacius Agapius ſuccedit.

HIs literis fretus Athanaſius, Alexandreiã venit. Libentérque eum plebs Alexandrina ſuſcepit. Ariani verò coniuratione facta aduerſus eũ frequentes ſeditiones ſubinde ſuſcitabant, per quas occaſio præbebatur Euſebio, vt derogaret ei apud Imperatorem, quod non decernente cõmuni cõcilio epiſcoporum, autoritate ſua arripuiſſet eccleſiam. Tantúmque his derogationibus actum eſt, vt indignante Imperatore de Alexandrina vrbe proiiceretur. Eodem tẽpore Euſebio moriente epiſcopo Cæſareæ Paleſtinæ cognomento Pãphili, † Agapius diſcipulus eius ſuſcepit epiſcopatum, qui & alios plurimos ædidit libros, & de vita doctoris ſui multa conſcripſit.

SOCRATES,

De morte Conſtantini minoris. CAP. IIII. D

An. do. 343. Conſtãtinus iunior occiditur.

NOn multo poſt tempore & Cõſtantinus Imperator, Conſtantini maioris filius, dum nititur inuadere partes iunioris fratris Cõſtantis, circa Aquileiam congreſsione facta perimitur, cõſulatu Acindyni, & Procli. Quamobrẽ Romani imperij principatus Occidẽtalium quidem partium peruenit ad Conſtantem, Orientalis autem ad Cõſtantium.

THEODORITVS.

Quod Athanaſius Arianis bella ipſi denuò ſuſcitantibus, ad partes deceſſerit Italiæ. CAP. V.

IGitur tempore quo Conſtantinus ad perenne tranſiuit imperium, teſtamento filiis temporale diſtribuens regnum (nullus enim eorum erat pręſens) presbytero à ſorore propria ipſi cõmendato ſuum credidit teſtamentũ, præcipiens id Conſtantio dari, qui inter alios videbatur eſſe vicinior, & prius venire poſſe credebatur. Hinc iſte Conſtan- E tio factus notus, tradito teſtamẽto accepit ad eum ingrediendi fiduciam. Qui videns facilem Conſtantij voluntatem, & velut calamum ventis accedentibus agitari, præſumpſit contra Euãgelica dogmata bellũ aſſumere, & aduerſus eccleſias aſperrimam erigere tempeſtatẽ. dicebat enim eſſe culpabiles, qui Cõſubſtantialitatis vocem, quæ ſcripta non inueniretur, in fidei doctrina poſuiſſent, quod inter ſacerdotes & eos diſcordiam generaret. Hinc ergo Athanaſium & eius ſectatores accuſans, inſidias inſtruebat. Huius cooperatores erãt Euſebius, & Theognis⁹, & Theodorus Perinthi⁹, qui eloquentior videbatur, & ſcripſit explanationes Euangeliorum, quem plurimi Heracleioten vocant. Iſti nanq; ſæpius velut propinqui Imperatori, reuerſionem Athanaſij multorũ cauſſam aſſerebant eſſe malorũ: & non ſolùm Ægyptum, ſed etiam Palæſtinam & Phœnicẽ, vicinasque gẽtes eius gratia dicebant eſſe turbatas. Proinde huiuſmodi verbis leuiſsimã obſidentes Imperatoris intentionem, ſuaſerunt vt Athanaſium ab eccleſia rurſus expelleret. Qui agnoſcẽs eorum conſilium, ad partes Heſperias abiit, F

Accuſatur Athanaſius apud Cæſarem.

An. do. 342. Athanaſi⁹ in Italiam.

Quid de Athanaſio Iulius decreuit epiſcopus.

CAPVT VI.

Iulius pontifex. Rom.

VErùm Euſebius, eiúsque conſortes, calũnias in Athanaſium factas Iulio Romano Pontifici deſtinauerũt. Qui eccleſiaſticam ſequens legẽ, etiam ipſos Romam venire pręcepit, & venerabilem Athanaſium ad iudicium regulariter euocauit. Ille continuò euocatione ſuſcepta venit, calũniarum verò ſarcinatores Romam quidem profecti non ſunt, ſcientes facilè ſuum poſſe capi mendacium. Sed videntes oues paſtore deſolatas, lupum ſuper eas pro paſtore cõſtituerũt, id eſt, Gregorium, qui ſex annis beſtiis ferocibus crudelius vſus, pœnam maliciæ ſuæ ſoluit, ab omnibus amariſsimè laniatus.

Greg. Alexandrinus.

Quod Cõſtans imperator partes fouerit Athanaſij.

CAPVT VII.

An. do. 346. Athanaſi⁹ queritur de Arianis.

AThanaſius autem veniens ad Cõſtantẽ, poſtquam Cõſtantinus iunior fuerat bello defun

A ctus, Arianæ cohortis cum gemitu referebat inſidias, & bellum contra Apoſtolicam fidem geſtũ, patriſque eius nomen maximique concilij ab illo celebrati mẽtionem faciebat, & quòd cõmuni lege ſynodus roborata videretur. Hæc inſinuando cum lachrymis, ad paternũ zelum excitauit Imperatorem. Mox nanque vt hæc audiuit, mandauit fratri monens vt paternę pietatis inuiolabilẽ ſeruaret hæreditatem: cùm & ille pietate gubernando regnum, & Romanorum euiciſſet tyrãnos, & gentes poſitas in circuitu ſubiugaſſet.

Conſtans pro Athanaſio

SOCRATES.

De morte Alexandri Conſtantinopolitani Pontificis, & ordinatione apud orthodoxos Pauli, apud Arianos Macedonij. CAP. VIII.

EA porrò tẽpeſtate Conſtantinopolim altera, priore ſuperior, turba ex huiuſmodi cauſſa ꝓceſsit. Alexander Cõſtantinopolitanæ Præſul eccleſiæ, poſt decertationem cum Ario terminatam B ex hac vita exceſsit, epiſcopatus triceſimotertio, vitæ anno nonageſimo & octauo, nullúmque in ſuũ conſtituit locũ, ſed mãdauit vt vnum ex duobus quos ipſe nominaret, eligerent: Et ſi quidem vellent + docibilem ſimul & vitæ optimæ teſtimonio decoratũ, Paulum à ſe presbyterũ ordinatum, virum quidẽ ætate iuuenem, ſed ſapientia ſenem, epiſcopũ ſibimet ordinarent. Si verò ex habitu ſolũmodo reuerentiæ eligere vellent, Macedonium facerent, tunc diaconum exiſtentem, qui ætate maior videretur. Ex hac cauſſa maior cõtentio pro epiſcopi ordinatione ſurrexit, eccleſiámque turbauit, cùm populus vtique in duas diuiſus eſſet partes: aliíque defenderent Arianũ dogma, alij verò Nicæni decreta cõcilij. Igitur donec Alexander viueret, Homouſiani potiores erant Arianis, quia hi quotidie cõuicti minuebantur. Cũ verò Alexander obiiſſet, cõtentio rurſus ex vtraque parte cõmota eſt. Quapropter Homouſiani Paulum ordinauere põtificem, Ariani verò Macedonium. Et in eccleſia quidẽ Irenæ cognomine, quæ C eſt vicina iuxta baſilicam Sophiam, Paulus eſt ordinatus, in quem potius Alexandri ſententia prolata videbatur.

Alexander Conſtantinopolitanus moritur. Anno 346.
† docendi ſanitate. Paulus. Macedonius. Factiones Homouſianorũ & Arianorum. Irena. Sophia.

Quod remoto Paulo Euſebius Nicomedienſis, Conſtantinopoleos inuaſerit epiſcopatum, & de Antiocheno concilio, & de ordinatione Euſebij in Alexandream & poſt eum Gregorij, & transformatione Nicæni concilij. CAP. IX.

POſt paululum verò temporis Imperator Conſtantinopolim veniens, indignatur ob ordinationem factã Arianorum. Epiſcoporũ autem conſtituto concilio Paulum quidem remoueri fecit: Euſebiũ verò ex Nicomedia transferens Cõſtantinopolim, epiſcopũ eſſe decreuit. Quo facto Antiocheiam ꝓfectus eſt Imperator. Euſebius itaq; nullo modo ceſſare patiebatur, ſed omnia cõmouebat donec ſuũ propoſitũ perduceret ad effectũ. Egit ergo vt in Antiochia Syriæ ſynodus fieret, ſub occaſione quidem dedicationis eccleſiæ, quã pater Auguſtorum fabricari cœperat, & poſterius obitum Conſtantius decimo anno eã à tempore fundationis expleuerat: in veritate autem ad ſubuerſionem atque deſtructionem Nicæni concilij. D Ad quam ſynodum cõuenerunt ex ciuitatibus diuerſis epiſcopi nonaginta. Maximus tamẽ Hieroſolymitanus Macarij ſucceſſor nõ affuit, cogitans quod ipſi poſſet ſubripi, vt in damnationem ſubſcriberet Athanaſij. Sed neque Iulius interfuit maximæ Romæ Præſul, neque in locũ ſuum aliquem deſtinauit, cùm vtique regula eccleſiaſtica iubeat, non oportere præter ſententiã Romani Põtificis cõcilia celebrari. Fit ergo ſynodus in Antiochia ſub præſentia Conſtantij principis, Conſulatu Marcelli & Probini. Erat autem quintus annus mortis Cõſtantini patris Auguſtorũ. Præſidebátque tunc eccleſiæ Antiochenæ Flacillus ſucceſſor Euphronij. Fautores igitur Euſebij operæpretiũ iudicantes Athanaſio derogare, primũ quidem calumniati ſunt quaſi præter regulam egiſſet, quã tunc ipſi decreuerant, quoniam non ex ſententia cõmunis concilij epiſcoporum receperat ſacerdotium, ſed ſibimet arrogando in eccleſiã fuiſſet ingreſſus. Deinde quoniam eius aduentu turba generata, plurimi ſeditione ſint mortui: & quia aliqui ab Athanaſio cæſi, Iudicibus dicerentur eſſe E cõtraditi. Hac derogatione tunc habita cõſtituerunt epiſcopũ in Alexãdreia, primo quidem Euſebium cognomento Emiſenũ. Quo ordinato, & in Alexandreiam ire metuente, Gregoriũ fecerunt epiſcopum. His ita geſtis, transformauerunt fidẽ, nihil quidẽ culpantes Nicæni concilij, ſed principiũ prębentes vt frequentibus cõciliis alia ſubinde mutantes & recitantes, efficerent vt definitio fidei paulatim in Arianam væſaniam relaberetur.

Euſeb. Nicomedienſis. Cõſtãtinopolim proficiſcitur.
Anno 346. Concilium Antiochiæ 90. epiſcoporum.
Autoritas Rom. pont.
Athanaſius accuſatur ab Arianis.

Epiſtola Antiocheni concilij, & de fide, & bello Francico, & de Antiochia terræmotu, CAP. X.

NOs neque ſequaces Arij fuimus, quomodo enim epiſcopi presbyterũ ſequeremur? neq; aliam quampiam fidem abſque expoſita antiquitus ſuſcepimus. Sed etiam nos examinatores & cognitores eius fidei facti ſumus: & iudicauimus potius, quàm ſequuti ſumus. Didicimus enim ab initio credere in vnum Deum omniũ, vniuerſorum intelligibilium ſenſibiliúmque creatorẽ & prouiſorem, & in vnum filium vnigenitũ ante omnia F ſecula exiſtentem, & cum ſuo genitore manentẽ, per quem omnia facta ſunt viſibilia & inuiſibilia, & qui in nouiſsimis temporibus per bonã voluntatem patris deſcendit, & ex ſancta virgine Maria carnẽ aſſumpſit, & omnem voluntatem patris ſui impleuit: paſſus eſt, & reſurrexit, & in cœlos aſcendit, in dextera patris ſedet, venturus iudicare viuos & mortuos, & rex permanet in æternum & Deus. Credimus & in ſpiritũ ſanctum. Si autem adiiciendũ eſt, credimus & de carnis reſurrectione, & vita perpetua. Hæc in prima ſcribentes epiſtola ciuitatibus mittebant. Sed poſt paululum aliam in Antiocheia dictauerunt. Eodem tempore etiam rempublicam contigit valde turbari. Gens nanque Francorum circa Gallias conſtituta, Romanis erat infeſta. Tunc etiam terræmotus maximus in Oriente factus eſt, & pręcipuè in Antiocheia, quæ anno iugiter eſt commota.

Fides Arianorum Antiochia.
Franci. Terræmotus Antiochiæ.

Quomodo Gregorius Alexandreiam venerit, & inde fugerit Athanaſius, & quæ mala per Gregorium geſta ſint. CAP. XI.

Syrianus.

A INterea Gregorium deducebat in Alexandriam Syrianus magiſter militiæ,& cum eo armati milites,numero quinque millia,quibus etiam adeтant Arij ſectatores illic habitantes. Sed quomodo Athanaſius eccleſia pulſus,ne caperetur effugerit,arbitror eſſe dicendum.

Vigiliæ.

Erat enim veſpera, & populus in vigiliis obſeruans,ſperabaturque futura Collectio.Inter hæc venit Magiſter militum,& circa eccleſiam per cohortes ſuos milites ordinauit.Athanaſius autem videns quæ fierent, cogitauit ne propter ſe vlla læſio populo proueniret. Et præcipiens diacono vt compleret orationem, rurſus pſalmum fecit imponi.

Pſalmodia.

Cumque conſonantia pſalmodiæ celebraretur,per vnam ianuam eccleſiæ egrediebantur omnes.Quo facto milites quidem ſine commotione ſteterunt. Athanaſius autem inter medios pſallentium illæſus abſceſsit. Et hoc modo fugiens,Romam profectus eſt. Porrò Gregorius Alexandrinæ tunc præſedit eccleſiæ, Alexandrinorum verò plebs non ferens quod e-
tar geſtum eccleſiam quæ Dionyſij nuncupatur,
B incendit.

Quod mortuo Euſebio Paulus in eccleſiam rurſum introductus ſit, & ab Arianis Macedonius conſtitutus.

C A P. X I I.

Iulius pôtif. Ro. iudex in cauſſa Athanaſij.
Euſebij mors.
Paulus reducitur Cõſtantinopolim.
Vrſatius Valens.

EVſebius autem legationem miſit ad Iuliũ,Romanæ vrbis epiſcopum, rogans vt contra Athanaſium iudex eſſet.Sed quæ de Athanaſio decreuerat Iulius Euſebius non occurrit vt cognoſceret,quia dum paucũ tempus vixiſſet poſt concilium, vita priuatus eſt. Quapropter Conſtantinopolitæ Paulum rurſus in eccleſiam introduxerunt.Idem & Ariani in eccleſia, quæ nunc dicitur Pauli,ordinauere Macedonium. Et hoc gerebant fautores Euſebij ſucceſſoreſq; præſumptionis,id eſt,Theogonius Nicænus,Maris Chalcedonenſis,Theodorus Heracliæ,& reliqui. Sed Vrſatius & Valens hæretici,poſtea libellum pœnitentiæ Iulio offerentes epiſcopo, & conſentientes *homuſis* verbo,communicare meruerunt.

Quomodo Hermogenes magiſter militũ, Volens Pau-
C *lum eccleſia pellere, à populo ſit peremptus, quæ vindi-*
cta proceſſerit. Cap. X I I I.

INterea propter Macedonium ingens præliorũ flamma ſurgebat,& inteſtinum bellũ Chriſtianorũ in ciuitate multi ſanguinis effuſione pullulabat.

Paulus pellitur Conſtantinopoli.

Quod cum audiſſet Conſtantius Antiochię poſitus Imperator,Hermogeni magiſtro militum Thraciarum iniunxit,vt Paulũ eccleſia pelleret. Qui Conſtantinopolim veniens, maximas turbas cõmouit,cogens vt pelleretur epiſcopus. Facta autem ſeditione,populus erat paratus ad vltionem.

Hermogenes Mag. militum occiditur.

Cumque Hermogenes inſiſteret vt militari manu expelleret Paulum, accenſus populus (vt fieri ſolet in talibus) irrationabiliter ei reſiſtebat,eiuſque domum incendentes, ipſumque trahentes interemerunt. Hæc geſta ſunt conſulatu Conſtantij tertio,& ſecundo Conſtantis.

Franci.
Germanos Conſtantius Imp. priuat Conſtantinopolitanos fru-
mentariis ſtipendiis.

Quo tẽpore Cõſtans quidem Francos Romanorum ſubiecit imperio Conſtantius autem de interitu Hermogenis acturus ab Antiochia veredis Conſtantinopolim venit, & Paulum quidem expulit ciuitate,vrbem verò damno multauit,auferens ei frumenti à ſuo patre collata vltra quadraginta milia
D modiorum,quæ quotidie frangebantur.Nam penè octoginta milia per dies ſingulos,vrbe Alexandria mittente,primo miniſtrabantur. Hoc itaque facto Macedonium diſtulit ſtatuere vrbis epiſcopum.Iraſcebatur enim etiam illi, non ſolum quia præter ipſius voluntatẽ fuerat ordinatus,ſed quia propter ſeditiones inter eum Paulumque factas, plurimi perierant,ſimul & magiſter militum fuerat interemptus. Permittens ergo eum Miſſas facere in eccleſia in qua fuerat ordinatus,denuo eſt profectus in Antiochiam.

Quod Gregorius ab Alexandria remotus, & Georgius Arianus illic fuerit euocatus.

C A P V T X I I I I.

Gregorius Alexãdri.
Georgius Cappadox recipitur.

ARiani præterea Gregorium remouentes ab Alexandria tanquã odioſum, & quia propter eum factum fuiſſet incendiũ, necnon & quia minus ipſorum foueret errorem,euocauerunt Georgium Cappadocem hominem Arianæ væſaniæ.
E

S O Z O M E N V S.

Athanaſio Paulo & aliis orthodoxis epiſcopis Romæ poſitis quid Orientalibus Iulius Romanus ſcripſerit.

C A P V T X V.

Athanaſius.
Paulus.
Marcellus.
Aſclepas.
Quintianus.
Lucianus.
Romana ſedis dignitas
Iulius Pôt. Ro. Orientalibus ſcribit.

IGitur Athanaſius relinquens Alexandream,Romam profectus eſt.Contigit autem eodem tempore etiam Paulum Conſtantinopolitanum Pũtificem illuc vnà concurrere,& Marcellũ Ancyræ, Aſclepamque Gazæ. Qui dum Arianis eſſet aduerſus,calumniam paſſus ab his,quaſi ſubuertiſſet altare, damnatus eſt. Pro quo Gazæorum eccleſia Quintiano committitur.Lucianus autem Hadrianopolites epiſcopus,ob aliam accuſationẽ eccleſia ſua priuatus, degebat in vrbe Roma. Cognoſcens ergo Romanus epiſcopus crimina ſingulorum,& omnes Nicęno concilio concordare comperiens eos in communionem ſuſcepit, tanquam omnium curam gerens,propter ſedis propriæ di-
gnitatem, ſingulisque reddidit ſuas eccleſias, & F
Orientalibus ſcripſit epiſcopis,culpans quod non recte tractaſſent viros inculpabiles de ſuis eccleſiis eos expellentes,& quod conſtitutiones Nicæni concilij minimè obſeruarent.Quorum paucos ad certam diem ſibimet adeſſe pręcepit,vt coram eis oſtenderet iuſtum ſe ſuper illis protuliſſe decretum. Et deinceps non ſe paſſurum interminatus eſt,niſi ab huiuſmodi turbis & nouitate ceſſarent.Et ille quidem hæc ſcripſit. Athanaſius autẽ, & Paulus epiſtolas Iulij Oriẽtalibus epiſcopis miſerunt,& ſinguli eorum ſuas ſedes adepti ſunt.

Quid Orientales Iulio reſcripſerint. C A P. X V I.

An. do. 346.

VErum Pontifices Orientis grauiter hoc ferentes, & in Antiochia congregati Iulio reſcripſerunt epiſtolam, ornato quidem ſtilo compoſitam,ironia verò maximè plenam,& non ſine interminationis qualitate confectam.

Romana eccleſia.

Fatebantur enim circa omnes Romanorum eccleſiã eſſe munificam,veluti quę apoſtolicam haberet curam,& antiquitus mater pietatis exiſteret,licet ab Oriẽte

A ad eam prædicatores dogmatis aduenißent. Se verò non propterea ſecundo loco habendos exiſtimabant, eo quòd non magnitudine aut multitudine abundarẽt eccleſiarum, cum vitę qualitate non cederent: crimenque Iulio imponebant, eo quòd Athanaſij ſectatoribus communicaſſe videretur, & tanquam ipſorum concilio contumelias irrogaſſet, eorumque ſententiam, deſtruxiſſet: & veluti iniuſtum eius factum, eccleſiaſticiſque ſanctionibus diſſonans arguebant. His ita conſcriptis addiderunt, quod ſi ſuſciperet Iulius damnationem ab ipſis factam, & ordinatos epiſcopos in damnatorum locum firmaret, pacem cum eo & communionem haberent. Si verò placitis ipſorum reſiſteret, contraria celebrarent: quippe cùm Orientales epiſcopi non reſtitiſſent, cum Nouatus à Romana pelleretur eccleſia. De his autem quæ præter commune placitum de concilio Nicæno geſſerant, nihil ei reſcribere maluerunt.

SOCRATES.

B *Quid Athanaſio Alexandriam remeante prouenerit.*
CAPVT. XVII.

Ariani quidã apud Alexãdriã ſuffocati.

HÆc itaque Orientales epiſcopi Iulio Romano Pontifici reſcripſerunt. Cùm verò Athanaſius Alexandreiam fuiſſet ingreſſus, compreſsio populi partis Gregorij, qui illic fuerat ordinatus epiſcopus, vehemens facta eſt. Et ex hoc dicebant turbas & neces hominũ prouenisse, & huiuſmodi crimina in Athanaſium velut autorem ſceleris referebant: cùm hęc in certaminibus frequenter eueniant. Ob quam cauſam Sabinus Macedonianæ Præſul hæreſeos, Athanaſium frequenter accuſat. *Sabinus Athanaſiũ traducit.* Qui ſi cogitaret quanta mala contra Athanaſium & Homouſianos Ariani geſſerint, aut quanta concilia propter eum celebrata ſint, aut quanta contra omnes eccleſias Macedonius hæreſiarches geſſerit, erubeſcens forte tacuiſſet. *Macedoni⁹ hæreſiarches.*

Quomodo Paulus denuò Conſtantinopoli ſit expulſus, & quæ neces introducto in Eccleſiam Macedonio ſint factæ. *CAP. XVIII.*

Paulus à Cõſtãtinopoli pellitur.

C COnſtantius igitur Imperator in Antiochia degens, cum audiſſet rurſus Paulum Conſtantinopolitanam recepiſſe ſedem, iratus † ſacra ſua miſit ad Philippum, qui tunc habebat maximam inter alios Iudices poteſtatem, & poſt principem ſecundus appellabatur: vt Paulum eccleſia pelleret, & Macedonium introduceret. *† Mandatum ſuum.* Præfectus autem Philippus ſeditionem populi metuens, arte eſt vſus aduerſus Paulum. Et viſionem quidem principis celauit, ſimulans autem publicum ſe habiturum eſſe tractatum, proceſsit ad Thermas vocabulo Zeuxippi: quo etiam cum honore quaſi neceſſario vocauit Paulum. *Thermæ Zeuxippi. † Mandatũ* Cumque veniſſet, repente Præfectus † ſacra monſtrauit Imperatoris, & epiſcopus quidem illic iniuſtam ſententiam patienter tulit. Porro Præfectus metuens multitudinis impetum quæ ibi conuenerat, propter timoris famam, vnam feneſtram Thermarum iuſsit aperiri, per quam ad palatium ductus Paulus, & miſſus ad nauem ad talia paratã, *Paulus exulat.* velociter ductus eſt in exilium. Iuſsitque Præfectus vt Theſſalonicæ ſeruaretur, ex qua Paulus fuerat oriũdus, vt illic libere viueret, & in aliis Illyrici ciuitatibus, non tamen vt ad partes Orientis accederet. D Hoc itaque modo Paulus inopinato de eccleſia pulſus eſt. *Macedoni⁹ in eccleſiam deducitur.* Philippus autem à Thermis ad eccleſiam properabat, cum quo Macedonius, reſidens in vehiculo cum Præfecto ſimul & militibus armis indutis. Hoc facto terror populum apprehendit, & ad eccleſiam concurrerunt vniuerſi ſimul Homouſiani & Ariani. Cumq́; Pręfectus cũ Macedonio ad eccleſiam perueniſſet, & populum & milites irrationabilis timor inuaſit. Cumque eſſet ingens multitudo, nec poſſet introire Præfectus, milites cœperunt populum violenter impellere, & cùm propter anguſtiam loci cedere non poſſent, putantes eos milites ſibi velle reſiſtere, euaginatis gladiis in eorum necem graſſabantur. Tũc ergo (ſicuti fertur) peremptì ſunt circiter tria millia centũ & quinquaginta. *Supra 3000 interficiũtur* Alij à militibus interſecti, alij verò compreſsione ſunt mortui his actis. Hac via Macedonius tanquam nihil mali gerens ſed veluti mundus & innocens à Præfecto E magis quàm eccleſiaſticis regulis, traditum ſibi recepit epiſcopatum: tantiſque necibus ipſe & Ariani eccleſiæ iura tenuerunt. Hoc tempore Imperator maiorem eccleſiam fabricabat, quæ nunc Sophia vocitatur, & eſt copulata eccleſiæ, quæ dicitur Irene, quam pater Imperatoris, cùm eſſet prius modica, ad pulchritudinem magnitudinemque perduxerat: quæ modo velut ſub vno circuitu contineri noſcuntur. *Sophia, opus Conſtantij Irene.*

Denuo de calumniis contra Athanaſium.
CAPVT XIX.

INterea contra Athanaſium alia machinatio cõcinnata eſt. *Calumnia in Athanaſium.* Eccleſiæ nanque Alexandrinorum Auguſtorum pater erogando pauperibus frumenta donauerat: quæ dixerunt Athanaſium vendere, & ſuis vtilitatibus applicare. Quod Imperator credens, eum iuſsit occidi. Hoc ſentiens Athanaſius, latẽter auſugit. *Iulius Athanaſiũ ad ſe vocat.* Tunc igitur Iulius Romanæ vrbis epiſcopus, cognoſcens Arianorum inſidias aduerſus Athanaſium machinatas, poſtquã Euſebij ſuſceperat literas, euocauit Athanaſium, F cùm audiſſet locum vbi erat abſconſus. Inter hæc ſuſcepit etiam literas Ægyptiorum epiſcoporum, aſſerentium falſa eſſe quæ contra Athanaſium dicebantur. Quo facto Iulius reſcripſit eis qui fuerant in Antiochia congregati, culpans eos primũ de iniuriis literarum: deinde cur ſe ad ſynodum ſuam non vocaſſent canonibus nimirum iubentibus præter Romanum nihil decerni Pontificem: *Autoritas Romani Pont.* inſuper quod latenter corrumperent fidem: & quod Tyri geſta per ſubreptionem fuerint & arte compoſita: & quia contra ius ex vna parte confecerint monimenta geſtorum, referens id ad falſitatem de Arſenio concinnatã. Epiſtolas ipſas ponere, propter faſtidium longæ lectionis omiſi. Poſt modicum verò tempus, Paulus à Theſſalonica ſimulans ſe habere iter ad Corinthum, in Italiã venit, & vnà cum Athanaſio cauſam ſuam Imper. Conſtanti indicauit.

SOZOMENVS.

A *Delegatis Orientalium Epiſcoporum ad Conſtantem miſsis pro his quæ geſſerunt.* C A P. X X.

† Neropolis. Narciſſus Theodorus, Marcus, in Italiam mittuntur.

IMperator autem fratri ſuo Conſtantio ſcripſit, vt aliquos Orientalium epiſcoporum ſatisfacturos de quorundam damnatione mitteret. Quapropter eligunt tres, Narciſſus † Irenopolites Cilix epiſcopus, Theodor⁹ Heraclię Thraciæ, & Marcus Arethuſæ Syriacæ. Qui venientes ad Italiam, ſacta propria vindicabant, nitentes Imperatori perſuadere Orientalis concilij iuſtam eſſe ſententiam. Cumque fidei ſuæ confeſsionem exigerentur, fidem quidem Antiochię expoſitam, celauerunt. Aliam verò conſcribentes confeſsionem obtulerunt, multum tamen à Nicęno concilio diſſonantem. Videns autē Conſtās iniuſte grauatos homines, nec crimina fuiſſe vera, pro quibus dicebantur à communione ſuſpenſi, ſed id factum propter diſſonantiam fidei, cùm ſatisfacere nequiuiſſent pro quo venerant, remiſit eos ad propria. Poſt tres autem annos rurſus Orientales
B epiſcopi Occidentalibus aliam epiſtolā miſerunt, quam Multorum verſuum nominauere conſcriptionem, eò quòd vltra priores prolixo eloquio confecta videretur. In qua de ſubſtantia quidem dei nullam fecere mentionem. Eos autem qui dicunt ex non exiſtentibus dei filium, aut ex alia eſſentia & non ex deo, & quia fuerit aliquando tēpus aut ſeculum, quando non erat, abdicarunt. Porrò Eudoxium Germaniciæ epiſcopum, Martyrium atque Macedonium baiulos epiſtolarū, Occidentales noluerunt ſuſcipere ſacerdotes, dicentes dogmata Nicæna ſufficere, & nihil vlterius oportere tractari. Cumque Conſtans à fratre petens, vt Athanaſius ſuam reciperet eccleſiam, reſiſtentibus hæreticis nihil impetrare potuiſſet, tunc Athanaſius & Paulus adeuntes popoſcerunt fieri ſynodum, eò quòd pro defenſione rectorum dogmatum expulſi probarentur.

Orientales conſubſtantialitatem negant.

Eudoxius. Martyrius. Macedon⁹.

THEODORITVS.

Quod Conſtans fratrem pro fide monuerit, & quod
C *Conſtantium Sardica concilium conuocari præcepit.*
CAPVT XXI

QVod audiens Conſtans, ſcripſit fratri, monens vt paternæ pietatis inuiolatam ſeruaret hæreditatem, cum & ille imperium gubernando & Romanorum tyrannos euiciſſet, & in circuitu gentes Barbaras ſubiugaſſet. His literis motus Cōſtantius, præcepit Sardicæ (quæ eſt ciuitas Illyrici) & Orientales & Occidentales conuenire Pontifices. Multi ſiquidem etiam alij caſus medicinam ſynodicam requirebant. Nam & Paulum Conſtātinopolitanæ vrbis epiſcopum, pro rectis dogmatibus, Ariani ad periculum mortis vſque perduxerant, tanquam ſeditionis autorem, & alia quædam adiecerant quæ calumniatoribus ſunt amica. Quē tamen tunc populus Sardicam propter inimicorum inſidias abduci non eſt paſſus. Paulò poſt autem defuncto Conſtante, flectentes Ariani leuiſsimam principis voluntatē, & à regia ciuitate pellentes Paulum, cum ad ciuitatulam Cucuſenam (quæ tunc erat Cappadociæ, nunc verò ſecundæ Armeniæ) tranſtulerunt. Sed non ſatis eſt in hoc

Sardicam concilium indicatur.

Paulus Cucuſum tranſlatus, paulò poſt occiditur.

cuncta turbantibus, vita Pauli mirabilis, licet in ſo D
litudine conſtituti. Mittentes enim miniſtros necis, eum morti violentiſsimæ tradiderunt. Et hoc beatus Athanaſius refert in Apologia propriæ fugæ, ita dicens:

Athanaſii relatio de nece Pauli Conſtantinopolitani Pontificis. C A P. X X I I.

EPiſcopum nanque Conſtantinopoleos Paulum perſequentes atque inuenientes, palam ſuffocandum eſſe cenſuerunt in Cucuſo Cappadociæ, autorem habentes Philippum Præfectum. Erat enim eorum hæreſeos tunc patronus, & conſiliorum miniſter iniquorum. Huiuſmodi enim crudelitates blaſphemia Arij protulit. Contra vnigenitum nanque inſaniunt miniſtri præſumptionum eius. Hoc itaque modo Paulo defuncto, imò magis ad cœleſtia regna perducto, Macedonium ſtatuerunt epiſcopum quaſi conſectatorem ſuum, quoniam proxime ſancto ſpiritui blaſphemabat. Sed paulo poſt expulerunt & eum, dum creaturā E
non confiteretur eū quem filiū ſacrę ſcripturæ dicunt. Quapropter damnatus ab illis, hæreſis proprię autor apparuit conſubſtantialem quidem nec iſte patri filiū eſſe dicens, ſimilem tamen per omnia genitori docens, creatum verò Spiritum aperte denominans. Hæc itaque non multo poſt (ſicuti diximus) acta ſunt.

Philippus Præfectus.

Macedoni⁹ propalatur.

SOCRATES,

De conuentu epiſcoporum in Sardicenſe concilium.
CAPVT XXIII.

An. do. 350.

VNdecimus autem annus erat ab obitu patris duorum Auguſtorum. COSS. verò tunc fuere Ruffinus & Euſebius, quando celebratum eſt Sardicenſe concilium. Ex Heſperiis ergo partibus conuenerunt epiſcopi quaſi treceni, ſicut Athanaſius ait. Ex Orientalibus ſex & ſeptuaginta tantummodo, ſicut Sabinus dicit. Inter quos annumerabatur & Iſchyras tanquam Mareotis epiſcopus, quem damnatores Athanaſij in epiſcopū F
huius prouinciæ prouexerant. Excuſauerūt ſe etenim alij per infirmitatem corporis: alij anguſtas inducias accuſantes, & ob hoc Iulium Romanum culpantes epiſcopum: cum vtique ante annum & ſex menſes ſynodus fuerit prædicata, & Athanaſius Romæ degeret, expectans iudicium ſynodale. Cum ergo Sardicæ Orientales conueniſſent, ad aſpectum Occidentalium venire nolebant, dicentes, non aliter ſe ad verba venturos, niſi ſuo collegio Athanaſiacos & Paulianos expellerent. Cumque Protogenes Sardicenſis epiſcopus, & Oſius Cordubæ Hiſpaniæ non paterentur à concilio ſe ſubmoueri Pauli defenſores & Athanaſij, illi repente diſceſſerunt. Et venientes ad Philippopolim Thraciæ, ſeorſum facere concilium, & aperte iam Conſubſtantialitatem anathematizauerunt. Et ſectam inæqualis ſubſtantiæ epiſtolis ſubſcribentes, vndiquaque miſerunt. Qui autem in Sardica conuenerant, primum quidem horum damnauere væſaniam, deinde accuſatores Athanaſij dignitate priuauerunt. Et † terminū fidei Nicænę corroborantes, & tractatum de diuinæ ſubſtantiæ

Orientales.

Hereſis inæqualis ſubſtantiæ.

Definitionē

A inæqualitate reſpuentes, Conſubſtantialitatem apertius tradiderunt, etiam ipſi vndiquaque ſcripta propria mittentes. Ex vtraque ergo parte arbitrati ſunt rectè ſe facere, Orientales quidem eò quod à ſe damnatos illi ſuſciperent, Occidentales autem quoniam ante cognitionem damnatores effugerant: & quoniam hi quidem Nicænam ſeruabant fidem, illi verò eam adulterare præſumpſerant. Reddiderunt ergo locum Paulo & Athanaſio, necnon & Marcello Ancyræ Gallatiæ, qui dudum (ſicuti iam dictum eſt) fuerat condemnatus.

THEODORITVS.

Literæ Sardicenſis concilij ad vniuerſos epiſcopos.

CAPVT XXIIII.

An. do. 350. Sardicenſis concily literæ.

QVæ verò Sardicæ geſta ſint, concilij literæ clarius edocebũt, quas propter modum explanationis huic ſcripturæ interponere non omiſi.

B SANCTA SYNODVS DEI GRATIA SARDICÆ

congregata ex vrbe Roma, Hiſpaniis, Galliis, Italia, Campania, Calabria, Aphrica, Sardinia, Pannonia, Myſia, Dacia, Dardania, altera Dacia, Macedonia, Theſſalia, Achaia, Epiris, Thracia, Rhodope, Aſia, Caria, Bythynia, Helleſpõto, Phrygia, Piſidia, Cappadocia, Põto, Cilicia, altera Phrygia, Pãphylia, Lydia, inſulis Cycladibus, Ægypto, Thebaide, Lybia, Galatia, Palæſtina, & Arabia, vniuerſis epiſcopis & comminiſtris S. & Apoſtolicæ eccleſiæ dilectiſsimis fratribus in domino S.

MVLTA quidem ac ſæpius Arianam veſaniã ſequentes præſumpſerunt aduerſus Dei ſeruos, & rectam fidem cuſtodientes. Adulterã nanque doctrinam proponentes, orthodoxos expellere ſunt conati: & in tantum inſurrexerunt aduerſus fidẽ, vt neque auditus deo amabilium lateret Imperatorum. Igitur gratia dei cooperante, etiam ipſi piiſsimi principes ex diuerſis nos prouinciis & ciuitatibus colligentes, ſanctum hoc conciliũ in Sardicenſium celebrari vrbe præceperunt, vt ablata
C omni diſcordia, & omni perfidia procul expulſa, ſola Chriſti pietas apud omnes inuiolata ſeruetur. Venerunt enim Orientales epiſcopi à piiſsimis Imperatoribus inuitati, præcipuè propter famam quæ de chariſsimis noſtris fratribus & comminiſtris fuerat diuulgata, id eſt, Athanaſio Alexandrino, & Marcello Ancyræ Galatiæ, & Aſclepa Gazæo, forſan etiam ad voſipſos detractiones huiuſmodi peruenerunt, quomodo etiam noſtras aures ventilare conati ſunt, vt ea quæ contra innocentes referunt, vera eſſe credantur, & iniqua hæreſeos celetur opinio. Sed hæc diutius facere permiſsi non ſunt. Etenim Præſul eccleſiarum dominus eſt, qui pro his & pro vniuerſis mortem ſuſtinuit, & per eas aſcenſum ad cœlos nobis omnibus condonauit. Pridem itaque Euſebius, & Maris, & Theodorus atque Theogonius, Vrſatius, & Valens, & Minophantus, & Stephanus ſcripſerunt Iulio comminiſtro noſtro eccleſiæ Romanæ Pontifici contra prædictos conſacerdotes noſtros, id eſt Athanaſium epiſcopum Alexandriæ, & Marcellum epiſcopum Ancyræ Galatiæ, & Aſclepam Gazæ. Scripſerunt quoque ex aliis partibus epiſcopi, teſtimonium perhibentes puritati Athanaſij D conſacerdotis noſtri, & ea quæ ab Euſebio & cõſectatoribus eius geſta ſunt, nihil aliud quàm mendaciis & calumniis plena eſſe affirmantes. Cũ vtique euocati à chariſsimo & conſacerdote Iulio, & non occurrentes (ſicut ſcriptis eiuſdem epiſcopi Iulij comprobatur) aperte videantur calumniatores exiſtere. Nam ſi de geſtis contra eos habitis præſumpſiſſent, non cunctarentur occurrere. Veruntamen etiam ex his quæ fecerunt in hoc ſancto magnoque concilio, eorum machinatio euidenter apparet. Venientes enim in Sardicenſium ciuitatem, atque videntes fratres noſtros, Athanaſium, Marcellum, Aſclepam, & cæteros ad iudiciũ accedere timuerunt. Et non ſemel, non ſecundo, ſed etiam frequenter citati, vocationibus obedire noluerunt: congregatis videlicet in concilio Oſio longæuo (qui propter ætatem, atque confeſſionem, tantumq; laborem omni honore dignus apparuit) & reliquis, ſuſtinentibus & inuitantibus eos ingredi iudicium, vt quæ contra abſentes cõſacerdotes diffamauerant atque conſcripſerant, præſentes oſtenderent. Sed (ſicuti prædiximus) e- E uocari non venerunt, vt etiam in hoc calumniam propriam oſtenderent: & quodammodo reſpuendo iudicium, inſidias ſuas & molimina proclamarent. Nam qui de ſuis dictis confidunt, etiam ad faciem probare non fugiunt. Quia verò non occurrerunt, nullum de eis ignorare confidimus (ſi forſan rurſus illic quicquam machinari voluerint) quòd nihil habentes quo poſsint cõſacerdotes noſtros arguere, abſentibus detrahunt, præſentes effugiunt. Fugerunt enim (chariſsimi fratres) nõ ſolum propter calumniam aduerſus iſtos inſtructam, verum quia ſuos pro diuerſis criminibus accuſatores occurriſſe viderunt. Proferebantur enim vincula & cateuæ. Venerant homines ab exilio & conſacerdotes, necnon cognati pariter & amici eorum, qui propter eos mortui dinoſcuntur. Et quod eſt admirandum, aderant epiſcopi, quorum vnus quidem catenas geſtabat & vincula, quibus vinctus fuerat propter eos. Alij verò eorum inſidiis mortem ſibi teſtabantur inflictam, quia ad tantam ſu- F perbiam ſunt perducti, vt etiam epiſcopum occidere conarentur: quem niſi fuga liberaſſet, obierat. Venit enim conſacerdos noſter beatus Theodulus, fugiẽs eorum molimina, quibus fuerat iuſſus occidi. Alij verò gladiorum vulnera demonſtrabant: alij famem ſe ab eis paſſos ingemiſcebãt, & hæc non quilibet homines teſtabantur, ſed omnes eccleſiæ pro quibus hi qui occurrerunt, & qui legatione fungebantur, inſinuabant violentiarum peſtes, armatos milites, populos cum fuſtibus, iudicum terrores, falſarum literarum obiectiones. Lectæ ſunt enim literæ Theogonij contra conſacerdotes noſtros, Athanaſium, Marcellũ & Aſclepam, vt etiam Imperatores mouiſſe viderentur. Quas literas diaconi Theogonij vulgauerunt, ſuper hæc autem virginum nuditates, eccleſiarum incendia, carceres contra ſacerdotes noſtros adhibitos. Quæ omnia prælia non niſi pro deteſtabili Arianorum hæreſi commiſiſſe noſcuntur. Quiſquis enim eorum reſpuiſſet ordinationem atque communionem, his neceſſario ſubdebatur iniuriis. Conſpicientes igitur facinorum ſuorum anguſtias, confuſi receſſerunt. Et vlterius hæc non va-

Athanaſius. Marcellus. Aſclepas.

Iulius Pñt. Romanus.

Oſius Cordubenſis.

Theodulus.

A lentes abſcondere, in Sardicenſium venerunt vrbem, vt per aduentum ſuum quaſi talia ſe nequaquam perpetraſſe monſtrarent. Videntes autem quibus calumnias irrogauerant, & oppreſſos à ſe ſimul accuſatores, & increpationes prę oculis ſuis habentes, euocati ad iudicium ingredi nequiuerunt. Athanaſio quippe, Marcello, & Aſclepa, noſtris cōſacerdotibus fiducialiter agentibus, & valde ingemiſcentibus, & imminentibus atque prouocantibus eos, & promittentibus, non ſolum ſe calumnias euidenter oſtendere, ſed etiam quæ in eorum eccleſias deliquiſſent: illi verò tanto conſcientiæ terrore conſtricti ſunt vt fugerent, & per fugam ſuas calumnias aperirent delictaque ſua iudicij declinatione faterentur. Et licet non ſolum ex prioribus, ſed etiam ex iſtis malicia eorum atq; calumniæ patefiant, tamen vt neque per fugam occaſionem alterius iniquitatis accipiant, curauimus contra veritatem facta eorum molimina examinare. Et hoc propoſito, ex his quæ geſta ſunt eos calumniatores inuenimus, & nihil aliud niſi aduerſus conſacerdotes noſtros inſidias inſtitutas.

Arſenius. B Nam Arſenium, quem dicebāt ab Athanaſio peremptum, hic viuit, & inter viuentes commorari dinoſcitur, ex quo etiam alia probantur eſſe conficta. Quod verò etiam calicem diuulgauerunt fractum à Macario Athanaſij presbytero, teſtati ſunt qui de Alexandria & Mareote venerunt, nihil tale fuiſſe geſtum. Sed etiam epiſcopi Ægypti *Iulius Pōt. Romanus.* Iulio conſacerdoti noſtro ſcribentes, valde affirmabant, quod neque ſuſpicio fuiſſet huiuſmodi. Proinde dixerunt monumenta aduerſus eos confecta, quæ tamen probatum eſt ex vna parte celebrata: in quibus geſtis pagani examinabantur, & Catechumeni: ex quibus vnus catechumenus inquiſitus, ait intus ſe fuiſſe quando Macarius venerat ad eundem locum. Alter autem interrogatus, *Iſchyras.* dixit illum famoſiſsimum Iſchyram tunc ęgrotaſſe, & in cellula iacuiſſe, vt ex hoc appareat nihil geſtum ex omnibus ſacramentis, eò quod & catechumeni intus fuiſſent, & Iſchyras non adeſſet, ſed iaceret ægrotus. Is nanq; malignisſimus Iſchyras mentitus, quod Athanaſius quoſdam ſacros incendiſſet libros, illo tempore ægrotaſſe declaratus eſt, quando Macarius ibi fuit. Vnde etiam ex hoc calumniator apparuit. Denique pro huiuſmo C di calumniæ mercede dederunt Iſchyrę nomen epiſcopi, qui neque presbyter fuerat aliquando. Duo nanque presbyteri qui cum Meletio aliquando degebant, & poſtea à beato Alexandro epiſcopo ciuitatis Alexandrinæ ſuſcepti ſunt, & cum Athanaſio conſtituti, teſtati ſunt nunquam illum presbyterum fuiſſe Melitij, neque habuiſſe Melitium in Mareote eccleſiam vel miniſtrum: & qui penitus nec presbyter fuerat: nunc eum velut epiſcopum produxerunt, vt eo nomine in ſuis calumniis terrere viderentur auditores. Lectę ſunt enim & literæ conſacerdotis noſtri Marcelli, & inuenta eſt Euſebij ſimiliumque nequitia. Nam ea quæ veluti querimoniam faciens Marcellus dixit, hæc tanquam ipſe confirmaret accuſauerunt. Hæc ergo ſunt lecta, & reliqua, & præcedentes pariter quæſtiones rectaque huius viri fides inuenta eſt. Non enim a ſancta Maria ſicut iſti confirmabant, dedit deo verbo principium, neque finem habere aſſeruit eius imperium, ſed regnum eius & ſine principio & ſine termino eſſe conſcripſit. Aſcle- D *Aſclepas.* pas autem comminiſter obtulit monimēta Antiochiæ confecta ſub accuſatorum præſentia, & Cæſarienſis Euſebij, & ex ſententia iudicantium epiſcoporum ſe oſtendit innoxium. Rectè ſiquidem (ô charisſimi fratres) euocati frequenter, obedire noluerunt, rectè quoque fugerunt. Conſcientia nanque ſua perterriti per fugas, ſuas calumnias indicarunt: & quæ præſentes accuſatores ſuper eis dixerant, etiam probauerunt. Ad hęc autem etiam eos qui dudum accuſati propter Arianam hęreſim fuerant & proiecti, non ſolum ſuſceperunt, ſed etiā in maiori ordine poſuerunt, diaconos ad presbyterium promouentes, presbyteros ad epiſcopatum, non ob aliud niſi vt impietatem ſeminare & dilatare poſſent, & fidei corrūpere pietatē, ſunt autem horum principes, Euſebius, Theodorus Heracliæ, Narciſſus Neroniadis Ciliciæ, Stephanus Antiochiæ, Georgius Laodiciæ, Acacius Cæſareiæ Paleſtinæ, Menophantus Epheſius, Vrſatius Sigiduni, Valens Murſiæ Pannoniæ. Iſti nanque conuenientes, cum Orientalibus nō ſinebant eos nec in ſanctum concilium ingredi, nec omnino acce- E dere ad eccleſiam Dei. Et venientes in Sardicam conciliabula apud ſemetipſos per loca ſingula faciebant, & acta quædam cum terroribus concinnabant, vt nihil penitus ad iudicium perueniret, neque ſanctum poſſemus celebrare concilium. Hæc omnia cognoſcere potuimus à conſacerdotibus noſtris, Macario Palæſtino, & Aſterio Arabiæ, qui cum eis venerant, & ab eorum perfidia receſſerant. Hi nanque ad ſanctum concilium venientes, violentiam quam paſsi ſunt narrauerunt, nihil dicentes apud eos agi rectum: inſuper adiicientes, quod qui eſſent rectæ fidei, prohibiti fuiſſent ab eis ad hæc loca venire, & propter interminationem vix ab eis diſcedere potuiſſent. Ob hāc cauſſam Sardicen venientes, in vna domo cuncti manſerunt, neque breui tempore à ſe recedere patientes. Quia verò tacere non decuit, nec ſine vindicta relinquere calumnias, vincula, neces, vulnera, concinnationes falſarum epiſtolarum, verbera, nuditates virginum, exilia, deſtructiones eccleſiarum, incendia, migrationes a minoribus ciuitatibus ad maiores eccleſias, & prę omnibus aduerſus rectam fidem nunc Arianam vęſaniam per F eos crudeliter inſurgentem, propterea charisſimos quidem fratres noſtros & comminiſtros Athanaſium Alexandrinæ ciuitatis epiſcopum, & Marcellum Ancyræ Galatiæ, & Aſclepam Gazæ, comminiſtrantes Chriſto innoxios & puros eſſe decreuimus, ſcribētes ad vniuſcuiuſque parœciā, vt ſingularum eccleſiarum populi cognoſcentes ſui epiſcopi puritatem cum ſe epiſcopum & habere & ſperare cognoſcant: Eos autem qui in eorum eccleſias luporum inſtar ingreſsi ſunt, id eſt, Gregorium in Alexandreia, Baſilium in Ancyra, Quintianum Gazæ, nec epiſcopos nominandos, nec Chriſtianos, nec quamlibet penitus cum eis habendam eſſe communionem, nec eorum literas habendas, neque ſcribendū eis. Theodorum verò Heracliæ Europæ, & Narciſſum Neroniadis Ciliciæ, Acacium Cæſareæ Palæſtinæ, & Stephanum Antiochiæ, Vrſatium Sigiduni Myſiæ, Valentem ex Murſia Pannoniæ, Menophantum Epheſi, & Georgium Laodiciæ, licet metuentes ab Oriente

non

A non venerint, tamen eo quod à beatæ memoriæ
Alexandro ciuitatis Alexandrinæ Pontifice ſunt
damnati, & eo quod ſecum Arianos habeant, &
propter crimina eis illata, generali eos decreto
ſanctum concilium epiſcopatu depoſuit: & decre-
uimus non ſolum epiſcopos eos non eſſe, ſed ne-
que communionem cũ fidelibus promereri. Eos
enim qui diuidunt à paterna ſubſtantia & diuinita
te, & alienant verbũ à patre, diuidi ab eccleſia ca-
tholica conuenit, & eſſe alienos à nomine Chri-
ſtiano. Sint igitur à nobis & omnib⁹ anathema, eo
quod verbum veritatis videantur eſſe cauponati.
Apoſtolicum nanque præceptũ eſt: Si quis vobis
Gal. 1. b annuntiauerit præter quod accepiſtis, anathema
ſit. His ergo nullum communicare denuntiate:
nulla enim cómunio luci ad tenebras. Hos pelli-
te procul ab omnibus: nulla enim concordia Chri
ſto ad Belial. Seruate vos, fratres chariſsimi, vt ne-
que ſcribatis eis, neque eorum ſcripta ſuſcipiatis.
Studete ſimul (vos chariſsimi fratres & commini-
ſtri) tanquã ſpiritu pręſentes noſtro concilio con-
ſentire, atque ſubſcriptione veſtra decernere, quę
B ab omnibus vbique comminiſtris noſtris conſo-
nantia vna ſeruentur. Abdicamus autem illos, &
extra terminos eccleſiæ catholicæ procul abiici-
mus, qui affirmant: Quod Deus eſt Chriſtus, ſed
verus Deus non eſt: Quod filius eſt, ſed verus fili-
us non eſt: Quod genitus eſt ſimul & ingenitus.
Sic enim ſe intelligere genitum profitentur, quia
ſic dixerunt, eſt, quod genitũ eſt. Et quia cũ Chri-
ſtus ante ſecula ſit, dederunt ei principium atque
finem, quod non in tẽpore, ſed habet ante ſecula.
Proinde duæ viperæ ex aſpide Ariana progreſſæ
Valens ſunt, Valens & Vrſatius, qui gloriantur & non du-
Vrſatius. bitant ſe dicere Chriſtianos, profitentes quoniam
verbum, & quoniam ſpiritus, & vulneratus, & in-
terfectus eſt, & mortuus eſt, & reſurrexit: quodq́;
cohors ſtudet hæreticorum diuerſas eſſe ſubſtan-
tias patris, & filij, & ſpiritus ſancti pronuntiant, &
eas eſſe diuiſas. Nos autem hanc percepimus, &
eruditi ſumus, hanc habemus catholicam apoſto-
licamq́ue traditionem, & fidem atque confeſsio-
nem, vnam eſſe ſubſtantiam patris, & filij, & ſpiri-
tus ſancti. Et ſi quærant quæ ſit filij ſubſtantia, pro
fitemur eam eſſe quæ patris, indubitanter, nun-
quam patrem ſine filio, neque filiũ ſine patre fuiſ-
C ſe credentes, nec eſſe poſſe, vt quod eſt verbum
ſpiritus ſit. Abſurdum nanque eſt dicere, aliquan-
do patrem non fuiſſe patrem. Patrem enim ſine
filio neque nominari, nec eſſe poſſe, eſt ipſius filij
Ioan.14 b teſtimonium. Ego in patre, & pater in me: &, Ego
Ioan.10 f & pater vnum ſumus. Nullus noſtrum negat geni
tum. Sed genitum ante omnia, quæ inuiſibilia &
viſibilia nuncupantur opificem archangelorum
& angelorum, & mundi, & humani generis, quo-
niam ait: Omnium artifex ſapientia docuit me. Et
Ioan. 1. a omnia per ipſum facta ſunt. Nõ enim ſemper eſ-
ſe potuiſſet ſi ſumpſiſſet exordium: quandoquidẽ
verbum quod ſemper eſt, non habet initiũ. Deus
autem nunquam terminum habet. Non dicimus
patrem filium eſſe, neque rurſum filium patrem
eſſe: ſed pater, pater eſt: & filius patris eſt filius. Cõ
fitemur virtutem eſſe patris filium. Confitemur
verbum Dei patris eſſe pręter quod aliud non eſt,
& verbum verum Deum, & ſapientiam & virtu-
tem, verumq́ue filium tradimus. Et non ſicut cæ-
teri filij nominantur, ita filium dicimus: quoniam D
illi aut gratia generationis dij erunt, aut eo quod
digni fiant filij nuncupantur, neque propter vnã
ſubſtantiam quæ eſt patris & filij. Confitemur i-
tem & vnigenitum & primogenitum, ſed vnige-
nitum verbum dicimus, quod ſemper fuit & eſt in
patre: primogenitum autem quantum ad homi-
nem. Sed tamen differt creatura communi, quo-
niam & primogenitum à mortuis: confitemur v-
num eſſe deum. Confitemur vnam patris filiiq́ue
diuinitatem, neque quiſquam negat aliquando pa
trem filio maiorem, non propter aliam eſſentiam,
non propter differentiam, ſed quia ipſum nomen
patris maius eſt filio. Hæc autem illorum blaſphe-
mia atque corruptibilis interpretatio eſt, hac gra-
tia cum dixiſſe contendunt: Ego & pater vnum
ſumus, propter concordiam & vnanimitatem. Sed
reprobauimus omnes catholici intellectum eo-
rum fatuum & abiectum, ſicuti mortalium homi-
num. Qui quoniam corrumpi cœperunt, offen-
dentes diſcordare noſcuntur, & ad permutatio-
nes aſcendunt, hoc modo diſtantiam & diſcordi-
am inter patrem Deum omnipotentem & filium E
eſſe poſſe, dicentes: quod abſurdum eſt intellige-
re & aliquatenus arbitrari. Nos autem & credi-
mus & affirmamus, & ſic intelligimus, quoniam
ſacra ſcriptura ſic loquuta eſt: Ego & pater vnum
ſumus, propter eſſentiæ vnitatem, quæ eſt vna & Ioan.10.f
eadem patris & filij, & credimus ſemper ſine prin
cipio & ſine termino hunc regnare cum patre, &
non habere nec tempus nec defectum eius impe-
rium, quia ſemper eſt: nunquam enim eſſe cœpit,
ideóque nec deficere poterit. Credimus & perci-
pimus paracletum ſanctum ſpiritum, quem nobis
ipſe dominus promiſit & deſtinauit, & eum credi-
mus m..ium. Sed is paſſus non eſt, ſed homo, quo
indutus eſt, quem aſſumpſit ex Maria virgine, qui
pati potuit ſicut mortalis. Deus autem immorta-
lis eſt. Credimus quòd tertia die reſurrexit, non
Deus in homine, ſed homo in Deo reſurrexit,
quem & obtulit patri ſuo donum, quem vtique
liberauit. Credimus autem quoniam opportuno
tempore atque definito omnes & de omnibus ip-
ſe iudicabit. Tanta ſiquidem eorum ſtultitia, & ita
craſsitudine tenebrarum eorum mens excæcata
eſt, vt nequeant lumen cernere veritatis, nec in-
telligere qua ratione dictum ſit, Vt & ipſi in no- F
bis vnum ſint. Palàm verò eſt id cur dixerit v-
num, quoniam Apoſtoli ſpiritum ſanctum Dei ac-
ceperunt, ſed tamen ipſi non erant ſpiritus, nec a-
liquis eorum aut verbum, aut ſapientia, aut virtus,
aut vnigenitus erat. Sicut ego & tu (inquit) vnũ ſu-
mus, ſic & iſti vnum in nobis ſint. Certiſsimè igi-
tur ſcriptura diuina hoc diſtinxit: In nobis (in-
quit) vnum ſint, non ait, ſicut nos vnum ſumus e-
go & pater, ſed diſcipuli in ſemetipſis coniuncti
& copulati vnum ſint, fide, confeſsione, in gratia
& pietate Dei patris, & domini ſaluatoris noſtri
conceſsione, & charitate vnum eſſe poſsint.

Ex his literis cognoſcitur & accuſatorum ca-
lumnia, & priorum iniquitas iudicum, & dogma-
tum vera ſanitas. Non ſolum enim de diuina nos
beati patres docuere natura, ſed etiam eruditionẽ
diſpenſationis explanauerunt.

A *De legatis Sardicenſium ad Conſtantium deſtinatis, & de nephanda machinatione contra eos à Stephano Antiocheno præſule concinnata.* C A P. X X V.

HÆc Conſtans cognoſcens, doluit quidem, leuitatem fratris inſpiciens, & infremuit aduerſus inſtigatores malorum, & Imperatoris facilitatem ita decipientium. Duos autem epiſcopos ex Sardicenſi concilio electos cum literis miſit ad fratrem, cum quibus & magiſtrum militum Salianum pietate iuſtitiaque fulgentem.

Salianus magiſter militum.

Legatio Conſtantis ad fratrem Cõſtantium pro Athanaſio.

Literæ verò non ſolum monitionem habuerunt atque conſilium, ſed etiam interminationem pio principi condecentem. Primum quidẽ denuntiauit fratri, vt epiſcopis præberet auditum & iniquitates à Stephano aliiſque pręſumptas agnoſceret, necnon & Athanaſium gregi proprio reſtitueret, patefacta quidem calumnia, priorumque iudicum iniquitate, & crudelitate reuelata: adiecitq; quòd niſi vellet quod iuſtum eſt facere, ipſe Alexãdreiã proficiſceretur, & Athanaſium ouibus deſiderantibus reſtitueret, inimicorumque cateruas procul

B expelleret. Hanc autem epiſtolam Conſtantius Antiochiæ ſuſcipiens, promiſit ſe facturum quæ turbarum illarum particeps petiiſſet. Sed cùm hoc doleret veritatis impugnatoribus, nephandiſſimum machinati ſunt ſcelus.

Euphratam & Vincentium legatos Ariani traducunt falſo

Diuerterat enim par illud epiſcoporum quos Cõcilium miſerat in domum ad montem ſitam. Magiſter autem militum alibi diuerſorium acceperat. Porrò Stephanus tũc Antiochenus epiſcopus, cum aliis tyrannicis cooperatoribus naues naufragio præparabat, cum quibus aſſertores rectorum dogmatum variis nitebatur abſorbere calumniis.

Stephanus homo doloſus.

Horum itaque erat dux quidam iuuenis Onager nomine, licenter viuens, & iniqua conuerſatione congaudens, qui non ſolum in plateis diuerſos violentia afficiebat, & fuſtibus pulſabat, ſed etiam domos impudenter inuadens, viros & mulieres honeſtiſsimas abſtrahebat.

Onager nebulo conductitius.

Et ne longius eius extendam flagitia, contra optimos viros præparatam narrabo præſumptionem. Is enim Onager ad quandam fornicariã veniens, ait modo quoſdam veniſſe peregrinos, &

C noctu habere opus meretrice. Porrò ſumẽs quindecim ſeditioſos nebulones, & eos in vicino epiſcoporum diuerſorio circa ſepẽ celans, profectus eſt cum meretrice ad ianuam vbi illi viri quieſcebant. Eamque apertam inueniens, perſuaſit vni puerorum domeſticorum, pecunia data, vt mulierem introduceret intra ianuam quam ipſe demonſtrabat, vbi quidem vterque ſacerdotum dormire videbantur, eamque mulierem intrò præcepit accedere: ipſe verò vocaturus ſocios eſt egreſſus. Contigerat enim alterum epiſcoporum Euphratam nomine, in loco exteriore dormire. Vincentius autem (ſic enim vocabatur alter) in interiori cubiculo quieſcebat. Cumque intra oſtium puella veniſſet, ſonum pedum Euphratas ſentiens, cùm eſſet obſcurum, quis ambularet interrogauit. Illa verò loquente, conturbatus Euphratas, dęmonem putans eſſe, mulieris imitatum vocẽ, repentè Saluatorem Chriſtum ad ſuum vocauit auxilium. Onager autem dux iniquitatis huius, hoc facto cũ ſociis eſt ingreſſus, iniquos clamans eos, & iniquitatis iudices deſtinatos. Multo clamore facto concurrerunt & ſerui, ſurrexitq; Vincentius, & claudentes ianuam domus, ſeptem quidem calumniatorum comprehendere potuerunt. D Onager verò cum reliquis fugit. Detenta tamen eſt cum illis & mulier. Diluculo autem Magiſtrum militum qui cum illis venerat, excitantes, ad palatium proceſſerunt, & præſumptiones Stephani proclamantes, dicebant iam non egere iudicio, neque verberibus iniquitates eius. Magiſter verò militum præcipuè clamitabat, rogãs vt iuberet Imperator, nõ ſynodicè, ſed iudicialiter potius iniquam examinari præſumptionem, promittens primum ſe epiſcoporum clericos traditurum, & oportere etiam miniſtros Stephani ita contradi. Cùm autem ille impudenter contenderet, dicens clericos nõ ſubdendos eſſe verberibus, placuit & Imperatori & Iudicibus, vt intra palatium cauſæ fieret examinatio. Et primum quidem interrogauerunt mulierẽ, quis eam ad metatum duxiſſet epiſcoporum.

Metatum vocat diuerſorium à metando.

Quę dixit quendam iuuenem ad ſe veniſſe, & aduentũ indicaſſe peregrinorum, & quid opus haberent, & quòd veſpere veniens duxiſſet eam ad habitaculum quoddã, eamque intra ianuam domus & porticum introire præceperit. E Adiecit etiam inquiſitionem epiſcopi, & terrorem factum, & orationem eius, & ſuperuenientium repentinas inuaſiones. Hęc iudices cognoſcentes, captum inter alios omnium maximè iuuenem in mediũ deduxerunt. Qui non expectans neceſsitatem verberum machinatum conſilium patefecit, & Onagrum hæc omnia perpetraſſe confeſſus eſt. Qui deductus ad medium, Stephanum dixit hæc omnia pręcepiſſe. Sic itaque Stephani cognoſcentes iniquitatem, præſentibus tunc epiſcopis permiſerunt vt eum damnarent, & ab eccleſia procul expulſus eſt.

Stephanus Antiochenus abdicatur.

Leontius ſuccedit.

Nõ omnino tamen ab Ariana peſte eccleſia liberata eſt. Nã Leontius poſt eũ ordinatur genere Phryx, voluntate nequiſsimus. Verùm Conſtantius ea quæ contra epiſcopos fuerant machinata, experimento cognoſcens, ſcripſit Athanaſio maximo, & ſemel, & ſecundo, & tertio, inuitans eum vt à partibus remearet Heſperiis. ſicut ipſis literis indicatur.

SOCRATES. F

Epiſtola Conſtantij ad Athanaſium vt ad ſe veniret. C A P V T X X V I.

CONSTANTIVS VICTOR AVguſtus Athanaſio epiſcopo.

PLurimũ te circumferri & fluctuare ferocibus maris vndis, noſtræ manſuetudinis clementia nõ permiſit. Patria quippe terra nudatum & priuatum propriis rebus, errantemque per loca inuia beſtiarum, defeſſa noſtra pietas non deſpexit. Igitur diu diſtuli ſcribere voluntatis meę propoſitum, ſperans ſpontè te ad nos fortè venturum, & laborum ſatisfactionem à nobis exigere. Veruntamen quoniam fortè timor impediuit voluntatis tuæ propoſitum, literas largitate pleniſsimas ad tuam beatitudinem deſtinauimus, vt ſine metu noſtris aſpectibus velociter tuam præſentiam præbere feſtines, vt deſiderio tuo potitus experiaris noſtram clementiam propriis reſtitutus. Hac etenim cauſa & dominũ meũ fratremq; Cõ-

A ſtantem Victorem Auguſtum pro te rogaui, vt ti-
bi poteſtatem ad nos tribuat veniendi, vt ambo-
bus nobis annuentibus, reſtitutus in patriam, ha-
beas maximum gratiæ noſtræ pignus.

Alia epiſtola eiuſdem pro eadem re.
CAPVT XXVII.

CONSTANTIVS VICTOR AV-
guſtus Athanaſio epiſcopo.

LIcet prioribus literis ſignificauerimus, vt ſine
ſollicitudine ad noſtrum debeas venire Comi
tatum, eò quòd maximè velimus te ad propria de-
ſtinare, tamen & nunc has literas ad tuam miſimus
ſanctitatem, per quas inuitamus, vt ſine aliqua dif
fidentia vel metu aſcendens, publicis vehiculis ad
nos venire feſtines, vt q́ deſideras poſsis adipiſci.

Tertia Conſtantij epiſtola pro eodem.
CAPVT XXVIII.

CONSTANTIVS VICTOR AV-
B guſtus Athanaſio epiſcopo.

DVm in Edeſſa degeremus, præſentibus pres-
byteris tuis placuit, vt ad te deſtinatis presby
teris ad noſtrum debuiſſes feſtinare Comitatum,
vt videns noſtros aſpectus, repentè properares ad
Alexandriam. Sed quoniam plurimum præterijt
temporis, ex quo ſuſcipiens à nobis literas non oc
curriſti, propterea etiam nunc commonere te fe-
ſtinauimus, vt vel nũc tuam præſentiam nobis ve-
lociter præſentare contendas, & ita poſsis patriæ
tuæ reſtitui, tuaq́; ſecurus oratione frui. Ad plenã
verò cognitionem Achitum diaconum deſtinaui-
mus, à quo poſsis cognoſcere etiam noſtri animi
voluntatẽ, & quòd eà quę optas impetrare poſsis.

Has epiſtolas ab Aquileia ſuſcipiens Athanaſi-
us (illic enim relicta Sardica agebat) Mox recurrit
Romam, & oſtendens literas epiſcopo Iulio, in
maximo gaudio eccleſiam fecit eſſe Romanam.
Putabatur enim etiam Orientis Imperator ipſo-
rum fidei conſentire, eò quòd ad ſe Athanaſium
fiducialiter euocaret. Iulius autem Alexandriã cle-
C ricis atque plebi hæc de Athanaſio ſcripta miſit.

Epiſtola Iulij ad Alexandrinos pro Athanaſio.
CAPVT XXIX.

IVLIVS ARCHIEPISCOPVS
presbyteris & diaconis, & plebi, habitanti-
bus Alexandriam, dilectiſsimis fratri-
bus in domino Salutem.

Epiſtola Iulij pont. Ro. de Athanaſij reditu.

COngaudeo vobis & ego dilectiſsimi fratres,
quòd fructum veſtræ fidei ante oculos iam
videtis. Hoc etenim verè geſtum, quilibet inſpi-
ciet in fratre & coepiſcopo noſtro Athanaſio, quẽ
propter puritatem vitæ ſuæ & veſtras orationes
reſtituit vobis Deus. Ex hoc itaque creditur, puras
& charitate plenas orationes veſtras aſcendiſſe
ſemper ad Deum. Memores enim eſtis promiſsio-
num cœleſtium atque dilectionis, quam ex doctri
na prædicti fratris mei Athanaſij didiciſtis, & inte
gram cognouiſtis ſecundum inſitam vobis fidem,
quam percepiſtis: quoniam non vſque ad finem is
à vobis poſsit abduci, cuius orationes in ſanctiſsi-
mis animabus veſtris tanquam præſentes ſemper
habuiſtis. Ergo non plurimis mihi verbis opus eſt D
vobis ſcribere. Quæcunque enim vobis à me po-
tuerint dici, hæc iam fides veſtra præceſsit, & diui
na gratia communis orationis veſtrę vota comple
uit. Cõgaudeo ſiquidem vobis: iterum enim dico,
congaudeo: quoniam inexpugnatas animas in fide
ſeruaſtis. Sed etiam ipſi fratri meo Athanaſio non
minus congaudeo quia licet multam ſit paſſus tri-
ſtitiam, ne vnam tamen horam veſtri deſiderij &
charitatis oblitus eſt. Nam licet corpore ad tẽpus
à vobis ſit abſtractus, ſpiritu tamen vobiſcum ſem
per degere videbatur. Et ego quidem chariſsimi
fratres omnem tentationem contra eum ſurgentẽ
reor ſine gloria non fuiſſe. Nam & veſtra & eius
fides cognita eſt vniuerſis & comprobata. Si enim
non tanta & talia accidiſſent, quis crederet quia
aut vos tale iudicium, tantamq́ue charitatem circa
talem exhibuiſſetis epiſcopum, aut ille potuiſſet
tantis circundari virtutibus, per quas ſpe cœleſti
fraudatus non eſt? Promeruit igitur quolibet mo-
do & nunc & in futuro etiam, cõfeſsionis glorio-
ſum martyrium. Frequenter enim terra marique E
plurimum æſtuans, omnem prauitatẽ Arianę con-
culcauit hæreſeos, & crebrò per inuidiam vſq; ad
periculum impulſus cõtempſit mortem, munitus
omnipotente Deo & domino Ieſu Chriſto ſalua-
tore noſtro, ſperans & inimicitias declinare, &
conſolationi veſtræ reſtitui, deferens vobis maio-
ra trophæa ex fortiſsima conſcientia, pro quibus
& vſque ad terminos terræ totius apparuit glorio
ſus. Fiduciam itaq; habens ſui propoſiti, cœleſtiſq;
doctrinæ, clarificatus eſt immortali iudicio, & ad
vos reuertitur. Diligendus igitur apud vos clarior
nunc eſt quàm tunc, quãdo profectus à vobis eſt.
Nam ſi materias precioſas, id eſt, aurum atque ar-
gentum purgãdo ignis probat: quid dignum dici
poterit de tali tantoq́ue viro, qui cùm tantas tribu
lationes & pericula deuicerit, redditur nunc vobis
immaculatus: non à nobis ſolummodò, ſed cõpro
batus ab omni concilio? Suſcipite igitur nunc fra-
tres chariſsimi cum omni diuina gratia paſtorem
veſtrum ac præſulem tanquam verè [illegible], cum
his qui tantorum laborum eius participes ſunt ef-
fecti: & gaudete fruentes orationibus qui paſtorẽ F
veſtrum, vt ita dicam, eſuritis atque ſititis, quando
etiam ipſi veſtram ſanctitatem ſalutaribus ſcriptu
ris cibaſtis atque potaſtis. Nam cùm degeret inter
peregrinos, vos ei conſolatio fuiſtis, & in perſe-
cutione atque periculis refouiſtis eũ fideliſsimis
veſtris animabus & mentibus. Ego ſiquidem iam
exulto conſyderans & ratione proſpiciẽs, in eius
reuerſione vniuſcuiuſque veſtrum gaudiũ & ple-
bis votiuas occurſiones, & concurrentium glo-
rioſam feſtiuitatem: & qualis ille vobis erit dies,
& quantus, remeante ſcilicet fratre meo, & quieſ-
centibus priſcis malis quorundam machinatione
ſartis: necnõ pretioſa ac votiua reuerſione, cũctos
in quadã pleniſsimi gaudij lętitia copulãte. Huiuſ-
modi verò gaudiũ vſq; ad nos magnitudine ſua p-
tingit: quibus diuinitus hoc etiã cõſtat eſſe cõceſ-
ſum, vt & nos debeamus in laudẽ tanti viri cõſur-
gere. Sed melius eſt, vt epiſtolã oratione clauda-
mus. Deus omnipotẽs & huius vnigenit⁹ filius do
minus & ſaluator noſter Ieſus Chriſt⁹ hoc gaudiũ
vobis p̃beat in ęternũ, dignũ tribuens p̃miũ admi-
rabili veſtrę fidei, quã circa pontificẽ veſtrũ glori-

Athanaſi⁹ Alexandrinus.

A oſo teſtimonio demõſtraſtis: vt & vos, & qui vobiſcum ſunt, hic & in futuro meliora poſsideatis: quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ prępatauit Deus diligentibus ſe. Per dominum noſtrum Ieſum Chriſtũ, per quẽ & cum quo omnipotẽti Deo gloria in ſecula ſeculorũ, amẽ. Valere vos opto chariſsimi fratres.

1. Cor. 2. b

Quid Conſtantius petierit Athanaſium, & quid Athanaſius à Conſtantio, & quomodo orthodoxis Pontificibus recipientibus ſuas eccleſias heretici ſint expulſi.

CAPVT XXX

An. do. 350. Arriani cupiunt vnam ſaltem habere eccleſiã oppidatim.

HIs itaque literis confidens Athanaſius ad Orientem venit. Quem Conſtantius Imperator non tunc moleſtè ſuſcepit, ſed eũ circũuenire tentabat molitione ſubmiſſus Arianorum, & dixit ad eum: ſedem equidem tuam decreto concilij, nobiſque conſentientibus tecepiſti. Sed quia ſunt aliqui in Alexandria populi tuã declinantes communionem, vnam eos in ciuitate eccleſiã habere permitte. Ad hanc propoſitionem Athanaſi- B us mox occurrit, & ait: O Imperator, poteſtatem habes iubere ſimul & agere quęcunque volueris. Sed etiam ego beneficiũ à te depoſco, quod mihi concedi precor. Principe verò continuò ſe daturum eſſe pronũciante, repentè ſubiunxit Athanaſius, idem beneficiũ ſibi largiri petens, quod quærebat Imperator accipere. Vnam enim & ipſe eccleſia poſtulabat dari per ſingulas ciuitates, declinãtibus Arianorũ communionem. Igitur Athanaſij ſententiam inutilem ſibi cognoſcentes Ariani, hoc quidẽ differendum eſſe dixerunt, & agendũ quod placeret Imperatori, quia Imperator Paulo & Athanaſio & Marcello, & Aſclepę, Gazę & Lucio Adrianopoleos, ſecundum ea, quæ in concilio Sardiceno placuerant, proprias reſtituerat ſedes. Vnde principalia ſacra per ſingulas ciuitates ad eorũ mittebãtur eccleſias, quibus iubebatur vt eos repentè ſuſciperent. Igitur in Ancyra expulſo Baſilio & pro eo introducto Marcello, non fortuita turba prouenit, quæ derogationẽ contraria ſapiẽtibus irrogauit, Aſclepam verò continuò Gazæi ſuſceperunt. In Cõſtantinopolitana ciuitate Macedonius ad modicum tempus Paulo ceſſit, apud ſemetipſum in eccleſia remota collectiones C agẽs. Pro Athanaſio tamẽ ſolo Imperator epiſcopis, & clericis, atque plebi ſcripſit, vt eum libẽter ſuſciperent. Inſuper etiam quæ contra eũ in iudiciis acta fuerãt, aliis literis aboleri iuſsit. Quæ verò de vtraque re ſcripta ſunt, hęc eſſe noſcuntur.

Idem petit Athanaſius pro orthodoxis.

Principalia ſacra, ſacra litera principis.

Marcellus Ancyrana ſede ſua potitur.

Aſclepas Macedonius.

Epiſtola Conſtantij, per quam omnia geſta contra Athanaſium habita ſunt caſſa. CAP. XXXI.

VICTOR CONSTANTIVS, MAXIMUS, Pius, epiſcopis & presbyteris catholicæ eccleſiæ S.

An. do. 350.

REuerendiſsimus epiſcopus Athanaſius nõ eſt Dei gratia derelictus: nam licet breui tẽpore humana fuerit probatione ſummiſſus, tamẽ debitũ prouidentiæ vniuerſa proſpiciẽtis noſcitur ſuſcepiſſe decretũ, recipiens voluntate Dei, noſtroque iudicio patriã ſuam, pariter & eccleſiam, cuius diuino nutu præſul extabat. Huic enim conſequenter oportebat noſtram adeſſe mãſuetudinẽ, D vt omnia aduerſus eos, & eius cõmunicatores definita, omniſque ſuſpitio & illuſio contra eum geſta, deinceps ſit inanis & vacua: & releuatio quam dudũ clerici eius habuerunt, competenter firma permaneat. Sed etiam hoc eius gratiæ adiiciendũ eſſe cenſuimus, vt omnes ordines ✝ ſacri cognoſcant, conceſſum omnibus ipſi coniunctis, vt ſine timore ſint, ſiue epiſcopi, ſiue ſint clerici: Sufficit enim vnicuiq; circa eũ rectę volũtatis vnio. Quicunq; enim meliori iudicio atq; parte conſtituti, huius eligũt cõmunionẽ, hos omnes pręcipimus ad inſtar præcedẽtis prouidentię, etiam nunc voluntate Dei, noſtræ gratiæ largitatem adipiſci.

Alias ſacra ſ. γράμματα id eſt literas.

Epiſtola Conſtantij ad Alexandrinos, vt reciperẽt Athanaſium. CAPVT. XXXII.

VICTOR CONSTANTIVS MAXImus, pius, populo Alexand. eccleſiæ catholicæ S.

IN omnibus perhibentes noſtræ æquitatis intẽtionem, ſcientesq; quoniã diu prouidentia ve- E ſtri contemplatoris eſtis alienati, id eſt, Pontificis Athanaſij, qui propter inſertam rectitudinẽ ſuorũmque morum prudentiam cũctis innotuit, eum denuò ad vos deſtinare cenſuimus. Hunc itaque conſueti & competenter ſuſcipientes, & apud clementem Deum adiutorem orationum habentes, vobis congruam ſimul & nobis placitam concordiam atque pacem ſecũdum eccleſiæ ſ[illegible]onem vbique probatæ ſufficienter feſtinate ſeruare. Non enim rationabile eſt aliquam diſcordiam inter vos agitari, aut tumultum, noſtrorum temporum diſciplinæ contrarium: & hoc quidem abeſſe à vobis omnino volumus. Orationibus autẽ ſufficienter, eo ſcilicet præſule & adiutore apud Deum, vos inſtare ſolẽniter admonemus, vt tali propoſito ad omnium vota perueniente, etiam Gentiles idolorum errori hactenus ſeruientes, ad cognitionem ſacræ religionis ſub alacritate feſtinent. O chariſsimi nobis Alexandrini, rurſus igitur admonemus, vt in his quæ dicta ſunt perſiſtatis, & omnes epiſcopum decreto ſuperno noſtraque ſententia deſtinatum libenter & piè ſuſcipiatis. & toto animo, totaque voluntate amplectendum exiſtimetis. F Hoc enim & vos decet, & noſtrę manſuetudini noſcitur conuenire. Vt autem omnis turbæ ſeditionis occaſio perimatur, Iudicibus apud vos habitis, literis noſtris præcipimus, vt omnes quos ſeditioſos agnouerint, legitimę vindictæ ſubiiciant. Vtraque igitur perſpiciẽtes, & noſtram cum Deo ſententiam & rationem profeſſionis veſtræ necnon & ſupplicium contra ſeditioſos indictum, competenter & congruè ſacræ religionis iura ſeruare. Prædictũmque Deo amabilem virum omni reuerentia & honore colite & orationes vnà cum eo pro vobiſipſis, & noſtræ vitæ fauore omnium ſaluatori Deo lætanter offerte.

Seditioſi iubentur puniri.

Epiſtola conſtantij pro Athanaſio, vt aboleretur quidquid pro Athanaſio geſtum eſt. CAP. XXXIII.

VICTOR CONSTANTIVS AVGVſtus Neſtorio S.

A Eadem verò forma præſidibus Auguſtæ, Nicææ, Thebaidis, & Libyæ ſcriptum eſt. Quicquid pridem ad læſioem & iniuriam Athanaſio epiſcopo communicantium reperitur actũ, hoc nunc aboleri præcipimus. Nam & miniſterium, quo priuati fuerant eius clerici, eoſdem rurſus volumus obtinere. Hanc itaque præceptionẽ noſtram ſeruari cenſemus, vt Athanaſio epiſcopo ſuæ eccleſiæ reſtituto, communicatores eius habeant miniſterium quod ſemper habuerũt, quod etiam reliqui clerici habere noſcũtur, & ipſi gaudio potiantur.

Quomodo Athanaſius Alexandriam ſit reuerſus CAPVT XXXIIII.

Tantis & talibus epiſtolis munitus ſanctiſſimus Athanaſius, per Syriam aggreſſus venit in Palæſtinam, apprehendenſque Hieroſolyma, & epiſcopo Maximo ſignificans geſta Sardiceni concilij, & quòd Conſtantius Imperator illorum decreto iudicioque conſenſiſſet, præparauit vt epiſcoporum in illis regionibus habitantium ſynodus ageretur: Maximus autem in nullo ſegnis de Syria atq; palæſtina vniuerſos euocauit epiſcopos. Factoque concilio reſtituit & ipſe beato Athanaſio communionem & dignitatem. Scripſit etiam ipſa ſynodus Alexandrinis omnibus in Aegypto & Libyis epiſcopis, clericis, atque plebi, ea quæ de Athanaſio geſta atque decreta ſunt. Ob quam rem valde Maximo detraxerunt Athanaſij derogatores epiſcopi, quòd primitus deponeus eum, ruſus ex pœnitetia tanquam nihil fuiſſet actum, ſententiam pro Athanaſio protuleiit, quæ communionem ei dignitatemque præberet. Hæc cognoſcentes Vrſatius & Valens, qui circa Arianum dogma ſtudium primitus ardens habuerant, declinantes à priori voluntate Romam profecti ſunt, libellũmque pœnitentiæ Iulio offerentes epiſcopo, & in Conſubſtantialitatis cõſenſẽ te ſermone, & literas Athanaſio miſerunt, ſeque ei deinceps communicare profeſſi ſunt. Sic itaq; tunc Vrſatius & Valens geſtis Athanaſij ſuperati, conuerſi ſunt. Athanaſius ergo per Peluſium pergebat Alexandriam. Tranſiens autem per ciuitates, edocebat vt Arianos vniuerſi declinarent, & Conſubſtantialitatis dogma amplecterentur. In quibuſdam eccleſiis & ordinationes fecit. Et hoc fuit initium alterius querelæ aduerſus eum: quia in aliorum eccleſiis ordinare præſumpſiſſet. Hæc itaque de Athanaſio prouenerunt.

B *Athanaſius imperat Syrorum & Palæſtinorũ ſynodum.*

Vrſatius & Valens Ariani reſipiſcunt.

C *Athanaſius conſtituit ſacerdotes in alienis eccleſiis.*

Quibus occaſionibus tunc respub. turbaretur, & de diuiſione Antiochens populi propter fidem. CAPVT. XXXV

Interea reſpublica fortuitis caſibus vrgebatur: vnde quæ ſunt ſummaria non eſt incongruum breuiter explanare. Igitur quod ædificatore Conſtantinopolitanæ ciuitatis moriente tres eius filij imperium ſuſceperint, in præcedentibus eſt narratum. Sciendum autem, quod cum iſtis imperauit conſobrinus eorum nomine Dalmatius, vocabulum patris habens: qui dum aliquantiſper imperaſſet, à militibus interemptus eſt, non iubente Cõſtantio vt occideretur, nec tamen prohibente. Cũ verò Conſtantinus iunior fratris partes inuaderet, & ipſe à militibus congreſſione facta peremptus eſt. Hoc autem iam ſæpe dictũ eſt. Poſt mortem verò Conſtantini iunioris, Perſicũ contra Romanos motum eſt bellum, in quo Conſtantius proficere non valebat: nam cũ nocte prælium circa fines Romanorum atque Perſarum fuiſſet geſtum, validiores tunc Perſæ ad breue tempus inuenti ſunt. Quo tempore neque Chriſtiani ſub quiete degebant, ſed per Athanaſium de Conſubſtantialis verbo circa eccleſias erat pugna.

Dalmatius Cæſar.

Conſtãtinus interẽ.

D *Bellum Perſicum.*

Ipſo bello.

SOZOMENVS.

Denique apud Antiochiam non concordabant in profeſſione ſua clerus & populus, ſed per choros, vt eſt cõſuetudo, ad hymnos dicendos deo in fine pſalmorum monſtrabant propriam voluntatem. Et hi quidem patri & filio, velut æqui honoris gloriam dicebant: hi verò patri in filio, per interpoſitionem præpoſitionis filium ſecundum eſſe mõſtrantes. His ita geſtis, hærens quid ageret Leontius, qui illo tempore ex hæreſi aduerſa ſedẽ Antiochiæ gubernabat, cum prohibere non auderet eos, qui ſecundum traditionem Nicæni concilij pſallerent deo, quia metuebat ne ſeditio naſceretur in populo, hoc dixiſſe fertur, tangens caput ſuum iam canum: Hac, inquit, niue ſoluta, lutũ cogetur immenſum: Per hoc oſtendens, quod ipſo defuncto ſeditionẽ populo generaret illa diſcordia, quæ in hymnis fiebat, non patiẽtibus ſuis ſucceſſoribus cũ populi varietate ſentire. Athanaſius igitur veniens ad Ægyptum, explicauit ſynodales epiſt. Iulij Rom. Põt. Inſuper & ſynodalẽ Maximi Hieroſolymitani, quæ talia cõtinere dignoſcũtur.

Diuerſitas cleri & populi in templo pſallentium.

E *Leontij epiſcopi Antiochia dictum argutum.*

Epiſtola Hieroſolymitani concilij ad Ægyptiacos epiſcopos. CAP. XXXVI.

SANCTA SYNODVS HIEROSOlymis congregata, per Ægyptum, Lybiam, & Alexandriã conſtitutis presbyteris, diaconis, & plebi, fratribus deſideratiſsimis in domino ſalutem.

Cunctorum deo dignè gratias agere non valemus, fratres chariſsimi: in quibus enim miracula ſemper egit, etiam modo cũ eccleſia veſtra fecit, paſtorem veſtrum & dominum conſacerdotemque noſtrum Athanaſium vobis ſua pietate reſtituens. Quis enim aliquando ſperauit oculis carnalibus intueri, quem nũc & nos & vos inſpicitis, reſpicientes quem videre deſideraſtis? Sed veræ orationes veſtræ à deo omniũ ſunt auditæ, qui curã habet eccleſiæ ſuæ, & veſtras lachrymas atq; gemitus ſemper inſpexit, quapropter veſtras audiuit preces. Eratis enim ſicut oues abiectę & fatigatæ, non habentes vtiq; paſtorẽ. Propterea viſitauit vos cœlitus paſtor verus, & de ꝓpriis ouibus curã gerens, reſtituit vobis quẽ noſcimini cõcupiſſe. Ecce enim & nos omnia pro eccleſiaſtica pace facientes veſtræque dilectioni conſpirantes in eius amplexu præceſsimus, & cõmunicantes ei ꝑ eũ vos alloquimur, ſcriptaq; præſentia deſtinam⁹. Itaq; ſecundũ gratificavota veſtra, ſcitote nos quoq; cũ eo vinculo charitaris obſtrictos. Debetis ergo etiã ꝓ pietate deo amabiliũ noſtrorũ Imperatorũ inceſſanter orare: quoniã & ipſi cognoſcẽtes veſtrũ deſideriũ, vobis reſtituere deſtinarũt.

F

Imp. Conſtãtius & Cõſtans.

A Omni ergo honore tenſis manibus ſuſcipientes illum, gratificas orationes offerte deo, qui vobis talia condonauit. Feſtinate autem ſemper in deo gaudere & glorificare dominũ, per quem, & cum quo patri gloria in ſecula ſeculorum, amen. Veniens igitur Athanaſius in Ægyptum, quos quidem agnouit Arij ſectatores, depoſuit. Quibus à ſe depoſitis, eccleſias eorum præcepit fidem tenere Nicæni concilij, eamq́ue ſummo ſtudio cuſtodiri.

† Betranione

De magnentio tyranno & † Britannione atque nepotiano. *CAPVT XXXVII.*

Magnentius tyrannus. An.do.352 Conſtans occiditur à Magnentio.

SIc itaq; ſe rebus habentibus Magnentius tyrãnus circa partes emerſit Heſperias. Qui Conſtantem Imperatorem occidentalium partium facto dolo circa Gallias interemit. Quo geſto, inteſtinum inflammatum eſt bellum. Magnentius etenim tyrannus totam tenebat Italiam, Aphricamq́ue & Libyam, ſimul & Gallias. In Illyrico verò & in Syrmio aliud rurſus à militibus

Britannion tyrannus. An do.353 Nepotian⁹.

B excitatum eſt bellum per tyrannũ nomine † Britannionem. Sed etiam Romam tumultus nõ fortuitus detinebat. Fratruelis nanque Conſtantini Nepotianus nomine imperium aſſumpſerat, gladiatorum virtute ſuffultus: & Nepotianum quidem Magnentij milites depoſuerunt, Magnentius autem procedẽs vniuerſas partes vaſtabat Heſperiæ. Horum igitur omnium malorũ immenſa

An. do.353

confluctio breui tempore generata eſt. Quarto enim anno poſt Sardicenſe concilium, hæc acta noſcuntur conſulatu Sergij & Nigriani. His itaque nuntiis apparebat, quod ad Conſtantium ſolum imperij iura peruenilſeut: quo prouectu, cõtra tyrannos ſemetipſum (vt poterat) præparabat.

De inſidiis contra Athanaſium geſtis, & de leuitate Conſtantij. *CAPVT XXXVIII.*

ADuerſarij verò Athanaſij, opportunũ ſe tẽpus inueniſſe iudicantes, rurſus aduerſus eum calũnias inſtruebant. Tunc Imperatori Conſtantio ſuggeſſerunt, quod omnem Aegyptum C ſubuertiſſet & Libyam. Inuidiam verò maximè auxit eius, quod ordinationes in parœciis feciſſet alienis. Athanaſius interea cum veniſſet Alexandriam, ſynodum Aegyptiorum congregauit epiſcoporum, qui conſona decreuerunt Sardiceno concilio, atque Hieroſolymis celebrato. Cõſtantius igitur Imperator, pridem & ipſe Arianorum ſecta præoccupatus, omnia quæ paulò ante ei placuerant, in contrarium demutauit. Et primum quidem eccleſiæ Conſtantinopolitanæ pontificem Paulum deportari iuſsit in exilium: quem deducentes in Cucuſum Armeniæ, ſuffocarunt. Marcello autem denuò proiecto, eccleſiam Ancyranam Baſilius rurſus inuaſit. Lucius autem Adrianopoleos ferro vinctus, in carcere moritur. Tantumq́ue valuerunt, quæ de Athanaſio dicebantur, vt in immenſum furorẽ cadẽs Imperator, eũ vbicunque reperiretur, iuberet occidi: cũ quo Theodulum & Olympium præſules eccleſiarum Thracenſium. Igitur Athanaſium voluntas Imperatoris non latuit, ſed præſentiens, fuga dilapſus eſt, & minas principis declinauit. Cuius fugã † dilatauerunt Ariani, præcipue Narciſſus Neroniadis epiſcopus, Gregorius Laodiciç, & Leontius tunc Antiochenæ præſul eccleſiæ. Is enim cum presbyter eſſet dignitate priuatus eſt: quia cum muliere Euſtolia nomine, degẽs, & turpẽ ſuſpitionem celare volẽs, genitalia ſibimet noſcitur abſcidiſſe: & deinceps quidem fiducialiter cum muliere viuebat. Poſtea verò ſtudio Imperatoris Conſtantij in Antiochena eccleſia ordinatur epiſcopus poſt Stephanũ qui primitus ſucceſſerat Placito. Hæc igitur de his dicta ſufficiant.

Athanaſ⁹ concilium cõuocat Alexandriæ. Conſtantius iterum ariamiſſat.

Paulus CP. ſtan. deportatur. Marcellus eiicitur. Lucius.

An.do.353 Conſtantius Athanaſiũ iterum perſequitur. † infamia notatur.

Leontius ex ordine ſacerdotum ſummouetur.

D E

De Macedonio eiusq́ crudelitate. *CAPVT XXXIX.*

Macedonij Ariani bellum aduerſus orthodoxos.

EO tempore Conſtantinopoli Macedonius tenebat eccleſias, Paulo ſcilicet amputato prædicto modo. Qui de Imperatore præſumens, Chriſtianis cõmouit bellum, & non minus quam quod Tyranni eo tempore faciebat: ſuadẽs enim Imperatori, vt ſibi eccleſias vaſtanti ferret auxilium, egit vt lege firmarentur quæcumque peſsime agere nitebatur. Muniens enim ſemetipſum monaſteriis plurimis, quæ ipſe propria voluntate in Conſtantinopolitana vrbe conſtituit, & pactis epiſcoporum in circuitu poſitorum, frequẽter dicitur afflixiſſe Pauli dogmata ſequentes. Et primum quidem eos ex eccleſiis expulit: deinde verò communicare ſibi coëgit, ita vt plurimi plagarum immanitate deficerent: alij vero ſubſtantiis, F alij humana ciuilitate priuarentur: aliis in frontibus characteres ponerentur, vt eſſent huiuſmodi ſigna notati. Hæc itaque faciebat per omnes Orientis vrbes, præcipuè tamen Conſtantinopoli. Quam perſecutionem primo tepẽrem Macedonius auxit epiſc. Helladicæ verò ciuitates Illyrici, necnon & Heſperiæ partes manebant immotæ.

A HISTORIAE ECCLESIASTICAE QVAM TRIPARTITAM VOCANT, D

LIBER QVINTVS.

THEODORITVS.

Quod defuncto Conſtante, rurſus Ariani Conſtantiũ aduerſus Athanaſium incitauerint.
CAPVT PRIMVM.

Ariani incitant Cõſtantiũ in Athanaſium.

BREVI autẽ tẽpore elapſo, cũ vita funct⁹ eſſet Occidentis Imperator Cõſtans, Conſtantiũ fautores Arij cõpulerunt, Athanaſiũ illi in memoriam reuocãtes, B quaſi ipſe fuiſſet, qui ei fratrem fecerit inimicũ, ita vt penè diſruptis naturæ vinculis vſque ad bella deſcenderent. His incitationibus Conſtantius motus, nõ ſolùm expelli, ſed etiam perimi ſacratiſſimum Athanaſium imperauit. Et mittens quendam Sebaſtianum ducem, cum maxima militari manu, velut erroneum iuſſit interimi. Quomodo autem & ille cum exercitu venerit, & iſte diffugerit, ipſe qui paſſus, & mirabiliter liberatus eſt, melius enarrabit: nam in Apologia ſuæ fugę ſic ait.

Sebaſtianus dux mittitur ad occidendũ Athanaſiũ

Quid Athanaſius in Apologia fugæ ſuæ retulerit.
CAPVT II.

VEruntamen exquirant modum etiam diſceſſionis, & cognoſcant à ſuis. Erãt enim Ariani cùm militibus cõcurrentes, vt eos accenderẽt, C & ignorantibus nos oſtenderent: & licet ſine vlla compaſsione ſint, vel audientes tamen confuſi quieſcant. Erat itaque iam nox, & aliqui populorum ad Vigilias venerant, expectabatur futura die Collectio. Dux autẽ repente aſtitit cum militibus pluſquam quinquies millibus habentibus ſcilicet arma, & gladios enudatos, arcus, ſagittas & vectes: & eccleſiam quidem ipſe circũdedit, ſtatuens milites ſibimet cohærẽtes, vt nullus poſſet egredientium ab eccleſia eorum manus euadere. Ego verò irrationabile iudicans in tanta confuſione populum relinquere, & non magis ante illos pericula ſuſtinere: reſidens in ſede præcepi, vt diaconus pſalmum legeret, populi reſpõderent: Quoniam in ſeculum miſericordia eius: & ſic omnes in domos ſuas abirent. Sed duce poſtea ingrediente, & militibus ſacrarium circũdantibus, vt nos capere poſſent, clerici quidẽ qui ſunt inuenti ſimul & populi clamabant, poſcentes vt & nos diſcederemus vnà cum populo. Ego verò magis è diuerſo dicebã, nõ nos diſcedere, niſi omnes ſingillatim prius exirent. Surgens itaque oratione facta, ſic pręcepi vniuerſos abſcedere: melius eſſe dicẽs, me periculo ſubiacere, quàm quenquam eorum excipere læſionem. Egredientibus igitur plurimis, & reliquis ſubſequentibus, quidam monachi, qui ibi nobiſcũ fuerant, & aliqui clericorum aſcendentes traxerunt nos: & ita, teſtis eſt ipſa veritas, militibus aliis ſacrarium circundantibus, aliis per eccleſiã diſcurrentibus, per medium eorũ domino iter dante atque cuſtodiente pericula cũcta tranſiuimus, Deũ magnificè glorificãtes: quoniam neque populum neci tradidim⁹, ſed etiam vt ſaluaretur actum eſt, & manus quærentium nos effugere pręualuimus.

Vigiliæ chriſtianorũ conuentus.

Pſal. 117.a

SOCRATES.

Quid rurſus Athanaſius de geſtis Georgij in libro de fuga ſua retulerit. CAP. III. E

QVæ etiam Georgius eodem tempore in Alexandria geſſerit ipſius Athanaſij qui hęc paſſus eſt voce narremus. In libro enim, quem de fuga ſua ſcripſit, hæc ait: Igitur in Alexãdria ſurrexerunt denuò nos quærentes occidere. Et facta ſunt nouiſsima peiora prioribus. Repente nãq; milites circũdantes eccleſiam, pro orationibus prælia celebrabãt. Ingrediente nanq; quadrageſima Georgius ex Cappadocia ex eis miſſus, auxit mala, quæ illorum calliditate didicerant. Poſt ſeptimanã itaque Paſchę, virgines mittebãtur in carcerem. Epiſcopi vincti à militibus ducebantur, orphanorum & viduarum domus diripiebãtur, & inuaſiones in domibus agebantur, & noctu Chriſtiani deponebantur. Obſignabãtur domus, & fratres clericorũ pro fratribus pericula ſuſtinębant. Hæc quidem peſsima, ſed grauiora poſtea ſunt præſumpta. Septimana enim quæ fuit poſt ſanctam Pentecoſtẽ, F populus ieiunãs eſt egreſſus ad cœmiterium orationis cauſſa, eò quòd omnes cõmunionem Georgij declinarent. Sed hoc cognoſcens ille nequiſsimus ipſe cõcitauit Sebaſtianũ ducem Manichęũ, qui cum multitudine militum arma, gladios euaginatos, arcus, ſagittaſque ferentium facto impetu in ipſo die Dominico ſuper populum irruit, & paucos orantes inueniens (quum iam plurimi diſceſsiſſent) talia geſsit, qualia ab eis decebat impleri. Incendio nanque facto ſtatuens virgines ſecus ignem, cogebat eas, vt ſe profiterentur Arianas. Cúmq; eas cerneret eſſe victrices, & de igne nullo modo cogitare, ſic earũ vultus lacerauit, vt vix agnoſci poſt tempora potuerint. Tenẽs autem & quadraginta viros tormẽto † nouiore diſcerpſit. Sectis nanque de palma virgis & habentibus ſuis aculeos, eorum dorſa ita verberibus lacerauit, vt quidam eorum ſæpius à medicis inciſi ſint ꝓpter ſpinas, quæ eorum dorſis inhærebant: alij verò dũ non ferrent tormenta, mortui ſint. Eos autem qui viuere potuerunt, & quandam virginem in exiliũ deportauit in maximã Oaſim. Corpora verò mor

Sebaſtianus dux Manichæus.

† recentiore.

A tuorum primo quidem reddi nō paſſus eſt,ſed celauit,inſepulta relinquēs ea, vt quaſi tanta crudelitas latere videretur.Hoc autem agunt,qui mentis errore deſipiunt. Nam cum parentes mortuorum gauderent quidem propter cōfeſsionem, flerent autem propter corpora defunctorum,maiora eorum impietatis indicia perſoabāt. Poſt hæc autem ex Ægypto atque Libyis in exilium deportauerunt epiſcopos,Ammoniū,† Muium,Gaium, Philonem,Hermē,Plenium,Pſenofirim,Nilammonem Agathonem,Anagamphum, Ammoniū, Marcum,Dracontium,Adelphium,Athenodorū: & presbyteros,Hieracem & Dioſcorū: & ſic eos acerbiſsimè per itinera pepulerunt,vt quidā eorū in ipſis itineribus,alij verò per exilia morerentur. Profligarunt autem epiſcopos pluſquam triginta, habentes ſtudium ſecundum Achab, vt,ſi poſſent,amputarent penitus veritatem.

† Thmuin.

THEODORITVS.

B Super hæc igitur Athanaſius etiam conſolatorios libros virginibus illis ſcripſit, quæ crudeliſsimas pertulerunt paſsiones,dicens inter hæc:Propterea nemo veſtrum ſit triſtis, licet & ſepulturā vobis denegent impij & prohibeant vos efferri. Nam vſque ad hoc nequitia peruenit Arianorum vt & portas clauderent,& circa ſepulturarum loca veluti dæmones reſiderent,ne quis ſepeliretur fidelum dilectorum. Hæc ergo & his ſimilia Georgius in Alexandreia faciebat. Sanctus autem Athanaſius nullum locum munitum cautelæ ſuæ putabat:cum vtique aut viuum eum deduci,aut mortuum decollari,&caput eius Imperator ſibi iuſsiſſet afferri. Pro qua re præmium maximum cōpromiſit huiuſmodi aliquid nuntianti.

SOCRATES.

Quemadmodum Britannion ſit priuatus Imperio.
CAPVT IIII.

C

Imperator interea in Illyricū caſtrametatus eſt, cogebat eum publica neceſsitas, & maximè Britannionis,qui per milites Auguſtus fuerat appellatus. Cúmque veniſſent in Sirmium,mutuis fœderibus factis Britannionem vidit.Actūmque eſt,vt milites qui eum cōſtituerant,tranſirent ad fauorē Conſtantij. Quo facto,ſolum Cōſtantium Imperatorem Auguſtū voce emiſſa clamauerunt. Cúmque de Britannione nulla memoria fieret, ille repente ſentiens ſe ꝓditū, ad pedes ſe ꝓſtrauit Imperatoris. Porrò Conſtantius auferens ei coronā ſimul & purpuram,clementer ei locutus eſt, monēs vt ſub ſchemate priuato quieſceret,quod vitque eius ætati potius conueniret,ꝙ habere nomē ſollicitudinibus onuſtū:iuſsitque ei ſumptus vbertimos ex publicis functionibus exhiberi. Cúmque in Pruſa Bithyniæ Britānio ageret, Conſtantius ſcripſit ei,narrans quod multorum bonorum ei cauſſa fuiſſet,quē à tantis cogitationibus & malis ipſi prouenientibus liberaſſet.Nec ſe bene feciſſe,quia quę ſibi præſtare debuerat,illi potius impendiſſet.

An.do.353. Cōſtantiꝰ in Illyricum ꝓfectꝰ.

Britannio ſeuex, electione imperator.
An.do.354.

Eſt in Bithynia Pruſias, eſt & Pruſa parum oppidum.

De Gallo Cæſare, & de ſigno crucis,quod tunc in cœlis apparuit. *CAP. V.*

Tvnc igitur Imperator Gallum conſobrinum D ſuum Cæſarem fecit.Cui nomen ſuum imponens in Syriam Antiochiæ deſtinauit, vt partes ꝑ eum cuſtodirentur Orientalęs.Quo Antiochiam veniente, circa Orientem ſignū Saluatoris apparuit.Colūna nanque ſub ſpecie crucis in cœlo viſa,maximo miraculo cōſpicientibus fuit.Alios autem ſuos duces cum multo exercitu contra Magoentium deſtinauit. Ipſe verò in Sirmio morabatur,& rei expectabat euentum. Tunc igitur & Photinus eccleſię præſul apertè dogma quod ipſe compererat,exponebat.

Gallus Cæſ.

Conſtantius aduerſ' Magnentium.

SOZOMENVS.

Dicebat autē: Deus quidem omnipotēs vnus, qui proprio verbo condidit vniuerſa. Ante ſecula verò natiuitatem & exiſtentiam filij dicere fugiebat,ſed ex Maria natum docebat Chriſtum.

An.do.355. Photinus hæreticus.

SOCRATES.

E

De Photino hæreſiarcha,eiúſque damnatione.
CAPVT VI.

Qvamobrem tumultu ſurgente, iuſsit Imperator cōcilium in Sirmio congregari.Cōuenitque illic ex Orientalibus quidem Marcus Arethuſæ,& Georgius Alexādrinus, quē remoto Gregorio ordinauerant Ariani. Venit etiā Baſilius expulſo Marcello Ancyræ præſule,Pancratius Peluſij, Hypatianus Heracliæ. Occidentaliū verò Valens Myrſenus,& tunc celeberrimus hominū Oſius Cordubæ pontifex,pariter inuitus. Iſti ſiquidem poſt Cōſulatum Sergij & Nigriani (quo anno ꝓpter bellorum turbas nullus Conſulum fuerat ſolēniter ordinatus)cōuenerūt in Sirmio. Et Photinum(dogma Sabellij Libyenſis,& Pauli Samoſateni,ſæpe cognoſcentes) repente damnauerunt.

Concilium Sirmij aduerſus Photinum. An.do.355.

SOZOMENVS.

Fides expoſita in Sirmio, cum capitulis ſubiectis.
CAP VII.

F

Poſt hæc de fide propoſitiones ediderunt, vnā Græcè,alteram Latinè, multum ſibimet textu ſenſúque concordes.

SOCRATES.

Tūc etenim quaſi antiquam fidei dogmata reprehendentes,alias ꝓpoſitiones de fide ſanxerunt.Et vnā quidem Attica lingua Marcus edidit Arethuſæ,ſed cum Romana lingua cōcordiam nō haberet, neque ſermone neque cōpoſitione, ſed nec ipſi Græcitati conuenientem. Vnam itaque Latinè à Marco compoſitam hic ſubiungam:ſecūdam verò,quam in Arimino poſtea relegerūt, loco ꝓprio ponemus,cū ea quę ibi geſta ſunt dixerimus, vtraque tamen in Græcam linguam conuerſa eſt. Marcus ergo hoc modo expoſitionem de fide dictauit. Credimus in vnum Deum patrem, omnipotentem,creatorem, & factorem vniuerſorum, ex quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur: & in vnigenitum eius filium Dominū noſtrū Ieſum Chriſtū,qui ante omnia ſecula ex patre na-

Marcus Arethuſius.

Expoſitio fidei apud Sirmium.

A tus eſt, Deum ex Deo, lumẽ ex lumine, per quem facta ſunt omnia in cœlis & in terra, viſibilia & inuiſibilia: verbum exiſtens,& ſapientia, & lumẽ verum,& vita: qui nouiſsimis diebus propter nos humanatus eſt ex ſancta virgine, & crucifixus, & mortuus,& ſepultus, & reſurrexit à mortuis tertia die,& aſcẽdit in cœlum,& ſedet in dextera patris:& venturus eſt in cõſummatione ſeculi iudicare viuos & mortuos,& reddere vnicuiq; ſecundum opera ſua. Cuius imperium ſine fine exiſtens in ſecula pmanet infinita. Erit enim ſedens in dextra patris, non ſolùm in hoc ſeculo, ſed etiam in futuro. Et in ſpiritum ſanctum παράκλητον, id eſt, conſolatorem, quem promittens Apoſtolis poſt aſcẽſionem ad cœlos eſſe mittendum, vt doceret & cõmemoraret eis vniuerſa, tranſmiſit. Per quem etiã ſanctificantur animæ credentium in eo veraciter.

Eos autem qui dicunt ex non exiſtentibus filiũ, aut ex altera eſſentia, & non ex Dei: &, quia erat tempus aut ſeculum, quando non erat, alienos nouit ſancta eccleſia catholica. Rurſus igitur dicim⁹.

1 Si quis patrem & filium duos deos dicit, anathe
B ma ſit.

2 Et ſi quis Deum Chriſtum ante ſecula filiũ Dei, miniſtrãtem patri ad creationem vniuerſorũ, non confitetur, anathema ſit.

† *aliàs, patrem eius ex Maria genitum.*

3 Si quis ingenitũ, aut patrem † eius ex Maria natum dicere præſumit, anathema ſit.

Ioan. 1. a

4 Si quis ſecundum præſciẽtiam ante Mariam dixerit filium eſſe, & non ante ſecula ex patre genitum apud Deum eſſe, & per ipſum omnia facta, anathema ſit.

5 Si quis ſubſtantiam Dei dilatari aut contrahi dixerit, anathema ſit.

6 Si quis dilatatam ſubſtantiam Dei filium dixerit facere, aut dilatationem eius ſubſtantiæ filium nominauerit, anathema ſit.

7 Si quis affectiuum aut prolatiuum verbum dixerit Dei filium, anathema ſit.

8 Si quis hominem ſolũ dixerit filium qui ex Maria eſt, anathema ſit.

9 Si quis Deum & hominem ex Maria dicẽs, Deũ ingenitum eundem intelligit, anathema ſit.

Eſa. 44. a

10 Si quis illud quod ſcriptum eſt: Ego Deus pri-
C mus, & ego poſtea, & præter me nõ eſt deus, cum in deſtructionem idolorum & deorũ non exiſtentium dictum ſit, ad dẽſtructionem magis vnigeniti ante ſecula Dei, Iudaicę percipit, anathema ſit.

Ioan. 1. b

11 Si quis audiens verbum caro factum eſt, verbũ in carnem mutatum putauerit, aut conuerſione facta ſuſcepiſſe carnem, anathema ſit.

12 Si quis vnigenitum filium Dei crucifixum audiens, corruptionem aut paſsionem, aut conuerſionem, aut mutationem, aut peremptionem ſuſtinuiſſe dicit, anathema ſit.

Gene. 1. c

13 Si quis quod ſcriptum eſt: Faciamus hominem, non patrem ad filium dicere, ſed ipſum ad ſemetipſum aſſerit dixiſſe Deum, anathema ſit.

Gene. 32. f

14 Si quis contra Iacob non filium tãquam hominem luctatũ eſſe, ſed ingenitum Deum aut patrẽ eius dixerit, anathema ſit.

15 Si quis illud quod ſcriptum eſt: Pluit dominus à domino, non de patre & filio perceperit, ſed ipſum à ſemetipſo pluere dixerit, anathema ſit. Pluit enim dominus filius à domino patre.

16 Si quis audiẽs dominum patrem, aut filium dominum, & dominum patrem & filium, & domin⁹ D à domino dicens, duos aſſeruerit deos, anathema ſit: non enim coaptamus filium patri, ſed ſubditũ nouimus. Neque enim deſcẽdit in corpus ſine volũtate patris: neque pluit à ſemetipſo, ſed à domino, autoritatem videlicet præbente patre. Neque ſedet à dextris à ſemetipſo, ſed audit dicẽte patre: Sede à dextris meis.

Pſal. 109.

Si quis patrem & filiũ & ſpiritum ſanctũ vnam perſonam dicit, anathema ſit. 17

Si quis ſpiritum ſanctum paracletum dicẽs, ingenitum aſſerit Deum, anathema ſit. 18

Si quis, ſicuti docuit nos, non alium dicit paracletum præter filium. Ait enim: Et alium paracletum mittet vobis pater, quẽ rogabo ego, anathema ſit. 19

Ioan. 14. b

Si quis ſpiritum dicit partem patris aut filij, anathema ſit. 20

Si quis patrem & filium & ſpiritum ſanctũ tres dicit deos, anathema ſit. 21

Si quis conſilio Dei tanquam vnam creaturarũ factum aſſerit filium Dei, anathema ſit. 22
E

Si quis nolente patre natum filium dixerit, anathema ſit. Non etiam inuitus & vim paſſus pater neceſsitate naturali quaſi nolens genuit filiũ, ſed ilico vt voluit, etiam ſine tempore & ſine paſsione ex ſemetipſo genuit eum. 23

Si quis ingenitum & ſine principio dicit filium tanquam duos ſine principio, & duo ingenita dicẽs, & duos faciẽs deos, anathema ſit. Caput enim & principium omnium filius: caput autem Chriſti Deus. Sic enim ad vnum omnium principiũ quod eſt ſine principio, per filium pie omnia referũtur. Rurſus autem ſubtiliter inſpicientes Chriſtianum ſenſum, dicimus. 24

Si quis Chriſtum Deum filium Dei ante ſecula, miniſtrantem patri ad omnem creationem nõ dixerit, ſed ex quo ex Maria natus eſt, ex eo dicit filiũ & Chriſtum eſſe vocatum, & initium accepiſſe vt Deus eſſet, anathema ſit, ſicuti Samoſatenus. 25

Paulus Samoſatenus.

Alia fides expoſita Sirmij Latinè, quam nos ex Græco tranſtulimus, & de diſputatione Photini.

CAPVT VIII.

F

QVoniam de fide aliquem placuit fieri tractatum, omnia cautè quæſita ſunt & expoſita Sirmij ſub præſentia Valentis, & Vrſatij, atque Germani, & cæterorum. Conſtat vnum Deum eſſe patrem omnipotentẽ, ſicut etiã omni orbe terrarum annuntiatur. Et vnũ vnigenitum filium eius Ieſum Chriſtum dominum & Deum ſaluatorémque noſtrum ex eo ante ſecula genitũ: Duos autem deos non oportere dici, quoniã & ipſe dominus ait: Ibo ad patrem meũ & patrem veſtrũ, Deum meum & Deum veſtrũ. Propterea & omniũ Deus eſt, ſicut etiã Apoſtolus docuit: Iudæorum Deus nõ ſolùm, nónne & Græcorum & Gentilium? vtique. Quoniam circunciſio ex fide, & præputium per fidem, & cætera quidẽ omnia conſonant, & nulla remanere videtur diſcordia. Quia verò multos mouet dictio Latina ſubſtantiæ, quæ Græca lingua dicitur οὐσία, vt ſcrupuloſiſsimè cognoſcatur ὁμοούσιον, hoc eſt, eiuſdem ſubſtantiæ, aut ὁμοιούσιον, id eſt, ſimilis ſubſtantię, nõ oportet horum vocabulorum aliquam omnino fieri mentionem, neque de his

Fides apud Sirmiũ expoſita.

Roma. 3. d

ὁμοούσιον ὁμοιούσιον.

A exponi apud eccleſiam: propter banc cauſſam ac rationem, quia in ſanctis ſcripturis nihil tale conſcriptum eſt,& quoniam hęc vltra humanã ſcientiam & intellectum ſunt,& quia nullus poteſt generationem filij enarrare ſicut ſcriptũ eſt: Generationem eius quis enarrabit? Hoc enim ſciendũ, ſolum patrem noſſe quemadmodum filium genuerit: & rurſus filiũ, quomodo ipſe de patre genitus. Nulli verò dubium eſt,maiorem eſſe patrẽ honore & dignitate,atque diuinitate, & ipſo nomine paterno eſſe potiorem teſtificãte filio ipſo: Qui me, inquit, miſit pater,maior me eſt. Et hoc eſſe catholicũ, nullus ignorat, duas perſonas eſſe patris & filij: Et patrem quidem maiorem, filium verò ſubiectum cum omnibus quæ ei pater ſubiecit eius:Patrem verò initiũ non habere,& inuiſibilem,& immortalem,& impaſſibilem eſſe: filiũ verò natũ ex patre, Deum ex Deo, lumen ex lumine,& huius natiuitatem, ſicuti prædictũ eſt, nullũ noſſe niſi ſolum patrem:Ipſum verò filium dominum & Deum noſtrũ,carnem ſeu corpus,hoc eſt,

Eſa.53.c.

Ioan.14.d

B hominem aſſumpſiſſe, ſicut & angelus annunciauit,& omnes ſcripturæ docent,& maximè ipſe Apoſtolus doctor gentiũ:hominem aſſumpſit Chriſtus ex Maria virgine, per quem paſſus eſt. Apex autem totius fidei & firmamentũ eſt, vt Trinitas ſeruetur ſemper,ſicut in Euangelio legimus:Euntes docete oẽs,baptizãtes eos in nomine patris & filij,& ſpiritus ſancti.Integer autem atque perfectus eſt numerus Trinitatis. Paracletus verò ſpiritus ſanctus per filiũ miſſus, venit ſecundum promiſſionem,vt Apoſtolos & omnes credentes ſanctificaret.His igitur explanationibus,etiã poſt dãnationem, Photinum conſentire & ſubſcribere ſuadebant, ꝓmittentes ei reddendum epiſcopatum, ſi per pœnitentiam anathematizaret dogma quod ipſe compererat,& in ipſorũ ſententia conſonaret. Ille verò eorum quidem propoſitum nõ ſuſcepit, ſed prouocauit eos ad diſputandũ. Quapropter definito die,Imperatoris voluntate,conuenerunt præſentes epiſcopi, & Senatorum non pauci, quos præceperat adeſſe diſputationi princeps.

Matt.vlt.d

Photinus diſputat,dãnatur, & libros cõſcribit Sabinus antagoniſtes Photini Exceptores notarij.

C Inter quos reſtitit Photino Sabinus eccleſiæ tunc Ancyræ præſul, exceptoribus voces eorum cõſcribentibus.Magnáque certamina ſermonum inter vtranque partem facta noſcũtur, victúſque Photinus damnatus eſt.Et in fuga cõſiſtens, poſtea libros vtraque lingua conficiebat, quando neque Latini ſermonis videbatur ignarus. Scripſit quoque cõtra omnes hæreſes, proprium ſtudens dogma firmare. Et de Photino quidem hæc dicta ſufficiant. Sciendũ tamen quoniam in Sirmio cõuenientes epiſcõpi pœnitẽtia ducti ſunt de expoſitione fidei Latina lingua prolatæ. Poſt editionẽ nanque,ſibi eam contrariam iudicabant.Quã ſtuduerunt ab epiſcopis qui eã iam deſcripſerant reddi,quoniã celabatur à plurimis. Imperator autem edictis quæri pręcepit æditionem ipſam,ſuppliciũ minatus,ſi quis eam celaſſe cõperiretur. Sed neq; terror deſtruere potuit quod ſemel fuerat inſtitutum,eò ꝙ apud multos haberetur.Et de his quidẽ iſta dixiſſe ſufficiat.

Pœnitet Sirmienſem ſynodum ſua definitionis de fide.

De Oſio Hiſpano. C A P. IX.

Oſius Cordubẽſis vi adigitur vt Sirmienſi ſynodo ſubſcribat

QVia verò & de Oſio Hiſpano multo illuc veniẽte fecimus mentionẽ,breuiter etiã de eo dicendum eſt. Ante paululũ temporis iſte vir moli-

D mine Arianorum fuerat miſſus in exiliũ. Tunc autem ſtudio eorũ qui Sirmij conuenerunt, eũ euocauit Imperator,volens eum aut ſuaſione aut neceſſitate concordare cum pręſentibus.Hoc enim ſi fieret,maximũ fidei eorum putabatur eſſe teſtimoniũ.Quapropter(ſicuti dixi)ex neceſſitate venit.Et cùm eis conſentire reſpueret,tormenta lõgæuus plagáſque perpeſſus eſt, vnde etiã neceſſitate vehementi expoſitionibus tunc æditis cõſenſit atque ſubſcripſit.Hunc ergo terminum habuerunt,quæ tunc Sirmij geſta noſcuntur.Imperator autẽ Conſtantius agebat Sirmij,& belli quod gerebatur contra Magnentium, expectabat euentũ.

De Magnentio tyranno,& de tyrannide Syluani.
C A P V T X.

INterea Magnentius ad antiquam perueniens Romã,multos peremit Senatorum ac populi.Et cognoſcens vicinos eſſe contra ſe Conſtantij milites,abſceſſit ad Gallias partis Occidẽtalis. Cúmque illic bellum ſæpius inter ſe exercerent,modo

Magnẽtius Romæ ſæuit Fugit in Galliam.

E iſti,modo illi victores eſſe videbantur.Nouiſſimè autem deuictus Magnẽtius,fugit in Mirſam,quod eſt Galliæ caſtrũ: vidénſque ſuos milites quaſi de perditione triſtes, ſtans celſiore loco,eos nitebatur allocutionis conſuetudine cõfortare.Tunc illi fauorem ſolitum Magnentio exhibere preparati,è diuerſo nolentes,clamauerunt omnes,Cõſtãti Auguſte,tu vincas. Hoc augurium Magnentius traxit ad ſemetipſum, tanq ei non diuinitus concederetur Imperium. Et propterea relinquens caſtrum ad vlteriora tendebat. Sequentibus autem Conſtantij militibus circa † montem Seleucũ facta cõgreſſione,ſolus fugiens venit in Lugdunenſem vrbem,cõperiénſque ſuam matrem & fratrẽ quem Cæſarem conſtituerat interfectos, nouiſſimè interfecit & ſemetipſum, Conſulatu Conſtantij ſexto,& Conſtantij Galli ſecundo, Auguſti die quintodecimo. Non poſt multum verò temporis etiã Decentius alter eius frater, ſemetipſum ſtrangulauit.Sed neque ſic ad rempublicã quies venit. Nam poſt paululũ apud Gallias Occidentales Syl-

Mirſa.

Seleucus mõs An.do.355. † locũ Montẽ ſeleucum. Conficiſcit ſibi Magnentius mortem.

Decentius. Syluanus tyrannus.

F uanus quidã tyrannus eſt exortus,quem duces Cõſtantij velociter peremerunt.

De inſultatione Iudæorum,& de tyrannide Galli Cæſaris atque peremptione. C A P. XI.

POrrò Iudæi in Diocæſaræa Palæſtinæ reſiſtentes,vicina loca turbabant: & ſumentes arma, tentabant inſultare Romanis.Poſt hæc itaq; Gallus Cæſar cùm Antiochiæ degeret,exercitu deſtinato eos apprehendit,ciuitatémq; vaſtauit.Cúmque videretur ſibi ꝓſpere geſſiſſe, felicitatẽ non ferẽs,acceſſit ad tyrannidem.Et nõ inſinuans Imperatori ſuam intentionem,Quæſtorem vocabulo Magnum,& Domitianum Pręfectum Orientis occidit.Ob quã rem Conſtantius indignatus,euocauit eum. Qui cùm contemnere non poſſet, veniebat ad principem. Cúmque contra inſulã Phlauonenſem veniſſet, eum illic Conſtantius præcepit interimi.

An.do.356. Iudæi tumultuantur. Gallus Cæſ. Iudæos compeſcit. Montius Quæſtor.

Domitianus Præfectus Orientis. An.do. 356

De Iuliano Cæſare,& quod Iulio ſucceſſerit Liberius. C A P. XII.

An.do.357. Iulianus in Gallias mittitur.

A Poſt paululum verò temporis Iulianũ Galli fratrem Cæſarē conſtituens, contra Barbaros miſit in Gallias. Gallus verò, qui & Cõſtantius, ſeptimo Cõſtantij Conſulatu, & ſui tertio, ita perimitur. Iulianus ſequenti Cõſulatu Arbitionis & Lolliani, conſtituitur Cæſar, die ſeptimo menſis Nouembris.

Iulianus fit Cæſar.

SOZOMENVS.

Conſtantius Romā venit Iulio pontif. Ro. moritur. Liberius ſuccedit. An.do.352.

Sublatis itaque tyrannis, requiem à malis videbatur habere Conſtantius, & deſerens Sirmium, veniebat ad antiquam Romam, illic volens triumphum de tyrannicis exercere manubiis. Credens autem ea occaſione poſſe vtriuſque partis epiſcopos in dogmate concordare, rurſus ſynodũ in Italia celebrandam conſtituit. Interea Iulius papa cũ ferè quindecim annis Romanam rexiſſet eccleſiã, moritur, cui ſucceſsit Liberius.

SOCRATES.

B

De Aetio hæretico. *CAP. XIII.*

An.do.358. Aetius hæreſiarches.

POrrò in Antiochia Syriæ alter hæreſiarches emerſit Aëtius, cognomento ἄθεος, id eſt, ſine Deo. Is enim eadē quæ Arius ſapiebat, ſed ab Arianis ſe ſegregabat, eò quòd Arium in ſuam cõmunionem recepiſſent. Qui, ſicuti prędictum eſt, aliud mente gerens, aliud voce confeſſus eſt, cùm terminũ ſynodi Nicænæ ſuſcipiens ſubſcripſiſſet, volens circumuenire tunc principem; propterea ergo Arianos Aëtius declinabat. Erat nanq; is Aëtius prius hæreticus, & feruentiſsimè defendere Arij dogma videbatur. Eruditus enim aliquantulũ Alexandreia reuerſus eſt. Et veniens Antiochiam Syriæ, vnde oriundus erat, à Leontio tunc Antiocheno præſule diaconus ordinatur. Tunc ergo veniẽtes ad ſe, diſputationibus ſophiſticis eludebat. Hoc enim faciebat ſequens Categorias Ariſtotelis, diſputans & quædam cõmenta cõcinnans quæ

Aetius Antiochenus à Leontio diaconus ordinatur. Ariſtoteles in quẽ vſum ſcripſerit Sophiſtica. Aetius ſophiſta.

C non intelligebat, neque ab eruditis intentionem Ariſtotelis cognouerat. Ille nanque ꝓpter Sophiſtas tunc deridentes philoſophiam, hoc opus iuuenibus exercitationis cauſſa conſcribens, dialecticã Sophiſtis per huiuſmodi contentiones oppoſuit. Contemplatiui autem philoſophi, libros Platonis & Plotini declarantes, ea quæ artificioſè ab Ariſtotele ſunt conſcripta, redarguunt. Sed Aëtius contemplatiuum doctorem nõ habens, in commentationibus ſophiſticis perdurauit. Quamobrem nec intelligere potuit, quomodo ſit ingeniti generatio: & quemadmodum quod naſcitur, coæternum ſit generanti. Parum ergo eruditus erat Aëtius, & diuinarũ literarum ignarus, tantummodo ad contentiones paratus, quod etiam quilibet ruſticus facere poteſt. Et quũ nec veteres qui eloquia Chriſtiana fuerãt interpretati legiſſet, aſſerebat ſe multum gaudere libris Clementis, & Aphricani, necnon Origenis, cum vtique fuerint illi viri totius ſapientiæ virtutibus eruditi. Fecit igitur is epiſtolas ad Imperatorem Cõſtantium, & alios quoſdã, contentiones inuoluens, & quædam cõmenta conficiens. Quamobrem etiam ἄθεος, id eſt, ſine Deo vocabatur. Et licet eadem, quæ Arius, vindicaret, tamen à ſuis nõ valẽtibus intelligere perplexiones

Clemens Aphricanus Origenes Aetius ἄθεος.

ſyllogiſmorum eius, cum eadem, quæ ille, ſaperet, D putabatur hæreticus. Et ꝓpterea eorũ pulſus eccleſia credebatur, cùm ipſe illis poſt' cõmunicare noluiſſet. Hactenus enim ex illo ſunt, qui tunc quidē Aëtiani, nunc autem Eunomiani vocãtur. Poſtea nanq; Eunomius notarius eius, eruditus ab eo æditionem eius hæreticam diuulgauit. Sed de Eunomio locis conuenientibus explanabimus.

Aetiani, qui poſt Eunomiani.

SOZOMENVS.

De inimicis Athanaſij. *CAP. XIIII.*

INimici quidem fidei, putantes ſe tempus inueniſſe cõtra defenſores eius, valde apud principem laborabant, vt de eccleſiis pellerẽtur omnes, qui ab eis videbantur eſſe depoſiti tanquã alterius fidei, vel quia viuo Cõſtante, imperatori Conſtantio reſtitiſſent, ita vt fuiſſet penè ad bella peruentum. Præcipuè tamen Athanaſium accuſabant, ob nimiam inuidiam, neque Cõſtante viuo & Cõſtantio eum ſe diligere ꝑtitente, ab eius moleſtia rece E debãt: ſed Antiochiæ congregati, Narciſſus Cilix, Theodorus Thraciæ, Theogonius Nicænus, Patrophilus Scythopoleos, Minophãtus Epheſius, & alij circiter triginta, ſcripſerunt omnes vniuerſis epiſcopis, quod cõtra ſanctiones eccleſiaſticas Alexandreiã rediiſſet, nec in cõcilio ſine culpa fuiſſet inuentus: & iubebant vt neque cõmunicarent ei, neque ſcripta mitterẽt, ſed Georgio, qui ab eis fuerat ordinatus. Verũ Athanaſio nullus hinc ſermo fuit.

Athanaſius ſemper odio habitus Arianis. Arianorũ conuentus apud Antiochiam.

De ſynodo apud Mediolanum facta. *CAP. XV.*

IGitur deuicto Magnẽtio, quum ſolus Conſtantius Romanorum tenuiſſet imperium, omni ſtudio laborabat, vt Occidentales epiſcopi conſentirent eis, qui cõſubſtantialē eſſe patri filiũ denegabãt. Et hoc faciebat, nolens à primordio apertè vim facere, ſed eis callidè ſuadere, vt decreto contra Athanaſium ab Orientalibus epiſcopis habito conſentirent. Sperabat enim quod ſi cõmuni decreto damnaretur Athanaſius, facilius ſuam volũtatem in religione compleret. F

Conſtantius cupit efficere vt Occidẽtales ſubſcribãt Arianis.

Túc igitur in Italiam cõuenerunt epiſcopi Orientalium nõ multi, quoniam plurimos eorum aut ſenectus aut itineris lõgitudo prohibuit. Occidentalium verò vltra trecentos, vt præcepto principis cõcilium Mediolani celebrarẽtur: vbi conuenientes Oriẽtales, ante omnia cõtra Athanaſium decretum fieri commune poſcebãt, vt hoc facto penitus ei aditus Alexandreiæ clauderetur. Quod cum ſenſiſſent Paulinus Gallicanę πρεσβύτερος, Dionyſius Albæ metropolis Italorũ, & Euſebius Vercellẽſis, epiſcopi, quòd ad deſtructionem fidei Orientales cõtra Athanaſium agere molirentur, ſurgentes magna voce clamabant, dolum & circumuentionem per ea quæ gerebantur, Chriſtianitatis dogmatibus irrogari. Non enim veras contra Athanaſium culpas eſſe dicebant, cum ad retractationem fidei talia probarentur inuenta. Illis ergo talia proclamantibus, concilium tunc ſoluitur, epiſcoporum.

An.do.359. Cõcilium Mediolano. Orientales, hoc eſt, Ariani aduerſus Athanaſiũ. Paulinus Treuerenſis Dionyſius Albanus. Euſebius Vercellenſis.

THEODORITVS.

A *De exilio epiſcoporũ orthodoxorũ, quod Athanaſius in fuga ſua ſatisfactione deſcripſit.* CAP. XVI.

Ariani in exiliũ aſti,

DEpoſito deinde Athanaſio, aliam hæretici fidei exponere ſunt niſi doctrinam. Sed neutrum horum perduci potuit ad effectum, cũ præſente principe clamaretur, quod iniuſtè ageretur & impiè. Quo facto & ipſi eccleſijs ſunt expulſi, & ĩ vltimis terræ finibus habitare iuſſi. Quod rurſus mirabilis Athanâſius hoc modo in illa Apologia deſcribit:

An. do. 360. Paulinus Treuirenſis. Orthodoxi exulant.

Quis tãtum poterit memorare, quãtum illi geſſerunt? Tũc enim eccleſiis pacem habentibus, & populis per Collectas orantibus, Põtifex quidem Romæ Liberius, & Paulinus Galliarum metropolitanus epiſcop⁹, & Dionyſius Italus, Lucifer Metropolitanus inſularum Sardiniæ, & Euſebius ex Italia, omnes epiſcopi boni & prędicatores veritatis, abripiuntur & tradũtur exilio, nullam habẽtes culpam, niſi quod in Arianam noluerint cõſentire vęſaniam, neque in calumniis ſubſcripſerint noſtris. De maximo autẽ & optimo ſene & verè cõ-

Oſius Cordubenſis. B

feſſore Oſio, etiam loqui credo ſuperfluum. Omnibus enim notum eſt, quod etiam hũc in exilium deportari fecerunt. Nõ enim ignobilis, ſed omnibus noſcitur eſſe notiſsimus. Cui nanque nõ præfuit ſynodo, aut rectè loquens non ſatisfecit vniuerſis? Quæ eccleſia huius patrocinij memoriam nõ habet? Quis aliquando dolens cum veniret ad eum, nõ diſceſsit ſanus? Quis indigens quũ petiſſet, nõ meruit quod popoſcit? Et tamen etiam cõtra hunc talia præſumpſerunt, quòd impia eorum molimina cognoſcens, noluerit propria ſubſcriptione firmare.

SOCRATES,

an. do. 361.

Igitur Imperator illos quidem mittit in exiliũ. Generale verò cõcilium fieri cogitabat, vt omnes Orientales epiſcopos veniẽtes ad Occidentem, ſi poſſet, cõcordes efficeret. Quod cùm propter itineris ſpacia diſficilè videretur, duplicem tractauit ſynodũ celebrari, vt in Arimino quidem Itali qui tunc aderant cõuenirent: Orientales autem in Nicomedia Bithyniæ ciuitate. Hoc ergo Imperato-

Concilium Ariminẽſe pro Occidentalibus. Conciliũ Nicomedia pro Orientalib⁹ C

re tractante, effectus nõ euenit vt voluit. Neutrũ enim concilium ſibimet concordauit, ſed vtrumque diuiſum eſt. Nã neque in Arimino cõuenientes inter ſe cõſonare potuerunt, & Orientales in Seleucia Iſauriæ cõgregati, aliud ſchiſma ſunt paſſi: quod ſuo loco narrabitur.

THEODORITVS.

Dialogus inter Liberium & Conſtantium habitus, & quomodo Liberius in exilium fuerit miſſus.
CAPVT XVII.

Dialog⁹ Cõſtantij & Liberij ponti. Rom.

EGo quidem Liberij per omnia celeberrimi habitum ꝑ veritate dialogum cum Conſtantio volo referre, quãdo quidem à fidelibus illius temporis eſt conſcriptus. Is enim poſt Iulium Sylueſtri ſucceſſorem, Rumanam gubernauit eccleſiã. Cõſtantius Imperator dixit: Nos, & eò quòd chriſtianus ſis, & epiſcopus noſtræ ciuitatis, dignũ hoc iudicauimus, vt euocãtes te, moneremus vt cõmunionem ſceleſtiſsimi Athanaſij & ineffabili ſu-

bia detenti, abnegare non differas. Hunc enim terrarum orbis bene fieri comprobauit, & ſynodali ſententia alienum eccleſiaſtica communione, decreuit. Liberius epiſcopus dixit: O Imperator, Iudicia eccleſiaſtica decet cum maxima proferri iuſtitia. Quapropter ſi videtur pietati tuę, diſceptationem iube cõſtitui: & ſi apparuerit Athanaſius cõdemnatione dignus, tunc ſecundum eccleſiaſticæ conſequentiæ formam proferatur in eum digna ſententia. Non enim poſsibile eſt cõdemnare virum, de quo nihil examinatum eſt. Conſtantius Imperator dixit: Vniuerſus mundus adiudicauit eius facinora, ſed ille (ſicut ab initio) tempus eludit. Liberius epiſcopus dixit: Quicunq; ſubſcripſerunt nõ ipſi viderunt quæ geſta ſunt, ſed propter gloriam & timorem, & ne à te contumelias paterẽtur, acquieuerunt. Imperator dixit: Quid eſt gloria & timor & cõtumelia? Liberius dixit: Quicunque gloriam Dei non diligunt, tua magis dona præponũt. Quem ergo iſti non viderunt, nõ examinantes adiudicauerũt, quod eſt à Chriſtianitate alienum. Imperator dixit: In facie vtique condemnatus eſt in concilio Tyri, & in concilio E cõtra eum pariter decreuerunt omnes totius orbis epiſcopi. Liberius dixit: Nunquam in præſentia ſua homo ille adiudicatus eſt. Quicunque enim tunc conuenientes condemnauerunt eum, diſcedentẽ Athanaſio à iudicio ſententiam protulerunt.

Euſebius eunuchus propoſitus cubiculi.

Euſebius eunuchus dixit: In Nicæno cõcilio alienus à catholica fide probatus eſt. Liberius dixit: Quinque ſoli iudicauerũt ex his qui cũ eo nauigio venerunt in Mareoten, quos miſerunt ad accuſationem eius, vt cõtra eum geſta conficerent. Horum itaque qui deſtinati ſunt, duo ſunt mortui, Theogonius, & Theodorus, reliqui verò tres viuũt, hoc eſt, Maris, Valẽs, & Vrſatius. Ab his qui miſsi ſunt Sardicã, propter hãc cauſſam ſynodus celebrata eſt, qui in ſynodo libellos obtulerunt, veniam poſtulantes, quoniam in Mareote per calumniam ex vna parte cõtra Athanaſium geſta confecerint. Libellos eorum nunc præ manibus habemus. Cui horum nos credere & communicare conuenit Imperator? his qui primitus damnauerũt, & veniam poſtea popoſcerunt, an eis qui adhuc hæc accuſare contendunt? Epictetus epiſcopus dixit: O Imperator, non fidei cauſſa hodie F neque iudiciorum eccleſiaſticorum ſermonem facit, ſed vt apud Senatores in Romana conſtitutos vrbe glorietur quaſi ſuperauerit principem. Imperator ad Liberium dixit: Quota pars es totius orbis? quoniam tu ſolus hominem vindicas nephãdiſsimum, & orbis terrarum pacem eccleſiæque diſſoluis? Liberius dixit: Nõ eò quòd ego ſum ſolus, fidei cauſſa minuitur. Nam & antiquitus tres ſoli reperti ſunt reſiſtẽtes pręcepto regis. Euſebius eunuchus dixit: Imperatorem noſtrum Nabuchodonoſor feciſti? Liberius dixit: Non. Sed ita irrationabiliter adiudicatus eſt homo, qui nõ eſt examinatus. Sed & ego peto primitus generalem proferri ſubſcriptionem, cõfirmãtem fidẽ in Nicæa prolatam, vt ita reuocatis ab exilio fratribus noſtris, & in loca propria reſtitutis, ſi hi qui nũc turbas pariunt eccleſiis, viſi fuerint Apoſtolicæ fidei conſentire, tũc apud Alexandriam cõuenientes omnes, vbi & accuſatus, & accuſatores ſunt & defenſor eorũ, examinata cauſſa poſsimus

ꝓferre

A proferre ſententiam. Epictetus epiſcopus dixit: Sed curſus publicus nō ſufficit ſubuectui epiſcoporum. Liberius dixit: Eccleſiaſticæ cauſſę publico curſu nō egent. Eccleſiæ nanque ſufficiunt vſque ad mare perducere ſuos epiſcopos. Imperator dixit: Quæ dudū ſuſceperunt formā, ſolui nō poſſunt. Plurimorū nāq; epiſcoporū debet valere ſentētia. Tu ſolus es qui amicitias illi⁹ ſcelerati defendis. Liberius dixit: Imperator, nunquam audiuimus, abſente accuſato, Iudicem eius ſcelera proferentem, niſi quia propria videntur hæc odia. Imperator dixit: Omnibus quidem nocuit in cōmuni, nulli tamen ita ſicuti mihi. Cui cùm nō ſufficeret interitus fratris mei maioris, ne beatę quidem memoriæ Conſtantem ceſſauit in mei inimicitias frequenter impellere, niſi nos maiori manſuetudine detenti, impellentis momenta temperaſſemus. Nulla itaque mihi victoria eſt, neque contra Magnentium vel Syluanum, niſi illum ſceleſtum ab eccleſiaſticis rebus expulero. Liberius dixit: Noli per epiſcopos tuas vindicare inimicitias. Manus enim eccleſiaſticorum ad † ſanctificādum vacare debent. Quapropter ſi tibi videtur, iube vocari ad loca propria ſacerdotes, & ſi cōcordes apparuerint ei quem nos in pręſenti defendimus ſecūdum fidem orthodoxam in Nicęna ſynodo cōſtitutam, tunc cōuenientes prouidebunt pro mundi pace, vt homo qui nō peccauit, nō reprobetur, iniuſtè. Imperator dixit: Vnum eſt quod quæritur. Volo enim te amplectentem eccleſiaſticam communionem Romam denuò deſtinare: & propterea cōcorda paci, & ſubſcribens Romā reuertere. Liberius dixit: Romę iam fratribus vale dixi. Maiores enim ſunt eccleſiaſticæ ſanctiones, q̃ Romanę habitatio ciuitatis. Imperator dixit: Ergo trium dierū ſpatium ad deliberationem habes, an velis ſubſcribens Romam reuertere, aut cogitate in quem velis deportari locum. Liberius dixit: Spatium trium dierum rationem nequaquam mutare poteſt. Quapropter quò voles mitte me.

Curſus publicus Vndo. Curioſus, curſus publici præſectus, & Curioſi per omnes prouincias, qui erant ſub diſpoſitione viri illuſtris Magiſtri officiorum. Vide librum de omnibus magiſtratuū Rom.

† ſacrificandum.

B

Imperator autem poſt duos dies examinato Liberio, & nequaquam à ſuo propoſito reuocato, iuſsit eum in Berœam Thraciæ in exilium deportari. Egredienti Liberio, Imperator ad expenſas quingentos ſolidos deſtinauit. Tunc Liberius deferēti dixit: Vade da eos Imperatori: opus enim habet ſuis militibus erogare. Similiter & Auguſta totidem ei miſit. Liberius dixit: Redde hæc Imperatori: opus enim habet his ad expēſas militum ſuorum. Si autem Imperator his non habet opus, det eos Auxentio & Epicteto. Illi enim his opus habent. Cúmque ab eis nihil accepiſſet, Euſebius eunuchus obtulit ei alios ſolidos. Cui Liberius ait: Totius orbis eccleſias deſolaſti, & tanquam damnato mihi hæc affers? vade prius diſce eſſe Chriſtianus. His ita geſtis, poſt tres dies nihil accipiēs, miſſus in exilium eſt.

C

An. do. 361.

Quomodo Liberius per aditionem Romanarum matronarum ab exilio ſit reductus. CAP. XVIII.

Liberi⁹ apud Berœā Thraciæ exulat. An. do. 363.

VEritatis itaque ꝓpugnator & victor in Thraciā (ſicuti iuſſum fuerat) vſq; peruenit. Duobúſque tranſactis annis Conſtantius Romam venit. Procerum verò Senatorúmque coniuges rogabant viros ſuos, vt Cōſtantio ſupplicarent, vt paſtorem gregibus reſtitueret. Aiebant enim, ꝙ niſi flecterent animū principis, eos ipſę relinquerent, & ad paſtorem illum maximum ꝓperarent. At illi dixerūt: Nos furorem principis formidamus, nec fortè aliquam veniam ꝓmeremur. Sed vobis, inquiunt, magis rogantibus forſitan parcet, & alterum è duobus fiet, aut preces ſuſcipiet, aut ſi flecti nequiuerit, ſine aliqua iniuria vos dimittet. Hoc cōſilium mulieres illæ laudibus maximis efferēdæ percipientes, cum ornatu ſolito adierunt Imperatorem, vt ex veſte ſublimi inſignes eas & nobiles arbitratus, reuerentiam ipſis exhiberet & parceret. Adeuntes verò principem tali voce clamabāt: Miſerere tantę ciuitatis paſtoris ꝓuidentiam nō habentis, quæ luporū patet inſidiis. At ille reſpondit, non egere paſtore alio ciuitatem. Eſſe nanque pōtificem, qui eorum curam haberet. Poſt magnū nanque Liberium quidam diaconorum eius Felix nomine, fuerat ordinatus. Is expoſitam in Nicęa fidem incōcuſſè ſeruauit, ſed corruptoribus eius ſine diſcretione communicabat. Nullus tamen Romæ habitantium in baſilicam ingreſſus eſt, cùm ille intus aſtaret. Hoc autem etiam matronæ illę Imperatori dixerunt: Qua gratia flexus, præcepit illū inter omnes egregium reuocari, & vtrūque eccleſiam gubernare cōmuniter. His ergo literis in Circenſi ſpectaculo relectis, populus clamabat, iuſtā principis eſſe ſententiam: ſicut enim dupliciter coloribus diuiſi ſunt ſpectatores, ſic oportere alterū his, alterū aliis præſidere. Cùm ergo primitus principis literis ſic fauiſſent, poſtea commoti communi voce clamauerunt: Vnus Deus, vnus Chriſtus, vnus epiſcopus. Ipſas enim voces & ego iuſtū ponere iudicaui. Poſt has verò Chriſto amabilis populi pias & iuſtitia exornatas voces ſanctiſsimus quidem Liberius eſt reuerſus. Fœlix autem recedens habitauit in alia ciuitate.

D

Matronæ Rom. ſollicitæ de reditu Liberij.

Felix loco Liberij pontifex ordinat⁹.

E

Vox populi Romani.

SOCRATES.

Quomodo Eudoxius Antiochenum vſurpauerit epiſcopatum. CAP. XIX.

EA tempeſtate Leōtio moriente, qui hæreticū Aetium diaconū ordinauerat, Eudoxius Germanicię epiſcopus, quæ eſt ciuitas Syrię, cùm eſſet tūc Romę pręſens, finxit ſibi cauſſam neceſsitatis incūbere, & Imperatori callidè locutus, quaſi ciuitas Germanicianorū ipſius ꝓuidētia atq; cuſtodia indigeret, petiit vt remearet ad ꝓpria. Quē princeps nihil ꝓſpiciēs, abire ꝑmiſit. At ille cubicularios cooperātes habens, relicta ciuitate ſua Antiochenū vſurpauit epiſcopatū. Fouere nanq; ſtudebat Aetium. Ob quā rem niſus eſt cōcilium facere ſacerdotum, & ordinationem ei reſtituere diaconatus. Quod nequaq̃ factum eſt, eò ꝙ magis valeret odium cōtra Aetium, quàm Eudoxij deſideriū. Et de his quidem tantum noſſe ſufficiat.

F

Eudoxius Germaniciēſium epiſcopus, vſurpat Antiochenā ſedem.

Eudoxius ſtudet Aetiū reſtituere.

De Ariminenſi Concilio & contentionibus ibi factis. CAPVT XX.

An. do. 361. Synodus Ariminenſis. Vrſatius. Valens.

EOrum igitur qui in Arimino cōuenerūt, oriētales ea quę de Athanaſio geſta ſunt, ſilētio tradentes, ad cōcilium ſe occurriſſe dicebant. Quorū ſtudio cohærebāt Vrſatius & Valens, qui ab initio

A quidem Arianum dogma tenuerant, in medio autem Homouſianis conſenſerant, dato libello Romano põtifici, ſicut iam dictum eſt. Iſti nãque ſemper ad partes pro tempore Valentiũ declinabant. Quorum adiutores erant Germinius, Auxentius, Demophilus, & Gaius. Dum ergo in cõcilio præſentium alter aliud proponere conaretur, tũc Vrſatius & Valens dicebant, omnia quę de fide dicta ſunt, debere ſuſpendi: & ſuſcipiendam nouellam expoſitionem, quam paulò ante Sirmij cõuenientes ædiderant. Hæc dicentes & chartulam præ manibus habentes legi fecerunt ſecundũ expoſitionem fidei Sirmij prolatam, quam ibi quidem (ſicuti prædixi) celauerunt. Arimini autem oſtenſa eſt: Cuius exemplum hoc eſt:

Germinius. Auxentius Demophil⁹. Gaius.

EXPOSITA FIDES APVD SIRmium præſente D.N. Conſtantio Aug. C O S S. Euſebio & Hypatio X I. kalend. Iunias.

Fides Sirmienſis ſynodi, lecta Arimini.

B Credimus in vnũ & verum Deum, patrem omnipotentem, creatorem & opificem omnium. Et in vnum vnigenitum filium Dei ante omnia ſecula, & ante omne principium, & ante omne quod cogitari poteſt tempus, & ante omnem perceptibilem cogitationem, natũ impaſsibiliter ex Deo, per quem & ſecula perfecta & omnia facta ſunt. Natum autem vnigenitum ſolum ex ſolo patre, Deum ex Deo, ſimilem generanti patri ſecundum ſcripturas: cuius generationem nullus nouit, niſi ſolus, qui genuit eum, pater. Hunc nouimus vnigenitum eius filium nutu paterno veniſſe de cœlis ad deſtructionem peccati, & natũ ex Maria virgine, & cum diſcipulis cõuerſatum, & omnem cõpleſſe diſpenſationem ſecundum paternam volũtatem: crucifixũ & mortuum, & ad inferos deſcendiſſe, & quæ ibi erant diſpenſaſſe: quem ianitores inferni videntes expauerunt: & tertia die reſurrexiſſe, & cum diſcipulis cõuerſatum: & quadraginta diebus expletis, in cœlos aſcendiſſe, & ſedere à
C dextris patris: & venturum nouiſsima die in gloria patris, ad reddendum vnicuique ſecundũ opera ſua. Et in ſpiritum ſanctum, quem ipſe vnigenitus Dei filius Ieſus Chriſtus mittere compromiſit generi hominum conſolatorem, ſecundum quod ſcriptum eſt: Vado ad patrem meum, & rogabo patrem meum, & alium cõſolatorem mittet vobis, ſpiritum veritatis, ille ex meo accipiet, & docebit, & cõmemorabit vobis omnia. Nomen verò ſubſtantiæ eò ꝙ ſimpliciter à patribus poſitum, à populis ignoretur, & ſcandalũ faciat, & quia nec ſcripturæ hoc cõtinent, placuit abrogari, & omnino nullam memoriam ſubſtantiæ in Deo eſſe deinceps, eò quòd diuinæ ſcripturæ nuſquam de patris ſubſtantia filiíque meminerint. Similem verò dicimus filium patri per omnia, ſicut ſanctæ ſcripturæ dicunt & docent. His itaque lectis, cõſurgentes quibus hæc diſplicebant, aiunt: Nõ fide egentes huc venimus (integram nanque ſeruamus, quã percepim⁹ ab initio) ſed magis vt ſi qua circa hæc nouitas ſit, omnino ꝓhibeamus. Si ergo hæc quæ lecta ſunt, nullam faciunt nouitatem, apertè iam anathematizate hæreſim Arianam, ſicut & alias hęreſes regula eccleſiæ tãquam blaſphemas abiecit. Quot enim blaſphemũ Arij dogma turbas eccle-

Ioan. 14. b

Nomen ſubſtantiæ.

ſię, quæ etiam nunc fiunt, excitarit, atque ſeditio- D nes, toto orbi terrarum valde notum eſt. Hæc ergo propoſitio dum ab Vrſatio & Valente & reliquis ſuſcepta non fuiſſet ad plenum, diuiſit eccleſiam. Alij nanque his quæ Arimini ſunt lecta, conſenſerunt: alij verò Nicęnam denuò roborauerũt fidem. Deriſerunt autem cõſcriptionem illius lectionis, & maximè Athanaſius Alexandrinæ ciuitatis epiſcopus in epiſtola quam ſuis familiaribus deſtinauit: quam qui legit, inueniet quàm forti dictione ſit plena.

Schiſma.

Athanaſi⁹ aduerſus ſynodum Ariminenſem.

THEODORITVS.

Dicebant autem Ariani cõuenientes in Arimino, volentes Heſperiis ſuadere ſimplicibus, quod non oporteret propter duo verba, quæ nec inuenirentur ſcripta, ſeparari corpus eccleſiæ, ſed ſimilem per omnia profiteri filium genitori, ſubſtantiæ verò tacere nomen. Sed fallaciã ſentientes horum Homouſiani põtifices, eos abdicauerunt. Atque literis inſinuauerũt Imperatori propriam voluntatem, dicentes filios ſe eſſe patrum Nicęni cõcilij, pariter & hæredes.

SOCRATES,

E Hoc tamen ſciendum, quoniam ſynodus quidẽ Vrſatium, & Valentem, Auxentium & Germiniũ, Gaium & Demophilum, eorúmque ſocios cõdemnauit, Arianum dogma anathematizare fugientes. Qui propter hanc damnationem indignati, ad principem celeriter venerũt, portantes lectam in concilio fidem.

Ariani dãnati.

THEODORITVS.

Apertius autem integram fidei regulam eorum epiſtola ad Conſtantium ſcripta monſtrauit: Cuius verba ſunt hæc:

Epiſtola concilij Ariminenſis Orthodoxorum epiſcoporum, ad imperatorẽ Cõſtantium. CAP. XXI.

Diuina iuſsione, & pręcepto pietatis tuæ olim dogmatizata credimus. In Ariminum nãque ex vniuerſis Occidentalibus ciuitatibus omnes cõuenimus ſimul epiſcopi, vt & fides catholica cognoſceretur eccleſiæ, & qui cõtraria ſapiunt, panderẽtur. Multũ nãque diſceptãtibus nobis inueni- F mus optimũ eſſe, ſtatutam fidem antiquitus permanere, quam etiam Prophetę, Euangelia, necnõ Apoſtoli per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum prædicaſſe noſcuntur (qui & tui regni protector, tuæque ſaluris auxiliator eſt) vt hanc tenentes cuſtodiamus, & cuſtodiẽtes ad finẽ vſque ſeruemus. Incõgruũ enim nephariũmq; videtur, ex his quæ rectè iuſtéque definita ſunt, aliquid immutare, id eſt, horum quæ Nicææ communiter cum glorioſiſsimo Conſtantino tuo patre & Imperatore, deliberata atque defixa ſunt. Quorum doctrina atque ſenſus diſcurrit & prædicatus eſt in omnium hominum auditus atque mentes. Hęc fides ſola Arianam hęreſim expugnauit & perdidit, per quam nõ illa ſola, ſed etiam reliquæ hæreſes ſunt damnatæ: Cui verè addere quicquam incautum eſt, & auferre periculoſum. Et ſiquidem horum alterum fiat, erit inimicis facultas agendi quę vo-

Vrſatius, Valens.

A ſunt. Quapropter Vrſatius & Valens quoniã participes & concordes Ariani dogmatis erant, à noſtra ſunt communione ſegregati. Quam vt reciperent cognoſcentes delicta quibus peccauerũt, pœnitentiam atque veniam impetrare poſcebant: & reſcripta eorum hæc ita habere ſe teſtantur, per quæ criminum veniam conſecuti ſunt. Erat enim tempus quo hæc geſta noſcũtur, quando Mediolani ſynodus celebrata eſt, præſentibus eccleſiæ Romanæ presbyteris. Cognoſcentes verò ſimul etiam poſt mortem dignum memoria Conſtantinum, cum omni integritate & examinatione conſcriptam expoſuiſſe fidem, qui cùm ab hac luce baptiſmate percepto diſceſſerit, & ad præmia debitæ pacis abierit, incõgruum eſſe iudicamus poſt illum aliquid nouitatis admittere, tãtósque ſanctos cõfeſſores & martyres, & huius dogmatis conſcriptores, inuentorésq; deſpicere, qui ſecundum antiquam eccleſiæ ſanctionẽ per omnia ſapuiſſe noſcũtur. Quorũ fidẽ Deus in tẽpora imperij tui trãſmiſit, per dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum, per B quem tibi imperium tale conceſſum eſt, vt etiam noſtri orbis terminos obtineres. Rurſus ergo infelices iſti, & ſapientia viliſsimi, præſumptione nefaria impiæ cogitationis prędicatores ſemetipſos annuntiarunt, & veritatis terminum mutare contendunt. Dum enim ſecundum tuum præceptum concilij iura celebrarentur, illi cõſilium ſuę fallaciæ nudauerunt. Nitebantur enim calliditate quadam atque ſeditione aliquid nouitatis inferre. Huiuſmodi enim malitiæ captos iouenim⁹ Germanum quendam & Auxentium atque Gaium, hęreſim contentionémque facientes. Quorum doctrina vna quidem exiſtens vniuerſam molem blaſphemiarum tranſcendere cõprobatur. Qui cùm viderent nos neque ipſorum voluntatis eſſe neque concordes his, quæ malè ſapere videbantur, à noſtro ſe concilio mutauerunt, vt quaſi aliud cõſcribere viderẽtur. Erat verò tempus breue, quod etiam eorum aperuit voluntates. Sed vt non ſemper eccleſiaſticæ cauſſę in eaſdem incurrant concuſsiones (nam turba atque ſeditio repetita, vni- C uerſa confundit) firmum nobis viſum eſt, vt quæ dudum decreta ſunt, legaliter immutabiliterque ſeruentur. Prædictos autem viros à noſtra communione ſecreuimus. Qua de cauſſa legatos ad tuam manſuetudinem miſimus, concilij ſententiam per noſtram denuntiaturos epiſtolam. Legatis autem præ omnibus iſta præcipimus, vt veritatem affirment ex priſcis & iuſtis rationibus exponentes, qui etiam tuam religionem inſtruant: quoniã non (ſicut ait Vrſatius & Valens) erit pax, ſi quid iuſtarum ſanctionum fuerit immutatum. Quomodo enim pax eſſe credenda eſt apud eos, qui pacis iura ſubuertunt? Contentio enim & ſeditio per hæc inter reliquas ciuitates & eccleſiam Romanam potius orietur. Quapropter tuæ manſuetudini ſupplicamus, vt placidis auribus noſtros Legatos audias & oculo tranquillo reſpicias: neque ad iniuriam defunctorum noui aliquid immutari permittas, ſed permanere nos ſinas in his, quę progenitoribus definita atque ſancita ſunt, quippe quos omnia cum deliberatione atque ſapientia & ſpiritu ſancto celebraſſe confidimus. Ea enim quę ab illis nũc innouantur, credentibus quidem incredulitatem inferunt, nõ credentibus verò credulitatẽ. Supplicamus itaq; vt pręcipias eos, D qui per diuerſa loca detinẽtur, quos & ætatis grauamen & anguſtia paupertatis affligit, ad propria remeare, ne deſolatę ſublatis epiſcopis videantur eccleſiæ permanere. Super hæc autem etiã hoc rogam⁹, vt nihil his, quæ iam terminata ſunt, aut addatur, aut adimatur: ſed omnia inuiolata permaneant, quę & à pietate tui patris, & tuis quoque ſunt conſeruata temporibus: neque deinceps nos fatigari, & à propriis parœciis alienos eſſe permittas, quatenus epiſcopi cum ꝓprio populo in pace orare, & diuino cultui vacare poſsint, ſupplicantes Deo pro pace tui imperij pariter & ſalutis, quam tibi diuinitas in perpetuum largiatur. Noſtri verò legati epiſcoporum ſubſcriptiones & nomina deferũt, qui etiam lectione diuinæ ſcripturę religionem tuam poterunt edocere.

SOZOMENVS.

Hæc itaq; ſynodus ſcripſit, & per epiſcopos deſtinauit. Vrſatius autẽ & Valens eorum pręuenientes aduentum, derogauerunt cõcilio: oſtendentes E imperatori expoſitionẽ fidei quã portabant. Imperator Ariano dogmati fauẽs, indignatus aduerſus ſynodum, Vrſatium atq; Valẽtem potius honorauit. Quamobrem qui à concilio fuerant deſtinati, tardauerunt, non valentes impetrare reſponſum. Serò tamen ad Synodum Cõſtantius per præſentes epiſcopos huiuſmodi ſcripta miſit.

Epiſtola Conſtantij ad Ariminenſe concilium.
CAP. XXII.

CONSTANTIVS VICTOR AC triumphator Auguſtus, vniuerſis epiſcopis Arimini congregatis ſalutem.

Viginti epiſcopi legati.

SEmper equidẽ & pre omnibus cogitare nos de ſacra & adoranda lege nõ ignorat veſtra benignitas. Nũc autẽ viginti, quos veſtra ſapientia deſtinauit, Epiſcopos, Legationis ſuę cauſſa interim videre nequiuimus, cùm ſit nobis neceſſariũ circa Barbaros iter, & (ſicut noſtis) deceat animo puro ab omni cogitatione vtilitatem diuinę legis exa- F minare. Iuſsimus igitur epiſcopos in Adrianopoli noſtrá expectare regreſsionem, vt cùm vniuerſa reſpublica fuerit bene diſpoſita, tunc quæ geſſerint audire poſsimus. Veſtrę autem ſanctitati non videatur oneroſum eorũ expectare regreſſum, vt dum redeunt noſtrũ vobis referentes reſponſum, perducere poſsitis ad terminum, quæ eccleſiæ catholicę vtilia eſſe noſcuntur.

Has literas ſuſcipientes epiſcopi, talia reſcripſerunt: Epiſtola Ariminenſis concilij ad imperatorem Conſtantium. CAP. XXIII.

Literæ ſynodo Sirmienſis.

LIteras clemẽtiæ tuæ ſuſcepimus domine, deo amabilis Imperator: in quib⁹ cõtinetur, quod ꝓpter neceſsitatẽ publicã interim nõ potuiſti noſtros videre legatos: nóſq; iubes vt eorũ expectemus aduẽtũ donec ea quę à nobis decreta ſunt, & noſtris ꝓgenitorib⁹ cõſonare noſcũtur, ab eis pietas tua cognoſcat. Quãobrem & nũc p has literas ꝓfitemur atq; firmam⁹ nequaq̃ nos à ꝓpoſito noſtro recedere. Hoc etiam noſtris Legatis iniunximus. Supplicamus igitur, vt animo tranquillo &

A præſentes noſtræ mediocritatis literas relegi iubeas, & illa quæ per legatos noſtros mádauimus, libenter accipias. Illud itaque nobiſcum conſiderare tua manſuetudo debet, quanta ſit modò triſtitia, quãtúsque mœror, vt feliciſsimis temporibus tuis, tantæ eccleſię priuatæ videantur epiſcopis. Et propterea turſus tuam clementiam deprecamur domine Deo amabilis Imperator, vt ante aſperitatem hyemis (ſi tamen tuę placet pietati) nos ad noſtras eccleſias remeare præcipias, vt etiam nũc poſſimus omnipotenti Deo, & domino ſaluatori noſtro Chriſto, eius filio vnigenito pro tuo imperio ſolennes orationes celebrare cum populo

Epiſcopi exules.

Quod diſcedentibus epiſcopis fuerit Conſtantius indignatus. CAPVT XXIIII.

CVm hæc ſcripſiſſent, & modicum expectaſſent tempus, Imperatore nullũ dante reſponſum, ad ciuitates proprias redierunt. Princeps autem cum & prius cõtenderet Arianam ſectam per eccleſias ſeminare, occaſionem iniuriæ ſuæ illorũ B habuit diſceſsione, dicens ſe cõtemptum, eò quòd præter iuſsionem ipſius conſilium videretur eſſe ſolutum. Quapropter Vrſatio, & his qui circa eum erant, permiſsionem dedit contra eccleſias agendi cõfidenter quodcunque placuiſſet. Explanationem verò lectæ in Arimino fidei iuſsit per eccleſias Italiæ deſtinari, præcipiens vt nolentes ei ſubſcribere pellerentur eccleſiis, & in eorum locum alij ſubrogarentur epiſcopi.

SOCRATES.

De ſynodo in Nicæa Thraciæ celebrata. CA. XXV.

VRſatius autem eique conſentientes ab Italia diſcedentes, venerunt ad ciuitatem Thraciæ nomine Nicæam: vbi breui tempore cõmorantes aliud fecere concilium. Et lectam in Arimino expoſitionem fidei Græco interpretãtes eloquio publicatam cõfirmauerunt: & poſtea diuulgabant eam eſſe fidem, quæ ab vniuerſali concilio & dictata eſſet & ędita Nicææ, vt ſimilitudine nominis Nicæni ſimpliciores hac ſubreptione deciperent. C Putabãt enim in Nicæa Bithyniæ eſſe dictatam fidem. Sed nihil profuit eis tale commẽtum. Paulò poſt nanque confuſi atque deriſi ſunt.

Nicæa Thraciæ.
Nicæa Bithyniæ.

SOZOMENVS.

Quomodo Athanaſius furorẽ Conſtantij denuò declinauerit. CAPVT XXVI.

INterea, ſentiens Athanaſius ſibi inſidias parari, nequaquã ad Imperatorem venire præſumpſit: neque hoc vtilè iudicauit, ſed electos ex Ægypto quinq; epiſcopos, inter quos Serapioné Thmuitẽſem virum præcipua vita ſanctum, & ad loquendum valde copioſum, mittit ad Principem tũc in Occidente degentem (cum quibus etiã tres presbyteros) per quos ſibi placaret Imperatorem, & pro derogationibus ſatisfacerẽt inimicorum, aliaque facerent, quæ ei, vel eccleſiis expedirent. Quibus nauigantibus, paulò poſt literæ venerunt Imperatoris euocantes eum. Ob quam rem & Athanaſius & populus eſt turbatus, cum neque hæretico D Imperatori obedire conſultum eſſet, neque reluctari periculo vacaret. Veruntamen ire diſtulit, & literarum baiulus ſine effectu reuerſus eſt. Superueniente autem æſtate veniens alius ab Imperatore nuntius cum prouinciæ iudicibus, cogebãt eum, cleróque nimis erat infeſtus. Porrò populum paratum videns ad bellum etiam iſte reuerſus eſt. Non multo poſt tempore congregantur ex Ægypto & Libya Legiones. Et cum nũciatum fuiſſet celari Athanaſium in eccleſia quæ vocatur Theonæ, aſſumẽs milites dux eorum, & Hilarium ab Imperatore denuò deſtinatum, inopinato fractis ianuis in eccleſiam introiuit, & vbique requirens Athanaſium non inuenit. Fertur enim, quod ſæpius diuino nuntio pericula multa effugerit, ſicut etiam Deo prouidente hoc diſcrimen euaſit.

Athanaſi⁹ vocatur ad Cõſtantiũ.

Eccleſia Theonæ.

Quomodo Paganis inſultantibus, futuram triſtitiam prædixerit. CAP. XXVII.

EX his & huiuſmodi factis, ei à Deo prænuntiatis, à paganis & hæreticis appellabatur Ma- E gus. Sermo nanque fertur, quod aliquando eo procedente per ciuitatem, contigerit auolantem corniculam clamitare. Quo facto aſtans multitudo paganorum, velut Mago derogantes, petebant vt eis aperiret quid cornicula illa ſignificaret. Ille verò fertur ſilentio dixiſſe ſubridens: Cras Latina lingua dies ventura ſignificatur. Hoc ergo clamans, triſtem vobis craſtinum ſignificat diem, per Imperatoris Romani iuſsionem. Et ita contigit, vt Athanaſij ſermo licet deriſus fuerit, venerit ad effectum. Altera nanq; die principis literæ venerũt ad iudices, iubentes vt pagani ſua ingredi nõ permitterentur templa, neque ſolennes ſuperſtitiones feſtiuitatésque celebrarent. Tũc ergo feſtiuitas eorum venerabilis, generalisq; deſtructa eſt.

Athanaſi⁹ inſimulatur magia.

Athanaſij vaticinium.

Quæ mala per Georgium in Alexandria geſta ſint, CAPVT XXVIII.

CVm igitur frequenter (ſicuti dictũ eſt) Athanaſius pericula declinaſſet, clerus & populus ei fauens tenebat eccleſias, donec Pręfectus (vt dictum eſt) Ægypti, & dux militum † eicientibus F eos & ſuſtinentibus, Georgio eas contraderent. Qui nõ multo poſt venit, & eccleſias ſuo iure poſſedit. Qui dum præter ſchema & mores ſacerdotij violentus exiſteret, & maximè circa Athanaſij laudatores, quibus vtique vincula & plagas viris & fœminis velut tyrannus inferebat, accenſus populus penè peremerat eum, niſi vix ereptus fugiſſet ad principem. Quo facto rurſus ſequaces Athanaſij eccleſias multo tẽpore tenuerũt. Quas iterum veniens dux Ægypti, Georgij noſcitur tradidiſſe fautoribus. Poſt hæc autẽ Exceptore principis veniente, multi Alexandrinorum ſupplicio traditi ſunt. Poſt quem etiam ipſe Georgius terribilior ſuperuenit, & priori tempore magis exoſus tanquam qui mouerit principem ad multorũ necem. Cur vtique derogabant Ægyptij monachi, quorum gloriam multitudo vniuerſa ſequebatur, & vera eorum teſtimonia iudicabãt: quia in ſummæ philoſophiæ virtute degebant.

Forte ſic erat verbũ dũ. † eijcientes eos, & ſustentantes.

Georgius fugere cogitur.

THEODORITVS.

A Quod autem expoſitam fidem in Nicæa Thraciæ omnes accuſent milites veritatis,& præcipuè inhabitantes Heſperiā,teſtatur literę ab eis ad Illyricū deſtinatę. Quarū literarū autor fuit epiſcopus eccleſiæ Romanæ tunc Damaſus, qui poſt Liberium pōtificatus iura ſuſceperat multis virtutum ornatus inſignibus. Habuitque in his literis oonaginta conſortes ex Italia,atque Galliis in Romana vrbe cōuenientes. Quorum nomina propter multitudinem ponere diſtuli. Textus autem epiſtolæ talis eſt.

An.do.368.

Litera Damaſi & cæterorum ad Illyricum,contra concilium in Nicæa Thraciæ factum.

CAPVT XXIX.

DAMASVS, ET VALERIANVS, ET cæteri epiſcopi,dilectiſsimis fratribus in Illyrico conſtitutis epiſcopis in domino ſalutem.

Litera è ſynodo Rom. miſſa in Illyricum. *† locus mendoſus.* *& Græcè.*

B Credimus ſanctam fidem noſtram in Apoſtolorum erudinone fundatam,hanc vos tenere,& hāc populis vniuerſis exponere,quæ videlicet à cōſtitutionibus patrum nulla ratione diſſentiat,per quos iuſtum eſt cæteros erudiri. Sed relatione + Gallicanorū & Venetorū fratrum,quoſdam hęreſibus fauere cognouimus. Quod malum nō ſolùm cauere debent epiſcopi,ſed etiam reluctari cōtra ea,quæ geſta ſunt imperitia aut ſimplicitate quorundam, prauis interpretationibus deceptorum. Variis ergo doctrinis nō decet labefactari, ſed magis patrum noſtrorū roborari ſententiam. Auxentium igitur Mediolani præcipuè in hac cauſſa damnatum eſſe preſcriptum eſt. Vnde iuſtū eſt, omnes in vniuerſo Romanorum orbe doctores legis,ea quæ legis ſunt ſapere,& nō fidem doctrinis variis maculare. Itaque cum primum hæreticorū cœpiſſet nequitia pullulare,ſicut etiam nūc blaſphemia nephandorum patet Arianorum, tūc patres noſtri trecenti decem & octo electi,habito tractatu in vrbe Nicæna,hunc murum firmiſsi- C mum cōtra arma diabolica ſtatuerunt: & hoc remedio venena mortifera ſunt depulſa,vt pater & filius vnius diuinitatis,vnius virtutis, vniuſq; magnitudinis debeat credi,vniuſq; eſſentiæ ſiue ſubſtantiæ ſimul & ſpiritus ſanctus. Aliter verò ſapientes alienos eſſe à noſtra cōmunione iudicauerūt. Quem terminum ſalutarem,adorabilémque deliberationem, corrumpere quidam aliis cogitationibus atque temerare voluerunt. Sed in ipſo principio ab his ipſis qui in Arimino renouare atque retractare cōpellebātur vſque ad hoc cauſſa correcta eſt,vt cōfiterentur alia ſibi circumuentione ſubreptum:aut certè quia non intellexerint patrū ſententiæ,in Nicæa cōſtitutæ,hoc eſſe cōtrarium. Neque enim præiudicium aliquod fieri poruit per numerum Arimini cōgregatum, quando conſtar neque Romanum epiſcopū,cuius ante omnia decebat eos expectare decretum,neque Vincētium, qui tantis annis epiſcopatum inuiolabiliter cuſtodiuit:neque alios talibus præbuiſſe cōſenſum, maximè cum(ſicut prædiximus) iſti ipſi,qui per contentionē declinaſſe videbantur,ipſi denuò vtentes meliori cōſilio, hæc ſibi diſplicere teſtati ſint. Perſpicit itaq; veſtra integritas hāc ſolam fidem, quæ Nicææ apoſtolorū autoritate fundata eſt,eſſe perpetua firmitate ſeruandam: & ſimul Oriētales D hoc facere nobiſcum qui ſe catholicos eſſe agnoſcūt, Occidentales etiam gloriari. Credimus autē languentes in iſto conamine,nō multo poſt à noſtra ſeparandos eſſe cōmunione, & ab eis epiſcopatus nomen auferri,vt populi eorum liberati errore reſpirēt. Nullo enim modo à deceptione poterūt corrigere populum, qui deceptionis laqueo detinentur. Cōcorder igitur cum omnibus Dei ſacerdotibus etiā charitatis veſtræ ſententia, in qua vos ſtabiles ac firmos exiſtere iudicamus. Sic ergo etiam nos vobiſcum rectè credere debemus. Veſtræ nos charitatis lætificare reciprocis literis. Valere fratres chariſsimi.

Autoritas Rom.pont.

Sed & maximus Athanaſius in epiſtola quam ſcripſit ad Aphros,taliter de Ariminenſi concilio diſputauit.

Ex literis Athanaſij de Ariminenſi concilio. CAP. XXX.

His itaque ꝑlatis, quis recipiat eos qui Ariminenſe aut aliud conciliū pręter Nicęnū nominare pręſumunt? aut quis nō habeat eos odio,qui reſpuunt quidem cōſtitutiones patrum,& ea quę nuper Arimini contentioſè atque violenter compoſita ſunt, præponunt? quis iſtis cōcordabit hominibus ne propria quidem recipientibus? Nam in ſuis decem & amplius (ſicuti prædixi) conciliis alio tempore aliud cōſcribentes, manifeſti ſunt, quia ſingula eorum accuſare noſcuntur. Et hoc patiuntur,quod tunc Iudæi ꝓditores perpeſsi ſunt. Nam ſicut illi relinquentes ſolum fontem aquæ viuentis,lacus ſibimet foderunt,qui aquam continere non poſſunt,quod ſcriptum eſt apud Hieremiam prophetam: ſic & iſti relictantes vniuerſali cōcilio, foderunt ſibi multa cōcilia,quæ apud eos inania & virtutem non habere conſtat. E

X concilia Arianorum. *Hiere. 2.*

Non igitur patiamur eos qui præter Nicænum Ariminenſe præſumunt,vel aliud nominare concilium: quū & ipſi qui Ariminenſe ſuſcipiūt, ignoraſſe quæ in eo geſta ſunt noſcantur,nā tacere potuerant. Noſtis enim chariſsimi, cognoſcentes & vos à veſtris qui tunc adfuerūt Arimini,quod Vrſatius & Valens,Eudoxius & Auxentius,ſimulque F Demophilus condemnati ſint,volentes aliud quā ſtatutum eſt Nicææ,conſcribere,quādo compulſi anathematizare Arianā hæreſim reſpuerūt,cui potiꝰ patrocinari conati ſunt:Epiſcopi verò,verè integri domini ſerui rectéque credentes,ferè ducenti cōſcripſerunt ſufficere Nicænam ſolummodo fidem,& nihil amplius nihilque minus præter illā quærere velle ſeu ſapere. Hæc enim etiam Cōſtantio ſignificauerūt,qui iuſſerat celebrari cōcilium.

CC epiſcopi Ariminenſis ſynodi aduerſi Arianos.

SOCRATES.

Quæ mala Macedonius in Conſtantinopolitana vrbe commiſerit & quod poſt hæc offenderit Imperatorem. CAPVT XXXI.

INterea Macedonius vicinas Coſtantinopolitanæ vrbi prouincias ciuitatéſq; turbabat, excitās miniſtros proprij languoris aduerſus eccleſias, & in Cyzico quidem Eleuſium fecit epiſcopum, in Nicomedia Marathnnium, qui primum diaconus

Macedonij tumult⁹, & ſæuitia & odium. Eleuſius Marathon⁹

A fuerat, habẽs ſtudium conſtituendi monaſteria virorum ac fœminarum. Is itaque Macedonius epiſcopatu potitus, affligebat eos qui ipſi conſentire fugiebant, & nõ ſolùm orthodoxos, ſed etiam Nouatianos, ſciens eos quoque Conſubſtantialitatis nomen ſuſcipere. Quorum epiſcopus Agelius perſecutione faciente fugit. Plurimi verò inſignes viri detenti, nolẽteſque ei communicare, puniti ſunt. Qui poſt tormenta violenter communionem ore ſuo ſuſcipere & tenere compellebantur. Ligno nanque ora hominum aperientes, eis ſacramenta inſerebant. Porrò mulieres & paruulos arripientes, cõmunicare cogebant. Si quis verò cõtradiceret, mox plagæ, vincula & tormenta ſequebãtur, ita vt etiam fœminarum communicare nolẽtium mammillas in arca comprimentes abſcinderent. Aliarum verò aut ferro aut ouis ardẽtibus eadem membra cõburerent. Quod ego ab Auxonio ſene, qui eadem ſupplicia eſt paſſus, audiui.

Auxonius

Hæ igitur Macedonij pro Chriſtianitate otræ ſunt actiones, cædes, pugnæ, ſollicitationes, inteſtina bella.
B Quæ nõ ſolùm apud eos qui lædebantur, ſed etiam apud familiares ei odium vehementer excitauerũt. Offendit autem etiam ipſum Imperatorem, & ꝓ hoc, & pro alia huiuſmodi cauſſa. Domus in qua erat arca Cõſtantini principis corpus habens, ruinam minabatur. Ideóque cuſtodes eius & qui ad orationem intrabant, erant poſiti ſub timore. Macedonius ergo cogitauit Imperatoris oſſa transferre, ne arcam ruinæ caſus comprimeret. Hoc cognoſcẽtes populi ꝓhibebant dicẽtes, nõ oportere principis oſſa transferri, ne quaſi exſopiri viderẽtur. Ob quam rem in duas partes populus eſt diuiſus, aliis dicẽtibus nullam eſſe translato mortuo læſionem, aliis aſſerentibus eſſe nephas. Cum quibus etiam erant ὁμοούσιοι defenſores. Macedonius autem paruipendens verba cõtradicentium, tranſtulit corpus Imperatoris in eccleſiam, vbi corpus iacet martyris Acacij. Quo facto, cõcurſus diſcordantium populorum ad illam venit eccleſiam, & ad manus vſque peruentum eſt, ita vt multi hominum morerentur, & veſtibulum
C eccleſiæ ac vicina porticus ſanguine compleretur. Hoc cognoſcens Imperator, iraſcitur Macedonio, ꝓpter eos qui mortui ſunt, & quia corpus patris eius abſque ipſius cõſilio transferre præſumpſerit. Relinquens ergo gubernatorem Heſperiarum partium Cæſarem Iulianum, ipſe proficiſcebatur ad Orientem.

Conſtantius Aug. ſuccẽſet Macedonio.

THEODORITVS.

De Leontio Antiocheno epiſcopo, & Aetio qui magiſter fuit Eunomij. CAP. XXXII.

Leontius Antiochenus.

Leontius autem Antiochenus epiſcopus, cùm eſſet Arianus, languorem ſuum celare nitebatur. Vidẽnſque diuiſos ſacerdotes, & populum, & alios dicẽtes, Gloria patri & filio: alios, Gloria patri per filium & ſpiritui ſancto, ipſe ſub ſilentio dicebat orationem, & nihil aliud audiebant adſtantes, niſi cum diceret, in ſecula ſeculorum. Et ſi quidem hoc nõ malo animo feciſſet, diceretur quod pro cõcordia populi fieret. Sed quia etiam contra milites veritatis acuebatur, & non niſi hæreticos prouehebat, oſtẽdebatur celare peſtem, modo amore populi, modo formidine preſſus Imperatoris, qui filium diſſimilem prohibuerat dici. Ea tem D peſtate Aetius magiſter Eunomij, qui Arij blaſphemiam ſuis opinionibus auxerat, in Diaconatus ordine miniſtrabat. Sed Flauianus & Diodorus monachicam quidem amplectentes vitam, clare autem ꝓ apoſtolicis dogmatibus laborantes, epiſcopi Antiocheni Leontij redarguerunt quas contra pietatem gerebat inſidias, dicentes, eum elegiſſe virum ſtudiis malis imbutum, qui impietatis cauſſa culmen ſumpſiſſet potentiæ, atque ad eccleſiæ cladem diaconatus haberet nomen. Minabantur autem etiam ab Apoſtolica eum communione ſuſpendi, & ad Heſperiam venientes, ea quæ callide gerebantur aperire. Hoc metuens Leõtius, ab officio ſuſpendit Aetium, aliis tamen rebus fouebat eum. Porrò mirabilis illa ſocietas, id eſt, Flauianus & Diodorus, ſacerdotali miniſterio nõdum potiti, populis tamen admodum placentes, noctibus ac diebus cunctos ad zelum pietatis armabant. Iſti nanque primi in duas partes choros pſallentium diuiſerunt, ex ſucceſſione Dauidicam melodiam cãtare docuerũt. Et hoc in Antiochia primitus fieri cœpit: & diſperſum ad terminos totius orbis v ſ E q; peruenit. Iſti diuinos amatores ad ſepulchra martyrum ꝓuocantes, Vigilias celebrabant, cum illis laudantes Deum. Hæc Leõtius intuens, prohibere quidem iudicauit incõſultum, cum videret multitudinem valde viris illis optimis adhærere. Sed vtens manſuetudine verborum, poſcebat ab eis vt has feſtiuitates in eccleſiis potius celebrarent, Cuius quidem calliditatem integre cognoſcẽtes, quod iubebatur egerunt, & amatores ſuos ad eccleſias congregarunt, vt alacriter Deum concordi voce laudarent. Sed Leontius flexus non eſt, vt à ſua malitia temperaret. Vultum nanque mãſuetudinis gerẽs, Stephani & † Laciti celauit iniquitatem. Hos enim aduerſarios dogmatis recti ſuſcipiens, licet turpem habentes vitam, ad presbyteratus tamẽ ordinem & diaconatus euexit. Eos autem qui vniuerſis virtutibus ornabantur, & apoſtolica dogmata defendebant, abſque honore deſerit. Hac gratia clerus quidem multos habebat hæreticos: populus verò maximè pro dogmatum rectitudine decertabat, ita vt neque doctores illorum blaſphemiam ſuam nudare præſumerent. F Quid autem † Lacitus & Stephanus atque Leontius impietatis atque iniuſtitiæ Antiochiæ geſſerint, opus propriæ cõſcriptionis requirit. Nos autem ad reliqua veniamus.

Aetio interdicitur vt officio diaconi. Flauianus Diodorus. Inſtitutio pſalmodiæ.

Vigiliæ ad ſepulchra.

Stephanus Lacitus. † Placiti.

† Placitus.

De Eudoxio, qui Antiochenum inuaſit epiſcopatum, & terraemotu in Nicæa Bithyniæ facto. CAPVT XXXIII.

Germanicia ciuitas eſt in termino Ciliciæ, Syriæ, & Cappadociæ conſtituta. Huius vrbis eccleſiæ præſidebat Eudoxius, qui moriente Leontio, arripuit Antiochiæ ſedem, & cœpit ſua ferocitate vineam vaſtare dominicam. Neque iam celabat (ſicut Leontius) malitiam ſuam, ſed apertè apoſtolicis dogmatibus repugnabat, & orthodoxos multis cladibus affligebat. Eo tẽpore Ancyranæ eccleſiæ poſt Marcellum Baſilius præſidebat. Euſtathius verò Sebaſtiæ Armeniæ: qui iniquitatem Eudoxij & rabiem cognoſcentes, Conſtantio in Occidente poſito literis ſuis indi-

Eudoxius accuſatur apud Cõſtantium

A cauerunt. Erant enim Imperatori noti, & propter claritatem vitæ eius fauore potiebantur. Quod cum cognouiſſet Conſtantius, ſcripſit quod non ipſe Eudoxio eccleſiæ conceſſerit Præſulatum, ſicut ille vulgabat: ipſumque Eudoxium expelli, & pœnas geſtorum ſuorum in Nicæa Bithyniæ dare præcepit, iubens ibi celebrari conciliũ. Ipſe enim Eudoxius egerat apud potentes Palatij, vt in Nicæa ſynodus ageretur. Sed omniũ præſcius Deus, cognoſcens futura ac ſi iam fuerint geſta, quodã terræmotu terribili prohibuit conciliũ celebrari. Plurimam nanque ciuitatis partem terręmotus ille deſtruxit, & multos habitãtium interemit. Hoc cognoſcentes qui conuenerant, ad ſuas reuertuntur eccleſias. Arbitror enim hoc Dei ſapientia factum. in illa nanque ciuitate aduerſus Arium à ſanctis patribus apoſtolicæ fidei doctrina prolata eſt. Et ſorte ſecunda congregatio potuit illic ſancire contraria, vt Arianis occaſio eo nomine præberetur, quo magis ſimpliciores capere poſſent, tanquã illam veterem ſynodum proferentes. Sed eccleſia-

B rum proſpector citius ſoluit tale concilium.

Conciliũ alterũ in Nicæa Bithyniæ.

An. do 364.

SOZOMENVS.

In momento ſanè temporis ciuitate concuſſa, ne fugere quidem potuerunt, ſed primo experimento periculi ſunt perempti. Fertur autem antequam fieret ea clades, quendam + Vrſatium militẽ præuidiſſe genere Perſam, qui ſub Licinio Cõfeſſor effectus, relictaque militia, in turri ciuitatis diuinam philoſophiam exercebat. Cui ſuperna viſitãtio aperte præcepit exire de ciuitate paſſura, quæ paulò poſt fierent manifeſta. Quo facto, cum velocitate ad eccleſiam currens, nuotiauit clericis vt domino ſupplicarent, qui eos ab imminenti periculo liberaret. Quibus cum videretur eſſe ridiculum, reuerſus ad turrim, pronus lachrymas cœpit effundere. Interea terræmotu ſuperueniente plurimi perierunt, reliqui verò per agros & montana diſperſi ſunt. + Vrſatius autem in illa turri repertus eſt murtuus, pronus iacens, ſicut ſolebat orare. Sermo tamen eſt, quod antequam moreretur,

C rogauerit deum, vt prius ipſius finiret vitam, quàm cladẽ inſpiceret ciuitatis, in qua prius Chriſtum cognouerat, & eccleſiaſticam videbatur participatus eſſe philoſophiam. Is enim conuerſatione digna etiam dæmones effugabat. Quodam nanque tempore cum quidam dæmonio vexaretur, euaginato gladio cœpit per totam diſcurrere ciuitatem: cunctiſque fugientibus, occurrens ei ſolus, & nominans Chriſtum, verbo mundauit virũ, & fecit ab illo furore quieſcere. Inter cuius diuerſa virtutum ornamenta, etiam hoc meminiſſe conueniet. Erat draco ante Nicomediam, qui tranſeuntes ſuo flatu perimebat, habebatque cubile circa quandam vallem. Quò veniens + Vrſatius, orauit. Tum ſponte egrediens ille ſerpens, ac ſecundo caput percutiens, interemptus eſt. Quod hi mihi retulerunt, qui eundem + Vrſatium viderunt.

† Arſatiũ.

Arſatius vir ſanctus mirãda patrauit.

† Arſatius.

† Arſatius.

† Arſatiũ.

SOCRATES.

De concilio Seleucia celebrato.

CAPVT XXXIIII.

NVnc igitur de alia ſynodo, quam inſtat, A- D riminenſis concilij in Oriente Conſtantius Imperator fieri iuſſerat, pauca narrabo. Egerat enim primitus, vt in Nicæa Bithyniæ congregarentur epiſcopi. Quorum conuentum prohibuit maximus terræmotus. Hoc enim contigit Conſulatu Tatiani & Cerealis, octaua die menſis Auguſti. Tractabant ergo tranſponere ſynodum in vicinam Nicææ ciuitatem. Quod cùm diſplicuiſſet, rurſus volebant in Tarſo Ciliciæ conuenire. Deinde placuit apud Seleuciã Iſauriæ, quæ vocatur Aſpera, celebrare concilium. Quod actũ eſt Conſulatu Euſebij & Hypatij. Fueruntque qui cõuenerũt, numero centum ſexaginta. Cum quibus aderat vnus in Palatio clar⁹, nomine Leonas. Quo præſente, quæſtionem fidei proponendam Imperatoris iubebat oraculum, ſimulque præceptum fuerat adeſſe Lauritium militem Iſaurię ducem, vt in quo opus eſſet, epiſcopis miniſtraret. Conuenerunt ergo viceſimaſeptima die Septembris menſis, & ſub geſtorum confectione diſputabant. Aderant etiam Exceptores, vtriuſque partis verba ſi- E gnantes: quæ ſimul apud Sabinum collecta reperiuntur. Nos autem capitulatim iſta deſcribimus. Primo ſiquidẽ die Leonas iuſſit, vt quæ viderentur vnicuique, proponerent. Porrò qui præſentes erant, non prius dixerunt aliquã mouendam eſſe quæſtionem, niſi reliqui conuenirent. Erant enim abſentes epiſcopi, Macedonius Conſtantinopolitanus, Baſilius Ancyræ, & alij quidam accuſari timentes. Et Macedonius quidem languorem finxit. Patrophilus oculorum dolorem, & alij ſimiles adinuenerunt occaſiones abſentię. Cumque Leonas etiam illis abſentibus proponendam diceret quæſtionem, rurſus aiebant epiſcopi, non aliter quicquam fieri, niſi imperitorum vita diſcuteretur. Accuſati nanque iam fuerant, Cyrillus Hieroſolymorum, Euſtathius Sebaſtiæ Armeniæ, & alij quidam. Ob quam rem contentio inter pręſentes exorta eſt. Alij nanque dicebant vitas accuſatorũ diſcutiendas: alij verò ante fidem nihil eſſe quærendum. Mouebatque quæſtionem Imperatoris diuerſa ſententia: cuius literis nunc de fide prius agendum, nunc de accuſatorum conuerſatione, le- F gebatur. Hæc cauſa præſentes ad ſchiſma perduxit, & in duas partes ſynodi multitudo diuiſa eſt. Vnius enim partis dux erat Acacius Cæſareæ Paleſtinæ, Georgius Alexandriæ, Vrſatius Tyri, Eudoxius Antiochię, quos alij triginta duo ſequuti ſunt. In altera parte fuit Georgius Laodiciæ Syriæ, Sophronius Pompeiopoleos Paphlagoniæ, Eleuſius Cyzici, quos plurimi ſequebantur. Cumque placuiſſet vt prius de fide quæſtio moueretur, hi quidem qui erant partis Acacij, Nicænam fidem aperte negauerunt: aliamq; fidem dictare nitebantur. Alterius verò partis numero plures, omnia quidẽ Nicæni concilij receperunt: de verbo Cõſubſtantialitatis tantummodo querebãtur. Multis igitur inter ſe contentionibus vſque ad veſperam generatis, nouiſſime Syluanus Tarſenſis præſul eccleſiæ, voce magna clamauit, dicens nõ oportere nouam dictari fidem, ſed pridem in Antiochia expoſitam tempore dedicationis debere ſeruari. Quo dicto ſequaces ſunt egreſſi. Alterius verò partis protulerunt fidem Antiochię recitatam, quam relegentes ſoluerunt illo die Conciliũ. Altero verò

An. do 360. Concilium apud Seleuciã Iſauriæ.

An. do. 362.

Leonas Comes, Vicari⁹ Auguſti, Lauritius dux Iſauriæ.

Sabinus Scriptorũ acta deſcribit.

Litera Conſtantij.

Schiſma Nicea.

Fides Antiochena ſynodi.

A die conueoientes in oratorium Seleuciæ ianuáſq; claudentes, relectæ fidei ſubſcripſerunt. Subſcribebant autem etiam pro abſentibus preſentes lectores atque Diaconi, per quos ratam ſe ferre hāc definitionem abſenres profitebantur. Acacius autē & alij partis eius querebātur, eo quod eccleſia clauſa ſubſcriberetur, dicentes: Ea quę occultè geruntur, improbitatis ſuſpicione pleniſsima ſunt. Hæc autem faciebant, cupientes aliam fidei explanationem. Ipſe quoque eam quam præparatā habebat legit, ibi quidem Iudicibus, Lauritio & Leonæ, ſtudens ei robur acquirere. Hæc ergo die ſecundo ſunt geſta. Tertio verò die Leonas rurſus congregare patres feſtinabat epiſcoporum: quo die nec Macedonius deſuit Conſtantinopolitanus, nec Baſilius Ancyræ. Cumque ambo in vna parte conueniſſent, denuò qui circa Acacium erant, occurrere noluerunt, dicentes oportere prius de concilio eiici eos qui pridem fuerant condemnati, & qui accuſabantur io præſenti. Cumq; contentio creſceret, egreſsis eis qui poſiti in accu B ſatione videbantur, etiam qui circa Acacium erāt ſunt ingreſsi. Tunc itaque Leonas ait, libellum ſibi datum ab eis qui cum Acacio erant, celans dogmatis eſſe dictationem. Et cum præſentes epiſcopi tacuiſſent, aliud quiddam non expoſitiooem fidei libellū continere indicantes, inox fidei Acacij ſcriptum cum procemio hoc modo relectum eſt.

Acacius Cæſarienſis.

Fides Acacij Cæſarienſis. An. do. 361.

Nos qui congregati ſumus in Seleucia Iſauriæ, ſecundum Imperatoris voluntatem heſterno die quinto Calend. Octobrium, omne ſtudium habuimus cum diſciplina eccleſiaſticam ſeruare pacem, & de fide cogitare cōſtanter, ſicuti præcepit Deo amabilis Imperator noſter Conſtantius ſecundū propheticas euangelicaſque voces, & nihil pręter ſcripturas adducere in eccleſiaſtica fide. Quia verò quidam io concilio alios noſtrum iniuriis affecerunt, alios loqui prohibuerunt, alios recluſerūt inuitos, & damnatos ſecum ex diuerſis prouinciis habuerunt, necnon & eos qui contra regulas ordinati ſunt, introduxerunt ſecum, ita vt vndique tumultu ſynodus repleretur, ſicuti & vir clariſsimus Comes Leonas, & vir clariſsimus Dux pro C uinciæ Lauritius ioſpexerūt: propterea hęc interloquimur, quod oon declinamus expoſitam cum autoritate fidem in Antiochena dedicatione, proferentes eam: licet patres noſtri illo tempore ad ſubiectam concurrerint quæſtionem, quod multos turbaret Conſubſtantialitatis nomen, pręterito tempore, & vſque ad præſens. Nunc verò quia dicitur innouatum à quibuſdam de diſsimilitudine filij apud patrē, hac ergo gratia ὁμοουσίου & ὁμοιουσίου, id eſt, eiuſdem ſubſtantiæ & ſimilis ſubſtantię nomen abiicimus tanquam ſcripturis extraneum, ἀνομοίου, id eſt, diſsimilitudinis verbum anathematizamus. Et omnes huiuſmodi exiſtentes ab eccleſia alienos exiſtimamus. Similem verò filium apud patrem aperte profitemur, ſecundum Apoſtolum dicentem de filio: Qui eſt imago dei inuiſibilis. Confitemur autem & credimus in vnum deū patrem omnipotentem, factorem cœli & terrę, viſibilium omnium & inuiſibilium. Credimus autem & in vnum Ieſum Chriſtum filium eius, ex eo natum impaſsibiliter ante omnia ſecula, deum verbum ex deo vnigenitum, lumen, vitam, veritatē, ſapientiam, voluntatem: per quem omnia facta

Leonas Comes V. C. Lauritius Dux Iſauriæ V. C.

Col. 1.

ſunt in cœlis & in terra ſiue viſibilia ſiue inuiſibilia. D Hunc credimus in conſummatione ſeculorum pro deſtructione peccati aſſumpſiſſe carnem ex ſancta virgine Maria, & hominem factum, paſſum pro peccatis noſtris, ac reſurrexiſſe, & aſſumptum in cœlos, ſedere in dextera patris, & iterùm venturum in gloria iudicare viuos & mortuos. Credimus & io ſpiritum ſanctū, quem παράκλητον, id eſt, conſolatorem nominauit Saluator dominus noſter, promittens poſtquam iret, diſcipulis eum eſſe mittendum, quem etiam deſtinauit, per quem & ſanctificat credentes in eccleſia, & baptizatos In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Eos autē qui pręter iſtam fidem aliud quicquam prędicant, à catholica eccleſia decernimus alienos exiſtere. Hæc eſt Acacij de eius fide prolatio. Cui ſubſcripſit & ipſe, & conſentientes ei, numero quem paulò ante prædiximus. Hac fide lecta, Sophronius Pompeiopoleos Paphlagoniæ hæc verba proclamauit: Si per ſingulos dies propriam ædere licuerit fidem, veritatis integritas non manebit. Hæc quidem Sophronius ait. Ego autem dico, quod ſi ab initio hæc verba de Nicæna fide dixiſſent qui E ante eos & poſt illos fuerunt, omnis potuiſſet ceſſare contentio. Tūc ergo plurima inter ſe ob hoc, & propter eos qui fuerant accuſati verba dicentes & audientes, abierunt. Quarto verò die conuenientes omnes, rurſus mouebant cum contentione ſermones. Inter quos Acacius his verbis ſuam ſententiam pateſecit: Si ſemel Nicæna fides mutata eſt, nihil prohibet etiam nunc aliam dictare fidem. Ad hæc Eleuſius Cyzici hæc verba reſpondit: Præſens concilium celebratū eſt, non vt anathema diſcat, neque vt fidei explanationem ſuſcipiat, tanquam non habens eam, ſed poſsidens patrum fidem, hanc vſque ad vitam mortemque cuſtodiet. His ergo verbis Eleuſius ſententię occurrit Acacij, fidem patrum vocans, Antiochię declaratam. Cui recte quilibet poterit obuiare, dicens: Quomodo patres hos nominas, ô Eleuſi, cum illorum non recipias patres? Hi nanque qui in Nicæa conuenerunt concordantes in Conſubſtantialitatis verbo pro fide ſancito, proprie dicūtur patres, eò quòd & tempore præceſſerunt: & qui poſtea F Antiochiæ conuenerunt, ab illis ſacerdotij iura ſuſceperunt. Si autem hi qui Antiochiæ congregati ſunt, patres proprios negauerīt, conſequenter iſtorum poſteri patrum deſtructores ſecuti ſunt. Quomodo ergo & quorum illi fidem velut improbam reſpuerunt, iſti quaſi probabilem ſuſceperunt? Si autem illi non habuerunt Spiritum ſanctum, qui per officium manus impoſitionis accipitur, neque iſti ſacerdotium perceperunt. Quomodo enim acciperent à non habentibus quod dabatur? Hæc obiicere ergo reſponſa poterit quilibet Eleuſio. Cùm hæc ita gererentur, ad aliam venere quęſtionem. Quod enim Acacius in fide quę lecta eſt, ſimilem dixit filium patri, cōſulebant alter alterum, ſecundum quid eſſet ſimilis filius patri. Et qui circa Acacium erant, dicebant, ſecundū voluntatem ſolummodo, non ſecundum ſubſtantiam patri ſimilem filium eſſe. Alij verò omnes etiam ſecundum ſubſtantiam declarabāt. In hac ergo contentione toto manſerunt die. Et Acacium arguerunt, qui in ſuis ſermonibus quos cōſcripſit, ſimilem per omnia patri filium dixit, nunc autem

Sophronius Pompeiopolitanus.

Acacius & eius doctrina. Eleuſius Cyzicenſis.

A ſecundum ſubſtantiam ſimilem denegauit. Quibus multum contendentibus, & ad nullam concordiam venientibus, ſurgens Leonas concilium ſoluit. Et iſte fuit terminus ſynodi Seleuciæ congregatæ. Altera nanque die rogatus vt intereſſet, noluit, dicens: Miſſus ſum ad concordiam cõcilij. vobis diſcordantibus adeſſe nõ poſſum. Quo facto, nec qui circa Acacium erant, ad ſynodum concurrere voluerunt. Altera verò pars in eccleſiam veniens, Acacium & qui erant cum eo vocauit, vt de Cyrillo Hieroſolymorum epiſcopo haberetur examinatio. Sciendum itaque quod Cyrillus iam pridem fuerat accuſatus atque damnatus, quoniam ſæpe euocatus ad iudicium, duobus annis iugiter declinauerat, metuens accuſantes. Condemnatus autem, appellatoris libellum condemnatoribus deſtinauit, iudicium maius appellans. Cui appellationi conſenſit etiam Conſtantius Imperator. Hoc itaque ſolus & primus præter eccleſiaſticam cõſuetudinem atque regulam Cyrillus fecit epiſcopus, vt ſicut in publicis iudiciis, libellis vteretur appellatotiis. Tunc ergo in Seleu-

Cyrilli Hieroſolymotani cauſa diſcutitur Seleuciæ.

Libellus appellatorius.

B cia adfuit iudicandus. Et ob hoc epiſcopi Acacium eiuſque conſentaneos euocabant, vt de accuſationibus cognoſcentes decretum commune proferrent. Euocabant etiam alios quoſdam qui fuerant accuſati, & ſemetipſos contulerant ad Acacium. Quos poſt crebram citationem nolentes occurrere, damnauerunt. Et ipſum Acacium, Georgium Alexandrinum, Vranium Tyri, Theodulum Cherapenum Phrygiæ, Theodoſium Philadelphiæ Lydiæ, Euagrium inſulæ Mitylenæ, Leontium Tripoleos Lydiæ, & Eudoxium, qui primò quidem Germaniciæ fuit, poſtea verò Antiochiæ Syriæ inuaſit epiſcopatum, damnauerunt pariter & Patrophilum, quia & ipſe à Dorotheo presbytero accuſatus, euocatus noluerat obedire. Hos itaque damnauerunt. Excommunicauerunt autem Aſterium, Euſebium, Abgarum, Baſilium, Phœbũ, Fidelem, Eutychium, Magnum & Euſtathium, ſic eos manere decernentes, donec habita ſatisfactione, accuſationibus ſemetipſos exuerent. His actis, damnationem celebratam eorum parœciis indicarunt. Inque locum Eudoxij Arianum conſtituerunt epiſcopum. Quem comprehendentes qui circa Acacium erant, Leonæ & Lauritio tradiderunt, à qui-

Epiſcopi damnati.

Excommunicato.

Anianus.

C bus in exilium deſtinatus eſt. Quo facto epiſcopi qui ordinauerant Anianum conteſtationem obtulerunt Leonæ & Lauritio contra Acacium & cõſentaneos eius, dicentes ſynodi iudiciũ fuiſſe violatum. Cumque nihil agerent, Conſtantinopolim ſunt profecti, vti quæ geſta fuerant, panderentur Imperatori.

SOZOMENVS.

De legatis concilij Seleuciæ, & de examinatione Aetij, & geſtis Ariminenſium. CAP. XXXV.

Acta concilij Seleuciæ.

HVnc terminum habuit ſynodus in Seleucia conſtituta. Qui vero voluerit ſubtiliter vniuerſa cognoſcere, Exceptorum debet Acta relegere. Poſt hæc ergo talia geſta ſunt. Conſentientes quidem Acacio, ad Imperatorem quàm propere peruenerunt. Alterius verò partis epiſcopi ſinguli ad propria ſunt reuerſi. Decem tantum-

Decem epiſcopi ad Conſtantiũ mittuntur tanquam legati concilij.

D modo eorum communi decreto miſsi, venientes ad principem, inuenerunt miſſos decem ab Ariminenſi concilio. Porrò ſequaces Acacij iam agebãt, vt potentes Palatij ipſorum tuerentur partes: & per eos fauor illis arridebat Imperatoris. Dicebãt enim alios quidem ipſis conſentire, alios autem eccleſiaſticis pecuniis eſſe corruptos, alios incongruis falli ſeductionibus. Hæc agebat Acacius natura verſutus, & paratus ad intelligendum atque dicendum, cum etiam inſignem haberet eccleſiã, id eſt, Euſebij Pamphili, poſt quem eius tenebat epiſcopatum, & gloriabatur eum ſe habuiſſe doctorẽ. Et cùm talis eſſet, perſuadebat facile quod volebat. Cum igitur Conſtantinopoli ex vtroque cõcilio eſſent epiſcopi viginti, & alij qui caſu pręſentes erant, primò quidem iubentur vt de Aetij quæſtione iudicarẽt præſentibus maximis proceribus & honorato, quem non ante multum temporis Imperator ab vrbe Roma reuertens, primũ Præfectum vrbis Conſtantinopolitanæ conſtituerat. Poſtea verò etiam ipſo Conſtantio cum Iudicibus audiente, deprehenditur circa fidem Aëtius

Acaciani.

Acacius Cæſarienſis.

Honoratus Præfectus vrbis Conſtantinopolitanæ.

E ægrotare, ita vt etiam Imperator & alij quaſi circa blaſphema eius verba commouerentur. Fertur autem Acacium eique conſentientes primum ſe hanc hæreſim ignorare finxiſſe, & ſub velamento quodam egiſſe cum Principe, vt ipſe cũ ſuis Proceribus iudicaret, credens Aëtium nõ poſſe vinci verbis, & magis neceſſario capi iudicãtis auditus, ac ſine contentione præualere conamen hæreſeos. Cumque hoc perfici nequiuiſſet, proferri ſcripturam prolatam ab Arimino, & à Seleuciæ ſynodo miſſos hãc ſuſcipere, depoſcebãt. Et cùm quæſtio eſſet de ſubſtantiæ nomine, iureiurando firmabant, quod nullatenus diſsimilem ſecundum ſubſtantiam filium faterentur, ſeque paratos hanc hæreſim abdicare dicebant. Et quoniam inopinare Occidentales nomẽ ſubſtantiæ in Arimino reliquerant, neceſſariam huiuſmodi ſcripturam eſſe fatebantur. Dicebant autem, quod ſi nomen ſubſtantiæ taceatur, cum nomine ſubſtantiæ etiam illud quod de Conſubſtantialitate decretum eſt, ſine dubitatione tacebitur: quod plurimi Occidentalium ſacerdotum pro reuerentia Nicæni concilij valde amplectebantur. Hanc autem etiam Imperator inductus eſt vt laudaret conſcriptionem,

F conſyderans multitudinem Arimini congregatã: & quia non peccaret, qui ſimilem patri filium diceret, idem eſſe virtute credens, Conſubſtantialẽ, & ſimilis ſubſtantiæ profeſsionem: nihilque intellectu differens, niſi nominibus, quæ ſcriptura diuina neſciret. Hanc ergo ſententiam habens, epiſcopos concordare præcepit in Ariminenſis fide concilij. Cumque ſe altero die pararet ad Conſulatum (quod prima die menſis Ianuarij Romanorũ more celebrabatur) totam diem & maximam noctis partem impendit, inter epiſcopos certamen habens, donec ſcripturæ ex Arimino allatæ ſubſcriberent epiſcopi ex Seleucia venientes.

Similis ſubſtantia.

Nouus Conſulatus initur Calend. Ianuarij.

Quomodo affirmauerint fidem Ariminenſis Concilij, & Aetium depoſuerint ſimul & alios. CAPVT XXXVI.

Ad ſynodum Conſtantinop.

ACacius autem & qui cum eo erant aliquantũ temporis Conſtãtinopoli commorantes, e-

Acacius epiſcopos è Bithynia euocat. *Vlphilas, epiſcopus Gothorum.*

A uocauerunt epiſcopos ex Bithynia, inter quos erat & Macarius Macedonenſis, & Vlphilas Gothorum epiſcopus. Qui omnes numero quinquaginta conuenientes confirmauerunt Ariminí lectam conſcriptionem, adiicientes vt deinceps nequaquam ſubſtantia vel eſſentia nominaretur in deo. Et præter hanc ſcripturam omnes alias aut factas aut faciendas penitus abdicari. Quo facto Aëtium de Diaconatus ordine depoſuerunt, tanquam hæreticè ſapientem, & qui contra eccleſiaſticã conſuetudinem, quædam humanæ ſapientiæ facta cõſcriberet, & dialogos plenos blaſphemia dictaret, atque turbarum eccleſiaſticarum & ſeditionis autor extaret. Fertur autem à quibuſdam, quod non cum integro corde depoſuerint, ſed volentes ſe principi commendare, eo quod dicerentur ſimilia ſapere. Videntes autem Imperatoris indignationem quam circa Macedonium tunc habebat, etiam eum depoſuerunt, & Eleuſium Cyzici, & Baſilium Ancyræ, & Ortaſium Sardicorum, Dracontium Pergami. Et cum in dogmate viderentur B habere diſcordiam, tamen tempore depoſitionis memoriam eorum fidei non fecerunt, ſed culpas eis omnibus inferebant ſingulariter, per quas eos aſſerebant in eccleſiaſticis regulis deliquiſſe.

Epiſcopi abdicati.

Pro qua cauſſa ſit Cyrillus Hieroſolymorum depoſitus.
CAPVT XXXVII.

Cyrillus vendidit ſuppellectilem eccleſiaſticam donatam à Conſtantio.

INter quos Cyrillum quoque Hieroſolymorũ depoſuerunt, tanquam Euſtathio Elpidioque communicantem. Hi enim contraria ſapuerãt eis qui in Militene fuerant congregati. Inter quos etiam ipſe conuenerat, & tanquam poſt depoſitionem in Palæſtina factam, communione participatus fuerat cum Baſilio & Georgio Laodiciæ ciuitatis epiſcopis. Cum enim Cyrillus Hieroſolymorum ſuſcepiſſet epiſcopatum, de iure Metropolitæ contendebat cum Acacio Cæſareæ Palæſtinæ, tanquam ſedis Apoſtolicæ pontifex. Hinc ergo in Antiochia conſtituti, derogabant alterutris tanquam nõ ſaperent rectè de deo. Nam & prius vterque ſibimet in ſuſpitione eſſe videbatur. Al- C ter quidem Arij dogma laudabat, Cyrillus autem prædicantes Conſubſtantialem patri filium, ſequebatur. Inueniens ergo tempus Acacius cum conſentientibus ipſi epiſcopis, Cyrillum pro huiuſmodi cauſſa depoſuit. Cum fames Hieroſolymorum prouinciam occupaſſet, tanquam in epiſcopum neceſsitate ciborum turba reſpiciebat egentium. Cumque pecuniæ ad conſulendum penuriæ non eſſent, vaſa ſacrataque vela diſtraxit, & populi neceſsitati ſubuenit.

THEODORITVS.

Imperatoris igitur animum hoc commouit, & maxime quod Acacius contra Cyrillum noſcitur machinatus. Sacram nanque veſtem quam inclytus Imperator Cõſtantinus ad honorem Hieroſolymorum eccleſiæ dederat Macario illius ciuitatis pontifici, vt ea circumamictus, miniſterium ſacri baptiſmatis adimpleret, quoniã erat auro ſericoq; contexta, Cyrillum aſſeruit vendidiſſe, eamque veſtem emiſſe quendam Thymelicum ſaltatorem: & dum ea fuiſſet indutus, in ipſa ſaltatione cecidiſſe, atque contritum morti contraditum.

SOZOMENVS. D

Epiſcopi condemnati pelluntur ex vrbe Conſtãt.

Hanc ergo cauſationem Acacius habens, Cyrillum epiſcopatu depoſuit. Damnatos igitur epiſcopos ex vrbe Conſtantinopolitana fugauerunt ſectatores Acacij. Ipſis autem conſentientes, in depoſitionibus tamen illorum nolentes ſubſcribere, cùm eſſent numero decẽ, apud ſemetipſos interim habitare præceperunt, & neque miniſterio fungi, neque eccleſias gubernare, donec ſubſcriberent. Et ſi non agerent pœnitentiam intra menſes ſex, & omnibus placitis atque geſtis in illo cõcilio præberent ſcripto conſenſum, etiam ipſi deponerentur, quo facto conſentientes ipſis epiſcopi per ſingulas prouincias alios ordinarent. Cumque talia cogitaſſent, cunctis epiſcopis atque clericis ſcripſerunt, vt hæc obſeruarent atque perficerent. Ex hoc ergo non poſt multum temporis Macedonio ſuccedit Eudoxius, Baſilio Athanaſius Eleuſio Eunomius, qui poſtea Eunomianæ princeps fuit hæreſeos. Porrò pro Euſtathio Melitius eccleſiæ Sebaſtenæ ſuſcepit epiſcopatum. E

Epiſcopi ſubſtituti.

SOCRATES.

Lecta eſt etiam in Conſtantinopolitana vrbe cum adiectione expoſitio fidei. Sed nos labyrinthum expoſitionum vix aliquando reperientes, eorum numerum quoque digerimus.

Enumeratio expoſitionum hæreticarum poſt Nicænum concilium. CAPVT XXXVIII.

Nouem expoſitiones fidei.

POſt Nicænum nanque concilium in dedicatione Antiochena, expoſitionem geminam dictauerunt. Tertia verò eſt, quæ à Narciſſo apud Gallias Conſtantio Imperatori oblata dinoſcitur. Quarta Eudoxij, quæ in Italiam deſtinata eſt. In Sirmio tres dictatæ ſunt, quarum vna in Arimino cum Conſulatu relicta eſt. Porrò octaua in Seleucia ab Acacij ſociis ædita eſt, vltima Conſtantinopoli cũ adiectione recitata eſt. Erat enim additum, vt neque ſubſtantia neque ſubſiſtentia diceretur in Deo. In hac Vlphilas Gothorum epi- F ſcopus tunc primum conſenſit. Nam tẽpore præcedenti Nicænam amplectebatur fidem, ſequens Theophilum Gothorum epiſcopum, qui præſens in Concilio Nicæno ſubſcripſerat. Acacius igitur & Eudoxius cum ſuis Conſtantinopoli de quibuſdam alterius partis epiſcopis condemnandis certamen habebant. Videntes indignari contra Macedonium principem, primum condemnauerunt eum, tãquam plurimorum necis autorem, & quia diaconum in fornicatione captum in communionem ſuſceperat.

Vlphilas Gothorum epiſcopus. Theophil.

Macedonius condemnatur. An. do. 363.

Quòd Eudoxius Arianus poſt Antiochenum Conſtantinopoleos inuaſerit epiſcopatum, & de praua Aetij doctrina. CAPVT XXXIX.

Eudoxius Conſtantinopolitanam ſedem vſurpat.

EXpulſo ſiquidẽ Macedonio, Eudoxius ſpernẽs Antiochiæ ſedem, Cõſtantinopolitanã inuaſit eccleſiam, ſtudio iutus Acacij, qui obliti ſuorum, ſuis iudiciis contraria ſanciuerunt. Nam cùm prius Dracontium depoſuiſſent, eò ꝙ ex Galatia tranſiſſet in Pergamum, non cogitãtes

A quod actum fuerat, Eudoxium ad ſedem aliam trāſtulerunt. Quo facto, lectam fidem Arimini cum augmento quod ipſi in Conſtantinopolitana vrbe adiecerant, vndiquaque miſerunt, mandantes vt qui non ſubſcriberent, iuſsione Imperatoris in exilium mitterentur. Aperueruntque ſua geſta & aliis Orientalibus ſibi concordibus, & Patrophilo Scythopoleos epiſcopo, qui de Seleucia ad propriam mox redierat ciuitatem. Eudoxio porrò cōſtituto Conſtantinopoli, tunc etiam maior eccleſia, quæ dicitur Sophia, dedicatur Conſulatu Conſtantij decimo, & Iuliani Cæſaris tertio, quintadecima die Februarij menſis. Eudoxius autem cùm ſediſſet in ſedem, illam prius vocem, quæ vbique vulgata eſt, protulit, dicēs: Pater ἀσεβὴς, filius εὐσεβὴς. Iſta duo Græca verba, diuerſos habent apud Græcos intellectus. ἀσεβὴς enim dicitur & impius & ſine cultu: εὐσεβὴς dicitur & pius & bene colens. Cúque dixiſſet hæc verba, turba generatur in populo, quaſi patrem dixiſſet impium, filium verò pium. Quo facto, Nolite, inquit, turbari ad ea quæ
B dixi: Pater enim ἀσεβὴς eſt, quia nullum colit: filius autem εὐσεβὴς, quia colit patrem. Hæc cùm dixiſſet Eudoxius, turba quidem ſedata eſt: multus verò riſus compleuit eccleſiam. Et hactenus illud dictum cum deriſione permanſit. His enim Hæreſiarchæ ſeductionibus ſermonibúſque vacantes, eccleſiā lacerarunt. Huiuſmodi ergo termino etiam ſynodus Conſtantinopolitana concluſa eſt.

Sophia templum Conſtantinopolitanum dedicatur. An. do. 362. Eudoxij de Conſtantino Magno & Conſtantio filio opinio.

SOZOMENVS.

Igitur Acacius & eius ſocij non ceſſabant, ſed congregati apud Antiochiam quæ ipſis dudū placuerant, deſtruebant: & ex conſcriptione, quæ Arimini & Conſtantinopoli fuerat lecta, nomen ſimilitudinis abſcindere nitebantur, & per omnia ſubſtantiam atque voluntatem diſsimilem eſſe patri apud filium, & ex non exiſtentibus factum introducebant, ſicut Ario primò placuerat, quibus Aëtiani cōſentiebant. Is enim Aëtius poſt Arium primus aptè his nominibus vti præſumpſit. Quapropter etiam ἄθεος, id eſt, ſine Deo, vocabatur: e-
C iuſque ſequaces propterea Diſsimiles & Non exiſtentiales ſunt dicti ab his, qui Antiochiæ Conſubſtantialitati conſentiebant. Hos ergo cùm requirerent cultores Nicæni concilij, cur in expoſitione fidei ſuæ Deum ex Deo filium dicentes Diſſimilem, & ex non extantibus nominare præſumerent, his verbis reſpondebant: Sic dictum eſt Deum ex Deo, ſicut habetur apud Apoſtolum: Omnia autem ex Deo, vnus ergo omnium etiam filius Dei: & propterea poſitum eſt in expoſitionibus, Secundum ſcripturas.

Aëtiani Diſsimiles, Non exiſtentiales.

SOCRATES.

Gregorius Laodicenus.

Huius verbi princeps fuit Gregorius Laodicenus epiſcopus: qui cùm talia doceret, ignotauit quemadmodum Apoſtoli proprietates ſuperiori tempore Origenes latius examinarit, atque interpretatus ſit.

SOZOMENVS.

De crudelitate Georgij apud Alexādriam, & qui poſt Cyrillum Hieroſolymorum tenuit epiſcopatum.

CAPVT XL.

Interea dum adhuc Athanaſius celaretur, Geor- D gius Alexandriæ crudeliter Paganos afficiebat, & aduerſantes ipſi Chriſtianos: vtroſque enim cogebat ad ipſius venire ſententiam, & reſpuentes afficiebat. Erat enim apud ſapientes exoſus, quaſi deſpiciens eos, & Iudicibus imperans. Apud populum verò quaſi tyrannus, & vltra potentes elatus: præcipuè tamē Paganos opprimebat, quos ſacrificare & paternas feſtiuitates agere prohibebat. Tunc enim milites & Ægypti ducem, armatos in ciuitatem introduxit, imagines & ornamenta templorum abſtulit: quod ei poſtea cauſam necis adduxit. Cyrillo verò depoſito (ſicut prædictum eſt) occupauit Hieroſolymorum eccleſiam Herēnius, & poſt illum Heraclius, poſt quem Hilarius. Hos enim tunc illam eccleſiam gubernaſſe percepimus vſque ad imperium Theodoſij principis, quando rurſus Cyrillus ad proprium reuerſus eſt epiſcopatum.

Georgius Alexandrinus. Templa Gētiliū ſpoliantur opera Georgij. Cyrillus. Herennius. Heraclius. Hilarius.

SOCRATES.

De Macedonio & Macedonianis. CAP. XLI. E

An. do. 363. Macedonius ſimilis ſubſtantiæ adſertor.

Igitur Macedonius Conſtantinopolitana pulſus eccleſia, damnationem non ferens, quieſcere reſpuebat. Declinauit enim ad eorum partem, qui apud Seleuciam Acacium cum ſociis depoſuerant. Miſitque legationem ad Sophronium & Eleuſium, vt defenderent expoſitam prius in Antiochia fidem, & poſtea Seleuciæ roboratā, & ſimilis ſubſtantiæ fidem diuulgandam eſſe cōmonuit. Ad quem concurrunt multi familiarium, qui nunc ab eo Macedoniani vocantur. Quicunque enim in Seleuceno concilio Acacium declinauerunt, apertè verbum ſimilis ſubſtantiæ ſancierunt, cùm prius hoc non manifeſto iudicio declaraſſent. Eſt enim opinio apud multos, quòd nō inventum ſit Macedonij, ſed magis Maratonij Nicomedienſis epiſcopi: vnde etiam Maratonij vocitantur: ad quos Euſtathius expulſus de Sebaſtia cōfugit. Cumque Macedonius ſanctum ſpiritum cōprehendere in tractatu diuinæ trinitatis declinaret, tunc & Euſtathius: Ego, inquit, neque Deum nominare ſpiritum ſanctum patior, neque creatu- F ram vocare præſumo. Propter hanc ergo cauſam ſpiritui repugnantes appellant huiuſmodi perſonas, hi qui in Conſubſtantialitati expoſitione cōcordant.

Macedoniani. Maratonius. Maratonij. πνευματομάχοι.

SOZOMENVS.

Cum itaque Macedonius de eccleſia Conſtantinopolitana fuiſſet expulſus, non ea quę Acacius atque Eudoxius ſapiebat, ſed tradebat magis filiū Deum, per omnia & ſecundum ſubſtantiam ſimilem eſſe patri. Sanctum verò ſpiritum non earum rerum eſſe participem, ſed miniſtrum, & exhibentem officium, & quæcunque de ſanctis angelis dici poſſunt.

SOCRATES.

De his quæ rurſum ab Arianis contra ipſos Arianos geſta ſunt, & quomodo Euſtathius nequitiam patefecerit Eudoxij. Et epiſtola Cōſtantinopolitani cōcilij ad Georgium Alexandrinum condemnantis Aetium cū ſcriptis eius. CAPVT. XLII.

An.do.363. *Acaciani Antiochia conueniunt.*

A IGitur ſequaces Acacij in Antiochiam magno ſtudio conuenerunt, acti pœnitentia quòd ſimilem dixerant filium patri. Et conſulatu ſequenti id eſt, Tauri & Florentij, cùm Euzoius eam gubernaret eccleſiam, Imperatore ibidem conſtituto, pauci quidem rurſus mouebant ea, quæ dudum placuerant, dicentes, oportere ſermonem ſimilis ſubſtantiæ auferri ab expoſitione fidei traditæ, tã in Arimino quàm Conſtantinopoli. non celantes, ſed apertè dicentes, quòd per omnia diſsimilis filius eſt patri: non ſolùm ſecundum ſubſtantiam, ſed etiam ſecundum voluntatem, & ex non extantibus eſſet, ſicuti prædicauerat Arius. Cum quibus erant ſectatores Aëtij.

THEODORITVS.

Ea quidem tempeſtate, cùm perfidia accuſaretur Eudoxij, inter alios Euſtathius, quoniam de fide, inquit, examinationem vis fieri ô Imperator, Eudoxij conſydera blaſphemias. Obtulitque ei expoſitionem inter alia ſic habentem.

B Quæ diſsimiliter proferuntur, diſsimilia ſecundum ſubſtantiam ſunt.

Vnus Deus pater, ex quo omnia, & vnus dominus Ieſus Chriſtus, per quem omnia.

Diſsimile autem eſt, ex quo, & per quem: diſsimilis igitur filius Deo & patri. Hac lectione commotus Imperator requiſiuit Eudoxium, an fateretur ſuam. At ille negauit, dicens, eſſe Aetij. Quem dum iuſsiſſet Imperator adduci, requiſitus, licet eius non fuerit, ſuam eſſe profeſſus eſt: & ideo in exilium miſſus. *Aetius in exilium.* Euſtathius tamen etiam Eudoxium ita ſapere proclamabat, exigens vt ſcripturam anathematizaret Aetij. Quod licet tardè, fecit tamen: & damnauit quod prius & poſtea prædicabat. Deinde etiam ipſe exigebat, vt ille ἀνόμοιον anathematizaret, quod ſcripturæ non haberent. Tunc Syluanus, & Ex non exiſtentibus, inquit, & Creatura, & Alterius ſubſtantiæ, ſcripta nuſquam ſunt. Iuſtum ergo eſt hæc abrogari. Quod Imperator quoque decreuit vt fieret: quod (licet cum difficultate) fecerunt. Quo facto, exigebãt vt ipſi & ἀνόμοιον abrogarent. Tunc diſputatiuè atque veraciter Syluanus ait: Si ex non exiſtentibus non eſt, neque creatura nec ex alia ſubſtantia Deus verbũ, igitur conſubſtantialis eſt genitori C patri: ſicut Deus ex Deo, & lumen ex lumine, eandémque habet cum genitore naturam. Tunc Imperator iratus, exilium interminatus eſt eis. At illi: Poteſtatem, inquiunt, habes puniendi, non tamen nos patrum ſtatuta deſtruimus. Tunc Imperator illos pelli iuſsit eccleſiis, & pro eis alios ordinari. Tunc Eudoxius cùm tyrannicè Conſtantinopoleos teneret eccleſiam, pulſo Eleuſio Cyzici, Eunomiũ ordinauit epiſcopum. Et Aetium in ſcriptis abdicauerunt: cuius videbantur eſſe conſortes: ſcripſerũtque Georgio, quod fuerat geſtum.

SANCTA SYNODVS CONSTANtinopoli congregata, domino honorabili Alexandrinæ ciuitatis epiſcopo Georgio S.

Synodo reprehendente Aetium propter nephandas eius & plenas ſcandalis ſcripturas, ſecundum conſequentiam eccleſiaſticarum ſanctionũ D ſuper eo ab epiſcopis actũ eſt quod decebat. Diaconatu nanque depoſitus eſt, & ab eccleſia factus extraneus. Et à nobis hæc monita proceſſerunt, vt neque ad lectionem cuiuſpiam veniant nephandæ eius epiſtolæ, ſed abiiciantur, eò quòd vehementer inutiles ſunt. His adiicimus etiam anathematizandum eum, ſi permaneat in eo propoſito, cum ſequacibus ſuis. Conſequens enim erat, vt omnes in ſynodo conuenientes epiſcopi deponerent autorem ſcandalorum & ſchiſmatum in omni terrarum orbe factorum inter eccleſias, & concordarent in ſententia contra eum iuſtè prolata. Sed præter vota ſpemque noſtram, Serras & Stephanus, Heliodorus & Theophilus, in noſtra ſententia concordare noluerunt, neque in eius depoſitione ſubſcribere, cùm ſcilicet Serras etiam aliã væſanam arrogãtiam eiuſdem accuſaret Aetij. *Serras. Stephanus. Heliodorus.* Dicebat enim eũ aſperiora præſumere atque dixiſſe: *Aetij vox ſuperba.* quoniam ea quæ Deus hactenus celaſſet Apoſtolis, reuelata ſibimet affirmaret. Poſt huiuſmodi vęſanos ſuperbóſque ſermones à memorato Serra de Aetio proteſtatos flecti precibus nequiuerunt, E vt in noſtra fierent determinatione concordes. Veruntamen nos longanimitate detenti, multo tempore ſuſtinuimus eos, nunc indignantes, nunc rogantes, nunc interminantes, nunc iterum ſupplicantes vt conuenirent nobiſcum, & conſona omni cõcilio definirent. Suſtinebamus ergo ſi forſitan audirent, ſi forſitan intelligerẽt, ſi fortè proſpicerent. Cumque multo tempore nobis perdurantibus non flecterentur, ſequi ſententiam ſuper prædicto viro prolatam, eccleſię honorabilius eſſe, quàm horum virorum amicitias iudicantes, finiuimus contra eos excommunicationem, tempus ſex menſium ad agendum pœnitentiam eis dantes inducias, vt ſi intra hoc tempus conuerterentur & cõſentirent definitionibus fratrum ſuorum, ſuſciperentur in eccleſiam & propriam fiduciam charitatemque repararent. Si verò ſine pœnitentia permanerent, amicitiaſque hominum regulis eccleſiæ & concordiæ noſtræ præponerent, tunc eos epiſcopatus dignitate eſſe iudicamus extraneos. Quibus depoſitis, neceſſarium erit vt in eorum locis alij conſtituantur epiſcopi, vt legalis eccleſia competentem ſumens ordinem, ſibipſi F concordet, epiſcopis videlicet vniuerſis ſeruantibus vinculum charitatis, eadémque cum perfectione dicẽdo in vno intellectu vnaque eſſentia. Vt ergo cognoſcas quæ concilio placuerint, hæc tuæ reuerentiæ ſcripta tranſmiſimus, orantes vt gratia Chriſti iſta cuſtodiens, pacificè & legitimè regas ſub te conſtitutas eccleſias.

De Eunomio, & quomodo in Cyzico fuerit ordinatus, & inde rurſus expulſus hæreſeos autor extiterit.

CAPVT XLIII.

HVnc porrò Aëtiũ Eunomius in ſuis libris extollit, & hominem Dei vocat, multiſq; fauoribus honorat. Sed tunc & abdicantium cum numero interfuit, & ab illis epiſcopalẽ ordinationem ipſe ſuſcepit. Eudoxius igitur & Acacius cum ſuis præbentes conſenſum his quæ in Nicæa Thraciæ geſta ſunt, pro Baſilio & Eleuſio alios conſtituerunt epiſcopos: de quibus ſuperua- *Eunomius epiſcopus Cyzicenus Eudoxius Conſtantinopolitanus quid conſuluerit Eunomio.*

caneum

A caneum loqui nunc cenſeo. De Eunomio ſolum habito ſermone narrabo. Igitur cùm Eleuſio viuo Cyzicenam eccleſiam accepiſſet Eunomius, & populi ſanitatem videret Eudoxius, atque Imperatorem conſpiceret ſęuientem contra eos, qui creatum profitebantur vnigenitum Dei filium, eũ compulit vt celaret hunc ſenſum, nec eum aperiret inueſtigantibus accuſatoribus: dicens Eunomio quoque, quoniã opportuno tempore prædicabimus quæ modò celamus & ignorantes docebimus, & contradicentes aut flectemus, aut cogemus, aut puniemus. His promiſsionibus perſuaſus Eunomius, obumbratam proferebat impietatem. Sed qui diuinis ſunt innutriti literis, videntes dictorum calliditatem moleſtè quidem ferebant. Apertè verò contradicere temeritatis opus eſſe & non ſapientiæ iudicabant. Circumponentes ergo ſpeciem ſibimet hæreticæ prauitatis, & hoc ſe eſſe fingentes, acceſſerunt ad domum eius, rogantes vt eis exponeret apertè dogmatis veritatem: nec pateretur huc & illuc eos diuerſiſque ferri doctrinis. Tum ille factus audacior ſenſum quem ce-

B labat, aperuit. Quibus dicentibus valde eſſe iniquũ, vt non omnes ſub eo conſtituti veritate fruerentur, his & huiuſmodi ſeductus verbis, in conuentu eccleſiæ ſuã blaſphemiã reuelauit. At illi a celo ſuas animas accendẽtes, Conſtãtinopolim profecti ſunt. Et primùm quidem apud Eudoxium accuſarunt Eunomium: quo eos non ſuſcipiente adeuntes principem peſtem illius cum gemitu panderunt. Dicebãt enim magis iſtius dicta impia eſſe, quàm Arij. Pro his indignatus Imperator, præcepit Eudoxio, vt deduceretur Eunomius, & conuictus ſacerdotio priuaretur. Cumque frequenter ab accuſatoribus importunitatem paſſus Eudoxius declinaret, adierunt rurſum Imperatorem, ingemiſcentes, quòd nihil eorum quæ præceperat, feciſſet Eudoxius, ſed tantam contemneret ciuitatẽ blaſphemiis Eunomij pereuntem. Tunc Conſtantius expulſurum ſe interminatus Eudoxiũ eſt, niſi Eunomium iudicandum deduceret, & conuictum in accuſatione puniret. Hoc metuens Eudoxius ſcripſit Eunomio, vt de Cyzico fugeret, ſibique id imputaret, qui nequaquam ipſius monitionibus obediſſet. Verũ Eunomius metuens abſceſſit quidem: ſed contumeliam non ferens, proditionis ac-

C cuſabat Eudoxium, læſumque ſe & Aëtium aſſerebat, ac deinde gregem propriæ cohortis inſtituit. Quicunque enim eius dogmatis concordiam ſequebantur ab Eudoxio receſſerunt: proditionem accuſantes eius, ſociantes ſemetipſos Eunomio, qui hactenus ab illo nomen habere noſcuntur. Hinc ergo hæreſiarches factus Eunomius, impietatis cumulo auxit Arij blaſphemias. Quod verò ambitionis ſeruiens paſsioni, proprium probetur feciſſe collegium, ipſa quæ ſunt geſta clamant. Nã cùm abdicatus Aëtius fuiſſet & expulſus, cum eo egreſſus non eſt, licet doctorem eum & Dei hominem nominaret, ſed manſit coniunctus Eudoxio. Cùm autem impietatis pœnas exigeretur, tantum non habuit concilij decretum, ſed ordinauit epiſcopos atque presbyteros epiſcopali dignitate priuatus.

Eunomius accuſatur apud Imp.

Eunomius fugit.

Eunomiani διφυσῖται ἀρχηγός.

SOCRATES.

De Apollinare patre ſimul & filio & eorum hæreſi.

CAPVT XLIIII.

D Per idem tempus in Laodicia Syriæ duo erant viri, eodem nomine nuncupati, pater & filius: vterque dicebatur Apollinaris. Pater presbyteri dignitate fungebatur, filius autem habebat Lectoris officium, Græcarum ambo doctores literarum. Pater Grammaticus, filius erat Rhetor. Pater ſanè cùm fuiſſet Alexandrinus genere, & prius docuiſſet Beryti, poſtea venit Laodiciam: & veniens duxit vxorem, & filiũ habuit Apollinarem. Tũ igitur ambo exercebantur cum Epiphanio Sophiſta: & cum eſſent eius amici, valde fouebant eũ. Hoc metuens Theodotus Laodicenſis epiſcopus, ne frequenti confabulatione Sophiſtæ laberentur in Paganiſmum, prohibuit ne ad eius ſcholas accederẽt. Qui paruipendẽtes epiſcopũ, Epiphanij amicitiã magis amplectebantur. Poſtea Georgius Theodoti ſucceſſor, cũ eos ꝓhibere non potuiſſet, ambos cõmunione priuauit. Tũ Apollinaris filius putans eſſe iniuriã, & fretus eloquij rumore Sophiſtici, nouitatẽ & ipſe introduxit hæreſeos, quæ nunc fertur nomen ab inuẽtore E gerens. Aiunt enim quidã excitatos eos aduerſus Georgiũ, non tantũ propter prædictã cauſam, ſed quòd viderent eũ varia dogmata proferentem: & nunc quidẽ profitentẽ ſimilẽ patri filiũ, ſicut erat Seleuciæ conſtitutũ: nunc autem in Arianã declinare ſentẽtiã. Quapropter velut opportunã ſumẽtes occaſionẽ, abſcedunt. Cúmq; nullus de eis curaret, ſub ſchemate religionis peſtẽ hæreſeos introducunt. Et primũ quidẽ dicebant, animã à Deo verbo in diſpenſatione incarnationis non aſſumptam. Deinde quaſi pœnitentia ducti, corrigentes ſemetipſos adiecerunt: Animã quidem aſſumptã, quæ tamen non haberet mentem, ſed Deum verbum eſſe pro mente in homine aſſumptum. Circa hoc itaque ſolum dicuntur eſſe corrupti, qui nunc illorum nomine vocitantur. Nam trinitatem conſubſtantialem eſſe profitentur.

Apollinaris Grammaticus.
Apollinaris Rhetor.
Epiphanius Sophiſta gẽtilis.

Dogma. An. do. 379. Apollinariſta.

THEODORITVS.

Quomodo Iacobi epiſcopi orationibus, Perſarum rex non valuerit præualere Romanis. CAP. XLV.

Cvm iter hęc Sapores rex Perſarũ cõtra Romanos expeditionẽ mouiſſet. Conſtantius F cũ magno exercitu veniens Antiochiã, fugauit hoſtes. Quod non militia Romanorũ egit, ſed Deus qui colitur a Romanis. Modũ autẽ enarrabo victoriæ. Niſibis quã quidã Antiochiã Mygdoniã vocãt, in cõfinio poſita eſt Perſicarũ Romanarũq; terrarũ. Huius erat epiſcopus atq; rector & dux Iacobus Apoſtolicæ gratiæ radiis illuſtratus. Cuius admirabilia notaque miracula alibi proſecutus hic rurſum enumerare ſuperuacaneum iudicaui. Sed vnum tantummodo eius opus, iſtius cauſa narrationis exponam. Huius igitur ciuitatem Romanis ſubditam Perſarum exercitus obſidebat. Et cùm ſeptuaginta dies iugiter obſeruaret, & multas quidem cepiſſet ciuitates, plurimaque circa hanc molimina poſuiſſet, & vallos atque foſſas pro capienda vrbe feciſſet, eam nequaquam valuit obtinere. Poſtea verò Perſæ impetũ Mygdonij fluminis ciuitatem mediã diuidentis à longè retinentes & vtraſque ripas eius faciẽtes celſiores, vt aqua in

An. do. 357. Sapores rex aduerſus Rom.

Niſibis quæ & Antiochia Mygdonia. Iacobus epiſcopus Niſibenus.

Sapores rex obſidet Niſibon. Mygdonius flumen.

G

A ſe collecta concreſceret, quòd vi maiori poſſet irruere, cùm vidiſſeot iam etiam illas quas fecerant ſublimes ripas impleri, ſubitò auferentes quas fecerant cataractas, emiſerunt impetum fluminis cõtra murum: qui vehementis aquæ pondus non ferens, eſt inclinatus, & cecidit. Quo facto, ingrediens aqua cum magno impetu, etiam aliam partem muri, vnde fluuius ſolebat exire, cum magna ruina depoſuit. Hoc Sapores inſpiciens, ſperauit ſe ſine pugna capere ciuitatem. Et illo quidem die quieuit, vt & fundus fluminis purgaretur, & poſſet ambulari per fluuium. Altero verò die cum omni militia credens per loca ruinoſa murorum ciuitatem intrare, vidit murum ex vtraque parte fabricatum. Ille nanque ſanctiſsimus homo orationibus milites coarmauit & alios vrbis habitatores. Quo facto & murum reſtituit, & propugnacula fecit, quibus repelleret accedentes. Et hoc non ad murum veniens egit, ſed intra templum ſacratum domino ſupplicans adimpleuit. Porrò Saporem non ſolum muri fabrica terruit, ſed etiam al-
B tera viſio perturbauit. Vidit enim ſtantem ſupra murum quendam Imperiali ſchemate circumamictum, & tam purpura quàm diademate reſplendere. Arbitratus autem eſſe Romanorum Imperatorem, mortẽ minatus eſt eis, qui nunciauerant non illic eum eſſe præſentem. Quibus affirmantibus ſe vera dixiſſe, & Conſtantium Antiochiæ commorari, ex vultu quem videbat agnouit eorum verba eſſe veracia, & ait: Deum bella gerere pro Romanis. Cumque hoc illum malè haberet, infelix ſagittam emiſit in aërem. Et cùm vidiſſet quòd in corpore eum iaculari non potuiſſet, tamen à veſaniæ ſuæ impetu non receſsit. Tunc igitur Ephrem vir mirabilis, & ſcriptor egregius apud Syros, ſacratiſsimo Iacobo ſupplicabat, vt veniret ad murum, & videns Barbaros, maledictionis iacula contra eos emitteret. Flexus ergo venerabilis homo, aſcẽdit in quandam turrim: & cùm millia milliũ videret exercitus, aliam maledictionem eis non imprecatus eſt: niſi cinyphes & culices, vt per parua animalia ſupernam virtutem potuiſſent agnoſcere. Orationem verò ſequutæ ſunt nebulæ ciny-
C phum & culicum. Et elephantorum quidem proboſcidas cùm ſint concauę, equorum verò aliorũque iumentorum aures ſimul & nares impleuerunt. At illi ferre vim paruorum animaliũ non valentes, ſeſſores ſuos ductoréſque excuſſos dorſis proiecerunt, & diſruptas acies confuderunt: exercitũmque relinquentes ſummo impetu fugiebãt. Hoc modo miſerrimus Impetator paruã clementémque correptionem in ſe cognoſcens factam, à Deo habente prouidentiam animarũ ipſum pie colentium, ſuũ inde reduxit exercitum, confuſionem non victoriam ex illa obſidione percipiens.

Ephrem Syrus.

Imprecatio Iacobi in Perſas.

De concilio denuò apud Antiochiam congregato.
CAPVT XLVI.

HOc itaque tẽpore Conſtantius Antiochiæ morabatur. Et Parthico bello quieſcente rurſus colligebat epiſcopos, cogẽs omnes negare verbum & vnius ſubſtantię & alterius ſubſtantiæ. Verum cum Eudoxius poſt Leontium Antiochenam arripuiſſet ſedem, deinde pulſus poſt multa concilia, cum Conſtantinopolitanũ inique tenuiſſet epiſcopatum, Antiochena eccleſia paſtore priuata videbatur. Tunc ergo conuenientes e- D
piſcopi cùm eſſent plurimi & vndique congregati, dicebant Imperatori, oportere primo paſtorem conſtitui, & ita cum illo de dogmatibus cogitari.

ὁμοούσιος. ἑτεροούσιος.

Conſultatur de epiſcopo Antiocheno ſpẽrãdo.

De tranſlatione ſancti Melitij ad Antiochenum epiſcopatum, & de eius expoſitione de vnitate Trinitatis.
CAPVT XLVII.

ILlo tempore ſanctiſsimus Melitius ciuitatem quandam Armeniæ regens & Barbaros edocens quietem habere videbatur. Quem putantes Ariani ipſis conſentire, petierunt à Conſtantio, vt Antiochenæ cõſtitueretur præſul eccleſiæ. Cum quibus etiam orthodoxi propter claritatem eius vitæ & ſanitatem rectorum dogmatum, in eius ſubſcripſere decreto, ipſumq́ue decretum vtraque pars Euſebio Samoſateno commendauit epiſcopo. Veniente verò Magno Melitio, occurrit ei populus vtriuſque partis. Cum quibus Iudæi pariter & Pagani deſiderãtes celebratiſsimum illum
E videre Melitiũ. Tunc Imperator & ei & alijs qui exponere poterant, iuſsit, vt populis explanarent locum illum: Dominus creauit me in initio viarũ ſuarum in opera ſua: præcipiens vt exceptores eorum verba conſcriberent. Et primũ quidem Georgius Laodiciæ fœtorem hæreticæ peſtis euomuit. Poſt quem Acacius Cæſareæ quandam niſus mediam proferre doctrinam, multum ab illorũ blaſphemia receſsit, non tamen ſummum apoſtolicæ integritatis dogma ſeruauit. Tertius autẽ magnus ſurrexit Melitius, & rectitudinem regulæ in ſacra diſputatione monſtrauit. Nam veluti quodã pondere veritatis vtens, & quod plus, & quod minus erat, euitauit. Cumq́ue turba vniuerſa faueret, rogans vt breuem eis doctrinæ daret imaginem, tres oſtendens digitos, deinde colligens duos, & vnũ tendens, illam laudabilẽ protulit vocem: Tria ſunt quæ intelliguntur, ſed tanquã de vno diſputamus.

An. do. 363. Melitius & eius doctrina.

Conſtantius iubet epiſcopos hunc locum: Dominus creauit me &c. populo exponere.
Prouer. 8.
Georgius Laodicenus
Acacius Cæſarienſis.

SOZOMENVS.

F *Quod expulſo Melitio Euzoius Arianus Antiochiæ ordinatus ſit epiſcopus.*
CAPVT XLVIII.

EO tempore fertur Archidiaconus eius eccleſiæ, adhuc eo loquente, extenſa manu eius os obſtruxiſſe. At ille ſuam ſententiã manu clarius quàm voce ſignauit. Tribus enim apertis digitis & deinde clauſis, & vno tantũ digito rurſus extẽſo populo figura diuulgabat, quod tres vnum ſint. Deinde Archidiacono eius manum ore omiſſo tenente, libera voce clamabat, Nicænum ſeruari debere concilium.

Melitius quod ore loqui non ſinitur, manu deſignat.

THEODORITVS.

Contra hanc doctrinam Ariani calũniæ linguas exacuerunt, Sabellianũ aſſerentes Sanctũ eſſe Melitiũ. Ob quã rem principi ſuaſerunt, vt in propriã prouinciam in exilium mitteretur. Et ſupradictus Euzoius aperte Arianũ dogma laudauit. Hunc enim cũ Ario Magnus Alexander diaconatu priuauerat. Hoc itaq; facto, ſanus populus ab hæreticis diuiſus in Apoſtolicã eccleſiã poſitã, loco, qui dici-

Melitius in exilium protruditur.
Euzoius Alexandrinus.

A tur Vetus, conueniebat. Annis nanq; triginta poſt quàm magnus Enſtathius fuerat expulſus, ortbodoxi Arianorum onera ſunt perpeſsi, retum mutationem vtilem ſuſtinentes.

SOZOMENVS.

Schiſma.

Sequacibus enim Melitij communicate noluerunt hi qui ab initio Nicænum dogma ſeruauerant, dicentes, quod ex Ariano decreto Melitius fuiſſet ordinatus, & ſequaces eius ab illo eſſent baptizati. ob quam rem Antiochena eccleſia in aliam diuiditur partem.

THEODORITVS.

Ariani triumphant.

Cumque viderent orthodoxi, hæreticorum creſcere magis impietatem, & Apoſtolici dogmatis defenſores aperte debellari, ſanctumque Melitium pulſum, & Euzoium hæreticum ordinatum, verborum meminerunt, quæ dicta ſunt Loth: Sal- *Gen 19 c* B ua (inquit) ſalua animam tuam. *Mat. 5 e* Ad hæc etiã Euangelici verbi dicentis: Si oculus tuus dexter ſcandalizat te, aufer eum & proiice abs te. Idem & de manu & pede domino ſanciente, qui etiam adiecit, *Mat. 5 e* dicens: Melius eſt enim tibi, vt pereat vnũ membrum tuum, quàm totum corpus in gehennam mittatur.

De conſtantia Euſebij propter Melitium.
CAPVT XLIX.

Decretum Melitij repetunt ab Euſebio Samoſatenſi. Ariani.

POrrò mirabilis Euſebius, cui modo memini decretum fuiſſe commendatum, videns præuaricatiooem pactorum circa Melitum meditatam, ad ſuam reuerſus eſt ciuitatem. Ariani verò ſcriptum teſtimonium metuentes Conſtantio ſuaſerunt, vt mitteret qui decretum de Melitio factum, ab Euſebio reuocaret. Tunc nullus eſt veredarius, qui hæc velociter adimpleret. Quumque veniſſet, & Imperatoris verba ounnaſſet, tũc Euſebius admirandus, commune, inquit, depoſitum non reſtituam, niſi omnes qui tradiderunt, dicant. C Quod dũ qui fuerat miſſus renunciaſſet, indignatus Imperator, denuo miſit vt redderet quod accepit, adiciens ſcripto, vt ſi reddere nollet, dexteram maoum eius abſcinderet: verbo tamen iubẽs illi quem miſit, ne faceret quod habebatur in literis. Quumque epiſtolam legiſſet Euſebius, & inueniſſet pœnam ab Imperatore dictatam, cũ dextera manu obtulit & ſiniſtram, ambas incidi petens. Nam decretum, inquit, oon dabo clarum Arianæ peſtis indicium. Hanc eius firmitatem Conſtantius videns, laudauit egregie. Mirantur enim & impij reſiſtentium ſibi laudes, cùm geſtorum magnitudine ſuperantur.

Euſebij conſtantia.

SOZOMENVS.

Quomodo Iulianus negata Chriſtiana religione bellum contra Conſtantium parabat, & de morte Conſtantij. D
CAPVT L.

An. do. 363. Victoria Iuliani aduerſum Alemannos circa Argentoratum. Iulianus appellatur Auguſtus.

HÆc igitur apud Orientales agebantur eccleſias. Interea Julianus Cæſar bello deuincens Barbaros apud Rhenum fluuium reſidẽtes, alios quidem peremit, alios cepit: claraque victoria decoratus, cum mediocritate vitæ atque mãſuetudine militibus gratus eſſet, ab eis appellatur Auguſtus. Hoc facto, nihil de Conſtantio cogitans, Iudices ab illo factos boooribus mulcebat: & ad illius inuidiam literas proferebat, quibus oſtenderet cum propter bellum contra Magnentium geſtum, in Italiam Barbaros induxiſſe. Repente verò religione murata, cùm prius Chriſtianus eſſe putaretur, ſemetipſum Pontificem nominauit: & veniens ad templa Paganorum, ſacrificabat, ſubiectiſque talia colere ſuadebat. Cumq; Conſtantius propter bellum Perſicum apud Antiochiam moraretur, ſperans ille quod ſine bello poſſet Illyricum occupare, ad eos agebat iter, di- E cens ſe velle Conſtantio ſatisfacere, tanquam nũ ſponte ſed voluntate militum inſulas imperij ſuſcepiſſet. Fertur itaq; cùm ad hos terminos acceſſiſſet, vindemia iã collecta, circa occaſum Pleiadũ vuas denuò fuiſſe prolatas. Inſuper etiã imbre ex aere deſcendente, in eius veſte ſimul & cæterorũ guttas ſingulas crucis formaſſe ſignacula. Hoc facto, videbatur & ipſi & aliis, quod bottis extra tẽpus illatis, bonum rei panderetur indicium: imber autem cadens veſtem ſupra quam ceciderat, roboraret. Alij verò dicebant, vuarum ſignum, quod præter tempus ſit, ſigoificare perditionem Imperatoris instar huiuſmodi botrorum, & parui temporis fore eius imperium. Porrò de cruce dicebãt prænunciare hoc ſignum, quod ſit cœleſte dogma Chriſtianorum, & oporteat ſignari cunctos crucis indicio. Vnde cognoſcitur quod † diuerſius interpretati quam dixerat Imperator, veritate fraudati non ſunt: vtrũque enim opportune dictũ ſequẽs tempus oſtendit. Cum audiret itaque Conſtantius contra ſe venire Iulianum, inſtructione belli Parthici omiſſa, Cooſtantinopolim veniebat. F

Vocat ſe Pontificem Gentilium.

Prodigia.

Nota crucis in veſtibus.

† Diuerſe.

SOCRATES.

Mopſi fons Conſtantius Aug. moritur. An. do 363.

Et apud Mopſuctenem inter Cilicas atque Cappadocas, nimia cogitatione, apoplexiæ paſsione defunctus eſt. Conſulatu Tauri & Florentij, tertio die Nouembris menſis, anno vitę ſuę quadrageſimo & quinto: ex quibus tredecim regnauit, viginti quinque poſt illum.

SOZOMENVS.

Iulianus Imperator fit. An do. 364.

Quo defuncto, Iulianus quidem iam Thracias obtinebat. Et non poſt multum Conſtantinopolim veniens, appellatus eſt Imperator.

A # HISTORIAE ECCLESIASTICAE QVAM TRIPARTITAM VOCANT, D

LIBER SEXTVS.

SOCRATES.

De Iuliani genere ac diſciplinis, & quomodo peruenerit ad imperium.

CAPVT PRIMVM.

NVnc igitur de Iuliano pauca dicẽda ſunt, eiuſque genere, ac eruditione, & quomodo veoerit ad imperium. Conſtãtinus, qui Byzãtium ſuo nomine Conſtantinopolim appellauit, duos habuit ex eodem patre, oon ex eadẽ matre, germanos, quorum vnus Dalmatius, alter Cõſtantius vocabatur. Et Dalmarius quidem habuit ſui nominis filiuio: Conſtantius autẽ duos habuit natos, Gallum, & Iulianum. Poſt mortem Conſtãtini conditoris Conſtantinopolitanæ ciuitatis, quum milites iuniotem Dalmarium peremiſſent, tum & iſti, defuncto iam patre, penè mortis periculum cum Dalmatio ſuſtinuerant, niſi Gallũ quidem ægritudo, quæ putabatur ioeuitabilis, liberaſſet: Iulianum verò ætas infantilis: erar enim annorum octo. Cumque ab eis feruor Imperatoris quieuiſſet, Gallus circa Epheſum apud doctores erar, vbi etiam à progenitoribus poſſeſsiones habebat. Porrò Iulianus creſcens, in auditoriis Cõſtantinopolitauæ vrbis exercebatur in Baſilica vbi doctores erant, habitu priuato procedens. Habebatque pædagogum eunuchum nomine Mardoniũ, Grammaticum Nicoclem Laconem. Rhetoricam verò legebat apud Ecebolum Sophiſtã nunc Chriſtianum. Quod prouidentia ſanè Conſtantij factũ eſt, oe apud Paganum Sophiſtam legẽs, ad eius ſuperſtitionis dogma declinaret. Erat enim Iulianus ab ioitio Chriſtianus. Cumque lectione proficeret, fama pet populum volitabat, quod poſſer etiá Romanam gubernare rempublicam. Quod dum latius pandetetur, æſtuatiooem induxit Impetatori Conſtantio. Quamobrem amouit eum ab vrbe regia, & miſit Nicomediam, præcipiens ne accederet Libanium Sophiſtam, Syrum. Tunc enim Libanius à pædagogis Conſtantinopolitanis expulſus, Nicomediæ degebat. Prohibebatur autem Iulianus apud Libaniũ legere, eo quod Paganus eſſet: veruntamen librorum eius lectionibus vtebatur. Cumque proficeret in Rhetorica, ſuperuenit Nicomediam Maximus philoſophus, non ille Byzantius pater Euclidis, ſed Epheſius, quem poſtea quaſi artes Magicas exercentem, Valentinianus Imperatot præcepit occidi. Tum igitur noo ob aliam cauſſam Nicomediam venerat, niſi Iuliani fama pertractus. Apud quem Iulianus cum ſtudia philoſophica prægustaſſet, cœpit etiam doctoris imitari religionem. Is enim etiam imperij cupidinem animo eius immiſerat. Quum hæc non laterent aures Imperatoris, inter ſpem metumque cõſtitutus, ſuſpirionem celare volens (quia qui dudũ integer fuerat Chriſtianus, poſtea proditor eſt effectus) tonſus monachicam ſimulabat vitam: & latenter exercebatur in philoſophia, in manifeſto autem ſacros Chriſtianorum legebat libros. Denique in eccleſia Nicomediæ Lector eſt conſtitutus: & ſub hoc habitu furorem declinauit Imperatoris. Hæc equidem ex timore faciebat, nequaquá E à ſpe recedens quam mente conceperat. Dicebatque plurimis amicorum ſuorum felicia fore tempora, quibus ipſe rerum potirenir imperio. Dum hæc itaque contra eum ſic agerentur, Gallus germanus eius Cæſar conſtitutus venit Nicomediam viſurus ipſum, cum proficiſcererur ad Orientem. Paulò poſt verò perempto Gallo, repẽte Iulianus quoque fit ſuſpectus Imperatori, qui etiam eum cuſtodiri præcepit: & cùm fuga elapſus fuiſſet, diuerſa loca circumeuodo, ſeruatus eſt. Vixque tandem vxor Imperatoris Euſebia cælatum inueniens, ſupplicauit Imperarori vt nihil mali pateretur, ſed vt potius ad philoſophandum mitteretur. Athenas.

Conſtantinopolis vnde dicta. B

Dalmatius Conſtantius Gallus Iulianus

Gallus Epheſi inſtituitur, Iulianus Conſtãtinopoli. Mardonius Nicocles Ecebolus.

C

Libanius Sophiſta.

Maximus philoſophus.

Iulianus fingit ſe Chriſtianum.

Iuliani fuga Euſebia vxor Cõſtãtij

THEODORITVS.

Cœpit igitur Iulianus Imperialia ſceptra deſiderare. Quamobrem diſcurrens per vniuerſam Hellada, vates quærebat reſponſa reddentes, conſulens an ad ſuum imperium perueniret: inueniṫque virum qui illi deſiderata ſe dicere fateretur. Is eum perducens ad quendam idolorum locum, & introducens in adytum, ſeductores dæmones euocauit. Quibus ſolenniter apparentibus, terrore compellitur Iulianus in fronte ſua crucis formare ſignaculum. Tunc dæmones trophæi dominici figuram reſpicientes, & ſuæ recordati deuictionis, repente diſparuerunt. Quod cognoſcens Magus, cœpit inculpare Iulianum. At ille & terrorem ſignificauit, & de crucis ſe dixit obſtupuiſſe virtute, eo quod videntes hoc ſignũ dæmones euanuiſſent. Porrò Magus: Non hoc ſuſpiceris, inquit, ô bone vir, eos timuiſſe ſicut ais, ſed abominati hoc ſignum potius abſceſſeruor. Et ita capiens miſerũ, odio repleuit Chriſtiani ſignaculi Iulianum. F

Conſulit vates.

Miraculũ.

SOCRATES.

Poſt hæc igitur Imperator euocauit Iulianũ & coostinuit Cęſarem: danſq́; ei coniugem Helenam ſororẽ ſuam, cũtra Barbaros eũ deſtinauit ad Gallias. Hi nanq; Barbari, quorũ Imperator Conſtan-

An. do. 360.

Helena vxor Iuliani. Alemanni.

A tius contra Magnentium auxilia petierat, cum nihil profuiſſent contra tyrannum, Romanorum vaſtabant vrbes. Quum eſſet ergo adoleſcens Iulianus, iuſsit Imperator vt prẹter conſiliũ Ducũ nihil moliri præſumeret. Quũque illi accepta poteſtate negligentius agerent, & propterea Barbari ſuperarent, tunc Iulianus Duces quidem delitiis vacare permiſit. Sumens autem milites, eiſque ſpolia peremptorum hoſtium compromittens, initium vincendi Barbaros fecit, & amorem ſui militibus inſeruit. Fertur itaque cum in quandam ciuitatem fuiſſet ingreſſus, quod corona laurea, quibus ſolẽt ciuitates ornari, inter colũnas pendens, rupto fune ſuper eius caput deciderit, eumq́ue aptiſsime coronauerit. Quo facto, cuncti clamauerunt id ei ſignum fore imperij. Aiunt verò quidá, Conſtantium proptetea eum cootra Barbaros miſiſſe, vt ibi interiret. Sed neſcio an vera ſuſpitio ſit: ná qui ei germanam dedit vxorem, ſi hoc cogitaſſet, contra ſe magis inſidias excitaret. Quum igitur Iulianus apud Imperatorem de Ducũ negligeotia quereretur, alter mittitur magiſter armorum, eius ala- B critati conueniens. Cuius miniſterio cum Barbaris confidenter eſt congreſſus: & quum illi per Legatos literas Imperatoris eos ad prouincias inuitantis oſtenderent, tunc ille Legatos eorum coniecit in vincula: factaq́ue congreſsione vicit, ita vt etiam captum regem Conſtantio mitteret. Hac felicitate prouectus, à militibus appellatur Auguſtus. Quumq́ue corona deeſſet Imperialis, vnus ſigniferorum torquem quem habebat in collo ſumens, Iuliani capiti circumpoſuit. Hoc ergo modo Iulianus Imperator eſt factus. Quẹ verò poſtea geſſerit ille Philoſophus, iudicent audientes. In ipſo nanque principio non miſſa Legatione ad Cõſtantium, nec animum benefactoris placans, quicquid ſibi viſum eſſet, agebat, modo Iudices immutando Prouinciales, modo derogando Cõſtantio, & per vrbes ſingulas publicè relegẽdo ab illis Barbaris definitas epiſtolas. Quamobrem plurimi eũ ſequebantur, à Conſtantio recedentes. Tũc igitur etiam figmentum Chriſtianiſmi quod habebat, abiecit. Et quum circumiret diuerſas vrbes aperi- C ens templa idolis offerebat, & ſeipſum Paganorũ Pontificem nominabat. Cumq́ue talia gereret, inteſtinum bellum contra Conſtantium quæſita occaſione parabat: & quãtum ad eum perfici potuit. Noo enim ſine multo ſanguine ſtudium eius philoſophiæ poterat adimpleri, niſi Deus conſiliorũ iudex, alterum ſine alterius cõcertatione ſuſtuliſſet. Nam cum veniſſet Iulianus ad Thracias, nuntiatum eſt mortuum eſſe Conſtantium. Et hoc modo inteſtino bello Romanum liberatur imperiũ.

Alemanni profligati à Iuliano.

Iulianus populi fauorem conatur ſibi comparare. An. do. 363.

Veniens autem Iulianus Conſtantinopolim, cogitare cœpit quemadmodum ſibi populum complacaret, & illius fauorem decẽter acquireret. Quod hac arte fecit. Bene nanque ſciebat Conſtantium ab omnibus populis nomen Conſubſtantialitatis amplectentibus odio haberi: ob quam rem ab eccleſiis videbantur excluſi, & epiſcopi confiſcati, inq́ue exilium relegati. Simul etiá nouerat & Paganos fuiſſe cõtriſtatos prohibitione ſacrificiorũ, & deſiderare adipiſci tẽpus quo ipſorum aperirẽtur templa, & haberẽt idolis immolãdi poteſtaté. Sic igitur vtrunque populũ mœroribus exulceratum a defuncto cognoſcens, & cõmuniter omnes de Eunuchorum violentia, & præcipuè Euſebij ra- D pinis ingemiſcentes, apud omnes ſeipſum artificioſo velamine commendauit: & aliis quidem fingebat, aliis autem per vanam gloriam largus erat. Omnibus tamen in communi qualis eſſet religione monſtrabat. Et primũ quidem crudelitati Cõſtantij circa ſubiectos derogãs, & eum coram populo vniuerſo redarguens, iubet epiſcopos in exilium deportatos reuocari, & confiſcatas eorũ reddi ſubſtantias. Templa quoque Paganorum velociter ſuos neceſſarios præcepit aperire. Eos autem qui fuerant ab Eunuchis oppreſsi, recipere quæ male ab eis fuerant abrepta ſanciuit. Euſebiũ verò præſidentem Imperiali cubiculo morte damnauit, non ſolum quia multos oppreſſerat, ſed quia Gallum quoque fratrem ſuũ eius accuſatione audierat interemptum. Et corpus quidem Conſtantij regio honore ſepeliuit. Expulitq́ue palatio Eunuchos, tõſores, & cocos. Eunuchos quidem, quia eius vxor obierat, poſtquam non duxit aliam. Cocos autem, eo quod cibis ſimplicibus vteretur. Tõſores autem, vnus (inquit) ſufficit multis. Scripto- E rum autem plurimos fortunæ antiquæ reſtituens, reliquis ſuam mercedem ſcripturæ dari præcepit. Abſcidit quoque etiam Publicum curſum mularum & caballorũ, quos publicis iuſsit vtilitatibus miniſtrari. Hæc eius opera laudant pauci, plurimi vituperant, quod remoto faſtu Palatij contemptibile videretur Imperium. Is etiam noctu vigilans conſcribebat libros. Et deſcendens in Senatu publice recitabat. Solus enim Imperatorum à Iulio Cæſare in curia Senatus recitauit orationes. Honorabat quoque diſciplinarum cultores, maxime philoſophantes. Quamobrem vndique fama cõgregabat huiuſmodi viros confluentes circa Palatia, qui circũamicti palliis magis habitu quàm magiſterio agnoſcebantur. Erantq́ue graues vniuerſis Chriſtianis, ſeductores viri, & Imperatoris ſemper religioni fauentes. Habens itaque Iulianus immodicum vanæ gloriæ vitiũ, cunctos ante ſe principes lacerauit in libro quem de Cæſaribus ſcripſit. Hac ergo arrogantia motus, etiam contra Chriſtianos conſcripſit libros. Vt ergo cocos atque tõ- F ſores expelleret, opus philoſophi, non tamen Imperatoris fecit: vt autem detraheret atque laceraret, neque Philoſophi, neque principis fuit.

Euſebius eunuchus.

Iuliani geſta & ſcripta.

SOZOMENVS.

Quomodo Iulianus ad ritum deuenerit Paganorum, & de ſacrificiis Idolorum. CAPVT II.

FErunt itaque mox in ipſo principio Iulianũ adeo apertè & impudenter negaſſe Chriſtianam fidem, vt quibuſdam ſacrificiis & inuocationibus, quas expeditiones Pagani vocant, & ſanguine immolationũ, noſtrum baptiſma ſtuderet abluí, & abrenũtiare eccleſiaſticæ profeſsioni. Ex illo enim tempore tam ſecretè quàm publicè & in templis, licẽter Pagani ſacrificia celebrabãt. Fertur verò, quod cùm aliquando ſacrificaretur, oſtenſum ſit ei io viſceribus pecoris immolati, ſignaculum crucis corona circundatum. Quo viſo, alios quidẽ ſacrificij miniſtros fuiſſe perterritos, reputantes videlicet huiuſmodi religioois virtutẽ, & Chriſtiani dogmatis æternitaté: eo quod co-

Iulianus Auguſt. abluit baptiſmum.

Prodigium coronata crucis in exta viſa.

A rona quæ circundabat crucem, victoriæ eſſet indicium: & quia ambitus circuli à ſuo principio nuſquam terminaretur, ſed magis reuerteretur in ſemetipſum. Cumque cæteri mirarentur, princeps huius ſcientię conſortauit eos, dicens, proſpera & vtilia ſibi indicia ſuiſſe monſtrata, & quod magis ſignum dogmatis Chriſtiani coërceretur, nec ei quò vellet dilatari, liceret, termino circuli circumſepto.

THEODORITVS.

Iulianus lector eſt ordinatus ob metum.

Iulianus enim metuens Conſtantium, quod genere proximos tyrannidis formidine perimeret, Lectorum ſociatus eſt choro, & diuinos codices in eccleſia populo audiente legebat. Nam & Baſilicam martyrum ædificauit, quam diuina prouidētia non ſuſcepit.

SOZOMENVS.

Quomodo etiam ante Imperiū latenter fuerit Paganus.

B *CAPVT III.*

Iulianus & Gallus templum Mamæ erigendū locant. Prodigium.

CVm adhuc pueri Gallus & Iulianus in Cappadocia agerent, aiunt habuiſſe eos tunc ſtudium, vt maximam Baſilicam ad ſepulturam martyris Mamæ extruerent: & inter ſe diuiſerunt opus. Cumque ambo certarent in ędificio, vt alter alterum ſuperaret, fertur quoddam proueniſſe miraculum: & niſi hactenus ſupereſſent, qui hæc ſe audiuiſſe ab inſpicientibus narrarent, videretur forſitan incredibile. Galli nanque pars augebatur & omnino creſcebat: Iuliani verò labores, alij quidem ſodiebantur, alij terra ipſa vomente ruderibus implebantur. Aliquando depoſita fundamenta terræ copulari non poterant, perinde ac ſi quædam violēta virtus ex loco inferiore ea repercutiendo depelleret. Quæ cauſa cunctis apparebat eſſe prodigioſa. Ex illo nanque colligebant, non eſſe virum illū in religione Chriſtiana ſanū,

Quàm fuerit Iulianus Chriſtianis infenſus.

CAPVT IIII.

C

An. do. 364.

CVm igitur ſolus tenuiſſet imperium, templaque reſeraſſet, & alia repararet, omnem deuotionem etiam miniſtris templorum affluentius impendebat. Sæpe verò ciuibus in commune reſcripſit, vt ad paganos accederent ritus, & eius donatione fruerentur, Chriſtianis ſe inimicū aperte deſignans, ita vt neque venire ad ſe eos vellet, neque Legationes eorum ſuſciperet. Denique cum Perſæ mouiſſent bellum, Legationē mittentibus Niſibinis tanquam omnibus Chriſtianis, & neque templa reſerantibus, neque ad eorum ſacra venire volentibus, interminatus eſt, non ſe auxilium præbiturum, nec legationem quaſi pollutæ ciuitatis eſſe ſuſcepturum, neque ad eos prius acceſſurum, niſi cognoſceret in Paganiſmū eſſe mutatos. Hoc etiam apud Palæſtinam queſtus de Cōſtantienſibus, delegauit. Hic enim locus cùm eſſet Gazæ portus, & Maioma vocaretur, eſſetq; Chriſtianis plenus, à Conſtantino dignitatem meruit ciuitatis, & ex filij eius nomine Conſtantia nuncupata eſt. Iniuſtum enim arbitratus eſt Conſtantinus, vt Paganis ſubdita videretur eſſe Gazenſibus. Tunc ergo Iuliano regnāte, litem Gazæi Cōſtantienſibus intulerunt. Quo Iudice reſidente, Conſtantiam rurſum eis ſubdidit, diſtantem propemodum ſtadiis viginti. Et ex illo, ſublato priori nomine Gazæ Maritumæ vocabulo nuncupatur. Habebat enim communes Iudices atque Duces: ſola verò iura eccleſiæ duas videntur oſtendere ciuitates: vtraque enim ſuum epiſcopum habet & clerum. Et Vigiliæ martyrum atque Collectarum apud eos ſeorſum fiunt, & termini vtriuſque epiſcopatus eccleſięque conſtituti ſunt. Quodam tēpore defuncto Maiomeno pontifice, quidam pręſulum eccleſiæ Gazæorum ſtuduit vtrunque clerū ſuæ ditioni ſubmittere, phas non eſſe dicens, vt vni ciuitati duo epiſcopi præſiderent. Reſiſtētibus Maiomenis, deliberauit prouinciæ ſynodus, vt eis proprium ordinaret epiſcopum, oportere credēs eos qui ſub Conſtantino pro pietatis religione ciuitatis habere priuilegia meruiſſēt, & Pagani Principis iudicio hæc amiſiſſent, in ſacerdotiis & ordine eccleſiarum nequaquam dato antiquitus honore priuari. Ea quoque tempeſtate Cæſaream Cappadociæ maximam ac feliciſſimam ciuitatem ita vocari prohibuit, eiq; appellationē antiquā Cæſaris abrogauit, quā à Claudio Cæſare promeruerat. Nam prius Mazaca vocabatur. Habebat enim odium eius antiquitus, eò quòd omnis eius eſſet populus Chriſtianus, & templum apud ſe Iouis & patrij deſtruxiſſet Apollinis. Nam cum etiam eo regnante, Fortunæ ſacellum quod ſolum remanſerat, à Chriſtianis fuiſſet euerſum, ciuitati crudeliter erat infeſtus: & Paganorum populos illic habitantes, valde culpabat, qui ſemetipſos vlti non eſſent, & quidlibet pro Fortuna ſuſtinuiſſent. Omnes verò poſſeſsiones atque pecunias Cæſariēſiū eccleſiarum cum verberibus exquirens, in mediū iuſsit afferri. Moxque ex eis trecentas auri libras in ærario publico collocauit. Clericos autem vniuerſos aggregari inter milites iuſsit, Duci prouinciæ ſeruituros, quod eſt nimis graue & vehementer iniurioſum. Populum verò Chriſtianorum cū vxoribus ac filiis inſcribi præcepit, & tanquam vicaneos tributa perſoluere, cum interminatione iurans, quod niſi templum rurſus feſtinanter ædificarent, & ciuitatem valde affligeret, & ne quidem capita ſua Galilæos habere permitteret. Sic enim ſolebat vocare Chriſtianos. Quod fortè eueniſſet, niſi fine celeri defeciſſet.

D

Maioma, Conſtantia.

Conſtantienſes à Conſtantino libertate donati, Gazæis iterum ſubiiciuntur à Iuliano.

Gaza Maritima.

E

Mazaca.

Templa idolorū à Chriſtianis deſtructa.

Theſaurus eccleſiaſticus Cæſarienſibus adeptus.

Clerici cogūtur militare.

Galilæos Iulianus vocat chriſtianos.

F

Quod initio Imperij ſui magis pepercerit Chriſtianis.

CAPVT V.

INitio nanque parcens Chriſtianis, clementior viſus eſt, ſciens priores perſecutores nihil profeciſſe ad augmentum Paganiſmi, quod puniiſſent Chriſtianos: qui magis hinc creuerint, & facti ſint glorioſi pro vero dogmate morientes. Inuidens igitur illorum gloriæ, à tormētis abſtinuit, iudicans eſſe neceſſarium, vt ſermone potius & admonitione Paganiſmum colendum populo ſuaderet, credens etiam hinc ſe monſtrare clementē.

Quomodo Mares epiſcopus Chalcedonis in faciem redarguerit Iulianum.

CAPVT VI.

A

Iulianus ob iurgatur à Mare.

FErtur enim, quum Cõſtanrinopoli apud Fortunam ſacrificarer vrbis, acceſsiſſe ad eũ Mares epiſcopus Chalcedonis, & publicè impiũ & ἄθεον, id eſt, ſine Deo, apoſtatamque vocitaſſe: illum verò ſolam ei improperaſſe cæcitarem: erat enim ſenex, & propter imbecillitatem oculorũ manu alterius agebarur. Super hæc volẽs etiã lacerare Deũ, conſuere dixir: Neque Galilęus Deus tuus curare te poteſt.

Maris reſponſum.

Reſpoodens verò Mares dixit. Ego, inquit, Deo meo pro cæcitate gratias ago: quia boc ideò factum eſt, ne te videam pietate nudatũ. Imperaror autem nihil reſpõdens abſceſsit. Sic enim putabar potius roborari Paganiſmum, ſi ſe patienrem ac mitem Chriſtiano populo demonſtraſſet.

Quod eos qui fuerant deportati à Conſtantio, reuocarit. CAP. VII.

Subdola Iuliani in Chriſtianos clementia.

HÆc kaque faciens, eos qui fuerant à Conſtanrio fugari ꝓpter teligionem, reuocauir, & cõfiſcatis patrimonia ſua reſtituir, præcipiens popu- B lo vt nullum lęderent Chriſtianum, neque nolenrem ſacrificare cõpellerent: ſponte verò accedenres ad aras, prius expiari apud dæmones, purgariq; ſolitis eorum ſacrificiis præparabat.

Clericorum priuilegia & honores. Virgines & vidua paupercula ex publico alebantur.

Clericis aurem omnia priuilegia, honores, cõſuerudinéſque ſubtraxit, & leges poſitas pro eis ſoluit, ipſoſque Curiæ tradidit: ſimul & à virginibus & viduis quę pro penuria inter clericos alebãtur, iuſsit exigi ea quæ pridem à publico accepiſſe videbantur. Conſtantinus enim Imperator diſponens res eccleſiarum vnicuique ciuitati ꝓſpexit, vt clerus ſufficiẽtia emolumenta perciperet, & hoc lege firmauit: quod hactenus mortuo Iuliano ſeruatur. Hãc exactionem aiunt valde fuiſſe crudelem. Auferebar enim ſubinde pecunias, & ornamenta ſacra templàque ſub Cõſtantino & Conſtantio fundata deſtruebãtur: datæ ad ædificia pecuniæ rurſus exigebantur. Hac occaſione ſacerdotes, & clerici, & populus Chriſtianus crudeliter vexabantur.

C

SOCRATES.

De ſeditione apud Alexandriam orta contra paganos. CAP. VIII.

Pugna inter Gentiles & Chriſtianos apud Alexandriam.

PEr idem tempus in Alexandrinorum maxima ciuitate contigit ex huiuſmodi cauſſa ſeditio. Erar locus quidam in ciuitare autiquis temporibus deſolatus atque neglectus, multaque ſorde cõpletus: hic Pagani olim Deo Mithræ ſacrificanres, homines immolabant: quem locum Conſtantius quaſi vacantem eccleſiæ Alexandrinæ cõceſſerat. Hic Georgius volens oratoriũ extruere, locum repurgari faciebat. Quod dum fierer inuentum eſt illic adytum in multa profunditate cõſtructum, in quo paganorum myſteria celebrabantur. Erant enim ibi caluariæ hominũ plurimę, maiorũ pariter & infantium qui perhibebantur illic extincti, vt ex eorum viſceribus artes Magicas exercerent. Hæc igitur Chriſtiani reperientes in adyro Mithræ, ſtuduerunt ad irriſionem paganorũ vniuerſis hæc facinora reſerare, diuulgabantq; capita hominum quæ cõpererant. Hæc Alexandreiæ pagani videntes, & opprobrium nõ fereutes, ira ſucenſi ſunt, & omne quod ad præſens inuenerunt arma iudicantes, impetu cõtra Chriſtianos facto, D multos interemerunt, alios gladiis, alios fuſtibus aut lapidibus, alios funibus ſtrangulantes, quoſdã etiam crucifigentes ad ſacræ crucis iniuriam, plurimos diuerſis vulneribus affligentes. Et ita factum eſt, vt neq; proximis parceretur, ſed philoſophus philoſophum percuſsir, & frater fratrem, parẽtes filios: & inuicẽ in murua nece graſſati ſunt. Quãobrem Chriſtiani eundem locum purgare quieuerunt.

SOZOMENVS.

Quomodo Alexandrinus Georgius ſit extinctus. CAP. IX.

Georgius Alexandrinus occiditur.

INterea cum Iudices denuntiaſſent mortuũ fuiſſe Cõſtantium, & imperare Iulianum, ſeditionẽ fecir in Alexandreia populus paganorum, & impetu facto contra Georgium, vinculis eum alligauerunt. Quem paulò poſt venientes ad carcerẽ peremerũt, eiúſque cadauer imponentes camelo, à mane vſque ad veſperam per totam traduxerũt ciuiratem, & circa ſerum diei concremauerunt. E Multi ferunt Arianorum, quod à fautoribus Athanaſij id factum ſit: ſed ego reor indubitanter hoc feciſſe Gentiles, cùm vtique & querelas haberent aduerſus eum propter idola & templorum iniurias, prohibitionémque ſolennitatũ. Quod etiam Iulianus ſic ſe habuiſſe teſtatur per literas ad Alexandrinos miſſas, in quibus culpar eos, pœnámq; relaxat, quaſi propter reuerentiam Serapis, quem ciuitatis conſeruatorem dicit, & Alexandri cõditoris eius, nec non Iuliani auũculi ſui, qui in paganiſmo ſtrenuus fuit, & Chriſtianos ſupra modum uderat.

Quomodo Iulianus eccleſias clauſerit, & eccleſiæ ornamenta diripuerit. CAP. X.

Iulianus auunculus Iuliani Aug. templa Chriſtianorũ ſpoliat.

DIcitur enim is ſtudium habuiſſe, vt in theſauros Imperatorios plurima & precioſa eccleſię Antiochenæ vaſa recõderet, & clauſiſſe eccleſias, & vniuerſos clericos effugaſſe, & ſolum tũc Theodoritum ſtetiſſe presbyterũ. Quem cùm tanquã vaſorum cuſtodem cõprehenſum crudeliter ſau- F ciaſſet, nouiſsime gladio præcepit occidi.

Pœna.

Qui forriter ĩter vniuerſa tormẽta reſpõdit, & ꝓ dogmatis cõfeſsione deuicit. Quúmque vniuerſa Deo dicata vaſa & pallia collegiſſet, proiiciens hęc in terram, cõtumeliis & iniuriis vt voluit afficiens Chriſtum, ſuper ea etiam ſedit, & cumulum auxir iniuriarum. Móxque verenda eius & loca fœmoribus circumpoſita feruntur eſſe percuſſa, & ad tantam peruenit putredinem, vt vermes procrearentur, medicis laborantibus nec valentibus vincere affectionem. Cõficiebantur enim omnimoda precioſáque medicamina ex pinguibus volatilibus, vt eorum pinguedine corrupta & putria membra linirentur. Hoc facto, vermes ad ſuperficiem prouocabant, quia in profundo ebulientes, per viuas ſerpebant carnes. Et donec moreretur, non fuir ab hac affectione ſecurus. Hoc itaque claruit diuina indignatione factum, cum etiam cuſtodes Imperialium theſaurorum, & alij plurimi aduerſus eccleſias inſurgentes, inopinata & miſeranda morte defuncti ſunt, quaſi ſuperna indignatione damnati.

A

De Euſebio, Nectario & Zenone martyribus. CAPVT XI.

Euſebius Nectarius Zenon.

HIs dictis tempus eſt vt mentionem faciamus Euſebij, Nectarij & Zenonis fratrum Chriſtianorum, contra quos odium exercentes populi Gazæorum, domi celatos, & cōprehenſos, vinculisque traditos, atque flagellatos poſtea cōuenientes in Theatrum, aduerſus eos clamare cœperunt, quaſi eorum templa deſtruxiſſent, & in iniuriam paganorum præterito tempore multa geſsiſſent. Cúmque ſe mutuo (vt vulgus ſolet) excitarent cōcurrentes ad carcerem, & educentes eos crudeliter occiderunt, nunc in terra pronos, nūc ſupinos trahentes, atque percutiētes, & vulneratos lignis, lapidibus, atque fuſtibus. Audiui nanque etiā mulieres egreſſas, & cum tadiis telarum eorū corpora vulneraſſe: & cocos publicos, alios aquam, alios feruentes ollas fudiſſe ſuper eos, alios ſubulis eorum membra perforaſſe. Cúmque eos dilaceraſſent, capitáque fregiſſent, ita vt cerebrū in terra iaceret, deduxerunt extra vrbē, quo ſolebāt mortua iumēta proiicere: ibiq; eorū corpora cōcremātes, oſſa quæ remanſerant, inter cadauera camelorum & aſinorū permiſcuerunt, ne poſſent facile reperiri: quod non diu latuit. Quædam nanque mulier Chriſtiana, non tamen de Gaza, diuino præcepto per noctem ea colligens, & in vrnam recondens, Zenoni eorum conſobrino ſeruanda contradidit. Deus enim per viſionem mulieri reuelauit hunc virū: ei nanque erat ignotus, & nuper habita perſecutione celabatur. Hoc ergo modo per mulierē reliquias eorū accepit, & interim domi ſeruabat. Quúmque is eiuſdem eccleſiæ ſuſcepiſſet epiſcopatū, imperante Theodoſio fabricata Baſilica ante ciuitatem, & altari fixo oſſa martyrum collocauit iuxta confeſſorem Neſtorem. Qui dum in vita ſua cum iſtis ſuis proximis habitaret, cum martyribus comprehenſus à populo, vinculis eorum flagellíſque participatus eſt. Is enim cum traheretur habens pulcherrimum corpus, ad miſerationem perſequentes adduxit. Quem extra portas ſemiuiuum, morti tamen proximum proiecerunt. Hunc colligētes quidam, ad Zenonem adduxerūt. Apud quem dum curaretur, defunctus eſt.

Coci publici. B *Zenon epiſcopus Gazæ.* *Neſtor.* C

De Hilarione monacho, & crudelitate Heliopolitanorū & Arethuſiorum contra Chriſtianos, & de Marco epiſcopo, eiúſque martyrio. CAPVT XII.

Hilarion.

INter hæc autem dum Hilarionem monachū Gazæi requirerent, fugit in Siciliam, vbi ligna de montibus colligens, & in ciuitate vendens, ſic victum quotidianum parabat. Cúmque eius illic virtus fuiſſet patefacta per dæmones, venit in Dalmatias: ibique virtute diuina plurima miracula faciebat, ita vt etiā mare, quod quædam occupauerat loca, ſua oratione repelleret. Sed etiā hinc rurſus abſceſsit: quia vbi laudabatur, habitare declinabat: demutando loca cūctis eſſe ſtudebat incertus, vt opinionē ſuam crebra migratione deſtrueret. Nouiſsime verò quum nauigaret in Cyprum, venit in Paphum: inuitatúsq; ab epiſcopo Paphi, amabat locum, & circa prædium Charybdim nuncupatum, philoſophatus eſt: quem vt martyr non eſſet, fuga prohibuit. Fugiebat enim, quia præceptum diuinum eſt, non expectare perſecutores. D Nam qui in perſecutione cōprehenduntur, fortiter ferre iubentur. Gazæi itaq; & Alexandrini cōtra Chriſtianos talia geſsiſſe noſcūtur. Sed Heliopolitani & Arethuſij Syriam habitantes, ad tantā venere crudelitatem (ſicut illorum temporum homines explanauerunt) vt ſacras virgines inſolitas à populo videri, publicè nudatas ſtare cogerēt in Theatro. Quas primo irriſerunt, poſtea totonderunt, nouiſsime per medium ſectas, porcos vt eas deuorarent prouocabant. Vt ergo reor Heliopolitas ad crudelitatem ſacrarum virginū res illa perduxit, eo quòd paterna conſuetudo qua fornicabantur eorū virgines antequam nuberent, prohibita videretur. Cōſtantinus enim deſtructo in ea ciuitate Veneris templo, prius apud eos cōſtruxit eccleſiam, & conſuetas fornicationes lege prohibuit exerceri. Arethuſij verò Marcum ſuæ ciuitatis epiſcopum, ſenem, vita & conuerſatione reuerendum, mirabili morte peremerunt. Hunc enim etiam prius habuerunt exoſum, eò quòd Conſtantij temporibus vt paganos ad Chriſtianiſmū adduceret, templum illorum ornatiſsimum pretioſiſsimúmque deſtruxiſſet. Cúmque Iulianus imperaret, motus in eum eſt, & præcepit, vt aut æſtimationem templi redderet, aut id rurſus ædificaret. E Et cum vtrūq; impoſsibile foret chriſtianis ſimul & ſacerdoti, primo fugit ſecundū Euangelicam legem: poſtea verò cum multi propter eum periculis & neceſsitatibus ſubderentur, de fuga reuerſus eſt, & ſponte ſemetipſum populo, vt quod vellēt, in ſe exercerent, cōtradidit. Qui dum laudare philoſophum debuiſſent, credētes potius contēptorem, irruentes in eum, & per ſingulas plateas trahentes, eius capillos & membra dilacerabant viri ſimul & fœminæ, ita vt tenuibus reſtibus eius aures abſcinderent. Ac pueri apud magiſtros poſiti, illudebant ei, alapis cædentes, & graphiis ſine aliqua miſeratione pungentes. Quem etiā in cuniculos depoſuere fœtentes. Cúmque adhuc reſpiraret, eū melle & liquamine perungentes, & in ſportam immittentes ſuſpenderunt in aëre. Fertur ergo tunc veſpis & apibus ipſum contingentibus, & carne eius veſcentibus dixiſſe Arethuſiis, quod ipſe quidē eſſet excelſus, illos verò videret in humili cōſtitutos, ſed poſtea etiā ipſos fore paſſuros.

Heliopolitanorū crudelitas ī ſacras virgines. *Arethuſij Marco epiſcopo ſuo infenſi.* *Marcus epiſcopus Arethuſiorum.*

F

THEODORITVS.

Hoc igitur agentes, cogebāt eum vt templum reædificaret, aut daret impenſas. Quod dum non faceret, putantes pauperem, vel medietatem petebāt pecuniarum: nouiſsime vel paucum aliquid exigebant. Quibus ait: Nec vnum obolum pro omnibus dabo. Sic igitur ſuperati, ab eius ſuperſedere ſupplicijs.

SOZOMENVS.

Sermo fertur, quòd tūc præfectus præcipuè paganus fuerit admiratus Marci conſtantiam, & ad principem veniens quereretur, dicens eſſe pudendum, vt in vno ſene tanta tormenta peragerētur: Et Chriſtianos cùm talia paterentur, fieri glorioſos, ſe verò magis eſſe opprobrio. Marcus ergo tali eſt ſine coronatus.

A *De Macedonio, Theodulo & Tatiano martyribus.*
CAPVT XIII.

Theodulus, Tatianus. ‡ Misa.

EOdem tempore Macedonius quoque, Theodulus, & Tatianus Phryges martyrij pignora conſecuri ſunt. Nam quum in + Meroë ciuitate Phrygiæ templum aperuiſſet prouinciæ Iudex, & longo tempore plenũ ruderibus emũdaret, ingredientes iſti per noctẽ, idola contriuerunt. Quúmque propter hoc multi comprehenſi ad ſuppliciũ ducerentur, illi ſemetipſos exhibuerunt. Quos dũ Iudex quaſi habita ſatisfactione delictorum, nollet occidere, populis clamantibus vario tormẽtorum genere caſtigauit. Nouiſsime verò in craticula ſuperpoſitos ardere præcepir. Cúmque cremarentur, Si aſsis, inquiũt, carnibus ô Amati delectaris (ſic enim vocabatur Iudex) altera latera ignib⁹ obiice, ne cùm comedere cœperis, carnes ſemicrudas inuenias. Et iſti ergo fortiſsimo certamine deuicerunt. Aiunt autem Buſyrim in Ancyra Galatiæ, clariſsimum fortiſsimamq; habuiſſe cõfeſsionem, cum fuiſſet in hæreſi quæ vocatur τῶν ἐγκρατιτῶν, id eſt, abſtinentium. Hũc enim cùm Iudex B cõprehendiſſet quaſi paganis inſultantem, torquere volebat in publico, iuſsitque vt appẽderetur in ligno. Tũc Buſyris extenſis citò manibus ſupra caput, nudauit latera, dicens nõ opus eſſe vt miniſtri appendendo ſe deponendóque laborarent, quum eſſet ipſe paratus ad pœnam quam vellent exercere, & latera ſua tortorib⁹ præpararet. Miratúsque eius promiſsionem Iudex, rei experimento magis obſtupuit. Nam cùm vngulæ ferreæ vehementius latera eius exararent: quandiu iudici placuiſſet, ſuſtinuit manus extenſas, & plagas cum alacritate ſuſcepit. Poſt hæc autem reductus in vincula quieſcebat. Porrò paulò poſt morte nũtiata Iuliani vſque ad Theodoſij principatum vixit, & in eccleſia catholica acta pœnitentia priuris hæreſeos, cõuerſatus eſt.

Amatius, Iudex, Buſyris martyr.

Encratitæ.

De Baſilio martyre, & Eupſychio.
CAP. XIIII.

Baſilius Ancyranus. Eupſychius Cæſarienſis.

IN illo porrò tempore ferunt vitam finiſſe mar- C tyrio Baſilium eccleſię Ancyranę presbyterum, & Eupſychium Cæſarienſem Coppadociæ ducta nuper vxore, cùm adhuc ſponſus eſſe videretur. Eupſychius enim peremptus eſt propter Fortunę templum, quod (ſicuti iam diximus) dirutum fuerat, & in communi Cæſariẽſes iram principis ſunr experti, & alij quidẽ morte, alij fuga mulctati ſunr. Baſilius autẽ ſtudioſus vir, circa dogma probatus, dum vixit Cõſtantius, reſtitit Arianis. Er propterea Eudoxij decreto ab ordine eſt remotus eccleſiaſtico. Cùm verò Iulianus tenuiſſer Imperium, Chriſtianos publicè commonebat, vt propriũ dogma ſeruarent, nec paganorum ſuperſtirione macularẽtur, honoréſque collatos à Principe pro nihilo iudicarent, temporales vtiq; & perpetuæ dãnationis authores. Propterea ergo in ſuſpitionem & odium veniens paganorum, quoniam publicè ſacrificãtes inſpiciens ſtabat, & ingemiſcens orabat atq; clamabat, ne vllus Chriſtianorum huiuſmodi errore teneretur obnoxius, comprehenſus & traditus prouinciæ Iudici, multáque tormenta fortiter ſuſtinens, martyrio coronatus eſt. Hęc colligẽs in vnum retuli, licet diuerſi anni vel dies eo- D rum videantur eſſe martyrij.

Baſilius occiditur.

THEODORITVS.

Quæ in Gaza contra Chriſtianos crudeliter ſint commiſſa, atque Sebaſtia, necnon & in Phœnice.
CAPVT XV.

QVæ enim idolorũ ſeductionibus ſubditi tempore illo commiſerint, multa quidem ſunt & propriis libris egẽtia: ſed ego ex multis pauca narrabo. In Aſcalone ſiquidem & Gaza, virorũ ſacerdotio dignorum, & mulierum virginitatis conuerſatione pollentium, diuidenres vteros, & hordeo cumulãtes expoſuerunt deuorationi porcorũ. In Sebaſtia verò quæ eſt eiuſdem prouinciæ ciuitas, Ioannis Baptiſtæ loculum aperuerunt, ignique tradiderunt oſſa, ac puluerem diſperſerũt. Porrò ſcelus quod in Phœnice cõmiſerunr, quis poterit vel dicere ſine lachrymis, vel audire? In Heliopoli enim quæ eſt circa Libanum, erat quidam diaconus nomine Cyrillus. Is imperante Conſtantio, ſuccẽ- E ſus zelo diuino, multa idola quæ ibi adorabantur cõtriuit, & igni cremauit. Cuius facti memores viri nephandi, non ſolùm peremerunt eum, ſed etiã ſecantes ventrem, ex eius iecore comederũt. Qui tamen omnium inſpectorem oculum nnn potuerunr effugere, ſed dignas dederunt ſua temeritate pœnas. Quicunque enim illo ſcelere participati ſunt, dennbus omnibus priuati ſunt. Sed & ipſæ linguæ pariter defluxerunt, cõſumptæ purredine. Perdiderũt etiam viſum, & affectionibus ſuis virtutem prædicauerunt omnibus pietatis.

Cyrillus diaconus Hieroſolymitanus martyr.

De ſimulachro ἀνδρογύνῳ à paganis in eccleſia conſtituto. *CAP. XVI.*

IN Emeſa verò, quæ eſt in eius confinio ciuitatis, Dionyſio γυννίδι, id eſt, Baccho muliebri, eccleſiam quę Deo nuper fuerat ædificata, dedicauerunt, ad deriſionem ſimulachrum iſtud ſtatuentes ἀνδρόγυνον, id eſt, quod virum monſtraret ac fœminam. In Doroſtolo verò inſigni Thraciæ ciuitate, Æmilianus inuictiſsimus decertator, à Capitolino vniuerſæ Thraciæ iudice igni traditus eſt. Porrò F Marci Arethuſij epiſcopi geſta vel paſsio, Æſchili & Sophoclis magniloquentia noſcitur indigere, vt dignè actus illius Tragœdiæ ordine recitentur.

ἀνδρόγυνον ἄγαλμα.

Æmilian⁹ martyr.

De legibus, quas Iulianus contra Chriſtianos poſuit.
CAPVT XVII.

INnumera quoque alia in omni terra & mari ab impiis contra pios illo tempore ſunt commiſſa. Tunc igitur apertè Deo exoſus Imperator, contra pietatem ponebat leges: & primũ quidem interdixit Galilęorum filiis (ſic enim Saluatoris noſtri cultores nominabat) Poëtarum & Rhetorum atque philoſophorum legere diſciplinas. Propriis, inquit, pennis, ſecundum prouerbium, vulneramur. Ex noſtris enim armati conſcriptionibus contra nos bella ſuſcipiunt· τοῖς οἰκείοις γὰρ πτεροῖς, κατὰ τὴν παροιμίαν, βαλλόμεθα· ἐκ γὰρ τῶν ἡμετέρων συγγραμμάτων καθοπλιζόμενοι τὸν καθ' ἡμῶν ἀναδέχονται πόλεμον. Poſt hanc aliam poſuir legem, præcipiens Galilæos expelli militiis.

Prouerbiũ, Noſtris ipſorum pennis impetimur.

A

SOCRATES,

De reditu Athanaſij ad Alexandriam.
CAPVT XVIII.

An. do. 360. Athanaſi' redit Alexãdream.

IGitur Athanaſium de fuga remeantem, Alexandrinorũ populus libẽter excepit. Expulerúntq; eccleſiis Arianos, & Athanaſio ſceptra venerabilia tradiderunt. Verùm Ariani in domibus ignobilibus ſe colligentes, loco Georgij Luciũ habuerũt.

De Lucifero & Euſebio. CAP. XIX.

Lucifer. Euſebius.

EA ſiquidem tempeſtate Lucifer Calarẽſis, & Euſebius Vercellenſis epiſcopi, Imperatoris iuſsione ab exilio reuocantur. Vtrique enim vltra Thebaidos terminos ab exilio remeantes, tractabant, quemadmodum corruptam eccleſiæ regulã repararent. Placuit igitur vt Lucifer quidẽ ad Antiochiam Syriæ perueniret, Euſebius Alexãdriam, vt vnà cum Athanaſio facto concilio eccleſiæ do

B gmata roborarent. Lucifer tamen miſit in locum ſuum diaconum, per quem profeſſus eſt ratum ſe habiturum, quod eſſet cõcilio ordinante conſtitutum. Ipſe autem veniens Antiochiam, fluctuãtem inuenit eccleſiam: erat enim inter ſe turba diuiſa, & non tantũ hęreſis Ariana, quæ erat ſub Euzoio,

Melitiani.

diuidebat eccleſiam: ſed etiam Melitij ſequaces, ſtudium habentes circa ſuum præſulem, à ſuis conſortibus receſſerunt. Tunc ergo Lucifer ordinans ei Paulinum epiſcopum, rurſum abſceſsit. Euſebius autem veniens Alexandriam cum Athanaſio concilium celebrauit.

De concilio apud Alexandriam cum Athanaſio celebrato. CAPVT XX.

COnuenerúntque ex diuerſis ciuitatibus epiſcopi, & de maximis neceſſariiſque rebus habuere tractatum. Vbi etiam de ſancti ſpiritus diuinitate tractantes, eũ in cõſubſtantiali trinitate cõprehenderunt. Et verbũ humanatũ nõ ſolùm car-

C ne, ſed etiam anima declararunt: ſicut olim viris eccleſiaſticis complacuerat. Non enim nouam religionem in eccleſiam introduxerũt, ſed quam ab initio eccleſiaſtica traditio docuit Chriſtianos. Sic enim omnes antiqui ex hoc habita huius diſputatione ſermonis, ſcripturam nobis probatiſsimam reliquerunt. Nam Irenæus, & Clemens, & Apollinarius Hierapolites, & Serapio Antiochenæ præſul eccleſiæ, animatum eum qui humanatus eſt, in ſuis ſermonibus ſunt profeſsi. Necnon per Beryl

Beryllus. Synodus Philadelphiena.

lum epiſcopum Philadelphiæ in Arabia conſtitutæ facta ſynodus, ſcribens ad eundem Beryllũ hęc ipſa contradidit. Sed etiam Origenes vbiq; in ſuis libris animatũ nouit eum, qui eſt humanatus: propriè tamen nonus Tomus eius in Geneſim hoc ſacramentum congruenter exponit, vbi Adam quidem Chriſtum, Euam verò eccleſiam latius explanauit. Horum itaque dictorũ digni ſunt teſtes ſanctus Pamphilus, & qui ex eo habebat cognomen, Euſebius. Ambo nãque & communiter Origenis vitam commendantes, & eius aduerſariis reſiſten-

Apologia p Origene.

tes, inſignibúſque libris ſatisfactionem pro eo cõponentes: non primum Origenem ad hanc diſputationem veniſſe dicũt, ſed myſticam eccleſiæ interpretatum fuiſſe traditionem. At illi qui Alexan D

driæ conuenerunt, non ſine ſubtili inueſtigatione quæſtionem de οὐσία, id eſt, ſubſtantia, & ὑποστάσει, id eſt, ſubſiſtentia reliquerunt. Oſius nanque Cordubę Hiſpanię præſul (de quo iam ſermo pręlat' eſt) præmiſſus ab Imperatore Cõſtantino, vt flammã

Oſius Cordubenſis.

Sabellius Libyens.

tunc ab Ario excitatam extingueret, etiam Sabellij Libyenſis dogma deſtruxit, de ſubſtãtia ac ſubſiſtentia habuit quæſtionem.

SOZOMENVS.

Interea plurimi epiſcopi in Alexandria congregati cũ Athanaſio & Euſebio Nicæni concilij decreta roborauerunt: & conſubſtantialem patri ac filio ſpiritum ſanctum ſunt profeſsi, Trinitatémque nominauerunt. Et quoniam de ſubſtantia &

Trinitas.

ſubſiſtentia quæſtio turbabat eccleſias, ſapienter decretum eſt, vt his nominibus cõtra Sabellianos ſolus vtamur, ne vocabulorum inopia idem putetur eſſe ſubſtantia quod ſubſiſtentia.

Sabelliani.

SOCRATES. E

De differentia ſubſtantiæ & ſubſiſtentiæ.
CAPVT XXI.

HÆc quidem nunc ſynodus. Nos autem de οὐσίᾳ id eſt, ſubſtantia: & ὑποστάσει, id eſt, ſubſiſtentia, ſi quid nouimus, abſurdum nõ eſt breuiter indicare. Igitur qui Græcanicam explanauere prudentiam, οὐσίαν, id eſt, ſubſtantiam quidem diuerſo modo definierũt, ὑποστάσεως, id eſt, ſubſiſtentiæ verò ne ſermonem quidem fecerunt vllum. Irenæus autem Grammaticus in libro, vbi verba ſecundum ordinem elementorum colligit etiam Barbarum vocat hoc verbum, neque apud aliquos antiquorum vſurparum: quod etiamſi alicubi ſit inuentũ, nõ tamen hoc indicare quod nũc intelligitur. Nam apud Sophoclem in Phœnicia locum inſidiarum ſignificare ὑπόστασιν, id eſt, ſubſiſtentiam meminit. Apud Menandrum veluti feces quæ ex vino colliguntur in dolio, ὑπόστασιν, id eſt, ſubſiſtentiam deſignare dicit. Sciendum tamen, ꝙ licet antiqui philoſophi hoc modo loquuti non fuerint:

F tamen iuniores philoſophi pro οὐσία, id eſt, ſubſtantia, ὑποστάσεως, id eſt ſubſiſtentiæ vocabulo ſunt vſi. Subſiſtẽtiæ verò definitionem diuerſis modis explanauerunt. Si ergo definitione ſubſtantia circũſcribitur, quomodo in Deo qui non poteſt cõprehendi propriè hoc vti ſermone poterimus? Verũ Euagrius in monachico libro temerè quidẽ & inconſideratè de Deo diſputandum eſſe prohibuit. Definite verò diuinitatem modis omnibus interdicit. Ait enim rerum cõpoſitarum eſſe definitiones. Is itaque ſic ait: Omnis, inquit, propoſitio aut genus habet quod prædicatur, aut ſpeciem, aut differentiam, aut ꝓpriũ, aut accidens, aut ex his compoſitam orationem. Sed nihil in ſancta Trinitate horum quæ dicta ſunt, poterit comprehendi: igitur quod ineffabile eſt, ratione ſilentij adoretur. Hæc quidem Euagrius. Nos autem licet facta digreſsione hæc dixiſſe videamur, tamen tanq̃ vtilẽ hiſtoriæ cauſſam nos retuliſſe non pœniter.

Pars libri Athanaſij de ſatisfactione fugæ.
CAPVT XXII.

A VErùm Athanaſius librum de ſatisfactione fugæ olim à ſe conſcriptum tunc eis præſentibus legit: cuius partes vtiles, & quę proſint bie intexens, totum librum multorum verſuum quęrere & legere ſtudioſos admoneo. Ait enĩ: Ecce huiuſmodi ſunt præſumptiones impiorum hæc agẽtes, nec erubeſcẽtes. In quibus primùm cõtra nos mala ſunt machinati, hactenus accuſant quòd manus eorũ paratas ad necem declinare potuerimus, & amatiſsimè potius ingemiſcunt, quòd nos penitus extinguere nequiuerũt: & impoperant timoris cauſſam, ignorãtes quòd dum hoc ſubmurmurant, in ſemetipſos magis retorquent culpã. Nam ſi fugere malum eſt, perſequi multò deterius. Hic quidem ne moriatur, abſconditur: hic autem perſequitur, vt occidat. Et vt fugiatur quidem, ſcriptũ eſt: qui autem quęrit occidere, præuaricatur legẽ, & magis ipſe fugiendi præber occaſionem. Si ergo fugam impropetant perſequentes, pudeat eos potius ſui ipſorũ. Quieſcant inſidiari, & quieſcũt continuò fugientes. Sed à malitia nõ deſiount ſua

Excuſat fugam ſuã Athanaſius.

B & comprehendere omni virtute feſtinant, ſcientes quia fuga perſequutionem patientium, indicium eſt maximum perſequentium. Nullus enim mitem atque clementem fugit aliquando, ſed magis ferocem ſimul & callidũ. Omnis enim qui gemebat & vexabatur à Saul, fugiebat & veniebat ad David. Sed iſti propterea eos qui abſconſi ſunt, interimere ſtudent, ne ipſorum malitiam videantur arguere. Qui etiam in hac parte cæcantur. Nã quantò fuga manifeſtior eſt, tãtò amplius eorum inſidiis, neces, exiliaque commiſſa omnibus ſunt aperta. Nam ſiue perimant, mors contra eos ſemper exclamat: ſiue rurſus exilia minentur, vndiquaque ipſi contra ſe mali memoriã deſtinare noſcuntur. Et ſi quidem ſanam haberent mentem, viderent, ſemetipſos in his eſſe cõſtrictos, ſéque in conſiliis ſuis offendere. Sed quoniã mentem amiſerunt, propterea perſequutione decipiuntur: & quærentes occidere, ſuã non contemplantur impietatem. Nam ſi derogant eis qui fugiunt quęrentes occidere,

C quid faciant cùm vident Iacob fugientem Eſau fratrem ſuum, & Moſen in Madian deſcendiſſe propter Pharaonis timorem? Quomodo ſatisfacient fugienti Dauid Saul, qui in domũ miſit, vt interimeret eum, dum abſcõſus eſſet in ſpelunca, & mutaſſet vultum ſuum donec declinaret ab Abimelech? ob quam cauſſam inimicorum euaſit inſidias. Quid dicant iſti, qui omnia proferunt temerè, vidẽtes maximum Heliam in oratione quidem mortuum ſuſcitaſſe, tamen abſconſum propter Acbab, & fugiſſe propter inſidias Hiezabel? Tunc etiam quæſiti filij prophetarum celati ſunt latentes in ſpeluncis apud Abdiã. Sed ſi hęc tanquam vetera non legerunt, ſaltem memoriam habeant euangeliorum. Nam & diſcipuli propter metum Iudæorum receſſerunt, celantes ſemetipſos: & Paulus in Damaſco à principe gentis quęſitus, de muro in ſporta demiſſus eſt, & manus quærentis effugit. Hæc igitur de ſanctis viris ſcriptura dicente, quã putas excuſationem ſuæ petulãtiæ poterunt inuenire? Siue ergo timorem improperẽt, contra ſemetipſos tanquam væſani loquuntur: ſiue contra voluntatẽ Dei hoc dicant fieri, ſcripturarum diuinarũ videntur penitus expertes. Nam in lege præceptum fuit, vt deputarentur etiam ciuitates ad fugam, vt hi qui quærebantur ad mor-

Helias.
Achab.
Hiezabel.
Abdias.

2.Cor.11 g
Act.9.e.

D tem, quoquo modo liberari poſſent. In nouiſsimo verò tempore ſeculorũ veniens ipſum, quod Moſi loquutum eſt, patris verbũ, rurſus hoc dedit mãdatũ, dicens: Cùm perſecuti vos fuerint in hac ciuitate, fugite in aliam. Et poſt pauca dicit: Cùm ergo videritis abominationem deſolationis, quæ dicta eſt per Danielem prophetam, ſtantem in loco ſancto, qui legit, intelligat: tunc qui in Iudæa ſunt, fugiant in montana: qui in tecto eſt, non deſcendat tollere aliquid de domo ſua: qui in agro, non reuertatur tollere veſtes ſuas. Hæc enim ſcientes ſancti, huiuſmodi habuerunt conuerſationis modum. Quæ enim tunc præcepit dominus, hæc etiã ante incarnatam ſui præſentiam in ſanctis loquutus eſt. Et hic eſt hominũ terminus ad perfectionem ducens, vt quod Deus iubet, hoc faciãt. Propterea & ipſum Verbum propter nos humanatũ, cùm quęreretur (ſicut nos ipſi) abſcõdi dignatum eſt: & iterum cùm perſequutionem pateretur, fugit & inſidias declinauit. Decebat enim eum ſicuti famem & ſitim, ita etiam hoc pati, & hoc modo oſtendere ſeipſum humanatũ. Ab initio ſiquidem mox vt homo factus eſt, cùm eſſet paruulus ipſe per angelum mandauit Ioſeph: Surgens ſume

Math. 10.
Chriſtus in Euangelio.

Chriſtus.
Ioan 8 g.
Ioan.12 f

E puerum & matrẽ eius, & fuge in Ægyptũ. Futurũ eſt enim, vt Herodes quærat animam pueri. Mortuo quoque Herode videtur propter Archelaum filium eius in Nazareth fugiſſe: & quando iam etiam Deum ſeipſum oſtendebat, & manum aridã reſtituerat ſanam, Phariſæi quidem egredientes concilium fecerunt aduerſus eum vt eum occiderent: Ieſus autem ſciens diſceſsit inde. Nam & quando Lazarum ſuſcitauit à mortuis: Ab illo, inquit, die cogitauerunt vt occiderent eum. Ieſus ergo iam nõ palã ambulabat inter Iudæos, ſed abiit inde in regionem iuxta deſertum. Deinde Saluatore dicente: Antequam Abrahã fieret, ego ſum, Iudæi quidem tulerunt lapides, vt mitterent ſuper eum. Ieſus autẽ abſconſus eſt, & exiit de templo. Et tranſiens per medium eorum ibat, & ita diſceſſit. Putas hæc vidẽtes, magis autem audiẽtes, cùm non videant, quomodo ſecundum quod ſcriptũ eſt, non debeant igne comburi: quoniã contraria his quæ dominus facit & docet, cogitant & loquũtur? Nam quando Ioannes martyriũ ſuſtinuit, eiuſque corpus ſepeliere diſcipuli, audiens IESVS di-

Mat.2.a
Math.2.d

Math.12.a
Marc 3.a
Luc.6.b
Matt.26 a
Ioan.11 g

Ioan.8 g
Luc.4 e

Ioannes Baptiſta.
Matt.14.b

F ſceſsit inde in nauem ad deſertũ locũ ſeorſum. Dominus itaque hæc faciens, ita docebat. Sed vtinam iſti vel ſic erubeſcerent, & vſque ad homines ſuã petulantiam declararent, & nõ magis ac magis inſanientes viderentur etiã ipſum arguere Saluatorem, contra eum vtique blaſphemias meditantes. Sed neque væſanorũ quiſquam eos poterit ſuſtinere, cùm arguãtur nec Euangelia quidẽ ipſa noſſe. Eſt enim occaſio noſtræ diſceſsionis & fugæ rationabilis atque vera, quam in Saluatore quidem Euangeliſtæ poſitam memorarunt. Nos autem etiam in ſanctis viris oportet talia cogitare. Nam ea quæ de Saluatore humano modo conſcripta ſunt, eadẽ cõmuniter humano generi deputãtur. Quæ noſtra, ſunt ille ſuſcepit, & paſsiones noſtræ infirmitatis oſtendit. Quod Ioãnes ita cõſcripſit: Quærebant ergo eum tenere, & nullus miſit in eũ manus, quia nondum venerat hora eius. Nam antequam hæc veniret, dicebat ipſe matri: Nondum

Ioan 7.d
Ioan.2 a

A venit hora mea. Et eis qui fratres eius appellabantur ait: Meum tempus nondum venit. Rurſus autem tẽpore paſsioois diſcipulis dicebat: Dormite iam & requieſcite: Ecce enim appropinquabit hora, & filius hominis tradetur in manus peccatorũ. Sed neque antequã veniret tempus, teneri ſe paſſus eſt: neque cùm veoiſſet tempus, abſconſus eſt, ſed etiam ſemetipſum tradidit aduerſariis. Sic & beati martyres in perſequutionibus temporalibus cuſtodiebant ſemetipſos, & dum quærerentur per latibula fugiebant: cũ verò inuenirentur, martyrio ſe ſubdebant. Hæc de Athanaſio retuliſſe ſufficiat.

Ioan. 7. a

Matt. 27. a.

Quòd Euſebius veniens Antiochiam propter Paulinum, & diuiſum videns populum fugerit indignatus. CAPVT XXIII.

An. do. 364. Euſeb. Vercellenſis.

EVſebius interea Vercellenſis epiſcopus repẽtè poſtmodum ab Alexãdria venit Antiochiã, & inueniens Paulinum à Lucifero conſecratum, plebémque diuiſam, Melitiique ſequaces miſſas B facientes ſeorſum, valde commotus eſt, quòd factæ ordinationi non vniuerſi conſenſiſſent: reprehenditque apud ſemetipſum quod actum erat, & pro reuereotia Luciferi, habito ſilentio diſceſsit, promittens in conueotu epiſcoporum, quæ geſta fuerant emendanda: habens tamen curam maximam, eos vnire non potuit. Inter hæc etiam Melitius ab exilio rediit, inueniẽnsque ſeorſum celebrare collectas ſocios ſuos præſidebat eis, ſed eccleſias quidem obtinebat Euzoius Ariani dogmatis præſul. Porrò Paulious vnã tantummodò paruam intra ciuitatem tenebat eccleſiam, ex qua eũ Euzoius pro ſui reuerentia non eiecit. Melitius autem extra ciuitatis portas ſolennia celebrabat. Tunc igitur hoc modo de Antiochia diſceſsit Euſebius. Verùm Lucifer ſeotiens non ſuſcipere Euſebium ipſius ordinationem, hoc putauit iniurioſum, ac vehementer iraſcebatur, & communicare declinabat Euſebio. Sed etiã quæ ſyoodo placuerant, per cootentionem reprobare nitebatur. Hæc cũ inter eos triſtitiæ tẽpore gererentur, multos ab eccleſia remouerunt, & denuò altera Luci- C ferianorum hæreſis eſt exorta. Sed Lucifer iram ſuam nequaquam complete præualuit. Erat enim confeſsioonibus ſuis obſtrictus, dum per ſuum diaconum promiſiſſet ratũ ſe habiturũ, quod fuiſſet à coocilio definitum. Quaptopter ipſe quidem eccleſiæ tenens fidem, in Sardiniam ad propriũ remeauit thronum. Hi verò qui prius cum eo cõtriſtati fuerant, hactenus ab eccleſia ſegregantur. Verùm Euſebius inſtar optimi medici iter faciẽs per Orientem, infirmos fide recreabat, imbuens atq; docens prædicationibus eccleſiaſticis voiuerſos. Hinc tranſiens venit in Illyricum, & inde rurſus Italiam peragrans, hæc ipſa pronunciabat.

Melitius de exilio reuertitur.

Luciferiani.

De Hilario Pictauienſi. CAP. XXIIII.

An. do 364. Hilarium Pictauorũ antiſtes.

VErùm Hilarius Pictauienſis ſecundæ Aquitaniæ pontifex, rectè fidei dogmata pridẽ præſeminauerat tam Italis quàm Gallicanis epiſcopis, quippe cùm primus ab exilio remeaſſet. Vtrique ergo fortiter in fide laborauerunt. Sed Hilarius tanquam diſertus, ſuis libris ſatisfactionẽ de Trinitatis conſubſtantialitate cõſcripſit. Quibus hoc D ſufficienter expoſuit, & vehementer Arianorum dogma deſtruxit. Hæc itaque poſt breue eorũ exilij tempus celebrata noſcuntur.

De Macedonianis. CAP. XXV.

An do. 366. Macedoniani.

EA porrò tempeſtate Macedonij ſectatores, & Eleuſij, Euſtathij, atque Sophronij, omnes ab vno Macedonio nuncupati ſuot, cooeiliaque frequeotia faciebant. Et coouocantes eos qui in Seleucia ipſos ſequuti fuerant, anathematizauerunt alterius partis epiſcopos, id eſt, cõſentientes Acacio, fidémque Ariminenſis concilij reſpuentes, ea magis quæ fuerãt recitata Seleuciæ & Antiochiæ expoſita, firmauerunt. Qui dum requiſiti fuiſſent à quibuſdã dicentibus: Vos qui nunc Macedoniani vocamini, ſi aliud ſapitis quàm ſectatores Acacij, cur eorum hactenus tanquam eadem ſapientium eſtis communione participati? Ita venenoſè reſponderunt per Sophronium Pompeiopoleos Paphlagonenſem epiſcopum. Occidentales, inquit, in cooſubſtantialitate languebant. Aetius autem per Orientem ſecũdum ſubſtantiam diſsimi- E litudinem prædicabat: & erãt vtraque praua, cùm hi quidem inordinatè diuiſas ſubſtantias patris & filij conſubſtantialitatis nomine copularent: ille verò à natura patris naturam filij apertè diuideret, credens ſemetipſum piè prędicare diſsimilem eſſe patri filium per ſubſtantiam. His ergo ita ſentientibus, media via oobis veritatẽ pietatis habere complacuit. Hoc itaque modo quærentibus ſatiſfacere nitebantur.

Macedoniani hæretici.

SOZOMENVS.

Quòd Iulianus quoque perſequutus ſit Athanaſium. CAPVT XXVI.

Athanaſ. in exilium. An. do. 365.

IGitur Impetator audiens Athanaſium in Alexãdrinorũ eccleſia conſtitutum, licitè populo prędicare, multóſque paganorum ad Chriſtianiſmũ fuiſſe cõuerſos, eum iuſsit exire de ciuitate. Quòd ſi maneret, damna maxima eum ſuſtinere præcepit, occaſionem criminis io eum inueniens, quòd dum prioris principis tẽpore fuiſſet fuga mulctatus, non eius iuſsione Epiſcopalem recepiſſet ſedem. Quamobrem ſecundum Imperatoris præcepta cùm ſe pararet ad fugam, videns circa ſe Chriſtianorum populum lachrymãtem: Habetote, inquit, filioli fiduciam: nubes eſt, & citò pertranſiet. Hoc dicto valefecit: & degentibus illic amicis cõmendauit eccleſiam, atque ab Alexandrina ciuitate diſceſsit.

Quomodo Iulianus fouerit Cyzicum, propter paganiſmi cultum. CAP. XXVII.

An do. 365. Cyziceni à Iuliano q̃d petunt impetrant. Eleuſius relegatus.

INterea Cyzicenis legatiooe fungẽtibus apud principem Iulianum de proprijs rebus, & paganorum reſtitutione templorum, laudãs eos propter ſacrorum curam, quæ poſtulauerant, vniuerſa conceſsit. Eleuſium autem eius ciuitatis remouit epiſcopum, veluti vaſtatorem templorum; & quia viduarum pabula, ſacrarúmque virginum monaſteria conſtituerat, Paganiſque ſuaſerat vt paternam religionem relinquentes, ad Chriſtia-

na

A na dogmata ſe conferrent. Interdixit etiam Chriſtianis peregrinis, ne venirent Cyzicum, credens quòd religionis cauſſa excitarent ſeditiones, eóſque alij eius ciuitatis Chriſtiani fouerent. Et publici ſimul opifices artificéſq; monetæ, qui in duas erant diuiſi partes principum præcepto priorum, cum vxoribus atq; liberis Cyzicum habitare ſunt iuſſi. Hi enim ſingulis annis certam oblationem publico conferebant: alij quidem militum chlamydes, alij verò pecunias nouas. Cùm igitur modis omnibus placuiſſet Iuliano ritum conſtituere Paganorum, vim quidem inferre, atque tormenta populis ſacrificare nolentibus faruum iudicauit. Sed hoc tantummodo præcepit, vt per ſingulas ciuitates numerus eorum conſcriberetur: quos tamen nequaquam aut adorare prohibuit. ✝ Sciebat enim, quia non poſſet vlla neceſſitas ſuſpendere, quod voluntas ſpontanea ſuggeſsiſſet. Porrò clericos & eccleſiarum præſules, à ciuitatibus ſubmouere feſtinabat: ſtudens vt eorum abſentia paulatim ſolueretur eccleſia, neque ſacrorum miniſtri, nec qui docerent, vel qui miniſteriis partici B parêtur, exiſterent: & per hoc longo tempore paterentur, propriæ religionis obliuionem.

Monetarij Cyzicū tranſlati a Iuliano.

✝ Græcus codex ita legit: Sciebat enim violentiam & coactionem aliquando adimplere ea quæ ad conquentū faciendū animum ſpontaneum requirebat.

De Tito Boſtrenſi epiſcopo. CAP. XXVIII.

An. do. 365. Iulianus Titum Boſtrenſem epiſcopū eijcit.

BOſtrenſibus itaque publica voce præcepit, vt Titum ſuæ tunc ciuitatis epiſcopū procul expellerent. Cúmque iuſsiſſet hoc, clericiſque minaretur quaſi ipſi facerent turbas in populo, tunc Titus libellum deſtinauit imperatori, côteſtans eum ac dicens, quod ioimica inter ſe eſſet turba Paganorum atque Chriſtianorum: & ſua ſuaſione Chriſtiani magis à ſeditione quieſcerent. Quo facto niſus eſt Imperator ex huiuſmodi verbis Tito inimicitias populi côcitare, ſcribens Boſtrenſibus, Titum eorum accuſarorem fuiſſe, dicêdo ipſius monitis, non ſua voluntate populum à ſeditione ceſſaſſe: eúmque velut hoſtem, populo ſuadebat expellere. Non enim quod iuſtum erat, aut legitimum iubebat agi, ſed odio religionis, verbis quidem culpare, operibus autem mala perficere contendebat. Quapropter per ciuitates & prouincias C Chriſtiaui diffugiebant. Huius participes plurimi meorum fuere progenitorum. Simul & auus, qui de patre Pagano natus, ipſe cum tota domo, & qui erant ex genere Alaphionis, Chriſtiani primo ſunt facti in Bethelea vico Gaxêſium valde populoſo, habentique templa antiqua: ædificiaque pulcherrima, & maximè Pantheon in ciuitatis arce locatum, eminens ſuper omnem vicum. Quem locum arbitror ex voce Syra & Græca, deorum babitaculum nominatum. Fertur autem his omnibus fuiſſe Chriſtianiſmi autorem Hilarionem monachum. Cùm enim dæmonio vexaretur Alaphion, diu Pagani atque Iudæi incâtationibus & luſtrationibus apud eum vſi, nihil illi prodeſſe potuerût. Verum Hilarion ſolummodo CHRISTI nomen inuocans, dæmonium effugauit, eúmque in religionem Chriſtianam repente tranſportauit. Floruit itaque meus auus in expoſitionibus & interpretationibus ſcripturarum noſtrarum: quoniam erat ingenioſus, ſcientiáque fultus, ita vt nec Arithmeticæ artis eſſet expers, ac propterea Aſcalonitis & Gazenſibus, & in circuitu Chriſtianis valde gratus, tanquam religiooi neceſſarius, & ad ſoluen- D das dubitationes ſcripturæ diuinæ vtilis. Primi ſiquidem iſti in eo loco eccleſias & monaſteria cóſtruxerunt, eáſq; boneſtate atq; hoſpitalitate peregrinorum & indigentium pariter ornauerunt. Ex quo genere vſque ad noſtrā ætatem fuerût viri optimi, quos grandæuos iuuenis ipſe perſpexi.

Sozomeni progenitores.

Pantheon.

Hilariō monachus.

Quod Iulianus præceperit, vt ſecundum Chriſtianorum ritum, etiam Pagani orationes & eleemoſynas facerent, & decimas templis offerrent, & cætera quæ Chriſtianis facere moris eſt, adimplerent. CAPVT XXIX.

An. do. 365.

IGitur Imperator iam pridem dans operā, vt Paganiſmum in omni ſua ditione dilataret, grauiter ferebat, videns Chriſtianos magis approbari. Et templa quidem erant aperta, ſacrificiaque Paganorum per ciuitates ſecundum voluntatem illius procedebant. Ipſe autem ſullicitus erat, ne fetuor ipſius ob Chriſtianorū multitudinem fruſtraretur. Et maximè angebatur quod multorum E ſacerdotum ſuorum Chriſtianas audiret eſſe vxores, & filios, atque ſeruos. Conſyderans autem Chriſtianiſmū ex vita bona & conuerſatione conſiſtere, ſtuduit vbique templa Paganorum côſtructione & ordine Chriſtianæ religionis ornare, ſedibus atq; proceſsionibus, Paganorúmq; dogmatibus atque monitionibus. Lectores ſuæ ſuperſtitionis inſtituit inſtar clericorum, vt & boras certas, & dies orationum ſolenniter obſeruarent, præcipiens pariter habere curam virorum, atque mulieres pbiloſopbari ſcientes, habitaculis peregrinorum, & pauperum, aliaque prouidentia circa egenos exhibita, Paganorum religionem componere, & pietatis habere nomen. Si quis autem ſponte vel inuitè peccaret, ſecûdum traditionem Chriſtianorum inſtituit, vt poſt pœnitêtiam, mediocrem ſuſtineret correctionem. Præcipuè verò imitatus dicitur notas literarū Epiſcopalium, quibus ſolent alter alteri ſcribentes commendare peregrinos, & quò proficiſcâtur, & à quibus veniât, modis omnibus indicare: & ſolatia promereri, tâquam noti & amici ſint teſtimonio miſsi ſignacu F li. Hæc conſyderans dabat operā: vt Pagani Chriſtianorum aſſueſcerent officiis. Sed quoniam multis incredibile eſt eum ſtudia Chriſtianorum ſequi voluiſſe, non aliunde id ſcire quàm ex ipſius Imperatoris ſermonibus eſt probandū. Huiuſmodi enim Arſacio pontifici Galatiæ ſcripta miſit.

De huiuſmodi literis extat Canon Nicæni concilij, ipſi formatas vocât.

. Paganorum ritus nondum agitur ſecundū ſententiam noſtrā, propter cultores eius io negligentia poſitos. Nam deorum claritas, magnitudo atque ſublimitas, omni oratione, omnique ſpe maior eſt. Sed propitij ſint noſtris mentibus dij propter negligêtiam quam habemus, cum illorū prouidêtia in paruo tempore tanta mutatio facta ſit, quantam ne petere quidem quiſquam auſus fuiſſet. Cur ergo credimus hoc poſſe ſufficere, neque reſpicimus quemadmodū ſuperſtitionē Chriſtianorū auxerit cura peregrinorū, & circa ſepulturas & mortuos multa officia, honeſtaq; côuerſationis ſtudia, non vera ſed ficta? Quas res arbitror apud nos debere ſub veritate geri. Nō itaq; ſatis eſt re talem eſſe, ſed omnes abſolutè circa Galatiam ſacer-

Iuliani Aug. epiſtola ad Arſacium pont.

Chriſtianorum hoſpitalitas & officia erga mortuos.

A dotes: quos aut deprecare, aut ratione flecte, aut certè feſtinanter à ſacerdotali miniſterio remoue, niſi diis cum cõiugibus & filiis atque ſeruis colla ſubmiſerint: non ferentes vlterius ſuos ſeruos aut filios, hoc facere contemnentes, aut Galilæos impiè contra deos agentes, & impietatem pietati præponentes. Deinde cunctos admone, vt ſacerdos neque ad ſpectacula procedat, neque io tabernis bibat, aut cuiquã arti, operibúſve turpibus aut pudendis præſit. Qui obediunt, honorentur: inobedientes expelle. Xenodochia conſtitue per ſingulas ciuitates, vt noſtra peregrini clementia perfruantur: oon tantum noſtri, ſed etiam extranei pecuniis indigentes. Et vt habeas vnde fiat, interim decreui ſingulis annis triginta millia modiorum tritici per vniuerſam dari Galatiam, & + ſexaginta millia ſextariorum vini. Horum quinta pars pauperibus templa obſeruantibus debet expendi, reliqua peregrinis egentibus diſtribui: Turpe nanque eſt, vt Iudæos quidem non abiiciant, ſed potius nutriant impij Galilæi & ſuos pariter,

† quadraginta.

Hinc colligere potes quã officioſi fuerit olim chriſtiani, non ſolùm in ſuos ſed etiam in gentiles & Iudæos.

B necnon etiam noſtros: noſtri verò noſtrorum ſolatio deſerãtur. Quapropter doce etiam collationes facere Paganos ad talia miniſteria, paganorũque vicos offerre diis primitias frugũ eóſque huiuſmodi benefactis inſtitue, docens eos hoc opus olim fuiſſe noſtrorum. Homerus enim hoc probat, introducens Eumæum talia facientem. Nos ergo ne bona quidem ooſtrorum imitamur, ſed aliis permittimus negligeotia noo confuſi, magis autem deorum reuerentiam reſpuentes. Si igitur hæc te facientem ego cognouero, lætitia plenus ero. Præſides prouinciarum rarius in domum ſuſcipe: frequenter eis ſcripta tranſmitte. Ingredientibus eis ciuitatem ſacerdotum nullus occurrat: Cùmque ad templa venerint deorum, intra ianuas eos nemo præcedat militum fortè aut præcedentium Officiorum: ſed qui voluerit, ſubſequatur. Cum ad ipſum limen templi peruenerit, priuatus exiſtat. Tu enim, ſicuti noſti, intus es iudex. Hoc enim etiam ſacra ſanctio videtur exigere. Obedientes igitur pro veritate pij ſunt: reluctantes vanæ gloriæ comprobantur. Quid enim patiatur, aut quod mereatur auxilium, qui matrem

Eumæus Homericus.

Præſides in templis tanquã priuati.

C Deorũ propitiam habere noluerit? Qui ergo eam neglexerint, non ſolùm ſine querela non eruor, ſed etiam noſtræ indignationis impetum ſuſtinebunt. Neq; enim phas eſt vt illi parcatur, qui deos habuerit inimicos. Suade igitur eis, vt ſi mea volunt frui tuitiooe, omnes Matri deorum ſtudeant offerre culturam.

Quibus modis conatus ſit Paganiſmum extollere, & milites ad cultum idolorum inclinare.

CAPVT XXX.

HÆc itaque faciẽs Imperator ad abolitiooem Chriſtianorum, perſuadere hoc ſubditis non potuit, & apertè vim inferre erubuit. Inter hæc vt ad Paganiſmum milites inſueſcerent, ſtuduit ad priſcum ſchema reformare ſignum illud ſublimi[9] Romanorum, quod Conſtantinus (ſicut prædictũ eſt) in crucis formam mutauerat. Verùm in publicis imaginibus depingebat Iouem, quaſi de cœlo illi coronam & purpuram deferentem: Mercurium & Martem in ſe reſpicientes, velut pro teſti-

Iulian⁹ abolet crucem in vexillo.

monio ſapientis & fortis. Et hoc agebat imaginibus, vt ſub occaſione imperij latenter adorarẽtur Dij: & hoc modo ſubditi clanculum fallerentur. D Arbitrabatur enim quod ſi hoc volentibus imponeret, poſtea quæ vellet impleret. Si verò reſpuentes agnoſceret, venia adempta torqueret, tanquam circa Romanorum ſoleonia reluctantes & in rempublicam atqne ipſum imperiũ delinquentes. Pauci verò etiam pœnis ſubditi cognouerũt dolum: quia ſicut moris erat, adorare noluerant. Turba verò (vt fieri ſolet) per ignorantiam ſimpliciter imagines adorabat. Quod tamen imperatori nil profuit. Cùmque multa excogitaret quibus Paganorum ritus extolleret, inuenit modum qui compluribus militibus Chriſtianis claræ virtutis coronam dedit. Quum veniſſet enim tempus, quo imperialia milites ſolent dona accipere (hoc enim agitur plerunque die kalendarum Ianuariarũ, & natali principum, & vrbium regiarum) exquiſiuit vt eos ſimpliciter & ex priſca conſuetudine fallere poſſet, iuſſitque vt vnuſquiſque ad manum imperatoris accedentium, admonitus ab officiis, primo incenſum offerret. E Erat enim ante eum poſitum thus & ara, ſecũdum antiquam Romanorum ſolennitatem. Tunc quidem alij libere ſuam fortitudioem oſtenderunt, & neque incenſum offerre, neque donum accipere ab Imperatore ſuſtiouerunt. Alij verò occaſione legis & antiquitatis, ne meore quidom perceperunt quod commiſere peccatum. Alij propter lucrum capti, aut timore turbati, ſeu iuſſione repentina concluſi, licet intellexerint, tamen Paganiſmũ declinare oequiuerunt. Plurimi ſiquidem per ignorantiam decepti cum inter cibos, (vt fieri ſolet) & pocula inuocarent inter ſe CHRISTVM, reſpondens quidam dixit: Quid patimini inuocantes CHRISTVM, quem paulò ante denegaſtis, cùm donũ ab Imperatore percipientes thus in ignem mitteretis? Cúmque hoc milites audiſſent, & quod geſſerant agnouiſſent, ſtatim exiliẽtes per publicum currebant, atque impetu facto proclamabant Deũ ſuum, & cũctis hominibus teſtabantur ſe eſſe chriſtianos, & in eo nomine permanere, atq; per ignorantiam ſe feciſſe, & (ſi dici poſſet) ſolam manum Paganam eſſe: conſcientia verò nihil ſimul egiſſe. F Quúmque veniſſent ad principem, proiecerũt aurum quod acceperant, & forti voce poſcebant, vt reciperet quod dediſſet, & illos occideret. Se enĩ pœnitentiam agere fatebantur, eo quòd improuide eorũ dextera peccaſſet: & ſtudere propter Chriſtum totum corpus pœnæ contradere.

Iupiter Mercurius Mars.

Donatiua principum quando ſolita dari.

Milites chriſtiani reſtituunt donatiua ſua.

THEODORITVS.

Hæc igitur furorem mouerunt Imperatoris. Et primo quidem eorum capita iuſſit amputari. Quúmque deducerentur ad mortem, ſequente populo mirantéque virtutem eorum pro pietate ſuſceptam, venerunt ad locum vbi rei puniri ſolent. Tunc ſpiculatorem rogauit ſenior omnium, vt primo cuiuſdam caput nomine Romani adhuc adoleſcentis abſcinderet: ne dum alios reſpiceret, frãgeretur. Quúmq; ille genua fixiſſet in terra, & gladiũ ſpiculator euaginaſſet, venit repẽte nũtius, clamore prohibens necem. Porrò iuuenis ille ait, morte fruſtratus: Non fuit Romanus dignus, vt

Romanus miles.

Milites chriſtiani in exilium mittuntur.

A Chriſti martyr appellaretur. Et licet ſanguinē ſceleratus Imperator fundi prohibuiſſet, ductus inuidia, non tamen eos in ciuitatibus habitare permiſit, ſed ad vltima Romanorū loca in exilium miſit.

SOZOMENVS.

Poſtea verò pręcepit, vt qui ſacrificare nollent, in palatium non intrarent, & neque collegio, neque foro eos, neque arbitrio, neque vlla dignitate, nec aliqua adminiſtratione participare iuſsit.

THEODORITVS.

De corpore martyris Babylæ, & de ſimulachro Apollinis, fulmine concremato.

CAPVT XXXI.

An. do. 365. Pythius Apollo translata Babylā ademptam vertit in ſatidica.

CVm igitur Iulianus apud Pythium Daphnæū peteret reſponſa de Parthici belli victoria, & ille viciniam corporis Babylæ martyris accuſa- B ret, iuſsit eius corpus auferri. Ob quam rem cùm Chriſtiani feſtiuitatem deducto corpore pſallentes agerent, & indignatione principis quidā Theodorus iuuenis multa paſsionum tormenta pertuliſſet, hoc quidem facto, fallax dæmon martyris gloriam auxit, ſuum verò mendacium clarius detexit. Fulmen nanque cœlitus miſſum, omne templum accendit, & ipſum Pythij Apollinis ſimulacrum redegit in puluerem. Erat enim ligneum, ſed foris deauratum. Quod noctu Præfectus Orientis tunc nomine Iulianus Iuliani θεῖος, id eſt, auunculus, cognoſcens, feſtinanter venit Daphnen, volens ſuccurrere Deo, qui ibi colebatur: vidénſque eum redactum in cinerem, νεωκόρους, id eſt, æditos verberibus affligebat, credens hoc ab aliquo Chriſtiano fuiſſe commiſſum. Qui licet torquerentur, tamen mentiri noluerunt, clamantes incendium non ex infernis, ſed è ſupernis habuiſſe principiū. Adhęc etiam ruſtici vicinorum venientes locorū, dixerūt ſe vidiſſe fulmen cœlitus fuiſſe delapſum.

Iulianus, Iuliani Aug. auunculus.

C *De publicatione vaſorum eccleſiaſticorum, & quomodo Iulianus præfectus & Felix violantes eccleſiam diuinitus ſint puniti.*

CAPVT XXXII.

An. do. 365. Vaſa eccleſiarum conſiſcantur. Templū chriſtianorum prophanatur. Iulian⁹ Præfectus Orientis. Felix. [illegible]

INterea iubentur vaſa eccleſiarum ſacra fiſci ærario deputari. Sublatiſque ianuis eccleſiæ maioris, quam Cōſtantinus ædificauerat, fit cunctis acceſsibile ſanctuarium. Ingrediente ſiquidem Iuliano Præfecto Orientis eccleſiam, Felix Præpoſitus regalium theſaurorum pariter introiuit, & ſimul Elpidius Comes rerum priuatarū. Aiunt enim & Felicem & Elpidium prius Chriſtianos, tunc à pietate receſsiſſe, impio Principi parere cupientes. Iulianus itaque Præfectus impudenter contra ſacrum altare minxit. Quem cum Euzoius prohibere tentaret, eum ille percuſsit in capite. Fertur autem dixiſſe, Chriſtianorum inuentiones cœleſtium cura non vacare. Porrò Felix videns vaſorum ornamenta, quæ Conſtantinus & Cōſtantius frequenter obtulerant: Ecce in quibus, inquit, vaſis Mariæ filio miniſtratur? Sed pro his impietatibus væſaniſque præſumptionibus non pōſt multum pœnas exacti ſunt. Nam repente Iulianus ſæuo morbo correptus viſceribus putrefactis intre- D riit. Et excrementa non per meatus egeſtiuos emittebat, ſed ſceleſtum os, quod blaſphemiis miniſtrauerat, organum huius excretionis eſt factū. Aiūt autem illius vxorem fide fuiſſe clariſsimam, eámque dixiſſe: Decet te maritę laudare ſaluatorem CHRISTVM: quoniam tibi per hāc correptionem magnitudinem propriæ virtutis oſtendit. Non enim agnoueras contra quem pugnare voluiſti, niſi conſueta longanimitate hæc tibi flagella diuinitus intuliſſet. His ergo verbis & paſsionibus imminentibus cauſſam languoris cognoſcens, rogabat Imperatorem, vt eccleſia quibus fuerat ablata, redderetur. Sed nec illum flexit, & ipſe terminum vitæ ſuſcepit. Porrò Felix & ipſe repente flagellum virtute diuina ſuſcipiens ſanguine toto die ſimul & nocte ex ore fuſo, & venis corporis vndique vacuatis, omníque virtute ſimul expenſa, & ipſe celeriter eſt extinctus, æternæque morti contraditus.

Hæc verba Theodoriti idcirco appoſui vt intelligas quid ſit Comes rerū priuatarum, & quod priuata, quæ dictione etiam Græci vtuntur, vt Iulianus Aug. ad Ecebolum.

Quomodo apud Antiochiam ſacerdotis filius ſit conuerſus. CAP. XXXIII. E

HIs ita geſtis, adoleſcens quidam, ſacerdotis filius, in Paganiſmo nutritus ea tempeſtate ad Chriſtianorum tranſlatus eſt chorum. Erat enim tunc quædam inſignis reuerentiæ mulier, & diaconiſſæ honore fulgebat. Hæc cum huius matrē habuit amicitiam, quæ ſæpius cùm huius mater ad ipſam veniret, hunc infantem amplectebatur, & ad cultū Chriſtiani nominis inuitabat. Porrò matre defuncta veniebat adoleſcens ad eam, & doctrina conſueta fruebatur. Cúmque firmiſsime eius conſilium percepiſſet, interrogauit Doctricem, quo poſſet argumento, & patris ſuperſtitionem declinare, & prædicationem veritatis adipiſci. Quæ dixit, vt patrem fugeret, & creatorem ſuum atque illius potius ſequeretur, atque ad aliam iret vrbem, in qua latenter Imperatoris impij manus effugeret, ipſam ſe eius curam habere promittens. Ad quam adoleſcens: Reuertar, inquit, poſtea, & animam meam tibi contradam. Quum verò pauci tranſiiſſent dies, Iulianus venit F ad Daphnen, celebraturus publica ſacrificia. Cum quo etiam huius pater. Erat enim ſacerdos, & ſequi ſolitus Imperatorem. Cum quo erat & iſte puer, eiúſque frater, habentes officium, vt cibos imperatori apponerent. Solebant enim ſeptē diebus in Daphne feſta celebrari. Primo ſiquidē die, quum ſtaret iſte ante Imperatoris accubitum, & epulas ſolenniter aſperſiſſet, repletus horrore, cum celeritate Antiochenam venit ad ciuitatem, ad illam mirandam mulierem. Quo facto ego, inquit, nequaquam tibi de promiſsione mētitus: tu verò vtriuſq; ſaluti cōſulēs, promiſſa comple. At illa repente ſurgens ad Dei virum Melitium perduxit adoleſcentem: verùm ille in ſuperiori habitaculo interim eum habitare præcepit. Pater interea filium requirens, & Daphnen circuibat omnem: & ad vrbem veniens, plateas cunctas perambulabat, & vicos oculis vndiquaque currentibus, & eum inueſtigari deſiderantibus. Cúmque perueniſſet ad locum vbi habitaculum ſanctus Melitius habebat, ſuſpiciens, vidit illum de feneſtra proſpicientem. Et currens traxit ac depoſuit, atque do-

[illegible] De chriſtianorū poſſeſsione ibi loquitū.

Filius ſacerdotis Ethnici, ad Chriſtū conuerſus.

An. do. 365.

Melitius.

A mum vſque perduxit. Primúmque eum multis flagellis afficiens: deinde calefaciens obolos, manibus ac pedib⁹ & dorſo eius impoſuit. Poſt hęc vinctũ in cubiculo clauſis ianuis dereliquit, & ita ꝓfectus eſt ad Daphnem. Hæc ego à viro iam ſene, quũ narraret, audiui. Qui etiam hæc adiecit, quod ſpiritu diuino gratiáque repletus, contriuerit omnia patris idola, & eorum infirmitati cœperit irrogare blaſphemias. Quo facto mente percipiens quod egiſſet, formidauit præſentiam patris, rogauítque dominũ Chriſtum, vt ipſi ferret auxilium, clauſtráque confringeret, & ianuas aperiret: Propter te, inquit, talia domine ꝑtuli, & hæc agere nõ expaui. Cùm hæc, inquam, dixiſſet, ceciderunt repente clauſtra, apertęque ſunt ianuę. At ille rurſus ad magiſtram venit, quæ continuò eum induens ſchemate mulieris, & in camera reſidere iubens, poſt paululum obtulit rurſus ſancto Melitio. Qui eum epiſcopo Cyrillo Hieroſolymitano contradidit, & ita venerunt noctu in Palæſtinam. Verùm poſt Iuliani mortẽ etiam patrem iſte duxit ad veritatem Chriſtianam: quod inter alia quoque nobis
B expoſuit.

Quomodo Iulianus aquis immolaticiis vniuerſa polluerit, eíque reſtiterint Iuuentius & Maximus.
CAPVT XXXIIII.

Iulianus publicos fontes Antiochiæ & cibaria ſacrificiis prophanauit.

INterea Iulianus cõtra fidei pietatem impudentius armabatur, & vultu quidem ſe ſimulabat mitem: porrò laqueos inſtruebat, quibus deciperet innocentes. Et primũ quidem fontes vrbis, & qui erant in Daphne, ſacrificiis violauit, vt vnuſquiſq; aquam bibẽtium eius horrore potiretur. Quúmq; etiam in publico venales cibos illo ſcelere cõpletiſſet (aſpergebãtur enĩ ex eis, & panes, & carnes, & poma ſimul, & olera, & cuncta quæ comeduntur) hæc videntes qui nomen ſalutare perceperãt, ingemiſcebant quidem, atque mugiebant videntes abominationem tantam. Veruntamen comedebant, legi obedientes Apoſtoli: Omnia, inquit, quæ in macello venduntur comedite, nihil diiudicantes propter conſcientiam. Verùm duo quidam militia clari, erãt enim Scrutarij principis, in quo-
C dam conuiuio, hoc horrore vehementius ſunt accenſi, atque admirabilium illorum adoleſcentũ in Babylone coruſcantium verbis vſi ſunt, dicentes: Tradidiſti enim nos regi iniquo, qui receſsit à te vltrà omnes gentes quæ ſunt in terra. Hæc quidam conuiuarum nuntiauit Imperatori: qui repente illos ad ſe fortiſsimos viros adducens, requirebat quid loquuti fuiſſent. At illi occaſionem fiduciæ de interrogatione ſumentes Imperatoris, laudabilémque ſui firmantes zelum, dixerũt hæc pietatis more nutriti: O Princeps laudandis legibus hactenus ſeruientes, quas Conſtantinus & eius filij poſuerunt, ingemiſcimus, nunc abominatione omnia videntes eſſe completa, & nephãdis ſacrificiis cibos potúſque violari. Hæc & domi defleuimus, & te præſente nihilominus eiulamus. Hoc enim in tuo diſplicet nobis imperio. Hæc audiens ille mitis atque Philoſophus à ſui ſimilibus nominatus, manſuetudinis quidem exhibuit vultum, & impietatis faciem protinus enudauit, præcipiens amariſsimas eis plagas inferri. Quos etiã luce priuauit, magis autem (vt verius eſt) illius tẽporis in-
felicitate liberauit, victricéſque eis coronas prouidit offerri: fingebat enim ſe in eis quaſi cauſſam defendere Imperialis iniurię, & hęc diuulgari iuſſit inuidens decertatoribus veritatis in appellatione martyrij pariter & honoris. Nomina fuerũt horum Iuuẽtius & Maximus, quos Antiochena ciuitas tanquã pietatis propugnatores venerata, precioſo monumento recondidit: & vſque ad diem hunc feſtis annalibus honorantur. Sed & plurimi nobilium & dignitate fulgentium vtentes tali fiducia, coronas æquales ſunt adepti. D

De his extat ſermo diui Chryſoſtomi

Quomodo Valentinianus, qui poſt eum imperauit, propter aſperſionem immolaticia aqua miniſtrũ percuſſerit templi. *CAP. XXXV.*

An. do. 366. Valentinian⁹ χιλίαρχος τῶν λογχοφόρων.

VAlentinianus etiã qui paulò poſt ſumpſit Imperiũ, tunc Millenarius erat circa Palatia conſtitutus dux Lanceariorũ. Is zelum quem pro pietate habuit, non celauit. Eo nanque tempore cum fulminandus ille fortunæ templum ingrederetur ſaltans, & ex vtraque parte ianuarum aſtarent mi- E niſtri tẽpli, qui aſperſione (ſicut ipſi dicebant) purgarent ingredientes, Valẽtinianus pręcedens principem, aſperſionis guttam ſua vidit in chlamyde. Et indignatus, pugno percuſsit templi miniſtrum, dicens ſe maculatũ potius quàm purgatum. Quod reſpiciens Imperator, iuſsit eum in cuſtodiam tũc redigi, & ad erẽmum deſtinari. Sed ille cùm annus & pauci tranſiſſent menſes, pro mercede confeſſionis recepit imperiũ. Non ſolùm enim in illa vita diligentes ſe Deus honorat, ſed aliquando etiã in præſenti bonorum operum retributiones impendit, & præſentibus præmiis illic ſperata confirmat.

De Artemio martyre, & Publia Abbatiſſa.
CAPVT XXXVI.

Artemius.

ARtemium verò qui temporibus Conſtantij dux fuit Ægypti, quia illius tẽporis idola multa cõfregerat, non ſolùm facultate nudum reddidit, ſed etiã capitis ſectione mulctauit. Hæc & huiuſmodi geſsit ille manſuetus & ab iracundia re- F motus, ſicut ab impiis vocabatur. Adiiciam ſuper hæc etiam miraculum fœminæ, quæ zelo diuino huius contempſit impietatem. Publia quædam fuit eo tempore nominatiſsima & precioſis virtutibus exornata. Hæc cum nuptiale iugum ad tempus pauliſper ſuſcepiſſet, fructum digniſſimum obtulit creatori. Ioannes enim Antiochiæ presbyter multo tempore conſtitutus, & ſæpè Apoſtolici præſulatus decreta refugiens, de terra illius fœminæ admirabilis germinauit. Hæc habens apud ſe chorũ conuerſatione digna virginitatem ſeruãtium, ſemper cum eis laudabat factorem Saluatorémque Deum. Tranſeunte verò Imperatore, clarius in commune pſallebant, cõtemptibilem & deridendum iudicantes erroneum, illaque maximè cantica perſonantes, quę idolorum vidẽtur traducere debilitatem: dicebãtq; cũ Dauid: Simulacra gentium argentũ & aurum, opera manuum hominũ. Et iterum: Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. Hęc audiẽs Iulianus, & vehementer accẽſus, eas cum trã-

Publia.

Ioannes Antiochenus. F. Publiæ.

Pſal. 113. b

A ſiret tacere præcepit. Quæ eius legem paruipendentes, chorum maiori ordine cõpleuerunt. Rurſúsque illo tranſeunte pſallebant: Exurgat Deus, & diſsipentur inimici eius. Tunc ille ſæuiens, magiſtram chori præcepit adduci. Quàm cùm videret ſenectute maceratam, nec corporis caniciem miſeratus eſt, nec animi ſtuduit honorare virtutes: ſed quibuſdam Spatariorum iuſsit vt eam alapis cæderent. Quæ veluti ſummum honorem cõtumelias illas excipiens, domum reuerſa eſt, eúmque ſolitis melodiis ſpiritalibus notabat. Sicut autor illius Cantici, malignum ſpiritum effugauerat à Saul. Nam & Iulianus erroneos dæmones ſibimet applicans, contra donum pietatis inſaniebat.

Pſal. 67. a

ἀρχῳδός.

SOZOMENVS.

De Baſilio atque Gregorio. CAP. XXXVII.

An. do. 366. Apollinaris Baſilius. Gregorius.

Contriſtabat porrò eum non mediocriter Apollinaris Syrus, omni ſcientia inſigniter in-B ſtructus, ſimúlque Baſilius & Gregorius, Cappadoces, illius temporis Rhetores Chriſtiani, aliique plurimi eloquentes viri. Quorum alij quidẽ æmulati ſunt veram gloriam, alij Arianæ hæreſeos habuere vęſaniam. Quamobrem arbitratus hoc armari Chriſtianos, prohibuit eos Græcorũ doctrinis imbui, & eorum lectionibus erudiri. Tunc Apollinaris cùm eſſet doctus & ſimul ingenioſus, pro Homeri Poëmate verſibus Heroicis Hebraicam conſcripſit antiquitatem vſque ad imperium Saul, & vigintiquatuor libris opus omne diuiſit, vnicuique libro nomen literæ ponens, ſecundum Homericam lectionem. Fecit autem & aliud opus ſecundum Meandri fabulas, Comœdiæ ſimilitudine comparatas, imitatus etiam Euripidis Tragœdias, & Lyram Pindari. Et (vt abſolutè dicam) ex diuinis ſcripturis argumenta ſumens, omnes Encyclias lectiones tempore paruo compoſuit, numero, virtute, moribus, conſcriptione, charactère, & diſpoſitione, Græcis valde pares. Et niſi vetuſtatẽ C homines honorarent, & quę ſunt in vſu grata crederent, vt ego reor, æqua veteribus Apollinaris opuſcula decreuiſſent. Fecit etiam non ignobilem ad ipſum Imperatorem, ſiue contra Paganos Philoſophos librum cui titulum poſuit, PRO VERITATE. In quo de ſacris teſtimoniis tacens, probauit illos quidẽ fuiſſe deceptos, ſe aurẽ ſapere vera de Deo. Hęc autem conſyderans Imperator, claris tunc epiſcopis ſcripſit: Legi, & reprehendi. Cui reſcripſerũt. Etſi legiſti, non tamen cognouiſti. Si enim cognouiſſes, nequaquam reprehendiſſes. Quidam dicunt hanc epiſtolam Pręſulis eccleſiæ Cappadocenæ fuiſſe Baſilij, quod incredibile non eſt. Siue autem eius, ſiue ſit alterius, iuſtũ eſt virtutis laudare doctrinam.

Apollinaris Syrus.

SOCRATES.

De his qui amore pecuniæ à fide declinauerunt. CAPVT XXXVIII.

An. do. 366. Ecebolus Sophiſta.

Plurimi verò non rectâ mente Chriſtianum habentes nomen, quippe qui pecunias & honorem præſentem felicitati veræ fidei pręponerent, ad ſacrificiorum ſcelera deſcenderunt. Quorum vnus fuit ſophiſta Conſtantinopolitanus Ecebolus. Is enim mores Imperatorũ ſequens, ſub Con- D ſtantio quidem feruentiſsimum ſe finxit Chriſtianum, ſub Iuliano Paganus celeriter eſt effectus, & rurſus poſt Iulianũ volebat eſſe Chriſtianus. Proſternens etenim ſemetipſum ante ianuas eccleſiæ pronum, magna voce clamabat: Conculcate me ſal inſenſatum.

Quomodo pecunias Iulianus abſtulerit chriſtianis. CAPVT XXXIX.

An. do. 365.

Igitur cùm Iulianus iret ad Perſas, volens in eis vlciſci, eò quòd ſub Conſtantio Romanorũ terminos inuaſiſſent, & ſciens in præliis euenire frequẽter aduerſa, & plurimis pecuniis opus eſſe, adinuenit modum vt auferret pecunias Chriſtianorum. Nolentibus ergo ſacrificare, pecuniam multam impoſuit, exigebãtúrq; verè Chriſtiani. Singuli nanque eorum pro ſua ſubſtantia offerebant, & Imperator ex iniuſta collectione, iniuſtè factus idoneus eſt. Vbi enim nõ erat, illuc hanc mittebat legẽ: vbi erat, vtebatur ipſe. Tũc ergo pagani chriſtianos grauiter oppreſſerunt, interdum etiam tormentis corporalibus affligebant eos. Quod Imperator audiẽs, Chriſtianis videlicet adeuntibus eũ, E defendere contemnebat, dicens: Veſtrũ eſt vt patientes mala ſuſtineatis, hoc enim eſt præceptum veſtri Dei.

Chriſtiani ſpoliantur à Iuliano.

SOZOMENVS.

Quomodo ab Antiochenis irriſus ſit. CAP. XL.

An. do. 365. Iulianus minuit precia rerum venalium.

Igitur Imperator pugnaturus contra Perſas venit Antiochiam. Cùmque populus quereretur venalia quidem abundare, ſed carius vendi, volens magnitudinem ſuæ largitatis oſtendere, minora quàm debuit precia in foro rerum venalium conſtituit. Et cùm fugiſſent tabernarij negotiatoréſque diuerſi, res neceſſariæ defecerũt. Antiocheni verò grauiter hoc ferentes, contumelias irrogarunt Imperatori.

SOCRATES.

Iuliani & Antiochenorũ contentiones. Symbolum in nummis. Libanius Sophiſta pro Antiochenis.

Querebantur enim aduerſus eum, facetias de illius barba proferentes: erat enim eius barba valde promiſſa. Dicebant ergo: Tondatur, vt ad funes eius proficiat barba. Et quoniam ſuperſtitionis ſuæ F cauſſa Taurum idolis frequentius immolabat, arã vel taurũ in ſolido ſuo formari præcepit. Ob quã rem proſcindẽres eum dicebant: Iſte taurus euertet mundum. His iniuriis prouocatus ad iram, interminatus eſt ſe Antiochenam afflicturum ciuitatem. Quamobrem Tarſum Ciliciæ reuerti volẽs, iuſsit neceſſaria præparari. A quo propoſito eum Sophiſta Libanius reuocauit, ſcribẽs pro Antiochenis interceſsionis librum, & rurſus ad Antiochenos de principis ira: quos tamen libros non edidit. Verùm Imperator reſpuens ſe operibus vindicare, reciprocis iniuriis iram ſuæ indignationis amouit. Librum enim aduerſus Antiochenos fecit lepidum & ſatis vrbanũ, quem Antiochicum nominauit. Verùm contra Chriſtianos multa mala etiam in ea ciuitate commiſit.

SOZOMENVS.

A *De ſimulachro Chriſti quod depoſuit Iulianus.*

CAPVT XLI.

Statuã Chriſti ſuſtulit Iulianus deiecit.

Illud quoque quod ſub Iuliano accidit, non ſilebo. Fuit enim ſignum quidem virtutis Chriſti, & indicium cõtra principem iræ Dei. Cum enim cognouiſſet in Cæſarea Philippi, ciuitate Phœniciæ, quam Paneada vocabant, inſigne Chriſti eſſe ſimulachrum, quod mulier illa ſanguinis liberata profluuio conſtituerat, eo depoſito ſuam ibi ſtatuam collocauit. Quæ violento igne de cœlo cadente, circa eius pectus diuiſa eſt, & caput cum ceruice vna parte deiectum atque in terra fixum: reliqua verò pars hactenus ſuperfuit, & fulminis indicium reſeruauit. Statuam verò Chriſti tunc quidem pagani trahentes confregerunt. Poſtea verò Chriſtiani colligentes in eccleſiam recondiderũt, vbi hactenus reſeruatur. Hoc itaque ſimulachrũ (ſicuti refert Euſebius) omnium paſsionum & ægritudinũ noſcitur eſſe medicamentũ. Iuxta quod quædam herba germinauit, cuius ſpeciem nullus

Lege Euſebiũ lib. 8. cap. 4.

B noſtræ terræ medicus licet expertus cognouit.

De beneficio herbæ quæ naſcebatur iuxta ſimulachrum Chriſti, & de miraculis, quæ per loca diuerſa pro nomine Chriſti fiebant. *CAP. XLII.*

Mihi ſanè videtur, quod adueniente Deo nullum miraculum, nullúmque beneficium debeat non credi. Nam & alia plurima miracula per ciuitates & vicos plerunque apud multos prouinciales antiquitus tradita ſunt, ab eorũ veritatem: quod ſtatim monſtrabo. Eſt itaque ciuitas Paleſtinæ Nicopolis nomine, hanc cũ adhuc vicus eſſet, Emaus ſacer Euangeliorum liber appellat. Quam Romani poſt vaſtationem Hieroſolymorum Iudaicámque victoriam, Nicopolim ex euentu victoriæ vocauerunt. Ante hanc vrbem in triuio vbi Chriſtus cum Cleopa poſt reſurrectionem noſcitur ambulaſſe, tanquam ad alium vicum iturus fons quidam eſt ſalutaris, in quo morbi hominum abluũtur, & alia pariter animalia diuerſis de-

Nicopolis Emaus.

C tenta languoribus emundantur. Quod vt ita contingat, traditur ex quodã itinere viſum eſſe Chriſtum apud fontem cum diſcipulis ſuis & lauiſſe pedes, ex quo aqua facta eſt diuerſarum curatrix paſſionum. Fertur etiã quod in Hermopoli Thebaidos, arbor quæ vocatur Perſeis, multorũ morbos abegerit, ſi fructus, aut folium, aut pars eius corticis collo ægrotantium ligaretur. De hac enim arbore ferunt, quod cùm apud Ægyptum Ioſeph cũ Chriſto & Maria virgine ſancta fugiſſet Herodẽ, veniſſétque ad Hermopolim ciuitatẽ, mox vt ingrediebatur vrbem, non ferens hæc arbor maximum Chriſti ſalutaris aduentum, inclinata eſt vſque ad terram, & eum ſuppliciter adorauit. Hęc ego de iſta arbore à multis audiẽs narraui. Reor autem hoc ſignum fuiſſe factum ciuibus diuinę præſentiæ: aut certè quia ritu paganorum hæc arbor propter magnitudinem atque pulchritudinem colebatur, mota eſt, non ferens Chriſti diuinitatem, dæmonibus vtique contremiſcentibus, cum viderent rerum talium deſtructorem (necnon omnibus ſimulacris Ægyptiorum ſecundum Eſaiæ prophetiam) fugatóque dæmonio pro teſtimonio CHRISTI vacuam remanſiſſe. Igitur apud Ægyptios & Palæſtinos geſtorum teſtimonia con- D ſeruantur.

Fons apud Nicopolim morborum depulſor.

Perſeis arbor.

THEODORITVS.

Quomodo Iulianus Iudæos armauerit contra Chriſtianos, & de templo Hieroſolymorum.

CAPVT XLIII.

Igitur Iulianus etiam Iudęos contra Chriſtianos armauit. Primùmque cõuocans requiſiuit, quur cum ipſis præcipiat lex ſacrificare, nequaquam immolationibus vterentur. Cùmque reſpondiſſent, vno tantummodo loco ſibi offerre ſacrificiũ fuiſſe permiſſum, repente iuſsit Deo exoſus deſtructum + reparari templum, credens infelix dominicum verbum ſe poſſe deſtruere: cuius per hoc veritatem magis oſtendit. Hæc itaque verba Iudęi libenter accipientes, cunctis per diuerſum terrarum orbem mandauere Iudæis. Qui vndique con currentes, pecunias ad ædificium alacriter offerebant: miniſtrauítque plurimum etiam Imperator, nõ largitatis gratia, ſed vt veritatem oppugnaret. Miſitque pariter præſidem impiorũ executorem dignißimum præceptorum. Aiunt enim, quod ad E repurgationem faciendã argenteos hamos & cophinos, & ſcaphas habuerint. Cùmq; fodere iam cœpiſſent, ſtatuto quidem die hoc multitudo plurima faciebat: nocte verò, ſpontanea terra de valle creſcebat. Solutis itaque prioris etiã fundamenti reliquiis, noua omnia præparabant. Cùmque gypſi & calcis multa modiorũ millia cõgregaſſent, vis magna ventorũ repente reſpirans, tempeſtates atque procellæ ſubito factę, quicquid congregarum fuerat, diſperſerunt. Adhuc autem inſaniẽtibus eis, & nequaquã diuina longanimitate correptis, maximus primo terræmotus eſt factus. Et quiſquis non fuerat myſteriis diuinis imbutus, vehementer attritus eſt. Quum verò neque hoc terrerentur indicio, ignis ex fundamentis quæ ſuffodiebantur egrediens: plurimos fodientium concremauit, aliorum membra diſſoluit. Nocte quoque plurimis in vicina porticu dormientibus, cadens ſubito cum tecto ipſa porticus, dormientes oppreſsit. Alio verò die in cœlo ſignũ ſplendens crucis ſalutaris apparuit. Sed etiam Iudęorum ve- F ſtes crucis ſignaculo ſunt impletæ, nõ tamẽ ſplendenti, ſed nigro colore ſignatæ. Hæc itaque Deo rebelles conſyderantes, & diuina flagella expaueſcentes, ad propria ſunt reuerſi, confitentes eſſe Deum, qui ab illorum progenitoribus ligno fuerit adfixus. Quod audiens Iulianus, quũ vtique caneretur ab omnibus, tanquam Pharao indurato corde non timuit.

An. do. 363. Iulianus extor Iudæis templũ Hieroſolymitanũ reparant. Ʒ excitari.

De bello Parthico, & quomodo Iulianus illuc profectus ſit. *CAPVT XLIIII.*

Igitur cùm Perſæ mortuum cognouiſſent Conſtantium, ſumpta fiducia venerunt ad terminos Romanorum denuntiãtes bellum. Ob quam rem collecto exercitu Iulian⁹ miſit in Delphos, & Delum, atque Dodonen, ad percipienda reſponſa, an expediret ipſi bella ſuſcipere. Tũc vniuerſi Vates & pugnandi, fiduciam dabant, & victoriã promittebant. Vnũ verò reſponſum pro exẽplo mendacij ac ſeductionis inſerere non pigebit: eſt enim huiuſmodi: Nunc omnes aggredimur dij, victoriꝗ

An. do. 364. Perſæ aduerſus Romanos.

A trophæa refereotes circa fluuium Thireo. Horum ego dux ero belligerator Mars. Νῦν πάντες ὡρμήθημεν θεοί, νίκης τρόπαια κομίσαι παρὰ Θηρὶ ποταμῷ. Τῶν δ' ἐγὼ ἡγεμονεύσω θοῦρος πολεμόκλονος ἄρης. Horum itaque carminum ridiculum eos conuenit diuulgare, qui ſapientem deum Muſarumque priocipem Pythiũ vocaot. Ego autem mendacium ſeductionis eius inueoiens ingemiſco. Thiren oanque fluuium Tigrim voluit appellare, quoniam Thitis eius oomini ſimilis eſt. Is eoim fluuius ex Armeniæ redundans montibus, & per Aſsyriorum arua diſcurrẽs, ſinum deſcendit io Perſicũ. Per hæc ergo reſponſa deceptus infelix, & victoriam mente ſomniabat, & poſt Parthicum prælium pugnam Galilæis inferre parabat: ſic enim vocabat Chriſtianos, cõtumeliam oominis ſe eis inferre putans, quũ magis debuiſſet eorum conſyderare virtutem. Noo enim Socrates etiam ſi Critias fuerit appellatus: & Pythagoras, Phalaris, ex mutatione oominis aliquam labem contraxerint: oeque Nireus, Therſites vocatus, pulchritudinem quam habebat, amiB ſerit. Horum nihil meote percipiens, ex hac appellatione aliquid læſionis ſe oobis putauit inferre. Et fallaci reſponſo credens, ioterminabatur per eccleſias dæmonũ ſe ſtatuere ſimulachra. Poſt has igitur minas, ab voo viro in Berœa debellatus eſt. Is enim oobilis erat, eiuſque ciuitatis Curiç preſidebat, quem zelus Chriſti reddidit clariorem. Videos nanque filium in impietatem, quæ tunc vigebat, fuiſſe demerſum, expulit ſua domo, & coram omnibus abdicauit. Qui in vicinæ ciuitatis itinere aggreſſus Imperatorem, ſuam voluntatem & abdicationem patris aperuit. At ille quieſcere iuuenem imperauit, placandum promittens patrem. Quumque veniſſet in Berœam, nobiles & hoooratos conuocauit ad prandium: inter quos erat & huius pater, quem cum filio in ſuo prandere iuſsit accubitu. Tuoc circa medias epulas dixit ad patrem: Noo mihi videtur iuſtum vim facere voluntari ad aliud declinanti, & animum ad alia mutare quæ oõ vult. Noli itaque eſſe filio violentus, ſequi tua dogmata reſpuenti. Neq; enim ego tibi vim facio vt mea ſequaris, licet cogere valde poſC ſim. Ille cauſſam diuinæ religionis mente percipiens: De iſto, inquit, ô Imperator, erroneo dicis, & deo exoſo, & veritati præponente mendacium? Tum ille rurſus manſuetudinis induens vultum: Ceſſa, inquit, detrahere. Et declinans ab eo vultũ, adoleſcẽti dixit: Ego tui curam habebo, quoniam patri tuo vt hoc faciat ſuadere non poſſum. Hæc itaque noo fruſtra retuli, ſed volens oſtedere oõ ſolũ illius admirabilis viri fiduciã, ſed quod contẽpta Iuliani à plurimis ſit poteſtas. In Antiochia autẽ vir quidã optimus pædagogus adoleſcẽtiũ habitabat. Eratque illic nobilis ille Sophiſta Libanius, impius, expectãnſque Iuliani victoriã, habens præ oculis eius minas. Ergo interrogauit pædagogum, quaſi ooſtram derideodo religionem: Nunc, inquit, fabri filius quid putas agit? At ille quod pan lò poſt cootigit, repletus gratia diuina prædixit. Reſpondit enim: O Sophiſta, creator omnium, quem tu fabri filium nominaſti, loculum Iuliano concinnat. Poſt paucos verò dies mors illius ountiatur erronei, & in loculo poſitus aduectus eſt, mi narumque tumor euacuatus eſt.

Tigris.

Galilæi.

Præſes Berœenſis ſuũ ob chriſtianiſmũ abdicat.

Libanius Sophiſta.

Quomodo Iulianus monachus, eius mortem antequam audiret prænuntiauit. D C A P. X L V.

EO porrò tempore religioſiſsimus Iulianus cogoomento Saba, qui angelorum incorporalium vitam corporali conuerſatione videbatur imitari, cuius etiam vitã conſcripſimus, prolixiores offerebat Deo preces, cùm illius impij minas audiſſet. Et ea hora qua ille percuſſus eſt orans, mortem eius iſte cognouit, licet pluſquam viginti mutatiooes ab eo loco vſque ad illius exercitum eſſe viderẽtur. Aiunt enim cùm continuè ingemiſceret, & clemeoti domino ſupplicaret, ſubitò lachrymarum eius fluuium reſtitiſſe, fuiſſeque alacritate repletum, & eius vultum exhilaratum. Hanc animi perturbationem eius miniſtri reſpicientes, rogaueiunt vt eis cauſam repentini gaudij patefaceret. Tunc ille dixit: Ferus ſacræ vineæ deuaſtator pœnas exactus eſt vaſtationis ſuæ, iacetq; mortuus, terroribus miniſque fruſtratus. Hæc cognoſcentes exultauerũt omoes, Deóque hymnos gratificos obtulerunt. Poſtea verò à nuntiis eſt cõ E pertum, eundem fuiſſe diem ſimul & horam necis Iuliani, quam ille ſacratiſsimus ſenex cognouerat atque prædixerat.

An. do. 365. Iulianus Saba.

[illegible]

De inconſulto Iuliani ducatu. C A P V T X L V I.

ILlum itaque ſemper inconſultè egiſſe, mortis demonſtrauit eueotus. Tranſiẽs enim cum exercitu fluuium qui Perſarum Romanorumq́ue regna diuidit, repeotè naues incendit, non ſuadens rebus aut verbis, ſed cogens milites præliari. Porrò duces alacritate repleti, animabant milites, & eos ſpe varia confortabant, quam Imperator abſciderat, cùm eorum reuerſionem incenſis nauibus abneg iſſet. Super hæc autem cùm debuiſſet cibos militibus congregare, neque de propriis finibus præcepit afferri, oeque de ioimicorum abundantia iuſsit aliquid deprædari. Relioquens ergo habitabilem viam, pergebat per ſolitudinis loca, vbi & cibo & potu milites deſtraudati, & duces itineris ooo habentes, ſed errantes in deſerta F prouincia, ſapientiſsimi principis cognouere imprudeotiam.

S O C R A T E S.

Multos itaque vicos caſtraq́ue detinens, iam etiam ciuitates capiebat. Cumque veniſſet Cteſiphõtem, intantum obſedit regem, vt crebris Legationibus vteretur, offerens dare ſuæ patriæ partem, ſi ſolutus bello diſcedere poſſet. Quod ille ooluit, neque ſupplicantium eſt miſertus: oeque mente percepit, quod viocere quidem bonũ eſt, ſuperuincere oimis inuidioſum: credeos pręcipuè magicis artibus, quas ei Maximus philoſophus exhibebat, & arbitratus Alexãdri Macedoois ſe gloriam percepturum, aut etiam maiorem. Putabat enim ſecundum Pythagoræam Platooiſque ſententiam, ex mutatione corporum Alexandri animam ſe poſsidere, aut eſſe potius in alio corpore alter Alexander. Ob hanc itaque cauſam Perſarũ regis ooluit preces admittere.

Iulianus obſidet regem Perſarum apud Cteſiphontem.

Maximus philoſophus. Iulianus putabat ſe alterum Alexandrum.

S O Z O M E N V S.

A Quum igitur in deſerti loca primò captiuorum habuiſſer ducatum, poſtea quidam ſenex ſub ſchemate proditoris ſe ei compendioſum iter oſtendere compromiſit. Cumque tribus diebus ambulantes ad maiorem ſolitudinem veniſſent, illum quidem fuſtibus occiderunt, confitentem hoc ſe feciſſe pro patriæ liberatione, & libenter tormenta omnia ſuſtinere. Exercitus interea Perſarum, ex itinere fatigato exercitu Romanorum, cõmotus occurrit, ſéque ad congreſſionem prælij parauit.

SOCRATES.

Querebantur enim Romani de principe, cur noluerit bellum cum lucri promiſſione finire. Veruntamen Perſis inſtantibus reſiſtebant, ita vt frequenter verterentur hoſtes in fugam. Porrò Iulianus erat præſens in equo, & exercitum confortabat, inermis quidem, ſpe felicitatis ſuæ audacior factus.

THEODORITVS.

B

De peremptione Iuliani. CAPVT XLVII.

Contra quem iaculum repentè delatum, diſcurrens per brachium, in eius latus immerſum eſt. Ex hoc vulnere ſuſcepit finem vitæ. Quis verò iuſtiſſimum intulerit vulnus, hactenus ignoratur. Sed alij quendam inuiſibilium hoc intuliſſe ferunt: alij verò vnum paſtorum Iſmahelitarum, alij militem fame & itinere fatigatũ. Sed ſiue homo ſiue angelus fuerit, palàm eſt quòd diuinæ iuſſioni miniſtrauit. Aiunt autem quòd cùm fuiſſet vulneratus, mox manum ſanguine ſuo cõpleuerit, & in aërem proiecerit, dicens: Galilęe viciſti. Et in eo ipſo confeſſus eſt cum blaſphemia victoriam.

SOCRATES.

Calliſtus. Calliſtus autem qui inter familiares Imperatoris tunc militabat, & Heroico verſu eius conſcripſit hiſtoriam, ait eum à dæmone vulneratũ, fuiſſe D defunctum. Iulianus ergo quarto Conſulatu ſuo quem ædiderat cum Saluſtio, ſexto die Iunij menſis, in Perſica regione defunctus eſt, anno tertio imperij ſui, ſeptimo verò ex quo Cæſar à Cõſtantio fuerat ordinatus, vitæ anno. XXXI. *Iuliani Aug. mors. An. do. 366.*

Quæ magiæ poſt mortem eius inuentæ ſint.
CAPVT XLVIII.

Poſt cuius mortem eius Magiæ compertæ ſunt. Carrę nanque ciuitas eſt, hactenus impietatis eius reliquias habens. *Carræ.* Per hanc iter agens, quoniã per Edeſſam propter piæ religionis cultum tranſire noluerat, in templum quod à Paganis colitur, eſt ingreſſus. Vbi cùm quædam cum ſuis conſortibus ſacrilegia celebraſſet, ianuas & clauſtra diſpoſuit, & quoſdam ibi milites obſeruare præcepit, vt intra hoc nullus accederet donec ipſe rediret. Cumque mortuus fuiſſet, & impio pium ſucceſſiſſet imperium, ingredientes in templum inuenerunt mira principis ſimulacra, eiuſque ſapientiam & famoſiſſimam pietatem. *Magia quædam portenta Carris reperta.* Viderunt enim mulierem à capillis appenſam, extenſas E habentem manus, cuius vterum aperuerat, vt Perſarum victoriam in iecore eius inſpiceret. Hoc ergo ſcelus in Carris inuentum eſt. Verùm in Antiochia plurimas arcas in Palatio humanis aiunt capitibus plenas fuiſſe repertas, & innumera in puteis demerſa corpora mortuorum. In qua vrbe cùm eius nuntiatus fuiſſet interitus, publicam cuncti habuêre feſtiuitatem, & non ſolum in eccleſiis & ſepulturis martyrum ſaltabant, ſed etiam in Theatris Crucis victoriam prędicabant, illius Magię inſultantes. *Antiochenſium publicũ gaudium de morte Iuliani.* Ego autem etiam clamorem fauoris eorum hic ponere neceſſarium iudicaui, vt etiam apud poſteros hæc memoria reſeruetur. Communiter enim clamabant omnes: Maxime fatue, vbi ſunt tua vaticinia? Vicit Deus, & Chriſtus eius. Hic ergo libri terminus eſt habendus, ne pio Imperio impietatis potentia copuletur.

A HISTORIAE ECCLESIASTICAE QVAM TRIPARTITAM VOCANT, D

LIBER SEPTIMVS.

SOCRATES.

De Iouiani Imperatoris auſpiciis, & quemadmodum à Perſidis finibus ſit egreſſus.

CAPVT PRIMVM.

Iouianus Auguſt. An.do.366. Tribunus militum. Cingulum militare.

MILITES igitur in maxima ſollicitudine cōuenićtes, omiſſa omni dilatione, altero die Iouiano īſulas Imperatoris imponunt. Erat enim vir fortis & nobilis, & illo tēpore χιλίαρχος, id eſt, Millenarius, quo Iulia-
B
nus electionem militibus lege propoſuit, vt aut ſacrificarent, aut militia cederent. Qui cingulum magis elegit amittere, quàm Imperatoris præceptis impiis obedire. Hunc ergo tunc Iulianus propter belli neceſsitatem inter viros militares habebat. Qui cùm violenter à militibus ad imperium traheretur, clamabat, dicens, non ſe velle Paganis hominibus imperare, cùm ipſe Chriſtianus exiſteret. Cumque vox omniū communiter proclamaſſet, dicentium, ſe quoq; Chriſtianos, ſuſcepit imperiū.

THEODORITVS.

Cogitabat itaque Iouianus de communi ſalute, & quomodo poſſet de medio hoſtium illæſum exercitum liberare. Nec indiguit magno conſilio, ſed ſeminibus pietatis vtiliſsimum vindemiauit fructum. Repentè nanque ſuam prouidentiā Deus oſtendit, & fluctuationem eius ad portum tranquillitatis adduxit.
C
Dum enim huius anguſtiā Perſarum rex agnouiſſet, miſſa Legatione petiit pacem, deinde cibaria militibus deſtinauit, & forum venalium eis præparari in deſerto præcepit. Celebratiſque fœderibus, exercitū reduxit incolumē.

SOCRATES.

Pactus Romanorū cum Perſis.

Quæ pacta, quantum ad gloriam quidem pertinebat Romanorū, turpia erant, ſed tempori cōgruebant. Amiſſa nanque Syria, & tradita Perſis Niſibi Meſopotamiæ ciuitate diſceſsit. Hæc itaque nunciata Chriſtianos confortauerunt, Paganis intulerunt luctum. Porrò milites incautum Iuliani feruorem valde culpabant, cauſamque damni finium Romanorū ei potius imputabant, quòd à Perſarum veluti proditore ſeductus, naues quæ per fluuium frumenta deueherent incendiſſet, & famem militibus accerſiſſet.

Quid Sophiſta Libanius cōtra Chriſtianos ſcripſerit, & quomodo Socrates hiſtoriographus eius dicta confutarit.

CAPVT II.

Libanij opus de morte Iuliani.

TVm itaque Sophiſta Libanius Lamentationis librum in Iulianum conſcripſit, quem Iulianū denominauit, faſcinatum ſanè laudibus illius: in quo etiam meminit librorum quos contra Chriſtianos ædiderat Iulianus. Et ſi quidem laudes Imperatoris Sophiſta dixiſſet, ego quieſcerem, veſtigia hiſtoriæ ſequens. Sed quia tanquam callidus Rhetor mentione Iuliani librorum Chriſtianam videtur lacerare religionem, propterea cōtra eum E
poſitis primùm verbis ipſius, pauca dicenda ſunt. Hyemis, inquit, noctes amplius Imperator extendens, incumbendo libris, Palæſtinenſem hominē Deum, Deique filium referentibus, præliabatur enixius, & redarguendo præualuit, vt riſum & quādam inanitatem oſtenderet eorum quæ coluntur à talibus. In quibus laboribus ſene Tyrio ſapientior eſt inuentus. Propitius autem ſit iſte Tyrius, & placidè verba mea ſuſcipiat, tanquam à filio victus eſt. Hæc quidē Sophiſtę Libanij ſunt. Verùm ego Sophiſtam eum optimum fuiſſe noui: quanquam ſi non eius religionis fuiſſet cuius Imperator erat, omnia quæ de Iuliano Chriſtiani dicunt, etiam iſte tunc diceret, & forſitan tanquam Rhetor augeret. Nam & viuo Conſtantio laudes, & eo defuncto iniurias plenas criminibus eius effudit.

Libanius viuum Cōſtantiū laudauit, vituperauit mortuum

Et ſi ſenex Porphyrius fuiſſet Imperator, libros eius Iuliani præpoſuiſſet operibus. Sed & Iulianus, ſi Sophiſta fuiſſet, dixiſſet forſitan etiā ipſum malum, ſicut Ecebolum. Quia ergo ille tanquam eius ſectæ, & tanquam Sophiſta & amicus Imperatoris, quæ ei ſunt viſa dixit, ei nos vt poſſumus obuiemus. Primùm itaque dixit, quòd libris incumberet, hyemis noctes extendens. Incumbere nan- F

Porphyrius

que ſignificat, quòd intentionem habuerit, vt vituperationem conſcriberet, ſicut conſuetudo Sophiſtis eſt. Nam olim hos libros ſcierat, ſed tūc incumbebat, & maximo prælio contendebat. Vnde palàm eſt quòd non (ſicuti Libanius putat) redarguendo præualuerit, ſed infirmitate ſuæ veritatis æſtuabat, & quæ benè illic cauteque ſunt poſita, tanquam detractor lacerare laborabat. Omnis enim qui reſiſtit alicui, nunc vertendo, nunc celando veritatem, mentitur aduerſus eum cōtra quem litigat. Et qui infenſus alicui eſt, omnia ſicuti hoſtis non ſolum agit, ſed etiam loqui contendit. Quòd verò Iulianus atque Porphyrius, quem Tyrium ſenem vocat, detractores ambo fuerint, ſuis ipſorum ſermonibus arguuntur. Nam Porphyrius ſummi philoſophorum Socratis vitam † lacerauit in hiſtoria Philoſophica, quam ipſe conſcripſit: & talia de eo retulit, qualia ſoliti detogationibus occupati. Et hæc de illo Socrate, qui apud Græcos mirabilis caſtitate, iuſtitia aliiſque virtutibus ha-

† dilacerauit

Χειρῶν, ἀρετῇ μὲν [illegible]

primus ſcripſit vitas philoſophorū A bebatur. Quem Plato mirabilis eorum philoſophus,& Xenophon, alter philoſophorum Thiaſus *tiasos*, non ſolum tanquam Deo amabilem hnnorant, ſed etiam vltra hominem ſapuiſſe pronunciant. Porrò Iulianus ęmulatus patrem,† paſsionem propriam in Ceſaribus denudauit,& omnium ante ſe regnantiū vitas carpens, ne philoſnpho quidem Marco pepercit. Igitur ambo detractores fuerunt. Non opus habeo pluribus vti ſermonnibus. Egn nanque ex vtrorunque verbis mores eorum coniiciens, hæc dixi. Quid autem de Iuliano Gregorius Nazanzenus retulerit audiamus. Ait enim in ſecundo libro contra Paganos hæc verba poſt alia: Hæc equidem de Iuliano aliis ipſa experimenta tradidetunt,& aſſumpta poteſtas imperij: mihi autem eius mnres comperti ſunt, cùm hūc virum Athenis clarius agnouiſſem. Venerat enim illuc, cùm frater eius Imperatnri videretur inimicus. Fuitque aduentus eius ratio duplex: vna quidem quaſi decentior, qua dicebat ſe veniſſe vt viſeret Hellada atque doceretur: altera verò ſecretior & B non nota plurimis, vt immolatores dæmonum & viros fallaces inquireret, quia nondum habebat impietatis ſuæ licentiam. Tunc igitur non fruſtra cnnſideraui virū. Non enim fortuitò iſta conſpexi, ſed faciebat me cautum incôſtantia motum eius,& exceſſus vberior. Vates ſiquidem egregius eſt, qui bene conſiderat. Nullum enim ſignum in eo mihi vtile videbatur. Ceruix inflexibilis, humeri iactabiles, oculi currentes, huc illucque directi, & furioſè reſpicientes. Pedes impatientes, nates ſpirantes iniutias atque contemptus, ſchemata riſibilia,& hoc ipſum ſemper habentia. Riſus incontinens,& quaſi ſubbulliens. Conſenſus & negatio ſimul, ratio nulla ratione conſiſtens, interrogatio inordinata, atque reſponſio nulla congruentia ſibi conueniens. Sed quid per vniuerſa diſcurro? Hunc ante opera vidi,& operibus ipſis agnoui. Et ſiquidem eſſent mihi pręſentes, qui tunc aderant, teſtarentur quòd cùm hæc vidiſſem, repentè dixi: O quale malum nutrit Reſpublica Rnmanorum? Et cùm hæc prædixiſſem, optaui me inueniri debere mendacem. Melius enim fuerat hoc, quàm vt C tantis terra ſceleribus impleretur. Nunquam arbitror talia fuiſſe prodigia, cùm multa diluuia, multa incendia, multæ peſtes, & hiatus terræ prouenerint, licet homines inhumani & feroces, compoſitique diſsimilibus naturis fuiſſe referantur. Ob quam rem digno ſua ſuperbia fine concluſus eſt. Hæc Gregorius de Iuliano narrauit. Quia verò cōtra Chriſtianos multa prnferentes, niſi ſunt vim facere veritati, quędam ex ſacris literis peruertentes, alia permutantes, omnia tamen ſecundum ſuā ſumentes intentinnem, multi eis obuiantes iſta patefecerunt, deſtruentes & redarguentes eorum vana ſophiſmata, & ante omnes Origenes, licet ante multa fuiſſet tempora Iuliani. Is enim quæ vi debantur turbare legêres ſacratiſsimas lectiones, obiiciens ſibiipſi & interpretatus ea, detractorum ſophiſticas adinuentiones excluſit. Quæ ſi ſæpius legiſſent Iulianus atque Porphyrius, ea libenter accipientes, in aliud fortè ſua verba mutaſſent, & non ad blaſphemiæ ſophiſmata verterētur. Quod verò lacerare ſtuduerit Imperator, apud idiotas & ſimplices verba faciens,& non apud eos, qui ſcripturarum diuinarū obtinent veritatem, ex his palàm eſt: ſumens enim ea verba, quæ diſpenſationis D cauſa humanius poſita ſunt, cùm multa huiuſmodi collegiſſet exempla, hæc nouiſsimè dicit: Horū igitur ſingula ſi non aliquam habent ineffabilem contemplationem, maxima de Deo blaſphemia ſunt plena. Hæc ergo Iulianus in tertio cōtra Chriſtianos libro dixit. In libro autē ſuo quem de Cyniſmo ſcripſit, docens quomodo ſacras fabulas deceat fingi, dicit oportere harum veritatem abſcōdi. Sic enim ait: Amat enim natura celari,& abdita Deorum ſubſtantia non paritur nudis verbis in aures introire pollutas. Apparet ergo per hęc Imperatorem ſuſpitionem habuiſſe de diuinis ſcripturis, quòd eſſent verba myſtica ineffabilem quendam modum contemplatinnis habentia. Sed indignatur quòd non omnes eandem ſententiam habuerint, & inceſſit hos qui inter Chriſtianos diuina ſimpliciter ſuſcipere videntur eloquia. Non igitur oportebat eum contra ſimplices inſurgere, nec propter illos contra ſacras literas intumeſcere, neque odio habere, aut auerſari quæ magis bene intellexerant: qund non omnes tunc ita ſentirent, ſicut ipſe voluerat. Similis ergo Porphyrio E factus eſt. Ille nanque in Cæſarea Palæſtinæ à quibuſdam Chriſtianis cæſus, iram non ferens, Chriſtianiſmum deſeruit per furorem:& odio inimico rum ſcribendo blaſphemias Chriſtianiſmo priuatus eſt: ſicut eum Euſebius Pampbili redarguit,& eius verba deſtruxit. Imperator autem apud idiotas ſuperbus inter Chriſtianos extitit, ea paſsione in blaſphemias Porphyrij declinauit. Ambo ſiquidem ſponte deliquerunt,& ſcienter peccando digniſsima pœna mulctati ſunt. Cùm igitur ſophiſta Libanius velut irridens dixiſſer, hominem ex Palæſtina Deum & Dei filium faciunt, oblitus ſuorū videtur eſſe verborum: ad finem nanque eius libri Iulianum deificauit ſic inter alia dicens: Primum nanque nuncium eius mortis penè peremerant, quòd putaretur de Deo mentitus. Deinde paululum deſcendens, ait: O dæmonum alumne, dæmonumque diſcipule,& dæmonum obſeruator. Qui licet hnc aliter intelligeret, veruntamen hæc eadem de Iuliano dixit, quæ Chriſtiani approbantes affirmant. Si ergo eum laudare cogitabat, oporte- F bat eum hoc nomen effugere: nec eum deditum dæmonibus indicare: ſicut ſermonem alium declinauit, quē cùm reprebenderetur, de ſuis libris abſcidit. Quomodo enim bnmo Chriſti deificetur, & quemadmodum in aperto homo fuerit, inuiſibiliter autem Deus,& quemadmodum vtraq; ſint vera, Chriſtianorum ratio ſacra nouit: Pagani verò antequàm credant, intelligere nequeunt. Dicit enim ſermo diuinus: Niſi credideritis, non intelligetis. Quapropter nnn erubeſcunt multos homines deificando: & vtinam bonis moribus inſtitutos, aut iuſtos, aut caſtos,& non potius lubricos, iniquos,& ebrioſos, id eſt, Hercules, Dionyſos, & Aſclepios, ſicuti frequenter in ſuis libris Iulianum iurare non puder. Quorum maſculos fœmináſque Cupidines ſi enumerare voluero longa digreſsio generatur. Sed ſufficit hæc ſcire volentibus Ariſtotelis Pallium,& Corona Dionyſij,& liber Rhegini mulrę memorię, turbaque Poëtarum, qui de talibus ſcribentes, verè ridiculum & inanitatem Theologiæ oſtendêre Paganorū. Quod verò proprium Paganorum ſit, hominem ſumma facilitate

animi ſui affectionē.

Gregorius Nazanzenus de Iuliano.

Depingit Iulianum Nazanzenus.

Origenes.

Liber Iuliani Auguſti, περὶ τῶν ἄθεον ... Iulianus verba ex tertio libro contra Chriſtianos. Iulianus reprehenditur.

Quid Porphyrium mouerit, vt aduerſus Chriſtianos ſcriberet.

Eſa. 6. a

Ariſtotelis pallium, Corona Dionyſij.

Attin Rhodij in Deos tulerunt.

A deificare, monſtremus. Rhodiis quadam calamitate detentis, reſpooſum eſt datum, vt Pbrygium Attin ſacerdotem vęſanæ Phrygum celebritatis placareot. Tale nanque reſponſum eſt: Attin placate Deum magnum, purum Adooēm, bonæ vitę, diuitiarum datorem, comatumque Dionyſum. Hoc itaque reſponſo Attin qui amore vęſano ſemetipſum occidit, eundem Adonem Diooyſumque oominauit.

Amphictiones de Alexandro.

Cumque Alexander Macedonū rex tranſiſſet in Aſiam, Amphictyones Alexandro fauentes, carmina iſta finxerunt, Iouem deorum Conſulem, & Mineruam tritogenitā hoorate, qui corpore mortali ſupernum abſcondis regem, quem Iupiter Heroum ſeminauit gentibus adiutorem, bonæ legis lætitiæ Alexandrū ſtatuete regē. Hæc in Pythia pronunciauit dæmon: qui cùm poteotibus adularetur, deificabat eos. Quid enim dicamus cùm etiam Cleomedem athletam deificauerint, ita dicentes.

Cleomedes athleta.

Vltimus Heroum Cleomedes Aſtypalæus, quem ſacrificiis bonorate, quia mortalis iam non eſt. Propter hoc ergo reſpooſum Diogeoes Cynicus & OEnomaus philoſophus Pythi-

Adrianus Antinous Amaſius Adriani.

B um reprehenderunt Apollinem. Cyziceni verò tertiumdecimum deum Adrianum appellauerunt. Sed etiam ipſe Adrianus amatum ſuum Antiooum deificauit. Et bæc ridiculam inanitatem non dicit eſſe Libanius? Hæc ergo à nobis propter eius detractionem, per digreſsiooem dicta ſufficiant.

THEODORITVS.

De rectitudine fidei Iouiani, & quid Athanaſius Alexandrinus ſcripſerit. C A P. III.

Iouianus Aug. epiſcopos exules reſtituit. Iouianus Aug. ab Athanaſio cupit orthodoxam religionem edoceri.

IOuianus ergo Imperator, mox vt imperij ſui terras ingreſſus eſt, primùm ſcripſit legem, vt epiſcopi de exilio redirent, & eccleſias eis reddendas eſſe profeſſus eſt, qui expoſitam in Nicæa fidē inuiolabiliter ſeruaſſent. Scripſit etiā Athanaſio, qui pcipuus erat horū dogmatū propugnator, petens vt ei reſcriberet perfectam diuinorū dogmatum diſciplinam. Qui eloquentiores epiſcopos coogregans reſcripſit, rogans vt fidem Nicææ ex-

C poſitam cuſtodiret, tanquam Apoſtolicis dogmatibus congrueotē. Cuius epiſtolæ verba ſunt hæc:

PIISSIMO ATQVE CLEMENTISſimo victori Auguſto Iouiano Athanaſius, & reliqui epiſcopi, conuenientes ex perſona omnium epiſcoporum Ægyptiorum, Thebaidos, & Libyæ.

DECET Deo amabilem principem diſcendi habere voluntatē, deſideriumque cœleſtium. Sic enim verè & cor habes in manu Dei, & imperium cum pace multis anoorum curriculis gubernabis. Voleote igitur à nobis tua diſcere pietate catholicæ eccleſiæ fidem, gratias ob hoc domino referentes, curauimus vt prolatam ab omnibus patribus io Nicæa tuæ pietati inſiouaremus fidem. Hāc enim repudiantes quidam, nobis quidem frequenter inſidiati ſunt, eò quòd Arianæ non conſentiremus inſaniæ. Autores verò facti ſuot hæreſis & ſchiſmatum vniuerſalis eccleſiæ. Vera ergo & pia in dominum ooſtrum Ieſum Chriſtū fides eſt omnibus manifeſta, & ex diuinis literis agnita atque lecta. In hac enim etiam ſancti martyrio conſummati ſuot, & requieſcentes in domino nunc conſiſtūt. D Manſerat itaque ſemper fides illæſa, niſi calliditas quorundam hæreticorum eam violare pręſumeret. Arius enim quidam, eiuſque ſectatores erumpere & impietatem aduerſus eam introduceere teotauerunt, dicentes, ex non extantibus: & creaturam, atque facturam, conuertibilemque eſſe filium Dei. Plurimoſque per talia ſeduxerunt, ita vt etiam qui aliquid eſſe videbantur, blaſphemia huiuſmodi traherentur. Verùm ſancti patres ooſtri olim conuenientes (ſicuti prædiximus) in Nicęno concilio, Arianam quidem ſectam anathematizauerunt, catholicæ verò eccleſię fidem (ſcriptura teſte) profeſsi ſunt. Eaque prædicatione hæreſis extincta eſt, quæ vbique videbatur accenſa. Hęc itaque fides per omnes eccleſias legebatur & prædicabatur. Sed quoniam Arianam hæreſim quidam reoouate volētes, ipſam fidem à patribus in Nicæa prolatam anathematizare præſumpſerunt: aliqui verò fingunt ſe eā profiteri, ſed ipſam veritatem oegare ooſcuntur, aliter interpretantes Conſubſtantialitatem, & ſancto ſpiritui blaſphemantes, cùm dicunt eum creaturam eſſe, atque fa- E cturam per filium celebratam: neceſſario conſiderantes lęſionem ex huiuſmodi cauſa contra populum generatam offerre tuæ pietati confeſsionem concilij Nicæni curauimus, vt pia religio tua cognoſcat, cum quanta ſcrupuloſitate conſcripta ſit: & quantum errent, qui extra eam voluot aliquid edocere. Cognoſce Deo amabilis Imperator, quoniam hæc quidē prædicatur à ſeculo, & hanc profeſsi ſunt patres in Nicæa cōuenientes. In hac quoque fide concordant omnes eccleſiæ in Hiſpania, & Britània, necnon in Galliis, Italiis, & in Dalmatiis conſtitutæ. in Cappadocia, Myſia, & Macedonia & vniuerſa ſimul Hellade, ſed etiam io vniuerſa Africa, Sardinia, Cypro, Creta, Pamphylia, Lycia, Iſauria, & in omni Ægypto & Lybia, Ponto & Cappadocia, partibuſque vicinis, & Orientales eccleſiæ pręter paucos Arij ſectatores. Omoium nāque prædictorū ſeotentiam experimento cognouimus, literas habemus, eoſque oouimus Deo amabilis Imperator, quia cùm pauci quidam huic fidei cootradicant, pręiudicium facere noo poterunt in F toto orbe terrarum. Multo enim tempore ab hæreſi Ariana pulſati, nunc etiam pietati contentione maxima contradicunt. Vt verò hæc pietas tua cogooſcat, licet ſciat, tamen ſtuduimus fidem Nicæno coocilio profeſſam ab epiſcopis treceotis decem & octo, ſubiungere. Eſt autem hæc Nicæni concilij fides:

Profeſſio fidei in Synodo Nicæna.

CREDIMVS in vnum Deum patrem omnipotentem, omnium viſibilium, inuiſibiliumque factorem. Et in vnum domioum noſtrum Ieſum Chriſtum filium Dei, natum ex patre, vnigenitū: hoc eſt, de ſubſtantia patris, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo verò: natum non factum, cooſubſtantialem patri, per quem omnia facta ſunt, quæ in cœlo, & quæ in terra. Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcēdit de cœlis, incarnatus, humanatus, paſſus eſt, & die tertia reſurrexit. Aſcendit in cœlos, venturus iudicare viuos & mortuos. Et in ſpiritum ſanctum. Eos autem qui dicunt, Erat, quando nō erat: & antequam naſceretur non erat: & quia ex non extantibus factus eſt, aut ex altera ſubſtantia vel

A Igitur Imperator tunc etiam Secundo nomine Præfecturam gubernanti Pretorianam legem dedit, vt capitali ſententia plecterentur, qui vel ſacram virginẽ nuptiali thoro violare auderet, vel impudico aſpectu aſpiceret, ne dicá abripere forte tentaret. Quam legem ideo poſuit, eò quòd Iuliani temporibus quidam huiuſmodi virgines vxores ducere auſi fuerant.

De non decendis ſacris virginibus. Iouiani lex.

Quod Athanaſius venerit ad Iouianum, & ab eo decenter ſit honoratus. CAP. V.

Athanaſi⁹ Iouianum adit.

INter hæc Athanaſius Alexandrinæ ſedis epiſcopus, cum paucis ſuorum cõmunicato conſilio neceſſarium iudicauit, vt Chriſtianum videret Imperatorem. Venienſque Antiochiá, Principem, de quibus oportebat, edocuit. Quidam aiunt, quod eum ipſe magis euocauerit Imperator, vt quæ neceſſaria pro religione & recta fide viderentur, exponeret: diſponenſque, vt decebat, cauſas eccleſiæ de reditu cogitabat. Verum Euzoius Arianæ ſectæ Antiochenæ ciuitatis epiſcopus, ſtu- B debat vt Probatianus quidam Eunuchus, in Alexandrina vrbe ordinaretur epiſcopus. Cumq; hoc ageretur, Lucius Alexandrinus à Georgio presbyter ordinatus, adiit Imperatorem, & maledicẽs Athanaſio, quaſi temporibus epiſcopatus illius fuiſſet accuſatus, & plurima exilia ſub pręcedentibus ſuſtinuiſſet Imperatoribus, eſſetq; circa ſacra per eum cauſa diſcordię, ſupplicabat vt alius in Alexádrina ciuitate ordinaretur epiſcopus. Verum Imperator ſciens, quantæ Athanaſio inimicorum inſidiæ factæ fuiſſent, detractiones huiuſmodi non reſpexit, ſed Lucium quidem cum multa interminatione tacere iuſsit, Probatianum verò eiuſque ſequaces Eunuchos, autores huiuſmodi ſcelerum atque turbarum caſtigandos eſſe præcepit. Porrò Athanaſium amicum ſibi maximum factum deſtinauit in Ægyptum, vt ſicut ei videretur cauſas eccleſiarum populoſque diſponeret. Fertur enim, quod eum pro maxima virtute conuerſationis ſapientiæque laudauerit. Aiunt quidem antequam ſub Conſtantio Imperatore Ariani tenerent eccle- C ſias, ſomnium vidiſſe Antonium monachum quaſi † burdones altare ſacrũ calcibus euertiſſent, experrectumque dixiſſe: Ab adulteris & permixtis hominibus eccleſiam calcari. Quæ non fuiſſe mẽdacia poſterior monſtrauit euentus.

Euzoius Antioche⁹. Lucius Alexandrinus accuſat Athanaſiũ.

Probatian⁹ Eunuchi.

† Mulos Antonij monachi ſomnium.

SOCRATES.

De conſulatu & fine Iouiani. CAP. VI.

TVnc igitur Imperator impetũ retinens hæreticorũ diſceſsit ab Antiochia, & venit ad Tarſum Cilicię, ibique corpus Iuliani ſepeliuit. Et cùm cuncta ſolénia funeri eius exibuiſſet, Cos. eſt deſignatus. Cumque Conſtantinopolim feſtinaret, venit ad prædiũ nomine Dadaſtana inter Galatiam & Bithyniam vbi philoſophus Themiſtius cum aliis Senatoribus occurrẽs, Conſularem recitauit orationem. Feliciter tunc agi poterant res Romanæ publicæ, & ſimul eccleſiaſticæ ſub principe benigno diſpoſitæ, niſi repentina mors tálẽ virũ ab hominibus abſtuliſſet. In prædicto nanq; pręedio hyemis tẽpore in † phraxis languore cõſtrictus eſt mortuus. Cõſulatu ſuo & Varroniani filij, ſeptimodecimo die Februarij mẽſis, q regnauit mẽſibus ſeptẽ, vixit annis trigintatribus.

Iouianus Iulianũ Tarſi ſepelit. Dadaſtana Themiſtius philoſophus Iouianus moritur. An. do. 366.

† Oppilationis. Varronianus.

SOZOMENVS. D

De ortu principis Valentiniani, & quemadmodum fratrem Valentem ipſe fecerit Imperatorem.

CAPVT VII.

CVmque in Nicæá Bithyniæ veniſſet exercitus, Valẽtinianum ordinauit imperatorẽ, virũ optimum, & apice Principali digniſsimum.

An. do. 367. Valentinianus.

SOCRATES.

Valentinianus igitur ordinatur viceſimoquinto die eiuſdem Februarij menſis, Pãnonius genere, de Cibala ciuitate: cui tunc erat militium cura commiſſa quoniam probatiſsimè militarẽ nouerat diſciplinã. Fuit etiam vir magnanimus, & ſemper præſenti fortuna melior apparebat.

THEODORITVS.

Is enim nõ modo fortitudine, ſed etiam prudẽ- E tia, temperantia atque iuſtitia & corporis magnitudine pręfulgebat. Adeo enim fuit regalis pariter & vrbanus, vt quum exercitus tentaſſet ei aliũ ſociare conſortem, ille reſponderit, quod cãtatur ab omnibus: Veſtrũ, inquit, fuit ô milites Imperatore non exiſtente mihi dare regimen Imperij. Verum vbi hoc ego ſuſcepi, meum iam & nõ veſtrum eſt de rebus cogitare cõmunibus. Cuius verba admirati milites, eius ſequuti ſunt volũtatẽ. At ille fratrem de Pannonia vocans, quod certe nõ debuit, ſocium fecit Imperij.

Valentinianus ad milites.

SOCRATES.

Poſt triginta dies auſpicij ſui.

THEODORITVS.

Cui Aſiæ ſceptra contradens pariter & Aegypti, Europá ſibi diſtribuit. Et veniens ad Heſperiá, omnem ilico docuit ęquitatem, à prędicationibus pietatis incipiens.

De Ambroſij Mediolanenſis epiſcopatu atque libertate loquendi. F

CAPVT VIII.

AVxentio nanque defuncto, qui Mediolanenſem præſulatum tenuerat, multiſque fuerat conciliis abdicatus, euocans Epiſcopos Imperator, huiuſmodi apud eos verba loquutus eſt: Nos ſtis aperte, eruditi vtique diuinis eloquiis, qualem oporteat eſſe Pontificem, & quod non deceat eũ verbo ſolum, ſed etiam vita gubernare ſubiectos, & totius ſemetipſum imitatorem virtutis oſtendere, teſtemque doctrinæ conuerſationem bonam habere. Talem itaque in Pontificali cõſtituite ſede, cui & nos qui gubernamus Imperium ſyncere noſtra capita ſubmittamus, & eius monita dum tãquam homines deliquerimus neceſſario, veluti curantis medicamenta ſuſpiciamus. Hæc quum dixiſſet Imperator, petiit ſynodus vt magis ipſe decerneret, ſapiẽs & pius exiſtens. At ille: ſupra nos eſt, inquit, talis electio. Vos enim gratia diuina potiti, & illo ſplẽdore fulgẽtes, melius poteritis eligere. Tũc ſacerdotes egreſsi, de epiſcopali ſede tractabãt. Verũ ciuitatis habitatores (vt fieri aſſolet) tu-

Auxentius epiſcopus moritur. Obteſtatio Valẽtiniani Aug. ad epiſcopos, de præficiendo Mediolanẽſibus epiſcopo.

A multus faciebāt, alij hūc, alij illū ordinare petētes. Qui enim erāt de Ariani Auxentij ſecta ſimilē ſibi fieri concertabant. Ruſum orthodoxi, ſui dogmatis nitebantur habere epiſcopum. Hanc ſeditionē Ambroſius, cui tunc Præſidialis fuerat cura commiſſa, vbi cognouiſſet, metuens ne quid turbę cōſurgeret, ad eccleſiam feſtinus acceſsit. At illi ceſſante ſeditione communem dederunt vocem, petētes vt paſtor gregis ordinaretur Ambroſius, qui nondū fuerat baptizatus. Hoc Imperator cognoſcens, repente iuſsit & baptizari, & tanquam dignum virum ordinari pontificem. Nouerat enim eius rectiorem omni libra ſententiam, & omni regula certiora ſuffragia. Arbitratus etiam diuinū in eo eſſe decretum, quum in eius electione etiam pars contraria conſonaret: Is ergo ſacri baptiſmatis dono potitus, gratiā quoque ſimul ſuſcepit Epiſcopatus. Quo facto hunc hymnū optimus Imperator Saluatori & domino obtuliſſe fertur (his enim quæ gerebantur intererat) Gratias, inquit, ago tibi Domine omnipotens & ſaluator noſter, quoniam huic viro ego quidem cōmiſi corpora

B tu autem animas, & meam electionem oſtendiſti tuæ iuſtitiæ conuenire. Cumque poſt paucos dies ſanctus Ambroſius cum multa fiducia apud Imperatorem quereretur, quod male à Iudicibus ageretur, tunc Imperator ait: Hanc, inquit, † παῤῥησίαν tuā pridem noui, & aperte probans non ſolum non reſtiti, ſed etiam in electione ordinationis tuæ ſocius fui. Feſtina itaque ſanare, ſicut diuina lege præcipitur, animarum delicta noſtrarum. Hæc igitur Imperator Mediolani & dixit & fecit. Cognoſcens autem quoſdam in Aſia & Phrygia de diuinis dubitare dogmatibus, in Illyrico quidem præcepit ſynodum celebrari, & quæ de illis decreta atque firmata ſunt, dubitantibus deſtinauit. Porrò qui illic conuenerant, decreuerunt fidem expoſitam in Nicæna vrbe ſeruandam. Scripſit autem & ipſe, ſocium adhibens in ſuis literis fratrem, vt in his quæ placuerant, duraretur. Nunc ergo etiam legem ipſam ponere neceſſarium eſt, quæ aperte & eius pietatem prædicat, & Valentis tunc ſynceritatem ſine dubitatione demonſtrat.

An. do. 377. Ambroſius Præſes tumultum compeſcit. Ambroſius nondum baptizatus eligitur in epiſcopum. Baptizatur. Fit epiſcop⁹. Audaciam & libertatē loquendi. An. do. 377. Synodus in Illyrico celebratur iuſſu Valentiniani Aug.

C

Edictum Valentiniani & Valentis de Conſubſtantiali Trinitate. *CAP. IX.*

IMP. MAXIMI, PII, VICTORES, Auguſti, Valentinianus, Valens, & Gratianus, epiſcopis diœceſeos Aſiæ, Phrygię, Carophrygię, Pacatianæ, in Domino S.

TAnto concilio in Illyrico celebrato, & ſubtiliter habita quæſtione de ſalutari Verbo, oſtenderunt beatiſsimi Pontifices Trinitatem conſubſtantialem Patris & filij & Spiritus ſancti. Quam nequaquam declinantes, iuxta miniſteria religionis magni regis exercent. Hanc ergo prædicare decreuit noſtra quoque potentia: ita tamen vt non dicant aliqui: Sequimur religionē Imperatoris hanc patriam gubernantis, & non illi potius obedientes, qui nobis ſalutis mandata contradidit, Euangelium nāque Chriſti noſtri ſic habet: Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quę ſunt Dei Deo. Quid ergo dicitis vos Epiſcopi & Præſules ſalutaris Verbi? Si ita ſe habet veſtra probatio, diligentes alterutros Imperiali abuti dignitate quieſcite: & nolite perſequi eos, qui deo perfecte miniſtrant: quorum orationibus & terrena bella ſedantur, & recedentium à deo angelorum repellūtur incurſus: quique omnes dæmones corruptores precum aſsiduitate confundunt: tributa ſecundum leges inferre non reſpuunt, poteſtatique regiæ non reſiſtunt: ſed ſyncera voluntate & ſuperni mandata dei cuſtodiunt, & noſtris legibus ſubiugantur. Vos autem inobedientes eſſe monſtramini. Et nos quidem ſubijcimur ei, qui primus eſt & nouiſsimus: vos autem vobiſmet arrogatis. Nos itaque puros noſipſos à vobis eſſe deſideramus. Et ſicut Pilatus in examinatione noſtri Chriſti, quum nollet eum perimere, conuerſuſque ad Orientis partes & petens aquam, abluit manus ſuas dicens: Innocens ego ſum à ſanguine huius iuſti: Sic etiā noſtra maieſtas ſemper mādauit perſequutionem non fieri, neque fluctuationes inferri, nec inuidere laborantibus in agro dominico, neque diſpenſatores magni regis expellere: vt non ad præſens & ſub Imperio noſtro creſcere videamini, & poſtea teſtamentum domini ſubdere paſsioni, ſicut

Mat. 22. b Mar. 12. b Luc. 20. e

D

Mat. 27. e

E in ſanguine Zachariæ. Sed illi poſt aduentū ſuperni regis noſtri Chriſti Ieſu dirupti ſunt, contradicti morti cū adiutore ſuo dęmone corruptore. Hoc præcepimus in Megetio, & Ciceronio, & Damaſco, & Lāpone, & Brintilio, qui auditores fuerunt. Sed etiam ipſa vobis Acta miſimus, vt cognoſcatis ea, quæ in eximio ſunt concilio celebrata. His ergo literis ſubdidit etiam dogmata concilij, hæc ſummatim habentia: Profitemur ſequentes magnum orthodoxumque concilium, conſubſtantialem eſſe patri Filium: & non ſic intelligimus conſubſtantialem, ſicuti pridem quidam expoſuerūt, non vero ſubſcribentes, & nunc alij illos vocantes patres, virtutem ſermonis reſpuunt, & ſequuntur eos, qui per conſubſtantialitatem ſimilitudinem ſignificatā eſſe conſcripſerunt, eo quod nulli reliquarum creaturarum per eum factarum ſimilis ſit filius, niſi tantummodo patri. Sed qui hæc expo

Interpres nō intellexit, vide Græca.

F nunt, creaturam præcipuam Dei filium impie dogmatizant. Nos itaque ſapimus (ſicut etiam concilia nuper Romæ & in Galliis celebrata) vnam eſſe eandemque ſubſtantiam patris & filij & ſpiritus ſancti, in tribus perſonis, quod eſt in tribus perfectis ſubſiſtentiis. Confitemur autem ſecundū Nicænam expoſitionem, & incarnatum filiū dei cōſubſtantialem ex virgine ſancta Maria, & in hominibus habitaſſe, & compleſſe diſpenſationem pro nobis omnem in natiuitate, & paſsione, & reſurrectione, & in cœlos aſcenſione: & iterum venturum vt reddat nobis ſimilitudinem diuinam: à ſemetipſo, deum exiſtentem carnigerum, & hominem deiferum. Hic ergo quæ prædicta ſunt contraria ſapientes anathematizamus, & eos ſimul qui non vere anathematizant, eum qui dixit, Antequam naſceretur, nō fuit filius: ſed ſcripſit, quod & antequam opere naſceretur, virtute erat in patre. Hoc enim & in omnibus creaturis eſt, quæ non ſemper exiſtunt, ſicuti deus. Filius enim ſemper cum patre eſt, ſempiterna natiuitate progenitus.

Hæc igitur Imperator ſummatim ſignificauit, ego verò etiam ipſas concilij literas ponendas exiſtimo.

A *Epiſtola Illyricianorum epiſcoporum ad Orientales epiſcopos profitentium Conſubſtantialem Trinitatem.*

CAPVT X.

EPISCOPI ILLYRICI, EPISCOpis Eccleſiarum Dei, Diœceſeos Aſianæ, Phrygiæ, Carophrygiæ, Pacatianæ in Domino S.

COooenientibus nobis in vnum, & habita maxima quæſtione de ſalutari Verbo, probauimus conſubſtantialem eſſe patri Trinitatem patris & filij & ſpiritus ſancti. Quamobrem iuſtum fuit vobis literas deſtinare, oon quibuſdam argumeotatiooihus religiooem Trinitatis ſcribeotes, ſed in humilitate rogantes. Has ooſtras literas deſtioauimus per dulciſsiınum fratré & conſacerdotem noſtrum Elpidium presbyterum. In præſentibus itaque ooſtris literis quaſi illud refertur, quod in ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti libris aſcriptum eſt, Ego quidem ſum Pauli, ego autem Apollo, ego verò Cephæ. Nunquid Paulus crucifixus eſt pro vobis, aut in nomine Pauli ba- (1.Cor.1.b)
B ptizati eſtis? Et hęc quidem ſufficiebant humilitati noſtræ, etiã ſi oon vobis vniuerſales literas mitteremus, propter timorem tantum, quem ibi prędicatis cunctę veſtrę prouiocię, à patre & filio ſpiritum ſanctum diuideotes. Quamobrem oeceſſarium habuimus ad vos deſtinare dominum noſtrũ & comminiſtrum Elpidiũ à regio principatu Romanorum has literas deferentem, vt ſi forte talis eſt prædicatio veſtra, cogooſcat: qui enim cooſubſtantialem Trinitatem non prædicant, anathema ſint. Et ſi quis his communicãs inuenitur, anathema ſit. His autem qui conſubſtantialem prędicant Trinitatem, præparata ſuot regna cœlorum. Rogamus ergo vos fratres, vt non aliud doceatis, oõ aliud innouetis, ſed conſubſtantialem ſemper & vbique prædicantes trinitatem, poſsidebitis regnum dei. Oh hoc ſcribentes & commemorantes, has literas deſtinauimus. De epiſcopis autem conſtituendis vel comminiſtris iam conſtitutis, ſi permanſerint vſque ad finem ſani, bene: alioquin ex ipſo presbyterio repellantur. Similiter presbyteros atque diaconos in ſacerdotali ordine definiuimus, vt ſint irreprehenſibiles vndique, & à Curia, & ab officio militari. Propterea ergo hoc no-
C luimus pluribus verbis ſcribere, eò quòd miſerimus voum ex omnibus dominum ooſtrum, & cõmioiſtrum Elpidium, ſtudioſe prædicatiooem veſtram cogniturũ an ita ſe habeat, ſicut audiuimus à domino ooſtro & conſacerdote Euſtarhio. Poſthac licet aliquando in errore fueritis, depooentes veterem homioem, induimini nouo. Nam & ipſe frater & comminiſter Elpidius docebit vos veram prædicare fidem. quia ſancta Trinitas conſubſtantialis deo & patri & filio cum ſpiritu ſancto ſanctificata, glorificata, manifeſtata eſt: pater in filio, filius in patre, cum ſaocto ſpiritu in ſecula. Hoc itaque declarato, aperte poterimus ſanctam Trinitatem confiteri cooſubſtantialem eſſe ſecundum fidem olim in Nicæa expoſitam, quam patres confirmaueruot. Qua fide prædicata, poterimus erroneum dæmooem declinare. Quo extincto, pacificos noſmetipſos literis degentes in pace ſalutabimus. Scripſimus itaq; vobis, vt noueritis Arianos eſſe condẽnatos, nolentes confiteri ex patris ſubſtantia filium & ſpiritum ſanctum, quorum nomi- D
na ſunt ſubiecta. Polychronius, Telemachus, Fauſtus, Aſclepiades, Amantius, Cleopater. Hæc ergo ita ſe habent, in gloria patris & filij & ſpiritus ſancti, in ſecula ſeculorum, Amen. Valere vos optamus patri & filio Saluatori Chriſto, cum ſancto ſpiritu, multis annorum curriculis.

De hæreſi Audæanorum. CAP. XI.

INclytus igitur Imperator tanqoam Apoſtolicis dogmatibus cum omni cura vacabat. Interea Syrus quidam & genere & lingua, Audæus nomine, illo tempore fuit dogmatum nouorũ repertor: qui pridem quidem malignos habere conceptus cœperat, tunc autem cognitus eſt. Prius nã que ſtulte iotelligens quod ſcriptum eſt: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem ooſtrã, humanam formam putauit habere diuinitatem & corporis circumiacere partes coniecit, diuinæ ſcripturæ nequaquã ſenſum perſpiciens, quæ ſæpe diuinis operationibus humanorum membrorũ no- E
mina circumponit: quandoquidem qui facile ſubtiliora intelligere nequeunt, per hæc dei prouidẽtiam magis agooſcunt. Adiecit autem huic impietati & alia his vicina. Ex væſania nanque Manetis aſperſus, oeque ignis, neque teoebrarum deũ aſſeruit creatorem. Sed hæc quidem, & quæcũque his ſimilia celant Manetis væſaniæ participes, & iſte prædicabat. Aiunt autem hos ab eccleſiaſtico ſeiuoctos eſſe conueotu, quando hic reperiãtur quidam, qui vſuras execrandas exigant, nec deſint qui abſque legitimis nuptiis mulieribus cohabitantes indeceorem agant vitam. Atque horum cauſa aiunt ſeorſum ſe viuere, celanres dogmatum blaſphemiã. Eſt tamen hic prætextus arrogantiæ plenus, & Phariſaicæ propago doctrinæ. Nam & illi animarum & corporum medicum accuſabant in templo, dicentes Apoſtolis: Vt quid cum publicanis & peccatoribus manducat magiſter veſter? Et per Prophetam de talibus dicit Deus: Qui dicunt, mundus ſum, noli me tangere, iſti fumus erunt in furore meo, ignis ardens tota die. Sed horum ſtultitiam redarguere præſentis tẽporis non eſt: quapropter ad narratiooem reliquam procedamus.

(*Audæus hæreticus.*) (*Geneſ. 1.e*) (*Luc. 5.f*) (*Eſa. 65.f*)

Ea tempeſtate Meſſalianorum, quos εὐχίτας id eſt, F
Orantes appellant, hæreſis eſt exorta. Vocãtur autem & alia appellatione ἐνθουσιασταὶ, id eſt, ſacrificatores. Hi enim cuiuſdã dęmonis operationẽ expectant, & hãc ſancti ſpiritus præſentiã arbitrantur. Qui verò integro huius rei languore participãtur, auerſantur operationem manuum velut malam, ſomnoq; ſemetipſos tradunt, & ſomniorũ phãtaſias, Prophetias appellant. Huius hæreſeos fuerũt principes, Dadoes, & Sabbas, & Adelphius, Hermas, & Symeooes, & alij, qui ab eccleſiaſtica quidẽ nequaquàm cõmuoione receſſerũt, dicẽtes diuinũ cibũ nihil nec prodeſſe oec lædere, de quo Dominus dixit Chriſtus: Qui comedit carnem meam, & bibit ſanguioem meũ, viuit in æternum. Cumque voluerint celare hunc languorẽ, etiã conuicti impudeoter negãt, & alios hæc ſapiẽtes quæ ipſi animo retineor, prorſus abdicãt. Letoius itaq; Præſul Melitinẽſis eccleſiæ, diuino zelo decẽter ornatus, videns eo ꝙ hic languor multa monaſteria, magis autẽ latronũ (vt ita dixerim) ſpeluncas inuaderet,

(*Meſſaliani An. do. 371. ἐνθουσιασταί, id eſt, afflati & dæmone.*) (*Ioan. 6 f*) (*Error Euchetarum.*) (*Letoius Melitenus.*)

A eas incendit,& lupos ab ouibus ſegregauit. Similiter etiam Amphilochius famigeratus ille Lycaoneoſis Antiſtes,dum hæc peſtis illic ereſceret,eam valde repreſsit,&oues quę tali cõtagione vexabãtur,eripuit. Porrò Flauianus vbiq; laudabilis Præſul Antiochenus, audiens hos in Edeſſa degere & venenum propriũ vrbibus viciois aſpergere, turbam monachorum deduxit Antiochiã, & negantes eam peſtem,hoc modo redarguit: accuſatores quidem dixit calumnioſos eſſe,teſtes verò mendaces. Adelpbium autem valde ſenem cum manſuetudine vocans, & iuxta ſe ſedere præcipiens, ait: Nos ô ſeoex,qui iam magnam partem vitæ tranſiuimus,humanam quidem didicimus diligenter naturam, & aduerſariorum dæmoniorum machinamenta cognouimus,ipſo experimento gratiæ miniſtratiooes edocti ſumus,iſti verò cum ſint iuuenes,oihil horum perfectius cognoſcentes,ſpiritalia audire verba non ferunt. Quapropter dicito mihi, quomodo ereditis ſpiritum contrarium recedere,& gratiã ſancti ſpiritus aduenire? His verbis ſenex ille delinitus, omne venenum quod ce-

Hæreſis negantium gratiã in baptiſmo conferri.

B labat euomuit atque dixit: Nullam quidem vtilitatem ex ſancto baptiſmate baptizatis accedere,ſed ſolam ſtudioſam orationem inhabitantem dęmonem effugare dicebat. Inſuper vnumquenque naſceotium à progenitore ſuo ſicuti naturam, ſic etiam dæmonum trahere famulatum. Et his expulſis per illam orationem ſtudioſam ſanctum ſpiritum aduenire,& ſenſibiliter ac viſibiliter ſuam deſignare præſentiam,atque corpus paſsiooibus motus cuiuſlibet eripere, & animam à mala voluntate penitus liberare, ita vt nequaquam deinceps egeat,neque ieiunio macerante corpus,neque doctrina refrenante,& progredi ordinate edoceote. Nõ ſolum autem qui hoc impetrauerit,corporis, inquit,exultationibus liberatur, ſed aperte etiam futura præuidet,& ſanctam Trinitatem oculis cernit. Hunc itaque Flauianus fœtidiſsimum fodieos fontem, & eius pocula cunctis examinanda producẽs,infœlicisſimn ait ſeoi: Vetuſtiſsime malorũ dierum,increpauit te os tuum & oon ego: labia enim tua teſtantur aduerſum te. Quumque hic lan-

C guor cunctis ionotuiſſet,de Syria quidam expulſi, & ad Pamphiliam ſuot progreſsi, eamque huiuſmodi peſte repleuerunt.

SOZOMENVS.

De Lampſaceno concilio. CAPVT XII.

Ad Valentinianum Aug. legatio epiſcoporum.

IGitur Valentinianus cùm ita ſaperet ſicut Niceni patres, ſimilia profitentibus proderat, aliter verò ſapientibus oõ erat importunus. Qui cùm initio regni de vrbe Cõſtantinopolitana per Thracias properaret Romam,epiſcopi Helleſpõti,Bithyoię,& qiucunque conſubſtantialem patrẽ ac filium prædicabant, Legatum miſerunt Hypatianum Heracleæ Perinthi præſulẽ, vt dignaretur ad emendatiooem dogmatis intereſſe. Is cũ adiſſet Imperatorem,& epiſcopotum legationem intimaſſet,reſpondens Valeotinianus,ait: Mihi quidẽ cùm vnus de populo ſim, phas nõ eſt talia perſcrutari. Verum ſacerdotes quibus hęc cura eſt,apud ſeipſos cõgregentur vbi voluerint. Cùm hęc itaque reſpondiſſet princeps,in Lampſacum con-

uenerunt epiſcopi. Cũque duos tractaſſent menſes, nouiſsime decreuerunt vt ea quæ Conſtantinopoli geſta fuerant ſtudio Eudoxij & Acacij,abolerentur. Similiter autem vt irritaretur etiam expoſitio fidei, quam velut Occidentalium epiſcoporum pr oferentes,quoſdã ſubſcribere in ea, ſub ea promiſsinoe fecerunt, vt quod fuerat conſtitutum de diſsimilis ſubſtãtiæ nomine,penitus abdicarent,quod etiam ſunt mentiri. Similem verò patri filium per ſubſtantiam aſſerebant, dicentes neceſſariam ſimilis adiectionem propter ſignificationem ſubſtantiarum. Fidẽ verò illam eſſe præcipiendam per omnes eccleſias,quę Seleucię fuerat promulgata,& expoſita in dedicatione Antiochenæ probatur eccleſiæ. Depoſitos autem ab eis qui diſsimilem patri filium aſſerebant, ſedes proprias recipere decreuerunt. Si quis autem eos accuſare vellet,æquo hoc periculo ſanciueruot,iudices eſſe decernentes epiſcopos recte ſapientes,& de vicinis prouinciis io eccleſia conuenieotes, vbi teſtes eſſent ſingulorũ qui dicerentur oppreſsi. Hæc decernentes, cùm euocaſſent Eudoxium, & D

An. do. 372. Synodus apud Lampſacum.

qui cum eo erant,locũ eis pœnitentiæ tribuerunt. E Quibus obedire oolentibus, quæ fueraot placita cunctis eccleſiis intimarunt. Cùmq; crederent ſtudere Eudoxium, vt vniuerſa regalia ſuæ partis faceret,& iſtis ſioe dubio derogaret, neceſſariũ putauerunt vt pręcurrerent,&quę fuiſſent Lampſaci geſta,nuotiarent. Remeantem itaque Valentẽ Imperatorem de Tbracia, in Heracleia adierunt. Fuerat enim cũ fratre ſuo digreſſus vſque ad quẽdam locum. Tunc eoim Eudoxius tam apud principem quam apud proceres pręcipuus habebatur. Adeuntibus ergo Legatis à Lampſaco miſsis, iuſſit Imperator ne ſeipſos ab Eudoxio ſepararent. Qui cùm reſiſtereot, & de geſtis Conſtantinopolitanis apud Seleucenum coocilium habitis aduerſus Eudoxium querereotur, cõmotus ad irã Princeps,illos quidem deputauit exilio, eccleſias autẽ tradi iuſsit Eudoxio.

Eudoxius gratioſus in aula Valentis.

THEODORITVS.

Quemadmodum Valens factus fuerit Arianus. CAPVT XIII. F

TEmpore quo Valens ſuſcepit Imperiũ, Apoſtolicis dogmatibus ornabatur. Cũ verò Gothi tranſiſſent Hiſtrum, & Thraciã peragrarent, collecta militia pugnare cogitabat aduerſus eos. Cui placuit vt oon nudus ſacra gratia pugnaret,ſed ſancti baptiſmatis munitus armis & hoc quidẽ bene placuit & valde ſapiẽter. Quod vero poſtea geſsit magnã animi mollitiẽ,& proditionẽ ſignificat veritatis. Ea oanque infelix paſſus eſt,quæ progenitor Adã. Coniugis enim eſt ſeductus alloquio, & muliebribus verbis illaqueatus. Illa nanq; primitus Arianę fallacię captiooibus irretita etiã iſtũ ſecũ corruere in blaſphemiæ foueã pſuaſit: cuius ſeditionis autor fuit Eudoxius. Is enĩ adhuc Cõſtãtinopolitanę gubernacula tenebat eccleſiæ,nõ regẽs,ſed ſuã potius mergẽs nauẽ. Tunc ergo io baptiſmatis tẽpore,iureiurãdo miſerrimũ obligauit,& vt in impietate dogmatis pmaneret, & vndiq; cõtraria ſapiẽtes expelleret. Sic itaq; ille doctrinã Apoſtolicã derelinquẽs, cõtrarias partes ſumpſit, & paulò poſt quæ iurauerat adimpleuit.

An. do. 378. Valens baptizatur pugnaturus contra Gothos.

An. do. 378. Valens ad Arianas partes trahitur vxoris blandiloquentia.

A

SOZOMENVS.

Qua crudelitate Valens ſit vſus aduerſus orthodoxos.
CAP. XIIII.

† Syriam.

INterea venit in † Eurœá: metuebat enim ne fortè Perſę pacta ſub Iouiano triginta annorũ facta, ſoluerent. Qui cum nihil mouerent, degebat in Antiochia. Quo tempore Melitium quidem epiſcopum deſtinauit in exilium, Paulinum verò reueritus, illius vitæ pepercit. Eos autem qui Eudoxio communicare nolebãt, eccleſiis expulit, pecuniis condemnauit, verberibus & aliis rebus afflixit.

Melitius in exilium.

SOCRATES.

Fertur enim etiam multos in Oronte flumine ſuffocaſſe.

THEODORITVS.

Euſebius Samoſaten. Pelagius. Laodicenus.

B De Samoſata autem ſanctum Euſebium expulit, Pelagium admirabilem paſtorem Laodicenſiũ, vrbe priuauit: qui quum in iuuentute duxiſſet vxorem, in ipſo thalamo primo die nuptiarũ ſponte perſuaſit, vt puritatem cõmuni voluptati præponeret, atque vt charitatem fraternam adipiſceretur pro copulis nuptialibus, erudiuit.

SOCRATES.

De tyrannide & perditione Procopij.
CAPVT XV.

An. do. 367. Procopius tyrannus.

CVm hęc autem in Syria fierent, exortus eſt Conſtantinopoli tyrannus nomine Procopius: qui paruo tempore multam ſibi militiam coaceruans, ſe deſtinabat aduerſus Imperatorem. Quod cùm nuntiatum fuiſſet, conturbatus Valens paululum ſuum impetum remoratur. Cũque belli euentus interea parturiret, terræmotus factus multas diruit ciuitates. Sed etiam mare terminos proprios mutauit, & in quibuſdam locis intantum influxit, vt loca quę pridem ambulari poterant remigarentur: ab aliis verò locis tãtum receſsit, vt arida tellus inueniretur. Hoc ergo factũ eſt primo duorum principum Conſulatu.

Terræmotus

C

An. do. 368. Pugna inter Valentem & Procopium.

Sequenti autem anno, Gratiani & Dagalaiphi Conſulatu, bella parabantur. Cumque tyrannus Procopius de Cõſtãtinopoli digreſſus, caſtra moueret aduerſus Imperatorem, & hoc audiſſet Valens, venit ab Antiochia, & cum eo congreſſus eſt circa ciuitatem Phrygiæ Nacoliam. Et prima quidem pugna deuictus eſt. Poſt paululum verò Procopium cepit, tradentibus eum Agelone Gomarioq; militibus, quos etiam poſtea inopinatis quibuſdam ſuppliciis iuſsit expendi. Contemnens enim iuſiurandum quod eis præbuerat, ſerris diuiſos crudeliter interemit. Tyrannum verò duabus vicinis arboribus flexis, ſingulos in eis pedes eius ligari fecit, quę dimiſſæ aërem repetentes, Procopium diuiſerunt. Et boc modo tyrannus interiit.

Agelon Gomarius. Procopij ſupplicium.

THEODORITVS.

De exilio ſancti Euſebij Samoſateni Pontificis, & quod ciues eius, amore fidei, alij epiſcopo ſe ſubdere noluerint.
CAPVT XVI.

D EVſebius interea Samoſatenus epiſcopus in Thraciam in exilium deportatus, Apoſtolicis laboribus deſudabat. Is enim multas eccleſias deſolatas paſtoribus eſſe conſpiciens, habitu militari ſumpto, *tiára* caput operiens, Syriá peragrabat, & Phœnicen, pariter & Palæſtinam, presbyteros ordinans atque diaconos, aliaq; eccleſiæ peragebat officia. Sicubi autem inueniret ſibi cõcordes epiſcopos, eos Præſules indigentibus conſtituebat eccleſiis. Quantam verò fortitudinem ſapientiamque monſtrarit, Imperialem ſuſcipiens iuſsionem, qua eum præcipiebat in Thraciis habitare, neceſſarium arbitror neſcientes cognoſcere. Venerat enim baiulus huius præceptionis circa veſperam, quẽ Euſebius ſilentiũ habere, & aduentum ſuum celare iuſsit, dicens: Si cognouerit hoc turba ſacri zeli amore inflammata, te quidem interimet: ego autem pro tua morte apud Deũ pœnas cogar exoluere. Quum bæc dixiſſet veſpertino conſueto miniſterio celebrato, circa ipſa ſomni primordia vni famulorum ſecretum pandens, ſolus egreſſus eſt ſenex: ſequebatur famulus, puluillum tantummodo & codicem gerens. Cumque veniſſet ad Euphtatis fluminis ripã, iuxta ipſos muros ciuitatis expoſitã, aſcendit in nauem, vt Zeugma nauigaret, iuſsitq; nautis vt remigarent. Et facto die ille quidem peruenit ad Zeugmatis locũ: Samoſateni verò gemitibus & lamentatione repleti ſunt. Nam cùm ille ſeruus eius proximis, quę iuſſa fuerant, indicaſſet, & qui cum eo proficiſcerentur, & quos codices detuliſſet, ingemiſcebant vniuerſi, paſtore videlicet priuati. Fluuiuſque nauigantibus atque ſequentibus eſt impletus. Cũq; veniſſent & deſideratum paſtorem cernerent, amplius eiulabant: ac ſuſpirantes fundenteſq; lachrymarum fontes, eúm retinere nitebantur, ne in lupos oues eius inciderent. Quem cum flectere non valuiſſent, audierunt eo legente Apoſtolicam legem, quæ aperte iubet nos Principibus & poteſtatibus eſſe ſubiectos. Quo facto, alij quidem ei obtulerunt aurum, alij argentum, alij veſtes, alij famulos, tanquam ad peregrinam & exteram properanti terram. At ille pauca quædã à valde notis accipiens, doctriniſque cunctos & orationibus armãs, & pro Apoſtolicis dogmatibus pugnare pręcipiens, ad Hiſtrũ profectus eſt. Illi verò ad vrbem propriam remeantes, & mutuo ſe exhortantes, luporum circumſpiciebant prudenter inſidias. Nũc verò narrandus eſt horum fidei calor & puritas. Puto enim me delinquere, niſi per hanc relationẽ illi ſemper memorabiles babeantur. Quum ergo Arianorum participes egregio paſtore priuaſſent gregem, aliumque pro eo Eunomium nomine feciſſent epiſcopum, nullus illic habitantium, non pauper, nõ diues, nõ famulus, non opifex, nõ agricola, nõ hortulanus, nõ vir, nõ mulier, nõ iuuenis, nõ ſenex, ad eccleſiaſticũ acceſsit conſuete collegium. Solus itaque degebat epiſcopus, tũ nullo cũ neque vidẽte, neq; penitus appellante, licet feratur cum multa vixiſſe manſuetudine: cuius rei hoc probatur indicium. Cum enim voluiſſet lauare, & eius famuli balnei ianuas obſeraſſent, volenteſq; ingredi prohiberẽt, ipſe populũ ante ianuas vidẽs, eas aperire præcepit, & libenter ſecũ omnes lauacro participari. Hoc idẽ etiã in balnei ſolio fecit. Nã quum lauanti ſibi quoſdã videret aſtare, iuſsit

Euſebius Samoſatenus in exilio quid egerit.
† Calamauo, id eſt, arcto mitra genere, ita habens vniuerſa, & veteriſſ. exemplaria.

E *Euſebius nauigat Zeugma Syriæ.*

Roma. 13. a

F *Euſebius ad Hiſtrum.*

Samoſateni. Eunomius Arianus in Euſebij loco obtruſus.

Eunomij Samoſatenus humilitas.

A vt cum ipſo communiter aqua calida fruerentur, qui tacentes aſtabant. At ille honoris cauſſa hoc fieri putans, velociter aſcendens egreſſus eſt. Illi verò nequiſsimæ hæreſeos immunditia, etiam aquam iudicantes eſſe pollutam, eam repente cuniculorum egeſtionibus tradiderunt, & aliud fecerunt ſolium temperari. Quod ille cognoſcens, relicta ciuitate diſceſsit, inimicam habitare ciuitatẽ, & horrorem habentem aduerſum ſe communem, arbitratus eſſe ſtultum. Quo de Samoſata abeunte, Lucium pro eo aperte lupum, & ouibus inimicum conſtituerunt. Sed oues licet deſolatæ paſtore, tamen quæ ſunt paſtoris operabantur. Permanſerunt enim doctrinam apoſtolicam inuiolabiliter obſeruantes. Quomodo enim etiam Lucium omnes habuerint odio, aliis narrationibus explanabo. Adoleſcentes in platea ſphæram alter alteri porrigentes, luſu delectabantur. Iſto autem tranſeunte, contigit vt ſphæra cadens, per aſini eius tranſiret pedes: tum pueri vehementer eiulauerunt, arbitrati ſphæram pollutione repletam. At ille hoc intelligens, præcepit cuidam ſequẽtium vt
B expectaret, & quod gereretur, cognoſceret. Pueri verò accedentes ignem, & ſphęram iaculantes per mediam flammam, hoc modo eam arbitrati ſunt expiatam. Et hoc quidem eſſe noui iuuenile, & cõſuetudinis antiquæ reliquias. Veruntamen indicium eſt, quo poſsit oſtendi quale odium circa Arianam væſaniam ciuitas habuerit vniuerſa. At Lucius manſuetudine non eſt imitatus Eunomium, ſed multos quidem ſacerdotum fecit per Iudices in exilium deportari, eos præcipue qui viriliter pro ſacris dogmatibus dimicabant, vſque ad nouiſsimos Romani fines imperij, Euolcium Diaconij miniſterio functum in erẽmum Oaſin, Antiochum verò Euſebij maximi generatione decoratum (erat enim cõſobrinus eius) & multis virtutibus coruſcantem, necnon ſacerdotij dignitate fulgẽtem, in Armeniæ terminos mitti ſuaſit, cuius opera pro diuinis dogmatibus celebrata quis explanare ſufficiat? Quum itaque vir ſanctus Euſebius poſt multa certamina, innumeraſque victorias etiam coronam martyrij ſuſcepiſſet, conuenit ſolenni
C modo prouincię ſynodus pariter & Iouianus Pergenæ tunc ciuitatis epiſcopus, qui pauco tempore Arianorum fuerat communione maculatus. Quumque vniuerſi Antiochum elegiſſent, auunculo proprio ſucceſſorem, & ad ſacrum perduxiſſent altare, & genua ad ordinationem inclinare compellerent, conuerſus & videns Iouianum ſuo capiti dexteram imponentem, manum eius repulit, dicens, non eſſe ferendum dexteram, quæ aliquando ſacramenta blaſphemiis celebrata ſuſcepiſſet. Sed hæc quidem non poſt multum temporis euenerunt. Tunc enim in interiorem eſt (vt dixi) ductus Armeniam. Qua tempeſtate vir ſanctus Euſebius morabatur apud Hiſtrum, Celtis Thraciam deuaſtantibus & obſidẽtibus ciuitates, ſicut eius ſcripta commemorant.

Eunomius diſcedit Samoſata. *Lucius obtruditur.* *Purgatio per ignem.* *Euolcius in exilium.* *Euſebius in exilium. Euſebius martyrio coronatus. Antiochus nepos ſuccedit. Iouianus Pergenus* *Celtæ. Germani.*

De exilio Barſæ epiſcopi.
CAP. XVII.

BArſen quoque, cuius etiamnũ maxima gloria eſt, non ſolum in Edeſſa quam regebat viciniſque prouinciis, ſed etiam in Phœnice & Ægypto, necnon Thebaide, quas gẽtes cum D maximo virtutis ſuæ ſplendore trãſierat, primùm quidem Valens inſulam Aradon habitare præcepit. Cúmque cognouiſſet innumeros ad eum concurrere populos (quia cùm plenus eſſet gratia, verbo ægritudines effugabat) in Oxyrynchum Ægypti vrbem eum in exilium deſtinauit. Cúmque etiam illic eius gloria omnes accenderet, in quoddam caſtrum extremum Barbaris vicinum, cui nomen eſt Pheno, ſenex dignus cœleſti vrbe deductus eſt. Aiunt quidam in Arado hactenus eius extare lectum eximia celebritate dignũ: multi enim ægrotantium, cùm in illo collocantur, ſalutem fide percipiunt.

Barſes Edeſſenus. *Aradus inſula.*

SOZOMENVS.

Item de crudelitate Valentis quam geſſit aduerſus orthodoxos extincto Procopio.
CAPVT XVIII.

IGitur Imperator extincto Procopio, felicitate prouectus, denuò contra Chriſtianos bella commouebat, omnem religionem in Ariano E dogmate cupiens concordare. Præcipuè tamen eum ad furorem prouocabat ſynodus in Lampſaco celebrata, non ſolum quia Arianorum abdicaret epiſcopos, ſed quòd promulgationem fidei Ariminenſis anathematizauerat. Veniens igitur Nicomediam Bithyniæ, conuocauit Eleuſium Cyzici, is enim ſectam Macedonij magis ſequebatur, ſicut iam dixi. Et faciens concilium Arianorum epiſcoporum, cogebat Eleuſium vt illorum dogmati conſentiret. Qui primùm quidem negauit. Poſtea verò cùm ei minaretur exilium, formidans in Arianum dogma conſenſit. Quo perpetrato, mox pœnitentia tractus veniens Cyzicum, coram omni populo de violentia querebatur, dicens conſenſum violentia non voluntate factum. Et vt quęrerent ſibi alium epiſcopum hortabatur, quoniam ipſe per neceſsitatem dogma proprium denegaſſet. Porrò Cyziceni propter amicitiam eius alij epiſcopo ſubdi noluerunt, manſeruntque ſub eo, F non tamen à propria hæreſi abducti ſunt. Hoc audiens Conſtantinopolitanus epiſcopus, Eunomium in Cyzico ordinauit epiſcopum, tanquam qui poſſet populum calliditate verborum ad ſuum circumuenire conſenſum. Deſcendente vero Eunomio, Sacris præceptionibus expelli iubetur Eleuſius, & in ſede Eunomius collocari. Quo facto amatores Eleuſij extra vrbem oratorium fabricantes, Collectas ibi faciebant. Hæc ergo de Eleuſio dicta ſufficiant. Nunc de Eunomio referendũ eſt.

Valens pro Arianis. *Eleuſius Cyzicenus.* *Eudoxius.* *Sacræ literæ principis. Eunomius in Cyzicũ.*

SOCRATES.

De Eunomio hæreſiarcha. CAP. XIX.

EVnomius notarius fuit Aëtij, qui ἄθεος, id eſt, ſine Deo, vocabatur: cuius mentionem fecimus. Cum quo dum eſſet, modum eius ſophiſticum imitatus eſt, & ſermonibus quibuſdã vacans, facienſq; ſibi ſophiſmata, nõ ſentiebat, ex bis inflat᷒, in blaſphemias ſe incidere: quippe qui dogma imitaretur Arij, & multis modis repugnaret dogmatib᷒ veritatis. Enimuerò parũ edoct᷒ ex literis ſacris, & eas minimè intelligere valẽs circa

Eunomius & eius ſcripta.

A verba frequenter occupabatur, eáque cõuertens
ſemp nõ poterat intentionis ſuæ propoſitũ adim-
plere: ſicut ſeptem eius demõſtrant Tomi in qui-
bus vaniſsimè laborauit, quos in epiſtolã Apoſto-
li ad Romanos fecit: multa enim illic verba ꝓfun
dens, intentionem epiſtolæ non potuit inuenire.
Sũt etiam alij eius ſimiles libri, quos qui legere vo
luerit, eorum contemptum experimentis cogno-
ſcet. Hunc igitur Eunomium Eudoxius in Cyzico
fecit epiſcopum, expellere niſus Eleuſium. Cúmq;
illuc veniſſet, vtens more ſolito Dialectica, quaſi
peregrinum aliquid auditorib⁹ inferebat. Quam-
obrem Cyzici tumultus exortus eſt, eúmque vrbe
pepulerunt, non ferentes eius verborum faſtum.
Qui Cõſtantinopolim veniens cum Eudoxio mo
rabatur, epiſcopatu vacans. Sed ne detrahere vi-
deamur, audi vocẽ ipſius Eunomij, quæ tentat con
tra Deum ſophiſmatibus loqui. Sic enim ait:
Deus de ſubſtantia ſua nihil nouit amplius quàm
nos, neq; eſt illi magis, nobis autem agnita minus,
ſed quodcunque de illa nouimus nos, hoc modis
B omnibus etiam ille nouit. Quod autem rurſus ille,
hoc inuenies immutabiliter in nobis. Hæc quidẽ
aliáque ſimilia Eunomius ſophiſmata, id eſt, circũ-
uentiones faciens, non ſentiebat occũbere. Quo-
modo autem ab Arianis paulò poſt ſegregatus ſit,
proprio loco narrabimus.

Cyzicani ejiciunt Eunomium.

Eunomij temeraria ſubtilitas.

SOZOMENVS.

De ſæuitia Valentis contra Conſtantinopolitanos orthodoxos. CAPVT XX.

VExabantur enim etiam Conſtantinopoli ha-
bitantes, qui Nicænum dogma profitebãtur,
quos omnes Imperator expelli ciuitate præcepit,
Nouatianorum verò etiam eccleſias claudi, aliorũ
verò hæreticorum quod clauderet non inuenit.
Pridem enim ſub Conſtantio principe probantur
ablatæ. Sed etiam Agelium Nouatianorum epiſco
pum eccleſiæ Conſtantinopoli conſtitutæ, exilij
deportatione damnauit. Dicebatur enim mirabi-
C liter viuere ſecundum eccleſiaſticas ſanctiones, cu
ius vita erat philoſophica, & à pecuniarum poſſeſ-
ſione ſegregata. Quod etiam conuerſationis eius
modus oſtendebat. Vna enim tunica vtebatur, &
ſemper ambulabat excalciatus. Qui nõ longo poſt
tempore reuocatus eſt, eccleſiáſque recepit. Cu-
ius rei fuit autor quidam Martianus, vita, ſcientiá-
que admirabilis, pridem quidem in Regalibus mi-
litãs: tũc autem presbyter Nouatianus, artẽ Gram
maticam Imperatoris filias edocebat Anaſtaſiam
atque Caroſam. Ex quarum nominibus hactenus
Anaſtaſianæ & Caroſianæ Thermæ publicæ Con-
ſtantinopoli nuncupantur.

Nouatiani apud Conſtantinopolim.

Agelium Nouatianorum epiſcopum.

Agelius reuocatur de exilio.

Anaſtaſia & Caroſia filiæ Valentiniani.

SOCRATES.

De deſtructione murorum Chalcedonenſium. CAPVT XXI.

IGitur Imperator Valens Chalcedonenſis vrbis
contra Byzantium poſitæ muros deſtrui iuſsit.
Iurauerat enim hoc ſe facturum tyranno victo, ꝙ
Chalcedonenſes fauore tyranni ei turpes contu-
melias intuliſſent, & portas clauſiſſent ciuitatis.
Murus autem iuſsione deſtruebatur Imperatoris, D
& ſaxa ad ædificium Thermarum, quæ Conſtan-
tianæ vocantur, Cõſtantinopolim vehebãtur. In-
ter quæ ſaxa vnum inuentum eſt, in quo reſpõſum
habebatur inſcriptum, olim quidem abſconſum,
tunc verò manifeſtum. Significabat enim, ꝙ cùm
proueniret aquarum abundantia ciuitati, tunc mu
rus quidem lauacro ſeruiret, innumeræ verò Bar-
barorum nationes, Romanorum fines incurrẽtes,
cùm crudelia multa cõmitterent, nouiſsimè etiam
ipſæ perirent. Poſt aliquantũ itaque temporis eue
nit, vt Valens Aquæductũ ædificaret, & abundan-
tiam Conſtantinopoli præberet aquarum, tunc e-
tiam Barbaræ motæ ſunt nationes. Reſponſum ta
men etiam alio modo contigit adimpleri. Cùm e-
nim Aquæductus in ciuitatẽ fuiſſet inductus, Præ-
fectus vrbis tunc Clearchus Nymphęum maximũ
ædificauit in platea, quæ Theodoſij nũc vocatur,
vbi aquæ affluentia eſt emiſſa: in quo maximã fe-
ſtiuitatem ciuitas habuit. Sed hoc reſponſum pau-
lò poſt eſt impletũ. Porrò cùm ſolueretur murus,
Principem Conſtantinopolitani rogauerunt, vt à E
muri deſtructione ceſſaret. Cum quibus etiam ſup
plicabant poſſeſſores Bithyniæ, Nicomedienſes,
atque Nicæni. Verùm Imperator furore plenus,
vix quidem ſupplicãtium ſuſcepit preces. Volens
tamen iuſiurandum implere, murum deſtruebat,
eúmque ſubinde minoribus lapidibus rurſus ædi-
ficabat. Quod nũc etiam in quibuſdam muri par-
tibus inuenitur, vbi maximis mirabilibúſque lapi-
dibus, vilis nunc fabrica ſuperpoſita demõſtratur.

Valẽs Aug. muros Chalcedonis diruit.

Thermæ Cõſtantianæ.

Epigramma futura prædicens.

Valẽs aquæductum extruit.

Clearchus Nymphæũ ædificat.

De natiuitate Valentiniani minoris, & de immenſitate grandinis, & de ortu principis Gratiani. CAPVT XXII.

HOc itaque tempore talia gerebantur. Scien-
dum tamen quòd bellum cõtra Procopium
tyrannum geſtum eſt Conſulatu Gratiani & Daga
laiphi, circa finem Maij menſis. Poſt paululum ve
rò temporis eodem Cõſulatu, Valentiniano prin-
cipi in Occidentis partibus conſtituto, natus eſt fi
lius nomen referens patris. Verùm Gratianus an-
te eius fuerat natus imperium. Et ſequenti Conſu F
latu Lupicini & Iouiniani grandinis multitudo in
Conſtantinopolitana vrbe ſecundo Iunij menſis
die, ſaxorum gerens ſimilitudinẽ vehementer ef-
funditur. Quod multi dicebant propter motũ Im-
peratoris accidere, qui plurimos ſacerdotũ in exi-
lium deportauerat, Eudoxio communicare fugien
tes. Poſt paululum verò temporis eodem Cõſula-
tu Valentinianus Princeps filium Gratianum Im-
peratorem conſtituit, viceſimo quarto die menſis
Auguſti. Sequenti verò Cõſulatu Valentiniani ſe-
cundo, & Valentis item ſecundo, terræmotus cir-
ca Bithyniam maximus Nicæam ſubuertit vrbem,
vndecimo die menſis Octobris. Agebatur autem
annus duodecimus poſt Nicomediæ caſum. Poſt
modicum verò tempus alio terræmotu multæ par-
tes Germæ ciuitatis in Helleſponto cõſtitutæ, de-
ſtructæ ſunt. His ergo ita prouenientibus, nulla re-
uerentia terruit, neque Eudoxium Arianorum epi
ſcopum, neque Valentem Imperatorem. Non e-
nim à perſecutione ceſſabant. Porrò terræmotus,
turbarum eccleſiaſticarum indicium eſſe videba-
tur. Cùm ergo multi ſacerdotũ in exilium depor-

An.do. 365.

Grãdo Conſtantinopoli. An.do. 369.

An.do. 370.

Germa.

A tarentur, ſoli diuina prouidentia propter eminentem ſui reuerentiam exiliũ non ſunt paſsi Baſilius atque Gregorius. Quorum alter quidem Cæſareæ Cappadociæ fuit epiſcopus, Gregorius autem Nazianzenæ ciuitatis omnino viliſsimæ, quæ eſt poſita vicina Cæſareæ. De Baſilio atque Gregorio ꝓcedenti ſermone narrabimus.

Quomodo Ariani Macedonianos fuerint perſecuti & illi ſe contulerint ad Liberium.
CAPVT XXIII.

CVmque eo tempore Cõſubſtantialitatis dogma profitentes vehementer affligerentur, rurſus pſecutores cõtra Macedonianos inſurrexerunt: qui terrore magis violentiáque cõſtricti, per ſingulas ciuitates Legationibus fungebantur apud alterutros, indicantes optimum, ſi per neceſsitatẽ confugerent ad fratrem Imperatoris, & ad Liberium Romanæ vrbis epiſcopum, cuius fidem amplectebantur potius quàm cõmunionem Eudoxij.

Macedoniani cõfugiunt ad Valentinianũ & Liberium.
An. do. 367.

B Miſerunt ergo Euſtathium Sebaſtiæ, qui fuerat ſæpe depoſitus: Syluanũ Tarſi Ciliciæ atque Theophilum, mandantes, ne declinarent fidei cauſſa Liberium, ſed Romanæ cõmunicarent eccleſiæ, & fidem de conſubſtantialitate roborarent. Itaque cũ his literis in Seleucia diſpoſitis, ad Italiam peruenerunt. Et Imperatorem quidem videre nõ potuerunt: erat enim occupatus in Galliis, & cõtra Sauromatas pugnabat.

Sauromatæ.

Liberio tamen epiſtolas obtulerunt: qui eos ſuſcipere nullatenus voluit, dicens eos Arianos eſſe: nec ab eccleſia ſuſcipi poſſe, qui Nicænam non ſuſciperent fidem. At illi reſpõderunt, per pœnitentiam ſe cognouiſſe veritatẽ, & dudum abnegaſſe Diſsimilitudinis fidem, & ſimilem profeſſos per omnia filium patri, nihilque differre à conſubſtantiali per omnia ſimilem. Hæc dicentes exegit Liberius ſcriptam ſuæ ſentẽtiæ dare profeſsionem. At illi libellum portexerunt, in quo etiam propoſuerunt verba fidei Nicæni concilij. Epiſtolas autẽ à Smyrna in Aſia conſtituta, & Piſidia Iſauriæ, atque Pamphylia, necnõ Lycia miſſas, hîc propter prolixitatem non ſubſcripſi. Verba verò libelli ab Euſtathio & reliquis Liberio da-

C ti hæc eſſe noſcuntur.

Libellus Macedonianorum, Liberio Romano datus epiſcopo. *CAPVT XXIIII.*

DOMINO FRATRI ET CONSAcerdoti Liberio, Euſtathius, Theophilus, & Syluanus, in domino S.

Libell⁹ Macedonianorũ exhibitus Liberio pont. Rom.

PRopter hæreticorum væſanas ſuſpiciones qui nõ ceſſant catholicis eccleſiis ſcandala generare, ea gratia omnem occaſionẽ eorum perimentes, profitemur ſynodum Lampſaci celebratam, & Smyrnæ, aliíſq; diuerſis locis orthodoxorum epiſcoporum. Pro qua ſynodo legatione fungentes apud tuam paternitatem, & vniuerſos Italiæ cunctóſq; Occidentis epiſcopos, literas deportamus, catholicam fidem tenere atque ſeruare, quę in ſancto Nicæno cõcilio ſub beatæ memorię Conſtantino à trecentis decem & octo epiſcopis cõfirmato perfecto & immobili ſtatu hactenus & in perpetuum permanebit, in qua Cõſubſtantialitas ſancte piéque definita eſt contra Arij prauitatem. D

Similitérque nos cum prędictis eandem fidem tenuiſſe atque tenere, & vſque ad terminum vitę cuſtodire manu propria profitemur, condemnantes Arium impiámque doctrinam eius cum diſcipulis ipſius, eíque ſimilia ſapientibus, necnon omnem hæreſim, Sabellianos, Patripaſsianos, Marcioniſtas, Photinianos, Marcellianos, ſimul etiam Pauloſamoſatenos, eorúmque doctrinã, omnéſq; his ſimilia ſapientes, & vniuerſas hæreſes ſanctæ fidei prædictę cõtrarias, quæ piè catholicéque eſt in Nicęa à ſanctis patribus explanata, anathematizantes præcipuè explanationem lectá in Ariminenſi concilio, tanquã contrariam prædictæ fidei ſancti concilij in Nicæa vrbe celebrati, cuius lectione prolata in vrbe Thraciæ Nicæa dolo atque periurio capti, Conſtantinopoli ſubſcripſerunt. Eſt autem fides noſtra & eorum pro quibus legatione fungimur, hæc: Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem, omnium viſibilium inuiſibiliúmque factorem, & in vnum vnigenitum Deum dominũ Ieſum Chriſtum filium Dei, natum ex patre, hoc E eſt, ex ſubſtãtia patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verũ ex Deo vero, natum, non factũ, cõſubſtantialẽ patri, per quẽ omnia facta ſunt quę in cœlo & quę in terra. Qui ꝓpter nos homines & ꝓpter noſtrã ſalutẽ deſcẽdit de cœlis, & incarnat⁹ eſt, & homo factus, paſſus, & reſurrexit tertia die, aſcendit ad cœlos, & venturus eſt iudicare viuos & mortuos. Et in ſpiritum ſanctũ. Eos autem qui dicunt: Fuit, quando non fuit, & ante quàm naſceretur non fuit, & quòd ex nõ exiſtentibus factus eſt, aut ex altera eſſentia vel ſubſtantia dicentes eſſe, aut conuertibilem aut mutabilem filium Dei, anathematizat catholica & apoſtolica eccleſia.

Subſcriptio.

Euſtathius epiſcopus Sebaſtiæ ciuitatis, & Theophilus & Syluanus Legati conciliorum Lampſaci, Smyrnæ, & reliquorum, hác profeſsionem manibus noſtris & propria voluntate ſubſcripſimus.

Si quis autem præter expoſitam à nobis fidem, contra nos vel eos à quibus miſsi ſumus, aliquod crimen inferre voluerit, cum literis ad nos tuę ſanctitatis ad quos probaueris orthodoxos epiſcopos mitte, & apud eos nobiſcum cauſſam dicant. Et ſi quid criminis fuerit approbatum, in autore proculdubiò vindicetur. Hoc itaque libello Legatos F obligás Liberius, eos in communionem ſuſcepit. Quibus dans huiuſmodi literas, abire præcepit.

Epiſtola Liberij & Sicilienſis concilij ad Macedonianos epiſcopos poſt pœnitentiam
CAPVT XXV.

Epiſtola Liberij pont. Rom.

DIlectiſsimis fratribus & cõſacerdotibus, Euſtathio, Cyrillo, Hypericio, Heroni, Elpidio, Maximo, Euſebio, Eucarpio, & Ortaſio, Neoni, Eumathio, Fauſtino, Proclo, Paſsinico, Arſenio, Seuero, Didymioni, Britanio, Callicrati, Damabio, Ædeſio, Euſtochio, Ambroſio, Gelonio, Pardalio, Macedonio, Paulo, Marcello, Heraclio, Alexãdro, Adolio, Martiano, Sthenelo, Ioanni, Maceri, Cariſio, Syluano, Photino, Autho, Antonio, Celſo, Euphranori, Mileſio, Patricio, Seueriano, Euſebio, Eumolpbio, Athanaſio, Diophanto, Minodoro, Diocli, Chryſampelo, Eugenio, Euſtathio, Callicrati, Arſenio, Eugenio, Martyrio, Hieracio, Leõ-

A tio,Philagrio,Lucio & vniuerſis Orientalibus or-
thodoxis,Liberius epiſcopus,& Occidentales epi
ſcopi in domino ſalutem.

OPtabile nobis pacis atque concordiæ gaudiũ
veſtræ literæ attulerunt,fidei lumine reſplen
dentes, fratres chariſsimi, oblatæ nobis per cha-
riſsimos fratres & coepiſcopos, Euſtathium, Syl-
uanum atque Theophilum,& maximè quia veſtrã
ſententiam veſtróſque ſenſus concordare & con
ſonare cum mea humilitate,& Italis, atque Occi-
dentalibus vniuerſis affirmauerunt atque demõ-
ſtrauerunt. Et hanc eſſe cognoſcimus catholicam
& apoſtolicam fidem,quæ vſque ad Nicęnum cõ-
cilium integra immobiliſque ſeruata eſt: & hanc
ipſi retinere profeſsi ſunt,gaudióq; repleti,& om
ne veſtigium ac nebulas ineptæ ſuſpicionis abii-
cientes,nũ ſolùm ſermone eam,ſed etiam ſcriptu
ra currẽte profeſsi ſunt. Cuius exemplar his literis
ſubdere neceſſarium iudicauimus, ne vllam occa-
ſionem hæreticis ad exercendas inſidias denuò re
linquamus: quibus iterum flammas propriæ ma-
B litiæ cõmouentes,incendia diſcordiarum conſue-
tè reſuſcitent. Hæc inſuper ſunt profeſsi chariſsi-
mi fratres noſtri,Euſtathius,Syluanus,atque The-
ophilus,veſtram charitatem ſemper hãc fidem ha
buiſſe,& hãc vſque ad terminum cuſtodire, id eſt,
in Nicæna vrbe à trecentis decem & octo epiſco-
pis orthodoxis approbatam,quæ perfectam conti
net veritatem, & os totius hæreticæ multitudinis
obſtruit atque diſſoluit. Nõ enim ſpontaneo mo-
tu,ſed nutu diuino tãtorũ epiſcoporũ numerus ag
gregatus eſt cõtra vęſaniam Arij,quanto numero
beatus Abraam tot hoſtium millia fide deſtruxit.
Quæ fides dum in ſubſiſtentia & nomine Cõſub-
ſtantialitatis continetur, velut quoddam munitiſ-
ſimum & inexpugnabile caſtrum omnia iacula &
molitiones Arianæ incredulitatis decenter euitat.
Cùm igitur omnes Occidentales epiſcopi in Ari-
mino congregati, quando eos Arianorum colle-
git væſania, quadam ſuaſione,aut(vt verius dicã)
mundana potentia, hoc quod cautius erat in fide
poſitũ,auferre,aut obliquè denegare conati ſunt:
tamèn nihil eorũ calliditas profuit. Nam penè om
C nes cõuenientes Arimini tunc terrore permoti at-
que decepti,nunc reſipiſcentes atque anathema-
tizantes eos qui ibi conuenerunt, aut ſubſcriben-
tes catholicæ fidei quæ ĩ Nicæna vrbe ſancita eſt,
nobiſque communicantes,feruentius contra Arij
dogma eiúſque diſcipulos inflammãtur. Cuius rei
indiciũ etiam ipſi legati veſtræ ciuitatis agnoſcen
tes,voſipſos in ſua ſubſcriptione iunxerũt,anathe
matizantes Arium,& quæ ab eius ſequacibus Ari-
mini geſta noſcuntur contra fidem in Nicæna vr-
be ſancitam. In quibus etiã vos capti periurio ſub-
ſcripſiſtis. Vnde cõſequens nobis viſum eſt ſcri-
bere charitati veſtræ, & adiuuare iuſta poſcentes,
maximè quia per profeſsionem veſtrorum Lega-
torum reſipiſcentes Orientales cum orthodoxis
Occidentalibus cõcordare cognouimus, & ſigni-
ficamus, vt noueritis blaſphemos Ariminẽſes qui
tunc videbantur per ſurreptionem maculati,nunc
anathematizatos,& vniuerſos ad Nicænam reſpi-
raſſe fidem. Quod oportet per vos omnibus indi-
cari,vt poſsint qui violenter læſi ſunt,aliquãdo ab
hæreticis tenebris ad diuinum lumen catholicæ li
bertatis accedere. Qui poſt hanc ſynodum niſi vo D
luerint reſpuere venenũ perfidiæ, & blaſphemias
Arij vniuerſas abiicere,eaſque anathematizare co
gnoſcunt ſe cum Ario eiúſque diſcipulis cæteriſ-
que ſerpentibus ſiue Sabellianis vel Patripaſsia-
nis,aut cuiuſlibet alterius hæreſeos ſocios eſſe, &
cõmunione priuatos ab eccleſiaſtica ſynodo,quæ
ad ſe filios adulterij non admittit. Deus vos inco-
lumes cuſtodiat fratres chariſsimi. Has literas Eu-
ſtathius cæteríque percipientes,rurſus ad Siciliam
deuenerunt,ibique facientes ſynodum Siculorum
epiſcoporum coram ipſis Conſubſtantialitatis fi-
dem profeſsi ſunt. Cùmque Nicęnam fidem robo
raſſent,conſonas ab eis quoque percipientes epi-
ſtolas,ad eos à quib⁹ fuerãt deſtinati reuerſi ſunt.
Qui Liberij pręcepta ſuſcipiẽtes,Legationes mit-
tebant per ciuitates ad Præſules,& conſubſtantia-
litatem fidei prædicabant,inuitantes eos vt in Tar
ſum Ciliciæ pariter conuenirent,vt Nicænam ro-
borantes fidem, deinceps ſoluerent omnem con-
tentionem. Quæ fieri potuerunt,niſi Eudoxius A-
rianæ religionis Præſul,tunc apud Imperatorem
eminens valde,prohibuiſſet. Qui amplius propter E
indictum iter ad Tarſum accenſus,plus illis malo-
rum intulit. Quòd verò Macedoniani per Legatos
quos miſerant communicantes Liberio, Nicænã
confirmauerint fidem, ipſe Sabinus in collectio-
ne ſynodalium eſt atteſtatus.

Cur Eunomius ab Eudoxio ſegregatus ſit.
CAPVT XXVI.

Eunomius cur ab Eudoxio ſeparat⁹.

CIrca hæc itaque tempora Eunomius ab Eudo
xio ſeparatus,ſeorſum agebat miſſas, ꝓpter-
ea quòd cùm ſæpe rogaſſet vt ſuſciperetur præce-
ptor ipſius Aetius,Eudoxius non exaudiſſet. Hoc
autem nõ ideo refutauit, quòd ſectam declinaret
Aëtij,cùm eam ſcilicet prædicaret:ſed quoniã om
nes vnanimes illius, eum ſectæ alterius fatebãtur.
Iſta ergo cauſſa fuit,vt ab Eudoxio ſepararetur Eu
nomius. Hæc igitur Conſtantinopoli gerebãtur.

De latebris Athanaſij. *CAP. XXVII.*

Alexandriæ ſeditio, commouente Eudoxio.
An. do. 371.

DEinde Alexãdriæ præceptum Præfectorum, F
ſtudio Eudoxij deſtinatum, conturbauit ec-
cleſiam. Verùm Athanaſius irrationabilem furorẽ
populi metuens,atque timens ne malorum facien
dorum ipſe cauſſa eſſe videretur, quatuor menſi-
bus ſeipſum in ſepulchro patris abſcondit. Cùm-
que propter eius abſentiam ſeditionem deſiderio
ipſius populus excitaſſet, cognoſcens Imperator
propter hoc Alexandriam eſſe turbatam,literis in-
dicauit vt Athanaſi⁹ licitè teneret eccleſias. Et hęc
fuit cauſſa vt vſque ad Athanaſij mortem Alexan-
drina non turbaretur eccleſia. Quod verò poſt e-
ius mortem rurſus Ariani eas eccleſias inuaſerint,
paulò poſt narrabo.

SOZOMENVS.

De concilio Tyanenſi vbi literæ Liberij & Occiden-
talium ſunt receptæ. *CAP. XXVIII.*

Synod⁹ apud Tyanam.

ILlo ſiquidem tempore celebrabatur concilium
in Tyanis ab Euſebio epiſcopo Ceſareę Cappa-

A dociæ, Athanaſio Ancyræ, Pelagio Laodiciæ, Zenone Tarſi, Paulo Emeſeno, Oſtreſio Melitinenſe, & Gregorio Nazianzeno, aliiſque multis, qui verbum Cõſubſtantialitatis ſeruandum eſſe apud Antiochiam Iouiano imperante decreuerant. Releguntur ibi Liberij & Occideotalium literæ ſacerdotum. Quamobrem gaudio repleti ſcripſerũt vniuerſis eccleſiis vt legerent decreta epiſcoporum apud Aſiam celebrata, & Liberij literas, Italorũmque, Aphrorum, atque Gallicanorum, necnon Siculorum. Attulerãt enim horum literas Legati de Lampſaco deſtinati, vt conſiderarent omnium numerum ipſis cõcordantium. Plurima namque multitudo cõcilium Ariminenſe vincebat: pariterque ſcripſeruot vt io Tarſum Ciliciæ conuenirent certo die: & illi quidem hoc modo ſe inuitabant. Cúmque ſynodus pararetur in Tarſum, cõuenientes in Antiochia Cariæ, fermè XXXIIII. Aſiani pontifices ſtudium concordię eccleſiaſticę collaudabant. Cõſubſtantialitatis verò nomen reſpuentes, fidem in Antiochia & Seleucia prolatam B roborare nitebãtur, tanquã Luciani martyris extitẽtem, & multorum ſudoribus à progenitoribus ipſorũ approbatam. Verùm Imperator ſtudio Eudoxij ſyodum in Cilicia celebrari prohibuit.

SOCRATES.

De Eudoxio Ariano qui fuerat Conſtantinopolitanus epiſcopus, & de perſecutione Valentis propter Euagrium orthodoxum epiſcopum.

CAPVT XXIX.

Eudoxius moritur. An. do. 372. Igitur Imperator Valens feſtinans Aotiochiam, de Cõſtantinopoli digreſſus, venit in Nicomediam, & illic huiuſmodi de cauſſa moratus eſt. Eudoxius enim Arianæ religionis, mox poſt egreſſum Imperatoris defuoctus eſt Conſulatu Valentiniani & Valentis tertio, cùm vndecim annis ſedem Cõſtantioopolitanæ tenuiſſet eccleſiæ. Quã- *Demophilus* obrem Ariani in locum eius ordinauerũt Demophilum. Verùm prædicatores conſubſtantialitatis C opportunum iudicantes inueniſſe ſe tempus, Eua- *Euagrius.* grium quendam ſuæ fidei cõſtituerunt epiſcopũ. Quem ordinarat Euſtathius pridem Antiochenus epiſcopus, qui ptius quidem à Iouiano fuerat de exilio reuocatus: tunc autem adetat in vrbe Conſtantinopoli latenter degens, vt Conſubſtantialitatis prædicatores ſua præſentia roboraret. Hoc facto, ex alio rurſus initio perſecutionem Ariani mouebãt. Hæc geſta cùm perueniſſent ad principem, metuens oe ſeditione ciuitas turbaretur, militarẽ manum à Nicomedia Conſtantinopolim deſtinauit, præcipiens vt teoeretur & ordinator & ordinatus, & alius aliò mitteretur in exiliũ. Euſtathius igitur in Biſam Thraciæ ciuitatem mittitur, Euagrius in locũ alium deſtinatur. His ita geſtis Ariani *Ariani in orthodoxos.* amplius efferati, vexabant vehementer orthodoxos, cædentes, contumeliis affligentes, carceribus recludentes, pecuniiſque ſępe ſpoliantes, & omnia contra eos facientes nõ fereudis modis. Quæ cum illi ferre oõ poſſent, vt depr ecarẽtur principem veniebant, ſi quo modo mererentur violentias euitare. Sed hoc cogitãtes valde fruſtrati ſunt, ab iniuſto ſe arbitrati iuſtitiam promereri. Cúmq; viri electi ex eccleſiaſtico collegio octoginta numero, quibus prgerãt Vrbaſus, Theodorus, & Me- D nedemus, in Nicomediã perueniſſent, ptcce ob- tulerunt Imperatori, violentiam proclamantes, & ea quæ videbantur eſſe perpeſſi.

Quod octuaginta orthodoxorum à Valente in naue cremati ſunt. CAPVT XXX.

Indignatus igitur Imperator, ad præſens celauit iram, latenter autẽ Modeſto Præfecto præcepit, vt eos compreheoſos occideret. Modus autẽ mortis erat quodãmodo peregrinus: quapropter memoriæ contraditus. Metuens enim Pręfectus ne ſeditio naſceretur in populo, ſi eos palàm perimeret, ſimulauit ſe eos viros in exilium deſtinare. Illis autẽ ſimpliciter acquieſcẽtibus, iuſſit eos Præfectus mitti in nauem, velut in exilium deuehendos, præcipiens nautis vt cum ad mare mediũ perueniſſent, eos demergerent, & hoc modo morerentur. Quo facto perductis eis in medium ſinum qui vocatur Aſtacenus, quod iuſſerat pręfectus imperatoris implerum eſt, & in alia ſequenti nauicu la nautæ tranſeuntes cõcremauerunt nauem. Con E tigit autem veotum Subſolanum valde flare, & ita nauis velocirer eſt accenſa. Cuius reliquiæ perueoerunt ad locum qui Acidiza nuncupatur, vbi ad plenũ cum viris religioſis abſumptę ſunt. Quod tamen aiunt oon ſine vltione tranſiſſe. Fames nanque repente ſecuta eſt circa Phrygias gẽtes, ita vt neceſſitatem haberenr habitatores patriam relinquere, & ad Conſtantioopolim diuerſaſque prouincias properare. *Modeſtus Præfectus. LXXX. legati ad principem mergentur.* *Fama.*

SOZOMENVS.

Quid Valens geſſerit in Cappadocia & Antiochia. CAPVT XXXI.

An. do. 378. Valens itaque Nicomedia relicta proficiſcebatur Antiochiam. Interea cùm veniſſet ad Cappadociam, more ſuo eius loci turbabat eccleſias, Arianis eas tradere volens. Quod ſe ſperabat citò effecturum, eò quòd pro quibuſdam inimicitiis Baſilius Euſebio, qui tunc Cæſarienſem rege- F *Baſilius.* bat eccleſiam, videretur ioſenſus, & abſcedens in Põtum, cum monachis habitaret ibi philoſophantibus. Porrò populus, & maximè nobilium ac ſapieotium, Euſebium in ſuſpicinne habebant, quaſi ipſe fuiſſet autor fugę viri philoſophi, vita verbóque perfecti. Volebantque eum deſerere, & apud ſeipſos miſſarum celebrare ſolennia. Sed Baſilius quidem ne turba naſceretur in populo per ſeditiones hæreticorum, agebat in Põto ſilentium cũ ſuis epiſcopis, qui ſemper aderant illi. Contigit ergo vt in Euſebium odiũ populi naſceretur. Cúmque Baſilio fuiſſet ountiatum quod Valens veniret in Cappadociam, relicto Ponto Cæſaream venit, & pactis cum Euſebio celebratis, eccleſiã pro tempore ſuis adhortationibus roborabat. Valens autem cum ſuam intentionem nõ valuiſſet implere, cum epiſcopis ſecum profectis tunc abſceſſit.

SOCRATES.

Igitur Imperator Valens paruipẽdens famis inuaſionem, venit Antiochiã Syriæ. Cúmq; ibi mo-

A raretur,nolentes Arianis conſentire affligebat,ve
hemẽtérque τοῖς ὁμοουσίοις prædicatoribus imminebat.
Quos cum eccleſiis penè omnium ciuitatũ Orien
talium expuliſſet,nõ ei hoc ſuffecit, ſed etiam eos
diuerſis ſuppliciis ſubdidir: multósq; diuerſa mor
te contradiros interemit,plurimos etiam necabat
in flumine.

Quomodo in Edeſſa mulier cum filio ſuo currens ad martyrium, & Præfectum & imperatorem ſtupore facti à crudelitate remouerit.
CAPVT XXXII.

An.do. 378. Valẽs apud Edeſſam ſæuit in orthodoxos.

DIcendum quoque eſt,quod in Edeſſa Meſo-
potamiæ geſtum eſſe dinoſcitur. In hac vr-
be eſt Thomę apoſtoli baſilica,clara valde pariter
& ornata. In qua ꝓpter loci reuerentiã Collectæ
ſępius celebrãtur. Quam volens Imperator inſpi-
cere,& cognoſcens ſibi omnes exoſos ibidem cõ
uenire,fertur manu percuſsiſſe Præfectum, quod
inde orthodoxos nõ expuliſſet vniuerſos. Cúmq;
B præfectus iniuriã paſſus,inuitus indignationi prin
cipis miniſtrare contenderet (non enim volebat
tot hominibus cædem inferre)latenter mandauit,
vt nullus in illa Baſilica remaneret. Sed nemo re-
ſpexit,neque cõſilium,neque terrorem eius. Om-
nes enim altero die ad locum orationis pariter cõ
fluxerunt. Cúmque Pręfectus cum multa militum

Orthodoxi intrepidi.

manu ad baſilicam feſtinaret, vt Imperatoris perfi
ceret iuſsionem, quædam muliercula in pauper-
tate degens,ſuum filium manu trahens, curſuque
ad illam baſilicam properans, Præfecti interrupit
officium. Indignatus verò Pręfectus, mulierẽ ſibi
iuſsit adduci,dixitq; ad eam: O infelix mulier,quò
ſic indecẽter curris? At illa: Quò & alij,loquit,ire
feſtinant. Tunc ille: Nõ audiſti quod Præfectus il-
lic occiſurus eſt vniuerſos quoſcunque repererit?
Et mulier: Audiui,inquit, ideóque feſtino,vt illic
inueniat inter eos. Et quò hunc paruulũ trahis in-
fantem? Tum mulier ait: vt & iſte martyrium ſuſci
pere mereatur. Hæc cùm audiſſet vir ille,conſyde
rauit cõcurrentium animum. Et mox recurrẽs ad
principẽ,ſuggeſsit ei,quod eſſent omnes mortem
ꝓ ſua fide ſuſcipere parati, irrationabile dicẽs bre
C ui tempore tãtam multitudinem occidere. Quo di
cto ab ira auocauit imperatorem. Hoc ergo modo
Edeſſeni furorem Imperatoris effugiunt.

Conſtantia mulieris orthodoxæ.

THEODORITVS.

De examinatione & exilio plurimorum orthodoxorum. *CAP. XXXIII.*

An.do. 379. Valẽs aug. vrgere orthodoxos conatur apud Edeſſam.

ET hæc quidem cum Pręfectus imperatori di-
xiſſet populum quidem quod expectabat, nõ
pertulit experiri. Verùm duces eorum,id eſt,preſ-
byteros atque diaconos interrogari præceptũ eſt,
vt vnum è duobus eligerẽt,aut communicare Lu-
po, aut vrbe pelli, & in quaſdam extremas partes
deſtinari. Cúmque cõgregaſſet vniuerſos,mitibus
vtebatur verbis,perſuadere nitens vt leges ſeque-
rentur Imperatoris,indicium væſaniæ dicens eſſe,
quod tanto imperatori pauci homines repugna-
rent. Cúmque cuncti tacerent,ad horum ducẽ Eu-
logium virum valde laudãdum Præfectus ait: Cur
non reſpondes his quæ dicuntur à nobis? At ille:
Non,inquit,oportet nihil interrogatum reſpõde- D
re. Tunc Præfectus: Multa itaque verba locutus
ſum,monens vos quæ ſatis expediunt. Porrò Eu-
logius vniuerſis hæc dicta fuiſſe reſpondit, & in-
congruum eſſe vt ſolus alios contemnens reſpon
deret. Si verò me ſolum,inquit,interrogas, meam
declarabo ſententiam. Præfectus ait: Communica
poſsidenti regnum. At ille pacifice & valde beni-
gne ait: Et mihi regni quoque ſacerdotiũque con-
ſortium eſt. Tunc Præfectus irriſionẽ ſentiens ſæ-
uiebat,& iniuriis cõtra ſenem vſus,etiam hęc adie
cit: Non hoc locutus ſum fulminande, ſed quibus
communicat Imperator, cõmunicare vos monui.

Eulogius.

Modeſtus Præfectus.

Cúmque dixiſſet ſenex paſtorem ſe habere, & il-
lius nutibus obedire, octoginta eodem tempore
comprehendens deſtinauit in Thraciam: qui cùm
ducerentur,plurimo pariter apparatu fruebantur.
Ciuitates enim occurrebãt & vici, victores athle-
tas honorantes. Sed hoſtes armauit inuidia,vt im-
peratori dicerent, plurimum honorem viris illis
decretam exilij contumeliam afferre. Hæc cogno-
ſcens imperator, iuſsit vt bini & bini ſepararẽtur, E
& alios quidem in Thracias,alios in extremã Ara-
biã,alios verò in Thebaidos diſperſit vrbes. Aiũt
enim quod etiã fratres quos natura iunxit, crude-
liſsimus corpore ſepararit. Porrò Eulogium Pręſu
lem illorum, & Protogenem qui poſt eum fuit,in
Antinoum vſque tranſmiſit. Quorum virtutem
nõ patior obliuioni contradere. Quum enim con
cordẽ viderent ciuitatis epiſcopũ, eccleſiaſticóq;
collegio qui cõmunicarent viderent paucos eſſe,
ad eccleſias concurrebant. De qua conſulentes co
gnouerunt habitatores ciuitatis eſſe Paganos,vn-
de dolentes de eorũ incredulitate lamentati ſunt:
nõ tamen eſſe diu lugẽdum arbitrati ſunt,ſed om-
ni virtute de medicina curauerunt.

Protogenes.

De miraculis confeſſorum. *CAP. XXXIIII.*

SAcratiſsimus igitur Eulogius in habitaculo ſuo
cõſiſtens,toto die totáque nocte omnium de-
precabatur Deum. Protogenes autẽ valde digniſ-
ſimus,Eunomij literis eruditus,ad ſcribendum ve-
lociter promptus,inueniens opportunum locum,
eúmque ſibi ſegregans ad docendum, adoleſcen-
tium magiſter effectus eſt, quos & ſcribere velo- F
citer edocebat,& diuina erudiebat eloquia. Dicta-
bat eis Dauidicas melodias: & apoſtolicę doctrinę
cõgruas lectiones meditari præcipiebat. Cúmque
vnus adoleſcentium incidiſſet in morbum, venit
ad domum eius,& tenens ægroti dexteram, mor-
bum orationibus effugauit. Hoc cognoſcentes a-
liorum parentes infantium, deduxerũt eum ad do
mos ſuas,& ægrotis auxiliari precabantur. At ille
nõ ante ſe dixit Deum vt expellerentur morbi ro
gaturum,niſi prius ægroti ſacri baptiſmatis mune-
re potirentur: quod illi cum gaudio impleuerunt.
Cogebat enim eos ſalutis deſiderium,& ſimul ani
mæ corporiſque ſanitate fruebantur. Si quãdo ve
rò alicui ſuaſiſſet vt ſacram gratiã mereretur acci
pere,ducebat eum ad Eulogium,& concutiens ia-
nuam,rogabat vt aperiret,ac ſignum Dominicum
ei qui fuerat renatus,imponeret. Cúmq; ille diffi-
cilius aperiret,ne intercideret orationem,dicebat
potius eſſe neceſſariam ſalutem errantium. Mira-
bantur igitur vniuerſi videntes Protogenem ta-

Ludimagiſter factus Protogenes.

Mos initiandi Chriſtianos.

A lia facere, qui licet tot hominibus lumen diuinæ
cognitionis impartiret, tamen Eulogio primatum
per omnia reſeruaret, vt eos quos lucrabatur, illi
magis offerret. Vnde coniiciebã multomagis vir-
tutem illius eminere. Quum igitur fluctuatio qui-
euiſſet, tranquillitate facta, remeare iuſſos deduxe
runt omnes, ingemiſcẽtes & lachrymantes, maxi-
mè verò præſul eccleſiæ eorum, primatus affectu.
Cúmque ad propria remeaſſent, ſanctus quidem
Eulogius Barſe maximo ad vitam feliciſsimã tranſ
eunte, eius ſuſcepit regimen eccleſię. Porrò mira-
bilis Protogenes colere iuſſus eſt vrbem Carren-
ſium deſolatam, & ſpinis gentilium plenam, quæ
vtique pluribus laboribus indigebat.

Redeũt Eulogi⁹ & Protogenes de exilio.

SOCRATES.

De reſponſo dæmonis quis poſt Valentem imperaturus eſſet, & quod ob hoc Valens multos occiderit.

CAPVT XXXV.

E Odem tempore dæmon quidã erroneus cru-
B delitate Valentis abuſus ei perſuaſit vt ſcruta-
retur quiſnã poſt eum ſuſcepturus eſſet imperiũ.
Quamobrem necromantiam fecit. Quibus arti-
bus adimpletis, plurimos ille dæmon non quidem
aperta, ſed obliqua ſolite reſponſa proferens in-
teremit. Nam quum de imperio cõſuleretur, qua-
tuor literas demõſtrauit, θ, ε, ο, δ, dicens hoc nomẽ
poſt Valentẽ imperij culmen accipere. Quod cùm
ad aures peruenisſet imperatoris, zelo ductus, mul
tos peremit quos tyrãnidem ambire iudicauit. Oc
cidebantur itaque Theodori, Theodoti, Theodu-
li, & quicũque has literas in capite ſui nominis ha
buiſſent. Inter quos etiam Theodoſius, quidam vir
fortis ex Hiſpania prouincia genus ducens, occi-
ſus eſt. Hoc ergo timore plurimi ſua nomina mu-
tauerunt, negantes quæ prius habuiſſent cum iu-
ramento, vt pericula declinarent.

Theodoſius.

THEODORITVS.

De Baſilio epiſcopo Cappadociæ, & quomodo exilij minas euaſerit.

CAP. XXXVI.

C V Alens igitur Imperator cùm vniuerſas (vt ita
dicam) eccleſias paſtore nudaſſet, in Cæſareã
Cappadociæ venit, cuius tunc præſul erat Baſilius,
lumen totius orbis. Pręmiſitque Præfectum, pręe-
cipiens, vt aut flecteret Baſiliũ, vt dogmati cõmu
nicaret Eudoxij, aut hoc facere nolẽs expelleretur.
Audiẽs enim gloriam tanti viri, noluit ei prius in-
ferre certamen, ne cùm fortiter Baſilius eius iacu-
la deuitaret, fieret cæteris clarior imago virtutis.
Huius machinamẽta velut tela aranæ facta fuit:
ſuffecerunt enim cæteris ſacerdotibus ad vtilita-
tem ſui antiquæ patrum narrationes, & velut quę-
dam turres murum fidei indeclinabilem ſeruaue-
runt. Porrò Præfectus Cæſaream veniens, & euo-
cans magnum Baſilium, honorauit, & mãſuetis a-
pud eum ſermonibus vſus eſt, monens vt tempo-
ri pareret, & nõ tot eccleſias propter prauam do-
gmatum ſubtilitatem vexari pateretur. Promitte-
bat etiam imperatoriam amicitiam, multáque be-
neficia propter hæc plurimis offerenda. Verùm il
le vir ſacratiſsimus ait adoleſcentibus hæc verba
congruere: illi, inquit, & illorum ſimiles talia pro-

Baſilius.

Præfectus ad Baſilium

miſſa reſpiciunt. Nam qui diuinis innutriti ſunt D
eloquiis, corrũpere de diuinis dogmatibus ne vnã
quidem ſyllabam patiuntur, ſed pro his (ſi contin-
gat) etiã omnes mortis ſpecies amplectuntur. Ami
citiam autem imperatoris magnam quidem cum
pietate iudico, ſine qua perniciem potius hanc ap
pello. Cúmque Pręfectus ſæuiret in eum, ſtultúm-
que vocaret, ſanctus Baſilius ait: Hanc ſtultitiam
ſemper habere exopto. Quem cùm egredi tũc iu
beret, vt quid deberet facere cogitaret, ſententiã-
que ſuam altero die depromeret, fertur vir ille in-
clytus hoc dixiſſe: Ego quidem etiã cras ipſe regre
diar, dummodo tu ſententiam non permutes, ſed
vtere minis tuis. Poſt hæc verba Pręfectus occur-
rens, imperatori quæ dicta fuerãt, & virtutem viri
huius, animęque fortitudinẽ & fiduciam nuntia-
uit. Tũc ergo tacens imperator ingreſſus eſt. Poſt-
hæc contigit, vt diuinitus ſibi plagas videret im-
miſſas. Filius enim eius ægrotans, circa ipſius mor
tis metas agebatur. Sed & cõiugem diuerſæ occu-
pauerãt paſsiones. Cognoſcens ergo cauſſam ſuæ
triſtitiæ, virum ſacratiſsimũ quem punire minaba-
tur, venire ad palatium deprecatus eſt. Duces au- E
tem præceptis imperialibus miniſtrabãt. Tum ita-
que magnus Baſilius veniens ad Palatiũ, vidénsq;
principis filium circa mortẽ, ad vitam eum remea-
turum eſſe promiſit, ſi per pios viros ſacro baptiſ-
mate potiretur. Hęc quum dixiſſet egreſſus eſt. At
ille iuriſiurandi quod baptiſmatis tempore promi
ſerat memor, ſecundum ſtultum errorem præſen
tibus Arianis filium baptizare pręcepit. Quo ge-
ſto, mox infans finem vitę ſortitus eſt. Pœnitentia
verò ductus Valens, & noxiã iuriſiurandi iudicans
veritatem, in ſacrũ templum ingreſſus, magni Baſi
lij magiſterio fretus eſt, & altari obtulit dona ſo-
lennia. Quem intra aulęa vbi ipſe reſidebat, veni-
re præcipiens, multa apud eum de diuinis dogma-
tibus verba locutus eſt, & docentem libenter au-
diuit. Vbi tunc aderat quidam nomine Demoſthe
nes ſuper Imperiales epulas conſtitutus, qui cùm
doctorem mundi culparet, Barbariſmũ fecit. Tum
ſanctus Baſilius ſubridens: Vidimus, inquit, ſine li-
teris Demoſthenẽ. Quum verò magis ille minare
tur, ſanctus ait Baſilius: Tuum eſt de pulmentariis
cogitare, nõ dogmata diuina decoquere. Poſthæc F
imperator ita dilexit virum, vt etiam optima præ-
dia quæ illic habebat, pauperibus qui ab eo guber
nabãtur offerret, ex quibus leproſis præcipuè ne-
ceſſaria miniſtrantur. Primum ergo Valentis im-
periũ hoc modo magnus Baſilius declinauit. Quũ
verò poſtea reuerſus illuc fuiſſet, priorũ oblitus,
quoniam à ſeductoribus eius voluntas obſideba-
tur, rurſum eum mouebat, vt ad partes inclinare-
tur hæreticas. Cui nõ perſuadens, legẽ de eius ſcri-
bi pręcepit exilio, quam volens manus ſuę ſubſcri
ptione roborare, nullum apicem cõplere valuit:
calamus enim cõtritus eſt. Cúmque ſecũdus & ter
tius calamus hoc pertuliſſet, & adhuc legẽ impiã
firmare contenderet, cómota eſt eius dextra eám-
que ſubito tremor inuaſit. Tũc eius animo terro-
re impleto, ambabus manibus chartã rupit. Oſten
dítque prouiſor omnium Deus, quod & alios ipſe
permiſerit pati, & hunc ab inſidiis liberarit: & per
ea quæ in iſto contigere, ſignum proprię virtutis
oſtendens, & per alia diſpenſationis fortitudinem
virorum prædicans optimorum.

Valẽs Imp. Baſilium arceſsit.

Filius Valẽtis ab Arianis baptizatur.

Socrates.

A

SOCRATES.

Sciendum verò quod cùm viueret Athanaſius Alexandrinus epiſcopus, diuina quidem prouidentia Alexandriam vel Ægyptum diſtulit commouere, audiens Athanaſium à cuncta diligi plebe, & metuens ne fortè ſeditioone facta reſpublica vexaretur. Verùm Athanaſius Conſulatu Gratiani ſecundo, & Probi, poſt crebra pro eccleſiæ ſtatu certamina hac priuatus eſt vita, quum quadraginta & ſex annis per multa pericula ſedem rexiſſet epiſcopalem.

Athanaſij mors. An.do.373.

THEODORITVS.

De fine Athanaſij Alexandrini, & ſucceſsione Petri, & ſeditione contra eum facta, & quod Romam profectus ſit. CAP. XXXVII.

Petr' Athanaſio ſuccedit. An.do.374.

CVm igitur iu Alexandria victor Athanaſius poſt multa certamina innumeráſq; coronas, vitæ finem ſuſcepiſſet, & ad laborum ſuorú præmia demigraſſet, ſuſcepit Petrus vir optimus Pręſulatum, quem dudum ille beatus elegerat, cũctis

B coosentientibus & ſacerdotibus, & nobilibus, cũctáque plebe, & fauore ſuo propriam oſtendentibus voluntatem. Is enim Athanaſij ſudorum particeps fuit, & quum eſſet in ciuitate, & cùm diuerſa latibula peragraret: multifariaqoe pericula cum eo ſuſtinuit. Quapropter cuncti ſacerdotum concurrentes, dignum hæredem Petrú Athanaſij clamaueruor. Cúmque eum io Pootificali ſede cõſtituiſſent, repente Iudex prouinciæ, Paganorum populum congregans, & pariter Iudæorum, eccleſiæ ſepta circumdedit, Petrum exire præcipiens, oolentémque interminatus eſt abſtrahere. Faciebat hoc Imperatori placerevolens, quum ei contraria ſapiẽtes calamitati ſubmitteret. Quod autem verum eſt, impietatis ira completur: idolis potius placere nitebatur, & tempeſtatem eccleſiæ claram putabat eſſe feſtiuitaté. Petrus itaque vir admirãdus, inſperatum reſpiciens bellú, latenter egreſſus eſt, & conſcendens nauem, profectus eſt Romam.

Iudex Ægypti aduerſus Petrum.

Petrus Romam vadit.

Qua crudelitate Lucius Alexandriam fuerit introductus. CAP. XXXVIII.

C TRanſactis verò dieb' paucis, Euzoius ab Antiochia venit cum Lucio & eccleſias ei contradidit: cuius etiam impietarem Samoſata ooſcitur experta. Populus autem doctrinis primum Athanaſij ſatiatus, deinde faſtidiens cibum ſibi offerri contrarium, ab eccleſiaſticis collegiis ſe ſubtraxit. Porrò Lucius armigeris vtens cultoribus idolorum, alios verberauit, alios ſuſpẽdebat, alios cogebat effugere, aliorum verò inſtar Barbarorũ vaſtabat domos. Sed hæc melius vir mirabilis Petrus in ſua narrabit epiſtola. Ego tamen vnum è ſceleribus Lucij prius referẽs, epiſtolam Petri ponam. Viri quidam in Ægypto cõuerſatiooem imitantes angelorum, & ciuitatis euitantes turbas, vitam agere in erémo potius elegerunt, arenoſamque terram & ſterilem frugiferam reddiderũt, fructum videlicet Deo ſuauiſsimum virtutis eorum & optimum referẽtem. Cuius vitæ multi quidem videntur eſſe autores. Sed à puero ille creuit Antonius ille celeberrimus, monachis virtuté luctaminis ſpiritualis oſtendens.

Lucius obtruditur Alexandrinis.

Quæ miracula geſſerint eremitæ in exilium à Lucio deſtinati. CAPVT XXXIX. D

HVius ergo loci tunc incolas ſequaces Antonij infelix Lucius expulit, eorúmque ſanctiſſimos Pręſules, Macarium venerabilem, aliúmque Macarium, Iſidorum, & cæteros ſpeluncis ſuis eiiciens, in quandam inſulam quæ ab impiis inhabitabatur hominibus deſtinauit: quippe quæ ounq̃ magiſtrum ſuſceperat pietatis. Cúmque nauis ad littus ioſulæ perueniſſet, dæmoo qui ab illis hooq̃rabatur, relinquens idolũ vbi dudum habitare cõſueuerat, filiam ſui ſacerdotis inuaſit, & bacchantem illuc vſque perduxit, vbi nauis aduenerat monachorum. Tunc dæmon vtens lingua puellę clamabat, ſicut in Philippis per Pythoniſſam. Audiebántque cuocti viri ſimul & mulieres dæmooe proclamante: O potentiam veſtram, ô miniſtri Chriſti: vodiq; à vobis expellmur, à ciuitatibus atque vicis, à mootibus ſimul atque collibus, ab erémo quæ priuata † probatur hominibus. Sperabamus in hac inſula commorantes, à veſtris iaculis liberari, qua ſpe noſcimur eſſe fruſtrati. Huc vos E perſecutores miſerunt, nõ vt vos vexarent, ſed vt nos per vos expellerẽt. Ecce recedimus ab hac inſula: virtutis enim veſtræ radiis iaculamur. Hæc diceotes & his ſimilia, puellamq; in terram proſternoentes, ipſi quoque omnino diſparuerunt. Tunc ille ſacratiſsimus chorus orariooe facta ſuſcitauit puellam, & ſuo patri ſanam valérémque reſtituit. Verùm illi qui miraculum conſpexerant, ad ſanctorum prouoluti pedes, ſalutis viaticum ſe percipere ſupplicabant. Et templum quidem dæmonũ deſtruxerũt: doctrinæ verò radiis illuminati, ſacri baptiſmatis gratia ſunt pooti. His in vrbe ountiatis, omnes populi congregati, Lucio detrahebant, dicentes iram ſibi imminere diuinitus, niſi ſanctorum reuerteretur chorus. Sic itaque metuens tumultũ Lucius ciuitatis, ſacratiſsimos viros ad ſuas ſpeluncas redire præcepit. Et hæc quidem ſunt digna quæ abominationé illius impietatis aperiant.

Lucius Macarios & Iſidorũ in exiliũ relegat.

Dæmõ queritur de ſanctis viris.

† putabatur

Litera Petri Alexandrini Pontificis, in quibus Lucij mala referuntur. CAPVT XL. F

VEruntamen temeritatis eius ſcelera literæ Petri illius admirabilis edocebunt: Quarum ego prolixitatem fugiẽs, quæ in medio poſita ſuot, pooere ooo omittam.

Prouincię, inquit, iudex Palladius cùm eſſet religiooe Paganus, & idola ſemp adoraret, cõtra Chriſtum ſæpius pugnare conabatur, & colligens prędictum populũ, impetum fecit aduerſus eccleſiá, perinde acſi Barbaros ſubdere niteretur. Tũc itaque multa crudelia geſta ſuot, quæ ſolum dictare volens, ipſa rei memoria dolore maximo ſum cõmotus, & fluxum protali lachrymarũ, diúque hoc potueram pati, niſi diuina ratione animum releuaſſem. In eccleſia enim, quæ Theooe vocatur, ingreſſa multitudo pro verbis honorabilibus idolorum fauoribus exultabant. Pro ſacrarum lectione ſcripturarum turpes manuum plauſus agebantur. Infractæque cum turpitudine voces cootra CHRISTI virgines cõtumelias dicũt, quas lingua bomioum proferre oõ patitur. Audiens enim vnuſquiſq; ſapientiũ talia, claudebat aures: & ma-

K

A gis optabat eſſe ſurdus, ne huiuſmodi verba audire cogeretur. Sed vtinam verbis peccando quieuiſſent, & non actu verborum turpitudinem ſuperarent. Tolerabilis nanque detractio eſt huiuſmodi, apud quos Chriſti ſapientiæ & doctrinę cultus inhabitat. Hi ſiquidem iræ vaſa ad perditionem facta, ſubſannantes & horribilem ſonum de naribus emittentes, & vt ita dicam, fœtorē veluti de quodam cuniculo profundentes, veſtes ſanctarū Chriſti virginum dirumpebant, quarum continentia formam ſanctorum imitabatur angelorum. Et ſicut habet natura, nudas per totam circunferentes vrbem, ſicuti volebāt eis cum turpitudine illudebant. Si quis autem eos tunc compatiendo prohibuiſſet, vulnerib⁹ maceratus agebatur. Væ illis cladibus. Multæ ſiquidē violentia corporis ſuſtinuere corruptionem: plurimæ virginum vectibus in capite cæſæ, ſine voce manſerunt: quarum etiā funera ſolenni ſepulturę tradi prohibita ſunt. Multa denique corpora hactenus à parentibus ingemiſcentibus inquiſita reperiri non poſſunt. Sed quur

† immoror. B parua de magnis loquor? Quur in iſtis † moror, & non potius ad neceſſaria iam recurro: in quibus bene noui, quod mirabitur quilibet nobiſcū obſtupeſcens patientiam domini, eò quòd nō repente vniuerſa cōcluſerit. Quæ enim nunquam facta ſunt, neque per ſcripturas patrum noſtrorum diebus audita, hæc ſuper ipſum altare impij committebant. Velut enim in ſcena turpi cōſiſterent, puerum quendā naturam maſculi denegātem, & vrentem veſte fœminea, inunctis oculis & vultu ſerico colore depicto, & vt apud prophetam ſcriptū eſt, idolum fœminei ſchematis ſuper ipſum altare, vbi aduentum ſancti ſpiritus inuocamus, circuitus huc & illuc agere, & manibus ſaltationē celebrare fecerunt, ridentes, nephādaſque mittentes voces. Qui rurſus hoc paruum indicātes, & præterita decora quàm turpia magis exiſtimantes, quendam ex ſuis turpitudine notiſsimū, veſte genitalibúſque nudatum in ſede ponentes eccleſiæ concionatorem turpem contra Chriſtum impudēter eleuauerūt. Pro ſacris enim verbis, ille ſcelera proferebat, pro honeſtis laudabat luxuriam, pro pietate impietatem, pro continentia fornicationem &

C adulterium, maſculorum concubitum, furtum, cibos, potū, vitæ huic vtilia proclamabat. His ita geſtis, & me ab eccleſia recedente: quippe quum illic ſtare non poſſem, vbi militum inuaſiones, vbi populus pro ſeditione redemptus largitate pecuniarum, & gentiliū multitudo magnis promiſsionibus aderat: noſter quidem ſucceſſor miſſus eſt, epiſcopatum velut mundanam comparans dignitatem quidam Lucius lupi nequitiam & actus habere feſtinans, nō orthodoxorum epiſcoporū concilio, non decreto veracium clericorum, non petitione populorum electus, ſicuti cōcionantur eccleſiaſticæ ſanctiones. Non quiſquam epiſcoporum, non presbyterorum, nō diaconorum, nō populi multitudo, non præcedebant eum monachi hymnos decantantes ſcripturarum, ſed Euzoius erat cum eo pridem quidem damnatus cum Ario in ſancto Nicęno maximóque concilio: nunc autem per patrocinia Antiochenſium vaſtator eccleſiæ,

Magnus comes ſacrarū largitionum militū Dux. & comes largitionum ac militū Dux in omni impietate notiſsimus, nomine Magnus, qui Iuliani temporibus Berytiorum incendens eccleſiā, beatæ memorię Iouiani temporibus ex propriis facul- D tatibus eam reparare coactus eſt, ita vt penè caput tunc amitteret, niſi multorum labore imperialem clementiam meruiſſet. Conſyderare quidem hæc veſtrum zelum, & ad vindictam excitari depoſco, quanta & qualia ſint commiſſa contra Dei eccle- *Lucius.* ſiam, cum talis aduerſum nos fuerit Tyrannus excitatus. Is enim Lucius, qui per veſtram religionē & omnes orthodoxos epiſcopos frequenter abdicatus eſt pro rationabilibus cauſsis, nūc adſtitit ciuitati: & non ſolùm ſicut blaſphemus & inſipiens, dicit in pſalmis: non eſt Deus verus Chriſtus, ſed etiā in opportunitatibus eſt corruptus, atque corrupit, gaudens in blaſphemiis contra eos, qui ſaluatorem colere comprobantur. Quum enim Paganorum ſenſibus ſit vicinus, recentem præſumit erroneus colere Deum. Nam alij coram eo laudes huiuſmodi proclamabant: Bene veniſti epiſcope, † qui filium nō defendis. Alij dicebant: Te Serapis amat, & huc introduxit: ſimulacrum vtique Paganorum nominantes. *† qui filium negas.* Inter hæc eodem momento prædictus Magnus impietatis eius ſocius indiui- E ſus, armiger amariſsimus, & miniſter crudelitatis eius collecta multitudine populorū, presbyteros atque diaconos decem & nouē numero comprehendens, *Magnus ad orthodoxos.* quorum quidam octogeſimum tranſcēderant annum, tanquam captos in quodam ſcelere & Romanorū inimicos, legibus coartabat, neſciens virtutem Chriſtianorum legis, & apoſtolorum fidem per patres traditam nobis: hæc etiam clementiſsimum principem Valētem grata habere pronuntians: Flectimini, inquit miſerrimi, & Arianorum concordate dogmatibus. Flectimini, ignoſcet enim vobis diuinitas, licet veræ religioni cultū exhibeatis, non ſponte, ſed violenter hoc facientes. Neceſsitati nanque † ſatisfactio adeſt: *† relinquitur defenſio.* ſpontaneam verò voluntatē accuſatio digna ſubſequitur. Quapropter huiuſmodi rationes præ oculis habentes, promptè ſequimini, & dogmati Ariano ſubſcribite, quod nunc prędicat Lucius: bene ſcientes, quod ſi obediatis, pecunias, quæſtus, honores ab imperatore percipietis. Reſiſtentes verò, carceres, ſupplicia, tormenta, flagella, vincula ſuſtinebitis. Pecuniis ſimul, poſſeſsionibúſque priuati, & poſtea pulſi, loca crudelia inhabitare dā- F nabimini. Si ciſte fortiſsimus ſeductor minas ſeductioni contēperans, inuitabat atq; cogebat vt omnes à pia ſententia deuiarent: At illi nihil amarius exiſtimantes, q̃ pietatis proditionem, huiuſmodi reſponderunt verbis, virtute fortique ſenſu ſeductionem minaſq; ſubdentes. Quieſce iam quieſce his nos terrere ſermonibus, ceſſa verba vana proferre. *Orthodoxi ad Arianos.* Nos neq; nouum, neque recentem colimus Deum. Et licet inaniter furias, téq; concutias ſicut vehemens ventus, in dogmatibus pietatis ad mortem vſque cōſiſtimus: non impotentem, non inſipientē, non ſine veritate aliquando fatentes Deū: non aliquando quidem exiſtentem, ſicut impietas Arij temporalem prædicat filium. Si enim creatura eſt ſecundum eius vęſaniam Filius non exiſtens cum Patre, etiam Pater aliquando non fuit, quippe filio non extante ſecundum eos aliquando. Si vero ſemper eſt pater, exiſtente videlicet ex eo verò Filio, & non ſecundum generationis fluxum (Deus enim impaſsibilis eſt) quomodo non eſt inſipiens atque væſanus, qui hoc de filio profi-

A tetur,dicens : Erat quando nō erat,per quem om-
nia vt ſint,per gratiā conſtituta ſunt?Noſtri ſiqui-
dem patres (à quibus iſti cadentes, iuſtè ſine patre
ſunt facti)in Nicæā venieotes,& anathematizātes
Arij ſectā,cuius nunc iſte iuuenis patronus exiſtit,
nō alterius ſubſtantię,quod tu fateri nos cogis,ex
natura patris eſſe dixerūt,ſed ex ei⁹ eſſentia.Quod
bene & cum pia mente intelligentes, ex plurima
ſacrorū verborum collectiooe conſubſtantialem
eſſe profeſſi ſunt. Talia autem & his ſimilia dicen
tes,per multos dies coërcuit, putans à pia eos ſen-
tentia poſſe mutari. Qui magis velut in ſtadio for
tiores effecti,terrorémq; conculcaotes,& ſeipſos
patrū rationibus coarmantes, validiorem habue-
runt de pietate ſenſum,virtutis exercitiū ſua peri-
cula iudicantes.Sic igitur illis decertātibus & ſpe-
ctaculū factis, ſicut beatus ſcribit Apoſtolus,ange
lis & hominibus,vniuerſa ciuitas cōcurrebat,ath-
letas contemplatura Chriſti,ſuáque cōſtantia ver-
bera Iudicis & flagella ſuperantes,triūphúmq; piè
cōtra Arianos per patientiā poſsidentes,quos ille
B vtique credebat ſe vincere, & illorū impietati cō
cōtradere.Cùm ergo defeciſſet eos tormentis af-
ficere,cūctis fleotibus atq; lugentibus, rurſus col-
lecta incōpoſita multitudine ad iudicium eos,imò
magis ad damnationem circa portam fecit addu-
ci. Et cum illic cōſuete contra eos clamores emit-
terentur à Paganis atq; Iudæis,& illi nollēt Aria-
norum impietatibus cōſeotire, ſeotentiam protu
lit vniuerſis ante tribunal eius ingemiſcētibus, vt
ab Alexādria ſublati in Heliopolim Phœniciæ du-
cerentur:cuius habitatores ne nomeo quidē Chri
ſti audire ſuſtineot,ſunt nanq; Pagani. Quo facto
iubens eos nauem cōſcendere, ipſe ſtabat in por-
tu,nudū gladium vibrans,&hoc modo illos terre-
ri putans, qui bis acuto gladio hoſtiles dæmones
crebrius vulnerauerant.Sic ergo dimiſit eos abſq;
ſumptibus,& abſq; aliquo ſolatio, nauigare pręci
piens mari ſpumante,& (vt ita dicam)noleote per
ſuſceptionem virorū iniquę iuſsioni cōmunicare.
Ingemuit enī ciuitas vniuerſa, & hacteous lamen-
tatur: & alij quideio ſuis manibus pectora percu-
C tiebāt,alij verò manus & oculos tendebaot ad cœ
lum,violētiam proteſtantes,& veluti dicētes: Au-
di cœlum,& auribus percipe terra,quoniam iniu-
ſta ſuot quę geruntur.Cūctaque ſimul gemitu cō-
plebātur,& veluti cantus quidā erat in ciuitate lu
ctificus, currebātque fluuius lachrymarum . Cùm
igitur iudex ille præcepiſſet,vt vela nauis tolleren
tur,tunc gemitus ingens vniuerſorū virginum &
mulierum,ſeniorum & iuueoū permixtus lachry-
mis eſt emiſſus . Quum illi ergo Heliopolim naui-
garēt,vbi diabolica ſuperſtitio celebratur, omoes
in media ciuitate communiter & ſinguli ingemi-
ſcentes,atque lugentes agebātur . Quibus tamen
nec apertè licebat flere iuſsione vrbis pręfecti Pal
ladij:erat enim & ipſe Paganus.Multi deniq; flen
tium arrepti, & in carcerē ducti, deinde caſtigati,
lacerati,verberati,nouiſsimè in metalla ſunt tradi
ti:viri vtiq; eccleſiæ,& propter diuinū xelum val-
de pugnantes.Erant enim plurimi eorū monachi,
eremū incolentes,& deuotè in illo cooverſantes,
numero viginti tres:cum quibus paulòpoſt Diaco
nus à dilectiſsimo fratre noſtro Damaſo,Romanę
ciuitatis epiſcopo deferens nobis cōſolatorias cō
municationis epiſtolas,manibus poſt tergum vin-
ctis,publicè ab ipſis ſpiculatoribus ducebatur: ve- D
luti aliquis reus inſignis,&homicidarum verberi-
bus coæquādus, lapidibúsque ſimul & plūbo eius
ceruicibus laceratis,ad mare ductus eſt: & ſicut illi
ſine ſumptibus,ſioe vllo ſolatio in metallicum de-
portatus exiliū. Cúmque Iudex ille multos quoq;
infantium cruciaſſet,quidam eorū morieotes,ne-
que parentū, neque fratrum exequiis ſolennibus
ſunt potiti.O multā inhumanitatem iudicātis, ma
gis verò condemnantis. Qui enim propter pieta-
tem decertarunt, homicidis cōparari potuerunt,
quorum vtiq; corpora inſepulta relicta ſunt:piè la
borātes eſcis beſtiarū volatiliúmq; proiecti ſunt.
Quique patribus oecatorum naturalium cōſcien-
tia cōpari voluerūt,veluti iniqui capite ſecti ſunt.
Quæ lex Romanorum,quæ Barbarorum ſentētia,
quoſlibet patribus cōdolentes punit? quādo quiſ-
piam veterum huiuſmodi geſsit iniquitatem?Iuſ-
ſit itaque Pharao, vt maſculi interficerentur He-
bræorum , ſed inuidia & timor tunc protulit hoc
pręceptū.Quanto tamen illa quæ tunc geſta ſunt,
humaniora modernis exiſtūt, quanto deſiderabi-
liora ad diſcretiooē iniquitatis huius? Et licet ma- E
litia oequaquam ſeparentur alterutris,ſunt tamen
incredibilia quæ dicuotur,inhumana,crudelia,ſæ-
ua,barbara,amara,ſioe miſericordia,in quibus ex-
ultabant Ariani,choros agētes, quum vniuerſa ci-
uitas ingemiſceret . Non fuit enim domus,in qua
nō eſſet mortuus, ſicut in Exodo ſcribitur. Et quū *Exod.12.e*
hæc ita ſint geſta (non enim quieuerunt iniquita-
tis autores,ſed ad peiora profecti) vſque ad epiſco
pos prouinciarum veneoa propria diſperſa ſunt,
habentes iniquitatis ſuæ ſolatium Comitem largi *Magn⁹, Comes largitionum.*
tiooum, quem prædiximus Magnū: Alios etenim
epiſcoporū Curiæ tradiderunt, alios diuerſis ma-
chinationibus affeceruot, voleotes vniuerſos im-
pietatibus obligari, & ſecundum patrem ipſorum *Vndecim epiſcopi Ægyptij in Diocæſaream relegati.*
diabolum quęrentes,quem ſua rabie deuorarent.
Super hęc autem vndecim Ægyptiorū epiſcopos,
viros peoè ab infantia vſq; ad ſeoectutem eremū
incolentes,verbóque ſuperantes & actu libidioē,
piámque fidem ſine cōfuſione prædicantes,& do
gma pietatis edocētes,multáſque victorias de dę-
monibus exercentes,&Arianam ſectam ſapientiſ- F
ſima ratiooe deoorantes,in exilium miſerūt in ci-
uitatem Iudæorum, nomine Diocæſaream.Et ve-
lut infernus crudeliſsimus nunquam morte ſatia-
ti fratrum,ſuæ ſæuitiæ memoriam relioquere vo-
luerunt. Nuper enim eccleſiæ catholicæ clericos,
degentes in Antiochia cum fidelibus monachis,
volentésque eorum ſcelera denotare, aures impe
ratorias inflāmantes in Neocæſaream Pooti mit-
tendos eſſe ſubornarunt.Qui puto propter incle-
mentiam locorum,etiam vita priuati ſunt . Tales
itaque tempus illud tragœdias exercuit , ſilentio
quidē & obliuiooe dignas, ſed literis memorādas
ad obiurgationem eorum,qui contra vnigenitum
linguas ſuas exacuerunt.Hi nanque rabie coarma
ti blaſphemiæ, non ſolùm dominum omnium ia-
culari nituntur,ſed etiam cootra eius famulos bel
lum ſine vllo fœdere ſuſceperuot.

A # HISTORIAE ECCLESIASTICAE QVAM TRIPARTITAM VOCANT, D

LIBER OCTAVVS.

SOCRATES.

De conuerſatione, miraculis & reſponſionibus, vel ſcriptis diuerſorū monachorum, necnon epiſcoporū.

CAPVT PRIMVM.

EO tēpore fuit + Atiius Monaſterij præſul. Is delinquētes iuuenes nō excōmunicabat, ſed magis ætate ꝓuectos: dicebat enim: Iuuenis (B) excōmunicatus ſpernit, prouectꝰ verò velociter excōmunicationis dolore corrigitur. Aliꝰ noīe + Pior ambulās comedebat. Cōſultus autē cur ita comederet: non, inquit, volo veluti neceſſariè vti cibo, ſed tāq̃ extraneū aliquid agere. Pro quâ re etiā ab alio rogatus ait: vt ne dū comedo, anima voluptatē ſentiat corporalē. Iſidorus dicebat quadrageſimum ſe annum habere, ex quo ſentiret quidem mente peccatum, nō tamen conſentiret vel cōcupiſcentiæ vel furori. Pambus autem cùm ſine literis eſſet, acceſsit ad quendā vt doceretur pſalmum: Qui cùm audiſſet primū verſum triceſimioctaui pſalmi: Dixi, cuſtodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea: Secūdum verſum nō paſſus eſt audire, dicens: Si potuero opere hoc implere: hic verſus tantūmodo mihi ſufficiet. Cúmq; doctor qui ei tradiderat verſum culparet quur per ſex menſes ad ſe minimè veniſſet, reſpondit: Quia verſum illum adhuc opere non (C) impleui. Poſtea verò quum multos ſuperuixiſſet annos, à quodam noto rogatus an didiciſſet verſum: Quadraginta & nouem, inquit, annis vix eū implere valui. Huic itaque quodam aurum danie ad cibaria pauperum, & dicente: numera. Ille reſpondit: Quod dediſti non eget numero, ſed bono affectu. Is Pambus Athanaſio epiſcopo precante, ab erémo deſcendit in Alexandriam. Cúmque vidiſſet ibi mulierem Theatralem, fleuit: & à præſentibus rogatus quare ploraret: Duæ, inquit, me res mouerunt: vna, quæ eſt illius perditio: altera verò, quod ego non tantum ſtudeo placere DEO, quantum hæc vt turpibus placere poſsit hominibus. Alter quidam dicebat: Monachus niſi operatus fuerit, violento iudicatur æqualis. Piterius multas expoſitiones naturales adhibebat, & frequenter aliis alia requirentibus enarrabat. Per ſingulas autem explanationes orabat. Id temporis inter monachos fuerunt duo viri DEO amabiles, nomine vterque Macarius: vnus ex Ægypto ſuperiore, alter Alexandrinus. Ambo de multis rebus inſignes, propter abſtinentiā, conuerſationem, mores atq; miracula, quę eorum manibus agebantur. Ægyptius itaque Macarius tantum morborum depulit, & tantum dæmonum effugauit, vt ex eius operibus liber proprius expleatur. Erat autem reuerendus, & circa delinquentes ſeuerus. Porrò Macarius Alexandrinus quum ſimilis eſſet Ægyptio per omnia, in hoc variabat, quod circa conſulentes hilarior apparebat, & vultu lætifico ad conuerſionem iuuenes inducebat. Horum diſcipulus Euagrius philoſophiam opere rebúsque poſſedit, prius ſermone ſolummodo philoſophatus, & in vrbe Conſtantinopoli à Gregorio Nazianzeno Diaconus (E) ordinatus: deinde cum eo deſcendens in Ægyptum, & prædictus viros inſpiciens, conuerſationem eorum æmulatus eſt: tantàque miracula in eius manibus facta ſunt, quanta in præceptorum eius. Conſcripſitque libros valde neceſſarios, quorum vnus quidem μοναχικὸς inſcribitur: & eſt de Actuali. Alius cognitionalis, ſecundum quod quiſpiam cognitione fit dignus: huic + capita ſunt quinquaginta. Alius verò Contradictorius, ex diuinis ſcripturis collectus, contra dæmones tentatores: partibus octo diuiſus eſt, ſecundū numerum octo cogitationum. Et ſexcentæ propoſitiones ad contemplationem pertinentes, quas γνωστικὰ προβλήματα, id eſt, Cognitionales propoſitiones denominauit. Inſuper & verſuum opera duo: vnum quidem ad monachos in cœnobiis vel itineribus conſtitutos: & vnum ad virgines, quæ quàm mira, quámque neceſſaria ſint, legentes intelligunt. Sed opportunum eſt, ſicut arbitror, pauca eius dicta de monachis ac ſcriptura referri. Sic enim ait: Neceſſarium eſt enim vias inquirere rectè præcedentium monachorum, & ſecundum eas exerceri. (F) Multa enim inueniuntur ab eis dicta bene ſimul & acta. Inter quos etiam hoc ait quidam: Quòd ſicca & nō inæqualis diæta charitati cōiuncta, citò perducit monachum ad impaſsibilem portū. Is autem cùm vidiſſet quendam fratrem phantaſiis nocte turbari, hoc modo curauit eum, præcipiens, vt languentibus cibos ieiunans miniſtraret. Vnde interrogatus: Nihil, inquit, ſicuti miſericordia huiuſmodi paſsiones extinguit. Quidam tunc philoſophorum acceſsit ad iuſtum Antonium, dicens: Quomodo ſufficiis, ô pater, codicum conſolatione priuatus? Ad quem Antonius: O, inquit, Philoſophe, meus codex natura creaturarū eſt, & adeſt cùm voluero, verbaque mihi relegit Dei. Interrogauit me vas electionis Macariꝰ ſenex Ægyptius, dicens: Quare mali memoriam aduerſus homines retinentes, memorabilem virtutem animæ diſsipamus? Cōtra dæmones autem habentes mali memoriam, innoxij permanemus? Cúmque in quæſtione huius interrogationis hæſiſſem, ro-

Marginal notes: † Arſenius. Anno 374. Arſen. † Arſenius. — † Pior. — Iſidorus. — Pambus. — Pſal. 38. — Piterius. — Macarij duo. — Euagrius. — Antonius.

A gaui eum explanare ſermonem. At ille: Prima, inquit, paſsio furoris cõtra naturam eſt, cõſequens verò ſecundum naturam. In ipſo feruenti meridie perueni ad ſanctum patrem Macarium, & ſiti vehementer accenſus, aquam vt biberem poſtulaui. At ille: Vmbra, inquit, tibi ſufficiat, multi nanque nunc iter agentium aut nauigantiũ etiam hac releuatione priuantur. Deinde cùm apud eum verba de abſtinentia exercerẽ, confide, inquit, fili: per viginti annos neque pane, neque aqua, neq; ſomno ſum ſatiatus. Panem nanque meum in pondere comedebam, aquam verò bibebam cum menſura, parietibus autem inclinatus ſomni paululum capiebam. Cuidam monachorũ nunciata mors patris eſt: at ille nũcianti, ceſſa, inquit, & blaſphemare noli: meus enim pater immortalis exiſtit. Quidam fratrum Euãgelium ſolummodo poſsidebat, quod vendens pauperibus erogauit, dignum proferens memorandúmque ſermonẽ: Ipſum, inquit, verbum vendidi, quod mihi ſemper dicit: Vende omnia tua & da pauperibus. Eſt quædam inſula cir-

B ca Alexandriam trans paludem Mariæ, in q̃ua habitabat monachus contemplantibus approbatiſsimus, qui dixit: Omnia quæ geruntur à monachis, agi propter cauſſas quinque, id eſt, propter Deum, propter naturam, propter cõſuetudinem, propter neceſsitatem, propter opus manuum. Idem dicebat vnam quidem naturæ eſſe virtutem, ſed eam diuerſas ſpecies ſumere per animæ qualitates. Nã & lumen, inquit, ſolis cùm ſine ſpecie ſit diuerſa, feneſtris tamẽ per quas ingreditur, ſchema quoddam variũ facere videtur. Alius porrò monachus, propterea, inquit, abſcindo libidines, vt auſeram furoris occaſiones. Noui enim furorẽ ſemper pro libidinibus litigare, mentem meam turbare, ſcientiam perſequentem. Quidam ſenum dicebat: charitas depoſitum ciborum aut pecuniarum ſeruare non nouit. Idem dicebat: Neſcio me in eadem re à dæmonibus fuiſſe deceptũ. Hæc igitur Euagrius in libro ſuo Actuali commemorauit. In contemplatiuo autem hæc dicit: Quatuor virtutes & contemplationes earum à Gregorio iuſto eſſe didicimus, prudẽtiam, fortitudinem, temperantiam, atque iuſtitiam. Prudẽtiæ quidem opus eſſe dicebat,

C contemplari intellectuales ſanctasque poteſtates abſque ſermonibus, quippe quos ſapientia ſignificari cõtradidit. Fortitudinis autẽ, perdurare in veritate, licet quiſpiam debellerut, & non accedere ad ea quæ nihil ſunt. Temperãtiæ verò proprium hoc eſſe reſpondit, ſuſcipere pręmia agricolæ ſemina, & ea plantare conuenienter. Porrò Iuſtitiæ opus, vt pro merito ſingula cuique verba reddantur: alia quidem obſcurè pronũtiata, alia ænigmatibus indicata, quædam verò propter vtilitatem ſimplicium apertè diſpoſita. Columna itaque veritatis Cappadox Baſilius ait: Humanam ſciẽtiam reddit crebra meditatio & exercitatio meliorem: eam verò quæ gratia Dei conceditur, iuſtitia, patientia, atque miſericordia. Et humanam quidem etiam paſsibiles ſuſcipere poterunt, diuinæ impaſſibiles tantummodo ſunt capaces: qui etiam orationis tempore proprio mentis lumine reſplendentes ſeipſos inſpiciunt. Ægyptiorũ verò ſacratiſsima lux Athanaſius ait: Præcepit Moyſes menſam cõtra Aquilonis conſtitui partem. Quamobrem cognoſcant contẽplatiui, quis contra eos ſpiret, & omnem tentationẽ forti mente ſuſtineant, D & cũ alacritate ad ſe accedentes enutriãt. Thmuitanorum eccleſiæ Angelus Serapion dicebat: Mẽs quidem ſpirituali intellectu potita, perfectè purgatur. Charitas autẽ curat membra furore tumentia: iniquitas concupiſcentias & influentias continentia retinet. Maximus contemplationũ doctor Didymus ait: De prouidentia atque iudicio apud temetipſum ſemper exerce ſermones, & ſtudiorũ materiã memoria retine. Penè enim omnes in his peccamus: rationémque iudicij in corporum differentia, in qua etiã eſt mundus, inuenies: prouidentiæ verò, in modis quibus à malitia vel ignorantia ad virtutes atque ſcientiæ culmen euehitur. Hæc itaque ex Euagrij dictis retulimus. Fuit autem & alius vir mirabilis inter monachos, cui nomẽ Ammonius, qui adeò ſine vlla curioſitate fuit, vt cum Athanaſio Romam veniens, nullum opus ciuitatis inſpiceret, niſi tantum vt videret Petri & Pauli baſilicas. Is Ammonius ad epiſcopatum tractus, atq; diffugiens, dexteram ſibi amputauit aurem, vt mutilo corpore ordinationis opus effugeret. Cúmq; E poſteriori tempore etiam Euagrius à Theophilo Alexãdrino pontifice ad epiſcopatum vocatus, nihil amputans de corpore ſuo fugiſſet, veniens ad Ammonium cum ioco dicebat, malè eum feciſſe autem amputando, & de eo reum exiſtere. Ad quẽ Ammonius: Tu, inquit, Euagri, ignoras te puniendum quòd abſcideris linguam. Et ne tibi arrogare videaris, non vteris gratia Dei. Plurimi porrò eo tempore digni fuerũt viri, quorũ ſi quis velit verba miraculaque cognoſcere, & quemadmodum illis fuerint etiam beſtiæ ſubiugatę, librũ legat Palladij monachi, qui diſcipulus fuit Euagrij. Omnia nanque de iſtis ſubtiliter explanauit, in quo etiam fœminarum imitationem conuerſationémque cõmemorauit. Euagrius verò atq; Palladius mortuo Valente paulò poſt floruerunt.

Baſilij Magni memorãda ſentẽtia.

Athanaſij.

Serapionis.

Didymi.

Ammonius: inf. fo. 115.

Palladius vitas monachorum ſcripſit.

SOZOMENVS.

Huius temporis eſt, vt quos potero commemorem, qui ſunt in illo tẽpore inter Chriſtianos philoſophati. Quorũ vnus quidem in Ægypto Ioan- F nes, cui futura & aliis incerta, Deus non minus q̃ antiquis Prophetis reuelauit, donúmque dedit, vt curaret inſanabiles morbos. Is à iuuentute laudãs Deum, degebat in ſolitudine, comedebátque herbas & radices, bibebatque aquam ſi competiſſet. Cúmque veniſſet ad ſenectutem, diuina iuſsione migrauit ad Thebaida, & multorum monaſteriorum factus eſt Præſul. Qui oratione tantummodo morbos & dæmones effugabat: & cùm literas non didiciſſet, ad rememorandum aliquid codicibus non egebat: quia quicquid ſemel mente percepiſſet ſub veritate retinebat. In hac quoque regione philoſophabatur Ammon Tabenenſium præſul, circiter tria millia diſcipulorum habens. Non minus quoque & Theonas: multorum Præſides fuẽre monachorum: ambo operatores ſtupendarum rerũ, & diuina prouidentia prophetiaque cõpleti. Fertur autem Theonam eruditũ Ægyptiarũ, Græcarum, Latinarúmq; literarũ fuiſſe, & triginta annis habuiſſe ſilentium. Porrò à nullo hominum

An. do. 374. Ioannes Ægyptius.

Ammon.

Theon.

A viſum iraſcentem, aut iurantem, aut mentientem, aut vanum aliquid, aut aſperum vel infirmũ protuliſſe ſermonem. Ea tempeſtate fuerunt Copras & Hellen, necnon Helias. Copras quidẽ, vt aiunt, diuinum habuit donum, ſanitatem cõferendi depulſis morbis, & dæmones expellendi. Hellen verò à paruulo nutritus in monaſterio, plurima inſolitè miracula faciebat, ita vt etiã ignem in ſinu portaret, & nequaquã eius veſtis arderet. Verùm Helias tunc quidem non procul ab Antinoo ciuitate degebat in eremo, agens annũ ætatis circiter, centeſimum atque decimũ. Antea tamen penè ſeptuaginta annis ſolus vixerat in ſolitudine: & ad hanc ætatem ieiunando & viriliter conuerſando peruenit. Fuit etiam Apelles in Ægypto ex fabro ferrario, qui cùm aliquãdo per noctem hoc opus exerceret, vmbra dæmoniaca veluti mulier ſpecioſa eum de caſtitate tentabat. At ille ferrum quod elaborabat ex fornace trahẽs, eam percuſsit in faciẽ. Tunc ille ſtridens & ingemiſcens procul effugit. Inter hos etiam Iſidorus fuit, qui vndique monaſterium muniens, curabat vt nullus egrederetur, B ſed omnia neceſſaria haberet intus. Necnõ Serapion circiter decem millia ſub ſe monachorũ habens, quos omnes ſic educabat, vt ex propriis ſudoribus neceſſaria compararet, & aliis miniſtraret egentibus. Dioſcorus quoque non amplius centũ monachis præſidebat. Qui cùm presbyter eſſet ſacrificia faciens, omnem perfectionem adhibebat examinando & diligenter diiudicando accedẽtes ad ſacra myſteria, ita vt expiarent mentem, & mali cuiuſpiam cõſcientiam non haberent. Eulogius presbyter fertur præſciẽtiam habuiſſe cogitationum quorũlibet ad ſe venientium: eorúmq; delicta palàm redarguebat, & quæcunque latenter cogitaſſent, ſibi reuelata manifeſtabat. Qui verò aliquid mali geſsiſſent, vel prauum cõſilium habuiſſent, ab altari ſuſpendebat, manifeſtans eis peccatum quod egerant, & † diligentia purgatos rurſus ſuſcipiebat. His itaque ſimilis erat Apollo in Thebaide, qui quadraginta annis in interiore morabatur ſolitudine, ſpeluncam paruulam in monte C vicino habens: ſed pro multitudine miraculorum paruo tempore inſignis effectus, plurimorũ Præſul extitit monachorum. Eo nanque tempore multi & optimi ſtudioſè philoſophabantur in Alexandria propemodum duo millia virorum: quorum alij in ſolitudine morabantur, alij circa Mareoten degebant. Excellenter autem inter alios emicabat Dorotheus genere Thebæus: cuius hæc fuit vita, vt quotidie lapides à mari colligeret, & annis ſingulis hoſpitium ædificaret, & fabricare ſibi nõ valentibus daret. Noctu autem propter eorum cibum faciebat ſportas, vt venderet. Cuius cibus erat panis vnciæ ſex, & olerum minutorum faſciculus vnus, & ad bibendum aqua. Hic à iuuentute ſic viuens, ne in ſenectute quidem defecit. Nunquã viſus eſt in lectulo obdormiſſe, vel pedes pro requie tetendiſſe, aut dormire pro voluntate, niſi quantum operando aut comedendo natura compreſſus oculos claudere potuiſſet, ita vt ſæpe dum comedẽdo dormiret, cibus ex eius ore laberetur. Aliquãdo ergo ſomno valde grauatus, cùm in ſterquilinium cecidiſſet, obdormiuit. Expergefactus autem & contriſtatus, ſub ſilentio dixit: Si angelis dormire ſuaſeris, & mihi vlterius ſuadebis. Quod

Copras. Hellen. Helias. Apelles Ægyptius. Iſidorus. Serapion. Dioſcorus. Eulogius presbyter. † reſipiſcentia. Apollo. Dorotheus.

forte dicebat ad ſomnum aut ad dæmonem, qui D eum nitebatur à bonis actionibus impedire. Huic laboranti quidã dixit: Cur ita conficis corpus tuũ? At ille: Quia me, inquit, illud occidit. Piamonẽ verò presbyterum ferunt, cùm ſacrificaret aliquãdo ſanctũ angelum circa ſacrum vidiſſe altare ſtãtem, præſentes monachos in codice cõſcribentem, abſentéſque delentem. Ioanni quoque tãtam Deus noſcitur donaſſe virtutem contra paſsiones ac languores, vt plurimos podagricos & articulos habẽtes ſolutos curaret. Inter hos Beniamin ſenior valde clarus babebatur, dono Dei potitus, vt ſine medicamine, tactu manus aut olei, facta oratione, ſanaret ægrotos. Hunc ferũt incidiſſe in hydropem morbum, & tantum eius corpus intumuiſſe, vt nõ poſſet per ianuas cellulæ ſuæ in qua habitabat efferri, niſi ianuæ cũ tabulis antepoſitis ſublatæ fuiſſent. Is ergo ægrotationis ſuæ tempore penè octo menſibus ante mortem in ſella latiſsima ſedẽs, curabat ſolenniter ægrotantes, nõ grauiter ferens ꝙ ſuæ ægritudini non prodeſſet, ſed etiam ſe videntes cõſolabatur, & deprecabatur vt rogarent Deũ pro anima ipſius, & de corpore non curarent, quia E etiam cùm ſanum, inquit, eſſet, nihil profuit mihi. Marcum in Scethi degentem, ferunt etiam in iuuentute valde fuiſſe mãſuetum & ſapientem, memoriæque ſcripturarum diuinarum ſatiſdoneum, & adeò Deo amabilem, vt cùm ad dominicũ corpus accederet, angelus ei ſacramenta præberet, cuius manum vſque ad iuncturam brachij tantummodo ſe dicebat inſpicere. Macario verò datũ eſt, vt ſaperet vltra dæmones. Huic occaſio cõuerſionis commiſſum homicidium fuit. Nam cùm puer eſſet, & oues paſceret circa Marian paludem, ludens quendam coætaneum interemit, & metuens fugit in ſolitudinem. Qui cùm tribus annis ſub diuo moraretur, poſtea paruum hoſpitiũ fecit ſibi, in quo annis vigintiquinq; moratus eſt. Equidem plurimi ſe eum audiſſe dicebãt, gratias illi calamitati referentem, & ſalutiferum vocantem illud homicidium nõ ſpontè commiſſum, quod ei beatitudinis cauſſa extitiſſet. Apollonius autem cùm per omne tempus vitæ nihil vitæ monachicæ didiciſſet, ſciens quia nec ſcribere, nec artem iam exercere poſſet, ꝓpter ætatẽ, omnia medicamina & ciF baria opportuna laborãtibus ex propriis pecuniis cõparabat, ſingulaſq; ianuas monaſteriorum à matutino circuibat vſq; ad horam nonam viſitando languentes, & miniſtrando quo indigerent. Qui moriturus, alteri tradidit quod habebãt, iubens vt talia vota ſeruaret. Moſes autẽ quum ſeruus eſſet, propter culpã expulſus è domo eſt: qui latrocinio deditus, homicidia multa cõmiſit. Poſtea verò cõuerſus, repente huiuſmodi philoſophiæ virtute repletus eſt. Cùmq; pro prioris vitę feruore phantaſiis adhuc libidinum moueretur, multa abſtinentia domabat corpus ſuum, panem ſolummodò comedens, & multum operis efficiens. Sex autem annis per totam noctem ſtans orauit, neque genibus inclinatis, neque oculis ſomno clauſis. Inſuper etiã noctu circuibat cellulas monachorum, & lagenas ſingulorum aqua implebat, cùm procul aut decem, aut viginti, aut triginta ſtadiis aqua manaret. Qui licet ita domaret corpus, priorem tamen valetudinem non amiſit. Fertur enim cùm quatuor latrones eius inuaſiſſent hoſpi-

Piamon. Ioannes. Beniamin. Marcus. Macarius. Apollonius. Moſes.

A tium,comprehēdiſſe omnes atque ligaſſe, ſuiſque humeris impoſitos ad eccleſiam perduxiſſe,in voluntate monachorum ponens, quid de illis facere vellent.Fuit ergo in ſumma philoſophia & terribilis dæmonibus, & presbyter in Scethi conſtitutus.Vixit annis penè ſeptuagintaquinq;.

Paulus Libycus.

Sub hoc igitur imperio fuit Paulus de Libya in Scethi,non pauciores quingentis monachos habens.Nihil autem operabatur neque percipiebat, niſi quod comederet tātum.Orabat autem ſolummodò:& veluti quoddam tributum habens impoſitum,trecētas orationes deo vnoquoque die reddebat.Et ne numero fortè delinqueret, trecentos lapides ponebat,& ſingulis orationibus lapidem mittebat in ſinum.Expenſis verò lapidibus, orationes ſciebat eſſe completas.

Pachomius.

Tum etiam Pachomius abbas in Scethi florebat,à iuuentute vſque ad ſenium optimè conuerſatus. Quem neque circa corporis ſanitatem, neque circa animæ paſsionem dæmon aliquando decepit.

Stephanus monachus.

Stephanus autem circa Mareotē habitauit, perfectè degens & integra continētia. Qui circa ſexaginta annos probatiſsimus mona-

B chus fuit,& Antonio magno notiſsimus. Fuit itaque manſuetus & ſapiens,loquutione ſuauis & vtilis,triſtantium conſolabatur animos, & ad alacritatem reuocabat,licet neceſſaria tribulatio accideret. Talis etiam erat in cladibus propriis.Denique quum infirmitatem incurabilem incurriſſet,&medici putria membra eius inciſiſſent, ille manibus tamen operabatur,palmarū plectens folia,& præſentibus perſuadens, vt de rebus huiuſmodi non dolerent, neque aliud cogitarent niſi de bono fine:Deus,inquit,quæ fecit,cuncta vtilia ſunt. Ego autem noui huiuſmodi morbos propter peccata accidere. Et melius eſt hic pœnas ſoluere, quàm poſt mortem perpetua ſupplicia ſuſtinere.

Pior.

Pior autem quum de domo patris ad philoſophiam conuerſionis exiret,promiſit denuò nullum ſe propinquorum fore viſurū. Poſt quinquaginta verò annos quum eius ſoror ipſum videre vellet, & habitare in erēmo cognouiſſet,non ceſſabat donec eū inſpiceret. Quam dum Epiſcopus loci iam grandæuam propterea videret affligi,ſcripſit Præſuli-

C bus erēmi vt Piorem mitterent.At ille, quoniam reluctari nephas eſt iuſsionibus ſeniorum, obediens,& aſſumens quendam venit ad patriā.Qúmque ad ianuam domus ſuæ acceſsiſſet, & ſuum nūtiaſſet aduentum,veniente germana clauſis oculis dixit: Ecce ego ſum Pior, quantumuis aſpectu ſatiare.Tum illa gratiis actis laudauit Deum. At ille oratione facta rediit ad erēmum, vbi fodiēs aquā, inuenit amaram,eāque vſus eſt vſque ad vltimum vitæ ſuæ diem.Poſt cuius obitum nullus illic habitare potuit.Ego autem reor,quòd per orationem, eam ad ſuos vſus fecerit dulcem, quum etiam alibi non extantem oratione meruerit elicere.

Moyſes.

Nam quum Moyſes & eius monachi puteum aliquando foderent,& nec venam aliquam reperirēt,nec amplius fodere altitudo permitteret,medio die ſuperuenit Pior, & oratione facta deſcendit in foueam. Qúmque tertiò percuſsiſſet terram, mox emanauit aqua. Quum verò oratione facta diſcederet illis eum petentibus vt vel ex aqua guſtaret: Ad illud,inquit,miſſus ſum, & propter quod veni peractum eſt.

Ammonius. Supra fol. 113.

Ammonium autem ferunt valde eruditum, Origenis Didymique diſcipulum à iuuente vſque ad nouiſsimum diem præter panē aſſum D nihil aliud comediſſe.Hunc dum voluiſſent quidā ad epiſcopatum pertrahere, nec ille poſſet eos ſermonibus auertere,abſcidit propriā aurem,dicens: Iam ne volentem quidem me quiſquā patitur ordinari, quum eccleſiaſtica regula corpore perfectos exquirat. Proinde diſcedentibus illis & denuò redeuntibus atque dicentibus, quòd morum perfectionem potius eccleſia quàm corpus exquirat, iurauit etiam linguam ſuam abſciſſurum, ſi ei vim niterentur inferre. Quo audito, qui venerant receſſerunt.

Euagrius.

Eo porrò tempore fuit Euagrius vir eloquentiſsimus atque mitiſsimus,à Gregorio epiſcopo Nazianzeno decenter eruditus, cuius etiam fuit Archidiaconus. Ferunt enim eum aſpectu pulcherrimum, & circa cultum veſtitus ornatum. Qúmque eum quidam Senator Zelotypus vxori ſuæ cognouiſſet eſſe notiſsimum,ei mortis parabat inſidias: quæ ad effectum peruenire potuiſſent,niſi eum quædam terribilis & ſalutaris viſio præmonuiſſet. Vidit enim in ſomnis quaſi prò crimine fuiſſet comprehenſus,ferróq; vinctis pedibus manibuſq; ad ſupplicium duceretur. Quod E quum fieret, quidam protulit euangelium,& promiſit eum de vinculis eſſe ſoluendum, ſi ab vrbe Conſtantinopolitana diſcederet, idque compulit ſibi iureiurando promitti.At ille tactis euangeliis, hoc ſe completurum promiſit: & vinculis ſolutis experrectus eſt, ac ſacræ credens viſioni pericula declinauit. Tum ab vrbe Cōſtantinopolitana venit in Hieroſolymam.

Melas.

Fuerunt etiam in Rhinocurâra non peregrini,ſed Prouinciales viri philoſophiaque florentes.Inter quos fertur Melas epiſcopus huiuſmodi fuiſſe benignitatis.Quū miſsi fuiſſent qui epiſcopos reſiſtentes Ario, deportarent in exilium,venerunt ad huius eccleſiam.Quem cū inueniſſent veluti vltimum miniſtrum candelas eccleſiæ præparantem, interrogauerunt vbi eſſet epiſcopus. At ille: Ego inquit, de vobis epiſcopo nuntiabo.Tum ex itinere fatigatos ad epiſcopum duxit,& appoſita menſa pauit, vt valuit.Poſtea miniſterio completo ciborum,dixit ſe eſſe epiſcopū. At illi mirati virum,cauſas aperuerunt: & reddita reuerentia ei,dederunt fugam. Tū ille: Non, in- F quit, declinabo quod mei ſimiles libentiſsimè ſuſceperunt,ſed volens exilij præcepta ſuſcipio.

Salomon

Huius frater Salomon ex negotiatore conuerſus, ad magnum philoſophiæ culmen euectus eſt.

Epiphanius

Hoc tempore Epiphanius,qui poſtea Cypri fuit epiſcopus,inter Eremitas maximus habebatur.

Protogenes Vitus.

Fuit etiā in Carris Protogenes epiſcopus poſt Vitum, qui (vt ferunt) ſibi profeſſus eſt in domini Epiphaniæ reuelatum, quòd vidiſſet Imperatorem Conſtantinum, quemadmodum ei Deus futura monſtraret,& iuberet vt quod ei diceret, obediret. Apud hos itaque tanta abſtinentia vigebat, vt propter multa ieiunia dentes eorum vermibus ebullirent.

Heliodorus.

Alium verò quendam vſque ad octoginta annos panem ferunt penitus non guſtaſſe: Heliodorum plurimas inſomnes duxiſſe noctes,ieiunioque ſeptenos continuaſſe dies. Multi quoque apud Palæſtinam & Syriam atque Perſas fuére monachorū, quorum ſi vel nomina conſcribere quiſquam voluerit,multos libros implebit.

THEODORITVS.

A *Quòd Ariani Conſtantinopoli comprehendentes orthodoxos, multos in naui concremauerint.*

CAPVT II.

Ariani orthodoxos cremant.

EO verò tempore in Cõſtantinopolitana vrbe comprehendentes Ariani quoſdam religionis piæ presbyteros, eóſque mittentes in nauim inermes, & trahentes in pelagus, aliis videlicet in altera naue ſequentibus, immiſſo igne cremauerunt. Quo facto, ſancti viri cum igne atq; mari pugnãtes, nuuiſsimè ſunt abſorpti, & triumpho martyrij coronati.

Quòd Valens Paganis, Iudæis & hæreticis tribuerit poteſtatem ſuas feſtiuitates agendi, & orthodoxos vbique prohibuerit, de Flauiani Diodorique virtutibus.

CAPVT III.

An. do. 379. Valentis Aug. impietas. Gentiles apud Antiochiam.

IN Antiochia verò Valens plurimo tempore commoratus, omnibus licentiam dedit Gentilibus atque Iudæis, necnon hæreticis. Nam & B Gentiles feſtiuitates agebant dæmonibus miniſtrantes, & poſt Iulianum à Iouiano idololatriæ vanitates extinctas, florere rurſus iſte permiſit: & Iouis cultum atque Dionyſij, ſacràque Cereris iam non in occulto tanquam ſub pio Imperatore celebrabant, ſed per mediam plateam bacchantes vbique currebant. Illis tantummodo tunc princeps erat inimicus, qui Apoſtolicam doctrinam prædicare videbantur, & eos primum quidem à ſacris baſilicis fecit expelli: quibus Iouianus inclytus Imperator nouam dederat eccleſiam. Cumque in monte ſacra celebrarent, hymnis laudantes Deum, & diuinis illic eloquiis perfruentes, licet aëris aduerſitatem ſæpius ſuſtinerent, aliquando pluuiis, aliquando niuibus, aliquando gelu, frequenter ignis ardore macerati, ne in huiuſmodi quidẽ locis laudibus diuinis eos frui permiſit, ſed miſsis militibus effugauit. Tunc Flauianus atque Diodorus, veluti quædam propugnacula, iaculis imminentibus reſiſtebant. Nam cùm Melitius ipſorum paſtor ſeorſum degere cogeretur, iſti curam gregibus adhibebant: lupis quidem obiicientes propriam fortitudinem & ſapientiam ſuam, ouibus autem curam congruam iugiter afferentes. De montanis autem C locis expulſi, contra ripas vicini fluminis paſcebãt oues. Non enim patiebantur ſecundum Iſraelitas captiuos in Babylone organa ſua ſuſpendere, ſed laudabant creatorem & largitorem Deum in omni loco dominationis eius. Sed neque in hoc loco concilium piorum quietũ eſſe permiſit hoſtis ſeruorum Chriſti. Veruntamen concordia illorũ mirabilium paſtoris magni diſcipulorum ad exercitium ſanctas oues enutriẽs, ſpiritualia paſcua miniſtrabat. Et Diodorus quidem ſapientiſsimus atque fortiſsimus, velut quidam fluuius perſpicuus atq; torrens, oues quidem proprias irrigabat, luporum verò blaſphemias penitus abluebat: & generis ſui nobilitatem ſpernens, libenter ſuſtinebat quamlibet pro fide calamitatem. Flauianus vir optimus, & ipſe, genere nobiliſsimus, honeſtatem ſolam iudicabat eſſe pietatem, & velut puer exercitatus, maximum Diodorum quaſi quendam infinitorum certaminum vngebat athletam. Illo nanque tempore non concionabatur inter eccleſiaſtica col- D legia, ſed hoc agentibus multa ſubſidia conferebat conſiliorum, & ſcripturarum & expoſitionum. Et doctores quidem contra Arianas blaſphemias tendebant arcus: iſte verò velut ex quibuſdã pharetris ſuæ mentis ſagittas congruas offerebat, & non ſolum domi, ſed etiam publicè hęreticis reſiſtens, retia eorum facilius perrumpebat, & illorum argumenta oſtendebat eſſe telas aranearum.

Flauianus Diodorus. Meletius Antiochenus.

Diodorus.

Flauianus.

De laudibus Aphraatæ monachi, & qua fiducia Valenti responderit. *CAP. IIII.*

An. do. 379. Aphraates

CVm his etiam laborabat Aphraates, cuius conuerſationem alio loco prodidimus. Is enim ouium ſalutem ſuæ quieti præponens, & ſpeluncam deſerens propriam, paſtorales ſudores aggreſſus eſt. Quãtas verò virtutis diuitias cõgregarit, nunc referre ſuperfluũ eſt. Vnũ tantummodo eius debet dici, quod huic hiſtoriæ valde cõgruit. A Boreæ parte fluuius currit Orontes circa palatium: à meridie verò eſt maxima porticus, vndique turres excelſas habens. Inter palatium verò & flumen platea eſt, quæ egrediẽtes ex vrbe mittit ad ſuburbanos agros. Per hanc plateam quum E tranſiſſet Aphraates, ad hoſtilia certamina properabat vt ſacris ouibus curam neceſſariam exhiberet. Hunc de palatio reſpiciens Imperator, viliſsimo pallio vidit indutum & in longęua ſenecta celeriter properantem. Quumque dixiſſet quidam iſtum eſſe Aphraatem, à quo ciuitas vniuerſa penderet, dicit ei Imperator: Dic mihi quò vadis? At ille ſapienter reſpondit & congrue: Pro tuo, inquit, oraturus Imperio. Tunc Imperator: Oportebat te domi, inquit, orare ſecũdum † monadicum morem. At ille ſanctiſsimus: Optime, inquit, dicis: ſi ſic quoque permitteres, hoc me facere oportebat. Et hoc hactenus egi, quandiu Chriſti oues pace priſtina fruebantur. Quia vero tumultu maximo commouentur, & periculi onus impendet, ne captiuæ teneantur, neceſſe eſt quouis diſcurrere, eaſque à † neceſsitate ſaluare. Sed dic mihi ſereniſsime Imperator: Si puella eſſem in cubiculo reſidens, & lanæ vacans, videremque paternam domum ignibus concremari, quid me facere deceret? ſedere intus & ardentem contemnere domũ, an certe diſcurrere vbi aquam ferrem, & flammas extinguerem? credo te dicere hoc potius fuiſſe faciendum: id enim puellæ ſapientis eſt opus. Hoc F ergo nunc agitur Imperator. Te nanque in paternam domum noſtram mittente flammas, diſcurrimus vt eas velociter extinguamus. Hæc illo dicente interminatus eſt quidem, ſed tacuit Imperator. Vnus verò cubicularius Imperatoris aſpere reſpõdens viro ſanctiſsimo huiuſmodi cladem noſcitur pertuliſſe. Is enim habebat balnei curam: quò poſt hæc verba deſcendens, vt Imperatori pararet ingreſſum, & mente perculſus in aquam feruentem deſcendit, ibique defunctus eſt. Sedebat Imperator expectans, vt eo renunciante lauaret: eoque tardante, miſit alios viros quur moraretur. At illi ingreſsi, viderunt eum in ſolio feruente defunctum atque ſolutum. Quod cùm nuntiatum fuiſſet Imperatori, cognouerunt virtutem orationis Aphraatæ, non tamen ab impiis dogmatibus receſſerunt, ſed ſecundum Pharaonem induratum eſt cor eorum.

Orontes fluuius.

Valens Aug. ad Aphraatẽ.

† Monachicum.

† Captiuitate.

A *De Iuliano monacho.* CAP. V.

An.do.379. Iulianus monacheus.

HAc tempeſtate Iulianus ille famigeratus ſolitudine relicta venit Antiocheiam. Nam cum hæretici ſoliti facile ſarcire mēdacia, hunc virum ſuæ dicerent eſſe prauitatis, miſerunt ad eum lumen veritatis Flauianus atq; Diodorus, pariter & Aphraates Acacium virtute florentem, qui poſtea Berœæ fuit epiſcopus, rogantes vt multis hominum millibus ſubueniret, & aduerſariorū fallaciam redargueret, veritatiſque dogmata confirmaret. Is ergo vir ſanctiſsimus, & veniendo & reuertendo, & in ipſa maxima ciuitate, quanta miracula fecerit, in hiſtoria † deo amabili a nobis conſcripta retulimus. Quod verò totius populus ciuitatis ad collegia noſtra conuenerit, nullum ſeculum dubitare confido. Res enim inopinabiles ad ſe probantur vniuerſos attrahere. Sed quod maxima miracula ille vir operatus ſit, etiam veritatis hoſtes nequeunt denegare. Hoc enim in Alexandreia temporibus Conſtantij fecit magnus Antonius. Deſerens enim ſolitudinem, totas circum ibat vrbes, ſatisfaciens vniuerſis, quod Athanaſius B doctrinæ Apoſtolicæ prędicator extaret, & hoſtes eſſent veritatis participes Arij. Sic igitur ſciebant illi ſacratiſsimi viri, quid tempori vnicuique congrueret, & quando opus eſſet frui quiete, quando neceſſarium ſolitudini præponere ciuitates.

† Philotheo.

Antonius.

De Acepſema, & alijs. CAPVT VI.

An.do 379. Acepſemas. Zeugmatius.

FVir porrò illo tempore in Cyreſtenſium erēmo famigeratus ille Acepſemas in cella recluſus, & ſexaginta annis neque viſus neque locutus. Zeugmatius quoque ille admirabilis, qui licet oculorum acie priuaretur, omnia tamen circumibat, confortans oues, lupiſque reſiſtens. Propter quam cauſam monachicam eius cellulā concremauerunt: ſed Traianus magiſter militum fideliſsimus aliam ei extruxit, multoque eum fouit auxilio. Hoc quoque tempore fuit Ephræm in Edeſſa, in Alexandreia verò Didymus. Et Ephręm Syra vſus lingua, ſpiritalis gratiæ radios emittebat. Qui C licet neſciret doctrinam Græcam, multos Græcorum eruditoſque redarguit, & totius hæreticæ prauitatis infirmitatem oudauit. Et quoniā tunc Harmonius Bardiſanæ quædam cantica componens, & impietatem melodicę ſuauitati permiſcens illiciebat audientes, & ad perniciem venabatur: iſte ſumens inde harmoniam, pietatem cantilenę permiſcuit, & audientibus ſuaue admodū & vtile medicamen appoſuit: quæ cantica triumphatorū Martyrum feſtos dies etiamnum efficiunt clariores.

Ephræm.

Armonius. Bardiſanæ F. Ephræm Syrus.

SOCRATES.

De malis, quæ ſub Valente in Alexandria & per Ægyptum geſta ſunt. CAPVT VII.

CVm igitur Imperator Valens, lege præcepiſſet perſequendos eſſe in Alexandreia & Ægypto cunctos orthodoxos, omnia vaſtabantur. Alij nanque ad iudicia trahebantur, alij mittebantur in vincula, alij verberibus agebantur: plurimaque ſupplicia aduerſus quietis amatores ingerebantur. Et cùm hæc in Alexandreia fierent ſecundum Lucij voluntatē, fuiſſetque in Antiochiā reuerſus Euzoius, mox ad monaſteria per D Ægyptum conſtituta proceſſerunt Magiſter militum cum multitudine armatorum, & Lucius Arianus. Cumque plurima viris ſanctis mala facerent, nec eos vllo modo ſuperarent, perſuaſione Lucij patres monachorum mittuntur in exilium. Inter quos erant, Macarius Ægyptius, & alter Alexandrinus. Quumque veniſſent in inſulam quandam, arreptam cuiuſdam filiam ſacerdotis à dęmone, clamantemque ad illos viros: Cur veniſtis etiam hinc nos expellere? ſuis orationibus liberatam patri reſtituunt, & ad Chriſtianiſmum ſacerdotem ſimul & reliquos habitantes in inſula perduxerunt. Qui mox ſimulacra proiicientes, formam templi in eccleſiam mutauerunt. Baptizabantur enim, & officia Chriſtianiſmi cupidiſsime docebantur. Sic igitur propter Conſubſtantialitatis fidem, viri admirabiles probabiliores effecti ſunt, alioſque ſanantes firmiorem operibus oſtenderunt fidem.

Orthodoxi vexantur.

Macarij duo.

De Didymo & ſcriptis eius, de Gregorio Pontico, eiuſque miraculis. CAPVT VIII. E

Didymus. An.do.376.

EO quoque tempore virum alium fidelem produxit Deus, vt per eum fidei teſtimoniū perhiberet, Didymum admirabilem virum, qui omni tunc doctrina florebat. Is cū paruus adhuc prima literarum elementa doceretur morbo oculorū perdidit viſum. Cui deus pro viſibilibus oculis intelligibiles condonauit. Nam quod per oculos doceri non potuit, auditu vigilanti cognouit: qui cum à puero fuiſſet ingenioſus, vincebat etiam acuta conſpicientes. Facile nanque regulas Grammaticæ atque Rhetoricæ artis didicit. Cumque veniſſet ad Philoſophiam, mirabiliter Dialecticam, Arithmeticam, Muſicam, aliaſque Philoſophiæ diſciplinas didicit, animoque recondidit, ita vt celeriter obuiaret eis qui oculis inſpectoribus talia didiciſſent. Sed etiam vetus nouumque Teſtamentum adeo perfecte cognouit, vt multos æderet libros. Qui & de Trinitate tres libros fecit, & Origenis opus de principiis, id eſt, περὶ ἀρχῶν interpretatus, in id explanationes reliquit eximias. Fertur verò Antonius cùm Valentis tempore propter F Arianos veniſſet in Alexandreiam, vidiſſe Didymum, eique dixiſſe: Non te conturbet ô Didyme, amiſsio ſenſibilium oculorum, tales enim oculi tibi deſunt, quibus & muſcæ & pulices frui vtique poſſunt. Sed gaude potius te habere oculos, quibus etiam angeli contuntur, per quos videtur deus & eius lumen inſpicitur.

THEODORITVS.

An.do.376.

Didymus ab infantia priuatus oculis, Grammaticam, Rhetoricam, Arithmeticam, Geometriam, & Aſtronomiam, & ſyllogiſmos Ariſtotelis, & eloquentiam Platonis auditu didicit, nō quod hæc veritatem erudirent, ſed quod aduerſus mendaciū arma veritatis exiſterent.

SOCRATES.

Et quoniam aliqui ex nominis ſimilitudine noſcuntur errare, neceſſarium eſt oſtendere aliū eſſe

Gregorius Ponticus diſcipulus Origenis.

A Gregorium Ponticum ortum ex Cæſarea Ponti admodum vetuſtum & diſcipulum Origenis. De hoc nanque Gregorio multus eſt ſermo in Athenis, & Beryto, necnon & Ponto, & (vt ita dicatur) in vniuerſo orbe terrarum. Is enim quum diſceſſiſſet ab Athenis, venit Berythum, ibíque iura legebat. Cúmque cognouiſſet in Cæſarea libros ſacros Origenem exponere, venit illuc, expoſitiones magniloqui illius auditurus. A quo veram philoſophiam eruditus, euocantibus parentibus remeauit ad patriam. Vbi primò quidem quum eſſet adhuc laicus, plurima ſigna fecit, languores curando, dæmones per epiſtolas expellendo, Paganóſque ſermonibus & operibus ſibi ſubiugando. Huius meminit & Pamphilus martyr, & Euſebius in libris quos de Origene conſcripſit. Fuit ergo Gregorius antiquus iſte, diſcipulus Origenis, & alter Nazianzenus fraterque Baſilij. Fuit alius Gregorius Alexandrinus, Arianus.

Quod Nouatiani feſtiuitatē Paſcha mutauerint, &
B *de ſchiſmate inter Cornelium Romanum epiſcopum, & Nouatum facto pro recipiendis errantibus.*

CAP. IX.

Nouatus Presbyter.

EA tempeſtate Nouatiani habitātes in Phrygia, feſtiuitatem Paſchæ mutauerunt. Quomodo autem geſtum ſit, dicam, primò tamē referens cuius rei gratia circa Phrygum Paphlagoniorumque gentes ſeuerius eccleſiaſtica regula cōſeruetur. Nouatus presbyter ſe ab eccleſiæ Romanæ communione ſubtraxit, quod Cornelius epiſcopus, fideles qui ſacrificauerant tempore factę perſequutionis à Decio, in communionem recepiſſet. Pro hac itaque cauſſa ſegregatus, & ad epiſcoparum à conſortibus ſuis epiſcopis euocatus, ſcribebat eccleſiis, ne eos qui dæmonibus immolauerant, ad ſacramenta ſuſciperent, ſed inuitarent quidem ad pœnitentiam, remiſsionem verò dei relinquerent poteſtati, cuius ſolius eſt peccata remittere. Tales epiſtolas ſuſcipiētes, in vnaquaque prouincia ſecūdum proprios ſenſus reſponſa red-
C debant. Cum ergo ille mandaret non oportere ſacris intereſſe myſteriis eos qui poſt baptiſma peccatum commiſiſſent quod ducit ad mortem, quibuſdam quidē videbatur amara nimis & dura huiuſmodi regula: alij verò veluti iuſtam rectamque ſuſcipiebant. Inter hæc mota quæſtione venerunt literæ Cornelij Romani præſulis, quæ remiſsionē peccantibus etiam poſt baptiſma promittebant. Sic ergo ambobus diuerſa ſcribentibus, & ex diuinis eloquiis ſua ſenſa firmantibus, ſinguli Prouincialium diuerſas ſunt ſequuti ſententias. † Sanantes nāque ſanare promiſſa remiſsione, etiam reliquo tempore deliquerunt. Vnde gētes Phrygum caſtiores quàm aliæ eſſe noſcuntur. Nouatus itaque licet propter conuerſationem ſubtiliſsimam ſegregauerit ſeipſum, non tamen mutauit Paſchę feſtiuitatem. Nam ſecūdum partes Heſperias etiam iſte celebrabat. Agitur enim apud illos Paſcha poſt equinoctium iam olim, & ex quo Chriſtiani eſſe cœperunt. Sed iſte quidem poſtea ſub perſequutione Valeriani principis martyrio finiuit vitam. Hi verò qui ex eo nomen habuerunt, eiuſque fuere participes, facto concilio paucorum epiſcoporum in vico Pazeno, vbi ſunt fontes Sagarij flu-

† Sana re- promiſſa.

Cornelius Pont. Ro.

minis, regulam protulerunt, vt Iudæos obſeruent D azyma facientes, & cum eis agant Paſchę celebritatem. Poſtea tamen etiam Nouatianorum eccleſia propter illud concilium noſcitur eſſe diuiſa.

Nouatianorum concilium.

De Damaſo & Vrſino, qui Romæ epiſcopi pariter ordinati ſunt.

CAPVT X.

An. do. 368. Damaſus Ro. Pont. Vrſinus.

EO tempore quum Valentinianus Imperator nullam hæreſim pertubaret, poſt Liberiū Romæ Damaſus ordinatus epiſcopus, ſimul & Vrſinus ex diacono eius eccleſiæ in Baſilica Sicinienſi latenter. Ob quam rem multis ſeditione, vel Præfecti Maximini animaduerſione punitus, remoto Vrſino Damaſus remanſit epiſcopus.

THEODORITVS.

An. do. 378. Damaſus. Ambroſius

Tunc itaque apud Heſperiam Damaſus Romanus & Ambroſius Medioſanenſis ſpiritalibus iaculis feriebant hoſtes. Cum quibus etiam illi qui ad E longa fuerant exilia deſtinati, literis confortabant ſuos, & aduerſarios deſtruebāt. Quos diuina prouidentia gubernatores in fluctuatione pręparauerat & militum ſapientiſsimos duces in prælijs.

SOCRATES.

De fine Valentiniani maioris, & auſpitiis Valentiniani minoris: & quomodo Iuſtinam matrem eius Valentinianus viua priore coniuge duxerit vxorem.

CAPVT XI.

Legati Sauromatarum. Valentinian. Aug. moritur. An. do. 377.

INter hęc igitur Valentinianus Imperator Heſperiæ, contra legatos Sauromatarum vehementi furore commotus, eruptione venarum fluxu ſanguinis expirauit, poſt Conſulatum Gratiani tertiū, & Equitij, ſeptimodecimo die menſis Nouēbris, anno vitę quinquageſimoquarto, imperij † vndecimo. Quo moriente Italiæ milites ſexto die poſt eius mortem Valentinianū puerū eius filium ad imperij culmina prouexerunt. Cuius imperium frater & patruus licet inuitè (quod eis ignorantibus factum eſſet) tamen poſtea ſuſceperunt. Hoc itaque modo Valentinianus iunior in paternum ſucceſsit imperium. Is enim natus eſt de Iuſtina, quam viuente Seuera priore coniuge Valentinianus hoc modo duxiſſe probatur vxorem. Iuſtus Iuſtinæ pater quum eſſet Piceni iudex, Conſtantij temporibus vidit in ſomnis, quod ex dextro fœmore Imperialem purpurā genuiſſet. Quúmque viſio per multos recitaretur ad Conſtantij aures vſque peruenit. At ille conſyderans ſomnium tanquam ei Imperator ex ea naſceretur, mittens occidit Iuſtum. Cuius filia Iuſtina quum orphana remanſiſſet à patre, virgo permanſit. Poſteriore verò tēpore peruenit ad Seueræ notitiam, ad quā frequentius veniebat & amabatur, ita vt etiam cū ea balneis vteretur. Quumque Seuera ſecum lauātem Iuſtinā diutius inſpexiſſet, pulchritudine virginis obligata eſt, & dixit Imperatori adeo eſſe ſpecioſam virginem Iuſtinam, vt etiam ipſa licet eſſet mulier, eius tamen amore ſit capta. Itaq; Imperator eius ſermone concepto, Iuſtinam ducere tractabat vxorem, non tamen Seueram abiicere:

† Decimotertio.

F

Scilicet Gratianus & Valens. Valentinianus iunior. Iuſtus Piceni iudex.

Iuſtina.

Seuera coniunx Valentiniani.

Lex valētiniani Aug. de duabus vxoribus ducendo & libera.

A ex qua Gratianus fuerat natus, quem paulò ante firmarat Imperatorem. Legem itaque protulit publicè per ciuitates propoſitam, ſancientem vt liceret ſi quis vellet habere duas vxores. Cumque lex poſita haberetur, Iuſtinæ ipſe coniunctus eſt: ex qua natus eſt Valentinianus Iunior, & filię tres, Iuſta, Grata, & Galla: quarum duæ quidem in virginitate manſerunt. Gallā verò poſtea maior Theodoſius Imperator duxit vxorem, ex qua Placidia filia noſcitur ei eſſe progenita. Nam Arcadium & Honorium ex Placida priore cōiuge habuiſſe cognoſcitur.

SOZOMENVS.

Quod Themiſtius philoſophus Valentem ab orthodoxorum nece auocarit. CAP. XII.

An.do.378. Valens aduerſus orthodoxos.

INterea Valens in Antiochia Syrię degens, Cōſubſtantialitatis cultores vehementer fuiſſet perſequutus, niſi eum liber Themiſtij philoſophi reuocaſſet, in quo perorauerat eum eſſe non B oportere crudelem propter diſcordiam eccleſiaſticorum dogmatum, quādo etiam apud Paganos plus quàm trecentarum ſectarum differentia videretur, & vnuſquiſque pro dogmate proprio in ſententia diuerſa conſiſteret. Et forte hoc deo gratum magis eſſet, dum non facile cognoſcitur, & diuerſo modo glorificatur: vt vnuſquiſque amplius timeat, dum integritatem eius ſcientia vel quo modo aut qualis quātuſque ſit magis ignorat. His ergo Themiſtij ratiocinationibus aliquantulū mitior factus eſt Imperator.

SOCRATES.

Quemadmodum ſe Gothi contulerint ad Valentem, & quomodo ad Gothos peſtis Ariana peruenerit. CAPVT XIII.

An.do.378. Exilia orthodoxorum.

NOn tamen omnino ab indignatione abſtinuit, ſed pro morte infligenda ſacratiſſimis viris decernebat exilia, donec eius impetum cauſſa huiuſmodi Rei publicę cohibuiſſet. Barbari trans Hiſtrū conſtituti, qui vocantur Gothi, ciuile bellum inter ſe duabus partibus cōmouerunt: vni ꝑerat Fridigernus, alteri Athalaricus. Cūmq; ꝓualuiſſet Athalaric°, Fridigernus cōfugit ad Rom. eorūq; poſtulauit auxiliū. Quo cognito Valēs ꝓcepit Thraciæ militibus, vt Barbaris auxilia cōmodarent. Hoc ſubſidio victus Athalaricus eſt, & in fugā verſus. Ob hanc ergo cauſſam Fridigernus volēs aliquod beneficiū repenſare Valēti, cū ſuis omnib° dogmata eius religionis amplexus eſt. Vnde hactenus Gothi Ariani eſſe noſcuntur. Tum etiam Vulphilas Gothorum epiſcopus literas Gothicas adinuenit, & ſcripturas diuinas in eā conuertit linguam. Cum igitur non ſolum Fridigerni Gothos, ſed etiam Athalarici Vulphilas edoceret, tunc Athalaricus videns religionem patriā violari, multos Arianorū ſupplicijs tradidit, quos Ariani martyres nunc appellant. Non verò poſt multum temporis denno inter ſe Barbaris compacatis, à vicinis gentibus Hūnorum deprædabātur. Expulſique de propriis, ad Romanorum loca cōfugiunt, ſeruire potius volentes Imperatori. Hoe

Gothi. Fridigernus à thal. eru°. An.do.379.

C

Martyres Arianorū. Hūni in Gothos.

quum cognouiſſet Valens, nihil futuri prouidens, D terras eis tribuit Thraciarum, arbitratus paratum ſe contra omnes Barbaros habere auxiliū: ac propterea milites deinceps negligebat, & eos qui prīdem contra hoſtes laborauerant contemnens, etiam à Collatoribus prouincię per vicos & ciuitates pro vnoquoque milite octuaginta ſolidos exigebat, qui dudum eorum tributa releuarat. Hoc ergo fuit initium, vt illo tempore Romanorum Reſpublica calamitatibus ſubderetur. Barbari nanque quum Thraciam tenuiſſent, licenter Romanorum prouinciam deuaſtabant. Hęc audiens Valens, quum ab orthodoxorum exiliis non quieſceret, tunc tamen hac neceſsitate abſtinuit. Turbatus enim, ab Antiochia Conſtantinopolim venit: vnde etiam aliquantum Chriſtianorum perſequū tio tunc ceſſauit.

Grauitas exactionum.

Gothi in Romanos.

THEODORITVS.

Interea Valens Imperator cùm Gothorū gentem commouiſſet ad bellum apud Boſphorum, tū fatuus vires ſuæ infirmitatis agnoſcens, miſit ad E fratrem, ſuppetias petens. At ille reſcripſit, religioſum non eſſe, talem virum iuuare, qui deo rebellis exiſteret: ſed magis eſſe iuſtum vt eius ſuperbia ſedaretur. Quod cùm ille miſerrim° cognouiſſet, licet maiori neceſsitate conſtrictus, non tamen à ſua vehementia ceſſauit, ſed fuit veritati rebellis. Terentius igitur inter hæc victor reuerſus eſt ab Armenia, vir optimus, & pietate decenter ornatus. Tunc ei iuſsit Valens poſcere dona quæ vellet. At ille, quod decebat pium virum cogitare, reſpondit: Petiit enim non aurum, non argentū, non prædium, non cingulum, neque donum, ſed vt eis qui pro Apoſtolica doctrina pericula ſuſtinuerant, vna præberetur eccleſia. At ille petitionem ex ſcripto ſuſceptam cognoſcens, quæ illic tenebantur adſcripta dirupit, eumque aliā poſtulare præcepit. Verum ille colligens verba precum: Suſcipe, inquit, ô Imperator & habeto donum. Aliud verò non poſtulo: intentionis meæ iudex eſt vnierſorum iudex. Cum ergo Valens tranſmiſſo Boſphoro veniſſet in Thraciam, primū quidem F Conſtantinopoli commoratus eſt, pręparans bellum: deinde Traianum cum expeditione contra Barbaros deſtinauit. Cumq; remeaſſet ille deuictus, derogabat Valens ei molliciem & timorem adſcribens. At ille vſus fiducia viro fortiſsimo cōgruēti: Non, inquit, Imperator ego ſum victus, ſed tu victoriam perdidiſti, cū deo reſiſtis, & illius auxilia Barbaris facis potius opportuna. Cùm enim à te impugnetur, pro illis pugnat: & neceſſe eſt, deum ſequi victoriam. An neſcis quos ab eccleſiis expuleris, vel quibus eas contradideris? Hæc eadē Arantheus & Victor magiſtri militū ſunt profeſsi, & Imperatorem ne tunc indignaretur, admonuerunt. Aiunt verò Iſaac monachum habentem cellulam illic, cùm videret eum egredientem ad pugnam cum clamore dixiſſe: Quo vadis Imperator qui pugnas aduerſus deum, quem non abes adiutorem? Ipſe enim contra te Barbaros mouit, quoniam & tu aduerſus eum blaſphemas linguas plurimas incitaſti, & qui ei pſallūt ſacra, domibus expuliſti. Quieſce ergo rebellare, & ille faciet bella ceſſare. Redde gregibus paſtores eximios, & vi-

Valens petit auxilium à fratre contra Gothos.

Terentius, magiſter militum orthodoxus.

Traianus magiſter militum.

Arantheus, Victor. Iſaacus monachus.

A ctoriam ſine bello percipies. Si verò nihil horum ſic agens pugnare contendis, experimento cognoſces, quàm durum ſit contra ſtimulum calcitrare. Nam neque reuerteris, & exercitum vehementer perdes. Betranion autem omni virtute clarus, vniuerſę Scythiæ prǽſul, habens zelo fidei cor accenſum, pro corruptione dogmatum & iniquitatibus quas contra ſanctos agebat, Valentem ſæpe redarguit, clamás cum ſacratiſſimo Dauid: Loquebar de teſtimonijs tuis in conſpectu regum, & nó confundebar. Qua tamé gratia Barbari Ariano ſint viciati languore, narrabo. Tépore quo tranſeuntes Hiſtrum, pacem cum Valente fecerunt, tunc pręſens Eudoxius ſuggeſsit Imperatori, vt ei Gothi communicarent. pridem enim diuinæ ſciétiæ radiis imbuti, Apoſtolicis dogmatibus paſcebátur. Cómmunio, inquit, vnius dogmatis firmiorem faciet pacem. Hoc Valens laudans à ducibus Gothorum exegit, vt dogmatum quoque concordiam retinerent. Illi verò dicebant, paternam ſe mutare non poſſe doctrinam. Et cum illo tempore Vulphilas eſſet eorum epiſcopus (quem valde B ſequebantur, eiusque verba quaſi leges immobiles exiſtimabant) hunc verbis, pecunijsque flectés Eudoxius, egit, vt Barbari cómunioné amplecterétut Imperatoris, ſic decipiens eos ac dicens, certamen eſſe verború, nó differétiam dogmatú. Quáobrem hactenus Gothi maiorem quidem patrem filio dicunt: creaturam verò filium nequaquam dicere ſuſtinent, licet hoc aſſerentibus communicare videantur.

Betranion.

Gothi quãdo Ariani facti.

Gothi Christiani.

Vulphilas Gothorum epiſcopus corrumpitur à Valente.

SOCRATES.

De reuerſione Petri epiſcopi in Alexandriam, & de eius morte, & de ſucceſsione Timothei.

CAPVT XIIII.

HOc itaque tépore, cùm Imperator ab Antiochia diſceſsiſſet cófortati ſút qui ab eo perſequutionem patiebantur, & maximè Alexandrini Petro videlicet reuerſo de Roma cú literis Damaſi Romanę vrbis antiſtitis confirmátis Conſubſtantialitatis fidem, & Petri epiſcopi roborantis ordinationé. Quo facto populus ſumpta fiducia, Lucium expulit, & reduxit Petrum. Sed C Lucius Conſtantinopolim nauigauit: Petrus cùm modicum vixiſſet tempus, reliquit fratrem ſuum Timotheum ſucceſſorem.

Alexãdrini

Petrus moritur.

Timotheus ſuccedit.

Quomodo Valens contra Gothos pugnando ſit deuictus, ac mortuus. D *CAP. XV.*

POrtò Valens Imp. cum triceſimo die Maij menſis ſexto Conſulatu ſuo, & Valentiniani iunioris ſecundo Cóſtantinopolim veniſſet, inuenit populum in mœſtitia conſtitutum. Barbari nanque per Thracias diſcurrentes etiam Conſtantinopoleos ſuburbana vaſtabant, non exiſtente qui eis reſiſtere fortiter valeret. Qui cum vſque ad muros veniſſent vrbis, afflicta ciuitas murmurabat, quaſi eos Imperator illuc euocaſſet, quum nec reſiſteret, & magis bella protraheret. Circenſes ludi igitur agebantur, & illic Imperatori clamabant: Da arma & nos pugnabimus. *An. do. 380.*

Hinc accenſus Imperator, vndecimo die Iunij menſis egreditur, interminatus pœnas ſe pro iniurijs cum rediret à Conſtantinopolitanis ciuibus exacturum, & quia prius videbantur Procopio prębuiſſe auxilium, ita vt ciuitatem aratro vertere minaretur. Deduxit ciues igitur vſque ad vrbem Hadrianopolim, quę eſt in confinio Macedoniæ.

THEODORITVS. E

Et exercitu quidem præmiſſo ipſe in quodam vico victoriam expectabat. Porrò milites Barbarorum impetum non ferentes, alij fugiebant, alij occabantur. Barbari autem venientes ad vicum vbi Valens cognita proditione ſe celare nitebatur, immiſſo igne concremauerunt cum vico etiam pietatis inimicum.

Valls Aug. cōbuſtus eſt An. do. 381.

SOCRATES.

Qui finem vitæ ſortitus eſt nono die menſis Auguſti, eodem Conſulatu, id eſt, quarto anno ducenteſimæ octuageſimæ nonæ Olimpiadis. Aiunt aliqui eum igne conſumptum cum in vicum fugiſſet, quem Barbari concremauerunt. Alij verò ferunt, quod mutato Imperiali habitu ad pedeſtrium venerit exercitum: & cum equeſtres ſe dediſſent pugnare nolentes, in congreſsione vniuerſos pedeſtres repente confoſſos: vnde dicunt ipſum quoque ignoti vulnere fuiſſe proſtratú. Defunctus eſt anno vitæ quinquageſimo. Qui cum fratre regnauit annos tredecim, poſt fratrem verò tres. Talique ſorte defunctus eſt. F

Hiſto-

A # HISTORIAE ECCLESIASTICAE QVAM TRIPARTITAM VOCANT, D

LIBER NONVS.

SOCRATES.

Quod Mortuo Valente Conſtantinopolim Barbari deuaſtarint.

CAPVT PRIMVM.

Barbari ſuburbia Conſtãtinopolitana diripiunt.

IGITVR defuncto Valēte, denuò Barbari vſq; ad muros Cōſtãtinopoleos venientes eius ſuburbana vaſtabãt. Quapropter ciues q; inueniſſent arma geſtantes, hoſtibus vt poterant reſiſtebãt. B Vxor enim Valentis Imperatoris nomine Dominica, præmia ex ærario publi cobene pugnantibus, ſecundũ cōſuetudinem militũ miniſtrabat. Quib⁹ etiam Saraceni tulere ſuppetias, quas eorum regina nnmine Mauia Romanis fœderata miſerat.

Dominica Aug. Mauia regina Saracenorum.

THEODORITVS.

De benignitate Gratiani & fidei rectitudine.

CAPVT II.

An. do. 381. Gratianus reuocat epiſcopos orthodoxos de exilio.

PORrò Gratianus Valentiniani filius, cùm pridem patre defuncto Europæ ſceptra tenuiſſet, defuncto Valēte ſine ſobole, Aſiæ quoque Lybiæque regna ſuſcepit. Moxque pietatem C quam mente perceperat, operibus demonſtrabat, initiaque ſui regni rerum omnium domino dedicauit. Scripſit itaque Legem, præcipiens, vt expulſi paſtores ad ſua ouilia redirent, ſacręque baſilicæ eis redderentur, qui communionem Damaſi ſequerentur. Is enim Damaſus Romanæ vrbis epiſcopus laude dign⁹, vir mirabilis, ſemper ornatus, dicere facereque pro Apoſtolicis dogmatibus cũcta feſtinus poſt Liberium gubernacula ſuſceperat eccleſiæ. Miſit igitur Imperatnr cum huiuſmodi lege etiam Saporem quendam tunc nominatiſſimum militiæ principem: & Arianæ quidem blaſphemiæ prædicatores, veluti quaſdam beſtias diuinis ſeptis iuſsit expelli: optimis verò paſtoribus & ſacris ouibus vniuerſa reſtitui. Hoc ergo in vniuerſis prouinciis decreuit obſeruari.

Damaſus Pont. Rom.

SOCRATES.

An. do. 381. Libertas religionis vniuſcuiuſque.

Gratianus itaque cum iuniore Valentiniano regno potitus ab exilio reuocatis omnibus, lege ſanciuit, vt vnaquæque religio licitę ſacra celebraret, ſolos verò ab eccleſiis prohibuit Eunomianos, Photinianos, Manichæos.

THEODORITVS.

De contentione apud Antiochiam inter Paulinum & Melitium facta, & de Apollinare Laodiceno eiuſque ſecta.

CAPVT III.

TVnc igitur in Antiochia, quæ præſidet Orienti, contentio huiuſmodi cauſa prouenit. Pro Apoſtolicis dogmatibus laborantes (ſicut iam dictum eſt) erant diuiſi, & alij poſt calumnias irrogatas Euſtathio Arianam abominati væſaniam, apud ſeipſos ſacra celebrantes, Paulinum habebant antiſtitem. E Alij verò poſt ordinationem Euzoij, cum Melitio cōuenientes eius doctrina fruebantur. Ad hęc autem Apollinaris Laodicenus alterius partis ſibi præſulatum aſſumpſit. Qui cum pietatis indueret vultum, & Apoſtolica ſe fingeret dogmata conſeruare, paulò poſt manifeſtus hoſtis apparuit. De diuina nanque natura adulterinis rationibus vtebatur, gradus quoſdam generans dignitatum, & ſacramentum diſpēſationis imperfectum explanare præſumens, animamque rationalem quæ corpus regit, priuatam ſalute confirmans. Si enim animam nō aſſumpſit ſecundum illius rationem Deus verbum, neque medicinam præbuit, neque honorem dedit: ſed corpus quidem terrenum ab inuiſibilibus virtutibus adoratur: anima verò ſecundum diuinam imaginē facta inferne permanſit, cōtumeliis induta peccati. Qui plurima ſuper hęc vęſanus aſſeruit. Aliquãdo etenim pariter cōfitebatur & ipſe ex ſancta virgine aſſumptam carnem: aliquãdo verò eã tum deo verbo cœlitus deſcēdiſſe: aliquãdo eum ipſum factũ carnē, ſumpſiſſe nihil ex nobis. Aliasque pluri- F mas & inanes fabulas ſacris promiſsionibus copulabat, quas in præſenti dicere ſuperfluum iudicaui. Talia quidē ille dicēs, nō ſolũ ſuos peſte repleuit, ſed etiã quoſdã noſtrorum fecit huiuſmodi lepra participari. Poſt modicũ verò tēporis cũ ſuum viderent opprobrium & eccleſiæ claritatē, penè cũcti reuerſi ſunt, & cōmunionem eccleſiaſticã percipere meruerũt, nō tamen priorē depoſuere languorem, ſed magis cōplures Conſtantiũ latenter ſauciauerũt. Ex hac ergo radice in eccleſiis germinauit, vna carnis deitatiſq; natura, & vt diuinitati vnigeniti paſsio copuletur: & alia, quæcunq; populis & ſacerdotibus certamina genuerũt. Sed hęc quidem poſtea facta ſunt. Tum igitur veniente Sapore magiſtro militiæ, & oſtendente Principis legem, Paulinus quidem fatebatur ſe Damaſi eſſe participē. Promittebat etiã Apollinaris, hoc ipſo lãguore celato. Sacratiſsim⁹ verò Melitius ſubquiete degens, illorũ certamina deuitabat. Porrò Flauianus ſapiētiſsimus tũc in ordine presbyterij cōſtitutus, primum quidē veniente magiſtro militum, ita ad Paulinũ loqutus eſt: Si communionē Da-

Schiſmata Chriſtianorum. Apollinaris Laodicenus. an. do 380.

Flauianus Paulinus.

A maſi ô amice ſectaris, oſtende nobis dogmatum tuorum aperte concordiam. Ille nāque vnam Trinitatis ſubſtantiā confitens, tres ſubſiſtentias prædicat in aperto: verū tu è diuerſo ſubſiſtentias perimis Trinitatis, oſtende itaque dogmatum concordiam, & ſuſcipe ſecundum legem eccleſias. Quum ergo illum his ſermonibus obiurgaſſet, cōuerſus, Apollinari dixit: Admiror te amice ſic impudenter veritati reſiſtere, cum aperte noueris, quod laudabilis Damaſus perfecte naturam noſtram à deo verbo dicat aſſumptam, tu verò contraria fatearis. Mentem nanque noſtram ſalute fraudas. Si autem falſè loquimur, te forſitan accuſantes, vel nunc nouitatem à te natam denega, & Damaſi amplexus doctrinam, ſectam ſuſcipe venerandam veritatis. His rationibus ſapientiſsimus Flauianus illorum fiduciam ita redarguit. Porrò Melitius omniū māſuetiſsimus hominum, benigne atq; ſuauiter Paulīno dixit: Quoniam & mihi harum ouium curam commiſit dominus, & tibi ſimiliter aliarum, ſuſcipe hanc ſollicitudinem, & communicemus inter nos ſub dogmate pietatis. Iūgamus amice greges,

Melitius ad Paulinum.

B. & ſoluamus de Præſulatu contentionem: communiter paſcentes oues, curam eis communiter exhibeamus. Si autem de ſede certamen eſt, ego etiam hanc contentionem conabor diſſoluere. In ſede ſacrum ponatur Euangelium, & ex vtraque parte nos ſedeamus. Et ſi quidem prius ego finem vitæ ſuſcepero, ſolus eris Antiſtes: ſi verò hoc tibi prius euenerit, ego rurſus gregis habebo curam. Quū hæc ergo Melitius cum omni manſuetudine protuliſſet, Paulinus acquieſcere non conſenſit. Tum magiſter militiæ, iudex vtriuſque verborum eccleſias Melitio tradidit. Paulinus autem aliarum ouiū permanſit Antiſtes. Verum Apollinaris Præſulatu nudatus eccleſiæ, nouitatem doctrinæ ſuæ aperta impudentia prædicabat, & ducem ſemetipſum oſtendit hæreſeos, & ipſe quidem in Laodicia crebro morabatur. In Antiochia verò pridem Vitalē ordinauerat, vita quidem optima decoratum, & Apoſtolicis dogmatibus innutritum, poſtea tamē hoc languore putrefactum. Porrò ſacratiſsimus Melitius Diodorum illum (cuius iam meminimus)

Apollinaris priuatur epiſcopatu.

Vitalis.

Diodorus.

C qui ſub tempeſtate oppido quàm aſpera eccleſiæ nauem à ſubuerſione ſeruauerat, Tarſenſium paſtorem conſtituit, eique Cilicum gentis curam cōmiſit. Apamiæ verò Pontificalem curam Ioanni dedit. Qui licet genere ac nobilitate fulgeret, tamen progenitores propriis virtutibus adornabat. Hunc ergo & ſermo decorabat & vita. Is itaque tempore tempeſtatis confidelium ſuorum numerum gubernauit, cooperatorem habens laudabilē Stephanum, quem ſacratiſsimus Melitius ad alia certamina deſtinauit. Nam cùm cognouiſſet Germaniciam Eudoxij peſte corruptam, hunc eò tanquam ſapientiſsimum medicum deſtinauit. Erat enim omni Græcorum doctrina plenus, & diuinis dogmatibus innutritus. Quamobrem ſpe ſua fraudatus non eſt. Vſus nanque dono ſpiritalis doctrinæ, lupos mutauit in oues. Porrò magnus Euſebius de exilio remeās Acacium ſummæ claritatis virum in Berœa ordinauit epiſcopum, in Hierapoli Theodotum, cuius mira conuerſatio hactenus decantatur, Euſebium in Chalcide, in Cyro noſtra Iſidorum. Aiunt verò quod etiam Eulogium, qui pro Apoſtolicis dogmatibus decertarat, & in Antinoë cum Protogene miſſus in exilium, Edeſſæ ordinauerit, epiſcopum. Barſes enim ſacratiſsimus, iam de hac luce migrauerat. Sanctus verò Euſebius vltimum epiſcopum Marin in ciuitate Dolicha fecit. Hæc enim parua ciuitas veſaniam tunc obtinuerat Arianam. Quò quum acceſsiſſet Euſebius, vt Marin virum plurimis virtutibus decoratum, in ſede collocaret epiſcopali, quædam mulier Ariana peſte repleta, tegulam de tecto demiſit, qua eius caput valde contriuit. Iſque paulò poſt ad vitam meliorem de hac luce migrauit. Qui moriēs, præſentes iureiurando conſtrinxit, vt ab ea quæ hoc feciſſet, nullo modo pœnas exigerēt, imitatus dominum ſuū qui de crucifigentibus ait: Pater, remitte eis: non enim ſciunt quid faciunt. Simul & cōſeruum Stephanum, qui poſt multos lapidum ictus clamabat: Domine ne eis ſtatuas hoc peccatum. Hoc ergo modo magnus Euſebius eſt defunctus. Et qui Thraciæ Barbaros effugit, impiorum hæreticorū manus declinare non potuit, ſed martyrij coronam illorum ferocitate ſuſcepit. Hęc ergo geſta ſunt poſt reuerſionem epiſcoporum. E

Stephanus ſodalis Ioannis Apamenſis.

Germanicia

Euſebius redux.
Acacius Theodotus.

D

Barſes. Maris.

Euſebius à muliere Ariana occiditur.

De Theodoſij ducatu, quomodo à Gratiano Imperatore fuerit ordinatus & ad Orientale miſſus imperium Orthodoxis profuerit, & retruſerit hæreticos.

CAP. IIII.

PORrò Gratianus Thraciam Barbaros vaſtare cognoſcens, Italia relicta, in Pæoniam venit. Ea tempeſtate Theodoſius tam propter parentum nobilitatem, quàm propter fortitudinē propriam nominatiſsimus habebatur: & ob hanc cauſſam inuidia parium Iudicum fatigatus, in Hiſpania morabatur, vbi & ortus fuerat, & nutritus. Cumque Imperator quid faceret hæſitaret, quippe cùm barbari eleuati victoria inexpugnabiles eſſe viderentur, ducatu Theodoſij pugnam credidit finiri. Repente ſiquidem eū ab Hiſpaniis euocans, & magiſtrum militum eſſe denuntians, cum expeditione ad Barbaros deſtinauit. At ille fide munitus, confidenter ad Thracias eſt profectus. Quò cum veniſſet, vidiſſetque Barbaros, exercitum ordinauit ad pugnam. Congreſsione verò facta, impetum Barbari non ferentes ſuas acies reliquerunt. Et illi quidem fugiebant, hi verò fortiter ſequebantur. Immenſaque cædes tunc facta eſt Barbarorum. Plurimis igitur interemptis, pauciſque latenter tranſeuntibus Hiſtrum, mox Dux optimus exercitu diſperſo per vicinas vrbes, velociter rediit ad Principem, ita vt ipſe triumphorū ſuorū nuntius exiſteret. Quod tamen nec ipſi Imperatori quum miraretur factum, credibile videbatur. Æmuli ſiquidem & fugiſſe eum dicebant, & exercitum perdidiſſe. At ille propter derogantes ſibi, petiit mitti qui viderent hoſtium multitudinem peremptorum. His verbis Imperator flexus, miſit qui res actas inſpicerent, ſibique renunciarent. Porrò Dux optimus inter hæc diuinam viſionē vidit, & ab ipſo deo aperte ſibi mōſtratum. Conſpexit enim in ſomnis, quod ſanctus Melitius Antiochenæ ciuitatis Antiſtes chlamyde ipſum veſtiret Imperiali, & corona caput ornaret. Hæc quū nocte vidiſſet, cuidā mane retulit † clericorū. At ille clarū eſſe ſomniū dixit, & nihil ænig-

Valeria regio quam Pannoniam vocamus. Theodoſius in Hiſpaniam patriā ſuā ſeceſsit.

F

Theodoſius Dux militū Barbaros profligauit.

Theodoſij ſomnium.

† ſomniorum.

A maticum, nihil dubium continere. Quumque pauci omnino tranſiſſent dies, qui pro victoriæ inſpectione miſsi fuerant, redierunt, peremptaque hoſtium multa millia narrauerũt. Quamobrem lætus Princeps, Theodoſium fecit Imperatorem.

Theodoſius fit Cæſar. An.do.382.

SOCRATES.

Conſulatu Auſonij & Olibrij ſextodecimo die Ianuarij menſis.

THEODORITVS.

An.do.381. Theodoſius epiſcopos Conſtantinopolim conuocat.

Tradita ei ſceptrorum parte Valentis, ipſe rurſus ad Italiam rediit, & illũ ad regna collata tranſmiſit. Mox igitur vt imperium ſumpſit, præ omnibus de cõcordia eccleſiæ cogitauit, & vniuſcuiuſque Præſulatus epiſcopos Conſtantinopoli conuenire præcepit. Hæc ſola erat Ariano plena contagio. Nam Occidens liber ab huiuſmodi languore permanſit. Conſtantinus enim ſenior filius Cõſtantini maioris, & Conſtans iunior paternam fidem integram ſeruauerũt. Rurſus Valentinianus B Imperator Heſperiæ, inuiolatam cuſtodiuit fidei pietatem. Orientis autem tractus, multiphariam huiuſmodi labe repletus eſt. Arius enim Alexãdrinæ presbyter ciuitatis hanc ibi genuit blaſphemiam. Poſt quem Euſebius, Patrophilus, & Aetius Palæſtini, & Paulinus atque Gregorius Phœnices, & Laodicenſis Theodotus, cũque his Georgius, poſt quos etiam Athanaſius & Narciſſus Cilices, & alij plurimi male iacta ſemina nutriuerunt. His igitur nequiſsimis cultoribus fuit cooperator Conſtantius atque Valens. Pro hac ergo ſolummodo cauſa, Theodoſius ſuo ſubiacentes imperio Conſtantinopoli congregari præcepit epiſcopos.

SOCRATES.

Quomodo Macedoniani denuo ab Orthodoxis diuiſi ſint. *CAP. V.*

INterea Macedoniani poſt legationem ad Liberium deſtinatam aliquãto tempore ſine diſcretione communicabant, & ipſi iis qui ab initio definitionem fidei Nicænæ ſuſceperant. Cumque lex Principis Gratiani poteſtatem religionibus ſicutiuellent communicare præbuiſſet, denuo C ſunt diuiſi: congregatique in Antiochia, ſtatuerũt vocem Conſubſtantialitatis amouendam, & venerantibus Nicænam fidem non eſſe communicandum. Sed plurimi videntes eorum varietatem, receſſerunt ab eis & Conſubſtantialitatis ſectatoribus ſunt vniti.

SOZOMENVS.

Quomodo Theodoſius Imperator Theſſalonica baptizatus ſit. *CAPVT VI.*

CVmque Theodoſius bello Barbaros ſuperaſſet, & illi Romanos amicos habere precarentur cauſa fœderis, acceptis obſidibus Theſſalonicam venit. Vbi cùm in ægritudinem incurriſſet, ab † Acholio eius ciuitatis epiſcopo baptizatus eſt, licet à progenitoribus Chriſtianũ dogma & fidem Nicæni concilij ſequeretur.

† Aſcholio

SOCRATES. D

An.do.381.

Tum igitur baptizari cupiens propter morbũ, Theſſalonicenſium interrogauit epiſcopum, cuius nam fidei eſſet. Quo reſpondente, quòd Ariana peſtis in Illyricum non valuiſſet accedere, ſed inuiolatam ab initio fidem Nicænũmque concilium ſeruarent, ille libenter eius verba ſuſcipiens, baptizatus atque ægritudine liberatus eſt.

SOZOMENVS.

Profeſsio Theodoſij de fide. *CAP. VII.*

Lex Impp. de fide orthodoxa.

COgitans igitur Imperator, melius eſſe pronunciare ſubiectis, cuiuſnam eſſet fidei, ne videretur vim facere, ſi quenquam ſubitò inuitum ad cultum religionis impelleret, legem è Theſſalonica populo Conſtantinopolitano propoſuit. Hoc enim viſum eſt, vt veluti de quadã ciuitatis arce omnibus ſubiectis aliiſque ciuitatibus iudicante ſcriptura, fieret manifeſta. Cuius legis verba ſunt hæc:

IMPPP. GRATIANVS, VALENTINIANVS, & Theodoſius Auggg. populo vrbis Conſtantinopolitanæ. E

Cunctos populos, quos clementiæ noſtræ regit temperamẽtum, in ea volumus religione verſari, quam diuinum Petrum Apoſtolum tradidiſſe Romanis religio vſque nunc ab ipſo inſinuata declarat: quamque pontificem Damaſum ſequi claret, & Petrum Alexandriæ epiſcopum, virum Apoſtolicæ ſanctitatis: hoc eſt, vt ſecundum Apoſtolicã diſciplinam, euangelicamque doctrinam patris & filij & ſpiritus ſancti vnam deitatem, ſub pia maieſtate, & ſub pia Trinitate credamus. Hanc legem ſequentes, Chriſtianorũ catholicorum nomen iubemus amplecti: reliquos verò demẽtes veſanosque iudicãtes, hæretici dogmatis infamiã ſuſtinere, diuina primùm vindicta, poſt etiã motus noſtri quẽ ex cœleſti arbitrio ſumpſerimus, vltione plectendos. Data III. Kalend. Martias, Theſſalonicæ. Gratiano quinto, & Theodoſio Aug. COSS. Hæc ſanciens paulò poſt Conſtantinopolim venit.

Petrus.

Damaſus Pont. Rom. Petrus Alexandrinus.

An.do.382.

De Gregorio Nazãzeno Cõſtantinopolim tranſlato. *CAPVT VIII.* F

Gregorius Nazãzen. Cõſtãtinopolim aſsũit Anaſtaſia.

TVm igitur Gregorius Nazianzenus communi decreto multorum epiſcoporum in Conſtantinopolim trãſmutatus, intra ciuitatẽ in paruo oratorio ſacra celebrabat. Cui loco poſtea principes baſilicam maximam copulantes, eam vocauerant Anaſtaſiam.

De Baſilica ſancta Anaſtaſia. *CAP. IX.*

QVæ ſanè non ſolùm pulchritudine & magnitudine, verùmetiam apertiſsima apparitione Dei noſcitur illuſtrari. Illic enim diuina virtus in ſomnis, & apertè, plurimis & frequẽter multiſque languentibus, & in rerum periculis cõſtitutis ſubueniſſe dinoſcitur, ita vt crederetur ab aliquibus ſanctam Mariam, Chriſti matrem virginem hanc eſſe. Cum tali nanque habitu multis oſtenditur.

A Quam Baſilicā ideò Anaſtaſiam vocant, ſicuti reor, eò quòd dogma Nicæni concilij in Conſtantinopoli, velut iam mortuum, eo loco expoſitionibus Gregorij reſurrexerit. Ego tamē audiui quoſdā veriloquos referentes, cùm populus illic congregaretur ad miſſas, mulierem prægnantem de ſuperiori porticu cadentem defunctam fuiſſe, túmque communi oratione facta ſuper eam, reuixiſſe, & cum partu ſeruatam eſſe. Quamobrem valde inopinatum Anaſtaſiæ nomē, id eſt reſurrectionis, accepit.

SOCRATES.

Quomodo Theodoſius ab eccleſia Conſtantinopolitana Arianos expulerit. CAPVT X.

Gregorius Nazianzenus cupit abire Conſtantinopoli. Theodoſius Aug. ad Demophilū Arianæ religionis antiſtitem.

Gregorius itaque vir eloquētiſsimus ac venerandus, cognoſcens aliquos murmurare eò quòd eſſet ex alia ciuitate, adueniente principe Conſtantinopoli habitare declinabat. Imperator tamē cùm in tali ſtatu inueniſſet eccleſias, cogitabat quemadmodum pacificaret omnes, B & cunctas augeret eccleſias. Mandauit ergo repē rè Demophilo, qui tunc Arianæ religioni prælidebat: Si vis, inquit, credere ſecundum Nicæni dogma concilij, vniatur populus & ſuſcipiat pacem. Cumque ille propoſitionē huiuſmodi refugiſſet, tunc Imperator, Si pacem, inquit, concordiamque declinas, fugere te etiam à ſacris baſilicis ego præcipio. Hæc audiens Demophilus, & cogitans graue eſſe potioribus reſiſtere, conuocans in eccleſiā plebem, & ſurgens in medio cunctorum, hæc per ſe ſubiectis verba loquutus eſt: Fratres, ſcriptum eſt in euangelio: Si perſequūti vos fuerint, ex iſta ciuitate fugite in aliam. *Matth.10.c* Quia igitur Imperator eccleſiis opus habet, ſcitore craſtina nos Collectam extra vrbē celebraturos. Hæc cùm dixiſſet, egreſſus eſt. Non tamen ſic intelligens euangelij verba, quemadmodum dicta ſunt. Illic enim præcipitur, vt fugientes habitationem mundanam, Hieruſalem requirāt ſupernam. Egreſſus ergo ciuitate ante portas conciliabula celebrabat. Cum quo ſimul exiit Lucius Alexandria pulſus, quia tunc Conſtan C tinopoli morabatur. Sic itaque Theodoſij concordiam non ferentes poſt quadraginta annos eccleſias, quas vi tenuerant, reliquerunt. Egreſſi de ciuitate quinto Conſulatu Gratiani, & Theodoſij primo, menſe Nouembri. Quo facto, Nicænæ fidei ſectatores eccleſias receperunt.

Lucius exul. Ariani relinquunt eccleſias quas XL. annos tenuerant. An.do.382.

SOZOMENVS.

De Eunomij calliditate. CAPVT XI.

Igitur cùm Eunomius Valentis temporibus à ſuis clericis receſsiſſet, apud ſeipſum in Bithynia morabatur vir callidus & dicendi peritus, multuſque populus concurrebat ad eum: alij hominem experiri volentes: alij audire quæ diceret. Horum fama peruenit ad Principem: Cum quo ipſe quoque voluit habere ſermonem: ſed Auguſta Placilla precibus eum retinuit. Erat enim fideliſsima, & Nicæni dogmatis iura ſub integritate ſeruabat, timuitque ne (vt fieri ſolet) eloquio viri callidi captus Imperator, facilè in ſectam eius incideret.

THEODORITVS. D

De Conſtantinopolitano concilio cōtra Macedonianos.
CAPVT XII.

Interea cùm epiſcopi centum & quinquaginta fuiſſent Conſtantinopoli congregati, præcepit Imperator vt nullus proderet quiſnā eſſet maximus ille Meliti⁹. *An.do.383.* Volebat enim ex memoria ſui ſomnij virum illū ſibi ipſi indicari. Cùm ergo omnis illa multitudo Pontificum regiā introiſſet domum, relictis omnibus ad magnum concurrit Melitium, & veluti quiſpiam filius patris amator, poſt multum temporis paterna viſione potitus, complectebatur eum, & ſimul oſculabatur oculos, labia, pectus, & capur, dextrāque quę ipſum in ſomnis coronauerat, inſinuauitque illi quam viderat viſionem. Cúmque etiam cæteros congruè ſalutaſſet, rogauit tanquam patres, vt de rebus præſentibus cogitarent.

Theodoſius Melitium agnoſcit, nūquam antea viſum à ſe niſi per inſomnium.

SOCRATES. E

Et vt in vrbe Conſtantinopolitana ordinaretur epiſcopus. Et cùm ſperaret poſſe Macedonianos vniri, etiam eorū conuocauit epiſcopos. Conuenerunt ergo de Conſubſtantialitatis fide, Timotheus Alexandrinus, Cyrillus Hieroſolymitanus, poſt pœnitentiam in Conſubſtantialitatis dogma cōſentiens, Melitius Antiochiæ, & Acholius Theſſalonicæ, aliíque plurimi, ita vt centū & quinquaginta numerus compleretur. Macedonianis verò præerat Eleuſius Cyzici & Lampſaci Martianus: erantque ſimul triginta ſex, quorum plurimi eſſe videbantur de ciuitatibus Helleſponti. Conuenerunt itaque Conſulatu Eucharij & Euagrij menſe Maio. Igitur Imperator & Epiſcopi patris ipſius laborabant, vt Eleuſius eiuſque ſequaces vnirentur eccleſiæ, commemorantes eis legationem, quam miſerant ad Liberium tunc Romanæ vrbis epiſcopum per Euſtathium, & quia pridem ſponte ei cōmunicaſſent, nec eſſet ſine pudore vt ſubitò hęc prius placita mutarent. At illi eius monita apertaque conuitia paruipendentes, elegerunt ſequi potius Arianam peſtem quàm Conſubſtantialem dicere Trinitatem. F Hæc fatentes de Conſtantinopoli ſunt egreſſi, & ſcribebant alteri alteris, ne quis ipſorum in Nicæni concilij dogma conſentiret.

Macedoniani verò epiſcopi & pertinacia. An.do.383.

THEODORITVS.

De ordinatione Maximi Cynici, eiuſque depoſitione, & ordinatione recta Nectarij, & de canonibus in ea ſynodo conſtitutis. CAP. XIII.

Gregorius verò qui tunc Conſtantinopolitanā regebat eccleſiam, Naziāzum redire parabat. Pro quo cùm epiſcopatus Conſtantinopolitanæ vacaret eccleſiæ, Timotheus Alexandrinus Petri ſucceſſor, Maximum quendam Cynicum ordinauit epiſcopum, cùm nuper totondiſſet eum. Is verò erat Apollinaris væſania refertos. Sed non pertulerunt hoc malum viri ſanctiſsimi Conſtantinopoli congregati. Et cùm Ægyptij maximè ſe pro eius ordinatione ſeparaſſent, ſacra officia cum Gregorio celebrabant. At ille grauiter fe-

Gregorius Nazianzenus Conſtantinop. relinquit. Maximus Cynicus.

A rens rurſus factam diuiſionem, exorabat vniuerſos, vt laude dignum virum quęrerent, quem Pontificem ordinarent. Tunc illi eius verbis acquieſcentes, Nectarium generis nobilitate decoratum conſtituerunt Conſtantinopolitanæ ciuitatis epiſcopum, Maximum verò Apollinaris contagio laborantem, nudatũ Pontificali dignitate eiecerũt.

Nectarius.

SOCRATES.

Tum etiam regulam protulerunt, vt Conſtantinopolitanus epiſcopus haberet honoris priuilegia poſt Pontificem Romanum, eò quòd ſit noua Roma. Firmaueruntque rurſus Nicęnam fidem, & Patriarchas conſtituerunt, diſtribuentes prouincias, vt epiſcopi vniuſcuiuſque diœceſeos ad eccleſias non irent extraneas. Hoc enim olim propter perſecutionis tempus indifferenter agebatur. Diſtribuerunt itaque Nectario quidem maximam ciuitatem & Thraciam. Ponticam verò diœceſim Helladio, qui poſt Baſilium fuit. Cęſaream. Cappa-

B dociæ Gregorio Nyſſeno, Baſilij germano: Troilo quoque Melitenæ, Armeniæ Ius Patriarchæ dederũt. Aſianam verò diœceſim, Iconij Amphilochius eſt ſortitus. Optimus autem Antiochiæ, Piſidię. Aegyptum quoque Timotheo Alexãdrino diſtribuerunt. Porrò eccleſiarum Orientalium gubernationem eius præſulibus commiſerunt, Pelagio Laodiceno, & Diodoro Tarſi, Antiohenę eccleſię priuilegia reſeruantes, quæ tunc Melitio præſenti dederunt. Definierũt pariter, vt ſi quid in prouincia qualibet emergeret, prouinciæ concilio finiretur. In his omnibus ſuum præbuit etiam Imperator aſſenſum.

Prouinciali um eccleſiarum inſtitutio.

THEODORITVS.

Paruo porrò tempore tranſeunte, ſanctus quidẽ Melitius eſt defunctus, & ab omnibus ſapientibus cum præconiis maximis eſt ſepultus.

Æſtate verò ſequenti rurſus plures epiſcopi Cõſtantinopolim pro cauſis eccleſiaſticis ſunt reuer-

C ſi, vbi Occidentalium epiſcoporum ſynodicam ſuſceperunt epiſtolam, inuitantem eos Romam, vt illic maximum celebraretur concilium. Sed illi quidem profectionem quaſi nihil habituram lucri refugerunt, verùm literas miſerunt Damaſo cęteriſq; præſulibus, quas pro clariori notitia ſubdere neceſſarium iudicaui.

An. do. 384. Synodus Cõſtantinopolitana.

Epiſtola Conſtantinopolitani concilij ad Papam Damaſum & Occidentales epiſcopos.

CAP. XIIII.

Epiſtola ſynodi Conſtantinopolitana miſſa Occidentalibus.

DOMINIS HONORABILIBVS ATque Venerandis fratribus & cõminiſtris, Damaſo, Ambroſio, Britonio, Valeriano, Acholio, Baſilio, & reliquis ſanctis epiſcopis in maxima Roma collectis, ſancta ſynodus orthodoxorum epiſcoporum congregatorum in maxima ciuitate Conſtantinopoli in domino S.

VElut nunc ignoranti veſtræ reuerentiæ inſinuare, atq; narrare multitudinẽ paſsionum ab Ariana potentia nobis ſæpius illatarũ, forſitan ſuperuacuum eſt. Non enim ita negligere veſtram credimus ſanctitatẽ, vt adhuc egeatis diſcere quos D certum eſt condolere. Sed neque tales nos conſtrinxere tempeſtates, vt pro ſui paruitate latere potuerint. Neque tempus perſecutionis eſt nouũ, ſed adhuc memoriam ſeruat antiquam, non ſolùm in his q paſsi ſunt, ſed etiã in eis, q participes ſunt illorum, quorum proprias indicant paſsiones. Heri enim (vt ita dicam) aut hodie exiliorum vinculis reſoluti, poſt innumeras tribulationes ad eccleſias proprias ſunt reuerſi. Aliorũ verò in exilio defunctorum funera reuocata ſunt. Quidam verò etiam ab exilio remeantes, & feruenti hęreticorum furore detenti, amariora quàm in exilio in propriis ſunt perpeſsi, lapidibus ab eis obruti, ſicuti beatus Stephanus. Alij diuerſis macerati ſunt ſuppliciis, adhuc ſtigmata Chriſti & vulnera in ſuo corpore circumferre noſcũtur. Pecuniarum verò diſpendia, honoris ademptiones, ſingulorumque cõfiſcationes, & machinamina, iniurias atque vincula, quis numerare valebit per ſingula? Omnes enim tribulationes verè ſuper nos multiplicatæ ſunt vltra numerum. Iuſtè quidem quoniam valde E peccauimus. Aut certè clemens dominus paſsionum multitudine nos voluit exercere. Propter hæc itaque gratias Deo referimus: qui & per tantas tribulationes ſeruos corripit ſuos, & ſecundũ multitudinem miſerationum ſuarum deduxit nos rurſus ad refrigerium. Nobis itaque tempus & labor maximus neceſſarius fuit, vt emendatio ita proueniret eccleſiarum, vt tanquam pro longa ægritudine diligentia paulatim adhibita, priſcam pietatis redderet ſanitatem. Hoc etenim putabimur modo perſecutionibus acerrimis liberari, & eccleſias lõgo tempore ab hæreticis detentas, denuò reparare. Veruntamen graues adhuc nobis ſunt lupi, qui poſtquam de caulis expulſi ſunt, ex ipſis paſcuis oues abripiunt, collectas facere contendentes, populos commouentes, & in nullo ſegnes ad eccleſiæ læſionẽ. Erat itaq; (ſicut diximus) neceſſariũ huic operi tempus. Quia tamen fraternam circa nos charitatem miniſtrantes, ſynodũ in Romana vrbe Dei voluntate feciſtis: & nos illuc tãquã membra propria, literis Deo amabilis Principis euocaſtis: vt quoniam tunc ad tribulationes F ſoli ſumus addicti, nunc ſub Imperatorum pia cõcordia non ſine nobis regnaretis, ſed etiã nos vobiſcũ ſecundum Apoſtolicam vocem cõregnaremus: oratio quidẽ noſtra fuit, ſi eſſet poſsibile, vt omnes noſtras ſimul relinquẽtes eccleſias, deſiderio vtili iungeremur. Quis enim nobis dabit pennas ſicut colũbæ, vt volemus & apud vos requieſcamus? Sed quoniã hoc omnino nudabat eccleſias, requie nuper inchoante, rẽſq; nimis erat plurimis impoſsibilis, quia concurreramus in vrbem Conſtantinopolitanam, cauſa literarum ad nos miſſarum à veſtra charitate poſt Aquileienſe concilium ad Deo amabilem Imperatorem Theodoſium, propter hanc ſolummodo cauſam vſque ad Conſtantinopolim præparati, & de hac tantũmodò ſynodo ferentes conſenſum Epiſcoporum, qui per prouincias permãſere: maioris verò profectionis neque ſperauimus opus, neq; prę audiuimus omnino, antequam Conſtãtinopolim veniremus. Super hæc autem induciarum anguſto tẽpore faciente, neque præparare nos valentes ad longam profectionem, neque vniuerſos cõmuni-

Pſal. 54. b

A catores noſtros in prouinciis poſitos commone-
re,& eorũ conſenſum ſumere præualuimus. Quo-
niam igitur hæc & alia multa plurimorum aduen-
rum prohibere videbantur, quod erat ſecun-
dum, ad effectum rerum, & veſtræ circa nos
charitatis oſtenſionem, hoc egimus. Reuerendiſ-
ſimos atque chariſsimos fratres, & comminiſtros
noſtros epiſcopos, Cyriacum, Euſebiũ, & Priſcia-
Euſebius. Cyriacus. Priſcianus.
num, vſque ad vos laborare alacriter exorantes,
per quos & noſtram voluntatem pacificam, & in-
tentionem habentem vnitatis oſtendimus, zelum
que noſtrum quem pro ſaluberrima fide gerimus,
indicauimus: hos etenim perſecutiones, ſiue tri-
bulationes, ſiue minas Imperiales, ſiue crudelita-
tes Iudicum, ſiue quaſlibet alias tentationes hære-
ticorum, libenter ſuſtinuimus pro euãgelica fide,
quæ in Nicæa Bithyniæ à trecentis decem & octo
patribus roborata dignoſcitur. Hanc enim & vo-
bis & nobis & omnibus qui non ſubuertunt ver-
bum veræ fidei, complacere confidimus, quam ſci
mus antiquiſsimam exiſtere, & ſequacem baptiſ-
matis, docentemque nos credere In nomine Pa-
B tris & Filij & Spiritus ſancti. Diuinitatem quippè
& virtutem atque ſubſtantiam vnam Patris & Fi-
lij & Spiritus ſancti credimus, & æqualem hono-
rem ac dignitatem & imperium coæternum, in tri
bus perfectiſsimis ſubſiſtentiis, ſeu tribus perfe-
ctis perſonis: vt neque Sabellij languor habeat lo-
cum confuſione ſubſiſtentiarum, aut peremptio-
ne proprietatum: neque Eunomianorum & Aria-
norum πνευματομάχων, id eſt, ſpiritui reſiſtentium
blaſphemia præualeat: ſubſtantia videlicet ſecun-
dũ illos, aut natura, aut diuinitate diuiſa, aut vt in-
creatæ conſubſtantiali & coæternæ Trinitati po-
ſterior aliqua vel creata, vel alterius ſubſtantiæ na
tura detur. Inhumanationis verò Chriſti ſermonẽ
ſine aliqua violatione ſeruamus, neque ſine anima
neque ſine mente aut imperfectam carnis diſpen-
ſationem ſuſcipientes: ſed totum ſcientes perfe-
ctum quidem ante ſecula exiſtere domini verbũ,
perfectum verò hominem in nouiſsimis diebus
propter noſtrã ſalutem factum. Igitur quæ de fide
à nobis apertè prædicantur, velut in ſumma hæc
C eſſe noſcuntur: de quibus amplius inſtrui poteri-
Tomus decretorũ Antiochiæ.
tis, ſi & Tomum in Antiochia factum à ſynodo ibi
conſtituta, dignemini legere. Et quid anno ſupe-
riori in Conſtantinopoli ab vniuerſali ſynodo co
gnoſcitur eſſe prolatum: in quibus latius fidẽ pro-
feſsi ſumus, & contra nouitates hæreſeon nuper
exortas, anathema ex ſcripto protulimus. De diſ-
penſationibus autem particularibus eccleſiarum
antiqua (ſicuti noſtis) ſanctio tenuit, & definitio
ſanctorum patrum in Nicæa conuenientium, ſe-
cundum vnamquamque prouinciam: & ſi Pontifi
ces voluerint vt cum eis vicini propter vtilitatem
celebrent ordinationes. Quibus rebus cõſequen-
ter & cæteras eccleſias apud nos gubernari cogno
ſcite, & inſignium eccleſiarum hęc approbaſſe ſa-
Conſtãtinopolitana eccleſia recens.
cerdotes. Porrò Conſtantinopolitanæ vrbis no-
uellam (vt ita dicamus) eccleſiam, velut ex ore leo
nis hæreticis ſuffoſam blaſphemiis abſtraximus,
& per miſericordiam Dei & reuerendiſsimum &
Deo amabilem Nectarium epiſcopum ordinaui-
mus, coràm vniuerſali concilio cum communi cõ-
cordia, ſub aſpectu etiam Deo amabilis Impera-
toris Theodoſij, vniuerſique cleri cuncta decer-
nẽte pariter ciuitate. In ſeniore autem & verè A- D
poſtolica eccleſia Antiochię Syrię, in qua primum
venerabile Chriſtianorum appellatum eſt nomẽ,
reuerendiſsimum & Deo amabilem epiſcopum
Flauianum de vniuerſa prouincia & orientali diœ
ceſi concurrentes regulariter ordinauerunt, omni
eccleſia pariter decernente, & quaſi ſub vna voce
hunc honorante virum. Quam ordinationem tan
quam legalem ſuſcepit commune conciliũ. In ma-
tre verò cunctarum eccleſiarũ Hieroſolymis con
Hieroſolymitana eccleſia.
ſtituta, reuerendiſsimum & Deo amabilem Cy-
rillum epiſcopum eſſe ſignificamus, qui regulari-
ter olim à prouincialibus ordinatus, plurima pro-
pter Arianos diuerſis temporibus certamina paſ-
ſus eſt. His igitur tam legaliter & canonicè apud
nos geſtis, etiam veſtram reuerentiam congaude-
re depoſcimus, ſpirituali intercedente dilectione,
& timore dominico, per quæ humana remouetur
offenſio, & eccleſiarum ædificatio præponitur v-
niuerſis. Sic etenim verbo fidei concordante, &
Chriſtiana in nobis charitate firmata, ceſſauimus
dicere, quod reprehendebat Apoſtolus, Ego qui- E
1. Cor. 1. b
dem ſum Pauli, ego verò Apollo, ego autem Ce-
phæ, dũ omnes videlicet appareamus Chriſti, qui
in nobis diuiſus non eſt. Et ſi ſine ſchiſmate cor-
pus eccleſiæ, Deo adiuuante, ſeruemus, cum fidu-
cia ante domini tribunal aſtabimus. Hæc cõtra A-
rij & Aëtij Eunomiique vęſaniam, necnon contra
Sabellij, Photini Marcelli, Pauli Samoſateni &
Macedonij conſcripſerunt. Similiter autem & A-
pollinaris nouitatem palàm abdicauerunt, dicen-
tes, Inhumanationis verò domini verbũ ſine vio-
latione ſeruamus, neque ſine anima, neque ſine
mente, aut imperfectam carnis diſpenſationem
ſuſcipientes.

Porrò Damaſus omni laude digniſsimus agno-
ſcens hanc hæreſim exortam fuiſſe, non ſolum A-
pollinarem, ſed etiam Timotheum diſcipulum il-
lius abdicauit. Et hoc orientem gubernantibus e-
piſcopis, literis propriis indicauit, quas curauimus
infra annectere.

Epiſtola Damaſi de damnatione Apollinaris ad Timotheum. CAPVT XV.

F

QVoniam Apoſtolicæ ſedi reuerentiam de-
bitã charitas veſtra diſtribuit, vobis plu-
rimum chariſsimi filij præſtitiſtis. Nam li-
cet eccleſię, in qua ſanctus Apoſtolus reſidens do-
cuit, quodammodo nos gubernacula quæ ſuſcepi-
mus, teneamus: tamen profitemur nos honore mi
nores eſſe, & propterea omni modo feſtinamus,
vt ad gloriã eius beatitudinis peruenire poſsimus.
Scitote igitur quòd pridem Timotheum propha-
num, ineruditum, Apollinaris hæretici diſcipulũ,
cum impio ipſius dogmate condemnauimus, nec
vltra concedimus eius reliquias qualibet ratione
de cætero præualere. Si autem adhuc ille ſerpens
antiquus ſemel & ſecundo percuſſus, ad pœnã pro
priam reuiuiſcit: quique extraneus ab eccleſia eſt,
mortiferis venenis ſuis quoſdam fidelium tentare
non ceſſat, hanc tanquam peſtiferã declinate cor-
ruptionem, vt vos memores Apoſtolicæ fidei, quę
præcipuè in vrbe Nicæna à patribus ex ſcriptis p-
lata eſt, firmo gradu ſtabiles in fide & immutabi-
les perduretis: & non vaniloquia & exterminabi-

A les queſtiooes ab iſto audire patiamini clericosve ſtros, aut plebem. Iam enim ſemel formam dedimus, vt qui ſeipſum cognouerit Chriſtianũ, illud ſeruet quod ab Apoſtolis ooſcitur eſſe contraditum, dicente ſancto Paulo, Si quis vobis annũtiauerit præter id quod accepiſtis, anathema ſit. Chriſtus enim filius Dei, dominus noſter, humano generi per propriam paſsionem ſalutem pleniſsimã cõdonauit, vt totum hominem delictis obnoxiũ, peccatis omnibus liberaret. Hunc ſi quis in deitate, ſiue in humanitate min' aliquid dixerit habuiſſe, plenus ſpiritu diaboli, Gehennæ ſe ipſum filiũ demonſtrauit. Cur itaque rurſus à me quæritis dãnatiooem Timothei, qui & hic iudicio Apoſtolicæ ſedis, præſente quoque Petro Alexandrinæ ciuitatis epiſcopo cum Apollinari ſuo doctore damnatus eſt, & in die iudicij tormeota debita & ſupplicia ſuſtinebit? Si verò quibuſdam lenioribus ille ſuadet, veluti quandam ſpem habẽs, qui veram ſpem in Chriſti cõfeſsione mutauit, ſciant ſe cum iſto ſimiliter perituros, cùm eccleſiaſticam regulã

Galat. 1.b

B impugnabunt. Deus vos incolumes cuſtodiat filij chariſsimi.

Statuta ſedis apoſtolicæ contra diuerſas hæreſes.

CAPVT XVI.

Professio catholicæ fidei, quã Damaſus miſit ad Paulinum.

SEd etiam alia quædam io eminẽtiſsima Roma colligentes contra diuerſas hæreſes conſcripſerunt, quæ huic operi neceſſarium ſubdere iudicaui.

1 Quoniam poſt Nicænum cõcilium talis error exortus eſt, vt quidam dicere prophano ore præſumant, Sanctum ſpiritum per Filium fuiſſe factũ, anathematizamus eos, qui oõ eum omni prædicant libertate cum Patre & Filio ſanctum Spiritum vnius eiuſdémque ſubſtantiæ atque poteſtatis exiſtere.

2 Similiter autẽ anathematizamus & eos, qui errorẽ Sabellij ſunt ſequuti, eundem dicentes Patrem eſſe, quem Filium.

3 Anathematizamus Arium & Eunomiũ, qui ſimili

C impietate, licet verbis diſcrepent, Filium tameo & Spiritum ſanctum creaturam eſſe cõfirmant.

4 Anathematizam' Macedonianos, qui ex Ariana radice deriuati, noo impietatem ſed vocabulũ mutauerunt.

5 Anathematizamus Photinum qui Hebionis hæreſim renouans, dominum ooſtrum Ieſum Chriſtum ſolum ex Maria confitetur.

6 Anathematizamus etiam eos, qui duos filios eſſe profitentur: vnum ante ſecula, & alium poſt carnis aſſumptiooem ex Virgine,

7 Anathematizamus & hos, qui pro rationali anima cõfirmant, quod Dei verbum in humanam carnem cõuerſum eſt: ipſe nanque Filius verbũ Dei, noo pro rationali anima & intelligibili in ſuo corpore factus eſt, ſed ooſtram, hoc eſt rationalem & intelligibilem animam ſine peccato aſſumpſit atque ſaluauit.

8 Anathematizamus & eos, qui dicũt Verbum Dei productione & correptiooe à patre ſeparatum, & ſine ſubſtantia eum aut terminandũ eſſe blaſphemant. Eos autem qui ab eccleſiis ad alias eccleſias migrauerunt, tamdiu à noſtra cõmunione alienos habemus, dooec ad eas redeant ciuitates, in quibus primitus ordinati ſunt. D

Si quis autem alio de loco ad locum migrante, in 9
locũ viuentis ordinatus eſt, tamdiu vacet ſacerdotij dignitate, qui propriã deſeruit ciuitatem, dooec ſucceſſor eius requieſcat in domino.

Siquis oõ dixerit ſemper patrem & filium & ſem 10
per Spiritum ſanctum eſſe, anathema ſit.

Si quis non dixerit filium natum ex patre, hoc eſt, 11
ex eius diuina ſubſtantia, anathema ſit.

Si quis nõ dixerit verum Deum filium Dei, ſicut 12
verũ patrem eius & omnia poſſe, & omnia noſſe, & patri æqualem eſſe, anathema ſit.

Si quis dixerit, quod in carne degens filius Dei, cũ 13
eſſet in terra, in cœlis & cũ Patre nõ fuerit, anathema ſit.

Si quis dixerit, quod in paſsione crucis dolorem 14
paſſus ſit filius Dei Deus, ooo caro cum anima, quæ induta eſt formã ſerui, quam ſibi aſſumpſit, ſicut ſancta ſcriptura dixit, anathema ſit.

Si quis nõ dixerit, quod in carne, quam aſſumpſit: 15
ſedeat in dextera patris, in qua etiam venturus
eſt iudicare viuos & mortuos, anathema ſit. E

Si quis nõ dixerit ſanctum Spiritum ex patre eſſe 16
verè & propriè, ſicut & filiũ ex diuina ſubſtantia, & Deum Dei verbum, anathema ſit.

Si quis nõ dixerit omnia poſſe Spiritum ſanctum, 17
& omnia noſſe, & vbique adeſſe, ſicut filium & patrem, anathema ſit.

Si quis dixerit Spiritumſanctum facturam, aut per 18
filium factum, anathema ſit.

Si quis non dixerit omnia per filium & per Spiri- 19
tum ſanctum feciſſe patrem, hoc eſt, viſibilia & inuiſibilia, anathema ſit.

Si quis noo dixerit Patris & Filij & Spiritusſancti 20
vnam deitatem, poteſtatem, diuinitatem, virtutem, vnam gloriã, dominationem, imperiũ, vnã voluntatem & veritatem, anathema ſit.

Si quis tres perſonas noo dixerit veras patris & fi- 21
lij & ſpiritus ſaocti æquales, ſemper viuentes, omnia cõtineores, viſibilia & inuiſibilia, omnia potentes, omnia iudicantes, omnia viuificantes, omnia creãtes, omniáque ſaluãtes, anathema ſit.

Si quis ooo dixerit adorandum ſanctum Spiritum 22
ab vniuerſa creatura, ſicut & filium atque pa- F
trem, anathema ſit.

Si quis de patre & filio beoe ſapuerit, de ſancto au 23
tem Spiritu non rectè crediderit, hæreticus eſt: quia omnes hæretici de filio Dei, & de ſancto Spiritu malè ſapientes, in Iudæorum atq; Gentilium incredulitate conſiſtere coouincuntur.

Si quis autem diuiſerit, Deum patrem dicens: &
Deum filium, & Deum ſpiritum ſanctum, affir- 24
mans deos dici, & oõ Deum, propter vnã deitatem ac poteſtatem, quam eſſe credimus & nouimus, Patris & Filij & Spiritus ſancti Deũ vnũ: ſubtrahens verò filium & ſpiritum ſanctũ, tanquam ſolum opinatus patrem Deum, anathema ſit. Nomẽ enim deorum & angelis & omnibus ſanctis à Deo poſitum eſt atque donatũ. De Patre verò & Filio & Spiritu ſancto propter vnã æqualémq; diuinitatem, oõ deorũ nomina, ſed Dei noſtri traditur atque ſignificatur, vt credamus quia io Patre & Filio & Spiritu ſancto ſolummodo baptizamur, & nõ in archangelorum & angelorũ nominibus, ſicut hæretici, aut ſicut Iudæi, Geotiléſque inſaniunt. Hæc igitur Chri-

A ſtianorum ſalus eſt, vt credentes Trinitati, hoc eſt, Patri & Filio & Spiritui ſancto, & in eã baptizari, vnam deitatem, & poteſtatem, & diuinitatem & ſubſtantiam in eum credamus. Hæc itaque Gratiano viuente facta ſunt.

SOCRATES

Quod corpus Pauli Conſtantinopolitani Pontificis, de Ancyra fecerit referri Theodoſius.
CAPVT XVII.

INterea Theodoſius imperator corpus epiſcopi Pauli de Ancyra tum reuocari fecit, quem Philippus Præfectus propter Macedonium in exiliũ deſtinatum in Cucuſo Armeniæ fecerat ſuffocari. Quod funus cum honore maximo atque veneratione ſuſcipiens, in eccleſia recondidit, quæ nunc ex eius nomine noſcitur appellari, quam tunc Macedoniani tenuerãt ab Arianis diuiſi, & expulſi ab imperatore, quod eius noluiſſent ſequi fidem.

B

SOZOMENVS.

Melitij corpus Antiochiam. In qua baſilica plurimi neſcientes veritatẽ, Paulum Apoſtolum iacere credunt, & maximè mulieres ac populus. Hoc itaque tempore etiam Melitij reliquiæ in Antiochiam relatæ, & iuxta ſepulchrũ Babylæ martyris noſcuntur eſſe reconditę. Fertur verò quod per totam viam iuſſu principis, miniſtrantibus cunctis ciuitatibus, cum pſalmodia & honore debito funus eius vſque ad Antiochiam fuerit deportatum.

SOCRATES.

De auſpiciis imperatoris Arcadij. CAP. XVIII.

An. do. 385. INter hæc Theodoſius imperator filium ſuũ Arcadium deſignauit Auguſtum, Conſulatu Merobaudis ſecundo, & Saturnini, ſextodecimo Ianuarij menſis die. Nõ longo poſt tempore aderãt vtique totius religionis epiſcopi eodem Conſulatu, Iunio menſe.

C

Quomodo Theodoſius examinatione facta hæreticorum, omnes expulerit, & fouerit ſolos orthodoxos.
CAPVT XIX.

Theodoſius laborabat pro concordia eccleſiarum. INter hæc euocãs imperator Nectarium, tractabat cũ eo quid fieret vt nõ Chriſtiani diſcordarẽt, ſed tota vniretur eccleſia. Dicebat autẽ: Oportet examinari quæſtionem eccleſias ſegregãtem, vt cum diſcordia recederet, cõcordia eccleſias cõgregaret. *Nectarius. Agelius Nouatianorum epiſcopus. Siſinnius.* Hoc audiẽs Nectarius, cogitabat: & euocans Agelium tunc Nouatianorum epiſcopũ tanquam in fide conſortem, indicauit ei votum imperatoris. At ille cùm eſſet rebus aliis venerandus, de dogmate nõ valebat reddere rationem, ſed lectorem ſuum Siſinnium nomine, ſtatuit qui pro ipſo deberet proferre ſermonem, virum eloquentẽ & *Diſputatio.* rebus expertum, optiméque ſciẽtem ſacrarũ profundiſsima literarum, ſed & philoſophica dogmata. Is ergo dixit, quod diſputatio non ſolùm ſchiſmata non vniret, ſed etiam hæreſes ad cõtentiones maiores adduceret, & propterea Nectario dedit tale conſilium. Bene tanque ſciebat, quod ve- D teres patres principium ſubſtantiæ filio Dei dare vitabant, quoniam percepiſſent eſſe patri coæternum. Quapropter dedit conſilium, vt diſputatiuas fugeret intẽtiones, & teſtimonium ex traditione veterum adhiberet, vtque Præſules hæreſeon interrogaret Imperator, an ſermonem vellent facere de antiquis eccleſiæ doctoribus, qui ante diuiſionem floruiſſent, an certè illos velut alienos à Chriſtianiſmo reſpuerent. Et ſi quidem eos abnegarent, obiiceretur eis: Ergo eos anathematizare præſumite. Et ſi hoc facere non auderẽt, à populo pellerentur. Quo facto apertam fore victoriã veritatis. Si verò de antiquis non offenderentur doctoribus: Noſtrum, inquit, eſt præbere veterum libros, per quos noſtrũ dogma illorum teſtimonio roboretur. Inter hæc cum Nectarius Siſinniũ dicentem libenter audiſſet, feſtinus ad palatiũ properauit, dixitque Principi cõcilium ſibi datum. At ille conſyderata ſententia, cauſſam ſapienter inſtituebat. Deinde conuocatis hæreſiarchis, interrogauit an ſuſciperent Magiſtros eccleſiæ, qui an- E te tempora diuiſionis extitiſſent. Illis verò nõ abnegantibus, ſed tanquam præceptores honorantibus: rurſum Imperator interrogauit, an eis horũ teſtimonia de Chriſtiano dogmate complacerẽt. Hæc audientes præſules hæreſeon atque diſputatores eorũ (erãt enim plurimi ad diſputationis certamina parati) in reſponſo vehementer hæſerunt. Irruit enim in omnes magna diſcordia, aliis dicentibus bonũ Imperatoris eſſe propoſitum: aliis verò cogitantibus, quod nõ ipſorum expediret propoſito, dum alij aliter de libris veterum ſentire viderẽtur. Et nequaquam inter ſe conſpirabant, ſed erant diuiſi, non ſolùm aduerſus alias hæreſes, ſed etiam inter ſeipſos, qui pridẽ vnius hæreſeos eſſe videbantur. Quamobrem cõſors malitia, ſicut linguę Gigantum veterum eſt diuiſa, & turris eorum funditus eſt ſubuerſa. Cognoſcens igitur Imperator eorum cõfuſionem; & quod in diſputatione ſolummodo, & nõ in antiquis expoſitionibus confidebant, alio properauit itinere, eiſque declarauit, vt ex ſcripto vnaquęq; religio definitionẽ ſuæ fidei declararet. Tunc callidi viri ſingulatium hæreſeon ſubtiliter ſua verba tractantes, dogma propriũ conſcripſerunt. Erat enim definitus dies, quo F ſinguli epiſcoporum ad palatium cõuenirent. Aderant ergo Nectarius & Agelius τ' ὁμοουσίου fidei pręſidẽtes, Arianorum verò Demophilus, Eunomianorum ipſe Eunomius, Macedonianorũ Eleuſius Cyzici. Igitur Imperator eos qui conuenerant & vniuſcuiuſque dogmatis ſcripta ſuſcipiens, ſeorſúmque recedens orauit intente, vt ſibi cooperaretur Deus ad veritatis electionẽ. Deinde vniuſcuiuſque dogmatis relegens ſcripturam, alia quidem omnia tanquam diuiſionem Trinitatis introducentia culpans, repẽte diſrupit, & ſolum τὸ ὁμοούσιον dogma cum laude ſuſcepit. Hæc autem occaſio fuit, vt Nouatiani bene agẽtes, intra ciuitatem haberent rurſus eccleſias. Admiratus nanq; princeps eorum concordiam circa fidem, lege præcepit, vt propria oratoria tenerent, & priuilegia ſuæ eccleſiæ atque fidei poſſiderent. Verùm aliarũ religionum Antiſtites propter diſcordiam ſuam in reprehenſionem ſui populi venientes æſtuabant, triſtitiaque confuſi diſcedebant, & literis conſolaban-

An. do. 385. Concilium Siſinnij de concordandis hæreticis.

Diſputatores.

Antiqui interpretes.

Nectarius, Agelius, Demophilus Eunomius, Eleuſius, Theodoſius dogma Conſubſt antialitatis amplectitur.

A tur alteri alteros, vt non cruciarentur quod plurimi deficientes ad fidem ῶ ὁμοουσίω accederent, dicentes: Multos quidem vocatos, paucos autem electos. Quod certè tum non dicebant, cùm multum populum per poteſtatem ſibiipſis aggregarent.

SOZOMENVS.

Imperator interea lege ſanciuit, vt hęretici neque eccleſias haberent, neq; de fide docerent, neque epiſcopos aut alios ordinarent: & alios quidē è ciuitatibus expelli, alios ſine honore eſſe. Neq; frui communi ciuitate permiſit. Inſuper crudeles pœnas aduerſus eos in lege conſcripſit, quas tamē executus non eſt. Huc enim ſpectabat vt per hoc concordes exiſterent, non verò ſupplicio ſubiacerent.

SOCRATES.

De ſchiſmate facto inter Orientales & Aegyptios propter Flauianum Antiochenum.
CAP. XX.

B

Orthodoxi inquieto inter ſe.

SEd neque hi qui tuebantur fidem Niceni concilij, penitus à triſtitia vacabant. Nam Antiocheni eos qui in concilio pręſentes fuerant declinabant. Ægyptij & Arabes, & Cyprij, Flauianū ab Antiochia expellendū eſſe dicebant. Palæſtini verò & Phœnices, atque Syri, pro Flauiano laborabant. Quarum rerum finem proprio loco narrabimus. Eo porrò tempore quo Conſtantinopoli de ſynodis agebatur, talia circa Heſperiā acciderunt. Maximus de Britānorum partibus contra Romanorum ſurrexit imperium, & laboranti Gratiano contra Alamannos intulit bellū. In Italia verò puero admodum exiſtente Valētiniano, rerum curam Probus Exconſul atque Præfectus habebat. Iuſtina verò Valentiniani mater quum eſſet Ariana, viuo quidem marito lædere non valuit Orthodoxos: eo mortuo & filio valde iuuene, Mediolanum veniens Ambroſio epiſcopo erat infeſta, ita vt eū mitti iuberet in exilium.

An. do. 386. Maximus tyrannus.
Alamanni. Probus, Præfectus. Iuſtina.
Ambroſi⁹ in exilium.

THEODORITVS.

C

Cúmque de eccleſia iuberetur exire Ambroſius, ait: Ego, inquit, hoc ſponte non faciam, ne lupis ouiū ſepta contradere videar, aut blaſphemantibus Deū: hic ſi placet occide: hoc loco mortem prona ſuſcipiam voluntate.

Beniuolus Quæſtor.

SOZOMENVS.

Cúmque populus ſingulariter diligens Ambroſium repugnaret, & trahentibus eum ad exiliū valde reſiſteret, magis indignata Iuſtina vocauit Beniuolum tunc Quæſtorem, iubens vt velociter ꝓponeret legem, quæ fidem prolatam Arimini confirmaret. Cúmque ille hoc agere declinaret (erat enim Orthodoxus) maioribus eum cingulis inuitabat. Beniuolus autem diſcingens ſe, balteum ante pedes Auguſtæ proiecit, dicens, nō illum honorem neque maiorem velle ſe pro impietatis habere mercede. Cúmque ille hoc facere omnibus modis refutaſſet, inuenti ſunt alij qui nequitię iuſsionibus miniſtrarent.

SOCRATES. D

Quomodo Iuſtina Ambroſium fuerit perſecuta, & de Gratiani nece, & inuaſione Maximi.
CAPVT XXI.

An. do. 386. Gratianus Cæſar, quo pacto cæſus.

INter hæc nuntiatur Gratianum dolo tyranni Maximi fuiſſe occiſum. Andragatius enim dux Maximi, in lectica portatus vt occideret Gratianū, huiuſmodi opinionem miſit in vulgus, quod vxor Gratiani ſuo viro feſtinaret occurrere in Lugduno Galliæ ciuitate fluuiū tranſeunti. Gratianus autem credens coniugem re vera venire quā nuper acceperat, non præcauit eius inſidias, & veluti cæcus in foueam, in manus hoſtis incurrit. Cum ergo veniſſet Gratian⁹ veluti ad vxoris vehiculum, ex improuiſo exiliens Andragatius Gratianum callidus interemit. Mortuus ergo eſt Conſulatu Merobaudis & Saturnini, anno Imperij decimoquinto, vitæ viceſimo & quarto. Hoc itaque facto, ad præſens contra Ambroſiū ira Iuſtinæ quieuit. Porrò Valentinianus, licet inuitus, tempore neceſsitatis flexus in Maximi cōſenſit imperiū. Tunc Probus metuens Maximi poteſtatem, ab Italia in Illyricum venit, & in Theſſalonica Macedoniæ morabatur. E

Andragati⁹ trucidatur.

THEODORITVS.

Maxim⁹ tyrannus pro orthodoxis.

Cúmque audiſſet Maximus quæ contra Ambroſium rurſus magniloquum prædicatorem veritatis agerentur, ſcripſit Valentiniano, vt bellū quod agebatur contra eccleſias, ſolueretur, monens vt paternam nō amitteret pietatem: adiecitque etiā minas belli: & niſi quieſceret, verba operibus adimpleret. Quamobrem ſumens exercitum, venit Mediolanum, vbi tum ille degebat. Porrò Valentinianus cognoſcens eius inuaſionem, fugit in Illyricum, experimento cognoſcēs quæ matris conſilio ſuſtineret. Porrò Theodoſius audiens quæ à Iuſtina fuerant geſta, & à tyranno ſcripta, fugienti Valentiniano reſcripſit, non eſſe mirandū ſi imperatori quidē terror, Tyranno verò poteſtas accreſceret, cùm Imperator pietati rebellis extitiſſet, Tyrannus autem ei auxilia cōmodaret: & proptetea ille quidem fugeret nudus, iſte verò armaretur aduerſus nudum. F

Theodoſius ad Valentinianum.

SOCRATES.

An. do. 386. Theodoſius aduerſ⁹ Maximum tyrannum. Honorius Theodoſij filius. Agelij mors.

Tum igitur Theodoſius Imperator in maxima ſollicitudine conſtitutus, contra Tyrannum parabat exercitum, metuens ne quid etiam contra iuniorem Valentinianum inſidiæ tyranni præualerent. Ea tempeſtate etiam Legatio Perſarū aderat, pacem petens. Quo tempore filius quoque Honorius ei natus eſt de vxore Placilla, Cōſulatu Richomeri & Clearchi, nono die Septēbris menſis: quo Conſulatu Agelius quoque Nouatianorū epiſcopus eſt defunctus.

De morte Timothei Alexandrini, & ordinatione Theophili. CAP. XXII.

An. do. 387. Timotheus Alex. moritur, Theophilus ſuccedit.

SEquenti verò Cōſulatu Arcadij Auguſti primo, & Baudonis, defuncto Timotheo Alexandrinę ciuitatis epiſcopo, Theophilus ſuſcepit Præſula-

Marinus Dorotheus.

A tum. Poſt annum verò Demophilo Arianorũ Antiſtite morientе, Ariani Marinum quẽdam epiſcopum ſibi ipſis ordinauerunt, qui tamen non diu vixit, ſub quo diuiſa eſt Ariana religio. Quo moriente Dorotheum ab Antiochia Syriæ deducẽtes habuerunt pontificem.

De prælio Theodoſij contra Maximũ atque victoria.
CAPVT XXIII.

An.d.387.

PORrò Imperator contra Maximum feſtinans, Conſtantinopoli imperatorem filium reliquit Arcadium. Cúmque Theſſalonicam veniſſet, inuenit Valentiniani Iudices in maxima triſtitia conſtitutos, quod tyrannum velut imperatorem ex neceſsitatis cauſſa ſuſcepiſſent. Theodoſius autẽ apertè quidem nec refutabat nec admittebat Legationem Maximi. Non tamen patiebatur ſub tyranno poſitum imperium Romanorum. Sumẽs ergo omnem exercitum, Mediolanum tẽdebat, vbi erat

Theodoſius Mediolanũ venit.

B etiam Maximus. Interea Ariani Conſtantinopoli poſiti, diuerſas opiniones in populo ſeminãtes, dicebant & exercitum imperatorem amiſiſſe, & ipſum Tyrãni ducibus ſubiugatũ, aliáque multa quæ ſolent inimici voto malitiæ iactare, ita vt crebro hæc audientes, nõ opinionem, ſed vera iam crederent. His ſermonibus Arianorum populus inflammatus, ad enormem quandam exarſit audaciã, domúmque Nectarij epiſcopi cõcremauit, Conſulatu Theodoſij ſecundo & Cynegij. Verùm imperator Theodoſius dum tyrãnum aggrederetur cognoſcẽtes Maximi milites præſentiam inſtructionis imperialis & ſignorum eius aduẽtum, ne ſamę quidem ipſius impetum ſuſtinere valuerũt, ſed apprehendentes Tyrannum, vinctũ ei protinus obtulerunt. Qui eorum Conſulatu peremptus eſt ſeptimo & viceſimo die Auguſti mẽſis. Andragatius autem qui peremerat Gratianũ, in vicinum fluuiũ ſeipſum proiiciens expirauit. Tunc igitur Valentinianus & Theodoſius peracta victoria, venẽre Romam. Erat enim cum eis pariter & Honorius valde puer: Quem poſt victoriam cõtra Maximũ habitam, ab vrbe Conſtantinopolitana Theodoſius

An.do.390. Ariani domũ Nectarij incendũt.

An.do.390. Maximus tyrannus mors.

Andragatius truncatores ſe in aquam præcipitat. Epinicia Valentiniani & Theodoſij Auguſtorũ.

Symmachus reus læſæ maieſtatis ad eccleſiam confugit.

C euocauerat. Cúmque in Romana vrbe morarẽtur, feſtiuitates pro victoria celebrantes, tũc ſuam bonitatem circa Symmachum Excõſulem Theodoſius oſtendit. Is enim Symmachus inter Senatores pręcipuus habebatur, erátq; Romanæ eloquentiæ eruditione admirabilis, cuius multi quoque reperiuntur libri. Scripſerat autem Maximi laudem, eámque recitarat: vnde poſtea reus maieſtatis eſſe videbatur. Quamobrem mortem metuens, confugit in eccleſiam. Verũ Imperator quum eſſet perfectè Chriſtianus, & non ſolùm ſuæ fidei ſacerdotes honoraret, ſed etiã Nouatianos, qui proximè ipſius fidei decreta ſeruarent, Leontio tunc epiſcopo Romano, eccleſiæ Nouatianorum roganti beneficium cõferens, Symmachum abſoluit à crimine. Cúmque veniam Symmachus meruiſſet, ἀπολογητικὸν, id eſt, ſatisfactionalem librum ad Theodoſium imperatorem conſcripſit.

Quemadmodum latrocinia quæ Romæ per piſtrina fiebant Theodoſius remouerit Imperator, & de lege contra adulteras prolata mulieres.
CAPVT XXIIII.

D THeodoſius igitur imperator in Romana vrbe poſitus, multum profuit ciuitati, alia inſtituẽdo, alia vtiliter auferendo. Duas tamen res dignas confuſione prohibuit. Erant iam olim in vrbe Romana domus ingẽti magnitudine extructę, in quibus panis fiebat qui vniuerſæ ciuitati miniſtrabatur. Harum mancipes, tempore procedẽte piſtrina publica latrocinia eſſe fecerunt. Quum enim eſſent molæ in locis ſubterraneis conſtitutæ, per ſingula latera earum domuum tabernas inſtituentes, meretrices in eis proſtare faciebãt, vt per eas plurimos deciperẽt, alios qui pro pane veniebãt, alios qui illuc ꝓ libidinis turpitudine feſtinabant. Arte nanque mechanica in molam de taberna cadebant. Et hoc accidebat maximè peregrinis. Vnde fiebat vt multi vſque ad ſenectam laborantes, inde nõ permitterentur exire, exiſtimantibus eorum propinquis eos eſſe defunctos. In huiuſmodi laqueum quidam miles Theodoſij imperatoris incidit. Cúmque fuiſſet clauſus ad molam, nec dimitteretur exire, euaginato gladio prohibentes occidit. At illi terrore correpti, militem dimiſerũt. Hęc

Romæ piſtrinũ ſubterraneum, in quo peregrini velut in carcerẽ per dolũ obiiciebantur.

E vbi cognouiſſet Imperator, non ſolùm mancipes ſuppliciis affecit, ſed & ipſa piſtrina funditus eſſe deſtruenda præcepit. Aliam rurſus abrogauit huiuſmodi rem. Siqua mulier in adulterio capta fuiſſet, nõ emendabatur, ſed potius ad augmentũ peccandi cõtradebatur. Includentes enim eam in anguſto proſtibulo, & admittentes qui cum ea fornicarentur, hora qua turpitudine miſcebatur, tintinnabula percutiebãt, vt eo ſono illius iniuria fieret manifeſta. Hæc audiens Imperator, permanere nõ paſſus eſt, ſed ipſa proſtibula deſtrui iuſſit, aliiſq; pœnis adulteratã ſanciuit affligi. His actis relicto Valentiniano Romæ, ipſe cum Honorio Cõſtantinopolim rediit, Cõſulatu Daciani & Symmachi, die decimo menſis Nouembris.

Romæ adulterarum pœna ſublata.

An.do.393.

THEODORITVS.

Quemadmodum Amphilochius Theodoſio perſuaſerit, vt Arianorum conciliabula prohiberet.
CAP. XXV.

F REuertẽte porrò Theodoſio ab Heſperiis partibus, venit ad eum Amphilochius vir admirãdus (cuius ſæpe meminimus) ſupplicans vt Arianorum cõcilia de ſingulis ciuitatibus prohiberet. Verum imperator crudelem iudicans eſſe petitionem, contempſit eum. Porrò ſapientiſsimus Amphilochius eo quidem tempore tacuit, ſed cauſſæ remedium memorabile parauit. Poſt aliquot nanque dies ingreſſus Palatium, vidénsque filium Arcadium iam Imperatorem adſtare patri, Theodoſium ſolenniter ſalutauit, filium verò non ei exhibita ſalutatione deſeruit. Verũ Imperator credens oblitum Amphilochium, inuitauit, vt eum oſcularetur. At ille: Sufficit, inquit, ei ꝓprius honor. Tũc Imperator cõtriſtatus, ſuam iniuriam filio factam cõtumeliam iudicauit. Porrò ſapientiſsimus Amphilochius conſilium ſuæ intentionis aperuit, & cum clamore dixit: Vides Imperator quemadmodum filio tuo contumeliam non pateris irrogari? crede ergo etiam omnium Deum ſic abominari eos qui ipſius vnigenitum filium blaſphemare cõtendunt, & velut ingratos circa Saluatorem & be-

Amphilochius ad Theodoſium.

Oſculatorium.

A nefactorem habere ſemper odio. Hoc intelligens Imperator, & geſta ſimul dictáque miratus, legem ſtatim protulit, vt hæreticorum concilia prohiberentur.

SOCRATES

De morte Paulini Antiocheni epiſcopi & ordinatione Euagrij, & quomodo Flauianus ſit Damaſo reconciliatus. CAPVT XXVI.

Paulinus.
Flauianus. Euagrius.

CIrca hæc tempora in Antiochia Syriæ, Paulino epiſcopo moriente plebs eius declinabat omni modo Flauianum. Et propter hoc Euagrium ordinauerunt ſuæ partis epiſcopum. Quo in breui tempore mortuo, alter quidem in eius loco factus iam nõ eſt: Flauiano vtique renitente. Verũ hi qui declinabant Flauianũ propter iuriſiurandi præuaricationem, ſeorſum ſolennia celebrabant. Porrò Flauianus omni virtute curabat, vt eos ſibiipſi aggregaret. Quod paulò poſt hoc modo cognoſcitur eueniſſe.

Damaſus pont. Rom. Theophilus Alexãdrinus.

B Cùm Damaſus Romanus pontif. & Theophilus Alexãdrinus indignarentur circa Flauianum, non ſolùm propter periurium, ſed etiam quod ipſe fuiſſet occaſio, vt populus fidelium diſcordaret, poſtea Theophilus à Flauiano rogatus miſit Iſidorum presbyterum, vt ſuccenſentem Damaſum Flauiano cõciliaret epiſcopo, dicens vtilẽ fore populi concordiam, ſi culpa iam facta Flauiano remitteretur. Hoc itaque modo communione reddita Flauiano, Antiochenus populus paulatim cõcordiã reparauit. Ariani verò ab eccleſiis pulſi, in ſuburbanis Antiochenis Collectas agebant.

Cyrilli mors.

Inter hæc autem mortuo Cyrillo Hieroſolymorum epiſcopo, Ioannes in eius ſede ſuccedit.

Quomodo apud Alexandriam Paganorum templa destructa ſint. CAP. XXVII.

EO porrò tempore etiam in Alexandreia huiuſmodi ſeditio generata eſt. Præceperat Imperator, vt opera Theophili in Alexandreia Paganorũ templa deſtruerentur.

Templa gentilium deſtruuntur.

Theophilus poteſtate percepta, ſtuduit Paganorũ deſtruere myſteria, & C templum quidem Mithræ purgauit, Serapidis verò ſubuertit. Verum Mithræ ſacra vbi homicidia perpetrabant, publicè patefecit. Serapidis autem & aliorum riſu plena mõſtrauit, iubens per mediã plateam portari verẽda, quæ Pagani cum maximo honore venerabantur.

φαλλ.

Hæc Pagani videntes, maximè Philoſophi, iniuriam ferre nequiuerũt. Vno nanque impetu cõtra Chriſtianos facto, neces innumeras perpetrarunt: reſiſtentibúſque Chriſtianis clades hæc vſque ad immenſum bellũ proceſſit. Mortui denique ſunt in ea congreſſione Paganorum pauci, Chriſtianorũ verò plurimi: ex vtraque parte innumeri vulnerati. Porrò Pagani metu principis poſtquam cæde fuerant ſatiati, per loca ſingula celabantur: multi quoque etiam de ciuitate fugerunt.

Helladius & Ammonius Grãmatici præceptores Socratis Cõſtantinopolitani hiſtorici
† Apollinis
Theodoſius idola Alexãdrina do-

Inter quos Helladius Ammoniúsq; Grammatici, apud quos ego valde puer Conſtantinopoli legi. Et Helladius quidem ſacerdos Iouis eſſe dicebatur, Ammonius verò † Simiæ. His ita geſtis, Theophilo in deſtructione templorum auxilia ſubminiſtrabãt Præfectus Alexãdreiæ & dux ordinis militaris. Idola autem deorum cõflabantur ad faciendas ollas, & ad Alexandrinæ eccleſiæ D diuerſos vſus, cui ab Imperatore donati fuerant dij ad expenſas egentium.

nauit Chriſtianis in vſus pauperũ. Simiæ ſimulachrum.

Cum igitur Theophilus omnes contriuiſſet deos, vnum tantummodo reliquit Simiæ ſimulachrum, iubens id publicè proponi atque ſeruari, ne ſequenti tempore Pagani negarent tales ſe adoraſſe deos. Quam rem noui ego grauiter tuliſſe Ammonium Grammaticum, dicentem Paganos nihil tam graue perpeſſos, niſi quod non conflatum eſt & ipſum, ſed pro deriſione vnum illud idolum ſeruaretur. Helladius autẽ gloriabatur, dicens quod in congreſſione Chriſtianorum nouem ipſe peremiſſet.

SOZOMENVS.

Igitur Imperator audiens quæ Alexandreiæ fuerant perpetrata, beatificauit quidem Chriſtianos, martyrum eis palmas attribuens, eo quòd pro dogmate tanta pericula pertuliſſent. Paganis autem veniam dedit, vt eis Chriſtianiſmum facilè ſuaderet. Iuſsitque vt templa funditus, quæ fuerant cæ- E dis cauſſa, deſtruerentur.

Cuſtodes Serapidis fugerunt. Olympius philoſophus.

Cuius literæ cùm publicè lectæ fuiſſent, & Chriſtiani Paganos impeterent, terrore ducti cuſtodes Serapidis, fugerunt: & ex illo tempore Chriſtiani ea loca tenuiſſe noſcũtur. Olympius autem philoſophus (ſicuti audiui non ante multum temporis) luceſcente die quo hoc euenit, audiuit quendam in templo Serapidis, alleluia pſallentẽ. Cúmque ianuis clauſis adhuc quietis tempore nullum ibi cõſpiceret, ſed tãtummodo vocem pſallẽtis audiret, cognouit ſigno quod eſſet futurũ, & latenter egreſſus, inuenta naue diſceſsit.

THEODORITVS.

De fraudibus quas per templa ſua pagani faciebant. CAPVT XXVIII.

Impoſtura Gentilium.

THeophilus igitur Alexandrinam vrbem idolorum errore purgauit, & non ſolùm à fundamẽtis templa ſubuertit, ſed etiam fallaciam ſacerdotum his qui ſeducebantur aperuit. Erãt enim ſimulachra ærea ligneáque intus vacua, & dorſum copulatum ad parietes habentia vbi quædam foramina relinquebant, & per adyta aſcendentes & F intrantes in ſimulachra, quæ volebant per eorum ora loquebantur, & hoc modo ſeducebãtur iugiter audientes.

Serapis dejicitur.

In Serapidis autem aſcendens templum, vidit ſimulachrũ quod magnitudine ſua terrebat cõſpicientes. Ferebatur etiam ſermo fallax, quod ſi quis ad illud accederet, mox terra cõmoueretur, & peſtis cũctos inuaderet. Sed hæc verba fabulis anilibus plena eſſe cõfidens, magnitudinem contempſit velut exanimem, iuſsitque cuidam habenti ſecurim, vt Serapim forti percuſsione concideret. Cúmque cecidiſſet, clamauerunt omnes, propter illam ſenilem fabulam ſibi formidantes. Porrò Serapis neque doluit, nempe ligneus: neq; vocem emiſit, velut exanimis. Cum verò eius abſtuliſſent caput, greges ſoricum inde procurrerũt. Erat enim nidus ſoricum, Ægyptiorum deus. Tũc eum per partes incidentes igne concremauerunt, caput autem per totam traxerunt vrbem.

SOCRATES.

A *De characteribus ſub crucis figura factis qui in templo Serapidis ſunt inuenti.* CAP. XXIX.

ἱερογλυφικὰ

CVmque templum Serapis ſpoliaretur, inuentæ ſunt literæ in lapidibus ſculptæ, quę apud Ægyptios vocantur ſacrę, habebántque ipſi characteres figuram crucis. Hoc Chriſtiani vidẽtes atq; Pagani, ſinguli eorum hoc ſignum religioni propriæ deputabant. Chtiſtiani dicebant ſignum eſſe ſalutiferæ paſsionis Chriſti, Pagani verò aliquam cõmunionem Chriſto & Serapidi per hoc ſignum aſſerebant. Interpretes autem ſignum crucis inſinuare dicebant vitam ſuperuenturam. Quam ob cauſſam Chriſtiani ad ſummũ faſtigium ſunt euecti. Cúmque & per alias literas, quæ apud eos ſacræ dicuntur, indicaretur finem babinirum Serapidis templum, quando character crucis apparuiſſet, qui vitam ſuperuenturam ſine dubio declararet, longè plurimi ad Chriſtianiſmum feſtinabant, & peccata confitentes, baptizabantur. Sed ego nõ arbitror ſacerdotes Ægyptiorum aduentum præſciſſe Chriſti, & crucis ſignaculum deſignaſſe. Nã ſi ſacramentum aduentus domini à ſeculis & à generationibus fuit abſconditum, ſicut dicit Apoſtolus, & latuit principem nequitiæ diabolum, multò magis famulos eius ſacerdotes Ægyptiorum. Sed diuina prouidentia hoc præſtruxit, vt in literatum fieret quæſtione, quod etiam in Apoſtolo Paulo monſtratum eſt. Nam & ille ſancto Spiritu ditatus, multos Athenienſium adduxit ad fidem, quando ea quæ in ara erant ſcripta, ſenſu propriæ narrationis expoſuit. Niſi fortè quis dicat, quod etiam in ſacerdotibus Ægyptiorũ operatus fuerit Deus, ſicut in Balaam & in Caipha: etenim & illi quoq; prophetaſſe referuntur.

Symbolum crucis.

B

THEODORITVS.

De cæde qua ſub Theodoſio Theſſalonicæ facta eſt, & de pœnitentia eiuſdem Theodoſij, Ambroſiíque conſtantia. CAP. XXX.

NOn eſt facilè hominibus, vniuerſas vitare hoſtis inſidias. Nam vbi quiſpiam libidinis effugerit paſsionem, incurrit in auaritiam. Qua declinata, inuidiæ fouea paratur. Hãc ſi tranſcendat, vitium furoris incurrit. Atque alios plurimos ponit laqueos inimicus, quo capere poſsit incautos. Et corporis quidem paſsiones habet facile miniſtrantes, vt animam poſsit occidere. Sola autem mens eius qui vigilarit, diuinis vacando victoriã reportat, machinationum imperium diſſoluens. Humana itaque natura participatus Theodoſius imperator, habuit paſsionum quoque communionem, iuſtóque furori immenſam permiſcens crudelitatem, iniuſtam operatus eſt paſsionem. Quam rem narrare neceſſarium eſt & pro vtilitate legẽtium; & pro memorabili virtutum opinione. Theſſalonica ciuitas eſt grãdis & populoſa, in qua cùm fuiſſet orta ſeditio, quidam iudicum lapidati ſunt atq; trucidati. Hinc indignatus Theodoſius, iracundiæ nõ refrenauit impetum, ſed iuſsit iniuſtos gladios ſuper omnes euaginari, & vna cum nocentibus innocẽtes interimi. Septem millia etenim hominum (ſicut fertur) occiſa ſunt, nõ pręcedente iudicio, ſed tanquam in meſsibus omnes ſimul concisi ſunt.

C

An. do. 390. Magiſtrat' Imperiales occiſi apud Theſſalonic. VII. hominũ millia occiſa Theſſalonicæ iuſſu Theodoſij.

Huiuſmodi cladem plenam valde gemitibus, audiens Ambroſius, cum princeps Mediolanum veniſſet, & ſolẽniter in ſacrum voluiſſet intrare templum, occurrit foris ad ianuas, & ingredientem his ſermonibus à ſacri liminis ingreſſu prohibuit. Neſcis Imperator perpetratæ à te cædis quanta ſit magnitudo, neque poſt cauſſam tanti furoris mens tua molẽ præſumptionis agnoſcit, ſed fortè recognitionem peccati prohibet poteſtas imperij. Decet tamẽ vt vincat ratio poteſtatẽ. Scienda quippe natura eſt, eiúſque mortalitas atq; reſolutio, & puluis progenitorũ ex quo facti, & in quem redigendi ſumus, & nõ flore purpureo confidentem infirmitates operti corporis ignorare. Coæqualium hominum princeps es ô Imperator, & cõſeruorum. Vnus eſt enim omnium dominus, rex omnium & creator. Quibus igitur oculis aſpicies communis domini templum? quibus calcabis pedibus ſanctũ illius panimentum? quomodo manus extendes, de quibus adhuc ſanguis ſtillat iniuſtus? quomodo huiuſmodi manibus ſuſcipies ſanctum domini corpus? qua temeritate ore tuo poculum ſanguinis precioſi percipies, quãdo furore verborũ tuorum tãtus iniuſtè eſt ſanguis effuſus? Recede igitur recede, nec altero peccato priora crimina augere cõtendas. Suſcipe vinculum, quo te omnium dominus nunc ligat: eſt enim medicina maxima ſanitatis. His ſermonibus Imperator obediẽs (erat enim diuinis eruditionibus innutritus, & apertè ſciens quæ ſint propria ſacerdotum, quæ regum) gemens & flens ad Regalia reuerſus eſt. Quúmque octo menſium continuorum tranſiſſet tempus, propinquauit Natiuitatis Saluatoris noſtri feſtiuitas. Imperator autẽ lamentationibus aſsiduis in palatio reſidens, continuas lachrymas inceſſabiliter expendebat. Ingreſſus itaque Ruffinus tunc magiſter, & ſingularem apud principem habens loquendi libertatem, & videns principem in lamentatione proſtratum, acceſsit vt lachrymarum cauſſam inquireret. At ille amariſsime ingemiſcens, & vehementius lachrymas fundens: Tu, inquit, Ruffine ludis, & mea mala non ſentis. Ego autem lamẽtor & gemo calamitatem meam: quia ſeruis quidem & mendicantibus aperta ſunt templa Dei, & proprium dominũ ingredientes licite exorant, mihi verò ingreſſus ad eum nõ eſt. Inſuper etiam cœli ſunt mihi clauſi. Hæc dicens, verba ſingula ſingultibus interrũpebat. Ruffinus verò: Curram, inquit, ſi tibi placet, põtificique precibus perſuadebo vt ſoluatur vinculum quod illigauit. Ait Imperator: Nõ ſuadebis Ambroſio. Noui ego decretum illius eſſe iuſtum, neque reuerebitur imperialem potentiam vt legem præuaricetur diuinam. Cúmq; Ruffinus verbis plurimis vteretur, & promitteret Ambroſium eſſe flectẽdum, imperator eum proficiſci cum feſtinatione pręcepit. Ipſe verò ſpe data paulò poſt eſt ſequutus, credẽs Ruffini promiſsionibus. Porrò vt mirãdus Ambroſius mox vt vidit Ruffinum, ait: impudentiam canum imitatus es ô Ruffine, tantæ videlicet cædis autor exiſtens, pudorem ex fronte detergens, nec erubeſcis, nec metuis cõtra imaginem latrare diuinam. Cúmque Ruffinus ſupplicaret, & imperatorem diceret eſſe venturum, ſuperno zelo accenſus Ambroſius ait: Ego verò, inquit, Ruffine prędico, qđ eum ingredi ſacra limina prohibebo: ſi verò imperium

D

E

Olim eucharistia dabatur locis in manus.

Excõmunicatur Theodoſius.

Paruit.

F

Ambroſius ad Ruffinũ.

A perium in tyrannidem mutabit, necem libenter & ego ſuſcipiam. Hæc & alia plurima Ruffinus audiens, nuntiauit imperatori votum Antiſtitis, monens ne de palatio fortè ꝓcederet. At Imperator hæc in media iam platea cognoſcens, pergam, inquit, & iuſtas ſuſcipiam cõtumelias. Cúmque ad ſacra limina perueniſſet, in ſanctã quidem baſilicam nõ intrauit, ſed veniens ad Antiſtitem, & inueniẽs eum in Salutatorio reſidentem, ſupplicabat vt ipſius vincula reſolueret. At ille tyrannicam dicebat eius eſſe pręſentiã, & contra Deum inſanire Theodoſium, eiúsque calcare leges. Verùm Imperator: Non, inquit, inſurgo aduerſus eccleſiaſticas ſanctiones, nec iniquè ingredi limina ſacra cõtendo, ſed te ſoluere mea vincula depoſco, & communis domini pro me exorare clementiam, nec mihi ianuam claudi, quam cunctis pœnitentiã agentibus dominus noſter aperuit. Tum Antiſtes: Quam, inquit, pœnitentiam oſtendiſti poſt tanta ſcelera? Quibus medicaminibus incurabilia vulnera plagáſq; curaſti? At Imperator, Tuum, inquit, opus eſt & docere, & medicamina temperare: meum verò

Theodoſi⁹ ad Ambroſiũ.

B oblata ſuſcipere. Tum ſanct⁹ Ambroſius: Quoniã furori, inquit, tuum iudicium commiſiſti, & nõ ratio protulit ſententiam, ſed protinus iracũdia, ſcribe legem quæ decreta furoris euacuet, vt triginta diebus ſententia necis atque proſcriptionis in literis tantũmodo maneat, & iudicium rationis expectet: quibus tranſactis diebus ira videlicet iam ceſſante, ratio cauſſam iudicans, apud ſeipſam quę cognouerit ſub veritate diſponat. In his enim diebus cognoſcetur an iuſta ſit quã protuleris an iniuſta ſententia. Et ſi quidem ratio probauerit, iniuſta quæ ſunt prolata abolebit: ſi verò iuſta, firmabit. Dierũ verò numerus ad hæc examinãda ſufficiet. Hãc admonitionem Imperator animo lubenti ſuſcipiẽs, & optimam eſſe cõfidens, legem cõſcribi repente præcepit, & ꝓprię manus literis cõfirmauit. Quo facto vinculũ eius ſoluit Ambroſius. Quę lea hactenus obſeruatur. Eſt enim huiuſmodi.

Ambro. ad Theodoſium.

IMPPP. GRATIANVS. VALENtinianus, & Theodoſius Auggg. Flauiano Præfecto Prætori Illyrici.

C Si vindicari in aliquos ſeuerius contra noſtram conſuetudinem pro cauſſę intuitu iuſſerimus, nolumus ſtatim eos aut ſubire pœnam, aut excipere ſententiã, ſed per dies triginta ſup ſtatu eorũ ſors & fortuna ſuſpẽſa ſit. Reos ſanè accipiat vinciatq; cuſtodia, & excubiis ſolertibus vigilãter obſeruet.

Lex de dilatione vindictæ.

Sic igitur ſacratiſsimus imperator ingredi limina tentans, nõ ſtans domino ſupplicauit, neq; genua flexit, ſed pronus in pauimento iacens, Dauidicam proclamauit vocem: Adhæſit pauimento anima mea, viuifica me ſecundũ verbum tuum. Manibus autem capillos euellens, frontémque percutiens, & pauimento lachrymarum guttas aſpergens, veniam impetrare poſcebat. Cúmque tempus accederet quo munus ad altare ſolebat offerre, ſurgens cum lachrymis eſt ingreſſus. Cùm verò obtuliſſet, ſicut ſolitus erat, intra cãcellos ſtetit. Rurſus autem Ambroſius non quieuit, ſed differentiam locorum edocuit. Et primo quidem interrogauit, quid ibidem expectaret: Imperatore dicente, expectare ſe ſacrorum perceptionem my-

An. do. 391. Theodoſius in templo.

ſteriorum, per Archidiaconum remandauit: O Imperator, interiora loca tantum ſacerdotibus ſunt collata, quę cęteri nec ingredi, nec cõtingere permittuntur. Egredere igitur, & hãc expectationem cum cæteris habe cõmunem. Purpura nanque imperatores, non ſacerdotes facit. Tum fideliſsimus Imperator etiam hãc traditionẽ animo lubenti ſuſcipiens remandauit: Non temeritatis cauſſã intra cancellos manſi, ſed in Conſtantinopolitana vrbe hanc conſuetudinem eſſe cognoui. Vnde ago gratias pro huiuſmodi medicina. Tali ergo tantaq; & Præſul & Imperator virtute clarebant. Ego ſanè vtriuſq; opus admiror, illius libertatem, huius autem obedientiã: illius zeli feruorem, huius fide puritatẽ. Porrò regulas pietatis quas à magno ſacerdote percepit, etiam reuerſus in Cõſtantinopolitana vrbe ſeruauit. Nam cùm feſtiuitatis tempore ad eccleſiam proceſsiſſet, oblatis ad altare muneribus, mox egreſſus eſt. Cúmq; Nectarius tũ Præſul eccleſiæ rogaſſet, cur intus ſtare noluiſſet, mandauit princeps: Vix, inquit, potui diſcere quæ differentia ſit imperatoris & ſacerdotis, vix enim inueni veritatis magiſtrum. Ambroſium nanque ſolum noui digne vocari pontificem. Tantum itaq; profuit increpatio à viro virtutibus florente profecta. D E

De virtutibus uxoris Theodoſij.
CAPVT XXXI.

HAbebat igitur imperator & aliã vtilitatis occaſionem, per quam de bonis operibus triũpharet. Cõiunx enim eius de diuinis legibus eum ſæpius admonebat, ſeipſam tamen perfectè prius erudiens. Non enim regni faſtigiis eleuata eſt, ſed potius diuino amore ſuccenſa. Beneficij nanque magnitudo maiorem ei amorem benefactoris excitabat. Repente ergo vt venit ad purpuram, claudorum atque debilium maximam habebat curã, nõ ſeruis, nõ aliis miniſtris vtens, ſed per ſeipſam agens, & ad eorũ habitacula veniens, & vnicuique quod opus haberet præbens. Sic etiam per eccleſiarum Xenodochia diſcurrens, ſuis manibus miniſtrabat infirmis, ollas eorum tergens, ius guſtãs, offerens coclearia, panem frangens, cibóſque miniſtrans, calices abluens, & alia cũcta faciens, quæ ſeruis & ancillis mos eſt ſolenniter operari. Illis autem qui ei tales res nitebãtur prohibere, dicebat: Aurum diſtribuere opus imperij eſt: ego autem pro ipſo imperio hoc opus offero, bona mihi omnia conferenti. Nam viro ſuo ſæpe dicebat: Oportet te ſemper marite cogitare, quid pridem fueris, quid modò ſis. Hæc ſi ſemper cogitaueris, ingratus benefactori non eris: ſed imperiũ quod ſuſcepiſti, legitimè gubernabis, & harum rerum placabis autorem. His ergo ſermonibus ſemper vſa velut optimam quandam vtilitatem, virtutíſque abundantiam coniugi ſuo alioqui ad optima propenſo offerebat. F

Xenodochia eccleſiarum.

De indignatione & reconciliatione Theodoſij propter Antiochenos ſtatuam coniugis illius deponentes. *CAPVT XXXII.*

HÆc verò ante maritum defuncta eſt. Poſt aliquantum verò tẽpus mortis eius aliquid tale accidit, quod maximũ amorem quem habuit erga

An. do. 393. Seditio Antiochæ.

A eam Imperator, oſtendit. Coactus ſiquidem Theo
doſius plurimorum continuatione bellorũ quan-
dam exactionem nouam impoſuit ciuitatib⁹. An-
tiochena verò ciuitas nouum vectigal ferre non
potuit: ſed videns populus ſuſpendi eos à quibus
fuerat exacta pecunia, cum alia egit (vt vulgus ſo-
let) occaſionem ſeditonis inueniens, tum deiicien
res æneam ſtatuam laudatiſsimæ Placillę (ſic enim
Auguſta fuerat vocata) etiam diu per omnem tra-
xêre ciuitatem. Hæc vbi Imperator cognouiſſet, *Placilla.*
ægerrimè quidem tulit, vt æquum erat, ac priuile-
gia ciuitati ademit, vrbíque vicinæ primatum tri- *Videlicet Laodicia.*
buit, putans hoc illis maximo dolori futurũ. Inui-
debat enim iã olim Antiochiæ Laodicia. Poſt hæc
autem & incẽdium & deuaſtationem minabatur,
& in vici formã ſe vrbem redacturum. Porrò ma-
giſtratus ipſi quoſdam in ipſo facinore cõprehen-
ſos ſuppliciis affecerant, priuſquam de hac Tragœ
dia Auguſtus fuiſſet certior redditus. Hęc autẽ om
nia Imperator quidem præcipiebat, nõ tamen fie-
bant, prohibente id lege quã proferri fecerat Am
B broſius. Cùm igitur veniſſent qui ferebant minas
Imperatoris, + Allebichus Magiſter militum, & *† Ellebichus*
Cæſatius Magiſter officiorũ, erant omnes ſub for
midine conſtituti. Porrò viri erémum habitantes
virtutis propugnatores, multi ſancti & optimi vi-
ri, plurima monita ſimul & preces eis qui à princi-
pe miſsi fuerant, offerebant. Macedonius autẽ vir
ſanctus, nihil huius vitæ ſciens, ſed etiam diuinorũ
librorum penitus expers, in ſummitatibus habitãs
montium, diu noctúque Saluatori omnium puras
offerẽs preces, nõ Imperatoris indignatione per-
motus, non iudicum ab eo miſſorum, in media ci-
uitate vtriuſque chlamydem apprehendens, ab e-
quis ſuis vt deſcenderent imperabat. At illi ſenicu
lum pannis obſitum viliſsimis inuientes, primùm
indignati ſunt. Cùm verò quidam obſequia exhi-
bentium, virtutem viri illius indicaſſent, repentè
ab equis deſilientes & genua tenentes, eius veniã
ſuppliciter implorabant. At ille ſapiẽtia diuina re-
pletus, hæc eis verba loquutus eſt: O amici, dicite
Imperatori: Non es Imperator ſolummodo, ſed
etiam homo. Noli itaq; reſpicere ſolum imperiũ,
ſed conſidera quoque naturam. Nam cũ ſis homo
C eiuſdem naturæ hominibus cognoſceris impera-
re, & ſecũdum imaginem diuinam atque ſimilitu-
dinem hominum creata natura eſt. Noli igitur cru
deliter atque ſæuiſsimè Dei imaginem occidere.
Irritas enim creatorẽ cùm illius punis imaginem.
Illud quoque conſidera, quod tu ipſe tantum pro-
pter æream contriſtaris imaginem. Quantum ve-
rò differat inanimata res ab animata, viuẽti atque
rationali, cunctis ſenſum habentibus eſt apertum.
Inſuper etiam illud cõſideret, nobis quidem facilè
eſſe pro vna imagine complures æreas reparare,
at illi omnino difficile vel vnũ capillum reſtituere
peremptorum. Hæc audientes illi, principíque re-
ferentes, flammam iracundiæ penitus extinxerũt.
Qui pro terroribus ſatisfactionem reſcripſit, &
cauſſam indignationis aperuit. Non, inquit, opor-
tebat me peccante, mulierem omni fauore digniſ
ſimam, poſt mortem tantam contumeliam ſuſti-
nere. Aduerſum meum nanque furorem indignan
tes decebat armare. Adiecit etiam, quòd doleret
& ingemiſceret, eò quòd audiſſet quoſdam à Iudi-
cibus peremptos.

Quomodo Theodoſius fuerit Paganis infenſus. D
CAPVT XXXIII.

FIdeliſsimus igitur Imperator, tunc cõtra erro-
rem Paganorũ ſuum trãſtulit ſtudium, legéſq; *An. do. 393. Prohibitus idolorum cultus per Theodoſium.*
cõſcripſit, præcipiens idolorum templa ſubuerti.
Conſtantinus enim maximus omni fauore laudan
dus, qui primus pietate ornauit imperiũ, dæmoni-
bus quidem ſacrificare omnibus interdixit, non ta *Cõſtantinus*
men eorũ templa deſtruxit, ſed inacceſſa eſſe prę- *Iulianus.*
cepit. Cuius filij paterna veſtigia ſunt ſequuti. Iu- *Iouianus.*
lianus autem renouauit impietatem, & flammam *Valentinianus.*
veteris ſeductionis reaccendit. Porrò Iouianus *Valens.*
imperio aſſumpto, rurſus immolationes prohibuit
idolorum. Valentinianus autem maior, huiuſmodi
legibus vſus gubernauit Europam. Porrò Valens
omnibus quidem aliis cõceſsit, vt religiones ſuas
colerent ſicut vellent, eos ſolos impugnans, qui
apoſtolica dogmata propugnabant. Omni ſiqui-
dem tempore eius imperij, ad aras ignis accende-
batur, & libamina atque ſacrificia idolis offereban
tur. Sed & publicas feſtiuitates per plateas agebãt, E
& Orgia Dionyſij celebrabant, & cum ſcutis cur-
rebant, canes euiſcerantes, furentes atque bacchã
tes, & agentes omnia quæ nequitiam proprij do-
ctoris inſinuant. Hęc omnia Theodoſius inueniẽs
fideliſsimus Imperator, radicitus euulſit, & obli-
uioni contradidit.

Quomodo Marcellus epiſcopus Apameiæ templa deſtruxit. *CAP. XXXIIII.*

PRimus igitur aliorum Marcellus epiſcopus le-
ge principis pro armis vſus, propriæ ciuitatis
templa deſtruxit, de fiducia diuina, non de homi-
num virtute pręſumens. Quod opus dignũ memo
ria narrare non prætermittam. Defuncto Ioanne
Apameiæ ciuitatis epiſcopo Marcellus vir ſanctiſ-
ſimus ordinatus eſt, feruens ſpiritu ſecundũ Apo-
ſtolum. Inter hæc venit Præfectus Orientis Apa-
miã duos χιλιάρχους cum ſubiectis habens. Quo fa-
cto populus militari timore perterritus eſt. Vbi cũ
eſſet templum Iouis valde inſigne, & ornamentis
plurimis variatum, id Præfectus deſtruere niteba- *Templũ Iouis apud Apameã.*
tur. Videns autem forte admodum ædificium ac
robuſtum, impoſsibile iudicauit hominibus, lapi- F
dũ iuncturas & cõmiſsiones poſſe diſſoluere. Erãt
enim ingentes & inter ſe + inligati, inſuper & fer *† illigati.*
ro plumbóque coniuncti. Porrò Marcellus puſil-
lanimitatem Præfecti videns, eum quidem miſit
ad alias ciuitates: ipſe verò ſupplicabat Deo vt tẽ-
pli deſtruendi præberet ſucceſſum. Inter hæc ve-
nit quidam ſuapte ſponte diluculo, non ſtructor,
non lapidum ſector, neque alterius cuiuſquã peri-
tus artis, ſed lapides ferre & ligna in humeris con
ſuetus. Is ergo accedens promiſit facilè templum
eſſe ſoluendum: duorum autem mercedem poſce
bat artificum. Cúmque hoc ſanctus pontifex pro-
miſiſſet, hoc ille machinatus eſt. Cohærebat enim
templo in altitudine conſtituto ex quatuor lateri-
bus porticus: erántque columnæ ingentes, & alti-
tudinem tẽplo habentes æqualem. Singularũ ve-
rò circulus columnarum erat ſedecim cubitorũ.
Porrò natura lapidis duriſsima erat, quę nõ facilè
quibuſliber ferramentorũ generib⁹ rũperetur. Ha
rum itaq; tres per circuitum ſuffodiens, & ſub ca-

A rum baſibus fortia ligna ſuppoens, immiſit ignē.
Quo facto, nó poterat ligna naturaliter ignis ac-
cendere. Dæmon etenim quidam teterrimus ap-
paruit, qui flammam ſecūdum vires ſuas prohibe-
bat operari. Cúmque frequenter hoc facerent, &
molitionem ſuam explere nó poſſent, nuntiaue-
runt hoc pōtifici meridie dormienti. At ille repen
tè ad eccleſiam cócurrens, & aquā in vaſculo por-
tari præcipiens, aquam poſuit ſub altari. Ipſe verò
in pauimento poſita frōte clementi domino ſup-
plicabat, ne amplius tyrannidem dæmoni vllam
permitteret, ſed vt infirmitatem illius denudaret,
& ſignū propriæ virtutis oſtenderet, ne magis ex
hoc infidelibus exultationis occaſio naſceretur.
Hæc cùm dixiſſet, facto ſignaculo crucis in aqua,
Equitius. quēdam diaconū ſuum Equitium, fide & zelo mu
nitum, ſumere iuſsit aquā, & velociter currere &
cū fide aſpergere, ignémq; ſupponere. Quod cùm
fuiſſet factum, dęmon effugit nō ferens aquæ vir-
tutem. Ignis autem velut oleum habuit illius aquæ
naturam, comprehenſaque ſunt ligna & repentè
B cóſumpta. Columnæ verò ſuffulturę ſubſidio nu-
datæ, & ipſæ ceciderunt, & alias duodecim vnà tra
xerūt. Tum latus quod cohærebat templo, violen
tia ruinæ detractum eſt. Sonus autem totam cócu
tiens ciuitatem, cunctos fecit illuc concurrere. Et
cùm inimici dæmonis apertè cognouiſſent fugā,
in diuinas laudes ora ſoluebant. Sic verò & alia tē-
pla ſacratiſsimus pōtifex ille deſtruxit. Qui & vi-
ctoribus ſcribebat martyribus, & reſcripta ſuſcipi-
ebat, & nouiſsimè etiā ipſe martyrio coronat⁹ eſt.

SOCRATES.

Ob quam cauſſam presbyteri ſuper pœnitentes poſiti, ſint remoti. CAPVT XXXV.

An. d. 394. Poſt ſchiſma ta Nouatia norum inſtituti ſunt qui pœnitētibus præeſſent presbyteri.

HOc porrò tempore placuit, vt presbyteri qui
erant ſuper pœnitentes cōſtituti, remoueren
tur propter huiuſmodi cauſſam. Ex quo Nouatia-
ni ab eccleſia ſunt diuiſi, cum his qui deliquerant
ſub perſecutionibus imperatoris Decij cōmunica
C re nolentes, ex illo epiſcopi pro eccleſiaſtica regu
la presbyterū ſuper pœnitentes eſſe cōſtituerunt.

SOZOMENVS.

Quoniam omnino non peccare, diuinum & vl-
tra humanam naturá eſſe cognoſcitur, peccātibus
autem & pœnitētiam agentibus, & veniam Deus
dari præcepit: qui verò confiteri refugiunt, maius
Confeſsio. peccatorum onus acquirunt: propterea viſum eſt
antiquis Pōtificibus, vt velut in Theatro ſub teſti
monio eccleſiaſtici populi delicta pādantur. Et ad
hanc rem presbyterum bonæ conuerſationis ſer-
uantémque ſecretum ac ſapientem virum ſtatue-
runt: ad quem accedentes hi, qui deliquerant, de-
licta propria fatebantur. At ille ſecundum vniuſ-
cuiuſque culpam indicebat & mulctam. Quod e-
tiam hactenus diligenter in Occidentalibus ſer-
uatur eccleſiis, & maximè apud Romam, vbi etiá
locus eſt certus pœnitētium: Stant enim rei, & ve-
Publica pœnitentiæ modus apud veteres. lut in lamētationibus cōſtituti. Quum enim ſacra
celebratio fuerit adimpleta, illi cōmunionem nó
percipientes, cum gemitu & lamentatione ſeipſos
in terram proſternunt. Ad quos cōcurrens epiſco D
pus, & ipſe cum lachrymis & gemitu ſpirituali ꝓ-
ſternitur, & omnis eccleſię plebs fletibus inunda-
tur. Poſt hoc autem prior ſurgit epiſcopus, & ele-
uat iacentes è terra. Tum competenter pro pœni
tentibus facta oratione, dimittit omnes. At illi af-
flictionibus ſponte vacantes, aut ieiuniis, aut abſti
nentia lauacri, aut ſuſpenſione ciborū, aut aliis re-
bus quæ iubentur, expectant commune tempus
quod decernit epiſcopus. Cōſtituto verò tempo-
re velut quoddam debitum exoluentes, afflictio-
ne de peccato curati, cum populo communione
participantur. Hæc ergo antiquitus Romani Pon
tifices vſque ad noſtrum cōſeruarunt tempus. Por
rò Conſtantinopoli presbyter ſuper pœnitentes
fuit vſque ad illud tempus, quo quædā mulier no-
bilißima, cùm peccata ſua fuiſſet confeſſa, & ei à
presbytero fuiſſet pręceptum vt ieiunaret, & Deo
operibus ſupplicaret: cū hoc obſeruaret, crebrius
in eccleſia cum Diacono ſe concubuiſſe confeſſa
eſt. Hoc cùm populus cognouiſſet, ſæuiebat in ſa-
cerdotes, quaſi per eos facta fuiſſet iniuria eccle- E
ſiæ. Tum Nectarius epiſcopus remouit diaconum
ſceleratum, & quibuſdam ſuadentibus vt ſingulos
ad communicandum iudicio cōſcientiæ ſuæ relin-
queret, etiam presbyterum nequaquam ſuper pœ
nitentes eſſe præcepit. Et ex illo antiquitatis con-
ſuetudo ſublata eſt, cùm (vt arbitror) minora pec-
cata pro pudore confeſsionis, & ſubtilitate exami
nantium patrarentur.

SOCRATES.

De diuiſione hæreticorum inter ſeipſos.
CAPVT XXXVI.

An. do. 394. Schiſmata hæreticorum.

DIgnum verò iudico nō tacere quæ apud alios
geſta ſunt, id eſt, apud Arianos, Nouatianos,
Macedonianos, & Eunomianos. Eccleſia nanq; di
uiſa erat, & apud ſeipſos ſinguli congregabantur.
Quemadmodum verò & pro quibus cauſis diuiſi
ſint, ſermone procedēte narrabimus. Hoc autem
ſciendū eſt, quod imperator Theodoſius nullum
horū perſequebatur præter Eunomiū, qui Cōſtan F *Eunomius in exilium.*
tinopoli collectas in domo faciebat, & cōſcriptos
à ſe libros recitabat, ita vt eius doctrina multi cor-
rūperentur. Pro qua cauſſa eū mulctauit exilio, nul
lúmq; alium fatigauit, neque ſibi cōmunicare cō-
pulit, ſed ſingulos per loca propria Collectas cele
brare permiſit & cultū tenere Chriſtianiſmi ſicut
pręcipere potuit. Et alios quidē permiſit extra ciui
ratem Oratoria fabricare: Nouatianis autem con- *Nouatiani.*
cordibus ſuæ fidei, intra vrbem eccleſias habere
cōceſsit. De quibus pauca dicenda ſunt. Quadra- *An. do. 393.*
ginta annis Agelius præſul fuit à tēporibus Con-
ſtantini vſq; ad annum ſextū Theodoſij. Qui cùm
vicinus eſſet morti, Siſinnium presbyterū ordina-
uit epiſcopum, virum eloquentiſsimum, & à Maxi
mo philoſopho vnà cum Iuliano imperatore lite-
ris eruditum. Cúmq; populus Nouatianorum cul-
paret ordinationem ꝗ non Martianum potius or- *Martianus*
dinaſſet, per quē ſub Valente Nouatiani ſine per-
ſecutione manſiſſent: tum Agelius populi volens
placare triſtitiā, etiam Martianū ordinauit epiſco-
pum. Et cùm melius habuiſſet, in eccleſiā ꝓceſsit,

A & ſermonem fecit, dicens: Martianū habetis poſt me, poſt Martianum verò Siſinnium. Poſt paucos itaq; dies defunctus eſt. Sub epiſcopatu verò Martiani etiam eorum eccleſia ex huiuſmodi cauſſa diuiſa eſt.

De Sabbatio hæreſiarcha. CAP. XXXVII.

Sabbatius.

SAbbatius quidam ex Iudæo factus Chriſtianus, & à Martiano ad presbyteratus honorē prouectus, nihilominus ſectæ Iudaicæ ſeruiebat, cū quo ſcelere ambiebat epiſcopatum. Aſſumēs ergo ſui deſiderij cōſcios duos presbyteros, Theoctiſtum & Macarium, nouitatem feſtiuitatis paſchalis ſub Valēte imperatore cōſtitutā in vico Phrygię Pazo, defendere nitebatur. Et plurimū quidē quaſi ꝓ eccleſiæ integritate cuſtodienda, dicebat nō eſſe dignos quoſdam participatione ſacramentorū. Procedenti verò tēpore manifeſtatus eſt, cùm Collectas ꝓprias celebraret. Inter hęc Martianus cognoſcens illius errorem, & ordinationis ſuæ culpam,

Martianus.

quia vanę gloriæ homines presbyteros ordinauerat, cum gemitu dicebat: Melius fuiſſe ſuper ſpinas B ponere manus ſuas, q̄ Sabbatium ordinaſſe presbyterū. Proinde Synodum in Sangario Bithyniæ Nouatianorū fecit epiſcoporū: Quò congregati euocauerunt eos, vt coràm ſynodo cauſas diſſenſionis ſuæ proponerēt. Cúmque Sabbatius diſcordiam feſtiuitatis paſchalis ſuā diceret eſſe triſtitiā, & oportere ſecundum Iudæorum obſeruationem eam celebrari, ſicut in Pazo fuiſſet cōſtitutum: exiſtimātes epiſcopi quòd propter ambitum Sabbatius talia faceret, iuſiurandum ei impoſuerunt, vt nunquam peteret epiſcopatum. Quo iurāte regulam de paſchæ feſtiuitate protulerunt, qua ſingulis liceret cùm vellent celebrare paſcha, nec propter diſcordiam feſtiuitatis diuiderent eccleſiam, cùm antiqui & Apoſtolis proximi, licet diſcordantes de tali feſtiuitate, communicarint tamen inter ſe, & Nouatiani in regia vrbe Roma cōſtituti, nūquam fuerint ſequuti Iudæos, ſed ſemper poſt æquinoctiū celebrarint paſcha. Cùm hæc ab eis tūc fuiſſet regula definita, Sabbatius iuramētis obſtrictus, ſi quando paſchalis feſtiuitas diſcordaret, ille

Nouatianorum ſynodus apud Sangarium.

Sabbatius iudaizat.

C apud ſeipſum prius ieiunabat, & noctu ſolennem diem paſchæ in ſabbato celebrabat, & rurſus cum omnibus in eccleſia cōueniebat, & myſteriis fruebatur. Hoc ergo multis annis faciens, latere nō potuit. Quapropter quidam ſimplicium, & maximè Phrygum & Galatarū ex hac re iuſtificari credentes, imitabantur eum, & paſcha cum illo celebrabāt. Sed Sabbatius poſtea etiam ſeorſim collectas faciebat, paruique pendens iuſiurandum, ſuorum ſequacium ordinatur epiſcopus.

De paſcha vel diuerſitate inſtitutionum ſeu obſeruationum, quæ per diuerſas eccleſias celebrantur.
CAPVT XXXVIII.

SEd mihi non videtur huiuſmodi viros de feſtiuitate paſchæ rationabiliter cōtendiſſe, neque iſtos qui nunc ſequuntur Iudæos. Non enim mente perceperunt Iudaiſmo in Chriſtianiſmum mutato, illa ſubtilia & figuratiua legis Moſaicæ ceſſaſſe: quod hinc apparet. Vt Iudaizet enim nulla gēs Chriſtiana accepit legem: è diuerſo autem etiam D apoſtolus contradixit non ſolùm circumciſionem prohibens, ſed etiam de feſtiuitatibus contentiones abiiciendas monens. Scribens enim ad Galatas ait: Dicite mihi, qui ſub lege vultis eſſe, legem non audiſtis? Et hinc pauca loquens, ſeruum oſtendit populum Iudæorum, & in libertatem vocatos qui accedunt ad Chriſtum. Monet etiam nullatenus obſeruandos dies, & menſes, & annos. Coloſſenſibus autē ſcribens, magna voce clamabat, vmbram fuiſſe obſeruationes antiquas. Quapropter, inquit, nullus vos iudicet in cibo aut potu, aut in parte feſtiuitatis, aut initio mēſis, aut ſabbato, quæ ſunt vmbra futuri. Et ad Hebræos idem apoſtolus dicit: Mutato enim ſacerdotio, neceſſario legis mutatio fuit. Igitur nec apoſtolus, nec euangelia accedentibus ad prædicationem iugum ſeruitutis impoſuerūt, ſed feſtiuitatem paſchæ & alias celebritates honorandas eſſe dixerunt. Itaque quoniam amāt homines huiuſmodi celebritates, eò quòd in eis à laboribus quieſcūt, ſinguli per ꝓuincias ſicuti voluerunt memoriā ſalutaris paſſionis antiquitus ex quadā conſuetudine celebrabant. Nō enim E hoc Saluator aut noſtri Apoſtoli lege prædicauerunt, nec pœnam, aut ſupplicium, aut maledictum, ſicut lex Moſaica Iudæis, nobis euangelia aut apoſtoli ſunt minati, ſed ſolummodo in derogationē Iudæorum, ꝙ in feſtiuitatibus homicidium cōmiſerint, in tempore Azymorum Saluatorem paſſum in euāgeliis eſt relatū. Mens nanq; fuit Apoſtolorū nō de diebus ſancire feſtiuitatum, ſed cōuerſationem rectam, & Dei prædicare culturā. Mihi ergo videtur, ꝙ ſicut multa alia per prouincias ad conſuetudinem venerant, ſic & paſchæ feſtiuitas tradita ſit, eò ꝙ nullus Apoſtolorum aliquid hinc ſanxiſſet. Nam plurimi circa minorē Aſiam antiquitus quartumdecimū diem obſeruauere, non reſpicientes Sabbati diem. Et quanquam hoc facerent, nō tamen ſegregabātur ab illis qui aliter celebrabant, donec Romanæ eccleſiæ Victor epiſcopus excōmunicationem Quartodecimanis miſiſſet in Aſiam. Quo facto Irenæus Lugdunenſis Gallicanus epiſcopus Victorem epiſtola ſua culpauit, dicens, etiam veteres ita celebraſſe: & quòd Polycarpus Smyrnæ ciuitatis epiſcopus, qui poſtea ſub F Gordiano principe martyrio coronatus eſt, Anicero epiſcopo Romano communicauerit, nihil diſcernens de Paſchali feſtiuitate, cùm ipſe Quartodecimanus eſſet: ſicut Euſebius in quinto Eccleſiaſticæ hiſtoriæ libro docet. Quidam igitur (ſicuti dixi) in Aſia minore quartumdecimum obſeruabant diem. Quidam verò etiam circa Orientales partes Sabbatum cuſtodiebant, diſſonabant autem circa menſem. Nam alij Iudæos licet integritatem non ſeruarent, ſequendos eſſe in ſacra feſtiuitate dicebant. Alij verò poſt æquinoctium celebrabant, declinantes ſequi Iudæos, & dicentes, ꝙ dum ſol eſſet in Ariete, paſcha celebrari deberet. Secundū Antiochenos autem Xanthico menſe, ſecundū Romanos Aprili. Et hoc faciēdum nō ſequendo recētiores Iudęos, qui per omnia errare noſcūtur, ſed magis antiquos & Ioſephū. Sic enim ille in tertio Antiquitatis libro ſcripſit. His itaque cōtendētibus omnes occidētales vſq; ad oceanū, poſt æquinoctium ex antiqua traditione Paſcha

Galat. 4. a

Sententia Socratis Cōſtantinopolitani de feſtis Chriſtianorum diebus.

Coloſſ. 2. c

Hebr. 7 d

Paſſionis Chriſti dies feſtus.

Apoſtolorū propoſitum.

Irenæus.

Polycarpus.

Xanthico id eſt, martio.

Conſtantinus Aug. de Paſcha.

A celebraſſe comperimus, nec aliquãdo habuiſſe diſcordiam. Noo enim (ſicuti quidam dicũt) celebratum ſub Conſtantino concilium, feſtiuitatem paſchæ mutauit. Nam ipſe Conſtantinus diſcordantibus ſcribens, mooet vt iſti cùm pauci eſſent, imitarentur plures. Cuius epiſtolę partem ponere nõ omiſi. Sic enim poſt alia dixit: Eſt enim ordo decorus, quem omnes eccleſiæ in vniuerſo orbe apud Occidẽtem & Meridiem & Arcton poſitæ ſeruare noſcuntur, necnon etiam quidam Orientaliũ. Quaptopter in præſenti bene ſe habere omnes exiſtimauerunt, & ego ipſe veſtræ quoque ſapientiæ placere promiſi, vt quod in Romana ciuitate, Italia, Aphrica, & vniuerſa Ægypto, Hiſpania, Galliis, Britanoiis, Libya, tota Hellade, Aſiana diœceſi, Ponto & Cilicia libenter ſub vna cõcordia cuſtoditur, hoc etiam ſapientia veſtra ſuſcipiat, cooſiderantes noo ſolùm multitudinem prædictorum locorũ & eccleſiarum numetum: ſed etiam quia hoc maximè debetis omnes communiter celebrare, quod ratio ſubtilis videtur exigere, nullã cum Iu-

Quartodecimani.

B dæorũ periurio habere cõmunionem. Talia quidem Conſtantinus. Sed aiunt Quartodecimanis hanc obſeruationem Ioannem Apoſtolum tradidiſſe. Alij verò Petrum & Paulum apoſtolos Romanis & Occidentalibus dicunt paſchæ tradidiſſe ſolennitatem. Sed oullus ſcriptam probationem horum habere dinoſcitur. Quod verò ex conſuetudine quadam per prouincias celebretur paſcha, hinc exiſtimo, ꝙ nulla regio eaſdem videatur ſeruare ſolennitates. Nam cùm voius ſint fidei plurimi, tamen diſſonant circa paſchæ legitima. Vnde pauca dicenda ſunt. Nam in ipſis ieiuniis, aliter apud alios inuenimus obſeruari. Romani enim tres ante paſcha ſeptimanas, præter Sabbatum & dominicam, ſub cõtiouatione ieiunant. Illyrici verò & tota Hellas, Alexandria quoque ante ſex ſeptimanas ieiunant. Eáque ieiunia quadrageſimam vocant. Alij verò ante ſeptem paſchæ ſeptimanas ieiuniotum facere noſcuntur initia, & tres tantummodo ſeptimanas: hoc eſt, quinis dieb⁹ per intermiſſiooem aliarum duarum ſeptimanarum ieiunantes, nihilominus quadrageſimam vocant. Vnde miror, cùm numerum ipſum non habeant,

Ieiuniorum diuerſitas.

Quadrageſima.

C quomodo quadrageſimã vocent. Sed etiam ciborum abſtinentiã non ſimilem habent: nam alij omnino ab animatis abſtinent: alij ex animantibus piſces ſolummodò comedunt: quidam cum piſcibus veſcuntur & volatilibus, dicentes, hæc ſecundum Moſen ex aqua habere ſubſtantiam. Alij verò etiã + caulibus, & ouis abſtinere noſcuntur: quidã ſicco tãtũmodo pane veſcũtur: alij oeq; boc: alij vſq; ad nonam ieiunãtes horã, ſine diſcretione ciborũ reficiuotur, & innumerę cõſuetudines apud diuerſos inueniuntur. Et quia lectio nulla ex hoc inuenitur antiqua, puto Apoſtolos, ſingulorum boc reliquiſſe ſententiæ, vt vnuſquiſque operetur nõ timore, nõ neceſſitate, quod bonum eſt. Sed etiam circa celebritatem Collectarum quædam diuerſitas inuenitur. Nam cùm per eccleſias in vniuerſo terrarum orbe conſtitutas die Sabbatorũ per ſingulas hebdomadas, ſacrificia celebrentur, hoc in Alexandria & in Roma, quadam priſca traditione faciunt. Ægyptij verò Alexandriæ vicini, & Thebaidos habiratores Sabbato quidem Collectas agunt, ſed nõ ſicut moris eſt, ſacramenta percipiũt:

† caſeis, barcu.

Sabbatis o- bus ſacrificabatur.

nam poſtquã fuerint epulati, & cibis omnibus ad- D impleti, circa veſperam oblatione facta cõmunicant. Rurſus autem in Alexandria, quarta & ſexta feria ſcripturæ legũtur, eáſque doctores interpretantur, & omoia fiunt præter ſolennem oblationis morem. Origeoes enim plurima in his diebus videtur edocuiſſe. Qui quum ſapiens eſſet magiſter, & conſideraret quod impoſſibilitas Moſaicæ legis ad literam eſſet infirma, rationem paſchæ ad modum cootemplatioois euexit, vnum paſcha ſolummodo verum fieri dicens, quod Saluatot celebrauit aduerſus cõtrarias poteſtates, dum crucem ſuſciperet, & hoc trophæo vteretur contra diabolum. In eadem Alexandreia Lectores & pſalmi ꝓnunciatores indifferenter fiunt ſiue catechumeni, ſiue iam Chriſtiani, cum omnes eccleſiæ iam fideles in his ordinibus habere videantur. Ego quoq; cognoui in Theſſalia cõſuetudinem aliam, cũ quidam clericus ante clericatũ legitimè duxiſſet vxorem, quia cum ea mixtus fuiſſet, abdicatus eſt, cũ in Orieote cuncti ſpontanea voluntate, & nõ aliqua oeceſſitate etiam epiſcopi ſeipſos abſtineant. E

Oblatio. Origenes,

Plurimi enim eorum etiam epiſcopatus tẽpore ex legitima vxore filios habuerunt. Hoc quoque in Theſſalia ſeruari cognoui, quod apud eos in dieb⁹ paſchæ tantummodo baptizatur. Quapropter plurimi ſine baptiſmate moriuntur. In Antiochia verò Syriæ altare nõ ad Orientem eccleſiæ, ſed magis ad Occidentẽ habent. In Hellade, Hieroſolymis, & Theſſalia, ad tempus veſpertinum orationes ſimiles Nouatianis Conſtantinopoli degentibus agunt. In Cæſaria Cappadociæ & Cypro die ſabbati & dominico, circa veſperã cum lucernariis epiſcopi atque presbyteri ſcripturas interpretantur. In Alexandria ptesbyter oõ facit ſermooẽ. Et hęc res initium accepit, ex quo Arius eccleſiam conturbauit. Romæ ſabbata vniuerſa ieiunaot. In Cæſaria Cappadociæ, eos qui poſt baptiſma delinquunt, à communione ſuſpendunt, ſicut Nouatiani & Macedoniani in Helleſponto faciunt, & in Aſia Quartodecimani. Nouatiani circa Phrygiam bioubos noo recipiunt. Cõſtantinopoli verò neque apertè recipiunt: oeque palam remouere ooſcuntur. In Oecidentalibus verò partibus apertè recipiunt.

Exponunt ſcripturas ad lucernam.

Sabbati ieiunium.

Digami.

F

SOZOMENVS.

De paſcha Montaniſtarum. CAP. XXXIX.

MOntani porrò, quos Pepuzitas & Phrygas oominãt, peregrinam quandã adinuentionẽ introducentes, ſecundũ eam paſcha celebrãt. Culpant enim eos, qui curſum lunæ requirũt, & dicũt ſolares tantũmodo circulos ſequendos. Et menſes quidẽ ſingulos eſſe dierũ trigiota definiunt, & inchoare primũ ab æquinoctio vernali, quod eſt ſecundũ Romanos octauo kalend. Aprilis. Tum, inquiunt, duo luminaria facta ſunt, quibus tẽpora, & anni manifeſtãtur. Et hoc indicari eo quòd luna per octo annos cum ſole cõcurrat, & ambo iidem nouum habeãt menſem. Eo quòd octo annorum curſus lunæ compleatur, & tanquam principium ſit primi mẽſis, reputant pręd ictũ diem in ſcripturis quartumdecimum, & hunc eſſe dicunt octauo idus Aprilis, ſecundum quam ſemper celebrãt paſcha. Si cõtingat etiam concurrere reſurrectionis, id eſt, Dominicũ diem, alioqui dominica ſuperue-

Montani.

Quartuſdecimus dies. Exod. 12. & Leuit.

A niente celebrant : ſcriptum eſt enim, inquiunt, à quartadecima vſque ad viceſimamprimam eſſe celebrandam.

Alleluia Romæ. Apud Romanos in vnoquoq; anno ſemel pſallunt Alleluia primo die Paſchæ, ita vt Romani velut pro iuramento habeant, vt hunc hymnum audire mereantur. In qua eccleſia neque epiſcopus, neque alter quiſquam coram populo docet. Apud Alexãdrinos hoc præter communem morem eſt, quod cum leguntur Euangelia, non ſurgit epiſcopus: quod apud alios nuſquam fieri noui, vbi ſolus archidiaconus hanc lectionem legit : in aliis locis diaconi : in multis verò eccleſiis ſacerdotes ſoli: Conſtantinopoli primo die reſurrectionis Dominicæ Pontifex.

SOCRATES.

De Arianorum diuiſione. CAP. XL.

Arianorũ ſchiſmata. ACciderũt porrò etiam apud Arianos diuiſiones propter huiuſmodi cauſſam: Singulæ videlicet B eorũ cõtentiones ad ineptos eos pduxere ſermones. Cũ enim in eorũ eccleſia crederetur Deus pater eſſe filij verbi, ex hoc apud eos quæſtio proceſsit, an poſsibile ſit vt etiam anteq̃ exiſteret filius, Deus pater vocari potuerit: quoniam Dei verbum nõ ex patre naturaliter, ſed ex non exiſtentibus ſubſtitiſſe credebant. Circa primũ itaque capitulum errantes, ritè de puro nomine in certamen illicitum irruerunt. *Dorotheus.* Dorotheus etenim ab Antiochia euocatus ab eis, dicebat non poſſe patrẽ eſſe, neque vocari filio nõ ſubſiſtente. *Marinus.* Porrò Marinus, quem à Thracia ante Dorotheum vocauerant, occaſionem inueniens opportunã (Dorotheo enim erat aduerſus) reſpondit ſermonem de hac quæſtione contrarium. Et propterea ſunt inter eos factæ diuiſiones. Diuiſique propter hoc verbum, ſeorſum ſinguli ſolennia celebrabant. Alij enim ſequebantur Dorotheum, alij verò Marinum, dicentes videlicet patrem ſemper eſſe patrem, etiam filio nõ extante. *Pſathyriani* Vocabantur verò iſti Pſathyriani, eò quòd quidam Theoctiſtus, Syrus genere ψαθυρο- C πώλης, hanc propoſitionem valde defenderet. Hos quoque ſecutus eſt Selenas Gothorum epiſcopus. *Agapius.* Verum iſti quoque paulò poſt ſeparati ſunt, cùm Marinus cum Agapio diſcordiam habuiſſet, quem ipſe epiſcopum fecerat Epheſi. Cæterùm iſti non propter religionem, ſed propter præſulatum inimicitias inter ſe belláque geſſerunt. Gothi nanq; defendebant Agapium. Quamobrem plurimi clericorum eorum vanam gloriam fugientes, ad fidẽ Cõſubſtantialitatis vtiliter acceſſerunt, Ariani verò vigintiquinque annis diuiſi ſunt inter ſe, poſtea ſub imperio Theodoſij iunioris Conſulatu Plintę ab hæreſi Pſathyrianorũ recedẽtes, vniti ſunt, veluti lege decernentes nũquam capituli propter quod diuiſi fuerant meminiſſe. Sed hoc Conſtantinopoli geſtum eſt. Verum in aliis ciuitatibus ſub diuiſione manſerunt. Hæc de Arianis. *Eunomianorũ ſchiſmata* Verùm nec Eunomiani ſine diuiſione manſerunt. Nam & ipſe Eunomius dudum ab Eudoxio, qui eum Cyzici ordinauerat epiſcopũ, ſegregatus eſt, occaſione accepta, eo quòd Aëtium doctorem eius expulſum ſuſcipere noluiſſet. Reliqui verò ab eo per ſchiſmata diuerſa partiti ſunt. *Theophron⁹.* Prius itaque Theophronius quidam Cappadox ab Eunomio verſare conten-tiones edoctus, & aliquid de Ariſtotelis Catego- D riis & περὶ ἑρμηνείας intelligens, fecit libros, quos de exercitio mentis attitulauit. Is ergo cùm offendiſſet conſectatores ſuos, tanquam recedens ab eis, expulſus eſt, & ſeorſum colligens ſui nominis hæreſim reliquit. In Conſtantinopoli verò quidam Eutychius ex tepidiſsima quæſtione ab Eunomianis diuiſus, hactenus collectas ſeorſum facit, vocãtúrq; horũ alij Eunomiotheophroniani: alij verò Eunomioeutychiani. Veruntamẽ iſti baptiſma corruperunt. Non enim in Trinitate, ſed in Chriſti morte baptizant.

De diuiſione Macedonianorum. CAP. XLI.

FActa eſt igitur quodam tempore etiam inter Macedonianos diuiſio, cum Eutropius presbyter ſeorſum colligeret, & nequaquã ei Carterius conſentiret. Fuerũt forſitan & aliæ diuiſiones hęreſeon, ſed ego tanquam Conſtantinopolitanus atque hic nutritus quæ mihi clariora viſa ſunt, ea narrare curaui. E

SOZOMENVS.

De receſſu Nili fluminis & rurſus acceſſu.
CAPVT XLII.

EA porrò tempeſtate dicunt Ægypti fluuium circa primum aſcenſum aquæ poſt tergum receſsiſſe. *An. do. 394. Nilus retrocedens.* Quo facto Ægyptij ſæuiebãt, eò quòd nõ ſinerentur flumini ſacrificia ſolennia celebrare. Iudex autẽ ſeditionem perſpiciens concitari, nunciauit id imperatori. Verum Imperator melius iudicauit diuinæ fidei ſeruire, quàm pocula Nili & ſacrilegia pręponere pietati: Nunquã, inquit, currat ille fluuius, ſi Magicis artib⁹ & fluxu ſanguinis vndæ polluendæ ſunt ſacri Paradiſi. Hoc acto, paulò poſt ita vbertim Nilus effuſus eſt, vt etiã altius q̃ ſolebat, fluctus ſpargeret. Cùmque ſolitas cõpleſſet mẽſuras, & adhuc in altitudinem extolleretur, in terrorem nimiũ Ægyptij ſunt redacti, metuentes ne Alexandreiam & Libyæ partes fortè deſtrueret. Tum verò ferunt Paganos Alexandrinos F in Theatro clamaſſe, quod velut ſenex & delirus euanuiſſet Nilus. Quamobrem plurimi Ægyptiorum derogantes paternę religioni, ad Chriſtianiſmi iura conuerſi ſunt.

Quemadmodum caput Ioannis Baptiſtæ Conſtatinopolim fuerit deportatum. CAPVT XLIII.

EO tempore dicitur delatum Conſtantinopolim Ioannis Baptiſtæ caput, quod Herodias petiit ab Herode Tetrarcha. *An. d. 394. Caput Ioan. Baptiſtæ.* Fertur enim inuentũ caput à monachis Macedonianis, qui primũ quidem Hieroſolymis habitabãt, poſtea verò in Ciliciam migrauerunt. *Nardonius.* Quum enim ante hoc imperiũ Mardonius maior domus imperialis nũtiaſſet hoc imperatori, præcepit Valens, caput ſacrũ Conſtantinopolim deportari. Qua iuſsione miſsi, & imponentes vehiculo deportabant. Cúmque veniſſet ad locum qui vocatur Pantichium (eſt enim circa Chalcedonem) nequaquam poterat trahi vehiculum, licet multis plagis † iumenta affligerentur. *† burdones.* Et quum hoc nouum videretur vniuerſis, &

A ipſi ſimul Imperatori, ſacrum hoc caput recondiderunt in vico appellato Coſilai. Erat enim poſſeſſio ipſa Mardonij. Illo quidem tẽpore aut deo aut ipſo propheta monente io hunc locum vſque perductum eſt. Cúmque poſtea Theodoſius Imperator has Baptiſtæ reliquias voluiſſet auferre, ſolam referunt reſtitiſſe matrooam virginem ſacrã, quæ eius cuſtodiam capitis exhibebat. Cui cùm ſępius Imperator oon violenter, ſed cum lachrymis ſupplicaret, vt eum permitteret ſua vota complere: hæc putans quod ſicut tempore Valentis, etiam tunc noo pateretur vlterius Baptiſta portari, ceſſit. At Imperator amplectens ſua purpura thecam in qua caput Baptiſtæ iacebat, eamq́ue portans venit, & ante ciuitatem Conſtantinopolitanam recondidit ad ſeptimum miliarium: ibiq́ue magnam & pulcherrimam deo ædificauit eccleſiam: crebroq́ue deprecatus eſt matronam, promiſitq́; dona gratiſsima ſi recooiciliari vellet. Nec paſſa eſt: erat enim Macedoniana hæreſi corrupta, licet presbyter Vincentius conſectator eius, qui prophetæ ſepulchrum æqualiter obſeruabat, conuer-

Macedonianorum pertinacia.

B ſus fuiſſet, & catholicæ communicaſſet eccleſiæ. Ferunt enim quod coniurationem habeant Macedoniani, nunquam ſe à ſua ſecta recedere. Verum is presbyter dum ageretur de tranſlatione ſacri capitis, apud ſe definiuit, quod ſi ſequeretur Baptiſta Imperatorem, & ipſe cõmunicaret ei. Quo facto, conuerſus eſt.

THEODORITVS.

Quemadmodum Flauianus Antiochenum ſolus acceperit epiſcopatum. CAP. XLIIII.

Flauianus Melitij ſucceſſor.
† Theodoto

IGitur in Antiochia Melitij maximi ſucceſsiooẽ Flauianus accepit, qui cum † Diodoro plurima pro ouibus certamina paſſus eſt. Voluerat enim Paulinus eccleſiæ ſuſcipere præſulatum, ſed põtificum reſtitit chorus, dicens oõ oportere eum qui Melitij conſilium non recepiſſet, poſt illius mortem in eius ſede cooſiſtere, ſed eũ potius qui plurimis laboribus effulſerat, & pro ouium cura peri-

C cula ſuſtinuerat. Hoc factum Romanos & Ægyptios fecit infeſtos Orientalibus. Sed neque morte Paulini inimicitiæ ſunt deſtructæ. Nam & poſt illum quum Euagrius eius accepiſſet ſedem, perſtiterunt Flauiano vehementer infenſi, licet Euagrius pręter eccleſiaſticam regulam fuerit ordinatus.

Euagrius.

Solus enim Paulinus eum inſtituerat, plurimas regulas pręuaricatus eccleſiaſticas. Non enim pręcipiunt vt pro ſe quilibet ordinare poſsit, ſed conuocare voiuerſos prouinciæ ſacerdotes, & præter tres pontifices ordinationem fieri peoitus interdicunt. Veruntamen nihil horum reſpicientes, Euagrij ſunt amplexi communionem, & aduerſus Flauianum aures principis commouerunt. Qui frequenter impulſus, deduxit eum ad vrbem Conſtãtinopolim, & Romam proficiſci præcepit. Porrò Flauianus excuſatione hyemis, promiſsione facta quod tẽpore opportuno proficiſceretur Romã, tum eſt reuerſus ad propria. Quumq́ue Romani pontifices, non ſolum mirabilis Damaſus, ſed etiã poſt eum Siricius & Anaſtaſius apud Imperatorẽ vehementer inſtarent, dicentes, quod tyrannos quid em proprios debellaret: qui verò Chriſti re-

Damaſus.
Siricius.
Anaſtaſius.

D ſiſterent legibus, eos fineret impunitos, rurſus eũ euocans, Romam proficiſci cogebat. Tunc Flauianus ſapientiſsimus digna libertate vſus ait, Siquidem fidem meam ô Imperator quaſi non rectam accuſant quidam, aut vitam dicunt ſacerdotio nõ eſſe dignam, etiam ipſos accuſatores habere iudices ooo refuto, eorumq́ue ſententiam lubenter accipiam. Si verò de ſede & præſulatu contendũt, oec litigabo, nec hæc volentibus habere reſiſtam: ſed abſcedam, & ab iſta præeminentia abſtinebo. Da igitur Antiochenam ſedem cuicunque volueris Imperator. Hanc eius fortitudinem ſapientiãq́ue miratus princeps, redire ad patriam, & commiſſam ſibi regere præcepit eccleſiã. Poſt aliquantum temporis Romam denuo veniẽs Imperator, eaſdem ab epiſcopis patiebatur querelas, quaſi Flauiani tyrannidem premere noluiſſet. At ille ſpeciẽ tyrannidis eos effari præcepit, dicens ſe eſſe Flauianum. Illis verò dicentibus quod noo poſſent cum Imperatore contendere, moouit vt deinceps eccleſiæ concordiã haberent, deponerentq́ue certamen, & ſtultas contentiooes extinguerent. Pau-

Flauianus ad Imp.

E linus, inquit, olim eſt mortuus: Euagrius contra regulas ordinatus: Orientales autem eccleſiæ præſulatum Flauiano deferentes, & Aſia, Põtus & Thracia, eius communioni coniunctæ ſunt: Omnis Illyria illum oouit per Orientem epiſcopis pręſidere. His flexi monitionibus Heſperiæ ſacerdotes ſoluturos ſe inimicitias promiſerunt, & Legatos mittendos ab eo ſe ſuſcepturos. Hoc cognoſcens ſacratiſsimus Flauianus, miſit Romam quoſdam laude dignos epiſcopos, & Antiochenos presbyteros atq; diaconos, quibus præerat Acacius Berœæ in omni terra pelagoq́ue cantatus. Is cum aliis Romam veniens, longamq́ue ſanans odij paſsionem, poſt decem & ſeptem annos eccleſiis reſtituit pacem. Quod cognoſceotes Ægyptij, inimicitias extinguentes, concordiam ſunt amplexi. Tum igitur eccleſiæ Romanæ Innocentius ſucceſſor Anaſtaſij præſidebat, vir prudentia & intellectu decenter ornatus, Alexandrinæ verò Theophilus.

Innocentius Pont. Rom. Theophilus Alexandrinus.

SOCRATES.

F

De Eugenio tyranno, & quemadmodum fuerit ſuperatus. CAPVT XLV.

An. do. 394 Eugenius ex ludimagiſtro tyrãnus.

REſpublica autem eo tempore ex huiuſmodi cauſa turbabatur, in Occidentis partibus Grammaticus quidam nomine Eugenius, literarum Latinarũ Doctor relinquens Scholas ſuas, io palatio militabat. Eratq́ue Imperatoris ἀντιγραφεὺς, & propter eloquentiam à multis honorabatur. Tum ergo (vt fertur) non mediocriter cogitans, cooperatorẽ aſſumpſit Arbogaſten de minoribus Galliis ortum, militaris ordinis Ducem, virum ſæuum & ad cædes paratum. Quo facto declinauit ad tyrannidem. Igitur vterque contra Imperatorem Valentinianum necem machinabantur, Cubicularios corrumpentes eunuchos. At illi dormientem principem ſuffocarunt. Hoc Eugenius repente cognoſcens, Imperio potitur Heſperiæ, agebatq́ue quod tyranno poterat conuenire. Hæc audiens Theodoſius Imperator, rurſus ſollicitudinibus obſtrictus, ſecũda certamina poſt Maximum præparabat. Congreganſq́ue militarẽ vir-

Arbogaſtes

An. do. 398. Honorius fit Cæſar.

A tutem, & Honorium filium deſignans Imperatorem Coofulatu ſuo & Habundantij, decimo die Ianuarij menſis, deouo ad partes Heſperias magno ſtudio feſtinabat.

SOZOMENVS.

Ioannes monachus futurorũ præſcius. An. do. 394.

Interea eueotũ belli conſyderans miſit in Thebaida ad Ioannem monachum tunc præſcientia clarum. Ad quem deſtinauit Eutropium eunuchũ ſibi fidiſsimum, vt aut eum (ſi vellet venire) deduceret, aut nolentem de euentu belli interrogaret. At ille Ioannem quidem deducere oon prǫualuit, ſed mandatum retulit eius, quod bello vinceret, & perimeret tyrannum, & poſt victoriam in Italia motcretur.

SOCRATES.

Gothi cum Theodoſio

Relictis ergo Theodoſius ambobus filiis in vrbe Conſtantinopoli quum profieiſceretur contra Eugenium bellaturus, plurimi trans Hiſtrum Barbari B ſunt ſequuti, cum eo pugnaturi contra tyranoum. Paruoque tempore cum manu maxima venit ad Gallias. Illic enim parabat bellum, vbi iam multa millia habebat exercitus.

THEODORITVS.

Theodoſij inſomnium

Quum igitur in quodam monte oratorium inueniſſet, ibi noctu domino ſupplicabat, & circa galli cantum ſopore compreſſus, vidit in ſomnis quaſi iaceret in campo, & adſtarent ſibi duo quidam viri in veſtibus albis & equis candidiſsimis reſidentes, eumque iubeotes habere fiduciam, & diluculo armare milites ad victoriam: dicebantq; ſe pro auxilio deſtinatos. Quorum alter Ioannem Euangeliſtã, alter ſe Philippum dicebat Apoſtolum. Hac viſione comperta, nequaquam ab oratiooe ceſſauit, ſed lachrymas vberiores effudit. Quæ viſio etiam cuidam miliò reuelata eſt, & per diuerſos peruenit ad principem. At ille: Non propter me, inquit, hęc iſte vidit, ſed ne quis crederet quod finxerim quod ego vidi. Ideoque etiam iſti monſtratum eſt, nam primo mihi dominus hoc communis oſtendit.

C

SOCRATES.

Conflictus An. do. 396.

Fuit ergo congreſsio circa fluuium vocabulo Frigidum. Igitur in parte qua Romani contra Romanos confligebant, bellum erat ęquale. Vnde verò Barbari auxiliatores Imperatoris erant, pars Eugenij pooor eſſe videbatur. Imperator autem videns Barbaros perire, in maximam veniens ęſtuatiooem, proſtrauit ſeipſum in terram, adiutorem inuocans deũ, & petitione fruſtratus ooo eſt. Quidam enim Bacurius Magiſter militum eius, repente ſic confortatus eſt, vt cum primis ducibus concurreret ad eam partem qua Barbari premebantur. Quo facto dirupit acies, & in fugam mox vertit inimicos. Fitque denuo ea hora miraculũ: ventus enim vehemenóſsimus inſpirans, emiſſa iacula ab Eugenij partibus contra eos denuo reuocabat, & à partibus Imperatoris ad hoſtes cum magna fortitudine deferebat. Tantum valuit Imperatoris oratio. Hoc itaq; modo pugna finita, Tyrannus D accurrẽs ad pedes Imperatoris, orabat vt promereretur ſalutem. Qui circa pedes eius à militibus capite ſectus eſt. Hæc geſta ſunt ſeptimodecimo die Septembris meoſis, Coosulatu Arcadij tertio, & Honorij ſecuodo. Arbogaſtes autem tantorum cauſa malorum, poſt duos congreſsionis dies, fuga elapſus, cum cognouiſſet quod viuere non poſſet, proprio gladio ſe peremit.

Bacuri⁹ magiſter militum.

Eugenius ſupplex Theodoſio.

Arbogaſtes ſeipſum iugulat.

SOZOMENVS.

De miraculis Donati Pontificis in Berœa. CAPVT XLVI.

An. do. 396. Donatus.

EA tempeſtate plurimi inter epiſcopos effulgebant, ſicut Donatus Euorię epiri. De quo cùm prouinciales miracula multa teſtentur; maximum tamen eſt quod de dracone geſsit. Is enim circa pontem in via publica iacens cibum habebat oues, capras, equos, boues, & homines abripiens deuorabat. Ad quam beſtiam Donatus ſine gladio, ſine aliquo iaculo veniens, cùm illa leuaſſet caput quaſi voratura virum, tunc ille vexillum E crucis ante faciem eius digiro deſignans in aëre, in os eius exſpuit. Beſtia verò ſputum mox ore ſuo ſuſcipiens expirauit. Quam (ſicut audiui) octo paria boum in vicinum campum traxerunt. Et miſſo igne cõbuſta eſt, ne aërem fœtore corrumperet. Huius Donati ſepultura inſignis eſt, vbi oratoriũ ex eius nomine vocatur, habens fontem aquarũ, quem ipſe fertur orationibus inueniſſe. Nam quũ eſſet locus inaquoſus, & illuc ex itinere aliquando veniſſet, aiunt quod fatigatis illis qui cũ eo erant, orauerit, & mox aquæ inundatio proruperit, & ex illo hacteous permaneat.

De Theotimo Tomitano Pontifice. CAPVT XLVII.

An. do. 398. Theotimus Tomitanorũ epiſcopus.

EO tempore Tomitanam & Scythiæ eccleſiam Theotimus gubernabat, vir in philoſophia outritus, cuius virtutem diligentes Barbari trans Hiſtrum habitantes, deum Romanorũ eſſe prædicabant. Diuinarum ſiquidem in eo rerũ experimenta ſæpius perceperunt. Nam cùm quodam tempore iter faceret, illius terræ Barbari occurrerunt ei. Et cùm hi qui erant circa eum terro- F re turbarentur, quaſi continuò morituri, ex equo deſcendens orauit. Porrò Barbari oeque eum oeque ſequaces eius, nec equos de quibus deſcenderant videntes, tranſierunt. Cum igitur crebro tranſeuntes Scythas oaturaliter feroces, epulis muoeribuſque manſuefaceret, quidam Barbarorum arbitratus eum eſſe locupletem, cœpit inſidiari vt eũ caperet, alligaret & traheret. Cùm hoc iam paraſſet, & dexteram ad hoc baberet, vt eum iactu illaquearet, manus in aëre mox ligata, & Barbarus ille inuiſibilibus vinculis eſt obſtrictus. Tunc aliis pro eo rogantibus, ſupplicauit deo Theotimus vt Barbarus ſolueretur.

Scythæ.

De Epiphanio Cyprio. CAP. XLVIII.

An. do. 399. Epiphanius Cypri epiſc.

EO quoque tempore fuit Epiphanius Cypriorum epiſcopus, ad cuius ſepulchrum hactenus

A dæmones expelluntur. Is enim cùm ſubſtantiam propriam, neceſsitatem ſuſtinentibus erogaſſet, & multis quoque offerentibus ei pecunias manu largiſsima diſpenſaret, contigit vt pecuniis deficientibus œconomus eccleſiæ murmuraret. Quo facto aſsiſtens quidam in domo in qua habitabat œconomus, ſacculum multarum pecuniarum dedit, & ita diſparuit, vt nec qui dediſſet, nec q miſiſſet cognoſceretur. Quod factum omnes diuinum eſſe iudicauerunt. Aliud quoque eius libet referre miraculum. Quidam pauperes ſtudentes Epiphaniũ arte deluderevt ſibi aliquid daret: cùm iret ageret, vnus eorum ſupinum ſe proſtrauit in terram, alter ſtabat quaſi mortuum deflens, nec habẽs vnde eũ ſepelire potuiſſet. Epiphanius autem ſuperueniens, orauit vt ſub quiete dormiret. Et ſepulturæ neceſſaria præbuit, ſimulque conſolatus eſt flentem, dicens: Quieſce fili à lachrymis. Non enim fletu reſuſcitari poterit. Eſt enim ineuitabile quod euenit. Cumque diſceſsiſſet Epiphanius, cœpit ille pulſare ſocium vt reſurgeret. Et cùm hoc ſemel & ſecundo feciſſet, dicens: Surge, vt hodie de tuis la-
B boribus epulemur: & ille penitus non ſentiret, cognoſcens verè mortuum, cucurrit ad Epiphanium flens, & petens vt ſuum ſocium ſuſcitaret. At ille conſolatus eſt, ne grauiter ferret quod eueniſſet. Non tamen defunctum denuo ſuſcitauit. Hoc enim credo prouide factum, vt non facile dei miniſtri deludantur. Eo tempore fuit Æas & Zeno in Palæſtinæ Gaza philoſophantes. Et Æas fertur cũ pulcherrimam duxiſſet vxorem, ter cum ipſa ſolùm concubuiſſe, & tres filios genuiſſe, poſtea vitam monachicam apprime eſſe ſectatum. Zeno verò epiſcopus ferme annorum centum habens ætatem, nunquam ſolennibus minor fuit aut quieuit officiis.

Æas. Zeno.

Quomodo Abacuc & Michea Prophetarum corpora oſtenſa ſint. D CAP. XLIX.

NOn ſolum autem religionem hęc tunc nobilitabant, ſed etiam Abacuc & Micheæ prophetarum corpora (ſicuti audiui) hoc tẽpore ſunt oſtenſa reuelatione diuina, cum Zebennus tunc Eleutheropolitanam gubernaret eccleſiam in vico qui prius vocabatur Ceila, in Berethaſia pręDio quod diſtat ab vrbe fermè ſtadiis decẽ. Circa hunc locum ſepultura Micheæ fuit, quã neſcientes quid dicerent, prouinciales, ô fidelem memoriam vocitabant.

An. do. 400 Abacuc & Michea prophetarũ corpora reperta.

SOCRATES.

De fine Theodoſij principis. CAPVT L.

IGitur Theodoſius Imperator poſt laborem publicum corpore fatigatus, & ſperans ſe eo morbo non moriturum, potius de Republica cogitabat, conſyderans quæ ſoleant hominibus accidere, Imperatore moriente. Filium itaque Honoriũ E de Conſtantinopoli velociter euocauit, ordinare volens partes Heſperias. Cumque filius Mediolanum veniſſet, ex ægritudine releuatus, Circum do victoria celebrabat. Et ante prandium quidem ſpectaculum quaſi ſanus exhibuit. Poſt prandium repente prægrauatus ad ſpectaculũ venire non potuit, filium tamen Ludis adeſſe præcepit. Superueniente verò nocte defunctus eſt, Conſulatu Olibrij & Probini, ſeptimodecimo die Ianuarij menſis, anno primo ducenteſimæ nonageſimæquartæ Olympiadis. Vixit autem Imperator Theodoſius annos ſexaginta, ex quibus ſedecim imperauit.

Theodoſius ægrotat. an. do. 397.

Moritur.

HISTORIAE ECCLESIASTICAE QVAM TRIPARTITAM VOCANT,

C LIBER DECIMVS. F

SOCRATES.

De ſucceſsione Arcadij & Honorij.

CAPVT PRIMVM.

DEfuncto Theodoſio, in Imperium filij ſucceſſerunt, Arcadius in Oriente, Honorius autem in Occidente. Hoc tempore in Romana Damaſus pręſidebat eccleſia: in Alexãdrea Theophilus, Hieroſolymis Ioannes, Flauian⁹ Anthiochenam tenebat ſedem, Conſtantinopolitanamque Nectarius. Igitur circa octauũ diem Nouembris menſis eodem Conſulatu, corpus Theodoſij delatum cum ſolenni honore ab Arcadio filio ſepulturæ contraditur. Poſt paucos verò dies, id eſt, viceſimoſeptimo eiuſdem menſis die etiam exercitus qui cum Imperatore Theodoſio fuerat contra tyrannum, reuerſus eſt. Et cum Imperator Arcadius ſecundum conſuetudinem ad portas occurriſſet exercitui redeũti, tunc milites Ruffinum Præfectum Imperatoris peremerunt. Erat enim ſuſpectus quaſi tyrannidem poſſet aſſumere. Dicebatur autem Hunos ipſe in Romanorum prouincias euocaſſe, qui tunc Armeniam & partes Oriẽtis valde vaſtabant.

An. do. 398. Epiſcopi Apoſtolicarũ eccleſiarum.

THEODORITVS.

Quomodo Honorius ludum gladiatorum remouerit. CAP. II.

Telemachus. Monomachia ſublata

A HOnorius itaque ſuſcipiens Occidentis Imperium, monomachias, quæ iam olim Romæ celebrabantur, huiuſmodi de cauſa remouit. Quidã Telemachus cõuerſationis monaſticæ, hac de cauſa ab Oriente venit Romam. Cumque nephandum illud ſpectaculum ageretur, etiam ipſe intrauit in ſtadium, & deſcendens nitebatur pugnantes inter ſe gladiis, ſeparare. Cumque ſpectatores aduerſus eum ſæuirent, & in effuſione ſanguinis graſſareotur, prouiſorem pacis lapidibus occiderunt. Hoc vbi cognouiſſet mirabilis Imperator, illum quidem inter victores martyres numerauit, nephãdum verò ſpectaculũ prorſus ſuſtulit.

SOCRATES.

De morte Nectarij Conſtantinopolitani & ordinatione actibuſque Ioannis. CAPVT III.

An. do. 399. Nectarij Cõſtãtinopo. epiſcopi mors

CVm verò modicum tempus tranſiſſet, etiam Nectarius Conſtantinopolitanus epiſcopus B defunctus eſt, Conſulatu Cæſarij & Attici, ſeptimo & viceſimo die Septembris menſis. Mox ergo ſtudia generantur in epiſcopatum, aliis alium ordinare cupientibus. Nouiſsime verò placuit, vt ab Antiochia Ioannes euocaretur, eccleſiæ presbyter. Erat enim eius doctrinæ fama mirabilis. Intra modicum ergo tempus communi decreto omnium clericorum & laicorum Imperator Arcadius euocauit eum. Et propter dignitatem ordinis cùm adeſſent ex Imperiali iuſsione plurimi epiſcopi, etiam Theophilus venit Alexandrinus, qui ſtudebat quidem Ioãnem detrahere, & Iſidorum ſuum presbyterum ordinare. Diligebat enim eum, quod aliquando ſuſtinuiſſet pro ipſo tale periculum.

Ioan. Chryſoſtomus.

Theophilus Ioan. Chryſoſtomo parũ fauens.

Cùm Imperator Theodoſius aduerſus Maximum tyrannum decertaret, Theophilus per Iſidorũ xenia miſit Imperatori, & duplices miſit epiſtolas, mandans vt alteras literas non vincenti daret: porrò victori & munera & alteras porrigeret literas. Has cùm Iſidorus portaſſet, Romam veniens victoriam expectabat. Sed non diu latuit. Quidam C enim lector rapiens epiſtolas, demonſtrauit Imperatori. Quamobrem Iſidorus terrore correptus, in Alexandream fugit, celare volens quod fuerat ei mandatum. Ob quam cauſam Iſidorum Theophilus diligebat. Verũ palatij iudices præpoſuere Ioannem. Cumque multi Theophilum accuſarent, libellos aduerſus eum pro diuerſis cauſis pręſentibus epiſcopis obtulerunt. Tunc Præpoſitus Palatij Eutropius nomine, ſumens accuſationes ſcriptas oſtendit Theophilo, dicens, aut ordina Ioannẽ, aut accuſationes iſtę venient ad examen. Hinc perterritus Theophilus, Ioannem ordinauit epiſcopum, qui ſuſcepit epiſcopatum ſextodecimo die Februarij menſis, Conſulatu Honorij Imperatoris, & Eutychiani Præfecti. Quod verò Ioannes vir fuerit omnino præclarus, ex libris quos reliquit, cognoſcitur. Cuius vitam, genus, conuerſationem, & quemadmodum ſit depoſitus, & poſt mortem magis honoratus, exponam. Ioannes itaque fuit Antiochenus, filius Secundi & Anthuſæ nobilium perſonarum, diſcipulus Sophiſtæ Libanij, & auditor Andragatij Philoſophi. Cũque ſe ad aduocationem prępararet, conſyderans moleſtias litigantium, iniuſtum que vitæ propoſitum, potius

Iſidorus. Mira Theophili vafrities.

An. do. 400

elegit quietem. Et hoc fecit æmulatus Euagrium, D quoniam & ille quum iiſdẽ ſtudiis eſſet vſus, quietam magis ſequutus eſt vitam. Mox ergo mutato cultu pariter & inceſſu, diuinis lectionibus iocum bebat, & frequentius ad ſanctam concurrebat eccleſiam. Hæc agens perſuaſit etiam Theodoro & Maximo qui fuerant condiſcipuli ipſius apud Sophiſtam Libanium, vt pompoſam relinquerent vitam, & ſimplicem ſequerentur. Quorum Theodorus poſtea epiſcopus Mopſueſtienſis ordinatur eccleſiæ, Maximus autem Seleuciæ Iſauriæ. Tum itaque iſti fiebant diſcipuli in lectione diuina Diodori atque Carterij, qui eo tempore ſacris monaſteriis præſidebant. Sed Diodorus poſtea Tarſi ordinatus epiſcopus, multos conſcripſit libros ſacras ad literam intuens ſcripturas. Porrò Ioannem degentem cum Baſilio qui tunc à Melitio factus erat diaconus, & poſtea Cæſareiæ Cappadociæ pręſule conſtituto, Zeno epiſcopus à Hieroſolymis reuertens, Lectorem in eccleſia Antiochena conſtituit. In quo adhuc officio poſitus librum ædidit contra Iudæos. Poſt modicum verò tempus etiam Dia E conatum à Melitio promerens. De ſacerdotio alium fecit librum, alioſque plurimos explanauit. Poſtea verò Melitio in Conſtantinopolitana vrbe defuncto, recedens Ioannes à Melitianis, & neque Paulino communicans, tribus annis continuè ſub quiete degebat. Mortuo verò Paulino, ab Euagrio eius ſucceſſore presbyter ordinatur. Ante epiſcopatum itaque hoc modo conuerſatus eſt. Fuit enim vir (vt aiunt) propter zelum caſtitatis ſeuerior, & amplius quàm † habebat, à iuuentute ſua furori magis q̃ reuerentiæ ſe præbebat, & propter vitę rectitudinem incautus proſpicere de futuris. Propter ſimplicitatẽ verò, oris libertate profuſus, apud colloquentes non mediocriter vtebatur. Docendo præcipuus erat, vtilis ad corrigẽdos audientium mores. In confabulatione verò arrogans à neſcientibus putabãtur. Cùm ergo talis moribus eſſet, epiſcopatu ſuſcepto, maiori faſtu quàm debuerat vtebatur, clericorum ſuorum corrigere vitam volens. Mox igitur in ipſo initio quum clericis aſper videretur eccleſię, erat plurimis exoſus, & veluti furioſum vniuerſi declinabant. Compel- F lebat enim eum vt velut omnes offenderet Serapio diaconus eius, qui aliquando præſentibus clericis hunc protulit magna voce ſermonem: Nunquam poteris, ô epiſcope, hos corrigere, niſi vno baculo percuſſeris vniuerſos. Quo dicto maiora contra eum odia concitata ſunt. Non poſt multũ verò temporis plurimos clericorum pro diuerſis exemit cauſis. At illi conſpirantes aduerſus eum: etiam derogationibus apud populum vtebantur: quarum rerum faciebãt maximam fidem, eo quod nec vllum ſecum comedere pateretur, nec ipſe ad alium inuitatus accederet. Dicunt enim quidam, propterea noluiſſe eum cum quoquam comedere, eò quod turpiter manducaret eſcaſque perciperet. Alij verò propter excellentẽ ciborum abſtinentiam hoc eum facere prædicabant.

Io. Chryſoſtomus amplectitur vitam Chryſtianam. Theodorus. Maximus.

Io. Chryſoſtomus fit lector in eccleſia Antiochena.

Fit presbyter.

† debebat.

Libera lingua Chryſoſtomi. Emendatio cleri. Serapio diaconus Chryſoſtomi.

Sacerdotes aduerſus Chryſoſtomũ inſurgũt.

SOZOMENVS.

Ego tamen, quodam viro veraci referente, audiui quòd propter abſtinentiã capite & ſtomacho ſæpe dolebat, & ideò prandiorũ epulas euitabat.

A *SOCRATES.*

Porrò populus propter ſermones quos in eccleſia faciebat, diligebat eum paruipendens accuſatorum voces. Quales verò ſint eius libri, non + oportet nunc dici: quoniam legentibus poterunt indicari. Igitur cùm clero tantummodo eſſet exoſus, machinationes contra eum non omnino valuerunt. Quum verò etiam plurimos Procerum obiurgare cœpiſſet, tunc inuidia contra eum maior accenſa eſt. Et plurima quidem aduerſus eum dicebantur: multa quoque faciebant audientibus fidem.

† [illegible]

Quomodo Eutropius Præpoſitus Imperatoris fuerit interemptus. CAPVT IIII.

Eutropius Eunuchus Præpoſitus cubiculi.

EIus derogationibus dedit augmentum homilia contra Eutropium tunc prolata. Eutropius enim Eunuchus Præpoſitus Imperatoris, & habens Conſulis dignitatem, volens in quoſdam qui ad eccleſiam confugerant, animaduertere, operam dedit vt ab Imperatoribus lex poneretur,
B iubens vt nullus ad eccleſias confugeret, imò qui dudum confugerant, traherentur. Sed dei ſequutum eſt repente iudicium. Erat ergo propoſita lex. Poſt paucos verò dies quum ipſe Eutropius offendiſſet Imperatorem, inter refugas erat apud eccleſiam. Epiſcopus verò Eutropio ſub altari iacente, nimioque percuſſo timore, reſidens ſuper ambonem, vbi ſolebat prius facere conſuete ſermonē, homiliam increpatoriam fecit aduerſus eum. Vnde plurimos magis offendebat, eo quod hominē in infelicitate poſitum, non ſolum non miſeraretur, ſed etiam ne obiurgare quidem deſiſteret. Igitur Eutropij tunc Conſulatus dignitatem habentis, propter quædam crimina caput Imperator iuſſit amputari, & ex ordine Conſulum eius nomen penitus aboleri. Quamobrem Theodori ſolummodo, qui cum eo Cōſul fuit, nomen adſcriptum eſt. Pro diuerſis igitur cauſſis multos ſæpius libere obiurgabat, & plurimis erat exoſus. Vnde Theophilus Alexandrinæ ciuitatis epiſcopus, mox poſt ordinationem cauſſas eius deiectionis quęſiuit, &
C quibuſdam pręſentibus de eo latenter obloquebatur, multis etiam longe poſitis ſcribebat. Contriſtabatur enim non ſolum propter libertatem illā, ſed quod etiam Iſidorum presbyterum ſuum epiſcopum Conſtantinopoleos ordinare non valuiſſet.

Ioan. Chryſoſtomus declamat publice in Eutropium.

An. do. 401

THEODORITVS.

Sacerdotibus igitur Ioannes epiſcopus ſupplicabat, vt ſecundum eccleſiaſticas viuerent ſanctiones, quas quicunque prævaricari pręſumerent, eos ad templum prohibebat accedere. Dicebat enim, quod nec deberent frui honore ſacerdotij, qui eorum vitam contemnerent imitari. Non ſolum autem prouidentiam vrbis Conſtantinopoleos habebat, ſed etiam totius Thraciæ, quæ ſex præfecturis eſt diuiſa, & Aſiæ totius quæ ab vndecim Præſidibus regitur. His legibus ornabat etiam Ponticam regionem, quæ totidem Iudicibus gubernari dignoſcitur. Cumque cognouiſſet in Phœnice adhuc dæmonibus ſacrificia miniſtrari, electos monachos & Imperialibus ſanctionibus coarmatos aduerſus cultores deſtinauit idolorum dans pecu-

Ioan. Chryſoſtomus clero reformator.

Pontus Phœnicia.

nias templorum deſtructoribus erogandas, non D ex ærario publico, ſed quas à fideliſsimis mulieribus oblatas liberaliter excipiebat ſic ab ipſo perſuaſis.

De conuerſione Celticorum per Ioannem. CAPVT V.

VIdens verò etiam cohortem Scythicam Arianis retibus illaqueatam, & cogitans de eorum capienda ſalute, conſilium huiuſmodi venationis inuenit. Eiuſdem nanque linguæ presbyteros, diaconos, atque Lectores fecit, & vnam eis eccleſiam dedit. Qua occaſione multos eorū cēpit, cùm & ipſe frequenter illuc iret, & per interpretem Scythicum diuinas lectiones exponeret. Hæc ergo intra ciuitatem crebro faciens, plurimos eius gentis Arianorum ad Apoſtolica dogmata reuocauit. Apud Scythas autem accolas Iſtri quidam erant deſiderium ſalutis habentes, quò non poterant peruenire. Quod Ioannes cognoſcens, quęſiuit viros Apoſtolico zelo feruentes, eoſque miſit, & deſiderantibus ſalutis gratiam miniſtrauit. Ego autem etiam literas eius legi ad Leontium E Ancyræ Præſulem, quibus indicauit Scythas fuiſſe conuerſos in noſtra prouincia. Et cognoſcens in quibuſdam vicis Marcionis creuiſſe languorem, ſcripſit eius loci paſtoribus, vt eos pellerent. Inſuper etiam Principis pro hac cauſſa proferri petiit ſanctionem. Quod igitur eccleſiarum curam in animo habuerit, ſecundum diuinum Apoſtolum, ſatis hæc docuerint. Licet autem etiam aliunde illius libertatem intelligere.

Scythæ.

Aduerſus Marcioniſtas.

De Gaina magiſtro militum, eiuſque rebellione. CAP. VI.

GAinas quidam genere Scythicus, conſilio Barbarus, ſtudio tyrannico vehementer elatus, eo tempore quum eſſet magiſter militum, multos ſuę gentis, multos etiam Romanorum ſub ſuo magiſterio habens, terrorem plurimis, etiam ipſi Principi meditatione tyrannidis inſerebat. Eratque Arianus. Is ergo rogauit Imperatorem, vt intra ciuitatem ei vnam daret eccleſiam. At ille eum F ſe placare promiſit. Tum euocans Ioannem, eique potentiam illius meditatamque tyrannidem dicens, petebat vt data eccleſia, eius refrenaret intētionem. At ille virtute fortiſsimus: Noli, inquit, ô Imperator hæc promittere, neque ſanctum canibus dare. Non enim potero deo benedicentes expellere, neque ſanctum templum blaſphemantibus iniuſte contradere. Neque hunc Barbarum metuas Imperator, ſed ambos nos iube vocari, & ſub ſilentio inter nos quæ dicuntur audi. Ego nanque linguam illius ſic frenabo, vt non præſumat petere quæ dari non expedit. Hoc audiens Imperator gauiſus eſt, & vtrunque altero die vocauit. Tunc Gainas petitionem ſuam poſcebat, Ioannes contradicebat, dicens: Non licet Imperatori pietatem cuſtodienti, aliquid contra mandata diuina tentare. Cumque reſponderet ille, quod oratorium & ipſe habere deberet, Ioannes ait: Vbique tibi diuina domus aperta eſt, & nullus te vetat orare. At ille: ego, inquit, alterius ſectæ ſum, & cū meis vnum templum habere depoſco. Multos enim pro Romana republica labores aſſumpſi, & non

Gainas magiſter militū Scytha.

Ioan. Chryſoſtomus aduerſus Gainam.

A debeo in mea petitione contemni. Cui Ioannes: Plurima, inquit, præmia, & quæ tranſcendunt tua certamina percepiſti, magiſter militũ factus. Conſulari toga inſuper exornatus. Et oportet te conſyderare quis pridem fueris, & qualis modo conſpiciaris, & quæ priſca paupertas, & quæ præſens ſubſtantia. Quibus veſtibus vſus fueris antequam Hiſtrum tranſiſſes, & quibus nunc vtaris. Conſydera igitur paucos labores maxima tibi præmia contuliſſe, & circa honorantem te non ſis ingratus. His ſermonibus tantus ille doctor obſtruxit os Gainę, eumque compulit vt taceret.

SOZOMENVS.

Gainas conatur incendere palatiũ Cõſtãtinop.

Igitur quum Gainas adipiſci deſideraret Imperium, qui pridem de ſua fide apud beatam martyrem Euphemiam in Chalcedone Imperatori Arcadio promiſiſſet, diuerſa conſilia reuoluebat, & in ſua intentione ſemper inſtabat. Cumque per diem nihil in vrbe Conſtantinopolitana agere potuiſſet, machinatus eſt vt noctu Barbaros mitte-B ret qui Palatium concremarent. Tunc vero apertè monſtratum eſt, quomodo deus cuſtodiat ciuitatem. Miſsis enim ab eo Barbaris ad incendium atque prędas, angelorum turba apparuit armatorum ingentia corpora habentium. Illi verò putantes eſſe milites, abſceſſerunt. Cumque hoc Gainæ fuiſſet nuntiatum, incredibile viſum eſt. Nouerat enim omnem exercitum per ciuitates conſtitutum. Quapropter denuo ſequenti nocte alios deſtinauit. Cumque idem ei renuntiatum fuiſſet (denuo enim angeli eandem viſionem Barbaris oſtendebant) nouiſsime ipſe egreſſus cum multitudine, miraculi ſumpſit experimentum, arbitratus reuera, quod per diem quidem lateret exercitus, noctu verò pro eius cuſtodia poneretur. Et ita quum intra vrbem nihil poſſet implere, egreſſus ad Thraciam, aperte hoſtilem monſtrauit intentionem.

THEODORITVS.

Gainas aperta Tyrãnis.

Quum igitur aliquantum tranſiſſet tempus, diu meditatam tyrannidem Gainas pateſecit. Collecto nanque exercitu, per Thracias vniuerſa vaſtabat. Hoc cognoſcentes & iudices & populi, terre-C bantur: & neque repugnare illi quiſquam audebat, neque apud eum legatione fungi, dum aſperitatem Barbaricam formidarent: Tum ergo alios omnes tanquam metuentes relinquens Imperator, Ioanni viro ſanctiſsimo onus Legationis impoſuit: At ille neque illius inſultationis memor, neque inimicitiarum quæ hinc exortæ videbantur, alacriter eſt profectus ad Thraciam. At ille cognoſcens Legatum eiuſque fiduciam pro pietate animoſè aſſumptam, occurrit ei longo itinere, eiuſque dexteram ſuis oculis circumpoſuit: inſuper etiam ſuos filios ſacra eius genua oſculari præcepit. Huius ergo virtutis Ioannes fuit, vt etiam valde terribiles humiliari cogeret, & timere.

Io. Chryſoſtomus Legatus ad Gainam.

Oſcula genuum.

SOCRATES.

De quæſtione inter Ægyptios monachos exorta, An Deus corporeus ſit, an incorporeus.

CAPVT VII.

An. do. 402.

An Deus corporeus.

EA tempeſtate quæſtio mota fuerat: An Deus D corporeus eſſet, & hominis haberet figuram, an certè incorporeus & à figura humana omnino alienus. Ex qua quæſtione contentiones & certamina plurima ſurrexerunt, aliis hoc affirmantibus, aliud aliis. Maximè tamen ſimplices inter monachos corporeum & humanæ formæ Deum eſſe iudicabant. Plurimi verò reprobantes illos, Deum incorporeum eſſe dicebant, & à forma corporea ſegregatum. Cum quibus Theophilus quoque Alexandrinus conſonabat epiſcopus, ita vt in eccleſia coram populo cõtra eos qui humanæ formæ Deum aſſeuerabant cõtenderet, & Deum incorporeum ſuo dogmate definiret. Hæc cognoſcentes Ægyptiorum monachi, venerunt Alexandreiam, & ſeditionem contra Theophilum velut impium excitarunt, ita vt eum occidere niterentur. Hoc ille cognoſcens, cogitauit quemadmodũ euitaret mortem. Quos ſub blandimento ſuſcipiens, hæc eis loquutus eſt: Sic, inquit, vos video ſicut Dei vultum. Hoc dicto monachos à ſuo impetu reuocauit. At illi: Si verè, inquiunt, dicis, quòd Dei vultus eſt ſicut & noſter, anathematiza libros Origenis. Ex ipſis enim quidam aduerſantur opi- E nioni noſtræ. Si verò hoc non feceris, quæ impiorum & Deo rebellium ſunt, à nobis ſine dubio ſuſtinebis. Ego, inquit Theophilus, quæ vobis placent faciam: nolite in me ſæuire. Nam & ego inimicus ſum librorum Origenis, & culpo ſuſcipientes. Sic ergo monachos declinauit: & forſitan ideo hæc quæſtio hactenus eſt ablata. Poſt hæc huiuſmodi res accidit. Ægypti monaſteriis quatuor venerabiles præſidebant viri, Dioſcorus, Ammonius, Euſebius, Euthymius, germani, qui pro corporis magnitudine Longi vocabantur, ſermone vitaque fulgentes, & propterea apud Alexandrinos egregij. Sed & Theophilus eos honorabat epiſcopus. Quamobrem Dioſcorum violenter tractum Hermopoleos fecit epiſcopum: duos autem eorũ rogauit vt habitarent cum eo, & vix vt epiſcopus imperauit, factos clericos, eccleſiæ œconomos inſtituit. Cumque illi æſtuarent quòd minus propoſitum ſuæ conuerſationis implerent, & procedenti tempore viderent animas ſuas lædi, cùm epiſcopus pecuniam haberet multam, & multum auri cõgregandi ſtudium, repudiabant eſſe cum eo, & deſerti potius habitaculum diligebant. Cumque ille F neſciens eorum voluntatem, ſibi eos adeſſe depoſceret: poſtea videns quòd eum ipſi potius deſpicerent, iratus interminabatur eis. At illi hoc paruipendentes abſcedunt. Porrò Theophilus cùm animo feruens eſſet, niſus eſt vt viros illos qua poſſet arte vexaret. Et fratrem interim eorum Dioſcorũ habebat exoſum. Cõtriſtabatur enim quòd eos turba diligeret & coleret monachorũ, & ſciebat quòd eis aliter nocere non poſſet, niſi monachos debellaret. Expertus erat quoque, quòd crebro cum eis habito ſermone, faterentur incorporeum eſſe Deum, & non humanæ formæ, ne fortè neceſsitate humanæ formæ, humana quoque paſſio ſequeretur. Et cùm ſic Theophilus ſaperet, tamen vt ſe vindicaret, quod bene prius prędicauerat immutauit. Mittens enim in erémum, plurimos monachorum ſimplicium & ſpiritali exercitatione carentium eſt venatus, dicens, nõ oportere ſequi Dioſcorum, neque fratres eius dicentes incorporeum

Theophilus Alexandrinus.

Monachi Ægypti.

Dioſcorus.

Ammonius.

Euſebius.

Euthymius.

Dioſcorus Hermopoleos epiſcopus.

Theophili animus elatus & doloſus.

A poreum eſſe Deum. Deus enim ſecundum diuinã
ſcripturam & oculos habet, & aures, & manus, &
pedes, ſicut & homines. Dioſcorus autem eiuſque
ſequaces, ſequentes Origenem dogma blaſphe-
mum introducunt, quaſi Deus oec oculos, nec au-
res, nec manus habeat, neque pedes. Hac ſeductio-
ne monachorum plurimi ſunt decepti, & ſeditio
feruentiſsima monachorum ſuſcitatut. Sed exerci
tati viri ſeducti non ſuot, ſimplices autem ardore
fidei repentè cootra ſratres inſurgunt. Et facta ſe-
ditione alteri alteros impetebant. Theophili ſe-
quaces Origeniſtas & impios appellabant fratres.
Iſti verò ſequaces Theophili Humaniformianos
vocabant. Ob quam rem orta immani ſeditione,
Theophilus cum armatorum multitudine veoit io
Nitriam cootra Dioſcorum eiúſque fratres. At illi
vix fuga valuerunt declinare pericula.

Quomodo hymni nocturni à Ioanne ſint incæpti.
CAPVT VIII.

Io. Chryſoſtomus orationes addidit hymnis nocturnis.
Ariani Sabbato & Dominica.

B CVm hæc in Ægypto fierent, Ioannes Conſtã-
tioopolitanus doctrina florebat, & apud cuo
ctos fauorabilis habebatur. Auxitque primus
in nocturois hymnis orationes nb huiuſmodi cau
ſam. Ariani (ſicuti dictum eſt) extra ciuitatem col-
lectas agebant. Sabbato autem atq; Dominica in-
tra portas & porticus congregati, hymnos & an-
tiphooas ex Ariano dogmate compoſitas decanta
bant. Et hoc maxima noctis parte facieotes, dilu-
culo cum ipſis antiphonis per mediam ciuitatem
egreſsi portam, ad ſuam eccleſiam coocurrebant.
Cumque hoc crebrò quaſi ad vituperatiooem or-
thodosorum facere noo ceſſarent, ſrequenter e-
nim etiam hoc cantabant: Vbi ſuot qui dicunt tria
virtute vnum? Tum Ioannes metuens ne ſimpli-
ces huiuſmodi cantibus traherẽtur, inſtituit ſuum
populum, vt & ipſi oocturnis occuparentur hym-
nis, vt & illorũ obſcuraretur opus, & fidelium pro
feſsio firmaretur. Studium ergn Ioannis valde vti-
le, cũ turba periculiſque finitũ eſt. Nam cùm cla-
riores hymni homouſianorũ noctu apparerent (fe

Homouſiani.

C cerat enim etiã, cruces argẽteas, quæ cum argẽteis
cereis portabantur, expenſas ad hæc Eudoxia Au-
guſta præbente) tum Ariani zelo tracti, vſque ad
cædem inſurgunt. Vna ergo oocte, facta congreſ-
ſione, lapide in fronte percuſſus eſt † Briſoo eu-
nuchus Auguſtæ, qui ad hymnos exercendos fue-
rat deputatus. Sed etiam quidã ex populo vtriuſ-
que partis extincti ſunt. Io his motus Imperator,
prohibuit Arianos hymnos publicè decantare.

† Criſon.
† Briſon eunuchus Auguſtæ.

Quod epiſcopo Ignatio angelorum Deum laudantium viſio ſit oſtenſa. *CAP. IX.*

Antiphonarum origo.

DIcendum autem eſt vnde ſumpſerit initium,
vt in eccleſia Aotiphonæ decantentur. Igna-
tius Antiochiæ Syriæ tertius poſt apoſtolum
Petrum epiſcopus, qui etiam cum ipſis vixerat A-
poſtolis, vidit angelorum viſionẽ, quomodo per
Antiphonas ſanctæ Trinitati dicerent hymnos. Iſ-
que modum viſionis Antiochenæ tradidiſſe pro-
batur eccleſię. & ex hoc ad cunctas tranſiuit eccle
ſias.

SOZOMENVS.

De inimicis Ioannis. *CAPVT X.* D

Io. Chryſoſtomus quo pacto odium Auguſtæ ſibi conflarit.
Antiochus.

FErtur verò quòd inter alia Ioannes etiam pro-
pter Seuerianum Gabalenſem epiſcopum, o-
dium Auguſtæ ſibi conflauerit. Is enim Seue-
rianus & Antiochus Ptolemaidos, ambo eloquen-
tiſsimi erant, & coram eccleſia docere inſtructi.
Veniens ergo prius Antiochus Conſtãtinopolim
eloquentia promotus, atque pecuniis ditatus, in
ſuam teuerſus eſt ciuitatem. Quem æmulatus Se-
uerianus poſtea venit, videns quòd Ioannes fre-
quenter in eccleſia ſermooe facto mirabilis appa
rebat. Eratque honorabilis apud multos Proceres,
& apud ipſum Imperatorem pariter & Auguſtam.
Itaque cùm Ioanoes profectus fuiſſet in Aſiam,
huic commendauit eccleſiam. Credebat enim e-
ius blandimeotis, quòd ſe reuera diligeret. At ille
magis ſe auditoribus commendabat. Quod cùm
Ioannes audiſſet, Serapiooe ounciante, æmulari
cœpit. Reuerſoq; ab Aſia, Ioãne cõrigit tranſeũte
Seueriano, vt ſtudio oõ aſſurgeret Serapio. At ille
exaſperat⁹ clamauit: Si Serapio clericus mortuus E
fuerit, Chriſtus inhumanatus non eſt. Ob hanc rẽ
accuſatus à Serapione velut iniurioſus & in Deũ
blaſphemus, ciuitate pulſus eſt à Ioãne. Quod Au-
guſta cognoſcens per ſamiliares Seueriaoi, mox
eum à Chalcedone fecit reuocari. Porrò Ioannes
multis rogantibus, eum videre refugiebat, dnoec
in Apoſtolorum eccleſia in eius genibus poneret
Auguſta Theodoſium filium ſuum, ſupplicans &
ſæpe adiurans, vt Seuerianum ipſius coociliaret
affectui.

Seuerianus pulſus Conſtantinopoli.

SOCRATES.

Interea monachi ab erémo Conſtantinopolim
veniunt cum Dioſcoro & fratribus, cum quibus
Iſidorus qui Theophilo amiciſsimus pridem, ob
huiuſmodi cauſam poſtea ſuerat inimicus. Petrus
quidam archipresbyter Aleſandrinæ fuit eccle-
ſiæ. Húc Theophilus ab eccleſia ex odio proiecit,
culpans eum quaſi mulierem quandam Manichę-
am, noo prius abrenunciantem hæreſim, in com-
muniooem ſacram ſuſcepiſſet. Cumque Petrus di
ceret ſe eam iuſſu Theophili ſuſcepiſſe, illo oegan F
te, Iſidori teſtimonium Petrus implorabat, quòd
hoc actum noo ignoraſſet epiſcopus. Eo tempore
Iſidorus Romæ agebat, à Theophilo miſſus ad Da
maſum, vt ei Flauianum Antiochiæ reconciliaret
epiſcopum. Verùm reuerſus Iſidorus Petri reſpon
ſiooem veram eſſe firmauit, dicens quòd mulier
Manichæa cum epiſcopi fuiſſet iuſsione ſuſcepta.
Hinc accenſus Theophilus, ambos expulit ab ec-
cleſia. Ob hanc ergo cauſam Iſidorus cum Dioſco
ro & reliquis Conſtantinopolim venit, vt Princi-
pi & Ioanni eius facta narraret. Hæc Ioanoes co-
gooſcens honorabat principio viros, eorúmque
fruebatur orationibus. Communione verò ſacra
cum eis ante cauſæ cognitionem participare oon
voluit. His ita geſtis, peruenit ad Theophilum ſer-
mo falſus, tanquam Ioannes illis communicaſſet,
vt eis ferret auxilium. Parabatque vt ooo ſolùm
de Dioſcoro & Iſidoro ſeſe vlciſceretur, ſed eti-
am Ioannem epiſcopatu deponeret. Miſit ergo ad
ſiogularum epiſcopos ciuitatum epiſtolas, ce-
lans intentionem ſuam, culpans tameo Origenis
libros. Deinde Epiphanium Cypri fecit amicum,

Petrus archipresbyter Alexandrinus.
Iſidorus pulſus Alexandria.
Io. Chryſoſtom⁹ recipit Petrum & Iſidorum.

A cùm prius eius fuiſſet inimicus, tanquam de Deo minus bene ſaperet, eúmque formam hominis habere iudicaret. Tunc ergo quaſi ex pœnitentia, eius ſe profeſſus eſt ſequi ſectam, egitque vt ſynodus epiſcoporum Cypri celebraretur, vt libri damnarentur Origenis. Porrò Epiphanius propter nimiam ſui reuerentiam atque ſimplicitatem circumuentus conſtituta ſynodo lectionem librorũ Origenis interdixit. Miſitque literas ad Ioannem, monens vt ab Origeniana lectione abſtineret: & ſynodo congregata quæ placuerant, etiam ipſe firmaret. Theophilus igitur famigeratum illum Epiphanium circumueniens, & cognoſcens ſua vota proficere, etiam ipſe, collectis epiſcopis libros dãnauit Origenis, qui penè ante ducentos defunctus erat annos: non quòd huiuſmodi haberet intentionem, ſed ſtudens Dioſcoro eiuſque nocere ſequacibus. Ioannes autem paruipendens quæ ab Epiphanio & Theophilo fuerant nunciata, in doctrina eccleſiaſtica laborabat, & in ea quidem florebat. Nihil tamen de his quæ contra eum cogitabantur ſæpe, curabat. Cúmq; Theophilus iam manifeſtè ſtudere videretur, vt Ioannem epiſcopatu deponeret: tunc etiam inimici Ioannis Theophilũ ſunt ſequuti: & multi clerici, multi procerum palatij tempus inuenientes opportunum, nitebantur vt ſynodus Conſtantinopoli fieret contra Ioanné. Et hoc tam per epiſtolas ſibiipſis, quàm per verba mandabant. Auxit igitur odium Ioanni cauſa Seueriani & Antiochi epiſcoporum quæ ſupra relata eſt.

Theophili ſubdola verſutia.

B

Ioannes Chryſoſtomus.

Quomodo Epiphanius Cyprius Ioãni fuerit inimicus.
CAPVT XI.

Epiphanius Cyprius Cõſtantinopolim.

POſt paucum verò tempus epiſcopus Epiphanius Conſtantinopolim venit, portãs damnationem librorum Origenis. Quibus non quidem ipſum Origenem excommunicatum decreuerãt, ſed libris tantum modò derogauerant. Egreſſus ergo ad Baſilicam ſancti Ioãnis miliario ab vrbe ſeptimo conſtitutam: & collecta ibidem celebrata, ordinatoque diacono rurſus venit in ciuitatem, & C inuitationem quidé Ioãnis declinauit cauſa Theophili: in propria verò manſione habitare magis elegit. Et vocans tunc præſentes epiſcopos damnationem librorum Origenis legebat eis. Et quidam habentes Epiphanij reuerentiam ſubſcribebant, plurimi autem hoc facere recuſabant. Quorũ fuit etiam Theothimus Scythiæ præſul, qui ita reſpõdit: ego, inquit, ô Epiphani, neque ei qui pridem bene requieuit iniurias infero, neque rẽ blaſphemam tentare præſumo, dãnans ea quæ priores noſtri reſpuere noluerũt. Proinde neque malam doctrinam in libris Origenis eſſe conſpicio. Tunc proferens libros Origenis legit, & eccleſiaſticas expoſitiones oſtendit, ac poſtea procedens dicebat: Qui his cõtumelias inferunt, neſciũt ſeipſos. Hæc ergo Theotimus vitæ rectitudine nobiliſſimus Epiphanio reſpondiſſe fertur. Sed quoniam detractores plurimi ſubrepẽtes, velut blaſphemũ reſpuunt Origenem, pauca de his dicere nõ videtur abſurdum. Viles homines, & qui per ſeipſos nequeunt apparere, vituperando meliorem eſſe ſe aliquid conãtur oſtendere. Hoc paſſus eſt primò Methodius, Lyciæ Olympi ciuitatis epiſcopus, deinde Euſtathius pauci præſul temporis, & poſt eum D Apollinaris, nouiſsimè Theophilus. Iſti derogabãt Origeni, & alij ob aliam cauſam ad accuſationem eius acceſſerunt. Methodius igitur cùm multum derogaſſet primùm Origeni, poſtea velut ex pœnitentia miratus virum, in dialogo quem attitulauit Xenonem, ſic ait: Sed quid amplius ego de illorum querimoniis factis contra Origenem loquar? Quum enim culpant eum pro quibus putãt cauſis, & nihil quaſi malè credentẽ de ſancta Trinitate reperiunt, oſtenduntur in eo magis pietatis & rectitudinis teſtimonia perhibere. Athanaſius autem defenſor Nicæni cõcilij, libris propriis cõtra Arianos voce clara teſtem ſuæ fidei hũc virum vocat, illius libros coniungens ſuis, & hæc dicens: Mirabilis, inqt, & laborioſiſsim[9] Origenes hoc de filio Dei nobis teſtimonium perhibẽs, ait, coæternum eum aſſeuerans patri. Ignorant igitur ſeipſos derogatores Origenis, etiam laudatorem eius Athanaſium blaſphemãtes. Hæc de Origene dicta ſufficiant. Nunc ſequamur hiſtoriam.

Memorãda ſententia Theotimi.

Methodius in Xenone de Origene

Athanaſij teſtimonium de Origene

E

Quomodo Ioannes acceperit Epiphaniũ.
CAP. XII.

IOannes igitur Conſtantinopoleos indignatus nõ eſt, quòd præter regulas in ipſius eccleſia ordinationem feciſſet Epiphanius, ſed tamen rogabat vt inter epiſcopos cum eo maneret. At illu nec manere ſe cum eo nec orare reſpondit, niſi Dioſcorum & qui cum eo erant, vrbe depelleret, & ipſe in librorum Origenis damnatione ſubſcriberet. Ioanne hęc facere differente & dicente, nõ oportere ante catholicam cognitionem aliquid facere petulanter: ad hoc conſilium ab inimicis Ioannis Epiphanius inſtigatur. Qum eſſet in Apoſtolorum eccleſia celebrãda collectio, procedere faciunt Epiphanium, & coram omni populo Origenis damnare libros & adiudicare Dioſcorum eiuſq; ſequaces, ſimul quoque derogare Ioanni velut eorum defenſori. Hęc Ioanni nunciãtur. Altero verò die quum iam veniſſet Epiphanius ad eccleſiam, hæc per Serapionem verba mandauit: Cõtra regulas multa geſsiſti ô Epiphani. Primùm quidem, quòd ordinationẽ feciſti in eccleſia ſub meo F iure conſtituta: deinde quia me non iubẽte, in ea, autoritate propria ſacra celebraſti. Rurſus quòd inuitatus excuſaſti, & nunc denuò in teipſum confidis. Quapropter obſerua ne turbatio naſcatur in populo, & huius rei periculum ipſe ſuſcipias. Hæc cùm audiſſet Epiphanius ab eccleſia formidans abſceſsit. Quumque reuerſurus eſſet ad Cyprum, ferunt quidam hæc eum mandaſſe Ioanni: Spero q. non morieris epiſcopus. At ille remandauit: Spero te ad tuam patriam non rediturum. Hæc vtrum verè dicta ſint, neſcio: ambo tamen hunc habuẽre finem. Nam nec Epiphanius viuus peruenit ad Cyprum, ſed in naui defunctus eſt, & Ioannes paulò poſt ab epiſcopatu depoſitus eſt.

Io. Chryſo. non conſentit in damnationem Origenis librorum.

Epiphanius Origenis libros damnat & Dioſcorũ

Io. Chryſo. ad Epiphanium.

Epiphanius ſubducit ſe.

Cur Auguſta grauiter, & per quos Ioanni ſit facta inimica, & quomodo in exilium fuerit deportatus.

CAP. XIII.

CVmq; Epiphanius diſceſsiſſet, perlatũ fuit ad Ioannem, quòd Eudoxia Auguſta eum cõtra

Io. Chryſoſtomus aduerſus Eudoxiã Aug.

A Ioannem armaſſet: & hinc accenſus, linguæ vbertate ſermoenem fecit ad populum cunctarum mulierum vituperatione plenum. Hunc ſermonem populus omnis arripuit quaſi contra Auguſtã prolatus eſſet, & ita peruenit ad aures Imperatoris. Quod Auguſta cognoſcens, velut iniuriam ſuam narrauit Imperatori, dicens illius magis eſſe contumeliam quæ ipſius vxori fieret. Quamobrem factum eſt vt Theophilus contra eum perquam velociter ſynodum celebraret. Quod etiam Seuerianus ſimul agebat: erat enim adhuc inimicus. Inter hæc Theophilus venit, multos ſimul epiſcoporũ mouens. Confluebant igitur plurimi Ioannis inimici. Aderant etiam quos ab epiſcopatu remouerat. Omnes ergo coocorditer in Chalcedone cõuenerunt, vbi tunc erat epiſcopus Cyrinus multa contra Ioanoem loquens, impium eum ſuperbũque vocans. Epiſcopi verò delectabantur talibus. Porrò Maruthas Meſopotamenus epiſcopus, inuitus Cyrini calcauit tunc pedẽ. At ille dolore conſtrictus Cõſtantinopolim cum epiſcopis tranſire nõ potuit: alij verò ſunt tranſuecti.

An. do. 403. Conciliũ in Chalcedone contra Ioan. Chryſoſtomum. Cyrini mors.

B

SOZOMENVS.

Poſtea verò cùm dolore laboraret eius crus cõtinuò eſt abſciſſum: quia putredo peoè omne corpus eius innaſerat, & in pedẽ alium iam ſerpebat. Is ergo poſt paululum temporis eſt defunctus.

SOCRATES

An. do. 404

Theophilo autem ab Alexandria venienti nullus occurrit, nec ſolenni honore potitus eſt. Erat enim apertiſsimus inimicus. Sed Alexandrini nautæ, qui tunc venerant cum frumentis, occurrentes eum fauorabiliter ſuſceperunt. Cumque veniſſet Conſtantinopolim, refutauit in eccleſiam introire, ſed in vna domo Auguſtarum, vocabulo Placidiana tunc habitauit. Hinc ergo cœperunt cootra Ioannem mouere cauſas: & non iam de libris Origenis mentio ferebatur, ſed has accuſationes illicitas excitabaot. His ita præparatis, conuenientes epiſcopi in ſuburbano Chalcedonenſi, quod Rufini nomine vocitatur, vbi eſt in bonore Petri & Pauli Apoſtolorum baſilica conſtituta, euocauerunt Ioannem ſatiſfacturum pro quibus accuſabatur: iuſſeruntque vt cum eo venirent Serapion, &

Domus Placidea Auguſta. Accuſatur Chryſoſtomus.

C Tigrius eunuchus presbyter, & Paulus lector. Iſti enim ſimul accuſabantur. Cumque Ioannes euocantes velut inimicos refugeret, vniuerſalem ſynodum fieri proclamauit. At illi nihil morati quater eum euocauerunt. Qui cùm noluiſſet occurrere, ſed ſynodum fieri proclamaret, damnauerunt eum: in nullo culpantes, niſi quòd vocatus noluiſſet obedire. Cumque hoc fuiſſet circa veſperam nunciatum, populus ad ſeditionem maximam excitatus eſt: & noctu concurrentes, eum trahi ab eccleſia noo ſinebant, ſed clamabant, vt apud maius concilium de eo agitaretur examen. Porrò iuſſio Principis vrgebat, velociter eum eiici, & in exilium deportari. Hoc cognoſcens Ioannes tertio damnationis die circa meridiem ſeipſum populo ignoraote cõtradidit. Cogitabat enim ne vlla propter ipſum ſeditio naſceretur. Et ille quidem in exilium ducebatur. In populo autem ſeditio eoornis eſt exorta, ita vt etiam multi inimicorum eius

Cõdẽnatur.

Mittitur in exilium.

D miſericordia mouerentur, dicentes eum calumniam paſſum, quem paulò ante deſiderabant videre depoſitum. Quamobrem clamabant omnes contra Principem atque concilium ſacerdotum, & maximè contra Theophilum. Non enim eius machinatio iam poterat latere, quæ multis quidem indiciis apparebat, maximè quòd Dioſcoro eiuſq; fratribus mox poſt Ioannis deiectionem communicauerat. Tum igitur etiam Seuerianus in eccleſia docens Ioanni detogabat, dicens: Et ſi in nullo alio vituperandus Ioannes eſt, eius tamen ſuperbia crimen eſt ad damnationẽ ſufficiens. Omnia nanque peccata remittuntur hominibus, ſuperbis autem Deus reſiſtit, ſicut ſanctæ ſcripturæ docent.

Seuerianus de Io. Chryſoſtomo.

Iacob. 4. b. 1. Pet. 5. b.

Quomodo ſit reuerſus, & denuò à calumniatoribus impetitus. *CAP. XIIII.*

ORta igitur immenſa ſeditione, populo diſcurrente, & ad ipſa regalia proclamante, Auguſta permota rogauit Imperatorem, vt eum reuerti præciperet. Mullo igitur tunc eunucho + Breſone, etiam neceſsitas Ioanni inuito, vt in ciuitatẽ

Seditio Cõſtantinopoli propter Chryſoſtomum in exiliũ abductũ.

† Briſone

E ingrederetur, impoſita eſt. Cum verò rediſſet, cum multo eius bonore ad eccleſiam plebs occurrit. Et mox vt Ioannes iogreſſus eſt, rogabant vt in epiſcopali ſede reſideret, & populo orationem pacis impenderet. Quod cùm refutaret atque diceret, quòd hoc oporteret iudicio fieri ſynodali, & eos qui damnauerant, ſuam ſententiam reuocare, accendebantur omoes eum videre in loco proprio reſidentem, & verba doctoris audire. Qui licet diu tardaret, præualuit tamen populus, & eum in ſede reſidere epiſcopali coëgit, & coosuetę orationem præbere pacis. Coactus etiam ſermonem fecit ad populum. Hæc cauſa aliam præbuit inimicis occaſionem. Et primùm quidem de Heraclidæ ordinatione contra eum mouere dicebatur Theophilus quæſtionem, vt Ioannem huius rei occaſione deponeret. Verùm Heraclides non aderat, iudicabatur autem veluti præſens, quaſi quoſdam iniuſtè cæcidiſſet, cateoiſque vinctos miſiſſet in pompam Epheſi per mediam ciuitatem. Cúmque pars Ioannis diceret auditorium debere iuſtè conſtitui, Alexandrioi contendebant vt Heraclidis accuſatores ſuſcipereotur. Hinc ergo ſeditio & cædes inter Conſtantinopolitanum populum & Alexan-

Heraclides à Chryſoſtomo ordinatus accuſatur

Seditio.

F drinum vehemens eſt exorta. Ob quam rem plurimi vulnerati, pauci etiam mortui ſunt. Hæc videns Theophilus, repentè diffugit Alexandriam. Quod etiam alij fecerunt epiſcopi, prętet paucos, qui perſonam Ioannis amplectebantur. His ita geſtis, reprehenſibilis Theopbilus eſt inuẽtus. Cuius auxit inuidiã, quòd rurſus Origenis libris incũberet. Qui cùm à quodam fuiſſet interrogatus, quomodo ea quæ dãnauerat rurſus amplecteretur, ita reſpondit: Origenis libri ſimiles ſunt prato floribus vniuerſis pleno: quicquid ergo in eis booũ inuenero, hoc decerpo. Si quid verò mihi ſpiooſum occurrerit, boc quaſi pungat, omitto. Hæc ergo Theophilus ait, nõ conſyderans Salomonis ſapiẽtiſsimi verba dicentis, quòd verba ſapiẽtum ſicut aculei ſunt. Ob banc ergo cauſam apud omnes Theopbilus reprehẽſibilis videbatur. Porrò Dioſcotus Hermopoleos epiſcopus paulò poſt fugam Theophili mortuus eſt, claráq; ſepultus in baſilica

Theophilus reuertit Alexandriã.

A apud ilicem conſtituta. Vbi propter Ioannẽ ſynodus fuerat celebrata.

THEODORITVS.

An.do. 405 Locus exilij Chryſoſtomi.

Miſſus ergo tunc Ioannes in exilium, apud oſtium habitabat Ponti, quod vocatur Hieron. Quũqoe per noctem terręmotus ciuitatem regiam ìouaſiſſet, Legati mane mittebantur ad eum, rogantes vt velociter reuerteretur ad ciuitatem, & orationibus ſuis pericula remoueret. Sed & alij poſt illos, & rurſus alij deſtinati ſunt, ita vt Legatis Boſphorus repleretur. Quod quum fideliſsimus populus cognouiſſet, fluctus Propontidos nauibus eſt opertus. Omnes eoim occurrerũt cæreos & lãpades accendentes pro reuerſione paſtoris.

Occurrunt. Chriſoſtomo.

SOZOMENVS.

Nilammon.

Interea cùm Theophilus nauigio Hierapolim adueniſſet, mortuo eius ciuitatis epiſcopo, Nilam-
B monem monachum elegerunt ciues. At ille cùm crebrò refugeret, ei Theophilus ſuadebat, ne ſacerdotium reſutaret. Tum ille promiſit, dicens: Cras quod domino placet, implebitur. Altero verò die veniẽtes ad cællam eius cogebant eum. Tum Nilammon, prius, inquit, oremus. Quod cùm Theophilus laudaſſet, ſimul orabat. Nilammon autem repente finem vitæ cum illa oratione ſuſcepit.

SOCRATES.

Qualiter Ioannes tractauerit Auguſtam.
CAPVT XV.

Serapion.

IOannes itaque doctrinis occupabatur, ordinauitq; Serapiooem Heracliæ Thraceoſis epiſcopum. Vnde contra eum maius odium excitatur. Nam paulò poſt hæc contigiſſe ooſcũtur. Auguſtę Eudoxiæ ſtatua argentea conſtituta eſt in colũna Porphyretica chlamyde circumamicta: eratq; poſita oec proximè oec looge ab eccleſia Sophia,
C quam plateę tantummodo diuidebat iter. Illic ergo cõſuete Ludus publicus occurrebat. Porrò Ioannes iniuriam hoc arbitratus eſſe eccleſiæ, conſueta fiducia rurſus ſuam armauit lioguam. Et cùm oporteret principes ſupplicatioois verbo deflectere, vt à tali Ludo recederetur, boc nõ fecit, ſed impetu ſuæ vſus eloquentię, iubẽtes fieri talia obiurgabat. Auguſta verò rurſus ad ſuam hæc trahebat iniuriam, & deouò præparabat, vt aduerſus eũ ſynodus celebraretur epiſcoporum. Hoc ſentiens Ioanoes illam notiſsimam in eccleſia protulit bomiliam, cuius initiũ eſt: Rurſus Herodias inſanit, rurſusque turbatur: denuò ſaltat, denuò caput Ioannis in diſco cõcupiſcit accipere. Quod factum, amplius ad iram accendit Auguſtam.

Statua Eudoxia Aug.

Ludus circa ſtatuã Aug.

SOZOMENVS.

De inſidiis quæ Ioanni fiebant. CAP. XVI.

Subornati trucidarij qui Chryſoſtomum occiderent.

INterea quidam homo cõprehenſus eſt, qui Ioãnẽ volebat occidere, traditúſque ad ſupplicium Pręfecto, à Ioãne ne perimeretur ereptus eſt. Poſtea verò Elpidij presbyteri ſeruus, curſu in epiſcopum irruens, eum interimere nitebatur. Et dum à D
quodam teneretur, & ipſum repeote percuſsit, ſimul & alium adſtantem, & tertium. Tum clamore facto & multis conuenieotibus plurimos interemit, nouiſsime tentus & traditus eſt. Ex illo tempore Ioannem populus cuſtodiebat die noctuque eius circumſidentes domum.

SOCRATES.

De ſecunda depoſitione Ioannis, & de ſchiſmate facto propter eum. CAPVT XVII.

Altera ſynodus propter Chryſoſt.
† Breſon.

PAulò poſt aderant epiſcopi, Leontius Ancyræ Galatię, Ammonius Laodicię, † Breſon Thraciæ Philippenſis, Acacius Berœæ Syriæ, & alij quidam. His præſentibus accuſatores priores denuò mouebãtur. Ioannes itaque confidebat in talibus, rogans vt accuſatio decenter flagitaretur. Cumque ſuperueniſſet feſtiuitas Natalis Saluatoris, Imperator ſolenniter ad eccleſiam non venit, ſed mandauit Ioanni, quod ei oon communicaret niſi criminibus prius exueretur. Cumq; pro ſecuritate Ioannis accuſatores eius valde terrerentur, E
præſeotes epiſcopi nihil aliud requirebant, niſi quod poſt depoſitionem noo decreto cooſilij reſediſſet in ſede. Cumque ille reſpooderet, quod ſexagintaquinque epiſcopi communicãtes ei decreuiſſent, Leontius & alij reclamabant dicentes: Sed plurimi te ô Ioannes depoſueruot. Cumque denuò Ioannes hanc regulam nõ orthodoxorum eccleſiæ, ſed eſſe firmaret Arianorum. oam in Antiochia coogregati pro damnatiooe fidei de Cõſubſtãtialitate prolatæ, odio Athanaſij hanc regulam protulerunt: Tum illi non recta ſatiſſactiooe condemnauerunt eum, oõ intelligentes quod dũ hac regula vterentur, Athanaſium quoque deponerent. Hæc acta ſunt circa feſtiuitatem Paſchæ. Mandauitque Imperator Ioanni, ooo ſe poſſe ad eccleſiam venire, quod eum duo concilia condẽnaſſent. Vacabat ergo Ioannes, & nequaquam in eccesiam deſcendebat. Moxque omnes ei fauẽtes ab eccleſia recedẽtes, Paſcha quidem in Thermis quæ Conſtantinianæ vocantur, celebrauerunt. Cũ quibus plurimi epiſcoporum, presbyterorum, & F
ſacri ordinis clericorum commoti ſunt, collectiones ſeorſum per loca diuerſa celebrantes: vnde etiam Ioannitæ vocati ſunt. Porrò Ioannes duobus menſibus nuſquam proceſsit, donec Princeps eũ duci iuberet in exilium. Et ille quidem tractus ab eccleſia, ducebatur. Quidam verò Ioannitarum eo die eccleſiam incenderunt. Qua ardẽte flans ventus etiam baſilicam Senatus pariter cõprehendit, Quod actũ eſt viceſimo Ianuarij menſis, Cõſulatu Honorij ſexto & Ariſthenis. Ob quã rem Optatus Præfectus vrbis cũ Paganus eſſet, odio Chriſtianorum plurimos Ioannitarum diuerſis tormentorum generibus laniauit.

Ioãnitæ vocati, qui erãt à parte Ioãnis Chryſoſtomi.

An.do. 406

THEODORITVS.

De exilio & morte Ioannis. CAP. XVIII.

Chryſoſtom' relegatur Cucuſon.

IOannes igitur non ſolũ è ciuitate pulſus eſt, ſed etiam in quoddam exiguum oppidum atque deſertum Armeniæ Cucuſoo deſtinatus eſt. Inde rurſus ad Pityuntem vbi fines ſunt Põti Imperijq; Romani, quæ loca crudelib' Barbaris ſunt vicina.

A Sed clemens dominus non permiſit victorem athletam per loca talia diu morari.

SOZOMENVS.

Innocentius Rom. Pont. pro Chryſoſtomo.

Inter hæc Innocentius Romanus antiſtes audiens de Ioanne, & moleſtè ferens, volenſque generale celebrari concilium, ſcripſit Ioanni & clero Conſtantinopoleos quod non oporteret Ioanni ſucceſſorem dari, nec eius clerũ alij parere pontifici, quas prolixitatis cauſa non tranſtuli. Aiunt verò Ioannem cùm in exilium duceretur per viſionem cognouiſſe diem quo moriturus eſſet, oſtenſum ſibi à Baſilico martyre in Comanis: vbi cùm eſſet itinere fatigatus, dolorem capitis non ferens & ardorem ſolis, vitam languore finiuit.

Chryſoſtom° moritur.

SOCRATES.

an. do. 405. Quartodecimo die Septembris menſis, Conſulatu Honorij ſeptimo, & Theodoſij ſecundo.

B

THEODORITVS.

Quomodo Illyricum & occidens propter Ioannem ab Orientalibus ſe ſuſpenderint epiſcopis.

CAPVT XIX.

HVius igitur iniuſtitiæ cauſas abominati ſunt præcipuè Europę Pontifices: ab eorum nanque ſe ſuſpenderunt, communione: pariter omnes Illyrici eius partis effecti ſunt. Orientales autem plurimi quidem iniuſtitiam declinauerunt, corpus tamen eccleſiæ diuidere noluerunt. Verú mortuo illo omnium doctore terrarum, non prius Occidentales epiſcopi Ægyptiorum & Orientalium, Boſphorenſium atque Thracéſium ſunt amplexi communionem, quàm illius ſacratiſsimi viri nomen inter prædeceſſores poneretur epiſcopos. Et Arſacium quidem, qui poſt eum ordinatus eſt, ne alloquio quidem dignati ſunt. Atticum verò Arſacij ſucceſſorem, legationem crebro mittentẽ, & pacis pignora poſtulantẽ, in διπτύχοις ſcripto Ioannis nomine, poſtea ſuſceperunt.

C

SOCRATES.

De ordinatione Arſacij Conſtãtinopolitani, & eius odio propter Ioannem. CAP. XX.

An. do. 406 Arſacius Cõſtãtinop. epiſcopus.

TRanſactis itaque diebus paucis, Arſacius Conſtantinopoleos ordinatur epiſcopus, Nectarij frater, valde longæuus, & pluſquam octuaginta annos habens, qui manſuetiſsime admodum regebat epiſcopatum.

SOZOMENVS.

Cuius opinioni derogauit poſtea, quod cum Ioannis fautoribus agebatur. Nam cùm Arſacio cõmunicare nollent, nec orationẽ habere cõmunẽ, ſed (ſicuti dictũ eſt) ſeorſum per loca ſecreta vltima ciuitatis, ſacra celebrarent, hęc ille renunciauit Imperatori. Cumq; iuſsiſſet vt eos manu militari turbaret, lapidibus atq; fuſtib° populũ cõuertit in fugã. Nobiliores autẽ & magis propẽſos in amorẽ Ioãnis cõiecit in carcerẽ. Porrò milites (vt fieri ſolet) accepta licentia, prædam circa mulierum ornamenta faciebant, Zonas aureas, dextralia, monilia, † lauatoria, anulos, diademata, & cũ ipſis auribus earum auferentes inaures. Ob quam rem turbatio maxima & gemitus in ciuitate prouenit. Nec ſic tamen illi affectum depoſuere Ioannis: verum publicè plurimi conuenire, nec in platea, nec in balneo præſumebant. Quibuſdam etiam erat domi quoque manere periculoſum, ita vt ciuitatem declinarent: Multi ſiquidem viri, plurimæque mulieres nobili genere procreatæ, virginitate atque virtute vitæ laudabiles fugerunt.

D

† Libatoria.

SOCRATES.

An. do. 406 Grãdo Cõſtantinopoli

Eo tempore etiam grando vehemens Conſtantinopoli & circa eius ſuburbana deſcendit. Quod factum eſt Conſulatu eodem Honorij ſexto, & Ariſtenæti, die triceſimo Septembris menſis, quod dicebãt dei ira factũ, eo quod ſine iudicio Ioannes fuiſſet condemnatus. Quibus verbis incrementũ dedit mors Auguſtæ continuo ſubſequuta. Quarto nanque die poſt grandinem eſt defuncta.

E

SOZOMENVS.

Tum verò Cyrinus Chalcedonenſis epiſcopus, qui Ioannem crebro lacerauerat, ſecto pede defunctus eſt.

SOCRATES.

Chryſoſtom° Nouatianis fauit.

Alij tamẽ dicebant, Ioannem hoc iuſte perpeſſum, eo quod multas eccleſias Nouatianorũ, Quartodecimanorum, & aliorum tuliſſet hęreticorum.

SOZOMENVS.

De Eutropio lectore propter Ioannem in carcerem coniecto. CAP. XXI.

Eutropi° lector in carcerem.

EO tẽpore quidam lector Eutropius eſt detentus, quaſi & ipſe in eccleſiã miſiſſet ignẽ. Qui cùm multa fuiſſet tormẽta perpeſſus, cõiectus in carcerem, paulò poſt eſt defũctus. Quid autem de eo cõtigerit exiſtimo eſſe memorandũ. Quidã vidit in ſomnis adſtitiſſe altari virũ pulchritudine & magnitudine decoratũ, quaſi in honore martyris Stephani cõſiſtentẽ & quaſi cogitantẽ eo quod boni viri nuſquã inuenirẽtur, atque totã ſe circũire ciuitatẽ, & niſi Eutropium nullũ penitus inueniſſe. Cumq; is qui viderat, experrectus fuiſſet, ſomnium retulit fidelibus viris. Deinde requirens eos qui à Præfecto comprehenſi fuerãt & verberibus macerati, inuenit Eutropium, eiq; retulit viſionem. At ille flens, orationem ſibi dari ab eo qui viderat, implorauit. Quumque diuerſos Pręfectus torqueret, nec perſonas incendij reperiret, etiam mulieres quaſdã tenẽs ſuadebat vt epiſcopi communionem amplecterentur Arſacij, & multę quidem declinauerũt: Olympias autẽ iniuſtũ credens malitię ſatisfacere dixit: Adiice mihi calũniatores, & violentiam maiorem impone: mihi verò phas non eſt communicare, & ea facere, quæ piis non licet perpetrare. Quã cùm nequiſſet flectere præfectus vt cõmunicaret Arſacio, tũ dimiſſã & paulò pòſt tentã, multo nudauit auro, hoc modo credẽs

F

Chryſoſtomeani torquētur propter factum incendium.

Olympias.

A ipſius frangi conſtantiã. Eo tempore Tigrius presbyter veſte nudatus, & dorſo cæſus, ita tenſus eſt, vt pedum eius ac manuum articuli ſoluerentur.

SOCRATES.

De morte Arſacij & ordinatione pontificis Attici.
CAP. XXII.

Arſacius moritur. An.do. 407

ARſacius itaque quum modicum vixiſſet tempus, defunctus eſt, Conſulatu ſequenti Stilliconis ſecundo, & Anthemij, vndecimo die Nouembris menſis. Quo mortuo, de epiſcopatu Conſtantinopolitano magna cœpit eſſe contentio. Et propterea quum quatuor vacaſſent mẽſes, ſequenti Conſulatu Arcadij ſexto, & Probi, Atticus ordinatur epiſcopus, genere Armenius, habitu monachus, a iuuentute ſua naturali ſapientia decoratus.

Atticus ſuccedit. An.do. 408

SOZOMENVS.

De ſucceſſione diuerſorum patriarcharum.
B *CAP. XXIII.*

Siricius. An.do. 401 Anaſtaſius. An.do. 404 Innocẽtius. Rom. Pont. Flauianus. Antiochen. Porphyrius ſuccedit.

INterea quum Siricius quinque annis Romanorum rexiſſet epiſcopatum, Anaſtaſius ei ſucceſſit. Poſt quem Innocentius Pontificatus iura ſuſcepit. Defunctus quoq; eſt etiã Flauianus, nõ conſentiens in damnatione Ioannis. Flauiano moriẽte, Porphyrius Antiochenum ſuſcepit epiſcopatum. Et quoniam plurimi contra Ioannem conſenſerant, propterea in Conſtantinopolitana vrbe multa diuiſio facta eſt, ita vt miſſas apud ſeipſos plurimi celebrarent, & ſcandala prouenirent. quoniam propter gratiam Arſacij atque Porphyrij: necnon Theophili Alexandrinæ ciuitatis epiſcopi, pridem ſtudio Procerum poſita lex fuerat, iubens omnes in eccleſiam conuenire, & qui non communicarent, procul expelli.

De concuſſionibus quas Barbari reipublicæ inferebant. *CAP. XXIIII.*

Huni in Thraciam. Latrones Iſauriæ. Stilicon. An.do. 412.

C EO tempore cum diſcordia ſacerdotum, etiam Reſpublica magnis concuſſionibus turbabatur. Huni nanque tranſeuntes Hiſtrum, Thraciam deuaſtabant. Iſauriæ quoque latrones maxima multitudine congregata vſque ad Carenos & Phœniciã venientes, vrbes & vicos in medio poſitos populati ſunt. Per idem tempus Stilicon magiſter armorum erat apud Honorium magna præditus poteſtate, habebatque ſub ſe Romanorum plurimos atque Gentilium. Qui contractis inimicitiis cum Arcadij ducibus, cogitabat congredi cõtra eos. Tunc ergo agens cum Honorio Alaricum regem Gothorum fecit ordinari magiſtrum militum, & acceſſit aduerſus Illyricum, eique Iouium Præfectum conſtituit, vt arma contra Romanos attolleret, ac prouinciales Honorij ſubderet ditioni. Et quum Alaricus Barbaros ſub ſe conſtitutos & per Dalmatias habitantes coogregaſſet, venit ad Epirum vbi multo tempore commoratus, reuerſus eſt in Italiam: quia quum diſcedere voluiſſet Honorij literis eſt detentus, ſicut ipſe confeſſus eſt.

Alaric⁹ rex Gothorum.

THEODORITVS.

Quomodo Alexander Antiochenus epiſcopus diſſidentem populum ad vnitatem reuocarit eccleſiæ. D
CAP. XXV.

Cyrill⁹ Alexandrinus Ioãnes Hieroſolymitanus.

EA tempeſtate Cyrillus Theophili conſobrinus, Alexãdrinum ſuſcepit epiſcopatum. Hieroſolymorum eccleſię pręſidebat Ioannes vir mirabilis ſucceſſor Cyrilli. Antiochiæ autem Alexander, vir ſermone doctus, & virtutem oſtẽdẽs magnis operibus. Is enim Porphyrio ſuccedens, qui poſt Flauianum fuerat ordinatus, multa reliquit monimenta clementiæ. Flauianus equidem ſapientiæ ſubtilitate florebat. Porrò ſacratiſſimus Alexander cõuerſatione ſummoque philoſophiæ eloquio, & plurima donorum copia abundabat. Is nanque etiam partem Euſtathij (quam pridem Paulinus flectere non potuit, nec poſt illum Euagrius) precibus vſus reliquo corpori copulauit: egitque feſtiuitatem, cuius ſimilem nemo potuit aliquando videre. Nam quum omnes fideles ſumpſiſſet ſacerdotes ſimul & populum, venit ad locum, vbi Euſtathiani congregabantur. Apprehendenſque pſallentes & vnum canticum ſub quadã E congruentia prædicantes, à porta vltima ciuitatis vſque ad maiorem eccleſiam totam plateam compleuit hominibus, & oſtendit fluuium rationalem ad inſtar fluminis decurrentis. Hec Iudæi videntes & Ariani, & paruæ reliquiæ Paganorum, ingemuerunt, videntes alios fluuios in mare eccleſiæ concurrentes. Is ergo Pontifex, Ioannis magni vocabulum eccleſiaſticis *διπτύχοις* primus inſeruit.

Euſtathiani vniti orthodoxis.

Quomodo corpus Ioannis Conſtantinopolim fuerit reuocatum. *CAPVT XXVI.*

Ioan. Chryſoſtomi reliquiæ Conſtantinopolim delatæ.

HVius doctoris reliquiæ ſequenti tempore in regiam deuectæ ſunt ciuitatem. Rurſumque fideliſſimus populus per pelagus quaſi per terram currens, vndas Boſphori lampadibus & cæreis obuelauit. Hunc ergo theſaurum in illa ciuitate recondidit Imperator. Qui ſui aui & vocabulũ ſortitus eſt, & pietatem ſeruat inuiolabilem. Is in eius loculum defigens oculos atque frontem, pro Arcadio & Eudoxia genitoribus ſupplicauit, vt ignoraoter delinquentibus veniam condonaret. F Pridem enim mortui ſunt eius parentes huoc orphanum relinquentes. Sed patrum & progenitorum deus, experientiam pupilli eum ſentire non pertulit. Nam & pie nutriri fecit, & ſine concuſſionis metu cuſtodiuit eius imperium, atque tyrannorum conſilia refrenauit.

De laudibus Theodoſij iunioris.
CAP. XXVII.

An.do. 412. Theodoſij iunioris laus.

IS enim beneficiorum ſemper memor honorabat beneficij largitorem, habebatque participes hymnorũ ſorores ſeruantes conuerſatione virginitatem, & delitias maximas iudicantes ſacrorũ meditationes eloquiorum, theſaurum inauferibilem exiſtimantes manus egentium. Verum ipſe Princeps multis etiam aliis adornatur, maximè verò clementia, manſuetudine, animi tranquillitate nunquam recipiens tempeſtatem fide vera atque probabili. Cuius indicium nos conuenit oſtendere manifeſtum. Quidam vir conuerſationis quidẽ

A monachicæ, ſed aſperior conſilio, adiit Imperatorem pro quadam cauſſa rogãs. Quum hoc crebro feciſſet, nec ea quæ poſtulauerat impetraſſet, eum ab eccleſiaſtica communione prohibuit, & impoſito ei vinculo, diſceſsit. Verum fideliſsimus Imperator ad palatium reuerſus, tempore prandij præſentibus conuiuis ait, non ſe ſumpturũ cibum, niſi prius eius vinculum ſolueretur. Ob quam rem miſit ad ciuitatis epiſcopum, rogans vt iuberet ei qui ligauerat, vt ipſius vincula ſolueret. Cúmque dixiſſet epiſcopus, non debere à quolibet obligationẽ recipi, & mandaſſet quod ſolutus eſſet: ille tamen eius non ſuſcepit ſolutionem, donec qui ligauerat multo labore requiſitus ei cõmunionem quã prohibuerat, reddidiſſet. Idolorum igitur templa quæ fuerant derelicta, à fundamentis dirui fecit, vt poſteri ne veſtigium quidem erroris priſtini reperirent. Hunc enim ſenſum etiam in ſua lege cõſcripſit. Quando igitur Roilas dux Scythiæ tranſiuit Hiſtrum, & cum innumero exercitu vehementer Thracias populatus eſt, ipſamq; regiam ciuitatem B obſidere ſe & ſubuertere minabatur, ſupernis iaculis atque fulminibus eũ maieſtas diuina percutiẽs, & ipſum & omnem ſimul cõcremauit exercitum.

Tẽpla Gentilium a fundamentis euerſa.

Roilas Scytharum Nomadum dux fulmine pſligatus cum exercitu.

De miraculis contra Perſas geſtis. *CAPVT XXVIII.*

Perſæ contra Theodoſium incurrũt.

TAle aliquid à domino eius conſolatore etiam Perſico prælio geſtum eſt. Nam quum illi Romanos vacare cognouiſſent, & ciuitates in confinio cõſtitutas debellarent, pacisq; pacta tranſcenderẽt vaſtatis finibus, nemo ferebat auxilium. Imperator nanque de pace præſumens, duces & milites ad alia bella miſerat. Tunc ergo imbre vehementiſsimo, & grãdine demiſſa, vlterius eos deus accedere non permiſit, eorúmque ligauit curſum, ita vt viginti diebus totidem ambulare ſtadia non valerent. Duces verò venientes congregarunt exercitum, & in priori bello obſidẽtes vrbem Imperatoris vocabulo nominatam, ridiculos oſtẽdit. Quum enim pluſquam triginta diebus Go C roranes rex, prædictam vndique obſideret ciuitatem, & multa machinamenta conſtrueret, & turres contra muros ciuitatis excelſas ædificaret, ſolus Eunomius ſacratiſsimus eius ciuitatis epiſcop⁹ reſtitit, & impetum moliminis eorum machinásq; deſtruxit. Et licet duces noſtri hoſtibus bellando ceſsiſſent, & obſeſsi ciues reſiſtere non auderent, iſte ſolus pugnando à vaſtatione pręſeruauit ciuitatem. Vnus itaque partis hoſtilis vir dum cõſuete blaſphemaret, & Rapſacis atque Sennacherib verba profunderet, & cum væſania minaretur, ſacrum ſe concrematurum templum: ille vir ſanctiſſimus non ferens huius inſaniam, iuſsit baliſtã poni iuxta propugnaculum, quæ Apoſtoli Thomę habebat vocabulũ: & maximo in eam lapide coaptato, in nomine, inquit, eius qui eſt blaſphematus, lapidẽ tenſo arcu dimittite. Tum lapis emiſſus veniens vſque ad faciẽ nephandiſsime blaſphemantis, vultum eius valde corrupit, caput contriuit, cerebrúmq; in terram diſperſit. Hoc quum Dux exercitus cognouiſſet, qui ſe ciuitatem capturum eſſe minabatur ſiluit, & rebus ipſis victum ſe eſſe profeſſus eſt, & metuens quæſiuit pacem. Sic ergo Rex omnium fideliſsimum hunc principem conſeruauit, quum & iſte ſeruitutem profiteatur, & D competens offerat domino miniſterium.

Gororanes.

Eunomius epiſcopus.

De ſucceſsione Pontificum *CAP. XXIX*

INter hæc Innocẽtio optimo Romanę vrbis antiſtiti ſucceſsit Zoſimus, Zoſimo Bonifacius, Bonifacio Cœleſtinus. Hieroſolymis verò poſt Ioannem Praylius ſuſcepit eccleſiæ præſulatum. Verũ in Antiochia poſt ſacrum Alexandrum Theodotus caſtitatis ſpeculum, eccleſiæ pontifex ordinatur manſuetudine & puritate cõuerſationis ornatus. Is enim cohortem Apollinaris aliis ouibus miſcuit, rogans eos vt vnirentur ouili. Ea quidẽ tempeſtate Iſdigerdes Perſarum rex contra eccleſias huiuſmodi de cauſſa bella commouit.

An. do. 418.
An. do. 420
An. do. 426
Zoſimus.
Bonifacius.
Cœleſtinus.
Praylius.
Theodotus Apollinariſta vnit orthodoxis.

De virtutibus Abda apud Perſas epiſcopi. *CAPVT XXX.*

ABdas quidam erat epiſcopus plurimis virtutibus adornatus. Is non mediocriter vſus zelo E diuino, πυρεῖον, id eſt, focum eorum ſeu Veſtam deſtruxit. πυρεῖα nanque illi vocant templa, in quibus ignem ſeruant: Deum enim arbitrantur ignẽ. Hoc cum rex cognouiſſet à Magis, euocauit Abdam: & primo quidem manſuete culpauit factum, præcipiens vt πυρεῖον rurſus ædificaret. Illo reſiſtente, & hoc nequaquam facere confirmante, vniuerſas ſe rex deſtructurum interminatur eccleſias: cuius interminationem cõpletio ſubſecuta eſt. Nam prius illum virum occidi pręcipiens, deſtrui quoque eccleſias imperauit. Ego ſanè deſtructionem τοῦ πυρείου non reor opportune commiſſam: neque enim ſanctus Apoſtolus cùm veniſſet Athenas, & ciuitatẽ repletam idolis conſpexiſſet, aras ab illis honoratas deſtruxit, ſed ratione ignorãtiam redarguit, & veritatis iura monſtrauit. Quod verò deſtructum templum reædificare noluerit, ſed necem magis elegerit, valde admiror, & plurimis eum honorandum corónis exiſtimo. Tale eſt enim ignem adorare, quale eius ædificare templum. Hinc ergo ſumens tempeſtas initium, ſæuiſsimè atque ferociter circa pietatis alumnos intumuit, & triginta F iugiter annis fluctuatio † dura permanſit, à Magis veluti quibuſdã procellis agitata. Magos enim appellant Perſæ eos, qui elementa deificant. Quorũ fabulas in alia cõſcriptione monſtrauimus, in qua horum interrogatiooibus dignas ſolutiones obtulimus. Gororanes itaque filius Iſdegerdis, poſt patris mortem cum Imperio etiam contra Chriſtianam pietatem bella ſuſcepit. Quas enim tormentorum ſpecies, & ſuppliciorum adinuẽtiones piis intulerit, nõ eſt facile nunc narrare. Aliorum nanque manus excoriauerunt, aliorum dorſa, aliorum capita, à fronte inchoãtes vſque ad ceruices nuda cute reliquerũt. Alios ſectis per medium calamis, nudos operientes, & ipſas ſectiones calamorũ carnibus aptãtes, à capite vſq; ad pedes funibus ſtringentes, poſtea calamos ex eorum membris violenter trahebant, vt acutæ ſectiones calamorum cùm traherentur eorum carnes ſecarent, & tormẽtum amatiſsimi doloris inferrent. Deinde fodientes lacus, & eos vndique obturantes, † ſoricum maiorum greges in eos immiſerunt, eiſque pabulum athletas dederunt, impie ligantes manus eorum &

An. do. 420.
Abdas epiſcopus, Perſarum πυρεῖον deſtruxit.

Perſecutio Chriſtianorũ apud Perſas

† dira.

† glirium.

A pedes, ne poſſent à ſe beſtias remouere. Sed & alia tormenta ſæuiora valde exercuerunt, habẽtes doctorem veritatis inimicũ: Sed non potuerunt athletarum deuincere fortitudinẽ. Sponte nanq; currebant, vt occaſione huius mortis incorruptibilis vitæ dona perciperent. Duorum tamen aut trium faciam mentionem, vt per hos reliquorum fortitudo monſtretur.

De Hormiſda apud Perſas nobiliſsimo confeſſore.
CAPVT XXXI.

Hormiſdas Perſa.

HOrmiſdes quidam valde nobilis apud Perſas erat, qui patrem Præfectum habuerat. Hunc cùm rex cognouiſſet eſſe Chriſtianum, deduci fecit, & imperauit vt ſalutarem negaret Deum. At ille: Nec iuſtum, inquit, nec vtile præcipis Imperator. Nam qui docetur vt Deum omnium facilè cõtemnat ac neget, facillimè quoque ſpernit Imperatorem, cum & ipſe ſit particeps naturę mortalis. Et ſi ſummo ſupplicio dignus eſt, qui tua ſceptra
B contempſerit Imperator, multiplicibus tormentis ſubdendus eſt, qui cunctorum negauerit creatorẽ. At Imperator cum debuiſſet mirari prudentiã, fortiſsimum diuitiis & dignitate nudauit athletam, iuſsitque vt nudus traheret camelos exercitus. Quumque plurimi tranſiſſent dies, reſpiciens de ſuperioribus Imperator, vidit illum eminentiſsimũ virum ſolis radiis inflammatum, & pulueris ſqualore repletum, patriæque nobilitatis memor, eum ad ſe iuſsit adduci, & lineis veſtibus operiri. Deinde putans quod tam præcedenti afflictione, quàm ex iſta clementia molliretur, vel nunc, inquit, illa obſtinatione exutus, nega filium fabri. At ille Dei zelo repletus, dirupit veſtem & proiecit, dicens: Si propter hoc me putas à pietate recedere, habe donum cum impietate, quam poſsides. Hanc eius fortitudinem cõtemplatus, nudum eum è ſuo expulit imperio.

De Sanne apud Perſas confeſſore.
CAPVT XXXII.

Sannes. †Sannen.

C S† Annen quoque mille famulorum dominum, reſiſtentem ſibi, & negare creatorem omnium nolentem, requirens quiſnam ſeruorum eius eſſet ſæuiſsimus, illi aliorum ſeruorũ tradidit dominatum. Cui ipſum quoque dominum ſeruire præcepit, ſimul & eius vxorem. Per hoc putans propugnatorẽ ſe flectere veritatis. Sed ſpe ſua deceptus eſt. Habebat enim ille domum in petra cõſtructã.

De Beniamin Perſico diacono, eiúſque martyrio.
CAPVT XXXIII.

BEniamin etiã diaconum comprehẽdens, clauſit in carcere. Cúmq; duo tranſiſſent anni, superuenit Legatus Romanorum pro aliis cauſsis acturus. Et cùm hæc cognouiſſet, poſtulauit à rege vt dimitteretur Diaconus. Porrò rex iuſsit vt promitteret Beniamin quod nulli Magorum doctrinam Chriſtianam prædicare tentaret, & dimitteretur exire. Tum Legatus quidem cuſtodite Beniamin quę rex pręceperat compromiſit. Beniamin autem audiens monita legati: Impoſsibile eſt, inquit, nõ me participare lumẽ aliis, quod ipſe percepi. Quanto enim ſupplicio dignus ſit qui talentum abſconderit, ſacra euangeliorum teſtatur hiſtoria. Sed rex horũ tum nihil cognoſcẽs, iuſsit eũ abſolui à vinculis. At ille pręedicare nullatenus ceſſabat: & capiens eos qui ignorantiæ caligine tenebantur, intelligibili luci iugiter offerebat. Dúmq; D
tranſiſſet annus, regi geſta illius nunciantur. Tum deductũ ad ſe, negare iuſsit quem adorabat Deum verum. Ille quæſiuit à rege dicens: Quo dignus honore eſt, qui ſuum derelinquens regnum, inuadere ſtuduerit alienum? Cúmque dixiſſet rex: Morte vltimóq; ſupplicio: Sapientiſsimus vir ille reſpondit: Quid ergo nõ iuſte patiatur homo, qui factorem mundique creatorem, nutritorem, ac Saluatorem deſerens, vnum conſeruorum ſuorum deificare voluerit, & debitum illi cultũ iſti magis obtulerit? His ſermonibus rex accenſus, viginti calamos acui, & totidem vnguibus digitorum eius manuum atque pedum præcepit infigi. Cúmque hoc ſupplicium ab eo derideri conſpiceret, alium rurſus calamum acutum in eius femur vnde humana origo deſcendit, iuſsit immitti. Cúmq; crebro eii- E
ceretur & rurſus induceretur, ineffabiles ei dolores excitabat. Poſt hoc verò ſupplicium impius atque ferox virgam grandem ſpinis vndique plenã, per eius meatum iuſsit induci, & hoc modo ſpiritum fortiſsimus decertator emiſit. Sed & alia multa ab illis impiis ſunt tentata. Nec tamen mirandum, quòd illorũ ferocitatem & impietatem longanimiter Deus omniũ patiatur, quando ante imperium Maximi Conſtantini quicunque fuerunt Romanorum Imperatores, contra veritatis miniſtros vehementer inſanierint. Diocletianus nanque paſsionis ſalutaris die in omni imperio Romanorũ, deſtruxit eccleſias. Sed nouem tranſactis annis iſtæ quidem denuò refloruerunt, & multiplicem magnitudinem ſuſceperunt. Ille verò poſt rabiem ſuę impietatis extinctus eſt. Nam & bella huiuſmodi futura Dominus prædixit & eccleſiæ victoriam prædicauit. Nos tamen ipſæ quoque rès edocent, quòd magis nobis vtilia ſunt bella quàm pax: quia pax delicatos nos facit, remiſſos & timidos: porrò bellum & mentem acuit, & præſentia quaſi tranſeuntia contemnere perſuadet. Sed hæc quidem etiam in aliis operibus crebro diximus. F

Diocletian' in die paſsionis Domini, omnes eccleſias Chriſtianorũ euertit.

De Theodoro Antiocheno epiſcopo, & Theodoro Mopſueſtiate pontifice. *CAP. XXXIIII.*

Theodorus Mopſueſtenus epiſcopus.

EO autem tẽpore quo ſacratiſsimus Theodorus Antiochenam regebat eccleſiam, Theodorus ... quidem epiſcopus, ſed totius doctor eccleſiæ, cum contra vniuerſam cohortem hæreticorum fortiter pugnaſſet, finẽ vitæ ſortitus eſt. Is enim Diodori quidem magni doctrina potitus eſt. Ioannis verò ſacratiſsimi fuit ſocius atque cooperator. Communiter enim Diodori pocula ſpiritalia ſunt adepti: qui ſex & triginta annis manſit in Præſulatu, & contra Arij Eunomiique acies fortiſsimè præliatus eſt, inſidiáſque latronis Apollinaris extinxit, optimáque paſcua diuinis ouibus præparauit. Cuius frater Polychronius Apamienſium rexit eccleſiam, & gratia ſermonis, & claritate vitæ ornatus.

Polychronius.

SOCRATES.

A *De fine imperatoris Arcadij.* CAP. XXXV.

Arcadij Augusti mors. An. do. 410.

NOn multò poſt tempore quàm Ioannes defunctus eſt, moritur & Arcadius imperator, vir mitis & quietus. Et circa finem vitæ pro huiuſmodi cauſſa venerabilis exiſtimabatur. In vrbe Cõſtantinopoli domus eſt maxima, habens cognomẽ καρύας, id eſt, nucis. Eſt enim in eius domus veſtibulo arbor nucis, in qua ſermo eſt fuiſſe appenſum martyrem Acacium & defunctum. Ob quam rem etiam Oratorium illic eſt ædificatum. Hunc Arcadius videre volens, ad orationem venit, votóque completo reuertebatur. Proinde cuncti circa Oratorium habitãtes, volentes Imperatorem videre accurrebant, & alij quidem extra domum præceſſerant, vt melius aſpectũ principis & ordinem viderent obſequij, alij verò ſequebãtur. Cúmque omnes cũ mulieribus atq; filiis ſimul & mancipiis extra domum fuiſſent egreſsi, repẽte maxima domus Oratorio cohærens, ſubito tota corruit, clamórque cum admiratione ſequutus eſt, quod oratio principis tot homines à ruinæ imminentis periculo liberaſſet. Arcadius itaque relicto annorum octo filio Theodoſio (de quo iam complura ſunt narrata) defunctus eſt, Cõſulatu Baſsi & Philippi, primo die Maij menſis, anno ſecundo ducenteſimæ nonageſimę ſeptimę Olympiadis. Is ergo cum patre quidem Theodoſio tredecim regnauit annis, poſt mortem verò patris quatuordecim. Vixit annis triginta & vno. D

Acacius martyr.

Domus, vbi tunc erat apud Constantinopolim corruit.

HISTORIAE ECCLESIASTICAE QVAM TRIPARTITAM VOCANT,

LIBER VNDECIMVS.

B *SOCRATES.* E

Quod Theodoſij iunioris Imperium Præfectus regebat Anthemius.

CAPVT PRIMVM.

An. do. 411. Honorius Aug.

Anthemius Præfectus.

ARcadio Imperatore defuncto, Honorius quidem eius frater regebat Heſperias, Orientales autem prouinciæ ſub ditione manebãt Theodoſij iunioris, cùm eſſet annorum octo, Anthemio Præfecto omnia diſponente. Erat enim iſte nepos Philippi, qui Paulũ C episcopum ſub Conſtantio ab eccleſia expulerat, & Macedoniũ introduxerat. Is muro maximo vrbem Cõſtantinopolim circũdedit. Qui vir ſapientiſsimus inter illius temporis homines & putabatur & erat, & nihil inconſultè faciebat, ſed cũ multorum conſilio quæ erant agenda tractabat, & maximè Sophiſtæ Troilo ſe credebat.

Troilus Sophiſta.

De Attico epiſcopo eiúſque moribus. CAP. II.

Atticus Cõſtantinop.

IMperatore porrò Honorio octauum annum agente, iam tribus annis Atticus habebat epiſcopatum, vir clarus & eruditus, venerabilis atq; prudens. Vnde etiam eccleſias ſub eo magnum ſumere contigit incrementum. Nõ enim ſolis propriæ fidei perſonis munificus erat, ſed etiam hæreticis miraculum ſuæ ſapientiæ demonſtrabat, quos vexare quidem nolebat. Cum verò eos terrere tentaſſet denuò manſuetudinem oſtendebat. Et inter hæc nõ negligebat eloquentiam. Laborabat enim circa veterũ lectiones, noctu eis incumbens. Quapropter non eum mouebant Philoſophicæ aut Sophiſticæ lectiones. Erat enim & confabulantibus gratus, & cum triſtibus mœſtus, & abſolutè (ſecundum Apoſtolum) omnibus omnia factus eſt. Primo quidem cum presbyter eſſet, libros faciebat, & meditatos coram eccleſia recitabat. Poſtea verò etiam fiduciam cum labore ſortitus, ſub oculos doctrinam laudabilem proferebat. Non tamen tales erant eius ſermones, vt etiã ab auditoribus ſcripturæ traderẽtur. Quæ verò eius temporibus memoranda acciderint † oartabo.

1. Cor. 9. d

† enarrabo.

De Theodoſio epiſcopo Synnada, & quemadmodum illic Macedoniani conuerſi ſint. CAP. III.

IN Syonada Pacatianæ Phrygiæ ciuitate, Theodoſius quidam erat epiſcopus, & Macedonianos cùm illic plures eſſent, inſequebatur, & non ſolùm eis è ciuitate, ſed etiam ab agris nimia crudelitate pellebat, cum Orthodoxorũ eccleſia perſequutiones inferre non ſoleat. Quod ille non zelo rectæ fidei, ſed pro pecuniarum amore faciebat. Contra quos, vniuerſos tam clericos quàm Iudices prouinciales armabat, & præcipuè Agapitum eorum turbabat epiſcopum. Quúmque iudices prouincię ad inferenda tormenta, ſibi ſufficere nõ putaret. Cõſtantinopolim eſt profectus, vt Præfectorum auxilia mereretur. Ibique poſito Theodoſio propter huiuſmodi cauſſam Agapitus Macedonianorũ epiſcopus ad meliorem ſe contulit partem, habitóq; tractatu cum omni clero, & euocans totum populum ſibi ſubiacentem, ſuaſit eis, vt Conſubſtantialitatis ſuſciperent fidem. Hoc facto, repente cum maxima multitudine, imò cum omni (vt ita dixerim) ciuitate ad Orthodoxorũ eccleſiam venit, & oratione facta, ſedem in qua Theodoſius pręſidere ſolebat, obtinuit. Tum vniens populum, & deinceps fidem Conſubſtantialitatis docens, eccleſiam rexit Synnadenſem. His itaque geſtis, non poſt multum temporis Theodoſius cum Præfectianorum venit auxilio, & nihil ſciens horũ quæ F

Theodoſius Synnadenſis perſecutor Macedonianorum.

Agapitus ὁμοούσιον amplectitur, & fit epiſcopus Synnadenſis.

Theodoſi⁹ epiſcopus nō recipitur à ſuis.

A fuerant geſta, ad eccleſiam properauit. Ex qua ab omnibus expulſus, rurſus Cōſtantinopolim remeauit, & apud epiſcopum Atticum quæ fuerant contra eum geſta depoſuit, quemadmodum iniuſtè epiſcopatu fuiſſet expulſus. Atticus autem cognoſcens vtilem cauſſam eccleſiæ accidiſſe, Theodoſium quidem verbo cōſolatus eſt, vt patienter ferret. Præponens autem cauſsis perſonalibus generalem vtilitatem ſcripſit Agapito, vt teneret epiſcopatum, nihilque de inimicitiis Theodoſij cogitaret.

Quomodo Iudæus paralyticus per baptiſmum ſit curatus. CAPVT IIII.

Iudæus paralyticus ſanitati reſtitut⁹

HOc igitur vnum eſt rerum vtilium, quæ Attici temporibus in eccleſia acciderunt. Sed neque miraculorum aut ſanitatum his defuit cauſſa temporibus. Quidam nanque Iudæus quum paralyticus eſſet, plurimis annis in lecto iacebat. Cúmque B omnis medicina ei fuiſſet adhibita, & cunctorum Iudæorum nihil oratio præualeret: nouiſsimè ad baptiſmatis Chriſtiani gratiam confugit, huic ſoli veritatis medicamini ſe committens. Hoc velociter epiſcopo Attico nuntiatur. Quem catechumenum factum, & ſpem Chriſti promittens, deportari cum lecto præcepit ad baptiſmum. Verum Iudæus paralyticus baptiſmum vera fide ſuſcipiens, cùm de fonte fuiſſet leuatus, ſtatim morbo caruit, & deinceps ſanus fuit. Hanc igitur curā virtus Chriſti etiam noſtris temporibus demonſtrauit. Qua ex cauſſa plurimi Paganorum credentes baptizati ſunt. Iudæos autem licet ſigna quærentes, hæc tamen non prouocauerunt ad fidem. His ita apud Chriſtianos geſtis, plurimi paruipendentes, in ſua nequitia permanſerunt. Et nō ſolùm Iudæi tantis prodigiis repugnabāt, ſed etiam ſequaces eorum ſimilia ſapuiſſe conuicti ſunt.

De Sabbatio hæreſiarcha, eiúſque ſequacibus. CAPVT V.

Sabbatius.

C SAbbatius itaque (cuius ante fecimus mentionem) nolens in ſuo ordine manere presbyteratus, deſiderabat epiſcopatum. Iiſdémque temporibus receſsit ab eccleſia Nouatianorum, occaſionem habēs quaſi propter obſeruationem Paſchæ Iudaici. Faciebátq; collectas contra Siſinnium ſuū epiſcopum in loco ciuitatis qui ξηρόλοφος appellatur in Arcadij foro. Illic enim rem commiſit valde periculoſam. Die nanque feſtiuitatis in euangelica lectione, vbi ſcriptū eſt: Erat enim Paſcha Iudæorum, verba quæ nuſquam ſcripta neque audita ſunt auſus eſt adiicere, id eſt: Maledict⁹ qui præter azyma celebrauerit Paſcha. Hoc auditum manauit in populum, & ſimplices decepti Nouatianorum laicorum conuenerunt ad illum. Quod tamen malum non remanſit inultum, ſed in finem peſsima eius falſitas eſt conuerſa. Paulo poſt enim quum ad quandam feſtiuitatem multi concurrerent, vt vigilias ſolite celebrarent, formido ſubito dæmoniaca irruit ſuper eos, quaſi Siſinnius eorum epiſcopus veniret cum maxima multitudine. Factáque turba videlicet noctu, & in anguſtiæ loco comperti ſemetipſos contriuerunt, ita vt vltra ſeptuaginta homines morerētur. Hoc factum plurimos à Sabbatianorum ſecta prohibuit: quidam verò in eius ruſticitate manſerunt. D

ξηρόλοφος.

Mar. 14. a Luc. 22. a

Sabbatiani.

De morte Dorothei Arianorum epiſcopi, & ordinatione Barbæ, & quæ ſub eo ſint geſta. CAPVT VI.

An. do. 409. Dorotheus Arianorū epiſcopus. Barbas Arianorum epiſcopus. Timotheus, Georgius Ariani.

EO tēpore Dorotheus Arianorum Præſul, quē ab Antiochia Conſtantinopolim tranſtulerāt, cùm cētum & nouemdecim vixiſſet annos defunctus eſt, Conſulatu Honorij ſeptimo, & Theodoſij ſecūdo, ſexto die Nouembris menſis. Poſt quē Arianę ſuperſtitionis Barbas ordinatur epiſcopus. Sub hoc itaque Barba, per duos presbyteros eloquentiſsimos Arianorum religio floruit, quorum alter Timotheus, alter Georgius dicebatur. Sed Georgius doctrina Helladica eruditus erat, Timotheus ſacris literis incumbebat. Et Georgius quidem ſemper Ariſtotelem & Platonem habebat in manibus, Timotheus Origenem, ita vt etiam lingua Hebraica loqueretur. Timotheus pridem Pſathyrianorum fuerat hæreſeos, Georgium Barbas E presbyterum ordinauit. Timotheum itaque ego ipſe vidi, & cognoui quemadmodum interrogantibus fuerit reſpondere paratus, ſoluens obſcuriſſimas quæſtiones, quæ in diuinis inueniuntur eloquiis teſtem vocans veraciſsimum Origenem. Mihi tamen videtur admirabile, quômodo tales viri in Arianorum lege manſerint, quorum vnus quidem Platonem ſemper habebat in manibus, alter ſpirabat iugiter Origenem: quum nuſquam Plato ſecūdam vel tertiam cauſſam (ſicuti ipſe nominare ſolet) initium ſubſiſtentiæ aſſerat percepiſſe, & Origenes coæternum vbique fateatur filiū patri. Qui licet in ſua ſententia manſerint, religionē tamen Arianam perduxerunt latenter ad Meliora. Multas nanque Arij blaſphemias doctrinis propriis expulerunt.

Origenes veraciſsimus teſtis.

De ordinatione Cyrilli Alexandrini pontificis. CAPVT VII.

An. do. 414. Theophilus Alexandrinus moritur. Cyrillus ſuccedit. Nouatiani ſpoliātur per Cyrillum.

INter hæc defuncto Theophilo morbo lethargico, Conſulatu Honorij nono, & Theodoſij F quinto, facta contentione propter epiſcopatū inter Timotheum & Cyrillū, die tertio mortis Theophili Cyrillus ordinatur epiſcopus, & maiori faſtu quàm Theophilus tenebat epiſcopatum: Qui mox epiſcopatus ſui principio Nouatianorū claudens eccleſias, omnia vaſa eorum ſacra abſtulit, epiſcopúmque eorum Theopompum rebus quas habebat omnibus ſpoliauit.

Quomodo apud Perſas per Marutham epiſcopum ſit Chriſtianiſmus dilatatus. CAP. VIII.

Maruthas epiſcopus ad Perſas Legatus mittitur.

EO tempore apud Perſas eſt Chriſtianiſmus dilatatus. Inter Romanos enim & Perſas ſemper propter diuerſas cauſas mittūtur Legationes. Tum ergo cauſas attulit, vt Maruthas Meſopotamenus epiſcopus (cuius dudum meminimus) à Romanorum imperatore ad Perſarū deſtinaretur regem. Qui multam reuerentiam apud Marutham inueniens, eum decenter honorabat, & tanquam diuinum reſpiciebat virū. Hoc factum mordebat Magos, metuentes ne regem Chriſtianū fieri ſua-

A deret. Nam cùm dolore capitis multo tẽpore torqueretur, Magis eum curare nõ valentibus, Maruthas orationibus fecit incolumem: ob hanc ergo cauſſam moliti ſunt quandam Magi fallaciam. Et quoniam Perſæ ignem colunt, conſueuítque Rex in quadam domo ignem ardentem perpetuò ſuppliciter adorare: Magi ſub terra hominem quendam abſcondentes tẽpore quo Rex ſolebat adorare, eum talia clamare fecerunt: Mitte foras Regem; impiè enim † egit, quòd ſacerdotem Chriſtianorum iudicat eſſe venerandum. Hæc audiens Iſdigerdes Perſarum rex, licet reuerentiam haberet, tamen Marutham abiicere cogitabat. Porrò Maruthas verè Deo venerabilis homo, vacabat orationibus, per quas inuenit dolum Magicis artibus fabricatum. Veniénsque ad Regem: Noli inquit, illudi Rex, ſed ingreſſus cùm audieris vocẽ, fodi iube, & doli cauſſas inuenies. Non enim ignis loquitur, ſed hominum molimina huiuſmodi eſſe noſcuntur. Hoc dicto flexus eſt Perſarum rex: & rurſus ingreſſus vbi ignis inextinguibilis ſeruabatur, B cùm audiſſet vocẽ, iuſsit fodi locum. Tum qui mittebat quaſi diuinam vocem, inuẽtus arguitur. Iratus itaque rex, Magorum genus vſque ad decimam iuſsit imminui portionem. Hoc facto, Maruthæ dixit vt templa quæ vellet ædificaret. Ex hoc apud Perſas ſumpſit Chriſtianiſmus incrementũ. Tum igitur Maruthas à Perſis Conſtantinopolim remeauit. Et non longo poſt tempore rurſum deſtinatus eſt. Iterúmq; Magi machinabantur ne eũ ſuſciperet Rex. Fecerúntque fœtorem quendam in loco vnde Rex tranſire ſolebat, & quaſi à Chriſtianis id factum fuiſſet derogabant. Cúmque rex ſuſpectos iam habens Magos, hoc cum ſtudio requiſiſſet, denuò ab eis cõcinnatum eſſe cognouit. Quamobrem plurimos eorum ſuppliciis tradidit. Marutham verò potiori honore coluit, & Romanos valde dilexit, eorúmque amplexus eſt pacem. Qui penè Chriſtianus fieri potuit, cùm aliud miraculum per Marutham & Ablatem Perſidos epiſcopum proueniſſet. Ambo nãque moleſtum dæmonem à regis filio propulerunt, orationibus vacantes atq; ieiuniis. Poſt hæc Iſdigerde defuncto antequam fieret Chriſtianus, ad eius filium peruenit C imperium. Cuius tempore inter Perſas atque Romanos pacta ſoluta ſunt.

Magorum dolus.

† agit vel regit.

Iſdigerdes Perſarũ rex incipit fauere chriſtianis

Quemadmodum Italiam vaſtarit Alaricus.
CAPVT IX.

An. do. 412. Innocentius Pont. Rom. aduerſus Nouatianos.

PEr idem tẽpus Innocentius, primus Romę Nouatianos perſequi cœpit, multásque eorũ abſtulit eccleſias. Quo tempore Roma eſt à Barbaris deprędata. Alaricus enim quidam Barbarus ditioni Romanorũ & Theodoſij imperatoris ſubiectus, atque contra Eugenium tyrannum auxilia largitus, & propterea Romanis dignitatibus honoratus, felicitatem ſuam non ferens, imperare quidem non elegit, ſed diſcedens ab vrbe Conſtantinopolitana, venit ad partes Heſperias. Cúmq; veniſſet in Illyricum, omnia ſubuertebat, & tranſiens Theſſaliam, habita congreſsione circa fluuium Pinum apud Nicopolim Epiri, penè tria millia virorum eius Theſſali peremerunt. Poſthæc autẽ quicquid eis occurreret deſtruentes, nouiſsimè Romã venerunt. Quam vaſtantes, plurima quidem miraculorum eius igne concremauerunt, pecunias D autem abripuerunt, multósque Senatorij ordinis diuerſis ſubdidêre ſuppliciis. Deridẽtésque Romanorum regnum, Imperatorem fecerunt quendam nomine Attalum, quem vno die tanquam Imperatorem fecerunt procedere, altero verò ſerui ſchemate miniſtrare. Hæc cùm egiſſet Alaricus, repentè in fugam conuerſus eſt, fama procedente quòd Theodoſius imperator contra eum miſiſſet exercitum, quæ fama non fuit ficta, ſed vera: nam exercitus veniebat. Fertur itaque cùm Alaricus proficiſceretur Romam, vir quidam venerabilis, conuerſatione monachus, eum monuiſſe, ne mala talia facere tentaret, neque cædibus gauderet aut ſanguine. At ille: Non (inquit) ego volens Romam proficiſcor, ſed quidam quotidie mihi moleſtus eſt, torquens & dicens: Perge, & Romam deſtrue ciuitatem. Hæc etiam de his dicta ſufficiant.

Alaricus Romã venit An. do. 413.

De Cæleſtino Romano pontifice, & quomodo Nouatianos fuerit inſequutus, & de Sabbatio.
CAPVT X. E

An. do. 426. Cæleſtinus pont. Roma. Nouatiani Romæ in occulto.

INter hæc Cæleſtinus Romæ ordinatus epiſcopus, qui etiã Nouatianorum abſtraxit eccleſias, & eorum epiſcopum nomine Ruſticulum, in occulto coëgit celebrare Collectas. Vſq; ad illud nãque tempus plurimas Nouatiani habent eccleſias. Porrò Conſtantinopoli non talia pertulerunt, ſed cùm eos diligerent etiam intra vrbem eos Collectas facere permiſerũt. Mortuo verò Siſinnio Nouatianorum epiſcopo, Chryſantus ad epiſcopatũ trahebatur, vir multis Romanorum dignitatibus honoratus. Quo fugiente, Sabbatius ſe tempus opportunum ad epiſcopatum inueniſſe credens, fecit quoſdam ignobiles ſibi manus imponere, iuſiurandum quod præbuerat paruipẽdens. Cuius mores cùm populus abhorruiſſet, Chryſantum per loca omnia requirebant. Quem inuenientes in Bithynia, inuitum ſacerdotium ſuſcipere coëgerũt. Qui nihil percipiebat de eccleſia, niſi dominico die duos panes.

Chryſantus.

Sabbatius.

De ſeditione & nece Chriſtianorum quæ per Iudæos apud Alexandream acciderunt.
CAPVT XI. F

An. do. 432. Alexãdrini ſeditioſi.

EA porrò tempeſtate Iudæorum genus ab Alexandreia eſt huiuſmodi de cauſſa eiectum. Alexãdrinorum populus pluſquàm aliæ generationes ſeditionibus deditus eſt: qui ſi occaſionem acceperit, intoleranda mala committit. Nam citra ſanguinem non ceſſat à lite. Contigit itaque tũc vt inter ſe contentiones haberent, non propter neceſſariã cauſſam, ſed propter ſtudium Pantomimorũ: quia enim is qui die Sabbatorum ſaltabat, plurimum habebat populum Iudæorum, dum vacantes non auditioni Legis, ſed Theatris occuparentur, ea dies litigioſa extitit inter partes. Cúmque hoc aliquatenus fuiſſet ab Alexãdreiæ Præfecto correctum, nihilominus manſére Iudæi partis alterius inimici. Et cùm eſſent ſemper Chriſtianis infenſi, cõtra Pantomimos eorũ amplius pugnabant. Tunc igitur Horeſtes Præfectus Alexandreiæ feſtiuitatem quãdam quam Politiam vocant, in Theatro celebrabat, vbi & aderant quidam fautorum Cyrilli,

Chriſtiani dabãt operã ſpectaculo apud Alexandream.

Horeſtes præfect. Alexandrinus.

Hierax ludi magiſter.

A diſpoſitiones Prçfecti volentes cognoſcere. Inter quos, quidam nomine Hierax doctot puerilium literarum, & Cyrilli feruentiſſimus auditor, ac ſolitus plauſus in eius expoſitionibus excitare. Hunc itaque Hieracem cùm vidiſſet in Theatro Iudęorum turba, clamabat aduerſus eum, quòd propter nil aliud veniſſet, niſi vt in Theatro ſeditiones inter populos excitaret. Verùm Horeſtes pridem habens odium contra Cyrilli ſuperbiam, arreptum Hieracem publicè fecit in Theatro agi verberibus. Hoc Cyrillus cognoſcens, conuocatis primoribus Iudæorum (vt decebat) admonuit, ne contra Chriſtianos ſeditiones vlterius excitarent. Porrò turba Iudæorum hoc paruipendens, maiora contra Chriſtianos tractauit molimina. Dantes itaque ſibiipſis ſignum, vt annulum factum ex palma, omnes haberent in digito, cõtra Chriſtianos hoc modo pugnauerunt. Fecerunt enim quoſdam de ſuis vna nocte per omnes ciuitatis decurrere regiones, clamantes Alexãdrinam ardere eccleſiam. Ob quam rem Chriſtiani vndique cõcurrebant, vt eccleſiæ flammas extinguerent. Porrò Iudæi igno-

Iudæi Chriſtianos occidunt.

B rantes interimebant ſeipſos per ſignum annuli agnoſcentes, ac parcentes ſibi mutuo. Facto autem die latere nequiuerunt. Ob hanc rem permotus Cyrillus, cum maxima multitudine irruit in ſynagogas Iudæorum, & illas quidem abſtulit, Iudæos autem expulit ciuitate, eorúmque ſubſtantiam diripere populo imperauit. Hoc ergo modo Iudæi à temporibus Alexandri Macedonis illam habitantes vrbẽ, tunc nudi prorſus expulſi ſunt, & per ſingula loca diſperſi. Adamantius verò medicinæ ſophiſta Conſtantinopolim veniens, & Chriſtianũ ſe fore promittẽs, poſtea reuerſus eſt Alexandriã.

Iudæi pulſi Alexandria.

Adamãtius medicus.

Igitur Alexandreiæ præfectus Horeſtes valde triſtabatur, eò quòd populoſam vrbem ita deſolatã repentè conſpiceret. Vnde etiam Principi retulit quod acciderat. Sed & Cyrillus † ſcelera Iudęorũ Imperatori non tacuit, & Horeſtis amicitiã cogente populo poſtulauit. Cúmque Prçfectus amicitię verba refutaret, euangelia obtulit ei Cyrillus. Et cùm nec ſic eius corda ſubigerentur, hæc denuò acciderunt. Monachorum quidam in monte Nitria cõſtituti, fautores Theophili, ex illo quo contra Dioſcorum iniuſtè fuerat coarmatus, etiam ꝓ

† delicta.

Monachi Aegyptij ꝓ Cyrillo aduerſus Præfectum.

C Cyrillo libenter prælia ſuſceperunt. Relictíſque monaſteriis viri penè quingenti venientes ad ciuitatem, procedentem in carpento Præfectum, immolatorem idolorum Paganúmque inclamabant. At ille putans immiſsione Cyrilli factum, clamare cœpit: Chriſtianus ſum, & ab Attico Conſtantinopoli baptizatus. Illis hæc verba contemnentibus, Ammonius quidam eorum Præfectum lapide percuſsit in capite. Qui repètè repletus eſt ſanguine, & recedentibus Officiis, atque lapidum impetum declinantibus, cum paucis remanſit. Inter hæc populus concurrebat, vt Præfecti vindicaret iniuriam, detentúmque Ammonium tamdiu verberibus caſtigauit, donec traderet morti. Non multò poſt hæc nunciantur Imperatori. Corpus autem Ammonij ſumens Cyrillus in quadam eccleſia ſepeliuit, eíque aliud nomen † impoſuit, vt non pro ſua culpa, ſed pro Chriſto mortuus crederetur, cui laudes velut martyribus offerebat. Sed qui verè nouerãt quòd dignas ſuſcepiſſet pro ſuo ſcelere pœnas, Cyrillum valde culpabant. Sed neque in hoc ſolummodo Cyrilli & Horeſtis aduerſitas cõquieuit, quando poſt hæc aliud eſt exortũ. D

Horeſtes Præfect⁹ lapide petitus.

Ammoni⁹ occiditur à populo.

† Thaumaſium, qui pro⁹ Ammonius.

De Hypatia philoſopha quomodo in Alexandria fuerit interempta. C A P. X I I.

An. do. 419. Hypatia. De hac vide Suidam.

ERat in Alexandreia quædam mulier Hypatia nomine, filia Theonis philoſophi, adeò erudita, vt ſupra Philoſophos eius temporis eminerет, & in Platonicam ſcholam à Plotino veniẽtẽ, ſuſciperet ipſa ſucceſsionem, atq; omnes philoſophicas lectiones exponeret. Quapropter omnes currebant ad eam propter honeſtam doctrinæ fiduciam. Veniebat verò etiam ad Iudices, nec habebat vllam verecũdiam, pudicè permixta viris, quũ eam cũcti pro ipſius caſtitate venerarentur. Tum ergo inuidia contra hanc fœminam eſt accenſa. Quũ enim crebrò ꝓficiſceretur ad Horeſtẽ, eccleſiaſticus populus motus aduerſus eam eſt, tanquã ipſa illum ab amicitia prohiberet epiſcopi. Quamobrem conſpirantes viri, acerrimo furore commoti, quorum dux erat quidam Petrus Lector, obſeruauerunt mulierem ad propria redeuntem, eámque E de vehiculo deponentes, ad eccleſiam quæ vocatur Cæſaris traxerunt, & veſtibus exutam lapidibus peremerunt. Quam poſtea membratim dilacerantes, in loco qui dicitur Cinarus igne concremauerunt. Hæc res non mediocrem inuidiam Cyrillo & Alexandrinæ concitauit eccleſiæ. Alienæ nanque ſunt à Chriſtianis cædes & pugnæ. Hæc igitur acta ſunt quarto anno epiſcopatus Cyrilli, Conſulatu Honorij decimo, & Theodoſij ſexto, menſe Martio, ieiuniis exiſtentibus.

Chriſtiani Hypatiam occidunt.

Quomodo Iudæi temeritatis ſuæ pœnas exoluerint. C A P V T X I I I.

POſt modicum verò tempus Iudęi rurſus illicitè contra Chriſtianos agentes, puniti ſunt in loco qui dicitur Meſtar, poſito inter Chalcidem & Ancyram Syrię. Hic itaque Iudæi cõſueta quædam ludicra celebrantes, per ebrietatem accenſi, inter alia Chriſtianis ipſíq; Chriſto derogare cœperunt, illudentes cruci, & ſpem in eo qui eſt crucifixus habentibus. Comprehendentes enim in- F fantulum Chriſtianum, alligatum cruci ſuſpenderũt. Et primùm quidẽ deludebant & irridebant eũ: poſtea verò correpti vęſania ipſum infantulũ verberibus peremerunt. Ob hoc ergo dira congreſſio inter eos atque Chriſtianos exorta eſt. Quod cùm princeps cognouiſſet, prouinciarum iudicibus mandatum eſt, vt huiuſmodi quærerentur autores & punirentur. Et hoc modo dignam vltionem ſuæ † malitiæ receperunt.

Iudæi & chriſtiani.

† nequitiæ.

De Iudæo qui cùm ſæpe baptizaretur aqua fontis abſceſſit. C A P V T X I I I I.

EA porrò tempeſtate Iudæus quidã ſeductor, ficto chriſtianiſmo crebro baptizabatur, & hac arte pecunias congregabat. Cúmque multis hæreſibus illuſiſſet Arianorum atque Macedonianorũ, poſtremò ad eccleſiam venit orthodoxorum. Cui cùm tempus ieiuniorum fuiſſet impoſitum, multíſque adhuc diebus occuparetur, cœpit feſtinare, vt quaſi in feruẽti ſtudio baptiſmatis dona perciperet.

Iudæus ſæpe baptizatus.

Ieiuniũ ante baptiſmum.

A peter. Præparabatur baptiſma, & veſtis conueniens baptizato. Cùmque fons fuiſſet impletus, deducitur Iudæus ad baptizandum. Tum Dei quędam inuiſibilis virtus aquam diſparere præcepit. Cúmque præſentes non cogitantes Dei virtutem, aquam per cuniculum ꝓprium defluxiſſe ſuſpicarentur, diligenter vndique clauſum rurſus impleuerunt fontem. Denuò deducto Iudæo aqua diſparuit. Tum ſacerdos: Quid mali, inquit, feciſti ô homo? An certè neſciés baptiſmo iam potitus es? Ob hanc rem cùm diuerſi cõcurrerent quidam Iudæum agnouit, quem baptizatum ab Attico epiſcopo ipſe ſuſceperat, & hoc modo illius fraus vniuerſis apparuit.

Quomodo Iſdigerdes rex Perſarum Chriſtianos fuerit perſequutus, & à Romanis deuictus.

CAPVT XV.

An. do. 421 B *Barabanes rex Perſarũ.* *† Baramanes*

INterea defuncto Iſdigerde rege Perſarum, eius filius † Barabanes ei ſucceſsit. Hic inſtigatus à Magis, crudelibus torquebat ſuppliciis Chriſtianos. Cúmque Chriſtiani apud Perſas opprimerentur, confugiunt ad Romanos eorum petentes auxilium. Quos Atticus epiſcopus libenter accipiens, eóſque quantum erat poſsibile fouens, quæ geſta fuerant Theodoſio nunciauit imperatori. Eo quoque tempore etiam alia cauſſa acciderat, quæ Romanos Perſis faciebat infenſos. Quoniam Perſæ auriſoſſores quos à Romanis ad mercedem acceperant, reddere contemnebant: & quòd onera negociatorum Romanorum violenter abſtuliſſent. Cum illa ergo ingratitudine, etiam Chriſtianorum ad Romanos confugientium cauſſa eſt adiecta. Mox ergo Perſarum rex Legatos mittit, repetens fugientes. Porrò Romani nequaquam ad ſe confugientes reddere voluerunt, non ſolùm ſupplices liberare ſtudentes, ſed pro chriſtianiſmo libenter omnia ſuſtinere. Quãobrem pugnare quàm perituros Chriſtianos tradere, potius elegerunt. Solutis igitur propter hoc C pactis, bellum crudele commiſſum eſt. De quo abſurdum nõ eſt pauca narrare. Romanorũ igitur im-

An. do. 424 *Ardaburi⁹*

perator miſit exercitum cui præfuit militiæ magiſter Ardaburius. Is enim Perſicam regionem per Armeniæ fines ingrediens, vnam eius prouinciam Azamenſem valde vaſtauit, cui cum plurimo exercitu Narſeus dux Parthorum regis occurrit. Factáque congreſsione deuictus eſt. Quo facto cogitauit Meſopotamiam Romanorum prouinciam ſine cuſtodia conſiſtentem inuadere, & hoc modo de Romanis vlciſci. Sed Romanorum ducem Narſei conſilium latere non potuit. Deprędatus enim Azazenam velociter regionem, & ipſe in Meſopotamiam venit. Et ideo Narſeus licet ingentem haberet exercitum, Romanorum terras introire non potuit, ſed veniens ad Niſibin Perſarum ciuitatem in confinio conſtitutam, Ardaburio mandauit vt diem & locum ſtatueret præliorum. At ille venientibus: Nunciate, inquit, Narſeo, quod non quando tu volueris, Romanorum pugnabunt imperatores. Verùm Imperator Deo ſoli ſpem cõmittés deſtinauit exercitum. Et quod fideliter Deo ſupplicans, repentè impetrauerit auxilium, hinc datur cognoſci. Cùm enim Conſtantinopoli pro euentu bellorum æſtuatio magna cõ D ſurgeret, angeli Dei iter agentibus per Bithyniam ad vrbem Conſtantinopolim, ſe demõſtrauerunt, iubentes vt confiderent & orarent, & Deo crederent quòd Romanos victoria ſequeretur, dicétes ſe mediatores belli miſſos à Deo. Hoc auditũ, non ſolùm ciuitatem, ſed etiam milites confortauit. Cúmque ad Meſopotamiam bellũ fuiſſet de Armeniæ regione tranſlatum, Romani Perſas Niſibi clauſos fortiter obſidebant, ligneas turres facientes aduerſus eos, eáſque contra muros applicantes, & plurimos de muris cõtra ſe pugnantium perimentes. Porrò † Barabanes Perſarum rex, au-

† Baramanes

diens Azazenam regionem ab eis fuiſſe vaſtatam, & eos qui in Niſibi clauſi videbantur obſeſſos, ſeipſum cum magno exercitu præparauit vt occur-

Saraceni & Perſæ.

reret. Miratúſque Romanorum virtutem, Saracenorum auxilia poſtulauit. Quorum tunc erat rex Alamundarus vir fortis & præliator: qui cùm multa millia Saracenorum haberet, Perſarum regi victoriam promittebat, ſéque ei Antiochiam Syriæ traditurum: ſed non contigit quod putauit. Deus E enim omnibus Saracenis quendam † enormem

† inanem.

metum latenter iniecit, ita vt putarẽt ſibiipſis Romanos inſiſtere. Turbatique nec habentes quò fugerent, in fluuium Euphratem ſeipſos armati proiiciebant, vbi pluſquàm centum millia virorum necata atque conſumpta ſunt. Cùm hæc ita euenuiſſent, Niſibin obſidentes cùm audirent Perſarum regem plurimos elephantos adducere, perterriti cuncta quidem obſidionis machinamenta

Ariobindas. Ardaburius.

concremauerunt, & ad propria loca reuerſi ſunt. Quę verò cõgreſsiones poſtea acciderint, & quomodo Ariobindas alter Romanorum magiſter militum, fortiſsimum Perſarum monomachum interemerit: Aut quomodo Ardaburius ſeptem fortiſsimos Perſarum duces inſidiis captos occiderit:

Beatianus. † Vitianus.

vel quomodo † Beatianus alter dux Romanorũ reliquos Saracenos extinxerit, prætereundum eſt, ne videar multum à propoſita relatione digreſſus. Quæ tunc igitur gerebantur, velociter Imperatori Theodoſio nunciata ſunt. Quomodo autẽ hæc citò cognouerit, indicare nõ piget. Inuenit quendam virum animi corporiſque habitu fortiſsimũ F nomine Palladium, qui tanta velocitate veredos agebat, vt tribus diebus perueniret ad terminos Romanorum atque Perſarum, & rurſus totidẽ re-

Palladius curſor.

mearet ad Cõſtãtinopolim ciuitatem. Is verò etiã alios Romani imperij terminos velociter trãſibat. De quo quidã eloquentiſsimus ſic ait: Iſte vir cùm ſit lata Romana reſpublica eam paruã ſua velocitate demõſtrat. Quem etiam Perſarum rex ſæpius admiratus eſt. Romanorum igitur Imperator licet videret apertè ſibi collatã à Deo victoriã ꝓueniſſe, tamen pacem nõ diſsimulauit expetere, miſitq́; Helionem virum prudentem & honoratũ, vt cum

Helion ab imperatore mittitur ad Perſas, tractaturus de pace.

Perſis de pace loqueretur. Qui cũ veniſſet in Meſopotamiam, vbi erant foſſæ Romanorum, miſit pro pace petenda Legatum quendam Maximum, virum eloquentiſsimum, Ardaburij militiæ magiſtri conſiliarium: qui pro pace veniens ad Perſarum regem miſſum ſe non ab Imperatore, ſed à ducibus aſſerebat, dicens, quòd hoc bellum pro ſui cõtemptu ne perueniſſet quidem ad principẽ. Cúmque Perſa paratus eſſet vt Legati verba ſuſciperet, ꝙ fame ipſius laboraret exercitus, veniens

O

Numerus immortalium.

A Numerus, qui apud ipſos Immortalium appellatur (eſt enim decem millium virorum fortiſsimorum) non prius dixerunt pacem cum Romanis eſſe faciendam, quàm ipſi eos ſine cuſtodia conſtitutos inuaderent. Quibus verbis perſuaſum eſt Regi, vt à pace abſtineret. Tum Legatum quidem clauſum ſeruari fecit, & miſit Numerum Immortalium vt pugnaret cõtra Romanos. Qui venientes in duas acies diuiſi, medios habuẽre Romanos. Porrò Romani vnam Perſarum videntes aciem, contra eam ſe præparabant, aliam non videbant: quę paulatim acceſsit ad pugnam. Qúmque ergo iam congreſſio penè eſſet in opere, Dei prouidentia ex quodam colle exercitus alter apparuit Romanorum cum duce Procopio: Qui cùm videret ſocios in periculo, inſtabat à dorſo Perſarum. Tum in medio cõcluſi qui circũdederãt primò Romanos, in momento ab eis extincti ſunt. Quo facto, Romani ad alios qui erãt in ſubſidiis poſiti concurrerũt, eóſque fortiter iaculati ſunt. Sic igitur qui immortales appellabantur, omnes mortales apparuerũt, pœnas exigente Chriſto de gentè Perſarum, eò ꝙ B plurimos eius famulos occidiſſent. Porrò rex Perſarum infortunij ſui cauſſam cognoſcens, ſimulabat ſe neſcire quod geſtum eſſet: Suſcepitque Legationem dicens Legato Romanorum: Non bello cedens pacem amplector, ſed tibi præſtare volens, quòd omnium Romanorum te ſapientiſsimum eſſe cognoſcam. Et hoc modo bellum propter Chriſtianos exortum de Parthorum regione ceſſauit. Contigit autem Conſulatu Honorij tertiodecimo & Theodoſij decimo.

Procopi⁹ dux

Romani vincunt Perſas. Numerus immortaliũ morti traditur.

Quomodo Acacius epiſcopus Amidæ, captiuos redemerit à Romanis militibus, venditis vaſis eccleſiæ, & refectos cum ſumptibus ad propria deſtinarit.

CAPVT XVI.

An. do. 424.

TVm verò Acacium Amidæ ciuitatis epiſcopũ facinus optimum reddidit clariorem. Cùm enim Romani milites captiuos Perſarum de Azazena regione vaſtata, reddere regi Parthorum nullo C modo vellent, captiui fame conſumebantur, cùm eſſent circa ſeptem millia: quod Perſarum regem non mediocriter cõtriſtabat. Tum igitur Acacius conuocans clericos ſibi ſubiectos: Viri, inquit, fratres, Deus noſter nec diſcis nec calicibus opus habet: nam neque comedit, neque bibit. Et quia multa vaſa aurea & argẽtea, eccleſia noſtra ex oblatione Chriſtianorum habet, conuenit ex his liberari exercitum captiuorum, egentibúsque cibos offerri. Hæc & his ſimilia cùm dixiſſet, conflauit vaſa, & militibus dedit precium captiuorũ. Quos cùm recreaſſet cibis, datis ſumptibus ad regem proprium deſtinauit. Ad hoc mirabile opus Acacij Perſarum rex magis obſtupuit, quod & bello Romani, & beneficiis ſe viciſſent. Aiunt enim, quòd etiam deſiderium habuerit Perſarum rex vt videret Acacium, ſed hoc Theodoſius prohibuerit Imperator.

De Eudocia vxore Theodoſij, & de laudibus ipſius Theodoſij. *CAPVT XVII.*

OB victoriam verò auxilio Dei collatam, Ro- D manorum plurimì pollentes eloquentia, conſcribebant laudes Imperatoris. Cuius vxor Heroico metro poemata multa conſecit. Erat enim eloquens filia Leontij Sophiſtæ Athenienſis, à patre omnibus lęctionibus erudita. Quam cùm Imperator ducturus eſſet vxorem, Chriſtianam Atticus ſecit epiſcopus, & in baptiſmate cùm prius vocaretur Athenais, Eudociæ nomen impoſuit. Multi ergo (ſicuti dixi) volentes innoteſcere, alij ſuam facundiam demonſtrare, præconia imperatoria conſcripſerunt. Ego verò nec innoteſcere cupiens, nec facundiam ſermonis oſtendere, cum veritate Imperatoris bona memorare ſtudebo, quod ſit damnoſum ſi taceantur. Primùm itaque regaliter natus atque nutritus, nihil habuit tepidum, ſed adeò fuit ſapiens, vt inter confabulanteis experimentum omnium crederetur habere cauſſatum. Perdurabat in frigore, ſimiliter & in æſtu. Plerunque ieiunabat, & maximè quarta feria & ſexta ſtu E dio Chriſtianiſmi, nec aliud quàm monaſterium Regalia videbantur. Ipſe nanque mane ad ſuas ſorores proficiſcens, diuinas dicebat laudes. Quamobrem etiam ſacras literas ſine codice recitabat. Loquẽtibus epiſcopis velut olim ſacerdos factus, ex diuina lectione reſpondebat. Congregabatque ſacros codices, & quoſcunque illorum interpretes ſeu expoſitores conſcripſiſſe videbantur, pluſquàm Ptolemæus ſtuduerat Philadelphus. Patientia atque clementia vniuerſis hominibus eminebat. Nam Iulianus imperator licet philoſophus diceretur, non tamen Antiochenſium tulit iniuriam, ſed maxima Theodoro tormenta indignatus impoſuit. Porrò Theodoſius multum gaudẽs ſyllogiſmis Ariſtotelis, philoſophiam exercebat operibus, iram, triſtitiam, libidinémque deuincens, & in nullo ſe vlciſci deſiderans. Cùm igitur à quodam familiarium interrogaretur, cur nullum ſe lædentium morti ſubiiceret: Vtinam, inquit, eſſet mihi poſsibile ad vitam etiam mortuos reuo- F care. Quem cum alius pro ea cauſſa interrogaret: Non eſt, inquit, magnum, neque difficilè hominẽ mori, quia neq; Deo ſoli ſemel mortuũ ex pœnitentia ſuſcitare. Adeò enim fuit clemẽs, vt ſi quando quiſpiã dignum aliquid morte cõmitteret, ne vſq; ad ciuitatis quidẽ portas moriturus perueniret, ſed ex eius clemẽtia cõtinuò reuocatio ſequeretur. Cũ quodam tempore ipſe in Amphitheatro Cõſtantinopoleos ſpectaret, cœpit clamare populus: Crudeli beſtiæ artifex [illegible] pugnet. At ille Neſcitis, inquit, quod cõſueuimus nos ſpectare clementẽr? Tanta verò pietate pręcelluit, vt omnes quidem Deo cõſecratos honoraret, præcipuè tamen quos audiebat venerãda actione pollere. Fertur autẽ, quod cum Cõſtantinopoli epiſcop⁹ Chebronenſis fuiſſet mortuus, ſacrũ eius valde ſordidum quæſierit, eóque circũamictus ſit, credens ſe aliquid ex defuncti ſanctitate ꝓmereri. Cum aliquãdo aëris tempeſtas eſſet, & ille Circum ꝓpter populum † expectaret, pleno Circo tempeſtas vehementius agebatur multo imbre diffuſo. Cúmq; hoc fieret, ſuam voluntatem Imperator aperuit, feciique per pręconẽ clamari, quod melius eſſet ſpectaculum cõtemnere, & omnes rogare Deum, vt illæſi ab imminente tempeſtate ſeruarentur. Quo dicto cũcti Deo magno gaudio ſupplicãtes hym-

Panegyrici in laudẽ Theodoſij immotu.

Athenais Eudocia.

Theodoſij innocens vita & mores.

[illegible] Theodoſius imuar. Ludo Circenſi.

† exhiberet

A nos concorditer offerebant, & tota ciuitas velut vna pſallebat eccleſia. In medio autē horū impera tor exiſtēs priuato cultu ꝓperabat. Nec ſpe ſua fruſtratus eſt. Repente nanque aër ad ſerenitatem diuina clementia reuocatus, annum præbuit frugibus vniuerſis vberrimum. Si quando bella mouerentur, ſecundum Dauid cōfugiebat ad Deum, ſciens eum præliorum autorem, inimicos orationibus ſuperabat.

An.do. 425.

Quomodo Ioannes tyrannus in Occidente fuerit ſuperatus. CAPVT XVIII.

POſt modicum itaque tempus Perſici belli defuncto imperatore Honorio, Conſulatu Aſclepiodoti & Mariani Auguſto menſe, quomodo Ioannem tyrānum Deo ſe committens ſuperauerit, enarrabo. Sicut enim tūc ſub Moyſe Hebræis contigit rubrum tranſire mare, talia etiam eius ducibus euenerunt, cùm eos mitteret contra tyrannū.
B Defuncto ſiquidem (ſicuti diximus) Honorio principe, cognoſcens Theodoſius celauit factum, & alia dicendo diuerſorum ſuſpitionibus obuiauit. Inter hæc mittit magiſtrum militum in Salonas ciuitatem Dalmatiarum, vt ſi qua bellorum commotio proueniret, circa partes Heſperias vicinus adiutor eſſet. Quo facto, mortem patrui patefecit. Inter hæc Ioannes primus Imperialium conſcriptorum, non ferens ſuam felicitatem imperium contēdit arripere. Miſitque Legatos ad imperatorem Theodoſium, petens vt eum ſuſciperet imperium. At ille Legatos quidem retruſit in carcerē, miſitque magiſtrum militum Ardaburium qui multum

Ioannes eu[illegible] tyranno.

laborauerat apud Perſas: hic Salonam veniens, inde nauigauit Aquileiam. Contigitque ventum aduerſum flare, ita vt in tyrāni manus incideret. Quo capto ſperabat ad neceſsitatem peruenire Theodoſium, vt per hoc ipſum decerneret imperatorē, ſi vellet magiſtrum militum liberare. Imperator tamen vt audiuit factum, æſtuabat ne quid mali Ardaburius ſuſtineret. Aſpar verò Ardaburij filius cognoſcens patrem à Tyranno teneri, & multa millia Barbarorū in præſidio tyranni conſiſtere, quidnam faceret, ignorabat. Qui tūc imperatoris oratione præualuit. Angelus enim Dei ſub figura paſtoris educebat Aſparem, & omnes qui cum eo erant: ac per paludem adiacentem Rauennæ, ad loca ſperata peruenerunt. In ea nanque ciuitate tyrannus degens habebat exercitum, vnde nullus aliquando tranſiſſe fertur. Tum ergo Deus inadibilē terrā fecit adibilem. Tranſeuntes nanque per ſiccam paludis aquam, apertaſque inuenientes ciuitatis portas, Tyrannum quoque detinuerūt. Tum ergo piiſsimus Imperator reuerentiam quam circa diuinitatem habebat, oſtendit. Cùm enim Circum populo exhiberet, nunciatum eſt ei, tyrannū fuiſſe peremptum. Quamobrem ſermonem fecit ad populum dicens: Venite ſi placet relinquentes hoc propoſitum, & proficiſcentes ad eccleſiam, gratificos Deo ſoluamus hymnos, cuius manus tyranni præſumptionibus obuiauit. Quo dicto, ſpectaculo ceſſante, per medium circum cuncti cum eo concorditer gratias agentes, ad eccleſiam conuenerunt, ita vt tota ciuitas vna videretur eccleſia. Venientéſque ad locum orationis, iugi die gratias domino retulerunt.

D
Rauenna.
E

HISTORIAE ECCLESIASTICAE QVAM TRIPARTITAM VOCANT,

LIBER DVODECIMVS.

C

An.do. 420

De ortu Valentiniani principis filij Placidiæ.

CAPVT PRIMVM.

OCciſo tyranno cogitabat Theodoſi' imperator, cui nam deberet Heſperiarū regna cōmittere. Tum Valētinianus erat valde puer, natus ex matre Placidia, eius quidem amita, filia verò maioris Theodoſij, Arcadij & Honorij ſorore, de patre Conſtantio, qui ab Honorio Imperij iura ſuſceperat: paruóque tempore cum eo regnauerat. Hunc ergo Valentinianum conſobrinum ſuum Cæſarem factum, mittit ad partes Italiæ, cum quo matrem pariter Placidiam, eique vniuerſam diſpoſitionem commiſit imperij. Cúmque voluiſſet ipſe quoque in Italiam proficiſci, vt conſobrinum ad Imperij culmen eueheret, vt ſui vigore tyrannorum remoueret audaciam: veniens vſque ad Theſſalonicam, languore ꝓhibitus eſt. Quamobrem coronam imperialem poſtea conſobrino per patricium † Stiliconem mittens, Conſtantinopolim rediit. Hæc de talibus retuliſſe ſufficiat.

Valētinian' Cæſar.

F

† Helionem

De egregiis factis Attici Conſtantinopolitani Pontificis.

CAPVT II.

ATticus porrò epiſcopus cauſſas eccleſiæ ſapientia mirabiliter diſponebat, doctrinisq; populū ad virtutis ſtudiū prouocabat. Cúmq; videret diuiſam eccleſiā, cū Ioānite ſeorſum apud ſeipſos ſacra ſolennia celebrarent, iuſsit vt in orationibus memoria Ioānis haberetur, ſicut aliorū dormiētiū epiſcoporū fieri cōſueuit: per hoc ſperās plurimos ad eccleſiā reuocari. Adeo autē largus erat, vt non ſolùm pauperibus ſuarum parœciarū, ſed etiam in vicinas ciuitates multas pecunias pro egentium

Atticus. Chryſoſtomiani.

A ſubſidio tranſmitteret. Calliopio nanque presbytero eccleſiæ Nicenæ trecentos aureos mittens hæc ſcripſit.

CALLIOPIO ATTICVS IN Domino ſalutem.

Cognoui decem millia eſurientium in ciuitate, à piis exhibẽda egere miſericordia. Decem millia verò cum dico, multitudinem intelligo, non perfectum numerum comprehendo. Quia igitur ego quidem habeo perceptum numerũ datum ab eo qui manum habet munificam, & præbet congruis diſpenſationibus, & contigit aliquos indigere nõ habentes, nec acquirere ſcientes, ſuſcipiens ô chariſsimum mihi caput hos trecentos † ſolidos expende ſicuti volueris: & maximè illis quos petere pudet, & nõ eis qui propter vitæ ventrem magis negotiãtur ex talibus. Noli igitur vel religionem in hac parte conſyderare, ſed vnam tantummodo rem obſerua, vt nutrias indigentes: nec cogites ſi quæ noſtra ſunt, ſapere nõ videntur. Sic igitur Atticus etiã procul indigentium habebat curam. Sed

† aureos.

B & ſuperſtitionem quorundã ſtudebat abſcindere. Audiens etenim Nouatianos Iudaicum paſcha ſequentes propter Sabbariũ fuiſſe diuiſos, eiúſque corpus ab inſula Rhodi vbi mortuus fuerat trãſlatum, & plurimos ad tumulũ eius orare, noctu mittẽs in aliud ſepulchrum corpus Sabbatij iuſsit abſcondi. At illi conſuete venientes, effoſſumq; reperientes tumulum, deinceps eum locum colere quieuerunt. Erat verò circa nomina locorum ſtudioſus. Nam cum quidam portus in ore ponti Euxini conſtitutus, ex antiquo φαρμακεὺς appellaretur, id eſt, venenarius, mutato nomine eum locũ Senatorium nominauit, ne dum ibi Collectæ prędicarẽtur, nomine blaſphemo locus ipſe deſignaretur. Sed & alium locum ἀργυρόπολιν pro huiuſmodi cauſſa nominauit. Χρυσόπολις item in capite Boſphori conſtituta eſt. Huius multi antiquorũ faciũt mentionem. De qua ciuitate Xenophon in primo libro Helladicorum dicit, quòd eam muro cinxerit Alcibiades, & in ea conſtituerit, vt qui nauigarent de Ponto, decimas ibi præberent. Videns ergo

φαρμακεύς.

Chryſopolis Xenophõtis libro i.

C Atticus locum in contraria ripa χρυσοπόλεως poſitum delectabilem & decorum, ait: ἀργυρόπολι nominetur: qui locus eius repente cognomen obtinuit. Igitur quibuſdam dicentibus ei, non debere Nouatianos intra ciuitatem miſſas facere: Neſcitis, inquit, quantum nobiſcũ in perſecutione Conſtantij atque Valẽtis fueriot paſsi, qui etiam teſtes ſunt noſtræ fidei. Nam quum pridem eccleſia fuiſſet diuiſa, iſti circa fidem nihil innouauerunt. Pro epiſcopi ordinatione aliquando veniens in Nicæam, Aſclepiadem Nouatianorum vidit epiſcopum valde ſenem, interrogauítque quot in epiſcopatu annos haberet. Quo reſpondente: Quinquaginta: Felix, inquit, homo es, tãto tẽpore boni operis curam † habens. Super hæc ait: Ego quidẽ Nouatum laudo, Nouatianos nõ approbo. Tum Aſclepiades: Quomodo hoc dicis epiſcope? Verum Atticus: illum, inquit, laudo, quoniam his qui ſacrificauerãt, communicare noluit, hoc etiam ego ipſe feciſſem. Nouatianos autem non laudo, quod pro leuibus vitiis laicos à gratia communicationis excludunt. Aſclepiades dixit: Extra ſacrificãdi peccatum etiam alia plurima ſunt delicta ſecũdum ſcripturas quæ ducunt ad mortem, propter quæ vos

Argyropolis.

Nouatiani nominè mali

† agens. Nouatum laudo, Nouatianos nõ approbo.

D quidem clericos, nos autem communicare etiam laicos prohibemus, Deo ſoli eorũ remiſsionis iudicium committentes. Atticus verò etiam ſuã pręſciuit mortem. Nam quũ à Nicæa diſcederet, Calliopio presbytero dixit: Ante autumnum Conſtantinopolim venire feſtina, ſi viuũ me denuò videre deſideras. Si tardaueris, non videbis. Quo dicto, mentitus non eſt. Anno nanque viceſimoprimo ſui epiſcopatus, decimo die menſis Octobris eſt mortuus, Conſulatu Theodoſij vndecimo, & Valentiniani Cæſaris primo.

Attici mors. An.do.427

De ordinatione Siſinnij, & moribus ipſius, & quod Proclus ordinatus Cyzici non ſit ſuſceptus.

CAPVT III.

Porrò Theodoſius imperator à Theſſalonica reuertens, eius exequias nõ inuenit. Ante vnũ nanque diem quàm ingrederetur, ille ſepultus eſt. Poſt paucos verò dies, id eſt, viginti tres, menſis

E Octobris nunciatum eſt, quod Valentinianus inſulas ſuſcepiſſet imperij. Poſt obitũ igitur Attici fit maxima de epiſcopi ordinatione contentio, aliis alium poſtulantibus, quidam Philippum presbyterum quærebant, alij Proclum item presbyterum. Sed omnis populus communiter deſiderabat ordinari Siſinnium, qui & ipſe presbyter quidẽ erat. In nulla tamen ciuitate ordinatus, ſed in ſuburbano Conſtantinopoleos, cui nomẽ † Oliua eſt, miniſtrabat: hoc ſuburbanum eſt poſitum contra faciem ciuitatis, vbi dies aſcenſionis Saluatoris ſolẽniter celebratur. Hunc ergo virum omnes laici diligebant propter ipſius reuerentiam, & maximè quia fouebat pauperes vltra ſui menſuram. Præualuit ergo votum laicorum, & Siſinnius ordinatus eſt viceſimo octauo die Februarij menſis, Conſulatu ſequenti Theodoſij duodecimo, & Valentiniani iunioris ſecũdo. Philippus autem presbyter, cui prælatus fuerat Siſinnius, in hiſtoria Chriſtiana quam trigintaſex libris ipſe cõſcripſit, ordinationem Siſinnij valde lacerauit, detogãs ordinato & pariter ordinãtibus, & maximè laicis. Is enim Philippus à Ioanne epiſcopo diaconus ordinatus, mul-

† Elæa. Oliua.

Siſinnius Cõſtantinop. epiſcopus. An.do.428. Philippi Cõſtantinop. Hiſtoria Chriſtiana libri xxxvi.

F ta quoque conſcripſit contra Iulianum imperatorem: cuius tamen hiſtoria mihi multam videtur habere confuſionem, & non ſatis prodeſſe legentibus. Siſinnio igitur ordinato, contigit epiſcopum obire Cyzicenum. Tunc Siſinnius, Proclum in Cyzico cõſecrauit, qui antequam proficiſceretur Cyzicum, ciues præcedẽtes, Dalmatium monachum epiſcopum ſibimet ordinarũt, paruipendentes regulam qua iubetur, præter Cõſtantinopolitanum pont. ordinationem fieri non debere. Quod ideo Cyziceni neglexerunt, quod Attico ſoli hæc lex perſonaliter pręſtita videbatur. Manſit ergo Proclus nõ habens eccleſiam propriam, qui tamen in doctrina eccleſiarum Cõſtantinopoleos valde florebat. Igitur Siſinnius cùm duos in epiſcopatu cõpleuiſſet annos, defunctus eſt Conſulatu Hierij & Ardaburij viceſimoquarto die Decembris mẽſis, vir celeberrimus caſtitate & rectitudine vitæ ſuę, manſuetus moribus ſinę vllo figmento, remotus à cauſsis. Quamobrem curioſis viris, triſtis & inefficax videbatur.

Proclus.

Dalmatius monachus.

An.do 430.

A *De ordinatione Neſtorij, & quæ ſub eo in eccleſiis mala acciderint.* CAP. IIII.

Neſtorius ex Antiochia ad epiſcopatum Conſtantinopolitanũ vocatus. An. do. 430

Neſtorij arrogantia.

DEfuncto Siſinnio, Imperatoribus viſum eſt nullum ex eccleſia Conſtantinopolitana ordinare pontificem, eo quòd eſſent vanæ gloriæ & ſibimet arrogantes: quum vtique multi Philippũ, plurimi Proclum habere deſiderarent. Interea ab Antiochia viſum eſt aduenã euocari debere. Erat enim ibi quidam Neſtorius nomine, genere Germaniciẽſis, bonæ vocis & ſimul eloquentiæ. Ideóque eum velut idoneum ad docendum euocauerunt. Quúmque tranſiſſent tres mẽſes, venit Neſtori⁹ ab Antiochia, qui caſtitate ĩter plurimos pręcipuus habebatur. Quibus autẽ fuerit moribus inſtitutus, ſapientes à primo eius ſermone nõ latuit. Ordinatus enim decimo die menſis Aprilis Conſulatu Felicis & Tauri, mox illam vulgatam coram omni populo protulit vocem, faciens ſermonem ad Principem: Da mihi, inquit, ô Imperator, terrã purgatam ab hæreticis, & ego cœlũ tribuam. Debella mecum hæreticos, & ego tecum debellabo B Perſas. Hæc quum dixiſſet, licet quidam odio haberent hæreticos, tamen leuitas ſenſus eius, & indignationis initium, vanæ gloriæ tumor, eis valde diſplicuit, quod ne modicum quidem tempus expectans ad talia verba deſcendiſſet, & ſecũdum Prouerbium vt dicam, cùm necdum ciuitatis guſtaſſet aquam, perſecutor feruentiſsimus appareret. Quinto verò ordinationis die Oratorium Arianorum, in quo latenter conueniebant, auferre volens, eos ad tantum furorem perduxit, vt idẽ Oratorium concremarent. Quę cauſſa etiam vicinas conſumpſit ædes turbáque vehemens in ciuitate accidit. Verùm Ariani ſeipſos defendere parabant: ſed eorum conſilium cuſtos ciuitatis dominus impediuit. Poſtea autem ipſum Neſtorium vocabant incendiarium, non ſolùm hæretici, ſed etiã qui eius fidei concordabant. Non enim ſilere poterat, ſed ſemper cõtra hæreſes machinatus quantum ad ſe, ſubuertit funditus ciuitatem. Nouatianos autem depopulari tentabat, eo quòd Paulus C eorum epiſcopus præditus eſſe reuerentia diceretur: ſed proceres eius impetum refrenarunt. Quanta verò circa Aſiam, Lydiam, Cariam, contra Quartodecimanos mala commiſerit, & quod propter eum circa Miletum & Sardis facta ſeditione ſint mortui, nunc omitto. Quam verò propter hæc & propter infrenatam linguam receperit vltionem, poſt pauca narrabo. Nunc verò res memorabilis indicanda eſt. Quædam gens vltra Rhenum fluuium eſt, Burgundionum. Iſti vitã quietam agũt, & penè omnes fabri lignorum ſunt, ex qua mercede paſcuntur: quorum regionem Huni crebra inuaſione vaſtabant, & plurimos occidebant. At illi licet anxietate conſtricti, ad nullum ſe tamen hominem contulerunt, ſed alicui Deo ſe committere cogitabant. Tum audientes quod Romanorum Deus fortiter adiuuat ſe timentes, omnes cõmuni cõſilio ad credulitatem Chriſti confugiunt. Venientéſque in vnam ciuitatem Galliarum, rogabãt vt ab epiſcopo Chriſtianorum baptiſma mererentur. At ille eos ſeptem diebus faciens ieiunare, & imbuens fide, baptizatos octauo die abire pręcepit. Qui ſumpta fiducia contra tyrannos alacriter feſtinabãt, & ſpe ſua fruſtrati nõ ſunt. Nam quum rex Hunorum nomine † Suptarus per noctem fuiſſet ciborum nimia voracitate corruptus, D Burgundiones gentem inimicam ſine duce reperientes, & pauci plurimis reſiſtentes, facta cõgreſſione vicerunt. Nam quum eſſent iſtorum tria millia, circa decem millia peremerunt, & ex illo tota gens feruentiſsimè in Chriſtianiſmo permãſit. Eo tempore Barbas Arianorum epiſcopus, eſt defunctus, Conſulatu Theodoſij tertiodecimo, & Valẽtiniani tertio, viceſimoquarto die Iunij mẽſis, in cuius locum Sabbatius ordinatur. Neſtorius itaq; agens præter cõſuetudinem eccleſiæ, cõtra ſe plurimos incitabat, ſicut eius facta oſtendunt. In Germenſi etenim Helleſponti ciuitate Antonius erat epiſcopus, qui cognoſcens inſtãtiam Neſtorij aduerſus hæreticos, Macedonianos & ipſe perſequi feſtinabat, quaſi patriarchæ imitatus imaginẽ. Porrò Macedoniani aliquãtulũ ſunt perpeſsi. Quúmque Antonius vehemẽter inſiſteret, iam moleſtiã non ferentes, ad ſcelus ſe duriſsimum contulerũt. Mittẽtes etenim quoſdam viros, & quod rectum eſt ſecundo loco ponentes, interemerunt eũ. Hoc E factum Macedonianorum, Neſtorio maioris perſecutionis dedit occaſionem. Perſuaſit enim imperatoribus, vt eorum eccleſiæ tollerentur. Quamobrem Conſtantinopoli eis eccleſia ablata eſt, ante murum veterem poſita ciuitatis, & Cyzici, & aliæ plurimæ quas habebant in Helleſponto: quorum aliqui ad eccleſiam confugerunt, in Conſubſtantialitatis fide conſentientes. Sed, ſicut ait ſcriptura, Ebrioſis vinum nõ deeſt, neque contentioſo lites: ſic quoque Neſtorio amanti perſecutiones, euenit vt perſequeretur ſemper eccleſiã Dei. Erat cum eo Anaſtaſius presbyter ab Antiochia pariter deſtinatus, quem nimis honorabat, & veluti conſiliariũ habebat in cauſsis. Aliquãdo igitur coram eccleſia Anaſtaſius docẽs, ait: Dei genitricem Mariam nullus appellet. Maria enim homo fuit, & Deũ ab homine generari prorſus impoſsibile eſt. Hoc quum auditum fuiſſet, plurimos clericorum & laicorum pariter conturbabat. Olim nanq; didicerant Deum fateri Chriſtũ, & nullatenus eũ per diſpenſationem velut hominem à diuinitate ſeparari, credentes Apoſtolicę voci, dicit: Et ſi cognouimus ſecundũ carnem Chriſtũ, ſed nunc nequaquã F cognoſcimus. Quapropter relinquentes de Chriſto ſermonem, ad perfectionem procedam⁹. Tumultu ſiquidẽ (ſicut dixi) in eccleſia facto, Neſtorius Anaſtaſij ſermonem firmare volens, & nõ redarguere velut blaſphemum, qui videbatur ab eo honorari, frequenter ex hoc corã eccleſia docuit. Et cum maiori cõtentione quæſtionem hanc agitabat, ſermonẽ Dei genitricis reiiciẽs. Vnde diuiſio nata eſt in eccleſia, & velut in nocturno bello diuerſi, nunc his, nunc aliis conſentiebant, & verba propria denegabãt. Neſtorius autem apud multos in ea erat opinione, quòd purũ hominem diceret Chriſtum, & tanquam Pauli Samoſateni atque Photini dogma in eccleſias introduceret. Sed de his maxima quæſtio mota eſt, & tumultus, ita vt vniuerſalis ſynodus ageretur. Ego verò legens Neſtorij libros, quę intellexiſſe cõperi hunc virum, & cum veritate conſpexi, neque pro eius inimicitiis, neque pro gratia alterius explanabo. Non mihi videtur Neſtorius neque Samoſatenũ ſecutus Paulum, neque Photinum, neque omni-

Prouerbium.

Neſtorius, incẽdiarius.

An. do. 430. Burgundi.

Huni.

Ieiuniũ ante baptiſmũ.

† *Vptarus.*

Barbas mort. an. do. 438. Sabbatius.

Antonius Germenſis epiſcopus contra Macedonianos.

Macedonianis eccleſia adempta.

Anaſtaſius presbyter.

2. Cor. 5.

An. do. 432.

Neſtorij ſententia.

A no purum hominem dixiſſe Chriſtum,ſed ſermonem tantummodo quaſi metuendum expauiſſe: Et hoc paſſum,quod decenter non eſſet eruditus. Qui dum naturaliter eloquens fuiſſet, ſe putabat doctum, & libris Antiquorum interpretum dedignabatur incumbere,omnibúsq; ſe meliorem putabat eſſe, ignorans quod in catholica Ioannis epiſtola in antiquis exẽplaribus habeatur: Omnis ſpiritus qui ſoluit Ieſum,à Deo nõ eſt.Húc enim ſenſum ex veteribus exẽplaribus abſtulerunt, qui ſeparare volunt ab hominis diſpenſatione diuinitatem. Quapropter veteres interpretes hoc ipſum deſignauerunt,quod aliqui adulterarint hanc epiſtolam,ſoluere hominem à Deo volẽtes.Eſt enim humanitas copulata diuinitati,&iam nõ ſunt duo, ſed vnum. Hac ratione confidentes antiqui, Mariam Dei non timuerunt dicere genitricem.Euſebius Pamphili enim tertio libro de vita Conſtantini,dixit: Etenim & generationem ſuſtinere,qui nobiſcum eſt Deus propter nos voluit: & locus eius in carne generationis nominatus eſt apud Hebręos Bethlehem.Quamobrẽ & Helena Auguſta

Aliqui interpretes.

1. Ioan. 4. a.

Euſeb. Pamphili in vita Conſtantini

B Deo amabilis,locum amplum vbi Dei genitrix peperit,memoriis mirabilibus adornauit,hanc ſacratiſsimam ſpeluncam decẽter illuſtrans.Sed & Origenes in primo Tomo de epiſtola Pauli ad Romanos,ait: Quomodo Dei genitrix dicatur,latius animaduerte. Apparet igitur Neſtorium ignoraſſe lectiones antiquorum.Quapropter(ſicut dixi)in ſermone ſolo moratus eſt,&non ſolùm eum ſermonem ex animo dedit, ſed etiã omnino Deum eſſe qui natus eſt denegauit. Nos enim fatemur quod qui de ſancta Virgine natus eſt,crucifixus eſt, Dominus eſt gloriæ,ſicut dixit Apoſtolus: Si enim cognouiſſent, nũquam Dominum gloriæ crucifixiſſent. Porrò Neſtorius dicit: Noli gloriari Iudæe, non crucifixiſti Deum: tanquã ipſe Dominus gloriæ idem non ſit Deus. Nam quod purum non dicat hominem Chriſtum, ſicut Photinus,aut Paulus Samoſatenus, etiam homiliæ quas fecit oſtendunt. Nuſquam enim Dei verbi ſubſiſtentiam perimit,ſed vbique id ſubſiſtere confitetur,& habere ſubſtantiam, nòn ſicut Photinus & Samoſate-

C nus eius exiſtentiam perimentes.Hoc enim &Manichæi à Montano dogmatizare audent.Sic igitur Neſtorium inuenio ſapuiſſe ex eius libris. Non ergo mediocrem concuſsionem orbi terrarum tepidiſsima Neſtorij ratiocinatio concitauit. Interea contigit ſcelus quoddam graue in eccleſia prouenire.Serui quidam potentium genere Barbari, dominum crudelem experti, ad eccleſiam confugerunt, & portantes gladios ingreſsi ſunt ad altare. Cúmque rogarentur,exire nullo modo voluerũt, ſed impediebant ſolennia celebrari,plurimis diebus gladios tenentes euaginatos, & parati ſe vindicare.&omnibus ad eos accedentibus inſiſtebãt. Qui poſtremò vnum clericum perimentes,& aliũ vulnerantes,etiam ſeipſos interemerunt. Quo facto quidam trãſeuntium hoc ſcelus nihil boni eccleſiæ ſignificare prædixit: nec veritate fruſtratus eſt.Significabat enim populi diuiſionem, & deiectionem eius,qui fuerat cauſſa diuiſionis.

Serui confugiunt ad templum.

De Epheſino concilio contra Neſtorium.
CAPVT V.

NOn multo poſt tempore, iuſsio principis epiſcopos vndique Epheſum conuenire præcepit.Mox ergo poſt Paſchalem feſtiuitatem,Neſtorius cum maxima multitudine venit Epheſum,inuenitque plurimos epiſcoporum ibi fuiſſe collectos. Porrò Cyrillus Alexandrinus modicum cunctatus, circa Pentecoſten occurrit. Quinto verò die poſt Pentecoſten, Iuuenalis etiam Hieroſolymorum venit.Porrò Ioanne Antiocheno cunctãte,mouebant præſentes epiſcopi quæſtionem.Cyrillus autem Alexandrinus epiſcopus, deflorationes quaſdam librorum Neſtorij faciebat,eum turbare volens. Etenim erat inimicus eius. Et quum plurimi Deum confiteantur eſſe IESVM: ego, inquit Neſtorius, bimeſtrem & trimeſtrẽ nequaquam confiteor Deum. Quapropter mũdus ſum à ſanguine veſtro,& poſthac ad vos nõ veniã. Quũ hęc dixiſſet,cum reliquis cõgregabatur epiſcopis, qui ipſius ſententiam ſequebantur:pręſentes ergo in duos ordines ſunt diuiſi. Porrò Cyrillus cũ ſuis facto concilio Neſtorium vocauerunt.At ille non obediuit, differens in præſentiam Ioannis Antiocheni. Qui verò circa Cyrillũ erant, homilias Neſtorij quas de hac quæſtione protulerat ſæpius relegentes,& ex ipſis iudicantes,eum velut blaſphemantem Dei filium,damnauerunt. Hoc facto,qui circa Neſtorium erant, aliud apud ſe concilium facientes damnauere Cyrillum, & cum eo Memnonem Epheſinæ ciuitatis epiſcopũ.Non verò multo poſt venit etiam Ioannes Antiochenus epiſcopus,& cognoſcens quæ geſta eſſent,indignabatur contra Cyrillum tanquam ſeditionis autorem, eò quòd adeò feruenter Neſtorij feciſſet damnationem.Porrò Cyrillus cum Iuuenale volens ſe vlciſci contra Ioannem,damnauit etiam ipſum.His tali mixtione confuſis, cognoſcens Neſtorius contentionem ad quãdam perniciem perueniſſe, Dei genitricem Mariam vocabat,dicens: Dicatur, inquit,etiam Dei genitrix Maria,& ea quæ afferunt diſsidium conquieſcant. Sed nullus eum ex pœnitentia talia dicentem,ſuſcepit. Quapropter hactenus damnatus & in exilium miſſus Oaſin habitare dinoſcitur.Hunc ergo terminum ſynodus habuit: quæ geſta ſunt Conſulatu Baſsi & Antiochi, triceſima octaua die Iunij menſis.

D … E … F

An. do. 435. Concilium Epheſinum.

Neſtorius damnatur.

Oaſis vrbs

Quomodo Ioannes Antiochenus Cyrillum damnauerit.
CAPVT VI.

POrrò Ioannes veniens Antiochiam, & plurimos epiſcoporum colligens, damnauit Cyrillum cùm iam eſſet in Alexandria. Paulò poſt verò inimicitias reſoluentes,in gratiam redierũt, & ſedes alterutris reddiderunt.Poſt damnationem verò Neſtorij,dura Conſtantinopli turba contra eccleſiam facta eſt.Diuiſus eſt nanque populus propter tepidum eius,ſicut dixi,tractatum. Clerici tamen omnes communi decreto eum anathematizauerunt. Sic enim nos Chriſtiani contra blaſphemos prolatum ſolemus appellare decretum, quando id veluti in marmore ſcriptum,manifeſtũ cunctis oſtendimus.

Ioan Antiochenus damnat Cyrillũ Alexandrinum.

Anathema

De ordinatione Maximiani Conſtantinopoli.
CAPVT VII.

A His ita prouenientibus de electione epiſcopi quæſtio rurſus exorta eſt, & multi Philippum (cuius iam feci mentionem) plurimi Proclum eligebant. Potuitque Proclus tenere pontificatum, niſi quidam procerum prohibuiſſent, dicentes, regulam eccleſiaſticam non permittere eum qui alterius ciuitatis epiſcopus nominatus eſt, ad alterã migrare ciuitatem: quod dictum populum reuocauit. Cúmque quatuor tranſiſſent menſes, poſt Neſtorij damnationem Maximianus ordinatur epiſcopus, in monachica quidem vita, presbyterorũ tamen collegio conſtitutus. Is enim opinioné reuerẽdi viri olim habuerat, eò quòd propriis ſumptibus monumenta fabricaret, vt in eis religioſorum corpora ſepeliret. Erat enim idiota ſermone, & ſub quiete viuere potius eligebat.

Proclus.

Maximian⁹ Cõſtantinop.

Quod epiſcopi ex aliis ad alias eccleſias ſint mutati. CAP. VIII.

B QVia verò quidam dicebant eccleſiaſticam regulam prohibere, ne Proclus Conſtantinopolitanam teneret eccleſiam, cum Cyzici fuiſſet ordinatus, volo ꝓ hac re pauca narrare. Nõ enim hoc verè dixiſſe videntur, ſed aut inuidia faciente, aut ignorantes eccleſiaſticam ſanctionem prohibuerunt, quæ frequenter in eccleſiis vtiliter facta noſcuntur. Euſebius itaque Pamphili in ſexto Eccleſiaſticæ hiſtoriæ libro, Alexandrum vnius Cappadociæ ciuitatis epiſcopũ refert, quum veniſſet cauſſa orationis Hieroſolymam, detentum fuiſſe ab eius ciuibus, & in locum Narciſsi epiſcopi conſtitutum, & deinceps omni vita ſua ipſi eccleſiæ præſediſſe. Sic igitur apud veteres ſine vlla differentia, de ciuitate ad aliã migrabat epiſcopus, cùm vtilitas euocaret. Oportet autem etiam regulam huic operi copulari, vt oſtendatur mentitos eſſe, qui Proclum inthronizare prohibuerunt.

Regula XVIII. Si quis epiſcopus ordinat⁹ ad parœciam, in qua ordinatus eſt, minimè ꝓficiſcitur, non ſua culpa, ſed ſiue populo reſpuente, aut propter quamlibet aliam cauſſam non neceſsitate factã, hunc honore miniſterióque participari tantum, nec eum miſceri rebus, in qua collectas celebrat, eccleſiæ, ſed ſuſtinere quòd prouinciæ ſynodus ſuo iudicio definierit. Hæc itaque regula eſt. C Quod verò plurimi epiſcoporum ex aliis ciuitatibus ad alias propter vtilitates temporum migrarint, nomina eorum qui ſunt mutati ſubdidimus. Perigenes in Petris ordinatur epiſcopus: & quoniam ciues eius eum ſuſcipere noluerunt, Romanæ ciuitatis epiſcopus iuſsit eum inthronizari in Corintho metropoli, defuncto eius epiſcopo: eique donec vixit, eccleſiæ præfuit. Gregorius Nazianzenus prius vnius Cappadociç ciuitatis fuit epiſcopus, deinde in Nazianzo conſtitutus eſt. Meletius prius Sebaſtenæ eccleſiæ præfuit, & poſtea Antiochiæ præſul eſt conſtitutus. Doſitheum Seleuciæ epiſcopum, Alexãder Antiochenus epiſcopus in Tarſum Ciliciæ tranſtulit. † Reuerẽtius ab Arcis Phœniciæ, in Tyrum tranſlatus eſt. Ioannes de Gordo Lydiæ mutatus eſt in Proconeſum, & in ea præſidet eccleſia. Palladius ab Helenopoli mutatur in Aſponam. Alexãder ab Helenopoli in Adrianos mutatus eſt. Theoſebius ab Apamia Aſiæ trãsfertur in Eudoxiopolim, quæ prius Salambria vocabatur. Polycarp⁹ de vrbe Antaptiſtena Myſię, D in Nicopolim Thraciæ mutatus eſt. Herophilus de Trapezapoli Phrygiæ, trãſlatus eſt in Plotinopolim Thracię. Optimus ab Argdamia Phrygię, in Antiochiã Piſidiæ trãsfertur. Syluanus à Philippopoli Thraciæ mutatur in Troada. Tot igitur quos ad præſens inuenimus ex propriis ciuitatibus ad alias migraſſe, nos memoraſſe ſufficiat. De Syluano tamen, qui ex Philippopoli Thraciæ in Troada migrauit, vtile iudico pauca narrare. Syluanus quidẽ Rhetor fuit prius Troili Sophiſtę filius, & ad perfectum Chriſtianus, vitámque monachicam diligẽs. Is enim doctoris pallio vti deſpexit: quẽ poſt hæc Atticus epiſcopus comprehendens, epiſcopũ Philippopoleos ordinauit. At ille tribus annis in Thracia degens, nec frigora ferre valens, cũ haberet corp⁹ valde debile atq; ſubtile, rogauit Atticũ, vt eum in loco alio conſtitueret, dicens, non ob aliam cauſſam niſi propter frigus ea ſe loca vitare. Cúmque alius pro eo fuiſſet ordinatus, manſit Syluanus Conſtantinopoli, vitam monachicam perfectè cuſtodiens. Adeóque ſine vlla fuit arrogan- E tia, vt plerunque in tanta multitudine ciuitatis cũ ſoleis de ſparto procederet. Cum vero aliquãtum temporis prçteriiſſet, Troianę præſul eccleſiæ moritur: Troianíque venerunt, petentes epiſcopum. Cúmque cogitaret Atticus quem ordinare deberet, ſubitò contigit ad ipſum ſalutandũ venire Syluanum. At ille vidẽs eum, mox cogitare ceſſauit. Tum ad Syluanũ: Non habes, inquit, vlterius occaſioné, pro qua eccleſiaſticas curas poſsis effugere. Troia nanque non habet frigus, ſed ecce paratus eſt tuo corpori opportunus à Deo locus. Præpara ergo teipſum, & ad Troiam cõtinuò proficiſcere. Migrat ergo Syluanus. Quo facto miraculũ quod inter eius man⁹ accidit, enarrabo. Nauis maxima quæ grandes columnas deuexerat nuper, in littore Troiano fabricabatur. Cúmq; eam ad mare voluiſſent deducere multis funibus, atq; populo trahente, nullatenus mouebatur. Quod cũ plurimis diebus ageretur, ſuſpicati ſunt nauem à dæmonio retineri. Tum ad Syluanum venientes epiſcopum, rogauerunt eum vt in eo loco daret orationem, credentes hoc modo trahi nauem. At ille humili ſermone dicebat ſe eſſe peccatorem, aſſerens hoc opus alicuius eſſe iuſti, nõ tamen ſuum. F Quem cũ rogaſſent, venit ad littus. Factáque oratione tetigit vnum funem, iubẽs vt inſiſterent operi cum labore. Tum illis † breuiter impellentibus curſim nauis ad mare ꝓceſsit: hoc miraculum reuerentiam illius viri cunctos fecit habere Prouinciales. Qui quum eſſet etiam in aliis rebus eximius, videns clericos etiam de cõtentione litigantium negocia facientes, nullum clericum vnquam iudicare præcepit. Sed petitiones poſtulantiũ ipſe ſuſcepit: rogabat vnum fidelium laicorum amatorémque iuſtitiæ, vt ipſe litigantibus intereſſet, & terminum iuſtitiæ definiret. Ob quam rem maximam apud omnes gloriam cõſequutus eſt. Quum igitur Maximianus in vrbe Conſtantinopolitana ordinatus fuiſſet epiſcopus Cõſulatu Baſsi & Antonij, quinto & viceſimo die menſis Octobris, cauſſæ eccleſiaſticæ quieuerunt.

† Reuertius.

Metropolis

Arcadia.

Syluanus.

Miraculum.

† leniter.

Quomodo apud Cretam quodam Iudæo dicente ſe eſſe Moſen, plurimi Iudæorum deceptione ſint mortui, & reliqui facti ſint Chriſtiani. CAP. IX.

An.do. 441. A CIrca hoc tempus multi Iudęorũ in Creta chriſtiani facti ſunt propter huiuſmodi cladem. Quidam ſeductor Iudæus finxit ſeipſum eſſe Moyſen,&cœlitus deſtinatum,vt Iudęos illam inſulam inhabitantes per mare † duceret,ipſum ſe eſſe dicens,qui olim filios Iſraël per rubrum mare ſaluaſſet.Circuibat itaque toto anno vnamquamque illius inſulæ ciuitatem,ſuadebatque Iudæis vt crederent,monens vt omnes pecunias atque poſſeſſiones relinquerent, cum vtique deducti per ſiccum mare ad repromiſsionis gaudia peruenirent. At illi hac ſpe capti, omne opus proprium negligebãt, contemnentes etiam poſſeſſiones ſuas, & dimittentes eas quibuſuis perſonis. Quúmque veniſſet dies quã deſignauerat ſeductor ille Iudęus,eo pręcedente ſequebantur omnes cum coniugibus & † minoribus, ſeduxitque eos ad quandam tupem decliuius incumbentem,iuſsitque vt in tomorum ſpeciem ſeipſos euoluerent. Hoc igitur faciebant priores. Et quum venirent ad rupes, repente moriebãtur, tam dilacerati acutis rupibus,quàm in aqua necati. B Plures tamen mori potuerũt,niſi(Deo prouidẽte) quidam viri Chriſtiani ſuperueniſſent piſcatores atque negotiatores,qui alios quum necarentur eripientes recteauerũt. Tum alij eorum ſtultitiam ſentientes, alios,ne ſeipſos iactu interficerent,tenuerunt,nuntiantes eorum mortem qui primo ceciderant. Qui etiam cognoſcentes ſeductionem,culpabãt ſe, eò quòd facilè credidiſſent. Quúmq; voluiſſent illum perimere ſeductorem, cõprehendere nequiuerunt.Repentè nanque diſparuit,deditque ſuſpitionem quod dæmon fuiſſet erroneus humana figura circũamictus. Ex hac itaque calamitate multi tunc Cretenſium Iudæorum ad Chriſtianam conuerſi ſunt fidem.

† deduceret, — *Iudei per pſeudomoy-ſen decepti in Creta.* — *† paruulis,*

De magno incendio Conſtantinopoli facto, & morte Maximiani atque inſtitutione procli. CAPVT X.

INterea incendium in ciuitate Conſtantinopolitana factum paulatim peruenit ad Thermas,quę vocãtur Achilleæ: deinde ad locum qui dicitur Pelargus, ita vt Nouatianorum comprehenderetur eccleſia. C Tum fertur Paulum eorum epiſcopũ inter flammas eccleſiæ reſtitiſſe ſupplicantem Deo, ne eccleſia pariter cremaretur. Qui locus ereptus eſt: & hactenus XVII. die menſis Auguſti apud Nouatianos Collectio celebratur.Hunc tamen ſocum nõ ſolùm Chriſtiani, ſed etiam Pagani ex eo tempore venerantur. Maximianus igitur cũ duos annos & ſex menſes eccleſiam gubernaſſet,defunctus eſt,Conſulatu Ariobindæ & Aſparis,die duodecimo menſis Aprilis,in ſeptimana maiore Ieiuniorum,feria quinta. Tum igitur Theodoſius imperator ſapienter cauſſæ ,pſpexit,ne rurſus de epiſcopatu ſeditionis quæſtio, aut tumultus in eccleſia naſceretur. Quũ adhuc ergo corpus Maximiani iaceret, præſentibus epiſcopis præcepit inthronizari Proclum. Quod etiã Romani epiſcopi Cæleſtini literæ firmauerunt, quas ad Cyrillum Alexandriæ deſtinauit epiſcopum, & ad Ioãnem Antiochenum & Ruphum Theſſalonicenſem dicẽs, quod nihil prohiberet alterius ciuitatis exiſtentẽ epiſcopum in aliam demigrare. Inthronizatus igitur Proclus exequias Maximiani corporis celebrauit: de quo tempus vt pauca dicamus. D

Incendium Conſtantino poli. — *Maximiani epiſcopi Conſtantinop. mors. An.do. 436.* — *Proclus ſuccedit.*

De conuerſatione & moribus Procli. CAPVT XI.

PRoclus ab ætate prima lector fuit,apud doctores tamen † obſeruans ſtudioſus quoq; Rhetoricæ fuit: qui quum ad perfectam veniſſet ætatem, plerunque cum Attico erat epiſcopo exceptor ſermonum eius. Et quum proficeret ab Attico diaconus ordinatur,poſtea presbyter. A Siſinnio verò Cyzici conſecratur epiſcopus. Hæc quidem ei primo acciderunt,poſtea thronum Cõſtantinopolitanæ ſortitur eccleſiæ. Erat enim vir moribus optimis: & ab Attico vtiliter eruditus, omnia eius imitabatur.Sed in iſto patientia potior apparebat.Et ille quidem hæreticis ſe terribilem opportunè mõſtrabat, iſte verò omnibus mitis erat, & ſic eos potius quàm violenter flectere nitebatur, nullam hæreſim vexare volens, in hac parte Theodoſium imitatus imperatorem. E Ille nanque iudicabat contra culpabiles imperiali non vti poteſtate. Hic autem paruipendebat, ſi quis de Deo non ita ſaperet ſicut ipſe. In his igitur Imperator laudabat eum,quum & ipſe veros ſacerdotes imitaretur, & nequaq̃ perſequi volentes admitteret. Ego tamẽ audacter dico,quod manſuetudine omnes veros ſacerdotes euicerit. Ob quam cauſſam hoſtes ſuos citra belli certamina ſubiugabat, ſicut oſtẽditur in Ioanne tyrãno, & facta poſt hoc perditione Barbarorum.

Proclus. † incumbens — *Theodoſius vicit omnes ſacerdotes mãſuetudine*

De victoria Barbarorum. CAP. XII.

POſt interitum nanque tyranni, Barbari quos ille contra Romanos ſuum euocauerat in auxilium, parati erant Romanorum fines inuadere. Hæc audiens Imperator conſuete hanc ſolicitudinem Deo commiſit, & orationibus occupatus cito ,pmeruit quod quæſiuit. Quæ enim acciderint Barbaris enarranda ſunt:Dux eorum nomine Rugas, fulmine percuſſus, interiit. Secutáque peſtis, maximam partem eorum hominum interemit. Et non ſolùm hoc ſuffecit, ſed etiã ignis de cœlo deſcendens,plurimos qui videbantur remanſiſſe,cõſumpſit. F Quæ res Barbaros in formidine magna conſtituit,non ſolùm quod cõtra gentem Romanorum fortiſsimam arma leuare auſi fuiſſent, ſed quod ſic eos à forti Deo iuuari cõſpicerent. Tum Proclus epiſcopus de prophetia Ezechielis coram eccleſia faciens ſermonẽ,de collata ſalute,ab omnibus eſt laudatus.Cuius ,ɸphetiæ verba ſunt hęc: Et tu fili hominis propheti za in Gog principe Moſoch & Thobal. Iudico enim eum morte & ſanguine & imbre diluuij, & lapidibus grandinis, & ignẽ & ſulphur pluã ſuper eũ,& omnes qui cũ eo ſunt. E poſt pauca: Et ſcient quia ego ſum Dominus.

Barbari contra Romanos. — *Rugas.* — *Ezech. 38.*

Quomodo filia Theodoſij Valentiniano ſit iuncta. CAPVT XIII.

IGitur imperatori propter ſuam mãſuetudinem etiam alia plurima præſtitit DEVS,quorum vnum illud eſt:Erat ei filia ex Eudocia, nomine Eu-

An do 438. Eudoxia filia Theodoſij nubit Valentiniano.

A doxia. Hane Valentinianus conſobrinus eius, Heſperiarum partium ab eo factus Imperator, petiit vxorem. Cumque Theodoſius annuiſſet, cogitabat in medio itineris, quodam loco nuptias celebtare. Placuerarque vt Theſſalonicam ambo venirent. Inter hæc nuntiauit Valentinianus ne fatigarêtur Theodoſius: ipſe enim venturum ſe Conſtantinopolim compromiſit. Quum ergo partes muniſſet Heſperias, Conſtantinopolim venit ad nuptias. Quibus celebratis Conſulatu Iſidori & Senatoris, vxore ſumpta reuerſus eſt.

Quomodo corpus Ioannis epiſcopi ſit Conſtantinopolim reuocatum. CAP. XIIII.

NOn multo poſt Epiſcopus Proclus eos qui propter Ioannis depoſitionem ſegregabantur, eccleſiæ reſtituit. Sapientiaque ſua eorũ triſtitiam mitigauit hoc modo. Corpus enim Ioannis in Comanis ſepultum, triceſimoquinto anno poſt depoſitionẽ Conſtantinopolim iubente Im-
B peratore reuocauit, & publice diuulgatum in eccleſia Apoſtolorum multo honore recondidit.
An.do.441. Paulus Nouatianorum epiſcopus.
Quod actum eſt. 16. Conſulatu Theodoſij. 17. Ianuarij menſis die. Paulus quoque Nouatianorum epiſcopus eodem Conſulatu. 20. Iulij menſis die defunctus eſt. Qui cùm ægrotaret, nec dietam cõſuetam tranſgreſſus eſt, nec orationes ſolitas prætermiſit. Quumque eſſet morti vicinus, euocauit omnes clericos ſuos dicens: Cogitate epiſcopum eligere dum viuo, ne poſthac turbas eccleſiæ noſtræ ſuſtineant. Illis verò ei potius electionem dãtibus, Paulus ait: Ergo ſcriptam mihi huiuſmodi date profeſsionem, quod ipſum eligetis, quẽ ego decreuero. Quibus hoc facientibus atque ſubſcribentibus, Marciani presbyteri nomen in charta conſcripſit atque ſignauit. Fecitque priores ſimiliter ſignare presbyteros, eamque chartam apud Marcum depoſuit Scytharum eccleſiæ Nouatianorum epiſcopum, dicẽs: Si vixero, mihi redde. Si mortuus fuero hic inuenies quis debeat ordinari. Poſt cuius obitum tertio die reſignantes, & Mar-
Marcianus ſuccedit Paulo.
C ciani nomen inuenientes, eiusque laudantes electionẽ, ſine vlla mora miſerũt in Tiberiada Phrygiæ, vbi tunc habitabat. Et comprehenſum deduxerunt viceſimoprimo die eius menſis, & ordinarunt epiſcopum.

Quomodo Eudoxia vxor Imperatoris Hieroſolymam ſit profecta. CAP. XV.

THeodoſius igitur Imperator pro beneficiis à D
deo ſibi collatis, gratias agebat, plurimis honoribus Chriſto ſua vota compenſans, cõiugemque ſuam Eudociam Hieroſolymam deſtinauit. Hoc enim & ipſa votum habuerat, ſi filiam videret nuptam. Quæ tam Hieroſolymis eccleſias conſtitutas quàm per ſingulas ciuitates poſitas, honorauit: & quum illuc proficiſceretur, & cùm inde rediret.

Quod Proclus Thalaſſium ſenatorem authoritate ſua Cæſareæ Cappadociæ fecerit epiſcopum.

CAPVT XVI.

PRoclus autem Epiſcopus eodem tempore ſeptimodecimo Imperatoris Theodoſij Conſulatu, rem mirabilem operatus eſt, quam nullus priorum fecit Epiſcoporum. Quum enim Firmus Epiſcopus Cæſareæ Cappadociæ mortuus fuiſſet, aderant Cæſarienſes, petentes Epiſcopum. *An.do.441.*
Quumque cogitaret, quem eis ordinare deberet, contigit vt ad eum ſalutandum die ſabbato Sena- E
tores vniuerſi venirent, inter quos Thalaſſius qui Præfecturæ Illyrici adminiſtrauerat dignitatem. Quumque futurum eſſet (ſicut habebat fama) vt Orientalem regeret præfecturã, miſſa manu Proclus pro præfecturę dignitate epiſcopatum ei Cęſarianæ ciuitatis impoſuit. Hæc quidem in eccleſia illo tempore gerebãtur. Nos autem hic terminum faciamus hiſtoriæ in pace gubernari cunctas eccleſias exornantes. Nos ergo ô ſacratiſsime homo dei Theodore, tuam compleuimus iuſsionẽ, finem facientes hiſtoriæ, in anno ſecundo trecenteſimæquintæ Olympiadis, Conſulatu 17. Imperatoris Theodoſij.
Peroratio Socratis Cõſtantinopolitani ad Theodorum. An.do.442.

Hiſtoriæ eccleſiaſticæ quam Tripartitam vocãt, libri duodecimi, Epiphanio Scholaſtico interprete,

FINIS.

F

Errata.

Fol.13.col.2.lin.17.leg. atque ſimilium. fol.18. col.1.lig.23.leg. quæ ex non. fo.22. col.lig.10.leg. dicens. fo.28.col.lig.19.leg. eſt filius. fo.75. col. 2.lig.49.lege, ex quibus cum patre.

EVSEBII CAESARIENSIS
VITA EX D. HIERONYMI CATALOGO de viris illuſtribus.

Euſebius, Cæſareæ Palæſtinę epiſcopus, in ſcripturis diuinis ſtudioſiſsimus, & bibliothecę diuinę cum Pamphilo martyre diligentiſsimus peruestigator, ædidit infinita volumina, de quibus hæc ſunt:

Εὐαγγελικῆς ἀποδείξεως, hoc eſt, Euangelicæ demonſtrationis Libri. 20.

Εὐαγγελικῆς προπαρασκευῆς, hoc eſt, Euangelicæ pręparationis, Libri. 15.

Θεοφανίας, + Θεοφανείας, hoc eſt, diuinæ apparitionis, Libri. 5.

Eccleſiaſticæ hiſtoriæ, Libri. 10.

Chronicorum canonum omoimoda hiſtoria, & eorum ἐπιτομήν. Et

De Euangeliorum diaphonia.

In Eſaiam, Libri. 10. Et

Contra Porphyrium, qui eodem tempore ſcribebat in Silicia, vt quidam putant, Libri. 30. De quibus ad me viginti tantum peruenerunt.

Τοπικῶν, Liber vnus.

Ἀπολογίας pro Origene, Libri. 6.

De vita Pamphili, Libri. 3.

De martyribus alia opuſcula. Et

In centum quinquaginta Pſalmos, eruditiſsimi cõmentarij. Et multa alia. Floruit maxime ſub Cõſtatino imperatore & Conſtantio. Et ob amicitiam Pamphili martyris ab eo cognomentum ſortitus eſt.

Theodoritus Cyri fuit Epiſcopus, quam Stephanus κύρου πόλιν appellat, Vocant illam Perſæ Cyrecbatam, & ſita eſt in extremis Perſiæ finibus. Meminit eius in quinto libro, quum inquit, κύρῳ δὲ τῇ ἐμῇ πόλει ἱδρυμένον. Scripſit Eccleſiaſticæ hiſtoriæ libros quinque, quos Græci nunc λόγους, nunc τόμους vocant. Præterea opus quod inſcripſit De curatione Græcarum affectionum, verſum ſuperioribus annis, à Zenobio Acciaiolo Florẽtino ordinis Prædicatorum. Meminit ipſe paſsim in hiſtoria ſua de aliis quoque libris à ſe conſcriptis, vt reſponſionũ ad Magos Perſarum, & Hiſtoriæ de Martyribus.

DE SOZOMENO.

Sozomenus indicat ſe verſatũ in actionibus forenſibus apud Cõſtantinopolim, cùm Aquilini ſodalis ſui meminit à febre liberati. Meminit alicubi progenitorum ſuorum, & aui ſui, quem ad Chriſtum conuerſum refert in agro Gazenſi, quum fuiſſet patre ethnico prognatus, tribuens illi ſacrarũ literarum peritiam. Scripſit autem hiſtoriam nouem tomis ſectam, ad Theodoſiũ iuniorem, exorſus à tertio Conſulatu Criſpi & Conſtantini Caſſ. vſque ad ſeptimumdecimum Theodoſij iunioris. Extat autem huius hiſtoriæ volumen Græcum in bibliotheca Xyſti Romæ.

DE SOCRATE

Et hic Cõſtãtinopolitanus fuit, diſcipulus Helladij & Ammonij Grammaticorum. Scripſit hiſtoriam ad preces Theodori Sozomenicæ ſimillimam, quantum ad tempus attinet.

Index Rerum ac materiarum memorabilium in Hiſtoriam ECCLESIASTICAM, QVAM TRIPARTITAM vocant.

A

ABacuc corpus repertum. 141 d
Abdas epiſcopus Perſarum. 151 d
Abdias. 83 e
Abedecalla martyr. 36 e
Abraham hebræorum pater. 6 c
Acaciani. 62 d conueniunt apud Antiochiam. 26 e 71 a
Acacianorum epiſtola ex ſynodo Antiochena ad Iouianum auguſt. 96 d
Acacij doctrina. 68 e
Acacius euocat è Bithynia ad ſynodum conſtātinop. 69 f 70 a conqueritur. 68 a
Acacius dicit filium dei ſimilem patri ſecūdum voluntatem tantum. ibidem. f
Acacius martyr. 153 a
Acamantium. 163 d
Accuſatur Chryſoſtomus. 147 b condemnatur, mittitur in exilium. 147 c
Acepſemas epiſcopus 36 f zeugmaticus. 117 b
Achab. 83 c
Achilas Alexādriæ epiſc. 15 b. 22 b Apoſtata. 16 a Arianus. 17 b 18 b
Achitus diaconus. 51 b
Acta ſynodi Seleuciæ. 62 d
Acta conciliorum. 7 a
Adamantius medicus. 156 b
Adrianus. 95 b
Adulterarum pæna Romæ ſublata. 130 e
AEas. 14 a b
AEgyptij poſt cœnam ſacrificabant 137 e
AElium hoc eſt, hieroſolyma ſynodus transfertur. 38 d
AEmilianus iudex. 61 f
AEmona ciuitas. 2 f
AEſculapij templum. 33 a
AEthalis excommunicatur. 20 a
Aëtij vox ſuperba. 72 b
Aëtio interdicitur vti diaconi officio. 66 d
Aetius Lyddæ epiſcopus. 21 b mittitur in exiliū. 72 b
Agapitus ὁμοούσιον amplectitur & fit epiſcopus Synnadenſis. 157 f
Agapius. 138 e epiſcopus & eius ſcripta. 42 e
Agelius Nouatianorum epiſcopus. 103 e reuocatur de exilio. ibid. eius mors. 129 f
Agelon Gomarus. 101 e
Aiacis tumulus. 31 e
Alamanni. 129 b
Athalis martyrium. 32 a 72 b
Alaricus rex Gothorum. 150 e
Alaricus Romam venit. 155 e
Alemanni profligati à Iuliano. 72 b
Alexander antiochenus. 150 d
Alexander magnus. 6 b Alexandriæ epiſcopus. 8 b 15 b
Alexander inexorabilis. 22 e Conſtantinopoli. eccleſiæ epiſ. 14 a Apoſtolic. dogmatum prædicator. 15 d melior quam doctior. 25 b
Alexander totam noctem deum orauit. 40 d
Alexander philoſopho ſilētium imponit. ibid.
Alexandria vrbs multarum Gentium. 13 b
Alexandri mors. 38 b
Alexandri Alexandrini ad eccleſiæ præſules literæ. 15 a
Alexandrinæ ſeditionis autor Eudoxius. 105 f
Alexandrinæ eccleſiæ epiſcopi. 15 d
Alleluia Romæ. 138 a
Alexandrini perſequuntur. 150 b
Alexandrini ſeditioſi. 155 f
Amantius epiſcopus. 39 f
Altera ſynodus propter Chryſoſt. 148 d
Amatius iudex. 81 a
Ambroſius ad Theodoſium 133 b præſul tumultum compeſcit. 28 a
Ambroſius in exilium. 129 b baptizatur, eligitur in epiſcopum. 98 a
Ambroſius ad Ruffinum. 132 f
Ammonius. 113 e 115 d
Ammonius occiditur à populo quod lapidem petulanter in præfectum ieciſſet. 156 e
Ammon 113 f eius miracula, mors. 14 c
Amphictyones de Alexandro. 95 a
Amphilochius Lycaonenſis. 100 a
Amphilochius ad Theodoſium. 130 f
Amphion Epiphaniæ Ciliciæ epiſcopus. 21 e
Ananiæ martyrium. 36 e
Anaſtaſia baſilica. 125 f
Anaſtaſia & Caroſa filiæ Valentiniani auguſt. 103 c
Anaſtaſius presbyter. 161 a
Anaſtaſius. 150 b
Anathema 162 e
Andragatius trucidatur 129 d ſe in aquam præcipitat. 130 b
Aninus epiſcopus. 69 b
Anima Chriſti. 81 e
Ante ſecula. 20 a
Anthemius præfectus. 153 b
Antinous amaſius Adriani. 95 b
Antiochenæ ſynodi fides. 62 a
Antiocheni conuiciantur in barbam Iuliani. 89 f
Antiocheni concilij diuiſio propter fidem. 13 e
Antiochenſium gaudium de morte Iuliani. 93 e
Antiochia Mygdonica Niſibis dicta. 24 b e
Antiochia Orientis caput. 121 d
Antiochus 145 d
Antiochus nepos ſuccedit liberio. 101 e
Antiphonarum origo. 145 e
Antiquus mos. 29 e
Antiqui interpretes. 161 a
Antonij vigiliæ. 13 e mors 14 c frugalitas 13 d
Antoni monachi ſomnium. 27 c
Antonius Germenſis epiſcopus contra Macedonianos. 161 d
Antonius AEgyptius monachus Conſtantino Imperatori amicus. 13 e
Anto. Magnus. 112. f 117. a literarum ignarus 13 e præfectus. 151 b
Anubion epiſcopus. 39 f
Apelles AEgyptius. 114 a
Apex fidei totius. 58 b
Aphaca. 33 a
Aphraates. 116 d
Aphricanus. 7 d eius ſcripta. 59 e
Apollinaris rhetor. 73 d Syrus 89 b grammaticus. 73 d
Apollinaris Laodicenus. 121 e priuatus epiſcopatu. 122 a
Apollinares duo. 71 d
Apollinariſtæ. 23 d
Apollinariſtæ vniti orthodoxis. 151 d
Apollo eremita. 114 b
Apollo Didymeus. 10 b Pithius. 33 a
Apollonij vita. 114 e
Apologia de Origene. 81 e de fuga Athanaſij. 83 a
Apoſtaſeos Arij, ſocij. 16 a
Apoſtolica ſedes Antiochiæ. 54. a Hieroſolymis. ibid.
Appion Nicomediæ epiſcopus. 34 a
Aquila locus, ad quem deducta eſt argo. 9 f
Aquilinus cauſidicus Sozomeni ſocius. 31 e ardentiſsima febre correptus diuinitus ſanatur. ibidem.
Ariobindas. 157 a
Arantheus 119 f
Aradus Inſula. 102 d
Arbarbion epiſcopus. 39
Arcadij Auguſti mors. 153 a
Ardaburius. 157 e f
Arethuſij Marco epiſcopo ſuo infenſi. 80 d
Argyropolis. 160 e
Ariani cupiunt habere vnam eccleſiam oppidatim 12 a aſſerunt Chriſtum eſſe naturæ mutabilis. 17 e conciliant Conſtantium cōtra Athanaſium. 15 a
Ariani quidam apud Alexādriam ſuffocati. 45 b
Ariani ſacerdotiū Arij anathematizauerunt. 26 e
Ariani Porphyriani dicti. 30 a
Ariani mera ſiteris Niceni concilij ſubſcribūt. 26 c
Ariani epiſcopi qui non admiſerūt ὁμοούσιον 28 a
Ariani in orthodoxos. 106 c
Ariani cauſant orthodoxos. 116 a
Ariani in ſuburbius Alexandrinis. 131 a domum Nectarij incendunt. 130 b
Ariani relinquunt eccleſias quas. 40. annis tenuerant. 124 c
Ariani Sabbato & dominica. 145 b
Ariani conueniunt Antiochiæ. 34 b triumphant 74 a damnati. 61 a
Arianorum conuentus apud Bythiniam. 22 e Marcorem 38 e ſchiſma. 118 b
Arianorum impiiſsimum dogma. 17 e f concilia decem. 61 e
Arij Impiū dogma. 20 f 21 a mors 40 e epiſtola ad Euſebium 20 f Doctrina. 26 a
Arij profeſsio mittitur ſynodo hieroſolymitanæ examinanda. 39 a
Ariſtoteles In quem vſum ſcripſerit ſophiſmata. 59 b
Arius contra eccleſiam exoritur. 15 a b e excommunicatus. 20 e
Arius Alexandrinus. 43 f ſubſcribit decretis Niceni concilij. 40 d
Arius iuriſiurandi deluſor. 40 d ordine cecidit ſacerdotali. 15 d
Arius & Achilas ſpeluncas latronum ſibi edificant. 17 ad Paulū Tyri epiſcopū legatus. 20 d
Arius alexandrinæ ſcholæ præficitur. 15 b
Arius & eius ſectatores mittuntur in exilium. 18 b ab exilio reuocatur. 38 d
Arius & Achilas tunicam Chriſti irrumpibilem diuidere non erubuerunt. 17 d
Armenij Chriſti fidem ſectantur. 25 a
Armenius bardiſanæ. 117 e
Arſatius Conſtantinop. epiſcopus. 149 c moritur. 150 a
Arſenius. 48 b
Arſius abbas. 113 a
Artemius. 88 e
Artemon. 19 b
Aſclepas Gazæ epiſcopus. 47 c Romam proficiſcitur. 44 e
Aſclepam Gazei ſuſcipiunt. 32 b
Aſterius rhetor. 40 a eius libris Arianū dogma firmatus. ibid. a
Aſturum Flauiani concilium. 100 a
Athalaricus. 119 e
Athanaſij teſtimonium de Origene. 146 d
Athanaſij Inimici. 59 d Vaticinium. 64 e mors. 109 a
Athanaſius Græcos vocat Gētiles. 55 b Anazarbi

epiſcopus. 21 b Diſputator. 25 b ſuam recipit eccleſiam. 52 conſtituit ſacerdotes in aliis eccleſiis. 52 c
Athanaſius impetrat Syrorum & Paleſtinorum ſynodum. 53 b perit Dari Chriſtianis vnam eccleſiam oppidatim. 52 b
Athanaſius apud Treuiros Galliarum metropolim degebat. 39 f fit Alexãdriæ epiſcopus. 38 b ad iudicium vocatur. 42 f
Athanaſius conſtantinop. venit ad Cõſtantium. 39 b iubetur redire in Alexãdriam. 41 d 82 a fauore conſtantini iunioris Alexan. reuertitur. 42 a
Athanaſius vt magus accuſatur. 38 c 64 e Euſebij opera Alexandria pellitur. 42 c accuſatur ab Arianis. 43 d fugit Romam 44 a accuſatur apud Cæſarem. 42 e conciliũ conuocat apud Alexandriam. 54 e
Athanaſius Cõſtantij furorem declinat. 64 c exulat. 84 e mittit quinque epiſcopos ad Cõſtan. Impera. vt ſeipſum excuſent. 64 c
Athanaſius accuſatur ab Arianis. 43 d aduerſus ſynodum Ariminenſem. 62 d vocatur ad Cõſtantium 64 c adit Iouianum. 97 a ſemper odio habitus ab Arianis. 59 d ſuam recipit eccleſiam, 52 c
Athanaſius Alexandrinus. 51 d
Attici ſermones non excipiebantur à ſcribentibus ſicut olim Origenis. 153 e
Atticus Conſtantinop. 153 e
Atticus ſuccedit Arſatio. 150 a
Atim Rhodij in deum retulerunt. 95 a
Audæus hæreticus. 92 d
Authoritas Ro. Pontificis. 43 d 65 e
Auxentius epiſcopus moritur. 97 f
Azaues Eunuchus. 36 e

B

Bacurius magiſter militum. 140 e
Barabanea rea Perſarum. 157 a
Barbas Arianorum epiſcopus. 154 d
Barbæ mors. 162 d
Barbari Contra Romanos. 164 e
Barbari ſuburbia Conſtãtinop. diripiunt. 121 a
Baſilij magni memoranda ſententia. 111 c
Baſilius Cappadox. 89 b
Baſilius. 108 b Ancyranus occiditur. 81 b c
Beatitudo vera in cultura dei eſt. 15 e
Bellum Perſicum. 53 d
Beniamin oratione ſola ægros ſanabat. 124 d
Beniuolus quæſtor 129 e
Beryllus Philadelphiæ epiſcopus. 82 c
Bichor epiſcopus martyr. 37 b
Biſa Thraciæ Ciuitas. 106 c
Bitianus. 157 a
Blanditiis magis quam tormentis cenſet Iulianus expugnandos Chriſtianos. 78 a
Britãnio ſeuex in Imperatorem electitios. 56 e
Britannio tyrannus. 54 b
Britannio priuatur Imperio. 56 e
Burgundiones. 161 c
Buſyris martyr. 81 a
Byzantium. 33 c

C

Calũnia adulterij ab Arianis Euſtathio imponitur. 34 e
Calydonius aper. 7 c
Calyſtus. 92 b
Candelabrum Theodoſij. 5 f
Canones Nicæni concilij. 90 e
Canones ſynodi Syrmienſis. 57
Caput Ioannis baptiſtæ. 138 f
Carræ Ciuitas. 92 d
Cauſa receſſus. 13 c
Celeſtinus Pontifex Romanus. 155 e
Celtæ. 102 c
Centum Chriſtiani interfecti. 36 b
Chreſtus Nicex epiſcopus. 34 b c
Chriſtiani dabant operam ſpectaculis apud alexandriam. 155 f
Chriſtiani à Licinio perſequuntur. 10 a b ſuis opibus ſpoliantur. 89 f
Chriſtiani in militiam recipiuntur. 10 e exulantes reuocantur, ibid. infamia liberantur. 10 e honorifice habentur. 10 e
Chriſtiani hominis libertas. 12 d
Chriſtianorum dogma cœpit ex Gẽtilium perſequutione. 10 b
Chriſtianorum hoſpitalitas & officiũ erga mortuos. 85 f
Chriſti mater poſt partum virgo permanſit. 6 f
Chriſtus in euangelio. 83 d
Chryſanus. 155 e
Chryſopolis. 162 b
Chryſoſtomiani. 150 f
Chryſoſtomiani torquẽtur propter factum Incendium. 149 f
Chryſoſtomus Nouatianis fauit. 149 e
Chryſoſtomus vbi exulauit. 148 a annumeratur prædeceſſoribus ſuis epi. 150 e moritur. 149 f
Chryſoſtomus accuſatus appellat ſynodũ vniuerſalem.
Cingulum militare. 9 e 93 a
Citerites Indi. 120 d
Clearchus Nymphæum ædificat. 103 d
Clemens Alexandrinus. 7 d eius opera. 59 e
Cleomedes Athleta. 95 a
Clerici coguntur militare. 78 c
Coci publici. 80 c
Cœlibibus licet condere teſtamentum. 11 d
Collecta Chriſtianorum. 12 c
Communionis ſignum. 23 a
Concilia hæreticorum. 41 a prohibita. 131 a
Concilia partialia Orientalium & Occidentalium epiſcoporum. 45 f
Concilia non celebranda citra ſententiam ſummi pontificis. 43 d
Concilij Nicæni ſeſsiones. 26 a
Concilium Epheſi propter Neſtorium. 162 d
Concilium in chalcedone propter Ioan. Chryſoſtomum. 147 a
Concilium. 2. in Nicea Bithiniæ. 67 a
Concilium Antiochiæ nonaginta epiſcoporum. 43 d
Concilium apud Niceam Iſauriæ. 67 d
Concilium Nicomediæ pro Orientalibus. 60 b
Concilium Mediolani. 56 f
Concilium Ariminenſe pro Occidentalibus. 60 b
Concilium Sirmij aduerſus Photinum. 56 e
Concilium Hieroſol. ſub Athanaſio. 82 c
Concilium Siſinnij de concordandis hæreticis. 128 d
Confeſſorum conuerſatio. 10 e
Conflictus. 140 c
Conſcriptoris eſt omnis veritati poſtponere. 7 f
Conſtans in tricennalibus ordinatur. 41 d
Conſtans partes Athanaſij tuetur. 42 f
Conſtans pro Athanaſio. 43 a
Conſtantia mulier orthodoxa, 107 b
Conſtantienſes cor à Conſtan. libertate donati. 78 d
Conſtantij in Gothos bellum. 10 f
Conſtantij leuitas. 54 b e
Conſtantij cum Gothis fœdus. 10 f
Conſtantij in Illyricum profectio. 56 c e
Conſtantij & Liciani bellum. 10 b
Conſtantij Concilium de explorãda Chriſtianorum conſtantia. 9 e
Conſtantij epiſtola ad Alexandrinos qua recipitur Athanaſius. 52 d e
Cõſtantini ſenioris in pauperes liberalitas. 39 e
Conſtantini epiſtola de Ario. 30 a
Conſtantini forum 40 d
Conſtantini oratorium. 11 a
Conſtantini de vnanimitate & concordia ſermones. 16 b
Conſtantini principis epiſtola ad Alexandrum pontif. Alexandrinum. 21 e
Conſtantinopolis vnde dicta. 76 b
Conſtantinopolis Romæ ſimilis. 32 c olim Byzantium dicta. 31 c 32 c
Conſtantinopolitana hereſis recens. 126 c
Conſtantinopolitani priuantur ſtipendiis frumentariis. 44 c
Conſtãtinus myſteria fidei edocetur. 8 f
Conſtantinus necis filij ſui cooperator. 9 b c
Conſtantinus epiſcopis certum vectigal diſtribuit. 12 a
Conſtantinus quomodo Chriſtianum dogma cognouerit. 8 c
Conſtantinus Baptizatur. 9 c
Conſtantinus religionem Chriſtianam cõmendat. 10 c
Conſtantinus perſequitur Chriſtianos. ibidem. & 8 b
Conſtantinus Sarmatas vincit. 10 f
Conſtantinus arma militum ſigno crucis ſignabat. 12 a
Conſtantinus Euſebiano amicus. 14 f
Conſtantinus nolebat iudicare de cauſis ſacerdotum. 25 a
Conſtantinus non ſolum cum Ario & Alexandro expoſtulat. 21 d
Conſtantinus ſuppeditat victum patribus Nicæni concilij. 24 c
Conſtantinus Auguſt. filios ſuos Cæſares facit. 41 b
Conſtantinus moritur. 41 a
Conſtantinus iunior Heſperiis partibus præficitur. 42 a
Conſtantinus occiditur. ibid. d
Conſtantinus Auguſt. de paſcha. 137 a
Conſtantinus iunior. 53 c inuadit partes fratris ſui Conſtantis. 42 d
Conſtantinus partem crucis chriſti ſtatuæ ſuæ incluſit. 32 a
Conſtantinus Cæſar. 41 d
Conſtantinus iubet hũc locum, dominus creauit me & cę. populo interpretari. 74 c
Conſtantinus voluit eſſe Romæ duos pontifices. 61 e
Conſtantinus baptizatur. 41 d
Conſtantinus iterum Arianizat. 84 c
Conſtantinus Arianam ſectam diſſeminare nititur. 84 a b
Conſtantinus cupit vt Orientales ſubſcribant Arianis. 59 c
Conſtantinus Athanaſium perſequitur. 54 d
Conſtantinus Romam venit. 59 a
Conſtantinus ſuccenſet Macedonio. 66 c
Conſtantinus aug. moritur. 71 f
Conſubſtantiale quomodo Ariani interpretantur. 58 b
Conſultarunt de epiſcopo Antiochenis præficiendo. 74 d
Conuentus Chriſtianorum. 12 c
Copras Monachus. 12 a
Cornelius Pont. Romanus. 118 c
Corona Dionyſij. 94 f
Corpus Ioannis Chryſoſtomi Conſtantinop. poſt trigeſimum quintum annum aduectũ. 165 a
C C. epiſcopi Ariminenſis ſynodi Arianis aduerſi. 65 f
Corpus eccleſiæ viuum. 15 f
Cras. 64 a
Crucis ſignum Conſtantino oſtenſum. 8 c d
Cubitus. 32 c 10 e
Cucuſum Cappadociæ Ciuitas. 46 c

Cyrillus. 116 a
Cyrilli mors. 131 b
Cyrilli Hieroſolym. cauſa Seleuciæ diſcutitur. 69 a
Cyrillus Hieroſoly. abdicatur ab Acacio Cæſarienſi. 70 a
Cyrillus Hieroſoly. primus inter eccleſiaſticos appellationes vſus. 69 a
Cyrillus & Acacius contendunt de iure metropolitæ. 70 b
Cyrillus Hieroſoly. Diaconus martyr. 81 c
Cyrillus vendidit ſuppellectilem eccleſiæ donatam à Conſtantio. 70 b
Cyrillus Alexandrinus. 150 d 134 f
Cyrus in peda ictus à Marutha moritur. 147 a b
Cyziceni quod petunt à Iuliano impetrant. 84 f
Cyziceni eiciunt Eunomium. 103 a

D

DAEmon queritur de ſanctis viris. 109 d
Dalmatius Cæſar. 13 c.26 b
Dalmatius monachus. 160 f
Damaſus pontifex Romanus. 118 d e. 103 e. 139 e
Decennium imperatorum. 30 d
Dei ſubſtantia. 26 e
Demophilus epiſcopus. 61 a. 106 b. 118 f
Derogatio valet quādo derogator creditur bonæ odes. 39 f
Deus non ſit corporeus. 144 d
Dialectica. 1 e
Dialogus Conſtantij & Liberij pontif. Romani. 60 e
Dictum argorum. 51 e
Didymi memorabile dictum. 113 d
Didymus. 117 b e
Diem veneris cur Conſtantinus honorarit. 14 b
Dies paſſionis paraſceue. 36 b
Digami. 137 e
Diocletianus omnes eccleſias Chriſtianorum euertit. 151 e
Diodorus diaconus. 66 d 116 b e
Dionyſius Albæ metropolis Italorum epiſcopus. 56 f
Dionyſius in exilium mittitur. 69 a
Dionyſius hermopoleos epiſcopus 144 e
Dioſpolis olim Lydda dicta. 21 b
Diripiuntur domus eorum qui Chryſoſtomo fauebant. 149 c d
Diſputatores. 158 e
Diſſeritur de Arij dogmate. 20 a
Diſſidium eccleſiarum. 22 a
Diſsimiles. 71 e
Diſsimilitudinis fides. 104 b
Diuerſitas cleri & populi. 66 e
Diuerſitas pſallentium in templo. 5 f d
Diuinitas pſalmis & hymnis placatur. 13 b
Dogma Niceni concilij iterum in quæſtionem venit. 41 e
Dominica Auguſta. 111 b
Dominicus dies orationi dicatus. 11 b
Domitianus Orientis præfectus. 58 f
Domus Placidię Auguſtæ. 147 b
Domus τῶν ... apud Conſtantinop. 153 d
Donatiua principum quando dari ſolita. 86 d
Donatus. 140 d
Dorotheus Theſeus. 114 c 138 b
Dorotheus Arianorum epiſcopus apud Conſtantinopolim. 154 d
Duplex ſpectatorum color. 61 e

E.

ECcleſia Romana 44 f
Eccleſias duas Conſtan. Cōſtantinop. ædificauit. 31 e f
Ecebolus ſophiſta. 76 b e 82 e
Edeſſa. 51 b
Egeſippus. 7 d
Elebachus. 134 b
Eleuſius Cizici epiſcopus. 65 f
Eleuſius Cizicenus. 8 f. 118 f
Emaus vicus. 20 b
ἐνθουσιασμός, id eſt, diuini ſeu afflati. 99 f
Encratitæ. 81 a
Ephrem Syrus. 74 b
Ephrē cantica cōpoſuit de martyribus. 117 b e
Epigramma futura prædicens. 103 d
Epinicia Theodoſij & Valentiniani. 130 f
Epiphanius ſophiſta Gentilis. 73 d
Epiphanius epiſcopus. 115 f
Epiphanius Origenis libros damnat & dioſcorum. 146 e
Epiphanius Cyprius Conſtantinop. 146 b
Epiſcopi Orientales reſcribunt Iulio pontifici 44 f
Epiſcopi potentia ex loco. 21 f
Epiſcopi excommunicati. 69 b
Epiſcopi abdicati. 70 a 64 a
Epiſcopi decem ad Conſtantium mittuntur. 69 c d
Epiſcopi mittunt legationem ad valētinianum Auguſtum. 100 e
Epiſcopi apoſtolicarum eccleſiarum. 141 f
Epiſcopi condemnati pelluntur vrbe Conſtantinop. 70 d
Epiſcopi ſubſtituti. ibid.
Epiſcopi Aegyptij in diocæſaream miſsi. 111 e
Epiſcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt. 18 a
Epiſtola Cōſtantij ad Iuſtinum Cæſarienſem de parandis libris. 30 f
Epiſtola Conſtantij ad Perſarum Regem pro Chriſtianis. 37 e
Epiſtola Liberij pontificis Romani. 104 f
Epiſtola Athanaſij & aliorū epiſcoporum Occidentalium ad Iouianum Auguſtum. 95 e
Epiſtola ſynodi Conſtantinop. miſſa Occidentalibus. 155 e
Erat. 20 a
Eruca virtus magna. 26 b
Euagrius. 115 d 112 d 106 c 139 d
Euangelici, Apoſtolici, prophetici libri. 24 e
Euchariſt a olim laicis dabatur in manus. 132 e
Euchetarum error qui dicunt euchariſtiam neque obeſſe neque prodeſſe. 99 f
Eudoxia filia Theodoſij nubit Valentiniano. 164 f 165 a
Eudusij de Conſtantino magno & eius filio opinio. 71 a
Eudoxius nititur AEtium reſtituere. 65 f
Eudoxius ſedem Conſtantinop. vſurpat. 70 f
Eudoxius gratioſus in aula Valentis. 100 e
Eudoxius Germaniæ epiſcopus. 46 b conſulit Eunomio vt ad tempus opus ſuum premat. 73 f
Eudoxius occupat ſedem Antiochenam. 66 f 61 f
Eudoxius accuſatus apud Conſtantium. 66 f
Eugenius ex ludimagiſtro tyrannus 139 f
Eugenius ſupplex Theodoſio. 140 e
Eulogius presbiter. 107 d 114 b
Eulogius & Protogenes redeunt ab exilio. 10 a
Eumæus homericus. 86 b
Eunomiani. 73 e
Eunomij temeraria ſubtilitas. 103 a
Eunomius epiſcopus Cyzicenus. 73 f
Eunomius accuſatus apud imperat. 71 b
Eunomius cur ab Eudoxio ſeparatus. 105 e
Eunomius it in exilium. 105 f
Eunomius ad tempus opus ſuum premit. 73 a
Eunomij ſcripta. 102 f 128 f
Eunomius diſcedit Samoſata. 105 a
Eunomius Arianus in Euſebij locum obtruſus. 101 f
Eunomianorum ſchiſma. 138 c
Eunomiotheophroniani. ibid d
Eunomioeuthiciani. 138 d
Eunuchi. 27 b
Euolcius exulat. 102 b
Euphronius epiſcopus Antiochiæ. 34 f. 43 d
Eupſychius Cæſarienſis. 81 e
Euſebia vxor Conſtantij. 26 e
Euſebij martyrium. 80 a. 102 e
Euſebij Samoſatenæ humilitas. 105 f
Euſebij epiſtola ad Paulinum epiſcopum. 21 e
Euſebij verba de concilio Niceno. 27 e f
Euſebij Cæſarienſis vocabuli ὁμοούσιος interpretatio. 18 e
Euſebij conſtantia. 75 e
Euſebij Pamphili de fide cōcilij Niceni ad Paleſtinos epiſtola. 18 e
Euſebij & Theogonij pœnitentię libellus. 31 b
Euſebius ad Hyſtrum. 101 f
Euſebius vercellenſis. 59 f. 82 a b e
Euſebius nauigat zeugma Syrię. 101 d
Euſebius presbyter præpoſitus cubiculi. 60 e
Euſebius Nicomedienſis Arianorum fautor. 41 f
Euſebius Samoſatenus in exilio quid egerit. 101 d
Euſebius dolet de ſchiſmate Antiochenſium. 84 a b
Euſebius redux. 122 f
Euſebius de vita Conſtantini. 162 a
Euſebius in exilium. 102 b
Euſebius Eunuchus. 72 d
Euſebius Cæſarienſis. 7 d
Euſebius Cæſariæ epiſcopus. 81 b
Euſebius Emiſenus. 43 e
Euſebius moritur. 44 b
Euſebius à muliere Ariana occiditur. 122 d
Euſebius Nicomedienſis Conſtantinop. præficitur. 34 f
Euſtathius Antiochiæ epiſcopus. 8 b 26 b
Euſtathiani. 34 a
Eutropius lector in carcere. 149 e
Eutropius Eunuchus prępoſitus cubiculi. 143 a
Euſythianus philoſophus. 84 e
Euzoius epiſcopus Arianus. 16 a
Euzoius excommunicatur. 20 e
Euzoius Arij ſodalis. 84 b
Ex alijs Gentibus cur creuerit eccleſia. 7 b
Ex apologia Athanaſij de fuga. 83 a
Exceptores notarij. 18 c 67 d e
Ex ἀ..., id eſt ex ſubſtantia. 27 b
Expoſitio fidei apud Sirmium. 56 f

F

Factio Melitianorum. 82 b
Factiones Arianorum & homouſianorum. 43 b
Felix loco Liberij Pontifex creatur. 61 d
Fidei maior authoritas in populo quam in clero. 66 e
Fidei expoſitio apud Sirmium Præſente Conſtantino Auguſto. 56 f
Fides Niceni concilij. 27 f
Fides Acacij Cæſarienſis. 88 a
Fides Antiochenæ ſynodi. 87 f
Fides lecta Arimini. 65 b
Fides Arij quam apud Conſtantium Auguſt. profeſſus eſt. 18 e
Filius conſubſtantialis patri & coæternus. 15 d
Filius ex non exiſtentibus factus. 18 a
Filius ſacerdotis ethnici ad Chriſtum conuerſus. 87 e
Filius valentis baptizatur ab Arianis. 108 e
Flacillus Antiochiæ epiſcopus. 43 d
Flauianus Antiochenus. 100 a. 116 b e. 150 b
Flauianus Antiochenus Melitij ſucceſſor. 112 b
Fœdus Romanorum cum Perſis. 93 a
Fornicaria mulier. 50 b

Fuus apud Nicopolim morboſum depulſor. 90 c
Fortunę templum à Chriſtiania deſtructum. 78 c
Forum Conſtantini. 40 c
Franci Imperio Romano ſubiiciuntur. 44 c
Franci Romanis infeſti. 43 f
Fridigernus. 119 c
Frumẽtorum reditus reddit eccleſiis Iouianus. 96 a b

G

Gainæ Tyrannis. 144 c
Gainas magiſter militum Scytha. 143 c
Gainas conatur incendere Palatium Conſtantinop. 144 a
Gaius epiſcopus. 61 a
Galilæos vocat Iulianus Chriſtianos. 78 c
Galli Cæſaris tyrannis. 58 f
Gallus ſolicitatur Epheſi. 76 c
Gallus Cæſar Iudæos compeſcit. 58 f.
Gaza maritima. 78 d
Gentiles cur potius quam Iudæi fidem receperint. 6 c
Gentiles apud Antiochiam. 116 b
Georgius in ſede Alexandrina propulſo Athanaſio. 64 f
Georgius Alexandrinus. 71 d
Georgius à Gentilibus capitur & occiditur. 79 d
Georgius fugere cogitur. 64 f
Georgius Laodicenus. 74 c
Germa. 103 f
Germani. 102 c 44 c
Germinius epiſcopus. 61 a
Gorotanes. 151 c
Gothi. 119 c
Gothi cum Theodoſio. 140 a
Gothi quando Ariani facti. 120 a
Gothi quando Chriſtiani. ibid.
Gothi in bello proni. 11 a
Gothi in Romanos. 119 d
Grando Conſtantinopoli. 103 c.149 d
Gratianus Cæſar quo pacto cæſus. 119 d
Gratianus reuocat epiſcopos de exilio. 121 c
Grauitas exactionum multorum malorũ cauſa. 112 d
Gregorius Cappadox. 82 b
Gregorius Alexandria pellitur. 44 d
Gregorius Ponticus diſcipulus Origenis. 118 a
Gregorius Cappadox recipitur. 44 d
Gregorius Laodicenus. 71 c
Gregorius Beryti epiſcopus. 21 b
Gregorius Nazianzenus de Iuliano. 94 a
Gregorius Conſtantinopolim relinquit. 124 f
Gregorius Conſtantinop. aſcitus. 123 f
Gregorius Nazianzenus cupit abire Conſtantinopolim. 124 c

H

Hæretici Chriſtianos expugnant. 45 d
Hæreſis de inæquali ſubſtantia. 46 f
Hæreſis negantium gratiam conferri in baptiſmo. 200 b
Hæretici vt cameleontes mutantur. 16 c
Hæretici Tunicam Chriſti diuidere non erubeſcunt. 32 d
Hæretici eccleſiis ab orthodoxis pelluntur. 55 a
Hæreticis iuſſu Cæſaris adimuntur eccleſiæ. 41 a
Hæreticis ne aue quidem dicendum. 17 a
Hebion. 19 b
Helena clauos Galeæ & freno equi filij ſui incluſit. 35 a
Helena Hieroſolyma vadit. 31 f
Helenæ mors. 31 f
Helenopolis. 31 f
Helias monachus. 83 c
Heliodorus. 72 d 114 a 115 f
Helion ab Imperatore mittitur ad Perſas tractaturus de pace. 157 f
Heliopolitæ olim ſuas virgines proſtituebant. 80 d
Heliopolis. 111 b
Heliopolitanorum in ſacras virgines crudelitas. 80 d
Helladius & Ammonius Socratis hiſtorici Cõſtantinop. præceptores. 131 c
Helladius excommunicatur. 20 c
Hellanius Tripoleos epiſcopus. 21 b
Hellem monachus. 134 a
Heraclea eremus. 6 b
Heraclides à Chryſoſtomo ordinatus accuſatur. 147 c
Heraclius Hieroſoly. epiſcopus. 71 b
Herennius Hieroſoly. epiſcopus. 71 d
Hermogenes magiſter militum occiditur. 44 c
Hermon Hieroſoly. epiſcopus. 15 n
Hermopolis. 163 c
Herodes Idumæus. 6 f
Hierax Ludimagiſter. 158 a
Hieroſolymitana eccleſia. 126 d
Hieroſolymorum epiſcopi. 15 c
Hierabel. 83 c
Hilarij libri de trinitate duodecim. 84 c d
Hilarion monachus. 80 c 81 c
Hilarius Imperialis nuncius. 64 d
Hilarius Pictauorum epiſcopus. 84 c
Hiſtoriæ huius tempus. 6 d
Honoratus præfectus vrbis Hieroſoly. 62 d
Honorius Auguſt. 153 b Theodoſij filius. 129
Honorius fit Cæſar. ibid.
Horeſtes præfectus reſpõit eſſe amicus Cyrilli. 155 f
Horeſtes lapide petitus eſt. 158 c
Hormiſdas Perſa. 152 a
Huni aduerſus Gothos. 119 c
Huni in Thraciam. 150 c
Hypatia. 158 d

I

Iacob. 6 f
Iacobi epiſcopi miracula. 54 c
Iacobus epiſcopus Nizibenſis. 73 f
Iacobus epiſcopus Antiochiæ Mygdoniæ. 54 b
Iacobus presbyter Ponticus. 36 f
Ianuæ clauſæ ſponte reſerantur. 14 f
Iberi Chriſtiani. 36 a
Idolorum cultus prohibitus à Theodoſio. 134 d
Ieiuniorum diuerſitas. 137 b
Ieiunium ante baptiſmum. 156 f 161 c
Imperatoria dignitas minor ſacerdotali. 56 b
Impoſtura Gentilium. 131 c
Incendium Conſtantinopoli. 7 b. 163 c
Indi ad fidem Chriſti conuerſi. 31 a
Innocentius Pontifex Romanus aduerſus Nouatianos. 155 c
Innocentius Pontifex Romanus pro Chryſoſt. 146 a
Innocentius Pontif. Rom. 130. c 150 b
Inquiſitio in Marcellum. 40 b
Inſidiæ Arianorum aduerſus Athanaſium. 41 c 54 b
Inſtitutio pſalmodiæ. 66 d
Intentio Sozomeni ad hiſtoriam conſcribendã. 7 c
Ioannes Baptiſta. 83 c
Ioannes Antiochenus. 85 f
Ioannes Hieroſolymitanus. 150 d
Ioannes Chryſoſtomus aduerſus Gainam. 43 f
Ioannes Chryſoſt. legatus ad Gainam. 144 c
Ioannes Chryſoſtomus cleri reformator. 143 c
Ioannes declamat publice in Eutropium. 143 b
Ioannes Chryſoſtomus orationes addit hymnis nocturnis. 145 b
Ioannes Chryſoſtomus recipit Petrum & Iſidorum. Ibid. f
Ioannes Chryſoſtomus non vult conſentire in damnationem librorum Origenis. 146 a
Ioannes Chryſoſtomus ad Epiphanium aduerſus Eudoxiam Auguſt. 147 a
Ioannis Chryſoſtomi nomen in catalogum epiſcoporum relatum. 150 c
Ioannis Chryſoſtomi reliquiæ Conſtantinop. delatæ. 150 e
Ioannes ex ſcriba tyrannus. 159 b
Ioannes quo pacto odium Auguſtæ ſibi conflarit. 145 d
Ioannes Antiochenus damnat Cyrillum Alexandrinum. 162 f
Ioannes futurorum præſcius. 140 a
Ioannes AEgyptius. 13 f
Ioaunes. 148 f
Ioannis vernntes. 114 b
Iouianus Auguſt. capit ab Athanaſio fidem orthodoxam edoceri. 96 b
Iouianus pergenus. 105 c
Iouianus Auguſt. epiſcopos exules reſtituit. 95 b
Iouianus Auguſt. Cæſar creatur. 91 a
Iouianus Auguſt. Iulianum Tarſi ſepelit. 97 c
Iouis fulmina. 31 a
Irene. 45 e eccleſia. 43 b c
Ireneus Grammaticus. 82 c
Iſaac Chriſti Typus. 6 f
Iſchyræ mendacium contra Athanaſium. 48 b
Iſdigerdes Perſarum Rex incipit fauere Chriſtianis. 155 b
Iſidorus 111 b monachus. 114 b
Iſidorus pulſus Alexandria. 145 f
Iudæi. 35 c 111 b
Iudæi per pſeudomoyſem decepti in Creta 164 a
Iudæi pulſi Alexandria. 156 b
Iudæi Chriſtianos perſequuntur. ibid. a
Iudæus ſæpe baptizatus. 156 f
Iudæus paralyticus ſanitati reſtituitur. 154 a
Iudex AEgypti aduerſus petrum. 109 b
Iulianus fit Cæſar. 59 a ob metum lector ordinatur. 78 a
Iulianus in Gallias mittitur. 59 a
Iulianus abluit baptiſmum. 77 f
Iulianus & Gallus templum Mamæ erigendũ locant. 78 b
Iulianus Orientis præfectus. 87 c
Iulianus Cæſaream Cappadociæ priuat ſuo nomine. 73 d
Iulianus obiurgatur à Marete Chalcedonenſe epiſcopo. 79 a
Iulianus fontes publicos & cibaria ſacrificiis prophanauit. 88 b
Iulianus iubet Chriſtianos ſacrificaturos prius expiari. 72 b
Iulianus Gẽtilibus amicus, Chriſtianis infeſtus. 78 c
Iulianus Iuliani Auguſt. auunculus. 87 b
Iulianus templa Chriſtianorum ſpoliat. 79
Iulianus populi fauorem conatur ſibi parare. 72 c
Iulianus appellatur Auguſt. 72 d
Iulianus ſe pontificem Paganorum nominat. 72 c
Iulianus Chriſtianum ſe fingit. 76 d
Iulianus creatur Imperator. 75 f Cõſtantinopoli inſtituitur. 76 c
Iulianus obſidet regem Perſarum apud Cteſiphontem. 91 e
Iuliani fuga. 76 c
Iuliani mors. 91 d
Iulianus conſulit vates. 76 c

Iulianus ſtatuam Chriſti fuſilem deiicit. 90 a
Iulianus lector fit Nicomediæ. 76 d
Iulianus autor Iudæis vt templum hieroſoly. ſeparent. 90 d
Iulianus ſe alterum Alexandrum putabat. 91 f
Iulianus abolet crucem in vexillo. 86 c
Iulianus nolebat Chriſtianos cogi vt ſacrificarent. 85 a
Iulianus iniuſte precia rerum venalium Antiochiæ minuit 89 e
Iulianus Titum Boſtrenſem epiſcopum eiicit. 85 b
Iulianus excommunicatur. 20 e
Iulianus quibuſdam officiis paganiſmum propagari cupit. 85 d
Iulianus iubet ſacerdotes Gentilium imitari vitam ſacerdotum Chriſtianorum. 85 186 a
Iulianus reprehenditur. 94 d
Iulianus cupit cōſultum dignitati ſacerdotum. 86 a
Iulianus iuſsit conſcribi Chriſtianorum nomerum per ſingulas ciuitates. 85 a
Iulianus Anachorita. 117 a
Iuliani liber quo vlciſcitur in Antiochenos 89 f
Iuliani epiſtola ad Arſacium Pont. 85 f
Iuliani & Antiochenorum contentiones. 89 e
Iulianus Saba vir religioſiſsimus. 91 d
Iulianus ad Chriſtianos. 89 d
Iulius Pont. Rom. 24 b 47 c 48 b
Iulij epiſtola ad Orientales. 44 e
Iulius Pont. Rom. Athanaſium vocat. 41 e
Iulius in Athanaſij cauſa iudex. 44 b
Iulius moritur. 56 a
Iulij ſucceſſor liberius. ibid. a
Iupiter. 86 d
Iura Romanæ ciuitatis. 11 e
Iuſtina. 115 f
Iuſtina Ariana. 119 b
Iuſtus Piceni iudex. 113 f
Iuuenalis epiſcopus Arianus. 56 a
Iuuentius & Maximus. 88 d

L

LAbarum belli ſignum inter cætera precioſum. 2 a
Laicus ſimplex virum Dialecticum vincit. 25 c
Laodicia Antiochiæ æmula. 134 a
Lauritius dux Iſauriæ. 67 d 68 c
Laus Conſtantinopolitanorum à religione. 32 c
Legati Orientalium mittuntur in Italiã ad Conſtantem. 46 a
Legatio Conſtantis ad fratrem Cōſtantium pro Athanaſio. 50 b
Leonas Comes Auguſt. vicarius. 67 d 68 e
Leontij epiſcopi argutum dictum. 53 e
Leontius ordine ſacerdotum excidit. 54 e
Leontius Antiochiæ epiſcopus. 50 e
Leontius Macedonius tacitus ſuas orationes lugebat. 66 c
Letorius Meliſenus. 92 f
Lex Conſtantij contra Arianos. 30 e
Lex Iouiani de duobus vxoribus ducendis. 119 a
Lex Imperatoris de fide Orthodoxa. 121 a
Lex Theodoſij de dilatione vindictæ. 133 e
Libanius ſophiſta. 91 e
Libanius pro Antiochenſibus. 89 f
Libanius pulſus conſtantinopoli venit Nicomediam. 76 e
Libanius Conſtantium viuum laudauit, mortuum vituperauit. 93 e
Libanij opus de morte Iuliani. ibid. d
Libellus appellationis. 69 a
Libellus Macedonianorum exibitus Liberio Pōtifici Rom. 104 c
Liberalitas Theodoſij in homines doctos. 5 d
Liber Iuliani Auguſti. 94 d
Liberius Pont. Rom. 59 a
Liberius exulat. 60 c 61 e
Liberius primum non recipit Macedonianos. 104 b
Libertas Religionis vniuerſioſque. 121 e
Libertas olim ſub teſtimonio ſacerdotum conferebant. 11 d
Libri Hilarij de trinitate. 84 c d
Licinius ſpe victoriç amplectitur paganiſmum. 10 b
Licinij contra Conſtantium bellum. ibid.
Licinius fugatur, vincitur, occiditur. 10 a b
Literæ epiſcopales. 81 e
Literæ Nicænæ ſynodi ad Alexandrinos & AEgyptios. 29 b
Literæ Sardicenſis concilij ad vniuerſos epiſcopos. 47 a b
Literæ ſynodi Sirmienſis. 63 f
Literæ à ſynodo Romana ad Illyricum. 65 e
Literæ Conſtantij diuerſa iubentes. 87 e
Literæ exponuntur ad lucernam. 137 e
Litibus finiendis laicum præfecit Syluanus. 163 f
Locus Arij deteſtabilis. 40 f
Locus exilij Chryſoſtomi. 148 a
Locuſta virtus magna. 26 b
Longi fratres. 144 e
Lucianus. 19 b
Lucifer Contra Euſebium. 84 b
Lucifer metropolitanus inſularum Sardiniæ exulat. 80 a
Luciferiani. 69 b
Lucius epiſcopus Arianus. 16 a
Lucius Anathematizatur. 20 e
Lucius in carcere moritur. 54 d
Lucius obtruditur. 102 a
Lucius Alexandrinus. 110 d
Lucius exul. 114 e
Lucius Macarios & Iſidorum in exilium relegat. 102 d
Lugdunenſem vrbem venit Magnentius. 58 e
Lycus flumen. 14 d

M

MAcarius. 114 e
Macarius hieroſoly. epiſcopus. 8 b. 15 e
Macarij duo. 117 d. 118 d
Macedoniani. 84 d 71 e
Macedoniani interrogati reddunt cauſam ſuæ hæreſeos. 84 d
Macedonius diaconus. 43 b
Macedonius in eccleſiam deducitur. 45 d
Macedonius Arianus infert bellum orthodoxis. 54 e
Macedonius hæreſiarches, 45 b
Macedonius eccleſia Conſtantinop. pellitur. 46 e
Macedonius apud Omoes odioſus. 66 b
Macedonij tumultus, ſæuitia & odium. 65 f
Macedonius ſimilis ſubſtantiæ aſſertor. 71 e
Macedonius condemnatur. 70 f
Macedoniani confugiunt ad Valentinianum & Liberium. 104 b
Macedonianis eccleſiæ ademptæ. 141 e
Macedonianorum epiſcoporum pertinacia. 124 e
Macedonianorum ſchiſma. 138 d
Magi Perſarum ſacerdotes. 35 e
Magi ad ſeducendum valent. 17 b
Magica quędam portenta Carris reperta. 92 d
Magiſtratus imperiales occiſi apud Theſſalonicam. 131 e
Magnentius Romæ ſæuit. 58 d
Magnentius tyrannus. 54 a
Magnentius victus in Galliam fugit. 55 d
Magnentius mortem ſibi conciſcit. ibid. d
Magnus Comes Largitionum militum dux. 110 e
Magorum dolus. 155 a
Maioma Conſtantia. 78 c
Marathonij. 71 e
Marathonius Nicomediæ epiſcopus. 65 f
Marathonios Taurus. 7 c
Marcellus Ancyræ Galatiæ epiſcopus. 43 e
Marcellus abdicatur. 40 a 54 d
Marcellus in errorem Samoſateni Pauli incidit. 49 a b
Marcellus ſua ſede Ancyrana pritur. 12 b . 40 a
Marcianus ſuccedit Paulo. 165 b c
Marcus epiſcopus Arethuſiorum. 80 e
Marcus Anthonius philoſophus. 24 a 114 e
Mardonius. 118 f
Mardonius Iuliani pædagogus. 76 b
Mareas martyr. 35 b
Maretis reſponſum. 79 a
Maria mater Dei. 161 e f
Marinus. 138 b
Mars. 86 d
Martyres apud Aſcalonem & Gazam. 84 d
Martyres Arianorum. 112 c
Martyrius literarum baiulus. 146 b
Maruthas epiſcopus ad Perſas mittitus. 154 f
Matronæ Romanæ ſolicitæ de reditu Liberij. 61 d
Mauia Regina Saracenorum. 123 b
Maxentius Imperator Rom. 8 e
Maxentij interitus. 2 f
Maximiani epiſcopi Conſtantinop. mors. 164 c
Maximianus Conſtantinop. 163 a
Maximi Galeni cædes. 8 e
Maximus philoſophus. 26 d
Maximus Cynicus. 29 b
Maximus hieroſoly. epiſcopus. 14 f
Maximus Tyrannus pro orthodoxis. 129 e
Mazaca. 78 a
Melas epiſcopus. 115 a
Meletiani diu ab eccleſia ſegregati. 21 b. 22 f
Meletiani Arianis mixti. ibid. a
Meletio poteſtas epiſcopalis adempta. 19 d 12 b
Meletius in exilium. 102 a. 74 f
Meletius ab exilio reuertitur. 84 f
Meletius quod ore eloqui non finit manu deſignat. 74 f
Meletius vir dei. 87 f
Meletij doctrina. 74 d
Meletij corpus Antiochiam relatum. 128 b
Menas epiſcopus Arianus. 16 a
Menas excommunicatur. 20 e
Mercurius. 86 d
Meſſaliani. 92 f
Metatum dicitur diuerſorium à metando. 10 d
Michaelis archan. apparitio. 32 d
Michaelis locus apud Conſtantinop. ibid. d
Mileſius circunfert peram operis euangelici. 37 e
Mileſios martyrio coronatur. ibidem d
Milites Chriſtianos explorat Iulianus. 86 d e
Miltiades Alexandrinus epiſcopus. 15 d
Miraculum de dæmonibus ob ſignum crucis fugientibus. 76 f
Miraculum. 163 e
Mirſa Galliç oppidum. 58 e
Modeſtus præfectus. 106 d. 107 d
Monachi Aegyptij. 64 f. 144 d
Monachi Aegyptij pro Cyrillo aduerſus præfectum. 156 e
Monachi ne per vrbes vagentur. 13 f
Monachorum hoc eſt eremitarũ philoſophia. 12 e
Monachorum frugalitas. 13 b
Monachorum officium. 12 f
Monomachia Romæ vetita. 10 f
Monetarij Cizicum à Iuliano tranſlati. 58 a

Mauiani. 135 f
Montius Quæſtor. ibidem f
Mopſi fons. 75 f
Mos initiandi Chriſtianos. 107 f
Moſes ſeruus. 114 f
Moyſes monachus. 115 e
Mulcta Cœlibatus remiſſa. 11 e
Mulier mercede cōducta Euſtathio adulterium imponit. 34 e
Mulia hæreſes fuere ante Arium. 16 e
Mygdonius fluuius. 73 f

N

Narcyſſus Legatus. 46 a
Nazanzenus depingit Iulianum. 94 b
Nectarius. 128 c
Nectarij martyrium. 80 a
Nepotianus Imperator. 54 b
Neſtorij verba ad principem ſuperba 161 a
Neſtorij ſententia. ibid. f
Neſtorius ex Antiochia ad epiſcopatum Conſtantinop. vocatus. 161 a
Neſtorius Incendiarius. ibid. d
Neſtorius damnatus. 162 e
Neſtor confeſſor. 80 b
Nicæa ſynodus Thraciæ celebrata. 64 b
Nicæa Thraciæ. ibid. c
Nicæa Bithyniæ. 64 b
Nicææ ſynodi patres & eorum numerus. 24 ec
Nicænum concilium. 31 e 24 a
Nicocles grammaticus. 76 b
Nicomedia concidit. 103 f
Nicopolis olim Emans. 90 b
Nilus ſetrocedit. 138 e
Nilammon. 148 b
Niſibenis Iulianus opem denegat. 78 e
Niſibis Antiochia Mygdonia. 73 f
Notæ crucis in veſtibus. 71 a
Nouatiani apud conſtantinop. 103 b
Nouatiani minime mali. 160 c
Nouatiani in occulto Romæ. 155 e
Nouatiani ſpoliantur per Cyrillum. 154 f
Nouatianorum concilium. 118 d
Nouatum laudo, Nouatianos non approbo. 160 e
Nouatus presbyter ibid. b
Nouem fidei expoſitiones. 70 e
Numeri olim cohortes dicti. 81 b
Numerus immortalium morti traditur. 158 a
Numerus immortalium. 157 f

O

Oaſis eremus. 108 b 162 f
Oblatio. 117 d
Obſeruatio paſchæ. 89 e
Obteſtatio Valentiniani de præficiendo epiſcopo Mediolanenſibus. 97 f
Occaſio quæ rempubl. turbauit. 13 e
Octuaginta legati ad Imperatorem mittuntur. 106 d
Oliua. 160 e
Olympus philoſophus. 131 e
Olympias. 149 f
Onager homo conductitius. 50 b
Onagri machinatum concilium. ibid. e
Oppiani verſus ſingulos Seuerus Cæſar aureis ſingulis remunerauit. 5 d
Opus Euſebij Pamphili de vita Conſtantini. 22 e
Orientales hoc eſt, Ariani aduerſus Athanaſium. 59 f
Orientales conſubſtantialitatem negant. 46 b
Origenes. 94 e 137 d
Origenis ſcripta. 59 e
Origenes veraciſsimus teſtis. 154 e
Orontes fluuius. 116 d
Orthodoxi exulant. 60 a
Orthodoxi vexantur. 117 d
Orthodoxi ad Arianos. 110 f
Orthodoxi intrepidi. 107 f
Orthodoxi inquieti inter ſe. 129 b
Oſcula genuum. 144 c
Oſcula veterum. 130 f
Oſius Cordubæ epiſcopus. 11 e 23 f 24 d 47 d 48 d 60 b 82 d
Oſius Cordubenſis vi adigitur vt ſubſcribat ſynodo Sirmienſi. 58 c
Oſroeni fiunt Chriſtiani. 35 a

P

Pachomius. 115 a
Pagani. 11 b
Panegyrici in laudem Theodoſij iunioris. 158 c
Pambus. 112 b
Pannonia regio. 122 c
Paphnutij martyrium. 24 e
Paphnutius Aegyptius ad metalla damnatus. 11 f
Paraſceue. 56 d
Pars epiſtolæ Conſtantini ad Nicomedienſes. 33 d
Paſchalis diei obſeruationis diuerſitas. 23 e
Paſchæ obſeruatio. 29 e
Pauli Neocæſarienſis martyrium. 24 c
Pauli Conſtantinop. Pont. mors. 46 d
Paulinus, Dionyſius, Lucifer, Euſebius epiſcopi exulant. 60 a
Paulinus. 84 b
Paulinus Tyri epiſcopus. 21 b
Pauli ſimplicis vxor. 14 b
Paulus apud Cucuſum ſuffocatur. 54 d
Paulus occiditur. 46 e
Paulus exulat. 45 c
Paulus Conſtantinop. deportatur. 34 c. 44 c. 45 e
Paulus presbyter. 43 b
Paulus Romam proficiſcitur. 44 e
Paulus monachus factus. 14 b
Paulus præfectus hæreſeos patronus. 46 d
Paulus ſimplex Antonij Aegyptij diſcipulus. 14 b
Paulus Nouatianorum epiſcopus. 165 b
Paulus Samoſatenus. 19 b
Paulus Lybicus. 115 a
Pelagius Laodicenſis. 101 b
Peroratio Socratis Cōſtātinopolitani ad Theodorum. 165 a
Perſæ aduerſus Romanos. 90 f
Perſæ fiunt Chriſtiani. 35 f
Perſæ contra Theodoſium iuniorem.
Perſeis arbor. 90 c
Petrus Alexandriæ epiſcopus. 22 a
Petrus ſub Maximiano & Diocletiano martyr. 15 b. 22 b
Petrus Archipresbyter Alexandrinus. 145 a
Petrus Athanaſio ſuccedit. 109 a
Petrus Romam proficiſcitur. ibidem
Petrus moritur. 120 c
Petri epiſtola de paganorum impiis geſtis aduerſus Chriſtianos. 109 f
Philippi Conſtantinop. hiſtoriæ Chriſtianæ libri triginta quinque. 160 a
Philippus præfectus. 41 e
Philogonius Antiochenæ eccleſiæ epiſcopus. 8 e 21 b
Philo Hebræus. 13 a
Philoſophia hominibus vtiliſsima. 11 e
Philoſophiæ laudes. 13 a 12 f
Photinus Sirmij epiſcopus. 56 d
Photinus diſputat, damnatur, libros conſcribit. 58 b c
Photinus hæreſiarcha. 56 e
Phœnicia. 141 c
Piamon presbyter. 114 a
Pior Philoſophus. 115 b 116 b
Piſtrinum ſubterraneum Romæ à Theodoſio ſublatum. 130 d
Piterius. 116 c
Placilla. 134 a
Placilla Auguſta egenorum amatrix. 133 e f
Placillæ virtutes. ibid. f
Pœnitentia Theodoſij publica. 132 a
Polychronius. 152 f
Pons Miluius. 9 c
Pontus. 143 c
Porphyretica columna. 40 c
Porphyrium quid mouerit vt aduerſus Chriſtianos ſcriberet. 94 c
Porphyrius. 83 e
Porphyrius ſuccedit Flauiano. 110 b
Potentia epiſcopi ex loco. 21 f
Præfectus ad Baſilium. 108 c
Præparatur domus pro conuentu patrum Nicæni Concilij. 24 b
Præſentes pro abſentibus ſubſcribunt. 68 a
Præſes Beroenſis filium ob Chriſtianiſmum abdicat. 91 b
Praylius. 121 d
Præter Conſtantinop. epiſcopum ordinatio fieri non debet. 119 e f
Preces Athanaſij apud Conſtantinum. 39 c
Presbyter teſtamentarius. 41 f
Presbytero Conſtan. ſuum commendat teſtamentum. 42 d c
Principalia ſacra ſacræ literę principis. 12 b
Priſcianus. 129 c
Priuata nobis magis curæ ſunt quàm publica. 24 f
Probatianus ſanctam crucem nolebat adorare. 31 f
Probus præfectus. 129 b
Proclus Maximiano ſuccedit. 164 c d
Procopius dux. 158 a
Procopius tyrannus. 101 b
Procopij ſupplicium. ibid. c
Prodigia. 75 e 78 b
Prodigium Coronæ crucis in extis viſæ. 77 f
Profeſsio fidei in concilio Nicæno. 91 f
Protogenes. 115 f
Protogenes ludimagiſter factus. 107 c
Protogenes Sardicenſis epiſcopus. 46 f
Prouerbium, omnem mouere animum. 20 f
Prouerbium. 161 a
Prouincialium conciliorum inſtitutio. 125 b
Prouocatur ad epiſcopos. 11 d
Pruſas Bubyniæ oppidum. 56 e
Pſalmodia. 44 a
Pſatyriani. 138 b
Pudicitiæ conſeruandæ memorabile exemplū. 14 b
Puella mortua locuta. 81 a
Puer ſanatur boue reſtituto. 54 c
Pugna inter Valentem & Procopium. 101 c
Purgatio per ignem. 102 b
Puſicij filia martyr. 36 d

Q

Quadrageſima. 137 b
Quartuordecimani. ibid.
Quartus decimus dies. 137 f
Quidam monachus Theodoſium iuniorem excommunicauit. 150 f
Quintianus Gazæorum Pontifex. 44 e
Quod epiſcopus nauigare ad aliam ciuitatem non poteſt in qua non eſt ordinatus. 163 a

R

Racenna. 159 b
Reliquiæ magicorum Iuliani Carris repertæ. 92 d

Rhodij

Rhodij Attim inter Deos retulerunt. 95 a
Rollas Scytharũ Nomadum dux fulmine profligatus cum exercitu. 55 a
Ruffinus præfectus cæditur. 141 f
Rugas. 164 c

S

SAbbatiani. 154 d
Sabbatis olim ſacrificabatur. 137 c
Sabbati ieiunium. ibidem c
Sabbatius. 155 c. 154 a
Sabelliani. 81 d
Sabellius. 19 f
Sabellius Lybicus. 81 d
Sabini ſynodalia. 96 f
Sabinus Macedonianæ hæreſeos dux. 41 b
Sabinus conciliorum acta deſcribit. 67 c
Sabinus Macedonianorum epiſcopus. 27 e
Sabinus Athanaſium traducit. 45 b
Sabinus Antagoniſtes Photini. 98 c
Sabinus culpat fidem Nicenam. 17 c
Sacerdotes Gẽtiles pudet proprij cultus apud Iouianum Auguſt. 96 b
Sacerdotum Orientalium libertas. 137 c
Sacerdotum Cœlibatus. 30 c
Sacerdotibus abunde prouiſum à Conſtantino. 79 b
Sacræ literæ principis. 102 f
Salianus magiſter militum Conſtantis. 90 a
Salomonis & Theodoſij iunioris comparatio. 6 a
Salomon ex negotiatore philoſophus. 115 f
Samoſateni. 101 f
Samoſateni nolebant lauare in aqua in qua lauerat Eunomius. 102 a
Sannes. 152 c
Sapores Perſarum rex. 31 c
Sapores aduerſus Romanos. 73 f
Sapores Niſibin obſidet. Ibid. f
Saraceni pro Perſis. 117 d
Sardicis Concilium indicitur. 46 c a
Sardicenſis vrbs. 48 a
Sarmatus epiſcopus Arianus. 15 a
Sarmatus excommunicatur. 20 a
Sauromatarum legati. 118 c
Sauromatæ. 104 b
Schiſma Chriſtianorum. 151 a
Schiſma in eccleſia. 61 d
Scythæ. 149 d
Sebaſtianus Manichæus. 54 c f
Sebaſtianus dux mittitur ad occidendum Athanaſium. ibid. b.
Secunda Roma. 51 e
Secundus epiſcopus. 16 a
Sedecim millia martyrum in Perſis. 37 c
Sedes Imperatoris Nicomediæ. 21 f
Sedes Romana, Antiochena, Alexandrina. 89 a
Seditio Conſtantinop. propter Chryſoſt. in exilium deductum. 147 d
Seditio Antiochiæ. 54 f. 133 f
Seditioſi iubentur puniri. 94 f
Selenas Gothorum epiſcopus. 138 b
Seleucus mons. 98 e
Semper. 20 a
Senex ſimplex philoſopho dogma Chriſtianũ prodit. 25 a
Sepulchrum domini prophanatum deinde ſepurgatum. 31 a
Serapion decem millium monachorum abbas. 144 b
Serapionis ſententia. 113 d
Serapis deiicitur. 131 f
Serapidis cuſtodes fugantur. Ibid. e
Seuerianus pulſus Conſtantinop. 145 a
Serras epiſcopus. 72 d
Seuerianus de Ioanne Chryſoſtomo. 147 d
Serui confugiunt ad templum. 162 h
Seuera coniux Valentiniani. 118 f
Seuerus proditione militum moritur. 8 c
Signum Crucis in prælijs auxilium. 8 c
Signum communionis. 23 a
Sibyllæ vaticinium de ligno crucis. 31 f
Sibæ contra Miphiboſet mendacium. 59 f
Simiæ templum. 131 d
Similis ſubſtantiæ. 69 f
Sericius. 139 c 151 b
Sirmienſium ſynodum pœnitet ſuæ definitionis de fide. 18 c
Siſinnius Conſtantinop. epiſcopus. 160 e
Solitudo nonnunquam prudentes relinquenda. 117 a
Sopater in ſede photini præerat. 7 b c
Sophia templum Conſtantinop. dedicatur. 71 a
Sophia templum Conſtantij opus. 44 c
Sophronius Pompeiopolitanus. 66 c
Sozomeni progenitores. 84 c
Spiritus ſanctus veteris & noui teſtamenti ſacros patres repleuit. 20 h
Spiridion ad incutiendum timorem idoneus. 15 d
Spiridionis miracula. 12 f
Spiridionis in fures humanitas. 12 a
Spiridion Thremitũtis Cypriorum epiſcopus. 12 f
Spiridion comedit carnes tempore quadrageſimo. 12 d
Stagnum maria. 15 b 104 a
Statuam Chriſti deiicit Iulianus. 90 a
Statuæ preciuſæ conflatæ. 93 a
Statua Eudoxiæ Auguſtæ. 148 b
Stephanus. 78 d
Stephanus homo doloſus. 50 b
Stephanus Lacisus. 66 e
Stilicum. 150 c
Superbia ordinis Iuliani. 86 a
Subdola Iuliani in Chriſtianos clementia. 79 a
Subornati trucidarij qui Chryſoſt. occiderent. 148 c
Subſcriptum Euſtathij & aliorum epiſcoporum. 104 c
Supplicium crucis ſublatum. 11 b
Syluanus Tyrannus. 58 f
Syluanus. 163 d
Syluester Miltiadi eccleſiæ Alexand. ſucceſſor. 15 d
Syluester Rom. epiſcopus. 8 b
Symbolum crucis in nummis. 11 b 69 f
Symeon ad perſarum regem adducitur. 35 c
Symeonis ad martyres conſortandos oratio. 36 c
Symeon archiepiſcopus Seleuciæ & Cteſiphontis. 35 c
Symmachus læſæ maieſtatis reus confugit ad eccleſiam. 150 c
Synodus Mediolani celebrata. 59 a
Synodus Conſtantinop. 155 c
Synodus celebratur in Illyrico iuſſu Valentiniani Auguſti. 98 b
Synodus apud Lampſacum. 103 d
Synodus apud Tyanam. 104 f
Syrianus militari præſidio Gregorium alexandriam producit. 44 a

T

TAtiani martyrium. 81 a
Templa Gentilium ſpoliantur opera Gregorij. 90 d
Templa Gentilium deſtruuntur. 131 c
Templum Chriſtianorum prophanatur. 87 c
Templum Iouis & Apollinis à Chriſtianis euerſum. 98 c
Templum Iouis apud Apameiam. 134 f
Terentius magiſter militum orthodoxus. 109 e
Terræmotus Antiochiæ. 43 f 102 b 103 f
Terræmotus dirimit concilium apud Nicæam. 67 a
Terretus Aleſander. 40 c
Tarbua Symeonis epiſcopi ſoror. 36 f
Thalaſsius Illyrici præfectus. 165 c
Themiſtius philoſophus. 97 c
Themiſtij oratio panegyrica. 96 f
Theodoriti ad Alexan. Conſtan. epiſtola. 19 a b
Theodorus Ammonius Ægypti diſcipulus. 14 d
Theodorus Laodiceæ epiſcopus. 21 b
Theodorus legatus in Italiam. 46 a
Theodoſius. 108 h
Theodoſius Cæſar. 123 a
Theodoſius Meletium per ſomnium agnoſcit. 124 d
Theodoſius epiſcopos Conſtantinop. conuocat. 123 a
Theodoſius laborabat pro eccleſiarum concordia. 128 c
Theodoſius ad Valentinianum. 129 a
Theodoſij iuſſu ſeptem millia hominum cæſa Theſſalonicæ. 132 c
Theodoſij Iunioris laus. 154 a
Theodoſius in Hyſpaniam patriam ſuam ſeceſſit. 122 a
Theodoſius epiſcopus non recipitur à ſuis. 154 a
Theodoſius idola Alexan. donauit Chriſtianis in vſus pauperum. 31 c d
Theodoſius barbaros profligauit. 155 a
Theodoſius excommunicatos. 130 a
Theodoſius transfert caput Ioannis baptiſtæ. 139 a
Theodoſius dogma conſubſtantialitatis amplectitur. 128 c
Theodoſius aduerſus maximum Tyrannum. 129 c
Theodoſius venit Mediolanum. 130 a
Theodoſius vicit omnes ſacerdotes manſuetudine. 164 d
Theodoſius iunior nocturnam operam literis impendebat. 5 f
Theodoſius ad Ambroſium. 133 a
Theodoſius in templo. ibid c
Theodoſius ægrotat, moritur. 141 c
Theodoſius Auguſt. ad Theophilum Arianæ religionis Antiſtitem. 104 b
Theodoſius Eudoxiam coniugem ſuam Hieroſolymam mittit. 161 d
Theodotus Mopſueſtienſis epiſcopus. 111 f
Theoduli martyrium. 81 a
Theodulus ſacerdos. 47 f
Theogonius Arianorum princeps. 71 f
Theogonij literæ contra ſacerdotes. 47 f
Theon. 113 f
Theonas Arianus. 10 a
Theophilus Alexandrinus. 131 b. 139 c. 144 d
Theophilus Timotheo ſuccedit in eccleſia Alexandrina. 129 f
Theophilus fugatur. 2
Theophilus recurrit Alexandriam. 147 f
Theophilus Alexan. moritur. 154 a
Theophili dolus aliter loquentis quam ſentiret. 144 f. 145 a
Theophili animus clarus & ſuperbus. 144 f
Theophili ſubdola vafricies. 146 a
Theophronius. 13 c
Theotimus Tomitanorum epiſcopus. 140 a
Theotimi memoranda ſententia. 146 c
Thermæ acuſippi. 45 c
Thermæ Conſtantianæ. 103 d
Tigrius presbyter Chryſoſt. 150 a
Timotheus Petro ſuccedit. 120 c
Timotheus Alexan. moritur. 129 f
Timotheus & Georgius Ariani. 154 e
Tiridates rex. 35 b

Tomos decretorum Antiochiæ. 116 c
Traianus magiſter militum. 119 c
Tres Cruces. 31 f
Tribunus militum. 93 a
Trinitas. 82 d
Triphylus Ledrenſis epiſcopus. 81 e
Tripodes Apollinis delphici. 33 a
Troilus ſophiſta. 113 c
Trophæum victoriæ crucis ſignum. 8 f

V

VAlens Auguſt. ad Aphraatem. 118 e
Valens quoſdam occidit tanquam imperium occupaturos ex indicio dæmonis adiurati. 108 a
Valens muros Chalcedonis diruit. 103 d
Valens pro Arianis. 105 e
Valens ad Arianas partes trahitur vxoris blandiloquentia. 100 f
Valens Baſilium accerſit. 108 e
Valens cogere conatus orthodoxos ad Edeſſam 107 c
Valens aduerſus orthodoxos. 119 a
Valens pugnaturus contra Gothos baptizatur. 110 f
Valens æquo ductum extruit. 103 d
Valens pro Arianis à conſortio fidelium tollitur. 63 a
Valens Arianus reſipiſcit. 53 b
Valens hæreticus. 44 b
Valens petit auxilium à fratre contra Gothos. 119 c
Valens combuſtus, moritur. 120 e
Valentis Auguſti impietas. 116 a
Valentinianus ad milites. 97 a
Valentinianus moritur. 118 c
Valentinianus Cæſar. 119 f
Valentinianus iunior. 118 f. 119 a. 88 d
Valerianus punitur. 37 f
Varronianus. 97 c
Vaſa eccleſiarum confiſcantur. 87 c
Vehicula publica. 31 a
Venus illicita. 81 c
Verba Libanij de Iuliano. 93 a
Veredi. 44 a
Veteres hæreſes omnes extinctæ ſub Conſtantino. 103 b
Vicennalia Conſtantini. 31 d
Victoria Iuliani aduerſus Alemannos apud Argentoratum. 71 d
Vigiliæ. 44 a
Vigiliæ apud ſepulchra martyrum. 66 e
Vigiliæ Chriſtianorum conuentus. 55 c
Viginti epiſcopi legati. 63 a
Vincentius presbyter Romanus. 14 b
Virgines ſacræ obiectæ porcis dilaniandæ. 80 d
Virgines & viduæ pauperculæ ſumptu publico alebantur. 79 b
Vitalis Antiochiæ epiſcopus. 15 e
Vitus presbyter Romanus. 14 b 111 f
Vlphilas Gothorum epiſcopus. 70 af
Vox populi Romani. 61 c
Vrſatius hæreticus. 44 b
Vrſatius Arianus reſipiſcit. 53 b
Vrſatius Ariani dogmatis particeps. 63 d
Vrſatius vir ſanctus miranda patrauit. 67 b
Vrſatius terræmotum prædicit. 67 b
Vſthazares Eunuchus. 35 e
Vulphilas Gothicarum literarum inuentor. 119 e
Volphilas Gothorum epiſcopus à Valente corrumpitur. 119 e

X

XEnodochia à Iuliano inſtituta. 86 a
Xenodochia eccleſiarum. 133 d
Xenophontis [illegible]. 160 b

Z

ZEnonis martyrium. 80 a
Zeno. 141 b
Zenon epiſcopus Gazæ. 80 b
Zeugma Syriæ. 101 a

FINIS.

Digitized by Google